R. P. JOSEPHI MANSI
CONGREGATIONIS ORATORII
ROMANI PRESBYTERI

ÆRARIUM EVANGELICUM

HOC EST EVANGELIORUM TOTIUS ANNI

IN OMNES DOMINICAS ET FERIAS QUADRAGESIMÆ PER SINGULOS VERSUS IN SENSU LITTERALI, MORALI, ET ANAGOGICO

ELUCIDATIONES

VARIORUM LOCORUM S. SCRIPTURÆ DIFFICILLIMORUM DILUCIDA EXPOSITIONE TANQUAM AURO, SENTENTIARUM SS. PATRUM PONDERATIS AUCTORITATIBUS VELUT GEMMIS PRETIOSIS ALIISQUE VARIORUM CURIOSISSIMORUM EX IPSOMET CONTEXTU EVANGELICO DEPRUMPTORUM CONCEPTUUM MORALIUM DIVITIIS GAZÆ INSTAR COPIOSISSIME LOCUPLETATÆ.

OPUS OMNIBUS DIVINI VERBI PRÆDICATORIBUS

ANIMARUM PASTORIBUS, SACRÆ SCRIPTURÆ INTERPRETIBUS PERUTILE AC NECESSARIUM, ET EX ITALICA LINGUA IN LATINAM CONVERSUM.

EDITIO NOVA
Innumerabilibus aucta divitiis ex aliis ipsius Mansi operibus desumptis, accurante

Z.-C. JOURDAIN
PRESBYTERO

TOMUS PRIMUS

PARISIIS
APUD HIPPOLYTUM WALZER, BIBLIOPOLAM EDITOREM
7, VIA VULGO DICTA DE MÉZIÈRES, 7

MDCCCLXXXVIII

R. P. JOSEPHI MANSI

Congregationis oratorii

ÆRARIUM EVANGELICUM

R. P. JOSEPHI MANSI

CONGREGATIONIS ORATORII

ROMANI PRESBYTERI

ÆRARIUM EVANGELICUM

HOC EST EVANGELIORUM TOTIUS ANNI

IN OMNES DOMINICAS ET FERIAS QUADRAGESIMÆ PER SINGULOS VERSUS IN SENSU LITTERALI, MORALI, ET ANAGOGICO

ELUCIDATIONES

VARIORUM LOCORUM S. SCRIPTURÆ DIFFICILLIMORUM DILUCIDA EXPOSITIONE TANQUAM AURO, SENTENTIARUM SS. PATRUM PONDERATIS AUCTORITATIBUS VELUT GEMMIS PRETIOSIS ALIISQUE VARIORUM CURIOSISSIMORUM EX IPSOMET CONTEXTU EVANGELICO DEPRUMPTORUM CONCEPTUUM MORALIUM DIVITIIS GAZÆ INSTAR COPIOSISSIME LOCUPLETATÆ.

OPUS OMNIBUS DIVINI VERBI PRÆDICATORIBUS

ANIMARUM PASTORIBUS, SACRÆ SCRIPTURÆ INTERPRETIBUS PERUTILE AC NECESSARIUM, ET EX ITALICA LINGUA IN LATINAM CONVERSUM.

EDITIO NOVA

Innumerabilibus aucta divitiis ex aliis ipsius Mansi operibus desumptis, accurante

Z.-C. JOURDAIN

PRESBYTERO

TOMUS PRIMUS

PARISIIS

APUD HIPPOLYTUM WALZER, BIBLIOPOLAM EDITOREM

7, VIA VULGO DICTA DE MÉZIÈRES, 7

MDCCCLXXXVIII

Aureum Opus R. P. MANSI *Congregationis Oratorii romani Presbyteri, cui titulus* ÆRARIUM EVANGELICUM, *sæpe sæpius, sæculis anteactis, prælo submissum fuit, Romæ, Venetiis, Coloniæ et aliis locis. Hodie vero difficile reperitur, nec alius subest Commentarius Evangelicus, ad usum Prædicatorum specialiter scriptus, quem liceat Mansi* ÆRARIO *legitime conferre, sive Doctrinæ puritas consideretur, utpote Romæ elaboratum, ab uno S. Philippi de Neri ex illustrissimis discipulis, sive multiplicitas, sapiensque simul explicationum et auctoritatum, e fontibus probatissimis Patrum, Doctorum, Theologorum, Interpretum Sacræ Scripturæ desumptarum, delectus.*

Quia vero eruditissimus et piissimus Auctor, innumeros scripsit insuper tractatus morales, operæ pretium censuimus, ex ejus immensa MORALI BIBLIOTHECA PRÆDICABILI, *nonnullas excerpere margaritas, quibus cum fuerit Ærarius ornatus ac ditatus, utilior simul amœniorque Lectoribus esset. Multa enim non nisi indigitata, in ipsomet Versuum Commentario, suam invenient enucleationem in* ADDITIONIBUS *nostris.*

Utinam gloriæ Dei, Sacratissimi Cordis Jesu, Beatissimæ Virginis Mariæ Matris nostræ, et animarum saluti, labor noster aliquantulum saltem proficiat. Quod ut ita sit, orate mecum et pro me.

Ambiani, die 2 *Januarii* 1888.

Z.-C. JOURDAIN.
Presbyter.

J. 5 2 6 0

AUCTORIS AD LECTOREM PRÆFATIO

Promptuarii sacri quatuor tomos, benigne Lector, pro occurrentibus per annum Sanctorum Solemnitatibus, ante biennium in lucem edens, unicum duntaxat pro Evangeliis Dominicalibus elucidandis tomum promiseram, neque enim animus mihi erat in Feriarum Quadragesimalium elucidando calami mei industriam extendere. Quia vero post DEI OPTIMI MAXIMI gloriam quam qualicumque opella mea augeri et propagari in toto corde meo unice desidero, tuæ insuper utilitati studiorumque, quæ per Verbi Dei prædicationem in culturam adhibes animarum, commoditati et facilitati promovendæ deservire, operæ pretium futurum esse ratus sum, si in hoc ÆRARIUM eas quoque SS. Patrum sententias, locorumque sacræ Scripturæ difficilium, animarumque profectui deservientium explicationes, et qui ad studium tuum promovendum, conceptuum mihi occurrentium varietates, velut amplos thesauros atque divitias congererem et accumularem, quas Evangeliorum per singulas Quadragesimæ Ferias occurrentium explicationi deservituras esse arbitrabar. Quod consilium nostrum tibi minime displiciturum esse confido, cum hac ratione nullum in totius anni curriculo sit Evangelium, quod noster non perstringet commentarius, isque non perfunctorie, obiter, et per transennam, ut aiunt, concinnatus, sed singuli Evangeliorum versus sigillatim a me considerantur, et quæ in iis latent, sive litterales difficultates, sive ad mores fidelium formandos aptæ allegoriæ ex SS. Patrum sacratissimis pignoribus decerptæ, non vero ex ingenii mei debilitate confictæ, ut solidius doceas, efficacius persuadeas ac demum de animarum comparato lucro securius triumphes.

Opus hoc de industria ÆRARIUM EVANGELICUM appellatum esse volui, quia vere me dicere posse videor : Protuli de sacris thesauris *nova et vetera ;* siquidem illud probatissimis classicorum, solemniumque interpretum expositionibus raris aptisque Scripturæ sacræ locis, SS. Patrum selectissimis sententiis, necnon conceptuum moralium varietate et multiplicitate locupletare conatus fui. Cosmographorum nimirum consuetudinem imitari studui, qui per puncta et lineas, in Mappamundi expressas, amplas civitates et vasta, ac navigabilia indicant flumina, dum et ego sacrorum Expositorum sectatus vestigia, spiritualium Evangelicorum insinuo documentorum varietatem, et hæc quidem ne tomi in immensum excrescant, magna cum brevitate transcurro, quia hunc mihi scopum et finem propositum habeo, ut currentia nimirum Evangelia obiter materias morales indicando potius, quam prolixius prosequendo transcurram.

quia doctrinas morales in hoc opere obiter tantum insinuatas, ampliandi campus ingens subministrabitur in millenis et amplius dudum a me promissis discursibus, quos si studiose pervolveris, nullum mihi dubium est quin singulas in hoc ÆRARIO EVANGELICO obiter insinuatas materias ample satis extendere valebis.

Enimvero sicuti omnem tibi in allegatis Patrum et Doctorum auctoritatibus promitto fidelitatem, dummodo quod typographis et correctoribus valde solemne est, nullum inferant studio et industriæ meæ præjudicium, ita e contra exiguam me curam habuisse profiteor, ut quæ in hisce tomis expono, terso stylo, aut eximia linguæ culturæ, aut exquisita eloquentiæ ornatu in medium proferam, quia materiam duntaxat informem, eamque ad instar copiosæ cujusdam catenæ contextam tibi subministrare contendo, quam tanto tibi acceptiorem gratioremque fore confido, quanto minus in ea, quod a meo ingenio emanarit, es deprehensurus.

Initio quidem dum hasce lucubrationes meas in lucem edidi, soli Italiæ dilectissimæ Patriæ meæ, cui divini Verbi pabulum, pro ratione instituti mei, quod profiteor, quotidie subministro, servire studui, ideoque illas in lingua vernacula Italica typis subjiciendas commisi, sed quæ singularis est Dei communi Ecclesiæ bono prospicientis providentia, Interpretem lucubrationum mearum nactus sum fidelissimum, mihique hic Romæ conjunctissimum qui, singulari proximum juvandi tuæque pariter utilitati consulendi studio accensus, hunc sibi laborem vindicare non dubitavit.

Superest igitur, benigne Lector, ut te etiam atque etiam rogem, ut æqui bonique bonam meam, et Interpretis mei consulas voluntatem, nostræque utriusque debilitati compatiens Deum roges, ut vires vitamque utrique eo usque largiatur, donec perficiatur quod reliquum est operis nostri, quod certe nullo alio sum fine aggressus, quam unice, ut supra dixi, desidero, saluti cooperari possim animarum, DEIQUE OPTIMI MAXIMI majori gloriæ adaugendæ subserviam, quæ utique in eo vel maxime elucescit quod instrumento uti dignatus fuerit adeo debili, quale me esse profiteor; verissimum namque est quod scribit Apostolus : *Infirma mundi elegit Dominus.*

APPROBATIO CENSORIS DELEGATI

Ex commissione reverendissimi Patris J. Raymundi Capisucchi, sacri Palatii Apostolici Magistri, ego infrascriptus attente perlustravi opus, cui titulus : ÆRARIUM EVANGELICUM IN UNIVERSAM QUADRAGESIMAM ET OMNES TOTIUS ANNI DOMINICAS, ingenti studio admodum Reverendi Patris Josephi Mansi Congregationis Oratorii elaboratum, de quo sane mirandum est, quod in paucos libros integram ferme SS. Patrum, ac probatissimorum Auctorum Bibliothecam feliciter congesserit. Quare concionatorum commoditati, cunctorumque studiosorum utilitati maxime consuletur, ut hoc opus publicæ luci donetur; cum enim nihil contineat sanæ orthodoxæque doctrinæ non consonum; imo cunctis æternæ salutis iter ostendat.

Romæ, in conventu S. Mariæ super Minervam. Die 2 aprilis, 1661.

Ego Fr. PAULINUS, S. Theologiæ
Mag. Ord. Prædicatorum.

Ærarium evangelicum, hoc est, Evangeliorum totius anni in omnes Dominicas elucidationis tomos tres, ab Adm. Reverendo, Eximio et Clarissimo viro ac Domino, D. Josepho Mansi, Congregationis Oratorii S. Philippi Nerei utriusque juris Doctore profundissimo, Italice scriptos, in idioma latinum traductos legi, et ob contentam in iis per omnia sanam doctrinam, claras S. Scripturæ, sanctorumque Patrum expositiones, subtiles et curiosos Auctoris conceptus dignos deprehendi, qui in utilitatem concionatorum et Sacræ Scripturæ studiosorum lucem videant.

Datum Coloniæ, in conventu S. Augustini, 1668, 28 julii.

Fr. JOANNES SCHWEITZER,

Ord. Erem. S. P. Augustini, S. Theol. Doctor et Professor.
Conventus Colon. Prior, m. p.

INDEX AUCTORUM

QUORUM LIBRIS AUCTOR IN COMPILATIONE ÆRARII EVANGELICI USUS FUIT

A

Abulensis.
Acta Ecclesiæ Mediolanensis.
S. Albertus Magnus.
Alcuinus.
Aloysius Lypomanus.
Alphonsus Salmeron.
Alphonsus Tostatus.
S. Ambrosius.
Ammonius Alexandrinus.
Angelus de Paz.
Anonymus.
S. Anselmus.
S. Antiochus.
S. Antonius de Padua.
Arias Montanus.
Aristoteles Stagyrita Philosophus.
S. Asterius.
S. Athanasius Doct. Eccles. Episc. Alexandrinus.
S. Augustinus Doct. Eccles. Episcopus Hipponensis.
Auctor Operis Imperfecti.

B

Baronius Cardinalis.
S. Basilius Magnus Episc. Cæsariensis in Cappadocia.
S. Basilius Seleucus.
V. Beda Monachus Ord. S. Benedicti.
Berengarius Abbas.
S. Bernardinus Senensis Ord. Minor.
S. Bernardus Abbas Claræ-vallensis.
S. Bonaventura S. R. E. Card. Episcop. Albanensis Ord. Minor.
S. Bruno Coloniensis Patriarcha Carthusianorum.

C

Cæsar Baronius Cardinalis.
S. Cæsarius Arelatensis.
Cæsarius Heistarbacensis.
Cajetanus.
Cassiodorus.
Catechismus Exemplorum.
S. Chrysologus.
S. Chrysostomus.
S. Clemens Alexandrinus.
Concilium Tridentinum.
Cornelius Jansenius.
Cornelius a Lapide Societatis Jesu.
S. Cyprianus.
S. Cyrillus Alexandrinus.
S. Cyrillus Jerosolymitanus.

D

S. Damascenus.
Didacus Stella.
Dionysius Areopagita.
Dionysius Carthusianus.
S. Dorotheus.
Drogo.
Durandus.
Dydimus Alexandrinus.

E

Ennodius.
S. Ephrem.
S. Epiphanius.
S. Eucherius.
Eusebius Emissenus.
Eusebius Gallicanus.
Euthymius.

F

S. Franciscus de Sales.
Franciscus Titelmannus.
Franciscus Toletus.
S. Fulgentius.
Fulgosius.

G

Gabriel Vasquez.
Galfredus.
S. Gaudentius.
Gillibertus Abbas.
Glossa Interlinearis.
Glossa Ordinaria.
Goffredus Abbas.
S. Gregorius Magnus Papa.
S. Gregorius Nazianzenus.
S. Gregorius Nyssenus.
Gregorius de Valentia.
Guerricus Abbas.
Guilielmus Durandus.

H

Haymo Halberstadiensis.
S. Hieronymus Ecclesiæ Doctor.
Hieronymus Oleaster.
S. Hilarius Episc. Pictaviensis.
S. Hildebertus.
Hugo Cardinalis.
Hugo a S. Victore.
B. Humbertus Ord. Prædic.

I

Idiota.
S. Ignatius Episc. Antioch.
S. Ignatius de Loyola.
S. Ildephonsus.
Innocentius III.
Interlinearis.
S. Irenæus Martyr.
S. Isidorus Episc. Hispalensis.
Isidorus.

J

Jansenius, vide Cornelius.
S. Joannes Cassianus.
S. Joannes Chrysost. Episc. Ant.
S. Joannes Climacus.
S. Joannes Damascenus.
Joannes Ferus Ord. Minorum.
Joannes Lorin. Societatis Jesu.
Joannes Maldonatus.
S. Joannes Episc. Hierosolymitanus Ord. Carmelit.
S. Justinus Martyr.

L

Lactantius Firmianus.
S. Laurentius Justinianus.
Laurentius Surius.
S. Leo Magnus.
Lucas Brugensis.
Lucas Vuadingus.
Lucius Florus.
Ludovicus Blosius.
Lyranus, V. Nicolaus.

M

Martinus Beccanus.
S. Maximus Episcopus.
Mediolanensis Ecclesiæ Acta.
Michael Ayguanus de Bononia Ord. Carmelitarum.
Michael de Palatio.

N

Nicephorus Callistus.
Nicetas.
Nicolaus Lyranus.
S. Nilus.

O

Œcumenius.
Oleaster.
Optatus Milevitanus.
Origenes.

P

Paez.
S. Paschasius.
S. Paulinus.
Paulus de Palatio.
Petrus Berchorius.
Petrus Blesensis.
Petrus Cellensis.
S. Petrus Chrysologus.
S. Petrus Damianus Card.
S. Philippus Nerius.
Philo Carpathius.
Plinius.
Plinius Junior.
Porrecta.
S. Prosper Aquitanus.

R

Rabanus Archiep. Moguntinus.
S. Remigius Episc. Rhemensis.
Richardus a S. Laurentio.
Richardus a S. Victore.
Rupertus Abbas Tuitiensis.

S

Salmeron.
Salvianus.
Santes Pagninus.
Sedulius.
Seneca.
Severinus Boetius.
S. Severus Sulpitius.
Simon de Cassia Ordinis Eremitarum S. Augustini.
Speculum Exemplorum.
Suarez.
Surius.

T

Tarcagnotus.
Tertullianus.
Theodoretus Episc. Cyrensis.
Theodorus Studita.
Theophylactus.
Theophilus Antiochenus.
S. Thomas de Aquino.
Thomas de Kempis.
S. Thomas de Villanova.
Thomas de Vio Cajetanus.
Titus Bostrensis.
Toletus.
Tridentinum Concilium.

V

S. Valerianus.
Venantius Fortunatus.
Victor Antiochenus.
S. Vincentius Ferrerius.
Vita V. Camilli de Lellis.
Vita S. Gertrudis Virginis.
Vita S. Odonis.
Vitæ Patrum

Z

S. Zeno Episcopus Veronensis.

ÆRARIUM EVANGELICUM

DOMINICA PRIMA ADVENTUS

EVANGELIUM LUC., CAP. XXI, VERS. 25

25. Erunt signa in sole, et luna, et stellis, et in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris et fluctuum.

26. Arescentibus hominibus præ timore, et expectatione, quæ supervenient universo orbi; nam virtutes cœlorum movebuntur.

27. Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, et majestate.

28. His autem fieri incipientibus, respicite, et levate capita vestra; quoniam appropinquat redemptio vestra.

29. Et dixit illis similitudinem : Videte ficulneam et omnes arbores.

30. Cum producunt jam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas.

31. Ita et vos cum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei.

32. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.

33. Cœlum et terra transibunt; verba autem mea non transibunt.

Versus 25.

Erunt signa in sole, et luna, et stellis, et in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris et fluctuum.

1.— Inter alia excellentiora fidei nostræ mysteria, specialem sancta mater Ecclesia, in imprimendo fidelium suorum mentibus, finalis judicii tremendo die, industriam adhibet : siquidem annum, qui Ecclesiasticus appellatur, per Evangelia de hoc mysterio diffuse tractantia terminat pariter et hodierna Dominica inchoat, atque insuper feria 2 post Dom. I. Quadrag. illud ipsum iterato proponit. Similiter quando Deus se primitus in totius Universi creatione cognoscendum præbuit, Scriptura sacra illum nobis pariter judicem exponit; etenim ut Cajetanus acute observat, ubi nostra vulgata legit : *In principio creavit Deus cœlum et terram,* in Hebraico textu, loco hujus verbi *Deus,* verbum *Judex* exprimitur, ad denotandum videlicet, quod, idem ille qui tanquam Creator mundum ex nihilo produxit, eumdem quoque tanquam Judex in fine sæculorum sit posturus in exterminium. Adhæc in ultimo sermone, quem immediate ante Passionem suam ad discipulos habuit, primo quidem per varias parabolas, demum vero claris verbis de judicio finali prolixe disseruit, quando pariter in conspectu Caiphæ tanquam reus judicandus constitutus fuit, illius quoque mentionem subindicavit; denique post suam in cœlos ascensionem, immediate duos Angelos ad idem judicium intimandum misit, dicentes, *Matt.,* XXVI, v. 64 : *Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum,* idque nulla alia de causa toties reperitur, quam quia ut S. Paschasius, *Lib.* II, *in Matt.,* ait : « Judicii timor schola « pietatis est. »

2.— Etenim benignissimus Salvator noster, utpote salutis nostræ cupidissimus, nos omnes pro suo in mentes nostras adventu bene præparatos esse desiderat, ne prorsus indigne illum recipiamus : *In adventu summi Regis mundentur corda hominum; ut digne ambulemus in occursum illius.* Hæc autem purificatio a nobis per seriam futuri districti judicii meditationem secure obtinebitur. Unde Chrysologus, *Serm.* LIX, super illa symboli verba : *Judicaturus est vivos et mortuos,* scribens, dicit : « Si « credimus venturum judicem, innocentes judici « nos præparemus. » David e cujus progenie Re-

demptor noster carnem suscepit, quemnam modum adhibuit, ut vir secundum cor Dei fieret? Ipsemet respondet, *Ps.* c, 2, dicens : *Perambulabam in innocentia cordis mei;* sed quanam via innocentiam istam sibi comparavit? *Providebam Dominum in conspectu meo semper,* id est, ut Hugo Cardinalis, *Ps.* xv, 8, ait : « *ut judicem;* » Quemnam vero fructum ex hoc salutari exercitio reportavit : *Quoniam a dextris est mihi ne commovear :* « Ut judicem timeamus, » inquit idem Hugo, « quia non solum videt quæ « facimus et cogitamus, sed et districte judicabit. « Unde, » Prov. xx, 8. « *Rex qui sedet in solio « judicii, dissipat omne malum intuitu suo,* id est, « Christus, quem homo in corde suo statuit judi- « cem, intuitu suo dissipat omne malum. » Eodem quoque fine, Christus nobis in majestate regia præfulgidus ab Ecclesia ob oculos ponitur, unde in principio officii dicit : *Regem venturum Dominum venite adoremus,* nimirum ut eidem per finalis judicii piam meditationem devoti obsequamur et occurramus, quia *honor Regis judicium diligit,* ut Propheta Regius ait, *Ps.* xcviii, 4 : qui idem alibi homines perperam viventes, ad vitæ emendationem, et conversationem irreprehensibilem exhortatur, dum ait : *Dixi iniquis, nolite inique agere, Ps.* lxxiv, 5; quonam vero motivo utitur, ut eis hanc vitæ innocentiam inculcet? hoc nimirum; *Quoniam Deus Judex est :* Et ideo S. Damascenus, *de Die judicii,* ait : « Fratres charissimi, lectionem de judicio « attento corde audite, et memoriter retinete; qui « enim lectionem istam mente diligenti attendit, « etiamsi reliquas scripturas minime intelligat, « hæc sola sufficere potest ad omne opus bonum « faciendum, et ad omne opus malum effugien- « dum. » Solent communiter ætati hominis magis lubricæ magistri et pædagogi adhiberi, qui eos in bonis moribus instruant, suaque vigilantia eos a præcipitiis obviis abarceant. Jam vero, ut S. Basilius ait loquens de judicio : « Timor judicii pedago- « gus est ad pietatem, et ideo mirum non est, quod « ii qui hunc pædagogum non admittunt, in omnia « scelera præcipites corruant; » unde Psalmista, *Ps.* iv, 5, 6, postquam dixisset : *Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore,* illius mox rationem subjungit, quia *auferuntur judicia tua a facie ejus.* Unicum offendiculum, quod majorem animarum partem irreparabiliter cadere facit, est, quod se ad rigorosissimum illud examen meditandum, quod etiam de minimo verbo otioso, reddendum erit, minime se applicent : *Propter quid irritavit impius Deum? Dixit enim in corde suo : non requiret, Ps.* ix, 13.

3. — S. Gregorius in Homilia hodie ad matutinum lecta, aliam nobis causam subindicat, ob quam hodie Evangelium legatur de judicio disserens; dicit enim : « Dominus ac Redemptor noster paratos nos « invenire desiderans, senescentem mundum, quæ « mala sequentur, denuntiat, ut nos ab ejus amore « compescat. » Etenim amor quo in creaturas ferimur, magno nobis est obstaculo, quominus Creatorem nostrum ea qua oportet cum reverentia recipiamus et amemus; ac proinde hodie nobis totius universi desolatio, omniumque rerum creatarum exterminium ob oculos ponitur, ut affectum nostrum ab iisdem devellamus, nam ut S. Maxi- « mus, *Ser.* xlviii, ait : « Christianus qui mundum « non possidet, hic totum possidet Salvatorem. » A terra igitur cunctisque terrenis alienus esto, si vis recipere Salvatorem, eumque tuum efficere.

Erunt signa in sole.

4. — Credibile est verba hæc relationem dicere ad interrogationem ab Apostolis Christo propositam hisce verbis, apud S. Matthæum relatis, xxiv, 3 : *Quod signum adventus tui, et consummationis sæculi?* Signum igitur finis mundi, convulsionis cœlorum, ultimique exterminii, in quod elementa, omnesque aliæ creaturæ redigentur, in sole, et luna, et stellis manifeste conspicientur. Quotidiana nos experientia docet, quod patrefamilias in aliqua domo occiso, vel graviter læso, subito omnes filii, servi, aliique domestici ad vindicandam domino suo illatam injuriam, certatim accurrant. « Sic instante die novis- « simo, inquit Carthusianus, *Ser.* v *in D.* i *Adv.,* « universitas creaturarum contra impios et ingratos « armabitur ad ultionem. » Unde in Job, xx, 27, dicitur : *Revelabunt cœli iniquitatem ejus, et terra consurget adversus eum.* In Sap., xvi, 24, pariter habetur : *Creatura factori deserviens, exardescit in tormentum adversus injustos.* Porro creaturæ peccatori subjiciuntur, ratione potentiæ obedientialis, quia ita eis Deus præcepit; cæterum vero liberæ forent; quovis utique momento, ad vindicandum injurias communi ipsarum Creatori illatas, suam adversus impios conceptam iram ardentissimo zelo evomerent. Interim vero summa cum impatientia diem illum præstolari et desiderare videntur, quo ab hac subjectione liberatæ, intimum doloris sensum, quem ex injuriis Deo illatis percipiunt, manifeste significare possint; id quod Apostolus forte indicare voluit, quando ait, *Rom.,* viii, v. 19 et 20 : *Exspectatio creaturæ revelationem filiorum Dei exspectat; vanitati enim creatura subjecta est non volens, sed propter eum, qui subjecit eam in spe, quia et ipsa creatura liberabitur a servitute,* quod in die finalis judicii futurum erit; ac proinde tunc omnes creaturæ contra impios conjurabunt, ad illos disperdendos, præterquam quod divina quoque justitia illas velut furoris sui instrumenta adhibitura sit : *Armabit creaturam ad ultionem inimicorum pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos, Sap.,* v, 18.

5. — Carthusianus dicit, *Serm.* v *in hac Dom.,*

quod sicut Princeps aliquis bellum aggressurus, primo generale quoddam armorum et exercitus sui lustrum instituere solet, ita quoque priusquam Judex supernus in magnifico suo throno judicaturus considere incipiat, primo vindicativæ suæ justitiæ arma lustrabit : « Sicut bello imminente fieri solet armo-« rum ostensio, sic ante novissimam ultionem « ostendet Omnipotens creaturam armatam, ad « exercendam injuriarum sui Creatoris vindic-« tam; » ac proinde sol velut generalis belli dux ad perterrendos viventes peccatores tenebrosus apparebit, simulque cum aliis planetis coram cœlo veluti protestabitur, quod lumen suum malis omnino invitus, et divino præcepto coactus ministraverit, et consequenter ad ostendendam, quam de offensa Dei habuit displicentiam, et in pœnam temeritatis, qua sua fuerunt luce pessime abusi, lucem suam eis tunc subtrahet : « Juste eis sol « obscurabitur, » inquit Salmeron, « atque indi-« gnabitur, qui lumine abusi sunt suo ad flagitia « perpetranda. »

6. — Albertus Magnus, quatuor in magno hoc planeta signa observat. Primum est, quia obscurabitur; unde S. Matthæus, XXIV, 29, pro eo quod Lucas dicit : *Erunt signa in sole,* ita scribit : *Sol obscurabitur.* Et in Apocalypsi, VI, 12, dicitur : *Sol factus est niger, quasi saccus cilicinus.* Secundum signum sive portentum est, quia in illa eadem domo, in qua in principio mundi creatus fuit, immobilis stabit, id est, in tremendo signo leonis. In cujus probationem textum illum, Abacuc, III, 11, adducit, ubi dicitur : *Sol et luna steterunt in habitaculo suo in luce sagittarum tuarum ibunt, in splendore fulgurantis hastæ tuæ. In fremitu conculcabis terram, in furore obstupefacies gentes.* Tertium signum, inquit idem Sanctus, *percussio* erit, quia rota solaris percutietur, id quod per id probat, quod *Apocalyp.,* VIII, 12, dicitur : *Percussa est tertia pars solis,* quia a benignis influentiis suis terræ utiliter communicandis desisset. Quartum denique signum est *retrocessio,* quia a cursu suo magis procul retrogredietur, quam Ezechiæ tempore factum fuerit.

7.—Lyranus in cap. III Joel. dicit, quod sole justitiæ Christo, ad judicium cum incredibili majestate prodeunte, luminaria alia tum majora, tum minora, ejus luce obfuscanda sint : « Apparente clari-« tate judicis obfuscabitur claritas luminum ad « præsentiam majoris luminis. » Idem quoque S. Chrysostomus a S. Thoma *in catena* citatus asserit, et expressius S. Hieronymus in c. XXIV Matth. his verbis : « Sol et luna obscurabitur et non dabunt « lumen suum, et cætera astra cadent de cœlo, non « diminutione luminis (alioquin legimus solem « septuplum habiturum luminis) sed ut compara-« tione veræ lucis omnia visui tenebrosa sint. »

8. — Verumtamen certum quoque est, quod planetæ luminosissimi per aliquod temporis spatium vere sint obscurandi. *Sol obscurabitur : luna non dabit lumen suum.* Unde Salmeron ait : « Veraciter « sol et luna cum cæteris sideribus ad tempus suo « lumine intelliguntur privanda. » Ac proinde sicut universa hæc vastaque mundialis machina, suam a sole vitam accipit, ita quoque sole deficiente, et suos quasi oculos occludente, signum erit, totum quoque universum interiturum esse. Unde Paulus de Palatio ait : « Solem obscurari est mundum velut ocu-« los ad mortem occludere, volunt enim Philosophi « solem esse oculum mundi. »

9.—Dionysius Carthusianus dicit : *Luminaria cœli obscurabuntur, ad insinuandum, quod impii indigni sunt ministerio et luce ipsorum.* At vero huic doctrinæ Carthusiani objici posset, quod in Evangelio dicatur, quod benignissimus Pater, qui a S. Jacobo appellatur « Pater luminum », *solem suum oriri facit super bonos et malos et pluit super justos et injustos.* Cui proinde respondetur, totum hoc verum esse, quamdiu æternus ille sol demoratur in signo virginis, et quandiu tempus illud durat, in quo *per viscera misericordiæ visitabit nos* : fallit autem pro illo tempore, quo sol ille ingressurus est in signum leonis, prout faciet in novissimi judicii die. Etenim Joelis, cap. III, ubi judicium finale in valle Josaphat habendum esse innuitur, postquam sacer textus dixisset : *Sol et luna obtenebrati sunt, et stellæ retraxerunt splendorem suum,* hujus rationem immediate reddens dicit : *Dominus de Sion rugiet, et movebuntur cœli et terra.* Similiter in cap. III Amos dicit : *Leo rugiet, quis non timebit?* Quando sol in leone graditur, terra præ excessivo calore ardere videtur; ita quoque tunc. *Ignis ante ipsum præcedet, Ps.* XCVI, 3; *exardescet sicut ignis ira tua, Ps.* LXXXVIII, 47; *arescentibus hominibus.* Terrere proinde unumquemque debet, quod S. Thomas de Villanova in hanc dominicam scribit : « Rugitus ejus ut leonis, » inquit, « tenebit prædam, et non erit qui eruat. »

10.— Tunc barathrum perditionis, omniumque fœcum, abominationum, enormissimorumque excessuum, qui unquam ab humana malitia per omnium sæculorum decursus commissi fuere, sentina et cloaca aperietur, quæ fœtore suo universum aerem inficient, terraque caligine obfuscabunt, maxime cum peccata in Scriptura sacra appellentur, Joann., III, 20 : « Opera tenebrarum, » et consequenter, *qui male agit odit lucem.* Unde ipsimet ultro citroque se nunquam in veram lucem oculos suos defixisse fatebuntur : *Ergo erravimus a via veritatis, et justitiæ lumen non luxit nobis, et sol intelligentiæ non est ortus nobis;* quanto igitur minus id tunc facere audebunt, quando audituri sunt : *Mittite eos in tenebras exteriores,* adeoque in terra quadam et perpetua caligine sepulti jacebunt; imo quando ut Auctor Operis Imperfecti de cœlestibus hisce planetis dicit, *Hom.,* IX, « obtenebrati novissimam Dei « iracundiam demonstrabunt, ut adhuc viventibus

« impiis super terram, jam gustus detur infernalium tenebrarum. »

11. — Haymo solis nomine Christum, lunæ vero Ecclesiam, stellarum denique nomine, sanctos mystice intelligens, dicit : « Retraxerunt splendorem « suum his qui cruciabuntur, neque enim mere« buntur, qui in pœna erunt, lumen justitiæ « videre. »

12. — S. Antonius de Padua, *Ser. in hac Dom.*, per hæc signa in sole conspicua, quinque Redemptoris nostri vulnera spiritualiter intelligit, quibuscum in judicio apparebit, ut reprobis, quod pretium sanguinis sui pedibus conculcaverint efficaciter exprobrare possit : *Videbunt, in quem transfixerunt.* « Quæ quidem signa fuerunt quinque « vulnera in corpore Christi. »

13. — Albertus Magnus luminaria cœlestia, ob enormissimorum peccatorum horrorem, suos, ut ita dicam, oculos in die illa clausura esse censet : « Non enim volunt videre luminaria cœli iniqui« tates impiorum. » Glossa autem a S. Remigio citata, aliter exponit, dum ait : « In quo die tor« menta pereuntium, sol et cætera sidera non po« terunt intueri, sed retrahent fulgorem, severita« tem punientis aspicere non audebunt, non quod « damnanda sint Dei judicio, sed quia omnia crea« tura in tormentis aliorum, de suo judicio perti« mescat. »

14. — Isaias Propheta, *Isa.*, XXIV, 34, quondam prædixit : *Erubescet luna, et confundetur sol;* ubi Hugo Cardinalis, *in Luc.*, ait : « Quasi dicat, con« fundetur, ex rubore propter peccata vestra. » S. Paschasius, lib. II, *in Matth.*, eodem modo loquitur, dum ait : « Horrore peccatorum abscondet lumen « suum, » quia ne infinitam illam innumerorum excessuum multitudinem videant, oculos suos, ut ita loquar præ verecundia contegent, protestando se nullam unquam in iis habuisse partem. Didacus Stella, *in Luc.*, autem dicit : « Vult obscurari solem « et lunam in detestationem peccati, ut destruat « et damnet, quæ serviunt peccato. » Idem auctor aliam quoque considerationem adducit, nimirum quod obscuritas ista pariter nobis indicet, quod Deus vindicativæ justitiæ suæ ensem invitus stringat; quotiescumque enim castigandus est homo : « Irascitur quidem, ut faciat opus suum, sed pere« grinum est opus ejus ab eo; » sicut enim ad pietatem exhibendam promptissimus est, ita ad puniendum semper est invitus. Unde Ecclesia dicit : *Deus, cui proprium est misereri.* Dicit igitur præfatus Stella, quod quasi erubescens videri se virgam manu stringere, aerem totaliter obscurari voluerit, ne videretur. Verumtamen melius hæc solis obscuratio potius exponi potest, quod sit signum severissimi cujusdam supplicii inferendi. In Isaia, XLII, 14, dicitur : *Tacui semper, silui, patiens fui; sicut parturiens loquar, dissipabo et absorbebo simul.* Porro quando quidam severissimi supplicii excessus exprimendus est, dici communiter solet, quod puniens cæco modo percutiat; unde idem quoque hic futurum erit, neque enim deinceps minimum pietatis vestigium supererit; ut sanctus Petrus Damianus, *ser.* XLIII, ait : « In judice furi« bundo, et misericordiam nesciente. » Et ideo sol obscurabitur ad innuendum, quod cæce quodamodo percussurus erit. Ideo quoque in Isaia, XV, 1, dicitur : *Nocte vastatus est murus Moab.* Ubi S. Basilius ad propositum nostrum dicit : « Quod nocte « irrogatum supplicium, atrocius esse solet et amarulentius. » Enimvero quod in Jeremia, *Thren.*, IV, 1, dicitur : *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* Idem quoque nos huic soli justitiæ adeo benigno et mansueto adaptare posse videtur. *Quomodo obscuratus est, mutatus est?* Haymon, *Hom. in D.* II *Adv.*, super illa verba : *Signa in sole,* ita scribit : « Ubi spiritualiter solis nomine Dominus Jesus « Christus intelligitur, de quo scriptum est, vobis « autem, qui timetis Deum, orietur Sol justitiæ. » Hic in primo adventu : *In sole posuit tabernaculum suum et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo, Ps.* XVIII, 6. At vero in hoc secundo adventu : *Sol obscurabitur; factus est niger sicut saccus cilicinus;* radii ejus mutati sunt in fulmina, enses et lanceas : *Induet pro thorace justitiam, et accipiet pro galea judicium certum, sumet scutum inexpugnabile æquitatem, acuet duram iram in lanceam; ibunt directe emissiones fulgurum, etc. Sap.*, V, 19.

Et luna.

15. — Ordinarie et naturaliter consequens est, quod orbe solari obscurato, omnes quoque alii planetæ, quibus lucem suam communicat, obtenebrati remanent. In primo adventu, cœli omnesque planetæ certatim mundi Salvatori et Redemptori applaudebant : *Hodie per totum mundum melliflui facti sunt cœli. Rorate cœli desuper,* ubi Septuaginta legunt : *Florete.* Firmamentum in illo adventu, novam misit et inusitatam stellam; sol se triplici quasi vultu in horizonte videndum exhibuit : at vero quando Deus noster tanquam Judex implacabilis, ad mundum desolandum, extirpandumque ab eo universum genus humanum, venturus est : « Fini terribili et « luctuoso, quasi condolebunt cœli, » inquit Salmeron, « nec debuerunt hæc significari augmento « lucis, quia lux non perterrefacit, ut ejus absen« tia; nec debebant statione vel retrocessione solis « signari, quia hæc signa pro re parva data sunt in « veteri testamento. »

16. — In S. Matthæo legimus : *Luna non dabit lumen suum.* Circa quæ verba Cajetanus apte observat, quod non dicit : *Non habebit,* sed *non dabit.* Apud Joelem, II, 30, Deus prædicit : *Dabo prodigia in cælo et in terra, sanguinem, et ignem, et vaporem*

fumi, sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies magnus, et horribilis. Ubi Paulus de Palatio, *in Joel.*, ait : « Luna sanguino- « lenta videbitur, Deo scilicet lunam eo colore « tingente, ut significet sanguinariam venturi Ju- « dicis iram. » Porro obscuritas hæc non imaginaria; sed vera erit, ex mente Carthusiani dicentis, in Luc. : « Sol et luna, et cætera luminaria cœli, « vere et in seipsis obscurabuntur ad tempus, ad « incutiendum terrorem hominibus. »

17. — S. Augustinus, *in Hesyc.*, a Salmerone relatus, hasce in sole, luna et stellis futuras tenebras, et gentium pressuras in novissimis diebus in Ecclesia, quæ *pulchra ut luna, electa ut sol* appellatur, adimplendas esse existimat, « quo significetur, « eam sic obscurandam, persecutoribus in eam « valde sævientibus, ut non sit amplius appari- « tura. » Haymo, *Hom. in D.* II *Adv.*, pariter per lunam Ecclesiam significari agnoscit : « Lunæ no- « mine Ecclesia designatur, sicut scriptum est : « Elevatus est sol et luna stetit in ordine suo; luna « non dabit lumen suum, quia Ecclesia miraculo- « rum fulgore tunc non respondit. » Qui idem Haymo non solum verba Joelis, sed et ea quæ S. Joannes (cui tremendus ille judicii dies revelatus fuit) in Apocalypsi, VI, 12, scripsit, nimirum : *Ecce terræ motus magnus, factus est, et sol factus est niger, tanquam saccus cilicinus, et luna tota facta est sicut sanguis,* de Ecclesia exponit, dum ait : « Ec- « clesia pro veritatis testimonio martyrii colore « sanguinea erit : » nam in truculentissima Antichristi persecutione, multi sanguinem suum constanti animo generose pro fidei testimonio effundent.

18. — Albertus Magnus, *Serm.* II *in D.* I *Adv.*, per lunam, in sensu spirituali, sanctissimam Virginem intelligit : « Per lunam figuratur Virgo Maria, in « hac ergo luna, id est, beatissima Virgine, factum « est signum miserabile, quia scilicet conversa fuit « in sanguinem, » quibus verbis credibile est, ipsum dicere voluisse, beatam Virginem in illa die, una cum Filio, reprobis futuram fore implacabilem, tot eis ad eorum salutem ab ea subministrata auxilia exprobrando, quibus fuere insolenter abusi.

19. — *Luna non dabit lumen suum,* id est, omnis ad eam recursuset refugium denegabitur, prout non obscure in parabola illa de decem Virginibus insinuatur, quam ipsemet Redemptor data opera et studio composuit, ad demonstrandam, quæ in illo judicio exercebitur, examinis severitatem; siquidem fatuæ virgines, quæ animas præscitas præfigurabant : ad ostium pulsare tentantes, clausam illam deprehenderunt, ipsisque responsum fuit : *Nescio vos.* Quid autem porta hæc aliud quam Virginis Mariæ figurabat intercessionem, utpote quam Ecclesia hoc epitheto, *Janua cœli,* honorare consuevit?

Et stellis.

20. — In Evangelio S. Matthæi dicitur : *Stellæ cadent de cælo;* ubi Dionysius Carthusianus, *Ser.* V *cit.*, ait : « Stellæ cadere videbuntur, quoniam co- « mas igneas ex se spargent. » Salmeron vero ait : Per stellas intelligi « crebros cometes terribiles, ut « in aere significetur commotio. »

21. — Glossa verba illa Joelis, III, 15 : *Juxta est dies Domini in valle concisionis; sol et luna obtenebrati sunt, et stellæ retraxerunt splendorem suum,* considerans, dicit « Reprobis omnia videbuntur « obtenebrari. »

22. — Haymo, in cap. II *Joel.*, dicit : « Splendor « quorumdam fidelium ultima tribulatione deficiens « obscurabitur. » Porro justi, et maxime illi, qui alios in pietate erudiunt, stellarum titulo in scriptura insigniuntur, *Dan.*, XII, 3 : *Qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ fulgebunt.* Harum vero stellarum permultæ obscurabuntur, eo quod præ nimia debilitate propria, Antichristi tormentis resistere non poterunt. Cui consonat, quod Salmeron hisce verbis scribit : « Per stellas cadentes innui- « tur, multos qui gratia fulgere videbantur, perse- « cutionibus cessuros et fideles firmissimos turban- « dos. » Etenim qui in Ecclesiæ firmamento stellæ fixæ esse credebantur, contremiscent et erraticæ stellæ efficientur, quia nimirum ex falsa apparentia portentorum, quæ filius perditionis operaturus erit fascinabuntur, de quibus portentis Apostolus scribit hisce verbis, II, Thess., II, 9 : *Cujus est adventus secundum operationem Satanæ, in omni virtute et signis, et prodigiis mendacibus, in omni seductione iniquitatis,* et maxime metu crudelitatis et violentiæ tormentorum perculsi et consternati.

23. — S. Antonius de Padua, *Serm. in D.* I *Adv.*, hanc adducit expositionem : « Stellæ, id est, homi- « nes viventes ceciderunt de cœlo, id est, firma- « mento, id est, statu suo, in quo firmi stare et « diutius vivere credebant super terram. »

24. — Per stellas Haymo in Apocalypsim, cap. VI, scribens, sanctos intelligit : « Stellæ cœli sancti sunt « qui in tenebris istius vitæ lucent, veluti in firma- « mento stellæ; » quoad hos credibile est, quod in illa die non solum a communicanda reprobis luce, aliisque benignis intercessionum suarum influentiis cessaturi sint, verum etiam quod in illis adimplendum sit illud Judicum, cap. V : *Stellæ manentes in ordine, et cursu suo adversus Sisaram pugnaverunt,* ac proinde probabile, quod consilia, admonitiones, cunctaque alia auxilia, quæ illis in hac vita pro ipsorum salute hactenus subministrarunt, impiis graviter exprobrarunt, sicut et bona exempla iisdem ab aliis exhibita, orationes, aliaque bona opera pro ipsis facta, tot denique sudores, quos in suis prædicationibus, laboribus, vigiliis, studiis, peregrinationibus, jejuniis, etc., pertulerunt.

25. — Idem quoque venerabilis doctor, *Hom. in D.* II *Adv.*, per hasce stellas obtenebratas hypocritas intelligi posse existimat. Unde dicit : « Stellarum « nomine in hoc loco designantur hypocritæ, qui « dum professionem fidei habent in Ecclesia, quasi « stellæ intra astra fulgent, sed ultima tribulatione « imminente, stellæ cadent de cœlo, quia plurimi « tunc ab Ecclesia recedent corpore, in qua prius « recesserunt mente. »

26. — Utilissimam tandem circa hæc luminaria cœlestia moralitatem Salmeron adducit, dum ait : « Tu ergo quoties lumen solis, lunæ, vel stellarum « videris, recordare, cito venturum tempus, in quo « sub adventum Judicis mirabilis futura sit muta- « tio. » In *Ecclesiastico*, XX, 26, stupenda refertur audacia impiorum, contra Deum sese armantium, qui et dicere non dubitarunt : *Quis me videt? tenebræ circumdant me, et parietes cooperiunt me, et nemo circumspicit me, quem vereor?* Sed turpiter falleris, o peccator, quisquis hæc cogitas, quia ecce veniet dies, in quo judex supremus *illuminabit abscondita tenebrarum*, ait S. Paulus, I *Cor.*, IV, 5, *et manifestabit consilia cordium*, in conspectu cœli, terræ et inferni, non obstante tenebrarum obscuritate, qua omnia luminaria cœlestia obducta erunt, omnes iniquitates nihilominus revelabuntur, et tametsi peccata opera sint tenebrarum, ipsa tamen non obstante horum planetarum caligine, abscondi nequaquam poterunt.

Et in terris pressura gentium.

27.— Nonnulli quidem per hanc gentium pressuram, bella, seditiones et tumultus intelligi existimant. Unde huc S. Bonaventura, *Serm.* I *in D.* I *Adv.*, verba illa refert : *Surget gens contra gentem, et regnum adversus regnum, et pater filium, et filius patrem trahet in mortem, et odio habebunt omnes Christum confitentes.* Nihilominus Dionysius Carthusianus, *Enarr. in Evang.*, pressuram illam de depressione spirituali simul et corporali intelligit : « Spiritualis, quæ est magna angustia cordis : « et corporalis, quia tam multi fugient, quod se « invicem compriment, præsertim ubi se quasi in « loco tutiori collegerint. » In Amos propheta, v. 18, 19, ubi de hoc tremendo die tractatur, dicitur : *Dies Domini ista, tenebræ et non lux, quomodo si fugiat vir a facie leonis et occurrat ei ursus.* Unusquisque in speluncis inter feras se potius abscondere contendet, quam coram irato hoc judice comparere : *Dicent montibus operite nos, et collibus cadite super nos.* Dionysius Carthusianus dicit quod *in terris* idem fit quod *in universis regnis, provinciis, civitatibus.* Haymo, *Hom. in D.* I *Adv.*, similiter de dissensionibus et bellis interpretatur : « Eisdem terræ « incolis se prementibus, et invidiosa contentione « in se consurgentibus, » qui in illo textu Isaiæ, cap. III, 5, fundatur : *Irruet vir in virum, unusquisque in proximum suum.* Verumtamen S. Augustinus a Salmerone citatus aliter intelligit, dum ait : « Non « afflictionem quam gentes sunt passuræ, sed quam « gentes impiæ sunt allaturæ fidelibus. »

Præ confusione.

28. — S. Thomas de Villanova, *Conc.* II *in Dom.*, per confusionem hanc perturbationem et confusam omnium creaturarum commixtionem intelligit : « Omnis elementorum ordo solvetur et « confundetur, sicut tonitrua, fulmina, tempestates « horribiles, grandines incredibilis magnitudinis, « terræ motus et hiatus terræ formidabiles. » Hunc quoque perturbatum ordinem S. Petrus in *Epistola sua secunda*, III, 10, prædixit : *Advenient dies Domini ut fur, in quo cœli magno impetu transient, elementa vero calore solventur, terra autem et quæ in ipsa sunt opera exurentur.* S. Thomas a Villanova, confusionem hanc etiam usque ad principes extendendam esse dicit : hi enim, coram quibus terra contremiscere videbatur, tunc ne quidem intra speluncas evadere poterunt : « Qualem existimas tunc « futuram mortalibus vitam, quando reges et pri- « mates, qui cæteris solebant esse terrori, relictis « urbibus, palantes, et errabundi confugient ad « speluncas? »

Sonitus maris et fluctuum.

29.— Haymo, *Hom. cit.*, futurum esse dicit, quod ad reprobos castigandos, non solum cœlum et terra inter se conjurabunt, verum etiam mare procellosum, imo et omnes aliæ aquæ fluminum, furoris sui signa horrenda edent : « Tradunt nonnulli quod « circa finem sæculi, mare, flumina, rivuli juxta « qualitatem et quantitatem voces et mugitus emittent. » Psalmista quoque, *Ps.* XCII, 2, 3, insinuare videtur, nam postquam de supremi Judicis sede dixisset : *Parata sedes tua ex tunc*, postea subjungit : *Elevaverunt flumina, Domine, elevaverunt flumina vocem suam; elevaverunt flumina fluctus suos a vocibus aquarum multarum, mirabiles elationes maris.* S. Th. de Villanova de undis marinis attestatur quod « Fluctus maris intumescent, adeo ut videantur « universam terram devoraturi. » S. Hieron. a S. Bonav. in ser. I hujus Domin., hisce verbis citatur : « Secundum Hieronymum Doctorem veracissimum, « mare exaltabitur quindecim cubitis, super excel- « sos montes, et postea prosternetur in imum pro- « fundi, et omnia quæ moventur in aquis, levabun- « tur super aquas. » Idem Seraphicus Doctor super hunc S. Lucæ textum, adimplendum esse scribit propheticum illud oraculum : *In spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ, ipse enim Dominus, qui conturbat mare.* Demum vero demonstrare pergit,

quanto cum jure Deus adversus impios sæviturus sit. « Hoc quidem justo judicio suos, quia sicut di-« citur : Impii quasi mare fervens, quod quiescere « non potest. » Hugo Card. ait : « Quare mare con-« fundetur, id est, omnino peribit, et hoc fiet cum « fragore », et fundatur super textu quodam Apoc-cal., XXI, 1, ubi S. Joannes scribit : *Et vidi cœlum novum et terram novam, primum enim cœlum, et prima terra abiit, et mare jam non est.*

Additiones [1].

a. — *Et erunt signa in sole et luna et stellis.* Luc., XXI, 25.

Lex evangelica, quam Christus Dominus suo in mundum adventu promulgavit, lex quidem est amoris. Sed cum amor hic salutarem quemdam timorem pro suo habet fundamento, hinc est quod sancta mater Ecclesia tanquam Christi vicaria, sicut ipse adventu suo vero et reali magnam nobis Dei ostendit misericordiam et amorem, sic illa adventu rememorativo, per propositam sacri Evangelii lectionem, magnam nobis incipit prædicare Dei in judicio finali justitiam; ad hoc ut incutiens timorem, amorem Dei in nobis conservet. Consideratio enim finalis judicii ad timorate et virtuose vivendum Deique offensas declinandas magno nobis est auxilio.

b. — Supplicatio, qua Propheta regius se clavis timoris cujusdam reverentialis, in corde suo transfigi instanter rogabat, in eo fundabatur timore, quo idem rex extremum Dei judicium sibi aliquando superventurum anxie metuebat : *Confige timore tuo carnes meas; a judiciis tuis timui.* Incessanter namque in animo et memoria sua diei illius rigores et formidabiles revolvebat sententias. Hæ enim nos timorem Dei reverentialem concipere et conservare faciunt.

c. — Unde S. Ephrem Syrus nos exhortabatur, inquiens : « Semper cor et lingua tua de extremo ju-« dicio meditentur. Sive igitur operi, sive orationi « intentus sis, sive ambules, sive sedeas, sive come-« das, sive jejunes, sive in cubili tuo vigil jaceas, « sive quid aliud agas, non desistat mens tua « cogitare et os tuum loqui de judicio. » Ut enim quis irreprehensibilem agat vitam virtuoseque operetur, hoc unicum sufficit, si quis judicii memoriam in mente sua semper fixam habuerit.

d. — S. Job, his verbis Deum affabatur, VII, 8 : *Oculi tui in me, et non subsistam.* Super quæ verba S. Gregorius ita scribit : « Voci justorum congruit, « quorum mens semper sollicita venturo examini « intendit : omne enim quod agunt, metuunt, dum « caute considerant ante quantum Judicem sta-« bunt. »

[1] Ex Mansi *Locupletissima Bibliotheca prædicabili*, passim selectæ.

e. — Electi proinde semper sollicite student accumulandis meritis, virtutibus et operibus sanctis, *opera enim illorum sequuntur illos. Apoc.*, XIV, 13.

f. — S. Joannes in Apocalypsi, XIV, 13, audivit e cœlo vocem dicentem sibi : *Beati mortui qui in Domino moriuntur.* In Domino mortuos appellat illos qui pleni bonorum operum ex hac vita discesserunt : *Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis.*

g. — David Deo generose promittebat se ei soli victurum, eumque per omnia sæcula laudibus celebraturum esse. At vero quâ ratione se in æternum victurum esse confidebat, cum nesciat homo utrum amore vel odio sit dignus? Nimirum : *Judicia tua adjuvabunt me.* Per hanc namque judicii finalis continuam meditationem, ab omni se sinistro eventu, tueri posse confidebat. Perseverantiam enim in bono obtinebunt qui Christum judicem præ oculis habebunt.

h. — Multis quidem rem obiter tantum ponderantibus, videbitur hodiernum Evangelium nihil ad statum viventium pertinere, eo quod de extremo illo die finalis judicii, de signisque illud præcedentibus mentionem faciat. Ast multum falluntur et errant, siquidem hæc quæ de perituro jam mundo prædicit Christus in Evangelio, eadem Ecclesiastes jam olim prædixerat eventura cuivis homini morituro.

i. — Christus ait de mundo fore signa in sole, luna et stellis, etc., id est ea obscuranda : sic Ecclesiastes loquitur de homine : *Memento Creatoris tui, in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis et appropinquent anni de quibus dicas : non mihi placent; antequam tenebrescant sol et lumen, luna et stellæ*, etc., *Eccles.*, XII. Sed idem de hora mortis fere est hominum sensus ac de judicio, dum passim ita libere vivitur, quasi nunquam hæc hora esset eventura, unde etiam tanta est peccatorum agglomeratio : quodcumque enim peccatum ex mortis derivatur oblivione, quam in nobis procurare satagit dæmon, utpote sciens quod peccatum per mortis cogitationem metumque prosternatur. Ad hæc faciunt quæ Petrus Blesensis ita ad scholasticum quemdam magistrum scribit : « Utinam magister « saperes, ac intelligeres, ac novissima provideres. « Hæc philosophia tibi jam decrepito pernecessaria « esset quæ frequenter in scholis describitur, sed « frequentius præscribitur, cogitatio mortis scilicet « assidua. Propheta dicit : *Domine, notum fac mihi « fidem meam.* Et Salomon : *Fili mi, recordare* no-« vissima tua, et non peccabis in æternum. Lamen-« tator ille Jeremias propheta deplorat animam « peccatricem et sui finis immemorem : *Sordes*, « inquit, *in pedibus ejus, nec recordata est finis sui.* »

j. — Sancta mater Ecclesia, a Spiritu sancto instructa et gubernata instituit ut annus ecclesiasticus exordium suum a judicio generali sumeret : unde in dominica prima Adventus illud proponit Evan-

gelium, in quo dicitur : *Erunt signa in sole,* etc., eumdemque pariter in ultima dominica Pentecostes per eamdem terminat judicii finalis historiam evangelicam. Verum enim vero quanto divina sapientia sollicitior est ad imprimendam in fidelium mentibus vivam hujus mysterii apprehensionem, tanto sterilior est hominis lingua, impeditiorque redditur omnis calamus, ad digne de illo discurrendum aut scribendum, quia scriptum est, quod horror diei illius tam futurus sit excessivus ut homines præ timore exarescant.

k.—In tantum usque excessum in impio multiplicata sunt peccata ut David dicat : *Laudatur peccator in desideriis animæ suæ et iniquis benedicitur. Exacerbavit Dominum, non est Deus in conspectu ejus; inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.* At vero, quisnam fuit ille scopus ad quem allidentes, tam enormiter ceciderunt? Nimirum quia obliti fuere, se aliquando coram divino tribunali præsentandos et judicandos esse : *Auferuntur,* inquit, *judicia tua a facie ejus.* Idem quoque psalmista impii considerans inverecondiam, temeritatem et impudentiam, qua sibi in quoscumque excessus committendos fræna laxat, attonitus interrogat : *Propter quid irritavit impius Deum?* moxque causam hanc assignat : *Dixit enim in corde suo : non requiret.* Unde Augustinus in quodam sermone ad populum inquit : « Irremediabile periculum est, sic aliquem vitiis et « cupiditatibus fræna laxare, ut se rationem Deo « non meminerit redditurum. Puto quod magna sit « peccati pœna, metum ac memoriam futuri perdi- « disse judicii. »

l. — Peculiaris autem tartarei serpentis astutia est, qua hanc adeo salutarem ultimi diei reminiscentiam impio abscondit, ut culpas semper suas, tanto amplius multiplicet. Cæsarius Arelatensis, idem quoque punctum, in homilia quadam, his verbis tangit : « Habet hoc infelix consuetudo peccandi, ut « quantum amplius unusquisque peccaverit, tantum « minus peccata ipsa intelligat. Venit illud quod « propheta peccatoribus clamat : *Non est Deus in « conspectu ejus; auferuntur judicia tua a facie ejus.* « Etenim quando subrepit peccandi delectatio, « statim futuri judicii diem abscondit oblivio. » Servus qui debebat homini regi decem millia talenta, cur tam excessivum æs alienum contraxerat, nisi quia de reddendis unquam rationibus nunquam cogitaverat?

m.— Hæc causa singularis est, cur aliquando erit dies judicii ad hoc ut Deus convincat peccatores, demonstrando se neutiquam defuisse illis, quomodo salvarentur, cum pro illis venerit in mundum, ut ostenderet majorem ejus in nos amorem fuisse in redemptione, quam in creatione nostra, quia ipsemet in propria persona corpus assumendo passibile, redimere nos voluit, « Numquid in hoc solum di- « lexisti me, » inquit S. Thomas de Villanova, *Serm. de S. Maria Magdalena,* « quia fecisti me? Imo « multo amplius dilexisti, cum me perditum rede- « misti; factus enim ex nihilo sine merito meo, « peccato meo ad nihilum redactus sum, et sic « eram, ut melius esset si natus non fuissem, in « combustionem et cibum ignis, nisi iterum defor- « mem, redintegrasses me. » S. Ambrosius *in Luc.* addit : « Plus Domine Jesu, injuriis tuis debeo « quod redemptus sum, quam operibus quod crea- « tus sum. » In extremo judicio omnes comparere debebunt, tam beati quam damnati, Apostolo dicente : *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Redemptor enim noster qui totum universum justissime regit, naturamque angelicam et humanam provide gubernat, universam œconomiæ suæ causam in conspectu totius mundi justificare satagit, *ut justificeris in sermonibus suis.* Quælibet anima immediate post mortem, vitæ et operum suorum rationem reddit exactam, pariterque destinatur vel ad beatitudinem Paradisi, vel ad æternam damnationem, sed homo dupliciter potest considerari, vel ut est persona particularis, vel ut est pars totius humani generis. Prout est persona particularis, sic ei convenit judicium particulare; prout vero pars est generis humani, sic ei judicium universale debetur. Quod judicium universale manifestabit omni creaturæ justitiam Dei et opera hominum sive bona sive mala. In præsenti vita multorum bonorum non fit retributio et multi scandalisantur quod Deus non puniat iniquos. In judicio autem finali *judicia Dei vera* manifestabuntur, *et justificata in semetipsa.*

n. — Tremenda quæ præcedent signa formidandam supremi judicii diem, adstantium timorem et calamitatem, et supremam judicis majestatem, quando exacta discussione orbem judicabit, his verbis Christus prænuntiat : *Erunt signa in sole et luna et stellis et in terris pressura gentium.* Verum quare Deus cum venturus est omnium Judex, acerbiores æternæ gehennæ pœnas incussurus, tot præambulis creaturam calamitatibus et miseriis præstruitur? Num tantæ præviæ miseriæ et adversitates faciunt ad magnam Judicis majestatem? Non equidem, sed demonstrant Deum esse calamitatum auctorem, quas ad utilitatem nostram et gloriam suam nobis immittit, ut tanto magis nostram elucescere faciat patientiam. S. Gregorius considerat servum Domini Job non dixisse : « Dominus dedit, diabolus abstulit; « sed, *Dominus dedit, Dominus abstulit.* At post- « quam non abstulit, nisi ipse qui dedit, sua rece- « pit, non nostra abstulit. Si enim ab illo accipi- « mus, quibus in hac vita utimur, cur doleamus « quod ipso judicante exigimur, quod largiente « fœneramur? Si justa Deo placere scimus, pati « autem nulla nisi quæ Domino placuerint possu- « mus; justa sunt cuncta quæ patimur et valde

« injustum est si de justa passione murmuramus. » Miraris si Deus, ille bonorum amantissimus, qui illos quos quam optimos atque excellentissimos vult, adversam illis fortunam assignet? Ego vero non miror, si aliquando deliciatur spectando magnos viros colluctantes cum aliqua ingenti calamitate, quam ipse Deus immittit. Mirarer ego autem, si illos strenue decertantes ope destitueret, qui supra id quod possunt homines tentari non patitur. Unde ne in his gravissimis calamitatibus congruis remediis destituat, ait : *Levate capita vestra quia appropinquat redemptio vestra.* Supra quæ verba, Hugo Cardinalis sic commentatur : « Ipsa mala quæ « hic sustinemus propter Christum sunt redemptio « nostra, et ad hoc mittit ea Dominus nobis, ut per « illa nos redimamus, » scilicet per patientiam. Hanc vero ut nobis procuremus, jubet levare caput. At quonam? Ad cœli gaudia, ad æterna præmia; mirifice etenim consideratio cœlestis gloriæ, ad patientiam exercendam calcar addit, auxilia præstat.

o. — Eheu, quis non timeat horrendi judicii supremos rigores, quibus justitia Dei culpas hominum discutiet, damnabit et æternitatis ignibus castigabit! Ubi et eæ creaturæ, quæ propter hominis obsequium sunt creatæ, tamen contra impios pro Deo militabunt, adversusque eos insurgentes, pugnantes pro suo Creatore : Accipiet armaturam zelus illius, et armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Sicut enim Deus suo imperio cuncta fecit, sic et eodem imperio cuncta potest delere. Cur ergo ad hoc exequendum creaturas assumpsit, ut ignem adversus Sodomam, aerem diffusis tenebris adversus Ægyptios, terram contra Dathan et Abiron, aquas adversus peccatores in diluvio, solem, lunam et stellas adversus eosdem ante universale judicium? nisi tantum ut agnoscas omnes creaturas ultrices esse injuriæ commissæ in suum Creatorem. Pulchre Hugo ad cap. VII Genesis, ad illa verba : *Aquæ inundaverunt,* ait : « Hoc factum est ut creaturæ Creato- « ris injuriam in homines vindicarent. » Armabit creaturam ad ultionem inimicorum, nempe peccatorum, in quorum perniciem, tanquam divinæ justitiæ instrumenta armabuntur. S. Cyrillus Alexandrinus, in *Commentario super Isaiam*, sequentem tradit doctrinam, inquiens : « Semper irato Deo, « etiam ad iram exacuitur serva creatura, perpetuo « eam huc excitante eo qui omnibus imperat; suc- « censuit enim ille Ægyptiis, creatura autem nil « agere non potuit. Transivit quippe in sanguinem « aqua, scaturivit terra ranas, cœlum demisit gran- « dinem, profundæ tenebræ trium dierum spatio « per totam eorum regionem dissipatæ sunt. Itaque « irascetur etiam ipsum cœlum, et velut a funda- « mentis terra concutietur, propter furorem iræ « Domini. Pugnabit enim etiam una adversus stultos « ipsa creatura, et commoto Domino etiam, ipsa ad « hoc prope modum instructa est; omnia siquidem « cum suprema voluntate conspirant atque concur- « runt, et nihil in eum natura, quod non divino nutu « et consilio cadat. » Sic Deus in omnibus insensibilibus dabit Deus signa ante judicium, auferens a variis creaturis eam quam in prima sua creatione obtinuerant; pulchritudinem, nitorem ac splendorem, eamque quam antea exhibuerunt gratiam modo convertendo in terrorem, idque in punitionem peccatorum, qui creaturarum abusi beneficiis, creaturas omnes contra se sentient armatas, ut illatas Creatori vindicent injurias.

p. — *Et erunt signa in sole et luna et stellis.* Qualia illa in his principibus astris signa sint exponit S. Matthæus, XXIV, 29 : *Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum.* Sed quid hoc insoliti secum portat cum sol ille, oculus mundi, per nebulosum aerem sæpius impediatur quominus lumen suum, ac radios in hæc inferiora transmittere possit, de nocteque suum lumen plane abscondit; et idem de luna? Quem ergo terrorem et damnum mortalibus causabunt substractio splendoris solis et lunæ? Multum per omnem modum. Constans enim philosophorum est sententia, ut vult S. Bernardus, *Dom.* I *Quadrag.* quod si una die sol cessaret facere cursum, omnes morerentur : ita si verbum Dei deficeret, quod est sol animæ, scilicet quod verbum Dei non prædicaretur, omnes spiritualiter morerentur. Ex quo necessitas verbi Dei symbolice significata clare evincitur.

q. — S. Augustinus, *Ep.* LXXX, *ad Hesych.*, hæc scribit : « Sol et luna, id est, Ecclesia obscurabitur, « quia in illa tentatione, ac tribulatione magna, « multi viri probi, qui in vita tanquam stellæ « fulgebant per honores, tunc obscurabuntur præ « nimia confusione, eo quod per ambitionem ho- « nores acquisiverint. Ambitiosi enim, quia terrena « avide nimis concupiscunt, a cœlesti gloria exclu- « duntur. » Unde dignitatum gradus, etiam illi qui ad eosdem a Deo sublimantur, periculosos esse constat.

r. — Legitur apud S. Joannem, XII, 42, multos principes synagogæ, interius per Christi prædicationem et miracula convictos, in eum credidisse : *Verumtamen et ex principibus multi crediderunt in eum sed propter Pharisæos non confitebantur, ut a Synagoga non ejicerentur.* At vero dicite, o principes, quidnam magis æstimari merebatur, an fides, religio, cœlorum regnum, an vero vanus timor Pharisæorum? De Apostolis e contra scribitur : *Ibant a conspectu concilii, gaudentes, quoniam digni habiti sunt, pro nomine Jesu, contumeliam pati. Act. Ap.*, V, 41. At vero Apostolos ita affectos fuisse, minime mirandum venit, quia hi oculos suos in gloriam et honores regni cœlorum, non vero in gloriam terrenam intentos habebant. Principes vero synagogæ non item, de quibus proinde S. Joannes dicit :

Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam Dei. Qui gloriam mundi hujus quærit et ambit, cœlesti gloria se dignum reddere non potest; nam porta illius humilis est. Et ideo Salvator ait : *Intrate per angustam portam. Mat.*, VII, 13. Et ideo nisi superbi et elati homines se humiliaverint, nunquam aliquem in regnum cœlorum aditum habere poterunt. Effrene dominandi desiderium intellectum excœcat eorum qui ad honores evehuntur. Sol obscuratur, in eis, et luna non dat lumen suum.

s. — Inter cætera quæ S. Matthæus affert signa, illud quoque est quod stellæ cadent de cœlo : *Et stellæ cadent de cœlo, Matth.*, XXIV. Sed super hunc textum difficultatem movet Origenes, *Tract.* XXX *in Matth.*, inquiens : « Quomodo ergo cadent de cœlo « stellæ, cum magnitudini earum non sufficiat « terra ? » Stellæ sunt justi qui, cum in virtutum et operum bonorum manent exercitio, velut stellæ fulgentes cœlo adhærent : at vero, si per negligentiam a congruenti operatione cessant, statim præcipiti casu ruunt, pereunt, et ita habentur ac si non essent. Quidquid enim in iis boni erat tollitur. Nam negligentia nos operum bonorum, virtutes et merita facit amittere donorumque et gratiarum divinarum talenta sepelire. Negligentia et acedia ad omne malum viam sternunt, suntque omnis vitii causæ. Dæmon in acediosis centrum suum invenit; utpote qui in propriam suam perniciem tentationibus ejus cor suum aperiunt, adversus quas nullum est potentius remedium quam pigritiæ expulsio. Pigritia et negligentia in via Dei scopuli sunt ad quos allidentes, usque in æternæ perditionis abyssum naufragamur. Trepidis et acediosis Deus maledictionem, mortem æternam et alia mala comminatur; quos a se repellit tanquam abominabiles.

t. — S. Matthæus, XXIV, 29, explicatius referens signa quæ erunt in sole, et luna et stellis, dicit : *Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur et luna non dabit lumen suum, et stellæ cadent de cœlo.* Sed ut ad pulchram moralitatem quamdam utilis præparetur discursus, merito hic inquiritur, quorsum in die Judicii tanta tenebrarum caligo oculos obcœcabit? Paulus Palatius hujus assignat rationem, in hunc textum scribens : « Tantis tenebris mundus tegitur ubi Judex venit « iratus. Non est opus suum, irasci, punire, con- « demnare, sed alienum opus ab eo. » Id est : Deus ostentans suæ justitiæ rigores, sese densis tenebris abdit, ac si ipsum excellens bonum justitiæ præ misericordiæ magnitudine quodammodo erubescat. Nam misericordia Domini superior est justitia ejus; atque ideo Deus invitus castigat. Valde autem proclivis est, ut in beneficium nostrum pietatem suam exhibeat.

u. — Credibile est tot signa diem Domini præventura, ut his omnes admoneantur, ut resipiscant, et pœnitentiam agant; non aliam profecto causam habent nisi ut homines ad pœnitentiam provocentur, ne in iram Dei incidant. Quod est magnum et evidens divinæ misericordiæ indicium quæ variis utitur modis ut nos ad se trahat, et peccatores quantumvis pessimos convertat. Sed quomodo hoc stabit cum Apostoli Pauli sententia ad Thessalonicenses, V, 2, dicentis : *Dies Domini, sicut fur in nocte veniet?* Id est : Adventus Domini erit tam subitaneus ac inopinatus, præter omnium expectationem, sicut fur in nocte. Sed advertendum est quod licet tot sint signa excitantia ac provocantia, homines tamen in peccatis et delictis suis erunt quasi sopiti, ut illius adventus Domini non aliter eveniat inopinatus, ac fur in nocte. Quod hic de Judicio, hoc quoque de eo, quod ipsa ad Judicium via est, scilicet de morte dici potest, quæ vere sicut fur in nocte venit. Dum enim minime speratur, se in medium ingerit cumulum gaudiorum, et proxima est, quando maxime remota creditur, minusque de ea cogitatur.

v. — Mira profecto rerum mutatio ! *Et in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris et fluctuum* : Homo orbis princeps, sub cujus pedibus omnia erant subjecta, dum a sua felicitate in magnas miseras ac angustias cadit; creaturæ quæ famulæ ejus erant, adversus eum insurgunt; superiora astra obscurantur, adversus eum mare intumescens horribiles dat sonitus. O quam frequenter cum Dominus a culmine suæ felicitatis decidit, adversus eum servi dant horribiles voces, aut eum plane deserunt ! Ita prorsus homo cum velut flos decidit a dignitate vitæ, proh quanta rerum mutatio ! Tunc omnes terminantur excellentiæ quæ hactenus eidem servierant, deserunt eum voluptates, thesauri et quidquid æstimare potest mundus.

VERSUS 26.

Arescentibus hominibus præ timore, et expectatione, quæ supervenient universo orbi : nam virtutes cœlorum movebuntur.

Arescentibus hominibus.

1. — Utinam homines præ jejuniorum austeritate arescerent, aut extenuarentur per rigorem pœnitentiæ, at vero ita non erit tunc, sed potius arescent *præ timore*, et horrore, ex irritata, per iniquitates ipsorum, ira Dei concepto. Unde Dionysius Carthusianus ait : « Arescentibus cunctis hominibus, præsertim injustis, quia præ magnitudine « formidinis et mœroris, corporalis harmonia, « quamdam exsiccationem et extentionem incurret; » docet enim experientia, et refert Sapiens, *Prov.*, XVII, 22, quod *spiritus tristis exsiccat ossa.*

2. — Haymo, *Hom.* II *in* II *D. Adv.*, in sensu spirituali ita exponit : « Spiritualiter homines in ultima « tribulatione arescere, est reprobos a pinguedine

« fidei et charitatis deficere ; multi in illa tribula-
« tione a fide arescent, qui prosperitatis tempore
« fideles putabantur. »

Præ timore.

3. — S. Hieronymus ad Heliodorum de die illo tremendo ita scribit : « Ad vocem tubæ pavebit terra
« cum populis, judicaturo Domino, lugubris mun-
« dus immugiet, tribus ad tribum pectora ferient. » Dionysius Carthus. in ea est opinione, quod terror, quo ex subversione et commotione cunctarum creaturarum, mentes humanæ percellentur, talis ac tantus futurus sit, ut homines velut fatui et amentes passim sint oberraturi : « Tantus stupor, pertur-
« batio, mœror, et afflictio homines apprehendet,
« quod veluti amentes ibunt. »

4. — Certus horum verborum sensus ignoratur (neque enim illum Christus nobis declaravit), an scilicet soli reprobi præ timore arefiendi sint, an vero etiam tremore illo corripiendi sint, justi. S. Vincentius Ferrerius, *Ser. in* I *D. Adv.*, ita hac de re arguit : « Si cœlum et terra, et creatura, quæ
« nunquam peccaverunt contra Deum, non potue-
« runt ipsius adventum sustinere, quid facient tunc
« peccatores ? magis vellent esse in inferno, quam
« videre Deum. » At vero Job, qui non solum justus erat, sed etiam totius humani generis innocentissimus et sanctissimus ab ipsomet Deo pronuntiatus fuerat, dum hujus superni Judicis tribunal a longinquo prospiceret, tali quoque horrore perculsus fuit, ut dicere non dubitarit, *Job.*, I, 14 : *Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, et abscondas me, donec pertranseat furor tuus, et constituas mihi tempus, in quo recorderis mei ?* Ex quibus verbis clare colligitur, abyssum perditionis minus horrendam futuram esse, quam judicii experiri severitatem. Chrysostomus, qui in Homilia LXXVII, super Matthæum dixerat, quod quotiescumque diem illum judicii cogitaret, toto corpore contremisceret : « Horror invadit terribilis, et amarissime perflens
« ex profundo corde ingemisco ; » idem in alia quadam Homilia, quam super Epistolam ad Rom. scribit, melioris conditionis eos esse dicit, qui sunt in inferno quam qui irascenti Judici assistunt : « Si
« quis est, qui sensu et mente præditus sit, is certe
« gehennæ pœnam tolerare mallet, quam adverso
« Deo stare. » In Apocalypsi, VI, 15, 16, indifferenter de omnibus ita scribitur : *Absconderunt se in speluncis, et in petris montium ; et dicunt montibus et petris : Cadite super nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni.* S. Gregorius ex illa S. Jobi mox adducta supplicatione, hanc ad propositum nostrum deducit consequentiam : « Per-
« pendamus quanta debemus formidine futurum
« judicium semper expavescere, quando et ille, qui
« a Judice laudatus est, adhuc de retributione
« judicii in suis vocibus securus non est. » Unde et S. Bernardus, qui adeo innocens, et sanctus vir extitit, illo cogitato timet, et contremiscit : « Paveo
« Judicis vultum, ipsis quoque tremendum ange-
« licis potestatibus. » *Serm.* XVI, *in Cant.*

5. — « Quantus tremor est futurus, quando Judex
« est venturus cuncta stricte discussurus. » Quibus verbis S. mater Ecclesia non solum futurum in illo die horrorem ingentem profitetur, verum etiam hujus terroris rationem reddit, dum tremorem illum inde oriturum esse dicit, quia scilicet instituendum sit de peccatis nostris in conspectu omnium hominum manifestandis, examen quoddam rigorosissimum. S. Ephrem ait : « Formidabiles libri ape-
« rientur, in quibus scripta sunt opera nostra, et
« verba, et cogitationes, et intentiones, » quæ proinde occultari nequaquam poterunt, quia Deus dicet : *Ego sum testis et Judex*, ac proinde nulla ad ejus iram evadendam via supererit. Unde S. Bernardus, *Ser.* LV, *in Cant.*, ait : « Arctæ et strictæ
« tunc erunt viæ omnium peccatorum, quando non
« poterunt negare, non excusare, non appellare,
« non fugere, non impetrare veniam, non habere
« refugium. »

Quæ supervenient universo orbi.

6. — Haymo, *Hom. cit.*, ex S. Matthæi Evangelico contextu universalem mundi desolationem deduci posse observat, dicit enim : « Ad ultionem repro-
« borum hominum ipsa elementa mundi perturbata
« dicuntur, quæ singulatim Dominus enumerat,
« dicens : Surget gens contra gentem, et regnum
« adversus regnum, ecce turbatio hominum ; terræ
« motus magni erunt per loca, ecce respectus iræ
« desuper ; erunt pestilentiæ, ecce inæqualitas
« corporum ; et fames, ecce sterilitas terræ ; terro-
« resque de cœlo et signa magna erunt, ecce inæ-
« qualitas aeris ; erunt signa in sole et luna, ecce
« motio siderum ; præ confusione sonitus maris et
« fluctuum, ecce concussio fluviorum. » S. Thomas de Villanova, *Conc.* II, ait : « Toto orbe mortales
« omnes naufragabuntur ubique.

7. — Lyranus ex quadam Historiæ scolasticæ auctoritate, quindecim numerat portenta, eaque omnia horribilia et tremenda, quorum *Primum* erit, quod mare quadraginta cubitis super omnes montes, instar solidissimi muri, sit elevandum. *Secundum*, quod idem mare adeo profunde denuo dilabetur, ut ejus fundus videri non possit. *Tertium*, quod monstra marina in salsi illius elementi superficie apparentia, horrendissimos ululatus ad ipsas usque stellas se protendentes, emittent. *Quartum*, mare et omnes aliæ aquæ exardescent. *Quintum*, omnes arbores humorem sanguineum foras emittent. *Sextum*, cuncta ædificia corruent. *Septimum*, omnes petræ ad invicem collidentur. *Octavum*, universalis quidam terræ motus erit. *Nonum*, universa terra complanabitur. *Decimum*, homines e cavernis egre-

dientes, velut amentes vociferabuntur, absque ulla tamen verbi alicujus articulatione. *Undecimum,* omnia mortuorum ossa e sepulcris resurgent. *Duodecimum,* stellæ e cœlis decident. *Decimumtertium,* omnes morientur viventes, ut in universali resurrectione noviter resurgant. *Decimumquartum,* cœlum et terra ardore consumentur. *Decimumquintum,* utrumque denuo renovabitur, et omnes resurgent : subjungit tamen idem Lyranus : « De veritate aut « falsitate istorum signorum, judicium majoribus « derelinquo. » Carthusianus vero, *Serm.* v, hæc cum discretione referenda esse monet, ad conterrendos peccatores. Quod vero terræ motus attinet, eosdem et ipse futuros esse asserit, dicens : « Ex « vehementissimo illo terræ motu lapides confrin- « gentur, » ubi et mortis Christi exemplum adducit, circa quam, ex illoterræ motu, *Petræ scissæ sunt et monumenta aperta sunt.* « Asserunt Sancti, quod « complanabitur terra ; montes, colles, ædificia in « pulverem redigentur. » Terra in omnibus mundi partibus per terræ motus in profundissimas voragines ad centrum inferni usque sese protendentes aperietur, fumumque, ignem et sulphur evoment ; insonabitque tuba : *Surgite, mortui, et venite ad judicium,* quæ metu et horrore omnia implebit.

Nam virtutes cœlorum movebuntur.

8. — S. Thomas de Villanova, *Conc.*, II, cœlestes influentias distemperandas esse scribit : « Influentiæ « cœlestes distemperabuntur, a quibus ista inferior « machina gubernatur. » Suarez quoque cœlorum sphæras interturbandas esse dicit, malignos inde et portentosos in hisce creaturis inferioribus imprimendo effectus. Arabicus legit : *Virtutes cœlorum conturbabuntur.* Cajetanus legit : *Agitabuntur.* In Græco habetur : *Exercitus cœlorum.* S. Antonius Paduanus, *Ser.* I *in D.* I *Adv.*, textum illum Isaiæ cum hoc Evangelii loco consonare dicit, dum Propheta ait : *Tabescet omnis malitia cœlorum, et complicabuntur sicut liber cœli, Isa.*, XXXIV, 4.

9. — Lucas Brugensis per has virtutes, angelicas intelligentias intelligit, a supremo motore per infallibilem suam providentiam ad regulatum universi regimen curandum destinatas : Hæ enim, in illo die « Omnia commovebunt, ut enim ipsis credita « est administratio universi, ita ipsi auctores erunt « totius commotionis universi. » Albertus Magnus quoque in eadem fuit sententia, dum ait : « Illi « angeli, qui virtutes dicuntur, tunc circummove- « buntur, ut multa terribilia faciant. » In S. Marco, XIII, 25, idipsum magis specifice exprimitur his verbis : *Virtutes, quæ in cœlis sunt.* Salmeron adducta auctoritate S. Thomæ, dicit : « Movebuntur « istæ virtutes, faciendo mira et insolita. » Dionysius Carthusianus de iisdem scribit : « Motus potestativus, « qui est processus ad operationes miraculosas. »

10. — Idem Carthusianus Origenem citans, in Enarra. evang., scribit : « His accidentibus conse- « quens est, cœlorum rationabiles virtutes stupo- « rem et commotionem aliquam pati, ac contur- « bari. » Idem quoque Carthusianus supra præcitatum Evangelii S. Lucæ textum scribens, motum hunc angelicarum virtutum timorem vel stuporem quemdam reverentialem indicare existimat : « Mo- « vebuntur motu reverentiæ et admirationis, ex « tam inconsuetis et perhorrendis divinæ justitiæ « effectibus ; movebuntur in obsequium Judicis, et « cum eo descendent, quasi in expeditionem contra « hostes ipsius. »

11. — S. Gregorius autem angelos cum Judice adversus reprobos comparituros existimat, ut eisdem auxilia ad ipsorum salutem subministrata, serio exprobrent : « Qui in adventu districti Judicis tunc « visibiliter apparebunt, ut districte tunc a nobis « exigant hoc, quod nos invisibilis conditor æqua- « nimiter portat. »

12. — Dionysius Carthusianus dicit, quod motus ille sit « motus mirativus ». Sed unde hæc in angelis procedere poterit admiratio ? Justam utique et fundatam causam et rationem habebunt ; cum enim Filium Dei in terram, ut humanam sibi assumeret fragilitatem, descendisse sciant : *Nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ,* simulque perspectam habeant teneritudinem, compassionem, amorem et misericordiam Filii Dei erga hominem, in cujus custodiam ipsos, natura licet plurimum superiores, destinavit, modo autem eumdem hominis Redemptorem adeo erga totum genus humanum severum videant, et implacabilem, quid mirum, si præ nimia admiratione obstupefacti remaneant ?

13. — Hugo Cardinalis in hisce virtutibus prædicatores evangelicos agnoscit, utpote qui in ultima Antichristi persecutione pavidi contremiscent. *Verbo Domini cœli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum ;* et tamen cum tota hac firmitudine trepidabunt, imo « timore mortis a fide recedent « pro majori parte. »

14. — Haymo per hasce virtutes, prælatos et superiores ecclesiasticos intelligi posse censet, qui tunc severissimo examini subjacebunt : « Quidam « hoc loco virtutes cœlorum magistros, et rectores « Ecclesiæ intelligi volunt, Episcopos et sacerdo- « tes, » cujus hanc rationem reddit, quia sancta Dei Ecclesia cœli titulo honoratur : « Cœlum mihi « sedes est ; tales autem prælati tunc commoveri « dicuntur, quia in illo districto judicio, etiam præ- « sules Ecclesiarum rationem exsolvent, non solum « pro suis actibus, sed etiam pro commissis sibi « animabus. »

15. — S. Bonaventura commotionem hanc de terrore angelorum vult intelligendam, quo ob judicii severitatem percellentur. « Virtutes cœlorum, » inquit, « sunt angeli, qui ex turbatione omnium

« dicuntur commoveri; » in cujus probationem illum Jobi, XXVI, 11, textum adducit : *Columnæ cœli contremiscunt et pavent.* Unde et Chrysostomus, licet ad aliud propositum, dicit : « Tam terribile erit « judicium illud, ut ab angelis timeatur. » Origenes quoque, *Hom.* X *in Num.*, super illa verba : *Tolle cunctos principes populi*, ait : « Fortassis « referuntur hæc ad angelos, venient enim ad judi- « cium nobiscum, et stabunt ante solem justitiæ, « ne forte aliquid causæ ex ipsis fuerit, quod deli- « quimus, ne forte minus operis expenderint, ne « nos a peccatis revocarent. » S. Bonaventura dicit : « Dicuntur pavere non timore pœnæ, sed horrore « divinæ vindictæ. » Chrysostomus a S. Thoma *in Catena* citatus, dicit : « Movebuntur, quamvis sibi « consciæ non sint, videntes enim infinitas multi- « tudines condemnari, non intrepide stabunt illic. » Haymo ut terrorem hunc, qui in beatis illis spiritibus inverisimilis esse videtur, melius explicet, hac utitur similitudine. « Sicut enim v. g. cum Rex « severum et districtum judicium in subditos « exercet, non solum illi timent, qui pro suis « meritis judicantur, sed etiam illi, qui ejus lateri « adhærere solent; sic cum Deus omnipotens « reprobos puniet in judicio, ut terror et districtio « judicii ostendatur, etiam illi timere dicuntur, qui « æterna stabilitate firmati sunt; unde bene per Job « dicitur : Columnæ cœli contremiscunt, et pa- « vent. »

16. — Merito igitur cum S. Gregorio argumentum quoddam, in mox citato Jobi textu fundatum, formare possumus, dicendo : « Quid ergo facient « tabulæ, si tremunt columnæ, aut quomodo vir- « gulta immobilia stabunt, si hujus pavoris turbine « etiam cedri quatiuntur. » Insignis est illa S. Bernardi consideratio, *Serm.* II *de verb. Isa.*, quæ digna est, ut ab omnibus sciatur, imo quæ cum pondere sanctuarii serio a nobis trutinetur, nimirum : « Qualem putas necesse est, hominem inveniri, qui « repudiati locum angeli sortiatur? » *Cum accepero tempus,* inquit districtus ille Judex; *ego justitias judicabo.* Quæ verba Hugo Cardinalis ponderans, dicit : « Terribile verbum, quod non tantum pec- « cata judicabit, sed et justitias, bona scilicet opera « examinabit. »

17. — S. Bernardus quoque, *Serm.* LIV *in Cant.*, ad illam Christi districtam Judicis protestationem se reflectens, hanc inde deducit consequentiam : « Quid faciet de injustis judiciis, qui ipsas quoque « justitias judicabit? Verendum est, ne sub tam « subtili examine, multæ nostræ justitiæ, quæ pu- « tabantur, peccata appareant; dicente Domino : « cum accepero tempus, ego justitias judicabo, » et apud Sophoniam, I, 12, idem Dominus dicit : *Scrutabor Jerusalem in lucernis.* Quibus verbis quoad sensum litteralem, ut S. Hieronymus declarat, ad Hebræos in desolatione Hierosolymæ constitutos alludit, quando Romani eos, qui in abditissimis antris latitabant, in lucernis investigantes, inde ad mortem et stragem raptandos foras educent. In sensu vero spirituali, S. Bernardus, *Serm.* LV *in Cant.*, verba illa de rigorosissimo examine, cui animæ, quantumvis justissimæ et perfectissimæ, subjicientur : « Quid tutum in Babylonia, si Jeru- « salem manet scrutinium? » Porro in abditissimas terræ speluncas et latibula sol non ingreditur, ac proinde ad illas perlustrandas opus est lumine lucernæ; unde sensus verborum illorum apud Sophoniam hic est, omnium illarum animarum, quæ secundum exteriorem apparentiam virtutis studium et divinæ legis observantiam professæ fuerunt, cogitationes quoque secretissimæ, intentiones et fines reconditissimi tunc revelabuntur.

18. — Redemptor noster, Matth. vigesimo quinto capite, parabolam illam de decem virginibus, ad finalis judicii examen directam, (de hoc enim in ejusdem capitis progressu diffuse tractatur), proponit. Ex cujus recensitione deduci posse videtur, medietatem fidelium salvandam esse, aliam vero damnandam; siquidem harum virginum, per quas animæ fidelium denotantur, quinque ad nuptias ingressæ, aliæ vero quinque ab eisdem exclusæ fuerunt. Nec tamen a me sine causa dictum est, quod id inde deduci posse videatur; siquidem, ut Cajetanus bene observat, Christus venturus Judex in hac parabola, non de omnibus indifferenter tractare intendit, cum ex his multos malos esse certum sit, sed solum de illis, qui in hominum oculis magnæ sibi innocentiæ et bonitatis opinionem compararunt, et virginum instar pretiosi habentur : « De illis tantum, qui profitentur se studere factis « ad continuum progressum versus patriam cœles- « tem, » quorum medietas in rigorosissimo Dei judicio peribit; tunc enim Judex ille *illuminabit consilia cordium.* Magna profecto et mira res est, quod, cum oleum charitatis symbolum esse constet, certum quoque sit, quod virgines illæ prudentes animas præsignificent charitatem maxime flagrantes, illæ tamen sociabus suis oleum istud tanta cum precum instantia efflagitantibus, quantumvis modicam illius partem in tanta necessitate, a qua tota dependet beatæ vitæ futuræ æternitas, tam pertinaciter denegarint; unde notandum est easdem prudentes virgines sese excusasse, dicendo : *Ne forte non sufficiat nobis et vobis,* nemo enim, quantumcumque justus sit, consentire unquam audebit, ut ex bonorum operum meritis, quibus solis electorum animæ locupletes esse noscuntur, vel minima pars aliis proximis applicetur, cum constet quam rigidum et districtum futurum sit illud judicium, in quod etiam sanctissimi quique, et innocentissimi viri accersendi erunt. Unde auctor Operis Imperfecti horum verborum : *Date nobis de oleo vestro,* hunc sensum dicit : « intercedite, accomodate

« nobis auxilium operum bonorum vestrorum, id « est, intercedite pro nobis peccatoribus ad Domi- « num; » a quibus tamen repulsam hisce verbis patientur : *Ne forte non sufficiat nobis et vobis;* « ostendit in his verbis, quod ita terribile futurum erit « judicium illud, ut nulla innocentia sibi confidat. » S. Gregorii de severitate, qua cum Judex quoad perfectissimos sanctissimosque viros processurus erit, tractantis, *lib.* III *mor.*, XV, sententia est : « Perituros se absque ambiguitate sciunt, si remota « pietate judicentur, hoc ipsum quod juste videmur vivere, culpa est, si vitam nostram, cum « judicat hanc, apud se divina misericordia non « excusat. » S. Augustinus tantopere a Deo illuminatus, quique post conversionem suam, innocentiam baptismalem ad ultimum usque vitæ spiritum conservavit, in suis tamen meditationibus ita scribit, *Medit.*, c. IV : « Tot judicibus inops astabo, « quot me præcesserunt in opere bono, tot arguentibus confundar, quot mihi præbuerunt bene « vivendi exempla; tot convincar testibus, quot me « monuerunt sermonibus et actionibus. »

Additiones.

a.— *Arescentibus hominibus præ timore et expectatione,* etc. Quænam est hæc tam acerba calamitas in terris, quæ sic dure homines terrebit, ut ejus horrore pavescant, arescant, tabescant? Frustra videntur interpretes quærere causas tam ingentis pavoris, cum in promptu adsint tot, tantæque quæ possent metum incutere potentissime. Cajetanus in Commentario sic scribit : « *Arescentibus hominibus* « *præ timore* : in intellectu perplexitas, in affectu « timor. » In illa namque judicii expectatione horribili, elementa timenda concussione colliduntur, e cœlo tot prodigia territant impios, vultu Judicis expavescunt, mox fulminanda sententia in ipsos carnificantur, jamjam hiante gehenna devovendi. Ipse etiam peccator dudum ante infligendum supplicium, adversum seipsum dure sævit, timoris cruciatu, dolorum et afflictionum internarum tormento, propriæ conscientiæ remorsu, quæ omnia peccatum in anima impii crudeliter exercet. *Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest, et redundant fluctus ejus,* dicit Isaias, LVII, 20. S. Antonius de Pad. addit : « Cor impii quasi mare fervens, « tumet superbia, fervet luxuria, et sic fluctus « malarum cogitationum redundant in conculcationem et lutum. » Psalmus XIII ab his verbis incipit : *Dixit insipiens in corde suo : non est Deus.* Mox vero longum scelerum catalogum contexit ab hoc atheista derivantium; multisque enarratis, tandem subjungit : *Contritio et infelicitas in viis eorum et viam pacis non cognoverunt.* Cujus hanc rationem reddit, quia *non est timor Dei ante oculos eorum.* Idem regius Propheta, in psalmo XXXVII, in quo suum adulterii peccatum commemorat, expresse fatetur, inquiens : *Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi; non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ; non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.*

b.— Idonee ante finale judicium, et boni et mali tanto metu concutiuntur : peccatores ut resipiscant, boni vero, ne in peccaminosam vitam degenerent. Nam pœnalissimus supplicii et divinæ iræ horror, velut necessitas emendationis est, et in timoris schola virtutis magister. Quemadmodum enim quædam hostilia detorta ut corrigamus, adurimus et adactis cuneis non ut frangamus, sed ut explicemus, elidimus, sic ingenia vitio prava, dolore corporis animique corrigimus. Durities domanda est et non leviter ad flexibilem congrue mollitiem attrahenda. Et « sicut vulnera corporum sanatu « difficilia et intractabilia, » ut inquit S. Cyrillus Alexandrinus, in cap. II, Oseæ, « nisi medicamentorum virtuti cedentia, mutationem ad sanitatem « admittant, aut ferro secantur, peritia medicorum « hunc auxilii modum suadente, aut certe igne « vincuntur : ita et hominis anima ad deficiendum « a probitate, perquam prona, nisi vocibus admonentium locum reliquerit, et a turpitudine ad « honestatem transire instituerit, pœnis vincitur et « supplicii laqueis implicata, velit, nolit, convertitur. » Scilicet interminati durius supplicii incussus horror, pœnarum laqueis, ac compedibus sic improbos implicat, ut velint nolint, ad virtutem convertat, inclitam diu improbitatem vincat et durus magister probitatem erudiat. Horror enim pœnæ, et recogitatio iræ divinæ, seu status sui, frœnum est, et medium efficax ad deterrendum a peccatis peccatores.

c. — Tabescunt et consumuntur homines præ timore et expectatione judicii appropinquantis, cum cogitant, quod adest tempus, ut appareant coram Judicis tribunali ut ab ipso judicentur, eorum facta discutiantur ac examinentur : inde pallescunt et máximo timore anguntur. Durissimum est enim ante Judicem convenire, ut causa ventiletur et sententia proferatur. Sancta mater Ecclesia flebilibus hisce verbis, fidelibus suis horrendissimum extremi judicii diem in memoriam revocare nititur : *Quantus tremor est futurus, quando Judex est venturus.* Etenim timor et tremor ille indicibilis, inexplicabilis et imperceptibilis erit, omnemque humanam capacitatem et imaginationem superans, viros sanctissimos contremiscere facit. Apud Joelem, I, 15, de hoc funesto die dicitur : *A, a, a, diei; quia prope est dies Domini, et quasi vastitas a potente veniet.* « A potente autem dicit ut nullus valeat « resistere, » sicut declarat Albertus Magnus.

d. — Formidandum illud extremum judicium appropinquante sacro Dominici natalis tempore, non sine divini dispensatione consilii suis fidelibus membris proponit Ecclesia. Ut enim prudenter S. Gregorius Nanzian., apud S. Maximum, *serm.* XXIV,

inquit : « A contemplatione exordium non est « ducendum, et in metu quasi in extremo desi- « nendum. Contemplatio enim fœno caret, et for- « tassis præcipitem aget; sed metu primum quasi « initiatos, purgatosque, et ut ita dicam attenuatos « ita in sublime erigi convenit. » Quasi Dei timor hominem purget, initiet, consecret, attenuet, et inde terrena male vacuum in sublime erigat, et cognatum cœlo, cœlique confinem reddat. Frœnum est timor qui interminatæ legis vigore audaciores animos perite cohibet : « Initium salutis humanæ, » ait Severus, apud S. Maximum, « est Domini metus, « et omnium bonorum quæ in nobis sunt, radix « est lex divina. Nec vero divina lex caret metu, « sed metus lege. Lex enim ad ea quæ præcipiun- « tur, ministro utitur metu; metus autem eorum « quæ præcepta sunt judicem habet legem. » Bona lex, quæ tanquam judex ministro utitur metu, et inde bonorum omnium radix. O, alte hominibus hæreat Dei metus; ad bonam enim directionem et observantiam divinarum legum, ante omnia necessarium est prædicare Dei timorem.

e.— Veritas hujus textus : *Arescentibus hominibus præ timore*, patebit senescente mundo, ante universale illud omnium vivorum et mortuorum judicium. Sed idipsum jam quoque evenire videmus, omnibus jam per ultimum ex hac vita discessum in particulari judicio, coram Judice statuendis, ita ut non tantum videantur evidentissima talis timoris signa in eis quos vitam malam atque perversam duxisse in confesso est, sed etiam in justis ac perfectis. Unde S. Hilarion eremita jam agonizans, dicebat : « Anima mea, septuaginta annis servisti Deo « et exire times? » Timent autem ob rigorosum illud examen, quod in morte cujuslibet instituetur. Heu! quam tremenda in illo erit extremo puncto confusio animæ, quando innumerabilibus, iisque omnibus a se per multorum annorum decursum admissis iniquitatibus circumdari se videbit? Quia nimirum, ut Ecclesiasticus ait : *In fine hominis denudatio operum illius;* et Apostolus ad Corinth. : *Illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium.*

f. — *Nam et virtutes cœlorum movebuntur.* Cum juxta Origenem et Augustinum, per virtutes cœlorum angeli intelligantur, recte quoque moveri dicuntur, nam angeli pariter nobiscum in judicium sunt venturi, et quidem adversus illos qui nullam ex illorum custodia profectum retulere, in extremo judicii die testes erunt. Origenes ait : « Venient « angeli ad judicium nobiscum, et stabunt pro « nobis ante præsulem justitiæ, ne forte aliquid « etiam ex ipsis causæ fuit, quod nos deliquimus, « ne forte minus erga nos operis et laboris expen- « derint, quo nos a peccatorum labe revocarint. » Sed quia dicere possunt beati custodes : *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ et non feci ei,* testes erunt interriti boni vel mali quod operatus est quilibet homo in vita sua.

Versus 27.

Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna et majestate.

Et tunc videbunt.

1.— Dionysius Carthusianus, *Enarr. in Ev.*, sacrosanctam Filii Dei humanitatem ab omnibus tam reprobis, quam electis conspiciendam esse dicit his verbis : « Christi humanitatem videbunt boni et « mali, ejus vero divinitatem soli beati videbunt, « visione beatificæ fruitionis. » Id quod innuere videtur celebris ille Zachariæ Prophetæ textus, XII, 10 : *Aspicient in eum, quem confixerunt.* Hic autem aspectus reproborum miserias atque tormenta magis magisque adaugebit, cum enim ex Salvatoris redemptione minime profecerint, eumdem nunc inexorabilem judicem experiri cogentur : « Quam « lugubre erit, » inquit Eusebius Emissenus, *Hom.* IV *ad Monachos*, « homini Deum videre, et perdere, « et ante pretii sui perdere conspectum. » S. Hieronymus quoque, *ad Helio.*, verbis ad Judæos directis ita dicit : « Cerne manus, Judæe, quas fixeras; « cerne latus, Romane, quod foderas. » Salmeron, *Tract.* VII, *Art.* 40, loci mysterium considerat, in quo supremi hujus Judicis tribunal figendum esse creditur. Etenim Antichristus in monte Oliveti cœlum conscendere tentabit, cui Christus necem infert, juxta illud Apostoli, II, *Thes.*, II, 8, testimonium, dicentis : *Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui.* Ubi Salmeron ait : « Opportune ex illo loco Domi- « nus beneficia redemptionis improperabit omni- « bus reprobis, insultabit enim eis : Ecce Nazareth « in qua pro vobis homo factus sum; ecce Bethle- « hem, in cujus præsepio natus fui reconditus; ecce « templum, in quo frequenter vos docui; ecce « Jerusalem, in qua propter vos flagellatus et ad « mortem Crucis damnatus fui; ecce montem Cal- « variæ, ubi inter duos latrones pependi; ecce « sepulchrum, in quo mortuus jacui, et post mor- « tem surrexi immortalem; ecce mons Oliveti, ex « quo antequam cœlos ascenderem, discipulos in « universum orbem emisi ad prædicandum Evan- « gelium omni creaturæ. »

2.— Sancta Dei Ecclesia pientissimum hunc morem, ad Evangelii verba, *Verbum caro factum est*, genua reverenter flectendi, nec non post facta in Hymno « Te Deum laudamus, » judicii finalis mentionem, sanguinis a Redemptore nostro pro animarum nostrarum reparatione effusi auxilium devote, his verbis, invocandi : *Judex crederis esse venturus* : « Te ergo quæsumus, famulis tuis subveni, quos

« pretioso sanguine redemisti, » sanctissime introduxit ; at vero nisi ex illo effuso sanguine profecerimus, vulnera Redemptoris pariter et pro illo tempore Judicis, quæ in ipso apparebunt, et e quibus sanguis ille manavit : nec non et Crucis signum, quod tunc explicabitur, « Hoc signum Crucis erit in « cœlo, cum Dominus ad judicandum venerit, » nostras miserias mire tunc adaugebunt ; unde S. Augustinus, *Lib. de Symb.*, ait : « Ecce hominem « quem crucifixistis, videtis vulnera quæ inflixistis, « agnoscitis latus quod transfixistis, quoniam per « vos, et propter vos apertum est, nec tamen « intrare voluistis. »

Filium hominis.

3. — Haymo Halbertadiensis, *Hom. in* II *Dom. Adv.*, mysterium nobis aperit, cur Christus in judicio in specie humana sit appariturus, dum ait : « Dignum est, ut ipse Filius Dei, qui in forma ho- « minis injuste judicatus est, in eadem forma « homines in judicio juste judicet. » Salmeron, t. VIII, tr. XII, illa sancti Joannis verba : *Dedit ei potestatem judicium facere, qui filius hominis est,* exponens ita scribit : « Congruum fuit, et divinæ Sapien- « tiæ consonum, ut supremus Judex Deus esset et « homo innocentissimus, qui peccatum non fecisset, « nec dolus inventus esset in ore ejus ; in reliquis « judiciis et tribunalibus, tam sacris, quam profa- « nis, permittit Deus, ut judicium qui exercent in « alios, sint peccatores, ut conscii suarum infirmi- « tatum mitius, et cum majori mansuetudine et « clementia conjunctum judicium faciant, levio- « remque sententiam ferant, etiam qui judices sunt « in foro conscientiæ ; » at vero non sic in isto tribunali et judicio, utpote a quo omnis pietas, omnisque compassio exulabit. Et S. Augustinus, tr. XIX, *in Joa.*, ait : « Forma illa erit Judex, qua « stetit sub Judice ; illa judicabit, quæ judicata « est. » Idemmet Salmeron, t. X, tr. XXVI, verba illa sacri textus, quibus de Christo coram Pilato posito agitur, nimirum : « Stetit ergo Jesus ante « Præsidem », exponens dicit : « Jam judicatur « noster Judex Jesus, ut discat qua mansuetudine « debet judicare vivos et mortuos ; ante reus vult « esse, quam Judex, ut si eo modo nos judicaverit, « quo ipse judicatus est, recusare judicium non « possimus ; si autem æquius ac benignius, gratias « simus acturi, quia nos eum impie, crudeliterque « judicavimus. »

4. — S. Bernardus nihilominus Christum in hominis specie judicaturum esse scribit, *Serm.* LXXIII, *in Cant.*, ad majorem demonstrationem benignitatis, solis tamen electis exhibendæ : « Vult per hominem « homines judicari, quo in tanta trepidatione et « perturbatione malorum, electis fiduciam præstet « similitudo naturæ. »

Venientem cum potestate magna.

5. — Daniel, VII, 26, judiciariam hanc potestatem in spiritu prævidit, dum ait : *Judicium sedit, ut auferatur potentia, et conteratur regnum et potestas, et magnitudo Regni, quæ est subter omne cœlum, detur populo sanctorum altissimi, cujus regnum, regnum sempiternum est.* Innocentius III de hac potestate scribens ait : « Cum sis potentissimus, manus tuas nemo « potest effugere : cum sis sapientissimus, oculos « tuos nihil potest latere : cum sis justissimus, « animum tuum nemo potest corrumpere. » Quod si unico dumtaxat obtutu universam terram ex fundamentis potest commovere : *Qui respicit terram, et facit eam tremere,* quanto magis eam contremiscere facit, quando ab eisdem oculis iræ, et furoris sui fulmina et fulgura erit evibraturus : verumtamen Augustinus, *Quest.* 58, *nov. Test.*, optime notat, quod « Quanquam omnia possit Deus, illud tamen « facit, quod congruit rationi. »

6. — Paulus de Palatio illa Joelis verba : *Antequam veniat dies Domini magnus et horribilis,* exponens, rationem reddit, cur dies judicii a Spiritu Sancto dies Domini, et dies magnus appelletur : « Vocatur dies judicii dies Domini, quia ante eum « diem, omnes dies videntur esse nostri, ita enim « peccamus, ludimus et Dei obliviscimur, ac si Deus « non esset, et Deus tacet, ac si dies sui non essent : « at tunc qui semper tacuit et siluit, ut parturiens « loquetur ; erit igitur dies Domini, in quo quantus « ille sit, demonstrabitur. Vocatur ille dies magnus, « quia fient in eo maxima mirabilia, scilicet confla- « gratio mundi, tubarum sonitus, mortuorum « resurrectio, angelorum cum Christo descensus, « Christi cum omnibus sanctis adventus, judicium « omnium, supplicium damnatorum, gloria beato- « rum. » Et Dionysius Carthusianus ait : « Magnus « propter magna divinæ justitiæ opera, quæ fient « in eo. »

7. — S. Antonius de Padua in ordine ad potestatem et majestatem Judicis distinguit : « Ista potes- « tas », inquit, « erit quoad damnandos, majestas « quoad salvandos. »

Et majestate.

8. — Haymo, *Hom. in D.* II *Adv.*, ait : « In potes- « tate magna et majestate eum visuri sunt, qui in « humilitate loquentem audire contempserunt. » Tunc vere cognoscent, quod ex solo profundæ humilitatis motivo de seipso dixerit, in psalmo XXI, 7 : *Ego autem sum vermis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis,* siquidem eum tunc conspicient in excelso throno infinita majestate conspicuum. Daniel, VII, 9, ait : *Aspiciebam donec throni positi sunt, et Antiquus dierum sedit, thronus ejus flammæ ignis, fluvius igneus, rapidusque egrediebatur*

a facie ejus, millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei. Non enim sicut in primo adventu venturus erit humilis et in præsepio contemptus. S. Thomas de Villanova ait, *Conc.* I *in Dom.* : « Non sicut in primo adventu « mitis et humilis, sed potens et fortis; venientem « non in Virginis utero, sed in altissimo solio; non « vagientem in præsepio, sed regnantem in throno, « non jumentis, ut prius, sed angelis comitatum. »

9. — S. Vincentius Ferrerius, *Serm.* I *in Dom.* I *Adv.*, cœlum in illa die ab Angelis vacuum futurum esse putat, eo quod Redemptori ad judicium consedenti angeli comitatum præbebunt : « In illo die « cœlum evacuabitur, nulla creatura humana nec « angelica ibi remanebit, quia omnes venient cum « Rege ad judicium. »

10. — *Sedebit super sedem majestatis suæ;* ita alibi in Evangelio S. Matthæi, XXV, 31, dicitur; ubi Salmeron, t. VII, tr. 40, dicit : « Sedem intellige « nubem, tantæ majestati congruam, et ab Angelis « tanquam ministris sustentatam. » Porro tribunal istud duodecim aliis sedibus circumcingetur, in quibus præter omnium Angelorum comitatum Apostoli tanquam judicii illius Assessores confidebunt; « Omnes Angeli ejus, omnes cum eo, cum assump- « tis corporibus, » inquit idem Salmeron, « ut « majori terrori sint reprobis. » Enimvero de magnifico illo Salomonis Regis throno in lib. II, Paralipomenon, VII, 17, scribitur : *Solium eburneum grande, et vestivit illud auro mundissimo, scabellum aureum, et duos leones stantes juxta brachiola; omnia in figura contingebant; ecce enim plusquam Salomon hic.* In lib. Reg., III, X, 9, scribitur; quod fuerint *Duæ manus hinc atque inde tenentes sedile, et duo leones stabant juxta manus singulas.* Rupert. Abb. Tuitiensis scribit quod in sensu mystico manus illa, quæ a parte sinistra prodire conspiciebatur, justitiam significarit, quæ reprobos condemnabit, alia vero manus, quæ conspiciebatur ex parte dextera, Dei denotarit misericordiam, qua electos in cœlum suscipiet. At vero quamobrem tam a parte dextera, quam ex sinistra leo, fera nimirum tremenda et formidabilis conspiciebatur? Numquid convenientius ad manum dexteram, symbolum sortis electorum, mitis, et mansuetus Agnus quidam poni potuisset? Nequaquam inquit præfatus Tuitiensis, quia per hoc quoque severum et rigorosissimum significat examen in illa die instituendum. « Duo « leones juxta manus singulas, id est, utrobique « fortis ac formidabilis judicii veritas, nam et a « sinistra omnis iniquus condemnabitur; et a dex- « tera vix justus salvabitur. »

Additiones.

a. — *Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna et majestate.* Luc., XXI, 27. Ex multis elucebit ingens Christi majestas venientis ad judicium. Primo, ex prævio ac horrifico clangore tubæ; secundo, ex prævia Angeli voce vocante ad judicium. Maxime tamen apparebit majestas ex prævio igne, de quo Psal. XCVI, 3 : *Ignis ante eum præcedet, et inflammabit inimicos ejus.* Minatur Deus apud Isaiam, XLII, 14, quod post longam patientiam in tolerandis impiis habitam, tandem aliquando fræna laxaturus sit furori suo, justitiæque suæ vindicativæ districtum gladium fortiter sit vibraturus : *Tacui semper, silui, patiens fui : sicut parturiens loquar; dissipabo et absorbebo simul.* Iterum Apostolus ad Romanos, IX, 22, dicit : *Sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in interitum :* at vero tandem venict tempus, in quo illa, tanquam vas figuli confringet. Unde S. Thomas de Villanova hæc Isaiæ verba ponderans ait : « Omnem indignationem « quam longo tempore præcedentium sæculorum « in reprobos conceperat, tunc effundet in eos. » Filius Dei, de quo Isaias, LIII, 7, dicit : *Quasi Agnus coram tondente se obmutescet,* a Joele propheta tanquam leo in ipsamet Jerusalem rugiens, describitur : *Dominus de Sion rugiet et de Jerusalem dabit vocem suam,* quia in valle Josaphat, *sicut parturiens loquetur.* Tametsi Filius Dei in monte Thabor jucunda facie et quasi jubilans conspiceretur, attamen tres illi Apostoli ibidem præsentes, mox ut vocem illam audierunt : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui,* timuerunt valde et ceciderunt in faciem suam. Quisnam ergo pavor ille futurus sit, quem impii concepturi sunt? S. Gregorius, lib. XVII *Mor.*, 21, id quod in horto Gethsemani militibus, Christum capere volentibus, accidit, his verbis considerat : « Priusquam se teneri permitteret, « persecutores suos requisivit dicens : Quem quæ- « ritis? Cui illico responderunt : Jesum Nazarenum. « Quibus cum repente diceret : Ego sum, vocem « solummodo mitissimæ responsionis edidit, et « armatos persecutores suos protinus in terram « stravit. Quid ergo facturus est, cum judicaturus « venerit, qui una voce hostes suos perculit, etiam « cum judicandus venit? Quis ejus iram toleret « cujus et ipsa non potuit mansuetudo tolerari? » Timuit eum rex Herodes, Magis nuntiantibus, cum adhuc quærerent parvulum. Quid erit tribunal judicantis, quando superbos reges cunabula terrebant infantis?

b. — S. Job novissimum judicii diem mente sua versans hanc petitionem proposuit Deo, XIV, 13, dicens : *Quis mihi det ut in inferno protegas me, donec pertranseat furor tuus?* Numquid tenebrosam illam abyssum, ignem gehennæ, dæmonumque societatem levius esse censuit, quam in illa die comparere ante Christum judicem? Sine dubio hæc fuit Jobi sententia. Nec mirum, nam ut D. Chrysostomus ait : « Si « quis est qui sensu ac mente præditus sit, is certe « gehennæ pœnam tolerare mallet, quam coram « adverso Deo stare. »

c. — Alia profecto nubes futura est illa in qua in secundo adventu, in monte Oliveti comparabit, juxta illud dictum Angelorum : *Sic veniet, quemadmodum vidistis eum,* ab illa in qua in cœlos ascendit, vel etiam ab illa in qua, in monte Sinai visus est comparere. Tunc vere nubes erit quæ comminabitur tempestatem : *Ecce Dominus in igne veniet,* dicit Isaias, LXVI, 15, *et quasi turbo quadrigæ ejus,* reddere in indignatione *furorem suum et increpationem suam in flammam ignis, quia in igne Dominus dijudicabit et in gladio suo ad omnem carnem.*

d. — At vero quæret fortasse non nemo, cur Deus, in novissimo die, igne potius, quam aliquo quovis instrumento usurus sit? *Omnia in sapientia fecisti.* Est enim ignis proprium divinitatis symbolum, siquidem *Deus ignis consumens est.* Eratque olim ignis certum imperii prognosticum; sic enim Servio Tullio infallibile fuit regni augendi augurium; reges quoque Persarum itinera facientes, in signum Majestatis suæ ignem ante se portari voluerunt. Merito igitur Christus Judex ignem ante se præire vult, ut omnipotentiam, majestatem et divinitatem suam per illum ostentet, quando omnes eum videbunt venientem in nube, *cum potestate magna et majestate.* Tametsi enim verum sit, quod, ut S. Bernardus ait, venturus sit in specie et forma hominis; attamen magna cum majestate comparabit : « Veniet ut homo, et hoc cum tanta altitudine « majestatis et gloriæ, quod expresse in ejus cor- « pore, non solum justis sed etiam impiis celsitudo « majestatis suæ mirabiliter refulgebit. » Idem quoque Sanctus, in alio quodam sermone, considerans verba illa : *Sedebit super sedem majestatis suæ,* inquit : « Quid enim per hanc sedem nisi majestas « quæ data est Christo homini, denotatur, de quo « Psalmista ait : *Sedes tua Deus in sæculum sæculi,* « *virga directionis virga regni tui.* » Porro in primo suo in hunc mundo adventu, in specie apparuit humili; at vero, secundus ejus adventus magnificus et majestate plenus erit, quia tunc apparuit judicandus, nunc vero judicaturus.

e. — Inter alia elementa, imo inter omnia creata, nihil est cui minor fieri possit resistentia, quodque omnia alia adeo disperdat et consumat, quemadmodum ignis. Sanctus Bonaventura loquens de igne diei extremi inquit : « Ignis maximus præ- « cedet faciem judicis, quia virtute divina non solum « ignis qui est in sphæra sua, sed omnes ignes, qui « in terra et supra terram sunt, concurrent ad « mundi conflagrationem. » Idem quoque Seraphicus Doctor hunc ignem sequentes quatuor effectus habere dicit, scilicet : « Habebit officium ignis « infernalis reprobos puniendo; Purgatorii bonos « a venialibus purgando; terrestris, vegetabilia et « sensibilia consumendo; ignis elementaris, ele- « menta subtilisando, et ad innovationem dispo- « nendo. » Hic tamen ignis electos non tanget, nec contristabit nec aliquid molestiæ infert; cujus figura præcessit in tribus pueris, quos rex Babylonis misit in fornacem ignis, quos non tetigit ignis, sed Chaldæos combussit.

f. — Hic ignis qui *ante ipsum Christum præcedet, et inflammabit in circuitu,* sine respectu conditionis aut personarum quoscumque impios incendet. Angeli, tanquam messores colligent zizania, id est peccatores, in fasciculos, et mittent in ignem. Ubi tunc potentia? Ubi tunc tyranni? Ubi qui opibus, ubi qui in multitudine gloriabantur divitiarum suarum, et Deum contemnebant?

VERSUS 28.

His autem fieri incipientibus, respicite, et levate capita vestra ; quoniam appropinquat redemptio vestra.

His autem fieri incipientibus.

1. — Notandus bene est hic loquendi modus, utpote sollicitudinis illius indicativus, per quam nos exhortatur, ne tardemus divinum implorare auxilium, nostramque mentem et cor elevare ad Deum, mox ut portenta ista videri cœperint. Seneca ait : « Felix sapientia, quæ ex aliorum discitur « insipientia. » Impii homines tempore justi Noe viventes, tametsi a sancto hoc sene diluvium proximum esse persæpe audivissent, impœnitentes nihilominus persistentes, eidem credere noluerunt, nisi quando aqua, ora eorum obstruens, eos suffocabat; non vero ita faciendum est justis, sed potius, *His fieri incipientibus, respicite, etc.*

Respicite, et levate capita vestra.

2. — Lucas Brugensis dicit, Christum verbis illis alloqui eos, qui post hujus miserabilis vitæ ærumnas, ad gloriam sunt prædestinati; de illis namque qui tandem e miseriis suis evadere sperant dicere solemus, nunc tempus est levandi caput, dum post perpessas tempestates, easque feliciter superatas, assecuti estis securitatis portum. Dionysius Carthusianus ait : « Levate, id est, exhilarate corda « vestra. » S. Bonaventura, *in Luc.*, quoque eodem modo exponit, dum ait : « Suscipite et levate capita « vestra ex hilaritate cordis, quia cum finitur mun- « dus, cujus amici non estis, prope est redemptio « vestra, quam quæsistis. » S. Augustinus, Tr. XIX *in Jo.*, differentiam, quæ bonos inter et perversos intercedit, assignat, dicens : « Talis apparebit « Judex, qualis videri possit et ab eis quos coro- « naturus est, et ab eis quos damnaturus est. » Omnes quidem tubæ et divinæ vocis sonum auribus percipient, sed cum hac differentia, inquit hic Judex apud S. Joannem, V, 28, 29 : *Omnes qui in monumentis sunt audient vocem Filii Dei, et procedent qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ, qui*

vero mala egerunt in resurrectionem judicii. « Agnus « erit, inquit Villanovanus, conc. I, electis, reprobis « ferocissimus leo, tunc apparebit secundum judi- « candorum conscientiam : judex, in se unus, varius « apparebit, probis agnus, improbis leo. »

3. — Interlinearis similitudinem affert ignis, qui idem cum sit, illuminat per splendorem quo coruscat, per fumum vero excœcat; unde super illa Joelis verba : *Et ignem et vaporem fumi,* ita scribit : « Hic « ignis in credentibus habet lumen, in incredulis « tenebras, quæ dicuntur vapor fumi. » In *Apocalypsi,* IV, 5, dicitur : *De throno procedebant fulmina et tonitrua,* sed pro rebellibus; non vero pro justis et electis, hos enim, ut Apostolus scribit, *Hebr.,* IV, 16, magna cum fiducia ante thronum consistere conspicimus : *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno* : hoc vero tempus opportunum est, in quo a divina pietate in illa die protegi habebunt necesse. Lyranus, super hæc verba S. Lucæ dicit : « Quia dies judicii licet repro- « bis sit terribilis, tamen electis debet esse consola- « bilis; quia tunc transferentur ad gratiam. » Idipsum Psalmista dicere voluit, *Ps.* XIV, 3, quando hisce verbis servos Dei ad non timendum animavit : *Etenim qui sustinent te, non confundentur.* Notandum vero, quod per spiritum propheticum ad illa verba : *Levate capita vestra,* alludat; quia psalmo illi tale donat principium : *Ad te, Domine, levavi animam meam, Deus meus in te confido, non erubescam, neque irrideant me inimici mei; etenim universi qui sustinent te non confundentur; confundantur omnes iniqua agentes.* Irrisio autem de qua Psalmista hic loquitur, relationem dicit, ad textum illum Sapientiæ, V, 1, in quo impii se electos, in hac vita, derisione et subsannatione persecutos fuisse, clare confitentur : *Stabunt justi in magna constantia adversus eos, qui se angustiaverunt; videntes turbabuntur timore horribili, et mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, dicentes intra se : Hi sunt, quos aliquando habuimus in derisum, et in similitudinem improperii : Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, et finem illorum fine honore; ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est.* Frequenter homiliam illam S. Greg., XIII *in Ev.,* recitamus, quam habemus *de communi Confessoris non Pontificis,* super illa verba : *Vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando revertatur a nuptiis* : « Venit Dominus, cum ad judicium pro- « perat », tractat de judicio particulari, quod cum universali connexionem habet, dicente S. Augustino, *Ep.* LXXX : « Qualis in die isto quisque moritur, « talis in die illo judicabitur, pulsat vero, cum jam « per ægritudinis molestias, mortem vicinam esse « designat; cui confestim aperimus, si hunc cum- « amore suscipimus; aperire enim judici pulsanti « non vult, qui exire de corpore trepidat, et videre « eum, quem contempsisse se meminit, judicem « formidat; qui autem de sua spe et operatione « securus est, pulsanti confestim aperit, quia lætus « judicem sustinet, et cum tempus propinquæ « mortis advenerit, de gloria retributionis hila- « rescit. » Dionysius Carthusianus verba illa : *Levate capita vestra,* ita exponit : « Corda ad Deum « dirigite, in ipsum confidite, atque per spem « animas vestras exhilarate. »

4. — Advertendum est insuper, quod sancta mater Ecclesia in Evangelio lecto, simul et eodem tempore signa nobis horroris et benignitatis exhibeat; horroris quidem, illis verbis : *Erunt signa in sole, et luna, et stellis,* etc. Benignitatis autem per illa verba : *Respicite et levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra;* hæcque lætitiæ et consolationis, cum desolatione et tristitia facta inter se commixtio multo magis in Officio Divino elucescit; quam utriusque commixtionem sancta mater nostra ideo, ni fallor, instituit, quia cum ita se res habeat, quod ut S. Augustinus dicit, in *Epistola* V *ad Bon.* : « Sunt meliores quos dirigit « amor, sed plures sunt quos corrigit timor, » ideo Ecclesia fideles ad Salvatoris adventum præparare volens, aliquas animas ad id disponere vult per escam amoris et benignitatis, alias vero per motivum tremoris et timoris. Et quidem si Officium Divinum hodiernum consideremus, cœlos ex una parte videbimus rorem stillantes : « Rorate cœli « desuper; » ex altera vero parte illorum audimus intemperiem summamque perturbationem : « Vir- « tutes cœlorum movebuntur. » Ex una parte quidem benignissimam nobis influentiam communicans planeta coruscat : « Sidus refulget jam « novum, ut tollat omne noxium; » at vero in charta Evangelica legitur : *Erunt signa in sole, et luna, et stellis.* Ex una parte Salvator nobis exhibetur totus benignus, et ad indulgentiam pronus : *E sursum Agnus mittitur, laxare gratis debitum* : at vero ex altera parte, paulo post, tanquam Judex in magnifico throno positus, imo tanquam furibundus quidam leo nobis ob oculos ponitur. Ex una parte ad festivandum et gaudendum invitamur : *Jucundare filia Sion, exulta satis filia Jerusalem* : ex altera vero parte luctus auditur : *Arescentibus hominibus præ timore; vocem demus cum lachrymis.* Ex una parte salus mundo promittitur : « Qui condolens « interitu mortis perire sæculum, salvasti mundum « languidum, donans reis remedium, » et tamen aliunde desolationes, exterminia et ruinæ audiuntur : *in terris pressura gentium;* verumtamen accidentia hæc tristia et sinistros casus reprobos quidem terrere, bonos vero inde consolandos esse intelligimus : *His fieri incipientibus levate capita vestra.* Dum hi qui innocenter in carceribus constricti jacent, carcerem aperiri audiunt, maxime gaudere

incipiunt, seque relaxandos esse sperant; non vero item rei, hi enim in semetipsis male sibi conscii, vel de capitalibus delictis suis convicti, timere et toto corpore contremiscere incipiunt, quia ad patibulum se raptandos esse formidant.

Quoniam appropinquat redemptio vestra.

5. — « Id est, » ut Dionysius Carthusianus, *Enarr. in Evang.*, ait : « Liberatio ab omnibus « adversantibus vitæ præsentis, ac salus perpe- « tua. » Electi in hac vita plangunt, donec dies ista adveniat, tunc vero gaudent et exultant, teste Apostolo, qui, *Rom.*, VIII, 23, ait : *Ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei exspectantes, redemptionem corporis nostri.* Haymo verba ista exponens, clarius nobis justorum in illa die gaudium indicat, dum Redemptorem nostrum introducit, intra eosdem alloquentem : « Nolite de mundi « interitu flere, nolite de vobis timere, quia cum « ejus finis venit, quem non amastis, invenietur « gaudium quod semper quæsistis : In quibus ver- « bis ostenditur, quia electi diem judicii non tam « debent timere, quam optare. » Et quidem valde considerabile hujusce veritatis testimonium in S. Joanne, I *Ep.*, IV, 17, reperitur, ubi dicitur : *In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii.* S. Bonaventura, *Serm.* I *de hac Dominica,* Redemptorem nostrum dicere voluisse asserit : « Licet hæc signa nuntia sint dolo- « rum, non tamen terreamini, quoniam vobis « patienter sustinentibus, et finaliter perseveranti- « bus, appropinquat redemptio, non exterminatio. »

Additiones.

a. — *His autem fieri incipientibus, respicite et levate capita vestra; quoniam appropinquat redemptio vestra.* Ostendit hic piissimus Salvator curam et providentiam de suis electis, ita quod nullus eorum peribit, nec desolabitur in illa die. Nam licet in præsenti Evangelio ostendat diem Judicii terribilem futurum ipsis peccatoribus, justis tamen maximam afferet consolationem, ob conscientiæ securitatem. Secura enim et bona conscientia gaudium parit utile, continuum et stabilem; et quia jubilat ob vivam æternarum gaudiorum spem, consolatur nos in tribulationibus. Non Babylonica, sed Jerosolymitana filia, id est anima justa, ad solemnitatem peragendam invitatur; ab omni namque gaudio alienus est quisquis Deo, et conscientiæ puritate destitutus vivit; cum e converso, sincerus Dei servus multifariam ad gaudia provocetur : *Jubila, lætare, exulta;* ut scilicet discamus non unum duntaxat, sed plurima Dei servis suppetere exultandi motiva. Sed causa potissima cur Deo cum lætitia serviendum est ea est, « quia summa præceptorum ejus dilectio « est, et dilectione nihil dulcius. Accedit quod ser- « vitus Dei nobis utilis est, non Deo : ut vere dictum « sit : servire Deo regnare est. » Ita Cardinalis Bellarminus, in *Psal.* XCIX, 1, *Servite Domino in lætitia.* Non ad labores, sed ad gaudia atque exultationes invitamur, dum ad Dei famulatum provocamur : *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.* « Non hic aut ille, » inquit S. Chrysostomus, « sed omnes, qui curis qui dolo- « ribus, qui peccatis laboratis; venite ad me, non ut « pœnas luatis, verum ut dolores peccataque vestra « dissolvantur. »

b. — Fidelis servus et prudens integram habet conscientiam quam variis porro et gloriosis exornarunt laudibus interpretes et Doctores sacri. S. Augustinus, *Serm.* X *ad fratres,* ait : « Hæc est thalamus « Dei et palatium Christi, habitaculum Sancti Spiri- « tus; hæc est thronus Salomonis. » Et paulo post exclamans, subdit : « O conscientia sancta! in terra adhuc est, et in Cœlis habitas. » Conscientia pura atque immaculata in luce designatur, siquidem *abjecit opera tenebrarum, et induit arma lucis.* S. Laurentius Justinianus eam vocat purum, limpidum et præclarum speculum. Quod nitidum speculum, ex S. Bernardo, l. *de Cons.* IV, innumerabilia repræsentat bona : « Nemo prorsus explicare potest « quanta bona, quanta charismata spiritualia, et « quot gaudia ex munditia ipsa proveniant. Dat « siquidem pacem, securitatem tribuit, fiduciam « coram Deo præstat, pacatam reddit conscien- « tiam, elevat de terrenis, provehit in cœlestia. » S. Augustinus circa hæc verba Psalmistæ : *Et concupiscet rem decorem tuum,* dicit : « Intus pulchram « novit, qui speciem ejus amavit. Quæ sunt inte- « riora pulchritudinis? Conscientia. Ibi videt Chris- « tus; ibi alloquitur Christus. »

c. — De innocenti conscientia veraciter dici potest : *Benedixisti Domine terram tuam.* S. Bernardus campum seu agrum benedictionis nuncupat eam inquiens : « Conscientia munda est ager « benedictionis, ipsa enim est terra cui benedixit « Dominus. » Quæ cum ita sint merito dixit Jesus discipulis suis : His fieri incipientibus, respicite et levate capita vestra, quoninam appropinquat redemptio vestra.

d. — Habentibus conscientiam bonam, et non invenientibus peccatum, nihil timendum erit in die Judicii. Unde merito respiciendum est nobis sæpe ad conscientias nostras; si enim in hac vita, per exactum conscientiæ examen judicaremus nos ipsos, nulla nobis esset Judicem timendi ratio, quia bonus Judicii universalis exitus, a particulari uniuscujusque dependebit judicio, quod post singulorum mortem confestim instituitur.

VERSUS 29.

Et dixit illis similitudinem : Videte ficulneam et omnes arbores.

VERSUS 30.

Cum producunt jam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas.

1. — Carthusianus, *Enar. in Evang.* Christum hisce verbis secundum usum arborum Palestinæ, locutum fuisse observat, in quo arbores, ob calidiorem climatis illius temperaturam, prius quam in aliis partibus germinabant. Haymo Christum dicere voluisse asserit, quod sicut ex arborum germine approximatio æstatis colligitur, ita quoque ex ruinis et desolationibus mundi vicinum nobis Regnum cœlorum esse argui possit. « Pulchre regnum Dei « comparatur æstati, quia sicut æstatis tempore, « sol lucidior et splendidior apparens, mundum illu- « minat; ita post judicium omnis fragilitas, omnis « tentatio transiet : et cum Sol justitiæ Dominus « Jesus Christus in claritatis suæ gloria apparuerit, « sanctos majori splendore glorificabit. » Similiter sicut arbores hyberno tempore oculis nostris aridæ, siccæ, et infructuosæ apparent; verno autem tempore revirescunt, suamque in autumno fœcunditatem mundo exhibent : « Ita et in præsenti vita, « sancti mortificantes membra sua super terram, « humiles et despecti apparent, dicentes cum Pro- « pheta, quia propter te mortificamur tota die, « æstimati sumus sicut oves occisionis; et sicut « appropinquante æstate redivivæ arbores vestiun- « tur foliis, decorantur floribus, ornantur fructibus; « ita et in die judicii sancti de terræ pulvere con- « surgentes, induti stolam immortalitatis, jucundi « ac floridi apparebunt, dicente Psalmista : Justus « ut palma florebit. » De his arboribus Apostolus, *Colos.*, III, 3, 4, quoque scribit : *Mortui estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo :* mox autem de spirituali vere subjungit : *Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria.*

2. — S. Gregorius a Glossa in horum verborum expositione citatus, ait : « Regnum Dei æstati com- « parat, quia tunc mœroris nostri nubila transibunt, « et æterni dies vitæ sub claritate solis fulgebunt, « sicut enim ex fructu arborum vicina æstas « cognoscitur, ita et ex ruina mundi prope esse « cognoscitur regnum Dei. Ex his verbis ostendi- « tur, quia fructus mundi ruina est, ad hoc enim « crescit, ut cadat. »

Additiones.

a. — *Et dixit illis similitudinem : Videte ficulneam et omnes arbores, cum producunt jam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas.* Luc, XXI, 29, 30. Ab arbore fici ducit similitudinem potius quam ab alia arbore, quia notissimus erat ficus in tota regione Judææ. Deinde cum sit valde suavis et dulcis ad orbis sumitur exterminium in parabolam, nimia enim temporalium felicitas, communis excidii quoddam est præsagium. Sicut et ficulnea sub falsa prosperitatis specie dolores introduxit in mundum. sic mentita felicitas mundi dolores generat et parturit. Item ficus cum sit valde suavis et dulcis, pro secundo, non inepte ad orbis sumitur exterminium in parabolam, siquidem carnis vitium quod fallacem et perniciosam quamdam habet sibi adjunctam dulcedinem, causa est exterminii populorum, et calamitatum publicarum.

b. — Postquam Christus Deus, prævias tremendo Judicio calamitates recensuit, hac similitudine ficulneæ quam sit timenda felicitas, cum gratius arridet, exponit; utpote quæ maximum, præjudicium, et detrimentum homini adferat. Quapropter citata Evangelii verba, sic opportune S. Gregorius interpretatur. « Sicut ex fructu arboris vicina æstas « cognoscitur, ita ex ruina mundi prope cognos- « citur, regum Dei, et ex hoc ostenditur, quia « fructus mundi ruina est. Ad hoc enim germinat, « ut quæcumque germine aluit, cladibus consu- « mat. » Nimirum, cum Deus tibi indulgenter felicitatem committit, campi tibi vernant, florent, autumnant, et florida mundi gratia, spe cumulatius impleris; scito quod ex flore et fructu arboris agnoscitur vicina æstas, quæ fructus aride torreat. « Ex hoc ostenditur, quia fructus mundi ruina est. « Ad hoc enim germinat, ut quæcumque germine « aluit, cladibus consumat. » Time igitur hanc divini Numinis indulgentiam; time in quacumque felicitate, quia ruinarum minæ sunt; time semper in negotio salutis tuæ æterne. In via enim Dei, nunquam decet esse securum. Audi vocem Apostoli ad Philippenses, II, 12 : *Cum timore et tremore vestram salutem operamini.* Tametsi æternam veritatem de persona sua pronuntiasse sciret : *Vas electionis est mihi iste,* non tamen de salute sua timere desiit. Unde protestabatur : *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* S. Hieronymus Salvinæ scripsit : « Si ille timet, quis nostrum poterit esse securus? »

c. — Hæc tamen referenda sunt S. Augustini verba in textu Apostoli : *Cum timore et tremore,* etc. « Ne illud tibi timorem incutiat quod dixi : Cum « timore et tremore; non enim ideo dixi ut des- « peres, ut virtutem rem hujusmodi esse putes « quam consequi nullo pacto queat; sed ut mentem « adhibeas, nec teipsum remittas et quasi fatiscas. « Si hoc attuleris, Deus omnia operabitur. Tu con- « fidito, Deus enim est qui operatur in nobis; ergo « si ipse operatur, nos voluntatem suam penitus « obsecundantem, non remissam, sed contentam « atque in se collectam exhibeamus, oportet. »

Versus 31.

Cœlum et terra transibunt; verba autem mea non transibunt.

1. — Quonam modo mundus defecturus sit, Cajetanus nobis hisce verbis declarat : « Non secundum substantiam, sed cœlum a statu motus quem « nunc habet et terra a statu generationis, quo nunc « profert vegetabilia. »

2. — S. Bonaventura super hæc verba scribens, salutare nobis monitum tradit, dicens : « Qui vult « æternaliter manere, oportet quod transitoriis non « immoretur, sed potius deserendo transitoria per « divina verba transeat ab æterna. » Etenim præter Deum nihil est, quod non deficiat, et ideo si mundo innitamur, valde decipimur, quia tandem deficiet. *Qui appendit terram super nihilum,* Job, xxvi, 7; ecce quali basi fundamenta ejus innitantur? Cœlos pariter Deus defecturos esse pronuntiat, si cœlum beatorum, propter quod velut finem creati sumus, excipias, de hoc enim dicitur, Matt., xxv, 34 : *Possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.* Haymo dicit : « Nihil in rebus visibilibus cœlo et « terra durabilius, nihil in rebus humanis velocius « quam verba transeunt; quia nec perfici nisi « transeundo possunt. Cum ergo Dominus dicit : « Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non « transibunt, ostendit, quia quæ apud nos fixa vi« dentur, apud illum transitoria sunt, et quæ apud « nos transitoria videntur, in ejus verbis firma et « stabilia sunt, quia firmas et permanentes senten« tias firmat ejus sermo, dum transit. » Porro ex Cathedra Petri pronunciata et dictata veritas hæc est : *Omnis caro, fœnum, et omnis gloria ejus tanquam flos fœni, exaruit fœnum et flos ejus decidit, verbum autem Domini manet in æternum; hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vos.* I Pet., i, 24, 25.

Additiones.

a. — *Cœlum et terra transibunt,* etc. Summa Creatoris providentia fuit, quod bonis hujus mundi esse quoddam habile, transitorium et volubile impertitus fuerit, ut cor hominis tanto magis bonis supernis intentum esset, utpote quæ stabilia sunt et permanentia : *Mundus autem transit et concupiscentia ejus,* ut S. Joannes inquit, et ut S. Paulus ait : *Præterit figura hujus mundi.* Ac si aperte diceret ut scribit S. Anselmus : « Nolite constanter mundum « diligere, quando ipse non potest, quem diligitis « stare. Incussum cor quasi manentes figitis, dum « fugit ipse quem amatis. Mundus transit quo uni« versa clauduntur, imo figura et conversatio hæc « mundi quasi nubes præterit. » Dionysius Carthusianus, in opere *de arcta via salutis,* hanc quoque bonorum temporalium velocem volubilitatem considerans ait : « In hoc innotescit vanitas mundi, « quod prosperitas et lætitia ejus cum ingenti avi« ditate expectatur; et cum venerit teneri non « potest, sed transeunt omnia et evolant. »

b. — Philo Hebræus Deum incommutabilem esse probare volens, de rerum humanarum mutabilitate in hæc verba discurrere incipit : « Nihil est in huma« nis rebus ac negotiis, præter umbram, auramque « levissimam sine mora prætervolantem. » Unde lascivi illi, qui laxatis habenis voluptatibus operam dederunt, lamentantur dicentes : *Quid nobis profuit superbia, aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra.* Sap., v, 9.

c. — Licet tamen hominibus bona hujus mundi amare, sed ea lege, ut illa Deo non anteponamus, qui illa creavit; sed ut per ea in notitiam Dei venientes, illum amemus. Unde S. Augustinus in Epistola ad Honoratum ait : « Potest anima ratio« nalis etiam temporali et corporali felicitate bene « uti, si non se dederit creaturæ, Creatori neglecto, « sed eam potius felicitatem fecerit servire Creatori, « qui ipsam suæ bonitatis abundantissima largitate « donavit. Sicut enim bona sunt omnia, quæ creavit « Deus, ab ipsa rationali creatura usque ad infimum « corpus; ita bene agit in his anima rationalis, si « ordinem servet, et distinguendo, eligendo, pen« dendo, subdat minora majoribus, corporalia spiri« tualibus, inferiora superioribus temporalia sem« piternis, ne superiorum neglectu et appetitu « (quoniam hinc fit ipsa deterior) et se inferiorum « et corpus suum mittat in pejus, sed potius ordi« nata charitate, se et corpus suum convertat in « melius. »

d. — Deus ipse qui prima et infallibilis veritas est, in hæc se verba semel declaravit : *Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.* Hac quoque verborum suorum infallibilitate supposita, unicuique qui se salvari et in æternæ prædestinationis librum inscribi desiderat, quid sibi ad hunc effectum consequendum facto opus sit, ore proprio expressit dicens : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Ac proinde unusquisque nostrum, qui pro sua salute sollicitus est, ad ultimum usque vitæ spiritum mandata Dei et Ecclesiæ diligenter observet; sic enim securus de salute sua erit, nec habebit quidquam quod ab ipso timeri possit.

e. Quando in die Judicii, omnes destruentur facultates, siquidem, *Cœlum et terra transibunt,* cunctæ domus desolabuntur, comburentur omnes vineæ et sylvæ, deficietque quidquid in terra possedimus, Judex supremus in conspectu totius naturæ tam humanæ quam angelicæ, reserabit, et in conspectu omnium in medium adducet spectandam illam vestem, seu chlamydem, quam huic vel illi pauperi dedisti, spectandum exhibebit illud integri panis frustulum, licet jam a mendico masticatum et

devoratum. Unde merito Ecclesiasticus XXXI, 11, de homine justo ait : *Stabilita sunt bona illius in Domino, et eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum.*

DOMINICA SECUNDA ADVENTUS

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XI, VERS. 2

2. Joannes cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi :
3. Tu es qui venturus es, an alium expectamus ?
4. Et respondens Jesus, ait illis : Euntes renuntiate Joanni, quæ audistis, et vidistis.
5. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur.
6. Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.
7. Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne : Quid existis in desertum videre ? arundinem vento agitatam ?
8. Sed quid existis videre ? hominem mollibus vestitum ? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.
9. Sed quid existis videre ? Prophetam ? Etiam dico vobis, et plus quam Prophetam.
10. Hic est enim, de quo scriptum est : Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

VERSUS 2.

Joannes cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi.

Joannes cum audisset.

1. — Sciendum est, quod S. Lucas, cap. VII, stylum historiæ et tempus, quo singula quæque, quæ in Evangelio narrantur acciderunt, prosequens, singularium quorumdam a Christo patratorum miraculorum notitiam nobis communicat, qualia erant mundatio leprosi, servi Centurionis sanatio, resuscitatio filii viduæ Naimiticæ, etc. Tandem vero, cum per horum prodigiorum famam populum ad stuporem commovisset, qui propterea ei gloriosam hanc acclamationem fecit : *Propheta magnus surrexit in nobis, et quia Deus visitavit plebem suam;* jamque hæc eadem fama ad aures pervenisset S. Joannis, ob Herodem reprehensum in carcere vincti, idem sanctissimus Præcursor, ut discipulos suos eum potius, quam Christum Messiam esse existimantes, ab hoc errore eximeret : *Exiit hic sermo per universam Judæam,* inquit S. Lucas, VII, 17, *de eo, et in omnem circa regionem, et nuntiaverunt Joanni discipuli ejus,* optimam id faciendi occasionem habere præsentiens, eosdem ad Christum ablegavit, eo vel maxime, quia illos nimia erga se passione affectos moveri, Christo autem invidere videbat, eo quod majorem populum Christo quam Joanni Baptistæ, cujus ipsi discipuli erant, adhærere tolerare non poterant, ut hac ratione uno eodemque tempore illos et a spirituali infirmitate liberaret, et veritatem pariter altissimi illius mysterii, quale erat Filii Dei, et promissi Messiæ incarnatio, eisdem manifestaret.

In vinculis opera Christi.

2. — Joannes quia Herodem hisce verbis corripuerat : *Non licet tibi habere uxorem fratris tui,* carceris vinculis irretitus jacebat. Porro Seneca de Magnatibus ait : « Monstrabo tibi, cujus rei inopia « laborent etiam magna fastigia, quid omnia pos- « sidentibus desit, scilicet illis qui verum dicat. » Quia tamen hoc non obstante Baptista illi, qui incestus sui fœtore universam Judæam scandalizabat, et inficiebat, veritatem libere dixerat, ecce tibi remunerationem, quam inde innocens reportat. Porro adulatores ad Principum curias liberum aditum habent, libenterque audiuntur, et placent, Evangelii autem prædicatores non item : illi beneficiis cumulantur, hi vero pessime exagitantur. Enimvero Joannis quidem corpus vinculis adstrictum erat, non vero item animus, siquidem vera filiorum Dei libertate gaudebat, *ubi spiritus Domini, ibi libertas,* II *Cor.*, III, 17, animoque suo generoso et intrepido, et heroica virtute qua sacrilegum illum Regem reprehendere non dubitabat, verissimum esse ostendit, quod S. Paulus postea scripsit, II *Tim.*, II, 9-10 : *Secundum Evangelium meum, in quo laboro usque ad*

vincula; sed verbum Dei non est alligatum, ideo omnia sustineo.

3. — Ecce tibi autem evidens argumentum, unde perspicue colligere possis, quod persecutiones et immissæ adversitates, non semper culparum sint præcedentium pœnæ, cum Joannes in vinculis degere conspiciatur licet ab utero materno innocens semper remanserit. Imo Dionysius Carthusianus *in cap.* XIV, *Matth.*, ulterius considerat, quod S. Joannes ex parte matris suæ proximus Christi consanguineus, et præcursor ipsius fuerit, illumque baptizarit, imo tanta fuerit sanctitate conspicuus, ut Christus neminem inter natos mulierum ipso in sanctitate majorem fuisse, aperte declararit, et tamen Deus promiserit, ut idem ille per adulteræ cujusdam suggestionem incarceraretur, eique in levis cujusdam tripudii præmium ; sanctissimum amputaretur caput; ex quibus demum præmissis verissimam hanc deducit consequentiam : « Nemo « ergo servorum Christi murmuret, multæ tribula- « tiones justorum. » Chrysostomus quoque idipsum considerans, ad nostram consolationem Deum hanc innocenti Joanni crudelem inferri necem permisisse dicit « ut et justus ille fulgentiores coronas conse- « queretur, et qui postea injuriam passuri essent, « hoc exemplo corroborati, æquiori animo cuncta « perferrent. »

4. — Chrysologus, *Serm.* CXXVII, in horum vinculorum laudem ita scribit : « Qui vincula solverat « peccatorum, peccatorum vinculis alligatur, » quibus verbis alludebat ad baptismum, a Joanne in deserto collatum et prædicatum, qui ad veniam et remissionem peccatorum obtinendam, prævia dispositio erat; qui igitur peccatorum catenas in aliis solvebat peccatorum et criminum alienorum catenis et compedibus innectebatur : Hisce tamen vinculis congrue verba illa S. Cypriani, lib. III, *Ep.* XXV, adaptari posse videntur, dicentis : « Ornamenta « sunt ista, non vincula : nec Christianorum pedes « ad infamiam copulant, sed clarificant ad coro- « nam. »

5. — David impios in hac vita exaltari, sanctos vero deprimi videns, in periculo fuit adversus Divinam providentiam tantisper indignandi et murmurandi, ait enim : *Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei : zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns. Ps.* LXXII, 2, 3. Herodes omnesque domus ejus familiares saltabant, criminosaque et infami cum licentia et libertate tripudiabant, cum e contra S. Joannes squalido clauderetur in carcere. Dionysius Carthusianus, *Serm. de S. Pet. ad Vinc.*, ait : « Sunt vincula præceptorum, quibus « rebelles ligari nolunt, et a vitiis retrahi ; » in cujus probationem, illum Psalmi II, 3, textum adducit : *Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum.* Hæc autem vincula, ab Herode et Herodiade, insolenter fuere disrupta; et ideo ipsi, non vero Baptista, compedes carceris merebantur atque catenas; et tamen ecce mirabiles divinæ infallibilis providentiæ periodos, quibus ordo hic totaliter invertitur et contrarium fieri videtur. Unde Chrysologus ait, *Serm.* CCXXVII : « Herodes tu adulte- « rium facis, et in carcerem vadit Joannes, ubi « Deus? ubi homo? ubi fas? ubi lex? » Optima vero omnibusque quoad hoc satisfaciens responsio est, illa Cæsarii Arelatensis *de Decal.* « Si quem forte « movet, tantæ excellentiæ prophetam, imo plus- « quam prophetam tam viliter occisum, recogitet « ipsum prophetarum Dominum Calvariæ inter la- « trones crucifixum. »

6. — Ex iisdem quoque verbis veritatem quamdam, practicam deducere possumus, nimirum quod, dum in summo adversitatum, Dei amore toleratarum, apice constituti sumus, cœlestia dona et gratias abundantium participemus, siquidem de Joanne dicitur : *Cum audisset in vinculis opera Christi.* Ezechiel, I, 3, inter durissimæ illius servitutis catenas et compedes revelationibus, visionibusque cœlestibus copiose gavisus fuit : *Cum essem in medio captivorum, juxta fluvium Chobar, aperti sunt cœli, et vidi visiones Dei.* Joseph similiter ex carcere et vinculis, ad somnii Pharaonici interpretationem exponendam rapitur. Daniel leguminibus famem a se vix depellere poterat, et tamen habitum a Nabuchodonosore somnium ei revelatum fuit, *Job.* XLII, 5, de semetipso fatetur, quod in sterquilinio sedens suos in Deum vivaciter defixos habuerit oculos mentis : *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.* Ubi S. Gregorius ait : « Interno enim oculo veri- « tatis lumen magis conspexerat. » Denique Herodiani hujus carceris obscuritati, hisceque Baptistæ vinculis, universus Christianismus per omnia sæcula in acceptis referre, et grata mente attribuere debet, quidquid de Dei Filio, de Messiæ adventu, de Salvatoris mundi doctrina unquam luminis accepit, hinc enim præcipue illa ab eo manifestata divinitatis Christi notitia emicuit. *Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.* Joan., I, 7. Unde, *Lib. de Joseph*, c. V, S. Ambrosius ait : « Non turbentur innocentes, cum falsis « criminibus appetuntur, visitat Deus et in carcere, « suos. »

Mittens duos.

7. — Cum in carcere catenis vinctus, ad Christum in propria persona adire non posset, discipulos suos ad eum mittere compellebatur.

8. — « Duos misit ad socialis vitæ commendatio- « nem, » inquit Dionysius Carthusianus : Eadem quoque ratio a Salmerone tangitur, dum id factum fuisse dicit, *ob decentiam.* S. Lucas, X, 1, de duobus discipulis tractans dicit : *Misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum.* Et ideo maxime

laudandus religiosorum usus etiamnum obtinet, quod associati semper egrediantur.

9. — Albertus Magnus ait : « Ut in ore duorum « vel trium testium stet omne verbum, etiam apud « alios dubitantes; de discipulis suis forte magis « æmulantibus, ut illis certificatis etiam alii certifi- « carentur. » Ejusdem quoque sententiæ fuit Carthusianus, dum ait : « Deus misit ad idoneam testi- « ficationem. »

10. — Chrysostomus, *Hom.*, XXXVII, *in Matth.*, Joannem a discipulis suis elegisse existimat, quos ad credendam Christi divinitatem vel maxime dispositos esse cognoscebat : « Non omnes, sed duos, « quos forsan faciliores ad credendum cæteris pu- « tabat, et qui simpliciter absque suspicione inter- « rogare possent. » Euthymius duos illos inter cæteros, prudentiores sapientioresque fuisse existimat : « Electis duobus qui prudentiores essent. » Lucas Brugensis ait : « Eos verisimile est eum mi- « sisse, qui cum essent indolis optimæ, exactius « sinceriusque referrent, quæ oportebat. »

11. — Ambrosius, *in Luc.*, sensum consectans allegoricum, in duobus illis discipulis duos populos agnovit : *Isti discipuli sunt duo populi, quorum unus ex Judæis credidit, alter ex gentibus, qui ideo credidit, quia audivit.*

De discipulis suis.

12. — Lucas Brugensis notat, quod intimi hi Baptistæ discipuli Christo contrarii fuerint, eo quod numerum ad Magistrum ipsorum concurrentium minui, eorum vero, qui Christum sectabantur, mire adaugeri viderent : « Quia alieniores erant a Christo « plerique Joannis discipuli, pro magistro suo con- « tra Christum æmulantes, Joan., III, 26, atque ita « ab eo pendentes, ut majora de ipso, quam de « Christo sentirent, Matth., IX, 14, licet aliud eos « doceret Joannes, Joan., III, 28, quæ res impediebat « ac viam intercludebat, ne in Christum crederent. » Joannes igitur e veneno medicinam conficere novit, siquidem livorem, invidiam, et æmulationem, qua Christum aversabantur, in ipsorum beneficium et utilitatem retorsit, eos, ad se de Christi divinitate certificandos et informandos mittendo, efficiendoque ut ejus deinceps fierent sequaces. Quo facto egregie nos docuit, veris Dei servis solam Dei, non vero propriam gloriam quærendam et zelandam esse, etiam cum proprie æstimationis præjudicio : *Illum oportet crescere, me vero minui.* Probe Præcursor cognoscebat, quam de se discipuli ejus opinionem haberent, maxime post solemnem illam ab Hierosolymis destinatam legationem, in qua Messiæ dignitas ei offerebatur, ideo hanc opinionem eis magnopere præjudicare posse timens, ut Filium Dei melius agnoscerent, merito motus est, ut pro hac notitia acquirenda ad Christum eos mitteret. Basilius Seleucus, *Orat.* 34, ait : « Ne pertinaci quodam « honoris studio, et veteris Magistri desiderio, de « serto Christo, » etc., quasi diceret : magnopere timebat, ne post mortem ejus, venerationis ei attributæ memoriam retinentes, de vero autem Messia nec quicquam luminis habentes, populum, ad credendum ipsum fuisse Messiam, inducerent, atque ideo ab hoc eos errore eximere voluit.

13. — Chrysostomus, a S. Thoma in Catena citatus, prudentiam Baptistæ observat, qua ad insinuandam eis veri Messiæ notitiam, et ut ipsos vero Christi discipulos efficeret, usus fuit : « Si dixisset, « abite ad ipsum, quia melior me est, non utique « persuasisset, sed æstimaretur humilia de se sen- « tiens hoc dicere, et sic magis essent ei affixi. « Quid igitur facit? expectat ab eis audire, quod « Christus mirifica facit : neque omnes misit, sed « duos quosdam, quos noverat fortassis, aliis per- « suasibiliores existentes, ut insuspicabilis interroga- « tio fieret, et ex rebus ipsis discerent distantiam, « inter eum et Jesum. »

14. — Credibile est, discipulos illos vera Magistri sui indole imbutos fuisse, ut pectore essent adeo generoso præditi, ut ad imitationem Magistri sui, pro veritatis defensione, malis sese forti et intrepido animo opponerent; cum enim de Christi discipulis constet, quod Magistrum suum vinculis irretitum et captum videntes, *omnes relicto eo fugerunt*, hi e contra, tametsi Præcursorem in Regis et Reginæ indignatione positum esse scirent, ipsum tamen nunquam deseruerunt, imo obedientissimi et obsequiosissimi semper erga illum permanserunt, etiam post mortem, quando corpus ejus in facie Herodis sepulturæ honestissime mandarunt.

15. — Chrysostomus, *Hom. in Matth.*, a Glossa citatus, hanc adducit similitudinem : « Sicut pater, « si videret filios bonis moribus ornatos, et omni « sapientia perfectos, quasi securus moritur, nihil « de cætero timens de illis : sic et Joannes volebat « discipulos perfectos videre in Christo, ut jucundius « moreretur. »

16. — Sanctus, Gregem quoque suum, quem prædicatione sua multo tempore paverat, securissimum esse voluit, ut tandem ad pascua producerentur æterna, ideoque illos supremo Pastori consignandos esse duxit : « Videns mortem suam proxi- « mam, » inquit S. Anselmus, « voluit discipulos « suos Christo adjungere, antequam discederet : « Percutiam pastorem, et dispergentur oves. » Decollatio ipsius præ foribus aderat, ideoque prius executioni mandare voluit, quod postea Redemptor noster discipulis suis præstitit, dum illorum securitati peroptime prospexit : *Si me quæritis, sinite hos abire.*

Ait illi.

17. — Quæri hoc loco potest, quomodo S. Matthæus dicere possit, quod Joannes sit ille, qui dixit :

Ait illi; non enim dicit *Aiunt*, in persona discipulorum, sed *Ait*, in persona Præcursoris, cum tamen certum sit, quod *Joannes in vinculis* constitutus, procul a Christo absens fuerit? Responderi potest, tritam esse regulam : « Qui per alium facit, per « seipsum facere videtur. » Insuper considerandum est, S. Joannem interrogationem hanc suo nomine faciendam illis imposuisse : « Quasi discipulis suis « diceret, » inquit S. Anselmus, « si vos dubitatis « illum fuisse Messiam, cui testimonium perhibui, « ite ad eum, et quærite sub nomine meo; » adeoque S. Joannes per eos discipulorum suorum loquebatur.

18. — Considerandum est etiam, quod S. Joannes inter compedes et catenas constitutus, mortique pro veritatis defensione, Deique honore subeundæ vicinus, discipulos ad Christum, prodigiosa et miraculosa patrantem, non eo fine miserit, ut is se pro ipso interponeret mediatorem, vel ut innocentiam ejus justificaret, aut a ferreis catenis, quibus vinctus tenebatur, liberaret, sed per hanc interrogationem nihil aliud intenderit, quam ut ignorantiæ tenebris a discipulorum suorum mentibus depulsis, ipsi verum Messiam agnoscere, eosque in viam salutis dirigere, mundumque in agnitione Filii Dei erudire posset. Unde S. Ambrosius ait, *Serm.* 1 *de S. Joann.* : « Mirari non debemus, quod ab Herode missus in « carcerem, clausus Christum suis discipulis inti- « maret, cum etiam clausus in utero eumdem « Dominum gestibus prædicaret. »

19. — Nonnulli quoque contemplativi hoc loco meditantur, quod cum S. Joannes morti proximus esset, suam in Christum fidem manifestare voluerit, ad erudiendum hoc facto cunctos fideles, quod eo vel maxime tempore facienda sit fidei nostræ professio, quo morti vicini existunt.

Additiones.

a. — *Cum audisset Joannes in vinculis opera Christi.* Introducitur hic Joannes in carcere, inter vincula in vili loco detentus, in quo veluti propriæ opinionis apud vulgus oblitus, discipulos mittit ad Christum, ut ejus vera luce ac intelligentia illuminentur. Ut inde agnoscas, quam falsum, ac a vero alienum sit iniquorum dogma, qui præcelsam eminentiam volunt investigare, non a virtute ac præclaris factis, quibus quis nitet ac resplendet; sed a loco quem tenet. In hoc vero multus error reperitur. Joannes enim abjecto clauditur ergastulo, et tamen ipsum ejus eximia charitas ac virtus, toti manifestum reddit orbi : hoc enim proprium sibi possidet vera humilitas. Inter alia divinæ omnipotentiæ encomia Propheta Job humilium agnovit exaltationem, quando dicebat : *Qui ponit humiles in sublime* : id quod in omni ætate quidem, circa servos Dei adimpletum fuit; singulariter autem in Salvatore nostro qui a primo conceptionis suæ instanti, usque ad resurrectionem suam, nihil aliud quæsivit, nec in aliud collimavit, quam ut se humiliaret et exinaniret. Voluit nihilominus æternus Pater per excelsas augustasque gloriæ et magnificentiæ demonstrationes, heroicos profundæ humilitatis ejus actus recompensare : quemadmodum per principaliora vitæ Christi mysteria ordinate discurrentibus facile patet.

b. — Quod si virum quemdam alium videre volumus, considerationis nostræ oculos in S. Joannem Baptistam conjiciamus. Quo enim tempore hic protestatus est dicens : *Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est, cujus ego non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti?* Tunc videlicet quando principes Synagogæ solemnem ad illum instituerunt legationem ad offerendam ei sublimissimam Messiatus dignitatem, et ad eum tanquam Dei Filium adorandum; et ideo, in eodem momento adeo exaltatus fuit, ut Christus ipse factus fuerit ejus panægyrista, et de eo dixerit : *Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista.*

c. — Ostendit hic sacer textus : *Cum audisset Joannes in vinculis*, etc., miram S. Joannis fortitudinem et sanctitatem, qui nec carcerem, nec mortem timuit in increpando Herodis incestu, sciens correctionem sub præcepto tam divino quam naturali obligare omnes, dicente Domino : *Si peccaverit frater tuus, corripe eum.* Hæc autem correctio superiores maxime obligat; estque valde conveniens et necessaria, ideoque cum omni sollicitudine et prudentia facienda. S. Bernardinus, de Prælato qui mala eradicare semina ab agro suo non contendit, ita scribit : « Qui vitiis nutriendis parcit et favet, « ne contristet peccantium voluntatem, tam non « est misericors quam ille qui non vult cultellum « rapere puero ne audiat illum plorantem, et non « timet ne vulneratum doleat, vel extinctum. »

d. — Magnus ille Propheta et Præcursor Domini Joannes Baptista, audacter dixit regi Herodi verba auditu ingrata, ei admodum molesta. Et ecce statim mittitur in carcerem; nec ibi destitit Joannes prædicare quod audire et exequi valde expediebat Herodi. O animosam Præcursoris audaciam et charitatem! qui non potuit cohiberi, quin libere diceret quod ipse sentiebat, contra regem; sed tandem destitit regis verbis dissentire. At quando id præstitit? Audi Rabanum : « Sed et linguam et vocem « apud eos perdidit Propheta, ut vel ipse Joannes « aliquando non contradiceret regis voluntati. Sed « cum vita perderet vocem qua regi ante non « annuebat; ut sic mortuus silentio annuat, qui « viva voce mordicus renuebat. » Qui officium Joannis imitaris, æmulare ejus dicendi libertatem, et nisi mortuus, ne perdas licentiam fandi vera et utilia; utere imperiali voce; ne timeas carcerem, neque exilium, neque ambitionis volatiles spes. Munus enim tuum exigit omnes subire labores et

pericula, atque a veritate sine adulatione prædicanda, vitiisque reprehendendis nunquam desistere.

e. — Non sine magni ratione mysterii Joannes tam accurate describitur in vinculis, fit enim hoc in argumentum singularis in ipsum divini amoris; adversitates enim et ærumnæ a Deo immissæ, sunt signa ardentissimi in nos divini amoris. *Quem enim diligit Dominus, castigat,* inquit S. Paulus, *flagellat autem omnem filium quem recipit.* S. Thomas, *Opusc.* LXI, 2, de Deo nostro ait : « Præ omnibus est utilis; « et ideo propter utilitatem præ omnibus etiam « amabilis : amplius autem, quia tua mala tecum « sentiens, ea tibi alleviat in præsenti, dicit enim « ipse : *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum et « glorificabo eum.* » S. Tobias, XIII, 2, quoque ait : *Quoniam tu flagellas et salvas.* Ideoque optime nos S. Augustinus monet ut Deum agere sinamus ut vult. « Melius novit ille quid tibi expediat, quam tu, « et ob hoc si vis de eo bene sentire, totum quod « ab illo tibi sit bene fieri intellige. Talis est enim « amor Dei in nobis, nec quicquam omnino humana « infirmitas tolerat quod ipse quantum in sua boni- « tate est, ad bonum nostrum non disponat. »

f. — Joannes virtutis flos et sanctitatis magister, pœnalissimo carcere cur vexatur? Respondet, et quidem apposite, doctissimus Didacus de Celada, *Comment. in Tobiam* : « Prospera in plebem ac vilia « ingenia veniunt; at calamitates, terroresque mor- « talium subjugare, et illis patientiam nutrire, « proprium magni viri est. Semper vero felicem « esse, et sine morsu animæ velle transire vitam « ignorare est rerum naturæ alteram partem. « Magnus es vir? sed unde scio si tibi non datur « facultas exhibendæ virtutis et tolerantiæ eru- « diendæ et demonstrandæ? Transisti sine adver- « sario vitam? Nemo sciet quid poteris, nec tu « quidem ipse; opus est enim ad notitiam sui expe- « rimento : quid quisque possit nisi patiendo non « didicit. Doceat te patientia, quantum possis, « doceat tribulatio patientiam, doceat et reliquas « virtutes, quantum tolerare debeant et qualiter « adversa sustinere opus sit. » O quam congrue ergo tribulationis carcere vexatur Joannes, ut qualis ipse sit adversitas doceat! Nam in eum finem Deus tribulationem immittit, ut nostram probet et experiatur virtutem.

g. — In carcere, in vinculis audivit Joannes opera Christi quibus magis in fide erga Christum confortabatur, inque ærumnis contra infestos Herodis tutabatur insidias, quasi nullum homini præsidium, nulla custodia tutior et securior possit parari de extrincesis iis et humanis adjutoribus, quam ærumnæ, quam labores, quam lacrymæ. Considera modo tibi puerulum Moysen a parentibus derelictum, fluminis undis creditum, huc illucque jactatum. Quæ res in tanto discrimine valuit eum tutari et custodire incolumem? Textus sic habet : *Exod.*, II : *Ecce descendebat filia Pharaonis, ut lavaretur in flumine; quæ cum vidisset fiscellam in papyrione, misit unam e famulabus suis et allatam aperiens cernensque in ea parvulum vagientem, miserta ejus,* etc. Sane lacrymæ et vagitus tutati sunt infantulum, et quem parentes aut cognati minime a morte custodirent, illum custodit planctus. Quod optime D. Joanni incarcerato applicari potest, qui absque dubio peccata Herodis et duritiam Judæorum, si non lacrymis corporis, saltem cordis, et singultibus deplo- ravit, seseque per eas in virtutum cursu tutatus est, et magnum fortemque spiritum ad subeundum martyrium acquisivit.

h. — Joannes, Joannes inquam ille, qui de cœlo præmature afflatus, adhuc paucorum dierum infantulus, in materni carceris alvo Christum agnovit et nuper digito designavit, clauditur modo carcere ab Herode, quem Herodes tantopere metuebat et amabat, et libenter audiebat, eoque audito multa faciebat, vir justus et sanctus, Herodi supra modum salutaris. Ille qui viperas transformabat in columbas, impiissimos quosque ad se trahebat, ut baptismum e manibus sanctis susciperent, eosque et durissimis lapideisque mollissimos efficeret, Herodem ad sui commiserationem et meliorem frugem non flectit. Scilicet « plus valet malum inolitum quam bonum « insolitum », ait S. Pater Augustinus, ut in assuetis suis incestibus recidivus Herodes, licet gravitatem scelerum agnosceret, in profundum tamen rueret æternæ perditionis supplicium. Hæc enim repetitorum peccatorum solita pœna est. Execrabilis est ergo, illorum stultitia qui ad peccata semel remissa et expiata denuo redeunt; majorem sibi reatum graviusque adsciscunt supplicium, et difficilius a peccato resurgunt, quia lumen et gratias divinas contemnunt; ac proinde a Deo deridentur et acerbe castigantur. Sic fiunt novissima hominum illorum, pejora prioribus.

i. — Vinculis capitur Joannes ab Herode, ideo ne ejus crimina fierent manifesta, neve ejus incestus omnibus innotesceret. Verum dum peccata Herodis a Joanne arguuntur, in omnium ore fiunt publica; ut ergo hujusmodi criminis propagatio evitaretur, capitur iniquitatis objurgator, incarceratur, vinculis constringitur; sed fallitur Herodes, et maxime fallitur; nam crimen suum dum occultare vult, magis manifestat. Joannis enim carcer ac gladius, quo caput est amputatum, maxime Herodis flagitia manifestant et accusant. Ita peccatum præsertim mortale, occultari nequit : tum a Deo, tum a propria mala conscientia manifestatur et valde decipimur si peccatum abscondi posse credimus.

j. — *Mittens duos de discipulis suis.* Nullatenus hic cum quibusdam asserendum est, legationem hanc institutam fuisse a Joanne, quia de persona Christi dubitaverit, sed hoc fecisse dicendum est ut doceret, quod officium prædicatoris sit mittere animas ad

Christum, tanquam ad Salvatorem, ad quem spectat salvare animas et conferre gratiam et gloriam. Magna enim cura et custodia Deus animam prosequitur. Hæc est vinea quam plantavit et ipse declaravit per os Isaiæ Prophetæ, quod in hujus vineæ, sive salutis animæ cultura, præter ea quæ fecit, plura aut majora facere non potuerit. Sapiens dicit : *Justorum animæ in manu Dei sunt.* Deus in manu sua animam nostram sicut gemmam pretiosissimam portat. Cujus in S. Jobo manifestum habemus exemplum, quando enim Deus illum potestati Satanæ, quoad corpus tradidit, et ab eodem facultatibus, filiis, sanitate corporis cunctisque aliis bonis exutus fuit, eam habuit animæ rationem, ut eam totaliter a dæmonis potestate exempta esse voluerit : *Verumtamen, animam ejus serva.* Nota ergo cum quanta diligentia, tu, o anima, es custodita; utpote pro cujus salute Angelos indefessos continuos et perpetuos custodes esse voluit : *Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te.* Nec satis : tanto studio, tantaque cura Deus dignam esse animam ostendit, ut neque Filio suo pepercerit. *Sic Deus dilexit mundum,* ait S. Joannes, v, 16, *ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Quod sciens S. Joannes Baptista, ad Jesum misit duos de discipulis suis, nam ipsi ejus doctrina indigebant, ut deposito omni erga Joannem affectu, ipsum Christum Jesus, verum esse Deum ac Messiam in lege promissum agnoscerent et amplecterentur hanc fidem Christi et doctrinam omnium bonorum fundamentum et radicem.

k. — Bene sciebat ipse divinus Baptista, quod ex hac sua missione, pullulaturæ erant variæ hominum sententiæ, etiam in dedecus et confusionem sui ipsius; non enim defuere auctores, qui valde indocte asseruerunt, hanc legationem fuisse institutam a Joanne, quia de persona Christi dubitaverit, et tamen Joannes, cum hac interrogatione eos misit ad Christum. Voluit enim potius honorem suum, quam discipulorum suorum salutem in discrimen dare. Sciens sequacium Christi et virtutis proprium esse, scopos esse irrisionum hominum.

l. — Pulchre in hunc textum D. Chrysostomus, *Hom.* XXXIV, « Non omnes, inquit, sed duos, quos for-« sitan faciliores ad credendum cæteris putabat, et « qui simpliciter absque suspicione interrogare « possent, et rebus ipsis discere, quantum interest « inter Joannem et Jesum, mittere studuit. » Singulariter ponderanda sunt hæc verba : *faciliores ad credendum* ; nempe qui erant propensiores et magis inclinati ad credendum, et minus curiosi ad perscrutandum. Nam mysteria fidei integre et indubitanter credenda sunt, et non nisi sobrie dumtaxat perscrutanda et discutienda. *Qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria,* ait Sapiens, *Prov.*, XXV, 27. Et *Ecclesiasticus,* III, 22. *Altiora te ne quæsieris et fortiora te ne scrutatus fueris.* S. Bonaventura prima illius Psalmi verba : *Credidi propter quod locutus sum,* examinans, sequens inde deducit documentum : « Nota quod fides debet esse fidelis, inte-« gra, firma et voluntaria; quam nisi quisque « integre, fideliter, firmiterque crediderit, inte-« gram inviolatamque servaverit, absque dubio « peribit. »

m. — De adventu Christi et Messiæ certior volebat fieri Joannes. Sed multorum opinio est, Joannem quoque voluisse informari de modo adventus sui, sicut prædictum erat in prophetis, maxime Isaia, nempe de adventu per crucem, ex cujus consideratione, jam ipse in carcere et vinculis consolabatur; sicut jam antea asperitatem vitæ jugemque carnis mortificationem susceperat, eo quod jam spiritu quasi prophetico præsentiret, talem ab Auctore vitæ vitam esse suscipiendam. A D. Chrysostomo, non sine ingenii acumine, vocatur crux *philosophia imperatorum,* ea est enim crucis philosophia, qua humillima quæque, et horrida, et squalentia, nimirum pœnitentiæ saccus, cinis, jejunium, dolor, lacrymæ, et similia sic afficiunt videntes ut imperatorum etiam animos ad se alliciant. Nec ullus erit qui crucem Domini, et passionem videat, cui dolor, abjectio et mors ipsa non videatur amabilis et expetibilis, sicut intuitu futuræ mortis Christi, carcer et inde secutura mors expetibilis fuit Joanni.

Versus 3.

Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

1. — Ex textu S. Lucæ, III, 26, sufficienter colligitur quantam de S. Joanne opinionem seu æstimationem discipuli ejus habuerint, hæc autem æstimatio in iisdem magis non solum solidata, sed et aucta fuit, quando solemnis illa legatio a Sacerdotibus universoque Hebraismi supremo Concilio ad S. Joannem missa fuit, ut eum (dummodo ipse acquiescere voluisset,) veluti Messiam venerarentur et agnoscerent, ac proinde discipuli ejus nunquam induci potuissent, ut Christum Joanne in sanctitate superiorem, et Filium Dei esse crederent, nisi sanctus Joannes ipsemet, ad hanc eis male de se conceptam opinionem eximendam, ostendisset, se credere Christum vere Messiam esse, ac proinde, ad hanc veritatem explorandam, ipsos ad Christum suo nomine ablegasset. Unde S. Ambrosius, lib. V in *Luc.*, VII, dicit : « Non fide, sed pietate dubitavit; » *Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedit, non escam,* inquit, licet ad alium finem S. Apostolus, I *Cor.*, III, 2. Sic enim mater, ut filium ad lactis nutrimentum sumendum inducat, se quoque lacte ad sui sustentationem opus habere fingit; ita quoque mater ut filium infirmum medicinam ob nauseam sumere detrectantem sanitati restituat, medicinam eamdem ori proprio applicare, imo et deglutire

solet, ut hac ratione filium ad eamdem sumendam pariter inducat. Unde Basilius Seleucus, *Orat.* XXXIV, ait : « Non tam miramur Joannem exultantem, « quam nunc interrogantem. » *Exultavit infans in utero* propter gaudium, ut ostenderet Filium Dei, qui in Maria incarnatus fuerat, vere esse præsentem; nunc autem videtur, quod certo quodam modo *repuerescat*, adeo ut de ipso nunc dici possit : *Sapiebam ut parvulus*, siquidem se ignorantem esse, et Christum se non agnoscere simulat, idque non alio fine, quam ut non solum discipuli ejus, sed et universum genus humanum, ad finem usque sæculorum, Christum, quis esset, vere agnoscerent; se ignorare simulavit, ut totus mundus increatam sapientiam jam vere incarnatam esse, fide vera crederet. « Mira res, » exclamat proinde S. Thomas de Villanova, *Conc. I, de S. Joanne*, « triginta annis « inter homines Deus erat, et factus homo cum « hominibus versabatur, et non agnoscebatur; « missus est Joannes, ut ad tanti Sacramenti adver- « tentiam mortalium oculos excitaret. »

2. — Insignis est illa Origenis super quæstione Joanni a legatis proposita : *Tu quis es?* ponderatio. Dicit enim, legatos ad Joannem ab Hierosolymis missos, commissionem quidem habuisse, ut hanc Joanni interrogationem proponerent, quia ipsum Messiam esse persuasum sibi habebant, non tamen constat illos unquam similem investigationem seu diligentiam et industriam circa Christum adhibuisse, ac proinde dicit Origenes, « quod erga Joannem « Judæi, hoc Joannes erga Christum prosequitur, « per proprios discipulos interrogans : Tu es qui « venturus es an alium expectamus? » nimirum supplere illud voluit, quod universus Judaismus honoris ipsi exhibere neglexerat, neque enim ipsi sufficiebat, quod eum palam digito indicasset, dicens : *Ecce Agnus Dei*, sed insuper solemnem hanc legationem per duos sapientissimos et prudentissimos scholæ suæ discipulos expedire voluit.

3. — Paulus de Palatio ingens hujusce interrogationis momentum hisce verbis trutinat : « Existimo « nullam unquam fuisse in orbe quæstionem majoris « quam ista momenti; expende cuncta : Qui inter- « rogant, vicem habent omnium fidelium : qui « interrogatur, Deus est; quod interrogatur, sum- « mum negotium est, an is esset Deus, qui videbatur « homo. »

4. — S. Thomas, *in Matth.*, sanctum Ambrosium in ea fuisse opinione refert, Præcursorem de Messiæ in mundum, sive in carnem adventu nequaquam dubitasse, « sed de adventu ad Passionem; unde mi- « ratur, si venerat ad patiendum? » Huic tamen opinioni Doctor Angelicus se opponit per S. Chrysostomi auctoritatem, qui Joannem hoc quoque plene atque perfecte scivisse existimat, siquidem cum digitis monstravit, dicens : *Ecce Agnus Dei*; « constat « ergo, quod eum scivit fore hostiam immolan- « dam. » Lyranus, de simili, cuidam expositioni S. Gregorii opponit, dicentis : « Dubitavit, utrum sicut « natus erat in humanitate nostra, ita etiam more- « retur pro salute humana; » respondet Lyranus : « Non videtur conveniens, quia Joannes non fuit « minus illuminatus, quam Prophetæ veteris Testa- « menti, quia hic dicitur plusquam Propheta. Pro- « phetæ autem cognoverunt Christum, non tantum « nasciturum in carne propter nos, sed etiam mori- « turum ut habetur Isaiæ, LIII, 7 : Tanquam ovis ad « occisionem ducetur; ergo multo fortius Joannes, « qui fuit plus quam Propheta, cognovit. »

5. — Et revera in dubium revocari neutiquam potuit, quin Joannes perfectam habuerit Incarnationis et Passionis futuræ Filii Dei notitiam. « Vide- « tur mirabile; si de hoc dubitare potuit, » inquit Albertus Magnus, « quem intra materna viscera « obstructus cognovit, quem spiritus in deserto « revelavit, cui columba insedit, super quem vox « Patris intonuit, quem digito demonstravit, cui « testimonium, quod mundi peccata tolleret, per- « hibuit, de quo, quod agnus immolandus esset, « prædixit, ad quem Andream cum alio misit, qui « detrahentes discipulos corripuit, qui Judæis quæ- « rentibus testimonium perhibuit, quæ omnia Luc. « I et Joan. I legimus fecisse Joannem. » Imo in utero quoque materno eum cognovit, dum ob ejus præsentiam gaudendo, salire in utero cœpit, unde sicut S. Hilarius *in Matth.* scribit : Quærendo « non « suæ, sed discipulorum ignorantiæ consulit. » S. Hieronymus Lazari exemplum adducit; dum ait : « Quomodo Salvator interrogat, ubi sit positus « Lazarus, ut qui locum sepulchri indicabant, « saltem sic pararentur ad fidem, et viderent mor- « tuum resurgentem; sic et Joannes interficiendus « ab Herode, discipulos suos mittit ad Christum, ut « per hanc occasionem videntes signa atque vir- « tutes, crederent in eum, et magistrum interro- « gantes discerent, » ipse namque, quidnam Christus responsurus esset, prophetico spiritu illuminatus prævidebat. Unde Dionysius ait : « Interrogavit, non « ob propriam dubitationem, sed propter discipu- « lorum ignorantiam, quos volebat ex Christi res- « ponsione doceri, et certificari; noverat enim in « spiritu, qualiter Christus fuerat responsurus; » adducitque idem Carthusianus ejusdem sapientissimi Magistri nostri exemplum, qui sæpius se aliquid scire desiderare simulavit, quod jam de facto probissime sciebat; sic de Lazaro ait : *Ubi posuistis eum? Unde ememus panes*, ait ad Philippum : *Cujus est imago hæc? Nonne decem mundati sunt? et novem ubi sunt?* « Quandoque enim inter- « rogat homo, ut instruatur, interdum ut instruat : « interdum ut experiatur, si aliquis sciat, quod « quærit; interdum ut alterius ignorantiam de- « monstret. »

6. — Jam, de facto, Baptista discipulis suis,

Christum promissum Messiam esse dixerat, qui tamen id dicenti certam non adhibuere fidem, ac proinde verba sua per experientiam miraculorum Salvatoris authenticare voluit. Unde S. Hilarius ait : « Sed ut scirent non alium a se prædicatum, ad « opera ejus intuenda discipulos suos misit, ut « auctoritatem dictis suis illius opera conferrent. »

7. — Quæstio autem hoc loco proponi potest; quænam causa sit, quod Joannes interrogationem istam per verba futuri temporis circumscribere voluerit, dicens : *Tu es, qui venturus es,* cum tamen jam triginta essent anni elapsi, a quibus, de facto, in mundum venerat? Arius legit : *Tu es veniens?* Græcus textus legit : *Tu es ille veniens?* Verumtamen advertendum est, quod interrogationem illis verbis proponi fecerit, quibus ipse ab oraculis propheticis olim prophetizatus fuerat; unde *Joan.* VI, 14, dixerunt : *Hic est vere Propheta, qui venturus est in mundum,* tametsi coram oculis eorum præsens assisteret.

8. — Enimvero ex quo hæc discipulorum missio et interrogatio, in eum præcipue finem ordinata erat, ut illis claram Christi notitiam subministraret, utpote qui tunc nondum verus Messias esse agnoscebatur, ideo haud immerito eamdem interrogationem manifeste et publice proponi voluit, quia veritas latibula nescit; præter quam quod hanc quoque notitiam per universum mundum extendi et divulgari voluerit; quia servi Dei magna urgentur sollicitudine, ut unusquisque bonorum spiritualium ad majorem Dei gloriam, particeps efficiatur. Porro quod interrogatio hæc publice, et in conspectu multorum proposita fuerit, ex illis ejusdem Evangelii verbis clare deducitur : *Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne.*

9. — Paulus de Palatio verba hæc in sensu morali exponens, dicit : « Joannes significat gratiam, cum « igitur Joannes est in vinculis, dubitare videtur. » Etenim multi sunt amici Dei, qui tempore consolationum spiritualium solidi persisunt; at vero in desolationibus, et ariditate animæ titubant. Cujus exemplum Davidem adducit, qui ait : *Ego dixi in abundantia mea, non movebor amplius, præstitisti decori meo virtutem;* at vero in adversitatibus positus, ait : *Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus.*

10. — Idem quoque aliud quoddam documentum in medium affert, dum ait : « Joannes donum « significat; inter dona primum, et radix aliorum « est fides, hanc multi Christiani in vincula peccatorum conjiciunt, veritatem Dei in injustitia « detinentes; fides ergo inter vincula peccatorum « facile dubitat; imo facile negat; non est tuta fides « inter vitiorum catenas. »

11. — Credibile valde est, sanctam Dei Ecclesiam hodie hoc Evangelio uti, ut fideles suos ad dignum pro hujus Regis gloriæ adventu, hospitium et habitaculum accommodandum et præparandum invitet : *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?*

Additiones.

a. — *Tu es qui venturus es? an alium expectamus?* Non gravabor in præsenti textu, veterum Patrum meminisse sententiam, quæ putat Joannem, post audita Christi miraculosa opera, misisse discipulos ut interrogarent, an qui talia efficiebat magnalia, ad mortem et vincula suscipienda simul veniret? Non quærit an sit Jesus Filius Dei? An sit expectatus ab Israeliticis? Sed, an veniat, ut vinciatur et morti detur. Nec miror quod Joannes expertus vinculorum et passionis precellentias, requirat inter Jesu magnalia et splendida opera, vinculorum, et mortis tolerantiam; quæ quidem tolerantia præstantissimum opus est omnium miraculorum. Sane Jesus cæcis visum, surdis auditum, claudis pedes, leprosis munditiam, mortuis vitam dabat. Sed quid hoc magnum in Jesu ut ostendat in se naturam deitatis, nisi etiam manus ipse suas pro vinculis daret, seseque passioni voluntarius redderet? Nam tribulatio aliquid divini in se habet. Nullum enim opus, etsi illustre, etsi hominibus salutare, sic Filium Dei verum Messiam ostendit, ut vinculorum ærumnarumque tolerantia. Cum enim ad hoc venerit Filius Dei ut dissolvat opera diaboli, quod est peccatum; vere eum ut talem agnoscimus, cum ad vincula et mortem venisse intelligimus. Per hæc nos a peccatis absolvit, et absolutos æterno Patri reconciliavit : siquidem tribulatio patienter tolerata, solvit pœnas debitas pro peccatis, et ab iis nos expurgat.

b. — Quid est hic causæ, quod Joannes quasi dubitans quærat a Christo : *Tu es qui venturus es?* cum ipse optime nosceret Christum esse verum Messiam venturum, sicut in multis sacri Evangelii locis ostenditur? Varii Patres varias hujus dubitationis non tam rationes quam explicationes assignant. Præ cæteris mystica hæc placet S. Ambrosii, lib. V, *in Luc,* VII, dicens in Joanne ne quidem ullam fuisse dubii suspicionem. Et per Joannem, ait, legem intelligendam esse, quæ in pectore perfidorum, velut in carcere inclusa tenebatur. Contrarium hodiedum fit a multis christianis qui christianorum quidem nomine insignuntur, et legem evangelicam ore passim profitentur, sed factis negant. Utinam de illis idipsum dici non posset, quod huic Episcopo, qui in bonis operibus deficiebat exprobratum fuit, nimirum : *Nomen habes, quod vivas, et mortuus es.* S. Ambrosius reprehendit illos qui sibi se in portu esse et salutem suam in securo positam persuadent, eo quod in Petri navicula navigent. Nequaquam in vobis persuadeatis, inquit sanctus Doctor : « Non nobis sufficit quod « christianum nomen accepimus, si opera nostra « christiana non fecerimus. »

c. — Præclare occasione hujus textus : *Tu es qui*

venturus es, an alium expectamus? de Joanne loquitur D. Basilius Seleucus, *Orat.* XXIV : « Non tam mira-« mur Joannem exultantem, quam nunc interro-« gantem, » ac si diceret : non ita nos rapit in admirationem, quod Joannes infans cum perfecto rationis usu, in utero matris exultaverit, sicut quod cum præclara Christi agnitione, ipsum modo interroget, cum verbis dubitationis umbram importantibus, cum nihil difficilius sit quod vir sapiens ad inscientis habitum ac formam sese dimittat. Patet hic summa Joannis humilitas, quæ opera bona, omnesque alios actus virtuosos in abscondito custodit et conservat.

d. — Legatis Judæorum ad Baptistam venientibus ut interrogent eum, an ipse sit verus Messias, magna hic divinus præco utitur diligentia, ut eos de veritate edoceat : *Confessus est et non negavit.* Et iterum de Christo ait : *Ipse est, qui post me venturus est, cujus ego non sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti.* Joan., I, 27. At vero suosmet discipulos in veritate volens instruere, tantum legimus quod duos ex eis mittat. Cujus discriminis ratio hæc est : Judæi qui maximo odio et ira contra Christum fervebant, non tam facile convinci poterant de veritate quam discipuli Joannis qui illum amabant. Magna enim vis et efficacia est iræ quæ intellectum excæcat, absorbet discursum et rationem, et iratum stulto similem reddit.

e. — Joannes ob magnam suam prudentiam et eximiam in discipulos suos charitatem, nomine suo quærit a Jesu, an ipse sit Christus, cum forte discipuli non auderent, ex se hanc interrogationem facere. Novit enim vera charitas ob bonum proximi aliquando simulare; quod ad nostram tendit instructionem, quam sollicite charitatem proximi conservare, et bonum ejusdem procurare debeamus. Christus Dominus noster hoc fraterni amoris præceptum, specialiter suum præceptum appellavit, dicens : *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem.* Joan., XV, 12. Haud dubie etiam tria priora primæ tabulæ præcepta, sua præcepta erant, imo magis proprie sua præcepta dici debebant, utpote ad religionem et divinum ejus cultum spectantia. Similiter præcepta moralia, judicialia et ceremonialia antiquæ legis præcepta, quorum sexcenta tredecim erant, sua præcepta dici debebant, eo quod consilio et auctoritate ipsius promulgata fuerant; cur igitur hoc solum dilectionis præceptum, specialiter tanquam præceptum suum canonisare voluit? Pro hujusce quæstionis resolutione, quod dicitur in *Genesi,* XXVII, 3, de Jacob Patriarcha optime nobis deserviet : *Israel autem diligebat Joseph super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum.* Ita quoque dicere possumus quod licet Deus noster homini multa præcepta imposuerit, in iisque omnibus paternam suam erga nos curam liquide satis demonstravit, attamen prouti in sermone quem in ultima cœna habuit, perspicue videre licet, insinuare nobis voluit quod hoc de dilectione proximi datum præceptum, anxie magis et impensius nobis inculcatum esse voluerit, ideoque ex industria illud nobis in ultimo vitæ suæ tempore tanta cum efficacia nobis expressit ut tanto tenacius nobis illud impressum relinqueret.

Diligendus est a nobis proximus ad eum modum et ad eumdem finem, ob quem nos amavit Deus : *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem,* hoc autem ei non sufficit sed insuper addit : *Sicut dilexi vos.* S. Augustinus optime notat amorem nostrum erga proximum minime affectum esse debere ea qualitate, qua imbutus est amor quo amamus amicos, parentes, filios, uxorem; sed ordinandum esse ad finem ad quem illum Deus ordinavit, nimirum ad salutem æternam : « Ipsa est dilectio, » inquit, « ab omni mundana dilectione discreta, quam « distinguendo addidit Dominus, *sicut dilexi vos.* « Quid enim nisi Deum dilexit in nobis, non quod « habeamus, sed ut haberemus?... Sic ergo et nos « invicem diligamus ut quantum possumus invicem « ad habendum Deum cura dilectionis attrahamus. »

f. — Parum ante factum fuerat quod principes Synagogæ sacerdotes et levitas ad Joannem miserint, ut scirent an ipse esset Messias, interrogantes hoc modo : *Tu quis es?* Cur ergo quando ipse Joannes eamdem quæstionem sciscitatur a Christo, an ipse esset omnium Redemptor maxime desideratus, cur, inquam, non eadem methodo, ac dispositione verborum utitur, sed alia valde diversa : *Tu es qui venturus es? An alium expectamus?* ratio est quia Joannes puritate, ac sanctitate valde insignis, adeo alienus erat ab iniquorum moribus, ut etiam in modo loquendi nullam voluerit habere convenientiam, maxime cum iniquorum loquendi modus sit valde inconsideratus, ac irreverens, sicut erat hic Judæorum, temeritate potius quam auctoritate notatus : *Tu quis es?* per quod nihil determinate quæritur. Vir sapiens autem priusquam loquatur, verba sua ponderat, ac demum tempore et loco convenienti loquitur. Dicitur enim, *Prov.,* X, 13. *In labiis sapientis invenitur sapientia.*

Observandum est Sapientem non solum dicere : *In labiis invenitur sapientia,* sed addere : *In labiis sapientis;* quia homo sapiens et in loquendo circumspectus, prudentiæ, judicii et sapientiæ suæ specimen edit; priusquam enim loquatur, verba proferenda accurate examinat et ponderat. Unde Psalmista, *Ps.* XXXVI, 30, ait : *Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium.* S. Hilarius hunc *Proverbiorum* textum, in favorem nostrum adducens, inquit : « De lingua Sapientis « legimus, *Prov.,* X : *Lingua sapientis meditabitur* « *sapientiam.* Et rursum : *Lingua mea calamus* « *scribæ, velociter scribentis,* quia intelligentis lin-« gua meditatione sapientiæ fit, ut eadem tanquam « calamus scribentis, nihil incompositum, nihil

« incertum agat, sed his quæ aut cogitata aut lecta « fuerint obtemperans celeriter, et ratione consilii « obsecundet. » Is qui meditatur, quandiu hoc facit, tacet; meditatione vero expleta, tunc pridem conceptum suum exprimere incipit. Meditandum proinde prius est, et postea loquendum. Unde Ecclesiasticus, III, 7, prius dicit : *Tempus tacendi;* et postea subjungit : *Et tempus loquendi.* Nemo enim bene loquitur, nisi qui prius aliquoties bene tacere noverit. Ideoque Nyssenus ait : « Priori loco « collocatum est tempus tacendi, et post silentium « dedit tempus loquendi. » B. Laurentius Justinianus, in materia virtutum, et vitæ spiritualis apprime expertus, inquit : « Nemo, quomodo Deo, quid « proximo dicat, scire sufficienter meretur, nisi « prius didicerit ori suo ponere silentium. Oportet, « ut assuescat lingua taciturnitati, deinde sermoci- « nationi. Os quod silere novit, facile fari pruden- « ter discet, qui vero incontinens est multa proferet « præter voluntatem, et redarguatione digna. Sa- « lubre quidem consilium est, non a noxiis tantum, « verum etiam ab utilibus interdum linguam cohi- « beri sermonibus. *Obmutui a noxiis et silui a « bonis,* ait Citharædus sacer. » Idem quoque S. Patriarcha, in alio quodam loco, idem his verbis repetit documentum : « Regula bene loquendi est, « ut prius discat quisque tacere, quam loqui. Num- « quam sciet fari quod expedit, qui tacere ignorat. « Congruus enim discendæ sapientiæ modus est, et « salubre charitatis adminiculum, sibi ipsi indicare « silentium. » S. Bernardinus, quid faciendum nobis sit, priusquam linguam ad loquendum expediamus, his verbis nos instruit : « Antequam homo « incipiat loqui, examinare se debet, qua de causa « seu intentione ad loquendum moveatur, si move- « tur odio vel amore; si per honorem Dei vel « amorem proximi, seu amorem sui; si pro utili- « tate temporali aut corporali seu spirituali; si pro « delectabili vel honesto. » S. Gregorius quoque monet ut in loquendo adeo circumspecti simus ut lingua nostra cordi consonet, ideoque examinemus et trutinemus ea quæ loquimur.

g. — Novimus quod quando imperator ad aliquam civitatem venire constituit, prius in ea urbe præparantur illi domus, cæteraque ad statum suum necessaria, quam fieri potest decentissime. Quod si ejusdem loci incolæ et cives facere detrectarent, non immerito de contemptu imperatoriæ dignitatis radargui possent. Expectamus nos, charissimi, Imperatorem nostrum Christum, propediens venturum, et de magnis rebus in terra tractaturum, de salute nostra. Quid ergo nos faciemus, qualemque domum eidem præparabimus? Audiamus Philonem Judæum dissertissimum, in *Lib. de Cherubim.*, postquam de summa Dei dignitate multa disseruisset, hæc modo subjicientem : « Dignum tamen Deo « domicilium est anima, modo sit idonea. » Quomodo igitur anima nostra idoneum reddetur Deo habitaculum? Gratum arbitror, Deo cordis nostri habitaculum erit si quale olim sibi a Moyse extrui mandavit, *Exod.*, XXV, et nos ædificemus. In cujus introitu, seu atrio, altare holocaustorum in nobis erit, cor per mortificationem se Deo immolans. Id in atrio fieri debet, hoc est, priusquam ad ipsum Deum accedamus. Nam mortificatio Deo summopere grata est, et ab eo quoque amplissime remuneratur. Virtus mortificationis gratiam et benevolentiam Dei sibi præ cunctis aliis vel maxime conciliat; ac proinde Ecclesiasticus, in comparatione aliorum aromatum, quando ad myrrham pervenit, eam electam appellat, suavissimumque spirare odorem asserit : *Quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris.* Myrrha autem mortificationem præfigurat Palato est amarissima atque per multas proprietates mortificationem symbolice significat, non solum ob amaritudinem sed etiam propter spinositatem et foliorum acumen.

h. — Mirum est quam paucis absolvat Joannes suam orationem apud Jesum, at brevis oratio supra modum vocalis magna obtinet. Hæc tantum dixit : *Tu es qui venturus es?* et omnia impetravit. Qui enim in vinculis erat, non longa oratione opus habebat, quando vincula et labores omnium linguarum disertissimi sunt, ad universa ex Deo impetranda oratores. Bonus ille latro vix labia movit, dicens ad Jesum : *Memento mei;* et ecce totus illi statim conceditur Paradisus : *Hodie mecum eris in Paradiso.* Quæ rationis flumina, quæ loquendi vis sic Deum traxit? Non quidem verba, sed ærumnæ, sed crux, sic ad impetranda tot bona ex Deo valuit. Præclare D. Augustinus, *in Psal.* LXXXVI, ait : « Hoc fecit ille « latro fortior in cruce quam in fauce. » Non tam diserta lingua rhetorum est apud Deum ut crux, et carcer patienter toleratus. Non talem oratorum pompam edocent doctæ paginæ, qualem vincula et catenæ. Quam vim in compeditorum vocibus odoratus, Isaias, XXVI, 16, aiebat : *Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis;* quæ verba sic reddit Vatablus ex Hebræo : *Domine in ipsa tribulatione memores erunt tui : fundent murmur, cum erit afflictio tua in eis.* Sed cur ab afflictione fundent murmur, et non potius altissimas voces quæ cœlos penetrent? In murmure intelligit Forentius muta illa carmina venifici incantantis. sapienter, quæ dum venificus sapiens murmurat, quidquid cupit, ad se efficaciter trahit, aut rapit. Sic afflictiones et ærumnæ Joannis, verba fundunt adeo efficacia et potestate plena, ut instar carminis seu murmuris incantatorum sapientissimorum, omnia ad se rapiant, et omnimodam facient apparere salutem. Afflictorum enim preces efficacissimæ sunt, ad quas in tribulatione recurrere oportet. Inter rationes et motiva quæ nos ut cum gaudio et jubilo tribulationes sustineamus,

inducere debent, merito utique recensenda est notitia, qua nobis constat, quam efficaces sint tribulatorum orationes. Experientia docet, omnem hominem, etsi non credat in Deum, naturaliter tamen in periculis, et adversitatibus suis imminentibus, oculos et mentem præcipue elevare ad cœlum, ut subsidium et succursum imploret. Unde tritum est illud proverbium : Qui nescit orare, vadat ad mare.

In *Deuteronomio*, XXXII, 15, depingitur pariter Deo rebellis et recalcitrans populus Hebræus : *Recalcitravit*, et unde hæc procedebat rebellio? *Impinguatus, incrassatus;* humiliatus nihilominus rediit ad Deum, jugo legum divinarum se subjiciens, idque meritis orationum quas tempore tribulationum divinæ porrexerat Majestati : *Humiliatum est in laboribus cor eorum, infirmati sunt, nec fuit qui adjuvaret. Et clamaverunt ad Deum, cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos.* Ubi observetur Psalmistam aliquoties repetere hæc verba : *Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur,* ut nobis indicaret quantæ efficaciæ sit oratio Deo exhibita eo tempore, quo nos premunt adversitates. Anna Samuelis mater, ob sterilitatem, quæ tempore illo valde ignominiosa erat, summopere affligebatur. Qua via obtinuit id ad quod tantis annis suspiraverat ? *Cum esset Anna amaro animo, oravit ad Dominum : Factum est autem, cum illa multiplicaret preces coram Domino,* exaudita fuit, obtinuitque a Deo partum nobilem, qui fuit propheta Samuel, oraculum cœleste, lumen totius Israel. Sara Tobiæ junioris sponsa supra modum infelix erat, septem namque sponsos, unum post alium, dæmon Asmodæus ei surripuerat, et internecioni dederat; at consolationis loco, afflictionem addebat afflictæ, temeraria et insolens ancilla domus, quæ innocenti puellæ improperabat, imputabatque homicidia omnium septem virorum, insuper et sterilitatis maledictionem imprecabatur. Qua via, quo modo magnanima hæc Sara evasit miserabiles istas angustias : *Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ, et in oratione persistens cum lacrymis deprecabatur Deum. Tob.,* III, 10. Qualis orationis hujus fuerit subsecutus effectus, historiæ latior demonstrabit lectio; nodo namque maritali copulata fuit Tobiæ, et cum eodem in summa rerum abundantia et prosperitate vixit.

Notandum est, S. Apostolum, *Rom.*, XII, 12, postquam nos monuit : *In tribulatione patientes,* statim subjungere : *Orationi instantes;* cujus rationem reddit S. Ambrosius, dicens : « Necessaria est « valde oratio, quia ut tribulatio possit tolerari, « precibus insistendum est. » Optime cognoscit Deus quam sit fervida et cordialis deprecatio nostra, præcipue adversitatis tempore, et quia inde valde oblectatur, ut ipsius serio imploremus auxilium, nos continuo exhortatur, promittitque se preces nostras exauditurum. Unde Albertus Magnus ait : « Os quod prosperitas claudit, adversitas aperit. » Et paulo post : « Eruam te, non invocabis sine « fructu. »

1. — Non gravabor in præsenti, veterum Patrum meminisse sententiam, quæ putat Joannem post audita Christi miraculosa opera, misisse discipulos, ut interrogaret, an qui talia efficiebat magnalia, ad mortem, et vincula suscipienda simul veniret? Non quærit, an sit Jesus Filius Dei? An sit expectatus ab Israelitis? Sed an veniat ut vinciatur, et morti detur. Ita Ambrosius, lib. II *in Luc,* VII, Eusebius Emissenus, Venantius, Gregorius, relati a Maldonato in hanc locum. Nec miror quod Joannes expertus vinculorum et passionis præcellentias, requirat inter Jesu magnalia, et splendida opera, vinculorum et mortis tolerantiam, quæ quidem tolerantia præstantissimum opus est omnium miraculorum. Sane Jesus cæcis visum, surdis auditum, claudis pedes, leprosis munditiam, mortuis dabat vitam. Sed quid hoc magnum in Jesu, ut ostendat in se naturam deitatis? Nisi etiam manus suas ipse pro vinculis daret, seseque passioni voluntarius traderet? Nam tribulatio aliquid divini habet in se. Doctor gentium in cœlis edoctus de incarnata Sapientia scripsit, *Hebr.*, V, 8 : *Cum esset Filius Dei, didicit ex eis, quæ passus est.* Ecce quam sublimem præcelsumque dignitatis gradum attingit tribulatio : ipsum docet et instruit unigenitum Filium æterni Patris : *Cum esset Filius Dei.* Quis hic in terris Deum cognoscebat, priusquam augusto Virginis utero gestabatur conclusus? *Deus in domibus ejus cognoscetur cum suscipiet eam;* sic ante multa sæcula prædixerat regius Propheta. Quando cœlestem paradisi aulam mutavit in pauperem domum Lauretanam, et vere dicere potuit : *Ego autem mendicus sum et pauper,* et postea ascendit patibulum, tunc et non antea mundus coram illo flexit genua : *Humiliavit semetipsum Dominus... propter quod et Deus exaltavit illum,* etc.

Pluribus ante adventum Redemptoris nostri sæculis, prædictum fuit per Jeremiam Prophetam, XIV, 8 : *Expectatio Israel Salvator ejus.* At quo tempore? *In tempore tribulationis.* Nescio sane, qua via Deus se notum fecerit et manifestum, an per miracula, per prædicationem Evangelii, per sequelam et imitationem populi; an vero per ærumnas, crucem, et passionem, mira animi generositate, inauditaque mansuetudine toleratam. *Cognoverunt eum in fractione panis,* ait Evangelista, *Luc,* XXIV, 35; quem textum ad nostrum propositum mire exponit Drogo Ostiensis, dicens : « Vere non agnosceris Domine, « nisi in fractione panis. Panis caro tua est : fregisti « manibus tuis corpus tuum, quia potestatem habes « ponendi animam tuam et iterum sumendi eam. « Fregisti corpus tuum, quod foris apparebat, et « ostendisti medullam quæ intus latebat; nisi enim

« patiaris non cognosceris : *Ibi, inquit, absconditate* « *est fortitudo ejus, Hab.*, III, 4. Quæ autem forti- « tudo tua, nisi mansuetudo tua, nisi humilitas, nisi « sapientia et obedientia? Hæ virtutes formosissi- « mas, et suavissimas, in fractione panis, hoc est in « passione tua, nobis ostendisti. »

Versus 4.

Et respondens Jesus, ait illis : Euntes renuntiate Joanni, quæ audistis, et vidistis.

Et respondens Jesus, ait illis.

1. — Ex quo prædicta interrogatio ipsiusmet Præcursoris proprio nomine, Christo transmissa et exposita fuit, cur Christus non ipsi respondit, sed discipulis illius? interlinearis respondet : « Non ad « interrogata, sed ad scandalum nuntiorum respon- « dit Joannis, quia non dubitabat de illo. » Et ideo responsio non ad Præcursorem catechizandum, sed ad discipulos incredulos erudiendos ordinabatur. Lyranus dicit : « Ideo Christus non respondet per « verba, sed per facta, faciens in conspectu disci- « pulorum Joannis, miracula multa, manifeste « declarantia, quod ipse esset Christus.

2. — Sanctus Paschasius eamdem responsionem reddit, cur non responderit secundum interrogata : « Arbiter omnium secretorum, non ad verba, sed « ad intentionem mittentis, et ad scandalum nun- « tiorum respondit. »

3. — Jansenius considerat, quod sicut Baptista multa fuerat prudentia, in erudienda discipulorum ignorantia, usus, palam ipsis ostendendo, quod Christum verum revera non agnoscerent, ita quoque Christus in eisdem erudiendis magna quoque circumspectione uti voluerit, absque eo, quod incredulitatem et invidiam illorum ei manifestaret, aut de his eos reprehenderet, miraculos operibus suis eisdem respondendo : « Ut magna prudentia ac « charitatis studio Joannes in se discipulorum suo- « rum suscepit dubitationem et ignorantiam; ita « Christus magna eis respondet prudentia, eorum « dissimulans inscitiam, nec eam aperte incessans, « ut sic ad se eos suo tempore magis traheret. »

Euntes renuntiate Joanni, quæ audistis.

4.—Lucas Brugensis *in Cant.* optime notat, Christum eo modo respondisse, ac si Præcursor legatos hosce ob suum, non vero discipulorum interesse et commodum misisset, tametsi mentem et intentionem Præcusoris sui perfectissime nosset : « Pru- « denter dissimulans id, quod et Joannes, ut tanto « se facilius doceri et persuaderi paterentur. »

5. — Verbum, *Audistis*, ad miracula refertur, quæ paulo ante de ipso audiverant, siquidem filium viduæ resuscitaverat, Centurionis servum sanaverat, aliaque similia miracula patrarat, quæ a S. Andrea, et S. Petro ambobus paulo ante Baptistæ discipulis, audire facile potuerant.

Et vidistis.

6. — Sanctus Chrysostomus, a sancto Thoma in *Catena* citatus, observat, quod Salvator non responderit directe, se Messiam esse, ne forsitan ei exprobrari posset, prout malignantes Judæi fecerunt, dicentes : *Tu de teipso testimonium pèrhibes;* præterquam quod fidem sibi difficulter adhibendam fuisse prævidebat, ac proinde ad facta idest, ad miracula recurrit : « Propter hoc a miraculis fecit eos discere, « insuspicabilem doctrinam faciens et manifestio- « rem, testimonium enim quod est a rebus, credi- « bilius est testimonio, quod est a verbis. » Cajetanus in tempore præsenti legendum esse existimat, « au- « ditis et videtis » : « Respondet non testimonio « verborum, sed factorum, ut referendo Joanni « miracula, convincantur a Joanne ex ipsis mira- « culis. » S. Paschasius notat Christum ideo voluisse, ut magistro suo ea, quæ audierant et viderant, referrent, quia signa quæ fecerat, ab antiquis oraculis de Messia venturo prophetata fuerunt. In Isaia namque, XXXV, 4, 5, prædictum fuit; *Deus ipse veniet et salvabit vos, tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt, tunc saliet, sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum,* ac proinde Lucas Brugensis in persona Christi, ita scribit : « Nihil opus est, ut de me, quis sim pronuntiem, « sim Christus, nec ne : tantum ite et renuntiate « Joanni, quæ vidistis, hæc enim cum vaticiniis « collata satis loquuntur, qui sim. » Porro S. Joannes miracula facere minime debebat, bene tamen Messias, atque ideo eum interrogarunt : *Quod ergo tu facis signum, ut videamus et credamus tibi?* Merito igitur S. Cyrillus dicit : « Christus miracu- « lorum magnitudine simul et multitudine ostendit « se Messiam esse, » unde et Judæis dixit *Joan.*, X, 37 : *Si non facio opera Patris mei, nolite credere.*

7. — Considerari quoque hoc loco notabilis quædam differentia poterit, quæ inter cæcum natum et Samaritanam ex una, et hosce discipulos ex altera parte cernitur; cæco enim se directe Messiam in lege promissum esse manifestavit, *Joan.*, IX, 37 : *Qui loquitur tecum ipse est,* similiter mulieri Samaritanæ dixit, *Joan.*, IV, 25 : *Ego sum qui loquor tecum* : at vero duobus hisce discipulis solum patrata a se miracula ostendit. Ratio autem differentiæ istius est, quia ad credendum se Messiam esse, optimam tam in cæco, quam in Samaritana dispositionem invenit, eo quod valde se erga eos probasset beneficium; at vero, ut hos discipulos, utpote gloriæ et sanctitati Christi invidentes, dum nimirum eum majori quam Magistrum suum veneratione honorari videbant, adeoque minus dispositos in eum credere

faceret, non verbis, sed miraculis et prodigiis talibus, quorum ipsi occulati et irrefragabiles testes essent, utendum sibi esse censuit.

Additiones.

a. — *Euntes, renuntiate Joanni quæ audistis et vidistis.* Non verbis sed miraculis et operibus, fidem in se plantare voluit Christus Dominus. Voluit enim se potius manifestum facere sui muneris adimpletione, quam multis locutionibus. Voluit procul dubio divinus Magister ostendere fidem, nisi per opera eidem consonantia vivificetur mortuam esse. S. Bernardus, *Serm.* II, *de resurrectione,* ait : « Sicut « corporis vitam ex motu cognoscimus; ita et fidei « vitam ex operibus bonis. Itaque vita quidem cor- « poris anima est, vita vero fidei est charitas, quia « per illam operatur, sicut in Apostolo legis; nam « ad Galatas, v, 6, inquit : *Fides quæ per charitatem* « operatur. » Et ad Thimotheum, I, II, 15, scribens fidem quoque dilectione conjungit dicens : *In fide et dilectione.* Demum vero mellifluus Doctor, in eodem sermone subjungit : « Refrigescente charitate fides « moritur, sicut anima recedente, moritur corpus. » Aptissima est enim illa S. Jacobi similitudo qua fidem sine operibus idem esse dicit quod corpus sine anima. S. Augustinus quærit : « Unde mors in « corpore? quia non est ibi anima. Ergo animæ « tuæ anima fides est. » Enimvero undenam in corpore animam esse dignoscimus? Ex operationibus vitalibus illius. Eodem modo, tunc de viva christiani hominis fide, certi esse possumus, si conformiter fidei operatur : *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est,* dicit S. Jacobus, II, 26. Aretas in expositione hujus textus inquit : « Opera fidem confirmare dicuntur, quorum expers « si sit, fides mortua est. » Cujus asserti hanc reddit rationem : « Nam neque homo mortuus homo est. » Tametsi enim homo aliquis mortuus oculis nostris idem esse videatur, qui ante fuit, attamen illum hominem esse dici nequit, cum sit cadaver. Eodem modo, licet in anima peccatoris fides aliqua remaneat, illa tamen nequaquam viva est, id est, non operatur conformiter illi quod credit, ac proinde est quasi non esset, nam fides sine operibus, mortua est. Observandum est autem, S. Jacobum non dicere quod fides sine operibus mortua est, sicut homo mortuus esse dicitur; nam homo mortuus realiter non est homo, cum tamen fides sine operibus realiter sit fides. Sed illam mortuam esse dicit, sicut corpus mortuum est; non dicit, sicut homo, quia sicut corpus, licet mortuum sit, verum tamen corpus est ob similitudinem exteriorem, tametsi non sit vivum, hoc enim ad animam pertinet : ita quoque, opera bona, non faciunt quod fides sit fides, bene tamen quod sit viva et vera fides, quia fidelis anima vitam spiritualem non a sola fide recipit, si hæc cum bonis operibus conjuncta non sit. Iterum dicit S. Jacobus, II, 14 : *Quid proderit, fratres mei si fidem quis dicat se habere opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?* « At « operum fulgor, » teste S. Cyrillo Alexandrino, *Epist. in Symb.*, « si expers videatur esse rectorum dogma- « tum, inculpatæque fidei, humanæ animæ, nullo « modo, utilis fuerit. Nam sicut fides absque ope- « ribus mortua est, ita quod e contrario conver- « titur, verum est. » Adde hanc sententiam S. Augustini, l. XV, *de Trinitate* : « Fides quidem « potest esse sola, sed non prodesse. »

b. — Jesus Christus notanter dicit : « Euntes « renunciate Joanni, *quæ audistis et vidistis,* » non plus nec minus quam audistis et vidistis : potuissent enim Joannis discipuli, ob nimium in Magistrum suum affectum, ne ejus auctoritati præjudicare viderentur, aliqua reticere opera Christi, quæ ipsum verum probarent esse Messiam. Unde, *renunciate quæ audistis, et vidistis,* sine adulationis fuco. Longe enim melius est a detractoribus corrigi, reprehendi et injurias pati, quam ab adulatoribus decipi. Præclaro S. Augustini ingenio spirituque apostolico ejusdem dignissimus est sermo ille quem dictus Doctor scribit, *tract.* X *in Joann.*, ubi hæc ad propositum nostrum verba habet : « Nescio quis « odit inimicum suum et fingit illi amicitiam; videt « illum facere aliquid mali, laudat; vult eum esse « præcipitem, cæcum ire per abrupta cupiditatum « suarum, unde forte non redeat. » Hæc sunt ab « adulatore proficiscentia præjudicia; jam vero fructus quoque audire placeat, quæ a reprehendente et corripiente nos in nos dimanant : « Alter, » inquit, « videt amicum suum tale aliquid facere, « revocat; si illum non audiat, objurgat, litigat, « profert verba castigationis. Ecce odium blanditur; « charitas litigat. Noli attendere verba blandientis, « et quasi sævitiam objurgantis; venam inspice, « radicem unde procedat, quære; ille blanditur ut « decipiat; iste litigat ut corrigat. » Persecutio martyres efficit, adulatio autem facit apostatas, siquidem ipsius antichristi temporibus, multi per assentationes, in penitiosissimam erroris viam adducentur. Infirmus ad procurandam sibi ab infirmitate convalescentiam, pro nihilo ducit si vulneribus et incisionibus saucietur, aut palatum oris amaro potu affligatur; hoc enim mavult, quam iis quæ genio suo favent inescari. In *Proverbiis,* XXXVII, 14, legimus : *Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens, maledicenti similis erit.*

Versus 5.

Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur.

1. — Ex textu S. Lucæ, VII, 21, expresse colligitur, miracula ista in præsentia illorum duorum

discipulorum patrata fuisse : *In illa autem hora multos curavit.*

2. — Dionysius Carthusianus ad sensum spiritualem recurrens, nobis, qualiter Salvator noster miracula ista mystice patraverit, insinuat his verbis : « Quomodo ista miracula spiritualiter fecerit, facile « est pensare; spiritualiter enim cæci vident, dum « Christo desuper radiante homines ab ignorantiæ « errore vel infidelitate purgantur; surdi audiunt, « dum rebelles verbo Dei obediunt; spiritualiter « namque duritia obstinata mentis surditas apella- « tur; leprosi mundantur, dum a vitiis gulæ atque « luxuriæ homines expurgantur; claudi ambulant, « dum pigri et instabiles ad divina efficiuntur fer- « ventes, claudicatio enim obliquitas affectionis; « acedia, vel nutatio mentis accipitur, juxta illud « libri Regum : *Usquequo claudicatis in duas partes?* « mortui quoque resurgunt, dum impii pœnitent; « sed et pauperes evangelizantur, dum infirma et « abjecta mundi, et ea quæ non sunt, prædicantur a « Deo electa, ut fortia et superba confundantur. »

Mortui resurgunt.

3. — Cajetanus hæc verba de filio viduæ paulo ante resuscitato, nec non de suscitata Archisynagogi filia, intelligenda esse credidit. Dionysius Carthusianus autem numerum mortuorum a Christo ad vitam resuscitatorum, adducto in medium S. Augustini testimonio incertum esse censet, eo quod multa miracula ab Evangelista minime conscripta fuerint; et quidem quod plures quam tres suscitaverit, ex hisce verbis deduci posse videtur, quia dum hæc verba dixit, miraculum illud celeberrimum in Lazari resuscitatione nondum patraverat, sed duo tantum supradicti mortui resuscitati fuerunt : « Si « ergo Christus tempore hujus responsionis, non « suscitasset nisi duos, non dixisset forsitan tam « absolute pluraliter mortui resurgunt, præsertim « cum secundum Philosophum morale sit, in his « quæ ad propriam commendationem pertinent, « decliuare ad minus, salva semper veritate. » Demum vero Christum plures quam tres mortuos suscitasse, efficaci quadam ratione probat, quia nimirum miraculum, circa Lazarum patratum, tres Evangelistæ silentio involutum præterierunt.

Pauperes evangelizantur.

4. — Isaias, LXI, 1, qui per antonomasiam Propheta Evangelicus appellatur, eo quod omnes legis gratiæ eventus clarissime prædixerit, inter alia futuri Messiæ officia, ex ipsiusmet ore hoc unum esse dicit : *Ad annuntiandum mansuetis misit me,* in Hebræo habetur : *Ad evangelizandum pauperibus;* illis namque qui dixerunt : *Ecce nos reliquimus omnia,* Evangelium a Christo primo omnium loco annuntiatum fuit; ipsamet quoque experientia per omnia sæcula, illos, qui bonorum terrenorum magis egeni sunt, cœlestium bonorum, qualia Evangelium annuntiat, magis capaces ad illaque magis dispositos esse ostendit.

5. — Lucas Brugensis, per hosce pauperes illos intelligit, qui ex voluntatis affectu vere tales existunt : « Pauperes spiritu, qui si opes habent aut « honores, non illis cor apponunt, non ideo se pluris « faciunt : si non habent, non supra modum desi- « derant, id est, qui se pauperes, miseros, viles « atque abjectos esse cognoscunt, quales facilius « sunt ii, qui nulla ac tenui fortuna sunt, quam qui « splendida. »

6. — Refert S. Lucas, IV, 17, 18, quod, dum in Nazareth patria sua constitutus, sabbato in synagogam ingressus esset, *surrexit legere, et traditus est illi liber Isaiæ Prophetæ, et ut revolvit librum, invenit locum, ubi scriptum erat : Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me.* Rationem autem cur specialiorem pauperum mentionem faciat, Lucas Brugensis hanc adfert : « Ut admoneat, quinam idonei sint ad accipiendum « Evangelium, et percipiendam quæ illic offertur, « salutis et regni cœlorum gratiam, pauperes scili- « cet, id est, humiles, mansueti, afflicti, quales fere « magis sunt pauperes, quam divites. » Jansenius idem hisce verbis advertit, dum ait : « Hi capaces « sunt evangelicæ doctrinæ, et obedientiæ fidei, ut « enim superbia et ferocia contentiosa est, et ob id « indocilis; ita contra mansuetudo docilem reddit. « Unde *Jacobi,* I, 21 : *In mansuetudine suscipite « insitum verbum, quod potest salvare animas « vestras.* Et *Eccli.,* V, 13 : *Esto mansuetus ad « audiendum Verbum Dei, ut intelligas.* » S. Anselmus paucis verbis idem, vel saltem parum differens motivum adfert, dum ait : « Pauperes evangeli- « zantur, id est, Evangelio convertuntur, non enim « amant cœlestia, nisi qui contemnunt terrena. »

7. — Sanctus Hilarius, cap. XI, *in Mat.,* per hosce pauperes illos significari existimat, qui mortificantur, et crucis Redemptoris participes existunt. « Pauperes bene nuntiantur, id est, qui perdiderint « animam, qui crucem suam acceperunt, et sequen- « tur, qui humiles spiritu fient, quorum regnum « præparatur in cœlo. »

8. — Nec defuit qui diceret vocem *pauperes,* in sensu accommodatitio intelligi posse *active,* id est, *pauperes evangelizant,* siquidem unum ex majoribus divinæ omnipotentiæ, et sapientiæ prodigiis fuit, quod pauperes piscatores nudipedes, idiotæ, natalibus et professione viles et abjecti, Evangelio mediante totum mundum Evangelicæ legi comparaverint; Regesque et Monarchas ipsorum se pedibus obsequiosos advolvere fecerint, tributariosque Ecclesiæ constituerint. *Comperto quod essent homines sine litteris et idiotæ, admirabantur. Act.* IV, 11.

9. — Cajetanus dicit : « Inter opera, inter mira-« cula testificantia Messiam connumeratur, quod « pauperes evangelizantur, hoc est, accipiunt bo-« num nuntium » : notatque in hoc differentiam magnam, quæ inter Regnum Dei, et mundi, bona terræ et cœli intercedere cernitur : « Mundana « bona communia annuntiantur magnatibus et « divitibus mundi, et per illos derivantur ad reli-« quos pauperes, cœlestia autem bona, communia « toti generi humano, annuntiantur pauperibus « piscatoribus, et aliis hujusmodi sequacibus Jesu, « et per illos derivantur ad alios, etiam mundi « principes, ut experientia testata est. » S. Hieronymus, *in Matth.*, hanc apud Deum nostrum indifferentiam observat, quod acceptor non sit personarum, imo quod potius pauperes divitibus et potentibus anteponat : « Intellige pauperes spiritu, vel « certe opibus pauperes, ut nulla inter nobiles et « ignobiles inter divites et egenos in prædicatione « distantia sit : hæc magistri rigorem, hæc præcep-« toris comprobant veritatem, quando omnis apud « eum, qui salvari potest, æqualis est. »

10. — Dionysius Carthusianus, hanc vocem *evangelizantur* ita declarat : « Hoc est, Evangelica « lege et gratia instruuntur. » Euthymius pariter dicit : « Pauperes lætum accipiunt Evangelii nun-« tium. »

11. — Discipuli a Joanne ad Christum missi, de veritate quadam summi ponderis et momenti convincendi erant, nimirum quod Christus verus Dei filius et promissus in lege Messias sit, ac proinde opere pretium esse censuit, eamdem factis potius, miracula operando, quam verbis illis persuadere, illorumque mentibus imprimere. Unde S. Leo ait : « Facilis ad exhortandum sit ratio, efficax ad sua-« dendum, validiora tamen sunt exempla quam « verba, et plenius est opere docere quam voce. »

12. — Observari quoque potest, Christum non dixisse : Ego reddo lumen cæcis, mutis loquelam, auditum surdis, sed eum in tertia persona locutum fuisse : *Cæci vident, claudi ambulant;* idque ut nos doceret omnem nobis jactantiam et ostentationem propriam summe fugiendam esse.

13. — Porro Pharisæi a Salvatore miracula petierunt, *Matth.*, XII, 38 : *Volumus a te signum videre;* at vero Christum audierunt, hoc illos responso affantem : *Generatio mala et adultera signum quærit, et signum non dabitur ei;* hi autem discipuli S. Joannis, absque eo quod signa aliqua a Christo exposcerent, multa viderunt patrantem miracula, quæ clare Christi divinitatem testabantur. Differentia autem utriusque in eo consistit, quod illis, ex miraculis Christi proficere, non fuerit animus, nec ex *visiis iis* in ipsum credere voluerunt; hi vero bono fine Christum convenerint, nimirum ut veritatem agnoscere, eamque sequi possent : *Respondit eis in via virtutis suæ. Psal.* CI, 24.

14. — Denique si signum unde Filium Dei venisse perspicue cognoscere possumus, est, quod cæci oculos suos aperiendo videant, surdi vero prompte audiant, timere jure merito possumus, Deum nobis non venisse, nisi aures et cor nostrum sanctis ejus inspirationibus aperiamus, aut nisi verum lumen receperimus, sed potius in cæcitate et ignorantia nostra perseveremus : *Illuminat omnem hominem.*

Additiones.

a. — *Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur,* etc. Non ex inani titulo cæci dicendi sunt qui tum mundi, tum hominum adulatione eousque duci se sinunt, ut in quævis etiam gravissima peccata, velut cæci precipites ruant. Utinam hoc Christi miraculum hodie in multis spiritualiter cæcis vigeret, dum multi superiorum peccata quidem, sua suorumque cognoscunt nihilominus quasi cæci ea non viderent, emendare in se non curant, nec in aliis corripiunt.

b. — Mirum valde est quod inter grandiora miracula in felici Evangelii tempore videnda, seriatim recenseantur quasi prodigiorum clausula, quod pauperes evangelisarentur, id est quod adsint concionatores, qui Evangelium pauperibus prædicent. Ita enim hoc locum intelligit S. Hieronymus dicens : « Pauperes autem evangelisatos, « intellige opibus pauperes, ut nulla inter nobiles « et ignobiles, inter divites et egenos, in prædi-« catione distantia sit, quod præmissis non minus « est. » Nempe dum pauper æque ac dives evangelisatur non est minus miraculum quam cum cæci vident, leprosi mundantur. Pauper, inquam, opibus, a quo nihil lucri concionator expectet, qui evangelici sudoris mercedem retribuere non valet, qui eruditæ eloquentiæ plausus non possit muneribus adornare, hoc est miraculum, quod præmissis non minus est. Itane rarum est inveniri concionatorem qui sine spe lucri verba faciat ad pauperes? Taceo, ne sordidi lucelli quemquam arguere videar. Audiant tamen prædicatores verbi doctrinam S. Bonaventuræ. Ex eo quod cœlestis Magister noster, discipulis suis ad Dei verbum seminandum abeuntibus, pecunias in via portare vetuerit, Doctor Seraphicus hanc deducit consequentiam, inquiens, *in Luc.* : « Litteralis observantia hujus præ-« cepti est exemplum perfectorum prædicatorum « perfecte Christum imitantium. In quorum per-« sona Petrus dicit : *Ecce nos reliquimus omnia.* « Sed spiritualis observantia ad omnes se extendit, « ut prædicator veritatis sit contemptor terrenita-« tis. Alioquin si annuntiant verbum Dei cupiditate « lucri, non sunt discipuli Christi, sed Balaam « arioli, secundum illud, II *Petri*, II : *Cor exerci-« tatum in avaritia habentes, maledictionem filii, « derelinquentes rectam viam.* Prædicator veritatis

« super omnia vitare debet vitium cupiditatis, « alioquin non erit prædicator veritatis, sed adu- « lator, propter quod dicit Apostolus, I Thessal., II. « *Neque aliquando fuimus in sermone adulationis,* « *sicut scitis, neque in occasione avaritiæ : Deus* « *testis est.* Sciebat enim, quod ex hoc iram Dei « provocaret, sicut dicitur, *Micheæ*, III, 11, 12 : « *Sacerdotes ejus in mercede docebant et prophetæ* « *ejus in pecuniis divinabant. Propter hoc, Sion* « *quasi ager arabitur et Jerusalem quasi acervus* « *lapidum erit, et mons templi in excelsa sylva-* « *rum.* »

c. — Quod si verbum *Evangelizantur* nonnullis arrideat active intelligi, unum est utique ex majoribus divinæ sapientiæ et omnipotentiæ prodigium quod pauperes piscatores per veræ fidei prædicationem reges et regna ad adorationem Crucifixi compararint, ipsosque persecutores in defensores commutarint, dæmones in idolis compescuerint et profligarint, sectarumque hæreticarum errores mundo detexerint. Apostolus scribens Corinthiis, I, I, 26, ait : *Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus.* Omnipotentia enim, et sapientia Altissimi omnes mundi populos suæ subjectura legi, non elegit philosophos, nec oratores, nec principes aut monarchas, sed idiotas et pauperes piscatores, ut in hisce agnosceretur et adoraretur ejus potentia : « Non quæsivit per oratorem piscatorem, » inquit S. Augustinus, « sed e piscatore lucratus est impe- « ratorem. » S. J. Damascenus, lib. IV *de Fide*, idem punctum attingens, ait : « Toto orbe Evan- « gelium illud quo nobis Dei cognitio patuit, « promulgatum est, non bello et armis, copiisque « militaribus adversarios fundens, atque in fugam « vertens, verum pauci homines nudi, pauperes « ac litterarum ignari, vexati, excruciati, necati, « eum qui carne in crucem actus, morteque affec- « tus fuerat, prædicantes, doctos viribusque pollen- « tes superaverunt. »

Versus 6.

Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

1. — Sanctus Anselmus quamdam verborum illorum expositionem adducit, tempori multum accommodatam, dum ait : « Id est, qui non dubita- « verit de adventu meo. »

2. — Lucas Brugensis ait : « Nemini dat justam « offendiculo occasionem, sed nostra sive malitia, « sive infirmitas offendiculi occasionem sibi ipsi « accipit, unde non debet. Porro discipulos Joannis, « quos hic notat, offendisse videtur humilitas con- « versationis Domini, quod non seorsum ab homi- « nibus illa vitæ severitate viveret, qua ipsorum « magister Joannes. » In ea namque occasione, qua Christus a Levi convivio excipiebatur, *Matth.*, IX, 14, discipuli Joannis sese prodiderunt in medium dicentes : *Quare nos et Pharisæi jejunamus frequenter, discipuli autem tui non jejunant?* nimirum reprehendere eum quoque ex illo capite volebant, quod cum modica severitate vitam ageret. Merito igitur, inquit Lucas Brugensis : « Hic taxat eos, sed occulte, « passionem mentis eorum ita detegens, ut apud « turbam non pudescerent, sed taciti ipsi secum « agnoscere possent vitium suum. » Dominus interiora cordis ipsorum penetrabat, modicamque videbat in eo æstimationem, quam comparative ad Baptistam, qui in eremo sepultus, *non manducans neque bibens* vixerat, de ipso habebant; unde illos post præcursoris sui mortem scholæ suæ adsciscere volens, ab eo quo imbuti erant errore illos primo divinitatis suæ signa per intentionis et cordis ipsorum penetrationem illis ostendendo, seque ipsum a modico, quem de illo habebant, concepto justificando, eximere, ac tum demum eo loquendi modo uti voluit, quia in Isaia VIII, 14, de Messia venturo vaticinatum erat : *Erit vobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionis, et in petram scandali.* Simeon pariter de ipso, etiamnum tenello infante, dixerat : *Ecce positus est hic in ruinam, et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur. Luc.*, II, 14.

3. — Carthusianus dicit, quod, sicut in Christo duæ naturæ erant, una sublimis et divina, altera vero humilis et humana, itaque in quo ipso « fuerunt « quædam altissima, multa miracula et divinitatis « insignia, fuerunt etiam in eo quædam humillima « et abjecta, ut quod esuriit, lassus fuit, irrisiones « sustinuit et mortem; quidam ergo pensantes « magnalia Christi, concesserunt, quod esset verus « Filius Dei, sed non hominis, et isti ex magnifi- « centia Christi fuerunt scandalizati; alii conside- « rantes objecta Christi quod mortalis fuit, expavit, « tristis fuit, et cruci affixus, concesserunt quod « esset filius hominis, sed non Dei, et isti ex humi- « litate Christi scandalum passi sunt. » Salvator igitur per hunc loquendi modum dicere voluit, beatos futuros illos, qui tam miracula sua, quam ejus passionem et contemptum mortis suæ spectando et videndo in conceptu divinitatis ejus, nullam passuri essent diminutionem : « Qui non fuerit « scandalizatus, hoc est, qui visis miraculis credit « me Filium Dei, et etiam visis tribulationibus « manet in eadem fide. » Christum in infami patibulo in medio latronum suspensum ascipere, scandalizavit totam hebraismi synagogam : *Judæis quidem scandalum.* S. Gregorius ait : « Infidelium « mens grave in Christo scandalum pertulit; cum « eum etiam post tot miracula morientem vidit. « Quid est dicere : *Beatus, qui non fuerit scandali-* « *zatus in me,* nisi aperta voce abjectionem mortis « suæ signare? ac si patenter dicat, mira quidem

« facio, sed abjecta perpeti non dedignor; caven-
« dum valde est hominibus, ne in me mortem
« despiciant, quia signa venerantur. » Albertus Magnus quoque ad mortis ipsius mysterium alludit, dum ait : « Occasionem ruinæ in me non acceperit,
« cum infirmitatem ostendam in Passione. » S. Paschasius similiter dicit : « Percutit conscientiam
« eorum omnium, qui de Christi morte dubitant,
« quia etsi mortuus est ex infirmitate carnis, ut ipse
« voluit, vivit tamen ex virtute Dei. » S. Hilarius quoque verba illa de ejus morte et sepultura explicat, dicens : « Quia futura erat crux plurimis scan-
« dalum, beatos eos professus est Christus, quorum
« fidei nil tentamenti deferret crux, mors, sepul-
« tura. »

4. — Jansenius, VI, 47, eadem verba in sensu morali de illis exponit, qui propter actus humilitatis et mortificationis, quos lex Evangelica annexos habet, a Christi sequela retrocedunt : « Hodie, » inquit, « in Christo multi scandalizantur, ut qui non
« possunt approbare humilitatem eam, quam docet
« in Evangeliis, et in suis exhibet Christus, hanc
« enim non potest mundi arrogantia non fastidire. » Quod si Christus in hunc mundum cum magna veniret majestate et magnificentia, offerendo thesauros, honores, delicias, utique longe plures mundani ei in occursum venturi essent, ad ei obsequendum; nunc autem beati erunt omnes illi, qui nullum in eo passuri sunt scandalum, id est qui propter paupertatem, persecutiones, infirmitates, aliasque hujus vitæ ærumnas et adversitates, ab ejus se divino servitio minime subducent; neque enim divites, potentes, et eos qui in hujus mundi prosperitate felicissime vivunt, Salvator beatos declarat, sed pauperes, famelicos gemebundos et lugentes, et qui in continuis tribulationibus et afflictionibus vivunt.

Versus 7.

Illis autem abeuntibus cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne : Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

Illis autem abeuntibus.

1. — Chrysostomus dicit : « Propter hoc autem,
« abeuntibus illis, ut non videatur homini adulari. » Albertus Magnus ait : « Ne præsentibus eis adulari
« videretur. » Eadem quoque fuit S. Thomæ, *in Matth.*, circa hæc verba facta ponderatio, dum ait : « Docet nos Dominus magnam curialitatem, quia
« noluit Joannem laudare, discipulis suis præsen-
« tibus; » ac demum subjungit, neminem præsentem laudandum esse, juxta illud monitum Sapientis, *Prov.* XXVII, 2. *Laudet te alienus*, etc., « quia si bonus
« est, qui laudatur, erubescit ; si malus est, adu-
« latur. »

2. — Potest et aliud hujusce circumspectionis motivum adduci, qua usus fuit, expectando missorum discipulorum recessum, quia si tam eximias Magistri sui laudes ex ipsiusmet Christi ore intellexissent, utique in conceptu quo illum Messiam esse arbitrabantur, tanto magis confirmati fuissent, id quod in magnum veritatis et salutis ipsorum damnum et præjudicium cessurum fuisset.

3. — Dici quoque potest, quod tametsi S. Joannes velut arundo vento agitata, vanæ gloriæ periculo subjacere non poterat, attamen discipulos ejus Magistri sui encomia audire noluit, ne forte hæc illi recenserent; ad erudiendum nos, quod etiam omnis offendiculi occasio a viris sanctissimis et perfectissimis amovenda sit, utpote qui nullum patiuntiur potentiorem inimicum, quam propriam existimationem et vanam gloriam. Unde S. Prosper, lib. I, *de Sent.* CCCXVII, ait : « Quas enim vires nocendi
« habeat humanæ gloriæ amor non sentit, nisi qui
« ei bellum dixerit, quia etsi facile est cuique, lau-
« dem non capere, dum negatur, difficile tamen
« est, ea non delectari, cum offertur. »

4. — Adhæc ex quo S. Joannes tantam apud Synagogam, Pharisæos, Sacerdotes, et Pontifices famam obtinebat, ut sublimissimam Messiæ dignitatem eidem ultro citroque offerre non dubitarint, testimonium ejus tanquam veridicum et sincerum, omnique exceptione majus, Christo utique ejusque Divinitati plurimum inservire poterat, ac proinde prudenter et circumspecte discipulos laudes ejus auscultare noluit, ne forte suspicari possent, illas ideo a Christo adeo extolli ut sibi hoc fine majorem ejus benevolentiam compararet.

Cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne.

5. — S. Anselmus observat Christum turbis eximere voluisse erroneum illum conceptum, quem audita hac interrogatione, in qua an Christus verus esset in lege nobis promissus Redemptor, apparenter se dubitare ostenderat, de S. Joannis circa divinitatem ejus ignorantia formare poterant : « Quia
« turbæ audierant Joannem hoc quæsiisse, ne vide-
« retur hoc fecisse ex levitate, cum eum esse
« Christum modo perhibuisset, modo iterum dubi-
« taret, ideo ab eo levitatem removet, dicens : Quid
« existis in desertum, etc. »

6. — Cajetanus notat, Christum hactenus usque ad illud tempus laudes Præcursoris sui tacuisse, nunc vero linguam suam in ejus laudes laxasse, quia ita necessitas exigebat : « Hactenus quia non opor-
« tuit, tacuit laudes Joannis, modo autem quia
« periclitabantur in opinione turbarum, tum con-
« stantiam, tum testimonium redditum a Joanne de
« Jesu, inchoat laudes Joannis : nesciebant enim
« turbæ, qua ratione Joannes misisset discipulos ad
« interrogandum. Tu quis es? Messias? an alium
« expectamus? » De instabilitate ejus, nec non de

veritate testimonii ejus : *Ecce Agnus Dei,* merito dubitare poterant.

7. — Euthymius ait : « Christus hujusmodi « medetur suspicioni, docens simul, quod cordium « esset cognitor; » adeoque præconiis de S. Joanne prolatis, duos operatus fuit effectus; primus fuit, quod per illas laudes ostenderet, quod cogitationes, quas turbæ volvebant in mente, ipse in eorum cordibus legeret; alter vero fuit, quod illos obfirmavit in credendo, quod S. Joannes discipulos suos ad Christum non miserit ex dubietatis et perplexitatis motivo, sed potius ad inserendam mentibus eorum, sequaciumque suorum veram in Christum fidem. Unde Interlinearis ait : « Cœpit dicere ad « turbas, quæ nesciebant mysterium interrogationis « ejus. »

8. — Chrysostomus dicit *in Cat.,* quod Christus quantum discipulos ad se missos attinet, fecerit, quidquid quoad ipsos opus erat, quia per patrata coram ipsis miracula, capaces illos reddiderat, ut eum Messiam promissum esse crederent : « Sed « oportebat etiam turba sanari, quæ ex interroga- « tione discipulorum, multa inconvenientia subin- « tellexerint, ignorantes mittentis consilium. Pote- « rant utique dicere, qui tanta testatus est de « Christo, aliter persuasus est nunc, et dubitat, « utrum sit ipse? Numquid ergo altercans ad Jesum « hoc dicit? numquid timidior a carcere factus? « numquid vane et inaniter priora dixit? » Et quidem hujus a populo erroris propulsatio tanto expedientior, majusque necessaria erat, ut Albertus Magnus dicit, quia populus ille ad scandalum capiendum facillimus erat : « Faciles enim erant et « proni ad malum. »

9. — Paulus de Palatio, ex illis Baptistæ a Christo deprædicatis encomiis, moralitatem quamdam deducit; Prima etenim facie, interrogatio a discipulis Joannis Christo proposita, famam et venerationem Christi non nihil lædere videtur, siquidem Divinitatem ejus dubiam reddit : « Videri quipiam posset « Joannes, injuriam irrogasse Christo, interrogans « an ipse esset, cum jam celebri testimonio ipsum « esse prius fuisset confessus : hanc injuriam Christus « devorat, non malum malo reddens, sed bonum « potius pro eo, quod malum videbatur. »

Quid existis in desertum videre?

10. — Dubitari hoc loco haud immerito potest, cur non potius carceris, compedum, et catenarum, quibus Joannes vinctus erat, quam deserti mentionem fecerit? cujus ratio hæc esse potest, quia turbæ illæ sæpius Jerosolyma ad illas solitudines egressæ fuerant, ut Joannem prædicantem audirent, atque in eadem solitudine Salvatorem promissum jam advenisse annuntiaverat, imo ipsum hisce verbis : *Ecce Agnus Dei,* et protenso in ipsum digito, populo præsenti commonstraverat, atque ideo deserti potius, quam carceris mentionem faciendam esse duxit.

11. — Magnum utique sanctitatis Præcursoris, argumentum erat; quod deserti incola et habitator esset; nam qui in aulis et magnatum palatiis habitant, fine ut plurimum humano ducuntur, in hoc vero horridum desertum pedem suum non alio fine intulit, quam ut veritatem, et contumeliati Dei honorem pro virili defenderet.

12. — Tametsi S. Joannes ignarus non esset, Christum in Nazareth conceptum, et in Bethlehem natum fuisse, et in domo Josephi commorari, ipseque eidem esset tam quoad parentelam, quam in virtute et sanctitate proxime conjunctus, attamen in solido triginta annorum spatio, Filium Dei facie tenus agnoscere aut videre intermisit; unde vere dicebat : *Ego nesciebam eum,* scilicet ex facie. Neque tamen nullatenus dubitandum est, summo intus in corde desiderio flagrasse, ut eum tandem videre, et familiariter cum eo conversari posset : cur igitur tamdiu solitarius et procul ab eo remotus permansit? S. Thoma de Villanova *Conc. de S. Joan.* dicit : « Cum sciret Christum inter homines habitare, « privavit se consortio Christi et familiaritate, et « mansit in deserto, quod fuit illi magnum marty- « rium, acerbius omni illo rigore pœnitentiæ. O « quomodo sitiebat videre Christum, alloqui, gau- « dere, et frui ejus præsentia, quem sciebat esse « Deum in carne! » Quonam vero motivo sese immensa hac consolatione et gaudio in rigorosissimis austeritatibus suis privavit? « Abstinebat prop- « ter hoc, ne putarent homines, quod amicitia et « familiaritate Christi de ipso reddebat testimo- « nium, non veritate. » Idem quoque Chrysostomus verba illa : *Nesciebam eum,* exponens, scripsit : « Ut « non videatur, ex amicitia propter cognationem ei « testimonium perhibere, quia cognatus est secun- « dum carnem, propterea dicit : *Nescibam eum.* »

13. — Mora illa diuturna, quam in deserto traxit; certum de eo testimonium edidit, inquit S. Anselmus, quod ad gloriam et applausus humanos minime aspirabat : « Ne commotum eum aliqua « cupiditate vanæ gloriæ credant, ut videlicet Chris- « tum se vellet facere, vel aliquid hujusmodi, ideo « ab eo vanam gloriam removet, quasi dicat : Non « est inanis gloriæ cupidus, quia non quærit præ- « sentiam hominum, sed desertum. »

Arundinem vento agitatam.

14. — Albertus Magnus legit : « Numquid homi- « nem levem, omni vento circumlatum? qui in « prosperitate mihi testimonium prohibuerit, et « modo in adversitate victus de me dubitaverit? » Quo loquendi modo Christus dicere voluit, quod tametsi ad illam interrogationem Christo propo-

nendam, discipulos illos miserit, non tamen ideo in jam facta Divinitatis ejus confessione titubabat. Unde concludit Albertus : « Constantem etiam in « carcere, non inclinabilem a veritate et spiritu, « quo repletus est ex utero matris, nunc plenius « exuberantem in veritatis confessione. »

15. — S. Gregorius, a S. Thoma in *Catena* citatus, notat, Christum hoc dixisse, *non asserendo, sed negando;* « Quod videlicet non asserendo, sed « negando intulit; arundinem quippe mox ut aura « contingit, in partem alteram flectit, per quam « carnalis animus designatur, qui mox ut favore et « detractione tangitur, in partem quamlibet decli- « natur. Arundo ergo vento agitata Joannes non « erat, quem a status sui rectitudine, nulla rerum « varietas inflectebat. »

16. — Hugo Cardinalis punctum paulo ante a nobis insinuatum tangit, nimirum quod turbæ audita interrogatione, Christo a Joannis discipulis proposita, occasionem inde capere poterant dubitandi, an Joannes in confessione de Christo alias facta, qua illum verum Messiam diu desideratum esse dixit, etiamnum persisteret; nonnulli quoque ex eadem turba in illa erant opinione, Joannem erga Christum invidia fuisse stimulatum : « Alii « putabant, quod invidus esset, et cum scirent « ipsum esse Messiam, ex invidia quæreret, tan- « quam nesciret : alii dicebant eum adulatorem, « quia cum præsentem commendaret, absenti de- « traheret, » ideoque Christus opere pretium esse duxit, si per hasce deprædicatas Joannis laudes, sinistros hosce turbarum conceptus dissiparet, asse- rendo ipsum nequaquam instabilem quamdam esse arundinem, sed solide et constanter in eo persistere, quod alias sæpius fuerat protestatus. « Numquid « existis videre arundinem? » inquit S. Thomas *in Matth.*, « non, sed existis videre hominem fir- « mum; arundo autem de facili movetur, unde « animus cito mutabilis, ventus reputatur. *Ephes.*, « IV, 14 : *Ut non simus jam parvuli fluctuantes.* » Lyranus S. Joannis in pluribus rebus stabilitatem considerat : « Ita constans erat, quod nec timore, « nec favore a veritate declinabat, nec ab austeri- « tate pœnitentiæ. »

17. — Dionysius Carthusianus in persona Christi loquens, in S. Joannis rectitudine, verum sancti cujusdam viri caracterem agnoscit, dum ait : « Quasi dicat » (Christus scilicet) « Joannes vir « justus et stabilis est, quem nulla culpa vel passio « a rectitudine dejiciet, » adducitque illum Eccle- siastici, XXVII, 12, textum : *Homo sanctus in sapientia manet, sicut sol; nam stultus sicut luna mutatur;* necnon alium textum Proverb. X, 25 : *Justus quasi fundamentum sempiternum.* Deinde pergit dicens : « Tales sunt omnes, qui nec blandimentis, nec « minis, nec amore, nec odio, nec prosperis, nec « adversis a veritate et æquitate flectuntur, sed « homines vani cum laudantur, extolluntur, cum « vituperantur irascuntur, quasi propter aliorum « laudem aut vituperationem ipsi meliores essent, « vel deteriores. »

18. — S. Hilarius, cap. XI *in Matth.*, in sensu mystico per arundinem, hominem intelligit vanum, humanæque gloriæ avidum : « In arundine homo « talis ostenditur, de gloria sæculi vitæ suæ inani- « tate speciosus, in se autem fructu veritatis cavus; « exterior placens, et nullus interior; ad omnem « ventorum motum, id est, immundorum spirituum « flatum movendus, neque ad consistendi firmita- « tem valens. »

19. — Hugo Cardinalis per arundinem hypocri- tam intelligit : « Arundo significat hypocritam, qui « extra nitet, intus est vacuus. »

20. — Paulus de Palatio super hæc verba scri- bens, omnes Adæ posteros arundines esse dicit : « Omnes mortales, qui ex Adam nascimur, arun- « dines sumus, et ut Dei verbis utar, sumus calamus « quassatus : quænam arundo tam facile movetur, « ut Adam motus est? »

21. — Neque Christus Baptistam sine particu- lari mysterio apud turbas illas instabiles, de solidi- tate, constantia, et stabilitate commendare voluit, siquidem prævidebat, quod eum tanquam Messiam proclamaturi et triumphaliter recepturi, eademque septimana ipsum quoque velut pessimum malefac- torem in patibulo suspensuri essent.

22. — Dici etiam potest, quod merito S. Joan- nem Baptistam de stabilitate laudaverit, cum enim tunc novam gratiæ legem exorsurus esset, docere nos voluit, quod Christus in suis fidelibus stabilem in fide sua, et in divino ejus servitio persistentiam requirat, *Cant.* V, 15 : *Crura ejus columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas.* Porro per sponsum Christus denotatur, qui cum Ecclesia des- ponsatus fuit, quæ in ipso columnæ super bases aureas fundatæ firmitudinem et stabilitatem com- mendat, quia charitatis et amoris legem constanter profitetur. Observandum est autem, quod sponsa dicat ex eodem metallo constare pedes, qui corpo- ris extremitas sunt, et caput quod est alterum extre- mum : de hoc enim in eodem capite dicitur : *Caput ejus aurum optimum.* Cum igitur per caput princi- pium denotetur, per pedes vero finis innuatur, dicere voluisse videtur, quod *correspondeant ultima primis;* et consequenter sequaces suos docere, quod finem principio correspondentem, id est, stabilem in bono incepto persistentiam et perseverantiam requirat; nam ut S. Hieronymus, *Epist. ad Fut.*, ait : « Non requiruntur in Christianis initia, sed « finis. » Credibile est, Psalmistæ a Deo revelatum fuisse, quod Ecclesia per Psalmos ejus, quotidianum laudum, hymnorum, et gratiarum tributum perso- lutura esset, ideoque eum scripsisse, *Ps.* XXXIV, 18 : *Confitebor tibi in Ecclesia magna, et in populo gravi*

laudabo te; ubi Hugo Card. ad nostrum propositum legit : *In populo stabili*. Etenim omnes aliæ sectæ, mutationibus subjectæ existunt; quisquis enim alium cultum aliamque religionem profitetur, ab ea distinctam, quam profitetur Ecclesia Christiana, Catholica Romana, non diu illius persistet religio? sola fides nostra infallibili hac promissione gaudet, quod ad finem usque sæculorum, in suo candore et integritate stabilis persistet, *Luc.*, XXII, 32 : *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua*; ac proinde Christus in illius fidei professoribus, firmam perseverantiam jure merito requirit. Spiritus Sanctus vaccas illas, quæ ad Arcam Dei portandam, jugo suppositæ fuerunt, mire commendavit, eo quod vitulis in bovili ad præsepe misere balantibus et vociferantibus, directo itinere constanter et libere processerint, absque eo quod vel semel retrospicerent. *Ibant in directum per viam quæ ducit Bethsames, et itinere uno gradiebantur, pergentes et mugientes, et non declinabant neque ad dexteram, neque ad sinistram.* I *Reg.*, VI, 12. Hæ autem vaccæ symbolum sunt illorum Christi fidelium, qui postquam colla sua jugo legis Christi semel submiserunt, directa via præcedunt usque ad civitatem solis, id est, usque ad æternæ beatitudinis possessionem, absque eo quod vel semel retrorsum respiciant. Psalmista *Ps.* XLIV, 14, dicit : *Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus in fimbriis aureis.* Per hanc autem filiam regiam, Petrus Blesensis unionem intelligit Christi fidelium : « Fimbriæ sunt vestimenti extremitates, « est ergo gloria sanctimonialis in fimbriis, nihil « enim prodest gloria bonæ conversationis in prin- « cipio, nisi sit gloriosus et finis. » Hinc est, quod vocatio ad fidem non sufficiat, nisi etiam ad finem usque eidem correspondeatur : *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi* : ac proinde optime S. Petrus, II *Pet.*, I, 10, nos monet : *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem faciatis.* Circa quæ verba Glossa ait : « Certam facit vocationem suam, qui in « bonis operibus perseverat. » In libro Josue dicitur, quod aquarum, quas Arca pertransivit, una pars deorsum fluxerit, altera vero instar muri immobilis perstiterit; unde Origines pulchram hanc deducit moralitatem, illas præcipue considerando, quæ deorsum fluebant, donec se mari mortuo immergerent, et dicit : « Si enim omnes, qui baptizantur, « acceptæ cœlestis gratiæ dulcedinem custodirent, « nullius in amaritudinem peccatorum verteretur : « pars illa, quæ in stabilitate permanet et dulce- « dinem servat, significat eos, qui acceptum munus « Dei firmiter tenent. »

23. — S. Eucherius *De vita solit.* ad idem propositum, aliam quamdam reflexionem facit, ponderat enim, quod aquæ Maris Rubri, quæ populo Dei, ut in desertum procedere posset, liberum dedere transitum, demum populo in alteram maris ripam translato, sese denuo cum aliis aquis junxerint, viamque intercluserint, quo minus retrogredi, aut via qua venerant, reverti possent : « Aperuit « Deus inter aquas vias maris, et circumfusis deinde « aquis, texit illud, ut desertum petentibus patefa- « ceret iter, clauderet reditum : *Omnia in figura* « *contingebant;* » per hoc namque innuitur, quod postquam ex Ægypto hujus mundi per aquas baptismales, ad veram promissionis terram, quæ legem Evangelicam designat, transivimus, jamque Christianæ militiæ cingulo, sub vexillo Crucis Christi merentes accincti sumus, gressus nostros retrorsum figere nequaquam debeamus. *Quicumque spiritu Dei aguntur,* inquit Apostolus ad Romanos Neophytos VIII, 14, *hi sunt filii Dei.* Ubi Chrysostomus ait : « Quamvis baptisma acceperis, nisi spiritu postea « ducaris, dignitatem datam perdidisti, et adop- « tionis prærogativam; propterea non dixit : Qui- « cumque spiritum acceperunt; sed quicumque « spiritu ducuntur, id est, quicumque omnem vitam « ita vivunt, hi sunt filii Dei. » Sponsa, quæ Ecclesiæ Dei symbolum est non fine causa dicit, *Cant.* I, 16 : *Ligna domorum nostrarum cedrina;* nam trabes cedrinæ, sunt rectæ, stabiles, et incorruptibiles, et ideo ut S. Bernardus, *Serm.* XX *de mod. bene viven.*, ait : « Signant Sanctos Dei, qui indefatigabili et « immarcescibili desiderio Conditoris sui flagrant, « et in bonis operibus usque ad consummationem « vitæ perseverant. » Ideo quoque Salvator noster Apostolis suis universam Dei Ecclesiam tunc repræsentantibus contestatus est, se illis regni cœlestis contulisse investituram et possessionem, ut solidi et stabiles in ejus Ecclesia persisterent : *Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum. Luc.* XX, 28.

24. — Apostolus in pluribus occasionibus, prout ex variis ejus litteris ad eos, quos Evangelio noviter compararat, scriptis colligitur, perseverantiam et stabilitatem hanc commendat : Romanis XII, 9; *Adhærentes bono*, inquit; ubi Chrysostomus notat, illum non dixisse, *facientes bonum,* sed *adhærentes* : « adhærere bono jubet, ita et Deus mulieri virum « conjungens dicit : Adhærebit uxori suæ. » Græco legitur : *Agglutinati bono;* unde sicut vinculum conjugale ad mortem usque durat, et ante illam non solvitur, ita quoque fideles in bono, quod Deo promiserunt, ad ultimum usque spiritum persistere debent. Lyranus pariter dicit : « Adhærentia firmi- « tatem importat. » Sic quoque idem Apostolus Corinthiis, I, XV, 58, per modum consilii suadet : *Stabiles estote, et immobiles, abundantes in opere Domini semper.* Philippensibus, IV, 1, similiter scribit : *Fratres mei charissimi et desideratissimi, gaudium meum, et corona mea, sic state in Domino.* Item ad Colossenses, II, 6, 7, ita scribit : *Sicut accepistis Jesum Christum Dominum, in ipso ambulate, radicati et super ædificati in ipso, et consummati.* Ubi Chry-

sostomus notat : « Quod radices egit, non potest transmoveri. »

Additiones.

a. — *Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne,* etc. Joannes vir erat eminens valde in sanctitate, erat quippe in utero sanctificatus, inque gratia confirmatus, et nihilominus, absentem, absentibusque discipulis, qui Joanni laudes a Christo prolatas referre poterant, laudavit ne qua labe vanæ gloriæ inficeretur Joannes, vel populus saltem hunc Christi encomiasticum loquendi modum adulatorium vere esse arbitrari potuisset. Unde Auctor Imperfecti, *Hom.* XXVII, optime ait : « Quam bene « recedentibus discipulis, cœpit laudare Joannem, « non sicut quidam blanditores homines, qui « libenter hominem in facie laudant. » Magna profecto opus est virtute et spiritu ad hoc ut quis per assentationem non seducatur, aut sibi in hoc loquendi modo perfectissimorum quoque auribus adeo grato sibi minime complaceat. Unde S. Hieronymus ad Demetriadem, l. IX, *de Virgin.*, scribit : « Beata mens est, quæ perfecte hoc vitium vincit, « et nec adulatur aliquando, nec adulanti credit, « quæ nec decipit alterum, nec ipsa decipitur, tan- « tumque hoc malum nec facit aliquando, nec « patitur. »

b. — Jesus loquens ad turbas de Joanne hoc suo exemplo nos informat, quot quando alicujus fama ac honor periclitatur, audenter debemus pro illo verba facere, illiusque virtutes narrare, ac multis detractores compescere. Dionysius Carthusianus super illa Psalmistæ verba : *Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar. Ps.* c, 5, ita scribit : « Hic persecutor detractoris, bonus ac pius est, non « crudelis, et quicumque cupit vere proficere, « debet inprimis vitium detractionis penitus ab- « horrere et funditus extirpare. » Hugo Cardinalis Davidem in hoc puncto valde rigidum fuisse ait : « Supra dixit de declinante, *non cognoscebam;* hic « amplius dicit, scilicet, *persequebar,* et infra : *Cum « hoc non edebam,* quasi dicat : Excommunicatus « est et merito quia ipsi sunt persecutores omnium, « similes Ismael, cujus manus contra omnes, et « manus omnium contra eum. » S. Augustinus dicit : « Non accommodes aures tuas ad perspicienda « verba detrahentis, ne accipias mortem in anima « tua, detrahenti enim et audienti animæ, utrique « esca mortis fit detractio, nam detractor et libens « auditor diabolum portat in lingua, nam et libens « auditor quæ audit libenter loquitur. »

c. — Providus Dominus et Magister, magnis Joannem extollit encomiis: nec id quidem sine ratione; nam paulo ante dixerat : *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* Voluit autem Dominus ab hoc errore excludi Joannem, eum mirifice extollens. Sed cur in aliis occasionibus, veluti in Jordane, cum a Joanne multum commendaretur, piissimus Dominus ad ejus laudes omnino mutus fuit, et hic illum ita commendat? Ratio est, quia hic cum falso judicio turba Joannem dehonestare videbatur, tunc valde largiter a Christo evehitur, et apparentes ac falsas injurias veris laudibus retundit. Sic qui injurias libenter tolerat, Dei benevolentiam ac defensionem sibi conciliat et gloriæ coronam præparat, ideoque injuriatores multis titulis utiles nobis sunt. Nostros nos faciunt emendare defectus dumque illos patienter toleramus, remissionem peccatorum pro mercede recipimus.

d. — *Quid existis in desertum videre?* Joannes septenni in deserto in tot magnis et tam præclaris virtutibus educatus est. Merito ergo Joannis laudes a deserto decantantur; ab educatione enim hominis mores ac virtutes pullulant, ut qui in primis vitæ annis addiscuntur, mores in ætate magis matura similiter adhærere ut plurimum solent. *Proverbium est : Adolescens juxta viam suam etiam cum senuerit, non recedet ab ea, Prov.,* XXII, 6. S. Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, ut refert Surius, ætatem juvenilem ceræ assimilare solebat, nam ut ait idem Surius : « Comparabat ceræ juvenis ætatem, quæ « ad formandum sigillum aptum est temperata. « Nam si cera nimis dura vel mollis fuerit, sigillo « impresso ejus figuram in se nequaquam ad ple- « num recipit. Si vero ex utrisque, duritia scilicet « atque mollitie, discrete habens, sigillo impri- « mitur, tunc forma sigilli omnino perspicua et « integra redditur. Sic est in ætatibus hominum. « Videas hominem in ætate hujus sæculi, ab infantia « usque ad profundam senectutem conversatum, « sola terrena sapientem, et in his penitus obdura- « tum; cum hoc age de spiritualibus, hunc cœlestia « secreta doce rimari, et perspicies eum nec quid « velis quidem posse videre; nec mirum indurata « cera est, in istis ætatem non trivit, aliena ab « istis sequi didicit; e contrario, consideres puerum « ætate ac scientia tenerum, nec bonum, nec « malum discernere valentem, nec te quidem intel- « ligere de hujusmodi disserentem, nimirum mollis « cera est, et quasi liquens, nec imaginem sigilli « quoque modo recipiens. Medius horum adolescens « et juvenis est, ex teneritudine atque duritia con- « grue temperatus; si hunc instruxeris, ad quæ « voles, informare valebis. Quod ipse animadver- « tens, juvenibus majori sollicitudine invigilo, pro- « curans in eis vitiorum germina extirpare. » Totus hic est discursus S. Anselmi a Surio relatus.

e. — Morabatur Joannes in deserto. Ibi angelicam vitam ducebat, in carne quasi sine carne vivens, cum e contra, Herodes in aula incestum commisisset : sic prorsus in certamine contra carnis vitium fugere debemus, si de victoria obtinenda, et de Dei assistentia securi esse velimus. S. Anselmus S. Pauli consilium sive præceptum fornicationem fugiendi,

I *Cor.*, VI, 18, christianis impositum considerans, ad nostram instructionem ita scribit : « Cum aliis « vitiis potest expectari conflictus, hæc fugienda « est, quia aliter melius vinci non potest. » Cyprianus de hac materia tractans, nosque ad timendum, potius quam ad confidendum de nobis animare volens ait : « Expedit plus bene timere, « quam male de se fidere, et utilius est, ut « infirmum se homo cognoscat, ut fortis existat, « quam fortis videri velit et infirmus emergat. » Et paulo post subdit : « Inæstimabilis pietas, « ut timendo fœminarum blandimenta vincamus. » « *De Sing. Cler.* X. Ecclesiasticus III, 27, dicit : *Qui amat periculum peribit in illo.* Et revera ita est : quisquis enim inimicum suum fugere valens et tamen in viribus suis confisus, eumdem cum summo sui discrimine aggreditur, secure peribit. Unde Dionysius Carthusianus ait : « Qui amat peri- « culi occasionem, incurret damnationem, nec po- « test peccata evadere qui non curat vitiorum occa- « siones effugere. » Quando Putipharis uxor Josephum aggrediebatur, pro committendo adulterio, videns ipse pallium suum ab ea apprehendi, eo in manibus adulteræ relicto, in fugam se recepit : sed numquid Joseph muliere ista robustior erat? Cur igitur non potius cum illa luctatus est, ut pallium suum e manibus illius eriperet, sed potius relicto in manu ejus pallio fugit? Respondeo optime fecisse Josephum, quia in hoc castitatis prælio, nequaquam facienda est experientia virium nostrarum invadendo hostem, sed omnis hoc in prælio fortitudo nostra in fuga consistit. Virilis animus non præbet carnali concupiscentiæ consensum sed fugit omnes occasiones peccati.

Versus 8.

Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.

Hominem mollibus vestitum?

1. — S. Paschasius dicit, Christum illis verbis, quisnam sit prædicationis Baptistæ finis, turbas docere voluisse, quasi enim dicebat : « Non ex « prædicatione sua vanam captat gloriam, neque « vitæ singulari blanditur, ut mollibus vestiatur, « sed potius vos quærit, qui quasi arundo intus « vacui, exterius huc illucque flexibiles fulgetis. »

2.—S. Hilarius, cap. XI, *in Matth.*, hunc textum exponens dicit : « Eos, quibus per luxum fluida et « dissoluta sunt corpora, esse dæmonum habitatio- « nem. »

3. — S. Hieronymus, *in Matth.*, Christum hisce verbis populo sinistrum illum conceptum eximere voluisse docet, quem de Baptista facile sibi formare poterant, quasi invidiæ stimulis contra Christum agitatur, vel applausus, et gloriæ humanæ avidus fuisset, ut sensus verborum Christi hic sit : « An « forsitan stimulis contra me invidiæ cogitur, et « prædicatio ejus vanam sectatur gloriam, ut ex ea « quærat lucra? Cur divitias cupiat? Ut affluat « dapibus? locustis vescitur, et melle silvestri; an « ut mollibus vestiatur? pili camelorum tegumen « ejus sunt : istiusmodi cibus et vestis, carceris « hospitio recipiuntur, et prædicatio veritatis tale « habet habitaculum; qui autem adulatores sunt, et « sectantur lucra, et quærunt divitias, et deliciis « affluunt, et mollibus vestiuntur, isti in domibus « Regum sunt; ex quo ostenditur rigidam vitam et « austeram prædicationem vitare debere aulas « Regum, et mollium hominum palatia decli- « nare. »

4. — S. Thomas, *in Matth.*, in sensu spirituali per eos, qui delicate vestiuntur, adulatores intelligit : « Per homines, qui mollibus vestiuntur, significan- « tur adulatores? ille enim mollibus vestitur, qui « verbis blandis molitur, ut in omnes homines su- « perbi quærant gloriam. »

5. — Lyranus causam refert, cur multi hodie magnatibus blandiantur, nimirum ut de deliciis, voluptatibus, divitiis, et commoditatibus istorum participes se efficiant. « Homines veritatis talia as- « pernantur. » Valerius Maximus, lib. IV, *de Diogene*, narrat, quod eidem herbas quasdam eluenti nonnemo dixerit, quod si Dionysio adulari voluisses, tales utique herbas non comederes; cui ille respondit : « Si tu ista edere velles, Dionysio adulari « nolles. »

6. — Doctor Angelicus hoc loco dubium movet, an exterior in vestibus pompa peccatum sit? Et ratio dubitandi est, quia de Epulone ad infernum condemnato, inter alia scribitur, quod induebatur purpura et bysso. « Respondit Augustinus, quod « talia non sunt consideranda, sed affectus uten- « tis; quilibet enim debet indui ad modum simul « conviventium; ideo magis consideranda est con- « suetudo : nam in aliquibus terris omnes, aut « plures induuntur serico; unde aliqui strictius se « induunt, aliqui latius, et utroque modo distin- « guuntur; si strictius et intentione bona, et hoc « est bonum; aut propter vanam gloriam, et hoc « est malum; si latius, et hoc propter superbiam, « et hoc est malum. » Vestes homini in peccati pœnam datæ fuerunt, ne scilicet de sua nuditate confunderetur, aut erubesceret. Unde Chrysostomus ait : « Quare; dic obsecro, corpus ita ornas, et gau- « des ejuscemodi amictu? non cogitas, quod pro « magno supplicio, propter transgressionis signum « hoc excogitatum est? Tu circumfers pastum ver- « mium atque tinearum. » Similiter si vestium consideres materiam, vel laneæ sunt, ex exuviis animalium, vel sunt de sera, vermium excremento; vel ex pellibus excoriatarum bestiarum desumptæ sunt;

vel ex lino, planta nimirum intra aquas prius marcescente sunt contextæ; et quænam in his omnibus superbiendi materia? optime igitur Bernardus ait : « Quid eis invides, qui de operibus vermium, et « murium pellibus ingloriam pene gloriam men- « dicare non erubescunt? »

In domibus Regum sunt.

7. — Rupertus Abbas Tuitiensis ait : « Joannes « non in domo, sed in carcere Regis est; non aliter « admittitur in domus Regum, nisi ita, ut offeratur « caput ejus in disco, saltatricis præmium, saltatio- « nis pretium. »

8. — Paulus de Palatio, quoad dignitatem sancti Joannis, aliam quamdam considerationem instituit, dicens : « Ubi ego intelligo Joannem esse præposi- « tum cunctis Regibus, cunctis Principibus, quan- « tumvis auro fulgerent et gemmis, quasi diceret « Dominus : Merito Regum et Principum postpositis « aulis, existis videre Joannem, utpote qui est omni « Rege, et Principe videri dignior. »

VERSUS 9.

Sed quid existis videre? Prophetam? etiam dico vobis, et plus quam Prophetam.

1. — Lyranus observat, Prophetas in antiquo Testamento nominatos fuisse titulo *Videns,* lib. I, *Reg.,* IX, 9, legitur, quod, *Qui dicitur hodie Propheta, olim appellabatur Videns, quia Prophetæ videbant ea, quæ aliis erant occulta.* Unde colligitur quod S. Joannes merito plus quam Propheta fuerit appellatus : « Quia non solum Christum prævidit venturum, et « prædixit sicut alii, sed etiam digito ostendit. »

2. — Paulus de Palatio similiter excellentias et prærogativas considerat, quibus super alios Prophetas eminuit, ait enim : « Ille plura in spiritualibus videt, qui majori lumine gaudet : at Joannes « majus lumen quam alii omnes possedit : vidit « enim Filium Dei, vidit Spiritum descendentem, « et super Christum manentem, vidit cœlos aper- « tos, audivit Patris vocem, affertur testis a sanctis- « sima Trinitate dicente : Super quem videris Spi- « ritum, ipse est; affertur testis, ut universa « hominum salus ex unius hominis ore depen- « deat. »

Additio.

a. — *Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce,* etc. Mollibus vestiti dici possunt, in sensu accommodatitio, *quorum sermones molliti sunt super oleum, et ipsi sunt jacula,* et sunt adulatores qui quidem Regibus et Principibus familiarissimi sunt, perpetuum et maximum tamen malum causant; eorum enim intellectum excæcant et veritatem ab iis abscondunt quæ a paucis Principibus libenter auscultatur. S. Antonius Magnus, in *Biblioth. Veter. Patrum,* relatus ait : « Quemadmodum corvi cada- « verum oculos effodiunt, sic adulatores suis lau- « dibus hominum animos corrumpunt. » Significantur quoque adulatores per hirundines; hæ enim quandiu æstatis grata tempora durant, solque nobis vicinus adest, domos nostras incolunt, nosque cantus sui modulis et harmonia recreant; at vero, hieme appropinquante, aliud magis temperatum clima inquirunt. Idemque nobiscum faciunt qui adulantur.

VERSUS 10.

Hic est enim, de quo scriptum est : Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

Mitto Angelum meum.

1. — Salvator noster usus est Malachiæ prophetia, ad augendum meritorum Præcursoris sui cumulum : Sanctus Hieronymus, *in Catena,* dicit : « An- « gelum hic dici Joannem non putemus naturæ « societate, sed officii dignitate, id est, nuntium « qui venturum Dominum annuntiavit. » Sanctus Gregorius, *ibidem,* notat, quod ubi in Græco legitur *Angelus,* in Latino habeatur *Nuntius* : « Recte ergo, « qui nuntiare supernum nuntium venerat, Ange- « lus venerat, ut dignitatem servet in nomine, « quam explet in operatione. »

2. — S. Thomas, *in Joan.,* similitudinem adducit Regis alicujus, magno cum comitatu in publicum procedentis : « Quando Rex vadit, præcedunt multi, « sed magis familiares præcedunt faciem suam; « sic Joannes honorabilior dicitur, quia missus ante « faciem ejus : tanto enim honorabilior, quanto « propinquior. »

Qui præparabit viam tuam ante te.

3. — Credibile est, Ecclesiam hoc Adventuali tempore, præsenti Evangelio, eo præcipue fine uti, ut non solum nos de Messiæ adventu certiores efficiat, verum etiam ut quænam a nobis ad illi debita cum reverentia occurrendum, illumque recipiendum, præparationes adhibendæ sint, nobis clare significet. S. Joannes enim dignus ejus prodromus et præcursor fuit, de quo proinde dicit, quod *præparavit viam suam.* Porro modus hanc viam præparandi, divinum officium nobis in illa Antiphona insinuat, qua dicitur : « In adventu summi Regis « mundentur corda hominum, ut digne ambulemus « in occursum illius. » Quis autem ex hoc capite dignius ipsi occurrere, dignioraque ad eum rite excipiendum peristromatum ornamenta præparare poterat S. Joanne? *Spiritu sancto replebitur,* inquit de illo Archangelus, *adhuc ex utero matris suæ,*

Luc., I, 15. Et Eusebius Emissenus de illo ait : « Ita « in eum nihil sæcularis maculæ introire jam pote- « rat, in quo sanctificationis plenitudo regnabat ; » imo ne vel umbram aliquam maculæ, aut levissimæ culpæ nævum in anima sua reciperet : « Antra « deserti teneris sub annis, civium turbas fugiens « petisti, ne levi saltem maculare vitam crimine « posses, » canit de ipso Ecclesia.

4. — Porro certum est, quod Christus, in cujus fœmore scriptum legitur *Rex regum, et Dominus dominantium,* tapetes, aulea, aliaque similia pretiosa ornamenta, quibus viæ in Regum vel Principum primo ingressu exornari a nobis solent, minime requirat, utpote qui in hodierno Evangelio expresse dicit : *Qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt;* sed potius a nobis desiderat et expectat peristromata christianarum virtutum hæc autem ornamenta in magna illa Præcursoris anima cumulatim reperiebantur, ideoque a Deo electus fuit, qui similes dignæ præparationis modos in hominibus assidue curaret. Sanctus Ambrosius, *in Cat. in Luc.*, ait : « Cui Spiritus sanctus infunditur, magnarum « est plenitudo virtutum. » Albertus Magnus de sancto Præcursore dicit. « Prudentia magnus fuit, « quia omnes docuit; temperantia, quia non solum « a deliciis, sed a necessariis temperavit ; justitia, « quia quod suum erat unicuique attribuit ; fortitu- « dine magnus, quia insaniam Regis et Reginæ « sustinuit. » B. Laurentius Justinianus, *Serm. de Nat. Bapt.*, illum quoque virtutum titulis, et epithetis extollit, dum ait illum esse : « Humilitatis « speculum, magisterium pudicitiæ, virginitatis « decus, sapientiæ lumen, præconem veritatis, pau- « pertatis specimen, contemptorem mundi, chari- « tatis, librum, martyrum decus, patientiæ fasti- « gium, et pœnitentiæ propalatorem. »

5. — Salvator noster, qui se viam et vitam esse dixerat : *Ego sum via et vita,* idem quoque S. Paulo attestante, I *Tim.*, II, 4 : *Omnes homines vult salvos fieri.* Præcursor autem ejus hanc viam unicuique facilem et pronam esse fecit, quamvis ipse per angustas et strictas vias, tribulisque et sentibus plenas ambulaverit ; vultis experiri quam facilem hominibus viam ad Christum straverit ? audite. Conveniebant ad ipsum die quadam Publicani ut refert Luc, III, 12 et seq., interrogantes : *Quid faciemus? At ille dixit ad eos : Nihil amplius, quam quod constitutum est vobis, faciatis. Interrogabant autem eum et milites, dicentes : Quid faciemus et nos? Et ait illis : Neminem concutiatis, nec calumniam faciatis, et contenti estote stipendiis vestris.* Guerricus Abbas, *Serm.* I, *de Nativ. Joan.*, hanc ejus discretionem admirans dicit : loquitur eis prout possunt audire : « Facite fructus dignos pœnitentiæ, si nondum « esse potest in vobis omnis plenitudo bonorum, sit « saltem vera omnium pœnitudo malorum ; » viam, qua Salvatori occurrere possemus, non arctabat, nec asperam aut difficilem exhibebat, sed dilatabat potius.

6. — Via, qua Salvator noster in terram descendit, cœlum est, quia de cœlo venit ; ac proinde quanto quis a terra remotior erit, suisque cogitationibus in Deum defixus fuerit, tanto facilius et securius ei occurrere poterit. Unde Apostolus dicebat : *Nostra autem conversatio in cœlis est ; unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum.* Sanctus Thomas de Villanova de S. Joanne, *Conc.* I, *de Nat. Joan.*, scribit : « Totum quod cogita- « bat, quod volebat, quod desiderabat, quod age- « bat, totum erat Angelicum ; » ac proinde de ipso dicitur : *Ecce ego mitto Angelum meum ;* verumtamen si quis est ; qui hanc viam ad ejus imitationem ingredi non præsumit, Guerrici Abbatis, *Serm.* IV, *de Nat. Joan.*, consilium sequatur, dicentis : « Si non « potes imitari Joannem in asperitate vestitus, et « parcimonia victus, vel in hoc imitare contende, « ut non sis arundo vento agitata. Et ut Sapiens « ait : Non te ventiles in omnem ventum, et non « eas in omnem viam, sed esto firmus in via Do- « mini. » Ecce qua in re sanctum hunc Præcursorem imitari possimus, ut dignam Redemptori advenienti mansionem præparare valeamus, nimirum ex quo tantum nobis spiritum polliceri non possumus, ut eum in eminentia donorum, gratiarum, meritorum et sanctitatis imitari conemur, saltem in via Dei stabiliter perseveremus, absque eo quod unquam ab eo deviemus.

7. — Quonam modo beatissima Virgo sacratissimi uteri sui sanctuarium Filio Dei præparavit ? utique non alio, quam exercitio humilitatis, quanto enim hic apparatus in mundi oculis vilior esse appareret, tanto pretiosior est in oculis Dei : tunc enim Filius Dei incarnatus fuit, quando beata Virgo dixit : *Ecce ancilla Domini ;* et ideo *humilitate concepit.* Similiter sanctus Joannes præcursor ejus esse meruit, quia præ cunctis aliis humillimus fuit. Unde S. Bonaventura, *Serm.* II, *de Nat. Joan.*, ait : « Joan- « nes summe humilis fuit, vilia maxime de se sen- « sit, vilia de se prædicavit, vilius de se quærenti- « bus respondit. »

8. — In primo Regum vel Principum in urbem aliquam instituendo ingressu, omnia offendicula et impedimenta a via, per quam Rex venturus creditur, amovere consuevimus ; in via autem, per quam Deus ad nos venit, aliud non est offendiculum, vel obex, præterquam peccatum ; hoc autem post sanctissimam Dei Matrem nemo S. Joanne perfectius sustulit : etenim quænam fuere prima opera, quæ tam Christus incarnatus, quam Maria mater ejus patravit ? Nimirum quod montana Judææ conscenderint, ut peccatum originale, quo Joannes obnoxius erat, ab eo propellerent, bellumque huic offendiculo indicerent. Sanctus Bernardus, *De privil. S. Joan.*, ait : « Sanctificatus est a peccato, et ita dominante

« Spiritu superfusus, ut et purgatus exeat, et reple-
« tus. » Et quidem tametsi deinceps confirmatus in gratia fuerit, attamen ut Dionysius Carthusianus, *Serm.* II, *de Nat. Joan.*, de illo scribit : « Occasiones
« peccati perfectissime evitavit, quia nec sanctitate
« parentum, nec plenitudine gratiæ sibi collatæ,
« nec promissis Angelicis et divinis contentus, mox
« ut infantiæ annos egressus est, properavit ad ere-
« mum. »

9. — Denique dici potest, quod sanctus Joannes Filio Mariæ, quovis alio excellentius, occurrere meruerit, per merita suæ virginitatis; sed forte dices : Alter ejusdem nominis consors Joannes, dicit, quod virgines Agnum immaculatum sequantur, non vero dicit, quod illum præcedant : *Virgines enim sunt, hi sequuntur Agnum quocumque ierit* : Ad hoc Albertus Magnus, *Serm. de Nat. Joan.*, dicit : « Joannes a
« matris utero usque mortem in virginitate per-
« mansit, et propter virginitatis privilegium Agnum
« virgineum Virginis Filium virgineo indice demon-
« strare, nec non et virgineis manibus meruit bap-
« tizare. »

Additiones.

a. — *Hic est enim de quo dictum est : Ecce ego mitto Angelum meum,* etc. Salvator noster D. Joanni Baptistæ *Angeli* epithetum attribuit, dum ait : *Hic est de quo scriptum est : Ecce ego mitto Angelum meum.* Et quidem dubium non est, quin sapientia increata, Joannem hac nostra mortali carne indutum fuisse optime noverit : nihilominus, Angelum suum appellare voluit, quia jamjam de eo dixerat : *Venit Joannes non manducans neque bibens.* Didacus Stella inter alias rationes, cur S. Joannes Angelus appellatus fuerit, hanc quoque affert in medium : « Magis
« spiritum angelicum habere quam humanum vi-
« debatur, quia ut Angelus sine potione, sine
« comestione, in cœlesti contemplatione dies noc-
« tesque consumebat. » S. Basilius vitam Præcursoris « continuum quoddam jejunium » appellat. S. Cyrillus quoque Alexandrinus, in laudem jejunii scribens, ait : « Jejunium est simulacrum angelicæ
« vitæ. » S. Ambrosius autem ad eamdem Baptistæ abstinentiam se reflectens, ait : « Ideo qui vitæ
« humanæ possibilitatem continentia supergressus
« fuerat, non homo sed Angelus appellatus est. »
At vero et hic S. Doctor adhuc parum nimis dixit; siquidem Joannes plus quam Angelus æstimatus fuit, ab ipso enim, quo Messiæ dignitas ipsi, non a rudi et indocta plebe, sed a sacerdotibus, doctoribus et scribis, imo ab universo Hebræorum concilio oblata fuerat, implicite illum verum Dei Filium esse declarabant, quia in veritate rigor abstinentiæ et jejunii, tamque constans temperantia, tessera quædam dici potest immortalitatis : « Quid est enim
« jejunium, nisi vitæ imago cœlestis? » inquit idem S. Ambrosius. *De Elia et jejun.*

b. — Angelus hic nominatur Joannes ab officio, quasi idem præstaret Joannes circa Christum, quod Angeli circa homines efficere solent, dum Deus sæpe ut bene sit hominibus, in via Angelos eis præmittat aut comites assignet.

c. — Angelus iterum erat Joannes, dum nullo obstante mortis timore, legis veritatem Herodi annuntiat, eamque tuetur. Sic quoque Angelus est omnis prædicator veritatis nobis destinatus.

d. — Magnam sui Præcursoris ostendit Dominus gloriam, dum illum nobilitat Angeli vocabulo. Etenim summa gloria est, quod lutum angelicos possit repræsentare volatus, et inter angelorum decora coruscare. Ubi beatorum Principum exprimenda gloria fuit, ac excellentia singularis, ait D. Matthæus, XX : *In resurrectione, neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo.* Hac sola similitudine putavit Dominus sufficienter beatorum gloriam demonstrari, quam ut ostenderet maximam, angelicis splendoribus lutea beatorum corpora comparavit. Ad quæ D. Hieronymus, in *Epitath. Lutilli,* sic fatur : « Quando dicit : erunt
« sicut Angeli in cœlis, non natura et substantia
« corporis tollitur, sed gloriæ magnitudo monstra-
« tur. » Et quidem dum Joannes dicitur Angelus, non tollitur corporis lutei substantia, sed gloriæ ostenditur magnitudo. Nec miror quod Joannes in terris agens assimiletur Angelis, quibus gloriosum est, beatis existentibus in cœlis assimilari; sed potius miror quod Joannes non dicatur plus quam Angelus. Cur, bone Jesu, non vides Præcursorem tuum longe superiorem Angelis esse? Desertum solum Joannis laudabat Dominus : nondum ad vincula, ad carceres, ad labores accesserat exantlatos; quod si Joannem vinculis afflictum voluisset extollere, haud dubium, quin illum plus quam Angelum prædicaret. Plane vincula et ærumnæ nos faciunt Angelis longe superiores; summam enim Deus gloriam et honorem abscondit sub tribulationibus. « Si quidquam esset nobilius et
« conducibilius humanæ creaturæ in hac vita vi-
« venti, quam tribulatio, Deus hoc ipsum Filio
« suo dedisset; ideo dedit ei plus patiendum in
« hac vita, quam unquam dedit creaturæ, nec
« dabit unquam. » Hæc sunt verba Gersonis in capite cui titulus : *Seæ magistri de tribulatione loquentes.* Blosius aliquo in loco introducit Salvatorem ita loquentem : « Afflictio mundo huic
« despectui est; at apud me immensam dignita-
« tem obtinet. Afflictio gratiam meam conciliat
« et amicitiam, hominemque mihi gratum efficit
« et amabilem, utpote mihi conformem. » Tribulationes in hac vita præclarissima Dei dona sunt, et non est ullum certius signum divinæ electionis, quam ut quis adversa humiliter, et resignato animo, propter Deum toleret.

DOMINICA TERTIA ADVENTUS

EVANGELIUM JOAN., CAP. I, 19-28.

19. Miserunt Judæi ab Jerosolymis Sacerdotes et Levitas ad Joannem, ut interrogarent eum : Tu quis es?

20. Et confessus est, et non negavit : et confessus est : Quia non sum ego Christus.

21. Et interrogaverunt eum. Quid ergo? Elias es tu? Et dixit : Non sum. Propheta es tu? Et respondit : Non.

22. Dixerunt ergo ei : Quis es, ut responsum demus his, qui miserunt nos? quid dicis de teipso?

23. Ait : Ego vox clamantis in deserto : Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta.

24. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis.

25. Et interrogaverunt eum, et dixerunt ei : Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?

26. Respondit eis Joannes, dicens : Ego baptizo in aqua : medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis.

27. Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est, cujus ego non sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti.

28. Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.

Versus 19.

Miserunt Judæi ab Jerosolymis Sacerdotes et Levitas ad Joannem, ut interrogarent eum : Tu qui es?

1. — Non defuit, qui in dubium revocarit, an hæc ad S. Joannem expedita legatio recto fine instituta fuerit. Chrysostomus super Matthæum, *Hom.* XI, hac de re ita scribit : « Joannes Evangelista « malignitatem eorum evidenter ostendit, occasionem, qua aliquid reprehenderent, quærebant. » Ratio autem, quæ ad id credendum illum movit, est, quia Messiam de tribu Juda nasciturum esse sciebant, cum tamen Baptista de tribu Levi fuerit. Unde concludit : « Insidias ei interrogatione posuerunt, ut si hic aliquid loqueretur, illi ad accusandum repente consurgerent. » Insuper ad hanc opinionem firmius probandum considerat, quod iidem Sacerdotes, videntes se desideratum intentum obtinere non potuisse, ut nimirum se Messiam profiteretur, acriter ei exprobrarint, et veluti de peccato eum arguerint, quod hactenus absque ulla sibi data auctoritate et jurisdictione baptismum administrasset. Toletus super illa verba : *Interrogaverunt eum, et dixerunt ei,* etc., dicit id illos fecisse « per modum cujusdam accusationis, et reprehensionis, » Euthymius ait : « Præ malitia ignorantiam simulant; » satis enim perspicue, quis esset, noverant, verumtamen ipsum per hanc oblationem se subversuros esse sperabunt : « Putabant insipienter, quod licet in cæteris vigilantius excubare « videretur, attamen humanum quiddam tanquam « homo sentiret, ac gloriæ amore illectus Christum « se esse responderet, et deinceps ipsius Jesu fama « extingueretur, ob quam omnes oriebantur anxietates; » atque hæc unica causa fuit (subjungit idem) ob quam ad illum non gentem popularem seu plebeios, sed Sacerdotes et Levitas Jerosolymitanos, tanquam viros majori rerum usu et experientia præditos atque sagaces ad eum miserint. « Non vulgares quosvis miserunt, sed Sacerdotes et « Levitas, idque ex Jerosolymis, utpote præstantiores atque astutiores cunctis. » Bonaventuram quoque super hoc Evangelium ejusdem opinionis esse invenio. Dicit enim : « In hoc patet malignitas « Judæorum, qui miserunt Sacerdotes ad ipsum « tentandum. »

2. — Porro in Judaismo venenum invidiæ adversus Christum quotidie majora sumpsisse incrementa, adeo est clarum, ut probatione nequaquam indigeat; unde valde est verisimile, illos ad in conatos fuisse, ut duos simul ictus infligerent, nimirum Salvatorem, a sublimi illa Messiatus dignitate et ministerio penes populum excluderent, ac demum conando ut Joannes illam acceptaret, eumdem postea, quasi arrogantem Messiatus usurpatorem, manifestæ ambitionis convincerent. Toletus Chrysostomum, *Hom.* XV, *in Joannem* citans, scribit :

« Judæos non esse motos opinione, aut suspicione « ulla, qua Joannem Christum esse suspicarentur; « sciebant enim non esse Christum, sed odio potius, « quo Christum persequebantur, et inde erat ut « ægre ferrent, quod Joannes sibi Christum præ- « poneret. Veniunt ergo, et adulatione quadam eum « inducere tentant, ut se Christum esse fateatur, ut « hac ratione opinio Christi obscuraretur. » Porro Christus juxta vulgi opinionem, humiliter natus fuerat, siquidem ipsum fabri cujusdam lignarii, et mulieris cujusdam pauperculæ filium esse arbitrabantur, vitamque agebat communem et vulgarem : cum tamen e contra S. Joannes magnis esset natalibus oriundus, utpote summi Sacerdotis filius magnam quoque sibi, per tot annorum austeritatem, innocentiam et eximiam sanctitatem, comparasset opinionem, verumtamen quia per quotidiana miracula, quæ Christus patrabat, conspicuus apud omnes fieri, magnamque discipulorum turbam post se trahere incipiebat, hanc ejus apud populum magnam existimationem et auctoritatem sustinere diutius non poterant, ideoque ipsum per S. Joannis exaltationem deprimere, et contemptibilem reddere tentarunt : at verificatum de illis fuit dictum illud Psalmi IX, 2 : *Comprehenduntur in consiliis, quibus cogitant;* siquidem effectum fini suo totaliter contrarium, licet inviti, operati fuere, quando Sanctus Joannes manifestissimum non solum toti Hebraismo, sed et universo mundo divinitatis Christi edidit testimonium, ipsum contestando promissum, diuque desideratum esse Messiam, deque ejus æterna generatione, donorumque et gratiarum cœlestium, quas super universum genus humanum diffusurus erat, prolixe tractando, ac tandem die sequenti ipsum in conspectu omnium digito monstravit dicens : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi;* imo seipsum ejus præcursorem, licet ad solvendam calceamentorum ejus corrigiam indignissimum declaravit; adeo ut omnibus manifeste pateret, verissimum esse illud Sapientis, II, 17, axioma famosum : *Per quæ quis peccat, per hæc et punietur;* quia testimonium, quod S. Joannes de Christo ediderat (quod ipsi absconditum, nullique hominum cognitum esse cupiebant) clarius et certius esse non poterat, maxime illis, qui de tribu Juda (ex qua secundum prædictiones Propheticas Filius Dei carnem sibi assumpturus erat) imo ex jussu Concilii Synedrin, per adeo solemnem legationem et auctoritatem publicam ad eum missi fuerant.

3. — Hugo Cardinalis notat, quod Joanne prædicante, omnes circumvicinæ civitates quasi evacuatæ et exinanitæ ab hominibus fuerint, nimirum omnibus earum incolis ad eremum Joannis accurrentibus, ut vocem ejus audirent, ejusque manibus baptizarentur, inter quos ipsimet quoque Scribæ et Pharisæi erant : cum igitur die quadam, Christo similiter ibidem præsente, Joannes in conspectu tantæ multitudinis hominum Christum verum, diuque desideratum Messiam esse protestatus fuisset, « audientes Scribæ et Pharisæi scientes, quod de « paupere parentela erat et de vili regione, id est, « Galilæa, et de vilissimo castello, id est, Nazareth; « scientes etiam Joannem esse de magno genere, « utpote filium Pontificis, et maximæ vitæ; in- « dignati sunt, quod tam vilis deberet ei præponi, « et ideo ut deflecterent eum de testimonio Christi, « miserunt Sacerdotes et Levitas, qui blanditiis « abstraherent eum a testimonio Christi. » Cui opinioni consonat id, quod Chrysostomus quoque a S. Thoma *in Catena* citatus scribit, nimirum : « Passi erant Judæi quamdam humanam passio- « nem, ab Joanne, indignum enim æstimabant « subjici eum Christo propter multa, quæ Joannis « claritatem ostendebant. » Ecce quonam illos fastus et superbia perduxerit, hac enim sola obstante, humilitatem Salvatoris ferre non poterant, neque pati, ut ei subjicerentur; e contra vero vide, quonam se inclinet adulatio, nimirum in summi cujusdam Sacerdotis filium, non vero Christum, utpote quem pauperis cujusdam fabri lignarii arbitrabantur esse filium.

4. — Salmeron vero existimat concilii intentionem eo præcipue spectasse, ut sincere investigaretur, an Baptista verus esset Messias, necne : « Vi- « detur hæc missio, quod ad mittentes attinet, « bono animo facta. » Cum enim sceptrum Juda, ad extraneum quemdam Principem plane alienigenam, viderent esse translatum, satis agnoscebant juxta oraculum propheticum Redemptorem procul abesse non posse, sed proxime esse vicinum; septem quoque septimanas a Daniele prædictas, terminatas esse evidenter sciebant; recens item erat signorum admirabilium memoria, quæ circa nativitatem Filii Dei contigerant; testimonia denique pastorum, Annæ Prophetissæ et Simeonis, nondum a mente ipsorum evanuerant; nihil quoque notius erat omnibus, quam inopinatus trium Orientalium Regum Christi incunabula regiis oblatis muneribus adorantium, in urbem Hierosolymitanam solemnis ingressus, nec non strages illa crudelissima, qua in innocentes ab Herode sævitum fuerat : ex altera vero parte Christus nulla etiamnum patrasset miracula, nec Evangelium suum divulgasset, neque particulares aliquas, seu multum notabiles fecisset divinitatis suæ demonstrationes, magis in id propendebant, ut Sanctum Joannem filium Dei esse crederent, ob vitam immaculatam, planeque miraculosam, quam in summis rigoribus agebat. Neque illos ab hac animi propensione divertere potuit notitia, qua illum ex tribu Levi ortum suum ducere sciebant, eo quod hanc tribum cum tribu Juda stricta parentela in parentibus Joannis conjunctam esse noverant; siquidem Maria Mater Christi, Elisabethæ Præcursoris genitricis proxima cognata

erat : « Opinati sunt Joannem esse Christum » , inquit Dionysius Carthusianus, « propter miracu- « losam ejus nativitatem; item propter vitæ ab- « stractionem, rigorem, ac sanctitatem, et genea- « logiæ nobilitatem. » S. Lucas quoque aperte hunc conceptum de Joanne penes populum, constanter viguisse scribit : *Existimante autem populo, et cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne forte ipse esset Christus. Luc.*, III, 15.

Judæi.

5. — S. Thomas, *in Joan.*, legationis istius dignitatem ex insignibus eorum, qui missi fuerunt, qualitatibus censet, dicit enim : « Non enim Galilæi « miserunt, sed illi qui præcipui erant in populo « Israel, scilicet Judæi, qui sunt de tribu Juda in « Jerusalem. » Idem quoque advertit Salmeron, *Tract.* 15, dum ait : « Hæc legatio tam honorifica « continet mittentes Judæos, » redditque rationem, cur hi magis anxii atque solliciti fuerint, ut Messiæ scirent atque explorarent adventum : « Tribus Juda « prima erat in bello et in acie, atque ex ea scep- « trum non erat auferendum, donec Messias ve- « niret; » hoc autem jam de facto in Herodem, principem alienigenam translatum erat, ac proinde tempus adesse arbitrabantur, quo adimplendum erat, hac de re editum vaticinium, præterquam quod Messiam de ipsorum tribu carnem assumpturum esse aperte ex Scripturis constabat. « Hi erant « primi Judæorum, » inquit Toletus, « et quibus « hoc negotium maxime incumbebat, cum de « eorum tribu futurus esset secundum carnem « Christus. »

6. — Lucas Brugensis hanc resolutionem à Concilio quod Synedrin dicebatur, conceptam fuisse existimat : « Summus Senatus constans primariis « viris. Non videtur, » inquit Salmeron, « hæc « missio facta nomine Herodis Regis, vel Pilati « Romanorum Præsidis, sed Senatus, qui dicitur « Synedrin, seu domus Concilii curantis, quæ reli- « gionis sunt. » Herodes enim, et Pilatus, utpote Principes sæculares, nullam habebant se in materiam religionis ingerendi auctoritatem; imo tametsi etiam huc se ingerendi potestatem aliquam habuissent, ex quo tamen constans in Judaismo opinio erat Messiam corporaliter regnaturum esse, ideo, tantum abest, quod hi Christum quærere, mundoque manifestare studuissent, ut potius eum, ubi manifestatus esset, prosequi et interficere conaturi fuissent : *Omnis qui se Regem facit, contradicit Cæsari.* Magnatum namque proprium est, quod, quia in deliciis et voluptatibus suis continuo vivunt, Salvatorem minime quærant, *incrassatus, impinguatus dereliquit Deum*, præterquam quod a Spiritu Sancto dicta veritas sit : *Nec invenitur in terra suaviter viventium.*

Ab Jerosolymis.

7. — S. Thomas, *in Joan.*, existimationem et reverentiam, qua Judæi S. Joannem prosequebantur, ex dignitate loci producit, unde hæc legatio processit : « Ex loci præeminentia, quia ab « Jerusalem, quæ est civitas sacerdotalis, et divino « cultui mancipata. » Lucas Brugensis de hac civitate pariter scribit, « tanquam de primaria et regia « civitate. » Salmeron ait : « Ab Jerosolymis civitate « regia atque sacerdotali, ubi sapientiores, nobi- « liores, politiores, religiosioresque erant profes- « sione. » Toletus insuper addit : « Metropolis « terræ Judæorum, ubi residebant Sacerdotes « maximi, et Reges Juda, ubi erat templum et « sacrificium, et Judices septuaginta dicti Syne- « drin. »

8. — Considerandum hoc loco est, quod S. Joannes, dum adhuc puer esset, sese in speluncis deserti abdiderit, nec unquam urbi Jerosolymitanæ pedem suum intulerit, et tamen quanto sanctitatem a mundi oculis magis occultare nitebatur, tanto eamdem magis manifestarit; siquidem, ut dicitur, *Matth.*, V, 14 : *non potest civitas abscondi supra montem posita* : unde in ipso verissimum esse cernitur, quod honor semper sequatur fugientem, cum enim ipse Jerosolymæ gloriam fugiens, procul ab ea recessisset : *Exibat ad eum Jerosolyma, et omnis Judæa, et omnis regio circa Jordanem, Matth.*, III, 5. Quanto se Antonius in variis speluncis magis magisque, ne inveniretur, aut in veneratione esset, recondebat, tanto frequentior ex omni regione terræ hominum turba ad eum se recipiebat, ut sua ei obsequia exhiberent, quod idem quoque de S. Hilarione legitur. S. Athanasius in vita S. Antonii, cap. LXII, dicit : « Hominem pene alio orbe celatum, « et inter tantas positum solitudines Africæ, Hispa- « niæ, Galliæ, Italiæ, Illyricæ, ipsi etiam, quæ « urbium caput est, Roma demonstravit. » Cœlum, et terra certatim se S. Joannem honorare et glorificare satagerunt; siquidem dum Filium Dei baptizavit, cœli aperti sunt super eum, terra autem, e civitate Deo magis dilecta, majoribusque beneficiis aucta, legationem ad eum misit, qua nunquam gloriosior visa unquam aut audita fuit.

Sacerdotes et Levitas ad Joannem.

9. — S. Thomas, *in Joan.*, hanc legationem qualificat : « Ex nuntiorum auctoritate, qui solem- « nes erant et sanctiores in populo, quia Sacerdotes « et Levitæ. » Toletus rationem reddit, cur similis conditionis homines in hanc legationem expediverint. « Personæ, » inquit, « ecclesiasticæ et reli- « giosæ in pretio habitæ apud populum, hæc enim « legatio ad religionem spectabat. » In eo namque de propheticorum oraculorum adimpletione, de ad-

ventu Messiæ, et consequenter de adventu summi Sacerdotis secundum ordinem Melchisedech agebatur, atque ideo indecens omnino erat, ut in hoc se negotium sæculares ingererent, unde neque Herodem, neque Pilatum ad quidquam horum se movisse legimus. Ozias reprehensus fuit, quod se in ministerium sacrum, pro quo minime deputatus fuerat, temere ingessisset : *Non est tui officii, ut adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum,* etc. II *Paral.*, XXVI, 18. Ubi Theodoretus ait : « Definita sunt a Deo, « quæ Regibus conveniunt, quæ Sacerdotibus con- « gruunt. »

10. — *In S. Matthæo,* XXII, 16, quidem legitur, quod Pharisæi ex præhabita deliberatione et resolutione concilii, quosdam e discipulis suis, simul cum ministris quibusdam Herodianis ad Christum miserint : *Mittunt ei discipulos suos cum Herodianis;* unde merito quæritur, cur tunc sæculares cum Ecclesiasticis in unam legationem conjunxerint? In promptu autem est responsio, nimirum, quia id fecerunt, *ut caperent eum in sermone,* et in majus ejus vilipendium, quia ipsum occasione responsi, quod daturus erat, delicti læsæ majestatis apud Herodem, reum facere sperabant : in hac autem legatione de nulla re alia cogitant, quam de honoribus S. Joanni Baptistæ deferendis, et ideo personas spectabiles, Sacerdotes nimirum ad eum mittunt.

11. — Considerandum quoque est, quod Pharisæi, Sacerdotes, Pontifices, omnesque alii, qui aliorum regimini præerant, prout ex pluribus Evangelii locis deducitur, vitiosi, hypocritæ, cunctisque sceleribus ad fauces usque immersi fuerint; et proinde merito dubitatur, quomodo se resolvere potuerint, ut Messiarum Joanni offerendo, eidem se subjicere vellent, qui adeo innocens, irreprehensibilis, vitæ divini honoris zelantissimus, veritatis amicus, atque in victu et vestitu adeo rigidus erat? numquid vereri poterant, ne eximia ejus sanctitas, dolentissima in eorum oculis spina futura esset : *Opprimamus virum justum,* dicebant impii illi apud Sapientem, *Sap.*, II, 10, 12; *circumveniamus eum, quoniam contrarius est operibus nostris, et improperat nobis peccata legis.* Respondetur igitur, dignitatem illam Messiatus, quam illi offerebant, sublimissimam esse omnium, quæ sive in cœlo, sive in terra dari potest, nimirum dignitatem ipsiusmet Filii Dei, ac proinde omnino sibi persuasum habebant, se per illius oblationem adeo magnopere illum sibi devinxisse, ut, tametsi vitii alicujus excessum in illis videret, illum clausis oculis dissimulaturus esset, præterquam quod non minus sit verisimile, ipsos ea spe fretos fuisse, quod Baptista supremum hunc honoris apicem assecutus, de hac sua austeritate multum remissurus esset, victurusque sicut alii; siquidem *honores mutant mores.* Credibile insuper est, hanc fuisse quamdam ab infernali serpente motam machinam, qua nimirum legationem hanc Pharisæorum et Sacerdotum mentibus suggerebat, ut Joannem ad supremam hanc dignitatem acceptandam inducerent; sciebat enim, quam sit difficile, ut quis in supremis honoribus humilitatem, innocentiam, rigores vitæ, cunctasque alias virtutes christianas conservet; per propriam quippe experientiam etiamnum noverat, hunc fuisse scopulum, ad quem ipse, qui speciosissimus cœli empyrei Angelus fuerat, tam turpiter cespitans, lapsus fuit; eodemque irritamento protoparentes nostros in innocentiæ statu ad prævaricationem dolose induxerat : imo ad idem offendiculum ipsummet Dei Filium in monte allidere tentavit, dum hisce eum verbis aggressus fuit : *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.*

Et interrogaverunt eum : Tu quis es?

12. — Hi legati non ad Baptistæ nativitatem explorandam missi fuerant, quia ipsum Zachariæ filium esse manifeste sciebant, sed ut ministerium ejus experirentur, in quod se ingesserat; unde quærebant, qua auctoritate baptismum prædicaret, cœlorum regnum proximum esse publice omnibus annuntiaret : « Quasi dicant, » inquit Cornelius a Lapide, « quod munus geris? quod « officium a Deo accepisti? ad quid te misit Deus « prædicare et baptizare? »

13. — Observat hoc loco Salmeron, quod interrogationem conceptam in nativitate Baptistæ, quando universa Judæa in ejus natalibus attonita, dicebat : *Quis putas puer iste erit?* nunc pariunt, atque depromunt. S. Prosper dicit : « Ad eum « miserunt Principes Sacerdotum interrogantes, « utrum ipse esset Christus. » Lucas Brugensis observat, multos supremi illius concilii persuasum sibi habuisse ipsum vere Messiam esse, vel saltem talem, qui a Deo ad aliquod, adventum Messiæ respiciens munus, electus esset : « Aut si non Christus, « certe præcursor, aut comes Christi, eo quod « multis argumentis cognoscerent promissum ad- « ventus Christi tempus aut adesse, aut imminere. » At vero cur non directe ipsum, an Christus esset, interrogarunt, sed tantum in genere quæsierunt : *Tu quis es?* Salmeron ait : « Ne temerarii viderentur, non asserunt eum Christum, nec aperte eum « hoc interrogant, licet cum formidine id suspica- « rentur. »

14. — Observari quoque potest, quod, cum Joannes a primis annis cœlestem potius quam humanam vitam in deserto egerit, ideo non amplius idem esse, qui ingressus fuerat, agnoscebatur, adeoque *extraneus factus est fratribus suis, et peregrinus filiis matris suæ. Ps.* LVIII, 9. Unde Deus per Psalmistam, *Ps.* XLIV, 11, de sancta quadam anima dicit : *Audi filia, obliviscere populum tuum, et domum patris tui, et concupiscet Rex decorem tuum.*

15. — Salmeron pro illis, qui, ut christiano gregi invigilent, sunt deputati, egregium quoddam documentum in medium hisce verbis adducit : « Do- « centur Pontifices et Episcopi, quibus religionis « cura atque custodia demandata est, ut ad novos « prædicatores, qui exurgunt, diligenter inspiciant, « attendantque, ne ipsorum incuria et negligentia « doctrina pestifera in Christi fideles vel spargatur, « vel amplius serpat. »

16. — Optimum quoque perfectionis acquirendæ medium est, si quis semetipsum in notitia suiipsius exerceat, animam suam frequenter interrogando : *Tu quæ es?* nimirum ad imaginem et similitudinem Dei creata, redempta ejus sanguine et meritorum illius pretio sanctificata, ac demum ad cœlestis gloriæ fruitionem ab eo vocata. Deinde ad corpus conversus, idipsum quoque interroget : *Tu quis es?* Nimirum massa quædam luti, vas vermium, et sentina vitiorum, et tamen *corpus quod corrumpitur, et aggravat hominem.* Dicebat David : *Ego sum vermis, et non homo.*

Additiones.

a. — *Miserunt Judæi ab Jerosolymis sacerdotes et levitas ad Joannem,* etc. Naturalem plantavit Deus in homine appetitum cognoscendi Deum, ita quod quamvis gravissimis aliquis immersus sit peccatis, appetit tamen cognoscere quis sit Deus. Sic quoque hi Judæi, quamvis essent involuti in multis peccatis, desiderabant tamen scire quisnam esset eorum Deus et Messias Joannes an Christus. Et ideo miserunt ab Jerosolymis sacerdotes, ut interrogarent : *Tu quis es?* Nec mirum, quia mundus, et omnia bona non satiant hominis appetitum, nisi Deus et bona cœlestia. Quo enim modo mundus et omnia alia bona creata satiarent quæ in comparatione ad illam nihil valent? Anima autem si perdita fuerit nullum est pretium in creatis quo redimi possit; et ideo salus illius dubio eventui committi nullatenus debet. Sed qua ratione idipsum nobis credibile fieri poterit, cum quotidiana experientia demonstret, quod unusquisque nostrum, thesauros, gemmas et monilia, et quidquid pulchri aut boni universus mundus habet, longe pluris faciat, quam animam suam? Respondet S. Laurentius Justinianus : « Si « id ex te nequis addiscere, disce ab eo qui creavit « cœlum, terram, maria, et cuncta quæ in eis sunt; « qui noscit singula quanti sint, quoniam singulis « impertitus est quidquid habent decoris, quidquid « virtutis, quidquid æstimationis et pretii; iste « docebit quanti sit anima hominis. Illum ipse « magni pendit qui opus suum agnoscit : pro « eruditione ejus universi fecit hanc machinam, « ipsiusque eam subjecit imperio, non ut inhæreat « illi, fruitionemque captaret ex illa, sed eruditus « per illam, ascenderet ad notitiam ejus qui fecit « omnia. »

b. — Multa erant indicia in Scripturis sufficienter expressa, per quæ Judæi poterant cognoscere Christum esse verum Deum; tamen relicto Christo, voluerunt Joannem facere Deum ipsorum. Ad eumdem prorsus modum faciunt peccatores qui cum per creaturam deberent et possent venire in majorem Dei cognitionem, sistunt tamen, et delectantur in ea, sicut qui videntes imaginem pulchram, non laudant pictorem. Per creaturas enim et bona terrena in Dei, et cœlestium notitiam, devenitur.

c. — Mittitur hæc legatio, ut Pontifices cognoscant, an Joannes sit Christus. Nam ut clare patet ex textu, *Luc.*, III, 15, hæc opinio maxime versabatur in omnium ore : *Existimante populo, et cogitantibus omnibus in corde suo de Joanne, ne forte ipse esset Christus.* Sed volebant hi Christum lancea occidere, capientes S. Joannem pro lancea, qui si acceptaret Messiatum quem illi offerebant, videbatur eis quod Christus lancea confoderetur; sed hac eadem lancea Judæi seipsos confoderunt. Hoc enim habet malitia invidi quod ex alienis bonis contristatus, malum sibi inde accersit. S. Bonaventura ponderationem quamdam habet, ex qua clare deducitur, quod dæmon ob proprium interesse, invidia odioque inflammari cœperit contra Christum : homo autem in passione adeo cæcus est ut seipsum conficiat cum damno proprio : « Zelum passus est Satanas, » inquit S. Doctor, « adversus Salvatorem, videns « eum docere homines, quomodo sibi propitium « facerent Deum, renunciantes diabolo; et propter « hoc, occidit eum, nesciens futurum adversum « se. » Homo autem invidus probe novit, quod alienæ felicitatis invidia, tristitiam, tormentumque, et animæ propriæ conciliet damnationem, et tamen ab ea non desistit, ideoque dæmone pejor est. *Stultus complicat manus suas,* inquit *Ecclesiasticus,* IV, 5, *et comedit carnes suas.* Quem textum S. Hieronymus præsenti nostro applicat proposito, dicens : « Qui alienæ felicitati invidet et quasi spiritu furoris « raptatur, et invidiam in sinu suo receperit, nutrie- « ritque eam in pectore suo, ille comedet animam « suam et carnes suas. Quanto enim eum cui invi- « det, feliciorem videt, tanto ipse amplius conta- « bescit, et deperit, et paulatim zelo et livore « distillat. » Ideoque invidus merito ad illud S. Augustini se reflectat, dicentis : « Seipsum primo « infestans, primo seipsum vulnerans et vexans. O « invide! quam paucos habes amicos, et forte « neminem habes de cujus bono non doleas et de « cujus malo non gaudeas : merito omni amico « privari debes, eo quod de nullo amicorum bono « gaudere probaris. O invidia, omni vitio pejor et « omni peste deterior! » Tempore contagionis, ut experientia docet, vestes pretiosiores, granum electum, linum delicatius, pannos rariores inficit venenum : ita quoque invidus, malitiæ suæ contagio, bona et felicitates inficit alienas, ideoque

dicitur : « omni pesti deterior, » siquidem illa non mentem, animam, aut bona offendit spiritualia, invidus autem bona gratiæ, donorum et virtutum lædit. Invidi stultitiam S. Bonaventura considerans, in suo *Compend. Theol.*, ait : « Nimis errat qui « idcirco sibi vult oculum erui ut aliis etiam unus « eruatur. Sic facit invidus et diabolus qui, per hoc « quod aliis invidet, sibi magis nocet. » Quod idem punctum his verbis insinuat Bellovacensis : « Invidia « animum cruciat ; invidus enim de lætitia tabescit, « de sanitate languescit, de pinguedine marcescit. « O insania, et stultitia, invidia de alieno vulnere « suum vult sanare vulnus, sanitatem quærit in « aliena infirmitate, bonum in alieno malo, quod « idem est, ac si quæreret ignem in aqua, et aquam « in igne, in spinis uvas, in tribulis ficus. » Quo fine S. Augustini citat auctoritatem, ita de homine invido loquentis : « De aliena pœna quærit sibi « medicamentum, et de salute requirit tormentum : « invidia enim est ægritudo animi, vel tristitia de « felicitate alterius. »

d. — Jerosolymitani Senatores, dum sublimissimum Messiæ munus Joanni offerunt, illum cognationis affectu diligunt, non judicii maturitate. Amor enim erga cognatum Joannem, et odium sæviendi adversus Christum, hujus legationis, aut electionis judicium extorsit. Sane amoris, vel odii, seu invidiæ affectus tanquam non bonus rerum arbiter, in judiciis recusatur, et communiter fallit, uti plane fefellit hos Judæos, qui illo gladio sese peremerunt, quo Christum verum Messiam perimere cogitabant. Invidia erat : illa autem, ut ait Idiota *de Monte*, lib. V, est gladius Goliæ, qui proprium magistrum occidit, quia invidi, antequam alios interficiant, gladio invidiæ torquentur ut de eis dicatur : Gladius eorum intret in corda ipsorum. Scilicet de sacerdotali stirpe prognatum sciebant Joannem ; de humili vero Jesum. A cunis, a primis annis secretum Joannem ; cum publicanis et peccatoribus conversatum Jesum. Hinc ergo cum innumeram post se trahere turbam vident, quæ illum ut verum Messiam veneratur ; inde commoti, hoc Messiæ munus in Joannem transferre satagunt. Joannis vero absit ut pro tali haberi voluerit, quinimo omnibus Judæis, et universo mundo testatum reliquit, cum maxima eorum confusione, Christum verum esse Messiam ; sicque in perversis suis consiliis elusi, malum quod machinati sunt, in ipsos recidit. Et quidem ut hanc illis veritatem tanto firmius imprimeret, continuo fere sermocinatus est de æterna Christi generatione, de donorum et gratiarum cœlestium plenitudine, quam super terram diffusurus, in hunc mundum venerat. Die enim sequente, in conspectu omnium, indicavit universis magnum hoc de Christo encomium : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Se autem fassus est ejus esse Præcursorem, singulari Dei dispositione ad hoc natum, ut illum Judaismo manifestaret : *Ut manifestaretur in Israel, propterea veni ego.* Verum est enim quod legitur de peccatoribus, *Psal.* x, 2. *Comprehenduntur in consiliis quibus cogitant ;* et *Psal.* vii, 16. *Lacum aperuit, et effodit eum, et incidit in foveam quam fecit.* Sic Satrapæ regis Babylonici qui accusaverant Danielem et induxerant regem ad conjiciendum eum innocentem in lacum leonum, postquam propheta hoc evasisset periculum, Deo adjuvante, *in lacum leonum missi sunt, ipsi et filii et uxores eorum ; et non pervenerunt ad pavimentum laci, donec arriperent eos leones, et omnia ossa eorum comminuerunt.*

e. — Valde mirum est quod Pontifices dediti omni vitio et abominationi, optent sibi constituere in Regem, Messiam et caput, Joannem in quo omnis puritas et sanctitas vitæ, cum maximo rigore eminebant. Sed heu, perversum hominum in dignitate ecclesiastica constitutorum, genium ! Deferunt Joanni Messiatum, quo se ostenderent populo religionis zelatores, in adventu Messiæ ferventissimi ; quibus tamen immoderata passio erat, animum eorum morsicans qua Christo Dei Filio, filiationem et Messiæ dignitatem invidebant, qui proinde zelus juste a Joanne, tali condigno responso confunditur, et castigatur, atque detegitur. Deus enim merito castigat eos, qui pravas passiones suas, quibus moventur, zeli pallio tegunt. Regius Propheta, Psalmo lxi, 10, optime expresserat malitiam istam, verbis istis : *Mendaces filii hominum in stateris, ut decipiant de vanitate in idipsum.* Si existimatis, quod in stateris suis, quando zelo justitiæ fervidos se fingunt et gestiunt, pondus sanctuarii adhibeant, fallimini. « Passiones moventur ; » sub calore et prætextu zelandi justitiam, proprias vindicant passiones : « In eo mendaces ut decipiant in stateris, » ait S. Hilarius, « sub justitiæ nomine injusta pera« gentes. » Inordinatum quorumdam zelum, qui non est secundum scientiam, tetigit S. Laurentius Justinianus, quando scribens de detractione ait : « Consuevit hoc vitium, etiam vigere in bonis, « atque sub zeli specie, jugiter captivare impro« vidos. Innumeri sunt, qui potius in aliis quam in « se zelare divinum honorem videntur. Zelum Dei « habent hujusmodi, sed non secundum scientiam. « Rectus autem et commendabilis zeli iste ordo, ut « quisque prius se, deinde corripiat cæteros. » Adhuc abominabilior zelus eorum est *qui veniunt ad nos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces :* passiones suas sub zelo colorant et palliant. Legimus, *Jona.*, iv, 1, Prophetam afflictum fuisse afflictione magna et iratum valde, quod Deus Ninive pœnitenti pepercisset. Quis non persuasisset sibi Jonam zelo honoris Dei commotum fuisse, necnon desiderasse exterminium urbis, eo dumtaxat fine, ut insolentis istius populi dissolutione debite castigata et punita, Deus deinde tanquam justus glorificatus fuisset ? Et tamen Deus *scrutans corda et renes ;* indi-

cavit Prophetam duci ac regi passione : *Et dixit Deus : putasne bene irasceris tu?* Non erat zelus ordinatus ad ea quæ juxta verbum Dei significabantur adimplenda : *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur;* sed dubitabat amittere fidem suam, timebat ne honore suo periclitaretur, ne ipse tanquam Propheta mendax inveniretur.

Zelus quoque tectus et palliatus fuit qui Filium Dei in monte Calvariæ cruci affixit. Etenim, quia Salvator noster Pharisæos, Scribas, Sacerdotes et Pontifices Synagogæ, aliquot vicibus punxerat, latentes eorum nequitias detegendo, multa et varia, quibus infecti erant, reprehendendo vitia, puta malignitatis, hypocrisis, superbiæ, avaritiæ, ideoque apud populum eorum fides, et auctoritas quodammodo conciderat; reprehensi haud poterant ulterius tolerare quod populus ei adhæreret. Uxor Putipharis adultera pessima, laudem castitatis sibi comparere volebat; ideoque ficto zelo innocentem Josephum accusabat et conviciabatur, quasi hic violentiam sibi inferre attentasset.

Judas proditor cum in effusione pretiosi illius unguenti honori Magdelene et Christi detraheret, zelum eleemosynæ apparenter monstrabat. Carnificia innumerabilium martyrum facta in Ecclesia Dei, a multis sæculis, effectus fuit zeli, non secundum scientiam, sed indiscreti, et rationibus status politici adornati, veluti prædixerat pientissimus Salvator noster : *Venit hora, ut omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se præstare Deo; sed hæc facient vobis quia non noverunt Patrem neque me.*

f. — *Ut interrogarent eum : Tu quis es?* Videntur Principes Jerusalem velle implere officium suum, quærendo ex vestigio Messiam, apparenter valde solliciti pro populi salute; et tamen, cum S. Joannes quem adibant eum ostenderet eis nolebant eum recipere. Et tamen hanc interrogationem tam sollicitam, in sui commendationem cedere optabant. Veri certe hypocritæ qui Deum et quidquid ad divinum ejus cultum pertinet, suæ gloriæ servire faciunt. Propter quod in suis transgressionibus inexcusabiles existentes, severe puniuntur. Deus noster olim per Isaiam lamentatus fuisse legitur, quod eum nostris cogeremus servire peccatis, nostrisque aggravaremus iniquitatibus : *Servire me fecisti in peccatis tuis; præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Isa.*, XLIII, 24. Id quod sane ad litteram adimpletur in hypocrita, qui pietate, zelo et religione internam suam cooperit malitiam. Quorsum enim hypocritæ spectant, respiciuntque jejunia, communiones, eleemosynæ, orationes aliaque tam corporalia quam spiritualia misericordiæ opera, nisi ut lupinam rapacitatem sub pelle cooperiat ovina? Nullum violentia latet quam Achab intulit Naboth, ut ejus obtineret vineam. Sed modum observetis velim, quem contra Naboth, in vindicta rex impius observavit : *Prædicate jejunium, et sedere facite Naboth inter primos populi, et submittite duos viros filios Belial contra eum, ut falsum testimonium dicant.* Hic litterarum tenor fuit quas ad optimates et magistratus suos ablegavit. « Ideo jussit quod prius præ« dicaretur jejunium, » inquit Abulensis, « ad « significandum quod aliquam rem magnam facere « volebat, et illam non faciebat ex aliqua passione, « sed ex magna maturitate et zelo Dei. » Nimirum sub colore divini honoris, adeo indignam et crudelem passionem occultavit. Idem prorsus est quod ficti Christiani et hypocritæ, per totum diem facere meditantur; qui multis devotionis operibus se deditos esse ostendunt, non quod vere tales sint, sed ut per ejusmodi simulationem ad hanc vel illam prælaturam, pertingere valeant, habeanturque ab aliis in fama et æstimatione bona, et pro nata occasione promoveantur.

S. Thomas illa Christi contra Scribas hypocritas fulminata verba : *Propter hoc amplius accipietis judicium, Matth.*, XXXII, 14, sequenti ad intentum nostrum illustrat commentario : « Id est, amplius « peccatis. Et quare? quia si aliquis rapit per arma « diaboli, peccat; et si per arma Dei, peccat dupli« citer, quia peccat contra Deum et contra proxi« mum. » Hinc Salmeron injuriam considerat quæ per hoc vitium Deo infertur; in cujus præsentia, pietatis et devotionis exercitia, quæ ad honorem divinum ordinata sunt, eique debita, in pessimum dirigimus finem, ut scilicet nostris per ea satisfaciemus inordinatis appetitibus. Monet ille : « Hypo« crisis vitium, magna ratione a nobis fugiendum « est, et nullum in Evangelio Christus est magis « insectatus, atque hypocrisis crimen, quia menda« cium est in factis, et pejus est alterare virtutem « quam aurum... Grave est contempto Deo specta« tore, ignorantibus hominibus velle placere, et « neglecto præmio æterno, ab hominibus expectare « mercedem quam accipiant. »

Pilatus dum manus abluit, eodem tempore quo sanguine Agni immaculati conspurcavit conscientiam hypocritam designabat, qui etiam laudes annuntiat Dei, ad sacramenta accedit, verbum divinum prædicat, animas convertit, gratiam iis confert, Dei zelat honorem; sed in eodem pariter tempore Deum mortaliter offendit in occulto, *rursum sibimetipsi Filium Dei crucifigens.* « Habent « hypocritæ spectalem damnationem, » dicit Abulensis, « inter cæteros homines, quia alii poterunt « aliquam pœnarum allevationem sentire, quasi « ignorantes mala egerint; hypocritæ autem, cum « bona simulent, quia non faciunt non possunt « bonitatis ignorantiam allegare. »

g. — Congrue ad mores duplex per hæc verba, *Tu quis es*, propria nobis innuitur cognitio, scilicet primo, quid simus ex parte Dei; secundo, quid simus ex parte nostra. Quam utramque cognitionem, exemplo suo nos docuit divinus Baptista. Nam

primo, interrogatus quisnam esset? respondit : *Non sum, non sum, non sum,* quia ex parte sua nihil erat, sed secundum corpus vilissima massa, et nihil. Corpus enim humanum in substantia nihil est aliud quam quoddam immunditiæ et putredinis receptaculum, vas iræ, fames concupiscentiæ, sentina vitiorum, mortis mancipium, spirans cadaver et massa vermium ; et ideo, S. Bernardus ait : « Nihil « aliud est homo, quam sperma fœtidum, saccus « stercorum, cibus vermium; post hominem ver- « mis; post vermem fœtor et horror. » Et tamen stercus istud hi vermes, animæ præferuntur quæ perpetua quædam vita est ad imaginem et similitudinem Creatoris creata.

Sed iterum interrogatus Joannes respondit : *Ego vox clamantis in deserto.* Nam sicut vox quidquid habet, recipit a proferente, sic Joannes quidquid boni habebat secundum animam, a Deo accepit.

h. — Si unquam difficilis est huic quæstioni : *Tu quis es?* justa responsio, et sui ipsius vera cognitio, maxime difficilis est in ambitiosis, qui seipsos dignoscere non possunt, intellectum eorum excæcante ambitione. Regius Propheta David, *Ps.* XLXVIII, 13, hisce verbis : *Homo, cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis,* duas veritates, et ambas quidem practicas, nobis manifestavit, quarum una est quod hominis in magnis honoribus constituti, intellectus et judicium obtenebratum remaneat; altera quod naturam et pristinos mores in transversum immutet, ita ut idem, qui antea erat, minime agnosci queat. Ambitiosus dominandi avidus, suæque sublimationis percupidus, omnem prorsus rationis discursum, et prudentiale judicium amittit prout in duobus filiis Zebedæi perspicue satis conspicitur, in Christi regno primas sedes postulantibus; quibus proinde Dominus noster aptissime respondit : *Nescitis.* Hi namque discipuli totius scholæ apostolicæ disciplinatissimi erant, ejus inquam scholæ, in qua Christus quotidianam de humilitatis virtute lectionem prælegere et inculcare solebat : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde.* Qua igitur ratione, in hunc potuerunt impingere scopulum? Ratio hujus in promptu est, quia ambitio illos excæcaverat.

i. — Tanta gratiarum in Joanne fuit abundantia et excellentia, ut hoc præclarum a Christo nactus sit testimonium : *Inter natos mulierum, non surrexit major Joanne Baptista.* Quæ tamen gratiarum abundantia tantum illi periculum consistit, ut verum sit quod ubi magnitudo gloriæ, ibi magnitudo periculi adsit, de elationis fomite; ut proinde vere pariter ac belle S. Prosper Episcopus in Epist. quadam dixerit : « Vigilant tentatoris insidiæ et ubi proficit « devotio, subrepit elatio, et ut homo de bono « opere in se potius quam in Domino glorietur. « Sed sollicitudo nos Apostoli contra hoc peri- « culum monet, dicentis : *Cum metu et tremore « vestram salutem operamini; Deus est enim qui « operatur in vobis velle et perficere.* Quanto ergo in « mandatis Dei quique proficiunt, tanto majores « habent causas formidinis et tremoris, ne de ipsis « probitatis argumentis mens sibi bene conscia et « laudis avida, in superbiæ rapiatur excessus, et « fiat immunda vanitate, dum sibi videtur clara « virtute. » Quid enim tam perversum quam ut probitatis argumenta, impietatem persuadeant, male acuto vanæ gloriæ ingenio? Quam tanto sollicitius idcirco vitat Joannes, quanto subtilius illi insidiatur; timet enim subdolas vanæ gloriæ insidias quæ de virtute, vitiorum officinam adversus virtutes excutit. Vana enim gloria aggreditur etiam perfectos, et tunc nos oppugnat, cum de vitiis triomphamus, et bonis operibus divites sumus. Septuaginta duo discipuli variis visitatis locis, in quibus Evangelicam seminaverant doctrinam, ex miraculis quæ ibidem patraverant, et plurimarum animarum conversione, vanam conceperant gloriam. Quamobrem gloriosi redeuntes ad Christum, jactabant se, et gloriabantur, quod etiam dæmonia sibi subjicerentur : *Reversi sunt autem septuaginta duo, cum gaudio dicentes : Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis. Luc.,* X, 17. Advertens autem Salvator noster astutiam infernalem, nimirum, malignos spiritus ipsorum subjici dominio eo fine, ut ipsi discipuli vanæ gloriæ, et præsumptionis vicissim subjicerentur dominio, *ait illis : Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem.* Proposuit illis casum rebellium Angelorum, ortum ab arrogantia et præsumptione, ut scopulum in quem ab initio alliserant. intelligerent : « Fulgur est symbolum superbiæ, et « vanæ mundi gloriæ, » scribit Cornelius a Lapide; « hæc enim instar flammæ fulgurea corruscat, et « illico evanescit, juxta illud : Sic transit gloria « mundi. » S. Basilius vanam gloriam nuncupat « tineam virtutum ». Tinea enim generatur in pannis, ex lana subtili, pura et pretiosa confectis. Eodem modo, vana gloria in cordibus virtute præditis et perfectis, dona, merita, aliosque actus perfectionis devorare solet. Tunc vero generatur, quando quis in culmine est perfectionis aut ad illam tendit. D. Petrus Chrysologus aliam comparationem qua eamdem exprimit veritatem inducit : « Crudeli arte » inquit, « virtutes truncat mucrone « virtutum; jejunium jejunio perimit; oratione « orationem evacuat; misericordiam misericordia « prosternit. »

Versus 20.

Et confessus est, quia non sum ego Christus.

1. — Euthymius in hæc verba ita scribit : « Vide « prudentiam : Non dixit quis esset, quod post- « modum fecit, sed ad mentem eorum accedens, et

« quid velint, cognoscens, recte id a principio ab-
« stulit, quod ipsum sperabant responsurum, dixit
« enim : Non sum ego Christus. » Verumtamen merito hic quæri potest, cur S. Joannes se Christum non esse responderit, cum legatorum interrogatio ab ipso directe, an Christus vel Filius Dei esset non requisierit, sed solum in communi proposita fuerit hoc modo : *Tu quis es?* Nimirum donum, quod Deus illi largitus fuerat, penetrandi scilicet cogitationes cordium, manifestare voluit, respondendo non ad interrogationem, sed ad interrogantium intentionem et finem. Unde Theophylactus ait : « Cognita eorum malignitate, non dicit
« quis sit, sed confitetur : *Non sum Christus,* ad
« scopum utique illorum respiciens. » Et S. Thomas ait : « Magis respondet ad mentem quærentium,
« quam ad quæstionem. »

2. — Hanc S. Joannis confessionem Rupertus Abbas Tuitiensis, lib. I, *in Joan.*, hisce verbis commendat : « Verax utique Veritatis præco, cavit
« sapienter mortiferum divini nominis adulte-
« rium. » Subjungit deinde, Joannem hoc loquendi modo se Christi confessorem exhibere, et probare voluisse, pro quo etiam postea martyrio coronatus fuit : « *Confessus est,* hoc intendit, ut hoc maxime
« loco Joannem Baptistam, quod omnino probabile
« et verum est, Christi Confessorem esse sentiat. »

3. — Oleaster super illa verba *Genes., cap.* XII, 15 : *Laudaverunt eam apud Pharaonem,* finem inquirit, propter quem Pharisæi a Joanne non petierint directe, an Messias esset, sed tantum dixerint : *Tu quis es?* « Mirabar, cur non peterent, an ipse esset
« Messias, tandem deprehendi eos hoc ideo fecisse,
« ne Joanni occasionem ambiendi nomen ac mu-
« nus Messiæ præberent, si ipse non esset. Quo
« facto nos docuerunt, non proponere proximis,
« quæ ipsi ambire, ac male possint desiderare. »

4. — S. Joanni congruentissime adaptari possunt, quæ Deus Ezechieli, III, 9, dixit, nimirum : *Ut adamantem, et ut silicem dedi faciem tuam, ne timeas.* Mirabilis profecto conjunctio est, qua in hisce verbis gemma quædam pretiosa inæstimabilis valoris, qualis est adamas, qui regio diademati communiter inseritur, conjungitur cum silice, qui pedibus a viatoribus calcatur. Et tamen utriusque nomen, adamantis videlicet et silicis, Prophetæ adscribitur, utique ad exprimendam incomparabilem illius virtutem, et infractum animi ipsius robur insinuandum, quo nimirum nec adversitatibus, persecutionibus, et quibuscumque aliis ærumnis in silice significatis cessit per formidinem, nec se ab humanæ felicitatis lenocinio, per adamantem significato, seduci permisit. Quod laudis præconium S. Joanni Baptistæ propriissime competit; hic enim inter catenas et compedes, in Herodis carcere unus et idem semper imperterrito pectore permansit, donec caput ejus leviculæ saltatrici, in habitæ choreæ daretur præmium : similiter quando in hac honorificentissima legatione, ipsamet Messiæ et Filii Dei dignitas ultro citroque ei offerebatur, se minime seduci permisit, sed libere respondit : *Non sum ego Christus.* Hic vere lapis lydius est veræ sanctitatis, si quis nimirum se ab honoribus non solum humanis, sed etiam divinis seduci aut perverti minime permittat; quia tametsi apud illos, qui a mundo totaliter alieni sunt, omnia regna mundi nihil æstimentur; attamen divinis aliquem affici honoribus, et pro Dei Filio haberi, nec tamen inde quicquam evanescere, vere dici potest sine exemplo exemplum, quod S. Augustinum, *Tract.* IV *in Joan.*, exclamare coegit : « Fratres mei, nullum tantum
« meritum Joannes habuit, quam de ista humili-
« tate, quod cum posset fallere homines, et putari
« Christus, confessus est tam aperte, et dixit : *Non*
« *sum ego Christus.* » Nec est, quod quisquam id Joanni inadvertenter ex ore delapsum esse credat : siquidem prout ex Evangelio aperte colligitur, ut hanc veritatem Pharisæorum cordibus tanto tenacius imprimeret, idipsum, sæpius est protestatus. Magna quidem virtus honores aspernari, nihil ducere; sed longe major virtus esse censetur, idipsum facere posse, quando ejusmodi honores summa cum precum instantia offeruntur. S. Thomas ait *in Joan.* : « Devoti famuli est, non solum non
« capere gloriam Domini, sed oblatam a multis
« respuere. » Albertus Magnus actum illum, solidæ cujusdam sanctitatis specimen esse dixit : « Quem-
« admodum probatur in conflatorio argentum, et
« in fornace aurum; sic probatur homo ore lau-
« dantium : » ac proinde quanto majus solidæ sanctitatis specimen erit, si quis non solum laudibus, sed et honoribus et dignitatibus, imo ipsiusmet divinitatis infinitæ celsitudini oblatæ resistat.

5. — Quæri hoc loco haud incongrue poterit, cur S. Joannes illos, qui peccatis onusti ad illum accedebant, adeo ardenter et serio reprehenderit, *genimina viperarum* eosdem appellando et tamen ex altera parte, licet illi æque notum esset, hos quoque cum fictione et duplicitate animi secum tractare, sive ex odio et invidia, qua Christum prosequebantur; sive ut ipsum adulationibus suis illaquearent, eos non detexerit, neque passionem suam, qua ad id faciendum movebantur, ipsis improperarit? Rupertus Abbas de Christo quidem dicit : « Tantum ad interrogata respondit parcitate
« irreprehensibili. » Sed magis ad rem responderi potest, Joannem sine ullo improperio, illis ob hunc solum respectum respondisse, quia nimirum hi ad ipsum missi legati levitici et sacerdotalis ordinis erant, quibus pepercit, ne illos apud populum contemptibiles redderet et exosos, nobisque pariter exemplum daret, e quo doceremur respicere et honorare Sacerdotes, quantumvis malos, ipsorumque errores palam et in publico dissimulare, ne

suum apud plebem et vulgus respectum et reverentiam debitam amittant.

6. — Dionysius Carthusianus rationem reddit, cur illos ab errore eximere, veritatem autem nequaquam voluerit subtacere. « Quamvis, » inquit, « sæpe licitum sit veritatem silere propter audien- « tium improbitatem, vel propriam pacem, seu « aliam piam et rationabilem causam, juxta illud « Psalmi XXXVIII, 2 : *Posui ori meo custodiam cum « consisteret peccator adversum me;* nunquam ta- « men licet veritam negare, quamvis possit ali- « quando pia cautela abscondi. »

7. — Porro sanctitas, qua sanctus Præcursor imbutus cernebatur, donum Dei erat : *Formans me ex utero servum sibi,* ac proinde hoc dono in benefactoris sui depressionem minime abutendum esse censuit, ut nos doceret, beneficia divina in defensionem illius, a quo eadem accepimus, a nobis semper retorquenda esse.

Additiones.

a. — *Et confessus est et non negavit, et confessus est : quia non sum ego Christus.* Non vulgarem emphasim dicta verba præ se ferunt; alioquin simpliciter respondere potuisset : *Non sum ego Christus.* Sed Evangelista iterum repetit : *Et confessus est,* ut hac loquendi figura sollicitudinem atque timorem sancti Præcursoris haud obscure declararet, cum sibi divinos honores tribui imprudenter populi opinione cerneret. Nullus enim vir, etiam zelotypiæ ægritudine laborans, usque adeo de uxoris suæ pudicitia sollicitus est, quam sancti omnes fuerunt ut nequidquam divini honoris sibi arrogarent, ut ab aliis sibi tribui paterentur. Sic Paulus et Barnabas, *Act.,* XIV, cum eos Lystris cives propter edita miracula adorare vellent, conscissis tunicis obstiterunt, dicentes : *Viri, quid facitis? Et nos mortales sumus.* Non vero contenti, populum ab hac temeritate revocasse, cursu, voce vestiumque abscissione, quantus tremor eos invasisset, satis indicarunt. Simili consilio et affectu, Joannes a se divinos honores depulit, ut qui probe teneret Deum bonorum operum nostrorum sibi reservare laudem et gloriam. Et ideo inde nullum oportet concipere vanam gloriam, sed sanctitatem exemplo Joannis occultare. Dicit enim Apostolus, II *Tim.,* I, 17 : *Regi sæculorum immortali et invisibili, soli Deo honor et gloria.* Quamvis sacræ litteræ non excludant ab operibus virtutum, quæ a fidelibus fiunt, honorem et gloriam, nihilominus, veluti alio in loco idem declarat Apostolus : *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Omnis gloria immediate a Deo dependeat, necesse est, eique de quo scriptum est : *Operatur in nos velle et perficere,* omnia accepta referre debemus. « Origo fontium et fluminum omnium mare est, » ait S. Bernardus, *Serm.* XIII, *in Cantic.,* « virtutum « et scientiarum Dominus Jesus Christus. Quis « enim Dominus virtutum, nisi ipse est Rex gloriæ. « Sed juxta Annæ canticum, idem ipse Deus scien- « tiarum Dominus est. Continentia carnis, cordis « industria, voluntatis rectitudo, ex illo fonte « manet : non solum, sed si quis callet ingenio, si « quis nitet eloquio, moribus placet, inde est; inde « scientiæ, inde sapientiæ sermo. Quid? Casta con- « silia, justa judicia, sancta desideria, nonne rivuli « fontis illius sunt? » Cuncta bona naturæ, fortunæ, præcipue vero gratiæ, cui, nisi soli Deo attribuenda sunt? Ergo illi omnis debetur laus, omnis honor, omnis gloria. Et hac de causa fortassis sancta Mater Ecclesia instituit, ut cujuslibet Psalmi finis sit : *Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.*

Quando passiones nostras vincimus, et infernalis inimici superamus assultus et insidias : *Dominus adjutor noster.* Ipse est qui pugnat et vincit in nobis : Nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. S. Bernardus ait : « Qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam « Deus sprevit eos. Fratres, si hæc scitis, nemo « vestrum velit laudari in vita sua; quia quicquid « hic favoris captas, quod ad Deum non retuleris, « ipsi furaris. Tibi enim unde gloria, putride « pulvis? tibi unde? De vitæ sanctitate? Sed Spiri- « tus est qui sanctificat, Spiritus dico, non tuus sed « Dei. Et si prodigiis, aut signis effulgeas, in manu « tua fiunt, sed virtute Dei. Aut blanditur popu- « laris favor, quod verbum bonum et bene forte « deprompseris? Sed Christus donavit os et sa- « pientiam; nam lingua tua quid nisi calamus « scribæ? Et hoc ipsum mutuo accepisti. » Tandem concludit Mellifluus Doctor : « Omnis igitur de « bonis multiformis gratiæ apparentis in vobis, « referatur ad ipsum laus, laudabilium universo- « rum, auctorem et largitorem. »

b. — Gravissimam crediderim Joanni cessisse hanc tentationem, siquidem jacula vanæ gloriæ ignita plane sunt et lubrica. Ut enim tinea croco, et nebula florenti campo fatalis est, quia illico consumit ejus substantiam, ei nudum stamen relinquens; ita opus bonum, tantæ est excellentiæ, ut naturaliter excitet in eo, qui illud agit, appetitum et voluntatem illud manifestandi; et ideo vocatur lux, quia ipsi maxime proprium est se oculis detegere, ac manifestare; et ut tale illud sequitur, et ut manifestat honor, atque post se trahit laudem et gloriam; et quando hæc se offert, ait S. Augustinus, *Ep.* LIV, *ad Aurel.,* res est difficillima eam repellere. Et licet inveniamus aliquos, qui laudes non quærunt, paucos tamen reperias Baptistas, qui oblatas rejiciant, sincere et sine fuco dicant : *Non sum.* Nam difficulter æstimatio propriæ laudis superari potest, quia tenaciter inhæret. Invenietis homines hispido cilicio coopertos, disciplinis emaceratos, extenuatos jejuniis, omnium se subternentes pedibus, at eodem tempore tentatos vana gloria, adeo

ut pati nequeant, si ab aliis spernantur. Audiamus S. Augustinum : « Sæpe homo de ipso vanæ gloriæ, « contemptu vanius gloriatur, non enim contemnit, « dum gloriatur intus. » Febris maligna non appareret quia intus operatur, et decipit : ita facit vana gloria, quæ est majoris malignitatis. Foris ostendit alienationem a laudibus, contemptum humanæ gloriæ; at intus in corde complacet sibi de bona quam habet apud alios existimatione. S. Hieronymus cuidam religiosæ virgini hoc dedit consilium, ne plus sibi complaceret in recusatione laudum, et applausuum, quam in ipsismet applausibus. « Nec « satis religiosa velis videri, nec plus humilis quam « necesse est, ne gloriam fugiendo quæras. Plures « enim paupertatis, misericordiæ atque jejunii arbi- « tros declinantes, hoc ipso cupiunt placere, quod « placere contemnunt; et mirum in modum, laus « dum vitatur appetitur. » Audiamus S. Jo. Climacum : « Jejunans, inanis gloriæ cupidus sum; abdo « me ut ignotus sim tanquam prudens, rursum « gloriam appeto : splendide vestitus ab illa vincor; « vili habitu textus rursus gloriam cupio. Loquens « vincor; tacens rursum victus sum. Utcumque « projeceris istum tribulum, aculens stat rectus. » De S. Dominico legitur, quod cum prædicando et concionando, copiosissimam animarum collegisset messem, ac propterea ab omnibus ei applaudereturn, honoresque exhiberentur maximi, fugæ se dederit. Interrogatus cur id fecisset, respondit : « Quia plures ibi me honorant, hic vero omnes me « impugnant; » quod dixit eo in loco, ad quem ne receperat, ubi plurimos videlicet habebat persecutores et continuas cum hæreticis controversias. Ecce unus igitur S. Dominicus, qui etiam in ipsam mortem auctoritatem habebat, non ausus fuit in arenam descendere et pugnare cum vana gloria, sed fuga se salvavit, refugium quærens apud hæreticos et persecutores.

c. — Recte potest dici de S. Joanne quod Spiritus Sanctus de Davide dixit : *In omni opere confessionem dedit Sancto;* sicque et nobis faciendum est, et omnia quæ habemus bona per bonam intentionem ad gloriam Dei referenda sunt; nisi illa perdere velimus. Deus enim intentionem rectam quæ bonorum operum basis et fundamentum est, a nobis exigit. Sapiens ut omnes intentiones nostras in Deum dirigamus, exhortatur, divinam in omnibus actionibus nostris promittendo assistentiam, in hæc verba : *In omnibus viis tuis cogita illum, et ipse diriget gressus tuos. Prov.*, III, 6. Quem textum de intentionis rectitudine ita explicat Lyranus : « Id « est, in omnibus operibus tuis dirige intentio- « nem tuam ad ipsum, et ipse diriget gressus tuos, « id est, opera tua ad finem bonum. » Unde et forsitan alibi Deus noster cor nostrum exigit, inquiens, *Prov.*, XXIII 26 : *Præbe, fili mi, cor tuum mihi.* Nobiliorem utique corporis humani partem postulare non poterat, quam cor, utpote primum mobile omnes secum trahens reliquas potentias et sensus nostros. Et Chaldens quidem legit : *Pone, fili mi, cor tuum ad me;* quasi diceret : Quidquid cogitas, desideras et operaris, totum per intentionis rectitudinem in Deum ordinare debes.

Intentio opera nostra specificat et meritoria reddit; illam respicit et remunerat Deus. Opera cæteroquin bona, si mala cum intentione fiant, in cassum cedunt; actiones vero indifferentes et quæ nullius sunt meriti, si recta intentione fiant habebunt suam apud Deum remunerationem. Sed defectus bonæ intentionis multas actiones in se bonas, Deo facit non acceptas esse, imo et sæpe demeritorias.

d. — Cum S. Joannes haberet tot excellentias et dona virtutum, se adeo humiliavit, repetens : *Non sum, non sum ego Christus,* nobis ostendere volens humilitatem summam esse doctrinæ a Christo nobis traditæ, ut eamdem in similibus occasionibus ad ejus imitationem exercere velimus, a qua amplectenda nemo se excusare valet. S. Augustinus, de *S. Virginit.*, XXXVII, sic alloquitur Dominum : « Video te, bone Jesu, oculis fidei quos aperuisti « mihi, tanquam in concione generis humani cla- « mantem, atque dicentem : *Venite ad me et discite* « *a me.* Quid obsecro te per quem facta sunt omnia, « Fili Dei, et idem qui factus est inter omnia, fili « hominis, quid ut discamus a te, venimus ad te? « *Quoniam mitis sum et humilis corde,* inquit. Huccine « redacti sunt omnes thesauri sapientiæ, et scientiæ « absconditi in te, ut hoc pro magno discamus a « te, quod mitis es et humilis corde? » Similes admirationis actus S. Bernardus, *Epist.* XLII, expressit, inquiens : « Auctor et dator virtutum Christus, « in quo omnes thesauri sapientiæ et scientiæ sunt « absconditi, in quo omnis quoque plenitudo habi- « tat corporaliter, nonne tamen et ipse de humili- « tate, tanquam summa suæ doctrinæ, suarumque « virtutum gloriatus est, dicens : *Discite a me quia* « *mitis sum et humilis corde?* » Ubi ponderanda sunt verba illa : « Tanquam summa suæ doctrinæ. » Sicut enim Angelicus Doctor, in Summa sua, medullam totius theologiæ compendiavit et restrinxit, ita S. Bernardus, hoc loquendi modo insinuare voluisse videtur, quod videlicet summa doctrinæ, ab increata et incarnata Sapientia traditæ, in hac humilitatis virtute, tanquam in brevi epilogo contineatur. Iterum specialiter ponderandum est verbum illud, *a me.* Non enim solum dixit : *Discite humilitatem;* sed : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde.* Inspice igitur Christum, *et fac secundum exemplar quod tibi monstratum est. Exod.*, XXV, 40. Merito igitur S. Petrus Damianus, *Serm. de S. Mich.*, exclamat : « Hæc sola virtus virtutum « nutrix, quam solam in Virgine Matre respexit « Altissimus; cujus quandiu conversatus est in terris « Filius Dei, et executor extitit et magister..... O

« gloriosa virtus humilitatis, per quam homo vere « discipulus efficitur Salvatoris! »

Quod si nos Salvator docuisset facere miracula, mundum convertere, eventus futuros prædicere, rigorosissime jejunare, vel alia opera similia facere, hæc utique magnam humanæ debilitati causare difficultatem potuisset; at vero quis ab humilitate se subducere poterit? Quis est qui non sibi vilescere seque contemnere valeat? Ad honores pertingere arduum est ut experientia demonstrat. « Certe qui « contendit supergredi proximos, multas inveniet « difficultates, multos habebit æmulos, » ait S. Bernardus, *Serm.* II, *in Cap. jejun.*, « multas patietur « contradictiones, ascendentes quidem ex adverso. « Nihil vero facilius est volenti, quam humiliare « seipsum. Hoc verbum est, dilectissimi, quod « omnino nos reddit inexcusabiles, ut ne tenue « quidem nobis velamen prætendere liceat. »

e. — Ecclesiastici præcipue bene meriti, et digni, omni sunt honore prosequendi, in recognationem magnorum beneficiorum quæ ab illis accipimus; et hæc est causa mansuetæ responsionis Præcursoris ad callidam sacerdotum interrogationem. S. Paulus erga clerum omne exigit obsequium, reverentiam et honorem, eumque non mediocrem, sed superabundantem; dummodo ecclesiastici ministerio suo digne correspondeant, morumque probitate, gregi suo commisso, benefaciendo, eo se honore dignos efficiant, unde ait : *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur,* I *Timoth.*, v, 17. Ubi S. Thomas inquit : « Præcipue hic honor est illis « exhibendus, qui hoc merentur suo labore. » S. Carolus Borromæus, omni cum sollicitudine mentibus fidelium, respectum imprimere conatus est, et venerationem sacerdotio debitam; ideoque verbum Dei annuntiaturo præscripsit ut hanc auditoribus sollicite imprimeret venerationem. Legitur, *Act. Eccles. Mediol. de Sacr. Ordin.* : « Quam gratus « autem sit Deo honor, quam grata obedientia, « quæ ecclesiasticis hominibus, præsertim sacerdo- « tibus præstantur, facile ostendet sacrarum Litte- « rarum doctrinis, rursusque quod præmium ob « eam causam a Deo ferent, qui illius ministros « suscipiunt et honorant, quique illis obediunt. » Scriptor quidam modernus, multa paucis verbis comprehendit motiva, ob quæ ecclesiastici a sæcularibus sunt honorandi : « Ipsi enim sunt eorum « Patres, inquit, dum gignunt per baptismum; « Nutritii, dum alunt sacramentis; Medici, dum « curant eorum vulnera; Magistri, dum instruunt; « Defensores, dum tuentur precibus, et sacrificiis. « Sunt nobiles aulici Dei, signati charactere Ordi- « nis. » S. Vincentius Ferrerius, in quodam sermone *de S. Marco,* reverentiam antiquitus clero deferri solitam, his verbis describit : « Antiquitus, quando « unus clericus transibat per viam, vel per vicum, « omnes assurgebant, dicendo : Deus me habeat in « vestris orationibus : modo autem sunt tot vitia, « et vanitates sacerdotum et clericorum quod pejus » loquuntur de ipsis, quam de Judæis, ex illorum « mala vita. »

f. — Non fuit S. Joannes, ut Lucifer, qui a Deo multis cumulatus beneficiis, adhuc sibi ultro ingratus arrogare ausus fuit, quod Deo debebatur. Unde quoque reprobatus fuit. S. Joannes vero recognoscens beneficia a Deo recepta, stat in veritate firmus, nolens quidquam sibi arrogare, quod Dei erat; unde majoribus honorari dignus fuit gratiis. Dum enim Deo pro receptis gratiis nos gratos præstamus, Deum, ut majores nobis largiatur, velut debitorem nostrum obligamus. S. Augustinus Davidis, dum de solvendo divinæ majestati gratiarum tributo anxius hæret, loquendi observat modum. Non enim dicit : *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ* tribuit *mihi?* sed, *pro omnibus quæ* retribuit mihi? Noverat namque hic Propheta quod, quamvis gratias reddamus ut debitores, nihilominus simul etiam creditores evadamus, dum gratitudo pro beneficiis receptis præstita, retributionem correspondentem habet. Juxta illum tritum axioma : « Deus coronat in nobis sua dona non nostra merita. « Tanta enim est Dei erga homines bonitas, » inquit concilium Tridentinum, « ut eorum velit esse merita « quæ sunt ipsius dona. » S. Chrysostomus ait : « Magnus thesaurus gratiarum actio, magnæ divi- « tiæ, in consumptum bonum. » Quam veritatem confirmat, *Hom. super Genes.*, dicens : « Ne simus « ingrati, neque dum reipsa beneficia experimur, « gravemur offerre Domino verbis nostris gratiarum « actionem; redundat enim in nos. » Quam doctrinam S. Augustinus his quoque insinuat verbis : « In « his quæ jam habemus, laudemus Deum largito- « rem; in his quæ nondum habemus, teneamus « debitorem. »

Versus 21.

Et interrogaverunt eum : Quid ergo? Elias es tu? Et dixit : Non sum. Propheta es tu? Et respondit : Non.

Quid ergo? Elias es tu?

1. — Pharisæi primum Christi in hunc mundum adventum cum secundo confundebant, ideoque sibi ipsum Eliam forsitan esse posse persuadebant, utpote qui judicium universalem præcessurus erit, ut Malachiæ, IV, prædictum fuisse noscitur. Unde S. Thomas, *in Matth.*, ait : « Sciendum est autem, quod « a populo Judæorum, sicut expectabatur Dominus « venturus, ita expectabatur Elias, Christum præ- « cessurus; ideo videntes qui missi erant, quod « Joannes non confitebatur se esse Christum, in- « stant, quod saltem confiteatur, si est Elias. » Porro hæretici nonnulli illius temporis, animas ex

uno corpore in aliud transfundi existimabant, quo eodem errore etiam nonnulli Judæorum imbuti fuisse videntur, qui Præcursorem in austerissima vita sua dicto Prophetæ persimilem esse videntes, ipsum vere hunc Prophetam esse credebant, maxime cum ipse Salvator, *Matth.*, XII, 24, dixisset : *Si vultis scire ipse est Elias.* Ita Doctor Angelicus. Toletus autem Hebræos hanc animarum transmigrationem minime credidisse, per multa argumenta probat; qui proinde in ea est opinione, quod Hebræi S. Joannem jam mortuum, in ejusque locum Eliam commigrasse existimarint, utpote quem etiamnum vivere sciunt; quippe qui in novissimis diebus filio perditionis resistere, et cum eo dimicare debebit.

2. — S. Thomas quoque hoc loco quærit, quomodo S. Joannes se Eliam esse negare poterit, cum tamen veritas ipsamet de eo testata fuerit : *Ipse est Elias.* Qui idem dubium istud illo Angeli effato solvit, quo ab eo dictum fuit. « *Præcedet ante eum in* « *spiritu et virtute Eliæ,* in suis scilicet operibus : « Non fuit ergo Elias in persona, sed in spiritu et » virtute. » Demum vero, quæ inter utrumque intercedunt analogiæ, in tria hæc capita ab eodem distinguuntur. Et primo quidem « quantum ad offi- « cia : quia sicut Elias secundum adventum Domini « præveniet, ita iste præcessit primum; secundo, « quantum ad vivendi modum : quia Elias in de- « sertis morabatur, parce utebatur cibo, et duris « vestibus operiebatur, » quod idem in S. Joanne ad unguem adimplebatur. « Tertio, quantum ad « zelum, quia Elias maximi zeli fuit, sic et Joannes « zelo veritatis mortuus est. »

Propheta es tu? et respondit : Non.

3. — Enimvero Lucæ, I, 76, prout S. Thomas notat, *in Joann.*, de S. Joanne dicitur : *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis;* quomodo igitur idem Joannes se talem esse negare potuit? Respondet : « Joannes non est Propheta simpliciter, sed plus « quam Propheta : alii namque Prophetæ solum « futura prædicebant a remotis, Joannes vero Chri- « stum præsentem annuntiavit, quasi digito osten- « dens, ecce Agnus Dei. Ideo *Matth.*, II, Dominus « dicit : *Ecce plusquam Prophetam.* » Adhæc Judæi, juxta sententiam Origenis, suis in opinionibus delusi, tres personas valde insignes Messiam in suo adventu associaturum esse crediderunt, nimirum Redemptorem ipsummet, Eliam, et alium quemdam Prophetam permagnum, illum nimirum, de quo *Deuteron.*, XVIII, 15, dicitur : *Prophetam suscitabit Dominus,* quæ verba tametsi de ipsomet Messia intelligenda sint : Judæi tamen hunc alium quemdam Prophetam futurum esse existimabant : « Ideo non « quærunt simpliciter, utrum sit Propheta, sed an « sit ille Propheta maximus, quod quidem ex or- « dine quæstionis apparet; nam primo quærunt, « an sit Christus; secundo, an Elias; tertio, an « Propheta. » Toletus ait : « Interrogant, an sit « Propheta ille insignis promissus a Deo; in Græco « cum articulo describitur Propheta, ut non qui- « cumque intelligatur, sed ille a Deo promissus. »

4. — S. Bonaventura super hunc S. Joannis textum varias refert opiniones, quæ circa Baptistam sustinebantur; dicit enim : « A quibusdam crede- « batur esse Christus, ob eminentiam singularis « potentiæ, ab aliis credebatur esse Elias, ob auste- « ritatem vitæ; ab aliis unus de Prophetis resusci- « tatis, propter gratiam prophetiæ. »

5. — S. Thomas quoque observat, quod Judæi reflectentes, quod Joannes contra usum et constitutiones ipsorum, baptismum ministraret, quod officium solo Messiæ venturo reservatum esse videbatur, juxta illud *Ezech.*, XXXVI : *Effundam super vos aquam mundam et mundabimini.* Eliam quoque aquas Jordanis divisisse, Eliseum vero in iisdem Naaman Syrum mundasse scientes; apparenter saltem Joannem, vel diu desideratum Messiam, sive Filium Dei, vel Eliam, vel Eliseum esse, quorum uterque prophetia insignis extiterat, persuadere sibi poterant.

Additiones.

a. — *Et interrogaverunt eum : Quid ergo? Elias es tu? Et dixit non sum. Propheta es tu? Et respondit : Non.* Veritatis præco, hæc asserendo, num veritati conformia enuntiaverit merito dubitatur. Nam quomodo vere dicit quod non est Elias, neque Propheta, qui et Elias et Propheta a Christo appellatur, *Matth.*, II. *Et si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est?* Estne hoc miraculum ab humilitate? Scilicet e nutu Joannis dependebat, has honorum excellentias quas vere possidebat, sibi arrogare et acceptare quas tamen, præclaro Evangelistæ testimonio humillime repudiavit. Qua super re, sic profunde S. Augustinus, *Serm.* III *de Sanctis,* philosophatur : « Quod enim est majus testimonium « veritatis, quam se humiliando eum agnoscere, « cui æmulando poterat invidere? Putari Christus « potuit et noluit. Dixerunt homines cum falle- « rentur in eo : Num forte est Christus? Respondit « ille, quod non erat, ut maneret quod erat; inde « quippe Adam lapsus perdidit quod erat, quia « quod non erat usurpavit. Recolebat hoc iste « magnus, sed in parvo Christo minimus. Noverat « hoc Joannes, recolebat hoc, et tenebat quia reci- « pere quod perdiderat Adam cogitabat. » Nempe hujusmodi repudio, quo ut Elias et Propheta, in censu hominum habebatur, sanctitatem suam occultabat, et vanam gloriam fugiebat : ob quam merito bona opera, gratiæ et favores, exemplo sanctorum occultanda sunt. Pulchre Glossa, *in Matth.*, speculatur qua ratione tres reges seu magi thesaurum suum quem e longinquiis regionibus secum asportaverant, non aperuerint, nisi post accessum, et

ingressum in tugurium Bethleemiticum : *Apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus et myrrham.* « Magnum religionis sacramentum hic « aperitur, ut fide prævia thesauros nostros in via « non pandamus, donec præteritis hostibus, soli « Deo ex occultis cordium offeramus. Ezechias, quia « thesauros alienigenis prodidit, condemnatur in « posteris. » Sancti et sapientes hi reges thesauros suos non aperuerunt in Jerusalem, multo minus in itinere; sed in supremi dumtaxat Monarchæ, quem pannis involutum adoraverunt, præsentia. Et quale inde documentum? Habemus thesauros in vasis fictilibus, naturali propensione nimis, proh dolor! avidi sumus propriæ laudis, æstimationis, vanæ gloriæ. Quapropter quos obtinenda æterna beatitudine, accumulamus thesauros, quamdiu viatores sumus, diligenter custodire, nempe abscondere debemus bona opera et merita alterius vitæ, ne latrones, puto, jactantia, vana complacentia, propria æstimatio, nobis hunc thesaurum suffurentur. Solum igitur in conspectu Dei illum oportet aperire, id est, operari ut Deo placeamus dumtaxat. Advertite : quando cœlestis Magister noster dixit : *Simile est regnum cœlorum thesauro,* adjunxit, *abscondito in agro.* « Necesse est igitur abscondere interim, » ait S. Bernardus, « si quid habemus boni, quoniam « thesaurum regni cœlorum, qui invenit homo, « abscondit. Necessaria ergo est hæc absconsio, « non solum ante oculos aliorum, sed etiam multo « magis, ante seipsum. » Simile dabat consilium S. Petrus Damianus, *Serm. de S. Barb.* « Occultanda « sunt, fratres, bona quæ agimus, ne hæc in hujus « vitæ itinere incaute portantes, latrocinantium « spiritum incursione perdamus. »

b. — Variæ quidem sunt sententiæ sacrorum interpretum, causas afferentium quibus permoti fuerint Judæi, quod Joannem Eliam esse putaverint. Doctor Angelicus, *in Matth.*, asserit Pharisæos primum Christi adventum in hunc mundum cum secundo confudisse, ideoque sibi ipsum Eliam forsitan esse posse persuadebant, utpote qui judicium universale præcessurus esset, ut *Malachiæ,* IV, prædictum fuisse noscitur. Unde sic D. Thomas : « Sciendum est autem, quod a populo Judæorum, « sicut expectabatur Dominus venturus, ita expec- « tabatur Elias Christum præcessurus. Ideo videntes « qui missi erant, quod Joannes non confitebatur « se esse Christum, instant, quod saltem confiteatur « si est Elias. » Porro hæretici nonnulli illius temporis, animas ex uno corpore in aliud transfudi existimabant, quo eodem errore etiam nonnulli Judæorum imbuti fuisse videntur, qui Præcursorem in austerissima vita sua dicto Prophetæ persimilem esse videntes, ipsum vere hunc Prophetam esse credebant; maxime cum ipse Salvator, *Matth.*, XII, dixisset : *Si vultis scire, ipse est Elias.* Sed quod Magister veritatis affirmat, hoc præco veritatis legitime negat : *Non sum.* Joannes enim non fuit Elias in persona, sed in spiritu et virtute. Et sicut Elias propter jugem sui ipsius mortificationem, pro sancto habebatur, sic et Joannes, per eamdem, hoc idem sanctitatis, iisdem præbebat indicium. Mortificatio siquidem est efficax medium ad virtutem et perfectionem comparandam, necnon ad dignoscendam spiritus et veræ sanctitatis soliditatem. Cœlestis sponsus animæ sibi dilectæ se in hortum ad myrrham simul cum aliis aromatibus demetendam descendisse indicabat, ac proinde eamdem quoque ut se simul cum eo illuc reciperet, his verbis invitabat : *Veni in hortum meum, Soror mea, Sponsa; Messui myrrham primam cum aromatibus meis. Cant.*, V, 1. Quid vero per hoc aliud innuere statuerat, quam quod myrrha symbolum sit mortificationis, in qua anima exercere se debet, ut ei accepta sit? Unde S. Gregorius Magnus prædicta verba explicans inquit : « Myrrham dilectus cum aromatibus metit, « quando Christus mortificatione vitæ ad perfectio- « nem perducta, electum, ab hac vita subsidens, ad « cœleste horreum cum sancta opinione inducit. » Aromata autem quæ suavem spirant fragrantiam, virtutum denotant perfectionem. Unde Apostolus, de se et de primis fidelibus sancte gloriabatur, dicens : *Christi bonus odor sumus.* II *Cor.*, II, 15. Richardus de S. Victore, ostendens quam fructuosum sit hujus virtutis exercitium ad perfectionis acquisitionem, dicit : « Cum mortificata fuerit car- « nalitas, et propria voluntas, tunc fluunt virtutum « aromata, et per consummationem et triumphum « hujus laboris, venitur ad culmen perfectionis. » Unde in vita S. Francisci Borgiæ legitur, quod cum alterius personæ perfectam sanctitatem audiret commendari, responderit : Talis erit, si fuerit mortificata. Imo hanc virtutem tanti æstimabat, ut historicus vitæ suæ de ipso attestetur, ipsum futurum fore existimasse, ut mœstus viveret, si putaret mortem eo die sibi incurrendam, in quo privatum aliquid mortificandis sensibus non subiisset. Notabilis est illa Thomæ a Kempis sententia, ab aliis sanctis pariter tradita videlicet : « Tantum proficies, « quantum tibi ipsi vim intuleris. » Ex sancto enim Bernardo, *Serm.* XXVII, *in Cant.*, « Quantitas cujus- « cumque animæ æstimatur ex mensura charitatis « quam habet, ut quæ multum habet charitatis, « magna sit, et quæ parum parva. » Sanctus autem Augustinus attestatur quod, « Pœna interrogat si « quis veraciter amat. »

Versus 22.

Dixerunt ergo ei : Quis es, ut responsum demus his qui miserunt nos? quid dicis de teipso?

Dixerunt ergo ei : Quis es tu?

1. — Toletus in hisce verbis Pharisæorum admirationem notat : « Vox est cujusdam admirationis; »

cum enim Joannes se nec Christum, nec Eliam, nec Prophetam esse respondisset, nullum invenire titulum poterant, quo eum pro dignitate revereri possent : « Ac si dicerent : Tua insignis et excellens « virtus non patitur, te communem esse hominem, « adeo ut si Christus non sis, saltem sis illius præ« cursor illustris. »

2. — Rupertus Abbas Tuitiensis, eorum legatorum in suis interrogationibus importunitatem reprehensurus, hac phrasi utitur : « Qui sibi sapientes « et prudentes habebantur, interrogationibus irre« verenter habitaculum tantæ gratiæ pulsaverunt. »

Quid dicis de teipso.

3. — S. Joannes tantam sibi æstimationem comparaverat, ut majorem sibi, quam Christo fidem adhiberent; huic etenim improperarunt, dicentes, *Joan.*, VIII, 13 : *Tu de teipso testimonium perhibes; testimonium tuum non est verum;* at vero testimonium Joannis tanti faciebant, ut Dionysius in persona horum legatorum dicat, hanc quæstionem, eumdem sensum habuisse, ac si dixissent : « Tu « tantæ excellentiæ es, ut proprio testimonio tuo « de teipso prolato credendum sit. » Tametsi enim nullius testimonium in causa propria juxta usum legalem, nisi mediante juramento recipi soleat : attamen S. Joanni etiam se Filium Dei esse dicenti, fidem facile adhibebant.

Additio.

a. — *Quid dicis de teipso?* Sciebant optime Judæi, Baptistam minime esse Messiam, quod erat evidens, ortus enim erat ex tribu Levi, et tamen petunt ab eo, ut de se proferat testimonium, ac dicat quisnam sit. Cur hoc? nisi ut facinus quo affectabant Christum verum regem illa dignitate expoliare, non ipsis sed Baptistæ ascriberetur. Sic quandoque alios culpamus, et ipsi insontes haberi volumus, licet vere simus rei. De Saule scribitur : *Exagitabat eum Spiritus nequam.* Et quidem hoc de Saule dici poterat : *Ex diabolo enim erat et desideria Patris sui perficere volebat;* quod illi cum Amalech intercessit, in quo se divinis præceptis immorigerum et rebellem probavit. Postquam enim S. Propheta Samuel a Deo ad ipsum missus, ut ei contumaciam ejus in faciem improperaret, ab eo quæsivisset quænam illæ armentorum et gregum voces essent, atque balatus, hoc ab ipso responsum retulit : Pepercit populus melioribus ovibus et armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo (I *Reg.*, XV, 5). Quibus verbis in populum omnem propriam culpam conjecit, neque enim volunt principes errasse, neque erroris alicujus redargui amant.

VERSUS 23.

Ait : Ego vox clamantis in deserto : Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta.

Ait : Ego vox.

1. — Porro vox nihil est aliud, quam modicus quidam repercussus aer. Ecce tibi igitur vilissimum conceptum, quem is, qui passim ab omnibus Filius Dei esse credebatur, in interiori cordis sui habebat, neque enim ipse se Zachariæ summi Sacerdotis filium, sed vocem tantum esse dicebat. Gabriel Archangelus de eo prædixerat : *Erit magnus coram Domino;* ipse vero illud *Ecclesiastici*, III, 20, consilium adimplere voluit, dicentis : *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam.* Quando, an Deus, Propheta, Messias esset, interrogabatur, semper respondit : *Non,* idque repetitis vocibus : at vero dum urgeretur, ut quis esset, ediceret, se vocem esse respondit, et nihil amplius. At vero ut S. Bonaventura ait, *in Joan.* : « Quia sic « se humiliavit, merito Christus eum laudando « exaltavit, dicens : *Inter natos mulierum non « surrexit major,* tria enim, quæ homines am« biunt, contempsit Joannes, et abdicavit a se : « sublimitatem excellentiæ, quando negavit se esse « Christum; æstimationem sanctimoniæ, quando « negavit se esse Eliam; opinionem incognitæ « scientiæ, quando negavit se esse Prophetam. » Enimvero dicere quis posset hunc vocis titulum minime illi convenire posse, utpote qui in virtute stabilis, optimeque fundatus fuerit. Unde Beda ait : « Joannis humilitas commendatur, qui cum tantæ « virtutis esset, elegit solide subsistere in se, ne « humana opinione raperetur supra se. » E contra vero in eo sensu, quo Christus de ipso dixit : Ipse est Elias, jure merito Eliam se esse asserere poterat, quod tamen noluit; veri namque humilis viri virtus præcipue elucet, non dum honorem, quem meretur, respuit; verum dum etiam illi accipiendo reluctatur, quem juste acceptare potuisset; verus namque humilis dona cœlestia, quibus exornatus esse noscitur, pro viribus celat et obtegit, estque contrariæ prorsus indolis a superbo, qui de iisdem ostentationes publicas facit.

2. — Rupertus Abbas, lib. I *in Joan.*, solos humiles intelligere posse dicit id, quod S. Joannes vocem se nominando dicere voluit : « Ex hoc dicto, « solis parvulis, id est, humilibus intelligi datur, « quia contemporalem Christi se esse fatetur, ac si « aperte dicat : Non sum ego Christus, sed ego ille « sum, quem interiori auditu audivit Isaias cla« mantem vobis, ut paretis vias ejus. » Toletus Joannem jam de se factam suam confessionem per sacræ Scripturæ testimonium confirmare, eisque propriam ignorantiam ob oculos statuere voluisse dicit : « Quasi diceret : vos quæritis an sim Elias,

« an ille Propheta, quia in Scriptura illos venturos « vos legisse videmini ; sed non consideratis, alium « præter hos superesse, qui etiam in Scriptura pro- « phetatur venturus : *Isaias* enim, IV, 3, alium « prænuntiavit præcursorem, dicens : *Vox claman-* « *tis*, etc. Ego igitur sum ille. » Illo utique Malachiæ textu uti potuisse, in quo ipse denominatur Angelus, quem Christus in ejus honorem allegavit : « Maluit tamen uti testimonio Isaiæ, tum quia « major erat Propheta, tum quia conformior erat « hæc ejus prophetia vitæ et prædicationi ipsius, « quia ipse in deserto clamabat. » Est et alia quædam præcipua ratio, ut hoc testimonium conformius sit contemptui suiipsius, et humilitati suæ, adeo sublimis honoris oblationi oppositæ, quæ vox parvi fit, et parum æstimatur.

3. — Alius quidam interpres, præter has aliam adhuc tradit rationem, cur hoc se nomine appellarit : « Quia, inquit, testimonium exhibuit de præ- « sente Christo, alii vates Christum demonstrabant « venturum ; at Joannes indice prodit, » citatque testimonium Aristotelis dicentis : « Voce utimur ad « præsentes, scriptura ad absentes ; vox quia præco « fuit Christi, præco autem voce clamat, non « scripto. »

4. — Hugo Cardinalis ita exponit : « Quasi dicat, « non sum quidem Christus, neque Elias, neque « Propheta, sed sum præco ejus, qui præsens est, « ostendens eum, sicut vox ostendit verbum : vox « cum verbo transit usque ad auditum, et postea « perit vox, et permanet verbum, ita Joannes : « sicut ergo vox excitat auditum, ut verbum reci- « piatur, ita Joannes excitavit Judæos, ut Christum « reciperent.

5. — S. Thomas nos ad devotionem S. Joannis admirandum invitat, ipsum namque illud Apostoli ad Galatas, II, 20, adimplevisse existimat, dicentis : « *Vivo ego jam non ego.* Et ideo non respondet : « sum filius Zachariæ, dicit autem se vocem esse, « quia vox origine posterior est verbo, sed notitia « prior ; nam verbum in corde conceptum, per « vocem prolatum cognoscimus, cum sit signum « ejus ; Deus autem Pater præcursorem misit Joan- « nem in tempore factum, ut Verbum ab æterno « conceptum annuntiaret ; » sicut vox manifestat, et innotescere facit conceptum, qui in mente nostra reconditus latet : ita S. Joannes mundo innotescere fecit Verbum, quod in sinu Patris abscondebatur, neque etiamnum incarnatum nobis innotuerat : *Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.* Similiter sicut verbum mentis nostræ, voce qua exprimitur, anterius est, tametsi in audiente prior vox sit, ita Christus Verbum Patris prior fuit Joanne, licet respectu annuntiationis Præcursor præcedat : *Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est.* Albertus Magnus dicit : « Vox verbum præcedit, quia in voce « formatur verbum, et sic Joannes præcursor est « Verbi. Vox verbum declarat, sic Joannes declara- « bat Christum, ecce Agnus Dei. Vox deficit, et ver- « bum auditum proficit : *Joan.*, III, 30 : *Me oportet* « *minui, illum autem crescere.* Vox est inutilis « absque verbo, et sic fuit inutilis Joannis prædi- « catio sine Christo. » Vox a semetipsa nullum habet esse, aut durationem, nisi dependenter ab eo, qui illam profert ; ita quoque S. Joannes nihil sibi attribuit, sed omnia dona et gratias a Deo se habere cognoscit, ac proinde coram illo sese humiliabat : Deum namque illum esse, qui in ipso loquebatur et operabatur, agnoscebat.

6. — Alcuinus in hunc textum Evangelii scribens, S. Joannis Evangelistæ testimonium adducit, Filio Dei Verbi titulum imponentis, dum ait : « *In principio erat Verbum*, etc. Ex ipsa vestra « locutione cognoscitis, quia prius vox sonat, ut « verbum postmodum possit audiri : Joannes ergo « vocem se asserit, quia Verbum præcedit. Adven- « tum itaque Dominicum præcurrens, vox dicitur, « quia per ejus ministerium Patris Verbum ab « hominibus auditur. »

7. — Quamvis hic vocis titulus S. Joanni ex alio quoque respectu attribui posse videatur. Toletus ait : « Totum quod erat in Joanne, vox erat, in- « ducens Judæos ad pœnitentiam, ad observatio- « nem et fidem ; si spectare velis ejus nativitatem, « conversationem, vitam, vestitum, et prædicatio- « nem. » Omnia enim hæc in S. Joanne facunda quædam et efficax persuasiva erat ad innocentiam et sanctitatem, deserto nimirum, miraculosa ejus nuditate, et nuditate continuo prædicantibus. S. Ambrosius, *Serm.* IX, ait : « Etiam hodie clamat Joan- « nes exemplo et verbo, et vocis suæ tonitruo de- « serta nostrorum concutit peccatorum. »

Clamantis.

8. — S. Thomas, *in Joan.*, duos clamandi modos distinguit, dicens : « Quod autem addit, clamantis, « potest intelligi dupliciter, ut scilicet sit vel Joan- « nis clamantis et prædicantis in deserto, vel Christi « clamantis in seipso secundum illud, II *Cor.*, XIII, 3 : « *An experimentum ejus quæritis, qui in me loquitur* « *Christus.* » Sanctus Præcursor innumeros homines convertebat, ipsum quoque Herodem regem impium atque sacrilegum, de quo dicitur : *Libenter eum audiebat, et audito eo multa faciebat* : hoc tamen non obstante S. Joannes Verbum æternum in se et per se loquens agnoscebat ; unde Theophylactus verba illa : *Ego vox clamantis*, ita exponit : « hoc est : ego sum vox Christi, » quod optime cum illo *Lucæ*, X, 16 convenit, ubi Christus dicit : *Qui vos audit, me audit.* De Baptista autem speciatim S. Paschasius, lib. III *in Matth.*, ita scribit : « Quia in eo Dei Sapientia clamare intelligitur, ut « ubique audiatur, et nullus insipientium de igno-

« rantia excusetur. » Porro valde considerabile est illud *Clamantis*; non enim dicit : « Ego vox cla- « mans, sed *clamantis;* » ut nobis innueret vocem ejus, qui verbum Dei annuntiat, sicut et ipsum Dei Verbum a Deo dirigi et regulari debere, ut in auscultantibus illud fructum proferat.

9. — Albertus Magnus ita exponit: *Vox clamantis,* id est, a somno peccati homines excitantis. » Rupertus Abbas pariter per hunc clamorem pœnitentiam, quam peccatoribus annuntiabat, intelligendam esse dicit : « Clamo nunc vobis, parate « viam Domini, quia videlicet dico vobis : pœni- « tentiam agite. »

In deserto.

10. — Porro ratio litteralis, cur S. Joannes in deserto commoratus sit, ibique prædicaverit, a S. Thoma, *in Joann.,* hisce verbis traditur. « Ut in de- « serto manens, immunis esset ab omni peccato, et « sic dignior esset Christo testimonium ferre, et ex « vita sua testimonium suum, credibilius esset « hominibus. » Quanto enim testis irreprehensibi- lior, majorique bonitate et integritate præditus fuerit, tanto major illi fides et respectus adhibetur. Quoad sensum vero mysticum idem Sanctus per desertum gentilitatem significari dicit, juxta illud *Isaiæ,* LIV, 1 : *Multæ filiæ desertæ,* etc. « Ut ergo « ostenderet, quod doctrina Dei de cætero non de- « bet esse in Jerusalem tantum, sed in gentibus, « clamavit in deserto. » Quamvis, ut idem Angelicus Doctor ait, per desertum Judaismus, quoque intelligi possit : « Per desertum Judæa, quæ jam « deserta erat, *Matth.,* XXIII, 38 : *Ecce relinquetur « vobis domus vestra deserta.* Clamavit ergo in « deserto, id est, in Judæa, ut per hoc daretur « intelligi, quod populus, cui prædicabat, jam de- « sertus erat a Deo. »

Dirigite viam Domini.

11. — Rupertus Abbas ait : « Et quid clamat? *Parate viam Domini* : « in via namque est Dominus, « viam vitæ præsentis est ingressus, in via nunc « est; Ecce *tanquam sponsus procedens de thalamo « suo; exultavit ut gigas ad currendam viam.* Unde, « et quo iturus est? *A summo cœlo egressio ejus, et « occursus ejus usque ad summum ejus;* nolite resiste- « re, nolite offendicula ponere. » In hac autem via, per quam Salvator ad nos venit, obices et offen- dicula ponimus, quando peccata, scandala, et offen- sas ejus non removemus.

12. — Salmeron, t. IV, art. 15, dicit, Moysen et Prophetas nos quidem viam Dei, id est, legem ejus docuisse, sed via quædam longa illa erat : « Nihil « ad perfectum adducentes; per eam non intrabat « Christus ad animas hominum sanctificandas, ideo « opus erat alia via, atque hæc quoad interna « attinet, pœnitentia est, quæ fidem includit : « quantum ad externa, sacramentum baptismi « est. »

13. — Toletus hunc loquendi modum metapho- ricum esse dicit, quo dicere voluit, officium ejus esse, ut tanquam Prodromus et Præcursor, populo illi viam ad Messiam præparet, qua illi occurrere, eumque recipere posset. « Ut enim via recta est « brevior, et facilior ad iter peragendum, sic diri- « gere viam, est, se facilem exhibere ad recipien- « dum Dominum. » Demum vero in quonam faci- litas illa et dispositio ad Christum recipiendum consistat, exponit, nimirum in exacta divinæ legis ipsius adimpletione : « Quod erat, legem ut de- « buerant, observare, vitia omnia, quæ impedi- « menta sunt viæ, et causa ne venientem reciperent, « nec etiam agnoscerent, omnino abjicere. »

14. — Albertus Magnus quoque hanc viam rec- tam, exactam præceptorum observantiam esse scribit : « Via Domini mandata ejus sunt, quæ via, « sicut dicit Glossa, dirigitur per fidem et opera, « per quæ ingreditur Christus ad nos, et nos ad « ipsum. » Et quidem in hac expositione viæ rectæ omnes sacri Expositores concorditer conveniunt. Beda ait : « Via Domini ad cor dirigitur, cum ad « præceptum vita præparatur; unde scriptum est : « Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et « Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et « mansionem apud eum faciemus. » Subditque idem Sanctus, quinam incapaces sint, ut Christo occurrere, eumque recipere possint, dum ait : « Quisquis ergo in superbiam mentem elevat, quis- « quis avaritiæ artibus anhelat, quisquis se luxuriæ « inquinamentis polluit, cordis ostium contra veri- « tatem claudit, et ne ad se Dominus veniat, clau- « stra animi seris vitiorum damnat. » Psalmista quoque in pluribus locis nomine vitæ, præcepta divina intelligit : *Perfice gressus meos in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea, deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui.*

15. — Eusebius Emissenus in homilia I de Nati- vitate S. Joannis ita scribit : « Et nos rectas facie- « mus semitas Dei nostri, si teneamus in nobis « verbum veritatis, affectum justitiæ, patientiæ, « misericordiæ, pacis, benevolentiæ. Hæc est illa « via, per quam Christus incedere delectatur. »

16. — Dionysius Carthusianus modum quoque hanc viam dirigendi nos docet, dum ait : « Recte et « vere exercete opera bona et sancta, et bona desi- « deria in vobis habete, per quæ Deus ingreditur « cor humanum, hoc est, vitiorum obliquitates « fugite, vos ipsos ad gratiam præparate, atque ad « Christi prædicationem et fidem mentes vestras « disponite.

17. — Porro per viam tritam et regiam, præ- ceptorum observantia denotatur, at vero per semi- tam consilia Evangelica ad perfectionem tendentia. Et ideo illis verbis non solum nobis, ut per divino-

rum præceptorum viam gradiamur, nos hortatur, verum etiam conciliorum Evangelicorum executionem tentandam esse suadet.

18. — S. Thomas, *in Joan.*, dicit : « Via autem « ad recipiendum Deum parata et recta via justitiæ, « secundum illud *Isaiæ*, XXVI, 7 : *Semita justi recta « est*, etc., tunc enim semita justi est recta, quando « homo totus subjicitur Deo, scilicet intellectus per « fidem, voluntas per amorem, operatio per obe- « dientiam Deo subduntur. »

19. — S. Gregorius a S. Thoma, *in Catena* citatus, dicit : « Via Domini ad cor dirigitur, cum veri- « tatis sermo humiliter auditur. Via Domini ad cor « dirigitur, cum ad præceptum via præparatur. »

20. — Regius Propheta David olim a Deo postulabat, *Ps.* V, 9, dicens : *Dirige in conspectu tuo viam meam.* Verum intentum suum quoad corporalem Dei præsentiam assequi minime potuit, quia humanitate sua mediante nondum visibilis factus fuerat, at vero postquam S. Joannes nobis eum digito monstravit, dicens : *Ecce Agnus Dei*, etc., simul quoque modum nos docuit, qualiter in occursum Redemptoris vias dirigere debeamus, ut divina ejus præsentia, quam in sanctissimo Eucharistiæ sacramento reliquit, fructuose perfruamur.

Additiones.

a. — *Ego vox clamantis in deserto*, etc. In tanta æstimatione erat Joannes, ut nihil aliud opinarentur Judæi nisi quod esset Christus, Elias vel magnus Propheta. Cui æstimationi conformiter respondere potuisset Joannes, multisque sese titulis nominare, scilicet, quod esset filius Zachariæ, Doctor, Præco, ac Præcursor Christi. His tamen omnibus speciosis titulis, quibus maximam sibi auctoritatem conciliare potuisset, prætermissis, de se tantum publicet ac divulgat, quod sit vox; ita ut neque prophetalis auctoritas, neque angelica sanctitas in eo attendenda esset; sed hoc unum, quod esset Dei vox, seu quod Dei voce loqueretur, existimans hanc excellentiam cæteras omnes antecellere. Nobilissimum enim et sublimissimum in Ecclesia Dei est ministerium, Evangelica prædicatio. Ipsemet Christus Magister noster, ministris suis, Evangelicis apertis verbis dixit : *Qui vos audit me audit*, quibus verbis vocem suam et vocem prædicatorum, pari et æque digno loco reponit. Porro in quanta apud Deum æstimatione sint illi qui lucro animarum operam suam addicunt, S. Chrysostomus, *Hom. de Doctr.*, his verbis declarat : « Si quando lapsos errore « fratres videris, correctionem eorum velut thesau- « rum inventum reputes. *Qui enim separat pretiosum « a vili, tanquam os meum erit*, ait Jeremias, XV, 19. « Et quidnam cum ista re conferri poterit? » S. Bonaventurus, *in Lucam*, scribit : « Est magna « auctoritas prædicatorum, in quorum receptione « Deus recipitur, et contemptu, contemnitur. Ipsi « enim sunt os Domini, verba ejus annuntiando; « et ideo tanquam os Dei pasci debent et hono- « rari. »

b. — Judæi moti sunt ut quærerent a Joanne an esset Christus, Elias vel Propheta, ob novum ritum, ac cæremoniam, quam baptisando, in orbem introducebat. Unde subjungunt : Si non es Christus, neque Elias, neque Propheta, quare baptisas? Si quærerent ab eo quare prædicabat, conguere videretur responsio Joannis : *Ego vox.* At dum moverentur ad interrogationem ob baptismum quem conferebat, quo pacto de se dicit, quod sit vox? Nihil aptius ad præsens dici poterat. Vera enim vox, non solum ore tonat, sed etiam opera comitantur. « Joannes, » ut ait S. Chrysologus, *Serm.* XVII, « Doctor dicto et facto. » Tunc enim vox Concionatoris cecidit in laudem Dei et mirifice proficit, quando in manibus una adsunt opera. Præcursor Christi jam faciebat quod ipse facturus erat Dominus, de quo legitur, *Matth.*, XXIII, 2 : *Erat docens eos sicut potestatem habens, et non sicut Scribæ eorum et Pharisæi.* Hi enim bonam quidem annuntiabant doctrinam, Christo Jesu ipso dicente : *Quæcumque dixerint vobis, servate et facite;* omnino vero contrarium illi quod docuerunt, faciebant : *Secundum opera eorum nolite facere.* Christus vero cum auctoritate et sicut potestatem habens prædicabat, quia quod docebat verbis, operibus confirmabat. *Cœpit Jesus facere et docere.* S. Gregorius Magnus verba illa S. Pauli *ad Tim.* I, IV, 11 : *Præcipe hæc et doce cum omni imperio*, in favorem nostrum ita explicat : « Non dominationem potentiæ, sed auctoritatem « suadet vitæ. Cum imperio quippe docetur quod « prius agitur quam dicatur; nam doctrina sub- « trahit fiduciam, quando conscientia præpedit « linguam. Non ergo ei potestatem elatæ locutionis, « sed bonæ fiduciam insinuavit actionis. » Moxque subdit : « Unde etiam de Domino scriptum est : « Erat enim docens, sicut potestatem habens, non « sicut Scribæ et Pharisæi : singulariter namque ac « principaliter, solus ex potestate bona locutus est, « quia ex infirmitate mala non commisit. » S. Isidorus Pelusiota quondam cuidam viro facundo quidem et docto, sed improbo, in hæc verba scripsit : « Frater quidem tuus ob mores in admiratione « est, tu ob sermonem. Ille ob animi integritatem; « tu ob linguæ facundiam. Ille ob morum moderatione; tu ob verborum fastum ac tumorem. Ille « ut fructu scatens; tu ut foliis abondans. » S. Gregorius, *Cur. Pastor.* dicit : « Prædicator quisque « plus actibus quam vocibus insonet, et bene vivendi « vestigia sequacibus imprimat, ut potius agendo, « quam loquendo, quo gradiantur, ostendat. »

c. — Magnum certe munus hic sese obire fatetur Præcursor Domini dum Judæis interrogantibus, respondit : *Ego vox clamantis in deserto.* Sed quomodo cum tali dignitate stare potest, quod se

indignum reputet, ut solvat corrigiam calceamenti Christi. Divinus Baptista, quamvis ad tantum dignitatis apicem esset evectus, tamen propriæ vilitatis non est oblitus. Honores intellectum ejus non excæcaverunt, neque naturam et mores, in diversa commutarunt.

d. — Poterat Joannes se de multis titulis cohonestare, sed omnibus prætermissis, tantum de se ait : *Ego sum vox;* ita ut neque sacerdotalis dignitas, neque prophetalis auctoritas, neque angelica sanctitas in eo attendenda esset, sed hoc unum, quod esset Dei vox, in emendandis moribus et extirpandis vitiis, juxta omnem officii exigentiam possibilem adhibens conatum, utpote in negotio difficillimo et præstantissimo. S. Dionysius Areopagita, *de Cœles. hierar.*, ait : « Omnium divinarum divinissima extat « perfectio, Dei cooperatores esse in salute anima- « rum ad suum Creatorem. » Ac proinde Redemptor noster animarum conversionem tanti facit, ut huic operi summam suam attribuat gloriam : *Dabo in Sion salutem, et in Jerusalem gloriam meam,* inquit olim per os Prophetæ Evangelici, *Isa.*, XLIV, 13. Hæc autem salus et pariter gloria ejus in nulla re alia consistit, quam in venia et remissione peccatorum, per quam justificantur et sanctificantur animæ. S. Joannes Climacus ait : « Nullum Deo « munus a nobis gratius offerri potest, atque cum « animas illi ad pœnitentiam deductas consecra- « mus. »

e. — Optime dicitur Joannes, *vos clamantis in deserto,* per quod desertum mystice intelligi potest anima, ob peccatum, a gratia Dei deserta; in quo deserto, maxime necessarius est clamor invitans ad resipiscentiam.

f. — Clementissimus Deus, cujus opus misericordia, cujus voluntas potentia est, omnia quæcumque secundum divinæ Providentiæ suæ leges facta sunt, in pondere et mensura ordinavit : Sic factum est ut quemadmodum Christus ante primum suum adventum in mundum, voluit præmittere Præcursorem suum Joannem, qui mundum innumeris vitiis irretitum disponeret ad recipiendum Salvatorem, ablueret a vitiis, et prædicaret pœnitentiam; ita ante secundum Adventum, qui in judicio cujusque universali fiet, præmittet aliquos præcursores Enoch et Eliam. Sed, numquid etiam ante suum Adventum qui in judicio cujusque particulari fit, præmittit præcursorem aliquem, qui viam Domino præparet, et homines ad venturum judicem disponat? Imo vero. Et quis est hic præcursor? Mors quæ judicium illud præcedit. Ut enim Baptistæ dictum ab ejus patre : *Præibis ante faciem Domini, parare vias ejus,* ita de morte dicit *Habacuc,* III, 5 : *Ante faciem ejus ibi mors.* Clamabat Joannes : *Dirigite viam Domini;* clamat hoc idem mors; nam vita humana morti vicinissima est, nullum præter respirationem habens fulcrum aut subsidium. Legitur in Psalmo CIII, 29 : *Auferes spiritum eorum et deficient, et in pulverem suum revertentur.* Supremi namque artificis sapientia et providentia nos suis plasmavit manibus, dicente Scriptura : *Manus tuæ fecerunt me et plasmaverunt me totum in circuitu, Job.*, X, 8. Ast qualiter vitam nobis impertit? *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, et factus est homo in animam viventem.* Voluit itaque Deus ut homo per flatum vitam hauriret; et nexus animam et corpus conjungens, qua in unione vita consistit, nihil est præterquam flatus unicus. Quamobrem, *S. Job.*, XVII, 1, ingemiscebat, dicens : *Spiritus meus attenuabitur, solum mihi superest sepulchrum.*

S. Mater Ecclesia in die Cinerum, fideles cineribus conspergens, dicit : *Pulvis es,* in tempore præsenti; non vero dicit : *Pulvis eris;* quia tametsi oculus noster corpus nostrum carnem esse videat, quamprimum tamen respirare desinimus, mox caro illa in pulverem subito resolvitur.

Ex hac mortis continua vicinia sequitur necessitas indilatæ ad eam præparationis. *Et vos estote parati,* dicit Dominus, *Luc.*, XII, 40. Inter alia infortunia a quibus in Litaniis liberari petimus, unum est subitanea et improvisa mors. Unde dicimus : « A subi- « tanea et improvisa morte, libera nos Domine. » Observandum vero est quod Ecclesia simul conjungat illa duo : *subitanea* et *improvisa,* quia mors repentina multis sæpe utilis est, cum per illam liberentur agoniæ doloribus, nec non a ferocibus spirituum malignorum, quos in mortis articulo intentare solent, insultibus. Veruntamen hæc mortis repentinæ utilitas tunc solum locum habet quando mors illum non ex improviso invadit, sed jamdudum ab eo prævisa et præmeditata fuit.

Ammon Abbas interrogatus, quid faciendo quis salutem æternam securam sibi facere possit respondit : « Vade et talem fac cogitationem tuam, sicut « faciunt iniqui, qui sunt in carcere. Illi enim « interrogant homines : Ubi est Judex? et quando « veniet? Et in ipsa expectatione pœnarum suarum « plorant. Si igitur semper id meditatus fueris : « Væ mihi, quomodo habeo adstare ante tribunal « Christi? Et quomodo habeo ei rationem reddere « actuum meorum? poteris salvus esse. »

g. — Joannes vox erat, quia totum quod in eo apparebat, vox erat : oculi, manus, vestis, cibus, modus vivendi, et quidquid in eo erat clamabat per bonum exemplum quod præbebat, ac proinde vox ejus ad persuadendum erat efficacissima. Si enim boni illius quod persuadere volumus aliquod in nobis præmittamus exemplum auditori illud facilius persuadere et imprimere poterimus. Increata Sapientia, postquam in terram descendisset, ut hominem doceret, prius per triginta annorum decursum operari voluit, et tandem ultimos tres annos, eruditioni hominum impendit; id quod hisce verbis *Act. Apos.* I, insinuatur : *Cœpit Jesus facere,* ut scilicet

nos instrueret, quod potius facere quam dicere debeamus, si efficaciter persuadere velimus. « Pen-« sandus est ordo verborum, » inquit Dionysius Carthusianus, « in eo quod scriptum est : *Cœpit* « *Jesus facere et docere,* ita quod primo exorsus est « operari, deinde quod fecit et docuit. » Nihilominus Chrysostomus observat quod licet Filius Dei diuturnum servaverit silentium, nihilominus per exemplarem adeo sanctamque vitam, efficaciter prædicabat.

Religio Franciscana, per Providentiam divinam a Patriarcha Seraphico in Ecclesia ideo instituta fuit, ut apostolicum in mundo spiritum renovaret. Sed audiatis velim maxime essentiale, quod S. Fundator suis, in hæc verba, præscripsit documentum : « Consideremus, fratres, vocationem nostram, qua « vocavit nos misericors Deus, non tantum pro « nostra, sed etiam pro multorum salute, ut eamus « per mundum, exhortando omnes plus exemplo « quam verbo. » S. Chrysostomus de hac materia tractans, *Hom.* VIII *in Genes.,* asserit, quod deficientibus verbis, bonum exemplum illorum vicem suppleat : « Præcedente opere, etiamsi non sequatur « doctrina, sufficiunt opera ipsa, magis quam ulla « vox, ad docendum eos qui in nos respiciunt. »

h. — Quædam in his verbis : *Ego vox clamantis in deserto,* videtur adesse contradictio : nam quomodo tam altum et sublime de se prædicat officium prædicatoris, et mox se indignum reputat ut solvat calceamenta in pedibus Salvatoris? Divinus Baptista, quamvis ad tantum dignitatis apicem esset evectus et in tam sublimi munere collocatus, tamen propriæ humilitatis agnitionem non perdidit, et ita fatetur id ad quod illum divina gratia extulit, nempe, ut esset vox Dei, et etiam illud quod existimabat ex propriis meritis sibi esse condignum, ut scilicet non esset sufficiens ad solvenda calceamenta Christi. In nullo enim fastigio dignitatis cognitio propriæ vilitatis perdenda est. Hoc enim, vera requirit et exigit humilitas. S. Thomas de Villanova dicit : « Radix et « origo humilitatis est cognitio sui; radix superbiæ « ignorantia sui. Ignorat se penitus omnis superbus, « nam si sciret quis esset, non utique superbiret. » Ideoque S. Laurentius Justinianus, ad conservandam humilitatem, suiipsius cognitionem adeo necessariam esse docuit, quanto ad vitam requiritur cibus, ad navigationem navis, et lux ad discernendos colores. Dicit autem S. Bernardinus : Tria sunt quæ radicatam nutriunt humilitatem : assiduitas subjectionis, consideratio propriæ fragilitatis, et comparatio melioris. Si primum Lucifer habuisset non de cœlo ruisset; si Adam secundum habuisset non de paradiso ejectus esset; si Antichristus tertium haberet, non se Deo præferret.

Versus 24.

Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis.

1. — Salmeron dicit Evangelistam nobis hisce verbis indicare voluisse quales hi legati fuerint, quia tametsi illos Sacerdotes et Levitas esse dixerit, per hoc tamen non exclusit, quin Pharisæi quoque esse potuerint : « Poterant simul esse religione sectaque « Pharisæi, quemadmodum modo apud nos multi « religiosi sunt sacerdotes. » Voluit quoque Evangelista illis verbis insinuare nobis, illos superbos, et erga Præcursorem invidos fuisse. « Quem tantus « populus Pharisæis relictis, et acri oratione ab eo « objurgatis sequebatur, ideo illi minime in Joan-« nem credebant et animo calumniandi venerant; » quamvis concilii proceres, a quibus missi fuerant, non a passione, sed fine recto et æquo ad hanc legationem instituendam motos fuisse concedat. Rupertus Abbas, *in Joann.,* quoque sinistram horum Pharisæorum intentionem subindicat, dum ait : « Ex Pharisæis, videlicet, ex iis, qui non Dei, sed « suam quærebant gloriam » alii quoque expositores eosdem a malignitate notant. Nam Hymo ait : « Pharisæi Doctores legis invidebant Joanni, quia « videbant se a populo derelinqui, et prædicatio-« nem Joannis sequi. »

2. — Lucas Brugensis dicit : « Sacerdotes et Levitæ « erant dignitate atque officio, secta autem Phari-« sæi, » idque nobis Evangelistam insinuare voluisse dicit, dum legatos ex Pharisæis fuisse notat, « ut mitigaret arrogans illud responsum, quod « sequitur temere carpentium viri sancti gesta, « quasi dicat : Nihil mirum, Pharisæi fuerunt. » S. Thomas vero multorum opinionem refert, qui illos diversos fuisse existimant a primis legatis, qui missi fuerant, ut interrogarent : *Tu quis es?* creduntque Pharisæos postea supervenisse, ut eum propter baptismum, quem conferebat, reprehenderent. Origenes de primis ita scribit : « Cum didi-« cissent quis esset, vel non esset, decentissime « quiescunt; veluti silentio faventes, et demon-« strantes se admittere quæ audissent, quod bapti-« zare conveniat voci clamantis in deserto, ad « dirigendam viam Domini; contra vero Pharisæi « (ut, qui juxta nomen suum divisi quidam et sedi-« tiosi essent) se eadem non sentire demonstrant, « cum Judæis existentibus in urbe Metropoli, et « cum ministris cultus divini. » Motivum autem illorum paulo ante insinuatum est, nempe invidiæ. Unde Albertus Magnus ait : « Egregiis quidem in « Scripturæ scientia, sed calumniosis ex invidia; » ideoque S. Joannem censurare non dubitantes, causam ab eo administrati Baptismi sciscitantur : « Illi « doctrinam de suis actibus requirunt » inquit Alcuinus, « qui doctrinam nesciunt quærere, sed « invidere. » Toletus vero e contra eosdem fuisse censet, eisque minime commissum fuisse autu-

mat, ut eum de Baptismo interrogarent, sed tantum ut, num Messias esset, ab eo ediscerent. « At « quia, qui missi sunt, erant ex Pharisæis legis « zelum præ se ferentes, se aliis omnibus in legis « observantia anteponentes, nec quicquam contra « legem fieri permittentes, non ut legati, sed ut « superstitiosi interrogant quæ sequuntur. » Et quidem prima facie eos zelo moveri videri posset, revera tamen passio et invidia unicum illorum motivum erat. Unde Glossa ait : « Doctrinam non « quærunt, sed invident. » Et Beda, a Luca Brugensi citatus, dicit : « Studio reprehendendi, non « cognoscendæ veritatis. »

Versus 25.

Et interrogaverunt eum, et dixerunt ei : Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta ?

1. — Ammonius Alexandrinus, in *Catena Græca,* traditionem inter Hebræos fuisse dicit, quod Baptismum solus Messias collaturus esset.

2. — Observandum quoque est, Pharisæos hanc interrogationem non proposuisse Joanni, inquit Doctor Angelicus, *in Joann.,* ut ab eo baptismi sui mysterium ediscerent, sed ut eum reprehenderent, et ab ulteriori baptismi exercitio impedirent : « Non « quærunt ut sciant, sed ut impediant; » videbant enim quod ex omnibus locis ingens quædam populi multitudo, ab hoc novo ritu attracta, ad Joannem accurreret, ac proinde invidia stimulari, eidem se opponere satagebant : « Continere non valentes « suam manifestam invidiam, dicunt : Quid ergo « baptizas? quasi dicant : Non debes baptizare, ex « quo negas te esse aliquem illorum trium, in qui- « bus præfiguratus est baptismus : si tu non es « Christus, qui habiturus est fontem in ablutionem « peccati, et si non es Elias, neque Propheta Eli- « sæus, qui sicco vestigio Jordanem transierunt. » Cajetanus notat, sacrum textum non sine mysterio subjungere, hos ex Pharisæorum secta fuisse, ut exinde cognosceremus, illos ex propria indole sectæ adversus Joannem malignatos fuisse, non vero ex eorum, qui eos miserant, voluntate aut commissione : « Non ex commissione mittentium, sed ex « proprio sensu subjunctam interrogationem fece- « runt, commissum enim erat eis, ut interrogarent « eum : *Tu quis es?* et non ut arguerent eum de « baptismo. » Theophylactus notat, eos primo conatos fuisse, ut, si possibile eis foret, eum seducerent; at vero, cum id irrito eventu tentassent, tandem ad reprehensionem illius descendisse : « Postquam per adulationem non potuerunt eum « ad suas partes trahere, atrocibus et minacibus « verbis terrent, ut dicerent, quod volebant, et « confiteretur se esse Christum. »

3. — S. Thomas Pharisæis hisce illos assimilat, qui spiritualis animarum profectui sese opponunt : « Similes istis sunt invidi, animarum profectum « impedientes, qui dicunt videntibus, nolite vi- « dere. »

4. — S. Gregorius, *in Catena,* stabilitatem S. Joannis hisce verbis admiratur. « Cum perversa « mente requiritur, a bonitatis suæ studio non « mutatur, sed verbis invidiæ, prædicamenta re- » spondit vitæ. »

Versus 26.

Respondit eis Joannes dicens : Ego baptizo in aqua ; medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis.

Ego baptizo in aqua.

1. — « Hoc est, corpus abluo, » inquit Albertus Magnus, qui Glossam quamdam citat, dicentem : « Ne imputetur, quod ago, audaciæ, quia corpora « abluo aqua, non autem fero peccata. » Dionysius Carthusianus eodem modo responsionem istam explicat : « *Ego baptizo in aqua,* id est, exterius « lavo corpora vestra, non intus purgo a culpa, nec « gratiam præsto. » S. Thomas, *in Joann.,* ait : « Quasi dicat : Non debetis mirari, si ego, qui non « sum Christus, nec Elias, nec Propheta, baptizo; « quia baptismus meus non est completivus, sed « imperfectus : nam ad perfectionem baptismi exi- « gitur lotio corporis et animæ, et corpus quidem « secundum naturam lavatur aqua, anima vero non « nisi spiritu. *Ego baptizo in aqua,* id est, corpore « lavo corpus, veniet autem alius, qui perfecte « baptizabit scilicet in aqua et Spiritu Sancto. »

2. — Toletus scribit, S. Joannem justificare se voluisse, dicendo, quod baptizet tanquam Præcursor Messiæ, inter ipsos præsentis, tametsi ipsi eum non cognoscebant : « Ac si dixisset : Recte cogitatis « baptismum futurum tempore Christi, et ad eum, « et ejus Præcursorem tantum pertinere, sed non « est quod me accusetis, quia si baptizo, Christus « jam adest, et hunc ego præcurro, et ostendo « vobis. » Porro lavacrum istud, quod Baptista ministrabat, a lege quidem ordinatum non erat, bene tamen ab aliquo, qui lege superior sit, id est, per instinctum, impulsum, et speciale Dei præceptum; unde Salvator noster, prout Toletus, in cap. XXI, 24, *Matthæi,* advertit, Hebraismi sapientibus quæstionem quamdam proponit : « *Interrogabo* « *vos et ego unum sermonem : Baptismus Joannis unde* « *erat? e cælo? an ex hominibus?* Non dixit : an ex « lege, » inquit Toletus, « quia certa res erat non « esse secundum legem, sed ex particulari Dei « mandato. »

3. — In hac quoque responsione S. Joannis humilitas et modestia mire relucet, quia cum se excusare posset dicendo, Filium Dei hoc baptismi mi-

nisterium sibi præcepisse, siquidem ut S. Bonaventura ait : « Erat in præparationem ab baptismum « Christi, non in remedium ; » nihilominus responsionem in suum favorem retorquere noluit, ad denotandum, quod virtus anima, Redemptorem suum invitari volentis, consistit in eo, quod injurias minime graviter ferat : *Cum malediceretur, non maledicebat.* Lucas Brugensis ait : « Arrogantibus « modeste simul et apposite respondet. » S. Cyrillus dicit : « Æquo animo fert increpantes, » nimirum dignum se ejus Præcursorem probare voluit; de quo, Isaias, XLII, 1, 3, vaticinatus fuerat : *Nec audietur vox ejus foris, calamum quassatum non conteret, et linum fumigans non extinguet.*

Medius autem vestrum stetit.

4. — Salmeron verbum *stetit,* in tempore præsenti intelligendum esse dicit, ut idem sit, quod *stat;* citatque auctoritatem S. Cypriani et S. Ambrosii idem dicentium. Quod Toletus quoque confirmat, citans insuper S. Hieronymum. Nimirum ad illum textum Deuteron., XVIII, 18, alludebat, ubi Hebræus legislator Messiæ adventum in spiritu prophetico prævidens, ex ore ipsiusmet Dei dicit : *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, similem tui.* Vere admirabilis est illa, nunquam errans Dei providentia, quæ per infinitæ sapientiæ suæ prodromos bona e malis elicere novit ; siquidem ex malignitate et invidia Pharisaica, clarissimum et manifestissimum adventus; imo præsentiæ suæ personalis testimonium deducit; accidit enim quod legati cum hac responsione Jerosolymam redeuntes, coram summis Sacerdotibus, et principibus synagogæ, ex ore adeo veridico viri cujusdam in hac occasione tantopere æstimati : Messiam jam de facto venisse annuntiarent. Quæ occasio opportunior esse nequaquam poterat : *Sermo opportunus est optimus, Pr.* XV, 23 : siquidem Præcursor, ut huic tam violentæ apud se factæ instantiæ responderet, ad hanc veritatem manifestandam rogatus, imo coactus fuit. Unde Albertus Magnus ait : « Ecce temporis « opportunitas, non enim levitate verborum et « animi ultro testificatus est, sed in tempore requi- « sitionis, quando utile fuit. »

5. — Quoad sensum litteralem, hisce verbis dicere voluit, quod Messias ab illis quæsitus, publice inter illos conversaretur : *In terris visus est, et cum hominibus conversatus est. Bar.,* III, 3 ; quasi diceret, ut Lucas Brugensis ait : « Conversatur vobiscum, « habitat inter vos, intrat et exit, ut alia Scriptura « loquitur, agit vobiscum jam ab annis pluribus. » Toletus ait : « Conversatur vobiscum ut unus ex « vobis; non est in abscondito; » citatque illum Isaiæ textum, XII, 6 : *Magnus in medio tui sanctus Israel.* Salmeron Joannem ad communem vitam alludere voluisse dicit, quam Joannes ducebat : « Dicitur medius inter Judæos, quod communem « vitam ageret Deus et homo. » Euthymius Christum se velut personam popularem et vilem, medias inter turbas miscuisse dicit, ut prædicationem S. Joannes auscultaret : « Eo enim tempore Christus « immixtus erat populo, nam quasi unus e vulgo « veniebat ad baptismum, quod divina revelatione « Joanni innotuerat. »

6. — In sensu vero mystico, inquit Salmeron : « Medius Dei et hominum mediator, in medio « Ecclesiæ existens, secundum deitatem in medio « est divinarum; medius etiam, quia sæpe veniebat « ad audiendum Joannem inter alios. » Albertus Magnus ait : « Quia medius inter Deum et homines; « vel medius, quia se omnibus prope positis et « propinquis exhibet ad usum. »

7. — Verum enimvero populus Christianus præ cunctis aliis hominibus gravisus est specialissimo hoc privilegio stabiliter ad finem usque sæculorum Filii Dei in Eucharistiæ Sacramento existentis præsentia perfruendi : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi, Matt.,* XXVIII, 20, quod longe plus est, quam dicere, *medius stetit ;* neque enim dari potest unio, quæ illa major existat, *Medius nostrum stat,* cum tanta sui communicatione, ob id expresse communio appellatur : *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo, Joann.,* V, 71, et ideo anima, quæ cum dispositione debita ad divinum hunc panem accedit, cum Apostolo, *Gal.,* II, 20, jure merito dicere potest : *Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus.* S. Bernardus de natura et dignitate divini amoris tractans, ita scribit : « Manducat et bibit corpus et « sanguinem Redemptoris sui, manna cœleste, « panem sapientiæ, et manducans transformatur in « naturam cibi, quem manducavit; corpus enim « Christi manducare, nihil aliud est, quam corpus « Christi effici. » S. Thomas, qui præ quovis alio erga Angelicum hunc panem devotissimus fuit, deque eodem altissime scribit, in quodam opusculo suo, quod hanc unionem attinet, hæc verba habet. « Cum datur in cibum, non datur ad separationem « aliquam, sed ad omnimodam unionem : uniuntur « enim in unitate corporis, cibus et sumens. » Sanctus Dionysius Areopagita communioni sacramentali ingeniosum quoddam epithetum attribuit; dum illam *spiritualem insitionem* appellat; insitio enim efficit ut arbor illa, cui altera inseritur, communicetur natura et fructus arboris insertæ, id quod in sacra communione pariter accidit. Si igitur huic sacratissimæ inferamur viti, divinorum participes efficiemur. Ecclesia dicit : « Deus, qui nos per « hujus sacrificii veneranda commercia, unius « summæ divinitatis participes effecisti. » Enimvero Salvatoris monitum est, ut ad imitationem Patris nostri, qui in cœlis est, perfecti esse studeamus : *Estote perfecti, sicut et Pater vester cœlestis perfectus est, Matth.,* V, 48; et quidem prima facie

videri posset admodum difficile, imo impossibile esse, ut consilium istud exequamur, aut in praxim redigamus : ex alia vero parte nequaquam est credibile, quod Salvator noster nos ad aliquid conandum hortetur et invitet, quod virtute et capacitate nostra superius sit, eamque transcendat. Quonam igitur modo ad tam sublime sanctitatis et perfectionis fastigium pertingere quis poterit? Modus hic facillimus est, hoc enim assequemur, si nos pane hoc Eucharistico, qui Filius Dei est, nutriamus, si enim revera ita est, uti est verissimum, quod qui hunc divinum panem manducat, unum et idem cum ipso fiat : *In me manet, et ego in illo; qui manducat me, et ipse vivet propter me;* per necessariam inde consequentiam deducitur, quod efficiamur quoque perfecti, sicut Pater ejus cœlestis, quia anima talis vere dicere potest, quo Christum vere in se habeat, *vivit in me Christus,* qui cum Patre æqualiter perfectus est, utpote secunda sacrosanctæ illius Triadis persona. *Verbum caro factum est,* inquit S. Joannes, *et habitavit in nobis;* non dicit : *Inter nos,* vel *Nobiscum,* quoad conversationem externam; vel *Nobiscum,* quoad conversationem internam; sed *in nobis* per unionem sacramentalem, quæ a sanctis Patribus « Extensio Incarnationis » appellatur. *Membra sumus corporis ejus,* inquit sanctus Apostolus ad Ephesios, v, 30, *de carne ejus, et de ossibus ejus;* « ut non tantum, » ut ait Chrysostomus, « per charitatem hoc fiamus, « verum et ipsa re in illam misceamur carnem. » S. Hilarius, lib. VIII, *de Trin.,* postquam veritatem corporis et sanguinis Redemptoris in Eucharistia multis argumentis ostendisset, de eadem sacrosancta carne et sanguine demum subjungit, dicens : « Hæc « accepta atque hausta id efficiunt, ut et nos in « Christo, et Christus in nobis sit; est ergo in nobis « ipse per carnem, et sumus in eo, dum secum hoc, « quod nos sumus, in Deo est : quod autem in nobis « naturalis hæc unitas sit, ita ipse testatus est : qui « edit carnem meam, et bibit sanguinem meum, in « me manet, et ego in illo. » S. Cyrillus Hierosolymitanus illos, qui communicant, consanguineos Christi appellat : « Concorporei, et ut ita dicam, « consanguinei Christi facti estis. » Et paulo post subjungit, quod Christum intra nos portemus : « Efficimur Christiferi, hoc est, Christum in corpo- « ribus nostris ferentes, cum corpus ejus et sangui- « nem in membra nostra recipimus » impleturque in nobis quod Petrus ait : *Divinæ consortes facti naturæ.*

Quem vos nescitis.

8. — Hæc præsentia et unio corporis Christi cum anima et corpore nostro, fortiter nos obligat, ut erga tantum thesaurum, summam reverentiam, devotionem, et gratitudinem exhibeamus : *Neque enim est, aut fuit aliquando tam grandis natio, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut adest nobis Deus noster,* dicebat olim populus Hebræorum, *Deut.,* IV, 7, cum tamen revera et in substantia actualis illa Dei in populo suo præsentia, nihil aliud fuerit, quam Dei in ligno seu arca assistentia, quæ nullam cum Sacramento corporis Christi habet proportionem; et tamen ad infinitum hoc beneficium tam parum nos reflectimus, nosque adeo frigide gratos exhibemus. Quod si forte dixeris, divinitatem sub accidentium Eucharisticorum velo occultam delitescere, et absconditam, ideoque jure merito dicere nos posse : *Nescimus.* Respondeo, quod fides ad divinitatem illam, sub velo illo conspiciendam, lynceos oculos habere debeat; imo divinitatem in hoc Sacramento reconditam non videri, beneficium pariter, et gratitudinis obligationem in nobis adauget, quia, ut B. Laurentius Justinianus dicit : « Prudentissimo igitur Dei Verbum usum fuisse « consilio perspicue claret, ut se corporaliter daret « hominibus, et tamen accidentibus velatum, qua- « tenus ex præsentia nosceretur charitas, et per « operimentum visibilis formæ, humana ad ipsum « accedere valeret infirmitas. »

9. — Verum quidem est, quod Deus pro cunctis beneficiis suis debitam a nobis gratitudinem exposcat, specialissime tamen pro eo, quod in Eucharistia accipimus, gratos nos esse desiderat, et ideo illud, ut Chrysostomus, *Hom.* XXVI *in Matth.,* notat, « Eucharistiam, hoc est, gratiarum actionum nun- « cupat; » voluit enim, ut ipsummet tanti Sacramenti donum, hoc gratiarum actionis nomen secum subinferat, ut nostram gratitudinem et recognitionem tanto magis in nobis excitet. Quando sanctissimum hoc Sacramentum instituit, prout in Canone Missæ quotidie recitatur, primo omnium æterno Patri suo gratias egit : *Accepit panem, et gratias agens benedixit.* David quoque, quando mentem suam per spiritum propheticum in sacrum hunc calicem defixit, de eoque loqui incepit, autequam illius mentionem faceret, primo gratias egit, sicut et immediate post idem fecit, dicendo : *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo, vota mea Domino reddam. Ps.* CXV, 12, 13.

10. — Quod si Christus apud S. Matthæum ei, qui in ejus nomine calicem aquæ frigidæ pauperi porrigit, æternam se retributionem daturum esse promisit, quanto magis erga Deum per debitarum gratiarum et laudum tributum, grata mente recolere debemus, quod de inæstimabili sanguinis sui calice, et sacratissimo corpore suo nobis, qui pauperes et cœlestium bonorum egeni sumus, tam liberaliter et munifice prospexerit : *Edent pauperes et saturabuntur,* inquit David, *Ps.* XXI, 27, cum hoc tamen onere : *Laudabunt Dominum, et requirent eum;* sive *reminiscentur.* Vere non est hic calix aquæ frigidæ, quia teste Concilio Tridentino, in hoc

Sacramento *divitias gloriæ suæ effudit;* unde S. Bernardus ait : « Non est hic calix aquæ frigidæ, « sed calix inebrians, quam præclarus. »

11. — Nulla Deo cura fuit, ut in arca virga Moysis conservaretur, quæ tot portenta patraverat, populumque Dei a dura Ægypti servitute in libertatem asseruerat, neque ut in ea asservaretur aqua, quæ tot annis e duro silice seu petra scaturierat, vel conturnices, quas de cœlo depluerat, sed solum manna asservari voluit, quod hujus panis Angelorum symbolum erat, ut ostendat, quantum sibi curæ sit, ut beneficii hujus et doni infiniti nunquam non memores simus; nam tametsi alias idem manna ex una tantum die in alteram conservatum putrefieri consueverit, illud tamen in arca prædicta per sæcula illæsum manere voluit, ut nostram in nobis gratitudinem continuo excitaret (*omnia in figura contingebant illis*) quasi dicere vellet : Tametsi omnium bonorum, quæ a pia Dei dextra accepistis, memoriam amiseritis, hujus tamen beneficii jugis memoria deponenda nunquam erit; atque ideo quovis tempore et in omni loco ad finem usque sæculi publice vult esse hoc Sacramentum omnium oculis expositum : *Ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, Matth.*, XXVIII, 20. Adhæc sancta Mater Ecclesia non sine peculiari mysterio, priusquam divinum hunc panem consecret, nos in Præfatione ad gratiarum actionem invitat per sacerdotem dicentem : « Gratias agamus « Domino Deo nostro, » respondetque per ministrum : « Dignum et justum est; » cui demum Celebrans replicat : « Vere dignum et justum est, « æquum et salutare nos tibi semper et ubique « gratias agere, etc. » ideo quoque Apostolus de sacrosancto Christi corpore in nobis recepto, loquens, *Cor.*, VI, 20, prius dicit : *Glorificate*, et postea subjungit : *Et portate Deum in corpore vestro.* Vultisne signum aliquod evidens unde post sumptam communionem sacram, Christi in anima nostra præsentiam clare agnoscere possimus? Audite idipsum ab ipsomet Christo, qui dicit, *Joan.*, VI, 57 : *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo*; in quibus verbis illa præcipue notanda sunt : *In me manet;* illis namque insinuatur, quod, si nos post sumptam communionem totaliter in Deum absorpti, devotisque meditationibus intenti, tanti hospitis majestatem, tanti doni singularitatem, infinitumque tanti thesauri, quem in cordis nostri ærarium reclusimus, valorem meditantes steterimus, simulque eodem tempore per humilitatis, reverentiæ et gratitudinis affectus nos ei obsequiosos exhibuerimus, clarum id signum futurum sit, unde agnoscere possumus, quod Deus quoque ad benefaciendum nobis intentus sit, stabiliterque in anima nostra permaneat. *Et ego in eo.* Unde sanctus August., *tract.* 17. *in Joann.*, scribit : « Signum quia manducat et bibit, hoc est, si « manet et manetur, et habitat et inhabitatur, si « hæret ut non deseratur, » adeo ut vero nobis dici possit : *Medius vestrum stat, quem vos nescitis;* secus enim si fiat, manifestum signum est, quod corporaliter tantum in nobis sit, non vero spiritualiter.

12. — Rupertus Abbas *in Joan.* super illa verba : *Quem vos nescitis,* ita scribit : « Quem scire expedit, « quem quærere oportet, quem invenisse prodest, « in quem credere salus est. »

13. — Lucas Brugensis S. Joannem dicere voluisse existimat, quod tametsi tanto tempore cum ipsis conversatus fuerit, ipsi tamen eum nondum, quis vel qualis sit, agnoverint : « Vos adhuc nescitis, « nondum novistis quis sit; facie vidisse potuistis, « sed nescitis cujus dignitatis et conditionis sit, « gerit enim adhuc se ut plebeium et humilem, « nondum ei visum est, seipsum manifestare, et « vim ac magnitudinem suam exserere; » id quod Baptista dixit, priusquam Christus se per miracula, et discipulorum suum sequelam manifestaret : « Pridie nimirum ejus diei, quo a jejunio et tenta- « tionibus deseruit desertum, nam pridie hujus « legationis vidit Jesum venientem ad se, et ait : « *Ecce Agnus Dei.* »

14. — S. Thomas hanc, quam Baptista de Judæis allegat ignorantiam, in alio sensu declarat, dum ait : *Nescitis,* « id est, hoc quod Deus factus « est homo, capere non potestis. Item nescitis, « quam magnus sit secundum naturam divinam, « quæ in eo latebat, quem vos nescitis; in mundo « erat, et mundus eum non cognovit; lux in « tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehende- « runt. »

Versus 27.

Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est, cujus ego non sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti.

Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est.

1. — Postquam S. Joannes se humilitatem suam non ignorare demonstrasset, nunc quoque Dei se lumine præditum esse ostendit. Nam ut Clemens Alexandrinus, lib. III *Pædag.* ait : « Est disciplina- « rum pulcherrima ac maxima seipsum nosse; si « quis enim seipsum novit, Deum cognoscit. » Nos quoque si in perfecta nostri ipsius notitia exercuerimus, nobis ipsius frequenter dicendo : *Tu quis es?* ad Deum quoque cognoscendum magis magisque illuminabimur. *Ipse est, qui post me,* etc. Sapiens in *Proverbiis*, V, 1, dicit : *Numquid non sapientia clamitat, et dat vocem suam?* Sed quosnam invitat? num forte viros sapientes, eloquentes, magnaque litteratura præditos ad se evocat? minime; sed sequitur : *Intelligite parvuli;* humiles igitur ad ejus intelligen-

tiam elevantur, hi sunt quibus altissima et imperscrutabilia mysteria sua revelat.

Cujus ego non sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti.

2. — Euthymius in persona Baptistæ dicit : « Neque inter postremos ejus servos numerari « mereor, propter magnitudinem consideratæ in « eo divinitatis, postremis namque ministris aptari « solent hujusmodi ministeria. »

3. — S. Thomas quoque idem dicit, nimirum quod solvere calceamenta omnium sit ministeriorum infimum : « Est minimum obsequium, » inquit, « quod hominibus fieri potest. Ex quo patet, quod « Joannes multum accesserat ad Dei cognitionem, « in quantum ex consideratione infinitæ magnitu- « dinis Dei, se totaliter vilipendebat, et nihil se « esse dicebat. » Dionysius Carthusianus *in Joan.* similem inde moralitatem deducit, cum ait : « Noverat quod homo tanto sit coram Deo subli- « mior, quanto in oculis propriis fuerit vilior. » S. Cyrillus Alexandrinus S. Joannem se non tantum indignum censuisse scribit, qui ejus præcursor esset, verum etiam ne quidem qui servi nomen mereretur : « Tanto me intervallo superat, ut ne « servi loco dignum me apud ipsum reputem. » Verum enimvero, quia infallibilis est illa Christi promissio : *Qui se humiliat, exaltabitur* : ideo ut Chrysostomus, *hom.* XXXVIII *ad pop.*, ait : « Manum, « quam calceamentorum dixit indignam, hanc super « caput suum Christus attraxit, quando ad baptis- « mum Joannis verticem inclinavit. » Verumtamen difficultas hoc loco exsurgit; cum enim Joannes se vocem Verbi dixerit : *Ego vox clamantis*, vox autem in ore sit eam formantis, quomodo igitur se indignum, qui manus suas pedibus ejus admoveret, dicere potuit? Ecce tibi hujus rei mysterium : nimirum ad sublimiora cœli dona conservanda opus est, ut quis in terra, id est, in humilitate, suique ipsius contemptu valde profundus sit. « Mystice per calcea- « menta, » inquit Dionysius Carthusianus, « intel- « ligitur Christi humanitas a Verbo induta, per « pedem divinitas humanitate tecta, per corrigiam « vero unio utriusque, Joannes ergo non fuit dignus « corrigiam calceamentorum pedis Christi solvere, « quia non potuit perfecte incarnationis mysterium, « seu modum hypostaticæ unionis humanæ naturæ « cum Verbo explicare, imo hoc excedit intellec- « tum non solum omnium viatorum, sed et Angeli- « corum spirituum. »

4. — Albertus Magnus postquam Joannem jure merito se indignum censuisse dixit, qui calceamentum Christi solveret : « Quia nullus sanctorum « sufficit ad minimi obsequii sui condignam ido- « neitatem, » mox aliam expositionem, illi, quam Carthusianus supra dederat, similem prosequitur, dum ait ; « Aliter exponitur, quod calceamentum « Christi fuit humanitas, pes autem deitas, corrigia « fuit unio; » indeque eamdem consequentiam deducit, scilicet quod S. Joannes dicere voluerit, se indignum esse, qui mysterium adeo sublime, quale Christi incarnatio erat, investigaret.

Additio.

a. — *Cujus non sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti.* Joannes se indignum professus quod solveret corrigiam calceamentorum ejus, dignus factus est, non tantum veniendi ad calceamentum Christi, sed etiam ad verticem ejus, quanto enim quis se humiliat, tanto magis exaltatur. *Humiliavit semetipsum Dominus noster Jesus Christus usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus exaltavit illum,* inquit Apostolus, *ad Philip.*, II, 8.

S. Bernardinus Senensis, ad illa se cantici Mariæ verba reflectens : *Respexit humilitatem ancillæ suæ,* inquit : « Non ait, respexit potentiam, quia *Domi-* « *nus deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles.* « Neque inquit : Respexit sapientiam, quia *stultam* « *fecit Dominus sapientiam hujus mundi.* Non deni- « que ait : Quia respexit virginitatem, sed *humili-* « *tatem,* quia inveniuntur et fatuæ virgines; proinde « Bernardus ait : Etsi et virginitate placuit, tamen « ex humilitate concepit. »

Abraham considerate, a Deo electum in omnium credentium patriarcham et Patrem; imo ita a Deo dilectum, ut aliquando ipsemet Dominus ex nimio in Abrahamum affectu dixerit : *Ego sum Deus Abraham; num celare potero Abraham quæ gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam, et benedicendæ sint in ipso omnes nationes terræ? Gen.*, XVIII, 17. Sed quod tandem assignabimus tantæ exaltationis meritum? Frustra id inquirimus alibi, quam in stabili humilitatis ejus fundamento : *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, et cinis.* Ecce vobis quos de se fecerit conceptus, quando ad divinorum secretorum participationem admissus est. Quam abyssalem Patriarchæ hujus exinanitionem obstupescens, S. Ambrosius dicit : Hac humilitate Abraham pater fidei nuncupatus est, qui cum divino participaretur alloquio, terram se esse dicebat et limum. *Enar. in Ps.* CXVIII.

S. Petrus, postquam, per obedientiam verbis cœlestis Magistri sui exhibitam, retia extendens, copiosam cœpisset piscium multitudinem, mox se ad ejus pedes prosternens, dixit : *Exi a me, quia homo peccator sum*; quasi diceret, inquit Lucas Brugensis : « Meam agnosco vilitatem, dum tua se mihi manifestat celsitudo. » Respondit autem ei Dominus : *Ex hoc jam eris homines capiens.* Quibus verbis, ex mente Divi Chrysostomi, illum Ecclesiæ suæ caput declarabat.

S. Paulus in omnibus illustrissimis actionibus suis humiliavit se; tantum nimirum ut D. Chrysostomus dicere non dubitet : « Scire cupis quis vere sit

« humilis? Paulum respice qui vere humilis erat; « Paulum Doctorem orbis terrarum, vas electionis, « portum tranquillum, turrim inconcussam, qui « modico cum esset corpore, totum orbem terra- « rum circuivit, et quasi alatus esset, illum percur- « rit. Cerne illum modeste ac humiliter sentientem « de se, idiotam, et philosophum, et egenum, et « divinum, qui labores innumeros exanthlarat, qui « mille trophæa adversus diabolum erexerat; qui « prædicabat ac dicebat : *Gratia ejus in me vacua « non fuit, sed plus omnibus laboravi;* qui carceres « sustinuit et plagas, et verbera; qui orbem terra- « rum epistolis venatus est; qui cœlesti voce voca- « tus est, ille humilis erat, cum diceret : *Ego sum « minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari « Apostolus.* » Quis autem est qui non consideret, qualiter in tantæ humilitatis præmium, qua se Apostoli titulo indignum reputabat, illa falli nescia divina Providentia disposuerit ut per antonomasiam vocaretur Apostolus? Verum est enim hoc æternæ Veritatis verbum : *Qui se humiliat exaltabitur.* Ad quem textum alludens S. Antonius de Padua parabolam illam adducit a Salvatore de convivio nuptiali propositam, cujus convivis Salvator suasit ut se in ultimum locum reponerent, ut ad primum locum promoveri mererentur. Dicit enim : « Re- « cumbe in novissimo loco, nulli te præferens, « indigniorem te cæteris reputa, et tunc audies : « *Amice, ascende superius.* Ex humilitate amicum te « recognoscit qui ex præsumptione te postposuit. »

Versus 28.

Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.

1. — Circumstantia illa loci, quam Evangelista allegat, mysterio non vacat, ut S. Cyrillus Alex. his verbis indicat : « Ut accurate diligenterque factam « esse narrationem significet; solemus enim, cum « de rebus magnis facienda est narratio, etiam « meminisse locorum, in quibus eas fieri conti- « git. »

2. — Albertus Magnus per adductam sancti Joannis Chrysostomi auctoritatem, permagni interfuisse dicit, ut loci exacta haberetur notitia, in quo hæc omnia acciderant, ut nimirum id non in angulo quodam accidisse constaret, sed in loco publico, et in conspectu multorum, in tali videlicet loco, ad quem ex omnibus partibus homines ad Baptistæ prædicationem audiendam concurrere solebant. Secunda autem ratio, quam adducit, est : « Quia paulo ante factum est; et si quis dubitaret, « poterat requirere ab hominibus ibi manentibus. « Tertia causa mystica est : Quia Bethania domus « obedientiæ interpretatur, quæ quia respicit omne « præceptum, necessaria est baptizatis, quia ipsa « est perfecta justitia, sicut veniens Christus ad « baptismum dicit, *Matth.*, III, 15 : *Sine modo, sic « enim decet nos implere omnem justitiam.* »

DOMINICA QUARTA ADVENTUS

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. III, VERS. 1-5

1. Anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Iturææ, et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinæ tetrarcha.

2. Sub principibus Sacerdotum Anna et Caipha : factum est verbum Domini super Joannem, Zachariæ filium, in deserto.

3. Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.

4. Sicut scriptum est in libro sermonum Isaiæ Prophætæ : Vox clamantis in deserto : Parate viam Domini; rectas facite semitas ejus.

5. Omnis vallis implebitur : et omnis mons et collis humiliabitur : et erunt prava in directa, et aspera in vias planas. Et videbit omnis caro salutare Dei.

Versus 1.

Anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Iturææ, et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinæ tetrarcha.

1. — Cardinalis Toletus, *in Luc.*, Evangelistam per superioris luminis instinctum, tempus, Principes et provincias, quibus imperabant, diligenter et punctualiter descripsisse notat, ad Messiæ comprobandum adventum, majoremque historiæ suæ fidem conciliandam. Id quoque Salmeron, tom. IV, tr. II, pariter advertit, dum ait : « Notatur tempus « missionis Joannis a tot Regibus atque Princi- « pibus, quoniam tempus ac ætas Baptistæ in tem-

« pus Christi etiam atque ætatem incurrebat, atque « ideo tempus missionis Joannis Baptistæ idem « prorsus erat cum illo Christi, ex quo salus mundi « profecta est. » Qui tamen alias quoque hujus tam accuratæ descriptionis causas adducit, nimirum ut denotetur legitima Christi ætas ad prædicandum et docendum usurpata, quæ erat tribus mensibus minor ætate sancti Joannis, ætas scilicet annorum triginta. Præterea per horum Principum nominationem, in bonorum vel pravorum motuum sæculi illius cognitionem devenitur : tales enim subditi esse solent, quales illorum sunt Principes : *Secundum judicem, sic et ministri ejus : et qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea. Eccli.* x, 2. Tempus quoque a Regibus et Sacerdotibus desumitur, quia Messias Rex pariter et Sacerdos futurus erat. Denique dicit idem Salmeron, imperium Gentilium recensetur ut unitum, Judæorum vero ut divisum et dispersum, ad denotandum vicinam horum dispersionem, vicinamque gentium reductionem et unionem ad Christum, ut verificetur Danielis, adventum ejus vaticinantis, oraculum.

2. — In sensu vero mystico, dicit idem Auctor, notari in hisce Principibus potest status miserabilis, in quo mundus tempore adventus Filii Dei erat : « Describit Evangelista secundum spiritum, statum « mundi, qualis eo tempore sub diabolo, diversisque « ejus ministris ac satellitibus, qui sunt maligni « spiritus, extiterit, ut jam morbi gravitate cognita « medico Christo opus esse intelligamus. » Etenim in Tiberio Satanas, in Pontio Pilato hypocrisis, in Herode vana gloria, in Philippo superbia, in Lysania ingens ad delicias et voluptates affectus adnotatur. Hi autem omnes sub Annæ et Caiphæ sacerdotio vivebant, nec sine mysterio : « Nam Annas humi- « lians vel affligens exponitur, atque hic est spiritus « ducens ad vitia carnis ; Caiphas declaratur sagax, « vel investigans, vel ore vomens, et hic est spiritus « trahens ad vitia spiritualia, astutiis, ad inventio- « nibus et fraudibus ; ad vomitumque, id est, ad « cupiditates disponens carnis ; nam peccata spiri- « tualia vitiis carnis plectuntur : talis ergo erat « hujus mundi status et conditio, atque utinam « nunc nostra culpa non sit deterior. » Bernardus, *Serm.* I, *de Adv.*, infelicitatem quoque hujus sæculi his verbis ponderat : « Lux divinæ notitiæ parva « admodum erat, et abundante iniquitate fervor « refrigerat charitatis ; » adducitque illum Apostoli textum ad Galat., IV, 4 : *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum,* « nimirum pleni- « tudo et abundantia temporalium, oblivionem et « inopiam fecerat æternorum ; opportune ergo tunc « advenit æternitas, quando magis temporalitas « prævalebat. » Adimpletum tunc fuit, quod in Apostolo, *Rom.*, V, 20, 21, legimus : *Ubi abundavit delictum, superabundavit gratia, ut sicut regnavit peccatum in mortem, ita et gratia regnet per justitiam in vitam æternam per Jesum Christum Dominum nostrum.* Didacus Stella, *in Luc.*, ait : « In principibus « mundi dominabatur tyrannis, in sacerdotibus « simonia, universus orbis ita perditus erat, ut jam « fere in præcipitium inferni abiret ; » ac tandem in hisce verbis divinam admiratur pietatem ; « In « majoribus necessitatibus nunquam obliviscitur « nostri, etiamsi nos tali auxilio simus indigni. »

3. — Lyranus super hunc Evangelii textum, Romanos ad deprimendam Judæorum potentiam, omnemque illis adimendam seditionis et rebellionis occasionem, regnum illis ademisse, illudque in plura dominia divisisse dicit, id quod manifestum vicini Messiæ indicium erat, quando nimirum sceptrum a Juda ablatum erat : « In Judææ regno per « quartam partem multi principabantur, voce enim « nostri Redemptoris dicitur : *Omne regnum in se* « *divisum desolabitur :* liquet ergo, quod ad finem « regni pervenerat, quæ tot Regibus divisa subja- « cebat ; » ait Gregorius, *Hom.* XX *in Evang.* Lucas Brugensis aliam quamdam observationem adducit, dum ait : « In tanta Judaici regni scissura, quanta « hic describitur, dominantibus ubique alienigenis, « opportunus erat Christi nativi Regis adventus, » tantoque majorem in populo hoc ad ipsi occurendum, digneque illum recipiendum occasionem reperire poterat quanto a Romanis acerbius angariabatur. « Terrenum regnum et sacerdotium, » inquit Jansenius, *Concord.* XV, « apud Judæos male « habebatur, nunquam etenim ad percipienda « cœlestia magis capaces sumus, quam ubi terrena « omnia adversa cadunt. *Imple facies eorum igno-* « *minia, et quærent nomen tuum Domine.* » *Ps.* LXXXII, 17.

4. — Lucas Brugensis circa illam dictionem *Anno*, notat, annum hunc valde fuisse fortunatum atque felicem, ita namque etiam a Propheta Evangelico appellatus fuit : *Anno quem vocat placabilem, et acceptabilem, Isaiæ,* LXI, 2. Sciendum quoque est, scopum Evangelistæ fuisse ætatem referre, in qua Salvator prædicandi officium exorsus fuit, quæ fuit XXIX annorum completorum : cumque jam trigesimum ætatis annum ingressus fuisset, sanctum Joannem protinus velut prodromum et præcursorem præmisit, ut is prædicationem proximam, et in foribus esse populo annuntiaret. Didacus Stella, *in Luc.*, proinde ait : « Juniorem ætatem neque « Prælati officium postulat, neque prædicationis « munus decet. » Et quidem tametsi tam Baptista, quam Christus diu ante prædictam ætatem prædicare potuisset, verumtamen, inquit Didacus Stella : « In hoc quidem ambitionem hujus temporis ado- « lescentium reprehendit, et docet, prædicationis « Evangelicæ munus nonnisi perfectis hominibus « committendum. » Considerandum quoque est egregium exemplum, quod Verbum æternum, ipsaque Sapientia Patris, de qua scribitur : *Verba vitæ*

æternæ habes, nobis post se reliquit : nam tametsi in terram descenderit pro hominum salute, quæ principaliter Verbo Dei mediante consummatur, nihilominus adusque trigesimum ætatis annum, altum silentium servare voluit.

Additiones.

a. — *Anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris,* etc. Cardinalis Toletus, *in Lucam,* optime in hisce Principibus, miserabilem mundi conditionem, summamque Dei notat conniventiam, conditionem, inquam, et statum mundi in quo tempore adventus Filii Dei erat. Didacus Stella, *in Lucam,* eumdem mundi statum describens ait : « In Principibus « mundi dominabatur tyrannis; in Sacerdotibus, « simonia; universus orbis ita perditus erat, ut jam « fere in præcipitium inferni abiret. » Ac tandem hisce verbis divinam admiratur pietatem : « In « majoribus, » inquit, « necessitatibus, nunquam « obliviscitur nostri, etiamsi nos tali auxilio simus « indigni. » Sic enim misericordia Dei variis utitur modis, ut nos ad se trahat, et peccatores quantumvis pessimos convertat.

Hujus divinæ erga peccatores sollicitudinis, specimen habemus, a primo generis exordio. Vix enim divinum præceptum transgressus Adamus, æternæ mortis reus factus fuerat, cum ecce Deus in Paradiso terrestri, post meridiem, deambulans, conspectus fuit, velut si quispiam in fervidissimæ æstatis ardore suavem ventum, refrigerii causa sectetur : *Cum audisset vocem Domini Dei deambulantis, in Paradiso, ad auram, post meridiem.* S. Basilius, super illa verba Psalmi CXIV, 5 : *Deus noster miseretur*, nostram ex tantæ felicitatis statu ruinam deplorans, inquit : « In Paradisi statione nobilitati « eramus, et ob ruinam postea inglorii et humiles « facti sumus. Deus noster miserebatur nostri, ani- « madvertens quales ex qualibus facti simus. Idcirco « et Adam misericordiæ voce revocabat dicens : « Adam, ubi es? » Diligentem illam transgressionis Adami et Evæ fecit, non ad judicandum illos, sed ut eosdem ad proprii erroris agnitionem perductos, ad ejus implorandam clementiam instigaret. Ita enim docet S. Gregorius Magnus, inquiens : « Ad « hoc quippe requisiti fuerant, ut peccatum, quod « transgrediendo commiserant, confitendo dele- « rent; unde et serpens ille persuasor, qui non « erat revocandus ad veniam, non est de culpa « requisitus. »

Quod si hoc loco Deum ideo inter Paradisi arbusta obambulasse diceremus, ut sibi ex omnibus arboribus lignum eligeret, in quo post assumptam hanc fragilitatis nostræ carnem, pro nostra redemptione ita crucifigeretur, utique a sensu, et mente sanctæ Matris Ecclesiæ, nequicquam recederemus, siquidem hæc in hymno quodam ita canit : « De Parentis pro- « toplasti fraude factor condolens, quando pomi- « noxialis morsu in mortem corruit, ipse lignum « tunc notavit, damna ligni ut solveret. » Hugo Cardinalis ex auctoritate Glossæ horam observans, in qua Deus Paradisum obambulabat, scilicet post meridiem, ita scribit : « Unde hora nona Christus spiri- « tum emisit, qui sexta hora crucifixus fuit, ut eadem « hora restitueretur homo, qua de Paradiso est ejec- « tus. » Ad hæc quod primi parentes e paradiso proscripti sunt non tam ex impulsu justitiæ Dei quam misericordiæ, dicente S. Cyrillo : « Constituit illum « e regione Paradisi, ut videat unde exciderit, dein- « cepsque per pœnitentiam salvaretur. »

Cum Æternus Pater unicum habuerit Filium, eumque talem de quo sæpius protestatus est dicens : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit,* eumdemque Filium in patibulo crucis, in expiationem peccatorum nostrorum, et in satisfactionem, ex toto rigore justitiæ, pro omnibus nostris debitis faciendam, mori voluerit, per hoc utique infallibile dedit signum, quod pietatem nobiscum, non vero severitatem exercere velit. Quod argumentum S. Bernardinus Senensis, in sermone quodam his verbis adducit : « Quid magis « ad spem veniæ mentes erigere poterit et verisi- « milius ostendere valuit : Deum velle misereri « hominibus, quam quod Pater misericordiarum « proprio Filio suo, ut eis parceret, non pepercit? « Et ipse Filius, ut immunes et illæsi ipsi abirent, « latrociniorum ipsorum dignatus est perferre sus- « pendium? »

Bonus ille Paterfamilias sapienti consilio usus est, quando non subito enata in agro zizania eradicari voluit, utpote probe sciens, eadem zizania, per divinam longanimitatem, et patientiam, tolerata, in frumentum sæpius transmutari.

Sed si de excessivis Dei miserationibus digniorem voluerimus formare conceptum, S. Cyrillum Jerosolymitanum auscultemus, dum nobis Nabuchodonosor regem in hæc proponit verba : « Quam opinio- « nem habebis de rege Nabuchodonosor? Audistine « ex Scripturis, quod sanguinarius erat, et ferus « homo leoninam quamdam mentem habebat? « Nonne audisti illum ex sepulcris ossa regum « ejecisse? populum captivum abduxisse? regis « oculos excæcasse? Nonne audisti quod Cherubim « contrivit? sed et propitiatorium, in cujus medio « vocem edebat Deus, et velum templi conculcavit. « Thuribulum accipiens ad idolorum delubrum « transtulit; sustulit omnes oblationes, templum « funditus combussit. Quantis hic dignus erat « pœnis? Numquid non millies mori merucrat? « Vides scelerum magnitudinem? » Quisquis igitur admirabile, quod divina bonitas atque clementia, in hocce monstro convertendo adinvenit artificium, contemplari voluerit, ad varia, quibus Deus punivit, oculos suos reflectat, conjiciatque flagella, cum S. Basilio, dicente : « Convertere ad Dei clemen-

« tiam : in bestiam transmutatus est, in solitudine « degebat, flagellatus est. » Sed quo fine hæc omnia facta fuisse arbitramini ? Respondet idem sanctus Doctor : « Ut salvaretur. » Nam ut Vincentius Bellovacensis ait : « Effectus divinæ misericordiæ « est quia peccatorem multipliciter revocare cona- « tur, videlicet : corrigendo, flagellando, blan- « diendo, promittendo, vocando prædicationis vel « locutionis verbo, incitando, reclamando, et inspi- « rando interno consilio, increpando aliquo terribili « signo. » S. Laurentius Justinianus, *De triomph. Christi agon.*, c. XXIX, dicit : « Ut mutentur pecca- « tores in melius, sua illis dona communicat, blan- « ditiis afficit, muneribus ornat, premit flagellis, « terret minis, exhortationibus vocat, revocat « indulgentia, charitate trahit, quoniam non vult « peccatoris mortem, sed magis ut convertatur et « vivat. Nempe immanis non est ut in morientium « perditione lætetur, quin potius ut salventur per « pœnitentiam, hominum peccata dissimulat. »

b. — Volens Deus, ad manifestandum mundo Filium suum hominem factum uti, opera S. Joannis, septimo ætatis anno tulit eum in desertum, ad hoc ut in eo per considerationem gloriæ æternæ animum suum ad labores, imo mortem ipsam, ob veritatis defensionem futuris temporibus subeun- dam, præpararet. Multum enim ad tribulationum tolerantiam confert beatitudinis consideratio; liben- ter enim quævis adversitas toleratur, utpote quæ spe æternæ retributionis suavis esse videtur, dicente S. Paulo, *Rom.*, VIII, 18 : *Non sunt condignæ passio- nes hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revela- bitur in nobis.* S. Gregorius, lib. VIII *Moral.*, examinans ejusdem Apostoli miserias et passiones, quas ipsemet S. Paulus in Epistola II *ad Corinth.*, XI, ren- censet, concludit : « Sed quomodo remunerationis « linteo sudores tanti laboris tergat, ipse denun- « tiat, dicens : *Non sunt condignæ passiones hujus « temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in « nobis.* Dum profectum remunerationis considerat, « vile æstimat quod pene deficiens laborat. »

c. — Non sine singulari mysterio, Evangelista hic apponit omnes qui in exordio prædicationis Joannis principabantur, nam describere voluit mi- serrimum statum, ad quem respublica judaica devenerat, et ideo in extrema illius terminatione atque ultima conclusione, Herodem, Philippum et Lysaniam ponit. Nam hi tres fratres erant, filiique Herodis Idumæi. Et reipublicæ in eo stat universa- lis ruina, quod totum illius regimen inter consan- guineos et amicos sit divisum; alii namque partes horum non sequentes, ad justitiam habere aditum minime valent; ex quo advertendum quantum con- servationi reipublicæ intersit, ut judices se ab ami- citia seu parentela moveri nullo modo sinant. Quantum ab illis judicibus nascatur præjudicium, qui a passione rapi se sinunt, Abulensis his verbis insinuat, *quæst.* III, *in cap.* XXIII *Exod.* : « Conside- « randum, quod judicia plerumque detorquentur « propter passiones judicum, ut quia moventur ad « iram, vel odium, vel amorem, aut invidiam. Cum « autem ad aliquam istarum judex commotus fue- « rit, necesse est male judicare. » S. Bernardinus enumerat scopulos quatuor, ad quos justitia impin- gens submergi et naufragari solet : « Mutari a « recto affectus solet quadruplici affectione mentali « quæ sunt amor, odium, spes et timor..... Amor « affectum trahit ad suum compartialem et ami- « cum; odium ab adversa parte repellit; de dilectis « enim difficulter male sentimus, sicut de non « dilectis difficulter bene. Offendit amicus, culpa « magna æstimatur parva. Delinquit adversarius, « offensa parva sentitur magna. Servit dilectus, « super sidera exaltatur, fidelisque plenis faucibus « prædicatur. Aliter contrariæ partis, maxima præ- « stat commodo, impendit magna servitia, parvi « penditur, eique detrahitur. Ex quacumque causa « patratur crimen, pro sua partiali quilibet supplex « orat, culpam minuit, aut ipsam negat, aut pro « misericordia instat. Pars vero adverso offensam « gravat, justitiam postulat. Adest spes suæ parti « inhærens, et timor contrariam partem pavens. « judicantis intellectus his mentis turbinibus con- « quassatus, discernere verum nescit; vix vult, et « si fas est dicere, nequaquam potest. Inde conse- « quens est quod reus justificatur, innocens con- « demnatur. »

d. — Recenset sacer Evangelista, quod anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, verbum ad Joannem factum sit. Et bene præmittitur ab Evangelista, perditissi- mus tunc mundi status, moribus profligatissimus ut sub talibus præpositis, par erat, quo prædicatio Joannis opportuna videatur ad pœnitentiæ suade- lam et peccatorum remissionem. Sed quare de tanti concionatoris probitate nil ante loquitur Evan- gelista? Peridonee opinor Matthæus, et Matthæum de more imitatum Marcus, Joannis vitam asperita- tibus perstructam ad prædicationis energiam præ- fatus est. Unde quod alto silentio Lucas occultavit, Matthæus, III, 4, sic fatur : *Habebat Joannes vesti- mentum de pilis camelorum, et zonam pelliceam circa lumbos suos. Esca autem illius erant locustæ et mel sylvestrum.* Prædicator enim efficaciter persuadere volens, verbis opera adjungat necesse est; imo oportet, ut opera et exempla præcedant. Ac pro- inde Doctor gentium qui in cœlestis Paradisi aca- demia eruditus fuit, S. Timotheo discipulo suo et Episcopo Ephesino scribens, his eum verbis exhor- tatur : *Labora ut bonus miles.* Et ubi Vulgata nostra in *Epist. ad Philipp.*, IV, 3, legit : *Adjuva illos quæ mecum laboraverunt in Evangelio*, in græco legitur : *Quæ mecum concertaverunt.* Regius quoque Psaltes, in *Psalmo* CXLIX, 6, prædicationem apostolicam, qua

universus convertendus erat mundus, profligandaque idolatriæ tyrannis, ita describit : *Exaltationes Dei in gutture eorum, et gladii ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis.* Per gladios enim ancipites verbum Dei intelligitur, de quo Apostolus ait : *Gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Merito autem dicuntur gladii ancipites in manibus eorum esse, quia cum per manus opera denotentur, gladii in manibus significant verbum Dei conjunctum cum bonis operibus et virtuosis exemplis.

S. Bonaventura, *Serm.* I *in Sexag.*, seminatori Evangelico sequentia primi Psalmi verba adaptat : *Et in lege ejus meditabitur die ac nocte, et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.* Dicit igitur Seraphicus Doctor : « Primo prædicator « debet se applicare ad legem divinam, ut quod « intelligit opere compleat ; et deinde meditari in « lege ejus die ac nocte, qualiter debeat alios « instruere, quia tunc *erit tanquam lignum quod « plantatum est secus decursus aquarum, id est,* « divinarum influentiarum, *quod fructum suum « dabit in tempore suo.* Sed multi dant fructum non « suum, eo quod opera gravia et importabilia aliis « imponere ; ipsi autem nolunt ea digito movere. « Alii autem proferunt fructum non in tempore « suo, sed ante tempus, eo quod, sua auctoritate, « volunt prius docere quam discere. Et ideo ver- « bum eorum sæpe scandali et ignorantiæ et malæ « vitæ, defluit in vanum, per contemptum audien- « tium ; quia cujus vita despicitur, restat ut ejus « prædicatio contemnatur. »

Versus 2.

Factum est verbum Domini super Joannem, Zachariæ filium, in deserto.

Factum est.

1. — Salmeron verbum *factum est* considerat ; per hoc namque intimatum est, aggrediendum a Joanne prædicationis faciendæ exordium, per quam tot animas errabundas lucratus fuit, ad pœnitentiam eas reducendo. Dicitur autem : « *Factum est « verbum Domini,* non vero *dictum est,* ut innuatur « hanc prophetiam potissimum editam, non ut « discamus tantum loquamurve, at ut faciamus et « operemur, ideo non ait, dictum est verbum « Domini, sed factum est ; » idque probat per S. Jacobi Apostoli, I, 22, monitum dicentis : *Estote factores verbi, et non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.*

2. — Neque S. Lucas dicit, quod S. Joannes ultro se applicuerit ad exercendum ministerium prædicationis, tametsi se per oracula prophetica tanquam Christi præcursorem ad hoc sciret esse destinatum, quin potius expectavit, donec id sibi per divinum et expressum imperium et præceptum esset impositum. Unde Theophylactus ait : « Ut discas, illum « non temere, neque citra vocationem ad testifican- « dum Christo prosiliisse, sed divino motum spi- « ritu. » Unde Jansenius legit : « Jussio et inspi- « ratio Domini super Joannem. » In Glossa pariter legimus : « Hæc clare ostendunt, Joannem ad bap- « tismi et verbi ministerium se non ingessisse, sed « a Deo vocatum et missum esse. »

Verbum Domini.

3. — Albertus Magnus, *in Luc.*, sensum horum verborum per expositionem Glossæ declarat, dicentis : « Hoc est, vade et prædica. » Theophylactus dicit : « Per verbum, intellige Spiritum Sanctum, « vel mandatum Dei. » Toletus dicit, commissionem hanc S. Joanni datam fuisse ad prædicandum, ad ministrandum baptismum, et perhibendum divinitati Filii sui testimonium. « Jussus est a Do- « mino baptizare, et manifestare. » Circa modum autem, quo ei hæc commissio data fuit, Dionysius Carthusianus ait : « Divina jussio facta est Joanni « sive per exteriorem Angelicam apparitionem, et « allocutionem, vel per imaginariam visionem. » S. Lucas quidem non declarat, an hæc commissio ei data fuerit vigilanti, an vero dormienti ; hoc tamen certum est, inquit Dionysius Carthusianus, quod visionibus et revelationibus cœlestibus frequenter fuerit honoratus.

4. — Salmeron ex hisce verbis utilia documenta elicit pro illis, quorum munus est ad imitationem S. Joannis prædicare verbum Dei, animasque errantes ad pœnitentiam reducere : Quia « notatur « Propheta in amicitiam Dei receptus ; nam tactus « hujusmodi hominem sanctificat, juxta verbum « Domini, *Joann.*, X, 35 : *Si illos dixit Deos, ad quos « sermo Dei factus est.* » De Sapientia divina similiter, *Sap.*, VII, 27, legitur, quod *In animas sanctas se transferat, amicos Dei et prophetas constituit.* Etenim energia, doctrina et facundia evangelica corda exigit pura, munda, innocentia, et a Deo edocta et erudita, dicente Psalmista, *Psal.* XCIII, 12 : *Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum.* Filius Dei, qui ipsissima est Patris Sapientia, triginta annis tardavit, priusquam ministerium evangelicum exercere inciperet, quo tempore prius a Joanne toti mundo testimonium perhiberi voluit innocentiæ et divinitatis suæ, disposuitque insuper, ut interea temporis æternus ejus Pater voce delapsa de cœlo eum Filium suum esse, et tanquam tali promptas et expeditas aures esse porrigendas contestaretur : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Luc.*, IX, 35. Denique prius super ipsum Spiritus Sanctus in specie columbæ visibiliter requiescere debuit, non obstante, quod munus prædicandi

illius per sacras Scripturas, omniumque Prophetarum vaticinia et oracula canonizatum fuerit; unde clare deducitur, quanta cum cautela nobis munus docendi, et prædicandi aliis adeundum sit. Unde idem Salmeron ait : « Erudimur non recte prædi-« care nisi illos, quibus intus factum est verbum « Domini, et infusum in cor eorum. »

5. — S. Joannes quoque Evangelista, ut Baptistam munus illud ex semetipso nequaquam adiisse, seque huic officio ultro citroque ingessisse insinuaret, dixit : *Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes,* ut sic adimpleretur in eo, quod Apostolus, *Rom.*, x, 15, ait : *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?*

Super Joannem.

6. — S. Bonaventura, *in Luc.*, dicit, id est, super illum, « In quo est gratia, » siquidem *Joannes* idem est, quod *gratia;* idque divina sapientia, de qua scribitur : *Omnia in patientia fecisti,* ordinatissime disposuit, eo quod dandum fuerit novæ legi gratiæ principium : *Factum est verbum Domini super Joannem;* id est, ut Glossa ait, « ad Joannem, quod « quidem est, desuper sola Dei gratia, prius ope-« ratur Verbum intus, et declarat Joanni, quæ velit « ab ipso proferri, postea profert Joannes; sequitur « Verbum, intus operans, sonus vocis exterius « sonans. »

Zachariæ filium.

7. — Nominatur ab Evangelista pater, ut sciamus arborem, cui fructus iste a nobis in acceptis est grata mente referendus; de ejus genitoribus legimus : quod erant : *Incedentes in omnibus mandatis Domini, justi ambo ante Deum : qualis pater, talis filius. Luc.*, I, 6.

8. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac Dom.*, in sensu mystico ita exponit : « Joannes Prælatum « vel Prædicatorem sanctæ Ecclesiæ significat, qui « debet esse filius Zachariæ, qui interpretatur me-« moria Domini, ut semper habeat in memoria « quasi in quodam memoriali passionem Domini. »

In deserto.

9. — Nicephori opinio fuit, quam etiam S. Petrus Martyr Alexandrinus professus fuit, quod S. Joannes etiamnum puerulus in desertum se subduxerit, occasione stragis, quam Herodes impius in innocentes puerulos instituit : tunc enim S. Joannes in desertum fugisse creditur, ut illam fugeret persecutionem; finis autem principalis hujus secessus paulo superius a nobis insinuatus fuit, ex hymno, quem in ejus festo canit Ecclesia, scilicet : « Ne levi « saltem maculare vitam crimine posset; » fugit igitur ut intactam innocentiam suam conservaret; quam ab utero matris suæ, in quo a Spiritu Sancto, sanctificari meruit, contraxerat. S. Hieronymus ad Rusticum ita de eo scribit : « Joannes Baptista « sanctam habuit matrem, Pontificisque filius erat, « et tamen nec matris affectu, nec patris opibus « vincebatur, ut in domo parentum cum periculo « viveret castitatis : vivebat in eremo, et oculis « desiderantibus Christum, nihil aliud dignabatur « aspicere. »

10. — Glossa in sensu allegorico per hoc desertum Ecclesiam significari existimat : « *In deserto,* « id est, in Ecclesia, quæ prius deserta, modo « plures habet filios : Factum est ergo verbum in « deserto, ut quæ tunc erat deserta, fructum nobis « in terra germinaret. » In Theophylacto quoque sequentia verba legimus : « Quandoquidem filios « desertæ multiplicaturus erat, Ecclesiam dico ex « gentibus, magis quam ejus, quæ habet virum, « hoc est Judaicæ synagogæ. »

11. — Salmeron, *tract.* III, pulchre considerat, quod sicut lex scripta Moysi a Deo in solitudine quadam data fuerat, ita quoque in simili loco legis novæ Evangelicæ promulgationem fieri voluerit; « ut exordium novæ legis respondere lationi veteris « legis, quæ in deserto Synai data est. » Subjungit quoque aliud quoddam mysterium, dicens : « Deinde « præcursio hæc ad totum mundum pertinebat, ut « omnes crederent per illum; ut enim Christus « extra portam passus est, significans quod pro « omnibus Patri obtulit mortem, ita extra Jerusa-« lem cœpit prædicatio Joannis in deserto, quo « recte mundus designatur, qui sine Christo merum « est desertum. »

12. — Porro ratio horum verborum litteralis ab aliis expositoribus affertur, et in specie quidem a Theophylacto, quem S. Thomas in *Catena* sua citat, nimirum quia ab infantia, usque ad trigesimum ætatis annum in deserto, omnibus ignotus et absconditus commoratus fuerit : « Ut nulla suspicio « innascatur hominibus, ut gratia affinitatis ad « Christum, vel conversationis a teneris annis, talia « de ipso testaretur; unde ipse testificans dicebat : « *Ego nesciebam illum.* » Toletus quoque idem punctum tetigit, dum ait : « Cum enim esset secun-« dum carnem Christo conjunctus si conversatus « esset cum eo, et cohabitasset cum hominibus, « suspicandi occasionem accepissent, affectu carnis « illum duci, quæ suspicio ablata fuit, quando in « deserto habitans, nec videndi occasionem habue-« rat. »

13. — S. Antonius de Padua, in sensu morali, dicit : « Ubi desertum, ibi verbum Dei, » adducitque illum locum Psalmi LXII, 3, ubi dicitur : *In terra deserta, et invia, et inaquosa, sic in sancto apparui tibi :* « notantur virtutes, quæ sanctificant « hominem; et ad contemplandum Deum mentem « illuminant; terra deserta, est paupertas : invia, « id est, castitas : inaquosa, id est, abstinentia. » Salmeron in eodem sensu scribit : « Qui se propter

« Deum terrenis solatiis privant, atque in deserto « vivunt, cœlestes digni fiunt accipere consolatio- « nis afflatusque divinos. »

14. — Idem quoque aliam rationem assignat, videlicet quia in Ecclesia quoddam vitæ cremiticæ speculum esse debebat, quod imitarentur illi, qui mundum totaliter contemnentes, sese totos contemplationi dedunt. « Ex deserto prodiit, ut hac ratione « pœnitentiam agentium vitam adumbraret, et « mundum despicientium divinisque vacantium « contemplationibus. »

15. — Lucas Brugensis aliud quoddam hujus loci mysterium attingit, dicens : « Idoneum cum « quo loqueretur, et negotium reparandæ salutis « humani generis tractaret Deus. »

Additiones.

a. — *Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto.* Hoc intelligas, notanter, et non sine mysterio hic dici factum esse verbum Domini in deserto postquam jam mundo valefecerat, ut solis cœlestibus viveret. Quisquis enim Christum sequi, necnon de mysteriis cœlestibus participare desiderat, mundum perfecte contemnere, et illum ut contemnat perfecte, sola cœlestia respicere debet, uti Joannes fecit in deserto. Ecce in navi Christum sequuntur Apostoli; hoc enim perfecta Christi habet sequela, quod nullam terrenarum rerum curam admittat. Quod innuit D. Macarius, *Hom.* XLIV, dicens : « Sicut qui sunt in navi non bibunt ex « mare, neque ex eo victum sumunt, sed aliunde « important in navem, hoc modo christianorum « animæ, non a sæculo isto, sed desuper a cœlo, « cibum cœlestem capiant. » Unde quisque sapis, ubi Christum sequeris, mundum transi, de cœlestibus tibi victum et saturitatem para, uti Joannes fecit in deserto. Quisquis enim mundum perfecte contemnere cupit, sola cœlestia respiciat necesse est. S. Leo, in *secundo de Ascensione Domini sermone,* postquam nostros ad bona immortalia consideranda, invitasset oculos, in primis autem corda, tandem his nos exhortatur verbis : « Sursum vocatos animos « terrena desideria non deprimant; ad æterna « præelectos peritura non occupent, et ita a fide- « libus hæc temporalia decurrantur, ut peregrinas- « se in hac mundi valle cognoscant, in qua, etiamsi « quædam commoda blandiantur, non amplectenda « nequiter, sed transeunda sunt fortiter. » S. Bernardus, *Serm.* VII, *de modo bene vivendi,* dicit : « In « transfiguratione Domini, reprehenditur Petrus, « quod tabernaculum in monte fieri voluerit, quia « sanctis in hoc mundo tabernaculum non est, « quibus in cœlo patria et domus. » Et S. Gregorius : « Animæ videnti Creatorem, angusta est « omnis creatura. Quamlibet enim parum de luce « Creatoris aspexerit, breve ei fit omne quod crea- « tum est. » S. Augustinus, in pluribus locis, ab amore mundi nos retrahere nititur. Et quidem in primis, in *Sermone* III, *de tempore,* inquit : « Amaram « potionem mundus suis dilectoribus propinat. O « infelicitas generis humani. Amarus est mundus, « et diligitur; putas si dulcis esset, qualiter ama- « retur? Vos alloquitur veritas, dilectores mundi : « ubi est quod amatis? ubi est quod pro magno « tenebatis? ubi est quod dimittere nolebatis? » Et in alio quodam sermone causam exponit, ob quam Deus tot spinas inter mundi rosas immiscuerit, dicit : « Ideo Deus felicitatibus terrenis amaritu- « dines miscet, ut alius quæratur felicitas, cujus « dulcedo non est fallax, et de ipsis amaritudinibus « conatur mundus avertere ab eo, quod intendis in « anteriora, et retro convertere. » Denique super *Symbolum ad cathecum.,* pariter inquit : « Ecce « ruinosus est mundus; ecce tantis calamitatibus « replevit Dominus mundum; ecce amarus est « mundus et sic amatur. Quid faceremus, si dulcis « esset? O munde immunde! Teneri vis periens, « quid faceres si maneres? »

b. — Dicit sacer textus factum esse verbum Domini ad Joannem; et tamen non commemoratur id quod dictum est Joanni, seu quæ verba eidem dicta sint, ut passim de aliis Prophetis legimus. Sed in promptu hujus rei ratio est, quia hæc tacentur et solum dicitur, *venit in omnem regionem Jordanis* : ut excellens Joannis describatur obedientia. Hæc enim cum esset perfectissima, potius operibus quam verbis declaratur. Et idem erat quod ei aliquid præciperetur, ac quod ipse exequeretur. In obedientia enim velocitatem et promptitudinem exigit Deus. Regius Psalmista, de Spiritibus Angelicis disserens, *Psal.* CII, 20, eosdem in divina voluntate exequenda adeo promptos esse asserit, ut quasi discernere nequeat, an adimpletio et executio præcepti ipsum præceptum præcedat, an vero e contra : prius enim dicit : *Facientes verbum illius,* et postea subjungit : *Ad audiendam vocem sermonum.* Unde Agellius verba illa sic exponit : « Vix dum audie- « runt vocem divini præcepti, et statim faciunt « verbum ejus, ut quamvis divini verbi præceptum « antecedat, tamen tanta illorum in obsequendo « celeritas et intentio est, ut nescias pene, quid « prius sit, voxne sermonum Dei, an illorum in « exequenda velocitas. » Talis quoque indolis verus esse debet obediens, nam ut S. Bernardus ait : Fidelis obediens præripit præcipientem. Idem, *Sermone de Sancto Martino,* similis obedientiæ meritum his verbis expendit : « Nec sane dubium, quin am- « pliorem gratiam mereatur, qui paratum se exhi- « bet, etiam ante mandatum, quam qui obedire « satagit post mandatum. »

Tales erant monachi tempore S. Hieronymi de quibus idem Doctor in hæc verba scribit : « Subditi « ante conabantur jussa implere, quam forent « emissa, et quibusdam quodammodo indiciis nite-

« bantur prophetare de voluntate mandantis. » Taulerus a Blosio citatus de obedientia inquit : « Hæc hominem subdit Ecclesiæ, ejusque sacramen- « tis, pastoribus, superioribus, dogmatibus, præ- « ceptis, institutionibus, consiliis, consuetudini- « busque universis. Verus obediens velle et nolle « suum prorsus abnegat, et in exequendo ea quæ « præcipiuntur moras non nectit, sed mox ubi ei « aliquid injungitur paratus est : imo vero præ- « ceptum non expectat. » In hoc enim puritas hujus virtutis præcipue consistit, quando quis quod debet, adimplet, priusquam ei præcipiatur : *Facientes verbum illius, ad audiendum vocem sermonum ejus.* Nam ut Bellovacensis ait : « Voluntas supe- « rioris, quoque modo innotescat, est quoddam « tacitum præceptum, et tanto videtur obedientia « promptior, quanto præceptum expressum obe- « diendo prævenit voluntas superioris intellecta. » Albertus Magnus similiter ait : « Verus obediens « nunquam præceptum expectat, sed solum volun- « tatem Prælati sciens, vel credens, ferventer exe- « quitur pro præcepto. » Cum Abraham dormiens a Deo jussus fuisset filium suum Isaac in sacrificium immolare, dicit sacer textus : *De nocte consurgens.* Non expectavit auroram, quantumvis credibile sit quod affectus paternus eum extimulaverit, ad diffe- rendam præcepti adeo ardui, et legi naturali repu- gnantis, executionem, quantum poterat. Attamen ipse, de nocte consurgens, adoriri voluit præcepti executionem : « Verebatur enim, ne votum mora « offenderet, » inquit D. Chrysostomus, « aut jussio- « nem tarditas impediret. »

c. — Non incongrue hic quæri potest, quare Joannes dicatur Zachariæ filius, absque cognomento *sacerdotis?* Communior vero hujus quæsiti sõlutio est, quod dicatur Zachariæ filius ad demonstrandam nobilitatem Baptistæ, utpote qui a tanto parente genitus erat. Deinde quia in animi splendoribus, ut illius filius se gerebat. Tandem vero, Joannem Prælatum vel Prædicatorem sanctæ Ecclesiæ significat, qui debet esse filius Zachariæ, qui interpretatur *memoria Domini,* ut semper habeat in memoria quasi in quodam memoriali, passionem Domini. Unde *Isaias,* XXVI, 8 : *Nomen tuum et memoriale tuum in desiderio animæ.* Quod idem Christus Domi- nus sollicite ab omnibus requirit. Redemptor noster fideles suos invitare contendit, ut quo adusque via- tores sunt, ad dolorosam ejus passionem se reflec- tent, eamque attente meditentur. Hoc enim volunt illa acerba *Lamentationum,* I, 12, verba innuere : *O vos omnes qui transitis per viam, attendite, et videte, si est dolor sicut dolor meus;* nam ut Simon de Cassia ait : Christi passio inter gesta, mente magis quam calamo tractanda est, et patientiam ejus contem- plationibus exponenda est, non litteralibus elemen- tis. In quorumdam sanctorum vitis varias legimus a Redemptore illis præcipue animabus factas summæ benevolentiæ et amabilitatis significationes, quæ ad hoc mysterium meditandum præ cunctis aliis mente sua vel maxime applicatæ fuerunt. Qua de re, in primis, piissimus Blosius ita scribit : « Frequen- « tissime Dominus revelavit charissimis Sponsis suis « Gertrudi, Brigittæ, Mectildi, Catherinæ, quam sit, « et sibi acceptum, et homini fructuosum, recolere « passionem, pia, et humili, et sincera attentione, « vel devotione, quod et ipsæ diligentissime semper « fecerunt. » Idem quoque pius scriptor sequentem refert B. Henrici Susonis discursum, dicens : « Suso « in dialogo introducit Sapientiam æternam, vide- « licet Christum Jesum, colloquentem de passione « sua cum ministro suo, ita : Mihi longe gratius est « cor hominis, si omni caduco amore sit vacuum, « atque ad imitandum vitæ meæ præclarum exem- « plar, perpetua sedulitate intentum, quam si con- « tinuis me prosequatur lamentis, totque fundat « lacrymas quot unquam pluviæ guttæ ex aere « profluxerunt. Siquidem acerbissimæ mortis per- « pessione, hoc potissimum spectavi et volui, ut me « homines imitarentur. » Ludolphus Carthusia- nus, in libro, quem de morte Christi composuit, in hæc verba scribit : « Multum placet Deo, quod « homo memoriam passionis, et vulnerum ejus « portet in corde suo. » Et S. Bonaventura, in *Stimulo amoris* : « O passio mirabilis, quæ suum « meditatorem non solum reddit angelicum, sed et « divinum! » Ex quibus verbis satis comprehendi potest quam sit Christo sanctum hoc exercitium præ quovis alio gratum et acceptum. Nec mirum est, id a Seraphico Doctore tam asseveranter scribi, quia ut suo loco dicemus, ipse hujus rei specialem habebat experientiam, utpote qui in solo Crucifixi libro studia sua tractabat.

d. — Fuit quondam opinio Nicephori, quam etiam S. Petrus Martyr Alexandrinus professus fuit, quod S. Joannes etiamnum puerulus, in desertum se subduxerit, occasione stragis, quam Herodes impius in innocentes puerulos instituit. Tunc enim S. Joan- nes in desertum fugisse creditur, ut illam fugeret persecutionem. Finis autem principalis hujus seces- sus insinuatur ex hymno, quem in festo ejus canit Ecclesia, scilicet : « Ne levi saltem maculare vitam « crimine posses. » Fugit igitur ut intactam inno- centiam suam conservaret, quam ab utero matris suæ, in quo a Spiritu Sancto sanctificari meruit, contraxerat. Fugit uno verbo, ut omnes peccandi declinaret occasiones. Mundus enim laqueorum, id est occasionum et periculorum peccandi plenus est, eademque omni studio a nobis sunt fugienda. « Fallitur prorsus ista persuasio et nimia vanitate « veterascit, » ait S. Leo Magnus, « quicumque inter « tentationes hujus vitæ ab omni se vulnere credit « immunem. Plena omnia periculis, plena sunt « laqueis. Incitant cupiditates, insidiantur illece- « bræ, blandiuntur lucra, damna deterrent, amaræ

« sunt obloquentium linguæ, nec semper veracia « sunt ora laudantium. Inde sævit odium; hinc « decipit mendax officium, ut facilius sit vitare « discordem quam declinare fallacem. » Merito igitur S. Apostolus monet dicens, *Eph.* VI, 11 : *Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli : quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum.*

Astutus serpens peccandi occasionibus utitur, ut ad peccatum nos pertrahat; cui proinde ne minimus quidem indulgendus est aditus, sed omnia illius declinanda sunt pericula si eum vincere volumus. Occasiones iterum sunt incentivum et fomentum peccati, et ideo qui eas non removet, vel ab eis non recedit, tandem infeliciter labetur. *Qui amat periculum, peribit in illo,* ait Ecclesiasticus, III, 27. Quæ verba exponens Rabanus scribit : « Ille dicitur amare « periculum qui non curat, neque studet vitare « periculum. Alioquin quis est qui velit incidere in « periculum, cum velint evadere interitum? Sed « ille quodammodo amat periculum, qui diligit eas « res quæ tendunt ad interitum, ut est libido, ava- « ritia, luxuria et cæteræ perniciosæ cupiditates. » Paulus de Palatio aliter exponit : « Solet hoc verbum « intelligi de his qui amant res licitas, quæ ad illi- « citas tamen pelliciunt, ut qui gaudet familiaritate « fœminarum, iniquorum consortio. » Periculum et violentia occasionum talia sunt ut in illis constituti, a bonis propositis meliores facillime recedant. S. Petrus, cœlestem Magistrum suum in atrio Caiphæ, in conspectu omnium impiorum ministrorum, Christique et Evangelii inimicorum, non semel, sed sæpius negavit; *sed egressus foras flevit amare.* Si ergo a peccato præservari volumus, a periculis et incentivis peccati recedere debemus.

Adde fugam occasionum et periculorum peccati multum conferre ad perfectionem acquirendam, et assecurandam æternam nostram salutem.

e. — S. Antonius de Padua, pulchram adducit considerationem super hoc verbum : *In deserto,* dicens : « Ubi desertum, ibi verbum Dei. » Quem sensum mox attigit Lucas Brugensis, dum hic inquit : « Desertum subiit Joannes, idoneum « prorsus locum, in quo cum Deo loqueretur, » per orationem videlicet. Oratio enim ut fructuose fiat, desertum requirit et solitudinem. Dominus dicit, *Matth.*, V, 6 : *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito.* Porro cum Christus cameram nostram ingredi, ejusque portam claudere suadeat eo sensu loquitur, quo S. Ambrosius ait : « Cubiculum tuum « mens est tua. » Voluit quoque hisce verbis consulere nobis fugam ab omni strepitu sæculari, qui nos distrahere solet, et solitudinem, aliaque loca secreta commendare. Nam ut B. Laurentius Just. ait : Ad orationem disponit solitudo, de qua per Oseam dicitur : *Ducam eam in solitudinem, et loquar ad cor ejus.*

f. — Volens Deus, ad manifestandum mundo Filium suum hominem factum, uti opera S. Joannis, septimo ætatis anno tulit eum in desertum, ad hoc ut in eo, per considerationem gloriæ æternæ animum suum ad labores, imo mortem ipsam ob veritatis defensionem, futuris temporibus subeundam, præpararet. Multum enim ad tribulationum tolerantiam confert beatitudinis consideratio; libenter enim quævis adversitas toleratur, utpote quæ spe æternæ retributionis suavis esse videtur. S. Paulus, non ex levibus ad id conjecturis motus est, ut omnia hujus vitæ tormenta nullam cum gloria proportionem habere afferret. Cum enim ad tertuim usque cœlum et sedes beatitudinis, raptus fuerit, assertionis suæ testis oculatus esse meruit; ac proinde valde considerabile est et mysticum quod dicit : *Existimo quod non sunt condignæ passiones hujus mundi, ad futuram gloriam.* Verbum *existimo* indicat judicium certum, et cum veritate conjunctum. Verissimum igitur est quod quisquis cor et animum, in gaudium et bona immortalia dirigit, facili de negotio, omnia bona et felicitates hujus vitæ contemnet, et abjiciet. E contra vero, omnibus ærumnis et passionibus vitæ præsentis libenter se subjiciet imo omni cum generositate et gaudio, illis obviam occurret et excipiet.

Quis generosum illum et heroicum primi credentium patris Abrahæ animum non admiretur, quo patriam, parentes, et omnes paternæ domus divitias, tanta cum promptitudine deseruit, ut velut peregrinus et errabundus in patriam alienam, sibique incognitam abiret, quo ad unicam dumtaxat vocantis Dei vocem missus fuerat? Sed quid mirum est si idipsum fecerit, quia a Deo audire meruit : *Ego ero merces tua magna nimis.*

Moyses regiam purpuram in saccum servilem, potestatemque regiam cum servitute libenter commutavit, sibique utilius esse existimans, si cum vili Hebraismi plebicula in conficiendis e luto lateribus divexaretur, quam si glorioso dominii sui sceptro regna et subjectos sibi populos gubernaret. Sed quo motivo idipsum facere statuerat? Motivum hoc S. Apostolus immediate subjungit, dum ait : *Aspiciebat enim in remunerationem. Hebr.*, XI, 14 et seq.

D. Chrysologus super illa Christi verba : *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Luc.*, XII, 32, egregie observat quod Salvator noster ut ab Apostolis omnem, quo in venturis persecutionibus percelli potuissent, metum depelleret, regni cœlorum illis gloriam promiserit. « Hinc est, » inquit, « quod discipulis « suis Christus regnum ponit in præmio, ut in cer- « tamine non cedant periculis, non timori. Pericula « despicit qui tendit ad regnum. »

Generosa illa Macchabæorum mater, filium suum

ultimum sic alloquebatur : *Peto, nate, ut aspicias ad cœlum; ita fiet ut non timeas carnificem istum.* In hymno quodam de Sanctis Martyribus sancta canit Mater Ecclesia : « Traduntur igni Martyres, et bes-« tiarum dentibus, armata sævit ungulis tortoris « insani manus. Nudata pendent viscera, sanguis « sacratus funditur, sed permanent immobiles. » Sed unde mira hæc constantia et heroica fortitudo derivatur? « Sed permanent immobiles, vitæ peren-« nis gloria, » vel ut alii legunt, « gratia. »

g. — Imperat Deus Joanni ut expleat munus sui præcursoris, et licet ipse jam exire desideraret, detinuit se tamen, per variarum virtutum bonorumque operum exercitationem in deserto, quia si volumus, per sacra verba et officium prædicationis quemdam in populo fructum facere, oportet opera bona præcedant, quæ plus persuadent quam verba; S. Paulus, priusquam Timotheum discipulum suum, ad dandum tam in sermone quam conversatione, bonum exemplum cohortetur, primo hæc verba præmittit : *Fidelis sermo, et omni acceptione dignus.* Et paulo post, quisnam hic omni acceptione dignus sermo sit exponit dicens : *Præcipe et doce.* Sed quo modo præcipiendum, aut docendum? *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in fide, in charitate, in castitate.*

Doctrinam hanc S. Prosper sacerdotibus specialiter appropriari autumat, dum ait : « Nulla alia sacer-« dotis doctrina debet esse, quam vita; satisque « auditores possunt proficere, si a Doctoribus suis, « quod vident spiritualiter fieri, hoc sibi etiam sim-« pliciter audiant prædicari. » Cujus nobis formam Verbum incarnatum dedisse videtur, utpote quod, licet a primis vitæ annis conversionem animarum, prædicationem Evangelii, novæque legis gratiæ promulgationem exordiri potuisset, nihilominus, teste S. *Matthæo,* IV, 17 : *Exinde cœpit Jesus prædicare et dicere : pœnitentiam agite,* « ex quo tentatus « est, famem vicit in deserto, avaritiam sprevit in « monte, vanam gloriam repercussit super tem-« plum; ut nobis ostendat, quod qui sæculi hujus « bona contemnit, qui vanam gloriam non desi-« derat, ille debet Christi vicarius factus, justitiam « prædicare. » Hæc sunt verba Auctoris Imp. *in Matth.* Quam veritatem S. Petrus Chrysologus, docte confirmat, in sermone : *De Joanne Baptista prædicante.* Ibi enim hujusmodi format discursum : Quis efficacius jejunii et pœnitentiæ virtutem nobis imprimere potuisset, quam ille, cujus vita continuum extitit jejunium? « Doctor dicto factoque « Magister verus, quod verbo adstruit, demonstrat « exemplo. Magisterium stat de scientia sed Magis-« terii auctoritas constat ex vita. Docenda faciens, « obedientem perficit auditorem; docere factis sola « est norma doctrinæ. Doctrina in dictis scientia « est; in factis virtus. Scientia ergo illa vera est, « quæ fuerit mixta virtuti; illa divina est non « humana, Evangelista probante cum dicit, quia « *cœpit Jesus facere et docere.* »

h. — Joannes in deserto pelle cameli vestitus legitur, quod vestimenti genus olim vitæ austeritatem et sanctitatem denotabat. Sic quoque Deus vult primam vestem quam debet ferre sacerdos sacrificaturus, esse tunicam albam ex lino, valde angustam, quæ bene conveniat et descendat usque ad pedes, ad declarandum quod is qui debet offerre Deo sacrificium totus vestitus esse debeat sanctitate et munditia. S. Chrysostomus de sacerdotio agens dicit : « Necesse est sacerdotem sic esse pu-« rum, ac si in cœlis ipsis collocatus, inter cœlestes « illas virtutes medius staret. » Dionysius Carthusianus ait : « Pure ac virtuose obligati sunt vivere, « quatenus de plenitudine virtuositatis suæ et de « suarum abundantia meritorum, proximis suis « tam vivis quam mortuis, sic valeant communi-« care, ac subvenire. » S. Augustinus, *Serm.* XXXVI, *ad fratres,* pariter ait : « Oportet mundam esse « manum, quæ polluti vasis maculas debet pur-« gare, ne polluta, deterius possit coinquinare, « cum sordida sordidum tractat. » Sed audiendus est S. Petrus electus a Christo summus Pontifex. De sacerdotio loquens, in ejus laudem dicit quod sit *Genus electum, gens sancta.* Ubi Glossa ait : « Dicuntur vocati ab eo qui sanctus est, ut sancti « sint. » Certum quidem est quod gradus sublimior, vel altior dignitas sacerdotio dari nequeat. « Magnus « sane gradus est sacerdotium, si immaculatum « peragatur, » inquit S. Ephrem. Unde S. Franciscus, tametsi Seraphinorum amore succensus, semper exarserit, attamen ad gradum sacerdotalem, ob summam ejus reverentiam, transire non præsumpsit.

i. — Videtur sane hisce verbis : *Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium,* Evangelista Lucas, prævia ad prædicationem Joannis elogia, si non explicatius, vividius tamen exposuisse, ut argute ostendit S. Pater Ambrosius, hac super re sic fatus : « S. Matthæus et Marcus « vestitu, et cinctu, et cibo, Prophetam declarare « voluerunt. Lucas compendio usus est, dicens : « *Factum est verbum Domini super Joannem.* Unum « dixit et omnia declaravit. » Scilicet dum significatur, quod ad recens concionatorem Joannem, *Verbum Dei factum est;* verbum Dei, inquam, non tam dictum oretenus quam actuoso opere factum et vita expressum ad auditorum normam. Omnia enim in se bona, omnes virtutes, cunctasque desiderabiles gratias virtualiter continet, et sic verum est : « Unum dixit et omnia declaravit. »

j. — Turget mysteriis prædictum verbum : *Factum;* agebatur enim de intimando Baptistæ prædicationis suæ exordio, per quam innumeras peccatrices animas ad pœnitentiam et bonam frugem erat revocaturus. Verum priusquam prædicationem

suam S. Joannes Baptista exordiretur, divinas habuit revelationes, quibus ad prædicandum adactus fuit : quod prædicta verba insinuant. Unde copiosissimo conversionis animarum fructu haud caruit. Sic prædicationem evangelicam, longe efficaciorem et fructuosiorem reddit divina assistentia, quam studium et eloquentia. Rupertus Abbas, hanc incarnati Verbi sententiam : *Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis, Matth.*, x, 20, applicans prædicatoribus iisdem salutare hoc tradit documentum : « Cum autem acce-
« ditis ad tractandum Verbum Dei, tunc nolite
« prægogitare, qualiter verborum phaleris Sanctæ
« Scripturæ sensum exornetis. Dabuntur enim
« vobis sponte venientia de Spiritu Patris vestri,
« quæ utique, quanto magis sponte venient, tanto
« et vobis minus fatigationis, et audientibus, sive
« loquentibus plus afferent delectationis. » Hæc est optima prædicatio, ingentemque fructum parit, quæ a Spiritu Sancto dictatur, de quo Christus Apostolos assecuraverat, dicens : *Ille vos docebit omnia et suggeret.* S. Bernardus qui ob suam eloquentiam mellifluus appellatur, in hæc verba scribit : « Potest Prædicator monita salutis auribus
« circumstantium insonare, sed nemo nisi solus
« Deus valet saporem charitatis palato cordis in-
« fundere. Unde Gregorius ait : Nisi sit intus Spiri-
« tus qui doceat, doctoris lingua in vacuum la-
« borat. »

k. — Joannes a puero in deserto enutritus fuit, ut Lucas, I, 80, de eodem testatur : *Puer autem crescebat et confortabatur spiritu. Et erat in desertis, usque in diem ostensionis suæ in Israel.* De recessu Joannis in deserto sic Origenes loquitur, *Hom.* XI, *in Luc.* : « Digne qui sic conceptus fuerat et natus,
« non expectavit ut a patre nutriretur usque in
« diem ostensionis suæ in Israel ; sed recessit
« fugiens tumultum urbium, populi frequentiam,
« vicinam civitatem, et abiit in deserto, ubi purior
« aer erat, cœlum apertius, et familior Deus. » Nil ergo mirum, quod ad Joannem in deserto verbum Domini factum sit, cui sic familiaris inibi erat Deus. In solitudine enim Deus conversari solet cum animabus, communicando ipsis visiones, revelationes, aliaque gratiarum dona. « Scrutemus Scripturas, »
inquit Hugo de S. Victore, « et inveniemus, vix un-
« quam Deum in multitudine locutum. Sed quo-
« tiescumque hominibus innotescere voluit, non
« gentibus, nec populis, sed vel singulis, vel admo-
« dum paucis, et a communi frequentia segregatis,
« vel per nocturna silentia, vel in campis, vel in
« solitudine et in montibus se manifestavit. » Unde Gerson in ponderatione vitæ Abrahami ait : « Sede-
« bat Abraham solus subter illicem Mambre, quando
« tres vidit, et unum adoravit. Postmodum gradiens
« solus audivit ab eis mysteria. Solus erat, dum
« ritum Circumcisionis accepit a Domino. Vidit
« Agar in solitudine Angelum, quæ de puteo
« visionis refocillavit puerum morientem. Jacob
« solus primo vidit scalam cum Angelis descenden-
« tibus et ascendentibus, et typum domus Dei.
« Solus cum Angelo luctatur et meretur benedici. »
S. Ambrosius dicit de visione Principis Apostolorum, referta, *Act. Apost.*, X. « Solus erat Petrus, et
« totum per orbem consecrandarum gentium co-
« gnovit mysteria. »

l. — Cur autem sic latuerit Joannes usque ad trigesimum annum occultus, Rupertus Abbas, tractans de vita Angelorum æmula, quam in eremo agebat, peridoneam his verbis rationem reddit : « Ne pulchritudo oris, a quo primum audiendum
« erat testimonium gratiæ et veritatis, aliquo modo
« defloresceret, loquendo aliquid vani, aut otiosi
« sermonis. » Peccata enim quantumvis levia impediunt acquisitionem spiritus et devotionis, ac proinde servi Dei axie illa persequuntur, et minimas culpas fugiunt. Licet enim peccatum modicum sit, suum tamen habet venenum, ac proinde timendum est, ne in graviora nos ruere faciat.

Versus 3.

Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.

Et venit.

1. — Inter *factum est verbum,* et *venit* nulla interjecta fuit temporis dilatio, ad insinuandam promptam et expeditam in divino beneplacito adimplendo obedientiam, non retrocessit, neque se excusavit a suscipiendo munere, dicendo, se contemplativæ vitæ quietem deserere nolle : quia sicut ad honorem et gloriam Dei vitam hactenus duxerit eremiticam et solitariam, ita quoque ad ejusdem Dei honorem ab eadem spelunca egrediebatur. S. Petrus Damianus, lib. II, *Ep.* XII, amorem Dei proximis in ordine ad salutem æternam, a benefaciendo crescere et adaugeri dicit : « Quia tunc ad alia cha-
« ritas mirabiliter surgit, cum ad ima proximorum
« se misericorditer attrahit, et quo benigne descen-
« dit ad infima ; valenter recurrit ad summa. »
Unde quando Deus noster Præcursorem suum a spelunca sua evocavit, eidem id dixisse videtur, quod scribit S. Bernardus, *Serm.* IX *in Cant.*, nimirum : « Noli ergo nimis insistere osculis contempla-
« tionis, quia meliora sunt ubera prædicationis. »
Toletus Præcursoris in obtemperando promptitudinem admiratur, dicens : « Prompta Joannis obe-
« dientia fuit, qualis Deo debetur præcipienti : cum
« primum enim Dei vocem audivit, sine mora pene-
« tralia deserti, in quo latebat, relinquens, venit in
« partes deserti patentiores, et inde in totam regio-
« nem Jordanis circumjacentem. »

In omnem regionem Jordanis.

2. — Jansenius flumen hoc speciali privilegio instrumentum baptismi fieri debuisse dicit quia in tota Palæstina nulla erat aqua celebrior aut amplius flumen, præterquam quod in iisdem aquis jam olim multæ baptismi figuræ præcesserant; siquidem flumen istud apertum et divisum fuit, quando populus Dei electus in terram promissionis ingressurus, siccis illud pedibus pertransivit. Elias quoque, postquam hujus fluminis aquas pallio sub divisas pertransiisset, in curru igneo demum in cœlum ascendit : « Sic et per baptismum, » inquit Jansenius, « introitus est in regnum cœlorum. » Naaman Syrus quoque ex præcepto Elisæi, septies in hisce undis lotus; a lepra sua mundatus inde exivit, factus servus et cultor veri Dei Israelis ex idololatra incredulo : « Quo significatum fuit, gentiles baptismum « septiformis Spiritus a noxia lepra, carnis scilicet « corruptione mundatos, adscribendos vero Dei « populo. » Pergit postea similitudinem ostendere, qua flumen hoc baptismo a Baptista prædicato et collato respondet : « Jordanis enim interpretatur, « secundum multos fluvius judicii; quid est autem « aliud baptismus pœnitentiæ, quam fluvius qui« dam judicii, quo scilicet quis seipsum condemnat « et judicat, ne judicetur a Domino. »

3. — Origenes a S. Thoma, in *Catena* citatus, similiter notat, quam conveniens fuerit, ut Baptista circa hasce aquas Jordanis commoraretur, et discurreret : « Quæ autem loca decebat perambulare « Baptistam, nisi Jordani circumjacentia? ut si « quem pœnitere contingeret, protinus occurreret « fluenti humiditas, ad recipiendum pœnitentiæ « baptismum. » Didacus Stella ait : « Quoniam gra« tia baptizandi venerat, ad loca abundantia aquis « accedere debebat. » Eamdem quoque reflexionem Salmeron, *tr.* III, habuit, dum ait : « Daturus ini« tium baptismo, quo viam Christo muniret atque « pararet, merito regionem Jordani finitimam eli« git, ut ad se accedentes et pœnitentiam agentes, « baptizare commodius posset. » Ubi enim de inspirationibus cœlestibus, de animæ salute, de pœnitentia, de peccatis ab anima nostra repellendis agitur, nulla est prætereunda aut negligenda occasio, sed eadem subito utendum est, absque ulla vel unius momenti prolongatione. Ille reginæ Candacis Eunuchus, qui una cum S. Philippo Diacono, currui insidens, Isaiæ prophetiam legebat in via, quemdam aquæ rivulum obviam habuit : *Dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam, et ait Eunuchus : Ecce aqua, quid prohibet me baptizari? et jussit stare currum; et descenderunt uterque in aquam Philippus et Eunuchus, et baptizavit eum. Act. Apos.*, VIII, 36, 38. Vultisne videre quam utile huic Eunucho fuerit, quod hanc baptismi a Philippo suscipiendi occasionem sibi elabi minime permiserit? Audite sacrum textum immediate postea ita loquentem : *Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini raputt Philippum, et amplius non vidit eum Eunuchus.*

4. — Lyranus illa verba ita explicat : « Id est, ad « loca populosa, in quibus poterat magis proficere, « et in hoc dedit exemplum prædicatoribus Evan« gelii, qui non debent quærere loca recreationis, « sed fructificationis verbi divini. »

5. — Chrysologus, *Serm.* CXXXVII, ad populi Hebræi sordes alludit, quas Baptista, quoad illi possibile erat, eluere satagebat : « Venit ad Jordanem, quia « Judaicas sordes non poterat hydria jam lavare, « sed flumen. »

6. — Super Jordane, non vero super aliis fluminibus cœlos apertos fuisse novimus, et hunc eumdem fluvium sese divisisse scimus, ad dandum populo Dei in terram promissionis adeundi liberum transitum, ad innuendum scilicet nobis, pœnitentiam, quam hoc in loco prædicabat Joannes, esse illam, quæ liberum nobis transitum facit ad terram promissam quæque nobis aperit paradisum : *Pœnitentiam agite* (hoc utebatur in cunctis prædicationibus suis themate); *appropinquavit enim regnum cœlorum*, super hoc flumine regnum illud beatum aperiri vidit, quando Filium Dei baptizavit.

Prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.

7. — Toletus rationem reddit, cur S. Joannes prædicationem, et Messiæ manifestationem exorsurus, baptismum ministraverit, adducitque sequentem Chrysostomi auctoritatem, *Hom.* X, *in Matth.*, dicentis : « Neque enim dignum erat, ut B. Joannes « singulas adiret domos, et quasi apprehensa manu « circumduceret Christum, atque in ipsum credendum clamaret, et præsentibus cunctis atque cer« nentibus, beatam illam vocem emitteret, cætera« que cuncta compleret; propterea igitur venit ad « baptisma, nam et baptismatis existimatio totam « pelliciebat civitatem, atque ad Jordanem voca« bat. »

8. — Qualis autem hic S. Joannis baptismus fuerit, et quali fuerit præditus virtute, inter sacros interpretes non est satis liquidum : hoc saltem certum est, quod non ad instar illius, quem Christus instituit, contulerit quidquam ad remissionem peccatorum, sed ad eamdem solum dispositivus erat. Unde S. Bonaventura ait : « In remissionem peccatorum, id est, in baptismum Christi, in quo est « remissio. » Eamdem quoque veritatem Glossa nobis hisce verbis indicat : « Joannes baptismum « pœnitentiæ prædicavit, et quibusdam etiam dedit, « sed remissionem peccatorum dare non potuit; » unde ulterius valde considerabilem, scituque dignam tradit observationem, dum ait : « Non ergo ait, « *dans baptismum* pœnitentiæ in remissionem pec« catorum, sed *prædicans* : quia enim dare non

« potuit baptismum, quo peccata solverentur, præ-
« dicabat, ut, sicut verbo prædicationis Verbum
« Patris præcurrit, ita baptismum pœnitentiæ, quo
« peccata solvuntur, præcurreret suo baptismate,
« quo peccata solvi non possunt. »

9. — Dionysius Carthusianus ad verborum illorum explicationem sequentem adhibet distinctionem : vel enim de Christi baptismo intelliguntur, vel de baptismo Joannis ; si de Christi baptismo intelligantur, verbum *prædicans* hunc sensum habet, « id est, de proximo futurum ac dandum
« annuntias, suscipiendumque hortans Christi bap-
« tismum ; » vocatur autem Christi baptismus, lavacrum pœnitentiæ, eo quod adultis non conferatur, nec ad utilitatem proficiat, nisi de peccatis in interioribus cordis sui pœniteant ; præterea dicitur baptismus Christi, pœnitentiæ baptismus, eo quod annuntietur « docendo, quod Christi baptismus
« peccata deleret, gratiamque conferret. » Quodsi vero de S. Joannis baptismo intelligantur, scilicet de eo, quem prædicavit, et ministravit, et ad quem convocatas turbas, ut eum reciperent, invitavit :
« Dicitur baptismus pœnitentiæ, quia quos bapti-
« zavit, ad pœnitentiam hortabatur, et qui bapti-
« mum illum accipiebant, sua peccata confitebantur, sicque se pœnitere monstrabant. » Denique de baptismo S. Joannis concludit dicens : « Baptis-
« mus Joannis fuit in remissionem peccatorum non
« causaliter, sed dispositive et præparative, non
« directe. » Didacus Stella idipsum dixit, dum ait :
« Præparabat homines ad Christi baptismum, voca-
« batur baptismus pœnitentiæ, quia quos baptiza-
« bat, pœnitere docebat. » Cajetanus dicit : « Erat
« quoddam initium pœnitentiæ, » ad distinctionem baptismi nostri, in quo sine ulla satisfactione pœnitentiali peccata nostra condonantur ob merita Christi. Verumtamen Titus Bostrensis a Glossa citatus, aliam quamdam diversitatem tangit, dum ait :
« Baptismus Christi ex vi propria perfectam remis-
« sionem peccatorum habet ; jam Joannis baptismo,
« licet peccatorum remissionem adjunctam habe-
« bat, sed ex pœnitentia. » Sunt et alii, qui existimarunt verba illa intelligenda esse de baptismo non *fluminis*, sed *flaminis*.

10. — Præteriri hoc loco nequaquam debet observatio quædam maximi ponderis et momenti, pro instructione eorum, qui verbum Dei fideli populo annuntiare debent, nimirum quod primus omnium, quibus Salvator mundi in principio legis Evangelicæ verbum Dei prædicandi commissionem dedit, sanctissimus etiam Præcursor fuerit, quem Angelum potius quam hominem e spelunca quadam eduxit : huic ipsemet (prout pie credi potest) speciale prædicationum suarum thema suggessit, quo ipsamet deinceps incarnata Sapientia in principio prædicationis suæ uti dignita fuit, hoc nimirum : *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*, propter quoad Joannes dicitur *prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum*, ut hac ratione manifeste intelligatur, quod hoc præcipue fine Filius Dei in terram descenderit, Evangeliumque promulgarit, prædicarit, et quatuor Evangelistis conscribi fecerit ; ut hoc mediante peccatum aboleretur ab homine, animasque ad veram pœnitentiam converteret ; siquidem alias aditus in cœlum obtineri nequeat. Porro S. Matthæus, III, 12, refert, quod, quamprimum Præcursor e deserto egressus fuit, hæc ab eo vox in hæc verba prorumpens audita fuerit : *Pœnitentiam agite*, etc. *Venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ : Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum.* In capite autem sequenti, vers. 17, postquam dixisset, Christum egressum esse de deserto, ubi austeram illam pœnitentiam egerat, confestim subjungit : *Exinde cœpit Jesus prædicare, et dicere : Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum* ; nimirum Sapientia increata eodem themate Joannis Baptistæ in sua prædicatione uti dedignata non fuit, eo quod promovendæ saluti animarum, pro quibus suum erat sanguinem daturus, utilissimum esset. Unde Cajetanus ait : « Advertendum
« est, quod Jesus ab eadem materia suam incohat
« prædicationem, a qua inceperat Joannes, tum
« quia Joannes præparative, Jesus vero perfective
« hanc materiam prædicabat ; tum ad confirman-
« dam prædicationem Joannis, tum ad exemplum
« nostrum, ut non dedignemur inchoata aliis etiam
« minoribus bona prosequi. » His quoque addere possumus quia centrum ad quod omnes sacræ Scripturæ, doctrinarumque theologicarum, moralium, institutionis Sacramentorum, et omnium, quæ hactenus operata est Ecclesia, et ad finem usque sæculorum operatura erit, lineæ terminantur, illud est, quod Gentium Doctor, *Ephes.*, v, 25, 26 et 27, ait : *Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata.* Æternæ quoque veritatis est propositio, quod scilicet, *Non intrabit in eam*, id est, in Jerusalem cœlestem, *aliquid coinquinatum. Apoc.*, XXI, 27. Et quem putatis finem respiciunt adventus Filii Dei, et nostra per illum consummata redemptio ? illum nimirum, qui verbis illis in die Nativitatis cantari solitis, exprimitur : « Hodie nobis cœlorum Rex de Virgine nasci
« dignatus est, ut hominem perditum ad cœlestia
« regna revocaret ; » sola autem peccata sunt, quæ nos ab illo regno excludunt, ad quorum abolitionem nullum reperitur aliud remedium quam pœnitentia, quam ut hominum cordibus efficaciter inculcaret, eidem de Evangelii prædicatione providit, quæ unum est ex majoribus, efficacioribusque auxiliis, quæ unquam in Ecclesia sua reliquit. Væ autem,

illis, qui eo abutuntur, in prædicationibus suis ab hoc fine declinantes, et non tam lucrandis animabus, quam proprio applausui, majorique temporali lucro et interesse adaugendo studentes.

Additiones.

a. — *Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ.* Venit Joannes, ait D. Chrysostomus, *Hom.* XIX, *in Matth.*, quasi magni regis præparator, aut nuntius fidelis, qui in exordio prædicationis suæ non incepit prædicare Christi Domini divinitatem, vel ejus eximiam potestatem, sed pœnitentiam, in remissionem peccatorum, scilicet hominum. Quia enim invenit totum mundum criminibus obnoxium, factus forma et religiosissimum concionatorum exemplar, non altissimas quæstiones sed pœnitentiam, et vitæ, morumque emendationem annuntiavit. Finis enim concionatorum unicus esse debet, arguere peccata; adeo namque Deus divinum suum largitus est verbum, ut per illius prædicationem, primo omnium loco aboleatur peccatum. Verbum incarnatum de cœlo in terram descendens, ut ibidem Ecclesiam sponsam suam, prædicatione Evangelica mediante, plantaret, primo suum misit Præcursorem ut operis illius faceret principium. Quonam vero hic prædicationum suarum sibi thema assumpsit? *Venit Joannes Baptista, prædicans in deserto Judææ, et dicens* : *Pœnitentiam agite,* inquit *S. Matth.*, III, 1. Eodem quoque exordio ipsamet Sapientia incarnata usa fuit : *Cœpit Jesus prædicare et dicere : Pœnitentiam agite,* dicit idem S. Evangelista, IV, 17. Ad hæc Hugo Cardinalis inquit : « Prædicatio Joannis « fuit vox Christi satis terribilis, quia terribilia « prædicavit, quæ valde perterrent peccatores, sci- « licet mortis incertitudinem, judicii severitatem, « æternam damnationem. *Factum est verbum Do-* « *mini super Joannem.* » Divus Chrysostomus, qui propter auream eloquentiam os aureum appellatur in *Hom.* LIX *in Genes.* protestatur dicens : « Ea « de causa quotidie vobis concionamur, ut aliquid « lucri faciatis, et virtutes vestræ crescant; et nos « lætemur videntes vestrum profectum. Numquid « enim temere et in vanum dicere volumus, ut a « vobis laudum fructus recipiamus, et ut plaudentes « manibus recedatis? Non hoc spectamus : absit; « sed vestram salutem. Mea maxima laus est et « summus plausus, si quis a vitiis ad virtutem con- « vertatur. » Dixit iterum Hugo Cardinalis, super illa verba : *Prædicans baptismum pœnitentiæ* : « Hic « autem suggillantur curiosi prædicatores, qui po- « nunt in cœlum os suum, loquentes de linguis « Angelorum, et de differentia hierarchiarum. Iste « autem eximius Prædicator nihil tale prædicavit, « sed tantum quod formabat populum, quid fu- « giendum, et primum cum dicit : *Pœnitentiam* « *agite,* fugiendo peccatum; quid eligendum, cum « subjungit : *Appropinquavit enim regnum cœlo-* « *rum.* Ista enim duo prædicanda sunt, scilicet « declinare a malo, fugiendo peccatum; facere bo- « num, regno Dei appropinquando... Si talis esset « Prædicator, omnis Jerosolyma, hoc est claustrales, « omnis Judæa, id est clerici, omnis regio sæcu- « larium baptisarentur, id est, mundarentur. »

b. — Erat mundus in maligno positus, Judæus perversus, Gentilitas impia, omnis in peccatis submersus populus. Joannes vera Dei vox subintrat prædicans pœnitentiam, quæ tam efficax contra peccatum est antidotum, ut quamvis innumerabilia sint, et maxima, tamen omnibus peccatis expulsiva quædam sit medicina. « Per confessionem, » inquit B. Bonaventura, *Serm.* V, *in Rogat.*, « liberamur a « malo culpæ, miseriæ, gehennæ. Si confiteamur « peccata nostra, fidelis et justus est ut remittat « nobis peccata nostra Deus, et emundet nos ab « omni iniquitate. O quam stultus esset leprosus, « qui se propriis verbis curare posset, et non « faceret? Et certe peccator leprosus est coram « Deo et Angelis, qui propria confessione curatur, « et quandoque desiderio confitendi : *Ite et osten-* « *dite vos sacerdotibus; et factum est dum irent mun-* « *dati sunt.* » Idem Seraphicus Doctor, de sacramentorum virtute tractans, efficaciæ confessionis attribuit encomia, dum ait : « Hæc est, quæ Angelos « lætificat, impium justificat, anima bona revocat, « vitam æternam donat, pœnam æternam vitat. »

c. — Circa hunc textum : *Venit prædicans baptismum pœnitentiæ,* notandum est quod refert *S. Matt.*, III, 6 : *Baptisabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.* Dubium esse potest qualis fuerit illa confessio, num generalis quædam reatus agnitio, vel distincta, tum specifica, tum numerica peccatorum declaratio? Non adeo facilis est responsio, Patres enim aliter, aliterque sentiunt sed nobis demonstrat exemplum Joannis, confessionem, licet facta sit absque absolutione, non tamen magna utilitate destitui.

d. — Erat Joannes ordinarie baptisans in Jordanis flumine. Quæri posset cur potius in hoc quam in alio loco? Inter varias a sanctis Patribus productas rationes, hanc Glossa ordinaria hic assignat : « Joannes baptizat in Jordane, ut ibi aperietur ja- « nua regni cœlestis, ubi datus est aditus filiis Israel « in terram promissionis. » Veluti ab ipso loco inductus in quo, cum Deus unum largitus esset beneficium, per ejus venerationem, tanquam gratitudinis exhibitionem induceretur ad aliud excellentius communicandum. Gratitudo enim majora in nos Dei provocat beneficia. S. Thomas, *in cap.* II, *Epis. ad Rom.*, dicit : « Ad principium unde prove- « niunt beneficia, revertuntur per gratiarum actio- « nes, ut iterum fluant per beneficiorum exhibi- « tionem. »

e. — Illud maxime notandum est, quod Joannes,

in exordio suæ prædicationis, non incipit prædicare Christi Domini divinitatem, vel ejus eximiam potestatem, sed baptismum, in remissionem peccatorum; quod quidem secundum litteram intelligendum est de vero ac reali baptismo. Credibile tamen est, Joannem in sua prædicatione, alias ad pœnitentiam excitantes pertractasse materias, veluti etiam ex textu patet, dum inquit, *Luc.*, III, 8 : *Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere, a ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ.* Per quæ verba futuræ vitæ pœnas iis indicare voluisse, non immerito dici potest. Discant igitur hinc Prædicatores, de pœnis inferni sæpe ad populum verba facere. Baptista a Deo electus erat ut vias dirigeret, id est, perversos reformaret Hebræorum mores : *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus;* idque per prædicationem suam operari debebat, dicente S. Luca : *Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium*; hoc est, subjungit Albertus Magnus : « Vade, « prædica. » Sed quale putatis eum ex Spiritu Sancto instinctu habuisse thema? *Prædicans baptismum pœnitentiæ.* Sed ut populum hunc ad veram induceret pœnitentiam, ut *genimina viperarum* in columbas transmutaret, quibus eum argumentis, quibus rationibus, quave rethorica usum fuisse putatis? *Exibat ad eum Jerosolyma et omnis Judæa, et omnis circa regio Jordanem, et baptisabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.* Publicani etenim certatim accurrebant, in dictis se abluentes. Imo milites, venerabundi et trementes interrogabant eum : *Quid faciemus et nos?* Quot equidem in sæculis præteritis Prophetæ in austeritatibus prodigiisque magnis verbum Dei annuntiaverant, et nihilominus toto eo tempore, tantam non potuerunt colligere messem quam Baptista diebus paucis? Quæ tantæ operationis differentia? Illi temporalia iræ justitiæque divinæ supplicia intentabant, in vita præsenti inferenda; Baptista vero atrocitatem prædicebat inferni, inquiens : *Omnis arbor quæ non facit fructum excidetur, et in ignem mittetur. Paleas comburet igne inextinguibili.* Hinc S. Chrysostomus stupendam hanc conversionem admirans, *Hom.* XI *in Matth.*, ita discurrit : « Quid factum est, quod « cum impiorum essent filii tamque nequiter edu- « cati, susceperunt subito pœnitentiam? Unde hæc « facta est repente tanta conversio? Quis vulnera « immedicabilia curavit? Ignis infernalis inveteratas curavit plagas. » Ideoque subjungit Sanctus : « Considera quemadmodum illos ab ipsis principiis « attonitos reddiderit, de gehenna scilicet inferendo « sermones. » Hocque ignis infernalis timorem tanto incutiebat majorem, quanto dictam pœnam viciniorem, non vero remotam esse doceret, in deserto exclamans : *Jam securis ad radicem arboris posita est.* Sed et ipse Christus Dominus noster sæpius pœnas inferni peccatoribus minatus est.

Versus 4.

Sicut scriptum est in libro sermonum Isaiæ Prophetæ : Vox clamantis in deserto : Parate viam Domini; rectas facite semitas ejus.

Sicut scriptum est in libro sermonum Isaiæ Prophetæ.

1. — Isaias Propheta præ cunctis aliis, novæ legis Evangelicæ eventus distinctius prædixit et clarius. Idem igitur, XL, 1, 2, Jerusalem ob vicinum Messiæ adventum ad gaudendum invitat hisce verbis : *Consolamini, consolamini populo meus, dicit Deus vester, loquimini ad cor Jerusalem, et advocate eam, quoniam completa est malitia ejus, dimissa est iniquitas illius.* Inter cætera signa, quæ proximum Messiæ adventum subindicant, nullum ostendit esse manifestius, quam sit prædicatio Joannis Baptistæ, quam hisce terminis describit : *Vox clamantis in deserto : Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri; omnis vallis,* etc.

Vox.

2. — Salmeron, tom. IV, *tract.* III, vocem et efficaciam prædicationis S. Joannis septem illis vocibus adaptat, de quibus Psalmista mentionem facit, *Psal.* XXVIII, 2, dum ait : *Vox Domini super aquas. Deus majestatis intonuit,* quibus verbis baptismum qui per aquam confertur, annuntiabat : *Deus majestatis intonuit,* quia vox Patris æterni super Jordane audita fuit. *Vox Domini in virtute;* quia illum prædicabat, qui baptizaturus erat in Spiritu Sancto, qui apud S. Lucam, XXIV, 49, virtutis titulo nominatur. *Sedete in civitate, quousque induamini virtute ex alto; vox Domini in magnificentia,* quia Christum valde sublimiter deprædicabat, indignum se agnoscens, qui calceamenta illius solveret. *Vox Domini confringentis cedros;* siquidem superbos et elatos Pharisæos reprehendit et divicit : *Genimina viperarum,* etc. *Vox Domini intercidentis flammam ignis,* quia voce sua incestuosum concupiscentiæ ignem, qui Herodem inter et Herodiadem ardescebat, dividere et distinguere studuit. *Vox Domini concutientis desertum;* neque enim prædicatio illius solum ad litteram in solitudine resonabat, verum etiam publicanos, milites, et alios peccatores a divina gratia desertos, et desolatos, qui proinde deserto cuidam vitiorum vepribus pleno similes erant, ad pœnitentiam revocabat : *Vox Domini præparantis cervos,* quia auscultatores suos ad credendum in Messiam Christum præparabat, specialiter autem discipulos suos, ut illos Christi sectatores, et scholæ Christi professores efficeret. Porro sanctus Præcursor *Vox Domini* appellatur; ubi Hugo Cardinalis ait : « Joannes est vox Verbi, id est, Christi. » Et Albertus Magnus ait : « Ut sit sensus : hæc est vox mea « clamantis Dei de cœlo » : II *Cor.*, XIII, 3. *An expe-*

rimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus? Cajetanus aliam causam assignat, cur Præcursori vocis titulus attribuatur : « Joannis officium appel-
« latur vox, quia non Scripturæ commendabat
« prophetiam suam, sicut alii Prophetæ, sed missus
« erat, ad hoc, ut viva tantum voce prædicaret. »

3. — Hugo Cardinalis ad laudem S. Joannis duas alias hujus tituli *Vox,* rationes observavit, dum ait :
« Primo commendatur in humilitate, nihil enim est
« humilius voce, quæ simul incipit, et desinit esse.
« Secundo in Christi familiaritate, nihil enim verbo
« vicinius, quam vox. »

4. — Didacus Stella dicit, quod, quidquid in Joanne erat, id totum mera quædam, et efficax facundia fuerit, quæ prædicabat, et provocabat ad pœnitentiam : « Joannes erat vox, quia quidquid
« erat in Joanne, erat vox; vestis, manus, pedes,
« caput et lingua; totus Joannes erat vox clamans,
« et dicens : Pœnitentiam agite; ejus cibus, potus,
« lectus, cilicium, inedia, os denique et facies præ-
« dicabant : sunt multi concionatores, qui vocem
« habent, et clamant, sed non sunt ipsi vox, quia
« si verbis prædicant, non factis idipsum insi-
« nuant. »

Clamantis.

5. — Valde considerabilia sunt illa de Josepho *in Genesi,* XLI, 40, prolata verba, quando eidem a Rege collatum fuit totius Ægypti dominium : *Tu eris super domum meam, et ad tui oris imperium cunctus populus obediet.* De Christo David, *Ps.* II, 6, 7, 8, prophetavit : *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me : Filius meus es tu; postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ.* Sicut Joseph Salvator Ægypti appellatus fuit, ita Christus nominatus est Salvator mundi; unus venditus fuit a fratribus; alter a Judæis qui ejus secundum carnem fratres erant : verumtamen id, quod præsenti proposito nostro quam maxime deservit, est, quod in Scriptura dicatur, quod ad manifestandum Ægypto Josephi dominium, *clamante præcone, ut omnes coram eo genuflecterent, et præpositum esse scirent universæ terræ Ægypti. Omnia in figura contingebant.* Eodem quoque modo, ad hoc, ut omnes Salvatorem mundi, tanquam verum Dei Filium adorent, Præcursor ipsum præcedens, elata voce proclamat : *Vox clamantis in deserto,* etc., ubi Cajetanus ait : « Non
« sola magnitudo affectus personæ Joannis, sed
« publica declamatio significatur, ita quod non vox
« dicentis privatim, sed publice prædicantis signifi-
« catur per clamorem. »

6. — S. Bonaventura, *in Luc.,* ad energiam alludit, per quam impios a vitiorum lethargo excitabat : *Vox clamantis,* quia excitat dormientes, ut ad lucem evigilent. De S. Joanne scribitur : *Erat lucerna ardens et lucens;* hæc autem lucerna lucebat quidem, sed in tenebris, id est, illos, qui peccatorum tenebris involuti erant, illuminabat, ut suos ad hanc lucem intuendam aperirent oculos, de qua S. Joannes Evangelista, I, 9, scribit : *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem.* Porro Toletus in hoc S. Joannis clamore, libertatem et efficaciam prædicationis suæ agnoscit : « Clamantis, ut significetur
« libertas, et amplitudo prædicationis ejus; libertas,
« quia palam, et omni postposito timore humano,
« et sine ulla personarum acceptione arguebat
« regem, principes et populum, et Christum eis
« annuntiabat, et quæ ad mores spectabant, doce-
« bat : amplitudo autem, quia sicut qui clamat,
« non solum sine trepidatione quæ sentit, aperit,
« sed etiam omnibus loquitur, et iis qui prope, et
« iis qui longe sunt, et ab omnibus vox ejus perci-
« pitur; sic Joannes omnibus locutus est princi-
« pibus, Scribis et Pharisæis, militibus, Publicanis,
« turbis et cæteris Judæis. Ex parte eorum, quibus
« prædicabat, clamasse dicitur, ad significandam
« duritiem et spiritualem surditatem eorum, qui-
« bus prædicabat. »

7. — Salmeron quoque ad necessitatem alludit, quam surdi habebant auscultandi et audiendi ea, quæ Joannes dicebat, illi, inquam, qui non auribus, sed voluntate et obstinatione surdi sunt : « Neces-
« sarius fuit iste clamor, et altus, tum ut ii qui
« longe, id est, gentes, auribus illum percipere
« possent; tum ut Judæi male securi imminentia
« pericula perhorrescerent; jam, inquit, securis ad
« radicem arborum posita est. Clamat, quoniam
« Judæi, et in illis omnes peccatores procul erant,
« et surdi, et somnolenti, ad quos excitandos utimur
« voce grandiori : longe enim a peccatoribus salus. »
Pergit deinde ostendere, quod Judæa ad instar aspidis surdæ aures suas obturavit, ne vocem incantantis eam, et quidem ad magnam illius utilitatem eam incantantis, audiret : « Scriptum etiam
« erat : *Surge qui dormis, et exurge a mortuis, et*
« *illuminabit te Christus.* »

In deserto.

8. — Lyranus in sensu morali per hoc desertum gentilitatem, adducto S. Ambrosii testimonio, intelligit : « *In deserto,* id est, in gentium populo, qui
« desertus dicitur, eo quod peccatorum spinis
« impletur. »

9. — Hugo Cardinalis S. Joannem non in regio palatio, sed in deserto prædicare observat : « In
« deserto, non in palatio, ibi non clamat Christus :
« at Justinianus, vel etiam Galenus bene auditur
« ibi, vel etiam, minus; sed Christo indictum est
« silentium, imo quod pejus est, legitur, quod cum
« volumen Jeremiæ allatum esset in palatio coram
« rege, scidit illud, et projecit in ignem. » Tritum est proverbium, quo dum quis sine ullo auditorum

fructu prædicat, communiter dici solet : Talis in deserto prædicavit, ad arbores nimirum surdas et insensiles; ac proinde juxta hoc proverbium de Joanne Herodi prædicante vere dici potuit, quod in deserto prædicarit, quia non solum per reprehensionem suam nullum apud Herodem fructum protulit, verum etiam vitam propriam amisit, quia veritas nimis est magnatibus exosa, devotioque in aulis eorum multo minus recipitur.

Parate.

10. — Lucas Brugensis, super hunc S. Matthæi textum, notat alios legere : *Repurgate, complanate.* « Metaphorica locutio est, sumpta a similitudine « civium, qui si regem, quem expectant, suum « honorifice excipere et testari gratum esse ipsius « adventum volunt, viam qua venturus est, a sor- « dibus, incommodis, atque impedimentis omnibus « liberum reddunt, et pulchram ac amœnam con- « stituunt; » et tamen experientia comprobatum fuit, quod populus Judæorum non solum Christo hanc viam non præpararit, verum insuper ipsum a bove quodam et asino in stabulo super fimeto suscipi et hospitari permiserit : *Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe Domini sui. Israel autem me non cognovit. Isa.*, I, 3. Unde Chrysologus, *Serm.* CXLIV, nos bene ad errorem istum emendandum his verbis hortatur : « Tu homo, si « non mox cum Angelis, agnosce vel tardissime « cum jumentis. » Didacus Stella modum nos docet; quo omnes viæ hujus obices, et offendicula e medio tollere possimus : « Amoventes peccatorum, multo- « rumque affectuum scopulos, quia via sit parata « Domino, hoc est, absque ullo impedimento et « molestia Dominus ad nos venire possit, et nos ire « ad eum. » *Viam iniquitatis,* aiebat David, *Psal.* CXVIII, 29, *amove a me,* id quod cum illo monito Lucæ Brugensis consonat, dicentis : « Animo pec- « cata amove (ita scribit ad præparare se volentem) « quemadmodum solent a via sordes; » ac proinde optima præparatio ad Salvatorem proxime venturum digne recipiendum erit bona sacramentalis confessio, debitis cum dispositionibus peracta. In hymno quodam ad Laudes legitur : « En sursum Agnus « mittitur, laxare gratis debitum; omnes pro indul- « gentia, vocem demus cum lachrymis; novæ vitæ « studeat, qua non secus ornetur, ac via aulæis, aut « ramorum viriditate. » Pergit Lucas Brugensis ulterius, et dicit : « *Apparuit,* (sunt verba Apostoli, « *Tit.*, II, 11), *gratia Dei Salvatoris nostri omnibus « hominibus, erudiens nos;* quænam autem est illa « instructio, quam Salvator in suo adventu nobis « dare intendit? Nimirum *ut abnegantes impietatem, « et sæcularia desideria, sobrie, pie vivamus, in hoc « sæculo.* » Hugo Cardinalis inquit : « Parate viam « Domini, ac corda vestra, peccata abjiciendo. » Sancta Mater Ecclesia hoc sacrosancto Adventus tempore in quadam Collecta hanc nobis supplicationem præscripsit : « Ut hæc divina subsidia a vitiis « expiatos ad festa ventura nos præparent. » Didacus Stella magnus ille spiritualis vitæ magister, ad dignam hanc præparationem hisce nos verbis exhortatur : « In hac vita, quæ via est, per quam ad aliam « vitam tendimus, opus est recto incedere gradu : « hoc est, vitia et peccata evellere, et cor nostrum « ab omni sorde mundum habere. »

11. — Cajetanus apparatus nobis explicat, qui Redemptori nostro advenienti admodum grati, et accepti, imo pretiosi futuri sunt : *Parate procul dubio actibus virtutum; parate non corporeis ornatibus, sed rectitudine semitarum Dei.* Non est quod de tapetibus, aulæis, aut aliis phrygio opere elaboratis, pannis aureis solliciti simus, solum opus est, ut christianis virtutibus animas nostras exornemus, atque in bonorum operum exercitio hoc tempore magis quam alio quovis anni tempore effervescamus, impendendo nos operibus charitatis, misericordiæ, compassionis erga pauperes et egenos, exercendo nos in honestate, humilitate, mortificatione, ac in reverentia et cultu Dei, nec non in Sacramentorum frequentia. In Epistola Dominicæ I Adventus hisce verbis monemur : *Abjiciamus opera tenebrarum, et induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus, induimini Dominum Jesum Christum.* Similiter in Dominica III nobis dicitur : *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus, Dominus enim prope est.*

12. — Albertus Magnus ait : « Præparatur via, « cum sternitur exemplis bonorum operum, » quasi diceret, si vias, ad quas venturus est ad nos, pavimentum insterneremus ex auro, argento, gemmisque pretiosis constratum, tantam utique in eo complacentiam habiturus non esset, quantam habet in viis, quæ bonis sternuntur exemplis, hoc autem monito præcipue obstringuntur, qui alias mala vita sua scandalizarunt proximos, prouti ex Homilia S. Gregorii ad matutinum hodie prælecta clare deducitur.

13. — Origenes a S. Thoma in *Catena* citatus ita scribit : « In corde nostro via præparanda est « Domino, magnum enim est cor hominis, et spa- « tiosum, si tamen fuerit mundum : neque in cor- « poris quantitate, sed in virtute sensuum magni- « tudinem ejus intellige, quæ tantam scientiam « capiat veritatis. » Etenim imaginemur nobis, ac si Filius Dei hisce diebus, festum nativitatis suæ antecedentibus, unicuique nostrum dicat, *Prov.*, XXXIII, 26 : *Præbe, fili mi, cor tuum mihi;* et quis ita erga Filium Dei durus futurus esset, qui eidem cor nostrum, quantumcumque est, poscenti, illud denegaret? S. Augustinus citatus a S. Bonaventura, *in Luc.*, II, dicit, eum, qui cœlum, terramque immensitate sua adimplet, ex data opera sese in angustias loci recipere voluisse, (siquidem *non erat ei locus in diversorio*), ut nos ad cor nostrum ei in

hospitium prompte offerendum provocaret : « Non « erat ei nisi angustia in terris, ut tu ei locum « cordis tui sibi proprium dilatares. »

14. — Venerabilis Beda, *in Luc.*, dicit : « Omnis, « qui fidem rectam, et bona opera prædicat, quid « aliud quam venienti Domino ad corda audientium « viam parat? » Imo non solum illa prædicantes viam Domino præparant, sed et qui hisce diebus verbum Dei libenter, et devote audiunt, idipsum faciunt, si Hugoni Cardinali fidem adhibere volumus dicenti : « Parate viam Domini, verbum Domini « libenter audiendo. »

15. — *Parate viam,* scilicet, ut S. Bonaventura ait : « Per observantiam mandatorum; » eamdem quoque expositionem Albertus Magnus hisce verbis adhibet, dicens : « Præparate viam, hoc est manda- « torum observantiam; » etenim mandata viæ illæ sunt, de quibus Psalmista, XXIV, 4, loquitur, dum ait : *Vias tuas Domine demonstra mihi.* Ecce qualiter Deus nobis acquiescat, dummodo præparationibus non omnino indignis ad ejus adventum nos præparemus. S. Hieronymus, *Epist.* XX *ad Cœl.*, Salvatorem nostrum legibus suis nos adstringendo hunc præcipue finem respexisse dicit, ut per legis observantiam, veram nobis comparemus filiorum Dei libertatem : Ideo aliquid imperat, ut causas habeat remunerandi, neque enim obsequii nostri Deus « indiget, sed nos illius indigemus imperio; siqui- « dem in custodiendis illis retributio multa. Ipsemet quoque Salvator apud S. Joannem, XIX, 23, dicit : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.*

16. — Hugo Cardinalis verbis illis interpretationem quamdam adhibet illis, qui hoc Adventuali tempore abstinentiæ et jejuniis dediti sunt, valde congruam : *Parate viam, faciendo eam mundam per temperantiam.* Moyses olim a Deo petiisse legitur, *Exod.*, XXXIII, 13, 20 : *Si inveni gratiam in oculis tuis, ostende mihi faciem tuam.* Sed qua fronte aut animo idipsum petere præsumebat, numquid ei ipsum protestatum fuisse constabat : *Non videbit me homo, et vivet?* Cui consonat illud S. Pauli, I *Cor.*, XIII, 12, effatum : *Videmus nunc per speculum in ænigmate.* Aliud ad hoc responderi nequit, quam quod Ambrosius, *in Dom.* I *Quadr.*, dicit : nimirum Moysen hoc a Deo petentem diuturno illi quadraginta dierum jejunio fuisse innixum : « Quamvis « illum obtutibus Dei conditio humana subtraheret, « jejuniorum tamen gratia proximum illum divini- « tatis consortio faciebat. » Cui consonat, quod S. Basilius dicit, *Serm.* II *de jejunio* : « Jejunium « Eliam magnæ visionis spectatorem fecit, quadra- « ginta namque dierum jejunio animam purgans in « spelunca, meruit quantum fas est homini, Deum « videre. »

17. — S. Maximus, *Hom.* I *in Nativ. Joan.*, alium quemdam viam præparandi modum nobis insinuat, dum ait : « Ille viam Domino suo parat, qui luxu- « riantis carnis respuens voluptates, toto mentis « suæ spiritu suspensus, ad Deum vigore se casti- « tatis accingit. » Regius Propheta mysterium hoc Incarnationis et Nativitatis Messiæ, quod scilicet ex sua stirpe descensurus esset, in spiritu prophetico providens, hisce nos verbis invitat, *Ps.* II, 12 : *Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa.* Pagninus, Vatablus, et alii legunt : *Osculamini filium.* Alia quædam versio habet : *Amplectimini.* S. Hieronymus : *Adorate pure.* Alii a Lorino relati : *Adorate Filium;* adeoque secundum hanc legendi veritatem idem est Filium Dei adorare, amplexari, recipere, quod carnem nostram per castitatem et puritatem corporis et mentis nostræ premere et mortificare. Rabbi Salomon legit : *Armamini disciplina vel munditia;* quasi diceret : Hisce diebus, ut huic virtuti pudicitiæ cooperemur, ad macerandum corpora nostra, disciplinæ nos flagello armemus, sic enim divinum hunc infantulum, qui pro salute nostra nascitur, pectori nostro tanto arctius et tenacius adstringemus. Hugo Cardinalis ait : « Parate viam Domini, ac corda « vestra, bona opera faciendo, curas mundi fu- « giendo. »

Viam.

18. — Porro qualisnam hæc via sit, sacrorum expositorum ductu facile intelligere possumus. Idem Hugo Cardinalis ait : « Via Domini, id est, per quam « Dominus venit ad peccatores, misericordia et « justitia; » qui idem, ut nos in hac via Domino nostro occurrere valeamus, consequenter quam viam ingredi debeamus, hisce verbis nos docet : « Via per quam venitur ad Dominum est pœniten- « tia, et innocentia. » In toto adventualis temporis decursu Ecclesia nos sæpius per diem in divino officio repetere hæc verba voluit : *Parate viam Domini,* ut, nisi invitationi huic obtemperemus, et obsequamur, tanto inexcusabiliores simus. Etenim quoties illa Præcursoris verba : *Pœnitentiam agite,* auribus nostris e Judææ desertis insonarunt? Hodie vero adimpletur, quod quondam Propheta Regius, *Psalm.* XIII, 2, scripsit : *Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, ut videat, si est intelligens aut requirens Deum* : videtur enim æternus Pater hisce diebus de cœlo super nos prospicere, ut videat, si quis nostrum sit, qui Filium suum excipere contendat; at vero *omnes declinaverunt,* omnes illum fugiunt, et aversantur, quia : *Lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Hactenus quidem sacro hoc tempore sæpius clamavimus : *Veni, Domine, et noli tardare, relaxa facinora plebi tuæ;* quod equidem ut consequamur, in potestate et manu nostra positum est, dummodo ad

peccatorum nostrorum remissionem et veniam nos disponamus, a quo tergiversando, excusari nequaquam possumus, cum scriptum sit, *Ps.* CVI, 1 : *Confitemini Domino quoniam bonus;* ubi Chrysostomus ad propositum nostrum ita loquitur : « Nec peccator « jam poterit excusari, qui confessionem, per quam « venia nascitur, non præparavit amplecti; et vere « ad litteram, nascitur venia, siquidem e sursum « Agnus mittitur, laxare gratis debitum. » Enimvero si propter millionis cujusdam debitum, quo Domino tuo teneris obstrictus, inter carceris angustias, et compedes constituto, ipsemet rex et princeps tuus ex ultimis regni sui finibus ad idem debitum tibi relaxandum egrederetur, seque pro te carceris compedibus vinciri permitteret, atque insuper regni sui te participem efficeret, quantus hic esse censeretur benignitatis excessus? « Educ vinctum de « domo carceris, » canit in Antiphona quadam adventuali sancta Mater Ecclesia, « sedentem in « tenebris, et umbra mortis. » Et licet ultronea hac oblatione abutamur, neque nos misericordiæ istius participes reddere cupiamus, attamen, « quos delic« torum catena constringit, miseratio tuæ pietatis « clementer absolvit. »

19. — Lucas Brugensis aliam, Filio Dei occurrente, viam nos edocet, dum ait : « Via hominis in « sacris litteris, mores ipsius sunt, et institutum « vivendi : hanc qui volet Domino esse gratam « atque amœnam, a vitiis expurget oportet, et « virtutibus ornet; » etenim Apostolus ad Ephesios, IV, 22, 23, scribens, ita nos monet : *Deponite vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, renovamini spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem.* Origenes, in *Catena* citatus, ait : « Præ« para viam Domino in corde tuo per conversatio« nem bonam. » Boni igitur mores sunt viæ mundæ, nitidæ, et exornatæ ad Dei Filium recipiendum, nec non vita quædam nova et immaculata.

20. — Dionysius Carthusianus dicit : « Viam, id « est, præcepta consiliaque divina per quorum « observationem itur ad Deum, pure et irreprehen« sibiliter adimpleta, istæ sunt viæ Domini ex parte « nostri, id est, viæ, per quas aptamus nos ad Dei « adventum, videlicet ad suscipiendam gratiosam « inhabitationem ipsius. »

21. — Porro quænam, et qualis via illa sit, quam ad occurrendum Redemptori nostro ingredi debemus, Teophylactus unico verbo nos edocet, dum ait : « Via quidem, quam jubet parari, via est chris« tiana. » Ut autem in hac via stabiliter et constanter perseveremus, duæ aliæ viæ a nobis ingrediendæ sunt, quas Psalmista indicat, dum ait : *Declina a malo, et fac bonum. Ps.* XXXVI, 27.

22. — Didacus Stella voluntatem nostram divinæ voluntatis arbitrio perfecte substratam, viam illam esse dicit, per quam Dei Filius in cordis et animæ nostræ hospitium ingreditur; ac proinde cœlestis Sponsus S. Gertrudi sponsæ suæ dixisse aliquando fertur, quod si se in corde ipsius frequenter multumque demorati desideraret, necessum sit ut cordis sui clavem sibi consignet, ejus videlicet voluntatem innuere volens; siquidem absolutus illius velit esse Dominus. Cumque sancta interrogasset : « Quæ est clavis? Respondit Dominus : voluntas tua « propria; in quo verbo intellexit, quod si quis « desiderat Dominum hospitio recipere, debet illi « clavem propriæ voluntatis suæ resignare. Via « itaque Domini, » inquit Stella, « ad homines ve« nientis est voluntas nostra; ipse homo est domus, « in qua Deus habitat, in quantum justificabitur, et « est via, in quantum disponitur ad justificatio« nem. »

Domini.

23. — Porro advertendum est, quod nec Isaias, nec S. Joannes Baptista nos ad præparandam hanc viam absolute invitaverint, sed conditionate; non enim dicit absolute : *Parate viam,* sed addit, *Domini;* id quod idemmet Stella pariter observavit, dum ait : « Non dicit quod paremus quamcumque viam, sed « viam Domini; alia enim est via Domini, et alia « via nostra : vitia et peccata sunt viæ nostræ, viæ « autem Domini virtus. » Ad quod probandum illum *Isaiæ,* LV, 4, textum adducit, in quo Deus ait : *Non sunt viæ meæ viæ vestræ, et cogitationes meæ cogitationes vestræ, quia sicut exaltantur cœli a terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ a viis vestris.* « Via « Domini, » inquit Stella, « quæ ducit ad vitam « arcta est, via autem impiorum, quæ ducit ad in« teritum, lata et spatiosa est. » Salmeron tria viarum genera distinguit, dicens : « Sunt aliæ viæ « dæmonis, aliæ nostræ, aliæ vero Dei : viæ dæmo« nis superbia sunt, obstinatio et dolus : *Sedebo in « monte testamenti;* viæ nostræ peccata sunt, et « viæ Dei virtutes; » viæ nostræ ad præcipitia, et ab Hierusalem in Jericho nos educunt, ubi in latrones incidimus, qui nos sauciant et totaliter despoliant; id quod sibi accidisse impii illi testantur, dum aiunt, *Sap.,* V, 7 : *Lassati sumus in via iniquitatis, ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus.* Et longe expressius in *Ecclesiastico,* XII, 11, dicitur : *Via peccatorum complanata lapidibus, et in fine illorum inferi, et tenebræ, et pœnæ.*

24. — Dionysius Carthusianus ait : « Porro via « Domini ex parte ipsius, per quas venit ad nos, « sunt misericordia et justitia, de quibus canta« mus : *Universæ viæ Domini misericordia, et veri« tas;* item charitas et liberalitas ejus, quæ ad « misericordiam reducuntur. » Has quoque vias ex parte nostra ingredi debemus per opera misericordiæ exhibita pauperibus, Christus enim ipse expresse contestatur, quod in pauperibus accipiat eleemosynam, in infirmis visitetur, vestiatur in nudis, in incarceratis visitetur, consoleturque in cunctis aliis misericordiæ operibus.

25. — Insuper per hanc viam Domini ipsummet Verbum incarnatum intelligere possumus; « nam « qui per divinitatis essentiam veritas et vita per- « manet, per incarnationis mysterium, » inquit Beda, *in cap.* II *Luc.*, « via facta est, quæ nos ad « patriam, ubi veritate et vita frueremur, reduce- « ret; » imo quod plus est, non solum via nostra fieri voluit, siquidem dixit : *Ego sum via,* verum et se nobis, quamdiu viatores sumus, in viaticum dedit, siquidem ad debilitatis nostræ sustentationem noster factus est cibus, et ideo in Bethlehem, quæ *domus panis* interpretatur, nasci voluit.

Rectas facite.

26. — Toletus verba illa eorum, quæ immediate præcedunt, declarativa esse dicit, quasi diceret : « Sic parabitis viam Domino, si direxeritis, et rectas « feceritis semitas ejus, qui vias Principis parant, « semitas dirigunt, et æquant, ut Princeps facilius « et citius ac certius perveniat in urbem. » Porro S. Joannes Baptista populum ad vias venturo Messiæ dirigendas, invitabat, id est, pœnitentiam eidem inculcabat, qua mediante peccata declinando, ad Deum, ejusque unigenitum Filium excipiendum sese converteret. « Peccata enim, » subjungit idem Toletus, » detorquent hominem a « Deo. » Titus Bostrensis, a Glossa citatus, dicit : « Dei semitas rectas facit, qui per illius justitiam « graditur; siquidem malitia, et improbitas res « obliqua est. » Si quis daretur in eadem innocentia, qua infantiæ annos transegit, constanter perseverans, de eo utique, quod vias rectas inambulasset, dici posset; nam ut Didacus Stella ait : « Rec- « tum iter ille agit, qui sicut natus est, ita vivit, « ut moriturus. » Cajetanus similiter dicit : « Pro « explicatione apparatus, subjungitur rectitudo. » Quænam enim inter justorum et reproborum vias intercedit differentia? Nimirum hæc, quod reproborum viæ distortæ et obliquæ sint : *In circuitu impii ambulant,* inquit Psalmista, *Ps.* XI, 9, et Ecclesiasticus, XXXIII, 5, ait : *Præcordia fatui quasi rota carri et quasi axis versatilis cogitatus illius;* non vero ita constituta est via hominis justi, de hac enim Isaias ait, XXX, 7 : *Semita justi recta est, recta callis justi ad ambulandum.* Reprobi diabolum patrem suum imitantur, de quo pluribus in Scripturæ locis dicitur quod *circuit;* in Job enim ipsemet dicit : *Circuivi terram.* Et S. Petrus, I *Ep.*, V, 8, ait : *Tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret.* At vero ut, quænam inter eum, qui rectam ingreditur, et alium, qui viam curvam et obliquam sectatur, differentia intercedat, clare eliquescat, notandum est, quod is qui viam rectam inambulat, quanto amplius procedit, tanto ab eo a quo digressus est termino, magis recedit; non vero idem fit quoad eum, qui viam ingreditur curvam et obliquam; quanto enim ille magis progreditur, tanto citius ad locum; unde recessit, revertitur; id quod reproborum maxime proprium est, utpote qui pravas vitiorum, malorumque morum semitas non solum non deserunt, verum etiam ad pravas societates et conversationes pristinas citissime revertuntur. Porro via recta a S. Paulo hisce verbis insinuatur, *Philip.*, III, 13, 15 : *Quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora, intendens me ipsum ad destinatum persequor..., quicumque perfecti sumus hoc sentiamus.* De præscitis autem S. Bernardum, *Serm.* XII *sup. Psal. Qui habitat,* velim auscultetis : « Qui in circuitu ambulat profi- « ciscitur quidem, sed nihil proficit; væ homini qui « sequitur hunc circuitum; si conaris evellere, « paululum sequi videbitur, sed in dolo, circuitus « est, aliunde reditum parat. »

27. — Glossa ait : « Deo semitas rectas facit, « dum mundas cogitationes in animo, per sermo- « nem prædicationis format. » Qualiter desideria hæc purificare possimus, Toletus nos hisce verbis optime docet, dum ait : « Ille mundas cogitationes « habet, qui ad bona opera se convertit, non ex « ambitione, aut vana gloria, aliove humano affectu, « sed propter Deum ipsum; » unde Isaias, I, 16, nos exhortatur, dicens : *Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perverse, discite benefacere, quærite judicium, subvenite oppresso.*

28. — S. Propheta Samuel, I *Reg.*, XII, 23, in sancti regiminis sui ultimo fine ita populum est allocutus : *Docebo vos viam bonam et rectam, timete Dominum, et servite ei in veritate, et ex toto corde vestro.* Salmeron dicit : « Tunc rectas faciemus « semitas ejus, cum damus operam, ne quid pravi « aut obliqui in eis inveniatur, quo accessus ejus « ad nos prohibeatur; nam ut Isaias dixit, cap. « LIX : *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos et Deum « vestrum.* »

Semitas ejus.

29. — Dionysius Carthusianus dictionis hujus proprietatem optime explicat, dum ait : « Semitæ « autem proprie nominantur itinera secretiora, « compendiosiora; viæ autem itinera apertiora et « magis communia : idcirco per viam intelligi pos- « sunt præcepta, per semitas autem consilia, quæ « directius ducunt ad Deum. »

30. — Euthymius de hisce semitis ita scribit : « Semitæ varia sunt studia secundum Deum; has « rectas faciunt, qui recte atque irreprehensibiliter « virtutem sectantur; » tales autem sunt qui consiliorum Evangelicorum viam sectantes ad perfectionem contendunt. Et quidem S. Joannem hujus semitæ viam auditoribus suis inculcasse mirum non est, quia Angelus Zachariæ patri ejus prædixerat. *Luc.*, I, 17 : *Præcedet ante illum in spiritu et virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios et parare*

Domino plebem perfectam. Salmeron quoque inter viam et semitam differentiam assignat, eamdemque ad insinuatum mysterium congrue adaptat, dicens : « Dici potest viam præceptum esse, quantum exigit « necessitas, observatum, semitam vero strictiorem « rationem observandi. » S. Bonaventura qualitates viarum istarum particularius investigando, dicit : « Rectas facite semitas, scilicet intentiones, cogita- « tiones, affectiones, actiones, passiones, retribu- « tiones. » *Utinam dirigantur viæ meæ*, dicebat David, *Psal.* CXVIII, 5, *ad custodiendas justificationes tuas.* Didacus Stella ad similitudinem, quæ semitas et consilia Evangelica intercedit, sese reflectens, dicit : « Quemadmodum semitæ quædam compen- « dia sunt, ut citius ad expectatum finem perve- « niatur; sic etiam qui seipsos ad consilium ad- « stringunt, magis merentur, ut citius in sanctorum « patriam proveniat. »

Additiones.

a. — *Parate viam Domini; rectas facite semitas ejus.* Regibus et principibus terrenis iter aliquod ingredientibus per proprium territorium, viæ parantur omniaque removentur offendicula; sic Deus, S. Joannem Filio suo Regi regum Præcursorem præmisit, ut omnia in animabus hominum, ad quas tanquam ad proprium territorium iter suum instituerat, tolleret offendicula. Satan autem maxime conatur illa ponere, dum serpens ille astutus, per insidias nos aggreditur, nobisque passim et ubique, ac in omnibus, innumeros tendit laqueos, nostrum quoque explorat genium, inclinationes et affectus disquirit, et secundum hos, nos tentat, et in lapsum propellit. Enimvero SS. Patres, qui magno Dei lumine fuere illuminati, omnes hujus serpentis dolosos laqueos discernere nobisque detegere potuerunt. Et quidem S. Ambrosius ait : « Multi laquei, qua- « cumque progredimur: laquei in corpore, in lege; « laquei in pannis templorum, crepidinibus parie- « tum tenduntur a diabolo; laqueus in Philosophis; « laqueus in cupiditatibus, oculus enim meretricis « laqueus est peccatoris; laqueus in pecunia; la- « queus in religione, laqueus in studio castitatis. » Salvator noster de hoc adversario cum Apostolis disserens, luctasque quibus ab eo infestandi erant, prædicens, mystico hoc usus est loquendi modo : *Ecce Satanas expetivit ut cribraret vos.* Cujus phraseos S. Bernardus hanc reddit rationem : « Sicut « enim in cribro multa foramina sunt, ita diabolus, « cum multiformis sit, se homini applicando, mille « modos tentandi habet; quia quot sunt vitia, tot « utitur variis modis ad tentandum. Unde secun- « dum S. Augustinum, diabolus plenus est incen- « tivi vitiorum, ideo toto conamine se applicando, « nititur animas suis incendiis inflammare. »

Trita admodum sunt illa S. Augustini verba : « Ramum viridem ostendis ovi et trahis illam; « nuces puero demonstrantur et trahitur; amando « trahitur. » Quem eumdem modum insidiosus serpens observat, siquidem genium, inclinationes, et affectus nostros explorat, porrigitque unicuique quod desiderat, ut illum in retia sua pelliceat et trahat. « Non simpliciter adoritur ille prædo, » inquit *S. Isidorus Pelus. Ep.* CCCLXXXV, « eos qui hoc tem- « pestatibus plenum mare navigant, verum explorat « prius, atque cognitis animæ propensionibus et « appetitionibus, ita demum aggreditur. » S. Gregorius Magnus in suis *Moralibus,* lib. XXIV, c. III, eamdem quoque doctrinam tradit, sequentibusque verbis dæmonis stratagema manifestat : « Intuitur « inimicus generis humani, uniuscujusque mores, « cui vitio sint propinqui, et illa opponit ante « faciem, ad quæ cognoscit facilius inclinari men- « tem; ut blandis et lætis humoribus sæpe luxu- « riam, nonnunquam vanam gloriam; asperis vero « mentibus iram, superbiam vel crudelitatem pro- « ponat. Ibi ergo decipulam ponit ubi esse semitam « mentis conspicit, quia illic periculum deceptionis « infert ubi viam invenit propinquæ cogitationis. » S. Leo addit : « Habet etiam aliquos sibi obligatos, « quorum ad alios decipiendos ingeniis utitur, et « linguis. »

b. — *Via Domini* hæc est per quam Dominus venit ad peccatores, misericordia scilicet et justitia. Deum enim semper considerare oportet ut misericordem simul et justum neque licet separare justitiam a misericordia. Quapropter in timore et spe nos ambulare debemus. Basilius Magnus, hæc Psalmi CXIV, 5, verba exponens : *Misericors Dominus et justus,* inquit : « Ubique Scriptura miserationibus Dei « justitiam conjungit, nos plane erudiens, quem- « admodum nec misericordia Dei sine judicio, nec « judicium sine misericordia sit, sed commensura- « tur. Etiam cum judicio miserationes suas, iis qui « digni sunt admensuret. Et cum judicat commen- « suratum quoque nostræ infirmitati judicium in- « ferat benignitatis erga nos, affectu potius quam « æque compensatione nos plectens. »

Cavendum nobis est, ne misericordiæ Dei ita innitamur, ut obliviscamur justitiæ. Quin potius ob oculos statuenda est illa ejusdem S. Basilii ad præsens propositum valde opportuna doctrina, dicentis : « Misericors est Deus? At idem etiam judex; diligit « enim misericordiam et judicium Dominus. Idcirco « *misericordiam et judicium,* inquit Psalmista, *can- « tabo tibi, Domine.* Qui autem illi sint adversum « quos ille misericordia utatur, ex verbis illis dedi- « cimus : *Beati misericordes, quoniam ipsi misericor- « diam consequentur.* Animadvertis quanta cum « discretione misericordia Dominus utatur, siqui- « dem neque citra judicii discretionem clemens « est, neque inclementer judicat; misericors enim « et justus est Dominus. Hæc igitur cum ita sint, « nolimus, quæso, nos Deum ex dimidia tantum

« cognoscere parte, neque ejus erga nos bonita-
« tem, ad ignaviæ occasionem arripiamus. Prop-
« terea tonitrua, propterea fulminum terrores, ut
« ne bonitas contemnatur. Qui solem oriri facit, is
« cæcitate etiam mulctat; qui imbrem dat, etiam
« ignem pluit. Illa clementiæ, hæc severitatis : aut
« enim per illa ad amandum alliciamur, vel per
« hæc ad metum assuescamus, ne nobis dicatur :
« *An divitias bonitatis ejus, et patientiæ, et longani-*
« *mitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei*
« *ad pœnitentiam te adducit? Rom.*, II, 4. »

S. Augustinus super illa verba Psalmi XXXII : *Diligit misericordiam et judicium,* ita scribit : « Om-
« nipotens est Deus, nec in misericordia amittit
« judicium, nec in judicio misericordiam. Miseretur
« enim, considerat imaginem suam, fragilitatem
« nostram, errorem nostrum, cæcitatem nostram,
« et vocat, et conversis ad se donat peccata; non
« conversis non donat. Misericors est et justus.
« Numquid autem judicium amisit, aut non debuit
« judicare inter conversos et non conversos? »
Idem S. Doctor in Psalmum CXLIV, dicit : « Et spes
« et desperatio timenda est in peccatis. Videte vo-
« cem desperantis ad augenda peccata, et videte
« vocem sperantis ad augenda peccata, et quomodo
« utrique voci occurrit providentia et misericordia
« Dei. Audi vocem desperantis : Jam, inquit, dam-
« nandus sum; quare non facio quidquid volo?
« Audi et vocem sperantis : Misericordia Domini
« magna est. Quando me convertero, dimittet mihi
« omnia. Quare non facio quidquid volo? Desperat
« ut peccet; sperat ut peccet. Utrumque metuen-
« dum est, utrumque periculosum. Væ a despera-
« tione! Væ a perversa spe! Utrique huic periculo
« et utrique malo quomodo occurrit misericordia
« Dei? Quid dicis tu, qui desperando valebas pec-
« care? Jam damnandus sum; quare non facio
« quidquid volo? Audi Scripturam : *Nolo mortem*
« *impii; tantum ut revertatur et vivat.* Hac voce Dei
« reducitur in spem. Sed timendus est alius la-
« queus, ne ipsa spe amplius peccet. Quid ergo et
« tu dicebas, qui spe magis peccas? Quando me
« convertero, omnia mihi Deus dimittet; faciam
« quidquid volo. Audi et tu Scripturam : *Non tardes*
« *converti ad Dominum, neque differas de die in*
« *diem; subito enim veniet ira illius, et in tempore*
« *vindictæ disperdet te.* Noli ergo dicere : Cras me
« convertam; cras Deo placebo. Verum quidem
« dicis, quia Deus conversioni indulgentiam pro-
« misit, sed dilatationi tuæ diem crastinum non
« promisit. »

VERSUS 5.

Omnis vallis implebitur; et omnis mons et collis humiliabitur; et erunt prava in directa, et aspera in vias planas.

1. — Ad impediendam viæ alicujus conficiendæ facilitatem, servire possunt, montes, valles, colles, saxa et omnia alia in via jacentia aut posita offendicula, hæc autem obstacula auferenda esse Evangelista et Propheta dicunt, quia valles, in quas opus est descendere implebuntur, montes quos ascendere oportet complanabuntur, colles pariter demittentur et æquabuntur, omniaque alia stirpium, saxorum et dumentorum obstacula e medio penitus tollentur, adeoque : *Erunt prava in directa, et aspera in vias planas.* Cajetanus dicit : « Signifi-
« catur per hujusmodi metaphoras tollenda omnis
« difformitas morum, tollenda pusillanimitas, su-
« perbia, injustitia et asperitas morum; prophetan-
« turque hæc fore cum Messias venerit, ut ex his
« materialibus dispositionibus viæ intelligamus ne-
« cessarias nobis dispositiones ad recipiendum Mes-
« siam. »

Omnis vallis implebitur.

2. — Jansenius difficultates considerat, huic nostræ corruptæ naturæ ad virtutes exercendas naturaliter insitam, siquidem passionum nostrarum et inordinatorum appetituum impulsus, nec non continua infernalis inimici nobis intentata pugna a virtutibus consectandis nos retrahunt et avertunt. Atvero respondet : « Id non fore operosum, sed
« omnino facile, eo quod valles sint implendæ, hoc
« est, naturales nostræ inclinationes ad res infirmas
« propensæ, per Evangelicam gratiam sint perfi-
« ciendæ, adjecto eo quod deerat, nempe pietate
« et virtute; montes vero ac colles humiliandi ac
« deprimendi, hoc est, adversariæ potestates, quæ
« per superbiam sese erigebant, Christi virtute
« dejicientur. »

3. — Per depressas valles humiles intelligere possumus. Unde Salmeron ait : « Sunt humiles et
« pauperes turbæ, in quas facilius gratia divina
« descendit, solent valles floribus, frumento et fon-
« tibus abundare. » Dionysius Carthusianus idipsum ferme dicit : « Omnè cor humile donis gratiæ
« copiose ditabitur, humilitas enim ad omnem vir-
« tutem et gratiam præparant mentem, sicut su-
« perbia ad omne peccatum. »

4. — Didacus Stella verba illa de pusillanimitate explicat, quæ multos a viæ bonæ persecutione deterrere et retrahere solet, eam difficilem et arduam existimando. « Intellige B. Joannem hic esse locu-
« tum de pusillanimitate; multoties pusillanimitas
« timidos homines facit, in causa est, ut multi suis
« vitiis et peccatis inhæreant, existimant namque
« se non posse persistere diu in bono, quin statim
« ad antiquam consuetudinem mali deveniant. »
Hisce igitur timidis et meticulosis hominibus in adventu Salvatoris auxilium divinum permittitur.

5. — Jansenius per hasce valles peccatores quoque intelligi posse existimat, eos videlicet, qui hactenus contempti, postea vero ad participium

divinarum gratiarum, quibus in adventu Salvatoris copiose accumulabuntur, fuere admissi. « Per vales etiam recte acceperit quis idiotas ac peccatores contemptos, apud homines, qui implendi « erunt gratia evangelica et erigendi ad consortium regni cœlorum. »

Omnis mons et collis humiliabitur.

6. — Beda per hosce montes et colles qui in altum eriguntur, in sensu spirituali superbos intelligit : « Quid hoc loco montium et collium nomine, « nisi superbi homines designantur? In adventu « igitur Redemptoris montes et colles humiliati « sunt, quia juxta ejus vocem, omnis qui se exaltat « humiliabitur; qui se humiliat, exaltabitur. »

7. — Jansenius vero aliter exponit, dicens : « Per montes et colles intellige eos, qui sublimes « erant apud homines opinione sapientiæ ac justi- « tiæ, qui humiliandi erant, sive quod eorum falsa « præsumptio per Evangelii prædicationem erat « propalanda et redarguenda, sive quod supercilium suum sponte posituri essent, quo capaces « fierent divinæ justitiæ ac sapientiæ. »

8. — Glossa per valles gentilitatem, per montes synagogam intelligit : « In adventu Domini humilis « gentilitas impleta est et crescit, plenitudinem gratiæ accipiendo; at Judæa superba per errorem « perfidiæ suæ hoc, unde superbiebat, perdidit. »

9. — Lyranus considerat quod, sicut via aliqua per concavitates et profunditates vallium montiumque altitudines difficilis redditur, eodem quoque modo quantum ad mysterium, « vita spiritualis, qua « Deus graditur super corda fidelium, impeditur « per depressionem terrenæ cupiditatis, et per elevationem mundanæ vanitatis; utrumque impedimentum fuit amotum per adventum Christi in « multis. »

10. — Salmeron per hosce montes, mundi magnates, qui eidem dominantur, intelligit, eosque dicit tunc quoque humiliandos, dum se quoque Christo non minus quam alii opus habere intelligunt : « Ut intelligant superbi omnes atque elati « principes, qui instar montium sunt et collium, « fore ipsorum superbiam deprimendam, pares ut « se et æquales iis quibus imperant, agnoscant, « seque ipsos non minus quam inferiores, Christo « agere. »

11. — S. Cyrillus a S. Thoma in *Catena* citatus, in adventu Christi miram quamdam facilitatem futuram esse dicit, qua cum omnes malæ consuetudinis, omnisque in virtuose operando difficultatis nodi dissolvendi erunt : « Quemadmodum enim « Evangelicæ conversationis et vitæ iter erat ad « eumdem difficile ex eo quod mentes singulorum « mundanæ voluptates oppresserant; ut autem « Deus factus homo peccatum damnavit in carne, « explanata sunt omnia, et reddita sunt ad eumdem facilia, et nec collis, nec vallis, proficere « volentibus obviavit. »

Et erunt prava in directa.

12. — Beda pravarum viarum directionem sequentibus verbis declarat : « Prava in directa fiunt, « cum malorum corda per injustitiam detorta, ad « justitiæ regulam diriguntur. » Salmeron similiter dicit : « Prava in rectam viam id significat, ut in- « justi homines, fraudibus atque fallaciis rapientes « aliena, justi efficiantur. » Etenim vix Salvator noster pedem suum Zachæi domui intulerat, cum ecce subito ex usurario liberalis factus est erga pauperes : *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Idem quoque Doctor de Præcursore dicit : « Obliqua et prava recta reddebat, quando « aiebat publicanis : *Nihil aliud, quam quod constitutum est vobis, faciatis.* »

13. — Lyranus hanc pravorum directionem de mutatione explicat peccatorum, quem in iis fit virtute divinæ gratiæ : « Corda contra Christum indurata mollificabuntur; » exemplo nobis Saulus esse potest, qui derepente in Paulum mutatus fuit, quique antea Christianos obstinate persequebatur, in unico fuit momento temporis mutatus, suamque voluntatem in manus Dei consignavit, dicens : *Domine, quid me vis facere?*

14. — Dionysius Carthusianus ait : « Hoc est, « corda vitiosa convertentur, et sicut directa, hoc « est justa, et secundum rectitudinem dirigentur. »

Et aspera in vias planas.

15. — Beda per hanc asperitatem complanatam, dicit intelligendos esse iracundos, qui exemplo Christi mansueti evadunt : « Aspera in vias planas « immutantur, cum immites atque iracundæ mentes, per infusionem supernæ gratiæ ad lenitatem « mansuetudinis redeunt. »

16. — Salmeron ait : « Homines vel ad levissimam occasionem in excandescentiam insurgentes, convertentur in mites et lenes. »

17. — Jansenius præcipuum adventus Filii Dei affectum esse dicit extirpationem vitiorum, quibus homo insordescere solebat, et virtutum insitionem : « Aspera in vias planas, cum vitiorum hac cupiditatum obliquitates et asperitates redactæ sunt ad « rectitudinem et planitiem virtutis. »

18. — S. Thomas circa hæc verba Salvatoris benignitatem considerat, qui fragili hac carne nostra sese vestiens, socius et viæ comes noster fieri voluit, ad hoc ut virtutis viam amabilem efficeret : « Ne « via hominis videretur nimis gravis, factus est « homo Deus, et propter hoc socius viæ et peregrinationis. »

19. — Dionysius Carthusianus ait : « Apera in « vias planas, id est, feroces, rebelles, distortique

« moribus erunt obedientes et simplices, ita quod « verbum Dei eos ingrediatur faciliter, et indurati « per gratiam mollificabuntur. »

20. — Salmeron exemplum hujus doctrinæ in persona S. Joannis assignat, qui ut milites feroces ad sinceram redigeret pœnitentiam, viarum asperitatem, quæ illis difficiles esse videbuntur, complanavit, et obedientes reddidit : « Aspera complanavit, « quando ad milites, iracundum hominum genus « et rapax, dicebat : *Neminem concutiatis, neque « calumniam faciatis, estote contenti stipendiis ves- « tris.* »

21. — Idem asperitatem hanc moraliter magis individuans ita scribit : « Aspera in vias planas « quando lutum viscosum impudicitiæ, et spinæ « amaritudinis et iracundiæ in plana convertuntur « per virtutem mansuetudinis, et gratia offensoribus « ignoscendi, quando etiam ab injuriosis, et male- « dicis verbis linguam coercemus, ita ut nihil aspe- « rum, et durum ex ore nostro prodeat. »

22. — Euthymius in hunc S. Lucæ textum scribens, per aspera sterilitatem et rigorem antiquæ legis interpretatur, quæ complanata fuit quando ei lex Evangelica adeo suavis et amabilis successit : « Obliquitas et asperitas veteris legis in rectitudinem « ac perfectionem Evangelii convertetur. » Tertullianus, lib. V *contra Marcion.*, quoque hanc asperitatem per novæ legis suavitatem mitigandam esse scribit : « Christus colles æquabit vallibus, et obliqua « diriget in rectitudines, quia omnes legis diffi- « cultates in Evangelii facilitates, et æquitates « convertet. » Etenim quid facilius et suavius esse potest, quam amare? *Plenitudo legis est dilectio.* Regius Propheta David novæ legis statum a longe prospiciens dicebat, *Ps.* XXX, 9 : *Posuisti in loco spatioso pedes meos.* Super quæ verba S. Augustinus ita scribit : « Certe angusta via est, sed quibus? « laboranti angusta est, amanti lata est. » Idem quoque Propheta alibi dicit, *Ps.* CXVIII, 32 : *Viam meam mandatorum tuorum cucurri;* sed quando? *Cum dilatasti cor meum,* id quod charitate et amore Dei mediante efficitur. S. Petrus, *in Act. Apost.*, XV, 10, legem Mosaicam jugum grave denominat : *Jugum quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus.* At vero Euthymius, *in Luc.*, primo de vetere in lege ita loquitur : « Veteris legis jugum est obliquitas, « asperitas, et incompossibilitas; » de lege autem Evangelica protinus subjungit : « Evangelii recti- « tudo, est claritas atque simplicitas, lenitas, man- « suetudo, et compossibiltas. » *Illa die* (Ita Isaias, X, 27, vaticinatus fuit) *computrescet jugum a facie olei;* ubi per *oleum* amor intelligitur, quia sicut oleum cunctis aliis liquoribus supernatat, ita charitas omnibus aliis virtutibus superior existit. *Major autem horum est charitas.* Propheta igitur dicere voluit, quod jugum istud in legem facilem et suavem, id est, in legem amoris sit convertendum. In sacris Canticis, VI, 11, dicitur : *Anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab.* Pagninus legit : *Anima mea posuit me, ut quadrigæ populi mei.* Quibus verbis Sponsa, per quam Ecclesia significatur, dicit, se a Sponso suo factam esse populi sui quadrigam, synagoga autem neminem in Paradisum usque perduxit, sed omnes quotquot moriebantur, in sinum Abrahæ transmisit : atque insuper quantacum molestia et difficultate lex illa impleri debuit, quæ in se sexcenta et tredecim complectebatur præ cepta? unde Philo Carpatius, ibid., ait : « Currus vel « quadrigas Ecclesiam ipsam positam dicit, ut se « veluti piam matrem et sanctissimum vehiculum, « quo plures convehantur ad patriam, esse intel- « ligat. » Hoc enim Evangelicæ legis tempore Christianos in rheda sive quadriga in Paradisum vehi, omnesque cœli vias complanatas, jucundas et faciles factas esse dicere possumus : *Asperas in vias planas.*

Additiones.

a. — *Omnis vallis implebitur, et omnis mons et collis humiliabitur.* Recte quidem per valles difficultates in via virtutis occurrentes, per colles vero et montes maligni spiritus offendicula ponentes intelligi possunt. Sed magis placet mens S. Augustini, *Serm.* XXXVI, *de Sanctis,* S. Chrysostomi, *Hom.* X, *in Matth.*, D. Gregorii, *Hom.* XX *in Evang.* S. Leonis, *Serm.* VII *in Quadrag.*, dicentium quod sententia hæc idem valet ac illa Christi Domini verba, *Luc.*, XIV, 11 : *Qui se humiliat exaltabitur et qui se exaltat humiliabitur.* Quo supposito : Tunc omnis vallis implebitur quando veri humiles qui per valles significantur specialiori titulo cœlorum regnum, in quo omnis impletio est et societas, sibi acquirunt. Mons vero omnis et collis humiliabitur, quando Dæmon qui per superbiam, velut mons erigitur, per humilitatem vincitur.

S. Joannes Climacus, spiritualis vitæ eximius Magister, in *Scala Paradisi,* modum ascendendi ad gloriam, descensum esse docet, his verbis : « Humilitas est janua regni cœlestis, quæ accedentes « introducit. » Salvator noster, *Joann.*, X, 9, se ostium cœli esse dicit : *Ego sum ostium : per me si quis introierit, salvabitur.* Hoc autem ostium valde est humile, et submissum : *Discite a me quia humilis sum corde.* Et ideo qui caput sublime habet, nisi illud submittat et humiliet, per ostium illud aditum habere non poterit. Unde S. Isidorus inquit : « Qui « intrat per ostium quod est Christus, humiliet se, « et sic sano capite poterit intrare. » Angelicus Doctor, II, II, 161, 5, rationem assignat cur Salvator noster specialius nobis humilitatem commendaverit dicens : « Ideo Christus præcipue nobis commenda- « vit humilitatem, quia per hoc maxime removetur « impedimentum humanæ salutis, quæ consistit in « hoc, quod homo ad cœlestia et spiritualia tendat,

« a quibus homo impeditur, dum in terrenis mag-
« nificari studet. Et ideo Dominus, ut impedimen-
« tum humanæ salutis, quæ consistit in hoc, quod
« homo ad cœlestia et spiritualia tendat, a quibus
« homo impeditur, dum in terrenis magnificari
« studet. Et ideo Dominus, ut impedimentum salu-
« tis auferret exteriorem celsitudinem contemnen-
« dam monstravit, per humilitatis exempla; et sic
« humilitas est quasi quædam dispositio ad liberum
« accessum hominis in spiritualia et divina bona. »
Qui idem Angelicus Doctor, *in opusculo de eruditione principum,* humilitatem primam esse docet Christianorum virtutem et evidentissimum prædestinationis signum.

S. Paulum, unde putatis tantis donatum fuisse prærogativis? Propter dumtaxat humilitatem. Cui veritati Guillelmus Durandus in rationali Divinorum Officiorum adstipulatur, dum ait : « Quia dixit :
« *Non sum dignus vocari Apostolus,* propter hanc
« humilitatem raptus fuit usque ad ultimum cœ-
« lum. »

Argute considerans S. Bernardus nequaquam Christo diversos modos defuisse, per quos Apostolis suis, quis eorum in cœlis major esset responderet et satisfaceret; et nihilominus statuit parvulum in medio eorum : « Numquid posuit ibi in exemplum, »
inquit ille, « discipulis filium castitatis Joannem, vel
« rosam charitatis Petrum, qui et tunc præsentes
« erant? » Postquam ergo insignia utriusque hujus Apostoli examinasset merita, subjungit dicens :
« Nec tamen istos in exemplum posuit cœlorum
« januam intraturis, sed parvulum humilitatis vir-
« tute præcelsum. »

b. — Sed eadem humilitas infernalis assaltus, insidias et tentationes vincit et declinat. Sic enim montes et colles humiliantur. His verbis Psalmistæ, *Ps.* XXX, 9 : *Quoniam respexisti humilitatem meam, salvasti de necessitatibus animam meam, nec conclusisti me de manibus inimici,* Seraphicus Doctor subjungit : « Quoniam humilitas despicit et parvi
« pendet diabolum, ejus laqueos evadendo. » Quemadmodum in S. Antonio Magno apparet, qui dum omnes dæmonis laqueos in terra videret, et suspirans diceret : Domine quis poterit istos effugere? audivit Antonius : Humilitas. Cum enim diabolus sit superbissimus, addit S. Bonaventura, et propter hoc de cœlo ejectus, a nulla re sic vincitur, sicut a virtute quæ superbiæ immediate apponitur.

Ad dissipandum infernum nullam habemus securiorem machinam quam humilitatem. Unde S. Laurentius Justinianus ait : « Pernecessaria est humilita-
« tis virtus peregrinantibus, et in hoc sæculi stadio
« pugnaturis. Hanc malignorum spirituum innume-
« rabilis exercitus, tanquam flagellum perhorrescit,
« et fugit. » Astutus ille serpens animabus perfectioribus vanæ gloriæ venenum instillare, tum vel maxime satagit, cum inter applausus mundi hujus exaltatæ, inque veneratione constitutæ esse conspiciuntur. Sed laqueos hosce, B. Petrus Damianus facile evitari posse scribit, juxta exemplum et instructionem Apostoli qui quamvis se æstimari vellet in prædicatione Evangelii, idemque postularet in aliis idem evangelizantibus, unde ad Thessalonicenses scribit : *Rogamus autem vos fratres, ut noveritis eos qui laborant in vos, et præsunt vobis in Domino, et commonent vos, ut abundantius habeatis illos in charitate propter opus illorum,* « hoc tamen monere videtur prædica-
« tor egregius, ut discretus vir, et honorem sibi
« delatum exterius pro fratrum utilitate suscipiat,
« et eumdem honorem intrinsecus pro sua humili-
« tate contemnat. »

c. — Origenes, Beda et Hugo, nomine montis et collis, intelligunt inanis gloriæ studiosos, de quibus sic fatur S. Chrysostomus apud S. Thomam : « Colles autem desperatos appellat, non solum ob
« superbiam mentis suæ, sed propter desperationis
« sterilitatem : collis enim nullos fructus producit. »
Nempe montes superbi bonorum operum steriles sunt et noxiæ herbæ feraces : male fæcundi, et pejus steriles; infæcundi probitate, uberes improbitate, qui cœlestes imbres frustrantur, et virtutum operibus nutriunt superbiæ fastum. Peccata siquidem venialia, ut inanis gloriæ studium, et similia, animam commaculant, hominesque in charitate tepidos, et in bonis operibus et contra tentationes debiles efficiunt.

Eos quoque elatos montes desperatos intelligit S. Chrysostomus, ac si elatio sit quædam desperatio et quodammodo impotentia virtutis. O infelix inanis gloriæ studium! quod licet exiguum sit peccatum, omne est infaustæ reprobationis, et jus ad gehennale incendium, ac si levium peccatorum, ut hypocrisis ac inanis gloriæ amor, sit veluti licentia ad desperandum, et gehennæ titulus. Nec mirum; quia enim levia peccata passim non curantur, magna tandem præcipitia et gravissima peccata superinducunt. Dicit Ecclesiasticus, XI, 34 : *A scintilla una augetur ignis,* vel ut in textu Græco legitur : *A scintilla parva exardescit focus.* Cujus Dionysius Carthusianus hanc assignat rationem inquiens :
« Quia ex parva scintilla gignitur ignis, qui pau-
« latim fit magnus. » Peccatum veniale quædam est ignis scintilla, sed talis naturæ, ut nisi præcaveamus, magnum incendium causare possit. Dicit iterum Ecclesiasticus, XIX, 1 : *Qui spernit modica, paulatim decidet.* Qui non curat vitare parva peccata, successive corruit ad majora : venialia namque minora disponunt ad venialia crassiora, et omnia simul ad mortalia.

d. — Superbos per montes intelligit Chrysostomus, ut supra dictum est. Miraris vero secuturam depressionem, et contritionem superbi? Nil mirum : Superbus uno pede in via nititur, quare facilis est ad lapsum. Pro quo deprecatur Propheta Regius,

Ps. XXXIV : *Non veniat mihi pes superbiæ.* Agellius per has voces, *pesem superbiæ,* pompam in incessu, quam vana gloria ciet, idonee commentatur. Sed cur affectum inanis gloriæ sic incessu Propheta timet? Et cur hanc levem arrogantiæ noxam, pedis vocabulo designat? Scilicet, ut refert ex Lobbetio Corderius, quod superbo pes est unicus, ideoque sicut diu consistere non potest, qui unico tantum stat pede, eoque totam corporis incumbentis molem sustinet : ita etiam nec diu stare potest superbus peccator. Nutabit ille, dubiumque librabit corpus; ac tandem præceps in ruinam dabit.

e. — Non absque re per *valles* intelligi poterunt hujus vitæ tribulationes, per montes et colles vero consolationum amœnitates. Quod autem dicitur, *omnis vallis implebitur,* idem est ac si diceretur, inanitas et profunditas vallis tribulationum implebitur consolatione, et quidem ita ut illa consolationum altitudo se ad proportionem præhabitæ tribulationis dimittat; juxta enim tribulationum pro Deo toleratarum mensuram, consolationum spiritualium crescit, imo et superexcedit abundantia. Quam ob causam Theophylactus, quemcumque in servitio Dei amplexando dubium et ancipitum alloquens, hocce eum exhortatur motivo : « Ne despondeas « animum, quisquis audis afflictiones et mala; « quanto enim hæc exuberant, tanto exuberant « consolationes. » S. Augustinus ait : « Sicut fruc- « tum flos antecedit, sic pœnitentia et dolor læti- « tiam præit, et dolori lætitia succedit. » *Vos autem contristabimini,* suis Christus prædicebat Apostolis; ecce flores; at qui eos subsequuntur fructus? *Tristitia vestra vertetur in gaudium.*

Versus 6.

Et videbit omnis caro salutare Dei.

Et videbit.

1. — Verbum illud increatum ab æterno in sinu Patris absconditum substitit : *Unigenitus, qui est in sinu Patris, Joan.,* XI, 18. Unde Isaias, XLV, 15, merito de ipso dicit : *Vere tu es Deus absconditus.* Quinque autem millium annorum spatio et amplius, postquam cœlum creasset empyreum (*Verbo Domini cœli firmati sunt*) in operibus quidem ab ipso creatis videri poterat, in facie autem nunquam factus est terræ visibilis, adeoque mortalium nullus se Deum vidisse dicere potuit, quia, *non videbit me homo, et vivet, Exod.,* XXXIII, 20; at vero post paucos dies unicuique homini visibilis apparebit, et descendet, *Baruc.,* III, 38 : *Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est,* sed quo fine? *Joan.,* X, 10 : *Veni ut vitam habeant, et abundantius habeant.* Cajetanus dicit : « Ecce adventus Messiæ omnibus car- « nalibus oculis manifestus, venit enim in vero cor- « pore visibili, et sic publice conversatus est, ut « potuerit (quantum est ex parte sui) ab universis « oculis carnalibus videri. » Lucas Brugensis legit : « Omnis homo ipsis suis oculis corporeis. »

2. — Rupertus Abbas Tuitiensis, *De vict. verbi,* l. III, c. VIII, ad illam ab Assuero Rege promulgatam legem sese reflectit, quia verebatur, ne ullus coram ipso nisi primo expresse invitatus et vocatus compareret; legisque illius frequentibus verbis tangit mysterium : « Ut Rex magni imperii plus homine « putaretur habere aliquid, et ne vilior fieret ex « usu publicæ visionis; » verum non ita suprema illa Majestas facit, *quam adorant Dominationes, tremunt Potestates;* quin potius ut nostram operaretur redemptionem, primorumque parentum peccatum expiraret : *Ecce quasi unus ex nobis factus est; in terris visus est, cum hominibus conversatus est; videbit omnis caro; opprobrium hominum, et abjectio plebis;* non enim solum dignatus est pro nostra salute homo fieri, sed homine quid minus, ut ita loquar, fieri voluit : *Ego sum vermis non homo.*

3. — Considerandum est autem, quod non unusquisque hominum ipsum velut salutare, et Salvatorem aspicere poterit, sed illi tantum, qui per condignas præparationes ad illum recipiendum sese disponent. Unde Lucas Brugensis ait : « Quem « scilicet quicumque cum fructu salutis videre vult, « et digne excipere, ut debet, necessum est ut ejus « vita moresque sint hac ratione præparati. *Beati « mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt,* » non oculus corporalis, sed cor mundum oculus ille erit : qui utiliter et fructuose in Salvatorem defigi poterit.

4. — Sciendum quoque est, verba hæc ex Isaiæ prophetia, XL, 4, desumpta esse, qui postquam dixisset : *Erunt prava in directa et aspera in vias planas,* immediate subjungit : *Et revelabitur gloria Domini, et videbit omnis caro pariter, quod os Domini locutum est.*

5. — Salmeron ad illa verba : *Quod os Domini locutum est* sese reflectens, dicit : « Significant, « quam sit Deus verax, quomodo adimpleat quæ « promisit. » Enimvero quod gloriæ Dei in ejus Nativitate factam revelationem attinet, de ea nemini dubium esse potest, siquidem mox ut natus fuit, Angelorum hierarchiæ ipsum terræ annuntiantes, cœlitus descenderunt : « Gloria in altissimis Deo; de « Virgine nasci dignatus est, ut hominem perditum « ad cœlestia regna revocaret. » Ad hæc Salmeron ait : « Ex adventu Domini revelata est gloria Domini, « id est, Filius Dei, sive vera Dei cognitio in mun- « dum introducta est. »

Omnis caro.

6. — Id est, *omnis homo,* quia in Scriptura sacra *Caro* idem est quod *Homo. Verbum caro factum est : Omnis caro corruperat viam suam.* Quodsi vero nomine carnis peccatores intelligere velimus, de illis quoque verum erit dicere, quod de Filii Dei in hunc mundum adventu participes futuri sint, non

quidem ad utilitatem, sed ad damnum et perniciem ipsorum, idque propria ipsorummet culpa; etenim ipsum quidem videbunt, sed ut severum judicem, quem tanquam misericordem Redemptorem contempserant. Porro in vigilia Natalis Domini hisce verbis Deum rogabimus : « Præsta ut unigenitum « Filium tuum, quem Redemptorem læti susce- « pimus, venientem quoque judicem securi videa- « mus. » Glossa ex adducto Bedæ testimonio ita loquitur : « In hac vita omnis homo Christum videre « non potuit, sed in die judicii in sede Majestatis « et electi, et reprobi pariter videbunt, ut justi « remunerentur, et mali in æternum gemant. »

7. — Titus Bostrensis hæc verba de fructu redemptionis nostræ exponit, qui ad omnium salutem ordinatus erit; siquidem *vult omnes salvos fieri,* « voluntate antecedenti, » ut scholæ loquuntur : « Quia eo potiuntur omnes, et fructus ac virtus ejus « dilatabitur usque ad fines terræ. »

8. — S. Bonaventura pariter de promulgatione Evangelii per totum mundum facienda interpretatur, adducitque illud Psalmi XCVII, 3 : *Videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.*

9. — Dionysius Carthusianus nihilominus ita exponit : « Omnis homo, id est, aliqui de omni « genere hominum corporaliter aspexerunt; *Ecce* « *totus mundus abiit post eum.* »

Salutare Dei.

10. — Lyranus ait : « Id est Christum; » hic enim a sancto sene Simeone, dum eum pectori suo fortiter adstringeret, hoc titulo appellatus fuit : *Viderunt oculi mei salutare tuum.* Sciendum est autem, quod, ubi Vulgata nostra, *Jer.*, XXXI, 22, legit : *Fœmina circumdabit virum;* septuaginta legunt : *Circumdabit novam salutem,* ac proinde jure merito Salvator appellatur : *Ipse enim salvum faciet populum suum.*

11. — Euthymius ait : « Salutare, lumen Evan- « gelii, vel salutarem incarnationem, quæ ambo « præparavit Deus ante faciem omnium populo- « rum. »

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. II, VERS. 33

33. Erat Pater ejus et Mater, mirantes super his, quæ dicebantur de illo.

34. Et benedixit illis Simeon, et dixit ad Mariam Matrem ejus : ecce positus est hic in ruinam, et in resurrectionem multorum in Israel ; et in signum, cui contradicetur.

35. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

36. Et erat Anna Prophetissa filia Phanuel de tribu Aser : hæc processerat in diebus multis, et vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua.

37. Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor, quæ non discedebat e templo, jejuniis et obsecrationibus serviens nocte ac die.

38. Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino, et loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel.

39. Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilæam in civitatem suam Nazareth.

40. Puer autem crescebat, et confortabatur ; plenus sapientia : et gratia Dei erat in illo.

VERSUS 33.

Erat Pater ejus et Mater, mirantes super his, quæ dicebantur de illo.

1. — Syriaca legit : *Mirabantur,* Vatablus : *Tenebantur autem Pater ejus et Mater admiratione.* Toletus dubium hoc loco movet, qua ratione videlicet admiratio isthæc in matrem ejus cadere potuerit, cum hæc a novorum et inopinatorum eventuum ignorantia communiter provenire soleat, ipsa autem omne id quidquid illi Simeon dixit, seu potius prædixit, optime sibi perspectum habebat, utpote quæ « Regina Prophetarum, » ab Ecclesia appellatur. Quod enim Simeon senex Salvatorem ad populum Israel redimendum, gentesque illuminandas venisse illi prædixit, hoc totum pridem antea perspicuum illi fuerat, prout ex ejus sacro Cantico clare deducitur, ubi inter alia ait : *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ, sicut locutus est ad patres nostros;* Archangelus quoque de divino ejus partu illi revelaverat, dicens : *Salvum*

faciet populum suum a peccatis eorum. Tres quoque Reges Orientales tanquam gentilitatis primitias in Bethlehem ipsa susceperat, quomodo igitur gentium illuminatio ipsam in admirationem rapere potuit? Tandem vero idem Toletus hisce verbis respondet : « Respondeo non semper admirationem esse eorum, « quæ ignorantur, sed etiam eorum quæ captum, « et virtutem nostram superant, etiamsi nobis jam « notificata sint. Sancti enim viri sæpius admi- « rantur mysteria divina, immensitatem bonitatis « Dei, multaque alia hujusmodi, etiam si jam ante « sint ab eis fide percepta; nam admiratio ex fide « sæpe procedit, ut non aliud sit admirari, quam « magnificare. » Dionysius Carthusianus in eumdem sensum hisce verbis loquitur : « Mirantes non admi- « ratione dubitationis, sed reverentiæ et congra- « tulationis, hoc est magnalibus atque magnificis « laudibus de puero Jesu prolatis a parentibus « Præcursoris, ab Angelo, exercituque angelico, a « pastoribus quoque, et Simeone, mirabantur quod « de eo, qui tanta paupertate et humilitate advenit, « tam altissima dicebantur, quod scilicet esset salu- « tare Dei Patris, et omnium Dominus, lumen « gentium, gloria Judæorum, mundi Salvator, uni- « genitus Dei, verus Deus; » quæ omnia beatissima Virgo, et S. Joseph perfecte quidem sciebant, mira- bantur tamen, quod, cum alii ipsum in tanta viderunt paupertate viventem, ipsum nihilominus tanquam immensæ majestatis venerarentur, cunc- tisque annuntiarent velut verum Messiam, et pro- missum Salvatorem.

2. — Didacus Stella postquam eamdem difficul- tatem movisset, quomodo scilicet Maria et Joseph hujus admirationis affectus potuerint esse capaces, hunc in modum quoque respondet, id nimirum factum esse : « Ex ampliori notitia rerum divina- « rum; opera enim Dei quanto amplius cognos- « cuntur, tanto admirabilius mentem suspen- « dunt. »

3. — Incertus quidam Auctor in Catena Græca, aliam causam, unde talis admiratio nonnunquam procedit, assignat, dicens : « Quoties transcenden- « tium rerum notitiam in memoriam venerit, toties « renovat in mente miraculum. »

4. — S. Bonaventura, *in Luc.*, pariter varia motiva adducit, ob quæ cœlestis ille partus admirabilis esse videatur : « *Mirantes;* nam Christus admirabilis est, « secundum quod mediator, secundum quod Sal- « vator, secundum quod Doctor in sapientia. » Euthymius admirationem hanc non tam super ea, quæ a Simeone audiverant, cecidisse censet, quam super ea quæ de ipso futura esse prævidebant : « Non quod tunc primum de illo audissent, sed « quod præterea quæ prius didicerant, adhuc mira- « biliora percipiebant. »

5. — Aliam hujusce admirationis rationem Car- thusianus assignat, dum ait : « Mirabantur quoque « non parum se electos ad tantum mysterium, et « quod mundi thesaurus eis esset commissus. »

6. — Toletus notat, admirationem cadere posse vel super ea quæ accidunt, vel super personas, qui aliquid stupore dignum dicunt, vel faciunt; sic Lu- cas autem, in hoc nostro casu, super quid ipsorum admiratio ceciderit, clare satis expressit, dum ait : *Mirantes super his quæ dicebantur de illo.* Evange- lista quidem, qua de re in specie admirati fuerint, non declarat, quia motiva ob quæ in admirationem rapiebantur multa, eaque omnia stupenda erant. Legatur Discursus undecimus de Nativitate Domini nostri, *Promptuarii sacri,* super illa verba : *Mirati sunt.*

Additiones.

a. — *Erat Pater ejus et Mater mirantes super his quæ dicebantur de illo.* Hoc rerum divinarum pro- prium est, ut quanto magis penetrantur, tanto mi- rabilius mentem suspendunt. Hoc sensu admira- batur beata Virgo Maria, cui licet ea quæ de Christo dicebantur, alias nota essent, ac proinde earum causa admirandi fuisse dici congrue non possit, cum admiratio sit quædam inopinata cognitio, quæ oritur ex visione effectus et ignorantia causæ; ta- men quia res illas magis penetrabat, hinc in novam quasi rapiebatur admirationem. Hoc quoque nobis faciendum restat, qui licet sciamus, quod Christus de cœlo venerit, et infans natus sit, et in mundo passus sit, ut nos duceret ad gloriam, tamen si tan- tam Dei in nos dignationem admiremur, hocque altius mente repetamus, quid nobis faciendum sit, ut ad eam gloriam perveniamus, studiosius inqui- remus. Deus autem ille de quo scribitur, *Ps.* XXXII, 6 : *Verbo Domini cœli firmati,* qui et de seipso dicit, *Joan.*, X, 9 : *Per me si quis introierit salva- bitur,* is, inquam, dum quondam interrogaretur : *Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam? Matth.*, XIX, 16; brevibus quidem, sed gravibus verbis respondit : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Regnum enim cœlorum in nostra positum est voluntate : *Si vis.* Unde S. Thomas Doctor Angelicus, a sorore sua requisitus, ut pro assecuranda ejus salute, et vitæ sanctitate facilius assequenda, breve aliquod ipsi præscribat spiritua- lis vitæ exercitium; cumque eidem hunc in finem utilia quædam præscripsisset monita, ipsaque in- stantius a fratre suo postularet, ut omissis variorum præceptorum ambagibus, breve quoddam, et com- pendiosum salutis comparandæ documentum ei præscriberet, S. Doctor eidem unico verbo id fieri posse respondit, nimirum, « volendo. » Is enim qui tanquam vitæ æternæ Dominus, de eadem absolute valet disponere, illius acquisitionem in arbitrio et voluntate nostra posuit dicens : *Si vis ad vitam in- gredi serva mandata.* Et quidem præcepta quæ Deus nobis observanda proposuit, non ad ejus propriam

ordinantur utilitatem, dicente Psalmo XV, 2 : *Dixi Domino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges;* sed potius ad utilitatem diriguntur nostram ut scilicet ab ipso remuneremur, cœlestisque regni ipsius efficiamur participes. « Quid vero un- « quam tam superbum, quid vero tam ingratum « videri potest, » inquit S. Hieronymus, lib. II, *Ep.* XX, « quam adversus ejus vivere voluntatem, a « qua ipsum vivere acceperis? quam illius præcepta « despicere, qui ideo aliquid imperat, ut causas « habeat remunerandi? neque enim obsequii nostri « Deus indiget, sed nos illius indigemus imperio, « mandata ejus desiderabilia super aurum et lapi- « dem pretiosum multum, dulciora super mel et « favum; quoniam in custodiendis illis retributio « multa. » Quantum nobis lux placet et utilis est, tantum quoque lex nobis grata et accepta esse debet : *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos,* inquit Psalmista, *Ps.* XVIII, 9. Et Sapiens, *Prov.*, VI, 23, filio suo dicit : *Mandatum lucerna est, et lex lux et via vitæ.* Albertus Magnus verba illa apud S. Lucam : *Quid faciendo vitam æternam possidebo?* ponderans, dicit : « Radix immortalitatis custodia est « legum divinarum, juxta illud Sapientis : *Custodia « legum consummatio est incorruptionis.* » Et ideo anima quæ irreprehensibilis et immaculata esse desiderat, divinam legem, zelose et sollicite custodiat.

Lex Mosaica jugum quidem erat quoddam insupportabile; dicit enim Petrus, *Act. Ap.*, XV, 10 : *Jugum quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus.* De nova lege gratiæ, Propheta Evangelicus, Isaias, X, 17, vaticinatus est dicens : *In die illa computrescet jugum a facie olei.* Ubi per oleum charitatem intelligit; quia sicut hic liquor omnibus supernatat, ita inter omnes alias virtutes, amor Dei superexcellit : *Major autem horum est Charitas;* I *Cor.*, XIII, 13. Ac proinde Isaias dicere vult, jugum divinæ legis, in nova gratiæ lege, futurum esse suave, atque ad portandum leve et facile. Unde et Salvator noster Hebræos his verbis invitat, *Matth.*, XI, 28, 29 : *Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos; jugum enim meum suave est et onus meum leve.* S. Bernardus, *Epist.* LXXII, dicit : « Lex Christi onus est allevians « et a jugo liberans, similis pennis avium, quæ cor- « pulentiorem reddunt substantiam et agiliorem. » Et ideo S. Thomas de Villanova optime notat, quod Deus viam ad beatum regnum suum charitate mediante, valde facilem et plenam reddiderit : « Quam « levis et facilis est ascensus ad tantam gloriam! »

b. — Admirabatur Sanctissima Virgo, quæ audiebat et videbat in Christo, et conferebat in corde suo, magna illa, et ingentia mysteria, per quæ generis humani salutem operaturus esset Christus; unde tanta lætitiæ spiritualis abundantia oriebatur, ut limites exuperans animæ, in ipsum etiam corpus redundaret, eique consolationem et vigorem communicaret. Ad seriam enim divinorum mysteriorum considerationem et collationem, talis oritur lætitia, cujus effectus est animam confortare.

Æternorum gaudiorum contemplationi immersus Regius Propheta, quondam exclamasse fertur : *Quam dilecta tabernacula tua, Domine. Concupiscit et deficit anima mea;* volens insinuare se a beatis victum deliciis, sensim pati alienationem, tamque immensa paradisiacarum dulcedinum obrui superabundantia, ut deficiente anima, ipsum quoque corpus ineffabilibus fuerit perfusum gaudiis, ideoque subjungit : *Cor meum,* id est anima, *et caro mea,* scilicet corpus, *exultaverunt.* Euthymius a Glossa citatus inquit : « Non hoc tantum, inquit, « accidit animæ meæ, sed et corpus meum in « Christo lætatum est. Primo cor lætitia afficitur; « deinde gaudium in universum corpus diffundi- « tur. » Sed Apostolus, *Gal.*, V, 17, dicit : *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem* : Quomodo igitur astruit David, carnem, spiritumque ejus in lætitiis atque exultationibus cœlestibus simul tripudiasse? Respondet S. Hieronymus : « Hoc non potest dicere nisi ille qui in « amorem Dei tota mente defixus est. »

Spiritus Sanctus de gaudiorum spiritualium abundantia agens, hanc plerumque nobis sub fluvii aut torrentis exhibet metaphoram. *Ps.* XLV, 5 : *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei. Isa.*, LXVI, 12 : *Declinabo super eum quasi fluvium pacis. Ps.* XXXV, 9 : *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Nec sine mysterio, quia sicuti torrentes quandoque adeo inundant, suosque egrediuntur limites, terraque destructa, per vicinos spatiuntur campos et agros, ita quandoque, et anima sancta tantum dulcedinum et suavitatum spiritualium patitur diluvium, ut spirituales animæ egressum limites, in sensus, corpus et carnem transfundatur.

S. Joannes Evangelista omnes supervivens Apostolos, dierumque plenus, in ferventis quidem olei cacubum conjectus fuit; ast per divinam Providentiam, non modo evadit illæsus, sed purior et vegetior exiit quam intravit. Oleum lætitiæ symbolum est, ideoque merito dicere poterat hic sanctus Apostolus, cum Psalmista, *Ps.* XII, 5 : *Impinguasti in oleo caput meum, et calix meus inebrians quam præclarus est.* Memoriamne vestram subterfugit quod de S. Antonio Magno testimonium dedit S. Athanasius : « Semper hilarem faciem gerens, » inquit ille, « liquido ostendebat se de cœlestibus cogitare, sicut « Scriptura ait : *Corde lætante vultus floret.* » Idem traditur de S. Romualdo, qui centum et viginti annorum spatio, quorum centum in austerissimis transegit pœnitentiis : « Rerum cœlestium medita- « tione, vim lacrymarum profundens, fruebatur; « vultu tamen adeo læto semper erat, ut intuentes « exhilararet. »

c. — Res divinæ altaque mysteria, quæ captum

nostrum superant, licet sint nota, menti tamen nostræ sese iterum ad illa recipienti, admirationem causant, ut hæc admiratio nos in amorem et obsequium Domini impellat, aut per timorem divinorum judiciorum a culpis avocet : et ita admirabantur Joseph et Maria, non hærentes in sola admiratione, sed transibant ad amorem et obsequium Domini. Mirantur vero peccatores cur damnati qui Deum temporaliter offenderunt, in inferno nihilominus, in æternum sint puniendi; sed pauci emendantur, cujus divini rigoris variæ sunt considerandæ rationes.

S. Bernardinus inter alias hujus æternitatis pœnæ damnatis debitæ convenientias, hanc quoque adducit : « Sicut justi debent a Deo, ex misericordia, « æternaliter præmiari, ita et injusti, ex justitia, « æternaliter cruciari. » Rationem vero hujus convincentem sequentibus confirmat verbis : « Pleri- « que solam immensitatem divinæ misericordiæ « considerantes, magnitudinem divinæ justitiæ non « attendunt, cum nec minor, nec minus æterna « sit Dei justitia, quam ejus misericordia, nec mi- « nor, nec minus æternus debet esse ipsius effectus « in damnandos puniendos, quam effectus miseri- « cordiæ, in salvandos et beatificandos. » In progressu ejusdem sermonis, *tr.* II, *Serm.* XII, art. 3, c. III, idem Sanctus universalem ostendit utilitatem, quæ in rempublicam exinde resultat, quod divina justitia sempiternam culpæ statuerit pœnam; siquidem, hac ratione, transgressoribus divinarum legum, eorumque licentiæ et dissolutioni, tanto majus et efficacius frenum injicitur.

Nec obstat quod transgressio actus sit transitorius et finitus, pœna autem æterna. « Peccati perpetra- « tio, addit S. Bernardinus, » quasi contractus est, et « emptio infernalium tormentorum, necnon et ven- « ditio, qua pretio brevissimæ voluptatis, seipsum « tam anima quam corpore, vendit peccator in- « sanus. Cui autem dubium, quin ex emptione, et « venditione, quantumcumque brevi tempore fiant, « jus perpetuum rei emptæ acquiratur emptori? » S. Augustinus I, *de Civ. Dei* II, sic argumentatur : « Quid in vinculis? Numquid ibi tamdiu quisquis « judicandus est esse debere, quamdiu fecit unde « meruit alligari, cum justissime annosas pœnas « servus in compedibus pendat qui verbo aut ictu « celerrime transeunte, vel lacessivit Dominum, vel « plagavit? »

S. Bernardinus, *tr.* II, *Serm.* XI, aliam quamdam perpetuitatis, quæ in pœnis est, rationem assignat, nimirum quia pœna correspondere debet continuationi perpetuæ culpæ. Porro quod peccatum in anima damnata per omnem æternitatem duret, verissimum est, quia peccatum non aboletur ab anima, quæ in eo moritur obstinata, sed perseverat. Peccata in damnatis semper remanent, et nunquam finientur, quia semper in odio Dei persistent, eumque incessanter blasphemant. Ex Alberti Magni doctrina, « damnatus de peccato perpetrato nun- « quam habebit veram pœnitentiam; ideo Deus « nunquam mutabit conditionis illius sententiam. » Quibus verbis paulo ante, idem auctor præmiserat : « Materia ignis est æterna, scilicet macula peccati, « ergo et pœna. »

S. Bernardinus, in opere jam citato, art. 1, c. III, iterum dicit : « Quanto in majorem peccatur, tanto « magis peccatur; quare si in infinitum majorem, « in infinitum magis. Quia ergo Deus in infinitum « major est quocumque alio, ideo in infinitum ma- « gis peccatur in Deum, quam in hominem, eodem « genere culpæ; v. g. si occiditur homo Deus, et « occiditur homo qui non est Deus, in infinitum « majus est peccatum occisio Dei quam hominis. « Eodem modo, si conspuitur homo, vel conspuitur « Deus, vel percutitur homo, et Deus, in infinitum « majus est peccatum. Longe gravius est æternam « quam temporalem lædere majestatem. » Cui eidem considerationi Albertus Magnus insistens, talem dat conclusionem : « Peccatum est contra illum « qui est infinitus, ergo pœna debet esse infinita. « Sed hoc non potest esse acerbitate; unde oportet « quod fiat diuturnitate. »

d. — Mirabatur Virgo ea quæ de Christo spargebantur, et subjungit S. Lucas : *Hæc conferebat in corde suo.* Nec tibi sufficiat audire solum mysteria Dei et tuæ salvationis, sed illa conferas in corde tuo et rite perpendas, ut illi gratus respondeas, si amorem Dei in illis experiris. Beneficiorum enim divinorum recognitio, necnon sedula recogitatio, ex eaque orta gratitudo, legis divinæ observantiæ, perfectioni et charitati cooperatur, modo cum corde puro et mundo hoc tributum exsolvamus.

Regius Propheta David, oculum suum ad beneficia a liberalissima manu Dei recepta, directum habuit, siquidem semper hæc verba, *Psal.* CXV, 12 : *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?* in corde suo ruminavit; ac proinde aliud quo se gratum exhiberet, minime inveniens, pro acceptorum beneficiorum retributione, exactam ei præceptorum divinorum observantiam obtulit, dicens : *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas. Ps.* CXVIII, 112. Ex qua Davidis protestatione deducitur, quod divinorum beneficiorum seria recordatio, ingens sit ad divinæ legis observantiam stimulus, et pariter frenum, quo ab ejus prævaricatione abarcemur. Optime igitur monet D. Chrysostomus, *Hom.* XXVI, *in Matth.*, inquiens : « Deo semper gra- « tias agamus; est enim prorsus absurdum, nos « opere quidem ipso, beneficiis ejus quotidie per- « fruentes, gratias ei nec opere persolvere, et hoc « cum nobis rursus prosit ipsa confessio; neque « enim ille alicujus nostri eget; sed nos omnium « quæ illius sunt, indigemus, siquidem gratiarum « actio illi quidem nil omnino addit, nos autem

« magis illi familiores facit... Si enim nos homi-
« num beneficia recordantes, vehementius eorum
« amore succendimur, multo magis, beneficiorum
« in nos Dei memores, studiosiores erimus, ad
« illius mandata servanda. Idcirco Apostolus ait :
« *Et grati estote.* Optima quippe beneficiorum cus-
« tos est ipsa memoria beneficiorum, et perpetua
« gratiarum actio.

Ad nostrum propositum faciunt hæc verba D. Augustini, *Serm.* LXVII, de tempore : « Certum est, fra-
« tres charissimi, quod si semper beneficia Dei
« nostri, quæ nobis nullis præcedentibus meritis
« nostris collata sunt, assidue cogitamus, peccata
« nostra nobis non dominantur; aut si forte subrep-
« serint, cito per pœnitentiam corrigantur. » Idem præclarissimus Doctor in libro *de Diligendo Deo*, ita scribit : « Ad Dei dilectionem in nobis excipien-
« dam, nutriendam et agendam, nihil ita valet
« sicut beneficiorum ejus frequens et diligens re-
« cordatio, vel consideratio. »

c. — Quænam illa sint quæ de Jesu in ea occasione dicta fuere, ex sequentium contextu verborum sufficienter patet, dum de gladio doloris, animam B. V. Mariæ penetraturo, mentionem facit Simeon. *Mirantes erant* Maria et Joseph *super his quæ dicebantur*, non admiratione dubitationis, sed reverentiæ, congratulationis, jubili, et gaudii. Talis enim est eorum mysteriorum quæ proxime ad salutem nostram cooperata sunt, natura, prouti est Passio Dominica, ut ad eorum considerationem et collationem oriatur lætitia et gaudium maximaque interna consolatio.

Advertendum, hoc loco est, Sponsam in sacris Canticis, per quam anima electa præfiguratur, dicere, I, 11 : *Fasciculus myrrhæ Dilectus meus mihi, inter ubera mea, commorabitur*, id est, ut Doctor mellifluus declarat : Passio Dilecti mei cordi meo semper impressa manebit. At vero vultisne scire qualisnam fuerit illa consolatio et suavitas, quam ab amaritudine hujus myrrhæ hauriebat? Hæc ipsa indicatur verbis immediate subsequentibus : *Botrus Cypri Dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.* Uva enim Engaddi suavissima erat, ac proinde symbolum erat botri, id est Christi, in ligno crucis suspensi, et per botrum ex terra promissionis in vecte allatum præfigurati, ac demum sub torculari illo expressi de quo scribitur : *Torcular calcavi solus.* Sicut autem *vinum lætificat cor hominis*, ita pariter sanguis ab hoc mystico crucis torculari expressus, dum animas sibi devotas rigat, dulcedine et suavitate paradisi easdem inebriat.

Matth., VII, 16, Salvator noster quidem ait : *Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?* Hoc autem quod naturaliter impossibile videtur, in multis animabus spiritualiter adimpletur; siquidem ex spinis et juncis marinis, quibus sacratissimum Redemptoris nostri caput transfixum fuit, suavitas et dulcedo spiritus veraciter colligitur.

Versus 34.

Et benedixit illis Simeon, et dixit ad Mariam Matrem ejus : Ecce positus est hic in ruinam, et in resurrectionem multorum in Israel; et in signum cui contradicetur.

Et benedixit illis Simeon.

1. — Ex hisce verbis, Cajetanus Simeonem sacerdotem fuisse arguit, quia in veteri lege ad hos solum pertinebat filios Israel benedicere, prout in libro *Numerorum, cap.* VI, legitur, idque tanto verisimilius esse videtur ex eo, quod benedictio hæc in templo facta fuisse dicatur : cujus aliam quoque rationem adducit, dum ait : « Imo significatur quod
« pars ceremoniarum erat hujusmodi benedictio,
« ex hoc quod utrique parenti benedixit. » Dionysius Carthusianus usum fuisse scribit dandi benedictionem genitoribus, filium in templo, cum oblationibus in lege præceptis, offerentibus. Toletus advertit, eos, qui Simeonem sacerdotem fuisse negant, pariter hanc benedictionem solemnem vel talem, qualis in lege præcepta fuerat, extitisse minime admittere : « Hanc benedictionem non
« solemnem, nec quæ ex auctoritate fit, interpre-
« tatur, sed communem, qua ex voto bona alteri
« precari, aut eos beatos aut felices prædicare
« solemus; » tametsi ipse nihilominus aliam opinionem veriorem esse censeat, sequentem potissimum ob causam : « Cum enim S. Lucas narraret, a
« parentibus Christum esse præsentatum in templo,
« nec ullius alterius sacerdotis mentionem faceret;
« cum verisimile sit, et ex Scriptura deducatur,
« sacerdotibus pueros præsentari, infertur Simeo-
« nem ipsum fuisse sacerdotem. »

2. — Quanam autem in re benedictio hæc substiterit, variæ hac de re sunt opiniones. Albertus Magnus dicit : « Creditur quod, sicut benedixit Heli
« Annam pro fœnere quod accommodavit, multo
« magis Simeon, qui major fuit quam Heli, bene-
« dixit parentibus Jesu pro Redemptore, quem
« obtulerunt Domino in templo suo. » Hugo Cardinalis existimat, quod cum S. Lucas hujusce benedictionis formam non expresserit, credibile sit illam quamdam fuisse gratiarum actionem : « Benedictio
« potest intelligi gratiarum actio; sic enim bene-
« dicit creatura Creatori. » Dionysius Carthusianus in examinanda hujusce benedictionis qualitate, præ cæteris fusior est, qui haud procul a vero abesse existimat, benedictionem hanc illi valde fuisse similem, quæ in libro *Numerorum, cap.* VI, describitur hisce verbis : *Locutus est Dominus ad Moysen, et Aaron, dicens, sic benedicetis filiis Israel : Benedicat tibi Dominus, et custodiat te; ostendat*

Dominus faciem suam tibi, et misereatur tui; convertat Dominus vultum suum ad te, et det tibi pacem. Verumtamen opinionem suam quoad hoc, sequentibus verbis subjungit : « Reor quod Simeon spe- « ciali omnino benedictione, benedixerit Mariæ, et « Joseph. » Ad hæc duo benedictionum genera distinguit, dum ait : « Hoc quoque sciendum, quod « duplex est benedictio, videlicet consecrationis, « vel donationis et laudis; benedictione consecra- « tionis, vel donationis major benedicit minori, et « Deus creaturæ, juxta illud Apostoli : *Sine ulla « autem contradictione, quod minus est a meliore « benedicitur.* » Qualis autem benedictio illa sit, qua Deus creaturæ benedicit, his verbis ibidem declarat : « Benedictio, qua Deus benedicit creaturæ, « est collatio munerum ejus, et multiplicatio eorum- « dem : benedictione autem laudis minor benedicit « majori, sicque Simeon benedixit Deo; et in « Psalmo cantamus : *Benedicam Dominum in omni « tempore, semper laus ejus in ore meo.* »

3. — Jansenius dicit, quod ex hac benedictione nulla deduci possit Simeonis supra B. Virginem et S. Josephum præcellentia aut superioritas. « Hujus- « modi benedictio non arguit excellentiam majo- « rem benedicentis, sed tantum votum animi « ejus. » Toletus dicit : « Benedixit, id est, bene- « dictam ab omnibus benedicendam prædicat. » S. Bonaventura ait : « Benedixit, id est, benedictos « prædicavit, Mariam, quia concepit, et Joseph, « quia educavit. »

4. — Considerari quoque hoc loco potest, Patrem æternum, quo tempore Filius ejus infans erat, duobus senibus decrepitis inspirasse ut eum benedicerent, laudarent et magnificarent : at vero quando idem Dei Filius ad annos maturos pervenit, infantium et lactentium movisse linguas, acclamantes ei : *Hosanna filio David : Benedictus qui venit in nomine Domini. Matth.*, XXI, 9.

Et dixit ad Mariam Matrem ejus : Ecce positus, etc.

5. — Quodnam obsecro in eo latet mysterium, quod subito, ut Christus natus est, mors ejus intimetur, mundoque eum in multorum ruinam et exterminium venisse, contestatio fiat? Et tamen suavissimæ simul Angelicorum spirituum per aera resonantes melodiæ, auribus nostris percipiuntur, quibus ipsum in salutem nostram promovendam venisse declaratur. Unde Ecclesia canit : « Gaudet « exercitus Angelorum, quia salus æterna humano « generi apparuit; » Item : « Ecce Rex tuus venit « sanctus et Salvator; » Et in hymno ad laudes recitari solito dicitur : « Beatus auctor sæculi ser- « vile corpus induit, ut carne carnem liberans, non « perderet quos condidit. » Cur igitur simul cum Christi nativitate, mors et perditio multorum annuntiatur? Pro hujus difficultatis resolutione advertendum est, quod, tametsi verum sit, Angelos in Christi nativitate annuntiasse pacem, hanc tamen non omnibus promiserunt; quibus ergo? *Hominibus bonæ voluntatis*, id est, ut Chrysostomus ait : « Illis « qui suscipiunt natum Christum. » Filius Dei Salvator nascitur, sed illis duntaxat, qui volunt salutem, non vero eis, qui illam rejiciunt, aut ea abuntur.

6. — Porro sol per benignos influxus suos, salutiferosque radios, spiritus quidem humanis corporibus imprimit vitales, et tamen idemmet astrum per eosdem splendores suos, caput hominis et cerebrum illius nonnunquam ita distemperat, ut per catharros et guttam apoplecticam persepe necem eidem subitaneam inferat, quod tamen malum non a luce solis, sed a malorum humorum infirmi corporis nostri indispositione procedit. Sapientia incarnata, die quadam, cum quodam Principe synagogæ de imperscrutabili Incarnationis mysterio disserens, *Joan.*, III, 16, ait : *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.* Finis autem, cur Filium suum donarit, salus nostra fuit; unde subdit : *Ut omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam;* igitur in resurrectionem illum nobis dedit, non in ruinam; unde et paulo post subjunxit : *Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum;* quibus verbis utique indicare voluit, quod primus suus adventus non ad judicandum mundum, sed ad eumdem salvandum directus fuerit : qua igitur ratione factum est, quod Simeon per æternæ veritatis oraculum dixerit : *Positus est in ruinam multorum?* Audite ipsummet Salvatorem, qui in superiori cum Nicodemo habito discursu immediate subjungit, dicens : *Hoc est autem judicium;* quasi dicat : Hæc est unica, et sola causa, quare ex Salvatore et Redemptore multis in Judicem convertat inexorabilem : *Quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem, erant enim eorum mala opera :* plus etenim voluptas, divitiæ, gloria mundana, cunctaque alia inordinatorum appetituum nostrorum objecta diliguntur, quam a nobis propria æterna salus ametur.

7. — Sancta Mater Ecclesia in hac festivitate canit : « Hodie per totum mundum melliflui facti « sunt cœli, » quibus verbis ad nectar et ambrosiam paradisi alludit, quæ hodie super omnes novæ legis Evangelicæ fideles in magna copia depluit; siquidem in Christi Incarnatione omnes sunt donorum, gratiarum, auxiliorumque cœlestium copiosissimo torrente perfusi. Advertendum est autem, quod sicut suavitate mellis nulla alia reperitur major, ita quoque nulla est amaritudo similis illi, quæ causatur a melle, quod in stomacho infirmo et languido recipitur; eodem quoque modo asserere possumus, quod Filius Dei per suum in hunc mundum adventum in iis animabus, quas bene dispositas esse deprehendit, salutem quidem operetur;

verumtamen iis, qui male et irreverenter illum tractant, non minus se exhibebit severum et rigorosum. Unde Eusebius Emissenus, *Hom.* IV, *ad Monac.* : « Tanto graviora erunt humana delicta, « quanto majora se ostenderunt divina beneficia. » Valde etiam consideranda venit illa dictio, « Israel » : *Positus est in ruinam Israel.* Porro de hoc populo Psalmista, *Ps.* CXLVII, 20, scribit : *Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis,* et idem, *Ps.* LXXV, 1 : *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus.* Huic namque populo inter omnes alias totius universi nationes, sui accuratam tulerat fidei notitiam, huic sacræ Scripturæ legem peculiari privilegio dederat : ad eumdem quoque Prophetas in magno numero miserat; multos enim Patriarchas sanctitate insignes habuerat, sacerdotii, templi, sacrificiorum et regni honore eumdem decoraverat, ipsemet in medio illius populi natus fuerat, Evangelium eidem ore proprio annuntiaverat, multosque ejusdem populi contribules, per tot patrata miracula variis beneficiis affecerat; quid igitur mirum, si eidem tot collatis bonis abutenti severum et rigorosum supplicium indixerit? *Positus est hic in ruinam Israel :* id quod deinceps vere et perfecte ad litteram adimpletum fuit, siquidem populus iste a tot retro sæculis ad hæc usque tempora, velut mancipium, et cujuslibet gentis ludibrium, inter omnes totius terræ populos, dispersus miserrime oberrat. Unde S. Gregorius Nyssenus, *In Cat. Græc.,* ait : « Judæis specialiter minatur ruinam non solum « a spirituali salute, sed etiam propter destructio- « nem urbis, et habitantium civitatem : resurrectio « vere promittitur credentibus, partim vero velut « consepultis cum Christo, et ei consurgentibus. »

In ruinam.

8. — S. Ambrosius, *in Luc.,* in hisce verbis Christum ut Judicem observat, quasi iisdem verbis nobis diceretur : « Non est quod vobis tantum per « Filii Dei, tanquam Salvatoris, benignitatem « adblandiamini, » quin potius dirigendus quoque est oculus vester in divinam ejus justitiam; siquidem etiam tanquam Judex in fine sæculorum ad nos venturus erit, « ut justorumque merita discernat, « et pro nostrorum qualitate actorum Judex verus « et justus aut supplicia decernat, aut præmia. »

9. — Dionysius Carthusianus Christum in reproborum et incredulorum ruinam et perditionem venisse scribit : « Generaliter loquendo, Christus « venit in ruinam omnium reproborum seu incre- « dulorum. » Id quod etiam in Nazianzeno, *Orat. ad cives Nazianzen.,* hisce verbis scribitur : « Chris- « tus in ruinam, et resurrectionem multorum posi- « tus est, in ruinam nimirum incrudelis, in resur- « rectionem autem iis, qui fide præditi sunt. »

10. — Glossa per hanc ruinam exterminium intelligit vitiorum : « In ruinam vitiorum; » quod Theophylactus multo apertius dicit : « In ruinam « positus est Dominus malorum, quæ in animabus « nostris, in resurrectionem vero bonorum, cadit « fornicatio, surgit continentia. » Cujus moralitatis Origenes primus ante omnes alios auctor extitit, qui dicit : « Habeo aliquid in me, quod male stat, « et peccatis superbiæ se ingerit, hoc cadat, hoc « subruat, postquam ille venit, et nunc quod in me « malum fuit, corruit; » unde monet, ut in nobis adimpleatur illud Apostoli consilium : « *Mortificate* « *membra vestra* super terram, fornicationem, luxu- « riam, idololatriam, beneficia, etc., horum omnium « utilis ruina facta est, una hæc est ruina, ad quam « venit Christus. »

11. — Theophylactus autem ruinam hanc exponit de morte Redemptoris, qua mediante futurum est, ut multæ animæ ad gratiam resurgant, et ad gloriam. « *Positus est in ruinam,* hoc est, passu- « rus est et casurus in mortem, et cum ceciderit « ipse, resurgent multi. »

12. — Advertendum tamen est cum Simone de Cassia, quod dum Christus dicitur positus in ruinam, id intelligendum sit *occasionaliter,* « quia « positus est in ruinam hominum *vitio.* » Id quod Didacus Stella per similitudinem quamdam id ipsum ad vivum exprimentem explicat, dum ait : « Lapis positus est in itinere, et ostendit iter; tu « si impingis in illum tibi imputabitur, quia ex « malitia tua vel negligentia provenit. » Propheta Evangelicus de Messia venturo disserens, VIII, 13, 14, hisce nos verbis exhortatur : *Dominum sanctificate; erit vobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionis, et in petram scandali, in laqueum et in ruinam habitantibus Jerusalem;* ac proinde Judæi eum crucifixerunt, Gentiles vero receperunt illum, et doctrinam ejus : illis factus est in offendiculum, quod eos in barathrum usque perditionis naufragare fecit; Gentilibus vero, qui per terras, in quibus falsa simulacra adorabantur, dispersi erant, factus est vitæ et resurrectionis instrumentum. « Est in « ruinam eorum, » inquit Albertus Magnus, « sicut « sol est in tenebras, quia ubi non est lumen solis, « sunt tenebræ, et tamen quantum est de sole, « ubique est lumen, sed id, quod interponit se, « sicut causa solis, facit quod sol illuc non effundit « lumen suum; unde, *Job.,* XXIV, 13, dicitur : *Ipsi* « *fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias ejus.* »

Et resurrectionem multorum.

13. — Dionysius Carthusianus differentiam ostendit, quæ electos inter et reprobos versatur, dum ait : « Verumtamen non uniformiter venit, seu « positus est in ruinam et resurrectionem, quia in « ruinam reproborum est positus occasionaliter et « indirecte : in resurrectionem vero electorum « causaliter et directe. » Etenim ipse in hunc mundum venit, ut nostram operaretur salutem, nisi nos

per malitiam et obstinationem nostram nosmetipsos damnemus : *Perditio tua ex te; tantummodo in me auxilium tuum. Ose,* XIII, 9. Et in symbolo : *Propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de cœlis. Et incarnatus est.* Unde Beda ait : « Bene in resurrectionem, quia lumen est, quia « gloria plebis Israel, quia dicit : *Ego sum resurrec-* « *tio et vita, qui credit in me, etiam si mortuus* « *fuerit, vivet : et omnis qui vivit et credit in me,* « *non morietur in æternum* : quomodo autem in « ruinam, nisi, quia et lapis offensionis est, et « petra scandali; id est, ruina his qui offendunt « verbum, nec credunt, de quibus ipse dicit : *Si non* « *venissem, et locutus eis fuissem, peccatum non habe-* « *rent, nunc autem excusationem non habent de* « *peccato suo.* »

14. — Chrysostomus a S. Thoma in *Catena* citatus, per hanc resurrectionem conversionem quamdam, sive laudabilem, et sanctam conversationem intelligit : « Resurrectio quidem est conversatio « nova, cum enim lascivus castus efficitur, avarus « misericors, atrox mansuescit, resurrectio cele- « bratur, mortuo quidem peccato, resurgente vero « justitia. » Et quidem hæc spiritualis resurrectionis operatio per Christi adventum in ejus Natalibus festis in multis animabus producitur.

15. — Albertus in eumdem fere sensum hisce verbis scribit : « Omnibus videlicet, qui fide et « moribus convertuntur ad ipsum, et horum resur- « rectionis causa est ipse; est autem resurrectio a « culpa per gratiam; resurrexit propter justifica- « tionem nostram. »

16. — Didacus Stella, qui in adducendis sensibus moralibus eximius existit, hoc post se monitum scriptum reliquit. « Nemo, quamvis sit vitiis suffo- « catus, et jam in barathro peccatorum sepultus, « desperet; positus est enim Christus in resurrec- « tionem multorum : non est resurrectio, quin « præcesserit ruina. »

17. — Est et alia quædam ejusdem pientissimi Auctoris consideratio scitu utilissima, nimirum, quod Salvator noster per suam misericordiam in multis instrumentum fit resurrectionis; perditionis autem iis, qui eadem misericordia abutuntur : « Nam peccatores plurimi videntes Dei misericor- « diam, et quomodo indulget peccatoribus, resur- « gunt a peccatis; sed aliis est in ruinam, quia « videntes quod Deus misericors est, abutentes ejus « misericordia, fiunt deteriores, et bonitate Dei, « qua convertendi erant, abutuntur, et pejores « fiunt. »

In Israel.

18. — Idem quoque ad id se reflectit, quod supra a nobis insinuatum fuit, nimirum quod Christus specialiter futurus sit occasio ruinæ multorum in Israel : « Non dicit positum in ruinam in « Babylonem, sed in Israel, quia Christus magis « offenditur ab his, in quos majora contulit; » adducitque notum illud Malchi exemplum, qui dirum illum colaphum Christo, coram facie Caiphæ, infligere non dubitavit : « Quamvis plures reporta- « verit colaphos, tamen hunc cæteris plus sensit, « quia huic sanaverat abscissam auriculam. » Quando aliquem ex sublimi valdeque eminenti loco labi contingit, lapsus talis semper est irreparabilior, quam sit ille, qui alicui in via plana accidit : eodem modo, qui lumine aliquo notitiæ Dei imbuti Deum offendunt, longe sunt culpabiliores, majusque merentur supplicium quam illi qui ad tantam Dei et mysteriorum fidei notitiam introducti non sunt : *Sicut lumen eorum, ita et tenebræ eorum.* Ecce tibi hunc casum in terminis alibi ab eodem Evangelista, *Luc.*, X, 15, insinuatum; dicit enim : *Tu Capharnaum usque ad cœlum exaltata,* cujus proinde ruina et lapsus profundior esse non potuit, quia *usque ad infernum demergeris;* idque ex ea solum ratione, quia Capharnaum, juxta lumen et notitiam, quam de Deo habebat, minime correspondit; unde idem Stella nos et omnes alios christianos jure merito hisce verbis hortatur, dum ait : « Severa utique hæc « prædicatio est, quam omnes, qui Christiani « sumus, sæpe contemplari debemus, ut videamus « quid in nobis operetur agnitio Christi, an ad « meliora pergamus, an vero in deteriora rua- « mus. »

Et in signum.

19. — Jansenius per hoc signum stupendum aliquod in persona Christi latens prodigium intelligit : « Quod res esset nova et insolita, qualis non « fuerat ab initio mundi, utpote Deus simul et « homo, qui per novam suam ex Virgine nativita- « tem, mirabilium patrationem, crucis ignominiam, « ac deinde gloriosam resurrectionem et ascen- « sionem in magnum stuporem homines esset « adducturus. »

20. — Cajetanus quoque, per signum hoc, eadem prodigia intelligit, quod scilicet tenet quidam infans in tanta paupertate natus, tandem in adultiori ætate per miracula adeo fuerit factus gloriosus atque conspicuus : « Pauperculus tot et tanta « miracula faciens, postea crucifixus, ac resurgens « ex mortuis, appellatur signum. »

21. — Hugo Cardinalis ait : « Multipliciter « positus est nobis Christus in signum; positus est « enim in præsepio in signum paupertatis et humi- « litatis; et hoc vobis signum : invenietis infantem « pannis involutum, et positum in præsepio; item « positus est in cruce, in signum patientiæ et « obedientiæ. »

22. — Idem quoque eminentissimus Doctor, *in signum* glossat, ut idem sit, quod *in sigillum*, « ut « in eo imprimamur per imitationem operis; »

neque enim Filius Dei eo solum fine descenderat, ut mundum redimeret, verum etiam ut semetipsum normam exhiberet christiane vivendi; ac proinde nos invitat, dicens : *Discite a me.* Didacus Stella ait : « Positus est Christus in signum humilitatis in præ- « sepio, *in signum* paupertatis in Purificatione, *et* « *in signum* charitatis et patientiæ in Passione; *sed* « *huic signo contradicunt superbi, iracundi, avari,* « *denique omnes peccatores.* »

23. — Dionysius Carthusianus signum hoc de Christo ut mediatore et pacificatore exponit : « Potest exponi de signo pacificationis, ut sit « sensus : *positus est in signum* fœderis et reconci- « liationis, seu pacis inter Deum et hominem, quia « scilicet factus est mediator Dei et hominum. » Unde ipsum in arcu cœlesti præfiguratum fuisse dicit, de quo Deus ait : *Arcum meum ponam in nubibus, et erit in signum fœderis.*

24. — Euthymius per hoc signum vel metam, Christum crucifixum interpretatur : « Quidam « *signum, cui contradicitur,* dicunt crucifixionem; « *signum* quidem quasi symbolum amoris erga « homines : nam hanc propter homines sustinuit. » Porro serpens æneus in ligno elevatus, Christo ipsomet teste, ejus crucifixionem præsignavit; de hoc autem dicitur, *Num.*, xx, 8 : *Pone eum pro signo,* etc. Enimvero quidnam in eo latet mysterii, quod Christus vix etiamnum natus, et fasciis involutus a Simeone sene in patibulo velut extensus repræsentetur : et similiter sancta Mater Ecclesia in rituum, divinorumque officiorum directione, a Spiritu Sancto gubernata, hoc Evangelium, ut infra octavam Nativitatis ejus legeretur, ordinavit. Cur ita? Sine dubio id factum est, ut nos fideles inde doceremur, quod licet triginta tres annos moratus fuerit, priusquam in cruce moreretur, nostræque redemptionis pretium actualiter expediret, nihilominus a primo non solum Nativitatis, sed et Conceptionis suæ instanti, dolorosissimæ passionis suæ dederit initium, *Psal.* lxxxvii, 16 : *Pauper sum ego, et in laboribus a juventute mea.* Aliqui apud Lorinum pro *juventute,* legunt *a puero,* Chaldæus legit *expirans,* alii *moriens, moribundus, agonizans, pene mortuus a puero;* unde pie meditari possumus, quod Christus tenellus adhuc infans existens, lachrymas loco sanguinis effuderit, seque a stirpibus fœno permixtis, loco spinarum compungi permiserit, quod in præsepio libenter nudus contremuerit, cogitando, sibique imaginando nuditatem crucis : quod denique in duobus illis jumentis, duos agnoverit latrones, in quorum medio suo tempore debebat esse suspensus; ac proinde ubi nostra Vulgata in Habacuc, iii, 2, legit : *In medio annorum notum facies,* Septuaginta legunt : *In medio duorum animalium cognosceris.* Et S. Hieronymus communem secutus opinionem scribit, per duo isthæc animalia proprie prænotari duos latrones cum Christo crucifixos. « Porro interpretatio et opinio vulgi de Salva- « tore intelligit, quod inter duos latrones crucifixus « agnitus sit. »

25. — S. Bernardus, *Serm.* v *de Pass.*, etiam Passionem Redemptionis non solum una nocte et die, sed toto tempore vitæ ejus durasse dicit : « Crux Christi non fuit unius diei, sed tota ejus vita « crux fuit; » idque per propheticum illud Isaiæ, ix, 6, oraculum probat, dicentis : *Parvulus natus est nobis, cujus imperium super humerum ejus,* quibus verbis natales pariter cum ejus crucifixione conjungit.

26. — Idem mellifluus Doctor, *Serm.* xxvii, ait : « Crucem quam imperii nomine significavit, « nativitati statim adjunxit, quia profecto a nativi- « tatis exordio, passio crucis simul exorta est. »

27. — Auctor operis imperfecti, *Hom.* ii, in ea est opinione, quod Jesus infans, se in prodigiosa illa stella, tribus Magis Orientalibus videndum præbuerit, veluti crucem in humeris gestantem; estque satis credibile, quod ob eamdem causam eisdem tribus Magis inspiraverit, ut inter cætera dona regia, ipsi quoque myrrham offerrent, denotantem ejus sepulturam. A Spiritu Sancto, qui Incarnationem Verbi in utero Virginis operatus fuit, dictata sunt verba sequentia, *Heb.*, x, 5, 6, 7 : *Ingrediens mundum, dicit : Hostiam et obsequium noluisti, corpus autem aptasti mihi, holocaustomata pro peccato non tibi placuerunt, tunc dixi : Ecce venio.* Quem textum Doctor Angelicus ad propositum nostrum declarat dicens : « Quomodo aptasti mihi in Conceptione; tunc dixi : Ecce venio ad passionem; » alii loco *aptasti,* legunt *perforasti.* Quo mysterio factum fuisse existimatis, quod Christus eo tempore, quo barbara illa innocentium puerorum strages instituebatur, per infallibilis et cœlestis providentiæ consilium fugam suam in Ægyptum adorsus fuerit? Num forte alia ei deerant loca, in quibus abscondi poterat is, qui S. Felici Episcopo Nolano, ut illum a suis persecutionibus tueretur atque defenderet, vel ex ipsis aranearum telis munimenta, et fortalitia fabricare novit? *Omnia in figura contingebant.* Porro de hoc Agno immaculato, qui veluti hostia quædam pro humani generis redemptione sacrificandus erat, scribitur, *Apoc.*, xiii, 8, quod sit *Agnus occisus ab origine mundi.* In Ægyptum igitur se contulit, ubi ante tot elapsa sæcula jam dudum in figura sacrificatus fuerat, ubique Hebræorum fores Agni sanguine in signum secuturæ salutis, quod videlicet ab Angelo, omnia Ægyptiorum primogenita percutiente, ejusque gladio eximendi essent, conspersæ fuerant, quia nimirum tener et innocens Agnus Christus per hoc, quantum ab illo tempore usque ad imminentis Passionis suæ horam sanguinis, pro salute mundi effundendi cupidus fuerit, ostendere voluit.

28. — S. Bernardus, *de Pass.*, c. ii, sollicitudi-

nem Christi devote meditatur, quam vix etiamnum natus ad venas suas aperiendum in se habuit, et palam ostendit : « Vide quantum ad suscipiendos « dolores festinavit, quam paratus et promptus « sanguinem effundere, circumcisus pro nobis, die « Nativitatis suæ octavo. » Enimvero videri nonnemini convenientius poterat, quod cum in hunc mundum venerit, ut totum illuminaret universum, depulsisque ab humano genere infidelitatis tenebris, lumen et divini numinis notitiam et agnitionem ei communicaret, alibi quam in Judæa seu Hebraismo natus fuisset, siquidem jam dudum : *Notus erat in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus.* Cur non potius in urbe Romæ, quæ nobis caput est, natus fuit? de qua S. Leo scribit, quod « omnium gentium « serviebat erroribus, » et maxime orationem, quam idem Sanctus ibidem subjungit : « Quæ usquam gen- « tes ignorarent, quod Roma didicisset? » S. Irenæus, lib. III, 7, difficultatem hanc in favorem propositi nostri præsentis resolvit, dum ait : « Ideo Christus « nascitur in Judæa, et non in gentibus, quia gen- « tilitas carebat circumcisione, et ideo in Judæa « ostentat gloriam in primordio Nativitatis suæ in « effusione sanguinis. »

Cui contradicetur.

29. — S. Augustinus, *Lib. Quæs. in Ev.* IV, q. 36, scribit : « Duo genera hominum demonstravit, et « contradicentium gratiæ Christi, et percipientium « gratiam Christi, ut illis sit aqua contradictionis, « istis sanctificationis; nam de ipso Domino in « Evangelio legitur : *Et in signum cui contradice-* « *tur.* »

30. — Dionysius Carthusianus distinctionem quamdam signorum instituit; vel enim intelligitur signum quoddam significativum, quale est hædera in tabernis; vel etiam miraculum, quod signum quoque dicitur : *Nisi signa et prodigia videritis;* vel etiam insignia quædam, qualia in vexillis insui vel pingi solent, ad discernendos unius et alterius partis milites; demum vero omnia hæc signa Salvatori nostro adaptat, dicens : « Juxta primam acceptio- « nem sensus est, positus est Christus in signum, « id est ad evangelicæ veritatis doctrinam insinuan- « dam, seu proponendam, cui a multis contradice- « tur, vel verbo, vel opere, vel modo utroque « inobedientes, nam christiani opere contradi- « cunt : juxta secundam acceptionem sensus est, « positus est hic in signum, id est, miraculum, « quia et ipso Christo homine de Virgine nato « mirabilius quid est omnium, quæ de Christo « narrat Scriptura, signum est hoc, id est, miracu- « lum, cui contradicetur, a perfidis universis, ut « quod Mater virgo est; quod in unitate per- « sonæ sit Deus et homo; quod veraciter sur- « rexit. » Huncque Origenis sensum esse dicit : « Juxta tertiam acceptionem, per signum intelligi- « tur crux Christi, seu fides Christi, quo signo « distinguuntur servi Christi a servis diaboli, dum « signum istud ab illis honoratur, ac fronti im- « ponitur, ab illis contemnitur. »

31. — Tertullianus, *de Car. Christi,* c. XXIII, eodem quo Origenes modo, hanc contradictionem exponit in ordine ad fidei nostræ articulos, humana ratiocinatione imperceptibiles : « Propterea dabit « Dominus vobis signum : *Ecce virgo concipiet;* « agnoscimus ergo signum contradicibile, concep- « tum et partum Virginis Mariæ, de quo Academici « isti : Peperit, et non peperit, Virgo et non Vir- « go. » Quibus tamen Tertullianus respondit : « Peperit, quæ ex sua carne, et non peperit, quæ « non ex viri semine; et virgo quantum a viro, et « non virgo quantum a partu. »

32. — Signum quoque dici potest scopus seu meta, vel album in quod sagittantis acies et sagittæ diriguntur; quo etiam modo innocentia pariter et sanctitas Christi signum dici potest, quia ejus innocentia signum fuit, in quod Hebræi pungentia calamitatum, improperiorum et persecutionum suarum fulmina, et sagittas evibrarunt. Toletus dicit, quod hoc signi nomine vexillum intelligatur bellicum, sub quo milites adversus hostes conscribi solent : « Hoc signum Christus extulit, quando sua « prædicatione et doctrina Judæos ad Evangelium « convocavit, et quando Apostolos in mundum « misit annuntiare adventum suum; sicut igitur « vexillis solent adversari hostes, qui contraria « sequuntur signa et vexilla, ita Christus in hoc « mundo, quando militiam suam instituit, habuit « multos ex Judæis, qui ei contradixerunt. » Contradictiones enim passus fuit, quoad progeniem et generationem suam humanam : *Nonne hic est filius fabri, et mater ejus Maria?* Quoad patriam in qua conceptus et educatus fuerat : *A Nazareth potest aliquid boni esse?* Similiter quoad provinciam, ad quam spectabat : *A Galilæa Propheta non surgit.* Quoad personam : *In furorem versus est.* Quoad doctrinam, quæ miraculosa videbatur et infusa : *Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit?* Quoad vitam et mores : *Scimus, quia hic homo peccator est.* Quoad religionem et cultum divinum : *Non est hic homo a Deo, qui Sabbatum non custodit.* Quoad conversationem ejus familiarem : *Ecce homo vorax, et potator vini, publicanorum et peccatorum amicus.* Quoad propositos sibi operum suorum bonorum fines et intentiones : *Et murmur multum erat in turba de eo, quidam enim dicebant : quia bonus est; alii autem dicebant : non, sed seducit turbas.* Quoad patrata ab illo miracula : *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* At vero prout optime Toletus considerat : « Nihil fecerunt, nam hic « positus et firmus permansit in vexillum contra- « dictionis, et sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ « eorum. »

Additiones.

a. — *Benedixit illis Simeon.* Erant supra modum benedicti parentes Jesu, Maria quia concepit et peperit, Joseph quia educavit; erant benedicti benedictione in cœlestibus. Ad quid igitur hæc Simeonis nova benedictio? Respondetur, quod quia hæc fuit prima Christi in templo præsentatio, videtur, locum illum sacrum novam quamdam extorsisse benedictionem. In locis enim sacris Deus nobis abundantius benefacit.

Non sine mysterio, Propheta Regius, postquam nos in domo Dei, innumeris bonis locupletandos et cumulandos esse dixisset his verbis, *Ps.* LXIV, 5 : *Replebimur in bonis domus tuæ,* eamdem domum sanctam esse statim subjunxit : *Sanctum est templum tuum,* quasi unumquemque nostrum monere voluisset, ut pro beneficiis, quæ quotidie in domo Domini unanimiter congregati recipimus, grati esse studeamus; quod fiet si in eo velut in loco sanctitatis pleno, reverentes nos et obsequiosos exhibeamus. Dicit igitur Psalmista : *Replebimur in bonis.* Et ideo S. Bernardinus ait : « Sunt honoranda templa, « propter diversa beneficia nobis in eis data, » quæ profecto et multa sunt, et valde considerabilia. In *Isaia,* LXVI, 6, Deus dicit : *Quæ est ista domus quam ædificabis mihi? et quis est iste locus quietis meæ?* Sed cur obsecro domum suam, vel templum suum, locum quietis suæ appellat? Nostis quod Salvator noster animarum salutem cibum suum appellaverit, ad significandum infinitum gaudium, quod animas hominum salvando experitur. Eadem igitur ratione dicere possumus quod templum locum quietis suæ, sive centrum suum appellaverit, propter immensam satisfactionem quam ex eo percipit, quod nos gratiis suis et beneficiis locupletet, et cumulet.

Quando Salvator noster, de Judæorum erga domum Dei irreverentia lamentando dixit, *Joan.,* II, 16 : *Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis,* de illis mercibus proprie loqui voluit, quæ in ipsius templi atrio vænum præstare videbat. Cæterum vero in veritate dici potest, quod domus Dei sit *domus negotiationis;* verissimum est enim quod domus Dei locus quidam sit, in quo magna negotia tractantur. Sed audite velim, quæ in illa domo tractanda occurrunt. « Verumtamen non car- « nalium rerum, » inquit Anonymus quidam *in Cat. græc.;* « et quæ in ventrem mittuntur, sed pretio- « sissimarum atque pulcherrimarum margaritarum « quæ animæ faciem exornent. Ista autem sunt pura « sinceraque fides, cæteræque virtutes. » S. Carolus Borromæus in littera quadam pastorali ad gregem suum exarata, ita scribit : « Hæc sacra loca elegit « Deus, ut in iis fidelium orationes exaudiat; ut « mediis sacramentis suam nobis largiatur gratiam; « ut mediante sacrosancto verbo suo prædicato, « donis nos spiritualibus locupletet. In sacris hisce « locis, per Sacerdotes, aliosque ministros eccle- « siasticos, cœlestis beatorum angelorum et sancto- « rum repræsentatur; eo fideles concurrunt, ut in « una fide, in uno spiritu, et quasi uno eodemque « ore, tanquam unius ejusdemque Ecclesiæ mem- « bra, orationes suas persolvant. »

S. Bernardus, super illa Isaiæ verba : *Et ea quæ sub ipso erant, replebant templum,* inquit : « Reple- « bant omni benedictione spirituali; replebant con- « solatione divina; replebant divisionibus gratia- « rum; replebant denique fructu sanctificationis, « siquidem *domum tuam, Domine, decet sanctitudo;* « replebant diversis Charismatum donis, spiritu « sapientiæ et intellectus, consilii et fortitudinis, « scientia et pietatis, et replebant illud spiritu « timoris Domini. »

S. Bonaventura, *Serm.* IV *de Dedic. Eccl.,* multas adducit causas, ob quas ecclesiæ communi nomine *domus* orationis appellantur, quæ præsenti proposito nostro omnes opportune deserviunt; dicit enim : Domus orationis vocatur ecclesia ex octo causis. 1° Quia ibi peccator recte orans obtinet peccatorum remissionem : Publicanus descendit de Templo justificatus. 2° Tentatus ibi recte orans obtinet liberationem. Hugo Cardinalis ait : « Locum benedictum « dæmones magis horrent, et angeli fovent, et « habitantes et psallentes in eo. » 3° Contra sterilitatem terræ, obtinet ejusdem fœcunditatem. Salomon dicit, III *Reg.,* VIII, 35 : *Si clausum fuerit cœlum, et non pluerit propter peccata eorum, et orantes in loco isto pœnitentiam egerint nomini tuo, et a peccatis suis conversi fuerint, exaudi eos in cœlo.* 4° Quod infirmus impetrat sanitatem. S. Augustinus, *in Sermone* CCXV *de tempore,* sic loquitur : « Qui in infir- « mitate ad Ecclesiam concurrerit et corporis sa- « nitatem recipere, et peccatorum indulgentiam « merebitur obtinere. » 5° Tristis consequitur jucunditatem. David, *Ps.* XLII, 4, dicit : *Quare tristis es anima mea? Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat juventutem meam.* 6° Impetrat prosperitatem. Cujus prosperitatis apud *Isaiam,* LVI, 7, a Deo habemus promissionem : *Lætificabo,* inquit, *eos in loco orationis meæ;* id est : In Jerusalem, qui est locus quem elegi ad adorandum, dabo eis multa prospera. 7° Conversus ad Deum habebit victoriam. In locis enim sacris inimicum infernalem facilius in terram prosternere possumus. Legimus, *Psalm.* XIV : *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Qui ingreditur sine macula et operatur justitiam... Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus : timentes autem Dominum glorificat.* 8° Captivatus adipiscetur incolumitatem. Hi enim qui propriarum passionum suarum servi sunt et mancipia, in locis sacris per morum reformationem, perque veræ pœnitentiæ actus libertatem adispiscuntur Filiorum Dei.

b. — Proprium est majoris minorem benedicere. Unde ergo fit ut Simeon Mariæ et Josepho bene-

dicat? Simeon sacerdos erat, et Carthusianus ait : « Quamvis Simeon minor esset illis sanctitate, erat « tamen major dignitate, *nempe officio sacerdotali.* » Ex quo videre est quanta sit dignitas et potestas sacerdotum, præsertim novæ legis. S. Bernardinus pronuntiatum quoddam S. Francisci citat, dicens : « Gloriosus Franciscus ait fratribus suis : Audite, « fratres mei : si Beata Virgo honoratur, ut dignum « est, quia Filium Dei portavit in sanctissimo utero « suo ; si Baptista contremuit, et non audet contin- « gere sanctum Dei verticem ; si sepulchrum, in « quo per aliquod tempus latuit, tanta reverentia « veneratur ; quantum debet esse sanctus, et justus, « et dignus, qui jam non mortuum, sed glorificatum « et in æternum victurum, in quem desiderant « Angeli prospicere, contrectat manibus, corde, « atque ore assumit, et aliis quoque porrigit ad « sumendum? »

Multa sunt et varia Sacerdotibus assignata epitheta quæ illos, ut altissimæ dignitati suæ respondeant, ad multas obligant virtutes.

Salvator noster cum discipulis suis colloquens, variis, iisdemque honorificentissimis titulis eos decoravit, dicens : *Vos estis sal terræ ; vos estis lux mundi ; non potest civitas abscondi,* etc. Ecclesiasticos Dominus titulo *salis* afficit, quod attributum Hugo Cardinalis considerans, ita eos alloquitur : « Verbo « et exemplo alios debetis condire ; vos habetis « totius orbis legationem ; vos estis condimentum « universæ carnis. »

Vos estis lux mundi, quia, inquit Lyranus, « Sacer- « dotes debent alios illuminare. » Imo quemadmodum omnium creaturarum nobilissima, pulcherrima et dignissima, summeque huic mundo necessaria, est lux, ita omnes inter status et personarum conditiones vocatio dignissima, utilissima, maximeque necessaria est Sacerdotum, a quibus omnium dependet bonorum communicatio.

Non potest civitas abscondi supra mentem posita. Ita Sacerdotes alloquitur Hugo Cardinalis : « Vos « estis civitas, in protectionem et defensionem alio- « rum, pro quibus debetis vos opponere, tanquam « murum. »

Nicolaus Pontifex, *Epis.* XXXII ad Franciæ Episcopos scribens, eosdem titulo stellarum honorare non dubitat, dum inquit : « Stellæ verbum vitæ conti- « nentes, et morum, ac virtutum lumine longe, « lateque proximos illustrantes ; » quibus deinde subjungit quod his resplendentibus stellis, Ecclesia cœlum veraciter denominari possit. Cui S. Bernardus incunctanter suscribit, *Serm.* XXVII *in Cantic.*, dicens : « Habet Ecclesia cœlos suos homines spirituales, « vita et opinione conspicuos, fide puros, spe « firmos, latos charitate, contemplatione suspen- « sos... Et hi pluentes pluviam verbi salutarem, « tonant increpationibus, corruscant miraculis ; hi « enarrant gloriam Dei. » *Qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ sunt, in perpetuas æternitates,* inquit Daniel, XII, 3.

S. Isidorus Pelusiota, sacri altaris ministros vocat *oculos Ecclesiæ.* S. Carolus Borromæus in concione ad clerum et ecclesiasticos in synodo habita discursum suum dirigens illos pupillam oculorum Dei esse dixit : « Hi sunt pupilla oculorum Dei. »

Theodoretus ponderans verba *Psalm.* XLIV, 31 : *Vultum tuum deprecabuntur divites plebis,* ait : « Vultus Ecclesiæ proprie quidem ipse Dominus « est ; etenim caput est corporis, siquidem ipsum « ait, dedit caput super omnia membra Ecclesiæ. « Deinde Sacerdotum ordo velut quædam facies est « Ecclesiæ, tanquam majori spiritus dignitate exor- « natus. »

S. Bernardinus, Sacerdotes os Ecclesiæ esse his verbis asserit : « Totius Ecclesiæ os sunt, de quo « dicitur : *In medio Ecclesiæ aperuit os ejus et implevit* « *eum Dominus spiritu sapientiæ et intellectus.* » Porro lingua Sacerdotis tantæ est efficaciæ, quanta est lingua ipsiusmet Dei. Etenim de Altissimo dicitur : *Dixit et facta sunt.* Lingua autem Sacerdotis efficit ut creatura transmutetur in Creatorem, panis in corpus Christi, vinum in sacratissimum ejus sanguinem. « Sacerdos, sola lingua aperit et claudit « cœlum, ipsumque rerum omnium Creatorem de « cœlo in terram, sub specie panis descendere « facit ; estque advocatus apud Deum pro universo « mundo. » Hæc sunt verba venerabilis Patris Avilæ.

S. Cyrillus Alexandrinus, verba illa *Isaiæ,* I, 6 : *Omne caput languidum, et omne cor mœrens ; a planta pedis usque ad verticem capitis non est in eo sanitas,* declarans, per caput regem interpretatur, per pedes subditos, per cor autem Sacerdotes. Sicut enim cor in humano corpore primum est mobile ; ita quoque Sacerdos in republica est primum et præcipuum omnium bonorum gratiæ instrumentum.

Sententia est S. Ambrosii, sublimis dignitatis sacerdotalis expressiva, qua dicit : « Sacerdotis « officium est Spiritus Sancti. » Spiritus Sanctus donorum, bonorumque spiritualium est thesaurarius ; ita Sacerdotes instituti sunt ut sint eorumdem thesaurorum dispensatores ; quos proinde Apostolus vocat, I *Cor.*, IV, 1 : *Dispensatores mysteriorum Dei.* S. Bernardus, *Serm.* III, *in Virg. Nativ.*, ait : « Nihil « nos Deus habere voluit quod per manus Mariæ « non transiret ; » idem quoque, ni fallor, de Sacerdotibus asserere possumus, de quibus S. Carolus Borromæus exclamat dicens : « O magna et inclyta « Dei instrumenta, Sacerdotes, a quibus omnium « populorum pendet beatitudo! » Albinus Alcuinus Sacerdotes signiferos appellat vexilli Sanctæ Crucis, ait enim : « Isti in prima acie vexillum Sanctæ « Crucis, non segniter sublevare debent, et ad « omnem impetum hostilis exercitus intrepidi « stare. » Addentur et hæc verba S. Ambrosii, *de*

dignit. Sacr., III : « Sacerdotes sunt propago sancti-« ficata, duces gregis Christi... Nihil est in hoc « sæculo excellentius Sacerdotibus. »

c. — *Ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel.* Justis ipsis hæc verba timorem afferunt, quia, ut ea Cardinalis Hugo explicat : « In ruinam stantium, id est, sese stare « reputantium, et in resurrectionem cadentium, id « est, se reputantium cecidisse. » Quare nec justi se stare præsumant, sed caute omnia pericula peccatorum fugiant, ne de propriis viribus præsumentes, mediis in occasionibus misere corruant. In *Prato spirituali*, de quodam anachoreta legitur, quod cum sportas suas divenditurus Alexandriam ingressus, juvenem quemdam e taberna publica egredientem observasset, eumdem salutari quadam cum correctione, de indignitate facti commonuerit, ab eoque sequens retulerit responsum : « Vade, senex, in viam « tuam; Deus non quærit nisi cor mundum et « purum. » Ex quo responso optimus senior obstupefactus, elevatis in cœlum manibus dixerit : « O « Domine Deus, laus tibi sit et gloria! Ecce quin-« quaginta annis in solitudine dego, et cor mundum « non habeo. Hic vero juvenis, in locis dissolutis « frequenter agens, cor purum et mundum illibate « conservat. » Idem quoque plurimis qui se justos existimant perseverare posse in mediis peccatorum occasionibus aptissime dici posset. Multi enim religiosi in claustris reclusi, vel sepulti in eremis, continuisque ciliciis et disciplinis assuefacti, in meditationibus et contemplationibus continuis absorpti hærent, et tamen in conservandis virtutibus miraliliter laborant et sudant. Qua igitur ratione fragiles hujus mundi homines in medio ludorum, spectaculorum, tripudiorum conviviorum, variarumque aliarum dissolutionum positi sperare audebunt, quod inter hæc omnia immaculatos se a peccatis conservare poterunt? Quis Davide circumspectior fuit et cautior? Quis in tuendo Dei honore ardentior, aut zelosior exstitit? Et tamen unicus incautus e longinquo in mulierem defixus aspectus, perniciosissimum in adulterium, homicidium, et scandalum publicum pronum præparavit supplicium. « Vidit « atque oculo vulneratus est, » dicit D. Chrysostomus. Cervus a sagitta sauciatus ambulat quidem et sanus esse videtur, et tamen ferrum secum defert, quod paulatim eidem mortem affert. Verissima semper est SS. Augustini et Cypriani propositio : « Lubrica est illa spes, quæ inter fomenta peccati « salvari se sperat. Impossibilis liberatio est, flam-« mis circumdari, et non ardere. » Verissimum item est illud Sapientis, *Eccli.*, XIX, 2, dictum : *Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes.* Ubi notandum est verbum *apostatare;* per hoc enim lapsus talis alicujus insinuatur, qui antea timoratus, justus et virtuosus extiterat. Syriaca legit : *Lascivire faciunt cor.* Et Hugo Cardinalis, *apostatare* exponit ut sit idem quod *jugum Domini abjicere.*

d. — Perquam eleganter, S. Fulgentius, lib. IV, *4, ad Thrasymundum regem,* apte ad hunc textum : *Ecce positus est hic,* etc., scribit : « Ibi ergo male « credentibus ruinam perfidia generat, ubi recta « credulitas fideles exaltat. » Sic loquens recte ponderat, quod perfidiæ tribuatur ruina, fidei vero exaltatio. Fides enim nostra est omnium bonorum nostrorum principium et fundamentum; siquidem homo sine illa nihil quod sit bonum, Deo gratum, et æternæ vitæ meritorium operari potest.

Postquam S. Paulus Apostolus, evangelicæ sortitus fuisset prædicationis ministerium, eamdemque jam de facto Corinthiis annuntiasset, se eamdem ibidem velut sapiens architectus, fundamenti loco posuisse asserebat, dicens : *Secundum gratiam,* etc... *ut sapiens architectus, fundamentum posui;* id est, ut Glossa Interlinearis exponit : « Fidem Christi; » cui consonant angelici Doctoris verba dicentis : « Fun-« damentum spiritualis ædificii collocavit Corin-« thus; » moxque quodnam hoc fundamentum fuerit, declarans, subjungit : « Hoc enim fuit prima « prædicatio fidei. » Dionysius quoque Areopagita, velut ab eodem Apostolo eruditus discipulus, hoc fidei epithetum attribuit : « Divina fides, quæ est « constans fidelium firmamentum, fundans illos in « veritate, atque in ipsis veritatem. » S. Isidorus, inter fidem et alias virtutes theologicas, differentiam assignans, ait : « Inter fidem, spem et charitatem « hoc distat : Fides est divinitatis confessio, et reli-« gionis solidum fundamentum. » S. Bernardus hanc virtutem totius ædificii spiritualis lapidem fundamentalem constituens inquit : « Fides est « fundamentum totius ædificii spiritualis, id est, « omnis gratiæ et omnis gloriæ. » Væ igitur nobis, si hoc fidei fundamentum in anima christiani hominis subvertatur. Quis enim tunc se contemni sustineret, aut quis suimetipsius contemptum sibi persuaderi permitteret, nisi axioma illud Evangelicum verissimum esse sciret, quo dicitur : « Qui se « humiliat, exaltabitur. » Quis persecutionum sævitiæi libens occurreret? Quis ciliciis, disciplinis, jejuniis aliisque vitæ rigoribus suam maceraturus esset carnem, omnibusque carnis voluptatibus perpetuo abstineret, nisi firma fide crederet promissionibus Christi?

Eusebius Emissenus, *Hom.* II *de Symb.*, dicit : « Fides religionis catholicæ lumen est animæ, « ostium vitæ, fundamentum salutis æternæ. » Sicut enim fundamento collabescente, tota fabrica corruit, ita quoque, si fidei fulcrum subvertatur, ædificium spirituale disperditur, et qualiscumque boni operis meritum, totaliter evanescit. Unde S. Bonaventura, *Serm.* III, *in Dom.* XXIII *p. Pent.*, ait : « Sicut fundamentum ratione suæ fortitudinis sus-« tentat fabricam materialem, sic, in fidei substantia

« et soliditate, collocatur et sustentatur ædificium « spirituale. »

Incarnatio, in virginali Deiparæ utero consummata, ex fide Mariæ perfectissime exercitata, basim suam accepit, S. Elisabeth attestante, dum ait, *Luc.*, I, 45 : *Beata quæ credidisti, quoniam perficientur in te, quæ dicta sunt tibi a Domino.*

S. Bonaventura, eodem quo supra Sermone, dicit : « Quemadmodum corpus non potest sustentari sine « anima, quantum ad esse naturæ, ita nec anima « sine fide, quantum ad esse gratiæ, quoniam sine « fide impossibile est placere Deo. » S. Chrysostomus, *Serm. de Fide et lege naturæ*, evidenter probat, quod opera nostra, quantumvis illa bona sint et virtuosa, nisi in fide fundentur, Deo accepta esse nequeant : « Ante opera, » inquit, « fides primum « induenda est, cum qui operatur opera justitiæ « sine fide, nos potest probare viva fuisse. » Demum vero, neminem unquam hominum, in virtute bonorum operum justificatum fuisse, concludit, quin in illo primum fides præcesserit, idque Centurionis exemplo, probans, ait : « Opera per se nullos « unquam operarios justificarunt, et vis plane « videre quod opera sine fide non justificant? testi- « monium habuit Cornelius, etc... » Cujus historia in *Actibus Apostolicis*, X, 2, seriatim describitur. Etenim vir ille, eleemosynarius, orationi deditus, in Dei timore solidatus erat, illiusque exemplo iisdemque dictaminis, universa ejus dirigebatur numerosa familia. Atvero putas hæc omnia ad acquirendam gratiam et amicitiam Dei, necnon ad perficiendam justificationem suam illi suffecisse? Audi S. Chrysostomum : « Et quia vidit bona « quidem opera, sed mortua, eo quod fidem non « habebat, mittit divinum Angelum, qui operibus « præmia proponeret, ita ut bene certando, ob « fidem coronari posset... Nondum habuit Corne- « lius ex operibus salutem, donec operibus suis « fidei acquirendum præmium offerret. » Iterum dicit in eodem sermone S. Chrysostomus : « Nihil « extra fidem bonum, et ut quadam verbi similitu- « dine utar, similes mihi videntur qui operibus bonis « florent et Deum pietatis ignorant, reliquiis mor- « tuorum pulchre quidem indutis, sensum autem « pulchrorum non habentibus. »

e. — Optime, ut præcedenti explicatione dictum est perfidiæ seu incredulitati tribuitur ruina, fidei vero exaltatio. Quæ explicatio confirmatur ex S. Gregorio Nysseno, *in Catena*, S. Thomæ, quia quando Simeon loquitur de auxilio et salute a Deo hominibus præparata, loquitur per respectum ad omnes : *Quod parasti ante faciem omnium populorum*, quia Deus, ex se, omnibus dat salutem et sufficientia media. Cum vero sermo est in ordine ad executionem et effectum, ait, per respectum ad multos : *In ruinam et resurrectionem multorum;* quia multi efficaci Dei auxilio in Christo, vitam et gratiam et gloriam invenerunt; multi vero etiam ruinæ et damnationis occasionem habuerunt : ii vel maxime fideles qui promissiones factas in Baptismo non adimpleverunt, et communicato lumine fidei non corresponderunt.

Dum enim animæ nostræ character baptismalis imprimitur, nos ad divinum servitium exacte et inviolabiliter præstandum obligamus, Dei quoque veri lumen et notitiam recipimus, ejusque voluntati nostram attemperamus; consequens igitur est, ut si infideles et perfidi fuerimus, severissima justitiæ vindicativæ Dei supplicia nobis conciliemus. Et hæc sunt quæ Christus nobis comminatur dicens, *Luc.*, XII, 47 : *Servus qui cognovit voluntatem Domini sui et non fecit, vapulabit multis.* Unde verissimum est illud a Salviano Christianis sæculi traditum monitum, in quo ait : « Utinam nesciremus! minor esset « ignorantiæ reatus, secundum illud : *Qui nescit volun-* « *tatem Domini sui vapulabit paucis; qui autem scit, et* « *non facit eam, vapulabit multis.* » Quod ipsum S. Paulus quoque dicere voluit, *Hebr.*, X, 26, quando magnam hanc protestationem fecit dicens : *Voluntarie enim peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio judicii et ignis æmulatio.* Cujus doctrinæ rationem tradit D. Chrysostomus, dicens : « Non tam enim quasi homo « simpliciter, sed ut Dei Filius peccans, severius « punieris, et ipsa excellentia dignitatis, majoris « tibi fiet causa supplicii. » *Hom.* XII *in Matth.*

Deus noster quondam de suis fidelibus lamentaturus, ita per os Psalmistæ, *Ps.* XVII, 46, indignabundus loquitur : *Filii alieni mentiti sunt mihi.* Quæ verba S. Antonius de Padua ad nostrum explanat intentum : « Falsi christiani filii alieni, id est, filii « diaboli, qui mentiti sunt Domino, pactum baptismi « violando, duris peccatorum lapidibus, Patrem et « Dominum suum Christum, a quo denominati « sunt Christiani, quantum in ipsis est, quotidie « lapidant, et ipsum, id est, fidem ipsius interficere « conantur. »

Promissionem autem fallere, fidemque Deo datam derisui habere, sæpe homini vitæ impendio luendum est. Quid enim putas Deus facturus est? *Deus non irridetur;* longas enim manus habet, quas nemo evadere poterit. Divum quoque Chrysostomum, *Hom* IV *in Matth.*, audiamus, hac de re loquentem : « Quibus te indiciis, » inquit, « ego Christianum « potero agnoscere? An quia sacrati aquas fontis « ingressus es? At hoc ipsum quod tibi datum « fuerat ad salutem, fit tibi gravioris causa suppli- « cii, honoris siquidem magnitudo, his qui non « digni vivunt honore, cumulus incipit esse pœna- « rum. » Et quoque terribilis illa S. Cyrilli Alexandrini sententia, quæ serio ponderata quemlibet consternare potest impium Christianum : « Si quis « post justificationem recidat in peccata, fidem in

« seipso quasi occidit. » *In cap.* IV *Malach.*, IV, 7.

S. Thomas de Villanova impium Christianum monet ut cum in operibus suis sit mundanus, ne dicam paganus, non glorietur de nomine et professione sequacis Christi : quod si vero Christianus dici et esse velit, operetur ea quæ Christiani sunt hominis, imitetur Christum, ejusque documentis vitam suam conformet. « Nam si Christum non sequeris, » inquit, « qua ratione Christianum nuncuparis? »

Doctor Seraphicus rationem reddens cur irremissibile sit dæmonis peccatum, inter alias hanc assignat : « Quanto melior est cognitio, tanto pejor « est error ; servus enim sciens voluntatem Domini « sui, et non faciens, vapulabit multis. » Væ ergo illi qui in loco sacro, id est, in Ecclesia, quæ voluntatem Domini nec ignorat nec tacet, fidem nostram profitendo, scelerate vivit.

f. — Omnino semper verum est amare et non timere periculosum esse; siquidem amor sine timore facile mutatur in contemptum et inimicitias : timere et non amare durum est; nam quid timor sine amore, nisi servitus? Secure amat qui amori jungit timorem. Timet suaviter qui timori miscet amorem. Festa Natalitia jam præterita nihil ostenderunt nobis, nisi amorem Parvuli in Bethleem recens nati. Huic amori salutarem jungit timorem hodiernum Evangelium, ex quo docemur hunc puerum, natum quidem pro omnibus, positum tamen pro multis in ruinam. Nemo impiorum dicat : Quis puerum timeat jacentem in cunis, involutum pannis, vagientem in præsepio; quia misericors est? Nam multi dum de Dei misericordia præsumentes, eaque abutentes, in peccatis perseverant, tandem justo Dei judicio impœnitentes mori permittuntur, rigidam Dei justitiam in æternum experturi.

Mulierum fortissima Judith, ex superiori quodam instinctu Spiritus Sancti, aperte docet quod patientia et longanimitas divinæ misericordiæ, qua peccata nostra dissimulat, ad pœnitentiam et cordis compunctionem nos perducere debeat, dicit enim, VIII, 14 : *Quia patiens Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, et indulgentiam ejus fusis lacrymis postulemus.* At vero quot sunt, qui ex hac Dei patientia contrariam deducunt consequentiam Dei longanimitate abutentes, ut in peccato continuare, vindicisque justitiæ Dei supplicia nil timere possint? Hosce Ecclesiasticus, V, 6, monet, dicens : *Ne dicas, miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur.* Verum quidem est et haudquaquam in dubium revocari potest quin bonitas et benignitas Dei sit immensa, nam ut Psalmus XXXII, 5, ait : *Misericordia Domini plena est terra;* et tamen Ecclesiasticus prohibet ne misericordiam Dei extollamus, dicendo : *Miseratio Domini magna est.* At vero Lyranus ibidem Ecclesiastici sensum in hæc verba exponit : « *Ne dicas,* etc., de Dei misericordia præsumendo nimis. Et subditur ratio : « *Misericordia enim parcens, et ira puniens ab illo « cito proximat,* secundum quod homo pœnitet de « peccatis, vel induratur in illis. Ideo subditur : *Ne « tardes converti ad Dominum,* per pœnitentiam « veram. » Sed ut S. Gregorius Thaumaturgus ait : « Quia divina Providentia non subito omnes plectit, « ob longanimitatem qua malos tolerat, et non sta- « tim in delictis ulciscitur; idcirco vir impius nihil « referre putat, si frequenter et graviter peccet, « confidens se cum innocentibus evasurum. Sed « non intelligit quod, etiam post multum temporis, « malum non latebit impunitum. Bonum ergo « maximum est, Deum pie colere. Impius ubi exci- « derit a pietate non diu abutitur stultitia sua. » Eusebius Gallicanus, in Homilia quadam de Bono Latrone, utilissimum hoc tradit monitum. « Odibile « est apud Deum quando homo sub fiducia pœni- « tentiæ liberius peccat. » Hoc modo, ut Climacus docet, « seducit diabolus miseros homines. Quia « dum sani sunt, suggerit eis infinitam esse mise- « ricordiam Dei et posse faciliter veniam impe- « trari. Dum vero in extremis sunt, proponit eis « divinæ rigorem justitiæ, et multitudinem magni- « tudinemque culparum suarum ut desperent. »

Magnitudo pietatis divinæ, mentis utique nostræ capacitatem excedit, cum sit vere immensa; quod patet in hoc quod peccantes tam diu suffert, ita longanimiter, ut convertantur expectat, redeuntes tam misericorditer recipit, tam cito indulget conversis, tantam gratiam influit eis, ac si nunquam peccassent. Nonne infinitæ pietatis est opus hoc? Sed non minor est æquitas quam ejus pietas, et quod diutius, ut pœniteant, præstolatur et tolerat, non conversos gravius detestatur et punit.

Et quidem Deus natura sua misericors; at vero peccatis nostris irritatus, manum suam extendit ad virgam. Unde Tertullianus, I, *de Resurr. carnis,* 14, ait : « Deum dicis tam optimum quam et justum. « De suo optimum, de nostro justum. Nisi homo « deliquisset, optimum solummodo Deum nosset, « ex naturæ proprietate, et nunc etiam justum eum « patitur ex naturæ necessitate. »

g. — Christus *positus est in ruinam et in resurrectionem multorum.* Salvator nascitur, sed illis duntaxat, qui volunt salutem, non vero eis qui illam rejiciunt, aut ea abutuntur. Hic autem divinæ bonitatis contemptus magno cum rigore a Deo punietur, tam in hac quam in altera vita. Et quidem illis, qui ob Dei misericordiam dissolutione vitæ et sceleribus frena laxant, idem objici posse videtur, quod Judith alias Bethuliensibus concivibus dixit, VIII, 11 : *Et qui estis vos, qui tentatis Dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet et furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis Domini, et in arbitrium vestrum diem constituistis ei. Sed quia patiens Dominus est, in*

hoc ipso pœniteamus. S. Paulus, ad Romanos, II, 5, scribit : *Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiem tuam, et impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ.* Theophylactus verba hæc ita interpretatur : « Sin « autem propterea quod supplicium de te nondum « sumptum fuerit, divitias bonitatis ejus aspernaris, « hoc ipsum ad majorem tibi pœnam cedet, nam « longanimitas, se ad emendationem utentibus, « salutaris est; insumentibus autem eam ad pec- « cati augmentum, majoris est supplicii occasio, « non ob sui naturam, cæterum ob ipsorum duri- « tiem. » S. Augustinus, in *Psal.* CXLIV, sic ait : « Non « enim modo sic longanimis in sustinendo, ut nun- « quam justus in vindicando : distribuit tempora. « Vocat te nunc. Exhortatur te nunc. Expectat « donec resipiscas, et tu tardas? Magna ejus mise- « ricordia, et in hoc quod diem vitæ tibi incertum « fecit, ut nescias quando hinc emigrabis, et cum « quotidie speras te migrare, aliquando convertа- « ris. Et in hoc magna ejus misericordia. Cæterum « si statuisset diem omnibus, faceret abundare pec- « cata, de securitate. Dedit ergo spem veniæ, ne « desperando amplius pecces. » Quia autem reprobi dilationem supplicii quod meruerunt, ad peccatorum continuationem, non vero ad finem a Deo intentum, scilicet ad sui emendationem impendunt, ideo seipsos, per hujusmodi Dei misericordiam et bonitatem decipiunt, minime ad justitiam sese reflectentes. Sed, « quos modo sustinet pec- « cantes, judicaturus est contemnentes, » ait idem sanctus Doctor.

h. — Glossa per hanc ruinam in quam positus est Christus, exterminium intelligit vitiorum mundi, unde contemnendus est mundus qui vitiorum omnium est centrum.

Legitur in Evangelio secundum Joannem, III, 16 : *Sic Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret.* Quod si igitur Deus hunc mundum affectu suo prosequi non dedignatur, cur idem sanctus Evangelista, I *Epis.*, II, 15, nobis mundi amorem tam districte prohibet dicendo : *Nolite diligere mundum?* Richardus a S. Victore, *in Apoc.*, VIII, dicit : « Sciendum quod tribus modis accipitur « mundus. Aliter intelligitur *mundus,* cum dicitur : « Creator *mundi.* Aliter cum dicitur : Salvator « *mundi.* Aliter cum dicitur : diabolus princeps « *mundi.* Est itaque mundus, cujus Deus Creator « est, est et mundus, cujus Deus Salvator est, est « etiam mundus, cujus diabolus princeps est. Mun- « dus, cujus Deus Creator est intelligitur universa- « lis mundi fabrica, de qua dicitur : *In mundo erat,* « *et mundus per ipsum factus est.* Mundus, cujus « Deus Salvator est, intelligitur universalis Eccle- « sia, de qua scriptum est : *Sic Deus dilexit mun-* « *dum, ut Filium suum unigenitum daret.* Mundus, « cujus diabolus princeps est, intelligitur universa- « lis concupiscentia sæculi, de qua dicitur : Nolite « diligere mundum, neque ea quæ in mundo « sunt. » Hic est mundus quem nos diligere vetat Joannes; moxque addit rationem dicens : *Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo, quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum et superbia vitæ.*

Porro qui videre cupit, quam turbidus torrens malignitatis hunc mundum inundet, legat S. Augustinum de nimio ad mundi vanitates affectu, ita scribentem, *de Civ. Dei,* XXII, 22 : « Quid amor ipse « tot rerum vanarum atque noxiarum, et ex hoc « mordaces curæ, perturbationes, mœrores, formi- « dines, insana gaudia, discordiæ, lites, bella, in- « sidiæ, iracundiæ, inimicitiæ, fallaciæ, adulatio, « fraus, furtum, rapina, parricidia, crudelitas, « sævitia, nequitia, luxuria, adulteria, incestus, et « contra naturam utriusque sexus tot stupra atque « immunditiæ, quas turpe est etiam dicere; sacri- « legia, hæreses, blasphemia, perjuria, oppressio- « nes innocentium, calumniæ, circumventiones, « prævaricationes, falsa testimonia, iniqua judicia, « violentiæ, latrocinia, et quidquid talium malorum « in mentem non venit, et tamen de vita ista « hominum non recedit? » Talia sunt vitia et peccata in quorum ruinam positus est Dominus noster Jesus Christus. Et tametsi peccata nostra sint et gravia, nobis tamen de illis pœnitentibus, misericordia Dei abolet, majoremque gratiæ abundantiam infundit.

i. — *Et in signum cui contradicetur.* Varii scriptores varie hoc verbum, *signum,* interpretantur et explicant. Hugo Cardinalis ait : « Multipliciter « positus est nobis Christus in signum. Positus est « in præsepio in signum paupertatis et humilitatis. « *Et hoc vobis signum : Invenietis infantem pannis* « *involutum et positum in præsepio.* Item positus est « in cruce, in signum patientiæ et obedientiæ. » Dionysius Carthusianus signum hoc de Christo ut mediatore et pacificatore exponit dicens : « Potest « exponi de signo purificationis, ut sit sensus : Po- « situs est in signum fœderis et reconciliationis, « seu pacis inter Deum et hominem, quia scilicet, « factus est mediator Dei et hominum. » Signum quo nobis, postquam per mortem suam divinæ justitiæ satisfecit, eamque placavit, securam nobis veniæ peccatorum nostrorum obtinendæ spem præstitit.

Quantum, heu, peccata nostra, quæ a pomi vetiti manducatione suum habuere principium, atque per quinque millia annorum et amplius continuata, in numero sine numero erant, divinam exacerbaverant justitiam? Nunc vero, ex quo Apostolus, *Heb.*, IX, 22, ait : *Sine sanguinis effusione non fit remissio;* quis desperabit, Dei placatam esse iracundiam, per totius sanguinis Agni immaculati copiosissimam effusionem? Idem Apostolus, in eodem capite,

paulo ante, tale formaverat argumentum : *Si enim sanguis hircorum et taurorum, et cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram?* Quapropter S. Augustinus in *Manuali* suo, cap. XXIII, ita scribit : « Non possum « terreri multitudine peccatorum meorum, si mors « Domini in mentem venerit, quoniam peccata mea « illam vincere non possunt. Clavi et lancea cla- « mant mihi, quod vero reconciliatus sum Christo « si eum amavero. Longinus aperuit mihi latus « Christi lancea, et ego intravi, et ibi requiesco « securus. »

j. — *In signum cui contradicetur.* Recte Isidorus Clarius, *Orat.* XII, explicat, quod hic Simeon accepit similitudinem a sagittariis, quando ad scopum collimant; ponunt enim ad jaculationem prometa vel signum aliquid, quod supereminet, seu albescit, seu florescit. Cum ergo inter omnia, quæ in hoc visa sunt terrarum orbe, Christus Dominus esset superexcellens et candidus divinitatis corona, omnique virtute floridus appareret, ideo impii acuerunt linguas suas, ut sagittarent in eum. Et hoc valde frequens est; justi enim specialiter a calumniis infestantur, quia aliis vitæ perfectione supereminent. Ipsa nos experientia per omnia sæcula docuit, quod pessima calumniæ zizania, inimici infernalis opera, ut plurimum in agrum tritico seminatum spargatur, sicut et sagitta ex intentione arcum laxantis, in partem metæ albam evibratur, id est, in eum in quo innocentia et sanctæ ac immaculatæ vitæ candor viget. Unde Sapiens, *Eccli.*, VII, 8, dicit : *Calumnia conturbat Sapientem.* David *erat vir secundum cor Dei,* ac proinde meta fuit, in quem maligni homines imposturarum suarum tela ejaculabant. Atque ideo petebat : *Redime me a calumniis hominum,* inquit S. Hilarius, in *Psal.* CXVIII, 134. De S. Jobo, ipsamet æterna veritas testimonium perhibet, quod in universa terra nullus ei in sanctitate similis extiterit, et ideo, inquit S. Augustinus, tot fuit calumniarum nævis denigratus. « Calumnia ejus « est, » id est dæmonis : « Numquid gratis Job colit « Deum? » Quot alias falsas imposturas ipsimet quoque amici ejus illi impegerunt?

Invidia ut plurimum calumniæ mater est, quæ aliorum se virtuti et merito semper opponit. Nemini eorum qui cum gloria vixerunt, licuit effugere calumniæ terminum. S. Cyprianus, Antoninum monuit ne calumniis contra S. Cornelium sparsis aures benignas præberet, cujus ad martyrium præparationem commendans, ait : « Quod autem de illo « inhonesta et maligna jactantur, nolo mireris, « cum scias hoc esse opus semper diaboli, ut servos « Dei, mendacio laceret, et opinionibus falsis glo- « riosum nomen infamet, ut qui conscientiæ suæ « luce clarescunt, alienis rumoribus sordidentur. »

Similiter S. Gregorius de calumniis Lerno impositis disserens, subjungit : « Habet hoc proprium antiqui « hostis invidia, ut quos in pravorum actuum per- « petratione Deo sibi resistente decipere non valet, « opiniones eorum falsas ad præsens simulando « dilaceret. »

k. — Christus Dominus dicitur etiam *positus in signum,* quod a nobis imitandum est; vel dicitur signum quia ejus fides est nota populi christiani. Huic tamen signo Judæi et hæretici moribus ac verbis contradixerunt. Sicuti autem Christus, ob varias contradictiones populi judaici, tantum abest quin obscuratus sit, verum magis clarificatus, ita quoque fides sua quæ est Ecclesiæ romanæ, tantum abest quin in successoribus suis fuerit obscurata, quin potius, per æmulorum contradictiones et confutationes solidius fuit confirmata et stabilita.

VERSUS 35.

Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.

1. — Divina Sapientia, de qua scribitur : *Bene omnia fecit,* gaudia beatissimæ Virginis, quibus in cœlesti partu suo perfusa fuit, per crucis et mortis Filii sui prædicationem amaricare voluit; ut hac ratione mundum doceret, gaudia et lætitiam ejus aliqua semper tristitia esse permixta; neque enim in hoc sublunari mundo pura unquam gaudia reperiri possunt, quin potius semper *risus dolore miscebitur. Prov.*, XIV, 13.

2. — Euthymius qualisnam gladius animam Virginis transfixurus erat, hisce nobis verbis exponit : « Gladium nominavit dolorem acutissimum, « maximeque dividentem, qui penetravit cor Matris « Dei, dum Filius ejus crucifixus est. » Beda dicit : « Fuisse dolorem Dominicæ Passionis. » Hugo Cardinalis per adductam ejusdem Bedæ auctoritatem ita scribit : « Quia sicut dicit Beda, non potuit « videre Filium crucifixum, sine affectu materni « doloris, etsi speraret resurrecturum, et mortem « superaturum. » Cajetanus dicit, quod gladius ille fuerit : « Cruciatus compassionis, quam sustinuit, « usque ad intima B. Virgo in passione Filii. »

3. — S. Bonaventura, *in Luc.*, dicit, quod, quia B. Virgo in partu suo a doloribus libera permansit, ideo Deus illam postea in morte Filii sui longe acerbiores experiri voluerit; id quod etiam Damascenus observavit, dum ait : « Dolores, quos pariens « effugit, tempore passionis sustinuit. » Unde argumentum arctissime stringens facere licet, quod si Christus innocentissimam Matrem suam ita tractavit, a doloris gladio eamdem nequaquam eximere volens, quis igitur nostrum de occurrentibus in hac lachrymarum valle adversitatibus et ærumnis lamen-

tari audebit, sciens se Deum pluribus modis offendisse, adeoque non unum sed plures inferiores fuisse commeritos, tantum abest, quod Mariæ innocentia prædiți fuerimus.

4. — Dionysius Carthusianus citat S. Ambrosium dicentem : « Per gladium intelligit verbum, seu « sapientiam, » juxta illud S. Pauli ad Ephesios, VI, 17 : « *Accipite gladium spiritus, quod est Verbum « Dei;* itaque sensus est, » sunt verba Carthusiani, « tui ipsius animam pertransibit gladius, id est, « intellectum tuum intime illustrabit verbum vel « sapientia mysterii crucis, ita quod illud non « ignorabit, sed prænognitio passionis Filii tui tua « intima penetrabit. »

5. — Beda in *Catena* citatus, per gladium hunc persecutionem intelligit, qua in decursu sæculorum affligenda erat sancta Dei Ecclesia : « Sed usque ad « consummationem sæculi præsentis, Ecclesiæ ani- « mam gladius durissimæ tribulationis pertransire « non cessat, cum signo fidei ab improbis contra- « dici, cum audito Dei verbo multos cum Christo « resurgere, sed plures a crudelitate ruere geme- « bunda pertractat, cum revelatis multorum cor- « dium cogitationibus, ubi optimum Evangelii sevit « semen, ubi zizania vitiorum vel plus justo præva- « lere, vel sola germinare conspicit. »

Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

6. — Illa vox, *ut*, non tam intentum et desideratum finem, quam eventum importat, quasi Simeon dicere vellet : tunc apparebit manifeste, quam Scribæ et Pharisæi, qui se Messiam desiderare apparenter simulabant, illi futuri sint contrarii, atque ab ejus persona et operibus alieni. Enim vero, Scribæ et Pharisæi Christum Messiam in propinquo esse, ex scripturæ arcanis, scientes, eumdem ardenter desiderabant, persuadentes sibi omnino, illum tanquam Regem et Monarcham supremum, cum fastu et pompa mundana, magnaque cum majestate et magnificentia venturum esse; at vero quando illum humilem, pauperem, contemptum, et in tali statu positum esse viderunt, in quo ambitiosas eorum fovere cogitationes, ipsorumque cupiditates, quæ insatiabiles erant, nutrire non posset; imo quando illum audierunt annuntiantem mortificationem, suique ipsius contemptum, quandoque paterni honoris zelo accensus, vitia ipsorum acriter reprehenderet, hypocrisim et simulationem illorum detegeret, tunc pridem palam facta est invidia et odium, quod adversus ipsum, donec in crucis trunco ipsum suspenderent, tenacissimum conceperant. In ejus namque crucifixione manifesti in Hebraismo fiebant illi, qui recta erga illum et qui sinistra intentione ferebantur. Unde Hugo Cardinalis ait : « Crucifixo Domino patuerunt iniquæ « cogitationes Judæorum, quæ usque tum latuerunt « in cordibus eorum. » Nicodemus enim, qui prius occultus delitescebat, tunc sectatorem et discipulum se Christi esse manifestavit; idem quoque fecerunt alii, ut Joseph ab Arimathia et illi, qui *Revertebantur percutientes pectora sua.* Deus olim per os Oseæ Prophetæ, VII, 1, prædixit : *Cum sanare vellem Israel, revelata est iniquitas Ephraim, et malitia Samariæ.* Judas etenim se proditorem manifestavit; Caiphas pronuntiavit, *Joan.*, XI, 50 : *Expedit ut unus moriatur homo pro populo;* denique iniquissimi Scribæ, Pharisæi, et Sacerdotes aperte se coram Pilato steterunt, vociferantes, *Joan.*, XVIII, 30 : *Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.*

7. — S. Bonaventura ait : « Quia hoc consecutum « est Passionem Christi, quia videlicet, Judæorum « carnalium et hypocritarum fuit cordis iniquitas « revelata. » S. Augustinus, *Epist.* 50, ait : « Per « Domini Passionem et insidiæ Judæorum, et disci- « pulorum infirmitas patuit. »

Additiones.

a. — *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* S. Hilarius *in Psalm.* CXVIII, *litter. Ghimel*, gladium hunc explicat esse severitatem divini Judicii. Cujus quidem sententia, licet, quantum spectat ad B. Virginem, non sit tenenda cum non videatur cur purissima hæc Virgo, quæ nec originale habuit, nec actuale quodpiam peccatum perpetravit in illo die timere sibi deberet, credibile tamen est quod ex compassione, quoad alios qui regido huic tribunali subjicientur, animam Virginis aliquis gladius spiritualis pertransibit, cum etiam Angeli, ab Judicii illi terribilitatem et rigorem commovebuntur. *Vide additiones, D.* I *Adv.*

b. — Pulchre hic Cassianus, lib. II, 21, ait : « Simeon lætis tristia miscet, supremis ima con- « nectit, et duci bellum parat, et gloriam ignomi- « niæ conjungit, et quæ sunt Dei et hominis « cantat, et simul virtutis et infirmitatis prosequi- « tur actiones. » Dum post tantam gloriam decantatam, ad passionis ignominiam mentem convertit. Nec sine mysterio, valde enim cito voluit Deus temperare Virginis gaudium ex felicissimo ejus partu proveniens, tristibus hisce Simeonis oraculis. Etenim certum est in mundo nullum purum esse gaudium, nec perpetuum.

Conscientiæ integritas consolatur electos. Hæc Apostolum medios inter rabidos canes confortavit : *Ego omni conscientia bona conversatus sum, ante Deum, usque in hodiernum diem, Act.*, XXIII; sed ipsi electi consolatione in hac vita egent. Tobias senior dicebat Angelo eum animanti ad lætitiam : *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, et lumen cœli non video?* Satius etenim hæc verba diceret quæcumque anima peccatorum onere gravata. Qualiter namque is qui in divina vivit inimicitia, qui cor suum sentit laniari puncturis et mortalium culparum remorsibus, qui scit, in unico

se pendulum filo, barathro imminere infernali; quomodo, inquam, talis unquam adduci poterit ut vel minimum interiori lætitiæ aut consolationi indulgeat locum? « Rosa quæ redolet, crescit cum « spina quæ pungit. Quicumque peccaverit, quasi « Ericius est plenus spinis, » inquit S. Chrysostomus in *Psal.* XC. Non secundum exteriorem speciem et apparentiam, lætitia dijudicanda est, sed in conscientiæ sinum oculos conjiciamus oportet, inquirentes, utrum conscientia mortalium criminum, appetituum inordinatorum et passionum puncturis vellicetur.

c. — Solet Deus charioribus sibi amicis graviores quandoque immittere tribulationes, sciens eos similes subire amore sui tantum, et non ob alios respectus; unde et Matrem suam sanctissimam gravioribus opprimere voluit doloribus, et quidem, tam intensis, ut cor illius quasi gladius acutissimus penetrare videretur; ad hoc ut eidem majorum cœlestium præmiorum spes accresceret. Consolationes enim spirituales relationem habent ad passiones quas quis subit amore Dei, et non ob alios respectus. Cajetanus considerans hæc verba Apostoli, II *Cor.*, I, 7 : *Spes nostra firma sit pro vobis, scientes quod si socii passionum estis, sic eritis et consolationis,* ait : « Certi sumus, quod quemadmodum in nobis abundantiam afflictionum, comitatur abundantia consolationis; ita in nobis participatio afflictionum comitatur participationem consolationis. » Id quod Apostolus in seipso expertus fuit, dum maximas inter angustias, abundabat consolationum suavitate, prout sæpe sæpius ipsemet attestatur, quemadmodum et S. Lucas de Apostolis tractans scribit : *Ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt, pro nomine Jesu, contumeliam pati. Act.*, V, 41. « Consolantur in « ipso corde, » inquit Carthusianus, « copiosam « exultationem concitando ex contemplatione divinorum, sic ut tribulationis acerbitas vix sentiatur. » Ad eamdem nos fiduciam animaturus, Apostolus Petrus, I *Ep.*, IV, 3, ait : *Communicantes Christi passionibus, gaudete, ut et in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes.* Circa quem textum, Hugo Cardinalis ita discurrit : « Primo oportet ut « simus fratres Christi ex parte matris, ut tandem « simus fratres ex parte Patris. Mater Jesu est « Maria, quæ interpretatur *amara,* hæc est tribulatio, vel pœnitentia. Pater ejus est Deus : *Ego « dixi Dii estis,* id est Domini. Si vis habere secundum, scilicet ut sis frater in gloria, necesse est « ut habeas primum, ut sis frater in pœnitentia. »

S. Bonaventura circumstantiam temporis accurate perpendit, quando Deus Eliam miraculoso panis, carniumque pabulo per corvos sustentare, et apparitionibus divinis recreare studuit. Tempusne scitis? *Cum fugeret Jezabel.* Dum propter Dei servitium angustiamur, dum ejus amore voluntariis nos subjicimus tribulationibus, tunc de refocillatione et cœlestium consolationum refectione securi vivimus. « Fugienti Jacob a facie fratris sui, » verba sunt Seraphici Doctoris, « et super lapidem dormienti, apparuit Dominus, et ei magnam consolationem infudit. Apparuit Moysi exulanti, et « oves pascenti; quod non accidit ei quando nutriebatur in domo Pharaonis. » Priusquam mortale nostrum indueret corpus, Deus se in mundum, per Isaiam, LXV, 3, diu ante protestatus fuit venturum eo fine, ut omnes amore sui passos, tribulatos, angustiatos reficeret, atque oblectaret : *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me; misit me ut consolarer omnes lugentes, ut ponerem consolationem lugentibus Sion, et darem eis coronam pro cinere, et oleum gaudii pro luctu.* Nota quod dicit : *lugentibus Sion.* Non dicit : lugentibus Jericho, vel Babylonis, qui lugent pro mundo vel mundi delectationibus. Tales enim non consolantur a Domino.

d. — Spiritus Sanctus, Beatissimæ Virginis inclytus Sponsus, cujus opera, in virgineis visceribus suis Verbum conceperat, et generarat æternum, animæ S. Simeonis senioris sese ingerens, eumdem promovit ut in Purificatione ejusdem Beatæ Virginis et præsentatione partus sui in templo, eidem prædiceret : *Ecce positus est hic in signum cui contradicetur; et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Origenes, in *Catena aurea* citatus, inquit : « Nulla docet historia, Mariam Virginem ex hac « vita gladii occisione migrasse, præsertim quum « non anima, sed corpus soleat ferro interfici. « Unde restat intelligi gladium illum de quo dicitur : *Et gladius in labiis eorum;* hoc est, dolorem « dominicæ Passionis animam ejus pertransisse; « quæ etsi Christum, utpote Dei Filium, sponte « propria mori videret, mortemque ipsam non « dubitaret esse devicturum, ex sua tamen carne « procreatum, non sine doloris affectu, potuit vi« dere crucifigi. » S. Ephrem, de Redemptoris nostri Passione disserens, pientissimam et dolorosissimam Matrem introducit hisce verbis, S. Simeonem seniorem alloquentem : « O Simeon, ecce « gladius, quo cor meum trajiciendum prædixisti. « Ecce gladium, ecce vulnus, mi Fili et Deus meus. « Mors tua cor meum subiit; disrupta sunt viscera « mea. »

Porro quale dolorosissimum hujus gladii vulnus fuerit, ex pluribus capitibus facile deducitur et data occasione, ostendemus. Satis sit cum beato Antonino septem enumerasse motiva doloris, quorum *primum* se tenet ex patientis dignitate; *secundum,* ex inferentis perversitate; *tertium,* ex temporis solemnitate; *quartum,* ex loci vilitate; *quintum,* ex afflictionis universitate; *sextum,* ex consustinentis societate; *septimum,* ex fructus paucitate.

VERSUS 36.

Et erat Anna Prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser. Hæc processerat in diebus multis, et vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua.

Et erat Anna.

1. — S. Bonaventura ait : « Post testimonium « sexus virilis sequitur testimonium sexus mulie- « bris; decebat enim Christi adventum testimonium « habere ab omni genere personarum, ut inexcu- « sabiles sint, qui non credunt Evangelio; unde « Christus habuit testimonium et angelicum et « humanum; et iterum quantum ad simplices, et « quantum ad perfectos; et iterum perfectorum « in utroque sexu, ut ostendatur, quod uterque « sexus ad redemptionem spectabat, sicut uterque « ceciderat. » Pergit deinde ostendere, septem de Christi nativitate perhibita fuisse testimonia, quo- rum *primum* fuit stella illa prodigiosa, quæ noviter in cœlo rutilans tres Reges ab Oriente evocavit; *secundum,* venerandum puerulo recens nato a pas- toribus redditum obsequium; *tertium,* adoratio Magorum; *quartum,* confessio et cordialis am- plexus, quo S. Simeon senex puero occurrebat; *quintum,* hujus Annæ viduæ prædictio; *sextum,* Angelorum, canentium jubilus; *septimum,* sancto- rum Innocentium martyrium, de quibus Ecclesia ita canit : « Cujus præconium Innocentes Martyres « non loquendo, sed moriendo confessi sunt; » ac tandem Seraphicus Doctor concludit : « Et sic omnis « natura, omnis sexus, omnis ætas Christo nascenti « testimonium perhibuit, quia ipse debebat repa- « rare omnia. »

2. — Albertus Magnus aliam quamdam conside- rationem instituit, quia originem miseriarum nos- trarum quæ jam per Filii Dei in hunc mundum adventum restauratæ esse noscuntur, dicit : « Ut ex « eisdem habeamus et ex tot reparationem vitæ, ex « quibus et quot habuimus initium mortis : vir « enim et mulier sibi et diabolo consentientes, « induxerunt mortem; similiter vir et mulier sibi « invicem et Deo consentientes, confessione sua « adduxerunt vitam : duo virgines Joseph et Maria, « duo conjugati Zacharias et Elisabeth prophetave- « runt; supererat de viduis, et ideo venit ad tem- « plum Simeon viduus, ut creditur, quia cum « uxore venisset; venit Anna vidua, ne aliqua vitæ « professio deesset vel sexus. » Non sine mysterio ad sui confessionem, omnis ætatis, sexus, condi- tionis et professionis homines concurrere voluit, id enim ita ordinavit, non solum ne aliquis seipsum non agnovisse diceret, aut excusare posset, verum etiam ut omnibus innotesceret, ipsum de cœlo descendisse pro salute uniuscujusque indifferenter, absque ullo vocationum, statuum, hominumque discrimine; voluitque ostendere se ei, quæ magis ipsi placet, dona et gratias suas conferre. Unde Beda ait : « Prophetavit Simeon, prophetavit copulata « conjugio, prophetavit virgo, debuit etiam vidua, « ne aliqua aut professio deesset aut sexus. » Om- nino cum his consonat, quod S. Ambrosius, *in Luc.,* de hac Dominica a quovis hominum statu et condi- tione facta recognitione hisce verbis scribit : « Non « solum a pastoribus, ab Angelis et Prophetis et « parentibus, sed etiam a senioribus et justis « generatio Domini accepit testimonium; omnis « ætas et uterque sexus, cunctorumque miracula « fidem adstruunt : virgo generat, sterilis parit, « mutus loquitur, Elisabeth prophetat, Magus ado- « rat, utero clausus exultat, vidua confitetur, justus « expectat. »

3. — Porro de hac sancta muliere jure dici po- test : *Secundum nomen tuum, sic et laus tua,* siqui- dem *Anna* idem significat quod *gratia.* Unde S. Bo- naventura ait : « Anna interpretatur gratia, in quo « ostenditur, quod recte decebat hanc mulierem « prophetare, quæ erat habitaculum gratiæ; » merito enim illa Christum annuntiare debuit, qui ad novam gratiæ legem promulgandam venit.

4. — S. Fulgentius, *Epist.* II *ad Gall.,* illam cum generosa virgine Judith hisce verbis comparat : « Quam vero multum Deus in utraque vita conti- « nentiam sibi placitam demonstrarit; nam Judith « spiritualibus armis accincta caput lascivi prædo- « nis abscidit; Anna vero ipsum caput Ecclesiæ « Spiritu Sancto repleta cognovit; quia sanctimo- « niam virginalem, vidualis continentia gradu in- « feriore subsequitur, idcirco postquam de virgini- « tate natus est Dei Filius, vidualis linguæ dignatus « est officio prædicari. »

Hæc processerat in diebus multis.

5. — Dionysius Carthusianus ait : « Hoc est, diu « vixit, et virtutibus magis processit, quam annis « quotidie augens merita sua. » Albertus Magnus quoque similem adducit considerationem super verbum *processerat,* quo S. Lucas non sine myste- rio utitur : « *Processerat,* quia semper profecit. » *Eccles.,* XVIII, 6. *Cum consummaverit homo, tunc incipiet.* Beda morum hujus sanctæ mulieris inno- centiam hisce verbis admiratur : « Devotæ con- « versationis, et venerandæ ætatis, digna per omnia « quæ Domino incarnato testimonium ferret. » No- tat Albertus Magnus, quod Spiritus Sanctus illam per os Evangelistæ ex pluribus capitibus commen- det. « Commendatur a nomine, a genere, a longa- « nimitate, a castitate, et cultus divini devotione. » Et quidem inter alias virtutes in præclara hac anima specialissime sex insigniores virtutes notare possumus, nimirum castitatem, orationem conti- nuam, abstinentiam, exactam divinorum mandato- rum observantiam, sollicitam animi ejus ad divinum cultum applicationem et stabilem in omnibus hisce

sanctis operibus, per multosque annos continuatam perseverantiam.

6. — Observandum quoque est hoc loco, quod tametsi Hierosolymis multi reperirentur Scribæ, Legis Doctores, Sacerdotes, Pontifices, primariique synagogæ Principes, nihilominus increata illa et incarnata Sapientia, de qua dicitur : *Omnia in sapientia fecisti,* se decrepitæ cuidam vetulæ manifestare voluit; ex quo clare deducitur, Deum animas fideles non propter nobilitatem et natalium celsitudinem, non propter doctrinam, scientiam, nec propter divitias, aut dignitatem, sed propter innocentiam et bonitatem vitæ, ob bonorum morum integritatem et cordis simplicitatem dumtaxat æstimare : *Cum simplicibus sermocinatio ejus.*

Et vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua.

7. — S. Bonaventura sanctam hanc mulierem castitatem in pluribus statibus integre observasse, notat. « Habuit, » inquit, « continentiam virgina-« lem, vidualem et conjugalem, pro loco et tem-« pore. » Tertullianus in laudem pudicitiæ et abstinentiæ, quæ comes ejus est individua, ita scribit : « Ostendens a nullis melius intelligi Christum, « quam semel nuptis, et sæpe jejunis. » Inter alias beatitudines admodum celebris est illa : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et ideo Hierosolymis multi fuerunt, qui Redemptorem nostrum in templo minime viderunt, idque haud dubie ea ex causa, quia cor et animam adeo puram non habuerunt, sicut hæc vidua habebat. Theophylactus, *ibid.,* ait : « Sicut speculum, si fuerit mundum, ac-« cipit imagines; ita et anima pura faciem Dei « suscipit. » Præsenti igitur proposito verba illa S. Joannis, *Epis.* III, 2, accommodari posse videntur, dicentis : *Videbimus eum sicuti est,* mox vero idipsum consequendum pariter nobis tradit, dum ait : *Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se.* S. Augustinus legit : « Castificat se, quia, qui conti-« nenter vivunt ad Deum clare videndum perspica-« tiores oculos habent. » Tertullianus, *lib.* I *ad Uxor., cap.* VIII, de eadem virtute loquens ait : « In-« tegritas solida, et tota sanctitas de proximo visura « faciem Dei. »

8. — Didacus Stella existimat, quod meritum castitatis, quo hæc mulier præfulsit, fundamentum quodammodo dici possit revelationis huic mulieri, de Filio Dei factæ, participii Spiritus Sancti, nec non doni prophetiæ, quo prædita fuit : « Vocat « castissimam, quia castitas et corporis pudicitia « maxima dispositio est ad scrutanda et pene-« tranda cœlestia arcana; » quia in libro Sapientiæ, VII, 25, 26, scribitur : *Nihil inquinatum in eam incurrit, candor est enim lucis æternæ, speculum sine macula, innumerabilis honestas per manus illius.* E contra vero sapientia cœlestis ut plurimum est honestari conjuncta.

9. — Idem Stella observat quod Evangelista, postquam dixisset : *Processerunt in diebus multis,* immediate subjungat : *vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua,* quasi causam reddens longitudinis vitæ, castitatis et honestatis illam laudat. Etenim post mortem conjugis sui octoginta quatuor annis continentissime vixerat. « Ecce commendatur « a viduitate, » inquit Albertus Magnus, « quod « magnum est, quia dicit Ambrosius, quod juvenes « viduæ, plus quam virgines tentantur, propter re-« cordationem delectationis expertæ. »

Additio.

a. — *Et erat Anna Prophetissa, filia Phanuel de tribu Aser.* Quæstio hic exsurgit, quare Evangelista, hic tam accurate meminerit patris Annæ, nempe Phanuelis, et nullo modo recordetur mariti sui ut fit in aliis viduis, v. g. Judith, cujus vir dicebatur Manasses. Ratio esse potest quod Judith et aliæ viduæ in sæculo habitabant, in urbe, ac virorum suorum domibus, ac idcirco, non mirum, quod illorum tam accuratam faciat sacer textus mentionem. At Anna, cum esset mulier religiosissima templo inserviens, Deoque tota dedita, hinc sacer Historiographus, non viri sed patris sui Phanuelis, id est, *Dei visionis,* quod interpretatur *Phanuel,* meminit quod nempe Deum in templo, facie ad faciem esset visura. In servitio et Ecclesia Dei desudantes, spiritualibus Deus restaurare assolet consolationibus, favoribus et gratiis.

Cor Davidis, per totum vitæ tempus innumerabilium transfixerunt puncturæ tribulationum, hinc incessanter persequente Saule, illinc calumniantibus æmulis, imo et proprio filio in paternam conjurante cædem; nihilominus in omnibus istis angustiis, juxta tribulationum mensuram, interna se consolatione recreatum profitetur divinitus, inquiens, *Psal.* XCIII, 19 : *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Hunc ipsum infallibilis semper modum methodumque servavit providentia Dei, ut scilicet omnibus, amoris servitiique divini intuitu, labores, tribulationes aut persecutiones sufferentibus, opportunum impertiretur solatium. Ita Abraham, vix domo, patria, amicisque relictis, in aliena hospes cœpit degere terra, illico visionibus, revelationibus, aliisque favoribus cœlestibus delinitus fuit, filiumque obtinuit Isaac qui *risus* interpretatur, spiritualis symbolum lætitiæ. Numquid et Moyses, primum a Deo constitutus Synagogæ fundamentum, per quadraginta annos in Pharaonis aula traductos, ubi tanquam filiæ Reg i filius continuis gavisus fuerat obsequiis, cœlestes contemplari meruit visiones? *Moyses pascebat oves Jethro, apparuitque ei Dominus in flamma ignis,*

Exod., III, 1. At quando dicta ei obtigit visio? Pharao quærebat occidere Moysen, qui fugiens de conspectu ejus, moratus est in terra Madian. *Exod.*, II, 15.

Christiani in primitiva Ecclesia risus erant et ludibrium Hebraismi et Gentilismi, quos qui benignior mitioribus affecisset tormentis equuleos, castatos, aliaque similia inferebat supplicia, ideoque divina providentia interiori spiritus dulcedine eorum medullas replebat, quemadmodum expertus est ille qui dicebat, I *Cor.*, IV, 12 : *Persecutionem patimur et sustinemus; blasphemamur et obsecramus.* Quia nimirum cœlestes degustaverant consolationes : *Si tamen gustastis;* quæ ulterius verba elucidans Dionysius Carthusianus inquit : « Tunc præfata documenta « poteritis adimplere, si divinæ bonitatis suavitatem « interiori gustastis palato. » Cujus hanc assignat rationem, quia nimirum « homo diu non potest « esse sine delectatione; delectationem naturaliter « accipit. » Quæ si in sensu et in carne resederit, væ nobis, quia talis spiritualem excludit juxta illud : *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus.* Si vero animum occupavit, salus nobis est, omnes mundi fastidientibus delicias, juxta Psalmistam dicentem, *Psal.* LXXXIII, 11 : *Melior est dies una in atriis tuis super millia.*

Ut discipuli Christi medias inter innumerabilium persecutionum procellas, vitam constanter ducerent apostolicam Spiritum accepere Paracletum de quo sancta canit Ecclesia : « Consolator optime, dulcis « hospes animæ, dulce refrigerium. In labore « requies, in æstu temperies, in fletu solatium. » In virtute hujus ibant gaudentes a conspectū concilii, quoniam digni habiti sunt, pro nomine Jesu, contumeliam pati.

Ab universalibus ad particuliora descensuri, religiosos contemplemur, fulcra Ecclesiæ sanctæ, in dilectissimis Elisæi discipulis figuratos, quos dum suos alloquitur, singulos his verbis exhortatur Bernardus : « Si pœnitentia vestra minuatur misera- « tione crudeli, paulatim gemmis corona vestra « privatur. Quid tamen agimus? ubi Prophetæ « farinula? Si quidem mors in olla est, et mortifi- « camini tota die in jejuniis vestris, in laboribus « frequenter, in vigiliis supra modum; præterea « quæ intrinsecus sunt, contritio cordium et multi- « tudo tentationum; mortificamini, sed propter « eum qui mortuus est pro nobis. » Quam amarulentam potionem, hac protinus demulcet suavitate, inquiens : « Quod si abundat tribulatio vestra pro « eo, abundat consolatio vestra per eum, ut in eo « delectetur anima quæ in his renuit consolari. »

Jerusalem Ecclesiam denotat, ideoque quotannis in sacrorum templorum solemnitatibus, cantare consuevimus : *Urbs beata Jerusalem;* et iterum : *Vidi Jerusalem novam descendentem de cœlo.* Ast qualibus hæc ipsa divinarum consolationum inebriatur affluentiis? Audite Isaiam Prophetam, LXVI, 10 : *Lætamini cum Jerusalem et exultate in ea omnes, qui diligitis eam. Gaudete cum ea gaudio universi qui lugetis super eam, ut sugatis et repleamini ab ubere consolationis ejus, ut deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus, quia hæc dicit Dominus : Ego declinabo super eam quasi fluvium pacis, ad ubera portabimini, et super genua blandientur vobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ego consolabor vos, et in Jerusalem consolabimini. Videbitis et gaudebit cor vestrum, et ossa vestra quasi herba germinabunt, et cognoscetur manus Domini servis ejus.*

Qui propter Deum bibit flumen afflictionum et *venit in profundum aquarum,* ut ait Psalmus LXVIII, 3, æquum est ut bibat tanquam fluvium pacem. Qui enim multa sustinet, in multis consolatur.

Versus 37.

Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor non discedebat de templo, jejuniis et obsecrationibus serviens die ac nocte.

Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor.

1. — Albertus Magnus hunc octoginta quatuor annorum numerum, non tempus viduitatis, sed ætatis quam tunc habebat, merito existimat; tametsi enim Didacus Stella contrarium sentiat, dum ait : « Vixerat cum viro suo annis septem, post cu- « jus obitum octoginta et quatuor annos superstes « castissime vixit, » nihilominus Albertus Magnus ita scribit : « Suæ ætatis, quando hæc facta sunt, « quæ hic narrantur, octoginta autem quatuor « sunt, septies duodecim; unde quantum fuit cum « viro in deliciis, tantum afflixit se jejuniis et « viduitatis opprobriis et penuriis..»

Quæ non discedebat de templo.

2. — Jansenius sanctam hanc viduam de illarum mulierum numero fuisse scribit, quæ ut *Exodi, cap.* XXXVIII, et *lib.* I *Reg., cap.* II, legimus, cum multæ integritatis mulieres essent, ad portam tabernaculi continuo vigilabant : « De mulieribus « similis pietatis legimus, quæ excubabant ad os- « tium tabernaculi, vel ut alii vertunt : convenerant « ad orandum. » Dionysius Carthusianus autem ipsam non semper et continuo in templo demoratam fuisse existimat, quia Evangelista subjungit : « *Hæc ipsa hora superveniens,* non quod ibi sine « intermissione permanserit, et omnia corpori ne- « cessaria egerit, cum statim subdatur : *Hæc ipsa* « *hora superveniens;* itaque de templo non discessisse, quia omni hora opportuna, imo frequenter « præitius, ibi fuit; de homine multum devoto, et « diu in Ecclesia perdurante dicitur, quod semper « est in Ecclesia. » Albertus Magnus aliam quamdam affert expositionem, dum ait : « Dicendum,

« quod non dicitur discedere, quæ semel se templo « devovit. »

3. — Glossa ait : In sensu morali « anima a « templo non recedit, cum semper studet et castum « et immaculatum custodire templum corporis sui. »

4. — Euthymius huic perpetuæ templi frequentationi, orationumque suarum continuationi, prophetiæ donum attribuit, quo præfulsit : « Ob hoc « enim prophetica etiam gratia devota fuit, quia « non discedebat de templo, jejuniis et obsecratio- « nibus Deo serviens die ac nocte. » Inter alias Antiphonas quibus Ecclesia in officio dedicationis templi utitur, hæc quoque numeratur : *Vero non est hic aliud, nisi domus Dei et porta cœli,* hic enim dona et gratiæ cœlestes in homines depluere solent, illos quidem vel maxime, qui illas cum devotione et reverentia semper frequentant; *Dominus in templo sancto suo.* Quid mirum, igitur, si hæc sancta mulier eum præ cæteris agnoverit et reverita fuerit, quæ præ aliis, ex specialiori pietatis et devotionis instinctu, in templo commorata fuit?

Jejuniis.

5. — S. Maximus jejunii præconia studiose ponderans, ait : « Deus jejunus et sanctus est, atque « ideo qui vult proximus Deo esse, debet imitari, « hoc esse quod Deus. » Ecce tibi unum inter alia præclara hujus sanctæ fœminæ merita, propter quod ipsa, præ cunctis populi Israel filiabus, Deo proximius appropinquarit : « Qui vult proximus « Deo esse, etc. » De Moyse et Elia, qui Filium Dei incarnatum in monte Thabor proxime videre meruerunt, eo quod quadraginta dierum jejunium constanter continuarunt, Tertullianus loquens, de Moyse dicit : « Merito ei in carne se Dominus osten- « dit collegæ jejuniorum suorum. » De Elia vero pariter inquit : « Tanta est circumscripti victus « prærogativa, ut Deum præstet homini contuber- « nalem, parem revera pari. » Moyses, ut in *Exodo,* XXX, 3, legitur, Dominum instanter rogavit, dicens : *Ostende mihi faciem tuam;* at vero, dicat fortasse aliquis, numquid Moyses verum esse sciebat, quod postea Apostolus, I *Cor.*, XIII, 12, ait : *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem?* imo quod Deus ipse dixit : *Non videbit me homo et vivet,* in quo ergo spes et petitio ejus fundabatur, ad hoc ut temeritatis redargui non posset? S. Ambrosius difficultatem hanc hisce verbis, *Serm. in* I *D. Quad,* resolvit : « Quamvis illum ab obtu- « tibus Dei conditio humana subtraheret, jejunio- « rum tamen gratia proximum illum divinitatis « consortio faciebat; » adeoque nec viduæ huic diffidendum erat, quominus in sacrosanctam Redemptoris humanitatem oculos suos defigere posset, siquidem « jejuniorum gratia proximam illam « divinitatis consortio faciebat. »

Et obsecrationibus.

6. — Fulgentius observat modum, quo nobis hæc vidua a S. Luca repræsentatur, ut digna fieret, quæ Redemptori nostro visibiliter occurreret et videret eumdem : « Non loquitur de vidua deliciis « dedita, sed de ea, quæ non discedebat de tem- « plo, jejuniis et obsecrationibus, serviens die ac « nocte. » Cujus utriusque boni operis consociationem S. Bonaventura bene advertit, dicens : « Bene « jungit jejunium et orationem, quia jejunio sanan- « tur pestes corporis, et oratione pestes animæ. »

7. — S. Ambrosius immensa bona, quæ ex oratione in nos redundant, considerans, ad eamdem exercendam nos exhortatur, quia ut Deo magis approximamus, efficit : « Quia justi hanc remunera- « tionem habent, ut videant faciem Dei, abhinc « induamus hujusmodi studium; ut appropinquet « anima nostra Deo, appropinquet oratio. » Porro sancta hæc fœmina orationi semper intenta, corde et spiritu suo, Deo semper vicina erat, atque insuper digna facta est, quæ eidem corporaliter quoque approximaret : « Ut appropinquet anima nostra « Deo, appropinquet oratio. »

Serviens die ac nocte.

8. — Diu noctuque orationi faciendæ dedita semper et intenta erat. Unde Albertus Magnus ait : « Ecce continuitas, die enim jejunabat et operibus « insistebat, et nocte orabat, » sciebat enim quod ut Psalmo XL, dicitur : *In die mandavit Dominus misericordiam suam, et nocte canticum ejus.* Et ideo priusquam cœlestis Magister noster orationis exercitium nobis præciperet in S. Luca, XVIII, 1, dicens : *Oportet semper orare et non deficere,* eamdem ipsemet prius exacte exercere et adimplere sategit.

9. — S. Bonaventura, *Serm.* XXVII, *de uno Conf.*, rationem assignat, cur ab oratione facienda nunquam desistere debeamus. « Debet esse continua « oratio, ut sicut nunquam deficit pugna, sic nun- « quam cessemus petere misericordiam. » Chrysostomus, in homilia quadam, vitam sanctæ hujus fœminæ cultui divino et orationi in templo totaliter intentæ, adeo ut quæ insuper continuo jejunabat, de cibo vel potu necquicquam cogitarit, ad vivum nobis delineat, ac demum subjungit : « Nos vero « docet obtemperantes Deo, semper omnem vitam « in laudibus Dei precibusque transigere majori « studio curam agentes divini cultus, quam vitæ « nostræ. »

10. — Quod si quæsieris, qua ratione anima diu noctuque sancto huic exercitio vagare semper possit, responderi tibi per consilium quoddam poterit, quod B. Petrus Damianus, *lib.* VIII, *Ep.* XI, quondam Romanæ urbis gubernatori Cynthio suggessit, hunc namque monuit, ut ad populum Romanum bene gubernandum ab oratione facienda etiam non-

nunquam desisteret, maxime si orationis exercitium bono publico præjudicium aliquod aut impedimentum offerret, cujus consilii hanc rationem edidit : « Scriptum quippe est, qui conservat legem, « multiplicat orationem, et sacrificium salutare at- « tendere mandatis : justitiam ergo facere, quid « aliud est, quam orare? » Porro oratio nihil aliud est, quam quædam mentis nostræ in Deum elevatio; huic autem mentis elevationi nec locus, nec tempus, nec operatio aliqua obstaculo esse potest, quia cor nostrum, in quovis opere bono ad Deum elevare possumus. Cui accedit, quod exacta divinorum præceptorum adimpletio, cordialisque animi nostri ad opera virtuosa, et ad servitium Dei applicatio, est continua quædam et in conspectu divinæ majestatis valde accepta oratio.

11. — Hæc S. Anna veluti Davidis orantis æmula dicere posse videtur : *Septies in die laudem dixi tibi,* siquidem in persolvendis per oratione sua laudibus divinis, integros dies et noctes consumebat. Enimvero vix tres illi pueri Hebræi in fornacem Babylonicam conjecti fuerant, cum ecce subito Filius Dei in eorum fuit societate conspectus : *Species quarti, similis Filio Dei.* « Patitur se Deus, » inquit Chrysostomus, *Hom. de tribus puer.*, « cum « pueris in supplicio numerari. » Quænam vero est ratio, quod suprema illa majestas altissimi Dei intra fornacis cujusdam et quidem Babylonicæ fornacis flammas ingredi dedignata non fuerit; nimirum quia infantium istorum linguas in laudes divinas relaxari audivit, siquidem solemne illud composuerunt canticum : *Benedicite omnia opera Domini Domino,* etc., III, 57. Tunc hi tres pueri quasi ex uno ore, etc. Pari quoque ratione, si vultis scire quare Filius Dei postquam in hunc mundum feliciter natus fuit, sanctam hanc viduam hoc privilegio honorare voluerit, ut ab ipsa, præ cunctis aliis clarius et apertius agnosceretur, nimirum causa est, quia erat *obsecrationibus serviens die ac nocte.*

Additio.

a. — *Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor,* etc. Pulchro ordine hic Spiritus Sanctus miram Annæ continentiam describit, non tantum a statu, quo ante matrimonium virgo, et postea per tam longum tempus in castitate permansit, sed etiam a mediis quibus illam acquisivit, et illibatam servavit : *Jejuniis,* inquiens, *et obsecrationibus serviens die ac nocte.* Ad acquirendam enim continentiam et conservandam, multum confert maceratio et castigatio carnis.

Propheta Regius, ut appetitus carnales tyrannice nobis prædominantes debite coercendos, optimum nobis exemplo suo præscribit remedium, dum ait : *Afflictus sum,* id est, carnis et corporis nostri macerationem et castigationem : *Castigatio mea in matitutinis; induebar cilicio. Psal.* XXXIV, 13. Unde S. Petrus, ut fideles ad continenter vivendum animaret, suadet iisdem, dicens : *Propter quod succincti lumbos mentis vestræ.* Et ideo Doctor Angelicus, hoc nomen *Castitas,* unde derivetur his verbis docet, II II, q. 151, art. 1 : « Nomen castitatis « sumitur ex hoc quod per rationem concupiscen- « tia castigatur, quæ, ad modum pueri, est refre- « nenda. »

S. Bruno, Carthusianæ solitudinis celeberrimus Patriarcha, ut castitatem in suis religiosis vivaciter conservaret, *in constitutionibus suis,* illos cilicium super nuda carne deferre præcepit; et in sermone quodam, super illa verba : *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris,* ita scribit : « Non possunt aliis esse lucernæ ardentes, « nisi illi qui lumbos præcinctos habent. Nisi enim « ignis inferior extinguatur, superior lucere non « potest. Inferior ignis luxuria est; superior vero « quis alius nisi gratia Spiritus Sancti? Lucernæ « autem Christi sunt qui nisi continentiam et casti- « tatem habuerint, non lumen et claritatem, sed « tenebras ministrant et cæcitatem. » Ad hunc autem finem consequendum, extreme necessarium est corporalis austeritatis cingulum.

S. Bernardinus dicit quod inter alia vitio carnis supprimendo, efficacia remedia, unum et quidem efficacissimum sit *carnis maceratio.* Cujus illam omnibus passim notam assignat rationem, quia : « Equus multum famelicus non recalcitrat. » Idem quoque refert F. Egidium, dum aliquando interrogaretur an etiam iis qui in vitæ perfectione provecti sint, quique carnem suam habent edomitam, et spiritui perfecte subjectam, adhuc nihilominus jejunandum corporisque macerationi incumbendum sit? respondisse : « Quare carnes recentes « saliuntur? » Cum ei diceretur ab alio, id eo fine fieri : « Ne putrescant; » subjecit dictus Sanctus, ob eamdem quoque causam, ut videmus per experientiam viros etiam sanctissimos et in virtutibus firmiter habituatos, nequaquam carnis macerationem negligere, sed jejuniis, ciliciis, disciplinis, aliisque similibus vitæ rigoribus continuam dare operam. Nam ut S. Augustinus ait : « Si quæris, « invenies non aliter in nobis regnare Jesus nisi « per asperitates. » Lib. III *de Cons. Evang.*, c. XX.

Versus 38.

Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino, et loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel.

Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino.

1. — Dionysius Carthusianus ait : « Id est, tem- « plum Spiritu Sancto movente ingrediens : quo- « niam Spiritu Sancto revelante cognovit, quis « esset, et quid ageretur in templo. »

2. — Cajetanus post verbum *superveniens,* adjicit verbum *assistens,* ut sit sensus, *et hæc ipsa hora superveniens* « et dicti Simeonis assistens confitebatur « Domino ; » putat enim Cajetanus, quod in textu Evangelistæ una dictio, scilicet *assistens,* deficiat, qua denotetur hanc viduam discursum Simeonis fuisse persecutam. « Deest una particula, significans « quod respondendo confitebatur, hoc est, post- « quam Simeon laudavit Deum confessusque est « mysteria Jesu, Anna prosecuta est confessionem « Simeonis, respondendo illi, confirmando dicta « illius, et est de confessione Messiæ laudando « Deum. »

3. — Euthymius vocem *confitebatur* exponit de gratiarum actione ob incarnationem facta : « Gratias « agebat Deo incarnato. » Unde sanctæ hujus fœminæ gratitudo omnes christianos hoc tempore vel maxime exstimulare deberet, ad exhibendum se gratos Deo ob datum nobis ab eo Filium ejus unigenitum, et ad agnoscendum infinitum illud beneficium, quod idemmet Filius Dei per incarnationem suam nobis contulit : *Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cœlis. Et incarnatus est.*

4. — Dionysius Carthusianus ait : « *Confitebatur* « *Domino,* id est, Christum, quem vidit præsentem, « laudavit, eique gratias retulit, quod juxta Prophe- « tarum oracula ad mundi redemptionem jam des- « cendisset. »

Et loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel.

5. — Albertus Magnus Origenem cupidum fuisse sciendi, scribit, qualesnam Annæ circa divinum hunc infantulum fuerint discursus, et respondet : « Hæc igitur sunt : quia Angelus nuntiabat; intra « uterum matris filius exultabat; Angeli canebant; « pastores laudabant ; stella apparebat ; Magus « currebat; mutus loquebatur; conjugata prophe- « tabat. »

6. — Didacus Stella verba illa : *Loquebatur de illo,* in sensu morali exponit dicens : « De Deo loquebatur, « non de vanitatibus, fabulis, caducisque eventibus, « non de luxu, aut de carnis illecebris, juxta illud « I Petri, cap. IV : *Si quis loquitur, quasi sermones « Domini.* Admonemur hic verba nostra casta de- « bere esse et pia; » ita enim suadet Apostolus, II *ad Timoth.,* XII : *Prophana et vaniloquia devita, multum enim proficiunt ad impietatem, et sermo eorum ut cancer serpit.*

7. — Considerandum quoque, quod Evangelista non sine mysterio personas declaret, quibuscum ipsa de adventu et incarnatione Messiæ discurrebat : *Omnibus qui expectabant redemptionem Israel;* cum illis inquam, qui Filium Dei cum frequentibus suspiriis desiderabant, quia in Scribis, Pharisæis, aliisque invidis et malignis Christi adversariis Hebræis, pro hujus mysterii intelligentia et crudelitate nulla erat capacitas et dispositio : *Ubi auditus non est, non effundas sermonem. Eccli.,* XXXII, 6.

Additio.

a. — *Et hæc ipsa hora superveniens, confitebatur Domino,* etc. Magnum certe beneficium mulieri viduæ concessum, de Christo loqui, eamque in carne agnoscere : quod divus Fulgentius, *Epis.* II *ad Galat.,* XV, tribuit Annæ castitati, dicens : « Quia « sanctimoniam virginalem vidualis continentia, « etc.; » ut supra refertur; « non tamen de illo « loquitur vidua deliciis dedita sed casta. » Nec enim puritas infantis Jesu poterat capi ore alio nisi puro et casto. Continentes enim plus de divino lumine participant, suntque ad cœlestes illustrationes et revelationes capiendas magis dispositi.

S. Jacobus Apostolus, inter effectus, qui a pudicitia et castitate dimanant, unum recenset magnopere æstimandum, videlicet cœlestium mysteriorum claram scientiam et cognationem; siquidem juxta Cornelii a Lapide expositionem, per hanc sapientiam de qua loquitur dicens : *Quæ autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est,* fidei nostræ mysteria, doctrina et dogmata theologica, Scriptura Sacra et omnia quæ ad christiani hominis intelligentiam pertinent, intelliguntur. S. Thomas, Doctor Angelicus, qui puritate virginali mirifice condecoratus fuit, pariterque in materiarum theologicarum et Sacræ Scripturæ intelligentia, supra modum illuminatus, super prædicta S. Jacobi verba ita scribit : « Hic est primus color « in pictura sapientiæ, quæ reformat imaginem « Dei in anima per peccatum deformata, scilicet « candor pudicitiæ. » Clemens Alexandrinus, in *Pædagogo,* lib. III, 5, sapientiæ veluti nutritium pudicitiam assignat : « Domi, foris, » inquit, « semper comes est sapientis pudicitia. » Considerabilia sunt illa S. Pauli verba, in quibus ad Corinthios, II *Epis.,* VI, 5, scribens, post enumeratos multos virtutum actus, immediate post castitatem scientiam et sapientiam protinus subjungit, dum ait : *In laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia;* quasi individuas comites esse agnoscat castitatem et scientiam. Unde Cassianus in quadam collatione sua ait : « In qua virtutum conjugatione, « evidentissime nos voluit erudire, de castitate ad « scientiam perveniri. »

S. Augustinus, in libro *de sancta virginitate,* c. XLII, verbis S. Jacobi nos hortatur dicens : *Si quis indiget sapientia, postulet a Domino, qui dat omnibus affluenter et non improperat, et dabitur ei.* Protinus autem subjungit : « Sapientes autem esse virgines « decet, *ne lampades eorum extinguantur.* » Per lucem vero Christum scientiæ et sapientiæ mysteriorum sacrorum Magistrum intelligit; ac proinde sancta Mater Ecclesia Doctoribus verba illa adaptat :

Vos estis lux mundi. Aptissime igitur lampades sapientum et prudentum virginum manibus inseruntur. Ad quas Clemens Alexandrinus alludens ita scribit, *Strom.*, lib. V, c. II : « Prudentes animæ et « mundæ, ut virgines, cum intelligant sitas se esse « in humana inscitia, lumen accendunt, et mentem « excitant, tenebras illuminant et ignorantiam « expellunt. »

Joseph Patriarcha, litterarum studio nunquam operam dedit; rex tamen Pharao ei hoc testimonium perhibuit quod inter omnes regni sui sapientes, nullus ipso sapientior esset : *Numquid sapientiorem et consimilem tui invenire potero?* Hujus autem miræ scientiæ Philo causam assignat, dum de increata Sapientia dicit : « Quia delectabatur « honestate pueri, accendebat ejus ingenium. »

Quam putas causam esse, quod inter Apostolos, duo præ cunctis aliis in scientia et sapientia fuerint illustriores magisque insignes, nimirum S. Joannes Evangelista, et Paulus, qui non in Athenarum Aeropago, sed in sublimissima cœlorum Academia eruditus, et Gentium Doctor promotus fuit, ubi *audivit arcana verba?* Audite hac de re loquentem S. Joannem Damascenum; dicit enim : « Cum in « omnibus Apostolis sanctis, virtus integritatis per« fecta fuisse credatur, abundantius tamen scientiæ « donum exuberavit in Paulo, quia se ad hanc ap« tum solerti studio atque industria paravit; » utpote qui virgo semper permansit, ac proinde tot divinæ scientiæ thesauris locupletari meruit. S. Joannes autem cum sanctissima Maria Virgine, quæ *sedes sapientiæ* est, multis annis familiâriter conversatus fuit, per quod consortium, eminens ejus scientia et sapientia, ad proportionem castitatis, qua præfulgebat, adaucta quoque fuit.

Et hæc satis sint; innumeras enim sententias, item et exempla referre non licet, ad propositum facientia.

Versus 39.

Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilæam in civitatem suam Nazareth.

1. — Prædictis verbis S. Lucas vult dicere, beatissimam Virginem et S. Josephum omnia adimplesse, quæ in lege Mosaica circa purificationis ritum statuta fuerant, siquidem Filium suum in templo præsentarunt, ipsumque quinque siclis redemerunt, legales quoque victimas obtulerunt, etc., omnibusque rite adimpletis, in Nazareth patriam suam denuo fuere reversi. Porro certum est, neminem ex ipsis nec Christum, nec sanctissimam ejus Matrem ad hujus præcepti obligationem fuisse adstrictos; verumtamen ut ipsemet Christus deinceps dixit, *Matt.*, v, 17, id factum est, quia *non veni legem solvere, sed adimplere,* ut salutare nobis post se relinqueret exemplum, quod non solum præcepta, sed etiam consilia observanda sint, faciendaque a nobis sint opera supererogationis, si alias scopum salutis nostræ secure attingere velimus : « Ne acce« das Domine Jesu ad purificationem, » inquit Petrus Blesensis; « tu immunis a peccato, fide « mundans corda tuorum; tu sine semine concep« tus, et natus de Spiritu Sancto, expecta donec « teipsum offeras pro mundo. Ne accedas, Virgo « sanctissima, tu enim neque proprie mulier, « neque semine suscepto peperisti, » et tamen ut Goffridus Abbas, *Serm. de purif.*, optime ait : « Merito mater legem servavit, cujus Filius et « legem dederat, et venerat, ut in se legem adim« pleret, quam aliis dederat ante. » S. Thomas de Villanova aliud quoddam adimpletionis hujus præcepti motivum assignat, *Serm. de purif.*, nimirum ut ab illis, qui mysterium incarnationis ignorabant, scandalum submoverent. « Multa propter aliorum « scandala facienda sunt, multa etiam bona omit« tenda, neque tibi sufficit bona conscientia, sed « oportet etiam te esse sollicitum de aliena. »

2. — Hugo Cardinalis circa dictionem Nazareth ita scribit : « Omnes perfecti debent habitare in « Nazareth, id est, in flore, quia semper debent « reputare se esse in principio; unde Ecclesiastici, « XVIII, dicitur : *Cum consummaverit homo, tunc « insipiet.* »

Versus 40.

Puer autem crescebat, et confortabatur, plenus sapientia : et gratia Dei erat in illo.

1. — S. Bonaventura dicit : « Crescebat scilicet « in corpore, sicut exponit Beda, in quantum puer « erat, id est, homo fragilis, crescere poterat sicut « cæteri homines, non in quantum verbum; quan« tum ad perfectionem virtutis in mente. » Subditur : *Confortabatur spiritu.* Hoc augmentum erat quoad corpus, non vero quoad sapientiam, quia a primo conceptionis suæ instanti perfectissimum habuit usum rationis, omnemque gratiæ et sapientiæ plenitudinem. Unde Theophylactus ait : « Non « assumens sapientiam, quid enim perfectius eo, « qui ab initio erat perfectus? sed paulatim eam « denudans, si enim quandiu brevis fuisset statura « ostendisset omnem sapientiam, visus fuisset pro« digiosus, et esse phantasma pueri, non verus « puer. »

2. — Nos quoque exemplo ipsius in spiritu et virtute crescere debemus, maxime vero cum majora quotidie et majora bona a Deo recipiamus : sicut enim ingens et insolita quædam futura esset monstrositas, si corpus aliquod substantialibus optimisque alimentis enutritum, non cresceret, sed semper infantili pusillitate persisteret; ita quoque monstrositas est animæ christianæ, si alimentis

spiritualibus et cœlestibus quotidie enutrita, in iisdem perfectionibus pertinaciter perseverat, nullosque in via spiritus faciat progressus.

Et gratia Dei erat in illo.

3. — Albertus Magnus ait : « Ab instanti con- « ceptionis, et non per momenta singula crescens, « tamen istam ostendebat per momenta plus et « plus, et tunc proficere coram hominibus putaba- « tur. »

4. — S. Bonaventura in divini hujus infantis persona loquens, dicit : « In me gratia omnis viæ « et veritatis, in me omnis spes vitæ ; vidimus glo- « riam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, ple- « num gratiæ et veritatis. »

DOMINICA PRIMA POST EPIPHANIAM

EVANGELIUM LUC., CAP. II, VERS. 42

42. Cum factus esset Jesus annorum duodecim, ascendentibus illis Jerosolymam, secundum consuetudinem diei festi,

43. Consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem, et non cognoverunt parentes ejus.

44. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, et requirebant eum inter cognatos et notos.

45. Et non invenientes, egressi sunt in Jerusalem, requirentes eum.

46. Et factum est, post triduum invenerunt illum in templo, sedentem in medio Doctorum, audientem illos, et interrogantem eos.

47. Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia et responsis ejus. Et videntes admirati sunt.

48. Et dixit mater ejus ad illum : Fili, quid fecisti nobis sic ? Ecce pater tuus et ego, dolentes quærebamus te.

49. Et ait ad illos : Quid est quod me quærebatis ? nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse ?

50. Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos.

51. Et descendit cum eis, et venit Nazareth, et erat subditus illis. Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo.

52. Et Jesus proficiebat sapientia, et ætate, et gratia apud Deum et homines.

VERSUS 42.

Cum factus esset Jesus annorum duodecim.

1. — Glossa opinionem S. Ambrosii consectans, in duodenario hoc annorum numero, duodecim notat Apostolos, quos Salvator noster ad suam in populis fidem sectandam adhibiturus erat : « Con- « grue duodecimo anno prima fidei rudimenta « revelat, quæ per duodecim Apostolos per totum « mundum erant propaganda. » Glossa interlinearis dicit : « Per duodecim annos significantur duodecim « tribus Israel, quæ ad Christum veniunt. »

2. — Porro quæstioni, quæ hoc in loco excitari posset, nimirum cur Christus superhumanam sapientiam suam non citius et ante hoc tempus manifestarit ? Salmeron, *Tom.* III, *tr.* 46, respondet, dicens, id factum fuisse, « ne phantasma putaretur, « aut monstro similis videretur ; » qui insuper aliam quamdam rationem moralem assignans, dicit : « Ne malum exemplum daret libere ante « tempus agendi et prædicandi et conscendendi « cathedras et gradus Ecclesiæ supremos ante æta- « tem occupandi. »

3. — Didacus Stella, *in Luc.*, hanc ætatem cœlestium illustrationum capacem fuisse considerat : « In hac ætate ratio hominis incipit illumi- « nari, et ita æquum est, ut, quia homo ratione « incipit uti, Deum cognoscat et suum conditorem, « eique soli serviat. » Salmeron quamdam in ætate distinctionem adducens dicit quod in contractibus, v. g. matrimoniis ratis, in testamentis et professionibus, ætas duodecim annorum non sufficiat, quantumvis ad auscultandas et consectandas Dei vocationes subsistere possit, ejusque hanc reddit rationem : « Quoniam Deus, qui vocat ad se, non deci- « pit, cum sit magni consilii Angelus : ad tractan-

« dum autem cum hominibus, qui decipi et decipere « solent, opus est annis quatuordecim in pueris. »

Ascendentibus illis.

4. — Poterant quidem beatissima Virgo et S. Joseph iter hoc sine puero Jesu aggredi, merito tamen se ab ejus divina præsentia elongare, aut iter illud sine illo ingredi minime voluerunt, siquidem sanctis hisce peregrinantibus longe melius et verius dici poterat, quod Tobias senior, filio suo, in Archangeli societate constituto, dixit : *Bene ambuletis et Deus sit in itinere vestro et Angelus ejus comitetur vobiscum.* In suo etenim comitatu illum magni consilii Angelum præsentem habebant : « Ascendentibus illis non voluptatis ergo aut curio- « sitatis, » inquit Lucas Brugensis, « sed religionis « ac festi causa, ad orandum et colendum Deum « profecti fuerant. »

5. — Albertus Magnus, *in Luc.*, in hoc facto morale quoddam documentum observat, quod filiis per hoc tradiderunt, scilicet ut in parentum comitatu et præsentia semper esse studeant : « Hic « ponitur honestus suæ ascensionis comitatus, cum « parentibus enim procedere juvenem, commenda- « bile est; contumax enim est, qui consortia et « monita declinat parentum. » Parentes filios suos conducere secum debent, non solum ut filii ipsorum malas hac ratione declinent societates, illi ætati ad seductionem et malos mores imbibendo adeo facili noxias; verum etiam ut pro eo tempore, quo toti residuæ hominis annorum ætati ut plurimum leges statuere solet, oculati sint vitæ et conversationis filiorum suorum testes; siquidem, secundum *Prov.*, XXII, 6 : *Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.*

6. — Enimvero tametsi certum sit, quod Christus ad hoc, ut cum parentibus suis iret, exhortatione aut præcepto nequaquam indiguerit, in hac tamen actione documentum illis, qui a paterna dependent obedientia, tradere voluit; unde Jansenius, *Concor. Evang.*, XII, ait : « Omnibus filiis « ostensa est forma, quomodo debeant morigeros « sese præbere parentibus, ad ea quæ honesta sunt « hortantibus. » Et quidem debitum hoc bonæ educationis filiorum adeo est auctoritati paternæ impressum, ut Origenes, *Lib.* I, *in Job.*, dicat : « Omnia « quæ deliquerint filii de parentibus requiruntur, « qui non erudierint, neque corripuerint; » cujus in Heli summo sacerdote manifestum habemus exemplum, qui severissime punitus fuit, eo quod filios suos reprehendere et punire neglexerit : « Hæc sciens gloriosus Dei famulus Job, non solum « a manifestis peccatis observabat filios suos, sed « ab occultis, ne mali aliquid in corde suo cogita- « rent. »

7. — Porro ad instantiam, quæ hoc loco fier posset, nimirum cur beatissima Virgo et S. Joseph non timuerint, ne Archelaus, qui tunc regnabat, divinum infantulum persequeretur, insidiasque illi strueret? S. Augustinus a Toleto citatus respondet : « Ascendebant adhuc præferentes timorem Domini, « timori illius. »

Jerosolymam.

8. — « Locum religionis ac studii, » inquit Albertus Magnus, « illuc enim decet ire juvenem, » secundum ordinationem parentum, sicut nobis formam dat Salvator. Spiritus Sanctus eminentem Tobiæ sanctitatem nobis delineare, simulque prima ejusdem sanctitatis principia ostendere volens, dixit : *Cum esset junior in tribu Nephtali, nihil tamen puerile gessit in opere. Denique cum irent omnes ad vitulos aureos, quos Jeroboam fecerat Rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium, sed pergebat in Jerusalem ad templum Domini. Tob.*, I, 45.

Secundum consuetudinem.

9. — Advertendum hic est, quod S. Lucas non dicat *secundum præceptum*, quia tametsi Deus in Deuteronomio, XVI, 46, præceperit, ut omnes matres ter in anno præsentarentur in templo, nimirum in Paschate, Pentecoste et festo Tabernaculorum; de Galilæa tamen oriundi, ut Lyranus optime notat, hac lege, ob nimiam eorum a Jerosolymis distantiam, non obstringebantur; ac proinde iter istud a parentibus Jesu, Maria et Joseph ex solo propriæ devotionis motivo inchoatum fuit, ut hoc exemplo nos docerent, non solum conveniens esse ut Deo detur id quod debitum est, verum etiam liberales nos erga Deum esse debere in præstandis aliis operibus supererogationis, si alias nos apud Deum majori gratiæ augmento dignos facere velimus. Væ etenim nobis, si Deus erga nos adeo esset in distribuendis donis suis parcus et avarus, ut nonnisi id, ad quod dandum est obligatus nobis concederet.

Dies festi.

10. — « Ecce ratio motus, » inquit Albertus Magnus, *Ser. in hac Dom.*, « non enim sine ratione « movetur, de loco ad locum discurrens. » S. Antonius Paduanus, « in Jerusalem accessus devotionis « et reverentiæ. » Lyranus Salvatorem nostrum, juvenibus exemplo suo insinuare voluisse existimat, quod ipsis a primis annis induendus sit quidam ad cultum Dei, ad devote frequentandum Ecclesias, ad faciendas orationes, aliaque opera pietatis pius affectus : « Per hoc ostendit, quod a pueritia debent « assuefieri homines ad divina. » Et quidem patres hac in re filiis bono exemplo præcedere debent. In cujus probationem Didacus Stella hanc fecit reflexionem, quod S. Lucas prius Virginem beatissimam et S. Josephum, templum ascendisse dicat et postea idipsum quoque de Filio asserit : « Sic tu qui Pater « es, debes prius ascendere, ut ascendant filii tui. »

Ecclesiasticus, VII, 25, quærit : *Filii tibi sunt? erudi illos et curva illos a pueritia eorum.* Clemens Alexandrinus in suo pædagogio, hanc adolescentiæ ætatem uber appellat vitæ reliquæ : « *Est in nobis uber* « *ætatis, ipsa juventus.* »

Additiones.

a. — *Cum factus esset Jesus annorum duodecim,* etc. Licet hic aliqui dubitare videantur, num parentes Jesu, ter, annis singulis, ad templum ascenderint, tamen cum pluribus tenendum censeo ter ascendisse; et ratio pro Beatissima Virgine militat, quæ quamvis lege obstricta non esset, semper tamen quæ religionis et obsequii Dei erant, adimplebat, multumque operibus supererogationis delectabatur. Quod vero Joseph per omnes annos ter ascenderit cum Beatissima Virgine, hoc videtur conformis ejus pietati, et devotioni, zeloque quo loca sacra pii hi parentes venerabantur. Ad horum parentum exemplum, boni Christiani signum est, zelus venerationis locorum sacrorum, quem etiam creaturæ irrationabiles et insensibiles, infideles quoque, barbari et scelerati homines sæpe erga loca sacra exhibuerunt.

Christus Dominus Redemptor noster post triginta annorum decursum, quibus divinæ omnipotentiæ suæ lucem celarat, sui notitiam Judaismo primo insinuare volens, circa tempus Paschæ Jerosolymam conscendit. Ibique, in conspectu totius multitudinis hominum, atrium templi ingressus, æterni Patris sui zelavit honorem, omnes exturbando templi profanatores : *Omnes ejecit de templo.* Quo tempore oculi Judæorum aperti sunt ut in eum defigerent, qui ait : *Ego sum lux mundi,* cœperuntque illum suscipere tanquam verum in lege promissum Messiam. Et ex quo verus Dei Filius agnosci potuit, quia nimirum reverentiam templo Dei debitam resarciit et restabilivit, exinde intelligere debemus quod tunc maxime Filii Dei et veri christiani esse dignoscemur, si ad ejus imitationem, honorem et reverentiam ecclesiæ et locis sacris debitam zelaverimus.

David rex supra omnes Veteris Testamenti sanctos hoc encomio insignitus et nobilitatus fuit, ut ab illo vocaretur *vir secundum cor Dei* : *Inveni virum secundum cor meum.* Sed quonam merito hoc sibi privilegium præ omnibus comparavit? Certe non alio quam quia, præ cæteris, honorem et decorem domus Dei zelavit.

S. Bonaventura de S. Francisco refert quod oviculam quamdam, in cultu divino modestam et reverentem esse docuerit : « Ut laudibus divinis « intenderet, audiens fratres in choro, et ipsa « Ecclesiam ingrediens, sine alicujus informatione « flectebat genua, vocem balatus emittens ante « altare Virginis Matris Agni, ac si eam salutare « gestiret, etc. »

Narrat Sigonius, fluvium Athesis, ann. 589, in urbe Veronensi adeo inundasse, ut ad ecclesiam S. Zenonis usque pertigerit; ubi tametsi portæ templi paterent, ipseque fluvius ad fenestras usque templi intumuisset, ipsum tamen templum ingredi minime præsumpsit.

Moyses ad rubum ardentem proprius accedere satagens, vocem audivit dicentem sibi : *Solve calceamentum de pedibus tuis; locus enim in quo stas sanctus est.* Ubi Oleaster ait : « Admonet locus iste, « quanta cum reverentia calcanda sint loca sancta. »

Tametsi Judæi ingenti circa Christum rabie et furia perciti fuerint eumque sæpius in templo, pro libitu suo capere potuerint, ab eo tamen abstinuerunt, ne contra templi reverentiam peccarent. Unde et Christus armatis militibus, qui in hortum ad eum capiendum confluxerant, dicit : *Quotidie apud vos eram docens in templo, et non me tenuistis.*

b. — Joseph et Maria ascenderunt Jerosolymam non ex præcepto, sed secundum consuetudinem. Præceptum enim non urgebat Galilæos, utpote in regione remota nimis habitantes. Ac proinde iter istud a parentibus Jesu ex solo propriæ devotionis motivo inchoatum fuit, ut hoc exemplo nos docerent, non solum conveniens esse ut Deo detur id quod debitum est, verum etiam liberales nos esse debere erga Deum in præstandis operibus supererogationis, neque ullam occurrentem occasionem negligere debere.

Ecclesiasticus, XIV, 14, his verbis nos monet : *Non defraudaris a die bono; et particula boni doni non te prætereat,* ut prudenter obviam utamur occasionibus, easque inutiliter elabi non sinamus. Unde Cornelius a Lapide eadem hunc in modum exponit : « Particula bonæ diei non te prætereat, quæ utique « non est alia quam præstandæ alicujus bonæ « actionis occasio; quasi dicat : Nullam occasionem « exercendæ virtutis omitte. Ita virtutibus meri- « tisque dives, in iisque perfectus efficieris. » Quando occasionem virtuose et christiane operandi obviam accipimus, tunc veluti totidem Argos, totidemque Briareos nos probare convenit. Nam ut Valerius Maximus ait : Accedit pretio rei inestimabile momentum occasionis.

Sapiens rex Salomon, in Ecclesiaste, IX, 10, dicit : *Quodcumque facere potest manus tua instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas.* Isaias quoque suadet dicens : *Quærite Dominum, dum inveniri potest : invocate eum dum prope est.* Hinc enim S. Mater Ecclesia in introitu Officii Matutini, quotidie omnes fideles sapienti consilio prævenit, monens singulos ne occasionem internam Dei vocem audiendi, et bonum operandi, infructuose elabi sinant : *Hodie,* inquit, *si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Tametsi enim verum sit, quod Deus semper in bonum nostrum paratus sit, quoad auxilia, et gratias sufficientes, illasque

semper, et ubique nobis promittere possimus ; attamen auxilia et gratiæ efficaces a divino ejus dependent beneplacito, quæ proinde recipere convenit quando nobis offeruntur. Non enim semper illorum accipiendorum est opportunitas. Et ideo : *Quærite Dominum dum inveniri potest; invocate eum dum prope est.* Sapiens, *in Proverbiis,* x, 5, dicit : *Qui congregat in messe filius sapiens est;* id est : Qui arripit occasionem rei gerendæ dum illa se offert, ille sapit; qui negligit, desipit; nam fronte capillata est, a tergo occasio calva.

Rursum *in Proverbiis,* ix, 9, Sapiens dicit : *Da sapienti occasionem, et addetur ei sapientia.* S. Paulus ait, I *Cor.,* vi, 2 : *Ecce nunc tempus acceptabile,* quia salus nostra sæpe ab unico *nunc,* sive momento quodam dependet. Bonus latro, postquam divinæ gratiæ radio illustratus, illum, qui una secum in cruce patiebatur, verum Dei Filium, cœlique et terræ Creatorem, qui scelera sua ei dimittere posset, esse agnovit, mox oblata sibi salutis acquirendæ occasione, optime uti novit, dum eo præcipue tempore, Christi crucifixi innocentiam defendendam suscepit, quo is ab omnibus Apostolis derelictus, et a S. Petro negatus et pernegatus esset.

c. — Ex Matthei *Ev.,* ii, 22, constat quod cum Joseph tenderet cum puero in Jerusalem, et audisset quod ibi regnaret Archelaus, timuit illuc ire. Quomodo ergo hic refert Lucas quod nunc cum puero tendat in Jerusalem, adhuc Archelao regnante? Moraliter non incongrue responderi potest, quod quamvis Joseph cum puero in eadem civitate habitare timuerit, minime vero in diebus Paschæ, cum Eucharistici panis typus, Agnus Paschalis, immolabatur; cui valde est peculiare vires ministrare, timoremque omnem excutere. Sacrificium enim Eucharisticum Missæ institutum est ad referendas pro continuis, quæ a Deo accipimus, beneficiis gratias, nostræque saluti, tam spirituali quam corporali plurimum confert, nosque a multis eripit periculis, quod innumerabilibus probatur exemplis. Nec pauciora sunt bona manducantibus panem Eucharisticum reservata.

Sacramentum hoc, fomitem mitigandi concupiscentiæ, et ardores juveniles ad carnalia excitantes refrigerandi virtute pollet. S. Hieronymus exponens hunc textum Zachariæ, ix, 17 : *Quid enim bonum ejus est, et quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, et vinum germinans virgines, dicit :* « Nos frumentum electorum, sive juvenum, et « vinum germinans virgines, sive boni odoris ad « virgines, intelligimus Dominum Salvatorem qui « loquitur in Evangelio : *Nisi granum tritici cadens « in terram,* etc. De hoc tritico efficitur panis ille, « qui de cœlo descendit et qui confirmat cor homi- « nis. »

Observari meretur quod Zacharias, post factam ambarum specierum sacramentalium panis et vini mentionem, allusione ad castitatem facta, protinus subjungat : *Petite a Domino pluviam in tempore serotino, et Dominus faciet nives, et pluviam imbris dabit.* Quibus verbis insinuat, quod sicuti incontinentia, per nivium frigus, et pluviarum abundantiam, velut ardor ignis temperatur et reprimitur; eodem modo qui se ab effrænis concupiscentiæ ustulari sentit ardoribus, ad has Eucharistiæ nives recurrere debeat. Corpus Christi, dummodo nos dispositos inveniat, virtutem nobis communicat castitatis. S. Hieronymus de hoc sacramento dicit : « Calor « Spiritus Sancti exsiccat fontem libidinum. » Cui consonant verba illa S. Ambrosii, *Serm.* xix, dicentis : « In carne Christi, quæ nostrarum æstus refrige- « ravit cupiditatum, quæ compescuit insolentiam « vitiorum, quæ extinxit ignes libidinum, quæ « diversarum passionum incendia temperavit. »

Panis Eucharisticus nos corroborandi vim habet, ne cadamus, et ut in bono perseveremus : *Panis cor hominis confirmet,* ait Psalmista, *Ps.* ciii, 15; id est, ut S. Augustinus exponit : « Christus qui est panis « qui de cœlo descendit. » Etenim panis manibus nostris subactus et pistus, nostrum quidem stomachum confortat et corroborat; at vero panis de quo David loquitur, est alius panis, qui cor confirmat, ideoque panis est cordis. *Confirmet,* scilicet ut Hugo Cardinalis ait : « Ad malum vitandum. » Nostra etenim natura semper declinat ad vitium, et proclivis est ad malum. Ecce tibi antidotum et præservativum de quo pietas divina nobis prospexit, videlicet panem hunc Eucharisticum. S. Thomas de Villanova dicit : « Fructus uberrimus pie accedentibus præstatur : illuminatur intellectus, inflammatur animus, impinguatur affectus, excitatur « gustus, vivificatur sensus, purificatur spiritus, « virtutes augentur, dona cumulantur, gratiæ multiplicantur et omnium denique bonorum spiri- « tualium plenitudo in ejus participatione possi- « detur. »

Agnus sacramentalis animas ad se accedentes mundat a peccatis et purificat; discordes et vindictam meditantes rejicit; mansuetudinem in accedentibus requirit; adversus omnes tentationes et dæmonis vires protegit; victoriam de visibilibus hostibus dat; Deum propitium reddit; lumen scientiam et Dei, mysteriorumque divinorum infundit cognitionem.

d. — Lex olim ter præcipiebat viros ascendere templum Jerosolymitanum. Sed hic mox dubitabis, quomodo lex juberet, ut viri soli ascenderent, relictis domibus desertis, cum solis mulieribus, ex quo fieri potuisset ut facile ab hostibus diriperentur? Cui dubio mox occurrit Dominus, *Exod.,* xxxiv, 24 : *Cum tulero gentes, ait, a facie tua, et dilatavero terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ, ascendente te, et apparente in conspectu Domini tui in anno.* » Ac si dicat : Cum sanctificabis dies festos

meos, ne metuas hostes tuos; multus enim est fructus sanctificationis festorum, et per talem sanctificationem nobis multa comparare possumus lucra tam spiritualia quam temporalia.

In Isaia, LVIII, 13, considerabilis quædam iis qui festa sanctificaturi sunt, ab æterna veritate habetur facta promissio. Dicitur enim : *Si averteris a Sabbato pedem tuum facere voluntatem tuam in die sancto meo, et vocaveris Sabbatum delicatum et sanctum Domini gloriosum, et glorificaveris eum, dum non facis vias tuas, et non invenitur voluntas tua, tunc delectaberis super Domino, et sustollam te super altitudines terræ, et cibabo te hæreditate Jacob patris tui; os enim Domini locutum est.*

Jeremiæ *cap.* XVII, populo Hebræorum promittitur, quod si præceptum de colendo Sabbato perfecte adimpleret, magnopere exaltandus, magnificandus et honorandus esset. *Si sanctificaveritis diem Sabbati, ne faciatis in eo omne opus, ingredientur per portas civitatis hujus reges et principes, sedentes super solium David, et ascendentes in curribus et equis, et ipsi et principes eorum viri Juda et habitatores Jerusalem, et habitabitur civitas hæc in sempiternum.*

Legitur in *Levitico*, XXVI, 4 et seq. : *Custodite Sabbata mea, et dabo vobis pluvias temporibus suis, et terra gignet germen suum, et pomis arbores replebuntur : apprehendet messium tritura vindemiam, et vindemia occupabit sementem, et comedetis panem vestrum in saturitate,* etc.

e. — Ter quotannis omnes ascendebant ad templum secundum consuetudinem, et Christus Dominus una cum parentibus suis ascendebat. Cur igitur non in festo Pentecostes vel Tabernaculorum, sed Paschali tantum se manifestat? Respondetur : In festo Paschæ divinæ Eucharistiæ figura, Paschalis immolabatur agnus; et Christus Dominus ubi tanti sacramenti umbram vidit, se cohibere non potuit, quin suavissimos doctrinæ ac beneficentiæ suæ diffunderet flores. Sic adhuc Eucharistia sacra, lumen scientiam et Dei mysteriorumque divinorum infundit cognitionem.

f. — Christus Dominus, singulis annis a Nazareth in templum cum suis ascendebat parentibus; elegit autem duodecim annorum ætatem, et non majorem vel minorem ad seipsum declarandum, ut a pueritia ostenderet zelum suum erga spiritualia, docens nos pueritiam et adolescentiam præ quavis alia ætate ad vitium proclivem freno opus habere, et in bonis rebus semper exercitandam, ut sic residuis vitæ annis, in quos boni vel mali mores in pueritia comparati transmittuntur, optima regula præfigatur.

Dionysius Carthusianus astruit in hæc verba juvenilium annorum servitium Deo esse gratissimum : « Maximi meriti est adolescentiam Deo offerre, et « juventutis florem in divino cultu expendere, Deo « gratissimum extat, quia et tunc homo est aptior « mundo, et ad vanitates et voluptates amplius « inclinatus; » propter quod Salomon asserit : *Voluptas et adolescentia vana sunt.* Et Psalmista : *In quo corrigit adolescentior viam suam? In custodiendo sermones tuos.*

Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, inquit S. Job, XX, 21, *et cum eo in pulvere dormient.* Super quæ verba S. Gregorius ita scribit : « Quia duræ in « eo pravitatum consuetudines a vitio sumptæ sunt « pessimæ inchoationis, quæ nimirum cum eo in « pulvere dormient, quia eo usque in illo, iniquæ « consuetudines perdurant, quo hunc ad mortis « pulverem pertrahant. » Notandum vero præcipue est verbum illud, *implebuntur,* quia mens, memoria et cor illarum delectationum phantasmatibus, et memoria quas homo in juventute expertus fuit, quæ incessanter illum tentant, voluptatesque præteritas in eo suscitant, imaginationi repræsentant, et continuo hominem pulsant.

Quidam interpres super illa verba, *Prov.*, XXII, 6 : *Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea,* ita scribit : « Institue puerum juxta « bivium viæ suæ; perpende hujus præcepti utili- « tatem. Pueris quidem ubi rationis lux mentem « ipsorum irradiare cœpit, duplex statim illis via « sese offert; alia quidem lata per plana incedens; « alia vero angusta, per incompta et difficillima « pergens : illa vitii, hæc virtutis; illa allicit, ista « deterret. Ne ergo puer in ea ætatis ac morum « facilitate latam illam jucundamque vitii semitam, « natura suadente, quæ suopte nutu ad malam « pendet, sequatur, magistro atque præceptore « tunc maxime indiget. Rursum eo tempore cum « neutram expertus est, facile in eam inferri se « sinit, nam si forte vitiorum viam semel arripuit, « cum retro averti et confectum spatium remetiri « opus sit, difficile admodum adduci potest, ut « reduces ad virtutem passus regat. »

Pueri qui Elisæi calvitiem deriserunt, quorum quadraginta duo erant, ab ursis lacerati fuere, et tamen quis est qui nesciat quod ubi culpæ locus non est, pœna quoque locum habere non debeat? Erant pueri isti omnis judicii expertes, adeoque nesciebant quid dicerent, et consequenter peccati expertes erant; et ideo S. Augustinus interrogat dicens : « Quæ fuit tanta crudelitas in Elisæo, ut « propter jocularia verba infantium quadraginta « duos pueros fecerit lacerari? » Notandum est igitur, illis temporibus Prophetas velut dæmoniacos existimatos fuisse; sic enim, in *libro* IV *Regum,* IX, is qui ad consecrandum Jehu jussu Dei abierat, hisce verbis exceptus fuit : *Quid ad te venit insanus iste?* Hoc prænotato, concludit S. Augustinus dicens : « Parentibus suis instigantibus fecisse hi credendi « sunt. Manifeste pueri illi non clamarent, si hoc « eorum parentibus displiceret. » Ad hæc dicere possumus, divinam justitiam hoc ordinasse pueris supplicium, qua si sanctum quemdam Prophetam

in veri Dei ignominiam, in primis vitæ annis deridebant, quid deinceps in veri cultus divini contemptum et religionis ignominiam dicturi et facturi fuissent, si ad magis adultam devenissent ætatem?

g. — Parvulus Jesus singulis annis a Nazareth in templum cum suis parentibus ascendebat, ut vult Eusebius Emissenus dicens : « Religiosi parentes « per annos singulos ibant in Jerusalem, ut legem « audirent, sacrificiis participarent, et ejus adhuc « umbræ serviebant, cujus jam venerabantur veri- « tatem. Erat igitur simul cum cæteris Jesus in « solemnitate, qui totius erat causa solemnitatis. » Utquid igitur duodecim annorum memoratur ætas? Et cur non majorem vel minorem elegit ad seipsum declarandum, et tunc inter Doctores interrogans et eos audiens apparet? Respondet Lyranus : Ut a pueritia ostendat zelum suum erga res spirituales, animas scilicet nostras, quarum salutem velocissime zelabat. Isaias qui per antonomasiam Propheta Evangelicus appellari meruit, eo quod novæ legis gratiæ secuturos eventus liquidissime prædixerit, Redemptorem nostrum post suum in hanc terram adventum, *accelera, spolia detrahere, festina prædari,* appellandum esse dicit : *Voca nomen ejus. Isa.*, VIII, 3. Id est, ut Glossa interlinearis exponit : « Puer qui « conceptus est de Spiritu Sancto, accelera, etc. » Eusebius a Glossa citatus, ait : « *Spolia,* his verbis « appellat eos omnes, qui abducti ab errore dæmo- « num, adhæsere Christo. »

Vix protoparentes nostri per suam transgressionem serpenti infernali tanquam mancipia se subjecerant, cum ecce subito et sine ulla mora, Creator illorum in terrestri apparuit Paradiso, « ut discas « Domini benignitatem, » ait S. Chrysostomus, « quod nec modicum quidem distulit, sed mox ut « vidit quod factum est et ulceris magnitudinem ad « opitulandum festinavit, et pro sua bonitate, neque « ad parvum tempus a cura sua illum destitutum « reliquit. »

Mox vero ut tempus illud in supremo Sanctissimæ Triados consistorio præscriptum appropinquavit, ut in terram descenderet, teste Regio Psalte, *Psal.* XVIII, 6 : *Exultavit ut gigas ad currendam viam*, id est gignanteis passibus non cucurrit sed volavit, ut nos a præcipitiis nostris denuo sublevaret.

Maxime vero conversionem nostram zelat in ætate juvenili, cum illa sit ver, seu æstas, quæ passionum calore ustulatur, et fervet ad vitia, unde ejus primitias quærit, ne usque in senium pœnitentia differatur. Cum enim vitæ nostræ spatium omnino sit incertum, ex alia vero parte indubitatum sit, quod, ut legitur in Ecclesiastico : *Nemini dedit* Deus *spatium peccandi,* consequens est si salutem nostram, assecurare volumus, nequaquam illam in maturam usque ætatem differre debeamus, quia an ad illam perventuri aliquando simus, prorsus ignoramus. Ergo, cum tempus habemus operemur bonum, dicit Apostolus, *Gal.*, VI, 10. *In bono sit cor tuum in diebus juventutis tuæ. Eccl.*, XI, 9. Addit S. Cyrillus Alex., *Orat. de exitu animæ* : « Qui dicunt : Peccemus « in juventute, et in senectute ad meliorem sensum « redibimus, ii a dæmonibus illuduntur, ac deri- « dentur : quoniam qui ultro peccant, eis ad senec- « tutem pervenire non datur, sed in juventute a « falce mortis demetuntur. » Et quidem tametsi etiam impii peccatores ad ætatem senilem pertingerent, illorum tamen emundatio non solum illis tunc futura esset difficilior, ob malum habitum contractum; verum insuper ut Episcopus Bellovacensis advertit : « Diabolus difficulter dimittit quod diutius « possidet. »

Versus 43.

Consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem et non cognoverunt parentes ejus.

1. — Salmeron ex illis verbis deducit, festa perficienda esse, perseverando in sanctis eorumdem dierum exercitiis usque ad finem : « Debent festa « integre, non ex parte tantum celebrari et coli; et « ex templo non est in domum revertendum, nisi « prius ministerio sacrorum officiorum, vel divini « quod promitur finis imponatur. » Albertus Magnus ex hisce verbis nos docet, quomodo transigendi sint dies festivi. « Consummantur, » inquit, « dies festi « tribus : sacrificiis, orationibus et benedictione « Sacerdotum. Sunt quidam qui hoc faciunt, sed « festum evacuant, quidam etiam deturpant, qui- « dam vero ad perniciem festa determinant. Eva- « cuant otiosi lusibus et non laudibus divinis inten- « dentes : alii per obscœna deturpant potibus et « escis et venereis intendentes. »

Cum redirent.

2. — Haymo Halberlstadiensis observat quod tam viri quam fœminæ tam eundo Jerosolymam, quam inde revertendo, separatim processerint : « Infantes vero et parvuli cum quolibet parente. » Præterea advertit Toletus, matres filiis suis, ut cum aliis coætaneis pueris proficisci possent, indulgere solebant; adeoque beatissima Virgo, quod aliæ matres permittebant, Filio suo denegare noluit, quia, « etsi parvum ætate carnis, Deum tamen esse « non ignorabat, idcirco ejus arbitrio multa permit- « tebat, secura, nihil inde præter illius voluntatem « eventurum. » Origenes puerum se coram oculis Matris et S. Josephi invisibilem reddidisse existimat ad eum modum, quo coram illis, qui venerant ut caperent eum, fecisse legitur Lucæ, IV, 30

Remansit puer.

3. — « Quod aliis annis non fecerat, » inquit

Lucas Brugensis, « non inobedientia aut errore « faciente, sed certo divinoque consilio fecit. »

4. — Porro quod hospitium attinet, in quo pro illo tempore demoratus fuit, nonnulli ipsum mendicasse illud existimant, ut Davidicum adimpleretur de ipso oraculum, *Ps.* XXXIX, 19, quo dicitur : *Ego autem mendicus sum et pauper.* Apostolus pariter hac de re testimonium, perhibere videtur, dum ait, II *Cor.*, VIII, 9 : *Propter vos egenus factus est, cum esset dives.* Lucas Brugensis ait : « Credibilius est, alicujus « Doctorum aut civium gratiam sibi conciliasse, qui « libenter hospitio exceperit. »

5. — S. Thomas finem explicat, ob quem puer clam, consilio suo cum parentibus minime communicato, manere Jerosolymis voluerit : « Ideo latenter « remanet, ne parentes impedimento essent disputationi peragendæ cum legisperitis : vel forsitan « hoc evitans, ne videatur parentes contemnere, si « mandantibus non pareret. » Idem quoque Euthymius advertit. Noluit malum hoc majoribus non obediendi exemplum post se relinquere, etiamsi de servitio Dei ageretur. Non enim ad illam ætatem hæc discretio pertinet; cui accedit, quod *melior est obedientia, quam victimæ,* ac proinde præcepta paterna a filiis prompte exquirenda, non vero curiose examinanda sunt.

In Jerusalem.

6. — Albertus Magnus Jerusalem visionem pacis interpretans, hoc inde eruit documentum morale : « Per hoc, quod aliis a Jerusalem recedentibus, « remansit per triduum, ostendit, quod pacem « amat et quod cum ipsa libenter habitet. Unde « dicitur in *Psal.* LXXV : *Factus est in pace locus* « *ejus.* »

Et non cognoverunt.

7. — « Non tamen de injuria, » inquit Albertus Magnus, *in Luc.*, « circa juvenem Jesum et negligentia reprehenduntur. »

8. — Didacus Stella, *in Luc.*, ait : « Nam si « cognovissent, non utique amisissent, multi enim « nunc amittunt Christum, qui cum non cognoscant bonum, ex ignorantia peccant. » Unde torrens mundi hujus, qui in æternæ perditionis præcipitia effunditur temere peccat, et per hunc cognitionis sufficientis defectum omne commissum delictum excusat : *Ergo erravimus a via veritatis et justitiæ lumen non luxit nobis et sol intelligentiæ non est ortus nobis. Sap.*, V, 6.

Parentes ejus.

9. — S. Bonaventura, *in Luc.*, hanc pueri Jesu actionem, quod scilicet a parentibus licentiam manendi non petierit, sequentibus verbis justificat : « Præbuit exemplum, quod in divino obsequio « faciendo non est a parentibus carnalibus consilium requirendum : *Qui dixerit patri suo et matri* « *suæ, nescio vos, et fratribus suis, ignoro vos, hi* « *custodierunt eloquium tuum.* » *Deut.*, XXXIII.

10. — Porro quam pœnosa Matri hæc separatio fuerit, ex amore, quo erga Filium suum ferebatur, et ex amabilissimæ præsentiæ suæ fruitione facile potest colligi. Inde tamen sequens nascitur difficultas; quare scilicet Filius amissionem hanc, tantam Matri mæstitiam et dolorem conciliaturam esse sciens, illam prius de sua Jerosolymis mansione facienda non monuerit? Num forte timebat, ne sibi ab iis denegaretur, sese in præceptorum æterni Patris executionem ingerendi licentia? Nequaquam, sed potius expediens fore judicavit; si Mariæ Matri suæ novorum meritorum comparandorum subministraret materiam, sese ab ipsa subducendo, simulque nobis insinuaret, quod, dum nos nonnunquam citra ullum detrimentum nostrum consolatione, aut dulcedine spirituali privat, id non faciat, ut nos castiget, sed ut nos probet, virtutisque exercendæ occasionem subministret. Porro beatissima Virgo et S. Joseph ex omnibus hominibus, qui unquam in mundo vixerunt, aut deinceps vivent, sanctissimi pariter et acceptissimi fuere; nec tamen propterea illis afflictionem subeundarum occasionem subministrare non prætermisit, ut hac ratione majoris quoque meriti occasionem eisdem suggereret : *Quia acceptus eras Deo,* inquit Archangelus ad Tobiam, XII, 13, *necesse fuit ut tentatio probaret te.*

11. — Porro sciendum est Deum duobus modis posse amitti, vel gratiam ipsius amittendo per propriam culpam nostram, qui modus in B. Maria dari non poterat, vel etiam Deus amitti dicitur, quia consolationes suas, modo jam a nobis explicato, subtrahit nobis. Videte Davidem, *Ps.* XXIX, 8, in utroque statu consolationis et desolationis constitutum : *Ego autem dixi in abundantia mea, non movebor in æternum; Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem;* at vero in statu desolationis : *Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus.* Notandum quoque est quod puer hic amissus non fuerit in fuga in Ægyptum, regionem ipsi rebellem, vel in adeo longis, ærumnosis et periculosis itineribus, sed amittitur in Jerosolyma Palestinæ totius Metropoli, in festo adeo solemni : « In quo facile innuitur, » inquit Didacus Stella, « quod mala sit nobis mundi felicitas et abundantia, quandoquidem in ea potius quam in persecutionibus et tribulationibus Christus amittitur. » Noluit quoque in Nazareth loco humili et paupere, sed Hierosolymis in civitate nimirum opulenta, copiosa et potente amitti ad denotandum quod ubi est frequentia occasionum, malorumque exemplorum videndorum opportunitas, ubi facillime lapsus fuit, Deusque amittatur, quam in locis angustis et solitariis.

12. — Reflexionem quoque ad tempus facere possumus, quo hæc Christi amissio accidit, nimirum in die festo, in præcipua Paschatis solemnitate, sicut et in alio Paschate post viginti et unum annos elapsos ei necem intulerunt : *Et gloriati sunt, qui oderunt te ; in medio solemnitatis tuæ, posuerunt signa sua. Ps.* LXXII, 4. In diebus etenim festivis, in quibus divinæ Majestati cultus et obsequium debitum majori cum reverentia præstandum esset, Deus, prouti experientia quotidiana demonstrat, quam maxime et ignominiosissime offendi solet. Unde Hugo Cardinalis ait in hoc Psalmo : « Dæmo- « nes posuerunt signa sua, quia in diebus solemni- « bus plura peccata fiunt. » Deus olim in una præcipuarum solemnitatum ramos palmarum portari jussit : *Sumetis vobis de primo, fructus arboris pulcherrimæ spatulasque palmarum. Lev.*, XXIII, 40. Cujus præcepti mysterium S. Bruno Carthusiæ Patriarcha, hisce verbis, *De orat. Eccl.*, exponit : « Sunt spatulæ valde necessariæ in festivitatibus, « quia tunc maxime inimicorum insidiis infesta- « mur, » ac proinde non immerito Deus de hac dierum et locorum sacrorum profanatione per Ezechielem ita lamentatur : *Polluerunt sanctuarium meum, et Sabbata mea profanaverunt.* Ubi Hugo Cardinalis ait : « Quia in festis magis peccant et « alios provocant ad peccatum, et de hoc conque- « ritur frequenter in Scripturis. »

Additiones.

a. — *Consummatisque diebus, remansit puer Jesus in Jerusalem.* Notanter dicit Evangelista : *Consummatisque diebus,* quia indicare vult, non ante parentes Jesu reversos esse in Galilæam, nisi solemnitate undique expleta. Dei enim festivitates non ex parte sed undique sunt colendæ, et in nullo profanandæ. Dæmones autem, ut nos ad dies festos profanandos inducant nullum non lapidem movent. Omnes quotquot in inferno sunt tartarei spiritus, ad abolenda calendaria sacra, ad explodenda festa, ad omnes proscribendas solemnitates, etiam diei Dominicæ sanctificationem, his inter se verbis conjurasse videntur : *Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra. Psal.* LXXIII, 6. Cujus hæc est evidens ratio, quia cum dies festi his præcipue finibus instituti, ut Deo et sanctis ejus debitus tribuatur honor et veneratio, ut consumentur in exercitiis pietatis, salusque promoveatur animarum, ut sacramenta confessionis et Eucharistiæ præcipue ministrentur fidelibus, ut homines studiosius, et majori cum fervore orationi vacent, et pro beneficiis per hebdomadam receptis, gratitudinis tributum persolvant ; quæ omnia dæmoni sunt velut spina in oculis. Hinc ad indicendum nobis bellum totus concitatur infernus. « Quid aliud est feriari, » inquit Theodorus Studita, « quam Deo cohærescere? Cohærescit au- « tem Deo quis, vel maxime rerum hujus mundi « repudio ; verius penes nos est feriari, si attendi- « mus, dignamque voto, ac Christi confessione vi- « tam ducimus. » Ideoque inimici Dei, perditionis nostræ instrumenta, præscientes quod in festis specialibus homines ad vitam Christiano homine dignam agendam obligentur, festa pro viribus abolere satagunt.

In concilio Rothomagensi, anno 1581 celebrato, cap. *De cultu divino in genere,* IV, scribitur : « Novi- « mus et experimur astutias diaboli ad derogan- « dum cultui Dei, et sanctorum, et ad suum substi- « tuendum in locum illius... Ad negotia sæcularia « diligentius, quam diebus aliis, provocat, contra « festorum institutionem ; sed insuper ad augen- « dum sacrilegium, fallacias, fraudes, perjuria, « blasphemias, contumelias, proximorum offen- « siones et injurias, atque impudica et obscœna « ludicria in his admiscet, ut totum hominem per- « dat in Sabbato, et sibi subjiciat. »

Quanta malignatus est inimicus in sancto? inquit Psalmista, *Psal.* LXXIII, 3 ; ubi specialiter nota vocem : *Malignitas,* quæ mysterio non caret. Sciens enim malignus serpens diem Dominicum, et alia festa ab Ecclesia præcepta et instituta esse ad exhibendum Deo et Sanctis specialiorem et reverentiorem cultum, ad exhibendam pro divinis beneficiis et patrocinio Sanctorum debitam gratitudinem atque ad animarum profectum ; horum finium rectitudini et assentioni se opponere nititur ut fructum quem perciperemus, si dies illi a nobis debite sanctificarentur, impedire possit. *Malignatus est,* quia licet familiaritates lascivas mercatus, et contractus carnalitatis in alia loca et tempora differre potuisset, ea tamen est serpentis hujus malignitas ut scelera illa fieri velit et procuret in ipsiusmet Dei facie, in ejus sanctuario, in conspectu altarium suorum, quando sacrificia et officia divina in festis principalioribus solemnius celebrantur ; ut hac ratione scandalis conjuncta, majora tum in committentibus, tum in spectantibus, damna accersere possint.

Sequitur : *Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ ; posuerunt signa sua signa.* Spiritus enim infernalis in festis solemnioribus vexilla sua explicare temere præsumit, ut clare appareat coram Deo, longe majorem numerum sub ejus, quam sub Dei signis militare.

b. — Insciis parentibus, *remansit puer Jesus in Jerusalem* cujus moralem rationem assignat S. Gregorius, *Lib.* VI, *in cap.* VIII, *Luc.*, dicens : « Magister « qui de cæteris præbet exemplum, atque ipse « præceptor, ipse etiam suorum executor est præ- « ceptorum. » Christus Dominus prius adimplet quæ nobis erat præcepturus. Suis enim erat impositurus mandatum, ut propter se relinquerent Patrem et Matrem. Sic ipse propter nos Patrem et Matrem relinquere voluit, ut nostræ saluti æter-

nique Patris sui honori consuleret. Sic quoque obedientia quam filii parentibus debent, non habet locum in casibus, quando servitium Dei et salus animæ præferri debent.

c. — Magnus profecto fuit, ob absentiam Jesu, Virginis dolor, licet tantum absens esset quoad corpus, optimeque Virgini constaret, quoad animam sibi intime præsentem, præsentia dilectionis. Ast, quid nobis faciendum, quantoque dolore merito obruemur, si ob peccata nostra, recedit ab animabus nostris? S. Augustinus ait, *Tract.* XLVII, *in Joan.* : « Vita carnis tuæ anima est; vita animæ tuæ « Deus est. Quomodo moritur caro amissa anima, « sic moritur anima amisso Deo, qui est vita ejus. » Hæc autem vita et hic spiritus (spiritus est qui vivificat) amittitur per peccatum omne mortale, sed præcipue per vitium carnis. « *Non permanebit,* in« quit Deus, » dicit S. Ambrosius, « *spiritus meus* « in hominibus quia carnes sunt; quo ostendit « Deus quia carnali immunditia, gravioris labe pec« cati, gratia spiritualis avertitur. » Tritum est illud axioma Apostoli dicentis : *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Gal.*, V, 17. Unde et idem Apostolus ad Galatas, V, 29, iterum scribit : *Sed quomodo tunc is qui secundum carnem natus fuerat persequebatur eum qui secundum spiritum, ita et nunc.* Ubi per Ismael caro figurabatur, per Isaac spiritus.

Certum est quod recessus Dei ab anima atrocissimum sit supplicium quod homini evenire possit. Unde S. Basilius Magnus ait : « Nulla atrocior pœna, « cæteras omnes vincit calamitas hæc, deseri a « Deo. » Unde Christus ab obstinatis et ingratis Judæis recedere volens, iisdem dixit : *Ego vado et quæretis me, et in peccato vestro moriemini. Joan.*, VIII, 21. Ipsi quidem olim, quando Deus illos præcedebat in columna nubis et ignis, dum per desertum procederent, sancte gloriabantur, dicentes : *Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.* At vero quando Deum a se rejecerunt, dicentes : *Nolumus hunc regnare super nos; non habemus regem nisi Cæsarem;* tunc vel inviti experti fuerunt horrendum illud : *Væ, cum recessero ab eis! Osee,* IX, 12; siquidem ab illo tempore tanquam mancipia dispersi fuerunt in omnes mundi nationes, et tanquam ligna ad ignem infernalem fuerunt destinati.

d. — Non abs re hic notandum occurrit, quod Puer hic amissus non fuerit in fuga in Ægyptum, regionem ipsi rebellem, vel in adeo longis ærumnosis et periculosis itineribus, sed amittitur in Jerosolyma, totius Palestinæ Metropoli, in festo adeo solemni : « In quo facile innuitur, » inquit Didacus Stella, « quod mala sit nobis mundi felicitas, et abun« dantia, quandoquidem in ea, potius quam in perse« cutionibus et tribulationibus Christus amittitur. »

Inter alias a Jeremia Propheta recensitas Dei quærelas, una fuit, quod populus Judaicus ex dono Dei prosperrime vivens, monita et verba Dei pessime deriserit et contempserit : *Præterierunt sermones meos pessime. Jerem.*, V, 28. Et vero quisquis humanæ felicitatis statum diligenter examinaverit, utique illum ad peccandum et præcepta Evangelica transgrediendum valde lubricum et facilem esse comperiet.

Propheta Regius, qui unicuique Christiano in schola Dei magistri loco servire potest, quique vir secundum cor Dei fuit, se inter medias adversitates conversum esse fatetur : *Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina. Psal.* XXXI, 4. E contra vero in favorabili et propitio humanæ felicitatis statu adeo perversus factus est, ut quem antea conscientia remordebat, quod ei cui ad vitæ suæ defensionem caput jure præscindere poterat, vel solam regiæ chlamydis fimbriam præscidisset, is postea ad tantam lubricitatem pervenerit, ut innocentis et bene meriti militis cujusdam homicidium vel necem injuste ei a se illatam, jocum vel ludum quemdam esse putaverit, ut tanto liberius conjuge ejus in adulterio abuti et frui posset. Unde S. Augustinus, *lib.* III, *de Doctr. Christ.*, 21, ait : « In « alienam fœminam irruit, temporalium rerum « prosperitatibus abreptus. »

De Saule Scriptura sacra dicit : *Saul electus et bonus, et non erat de filiis Israel melior illo.* I *Reg.*, X, 21. Adeoque humilis fuit ut ad regnum quæsitus sese abscondit, ne inveniri posset. Atvero quam fuit exitus illius, ab ejus ad regnum ingressu, valde diversus? Siquidem ut se imperio et dominio populorum confirmaret et stabiliret, quas non injustitias, impietates, tyrannides, sacrilegia per humanam politicam et rationem status commisit?

Quærit S. Bonaventura, uter status ab homine magis desiderari debeat, an status adversitatis, an vero prosperitatis; responsurusque quoad prosperitatem distinguit; si enim sermo sit de hominibus timoratis et virtuosis, « non est utilis status prospe« rior, aut quia non proficiunt, aut quia tepescunt, « aut quia animi eorum decidunt. »

Hugo Cardinalis, illa verba Joannis, IV, 46, considerans : *Erat quidam regulus cujus filius infirmabatur Capharnaum,* perque filii hujus corporalem infirmitatem, spiritualem animæ morbum intelligens, ita scribit : « Notandum est, ubi infirmatur, in « Capharnaum, quod interpretatur *villa consolatio*« *nis,* vel *pinguedinis.* Et in hoc notatur causa « morbi, id est, peccati, abundantia scilicet tempo« ralia. »

e. — Noluit puer Jesus in Nazareth, loco humili et paupere, sed Jerosolymis, in civitate nimirum opulenta, copiosa et potente amitti, ad denotandum, quod ubi est frequentia occasionum, malorumque exemplorum videndorum opportunitas, ibi

facillime lapsus fiat, Deusque facilius amittatur, quam in locis angustis et solitariis. Una enim ex fortioribus machinis, quibus inimicus infernalis, ad expugnandas innumeras animas utitur, est occasio, commoditas, et incentivum peccati. Unde astutus serpens protoparentem nostrum ad lapsum disponere satagens, ut hunc sibi propositum finem assequeretur, fœmineo sexu usus est, ut is illum illecebrosis verbis suis circumveniret, et occasionem peccandi suggereret.

Cornelius a Lapide, super illa verba Ecclesiastici, III, 27 : *Qui amat periculum, peribit in illo,* fraudulentam tortuosi serpentis astutiam his verbis detegit : « Dæmon tegit periculum, specie honesti « amoris, vel amicitiæ. Sicut ergo aquæ perlucidæ « fallunt ingredientem, ut fundum earum videns, « non putet esse profundum sed facile posse tran- « siri ; dum vero eos ingreditur et pergit, sentit « esse opinione sua profundiores, ac tandem iis « superatur et mergitur : sic prorsus accidit in « conversatione fœminarum, » cæterisque rebus periculosis.

Porro serpens non solum ex contactu, sed etiam ex aspectu suo timorem et horrorem summum homini incutit. Unde Golfridus super illa verba Ecclesiastici, XXI, 2 : *Quasi a facie colubri, fuge peccata,* sequens suggerit consilium : « Ac si dicat : Non sis « contentus non incurrere morsum, fuge etiam « tactum. Imo etiam non sufficiat tactum evadere, « sed etiam accessum. Parum est, serpentis non « sentire contagium ; periculosum est vel habere « vicinum. » Sicut enim nullus est, qui serpentem vicinum non timeat, licet cæteroquin non tangatur, nec mordeat : eodem modo, quævis anima in periculo et occasione peccati, quod serpentis tartarei toxicum est, constituta, timere seu potius toto corpore contremiscere debet. Nam ut S. Ambrosius ait : « Rarius delinquit, cui deest illecebra peccati. »

Versus 44.

Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, et requirebant eum inter cognatos et notos.

Existimantes autem illum esse in comitatu.

1. — Quæri hoc loco potest, cur beatissima Virgo Filium suum, quem velut oculorum suorum pupillam dilexit, ab oculis suis evanescere seu disparere permiserit? Respondeo proinde, quod cum olim in usu fuerit, ut pueri tam eundo Jerosolymam, quam inde ad domus proprias denuo redeundo, plena essent in libertate vel societate mulierum, vel in virorum comitatu, vel etiam in aliorum coætaneorum puerorum progredi consortio, beatissima Virgo dilectum Filium suum hac satisfactione, qua omnes alii pueri fruebantur, privare minime voluerit, vel etiam dici potest' quod hæc Beatæ Virginis a Christo divulsio, utpote ad utilitatem et beneficium commune humani generis facta, admiranda potius sit, quam reprehendenda. In sacris Canticis, I, 3, Sponsa dicit : *Trahe me post te, in odorem curremus unguentorum tuorum,* ubi interpres quidam optime notat quod Sponsa : « Non dixit : *trahe me tecum,* sed *trahe me* « *post te, et curremus,* quo charitatem suam erga « genus humanum clarissime manifestat. » Gaudebat etenim, si hoc de inæstimabili Filii sui thesauro alii quoque redderentur participes. « Non « petit cum Filio sola esse, sed volebat Filium ad « omnes Ecclesiæ filios rudes venire. »

2. — Olim in usu passim erat, quod viri seorsim et seorsim quoque mulieres per vias incederent. Unde Didacus Stella ait : « Mos erat filiis Israel (et « utinam apud nos etiam esset) ut in diebus festis « euntes in Jerusalem, vel ab ea redeuntes, diffe- « rentibus viis, homines et mulieres tenderent, « idque fiebat honestatis causa ; infantes autem et « pueri utrumque parentem indifferenter poterant « comitari. » S. Bonaventura quoque ait : « Hæc « consuetudo introducta est causa honestatis et ad « custodiam castitatis. » Et tametsi res ita quoad hoc, ut præfertur, se habeat, nihilominus advertendum est, quod puerum Jesum non inter mulieres, sed inter viros requisierint. *Inter cognatos et notos.* Qua in re utilissimum nobis documentum suggeritur, nimirum quod licet Christus ipsemet Filius Dei : *Candor lucis æternæ et speculum sine macula* esset, *qui* proinde semper *pascitur inter lilia,* essetque insuper tener adolescentulus, in ætate annorum duodecim constitutus, nihilominus, ad nostram spiritualem instructionem, in sua tamen conversatione, tam se servaverit semper ab illo sexu alienum, ut Matris et Josephi menti, ne quidem per conjecturam occurreret, ipsum in hoc itinere inter mulieres etiam strictissimo parentelæ vinculo cum ipso conjunctas, inveniri forsitan potuisse, idque ut nos doceret, nullum adeo temerarium esse debere, in quacumque sit ætate, tempore, loco, vel occasione constitutus, ut cum hoc sexu libere aut confidenter nimis agat. Unde S. Basilius, *in const. monast.,* cap. IV, excusationem quoque non admittit eorum, qui se nullis concupiscentiæ stimulis agitari asserunt : « Quod si quis « dicat ex assiduo cum mulieribus colloquio con- « gressuque et convictu non admodum lædi, hic « sine dubio maris particeps non est ; » seu nullum habet cum natura humana consortium.

3. — Hugo Cardinalis ex eodem puncto moralitatem quamdam deducit Ecclesiasticis in dignitate positis et mundi pompis deditis per utilem : « Redarguuntur quidam Prælati, qui in mul- « titudine comitum et equorum putant consi- « stere honorem dignitatis, putantes se peccare,

« contra honorem dignitatis suæ, nisi in multitu-
« dine comitum et equorum, vel curruum ambu-
« larent; de quibus dicitur in Psalmo : *Hi in curri-*
« *bus et hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri.* »

Venerunt iter unius diei.

4. — Quantum sanctissima Virgo et S. Joseph contristati fuerint, dum vesperi ad diversorium venientes, Filium suum ibidem non invenerunt, nemo facile explicare poterit. Enimvero Beata Virgo Jerosolymam ad frequentandum festum, ex solo majoris devotionis instinctu et affectu ad cultum divinum, profecta fuerat, cum cæteroquin ad molestum illud peregrinationis iter obligata minime esset; et ecce pro tam sanctæ actionis remuneratione, hoc sibi lucrata fuit, quod thesaurum suum longe charissimum, in via amiserit. Quonam, obsecro, motivo Deus ducebatur, ut hanc Matri Filii sui afflictionem immitteret eo præcipue tempore, quo ad ei complacendum et inserviendum adeo sollicita erat, sese una cum Filio suo in templo conspectui ejus sistendo. Et tamen eam conquestam fuisse, aut cordis sui pacem amisisse nusquam legitur. Verisimile quidem est, quod cum metueret ne fortasse in re quapiam officio suo defuisset, tametsi in eodem nunquam vel in minimo defecerit, hanc sibi afflictionem in pœnam illius commissi defectus libenter in se sumpserit. Hujus igitur sanctissimæ Virginis exemplo, unusquisque ad seipsum reflectat videatque quomodo in casu, quo bene et sancte operans ærumnis et adversitatibus, loco præmii afficitur, divinæ se voluntati per omnia conformet. Porro Deus virtutibus operibusque meritoriis contradictiones evenire sæpe permittit, sed in utilitatem et beneficium nostrum, ut in humilitate contineat, vel ut nostram constantiam experiatur et probet.

5. — Lucas Brugensis opinionem illorum minime reprobat, qui Mariam et Josephum suspicatos fuisse dicunt, puerum illis amplius cohabitare nolle, sed Hierosolymis deinceps commorari decrevisse, ut humanæ redemptionis opus tandem inchoaret; neque enim ipsum amissum esse, aut viam amisisse timere poterant, cum ipsum Filium Dei et consequenter eum esse scirent, qui de se dicit : *Ego sum via, veritas et vita;* supposito igitur hac illos suspicione agitatos fuisse, quasi illos deserere statuisset, et quosnam in illis existimatis fuisse affectus, quibus eum saltem vel semel revidere desiderabant et suspirabant, seque illi, ne ipsos desereret recommendare satagebant. Tandem vero idem Auctor subjungit : « Solidius tamen respondetur, quod « metuerint, ne puer parentibus in turba amissis, « a via aberrans, mala et incommoda plura pate- « retur. » Etenim rebus ad corpus attinentibus, secundum communes aliisque hominibus usitatas vivendi regulas procedebat, sapientia et omnipotentia sua superhumana non utendo; atque ideo poterat subjacere periculis.

Et requirebant eum.

6. — Sine mora retrogressi sunt, ut eum studiose inquirerent, donec invenirent, nullum passi sunt temporis dispendium se impedire : *Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob : si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in stratum lecti mei, si dedero somnum oculis meis et palpebris meis dormitationem et requiem temporibus meis, donec inveniam locum Domino. Psal.* CXXXI, 2. Hæc sancta inquietudo qua Deum amissum requirebant, ab Alberto Magno, *in Luc.*, commendata fuit, dum ait : « Commendatur nobis sollicitudo ad inquiren- « dum Deum; » omnis alia sollicitudo reprehensibilis est, hac solum excepta.

Inter cognatos et notos.

7. — S. Bonaventura, *Serm.* I *in hac Dom.*, citans S. Bernardum, dicit : « Quomodo te, bone Jesu, « inter cognatos meos inveniam, qui inter tuos « minime inventus es? » Etenim cognati Christi secundum carnem, eminenti sanctitate prædíti fuere : *Potens in terra fuit semen eorum.* S. Jacobus Minor primus Episcopus Hierosolymitanus, frater illius consobrinus, tres alios fratres sanctos et matrem pariter sanctam habuit, et tamen inter hosce minime inventus fuit. Origenes a Glossa citatus dicit : « Non inter cognatos et carnis propin- « quos invenitur Jesus, neque enim poterat humana « cognatio Dei Filium continere; non invenitur « inter notos, quia major est humana notitia. » S. Bernardus in quadam epistola sua, CVII, scribit : « Ecclesiæ jubetur, ut concupiscat rex decorem « tuum, oblivisci populum suum et domum Patris « sui. Puer Jesus inter cognatos et notos quæritur, « nec tamen invenitur, fuge fratres tuos et tu, si « tamen vis invenire salutem. » Nondum Christus dixerat : *Veni separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et inimici hominis domestici,* siquidem verisimile est, quod ipsum inter illos non requisivissent, quando Petrus divinitatem ipsius protestatus fuit, Filium Dei ipsum confitendo, *Matth.*, XVI, 17, subito sibi dici audivit : *Caro et sanguis non revelavit tibi.*

8. — Hugo Cardinalis in sensu morali hac de re ita loquitur dicens : « Parentes Domini sunt Præ- « lati, cognati eorum sunt nepotes eorum, fratres « et consanguinei, inter quos revera non invenitur « Jesus, quia non propter Jesum, sed propter car- « nis cognationem introducuntur in Ecclesiam, « quasi jure hæreditario possidere volentes. Unde « dicitur in Psalmo : *Hæreditate possideamus sanc-* « *tuarium Dei*; et alibi de iisdem dicitur : *Populum* « *tuum humiliaverunt, et hæreditatem tuam vexave-* « *runt.* »

9. — Parentum proprium est, nos a Deo potius alienare et evellere. Unde Cardinalis Toletus super prædicta verba dicit : « Parentes, amici, familiares « secundum carnem, non raro a Christo avertunt, « vixque Christum invenit, qui eorum affectui « indulget. »

Additio.

a. — *Existimantes autem illum esse in comitatu,* etc. Apud Judæos in usu erat, quod viri seorsim et seorsim quoque mulieres, per vias incederent, infantes autem et pueri utrumque parentem poterant indifferenter comitari. Unde S. Bonaventura, *Serm.* I *in hac Dom.*, ait : « Hæc consuetudo introducta est causa honestatis et ad custodiam castitatis. » Et tametsi res ita quoad hoc, se habeat, nihilominus advertendum ut dictum est, quod puerum Jesum, non inter mulieres, sed inter viros requisierint : *Inter cognatos, et notos.* Qua in re utilissimum documentum nobis suggeritur, nimirum quod licet Christus ipsemet Filius Dei, candor lucis æternæ et speculum sine macula esset, qui proinde semper pascetur inter lilia; essetque insuper tener adolescentulus, in ætate annorum duodecim constitutus, nihilominus ad nostram spiritualem instructionem, in sua tamen conversatione tam se servaverit semper a fœmineo sexu alienum, ut Matris et Josephi menti, ne quidem per conjecturam occurreret, ipsum in hoc itinere, inter mulieres, etiam strictissimo parentelæ vinculo cum ipso conjunctas, inveniri forsitan potuisse, idque ut nos doceret, nullum adeo temerarium esse debere, in quacumque sit ætate, tempore, loco vel occasione constitutus, ut cum hoc sexu libere et confidenter nimis agat. Est enim hic sexus periculosorum lapsuum occasio.

Ecclesiasticus, IX, 9, dicit : *Propter speciem mulieris multi perierunt, et ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.* Et S. Bernardus, in *Serm.* LVIII, *de modo bene vivendi,* ait : « Sexus viri et fœminæ diversus « est, et ideo, si in unum conjunguntur, statim « inde occasio peccandi nascitur. Quid ergo in « unum facit ignis et stupa? Cur serpens collocatur « in sinu? Quare ignis collocatur in vestimento? »

Et S. Antonius dicit : « Vitandum quantum possibile est consortium mulierum, propter periculum. » Citatque S. Augustinum dicentem : « Quanti et quales Episcopi, clerici simul et laici, « post magnalia, et signa mirabilia, naufragati « noscuntur, cum volunt in navi fragili navigare, « hoc est, in carne fragili se exponere consortio « mulierum periculoso? » Quam vero hæc familiaritas periculosa sit, idem præcitatus S. Archiepiscopus Florent. vivis rationibus, in hæc verba demonstrat : « Cum perfecti viri, et securi inhærent familiaritatibus prædictis, dant occasionem « minoribus idem faciendi, qui cum sint infirmi, « de facili corruunt in istis. Et declarat Augustinus, « in libro *de Singularitate Clericorum,* quod nec « propter utilitatem Clericorum temporalem quæ « ex hoc evenit, est habenda cum fœminis nimia « familiaritas, nec propter charitatem ad salutem « earum nec propter quædam exempla Christi et « sanctorum. Nam etsi Christum sequebantur mulieres quæ ministrabant ei et Apostolis; et Elias « pastus sit a viduis, non se debent homines fragiles « tantis viris æquare, ut credant hoc ita pure agere, « sicut illi. Et tamen multum moderata, et maxime « modesta fuit illa familiaritas, et ex causa magna « facta. »

S. Hieronymus, hæc verba Apostoli, II *Cor.*, VII, 1 : *Bonum est homini mulierem non tangere,* ponderans, inquit : « Non dixit : Bonum est homini uxorem « non habere; sed : *Bonum est mulierem non tangere,* « quasi et in tactu periculum sit, quasi qui illam « tetigerit, non evadat, quæ virorum pretiosas « animas rapit, quæ facit adolescentium avolare « corda. Alligabit quis in sinu ignem, et non comburetur? An ambulabit super carbones ignis et « non ardebit? Quomodo igitur qui ignem tetigerit, statim aduritur, ita viri tactus et fœminæ « sentit naturam suam, et diversitatem sexus intelligit. »

VERSUS 45.

Et non invenientes, regressi sunt in Jerusalem, requirentes eum.

1. — Salmeron, quales personæ illæ fuerint, considerat, quæ Christum requirentes non inveneruntnimirum fuere beatissima Virgo et S. Joseph, de quibus Evangelista dicit : *Et non invenientes.* Unde ita arguit : « Perditur etiam Jesus, a justis « sanctisque hominibus, per gustum et consolatio« nem, neque invenitur, dum vacant carni et « parentibus; subtrahitur vero hæc divina conso« latio, quo agnoscatur Dei donum esse, diligen« tiusque custodiatur, dum habita est, et sapiat « dulcius inventa. » S. Bernardus, magnus ille vitæ spiritualis magister, super sacra Cantica *Serm.* LXXIV, ita scribit : « Forte ideo subtraxit te, quo « avidius revocaretur, tenereturque fortius. » Apud discipulos in Emmaus abeuntes, *finxit se longius ire;* sed quo fine ab illis putas, recedebat? ut sui desiderio magis magisque effervescerent, « quo « avidius revocaretur. » Unde est, quod amabilem illam ei violentiam intulerint, quam Evangelista exprimit, dum ait, et coegerunt eum dicentes : *Mane nobiscum Domine.*

2. — Porro causam, cur reversi fuerint, Albertus Magnus hisce verbis optime explicat : « Scientes « quod non remansit post eos, nisi decore domus « Dei illectus; *Ps.* LXXXI : *Elegi abjectus esse in domo « Dei, magis quam habitare,* etc. Non quæsierunt

« nisi in Jerusalem, sapienti uti consilio, scientes « quod non nisi in divinis inveniretur. »

3. — Idem Auctor verbum *requirentes* ita glossat : « Hoc est, iterum et iterum quærentes. » *Quærite Dominum et confirmamini, quærite faciem ejus semper. Psal.* CIV. Enimvero si tanta cura et sollicitudine Deus quæritur, quando et gratia et amicitia illius amissa non fuit, sed sola præsentia ejus corporalis est subtracta, quanto majori cum anxietate ab anima fideli quærendus est, quando hæc culpa sua, Deum, cœlum et omne bonum illius amisit et cum dæmonibus condemnata est in infernum. Per quotidianam experientiam videmus quod, quando aliquam magni momenti scripturam, vel gemmam aliquam pretiosam, vel aliud quidlibet, maximi a nobis æstimatum amisimus, nullam nobis indulgeamus quietem, sed incessanter, et omni adhibita industria et arte illud inquiramus, donec inveniamus; e contra vero Deum persæpe amisimus, et sine ulla cura vel cordis anxietate, dormimus et requiescimus. Unde S. Bonaventura, *Serm.* II *de S. M. Magd.*, ait : « Perdit homo bovem, « et sollicite eum quærit; perdit equum, et non « quiescit; perdit ovem et post eam vadit, sed « perdit homo peccando Christum, et quiescit, « comedit, bibit, et non quærit. » Porro causa, cur parentes sanctissimi puerum Jesum amiserint, fuit, *Et non cognoverunt;* unde ad eliciendam ex hisce verbis optimam quamdam moralitatem, cum S. Bernardo, *Serm.* VIII *de Pass.*, dicere possumus : « Quid est, quod omnes homines ad peccandum « instigat, nisi ignorantia boni quod perditur, et « mali quod peccando incurritur? »

4. — Hugo Cardinalis, reditum parentum Jerosolymam versus, moraliter his verbis exponit : « Sic non invenientes Jesum Prælati in sæculo, « debent redire in Jerusalem, id est, ad contemplationem, et ibi eum requirere per orationem « et desiderium, donec inveniant. Sic claustrales « extra claustrum in domo parentum non invenientes Jesum, debent redire ad claustrum, ubi « revera invenitur. »

Additiones.

a. — *Et non invenientes, regressi sunt in Jerusalem, requirentes eum.* Albertus Magnus vocem *requirentes* ita explicat, hoc est, *iterum atque iterum quærentes.* Unde Psalmista, *Psal.* CIV, 4, ait : *Quærite Dominum et confirmamini, quærite faciem ejus semper.* Sed quomodo requirendus est Deus? Hugo Cardinalis moraliter modum insinuat, dum ait : « Sic non « invenientes Jesum, debent redire in Jerusalem, « ad contemplationem, et ibi eum requirere per « orationem, donec inveniant. » Oratio enim mentem nostram ad Deum et ad bona cœlestia elevat, nobisque cœlum aperit et lucratur.

Non sine mysterio, Christo orante cœlestis apertus est paradisus, descenditque super ipsum in visibili columbæ specie Spiritus Sanctus, quia anima orans, pro arbitrio suo cœlum aperit, et sacrosanctum Spiritum nobis conciliat, teste S. Paulo, *Rom.*, VIII, 26, qui ait : *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram : nam quid oremus, sicut oportet, nescimus; sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Quænam obsecro fuit ratio, quod Salvator noster in conspectu Apostolorum suorum, in cœlum ascensurus, potius montem Olivarum elegerit quam alium quemvis locum? Cur non potius ex pinnaculo templi, vel ex monte Thabor ascendit? Aut cur non ex monte Calvariæ cœlum petiit, maxime cum S. Paulus postea dixerit : *Si sustinebimus et conregnabimus?* Pro responsione advertendum est, Christum in eo loco per integras noctes suas solitum fuisse prolongare orationes : *Ibat secundum consuetudinem in montem Olivarum,* dicit S. Lucas, XXII, 39. Causam autem hujus stationis, quam in eo loco potius quam alibi faciebat, Doctor Seraphicus his verbis expressit : « Quia de illo ascensurus erat « in cœlum, ut sciremus quia inde ascenderemus ad « cœlos. »

Apud S. Lucam, VI, 12, dicitur de Christo : *Exiit in montem orare, et erat pernoctans, in oratione Dei.* At vero cur montes, oraturus, præ aliis locis eligebat? S. Bonaventura ait : « Exiit in montem orare, « scilicet ascendendo, ut ostenderet quod oratio « debet esse elevata, et orans elevatus a terrenis, « quia sicut dicit Damascenus : Oratio est ascensus « mentis in Deum. » S. Bernardus, *Ad fratr. de Monte Dei,* ita quoque orationem definit : « Oratio « est hominis Deo adhærentis affectio, et familiaris « quædam, et pia allocutio. » Mens enim orantis elevatur ad Deum, et cum ipsum alloquitur, in cœlo potius quam in terra posita dicitur.

b. — Omisso per peccatum Deo, cum dolore et lacrymis confestim requirendus est; sic fiet ut post triduum, id est habita contritione, facta confessione et digna satisfactione, illum invenias iterum in templo, id est, in anima tua sedentem, teque per gratiam suam instruentem. Anima enim, quæ per confessionem est emundata, admodum venusta est et decora comparet in conspectu Dei.

Michael de Bononia doctissimus Carmelitanus, considerans Filio Dei impositum titulum : *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis, propterea adolescentulæ dilexerunt te nimis. Psal.* XLVI, 3 : Quomodo, subjungit, anima ei placere poterit, per peccatum deformis? « Huic placere vis? « Non potes quamdiu es deformis. Quid facies, ut « pulchra sis? Prius tibi displiceat deformitas tua, « et tunc ab illo cui vis placere, pulchra, mereberis « pulchritudinem... Accusando fœditatem tuam in- « cipis confiteri; a confessione incipis decorare. » Imo et subtiliter observat Davidem confessionis mentionem præmittere pulchritudini : « Ante deco-

« rem, confessionem posuit; anima decora esse « non potest nisi confessa fuerit. » Quam eamdem Hugo Cardinalis facit observationem, inquiens : « Judith, erat inestimabilis pulchritudinis; Judith « interpretatur *confessio : Confessio et pulchritudo in « conspectu ejus.* » *Psal.* XCV, 6.

Jeremias deformitatem deflens Sion, *egressus est,* inquit, a filia Sion *omnis decor ejus,* quasi diceret, juxta S. Bonaventuræ commentarium : Habitatores Jerusalem pœnitentiam abominati sunt, et peccatorum confessionem : « Decor egreditur quando homo « non confitetur; confessio et pulchritudo, in con- « spectu ejus. »

Divinus Sponsus a cœlestis suæ Sponsæ pulchritudine et venustate in tantum rapitur, in quantum hæc vultum suum conservat speciosum, purum, immaculatum : *Ostende mihi faciem tuam; facies tua decora. Cant.*, II, 14. Anima quæ non caret macula et ruga, multorum sordibus criminum maculata, per confessionem mundatur, purificatur, tantamque acquirit pulchritudinem, ut *concupiscat Rex decorem ejus.* « Cum accedente, et accendente gratia « Dei cor nostrum, recogitamus omnes annos nos- « tros, in amaritudine animæ nostræ, obscuratam « declaramus imaginem, et in nostrum principium « reformamur, » dicit S. Petrus Damianus, *Serm. de S. Michaele.* Anima quippe humana primitus homini a summo bono Deo, qui est mens purissima, sanctissima, justissima, intelligentissima, benignissima, potentissima, omni numero absolutissime perfecta, infusa fuit pura, sancta, justa, verax, intelligens, sapiens, benigna, potens, perfecta, ut esset speculum mundissimum in quo Deus suam imaginem resplendescentem conspicere possit. Sed proh dolor! astutæ et lividæ Satanæ suggestioni, protoplasti plus quam Dei verbo credentes, miserrime hanc specularem imaginem in se disperdiderunt, corruperunt, et commacularunt, ut ne vestigium fere remanserit pristini decoris et pulchritudinis. In locum puritatis successit omnis immunditia et spurcities, tam moralis quam physica. Sed hæc infelix catastrophes per conversionem, quæ constat vera pœnitentia, et bono proposito emendandi vitam, immutatur; obscurata reclaratur imago divina in homine per sinceram confessionem, et sic in nostrum principium reformamur.

c. — Vide quam sollicita et zelosa Maria in quærendo Filio existat. Nullum non movet lapidem, nullam viam non arripit, ut inveniat amissum. Cognatos adit, notos interrogat, denique Jerosolymam redit, omnia lustrat, donec inveniat Filium. Sic eos qui Deum quærunt vigiliarum vox apud Isaiam, XXI, 12, commonefacit : *Si quæritis quærite, convertimini et venite.* Hoc est : Ne vobis certas et determinatas vias quærendi præfiniatis, ne in quærendo Deum finem faciatis, sed quærite et amplius quærite sine termino et fine. Explicatissime Richardus de S. Victore, lib. II *de Emmanuel, cap.* XVI, dicit : « Si quæritis quærite et inquirentes perseve- « rate : imo et multipliciter quæritur qui nunquam « ad plenum invenitur. Non semel quæsisse satis; « iterum atque iterum requirendum, perquirendum « hac, illacque, eadem et bis et ter et millies via « repetenda est, revisenda, lustranda. » Hoc amore, hoc zelo, et hac cura quærebatur Filius Jesus a parentibus, similibusque affectibus zeli quæri petit ab homine quocumque. Quam gratus enim Deo zelus existat, et quam munifice recompensetur, exemplis ostenditur quæ innumera enarrari possent.

Zelo Dei accensus Phinees, ut legitur in libro *Numerorum,* XXV, temerarium interimendo principem simul et semel brachium justissimæ iræ divinæ continuit, tantumque fecit lucrum ut exinde ipse cum tota sua prosapia promotus fuerit ad summum sacerdotium.

Tanti Deus appretiatur zelum, ut Moyses cujus calamum dirigebat Spiritus Sanctus, manus Levitarum quæ idololatras et cultores vituli gladio percusserant, ac proinde ardentissimi sui zeli executrices fuerant, dignissime descripserit, loquens Levitis in hunc modum : *Consecrastis manus vestras hodie Domino, ut detur vobis benedictio.* « Quasi diceret, » subdit Joannes Eusebius : « Eodem quem effudistis « sanguine, vos Sacerdotes consecratos et inunctos « existimate. »

Elias Propheta non solum cœlo, ut clausum maneret imperavit, sed insuper ostendit verbum suum ardere ignis instar, et faculæ : « Subito anhelat « terra, siccatur; sitiunt amnes, fontes arescunt, « omnis humor ima petit, supera deserit; aer fervet, « serenitas torquet, tranquillitas pœna est, æstuant « noctes, dies arescunt, sata torrentur, arbusta « ægrotant, » dicit S. Chrysostomus, *Hom.* II, *de Elia.* Sed hæc satis sint; qui plurima requirit legat Sacras Scripturas et Historias Sanctorum.

Versus 46.

Et factum est, post triduum, invenerunt illum in templo, sedentem in medio Doctorum, audientem illos et interrogantem eos.

Et factum est post triduum.

1. — Toletus tres dies numerat, donec inventus sit Jesus. Primus dies, quo ab Hierosolymis discesserunt. Secundus est, quo eo denuo fuere reservi, seque ad perditum thesaurum inquirendum accinxerunt. Tertius denique, quo inquirendo perseverantes, eumdem feliciter invenerunt. « Noluit « statim inveniri Jesus, » inquit Lucas Brugensis, « quia quod difficilius quæritur, solet dulcius inve- « niri. »

2. — S. Ambrosius, II, *in Luc.*, II, 46, ait : « Post

« triduum reperitur in templo, ut esset indicium, « quia post triduum triumphalis illius Passionis in « sede cœlesti et honore divino fidei nostræ se « resurrecturum offeret, qui mortuus credebatur. »

3. — In Exodo de populo Dei scribitur, quod, quando se e servitute Ægyptiaca et Pharaonis tyrannide eximere parabant, dixerint : *Ibimus viam trium dierum in solitudinem, ut immolemus Domino Deo nostro.* Ubi Albertus Magnus ait : « Triduum « pœnitentiæ, compunctio cordis, confessio oris et « satisfactio operis, in quo perfecte invenitur Jesus. » S. Bonaventura in sermonibus, *Serm.* II, III, IV, quos in hanc Dominicam scripsit, in declarandis tribus hisce diebus incipientium, proficientium et perfectorum late diffunditur : « Tridui incipientium, « Primus dies contritionis, secundus confessionis, « tertius sanctificationis. » *De proficientibus* scribit : « primus dies hujus tridui est paupertas voluntaria, « secundus continentia, tertius obedientia. » Tres vero perfectorum dies hunc in modum distinguun- « tur : Primus dies est quietationis quo anima quie- « tatur et placatur ab incursu eorum, quæ turbare « possunt quietem mentis; secundus est dies con- « templationis, tertius dies perfectæ dilectionis. »

4. — S. Antonius de Padua, *Ser. in hac Dom.*, dicit : « Triduum est propriæ iniquitatis cognitio, « fraternæ necessitatis compassio, divinæ pietatis « admiratio et consideratio. »

5. — Didacus Stella dicit animam justi accurate ponderare, quo Deus ab ea elongari cœpit. S. Lucas numerat porro dies, at vero beata Virgo omnia instantia et momenta accuratissime censet, videturque dixisse : *Quando veniam et apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lachrymæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie : ubi est Deus tuus?* Verba Stellæ sunt hæc sequentia : « Quam recte « justus enumerat dies, quibus ab eo discessit et « dies laborum quam diligenter supputat, quosque « etiam dies Deus enumerat, neque patitur suos « plus quam triduo in laboribus esse et ejus absen- « tiam sustinere; *misereor super turbam, quia ecce « jam triduo sustinent me;* noluit se in sepulchro « manere plus quam triduo. »

Invenerunt illum in templo.

6. — Verisimile est in hac occasione adimpletum fuisse illud sacrorum Canticorum, III, 4, etc., oraculum : *Quæsivi quem diligit anima mea, quæsivi illum et non inveni, surgam et circuibo civitatem per vicos et plateas, quæram quem diligit anima mea, quæsivi illum et non inveni, invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem : num quem diligit anima mea vidistis? paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ;* siquidem beata Virgo dilectum Filium suum in Nazareth, in domum sanctæ Annæ matris suæ introduxit, quæ etiamnum sancta doctus Lauretana existit, in qua adusque triginta annos demoratus fuit. Non in vicis et plateis, sed in templo invenitur; unde Albertus Magnus ait : « Tanquam cultum Dei diligens, tem- « plum, non theatrum frequentabat; » quia idem mox pergit, reprehendendo Christianos, solo autem nomine tales, qui diebus festis non ecclesias, sed tabernas frequentant : « Propter hoc sæpe plagantur « in vineis suis et frugibus, ac aliis rebus, » adducitque illum Aggæi, I, 9, 10, 11, textum : *Quia domus mea deserta est et vox festinatis unusquisque in domum suam, propter hoc prohibiti sunt cœli, ne darent rorem et terra prohibita est, ne daret germen suum; et vocavi siccitatem super terram et super montes, et super triticum, et super viam, et super oleum,* etc. Demum vere idem Albertus Magnus a Judæis ad nos Christianos digrediens, ita argumentatur : « Si igitur Judæi sic plagabantur, qui domum « Domini reliquerunt desertam et in domos suas « festinaverunt, multo fortius plagendi sunt Chris- « tiani, qui verbum Dei horrent ut venenum, et « qui fugiunt ecclesiam, festinant ad tabernam, ut « ibi vacent ludis, potionibus et clamoribus. »

7. — « In templo invenitur Christus, » inquit Euthymius, « sive in loco sacro, et in sacro negotio, « et in sacro homine. » Jansenius hac de re ita scribit : « Qui quæsitus inter cognatos et notos « inveniri non potuit, Jerosolymis in templo reper- « tus est, id nobis significat, Christum humana nec « cognatione, nec cognitione comprehendi; » at vero S. Bonaventura ait : « Quem non poterant « invenire in consortio cognationis, invenerunt in « loco orationis. » Idem S. Doctor S. Thomæ Aquinati Crucifixum ostendens, hunc librum esse dicebat, in quo continuo studiis operam dabat, innuere nimirum volens, se omnem suam theologicam scientiam præcipue oratione sola mediante sibi comparasse, quod idem Angelicus quoque Doctor de se fuit contestatus.

8. — Porrò Deus in locis sacris multipliciter invenitur, nimirum in sacramentis et præcipue in augustissimo Altaris Sacramento, quod tanquam sacrificium in Missa offertur et tanquam cibus animarum in Communione recipitur; invenitur item in verbo Dei, in orationibus et divinorum officiorum celebratione, in pauperibus ad ecclesiarum valvas, eleemosynas efflagitantibus; invenitur denique et quidem præcipue, in confessione sacramentali, qui antea per peccatum amissus erat. Multum quoque ad illum inveniendum conferunt bona devotorum fidelium exempla, nec non continua mortis consideratio passim nobis in sepulchris, quæ in Ecclesia conspiciuntur obvia, utpote in quibus parentum et amicorum cineres recluduntur.

9. — Consideranda quoque sunt verba illa : *Invenerunt in templo,* siquidem multi dissoluti et impii homines ecclesias frequentant, non ut Deum

inveniant, sed potius eumdem ibidem amittant, dum easdem lascivis obtutibus, cogitationibus, aliquando etiam gestibus, nutibus et actibus immundis profanare non dubitant, qua de re David graviter lamentabatur, dum ait, *Psal.* LXXIII, 7 : *Incenderunt igne sanctuarium tuum, in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.* Ubi Hugo Cardinalis ita scribit : « Incenderunt igne cupidinis : in desiderio « et cogitatione polluerunt templum sanctum tuum; « in colloquio et operatione. » Deplorandus quoque est multorum gravis culpæ reatus, qui Deum iis in locis perdunt, ubi illum securissime invenire debuissent; damnantur nonnulli religiosi in claustris monasticis, nec non in choro multi Clerici Deum graviter offendunt, eo quod vocationi suæ digne non correspondeant, qui alias in sæculo viventes, salvandi fortasse fuissent.

10. — Dionysius Carthusianus aliam nobis rationem assignat, cur incarnata Sapientia in templo inveniri voluerit : « Ut pueris, imo et cunctis « exemplum persistendi in templo, et in cultu, et « opere Dei præberet, ut zelum suum circa divina « et Patris honorem, a pueritia declararet; ut « amore spiritualis profectus, in sapientia, scientia, « atque virtutibus carnales parentes ostenderet « relinquendos. »

Sedentem in medio.

11. — « Per hoc quod dicitur, *in medio,* » inquit Hugo Cardinalis, « notatur, quod medium « eligat Deus, quia ibi securitas, in extremitatibus « periculum : infans nascens in medio duorum « animalium reponitur; puer adolescens in medio « Doctorum reperitur; juvenis moriens in medio « duorum suspenditur; immortalis resurgens in « medio discipulorum pacem offert, et justo in « medio Ecclesiæ sapientia datur; *in medio Ecclesiæ « aperuit os ejus et implevit eum Dominus spiritu « sapientiæ et intellectus.* »

12. — Euthymius doctores admonet, ut in erudiendis aliis valde sint circumspecti, curentque ut divinum hunc magistrum in medio cordis sui habeant : « Timeamus qui præceptores sumus, « quoniam in medio nostrum est Christus, attendens « quo pacto doceamus. »

13. — Porro scientia motivum esse solet superbiæ : *Scientia inflat, charitas autem ædificat,* I *Cor.*, VIII, 1, et ideo Christus in medio Doctorum reperitur, non tamen ubicunque, sed in templo congregatorum, quod domus est orationis, ad insinuandum nobis, quod vera sapientia et scientia, a ferventi oratione, charitate et amore divino, virtuteque christiana disjungi nequaquam debeat; siquidem *in medio consistit virtus : non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Rom.*, XII, 3.

Doctorum.

14. — Salvator noster docere nos voluit, juvenes in hac ætate docendos et erudiendos esse, maxime in litteris et doctrina christiana : « Bene ratione « istius facti, » inquit Jansenius, « quadrat in Chris- « tum illud Psalmi : *Super omnes docentes me intel- « lexi, quia testimonia tua meditatio mea est; super « senes intellexi, quia mandata tua quæsivi.* »

15. — S. Bonaventura, *Ser.* V, *in hac Dom.*, ait : Inter Doctores Christus quærendus est, quia in « doctrinis et scripturis invenitur. » Advertendum est autem, ad quod paulo ante idem Doctor sese reflexerat, nimirum quod inventus fuerit Jerosolymis, in templo et in medio Doctorum, « id est, in « contemplatione, in oratione, in prædicatione « invenitur. »

Audientem illos.

16. — Salmeron materias inter Doctores tunc agitatas magni momenti fuisse existimat : « Nempe (ut mihi pium est credere) de Messia, « ejus conditione et natura, atque ejusdem ad- « ventu, quem magnis rationibus scripturarumque « testimoniis imminere jam, atque instare aperte « probabat. »

17. — Albertus Magnus Christi in hac occasione humilitatem admiratur, atque modestiam; nostram vero superbiam et elationem e contra graviter reprehendit : « Si igitur ille, qui erat fons sapien- « tiæ et qui omnia sciebat, Doctores audivit et « interrogavit; multo convenientius nos, qui homi- « nes illitterati sumus, verbum Dei audire debe- « mus : propter nostram quippe doctrinam con- « scripta est pagina sacræ Scripturæ. » Jansenius considerat, quod licet juvenes in hac ætate, quando apud illos ratio ætatis præcurrit annos, audaces esse communiter soleant et temerarii, nihilominus tamen Filius Dei : « Quanquam unus esset omnium « magister, nec cum fastu et procacitate (quæ vitia « solent adesse pueris precocis ingenii) jactabat « eam qua plenus erat, sapientiam, sed velut dis- « cendi cupidus inter eos sedebat, audiens eos et « interrogans, non quod necessitas illi esset scisci- « tari ab hominibus, quod disceret, sed quo omni- « bus junioribus exemplum modestiæ et disciplinæ « præberet. *Audi tacens et pro reverentia veniet tibi « gratia bona,* dicit *Eccle.*, XXXII, 9. »

18. — S. Bonaventura, *in Luc.*, per hoc exemplum nobis insinuat, quod prius discipuli, ac postea magistri esse debeamus : « In hoc spiritualiter est « intelligendum, quod Christus docet nos, quod « ante debemus discere, quam docere, secundum « illud : *Antequam loqueris, disce :* et ideo voluit in « medio Doctorum inveniri et in templo, quia in « scripturarum lectione et in oratione veritas inve- « nitur. »

Et interrogantem eos.

19. — Non dicit *docentem*, sed *audientem eos et interrogantem*, inquit Salmeron, « quanquam ipse « sit qui docet homines scientiam. »

20. — « Vigilanti consideratione pensandum « est, » inquit S. Gregorius, « quod cum Jesus « duodecim annorum dicitur in medio Doctorum « sedens, non docens, sed interrogans invenitur; « quo exemplo ostenditur, ne infirmus docere quis « audeat, si ille puer doceri interrogando voluit, « qui per Divinitatis potentiam, verbum scientiæ « ipsis suis Doctoribus ministravit. » Origenes quoque hoc idem monitum tangit, dum Christum licet sapientia esset Patris æterni, quamdiu tamen puer fuit seu juvenis in medio Doctorum positum eos audiisse et interrogasse : « Ut nos doceret, quod « pueri, quamvis sapientes et eruditi sint, convenire « ut audiant potius magistros quam docere desi- « derent et se vana ostentatione jactent. »

21. — Verumtamen Lucas Brugensis optime interrogationem ad instar alicujus doctionis et instructionis fuisse notat, dum ait : « Quasi discere et « intelligere gestiens quæ docerent, revera autem ut « ipsos doceret. » Idem quoque Toletus censet, dum ait : « Nam interrogatio etsi discentis esse « videatur, aliquando docentis est et sapienter « interrogare est instruere. » Cujus Origenes a Glossa citatus efficacem rationem reddit dicens : « Ex uno quippe doctrinæ fonte manat et interro- « gare et respondere sapienter. »

Additiones.

a. — *Et factum est post triduum, invenerunt illum in templo sedentem.* Certum est, quod Christus Dominus miraculose se potuerit sustentare, ita ut nullo indigeret cibo; cum tamen ex divina Providentia habeamus, ubi humana adesse potest industria, ordinarie ad miraculum recurrendum non esse, ideo hic quæri potest, quomodo Christus Dominus se hoc triduo sustentaverit. Responderunt communiter Sancti Patres quod Christus Dominus in hoc triduo ostiatim mendicaverit et ad pauperum hospitia se receperit. Unde S. Bernardus, *Hom. infra octav. Epiph.*, ore mellito cum puero loquens ait : « Domine Jesu, quis te cibavit in illo « triduo? Quid dicam, Deus meus? Ut te per om- « nia nostræ conformares paupertati et in te « humanæ naturæ calamitates reciperes, quasi « unus e turba pauperum, stipem per omnia « mendicabas. » Unde quanti adhuc pretii apud Deum sit eleemosyna, facile colligendum. Dominus noster Jesus Christus, in persona propria se protestatur eleemosynam recipere, seque debitorem constituit, ob subsidium præstitum pauperi, eleemosynam amore Dei a nobis petenti. Dicit enim, *Matth.*, XXV, 40 : *Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Nullus unquam adeo crudelis reperietur, qui si Deum ipsummet, *qui aperit manum suam, et implet omne animal benedictione,* ut legitur in Psalmo CXLIV, famelicum videret, panem illi, et quidquid ad ejus alimentum necessarium foret, non libenter tribueret; nimis enim nobis interest. Juxta fidem vero, ipse Dei Filius in paupere eleemosynam quærit. Cui veritati ut infallibilem fidem adhiberemus, juramento ipsam stabilire non dubitavit, inquiens : *Amen dico vobis,* etc. « Quid poterit magis nobis « Christus edicere? » ait S. Cyprianus. « Quando « potuit magis misericordiæ nostræ opera provo- « care, quando quod præstari id sibi dixit, quod « egenti præstatur? » Ingeniosam equidem in præsens Evangelium, observationem format S. Chrysologus, cum docet Christum non asserere fame, siti aut nuditate laborasse pauperem, sed semetipsum famelicum fuisse, et frigore tremulum, *esurivi,* etc. « Sed quomodo aut in se transfunderit « pauperem, aut se in pauperem fuderit, dicat ipse « jam nobis : *Esurivi,* inquit, *et dedisti mihi mandu-* « *care.* Non dixit : Esurivit pauper, et dedistis illi « manducare, sed *esurivi ego, et dedistis mihi man-* « *ducare.* Sibi datum clamat, quod pauper accepe- « rit; se manducare dicit quod comederit pauper; « quod bibit pauper, sibi testatur infusum. O quid « agit amor pauperis! gloriatur in cœlo Deus, unde « pauper erubescit in terra. » S. Augustinus in commentario Psalmi LXXV, 12 : *Reddite Domino Deo vestro omnes qui in circuitu ejus affertis munera,* postquam Judicis supremi in extremo judicio protestationem : *Esurivi et dedistis mihi manducare,* memorasset, tandem concludit : « Esurire in pau- « peribus voluit, qui dives in cœlo est; et tu dubitas « homo dare homini, cum scias te Christo dare, « quod das, a quo accepisti quidquid das? » Quam veritatem Veteris Testamenti cultores pariter intellexere ante legem Evangelicam, dicente Sapiente, *Prov.*, XIV, 31 : *Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus.* Et alio in loco, *Prov.*, XVII, 5 : *Qui despicit pauperem, exprobrat factori ejus.* Ita S. Patriarcha, primus credentium pater, in tribus illis hospitibus sub quercu Mambre, tres divinas excepit Personas, in tribus quodammodo facturis, ipsum venerans, excipiensque factorem.

Quum autem ipsemet Deus in persona pauperis eleemosynam accipiat innumeros et infiniti pretii fructus eleemosyna affert. Considerari potest sicut species quædam sanctæ et lucrosæ usuræ, quæ substantiam multiplicat, familiasque felicitat. Liberat nos a peccatis, placat Dei furorem. Eleemosynarius non habet quod timeat, aut in agone, aut in judicio, tam particulari quam universali; pauperibus enim quisquis subvenit ingens salutis æternæ pignus sibi acquirit. Eleemosynæ a Deo nobis impetrant quidquid petimus, multa adversa a nobis

arcent, ab inimicis visibilibus et invisibilibus nos defendunt. Et quia Deus affectum potius nostrum quam effectum metitur, quilibet quantumvis etiam pauper, eleemosynam dare potest. Deus acceptat quod pro conditione nostra dare possumus.

b. — Sane decebat puerum interrogare Legis doctores, non eos docere; sed tamen Christus ejusmodi interrogatione modestiam docet. An simul et sapientiam? Audiendus est Origenes sic fatus : « Ex uno doctrinæ fonte manat, interrogare et « respondere sapienter; et ejusdem scientiæ est « scire quid interroges quidve respondeas. » Explicatius S. Hieronymus, *Epist.* CIII, Paulino, 3, humilitati interrogationis nuncupatim adscribit hoc præcelsum interrogandi magisterium, dicens : « Duo- « decim annos Salvator impleverat, et in templo « prudenter interrogans docet senes, de quæstioni- « bus legis interrogans. Magis docet dum prudenter « interrogat. » Nullum igitur dubium est quin sapiens interrogatio de participatio humilitatis, arcanum quoddam magisterii genus sit. E contra, superba dictio, species dementiæ.

Versus 47.

Stupebant autem omnes qui eum audierunt super prudentia et responsis ejus; et videntes admirati sunt.

1. — Beda, *in Luc.*, dicit : « Quasi homo seniores « interrogat, quasi Deus, quæ seniores et docti mi- « rentur, respondet. »

2. — Toletus Christum in hac tenera ætate inter Doctores sedentem, atque in cunctis admirationem et stuporem excitantem duos præcipue fines intendisse dicit, quorum primus erat : « Excitare Doc- « tores et sapientes ad cogitandum et quid inqui- « rendum de Christi adventu. » Secundus erat, « ne ejus futura manifestatio inopinata et repentina « nimis videretur. »

3. — Enimvero valde considerabilis est affectus, quem in his Doctoribus, qui alias, prout ex multis Evangelistarum reprehensionibus constat, superbi et elati erant, operata fuit admirabilis Christi sapientia et doctrina, videlicet stupor et admiratio, qua in re insigni nobis documento, ut Salmeron notavit, præluxit, nimirum quod quando nobis agendum incumbit cum personis, nobis in dignitate superioribus, « quos revereri, quibus parere nos « oporteat, nimirum, ut tametsi eruditione et « scientia simus illis superiores, ea utamur tamen « dexteritate, ut eos quidem admoneamus veritatis « rerum, de quibus agitur, sed rationem interea « dignitatis eorum, modestis atque prudentibus « verbis proponendo potius et interrogando, quam « docendo, habeamus. »

4. — Hodie vere adimpletum fuit, quod tot retro sæculis de hujus veri Salomonis sapientia prophetizatum fuit : *Habebo honorem apud seniores juvenis, et acutus inveniar in judicio, et in conspectu potentium admirabilis ero. Sap.*, VIII, 10. Beda ex una parte annos pueri Jesu duodennis, ex altera vero divinam ejus sapientiam et eloquentiam exactissime ponderans dicit : « Divina lingua sapientiam « prodebat, sed infirmitatem ætas prætendebat « humanam; unde Judæi inter alta quæ audiunt, « et infirma quæ vident, dubia admiratione tur- « bantur. »

5. — Toletus differentiam considerat, quæ inter admirationem et stuporem Doctorum et admirationem Mariæ et Joseph intercedit; etenim illi in puero sapientiam admirantur ætate longe superiorem, attamen illum conditionem humanam excedere minime arbitrantes; at vero hi ipsum Filium Dei esse scientes, ex alio motivo admirationem de eo conceperunt, nimirum : « Quia præter eorum « opinionem et Christi consuetudinem inter Doc- « tores disputantem viderunt; indeque noverunt « non remansisse, quia aberrare voluit, sicut cæteri « pueri aberrant, sed consilio et proposito. »

Additio.

a. — *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia et responsis ejus.* Omnes qui aderant videntes sublimitatem rationum Christi quibus eos convincebat, illud esse tempus adventus Messiæ, de quo tunc erat sermo admirabantur, sed non convertebantur. Placebat auditui sermo divinus, quem pro salute animarum suarum non applicabant, de ea parum solliciti. Sic etiam de eo quod ad corpus spectat, semper solliciti sumus, anima vero in comparatione ejus, parvi æstimatur.

Versus 48.

Et dixit mater ejus ad illum : Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus et ego dolentes quærebamus te.

Et dixit mater ejus ad illum.

1. — Sacri expositores unanimiter in eo consentiunt, quod scilicet verba illa non reprehensionis alicujus, sed potius tenerrimi amoris expressiva fuerint : « Neque enim dure illi loqui potuit, » inquit Jansenius, « quem tam unice amabat, quem- « que, quod Filium Dei esse ex Angelo didicerat, « reverebatur. » Idipsum quoque Cajetanus his verbis dicit : « Non arguit, sed propriam nescientiæ « propriæ vocem depromit, nec quærit causam cur « fecerit, cur intulerit eis dolorem? sed affectum « manifestat. »

Fili.

2. — « Primum verbum, quod ab ore emisit, » inquit Didacus Stella, « signum fuit illius summi « amoris; nam dixit, *Fili*, quod verbum in Græco

« idem est quod amor; quo verbo non virgo con-
« queritur, sed interrogat, si autem querela fuit, ex
« maternis visceribus et amore exiit. » Simon de Cassia, lib. II, cap. XXIV, argute ipsam in aliis occasionibus hoc Filii nomine et appellatione minime usam fuisse, considerat, dum ait : « Ad magnum
« mysterium res ipsa deducitur, quod reinventus
« Christus a Matre Virgine Filius appellatur, ut sit
« spes nostra solidior, quod velut piam matrem
« impossibile sit a pio Filio derelinqui. »

3. — Lucas Brugensis dicit, quod « blandiori
« nomine nequeat compellare mater amore lan-
« guens. » Salmeron dolorem Virginis (si tamen is talis dici meretur) hisce verbis describit : « Hæc
« est sancta quædam et tacita querela, ex excellenti
« quodam et peculiari matris amore et fiducia;
« divinitus collata provenieus. »

4. — Nimirum benignissima hæc Christi Mater docere nos voluit, cum charitate potius et amore alloquendos et monendos, quam cum austeritate et rigorosis reprehensionibus reprehendendos esse, maxime dum non est tanta austeritatis adhibendæ necessitas.

Quid fecisti?

5. — « Interrogatio est, » inquit Lucas Brugensis, « non reprehensionis, accusationis, aut queri-
« moniæ, sed admirationis. »

6. — Albertus Magnus parentes pueri hisce verbis causam ab illo explorare voluisse existimat cur scilicet ab illis se sequestrasset, nec tamen eos propositi sui vel minimum certiores fecisset. « Aperi
« causam, ut non sint vacua sapientiæ tuæ opera,
« hoc est, absque causa facta, non enim sine magna
« causa fecisti. »

Nobis.

7. — Observa Beatam Virginem non dixisse *mihi*, quia individua S. Josephi conjux, affectus illius proprios esse reputabat, id quod ad veram quamdam et perfectam charitatem proprie spectat, quia *Charitas non quærit quæ sua sunt.*

Sic.

8. — Dictio hæc affectus in gradu quodam eminenti positi expressiva est, sic enim S. Joannes declarare volens, quantum nos, Filium suum pro salute mundi dando, æternus Pater dilexerit, eadem dictione utitur et ait : *Sic Deus dilexit mundum.* Idem quoque anxietatem Christi, qua errabundam Samariæ oviculam ad ovile suum reducere satagebat, in summo gradu exprimere volens ita scribit : *Fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem* : eodem quoque modo beatissima Virgo, quæ *sedes sapientiæ* appellatur, excessivum dolorem, quem in Filii sui amissione persenserat, exprimere volens, utitur hac dictione, *sic,* quasi gradus ille doloris fuerit quasi quoddam *non plus ultra* illius affectus.

Ecce pater tuus et ego.

9. — Porro tametsi divinus puer Jesus S. Josephum loco patris veneraretur, ipse tamen quoad hanc amissionem vel minimum lamentari ausus non fuit, unde Lyranus inquit : « Non fuit ausus illum
« arguere, cum firmiter crederet ipsum esse Dei
« Filium, sed mater ex maxima dilectione, quam
« habebat ad illum, hoc fecit, quia amor excellens
« dominium nescit. »

Dolentes.

10. — « Quoniam non sine magno dolore amitti-
« tur, » inquit S. Bonaventura, *Serm.* I *in hac Dom.,*
« quod cum magno amore possidetur, hinc est,
« quod Beata Virgo de amissionne corporalis præ-
« sentiæ dilecti ac unici Filii sui, quem tenerrime ac
« super omnia diligebat, multiplicis doloris affectu
« in anima colaphizabatur. » Salmeron, *tr.* XLVI, hæc doloris ipsorum assignat motiva : « Ex privatione
« consolationis tam dulcis pueri; ex commiseratione
« ne puer delicatulus illo triduo aliquod pateretur
« incommodi; ad hæc ex timore negligentiæ pro-
« priæ in custodiendo tali deposito; bonarum enim
« mentium est ibi culpam agnoscere, ubi culpa non
« est. » Mater junioris Tobiæ *flebat irremediabilibus lachrymis,* non amissionem filii, sed reditus ejusdem dilationem : *Heu, heu, fili mi, lumen oculorum nostrorum.* « Omnia in figura contingebant illis. » Beatissima Virgo afflictabatur quia tametsi obsequium ab ipsa Filio suo præstitum gratum eidem plus esse sciret, quam omnia spirituum cœlestium obsequia. « Nihilominus tamen ipsa anceps, » inquit Didacus Stella, « et dubia manet, non intelligens
« an forte aliquid fecisset, quod Christi oculis
« displiceret : tu vero qui quotidie in mille defec-
« tus et peccata incidis, lætus vivis, existimans tuis
« factis Deum amicum et propitium habere. »

11. — S. Bernardinus, *Hom. in hac Dom.,* hanc Mariæ tristitiam interessatam aliquantulum fuisse notat; dicit enim : « Quem dolebas? credo non fa-
« mem, non sitim, non inediam timebas puero, quem
« Deum noveras, sed tantum subtractas vel ad mo-
« dicum ineffabiles præsentiæ ejus delicias conque-
« rebaris. »

12. — Origenes de Magdalena scribens, de qua S. Joannes ait : *Stabat ad monumentum foris plorans; cum ergo fleret, inclinavit se, et prospexit in monumentum, dicit :* « Disce a Maria quærere Jesum,
« omnem revolve lapidem ab ostio monumenti Dei,
« tolle omnem concupiscentiam tuam a corde tuo,
« et diligenter perscrutare si sit Jesus in eo; si
« autem non inveneris in eo Jesum, ito foris et plora,
« plorando ora Jesum, ut dignetur intrare ad te. »

13. — Enimvero divinus hic puer in Nazareth

conceptus fuit : *Nazareus vocabitur,* quod idem significat ac *floridus,* ac proinde in sacris Canticis de semetipso dicit : *Ego flos campi.* Sciendum autem hic est, quod anima in eodem Canticorum libro II, 1, ad hunc florem inquirendum perhumaniter invitetur hisce verbis : *Surge, propera amica mea, et veni : flores apparuerunt in terra nostra;* subito autem sacer textus subjungit : *Vox turturis audita est;* id quod bene hoc loco observandum est, utpote præsenti proposito nostro multum deserviens; quotiescumque enim turtur gemit, id est, quando devota aliqua anima ex amore Dei tristatur et plangit, tunc Christus secure invenitur. Unde Petrus Cellensis, *De pœn.,* XIV, ait : « Dolentis lachryma Filium Dei amissum ad « nos inclinat. » S. Ambrosius, *Lib.* II *de pœn.,* VIII, super illa regii Prohetæ verba : *Lavabo per singulas noctes lectum meum,* scribens ait : « Quærit lavans « per singulas noctes lectum, ideo meruit David, ut « ex ejus familia virgo eligeretur, quæ nobis partu « proprio Christum ederet. » Messias promissus quidem, sed tot sæculis profundis suspiriis desideratus, per Davidis planctum fuit inventus, siquidem dignus a Deo æstimatus fuit, ut, ex ejus progenie, dolens hæc Mater descenderet, quæ pro salute nostra hunc nobis Filium mundi Salvatorem ederet.

Quærebamus te.

14. — « Potissimum nobis docetur, » inquit Didacus Stella, « quam gravis dolor et jactura sit, « Deum amittere, dolentes ait, et non immerito, « quia, quanto aliqua res amissa charior est, tanto « majori dolore quæritur. » Laban non tam ideo super Jacob lamentabatur, quod ab eo clam recessisset quam quod Deos ipsius ei sustulisset; Michas ob eamdem quoque causam lamentabatur, dicens : *Deos meos, quos mihi feci, tulistis, et Sacerdotem, et omnia quæ habeo, et dicitis mihi : quid tibi est? Judic.,* XVIII, 24. Deploranda profecto erat illius miseria, qui se omne malum ab eo sublatum fuerat, falsa nimirum Deorum simulacra ; at vero longe lachrymabilior est illorum miseria, qui dum omne bonum, id est, Deum, « Deus meus et omnia, » amiserunt, etiamnum rident, nec illud denuo reinvenire satagunt. Unde S. Augustinus, *Ser.* XIII *de SS.,* ait : « An non in te sunt viscera Christianæ miserationis, « ut plangas corpus, a quo discessit anima, et non « plangas animam, a qua recessit Deus? » Ploratur ob amici cujusdam mortem, seu propter cujusvis alterius rei terrenæ jacturam, et quando Deus in aliqua delectatione sensuali, vel in dissolutione alia quacumque infelicissime amittitur, ridetur et plauditur. S. Bonaventura, *In hac Dom., Ser.* V, circa locum illum Isaiæ, LV. *Quærite Dominum, dum inveneri potest,* ita scribit : « Idem Propheta quasi ostendens, « quomodo quærendus sit, adjungit : *Derelinquat* « *impius viam suam;* bene autem dicit, *dum inve-* « *niri potest.* » Quod si quis in æstate frigus, vel in hyeme calorem, aut nocturno tempore radios solares quæreret, difficulter admodum illorum aliquid invenire posset, quia ad hoc ut aliquid inveniatur, tempore congruo et opportuno inquirendum est. Idem vero S. Doctor tandem quale hoc tempus opportunum sit, determinat et dicit, tempus illud aliud non esse, quam præsens triduum : « Invenitur « autem post triduum contritionis, confessionis et « satisfactionis. » Idem quoque Sanctus ait : « Quæ- « rite illum per continuationem devotæ orationis, « in simplicitate cordis per puritatem intentionis et « innocentiam operis, ut nulla sit duplicitas inte- « rius ; nulla falsitas exterius. » Citatque Jeremiam, XXIX, 13, 14, ubi Deus ita loquitur : *Cum quæsieritis me ex toto corde vestro, inveniar a vobis dicit Dominus.* Ubi Seraphicus Doctor ait : « Unde B. Virgo « quæsivit in toto corde, non dimidiando eum ad « terrena. » Etenim qui Deum vult invenire, cor et affectum suum ad alias res terrenas nequaquam inclinet, quia solus esse vult in corde nostro. Unde S. Bonaventura, *Serm.* V, dicit : « Non in uno angulo « cordis sicut illi, qui in una parte cordis diabolum, « in alia Dominum quærunt; in toto corde quæ- « rendus est. » *Psal.* CXVIII : *In toto corde meo exquisivi te.*

15. — Idem quoque S. Bernardum adducit, dicentem : « Quomodo te invenero in gaudio, cum « Mater dua dolens vix te invenerit? » In cujus confirmationem Didacus Stella ita meditatur : « Christus in festis et gaudiis hujus mundi amitti- « tur, dolore autem et angustia cordis invenitur. « Ne obsecro, Deum inquiras inter oblectamenta : « Moyses in rubo reperit. Cum quæsieris Dominum « Deum tuum invenies eum, si tamen toto corde « quæsieris et tota tribulatione animæ tuæ. » Unde Psalmista ait : *Cum occideret eos, quærebant eum et revertebantur, et diluculo veniebant ad eum. Psal.* LXXVII, 34.

Additiones.

a. — *Et dixit Mater ejus ad illum : Fili quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus et ego dolentes quærebamus te.* Facile consideratu est, quantopere dilexerit Filium suum Jesum Maria, et ipse Joseph, eo quod per se, summe amabilis esset puer; ex cujus absentia tantum conceperunt tristitiam, quantum ex præsentia lætitiam. Hoc ergo merito mirandum venit, quod cum non ignoraret Jesus, extraordinariam hanc parentibus suis, ex sua absentia suborituram tristitiam et dolorem, nihilominus sese subduxerit in comitatu? Jacob patriarcha perdidit quoque filium sibi unice dilectum Joseph, et a bestia devoratum, quem credidit, venditum Ismaelitis in Ægypto a fratribus, post modum audivit. Interim in magna gloria existente Joseph, cum patrem de se perdito nimium affligi facile conjecturari poterat, consolatorium ad eumdem verbum,

quod mittere debebat, intermisit. Quæ causa? Dispensatione divina id factum credidit S. Augustinus, in expiationem scilicet venialium Jacob excessuum. An forte ob similem causam sese absentat a parentibus Jesus? Absit. Neque enim venialis labes unquam tetigit Mariam. Sed qui sciebat se supra modum a parentibus diligi, amoris vices eisdem rependere voluit dum eos ex sua absentia tristari permisit. Certum enim divini amoris pignus habemus, cum tribulationes patimur.

Ille Pater, quem quotidie invocamus, dicentes : *Pater noster, qui es in cœlis,* in Apocalypsi, III, 19, nobis manifestat et revelat cogitationes, tribulationesque hujus miseræ vitæ esse signum amoris et emendationis : *Ego quos amo, arguo et castigo.* S. Ambrosius, in Lucam, IV, scribit : « *Multæ tribulationes,* non quorumcumque, sed justorum. Denique quos diligit Dominus, sæpe castigat. » Paterfamilias filios, qui correctione indigent, percutit et corripit; non curat famulos, malis esto sint imbuti moribus, quia non amat illos affectu paterno. Sed solum *tollit quod suum est,* nempe fidelitatem et expeditionem servitii : « Justum ideo flagellat « Deus, » ait Petrus Blesensis, *Epis.* CXXXVIII, « et « tam prospera quam adversa circa eum paterna « moderatione dispensat, ut homo se cognoscat, ut « suos excessus corrigat, ut alios suo exemplo « deterreat, ut virtus hominis innotescat, ut vexatio « det intellectum ad cautelam, cautela vero ad « gloriam et coronam cedat. »

S. Paulus scribens Thessalonicensibus, I, 6, laudat eorum profectum quem ex sua Evangelica prædicatione hauserant; ac propterea, quia paulo ante dixerat : « *Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed et in virtute et in Spiritu Sancto, et in plenitudine multa ;* et paulo post : *Et vos imitatores nostri facti estis et Domini;* declarat deinde, in quo consistat hæc imitatio, ac plenitudo spiritus et virtutis dicens : *Excipientes verbum in tribulatione multa.* Ecce tribulationem nobis proponit tanquam fœcundam bonarum virtutum matrem.

Ac primo quidem est generativa *humilitatis.* « Non « valet quis humano explicare eloquio, » dicit B. Laurentius Justinianus, *Hom.* XXVI *de humilitate,* « quantæ sit utilitatis, quanti meriti, et quam sit « Deo gratum, non altum sapere, tribulationes « irruentes perferre fortiter, illatas contumelias « tranquilla mente pati, et humiliter emergentia « quæquæ adversa propriis peccatis adscribere. « Nam humilis semper arbitratur duriora mereri « quam pati. » S. Chrysostomus, *Serm.* XV, *in cap.* IV, *ad Philip.*, scribit : « Ærumna et tribulatio vinculum quoddam fortissimum est charitatis, accressio cumpunctionis, et pietatis occasio. Audi enim « dicentem David : *Bonum mihi, quia humiliasti me, « ut discam justificationes tuas.* »

Tribulatio quoque peccatorum frænum est. « Remissio somnum animæ infundit, » ait D. Chrysostomus, *Hom.* XL, *de Pœnitentia,* « multum hiatum et teporem ; undique vitia suscitat, invidiam, « voluptates. Sed in persecutione nihil horum « vexare solet, quia timor impressus tanquam « flagellum quoddam latrantem canem acriter per- « cutiens, has omnes pestes, ne clamare quidem « permittit. » Experientia demonstrat quod, quando Deus flagellat et visitat populum, aliquo infortunio, puta, aut peste, aut bello, aut terræ motu, aut similibus tribulationibus, omnes subito recurrant ad pœnitentiam, et pravos mores corrigant.

Aliud tribulationibus emolumentum est, quod nos extimulet ferventioresque efficiat in servitio Dei. Pro cujus veritatis elucidatione, S. Bernardinus, ex Actis Apost., adducit historiam de Angelo qui latus Petri percussit in carcere, ut eum a somno excitaret : « *Percussoque latere Petri, excitavit eum dicens : Surge velociter.* Sic moraliter « percutitur justus laboribus, et ærumnis, ut abji- « ciat vincula negligentiæ, et relinquat carcerem « pigritiæ et torporis. »

Alia adhuc ex tribulatione profluit utilitas, cujus mentionem facit Gerson, his verbis : « Tribulatio tempus perditum redimit. » Videbatur tempus præteritum quod est irrevocabile, nunquam posse redimi, et quamvis S. Paulus nobis consulat, ut illud redimamus : *Redimentes tempus,* non tamen modum docet redimendi illud. At hic nobis insinuatur modus quo id præstare possimus, nempe patienti animo sufferendo tribulationes. Eodem in loco insuper legimus : « Tribulatio extinguit peccata et docet « agnoscere Dei secreta. Creatura si est in tribula- « tione, Deus in ea est, quia portat suum onus. »

b. — Cum beatissima Virgo ancillam Domini se profiteatur, hæc verba : *Fili, quid fecisti nobis sic?* per modum increpantis dicta non fuerunt, ut arbitratur D. Bonaventura; sed vel sunt prolata per modum admirationis interrogantis, ut vult Toletus, *Annot.* 67, vel per modum amorosæ quærelæ; et ut ait Cajetanus hic : « In præsenti Virgo non « arguit, sed quærelam nescientiæ propriæ, voce « depromit. Nec quærit causam cur fecerit, cur « intulerit dolorem, sed affectum manifestat. » Pulchra certe doctrina de modo quo parentes filios delinquentes coercere debent. Nimius enim parentum rigor, nimiaque eorumdem benignitas in filios, per quam illis gravia damna conciliat.

Puerilis ætas lubrica est et prochivis ad quodvis vitium. Salomon dicit, *Prov.*, XXII, 15 : *Stultitia colligata est in corde pueri.* Ad hanc vero ignorantiam et stultitiam a juvenili corde profligandam, optimum remedium est disciplina et inordinatæ educationis rigor, cui pater operam dare debet. Ideo Ecclesiasticus, V, 2, primo quærit : *Filii tibi sunt?* moxque respondet : *Erudi illos et curva illos a pueritia illorum.* Id est, ut Hugo Card. ait :

« Cura vel curva, verberibus vel verbis. » Vapulandi enim sunt quando parentes expediens esse judicaverint, non solum reprehensionibus, sed etiam ferulis et vergis. Aurum quidem pretiosum est et pulchrum, quando elaboratur, non vero quando intra terræ venas, luto et fæcibus involvitur. Ut pretiosum fiat, igne purgatur, martellis concutitur et ad perfectionem reducitur.

Sacer quidam interpres (Cornelius a Lapide) in citati Ecclesiastici textus explanatione, hanc, verbum inter *erudivi* et *curva*, statuit distinctionem : « Vox *erudi* spectat proprie ad intelligentiam ; vox « *curva* ad affectum. Uterque enim dirigendus est « et confirmandus in pueris et juvenibus, ne vel « indociles maneant, vel inflexibiles. Pueris enim « ingenita est in intellectu ignorantia : hæc tol- « lenda est eruditione ; in affectu superbia et con- « cupiscentia : hæc curvanda et castiganda sunt « mortificatione. » Parentes quoque Salomon, *Prov.*, XXIII, 23, in hæc verba monet : *Noli subtrahere a puero disciplinam ; si enim percusseris eum virga non morietur : tu virga percuties eum et animam ejus de inferno liberabis.*

S. Augustinus monitum quoddam reliquit magni ponderis et consolationis etiam ipsis filiis, quando a parentibus severe gubernantur. Dicit enim, *super Psalmum* CII : « Jam sæviat quantum vult : Pater « est. Sed flagellavit nos et afflixit nos, et contrivit « nos ? Pater est : Fili, si ploras, sub patre ploras. « Quod pateris, unde plangis, medicina est, non « pœna ; castigatio est, non damnatio. Noli repel- « lere flagellum, si non vis repelli ab hæreditate. « Noli attendere quam pœnam habeas in flagello, « sed quem locum in testamento. » S. Bernardus negligentiam parentum in reprehendendis et castigandis filiis unicam ruinæ nostræ causam esse dicit : « Quia aliqui non curant instruere et corrigere filios delinquentes, dimittunt eos voluntati suæ, sicut, *Proverb.*, XXIX, 15, dicitur : *Sicut puer qui dimittetur voluntati suæ, confundet matrem suam,* quia ex tali impia libertate, pueri inordinatos sequuntur impetus voluntatis.

c. — Audiendum tamen est quod S. Paulus Colossensibus, III, 21, scripsit : *Parentes, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant.* Idem B. Apostolus, in Epistola ad Ephesios, VI, 4, iisdem inculcat verbis : *Vos, patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros.*

Salmeron optime declarat, quando parentes filios ad iram et indignationem provocare soleant, dicit enim : « Est autem provocare ad iracundiam, « quando cum eis non agunt ea qua decet mode- « ratione ; vel cum se eis duros, vel inexorabiles « præstant, aut cum servorum officia eis imperant, « aut gravius quam par sit, puniunt ; et inde aba- « lienationem, et iræ vindictam, et odium conci- « piunt contra parentes. » S. Bernardinus textum « illum adducens Proverbiorum : *Qui parcit virgæ, odit filium suum,* subjungit : « Et ne credant, quod « semper flagello utendum sit, aperte subjungit, « dicens : *Qui autem diligit illum, instanter erudit ;* « nec ait, *instanter flagellat et percutit,* eo quod « plus sunt filii erudiendi quam verberibus flagel- « landi. » Quis unquam filiorum severius castigari promeruit, quam filius ille prodigus, contumax et rebellis, qui totum suum patrimonium cum meretricibus dilapidaverat? Et tamen Chrysologus, *Serm.* III, super illa verba : *Cecidit super collum ejus,* inquit : « Sic pater judicat, sic emendat, sic pec- « canti filio dat oscula, non flagella. Delicta non « videt vis amoris, et ideo pater peccata filii redemit « osculo, clausit amplexu. » Non minando illum recipit sed cum canticis et symphoniis. Si enim pater ipsum desperationi proximum vultu severo a se rejecisset, si rigore adversus illum usus fuisset, utique nunquam illum lucratus fuisset.

d. — Hæc verba : *Fili, quid fecisti nobis sic ?* per modum increpantis non dicta fuere, sed per modum affectuosæ quærelæ, ut vult Dionysius Carthusianus. « Non est », inquit, « increpatio sed pia et « amorosa conquæstio, seu avida inquisitio. » Amor enim Dei admodum est operativus, Deumque super omnia desiderat, cogitat et quærit. Vulgatum est illud sancti cujusdam Patris dictum : « Probatio « dilectionis exhibitio est operis. » S Paulus, I *Cor.*, XIII, 2, ait : *Charitas patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam,* etc.

Observandum est Sponso, *Cant.*, VIII, 6, minime suffecisse, quod Sponsæ, quæ animam a Deo electam significat, præcepisset ut ipsum sigilli instar cordi suo imprimeret, quin etiam brachio ejusdem imprimi voluerit : *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum,* ut per hoc nobis insinuaret, *ut non diligamus verbo neque lingua, sed opere,* ut ait S. Joannes, I *Ep.*, III, 18.

Celebre est illud Origenis de S. Maria Magdalena corpus Christi rapere satagente elogium : *Si tu sustulisti eum,* inquit præfata ardentissime amans peccatrix, *dicito mihi ubi posuisti, et ego eum tollam.* Quærit igitur præfatus Origenes : « Quid si corpus « dilecti tui in atrium Pontificis, in quo Petrus « timore consternatus Magistrum suum negavit, « depositum esset, tunc illud ingredi velles? Aut « vero si ab armata militum custodia servaretur, « tunc per medios illorum enses et lanceas pene- « trare auderes? O ineffabilis hujus mulieris amor! « Nullum locum excipit, nullum anteponit ; » quia qui vere amat neutiquam timet. *Perfecta charitas foras mittit timorem* ; aliud quam pro objecto amoris pati et affligi non desiderat.

Sponsa in Canticis, III, 3, tametsi a custodibus civitatis pessime habita, multisque fuisset verberibus, aliisque injuriis affecta : *Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem, percusserunt me, et vulnera-*

verunt me, tulerunt pallium meum mihi; et tamen filiabus Jerusalem quas fortuite obviam habuit, dixit : *Adjuro vos, filiæ Jerusalem, si inveneritis dilectum, ut nuntietis ei quia amore langueo.* Ubi notandum quod nullam prorsus verberum, vulnerum, aliarumque receptarum injuriarum mentionem fecerit. « Quid enim grave, non leviter tolerat « qui amat? Quidquid enim diligitur, cum magna « devotione portatur, » dicit S. Gregorius, in *Lib.* I *Reg.*, XII.

e. — Optimus certe modus quærendi Deum amissum, ut qui eum perdiderit per culpam et malitiam suam, eum quærat cum dolore et lacrymis. Qui dolor tamen, ut validus sit, non ex timore servili, sed ex amore Dei procedat oportet. Quo fine S. Augustinus sequens nobis tradit dogma : « Sunt « quos peccasse pœnitet propter præsentia supplicia. Displicent enim latroni peccata, quando operantur pœnam. Desiit vindicta, revertitur ad « crimina. Ista est pœnitentia non ex fide procedens, nec est charitate munita, sed sterilis et « sine misericordia. Hæc non purgat conscientiam, « nec lavat crimina, in hac nulla est spes veniæ, « dicente Apostolo : *Quæ secundum Deum tristitia « est pœnitentiam in salutem operatur; sæculi autem « tristitia mortem operatur.* » II *Cor.*, VII, 10.

Versus 49.

Et ait ad illos : Quid est, quod me quærebatis? Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?

Et ait ad illos : quid est, quod me quærebatis?

1. — Salmeron, *tract.* XLVII, hanc loquendi asperitatem in eum dumtaxat finem directam fuisse existimat, ut affectum et amorem maternum nonnihil reprimeret : « Ut temperaret affectum carnis, « doceretque omnium parentum amorem divino « postponendum; » ostenditque proinde non esse in Ecclesia Dei pestem perniciosiorem quam fit amor parentum, utpote qui causa est omnium malorum.

2. — Haymo scribit, Christum illos his verbis non reprehendisse, quod eum quæsierint, sed potius illis usum fuisse tanquam quodam ad mentem ipsorum ad mysterium sublevandam motivo : « Cogit « eos surgere ad intellectum ut intelligant, quia « plus debet homo obedire vero Deo Patri, quam « homini Matri. »

Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?

3. — Quasi dicere voluisset : considerandum vobis erat, quod pariter æterni Patris mei Filius existam, ac proinde ut talis, ejus obedientiæ et servitio obstrictus sim. Porro Mater S. Josephum Patrem nominaverat; at vero « Jesus respondens, » inquit Lucas Brugensis, « dat intelligendum, quod « non illum, sed alium præstantiorem ac sublimio- « rem, Deum, inquam, agnoscat Patrem; opponit « Patrem suum cœlestem ipsis, et negotia illius « humanis omnibus, etiam parentum societati, « obedientiæ, consolationi. »

4. — S. Bonaventura, *in Luc.*, magnam, inter responsionem, quam Christus hodie Virgini Matri suæ dedit et aliam, qua in trigesimo ætatis anno eidem in nuptiis Chananæis respondit, differentiam observat : « in hoc autem, quod correptus humi- « liter se excusavit et invitatus a Matre ut miracu- « lum faceret, respondit dure, dedit nobis exem- « plum et formam humilitatis, ut malimus corripi, « quam laudari. » S. Ambrosius nihilominus super duabus hisce factis B. V. diversimode a S. Bonaventura respondet : « Alibi eum ad mysterium Mater « impellit, hic Mater arguitur, adhuc, quæ humana « sunt, exigat, sed cum hic duodecim describatur « annorum, illic discipulos habere doceatur, vides « Matrem didicisse a Filio, ut non exigeret a vali- « diore mysterium, quæ stupebat in juniore mira- « culum. »

Additiones.

a. — *Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis, quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Existimat S. Ambrosius prædicta Christi verba reprehensionis fuisse. Unde S. Bonaventura ait : « Dominus dure respondit, absque tamen ulla Ma- « tris irreverentia; quod enim Christus Dominus « ore sereno atque benigno, aliquantulum ita se- « vere locutus est, non propter Genitricem, in ea « enim nihil habens reprehensionis umbram dari « poterat, sed propter circumstantes, ut omnes « instrueret, quod in his quæ sui muneris erant, ad « Patrisque obsequium et hominum salutem spec- « tabant nullo carnis aut sanguinis affectu, sed « puro tantum in Deum duceretur respectu. » Et ita, quoties suspicari poterat, carnis amorem interrumpere ea quæ ad Patris negotia, ut erat de divinis rebus tractatio, verbi Dei auscultatio, pertinebant, aspere respondit. Culpari enim illi merentur, atque puniri, qui a verbo Dei alieni sunt, illudque disturbant.

Incarnata Sapientia utilitatem de divino verbo suo dimanantem, nec non et damna, quæ in eos, qui illud contemnunt redundare solent, inculcare nobis volens, duas adducit similitudines, quarum prima est hæc : *Omnis qui audit verba mea hæc, et facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram; et descendit pluvia et venerunt flumina, et flaverunt venti et irruerunt in domum illam, et non cecidit : fundata enim, erat supra petram. Matth.*, VII, 24, 25. Hoc autem nequaquam contingit illi qui prædicationem Evangelicam

aspernatur et negligit. De hoc enim subjungit : *Omnis qui audit verba mea hæc et non facit ea, similis erit viro stulto qui ædificavit domum suam super arenam, et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina illius magna.*

Salvator noster nihil fert indignius, quam dum divinum verbum suum parvi fieri conspicit, cum tamen ipse in verbi sui ministros, non quoscumque elegerit, sed meliores, sed Ecclesiasticos, sed Deo consecratos. Majorem et accuratiorem semper meretur reflexionem historia illa quæ legitur, *Matth.*, XII, 26 : *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce, Mater ejus et fratres stabant foris quærentes loqui illi.* Et vere si causam ex me interrogaveris, cur B. V. Maria, ad auditorium, cui Christus prædicabat, ingressa non fuerit, ego illud a B. Virgine eo fine omissum fuisse utique dicerem, ne scilicet vel minimam prædicationi Filii sui afferret turbationem, utpote quæ probissime intelligebat quanta cum attentione illa auscultari debeat. Nec tamen hunc finem est consecuta : subdit enim Evangelista : Dixit autem quidam : *Ecce Mater tua et fratres tui foris stant quærentes te.* At vero quid tibi persuades, o importune minister? Num forte quod Christus intermissurus sit divini verbi prædicationem, suosque auditores dimissurus? Multum falleris profecto, nam ut Evangelista inquit : *At ipse respondens dicenti sibi, ait : Quæ est Mater mea, et qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos dixit : Ecce mater mea et fratres mei.* S. Hieronymus, de vera Circumcisione disserens, et hoc quod Mariæ et fratribus contingit considerans, in hæc verba exclamat : « O mysterium! Matrem Mariam sibi Dominus ab« jurat, cum extra verbi audientiam esset consti« tuta, eo potissimum tempore, quo verbum præ« dicabatur a Verbo. » Quod S. Hieronymi argumentum, nos in suam formam hunc in modum redigere possumus. Quod si Virgo Mater Dei, tanquam talis ab eo honorata et agnita non fuit, quando foris extra auditorium substitit, solummodo ne turbationem prædicationi conciliaret, quodnam formabimus judicium de execratione qua Salvator detestatur illos qui divinum verbum suum, cum reluctatione animi audiunt, nec ullum inde fructum ferunt, sed vel rident illud vel turbant?

Quod si vir aliquis unicuique indifferenter, ex pulpito Ecclesiæ, margaritas, topasios, rubinos, adamantes, carbunculos, vel alias similes inestimabilis valoris gemmas effunderet atque dispergeret, omnes utique certatim accurrerent, ut inde se locupletarent. Jam vero de verbo Dei veridice scribitur : *Eloquia Domini desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum;* et tamen ad illud excipiendum, non solum non accurrimus, verum etiam illud execramur et nauseamus.

Quodnam putatis atrocissimum fuisse supplicium inter ea quæ Deus populo Hebræorum intulit? Audiamus S. Ambrosium dicentem : « *Auferam,* in« quit Isaias, *validam virtutem, prophetam et consi« liarios.* Et vere his abstulit virtutem a quibus Dei « virtus recessit. Transivit ad nos Dei verbum, et « non in nobis tacet. » Sed væ nobis si nullum in nobis fructum parturiat.

b. — Profecto, si in cœlestis Patris sui negotiis versari puerum Jesum oportebat, ad quæ tractanda remanserat, eccur in ea cura adhuc non persistit? Nec opinor, ea erat ejus Mater quæ a Patris Dei negotiis pertractandis eum arcere vellet. S. Augustinus, *Serm.* III, *de Resurr. Dom.*, subtiliter ad rem philosophatur : « Quis jam, » inquit, « non eru« bescat obstinatus esse in consilio suo, quando « suum sapientia ipsa deseruit? Sic mutavit consi« lium suum, ut quod jam tunc cœperat, ex tunc « usque ad trigesimum ætatis suæ annum prorsus « dimiserit. Sed forte quærendum ab ipso est quo« modo voluntatem, consiliumque relinquerit? O « Domine, voluntas de qua dixisti, ut non fieret, si « bona non erat, quomodo tua? Si bona erat, quare « derelicta? Sic et consilium; si non bonum, quo« modo tuum? Si bonum, quomodo derelinquen« dum? Et bona erant, et ejus erant, neque minus « tamen relinquenda : ob hoc videlicet ut fierent « meliora. Neque enim oportebat propria præjudi« care communibus. » Itaque ereptum Jesus Patris negotium, quod propria voluntate tractandum inchoaverat, statim relinquit : non quod bonum non esset, sed quia ad nostrum exemplum valde expediebat, quatenus ab illo ediscceremus alieni esse a contestationibus, cedere aliis, et propriæ opinioni non adhærere, ut ita pacem conservemus.

Legitur in Proverbiis, XX, 3 : *Honor est homini qui separat se a contentionibus.* Qui enim pacem et unionem, cum proximis diligens, pro illa conservanda aliorum importunitatibus libenter cesserit, hoc suum cedere et non contradicere, honorificum sibi futurum esse experietur. Sic enim se vera virtute, charitate, humilitate, mortificatione, prudentia, sapientia et discretione præditum esse demonstrabit. Unde Apostolus ait : *Servum autem Domini non oportet litigare sed mansuetum esse ad omnes, patientem.* II *Tim.*, II, 24. Hoc autem servi Dei charactere insignitum esse, de quo Apostolus tantopere gloriabatur, ingens honor est; nam et summus Pontifex hunc sibi gloriosum vendicat titulum, dum Apostolicis diplomatibus suis in hæc verba : *Servus servorum Dei,* suscribit.

Versus 50.

Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.

1. — Verum enim vero qua ratione fieri potest, ut Beata Virgo, quæ inter illa gloriosa epitheta

etiam hoc encomio honoratur, ut appelletur *sedes sapientiæ*, ut inquam, illa non caperet aut intelligeret ea, quæ dicebantur? Albertus Magnus, *in Luc.*, dicit : « Intellexerunt esse verbum et sapientiam « Patris, sed quod jam tunc in tali ætate ostensura « erat, non intellexerunt. » Didacus Stella dicit, quod propter amissum thesaurum reinventum, præ lætitiæ excessu stupefacti, mentem ad ea, quæ dicebantur, non applicarint : « Tantum erat illis « gaudium de invento puero, ut nihil amplius cogi- « tarent : lætitia absorpti, verba pueri non capie- « bant. » Lucas Brugensis hanc ignorantiam perfectioni Virginis minime præjudicasse existimat : « Perfecta enim tunc temporis erat charitate præci- « pue, scientia vero eatenus duntaxat, quod nihil « eorum ignoraret, quæ eo tempore eam scire « oportet; nondum enim aderat tempus, quo intel- « ligere eam oporteret hoc Christi Verbum, quia « per multos consequentes annos, non erat Christus « obiturus amplius hujusmodi negotia. »

Additio.

a. — *Et ipsi non intellexerunt verbum.* Alii intelligunt hæc verba de Doctoribus ibi præsentibus, quod licet Christus ad summam eorum consolationem, tum clare loqueretur, tamen non intelligebant eum; quem si intellexissent, procul dubio mirum in modum spiritus eorum recreatus fuisset. Sed non mirum, quod non intellexerint, erant enim in malo obstinati. Deliciarum autem spiritualium manna Deus in animas depluit timoratas, innocentes, et perfectas, cujus minime participes efficiuntur perversi. Regius Propheta, *Psalm.* XXX, 20, exclamat : *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine!* Sed quibus? Audite limitationem : *Quam abscondisti timentibus te.* « Perfecisti eos qui sperant « in te, ut timentes, te habeant, » inquit doctor Angelicus. B. Albertus Magnus dicit : « Temporales « dulcedines omnibus sunt communes, bonis et « malis; sed istæ reservantur solis bonis. » David animas fideles ad hilare, festivumque Deo exhibendum servitium invitat, dicens, *Psal.* XCIX, 2 : *Servite Domino in lætitia; introite in conspectu ejus in exultatione,* id est, ex S. Remigio : Conscientiam vestram, ubi ipse conspicit, mundate.

VERSUS 51.

Et descendit cum eis et venit Nazareth, erat subditus illis et Mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo.

Et descendit cum eis.

1. — Lucas Brugensis in laudem obedientiæ ab hoc cœlesti juvene, parentibus suis exacte exhibitæ, advertit, quod « quamvis ad horam exemerit se a « parentibus, statim tamen reversus est ad solitam « subjectionem. » Notandum vero, S. Lucam expressam dedisse operam, ut Jesum duodennem a parentibus reinventum subito ad pristinum obedientiæ jugum rediisse omnibus manifestum evaderet, « ne quis filium immorigerum, rebellem « deinde fuisse cogitaret parentibus, sine quorum « consilio et scitu domo se absentaret, quoties « luberet prætextu negotiorum Dei Patris, aut ut « Dei Patris ageret negotia, parentum dehinc obe- « dientiam neglexisset. » Imo adeo fuit in obediendo exactus, ut idem scribat, quod « nunquam « seipsis subtraxerit, nisi consciis quo iret, et « quando rediret. « Congrua verba sunt : *Et descen- « dit,* » inquit Interlinearis : « vere descendit, qui « humiliatur sub illis. » Hugo Cardinalis ait : « Con- « grue dictum est : *Descendit*; congruit enim et « quantum ad loci situm et quantum ad mysticum « intellectum; verbo enim descensionis exprimitur « modus humiliationis. » S. Antonius Paduanus, *Ser. in hac Dom.*, per hoc exemplum nostram nobis exprobrat superbiam, dicens : « Erubescas jam « infrenata superbia, concidat turgida arrogantia : « miser homo manibus et pedibus reptans ad « honores sui decoris gradum nititur ascendere ; « bonus Jesus ad interrogationem piæ Matris « dicentis : *Fili, quid fecisti nobis sic?* usque ad « triginta annos negotium distulit, quod inceperat « duodennis, et de templo, in quo in medio Docto- « rum sedebat, descendit. » S. Bernardus diu ante similem quamdam considerationem in Sermone XIX, super Cantica instituit, dicens : « Cum dixisset, in « his quæ Patris sui erant oportere se esse, non « acquiescentibus parentibus ejus, sequi eos in « Nazareth non despexit, magister discipulos, Deus « homines, verbum et sapientia fabrum et fœmi- « nam. » Richardus a S. Laurentio, lib. I, defixis in divinum hunc Filium Matrem in Nazareth consectantem oculis, ita meditatur : « In laude aliarum « virginum dicitur, *quod sequuntur Agnum, quocun- « que ierit. Apocal.*, XIV, 4. De Virgine autem virgi- « num Maria potest secure dici, quod Agnus seque- « batur eam, quocunque ivit. » S. Bernardus, in *Hom. super missus est,* ait : « In laudibus virginum « singulariter canitur : *sequuntur Agnum quocunque « ierit;* quibus ergo laudibus judicas dignam, quæ « etiam præit? »

2. — In lib. II, Paralipom., XV, scribitur : *Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo; si quæsieritis eum, invenietis, si autem derelinqueritis eum, derelinquet vos.* Hisce verbis ad propositum nostrum pariter S. Bonaventura utitur, dum ait : « Ecce utilitas « quærendi Dominum; ad hoc enim quærere debe- « mus, ut inventus nobiscum sit per gratiam et « non derelinquamus, sed ne nos derelinquat, « fortiter teneamus, » inquit Gregorius; « prius non « inventus quæritur, ut post inventus strictius « teneatur; hoc significatur, ubi dicitur : *Descendit « cum illis et venit Nazareth.* »

Et venit Nazareth.

3. — « Pulchra consequentia, » inquit Salmeron, *tr.* XLVII, « ut a Jerusalem descendamus in Nazareth, « hoc est, ab obedientia et cultu Dei, ad obedientiam « et obsequium parentum ac superiorum : ita enim « fiet ut quod est Dei, Deo et quod est hominis, « homini tribuatur. »

4. — S. Antonius Paduanus in hoc facto adimpletum esse censet illud Canticorum oraculum : *Dilectus meus descendit in hortum suum, ad areolam aromatum,* « id est, ad humilitatem, quæ est pro- « creatrix virtutum cæterarum, Nazareth locus « humilis, interpretatur flos et significat humilita- « tem, quæ bene dicitur flos. »

Et erat subditus.

5. — « Id est, quiete, modeste, » inquit Lucas Brugensis, « et amice eis conveniebat et obediebat « in omnibus, in quibus ingenui filii obedire atque « obsequi parentibus solent et debent, etiam quæ « ad rem familiarem spectarent : adjuvans illos in « negotiis exterioribus ad victum comparandum. » Ecce tibi ubinam supremus ille artifex commoretur et degat, qui unico verbo fecit mundum : *Dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt;* nimirum in fabri cujusdam lignarii officina laborat, ut victum sibi quotidianum comparet, non obstante quod ipse idem ille sit, de quo æterna veritas testimonium perhibet, dicens : *Aperis tu manum tuam et imples omne animal benedictione.* S. Basilius ait : « In prima « ætate Christus subditus parentibus, omnem labo- « rem corporalem mansuete et obedienter sustinuit, « cum enim homines illi essent justi quidem ac pii, « verum pauperes et rebus necessariis non abun- « dantes, merito laboribus corporis assiduis dediti « erant, propter hoc necessarias res sibi ipsis acqui- « rentes; » nimirum exemplum nobis reliquit, quo victum nostrum sudoribus quotidianis lucrari monemur. Nam ut Beda ait : « Quid inter nos aliud, « quam quod a nobis agi vellet, ageret? » Imo idem Lucas Brugensis Christum hanc vitam ad trigesimum usque ætatis annum, quo se baptizari permisit, continuasse tradit : « Intelligendum est « autem, subditum fuisse Joseph et Mariæ, usque « ad annum ætatis trigesimum. » Adeoque si curiose indagare velimus, quidnam Filius Dei a duodecimo usque in trigesimum ætatis annum hic in terra fecerit? S. Lucas, cujus calamus a Spiritu Sancto, qui Spiritus est veritatis, gubernatus semper fuit, aliud nihil dicit, quam duo hæc verba : *Erat subditus illis,* quasi dicere vellet, vera et solida quædam sanctitas consistit in eo quod ad imitationem ejus, majoribus nos subjiciamus, domui intentus sit, ac demum unusquisque pro victu suo quotidiano acquirendo in ea se arte exerceat, quam didicit; siquidem *labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit. Psal.* CXXVII, 2. Salmeron scribit : « Multi hoc desiderio sciendi, quid ab anno « undecimo usque ad trigesimum fecerit Christus, « discruciantur, quibus hoc verbo Lucas satisfacit : « *Et erat Jesus subditus illis.* Orabat, jejunabat, « silebat, pauperibus parentibus collaborabat, ex « quo et fabri filius a turba vocitatur. »

6. — S. Ambrosius, lib. II, *in Luc.*, varia nobis motiva insinuat, quibus nos inducere nititur, ut parentibus nostris obsequiosi et obedientes simus : « Disce, » inquit, « quid parentibus tuis debeas : Tu « matri debes pudoris injuriam, virginitatis dispen- « dium, partus periculum, longa fastidia, longa dis- « crimina. » Demum vero ad genitores nostros descendens; breviter ea, quæ in utilitatem nostram fecerint, considerat : « Quid anxios patres loquar? Pro filio- « rum profectu et multiplicatos alienis usibus census, « nonne pro iis obsequiosa saltem oportet rependi? » Jansenius considerat, quod tametsi divinus hic puer de se vere dixisset : *In his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse,* hæc tamen omnia reliquerit et seposuerit, ut nutibus et voluntati ipsorum promptissime obediret : « Quis prius ostenderat suo exemplo, in « quibus negotiis parentum potestati non subsimus, « rursus ostendit, quanta parentibus carnalibus de- « tur reverentia et subjectio. » Ponderandum est autem, quod Evangelista protinus subjungat : *Jesus autem proficiebat sapientia, et ætate, et gratia apud Deum et homines.* Siquidem bonæ educationis effectus est humilis majoribus exhibita subjectio, profectus in virtutibus, nec non gratiæ et benevolentiæ apud Deum et homines conciliatio.

Illis.

7. — S. Antonius de Padua dicit : « Quibus illis? « Fabro et pauperculæ virgini; cœli Creator subdi- « tur fabro, Deus æternæ gloriæ subditur virgini « pauperculæ; non ergo dedignetur obedire philo- « sophus piscatori, sapiens simplici, litteratus idiotæ, « filius Principis ignobili. » Ab hoc exemplo Origenes, *Hom.* XX, *in Luc.*, deducit, nequaquam nos dedignari debere obedientiam exhibere nostris genitoribus, et aliis vice illorum, qui nimirum superiorum inter nos locum et gradum obtinent! « Si « Jesus Filius Dei subjicitur Joseph et Mariæ, ego « non subjiciar Episcopo, qui mihi a Deo ordina- « tus est Pater; non subjiciar presbytero, qui mihi « Domini dignatione præpositus est? » Considera, quantum Christus Josepho præcellat, et ejus ex altera parte perpende humilitatem et subjectionem : « Sciens majorem esse subjectum, trepidus « moderabatur imperium. Videat ergo unusquis- « que, quod melioribus sæpe præpositus sit infe- « rior, et nonnunquam accidet, quod ille qui « subjectus est, melior sit eo qui sibi videtur esse « præpositus, quod cum intellexit dignitate subli- « mior, non elevabitur superbia ex eo quod major

« est, sed sciet, ita sibi meliorem esse subjectum, « quo et Jesus subjectus fuit Joseph. »

8. — S. Bernardus, circa idem verbum *illis* similem quamdam ponderationem instituit, *Hom. super missus est*, dum ait : « Quis quibus? Deus, hominibus. « Deus, inquam, cui Angeli subjecti sunt, cui prin- « cipatus et potestates obediunt, subditus est Mariæ. « Disce homo obedire, disce terra subdi, disce pul- « vis obtemperare. Erubesce superbe cinis. Deus se « humiliat, et tu te exaltas; Deus se hominibus sub- « dit, et tu dominari gestiens hominibus tuo te « præponis Auctori? » Ingeniosus fuit ille S. Ildephonsi devotissimi Mariæ clientis conceptus, *Lib. de Virg.*, dicentis : « In illo spiritu humili excelsa « loquar de Jesu, in quo, o Domina, confiteris esse te « ancillam Domini? Tam vere timeam hunc Jesum, « quam vere idem cum esset Deus, erat subditus « tibi parenti. » Beatissima Virgo ut S. Bernardus ait : « Humilitate concepit, » id est, quando dixit : *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*; quid mirum igitur, quod ex quo humilitatis in hoc partu tantam partem obtinuit, de illo quoque dicatur *et erat subditus illi?* Ipsa se ancillam ejus esse protestata fuit; ipse vero, quoadusque vixit, servum se illi subjectissimum et obedientissimum exhibuit, nimirum se a Matre sua in hac humilitatis virtute vinci aut superari permittere noluit.

9. — Valde considerabilia sunt illa S. Bernardi verba, quibus in sermone quodam, *in die Pasch.*, ita dicit : « Attende quid fecerit magni consilii Angelus, « quomodo consilium suum postposuit consilio vel « potius voluntati mulieris unius (beatissimam Virgi- « nem loquor) et fabri pauperis, ipse est Joseph. « Bonum erat illud consilium : *In his quæ Patris mei « sunt, oportet me esse,* sed quia illi non intelligunt, « mutavit consilium, ut nos mundaret ab ea lepra, « quæ proprii consilii est. Quis non erubescat obsti- « natus esse in consilio suo, quando suum sapientia « ipsa deseruit? » Porro inter tria religiosorum vota, obedientia virtus est magis ardua, quia per paupertatem bona terrena despicimus, per castitatem sensus corporis supprimimus, subjiciendo eosdem rectæ rationi; at vero per obedientiam, propriam voluntatem subjicimus, quæ quid longe amplius est, quia libertas est arbitrii et rationalis. Simon de Cassia oculum considerationis suæ in Jesum Mariæ et Joseph subjectum deflectens, in singulare beatissimæ Virginis præconium dicit : « Christus duobus virginibus « factus est subditus, ut noverint hoc sacramentum « homines, quod illorum Christus complet vota, « desideria perficit, qui se puritati et munditiei « tradiderunt. »

Et Mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo.

10. — Hugo Cardinalis ait : « Id est, in arca memoriæ reponebat omnia, non solum verba, sed « etiam facta, verbum enim interdum ponitur pro « re. » Ubi notandum est *omnia*, neque enim permittendum est, ut ex copiosa illa Verbi Dei mensa, vel unica etiam mica inutiliter cadat : *Iota unum aut unus apex non præteribit*, nonnunquam vel in unico duntaxat verbo, salus nostra reposita erit. Pulchra est illa Euthymii observatio dicentis : « Tan- « quam verba non simpliciter pueri, sed etiam Filii « Dei, conservabat omnia examinans apud se. » Verbum Dei in semetipso et in origine sua attendendum est, non vero censurandus aut examinandus is, qui illud annuntiat. *Qui vos audit me audit.* In corde custodiendum est, quia ut monet Ecclesiasticus, XXI, 17 : *Cor fatui quasi vas confractum, et omnem sapientiam non tenebit.* Beda, cujus testimonium Lucas Brugensis adducit, de Maria ait : « Sive quæ intel- « lexit, sive quæ necdum intelligere potuit, omnia « suo pariter in corde quasi ruminanda et diligentius « scrutanda, recondebat. »

Additiones.

a. — *Et descendit cum eis et venit Nazareth; et erat subditus illis.* Mirabile prorsus obedientiæ exemplum, quam quidem principaliter hic parentibus terrenis exhibuisse Christus dicitur; sed primario Patri suo cœlesti exhibuit, ut utrobique ejus adimplens præceptum. « Tunc autem, » inquit D. Ambrosius, « cum iste Pater divinus non habuerit laborem nec « curam aliquam pœnalem circa illum, quid tibi « faciendum, fili christiane, Patri tuo cœlesti, a quo « non tantum habes naturam, sed qui etiam multas « curas et pœnas pro te passus est, amore eum « excessivo continuo stimulante, qui amor Redemp- « toris erga nos tantus fuit, ut quanto nos illum « indignius tractavimus, tanto ille erga nos magis « beneficus extiterit. » Quod utique per varios Christi Passionis eventus ostenditur; quæ proinde beneficia a nobis omnem amorem nostrum efflagitant.

b. — Christus Dominus, non uno alterove anno, sed per longum tempus, ad annum usque trigesimum, parentibus suis subditus fuit, ad hoc ut relinqueret nobis exemplum obediendi parentibus nostris. Cujus obedieniiæ magna utique est obligatio.

Major equidem, in præcipienda filiis erga parentes obedientia et reverentia, non poterat cura et sollicitudo vigere Dei nostri, siquidem Moysi duas consignans tabulas lapideas, Decalogum continentes; in secunda, postquam in prima leges insinuasset cultus divini, digito proprio, tanquam præceptum, primum, inscribere, atque insculpere non dubitavit decretum honoris et subjectionis debitæ parentibus. De eodem loquens præcepto B. Paulus, ad *Ephes.*, VI, 3, dicit : *Honora patrem tuum et matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione*; id est, cui additur mercedis promissio : *Ut bene sit tibi, et sis longævus super terram.*

Efficax equidem parentes honorandi et amandi motivum in medium adducit S. Bernardinus Senensis dum dicit in quodam sermone : « Prima obli-« gatio, quod filii parentes tenentur diligere exem-« plo Christi, qui de se ait : *Ut cognoscat mundus,* « *quia diligo patrem.* » S. Ambrosius illa interpretans Evangelii verba : *Honora patrem tuum et matrem tuam,* hoc efficax subinfert argumentum. « Honora « quia suos Dei Filius honoravit. Legisti enim : *Et* « *erat subditus illis.* Si Deus servulis, quemadmodum « tu parentibus! » *Erat subditus illis.* « Quibus *illis?* » interrogat S. Antoninus de Pad. : Fabro et pauperculæ virgini. Cœli Creator subditur fabro ; Deus æternæ gloriæ subditur virgini pauperculæ. Maximum equidem mysterium continet Evangelistarum de Christo silentium dum per octodecim annos nihil de eo commemorant præterquam solus Lucas prædicta verba : *Et erat subditus illis;* quasi inferre voluisset, quemadmodum immediate subjungit in hæc verba : *Et Jesus proficiebat sapientia et ætate et gratia apud Deum et homines,* quod solida, veraque virtus, sapientia et sanctitas, in reverenti et subjecta, nec non in recta erga genitores vita, atque educatione consistat.

Observandum est quod Pater æternus, Christum pro Filio suo dilecto ante non manifestavit, nisi post præstitam triginta annis, S. Josepho patri, et Virgini matri subjectionem et obedientiam : *Et ecce vox de cœlo dicens : Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Matth.,* III, 17. Omnibus in operationibus solus se Patris gloriam spectare protestatus est Salvator, et quæ Patri placita erant semper faciebat.

c. — *Et Mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo.* Non enim ut puero, neque ut viro sed ut Deo vacabat, et illius voces divinas et opera reputabat ; idcirco nil ex dictis aut actis ab eo incassum cadebat, « sed sicut ipsum verbum prius in visce-« ribus, ita nunc ejusdem sermones, ac mores, « omnesque institutiones concipiebat, et in corde « suo, quodam modo fovebat, » ait Geometra, in Catena Græca. Beata Deipara verbum divinum suis visceribus concepit et utero et gremio fovit : sic quodammodo ejusdem corporati Verbi sermones, doctrinam, actiones et mores animo concipiebat, actione sua fovebat, et egregia operatrix, auditu et visu in corde suo concipiebat, atque opere ipso feliciter parturiebat ; et inde sibi totique mundo omne bonum invenit. Verbum enim Dei, non solum in corde custodiendum, sed et executioni mandandum est, si inde aliquam utilitatem haurire volumus. Desideras esse spiritualis mater Christi, et Christum exemplo Virginis concipere ? In silentio te conserva, et linguam tuam refrena.

d. — Maria *conservabat omnia verba hæc in corde suo,* nimirum ut successu temporis, per omnia quæ docturus et acturus erat Christus, plenius ea intelligeret ; simul ut ea deinde S. Lucæ et aliis Apostolis scribenda, vel posteris tradenda revelaret. Unde Apostolorum Magister communiter indigitatur. Imo Beda existimat, quod Beatissima Virgo ita in mente conservabat omnia hæc, quæ fiebant, ut cum illis, quæ per Prophetas scripta erant ea conferret : nec sine ingenti fructu, ut advertit Carthusianus dicens : « Verba et facta Filii sui in corde tanquam optima « et docillima sapientiæ æternæ discipula, saporis « capacissima, et avidissima, quidquid Filius ejus « de cætero fecit aut dixit, cum summa veneratione « pensavit, ac inde eminenter profecit, » vivum se præbens exemplum eorum auditorum, qui si volunt, ut verbum Dei in ipsis fructificet, necessum est ut illud in corde suo cum Maria ruminent.

Versus 52.

Et Jesus proficiebat sapientia, et ætate, et gratia apud Deum et homines.

Et Jesus proficiebat sapientia.

1. — S. Bernardus dubium quoddam, quod circa hæc verba moveri poterat, hisce verbis, *Hom. super missus est,* resolvit : « A principio perfectus, a prin-« cipio plenus fuit spiritu sapientiæ et intellectus, « spiritu consilii et fortitudinis, spiritu scientiæ et « pietatis : nec te moveat, quod de illo legis in alio « loco : *Jesus autem proficiebat, etc.,* nam quod « de sapientia et gratia hic dictum est, non secun-« dum quod erat, sed secundum quod apparebat « intelligendum est. » Hugo Cardinalis ex doctrina S. Gregorii eamdem distinctionem advertit, dicens : « Non per accessum temporis, quod non habe-« bat accipiendo, sed dona gratiæ, quæ habebat, « cæteris pandendo, ad Dei laudem et hominum uti-« litatem, et ideo proficiebat apud Deum et homi-« nes : Deo ad honorem Dei, hominibus ad utilita-« tem illorum. »

2. — Lyranus Christum hanc sapientiam secundum congruentiam et opportunitatem demonstrasse observat dum ait : « Hanc perfectionem non ostendebat, « nisi prout convenientia temporis exigebat, secun « dum illud Ecclesiastes, VIII : *Tempus et responsio-« nem cor sapientis intelligit, omni negotio tempus est « et opportunitas.* Et in hoc litteratis et sapientibus « dedit exemplum, ut non ostendant sapientiam « suam, nisi secundum loci et temporis opportuni-« tatem. »

Ætate, et gratia apud Deum et homines.

3. — Lucas Brugensis ait : « Pro ætate alii ver-« tunt statura ; ætas corporis est, sapientia et gratia « sunt animi, cujus sapientia quidem intellectum, « gratia autem affectum perficit, non per incrementa « ætatis evasit aut sanctior aut melior, sed perfec-« tioribus gratiæ sanctitatisque operibus incubuit. »

4. — Nascitur hoc loco dubium, quomodo S. Lucas vere asserere potuerit, Christum ab hominibus amatum fuisse, cum a Judaismo atrociter et incessanter persecutionibus impetitus fuerit? Respondetur igitur : Evangelistam de annis præcedentibus ad trigesimum usque intelligendum esse, priusquam scilicet prædicationi insisteret, et miracula patrasset. Ex quo autem vitia reprehendere, aliorumque passiones inordinatas et scandala manifestare cœpit, perversorum erga seipsum odio concitavit, sicut et miracula et comitatus discipulorum magnam ipsi conciliavit invidiam. Cæterum quamdiu privatam vitam egit, teste Gersone, fama illa per Nazareth, et totam Judæam universim divulgabatur, quod qui consolationis indigus esset, ad Josephi et Mariæ Filium sese reciperet : « Eamus ad Filium Joseph et Mariæ, et « consolabitur nos. » Idem quoque Lucas Brugensis respondet, dum ait : « Loquitur de privata Jesu « vita, in domo parentum. » Etenim hæc vita quieta est et contemplationi aptissima et saluti obtinendæ facilis et commoda. Unde S. Arsenius de modo, quo se de animæ salute assecurare posset, deliberans, hanc vocem audivit : *Fuge, late, tace.*

5. — Theophylactus observat quod Evangelista prius dicat *apud Deum,* et postea subjungat de hominibus mentionem : « Primo apud Deum, et « postea apud homines, quia prius debet placere « Deo, et postea hominibus. » Jansenius ait : « Simile scribitur, I *Reg.*, II, 26, de Samuele : *Puer « autem Samuel proficiebat atque crescebat, et place- « bat tam Deo quam hominibus.* » De Moyse quoque *Eccli.*, XLV, 1, dicit : *Dilectus Deo et hominibus Moyses, cujus memoria in benedictione est.* Guerricus Abbas hanc prærogativam in hac vita scilicet præsenti, placendi simul Deo et hominibus optime his verbis ponderat : « Paucis expressit Scriptura « bonum ac beatum virum, paucis comprehendit « summam perfectionis plenitudinem, gratiæ et « virtutis, quid enim deesse potest ad æternam « felicitatem illi, qui a Deo diligitur? ad præsen- « tem consolationem illi qui ab hominibus postea « amatur? »

Additio.

a. — *Et Jesus proficiebat sapientia, et ætate apud Deum et apud homines.* Valde sudat SS. PP. ac interpretum solers industria, ut exponat, quo pacto Christus Deus, etsi proficere potuerit tunc statura, proceritate atque ætate, quin et sapientia et gratia apud homines, in dies, majora sapientiæ et gratiæ documenta exhibens; proficere tamen potuerit apud Deum, cum nullum sapientiæ et gratiæ auctarium acceperit; in ipso siquidem Incarnationis exordio Deus erat, et omnigena sapientia et gratia, quam Deum hominem decebat, instructus fuit. Num per ætatis gradus, proficiebat Christus in divinitate? An gratia et sapientia increata, an creata? Minime quidem; nam summa augmenta non capiunt, seu profectum. Quis est igitur, arcanus iste apud Deum et homines profectum, quem sic Evangelista magnifice deprædicat? Sapienter inibi Beda dicit : « Et bene, cum dictum esset, quia « Jesus proficiebat sapientia, ætate et gratia, *ad- « junctum est, apud Deum et homines.* Quia quantum « proficiente ætate, hominibus, et sapientiæ et « gratiæ quæ sibi inerat, dona patefiebat, tantum « eos ad laudem Dei Patris semper excitare para- « bat, peragens ipse, quod cæteris peragendum « præcepit : *Luceat lux vestra coram hominibus, ut « videant opera vestra bona, et glorificent Patrem « vestrum qui in cœlis est.* » Attentius excipe, quæ subdit verba : « Atque adeo, non solum apud homi- « nes, gratia et sapientia proficere dicitur, in quan- « tum ipsi ejus sapientiam, gratiamque potuere « cognoscere; sed etiam *apud Deum,* in quantum « ad ejus laudem gloriamque, sapientiam ac gra- « tiam quam in eo cognoverunt, retulerunt. » Vide arcanam vim sapientiæ et gratiæ, pueri etiam Jesu, qui gratia apud Deum proficere dicitur, cum per eum homines ad Dei gloriam proficiunt. Ut igitur amplius proficiat Jesus, Christianus semper in virtutibus progredi semper et proficere, nequaquam vero in eo virtutum statu, in quo nunc est, contentus vivere debet.

S. Augustinus, super *Psalm.* LXIX, ita scribit : « Quantumcumque hic vixerimus, quantumcumque « hic profecerimus, nemo dicat : sufficit mihi, jus- « tus sum. Qui ita dixerit, remansit in via, non « novit pervenire. Ubi dixerit : sufficit ibi hæsit. « Attende Apostolum, cui non sufficit. Vide quo- « modo se vult adjuvari donec perveniat. *Fratres,* « inquit, *ego me non arbitror comprehendisse.* Quibus « rursum dicit : Qui se putat aliquid scire, necdum « scit quemadmodum oporteat eum scire. » Et paulo post scribit : « Ille currit, tu hæsisti? » S. Apostolus sæpius in cœlum fuerat raptus, *raptus in paradisum,* particeps factus fuerat arcanorum cœlestium *audivit arcana verba,* jam de seipso dixerat : *Cursum consummavi, fidem servavi; in reliquo reposita est mihi corona justitiæ.* Et tamen semper et quotidie in perfectione ulterius proficere satagebat, minime contentus sublimi illo loco, in quo, de facto constitutus erat. Unde ait, ad *Philip.*, III, 14 : *Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem, quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero, quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.* Unde S. Augustinus hunc in modum argumentatur : « Ille dicit nondum « se perfectum, et tu de perfectione gloriaris? »

Axioma est tritum, atque ab omnibus scholis spiritualibus receptum : « Nolle proficere, deficere « est. » Si quis in medio cursu sistere, eumdemque non cum cœpta in principio velocitate prosequi vellet, is utique *bravium nunquam acciperet.*

DOMINICA SECUNDA POST EPIPHANIAM

EVANGELIUM JOANNIS, II, 1

1. Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, et erat Mater Jesu ibi.
2. Vocatus est autem et Jesus, et discipuli ejus ad nuptias.
3. Et deficiente vino, dicit Mater Jesu ad eum : vinum non habent.
4. Et dicit ei Jesus : quid mihi et tibi est, mulier ? nondum venit hora mea.
5. Dicit Mater ejus ministris : Quodcumque dixerit vobis, facite.
6. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas binas, vel ternas ; dicit eis Jesus : Implete hydrias aqua.
7. Et impleverunt eas usque ad summum.
8. Dicit eis Jesus : haurite nunc et ferte architriclino, et tulerunt.
9. Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, et non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam, vocat sponsum architriclinus, et dicit ei :
10. Omnis homo primum bonum vinum ponit, et cum inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est : tu autem servasti bonum vinum usque adhuc ?
11. Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ, et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli ejus.

Versus 1.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galileæ, et erat Mater Jesu ibi.

Nuptiæ factæ sunt in Cana.

1. — « Nuptiæ tunc celebrantur, quando sponsus Ecclesiæ scilicet Episcopus consecratur, in « Cana Galileæ, » inquit Lyranus. « Cana zelus, « Galilæa transmigratio interpretatur : Per hoc « significatur, quod Episcopi consecratio fit propter zelum animarum, et propter transmigrationem ipsius ad culmen virtutum ; hæc enim duo « inseparabiliter concomitari debent episcopalem « statum. »

2. — S. Thomas dicit, *in Joann.* : « In zelo ergo « transmigrationis hæ nuptiæ celebrantur, ut denuntiet eos maxime Christi conjunctione dignos « existere, qui zelo piæ devotionis, frequenter « transmigrant de statu culpæ ad gratiam Ecclesiæ. »

Et erat Mater Jesu ibi.

3. — In admirationem prima facie jure merito rapit consideratio, quod B. Virgo sese ab hisce nuptiis non subduxerit ; hoc etenim Ruperto Abbati Tuitiensi, *lib.* II *in Joan.*, occasionem dedit exclamandi : « Magnum et cunctis sanctæ Ecclesiæ « spectandum ordinibus humilitatis exemplum, « verumtamen sacris virginibus non imitandum, « quod Mater Jesu virgineum Domini templum, « illibatum Sancti Spiritus sacrarium, non aspernata est carnalium interesse voluptati nuptiarum. » Toletus Evangelistam hujus mentionem fecisse scribit : « Tum ut præsentiam tantæ personæ non prætereat, tum quia in miraculo, quod « accidit, ipsa intervenit. » S. Thomas, *in Joann.*, in ea est opinione quod Christus propter sanctissimam Matrem ad hasce nuptias invitatus fuerit, putatque consequenter dicendum esse, quod quia Neosponsi Christum adeo solitario et abstracte vivere sciebant, ut nulli unquam convivio hactenus præsens fuisse sciretur, ideo merito dubitarint an invitatus ad nuptias, in iisdem compariturus fuisset, ideoque sanctissimam ejus Matrem prius invitarint, ut hac ratione utriusque præsentia facilius gaudere possent : « Puto quod primo consuluerunt « matrem, an Jesus esset vocandus, et ideo signanter dicit Evangelista, primo matrem adesse jam « in nuptiis, et Jesum postmodum fuisse vocatum. » Alii vero scribunt, usitatum fuisse olim timoratioris conscientiæ hominibus in similibus conviviorum nuptialium occasionibus, inter alios convivas, mulieres quoque invitare summa et rara honestate et modestia præditas, ut hæ per præsentiam suam et illis debitum reverentialem respectum et lætitiæ excessum in talibus conviviis fieri solitum temperarent.

4. — S. Thomas, *in Dom.*, ait : « Mystice autem « in nuptiis spiritualiter est Mater Jesu ; Virgo sicut beata, sicut nuptiarum conciliatrix, quia per « ejus intercessionem conjungitur anima Christo « per gratiam. »

5. — Hugo Cardinalis dicit : « Erat Mater Jesu

« ibi, id est, timor Dei, qui generat et nutrit « salutem. » Isaiæ, XXVI, 17, 18 : *A timore tuo con-* « *cepimus et peperimus spiritum salutis* ; vel Mater « Jesus est tenera et pura conscientia. »

Additiones.

a. — *Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, et erat Mater Jesu ibi.* Non vacat mysterio quod sacer Historicus tam accurate harum nuptiarum locum exprimat. Et ratio esse potest, quod Christus Dominus ad id quod intendit, aptum semper locum elegit; cum vero in his nuptiis, singularis quidam zelus transmutationis non credentium, in Christi fideles, futurus esset, hinc Canam quæ zelus, et Galilæam quæ transmutationem significat elegit, ut denunciet eos maxime Christi conjunctione dignos existere, qui zelo piæ devotionis ferventes, transmigrant de statu culpæ ad gratiam Ecclesiæ, et de morte ad vitam, ut dicitur supra, ex S. Thoma. Hæc autem fit transmigratio, confessione sacramentali. S. Laurentius, omnem eloquentiam, hujus sacramenti gloriis, atque encomiis depromendis, longe imparem statuit esse : « Nemo valet sacra- « menti hujus propalare præconia, et quantam « homini conferat, edicere gratiam. » Qui idem Sanctus, alio in loco ad particuliora descendens, sequentibus confessionem exornat titulis : « Delicti « confessio veniam impetrat, gratiam promeretur, « humilitatem nutrit, cœlum aperit, iram Dei « coercet, pacem reddit, et offensam majestatem « cito propitiat, dummodo debito modo fiat. »

S. Bernardinus Senensis largas pariter confessionis diffusus in laudes, duodecim ejusdem assignat fructus, inquiens : « *Primus* fructus est mentis « illuminatio ; *secundus,* misericordiæ impetratio; « *tertius,* a morte suscitatio; *quartus,* a diabolo « liberatio; *quintus,* animæ purgatio; *sextus,* cum « Deo animæ purificatio ; *septimus,* conscientiæ « alteratio; *octavus,* diaboli confusio; *nonus,* pecca- « torum remissio; *decimus,* pro peccatis satisfactio; « *undecimus,* gratiæ augmentatio; *duodecimus,* Dei « glorificatio. »

« Si fructum vitæ æternæ multiplicare vis semine « boni operis, oportet quod terra cordis aperiatur « in principio, vomere confessionis, » inquit S. Bonaventura, *Serm.* V *in Rogat.* Pro quo dogmate stabiliendo, testimonium adducit S. Augustini dicentis : « Initium operum bonorum est confessio « malorum operum. » *Charitas operit multitudinem peccatorum :* eadem est confessionis efficacia. Cujus ut asserti veritatem inspiciamus, Pharisæum, et Publicanum adeamus. Vitam degebat ille, a mundana vanitate alienam : *Non sum sicut cæteri hominum.* Cursus annorum ejus binis his polis innitebatur : *Declina a malo et fac bonum.* Nulla namque committebat latrocinia, nulla adulteria, excessum nullum; virtutum exercitiis vacabat, Ecclesiam frequentando, orando, jejunando, eleemosynas largiendo; nihilominus impœnitentem reprobavit Deus. Publicanus autem, peccatorum sordibus usque ad aures immersus, vix peracta sincera confessione, *descendit in domum suam, justificatus ab illo.* Nec immerito, quia teste S. Augustino, « enumera- « tioni meritorum præfertur confessio peccatorum. » Non modo autem confessio malas abolet operationes, sed et merita recuperat omnium præteritorum bonorum operum, peccato deperdita, eaque conservat. Unde S. Thomas de Villanova : « Sextus, » inquit, « fructus est conservatio meritorum, nam « dum homo est in peccato, bona opera ei nihil « conferunt ad gloriam, sed vitam cum operibus « perdit. Cum enim ipse sit abominabilis, ejus « opera Deo non placent; et quanta perditio hæc? « Si autem statim confiteatur, et exeat a peccato, « totum quod vivit lucratur, et Dei amicus effici- « tur. »

b. — Rupertus, *lib.* II *in Joan.*, ait : « Magnum « cunctis sanctæ Ecclesiæ spectandum ordinibus, « humilitatis exemplum, quod Mater Jesu, virgi- « neum Domini templum, illibatum Sancti Spiritus « sacrarium, non aspernata est carnalium interesse « celebritati nuptiarum. » Ex quo loco hæc deduci potest pulchra moralitas, quod quamvis Deipara Virgo maximis Spiritus Sancti donis esset conspicua, nihil tamen inde sibi sublime adscripsit, nec alios longe minora dona habentes contempsit. Proinde qui castitate ac continentia resplendet, non inde glorietur, nec aliis insultet. Est enim continentia speciale Dei donum, quod proinde non per industriam nostram acquiritur, sed a Deo liberaliter conceditur; et ideo propter illud alii eo carentes, non sunt contemnendi.

Continentia ingens Dei donum est, quod ab industria, et arbitrio nostro minime dependet; et ideo, pro hoc impetrando cœlesti munere, ardentibus precibus a nobis imploranda est Bonitas divina, illudque, de facto possidentes, solius Altissimi omnipotenti dexteræ attribuere debemus. Unde Sapiens de semetipso fatetur, *Sap.*, VIII, 19, dicens : *Puer eram ingeniosus, et sortitus sum animam bonam ; et cum essem cogitatione magis bonus, veni ad corpus coinquinatum ; et ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det ; et hoc ipsum erat sapientia, scire, cujus esset hoc donum ; adii Dominum, et deprecatus sum illum.*

S. Augustinus nobis salutare monitum suggerit, videlicet quod ex quo continentia et castitas specialissimum quoddam Dei donum est, cavendum nobis sit, ne in eo vane nobis complaceamus. « Quapropter, » inquit, « hæc prima sit induenda « humilitatis cogitatio, ne a se sibi putet esse Dei « Virgo, quod talis sit, ac non potius hoc donum « optimum desuper descendere a Patre luminum. » *De S. Virgin.*, cap. XLI. Paulo post, idipsum monet

dicens : « Sciens homo, gratia Dei se esse, quod « est, non incidat in alium superbiæ laqueum, ut « de ipsa Dei gratia se extollendo, spernat cæte- « ros. »

c. — Si hæc verba : *Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ,* nobis considerantibus, a sensu litterali ad mysticum transire placet, nuptias celebrat Deus, dum excessiva animarum nostrarum pulchritudo, ad sui sponsalitium, ipsum Deum rapit. Hæc autem venustas animæ a virtutibus et innocentia christiana dependet.

Origenes animam nostram, superhumana et divina pulchritudine qua Deus ad ejus sponsalitium concupiscendum raptus fuerit, dotatam esse probaturus, dicit : « Nisi esset aliquis decor in « anima, Propheta utique de ipsa non dixisset : *Et « concupiscet rex decorem tuum.* Quis ita habet pul- « chram animam? Quis tantum possidet decorem? « Qui ita est extraneus ab omni fœditate, ut possit « ei dici : *Concupivit rex decorem tuum.* » *Ps.* XLIV, 22. Hæc autem venustas et pulchritudo non in corpore, sed in tali anima, quæ pura, immaculata, munda existit. Hæc enim sola est quæ Sponsum cœlestem in sui amorem rapit.

Enimvero animæ qualitates S. Thomas de Villanova nobis coloribus adumbrat, dicens : « Est « anima rationalis natura quædam spiritualis, in- « corporea, incorruptibilis, immortalis, intellectua- « lis, libera, capax Dei, habens voluntatem et intel- « lectum sicut Angelus. »

Audite, quæso, quid de animæ speciositate, S. Bernardinus, in hæc fere verba scribit, *Serm.* V, *de anim. dignit.* : « Si formarentur tot Empyrei cœli, « quot sunt aquarum guttæ, quot sunt grana « arenæ maris, omnis pulchritudo eorum simul « sumpta, non posset æquari pulchritudinem unius « animæ... Illi infiniti cœli non possent intelligere « Deum, nec diligere, nec possidere quemadmo- « dum rationalis anima. » Quid igitur mirandum est, hanc adeo excessivam pulchritudinem animæ, ipsum quoque rapuisse ejus Creatorem, ut se illi per arctum sponsalitii vinculum copularet? Vultisne nonnihil intelligere quisnam aut qualis sit hujus unionis animæ cum Deo conceptus? S. Ambrosius ait : « Concipit et generat Dei Verbum : *Quicumque « fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse « meus frater, et soror, et mater est.* »

Suam anima pulchritudinem, non a semetipsa habet, sed illam a cœlesti Sponso suo participat, quia : *Omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est, descendens a Patre luminum.* Unde Villanova sua illa verba : « Decorem tuum, » ita glossat : « Id est, qui in te est, non qui a te est, « non enim concupiscit decorem, nisi quem ipse « præstat. »

d. — Cœlestis vero Sponsus tunc nuptias cum anima sponsa celebrat dum per communionem corporis et sanguinis sui, veluti spiritualem copulam init et unionem, eamque divinitatis suæ participem. Nec noverat, nec poterat amantissimus Salvator securiorem, certioremque adinvenire modum quo se totum nobis incorporaret, nostrumque faceret, quem inviscerari nobis, tanquam cibus et nutrimentum animæ. « Nos sibi non modo attra- « hit, » inquit Albertus Magnus, « sed intrahit, et « ipse in nos penetrat usque ad medullas. » Panis ille cœlestis, ita se, digne eum accipientibus, unit et incorporat, ut merito unicuique eorum dici possit : « Vos estis corpus Christi et membra de « membro. Membra estis de corpore ejus, de carne « ejus et de ossibus ejus; ut non tantum per cha- « ritatem hoc fiamus, verum et ipsa re in illam « misceamur carnem, » subnectit S. Chrysostomus, *Hom.* LXI *ad Pop.* Cui et S. Hilarius, *de Trinit.*, lib. VIII, suffragatur, qui postquam corporis et sanguinis Christi in Eucharistia veritatem fusius probasset, ita tandem concludit : « Hæc accepta « atque hausta id efficiunt ut et nos in Christo, et « Christus in nobis sit. Est ergo in nobis ipse per « carnem, et sumus in eo, dum secundum hoc « quod nos sumus, in Deo est. Quod autem in eo, « per sacramentum communicatæ carnis et san- « guinis simus, ipse testatus est dicens : *Quoniam « ego in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis.* »

VERSUS 2.

Vocatus est autem Jesus, et discipuli ejus, ad nuptias.

1. — Toletus Christum invitantibus ad nuptias acquievisse credit, ne honestam illam et civilem conversationem aspernari videretur, qui jam quoad externam vitam communem elegerit, et ut se tanto magis exhiberet benignum et amabilem. Lucas Brugensis Christum exemplo suo nos erudire voluisse dicit, ne parentes aut cognatos pauperes erubescamus aut agnoscere detrectemus. Idem quoque S. Cyrillum citat dicentem quod Christus ad nuptias concesserit, ut solemne illud patraret miraculum : « Miraculi potius quod acturus erat « quam conjugii gratia adfuit. »

2. — S. Augustinus, *tr.* VIII *in Joan.*, ait : « Quid autem mirum, si in illam domum ad « nuptias venit, qui in hunc mundum ad nuptias « venit? Verbum est sponsus, et sponsa caro hu- « mana, et utrumque unus Dei Filius et idem « Filius hominis. Ille uterus Virginis Mariæ tha- « lamus ejus est; unde processit tanquam sponsus « de thalamo suo. »

3. — Beda existimat Christum per hanc in nuptiis comparationem suam, Tatiani et Marcionis et aliorum hæresim condemnare voluisse, quos prævidebat maledicos futuros esse adversus nuptias, simulque statum hunc conjugalem sanctificare vo-

luisse ; siquidem ab utero virginali nasci, et ab Annæ viduæ lingua prophetica benedici voluit : « A nuptiarum celebratoribus jam juvenis invita- « tus, hos præsentia suæ virtutis honorat. »

4. — Ad nuptias quoque invitari voluit, tametsi alias in summa solitudine vivere consuevisset, ut hoc nobis exemplum post se relinqueret, quod nuptiæ, quæ vel maxime cœli favoribus prosperari merentur, sint illæ, in quibus sponsi eumdem sibi finem propositum habent, quem Tobias junior habuit, dum, VIII, 9, ait : *Et nunc, Domine, ut scis, quia non luxuriæ causa accipio conjugem; sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.* Hisce igitur nuptiis Christus, B. Virgo et discipuli adsunt, id est, ut S. Augustinus exponit, qui se ejus adduxerant sequelæ et disciplinæ.

5. — Porro primum suum miraculum in solemni quodam convivio patrare voluit, ibidem manifestandæ gloriæ suæ facere initium, non obstante, quod dissolutionem ut plurimum secum afferre soleant; ut ex hoc agnosceremus, dissolutiones istas et lascivias a nostra dumtaxat malitia derivari; siquidem Psalmista expresse etiam justos invitat, *Psal.* LXVII, 4, dicens : *Et justi epulentur et exultent;* quonam vero modo lætandum et epulandum sit, immediate post exponit, dum subdit : *In conspectu Dei et delectentur in lætitia, cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus.* Neque enim in ejusmodi conviviis, præsentia Dei excludenda est a mentibus nostris.

Additiones.

a. — *Vocatus est autem et Jesus, et discipuli ejus ad nuptias.* Miraris forte audiens Jesum venisse ad nuptias, sed eas acceptavit Dominus, non ad delicias, sed quantum conveniebat ad nostram doctrinam et utilitatem, docens nos quomodo etiam in nuptiis, ubi ordinarie ultra necessitatem cibi apponuntur, ad necessitatem tantum sumendi sunt. Gula enim disponit hominem ut facilius cedat tentationibus, quod sciens serpens astutus, ad prosternendum Adam et uxorem ejus inter omnia vitia gulam eligit.

Vult Deus ut cibus corpori necessarius, sobrius sit, non superfluus, necessitati serviens, non voluptati. Ideoque manducandum est, ut vivamus; non vivendum ut manducemus.

Vitium gulæ in pœnam sibi adsciscit infernum perpetuum, a Paradiso exilium et animæ perditionem.

Sentina est omnium vitiorum suosque sequaces in quævis præcipitia impellit.

Ebrii et gulosi in intellectu et mente sua excæcantur, fiuntque, per hoc vitium, bestiis similes.

Per gulam homo in multa mala prolabitur; hæc enim Judaismum Deo ingratum constituit; in vitiosam nos pertrahit lætitiam, secreta pandit, et linguam hominis ad multa peccata relaxat.

Excessus in cibo et potu est concupiscentiæ carnis incentivum; voluptates carnales per crapulam et ebrietatem instaurantur et foventur.

Vinum et cibus, maxime a contemplatione bonorum spiritualium et cœlestium divertunt intellectum.

Gula Dei et gratiarum ejus est inimica, spiritui opponitur, prosternit virtutes, Deique et alterius vitæ oblivionem inducit, religionis, fidei et cultus veri Dei contemptum causat.

Gulosus impœnitens, incorrigibilis et inemendabilis esse solet; morte improvisa ut plurimum tollitur, estque erga illum Deus frequenter implacabilis et inexorabilis.

Gula sæpe etiam viros timoratos et perfectos seduxit. Si quis præter Scripturam sacram, a Spiritu veritatis dictatam, asseruisset, Esau ab Isaaco, propter venationes carnium ferinarum, dilectum fuisse, difficilem dictis fidem adhibuissemus; sed mentiri nescit sacer Chronista, clare protestans, absque quocumque commentario aut Glossa : *Isaac amabat Esau, Genes.,* XXV, 28. Sane si aliud tanti affectus allegasset motivum, œconomiam, v. g. aut primogenituram, aut alias dotes naturales, mirum neutiquam fuisset. Sed dicit aperte Moyses : *Eo quod de venationibus illius vesceretur.* Nonne Isaac supernaturali pollebat spiritu prophetico? Nonne hunc filium suum a Deo reprobatum, Jacob vero e contra prædestinatum esse cognoverat? Quare itaque amare dicitur Esau, hominem incivilem, rudem, profanum, sacrilegum, Deo exosum, et non potius amore trahi Jacobi tantæ virtutis filii, ut totius populi Israelitici caput futurus esset? *Amabat eo quod de venationibus illius vesceretur.* Abulensis hunc Isaaci affectum beneficio ascribit, quod decrepitus, ex illo ferino capiebat cibo, utpote levioribus indigens cibis; nihilominus insinuat S. Cyrillus, Isaacum aliquatenus ex gulæ motu nunc impio filio indebitum dedisse affectum; ut hinc discamus, viros illos, quamvis pios, homines tamen fuisse. « Vicit « S. Noe, vel etiam Loth Abrahæ nepotem ebrietas, « quorum alter, cum jejunaret, diluvio superstes « fuit, alter incendio, » dicit S. Ambrosius, *lib. de Elia et jejun.,* v. S. Ephrem pariter ostensurus, quod gula perfectissimos etiam et timoratos viros seducat, idem Lothi exemplum, in medium adducens tandem concludit : « Si ergo justis ac sanctis viris vinum « non pepercit, te abjectum quanto magis supe- « rabit? »

b. — Dominus Jesus, ut quantis donis amici sui afficiendi essent, explicaret, ad has nuptias venit. Nam si in illis, quibus ut amicus adfuit, tot operatus est signa, quid in spiritualibus nuptiis fiet, in quibus ipse est sponsus, videlicet in venerabili Eucharistiæ Sacramento? Unde pulchre Petrus Damianus, lib. VII, *Ep.* XIX *ad Blanc.,* ait : « Illic Jesus « aquam convertit in vinum; hic idem Jesus, et « vinum seipsum fecit et cibum. »

E Paradiso terrestri, quatuor universam terram irrigaturi olim directi fuere fluvii; hoc autem copiosissimum, non aquarum, sed gratiarum, donorum, bonorum inestimabilium, non terrestris, sed cœlestis Paradisi flumen, sancta inquam Eucharistia innumeris nos replet, et irrigat cœlestium Charismatum torrentibus. Quem conceptum, his nobis verbis repræsentat S. Chrysostomus, *Hom.* XLV *in Joan.*, inquiens : « Ex Paradiso fons scaturiit, a quo sen- « sibiles fluvii emanarent; a mensa hac, prodiit fons, « qui spirituales diffundit fluvios. Juxta hunc fon- « tem non steriles germinant, sed arbores, cœlum « ipsum attingentes, quæ fructus solidos semper « producunt. Sacramenta reliqua, tanquam tubi et « canales, divinam ad nos transfundunt gratiam : « Eucharistia autem, ipsemet *fons est aquæ salien-* « *tis, in vitam æternam.* »

Albertus Magnus, *de Euchar., dist.* VI, *tr.* II, de hoc Sacramento ait : « Sacramentum sacramento- « rum est Eucharistia, omnis gratiæ contentiva, « communicatio omnis sanctitatis. » Et quidem hujus affluentiæ gratiarum, quæ ab Eucharistia in nos dimanant, sequentes assignat rationes; dicit enim : « In genere gratiæ est propter sex causas, « quarum *una* est, quia non est nisi a gratia, et « non nisi gratia esse potest. *Secunda,* quia non « datur nisi a gratissimo. *Tertia,* quia non nisi « gratissimis administratur. *Quarta,* quia gratiam « operatur. *Quinta,* quia est gratia super gratiam. « *Sexta,* quia omnis gratiæ est contentivum. » Alibi pariter in eodem libro ait : « Quidquid in cœlo fuit « gratiæ et gloriæ, totum nobis dedit. Unde hanc « magnificentiam canit Psalmista : *Omnia a te* « *expectant, ut des illis escam.* » Adde verba S. Augustini, *tr.* LXXXIV *in Joannem* : « Audeo dicere « quod Deus, cum sit omnipotens, plus dare non « potuit; cum sit sapientius, plus dare nescivit; « cum sit ditissimus, plus dare non potuit. »

c. — Toletus Christum invitantibus ad nuptias acquievisse credit, ne honestam illam et civilem conversationem aspernari videretur, qui jam quoad externam vitam elegerat communem, ut se tanto magis benignum exhiberet, et amabilem. Ratio hæc quidem optima est, sed hoc plus notandum est, quod primum suum miraculum in solemni quodam convivio patrare voluit, ibique manifestandæ gloriæ suæ facere initium, non obstante quod dissolutionem, ut plurimum secum afferre soleat; ut ex hoc agnosceremus, dissolutiones istas et lascivias, a nostra dumtaxat malitia derivari; siquidem Psalmista expresse etiam justos invitat, dicens : *Et justi epulentur et exultent;* sufficienter indicans, bona mundi hujus, nulli eisdem bene utenti nocere, quæcumque tandem illæ sint, siquidem omnia, inter quæ numerantur licitæ recreationes, ut sunt nuptiæ, a Deo aut creata, aut permissa sunt ad nostram utilitatem. Ex nostra vero malitia ea, quæ ex natura sua bona sunt, fiunt mala.

S. Hieronymus in *cap.* I *ad Galat.*, super illa verba : *Totus mundus in maligno positus est,* inquit : « Non quod mundus ipse sit malus, sed quod mala « in mundo fiant ab hominibus, *manducemus et* « *bibamus* dicentibus, *cras enim moriemur.* Infa- « mantur et saltus, cum latrociniis pleni sunt, non « quod terra peccet et sylvæ, sed quod infamiam « homicidii loca quoque traxerint. Detestamur et « gladium, quo humanus effusus est cruor, et cali- « cem, in quo venenum temperatum est; non gladii « calicisque peccato, sed quod odium mereantur « illi, qui his male usi sunt. Ita et sæculum non « per semetipsum aut bonum aut malum est, sed « per eos qui in illo sunt, aut bonum appellatur, « aut malum. »

d. — Miraris forte videns Jesum, Matrem et discipulos ejus in conviviis et nuptiis; sed intelligendum est convivia non semper esse mala; sicque acceptavit ea Dominus, non ad delicias suas, ut impius dicebat Jovinianus hæreticus, sed quando conveniebat ad nostram doctrinam, et utilitatem. Regius Psaltes, *Psal.* LXVII, dicit nomine Dei : *Et justi epulentur, et exultent in conspectu Dei.* Non sufficit ipsi quod illos epulari jubeat, *epulentur,* verum insuper præcipit ut gaudeant, *et exultent.* Et quidem ut justi intelligant, quod Deus gaudium et exultationem quamdam excessivam ab eis expectet, dicit ulterius : *Et delectentur in lætitia.* Neque illa verba de spirituali solum gaudio explicari debent, verum etiam de honesta lætitia et recreatione corporali, quæ communiter suum inter virtutes locum obtinet, et Eutrapeliæ nomine appellatur. Nam ut inquit Aristoteles : « Qui laborant, indigent relaxa- « tione. »

Verum quidem est, quod ut S. Thomas notat, ad hoc ut hæc remissio et recreatio virtuosa sit et honesta, multæ circumstantiæ intercedere debeant : « Tria tamen videntur esse cavenda. Primum et « principale, quod prædicta delectatio non quæ- « ratur in aliquibus operationibus, vel verbis tur- « pibus, etc. » Minutius Felix, in specie, de conviviis tractans, inquit : « Convivia non tantum pudica « colimus, sed et sobria. Nec enim indulgemus « epulis, aut convivium mero ducimus, sed gravi- « tate hilaritatem temperamus, casto sermone, cor- « pore castiore. »

Secunda a S. Thoma adducta Eutrapeliæ conditio est ista : « Attendendum, ne totaliter gravitas animæ « resolvatur. » Gaudia enim et recreationes cum moderatione admitti debent; ac proinde S. Gregorius Nazianzenus ait : « Non interdictam volo animi « relaxationem, sed immoderationem coerceo. »

« Tertio attendendum est, » inquit Angelicus « Doctor, sicut et in omnibus humanis actibus, ut « congruat personæ, tempori et loco, et secundum

« alias circumstantias, debite ordinetur, ut scilicet « sit jocus tempore, et homine dignus. »

e. — Licebit hic sequi piam Petri Damiani doctrinam, qui lib. VII, *Epis.* XIX *ad Blancam,* sic scribit : « Hæc autem omnia spiritualibus conferenda sunt « nuptiis, et novæ sponsæ diligenter aptanda. Et sicut Evangelista testatur : *Vocatus est Jesus ad « nuptias, cum discipulis suis,* sed tanquam pro- « nubus, non ut sponsus, quasi pransurus, non « nupturus : spirituales vero nuptiæ tanto has pri- « vilegio superant, ut hic Jesus jure credatur non « amicus esse, sed sponsus; » et talis quidem Sponsus qui cor nostrum totum habere desiderat.

f. — Dominus Salvator noster, licet valde a conviviis, et comessationibus esset alienus, venire non renuit, ut quia per terrenæ conversationis illecebras discipuli facile perverti potuissent, ipse per præsentiam suam, omne perversionis tolleret periculum. Citra enim miraculum, et absque speciali Dei assistentia, boni constantes non perseverant inter perversos. S. Bernardus, *Serm.* XLVIII *in Cantic.,* innocentiam, inque bono perseverantiam inter malos, et impios, divinæ nuncupat opus potentiæ, dum ait : « Versari inter spinas, et minime lædi, « divinæ potentiæ est, non virtutis tuæ. »

Historiam Jobi Spiritus Sanctus his verbis inchoat : *Vir erat in terra Hus;* quæ S. Gregorius interpretans, ita discurrit : « Idcirco sanctus vir « ubi habitaverit, dicitur, ut ejus meritum virtutis « exprimatur, et hoc ejus laudibus proficiat, quod « bonus inter malos fuit. » Tanta erat sociorum ejus perversitas ut dicere non dubitaverit : *Frater fui draconum, et socius sthurtionum.* Quapropter et Origenes hanc Jobo attribuit laudem : « Inter pro- « fanos sanctus, inter obcœnos mundus, pius inter « impios, bonus inter malos, tanquam smaragdus « in luto, tanquam margarita in arena. »

S. Chrysostomus Abraham, Loth et Moysen, eo quod perversos inter, sanctam semper illibatam conservarit innocentiam, summopere obstupescit, inquiens, in Psalmum XI : « Propterea admiramur « Abraham, propterea Loth, propterea Moysen, « quod veluti in profunda nocte stellæ apparebant, « et tanquam oves inter lupos. » Tales utique, inquit Sanctus, qui inter malos, bonitatis semitæ jugiter insistunt, iis merito assimilarim, qui contra torrentem aquarum, et contra venti navigant impetum.

g. — Omnibus occasionibus sese immiscet dæmon, præsertim conviviis. Unde vocandus est etiam Jesus, et contra dæmonem divinum implorandum est auxilium, solique Deo fidendum. Dum autem vires nostras contra ipsum exerimus, nos in præsentia et conspectu Dei dimicare debemus. S. Thomas de Villanova, *Serm. de* SS. *Cosma et Dam.,* ait : « Nostra est culpa, fratres, si perimus; quia defenso- « rem nostrum invocare negligimus, sicut cuidam « apud Prophetam merito exprobratur : *Ecce homo « qui non posuit Deum adjutorem suum.* » Hanc quoque in Deum fiduciam B. Laurent. Justinianus nobis his verbis commendat : « In omnibus insultibus spiri- « tum immundorum, in cunctis tentationibus, qui- « bus servi Christi impugnantur, abjicere conentur « propriam confidentiam; et divinum non cessent « efflagitare auxilium. » David cum gigante prælia turus, aureis Saulis armis vestiri noluit quia confidebat in Deum : *Ego venio ad te in nomine Domini.* In bello quidem corporali, sine armis ad prælian dum abire temeritas est maxima; in hoc dæmonis bello, temeritas est armis sese accingere, ut viribus suis confidere sibi quis queat; sed post omnes nostros possibiles conatus adhibitos, in solo Deo sperare et confidere oportet : *Factus est spes mea, turris fortitudinis a facie inimici; nihil proficiat inimicus in nobis, et filius iniquitatis non apponat nocere nobis,* dicit Psalmista, *Ps.* LX, 14. Deus quoque ipsemet, in *Psal.* XC, 14, declarat se dicens : *Quoniam in me speravit liberabo eum, protegam eum quoniam cognovit nomen meum.*

VERSUS 3.

Et deficiente vino, dicit Mater Jesu ad eum : vinum non habent.

1. — Notat Lucas Brugensis, Evangelistam causam, cur vinum defecerit, minime exprimere; cumque defectum illum a convivarum intemperantia minime processisse certum sit, siquidem « ibi « Jesus aderat, temperantiæ exemplar et magister, » ideo verisimile esse existimat, quod cum vinum non in abundantia, sed mensuratim pro numero convivantium præsentium allatum fuerit, ideo Christo et discipulis ejus supervenientibus minime suffecerit. Albertus Magnus, *in Joan.,* ex hoc vini defectu neosponsorum paupertatem conjectat, dum ait : « In terra ubertatis vini tempore suæ jucunditatis « vinum sufficienter habere non poterant; ex hoc « accipitur, qualiter Christus pauper, congregatio- « nem pauperum amabat, quorum nuptiis interesse « non dedignatus est. » Verumtamen idem Lucas Brugensis defectum hunc quemdam fuisse divinæ Providentiæ effectum existimat : « Divina Providen- « tia hanc vini inopiam, non ad inopiam, procura- « vit, sed ad copiam, ut glorificetur Filius Dei per « eam. » Cui consonat, quod Beda hisce verbis scribit : « Ut vino meliore per ipsum mirabili ordine « facto, manifestaretur gloria latentis in homine « Dei et credentium in eum fides aucta proficeret. »

2. — Cæsarius Arelatensis, *Hom.* VIII, ait : « Vi- « num deficiebat, quia vinea fructum negabat, de « qua dicitur Isaiæ, V : *Expectavi ut faceret uvas, fecit « autem spinas.* »

3. — Porro vinum est lætitiæ mundanæ symbolum : *Vinum lætificat cor hominis;* ac proinde in hoc

deficientis vini eventu, lætitiam ubi ad summum venit, deficere significatur, quia *deficiente vino vinum non habent,* quando convivium in meliori fervore consistebat, *Prov.*, XIV, 13 : *Risus dolore miscebitur et extrema gaudii luctus occupat.* Verum dicat aliquis forsitan, si hæ nuptiæ profanæ fuissent (quales ut plurimum omnes aliæ esse solent) vinum, id est, veram lætitiam in eo deficere mirandum non esset : at vero cum hæ nuptiæ Christi et sanctissimæ Matris ejus præsentia honoratæ fuerint, cur Christus defectum illum permittit? Albertus Magnus, per citatum ab ipso S. Hieronymi testimonium, conveniens fuisse dicit, quod in convivio, ad quod Filius Dei invitatus erat, vinum lætitiæ temporalis et terrenæ deficeret : « Hoc enim vino Sancti non « delectantur, quod inebriat ad Dei oblivionem et « incendit ad concupiscentiam. » *Ad Ephes.*, V, 18 : *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu Sancto.* S. Bernardus, *Serm.* V *sup. Salve reg.*, ad beatam Virginem Mariam conversus, ita eam alloquitur : « Vocem tuam audivimus, o Domina « rerum, ad Filium : *vinum non habent;* deficit « vinum in cadis nostris, vinum scilicet lætificans « cor hominis; vinum quærimus, quod germinat « virgines; calix in manu tua. » Non est periculum, quod vinum hoc in nuptiis Eucharisticis unquam sit defecturum, siquidem est *juge sacrificium.* « Deficiente vino spiritualis lætitiæ, » inquit Glossa Hugonis Cardinalis, siquidem Deus, ad probationem servorum suorum, iisdem consolationes spirituales internas sæpe deesse permittit, eosque per aridatem animæ, spiritusque desolationes affligit.

4. — Verum enim vero id, quod hac in re vel maxime considerabile est, Simon de Cassia, lib. V, 1, hisce verbis tetigit : « Vinum non habent nuptiæ « vel convivæ, quia non habent unde lætentur, vere « omnes in hac vita degentes non habent unde gaudeant. » Unde bene Sapiens, *Prov.*, XXIII, 31, 32, cavendum esse monet, ne per vini in vitro splendescentis speciem, aut exteriorem apparentiam, nos deludi et decipi patiamur : *Ne intuearis vinum, quando flavescit, cum splenduerit in vitro color ejus; ingreditur blande, sed in novissimo mordebit ut coluber.* Quisquis accurate considerat, qualem convivia, choreæ, carnales voluptates, cunctæque aliæ immoderatæ et excessivæ mundi lætitiæ et gaudia, finem et terminum habere soleant, illas potius spinas quam rosas esse fatebitur, quemadmodum Christus in parabola de seminatore clare attestatur. Regum sapientissimus Salomon summa in hac vita felicitate temporali usus, ipsemet, *Eccle.*, II, 1, dicit : *Vadam et affluam deliciis, et fruar bonis, et vidi, quod hoc quoque esset vanitas : risum reputavi errorem et gaudio dixi : quid frustra deciperis?*

Dicit Mater Jesu ad eum : Vinum non habent.

5. — Aliqui illam convivio minime accubuisse, sed eidem velut Neosponsorum familiarem et cognatam, convivio tantum superintendisse, Filioque vini diminutionem suggessisse, dicendo, ut S. Bonaventura observat, *vinum non habent,* non vero dicendo, *vinum non habemus;* unde ipsam mensæ non accubuisse colligi videtur; nihilominus Lucas Brugensis dicit : « Sed quid vetat dicere, non « sedisse longe a Filio, ita ut facile ex suo loco allo- « qui potuerit; dicit autem in aurem, ut nonnulli « arbitrantur, at non est necesse hoc, verisimilius « est, proxime assidentes audivisse. » Idem quoque observat, ipsam Filio suo vini defectum significasse, non quasi idipsum ignorasse existimarit, cum enim ipsum miraculum facere posse sciret, longe magis id illi manifestum esse intelligebat; « sed indicatio, « modesta petitio est : Adjutrix in opportunitati- « bus, » appellari jure potuit, utpote quæ pro vino instantiam facere non distulit, quando illud totaliter consumptum fuit, sed deficiente vino. Unde S. Thomas ait : Usque ad extremam necessitatem non distulit, *sed deficiente vino,* etc. Rupertus Abbas Tuitiensis, liber II, *in Joan.*, ait : « Optat B. Dei genitrix « convivantibus fieri janua cœlestis beneficii, ne « illorum devotio qui se invitaverant, fructu suo « careret, neve hilaritatem præsenti rei competen- « tem, importuna penuria contristaret. » Euthymius ait : « His qui vocaverant gratiam volens « rependere. » Dionysius Carthusianus sollicitudinem Virginis, quam exhibuit, dum non rogata sponsorum necessitatibus corporalibus prospicere voluit, considerans tale argumentum formavit : « Si illorum corporali inopiæ consulebat, et succur- « rebat etiam non rogata, quanto magis nostræ « spirituali indigentiæ compatietur, auxiliumque « præbebit, si fuerit fideliter invocata. »

6. — Toletus hoc convivis, in hac occasione a Maria præstitum subsidium perfectam et opportunam misericordiam et compassionem appellat : « Perfecta, « quia a nemine rogata, sed sponte ad succurren- « dum se exhibet efficacem; ea est enim perfecta « misericordia, quæ etiam petitiones et preces « prævenit; etenim tanto misericordia perfectior, « quanto liberalior, tanto autem liberalior est, « quanto minus rogari expectat, petitionis enim « expectatio apud homines, pretii quædam est « acceptatio. » Nusquam constat, beatam Virginem in illo triginta annorum spatio, quo cum Filio suo in summa paupertate vixit, ullum ab ipso miraculum poposcisse, neque ob proprium suum interesse et commodum sollicitam fuisse, utpote quæ adeo sobria et temperanter semper vixit; solum vero ob alienam verecundiam et confusionem reparandam aut præcavendam primum a Filio miraculum expetiit. Unde Lucas Brugensis optime ait : « Non am- « bitione aut vanæ gloriæ appetitu mota id petit, ut « ipsa una cum Filio ab hospitibus magni fiat et « extollatur (absit), sed sollicita pietate et miseri-

« cordi charitate erga pauperes cognatos ne pude-
« fierent. » S. Bernardus, in *Ser.* I, de hac Domi-
nica, dicit : « Compassa est eorum verecundiæ sicut
« misericors, sicut benignissima. Quid de fonte
« pietatis procederet, nisi pietas? quid inquam
« mirum, si pietatem exhibent viscera pietatis? »

7. — Observanda quoque est modestia, quacum vini provisionem a Filio poposcit, qua se Psalmistæ monito, *Ps.* XXXVI, 5, conformasse videtur, dicentis : *Revela Domino viam tuam et spera in eo et ipse faciet.* S. Bernardus, *Serm.* XLVI, *in Cant.*, ait : « Non
« precatur Dominum, non imperat Filio, defectum
« vini tantum nuntiasse contenta; cum beneficis et
« ad liberalitatem propensis ita est agendum, non
« enim gratia violenter exprimenda, sed propo-
« nenda occasio. » S. Bonaventura, *in Luc.*, ait :
« Supposuit sibi potestatem, largitatem, ad subve-
« niendum pietatem et ideo solum ait : *vinum non*
« *habent*; amanti enim qui est potens, et sciens, et
« volens subvenire, sufficit nuntiare. » Carthusianus per hoc exemplum modestiam nobis insinuat, quacum superioribus nostræ sunt necessitates aperiendæ, illorumque discretioni earum relinquenda est provisio. S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Ex reve-
« rentia, quam ad Deum habemus, sufficit nobis,
« ei tantum defectus noster exponere, secundum
« illud : *Domine ante te omne desiderium meum et*
« *gemitus meus a te non est absconditus*; qualiter
« autem nobis Deus subveniat, non est nostrum
« inquirere, quia sicut dicitur, *Rom.*, VIII, 26 : *Nam*
« *quid oremus, sicut oportet, nescimus*; et ideo Mater
« ejus defectum aliorum simpliciter exposuit,
« dicens : *vinum non habent.* »

Additiones.

a. — *Et deficiente vino dixit Mater Jesu ad eum : Vinum non habent.* Hunc defectum vini non convivantium intemperantia præstitit, nam ubi aderat Christus, totius moderationis norma, omnis immoderatio gulæ abierat. Gula enim Dei et gratiarum ejus est inimica, spiritui opponitur, prosternit virtutes, Deique et alterius vitæ oblivionem inducit.

S. Antoninus de gulæ vitio tractans ait : « Aufert
« Deum, » idque probat ex illo Jobi textu : *Non convenitur in terra suaviter viventium,* « id est, gulo-
« sorum, » ut exponit hic Sanctus. Postquam enim domus Jobi considerasset ruinam, quæ septem ejus oppressit filios et filias, septem Spiritus Sancti dona, quæ vitium hoc in anima nostra annihilat, significantes, ita discurrit : « Septem dona Spiritus Sancti
« ex gula ruunt, quod figuratum est in Job, I,
« quando septem filiis convivantibus in domo pri-
« mogeniti, domus percussa vento, ruens oppressit
« omnes. Figurant enim, secundum Gregorium,
« septem dona Spiritus Sancti, septem filii Job. »
S. Chrysologus de Christo famelico tractans ingeniosam quamdam instituit considerationem, dum ait : « Diabolus qui manducantem contempserat
« Christum, et bibentem velut hominem compu-
« tarat, ubi jejunantem vidit, suspicatur Deum. »
S. J. Chrysostomus, postquam gulam immani tempestati assimilasset, *Hom.* LVIII *in Matth.*, dicit : « Sic
« omnium pene bonorum ebrii jacturam patiuntur;
« modestiam enim, pudorem, prudentiam, patien-
« tiam, humilitatem; hæc omnia quasi naufragium
« passi, iniquitatis pelago submerserunt. »

Ex textu S. Lucæ, XVII, 26, manifeste colligitur quod homines et diluvii tempore, parum de Dei comminationibus diluvium illud universale intentantibus cogitarent, aut fide easdem apprehenderent; et in ultimo interituri mundi fine signa judicium præcedentia, nequidquam crediturі sint. Causam vero hujus incuriæ et negligentiæ textus evangelicus subindicat. Postquam enim hæc verba præmisisset : *Sicut factum est in diebus Noe, ita erit in diebus Filii hominis,* mox rationem subnectit; quia scilicet, *edebant et bibebant.... Similiter factum est in diebus Loth, edebant et bibebant.*

b. — « Maria, » inquit Euthymius, « deprecata est
« Filium pro deficientis vini miraculo, his qui voca-
« verant, gratiam volens rependere, » et gratitudinis exercere virtutem. Gratitudo enim omnino acceptabilis est apud Deum qui pro receptis bonis gratos nos exhibentes ipsum debitorem nostrum sese constituit.

S. Antoninus ut nos ad gratitudinem extimulet, his Ecclesiastici, I, 7, verbis : *Ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant,* utitur dicens : « Flumina, scilicet gratiarum, de mari omnia
« exeunt, scilicet divinæ largitatis, et si non rever-
« tantur ad ipsum mare unde exeunt, scilicet per
« beneficiorum recognitionem et gratiarum actio-
« nem, aqua gratiæ privantur, et si redeunt ad
« mare, id est, ad Deum, regratiando vel recogno-
« scendo ab ipso venire, ab eo recipiunt influxum
« aliarum gratiarum seu beneficiorum. »

S. Chrysostomus, *Hom.* X, *in Genes.*, sic loquitur : « Gratias Deo agamus, qui tanta apud nos
« beneficia collocavit. Neque enim grave aliquid et
« onerosum a nobis requirit, sed solum ut teste-
« mur, et fateamur beneficia sua, et pro his gratias
« referamus. Non quod ipse egeat, qui sufficientis-
« simus est, nullaque re indiget; sed ut nos disca-
« mus auctorem bonorum nobis conciliare; nam
« sic ipsum ad majorem nostri sollicitudinem pro-
« vocabimus. » Experientia sanctorum constat, in tentationibus, gratias Deo agere quasi de jam reportata victoria, optimam esse ad fugandum hostem rationem.

c. — Sollicita Mater Jesu ob vini defectum, Filio suo tantum dixit : *Vinum non habent.* Imo hoc ei, ut notat D. Bonaventura, tantum insinuavit, nescientibus aliis, quia eximia ejus charitas amicorum defectum occultare et non aperire desiderabat,

præ nimio famam aliorum lædendi horrore; quod vitium etiam piis et timoratis sæpe est familiare, utpote innatum nobis vitium, et universale, quod in ipsos etiam desævit sanctos. Tanta Salvatoris erat sanctitas, ut veraciter asseruerit : *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Et nihilominus Apostoli suum quodammodo objurgaturi Magistrum, in præsentem non erubuere prorumpere murmurationem : *Ut quid perditio hæc?* Magdalenæ factum et obsequium Christus infallibilis veritas laudabat, et Apostoli, Evangelio teste, indignabantur : *Indignati sunt dicentes.*

Propositionem audite veracissimam S. Chrysostomi : « Ad condemnandum cæteros omne vitæ « nostræ tempus absumimus; a quo vitio neque « sæculi hominem, neque monachum ullum facile « invenias liberum. » S. Thomas verba Sapientis : *Cum detractoribus ne commicearis,* ponderans, inquit : « Hoc specialiter vitio, periclitatur totum ge« nus humanum. » II, II, q. 73, art. 2.

Ipsa experientia magistra, vitium hoc nullo constringitur repagulo, libere vagatur loca per omnia, nullus ipsum erubescit, quia vel zeli, vel alieni exempli defenditur prætextu. Quibusdam canibus sic innatum est ut non pro feritate sed pro consuetudine latrent : idem dici potest de maxima murmuratorum parte; habitum induerunt detractionum, ita ut quodammodo abstinere nequeant, murmurantes quandoque, potius ex consuetudine, quam ex malitia.

d. — Vinum non habent nuptiæ vel convivæ, quia non habent, unde lætentur; vere enim nihil est in hac vita, unde merito perfecte gaudere possimus, sed potius unde mœstitia satiemur. Omnis enim mundi consolatio et lætitia est ficta, apparens, instabilis, mœrore perfusa et remorsu.

Istud a Tobia seniore, v, 12, datum Raphaeli Archangelo eum ad lætitiam animanti responsum, ad eos dirigendum crediderim, qui in effrenatis appetitibus suis aliquam se lætitiam et satisfactionem reperire posse autumunt, dum dicit : *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo et lumen cœli non video?* Satius etenim dixerit anima quæcumque peccatorum onere gravata : *Quale gaudium mihi erit, quæ in tenebris sedeo, et lumen cœli non video?* Qualiter namque is, qui in divina vivit inimicitia, qui cor suum sentit laniari puncturis, et mortalium culparum remorsibus, qui scit, in unico se pendulum filo, barathro imminere infernali, quomodo, inquam, talis unquam adduci poterit, ut vel mininum interiori lætitiæ, aut consolationi indulgeat locum? Non secundum exteriorem speciem et apparentiam lætitia dijudicanda est; sed in conscientiæ sinum oculos conjiciamus oportet, inquirentes utrum conscientia mortalium criminum appetituum inordinatorum et passionum puncturis vellicetur. Qua de re S. Chrysostomus, *Ep.* VII, *ad Olymp.*, dicit : « Non modo post perpetratum scelus, sed « etiam in ipso opere cruciatur; etiam ante suppli« cium improbitas in seipsam pœnam habet. »

e. — Vinum quod deficit est lætitiæ mundanæ symbolum : *Vinum lætificat cor hominis.* Ac proinde in hoc deficientis vini eventu, lætitiam ubi ad summum venit, deficere significatur; quia *deficiente vino, vinum non habent,* quando nempe convivium in meliori fervore consistebat. Sed hic mox verificatur quod *Prov.,* XIV, 13, inquit Ecclesiasticus : *Risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat;* siquidem nullus est in mundo bonum, quod non sit aliqua amaritudine respersum, sicut nec rosa, quæ suis non sit spinis circumdata. « Homo « nascitur ad laborem, » inquit S. Antoninus. « In « figuram hujus, dictum fuit Adæ in persona totius « generis humani : *Spinas et tribulos germinabit « tibi, Gen.,* III, scilicet terra, quantumcumque co« las. Sic quantumcumque quis quærat fructum « delectationis ex terra corporis sui diversis exer« citiis, tamen spinas diversarum contrarietatum « affligentium eum, vel tribulos dimorsionis cons« cientiæ patitur, ut non integre lætari possit, vel « non sequendo, ut libet vel timendo ne perdat. « Unde Boetius, *de Philosophica consolatione,* dixit « quod multis amaritudinibus felicitas hujus mundi « respersa est, nec est aliquis tam compositæ felici« tatis, qui non aliqua ex parte, cum sua fortuna « rixetur. Nam si habet aliquis divitias, aliquando « non habet filios; vel si habet filios malos, inde « cruciatur; si bonos, timet ne moriantur. Si habet « divitias et filios aliquando non habebit natales « nobiles; si nobilis sit, non habebit honores; si « honores, multas invidias et inimicitias patietur, « vel infirmitates graves incurret, et sic semper « habet in mundanis, cum gaudio mixtam, ali« quam anxietatem. »

Sapientissimus Rex Salomon, postquam in omnibus gaudiis et recreationibus suis expertus fuisset tristitiam, hanc apud se statuit conclusionem : *Risum reputavi errorem, et gaudio dixi : Quid frustra deciperis.*

Utique specialissima divinæ Providentiæ dispositio est, quod felicitatum et prosperitatum humanarum rosæ innumeris circumdatæ sint pungentibus spinis, nisi enim hoc esset, quanto magis mortales certatim approperarent ut illas decerperent? Unde S. Augustinus in sermone quodam ait : « Ecce tur« batur mundus, et amatur mundus; quid si tran« quillus esset? Formosus quomodo hæreres, qui sic « amplecteris fœdum? Flores ejus quomodo colli« geres, qui a spinis non revocas manus? » *Serm.* CCXLV, *de Temp. Pasc.*

f. — Hic forte dicat aliquis : Si hæ nuptiæ profanæ fuissent, quales, ut plurimum omnes aliæ esse solent, vinum, id est, veram lætitiam in eis deficere mirandum non esset : at vero cum hæ

nuptiæ Christi et sanctissimæ Matris ejus præsentia honoratæ fuerint, cur Christus defectum illum permittit ? Albertus Magnus, per citatum ab ipso S. Hieronymi testimonium convenjens fuisse dicit, quod in convivio, ad quod Filius Dei invitatus erat, vinum lætitiæ temporalis et terrenæ deficeret. « Hoc enim « vino, » inquit, « sancti non delectantur, quia « inebriat ad Dei oblivionem, et accendit ad concu- « piscentiam. » Hoc enim est vinum deliciarum mundanarum, quibus qui per affectum suum immersus est, ab omni cognitione Dei est alienus. S. J. Climacus ait : « Diligere commoda mundi, « affundit menti tenebras. Despicere autem illa, « illustrat mentem, paritque in omnibus cogni- « tionem. » Regius Psalmista modum docet quo a Deo illuminari valeamus. Dicit enim : « *Accedite ad « eum, et illuminamini.* Amor autem mundi a Deo « nos elongat quia amicitia hujus mundi, id est, in- « ordinata adhæsio delectabilibus hujus mundi, « inimica est Deo quia facit recedere ab ipso, » ut Lyranus ait. Angelicus Doctor declarat quinam illi fuerint qui oculos suos in Christum defixerunt eumque agnoscentes, debitum ei cultum exhibuerunt et obsequium : « Si enim aliqui eum cognoverunt, » inquit, « hoc fuit, non in quantum fuerunt in « mundo, sed in quantum fuerunt supra mundum, « et tales quibus dignus non erat mundus, quia « mundus eum non cognovit. Est quasi ratio quare « ab hominibus Deus non cognoscitur, et sic acci- « pitur mundus pro inordinato mundi amatore. » Omnes quotquot præter Apostolos magnum sibi lumen et notitiam veri Dei acquisiverunt, invenietis a mundo semper fuisse aversos.

g. — Punctum vel maxime præsenti super textu considerabile est illud quod Simon de Cassia, *lib.* V, *cap.* I, tetigit his verbis : « Vinum non habent nup- « tiæ vel convivæ, quia non habent unde lætentur : « vere omnes, in hac vita, non habent unde gau- « deant. » Unde bene sapiens cavendum esse monet, ne per vini in vitro splendescentis speciem, aut exteriorem apparentiam, nos deludi et decipi patiamur. *Ne intuearis vinum, quando flavescit, cum splenduerit in vitro color ejus. Ingredietur blande, sed in novissimo, mordebit ut coluber, Prov.*, XXIII, 31, 32. Quisquis enim accurate considerat qualem bona mundana, quæ per vinum hic tropologice significantur, finem et terminum habere soleant, eadem non vera, sed solum apparentia esse fatebitur. S. Paulus Apostolus, qui totum mundum circuivit, et percurrit, cui proinde sancta Mater Ecclesia, mundi hujus conversionem attribuit, hic, inquam, mundum nonnisi imaginem quamdam et figuram esse dicit; insinuare volens bona ejus, non subsistentia, sed solum apparentia esse. *Præterit*, inquit, *figura hujus mundi.* I *Cor.*, VII, 31. D. Chrysostomus in homelia XXXIX *ad populum*, cui titulus est, quod *præsentia quasi non sint oportet contemnere*, inquit : « Est figura tota vita præsens, et « fallacia, et a somnis nihil distat. Et propterea « beatus quoque Paulus dicebat scribens : *Præterit « figura hujus mundi*, ostendens quod humanorum « quodlibet in figura tantum est, et velut umbra, « et somnium præterlabitur, nihil habens verum, « nihil stabile. » Tertullianus, *de Corona milit.*, XIII, ait : « Omnia imaginaria in sæculo, et nihil veri, « quia *præterit figura hujus mundi.* »

h. — Toletus, hoc in hac occasione Canaitis convivis præstitum beneficium, seu subsidium, perfectam misericordiam et compassionem appellat : « Perfecta, quia a nemo rogata, sed sponte ad « succurrendum se exhibet efficacem. » Nusquam autem constat, beatam Virginem in illo triginta annorum spatio, quo cum Filio suo, in summa paupertate vixit, ullum ab ipso miraculum poposcisse, neque ob proprium suum interesse et commodum sollicitam fuisse, utpote quæ adeo sobrie et temperanter semper vixit : solum vero ob alienam verecundiam et confusionem reparandam, aut præcavendam, primum a Filio miraculum expetiit. O charitatem! quæ misericordiæ radix est, a qua compassio erga miserabiles derivatur.

S. Joannes Apostolus, divini amoris secretarius, intelligere se non posse fatetur, qua ratione fieri possit, ut cor alicujus charitate incalescat, et tamen misericordiam et erga egenos beneficentiam non exerceat : *Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* I *Joan.*, III, 17. Salvator noster, per parabola Samaritani illius, qui erga miserum illum, qui ab Jerosolymis in Jericho descendens, incidit in latrones, maximam exhibuit misericordiam, nobis insinuat, quod veræ charitatis specimen sit operum misericordiæ exercitium.

S. Bernardus in sermone quodam de misericordiæ perfectione, hanc misericordiæ laudem attribuit : « Alienas miserias facit suas, et pro viribus « auxilium præstat, et si juvandi facultas deest, « compassio non deerit. » S. Augustinus pro illis, qui licet optimæ sint voluntatis, ad opera misericordiæ exercenda, ad ea tamen reipsa præstanda pecunias non habent, opportune in hæc verba pronunciat : « Eleemosyna cordis multo major quam « eleemosyna corporis. Charitatis eleemosyna sine « terrena substantia sufficit tibi. » S. Bernardus, *de Passione Dom.*, 32, ita scribit : « Numquid hi re- « probi erunt qui Christo in operibus misericordiæ « ministrare non possunt? Absit; non enim impo- « tentes, sed nolentes condemnabuntur. Nam vis- « cera, id est, compassionem suam, non claudit a « proximo indigentiam patiente, qui si posset, « vellet subvenire; sufficit Domino cor intuenti. »

i. — Pulchram hic et nobis scitu utilem doctrinam insinuat Divus Bernardus, *Serm.* XLVI *in Cant.*

« Non precatur, » inquit, « Deipara Dominum; « non imperat Filio, defectum vini tantum nun- « tiasse contenta. Cum beneficis et ad liberalitatem « propensis, ita est agendum; non enim gratia « violenter exprimenda, sed proponenda occasio. » Quod idem quoque insinuat Seraphicus Doctor, his verbis in Lucam scribens : « Supposuit Filii potes- « tatem, largitatem, ad subveniendum pietatem, « et ideo solum ait : *Vinum non habent.* Amanti « enim qui est potens, et sciens, et volens subve- « nire, sufficit nuntiare. » Quod optime respicit facultatem et velocitatem, qua a Deo in oratione exaudimur.

Quis non miretur quod Propheta Regius, cui notissimum erat, quam difficulter ad magnos principes detur aditus, per modum imperativum disponat, imo præcipiat ut oratio coram illo solio admittatur, coram quo adorant dominationes, tremunt potestates? *Intret,* inquit, *Psal.* LXXXVII, 3, *in conspectu tuo oratio mea.* Non quærit, ut per alium gratiose introducatur, sed vult, ut ipsamet confidenter et audacter fores aperiat. Unde S. Augustinus ait : « Magna est virtus orationis, quæ quasi « persona quædam ad Deum intret, et ibi manda- « tum peragit. » S. Chrysostomus, in *Ps.* CXLV, ait : « In orandis hominibus, et sumptu opus est, et ser- « vili adulatione, multoque et molesto ambitu non « enim solum recta ipsos dominos adire licet et « appellare de munere; sed frequenter necessum « ministros, dispensatores, curatores eorum, pecu- « niis, et verbis, et omni denique pactu demulcere, « quo vel ita tandem postulata accipias. Nihil istius- « modi in orando Deo : Non ibi opus est interpre- « tibus, neque tam ab intercessoribus, quam nostris « ipsorum precibus pro impetrandis muneribus « exoratur. »

Quod si mihi dixeritis, Angelos, in curia cœlesti, esse veluti Magistros Cameræ, qui nos et orationes nostras coram Deo introducant; ac proinde in Apocalypsi, VIII, 4, dici : *Ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum, de manu Angeli;* per aptam quamdam cunctisque notam similitudinem tibi respondebo. Dum Legatus aliquis Regis, ad tractandum cum Monarcha quadam ardua negotia, cum sumptuoso comitatu procedit, multi Principes et personæ illustres, ad majus legationis decus, et honorificentiam, ipsum comitantur, et longo ordine præcedunt, intimi quoque aulæ Regis Proceres illum introducunt; et tamen, tam hi quam illi qui illum associarunt, extra regium penetrale remanent, ipseque solus cum solo Monarcho negotia tractat. Eodem quoque modo, dicere possumus, quod Angeli ad majorem orationis honorem, et ad ostendendam dignitatis ipsius excellentiam, ipsam quidem associant usque ad cœlum, imo usque ad ultimum throni Altissimi gradum; ulterius vero ingerere se non audent, sed reverenter ibidem alas suas submittunt. At vero oratio per seipsam ad divinam Majestatem liberum habet aditum... Imovero Deus ipsemet ad cordium nostrorum fores pulsat, nosque ad postulandas ab ipso gratias invitat, *Apoc.,* III, 20, dicens : *Ecce ego sto ad ostium et pulso; si quis audierit vocem meam et aperuerit mihi januam, intrabo apud illum.* Et apud S. Matth., VII, 6 : *Petite et dabitur vobis, quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis.*

j. — Quibus affectibus, et qua methodo defectui vini Maria remedium impetravit? Non multa locuta est, sed simpliciter fatur : *Vinum non habent,* quasi idem esset misericordi Deo miseriam detegere, ac flammanti igni præparatum pabulum apponere. Audi S. Bernardum, *de gradibus humilitatis* exponentem : « *Vinum,* » inquit, « *non habent.* Quam « breviter quam reverenter suggessit, unde pie fuit « sollicita, et ut discas in hujusmodi magis pie « gemere, quam petere præsumptuose. Pietatis « æstum, pudoris umbra conceptum, precis fiducia « verecunde suppressit. » Exemplum tibi factum, quem te in necessitatibus gerere debeas. Suscipe igitur in Deipara petendi methodum; disce modestiam in fide. Non tumultuatur, non nimis anxie sollicitat et importune rogat. Nimirum enim et immodice anxiam sollicitudinem, quæ velut continuis æstibus hominem exagitat, condemnat et aspernatur Christus Deus. Illam autem diligentiam et laborem, qui conformis est uniuscujusque statui requirit.

Versus 4.

Et dicit ei Jesus : quid mihi et tibi est, mulier? nondum venit hora mea.

1. — Hæc responsio prima facie, tantisper aspera videtur, maxime cum S. Bonaventura notat, adeo se erga sanctissimam Matrem suam obsequiosum semper exhibuerit : *Et erat subditus illis;* nihilominus omne dubium facile evanescet, si varias sacrorum expositorum interpretationes rite consideraverimus. Cajetanus ait : « Non sunt verba « objurgantis, seu arguentis, aut repellentis Ma- « trem, sed instruentis, quod neutrius intererat pro « tunc. » Jansenius ita exponit, ut sensus sit : « Quid mea et tua interest, quod non habent « vinum? » Hugo Cardinalis sensum horum verborum esse dicit : « Cognitio hujus defectus non per- « tinet ad me, vel ad te, sed ad illos, quorum sunt « nuptiæ. » Quam sententiam Cajetanus ex illo confirmat, quod protinus post accidit, quia Architriclinus mox ad sponsum recurrit.

2. — Præterea etiam advertendum est, quod S. Bonaventura notat, scilicet Christum ostendere voluisse, quod non affectet miraculum ad Matris instantiam facere, absque eo quod hoc ab illis expeteretur, qui eo indigebant : « Ut non essent sus- « pecta miracula; ab his enim qui indigebant,

« rogari oportuerat et quando tales rogant, insus-
« picabile est miraculum et pura laus. » Beatissima Virgo, ut S. Thomas scribit, ante tempus miraculum expetit, ac proinde se ad illud patrandum, nonnihil invitum ostendit, ipsa namque supplicaverat priusquam vinum totaliter defecisset : « Deficiente vino,
« noluit facere miraculum, priusquam sciretur
« defectus, quia ex hoc fuisset minus notum et
« minus credibile. »

3. — S. Bernardus, *Serm. cit.*, ait : « Manifeste
« jam video, quod non velut indignatus, aut con-
« fundere volens Virginis Matris teneram verecun-
« diam, dixerit : *Quid mihi et tibi?* sed propter nos,
« ut conversos ad Dominum, jam non sollicitet
« carnalium cura parentum. » Porro David olim futurum Messiam ad instar Melchisedechi futurum esse prædixerat, qui ab omni consanguinitate et parentela alienus erat, ac proinde in omnibus honoribus se a cognato sanguine alienum esse sollicite semper ostendit et præcipue in hac occasione, in qua per viam miraculorum, gloriam, id est, Divinitatem suam manifestaturus erat. Unde videri noluit, ac si ad Matris instantiam moveretur ad facienda prodigia. Qua in re similiter nos instruere voluit, quod in Dei donis ac gratiis communicandis a nobis nunquam consectandus sit sanguinis impulsus, sed in ea solum respiciendum sit servitium divinum. Beda vero et S. Augustinus a Glossa citatus, cum hoc loquendi modo innuere voluisse dicunt, se donum et operationem miraculorum non ab ipsa, Matre scilicet sua, sed ab æterno Patre suo accepisse. Unde Toletus ait : « Id est, opus quod petis, non ex
« humano pendet obsequio, non jure filiationis
« humanæ, nec amicitiæ aut consanguinitatis ullius
« exhibendum est ratione, sed ex divina pendet
« voluntate. » Rupertus Abbas Tuitiensis Christum in hac responsione respectum et reverentiam erga sanctissimam Matrem nihil penitus diminuisse, his verbis ponderat : « Quia profecto nulla est exho-
« noratio Patris, vel Matris, dum eis non quælibet
« causa, sed solius præfertur honor vel opus Dei. »

4. — S. Maximus, *Hom.* II, *in Epiph.*, postulationem hanc, temporalem fuisse considerans scribit : « Idcirco ut reor, quia de defectu carnalis poculi ei
« suggerebat, qui venerat totius orbis gentibus
« novum æternæ salutis poculum propinare ; nam
« quod petebat Maria, erat gratiæ temporalis ;
« quod Christus parabat, gaudii sempiterni. »
Christus etenim desiderasset, quod augustius vel majus quidpiam postulasset, ut vinum in sanguinem suum transmutaret, ut is pro salute peccatorum, quorum ipsa unicum refugium erat, incruento sacrificio continuo effunderetur. Similem quoque glossam Albertus Magnus hisce verbis adhibet, dum ait : « Ad me enim ex officio legationis, quo missus
« sum in mundum, pertinet cura spiritualium, non
« temporalium. »

5. — Hugo Cardinalis ait : « Ista repulsio signi-
« ficat, quod aliquando Deus non exaudit, nec dat
« statim quod petitur, ut avidius petatur. » S. Augustinus, *Serm.* v, *de verb. Dom.*, licet ad aliud propositum, ita scribit : « Cum aliquando tardius dat,
« commendat sua dona, non negat : diu desiderata
« dulcius obtinentur. » Et ideo in hisce verbis sanctissimæ Matris suæ fiduciam et vivam fidem magis elucescere voluit, utpote quæ « tantum abest, » ut crediderit se passuram esse repulsam, ut etiam, velut de præstanda gratia certa et omnino secura, ministris præceperit, ut in omnibus ab eo jussis perfectissime obedirent.

6. — Discere item hinc possumus, nequaquam turbandos nos aut indignandos esse, si verbum aliquod minus gratum aut probrosum nobis dicatur, siquidem ipsamet Dei Mater, velut peregrina quædam mulier, duriusculo mulieris nomine appellata, inde nec quidquam turbata fuit, sed patienter sustinuit. Verisimile quidem est, ipsam, matris augustum honorem, maximi semper æstimasse et tamen patienter pertulit quando coram omnibus sibi publice dici audivit : *Quid mihi et tibi, mulier?*

Nondum venit hora mea.

7. — Euthymius Christum etiam ante tempus necessitatis, ad honorem tamen Virginis, miraculum patrare voluisse existimat : « Cum dixisset :
« *Nondum venit hora mea*, miraculum tamen ope-
« ratus est et Matrem honorans et ostendens, quod
« temporibus non serviat ac subjaceat, sed eis
« dominetur. » Lyranus ait : « Nondum venit tem-
« pus, conveniens ad faciendum miraculum, »
siquidem ut Albertus Magnus notat, congrua et opportuna hora ista, a necessitate et inopia dependebat convivarum, ab eorumdem miraculum avide expectantium devotione, ac denique ex profectu et utilitate, quam inde percepturi erant, Dei Filium aliquatenus per hoc cognoscendo. Jam vero vinum pro tempore, quo Maria se pro vini defectu supplendo supplicem sistebat, nondum omnino defecerat. Unde Hugo Cardinalis ait : « *Nondum venit*
« *hora*, qua magis sit gratum et utile miraculum,
« his, quibus postulas fieri. » Ipsa prævenit necessitatem, cum vinum nondum defecisset, Filius autem totalem illius defectum præstolabatur, ut miraculosa hæc vini provisio tanto apud omnes magis elucesceret. Porro Mater, ut Cajetanus observat : « Intellexit petitionem suam fuisse exaudi-
« tam et adimplendam, sed cum aliqua dilatione,
« donec scilicet deficeret vinum, alioquin non sub-
« junxisset præceptum ministris : *Quodcumque*
« *dixerit vobis facite.* » Jansenius ait : « Opportu-
« num tempus edendi miraculum, quod petebatur,
« non erat, nisi cum jam de vini inopia omnibus
« constaret, tunc enim futurum erat gratius, credi-
« bilius, magisque liberum ab omni sinistra suspi-

« cione. » Eadem est sententia Chrysostomi, *Hom.* XX, *in Joan.*, dicentis : « *Nondum venit hora mea,* id « est, nondum deficit vinum; sine eos primum hoc « sentire, qui enim necessitatem non præsentit, « neque beneficii grandem percipiet sensum. » Jansenius insuper aliam hujus dilationis convenientiam considerat, dum ait : « Quo magis omnibus innotesceret vini defectus et sic non ostentationi, sed « necessitati datum videretur. »

8. — *Si moram fecerit, expecta illum, Haba.*, II, 3. Nimirum Deus nostræ in ipsum fiduciæ specimen vult experiri et ideo sæpenumero nos ad extremitates redigi permittit, ut probata gravi necessitate divini auxilii, divina ejus beneficia tanto amplius agnoscamus. Unde S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Neque « defectum vini sentiunt; sine ergo primum hoc « sentire, quia cum necessitatem cognoverunt, majus reputabant beneficium, quod recipient. »

9. — S. Irenæus, lib. VI, 18, *de B. Virgine,* in hac supplicatione ita scribit : « Fervore quodam « ducebatur Deipara bibendi sanguinis Christi poculum? » Unde S. Ambrosius, *Serm.* XIII, nostram præ illis nuptialibus convivis præcellentiam et prærogativam, utpote qui non aquam in vinum, sed calicem vini, in ejus proprium sanguinem transubstantiati, recipimus, considerans, dicit : « Illos per« cepisse vini poculum, nos calicem salutis accipere « et si dici fas est, apud illos pertransire quod bibe« rant : apud nos vero permanere quod sumpsi« mus. » Ac proinde hoc sensu non sine causa respondit : *Nondum venit hora mea.* Unde Interlinearis ait : « Nondum venit hora mea, id est, « opportunitas ostendendi naturam, quam ex te « habeo, sed ostensa divina per miracula, ostende« tur et humana per passionem. »

Additiones.

a. — *Et dicit ei Jesus : Quid mihi et tibi est mulier? Nondum venit hora mea.* Censorius nimis visus fuit Dominus iis qui effictam illam severitatis personam nolunt percipere. In immerentem prolem aliquando amantissimus pater solet excandescere, et supercilium effingere, non ut errores mulctet, sed ut firmiorem suggeret abscedendi ab errore diligentiam. An egebat hac fictitia animadversione Maria, Jesu Matre? Sed egebant innumeri alii innocentes quos in Matre Jesu tangebat efficta severitas, ut castigati sine culpa, culpas magis vererentur. Non semper disciplinæ virga Christus culpa tundit, solet sæpe ipsa innocentia austere et dure tractari, et flagellis præveniri, ne ruat, sed incontaminabilis perseveret in vita. Tribulatio enim vitam gratiæ ac plura alia bona communicat.

Albertus Magnus allegat auctoritatem S. Gregorii : « Cum Dominus nos exterius affligit, interius nos « reficit; cum enim exterius virtutem carnis humiliat, interius intentionem spiritus exaltat. » Idque probat ex I *Reg.*, II, 6 : *Dominus mortificat et vivificat.* Mortificat flagellando et vivificat gratiam infundendo. Effectus tribulationis est divinorum præceptorum adimpletio, in qua consistit vera vita : *Si vis ad vitam ingredi serva mandata... Hoc fac et vives.* Audiamus S. Ambrosium : « Quærunt tribulationes « et necessitates justum, et interdum inveniunt, « interdum non inveniunt eum. Invenitur cui « corona debetur; non invenitur qui idoneus certamini non probatur. Tribulatio igitur velut quæ« dam gratia est. An non est gratia quæ operatur « patientiam? qui ergo noverat tribulationis profectum esse quæsitus a tribulatione, inventus est, « nec refugit, » secundum verbum Psalmistæ : *Tribulatio et angustia invenerunt me.* Nulla ergo ratione disciplinæ virgam fugere debemus, sed perseverare sub illis, exemplo Matris Virginis. Disciplina enim et virga tribulationum, paterna erga nos amoris indicium est, certumque pignus. Ut igitur Christus debitum amorem Matri exhibeat, eam duriuscule, aut potius eos quos in Matre tangebat innocentes, attingit.

b. — S. Augustinus, *tract. in Joann.*, scribit : « Certi sacramenti gratia videtur, Matrem de qua « Sponsus processit, non agnoscere, et dicere illi : « *Quid mihi et tibi est mulier?* » Hoc vero sacramentum hic latens aperire videntur illa verba, quibus respondit illi, *Matth.*, XII, qui loquente Jesu ad turbas, annunciavit, dicens : *Mater tua et fratres tui stant foris, quærentes loqui tibi.* Cui ille : *Quæ est Mater mea, et qui sunt fratres mei?* super quæ verba venerabilis Beda, *Hom.* IV, *tom.* VII, dicit : « Non autem Dominus materna pietatis respuit « officium, qui per legem præcepit, dicens : *Honora « patrem tuum et matrem tuam;* sed Dei Patris « ministeria maternis præponit affectibus. Hinc « alibi dicit : *Qui amat patrem et matrem super me, « non est me dignus.* Nec contemnit fratres, sed « cognationi carnis opus præferendum docet esse « prædicationis. » Ita pariter hic Christus Virginem ita severe alloqui videtur, eam veluti matrem non agnoscens, non propter ipsam, cum Virginis actiones a Spiritu Sancto dirigerentur, sed ut circumstantes, et in iis, nos instrueret, quod ea quæ Dei Patris atque ministerii Evangelici sunt, nullus affectus humanus, interturbare debeat; meritoque illos reprehendi, et puniri, qui a Verbo Dei alieni sunt et illud disturbant. S. Augustinus, a S. Bernardo, *Serm.* X *in Dom. Quad.*, citatus, culpam eorum exaggerans, qui prædicationem parvi pendunt, inquit : « Interrogate vel fratres, vel sorores; dicite « mihi : Quid vobis plus esse videtur, corpus Christi « an verbum Christi? Si verum vultis respondere, « hoc dicere debetis, quod non sit minus verbum « Christi quam corpus Christi. Et ideo quanta solli« citudine observamus, quando nobis corpus Christi « ministratur, ut nil ex ipso e manibus nostris in

« terram cadat : tanta sollicitudine observemus ne « verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut « cogitamus, aut loquimur, de puro corde depereat, « quia non minus reus erit, qui verbum Dei negli- « genter audierit, quam ille qui corpus Christi sua « negligentia in terram cadere permiserit. »

c. — Quid tibi et illi Domine Jesu quæris? Nonne quod filio et matri? Quid ad illam pertinet, quæris, cum tu sis ventris ejus immaculati fructus benedictus? Nonne ipsa est quæ te illibato pudore concepit, sine corruptela te peperit? Nonne ipsa est in cujus utero, novem mensibus moratus est nobilis inquilinus? Cujus virgineis uberibus lactatus es? Cum qua jam duodecim annorum factus, a Jerosolymis descendisti, et illi subditus eras? Nunc ergo, quid molestus es illi, dicens : *Quid mihi et tibi?* Multum per omnem modum : non enim hæc velut indignans, sed nos erudiens dixit, scilicet, insinuare intendens, quod Deus nobis provideat, non solum tanquam pater sed et tanquam mater, habeatque talem uniuscujusque in singulari providentiam, qualem universim habet de omnibus. Propheta Evangelicus, Isaias, qui omnes novæ Legis gratiæ eventus ad unguem prædixit, de providentia qua Deus suis abblanditurus erat fidelibus, disserens, in hæc amoris plena verba, LXVI, 12, prorupit : *Ad ubera portabimini.* Quis unquam non jam desiderare sed vel imaginari sibi amplius quid potuisset, in ordine ad curam, quam cœlestis Pater de nobis habet? De quo Tertullianus ait : « Tam pater, « nemo, tam pius, nemo. » Ex patre enim in matrem, in nutricem transformatur : *Ad ubera portabimini.* Et David, *Psal.* XXI, 12, ad Deum se convertens, dicebat : *In te projectus sum ex utero : de ventre matris meæ Deus meus es tu; ne discesseris a me.* Enimvero quia infans ex utero materno egressus, ad alimentum sibi conquirendum nondum pollet ingenio, ideo Deus, hunc illi instinctum indidit, ut ad matris, vel nutricis ubera confugiat; eamdemque hoc fine lacte fœcundat. Deus nobis mater factus est. Ad hanc usque inauditam amoris inventionem providentia ejus pervenit ut diceret nobis : Ad ubera portabimini; continuo namque nobis indeficientis beneficentiæ suæ ubera sugenda liberaliter porrigit. Unde apud Oseam Prophetam, II, 14, promittit dicens : *Ecce ego lactabo eum.*

d. — Vadit invitatus ad nuptias Dei Filius, quibus aderat Mater Virgo, non ut conviviis delectetur humanitas, sed ut mirabilius innotescat divinitas. Vadit ad nuptias non sumpturus pocula, sed daturus. Itaque, *nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, et erat Mater Jesu ibi; vocatus est autem et Jesus.* Deficit vinum, interpellat Mater, atque ut propterea Deiparæ sollicitudo, eorum verecundiam pie redimat, poculentorum penuriam Filio proponit, illi clam suggerens : *Vinum non habent.* Et specietenus repulsam pati videtur, cum audit : *Quid mihi et tibi est, mulier?* Verum non sic hanc responsionem attendas velim, tanquam repulsam passa Mater sit; altissimo enim mysterio sic respondet Christus. Quod hisce elucidat mellifluus Bernardus, *Serm.* I, *Dom.* I *post Octav.* « *Quid mihi et tibi est mulier?* ab « indigentibus enim non a Matre id quærendum « erat. » Et paulo post : « Ille ergo Matrem non « incongrue increpat, dicit enim : Si non adest « vinum, oportebat illos ipsos quibus deest acce- « dere, et rogare, non te Matrem. Nam quando « commonentur a domesticis scandalum fit viden- « tibus, quando autem hi rogant qui opus habent, « suspicione res caret. » Scilicet, etsi Matris preces magno semper apud Deum in pretio sint, ut par est, et experimentis notissimum, tamen æquum non est, ut hi, qui necessitate premuntur, ipso necessitatis stimulo non urgeantur ad preces, et ab illis feriati, tantam impetrandi energiam negligant. « Quare tunc ab indigentibus, non a Matre id quæ- « rendum erat. » Respondit Jesus quasi diceret : Tibi reipsa annuam, nunquam enim Matris meæ preces renutu excipio, excipiamve, qui dedecet Matrem et Filium dedecet; at specie increpationis homines increpo, et duriuscula increpatione admoneo, et erudio, ne unquam ipsi negligant orare, cum humanis necessitatibus duriter affliguntur, neque tantum impetrandi occasionem elabi patiantur; in tribulatione enim recurrendum ad orationem, eo quod afflictorum preces sint efficacissimæ.

Cum omnis Christi actio nostra sit instructio, et ad nostram ordinata sit instructionem, quamvis ipse oratione et precibus fundendis non indiguisset, siquidem beatissima illius anima inseparabiliter Deo unita erat, nihilominus imminente passione sua, in horto Gethsemani diu et ferventer oravit. « Oravit tertio, ut suo nos exemplo, in amaritu- « dine positos, ad orationem tanquam ad singulare « præsidium, invitaret, » ait B. Laur. Justinianus. Gerson, in quorumdam Theologorum colloquio, unum introduxit loquentem, qui dixit : « Quod si « anima Christi et omnes Sancti paradisi simul « orarent pro persona aliqua, non acquirerent tan- « tum ei utilitatis et meriti, sicut ipsa sibi acquireret « per unicam in adversitate patientiam. » Quid mirum igitur si oratio unius tribulati adeo potens sit et efficax, quæ tantum habet annexum meritum?

e. — Pia, specietenus rixa intercedere videtur inter Matrem et Filium. Christus negat favorem, et Maria adhuc perseverando petit, et petendo perseverat. Contra Dei consilium et voluntatem, Maria obnititur? Quod omnipotentia Dei facere recusat, Deipara adhuc conatur ut fiat? Repelli videtur, nec commovetur, quia fiducia qua vi nititur? Plane divinæ perseverantiæ virtutis viribus, et quod palam negari videtur a Christo, adhuc perseverantiæ viribus nixa obtinere conatur. Ad rem Beda : « *Dixit Mater ejus ministris, quodcumque*

« *dixerit vobis facite.* Sciebat quidem Mater ejus « humanitatem Filii sui, licet hoc modo videretur « negare quod poscebatur. Mater tamen sciens pie- « tatem Filii, quod negare nollet, quod petebatur, « fiducialiter mandavit ministris, ut mandata imple- « rent jubentis Filii. » Abnuit Christus se factu- rum, quod petitur, negat quod postulatur, et tamen pia, nequaquam impatiens, aut indignans, quo vir- tutem perseverantiæ ostendat, adhuc obsistens, per- severat; qui enim propter peccatum perseverantiam negligit, præter injuriam quam Deo facit, stultus est, et sibi ipsi, multorum damnorum causa est, nisi perseveret.

S. Apostolus scribens ad Galatas, III, 3, ad perse- verandum in bono feliciter incœpto, his verbis eos hortabatur : *Sic stulti estis, ut cum spiritu cœperitis, nunc carne consummemini? Tanta passi estis sine causa?* Hic duo præcipue tangit valde efficacia motiva ad perseverandum exstimulantia. Primum est quia stultum esse censetur quod quis spiritum rejiciat, ut carni adhærescat; alterum vero, jactura omnium meritorum bonorum operum, utpote quæ nobis non prosunt, nisi in illis ad ultimum usque spiritum perseveremus. Timeant ergo animæ fide- les, sed non adeo in divinorum præceptorum obser- vantia stabiles et perseverantes. Unicus enim venti flatus, unicus superbiæ spiritus, unicus turbo odii aut vindictæ, unica denique nimis effervescens effrenis æstas, ad perdenda omnia bonorum ope- rum, multis annis exercitorum, merita, abunde sufficit : *Tanta passi estis sine causa.*

f. — Hæc pueri Jesu responsio : *Quid mihi et tibi est, mulier,* prima facie nonnihil aspera videtur, maxime cum ut S. Bonaventura notat, adeo se erga sanctissimam Matrem suam obsequiosum semper exhibuerit : *Et erat subditus illis.* Nihilominus, dubium hoc, pulchro morali documento, solvit S. Maximus, dum postulationem hanc temporalem fuisse considerans scribit : « Idcirco ut reor, quia « de defectu carnalis poculi, suggerebat..., » et reliqua ut supra. In oratione siquidem postulanda sunt bona cœlestia et ad æternam salutem spectan- tia, terrena autem non nisi in quantum ad illa obti- nenda conferunt.

Salvator noster Apostolos ad gratias ab æterno Patre suo poscendas exhortans, eisdemque de exau- ditione certificans, post hæc verba : *Si quid petie- ritis Patrem in nomine meo, dabit vobis,* protinus subjungit : *Usque modo non petistis quidquam.* Notandum est vero Christum hoc in ultima Cœna illis dixisse, quando certum est, eum multas illis contulisse gratias, et ad illorum instantiam multa patrasse miracula, ambosque fratres Jacobum scili- cet et Joannem primas in regno ipsius postulasse sedes. Sed usque eo nihil ab æterno Patre petierant, neque a Salvatore, nisi solum temporalia quæ sunt quasi non sint. Albertus Magnus ponderans verba illa : *Si quid petieritis,* inquit : « Hoc est, si aliquid « est, quod petitis; quia vanum et malum, nihil « est. Bonum etiam temporale in se vanum est. » Citatque S. Augustinum, dicentem : « Quidquid « aliter petitur quam quod ad vitam æternam « cedit, nihil petitur : non quia res omnino nihil « est, sed quia in tantæ rei comparatione, quidquid « aliud concupiscitur, nihil est. »

g. — Tametsi Deus nonnunquam orationes nos- tras exaudire differat, hoc tamen non aversionis signum, sed mysterium est. S. Chrysostomus, *Hom. de profectu Evang.*, dicit : « Si differt aliquando « Dominus, non odio facit, nec te aversatur, sed « differendo, diutius apud se conservare vult, sicut « et patres filios indulgentius amantes, quo illos « diutius apud se detineant, quos desides vident, « dedita opera, morantur aliquid daturi. »

S. Thomas de Villanova varias adducit rationes ob quas nonnunquam celeriter non exaudimur, sed post aliquod tempus : « *Primo,* videlicet, ad proban- « dam patientiam et fiduciam, quam habemus in « eo, et an amore puro, propter seipsum magis, « quam propter dona, diligamus eum. *Secundo,* fit « hoc ad augendum desiderium, ut crescente desi- « derio, crescat etiam donum. *Tertio,* ut petendo « promereamur quod petimus, quod prius forsitan « non promerebamur. *Quarto,* ne sit vile, quod « præstat, sicut ait S. Chrysogonus, B. Anastasiæ. « *Quinto,* quia forte non expedit nobis quod postu- « lamus, quamvis spirituale videatur. *Sexto,* quia « forte dedit et ignoramus. Petebas spiritum, dedit « crucem. Flagitabas devotionem, dedit tribulatio- « nem. Tibi forsitan magis expedit, quia licet in illa « sit plus solatii, in hac plus est meriti. Propter has « et similes causas Deus aliquando differt petitiones « nostras justas et pias. »

h. — Circa genuinam horum verborum intelli- gentiam : *Quid mihi et tibi est, mulier?* fœdi vario- rum hæreticorum irrepserunt errores. Genuinus autem horum verborum sensus est, quod Christus Dominus, ore sereno atque benigno, ita severe aliquantulum locutus est, non propter genitricem; in ea enim nihil reprehensione dignum dari poterat; sed propter circumstantes, ut nos instrueret, quod in his quæ sui muneris erant, ad Patris obsequium et hominum salutem spectabat, nullo carnis aut sanguinis affectu, sed puro tantum in Deum, duce- batur respectu. Et ita quoties suspicari poterat carnis amorem interrumpere ea quæ Patris sui erant, aspere respondet, ad exemplum omnium Ecclesiasticorum, ad quos ordinarie spectat ea quæ Dei sunt, exequi, nihil horum facere humani alicu- jus respectu, sed solius Dei intuitu.

i. — Virgo dum dixit : *Vinum non habent,* sacræ Eucharistiæ institutionem petere videbatur. Ita D. Irenæus, *lib.* III, *cap.* XVIII : « Fervore quodam, » ait, « ducebatur Deipara bibendi sanguinis Christi

« poculum. » Et ad hoc respondet Christus : *Nondum venit hora mea.* Sed valde mirum quod Christus Dominus ita acerbe Virgini respondeat, dum cœlesti convivii desiderio rapiebatur. Eleganter respondet S. Augustinus, *Serm.* XLI *de Temp.* : « Quid vinum « est quod optimum judicatur, quod Architriclinus « quæritur sero prolatum, nisi sanguis dominicæ « passionis? Hoc est enim quod Deus in horam « suspendit. » Quando fervida acceleratione Virgo ad cœleste convivium rapitur desiderio, a Christo repellitur, non ob seipsam, quæ purissima erat, verum in eruditionem nostram, quia ad mensam tantam non est festinanter sed alta præparatione accedendum.

1. — Ad naturalem horum verborum : *Nondum venit hora mea,* interpretationem proxime accedit, dum inquit Euthymius : « Nondum adest tempus meum ad « edendum quod quæris miraculum, » et reliqua ut supra, ubi auctor duo vult ponderari. Et primo quidem quod ita caute in operibus nos gerere debemus, ut aliorum judicia, malitiosasque interpretationes vitemus. Secundo, quod tunc adest opportuna temporis occasio, ut Deus auxilietur, cum non unius tantum, sed multorum preces interveniunt. Et ideo non soli nostræ orationi fidendum, verum et aliorum obsecrationibus commendandum, quod impetrare nitimur. Plurimæ enim sunt illius orationis prærogativæ, quæ in communi, quam illius quæ privatim instituitur. Salvator noster, in Evangelio S. Matthæi, XVIII, 19, iis qui cum aliis congregati, suam orationem faciunt, infallibiliter in hæc verba promittit : *Dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo qui in cœlis est.* Cujus mox reddit rationem, subdens : *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Unde Ecclesiæ a primis temporibus, usitatum semper fuit orationes potius in communi hominum congregatione, quam separatim instituere. « Quod enim si duo unanimes tantum pos- « sunt, quid fiet si unanimitas apud omnes esset, » dicit S. Cyprianus, *Epis.* VIII.

VERSUS 5.

Dicit Mater ejus ministris : Quodcumque dixerit vobis, facite.

1. — Interlinearis dicit : « Etsi videtur negare « Filius, scit Mater pietatem ejus et ideo fiducialiter « imperat ministris. » Eusebius Emissenus, *Dom.* II *post Epiphan.*, ait : « Ipsi se intelligebant, ipsi sua « secreta noverant, ipsi quid tunc fieri oportebat « et quid postea futurum sciebant. » Jansenius ita scribit : « Hic præclaræ Virginis dotes relucent, « mansuetudo scilicet et reverentia Filii, cujus « duriore responso non offendebatur, nec ei vicis- « sim responsabat. Item fidei, fiduciæ, constantiæ. « Deinde et in intelligendo verba Filii et in prospi- « ciendo futuris prudentia, in subveniendo indefessa « sollicitudo. »

2. — Toletus considerat Virginis præceptum, quo jusserat, ut prompte Filio suo in omnibus, quæ mandaturus erat, obtemperarent : *Quodcumque dixerit vobis, facite,* quasi diceret : « Quodcumque « etiam grave, etiamsi vobis inutile visum fuerit, « facere non recusetis. » Et ideo quærit, unde idipsum credendi occasionem acceperit? Respondetque beatam Virginem a Spiritu Sancto illuminatam et per sacrarum Scripturarum intelligentiam, edoctam fuisse, quod Deus sæpenumero ad patranda miracula adhibuisset res effectui producendo contrarias, aut disparatas, sicut ad aquas sanandas et edulcorandas, IV *Reg.*, II, salis grana aquas injici præcepit; ferrum securis ut ligno jungi posset, super aquas natare fecit, IV *Reg.*, VI; vulnus seu plagam Ezechiæ ficubus superimpositis sanavit, *Isa.*, XXXVIII : « Col- « legit ergo B. Virgo, divino lumine edocta, aliquid « simile nunc faciendum. »

3. — Dionysius Carthusianus nos docet, qualiter ex iis verbis, quæ Deipara Virgo ministris dixit, proficere valeamus : *Quodcumque dixerit vobis, facite.* Quodsi enim nos executi fuerimus, quidquid nobis Filius Dei præceperit, ipse quoque omnia nobis præstabit, quidquid nos ab ipso postulaverimus. At vero ut Albertus Magnus optime notat : « Virgo « brevissime et lucidissime omnia prædicabilia uno « verbo prædicavit, ut quando dixit in nuptiis : « *Quodcumque dixerit vobis, facite.* » Et quidem tametsi ab Ecclesia denominetur *sedes Sapientiæ,* imo licet verbum æternum in utero suo concepisset, longumque pertexuisset cum Angelo sermonem, ipsam tamen alia verba, nisi forte modicissima protulisse non constat, valde tamen illa mysteriis et pondere turgent et cuilibet animæ ad salutis viam commonstrandam sufficiunt.

4. — Aliam hujus jussionis rationem tangit Jansenius dicens : « Ne famulorum inobedientia aut « non paratum obsequium obstaret, quo minus con- « vivio subveniretur, cæterum temporis ac rei « gerendæ arbitrium Filio tacita relinquens. » Insinuat quoque non esse nobis deponendam in Filium ejus fiduciam, licet patiamur ab eo repulsam; quippe tritissima est sententia : « Quædam non « negantur, sed ut congruo dentur tempore, diffe- « runtur. »

Additiones.

a. — *Quodcumque dixerit vobis facite.* Dionysius Carthusianus nos docet, qualiter ex iis verbis quæ Deipara virgo ministris dixit proficere valeamus : *Quodcumque dixerit vobis facite.* Quod si enim nos executi fuerimus, quidquid nobis Filius Dei præceperit, ipse quoque omnia nobis præstabit, quidquid nos ab eo postulaverimus. Hic enim est virtutis obedientiæ fructus, ut orationem nostram omnino

reddat efficacem. Nam, ut S. Bonaventura ait : « Quanto quis altius in obedientiæ virtute profece- « rit, tanto ei Deus erit exorabilior, et omnis crea- « tura subjectior et obsequiosior. » Idem S. Bonaventura alio quodam in loco hanc statuit conclusionem : « Qualiter nos audimus nostros superiores, « taliter nostros exaudit Deus orationes. » Idque se ex auctoritate S. Augustini asserere profitetur. Ideo quoque regius Psaltes suadet, dicens, *Psal.* XXXVI, 7 : *Subditus esto Domino, et ora eum;* quasi diceret : Jacito prius bonum fundamentum in obedientia, voluntatem tuam superiorum arbitrio subjiciendo, utpote qui locum Dei tenent, et postea, cum fiducia supplicando, ad thronum Dei accede. Porro Salvianus efficacem quamdam assignat rationem cur nonnunquam nec audiamur, nec exaudiamur; dicit enim : « Quæ ratio est ut « doleamus nos non audiri a Deo, cum ipsi Deum « non audiamus : ut molestum sit despici a Deo « preces nostras, cum præcepta ejus despiciantur a « nobis ? »

b. — His verbis : *Quodcumque dixerit facite,* beatissima Virgo præceptorum divinorum nos docuit observantiam, non vero unius vel alterius, sed omnium indiscriminatim. Brevis certe, et pulchra hæc ad beatitudinem acquirendam doctrina; sola enim divinorum præceptorum observantia ad beatitudinem acquirendam sufficit. Nec est quod ideo, quia omnium indiscriminatim mandetur observantia, horrorem concipias, cum illa in sola charitate fundata sit, quæ sola in cœlos aditum præbet. Præceptorum observantia, amore Dei, qui omnia quantumvis aspera facilitat, suavis efficitur. Omnia, tam in antiquo quam in novo Testamento, a divino Legislatore promulgata præcepta et leges, unicum dumtaxat sibi propositum objectum habent, Dei nimirum dilectionem et amorem. Unde Apostolus ait, *Rom.*, XIII, 10 : *Plenitudo legis est dilectio.* Hoc autem dilectionis præceptum omnia alia nobis facillima reddit, adeo ut viribus nostris superiora nequaquam existant : *Non supra te est, neque procul positum, nec in cœlo situm, ut possis dicere : Quis nostrum valet ad cœlum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus atque opere compleamus? Sed juxta te est, in corde tuo. Deut.*, XXX, 11, 12. Et hoc quidem Salvator noster forsitan insinuare voluit, dum ait : *Regnum Dei intra vos est;* id est, ut S. Thomas de Villanova, *Serm. de S. Maria Magd.*, ait : « Non a « te maria intranda, non terræ lustrandæ, non « orbis terrarum circumeundus tibi est : intra in « corde tuo; in visceribus tuis invenies. »

S. Paulus *ad Romanos*, V, 7, scribit : *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis.* Unde Richardus de S. Victore de gradibus charitatis tractans, ait : « Offertur « omni, aufertur nulli, ut nullus nisi suo vitio « careat. »

Porro si præceptorum, quæ nobis observanda incumbunt substantiam consideremus, illa nequaquam gravia esse deprehendemus, sed potius summe facilia. Unde S. Joannes, II, V, 3, expresse dicit : *Hæc est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus, et mandata ejus gravia non sunt.* Quod si nobis mandasset Deus dificillima, nihil asperum fuisset nimis, in ordine ad assequendum æternæ beatitudinis regnum. Hæc tamen nobis præcipere noluit, sed quid : *Diligès,* rem utique nobis facillimam, ut ipsum amemus.

Versus 6.

Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ, secundum purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas binas vel ternas; dicit eis Jesus : implete hydrias aqua.

1. — Porro vasa ista aquæ capiendæ solum destinata erant, utpote qua sæpe utendum erat ad manus et brachia usque ad cubitos lavanda, ut Maldonatus advertit. Merito autem aquam istam, vasis vino recipiendo aut continendo destinatis, infundi noluit, ne forte aliquis in iis fæces aliquas vini remansisse, suspicari posset, quæ aquæ vini calorem et saporem facile communicare possent; vasa autem hæc multa et magna esse voluit, ne ullus miraculi veritatem in aliquam posset suspicionem traducere; denique vasa hæc lapidea fuerunt, quia ut Albertus Magnus scribit : « In lapide « non ponitur vinum, ut ita fieret manifestum, vasa « illa esse valde aliena ab illo liquore. »

2. — Hydriarum istarum mysteria multifariam a sacris interpretibus exponuntur. S. Antonius de Padua, *Serm. in Do.* II, *post Epiph.*, ait : « In Cana « Galilææ, id est, in anima, quæ zelo amoris jam « transmigrat de vitiis ad virtutes, sex hydriæ « sunt : contritio, confessio, oratio, jejunium, elee- « mosyna et illatæ injuriæ ex corde remissio; hæc « sunt, quæ purificant pœnitentes ab omnibus pec- « catis. »

3. — S. Bonaventura ait : « Per sex hydrias « possunt figurari sex opera misericordiæ; binæ « metretæ sunt amor Dei et proximi, tres sunt « virtutes theologales. »

4. — Per hydrias quoque animas justorum intelligere possumus, quæ in se divinæ gratiæ aquam continent; opus tamen est, ut lapideæ sint, id est, perseverantes et durabiles existant. Unde S. Bernardus, *Serm.* XII, *ex parvis,* ait : « Lapideæ dicun- « tur propter fortitudinem, ne facile frangantur vel « dissolvantur et effundatur liquor gratiæ, qui in « eis continetur. » Et, *Serm.* II, *in Dom.* II, *Epiph* : « Dicuntur lapideæ, nam tam propter duritiam, « quam propter stabilitatem. » Hugo Cardinalis ait : « In istis nuptiis sex hydriæ in vinum de aqua « mutatæ sunt, videlicet umbræ legalium operum

« in veritatem, varietas et multiplicitas sacrificio-
« rum in unitatem et brevitatem; asperitas judicio-
« rum in lenitatem : ænigmata doctorum in lucem,
« promissiones in adeptionem, servitus in liberta-
« tem, et ita aqua timoris mutata est in vinum
« amoris, quia qui prius decalogum implebant ex
« timore, modo implent ex amore. »

Dicit eis Jesus : Implete hydrias aqua.

5. — Non præcepit unicum tantum vas impleri, quod convivii necessitati sufficere, imo superabundare potuisset, sed multa impleri voluit; unde Albertus Magnus ait : « Dicit quantitatem vini ex « numero vasorum, quæ occultari non poterant, « quia si unum vas fuisset et parvulum, credi « potuisset occulte illud esse allatum cum vino : « sed plena sex vasa occultari non possunt. »

6. — S. Bonaventura intercessionis Mariæ efficaciam his verbis considerat : « Ex hoc patet, quam « honorifica et quam pia, et quam sedula, et quam « virtuosa advocata est beata Mater apud Filium, « cui a quolibet est dicendum : Mulier sancta es, « ora pro nobis Deum. » S. Cyrillus Alexandrinus ait : « Quantus honor debeatur parentibus ostendit, « cum statim ad actum propter Matrem accedit. »

7. — Albertus Magnus notat Christum dixisse : « *Implete,* abundantissimæ suæ largitatis ostendens « beneficia. » Unde in Collecta quadam Ecclesia legit : « Abundantia pietatis tuæ merita supplicum « excedis et vota. » In aliis miraculis patrandis usus est vel verbi sui imperio, vel tactu manus, nonnunquam etiam oravit et flevit; hic autem : « Sine omni verbo et sola Domini voluntate in opti-« mum vinum conversæ sunt aquæ. » Cur ita?

8. — Dubium hoc idemmet Auctor duabus rationibus solvit : Prima est, qui cum miraculum istud in humanæ necessitatis subventionem patratum non fuerit, minime usus est multo studio : secunda est, quia hoc fecit, quod in illis, quæ hoc fine patravit, resistentiam aliqualem, vel contra nisum, sibi fieri expertus fuit, sive per peccatum, sive per recipientis modicam fidem : in aliis vero creaturis irrationalibus contrarietatem nullam invenit, ob potentiæ obedientialis respectum.

9. — Theophylactus hoc loco quærit, an Christus vinum ex nihilo creare potuerit, absque eo quod aquam mutaret? Et respondet affirmative. Et quidem Hugo Cardinalis, Chrysostomi auctoritatem citans, miraculum in tali casu longe præstantius futurum fuisse existimat : « Mirabilius enim esset « ipsum vinum ex non entibus facere, quam quali-« tatem commutare; » cui tamen Theophylactus respondet, quod, tametsi miraculum istud in tali casu futurum fuisset mirabilius, non tamen credibilius; et hoc fine ministros hydrias aqua adimplere, non vero vinum in iis miraculose enasci aut creare voluit, « ut testes miraculi sint ministri, » inquit Theophylactus, « qui aquam infuderant. » Chrysostomus, *Hom.* XXI, *in Joan.*, dicit : « Ut miraculi « testes haberet ipsos, qui aquam hausissent, ne « qua fraus, ne quod præstigium putaretur; insuper « ut discamus, quod ille sit, qui et in vite liquorem « aquæ in vinum convertat. » Rupertus Abbas ait : « Non de nihilo creavit, sed de competenti elemento « fecit, scilicet de aqua, quam singulis annis per « vites ex radicibus abscendentem in vinum conver-« tit, præcepto quod posuit et non præteribit, « quod qualiter fecerit, credi potest, investigari non « potest; sed profecto mirabilius est aquam de « nihilo creasse, quam vinum de aqua fecisse, « mirabilius quippe est quamlibet substantiam, « quæ non erat, condere, quam substantiæ jam « existenti quodlibet accidens adjicere. »

10. — Idem Chrysostomus notat, quod aquam in vinum transmutando, Manichæorum hæresim voluerit condemnare, qui mundum cum universis creaturis suum esse et originem a dæmone habere, ab eoque gubernari asserere audebant. Ostendere igitur voluit, se elementorum et cunctarum creaturarum Dominum esse, unico dumtaxat nutu unam naturam in alteram transmutando, cum ipsi omnia perfecte obediant.

11. — Docere nos quoque voluit, quod gratiam aliquam a Deo impetrare volentes, aliquid etiam ex parte nostra cooperari debeamus. Elisæus aliquid olei in vasa fundi voluit; ad hoc ut illud multiplicaret; Naaman quoque sanare voluit, ita tamen ut in aquis Jordanis septies se lavaret; Deus Tobiæ quidem lumen oculorum restituit, sed fellis tactu interveniente : ita quoque vinum dare voluit, ita tamen, ut ministri vasa prius aqua implere deberent.

Additiones.

a. — *Erant ibi sex hydriæ lapideæ.* Aderant in mensa alia pocula, aderant et alia vasa; sed ad miraculum patrandum hydrias eligit; erant enim ad Judæorum purificationes positæ, et purissimæ erant. Et ideo non incongrue dici potest quod hydriæ ad hanc vini conversionem eliguntur, quod illa sacram Eucharistiam adumbraret; tanti enim mysterii figura in mundo purissimoque loco receptaculum suum tantum habere poterat. Si autem tanta puritas figuræ exhibita, quæ igitur non est exhibenda figurato?

S. Thomas de Villanova Salvatorem nostrum summam semper puritatis curam habuisse, his verbis considerat : « Omnia munda vult Auctor « puritatis. Mundam matrem elegit; mundum dis-« cipulum dilexit; munda sindone involutus est; « mundo in tumulo et in quo nondum quisquam « positus fuerat, tumulatus est; ab his qui sunt « mundi corde, videtur; et ab his qui sunt mundo « corpore possidetur. »

b. — Considerat hic S. Gaudentius, *tr.* II, quod

in unoquoque homine sex inveniuntur, scilicet visus oculorum, auditus aurium, odoratus narium, loquela oris, attrectatio manuum, incessus pedum. Qui sensus cum velut hydriæ voluptatis aqua repleti sunt, per contemplationem, in vinum gaudiorum cœlestium aqua hæc converti debet. Mondus enim ejusque voluptates facile ab eo contemnuntur, cujus oculi per considerationem in cœlestem gloriam jugiter diriguntur, libenterque quævis adversitas toleratur, utpote quæ, spe æternæ retributionis, suavis esse videtur.

Observastisne aliquando luctam illam quam Daniel quondam in animo suo sustinuit? Obtinebat is apud Darium tantam sui æstimationem, ut ab eo ad primam, post regem, dignitatem evectus esset : *Cogitabat constituere eum super omne regnum. Dan.*, VI, 4; quod adeo amplum erat ut in centum viginti septem divideretur distinctas magnasque provincias. Et tamen quando sibi deliberandnm erat, an obedire vellet edicto regio, pro cujus observantia æmuli ejus acriter instabant, an vero spreto regis edicto, Deum suum vivum et verum adorare, potius regis gratiam et favorem amittere et leonibus in prædam cedere, quam Deum vivum et verum deserere elegit. At vero unde illi subnata est generosa hæc ancipitis animi resolutio? S. Hieronymus dicit : « Daniel regis jussa contemnens, et in Deo « habens fiduciam, non erat in humili loco, sed in « excelso, et fenestras aperit contra Jerusalem, ubi « visio pacis. » In illa namque terrestri Jerosolyma cœlestem agnoscebat, et per immortalis illius regni considerationem, quodvis aliud contemnebat regnum terrenum.

Aptior proposito nostro similitudo adduci nequit, quam sit illa, qua Job, VII, 3, prophetiæ suæ utitur, dum ait : *Sicut dies mercenarii dies ejus; sicut mercenarius præstolatur finem operis sui.* Quæ verba égregie a S. Gregorio considerantur, quia sicut mercenarius agricola omnibus aeris injuriis expositus, arat, occat, fodit, sudat et laborat, nec eum toto die hosce labores continuare piget, quia ad mercedem, quam ex diurno labore sibi comparat, cor et animum suum directum habet : « Sic electi « quique, dum mundi hujus adversa patiuntur, « cum inhonestates, contumelias, rerum damna, « cruciatus tolerant, esse gravia quibus exercentur, « pensant; sed cum mentis oculum ad æternæ « patriæ considerationem tendunt, ex comparatione « præmii, quam sit leve quod patiuntur « inveniunt. » Adducitque egregium S. Pauli Apostoli exemplum, qui in cunctis ærumnis suis, quos innumeros patiebatur, jucundum se semper et constantem exhibuit : « Semper seipso robustior, « contra adversa erigitur, quia nimirum finem sui « operis, sicut mercenarius, præstolatur. » Examinans deinde Apostoli miserias et passiones quas ipsemet S. Paulus, in Epistola I *ad Corinth.*, II, recenset, concludit : « Sed quomodo remunerationis « linteo sudores tanti laboris tergat, ipse « denuntiat dicens : *Non sunt condignæ passiones « hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Dum profectum remunerationis « considerat vile æstimat quod pene deficiens laborat. »

c. — « Hydriæ lapideæ dicuntur, » inquit D. Bernardus, *Serm.* XII *ex parvis*, « propter fortitudinem, ne facile frangantur aut dissolvantur. » Nam justi in eis adumbrati, pondere rationis constantes, immobiles in Dei servitio esse debent, si vino consolationum spiritualium repleri desiderant. In servitio enim Dei fortiter desudantes, Deus restaurare assolet consolationibus.

Suam Salvator in collegio Apostolorum fundaverat Ecclesiam : « Isti sunt qui viventes in carne, « plantaverunt Ecclesiam sanguine suo. » Ast quia tyrannis se sistere, millenasque mortes in novæ religionis fideique confirmationem subire parati esse debebant, ut iis animum viresque adderet, voluit illorum aliquot, et inter eos S. Petrum, suæ præsentes adesse transfigurationi, « ut sic animarentur ad sequendum Christum, » inquit Lyranus. Hæcque visio S. Petrum tanta inebriavit Spiritus suavitate et dulcedine, ut de monte Thaborio recedere detrectarit. « Hanc ut gustavit « Petrus, » inquit S. Augustinus, « omnium infe« riorum oblitus, clamavit quasi ebrius, dicens : « *Domine, bonum est nos hic esse;* sufficit tanta « dulcedine satiari. Unam enim stillam ille gusta« vit, et omnem aliam fastidivit dulcedinem. Quid « putas, dixisset, si magnam illam multitudinem « dulcedinis divinitatis tuæ gustasset, quam abs« condisti timentibus te? »

d. — Non in poculis sed in vasis amplissimis creat Dominus hoc vinum. Nam licet ministri parvam aliquam vini affectarent quantitatem, tamen nonnisi largissima amplitudo, quæ esset valde abundans, e Dei manibus venire potuit. Pulchre D. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* IV *in Isa., orat.* 2, inquit : « Multo magis optabile esse dicimus lan« guentibus amore pietatis, ut divinis et intelligi« bilibus madefiant rivulis, et spiritualibus conso« lationibus. » Si langues amore pietatis, nimioque Deum amandi ardes desiderio, tam mox in te beneficus redditur, ut quocumque te vertas, per communicata tibi beneficia, amorem tuum erga se exstimulet; et cum paucis contentus vivere posses, nihilominus, cunctas creaturas ad bonum tuum ipsum ordinasse constat.

Experientia constat, quod illi, vel maxime a nobis amentur, nostrosque sibi affectus rapere soleant qui nobis benefaciunt, suntque de bonis suis erga nos munifici et liberales. Sapiens, *Prov.*, XIX, 4, dicit : *Divitiæ addunt amicos multos*; paulo infra : *Multi sunt amici dona tribuentis.* Hocque motivo S.

Thomas utitur, ut nobis ardentem erga Deum nostrum amorem inculcet. « Præponderat, » inquit, *op.* LXI, 11, « evidenter Deus qui tibi communicans « et dat sua et se : de donis datis magna et multa « donavit in præterito; donat et donare non cessat « in præsenti, sed maxima et plura donabit in « futuro. »

Richardus de S. Victore, in aureo illo tractatu, quem de gradibus violentæ charitatis composuit, late nobis qualia sunt vincula quibus Deus corda nostra in ejus amorem astringere voluit, exponit : « *In funiculis Adam traham eos, in funiculis charita-* « *tis.* Qui sunt isti funiculi, nisi munera Dei? Quæ « sunt ista charitatis vincula, nisi Dei beneficia? « Bona naturæ, gratiæ, gloriæ; his enim benifi- « centiæ vinculis, obnoxium fecit et benevolentiæ « debitorem constituit, naturam condidit, gratiam « contulit, gloriam repromisit : Ecce funiculus « triplex, bona conditionis, bona justificationis, et « præmia glorificationis. »

e. — Divus Ambrosius, *Serm.* XIII, *de Epiph.*, pulchre super has hydrias secundum purificationem Judæorum expositas commentatur, dicens : « Au- « sim dicere illas hydrias, non solum illi convivio, « sed universo mundo pretiosam illam ministrare « substantiam, nisi quod nobilius administrat. « Constat enim ex ipsis vasculis illos hausisse « ebrietatem, nos haurire justitiam; illos perce- « pisse vini poculum, nos calicem salutis accipere. « Et si dici fas est, apud illos pertransisse quod « biberant, apud nos vero permanere quod sumpsi- « mus. » Hydriæ hæ Judæis erant positæ secundum purificationem eorum; vinum etiam ministrabant ad temporalem satietatem; hoc cito defecit atque evanuit, eis enim nihil fixum erat, nihil permanens. Aliter vero nobis Christianis, illam largiebatur substantiam, quippe cum salutiferi dominici sanguinis calicem præfigurarent in sacrificio Missæ haurire solitum, quid aliud quam spirituale, quam æternum et sublime conferrent? Ex quo ejusdem sacrificii, in quo ipsemet Christus præsens assistit, primus sacerdos, et hostiæ sublimitas considerari potest.

f. — Vasa illa, cum ad purificationem Judæorum posita essent, purissima erant, ut notat Divus Thomas. Ideo existimo quod hydriæ hæ, ad hanc vini conversionem eliguntur, quod sacram Eucharistiam adumbrat. Tanti enim mysterii, quod omnem possibilem requirit puritatem, figura in mundo tantum puroque loco receptaculum habere poterat. Si autem figura talem exposcebat puritatem, qualem non requirit figuratum?

Notat Cardinalis Baronius, quod in loco lavacri ænei olim inter Tabernaculum Testimonii et Altare positum, ab Ecclesia introducta fuerit pia illa consuetudo, ut in ingressu Ecclesiarum, in promptu sit vas aliquod aquæ benedictæ, qua fideles se conspergant, priusquam ad altare appropinquant, laventque faciem pariter et manus. Habuit ritus iste suam a populo electo originem, quibus manus lavare usitatum erat, etiam priusquam ad orationes faciendas se accingerent. Imo et ipsi Gentiles, priusquam templis suis pedem inferrent, lavandi se consuetudinem habebant; siquidem, ut Baronius subjungit, naturalis quidam est instinctus quo homines Deo appropinquare prohibeantur nisi puri sint et mundi. At vero qua ratione homo Deo magis approximare poterit quam quo homo Deo in sacramento et sacrificio Missæ appropinquat, ut ipsemet Dei Filii corpore et animatenus, præsens assistit, nec solum sacerdotum contrectatur manibus, verum etiam in sacra communione nobis invisceratur?

g. — *Dixit eis Jesus : implete hydrias aqua.* Divus Ambrosius, in piam valde considerationem raptus, pulchre in hunc locum scribit, *Serm.* XIII, *de Epiph.* : « Cum ex vili aqua optimi saporem vini voluit gus- « tare convivas, hoc signo totum utique resurrec- « tionis mysterium continetur. Aqua enim vilis « pallens et frigida in vinum versa, scilicet, pretio- « sum, rubrum, vel significat hominis substan- « tiam, conditione vilem, imbecillitate pallentem, « morte frigentem, in resurrectionis gloriam com- « mutandam, quæ est æternitate pretiosa, gloria « colorata, spiritu immortalitatis ignita. » Cœlestis quippe paradisus pro nobis conditus fuit; utpote ad cœlestem gloriam creatis, ad quam nos Deus super omnia invitat, licet nos illam negligamus. S. Augustinus, *Serm.* XXXVIII, *de SS. Martyr.*, ait : « Considerate quid dicturus sit ad dexteram posi- « tis : *Venite, benedicti, percepite regnum, quod* « *vobis paratum est ab origine mundi.* Advertite, « fratres charissimi, quia regnum cœlorum nobis « prædestinatum; gehenna autem, non nobis sed « diabolo præparata est. » Creator noster, priusquam hominem produceret, prius illi palatium in quo habitaret, præparare, illudque non terram sed cœlum voluit; ac proinde, in principio creavit Deus cœlum.

h. — Ministri ex jussu Christi Domini, hydrias ex abjecta vilique materia implent, et tamen pretiosam vini substantiam inveniunt; minima enim et parva, in obsequium Dei data, amplissima remuneratione compensantur. Sic quoque a multis parum pro cœlo datur, quia Deus contentus est accipere quod habemus, etiam solam bonam voluntatem. S. Propheta David, qui eximium quoddam fuit divinæ sapientiæ oraculum et vir secundum cor Dei, in spiritu raptus, quanta cum facilitate et quam exiguo pretio, cœlestis beatitudo a nobis comparari possit, considerans, dicit : *Pro nihilo salvos facies illos. Psal.* LV, 8. Quodquod alio quodam ab ipso pariter perhibito testimonio optime consonat : *Pro nihilo habuerunt terram desiderabi-*

lem. Psal. CV, 24. Divus Chrysostomus ad vilitatem pretii se reflectens; sub quo cœlestis ille et prudentissimus negotiator regnum cœlorum nobis vendit : *Simile est regnum cœlorum homini negotiatori,* dicit : « Ecce et nunc tibi vendit regnum cœlorum, » simulque ostendit negotiatorem hunc contentum esse, ut pro illo accipiat hoc solum, quod habemus : « Si non habes, » inquit, « obolum unde « emas, eme gemitu. Pro fragmento panis, cœlo- « rum regnum tibi retribuit. Ecce clamat Propheta « dicens : *Quis vult emere vitam? Quis est homo qui « vult vitam, diligit dies videre bonos?* Non haben- « tes, inquit, argentum, absque argento tollite. « Quid enim quærit a nobis Deus? Non habes, « inquit, pecuniam, non compunctionem, non « luctum, non aliud quid eorum quæ quæruntur? « Prohibe linguam a malo, et labia tua ne loquan- « tur dolum et in salutem tibi sufficiet. » *D. Chrys.,* t. I, *Hom.* LXXVII.

S. Augustinus, *in Psalm.* XII, valde miratur quod Salvator noster hominibus tam liberaliter condescendat, usum idemque regnum, quod uni sub rigorosissimo pretio divendidit, alteri veluti pro nihilo liberaliter dando : « Quid autem, fratres, » inquit, « quam ut regnum cœlorum non solum « Zachæus emat dimidio rerum suarum, sed et « vidua duobus minutis, et tantumdem ibi uterque « possideant? Quid potentius, quam ut idem « regnum et thesauris diviti, et calice aquæ frigi- « dæ pauperi valeat? » S. Bernardus quoque pro consolatione nostra scribit : « Regnum Dei tantum « valet quantum habes. » Beda similiter ait : « Regnum cœleste aliud non quærit pretium quam « teipsum; tantum valet quantum es tu; te da, et « habelis illud. Quid turbaris de pretio? Christus « semetipsum tradidit, ut acquireret te in regnum « Deo Patri; ita et tu, teipsum da, ut sis regnum « ejus, ac non regnet peccatum in mortali tuo « corpore, sed spiritus in acquisitionem vitæ. »

1. — S. Bernardus, *Serm.* II, *de Nuptiis,* per aquam timorem intelligit, per vinum charitatem : « Quia « multoties, dum cor nostrum timore mortis, acer- « bique supplicii, ac pœnarum gehennæ concuti- « tur, mens igne charitatis inflammatur. » Ergo timor Dei filialis, cum amore compatibilis est; servilis vero timor filialem non excludit. At cum vinum multo ipsa aqua nobilius sit, et amor timore, quid est quod, cum Dominus has hydrias generoso vino adimplere intenderit, frigida prius aqua adimplere præceperit? Dominus significare voluit timorem Domini originem et principium esse nostræ salutis. Apposite idcirco S. Bernardus ait : « Incutite « metum, et spiritu timoris, non tam vasa quam « corda replete; quia ut ad charitatem perveniant, « initiandi sunt a timore, ut dicant et ipsi : A « timore tuo concupimus, et parturivimus spiritum « salutis. »

VERSUS 7.

Et impleverunt eas usque ad summum.

1. — Nulla adesse hic poterat suspicio, quasi vasis hisce vinum generosum fuisset superimpositum, siquidem omnia ad summum usque ex limpido et insipido elemento impleta fuerant, idque ut Albertus Magnus ait, « ut larga et abundans sit Dei « benedictio. » Enimvero ministri quidem opponere potuissent et Christo dicere, quid frustra illis hunc hydrias aqua adimplendi laborem imponeret, siquidem convivæ non aqua sed vino opus habeant: verumtamen per cæcam quamdam obedientiam, impositum sibi præceptum, accuratissime impleverunt; et ideo sicut Christus dixerat : *Implete,* ipsi quoque *impleverunt usque ad summum.* Ecce præclare præmiatam obedientiam et largiter remuneratam intellectus et voluntatis nostræ mortificationem. Considerandum quoque, quod juxta mensuram aquæ, vini quoque quantitas fuerit, ad innuendum nobis, quod cum illa symbolum sit afflictionum, hoc vero lætitiæ spiritualis et internæ symbolum existat, prouti Psalmista, *Ps.* XCIII, 19, optime ait : *Secundum multitudinem dolorum meorum, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.*

2. — Ex quo vasa isthæc ad summum usque repleta fuerant, alteri liquori nullum etiam minimum locum cedere poterant, ad erudiendum nos, quod corda amore Dei intus penitus imbuta, cuivis alteri affectui ne vel minimum aditum indulgere debeant. Hinc quoque clare conspicitur, quam liberalis Christus in remunerando existat, siquidem convivio, ad quod invitatus fuerat, per gratitudinem correspondeat, vinum miraculosum, eoque quod prius a sponsis convivis ministratum fuerat, longe præstantius et exquisitius in tanta copia multiplicavit.

VERSUS 8.

Et dicit eis Jesus : Haurite nunc et ferte Architriclino; et tulerunt.

1. — Lucas Brugensis observat, Christum, immediate postquam aquam in vinum transmutasset, vinum illud hauriri, effundi et propinari jussisse, ut tanto manifestius appareret miraculum, quod in tam brevi tempore fuerat paratum : « Ne quis putare « posset aquam fuisse in vinum mutatam vel mora « temporis, vel artificio, vel vi aliqua occultæ na- « turæ. »

2. — Cur autem vinum istud Architriclino deferri, ab eoque gustari præceperit, id dici potest factum esse, ut nos doceret, quod actiones honorificæ semper incipiendæ sint ab illis, quibus subordinati sumus, ad insinuandum quem majoribus semper deferre debemus respectum; huic enim Architriclino convivii illius moderatio et regimen

commissum erat. Hugo Cardinalis citat Chrysostomum quærentem, cur Christus vinum istud miraculosum non prius sponsis vel aliis conviviis degustandum dederit et respondentem, causam hanc esse, quia Architriclinus nec manducare, nec bibere solet, nisi post alios : « Et ideo sobrior et discretior « est ad judicandum de vino, quam convivæ, qui « jam sunt repleti cibo et potu. » Exinde quoque discere possumus, illos ad gustandum vinum, id est, consolationes spiritus palatum aptius habere, qui sobrii et abstemii, a gaudiis et recreationibus mundi hujus abstinent.

3. — Insuper S. Thomas, *in Joan.*, ait, Christus præcavere voluit, ne quis veritati miraculi hujus obsistere aut detrahere posset; et ideo illud Architriclino, qui jejunus erat, gustandum dare voluit : « Voluit Dominus, quod ipse judicaret de eo, quod « factum erat et non convivæ, ne aliquis posset « miraculo detrahere, dicens, eos ebrios fuisse et « eorum sensus per comestionem corruptos. »

Versus 9.

Ut autem gustavit Architriclinus aquam vinum factam et non sciebat, unde esset; ministri autem sciebant, qui hauserant aquam; vocat sponsum Architriclinus et dicit ei.

1. — S. Maximus, *Hom. in Ep.*, dicit : « Ille « aquas traduxit in vinum, qui eas ab initio con- « crevit in nives, duravit in glaciem, Ægyptiis ver- « tit in sanguinem et Hebræis sitientibus manare « arida de rupe præcepit, quæ innumerabilium mul- « titudinem populorum, stillicidio novi fontis vice « maternorum uberum nutriebat. »

2. — S. Cyrillus Hierosolymitanus, *Cat. myst.*, IV, advertit, quod ex hac aquæ in perfectissimum vinum conversione, probari possit transmutatio panis et vini in corpus et sanguinem Christi. Unde S. Petrus Damianus ait : « Illic Jesus aquam conver- « tit in vinum, hic idem Jesus et vinum semetipsum « fecit et cibum. »

3. — Notandum quoque est, quod, tametsi vinum æque bene ex aere producere potuisset, non vero ex aqua, illud tamen facere noluerit, ut intelligeremus, verum gaudium et lætitiam in hoc vino significatam, ab aqua lachrymarum et a vera compunctione, conjunctisque aliis pœnitentiæ operibus, quibus corpora nostra affligimus, derivari, sicut legitur, *Psal.* CXXV, 5, 6 : *Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent; euntes ibant et flebant, mittentes semina sua : venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.* Vinum unde nuptiæ lætificabantur, non fuit ex uvis expressum, hoc enim in ipso convivii flore et fervore deficit, sed fuit ex aqua productum : *Post lachrymationem et fletum, exultationem infundit. Tob.*, III, 22. Fuit nonnemo, qui pro corpore emblematis vitem præcisam, plorantemque sibi assumpsit, eamque hac epigraphe vivificarit : *Ut mero gaudeam.* Vina quædam inveniuntur, grata quadam acrimonia respersa, tale est vinum illud, de quo, *Psal.* LIX, 5, David ait : *Potasti nos vino compunctionis :* in his namque saccis, ciliciis, jejuniis, gaudium et consolatio spiritualis invenitur : *Conscidisti saccum meum et circumdedisti me lætitia. Psal.* XXIX, 12. Aqua etiam multis in vinum commutatur, qui cum pane, ad mediocrem victum necessario careant, a Deo nihilominus per patientiam et quietem christianam et cum divino beneplacito conformitatem et consolationibus perfunduntur.

Et non sciebat unde esset, ministri autem sciebant.

4. — Albertus Magnus ait : « Ut taciturnitas « magna facientis, nobis exemplum vitandæ jactan- « tiæ præberet et ideo noluit, ut ministri magnalia « operum suorum prædicarent. » Toletus ait : « Miranda ministrorum obedientia, sciebant etenim « et viderant patratum miraculum et tamen illud « ne quidem Architriclino, qui illud admirando « obstupescebat, manifestabant; quod non alia de « causa existimo fecisse, nisi quia a Christo tantum : « haurite *et ferte Architriclino, audierunt,* verbum- « que Christi prætergredi non sunt ausi, existi- « mantes forte hoc operatum esse, ne vinum defe- « cisse divulgaretur. » Hugo Cardinalis ait : « Illud « nescire nihil aliud est, quam non sentire laborem « pœnitentiæ cum jam aqua versa est in vinum « spiritualis lætitiæ; sed ministri qui hauriunt « aquam, antequam sit mutata in vinum, bene « sciunt, quia adhuc sentiunt laborem et dolorem « pœnitentiæ. »

Additiones.

a. — *Gustavit Architriclinus aquam vino factam.* Deus quidem impleri jubet hydrias aqua, id est, corda nostra vario tribulationum genere, quæ non immerito aquæ dici possunt. Sed si earumdem bonum recte pensare valemus, videbimus per eas nos, sicut et aliis modis invitari ad gratiarum actionem, cum eædem, ob magnum quod ex ipsis capimus lucrum, nobis cedant in præstantissimum vinum quoddam spirituale.

Noverat David, utpote mentem lumine cœlesti illustratam habens, quod optima pro bonis receptis in tempore præterito solutio, sit gratitudo animo prompto præstita, præsertim dum amarum quis bibit tribulationum calicem; ideoque, *Psal.* CXV, 12, dicebat : *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo.* « Non video aliud munus « faciendum pro retributione tanti beneficii, » inquit S. Augustinus, « ne ingratus sim, quam ut « calicem salutaris accipiam, et sustineam pœnas et « passiones, prout ipse sustinuit. »

Sacrificium quidem, quod Salvator noster æterno

Patri suo, de semetipso in ara crucis obtulit, acceptissimum fuit. At vero, hoc aliud quoddam sacrificium antecessit, non minus gratum, nimirum gratiarum actio. Nam quando ad passionem suam adeundam se recepit, *Hymno dicto, exierunt in montem Oliveti.* De quo sacrificio Victor Antiochenus ait : « Ante passionem laudes gratesque Deo depromit, « per hoc ostendens se ultro libenterque pati : tum « nos quoque exemplo admonens ut adversa, si « quæ nonnunquam sese offerant, grato patienti- « que animo perferamus. »

b. — Adversitates et ærumnæ, quas nobis nonnunquam nobis immittit Deus, sicut ipso jubente ministri in hydrias, usque ad summum miserunt aquam, sui quoque erga nos ardentissimi amoris meræ sunt demonstrationes. *Quem enim diligit Dominus, castigat,* inquit S. Paulus, *Hebr.*, XII, 6; *flagellat autem omnem filium quem recipit.* S. Thomas, *Opusc.* LXI, 11, de Deo nostro ait : « Præ « omnibus est utilis, et ideo propter utilitatem « præ omnibus etiam amabilis. Amplius autem « quia tua mala tecum sentiens, ea tibi alleviat in « præsenti; dicit enim : *Cum ipso sum in tribula-* « *tione, eripiam eum, et glorificabo eum.* » Sanctus quoque Tobias ait : *Quoniam tu flagellas et salvas.* Ideoque optime nos S. Augustinus monet, ut Deum agere sinamus ut vult : « Melius novit ille quid tibi « expediat, quam tu, et ob hoc, si vis de eo bene « sentire, totum quod ab illo tibi sit, bene fieri in- « tellige; talis est enim amor Dei in nobis, nec quic- « quam omnino humana infirmitas tolerat, quod « ipse quantum in sua bonitate est, ad bonum nos- « trum non disponat. » S. Aug., *de Dilig. Deo, cap.* XI.

c. — Horret humanus animus aquas pœnitentiæ amaras, vitæ rigorem et austeritatem, quæ tamen, licet aliud quidpiam diversum oculis videatur attingere externus, ineffabiles causant spiritus dulcedines. Sacci laceri, et cilicia, augustum Israelitarum Regem solatio, jubiloque replent, in pœnitentiæ oceano : *Conscidisti saccum meum, et circumdedisti me lætitia. Psal.* XXIX, 12. Dionysius Carthusianus textum hunc nostri applicat macerationi corporis, quod dum nos castigamus, cœlestibus Deus restaurat consolationibus : « *Conscidisti saccum meum,* id « est, laboribus pœnitentiæ scilicet abstinentia, vigi- « liis, disciplinis macerasti et afflixisti corpus « meum; et *circumdedisti me lætitia,* id est, spiri- « tuali exultatione replesti animam meam, post « prædictos labores. Qui enim seipsos in labore « pœnitentiale digne affligunt, omni consolatione « divina refrigerari idonei fiunt. »

d. — Divus Augustinus, *tract.* IX, per aquam insipidam intelligit legem veterem quam veniens Christus in suavissimum vinum mutavit Evangelicum. Lex enim Evangelica non jam timoris sed gratiæ lex est, amabilis, suavis, facilis. *Jugum enim* Domini *suave est et onus* ejus *leve.*

Versus 10.

Omnis homo primum bonum vinum ponit et cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est; tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.

1. — Lucas Brugensis ait : « Pulchre his Archi- « triclini verbis exprimitur hujus sæculi ingenium « quo primum solet, quæ potiora et gratiora sunt, « inescandi gratia, proponi, deinde quæ viliora sunt « ac deteriora deceptis obtrudi. » Unde in *Proverbiis,* XXIII, 31, 32, dicitur : *Ne intuearis vinum, quando flavescit, cum splenduerit in vitro color ejus, ingreditur blande, sed in novissimo mordebit ut coluber et sicut regulus venena diffundit.* Idem quoque Sapiens, *Prov.*, V, 4, 5, lascivam quamdam describit, juvenes filtris et lenociniis suis pervertere fatagentem, tandem vero concludit : *Novissima autem illius amara, quasi absynthium, pedes ejus descendunt in mortem et ad inferos gressus illius penetrant;* ecce tibi vinum : ecce quam miserabiliter tandem mundi gaudia terminentur. Hugo Cardinalis verba *omnis homo* exponit in sensu, quo Apostolus de homine loquitur, dum ait : I *Cor.*, III, 3 : *Nonne carnales estis et secundum hominem ambulatis?* « De hoc igitur homine « dicit : Talis homo primo ponit sibi et suis præ- « sentes delectationes et cum inebriati fuerint ipse « et sui, id est, repleti gaudio præsentis felicitatis, « tunc id, quod deterius est, id est, dolor gehennæ « et remorsus perpetuus malæ conscientiæ. »

2. — S. Thomas, *in Joan.*, hominem, tunc bonum vinum a principio ponere dicit, quando a primis annis in perfecta observantia divinæ legis et timore Dei vivit, postea vero in vitam licentiosam declinat et degenerat ut de illo dici possit illud ad Galat., III, 3. *Sic stulti estis, ut cum spiritu cœperitis, carne consummemini.*

Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.

3. — Enimvero Christi miracula adeo sunt perfecta, inquit S. Thomas, ut affectus naturales longe superent. Sic socrum S. Petri adeo integræ valetudini restituit, ut subito se ad mensæ ministrandum accingat, paralyticus sanatus confestim lectum, in quo infirmus decubuerat, in humeris suis domum reportat. Vult etiam, ut in præstantia hujus vini intelligamus, quanto sint consolationes Dei, præ mundi solatiis desiderabiliores, cum nulla sit inter sponsorum vinum et vinum a Christo miraculose procuratum comparatio. « Musto madere deputant, « quos spiritus repleverat. »

Additiones.

a. — *Omnis homo primo bonum vinum ponit, et quum inebriati fuerint, id quod deterius est.* Est vinum a Deo creatum in magnum hominis bonum, si eo, prout par, est, homo utatur; magna etiam

abusus vini causat mala. Vincentius Bellovacensis de vitio ebrietatis disserens, dicit : « Omne bonum « spirituale dessipant ebriosi, quia ebrietas est mors « omnium virtutum et morum. Ebrietate fit jactura « omnium bonorum. Si habeat homo humilitatem, « mansuetudinem, prudentiam et cætera hujus- « modi, omnia projicit in pelagum iniquitatis. Et « sicut ebriosi sæpe vestibus suis materialibus spo- « liantur, sic eorum animæ virtutibus denudantur, » juxta illud *Jerem. Thren.*, IV, 21 : *Inebriaberis, atque nudaberis.* Et paulo post et S. Bernardo subjungit : « Ebrietas est virtutum deprædatio. » Adde usum vini immoderatum malorum etiam temporalium causam innumerabilium esse.

b. — Frequens est consuetudo, ut in conviviis, meliora vina in exordio ponantur, quia tunc homo cum sit jejunus vini gustum melius percipit, eoque ita delectatur, ut etiam cum gravi sanitatis suæ damno illud ad ebrietatem sumat. Sic quoque dæmon mundi fallacias, iis, qui a spiritualibus deliciis plane sunt jejuni, obtrudere allaborat, ut licet postea perpetuis tormentis et cruciatibus recompensandæ sint, tamen ab iisdem perfruendis, cum salutis dispendio abstinere nolint; de quibus S. Bernardus ait : « Difficile est, imo impossibile, ut « præsentibus quis fruatur bonis et futuris, ut hic « mentem et illic ventrem impleat, ut de deliciis « transeat ad delicias et in cœlo et in terra glo- « riosus appareat. » Dives ille epulo, *Luc.*, XVI, in aquis dulcibus navigabat, nam ex luxibus quibus indulgebat, in excessivarum divitiarum ejus notitiam facile devenire licet : *Induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide.* Mendicus vero Lazarus, inter salsas et amaras mendicitatis et ulcerum suorum undas fluctuabat, et ne quidem de micis quæ canibus copiosissime dabantur, famem suam mitigare poterat : uter vero ex his duobus ad portum pervenit veræ beatitudinis? *Factum est ut moreretur mendicus, et portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ; mortuus est dives, et sepultus est in inferno.*

c. — *Omnis homo primo bonum vinum ponit, postea quod deterius est.* Sic prorsus se habent mundus et voluptas, quæ rosæ sunt initio, sed postea spinis undequaque obseptæ reperiuntur, quæ subito efflorescunt. Dicere possumus mel ideo in sacrificiis vetitum fuisse, quia licet faucibus sapidum et gratum esse videatur, stomacho tamen nocivum est, quia in eo nutrimentum et excitamentum est bilis, et voluptates ad vivum repræsentat, quas licet mundus in calice aureo liquore perfusas suavi, hominibus offerat, intrinsecus tamen venenum propinare nimis liquide constat. Unde S. Cyrillus Alexandrinus, *Hom.* I *de fest. Pasch.*, ad nostram eruditionem scribit : « Mellis præterea oblationem « respuit, voluptatis enim hoc quod symbolum est, « dulcis enim videtur adjuncta unicuique peccato « voluptas, sed exitum bilè amariorem sortitur. » Unde, non sequamur modo bona præsentia, ne postea destituamur æternis. Mundus enim bona tantum apparentia, non autem vera habet. Sunt veluti scænæ quædam et imagines bonorum; et ideo possessores suos non satiant, nec satisfaciunt ipsis. Tertullianus ait : « Omnia imaginaria in « sæculo, nihil veri. » Et doctissimus Salmeron, *tom.* VIII, *tr.* XXXIII : « Quid est aliud mundus, « quam personata quædam pulchritudo, fictus « blandiens et sardonicus risus, osculum Judæ, « dulce venenum, fallax spes, verus dolor, Scylla et « Charybdis, mors suavis, manifestum naufragium, « aridum desertum, inextricabilis labyrinthus, con- « fusa quædam Babylonia, tenebrosa Ægyptus, im- « mane barathrum, vallis lachrymarum interior « gehennæ? »

d. — *Postea cum inebriati fuerint, id quod deterius est.* Sic prorsus se habent bona temporalia, quibus cum quasi inebriatus fueris, seu quanto magis augentur, deteriores fiunt, dum insidias et pericula multa post se trahunt. Salvianus Episcopus Massiliensis, de damnis quæ in avaros redundant, scribens, ait : « Feralissimum morbi genus divitiæ « conservatæ in malum domini sui. » Et Didacus Stella, *in Luc.*, VI : « Quot sunt qui divitis mortem « expectant et ardenter desiderant, ut ex divitiis « ejus participare possint, quod et ipsimet filii mo- « rosæ mortis parentum suorum frequenter faciunt? « Cum ex divitis morte, » inquit idem Stella, « plu- « rimis emolumentum et lucrum proveniat, a plu- « rimis desideratur et expectatur. » S. Chrysostomus, *Hom. in Ps.* XLVIII, ait : « Fluvialium undarum « naturam divitiæ imitantur, quæ simul et videntur « et labuntur, uno eodemque puncto temporis, et « tenentur et effluunt. » S. Ambrosius, *in Psal.* I : « Quid prosunt innumeræ possessiones? Publicæ « sunt non tuæ. Hodie tu tenes, cras alius : cum tu « exieris, alius intrabit; vix movisti pedem, alius « gressus suos intrat. »

e. — *Tu autem servasti vinum bonum usque adhuc.* Solet Deus animas sibi dilectas aqua tribulationis sæpe ad longum tempus potare servans vinum bonum, id est, præmium gloriæ cœlestis, in alteram vitam. Unde quisquis passiones et tormenta libenti animo toleravit, per eorumdem merita, viam sibi certam ad cœlum complanat.

S. Joannes in Apocalypsi, VII, ingentem, et quasi innumerabilem vidit hominum Agnum sequentium multitudinem, cui interroganti quinam et quales ii essent, responsum est : *Isti sunt qui venerunt ex magna tribulatione, et laverunt stolas suas in sanguine Agni; ideo sunt ante thronum Dei.* Ex quo manifestum est, *nos per multas tribulationes introire in regnum Dei oportere,* sicut Apostoli Paulus et Barnabas, *in Actibus Apostolicis,* XIV, 21. Discipulos Christi Lystrenses, Iconienses et Antiochenos sola-

tio confirmaverunt in spe, ut et ipsi per quotidianam pœnitentiam stolas suas sanguine Agni lavarent, et per patientiam eventum liberationis ac cœleste palmarium præstolarentur, cum Deus suos non æternum in inquietudinibus relinquat, sed aliquando in ipsorum auxilium intendat, æternaque miseratione colligat.

Versus 11.

Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galileæ, et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli ejus.

1. — Notandum, Christum primum miraculorum suorum ad instantiam suæ sanctissimæ Matris patrasse, ad instruendum nos, ut ad ipsam recurramus, ut ipsa suam in nostris necessitatibus intercessionem apud Filium interponat.

2. — Hugo Cardinalis ait : « Signum hoc, est « manifestatio præsentiæ Christi : unde cum tribu- « latio mutatur in exaltationem, signum est, quod « Christus est præsens. »

3. — S. Augustinus hoc primum Christi miraculum fuisse non existimat, siquidem continuo in vitibus aquam in vinum commutat. « Ipse fecit « vinum illo die in hydriis, qui omni anno hoc facit « in vitibus, sed hoc assiduitate amisit admiratio- « nem, itaque servavit sibi Deus inusitata quædam, « quæ faceret, ut tanquam dormientes homines ad « se colendum mirabiliter excitaret. »

Manifestavit gloriam suam.

4. — Jansenius ait : « Aperte ostendit, se esse « eum, qui quotannis in vite aquam in vinum con- « vertit. » Cajetanus vero, Christum gloriam, quam interius habebat, manifestasse dicit, ac proinde dicit S. Lucas : « *Gloriam suam :* Fulgebat enim « intus Deitatis gloria, fulgebat gloria beatitudinis « in anima, fulgebat intus gloria divinæ potentiæ. » Aquam igitur in vinum perfectum convertendo hanc omnipotentiæ suæ gloriam manifestavit, quæ eousque hactenus occulta fuerat.

5. — Rupertus Abbas Tuitiensis in lib. II, *De gloria et honore filii hominis,* quærit : « Creditisne « forsitan Christum suam manifestaturum fuisse, « si, prout a diabolo rogatus fuerat, lapides in « panem commutasset? » Et respondet : « Nequa- « quam, saltem eo modo, quo gloriam suam mani- « festavit, aquam in vinum transmutando, » redditque rationem : « Ubi enim hoc fecit initium « signorum, et sic manifestavit gloriam suam : non « gloria fuit inanis, sed gloria cum fructu, quem « videlicet fructum protinus Evangelista repræsen- « tat, dicens : Et crediderunt in eum discipuli « ejus. » Chrysologus, *Serm.* CLVII, ait : « Ubi aqua « mutavit naturam, mox patefecit auctorem, et « elementorum creator mutatione revelatus est « creaturæ. » At vero S. Ambrosius, *Serm.* II *de Epiph.*, a sensu litterali ad moralem transit, indeque ad Christi gloriam hoc documentum adducit : « Si gloriosum est aquam in vinum mutare, quanto « est gloriosius peccata in justitiam commutare, et « mores potius temperare, quam pocula. »

Et crediderunt in eum discipuli ejus.

6. — Lucas Brugensis B. Virginem miraculum poposcisse dicit, non ex vanæ ostentationis motivo, sed ad divinam Christi gloriam magis declarandum : « Spectavit ante omnia gloriam Filii, non vanam « aliquam, sed solidam, quæ inducere homines « posset ad amplectandam fidem, qualem oportebat « habere in illum omnes, qui servari vellent, non « ignorans, tempus ostentationis Filii sui vel adesse, « vel proxime instare. »

7. — Christus multos quidem discipulos habebat, doctrinæ ejus auscultandæ avidos, qui tamen, ut Albertus Magnus observat, in fide divinitatis suæ nondum stabiliti erant, adeo ut S. Cyrillus scribat, multos ante hoc miraculum Christum secutos fuisse, ex admiratione sanctitatis ejus : « Sed « propter signum contuiti sunt, eum habere virtu- « tem et potestatem majorem quam homines, unde « crediderunt tanquam in Deum; » cujus sententiæ etiam S. Thomas super hoc Evangelio esse noscitur.

DOMINICA TERTIA POST EPIPHANIAM

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. VIII, VERS. 1

1. Cum descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.

2. Et ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens : Domine, si vis, potes me mundare.

3. Et extendens Jesus manum tetigit eum, dicens : Volo, mundare ; et confestim mundata est lepra ejus.

4. Et ait illi Jesus : Vide nemini dixeris, sed vade, ostende te sacerdoti, et offer munus, quod præcipit Moyses in testimonium illis.

5. Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, et dicens :

6. Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, et male torquetur.

7. Et ait illi Jesus : Ego veniam, et curabo eum.

8. Et respondens Centurio ait : Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus.

9. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, et dico huic : Vade, et vadit ; et alii : veni, et venit ; et servo meo : fac hoc, et facit.

10. Audiens autem Jesus miratus est, et sequentibus se dixit : Amen dico vobis : Non inveni tantam fidem in Israel.

11. Dico autem vobis, quod multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno cœlorum.

12. Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium.

13. Et dixit Jesus Centurioni : Vade, et sicut credidisti, fiat tibi, et sanatus est puer in illa hora.

Versus 1.

Cum descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens.

Cum descendisset de monte.

1. — Glossa dicit : *De monte,* « id est, cum se « exinaniret, *formam servi accipiens.* » In quo sensu etiam S. Thomas, *in cap.* v, *Matth.*, per hunc montem cœlum interpretatur : *Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo.* Quando autem ex hoc monte, cœlo nimirum per Incarnationem descendit, universum genus humanum peccati lepra infectum, sanitati restituit, a quo tempore secutæ sunt eum turbæ multæ, id est, omnes populi totius mundi. Unde S. Paschasius, lib. V, *in Matth.*, ait : « Nisi « descenderet per Incarnationem, habitu inventus « ut homo iste non ascenderet. » Haymo in *Catena* S. Thomæ in sensu morali verba illa explicat : « Ascendunt, » inquit, « in montem Doctores, cum « perfectioribus excellentiora præcepta ostendunt : « descendunt vero, cum infirmioribus leviora de- « monstrant. »

Secutæ sunt eum turbæ multæ.

2. — Albertus Magnus, *in Matth.*, hos, qui Christum secuti fuere, varios in hac sequela fines habuisse considerat ; aliqui enim sequebantur eum ex motivo charitatis et devotionis ; alii ex curioso miracula videndi desiderio ; alii prædicationis ejus audiendæ gratia ; alii, ut sanarentur ; alii, ut ejus vitam et mores observarent ad accusandum eum ; alii denique ob propriam utilitatem, quæ illis in temporalibus obveniebat, dum panes multiplicabat et datas sibi ab aliis eleemosynas inter egenos distribuebat.

3. — Paulus de Palatio sanitatem, quam Christus multis miserabilibus contulit, devotarum turbarum istarum orationibus magna ex parte attribuit : « Cum multæ turbæ sequuntur, multæ orationes « pro miseris revelandis effunduntur, quibus Deus « inclinatur ad suam benignitatem exercendam. »

Additiones.

a. — *Cum descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.* Quid est quod turbæ non ascendunt montem ad Dominum, sed descendentem sequuntur ? Ratio moralis est. Ascendit Christus in montem, qui alienus erat ab omni peccato ; ascendunt discipuli qui jam Christi Domini doctrina, onus peccatorum deposuerant ; et ideo expediti ac præpetes erant, ut ad sublimia intendant. At turba

peccatorum sarcina et pondere gravata, in altum scandere non valet. Sic sola peccata onus illud grave sunt, quod nos in inferno detinet, et vi cujus, ad montem cœlestem scandere nequeamus. S. Thomas ait : « Nota quod ista tria sic sunt ad « invicem ordinata iniquitas, mors et infernus, « quod ex iniquitate homo inducitur ad mortem, « et per mortem, deducitur ad infernum. » S. Augustinus autem, in *Psal.* XCIX, egregie nos docet quo modo ignis æternus a nobis minime sit timendus ; nam supra illa verba : *Ignis ante ipsum præcedet,* inquit : « Timemus? mutemur et non time- « bimus. Ignem palea timet; auro quid facit? Est « autem nunc in potestate quidquid facias, ne illud « quod et te nolente venturum est, non correctus « experiaris. »

b. — Turba, leprosusque hic peccatorum pondere et sarcina gravabatur, ideoque in altum scandere non valet, sed in imis et infimis existens, Domini adventum præstolatur, ut a suorum scelerum compedibus allevietur, et ita ad altiora elevari valeat. Gravissimum enim pondus peccatum est. S. Antoninus de peccati gravitate hanc habet observationem : « Si massa plumbea esset ubi est luna, « cum caderet eam terra retineret, sed peccantem « spiritum angelicum, non potuit retinere firma- « mentum, quod sic dicitur propter suam firmita- « tem; nec terra, nec aliqua corporea creatura, « vel natura retinere potuit, quin caderet in inferni « novissima. »

S. Ambrosius, in præfatione super Psalmum XXXVII, notat quod, quando Deus in Sabbato onera portare prohibuit, maxime de peccatis locutus fuerit. Ait enim : « Quid est ergo Sabbatum, nisi « requies futurorum, levamen præsentium, quo lex « jubet hominum opera feriari, onera deponi? Quæ « sunt graviora onera, nisi nostra peccata? Hæc « deponantur in sabbatorum diebus, id est, in hoc « vitæ istius tempore. »

Tametsi verum sit, quod lignum crucis humeris Christi, tot innumeris tormentis tota illa nocte magnitudinis fuerit ; nihilominus divina natura humanam fragilitatem sustinente, et confortante, non solum illud pondus, verum etiam integrum mundum humeris suis sustinuisset, nisi huic patibulo omnia totius generis humani peccata, per Christum expianda, imposita fuissent, prout S. Petrus, I *Ep.*, II, 14, insinuat dicens : *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Cæterum vero Simon Cyrenæus huic cruci portandæ sufficiebat, siquidem oneris peccatorum mundi particeps non fuit.

c. — Descendente de monte, non vero montem ascendente Domino, secutæ sunt eum turbæ multæ, et simul veniens leprosus, adorabat eum. Quod certe non absque magni ratione mysterii factum esse videtur. Hoc enim significat, inquit Jansenius, « Dominum cum in cœlis adhuc apud Patrem « maneret, paucos habuisse qui ad illum accede- « rent; at postquam de monte suæ divinitatis « descendit, et humanitatis nostræ fragilitatem « assumpsit, montemque Myrrhæ, id est, sanc- « tissimæ crucis ascendit magnam ipsum nationum « turbam secutam. » Postquam enim passus et crucifixus est, multos in perfectione vitæ, rerum terrenarum, necnon deliciarum et commoditatum mundanarum contemptu habuit sequaces, ad quod etiamnum non modicum confert passio Christi meditata. S. Apostolus Paulus ita scribit, II *Cor.*, V, 15 : *Mortuus est Christus, ut et qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est.* Quæ verba Doctor Angelicus in hunc modum interpretatur : « Ita debet se quisque reputare, ac si esset « mortuus sibi ipsi, et totam vitam suam ordinare « ad servitium et honorem Christi. » Quod si multorum in virtute et perfectione insignium servorum Dei vitas percurrere velimus, illas huic mysterio specialiter devotos fuisse reperiemus. Unde Blosius, in *Conclavi animæ,* merito ita scribit : « Inspice et « imitare pro modulo tuo ejus humilitatem, resi- « gnationem, patientiam, charitatem, benignita- « tem, modestiam, continentiam, sobrietatem, et « cæteras virtutes sanctas quæ in eo perfectissime « relucent. »

d. — Origenes, *Hom.* V *in divers.*, pulchram hic insinuat moralitatem : « Docente Domino, in « monte, » ait, « discipuli ejus erant cum ipso, « quibus datum erat cœlestis doctrinæ noscere « secreta. Nunc vero descendente eo de monte, « turbæ secutæ sunt eum. In montem scilicet « ascendere nequaquam poterant, quia quos delic- « torum sarcina deprimit, ad mysteriorum subli- « mia, nisi abjecto onere scandere minime valent. « Idcirco et filii Israel ascendere in montem pri- « mitus non poterant, ad obviandum Deo, quia « Ægyptiaca gravati conversatione præpediebantur, « sed solus Moyses ascenderat. » Est enim peccatum gravissimi ponderis. Sed adeo magna est Dei æquanimitas, quod ab exhibendis peccatori suis beneficiis, nunquam desistit; quin potius semper eumdem ad pœnitentiam expectando, quasi de monte descendat. S. Bernardus, *Serm.* III *in Dom.* VI *post Pentecos.*, ita scribit : « Apparet divina misericor- « dia in diuturna expectationis patientia. Quum « enim homo peccat, injuriatur Creatori suo, et « etiam Filium Dei in semetipso crucifigit, et ideo « statim dignus est totali consumptione, nisi esset « divina misericordia, quæ patienter et longanimi- « ter expectat eum, quasi dissimulans peccata ejus, « quia si statim peccatorem puniret postea cui « parceret non haberet. » Porro hæc Dei longanimitas et patientia nunquam defatigatur. Hanc differentiam quæ intercedit inter patientiam nostram et Dei longanimitatem, his verbis observat Olea-

ster : « Solet apud homines multiplicata injuriæ « illatæ condonatio esse causa de cætero conti- « nendi veniam. Non sic autem Dominus Deus, sed « veniam multiplicasse causa est novæ condonatio- « nis. » Unde Moyses, Deum efficaciter inducere volens ut populo suo condonaret, ait : *Dimitte, obsecro, peccatum populi hujus, secundum magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto, usque ad locum istum.*

e. — Descendit Dominus de monte, id est, de majestate, de legis rigore, de vindicta, de duro illo nomine, quod esset Deus ultionum, *Psal.* XCIII, 1. Deus zelotes vindicans peccata in quartam generationem, *Exod.*, XX, 5. Descendit ergo Dominus in humilitatem ac mansuetudinem, et tunc turbæ accedunt, ac eum sequuntur, et a suis malis mundantur. Quos enim rigor ac vindicta legis non curavit, hos benignitas ac humilitas Salvatoris nostri Jesu sanavit.

Salvator sequaces suos ad legem Evangelicam invitaturus, dulciter eos inescare conatur, jugi sui proponendo suavitatem, Via, inquit, per quam gressuri estis admodum facilis et plana est, nullis indiga sudoribus. Imponenda vobis præceptorum meorum observantia, pondus quidem erit, at leve. Lex autem Mosaica, tunc temporis terminanda, gravabat intolerabiliter, dicente S. Petro : *Nunc ergo, quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque nos, neque Patres nostri portare potuimus?* Quam ob causam et a Christo, populum illum a lege scripta ad Evangelicæ transitum invitante, dictum arbitror : *Qui laboratis et onerati estis.* S. Paschasius dictam Christi invitationem considerans, « graviter labori- « bus fatigatos, » inquit, « vel oneribus depressos « benignissimus Salvator ad se vocat, ea omnia « ablaturus, tantum ut jugum ejus suave, et onus « leve suscipiant. »

In lege antiqua Mosaica non conferebatur gratia quæ gloriæ arrha est ac pignus, adimplentibus eam, quam nihilominus legis Evangelicæ nobis impertit observantia. Unde S. Joannes, I, 16, inquit : *De plenitudine ejus nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia; quia lex per Moysem data est; gratia et veritas per Jesum Christum facta est.* « Lex « data est, » dicit S. Augustinus, « ut gratia quæ- « reretur; gratia data est, ut lex impleretur; » unde factum est ut nullus in virtute observantiæ Mosaicorum præceptorum, salutem assequeretur, sicuti, e contra, omnes de salute certi vivunt, quotquot Christi, utpote Messiæ veri, obtemperant decretis; dicente Apostolo, *Gal.*, II, 26 : *Hominem non justificari ex operibus legis, sed ex fide in Christum.*

f. — Multi quidem Christum sequuntur, aliqui propter miracula, alii propter doctrinam, aliqui etiam ex curiositate, pauci vero pro salute animæ suæ.

VERSUS 2.

Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens : Domine, si vis, potes me mundare.

1. — Quod si quæras, cur leprosus iste montem non ascenderit? respondit Auctor Imperfecti, *Hom.* XXI : « Quia lepra erat gravatus et peccatorum « bajulans pondus, sursum ascendere non vale- « bat; » ac proinde David ad interrogationem a se propositam, *Psal.* XXIII, 3 : *Quis ascendit in montem Domini?* protinus respondet : *Innocens manibus et mundo corde.* Unde quod tam turbæ quam leprosus Salvatorem secuti non fuerint, nisi postquam de monte descendit, non sine mysterio factum est; hoc « enim significat, » inquit Jansenius, *Concor. Ev.* : « Dominum, cum in cœlis adhuc apud Patrem « maneret, paucos habuisse, qui ad illum accede- « rent; at postquam de monte suæ divinitatis des- « cendit et humanitatis nostræ fragilitatem assump- « sit, magnam turbam nationum secutam eum; » tunc enim genus humanum lepra plenum, mundatum fuit, ejusque scholæ se addixit. Unde Eusebius Emissenus ait : « Domino de monte descendenti « leprosus occurrit, quia ad hoc de cœlo descende- « rat, ut mundum sanaret et a vitiorum lepra « mundaret. »

2. — Sed quomodo leprosus ille Christo et turbæ appropinquare ausus fuit, cum omne sit leprosis cum aliis prohibitum commercium? respondet S. Ambrosius, *lib.* V, *in Luc.* : « Ille, qui excludebatur « a lege, purgari se Domini potestate præsumens, « non ex lege, sed supra legem esse gratiam judi- « cavit, quæ leprosi maculam posset abluere. Verum « ut in Domino potestatis auctoritas, ita in illo « fidei constantia declaratur. »

3. — Porro notandum est, leprosum hunc Christum adorasse, divinitatem in ipso agnoscendo, *Psal.* LXXXII, 17 : *Imple facies eorum ignominia et quærent nomen tuum, Domine;* tribulati enim ex miseriis suis, lumen et Dei notitiam acquirunt et dolentes ad ipsum recurrunt.

4. — S. Ambrosius ait : « Iste in faciem procidit, « quod humilitatis est et pudoris, ut unusquisque « de suæ vitæ maculis erubescat, sed confessionem « verecundia non repressit, ostendit vulnus : reme- « dium postulavit. »

5. — Inter omnes humanas infirmitates nulla est, quæ peccatum magis ad vivum repræsentat, quam lepra, cujus proinde analogiæ varii possunt paralleli compendiose adferri. Hugo Cardinalis, *ibid.*, ait : « Lepra per totum corpus diffunditur, sic peccatum « per totum hominem ad modum cancri. » Peccatum etenim corpori et animæ mortem conciliat, « corpus et animam perdit lepra; contagiosa est « alios inficiendo, » inquit Hugo, « sic peccatum. » *Ecclesiast.*, XIII, 1 : *Qui tetigerit picem, inquinabitur; Psal.* CV, 35 : *commixti sunt inter gentes et didicerunt*

opera eorum et factum est illis in scandalum. « Item « leprosus habet anhelitum fœtidum, sic peccator « est fœtidus. Leprosus sitim patitur, nunquam est « satietas pariter in peccato. » Lepra est infirmitas indurabilis; « Per lepram, » inquit Paulus de Palatio, *in Matth.*, « intellige propositum et voluntatem « manendi in peccato. » Lepra præcipuos corporis nostri sensus destruit, ita peccatum meliores animæ potentias corrumpit, excæcat intellectum, voluntatem pervertit, cor divinis vocibus surdum efficit, bonum spiritus gustum depravat, quia *animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei,* nosque in bene operando facit pigros et desides, Paulus de Palatio scabiei hujus considerat varietatem, de qua in supradicto capite Levitici fit mentio, dum dicit, quod, *alia est in cute, alia in carne, alia in capite, barba, calvitie, vestibus,* ex qua lepræ distictione moralitatem deducit sequentem : In cute vel pelle lepra est, quando quis a divina lapsus est gratia, nec tamen in culpa adeo tenaciter persistit, quin correctus non emendetur; in carne viva lepra esse dicitur, quando peccatum in anima radices egit, ipseque homo « ita placet sibi in peccato, ac si pec- « cato viveret. » In cicatrice est, quando vulnus peccati detestati renovatur et homo in peccatum fit recidivus. In capite vel barba est lepra quando Christi, qui Ecclesiæ et Sanctorum suorum caput est, fides offenditur; in calvitie denique lepra conspicitur, « quando peccatum ex virtutibus nascitur; « in vestimento cum quis exteriorem justitiam con- « temnit. »

Domine, si vis, potes me mundare.

6. — « Cur non dixit, *Domine munda me?* Qui se « peccatorem agnoscit, vix vel mutire audet; » inquit Paulus de Palatio.

7. — « Non diffidit de misericordia, quantum « ad eum, quem adorabat, sed potius quantum ad « seipsum, qui indignum misericordia esse judi- « cabat, » inquit S. Anselmus, *in Matth.*

8. — Chrysostomus leprosum istum cœlesti huic Protomedico mercedem obtulisse dicit, sed spiritualem, nimirum, « fidelem orationem, qua nihil « dignius Deo offerimus. »

9. — Leprosus iste Evangelicus vivacissimam in se exhibet divinitatis Christi fidem, dum illum Dominum appellat, *Domine* et in terram se prosternit, ut eum adoret : *adorabat eum;* « fidei magni- « tudinem verbis expressit, » inquit Jansenius et Cajetanus ipsum omnipotentiam divinam in voluntate Christi collocasse notat : « Magna fides! fatetur « potentiam in voluntate consistere. » S. Fulgentius ait : « In his verbis ostendit, divinam voluntatem « plenissimam esse potestatem. *Quæcumque voluit* « *Dominus, fecit,* » etc. Eusebius Gallicanus ait : « Dominus es, omnipotens es, voluntas tua opus « tuum. » Centurio, cujus fides a Christo tantopere exaltatur, ut infra in suo loco dicemus, Christum uno tantum verbo servum suum sanare posse, credidit; at vero hic leprosus, Christum unico duntaxat voluntatis suæ actu ipsum mundare posse, professus fuit : *Si vis, potes me mundare.*

10. — Verum enim vero, ex quo S. Evangelista Lucas, VI, 79, de Salvatore nostro dicit : *Virtus de illo exibat et sanabat omnes,* qua igitur ratione leprosus iste, de voluntate Christi ad sanandum illum dubitare potuit? Auctor Imperfecti, a Glossa citatus, dicit : « Non de voluntate Christi dubitabat, « sed de judicio voluntatis, Christus enim cum « sit bonus, nociva non vult præstare, etiamsi roge- « tur, nec enim omnibus expedit corporalis inte- « gritas. » Similem quamdam considerationem S. Thomas, *in Matth.*, in hoc proposito adducit, dum ait : « Misericordiam non oportet petere, sed solum « indigentiam ei monstrare : *Domine, ante te omne* « *desiderium meum et gemitus meus a te non est abs-* « *conditus.* » Sciebat, inquit Albertus Magnus, Christi voluntatem omnipotentem, optimam et ad benefaciendum pronissimam esse : « Bonum cuili- « bet facit; at nescivit an sibi bonum esset, quia « alias quod mundaretur vel non, sub conditione « locutus est. » S. Thomas, *ibid.*, ait : « Ostendit « sapientiam Christi, quia non petit nisi voluntatem « suam, quia melius scit, quid opus sit sibi, quam « ipse, ideo sapientiæ Christi dimisit. »

Additiones.

a. — *Et ecce leprosus veniens adorabat eum.* Abulensis, *q.* 4, notat quod leprosus hic non ascenderit in montem, sed occurrerit Domino descendenti. Rationem autem hujus hanc assignat, quia non licebat leprosis intra urbes habitare, nec se intromittere in hominum conventu, ac multitudine. Imo, *Num.*, V, 2, præcipiebatur expelli extra castra, idque ne alios inficerent. Quod si leprosi, qui solum inficiebant corpora, ab aliorum separabantur consortio, quomodo non magis cavendi sunt leprosi, qui inficiunt animas, scilicet mali socii, cum vel unius malus socius sufficiat ad corrumpendos multos bonos, quos diversis multoties bonis privat, et iisdem suppliciis implicat quibus ipse obruitur.

Apostolus, I *Cor.*, V, 6, scribit : *Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?* « Non « immerito, » inquit Salvianus, « Beatus Apostolus « ejici pestilentem jubet, et cur jubeat, ostendit, « dicens quia modicum fermenti totam massam « corrumpit. Inde evidenter agnoscimus, etiam « unum sæpissime malum hominem, perditionem « esse multorum. »

Qui cum sapientibus graditur sapiens erit, nobis Sanctus insinuat Spiritus, *Prov.*, XII, 23, qui mox etiam de malis sociis tractans subjungit : *Amicus stultorum similis efficietur.*

Homini a prima origine innatus est societatis

amor, quæ propter mutuam indigentiam, est inter nos unice necessaria. Ast dum similes nobis amamus, multa cum circumspectione meliores, seu bonos oportet ut sodales eligantur.

Viros etiam maxime virtuosos, magisque in divino servitio stabiles, conversatio pervertit malorum; citra enim miraculum, et absque speciali Dei assistentia, boni constantes non perseverant inter perversos, quibuscumque conversari soli poterunt ii qui in virtutibus stabiliti sunt, in majus bonum animarum illorum.

Boni cum malis conversando citius pervertuntur quam mali convertantur; siquidem natura nostra potius in vitia quam in virtutes propendet.

Innumera mala et damna justis eveniunt, ex societate malorum; hujusmodi tamen discriminibus subjecti non sunt, qui ex bono motivo, aut fine, consortiis malorum utuntur.

Malis sodalibus diabolus utitur, tanquam efficacissimis ad nos pervertendos instrumentis.

b. — Habet hoc lepra quod inter omnes corporis morbos, maxime deformis sit, utpote quæ omnes corporis humores fœdet atque corrumpat, ex quorum temperamento et puritate formæ decor et venustas proficiscitur, quemadmodum ex eorumdem corruptione deformitas. Cujus morbi defectus horribiles, maxime in peccatum quadrant, quod rem omnino pulcherrimam, nempe animam Dei imagine insignitam, adeo deformem reddit, ut quæ erat divinæ pulchritudinis speculum, fiat turpitudinis et omnis fœtoris, Deo et Angelis simulacrum. « Adverte, » ait S. Bernardus, « deformitatem et « fœditatem mortalis culpæ; est enim mortalis « culpa spiritualis lepra, deterior quam corporis, « quantum distat mortale corpus a spiritu immor- « tali, et ad imaginem et similitudinem Dei formato. « Illa ejicit e consortio hominum; hæc autem a « consortio Dei et omnium Sanctorum et Angelo- « rum. Illa ejicit a civitate; hæc autem non solum « privat a cœlesti regno, atque præsenti sæculo, « sed etiam locat hominem in hospitali infernali, « cum infinita pœnalitate. »

c. — *Ecce leprosus veniens.* Notanter Evangelista addit illam particulam, *ecce,* utpote rem grandem et notabilem designaturus, gravitatem scilicet morbi et excellentiam miraculi. Lepra enim gravissimus est morbus ac universalis cancer; et ideo leprosus magnum contagium est, denotatque gravissimum peccatorem. Sicut enim lepra nequaquam occultari potest, quin exterius appareat, sic peccatum, quanto diutius occultatur, tanto turpius deinde apparet; aut enim a Deo, aut a propria conscientia manifestatur. Dum impius ad peccandum se accingit, dicit intra seipsum : *Quis me videt? Tenebræ circumdant me, et parietes cooperiunt me, et nemo circumspicit me. Quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altissimus. Eccli.,* XXIII, 26. Atvero quantopere in hoc decipiatur impius, idem Sapiens, *Prov.,* XXI, 4, dicit : *Lucerna impiorum peccatum,* quibus verbis præclare indicat, quia sicut lucerna profligat obscuritatem et tenebras noctis, illudque, quod in terra illa caligine abscondebatur, manifestat, ita quoque peccatum hujus est naturæ, ut licet in secreto, et in abscondito commissum fuerit, nihilominus paulatim detegatur, et in notitiam deveniat singulorum, quia *lucerna impiorum peccatum est.* Apostolus, I *ad Cor.,* IV, 5, in hæc verba de Deo scribit : *Illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit secreta cordium;* illas namque cogitationes, quæ in intimis et reconditissimis cordium nostrorum recluduntur penetralibus, Deus tandem revelabit. Unde sceleratus non potest ad hoc confugere asylum, ut scilicet sperare possit, quod peccatum suum a nullo unquam homine cognoscetur, quia *Deus illuminabit.* Nam ut S. Bernardus, l. I *de Cons.,* XII, ait : « Est turpium « pœna Deus, lux est enim. Et quid tam invisum « obcœnis flagitiosisque mentibus? Profecto omnis « qui male agit, odit lucem. Sed dico : Numquid « non poterunt declinare? Minime : lucet ubique « etsi non omnibus. *Denique lux in tenebris lucet et « tenebræ eam non comprehenderunt.* Videt tenebras « lux, cui hoc est videre, quod lucere. Sed vicissim « a tenebris, ipsa non videtur, quia *tenebræ eam « non comprehenderunt.* » Cassiodorus ait : « Æsti- « mant dementes Deum non videre mala illorum; « ideo Deus ipse per Nahum Prophetam, III, 5, « apertis et terribilibus verbis : *Ecce ego ad te, dicit « Dominus exercituum, et revelabo pudenda tua in « facie tua, et ostendam gentibus nuditatem tuam et « ignominiam.* »

Neque Adam, neque David, neque Jonas propheta suam abscondere potuerunt iniquitatem. *Tu fecisti abscondite,* dicit Dominus, II *Reg.,* XII, 12, *ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel et in conspectu solis.*

d. — *Domine, si vis potes me mundare.* Multæ per hæc verba insinuantur leprosi hujus virtutes. Chrysostomus leprosum istum cœlesti huic protomedico mercedem obtulisse dicit, sed spiritualem nimirum, « fidelem orationem, qua nihil Deo dignius « offerrimus. » Fidelis autem oratio est, quando plus cor quam lingua loquitur, et pauca verba immensum mentis explicant desiderium. Prout hic leprosus fecisse æstimandus est, quem procul dubio Christus non exaudivisset, nisi quod ore, seu lingua protulit, corde consensisset. In oratione enim plus cor quam lingua requiritur, hanc enim Deus non auscultat, nisi cordi consentiat.

Salvator noster efficax nobis contra communem inimicum ministrat remedium, scilicet orationem : *Orate, ne intretis in orationem.* Atvero sagacissimus serpens impossibile esse sciens, ut nos totaliter ab hoc tam necessario et utili exercitio divertat, quid facit? Audiamus S. Cyprianum dicentem : « Subti-

« liter fallens preces nostras a Deo avocat, ut aliud « habeamus in corde, et aliud in voce, quando « intentione sincera Dominum debet non vocis « sonus, sed animus et sensus orare. » Propheta regius in oratione sua præcepit, ut ante thronum Altissimi penetrare non intermitteret, dicens, *Psal.* CXVIII, 169 : *Appropinquet deprecatio mea, in conspectu tuo, Domine.* Atvero qua ratione hæc appropinquatio obtineri poterit? Num forte id fiet vocis valida elevatione? Nequaquam. Audite igitur modum Deo appropinquandi, quem tradit S. Ambrosius, in eumdem Psalmum, inquiens : « Qui « appropinquaverit corde, ipse audietur a Domino. « Cor ergo prius clamet, ut sermo possit audiri. » S. Bonaventura, *Serm.* II *in Dom.* XIII *post Pent.*, dicit : « Levanda est vox cordis plus quam oris. « Unde Gregorius : Preces valentiores apud sanc- « tissimas Dei aures faciunt, non nostra verba sed « desideria. » Idem quoque in alio sermone in memoriam nobis revocat verba illa Psalmi XXXVI : *Dabit tibi petitiones cordis tui.* Observat enim, Prophetam non dicere : *Petitiones oris,* sed *cordis.* In cujus probationem, auctoritatem citat S. Isidori dicentis : « Verba deprecantis Deus non intendit « sed orantis cor respicit. »

e. — Pulchrum hic a leproso hoc nobis relictum documentum insinuat S. Albertus Magnus. « Non « dubitat, » ait, « sed quia scivit, quod voluntas Dei « est omnipotens, et non nisi bona est, et bonum « cuilibet facit; et nescit an sibi bonum esset, « quod mundaretur, vel non; ideo sub conditione « locutus est; id est : Si bonum est mihi, tunc ego « scio quod velis, et si non bonum est mihi, tunc « scio quod non vis. » Prudenter agnovit leprosus, quod quum Deus sit pius Pater, non dat filiis petentibus, nisi bona. Proinde sub conditione petit. Agnoscit enim quod si postulatum est bonum, illud concedet; si autem malum, ac noscivum, tunc non annuet. Deus enim petitiones nostras sæpe, non secundum votum sed juxta profectum nostrum exaudit, utpote qui quid nobis expediat, longe melius nobis agnoscit. Medicus aures non præbet infirmo medicinam amaram deprecanti. Quia tamen infirmus aliud quam sanitatem non desiderat, tametsi, ad hanc consequendam, medicinam ei amaram porrigat, se tamen exauditum fuisse censet, dum sanitatem recuperat : « Ita Deus homini in « tribulationibus constituto, tribulationes non sub- « trahit, quamvis deprecanti, quia scit eas expedire « ad salutem; et sic licet Deus vere exaudiat, tamen « homo se exaudiri non credit, » dicit S. Thomas.

Psalmista Regius qui in oratione valde exercitatus fuit, sequentem, *Psal.* XXXVI, 7, insinuat orandi modum : *Subditus esto Domino, et roga eum.* Ubi Hugo de S. Victore ait : « Non dixit tibi : Ora eum « hoc, sive illud, sed tantum, *ora eum,* quia nihil « aliud a te quam affectum bonum exigit, qui tuam « necessitatem, etiam te non loquente cognoscit. » Duæ illæ sorores Martha et Magdalena, Lazarum fratrem suum tenere amabant quæ dum hic mortali correptus esset infirmitate, licet scirent Salvatorem miraculose sanasse moribundos, atque in vitam revocasse defunctos, securæ quoque essent de ejus erga domum illarum, amabili affectu, hanc tamen petitionem ei dumtaxat insinuarunt : *Ecce quem amas infirmatur.* Et mortuo Lazaro : *Sed et nunc scio quia quæcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus.* Cur autem adeo modeste et verecunde se erga Christum gesserunt? S. Bernardus, *Serm.* XII *de grad. humil.* duarum illarum sororum respondet, dicens : « Scit ipse cui non opus est ut aliquid dica- « tur, quid desideremus : sufficit nobis potentiæ « locum et pietati dedisse occasionem; mallentes « expectare quid velit, quam imprudenter quærere « quod forsitan nolit. Deinde quod nostris meritis « deest, verecundia forte supplebit. »

Interrogaverunt quidam abbatem Macarium, dicentes : Quomodo debemus orare? Et dixit eis senex : Non opus est multum loqui in oratione, sed extendere manus frequenter, et dicere : Domine, sicut vis et scis, miserere mei. Si autem instat bellum in animo, dicere : Adjuva me. Et quia ipse scit, quæ expediant, facit misericordiam nobiscum.

f. — Diligenter attendendum quomodo hic leprosus in petitione sua magna præventione usus sit, Perbelle ait Origenes, *Hom.* V *in divers.*, in persona leprosi loquens : « Te ego Deum adoro, ideoque et « Dominum dico, opera prius contestans, et sic « verba loquens. » Prius opera exhibet, eum genuflexo adorans, et procidens in faciem suam. Postea verba profert, ut facilius exaudiretur. Plus enim persuadent opera quam verba, et ideo illa præcedere debent.

S. Paulus, priusquam Timotheum, discipulum suum ad dandum tam in sermone quam in conversatione, bonum exemplum cohortetur, primo hæc verba præmittit : *Fidelis sermo et omni acceptione dignus;* et paulo post quisnam hic omni acceptione dignus sermo sit, exponit dicens : *Præcipe et doce.* Sed quomodo præcipiendum, aut docendum? *Exemplum esto fidelium, in verbo, in conversatione, in fide, in charitate, in castitate.* Si boni illius quod persuadere volumus, aliquod in nobis præmittamus exemplum, auditori illud facilius persuadere et imprimere poterimus.

g. — Magna fides resplendet hic, ut ponderat Eusebius Gallicanus, *Hom.* III *post Epip.* Magna enim fide facta est hæc leprosi petitio, ait enim : *Si vis, potes me mundare.* Eum ut Deum omnipotentem recognoscit siquidem quidquid vult præstare potest. Et non dixit, ut notat Origenes, *Hom.* V *in diver.* : Roga, deprecare pro me, ut dictum est Moysi; sed, *si vis, potes me mundare,* Christum Dominum recognoscens, cum Deo Patre, potestate æqualem. Et

hanc fidem adoratione sua exhibita protestabatur, quæ cultus latriæ erat. Unde et meritus tam cito exaudiri. Ex quo patet quam multa bona vera fides in se contineat.

S. Bonaventura, *Serm.* I *de plur. Mart.*, virtutem hanc nobilissimam appellans, de eadem inquit : « Nobilissima virtus intellectum illuminat, animum « purgat, affectum fortificat, mundum contemnit, « diabolo resistit. » S. Bernardinus Senensis illam omnis gratiæ, omniumque virtutum fundamentum agnoscens, multos admirabiles illius recenset effectus, dicens : « O gratiosa et amabilis fidei virtus! « Quis igitur te non amabit, quæ fundamentum est « omnis gratiæ et virtutis? Purgas peccata, vivificas « animas, illuminas cæcos, distinguis electos, con- « nectis membra capiti nostro, animas fideles Deo « facis sponsas, protegis et defendis, probas justos, « miracula operaris, in omnibus triumphas, atque « æterna felicitate perseverantes in te coronas. »

h. — Agnoscebat hic leprosus, turpitudinem corporis sui turpissima lepra infecti, et ecce quam sollicite accurrit, quam demisse rogat Dominum ut mundetur, forte non ita sollicitus procuranda lepra animæ suæ. Sic quoque de corpore quod inimicum est animæ, semper solliciti sumus, et quando infirmum est, industrie curare studemus, anima vero in comparatione ejus parvi æstimatur.

Hæc modica æstimatio qua animam appretiamur, ex modica oritur notitia quam ex defectu applicationis nostræ de illa habemus. Hæc enim a nobis ad quævis alia extenditur præterquam ad unicum hoc tanti momenti negotium. « Considera anima mea, » inquit S. Bernardinus Senensis, « 1° in quanta alti- « tudine creata es. 2° Quam magnus thesaurus es « æstimata. 3° Cum quanta diligentia es custodita. « 4° Cum quanto dolore es quæsita. 5° Cum quanto « stupore es considerata. 6° Cum quanto pretio es « redempta. 7° Cum quanto gaudio es reinventa. « 8° Cum quanto præmio eris beata. » S. Chrysostomus dicit, *Hom.* VIII *in Epis.* I *ad Cor.* : « Homines « animæ perditionem non plangunt, nec cogitant. « Innumerabiles dies homines lugent pro famulis « mortuis, pro detrimento pecuniæ : animam « autem quotidie perdentes, de ea ne cogitamus « quidem. »

Sanctum quoque Ambrosium audiamus loquentem, *Serm.* XXV *in die Ciner.* : « In homine interiori « facti sumus ad imaginem Dei; in carne autem de « limo terræ formati sumus; et videte, fratres, si « justum est, ut caro de terra facta interdum bis « die capiat cibum, et anima nostra, imago Dei, « vix vel post plures dies accipiat Dei verbum, cum « tamen expediat nobis, ut amplius Dei imaginem « quam nostram carnem honorare debeamus. Qui « enim de sola carne cogitant, bestiis et pecoribus « similes sunt, et qui ita agunt, jam in se Dei ima- « ginem contriverunt. »

Quod si de vestimentis corporis loqui velimus, quis est qui clare non videat quanto major cura adhibeatur in hoc adornando, quam in expolienda et venustanda anima nostra? S. Bernardus, *cap.* III *de dign. anim.*, inquit : « Cur carnem tuam pretiosis « rebus adornas et impinguas, quam post paucos « dies, vermes devoraturi sunt in sepulchro; ani- « mam vero tuam, non adornas bonis operibus, « quæ Deo et Angelis ejus præsentanda est in « cœlis? Quare carnem tuam non vilipendis, et ei « animam tuam præponis? »

i. — Hic leprosus ad Christum tam pronus accurrit, quia miseriam status sui consideravit; ita quoque, si tu peccato veluti spirituali quædam lepra infectus, miseriam status tui considerares, protinus Christum curandus accurreres, teque ejus servitio totum dares; sed quia dæmon utilitatem istius considerationis videt, idcirco tunc te magis per tentationes aggredietur, ut bonum propositum impediat.

j. — Leprosus quamprimum se lepra male valere conspexit, et morbi turpitudinem cognovit, statim ad medicum accessit cœlestem, unde etiam sanitatem confestim adeptus est. Sic quoque conscientia nostra turpitudinem peccati nobis repræsentans, si exaudiatur, bonos parit fætus; ast neglecta et contempta, præsagium est pessimum. Ideoque quam primum ac peccati lepram in nobis agnoscimus, per confessionis remedium, ad medicum cœlestem accurrere debemus. Raritas enim confessionis peccatum inveterat; confessio vero dæmoniacas debilitat vires; et ánima per confessionem emundata decora comparet in conspectu Dei.

David turpissimo contaminatus adulterio, et homicidio, universalis insuper scandali reus, multoque tempore in suis perseverans delictis, quo tandem motu ad seriam emendationem conversionem et pœnitentiam austerissimam inductus fuit? Ipsemet respondeat : *Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina, Ps.* XXXI, 4. Quæ fuit pungens hæc spina, prosequitur : *Delictum meum cognitum tibi feci, et injustitiam meam non abscondi.* « Spina », inquit S. Hieronymus, « est stimulus conscientiæ « peccatricis. » Hanc autem spinam, hunc stimulum vel non sentire, vel negligere, pessimum est desperatæ salutis indicium : *Impius cum in profundum venerit contemnit, Prov.*, XVIII, 3.

« Vultis scire, » verba sunt Hugonis Victorini, « periculum taciturnitatis, et utilitatem confes- « sionis? *Quoniam tacui,* inquit Psalmista, *inveterave- « runt ossa mea.* Et iterum : *Delictum meum cogni- « tum tibi feci, et injustitiam meam non abscondi. « Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam « Domino, et tu remisisti iniquitatem peccati mei.* « Vide ergo, et considera : si taces, peccata tua « inveterantur; si confiteris, condonantur. »

« Per confessionem adjuvamur in bono; adjuva-

« mur in tentatione ad triumphandum, » dicit S. Bonaventura, *Serm.* v *in Rogat.* Moxque quamdam S. Augustini citat sententiam, qui postquam aliquot assignasset modos, et vias quibus nos maligni spiritus impetunt, sternuntque machinæ, optimum, ac præsentissimum omnes devincendi, et atterendi assignat confessionis remedium, inquiens : « Neque « facilius ab inimico devincimur, quam cum super- « biendo ipsum imitamur; neque vehementius eum « prosternimus quam cum humilitate Deum conse- « quimur; neque ei dolores acriores infligimus, « quam cum plagas peccatorum nostrorum, confi- « tendo et pœnitendo, sanamus. »

S. Bernardus, discutiens Psalmi XCV versiculum 6 : *Confessio et pulchritudo in conspectu ejus,* qualitatem fusius meditatur majestatis illius coram qua venustatem spirat anima pœnitens : « In con- « spectu ejus, cujus speciosa erat forma præ filiis « hominum; ejus inquam, in quem desiderant « Angeli prospicere. » In conspectu Creatoris, creaturæ rutilare pulchritudinem, res est omni plenissima admiratione, nihilominus et certissima, siquidem æternæ veritatis testimonium audivimus : Confessio et pulchritudo in conspectu ejus. « Audis « cui places, » subjungit Doctor Mellifluus, animam alloquens confitentem, « ama unde placeas; ama « confessionem, ob quam amaris; ama confessio- « nem si affectas decorem : revera ubi confessio, « ibi pulchritudo, ibi decor. » *Ubi abundavit delictum, superabundavit et gratia,* dicit Apostolus, *Rom.,* V, 20.

k. — Accessit hic leprosus, cum magna verecundia ac humilitate, ad medicum, genuflexus adorans, et cum in lepra illa, peccata denotarentur, ob eorum verecundiam in faciem suam procidit, reputans se indignum, ut vultu suo agnosceretur ac videretur. Ita verecundus peccator esse debet in confessione peccatorum, nec similis illis qui *lætantur, cum male fecerent et exultant in rebus pessimis, Prov.,* II, 14. Quos et Hugo Victorinus acriter perstringendos censuit, dum ait : « Sunt quidam sicut impudentes « ad faciendum, sic inverecundi ad dicendum, qui « quoniam turpitudinem suam in faciendo non « vident, verecundiam in dicendo non habent. « Quibus utique per Prophetam dicitur : *Frons « mulieris meretricis facta est tibi; nescivisti eru- « bescere.* Isti nonnunquam sine aliquo compunc- « tionis motu, sine aliquo timore, vel amoris Dei « attactu, pro sola consuetudine explenda, ad « dicenda peccata sua se ingerunt, existimantes se « propter solam verborum prolationem, a debito « peccatorum suorum absolvi; quibus recte dici- « tur : Prius flendum est, postea confitendum. » S. Bonaventura, *Serm.* II *in Dom. inf. Oct. Epiph.,* inquit : « Debet in confessione esse verecundia « summa, non occultando peccata, sed detestando, « et plangendo. » Quamvis in summa esset verecundia leprosus, tamen confessio inde non impeditur, sed publica, ac patenti voce sanitatem postulans, infirmitatem suam, ac vulnera, ulceraque manifestat. Confundit ergo hic leprosus eos qui impudenter prævaricantes, peccata confiteri verecundantur.

l. — Leprosus, his verbis : *Domine, si vis potes me mundare,* ostendit quod suum vehemens sanitatis desiderium, cum magna resignatione submittat Christi Domini voluntati; et quod non obstante petitione sua, ipse præstet, quod voluerit, ut si velit, eum sanet; et si nolit, a curatione abstineat. Agnoverat enim quod sæpe corporis infirmitas sanitas sit animæ, et maxime ad ejus salutem conducat.

Si autem in quo consistat sanitas animæ penitus intelligere cupimus, ea quæ sacri Doctores hac de re scripserunt profundius examinanda sunt. S. Bonaventura, *de profes. relig.,* I, 8, dicit : « Sanitas « animæ consistit in recta et circumspecta actione, « in cauta locutionis observatione, in rectitudine « voluntatis, in ordinatione affectionis, et utilitate « cogitationis. » Et S. Ambrosius : « Hæc est animæ « sanitas, hæc salubritas mentis, ut affluentia cesset « erroris, sistatur culpa ne serpat, cessante incen- « tivo; salus tuta est, atque inoffensus vigor animæ « se refundit. »

Sed quia, *corpus quod corrumpitur aggravat animum, Sap.,* IX, 15, summa est Dei nostri providentia, quod pro servanda animæ sanitate, corpus hoc nostrum infirmitatibus nonnunquam affligatur et extenuetur. Unde super illla verba Deuteronomii, XXXII, 39 : *Ego occidam, et ego vivere faciam; percutiam, et ego sanabo.* S. Bernardus, *Epis.* XIII, dicit : « Percussit carnem ut anima sanaretur. » Joannes Ægyptius abbas, a Monacho quodam rogatus, ut sua intercessione sibi obtineret, ut a quadam qua diu exhaustus fuerat infirmitate liberaretur, eidem respondit : « Rem tibi necessariam cupis abjicere. « Ut enim corpora nitro, vel aliis hujusmodi linteа- « mentis abluuntur a sordibus, ita animæ languo- « ribus, aliisque hujusmodi castigationibus purifi- « cantur. » Habemus pro hujus veritatis corroboratione claram quamdam in Ecclesiastico, XXXI, 2, sententiam qui ait : *Infirmitas gravis sobriam facit animam.* S. Bernardus qui vitam duxit immaculatam, et semper quasi infirmus vixit, ita hac de re scribit : « In salutem flagellat infirmitate corporis, « ne peccent, ut eis utilius sit frangi ad salutem « languoribus, quam remanere incolumes ad dam- « nationem. »

Versus 3.

Et extendens Jesus manum, tetigit eum, dicens : Volo, mundare; et confestim mundata est lepra ejus.

Et extendens Jesus manum, tetigit eum.

1. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XXI, dicit, quod

lepra languentem non per tactum deseruerit, sed per verbum, quod Christus ei dixit, nimirum : *Mundare;* imo ne quidem hoc necessarium erat, sed sufficiebat sola Christi voluntas. Rationem autem, cur eum tetigerit, idem Auctor hanc esse dicit : « Ut ostendatur, quia non propter effugationem « lepræ, tetigit eum, sed ut solveret legem. » Cui consonat, quod Theophylactus, *ibid.,* hisce verbis scribit : « Attigit leprosum, ostendens, quod non « obnoxius sit legi, quæ præcipit, ne tangeretur « leprosus, sed Dominus ejus sit et quod mundo « nihil sit immundum et quod sancta ejus caro « sanctificationem communicet. » Porro sacratissima Christi humanitas lepræ contrahendæ minime erat obnoxia, quin potius ideo venerat, ut eam mundaret; nam ut Lucas Brugensis, *in Matth.,* ait : « Ea est in Christo puritas, quæ non tantum non « inquinetur, verum etiam sordes omnes et inquinamenta absorbeat. » S. Thomas Elisæi exemplum adducit, qui ad sanandum Naaman leprosum, eum non tetigit, sed ad Jordanem, ut lavaretur, dimisit, adducitque eam, quæ Christum inter et Elisæum intercedit, differentiam et dicit, Christum, licet leprosum hunc tetigerit, non ideo subito legem transgressum fuisse : « Quia prohibitum fuit « propter contagionem; qui igitur infici non potuit, « tangere potuit. »

2. — Christus miserabilis viri hujus lepram tetigit, ut charitatem erga infirmos et eos præcipue, qui vel maxime stomachum vel nauseam movere possunt, compassionem nos edoceret. Inde S. Ambrosius, *in Matth.,* ait : « Ut doceret, nullum esse « spernendum, propter quamlibet corporis læsionem, quæ a Deo immittitur. » Idem quoque motivum S. Hieronymus adducit ad *Oceanum in Epitaphio Fabiolæ,* ut scribit : « Ille quem despicimus, « quem videre non possumus, ad cujus intuitum « nobis vomitus erumpit, nostri similis est; de eo- « dem nobiscum formatus est luto, iisdem compac- « tus elementis; quidquid patitur, et nos pati pos- « sumus. » Cæsarius Heisterbacensis historiam, quæ circa quemdam in Francia Episcopum, sæculo duodecimo accidit, refert, nimirum, quod cum hic obvio cuidam leproso eleemosynam dare vellet, is ei se hanc nihili facere responderit, sed hoc solum petere, ut effluentem ab ulceribus saniem abstergeret; cumque Prælatus ille sudariolum eo fine protulisset, leprosus id sibi nimis molestum fore, respondit, ac proinde Episcopus manus ad saniem detergendam obtulit, quas ille cum etiam utpote nimium ponderosas admittere detrectaret; tandem Episcopus summis apud eum precibus contendit, ut ore suo saniem illam lingua lambendo tollere permitteret, quod obsequium cum leprosus non abnueret, Episcopus tametsi gravem in se ad id faciendum nauseam experiretur, semetipsum tamen hac in re gloriose vincens, labra sua lepræ et saniei inde effluenti admovit, qui ore suo non saniem exsuxit, sed quamdam inæstimabilis valoris gemmam, sugendo, ore suo excepisse advertit; moxque leprosus in cœlum evolans, ab oculis ejus evanuit.

3. — S. Anselmus, *in Matth.,* hac manus Christi extensione, misericordiam Dei denotari posse existimat : « Cum extendit manum significat se affectum « misericordiæ in eum habere. » Enimvero nos quidem a nobismetipsis in peccati barathrum corruere possumus : *Perditio tua ex te;* at vero nisi Deus pietatis suæ manum porrigat, ab eodem resurgere minime valemus : *Tantummodo in me auxilium tuum.* S. Paschasius, *lib.* IV, *in Matth.,* ait : « Ex- « tendit illi manum, quoniam ille languore reces- « serat et nisi prius misereretur, ut extenderet « manum, hic nunquam redire aut sanari pos- « set. »

4. — Notabilis autem hoc loco considerari potest in hac ab eodem Deo facta, manus extensione differentia; Job namque, XIX, 21, lamentando olim dicebat : *Manus Domini tetigit me,* et protinus eo ipso se a capite ad calces usque, lepra conspersum esse vidit : *Mitte manum tuam, et tange os ejus et carnem ejus,* ubi sacri Interpretes id lepra intelligendum esse dicunt : hic autem per contactum manuum ejusdem Dei, leprosus Evangelicus perfecte sanatur; quænam isthæc est effectuum, tactu manuum Dei provenientium differentia? Responderi potest, quod sæpenumero cœlestis hic Protomedicus, qui dicit : *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus,* tunc vel maxime hominem a lepra, quæ animam inficit, mundat, quando eumdem in corpore vel maxime sauciat. De mortali Lazari infirmitate olim dicebat : *Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei,* ut plurimum namque, dum corpori immittit infirmitatem, animæ intendit dare salutem. Lepra, qua Job per tangentem Dei manum conspersus fuit, magna eidem contulit incrementa sanitatis per hanc namque illi patientiam eam contulit, per quam fuit eritque semper in cunctis sæculis speculum hujusce virtutis. In leproso Evangelico similiter fidem excitavit, qua suadente recurrit ad Christum, compunctusque; eodem prorsus tempore, simul accepit corporis et animæ salutem.

5. — Jansenius, *ibid.,* super hæc verba, ita scribit : « Quod utique sine manus extensione fieri non « potuit, ut significaret, extensione manuum in « cruce salvandos omnes credentes. » In *Canticis,* V, 14, dicitur : *Manus ejus tornatiles aureæ, plenæ hiacinthis his,* ubi Philo Carpatius ait : « Tunc tor- « natiles factæ sunt manus Christi, quando illas « extendit in cruce, quando clavis perforatæ fue- « runt; » Christus manus suas aperiendo cœlestibus nos benedictionibus locupletat : *Aperis tu manum tuam et imples omne animal benedictione,* medetur et sanat omnes infirmitates nostras.

Dicens : volo.

6. — Chrysostomus, *Hom.* XXVI, *in Matth.*, observat, Christum in aliis similibus occasionibus, cum, ut miracula patraret, rogaretur, nunquam hoc verbo *Volo* usum fuisse : « Hic vero, ut de po-« testate sui, opinionem et leprosi firmaret et po-« puli, addidit, *volo.* » S. Hieronymus, *ibid.*, verbum hoc humilitati attribuit, dum ait : « Considera, « quam humilis et sine jactantia responsio : ille « dixerat, *si vis;* Dominus respondit, *volo,* ille « præmiserat, *potes me mundare;* Dominus jungit « et dicit : *Mundare.* » Id quod cum illa consideratione consentit, quam super eadem verba S. Ambrosius, *lib.* V *in S. Lucam,* scribens instituit. « Illud, » inquit, « mirabile, quod eo sanavit ge-« nere, quo fuerat obsecratus, voluntatem timen-« tium se faciet et deprecationem eorum exaudiet. » Ipsemet Deus modum nobis interius insinuat, quo nobis utendum est ad gratias ejus impetrandas : *Ipse spiritus postulat pro nobis,* id est, postulare nos facit.

7. — Verum enimvero opponi hoc loco posset objectio quædam, in quadam S. Bernardi propositione fundata, qui de spirituali et mystica lepra diffuse tractans, dicit : « Lepra propria voluntas, » quæ propositio si vera est, quomodo igitur increata et incarnata Sapientia, lepram per verbum istud *volo* curat et sanat? Responsionem porro ex declaratione deducere possumus, quam subjungit, dum, qualisnam lepra hæc sit, *Serm.* III, *de Resurr.*, explicat : « Propria voluntas, quæ non est communis « cum Deo et hominibus, sed nostra tantum, « quando, quod volumus, non ad honorem Dei, « non ad utilitatem fratrum, sed propter nosmet-« ipsos facimus, non intendentes placere Deo et « prodesse fratribus, sed satisfacere propriis moti-« bus. » Gratissimum, quod Deo offerre possumus, est donum voluntatis nostræ, eamdem ejus voluntati subjiciendo; siquidem idipsum e nostro arbitrio dependet. *Deus ab initio constituit hominem et reliquit illum in manu consilii sui. Eccli.*, XV, 14. Et opus est, quod aliud nihil, quam cor a nobis postulet, in quo sedes est voluntatis nostræ. *Præbe, fili mi, cor tuum mihi. Prov.*, XXIII, 26. De S. Gertrude scribitur, cœlestem Sponsum ejus clavem animæ ipsius ab ea requisivisse, ut pro suo libitu in penetralibus cordis ejus demorari posset : « At quod illa et quæ « est clavis? respondit Dominus : Voluntas tua pro-« pria. »

8. — Ex quo Dominus ac Redemptor noster in quavis actione sua, nostram intendit instructionem, eo ipso quo leprosum hunc, qui peccatoris symbolum existit, per verbum *Volo* sanitati restituit, nos utique erudit, quod pariter divinæ suæ gratiæ per resolutam quamdam nostram divinæ voluntatis arbitrio conformandi voluntatem, respondere et correspondere debeamus, hoc autem fiet, si voluntatem nostram divinæ legi conformaverimus; nam ut Psalmista, I, 2, ait : *In lege Domini voluntas ejus.* Una ex sororibus S. Thomæ Aquinatis, cupida habere ab eo puncta aliqua, ad propriæ salutis assecurationem essentialiter requisita, cumque ejusmodi multa documenta S. Doctor eidem tradidisset, ipsaque in eadem postulatione usque et usque persisteret, tandem Doctor Angelicus eidem unicum tantum verbum, sed summe ponderosum, nimirum *volo,* eidem necessarium esse præscripsit.

9. — Paulus de Palat., *in Matth.*, ait : « In hoc « verbo *volo,* commendat Christus charitatem suam, « quia pro leprosis mortuus est, transferens in se « lepram nostram; unde nos reputavimus eum « quasi leprosum. » Considera hujus verbi *volo* miram emphasim, utpote quod Filium Dei sanguinem suum fundere, nostramque redemptionem operari fecit, Christus enim per os Apostoli ad Hebræos expresse æterno Patri suo, non per victimas et holocausta, sed per oblationem suam satisfactum esse dixit; ut vero simul, in quonam oblatio hæc consistat, declaret, subjungit, *Hebr.*, X, 7 : *In capite libri scriptum est de me, ut faciam, Deus, voluntatem tuam;* quæ ultima verba ad Psalmistam, relationem dicunt, qui subjungit : *Deus meus volui et legem tuam in medio cordis mei.*

Mundare.

10. — Glossa Interlinearis dicit : « In hoc Ma-« jestatis potentia. » Quia unico dumtaxat at verbo imperativo, lepram ab hoc miserabile homine fugavit : *Dedit voci suæ vocem virtutis : Vox Domini in virtute.* Verumtamen ponderandum, quod Paulus de Palatio, *ibid.*, animadvertit, nimirum, quod eodem tempore, quo dixit : *Mundare,* manum quoque suam extendit : « Olim manum suam Dominus in sinu « gestaverat, quod dolens David, *Psal.* XXXVII, 18, « dicebat : *Ut quid avertis manum tuum et dextera tuam de medio sinu tuo in finem?* At nunc « extendit manum cum jejunat, laborat et sudat, « sed tunc maxime, quando extendit tota die ma-« nus ad populum contradicentem, » adeoque leprosum hunc, id est, genus humanum, non solum verbo, sed etiam Passione et sanguinis sui effusione mundavit.

Et confestim mundata est lepra ejus.

11. — S. Anselmus, *in Matth.*, ait : « Nihil me-« dium est inter opus divinum et ejus præceptum, « quia in præcepto est opus Dei, *qui dixit et facta « sunt.* »

12. — Origenes, *in Cat.*, considerat, quod promptitudini fidei, quam leprosus in Christum habuit, desiderata pariter salus ejus subito corresponderit : « Quia non distulit confessionem, non differtur « mundatio. »

13. — Etenim proprium Dei est, quod ad benefaciendum et subveniendum sollicitus, ad castigandum vero tardus existat, siquidem : *Exspectat Dominus, ut misereatur nostri. Isa.*, XXX, 18.

Additiones.

a. — *Et extendens Jesus manum, tetigit eum dicens : Volo, mundare.* Leprosus iste veniens ad Dominum, procidit in faciem suam, judicans se indignum ut ante Domini oculos appareret. Ac proinde in faciem suam procidit, veluti cooperiendo faciem suam ac turpitudinem morbi sui. Christus Dominus hanc illius humilitatem honorans ac extollens, non solum eum suis corporalibus oculis aspicit, sed etiam tactum manu ejus propria concedit. Humiles enim ad recipiendas gratias capaciores sunt, Deumque veluti ad se trahunt.

Humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam, dicit Ecclesiasticus, III, 20. Humilitas gratiarum cœlestium est attractiva sicut e contra dissipatrix earumdem est superbia; *Deus* enim *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, Jacob.*, IV, 6. Et Psalmista ait, *Psal.* CXXXVII, 6 : *Quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit.* Unde S. Augustinus, in quodam sermone, ait : « Quanta humilitate inclinatur cor ad ima, tantum proficit in excelso. » Audiatur et S. Cæsarius Arelatensis, *Hom.* XXXIV : « Sicut de fonte terreno et corporali fluvio non « potest aliquis bibere, nisi se voluerit inclinare; « ita et de vivo fonte Christo, et S. Spiritus fluvio « nemo aquam vivam haurire poterit, nisi se « humiliter inclinare voluerit, propter illud quod « scriptum est : *Deus superbis resistit, humilibus « autem dat gratiam.* » S. Bonaventura hunc S. Jacobi Apostoli textum allegans, in *Serm.* II *de uno Confess.*, scribit : « Cum humilitas recte Deo subjiciat, ad majus divinum auxilium mentes parat. « Unde Deus resistit superbis, humilibus autem « dat gratiam et tanto majorem quanto invenerit « mentem humiliorem. Et propter hoc, dicit Petrus : *Humiliamini sub potenti manu Dei;* quasi « dicat : Si humilis fuerit, Deum auxiliatorem « habebit, quod fortis erit, nihilque timebit. » Ex S. Bernardo : « Vim faciebat Publicanus regno « cœlorum, qui cum non auderet oculos ad cœlum levare, ipsum cœlum ad se potuit inclinare. »

Quando Deus, apud Isaiam, LXVI, 2, dicit : *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum?* per pauperem humilem intelligit, prima namque beatitudo : *Beati pauperes spiritu,* ad humiles ordinatur. Quidnam aliud præter humilitatem, Deum e cœlo in terram trahere potuit, ut nostræ se naturæ copularet, nosque unum secum efficeret? *Respexit humilitatem ancillæ suæ,* inquit beatissima Virgo, quæ eadem vix verba hæc ore protulerat : *Ecce ancilla Domini; fiat mihi secundum verbum tuum,* cum ecce Dei Filius se nostræ humilitati univit : *Et Verbum caro factum est.*

Guerricus Abbas, *Serm.* III *in Assumpt. Mariæ,* inquit : « Super quem autem requiescam, nisi « super humilem? O humilitas angusta tibi, ampla « divinitati; pauper et insufficiens tibi, sufficiens « ei quem non capit orbis, copiose ac deliciose « reficiens illum qui et angelos pascit. *Super quem,* « inquit, *requiescam, nisi super humilem?* In omnibus requiem quæsivi, sed apud humilem ancillam « inveni. Non est inventa similis illi in gratia humilitatis, ideo in plenitudine humilitatis requievit etiam corporaliter omnis plenitudo divinitatis. »

Sed hic notanda sunt verba S. Gregorii dicentis : « Non grande est iis nos esse humiles a quibus « honoramur, quia et hoc sæculares faciunt; sed « illis maxime humiles esse debemus, a quibus « aliqua patimur, nam Psalmista dicit : *Vide humilitatem meam de inimicis meis.* »

b. — Accessit hic leprosus cum magna verecundia ad Medicum, genuflexus adorans, et quamvis in eo essset tanta erubescentia, tamen confessio ejus inde non impeditur, sed publica et petenti voce sanitatem postulans, infirmitatem suam ulceraque manifestat. Unde et id quod petiit impetravit. Qui enim pudorem suffert constans in servitio divino, gratiam, amicitiam Dei, necnon recipit criminum indulgentiam.

Ecclesiasticus, IV, 14, dicit : *Pro anima tua ne confundaris; est enim confusio adducens gloriam et gratiam.* Maximi momenti hoc est Spiritus Sancti monitum exhortantis, ut dum de salute animæ tractatur, nequaquam erubescamur. Si autem propter fragilitatem nostram, petulantia et ludibrium impiorum vultum nostrum perfunderet, erubescentia hujusmodi, absque eo quod vel ad latum unguem a semita recta deflectamus, patienter toleratam, nobis potius glorificam existere.

S. Petrus, I *Epis.*, IV, 16, postquam Christianos monuisset ut caverent ne insultibus propter scelera commissa subjacerent, dicendo : *Nemo vestrum patiatur ut homicida, aut maledicus, aut alienorum appetitor,* mox subjungit : *Si autem ut Christianus non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine.* Experientia autem quotidiana ostendit vere illos, qui ad Christum pertinent, et cum illo sentiunt a mundanis semper derideri. Unde Dionysius Carthusianus ait : « Si exprobramini per verba injuriosa, « a perfidis hominibus in nomine Christi, id est, « idcirco quia secundum ejus doctrinam præceptumque vivitis, beati eritis, nunc in spe et merito « deinde in re et præmio. »

c. — Salvator noster, ut nos exemplo suo ad hoc misericordiæ opus, visitationem scilicet et consolationem infirmorum, quod summi meriti est, incitaret. Nonnunquam nobis sub titulo medici, alias vero

sub nomine infirmi ob oculos ponitur : *Visitavit nos oriens ex alto. Luc.*, I, 78. *Non egent, qui sani sunt, medico, sed qui male habent, Marc.*, II, 17. *Sanans omnem languorem, Matth.*, IV, 23. Apud S. Lucam, XVI, 23, idem Salvator noster, in sinu Abrahæ, qui pro illo tempore velut quoddam paradisi depositum erat, primo loco post magnum illum Patriarcham, Lazarum videri fecit. Non enim fit mentio tot aliorum sanctitate insignium cœlitum, præterquam hujus solius; idque ut reor, quia hic pauperculus mendicus ab ulceribus et plagis incurabilibus afflictus fuerat. Quo facto Christus qui *omnia in sapientia fecit*, demonstrare voluit quanto cum affectu infirmos et afflictos prosequatur.

d. — Qui vero ministerio visitationis et consolationis infirmorum dat operam, duplicatum, sine ulla præsumptione expectare potest præmium; qui enim infirmos visitat, meretur, ut non solum felix sit in cœlo, sed etiam in hac vita; cum sanitate scilicet et prosperitate illam transigendo.

Quod si opposueris quod cum infirmis conversando, infirmitas et morbus illorum facile contrahatur, respondeo cum Nazianzeno : « Eos qui ægrotantibus « assistunt, et propter Deum serviunt, singulari Dei « munere ab infirmitatibus etiam contagiosis non « infici. » Advertat tamen lector quod Nazianzenus notanter dicat, qui « propter Deum serviunt, » quia in hoc sancto ministerio, non sunt habendi alii fines humani.

Idem quoque S. Doctor animose infirmorum visitantibus promittit inquiens : « Bono esto animo, « accede; haudquaquam vitium contrahes; » idque dicit ut animum suggerat, illis, qui cum infirmis conversantur. Suos per hoc motivum ad infirmos visitandos animare solebat dicens : « Christum, « quandiu licet, visitemus. »

e. — S. Anselmus, *in Matth.*, in hac manus extensione Christi qua leprosum tetigit ac sanavit, misericordiam Dei denotari posse existimat. « Cum « extendit manum significat se affectum misericor- « diæ in eum habere. » Enimvero nos quidem a nobis ipsis in barathrum corruere possumus : *Perditio tua ex te*; at vero nisi Deus pietatis suæ manum porrigat, ab eodem resurgere minime valemus : *Tantummodo in me auxilium tuum.* Ex quo sequitur, misericordiam Dei ad divino ejus beneplacito, non vero ab hominis dependere voluntate; ideoque decipi peccatorem, qui semper eam juxta beneplacitum suum sibi affuturam spondet.

Astutus inimicus innumerabiles hoc laqueo deprædatur animas, scilicet persuadendo iis quod misericordiam Dei juxta placitum suum quandocumque ipsis libuerit, experire possint, quodque illa semper peccatores ad pœnitentiam recipere prompta sit atque parata. Id quod falsissimum est, siquidem hæc non ab hominis, sed a Dei pendet beneplacito, dicente Osea, XIII, 9 : *Perditio tua ex te, Israel; tantummodo in me auxilium tuum.* Culpa namque in profundum nos præcipitat peccati abyssum, unde nunquam resurgere possemus, nisi misericors Deus, suam nobis porrigeret manum. Id autem præstat, quando ipsi lubet et placet, ex nulla penitus obligatione, aut in Scripturis sacris expressa promissione. Unde impiis illis qui ut peccata sua continuare possint, divinam misericordiam se in sua habere potestate, sibi persuadent, improperari potest, quod Judith civibus Bethuliensibus, jam se Holopherni, nisi Deus illis intra quinque dies mitteret suppetias, dedere paratis, olim exprobravit, dicens : *Et quis estis vos, qui tentatis Dominum? Non est iste sermo qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet, et furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis Domini, et in arbitrium vestrum vestrum diem constituistis ei. Sed quia patiens Dominus est, et in hoc ipso pœniteamus.*

Legitur, II *Mac.*, IX, 13, de rege Antiocho frustra pœnitere volenti : *Orabat hic scelestus Dominum, a quo non erat misericordiam consecuturus.* Quæ verba sic S. Bernardus commentatur : « Rogant scelesti « Deum, a quo non sunt misericordiam consecu- « turi; et quidem Spiritus ubi vult spirat; sed « quando vult spirat; nec ei difficile est, subito « perfectam dare contritionem cordis, quam vix « multo tempore alii consequuntur. Sed unde scis, « quod tunc tibi id velit subvenire, quem tu interim « sic repelles? »

f. — Recte lepræ nomine contagio vitiorum designatur. Inde urbibus leprosi exulabant, ne inficerent concives. Verum investigatione dignum est, quare Christus Deus sanaturus lepram, leprosum tangere non vereatur, dum voluntate sola sanare poterat, quod leprosum non latuit; dixit enim : *Domine, si vis, potes me mundare.* Cur extendit manum ad contactum lepræ? Nam etsi contagionem non timeat Christus saltem horreat fœdum morbum. Origenes, *Hom.* V *in diversis*, eleganter dicit in persona Christi : « Ideo cum extendo ma- « num, mox effugit, nec contaminatio meæ virtuti « proximare vel resistere meæ potentiæ poterit. « Dico ergo : *Volo, mundare.* Et me manum ad « tangendum extendente, effugit illico lepra. Et « inventa est manus Domini, non lepram, sed « mundum tetigisse corpus. » Christus Deus horret contingere pestiferam lepræ contagionem, et infirmus homo affectat assuescere vitiorum lepræ. Heu! etsi peccata levia sint et modica, fugienda tamen, ne amplius inficiant, et gravius ruere faciant. Hæc Christi cautela sit nostra eruditio, qua discamus cauti esse, ne vel minimum serpenti infernali vitiorum auctori, in cor nostrum aditum indulgeamus, ne sic amplius totum hominem veneno suo inficiat.

S. Apostolus, in Epistola ad Galatas, V, 4, dicit

Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Quæ verba exponens Hugo Cardinalis ait : « Dico vobis, non consentiatis, neque in mi- « nimo, quia minimum hæreticæ pravitatis cor- « rumpit quidquid boni est in homine. » Et paulo post, ad propositum nostrum subjungit : « Simi- « liter et a modicis peccatis debet homo cavere, « Ideo namque in Levitico præcipitur : *Omnis « oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento « fiet; nec quidquam fermenti aut mellis adolebitur « in sacrificio.* Ubi per fermentum significatur « nequitia et malitia, per mel concupiscentia. »

Idem Beatus Apostolus, *Ephes.*, IV, 27, scribit : *Nolite locum dare diabolo.* Locum vero in corde nostro diabolo cedimus, prout D. Chrysostomus, *Hom.* XIV *super Epis. ad Ephes.*, exponit, quando in illo culpam aliquam levem committimus, vel fove- mus. Nam ut idem Chrysostomus ait : « Illi dum- « taxat initiis opus est. » S. Gregorius Nazianzenus, in sacro quodam poemate, ita de dæmone canit :

« Tu minimis primo vitiis in pectora nostra
« Influis, ac velut exiguis illaberis undis :
« At simul atque tibi datus est locus, illico magnus
« Irrumpis, rapideque fluis latissimus amnis,
« Donec me chaos arripiat, barathrumque profundum.

S. Hieronymus pariter inquit : « Diabolus ser- « pens est lubricus, cujus si capiti, id est, primæ « suggestioni ejus non resistitur, totus in interna « cordis, dum non sentitur illabitur. » Similiter quid S. Cyprianus, de dæmone, in hæc verba scri- bit : « Tanquam hostis clausos obsidens muros « explorat an sit aliqua pars murorum minus sta- « bilis, cujus adortu ad interiora penetretur. » Quævis enim minima apertura ei sufficit, ut cum omnibus suis viribus ingredi, murosque etiam fortissimos rumpere possit. « Omnes ergo ruinæ, » inquit S. Episcopus, « ne dicam portæ, claudendæ « sunt, ne per unum foramen castra omnia pene- « trentur; et universa componenda sunt muni- « menta, ne per modicum non munitum tota « civitas ruat. »

g. — Mirum est quam pronus fuerit piissimus Jesus ad satisfaciendum petitioni hujus leprosi; sed simul cum corpore, animæ conferebat sanitatem, ad ostendendum quanta cura et custodia Deus animam prosequatur, et quidem unamquamque in particulari. De salute enim omnium, maxime sollicitus est.

Sapiens dicit : *Justorum animæ in manu Dei sunt.* Deus igitur in vola manus suæ animam nostram velut gemmam pretiosam portat. Unde S. Bernardinus, *Serm. de dign. anim.*, dicit : « In præsenti « vita, sæpe temporalia malorum custodiæ permit- « tit, animas vero propriæ suæ custodiæ derelin- « quit. » S. Chrysostomus, *Hom.* XC *in Matth.*, sic loquitur : « Tanto studio, tantaque cura Deus « dignam esse animam ostendit, ut neque Filio suo « pepercerit. *Sic Deus dilexit mundum ut Filium « suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in « illum non pereat, sed habeat vitam æternam.* »

S. Bernardus, in *Serm.* XLI *super Cant.*, circa illa verba Apostoli *ad Galat.*, II, 20 : *In fide vivo Filii Dei, qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me,* eamdem subinfert conclusionem dicens : « Quine- « tiam, eadem charitate, qua pro omnibus, mortuus « est et pro singulis. » Unde Salvator noster animæ pretium, quod pro ejus redemptione exsolverat indicare volens, non in plurali sed in singulari numero, *Psal.* LXVIII, 8, dixit : *Propter te sustinui opprobrium; operuit confusio faciem meam.* Et qui- dem ne id casualiter, aut fortuito dixisse videretur, eamdem protestationem paulo post confirmat, di- cens : *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* Non dixit *vobis,* qui tametsi totius humani generis peccata in cruce portaverit, pondus tamen istud haud aliter considerandum est, quam si illud pro solis peccatis meis sustinuisset : « Neque enim « recusaturus esset vel ob unam. » S. Augustinus qui rem hanc optime intelligebat, ita de ea medita- batur, *Medit.*, c. VII : « Ego sum tui causa doloris; « ego tuæ culpæ occisionis; ego tuæ mortis meri- « tum, tuæ vindictæ flagitium; ego tuæ passionis « livor, tui cruciatus labor. »

Versus 4.

Et ait illi Jesus : Vide, nemini dixeris; sed vade, et ostende te sacerdoti et offer munus, quod præ- cepit Moyses in testimonium illis.

Et ait illi Jesus : Vide, nemini dixeris.

1. — Ex quo miraculum in conspectu totius po- puli patratum fuit, quando opus erat illi, ne divul- garet, interdicere? Eusebius hujus prohibitionis hanc rationem reddit : « Prædicare namque et Dei « miracula populis narrare, sacerdotum est : Le- « prosus vero etsi mundus sit, sacerdos tamen fieri « non debet, quoniam illi ad hoc officium eligun- « tur, ut Apostolus ait, qui sine crimine sunt. »

2. — S. Hieronymus, *ibid.*, ait : « Et revera quid « erat necesse, ut sermone jactaret, quod corpore « præferebat. » S. Lucas, VIII, 39, refert, Christum dæmoniaco a se liberato, præcepisse : *Narra, quanta fecit tibi Deus,* cur igitur leproso huic pariter mira- culose sanato, dicit : *Nemini dixeris?* Nimirum in illo nos instruit, quod erga benefactores nostros grati esse debeamus; in hoc vero docet gloriam et applausum humanum fugiendum esse. Tametsi etiam bene notari mereatur, quod Christus dæmo- niaco illi non dixerit : *Narra quanta tibi feci;* sed potius *quanta tibi fecit Deus.* Lucas Brugensis, *ibid.*, Christum miraculum hoc a circumstantiis turbæ oculis abscondere studuisse existimat; idcirco eum mox a se ablegavit, ut S. Marcus, I, 43, testatur. *Et*

comminatus est ei, statimque ejecit illum et dicit ei : Vide, nemini dixeris. Se quidem illam ad sacerdotes mittere prætexuit, qui invidiæ stimulis adversus ipsum agitati, tantum miraculum celassent potius quam quod illius præcones extitissent. Jansenius *c.* IV, *concord.*, Christum, hoc leprosum ex solo compassionis motivo, curasse dicit, eo quod idem Evangelista Marcus dicat : *Jesus autem misertus ejus :* non vero ut per ipsius mundationem divinitas sua palam fieret : « Non enim ad ostentationem sui « curavit leprosum, sed quod misericordiæ affectu « moveretur. » Cajetanus, *ibid.*, hanc prohibitionem, divulgandi curatam lepram, potius actum humilitatis quam timoris fuisse dicit : « Non quod « timeat sibi de inani gloria, sed quod doceat discipulos, ut studeant vitare humanam gloriam. »

3. — S. Ambrosius quoque, *lib.* V *in Luc., cap.* V, per hanc occasionem idem nobis præscribit monitum, dicens : « Sed ne lepra transire posset in « medicum, unusquisque humilitatis Dominicæ « exemplo jactantiam vitet; » subditque Christum nos docere voluisse : « Non vulganda nostra bene« ficia sed premenda, ut non solum a mercede « abstineamus pecuniæ ; sed etiam gratiæ. » Glossa ordinaria rationem reddit, cur leprosus prohibitioni factæ non obediverit, Christoque prohibenti obtemperatum non fuerit : « Non quod aliquid vo« luit et non potuit, sed dat exemplum, ut sui in « magnis, quæ faciunt, latere velint ; sed ut prosint « aliis, prodantur inviti. »

4. — S. Ambrosius, *loc. cit.*, aliam silentii, huic leproso impositi, rationem reddit, quia nimirum leprosus ille utpote a Christo maximo beneficio affectus; in laudibus Christi divulgandis testis nimis partialis et interessatus futurus fuisset : « At for« tasse etiam illa silentii causa est imperati, quod « meliores putabat, qui fide magis spontanea quam « qui speratis beneficiis credidissent. »

Sed vade et ostende te sacerdoti.

5. — Ad officium et munus sacerdotum spectabat, ut aliquem vere lepra mundatum fuisse declararent, ad hoc ut ad aliorum hominum commercium secure readmitti posset; ac proinde Christus, illos hac in parte officio suo satisfacere voluit. Hugo Cardinalis ait : id factum esse a Christo : « Propter « humilitatem, ut eos honoraret; propter utilita« tem, ut videntes miraculum, credentes salvaren« tur. Vel propter inexcusabilitatem, ut videntes, « nec credentes, juste damnarentur. Item propter « veritatem, ne legem frangere videretur. Item « propter ostendendam majestatem, ut non legis « ordine, sed gratia sanatus monstraretur. »

6. — S. Thomas, *in Matth.*, dicit Christum ipsum in divinis voluisse sufficienter esse instructum, ideoque ipsum remisisse ad sacerdotes, utpote ad quos spectat rudes catechizare : « Hic instruit eum; « parum enim esset sanare, nisi instrueret eum : « Intellectum tibi dabo et instruam te in via hac « qua gradieris. » Tametsi enim nonnunquam contingat, quod in rebus ad salutem spiritualem pertinentibus nobis ipsis mundi esse, virtuoseque operari videamur, nihilominus quia tanquam judices in causa propria facile decipi possumus, justum est, ut ad nostram directionem judicio nos sacerdotum et patrum spiritualium subjiciamus.

7. — Albertus Magnus, *in Matth.*, præceptum hoc ad præceptum a Christo de confessione sacramentali facienda datum, referendum esse dicit : « Hic etiam allegorice accipitur, quod etiamsi ali« quis curatus sit a Deo a lepra peccati, per com« punctionem, quod adhuc tenetur se ostendere « sacerdotibus per confessionem. »

Et offer munus, quod præcepit Moyses in testimonium illis.

8. — Glossa ord. ait : « Quia legem non solvo ; « quia nondum cœpit verum sacrificium. »

9. — Jansenius, *ibid.*, S. Lucam et S. Marcum scribere observat, quod Christus prædictis verbis insuper adjunxerit : *Pro emundatione tua,* id quod in duobus modis intelligi posse dicit. « Primo : *Offer* « in gratiarum actionem *pro emundatione* tibi per « me exhibita; et hoc sensu Lyranus pariter scri« bit : Nam a peccatis mundatus debet esse Deo « valde gratus. Secundo, ut sensus sit : *Pro* « *emundatione tua* legali, qua leprosi mundati « adhuc curari debebant et expiari quibusdam « sacrificiis, priusquam cum mundis conversari « possent. »

10. — Eusebius Gallicanus in sensu morali ad oblationem alludens, dicit : « Ille igitur qui mun« datur; duos passeres offerat, corpus et animam « Deo reddat, ut jam non mundi voluptatibus, sed « Deo serviat. »

In testimonium illis.

11. — Hæc verba varias apud sacros Interpretes expositiones et glossas habent. Albertus Magnus, *ibid.*, hunc sensum illorum verborum esse dicit : « *Offer illis munus in testimonium* tuæ curationis, « hoc est, ut sint testes, quod sit curatus. » In qua opinione S. Thomas quoque fuit, dum ait : « Quia « cum receperint oblationem tuam, non poterunt « negare, etc. » Ac proinde S. Augustinus ab Alberto Magno citatus dicit : « *In testimonium illis,* « hoc est contra eos, qui si non credunt, justius « damnentur. » Jansenius et ipse hanc opinionem refert, dum ait : « Hoc est, ut hæc tua oblatio pro « mundatione tua, testetur illis meam potestatem, « ut aut credant, aut sint inexcusabiles. »

12. — Lucas Brugensis ait : « Ut testata sit illis « innocentia mea, quem calumniantur legis adver« sarium, sive virtute mea operantur eaque huma-

« nas superat vires. » Hugo Cardinalis ait : « Ut « illorum testimonio mundus habearis. »

13. — S. Thomas, *in Matth.*, per hujus leprosi mundationem, spiritualem a lepra peccati sanationem intelligit, quam tribus sequentibus modis consequimur ; nimirum sistendo nos sacerdotibus, iisdemque peccata nostra integre confitendo; in satisfactione pro peccatis; unde præcipitur : *Offer munus*, etc.; in futura infallibili divinorum præceptorum observatione, ac proinde subjungitur : *Sicut præcepit Moyses.*

Additiones.

a. — *Et ait illi Jesus : Vide nemini dixeris*, etc. Licet plurimæ sint rationes morales, quare Dominus, post collatam leproso sanitatem, eidem silentii et illud non divulgandi imposuerit præceptum, ea tamen maxime placet quam D. Chrysostomus, *Hom.* XCVI, adfert, dicens : « Mundavit leprosum Dominus, « et jussit eum nulli hoc fateri docens quam esset « alienus ab aura gloriæ, et janctantia pompæ. Et « certe noverat quod non esset ille taciturus ; tamen « quantum in se est, fugit ostentare quod fecerat. » Vana enim gloria semper vitanda est, utpote quæ meritum omne bonorum operum evacuat.

In prophetia Jeremiæ, XI, 16, sacer textus ait : *Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocavit Dominus nomen tuum : ad usum loquelæ grandis exarsit ignis in ea, et combusta sunt fruteta ejus.* Nostisne undenam hæc tot pulcherrimorum fructuum destructio et combustio exorta fuerit? Propheta idipsum perspicuis verbis edicit, nimirum ab impetuosi cujusdam vocis sono, *ad vocem loquelæ grandis exarsit ignis.* At vero quænam fuit vox ista unde flamma exarsit? In Parabolis Salomonis, *Prov.*, XXXVII, 14, legimus, quod *qui benedicit proximo suo, voce grandi, de nocte consurgens, maledicenti similis erit.* Ecce tibi igitur quod idem sit dicere : Ad vocem loquelæ grandis, quod ad adulationis ventum, qui omnes bonorum fructus destruit operum, perdit, consumit et comburit, efficiendo ut in eo cui adulatio obtruditur, adulatio vanam gloriam suscitet, quodque idem de se plus nimium præsumens, in superbiam evanescat, virtutesque existimet eas res, quæ vere, et in substantia sæpissime enormia vitia existunt. Hoc autem periculum non causatur a persecutoribus, detractoribus et contumeliantibus : imo hi omnes potius occasionem subministrant exercendi virtutem mansuetudinis, humilitatis, mortificationis, charitatis. S. Gregorius, *Hom.* XXXI, *in Ezech.*, ait : « Vel quæ bene gesta, « vel quæ scienter sunt dicta depereunt, cum tamen « non amore Domini, sed intentione transitoriæ « laudis fiunt. »

b. — « Jesus præcepit leproso, ut nemini dicat, » inquit Eusebius, *Hom. in Dom.* III *p. Epiph.*, « prædi- « care namque, et Dei miracula populis narrare « sacerdotum est. Leprosus vero, etsi mundus sit, « sacerdos tamen fieri non debet : quoniam illi ad « hoc officium eliguntur, ut Apostolus ait, qui sine « crimine sunt. » Noluit igitur Dominus leproso officium prædicationis committere, quod proprium est sacerdotum. Qui enim alios docet, ipse irreprehensibilis appareat necesse est, ne verbum Dei contemnatur.

S. Petrus electus a Christo summus sacerdos, de sacerdotio loquens, in ejus laudem dicit quod sit : *Genus electum, gens sancta.* Certum quidem est, quod gradus sublimior vel altior dignitas Sacerdotio dari nequeat. Unde Sanctus et Seraphicus Franciscus, tametsi Seraphinorum amore succensus, semper exarserit, attamen ad gradum sacerdotalem ob summam ejus reverentiam et respectum transiri non præsumpsit. Unde in sermone quodam, in ejus opusculis recensito, hæc ad Sacerdotes directa verba leguntur : « Patres reverendi, Dei familiares, et « domestici estis, et illius pane vescimini ; vestram « agnoscite dignitatem, devotionem præferte, con- « templationi insistite, Spiritus Sanctus sit vestri « intellectus lumen, vestræ voluntatis flamma. »

S. Ambrosius, veri dignique Sacerdotis prototypon, hanc ejusdem requirit, præscribitque bonitatem et innocentiam, inquiens, *in Epis.* VI *ad Ireneum* : « Vides nihil in sacerdotibus plebeium « requiri, nihil populare, nihil commune cum « multitudine. Sobriam a turbis gravitatem, seriam « vitam, singulare pondus dignitatis sibi vindicat « dignitas sacerdotalis : quomodo enim potest « observari a populo qui nihil habet secretum a « populo, dispar a multitudine? Quid enim in te « miretur si sua in te recognoscat? Si nihil in te « aspiciat, quod ultra se inveniatur? si quæ in se « erubescit, in te quem reverendum arbitratur « offendat? Supergrediamur igitur plebeias opinio- « nes, et strata quædam gregalis conversationis, et « quæramus nobis viam inaccessam sermonibus « insolentium. »

S. Ignatius martyr, in epistola ad Smyrnenses, de eodem ministerio scribens ait : « Sacerdotium, « est omnium bonorum, quæ in hominibus con- « sistunt, maximum. » Unde consequenter deducitur, quod, ut digne administretur, omnes virtutes et perfectiones requirat.

c. — Ad principem sacerdotum tanquam ad caput, et ad reliquos sacerdotes tanquam ministros, spectabat mundatum a lepra inspicere, et de ejus mundatione testimonium dare. Ne ergo legem violare videretur, et sacerdotis officium usurpare, et ut etiam de miraculi veritate omnibus constaret, ad sacerdotes mittit. Et quamvis sacerdotes iniqui et sacrilegi essent, bonorum tamen eis debitum mandat Dominus eis impendere. Ob personarum malitiam noluit dignitatis auctoritatem diminuere ac defraudare : proindeque, quamvis persona iniqua, dignitas tamen est veneranda.

Ecclesiasticus, VII, 33, dicit : *Honora Deum ex tota anima tua, et honorifica sacerdotes.* Hoc monitum mysterio non caret, siquidem priusquam sacerdotes venerari jubeat, prius Deum honorandum esse præcipit : Primo enim dicit : *Honora Deum ex tota anima tua;* et postea subjungit : *Et honorifica sacerdotes,* quia honor, qui ministris divino ejus ministerio consecratis debetur, relationem dicit ad obsequium, et devotionem, quam Deo debemus. Sacerdotes enim venerandi sunt, quia sunt servi Dei ; quia ejus characterem et livream portant; quia Deus idipsum præcepit; denique quia locum Dei in terra obtinent. Unde Lyranus ait : « Honorifica « sacerdotes, ejus locum tenentes. » Et Dionysius Carthusianus : « Honorifica tanquam Dei vicarios et « ministros. » Basilius Imperator Leonem filium suum exhortans ad honorem et obedientiam Ecclesiæ, ejusque ministris exhibendam, ita loquitur : « Honor enim qui sacerdotibus habetur, ad Deum « refertur; et sicut propter te ministros tuos in « honore habere justum est, ita et te propter Deum, « sacerdotes ejus magnificare, et in pretio habere, « sanctum. »

Multis ante Salvatoris Nativitatem sæculis, Psalmista, *Psal.* CIV, 15, per æternæ veritatis instinctum ait : *Nolite tangere Christos meos.* Christi Domini sunt sacerdotes et clerici et religiosi, quos prohibet Dominus tangi. Tanguntur autem, illis detrahendo et maledicendo, et debitum honorem non exhibendo. Ipsi sunt quibus dixit Dominus in Zacharia Propheta, II, 8 : *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* Unde uxorem Aaronis contra Moysen murmurantem, indilate lepra inficit : circa quem textum ita discurrit Oleaster : « Cur non timuistis « loqui contra servum meum Moysen ? Timendum « valde est, servis Dei detrahere, quorum detrac- « tionibus sic occurrere solet Deus. Tacet Moyses, « et Dominus causam ejus agit. »

Mala vita Ecclesiasticorum nihil obstat, vel officit bonis, quæ ab illorum ministerio proveniunt, ideoque tuto illis uti possumus. Quam veritatem ipse Salvator, *Matth.*, XXXIII, 2, his verbis declarat : *Super cathedram Moysis sederunt Scribæ et Pharisæi : omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate et facite; secundum vero opera eorum nolite facere.* Mala ergo vita Ecclesiasticorum nos a virtute minime avocare debet, siquidem aures verbis, et non oculos factis applicare debemus. Elias propheta annonam cœlitus quotidie missam accepit et comedere non detrectavit : unde veniret avis, non examinavit Elias sed necessariam excepit restaurationem.

S. Isodorus Pelusiota, in Epistola ad Zozimum scribit : « Nullo detrimento is qui suscipit (sacra- « menta) afficitur, etiamsi is qui tribuit, indignus « esse videatur; neque incontaminata mysterio « conspurcantur, etiamsi sacerdos omnes mortales « improbitate superet. Quod si mihi diffidis, cor- « vum cogita, impurum inquam illud, atque in « pullos suos crudele animal, cujus opera ille in « cœlum excurrens, ac cœli civis Elias alebatur. »

d. — Mittendo leprosum ad sacerdotem, Christus docet catholicam doctrinam, quod licet mundaverit te a pessima peccatorum tuorum lepra, per contritionem, per quam justificatur homo, tamen semper in ordine ad potestatem, quam dedit sacerdotibus, ad quorum pedes ire debes, ut tibi dicant : « Ego te absolvo; » ideoque concessit pœnitentiæ sacramentum ad summum nostrum bonum.

Naaman Syrus lepra infectus, jussu regio, in Samariam secessit, suam inibi sanitatem recuperaturus. Hic constanti suorum assuetus servitio, atque obsequio, dum Elisæam Prophetam, quem sibi eligerat medicum, non haberet obvium, imo præceptum dumtaxat intimari audiret de septies in Jordanis flumine instituenda lotione, indignabundus, reditum meditari cœpit, IV *Reg.*, V, 11. *Iratus Naaman recedebat dicens : Putabam quod egrederetur ad me, et stans invocaret nomen Domini sui, et tangeret manu sua locum lepræ, et curaret me. Numquid non meliores sunt Abana et Farphar, fluvii Damasci, omnibus aquis Israel, ut lavêr in eis et munder? Cum ergo vertisset se, et abiret indignans, accesserunt ad eum servi illius dicentes : Pater, etsi rem grandem dixisset tibi Propheta, certe facere debueras; quanto magis, quia nunc dixit tibi, lavare et mundaberis.* Hocce Naamano a servis datum consilium, nos merito ad digne ponderandam incitare debet prærogativam et facilitatem, beneficio cujus a peccati lepra liberamur. Si ad salutem obtinendam, nudis pedibus ad S. Jacobum in Gallæciam peregrinatio nobis instituenda esset, si Jerosolymitanum invisendum sepulchrum, si nos ipsos opus foret ad centum imo ad mille annos, in eremis vivos sepeliri, mehercule, singula quam exactissime consummenda essent, ne Dei, ne Paradisi, ne animæ pateremur jacturam, vel saltem ut inferni declinaremus horrorem. Sed ecce favorem, inestimabilem obstupescite gratiam. Omnis locus sacerdos habet, ad peccatorum veniam concedendam deputatos, qui paucis nos verbis a peccati eluunt lepra : *Quanto magis quia nunc dixit tibi : Lavare et mundaberis?*

e. — *Et offer munus tuum.* Jubet Dominus munus offerre; quia cum leprosus mundatus esset, mandabatur ei munus offerre, in gratiarum actionem. Quod munus licet esset juxta ritum veteris Testamenti, in eoque varia haberentur munerarum genera, ad unicum tamen nunc Deus restrinxit, pro ingentibus beneficiis suis nihil a nobis aliud petens, quam solum cor nostrum. Supremus ille divinusque artifex qui formavit hominem, seque corde illius adeo cupidum semper esse ostendit dicens : *Fili mi, præbe cor tuum mihi;* hic, inquam tali cum symetria indidit, ut partiri seu dividi nullo modo possit, ac perinde habuit Oseas causam

dicendi : *Divisum est cor eorum, nunc interibunt.* Deus noster totum amorem et totum cor nostrum desiderat et nihil aliud : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* « Solus sufficit animus, » inquit Gilbertus Abbas, « si tamen totus impendi- « tur; satis est, sed si de te nihil tibi relinquatur. » Pius Idiota cor et affectum suum in Deum Creatorem et Redemptorem suum convertens, ita eum alloquitur : « Totum exigis qui totum hominem « fecisti. Diligi debes, Domine, ex toto corde, ratione « et creationis et recreationis, quia etiam hominem « fecisti debet seipsum amori tuo, et quia eum « redemisti, debet se amori tuo, et tanto magis « debet amori tuo quam sibi ipsi. »

f. — Jubet Dominus munus offerre in gratiarum actionem; Deus enim gratiarum tributum pro beneficiis suis in lege naturæ, scripta et Evangelica semper postulavit.

Post lapsum primorum parentum nostrorum, qui in pœnam ingratitudinis accidit, Heva ab errore suo resipiscens, subito post editum primum partum suum, gratam se Deo exhibuit, partumque eidem Deo in acceptis retulit : *Concepit et peperit Cain, dicens : Possedi hominem per Deum.* « Vide, » inquit D. Chrysostomus, *Hom.* XVIII *in Genes.*, « quomodo « pœna inflicta mulierem emendaverit, meliorem- « que reddiderit; nam puerum natum, non naturæ « sed Deo acceptum refert, suamque gratitudinem « declarat. Non natura, inquit, puellum mihi dedit, « sed divina gratia. » Abel, Noe, Patriarchæ omnes ac Prophetæ gratias Deo retulerunt pro beneficiis acceptis, nullumque Sanctorum latuit gratiarum actionem laudumque tributum, acceptissimum esse Deo sacrificium.

g. — Per leprosum optime peccatores significantur, uti docet Divus Augustinus, *Serm.* XXII *ad fratres.* Christus Dominus ergo manum suam extendens, tangit eum ad contritionem et pœnitentiam, et ad sacerdotem mittit ut per ipsum absolvatur ac Deo reconcilietur; et tunc in Ecclesia Deo Patri gratissimum munus offerret, scilicet dilectissimi Filii sui Jesu Christi corpus in omnium peccatorum remissionem, ac gratiæ omniumque donorum augmentum. Quo docemur, communioni præmittendam conscientiæ purificationem, secundum verbum Apostoli, I *Cor.*, XI, 28 : *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat.* « Ita « est iste spiritualis cibus, » inquit S. Chrysostomus, *de prodit. Jud.*, « ut si aliquem repererit malignitate « pollutum, magis eum perdet, non sua natura, sed « accipientis vitio. »

Jesus Christus ipse dicit : *Ego sum panis vivus qui de cœlo descendi.* Ast sicut nullus omnino cibus, quantumcumque substantiæ et saporis contineat, ullum in corpore mortuo operatur; ita nec panis ille suos in nobis producit fructus si mortui, id est, in disgratia et inimicitia Dei fuerimus.

Pura itaque et immaculata conscientia exigitur in communicante : « Quæ autem sit pura conscientia, » inquit S. Bernardinus, « quæ requiritur ad hujus « sacramenti susceptionem, declarat Hugo de S. « Victore, dicens : Pura conscientia est quæ non « habet de præterito justam accusationem, de præ- « senti injustam delectationem, de futuro injustam « voluntatem. »

VERSUS 5.

Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum et dicens.

Accessit ad eum Centurio, etc.

1. — Haymo Halberstadiensis, *in Catena* S. Thomæ, ethymologiam hujus vocis *Capharnaum* exponit, dicens : « Capharnaum enim quæ villa pin- « guedinis interpretatur, sive ager consolationis, « Ecclesiam, quæ ex gentibus est collecta, significat, « quæ spirituali pinguedine est repleta : *Sicut adipe « et pinguedine repleatur anima mea.* » Hic igitur Christus majorem, quam in Hebraismo fidem invenit et prout mox dicetur, protestatur, dicens : *Non inveni tantam fidem in Israel.*

Accessit ad eum Centurio, etc.

2. — S. Lucas, VII, 3, scribit : *Misit ad eum seniores Judæorum.* S. Augustinus, *l. de Virg.* III, humilitatem hujus Centurionis laudans, dubium illud hoc modo resolvit : « Qua fidelissima humilitate « magis ipse accessit, quam illi, quos misit. » Et alibi de hoc eodem accessu ita scribit : « Accedit ad « Jesum non carne, sed corde, non corporis præ- « sentia, sed fidei potentia. » Sic Propheta Regius nos, ut ad Deum non corporaliter sed spiritu accedamus, *Psal.* XXXIII, 6, invitat, dicens : *Accedite ad eum et illuminamini.* Porro lumen et notitia, quam hic homo, qui antea idololatra fuerat, a Deo accepit, sine omni prorsus exemplo existit, siquidem ipsamet æterna Veritas de ipso testatur : *Non inveni tantam fidem in Israel.*

3. — Albertus Magnus, *in Matth.*, ait : « Com- « mendatur de humilitate et de affectu compas- « sionis et de fidelitate ad servum. » Per humilitatem, ut Chrysostomus observat, hunc servum interius proximum suum et in gradu fratris respectu sui positum esse agnovit : « Et recognovit apud « Deum non esse distantiam inter Dominum et « servum. » Quoad compassionem vero eousque progressus fuerat, quo S. Paulus postea pertigit, qui, II *Cor.*, II, 29, dicebat : *Quis infirmatur et ego non infirmor?* Servi quoque fidelitatem permagni æstimavit, ac proinde S. Lucas de illo ait : *Erat illi pretiosus.* Porro Ecclesiastici, XXXIII, 31, monitum est : *Si est tibi servus fidelis, sit tibi tanquam anima tua, quasi fratrem sic eum tracta.* Dicere quoque possumus multas alias in eo fuisse christianas heroi-

casque virtutes, quibus veluti spiritualibus gressibus ad Salvatorem accessit, prouti in hujus Evangelii discursu latius videbitur.

4. — Chrysostomus, *Hom.* XXVII *in Matth.*, et alii Expositores existimant, quod dum hic Centurio ipsemet in propria persona sese ad Christum recipere vellet, seniores populi Judæorum, ob ædificatam ipsis ab eo synagogam et ut quantopere personam ejus æstimarent, ei ostenderent, se ad Christum pro obtinenda servi illius salute, abituros, eumque in ejus domum deducturos esse, sponte propria obtulerint. Unde S. Thomas S. Augustini auctoritatem adducens ita scribit : « Quod dicitur quod « venit, totum refertur ad intentionem quia ille « facit rem, cujus auctorit ate fit. » Et Hugo Cardinalis ait : « Qui per amicos accedit, satis dicitur « accessisse ; alii dicunt, quod in propria persona « interfuit, sed verbum commisit senioribus, quod « fuit humilitatis. »

5. — Glossa S. Lucam minutatim retulisse dicit, quidquid occurrit : Matthæum vero, qui brevitati studebat, tantum dixisse : *Accessit,* id est, ivit, ob vivam fidem, quam se habere probavit, adducitque Hemorrhoissæ exemplum : « Ut mulier, » inquit, « quia credidit, magis dicitur tetigisse Christum, « quam turbæ, quæ comprimebant ; ita Centurio « quo magis credidit, eo magis accessit. »

6. — Theophylactus dici posse existimat, quod Centurio a principio seniores ad Christum miserit, utpote qui, ut se in ejus gratiam tanto amplius insinuarent, ad hoc se sponte obtulerant. « Deinde « periculo crescente, verisimile est per se accessisse. » Vel etiam credere possumus, Centurionem seniores sponte propria misisse, postea vero mutato consilio, consultius fore judicasse, ut Christum personaliter accederet. Unde Chrysostomus : « Calamitate oppressi homines, modo hoc, modo illud « consilium anteponunt. » Vel etiam Christum tam in procinctu constitutum esse, ut in ejus domum descendat, præsentiens obviam ipsi processit, ut profundissima cum humilitate et benevolentia eum reciperet ; ad verificandum vero id, quod S. Lucas scribit : nimirum quod alios, seniores videlicet, ad eum miserit, dici potest, id factum nihilominus esse, qui se indignum esse reputabat, qui ad hanc ab eo postulandam gratiam in conspectum sese sisteret. Et quidem hi solum jussi fuerant, ut pro liberatione servi supplicarent : verisimile tamen est, quod hi, qui missi fuerant, ad hoc, ut Centurionem benefactorem suum magis honorarent, seque pro beneficiis receptis gratos exhiberent, a Domino, ut in propria persona in domum Centurionis venire dignaretur, rogarint.

Centurio rogans, etc.

7. — Paulus de Palatio quatuor Centurionum mentionem facit, de quibus Spiritus Sanctus in Novo Testamento scribit, quorum primus hic est ; secundus ille, qui in Calvariæ monte Christum Filium Dei confessus fuit ; tertius Cornelius, a S. Petro baptizatus et catechismo imbutus ; quartus denique is, qui tanta cum benignitate erga S. Paulum se gessit : « Hi omnes pii fuerunt, ut notaretur, si laicus, « homo gentilis, militiæ adscriptus et aliorum præ« fectus ita humilis est et pius, quanto potius « reliqui omnes, qui pietatem professi sunt? »

8. — Jansenius, *ibid.*, cultum et religionem admiratur, quam hic Centurio erga Deum exhibuit, non obstante, quod antea secta gentilis, professione vero miles fuisset, et quidem hanc pietatem et religionis cultum non præsetulit tunc pridem, postquam servus ejus ab infirmitate liberatus fuit, sed diu ante, hujus namque pietatis seniores Hebraismi coram Christo testimonium perhibent dicentes : *Dignus est ut hoc illi præstes, diligit enim gentem nostram et synagogam ipse ædificavit nobis.*

9. — Non desunt qui dicant, ipsum, utpote qui urbis Capharnaum gubernationem loco Cæsaris administrabat, a principio erubuisse et rubore deterritum fuisse, qui minus in persona propria Christum accederet, utpote qui secundum exteriorem apparentiam et mundi æstimationem *erat opprobrium hominum.* Unde Principes synagogæ dixerunt : *Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum?* verumtamen postquam mors falcem suam in ejus domo super servum, qui *erat illi pretiosus,* girare et vibrare cœpit, omni fastu et humano respectu deposito, tanta cum submissione ad Christum ipsemet personaliter accessit : *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt, Ps.* XV, 4.

10. — Enimvero considerabiles valde sunt hæ duæ personæ, qui in theatro Evangelico hodie comparent, quarum unus leprosus, alter vero miles erat, ambo magno a Salvatore beneficio cumulati ; primus Hebræus, alter idololatra et gentilis erat. S. Thomas, *in Matth.*, dicit : « Per quod datur « intelligi, quod non solum pro Judæis, sed pro « gentibus Christus venit, » quamvis cum hoc discrimine, quod primo loco pro Hebræis venerit ; et sic leprosus ad adorandum Christum genua sua flexit, ita quoque Centurio profundissimam erga ipsum humilitatem exhibuit : « Ille sibi sanitatem « quærebat, » inquit Jansenius, « hic servo, ille « coram existentem credidit se posse sanare, hic « etiam absentis verbo hoc tribuit ; ille ex animi « submissione in faciem procidens insigni profecto « modestia oravit : *si vis, potes me mundare,* hic « autem submissus egit, indignum se ducens, qui « vel ipse Dominum appellaret, aut ad se venire « sustineret. » Porro leprosus credentes ex Hebraismo præfigurat, qui pauci quidem numero, sanctitate vero insignes fuere. Centurio vero qui gentilismi typus erat, quoad fidem palmam alteri prætulit, siquidem hic sibi dici audivit : *Non inveni*

tantam fidem in Israel. Notandum quoque est, quod Christus in propria persona sanavit leprosum, quia Judæis ipsemet personaliter prædicavit; at vero Centurionis servum sanavit absentem, quia gentiles ad veræ fidei notitiam post Christi ascensionem per Apostolos fuere perducti.

11. — S. Thomas, *in Matth*, circa hos duos, leprosum scilicet et Centurionem, aliam instituit moralem observationem, nimirum quod leprosum per se et directe petierit gratiam, Centurio vero, ut S. Lucas scribit, seniores Judæorum ad Christum misit : « Et hoc quia Deus aliquorum miseretur per « propriam devotionem, quorumdam per aliorum « intercessionem. »

Versus 6.

Domine, puer meus jacet in domo paralyticus et male torquetur.

1. — Digna utique est admiratione eximia illa charitas et compassio, quam Centurio erga hunc servum suum exercuit : « Jacet in domo, » inquit Hugo Cardinalis, « contra illos, qui statim famulos « ægros ejiciunt et ad hospitale mittunt. » Eamdem quoque observationem S. Antonius Paduanus fecerat, adjungendo, quod : « Non faciunt differentiam « inter ipsos et canes, nam statim de domo abjiciunt « eos; » neque credibile est, ipsum ob proprium suum interesse id fecisse, eo quod obsequio servi sui orbatus erat, quia tanquam Centurio super centum milites alios, dominium et auctoritatem habebat. Unde Toletus, in cap. VII *Luc.*, ait : « Plurimi illum faciebat, non quidem ex avaritia, sed « ex dilectione et charitate. » Unde hanc deducit consequentiam, quod quisquis a vera charitate movetur, « aliorum saluti non minus quam propriæ « invigilat. »

2. — Hugo Cardin., *ibid.*, ad hujus boni domini afflictionem sese reflectens scribit : « Ecce com- « passio, quasi dicat, morbus est meus : *Quis infir-* « *matur et ego non infirmor?* » Enimvero tametsi gentilis miles et paganus fuerit, ad charitatem tamen usque S. Pauli Apostoli pertigisse videtur : « Ob id mirandum maxime, » inquit Didacus Stella in c. VII Lucæ, « quia nondum audierat Paulum, « qui cum admonuisset servos, quales deberent « esse erga ministerium dominorum suorum, jubet « protinus, ut ipsis domini paria rependant, *ad* « *Ephes.*, VI : *Et vos domini eadem facite illis.* » Auctor Imperfecti, *Hom.* XXII : « Inter servum et « dominum nullam differentiam æstimabat, » ita de bono hoc domino, tantopere erga servum suum benigno et compatiente scribit : « Sciens quoniam « etsi dignitas in hoc sæculo diversa est inter eos, « una est tamen natura illis, ideo magis Dei imaginem honorabat in homine, quam opus captivitatis contemnebat in servo. » Porro credibile est, Centurionem hunc servum in bello a se captum sibi in servitutem adscivisse; ac proinde quia varius est eventus belli, fieri potest, eumdem dominum hunc in modum secum ratiocinatum fuisse : Sinistra illa fortuna, in quam servus meus nuper incidit, mihi quoque alia die facile potest evenire, ut scilicet ab hoste meo in captivitatem adducar, quapropter omnem servo meo benevolentiam et charitatem exhibere statui, justo namque Dei judicio et dispositione fiet, ut quam compassionem ego in præsentiarum servis meis exhibeo, eadem quoque pro tali tempore et occasione exhibeatur et mihi : *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, Matth.*, VII, 2.

3. — S. Lucas, VII, 2, de hoc servo expresse dicit : *Illi erat pretiosus;* et merito, tanti namque valoris hunc servum apud Centurionem æstimatum fuisse dici poterit, quantum est pretium, quo sibi comparavit regnum cœlorum. Unde Basilius Seleucus, *Orat.* XIX, dicit : « Servi sanationem requirens « Dominum reperit, dumque ipse servi sanationem « venatur, fit ipse Domino præda. » S. Antonius Paduanus, *Ser. cit.*, verbum *Meus* considerat et ait : « Ideo dicit *meus*, id est, dilectus mihi. » Hic etenim servus occasionem illi dederat, verum agnoscendi Deum, operibus se misericordiæ impendendi, adeo heroicos excitandi fidei, humilitatis, modestiæ, compassionis, spei, charitatis, multarumque aliarum virtutum christianarum actus; et tametsi infirmus, et consequenter servitio domini sui obeundo inutilis esset, eo vel maxime quia infirmitas ejus habitualis, id est, paralysis erat, « nihilominus, » inquit S. Bonaventura, *in Luc.*, « non erat domino « onerosus, sed charus, propter domini sui pieta- « tem; » unde servum hunc honestissimis moribus, optimisque qualitatibus imbutum fuisse clare deducitur. Et ideo Auctor Imperfecti, *Hom.* XXII, ait : « Secundum dilectionem domini, mensurate fidem « servi, nec enim possibile erat, ut sine pretio « bonorum morum, tantam sibi dilectionem domini « comparasset. »

4. — At enim quantumcumque Centurioni servus hic charus fuerit, atque in ejus salute procuranda maxime sollicitus fuerit, nihilominus ut idem Auctor scribit : « Vide sapientiam Centurionis, « quia non dixit vel hic constitutus : sana eum; « sciebat enim quia potens est ad faciendum, « sapiens ad intelligendum, misericors ad exau- « diendum, ideo infirmitatem tantummodo expo- « suit, remedium autem sanitatis in potestate « misericordiæ ejus dimisit. » Albertus Magnus, *in Matth.*, verba Centurionis virtuti discretionis ejus attribuit : « Tantæ discretionis, quod exaudire si « expedit, vel non exaudire si non expedit, relin- « quit judicio Domini. » Dionysius Carthusianus, *ibid.*, eadem verba humilitati adscribit : « Non « intulit : Dic ut curetur, veritus ne tanto munere « esset indignus. » Verumtamen tametsi ne verbum

quidem tulit, quod exprimere possit desiderium, quo servum suum sanatum esse cupiebat, nihilominus ut Lucas Brugensis, *ibid.*, observat : « Satis « intelligitur implorare opem, qui se potentiori « miseriam suam exponit. »

Jacet in domo paralyticus et male torquetur.

5. — Chrysostomus, *Hom.* XXVII, *in Matth.*, ait : « Excusando se quare non adduxerit; » siquidem ex quo servus ille moribundus erat, in vehementi illo viæ motu, mori facile et exspirare potuisset. S. Antonius Paduanus, *Serm.* V, *Cine.*, dicit : « Jacet et « non potest venire ad te ad salutem petendam. » At vero Hugo Cardinalis e contra vivaciorem in hoc milite fidem emicuisse dicit, quam in illis, qui similem quemdam paralyticum per tectum coram Salvatore submiserunt : « Major fuit fides hujus quam illorum; « credidit enim, quod absens potuit curare. » S. Antonius Paduanus ex loco, in quo servus ille infirmus jacebat, hanc elicit moralitatem : « Hujus « pueri infirmitas est in Capharnaum, id est, in « consolationibus hujus mundi infirmatur. *Male* « *torquetur*; » siquidem salus spiritualis magis in prosperitate periclitatur, quam inter adversitates et tribulationes. Unde S. Augustinus, *Ep.* CXLIV, ait : « Mundus iste periculosior est blandus, quam mo- « lestus et magis cavendus, cum illicit diligi, quam « cum admonet cogitque contemni. »

6. — Didacus Stella aliud quid ponderat, circa servitium, quod a Centurione in statu desperatæ salutis servi sui, tantopere æstimabatur : « Solet « Dominus homines pios et sibi obsequentes gravi « dolore afficere, » moxque illius rationem reddit : « Ut nihil præter ipsum diligamus et ille solus cor « nostrum et animam possideat. »

Additio.

a. — *Domine puer meus jacet in domo paralyticus, et male torquetur.* Prudenter agit Centurio, talem exhibendo misericordiam erga servum suum; nam opera misericordiæ per reciprocam misericordiam compensabuntur.

S. Hilarius sententiæ Domini : *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur,* quæ legitur, *Matth.*, V, 7, sensum exponens, inquit : « In « tantum Deus benevolentiæ nostræ in omnes de- « lectatur affectu, ut suam misericordiam sit solis « misericordibus præstiturus. » Cajetanus ut ostendat de qua misericordia verba hæc Christi intelligenda sint, dicit : « Misericordiam consequentur, « non hanc vel illam, non quoad hoc vel illud; sed « absolute omnimodam. Consequenter quoad om- « nia, quæ sunt animæ et corporis, exteriorum et « interiorum, ita ut nihil indigentiæ, nullus defec- « tus in illis remaneat. » Syriaca legit : *Beati misericordes, quia super ipsos erunt misericordiæ.* Didacus Stella, *in cap.* VI, *Lucæ,* dicit : « Altam excellentiam « nobis comparamus, ut omnes misericordes, ad « misericordiam divinam jus habeant, qui cum « proximis suis usi sunt misericordia; eam nam- « que sententiam Dominus tulit : *Beati misericor-* « *des, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* » Idem quoque auctor, in alio loco dicit : « Aspice « quemadmodum Deus in manus tuas misericor- « diam posuit, ut si velis misericordia sua tecum « uti, memineris etiam te cum proximo tuo idem « debere facere; et tunc mihi crede, Deus suam « misericordiam, benignitatem, mansuetudinem « non denegabit tibi. » S. Bernardus in sermone XV, *de modo bene vivendi,* ait : « Ille offert sacrificium, « qui facit misericordiam. Misericordia autem Do- « mini a compatiendo alienæ miseriæ vocabulum « sortita est. Qui in alterum misericors non fuerit, « misericordiam Dei invenire non poterit. Bene- « facies animæ tuæ, si misericors fueris. Qui alteri « miseretur, misericordiam a Domino conseque- « tur. » S. Augustinus, *in Psal.* CII, exponens verba illa Psalmistæ : *Faciens misericordias Dominus,* interrogat : « Sed quibus? *Beati misericordes, quo-* « *niam ipsi misericordiam consequentur.* » Non putet aliquis futuram in se misericordiam Dei, si est ipse immisericors.

E contrario, comminata a Deo per S. Jacobi Apostoli calamum, examinanda est pœna, quæ illis, qui ab operibus misericordiæ alieni sunt, his verbis intentatur : *Judicium sine misericordia illi qui non fecerit misericordiam.* Salmeron super *cap. Matth.* XXV, scribens, illamque decem Virginum parabolam examinans, inter alia, sic scribit : « Virgines fatuæ « propter defectum olei a nuptiis exclusæ; servus « talentum abscondens, neque negotians ut debe- « bat, in tenebras detruditur exteriores. In hac vero « parabola, qui operibus misericordiæ Christo in « proximis impendendis non vacarunt, tanquam « maledicti in ignem æternum conjiciuntur. Unde « videmus horrendum supplicium imminere omni- « bus, qui propterea se tutos et securos existimant, « quod a peccatis, quæ proximum offendere pos- « sunt, abstineant, nihil cogitantes, an in proximos « sint benefici, et charitatis opera exerceant de « quibus putant nullam esse reddendam rationem « apud Deum; cum tamen, et si quis ab omni alio « scelere et flagitio purus, et integer sit, hoc ipso « magnus sit peccator, quod beneficia in proxi- « mum non contulerit, illumque necessitate aliqua « spirituali aut temporali, aut corporali, laboran- « tem, pro facultate adjuvare noluerit. Atque ita « declarat oleum Virginum, quod dixit in alia pa- « rabola, nihil aliud esse quam opera misericor- « diæ. » Porro virgines illæ fatuæ, non minus quam prudentes, præstantissimo dono virginitatis decoratæ erant, simul quoque cum aliis sodalibus sponso obviam processerunt. Suas quoque lampades adornarunt, quia *accipientes lampades suas exie-*

runt obviam sponso. Et tamen quia oleum ipsis defecit, audire debuerunt tremendum verbum istud : *Nescio vos; clausa est janua.* Quia deficiente oleo misericordiæ, tametsi omnibus aliis operibus bonis abundarint, ad nuptias cœlestes aditum frustra sperabant.

VERSUS 7.

Et ait illi Jesus : Ego veniam et curabo eum.

1. — Hinc clare videtur, quanta sollicitudine Christus agatur, ut nobis benefacere possit. In Isaia, XXX, 19, scribitur : *Ad vocem clamoris tui, statim ut audierit, respondebit tibi.* Lucas Brugensis verba Salvatoris hunc in modum exponit : « Paratus sum « venire et curare eum; » et paulo post : « Promp- « tus est Jesus ad beneficentiam. » Imo ut idem Auctor observat : « Plus facere vult, quam petentis « oratio et mens optare videatur. » Cum verissimum sit, quod in collecta quadam sancta Mater Ecclesia protestatur : « Abundantia pietatis tuæ et merita « supplicum excedis et vota. »

2. — Hugo Cardinalis de hoc benignissimo responso, quo se Filius Dei ad accedendum in propria persona ad infirmum, liberaliter obtulit, ita scribit : « In hoc autem tanta confusio medicorum, quia « tantus medicus descendit ad pauperem servum, « non quærens de pecuniæ quantitate. » Porro ventilata est ab omnibus expositoribus sacris quæstio hæc, cur Christus ad domum Reguli, filium ejus sanandi causa abire noluerit et tamen tanta cum facilitate non rogatus, nec coactus, ad servum hunc in propria persona visitandum sese obtulerit? S. Ambrosius, *lib.* V, *in c.* VII *Luc.*, dicit : « Ibi noluit « pergere, ne in Reguli filio videretur magis divi- « tiis detulisse; hic ipse perrexit, ne videretur in « Centurionis famulo despexisse conditionem servi- « lem : Omnes enim, servus et liber in Christo « unum sumus. » Auctor Operis imperfecti, huic se opinioni subscribens, subjungit : « Si enim divitem « honoras, propter personam ipsius honoras; si « autem pauperem honoras, propter personam « Christi honoras. » Salmeron hoc loco notat, Christum in hac actione instructionem dare voluisse, primo judicibus, ut scilicet justitiam æqualiter pauperibus ac divitibus ministrent. Secundo confessariis, ut eadem cum affabilitate et benevolentia agant cum pauperibus, qua cum divitibus agere solent, paritas enim illis habenda est, quoad omnem personarum statum et conditionem. Porro tota vita Christi, ejusque doctrina, miracula, discipuli et Apostoli et quidquid ad ipsum spectabat, humilitatis characterem sibi impressum habebat. S. Bonaventura quoque, *in Luc., cap.* VII, scribit : « Hoc « facit ad excludendam personarum acceptionem, « secundum quod dicitur : Pusillum et magnum « ipse fecit et æqualiter cura est illi de omni- « bus. »

3. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XXII, in Centurione considerat, quod fuerit primitiæ gentilitatis, quæ ad Christum convertenda erat : « Primus fructus « ex gentibus, ad cujus fidei comparationem, « omnium Judæorum fides infidelitas est inventa; » id quod tamen intelligendum est de primo fructu post prædicationem, non vero de primo fructu post Messiæ adventum.

4. — S Thomas, *in Matth.*, dicit, Christum ad personaliter servum hunc visitandum se obtulisse : « Quia præsentia Christi est causa salutis. » Ad sanandam animæ alicujus infirmitatem lethiferam, nullum est securius remedium, quam se in continua Dei præsentia ubique exercere. At vero opponit Albertus Magnus : « Non legitur venisse personali- « ter. » Respondetque : « Dicendum, quod perso- « naliter venit, quando secundum præsentiam suæ « Deitatis per beneficium curationis se præsentem « exhibuit. » Verum quæ causa est, quod cum se venturum promiserit, ad infirmum tamen nunquam pervenerit, Lucas Brugensis dicit : « Quamquam « non tam quod id facturus esset, venturum se « dixerit, quam ut Centurionis arcanis fidem eam « eliceret, quæ mox enituit. »

VERSUS 8.

Et respondens Centurio ait : Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo et sanabitur puer meus.

Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, etc.

1. — Chrysostomus, *Hom.* XXVII, *in Matth.*, superbiam et fastum illorum, qui imperant, considerat, dum ait : « Tanta certe eorum superbia est, qui « principatus præfecturasque gerunt, ut nec cala- « mitatibus victi ad humiliora condescendant. » Porro Christus, secundum exteriorem apparentiam pauper et nudus erat, et tamen Centurio hic « Princeps existens et gentilis, » ut Albertus Magnus observat, « habitationem suam non vocat domum, « sec tectum, quod solum est defendens ab incom- « modis aeris. » Imo idem Albertus credit, vere pauperculum quoddam fuisse tugurium, ac proinde hisce verbis illud laudat : « Ecce quam parca sus- « tentatio ex usu rei familiaris; » verumtamen credibilius est, Centurionem domum suam ita ex humilitatis instinctu laudasse, domum suam in conspectu Dei illius hoc modo appellando, cujus immensitati capiendæ amplissimæ quoque cœlorum sphæræ nimis sunt angustæ. Quam sententiam etiam S. Antonius Paduanus tenuit, dum ait : « Nota « in verbis Centurionis profundam humilitatem et « modestam urbanitatem : *Non sum dignus, ut* « *intres sub tectum meum; non palatia, non castra,* « sed *tectum,* ad declinandum vanitatis jactantiæ

« fastum. » Salmeron, *tom.* VI, *tract.* XXII, ita ipsum locutum fuisse dicit : « Non quod domus ejus non « esset splendide ornata; » nimis enim probabile est, ipsum conformiter dignitati et gubernationi, quam obtinebat, domum habuisse; at vero uti idem Auctor subjungit, Christus oculos suos non ad capacitatem domus, vel ad ornatum illius directos habebat, utpote qui humilitatem et paupertatem quam maxime diligebat. Unde in eadem Capharnaum, intra angustias domus socrus S. Petri hospitatus erat : « Cum Centurio dives esset et nobilis, non « videtur ædes tenues et exiles tenuisse, » qui idem efficacem satis ad id concludendum adducit rationem, quia non dixit Centurio, domus mea non est digna ut te recipiat, sed ego non sum dignus.

2. — In Habacuc, I, 13, dicitur : *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum et respicere ad iniquitatem non poteris.* Et ideo verisimile est, Centurionem hunc timuisse, ut Christus a militibus suis offenderetur, qui utpote militaris vitæ homines utique dissoluti erant, teste Poeta, qui canit :

Nulla fides pietasque viris, qui castra sequuntur.

3. — Maxime cum optime scire debuerit, quod Christus erat pax nostra, ac proinde Origenes, *Hom. in diver.*, putat Centurionem dixisse : « Miles « gladio accinctus, sanguinem fundens, ad prælium « exiens et ob hoc non sum dignus, etc. » Lyranus in ea fuit opinione, quod Centurio, licet Christo obviam processerit et pro servi sui sanitate impetranda eumdem rogarit, idola tamen domi suæ nihilominus retinuerit; cui tamen Salmeron se oppouit, dicens : « Quia indignum hoc viro, qui « tantam fidem de Christo conceperat et quem « Christus primitias gentium credentium consti- « tuebat. » Unde posita veritate illius, quod Lyranus asserebat, morale quoddam documentum abhinc deducere possumus, nimirum, quod primo omnia inordinatorum affectuum idola ab hospitio animæ nostræ ejicienda sint, ac tum demum a nobis recipiendus sit Christus. Unde, *Genes.*, XXXV, 2, dicitur prius : *Abjicite Deos alienos,* etc., et paulo post invitamur : *Ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Domino.* Rabanus similem fere conceptum tangit, cum ait : « Propter conscientiam vitæ gentilis, gra- « vari se magis dignatione putavit, quam juvari, » id quod cum tritissimo illo S. Pauli axiomate optime concordat : *Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit.*

4. — Origenes ait : « Quando corpus et sangui- « nem Domini manducas et bibis, tunc Dominus « sub tectum tuum ingreditur. » Et quidem tametsi nullam haberemus versus hunc Centurionem obligationem, hæc tamen præcipua est, ut Salmeron notat, quia, « Nos his verbis de digne suscipiendo « Christo instruxit, sive potius per eum Spiritus « Sanctus. » Verumtamen Cardinalis Toletus duo dubia hic movet. Primum est, quomodo dictum istud nobis accommodetur, cum Centurio eo tempore, quo verba illa dicebat, Christum in domum suam non receperit, prouti nos illum in sacramento præsentem, in animæ corporisque nostri hospitium recipimus. Secundum est, cur nos, dum indignos nos ad illum recipiendum potestamur, illum nihilominus recipiamus, tametsi Apostolus, I *Cor.*, II, dicat : *Qui manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini.* Et quidem ad primum dubium respondet quod Ecclesia in sacrosanctæ Eucharistiæ administratione, duos præcipue actus exercere intendat; nimirum unum, qui est fidei actus, venerando in eadem sub speciebus sacramentalibus eumdem Deum et hominem, quem miles iste eisdem verbis visibiliter veneratus et confessus fuit; alium vero actum humilitatis, dum nos tanto hospite recipiendo indignos protestamur et agnoscimus : « Gratia ipsius « est, quod velit ad nos accedere. » Quoad alteram vero difficultatem vel dubium distinguit et dicit : « Duplex est dignitas, una rei et hac nemo potest « digne suscipere Christum; alia est præparationis « et hac potest homo digne eum suscipere, si ea « faciat, quæ fieri ipsemet, qui suscipi voluit, man- « davit; quod si quis ea non exhibet, indigne sus- « cipit. » Salmeron insuper, qua ratione domum mundare debeamus, his verbis notat et monet : « Ingrediendo in domum sordidam corporaliter « minime Deus offenditur, quemadmodum in corde « immundo spiritualiter habitare. » S. Ambrosius, *Serm.* LXXX, ait : « Magnæ et perfectæ fidei vir, qui « intelligeret, Christum cœlorum esse Dominum, « dum verebatur ne hospitii sui eum angusta non « acciperent. » Insuper etiam hæc fides in Centurione emicuit, dum firmiter Christum utpote Deum, in omni loco præsentem esse, suumque servum etiam absentem unico duntaxat voluntatis actu sanare posse credidit : « Contradicente Centurione, » inquit S. Ambrosius, « non pergit ad domum Do- « minus, sed pergit Domini medicina. »

5. — Idem Card. Toletus quoque boni hujus militis profundam ponderat humilitatem, dum ait : « Non servi indignitatem opposuit, dicendo : Servus « meus non est dignus, sed propriam. » Plurima Centurio ille populo Hebræorum beneficia contulerat, adeo ut synagogam quoque eidem ædificaverit, ubi in lege et cultu divino Judæi erudiebantur. *Diligit gentem nostram et synagogam ipse ædificavit nobis.* « Id consideratum, » inquit Jansenius, « magis admirandam facit ipsius humilitatem, ut, « qui post tam magna beneficia populo Judaico « collata, adhuc putavit se indignum esse aspectu « Domini. » Imo tunc Christo dixit : *Non sum dignus,* quando omnes seniores populi, ipsimet primæ et æternæ Veritati concorditer dixerunt : *Dignus est, ut hoc illi præstes.* « Misit ad eum senio-

« res, » inquit S. Bonaventura, « quasi ipsi non esset « dignus accedere, nec auderet. Meipsum non sum « dignum arbitratus, ut venirem ad te, » ait ipsemet Salmeron duos in eo notans actus humilitatis : « Nec se ad Christum venire, nec Christum ad se « descendere dignum ducit, nec recipere veniens tem, nec quærere illum, ut veniat. » Et quamvis certum sit, ipsum digniorem fuisse, qui Christum accederet, quam seniores Hebraismi ab ipso ad Christum missi fuerint, « Vera tamen modestia « proprios, non alienos defectus respicit. »

6. — In hac humilitate et subductione sui a Christo instruimur, quod verus cum Deo negotiandi, gratiasque cœlestes ab eo obtinendi modus, non in præsumptione, sed in propria diffidentia consistat, dum scilicet quis se, ut cum Deo agat, indignum esse censet; meliusque sit affectibus cum Deo loqui, quam verbis, magisque expediat ab eo retroœdere, quam præsumptuose se in ejus faciem sistere; hoc est enim optimum, Deo propinquius approximandi medium, prouti magno suo beneficio expertus est Publicanus, *qui a longe stans, nec audebat oculos ad cœlum levare;* et tamen idem, « cœlum ad se potuit « inclinare. » S. Lucas dicit, quod, dum Christus non procul a domo ejus aberat, aliquos ei obviam miserit, qui ei dicerent : *Non sum dignus, ut sub tectum meum intres.* S. Bonaventura, *in Luc.*, super illum locum : *Cum jam non longe esset a domo,* ita scribit : « Prope enim erat domui corporali, sed « prior domui mentali; juxta illud Psalmi : *Prope « est Dominus omnibus invocantibus eum.* Diversum « dicitur de malis : *Prope es tu ori eorum, longe a « renibus eorum;* non talis erat iste, cujus signum « erat præcipua humilitas. » S. Augustinus, *Serm.* VI, *de verb. Dom.*, a Glossa citatus, dicit, quod eo ipso, quo se indignum æstimavit, a Salvatore nostro dignus fuerit declaratus : « Non in cujus parietes, « sed in cujus cor Christus intraret; neque hoc « diceret cum tanta fide et humanitate, nisi jam « illum, quem timebat intrare domum suam, corde « gestaret; nam non erat magna felicitas, si Domi« nus Jesus intraret in ejus parietes et non esset in « pectore ejus. » Ipse quidem minime convenire existimabat, quod Deus ille, de quo scribitur : *Candor lucis æternæ,* habitationem ejus ingrederetur; at vero, ut S. Ambrosius, *Serm.* LXXX, ait : « Dum « ædes suas injuriosas putat magis eas honorificas « facit et gratas. »

7. — Quisnam obsecro apud divinum hunc hospitem, tanquam excellentiora merita habens, gratior et acceptior fuit, an Zachæus, qui *excepit illum gaudens in domum suam,* an vero Centurio noster, qui dixit : *Non sum dignus,* etc. S. Thomas quidem, *Part.* III, *q.* 80, *art.* 10 ad 3, quæstionem hanc hunc in modum decidit : « Ambo Salvatorem honorifi« cantes, quamvis non uno modo; » verumtamen asserere possumus, Centurionem majus sibi Dei lumen et notitiam comparasse, quam Zachæus acquisierit, quia quanto amplius quis se in hac Dei notitia exercet, tanto se familiari Dei consortio indigniorem esse reputat. Unde in Præfatione Missæ habemus, quod Angeli, qui minus lumen habent, magisque a suprema illa Triade sunt remoti, *laudent* Deum : *quem laudant Angeli;* dominationes vero, quæ viciniores existunt, *adorant;* denique Potestates, quæ illuminatissimæ sunt, *tremunt.*

8. — S. Petrus, *Luc.*, V, 2, cœlesti Magistro suo dixit : *Exi a me, Domine, quia homo peccator sum,* ubi Chrysologus, *Serm.* XV, ait : « Sic eum Petrus exire « a se rogat, quomodo Centurio eum ad se suppli« cat non venire; agit uterque, ne indignitas hos« pitii in hospitis maneat injuriam. » Et ideo sicut Petro mundi conversionem et inter discipulos primatum hisce verbis prædixit : *Ex hoc jam eris homines capiens,* ut Dionysius Carthusianus advertit, ita quoque ad Centurionis humilitatem exaltandam, dixit : *Non inveni tantam fidem in Israel; dico enim vobis,* etc.

Sed tantum dic verbo et sanabitur puer meus.

9. — Glossa Interlinearis ad hæc verba dicit : « Magna fides, quæ Dei dicere credit esse facere. » Nequaquam controverti posse videtur, quin Centurio iste hoc loquendi modo, Christum illum esse Deum agnoverit, de quo scribitur : *Portat omnia verbo virtutis suæ;* « quia postulat verbum, » inquit Chrysologus, « non de loquendi usu, sed de virtute « faciendi; » quale autem hoc verbum sit, quod postulat, mox declarat, dum ait, illud esse verbum divinæ omnipotentiæ proprium. « Verbum, de quo « dictum est : *Misit verbum suum et sanavit eos.* » Porro Toletus prædicta verba ita interpretatur : « *Jube, impera,* quod solius Dei est. » S. Antonius Paduanus cavendum nobis esse monet, ne credamus ipsum in ea fuisse opinione, ac si ad servum suum sanandum, verbo omnino opus esset : « Sed « propterea dixit, *solum dic verbo,* ut aliis faceret « notum, suum puerum Christi virtute sanatum. »

Additio.

a. — *Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo,* etc. Magnam hujus hominis prudentiam, et perspicacitatem admiratur D. Paschasius, lib. V, *in Matth.* : « Fateor ait, ab « ineunte ætate quoscumque legere potui Philo« sophos, sicut nec Christus tantam fidem in Israel, « ita nec ego tantam in eis sapientiam invenire « potui. Et quod illi ex omni fabrica mundi « nequierunt intelligere, hoc iste in uno parvo « corpusculo totum comprehendit; » nempe sui infirmi pueri. Unde altissima fidei cognitione, Christi divinitatem ac majestatem super universa fatetur. Princeps erat gentilis : hoc divinum et singularissimum lumen fidei quis communicavit?

Infirmitas pueri. Tribulatio enim lumen subministrat, et in Dei cognitionem nos venire facit.

Fel quod est amarissimum, tribulationum quas mundus fugit et abhorret esse symbolum, nullus erit qui id negabit. Et hoc fel, attestante Archangelo Raphaele, *Tob.*, VI, 9, remedium fuit curandi cæcitatem ac pristinum visus restituendi lumen. *Fel valet et ungendos oculos in quibus fuerit albugo, ad sanabuntur.* Maxima ac deploranda est cæcitas eorum, qui vero privati sunt lumine, ac notitia Dei, de quo scriptum est : *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Tametsi hæc lux, non oculis corporeis videatur, animæ tamen oculo, qui est intellectus, bene conspicitur. Quis vero ignorat fel tribulationum nobis communicare hanc lucem? *Vexatio intellectum dabit,* ait Isaias, XXVIII, 14. Quis Deo plus restitit, quis contumacior ipso Manasse? In tenebris ambulabat omnis generis malitiæ, idque cum scandalo terræ et cœli. At lumen recepit veræ notitiæ in sua captivitate, et servitute : *Et cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus,* II *Paral.*, XXXIII, 13. Rex Antiochus implacabilis populi electi inimicus, cultusque veri Dei hostis infensissimus, constitutus in angustis mortis confessus est : *Nunc vero reminiscor malorum, quæ feci in Jerusalem, unde et abstuli omnia spolia aurea et argentea, quæ erant in ea, et misi auferre habitantes Judæam sine causa. Cognovi ergo, quia propterea invenerunt me mala ista,* I *Mac.*, VI, 12. Nabuchodonosor ad tantam pervenerat arrogantiam, ut præter seipsum nullum alium existimaret esse Deum. Quando cognovit se esse hominem aliis similem? Tunc nimirum, quando induit formam bestiæ : *Ex hominibus abjectus est, et fœnum ut bos comedit, et rore cœli corpus ejus infectum est, donec capilli ejus in similitudinem aquilarum, et ungues ejus quasi avium, Dan.*, IV, 30. An non videatur, hoc fel extitisse amarum tanto Monarchæ, qui aliquando armorum suorum potentia, totum terruit ac tremere fecit mundum? *Fel valet ad ungendos oculos.* Audiamus ipsummet regem : *Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor, oculos meos ad cœlum levavi, et sensus meus redditus est mihi; et Altissimo benedixi, et viventem in sempiternum laudavi, et glorificavi.* Notat Theodorus hic : « Non sine causa « adjecit, *ego,* sed ut omnes homines doceret, quasi « dicat : Ille ego qui tanta olim arrogantia dixe- « ram : Quis est Deus, qui eruet vos de manibus « meis? Qui somniaveram fore ut in cœlum ascen- « derem et super astra ponerem thronum meum, « experientia doctus, meo supplicio sapere didici, « meam servitutem agnovi. Idcirco etiam in cœlos « oculos meos sustuli; quod simul ac feci, mens « mea ad me restituta est. » Cum experientia didicerit, quid homo, quid Deus, Altissimum et viventem appellat, et Regem sempiternum vocat, propriamque tenuitatem agnoscit.

De protoparente nostro cecinit Psalmista, *Ps.* XLVIII, 21 : *Cum in honore esset non intellexit : comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.* Non constat protoparentes nostros, in illa amænitate terrestris Paradisi ubi omnia abundabant, aliquem excitasse actum amoris, gratitudinis, et adorationis erga Deum Creatorem suum; unde non sine causa dixit Psalmista : *Non intellexit.* Quando ergo aperuerunt oculos et cognoverunt Deum? In nuditate, in exilio constituti : *Aperti sunt oculi amborum.* Etenim ut bene advertit Gregorius Magnus : « Oculos quos culpa claudit, pœna aperit. » Symmachus, loco horum : *Aperti sunt oculi eorum,* hæc verba legit : *Facti sunt intelligentes;* acquisiverunt verum lumen in experientia miseriarum suarum, ad quas se condemnatos viderunt. « Non exteriores « oculi sed interiores quos contra Deum clauserant « aperti sunt; quia videlicet veracem Deum, ser- « pentem vero in sua miseria fallacissimum cogno- « verunt, » scribit Rupertus Abbas.

VERSUS 9.

Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, et dico huic : vade, et vadit, et alii : veni, et venit, et servo meo : fac hoc et facit.

Nam et ego homo sum, etc.

1. — Ex hoc loquendi modo clare deducitur, quod ad commodum servitium suum non defuerint multi alii servi, quorum opera uti potuisset et tamen de unius solius servorum suorum salute adeo se sollicitum et zelosum esse probavit. Unde Hugo Cardinalis salutare deducit documentum pro Ecclesiasticis, quibus multarum animarum commissa est salus, inter quas tamen vix una sana esse conspicitur : « Ita solliciti sint, ut iste Centurio, qui centum « milites habens sub se, et propter unum servum « ægrum tam sollicite, tam devote rogabat Deum, « ut sanaret eum; sic debent et ipsi facere, rogare « aliquos ut venirent et verbo prædicationis sana- « rent ægros suos; hoc facerent, si essent eis pre- « tiosi. » Paulus de Palatio ad præstitam Centurioni, a servis suis exactam obediendiam, sese reflectens, ita scribit : « Agnoscant Principes nostri documen- « tum pulcherrimum; si volunt subditorum obe- « dientiam, habeant ipsos pretiosos; ideo enim « arbitror, Centurio habebat milites obsequentes, « quia pretiosos eos habebat; » bene illos tractabat in victu et vestitu, aliisque in necessitatibus et ideo erga eum reverentes, fideles et obedientes erant. Eamdem quoque observationem Didacus Stella habet, dum ait : « Unde obsecro tanta obedientia « orta erat? quia benigne et quadam benevolentia « cum illis agebat. »

2. — Considerabile verbum est, quod Centurio edixit, dum ait : « *Nam et ego homo sum sub potes-*

« *tate constitutus, habens sub me milites.* Non jactabat potentiam quam nec solam protulit, nec priorem, » inquit S. Bernardus, *Ep.* XXIV : « Dicturus quippe : *habens sub me milites,* præmisit : *homo sum sub potestate;* prius se agnovit hominem, quam potentem; agnovit inquam se hominem homo gentilis, et ut in se jam impleri ostenderet quod longe ante dixerat David : *Sciant gentes, quoniam homines sunt. Homo,* inquit, *sum;* et *homo sub potestate.* Jam quidquid subinferat, suspectam non habemus jactantiam, præmissa siquidem est humilitas, ne altitudo præcipitet. »

3. — Quærit Toletus, *in Luc.,* cur Centurio tot exempla simul multiplicarit, dicendo : *Dico huic : vade, et vadit, et alii : veni,* etc. Et respondet, id ipsum fecisse, « ut significaret Christi providentiam, « ac prudentem dispensationem, qui variis utitur « causis ad effectus diversos, nec uni omnia, sed « singulis pro ipsorum ratione singula imponit. » Præterea hoc loquendi modo clarius nobis amplam potestatem et voluntatis Christi libertatem exprimere voluit : « Sicque confitebatur Christi divinam « gubernationem et amplissimam potestatem et « liberrimam voluntatem. » Salmeron ad sensum litteralem alludens, ait : « Ex his tribus, qui obedientiam illi præstabant in absentia, colligit, « Christum posse in absentia sanare. » Lucas Brugensis eum *a minori ad majus* argumentatum fuisse dicit, quasi diceret : Si ego, qui homo sum subditus alteri, id est, Tribuni, et Cæsaris imperio et directioni subjectus, nihilominus per imperium et gubernationem, quam in milites aliquos obtineo : « Multa solo verbo, solo jussu facere valeo, illis « nimirum mandatis meis obtemperantibus, quanto « tu magis, etc. » S. Anselmus hac paraphrasi verba illa explicat : « Ego sum purus homo, tu « Deus; ego sub potestate domini, tu Deus omnium; habens sub me milites, tu Angelos; dico « huic : vade, et vadit; tu huic infirmitati dic : « vade et ibit; et alii veni, et venit; et tu dic sanitati : veni, et veniet; et servo meo : fac hoc, et « facit; et tu dic Angelo : sana eum, et sanabit. » Theophylactus, *in Matth.,* morbos, milites et bellatores Dei esse dicit : « Corporales enim morbi milites sunt et ultores Dei. » S. Augustinus, *Serm.* VI, *de ver. Dom.,* in persona hujus Centurionis simile format argumentum : « Si ego homo sub potestate, jubendi habeo potestatem, quid tu non « possis, cui omnes serviunt potestates? »

Additiones.

a. — *Nam et ego homo sum sub potestate constitutus.* Pulchre sane locutus est beatus ille Centurio, christianæ humilitatis magister, qui de humilitate tanta fiduciam præsumpsit : *Ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites.* « Non « jactabat potestatem, » ait apposite, S. Bernardus, *Epis.* XLII, « quam nec solam protulit, nec « priorem, dicturus quippe, *habens sub me milites,* « præmisit, *homo sum sub potestate.* Prius se agnovit hominem, quam potentem. *Homo,* inquit, « *sum,* et homo *sub potestate.* Jam quidquam subinferas, suspectam non habemus jactantiam, præmissa siquidem est humilitas, ne altitudo præcipitet. Nec enim locum invenit arrogantia, ubi tam « clarum humilitatis insigne præcesserit. Agnoscis « infirmitatem, confiteris subjectionem; jam, et te, « sub te habere milites profitere securus. » Efficax enim motivum est ad reprimendam superbiam, viriliter de te sentire, et considerare, quod homo sis, terra et cinis.

Quas habet homo rationes et motiva ut sit humilis et non efferatur in superbiam et arrogantiam, esto eorum plurima sint et varia, hoc tamen, quod tetigit Ecclesiasticus, X, 9, est potentissimum : *Quid superbis, terra et cinis?* Quænam arrogans ista est prætensio? Quæ temeraria præsumptio, ut cinis et lutum superbire velit? Numquid supremo artifici, materia paulo nobilior deerat ad plasmandum hominem, absque eo quod manus suas luto applicasset? *Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ.* Eccur hospiti adeo digno et nobili, qualis est anima, ad imaginem et similitudinem trium divinarum personarum creata, tam vilem et abjectam parat domum? Obstupescit et Divus Gregorius Nazianzenus : « Haud equidem scio, » inquit, « quo « pacto simul et imago Dei sim, et cum cæno « voluter? » Post discussionem tamen hujus dubii concludit, quod Deus infinita sua sapientia luto nos vestiri disposuerit, ne in superbiam extolleremur : « Hæc nostra temperatio est, ut cum imaginis « dignitas animo extulerit, pulvis eosdem depri« mat, contrahatque. » Verba sunt ex libro Sapientiæ, V, 10, desumpta quæ sequuntur : *Cinis est cor ejus, et terra, supervacua spes illius, et luto vilior vita ejus, quoniam ignoravit, qui se finxit, et qui inspiravit illi animam quæ operatur, et qui sufflavit ei spiritum vitalem.* In qua re constituit Deus noster et posuit vitam nostram? In uno flatu, in una respiratione, in uno anhelitu, in attractione aeris. Ergone homo superbiam suam fundare vellet supra unum flatum, in quo consistit et fundata est vita?

Mors reprimit et compescit omnes superbos. Stobæus, *Serm.* XXII, scribit, in detestationem superbiæ, asserens : « Mortalem non decet altum « sapere. Mortalia sapere oportet mortalem natu« ram. » Inter ea quæ Bellovacensis adducit motiva ad reprimendam superbiam, hoc quoque recensetur : « Ab hujusmodi appetitu debent nos retrahere « vilitas humanæ conditionis et fragilitas nostræ « corruptionis. » Ceciderunt Angeli propter superbiam, et quia spiritus erant nobilissimi, majori concitabantur superbiendi stimulo. Ast homo, vermis, putredo et lutum vilissimum, quod pedibus

proteritur, quale gloriandi, seque extollendi poterit habere motivum?

Quid superbis? De quo superbitis? Num de vestris miseriis, de vestris expletis desideriis et appetitibus? de vestris vindictis, de voluptatibus, de deliciis mundanis quibus hactenus gavisi estis? Verum hæc omnia ad humilitatem potius vos inducere deberent, quia sunt offendicula, et causæ æterni vestri præcipitii. Num vos extollitis et superbitis de bonis, de donis gratiæ, de virtutibus, de operum heroicorum meritis, de actibus et exercitiis perfectionis? *Sed quid habes quod non accepisti?*

Multi sunt qui intumescunt vanaque ducuntur gloria in divitiis et pretiosis vestibus. *Act.*, XII, S. Lucas observat in Herode : *Herodes vestitus veste regia sedit pro tribunali,* etc. Et in pœnam suæ superbiæ percussus fuit ab Angelo, et a vermibus consumptus. Audiamus ergo verbum Apostoli, *ad Rom.*, XI, 20, dicentis : *Noli altum sapere, sed time.*

b. — Theodorus Studita hæc Centurionis verba : *Ego homo sum sub potestate,* etc., accommodat imperio quod peccatum habet in hominem. « Ad « eumdem modum, » ait, *Catech.*, XXVI, « ac « multo potentius, jubet sub se subjecto peccatum : Loquere fœda, et loquitur; nefaria designa, et designat. » Et ideo bene de se ait Centurio : *Et ego homo sum sub potestate constitutus,* quo suam fatetur servitutem. Quæ hæc servitus? Hæc in eo stat, quod a peccato commisso, nullus homo suis viribus se possit liberare. Quamvis enim peccati actio, illiusque comes delectatio facile habeantur, macula tamen peccati remanet infixa animæ, tanquam stigma in fronte servi, ratione cujus homo constituitur et agnoscitur a Deo ut exosus, invisus, inimicus, ac peccator. Remanet etiam reatus pœnæ æternæ, nam per peccatum homo illo efficitur dignus. Remanet etiam continuus conscientiæ stimulus et morsus, quo peccatoris animus per singula momenta, diu noctuque premitur ac torquetur, hisque tanquam quibusdam vinculis miser homo ut captivus et astrictus servus tenetur. « O miserabilis servitus! » exclamat S. Augustinus, *tract.* XLI : « Servus hominis aliquando « sui domini duris imperiis fatigatus, fugiendo « quiescit : servus peccati, quo fugit secum se trahit, quocumque fugerit; » totque duros patitur dominos quot peccata committit.

Quidnam Salvator noster, ut peccatum nobis exosum et abominabile redderet, amplius facere potuisset, quam quod indignam et abjectam, quæ eo contrahitur, servitutem nobis ob oculos posuerit dicendo : *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati. Joan.*, VIII, 34. Unde S. Bonaventura ait : « Servi estis ejus cui obeditis, quæ servitus est « ignominiositate vilissima, quia nihil est vilius « quam servire vilitati peccati et sub jugo dæmoniali. Ut enim ait Boetius : Extrema servitus est « servire vitiis. » Plato, philosophus ille, *Libro de Repub.*, hominem quemdam vitiosum, hac alloquitur sententia : « Quoties peccas, toties te velut « catena revinctum, nequissimo et spurcissimo « domino pro mancipio tradis. »

c. — Unanimi consensu fatentur SS. Bernardus, Chrysostomus, Petrus Chrysologus, hunc Centurionem mentem suam altius sustulisse, ac Dei supremam gubernationem ac potestatem perpendisse, quæ correspondebat potestati capitanei generalis, qui superiorem non agnoscit, qualis est imperator in suis exercitibus. « Imaginatus mihi videtur, » ait S. Chrysostomus, *Hom.* XXVII, *in Matth.*, « cœlestem militiam cujus Christum ducem ac Domi« num esse credit, cui etiam mortem ipsam et « morbos ipsos, cæteraque omnia sibi esse subjecta « non dubitat, ut milites. » Generalis dux exercitus habet sub se infinitos milites sed bene ordinatos. Quidam enim sunt ejus consiliarii, cum quibus agit, quibuscum communicat suos conceptus; alios habet in diversas copias distributos; nec illi desunt apparitores, satellites et ministros ad fugitivos capiendum et persequendum, ut eos comprehendant, et in vincula discolos conjiciant; adsunt et carnifices ad vexilli desertores et infideles fidiculis torquendum, et hi omnes tam prompti sunt ad obedientiam, ut minimo verbo se accingant, et hoc exigit militia. Ita Deus dux est generalissimus, qui sub se habet plures exercitus, id est, choros Angelorum : *Numquid non est numerus militum ejus? Job.*, XXV, 3. Habet et amicos, status sui consiliarios, suos Apostolos. Habet et suos apparitores, tortores, satellites, ad inquirendum fugitivos, etc. Hos bene dixeris infirmitates, terræ motus, pestes, famem, ignes, et de quibus utpote carnificibus ad puniendum malos. Sic disserit Ecclesiasticus, XXXIX, 33 : *Sunt spiritus qui ad vindictam creati sunt, et in furore suo confirmaverunt tormenta sua... Ignis, grando, fames et mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt. Bestiarum dentes, et scorpii, et serpentes, et rhomphæa vindicans in exterminium.*

De hoc ergo commendatur noster Centurio quod agnoscat morbum ac sanitatem milites esse Dei. Disce igitur, o Christiane, ex milite, dum tempus viget necessitatis et angustiæ, infirmitates corporales, et calamitates, Dei esse apparitores, et quæstionarios, quas Deus immittit, ut manus injiciant, et de perversa vita hominem extrahant. Legitur in Ecclesiastici libro, XXXVIII, 15 : *Qui delinquit in conspectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus medici.* Quibus verbis manifestatur practica veritas, siquidem quotidiana nos docet experientia, majorem infirmitatum partem, peccatorum nostrorum fructum existere. Unde Tertullianus, crimina nostra sequentibus valde emphaticis describit terminis, inquiens : « Crimina tam exitiosa, tam devoratoria « salutis. » Peccatum enim velut avida quædam et

insatiabilis fera, corporalem nostram invadit sanitatem, ut illam dilaceret. Unde S. Job, IV, 7, interrogat : *Quis unquam innocens periit ? Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem et seminant dolores, et metuunt eos.* Quibus verbis, cum iniquitate non solum semen calamitatum et infirmitatum, verum etiam abundantem illarum messem conjungit, quia offensa Creatoris in offensam creaturæ offendentis, communiter recedit.

S. Ambrosius, *Ep. ad Sabin.*, dicit : « Unusquisque se eviscerat luxuriosus, helluo internecat : « quantos ruperunt vina, dissolvit ebrietas, distendit crudelitas ? » S. Laurentius multarum indispositionum nos continuo affligentium scaturiginem indicare volens, ait : « Ex peccati pœna in humanis « corporibus vigent febres, dolores capitis, obturationes aurium, oculorum et luminis amissio, « fœtor anhelitus, cruciatus ventris, stomachi repressio, humorum rebellio, libidinis ardor, lepra, « scabies, podagra, et pene innumerabilia morbo « rum genera. Quæ profecto universa minime ac« cidissent, si peccatum esse desiisset. »

S. Chrysostomus, *in cap.* III *Isa.*, de paralytico juxta piscinam languente sic scribit : « Quod pec« cata fuerint fons istius languoris, testatur Chris« tus, qui dixit illi : *Ecce sanus factus es, jam noli « amplius peccare.* Paulus item : *Propter hoc inter « vos multi infirmi;* quando quidem peccabant, « quod participes fierent mysteriorum, non expur« gata ad purum conscientia. »

Versus 10.

Audiens autem Jesus miratus est, et sequentibus se dixit : Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.

Audiens autem Jesus miratus est.

1. — Dicat hic forsitan aliquis, quomodo hæc verba de Christo verificari possunt, in quem nulla cadere potest admiratio? « Admiratio non cadit in « Deum, » inquit hoc loco Doctor Angelicus, « quia « non fit, nisi ex ignorantia causæ, quæ non potest « esse in Deo. » Toletus ait : « Miratus dicitur ut « homo; » Jansenius dicit : « Quædam admiratio « non ex ea parte, qua omnia ei erant cognita, sed « ex ea parte, qua experimentali notitia hactenus « ei cognita fuerat tam nova et insolita fides Cen« turionis; » vel etiam secundum eumdem Jansenium, admiratus fuisse dicitur : « Quia in modum « admirantis vultum suum composuit; » adeo ut qui verba, faciem et omnes alios exteriores gestus intuitus fuisset, facile ipsum admiratum fuisse, credere potuisset. Unde et Lucas Brugensis ait : « Mirantis more se habuit et locutus est. »

2. — S. Thomas dicit : « Magnum, admirandum « putavit, cum turbis sequentibus ostendit et commendat eum. » Quod idem diu ante scripserat S. Augustinus, dum ait : « Quod mirabatur Dominus « noster, nobis mirandum esse significat. »

3. — Auctor Imperfecti dicit : « Quid primum « miretur in Centurione? Humilitatem, aut fidem, « aut sapientiam, aut bonitatem ? » Hugo Cardinalis ait : « Miratus, quod in velamento carnis cognovisset « excellentiam majestatis. »

4. — Didacus Stella, *in Luc., cap.* VII, moralem quamdam observationem super hæc verba instituit; dicit enim, Christum non fuisse admiratum in Centurione, divitias, dignitatem, vel quamcumque aliam pompam aut factum humanum, sed solam virtutem; siquidem militis hujus fidem cum stupore et admiratione summe deprædicat.

Et sequentibus se dixit : Amen dico, etc.

5. — Chrysologus, *Serm.* XXXV, dicit : « Dat « normam credendi, qui nondum christianæ scholæ « ingressus est disciplinam. » Porro in quonam sensu hæc verba intelligenda sint, variæ de eo ab interpretibus adducuntur expositiones. S. Hieronymus, *in Matth.*, dicit : « De præsentibus loquitur, « non de omnibus retro Patriarchis et Prophetis, « nisi forte in Centurione fides gentium præponitur « Israeli. » Eamdem quoque opinionem S. Thomas sustinet, dum ait : « Dicendum : *Non inveni tantam « fidem in Israel* in tempore illo; » vel ut Lucas Brugensis ait : « Ex quo hactenus prædicavi; » siquidem historiam hanc, prædicationis ejus anno secundo, accidisse constat. Cajetanus dicit : « Scilicet ex tempore, quo quæro fructum prædicationis « meæ et miraculorum, quæ operatus sum. » Unde, ut idem Lucas Brugensis subjungit, Christus dum ait : *Non inveni tantam fidem,* etc., dicere voluit neminem inveni, « qui tantum in fide profecerit ex « prædicatione et miraculis meis. »

6. — Verum enimvero, quot insuper alii illo tempore in Hebraismo erant in fide Messiæ illuminatissimi? quos tamen Centurio iste longo intervallo superabat. Etenim verum quidem est quod leprosus magnam fidem demonstrarit, quando Christo dixit : *Domine, si vis, potes me mundare,* « sed majorem ostendit Centurio, » inquit Cajetanus, « profitens etiam modum curandi solo verbo, « in absentia. » Insignis quoque fuit fides Baptistæ, eaque in seipsa longe major quam fuerit fides Centurionis, sed non comparative ad proportionem status sæcularis et militaris, quem hic Centurio profitebatur. « Fuit major proportionabiliter, quia « major fuit illa fides in viro gentili, militari, ex au« ditu famæ, fere in principio prædicationis Christi, « quam fuerit in Joanne Baptista ipsius maxima « fides, quia fuerat sanctificatus in utero, filius Sa« cerdotis, educatus in vita eremitica, conversatus « cum Spiritu Sancto. » Eadem proportio circa Apostolos considerari potest, ut Salmeron notat,

tom. VI, *tract.* XXII, dicens : « Nam Centurio gen-
« tilis erat et indoctus et militarem colens artem et
« sine ulla legis Moysis pædagogia, sine audito
« Christi sermone, vel visis signis credebat, absen-
« tem sanare posse. » S. Thomas quoque consi-
derat, quod in omnibus aliis vestigium aliquod reperiatur, unde fides ipsorum in Messiam minor, quam par erat, notari possit : « Petrus venit ad
« vocem Andreæ, Andreas ad vocem Joannis; in
« verbo Marthæ fuit aliquid dubietatis, quia dixit :
« *Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset*
« *mortuus,* quasi non absens posset, etc. »

7. — Consideret igitur jam unusquisque, ad quem excellentiæ gradum fides ista ascenderit. Centurio iste Christum cœlestis militiæ supremum Monarcham esse, ostendere volens, hoc utitur exemplo vel similitudine : *Habens sub me milites, dico huic,* etc., ubi Chrysostomus, *Hom.* XXVII, *in Matth.,* ait : « Imaginatus mihi fuisse videtur cœlestem
« militiam, cujus Christum ducem ac Dominum
« esse credidit, cui etiam morbos ipsos, mortem,
« cæteraque omnia sic esse subjecta non dubitavit,
« ut nonnulli milites sibi, imo etiam multo magis. »
S. Paschasius ad eamdem similitudinem reflectens scribit : « Puto, quod omnia cœlestia rimatus erat,
« qui et divinitatem in homine deprehendit et offi-
« cia cœlestis militiæ plenissime intellexit. » Omnes alii antecedenter lumen aliquod, vel notitiam Christi habuerunt, vel per viam prædicationis suæ, vel per miracula ejus, quæ viderant, vel per invitationes et vocationes particulares et efficaces ab ipso factas; at vero de hoc Centurione, Auctor Imperfecti, *Hom.* XXII, dicit : « Divinum thesaurum
« absconditum in agro terreno, non acumine ocu-
« lorum, sed mentis puritate nullo demonstrante
« prospexit. »

8. — Enimvero tametsi Centurio iste multa Salvatoris miracula per famam audiret, attamen, ut Didacus Stella dicit, nunquam aliquem ab ipso, procul absente, solo verbo curatum fuisse perceperat : « Fidem autem Centurionis vide, quia non
« dixit, veni et salva eum, » inquit Auctor Imperfecti, « quia in omni loco erat præsens. » Alii, ut Abulensis notat, petebant a Christo, ut ad curandas infirmitates infirmum tangeret, vel ut infirmum adiret, aut videret; hic vero Centurio credit, quod etiam absens per unicum dumtaxat voluntatis actum, sanare possit etiam paralysi laborantem. Chrysostomus, *Hom.* XXVII *in Matth.,* fidem illius superiorem existimat fide illorum, qui alium quemdam etiam paralyticum per tectum ante pedes Salvatoris submiserunt : « Quia enim non dubitabat,
« vel solo Domini verbo jacentem excitari posse,
« idcirco minime deportandum curavit. »

9. — Porro tametsi certissimum sit, quod Christus salutem, quocumque volebat, languenti alicui mittere aut restituere potuerit quantumvis etiam procul dissito et remoto, non tamen a via destitit, sed versus domum Centurionis abeundo se recepit,
« ut quanta sit Centurionis fides, perdiscamus, »
inquit Chrysostomus, dedita opera enim illam circumstantibus manifestatam esse voluit, ut ad perpetuam ejus memoriam et gloriam recensetur in annalibus æternitatis.

10. — Quod si quæras, cur Deus illi adeo clarum fidei lumen communicarit? siquidem, *Joan.,* VI, 44, *nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum;* responderi potest, quod operibus pietatis et compassionis naturaliter deditus, in piis item operibus admodum liberalis, populoque Israeli optime affectus fuerit : *Diligit gentem nostram; synagogam ædificavit nobis,* adeoque multos ibi ex præsentibus pro ipso rogasse, valde est verisimile; præterquam quod sempiterna sit veritas, quod *misericordes misericordiam consequentur.* S. Anselmus notat, multos quidem ad Redemptorem nostrum, intercedendi gratia, recurrisse, ita tamen, quod unus illum rogaverit pro filio infirmo, alius vero pro aliis personis sibi acceptis, « nullus pro servo,
« nisi iste solus et hoc ei ad augmentum beatitudi-
« nis et ad coronam gloriæ erat, quod pro servo
« tam humiliter Dominum interpellat. »

11. — Didacus Stella quoque rationem reddit, cur illum in publico commendarit : « Ut firmius et
« pressius virtuti hæreat, quia quando alicujus pro-
« bitas omnibus nota est, erubescit maxime, si in
« aliquo crimine comprehenditur. »

Additio.

a. — *Audiens autem Jesus, miratus est, et sequentibus se dixit : Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.* Quid tibi, o Israel, lucri, ex miraculis in Ægypto editis? Ecquæ utilitas in Mosaica lege, et Prophetarum oraculis, Evangelicum clare adumbrantibus? Homo gentilis a testamento alienus, miraculorum ignarus, legum profanus, Prophetiarum expers, Mosaicæ disciplinæ exors, Judæorum fidem vera credulitate superavit. « Unus Gentilis
« supra totam Judæorum multitudinem fide se
« extulit, » ait S. Basilius, *Oratio* XIX. Unde vero id eventi? Subtiliter D. Augustinus, *Serm.* LXXIV *de tempore,* enucleat, dicens : « In humilitate etiam Cen-
« turio placuit. Tantam, quid est? tam magnam.
« Unde magnam? de minimo, id est, de humilitate
« grandem. *Non inveni tantam fidem,* similem grano
« sinapis, quanto minutiori, tanto ferventiori; *tan-*
« *tam fidem,* id est, tantam cum fide humilitatem. »
Licet enim omnia opera extra Dei gratiam facta, ad æternam salutem consequendam inutilia sint; attamen bona facta, nullatenus intermittenda, cum gentilis hic Centurio, per humilitatem et charitatem erga servum suum, sic illuminatus sit, ut ejus fides supra modum commendata legatur.

Tametsi bona opera, in statu peccati mortalis

facta, mortua sint, et sine merito vitæ æternæ, non tamen ob id, a virtuosis operibus desistendum est. Verum quidem est, quod per bona opera, extra Dei gratiam facta, non acquiratur meritum gloriæ; verumtamen, sæpe divina movebitur misericordia, ad conferendum ei in præmium talium operum, alia bona, v. g. dilationem supplicii, quod peccatis nostris meruimus; removebit inimicorum infernalium et mortis impetum, quæ alias tamen vitæ nostræ filium subito destructura esset. B. Laurentinus Justinianus, *de Spirituali animæ interitu*, ita scribit : « Ex sola charitate singulorum merita cau-« santur; suffragantur tamen, sed non ad æternæ « vitæ meritum, cætera bona opera, sine charitate, « et non bene consummata. Valent ad mitigandam « pœnam, quæ juste ex omissione et præcepti « transgressione debetur, si non fierent; præstant « bona temporalia, honores videlicet, divitias, inco-« lumitatem corporis, longævitatem vitæ, terre-« nam felicitatem, propaginem filiorum, successus-« que prosperos. Occupant hominem, nec permit-« mittunt operantem ad deteriora labi; assuefaciunt « ad bene operandum; delectant mentem, restrin-« gunt fomitem, arcent peccati fluxum, atque ad « susceptionem gratiæ gratum facientis, habilitant « cor. Exigua vero universa sunt hæc in compara-« tione retributionis æternæ. » Gerson Cancellarius Parisiensis quoque ait : « Fac interim, scilicet dum « es in peccato mortali, quidquid boni potes, ut « Deus illustret cor tuum; nam bonum opus de « genere et morale, etiam factum extra charitatem, « utilitatem affert multam, quoniam propter tale « opus disponitur homo ad opera virtutum, et ad « facilius resurgendum trahitur. » Cornelius Centurio licet adoraret idola, attamen quia liberalis erat in faciendis eleemosynis, aliisque operibus charitatis, Deum illum vera fide illuminavit, misitque illi Petrum qui ipsum cum omni sua familia ad veram fidem revocaret. Centurio Capharnaita qui synagogam Judæis ædificaverat, dum etiam gentilis esset, charitativus erga servum suum infirmum existens, pariter a Salvatore illuminatus fuit, ab eoque insigne hoc laudis præconium audire meruit : *Non inveni tantam fidem in Israel.*

Versus 11.

Dico autem vobis, quod multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno cœlorum.

Dico autem vobis, quod, etc.

1. — Lucas Brugensis scribit, quod increata illa et incarnata Sapientia per occasionem hujus tam admirandæ fidei quæ in gentili et pagano hoc milite ideo resplenduit, Judaismi reprobationem prædicere voluerit. Porro per Orientem et Occidentem, quæ sunt duæ principales mundi partes, totum universum intelligitur; adeoque cum Christus dicit, quod multi ab Oriente et Occidente venient, prædicere et vaticinari voluit, quod ex omni, quantumvis dissito et procul remoto loco, populi gentiles, vel saltem ingens pars eorum ventura sit ad Ecclesiæ gremium, S. Thomas, *in Matth.*, super verbum *recumbens*, ita scribit : « Iste accubitus abun-« dantia est rerum spiritualium; cum Abraham et « Isaac, quia gentiles per fidem justificantur, sicut « Hebræi, ut habetur, *Rom.*, IV et *Gen.*, XII, 3. Istis « facta est repromissio : *In semine tuo benedicentur « omnes gentes.* »

2. — Enimvero in hac Centurionis laude clare conspicitur, quam verum sit, quod *glorificantes se glorificat*, siquidem præterquam quod fidem ejus tantopere deprædicarit, ipsum quoque in unam quasi classem cum Abraham, primo credentium Patre, reponit : « Regni cœlorum participem consti-« tuit, » inquit Chrysostomus, *Hom.* XXVII *in Matth.*, « et generi Judæorum omnium præposuit, ita qui « se indignum recipere Christum arbitrabatur, cœlo « dignissimus factus, incorrupta bona quæ Abra-« ham impetravit, consecutus est a Domino. »

3. — Haymo Halberstadiensis in sensu morali dicit : « Ab Oriente quis venit, cum ab infantia Deo « servire incipit; ab Occidente, dum in ipsa decre-« pita ætate ad Deum convertitur. » S. Antonius de Padua, super eadem verba aliud quoddam documentum in medium his verbis adducit, *Serm.* VI, *Ciner.* : « Ab Oriente, isti sunt, qui occasum culpæ « nesciunt et ab Occidente, isti sunt pœnitentes, « qui occasum culpæ corrigunt. »

Versus 12.

Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores; ibi erit fletus et stridor dentium.

1. — Cajetanus, *ibid.*, dicit : « Judæi appellantur « filii regni, quia ex genere, cui promissum est « regnum, nascuntur secundum carnem. » Hi sub cæcitatis suæ tenebris remanent sepulti, imo ad infernales tenebras condemnati; nos autem, qui gentiles eramus, sumus in hoc Ecclesiæ regnum constituti. Curandum vero nobis est, ut statui nostro et gratiæ, qua nos ad illum vocavit, correspondeamus, quia multi ad magnam confusionem nostram in Oriente et ad Occidentem, tanto cum fervore, fidem christianam confitentur, ut etiam pro illa martyrium sustinere non dubitent; ac proinde metuendum est valde, ne nobis accidat eadem exprobratio, idemque comminandum et infligendum sit supplicium, nisi opere et re ipsa correspondeamus illis, quæ mente credimus.

Versus 13.

Et dixit Jesus Centurioni; vade, et sicut credidisti fiat tibi; et sanatus est puer in illa hora.

1. — De hoc Centurione nequaquam dici potest, quod per minimæ adulationis motivum Christi favorem vel amicitiam sibi conciliarit. Unde Chrysostomus, *Hom.* XVII *in Matth.*, ait : « Verum ne « adulatione aliqua usum Centurionem quisquam « putet, utque omnes ex animo locutum intelli- « gant, audi quid infertur : *Vade, et sicut credidisti,* « *fiat tibi.* » Saulus repentina et miraculosa servi eodem tempore facta, inquit idem Sanctus Doctor, « Domini omnipotentiam et Centurionis fidem pa- « tefecit. »

2. — Denique, scilicet tam de Domino quam de servo, asserere possumus, utrumque languentem et ægrum fuisse; ille enim in anima, hic vero in corpore infirmabatur, ut Basilius Seleucus, *Orat.* XV, his verbis scribit : « Puer membris dissolutus ja- « cens, Domino suo ducatum præbet ad Dominum; « servi sanationem Centurio requirens, Dominum « reperit, dumque servi sanationem venatur, fit « ipse Domino præda; servus ægrotatione lethali « ægrotat, sed dominus ante servum præsanatur, « servus æger est corpore, sed dominus anima « sanctificatur. »

3. — Argute Jansenius considerat benignissimum Salvatorem huic Centurioni nequaquam præcepisse, ut cingulum militare deponeret, postquam a Domino tanto elogio deprædicatus fuerat : *Non inveni tantam fidem,* etc. Similiter S. Petrus, postquam alterum Centurionem baptismatis lavacro tinxisset, non præcepit ei, ut se a Cæsaris signis, quibus nomen suum dederat, deinceps subduceret; neque Joannes Baptista militibus ipsum, de sua assecuranda salute, interrogantibus, necessum illis ad salutem esse respondit, ut a militia recederent, quia ut idem Jansenius ait : « Sicut magistratu et « legibus, ita et militibus opus est ad pacem tuen- « dam. » Præterquam quod timor Dei cuivis statui et vocationi adaptari possit : *Quis est homo qui timet Dominum? legem statuit ei in via, quam elegit.*

DOMINICA QUARTA POST EPIPHANIAM

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. VIII, VERS. 23

23. Ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus.

24. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus; ipse vero dormiebat.

25. Et accesserunt ad eum discipuli ejus, et suscitaverunt eum, dicentes : Domine, salva nos, perimus.

26. Et dicit eis Jesus : Quid timidi estis modicæ fidei? tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna.

27. Porro homines mirati sunt, dicentes : Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei?

Versus 23.

Ascendente eo in naviculam.

1. — Dominus et Salvator noster, prout advertit Origenes, *Hom.* VI *in divers.*, multa hactenus et stupenda quidem miracula patraverat in terra, nunc igitur ad mare transit, « ut ibidem et excel- « lentiora opera demonstraret, quatenus terræ ma- « risque Dominus cunctis se ostenderet. » Ascendit autem in naviculam quamdam, eamque ad pauperculum quemdam piscatorem proprietarie spectantem, non pretiosis mercibus onustam, sed humilem et abjectam. « Non ascendit negotiatoriam aliquam « navem, » inquit Didacus Stella, *in c.* VIII, *Luc.*, « aut sumptuosam, sed piscatoriam; quo docet, se « mundi contemptibilia, paupertatem et humili- « tatem amare. »

2. — Per modicum hoc lignum sive naviculam, aliqui crucem intellexerunt. Ita S. Antonius de Padua, *Serm. in hac Domin.*, dicit : « Ista navicula est « crux Christi; hæc est navis institoris, in qua ce- « lebravit nundinas suas. » Quisquis in mari hujus vitæ præsentis ad portum Paradisi feliciter appellere desiderat, ei, ut hanc naviculam conscendat, necessum erit. Unde Beda ait : « Naviculâ, quam « ascendunt, nulla melius, quam Dominicæ Passio- « nis arbor intelligitur. » *In lib. Sapientiæ,* XV, 5, dicitur : *Exiguo ligno credunt homines animas suas et transeuntes mare, per ratem liberati sunt;* quo idem in præsenti proposito dicere possumus, scilicet quod si quis in hoc ligno crucis, mare præsentis vitæ enaviget, animam suam securissime salvabit.

3. — Salmeron, *tom. VI, tract.* XII, diffuse per

hanc naviculam, animam nostram intelligendam esse ostendit, quam eamdem interpretationem secutus Hugo Cardinalis, ita scribit : « Per navim « significatur anima; hæc navis mediocriter onerata « securius incedit, quia nimis onerata a vento tollitur; onus est pœnitentia moderata, in hanc « navem ascendit Deus per gratiam, cum discipulis, id est, sanctis cogitationibus. »

4. — Paulus de Palatio per naviculam istam vitam christianam intelligendam esse scribit, quia sicut nemo mare sine ligno trajicere potest, ita nemo in hoc sæculo vitam æternam secure sibi potest promittere, nisi vitam agat christianam; quam demum allusionem deinceps magis declarat, sicut enim navis cœlum versus omnino aperta est, ex ea vero parte, qua mare respicit, totaliter clausa et obfirmata esse videtur, licet, ex sola parte angustiori mari supernatet : « ita vita christiana « tota a cœlo respicitur, tota a cœlo dependet, tota « a cœlo influitur; ex parte vero externa mare contingit; sumimus ab eo necessaria vitæ. »

5. — Hugo Cardinalis hunc navis titulum B. Mariæ Virgini attribuit : « Per naviculam B. Virgo « intelligitur, quæ parva fuit per humilitatem; « hanc naviculam ascendit Jesus in Nazareth, « quando ipsa dixit : Ecce ancilla Domini; in hac « navi dormivit Jesus mensibus novem, sed ipso « excitato, id est, nato, facta est tranquillitas « magna; » siquidem in Christi nativitate pax universalis se per universam terram extendit.

6. — Magis autem proprie per hanc naviculam Ecclesia intelligitur, de qua auctor Imperfecti, *Hom.* XXIII, ita scribit : « Navigat instructa fidei gubernaculo felici cursu per hujus sæculi mare, habens « Deum gubernatorem, Angelos remiges, portans « choros omnium Sanctorum, erecta in medio ipsa « salutari arbore crucis, in qua Evangelicæ fidei « vela suspendens, flante Spiritu Sancto ad portum « Paradisi et securitatis quietis æternæ deducitur. » Sine navi, qui aquas ingreditur, submersionis periculo se exponit; sine Ecclesia et ejus fide ac religione nullus salvatur; navis ex ea parte, qua aquas respicit, nullam sustinet divisionem et aperturam : Ecclesia non admittit divisionem et discrepantiam etiam in unico duntaxat fidei articulo; navis ab unico tantum nauclero gubernatur, movetur a ventis, tempestatibus subjacet, etc. Ecclesia unicum tantum Pastorem et nauclerum habet, qui illam moderatur et dirigit, persecutionibus impetitur hæreticorum, paganorum, et perverse viventium, atque favorabili Spiritus Sancti aura afflante, inter omnia sibi adversantia provehitur. De eadem dici potest, quod loco arboris sive mali fidem; pro anchora spem, pro funibus et rudentibus charitatem, pro antenna crucem, pro temone prudentiam, pro velis denique sancta desideria habet. Idem quoque Hugo Cardinalis sentit, dum ait : « Mystice per navim « Ecclesia, » sicut enim navis in principio et fine stricta et angusta est, et in medio ampla : « sic et « Ecclesia in principio arcta fuit, quia pauci credi- « derunt; et in fine similiter cum refrigescet cha- « ritas multorum; sed in medio, id est, nunc « plures credunt. » Unde nonnulli bene observarunt, usum esse antiquum, Ecclesiarum fabricas in navium formam erigendi.

Secuti sunt eum discipuli ejus.

7. — Salvator noster juxta se discipulos habere voluit, ob honestatem, ut Salmeron ait, et ut turbas in illum, ut eum tangerent, irruentes, ab eo coercerent : « Et ut essent testes oculati vitæ suæ; » ac proinde nunquam sine speciali causa, solus in aliquo loco consistere solebat, prout factum est, dum cum Samaritana solus loqueretur, et quando ipsum regem proclamare volentes, declinavit et fugit; et tandem quando ipsum lapidare et de monte præcipitem agere satagebant. Didacus Stella, *in Luc.*, hoc loco observat quod prius naviculam hanc Christus ingressus fuerit, postea vero ipsam quoque seculi fuerint ejus discipuli. « Nam in « laboribus et periculis, Magister et Dominus præ- « ire debet, ut discipuli et famuli sequantur. » Ad idem quoque consideratio quædam S. Anselmi alludit, qui per hanc naviculam lignum crucis et Passionis intelligit. Ait enim : « Navicula vero, « quam ascendit, intelligitur arbor beatæ Passio- « nis, cujus auxilio fideles adjuti, transcensis « mundi fluctibus, ad stabilitatem patriæ cœlestis « perveniunt. »

8. — Per hanc Apostolorum sequelam, imitatio Christi intelligi potest, quæ Apostolis specialius impressa fuit : « Firmi et stabiles in fide, hi secuti « sunt eum, non tantum gressus ejus sequentes, « sed magis sanctitatem comitantes. » Ita S. Thomas. S. Chrysostomus autem postquam dixisset, ideo Christum discipulos suos penes se constitutos esse voluisse, ut miraculi illius, quod patraturus erat, spectatores essent, subjungit, *Hom.* XXIX *in Matth.* : « Nam ut palestræ magister optimus, ad « utrumque eos exercebat, ne aut terrore vin- « cerentur in periculis, aut honoribus efferren- « tur. »

9. — S. Bonaventura in hac Apostolorum sequela perfectionem ipsorum, nec non, quo erga Magistrum suum ardebant, amorem expressum fuisse, dum illum non deserunt, nec unquam se ab eo divelli patiuntur : « Ut ostendatur perfectio comi- « tatus, quia nunquam deserebant, » adducitque illum textum Jobi, XXIII, 11, in persona ipsorum dicentis : *Vestigia ejus secutus est pes meus, viam ejus custodivi, et non declinavi ab eo.* Eodem modo S. Antonius Paduanus meditatur, beatam appellans animam illam, quæ Salvatori idem dicere poterit, quod Ruth, I, 16, Noemi dicebat : *Quocum-*

que perrexeris, pergam; ubi morata fueris, et ego pariter morabor.

10. — Observandum etiam hoc loco est, quod, dum Christus pedem super mare, inter salsas illius undas et tempestates figere incipit, nullus ex multitudine plebis illum sequitur aut comitatur, verum omnes in terra firma remanserunt, exceptis discipulis. Unde Paulus de Palatio : « Cum prædicatur « Christus Redemptor, amator, miracula faciens, « nemo est qui eum non sequatur. » Omnes turmatim accurrunt, adeo ut Apostoli Christo dicant : « *Turbæ te comprimunt;* at si in naviculam ascendit « sanctæ conversationis, eum pauci sequuntur. » Inter salsas et insipidas adversitatum et persecutionum aquas, pauci sunt, qui post Christum vestigiis insistunt; et hæc forte causa fuit, cur, ut ait Chrysostomus, « ubi miraculorum ostensio erat, « plebem permittit adesse, ubi autem tentationum « et timorum arreptio, athletas orbis terrarum, « quos exercitaturus erat, hos solos assumpsit. »

11. — Denique dici potest, Christum has inter tempestates positum, discipulos in sua societate secum habere voluisse, ut ipsis et nobis omnibus sequacibus suis per hoc innueret, quod cum ipso pati, illiusque ærumnarum et passionum participes fieri debeamus; quia *si socii passionum erimus, sic erimus et consolationis;* illæ namque aquæ amaræ, per quas navigabant, aliud nihil quam adversitates significant.

Additiones.

a. — *Ascendente Jesu in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus.* Multi multis Evangelicam hanc naviculam similitudinibus explicant, ut supra videre est, quibus hæc addenda pia S. Anselmi consideratio : « Navicula vero quam ascendit, intelligitur « arbor beatæ Passionis, cujus auxilio fideles adjuti, « transcensis mundi fluctibus, ad stabilitatem patriæ « cœlestis perveniunt. » Passio enim Christi Paradisum nobis aperit, cujus is, qui eam devote meditatur, certum et infallibile pignus obtinet; unde canit S. Mater Ecclesia : « Tu devicto mortis aculeo, « aperuisti credentibus regna cœlorum. »

Ante diem quo Christus crucifixus fuit, Paradisus cœlestis apertus fuisse nusquam legitur, nisi quando Christus bono latroni dicit : *Hodie mecum eris in Paradiso.* Ipsemet Christus discipulis in Emmaus abeuntibus cœli viam per crucem apertam fuisse dixit : *Oportuit Christum pati, et ita intrare in gloriam suam.* Ludolphus Carthusianus ritum, quo Ecclesia crucem inter chorum et cancellos templi collocare consuevit, considerans, inquit : « Per mul- « tas tribulationes oportet nos intrare in regnum « cœlorum, quod bene figuratur per hoc quod crux « ponitur inter chorum et cancellos Ecclesiæ, ut « qui chorum intrare voluerint vadant sub cruce; « quia ab Ecclesia militante ad triumphantem, « nemo nisi per crucem potest intrare. » Unde Ludovicus Blosius, meditationem Passionis, summam et compendium vocat nostræ salutis, inquiens : « Quotiescumque aliquid bene meditaris, aut legis « de Passione Domini Jesu, sanctificaris inde, et « ingentem fructum reportas, etiamsi parvo admo- « dum affectu, sine ullo sapore sensibili mediteris « ac legas. Fieri nulla ratione potest, ut vel aspicias « tantum piis oculis imaginem Crucifixi, sine grandi « utilitate, cum ibi salutis tuæ summam invenias. »

Divus Chrysostomus, inter alia crucis Christi encomia, sequentia enumerat, dicens : « Crux « Christi Dei in homines odium restinxit; Deum « cum hominibus reconciliavit; terram cœlum effe- « cit; homines cum Angelis miscuit; mortis arcem « munitissimam diruit. » Doctor Angelicus similiter multos recensens mortis Christi bonos effectus, inter alios hunc quoque enumerat : « Christus per « Passionem suam, non solum hominem a peccato « liberavit, sed etiam gratiam justificantem, et « gloriam beatitudinis ei promeruit. » Cœlestis Sponsus, B. Angelam de Fulginio, dilectam Sponsam suam, inter alia, his verbis affatus fuisse legitur : « O vos vere beati, et omnino benedicti! Si in « cruce pro meis crucifixoribus, cum lacrymis, et « fletu, rogavi Patrem meum, et excusavi, dicens : « *Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt;* quid « pro vobis, qui mihi compassi, devoti et consocii « fuistis, dicturus sum, cum non in cruce, sed in « gloria felicissimus orbem judicabo? » Alia vice, meruit B. Angela, hæc audire verba consolatoria : « Benedicti qui meæ Passionis, quæ est salus et vita « perditorum, solum refugium peccatorum, memo- « res, et devoti, et compatientes eritis; quoniam « vere, et regni, et gloriæ, et resurrectionis, per « quam ipsam acquisivi, eritis participes mecum, « et cohæredes in perpetua sæcula sæculorum. » Refert et hæc addere verba Doctoris Seraphici : « O cæcitas filiorum Adæ, qui per hæc vulnera in « Christum nesciunt introire! Supra vires suas labo- « rant in vanum, et aperta sunt ostia ad quietem. « An ignoratis, quod Christus est gaudium beato- « rum? Cur tardatis per sui corporis foramina, in « illud gaudium introire? Beatitudo Angelorum « patet; paries ejus confractus est, et vos introire « negligitis? »

b. — Navicula in quam Jesus ascendit est Ecclesia seu fides. Ascendunt cum eo et discipuli quia requiritur ad salutem, ut ambulemus in fide ac Ecclesia Christi, quæ est una, nempe sancta, ac romana et catholica Ecclesia. Cujus fidei veritas, ex testimonio divino, ex Prophetarum oraculis, ex conciliorum, totque innumerabilium Doctorum sacrorum, cum sacra Scriptura consonantia, clare deducitur.

Nec minus evidens est fidei argumentum, quod illa in tam brevi temporis spatio, per homines idiotas et illitteratos, tanto cum fructu ad omnes populos etiam illos qui in impietate sua occallue-

rant, fuerit extensa, licet per illam res proponerentur difficiles intellectui et sensui admodum repugnantes. Et hæc eadem fides semper inter persecutiones perseverarit, imo per easdem, majora in dies incrementa accepit. Sanguis martyrum semen fuit Christianorum : multiplicitas et atrocitas, quæ pertulerunt martyres suppliciorum, evidenter ostendunt fidem eorum non esse nisi a Deo. Nec ipsis defuerunt, a Deo consolationes in mediis tormentis, aut vires ad sustinendum.

Fides Ecclesiæ romanæ, in sæculis anteactis, nunquam obscurata est, sed per æmulorum contradictiones et confutationes, solidius confirmata et stabilita; unde evidenter ejus veracitas deducitur.

Christianæ fidei sanctitas multos habuit sequaces, eosque Sanctos effecit, non obstante, quod virtus, quam suadet, naturæ nostræ corruptelæ adversetur. E contra vero, quod sectæ profanæ multos habeant sectatores, mirum non est, cum omnem carni et sensui permittant libertatem.

c. — Observatum est quod dum Christus pedem super mare inter salsas illius undas et tempestates figere incipit, nullus ex multitudine plebis illum sequitur, aut comitatur, verum omnes in terra firma remanserunt, exceptis discipulis : ast vero dum prædicat, miracula faciens, nemo est qui eum non sequatur; omnes turmatim accurrunt, adeo ut Apostoli dicant : *Turbæ te comprimunt.* At si naviculam ascendat sanctæ conversationis, eum pauci sequuntur. Innumera utique multitudo populi sequebatur Christum montem Calvariæ ascendentem, paucissimi vero debito cum fine. Dionysius Carthusianus, *in Luc.*, aliquos licet paucos, Christum secutos fuisse, existimat, ex motivo compassionis; ita enim scribit : « Quidam sequebantur compa-
« tiendo, sed multo plures deludendo, et crucifixio-
« nem ejus optando; imo quo ante famosior fuit,
« eo plures secuti sunt ad videndum spectaculum.
« Fuerunt quoque ibi aliqui viri discipuli et amici
« Christi, ut Nicodemus, Joseph, Joannes Apostolus,
« et forte Galamiel et alii, qui licet vehementer
« dolerent, fletum tamen pro posse represserunt. »
Denique credibile est, multos in illa frequentium turbarum multitudine fuisse, qui, utpote multis et magnis ab ipso beneficiis cumulati, ex motivo compassionis et gratitudinis ipsum ad locum supplicii usque fuerunt persecuti; inter quos certum est fuisse S. Veronica. Ita et hodie non desunt qui regiam viam sanctæ crucis, Christo duce, sequi non detrectant.

d. — Patet ex Evangelico textu, Christum prius intrasse in naviculam, quam discipuli, quia Christus erat Dominus, et quo vadit Dominus, vadunt et famuli, sicut corpore, ita et exemplo. Unde colligitur quantum fructum Prælati causent, si suos subditos bono præeant exemplo.

Volens Apostolus Titum discipulum suum, quem in Candia Episcopum ordinarat, adhortari, ut gregem a barbaris seductum, ad fidem veram reduceret, plus ei, per vitam exemplarem quam per eloquentiæ energiam conandum esse inculcat, dicens : *In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, ut qui ex adverso est vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.* Ubi S. Ambrosius subjungit : « Quod
« ut effici non sit arduum aut difficile, Magistrum
« formam esse præcepit. » Quibus verbis, ut idem S. Doctor insinuat, S. Paulus, Tito modum præscribit, quem in eradicandis vitiorum zizaniis, plantandisque virtutibus christianis, servare debet : « Ut ea
« quæ docet, » inquit S. Doctor, « quomodo fiant,
« ostendat, ut ii, qui profani sunt, et inimici fidei,
« erubescant, videntes quia quæ verbis docet, vera
« esse probat, factis. » S. autem Anselmus, personam Apostoli assumens, ita dictum exhortatur Episcopum : « Ut doctrina tua sit efficax, præbe
« teipsum exemplum bonorum operum, id est, ita
« vive, ut sis omnibus forma bene vivendi, et qui
« te viderint, legant in operibus tuis velut in libro,
« quid agere debeant. »

Apud S. Joannem, x, 4, Christus Salvator noster de bono pastore, id est, de bono Prælato disserens, ait : *Oves vocem ejus audiunt; cum proprias oves emiserit, ante eas vadit, et oves illum sequuntur, quia sciunt vocem ejus.* Ecce tibi in hisce verbis clare expressam in bono Prælato, relucentis alutaris exempli efficaciam; pastor enim vitæ suæ exemplaritate præcedit, quia *ante eas vadit.* Et quid inde sequitur? *Et oves illum sequuntur;* nam ut S. Leo ait : « Validiora sunt exempla, quam verba. »

e. — Prius Jesus ascendit in naviculam; et ut ait Marcus, IV, 34, deinde dicit : *Transeamus contra;* seu ut Lucas narrat, VIII, 22 : *Transeamus trans stagnum.* Insigne certe verbum decens imperatorem et ducem; non enim suos jubet abire in mare, ac in periculum, et ipse manet domi deliciis indulgens, sed simul cum eis pergit, et dum præcipit, simul ipse vadit ac prius ascendit. Et optime quidem ad superiorum instructionem; bonum enim exemplum magnæ est utilitatis et necessitatis, præcipue in eis qui in regimine et superioritate aliis præsunt. *Qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea,* dicit Ecclesiasticus, x, 2. Quisquis enim subditorum propensiones examinat, illas ut plurimum suam a principibus quibus subjiciuntur originem habere inveniet. Ingeniosa est S. Thomæ de Villanova propositio, qui regi titulum magni prædicatoris attribuit dicens : « Magnus prædicator rex est; plus
« proficit verbo et exemplo quam omnes mundi
« prædicatores. » Quamvis enim verissimum sit axioma illud quo dicitur, quod Deus non sit acceptor personarum, nihilominus, Ecclesia, inter alia Sanctorum encomia, etiam illustres et nobiles illorum natales, si ejusmodi habuerint, commemorat, cujus rationem S. Bernardus assignans ait : « Deus

« acceptor personarum non est; nescio tamen cur « virtus in nobili plus placet, nisi forte quia claret. » Ecclesiæ enim utilissimi sunt nobiles ac potentes, in quibus relucet sanctitas, idque propter eorum exempla quæ super candelabrum positi, et resplendentes, in multos transmittunt.

Nescio an aliquando observaveritis exactissimam, quam milites, illi Centurioni Capharnaitico exhibebant obedientiam, et obsequii promptitudinem, de qua ipse Centurio testimonium perhibens dicit : *Habens sub me milites, dico huic : Vade, et vadit; et alii : Veni, et venit; et alteri : Fac hoc, et facit.* Prompta hæc obedientia militum nemini nostrum mira videri debet, si considerentur verba quæ sapiens et circumspectus Centurio ille, paulo ante præmiserat, scilicet : *Nam et ego homo sum sub potestate constitutus.* Tametsi enim ipse alteri capiti se superiori, subjectus fuerit, credibile tamen est, quod eidem exacte, et punctualiter obediendo, bonum quoque ad milites gregarios sub se militantes, exemplum transmiserit. Magna est prærogativa, eaque ad extimulandos subditos valde efficax si is qui caput est, in exequendo eo quod præscribitur, primus sit.

f. — Soli discipuli cum Domino ascendunt, et nullus de turba intromittitur. Cum hoc Christus agnovit, quod discipuli sui in maris periculo erant infirmi futuri, et hac de causa erat ipse increpaturus eos dicens : *Modicæ fidei.* Disposuit ergo, ut turbæ ibi non adessent, ne discipulorum viderent defectum, neque Domini in eos reprehensioni assisterent; tum quia reprehensio debet esse secreta, ne crimina propalentur; tum quia non videbatur decens ut eos quos antea Dominus ita laudaverat, dicens : *Vos estis sal terræ, vos estis lux mundi,* in publicum argueret, eorumque defectum coram multis objiceret. Correctio enim cum discretione et dexteritate instituenda est, distinguendo inter personas corrigendas, confusionem illarum, quoad fieri potest, præcavendo, invehendo solum contra vitium, et si quid boni in corrigendo reperiatur, illum prius laudando, quam adhibeatur correctio. Porro quia hi quibus munus corrigendi alios ex officio aut charitate incumbit, nonnunquam nimio zelo abripiuntur et parum cauti sunt, et discreti, ideo operæ pretium erit, si tales monitum illud ut utilissimum, continuo sibi ob oculos ponant, quod ad illos hac in re erudiendos in concilio quodam romano, his verbis traditur : « In perniciem propriam accen- « ditur, qui sic sævit in gratiæ suæ germina, ut « plantas abscindat. » Etenim agricola, cui vinea aliqua ad culturam concredita est, graviter utique puniri meretur, si dum luxuriantes vitis alicujus palmites amputandi tantum erant, ipse vitem solo tenus detruncaret. Vites enim amputatæ majorem fructum edunt, cum e contra detruncatæ penitus steriliscant, et ad nihilum ultra valent, quam ut in ignem conjectæ comburantur. Sic quoque fervor correctionis ad vitiosorum ordinatur emendationem, ut speratum in vinea Ecclesiæ Dei fructum edant. Correctio autem nimis severa, rigida, et indiscreta impium hominem in desperationem sæpe numero adigit, ipsumque in erroribus suis magis efficit arrogantem, obstinatum, et inverecundum, quæ omnia ut evitentur, magna opus est circumspectione et charitate.

g. — Divus Thomas, per naviculam, crucem intelligit, et ascendentem Dominum in crucem, secuti sunt eum discipuli ejus, ad exemplum nostrum; ut si Christus pro nobis crucifixus est, et ex hoc mari mundi transfretavit in gloriam suam, debemus et nos omnia quæ sunt mundi, propter illum crucifigere, eum hic perfecte imitantes, ut et sequamur in gloria. Quam quidem gloriam Christus nobis consignat, sed cum eodem onere, quocum ille ipsam acquisivit, id est, sub onere crucis et passionis, quæ regnum ipsius fuit.

Oborta inter Apostolos de primatu contentione, ut legitur apud Lucam, XXII, 24 : *Facta est autem contentio inter eos, quis eorum videretur esse major,* sapiens Magister noster Christus, ut Cajetanus notat, « retrahit eos ab ambitione ex præmio præparato « eis in cœlesti gloria, ut non solum ex tanti tem- « poris merito, sed ex præparato tam excelso præ- « mio erubescant ambire. » Advertendum tamen est, quonam modo Christus eis beati illius regni investituram et possessionem promiserit : *Dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater regnum,* ubi ponderanda sunt verba illa : *Sicut disposuit mihi Pater.* Rupertus Abbas inquit : « Hoc jus legale est apud « cœlestem Regem, ut sicut ipsi disposuit Pater « regnum, ita nobis disponat præmium, perma- « nentibus cum illo, in tentationibus ejus. » S. Bonaventura, *in Lucam,* ait : « Pater disposuit Filio « quod perveniret ad exaltationem per humilia- « tionem. » Unde ipsemet Filius dixit : *Nonne hæc oportuit pati Christum,* etc. Et Paulus ait : *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod et Deus exaltavit illum.* Ac tandem, S. Doctor concludit : « Sic et « Filius disponit nobis eodem modo. »

In celebri illa historia, quæ circa duos illos fratres germanos Zebedæi filios accidit, propositionis hujus veritatem mirabiliter adimpletam esse cernimus. Cum enim cœlestis Magister una cum discipulis suis, civitati sanctæ appropinquasset, dixit illis : *Ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, et scribis, et condemnabunt eum morte. Et tradetur gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum, Matth.,* XX, 18, 19; mox Evangelista non sine mysterio subjungit : *Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi,* id est, novit optime uti sibi occasione oblata : *Tunc,* id est, in illa rerum circumstantia

prodiit mater illa pro ambitiosis filiis suis supplicans et petens : *Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, et alter ad sinistram, in regno tuo.* Mira res! Christus de patibulis loquitur, non de thronis; de clavis, non de sceptris; de purpura, sed lacera, obsoleta et ridicula; de corona et diademate, sed ex spinis, et sentibus plexo : quomodo igitur, aut qua fronte, mulier ista prodire audet in publicum, ut primas regni sedes filiis suis deposcat, quando *Filius hominis non habet ubi caput reclinet?* Basilius Seleucus ait : « Antevertit ut apparet, latro-« nis voces mulier; ille in cruce orationes fundebat : « *Memento mei dum veneris in regnum tuum;* hæc « autem crucem pro regno supplicabat. » Verissimum namque esse intelligebat, quod postea S. Paulus, II *ad Tim.*, II, 12, dixit : *Si sustinebimus, et conregnabimus.* Idem Basilius addit : « Vis mulieris « fidem cernere? supplicationis quære tempus. « Quando libellum supplicem offert? Quod postu-« lationis tempus? Crux erat parata. » Et hæc regnum est Christi : *Dominus regnavit a ligno,* inquit Propheta Regius.

Versus 24.

Ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse vero dormiebat.

Et ecce motus magnus factus est.

1. — Instabile illud maris elementum alia quadam vice se Christo obsequiosum præbuerat. Unde Chrysologus, *Serm.* XX, ait : « Pedibus Christi « tumentia terga submiserat, quid modo est quod « usque ad periculum sui sævit, furit, contendit « auctoris? » Porro communis est plurium expositorum opinio, tempestatem istam jussu Christi fuisse exortam et hoc forsitan est id, quod Auctor idem dicere voluit, dum ait : « Ut auctori suo quan-« tum servitutis deberet, ostenderet; » quod etiam ex S. Luca colligi videtur, qui dicit : *Descendit procella venti;* naturaliter enim venti ex fundo maris exurgunt, marisque undas in altum elevant. Et Origenes, *Hom.* VI, *in c.* VIII *Matth.*, ait : « Illa tem-« pestas non ex se orta est, sed potestati paruit « imperantis, ejus, qui educit ventos de thesauris « suis. » In eadem quoque opinione S. Thomas se fuisse ostendit, dum ait : « Non est facta tempestas « ex intemperie aeris, sed ex divina ordinatione « provenit, qui conturbat profundum maris, etc. » hujus autem divini jussus mysteria multa sunt, eaque valde considerabilia.

2. — Chrysostomus, *Hom.* XXIX, *in Matth.*, ait : « Tempestatem fieri permittit ut liberati ab ea, « manifestiorem beneficiorum ejus sensum ha-« beant; » at vero experientia contrarium potius communiter evenire demonstrat, siquidem superato maris periculo et post receptam liberationis gratiam, benefactoris nostri Dei ut plurimum obliviscimur.

3. — Filius Dei quam maxime sollicitus semper erat, ut nobis et specialiter Apostolis suis divinitatem suam innotescere faceret : « Ipsi erant prædi-« caturi, quæ de Christo viderant, » inquit S. Thomas, *in Matth.*, « ideo ut magis in ipsis experti « essent miraculis et essent certiores, voluit, etc., » adducitque illum Psalmi CVI, 23, 24, textum : *Qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini et mirabilia ejus in profundo.* In hac etenim adeo prodigiosi miraculi occasione et divinam omnipotentiam optime cognoscere et experiri poterant.

4. — Ordinavit quoque tempestatem istam non solum ad suam majorem gloriam, verum etiam ad insignem discipulorum suorum utilitatem, « Ut « humilia saperent et non se extollerent, » inquit S. Thomas, *ibid.*, « et hoc significabat futurum « periculum, quod imminere debebat tempore « Passionis; item alia de causa, ut scirent in peri-« culis vivere et vincere. » Origenes, *Hom. cit.*, dicit ita factum esse, « ut mitteret eis timorem, ut « suum auxilium postularent, suamque potentiam « rogantibus manifestaret; » id quod valde est conforme expositioni Glossæ interlinearis, dicentis : « Ut magna virtus liberatoris videatur. »

5. — S. Hilarius pro instructione Ecclesiasticorum, sequens tradit documentum, *Can.* VIII *in Matth.*, dicens, « igitur secundum hæc, Ecclesiæ, intra « quas verbum Dei non vigilaverit, naufragæ sunt, « non quod Christus in somnum relaxetur, sed « quod somno nostro consopiatur in nobis. » Idque accidit, quando Ecclesiastici et præcipue Prælati ac Pastores in cultu et servitio divino inertes sunt et pigri, atque in procuranda animarum salute socordes et negligentes.

6. — Verum enimvero ex quo jam naviculam hanc, in quam Christus ascenderat, Ecclesiæ similem esse diximus, tempestas utique quæ eam conquassavit, feroces Ecclesiæ denotat persecutiones, quibus in futurorum sæculorum decursu conquatienda erat. Unde Lyranus dicit : « Navicula « fluctibus operta, est Ecclesia militans in persecu-« tionibus posita; » et Chrysologus a Glossa relatus, *Serm.* XX, dicit : « Gentium flabra, Judæorum « turbines, persecutorum procellæ, dæmonum « nebulæ sic ruerunt, ut totus mundus una fieret « tempestas. » Et quidem hæc tempestas naviculam hanc impetere nunquam cessabit, nec tamen eamdem ratem hanc mergere unquam poterit. Jansenius ait : « Hinc concussa Turcarum impugna-« tione, hinc hæresum diversarum inquietata ventis, « hinc Christianorum inter se belligerantium dis-« tracta discordiis. » Verumtamen quod vel maxime deplorari meretur, est, quod ipsamet quoque serenitas marisque tranquillitas, qua navi-

cula hæc nonnunquam gaudet, omnium periculosissimam illi tempestatem comminetur, prouti idipsum graphice S. Bernardus deplorat, dum, *Serm.* XXXIII *in Cant.*, ait : « Olim prædictum est et nunc « tempus impletionis advenit : *Ecce in pace amari-* « *tudo mea amarissima;* amara prius in nece Marty- « rium, amarior post in conflictu hæreticorum, « amarissima nunc in moribus domesticorum. » De hac persecutione, quæ Ecclesiæ a Christifidelium vitiis malisque moribus infertur, S. Leo, *Serm* VI *de Ep.*, diffuse discurrit.

7. — Tritum est proverbium; propter unum peccatorem navis sæpe perit; id quod præsenti naviculæ revera accidisse videtur, siquidem hæc, ut S. Ambrosius, *Serm.* XI, advertit, propter unicum impium et sacrilegum Judam de naufragio periclitata fuit. Quodnam obsecro in eo latet mysterium, quod in una eademque navi Salvator quiete Evangelium prædicat et simul eamdem tam horrendæ tempestates infestant, maxime dum Petrus eidem quoque præsens assistit? « Hæc est causa periculi : « Erat ibi Simon Petrus, sed erat pariter et prodi- « tor Judas; quamvis illius fides fundaret navicu- « lum, hujus tamen eam perfidia conturbabat; « unius delicto cunctorum merita quatiuntur. » Ecce quam damnosum et exitiosum sit etiam viris sanctissimis et immaculatis malorum consortium.

8. — Paulus de Palatio, *in Matth.*, oppositiones considerat, quas Christus et omnes, qui viam ejus sequuntur, perpeti conspiciuntur; id quod S. Paulus Apostolus clare prædixit, dum II *Tim.*, III, 12, ait : *Qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.* Ingens perfecto miraculum est, inquit idem Auctor, quod contra Filium Dei caro nostra et mundus arma parent, siquidem Angeli et universum cœlum eum adorant et coram eo tremunt Potestates; quod si alicujus nobis nocumenti auctor existeret, aut tyrannice nobiscum ageret, aliquæ hujus odii adduci possent excusationes : « At contra « Christum jacentem dormientem quis furor, o « mortales? Quid vobis Christus aut pii Christiani « nocuere? an non potius vestra quærunt lucra? »

9. — S. Augustinus sententiam quamdam habet, hisce Evangelii verbis mire accommodam; dicit enim, *Serm.* XIII, *de verb. Dom.* : « Unicuique sua « cupiditas tempestas est. » Etenim fideles in hac Ecclesiæ militantis navicula, seu in mari hujus vitæ, in tantum a tempestatibus agitantur, in quantum illis effrenes et inordinatæ passiones prædominantur. Idem S. Doctor alibi scribit : « Audisti convi- « tium? ventus est; iratus es? fluctus est. Vento « igitur flante, fluctu surgente, periclitatur navis, « periclitatur cor tuum, fluctuat cor tuum. Audito « convitio vindicari desideras, et ecce vindicatus es « et malo alieno cadens fecisti naufragium. » S. Antonius de Padua, *Serm. in hac Dom.*, per hanc maris commotionem, animæ cujusdam ad pœnitentiam se convertentis, contritionem denotari docet : « Cum quis in naviculam pœnitentiæ ascendit, « motus magnus fit in mari : mare est cor hominis. » Quotiescumque Christianus aliquis ad vitam se transfert religiosam, vel spiritualem, statim vehementissimi tentationem venti insufflare incipiunt; ac proinde non inutiliter Ecclesiasticus, II, 1, nos monet, dicens : *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in timore et præpara animam tuam ad tentationem.*

10. — Apostoli in illa adeo impetuosa tempestate de propria vita desperare videbantur, atque adeo hisce verbis fuere reprehensi : *Modicæ fidei quid timidi estis?* Neque enim intelligebant, quod Deus nonnunquam tunc vel maxime nobiscum sit ad nos juvandos, securioresque esse possimus, quod ipsum habituri simus propitium, quando tribulationes et contradictiones ad summum usque pervenerunt : *Cum ipso sum in tribulatione; eripiam eum, et glorificabo eum;* imo vero naufragii periculum potius timeri debet in tranquillitate prosperitatum, siquidem ut plurimum dum summa est maris tranquillitas, ejusdem nobis proxime imminet tempestas.

11. — Notandum quoque est, quod incarnata illa et increata Patris Sapientia, non sine causa et singulari mysterio, permiserit, ut tempestas illa vel maxime et vehementissime ferociter et postea, quando omnes de salute desparabant, eadem denuo tranquillarit; siquidem hic est vulgaris Dei stylus, quo tunc vel maxime subvenire consuevit, quando necessitas nos premens ad summum pervenit : *Adjutor in opportunitatibus in tribulatione : Et sperent in te, qui noverunt nomem tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te; exaudivi te in abscondito tempestatis.* Unde Chrysostomus, *Hom* XXIX *in Matth.*, ait : « Cum jam salutem fere desperassent, « tunc salvantur. » Bethulia in procinctu erat, ut Holofernus potentiæ cederet, cum ecce de Judith prospexit, quæ truncaret caput Holofernis. Abraham jam ad impingendum in Isaac verticem, gladii ictum, dexteram suam extenderat, cum ecce misit Angelum. Sic quoque in Daniel adolescentulo, spiritum excitavit propheticum, ad liberandam Susannam, quando populus jam ad illam lapidibus obruendam in procinctu stabat. Petrus denique ex Herodiano carcere liberatus fuit nocte, quæ diem, in quo moriturus erat, immediate accedebat.

12. — Jansenius insuper observat, quod « summe « periclitantes visus est prorsus negligere, » siquidem profundum dormiebat, veluti de ipsorum gravi periculo parum sollicitus. « Sic sane probantur « sancti ut non solum supra, quam videantur sibi « ferre posse, affligantur, nam Paulus Corinthiis « scribens : *Nolo,* inquit, *vos ignorare fratres, quo-* « *niam gravati sumus supra virtutem,* sed simul ita « se Deus erga illos exhibet, etiam cum actum de « eis jam videtur, ut nullam eorum rationem habere « existimetur. »

Ipse vero dormiebat.

13. — Auctor Imperfecti hoc loco quærit, qua ratione Filius Dei dormire potuerit, cum de eo scriptum sit : *Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel.* Et respondet : « Tamen Dominus « Salvator noster ad probandam in se suscepti cor- « poris veritatem, etiam usque ad somnum humanæ « naturæ omnia implere dignatur, » ut nos de ejusdem assumpti corporis veritate certificaret. « Sic erat in omnibus, » inquit S. Thomas, *in Matth.*, « et ubi volebat ostendere divinitatem, « semper ostendebat aliquid humanitatis ; dormie- « bat, quia *habitu inventus est ut homo.* » Lucas Brugensis ait : « Pro naturæ, diurnis laboribus « fessæ, recreatione. » Ideo etiam, ut Albertus Magnus bene notat, postquam a turbis, quibus ut ex cap. IV S. Marci deducitur, prædicaverat, tantum non oppressus fuisset, « quiete indiguit et in hoc « intelligetur, quam diligens et laboriosus fuit circa « nostram salutem procurandam. » Similiter quando in Samariam, ad peccatricem illam mulierem convertendam, laborioso itinere progressus fuerat, *lassus ex itinere sedebat.* Verumtamen ex Cardinali Toleto advertendum est, quod Salvator noster, « Ita « dormiebat sensibus, ut pars rationalis non ligare- « tur, ut fit in nobis, animus ejus perpetuo vigila- « bat. » Unde Origenes scribit, quod eodem prorsus tempore, quo somni quiete captabat, simul etiam undosum illud elementum inquietabat : « Dor- « miebat corpore, sed divino nutu conturbabat « mare. »

14. — Nimirum monstrare voluit, se maris omniumque aliarum creaturarum absolutum Dominum et Patronum esse, siquidem eo tempore, quo lignum seu navicula, qua vehebatur, a furibundo mari in sui fere profundabatur abyssum, nec quidquam timebat, sed suaviter et profunde dormiebat : « In tanta tempestate, » inquit S. Thomas, *ibid.*, « manebat securus, » siquidem ipse erat, de quo Spiritus Sanctus dicit : *Librabat fontes aquarum, circumdabat mari terminum suum et legem ponebat aquis ne transirent fines suos, quoniam ipsius est mare et ipse fecit illud.*

15. — Ipse quidem dormiebat, sed ad hoc, ut Apostolos circa fidem divinitatis suæ somnolentos excitaret : « Partim ut retegeretur, quæ latebat, « fidei discipulorum exiguitas, nam si vigilasset, « parum, aut nihil timuissent, confisi in carnali « magistri vigilantis præsentia, in qua toti defixi « erant. » Ita Lucas Brugensis ; in miraculo autem, in sedandis subito maris procellis, patrato, ipsum vere Deum esse animadverterunt, ideo dixerunt : *Qualis est hic?* « Dormiebat ergo corpore, » ut Origenes, *Hom. cit.*, inquit, « ut Apostolos excitaret « faceretque vigilare. » Jansenius insuper considerat, quod dormiente in hac tempestate Christo, « major erat timoris et invocandi opem ejus occa- « sio. »

16. — S. Marcus IV, 38, scribit : *Erat ipse in puppi, super cervical dormiens et excitant eum.* Didacus Stella id nobis non sine mysterio dictum fuisse notat : « Insinuat enim se esse paratissimum, veluti « in procinctu ad faciendum nobis ; nam si in lecto « jacuisset, quis crederet eum resurrecturum, ut « laborantibus opem ferret? » Salmeron dicit, ex hoc facto unumquemque discere posse, quod exemplo Christi ad reclinandum caput suum acceptare non debeat, « vel quodcumque cervical oblatum, ut « Christus accepit. »

17. — *Ego dormio et cor meum vigilat, Cant.*, V, 2. Ita Christus, in hac navicula dormiens, vere dicere poterat, quia tametsi ipsum a somno absorptum fuisse videri poterat, nihilominus vere vigilans erat, quoad partem rationalem ; etenim Deus nonnunquam se nostri oblitum esse simulat, relinquendo nos in afflictionibus, spiritus ariditate et tentationibus, suumque auxilium et consolationes suas differens et tamen, ut dicit Psalmista, XXXII, 18, 19 : *Ecce oculi Domini super metuentes eum et in eis qui sperant super misericordia ejus, ut eruat a morte animas eorum.*

18. — Paulus de Palatio per hunc Christi somnum, patientiam et longanimitatem ejus intelligit, qua tot injurias et offensas, quæ illi, non ab infidelibus dumtaxat, sed etiam a Christianis, iisque hypocritis, irrogantur, in hac præsenti vita dissimulat. « Ad has omnes tacet, ac si dormiret, *factus* « *est sicut homo non audiens et non habens in ore* « *suo redargutiones.* » Verum enimvero quoad hunc Christi somnum ita nobis arguendum erit, nisi turpiter decipi et falli velimus. Quodsi nunc in hac vita, dum se dormire, id est, patientiam et mansuetudinem suam exercere simulat, nihilominus turbulentam adeo in mari tempestatem excitat, id est, tot modis nos flagellat, adeoque rigorosis suppliciis nos castigat, quid futurum putas, quando in novissimo judicii die, excusso omni ab oculis somno, perfecte evigilabit? *Excitatus tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus a vino, Ps.* LXXVII, 65.

19. — Didacus Stella, *in Luc.*, VIII, oculos suos ex una parte in perversos, in hoc tamen mundo prosperis omnibus affluentes, ex altera vero in justos et servos Dei, persecutionibus et ærumnis oppressos, conjicit, dicitque, quis hic divinam providentiam dormitare non dicat? « Durent tamen in laboribus « pii, impii pertimeant, qui namque dormit, exper- « giscetur ; numquid qui dormit, non adjiciet ut « resurgat? Resurget et unumquemque merito « afficiet præmio. »

20. — S. Ambrosius, *lib.* VI *in Luc.*, somnum istum divinæ omnipotentiæ attribuit, quæ nihil formidare habebat : « Quomodo hic in tempestate « dormit? Exprimitur securitas potestatis ; quod

« omnibus timentibus, solus intrepidus quiesce-
« bat. » Similiter Jesus dormiens hominem præsignabat justum, divinæ voluntati perfecte conformatum, de quo Sapiens, *Pr.*, XII, 21, ait : *Non contristabit justum quidquid acciderit ei.*

21. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XXIII, dicit, quod hoc dormire Christi idem sit, quod Ecclesiæ naviculam sæpenumero a persecutoribus agitari permittere. « Dormire in hac navi Dominus tunc intelli-
« gitur, cum ad probationem fidei, Ecclesiam suam
« pressuris et persecutionibus mundi istius tentari
« permittit. » Vult itidem incarnata sapientia in hoc facto demonstrare, in quam periculoso statu constitutæ sint Ecclesiæ illæ, quæ Pastores et Prælatos somnolentos, inertes et otiosos sibi præpositos habent : « Qua in re Dominus depingere voluit, » inquit Salmeron, *tom.* VI, *tr.* XII, « ænigmate quo-
« dam, quantum immineat periculi rebus humanis,
« quoties ii dormiunt, humanis vitæ commodis
« deliniti, qui Christi vices susceperunt; nam Pas-
« tores Ecclesiæ alte et periculose indormiunt hodie
« pulvillis hujusmodi et cervicalibus innixi, apud
« quos plus valet cervical quam Christus cum sua
« Ecclesia. » Eamdem lamentationem Jansenius, *ibid.*, super illis verbis instituit, dum ait : « Dormit
« super cervical, quia in Episcopis et Pastoribus,
« aliisque populi sui rectoribus, quibus commissa
« est navis hujus gubernatio, dormit, dum voluptа-
« tibus dediti, commissi sibi gregis curam non
« gerunt, neque communi Ecclesiæ periculo adeo
« commoventur, ut experrecti cogitent, quæ sint
« officii eorum. »

22. — Glossa somnolentiam hanc Christianorum pigritiam denotare existimat, qui non operantur conformiter ad id, quod credunt : « Dormit in
« nobis Dominus, id est, fides Domini, cum negli-
« gentius agimus et ideo tempestas. » Non sufficit fides sine operibus : « Ille vero credit, qui exercet
« operando, quod credit, » inquit S. Gregorius, *Hom.* XXVI, *in Evang.* Negligentia et pigritia in via Dei, certissimum est indicium naufragii : *Quia tepidus es incipiam te evomere. Apoc.*, III, 16.

Additiones.

a. — *Et ecce motus magnus factus est in mari.* Divus Paschasius, *lib.* V *in Matth.*, habens reflexionem ad illam dæmonum ejectionem e corporibus hominum in regione Gerazenorum, ad quam Dominus, hac navigatione tendebat, sic scribit : « For-
« tasse ergo, isti, ex permisso, concitaverunt ventos
« adversus eum, et moverunt fluctus, ne transmisso
« freto, ad eos veniret Judex. » Viderunt enim dæmones quod navicula illa, in qua Dominus ferebatur, in regionem in qua ipsi gressabantur, dirigebatur. Tunc furibundi et metuentes Domini præsentiam, et opera quæ in animabus hominum operaturus erat, qualia ex præcedentibus conjectabant, magno conatu, ventorum impulsum ac maris commotionem excitarunt, an ita forte navicula illa alteram in partem deflecteretur, et Dominus, cujus tamen potentiæ resistere non poterant, ab illa profectione desisteret. Dæmones enim ad hoc omnem suam adhibent industriam et conatum, ut viros perfectissimos et sanctissimos vincere possint. S. Ambrosius ait : « Studet supplantare dia-
« bolus bonis operibus intentos. Quantum labora-
« vit Pharisæus ille, ne raperet aliena, ne injustus
« esset, ne adulteraretur? Quantum laborabat, ne
« peccaret sicut peccabat Publicanus? Quantum
« laboravit ut bis in Sabbato jejunaret et decimas
« daret omnium quæ acquireret? Advertit hoc
« diabolus et perfundit eum ulcere gravi, ut in eo
« in quo laudabilis fore crederetur, ibi reprehen-
« sibiliter judicaretur. »

Nusquam invenietis, quod diabolus multum sit anxius et sollicitus circa illos qui domos cauponum, comædorum, prostibulorum, aliaque similia indigna loca frequentant, sicut anxiatur quoad eos qui solliciti sunt ut verbum Dei audiant, orationes suas ad Deum debita cum attentione dirigant, confessionibus animam suam expient, sacra se communione reficiant; unde S. Prosper ait : « Vi-
« gilant tentatoris, insidiæ, ut ubi proficit devotio,
« subrepat elatio, et ut homo de bono opere in se
« potius quam in Domino glorietur. »

S. Paulus Apostolus, tunc vel maxime a dæmone in arenam certaminis provocatus fuit, quando post raptum suum e tertio cœlo velut ignitus quidam Seraphinus in hanc terram repositus fuit. Dicit enim, I *Cor.*, XII, 7 : *Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ qui me colaphizat.* « Diabolus enim
« magis gloriatur de dejectione unius qui multa
« fecerat bona, quam multorum mediocriter viven-
« tium, » ait Lyranus.

b. — Erant discipuli in sublimi illa, sanctissimaque navi, in qua Christus ferebatur; et tamen hæc tempestas permittitur, ut ibi maxime timeant; quia esto quis in eminenti sit loco seu dignitate, ibi magnum timorem retineat; nam cum nullus sit immunis a casu, nullus etiam immunis sit a metu. Sublimia enim loca, præcipitia vicina comminantur; fortuna quæ exaltat, eadem pariter deprimit. Cujus veritatem propositionis, reipsa expertus est in semetipso is qui omnium ambitiosorum primus fuit, Lucifer nimirum, de quo Propheta Evangelicus, *Is.*, XIV, 13, ita loquitur : *Qui dicebat : in cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, ascendam super altitudinem nubium.* Ecce culmen ad quod conscendere nimis temere præsumpsit; vultis autem et præcipitium videre quod hujus spiritus superbiæ et arrogantiæ correspondere debeat : *Verumtamen ad infernum detraheris in profundum.* Ubi Oleaster ita scribit : « Vide hujus superbi

« ascensum et descensum : quanto enim altius se « extulit, tanto ad inferiora dejectus est. Ascen- « dere voluit super astra cœli, et descendit ad ima « sepulchri. » Unde Gregorius ait : « Elevatio ipsa « ruina est, quia dum gloria falsa subnixi sunt, a « gloria vera evacuantur. »

Porro æternæ veritatis est illa sæpius a Christo pronuntiata propositio : *Qui se exaltat humiliabitur.* Circa quæ verba advertendum est quod Salvator non dicat : *Qui exaltatur,* sed *qui se exaltat;* quia qui inviti ad sublimes dignitates promoventur, nec aliis quam meritorum gradibus ad easdem conscendunt, comminato huic lapsui minime subjiciuntur, dummodo in sua virtute persistant, seque quoadusque in sublimi illo statu valde alias lubrico constituti sunt, seduci nequaquam permittunt.

c. — S. Ambrosius, *Serm.* LXII, *in D. V p. Pent.*, sic ait : « Erat ibi Simon Petrus, sed erat pariter « et Judas proditor. Quamvis illius fides fundaret « navicùlam, hujus tamen eam perfidia conturba- « bat. Tranquillitas est ubi solus Petrus navigat; « tempestas, ubi Judas adjungitur. Licet esset « Petrus firmis suis meritis, perturbatur tamen « criminibus proditoris. » Sic maxime etiam virtuosos, magisque in divino stabiles servitio, conversatio malorum pervertit.

Lamentabatur Deus noster per os Ezechielis Prophetæ, XXII, 26, de sacerdotum, aliorumque divino cultui deputatorum ministrorum, transgressionibus, qui indifferenter reproborum consortio fruebantur, et dicebat : *Polluerunt sanctuaria mea; inter pollutum et mundum non intellexerunt, inter sanctum et profanum non habuerunt differentiam, et coinquinabar in medio eorum.* S. Bernardinus de malæ societatis periculis tractans, hunc textum adducit, dum exclamat : « Admirabile verbum, et « omni studio dignum! *Coinquinabar,* inquit. » Quis coinquinabatur? ille utique de quo Spiritus ait veritatis : *Candor lucis æternæ, speculum sine macula.* Deusne igitur labis est capax? Responsum accipite a S. Bernardino : « Coinquinabar, inquit, « non quod ulla inquinationis via sit inquinamen- « tis ad ipsum Deum, sed quoniam se abstulit ab « eis, et separavit et longe fecit, quemadmodum « facere consueverunt coinquinare timentes. » Ex quo prophetico oraculo practica hæc deducitur veritas, scilicet virtuosiores et sanctiores multoties etiam per conversationem malam corrumpi et perverti.

Præcursorem novimus omnes impeccabilem fuisse, utpote materno sanctificatum in utero, inque gratiam confirmatum; nihilominus tantum ab humana conversatione concepit horrorem, ut suæ neutiquam confidens sanctitati, potius elegerit vivus in antris sepeliri ferarum : « Civium turbas « fugiens petisti, ne levi saltem maculare vitam, « flamine posses. » Interrogatus quondam Aristippus, quid maxime in vita admirandum esset? respondit : « Vir bonus inter improbos. » Sacram perscrutantes Scripturam, reperietis homines in primis sæculis, 600, imo et 900 quandoque annos attigisse. De Enoch nihilominus dicitur : *Facti sunt dies Enoch trecenti sexaginta quinque anni, ambulavitque cum Deo, et non apparuit.* Cur ab humano separatus consortio, inque Paradisum translatus fuit? Causam assignat Spiritus Sanctus, dum ait, *Sap.*, IV, 11 : *Raptus est ne malitia mutaret intellectum illius.* Sanctus iste in sæculo, *in quo omnis caro corruperat viam suam,* vivebat; Deus citra continuum miraculum, eum a communi contagio præservare non potuisset. Equidem *non est impossibile apud Deum omne verbum;* sæpius equidem a leonibus Danielem et ab ardentis fornacis incendio tres liberavit pueros : ita quoque et S. Enoch, tot inter reprobos protegere potuisset innocentem. Ast hujus modi noluit mundo exemplum dare, ne ullus quantumcumque sanctus, citra necessitatem et convenientiam, cum malis conversari præsumat sub spe conservandæ innocentiæ.

S. Petrus, a Christo in Vicarium suum et Ecclesiæ suæ basin ac columnam electus fuerat : *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et tamen Deus ille, de quo Psalmista ait : *Diligam te, Domine fortitudo mea,* ut turpiter laberetur permisit. Scitisne causam cur id permiserit? Albertus Magnus, *Serm.* XII *de Pass.*, ait : « Ex infirmitate periculum « negationis incurrit, ex hoc sicut apparet, hæsi- « tare permissus, ut in Ecclesiæ principe remedium « pœnitentiæ conderetur, et nemo auderet de sua « virtute confidere, quando mutabilitatis pericu- « lum, nec B. Petrus potuisset evadere. » Christus quidem divinæ pietatis suæ oculo illum respexit : « Divino vidit intuitu, et paventis animum, mox ut « respexit, erexit, et in fletus pœnitudinis incita- « vit. » Atvero observetis velim, ubinam fleverit, dicit enim sacer textus : *Egressus foras, flevit amare.* Quibus verbis innuitur quod ab eorum se sequestravit consortio qui lapsus sui causa fuerant. P. Alvarez, eadem de re ita discurrit : « Occasio fortes « superat, quanto magis infirmos dejiciet? Sani et « vegeti, in occasione, tanquam in loco insalubri « positi, vitii ægritudinem contrahunt; quanto « facilius morbo infecti pestilenti ægritudine sub- « ruentur? Cor hominis præcipue vitiis affectum, « est velut materies ad ignem suscipiendum parata : « si te illi per occasionem apponis, quid mirum si « te ignis flamma comburat? »

d. — Poterant Apostoli sibi aliquam securitatem promittere ab exurgente tempestate, dum cum Jesu navim ascenderent; interim tamen sæva tempestas exoritur. Sic quotquot naviculam prosperitatis conscendunt, et dignitatis temporalis, securitatem sibi a motu magno, id est, ab insidiis et periculis non promittant, cum iis maxime sint obnoxii. Innocen-

tius III, *de Contemptu mundi* tractans, de inquieto Principum et Prælatorum statu ita scribit : « Sed « esto quod sublimetur in altum, statim curæ « succrescunt, sollicitudines cumulantur, vigiliæ « producuntur, ex quibus natura corrumpitur spi- « ritus infirmatur, corrumpitur somnus, amittitur « appetitus, debilitatur virtus, attenuatur corpus, « et sic in seipso deficiens, non dimidiat dies suos, « sed miserabilem vitam miserabili fine concludit. »

Quantum, obsecro, Moyses coram Deo lamentatus est quod se ad tam sublimem dignitatem, qualis est universale totius populi imperium, evectum cerneret? *Obsecro te ut interficias me, et inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.* Aurelius Cassiodorus Theodorici regis senator et secretarius fuit, qui proinde ex propria experientia, magnatum ærumnas exactissime enarrare nobis poterit, de iis ita loquitur : « Interdum assidui « labores, etiam ipsas ingratas faciunt potestates, « dum infirmitas humana cito sustinere solet fasti- « dia, et quod prius ambisse creditur, postea vitare « velle sentitur. » Porro Moyses ducatum populi Dei multoties quidem deprecatus fuerat, eo quod munus istud valde laboriosum, suasque vires nimium excedens apprehenderat. At vero postquam muneris illius molestias per propriam experientiam degustaret, verbis supra adductis, coram Deo de eo lamentatus mortem sibi præ munere isto meliorem esse censuit : *Obsecro ut interficias me.* Oleaster ad propositum nostrum, de Moysis supra adducta lamentatione, ita scribit : « Solent ambitiosi homi- « nes arbitrari se Deum habere propitium, cum « altiora loca, et sæculi dignitates et officia conces- « serit, cum potius cum Moyse sentiendum esset « secum male actum esse, si detur præfectura. Si « sapis, hoc judica. »

De Adriano Papa IV, legimus ipsum solitum fuisse dicere, sedem pontificiam quaquaversum spinis acutissimis plenam cinctamque esse, qui uniuscujusque Pontificis humeros, quantumvis generosos et fortes rumpere et dilacerare non desinunt. Platina pariter de alio quodam Adriano Papa, hujus nominis VI, refert, hunc lapidi sepulchrali verba sequentia insculpi jussisse : « Adrianus VI, « hic situs est, qui nihil sibi infelicius in vita, quam « quod imperavit, duxit. »

e. — Mare non incongrue mundum hunc nobis repræsentat, quia sicuti mare fluctibus et tempestatibus, sic ille inconstantia et fallaciis agitatur, suntque mundanæ prosperitates plerumque scopuli ad quos allidentes animæ, in profundum usque inferni naufragantur, et si quæ in hac vita conceduntur deliciæ et gaudia, tormentis compensantur æternis, in vita altera. Quam Dominus noster Salvator veritatem nobis insinuatam esse voluit in parabola divitis Epulonis. S. Bernardus medium se inter divitem in pœnis hærentem et Abrahamum constituens, interrogat : « Hæccine cruciatuum causa tota « quod in hoc sæculo bona recepit? Ita plane; neque « enim ad hoc nos de Paradiso voluptatis animadver- « sio divina ejicisse videtur ut sibi hic Paradisum « adinventio humana pararet. » Quæ verba certe, si attentius considerentur, terrore plenissima sunt : « Hæccine cruciatuum causa tota? » Et tamen verissima sunt; et ratio est quia fortuna est veluti vinum quoddam forte et generosum, cujus fumi caput statim petunt, judicium et rationem pervertunt, atque a vera et recta timoris et legis Dei via aberrare faciunt. Unde idem mellifluus Bernardus alibi inquit : « O sæculum nequam, quod solos « tuos sic soles beare amicos, ut Dei facias inimi- « cos. »

Animæ prædestinatæ, Christi, non vero mundi cibo nutriuntur. Ecquis autem est hic Christi cibus? *Meus cibus est,* inquit Salvator, *Joan.*, IV, 34, *ut faciam voluntatem ejus qui misit me,* id est, ut patiar ærumnas, miserias et angustias plurimas sustineam : *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam,* etc. *Ps.* XXXIX, 9. Porro esca mundi, similis est illi quæ piscibus, ut capiantur, in aquas projici solent; eademque similitudine S. Augustinus utitur, *Hom.* L, ad demonstrandum quod hujus sæculi prosperitates, non invidiam mereantur sed ingentem compassionem : « Noli gaudere, » inquit, ad piscem, qui adhuc in esca sua exultat; « nondum retraxit hamum piscator, » quem ubi retraxerit, cibus ille causabitur ut paulo post ex suo, cui innatabat, elemento extrahatur agonizans, moxque torrendus vel assandus superimponatur carbonibus. Idem quoque multis accidit, qui in hac præsenti vita, pinguibus hæreditatis opulentæ, vel insignis fortunæ, vel dignitatum dominiorum, deliciarum, voluptatum, aliarumque prosperitatum temporalium bolis, juxta cordis sui votum impinguantur, sed caveant sibi tales : « Nondum retraxit « hamum piscator; » ipsi hamum quem una cum cibo deglutierant intra fauces suas habent, nec tamen id advertunt, id quod præcipuum et manifestum est æternæ reprobationis suæ judicium : *Recordare quia recipisti bona in vita tua.*

f. — In mundi hujus oceano, anima nostræ navicula fluctibus operitur, quanto ita terrenorum bonorum amore absorbetur, ut æterna negligantur. Salvator noster in hac, de divite, parabola quæ legitur *Luc.*, XII, damnationem miseræ hujus animæ solum ob affectu nimio quo bonis hisce terrenis immersus erat, suam traxisse originem, clare demonstrat; siquidem ille, post illatam horreo suo diversi generis segetum copiosissimam messem hisce verbis animam suam alloquebatur : *Dicam animæ meæ : Anima habes multa bona posita in annos plurimos; requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus : Stulte, hac nocte animam tuam repetam a te.* Ubi clare videtur quod dives ille

mox ut se bonis hisce temporalibus, per nimiam animæ suæ adhæsionem et applicationem immersit, mox decretoriam damnationis suæ audierit sententiam, ut exinde perspicue intelligemus, quod unicus scopus, qui in vasto hujus vitæ mari multas, imo innumerabiles animas naufragari facit, sit nimia bonorum temporalium æstimatio, nimius affectus, quo erga illa magis quam erga animæ salutem ferimur.

Dives ille animam et ventrem suum unam eamdemque rem esse credebat, atque adeo ac si nulla animam inter et corpus distinctio esset, dicere audebat : *anima mea, comede, bibe, et epulare.* Ubi S. Basilius, *Hom.* VI, *de Divit.*, ait : « O verba stul-
« tissima! nam si porcinam habuissent animam,
« quid aliud ipsi enunciare potuisset? tam impro-
« vidus est circa bona animæ, ut escas corporeas
« animæ adscribat. »

S. Bernardinus, ait : « Tam vilem æstimat cupi-
« dus animam suam, quod quandoque pro uno
« denario dabit eam, imo quod nequius est, sæpius
« pro minus denario, vel pro nihilo. Inter venden-
« tes et ementes mendacia perniciosa quandoque
« concurrunt, nulla venditione vel emptione com-
« pleta. » Hujusque tam parvæ destinationis, quam de anima habemus, aliam quamdam rationem hoc argumento adducit : « Terguntur caligæ et sotu-
« lares cum inquinati sunt, et anima multis sceleri-
« bus inquinata sordescit. Si videt armiger equum
« vulneratum ad mortem, etiamsi suus non sit,
« dolens atque compatiens ait : O magnum pecca-
« tum! nec tamen dolet si multis peccatis mortali-
« bus anima sua vel proximi vulnerata sit. »

g. — Non inepte per furentes ventos sævientem tempestatem, insurgentes undarum voragines, interpretari possunt convitia, opprobria, injuriæ quibus ab adversariis humanus animus degens in hoc sæculo impetitur, ex quibus ira movetur ac infervescit, ut nisi in eis exsurgat Jesus exemplo suo infundens pium benevolumque affectum, sine dubio humanum pectus in inevitabile iræ ac vindictæ impelletur naufragium, unde Christi jugiter in injuriarum tolerantia attendendum exemplum.

S. Petrus omnium sub Christi insignibus militantium fidelium director, in prima Epistola sua, II, 21, hoc nobis documentum tradit, scilicet quod Dei Filius pro nobis passus sit, ut suo nos doceret exemplo, nosque ipsius vestigia sequeremur : *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Ut autem sciamus, quænam sint vestigia, per quæ gradi debemus, sufferentiam proposuit injuriarum dicens : *Qui cum malediceretur non maledicebat.* Et S. quidem Isidorus Pelusiota, nullum unquam tot, quot Salvator noster, adeoque graves injurias sustinuisse opinatur, dicens : « Neminem ego unquam tam tantisque ar-
« bitror injuriis et contumeliis affectum esse, quot
« quantisque affectus est cœlestium Rex, cum in
« terris venisset, et quidem ab illis quos servatum
« venerat; qui neque latroni homicidæ prælatus
« est, sed et colaphis cæsus. Et si similia forte quis
« perpessus est, detur enim ita esse, attamen hoc
« dissimiles et impares ostendit perpessiones, quod
« illi qui perpessi eas sunt non a pari dignitate
« descenderunt. »

S. Ambrosius, *lib.* II *de Fide,* postquam prolixius de passionibus Christi egisset, tandem ad injurias descendens, ita scribit : « Injurias passus est ne tu
« injuriam tuam doleres; grande remedium, sola-
« tium habere de Christo. Ille enim pro nobis hæc
« patientius tulit, et sumus qui patienter hæc pro
« illius nomine ferre nequeamus? » Nec est quod quis sibi persuadeat, quod tacendo, injuriasque minime ulciscendo, suam sit diminiturus existimationem, quia si S. Chrysostomo, actionum honoratarum hominis Christiani competenti judici, credere volumus. « Longe gloriosus est ad imitationem
« Christi injuriam tacendo tolerare, quam superare
« respondendo. »

Quod si dixeris nimis altum signum esse Christi exemplum, qui Deus et homo simul erat, ac proinde fragilitatem humanam ad illud pertingere nequaquam posse, respondeo cum S. Augustino dicente : « Tot viri, tot mulieres, clerici, pueri, tantæque et
« tam delicatæ puellæ, flammas et ignes, et bestias
« æquanimiter pertulerunt, et nos stultorum homi-
« num convitia dicimus tolerare non posse? » Quæ nobis malorum hominum nequitia inferuntur, si possumus etiam usque ad mortem illorum nostras injurias vindicamus; unde nescio qua fronte, vel qua conscientia, cum omnibus Sanctis, in æterna beatitudine partem habere desideramus, quorum exempla sequi in rebus minimis non acquiescimus.

h. — Calumniæ, sicut venti aquas maris, viros etiam sapientes et perfectissimos conturbant. David porro vir erat generosissimus adeo ut in annis suis juvenilibus dilaniaret ursos, et leones occideret, et tamen adeo ad calumnias cohorruit, ut haud immerito se ab illis in transgressionis divinorum præceptorum barathrum, præcipitandum esse formidavit; unde Deum rogavit dicens : *Redime me a calumniis hominum. Ps.* CXVIII, 134. Sed quo fine id tanta cum animi anxietate a Deo petiit? *Ut custodiam mandata : non tradas me calumniantibus me : suscipe servum tuum in bonum, ne calumniantur me superbi.* S. Ambrosius hujus a Davide factæ deprecationis rationem reddit, dicens : « Qui enim oppri-
« mitur a calumnia, non facile potest custodire
« mandata divina; tristitiæ necesse est plerumque,
« aut timori cedat, et affligatur, vel metu calumniæ
« vel dolore. »

Calumnia cor vulnerat; Ecclesiastes, VII, 8, non solum calumniam ad sapientem turbandum suffi-

cere dicit : *Calumnia conturbat sapientem,* verum insuper subjungit : *Et perdet robur cordis ejus.*

Justi specialiter a calumniis infestantur, ut plurium Sanctorum, imo et ipsiusmet Christi Domini exemplo comprobatur; sed Deus calumnias earumque falsitatem communiter detegere et manifestare consuevit. S. Bernardus, *Serm.* XVII, *in Cant.*, ita scribit : « Ubique et semper *judicabit Dominus populos, et humiliabit calumniatorem;* ubique et semper defensabit suos, propulsabit nocentes, et tollet « virgam peccatorum desuper sortem justorum, ut « non extendant justi ad iniquitatem manus suas. »

Sed hæc est magna calumniam sufferentium consolatio sententia Domini Nostri Jesu Christi dicentis : *Beati estis cum maledixerint vobis, et dixerint omne malum adversus vos mentientes, propter me. Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis : sic enim persecuti sunt Prophetas qui fuerunt ante vos. Matth.*, V, 11, 12.

i. — Divus Paschasius, *lib.* V, *in Matth.*, hanc maris commotionem asserit fuisse ostentationem lætitiæ ob præsentiam Dei ac Domini sui; in quo ponderatione Paschasii dici potest, quod ubi primum mare agnoscit se Dominum recipisse, se sentiens indignum ad sustinendam tantam majestatem, statim totis artubus contremiscit, aquarum voragines velut celerato cursu fugiunt, ima maris commoventur. Quod si hoc in insensibilibus, quanto non magis homo rationalis trepidabit ad præsentiam Domini sui, maxime vero is qui indigne recipit in sacra Eucharistia? Cogitandum siquidem omni accedenti ad illum cibum salutarem, qualis sit, quid accipiat, et ad quid.

Qualis? Quoniam si dignus ad illud, et sacramenti veritatem sumit, et virtutem : *Qui manducat me vivet propter me.* Si indignus, veritatem revera corporis, et sanguinem Christi sumit, sed non virtutem, et quidem judicium.

Quid? A bonis et malis indifferenter Christus corporaliter totus singulis, integerque sumitur sub specie transsubstantiali rei. *Ad quid?* Ad vitam, vel ad mortem pro fide meritoque sumitur. « Mors est « malis, vita bonis; vide paris sumptionis, quam sit « dispar exitus. » Unus idemque panis, in se ipso panis, et cibus est vitæ, et nihilominus respectu aliquorum, mortis est instrumentum, non ob defectum suum, sed illorum, qui indigne ipso vescuntur. In cœnaculo Sion, omnes Apostoli indifferenter commensales adhibiti sunt Salvatoris, siquidem « cibum turbæ duodenæ, se dat suis manibus, » et nihilominus unus eorum intra breve tempus desperans, se suspendit, strangulavitque in arbore : *Suspensus crepuit medius, et diffusa sunt omnia viscera ejus, Act.*, I, 18. Causamne nostis tantæ diversitatis? Si eam intelligere cupitis, D. Augustinum audite, *Serm.* XLIX *in Appen.*, dicentem : « Judas discipulus, fuit ut illi undecim; sed illi « quidem dicebant Domino : *Ubi vis paremus tibi « manducare Pascha?* » Iste vero se ad tradendum Dominum præparabat.

Qui panem hunc ab aliis cibis non secernens indigne sumit, suam deglutit damnationem, Christumque sumit judicem, sibi soli, et non Christo nocens; condemnationis suæ sententiam simul cum speciebus sacramentalibus deglutit. « *Judicium sibi « manducat et bibit,* quia magis judicem quam Sal« vatorem manducat, » dicit Balduinus, Epis. Cantuariensis. S. Pacianus, impio cuidam hoc tantum sacramentum irreverenter tractanti, his verbis improperat : « Evigila peccator, time in visceribus « tuis præsens judicium. »

S. Laurentius Justinianus, ex hac Apostoli propositione : *Si quis templum Dei violaverit, destruet illum Deus,* ita arguit : « Quid de his arbitrandum est qui « sceleribus onerati, absque ulla devotionis venera« tione, ad Dei et Domini sui mensam spiritualem « audent accedere, corpus ipsius sumere pollutis « interioris hominis manibus, atque animo infru« nito et irreverenti, mysteria sacrosancta trac« tare? » S. Bonaventura respondet : « Indigne « sumentibus multa mala occurrunt. Nullius enim « opus placet Deo, nisi placeat ipse prius. Indigna « enim communio, peccatis hominem illaqueat, « damnationem præparat, proximum scandalizat, « mentem excæcat, tentationi subjugat, Deum irri« tat, vitam temporalem breviat, gratitudinis spo« liat. »

Si quis autem porro quæsierit, quare Deus hujusmodi transgressores dictis suppliciis obruere differat, respondet S. Paschasius de sacrilego et indigne communicante tractans : « Certus sit, quia ultores « Angeli, nec semel indigne communicanti parce« rent, nisi bonitas Christi, in cujus judicio pendent « omnia, et cui commissum est, ut signum ponat « suorum in frontibus, gladium suspenderet, et re« moveret interdum momentaneam mortem. Quod « sane delictum, nullo alio, nisi Christo interve« niente, donabitur. Sed Dominus qui eos continuo « non punit, numquid non curat, aut suas injurias « ita tenus multas obliviscitur? Nequaquam hoc « dixerim, præsertim cum idem videat, et ad ira« cundiam exinde amplius concitetur, eo quod pro« vocent eum filii sui, et filiæ in iram, quos An« gelorum gratis sociaverat mensæ. Hinc quoque « est, quod sequitur : *Abscondam faciem meam ab « eis; considerabo novissima eorum.* »

j. — Cyrillus, in *Catena Græca,* et D. Chrysologus, *Hom.* XXI, per hanc navim Ecclesiam Christi agnoscunt, quam tyranni sua impia crudelitate, hæretici suis falsis dogmatibus et erroribus impetunt, et spumosis fluctibus suarum quæstionum ac disputationum, contra sacra dogmata catholica, quæ potius fidei obedientia, quam humana discursiva ratione sunt veneranda, insurgunt, ac navim Christi

opprimere intendunt. Tamen in vanum laborant, et tantum abest, quin opprimant, quin etiam potius per has ipsas contradictiones et persecutiones magis solidetur, et in veritate stabiliatur ac confirmetur.

Quando Filius Dei, *ut sapiens architectus fundamentum posuit*, I *Cor.*, III, 10, Ecclesiam suam supra solidissimam Petri petram erigendo, de quo S. Augustinus ait, *Serm.* XXIX *de SS.* : « Dignus qui « ædificandis in domo Dei populis, lapis esset ad « fundamentum, columna ad sustentaculum, » simul etiam eidem portas inferi nunquam contra illum prævalituras esse, per altissimam præscientiam suam infallibiliter prædixit, dum ad S. Petrum inquit : *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam, Matth.*, XVI, 18. Circa quæ verba Doctor Angelicus quærit : « Quæ sunt portæ inferi? Hæretici, item tyranni, « dæmones, peccata. » Similiter Albertus Magnus, qui magnus S. Thomæ Aquinatis Magister fuit, super eadem verba glossando ait : « Non prævalebunt ut « evertant. *Venerunt flumina, flaverunt venti, des-* « *cendit pluvia in domum illam, et non cecidit; fun-* « *data enim erat supra firmam petram.* »

S. Leo Magnus, eximius S. Petri successor, ex cathedra Petri futurum pronuntiavit, *Serm.* I *in Natal. Apos. Petri et Pauli*, « quod nec ullo crude- « litatis genere destrui possit sacramento crucis « Christi fundata religio. » Similiter S. Chrysostomus, *Hom.* IV *de Verb. Isaiæ*, catholicæ fidei nostræ hoc attribuit encomium, « quod scilicet « Ecclesia firmioribus quam cœlum ipsum radi- « cibus defixa hæreat. Oppugnati sunt undecim « discipuli : totus orbis oppugnabat, verum qui « oppugnabantur vicerunt, qui oppugnabant sublati « sunt. Oves devicere lupos. »

At vero dicat aliquis, cur Deus huic naviculæ cujus clavem S. Petro gubernandam commisit, tot validas tempestates immisit? Hujus efficacem quamdam rationem S. Cyprianus paucis verbis assignat dicens : « Conflictatio in adversis probatio est veri- « tatis. » Quanto enim longius errores et hæreses progrediuntur, tanto veritates catholicæ quæ ab hæreticis impugnantur, a sacris doctoribus illas suis scriptis profligantibus, majori certitudinis lumine illustrantur. Quando nos Dei infallibilem providentiam, suam deseruisse Ecclesiam credimus, quando atrociores aquilo ventos suscitat, quibus Ecclesia concutiatur, tunc Christus in hac navicula vel maxime præsens adest, et quiete ac suaviter dormit : *Ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus; et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus; ipse vero dormiebat.* Quotidie ad matitutinum canimus : *Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud;* ac proinde navicula Petri securissima est, quod per quantumvis procellosam tempestatem non periclitabitur, quia Deus illius est Dominus et nauclerus; sed ut D. Chrysologus ait : « Gubernatoris peritiam « non probat tempestas serena, sed procellosa tem- « pestas. »

Idem quoque D. Chrysologus, *Serm.* X, Deum eisdem ventorum furiis præcipere inquit, ut se in hujus naviculæ emolumentum, et profectum obsequiose inclinent, et submittant : « Mare, hoc est « mundum corripit, tranquillat orbem, reges miti- « gat, sedat fluctus, componit populos, Romanos « efficit Christianos, ipsosque executores Christianæ « fidei reddit, qui fuerunt persecutores. » Adeoque, ut observat Cardinalis Baronius, dum persecutores in Ecclesiæ suæ defensores commutat, aliud inde concludi nequit, quod hæc sit *mutatio dexteræ Excelsi.* Quis enim alius præter Deum, judicium rationis et discursum persecutorum obfuscare poterat quando per suam impietatem fidei exaltationi insensibiliter cooperabantur? « Nescientes Ecclesiam « Dei, » inquit S. Leo, « per furorem suæ crudeli- « tatis augeri, quoniam in suppliciis, et mortibus « beatorum martyrum, qui putabantur minui nu- « mero, multiplicabantur exemplo. » Et Eusebius Emissenus : « Ecce profanus hostis nequaquam ei « tantum prodesse potuisset obsequio, quantum « profuit odio. »

R. — Paulus de Palatio oppositiones et contradictiones hic considerat, quas Christus unquam perpessus est. Ac proinde, inquit idem auctor, ingens profecto miraculum, quod contra Filium Dei, caro nostra et mundus arma parent, siquidem Angeli et universum cœlum eum adorant, et coram eo tremunt Potestates. Quod si adhuc alicujus nocumenti nobis auctor existeret, aliquæ possent adduci excusationes : « At contra Christum tacentem, « dormientem, imo crucifixum, quis furor, o mor- « tales? »

Ludolphus Carthusianus considerat, Judæos omnes certatim quibus poterant modis Christum in cruce pendentem derisisse, et contumeliis excogitabilibus affecisse; ita enim scribit : « Nota quatuor « differentias illudentium Christo in cruce. Prima « erat sedentium, qui eum observabant. Secunda « prætereuntium, qui eum blasphemabant. Tertia « stantium sacerdotum et seniorum. Quarta pen- « dentium latronum. In sedentibus deliciosi et ace- « diosi. In prætereuntibus cupidi et avari, qui præ- « tereuntia sequuntur, et viam justitiæ supergre- « diuntur. In stantibus superbi et elati, qui stant « per appetitum excellentiæ. In pendentibus, scilicet « latronibus, impatientes et querulosi de adversi- « tate. » Et paulo post subdit : « Multis non sufficit « Christum crucifigere peccando, sed etiam derident « crucifixum, peccata iterando vel de peccatis se « jactando. »

I. — Mare in quo magnus motus factus est, ascendente Jesu in navicula, non incongrue mundum significat, qui sicuti mare fluctibus, et tempesta-

tibus, sic ille inconstantia, et fallaciis agitatur. Vere etenim mundus aliud nihil est quam mare quoddam.

S. Antoninus de centro amoris mundialis diffuse disserens, varios mundum inter et mare recenset parallelos, inquiens : « Mare dicitur, quasi amarum, « quia scilicet ejus aqua est amara, id est salsa, et « ibi, amara vita. Sic mundus iste plenus est ama- « ritudinibus. *Cuncti dies ejus doloribus et ærumnis « pleni sunt, nec per noctem, mente requiescit; et « hoc nonne vanitas est?* dicit Ecclesiastes, II, 23. » Citatque auctoritatem S. Gregorii, dicentis : « Omne « quod hic eminet, plus mœroribus afficitur, quam « honoribus gaudet. Quis possit replicare ejus ama- « ritudines? Nunc amaricatur contumeliis et deri- « sione; nunc infirmitate et persecutione; aliquando « paupertate, et aliorum deceptione. Et tamen, « tanta est humana cæcitas, quod semper vellet « homo, in mundo isto esse. » Quisquam aquam marinam cernit, cernendo illam, salsam esse non censet, sed talem experitur, mox ut illam gustat. Unde Hugo de S. Victore ait : Amor mundi in principio dulcis esse videtur, sed finem habet amarum. « Ideo legitur : *Cum inebriati fuerint, tunc id quod « deterius est ponit.* » S. Augustinus hominem in hujus vitæ præsentis pelago constitutum considerans, inquit : « Habet amaritudinem noxiam, habet « fluctus tribulationum, tempestates tentationum. « Habet homines velut pisces, de suo malo gau- « dentes, et tanquam se invicem devorantes. » Idem super illa verba, *Psal.* LXV : *Qui convertit mare in aridum,* inquit : « Mare erat mundus amarus falsi- « tate, turbulentus tempestate, sæviens fluctibus « persecutionum. »

S. Antoninus de mari insuper dicit : « Continuo « fluctuat, plus tamen et minus secundum tempora « varia, propter quod dicit Psalmus XCII : *Mirabiles « elationes maris.* Sic homines mundi fluctuant con- « tinuo diversis affectibus et passionibus. Aliquando « in altum ascendunt dignitatis. Aliquando descen- « dunt in profundum dejectionis et vilitatis. Cor « impii quasi mare fervens, quod quiescere non « potest. »

« Ante littus mare frangit undas suas, » inquit idem Sanctus, « et Jeremias, V, 22, dicit : *Qui posuit « arenam terminum mari, et dixit : Illic confringes « tumentes fluctus tuos.* Sic demum superbia et alti- « tudo mundana in morte ad terram prosternitur. »

Mare hoc infidum quoddam est elementum : quando tranquillum est, ab omnibus magis timeri debet. Unde Seneca ait : « Noli huic tranquillitati « confidere; momento mare vertitur, eodem loco « ubi luserunt navigia, sorbentur. » Maxima maris tranquillitas sæviores minari solet tempestates. Eodem modo S. Augustinus ait : « Mundus iste « periculosior est blandus quam molestus, et magis « cavendus cum illicit diligi. »

III. — Navicula quæ fluctibus ita jactatur ut operiretur animam repræsentat humanam quæ facta velut navis institoris, maxime concutitur et jactatur variis tentationibus, superbiæ, invidiæ, gulæ, luxuriæ. Per furentes autem ventos, et sævientem tempestatem, non incongrue intelligi possunt convicia, opprobria et injuriæ, infirmitates, desolationes et molestiæ, quibus humanus animus degens in hoc sæculo impetitur et concutitur, et sicuti navis undique procellosis fluctibus agitatur. Quocirca, quemadmodum necesse est ut navigaturi, maris in quo navigant, pericula diligentissime perspecta et explorata habeant et adversus ea, se convenientibus remediis muniant, ita nobis in hac spirituali navigatione agendum est. Ut vero in hisce procellis non mergamur, anchoram patientiæ in arenam figamus necesse est.

Sanctus Apostolus, qui immediate ab increata Sapientia, in Paradiso edoctus fuit, patientiæ virtutem, non tanquam utilem, convenientem et delectabilem, sed tanquam necessariam nobis proponit, inquiens : *Patientia vobis necessaria est, Rom.*, X, 36. Enimvero quin præsens hæc vita nostra quædam sit species militiæ, nulli dubium esse potest; ac proinde quam necessaria est bellantibus armatura, tantumdem quoque necessaria nobis est patientia. Unde S. Bonaventura, *in cap.* XXII *Luc.*, ait : « Quantum ad internam armaturam, subjungit : « *In patientia vestra possidebitis animas vestras;* id « est, defendetis vos tanquam per armaturam per- « fectam. » Enimvero quocumque in hac lacrymarum valle, in hoc mari procelloso, oculos nostros conjicimus, ex omni parte, miseriæ, contradictiones et ærumnæ se afferunt sine numero : Nam ut venerabilis Thomas a Kempis ait : « Dispone et ordina « omnia secundum tuum velle, et videri; et non « invenies nisi semper aliquid pati, aut sponte aut « invite; et ideo necesse est te ubique tenere « patientiam. » S. Bonaventura aliquos enumerat casus in quibus hanc virtutem exercendi specialis urget necessitas, videlicet : « 1° Corporis læsio. « 2° Temporalis penuria substantiæ. 3° Detrimen- « tum honoris. 4° Charorum offensio vel substrac- « tio. 5° Tranquillitatis mentis quæcumque pertur- « batio. »

At vero quodnam adversus illas miserias adhibebimus remedium? Idem S. Doctor de patientia disserens ait : « Patientia tolerabiliora reddit præ- « sentis vitæ incommoda, quia adversitas, quando « cum impatientia est, triplex incommodum dat. » Extrinsecus homo affligitur et intrinsecus per impatientiam amaricatur et insuper malam conscientia reddit mentem, pro reatu culpæ. Bellovacensis, *Spec. mor., lib.* II, 88, dicit : « Sumus in terra tri- « bulationis, in agro laboris, in campo certaminis, « in tyrocinio probationis ubi tyrones probantur. » Unde S. Bernardus ait : « In campo certaminis

« sumus, ubi qui plagam, vel livorem non susti-
« nuerit, miles inglorius apparebit. In hoc mundo
« tot emergunt casus, imminent adversitates, infir-
« mitates, desolationes et molestiæ, quot homo velit,
« nolit, habet sustinere. Sicut navis in medio mari,
« undique procellosis fluctibus agitatur et concuti-
« tur. » Ut igitur in hisce procellis non mergamur, anchoram patientiæ in arenam figamus necesse est. Idem doctissimus Præsul, in progressu sui discursus, hæc verba subjungit : « Patientia est « gubernaculum vitæ nostræ, sicut dicitur, *Prover.*, « XIV, 29 : *Qui patiens est multa gubernatur patien-* « *tia*. Gubernator autem in fine navis existens, « undique considerat pericula, ne incidat in ea, ne « impingat in saxum, vel terram, vel sabulum, « declinando vitat ventum contrarium. Sic homo « patiens debet esse undique circumspectus, peri-« cula declinando, ne navis animæ frangatur per « impatientiam. Patientia est quasi anchora men-« tis, firmans eam et tenens immobilem, in tem-« pestate adversitatis. »

S. Anselmus, fructus Spiritus Sancti, *pax, patientia*, etc., explicans, ita scribit : « Quia multa sunt in « conversatione humana, quæ pacem turbare pos-« sunt, necessario subditur *patientia*, per quam « injuriæ et adversitates æquo animo sustinentur, « ut fraterna pax queat observari. Patientiæ enim « est mala æquanimiter tolerare et contra eum « quoque qui mala irrogat nullo dolore moveri ; et « quia non ad horam, sed quamdiu voluerit Domi-« nus, observanda est hæc patientia, subnectitur « et *longanimitas*, per quam omnia perseveranter « usque ad finem, sustineantur. »

n. — Hugo Victorinus, in his verbis : *Et ecce motus magnus factus est in mari*, sic ait : « Quid per « mare, nisi conscientia prava accipitur, quam et « memoria præteritorum scelerum et delectatio « præsentium, huc illucque impellendo exagitat? « Quasi enim fluctus e regione venientes, ad invi-« cem se collidunt, quando infelicem animam quo-« dammodo semper et pœnitentia præteritorum « errorum suorum retrahit et amor præsentium « impellit. Et quia in hac tanta contradictione; « illa qualiscumque miseræ delectationis dulcedo, « semper admixto dolore inficitur; recte prava « conscientia, non solum inquietudine, sed etiam « amaritudine, mare appellatur. » Itaque pravæ conscientiæ, pœnalissimus angor et remorsus, recte præ magnitudine mari comparatur, qui quamvis impium, quantumvis magnus et potens sit, conturbat et persequitur, ut tempestas maris quoslibet grandes licet naves.

Si peccatum nullum aliud sibi annexum haberet tormentum, quam quod per malam conscientiam peccatori irrogatur, hoc solum ad illud detestandum sufficiens esse deberet stimulus. Hanc enim conscientiam Sapiens crudelem et turbulentam appellat, *Sap.*, XVII, 10 : *Sæva perturbata conscientia*. S. Ambrosius, *in Apologia Davidis*, sensum indagans verborum illarum Psalmi L, scilicet : *Delictum meum contra me est semper*, ita scribit : « Sapiens adver-« sum se judicat esse delictum suum ; et tanquam « hostiles acies, ita lapsus culparum suarum, adver-« santium modo, sibi arbitrantur obsistere. Quid-« quid personuerit et increpuerit, culpa ei propria « semper occurrit. Quidquid fuerit dictum, aut « lectum, in se dictum putat. Quidquid intenderit, « se nutu oculis signari putat. Si epuletur, si cogi-« tet, si oret ac deprecetur, ante oculos ejus semper « est error proprius et momentis omnibus culpa « pulsat conscientiam, nec quiescere aut oblivisci « sinit. Sed velut gravis censor exagitat se terrore « perpetuo. Omnia igitur adversa habet, quia ipse « sibi displicet; ipse sui accusator, ipse sui testis « est. Non invenit quo fugiat, quia se perurget et « stimulat. »

Tametsi multi anni elapsi fuissent, a quibus Joseph a fratribus suis venditus fuerat, nihilominus quando fratres ejus in Ægypto existentes, disponente Josepho, in varia inciderunt infortunia et contradictiones, mox corda sua velut clavo transfixa esse credebant, propter scelus, quod ante multos annos, in fratrem suum commiserant. Unde se mutuo aspicientes dicebant : *Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum;* id quod ponderans Chrysostomus, *Hom.* LXIV *in Genes.*, in hæc verba scribit : « Ita se habet peccatum; quando consum-« matum est et opere perfectum, tunc suæ absur-« ditatis ostendit excessum. Et sicut ebrius, quando « multum vini ingurgitat, nullum sentit a vino « damnum, postea autem sentit experimento, « quantum sit damnum; ita et peccatum donec « consummetur obtenebrat mentem et quasi densa « nubes, ita mentem corrumpit. Inde conscientia « insurgit et quovis accusatore, mentem gravius « arrodit, monstrans absurditatem facti. »

Adam et Eva interius in mentibus suis remorsum peccati sentientes, absque eo quod aliunde urgerentur, in fugam se conjecerunt et quæsiverunt in quibus absconderentur, montium et rupium latibula; sed frustra et incassum, quia ut bene notat S. Isidorus : « Omnia fugere poterit homo, præter « cor suum, non enim potest a se quisque recedere; « ubicumque enim abierit, reatus sui conscientia « illum non derelinquit. » Eamdem doctrinam diu ante S. Augustinus tradidit, *tract.* XLI *in Joan.*, cujus sunt sequentia verba : « Non fugit seipsam « mala conscientia; non est quo eat, sequitur se, « imo non recedit a se, peccatum enim quod fecit, « intus est. Fecit peccatum ut aliquam corporalem « caperet voluptatem; voluptas transit, peccatum « manet; præterit quod delectabat, remansit quod « pungit. » Rosa in momento efflorescit; spinæ autem semper permanent.

Verum enimvero optimum et gratissimum nobis, S. Thomas Archiepisc. Valent. refert nuncium dum hunc vermem *qui non morietur,* suffocandi et proterendi modum his verbis nos docet : « Confessio « extinguit illum remorsum et vermem intus « rodentem conscientiam; qui si modo extinctus « non fuerit postea in æternum animam morsibus « lacerabit; de quo Isaias : *vermis eorum non morietur.* Hunc autem experientia teste nihil mortificat « sicut confessio peccatorum. Etiamsi doleas et « pœniteas, et jejunes, et innumeras eleemosynas « facias, non quietatur conscientia et peccatorum « onere suo non levatur. Sicut stomachus corruptis « humoribus et putridis plenus, donec evomat, « anxie laborat; sic donec per confessionem peccata « sua homo evomuerit, conscientia sua non quietatur. »

o. — Valde magna et gravis fuit hæc tempestas de qua loquitur Evangelium hodiernum, ut satis exprimit D. Marcus : *Facta est procella magna venti et fluctus mittebant in navim ita ut impleretur navis;* quæ cum primum e portu solveret, insurgentibus ventis et fluctibus, ita fœde jactata est, ut ab iisdem cooperiretur. Sic navigat et anima nostra, aiunt SS. Patres, in corporis hujus semipatenti, et rimosa, et male materiata cymba; et una quidem ex parte fatiscens, aquam admittit, ex alia vero, plurimorum motuum et inordinatorum appetituum fluctus, ac tempestates insurgentes, eam opprimere et mergere conantur. Sic continuæ tentationes navem vitæ nostræ jactant et quassant, ut dicat S. Hieronymus, *in cap.* IV *ad Galat.* « Quis potest esse securus et « intentatus hujus vitæ mare transire? » Continua enim pugna, vita humana est.

Ex instinctu Spiritus Sancti, Propheta Job titulum militiæ attribuit vitæ humanæ. Ratio evidens est, quia ad mortem usque, in continua vivimus pugna et lucta : *Caro concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem.* In textu græco ponitur *tentatio,* loco vocabuli hujus, *militia,* et idem est. S. Bernardus, in sermone cui titulus est : *De nimia fallacia præsentis vitæ,* sic exorditur : « Vera omnino sententia fratres, quoniam tentatio est vita « hominis super terram. » Et *Serm.* III *in Psal. Qui habitat,* reflectens se ad hoc verbum, *Circumdabit,* exponit monitum illud a cœlesti Magistro datum discipulis suis : « *Orate ut non intretis in tentationem,* quoniam undique circumdati estis tentationibus; unde et legistis quia, *tentatio est vita « hominis super terram.* Itaque si tot tentationibus « plena est vita nostra, ut non immerito tota ipsa « tentatio debeat appellari, pervigili circumspectione opus est et oratione, ne inducamur in eam. » Neque Salvator noster propter alium finem orationi quotidianæ addidit verba ista : *Et ne nos inducas in tentationem,* nisi ut hac petitione nos muniret contra tentationes quibus undique in hac vita infestamur.

Cæsarius, *lib.* IV, sub initium, ubi tractat de hac materia scribit : « Vita hominis super terram, et « militia est et tentatio; militia propter exercitium, « tentatio propter laborem et periculum. Et nota « quod non dicitur : Tentatio est *vita animalis,* sed « *hominis,* id est, humane et rationabiliter viventis, « qualis est vita religiosorum, qui secundum spiritum vivunt et carnis desideria non perficiunt. « Sæculares vero atque carnales qui secundum « carnem ambulant, improprie tentari dicuntur, « quia mox ut tentamenta sentiunt, vel consentiunt, vel tepide resistunt. Similes sunt equo et « mulo quibus non est intellectus. »

Petrus Blesensis, in *Serm.* VIII *de S. Vincentio,* scribit : « Tres habemus hostes : carnem, mundum, diabolum. Caro est hostis domesticus, et « ideo magis timendus; mundus hostis sophisticus, « et ideo cavendus; diabolus hostis antiquus, et « ideo magis odiendus. Caro suadet suavia; mundus inania; diabolus iniqua. Caro ligat; mundus « nos suggillat; diabolus nos necat. Caro suggerit « luxuriam; mundus avaritiam; diabolus superbiam. Caro nos deprimit infra per luxuriam, « mundus trahit nos extra nos per avaritiam; diabolus erigit nos supra nos per superbiam. »

Omnes hi inimici, quandiu respiramus, lateri nostro adhærent, indefesseque nos comitantur; ac propterea, sine intermissione eos vincamus expugnemusque, necesse est. « Vita hæc nostra in medio « insidiarum, in medio prœliorum est. Si nolumus « vinci, vigilandum est; si volumus vincere, pugnandum est, » dicit B. Laurentius Justinianus, *de Ligno vitæ,* IV.

p. — Non fortuito id accidit ut sic tumultuaret mare, sed ex imperio Domini, atque divina Providentia constitutum fuit de qua dicitur, *Ps.* CXXXIV : *Qui educit ventos de thesauris suis, qui conturbat profundum maris.* In quo observandum est quod mare cum fervens agitatur, rapidissimo cursu fluctus feruntur in terram, quasi eam devoraturi; sed tunc indita vi crebro in mare reflectentes, ipsum mare verberant, concutiunt, luto et quisquilliis commovent et perturbant; sic plectitur per proprias aquas insensatum mare, quod quia iisdem terminos suos transgreditur, et legem impositam non observat : *Constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt,* ut canit Psalmista; lutum, aliosque sordes vorare cogitur, iisque inquinari : *Redundans fluctus ejus in conculcationem et lutum,* ait Isaias, LVII, 20. O mare moralitatibus abundans, impios erudiens qui quasi mare fervent! Sic ergo impii, dum insidias ac machinationes commovent adversus innocentes, in ipsos impios eæ retorquentur, ut multa miseria ac ruina eos deturbent ac perdant. Ad rem Procopius : « Fluctuationem patiuntur maris instar, seipsos ulciscentes, quod « quos fluctus ad littora trudit, assidue parit qui-

« dem, sed eorumdem reflexionem rursum pati « cogitur, non aliter ac isti. » Qui ergo maris instar, imbecillis fidei fluctus jactabant, in illam benedictam terram Christum, Apostoli, hos reprehensionis fluctus : *Quid timidi estis, modicæ fidei?* recipere cogebantur; per quæ enim quis peccat, per hæc et torquetur.

David a carnali concupiscentia seductus, ut majori cum libertate Bethsabeæ conversatione, et amplexibus frui posset, Joab generalis militiæ suæ usus est opera, ut occideretur Urias; et ideo divina justitia, prout Nathan Propheta ei prædixerat, juste ordinavit ut et ipse simili pœna castigaretur, siquidem sequentem ei indicari fecit sententiam : *Uriam Hethæum percussisti gladio et uxorem accepisti, et interfecisti eum gladio filiorum Ammon; quamobrem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum.* II *Reg.*, XII, 9, 10.

Abulensis hac de re ad propositum nostrum, ita scribit : « Deus observat in pœnis similitudinem et « quantitatem; similitudinem quidem, quia per « quæ peccat quis, per hæc aut similia torquetur; « de quantitate patet, quia juxta mensuram delicti « est plagarum modus, *Déuter.*, XXV. Utrumque « observatum est in punitione David. De similitu- « dine patet, nam ipse commisit adulterium et « homicidium; ideo in utroque punitus est. De « homicidio patet, quia dictum est : *Non recedet « gladius de domo tua.* Secundum autem, scilicet « quantitas punitionis apparet quantum ad primum « peccatum, quia sicut David homicida fuit, ita « ipse occidi debebat. Deus tamen pepercit ei quan- « tum ad hoc, et transtulit mortem in filium suum, « ut patet infra, scilicet : *Dominus transtulit peccatum tuum; non morieris. Verumtamem filius qui « natus est tibi, morte morietur.* Et quia David sententia erat, quod vir ille solveret quadruplum, de « quo locutus fuerat Nathan, imposita sunt qua- « drupla super David, scilicet quod morerentur « quatuor filii ejus pro Uria. Primus fuit ille, qui per « adulterium conceptus est de Bethsabea. Secundus « fuit Ammon, filius primogenitus David, quem « occidit Absalon propter Thamar sororem suam. « Tertius fuit Absalon, quem occidit Joab in bello. « Quartus fuit Adonias quem occidit frater suus « Salomon. De quantitate autem punitionis dicen- « dum quod fuit punitus quantum derelinquerat; « nam ipse acceperat unicam uxorem, et acceptæ « sunt decem uxores ejus. Item ipse cognovit « uxorem extranei, uxores autem suæ cognitæ sunt « a filio suo, quod horrendum erat. Item ipse « cognovit in occulto uxorem Uriæ, et decem uxo- « res suæ cognitæ sunt publice, vidente toto « Israel, in platea Jerusalem. »

Est et alia non minus evidens hujus veritatis probatio in Novo Testamento, scilicet Joannis Evangelio, XI, ubi conciliabulum illud describitur, in quo mors Christi determinata fuit, idque ex eo potissimum motivo : *Venient Romani, et tollent locum nostrum et gentem.* S. Augustinus, *Hom. in feriam* VI *Passionis,* hæc verba habet : « Temporalia perdere « timuerunt, et vitam æternam non cogitaverunt, « et sic utrumque amiserunt. Tulerunt autem « Romani et locum et gentem, expugnando, et « transferendo. »

q. — Adhuc disquirendum superest, ecquis hanc tempestatem excitarit, quo inde innotescat, quam ob rem excitata fuit. Quod vero Christus Deus, non per naturales causas, sed sua ante somnum præceptione excitaverit, perspicue his verbis S. Basilius docet, dum Christum cum mari loquentem inducit, *Orat.* XXII : « Esto mihi discipulorum præceptor, o « mare, et pro flagro, fluctuum terrorem injice. « Attollantur undæ tuæ, armentur venti, jactetur « undique scapha, naufragii minæ intendantur, « mors ostentetur, mortis expectatione pendeant. » Siccine in pœnam commovetur mare? Quæ pœnæ causa, aut quæ culpa? Et discipulorum modica fides, et Judæ scelus. Mare enim per tempestates et naufragia sæpe punit. Cujus probandæ propositionis historia Jonæ evidens nobis subministrat argumentum. Hic enim Propheta, accepta a Deo commissione eundi in Niniven, ad prædicandum huic dissoluto populo imminens exterminium, divinis mandatis inobediens, navigio sese commisit, ut in partes longinquas fugiens, impositam sibi commissionem declinaret. Sed satis notum est quid Jonæ ex inobedientia evenerit.

Isaias, II, 15, de potentia Dei disserens, inquit : *Deus, Dominus exercituum, super omnem superbum, super omnem arrogantem, et humiliabitur;* ac tandem subjungit : *Et super omnes naves Tharsis,* quasi diceret : Inter alia quæ hanc tuam experientur potentiam, naves quoque Tharsis annumerabuntur. Porro circa hæc Isaiæ verba, Cornelius a Lapide, ad propositum nostrum, hunc in modum egregie scribit : « Naves, quantumvis fortes et firmæ, non sustine- « bant ultricem et infensam manum Dei. »

Ad solatium quoque navigantium, observandum est quod advertit Chrysostomus inquiens, *Hom.* V *ad pop.* : « Nautæ Jonam in mare dejecerunt, et « stetit navigium. Nos quoque peccata submer- « gamus. »

r. — « Videamus quæ causa est, » inquit S. Ambrosius, *Serm.* II, « quod una eademque navicula, « hic in tranquillitate doctrinam populis tribuit, ibi « in tempestate discipulis mortis metum inducit? « præsertim cum ibi etiam Petrus cum cæteris « Apostolis esset. Hæc autem est periculi causa : « erat ibi Simon Petrus, erat pariter et proditor « Judas; et quantumvis illius fides naviculam « fundaret, et etsi multa discipulorum merita navi- « gabant, tamen eam adhuc perfidia proditoris « agitabat. » Quod enim mare quod fretum tot

motus, tam varias excusare creditis agitationes, quas causant corda malorum? Istæ enim excessivæ pluviæ et aquarum inundationes a peccatis derivantur moxque cessant, ut peccatores sese ad Deum converterint.

« Et ideo non turbatur ista quæ Petrum habet, » ait citatus Ambrosius, « sed turbatur ista quæ Ju« dam habet; » adeo grave et ponderosum est peccatum, ut fides, quæ potest montes transferre, hic contra unius Judæ nequitiam, non sufficiat ad continendam navim quin ad ima pergat et alternantibus undis, velut profundum attingat. Heu, igitur gravissimum onus peccatum! cum unius delicto, cunctorum merita quatiuntur.

s. — Potuit hæc tempestas naturæ viribus excitari, ut frequenter contigit in mari; tamen quod hæc tempestas, non ex sese sed dæmonis malitia contigerit, vult D. Paschasius, *lib.* V *in Matth.*, ut dictum est, ad illa verba : *Cum venisset ad fretum.* Viderunt nempe dæmones quod navicula illa in qua Dominus sedebatur, in regionem in qua ipse grassabantur, dirigeretur. Tunc itaque furibundi, et metuentes Domini præsentiam, magno conatu et artificio ventorum, impulsi maris commotionem ac rigidam tempestatem excitarunt, an ita forte navicula illa in aliam partem deflecterent. Præsentia enim Domini ejusque exercitium, sic dæmonibus formidolosum erat ac terribile, quod et ipsi dæmones eorumque tentationes de facili vincantur. Hinc discipuli, ut in hac tempestate Domini gaudeant præsentia, quam sibi perdidisse videbantur, dormientem excitant.

Propheta Regius, sciens quod inimicus infernalis, lateribus nostris, quamdiu vivimus, incessanter assistat, ut nobis insidietur, nosque impugnet, facillimum quemdam nobis modum præscribit, quo eum a nobis profligare valemus; nimirum si in mente nostra divinam ejus recolamus præsentiam. Et ideo ait : « Ad nihilum deductus est in conspectu ejus « malignus, » *Psal.* XIV, 4. Divus Chrysostomus in homelia quadam heroicam considerans Josephi adversus impudicas dominæ suæ sollicitationes adhibitam resistentiam, ex illis prædicti Josephi verbis : *Quomodo faciam verbum hoc malum et peccabo coram Deo?* sequens eruit documentum : « Itaque sive « quis corporum concupiscentia capiatur, sive pe« cuniarum amore, sive alia quadam absurda « voluptate, statim hoc verbum cogitet, quod ille « est, qui non contemnet, a quo non est possibile « nos occultare, etiam quæ in mente nostra ver« sentur; et *omnino* effugiemus etiam diabolicas « machinationes, magnoque adjutorio superno ju« vabimur : quo nobis frui contingat gratia et « benignitate Domini nostri Jesu Christi. » Ubi considerationem meretur dictio illa, *omnino*, utpote quæ certissimæ promissionis vim obtinet.

Inter omnes sacros heroes difficulter post Christi adventum aliquem reperiemus qui atrociora ab inferno sustinuerit certamina quam S. Antonius M. cujus si legatur vita, invenietur quod adversus ipsum omnes se congregarent maligni spiritus, ut tanto validiorem ei impetum inferrent. Quibus tandem superatis, hisce Dei servus Dominum suum alloquebatur devotissimis verbis : « Ubi eras, bone « Jesu? » Quibus verbis clare satis subindicat, quod in omnibus adversus dæmonum phalanges habitis prœliis alio armorum genere usus non fuerit quam vivaci divinæ præsentiæ memoria : « Et ideo flagel« latus, confossus, sentiebat quidem asperiores cor« poris dolores, sed imperterritus durabat mente « pervigili. Et licet gemitum, vulnera carnis expri« merent, sensus tamen idem permanens, quasi de « inimicis luderet, loquebatur : Si virium aliquid « haberetis, sufficeret unus ad prœlium. » Hic quoque sanctissimus Abbas nobis hoc ad debellandum infernum scriptum reliquit primum et fundamentale documentum : « Una est ratio vincendi inimi« cum : animæ Dominum semper cogitantis jugis « recordatio. »

t. — Non vacat mysterio excitata erga discipulos suos in mare tempestas, aut permissu Domini a dæmonibus, aut imperio Domini orta; qua observari vult, etiam electos comites, ac socios Domini a tentatione impeti, ipsumque subinde se fingere dormire, hac ratione amorem, quo in suos fertur, abscondendo, ut ad ipsum tunc ardentius recurrant. Non dormit Dominus tamen, nec tui oblitus est. Unde Habacuc Propheta, II, 3 : *Si moram fecerit Dominus, expecta illum; quia veniet et non tardabit :* id est, citissime veniet. Moram quidem trahere et tardare tibi videtur, sed vere non tardat. Sicuti ægro nimis quam longa videtur nox, aurora vero diutius differri : errat tamen, non retardatur, quia tempore debito venit. Sic nec Deus moram facit, etsi tibi velut ægro diutius æquo tardare videatur. Novit ipse commodam occasionem, et opportunitatem. Itaque, tempore debito, necessitati tuæ auxiliatum veniet; non enim permittit dæmonem prævalere, et superiorem esse nostris viribus; sed communicat nobis auxilia quibus ei resistere possimus.

Sed ex parte nostra succursus divinus postulandus est, quia Deus postulantes adjuvat. *Protegam eum quoniam cognovit nomen meum : Clamabit ad me et ego exaudiam eum,* dicit Psalmista, *Ps.* XC, 14. « Nulla est tibi excusatio si cadis, » ait S. Thomas de Villanova, « nulla quærelæ ratio si lapsus pec« cato damnaris. Noli causari, noli allegari quod « fragilis et cæcus, cum astutissimo et fortissimo « serpente conflixisti. Quid mirum, si cado, si su« peror, si prosternor? Quis ego eram ut cum tanto « gigante confligerem? Non æquo marte pugna« bam, non cum æquali decertabam. Quæ est hæc « justitia, ut cum impari certamine victus perpetua

« damner abysso, et supplicio deputer sempiterno? « Audi peccator : aderat tibi Deus a latere. Angelorum subsidium tibi paratum erat. Quare non « clamasti? Quare non invocasti? Cur de tuis viribus confidisti? Cur solus cum multis certare « præsumpsisti? Cur paratos angelos tecum in prælium advocare neglexisti? Tua culpa, tua superbia, tua inertia victus es; ac propterea justissimas « pœnas victus lues. »

II. — *Ipse vero dormiebat.* Erat hæc turbatio maris et fluctuum typus futurarum tentationum; ut ergo daret locum formidini, ipse Jesus dormiebat. Sic sæpe Dominus permittit suos athletas in tentationibus et tribulationibus præliari, ut eos vel in hac, vel in altera vita magnis condecoret præmiis; illæ enim tentationes, quas vincimus, in nostrum cedunt emolumentum, cum per illas plurima alterius vitæ, acquiramus merita, et æternæ gloriæ lucremur coronam, aliaque bona et commoda conferant.

Quod si a me petatis, ob quem finem Deus spiritui rebelli indulgeat tantam audaciam, et vim adversus amicos suos? Cur, inquam, illi, qui præ cæteris plus a Deo diliguntur et foventur ferocioribus infestentur tentationibus? Respondeo cum S. Leone Magno : « Dæmoni ob hoc aliquid audere « permittitur, ut a fidelibus Christi, gloria majori « vincatur. » Hujus modi victoriæ non in terra dumtaxat, sed multo magis in cœlo, nobis addiscunt gloriam : unde S. Antonio manifestatum fuit, quod ob merita tot tantarumque victoriarum quas reportaverat, celebre nomen suum reddidisset per totum terrarum orbem. Quare Rupertus Abbas convertendo sermonem suum ad fraudulentem serpentem, eique exprobrando, ait : « Dum Deo vo- « lens adversarius, Deo nolens, cooperaris, et ita « circulum habens in naribus tuis, super pectus « tuum graderis, quia miro modo, et mala inten- « dis, et bona facis, dum persequendo, hoc ipsum « exaltas, quod ut destruas, persequeris, dum « quasi malleus aurum Dei nequiter affligis, et « affligendo ad gloriam extendis. » Malleus percutit aurum, quantum potest; at aurifaber omnes ictus ordinat ad fabricandam pulchram et opulentam coronam, pretiosumque diadema. Dæmon qui dicitur malleus universæ terræ, in suis tentationibus et assultibus nullum alium finem habet, quam ut iram suam effundat contra Deum, et contra nos, qui a Deo diligimur et protegimur. In lapsum nos vellet præcipites, ut suarum pœnarum essemus consortes : at Deus, tanquam aurifaber, divina sua auxiliante gratia, tentationes illius ad majorem nostram dirigit gloriam, quotiescumque de iis reportamus victoriam : *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Jacob.*, I, 12.

III. — Dum Christus in navi mare trajiceret, facta est procella magna; venti et fluctus mittebant in navim, ita ut impleretur, et pessum iret, certo vectorum periculo. In tanto autem periculo, quo omnes misere angebantur, *erat ipse in puppi dormiens super cervical. Marc.*, IV. Sponte fuit a Christo hic somnus assumptus, naturalis tamen, ut augerentur venti, cresceretque tempestas, ut omnes vicinæ mortis horrore confusi perturbarentur, consilii inopes. Tunc autem Christus in pace in idipsum, dormit et requiescit, securus periculi, ac si illud nesciret, et qui dormiebat corpore, vigilabat deitate. In tanto nempe discrimine, quos cæteros anxie inquietat, *erat ipse in puppi dormiens super cervical*, ut quam fuerit tranquille pacatus denotetur, et tranquillitatis quæ a perfecta patientia est, ideam proponat. Patientia enim in sinistris eventibus, in sæva procella, velut in fida statione, mentem placidat, interiorem hominem componit et suggerit lætitiam.

Tertullianus, in libro *de Patientia*, eamdem calamo ad vivum depingit. En verba ipsius : « Age jam, « si effigiem habitumve ejus comprehendamus. « Vultus illi tranquillus et placidus; frons pura, « nulla mœroris, aut iræ rugositate contracta, « remissa æque in lactum modum supercilia, oculis « humilitate non infelicitate dejectis. Os taciturni- « tate, honore signatum. Color qualis securis et « innoxiis. Amictus circum pectora candidus et « corpori impressus, ut qui nec inflatur, nec inquie- « tatur. » Et quidem infallibile vere patientis indicium est, interna omnium sedatorum appetituum suorum compositio. Nam ut S. Bonaventura, *in Luc.*, XXII, scribens et de patientiæ effectibus tractans, inquit : « Rectificat rationalem, temperat « irascibilem, modificat concupiscibilem et exterio- « rem consummat operationem. Rationem illumi- « nat et rectificat; unde in Proverbiis, XIV, 29, dici- « tur : *Qui patiens est, multa gubernatur sapientia « et doctrina viri per patientiam dignoscitur.* »

Quemnam putas verborum illorum fuisse sensum, quibus incarnata Sapientia suos affabatur Apostolos dicens, *Luc.*, XXI, 19 : *In patientia vestra possidebitis animas vestras?* Qua enim ratione homo animam propriam possidere poterit, quæ a quovis etiam minimo, ejus qui illam creavit, nutu dependet? Respondeo quod utique hoc obtenturi simus, si anima nostra adeo a nobis composita fuerit, ut ex nullo sinistro eventu obvio turbetur, aut alteretur, sed patiens semper, serena, tranquilla et imperturbabilis maneat.

IV. — Per hunc Christi somnum, Paulus de Palatio patientiam ejus et longanimitatem intelligit, qua tot injurias et offensas quæ illi, non ab infidelibus duntaxat et etiam a Christianis irrogantur, in hac præsenti vita dissimulat. « Ad hos omnes tacet, ac « si dormiet : *factus est sicut homo non audiens et « non habens in ore suo redargutiones.* » Verum enim-

vero quoad hunc Christi somnum, ita nobis arguendum erit, nisi turpiter decipi et falli velimus : Quod si nunc in hac vita, dum se dormire, id est, patientiam et mansuetudinem suam exercere simulat, nihilominus truculentam adeo in mari tempestatem excitat, id est, tot modis nos flagellat, quid futurum putas, quando post hanc vitam, excusso omni ab oculis somno perfecte evigilabit? Quanto major enim est hodie Dei in tolerandis culpis nostris misericordia, tanto postea justitiæ ejusdem severius erit supplicium. Juxta mensuram misericordiæ et æquanimitatis divinæ, experientur impii rigorem divinæ justitiæ, si Dei benignitate et clementia abusi fuerint. Hoc enim manifeste insinuat æterna et infallibilis veritas per os Isaiæ Prophetæ, XLII, 14, dicens : *Tacui semper, silui, patiens fui ; sicut parturiens loquar, dissipabo et absorbebo simul.* Unde S. Augustinus, *Liber de Vita Christiana*, III, saluberrime monet : « Nemo sibi ideo blandiatur, nemo stulta « et vana suspicione decipiatur, nemo idcirco « securus delinquat et liber, quia super peccatores « confestim Dei ira, judiciumque non venit, ut et « hoc opinetur se impune peccasse, quod non illico « puniatur, sed hoc magis differre Deum, quam « dissimulare cognoscat, et iram Dei peccatoribus « quamvis seram, subito et repente venturam, « sicut scriptum est : *Ne dixeris peccavi et quid « mihi accidit triste? Est enim Altissimus patiens « redditor.* »

Y. — Glossa Ordinaria somnolentiam Christi in navicula Christianorum pigritiam denotare existimat, qui non operantur conformiter ad id quod credunt : « Dormit in nobis Dominus, id est, fides « Domini, cum negligentius agimus, et ideo tempestas. » Non sufficit fides sine operibus : ille vero credit qui exercet operando quod credit, inquit S. Gregorius, *Hom.* XXVI, *in Evang.* Negligentia et pigritia in via Dei certissimum est indicium naufragii : *Quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo. Apoc.*, III, 16. Et quidem, apud S. Marcum, XI, 13, maledictionem invenio, quam Christus adversus ficulneam fulminavit, eo tempore, quo paulo ante ab universo populo in hæc verba ei acclamatum fuerat : *Benedictus, qui venit in nomine Domini.* Mox enim subditur : *Cumque vidisset, a longe, ficum habentem folia, venit, si quid forte inveniret in ea ; et cum venisset ad eam, nihil præter folia, et respondens dixit ei : Jam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet.* Sanctus autem Matthæus, XXI, 19, sic concludit : *Et arefacta est continuo ficulna.* Nec opus est multo labore, in requirendis expositorum glossis, ut causam cognoscamus, cur huic arbori maledixerit ; hæc enim manifesta est, scilicet, quia *nihil invenit præter folia. Omnis autem arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur.*

Apud S. Lucam, XIII, 6, alia quædam parabola de ficu his verbis refertur : *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua ; et venit quærens fructum in illa et non invenit ; dixit autem ad cultorem vineæ : Ecce anni tres sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac et non invenio ; succide ergo illam ; ut quid enim terram occupat?* Neque admiratione digna est hæc resolutio, qua Christus hanc arborem excidi præcipit. Nam ut D. Chrysologus, *Serm.* CVI, ait : « Infructuosa arbor intricat cespi- « tem, necat spatia, exhaurit terræ vires, cultorem « conficit damno, afficit tædio possidentem ; ac sic « excidere istam lucrum est et istam commodum « non habere. »

Sapiens, *Prov.*, X, 4, desidiosorum dispendia examinans, hoc inter alia assignat : *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate.* Quem textum S. Hieronymus ita exponit : « Qui nunc « propter desidiam in Dei servitio laborare neglexe- « rit, venturo die regni mendicabit et non dabitur « ei, quia quæcumque seminaverit homo, hæc et « metet. »

S. Bernardus acediosum inexorabilem sibi Deum reddere sustinet dicens : « Merito justissimo judicio « Dei adjutorium perdit, qui illud negligit obtinere. « Merito etiam lumen divinæ gratiæ ad illustrandum « cor illius non ingreditur, qui fenestras ejus et « ostia et alios introitus negligit aperire ; est enim « talis negligentia quidam contemptus. » S. Augustinus suis in meditationibus amare aliquando deploravit in hæc verba : « Contempsi judicem, quem « temere postulo adjutorem. Insolens renui audire « Patrem, quem domo præsumo habere tutorem. « Heu mihi ! Quam sero venio? Heu ! heu ! quam « tarde festino? Heu me ! quia curro post vulnera, « dedignans incolumis præcavere jacula. Neglexi « prospicere tela ; modo vero sollicitor de morte « vicina. »

Z. — Legitur in Marc., IV, 34 : *Et erat ipse in puppi dormiens super cervical.* Volunt nonnulli, quod cervical, de quo hic mentio fit, ex radice græca sit pulvinar, capiti supponi solitum. Et si moraliter textus hic sit intelligendus, pulvinar illud molle et blandum, bonam significat conscientiam, in qua, dum justi et qui virtuose vixerunt, requiescunt, mors quæ aliis est amara, iis vero accidet suavis.

S. Bernardus, in sermone ad milites Templi, *cap.* I, sic loquitur : « Est vita secura, ubi conscien- « tia pura, ubi mors sine formidine expectatur, « cum dulcedine adesse optatur et cum devotione « acceptatur. Intellige quod venientem mortem « nullus lætus et hilaris suscipit, nisi qui se ad « ipsam, dum viveret bonis operibus præparavit. » Idem S. Bernardus, in suis meditationibus, salutare hoc tradit documentum : « Sic vivere debemus, ut « cum corpus cœperit a vermibus devorari, anima « lætetur in cœlo. »

Quisquis in cœlestis Patrisfamilias vinea non laboravit, mercedem sperare non poterit et ideo tot infideles ac impii, qui non seminaverunt, nihil de messe in horreum reportare poterunt. Non vero ita se res habet cum illis, de quibus Psalmista ita canit : *Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua; venientes autem, venient cum exultatione portantes manipulos suos.* S. Cyprianus ait : « Mori plane « timeat, sed qui ex aqua et spiritu non renatus, « gehennæ ignibus mancipatur. Mori timeat, qui « non Christi cruce et passione censetur. Mori « timeat qui ad secundam mortem de hac morte « transibit. Mori timeat, quem ex hoc sæculo rece- « dentem perennibus pœnis æterna flamma torque- « bit. »

aa. — Quare discipulis ita periclitantibus, dormiebat Dominus? Sæviente tempestate dormiebat Dominus, non inertia, sed studio, ut denotaret, quantum debeant vigilare, qui in hoc mundi mare navigant, utque dormientis discipulorum fidei damna indicaret atque argueret. Si enim ex eo quod sensu corporis dormiebat ipse, videbantur corpora periculari, inde intelligerent, agnoscerentque discipuli, quod cum fidés eorum animis dormiret, in acerbissimi periculis naufragii se jactari ac versari. Fides enim scutum illud est, quod omnes a nobis hostiles ictus avertit. Ut tamen hoc efficere valeat, brachio inseratur, id est, operibus conjuncta sit, necessum est.

Neophytos Christianos Ephesios, inque iis omnes reliquos fideles, ad prælium et conflictum contra inimicum infernalem animarum, Apostolus, iis inculcare nititur, ut vivæ fidei scutum amplexentur, omnesque in virtute hujus insultus inimicos illudant, cunctosque in illud evibratos ictus retundant : *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Eph.*, VI, 16. In cujus textu expositione Estius ita de fidei excellentia discurrit : « Nihil efficacius ad « superandas diaboli, carnis et mundi tentationes « quam si quis fidem suam diligenter exerceat, « ac frequenter ante mentis oculos ponat bona « nobis in futuro promissa. » Non enim fidei scutum contra antiqui adversarii ictus dumtaxat, sed et contra mundi carnisque impetus nos defendit, ac tutatur. Si enim mundus prosperitatum, opum, honorum, deliciarumque blanditiis nos oppugnat, subito fides se tutatricem interponit, illam æternæ veritatis objiciens protestationem : *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* Si caro ad commoditates, voluptates, luxusque, quales corpus et animam certo certius perdunt in gehennam, nos extimulat, fides subito nos instruit suggerens illud : *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.*

Fides autem sine operibus mortua est, inquit S. Jacobus Apostolus, II, 20. Necessariam enim connexionem inter se habent doctrina, vitæque bonitas; neque hæc sufficit, nisi insuper profiteantur præscriptorum sibi dogmatum integritatem; sicut nec sufficit doctrina sine bonorum moralium rectitudine. Unde S. Chrysostomus ait : « Tametsi « sanam teneamus doctrinam, vitam autem negli- « gamus nihil nobis proderunt doctrinæ. Rursus si « vitæ curam diligentem gesserimus, in fidei autem « placitis claudicaverimus, neque sic nobis aliquid « lucri fuerit; ideo convenit utriusque ædificium « hoc nostrum spirituale communiri; *omnis enim,* « inquit, *qui audit hos sermones meos et facit eos,* « *assimilabitur viro prudenti.* »

bb. — S. Cyrillus, in *Catena græca,* in hæc verba : *Ipse vero dormiebat,* dicit : « Adest quidem « electis suis Christus, sed quia sæpenumero, per- « mittit eos per dispensationem aliquid pati, vide- « tur quodammodo dormitionem fingere; » ac proinde tribulatio non est signum absentiæ, sed potius præsentiæ Dei, qui mediante illa, animas nostras lucrari gestit. Quam divinæ Providentiæ erga nos agendi rationem Hugo Cardinalis enucleare contendit per nutricis cujusdam similitudinem, quæ ut infantem facile ablactet, mamillas amaritudine aspergere solet, ac demum dicit : « Sic « Deus nos repellit ab uberibus mundi per apposi- « tionem amaritudinis; mundus enim iste dum tot « adversitatibus ingeminat, quid aliud, quam ne « diligatur, clamat? »

Versus 25.

Et accesserunt ad eum discipuli ejus et suscitaverunt eum, dicentes : Domine, salva nos, perimus.

Accesserunt ad eum discipuli ejus.

1. — Rabanus Maurus, in *Cat. D. Thom.*, Archiepiscopus Moguntinus, in sensu allegorico, per mare præsens sæculum, per navim, in quam Redemptor ascendit, crucem intelligit, qua mediante fideles per hujus mundi varias tempestates ad cœli littora secure enavigant. Quando Christus in hanc naviculam ascendit, ingens facta est commotio. « Quia « commotæ sunt mentes discipulorum de Passione « ejus. » Navicula hæc operta fuit fluctibus : *Veni in altitudinem maris et tempestas demersit me,* quia mors, quæ ei nil nisi somnus erat, contra ipsum prævaluit; suum dormire mori est. Turbati discipuli eum ab hoc somno excitarunt, quando ardenter resurrectionem ejus suspirarunt. A mortuis resurgens, increpavit incredulitatem eorum. « Impe- « ravit autem ventis, quia diaboli superbiam stravit; « imperavit mari, quia vesaniam Judæorum dejecit, « et facta est tranquillitas magna, quia sedatæ sunt « mentes discipulorum, visa resurrectione. »

2. — « Pia uti videntur precatione, » inquit

Lucas Brugensis, « eatenus ex fide perfecta, qua- « tenus ad Christum, opis gratia, confugiunt; » et tamen, ut paulo post sequitur, in hoc ad Christum recursu, fidei suæ debilitatem manifeste demonstrarunt, siquidem dormientem Jesum nihil de ipsis curare, nec eos ab imminenti periculo, nisi excitatum, eximere posse crediderunt, ac proinde si non obstante hac fidei et fiduciæ diminutione, ad ipsum recurrentes ab eo exauditi fuerunt, quanto securius nos nobis ejus gratiam, divinosque favores promittere poterimus, si ad eum viva, et vera, et plena fide recurramus? Eusebius Emissenus de discipulis ejus, *in Gloss.*, scribit : « Non armis sed clamore et « orationibus, maris hujus procellas deponunt, sic « se defendunt, hæc arma suscipiunt, hoc auxilio se « tuentur. » *In tribulatione sua,* inquit Oseas Propheta, *mane consurgent ad me.*

3. — Ad Christum non ad naucleros, neque ad alia humana subsidia confugerunt, quia tametsi his quoque nobis opportune utendum sit, ut Deum tentare velle videamur, nihilominus tamen omnis spes nostra præcipue in his, dependenter tamen ab auxilio Dei, reponenda est. Multi in ærumnis suis ad superstitiones confugiunt, desperationem incurrunt, blasphemias adversus Dei providentiam evomunt, quod tamen aliud nihil est, quam evidenti se committere periculo naufragii; non est hoc sedare, sed excitare tempestates, quæ nos in æternæ perditionis barathrum submergunt.

4. — S. Paschasius, *lib.* V *in Matth.*, in ea fuit opinione, ac si spiritus infernales undas hasce suscitassent, Christum in eorum perniciem tendere, existimantes : « Fortasse ergo isti ex permissu con- « citaverunt ventos adversum eum et moverunt « fluctus, ne transmisso freto ad eos veniret « Judex. » Docere igitur nos voluit, illorum conatus et insidias, oratione mediante superandas esse. « Alacriter ergo accedamus ad eum, cum Propheta « dicentes : *Exurge, quare obdormis, Domine?* et ipse « imperabit ventis, id est, dæmonibus. » Ita Origenes, *in Cat.*

Et suscitaverunt eum.

5. — Dionysius Carthusianus ignorantiam et perfectionem fidei, quæ in hisce discipulis cernebatur, hisce verbis, *in Matth.*, detegit : « Putabant « enim, quod Christo dormienti minus innotesce- « rent omnia, quam vigilanti, quasi somnus actum « rationis impediret in ipso; » ac proinde hisce ab eo verbis meruerunt reprehendi : *Quid timidi estis, modicæ fidei?* Eamdem considerationem Albertus Magnus adfert, dum, *in Matth.*, ait : « In quo « defectus fidei notatur, quod melius putabant, « salvare posse carne vigilantem, quam carne dor- « mientem, qui deitate neque dormit, neque dor- « mitat. »

6. — Toletus, discipulorum ad Christum recursum considerans, *in Luc.*, c. VIII, scribit : « Sæpe « nunc, quæ nos mala perturbant, ad Deum ire « compellunt. »

7. — Albertus Magnus, *ibid.*, modum Salvatorem expergefaciendi, nobis in sensu morali se explicat : « Spiritualiter dissimulans Dominus adjuvare, sus- « citatur, quando instantia devotionis, quasi manu « quadam pulsatur. » Persæpe contingit, quod Christus in urgentissimis necessitatibus nostris in auxilium invocatus, dormire videatur, qui tamen tandem per ferventium orationum nostrarum multiplicationem christianarumque virtutum exercitium, et adhibitas nobis et carni nostræ austeritates excitatur. Unde Chrysologus, *Serm.* XXI, ait : « Sus- « citemus non insolenti strepitu, sed clamore spiri- « tualium canticorum. »

8. — S. Marcus scribit : *Excitant eum et dicunt illi : Magister non ad te pertinet, quia perimus,* in S. Luca dicunt : *Præceptor perimus.* Verisimile est, inquit Toletus, quod in hoc tam evidenti mortis subeundæ periculo unus hoc modo, alter alio illum allocutus fuerit : « Alii unum, alii aliud, aut etiam « omnes omnia. » Ipsum sine ullo respectu suscitarunt, nec tamen quidquam de respectu et reverentia convenienti et debita intermiserunt; prout notat S. Bonaventura, *in Luc.*, qui dicit id ipsos fecisse : « Non animi audacia, sed ex indigentia « patrocinii. »

Domine, salva nos, perimus.

9. — In omni urgentis periculi occasione refugium melius habere non possumus, quam ad Deum; et specialiter quidem ad tranquillandum et sedandum pelagus procellosum. Unde David ad Deum conversus, *Ps.* LXXXVIII, 20, *Ps.* LXXVI, 17, dicebat : *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas. Viderunt te aquæ, Deus, viderunt te aquæ, timuerunt. Multitudo sonitus aquarum : vocem dederunt nubes, etenim sagittæ tuæ transeunt.* Etenim Apostoli per nubes hasce significati, Christum invocantes effecerunt, ut sagittæ furoris ejus, in procellis denotatæ, sine ullius damni illatione transirent.

10. — Hinc quoque discere possumus, quod tametsi habuerimus in nobis sanctitatem Apostolorum, fuerimusque ipsimet Dei Filio incarnato proxime vicini et haud secus ac ejus discipuli ab eo summe dilecti, non tamen ideo a tentationum, persecutionum, cunctorumque aliorum hujus vitæ periculorum procellis liberi erimus, sed potius, dum ipsi uniti et conjuncti ab ipso non recesserimus, ejus auxilio et assistentia separare poterimus, nos iis omnibus futuros superiores, atque ab iisdem liberandos.

11. — Videri quidem poterat, collegium Apostolorum, præsente Christo, nequaquam metu aliquo percelli debuisse et tamen per infinitam sapien-

tiam suam illis, necnon et cunctis aliis fidelibus salutarem hanc tradere et post se relinquere voluit doctrinam; nimirum, quod tunc vel maxime timendum sit, quando vel maxime ipsi adstricti et conjuncti sumus, siquidem Apostoli monitum est, *Phil.*, II, 12, dicentis : *cum metu et tremore vestram salutem operamini.* Tobiæ ab Angelo et in ipsius persona, omnibus aliis servis Dei probatis et electis, *Tob.*, XII, 13, dictum fuit : *Quoniam acceptus eras Deo, necessum fuit, ut tentatio probaret te.* Naves mercibus pretiosissimis onustæ plus infestantur a piratis, majoremque habent sibi timendi prospiciendique occasionem, quam naves vacuæ, aut aqua plenæ.

12. — Apostoli in Salvatoris societate positi erant et ideo tanquam miraculosi merito ab eo reprehendebantur. S. Ambrosius, *lib.* VI, *c.* VIII, *in Luc.*, ait : « Bene arguuntur, qui præsente Christo « timebant, cum utique qui ei adhæret, perire non « possit. » Magnus utique favor est, aliquem in societate alicujus veri servi Dei constitutum esse, ob ingentia bona, quæ inde dimanant et mala quæ inde arcentur : viatores, qui cum S. Paulo in naufragii periculo constituti erant, hujus sancti Apostoli meritis felicem ab eodem periculo liberationem attribuerunt, qua alias utrique naufragio absorbandi erant.

13. — Paulus de Palatio sollicitudinem considerat Salvatoris, inferendo subsidio, dum ad hoc a nobis invocatur; unde idem ita nos monet : « Igitur « in oratione, in clamore, in aperitione oris tui, « salus tua est; si peris, tua culpa peris, quia non « aperuisti os tuum. » Unde celebre illud dictum Psalmi : *Os meum aperui et attraxi spiritum,* sicut enim in respirando, in tenendo os et fauces apertas, vita nostra corporalis consistit; ita vita spiritualis consistit in oratione, in qua spiritum pariter et devotionem concipimus.

14. — Chrysologus porro nos monet, *Serm.* XX, ut zelum hunc, hanc salutis invocationem, non solum ad nos, sed etiam ad proximos nostros extendamus. « Revera fratres si essemus unum et huma- « num corpus, si eos, qui pereunt, nostra esse « viscera crederemus, afflictione jejunii, precum « gemitu, effusione fletuum jugiter clamaremus : « *Domine salva nos perimus.* »

Additiones.

a. — *Et accesserunt discipuli ejus, et suscitaverunt eum, dicentes : Domine, salva nos, perimus.* Interea dormit Dominus, cujus jussis mare obtemperans, paulatim undis terrorem tollit. Ventus insibilans navem jaculabatur; navis undis concussa fluctuabat; sed quid interim faciunt discipuli, atrocissime tempestate jactati? Ubi spes collocant in tanto naufragii discrimine? Eleganter, de more Basilius, *Orat.* XXII : « Discipuli studiose salutem quærebant ab arte, » inquit. « Sed manus fatiscebant; cum tempestate « depugnabant, et cum ventis, de navi decertebant. « At cum procella prævaleret, neque arti pareret « mare, ac potius vinci extimesceret, et terrorem « de terrore exsuscitaret, victi discipuli, et quæsitas « ab arte spes, tanquam et ipsæ naufragium face- « rent, omittentes, recurrunt ad portum, qui in « scapha erat, » maris Dominum, Christum Deum. Et optime quidem. Ad hoc enim ut fiducia nostra efficax sit, viva esse debet; magnamque habet prærogativam, quando in Deum, non vero in mundum collocatur, diligentiasque humanas, et nostram cooperationem minime excludit.

His verbis *Proverb.*, III, 5 : *Habe fiduciam in Domino, ex toto corde tuo,* Sapiens suadet, ut confidentiam nostram in Deum reponamus, non indefinite, sed ex toto corde et animo : *Ex toto corde tuo.* Neque enim in dubium revocari potest illud Ecclesiastici oraculum : *Scitote quia nullus speravit in Domino et confusus est, Eccle.*, I, 11. Syriaca habet : *Intelligite et videte : Quis credidit in eum, et derelinquit eum? Vel quis confidit in eo et abjecit eum?* Propheta Regius, in Psalmo CXVII, 8, inquit : *Bonum est confidere Domino quam confidere in homine; bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus.*

Quando Apostoli a maris tempestate conquassati, timore percellebantur, his verbis a Christo fuere reprehensi : *Quid timidi estis, modicæ fidei? Quare dubitastis?* Quando Ozias sacerdos, et alii, Bethuliam inimico cedere decreverant, nisi Deus intra certum tempus illis mitteret subsidium, sancta et invicta Bethuliæ vidua Judith, in hæc verba eos increpavit : *Qui estis vos qui tentatis Dominum? Non est iste sermo qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet, et furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis Domini, et in arbitrium vestrum constituistis, Judith.*, VIII, 12; quasi diceret : Non est hoc modo cum Deo procedendum, sed animose confidendum in ipsum; ut enim Deus urgentibus periculis nostris prospiciat, nostram a nobis vivam fidem et fiduciam exposcit. Sapiens, *Proverb.*, XXVII, 1, eum qui veram in Deum fiduciam habet, leoni assimilans, inquit : *Justus quasi leo confidens, absque terrore erit.* Quam similitudinem Gregorius M. considerans ait : « Justi viri securitas recte leoni com- « paratur, quia contra secum quoslibet insurgere « conspicit, ad mentis suæ confidentiam redit; scit « quia cunctos adversantes superat. »

Advertendum tamen est, quod licet fortiter et constanter in Deum confidamus, media tamen, et industria humana, nequaquam excludi debeant. Hoc enim esset Deum tentare, si quis in ipsius auxilium et providentiam confisus, manibus sinui impositis, omnem ex parte sua cooperationem negligere vellet. Jacob, divinæ providentiæ peculiaris fuit scopus, nec tamen industriam et sudores suos, ad res a Deo provisas adhibere intermisit :

Nocte et die urebar æstu, et gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis, Gen., XXXI, 40. Eidem in suo ad domum paternam reditu trementi, eo quod obviaturus erat fratri suo Esau, qui indignans, et vindicaturis illum adoriri parabat, *fuerunt ei obviam Angeli Dei; quos cum vidisset, ait : Castra Dei sunt hæc.* Et tamen, *Jacob divisit populum qui secum erat in duas turmas*, etc. Munera quoque Esau fratri suo misit, ut illum placaret, sicut et ad illum mitigandum, sibique reconciliandum sagaces misit nuntios. Nobis per hoc prudens Jacob indicare voluit, quod providentia Dei humana media non excludat, dummodo hæc dependenter a Deo adhibeantur, quia : *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam, Psal.* CXXVI, 1.

b. — *Accesserunt discipuli ejus*; accedamus et nos, ad contemplandas discipulorum angustias. Videamus et Petrum contra fluctus audentem, et in navicula conterritum, qui sicco vestigio maria calcavit. Adsurgunt undæ : effrænes ferociunt venti, et minax fluctuum collisio, pericula despumans, naufragia de divortio pandit, et vectorum ostendit sepulchra. Jactatur undique scapha et crebro fluctuum verbere sæve tunditur, atque per compagum rimas, mors ostentatur. Quorsum hæc velut ludicria in mare tragœdia? Quare frustra tumet mare, mox tranquillandum? Scilicet Christus aliquando discipulos in navi docebat cœlestem doctrinam et nunc fluctuum lingua præclare erudit. Pernecessariam sane mortalibus eruditionem quam eleganter S. Basilius, *Orat.* XXII, educit : « Esto mihi discipulo- « rum præceptor, o mare, et pro flagro fluctuum « terrorem injice, usque ad spem stet terror : nam « terreri volo, non occidi. At cum procella præva- « leret, et terrorem de terrore excitaret, victi disci- « puli obnitentes recurrunt ad portum, qui in « scapha erat, et adstantes clamant : *Magister,* « *Magister, salva nos, perimus.* » O timorem naturæ magistrum, quo docetur fiduciam quæ in Deum potius quam in nostram industriam habetur, a Deo liberaliter compensari, maxime erga illos qui fiduciam cum bona conscientia habent conjunctam.

S. Joannes in Epistola I, III, 21, ait : *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, ut quidquid petierimus accipiamus ab eo.*

Regius Propheta David, modum nos docet, nostram in Deum exercendi fiduciam, dum, *Psal.* IV, 6, ait : *Sacrificate sacrificium justitiæ*, id est : estote homines virtuosi, bonitati et perfectioni vitæ dediti, Deoque veraciter inservite, *et tunc sperate in Domino.*

c. — Tumet mare, graviter remigant in periculis discipuli, dormit secure Christus, quem dormientem suscitant discipuli. « Suscitatus ergo a discipulis, » ait S. Chrysostomus, *Serm.* XX, « mare, hoc est, « mundum corripit, tranquillat orbem, reges miti- « gat, sedat fluctus, componit populos, Romanos « efficit Christianos, ipsosque executores christianæ « fidei reddit qui fuerant persecutores. » Sic dæmonis malitiam nostris damnis inhiantis, in nostram convertit Christus salutem. S. Bernardus, *Serm.* LXVII *de modo bene vivendi*, asserit : « Quando diabolus « servos Dei tentat, eorum utilitatibus servit, cum « eos per tentationes suas nos decipit, sed erudit. « Sæpe tentationes, quas diabolus commovet ad « interitum hominum, Deus convertit eas ad pro- « fectum animarum. » Et B. Laurentius, *de Monast. Convers.*, XII : « Dei clementia cunctam immundo- « rum spirituum fraudem, in suorum facit militare « profectum servorum. Ex his quippe tentatio- « nibus, qui amoris Christi et perfectionis fervent « desiderio, maximam sumunt occasionem tanta- « rum fieri possessores virtutum, quantorum impu- « gnantur suggestionibus vitiorum. Unde cum su- « perbiæ cogitationibus vexantur, ne in ipsum « corruant humiliantur. » D. Gregorii Magni doctrina hæc est, lib. I, *Moral.*, XXIV : « Fit mirâ dis- « pensatione pietatis, ut unde malignus hostis cor « tentat, ut interimat, inde misericors Dominus « hoc erudiat, ut vivat. »

Audiamus S. Ambrosium, lib. I *de Pœnit.*, XIII : « Magna potestas, magna gratia, quæ imperat diabolo, ut seipsum destruat. Se enim destruit, cum « hominem, quem tentando supplantare studet, ex « infirmo fortiorem efficit, quia dum carnem debilitat, mentem ejus corroborat. »

Hoc emolumentum, quod in profectum animarum, ex tentationibus redundat, observatum fuit quoque a D. Chrysostomo, *Hom. de diabolo tentatore* : « Quando quidem diabolus, » inquit, « si « nosse velis, etiam utilis nobis est, si eo, prout « oportet, utamur, magnamque nobis utilitatem « parit. Hoc multoties ex Job ostendimus. Potest ex « ipso quoque Pauli intelligi; sic enim ait de forni- « cario scribens : *Tradidi hujusmodi Satanæ, in* « *interitum carnis, ut spiritus salvus sit.* Ecce etiam « salutis auctor factus est diabolus, tametsi non ex « ipsius mente, sed ex artificio Apostoli. »

d. — Somnus Christi in navicula totus est in nostram eruditionem, ut explicat S. Chrysologus, *Serm.* II, super illud, *Palpebræ ejus interrogant filios hominum* : « Ideo enim, » ait, « suscitaverent eum « ut per ejus vigiliam obtinerent remedium. » Quod et protinus obtinent; nam excitatus a somno quiescit mare, omnesque in tuto et sereno apparent. Quid denotat hoc? Nisi quod hisce nos instruat veritatis Magister, quomodo semper vigilet super gregem suum; tribulatisque, ac tentatis auxilio adsit. Unde, licet dormire videatur, sollicitam tamen suorum curam gerit, et in tentationibus auxiliatur. Docet nos Blosius, in hac materia expertus, quod videntes nos in angustia tentationum constitutos, adeo etiam ac si Deus nollet nobis assistere, non tamen animum deponere debeamus, quia tunc vel maxime Deus

nos protegit, ac defendit : « Licet forte usque adeo « se derelictum sentiat, ut Deus ei dicere videatur : « Recede a me, non novi te, non places mihi; « nequaquam tamen ob id spem abjiciat, sed fide « plenus, cum B. Job dicat : *Etiamsi occiderit me, « in ipso sperabo; etsi in profundum inferni demersus « fuero, inde me liberabit.* Ideoque non in molli culcitra, sed super cervical ligneum Christus dormit, ut promptitudinem suam ad nobis auxiliandum ostendat.

e. — Timor ille quem discipuli, de manifesto et imminenti periculo submergendi conceperunt, timorem filialem in eis suscitavit, ut fiducialiter ad eum recurrerent, auxilia præstolaturi. Unde et factum est, ut modica illa fides quæ in eis culpatur, exinde augmentata et solidata gravem tempestatem sedarit. « O periculum quo docetur ubi salutis sit anchora! « O mare metu discipulos exaninatos præceptori « reconcilians! » exclamat Seleucensis. Quibus verbis S. Doctor magnam timoris admiratur potentiam, quæ tanta hic fuit, ut non solum fidem debilem discipulorum in meliorem efformarit, et ex imperfectis perfectos in fide effecerit, timori enim Dei proprium est ut similia bona causet; verumetiam contra gravissimam tempestatem, constantes et superiores redderit. Stabilem enim animum reddit timor, sicut anchora navem stare facit : « Anchora mentis pondus est timoris, » ait S. Laurentius Justinianus. Audiamus S. Gregorium Magnum, *lib. Mor.*, VII, 13 : « In via Dei a timore « incipitur, ut ad fortitudinem veniatur. Nam sicut « in via sæculi audacia fortitudinem, ita in via « Domini audacia debilitatem parit. Et sicut in via « sæculi timor debilitatem, ita in via Domini timor « fortitudinem gignit, Salomone attestante : *In « timore Domini fidicia fortitudinis.* »

f. — *Domine, salva nos perimus.* « Pia ut videntur « precatione, » inquit Lucas Brugensis, « eatenus « ex fide profecta, quatenus ad Christum, opis gra- « tia, confugiunt, » et tamen ex hoc ad Christum recursu, fidei suæ debilitatem monstrarunt, siquidem dormientem Jesum nihil de ipsis curare, nec eos ab imminenti periculo, nisi excitatum eximere posse crediderunt; ac proinde si non obstante hac fidei et fiduciæ diminutione ad ipsum recurrentes exauditi fuerunt, quanto securius nos nobis ejus gratiam, divinosque favores promittere poterimus si ad eum, viva, vera et plena fidè recurramus? Unde pulchre sic Eusebius Emissenus de discipulis Christi scribit : « Non armis, sed clamore, et ora- « tionibus, maris hujus procellas deponunt sic se « defendunt, hæc arma suscipiunt, hoc auxilio se « tuentur in tribulatione sua. » Oratio siquidem est armatura defensiva, et offensiva contra inimicos.

Cum etiamnum nascens Ecclesia in primis suis crepundiis, ex Herodis persecutione, plurimum periclitaretur, utpote qui per mortem Petri, Christi vicarii, universum Christi gregem dissipare contendebat, juxta illud : *Percutiam pastorem et dispergentur oves;* eadem Ecclesia ad orationem sollicite confugit, nam *oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia, ad Deum.* Nec in cassum cessit hæc oratio, siquidem divina providentia cœlestem quemdam misit legatum qui catenas quibus Petrus erat vinctus dissolveret, carceris repagula aperiret, eumque ex omni periculo liberaret. Ex quo memorabili facto multisque aliis clare liquet orationes esse fulcrum mundi, Ecclesiæque propugnaculum.

Cum rex Antiochus ad desolandum Jerosolymam, demoliendumque sacratissimum ejus templum, universumque populum delendum, innumerabilem pariter et formidabilem congregasset exercitum, Judas Macchabæus suos animavit, ne propter multitudinem adversariorum, animis caderent, sed potius in Dei auxilium, per orationem ferventem imploratum animose confiderent : *Ut essent parati in prælium, et ut orarent.* Unde resumptis animis, per modicum militum numerum, Deo exercituum tamen illis assistente, validissimum profligarunt exercitum : *Et facta est salus magna in Isral, in die illa.* I *Mac.*, IV, 25. Observandum est tamen, Macchabæos Deum tentare noluisse, ad solas recurrendo preces, absque eo quod armis quoque manus apponerent : sed utrumque præstiterunt, siquidem orando et pugnando evaserunt victores.

Moyses Josue præcepit, ut militum instrueret delectum, eosque adversus Amalech, in acie directos, ad pugnandum incitaret; futurum enim, ut et ipse in monte, contra eosdem pugnaturus esset. Sed quo modo Moyses pugnasse creditis? Non alio quam manibus in cœlum elevatis, nam sacer textus ait : *Cumque elevaret Moyses manus, vincebat Israel : sin autem paululum remisisset, superabat Amalech. Exod.*, XVII, 11.

Legimus de Judith : *Ingressa est oratorium suum.* Ecce hic velut in consilio bellico, cum Deo super exercitibus, ratione cladis Holophernis, ferventibus suspiriis et gemitibus consultat. Ex hoc profecto oratorio, velut ex armamentario quopiam refixæ fuere sagittæ, militaresque machinæ, quæ confoderunt hostem, et exercitum illum qui hactenus innumerabiles sibi provincias subjecerat. Talia innumera referre licet sed ista satis sint exempla.

g. — S. Paschasius, *lib.* V *in Matth.*, in ea fuit opinione, quasi spiritus infernales undas hasce excitassent, Christum in eorum perniciem tendere existimantes. Docere igitur voluit nos illorum conatus et insidias, oratione mediante, superandas esse : Alacriter ergo accedamus ad eum, cum Propheta dicentes : « *Exurge, quare obdormis, Domine?* Et ipse « imperabit ventis, id est, dæmonibus, » inquit Origenes. Oratio siquidem valida est armatura ad resistendum dæmoni, ejusque tentationes vincendas. Merito providus Magister Apostolos docet quibus

viribus dæmoni possent resistere, dum ait : *Orate ut non intretis in tentationem.* Nam ut S. Bernardus, *Serm.* XLIX *de modo bene vivendi,* ait : « Oratio fre-
« quens diaboli jacula submovet; oratio quotidiana
« diaboli tela exsuperat; oratio est prima virtus
« adversus tentationum incursus; oratio superat
« tentamenta inimicorum, vincit dæmones, superat
« immundos spiritus. Per orationem vincuntur dæ-
« monia. Oratio dæmonibus omnibus prævalet. »
S. Ambrosius, in sermone *de Barbaris non timendis,* qualia fidelium arma esse debeant, his verbis docet :
« Arma autem hæc nostræ sunt, quibus nos Salvator
« instruxit : oratio, misericordia atque jejunium.
« Jejunium melius quam murus tuetur. Misericordia
« facilius liberat quam rapina. Oratio longius vul-
« nerat quam sagitta. Sagitta enim nonnisi proxime
« conspectum percutit adversarium; oratio autem
« etiam longius positum vulnerat inimicum. »
Equidem tametsi sanctus hic Doctor, hæc de inimicis scripserit visibilibus, eadem tamen etiam invisibilibus hostibus facile queunt adaptari.

h. — In oratione Apostolorum : *Domine, salva nos perimus,* elucet eorum charitas erga invicem, dum nullus pro se solo locutus est, sed pro omnibus quilibet; nullus enim dixit : *Salva me,* sed, *salva nos, perimus.* Quilibet enim in suo periculo necessitati studebat proximi subvenire, misericordia ac compassione eos ad hoc extimulante. Misericordia enim suam in charitate radicem positam habet, a qua compassio erga miserabiles derivatur, quæ quando ejus est possibilitas, Deo supra modum placet. S. Chrysologus, *Serm.* XX, ait : « Revera si
« fratres essemus, et humanum corpus, et eos qui
« pereunt, nostra esse viscera crederemus, afflic-
« tione jejunii, effusione fletuum jugiter clamare-
« mus : *Domine, salva nos, perimus.* »

S. Leo Magnus de Judicio extremo, ejusque examine, et processu disserens, ita scribit : « Quasi
« nec alias virtutes dexteri, nec alias offensiones
« habeant sinistri. Sed in illo magno summoque
« Judicio, tanti æstimabitur, vel largitatis beni-
« gnitas, vel tenacitatis impietas, ut pro plenitu-
« dine omnium virtutum, et pro summa omnium
« commissorum, et per unum bonum isti introdu-
« cantur in regnum, et per unum malum illi
« mittantur in ignem æternum. » Ac demum doctrinam suam hac memorabili concludit sententia :
« Nemo igitur, dilectissimi, de ullis sibi bonæ vitæ
« meritis blandiatur, si illi defuerint opera chari-
« tatis. » Quibus verbis, operibus misericordiæ nomen charitatis attribuit, quia suam a dilectione erga Deum et proximos habent originem. Ad rem Carthusianus dicit : « Opera misericordiæ directe
« et evidenter includunt charitatem, virtutum regi-
« nam. »

VERSUS 26.

Et dicit eis Jesus : quid timidi estis modicæ fidei? tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna.

Quid timidi estis modicæ fidei.

1. — S. Paschasius, lib. V, *in Matth.,* se Auctorem quemdam legisse scribit, qui persuasum sibi habebat, tempestatem hanc non a ventorum furia suscitatam in mari fuisse sed potius mare gestiens et exsiliens ob receptum hospitem Creatorem suum exultasse et tripudiasse, veluti si conceptam exinde lætitiam sufficienter in se capere non valeret :
« Exiliens præ gaudio, sui adventum Creatoris vix
« ferre quivisse et hinc esse, non quod tempestas
« fuerit aurarum, sed lætitiæ motus. »

2. — Salmeron, *tom.* VI, *tr.* XII, dicit : « Suavis
« reprehensio est, quæ ex charitate fit. » Nimirum Salvator noster summa cum benignitate discipulos suos, de diffidentia et pusillanimitate sua, sicut et de modica fide reprehendit. Porro in lingua græca, dicit idem Auctor, *modicæ fidei* idem est, quod *modicæ confidentiæ;* unde Toletus, *in cap.* VIII *Luc.,* dicit : « Secum habebant Salvatorem et periculum
« timebant? cum illis erat vita et de morte solliciti
« erant? » Quam tamen eamdem considerationem S. Anselmus diu ante, his verbis fecerat : « Quasi
« dicat : vita vobiscum est et de morte solliciti
« estis? »

3. — Lucas Brugensis, *ibid.,* Christum eodem tempore quo Apostolos suos de nimia timiditate corripuit, veram quoque hujusce metus causam expressisse dicit : « Nempe ex fidei exiguitate quod
« non crederent se etiam a dormiente, si ipsum
« invocarent, exaudiendos et servandos esse, nimi-
« rum parum esse etiamsi dormiret humana infir-
« mitas, ubi divinitas vigilaret. » Ut autem fidem hanc in ipsis tanto magis stabiliret, eos, ut S. Bonaventura, *in Luc.,* advertit, hunc in modum increpavit : « Ideo discipulos arguit de pusillanimitate,
« ut excitaret eos viso miraculo ad infirmitatem
« fidei; » maxime cum semper miracula patraturus, fidem in iis, quibus talia miracula impendebantur, præcedere voluerit, unde in similibus occasionibus dicere solitus erat : *Fiat tibi sicut credidisti; fiat tibi secundum fidem tuam.* Unde bene Chrysostomus, licet ad aliud propositum, ita dicit : « Nihil certe
« prodest, loco juxta Christum esse si fide non sit. »
Petrus super mare ambulare tentans, in periculo submersionis erat, nec quicquam ei profuit Christo vicinum assistere; siquidem titubabat in fide : *Modicæ fidei, quare dubitasti?*

4. — Hoc tempus erat Apostolos suos probandi, qui tamen metu nimio percellebantur, quod pariter in Passionis Christi tempore accidit, quando *omnes relicto eo fugerunt.* Tempus nimirum, quod per os

Davidis, *Psal.* LXVIII, 3, prædixerat : *Veni in altitudinem maris et tempestas demersit me.* Verumtamen metus hic in eis mirandus non erat, siquidem plenitudinem Spiritus Sancti imbuti nondum fuerant. Chrysologus super hoc Evangelium, *Serm.* XX, ita scribit : « Gubernatoris peritiam non probat tem-« pestas serena, sed procellosa tempestas : blan-« diente ora, navim regit ultimus nauta, in confu-« sione ventorum primi quæritur ars magistri. » In tribulationibus virtus probatur atque perficitur; in prosperitate siquidem nullam habemus patientiæ, conformitatis cum divinæ beneplacito voluntatis, humilitatis, confidentiæ, multarumque aliarum virtutum exercendarum occasionem.

5. — In hac reprehensione illius dicti Job., XIII, 5, veritas clare emicuit : *Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo;* quia tametsi non magis procul a morte aberant, quam quantum illos subtile lignum ab undis dividebat, adeoque a tempestatis voraginibus quasi essent absorpti, spem tamen et fiduciam in Christum nunquam amittere debebant. Unde S. Paulus optime monet, *Heb.*, X, 35, dum ait : *Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem; patientia vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem; adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet et non tardabit.* Et vere in hac occasione ita accidit, siquidem :

Tunc exurgens, imperavit ventis et mari.

6. — Evangelista nobis Salvatorem describit, veluti in pedes se erigentem : *Tunc surgens,* non quasi hoc ad patrandum miraculum necessario facere debuisset; siquidem unicus duntaxat voluntatis actus sufficiebat, prouti Centurio in hoc eodem capitulo dixerat : *Dic tantum verbo,* sed potius in hoc facto promptitudinem et sollicitudinem, quam in subventionibus nostris exhibet, quando a nobis per preces invocatur, insinuare voluit. S. Stephanus ipsum in limine cœli in pedes erectum vidit : *Jesum stantem,* unde Petrus Damianus, *Serm. de S. Steph.*, ait : « Surgit ipse Rex; et lapidantium acies irrum-« pens, triumphatorio certamini assistit. »

7. — S. Thomas, in *Catena,* testimonium adducit S. Hieronymi, dicentis, quod ex hoc facto clare liqueat, quod omnes creaturæ se erga unum Creatorem venerabundas et obsequiosas exhibent : « Quibus enim imperatur, sentiunt imperantem, « non errore hæreticorum, qui omnia putant « animantia, sed majestate Conditoris, quæ apud « nos insensibilia sunt : *Dixit et stetit spiritus pro-« cellæ.* »

8. — S. Marcus, III, 19, dicit : *Exurgens, comminatus est vento et dixit mari, tace et obmutesce.* S. Lucas scribit : *At ille surgens, increpavit ventum et tempestatem aquæ;* id quod S. Bonaventura ponderans dicit : « In hoc ostendit se esse illum, qui fecit « mare. *Circumdedi mare terminis meis et posui vec-« tem, et ostia, et dixi : Hucusque venies et non pro-« cedes amplius.* » *Job.*, XXXVIII, 10.

9. — Auctor Operis Imperfecti, *Hom.* XXIII, dicit ventos, mare et tempestates nulli alteri, præterquam Creatori suo, cum promptitudine parere non potuisse, id quod David quondam prædixerat, dum ait : *Viderant te aquæ Deus, viderunt te aquæ et timuerunt.* Conceperunt timorem, quia ut Toletus in supradictis duorum aliorum Evangelistarum verbis fundatus, observat : « Acriter et quasi com-« minando imperat ut solet fieri cum his, quorum « audaciam nimiam reprimere, volumus. » Porro Cajetanus, *in Matth.*, rationem reddit, cur Christus ad sedandum mare verbis uti voluerit, qui alias ad compescendum rebelle illud elementum per unicum voluntatis suæ actum sufficere potuisset : « Sensibili « imperio usus est, ut cognoscerent præsentes, « quod solo imperio mutat creaturas. » Unde documentum quoddam morale elicit, quo nobis eam quam divinis vocibus, imo ipsiusmet Dei Creatoris, Redemptoris et Salvatoris nostri jussionibus exhibemus, surditatem et inobedientiam graviter improperat dicens : « Non ad hoc increpabat elementa ut « sentirent, sed ut homines præsentes viderent, « quod sola increpatione mutantur venti et mare. »

10. — Jansenius facilitatem observat, quacum mare subito tranquillum reddit, non enim virgam, ut Moyses, super aquas extendit, nec liquidum illud elementum ingressus fuit, nec se ad orationem recepit, ut alias multi alii servi Dei in similibus urgentibus necessitatibus fecisse noscuntur, « sed cum « potestate imperabat, sicut Dominus servis et « Creator creaturis. » Enimvero ex hac actione imperiosa, qua mare antea turbatum, postea tranquillitati subitæ restituit, agnosci volebat a nobis, quis revera esset, siquidem in Scripturis Sacris hoc velut propriissimum Divinitatis signum esse declaratur, quod scilicet pro arbitrio undosum illud pelagus conturbare et iterum tranquillare valeat, juxta illud apud Isaiam, LI, 15 : *Ego sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare et intumescunt fluctus ejus.* Et Psalmo LXIV, 8 : *Qui conturbas profundum maris, sonitum fluctuum ejus tu mitigas.*

11. — Similiter Basilius Seleucus, *Or.* XXII, ad facilitatem sese reflectit, qua Salvator noster maris procellas subito conturbavit et quieti suæ restituit, dicitque : « Modica voce Jesus ingens elementum « refrænabat, recognoscebat enim veterem vocem; « recordabatur antiqui præcepti; congregentur « aquæ in locum unum et appareat arida; tunc « concessit terræ imperium, nunc terram imitatur « consolidatione naturæ, coercet undas, ventos « cogit, tempestatem sedat. » In qua sententia notandum est illud, *modica voce,* id est, voce quadam exili, tenui et submissa totum conpescuit oceanum; et tamen idemmet Deus per tot Prædica-

torum Evangelicorum, Sacrarum Scripturarum, librorum spiritualium, inspirationum internarum, confessariorum validas voces, imo per tot nobis severe et rigide comminata supplicia, cor nostrum tranquillare non valet. Unde S. Augustinus, in *Hom.* quadam, ait : « Imitare ventos et mare : mare audit « et tu surdus es? mare audit, et ventus cessat, et « tu sufflas? non eos vincat fluctus in perturbatione « cordis vestri. »

Et facta est tranquillitas magna.

12. — S. Thomas, *in Matth.*, stylum tempestuosi maris hunc esse dicit, quod procellis cessantibus, duo nihilominus dies intermedii requirantur, priusquam ad suam denuo tranquillitatem redire possit. Unde in hac occasione efficacia miraculi Christi colligitur, adducitque textum illum Ecclesiastici, XLIII, 25 : *In sermone ejus siluit ventus et cogitatione sua placavit abyssum;* et illum Tobiæ, III, 22 : *Post tempestatem tranquillum facis.* Similiter videtur exinde, quam verum sit quod *Dei perfecta sunt opera;* sed « quid mirum? » inquit S. Bonaventura, *in Luc.* « Quia Psalmista dicit : *Ignis,* « *grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ* « *faciunt verbum ejus.* »

13. — Auctor Imperfecti dicit, naviculam Ecclesiæ fluctuare quidem a tempestatibus, nunquam tamen submergi posse : « Quamvis infestatione « inimici Ecclesia, vel sæculi tempestate laboret; « quibusvis tentationum fluctibus pulsetur, naufra« gium facere non potest, quia Filium Dei habet « gubernatorem. »

14. — Chrysologus hanc maris tranquillitatem a Christo procuratam, pacem significare dicit, quam Christus, post suam a mortuis resurrectionem, mundo contulit : « Suscitatus ergo a discipulis « Christus, mare, hoc est, mundum corripit, tran« quillat orbem, reges mitigat, sedat fluctus, com« ponit populos, Romanos efficit Christianos, ipsos« que executores christianæ fidei reddidit, qui « fuerunt persecutores. »

15. — Modum quem Christus mari præcipiendo tenuit, ex Evangelista retulimus; nam S. Lucas dicit : *Increpavit ventum;* hi enim causæ sunt suscitatarum procellarum in mari, « sublata causa « removetur effectus; » ventos compescuit, et profligavit, et hoc modo facta est *tranquillitas magna.* Experimur nonnunquam in nobis, quod mare cordis nostri ab inordinatis passionibus et affectibus agitatum, in nobis ferociter incipiat : *Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest et redundant fluctus ejus,* dicit Isaias, LVII, 29. Quod si nos ab hac tentatione et effræni concupiscentia liberos et quietos videre volumus, opus est dissipare ventos, qui omnis tempestatis nostræ causa existunt, id est, necessum est, ut pericula et occasiones tollantur e medio; caveas illam viam, ubi lubricitas timetur, deinceps ingredi, seu ad illam fenestram ubi species visa concupiscentiam excitat, prospicere, cum hac vel illa persona, quæ ad ruinam præcipitium parat, conversari, etc.

16. — Jansenius dicit : « Cum prius dictum sit : « *facta est procella magna venti;* nunc dicitur : *facta* « *est tranquillitas magna;* nam pro modo afflictio« nis, solet esse consolationis modus. »

17. — S. Bonaventura in hac historia ad hasce moralitates, *in Luc.*, descendit : « Tria hic sunt spi« ritualiter attendenda : animæ conversio, quæ « denotatur in ascensu naviculæ; secundum tenta« tio, quæ denotatur in impetu procellæ; tertium « animæ consolatio, quæ designatur in sedatione « tempestatis. »

Additiones.

a. — *Et dicit eis Jesus : Quid timidi estis, modicæ fidei? Tunc surgens,* etc. Discipuli terrore conturbati dormientem excitant Christum : *Salva nos, perimus,* quasi dicerent : Nostra exhausta est industria; manus ad opem ferendam comperiuntur inutiles, artis imbecillitatem arguit vis tempestatis; ostende te vigilantem, et pelagus te reverebitur. Reconcilia quod nobiscum decertat mare; voce procellam extingue; de pace cum undis dissere; miserere discipulorum qui maris tyrannide premuntur. Quid tandem Dominus? Somno quiete excusso, et per tam festinatam expergiscendi rationem, nihil, ut assolent qui dormiunt, somniculose gerens, discipulos increpat. Sed audi asperam increpationem moralitatibus plenam, ex dulci Seleuciani Præsulis ore, *Orat.* XXII : « Quid, » inquit, « tam modicæ « fidei estis? Infidelitatis argumentum est timor. « Concussit fidem vestram commotum mare, et « illusa a fluctibus scapha, fide vos denudavit? « Maris fluctus ad animam usque insilivit. Cur enim « fide, ut manibus septi non estis? » Nempe ubi timor humanus prævalet, fides languet, quæ de majori periculo vires sumit. Et non tam furiosa maris procella, quam fidei languor, naufragium discipulorum facit. Fiduciam potius concussit commotum mare, ut eam in Apostolis profundius firmet. Et idcirco duriuscule increpat; « vult enim « fidei vim, periculis atrocioribus esse majorem, et « ad fidei præsentiam, omnem ab anima despera« tionem eliminari, » dicit idem præclarus Doctor. Tentationes enim et tribulationes Deus nobis immittit, et permittit, ut nostram probet, exerceat, experiatur et perficiat virtutem.

S. Augustini, *in Psal.* LX, sententia et doctrina est, « ut profectus noster per tentationem nostram « fit, nec sibi quisquam innotescit, nisi tentatus, « nec potest coronari, nisi vicerit, nec potest vin« cere nisi certaverit, nec potest certare, nisi ini« micum et tentationem habuerit. » Hanc doctrinam S. Augustini allegat S. Laurentius Justinianus;

de hac discurrens materia, inquit : « Ipsa virtutes « perficit; vita etenim nostra non potest esse sine « peccato, nec sine tentatione, quia profectus nos- « ter per tentationem nostram fit. Non enim potest « absque tentatione homo ad perfectionem perve- « nire, nec sibi innotescit, nisi tentatus. » Quod Dominus Deus vehementer amaverit S. Paulum, id in dubium revocari non potest. Cur igitur permitte- bat ut continuo ejus adhæreret lateri monstrum illud infernale, sordidum, tetrum insatiabile et im- placabile, quod et ipsum etiam colaphizaret? Res- pondet per os Pauli S. Anselmus : « Datus est mihi « ad meam utilitatem ut me in humilitate custo- « diat. » Prosequitur deinde hic S. Archiepiscopus : « Tentatio cui non consentitur, non est peccatum, « sed materia exercendæ virtutis. » Ignis tanto magis ardet, quanto magis ab impetuoso agitatur vento : ad eumdem modum, eo magis proficit et crescit amor Dei et virtus, quo vehementiores sunt venti tentationum infernalium. « Virtus languet « nisi exerceatur; lacessita autem crescit. » Hæc verba sunt S. Laurentii Justiniani.

b. — *Tunc imperavit ventis et mari,* etc. Versio græca, pro eo *imperavit,* legit, *increpavit,* seu objurgavit. Mira sane Christi actio, quæ insensatas culpat creaturas, quas noverat omni sensu carere! Respondet pulchre Joannes de Sylveria hic : « Do- « minus imperat creaturis insensatis, non quod illæ « percipiant Domini imperium, ac increpationem, « quod spectat ad creaturas sensu præditas, sed ita « imperat ut ostendatur ipsarum creaturarum Deus, « et Auctor atque absolute Dominus, et ut ita præ- « sentes homines potentiam ac majestatem Domini « viderent, agnoscerent, quantopere sibi displicere, « discordia, eamque exosa haberet. » Quandoquidem et in ipsis insensatis creaturis eam reprehendat, quæ tamen qualemcumque inter se concordiam conservando, in bonum totius universi, ipsum ho- minem ad pacem sectandam extimulant.

S. Paulus Apostolus, *Hebr.,* XII, 14, dicit : *Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam sine qua nemo videbit Deum.* Si discordes et inimici pacis, aliud a Deo non reportarent supplicium, quod nun- quam visuri sint Deum, utique ab omni discordia et contentione, omni studio declinare deberent : siquidem nullum a divina justitia vindicativa im- mitti potest severius et horribilius supplicium, quam quod quis in sempiternum a beatifica Dei visione exulare cogatur. Verumtamen supplicium istud multa alia mala in hac vita præcedunt.

B. Laurentius Justin., *de Disciplina et Perfectione Monasticæ conversationis,* XIII, postquam discordiam ignitam dæmonis sagittam esse dixisset, mox sub- dit : « Disrumpit pacem, rixas concitat, parit odium, « furorem nutrit, denigrat honestatem, sapientiam « perdit, rationem confundit, oculum mentis obnu- « bilat, gratiæ lumen repellit, fraternam dilectio- « nem frangit, et ipsam cœlestem in se occidit cha- « ritatem. »

M. Marulus, de pace disserens quoddam tangit motivum quod tametsi humanum sit, nihilominus hujus mundi homines horrore et metu percellere est idoneum. Ait enim : « Qui pungentes altercatio- « num aculeos non caverit, præceps agatur necesse « est, in perpetuam inquietudinem mentis pariter « et corporis. Mala quidem est luxuria, mala avari- « tia, mala ventris ingluvies, malum otium; sed « tamen unumquodque vitium sua blanditur vo- « luptate; sola discordia nihil in se habet, quod « delectet. Gignit invidiam, concitat iram, pro- « rumpit ad convicia, non temperat manibus. Hinc « cædes, hinc exilium, domorum orbitas, urbis « excidia. »

Adeo displicet Deo et exosa est discordia ut in Evangelio ipsemet Dei Filius dicat : *Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ad altare, et vade prius reconciliari fratri tuo.* Non dicit : *Si tu habes aliquid adversus fratrem tuum,* sed e contrario, quia non solum pacem in nobis- metipsis vult enutriri, verum etiam, ut quoad pos- sibile est, illam in proximis nostris fovere satagamus, omnem e cordibus eorum tollendo rancorem.

Celebre est illud S. Apostoli ad Corinthios de pace scribens : *Si linguis hominum loquar et Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens,* etc. Deo enim nullum placet opus bonum sine hoc charitatis, pa- cis et concordiæ fraternæ condimento. S. Bernar- dus, *Serm.* XLI, *de modo bene vivendi,* inquit : « Sex « sunt quæ odit anima mea, dicit Dominus et « septimum quod detestatur, videlicet eum qui se- « minat discordiam inter fratres. Maledictus homo « qui inter servos Domini discordias seminat. Qui « pacem et concordiam rumpit adversum Deum « facit, Christo facit injuriam quoniam inter servos « Dei seminat discordiam. Quare? quia Christus « est pax nostra qui fecit utraque unum. »

c. — Sævas has procellas, permissu Domini, ut diximus, excitavit diabolus, haud alio fine quam in extremam discipulorum Domini perniciem, ut sicut propter miram virtutem Job, eum in bonis animæ suæ lædere non potuit, eumdem tamen in filiis et filiabus graviter læserit, ita pariter Dominum in discipulis suis ulcisceretur et tentaret. Dominus vero hanc ipsam dæmonis malitiam, in apertam discipu- lorum convertit salutem, cum Christi potentiam agnoscentes, in fide solidantur, ut reverenter cla- ment : *Qualis est hic, quia venti et mare obediunt illi?* Quibus ex rebus conterriti fuerant, docti eva- serunt. Primo clamabant discipuli, metuentes sibi submersionem, et naufragium a mari, et ventis, a dæmone concitatis in ruinam suam; inde vero ab ipsis elementis, Christi virtute, ac potentia infor-

mantur ut clament : *Qualis est hic?* O magna Dei sapientia! ut id ex quo homines sibi metuebant mortem, et quod paratum erat in eorum interitum, fiat eis schola virtutum, instrumentum fidei et doctrinæ ut ipsæ etiam dæmonis tentationes, et tribulationes, profectui hominum utiles sint, odiumque dæmonis in bonum eorum ordinet.

Legimus in Blosio, de S. Gertruda : « Virgo Ger- « truda in spiritu aliquando clarissime cognovit « quomodo Deus nonnunquam permittat, homi- « nem pluribus vitiis gravissimis impugnari, ut is « postea de triumpho felicius exultet, et majorem « gloriam in cœlo obtineat. Cognovit plerosque « esse eximios castitatis et puritatis sectatores, « quales fuerunt Apostoli Christi, qui suspecta qui- « dem omnia fugiunt, sed ea, quæ suspecta minime « sunt rationabiliter admittunt. Et hi, si interea « tentatione aliqua pulsentur, viriliter certando, « adjuvante gratia Dei, ipsam tentationem devin- « cunt. Si vero interdum ex humana fragilitate « aliquantulum succumbant, student hoc dignis « pœnitentiæ fructibus delere. » Quot Sancti, ex odio, ex insidiis, ex assultibus, ex dolis, ex fraudibus spirituum infernalium tentantium, evaserunt vigilantiores et in divino servitio ferventiores, excitati fuerunt ad frequentiora orationem exercitia, ad iteranda jejunia, ad frequentanda sacramenta, ad solitudinem et similia, quibus tentatori restiterunt.

Joseph ad regale evectus solium exprobravit fratribus quod ipsi machinati fuerint mortem, et postea tanquam mancipium eum vendiderint : *Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum ut exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, et salvos faceret multos populos. Gen.*, L, 20. Tentationes quas Job, Tobias, S. Antonius, et innumeri alii sacri heroes sustinuerunt, quot et quantos in progressu sæculorum conservarunt, qui alias sine his exemplis succubuissent, et dæmoni in prædam cessissent?

Verum est Deum posse impedire hostem infernalem, ne aggrediatur, infestetque sequaces suos, cum nonnunquam quorumdam sequatur lapsus : attamen, ut bene notat D. Augustinus, « melius judica- « vit Deus de malis bona facere quam mala nulla « esse permittere. » Permisit David cadere in adulterium, homicidium et scandalum publicum, licet potuisset et novisset eum præservare, quia ex casu isto magnum intendebat elicere bonum, puta pœnitentiam, quam egit, qua et omnes instruxit pœnitentes.

Aliam doctrinam adhuc subministrat S. Augustinus, *lib.* XIV *de Civit. Dei*, XI, asserens : « Neque « enim Deus omnipotens, cum summe bonus est, « nullo modo sineret mali esse aliquid in operibus « suis, nisi usque adeo esset omnipotens et bonus, « ut bene faceret etiam de malo. » Qui sacras legit historias, plurimos ab infernali inimico tentatos reperiet turpiter cecidisse, quorum casus divina misericordia convertit in majorem eorum perfectionem et virtutem, reducendo eos ad veram pœnitentiam, ardentiorique accendendo amore in servitio Dei. Consideratione quoque dignum est quod legimus in B. Laurentio Justiniano, *Inst. de Casto connub.* : « Procul dubio tentatio via est quæ non solum ho- « minem perficit, verum etiam divinæ providentiæ « thesauros patefacit. Ignis, quo plus agitatur, plus « serpit. Quis sufficienter narrabit, ad quantum « perfectionis culmen S. Job evexerit tentatio? »

d. — Timentes naufragium discipuli clamaverunt ad Dominum : *Domine, salva nos, perimus;* et subito imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. Sic quoque salutem animæ nostræ, dubio non committamus eventui, sed laboremus, et clamemus, usque dum opem certam obtineamus.

Audite quæso quid D. Chrysostomus illis qui exemplo nonnullorum, qui in fine vitæ suæ pœnitentiam agentes, æternam assecuti sunt salutem, permoti, pœnitentiam ad ultimos usque vitæ suæ annos differre statuunt, respondeat : « Sed multis, » inquit, *Hom.* XI *in* I *Cor.* « dedit Deus privilegium, « ut in ultima senectute confiterentur; quid igitur? « Numquid et tibi dabit? Fortasse dabit, inquis. « Cur dicis fortasse? Contingit aliquando? Cogita « quod de anima deliberas. Quid si spe et fiducia « tua frustratus eris? Quam tunc dabit homo com- « mutationem animæ suæ? » Huic semel amissæ, nullum est pro recuperatione sperandum remedium; quamdiu vivimus, quamdiu vita hæc nostra mortalis continuat, tempus quidem pœnitendi habemus; at vero eo terminato, suum quoque spes nostra terminum accepit. Unde Theophylactus, super illa verba : *Quam dabit homo commutationem*, etc., scribit : « In futuro sæculo non poterit quis dare « commutationem pro anima sua; hic quidem po- « test dare lachrymas, eleemosynas et jejunia; illic « autem non. »

Versus 27.

Porro homines mirati sunt, dicentes : Qualis est hic, quia venti et mare obediant ei?

Porro homines, etc.

1. — Quinam illi homines fuerint, qui admirati fuisse dicuntur, non satis constat. S. Thomas, *in Matth.*, cavendum esse putat, ne sub horum hominum numero Apostoli quoque recenseantur : « Quod « dicit homines, non intelligatis Apostolos, quia « nunquam Apostoli sic appellantur, sed intelligite « nautas; » idem quoque S. Hieronymus, *ibid.*, scribit; Albertus Magnus vero, qui Doctoris Angelici magister fuit, turbas jam a Salvatore dimissas fuisse scribit, adeo ut tunc in navicula præter Apostolos, nemo alius fuerit, at vero subjungit :

« Bene homines hic dicuntur, quia adhuc humana « de Christo senserunt. I *Cor.*, III, 4 : *Nonne homines « estis et secundum hominem ambulatis?* » Ac proinde idem S. Hieronymus subjungit : « Sin autem quis « contentiose voluerit eos, qui mirabantur, fuisse « discipulos, respondebimus recte homines appella- « tos, quia necdum noverant potentiam Salvatoris. » Origenes nihilominus a Glossa citatus, homines illos, qui ob miraculum obstupuerunt, nequaquam Apostolos fuisse existimat. « Nusquam enim inve- « nimus præter honorem, cognominari Domini « discipulos, sed semper aut Apostoli, aut discipuli « nominantur. »

Mirati sunt dicentes : qualis, etc.

2. — Cardinalis Toletus, *in cap.* VIII, *Luc.*, ait : « Homo homini imperare potest et sæpe homo « imperantis jussa non exequitur, at hic plusquam « homo videtur, quia etiam imperat sensu carenti- « bus et obediunt ei. »

3. — Auctor Imperfecti per ventos, qui mare totaliter conturbant, spiritus infernales intelligit, qui etiam nutibus Christi vel inviti obediunt : « Venti, nequitiæ spirituales et immundi spiritus « intelliguntur. » De quibus S. Jacobus Apostolus testimonium perhibet, dicens : *Dæmones credunt et contremiscunt*. Didacus Stella omnes creaturas, Deo obedientes, adversum nos provocat et invitat, ut et nobis collum jugo subjectionis suæ submittendum incurvent et inclinent : « Mirum valde est, omnes « creaturas Deo tanta constantia obedire, præter « hominem, qui cum non ignoret omnia alia prop- « ter se facta, nihilominus tamen ingrato animo « perfidoque, obtemperare Deo negligit. » Ob hanc eamdem rebellionem Origenes quoque obstupuit, dum ad nostrum propositum, *Hom.* VI *ex div.*, ita scribit : « Jubet omni creaturæ et non supergredi- « tur jussionem ejus; soli homines resistunt et ideo « in judicio damnabuntur. »

4. — Idem Stella aliam hic observationem habet, nimirum quod Deus bonum e malo elicere sciat. « Non solum ex bonis nostris bona, sed etiam ex « malis elicit; ex hac namque tempestate et afflic- « tione discipulorum, hoc eximium eduxit bonum, « ut in ipso cognoscerent non solum in terra, « verum etiam in mari potentiam. »

Additiones.

a. — *Porro homines mirati sunt dicentes*, etc. Non absque causa mirabantur homines. Valde enim mirandum est, quod omnes creaturæ, etiam intellectus ac prudentiæ expertes, Dei jussioni deserviant, idque in vicem gratitudinis. Solus tamen ingratus homo, non obstantibus innumeris in se collatis beneficiis, ad ingratitudinem surdus persistat et contumax, sed in hoc inexcusabilis.

S. Ambrosius, *Sermo in cap.* VII *Job.*, nostram considerans negligentiam qua nihil minus quam Dei beneficia, et pro illis debitam gratitudinem, nequidem pro tot alimentis quotidianis rependendam recogitamus, hanc nostram inexcusabilem oblivionem his verbis detestatur : « Gratias Deo « agere quid sit, plerosque de vobis arbitror igno- « rare, qui surgentes primo diluculo nonnisi de « prandio cogitent; cum pransi fuerint, somno se « tradant; nunquam divinitati gratias referentes, « quæ illis et prandium ad refectionem, et som- « num dederit ad quietem. Utique tu, Christiane, si « es utilis, meminisse debes cujus panem comedis, « et ei laudem dicere. »

Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe Domini sui. Israel autem me non cognovit, Isa., I, 3. Deus his verbis in magnam Israelis confusionem, exemplum ei exprobrat bovis et asini, qui ambo dominis suis grati esse noscuntur, cum tamen Israel divinis præceptis suis rebellis recalcitrarit. S. Thomas de Villanova, *Concione* I, *de Nativitate*, inquit : « Quantum extremæ hujus ingratitudinis « ergo conqueritur Dominus, per Prophetam di- « cens : *Cognovit bos possessorem suum*, Israel in- « quam, pro quo hæc omnia pertuli, me cæteris « omnibus adorantibus ignoravit, abjecit et vili- « pendit, cum insensibilia omnia in majorem ejus « infamiam, venienti mihi in mundum reveren- « tiam et obedientiam præstiterint. » Quod si igitur Deus Judaismo suam improperavit ingratitudinem, quanto magis eamdem Christianismo objicere poterit, utpote qui incomparabiliter majora beneficia recepit?

Quotiescumque sacri Interpretes de hoc vitio loquuntur, illo stylo illud perstringunt, veluti quod confusionem et infamiam conciliet eodem obnoxiis. Protoparentes nostri confestim ut manum suam ad pomum extenderunt vetitum, latibula quæsierunt, ut se absconderent. At vero quænam ad hoc illos causa permovit? « Nimirum absconderunt se ex « verecundia ingratitudinis, » inquit Abulensis, quia contra Deum beneficientem eis peccaverant; ingratus enim vultum suum videndum exhibere erubescit, ob ingratitudinis infamiam. Idem Villanoviensis, in aliqua concione, III *in Dom.* XVIII *post Pentecost.*, ingratum hominem sequentibus verbis reprehendit : « Quid dicam tibi, o homo? Quid « tibi, miserrime, dicam? Nonne de tanta ingrati- « tudine et malitia erubescis? Pallium tuum diligis, « caligas tuas diligis, et Deum tuum non diligis? »

b. — Dubium est inter commentatores quinam sint hi *homines*, qui prodigii magnitudinem admirati sunt. Beda existimat esse aliquos qui eadem cum Christo navi vectebantur. Maldonatus censet aliquos homines fuisse, qui in aliis navibus ferebantur. Verum Hieronymus putat, qui *vers.* 25, *discipuli* dicuntur, nunc *homines* dici. Non tamen facile est diversæ nomenclaturæ causam assignare.

Cum auxilium a Christo exposcunt, *discipuli* dicuntur, et cum admirantes prodigium stupent, *homines* nominantur. Num admiratio prodigii eos deposuit ab apostolatus fastigio? Quid admirationi inest, ut tunc *homines* appellentur, qui nuper fuerant *discipuli* nuncupati? S. Chrysologus, *Serm.* XX, ingenio et eloquio argutus sic respondet : « Discipuli sunt « hi qui accedunt ad Dominum, qui salvari se hu- « mili supplicatione deposcunt. Homines vero di- « cuntur, qui elementa Christo totaliter obedisse « mirantur. » Nempe cum in tribulationibus existentes, humillime ad Christum confugiunt, discipuli humiles dicuntur; at vero extra tribulationem positi, non jam humili vocabulo *discipuli*, sed quodam præstanti elogio, non vulgariter *homines*, sed aliquo sublimiori titulo, honoris causa, homines nuncupantur. O quam igitur utiles sunt tentationes quæ sic nos humiles conservant, et oculos aperiunt, ut nosmetipsos agnoscamus!

S. Antoninus *de Tentatione* scribit : « In multis « docet et illustrat. *Qui tentatus non est qualia « cognoscit?* inquit Ecclesiasticus, XXXIV, 7, quasi di- « cat : Pauca. Et in figura dicitur, *Lib. Judic.* III : « *Has igitur gentes Chananæorum reliquit Deus, « scilicet in Israel, ut ex toto non delerentur, sed « aliquando impugnarent, ut erudiret Israel in eis, « ut sciret artem pugnandi.* Dum enim tentatio « instigat ad malum, docetur homo quod ei magna « operatur et superat, hoc non a se sed Dei virtute « agere, cum experiatur sæpe in minimis quasi « deficere, etiam si nolit. Unde Gregorius : Tentari « permittit Deus, ut per tentationem homo concu- « titur, imbecillitate cognita fortius solidetur. Potest « etiam talis expertus alios docere et cautos red- « dere; experientia enim est magistra. »

Pulchrum ad illustrandum hoc propositum affert similitudinem S. Augustinus in *Psal.* CIV. « Et « homo, » inquit, « et diabolus et quælibet dæmo- « nia, nonnisi accepta potestate nocent; sed profi- « cientibus non nocent. Malis ita sunt ut ignis « fœno. » Ab electis et timoratis, audite quæso, quale conferant emolumentum. « Bonis ita sunt « tanquam ignis auro. Manducatus est Jonas ut « fœnum; probatus est Job ut aurum. » Didacus, in *Luc.*, IV, scribit : « Cum tentatio et bellum causa « sit augmenti gratiæ, non est dubium, quin si « Deus per impossibile posset, injuriam irrogaret « utique justis, si tentationem illis adimeret, siqui- « dem cum illa multum merentur. »

Nec minus prosunt quæcumque tribulationes. Compunctio interna plerumque, ut docet experientia, suum solet habere impulsum ab ærumnis, ab imminentibus periculis, a tribulationibus vehementibus : *Imple facies eorum ignominia*, dicit Psalmista, *et quærent nomen tuum, Domine, Psal.* LXXXII, 17. Nabuchodonosor ad tantam elatus erat superbiam ut Deum se esse crederet, æstimaretque; at quo medio usus est Deus ut illum ad sui ipsius reduceret notitiam? Potuit cum Propheta Jeremia, XXXI, 18, dicere : *Castigasti me, Domine, et eruditus sum, quasi juvencus indomitus.* Jumenta, feræ, cæteraque animalia sylvestria, quibuscum feræ instar Nabuchodonosor vivebat, ipsum fecerunt redire ad se, reduxeruntque ad humilitatem, suique agnitionem.

In praxi videmus, quod in magnis et extremis periculis, in publicis calamitatibus, dissolutissimi etiam homines oculos aperiant, in se redeant, vitam male transactam detestentur et emendent.

Aliud tribulationis effectum adhuc considerat S. Bernardus, cum ait : « Anima justi per adversa « illuminatur ad cognitionem mundi; ex forti « namque nubium concussione coruscatio in aere « generatur, unde etiam in noctis tenebris cir- « cumstantia pericula subito lumine demonstran- « tur. Sic ex tribulationum quassatione, mundus « iste plenus periculis et laqueis et malignitate « potest cerni. »

c. — *Venti et mare obediunt illi.* Moraliter elegantibus verbis hunc locum exaggerat D. Basilius Seleucus, *Orat.* XXII, dicens : « Modica voce ingens « elementum refrænabatur. Recognoscebat enim ve- « terem vocem, recordabatur antiqui præcepti : *Con- « gregentur aquæ in locum unum, et appareat arida,* » *Gen.*, I, 9. Ponderanda sunt singulariter hæc verba : « Recognoscebat enim veterem vocem, » cum mare insensata creatura agnoverit vocem sui Creatoris, nec contra illius imperium audeat reluctare, sed obedientiam exhibens, se in tranquillitatem reducat; mirum est quod ingratus homo, non obstantibus innumeris beneficiis Dei in se collatis non amet Creatorem suum neque voci mandatorum ejus docilem se exhibeat.

d. — Auctor Operis Imperfecti, per ventos qui mare totaliter conturbarunt, spiritus infernales intelligit, qui etiam nutibus Christi, vel inviti obediunt : « Venti nequitiæ spirituales et immundi « spiritus intelliguntur. » De quibus S. Jacobus Apostolus testimonium perhibet, dicens : *Dæmones credunt, et contremiscunt.* Didacus Stella, *in Luc.*, omnes creaturas Deo obedientes adversum nos provocat et invitat, ut et nobis collum jugo subjectionis suæ submittendum incurrent et inclinent : « Mirum « valde est, omnes creaturas Deo tanta constantia « obedire, præter hominem, qui cum non ignoret « omnia alia propter se esse facta, nihilominus « tamen ingrato animo perfidoque obtemperare « Deo negligit. »

Quantumvis Deus hominem creans, libero illum dotarit arbitrio, ut dicit Ecclesiasticus, XIII, 14, nequaquam tamen eumdem, utpote creaturam sibi subjectam ab obedientiæ sibi debitæ tributo eximere voluit. Ideoque Ecclesiasticus immediate subdit : *Adjecit mandata et præcepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te.*

Omnes creaturæ ab omnipotenti Creatoris manu cum tali sapientia et dispositione suum esse acceperunt ut omnes exemplo suo nos obedientiam doceant. Quarum docilitatem et inter se subordinationem, S. Bruno ad confundendum religiosos contumaces, hisce verbis iisdem exprobrat : « Quid « dicent suas voluntates facientes, cum viderint « non solum rationales creaturas, sicut Angeli et « homines, verum etiam, quæ sensu carent, Domini « obedire voluntati? Inde est enim, quod cœli nar- « rant gloriam Dei. Inde est quod venti et mare « obediunt ei. Inde est quod terra nostra dedit « fructum suum. Inde est quod omne lignum dat « fructum in tempore suo. »

S. Anselmus ait : « Cum homo vult aliquid, per « propriam voluntatem, Deo aufert suam coronam, « sicut enim corona soli regi competit, sic propria « voluntas soli Deo. » Etenim vero ad hoc ut obedientiæ nos substernamus, etiam in illis quæ naturæ nostræ repugnant, Blosius hoc nos motivo extimulat : « Beatus Augustinus ait : Potest homo aliquid « proprium velle, Deo aliud volente. Conceditur « hoc humanæ fragilitati, conceditur humanæ in- « firmitati. Difficile est, ut non tibi contingat ali- « quod proprium velle, sed cogita Deum supra te « esse, te infra illum; illum Creatorem, te creatu- « ram; illum Dominum, te servum; et te corrigens, « voluntatem tuam voluntati ejus subjiciens, dic « cum Christo : *Non quod ego volo, sed quod tu « vis, Pater.* » Sancta Gertrudis divinitus inspirata, legit aliquando trecentis sexaginta quinque vicibus hæc verba Evangelica : *Non mea, sed tua voluntas fiat*, amantissime Jesu! quod etiam sensit Domino plurimum placere.

DOMINICA QUINTA POST EPIPHANIAM

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XIII, VERS. 24

24. Simile factum est regnum cœlorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.
25. Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, et super seminavit zizania in medio tritici.
26. Cum autem crevisset herba et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania.
27. Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei : Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo; unde ergo habet zizania?
28. Et ait illis, inimicus homo hoc fecit; servi autem dixerunt ei : vis, imus, et colligemus ea?
29. Et ait : Non, ne forte colligentes zizania eradicetis simul cum eis et triticum.
30. Sinite utraque crescere, usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus : colligite primum zizania, et alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

VERSUS 24.

Simile factum est regnum cœlorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.

1. — Dubitari haud immerito potest, qua ratione regnum cœlorum homini assimilari possit, cum de illo Spiritus Sanctus asserat, *Job.*, XXV, 6, quod *homo putredo sit et filius hominis vermis*, at vero si bene consideretur, quod Sapientia increata dicit, *Luc.*, XVII, 21, nimirum : *Regnum Dei intra vos est*, dicere cogemur, tantumdem valere animam quamdam christianam, quantum regnum Dei valet. S. Basilius hominem glorioso hoc titulo honoravit, nimirum, quod sit *divinæ gloriæ pulcherrimum organum*. Advertendum igitur est, quod non dixerit solum : *Simile est regnum cœlorum homini*, sed subjunxerit, *homini, qui seminavit semen bonum*, siquidem ut Apostolus asserit, *Galat.*, VI, 8 : *Qui seminavit in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.* Porro per semen bonum eleemosynam intelligere possumus; etenim in S. Luca, XII, 32, scribitur : *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum*; quonam vero merito regnum istud dare velit, immediate subjungit, dicens : *Vendite quæ possidetis et date eleemosynam, facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis.*

2. — Lucas Brugensis Christum, per hanc parabolam fideles præmunire voluisse dicit, ne, si post suum ex hoc mundo discessum, ex hac, quam in Ecclesia Dei ubique vident perversorum sui reproborum cum justis et electis, commixtione, scandalizarentur : et ideo sicut in alia parabola antecedente demonstrare volebat, quod semen verbi divini non æqualem in omnibus fructum facturum esset : « Ita « in hac parabola præmonet, non esse expectandum

« ut in Ecclesia, quam ad vitæ sanctitatem ipse « evocabat, omnes sancti et boni sint. »

3. — Considerari meretur verbum illud *seminavit,* non enim nos bonum hoc semen seminare dicit, sed potius ille seminat, qui de se dicit : *Pater meus agricola est,* et de quo S. Jacobus Apostolus, I, 17, scribit : *Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est.* Et S. Paulus, II *Cor.*, III, 5, dicit : *Non quod simus sufficientes cogitari aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Unde idemmet Paulus alibi, I *Cor.*, XV, 10, dicebat : *Abundantius omnibus laboravi, non ego sed gratia Dei mecum.* « Licet seminet quis verbum prædica- « tionis, » inquit S. Paschasius, *lib.* VII, *in Matth.*, « ipse Christus est qui seminat, quia exiit seminare « ipse; » nos in depravato hoc naturæ corruptæ statu, ex nobismetipsis nil aliud præter spinas et tribulos omnis mali producere possumus.

4. — Porro Creator rerum omnium Deus a principio mundi in agros hujus naturæ humanæ, bonum semen seminavit. Unde Chrysologus, *Serm.* XCVI, ait : « Sator mundi rerum principia bona sevit, nec « ullum malum ab originis processit auctore, vidit « Deus cuncta, quæcumque fecit et erant valde « bona. » Infernalis serpens autem confestim zizania sua superseminare studuit; ac proinde idem Chrysologus ulterius dicit : « Quem Deus faciens « vocavit mundum, inficiens reddidit inimicus « immundum. »

5. — S. Bonaventura, *Serm.* V, *in hac Dom.*, bonum hoc semen tunc seminatum existimat, quando in agro machinæ mundialis, *fecit hominem ad imaginem et similitudinem suam;* at vero dormientibus Adamo et Eva, id est, præcepti divini obedientiam negligentibus, « *inimicus superseminavit zizania,* id est, vitia et peccata, ex quibus nascuntur filii iræ. »

6. — Lyranus per bonum hoc semen doctrinam Evangelicam intelligit : « Homo iste Christus « est, ager Ecclesia, labore et sanguine Christi « exculta, bonum semen est sancta doctrina et « fides catholica. » Porro Christus doctrinæ suæ, seu verbo suo divino seminis titulum imposuit, *semen est verbum Dei,* quod idem sacratissimum semen per prædicationem, electionem spiritualem et inspirationes internas super animas sparsit; at vero, ut S. Bonaventura optime advertit, *Serm. cit.*, tunc semen istum bonum efficitur et fructiferum quando in anima hominis radices agit : « Et propter hoc « dicit Dominus, quod semen seminatum in terram « bonam sit, qui audit verbum Dei et intelligit et « fructum affert; verbum Dei seminatur in terram « bonam, quod auditur cum reverentia et intelligi- « tur cum executione effectus. »

7. — S. Anselmus, ibidem, *in Matth.*, dicit : « Bonum semen vocat bonam voluntatem, quæ in « electis est. » Advertit autem Beda, bonam voluntatem sine operibus ei correspondentibus minime ad hoc sufficere, ut semen hoc bonum appellari possit et proinde agrum insuper bonum et fertilem requirit, in quem spargitur : « Semen bonæ volun- « tatis ad operum perfectionem perducere studet. »

8. — S. Bernardus, *Serm. de S. Bened.*, valde lamentatur de modico fructu, quem ex hoc semine reddimus et simul notat quinam semen in agrum nostrum disperserint : « Seminavit in terra nostra « tota Trinitas, seminaverunt Angeli et pariter Apo- « stoli, seminaverunt martyres, confessores et vir- « gines. » Ostendit insuper eodem in loco, quod Pater seminaverit mittendo Filium et simul cum Filio Spiritum Sanctum, et tandem concludit : « Ita « tota Trinitas seminavit, Pater scilicet panem de « cœlo, Filius veritatem, Spiritus Sanctus charita- « tem. »

9. — Bonum quoque imo optimum semen legem appellare possumus, quam Deus nobis dedit ad observandum, *Ps.* XVIII, 8 : *Lex Domini immaculata, convertens animas,* lumen item naturale et rectæ rationis dictamen, *Ps.* IV, 7 : *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine;* similiter remorsus et synderesis malæ conscientiæ, quam indidit nobis; divinam denique gratiam, amorem et charitatem, quæ infunditur in cordibus nostris, *Rom.*, V, 15 : *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris,* etc.

10. — Considerari quoque merentur verba illa *in agro suo.* Hunc enim agrum, si bene consideramus, tametsi incultum, a solo Deo immediate nos accepisse fatendum est. Unde David, *Ps.* CVIII, 73, dicebat : *Manus tuæ fecerunt me et plasmaverunt me.* Quodsi vero thesaurus in hoc agro absconditus consideretur, siquidem *habemus thesaurum istum in vasis fictilibus,* hunc pariter a Deo nos accepisse certum est : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Et nunc Domine, Pater noster es tu, nos vero lutum,* terra videlicet ex agro Damasceno desumpta, *et factor noster tu et opera manuum tuarum omnes nos,* dicit Isaias, LXIV, 8; adeoque quidquid habemus, id totum Deo in acceptis referre tenemur.

Additiones.

a. — *Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminavit,* etc. Advertendum quod est non solum dixerit : *Simile est regnum cœlorum homini,* sed subjunxerit : *Homini qui seminavit bonum semen,* siquidem, ut Apostolus ait ad *Gal.*, VI, 8 : *Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.* Porro per bonum semen opera misericordiæ intelligere possumus. Idem S. Paulus beneficentiam erga pauperes sub nomine seminis describit dum ait, II *Cor.*, IX, 6 : *Qui parce seminat parce et metet, et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet.* At vero messis hujus seminis ubinam collocabitur? *Triticum autem congregate in horreum meum. Matth.*, XIII, 30. Nec sine mysterio

eleemosynæ benedictionis nomen attribuit, siquidem misericordes benignas cœli influentias super se recipientes, digni fiunt, illa benedictione : *Venite benedicti Patris mei.* D. Chrysostomus inquit, *Hom.* XIX *in Matth.* : « Semen appel-« lavit, ut statim sibi oculos sese merces objiciat. » S. Bonaventura super Ecclesiasten, de hoc salutari semine ita scribit : « Animam primo mundat « a culpa ; secundo liberata pœna æterna. » Misericordiæ enim opera fores cœli aperiunt.

Inter alia sumptuosæ fabricæ ornamenta templi, sapientissimus Salomon etiam sequens ordinavit : *Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum.* III *Reg.*, VI, 31. Quod idem paulo post repetit sacer textus, inquiens : *Et duo ostia de lignis olivarum, et sculpsit in eis picturam Cherubim et palmarum species.* Porro olivam misericordiæ symbolum esse nemo ignorat; Cherubim autem et palmæ, paradisi gloriam repræsentant. *Omnia autem hæc in figura contingebant :* verus namque Salomon per hoc indicare voluit, portas cœli empyrei ex olivis, id est, ex operibus misericordiæ corporalibus et spiritualibus constare. Salvator noster, qui se cœli ostium esse dixit, *Joan.*, X, 9 : *Ego sum ostium; per me si quis introierit, salvabitur,* cum nos ad æternæ beatitudinis fruitionem creasset, seque cœlum ad nostrum usum fabricasse, *Matth.*, XXV, 25, dixisset : *Paratum vobis regnum a constitutione mundi,* quamnam putas occasionem expectavit operis, ut regnum illud nobis paratum impertiretur, diceretque : *Possedite paratum vobis regnum?* Num forte hunc in finem a nobis exigit, ut membra nostra asperrimis catenis astringeremus, vel extenuaremus per jejunia, vel ut disciplinis ferreis eadem cruentaremus? Num forte regnum hoc daturus est nobis, quando in extasim rapti erimus, vel quando tyrannis resistendo pro fidei confessione sanguinem effunderimus? Nihil horum a nobis expectat, sed hanc unicam rationem immediate post subnectit, cur regni cœlestis possessionem Electis elargiturus sit, scilicet quia : *Esurivi et dedistis mihi manducare,* etc. Hugo Cardinalis de hac misericordiæ virtute erga miseros exhibita scribens, eamdem cœli *ostiariam* appellat dicens : « Ipsa est ostiaria para-« disi, quod patet ex ejus officio. Officium enim « ostiarii est uniquique facere locum et distribuere « mansionem. » Hoc misericordia præstat, dicenti Ecclesiastico, XVI, 15 : *Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum.*

b. — Quæstio hic non inutilis est cur iste sator dicatur homo tantum et non potius rex, vel paterfamilias ut infra. Respondetur quod iste sator dicitur hic primo homo et non paterfamilias, ut ille alius, *Matth.*, XX, 1 : *Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam;* quia hic sator, non solum per servos, sed etiam per seipsum laborabat, ac semina effundebat in terram. Ita intelligendum est illud : *Qui seminavit bonum semen.* Cum autem homo natus sit ad laborem, ex proprio opere nomen hominis illi adaptatur. Homo enim ad laborem natus est, in eoque sese continuo exercere debet. *Homo nascitur ad laborem,* inquit Job, *et avis ad volatum.* D. Chrysostomus, *Hom.* XXV, *in Act.*, in pigritiæ et negligentiæ detestationem fuse se exerens, de homine dicit : « Deus hoc animal « condidit operationibus deditum, et ex natura « ejus est operari, et præter naturam ejus esse « otiosum. »

Ut Deus hominem ad laborem industriamque accingeret, non sine mysterio tunc prius in medium quasi prodiit, quando ipsum creando operabatur et sedulo occupabatur. Postquam autem in campo Damasceno plasmavisset eum, mox eumdem in Paradisum, Moyse teste, transtulit terrestrem : sed cur obsecro id fecit? Num forte ut inter amœnitates horti illius, quem cœlestis Hortulani industria manus plantaverat deliciaretur? Nequaquam ; sed *tulit Dominus Deus hominem, et posuit eum in Paradiso voluptatis, ut operaretur.* Circa quæ verba, optime D. Chrysostomus advertit quod « statim ut « susceptus est in lucem homo, laborum adit hære-« ditatem. » Porro, quod homo post peccatum ad laborem condemnatus fuerit, dicente Deo : *In laboribus comedes ex ea, cunctis diebus vitæ suæ,* hujus causam haud difficulter intelligo ; at vero cur etiam in statu innocentiæ illi ut operaretur, mandatum fuit? S. Ambrosius auctoritatem Philonis Hebræi citat, dicentis : « Quamvis Paradisus operibus « ruralibus non egeret, tamen quia primus homo « lex posteritatis futurus erat, ideo legitimi etiam « in Paradiso speciem suscepit laboris, ut nos ad « operationem et custodiam debiti officii et hære-« ditariæ successionis munus adstringeret. » Quia vero Adam ad præscriptum sibi laborem manum non extendit, sed potius otiosus permansit, ideo gratias et bona liberali manu sibi communicata amittere meruit.

c. — Notandum hic diligenter quid Deus qui per hunc hominem seminantem significatur, fecerit et quid dæmon faciat. A principio enim mundi, Deus seminavit bonum semen in nostra natura. Statim autem invidia excitatus dæmon, superseminavit zizania malitiæ, odii, etc., idque per arma nostrorum appetituum, quæ ipsi subministramus, quibus ipse in nostram utitur perniciem. S. Jacobus, IV, 1, scribit : *Unde bella et lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris quæ militant in membris vestris.* Dum nos propriæ concupiscentiæ nostræ subjicimur, dum appetituum nostrorum mancipia efficimur, nostrisque sensibus prompte obedimus, quid aliud facimus, quam quod dæmoni, ut adversum nos prævalere possit arma offensiva subminis-

tremus? Et quidem notandum est quod S. Paulus, postquam dixisset : *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus*, statim immediate subjungit : *Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. Rom.*, VI, 13. Circa quem textum S. Ambrosius ait : « Ostendit diabolum nostris nos jaculis impugnare; « occasio datur illi per peccata nostra, ut deserente « nos Deo, accepta potestate illudat, et mortificet « nos. Ideo membra nostra ab omni opere iniqui- « tatis continere debemus, ut inimicus noster iner- « mis inventus subjiciatur. »

d. — Ager in quo seminavit homo bonum semen anima hominis est, ut ait Theophylactus. Semen autem sunt virtutes, in quibus consistit pulchritudo et fertilitas agri, id est, animæ decor et fructus. In hunc agrum autem seminatur zizania, quando concupiscentia nostra parit peccatum, per quod velut per zizania, hic ager deformatur. Hugo Cardinalis super illa verba Psalmi CXVIII, 135 : *Faciem tuam illumina super servum tuum*, dicit : « Homo « factus est ad imaginem in naturalibus, ad simili- « tudinem in gratuitis. Speciosa igitur est anima, « in qua facies Dei depingitur et illuminatur. » Sed quænam est causa, quod hic splendor amittatur, fiatque anima instar carbonis : *Denigrata est super carbones facies eorum. Thr.*, IV, 7. Cui diabolus invidens, accedit ad eum cum suo carbone, id est, cum deformi peccato, et ipsam denigrat, et ejus pulchritudinem tollit. S. Bernardinus, in quodam sermone, de pulchritudine animæ loquens, ait : « Si charitate anima privatur, deformis est; chari- « tas est animæ pulchritudo, sicut ignis pulchri- « tudo carbonis, qui cum est ignitus splendidus est « et pulcherrimus ignique simillimus. » Dæmon autem divinum hunc ignem in nobis extinguere ejusque loco suum in nobis ignem accendere satagit.

e. — Homo qui seminat, extra omne dubium Deus est, qui tunc seminavit bonum semen in agro suo, quando homini esse, illudque nobilissimum dedit, dum corpus ex luto compactum flatuque suo animatum, ad maximam utilitatem ejus illi impertitit. Quapropter etiam ad gratiarum actionem præstandam obligatur. Regius Psalmista populum Israeliticum ad laudandum et gratias agendas Deo, in hymnis et canticis, *Psal.* CXLIX, 1, his verbis invitat : *Cantate Domino canticum novum, laus ejus in Ecclesia sanctorum.* Unum vero ex primis insignioribus beneficiis quæ ponderat est, quod esse a Deo acceperit : *Lætetur Israel in eo qui facit eum.* « Ante singularia beneficia, » inquit D. Chrysostomus, « ponit generale, per ea quæ subjunxit, prope « modum adhortans, et dicens : Age Deo gratias « quod cum non esses, te produxerit, et animam « inspiraverit. » S. Bernardus pariter ad agendas gratias ex eodem motivo, affectuosis hisce verbis nos invitat : « Agamus gratias factori nostro, bene- « factori nostro, Redemptori nostro, remuneratori « nostro, aut potius spei nostræ. Primum quod « nobis præstitit, nos ipsi sumus, siquidem ipse « fecit nos, et non ipsi nos. Parumne tibi videtur, « quia te fecit? » S. Augustinus, in suis meditationibus in hos prorumpit affectus dicens : « Primum « cogita, o anima, quod aliquando non fueris, et « ut esse inciperes, hoc Dei dono acceperis. Donum « ergo ejus erat ut fieres. Sed numquid ei aliquid « dederas, priusquam fieres, quod tibi redderet, ut « fieres? Nihil prorsus, nihil tu dederas; nil tu « dedisse poteras, priusquam fieres; qui utique si « nil amplius dedisset, pro eo ipso tamen semper « a nobis laudandus. »

Deum alicui dare, quod sit in rerum natura, quocumque tandem modo, beneficium magnum erat, quia illum, hoc faciendo e nihilo eduxit; at vero Deum nobis dedisse esse aliquod adeo nobile et sublime, quis idipsum per æquivalentem gratitudinem recompensare poterit? « Invitant creaturæ « ad reintegrandum Deo, quia omnes, exceptis « Angelis, sunt inferiores nobis, et cum Deus « potuerit nos facere vilissimas creaturas, nobi- « lissimas fecit. »

f. — Ager ille in quo seminatur, juxta communem sanctorum Patrum doctrinam est Ecclesia. Semen autem sunt sacra fidei dogmata, sacramenta, virtutes in quibus consistit pulchritudo et fertilitas hujus agri. In hunc agrum autem superseminantur zizania, quando Christianorum vitia et mali mores sævissimam Ecclesiæ inferunt persecutionem. Hæc est persecutio de qua conqueritur Isaias, XXXVIII, 17, dicens : *Ecce in pace amaritudo mea amarissima.* S. Bernardus, de sæculo suo calamitosissimo dicebat : Olim prædictum est, et nunc tempus impletionis advenit : *Ecce in pace amaritudo mea amarissima.* « Amara prius in nece Mar- « tyrum; amarior post in conflictu hæreticorum; « amarissima nunc in moribus domesticorum. » Porro ratio cur Ecclesia se truculentius a suis divexari et affligi censeat, est illa, quam Psalmista, *Ps.* LIV, 13, his verbis tradit : *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique; si is qui oderat me super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo : tu vero homo unanimis, dux meus et notus meus, qui simul mecum capiebas cibos!*

Versus 25.

Cum autem dormirent homines, venit inimicus et superseminavit zizania in medio tritici.

Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus.

1. Post sanctorum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum et Martyrum mortem, inimicus infernalis in agrum Ecclesiæ, in quem Christus, per

illos bonam doctrinam seminaverat, zizania superseminavit hæresum atque errorum : « In sopore « mortis, » inquit Chrysologus, *Serm.* XCVI, « temporaliter dormientes, quia sanctorum mors « somnus est. » Idipsum Lyranus his verbis clarius scripsit, dum ait : « Post dormitionem Christi et « Apostolorum, hæreses seminavit inter fideles « diabolus, » imo harum quoque multas, viventibus etiamnum quibusdam Apostolis, superseminavit, prout refert S. Joannes, I, II, 18 : *Nunc Antichristi multi facti sunt.* Idem quoque Auctor ait : « Hæc « dormitio superiorum negligentiam significat « circa custodiam gregis sui. » His etenim speciali quadam obligatione vigilantia incumbit, dicente Apostolo, *Heb.*, XIII, 17 : *Pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Ad hosce spectat, de cultura animarum strictissimam Deo rationem reddere : *Dei agricultura estis,* inquit de iisdem idem Apostolus. Hinc est, quod S. Paschasius hæc verba exponens, Prælatos ecclesiasticos moneat dicens : *Cogitare oportet, quam periculosum sit his, qui præsunt, aliud intendere, vel ignavia torpere,* siquidem ipsis in culpam et reatum imputatur, si in animas, ipsorum custodiæ commissas, per propriam ipsorum pigritiam, malum et perniciosum hoc semen injiciatur : « Non parvum periculum prærupti præ« cipitii, præsulibus hinc imminere videtur, quibus « agrorum custodia commissa est, » inquit Chrysostomus, *Hom.* XLVII, *in Matth.*

2. — Verum enimvero quonam mysterio, astutus ille serpens, ad superseminanda zizania tempus sibi noctis elegit, dum scilicet omnes dormiebant. Chrysologus ait : « Insidiator vigilantes fugit, appetit « dormientes. » Probe namque scit, quod quamdiu pro animarum nostrarum salute vigiles et solliciti sumus, nihil contra nos facere prævaleat. Unde sancta Mater Ecclesia, ut dæmonis insidias et insultus secure evadamus, quotidie nos illa S. Petri, I *Ep.*, V, 8, verba recitare jussit : *Vigilate, quia adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret;* ad nostram vero consolationem, suggerendumque nobis animum protinus subjungit : *Cui resistite fortes,* resistunt autem, qui vigilant et seipsos bene attendunt et curant, prævalet autem iis, qui dormiunt et salutem propriam negligunt. Noctem quoque ad damna nobis inferenda adhibet, quia *qui male agit, odit lucem,* dicit Joannes, III, 20, et zizania, quæ ab ipso seminantur, nihil sunt aliud quam *opera tenebrarum.* Considerat insuper Chrysologus, *Serm.* XCVI, dæmonem nocte operari ut tanto fortius contra servos Dei malignaretur : « Diabolus hoc ideo tenebris celantibus est molitus, « ut adulteratæ messis noxa redundaret ad servos, « et hinc pœnam sumerent, unde speraverant pal« mam; » nimirum ipse mali hujus auctor haberi aut censeri noluit, sed causam ejusdem in servos Dei derivare intendebat.

3. — In libro *Job.*, XL, 16, dicitur : *Sub umbra dormi, in secreto calami;* quando enim nos ab ejus insultibus, nos vel maxime liberos esse credimus et securi dormimus, tunc et ipse, qui se quoque dormire simulabat, suos nobis laqueos insidiose tendere nititur. Unde celebre est illud, a S. Hieronymo Heliodoro datum monitum, dum ait : « Tunc « maxime impugnaris, si te impugnari nescis. » S. Cyprianus ad nomen serpentis, quo dæmon appellari solet, alludens, dicit : « Plus cavendus est ini« micus cum latenter obrepit, cum per pacis ima« ginem fallens occultis accessibus serpit; unde « serpentis nomen accepit. »

4. — Per somnum denotatur negligentia, qua Christianus divinæ legis observantiam negligit. S. Paschasius, *lib.* VII, *in Matth.*, notat, quod zizania superseminata fuerint, quando omnes dormiebant : « Non in die, dum invigilat quis ad præcepta « Domini custodienda, sed dum dormiunt homines, « somno corporis et ignaviæ. » S. Bonaventura, *Serm.* II *in hac Dom.*, per hunc somnum otium interpretatur : « *Cum dormirent* per negligentiam « et otium, et hoc omnis noxiæ et venenosæ herbæ « radix est; » siquidem *omnem malitiam docuit otiositas.* Et Albertus Magnus ibidem ait : « Dormitio « est torpor per negligentias duas, a verbi contem« platione et a verbi virtute, ad quam homo in « affectu et opere non se exercet. »

5. — Salmeron, *tom.* VI, *tr.* VII, per hunc somnum, permissionem divinam intelligit; siquidem Deus noster « quasi dormiens, multa videtur per« mittere et dissimulare, nam et ipso Christo apud « nos existente ac dissimulante, dæmon seminavit « zizania, id est, Judam, Simonem Magum, et his « alios persimiles, Elymam Magum, etc. »

Superseminavit.

6. — Mysteriosum est verbum istud, non enim increata Sapientia inquit *seminavit,* sed *superseminavit.* Id quod Chrysologus ponderans, *Serm.* XCVI, ait : « *Superseminavit,* non seminavit; præcedunt « Creatoris bona, mala diaboli post sequuntur; ut « malum, quod est ex diabolo, sit accidens, non na« tura. » Prius seminatum est frumentum, et postea illi superseminata sunt zizania, prius Deus in terram nostram insevit, et plantavit innocentiam, justitiam originalem, superque illum benignos gratiarum, donorum et virtutum influxus depluit, postea vero inimicus, super illa bona semina, zizania sua, id est, culpæ malitiam seminavit.

7. — Notat Salmeron id quod adverterunt Chrysostomus, et ante ipsum Tertullianus, *lib. de Præscriptionibus Hæreticorum,* nimirum quod per hoc verbum *superseminavit,* Christus significare voluerit « antiquiorem esse veritatem, » quæ in bono semine prius seminato denotata fuit, « errorem vero « juniorem, » qui in zizaniis symbolizatur

8. — Paulus de Palatio per bonum hoc semen prohibitionem divinam intelligit, quam cœlestis agricola Deus post plantatum cœlestem Paradisum, homini imposuit : at vero quando serpens dixit : *Cur præcepit Deus, ne de ligno paradisi comederetis?* « id « superseminatum est; igitur qui legi Dei obedit, « seminatus est, qui vero legi repugnat supersemi- « natus est. »

9. — Albertus Magnus, *ibid.*, zizania isthæc in superficie terræ seminata fuisse notat, indeque hanc deducit moralitatem : « Bene dicit *superseminavit*, « quia vitium profundum cordis non penetrat, sed « in sensibus illudit, et spargit radices : cui tamen « fundus cordis synderesis semper contradicit; » in cujus probationem textum illum adducit, ubi dicitur : *Per agrum hominis pigri transivi, et ecce totum repleverant urticæ, et operuerant superficiem ejus spinæ. Prov.*, XXIV, 30, 31. Utitur etiam textu illo Apostoli, *ad Rom.*, VII, 22, 23, dicentis : *Condelector legi Dei secundum interiorem hominem; video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.*

10. — Considerari quoque hoc loco potest alia quædam moralitas, quam ex hoc verbo Salmeron, *ibid.*, desumit, nimirum quod dæmon nullum hominem, cujuscumque etiam conditionis, ad hæresim, errorem, vel quodcumque aliud culpæ genus effective inducere possit : « Idcirco dicitur tantum *su-* « *perseminasse*, quod per suggestionem facit, ne « quisquam existimet se esse zizania natura sua, « non potius studio et voluntate sua. »

Zizania.

11. — Idem quoque auctor zizaniorum naturam nobis declarat, dum ait : « Est ergo zizanium lolium, « et quæcumque alia adulterina semina. » Existimat enim, quod zizanium nascatur ex granis frumenti vel hordei putrefactis et corruptis. Zizanium, granum producit nigrum pulveri nitrato simillimum; at vero in herba adhuc consistens similem est frumento; manducatum perniciosum est oculis, ob vapores mordaces, quos e stomacho suscitatos capiti immittit, inducit somnum, vertiginem et vomitum causat, obfuscat sensus et rationem, ac demum ad phrænesim hominem disponit. Totus hic discursus est Salmeron, in quo pessimæ herbæ istius pessimi describuntur effectus.

12. — Quantum vero ad mysteria allegorica et moralia, ipsemet Salvator ad Apostolorum suorum instantiam, in eodem capitulo, ubi parabolam hanc declarat, *Matth.*, XIII, 38, dicit : *Zizania filii sunt nequam.* Dionysius Carthusianus, *ibid.*, dicit : « Id « est, reprobi præsertim hæretici et persecutores « Ecclesiæ. » S. Anselmus etiam ad malos Christianos extendere videtur, siquidem inter hæreticos et malos Christianos differentiam assignans, dicit : « Inter hæreticos et malos Catholicos hoc interest, « quod hæretici falsa credunt, illi autem vera cre- « dentes, non vivunt ita ut credunt. » Ubi in Vulgata nostra habetur *zizania filii sunt nequam.* In græco legitur : *Filii illi mali et nequissimi*, id est, tales, de quibus *Joan.*, VIII, 44, dicitur : *Vos ex Patre diabolo estis.* Et de quibus S. Basilius, *in Ps.* XLIV, ait : « Omnis qui peccatum admittit, ex patre « diabolo est. » Peccatum namque diaboli semen est, et zizanium ad inextinguibilem inferni ignem destinatum. Unde deducitur, quod omne id quod vitium et culpa est, hoc eodem nomine appellari possit. Unde Theophylactus malas cogitationes zizania vocat : « Zizania malæ cogitationes. » Et S. Bonaventura super illa verba : *Hi sunt filii nequam*, dicit : « Hi sunt adulteri, raptores, usurarii et alii « perversi, semen diaboli. » S. Paschasius, *ibid.*, per hunc inimicum seminatorem, omne malum in mundo intelligit : « Inde igitur in mundo hæreses, « inter sanctos peccatum, inter pacificos lites, inter « simplices doli, inter innocentes nequitiæ; » proinde pergit dicere :

In medio tritici.

13. — « Ut quid? » quærit Chrysologus, quo fine bonum hoc semen per zizania adulteratur? « Ut periret dominica messis, » at vero quodnam sibi ex hac jactura lucrum comparabat? « Et hoc « ad lucrum quid pertinebat inimici? nisi quod « invidiæ spiritus, hominum damnum suum com- « putat lucrum, et quod perierit hominibus, hoc « se æstimat acquisisse? »

14. — Demum vero si per zizania hæresim intelligamus, « erudimur, » ut advertit Salmeron, « dæmonem et hæreticum in disseminandis suis « erroribus, semper niti super aliquo vero, aut « super aliquo loco Scripturæ. » Cui accedit, quod in externo zelum, et sanctitatem commonstrent habeantque pulchram frumenti apparentiam : *Veniunt in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Matth.*, VII, 15.

15. — Observandum est etiam, quod inimicus homo malam herbam suam non ad latera seminaverit, sed in medio : *In medio tritici.* Ratio esse potest, quia sicut per triticum denotantur justi et electi, ita per medium virtus symbolice exprimitur, siquidem *in medio consistit virtus;* hic autem dæmonis stylus et genius est, quod specialissime, et majori cum industria et conatu ad sanctissimarum, innocentissimarumque animarum perditionem anhelet : Job, XL, 18, ait : *Habet fiduciam, quod influat Jordanis in os ejus.* Non Nilus, siquidem hic sponte sua eo decurrit, sed Jordanis, animarum immaculatarum symbolum. Quæ etiam Cajetani glossa fuit, dicentis : « Sufficit diabolo superapponere malum « bono, sed satagit, ut optimis quibusque misceat « illud. » *Ecce Satanas expetivit vos*, inquit Salvator ad Petrum et ad omnes alios Apostolos, *ut*

cribraret sicut triticum. Cibus ejus electus, inquit Habacuc, I, 16. Sic Petrum in peccatum negationis et perjurii, Judam in proditionis crimen, Thomam in incredulitatem præcipitem egit.

16. — Similiter inimicus homo iste, in medio boni seminis (cujus quantitatem longe majorem fuisse credere utique possumus) aliquid tantum zizaniorum immiscuit, ad indicandum nobis, quod inter alias serpentis hujus astutias, una sit, per quam animam christianam multa opera facere permittit, dummodo unico dumtaxat zizaniorum grano, aditum in corde suo permittat.

17. — Hac ratione Pharisæus ille Evangelicus, qui se in templo coram Deo sistebat, siquidem orationes, eleemosynas et jejunia instituebat, seque ab omni vitiorum excessu alienum esse declarabat, dicens, *Luc.*, XVIII, 11 : *Non sum sicut cæteri hominum raptores, injusti, etc.*, et tamen per unicum solum superbiæ et præsumptionis granum, ex frumento vel tritico factus est lolium, et palea ad ignem : « Odibile fecerat sacrificium orationis suæ, « fœtore jactantiæ, » inquit Eusebius Gallicus, *Serm.* VI *de orat.*

18. — Salmeron de zizanio, *ibid.*, scribit : « Ut « nonnulli tradunt, triticum nimia terræ uligine « corruptum, jugibusque pluviis dilutum in lolium « convertitur : contra vero, cum est terræ magna « siccitas, lolium convertitur in frumentum. » Ita quoque experientia demonstrat, quod multi cæteroquin virtuosi et perfecti, in culmine tamen bonorum terrenorum, divitiarum, honorum, deliciarum constituti, ex frumento in zizania convertuntur; et alii paupertate aliisque hujus vitæ ærumnis cruciati, sæpenumero ex palea in granum evadunt. Hæc est frequens illa tentatio, qua dæmon frequenter utitur, dum homines in humanarum felicitatum et dignitatum statum evehit, ut eosdem irreparabiliter cadere faciat. « Facilius invenies, » ita S. Bernardus, *lib.* II *de cons.*, II, quondam Eugenium Papam commonuit, « qui innocentiam retinuerunt, « contraria sibi fortuna, quam qui in prospera eam « non perdiderunt, »

19. — Porro certum est, quod per frumentum seu triticum justi symbolizentur; unde et S. Ignatius martyr sancte gloriabatur dicens : « Frumen- « tum Christi sum. » Inter hos ergo dæmon sua zizania, id est, perversos et malos seminat, quia hoc modo eos quoque in malam herbam convertere sperat. Unde Psalmista, *Psalm.* CV, 35, de populo Dei ait : *Commixti sunt inter gentes et didicerunt opera eorum, et factum est illis in scandalum.* Astrologi observant, quod si benignus planeta quidam maligno jungatur, is malam quoque illius influentiam subito sibi adsciscat; id quod frequenter etiam multis antea timoratæ conscientiæ hominibus accidit, qui cum malis nimium conversando pervertuntur : *Cum perverso perverteris. Ps.* XVII, 27.

20. — Albertus Magnus ad hoc se reflectit, quod Christus magister noster dicat : « *Supersemi-* « *navit zizania in medio tritici,* ut undique triticum « detineat et impediat; semen enim malum undi- « que impedit bonum, quia totum agrum inficit. » Unicum duntaxat pestiferi hujus zizanii culpæ mortalis granum, in agro animæ christianæ seminatum, ad omnes alios illius fructus inficiendos et pervertendos sufficit, siquidem per illius demerita, cuncta alia bonorum operum merita perduntur et destruuntur, præterquam considerandum sit, quod malum hoc semen ex omni parte animam obsideat et cingat, ut fructificare non possit : *Qui totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Jac.*, II, 19.

Et abiit.

21. — Cajetanus, *ibid.*, dicit : « Studium diabo- « licum significatur, quo occultare nititur, quod ab « ipso, qui hostis est noster, proveniunt utilia ac « delectabilia contra divina præcepta. » Quod si nos persuadere nobis possemus, quod voluptates, deliciæ omnesque aliæ satisfactiones, quibus fruimur, a jurato hoste et inimico nostro omnium maximo, quique continuo nobis insidiatur, procuratæ essent, illas utique habituri essemus suspectas, ac proinde singulari cum astu et industria hanc nobis notitiam subtrahere satagit.

22. — Chrysologus hoc abire diaboli in alio quodam sensu interpretatur, dum, *Serm.* XCVI, ait : « Quia diabolus impellit quidem viribus ad ruinam, « sed posteaquam prostraverit, derelinquit. » Cujus ratio esse potest, quam Paulus de Palatio super hæc verba scribens, tangit, dum ait : « Quos enim diabolus « fallit, principio non torquet; » non vult enim ut nos subito tyrannidem ejus videamus, qua pedes nostros gravi quadam peccatorum catena irretitos attinet, sed, « velut abiens reliquit, ne forte si initio « durum senserint imperium a tyranno resiliant. »

23. — S. Thomas, *in Matth.*, in hoc, quod dæmon abit et discedit a nobis, malitiam ejus notat : « Abit, id est, occultum se reddit, quando enim « instigat, non semper cooperatur; » non vult videri nos tentans, ne detegatur et deseratur a nobis. Nam *insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua, ut rapiat. Ps.* X, 9. Malignus aliquis agricola, postquam semen aliquod venenosum in terra seminavit, abit et illud crescere sinit, ut suo tempore bonas herbas contaminet; ita quoque astutus hic serpens, semen veneni sui in animam quamdam, per obscœnum aliquod phantasma, vel per fixam aliquam cogitationem perversam, per affectum inordinatum effundit, occasionem et commoditatem proximam lubricæ conversationis et correspondentiæ ad manum suggerit et abit, pessimumque hoc toxicum a semetipso operari sinit. Ita etenim cum protoparentibus nostris fecit; quum

enim Evam matrem nostram seduxisset, *abiit,* neque enim illum ad tentandum Adamum in scenam amplius processisse comperimus, siquidem bene sciebat, Evam ad illius ruinam causandam abunde sufficere : « Ipse namque, » ut S. Augustinus testatur, « pomum manducavit, ne contristaret « delicias suas. »

Additiones.

a. — *Cum autem dormirent homines,* etc. Per somnum hunc aptissime denotatur negligentia, qua Christianus virtutum bonorumque operum negligit exercitium, quæ est mens D. Bonaventuræ dicentis, *Serm.* II *in hac Dom.* « *Cum dormirent* per negligen- « tiam et otium; et hoc vere omnis noxiæ et vene- « nosæ herbæ radix est, » siquidem omnem malitiam docuit otiositas. Terra inculta nil nisi vepres, urticas, ramosque inutiles producere solet, ideoque Sapiens, *Prov.,* XIV, 30, inquit : *Per agrum hominis pigri transivi, et ecce totum repleverant urticæ, et operuerant superficiem ejus spinæ.* S. Gregorius, XX *Moral.,* XX, in sensu morali, per spinas illas vitia quæ in hominibus negligentibus generantur, intelligit, inquiens : « Quia in corde negligentium pru- « rientia terrena desideria, et punctiones pullulant « vitiorum. » Ideoque ipsemet Sapiens, *Prov.,* XV, 19, præmiserat dicens : *Iter pigrorum, quasi sepes spinarum.* Notandum vero, Sapientem non dicere quod pigros una vel plures compungant spinæ, sed quod eos circumdent ingentes sepes spinarum. Sed quid demum resolutionis hoc viso, fecisse existimatis Sapientem? *Quod cum vidissem, posui in corde meo, et exemplo didici disciplinam.* Quamnam vero illam apprehendit disciplinam? Ut scilicet instantem pigritiæ et acediæ in se excuteret somnolentiam et lethargum : *Parum inquam, dormies, modicum dormitabis.*

b. — Multi erant servi, et tamen universi dormiunt. Ubi enim nos habemus *homines,* Hebraicus habet *omnes.* Nullus omnino vigilavit, sed cuncti se somno dederunt. Forsitan quilibet in alterius custodia enitebatur, et confidebat, et inde provenit ut omnes somno indulgerent. O quam sæpe contigit, quod inquit Seneca, « ut multitudo servorum penu- « ria sit famulorum! » Valde frequenter contigit quod si multi constituantur custodes, unusquisque in alterius custodia confidens, ignavus ac piger fiat. Quadrat hoc in illos qui in SS. Patronorum suorum intercessionibus confidentes, male vivunt; qui proinde merito perstringuntur a Domino Jesu dicente, *Matth.,* VII, 21 : *Non omnis qui dicit mihi : Domine, Domine, ipse intrabit in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.* Etenim sola divina legis observatio salvare nos potest; sine hac autem nemini in patriam cœlestem, patebit ingressus, dicente Christo Redemptore nostro : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.*

c. — Culpanda sane hominum ignavia quæ oscitanter locum præbuit homini inimico, ut sata zizaniis depravaret. Licet enim excusabilis, utpote post talem laborem requies videri possit, inde tamen nocendi arripuit occasionem inimicus. Ex quo docuit, solerter etiam a peccatis venialibus abstinendum esse, quia per illa nos dæmon multum illaqueat et nocet. Spiritus Sanctus ea, quæ nobis ad provectum nostrum spiritualem imprimere nititur, in Sacris Litteris variis sub metaphoris proponere consuevit, ac proinde cum nos hortari satagat, ut peccata levia procul a nobis arceamus, nos monet, ut capiamus vulpes parvulas, *Cant.,* II, 15 : *Capite nobis vulpes parvulas quæ demoliuntur vineas; nam vinea nostra floruit.* Ideo jubemur vulpes capi dum etiamnum parvulæ sunt, eo quod in ætate ista constitutæ, majori cum facilitate capiantur, quia cum majoribus annis crescit pariter in ipsis astutia et velocitas, et ideo tunc difficilius capiuntur. Præterea dici potest prudentiæ actum esse prævidere pericula, capiendo vulpes priusquam excreverint, et antequam uvæ maturescant. Si vero a sensu litterali ad spiritualem transire velimus, sciendum nobis erit, quod nomine parvularum vulpium peccata levia seu venialia intelligantur. Ratio cur hæc potius interimere jubeamur quam mortalia peccata, hæc esse potest, quia ii, qui virtuosi sunt, et conscientiæ suæ habent rationem, peccata mortalia exhorrescunt et fugiunt, scientes quod hæc mortem animæ æternam accersant; e contra vero, peccata venialia, quia tam exitiosa non sunt, ideo non fugiuntur a multis, nec timentur, siquidem nulla ab eis damna nobis illatum iri existimant; licet in hoc turpiter fallantur, quia *demoliuntur vineas,* id est, magnum animabus damnum inferunt dum ad mortale peccatum inducunt.

d. — Pervestigare oportet, cur ipse qui tam capitalis inimicus describitur, acerrime semper furens, non penitus sata destruat, sed solum supra sata seminet? Zizania hoc habet, ait doctissimus Joannes de Sylveria, quod in initiis, quandiu est in herba, vix discrepat a tritico; at vero, cum adolescit, et robur acquirit, tunc aperte ostendat suam malignitatem ac nequitiam. Hæc scilicet thecna est dæmonis quod sollicite curet, ut in peccata levia pertrahat, ut hac ratione ad graviora committenda paulatim inducat. Levia peccata superseminat ut ea serpentia gravissimam malitiam superinducant.

e. — Deus a principio mundi seminavit bonum semen in agro suo, id est, natura humana; statim autem accurrit dæmon, et superseminavit zizania malitiæ et odii, præsertim autem invidiæ et livoris, cujus est principalis seminator. Detestabile invidiæ monstrum, Sapiens, *Sap.,* II, 24, proprium Luciferi abortum esse dicit, dum ait : *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum; imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.* S. Zeno ad hujus vitii detes-

tationem nos exhortans, ait : « Fugiamus malum, « quod magisterio serpentis edoctum est, quod a « dæmonibus adinventum est, quod inimicus homo « bonis Dei seminibus superseminavit. » S. Basilius, *Hom. de Invidia*, similiter vitium hoc adinventionem appellat diaboli, inquiens : « Fugiamus vitium into- « lerabile : serpentis est documentum, dæmonum « inventum, seminatio inimici. » Divus Chrysostomus, invidiam Luciferi partum esse, his verbis affirmat : « Haudequaquam aberravit, qui diaboli « fœtum eum dixerit. » S. Zeno ad invidum Cainum se reflectens illum appellat primum Satanæ scholarem. S. Augustinus, *in Psal.* LVIII, demonstraturus quod invidiæ crimen dæmoni connaturale sit, sequenti id ostendit discursu : « Non ei imputatur « adulterium, non vinolentia, non fornicatio, non « rapinam rerum alienarum; sola superbia lapsus « est; et quoniam superbiæ comes est invidentia, « fieri non potest ne superbus non invideat; lapsus « invidit stanti et dedit operam seducere hominem « ne ille levaretur, unde dejectus est ille. »

f. — S. Bernardus, *lib.* II *de Consider.*, per homines dormientes intelligit illos superiores, qua sæculares, qua ecclesiasticos, qui negligenti et scandalosa sua vita faciunt in agro Ecclesiæ prodire urticas, spinas et zizania peccatorum. Scandala enim superiorum ad subditos transmittuntur cum gravi et irreparabili hominum præjudicio, propter quod Deus illa summopere detestatur. Lamentatur Deus, *Malach.*, II, 8, de Sacerdotibus, quos ad dandum populo bonum exemplum elegerat, quod eum graviter scandalizarent; et ideo se illos in populo contemptibiles facturum esse comminatur : *Scandalizastis plurimos, propter quod et ego dedi vos contemptibiles.* Subditi enim omnem metum et reverentiam erga Prælatos sive ecclesiasticos, sive sæculares deponunt, quando illos non exemplares sed scandalosos esse conspiciunt; imo vestigiis actionum superiorum suorum, se licite insistere posse arbitrantur, quia ut Poeta ille cecinit : « A bove « majori, discit arare minor. »

Apud Jeremiam, LII, 25, Deus introducitur in hæc verba loquens : *Ecce ego ad te, mons pestifer, ait Dominus, et extendam manum meam super te, et dabo te in montem combustionis.* « Montes pestiferi, » inquit Bellovacensis, « sunt majores, cujus corruptio deri- « vatur in inferiores. » S. Paulus, I *Cor.*, VIII, 11, de iis qui proximos scandalizant, ita scribit : *Et peribit infirmus, in tua scientia, frater, propter quem Christus mortuus est? Sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.* « In Christum peccatis, quoniam « membra ei aufertis, » ait Dionysius Carthusianus.

g. — Ille *qui seminavit bonum semen*, non immerito vocat inimicum suum *hominem*, quia aliquando homo talis est ut vocetur dæmon, et symbolizat unus cum alio : maxime vero homo iracundus, quia diabolo similis, cum ira vitium sit diabolicum et diabolus in iracundis liberum habeat aditum. *Irascimini et nolite peccare; sol non occidat super iracundiam vestram*, dicit Apostolus, *Ephes.*, IV, 26, et immediate subjungit : *Nolite locum dare diabolo.* « Per quod significat Apostolus, » inquit Estius, « eum qui sinit iram diutius apud se morari, dare « locum diabolo; parit enim ira reservata odium « aut vindictæ consensum, per quem diabolus jam « incipit in corde dominari. » D. Chrysostomus autem diu ante, *Hom.* XIV *in Ep. ad Ephes.*, scripserat : « Nunquam locum sic habet diabolus, ut in « inimicitiis; hinc mala nascuntur innumerabilia. »

B. Petrus Damianus, *lib.* IV, *Epis.* XVII, ait : « Ira, « sicut scriptum est, dæmonium habet; quod etiam « experimento dignoscimus, si Saul historiam per « ordinem perpendiamus. » Ait enim Scriptura, quia cum mulieres Israelitarum ludentes in sistris, et lætitiæ tympanis canerent : *Percussit Saul mille et David decem millia, iratus est Saul nimis, et displicuit in oculis ejus iste sermo.* Deinde subinfert : *Post diem autem alterum invasit Spiritus Dei malus Saul.* Ira præcessit et mox nequitiæ spiritum introduxit; dehinc arreptitium suum vesani furoris igne accendit, ac ad perjurandum David, quem Sanctus inhabitabat Spiritus, incitavit.

h. — « Eleganter, » ait D. Chrysostomus, *Hom.* XLVII *in Matth.*, « hominem inimicum, ipsum diabo- « lum quia omnibus semper obesse conatur, merito « Dominus appellavit. » Nullus major adversarius homini, nullusque majora nocumenta ei parat, quam homo sibi ipsi, et maxime homo vindicativus. Ac proinde cum diabolus homo non sit, homo tamen appellatur hoc loco, ut aptius ejus furor et vindicandi libido, qua contra nos debacchatur, exprimatur, cum nulla major inveniatur, quam hominis in hominem, et nulli magis noceat homo vindicativus quam sibi ipsi; siquidem animæ suæ mortem conciliat, omnemque claudit aditum ad recipiendam a Deo remissionem peccatorum. S. Thomas de Villanova, *Serm. in fer.* IV *Ciner.*, ita de hac re scribit : « Omnis qui alium persequitur in « corpore, prius ipse persecutionem sustinet in « corde. Unde Psalmista : *Gladius eorum intret in « corda ipsorum.* Alium non vulnerasti, et jam ani- « mam tuam jugulasti, nam qui odit fratrem suum, « homicida est, et bis scilicet homicida, sui et « proximi. Si non facto, certe animo. » S. Augustinus ait : « Quod malitia tua alteri non noceat, fieri « potest; sed quod tibi non noceat, fieri non potest. »

i. — Patres non pauci, per zizania intelligi volunt omnes malos et iniquos, quos diabolus inter fideles seminat, ut illi sua mala vita ac scandalis probos perdant. Scandalum enim nidus est omnis malitiæ, et zizania a dæmone seminata, scandalosique veluti ligna sunt ignem infernalem nutrientia.

Ex tradita nobis ab Incarnata Sapientia zizanio-

rum parabola, scandala paleas esse ignem infernalem nutrientes, manifeste colligitur quia in ea expresse dicitur, quod *mittet Angelos,* qui zizania in fasciculos collecta, in ignem inextinguibilem projicient. *Colligent de regno ejus,* « id est, » ut ait S. Gregorius, « de Ecclesia, » *omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem, et mittent eos in caminum ignis. Matth.,* XIII, 41, 42. Circa quæ verba observandum est quod Spiritus Sanctus, dum scandali mentionem facit, ut plurimum eidem associet iniquitatem.

Christus Redemptor noster adversus scandalosos indignatus, is illos minis percellit : *Væ mundo a scandalis;* ubi Abulensis ad nostram eruditionem ita scribit : « Prænuntiat hic Christus malum quod « sequitur mundo, id est, mundanis hominibus, « propter scandala, quæ faciunt, quasi nihil esset « scandalizare homines, cum tamen valde malum « sit. » Etenim origo primaria, seu primus inventor scandali Lucifer fuit, qui pessimum hoc lolium primo in Paradiso cœli seminavit, et postea in terrestri, prius in natura Angelica, et postea in humana.

Apostolus, I *Cor.,* v, 6, de scandalo tractans, ipsum fermento assimilat, dicens : *Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit?* Et paulo post, eidem allusioni insistens, quale venenum annexum habeat, subnectit, inquiens : *Fermentum malitiæ et nequitiæ.* Unde S. Thomas inquit : « Sicut per modicum fermentum, tota massa pastæ « corrumpitur, ita per unum peccatorem, tota so- « cietas inquinatur. » In cujus confirmationem illum adducit Ecclesiastici, II, 34, textum : *Ab unâ scintilla augetur ignis, et ab uno doloso augetur sanguis.*

j. — Valde mirum quod per multum tempus ager ille stetit patens, et nunquam in illum ingressus est inimicus homo, nisi modo, postquam Sator noster suum bonum semen in illo effudit : tunc ille inimicus super illum, seu triticum, seminat. Sicut enim refert, *Genes.,* XXVI, sacer Chronista, cum locupletatum viderent Isaac Palestini, in possessionibus ovium et armentorum, et familiæ plurimum, omnes puteos quos foderant servi patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt; ita hic malus inimicus, quem diabolum intelligunt SS. PP. ut vidit seminatam pacem, quam in agro suo Dominico, divinus Sator seminaverat, vehementer succrescere, licet per multum tempus ager ille stetisset patens, discordiarum superseminavit zizania, teste D. Chrysostomo, *Serm.* XCVI : « Diabolus supersemi- « navit, non seminavit, quia hæreses inter fideles, « inter sanctos peccatum, inter pacificos lites, inter « simplices dolos, inter innocentes nequitiam, serere « consuevit; » non ut acquirat zizania, sed triticum perdat. Singulare siquidem diaboli opus est zizania discordiæ seminare, qui ideo pacem odit, quia hæc illi bellum movet, eumque vincit et debilitat.

S. Bernardus, *Serm.* XLI *de modo bene vivendi,* scribit : « Nihil est quod diabolus tantum timeat, quantum concordiam et charitatem. Nam si totum quod habemus damus propter Deum, hoc diabolus non timet quia ipse nihil habet. Si jejunamus, hoc diabolus non timet, quia ipse nunquam comedit. Si vigilamus, hoc diabolus non timet, quia ipse nunquam dormit. Sed si charitatem et concordiam tenemus, hoc diabolus vehementer timet. Quare? Quia hoc tenemus in terram quod ipse in cœlo tenere noluit: Diabolus expavescit quando spirituales viros virtutum armis accinctos, in unitate concordiæ vivere conspicit. Ipse victus et confusus vehementer dolet, cum eos per discordiam dividere et penetrare non valet.

k. — Superseminasse inimicum zizania, dicit Evangelista, quia super triticum ea seminavit; nam prius est bonum, quam malum; prius Deus boni sementem fecit quam dæmon faceret sementem mali. Quod hoc bonum? quod vero illud malum? Patientia et impatientia. Pulchre S. Chrysostomus, *de bono Patient.,* scribit : « Ut patientia bonum Christi « est, sic contra, impatientia diaboli malum : et « sicut in quo habitat et manet Christus, patiens « invenitur, ita impatiens semper existit cujus « mentem diaboli nequitia possidet. » Et ideo in tantum dæmon patientiam nostram aversatur, ut omni via nos impatientes reddere satagat, unde et auctor impatientiæ nominatur. Volumus ergo vincere diabolum, eumque a finibus et foribus nostris profligare? Optimum et præstans antidotum est, victoriosa patientia. Sapiens, *Prov.,* XVI, 32, dicit : *Melior est patiens viro forti; et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* « Rebus omnibus validior « est ac fortior lenitas et patientia, » ait S. Chrysostomus, *Hom.* XXX *in* I *ad Cor.* Nam ut Bellovacensis ait : « Patiens, non gladium, non manum, « non baculum, imo nec festucam levat contra « adversarios suos, sed potius amat, compatitur « eis et ornat. Unde vere dicitur : Nobile vincendi « genus est patientia. Vincit qui patitur : si vis « vincere, disce pati. »

l. — S. Chrysologus, *Serm.* XCVI, ait : « Malus « nunquam non stultus. Quid hic egit inimicus? « Esto quod dormirent servi, numquid Dominus « dormiebat? Esto quod oculos servorum sopor « clauserit post laborem, numquid dominantis ocu- « los ulla vicerat lassitudo? Stulte ergo et male egit « inimicus. »

Observat noctis tempus, cum dormirent homines, et sine ulla mora discedit, ne ejus adventus, ab aliquo agnoscatur : cur etiam non observat, an Dominus messis dormiat? Planum erat, quod super rem suam in majore vigilia Dominus affuturus esset quam servus et operarius. Cur ergo de hoc non curat inimicus? Cum ipse velit quod a nullo ejus adventus deprehendatur, hæc tamen mentem

ejus prætereunt, nec de his cogitat, cum inimicus esset iniquus, fatuus et stultus. Nam si huc respexisset, nunquam zizania superseminasset. Si enim homo peccator Dei, ejusque beneficiorum semper gestaret memoriam, et notitiam, ejusdemque observaret præsentiam, nunquam Deum offenderet. Peccator enim peccare volens, Deum prius a mente, per ignorantiam quasi repellit. Salvator mundi, *Joan.*, III, 19, lamentatur, inquiens : *Hoc est autem judicium, quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem; erant enim eorum mala opera.* Profecto in tota natura, vix ullus reperietur, qui cæcitatem magis amet quam lucem, ignorantiam quam scientiam, et tamen in operibus gratiæ quotidie videmus, quod multi Deo dicant : *Recede a nobis; scientiam viarum tuarum nolumus. Job.*, XXI, 14. Videmus quod multi illi luci oculos claudant, de qua scriptum est, *Joan.*, I, 9 : *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Sed quo fine id faciunt? Ut in tenebris ambulent. « Dilexerunt homines magis tenebras, id est, car- « nis delicias, et mundi divitias obtenebrantes, » inquit Hugo Cardinalis.

m. — Cum pius sator Deus, in terram cordis nostri spirituale semen suarum gratiarum et devotionis seminat, frequens est quod inimicus superseminet zizania superbiæ et elationis, quibus electum gratiarum semen suffocet. Sic semper « vigilant « tentatoris insidiæ, » ait S. Prosper, *Epis.* LXXXIV, « ut ubi proficit devotio subrepat elatio; et ut homo « de bono opere, in se potiùs quam in Domino « glorietur. Sed sollicitudo nos Apostoli contra hoc « periculum monet, dicentis : *Cum metu et tremore « vestrum salutem operamini. Deus est enim qui ope- « ratur in vobis velle, et proficere.* Quanto ergo in « mandatis Dei quique proficiunt, tanto majores « habent causas formidinis et tremoris, ne de ipsis « probitatis argumentis, mens sibi bene conscia, « et laudis avida, in superbia rapiatur excessus, et « fiat immunda vanitate, dum sibi videtur clara « virtute. » Superbia enim sterilem efficit spiritum, ac devotionem nostram, necnon divinas in nobis exsiccat gratias. O quisquis es, time subdolas superbiæ et elationis insidias, quæ de virtute, vitiorum officinam adversus virtutes excudit! Quid tam perversum quam ut probitatis argumenta improbitatem persuadeant, male acuto vanæ gloriæ ingenio, quæ cunctis virtutibus opponitur, cunctorumque bonorum operum merita reddit inutilia.

n. — Servi qui dormierunt ex multis probantur boni. 1° Quia electi sunt a tanto Domino, ad excolendum agrum suum. 2° Quia visa zizania confluunt ad Dominum valde diligenter. 3° Quia labori non parcunt, sed ad eam eradicandam ac colligendam se offerunt. Quomodo ergo tam profunde dormiunt, ut inimicus irruat ad seminandam zizaniam? Apposite respondit V. Beda : « Præsenti « sententia admonemur quod omnes nostræ po- « tentiæ et sensus sunt vigilantes; ne dum torpe- « mus inertia, diabolus fœditatem vitiorum super « semen bonæ voluntatis spargat. » Sic periculosa res est, et opus plenum aleæ otium, quod licet homo diu laboriosus fuerit, sollicitus agri sui, id est, mentis cultivator, dum tamen remissis manibus, vel modicum otio indulget, mox adest diabolus, agrum sibi vendicat, eique dominatur, et semina pravarum cogitationum, tentationum et vitiorum spargit, in eoque tanquam centro suo quiescit. Hugo Cardinalis, *in Matth.*, XII, 45, dicit : « Nolite « stare otiosi, quia ad domum vacantem, unde « exivit, diabolus revertitur et habitat cum septem « spiritibus nequitioribus. » Didacus Stella, *in Luc.*, XI : « Audaciam tribuit dæmoni, hoc otio, ut redeat « in domum quam relinquerat. » Inter alios scopulos, quibus alliserunt, allisique in abyssum æternæ perditionis proruere infames illæ civitates Sodoma et Gomorrha, juxta revelationem a Deo factam Prophetæ Ezechieli, unus fuit otium, quod est esca et incentivum tentationum, sensualitatis et cujusvis pessimæ malitiæ. Legitur enim, *Ezech.*, XVI, 49 : *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis et abundantia, et otium ipsius et filiarum ejus.* S. Bonaventura, citans auctoritatem S. Bernardi, ait : « Omnium tenta- « tionum sentina est otium; ipsum enim est occa- « sio luxuriæ. »

o. — Homines isti qui dormiebant, multo honore fuerant sublimati a Domino. Ad illius enim agrum vocantur; illius custodes ac cultores sunt constituti, omniaque illorum curæ commissa. Cum ergo tanto apice eminerent, inde desides evasere, ac in multam incuriam abierunt, ut omnes somno indulgentes, dormirent. Magna enim dignitas multam negligentiam, multamque vecordiam, multosque defectus parit, ut jam rarus sit, qui in sublime feratur et inde non ruat.

p. — Ex S. Bernardi mente, *lib.* II *de Consid.*, homines dormientes Pastores sunt Ecclesiæ negligentes et dormientes, ex quorum incuria ac pigritia nascuntur in agro ipsorum urticæ, spinæ, zizania, etc. Negligentia enim superiorum est causa plurimorum defectuum.

q. — Deo seminante bonum semen, accurrit dæmon inimicus ejus, eo animo ut perdat, ne enascatur, oppugnans quemvis in cujus anima videt Deum seminasse. Nulli enim diabolus parcit labori in perdendis animabus nostris, quia illas maximi facit, et pretiosissimas esse judicat.

r. — Inimicus ille nocte accessit, quia non aperte nobiscum congreditur hostis hic infernalis, sed astutus hic serpens, per occultas insidias nos aggreditur, nobisque passim et ubique, ac in omnibus rebus innumeros tendit laqueos, nostrum quoque callide explorat genium, inclinationes et affec-

tus discutit, et secundum hoc nos tentat et in lapsum propellit. Item venit nocte, ob infirmitatem suam, non enim audet vigilantes, sed dormientes invadere. Ita S. Chrysologus ait : « Insidiator vigi- « lantes fugit, appetit dormientes; maximæ infir- « mitatis indicium est, dormientibus irruisse. » Est enim dæmon catenis innexus et ideo a nobis minime timendus.

8. — Inimicus homo seu diabolus non accurrit ad avenam, hordeum, ad ea perdendum, sed ad triticum. Serpens enim infernalis, specialiter ad hoc omnem suam adhibet industriam et conatum ut viros perfectissimos et sanctissimos vincere possit. « Non sufficit diabolo superapponere malum « bono, » dicit Cajetanus, « sed satagit ut opimis « quibusque misceat illud. » Hanc etiam ob causam sub latronis habitu figuratur, quia ut Didacus Stella bene observat : « Nunquam fur furaturus « ingreditur loca ubi paleæ sunt et stercora, nam « ex iis nihil hauriet, nisi pulverem in calceis; at « mercatorum domos ingreditur, et vasis sacris « insidiatur, atque æraria publica quærit. » D. Chrysologus addit : « Hostis plus ducem quam « militem petit, nec obsidet mortuos, sed impug- « nat viventes. Sic diabolus non peccatores quærit « capere. »

D. Chrysostomus, *Hom.* III *de verb. Isa.*, X, sic loquitur : « Quemadmodum piratæ qui mare « navigiis infestant, non tum ubi conspexerint « naves e portu exeuntes, invadunt, quid enim « hinc fructus caperent, si scapham inanem de- « mergerent? Sed ubi redierit onusta, tunc om- « nes expediunt artes; ita sceleratus iste dæmon « simul atque videt aliquos multa collegisse, vide- « licet jejunia, preces, eleemosynas, castitatem, « reliquasque virtutes omnes, ubi videt navigium « nostrum esse plenum pretiosis pietatis lapidibus, « tum irrumpit, undique thesaurum perfodiens, « ut in ipsius portus ostiis scapham demergat. »

Versus 26.

Cum autem crevisset herba et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania.

1. — Lyranus, *ibid.*, dicit, quod postquam bonum fidei christianæ semen per mundum fructificare cœpisset, malum quoque hæreses semen quod absconditum latebat, paulatim sese prodiderit, quando nimirum hæretici aperte contradicebant eidem et persequebantur fideles. Unde Chrysostomus, in *Cat.*, ait : « In principio hæretici obum- « brant seipsos, cum autem multam acceperint « libertatem et sermone aliquis cum eis participa- « verit, tunc venenum effundunt; » hac porro cautela utuntur, inquit idem Chrysostomus, quod a principio zizania, id est, hæreses et errores suos occultent : « Primo aliqua bona dicunt et prædicant « laicis et postinferunt aliqua mala de clericis, quæ « libenter audiunt et sic avertunt populum a dilec- « tione clericorum et sic per consequens Eccle- « siæ. »

2. — Chrysologus verba hæc interpretatur de illis, qui in principio, magnum in defensione fidei nostræ fervorem commonstrant; at vero persecutionis tempore adveniente, frumentum paulatim in paleam degenerat; « Flores multi multitudinem « fructuum pollicentur, sed examinati ventorum « flabris ad fructum paucissimi perseverant; sic « credentes in Christo multi Ecclesiæ videntur in « pace, ubi autem persecutionis procella perflave- « rit, pauci martyrii reperiuntur in fructu. » *Serm.* XCVI.

3. — Porro zizania aliquousque occulte quidem delituerunt, tandem vero amplius celari nequivere : *Tunc apparuerunt et zizania;* difficile enim est, quod hypocrisis tandem non se manifestet. « Ex fructibus eorum cognoscetis eos, significat, » inquit Jansenius, *Conc. Evang., cap.* LII, « ad tem- « pus quidam plerumque malos bonis permixtos « ob sacramentorum et nominis christiani commu- « nionem, non posse statim discerni, cognosci au- « tem tandem ex eo, quod non eosdem fructus « proferant cum bonis. »

4. — Notandum est item, quod eodem tempore, quo triticum crescit, juxta illud quoque zizania se prodant, quia quanto amplius anima aliqua in perfectione et sanctitate crescit et proficit, tanto amplius dæmon tentationes suas adauget. Unde circa illa verba Jobi, XXXVIII, 24 : *Per quam viam spargitur lux dividitur æstus super terram,* S. Gregorius scribit : « Cum divina lux in mentes humanas spargitur, « mox ab occulto adversario tentamenta succres- « cunt. »

5. — Malum hoc semen, infernalis serpentis venenum, longo temporis spatio, in eodem agro simul cum tritico germinat et crescit, nec tamen cognoscitur, ut nos inde discamus, quod multa nobis dæmon mala multaque vitia insinuet, quæ in exteriori quidem apparentia virtutes nobis esse videntur, sed *sub specie recti* decipit nos et illudit, siquidem transfiguratur in Angelum lucis. Unde S. Hieronymus, *Ep.* XV *ad Lætam,* ait : « Venena non « dantur, nisi melle circumlita, et vitia non deci- « piunt, nisi sub specie et umbra virtutum. »

Versus 27.

Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei : Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? unde ergo habet zizania?

1. — S. Paschasius, *lib.* VII *in Matth.*, dicit : *Accedunt mente; et non corpore, non loco, sed fide.* Porro quinam hi servi sint, Lyranus hisce verbis

declarat : « Sunt Patres antiqui, qui fuerunt in pri-
« mitiva Ecclesia, qui admirantes perfidiam hæresis
« insurgentem, ad Deum accesserunt per oratio-
« nem inquirentes, unde talis perfidia oriretur. »
Quibus Deus opera dæmonis id factum esse revela-
vit, ita nimirum permittente divinæ dispositionis
ordine, ut fides suorum magis stabiliatur.

Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo?

2. — Chrysologus, *Serm.* XCVI, ingeniose adver-
tit servos non dixisse : *Seminavimus,* tametsi credi-
bile sit, quod Dominus ipsorum opera ad hanc cul-
turam fuerit usus : « *Seminasti,* non seminavimus,
« nos quod per te facimus, tibi semper nostro
« assignamus auctori et tu in iis, quæ nobis facienda
« præcipis, ipse operator existis. »

3. — Porro de hoc, a cælesti agricola, cultivato
agro idem dici potest, quod Isaias, V, 4, sub meta-
phora vineæ, de populo suo ait : *Quid est, quod
debui ultra facere vineæ meæ et non feci ei?* Etenim
divina omnipotentia et beneficentia benigniores
super solum istud influentias dimittere non potuit;
unde S. Apostolus ad Romanos, VIII, 32, scribens,
postquam considerasset, quod Deus in hunc agrum,
pretiosissimum Filii sui semen commiserit, siqui-
dem *semen est verbum Dei,* mox subjungit; *quomodo
non etiam cum illo omnia nobis donavit?* Verumtamen
ecce tibi hujus admirationis causam.

Unde ergo habet zizania?

4. — O rem dignam, ob quam ipsimet quoque
Angeli cœlestes merito obstupescant! quod videli-
cet, cum tam specialia dona gratiarum et auxilio-
rum, pro salute nostra comparanda acceperimus,
intra nos tamen infernale lolium et zizania succres-
cere potuerint. S. Paschasius, *lib.* VII *in Matth.,* ait :
« Quæ nimirum vox plena admirationis est, plena
« stupore et pavore. » Qua enim ratione capere
quis poterit, inquit S. Paschasius, quod natura
humana, quæ in tam bono et excellenti statu creata
fuit, adeo turpiter et probrose nihilominus degene-
raverit? « Ut aliud esset, non per naturam, sed per
« vitium, quam quod creata est. » Quisquis enim
illam a prima origine sua, in illo innocentiæ et
justitiæ originalis statu, qualis tunc fuerit, consi-
derat, merito quærere cogitur; unde habet zizania?
Quod homo eo fine creatus, ut hic in terra Paradiso
fruatur et insuper alio Paradiso gaudeat in cœlo,
nihil aliud esse appareat, quam zizania et palea, ad
fovendum ignem inferni, quis non obstupescat?

5. — Paulus de Palatio, *in Matth.,* ait : « Justis-
« sima plane admirandi ratio, cur sunt tot homines
« mali; cur peccant homines adeo? Quid dulce
« peccatum habet, ut nos ad se ita alliciat? Si pec-
« catum est, malum est; si malum fugiendum igi-
« tur, non amandum. » Numquid voluntas nostra
solum bonum amando prosequitur et ad illud
solum natura sua inclinatur; qua igitur ratione fit,
quod malum sectetur? Si peccatum directe est con-
tra Deum, a cujus manu quotidie bona innumera
recipimus et deinceps recipere possumus, cui igitur
tam enormiter illum offendimus? Quanam in re id
Deus de nobis demeritus est, ut illum tot modis,
tamque indigne contumeliemur et tractemus?
Præterea ex quo peccatum in ipsiusmet peccatoris
damnum et perniciem redundat, cur igitur illud
adeo insolenter committimus? *Qui enim diligit ini-
quitatem, odit animam suam. Ps.* X, 6. His omnibus
addi potest, quod qualecumque semen noxium et
malum, inimicus in cordis nostri terram seminet,
cujuscumque generis machinam adversum nos in
perniciem nostram moveat, attamen omnia isthæc
nihil nobis nocere possunt, nisi nostrum illi demus
consensum. Numquid igitur justa et rationabilis est
admirandi, imo obstupescendi causa, dicendique :
Unde ergo habet zizania?

6. — Considerari quoque hoc loco potest, quod,
cum zizania illa simul cum tritico producta fuerint,
illos significet, qui alias perfecti et sancti, facile
tamen se perverti sinunt. Numquid mirum est,
quod Petrus aliquis, qui paulo ante tot promissis
sese, ad Magistrum suum ad mortem usque non
deserendum, obstrinxerat, ipsum nihilominus paulo
post repetitis vicibus etiam cum adjecto perjurio
pernegarit? Quod David aliquis, de quo Deus, *Act.
Ap.,* XIII, 22, dixerat : *Inveni virum secundum cor
meum, qui faciet omnes voluntates meas,* postea nihi-
lominus in peccata adulterii et homicidii tam turpi-
ter lapsus fuerit? Quod latro aliquis et viarum præ-
dator publicus in cœlestem quemdam Seraphinum
subito transmutetur, audieritque sibi dici : *Hodie
mecum eris in Paradiso;* e contra vero quod Judas
aliquis, qui electum antea frumentum fuerat, postea
tanquam traditor Christi et péssimus pretiosissimi
sanguinis illius divenditor, ex desperatione in furca
se suspenderit?

Additiones.

a. — *Domine, nonne bonum semen seminasti in
agro tuo? Unde ergo habet zizania?* Possemus hanc
interrogationem Deo proponere, posito namque
tam bono semine in nostra natura, quando eam
creabat, videmus eam adeo plenam zizaniis, id est,
vitiis; respondetque nobis, illud semen non fuisse a
manu sua sed dæmonis, et nostra. Optimum enim
semen seminavit in anima nostra Dominus, inno-
centiam. At zizania superseminavit inimicus, id est,
peccata. Legitur, *Genes.,* V, 1 : *Creavit Deus homi-
nem; ad similitudinem Dei fecit illum;* Creator autem
qui homini ad similitudinem suam esse communi-
cavit, amor est, bonitas est, justus, patiens, mitis,
purus, misericors est, omnesque in se alias virtutes
includit; « ita homo creatus est, » inquit S. Am-
brosius, *de dign. Con. hum.,* III, « ut charitatem ha-
« beret, ut bonus esset et justus, ut patiens atque

« mitis, mundus et misericors foret; quas virtutes « quanto plus quisque in seipso habet, tanto pro- « pius est Deo, et majorem sui conditoris gerit « similitudinem. » Hoc est bonum semen quod seminavit Deus in agro suo. Sed *homo cum in honore esset non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis,* per peccatum; unde S. Bonaventura, *Solil.*, I, dicit : « Erat templum Dei, « sponsa Christi, sacrarium Spiritus Sancti : quæ « est ista subita conversio et repentina mutatio? « De Dei Virgine facta est corruptio Satanæ; de « Sponsa Christi, scortum execrabile diaboli. » *Inimicus homo hoc fecit; ipse superseminavit zizania in medio tritici.*

b. — Interrogatio servorum, ait S. Paschasius, *lib.* VII *in Matth.*, plena est admirationis, plena stupore et pavore. Quomodo scilicet in bono agro, bono semine repleto, inventa sunt zizania? Quid enim de bono semine, nisi quam optimus fructus enasci et exoriri debebat? Non enim potest arbor bona malos fructus facere. Hoc igitur supramodum damnabile est, non tam in seminato semine, quam seminis hujus figurato, hominibus scilicet ingratis, ut advertit Salvianus, *lib.* IV *de Gubern.* « Imo hoc « magis, » dicit, « culpabiles sumus, si legem bonam « colimus et mali cultores sumus; ac per hoc accu- « satrix nostri est lex ipsa, quam colimus. » Lex etenim christiana peccata dedocet, quæ dum malitiose, a Christianis perpetrantur, nullam excusationem merentur, sed ex eo aggravantur. In principio prophetiæ Isaiæ, cœlum pariter et terram, ad porrigendas sibi aures, Deus invitat dicens : *Audite, cœli, et auribus percipe, terra : Filios enutrivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me;* lamentatur Dominus de Jerusalem, civitate sancta, quod cum hactenus ipsissimum veræ fidei centrum fuisset, postea tamen meretrix facta fuerit, id est, infidelis, liberum idolatriæ præbendo aditum. Porro licet Judæi rei fuerint, gravique supplicio digni, attamen juxta proportionem luminis quod nos Christiani habemus et gratiarum, gravitas culparum nostrarum supra malitiam Judæorum notabiliter excrescit. « Quo plus doctrinæ acceperunt, eo magis subi- « bunt supplicium, » dicit Chrysostomus, *in Psal.* VI.

c. — Contemplare, quæso, quid magnus ille paterfamilias in agro seminaverit, humanæ naturæ : et videbis non nisi ab illo triticum electum seminatum : animam immortalem : *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, Gen.*, XI, 7, virtutes : *Vestivit illum virtute. Eccli.*, XVII, 2. Gratiam ac rectitudinem : *Fecit hominem rectum. Eccle.*, VII, 30. Quid igitur causæ est quod agrum tot zizaniis sordidum lugeamus, infirmitatibus, doloribus, febribus, podagris, etc., ipsamque hanc visibilem terram talia lolia proferentem, aridam, sterilem, unde annonæ caritas et fames? *Inimicus homo hoc fecit.* Et quomodo? Seminando peccatum quod est semen unde cuncta mala enascuntur, infirmitates et miseriæ, calamitatesque publicæ et privatæ. Hæc enim peccatorum nostrorum fructus et pœnæ sunt, ut expendit S. Hieronymus, super illa Domini verba, apud Ezechielem, V, 16 : *Quando misero sagittas famis pessimas,* dicens : « Famem et pestilentiam, « et bestias pessimas, et quidquid aliud malorum « sustinemus in sæculo, propter nostra peccata ve- « nire manifestum est. » Prosequitur S. Basilius, *Hom. in divites* : « Fames, siccitates et inundationes « communes quædam sunt civitatum ac gentium « plagæ, hominumque peccata immodica punien- « tes. » Idem sanctissimus Doctor, *in cap.* IX *Isa.*, dicit iterum : « Nemo se anxio labore torqueat in « inquirendis causis afflictionum et molestiarum; « puta quam ob causam squalebat siccitate; cur vis « imbrium, aut redundantia pluviæ cœlo delaba- « tur; ut quid plena terroris fulmina; qua ex « causa ex aere grandines. Nostri causa hæc inve- « huntur, qui retinemus cor impœnitens. » Hujusce veritatis evidentissimum habemus in Deuteronomio, XXVIII, 15, testimonium, siquidem Deus per Moysen, populo suo protestatus est, dicens : *Si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias et facias omnia mandata ejus, venient super te omnes maledictiones istæ, et apprehendent te. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro. Maledictum horreum tuum, et maledictæ reliquiæ tuæ. Maledictus fructus ventris tui, et fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, et greges ovium tuarum. Mittet Dominus super te famem et esuriem,* etc.

d. — Servi patrisfamilias, Angeli Dei ignorant penitus quomodo in bono agro, optimo semine repleto inventa sint zizania; unde concludit S. Paschasius : « Idcirco cessat humana præsumptio; cesset « hæreticorum pravitas, quæ in divino judicio, et « præscientia Dei temere aliquid definire vel susur- « rare præsumunt, cum et ipsi Angeli pie interro- « gando, se ignorare videntur quo judicio conti- « gerit. » Cum igitur videris hominem ad imaginem Dei factum, aberrare, vel aliquem in apice Ecclesiastico constitutum cadere, vel etiam in optimo observantiæ claustro, jacto bono regularis disciplinæ semine, zizaniam pestiferam herbam pullulare; noli aliquid temere judicare, sed humiliter totum altissimæ Dei providentiæ submitte. Judicare enim male de aliis, zizania quædam est, quam dæmon seminat et nutrit.

e. — Omnino de hoc utique seminato agro idem dici potest, quod Isaias, V, 4, sub metaphora vineæ de populo suo ait : *Quid est quod ultra debui facere vineæ meæ, et non feci ei?* Etenim divina omnipotentia et beneficentia, benigniores super solum istud influentias demittere non potuit. Unde S. Apostolus, *ad Romanos,* VIII, 32, postquam considerasset, quod Deus in hunc agrum pretiosissimum Filii sui semen commiserit, siquidem, semen est verbum Dei, mox

subjungit : Quomodo non etiam omnia cum illo nobis donavit? Verumtamen ecce tibi hujus admirationis causam : *Unde ergo habet zizania?* O rem dignam ob quam ipsimet quoque Angeli cœlestes merito obstupescant! Quod videlicet, cum tam specialia dona gratiarum et auxiliorum, pro salute nostra comparanda acceperimus, intra nos tamen infernale lolium, et zizania succrescere potuerint. Sed causa hæc esse videtur, quam insinuat Evangelicus Propheta, dicens : *Desolatione desolata est terra, quia nemo est, qui recogitet corde. Jerem.*, XII, 11. Ecce tibi! semen Redemptionis nostræ est sanguis Christi effusus, semen pretiosissimum; sed hoc non obstante, crescunt zizania, quia nemo est qui illud pretium digna penset meditatione. Christi enim pro nobis passi devota consideratio nos ab hoc lolio, id est, a peccatis præservat. Origenes, *in cap.* VI *ad Rom.*, dicit : « Certum est, quia ubi mors « Christi animo circumfertur, non potest regnare « peccatum : est enim tanta vis crucis Christi, ut si « illa ante oculos ponatur, nulla concupiscentia, « nulla libido superare possit, sed continuo ad ejus « præsentiam totus ille peccati et carnis fugatur « exercitus. » S. Bernardus, *in formula vitæ honestæ*, efficacem ad honestatem cooperandi modum docere nos volens, inquit : « Deus meus pendet in patibulo, « et ego voluptati operam dabo? »

VERSUS 28.

Et ait illis : Inimicus homo hoc fecit; servi autem dixerunt ei : vis, imus et colligimus ea?

Et ait illis : Inimicus, etc.

1. — Tametsi malignus hic damnificator sibi, se latere et absconditum manere posse persuaserit, eo quod nocturno tempore et quando omnes somno sepulti erant, malum semen istud seminaverit, nihilominus hunc in modum Chrysologus, *Serm.* XCVII, adversus ipsum jure exclamat : « Inimice, lucis re- « fuga, vigilasti, laborasti, sed non latuisti; nam « dormientibus servis, Dominus ipse te videt. »

2. — Porro cœlestis agricola in regno suo, id est, in Ecclesia sua, bonum semen seminare, id est, regno huic de multis electis, virisque sanctitate morum, doctrina et sapientia insignibus providere nunquam destitit, nec desistet; at vero inimicus infernalis, ut scribit in *Concor. Evang.*, cap. LII, Jansenius : « Infelicissimus hostis humanæ salutis, « passim etiam superseminat, superseminabitque « impios homines, velut zizania ubique eos justis « permiscens, » idque ut bonum semen suffocet; at vero ut S. Petro olim promissum fuit : *Portæ inferi non prævalebunt.*

Inimicus homo hoc fecit.

3. — Mirum profecto est, cur sapientissimus Magister noster Christus dæmonem hominis titulo insigniverit : *Inimicus homo hoc fecit*; et ideo multæ eæque diversæ illius nomenclaturæ sunt expositiones. Albertus Magnus, *ibid.*, dicit : « Dicitur inimi- « cus homo hoc facere, quia diabolus non facit, « nisi in homine et cum homine. » Etenim sive zizania illa sint maledicentiæ, detractionis, vel odii, invidiæ, adulationis, vel homicidii, vel alterius cujuscumque vitii, semper illa, homine mediante seminat, dum tortuosus ille serpens nostris se appetitibus et affectibus inordinatis insinuat. Unde S. Jacobus Apostolus de maledictis hisce zizaniis ita scribit : *Unde bella et lites in vobis? nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris?* Salmeron nomen istud ponderans scribit : « Dum tentat, in affectus humanos se transformat, « ut melius possit decipere, » et subjungit, Davidem de hoc venenoso serpente loqui intendisse, dum hanc a Deo gratiam, *Psal.* CXXXIX, 1, poposcit : *Eripe me Domine ab homine malo, a viro iniquo eripe me*; et pariter, *Psal.* IX, 20, quando petiit : *Exurge, Domine, non confortetur homo.* Id quod diu ante similiter opinatus est S. Hieronymus.

4. — Idem quoque Auctor aliam rationem adducit, cur dæmonem lolium inter triticum seminans, in personato hominis habitu, in Evangelio proponatur; dicit enim : « Nam si in propria specie « veniret, quisque sibi ab eo tanquam ab hoste ca- « pitali caveret, propterea tranfiguratus venit in « Angelum ejus. »

5. — Hugo Cardinalis existimat, *ibid.*, quod, sicut generales belli duces, nomina sibi ab iis nationibus, quas subjungarunt, usurpant, ad eum modum, quo Scipio ab Africa debellata, appellatur Africanus; ita quoque Diabolus appelletur *inimicus homo*, ob hominem, quo cum præliatus fuerat, devictum : « Dicitur homo ab homine devicto, sicut « Scipio Africanus ab Africa devicta. » Quod idem Albertus Magnus pariter dicit : « Inimicus homo « dicitur, quia devicit hominem. »

6. — Dionysius Carthusianus, *ibid.*, dicit : « Di- « citur homo, non propter veritatem naturæ, sed « similitudinem culpæ; dicuntur homines mali se- « minati vel esse ex dæmone, non creatione, sed « parvitatis imitatione. » In quo sensu Salvator noster de Juda dixit : *Unus ex vobis diabolus est.*

7. — S. Hieronymus citatus ab Hugone Card., hominis nomen, dæmoni attribui existimat : « Quia « sub similitudine rationis humanæ decepit. »

8. — Addi quoque potest, diabolum hominem, a Christo appellari ad ejus, contra genus humanum, rabiem et crudelitatem tanto vivacius exprimendam, siquidem nulla dari potest crudelitas sævior illa, quam homo iratus adversus alium hominem exercet; unde tritum est adagium : « Homo « homini lupus. » Et Deus se ad miserandum et indulgendum pronum esse, volens ostendere per

Oseam, XI, 9, dicit : *Non faciam furorem iræ meæ, non convertar ut disperdam Ephraim, quoniam Deus ego et non homo.*

Servi autem dixerunt ei.

9. — Euthymius, *in Matth.*, ait : « Servos suos, « qui hæc dicant, effingit orthodoxos, qui fervenetiorem erga cultum suum gerunt zelum, qui « frequenter admirantur cum indignatione, quod « Deus zizania nasci permittat. » Lyranus, *ibid.*, nihilominus per servos, sanctos Patres interpretatur, qui orationibus suis mediantibus, ab oraculo Dei poposcerunt consilium.

Vis, imus et colligimus ea?

10. — Jansenius nobis unum zelantium servorum illorum, in persona Jeremiæ, XII, 1, proponit, dicentem : *Justus quidem tu es, Domine, si disputem tecum, verumtamen justa loquar ad te; quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus, qui prævaricantur et inique agunt? Plantasti eos et radicem miserunt, proficiunt et fructum faciunt.* At vero postquam illorum in hac vita felicitatem ostendisset, paulo post, illorum finem quoque, illiusque qualitatem declarat, quam habere solent, qui similis est illi quem zizania habent, quæ in fasciculum colligata in ignem conjiciuntur, subjungit enim : *Congrega eos quasi gregem ad victimam*, sic enim animalia illa, quæ paulo post mactanda et sacrificanda sunt, a jugo liberata in pascuis ad satietatem usque incrassari et impinguari videmus.

11. — Salmeron per hosce servos illos intelligit, qui in vindicandis Deo illatis injuriis, ferventes se et zelosos probant : « Subito vellent ultionem de sedi« tiosis et vindictam de hæreticis sumere. » Adducitque duorum Apostolorum Jacobi et Joannis exemplum, qui insultum, Magistro suo a Samaritanis intentatum videntes, ad eosdem igne consumendos, ad ignem de cœlo evocandum promptos se obtulerunt : at vero mox mansuetissimum Salvatorem nostrum audiverunt, id prohibentem, *Luc.*, IX, 55 : *Nescitis cujus spiritus estis.* Lyranus verborum illorum sensum, eumdem in modum exponit : « *Vis, « imus et colligimus ea?* id est, separando eos a « communione Ecclesiæ per excommunicationem « et tandem dimittendo justitiæ sæculari extermi« nandos per mortem. »

12. — Notandum quoque est, quod servi isti zizania hæc, sine consilio et licentia Domini sui et patrisfamilias, eradicare non præsumpserint, ad instruendum Principes sæculares et omnes alios, ne se sine consilio et permissione supremi Pastoris et capitis Ecclesiæ, in materia religionis et dogmatum fidei ingerant, reos, absque ulla cum hoc facta communicatione, aut habito consilio, puniendo et processando.

13. — Porro commendandus est servorum illorum zelus, qui tametsi a patrefamilias approbatus non fuerit, is tamen operæ pretium fore existimavit, illos certiores reddere de motivo, ob quod zizania illa nondum eradicata esse vellet; ad insinuandam Prælatis et superioribus doctrinam quamdam salutarem, quod tametsi superioribus aliquando non teneantur subditis suis rationem reddere resolutionum suarum, nihilominus casus nonnunquam occurrere possit, in quo id fieri expediat, ne scandalizentur.

Additiones.

a. — *Et ait illis : Inimicus homo hoc fecit, etc.* Tam alto somno omnes servi tenebantur oppressi, quando inimicus in agrum adventavit, ut nullus ejus adventum deprehenderit. Solus Dominus cognovit ipsum superseminasse zizania, ac tantum malum intulisse. Pulchre S. Chrysologus : « Inimice, lucis refuga, laborasti sed non latuisti; « nam dormientibus servis, ipse te vidit. Verum quidem est quod totius familiæ oculos summus altus oppresserat, et vehemens periculi occasio universæ rei imminebat. Sed Dominus, esto dormire videretur, tamen ipse, ut optimus pastor, non dormiebat, sed maxime invigilabat, cuncta videns et observans pro custodiendo agro suo. Siquidem tunc maxime Deus suo adest auxilio, quando tribulationibus pressi, omni humano destituti sumus auxilio. Regius Propheta, *Psal.* XXXIII, 19, 20, dicit : *Juxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde; et humiles spiritu salvabit. Multæ tribulationes justorum : et de omnibus his liberabit eos Dominus*, etc. Unde extat doctrina S. Paulini, *Epis.* XXVIII : « Ab « initio sæculorum Christus in omnibus suis patitur; ipse enim est initium et finis, qui in Lege « velatur, in Evangelio revelatur. Mirabilis semper « et patiens, et triumphans in sanctis suis Domi« nus. In Abel occisus a fratre, in Noe irrisus a « filio, in Abraham peregrinatus, in Jacob famula« tus, in Joseph venditus, in Moyse expositus et « fugatus. » Conclusio, quam inde elicit, est : « Exultemus igitur et gloriemur in ipso, qui nos et « pugnam et victoriam suam fecit, indicens : *Con« stantes estote quia ego vici mundum.* »

b. — Verum enimvero, non modice admirandum venit, quod cum Dominus sit præsens et viderit inimicum superseminantem, non prohibuerit aut ejecerit ab agro suo, ut electa grana, sine tam iniqua permixtione, illæsa servata fuissent. Quod et miratur S. Chrysostomus, *Hom.* XCVI, dicens : « Et « tu, quare hoc cum videres, Domine, permisisti? « Quare? Quia timere fraudes non potest, cui nihil « potest deperire, et quia majus est reparare per« dita, quam illæsa reservare. Simul quia oportet « zizania esse, ut qui probati sunt manifesti fiant. « Non prohibet inimicum, ut ostendatur vis divinæ « omnipotentiæ et altitudo scientiæ Dei, quæ ma-

« gis resplendet in perditis reparandis quam in « integris rebus servandis. Melius enim judicavit « de malis benefacere quam mala nulla esse per- « mittere. » Quod tunc facit, cum malitiam dæmonis, damnis nostris inhiantis, ejusque tentationes, in bonum nostrum ordinat et in nostram convertit salutem.

c. — Albertus Magnus dicit hic : « Dicitur ini- « micus homo hoc facere, quia diabolus non facit, « nisi in homine et cum homine, » dum tortuosus ille serpens nostris appetitibus et affectibus inordinatis sese insinuat. Dionysius Carthusianus in hunc locum scribit : « Dicitur homo, non propter verita- « tem naturæ, sed similitudinem culpæ. Dicuntur « mali seminare, vel esse dæmones, non creatione, « sed pravitatis imitatione. » In quo sensu Salvator noster de Juda dixit : *Unus ex vobis diabolus est.* Multæ eæque diversæ ejusdem nomenclaturæ sunt expositiones, sed præ cæteris hoc nobis hic servit, quod non incongrue dici possit diabolum hominem a Christo appellari, ad ejus contra genus humanum, rabiem et crudelitatem exprimendam; siquidem nulla dari potest crudelitas sævior illa, quam homo iratus adversum alium hominem exercet. Unde tritum est adagium : « Homo homini lupus. » Sic neque sævior est tyrannis, major est furia ea quam diabolus contra hominem exercet, maxime illo in momento, quando jam illum e manibus suis eripiendum esse timet, prout fit in agone mortis. Unde S. Antoninus ait : « Quia novit se plus tem- « poris non habere ad tentandum, ideo plus acuit « malitiam suam ad decipiendum, vel ad despera- « tionem, vel per infidelitatem, vel per taciturnita- « tem alicujus peccati. » S. Bernardus addit : « O « quantus tremor, o quantus horror; quantus « stupor, quando ab infelici anima conspiciuntur « dæmones præparati ad escam! » Ac proinde Psalmista, *Psal.* XVI, 13, suadet ut in illo articulo cœleste imploremus auxilium : *Exurge, Domine, prævени eum et supplanta eum; eripe animam meam ab impio.*

d. — Servi qui dixerunt : *Domine, vis imus et colligimus ea,* Angeli dici possunt, qui ita parati sunt et prompti ad obediendum, ut semper quasi signa et nutus Dei, quibus pareant, expectent.

Circa hæc verba Psalmi CII, 20 : *Benedicite Domino omnes Angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum ejus, ad audiendum vocem sermonum ejus,* Agellius scribit : « Vix audierunt vocem divini præcepti, « statim faciunt verbum ejus, ut quamvis divini « Verbi præceptum antecedat, tamen tanta illorum « in exequendo velocitas et intentio est, ut nescias « pene quid prius sit, voxne sermonum Dei, an « illorum in exequendo celeritas. »

Item jam servos illos dixi denotare Angelos; cur autem placuit illos servis hisce assimilare? Servos dixi Angelos, quia non obstante eorum dignitate, licentiam quasi extorquent a Deo subveniendi tritico, ne per admixta zizania corrumpatur. Apostolus quondam dicebat : *Charitas Christi urget nos. Quis infirmatur, et ego non infirmor?* Angeli quoque ab ardentissima qua erga nos flagrant charitate extimulati, nobis inservire, nosque associari, et tanquam fideles et obsequiosi ministri, in hac miseriarum valle, minime dedignantur. Unde S. Thomas de Villanova ait : « Propter nos inserviunt nobis; « miserantur enim sortem nostram, videntes peri- « culum nostrum et laborem vitæ nostræ, quia « conspiciunt nos in magno discrimine positos, in « medio scilicet inter gloriam et gehennam, qui- « bus aut perpetuo regnandum est, aut ardendum; « et tanto discrimine obnoxios, omni sollicitudine « curant in bonam partem deflectere. » S. Augustinus, in libro *de diligendo Deo,* III, de amore divino tractans, ad ministerium angelicum, ad nostrum commodum procurandum a Deo deputatum, considerandum descendit, variaque adducit motiva, quibus beati illi spiritus ad ministrandum nobis exstimulantur : « De excelso cœlorum habitaculo, « ad consolandos, visitandos et adjuvandos nos, « attrahit supereminens charitas Angelos, propter « Deum, propter nos et propter seipsos. Propter « Deum utique, cujus tanta erga nos pietatis vis- « cera, ipsi quoque, ut dignum est imitantur; « propter nos, in quibus nimirum, propriam simi- « litudinem admirantur; propter seipsos, quorum « ordines instaurandos ex nobis, toto desiderio « præstolantur. »

VERSUS 29.

Et ait : Non; ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis et triticum.

Et ait : Non.

1. — Sicut chirurgus aliquis expertus, ad membrum aliquod a corpore detruncandum se non resolvit præcipitanter et indeliberate, nisi quando membrum corruptum irreparabile reliquo corpori sane damnum inferre, vel totius corporis vitæ nocere cognoscit. Eodem modo cœlestis noster Protomedicus, qui de semetipso ait : *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus,* ad detruncandam impiis vitam, se non præcipitanter resolvit, sed ad tempus aliquod eosdem tolerat, quamdiu scilicet notabile electis suis damnum non inferunt : *Expectat Dominus, ut misereatur.* Nonnunquam etenim e zizaniis, progressu temporis, bonum aliquod et salutare semen progerminare solet. De Thare Abraham natus est et Job ex progenie Esau; unde longanimitas et patientia Dei hoc solum intendit, ut impii ad emendationem reducantur et pœnitentiam se recipiant, vel etiam ad justitiam suam justificandam, tardat immittere promeritum supplicium, ut tempus eis concedat ad se convertendum; vel denique

quia cum illos puniturus deinceps sit in æternum, ideo eis concedit, ut hic temporaliter in hac vita aliqualiter gaudere possint : *Ducunt in bonis dies suos,* siquidem *ad inferna descendunt. Job.,* XXI, 13.

2. — Glossa, *ibid.,* dicit : « Ecce patientia, non « enim audito dolo exarsit in iram, nec mox ulcisci « voluit; » unde ad spiritualem profectum nostrum promovendum, illud pro nobis elicit documentum, estque verus venerabilis Bedæ discursus, *in Matth.* : « Ita et nos læsi patienter feramus. » Enimvero ignem quidem de cœlo, ad comburendum zizania evocare potuisset et tamen licet ad supplicium et vindictam justam de illis sumendam, provocatus esset, summa cum mansuetudine negative respondit : « Non. » *Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit?* Quod si Deus omnia peccata punire vellet, major pars generis humani peritura esset; siquidem : *Totus mundus in maligno positus; omnes declinaverunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.*

Ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis et triticum.

3. — S. Paschasius, *lib.* VII, *in Matth.,* I, hanc responsionem textui Apostoli, dicentis : *Auferte malum ex vobis,* non opponi, neque monitum hoc Patrisfamilias prohibitioni contrarium esse ostendit, redditque rationem dicens : « Aliud est, de mani- « festis apertisque criminibus judicare in Ecclesia, « aliud de his, quæ adhuc quasi in herba latent; « nam zizania, quod nos lolium esse dicimus, ante- « quam in cumulum veniant, dum in herba sunt, « tanta similitudo est in eis, ut discerni vix, aut « nunquam possint. » Hanc pariter rationem S. Thomas, *in Matth.,* adducit, dum ait : « *Aliqui viden-* « *tur mali et non sunt, ideo si velles eradicare malos,* « *statim multos bonos extirpares.* » Præterquam quod impii, qui hæresi, aut hypocrisi infecti sunt, in externa apparentia, potius triticum, quam lolium esse videntur. « Id certe moris est apud hæreti- « cos, » inquit Chrysostomus, *Hom.* XLVII, *in Matth.,* « ut occultent seipsos, atque obumbrent in princi- « piis quousque majorem fiduciam capiant. »

4. — In hac quoque prohibitione, utilis quædam doctrina nobis traditur, nimirum quod in delictis occultis, non sit faciendum judicium, aut sententia proferenda, nisi prius merita et demerita accusati dilucidentur. Unde Anselmus dicit : « Donavit nobis « exemplum discretionis, » et Hugo Cardinalis ait : « Ecce discretio; prohibetur hic festinata, dam- « nosa, suspiciosa eradicatio; festinata, quia prius « debet corrigi; » at vero quando zizania in omnium oculis manifeste prostant, id est, quando culpa deducta est in judicium, tunc formandus est processus, neque ad privatos familiæ alicujus servos supplicium malis inferre pertinet, sed ad ministros publicos; id quod etiam Salmeron advertit, dum ait : « Verba ergo Christi ad servos Patrisfamilias « directa sunt, qui privata auctoritate et zelo vole- « bant insurgere, ad zizania de medio tollenda, qui « nec potestate laica, nec ecclesiastica præditi « sunt. »

5. — Advertit insuper S. Thomas, *in Matth.,* quod sæpenumero dissimulare expediat, ne major ignis accendatur, sæpe enim fit, quod, dum zizania conflagrare et in cineres redigere volumus, flamma persecutionis triticum quoque nonnunquam invadat. « Aliquis, quandoque est magnæ potestatis, « ideo si excludatur, trahit multos secum et sic « cum illo malo multi pereunt. » *Apocalyps.,* XII, 4 : *Draco traxit tertiam partem stellarum. Genes.,* XVIII, 25 : *Absit a te ut hanc rem facias et occidas justum cum impio.* Eamdem quoque considerationem Hugo Cardinalis affert, dum ait : « Aliquando « tolerandi sunt mali pro pace Ecclesiæ. »

6. — S. Anselmus, *ibid.,* ex hisce verbis occasionem capit insinuandi nobis quantum nobis semper timendum sit in maxime arduo negotio nostræ salutis. « In quo docent, non ita hominem consti- « tutum in hac vita, ut certus esse possit, qualis « quisque postea futurus sit. Quod hodie est ziza- « nia, » inquit Chrysologus, *Serm.* XCVI, « cras in « triticum vertebatur, qui ad præsens peccator cer- « nitur, in futurum justus assistit; » idemque etiam a contrario dici potest, siquidem multi, qui antea triticum erant, postea in zizania transmutantur; de omnibus Apostolis, inter quos etiam Judas aderat, Christus ait : *Ecce Satanas expetivit, ut cribraret vos sicut triticum,* et tamen paulo post, Judas factus est maledictum zizanium.

7. — S. Hieronymus, *in Matth.,* super hæc verba dicit : « Datur locus pœnitentiæ et monemur, ne « cito amputemus fratrem, quia fieri potest, ut ille, « qui hodie noxio depravatus est dogmate, cras « resipiscat et defendere incipiat veritatem. » Si S. Augustinus, dum adhuc hæreticus et hæreseos acerrimus defensor erat, velut lolium et zizanium ab hoc mundo exterminatus fuisset, Ecclesia in ejus conversione validum adversus eamdem hæresim flagellum et propugnaculum habitura non fuisset. Et ut Chrysologus, *Serm.* XCVII, ait : « Si « zizaniis non Dei patientia subveniret, nec Mat- « thæum de publicano Evangelistam, nec Paulum « de persecutore Apostolum Ecclesia possideret. » S. Paschasius idem prorsus scribens, de S. Matthæo subjungit : « Cujus hoc Evangelium est. » De S. Paulo scribit Rupertus Abbas Tuitiensis. « Ubi « projectus est in terram Saulus, surrexit Paulus. » Citatus quoque paulo ante Chrysologus, dicit : « Ananias eradicare triticum tunc quærebat, quando « ad Saulum missus, de Paulo talia quærebatur : « *Domine, quanta mala fecit sanctis tuis,* hoc est : « eradica zizania; quid ad lupum ovis? » At vero idem Chrysologus de Anania dicit, ipsum non ha-

buisse oculos ad discernendum, qualis Paulus erat, postquam : « *Apertis oculis nihil videbat* : Cum « Ananias videret Saulum, Paulum Dominus tunc « videbat; cum Ananias persecutorem diceret, tunc « Dominus prædicatorem sciebat; et cum ille eum « zizania judicaret inferni, Christus eum vas elec- « tionis, triticum in cœlesti horreo jam ponebat. » Brictius, ut in vita S. Martini legitur, supra modum scandalosus fuit, eoque progressus est malitiæ, ut huic sancto Prælato multis insultibus molestus fuerit et tamen idem Sanctus futurum ei prædixit, quod sibi in episcopali sede successurus, atque sanctitate insignis futurus esset. Magnus ille Dei servus Camillus de Lellis, Romæ ab hospitali incurabilium dimissus et ejectus fuit, eo quod infirmos dure et indiscrete tractasset; at vero ad idem hospitale de novo receptus et emendatus, ad talem christianarum virtutum perfectionem pervenit, ut hodie processus instituantur ipso ejus canonizatione; imo charitas erga infirmos adeo in ipso postea adaucta fuit, ut religionem suam cum voto iisdem inserviendi instituerit, eique nomen religionis Patrum ministrantium infirmis attribuerit. Porro qualis Guillelmus dux Aquitaniæ fuerit, ei qui vitam S. Bernardi legerit, satis utique perspicuum esse poterit, ut ingentem, quam Deus in ipso mutationem fecit, summe admirari possit. Origenes de Raab loquens, dicit : « Vides, quomodo illa, quæ « aliquando erat meretrix et impia et immunda, « nunc Spiritu Sancto repleta est, prophetat et « prænuntiat de futuris. » Illa enim, quæ antea idololatra erat, postea per vinculum conjugale, cuidam se primariæ Israelis tribui adstrinxit, postquam tamen prius per veram religionem se cum vero Deo Israelis tenacissime conjunxisset.

8. — Divinam quoque omnipotentiam et assistentiam considerare hoc loco possumus, quæ frumentum in medio zizaniorum illæsum et intactum conservare novit ad eum modum, quo in infamis illius civitatis incendio efficere potuit, ne servus Loth arderet, non solum quoad pœnam, sed etiam quoad culpam. Sic quoque S. Athanasium et tot alios invictos fidei Athletas, ab omnibus antiqui adversarii machinis defendit et protexit.

9. — Glossa, *ibid.*, dicit : « Vel necesse est, ut « mali permixti sint bonis, per quos exerceantur, « vel quorum comparatione nitantur ad melius, « quibus sublatis altitudo charitatis marcescit, quod « est eradicari. Ibi patienter tolerandi sunt mali, « ubi aliqui inveniuntur, quibus adjuventur boni. » S. Thomas illum S. Pauli textum, I *Cor.*, XI, 19, adducit, dicentis : *Oportet hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.* Et subdit idem Angelicus Doctor, quod nisi in agro religionis catholicæ simul quoque hæc zizania succrevissent, nos hodie tot eruditos calamos et libros, vel S. Augustini, vel tot aliorum Doctorum et Theologorum adversum hæreses dimicantium, minime habituri essemus. Unde tandem hanc deducit conclusionem : « Qui vellet malos eradicare, eradicaret et « multa bona. »

Additiones.

a. — *Et ait : non; ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis et triticum.* Mirum est quod Dominus prohibeat auferri zizania; et ratio difficultatis consurgit ex illis Apostoli, I *Cor.*, V, 13, verbis : *Auferte malum ex vobis ipsis*; hoc est, ut explicat S. Augustinus, « ut homo malus auferatur « ex hominibus bonis, quod fit per ecclesiasticam « disciplinam. » Sic difficultatem pulchre solvit S. Paschasius, *lib.* VII *in Matth.* « Non dico, » ait, « ut contradicam illud Apostoli : *Auferte malum ex* « *vobis* : quod contrarium huic loco sonare videtur; « sed aliud est de manifestis apertisque criminibus « judicare in Ecclesia, aliud de his quæ adhuc « quasi in herba latent. Nam zizania, quod lolium « esse dicimus, antequam in culmen veniant, tanta « similitudo in eis est, ut discerni vix aut nunquam « possint, et hinc Dominus ait : *Sinite utraque* « *crescere usque ad messem.* » Apostolus, citato loco agit de publicis, quorum scelera sunt omnibus nota; Christus vero similitudine zizaniæ, quæ in herba vix differt a tritico, non de manifestis, sed de ambiguis et occultis pertractat, in quibus dijudicandis facile potest errari. Postquam S. Paulus, I *Cor.*, IV, protestatus fuisset, nihili se facere judicia, quæ de ipso faciebant homines, cum Deus ejus futurus esset judex, mox Corinthiis insinuat, ne nimium in judicando præcipites sint, et dicit : *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium, et tunc laus erit unicuique a Deo.* In hac autem tenebrarum caligine, quæ obumbrat mentes nostras, quæ ad discernendas intentiones et fines internos operantium pertingere nequeunt, nihil est facilius quam quod judicando decipiamur. Dominus dicit, I *Reg.*, XVI, 2 : *Nec juxta intuitu hominis ego judico; homo enim videt ea que parent, Deus autem intuetur cor.*

b. — Observandum est servos qui malam herbam eradicandi postulabant licentiam, non fuisse agricolas qui agrum illum excoluerant, quique proinde germinis tam boni quam mali aliquam habere potuissent notitiam et discretionem, sed homines agriculturæ parum peritos, qui facile errare potuissent, et loco lolii evellere frumentum. Quandiu in hac vita moramur, fines et intentiones occultas operantium penetrare non possumus, nisi forte dono prophetiæ et discretionis spirituum a Deo donati simus; sicut multis sanctis id contigisse constat. Optime igitur monet S. Laurentius Justinianus, inquiens : « Ubi opus ambiguum est, et quo « fiat animo, ignoratur, definitum judicium evitan-

« dum est, ne efficiatur homo temerariæ sententiæ « reus, dum quod rectum est arbitratur esse obli- « quum. » Ecclesiasticus, XIX, 4, dicit : *Qui credit cito, levis corde est.*

c. — Pius certe Dominus longanimitatem suam qua peccatores expectat ad pœnitentiam, hic nobis indicat, qui cum omni hora suas sibi irrogatas possit abolere aut punire injurias, tamen immenso suo beneficio pœnas removet et differt. Ac proinde David adulterii, et homicidii a se commissi memor, videnque se ab imminenti æternæ perditionis supplicio præservatum, inquit, *Psal.* XCIII, 17 : *Nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea.* Et alibi, *Psal.* LXX, 20 : *De abyssis terræ, iterum reduxisti me.* Quia quando animam suam adulterio coinquinaverat, jam de facto, uno quasi pede in inferno constitutus erat, unde illum Deus eripuit potentis et efficacis gratiæ manum ei porrigendo. « Ego te offendebam, » inquit S. Augustinus, in *Solilo.*, XVIII, « et tu me « defendebas; inimico meo me exhibebam, et tu « ipsum ne me arriperet, deterrebas. Quoties ego « peccavi, et ille stabat paratus ut me raperet? » S. Bonaventura, fidelem quamdam animam his verbis alloquitur : « Heu quanto tempore te in « peccatis tuis toleravit; et quot et quantos ante « tuam conversionem, in peccatis damnavit; et te « semper peccantem misericorditer expectavit? » Operæ pretium est et hæc verba S. Augustini, *lib. de diligendo Deo,* X, adducere : « A multis periculis « me liberasti; me deviantem reduxisti, ignarum « docuisti; dum peccarem ad pœnitentiam expec- « tasti, prostratum erexisti, et ad te venientem « largissima pietate sua suscepisti. »

d. — Chirurgus expertus, ad membrum aliquod a corpore detruncandum se non resolvit, nisi quando membrum corruptum, irreparabile reliquo corpori sano damnum inferre cognoscit; eodem modo, cœlestis noster Protomedicus, ad detruncandam impiis vitam, se non præcipitanter resolvit, sed ad tempus aliquod eosdem tolerat; quamdiu scilicet notabile electis suis damnum non inferunt. « Deus « non ad executionem sententiæ currit, non festinat « irasci; sustinet, dissimulat, expectat. Non quidem « pius Deus irascitur per singulos dies. Unde *Sap.* « XI : *Misereris omnium Domine, quoniam omnia* « *potes, et dissimulas peccata hominum propter pœ-* « *nitentiam;* et revera illud dicere possumus, *Thr.* « III : *Misericordiæ Domini quia non sumus con-* « *sumpti,* » dicit S. Bernardinus Senensis.

VERSUS 30.

Sinite utraque crescere usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus : Colligite primum zizania et alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

Sinite utraque crescere usque ad messem.

1. — S. Anselmus, *in Matth.*, dicit, quod hisce verbis, « commendare voluit longanimitatem, » idemque confirmat Hugo Cardinalis, dum ait : « Ecce longanimitas, quæ est in expectando. » Quod si Deus homini subito post commissum peccatum, filum vitæ ejus præscinderet, isque vulgaris et communis divinæ justitiæ stylus esset, quomodo pœnitentia, quæ pietatis et misericordiæ divinæ partus est, locum habere posset. « Alioquin clemen- « tissimus Dominus, » inquit S. Paschasius, *lib.* VII *in Matth.*, « nisi hoc juberet, videretur tollere « pœnitentiam; » prouti ad hanc parabolam alludens, sequentibus verbis optime declarat, dum ait : « Potest fieri, quod hodie zizania videtur, cras tri- « ticum fiat. » Et hanc quoque rationem, cur Paterfamilias zizania simul cum tritico in agro relinqui voluerit, S. Bonaventura attingit, dum ait : « Malos tolerat propter eorum correctionem et « propter bonorum exercitationem et associatio- « nem; » sæpe enim fit, quod perversi propter intercessionem et bonum exemplum bonorum resipiscant et ad pœnitentiam reducantur. Paulus de Palatio peccatores ad hoc invitat, ut agnoscant, quod si nonnunquam ad proportionem meritorum suorum non subito castigentur, idipsum grata mente, justorum meritis attribuant, inter quos commixti vivunt : « Bonorum siquidem gratia, « Angeli non eradicant malos, cur ergo contra « bonos mali desæviunt? » Jansenius, *ibid.*, quoque ita scribit : « Etsi indigni sint justorum societate, « tamen propter eorum bonum, sinendi sunt in « congregatione eorum; » siquidem juxta tritam illam S. Augustini sententiam : « Omnis malus aut « ideo vivit, ut corrigatur, aut per eum bonus « exerceatur. » Hugo Cardinalis aliam considerat utilitatem; quæ e contra in electos resultat, dum ait : « Ordinante Deo fit quædam mirabilis transla- « tio, ut electorum peccata transeant ad detrimenta « et confusionem reproborum, et reproborum bona « transeant ad honorem et gloriam electorum. »

2. — S. Chrysostomus, *Hom.* XLVII, *in Matth.*, ideo Christum zizania cum bono semine tritici commixta relinqui voluisse sentit, ut hoc in suo augmento tanto magis stabiliretur et radicaretur : « Interim non evelli zizania, redit in beneficium « tritici et ex pugna cum illis, victoria gloriosior « elicitur, » alludit nimirum ad fidei nostræ adver-

sus hæreticos obtentas gloriosas victorias, « et dog-« matum fidei traditio clarior. »

3. — Aliud quoque super hæc verba ponderari potest, per Glossam adductum motivum, in eo præcipue, quod jam de zizania diximus, fundatum, nimirum quod quoadusque ambo, triticum scilicet et lolium, in herba sunt, modicam oculus inter utrumque agnoscere possit differentiam : « Ita « monet Dominus, ne de ambiguo judicemus, quod « Dominus in die judicii non suspiciose, sed mani-« feste damnabit. » Ideo etiam S. Paulus, I *Cor.*, IV, 5, monet : *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium.* Et Chrysostomus, *ibid.*, dicit : « Debent, qui zelo utuntur « et ipsi judiciis Dei acquiescere. »

Usque ad messem.

4. — Idem Chrysostomus dicit : « Messem vocat « consummationem mundi. » In hac messe, plenum fiet de meritis justorum et electorum discrimen et castigabuntur demerita impiorum; interim vero locum habet, inquit S. Doctor, illa sententia, *Apoc.*, XXII, 11 : *Qui nocet, noceat adhuc, et qui in sordibus est, sordescat adhuc, et qui justus est, justificetur adhuc, et sanctus sanctificetur adhuc.*

In tempore messis dicam messoribus : Colligite primum zizania.

5. — Lyranus, *ibid.*, dicit : « *In tempore messis,* « id est, judicii, *dicam messoribus,* id est, Angelis. » Chrysostomus, *Hom.* XLVII *in Matth.*, dicit, quod zizaniis quidem parcendum erit, quoadusque in agro cum tritico simul permixta stabant, non vero in tempore messis, indeque hanc deducit moralitatem : « Parcendum esse zizaniis, quousque una « cum frumentis, in agro sunt, quia possunt in « frumenti statum commutari; » siquidem homo quoadusque vivit, resipiscere et pœnitere potest : « Si vero nihil hac longanimitate Domini lucra-« buntur, tunc inevitabilis pœna necessario eos « suscipiet. »

Messoribus.

6. — Chrysostomus, *ibid.*, eidem jam datæ expositioni adhærendo, per hosce messores, Angelos intelligendos esse dicit : « Sicut ministrant nobis in « procuranda nostra salute, ita etiam in remunera-« tione accipienda et in malos ac reprobos divini « judicii sententiam exequentur. »

7. — Considerabilis quoque nec mysterio vacans, ordo est, quem hic sapiens et prudens Paterfamilias dedit, scilicet ut mala herba ista, semen diaboli in fasciculos colligaretur, simulque finem declaravit, nimirum *ad comburendum,* id est, ad reponendum illud in ejusdem Domini granario, qui illam seminaverat, totum enim hoc redundabat in majorem consolationem et gaudium frumenti ; *Lætabitur justus, cum viderit vindictam; manus suas lavabit in sanguine peccatoris. Psal.* LVII, 11. Vult enim Deus, ut tandem cognoscamus, intentam esse divinam justitiam ad præmiandum justos et castigandum impios.

Alligate eam in fasciculos ad comburendum.

8. — Theophylactus, *ibid.*, vocem *alligate,* ponderans, dicit : « Non enim tunc ultra quis operari « poterit, sed omnis operandi vis ligabitur. » S. Bonaventura postquam exposuisset verbum : *Colligite,* aliam quamdam verbi *alligate* interpretationem adducit, dum ait : « Colliguntur perversi per « separationem a bonis; alligantur per conjunctio-« nem in pœnis. »

9. — Porro pro hisce fasciculis alligatis exponendis, varias invenio explicationes. Porro S. Augustinus quærit, cur Paterfamilias non præceperit, ut omnia illa zizania in unam struem componerentur, vel in unum tantum fasciculum et respondet : « Propter varietatem hæreticorum, non solum a « tritico, sed etiam a seipsis discrepantium. »

10. — Euthymius dicit : « Ostendit sermo, quod « qui in eodem peccato communicant, etiam in « supplicio communicaturi sunt eodem, simulque « ultionem sustinebunt. » Nimirum dominus sceleratus cum servis suis in unum fasciculum colligabuntur, si hi ad comparandum sibi ipsius gratiam, eum fuerint in sceleribus imitati, aut adulatores ipsius exstiterint. Advocatus ille simul ad infernum condemnabitur, cum tali vel tali judice, qui se seduci permiserit, una cum cliente, notario et falsis testibus, etc. S. Augustinus, *Serm.* XXXVIII, *de div.*, dicit : « Ligate in fasciculos, hoc est, rapaces « cum rapacibus, adulteros cum adulteris, fornica-« tores cum fornicatoribus, » et sic consequenter de omnibus aliis, qui in eisdem criminum excessibus communicant. Paulus de Palatio, *in Matth.*, dicit : « Nullus erit regum aut servorum ordo, sed eorum « confusio et horror sempiternus. » S. Gregorius, *lib.* IX *Mor.*, XXXVI, super illa verba Jobi : *Ubi nullus ordo,* ita scribit : « Fasciculos ad comburendum « ligare, est hos, qui æterno igni tradendi sunt, « pares paribus sociare, ut quos similis culpa « inquinat, par etiam pœna constringat. »

Triticum autem congregate in horreum meum.

11. — Quod si quæras, cur electi potius tritico, quam alteri bladorum generi assimilentur, responderi potest, quod S. Thomas in proposito de speciebus sacramentalibus scribit, quas sapientia incarnata instituit sub accidentibus non cujuslibet panis, sed panis triticei : « Ex hoc, quod Dominus « dicit se granum frumenti, habet Ecclesia, quod « sub nulla alia specie consecrat corpus Christi. » Christus caput est omnium electorum : *Quos prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui. Rom.*, VIII, 29.

Et ideo si ipsi nomen frumenti vel tritici attribuitur, quid mirum, si eodem quoque nomine electos honoret? et tanto quidem amplius, cum, ut idem Angelicus Doctor asserit, hoc granum inter omnia alia nobilissimum, mundissimum et purissimum existat : « Granum tritici est maxime purum, quia « hæc species sola inter alias attingit complemen- « tum. » In eodem quoque capitulo idem S. Doctor frumentum sive triticum considerat, sive ut in agro, sive ut in arca, sive ut in granario constitutum : « Similiter inter fideles, tres differentiæ sunt, inci- « pientium, proficentium et perfectorum. »

12. — Cur autem Paradiso granarii nomen adscribatur, ratio hæc assignari poterit, quia in hoc frumentum, et messis in securo consistit, et ab injuriis temporum, animalium et latronum libera, ita quoque ut S. Bernardus, *Serm.* XXXII, *in Cant.*, scribit : « Tuta habitatio Paradisus, » hic nullum serpens aditum habere potest : *Jam non erit amplius neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.* Granum priusquam post messem esset in securo positum, subtus terram emarcuit, tot fuit gelu, ardorum solarium, ventorum, pluviarumque injuriis expositum; deinde fuit nodosis fustibus percussum, ut e palea excuteretur; ac proinde quænam inveniri posset melior justorum comparatio, quam dum grano comparantur? Lyranus, *ibid.*, de justis per eos et in persona Christi loquitur, dum ait : « Vide triticum, id est, fideles in arca hujus mundi, « mihi contritos et flagellatos. » S. Anselmus, *ibid.*, per hoc granum in granario simul accumulatum, unitatem fidelium et electorum intelligit, dicens : « Sic est intelligendum, ut punitis illis, qui diversi- « tates et schismata secuti sunt, in cœleste horreum « recipiantur et serventur, qui charitatis unitatem « amaverunt. » Eusebius Emissenus, *Hom.* v *de Pasch.*, dicit, quod panis, qui fit ex multis granis, in unam farinæ massam simul redactis, fidelium unitas significetur : « Sicut enim frumentum, quod « solita purgantis sollicitudine præparatum in can- « didam speciem molarum labore perficitur, ac per « aquam et per ignem, in unius panis substantiam « congregatur; sic variæ gentes, diversæque natio- « nes in unam fidem convenientes, unum de se « Christi corpus efficiunt. » Hi igitur pariter congregati, cœlestis illius granarii frumentum sunt, quod appellatur : *Frumentum electorum.*

13. — S. Thomas, *in Matth.*, zizania colligata fuisse observat. « Notate, » inquit, « quod zizania « colligata fuerint, ideoque non fuere excussa, tri- « ticum vere fuit excussum, et hoc significat, quod « mali cum suis inquinamentis in infernum mitten- « tur, sed boni penitus erunt purgati. »

14. — Berengosus Abbas de laudibus sanctæ Crucis tractans, ad propositum hujus parabolæ ita scribit : « Nisi ad promerendum æternitatis regnum, « de zizaniis vitiorum faciamus nobis fasciculos ad « comburendum, nequaquam illo boni operis mani- « pulo perveniemus ad Deum, de quo scriptum « est : *Triticum autem congregate in horreum meum.* »

Additiones.

a. — *Sinite utraque crescere usque ad messem*, etc. Periculosum est, Domine, imo temerarium, tempus expectare messis : suffocabunt enim zizania triticum, aut ipse inimicus ulteriores nequitiæ vires in electum frumentum exercebit, utpote insatiabili nocendi cupiditate armatus, ut patiens Job expertus est. Itane sponte peribit, quod residuum manet triticum? Absit; prudentis enim Patrisfamilias vigilantia ab ulteriori ruina triticum præservabit, neque ultra nocere permittet. Pulchre hoc similitudine vasorum figuli exponit S. Ephrem : « Si figulus « vasa sua igne excoquit, eo usque dum rite « coquantur, nec ante ea eximit, ne minus cocta, « et solida sint; rursum ulterius ea non sinit in « igne, ne adurantur, fiantque inutilia. Multo magis « idem faciet Deus, ut igne tentationum eo usque « nos coquat, dum percoquat, et perficiat; ulterius « vero aduri et consumi non sinet. » Ergo ne animum despondeas, nam sævior tentationis acerbitas liberationem spondet, et gravius periculum, periculi effugium est. Deus non permittit dæmonem prævalere, et superiorem esse nostris viribus, communicando nobis auxilia, quibus ei resistere valeamus.

b. — Antequam frumentum horreo inferatur, prius in area expurgatur, et palea in aerem projectum ventilatur; ita antequam in horreum Sanctorum inferatur justus, palea tentationis in area mundi necesse est, purificetur. Ad hoc enim serviunt tentationes, ut profectu utiles sint, ac virtutes exerceant, et perficiant. Quale damnum illud quod cribrum affert frumento? Imo quale non confert ei emolumentum, dum illud mundat, a sordibus purgat? Esto illud concutiat, agitet, vertat, et invertat, in altum projiciat, ac saltitare faciat : totus hic motus ad hunc ordinatus est finem ut melioretur, in granario reponatur, conservetur, et non perdatur. *Ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum,* dicit Dominus, *Luc.*, XXII, 31. Omnis generis nobis molitur insidias; cunctas suas movet machinas, ut in peccatum nos agat præcipites; cunctos suos tendit laqueos, exponit retia, ut nos capiat; instar cribri pluribus modis nos concutit, discutit, percutit, impetit multis assultibus; at quod ex cribro cadit nihil aliud est, quam pulvis, terra sordesque similes; frumentum vero intus remanet : *Triticum autem congregate in horreum meum.*

c. — Visis zizaniis maxime dolent servi; et utpote fideles, statim ad Dominum conveniunt, totum rei eventum annuntiantes, et se paratos ostendunt ad ea colligenda : *Vis imus, et colligimus ea?* et tamen executionem ea amputandi ipsis non committit, sed messoribus, ait enim : *Dicam messoribus,* id est, non

meis domesticis, sed veluti extraneis et alienis; sciens a domesticis suis, scilicet Angelis, alienum esse punire, et inferre etiam malis supplicia. Nam licet nostram reprobationem prævideant, nunquam tamen nos deserere probatur, imo inviti sunt ad inferendum nobis supplicia et pœnas. S. Thomas de Villanova valde miratur ingentem illam spirituum beatorum curam et sollicitudinem, qua cum nobis inserviunt, animasque a divina providentia illis commissas custodiunt, tametsi etiam per manifestas conjecturas, illas ex ipsorum custodia nihil utilitatis reportaturas esse prævideant : « Non « tamen propter hoc desistunt ab earum custodia, « sed eas protegunt et instruunt, quantum divino « nutu eis permittitur, scientes quia potens est « Deus, de lapidibus istis suscitare filios, non solum « Abrahæ, sed Dei. »

d. — Optime cœlum sub symbolo horrei adumbratur, sicut enim triticum in horreo congregatum, jam ab omnibus aeris tempestatibus est liberum, atque securum, sic quoque justi, qui per triticum significantur, in æterna beatitudine, ab omnibus miseriis, periculis, pœnis, culpis, aliisque hujus vitæ laboribus immunes erunt. Et ideo beati lætabuntur, quod portum secure tenentes, tempestates, quales sunt ignis, grando, nix, glacies, evaserint inferni. Tuta habitatio Paradisi, « ubi non erit « hostis impugnans, » dicit Augustinus, XXII *de Civ. Dei*, XXX, « nec ulla illecebra, sed summa et « certa securitas, secura tranquillitas, tranquilla « jucunditas, jucunda felicitas. » De illa namque civitate, ejusque prærogativis ibi scribens, ait : « Ab omni malo liberata, et impleta omni bono, « fruens indeficienter æternorum jucunditate gaudiorum, oblita culparum, oblita pœnarum. » Richardus de S. Victore ita loquitur : « Quanto « reminiscentur periculorum, et miseriæ quam « evaserunt, tanto exultantes dicent : *Torrentem « pertransivit anima nostra, aquam intolerabilem*; et « laudantes Deum subjungent : *Benedictus Dominus, « qui non dedit nos in captionem dentibus eorum,* « scilicet dæmonum, de laqueo quorum venantium « animæ eorum ereptæ sunt, et contritus est « laqueus, quia cessavit tentatio. »

e. — Certe qui nunc triticum bonorum operum congregare elaborat, habet paratum a Deo granarium, in quo illud sibi ad æternam in gloria sustentationem asservetur. Est enim cœlestis Paradisus, pro nobis conditus, utpote ad cœlestem gloriam possidendam creatis, ideoque nos Deus ad hanc possidendam invitat, licet nos illam inertes negligamus. « Creator noster prius cœlum extendit, « postea et terram substernit, » dicit S. Chrysostomus; idque non solum ad hoc ut cœlum sine terra subsistere posse intelligamus, verum etiam ut primo omnium loco oculum et cor nostrum ad cœlestem Paradisum, tanquam ad domum et habitationem pro nobis fabricatam, dirigendum esse sciamus; siquidem terra nobis velut exilium, via, et iter quoddam ad supernam patriam possidendam, assignata fuit. Unde Judex ille supremus ad electos suos dicturus est : *Possedite paratum vobis regnum a constitutione mundi. Matth.*, XXV, 34.

f. — Tempus messis dies est judicii, et tunc postquam omnia fuerint demessa, dicet Dominus : Separate zizania et ante omnia alligate ea in fasciculos. Zizania utpote damnata non excutiuntur, nec a paleis separantur, sed simul cum illis, scilicet iniqui cum suis peccatis, in fasciculos ad comburendum alligantur, ut æterna ignis infernalis sustineant supplicia.

g. — Cœlestis Magister noster de damnatis sub zizaniorum metaphora disserens, Angelis suis se præcepisse ait : *Alligate in fasciculos ad comburendum.* Circa quæ verba, Hugo Cardinalis, ex S. Isidoro inquit : « Similis culpæ reos consimilis cru- « ciatus constringet, non vero in unum fascem, « quia pro modo perversitatis suæ unusquisque « punietur. » S. Bernardinus, *Serm.* XVIII *extraord.*, de hisce fascibus in ignem conjiciendis, eamdem pariter habet considerationem dum inquit : « Nota- « biliter dicit fasciculum, sicut enim habetur, quod « resurget unusquisque in suo ordine, et sic nunc « præmiantur, sicut Apostoli in suo ordine, scilicet « Apostolorum, martyres, in ordine martyrum; ita « omnes peccatores qui erunt infecti uno genere « peccati, erunt uno constricti, nam de omnibus « usurariis fiet unus fasciculus, de omnibus adul- « teriis, etc. »

DOMINICA SEXTA POST EPIPHANIAM

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XIII, VERS. 31

31. Aliam parabolam proposuit eis dicens : Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo.

32. Quod minimum quidem est omnibus seminibus : cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, et fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, et habitent in ramis ejus.

33. Aliam parabolam locutus est eis : Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier, abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.

34. Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas, et sine parabolis non loquebatur eis.

35. Ut impleretur quod dictum erat per Prophetam, dicentem : Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione mundi.

Versus 31.

Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo.

Simile est regnum cœlorum.

1. — S. Hieronymus, *in Matth.*, per hoc regnum, prædicationem Evangelii interpretatur : « Regnum « cœlorum prædicatio Evangelii est et notitia Scrip- « turarum, quæ ducit ad vitam; » in ejus confirmationem adducit id, quod Christus, *Matth.*, XXI, 43, incredulis Hebræis prædixerat : *Auferetur a vobis regnum Dei et dabitur genti, facienti fructus ejus.* S. Bonaventura idem se sentire ostendit, siquidem super S. Lucam, scribens, in hoc eodem proposito dicit : « Regnum cœlorum dicitur hic, « veritatis notitia et doctrina. »

2. — Communior tamen interpretum doctrina est, per regnum cœlorum, Ecclesiam militantem intelligi, quæ in primis suis principiis quidem et contemptibilem præ se speciem ferebat, utpote quæ fundata erat super duodecim piscatores, eosque pauperes, idiotas, ludicros et ab unoquoque persecutionibus agitatos, qui Christum prædicabant. *Judæis scandalum, gentibus stultitiam,* vexillum erexerunt crucis, quæ illis temporibus ignominiosissimum erat malefactorum supplicium, quale nunc apud nos est furca vel patibulum : *Morte turpissima condemnemus eum.* Verumtamen scribit Dionysius Carthusianus, *ibid.*, sicut granum sinapis parvum et deforme in altam usque arborem crescit et proficit : « Sic Ecclesia in principio suo contempta et numero « parva, crevit in populum infinitum, seu Ecclesiam « toto orbe diffusam, quando in omnem terram « exivit sonus eorum, id est, prædicatio Apostolo- « rum. »

3. — Est quorumdam sacrorum expositorum non incongrua observatio, quod Christus in singulari numero *granum* dixerit. Unde Paulus de Palatio, *in Matth.*, ait : « Non dicit grana, sed granum, quia « licet plures simus, est tamen cor unum et anima « una; unus est nobis Deus, una fides, unum bap- « tisma. » Eamdem ponderationem apud Didacum Stellam, *in cap.* XIII *S. Lucæ,* invenio.

4. — S. Gregorius, *in Cat.*, per hoc granum sinapis, Salvatorem nostrum intelligit, dum ait : « Ipse quidem est granum sinapis, qui in horto « sepultus, plantatus, arbor magna surrexit; gra- « num fuit cum moreretur, arbor tum resurgeret; « granum per humilitatem carnis; arbor per poten- « tiam majestatis. » Idem quoque S. Hieronymus scribit. Chrysologus, *Serm.* XCVIII, per agrum hujus grani, in quo crevit, uterum virginalem intelligit : « Christus est regnum cœlorum, qui velut granum « sinapis in hortum virginei corporis missus, orbe « toto crucis in arborem crevit. » S. Ambrosius nihilominus hanc sinapis allusionem in Christo aliter considerat; dum ait : « Granum est cum sepeli- « tur in terra, arbor est cum elevatur ad cœlum. » Sicut granum sinapis minus est inter alia et vilius, ita quoque de Christo pariter dicitur : *Non erat ei aspectus, neque decor; exinanivit semetipsum;* at vero in terra horti illius, ubi mortuus et sepultus permansit, reconditus, in adeo proceram arborem excrevit, secundum verbum Psalmi LXXIX, 12, *ut extendat palmites suos usque ad mare,* imo ut usque ad ipsammet æterni Patris dexteram, visa sit ascendere, *sedet a dextris Dei.* Et sicut Apostolus ait, *Phil.*, II, 9 : *Deus exaltavit illum et dedit illi nomen, quod est super omne nomen,* etc., adimpletumque est istud Isaiæ, IV, 2, oraculum dicentis : *Erit germen Domini in magnificentia et fructus terræ sublimis.* Ramos suos, id est, duodecim Apostolos et septuaginta duos discipulos per totum mundum extendit,

dum ait illis : *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.*

5. — « Per granum Ecclesia » significatur, inquit Lyranus, *ibid.* Et Christus apud S. Matthæum, XVII, 19, dicit : *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic transi hinc, illuc, et transibit.* Porro fides nostra debilia principia habuit, ideoque principes synagogæ, *Joan.*, VII, 28, dicebant : *Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? sed turba hæc.* Primi ejus sectatores nonnulli fuere pauperes, idiotæ et contemptibiles piscatores. Quis autem est, qui nesciat, quousque fides ista excreverit, siquidem, ut S. Augustinus, *tr.* VII *in Joan.*, ait : « Per piscatorem lucratus est Imperato-« rem? » adeo ut Constantinus Magnus, potentissimus ille mundi Monarcha, se magnopere honoratum existimarit, quando sibi pro eruendis et excavandis templi illius, ab ipso in honorem capitis horum piscatorum erecti, fundamentis, duodecim terræ cophinos deportare licuit. Ingens hæc arbor sanguine Apostolorum rigata fuit : *Isti sunt, qui plantaverunt Ecclesiam sanguine suo,* et successive ab illo copioso sanguinis imbre, quam alii innumeri martyres, pro Christi fide confitenda effuderunt, suasque inde radices adeo tenaciter et profunde in terram egit, ut nullus, quantumvis validus, persecutionum ventus, illam demoliri, aut prosternere prævaluerit; siquidem *portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* S. Augustinus postquam aliquas hujus grani recensuisset proprietates, *Serm.* LXXXI *in appen.*, fidei easdem adaptat : « Ita ergo est fides « christiana, prima fronte videtur esse parva, vilis « et tenuis, non potentiam suam ostendens, non « gratiam subministrans; at ubi diversis tentationi-« bus teri cœperit, statim vigorem suum prodit, « acrimoniam indicat, calorem Dominicæ credulitatis aspirat et tanto divini ignis ardore jactatur, « ut et ipsa ferveat et participantes sibi ardere « compellat. »

6. — Didacus Stella ex differentia principiorum mundi, in operibus suis, et principiorum Dei, hasce deducit moralitates, *in cap.* I *Luc.* : « Opera mundi « splendidum habent exordium, sed malo fine « clauduntur : Dei opera humili principio oriuntur, « sed gloriosum habent finem, ecce hic granum « parvum sinapis crevit in arborem magnam, et « humilis Ecclesia nimis exaltata est : mundus « omnia sua splendide incipit, sed in fine decipit. »

7. — Albertus Magnus, *in Matth., cap.* XIII, similiter hanc sinapis modicitatem in humilitate Ecclesiæ designatam esse agnoscit : « Regnum Dei ab « humilitate maxima incipiens, grano sinapis, « minuto valde inter semina, comparatur, quia nec « a sapientia, nec a potentia incœpit, nec a divitiis « hujus mundi, sed potius, sicut dicitur, I *Cor.*, I, « 27 : *Quæ stulta sunt hujus mundi elegit Deus, ut « confundat fortia,* hoc est, potestates mundi. »

8. — S. Ambrosius, *lib.* V, *in cap.* XXIII, *Luc.*, considerat, quod granum sinapis contusum et contritum acrimoniam suam foras emittat : « Granum « ejus certe res est vilis, et simplex; si teri cœpe-« rit, vim suam fundit; » etiam fides primo simplex videtur, sed si teratur adversis, « gratiam suæ « virtutis effundit. » In persecutionibus probata est constantia martyrum, et Ecclesia locupletata est thesauro doctrinæ, et sapientiæ, tot Theologorum et sacrorum Doctorum, qui fidei nostræ veritatem defenderunt. Glossa interlinearis ibidem super hæc verba, sinapis proprietatem, quam habet, dum teritur, advertit : « Quanto plus teritur, tanto plus redolet. » Eodem modo dici potest, quod veritas nostræ religionis quanto magis a persecutionibus suis controvertitur et spernitur, tanto amplius infallibilitas ejus justificatur, mundoque manifestatur. Glossa ordinaria dicit : « Grano sinapis comparatur « pro fervore fidei, quia dicitur venena expellere, « id est, omnia dogmata pravitatis. »

9. — Albertus Magnus, *in Matth.*, ad aliam quamdam hujus grani qualitatem sese reflectit, dicens : « Est etiam mordificativum, et hoc habet verbum « fidei, quæ subtilissimæ est substantiæ in ar-« ticulis, qui omnes sunt de Trinitate. » Doctissimus Salmeron hanc considerationem prosequitur, *tom.* VII, *tr.* VIII, et dicit : *Fervidæ est et subtilis substantiæ,* redditque ejus rationem, quia fides nostra bona pro objecto habet, quæ sunt invisibilia, justisque in præmium promissa, sicut e contrario, sunt etiam comminata supplicia æterna quæ tamen modo sub sensu minime cadunt reprobis : « Articu-« los de altissimo ac plane recondito Trinitatis mys-« terio apprehendit ac concipit. » Albertus Magnus, *loc. cit.*, de hoc semine scribit : « Multum dilatatur « quando conteritur, acutum est et penetrativum, « dissolvit quoque et mundificat, quod et verbo « fidei convenit, dilatatur enim ad æterna et « temporalia, ad pœnas et gaudia, sed et *vivus « est sermo Dei, et efficax, et penetrabilior,* « etc. »

10. — Chrysologus in hoc sinapi, prædicationem Evangelii et verbi Dei, *Hom.* XLVII, *in Matt.*, apprehendit : « Hac quippe imagine prædicit « prædicationem, per universum orbem omnino « coruscaturam. » Idem fere omnino apud Theophylactum, *ibid.*, his verbis scriptum invenio : « Prædicatio est et Apostoli, pauci enim videntur « hi, et totum orbem occupaverunt, » siquidem certum est quod Evangelium, ipsorum opera, fuerit in omnes mundi partes extensum? Unde est, quod Glossa, *ibid.*, per hujus arboris ramos prædicatores interpretatur : « Expandit ramos, in quibus volu-« cres cœli requiescent, quia prædicatores dispersit « in mundum, in quorum dictis et consolationibus « fideles ab hujus vitæ fatigatione respirarent. » Porro semen istud in tantum crevit, in quantum in

agro et horto plantatum fuit, ad denotandum quod verbum Evangelicum in corde et mente nostra recipi debeat ut copiosum et abundantem in Ecclesiam fructum referat. Albertus Magnus, *ibid.*, dicit : « Conteritur autem per meditationem eorum, quæ « creduntur. » Theophylactus in Lucam cap. XIII, hanc inter sinapi et verbum Dei analogiam observat. Hoc enim extrinsecus semen vile et contemptibile esse videtur, et tamen multas in se qualitates continet : « Ita et sermo Evangelii contemnitur quidem « a multis, et apparet esse stultitia. Cum vero illud « homo susceperit, et miserit in hortum suæ « animæ, arborem magnam facit, ita ut ramos di- « latet; » adducitque ad id probandum, stupendum illud S. Pauli exemplum, qui cum antea Saulus et Ecclesiæ persecutor esset, postea quando ab Anania intra agrum animæ suæ granum hoc sinapis recepit, exinde adeo salutaris doctrina germinavit, ut cum fructu copiosissimo per universum mundum se extenderit, adeo ut in ramis sapientiæ ipsius Dionysius Areopagita, Hierotheus, et plures alii discipuli illius nidificarint.

11. — S. Bonaventura, *in cap.* XIII *Luc.*, per hoc regnum cœlorum, in grano sinapis symbolizatum, æternæ veritatis notitiam, qua fides nostra docetur, significari dicit : « Quia revera regnum cœlorum « non est aliud, quam perfecta notitia divinæ veri- « tatis, ideo grano sinapis assimilatur, quia ipsum « est modicum mole, et magnum in virtute, sive « fervore. » Ex qua modicitate et parvitate deducit contemptum, quem, tametsi ad magnum sapientiæ gradum provecti fuerimus, de nobis ipsis tamen habere debemus : « In quo insinuatur, quod nostra « notitia debet esse humilis, secundum illud : *Noli « altum sapere, sed time,* et non plus sapere, quam « oportet sapere, quia ut dicitur in *Prov.*, XI, 2 : *Ubi « humilitas, ibi et sapientia.* »

12. — Experientia docet, quod hoc semen inter dentes masticatum acrimonia sua adusque cerebrum penetret, ut Plinius scribit, elicitque lachrymas : ita pariter in planctu et fletu, id est, in compunctione et contritione alicujus animæ christianæ, salus æterna consistit : *Beati qui lugent.*

13. — Quando granum sinapis contunditur, virtus ejus foras emittitur : « Dedit sui saporem, » inquit Chrysologus, *Serm.* XCVIII, de Christo per hoc granum symbolizato, « cum teritur passione, ut, « quidquid est vitale, suo saporaret et condiret at- « tactu; corpore teri voluit, qui suam noluit latere « virtutem. » Ex hac contusione, a qua ejus efficacia diffunditur, S. Gregorius hoc elicit documentum : « Non contritum, lene est; si vero conteratur, inar- « descit, et quod in se acerrimum latebat, ostendit, « sic unusquisque vir sanctus, cum non pulsatur, « despicabilis ac lenis aspicitur, si qua vero illum « tritura persecutionis opprimat, mox omne quod « calidum sapit, ostendit, atque in fervorem virtutis « vertitur, quidquid in illo ante despicabile infir- « mumque videbatur. »

14. — S. Augustinus observat, *Serm.* VIII *in append.*, quod sinapi etiam pro ciborum condimento deserviat : « Cujus etiam semen in cibum homines, « hyemis præcipue tempore, magna pro suavitate « percipiunt, quatenus repellant frigora, humores « egerant, viscerum interna calefaciant. » Quærit S. Propheta Job, VI, 6 : *Poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?* quasi dicat : Quonam modo alicui jejuniorum, ciliciorum, vigiliarum, disciplinarum, cunctorumque aliorum rigorum, vitam abbreviantium, austeritas placere poterit? vel quem gustum habere poterit in abnegationis propriæ humilitatis et mortificationis actibus? Et tamen si hæc omnino cum hujus grani contusi condimento, id est, eorum, quæ Christus pro nobis passus fuit, seria meditatione, corpori nostro applicata fuerint, omnia dulcia et suavitate plena esse videbuntur : *Recogitate eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes. Hebr.*, XII, 3. Adhæc dici potest omnia opera nostra ex viva memoria et præsentia Christi condienda esse, juxta illud Apostoli, I *Cor.*, X, 31, consilium : *Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

15. — Semen istud magnum in se calorem continet. Unde S. Augustinus, *Serm.* LXXXI, *in append.*, ait : « Cibum flammei saporis exhalat, et « tanto fervoris calore succenditur, ut mirum sit « in tam frigoris tantum ignem fuisse conclusum. » Hic autem calor virtutem denotat charitatis, quæ sola sufficit, ut nos regni cœlorum possessores efficiat : « Est vaporativum, » inquit de hoc grano Albertus Magnus, *ibid.*, « per spiritus charitatem, « quia spirat spiritum vitæ. » *Spiritu ferventes,* inquit Apostolus, *Rom.*, II, 11, et paulo ante dixerat : *Sollicitudine non pigri,* siquidem tepiditas et desidia in via Dei, reprobationis signum est, sicut fervor charitatis et dilectionis cœlestis signum est prædestinationis.

16. — S. Augustinus, *ibid.*, alias sinapis proprietates enumerat : « Sæpe etiam ex hoc capite « adhibent medicinam, ut si quid invalidum, si « quid ægrotum fuerit sinapis igne curetur, » unde fidei effectus spirituales et mysticos adscribit : « Ergo « granum sinapis membrorum viscera calefacit, « fidei autem vigor cordium peccata comburit; « sinapis granum humorem decoquit corporum, « fides autem libidinum fluenta consumit. » Idem quoque Albertus Magnus, *ibid.*, scribit, dum ait : « Est dissolutivum concupiscentiarum. » Plinius, lib. XX, XXII, ait : « Est stomacho utilissimum con- « tra omnia vitia. »

Quod accipiens homo seminavit in agro suo.

17. — Observandum, quod granum istud prius ab agricola in manus sumptum fuerit, et postea ab eodem fuerit in agro seminatum; ut per hoc innuatur, quod, cum per granum istud fides nostra denotetur, vel etiam prædicatio Evangelii, aut veritatum æternarum notitia, necessum semper sit, ut hæc omnia cum operibus conjuncta sint, utpote, quæ correspondere debent ei, quod creditur, vel docetur; siquidem *fides sine operibus mortua est.* Non sufficit enim veritates fidei intelligere, credere, et cognoscere, nisi etiam per longum temporis spatium seria quadam meditatione mediante altas in corde nostro radices agant, *Joan.*, x, 24 : *Nisi granum frumenti mortuum fuerit, ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Et ideo priusquam granum istud germinet et fructum afferat, opus est, ut prius aliquandiu sub terra consistat. Hæc enim est causa unica, cur tot animæ fructus, culturæ et semini, quod cœlestis agricola super ipsas sparsit, correspondentes minime producant, quia Evangelicas veritates non meditantur : *Desolatione desolata est universa terra, quia non est, qui recogitet corde. Jerem.*, xi, 11. Quod si Christianum aliquem interrogaveris, an immortalitatem animæ, gaudiorum et pœnarum æternitatem, futurum denique finale judicium, etc., firmiter credat; affirmative utique ad hæc omnia respondebit; quænam vero causa est, quod haud secus ac si illa non crederet, vivat et moriatur? Nimirum quia hoc sinapis granum in agro mentis et cordis sui satis profunde non recipit illud ipsum meditando et ruminando. Unde S. Hieronymus, *in Matth.*, verba illa, *in agro suo*, ita explicat, « id est, « in semetipso, et in corde suo. Quis est iste, qui « seminat, nisi sensus noster et animus, qui suscipiens granum prædicationis, et fovens sementem, « humorem fidei facit in agro pectoris sui pullulare. » Albertus Magnus, *ibid.*, per agrum, in quo seminatur, hoc sacrum orationis et meditationis exercitium intelligit, dum ait : « Ager cordis notat « optimam exercitationem per disciplinam. »

Additiones.

a. — *Simile est regnum cœlorum grano sinapis*, etc. Regnum cœlorum, in hac parabola, in qua cum grano sinapis confertur, aut est Ecclesia militans, aut est divina fides, aut potius est doctrina evangelica, seu notitia Evangelii. Optime tamen Hugo Cardinalis, per idem granum intelligit charitatem, quæ calefacit cor; vel etiam scientiam Scripturarum, quæ hauritur per lectionem et sic illuminat mentem. S. Joannes Climacus, *Scal. Parad. grad.* xxxvii, 39, ita scribit de lectura sacrorum Librorum : « Non mediocriter solet illustrare et « colligere mentem lectio. Verba enim Spiritus « Sancti sunt, et lectores omnino dirigunt et mode« rantur. » De qua eadem sacrarum Scripturarum lectione, S. quoque Ephrem ita scribit : « Sacra« rum litterarum lectio donat in Deum cognitio« nem ; scriptum est enim : *Vacate et videte, quo« niam ego sum Deus.* Audis, frater, quod Dei « scientiam accipiat qui simplici veroque corde « divinis vacat Scripturis ; idcirco, mi frater, vide, « ne negligas animam tuam, sed lectioni sedulo « incumbe, ut mens tua illuminetur, fiasque per« fectus, et integer, in nullo deficiens. » Libri sacri divina nobis exhibent attributa, essentiamque exprimunt infinitæ illius majestatis, *quam adorant Dominationes, tremunt Potestates.* « Omnes plane « Scripturæ sacræ, » ait S. Augustinus, *Serm.* cxii *de temp.*, « ad nostram salutem scriptæ sunt, ut « proficiamus in eis, in veritatis agnitione. Sæpius « cæcus offendit quam videns; sic ignorans legem « Dei, sæpius ignoranter peccat quam ille qui scit. « Sicut cæcus sine ductore, sic homo sine doctore, « rectam viam vix graditur. Et ideo, fratres charis« simi, quicumque ex vobis lectiones sacras legere « et intelligere possunt, in his studium impen« dant. » Et quidem ab experientia hæc dictitabat S. Augustinus qui hæresi Manichæorum imbutus et fidei catholicæ inimicus, ad perfectam Dei notitiam, illis verbis : « Tolle, lege, » inductus, tandem ut ipsemet dicit : « Arripui, aperui, legi. Quasi luce « serenitatis infusa cordi meo, omnes dubitationis « tenebræ ceciderunt. » Mox enim, ut Epistolas S. Pauli legere cœpit, aliquod animæ suæ lumen communicari sensit, cui cooperando, illos postea sapientiæ fulgores sibi acquisivit, quibuscum universam illuminavit Ecclesiam.

b. — Plinius, *lib.* XX, multas grani sinapis enumerat virtutes. 1° Igneam vim et habitum expirat quo inflammat hominem. 2° Utpote acre et mordax, lacrymas excitat. 3° Superfluitates ex cerebro purgat. 4° Tritum cum aceto, ad morsus scorpionum et serpentum inservit. 5° Vim veneni infringit ac compescit. 6° Stomacho, pectori ac pulmonibus utilissimum est contra pravos humores. Valde peroptime hæc omnia conveniunt lectioni Scripturarum, seu rerum spiritualium. 1° Hominem inflammat charitate, juxta sequentem S. Isidori sententiam : « Geminum confert donum lectio sanctarum « Scripturarum, sive quia intellectum mentis eru« dit, sive quod a mundi vanitatibus abstractum « hominem ad amorem Dei perducit. Excitati « enim sæpe illius amore, subtrahamur a deside« rio vitæ humanæ, atque accensis in amore « sapientiæ, tanto vana spes mortalitatis hujus « nobis vilescit, quanto amplius, legendo spes « æterna claruerit. » 2° Ad lacrymas compunctionis ac amaritudinis movet, quia est veluti speculum quoddam, quod per reflexum divina nobis attributa ostendit, animam virtutibus venustat,

atque a culparum maculis emundat. 3° Ipsa sacra doctrina, quam ex lectione potissimum haurimus, una cum acritudine contritionis quam in nobis excitat, dæmonum morsus sanat. 4° Vim veneni a nobis peccatorum ejicit, seu ut explicat S. Thomas, errores expellit. 5° Omnibus animæ potentiis medetur ac opitulatur : mentem illuminat, voluntatem dirigit, memoriam impinguat, concupiscentias defœcat. Item quidquid arduum in virtutibus est, valde sapidum efficit, ut dulciter ac delectabiliter homo teneat et amplectatur.

c. — Regnum cœlorum grano sinapis assimilatur, cujus, quanto plus teritur, tanto plus redolet fragrantia, quia qui illud sibi vult acquirere, huic necessum est ut per attentam meditationem, mysteria fidei nostræ, ut ita dicam, masticet et comminuat.

Quærit S. Propheta Job, VI, 6 : *Poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare quod gustatum affert mortem.* Quasi dicat : Quonam modo alicui jejuniorum, ciliciorum, vigiliarum, disciplinarum, cunctorumque aliorum rigorum vitam abbreviantium, austeritas placere poterit? vel quem gustum habere poterit in abnegationis propriæ, humilitatis et mortificationis actibus? Et tamen si hæc omnino, cum hujus grani condimento, id est, eorum quæ Christus passus fuit pro nobis, seria meditatione, corpori nostro applicata fuerint, omnia dulcia et suavitate plena esse videbuntur. Doctor Angelicus ait : « Cogitatio passionis Christi facit nos non defi- « cere. » Illud per sequentem probat S. Gregorii Magni sententiam, dicentis : « Si passio Christi ad « memoriam revocatur, nihil adeo durum est, « quod non æquanimiter toleretur. » Unde B. Laurentius Justinianus salubriter monet, dicens : « Erigamus omnes nos qui Domino Jesu eligimus « militare, mentis oculos, in crucem Domini cum « tentamur; et leve existimabimus quod tolera- « mus, in comparatione illius. » S. Antoninus sequentem historiam ad nostrum applicat propositum : « Legitur Exodi, XV, quod filiis Israel « in deserto invenientibus aquas amaras, ut non « possint bibere, misso ligno de mandato Dei in « aquis, dulcoratæ sunt, ut biberent delectabili- « ter. Aquæ sunt tribulationes, quæ frequentes « occurrunt in deserto hujus mundi, et in se « amaræ sunt; sed ligno crucis misso, id est, me- « ditatione habita de passione, efficiuntur dulces. »

d. — Tollit granum sinapis in ciborum delectu fastidium, ut experientia constat. Sintque cibi delicatissimi, si tamen in iis sumendis fastidium adsit nihil sunt. Sic quoque est in virtutum exercitio donorumque cœlestium usu. Venerint a Deo in nos omnia virtutum delectamenta, venerint omnes cœlestes suavitates, dum granum sinapis non venerit, metuendum magis esset, ne omne illud virtutum delectamentum nobis fastidia ingeneraret lethalia. Id præcavens Christus Dominus, cum cœlestem œconomiam in varias suavitates efformat, simul et illam efformat in granum sinapis, ut sciat homo quid sibi requirendum sit in virtutum assiduitate, ne hebescat virtutum conatus, et per longa fastidia mortem trahat. Monebat D. Paschasius, *lib.* VII *in Matth.*, dicens : « Flam- « metur in pectore quo ignorantiæ totum a nobis « auferat, sua degustatione fastidium et ferventes « reddat. » Hoc tibi homo require quo fastidia pellantur, quo virtutum conatus magis ac magis in dies acuantur, ne ab assiduitate, in lethalia fastidia cadas. Deus enim in servitio suo sollicitudinem requirit. S. Paulus in hæc verba Romanis, XII, 11, scribit : *Sollicitudine non pigri, spiritu ferventes.* Hæc autem sollicitudo non eo fine ab eo requirebatur, ut per eamdem divitiæ, honores, provinciæ ac regna acquirerentur; sed ut bona compararentur spiritualia, in cultu religionis christianæ, quam recenter amplexati fuerant. Dicit autem : *Spiritu ferventes,* quia volebat illos in cultu Dei ardentes, non vero flaccidos, languidos et otiosos. Vix hæc pronunciaverat Apostolus, quando immediate subdit : *Domino servientes.* O quanto cum studio, sollicitudine, et fervore obsequia terrenis præstantur principibus! Nutus eorum quodam modo conjectantur et intentiones; nullæ in illorum servitio molestæ censentur vigiliæ et curæ. Quanto igitur rationabilius est ut non dissimilem in Dei servitio ardorem sollicitudinemque exhibeamus ? *Utique indicabo tibi, o homo,* dicit Michæas, VI, 8, *quid sit bonum, et quid Dominus requirat a te. Utique sollicitum ambulare cum Deo tuo.* Deus namque oculo benigno nihil ita inter omnia virtutum opera respicit ac nostram sollicitudinem, nostrumque in divino servitio fervorem.

e. — Postquam homo accepit granum sinapis, non illud recondit, vel abscondit, sed statim cum eo lucrifacere curavit, ac illum terræ mandavit, ut cresceret in arborem ac multos fructus produceret. Quod præclarum sit nobis documentum ut in donis, gratiis ac muneribus nobis a Deo oblatis, non immoremur, sed absque ulla dilatione illa amplectamur, eisque ut maxime proficuis acquiescamus, eorumque ductum sequamur, ne ob aliquam negligentiam et defectum nostrum, tam præclara dona a nobis transeant et abeant. Negligentia enim nos operum bonorum merita facit amittere, donorumque et gratiarum divinarum talenta sepelit. Singularem a nobis exigunt considerationem illa Salvatoris verba, *Joan.*, XV, 2 : *Omnem palmitem non ferentem fructum, tollet eum, et omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* Gratia porro cœlestis opem nobis præbet ut in vinea Domini fructificemus; si vero nos, propter desidiam nostræ gratiæ antecedenti

correspondere neglexerimus, privabimur subsequenti, quæ alias cum ferventi et accurata nostra cooperatione, augmentaretur, *ut fructum plus afferat*.

f. — Licet hic per regnum cœlorum merito intelligatur Ecclesia militans, seu prædicatio Evangelica, attamen non incongrue per regnum cœlorum anima justi significari potest, quæ vere est Paradisus, et locus deliciorum Dei, in qua Deus regnat, cujus regni amplitudo maxime, quam charitate mediante habet, considerari debet. S. Augustinus de humana mente, *de Spir. et anim.*, XXXIII, inquit : « Mens ejus Paradisus est : in qua quasi in « Paradiso voluptatis delectatur. » Quod ipsum S. Petrus Damianus confirmat dicens : « Spiritualis « est Paradisus mens sancta, atque ad sui conditoris « imaginem signanter expressa, jure dicitur Para- « disus, quæ et cœlestium Charismatum est fluentis « irrigua, et tanquam fertilium arborum, vel herba- « rum, sic virentibus sanctarum virtutum, vernat « germinibus adornata. » S. Bonaventura, in suis soliloquiis animam nostram centrum quiescentis Dei appellat : « O quam beata anima, apud quam « Deus sibi requiem invenit, quæ dicere potest : *Qui « creavit me requievit in tabernaculo meo.* Negare « siquidem ei cœli requiem non poterit, qui sibi in « hac vita requiem præparavit. » Nequaquam tamen nobis ob hanc mirificam animæ nostræ dignitatem nimium præsumendum, quin potius sciendum, quod ut S. Augustinus, *Oper. cit.*, II, ait : « Domus summi « Patrisfamilias est anima, per unitatem morum. » Imo magis nos terret quod S. Thomas de Villanova, *Conc. de Dedic. Eccl.*, dicit : « Grandis honor « sed grandis timor, ex hoc pensandum nobis est, « tum quanto timore et sollicitudine cavere debet « anima justi, ne forte in ea aliquid turpe, aut « indecens inveniatur quod oculos tantæ majestatis « offendat. » *Si quis autem templum Dei violaverit, quod estis vos, disperdet illum Deus*, dicit Apostolus, I *Cor.*, III, 17. Imo justi et probi in seipsis includunt et gestant regnum cœli in hac vita, per testimonium bonæ conscientiæ, quod iis est quasi juge convivium. Cardinalis Bellarminus, super illa verba Psalmi CXIII, 9 : *Gustate et videte quoniam suavis est Dominus*, discurrens, scribit : « Et vere quid suavius « fingi potest quam animum præditum charitate, « conscientia bona, corde puro, fide non ficta « requiescere in sinu summi boni. » Audite Richardum Victorinum : « Hæc est hæreditas illa quæ « fluit lacte et melle, quia securitas conscientiæ « solet mentem humanam lætitia et exultatione « replere. Lactis et mellis dulcedine nos refici « voluit, qui dixit : *Lætamini in Domino, et exul- « tate justi.* O quale, quantumque gaudium bonum « habere conscientiæ testimonium ! » E contra mali gestant in se regnum inferni, quod in mera perturbatione, inquietudine, cruciatu malæ conscientiæ consistit, quæ mala conscientia est judex contra se incorruptus, centrum diaboli, tormentum ipso inferno atrocius.

g. — Paulus Palatius per granum sinapis interpretatur fideles in Ecclesia seminatos, qui pœnitentiis et laboribus attriti, in magnam arborem gloriæ cœlestis excrescunt; quisquis enim Paradisum ingredi desiderat, per ærumnas et tribulationes attritus, quasi penetrare debet. Dicit enim S. Bernardinus, *Serm.* V *in D.* I *post Epiph.* : « Nullus « potest intrare in regnum, nisi transeat per flam- « meum gladium atque versatilem qui positus est « ad custodiam ligni vitæ, sed hoc nullus potest « facere nisi per patientiam in tribulationes. Gladius « enim flammeus, atque versatilis tribulatio est, « affligens animam et corpus. Et ideo dicit Apo- « stolus, *Act.*, XIV, 21 : *Per multas tribulationes opor- « tet nos intrare in regnum Dei.* »

h. — Hoc mysteriosum esse videtur, quod quando quidem multi sunt in regno cœlorum, id est, in Ecclesia fideles, cur non *grana*, sed *granum* dicantur? Ratio est quia omnes in unum coalescunt per amorem et charitatis unionem; Christus enim eos summa cum sollicitudine commendavit dicens, *Joan.*, XVII, 21, 22 : *Ut omnes sint, sicut tu Patcr, in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus, quia tu me misisti. Et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut et nos unum sumus.*

i. — Sicut granum sinapis colore rubrum in virtute sua multum calorem continet, cibosque suos, sua acrimonia saporat, ut delectabiliter comedi valeant; nec incongrue, per has proprietates, juxta S. Augustinus, *Serm.* XXXI *de Sanct.*, ignem nobis denotet charitatis; sic quoque nullum opus bonum, sine charitate et amore Dei, sapidum esse potest. S. Paulus Apostolus, I *ad Corinthios*, XIII, scribens protestatur quod tametsi linguis loqueretur Angelicis, vel dono prophetiæ, aut omnium sacrorum mysteriorum scientia imbutus esset; licet etiam viva quadam fide mediante, transferret montes, omnesque facultates suas in pauperes distribueret, aut prunis superpositus arderet, nec tamen divini amoris cœlesti flamma intus flagraret, omnia prædicta quantumvis bona opera nil sibi profutura essent : *Nihil sum; nihil mihi prodest.* S. Anselmus ad Deum conversus dicebat : « Aufer, a me, Domine, « si velis, substantiam, manus, pedes, oculos; solum « relinque cor quo te diligam; hoc enim solo tibi « placebo. » Idiota amorem merito cunctis aliis operibus anteposuit dum ait : « Amorem animæ « thesaurum nullus superat; nescit enim homo « pretium ejus. »

Lapis Lydius auri probitatem explorat, at vero pretiosus hic lapis charitatis, in aurum purissimum convertit omne ad quod ipsa accesserit. Unde S. Bernardinus Senensis ait : « Nec solum aurum est

« amor, sed quod mirabilius est aurea reddit quæ-
« cumque contingit. » Et paulo ante dixerat : « O
« quam pretiosus est amor qui in conspectu Dei
« omnia pretiosa facit! Ideo aurum denominatur;
« aurum enim omnium thesaurorum pretium est. »

j. — Est quidem granum sinapis, adhuc integrum, vile et abjectum; dum autem attritum est, per illud quodam sapore condiuntur, quæ alias videbantur insipida, et gustui difficilia. Sic per pœnitentis vitæ rigorem et austeritatem attriti, et humilitati, ineffabiles et sapidissimas experiuntur spiritus dulcedines, licet diversum oculis videantur externis. S. Bernardus, *Serm.* I *de Dedic.*, aiebat : « Hinc est quod multi abominantur, et fugiunt « pœnitentiam; crucem quidem videntes, sed non « etiam unctionem. » Moxque ad suos conversus religiosos, abstinentiis macilentos, vigiliis extenuatos, austeritatum rigore pallidos, sequentibus eos extimulabat verbis : « Vos qui experti estis, ecce « scitis, quia vere crux nostra inuncta est, et per « gratiam spiritus adjuvantis, suavis et delectabilis « est pœnitentia nostra; et ut ita dicam, amaritudo « nostra dulcissima. »

k. — Granum sinapis quo magis premitur, eo magis virtus ejus accenditur. Sic quidem premimur et tribulamur. Sed per passiones et tormenta virtus spei magis accenditur, dum illa viam ad cœlum complanant et facilem efficiunt. Sanctus non quærit requiem sed tribulationem; novit enim quoniam, dicente Apostolo, *Rom.*, v, 3 : Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem; spes autem non confundit. « Et ideo « protestor, » inquit S. Hieronymus, « quod in hac « vita nequaquam quæram requiem, sed afflictiones « et angustias! Ut tanto sim de gaudiis alterius « vitæ securior. Propterea nunc amaritudinem sus- « tineo, ut postea dulciora promerear. »

l. — Optime per granum sinapis, quamvis sit parvum, significatur doctrina fidei ac Ecclesiæ sanctæ, ad indicandum ejus efficaciam, fructum ac propaginem. Prædicatio enim Evangelica e tenui cum Christo cœpit, ac per paucos Apostolos, humiles, paùperes, ignobiles, in totum mundum dilatata est; quæ res vera veræ Ecclesiæ est nota. Etenim secundum Psalmistæ, *Ps.* XVIII, 5, prophetiam, *in omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terræ verba eorum.* S. Chrysostomus, *Hom.* XXVIII *in Genes.*, sic loquitur : « Etenim sicut per tres illos, » scilicet filios Noe, « hominum genus multiplicavit « universi conditor; ita quoque et in fide per unde- « cim piscatores illitteratos et idiotas, qui neque « os aperire audebant, omnem sibi orbem conci- « liavit. » Unde idem sanctissimus Doctor in hac Evangelii per totum mundum promulgatione, potentem Altissimi manum agnoscebat dicens, *Hom.* XXVI *in Matth.* : « Quæ res maximum argumentum « omnipotentiæ Christi est; viginti enim annis, aut « ad summum triginta, ad omnes oras orbis Evan- « gelium transcurrit. » Et S. Augustinus, *lib.* XXII, *contra Faust.* : « Quis tantam multitudinem ad pec- « cata pronam, ad legem contrariam carni et san- « guini servandam induceret, nisi solus Deus? »

m. — « Granum sinapis, » ait S. Augustinus, *Serm.* XXI *de Sanct.*, « magnum est non specie, sed « virtute. Prima fronte speciei suæ parvum est, « vile, despectum, non saporem præstans, non odo- « rem circumferens, non indicans suavitatem. At « ubi teri cœperit, statim odorem suum fundit, et « acrimoniam exhibet. » In quo sensu per granum sinapis non immerito significatur Dominus noster Jesus Christus, qui priusquam humiliaretur et in passione sua contereretur in majestate sua non agnoscebatur, neque adorabatur. Dicit Apostolus, *Philip.*, II, 9 : *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod et Deus exaltavit illum.* Unde S. Bernardus ait : Christus cum per naturam divinitatis non haberet, quo cresceret, vel ascenderet, per descensum quomodo cresceret invenit : *Humiliavit semetipsum*, etc, S. Hilarius eadem verba S. Pauli ponderans, inquit : « Humilitatis fuit præmium, ut corpus assumptum « in gloria Dei Patris maneret ut in nomine ejus « genua cœlestia, terrestria et inferna se curva- « rent. » S. Ambrosius eamdem habet considerationem, quod supremæ illi majestati, non ideo genua incurventur quod nobilem adeo, vastamque hanc creasset mundi machinam, sed quia se super Calvario monte humiliasset : « Quanta fecit Domi- « nus, audeo dicere, » inquit ille, *in Psal.* CXVIII, *Oct.* XIV, « et non flexi ei genu; sed flexi ei, postquam « se humiliavit; sic enim per humilitatem, sibi « Ecclesiam congregavit. »

n. — Sinapis suam virtutem non ostendit nisi postquam conteritur; imo ut ait Glossa, « quanto « plus teritur, tanto plus redolet. » Sicque Ecclesia catholica, quo majores adversitates ac oppugnationes contra eam exoriebantur, eo magis suam vim ac veritatem declarabat. « Non minuitur per- « secutionibus Ecclesia, sed augetur, » dicit S. Leo Magnus, *Serm.* I *de Natali SS. Ap. Petri et Pauli*, « et semper Dominicus ager segete ditiore vestitur, « dum grana quæ singula cadunt, multiplicata « nascuntur; unde duo illa præclara divini seminis « germina, in quantam sobolem germinarint, bea- « torum millia Martyrum protestantur. » D. Chrysostomus, *Hom.* XL *de SS. Juv. et Max.*, ita scribit : « Etenim vero sicut plantæ rigatæ magis crescunt, « ita et fides nostra oppugnata magis floret, neque « horti aquis irrigati ita germinant, et fœcundi « sunt ut Ecclesiæ, si Martyrum irrigentur san- « guine. » S. Ambrosius, parabolam hujus diei exponens, dicit : « Granum sinapis martyres nostri « sunt, Felix, Nabor et Victor, Gervasius et Prota- « sius, et Nazarius. Habebant odorem fidei, sed

« latebant. Venit persecutio, contriti gladio per « totius terminos mundi gratiam sui sparsere mar- « tyrii, ut jure dicatur : *In omnem terram exivit « sonus eorum.* »

0. — « Granum sinapis, » ait D. Paschasius, *lib.* VII *in Matth.*, « Christus Dominus erat. Ita « teratur in corde ut ora nostra gustu ferventia, « vivido fructus sui sapore succendant, in tantum « etiam ut ab oculis lacrymæ præ nimio ardore « decurrant. » Granum sinapis affectum in ore, si dentibus atteritur, præ nimia sua activitate totum os calefacit. Christus Dominus digne et reverenter sub speciebus panis et vini sumptus, est nobis in ore, velut sinapis. Totum hominem accendit, ac calidum reddit erga cœlestia. Quem effectum cognovisse videtur ille, qui de Eucharistia, *Deut.*, XXXII, 11, disserens in spiritu, dicebat : *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans.* Qui enim ab aquila ad volandum provocantur, nisi animæ fideles, Christum in Eucharistia recipientes, quæ tanquam aquila cœlestia nobis imprimit desideria et affectus? Quem nobis conceptum his verbis expressum relinquit D. Chrysostomus, dum, *Hom.* XXIV *in* I *ad Cor.*, inquit : « Inde effecti aquilæ ad « cœlum evolamus, ubi enim cadaver, illic et « aquilæ. Cadaver corpus suum vocitans propter « mortem; aquilas vocat, ostendens, quod oportet « eum, qui ad hoc corpus accedit, esse sublimem, « et cum terra nihil habere commune, neque deor- « sum trahi et serpere, sed assidue sursum volare. »

Versus 32.

Quod minimum quidem est omnibus seminibus, cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, et fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, et habitent in ramis ejus.

1. — Jansenius advertit quod semen istud non dicatur minimum comparative ad omne aliud, quoad quantitatem, sed quoad proportionem, quia per respectum ad arborem, quam producit, est minus omnibus. « Minus est omnibus aliis, si id, « quod ex eo producitur, conferatur cum his, quæ « ex aliis producuntur. »

2. — Si per sinapi Christus intelligatur, « mini- « mum quidem est omnibus, siquidem ipsemet de « se dixit : *Ego autem sum vermis et non homo.* « *Exinanivit semetipsum formam servi accipiens.* » Albertus Magnus, *ibid.*, ait : « Ita minoritas signi- « ficat humilitatem, quæ est in cruce Salvatoris. » Salmeron ad eamdem humilitatem alludens scribit : « Dicitur etiam minimum verbum Dei, ratione « eorum, quæ tradit de Christo consputo, flagellato, « et morti crucis addicto, quæ humanæ rationi « scandalum et stultitia videntur. »

3. — S. Thomas, in *Cat.*, de prædicatione Evangelii interpretatur, quæ in cortice et apparentia externa omnibus aliis scientiis, et philosophorum, antiquorumque oratorum doctrinis inferior esse videtur. « Ad primam quidem doctrinam, fidem « non habet veritatis, hominem Deum, Deum « mortuum, et scandalum crucis prædicans. » Cajetanus, *ibid.*, ait : « Nihil minus, nihil abjectius « hoc dogmate est, sed idem maximæ virtutis in « vegetatione Ecclesiæ velut arbor inter olera « apparet. » S. Hieronymus, *ibid.*, ante ipsum scripsit et subjungit : « Confer hujusmodi doctri- « nam dogmatibus philosophorum et libris eorum, « et splendori eloquentiæ, et comparationi sermo- « num, et videbis quanto minor fit cæteris semini- « bus sementis Evangelii. » Eodem quoque modo S. Anselmus, *ibid.*, scribit : « Quid enim stultius « sapientibus hujus mundi æstimabatur, quam in « occisum et sepultum credere, visibilia contem- « nere et invisibilibus inhiare. »

4. — Chrysostomus quidem etiam per granum sinapis prædicationem evangelicam intelligit, ex alio tamen respectu granum illud minimum fuisse interpretatur. « Quia discipuli universis erant im- « becilliores. » Quem sensum Chrysostomi Salmeron, *ibid.*, hisce verbis declarat : « Minimum « existet, si ad eos, qui illud prædicarunt, id est, « piscatores, sutores et telonarios, oculos conji- « ciam, nihil habet splendoris et eloquentiæ hu- « manæ, unde et simplici sermone, ac ex media « plebe deprompto. »

5. — Paulus de Palatio, *in Matth.*, semen hoc minimum denominari posse existimat, quia in iis, qui illud velut terra bona receperunt, humilitatem profundam, suique ipsius contemptum inserit : « Quia profundam humilitatem amplectuntur, et « hæc est virtus hujus sinapis, honores fugere, « humilitatem amare. » Quod idem monitum cœlestis ille agricola sæpenumero inculcare solebat, dicens : *Nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum.*

Cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, et fit arbor.

6. — Didacus Stella, in *cap.* XIII *Luc.*, in hoc grano considerat, quod cum vile et contemptibile sit, subtus terram tamen conjectum adeo excrescit ut in ramos varios sese extendat, in quibus volucres cœli habitare possunt; unde sequens elicit morale documentum : « Admonet locus iste, ne « contemnamus parvulos et pauperes, quos vide- « mus quamvis nobis ignoti sint, et in oculis « mundi parvi videantur; granum sinapis parvum « est, tamen crescit in arborem magnam, et qui « modo humiles sunt forsitan sunt a Deo prædesti- « nati ad magnum gloriæ culmen. » David despicabilis inter omnes fratres suos erat, et tamen Deo complacuit, ipsum a pecorum custodia subreptum, in tantum tamque gloriosum Israelis regem eve-

here. Quis Moysen alicujus æstimasset, quando in Madian ovium pastorem agebat? Quis Josephum respexisset in caverna latitantem, in domo Putipharis servum, ac demum inter carceris compedes et vincula arcte captivum?

7. — Ecclesia Dei humilia et vilia principia habuit, unde Apostolus illam suo tempore *omnium peripsema* appellabat; sectatores illius derisionibus, persecutionibus et diris suppliciis infestabantur, doctrina Evangelica a multis philosophis, hæreticis, cunctisque aliis persecutoribus impugnabatur, et tamen quantum ejus honor et existimatio, etiam apud mundi magnates, excrevit, præcipue Constantini Magni tempore! Unde ab illo tempore summi Pontifices gloriose exaltati fuere, qui antea in cryptis et terræ cavernis reconditi latitabant.

8. — Quod si hæc sinapis similitudo prædicationi Evangelicæ applicetur, dici potest *major omnibus oleribus*: « Quia, » ut S. Thomas, *in Matth.*, scribit : « Doctrina Evangelica magis fructificavit, « quam doctrina legis, » siquidem hæc non nisi in Judæa in populo Hebræorum fructum fecit; unde et David dicit : *Non fecit taliter omni nationi.* Nullus unquam inveniri potuisset philosophus, qui ad ejus doctrinam totam suam patriam attrahere potuisset, inquit sanctus Doctor : nam si Plato, qui tantam sibi apud omnes fidem compararat, divinum aliquod numen in hunc mundum visibiliter aliquando venturum esse affirmasset, quis ei crediturus fuisset? Unde concludit progressum et profectum prædicationis et doctrinæ Ecclesiæ, incompatibiliter doctrina legis majorem fuisse *in soliditate, in generalitate, in utilitate.* Porro aliæ doctrinæ a rationibus et argumentis dependent; at vero hæc ab æterna et divina revelatione. Lucas Brugensis, *ibid.*, de hoc grano Evangelico scribit : « Inter « omnia genera doctrinarum, quæ sunt in mundo, « minimum est, minimum habet splendor et com- « mendationis, sive a naturali ratione, sive ab « hominum consuetudine, sive a magistrorum elo- « quentia, sive ab auctoritate, imo abhorret ab « insito hominibus judicio. » Hi qui hoc semen ab initio seminarunt, idiotæ fuerunt, nudi, remis dumtaxat tractandis assueti pauperes, hominum ludibrio expositi. Id quod prædicabant, in eo consistebat, quod Deus inter duos latrones sit crucifixus, et alia dogmata rationi et sensui totaliter repugnantia; qualia sunt unitas essentiæ in tribus divinis Personis, adeoque quod tres Personæ divinæ sint unus Deus; Incarnatio Verbi, sacramenta, et tot alii ineffabiles articuli, mysteriaque imperceptibilia, paupertas Evangelica, mundi, honorum, divitiarum, voluptatumque contemptus, jejuniorum et mortificationum continuus usus et abnegatio sui ipsius, et tamen non obstante doctrinæ illius difficultate, hæc doctrina Evangelica adeo progressa est, ut « *in omnem terram exierit sonus eorum*; cætera omnia doctrinarum genera, quæ hactenus in « mundo viguerunt, celebritate, soliditate, firmi- « tate, æternitateque superavit. »

Et fit arbor, ita ut volucres cœli veniant et habitent in ramis ejus.

9. — Dionysius Carthusianus, *in Matth.*, per aves, quæ in hisce ramis nidificarunt, Principes, Reges et Imperatores intelligit : « Principes vel Magnates « hujus sæculi ad fidem conversi. » Lyranus per ramos hujus arboris, Sanctos intelligens, de iisdem scripsit : « Fuerunt pusilli in humilitate, sed magni « scientia et virtute, et ideo sic divinitus exaltati, « quod volucres, id est, Principes hujus mundi alta « petentes habitabant in ramis eorum, id est, rege- « bantur per eorum consilium. »

10. — S. Augustinus, *Serm.* XXXIII *de Sanctis*, per ramos, sanctos Apostolos et Martyres intelligit : « Ramus est Petrus, ramus est Paulus, ramus est « B. Laurentius, rami sunt omnes Apostoli, vel « Martyres Salvatoris, ad quos si quis se fortiter « tenere voluerit, fluctibus sæculi minime mergi- « tur; quin potius sub umbra illorum latitans, « gehennæ non patietur ardorem. »

11. — Hugo Cardinalis varietatem dogmatum fidei nostræ intelligit : « Rami diversitates dogma- « tum. »

12. — Salmeron, *tom.* VII, *tract.* VIII, per aves in ramis habitantes, Philosophos et omnes alios sapientes gentiles ad fidem conversos intelligit : « Homines magni et excelsis ingeniis præditi, ut « Philosophi multi et Oratores, qui ad fidem con- « versi sunt, qui sub umbra doctrinæ Apostolicæ « requiem captarunt et solatium. » Tales fuisse dicit, Clementes Alexandrinum et Romanum, Dionysium Areopagitam, S. Augustinum, S. Cyprianum et alios similes. Per ramos autem intelligendos esse censet religionis catholicæ articulos. « In arti- « culis fidei volucres cœli nidificaverunt; nam in « Trinitatis mysterio et cæteris incarnationis, præ- « dicationis, mortis, resurrectionis et ascensionis « sacramentis, magna et eruditissima ingenia, tan- « quam in umbra consolationem otiumque capta- « runt. »

13. — Per has quoque cœli volucres Dionysius Carthusianus animas contemplativas intelligendas esse dicit : « Volucres cœli, id est, animæ contem- « plantes cœlestia. » Cajetanus ait : « Homines « cœlestis desiderii, cœlestis mentis, in iis quæ sunt « Ecclesiæ. » S. Anselmus, per hosce ramos, fidei nostræ dogmata accipit : « In quibus habitant volu- « cres cœli, id est, animæ fidelium delectantur et « pascuntur, quæ pennis virtutum ad cœlestia « volant. Unde dictum est : *Quis dabit mihi pennas « sicut columbæ, et volabo, et requiescam?* »

14. — S. Bonaventura, *in Lucam*, similiter per hæc volatilia homines spirituales intelligit : « Per

« volucres cœli intelliguntur viri spirituales, per « ramos arboris intelliguntur documenta virtutis, « procedentia ex ore sapientis. »

Additiones.

a. — *Quod minimum quidem est,* etc. Non sine gravi mysterii pondere granum sinapis, cui regnum cœlorum comparatur, *minimum* dicitur : et ratio pulchra est, quia regnum cœlorum non comparatur altissimis et invisibilibus rebus, sed valde parvulis et minutis, utpote grano sinapis, ut nullus a conatu ipsius regni adipiscendi se excuset, cum illius via cunctis sit patens, omnibus facilis, suavis et perjucunda. « Regnum Dei intra vos est, » inquit S. Cyrillus, « in vestris affectibus, et in potestate vestra « est id capere; est enim quilibet homo justificatus « per fidem Christi, et virtutibus ornatus regnum « potest obtinere cœlorum. » Terrenorum regnorum acquisitio ardua est, et difficilis, imo nonnunquam impossibilis; at vero regnum cœlorum ab unoquoque comparari potest; sinit enim se facile vinci, imo ultro citroque se offert unicuique nostrum. *Regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud,* dicit Dominus, *Matth.,* XI, 12. O quanto facilius cœli quam gloria acquiritur? Hæc etenim a voluntate nostra non dependet, imo nec a meritis nostris aliquando, sed potius a fortuna, ab alterius dispositione. Ambitio, industria et labor ad illud acquirendum non semper juvat; non vero sic se res habet, quod attinet ad æternæ gloriæ consecutionem. S. Valerianus, *Hom.* II *de arcta et angusta via,* dicit : « Facilem se volentibus præstat. » Sed quando? « Si non aut vanitas impediat, aut fallax « hujus mundi ornatus obsistat. » Superbi quidem mundi gloriam studiose sectantur, sed sæpe, imo ut plurimum, eamdem non assequuntur. Cœlestem vero gloriam sectantur humiles, nec unquam irrito effectu. Longe autem facilius est humilem velle esse, et ab aliis contemni, quam ab aliis in veneratione, et reverentia haberi, quia illud in nostra positum est voluntate, hoc in aliena.

b. — Accurate notandum, quod granum sinapis prius sit minimum omnibus seminibus, postmodum vero in maximam crescat arborem; videtur enim mihi subtilis quidam dolus ambitiosorum hominum detegi, qui se prius dejiciunt et minimi esse volunt, ut postea exaltentur. Priusquam enim diabolus ambitiosos in altum evehat, viles eosdem prius, et in terram prostratos videre desiderat, nec quicquam adeo vile est aut indignum, quod superbus aliquis non committat, ut ad prætensæ ac desideratæ dignitatis fastigium perveniat. Nam ut S. Ambrosius ait : « Ut dominetur aliis, prius servit; curvatur « obsequio ut honore donetur, et dum vult esse « sublimior fit demissior. » Credit promissionibus tentatoris : *Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraveris me.*

c. — Granum sinapis dicitur minimum omnibus sementibus, et tamen crescit in arborem quod major est omnibus oleribus. Magnatibus pulchrum hic præbetur documentum, ne in elationem efferantur. Nam quamvis seipsos videant sublimatos ac dilatatos, tanquam sinapis arborem, secum tamen considerent, quod illud granum in aliud semen sinapis desinit, quon minus est omnibus sementibus. In sua altitudine comprimant cogitationes suas magnates, sciant enim quod toto suæ magnitudinis pondere ruere ac cadere possunt, ut minimi inveniantur. S. Thomas de Aquino, *lib.* I, *cap.* I, *de Regim. Princip.,* fragilis naturæ nostræ metallum optime considerat, videlicet quod nulla alia ex re constet, præterquam ex pulvere et cinere. Ipsa autem experientia perspicue satis demonstrat, cinerem, quanto magis in altum exponitur, tanto eumdem in ventorum ludum et ludibrium amplius converti, et per aera quaqua versum dispergi. Quod si vero homo tanquam e terra plasmatus consideratur, hac quoque ratione eidem in alto collocatum esse, minime convenit : « Terræ non congruit esse in « alto, quæ est infima elementorum : cineri etiam « expedit, ne in alto sit, ne dispergatur a vento. »

d. — Granum sinapis non subito, et de repente pertigit ad fastigium, sed gradatim processit; sic nec de repente fies in honorum adeptione, sed per prærequisita merita debes crescere. S. Basilius, in *caput* VI Isaiæ scribens optimum nobis modum docet dignoscendi quisnam ille sit qui Principis et Prælati nomen et dignitatem maxime mereatur. Dicit enim : « Verus Princeps non per hæc externa « insignia internoscitur, cujusmodi sunt purpura, « torques seu amiculum pertenue ac molliculum, « et diadema, sed per id quia in primis virtutem « obtinet principe dignam. » Atque ideo si honores personis deferantur vitiosis, inhabilibus et indignis, honores illi talibus non dignitatem sed indignitatem conciliare semper videbuntur. *Gloriam sapientes possidebunt,* inquit Sapiens, *Prov.,* III, 35, *stultorum exaltatio, ignominia.* Stephanus Canturiensis scribit : « Ad illa tria debet Prælatus præparare cor « suum, id est, ad scientiam, vitam et doctrinam. « Ut investigaret : ecce scientia. Ut faceret : ecce « vita. Ut doceret : ecce doctrina. »

e. — Potest per granum sinapis humilitas intelligi; sicut enim granum sinapis parvum est, vile et abjectum, et tamen in altam et proceram excrescit arborem, ita quoque humilitas, etsi sit virtus, quæ omnia reddit minima, secundum naturam suam, propter meritum suum tamen velut arbor semper ad altiora excrescit, ita ut quo quis humilior, eo dignitatibus quoque sit aptior. « Bene imperant, « qui non libenter imperant, » inquit auctor quidam : « Id quod in multis Veteris Testamenti sacris « heroibus adimpletum fuisse perfacile ostenditur. » Moyses, Josue, Eldad, Medad, Saul, David fugiunt

et accipere detrectant dignitates ab ipso Deo illis oblatas, et pro viribus respuunt. De ipsomet Dei Filio, in Psalte regio, *Psal.* II, 6, hæc scripta legimus : *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion : Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis.* Unde colligitur Dei Filium eo usque præstolatum fuisse, donec ab æterno Patre suo ei, ut in thronum se collocaret, imponeretur præcipereturque. Id quod perfecte consentit cum eo quod Apostolus ad condemnandam ambitiosorum superbiam hisce verbis scribit, *Heb.*, V, 4 : *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Sic et Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum : Filius meus es tu; ego hodie genui te.* De Moyse quoque ipsum ob impositos sibi invito honores, graviter lamentatum fuisse legimus : *Cur afflixisti servum tuum?*

f. — Granum sinapis significat Dominum. S. Gregorius, *lib.* I *Moral.*, XIX, dicit : « Granum namque « fuit cum moreretur, arbor cum resurgeret; gra- « num per humilitatem carnis, arbor per patien- « tiam majestatis. » Item granum sunt sancti et justi, ut ait S. Paulinus, *Epist.* VI : « Memento, » inquit, « granum sinapis de quo semine sumus. » Quanto enim magis Christus Dominus se in vita et passione sua humiliavit, tanto magis est a Deo Patre in resurrectione sua exaltatus. Sicque Sancti quo magis se propter Dominum dejecerunt, eo magis ab ipso sunt sublimati. S. Jacobus Apostolus, ad humilitatis actus exercendos nos invitat, *Epis.* IV, 10, quia scilicet Deus liberalissimus remuneratur nostram abundanter per exaltationem recompensabit exinanitionem : *Humiliamini in conspectu Domini, et exaltabit vos.* Circa quam materiam insigne quoddam advertendum est, quale nobis S. Bernardus, *Serm.* XXXIV *in Cant.*, in hæc verba tradit dogma : « Generalem hic audi regulam : *omnis qui* « *se humiliat,* ait, *exaltabitur;* significat profecto « non omnem exaltandam esse humilitatem, sed « eam tantum, quæ de humilitate venit, non ex « tristitia, nec ex necessitate. » Aliqui enim humiles sunt utpote propter conditionis et vocationis suæ necessitatem, contempti, spretique ab omnibus, pauperes, humilibus nati casis. Hæc autem humilitas nec meritoria est nec virtuosa quia necessitatis est effectus, non libera et voluntaria, qualem exercet ille qui cum existimationem, et venerationem sibi conciliare potest, nihilominus ex virtutis instinctu se abjicere et exinanire studet. Atque hunc ego crediderim ego verborum S. Jacobi sensum esse, dum ait : *Humiliamini in conspectu Domini.* Quasi diceret : Humilitas in conspectu Dei, ex motivo supernaturali, et propter amorem Dei exercenda est ; hæcque ipsa exaltationem annexam habet, ut patet ex innumeris exemplis, tum ex Veteri Testamento, tum ex Novo, tum etiam ex vitis Sanctorum.

Versus 33.

Aliam parabolam locutus est eis : Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus; donec fermentatum est totum.

1. — Christus Dominus noster qui se cœli ostium esse dixit, *Joan.*, X, 9 : *Ego sum ostium; per me si quis introierit, salvabitur,* in hoc Evangelio binis parabolis, regnum cœlorum binis diversis rebus assimilavit; videlicet primo grano sinapis, quod homo in agro seminat. Secundo mulieri, quæ fermentum pro pane coquendo præparat. Chrysologus autem illius nobis mysterium hisce verbis, *Serm.* XCIX, explicat : « Bonus Dominus amator suorum « Christus, regni sui similitudinem iterat, variat « comparationes, quas non de occulto sumit, non « captat de cœlestibus, sed profert de quotidiano « usu, de communi conversatione proponit, ut ad « omne genus hominum perveniat, quod est omni- « bus profuturum. » Hinc est, quod unum idemque regnum, nunc negotiatori assimilet quærenti margaritas ; nunc pastori gregem suum pascenti ; mox homini nuptias instituenti; paulo post Regi convivium apparanti ; denique reti ex omni genere piscium pleno, ut hinc intelligatur regnum istud omni statui, vocationi et conditioni hominum esse præparatum; ipsemet enim aperte ait : *In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Joan.*, XIV, 2.

2. — Idem Chrysologus sermone præcedenti, dum se ad illa verba, a S. Luca, XIII, 18, priusquam hasce duas parabolas proponeret, relata reflecteret, nimirum : *Dicebat ergo : Cui simile est regnum Dei, et cui simile æstimabo illud? Simile est grano sinapis,* etc. *Et iterum dixit : Cui simile æstimabo regnum Dei? Simile est fermento,* etc. Postquam, inquam, ad illa præfatus S. Doctor se reflexit, exclamat et merito : « Grano sinapis tota regni cœlestis compa- « rata est magnitudo et quid est, quod potestatem « tantam sic parva sic minima, imo minimorum « minima similitudo concludit? » Considerat insuper, quod Jesus Christus, increata illa æterni Patris Sapientia, « solus verbum, scientiæ fons, dicendi « flumen, qui omnium corda rigat, sensus aperit, « ingenium dilatat, in invenienda similitudine « nunc laborat? » Siquidem eo ipso, quod dicit : *Cui simile est? Cui simile æstimabo?* Quasi quærentis indicat et producit affectum. Verum enimvero, vide quæso, in quanam tandem similitudinem hæc inquisitio terminet; nimirum in similitudines a quodam grano sinapis et a modica fermenti particula desumptas, idque in eum solum finem, ut nos edoceret, quanta cum facilitate unusquisque sibi regnum istud acquirere possit. Et quidem si forte id faciendi viam et methodum ignoremus, Chrysostomus, in persona Christi, nos alloquitur, *Hom.* LVII *ad pop.*,

et dicit : « Pretium non appono, ne objicias inopiam; quanti potes, tanti eme. Habes obolum? « Eme cœlum. Non habes obolum? Da calicem aquæ « frigidæ, da panem et accipe paradisum. »

3. — Didacus Stella bene observat, hanc parabolam in eumdem cum prima finem collimare : « Tamen quia Christus cupiebat, ut omnes utilitatem caperent ex ejus doctrina et ab omnibus « intelligi volebat, similitudines duplicabat. » Ecce tibi optimum pro illis documentum, qui fidelibus verbum Dei ministrant, ut scilicet omnium auditorum suorum sese accommodent et condescendant capacitati, talia eisdem exempla et similitudines proponendo, quibus se ab omnibus, quantumvis idiotis et ignorantibus intelligi faciant. Porro similitudinem, quam ab agricultura desumit, inquit idem Stella, miles non intelligit; aliam, quam forte ab arte militari desumptam proponeret, subulcus non perciperet; ne igitur id, quòd docere volebat, in parabola de grano sinapis, imperitæ quoque et inexpertæ mulieres intelligere non possent, aliam de fermento farinæ desumptam similitudinem, quam et ipsæ capere poterant, adducit in medium.

4. — S. Hieronymus ait, *in Matth.* : « Diversus « est hominum stomachus, alii amaris, alii dulcibus, alii austerioribus, alii lenibus delectantur « cibis; proponit itaque Dominus diversas parabolas, ut juxta vulnerum varietates et medicina « diversa sit. »

5. — S. Ambrosius, *Serm.* v, ex eo quod Christus granum se frumenti appellat, hanc deducit consequentiam : « Ergo si triticum Dominus et Dominus « est fermentum, quia fermentum non nisi de tri- « tico fieri solet; recte ergo fermento Dominus « comparatur, qui cum esset specie homo, humili- « tate parvus, imbecillitate dejectus, tanta intrin- « secus sapientiæ virtute pollebat, ut doctrinam « ipsius mundus ipse vix caperet, qui, cum se cœpit « per totum orbem divinitatis vigore diffundere, « statim omne hominum genus in substantiam « suam sui potestate protraxit, ut et oleum Spiritus « sui Sancti infunderet omnibus, hoc est, Christianos « cunctos faceret esse quod est Christus. » Fermentum toti massæ farinæ perfectionem adsciscit; Christus totam quoque humanam naturam perfecit; fermentum massæ affert calorem; et Christus pariter de se protestatur, *Luc.*, XII, 49 : *Ignem veni mittere in terram;* fermentum ad suum temperamentum totam farinam reducit : Christus ad se universum mundum traxit, *Joan.*, XII, 32 : *Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum;* illud saporem habet acetosum; mysticum hoc fermentum pariter in monte Calvariæ aceto fuit potatum.

6. — Theophylactus scribit : « Aliqui per fer- « mentum intelligunt prædicationem. » Dionysius Carthusianus dicit : « Fermentum est evangelicæ « legis doctrina. » Et Euthymius ait : « Fermento « comparatur sermo fidei; » cujus hanc reddit rationem, quia sicut parva particula fermenti sibi attrahit et unit universam massam farinæ, eamque in speciem distinctam ab ea, in qua antecedenter erat, convertit : « Cumque farina sit mortua eam quo- « dammodo vivificat, ac vim habens activam, sur- « sum ascendere facit, ita fidei sermo, cum « quantitate sit modicus, in multorum hominum « animabus occultatus per doctrinam, omnes in « unum unit Ecclesiæ corpus, ac in alteram conver- « sationis speciem transmutat, cumque mortui sint, « ad opera virtutis vivificat et sursum ascendere « facit ad cœlum. »

7. — Idem Theophylactus *fermentum* dicit Apostolos. Cajetanus notat, quod Christus collegium Apostolicum pusillum gregem appellet : *Pusillus grex;* et tamen idem totum mundum evangelica prædicatione fermentavit, ad eum modum, quo fermentum omnes massæ partes penetrat : « Sic « Christi discipuli, prima regni cœlorum membra, « spiritu penetrarunt corda hominum, crudaque ac « acerba ad maturitatem et saporem cœlestis vitæ « promoverunt. Sic fermentum cum parvum sit, » sunt verba Theophylacti, « totam farinam in se « transfert, sic et vos totum mundum transforma- « bitis, etsi pauci sitis. » Id quod diu ante Chrysostomus docuerat, qui observationem quamdam admiratione dignam subjungit, *Hom.* XLVII, *in Matth.*, dicens : « Si duodecim homines totam pene « farinam orbis fermentarunt, diligenter animo « versa, quæso, quanta sit nostra malignitas atque « ignavia; qui cum jam innumeri simus, has gen- « tium reliquias convertere non possumus, qui vel « mille mundis satisfacere deberemus. » Idem quoque per fermenti similitudinem verbum Dei denotari existimat, sicut enim hoc in maximo farinæ cumulo non perditur : « Imo in naturam suam « farinam transmutat, pariter in prædicatione hac « Evangelii fiet; » siquidem verbum Dei hanc in se virtutem habet, ut ad se corda et mentes hominum efficaciter convertat.

8. — S. Bonaventura, *in Luc.*, XIII, in fermento isto, fervorem spiritus intelligendum esse existimat : « Aliquando per fermentum intelligitur fer- « vor et dilectio; sic hic, quia fermentum pastam « calefacit et quemdam ei fervorem inducit, quasi « ab occulto et interiori, unde non incongrue fer- « mentum est charitas. » Salmeron etymologiam hujus vocis *fermentum* observat, indeque eadem fere cum S. Bonaventura doctrinam deducit, dicit enim : « Fermentum a fervendo dicitur, ob calorem « et fervorem. » Albertus Magnus advertit, quod fermentum massam extendat et dilatet, totamque adimpleat : « Impletivum est fermentum, quia « totam massam implet ita, quod nihil sui inveni- « tur, quod pastam non impleverit et ideo nihil

« fermenti in aliqua parte panis invenitur; sic cha-
« ritas spiritu suo replet et extrudit receptibilita-
« tem aliorum, quia sicut dicit Bernardus : Non est
« quo se ingerat vanitas, ubi totum replevit chari-
« tas. » Item sicut massa panis non habet saporem, nec qualitatem panis sine fermento; eodem modo nulla virtus, nullum opus bonum habet meritum vitæ æternæ sine charitate et amore Dei : « Fermento « levatur et allevatur pasta et panis, » inquit Albertus Magnus, et « sic facit charitas, quæ levat cor « et elevat in cœlum. »

9. — Euthymius in hac parabola unionem et concordiam Ecclesiæ agnoscit, quia fermenti proprium est, totam sibi farinam unire : *Totum farinam in unum simul corpus unit.* Hæc unio, hæc fidelium congregatio in Ecclesia conspicitur; omnes etenim fideles, unum caput et unum Pastorem agnoscunt, eamdem profitentur legem, in fide eorumdem dogmatum concordes existunt, eodem Eucharistico pane aluntur, ab eisdem sacramentis vivificantur. Unde de Ecclesia dicimus in Symbolo, quod habeat : « Sanctorum communionem. »

10. — De hac autem muliere, cujus in parabola fuit mentio, S. Ambrosius in sensu allegorico, *Serm.* v, ita scribit : « Mulier, quæ dicitur absconde-
« dere in farina fermentum, quæ est, nisi sancta « Ecclesia, quæ quotidie doctrinam Christi in cor-
« dibus nostris conatur abscondere? » S. Hieronymus, *in Matth.*, dicit : « Vel prædicatio mihi videtur « Apostolica, vel Ecclesia; » quonam vero modo mulier hæc fermentum istud tractet, ita demum declarat : « Hæc tollit fermentum, notitiam scilicet « et intelligentiam Scripturarum et abscondit illud « in farinæ satis tribus, ut spiritus, anima et corpus « in unum redacta, non discrepent inter se. » Cajetanus quidem etiam per hanc mulierem Ecclesiam intelligit, sed in diverso sensu : « Infirmus sexus, « impotentiam sæcularem notat Ecclesiæ primi-
« tivæ. » Dionysius Carthusianus præter Ecclesiam, diligentiam quoque prædicatorum Evangelicorum per hanc mulierem intelligendam esse existimat : « Prædicatorum diligentia. »

11. — S. Anselmus, *ibid.*, dicit : « Mulier est « sapientia Dei, quæ abscondit in nobis fermentum « id est, fervorem charitatis, gratiam suam in « nobis reponit, quo corda nostra fermentantur, id « est, ad amorem Dei accenduntur. » Hugo Cardinalis ait : « Mulier, id est, divina sapientia, vel gra-
« tia. »

12. — Chrysologus autem, *Serm.* XCIX, verisimile esse existimat, omnes auditores, quando increatam illam Sapientiam, ut habetur Lucæ, *cap.* XIII, audiere interrogantem : *Cui simile æstimabo regnum Dei?* suspensos stetisse. « Sic dicendo appo-
« nit animos auditorum et attonitos reddidit stu-
« pore totos, quid regno Dei, quid imperio divino « valeat comparari? » Sed ecce quonam demum hæc similitudo regni cœlorum terminetur : « Atque « illis mente per multa et magna pervagantibus, « cœli Dominus in hospitio pauperis, in manu panis « coctariæ mulieris, regni sui invenit et format « exemplum. » In Evangelio S. Lucæ, XXI, 2, Salvator noster illos, qui oblationes suas in gazophylacio reponebant, observasse scribitur : *Vidit autem et quamdam viduam pauperculam, mittentem æra minuta duo et dixit : Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quam omnes misit.* Sæpe contingit, quod major devotio, major charitas, compassio, majorque in virtute soliditas inveniatur in pauper-cula aliqua muliere, coram mundi oculis abjecta et contempta, quam in aliis personis secundum apparentiam exteriorem, magnam exemplaritatem et perfectionem præseferentibus.

13. — Idem Chrysologus aliam insuper observationem affert : « Vir in agro, sinapis arborem « fecit, domi mulier fermentum procurat et panes « præparat, quia virum foris expectat labor, intus « mulierem domestica cura constringit. » Deus etenim unumquemque secundum proprium statum et vocationem vult operari. Unde Propheta regius, *Psal.* XXIV, 12, scribit : *Quis est homo qui timet Dominum? Legem statuit ei via quam elegit; anima ejus in bonis demorabitur.*

Abscondit in farinæ satis tribus.

14. — Cajetanus verbum *abscondit* considerans, scribit : « Vilitas, paupertas, abjectusque status « discipulorum Christi abscondebat cœleste in illis « regnum. » Quis secundum oculorum obtutum res arbitrari volens, unquam credidisset, quod regnum hoc in illis adeo pauperibus nudisque piscatoribus absconditum lateret? *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum;* in ipsis quoque Ecclesiæ regnum fundatum fuit : *Ecclesiarum Principes.*

15. — Ad hæc dicere possumus, hoc fidei et religionis christianæ fermentum multo tempore fuisse in cryptis et catacumbis, ob timorem persecutionum absconditum, quamvis ex iisdem vel maximos protulerit fructus, maximeque fuerit dilatatum.

16. — Glossa hasce farinæ mensuras hoc modo explicat : « Satum est genus mensuræ juxta morem « Palæstinorum, modium et dimidium capiens; » cujus mensuræ sensus mystici varii assignantur.

17. — Circa farinam S. Bonaventura dicit : « Farina sunt fideles, qui teruntur inter duas « molas, superiorem scilicet et inferiorem, timorem « videlicet et spem. »

18. — Glossa per hanc mulierem Ecclesiam intelligens scribit : « Fidem hominum in farinæ « tribus satis mittet, credulitati Patris, et Filii, et « Spiritus Sancti, cumque in unum fuerit fermenta-
« tum, non nos ad triplicem Deum, sed unius dei-
« tatis notitiam perducit. »

19. — S. Bonaventura considerans, quod per hoc fermentum, quod magnum in se calorem continet, charitas symbolizetur, ita scribit : « Tamdiu « charitas in mente abscondita crescere debet, « donec mentem totam in sui perfectionem commu- « tet, ut nihil præter Deum diligat. » Tandem vero idem Seraphicus Doctor ad trium illarum mensurarum mysterium declarandum descendens ait : « Per « tria sata intelliguntur tres modi diligendi Deum, « scilicet ex toto corde, ex tota anima et ex tota « mente. » Quam eamdem explicandi rationem sequuntur S. Anselmus et S. Augustinus, *de quæst. Evangelicis, lib.* I, *quæst.* XII.

20. — Albertus Magnus ait : « Tria sata sunt « tres status hominum, » quos in Noe, Daniele et Jacobo exemplificat, « hoc est, Prælati, contempla- « tivi et pœnitentes. » Cui prorsus similem observationem S. Bonaventura adducit, dum ait : « Tria « sata sunt tres differentiæ fidelium, in quibus Dei « sapientia dilectionem abscondit in via, scilicet « boni Prælati, boni contemplativi et boni activi. » Glossa per tres hasce mensuras fructum notat trigesimum, sexagesimum et centesimum, id est, conjugatorum, continentium et virginum.

21. — S. Paschasius, *lib.* V *in Matth.*, dicit : « Quidam referunt has tres mensuras ad spiritum, « et animam, et corpus pertinere debere, ita ut « hæc tria in unum redacta, per prædicationem « verbi non discrepent inter se, sed totus et integer « homo fiat nova conspersio in Christo. » S. Hieronymus, postquam expositionem quamdam attulit, parum Paschasianæ dissimilem, demum Platonis aliorumque philosophorum dogma fuisse asserit, tres in anima nostra reperiri appetitus, scilicet rationalem, irascibilem, et concupiscibilem; et quidem Plato existimat, quod rationalis in cerebro, ira in felle, et concupiscibilis in hepate consistat et resideat; subjungit igitur S. Hieronymus : « Et nos « si acceperimus fermentum Evangelicum sacrarum « Scripturarum, tres humanæ animæ passiones in « unum redigentur, ut in ratione possideamus pru- « dentiam, in ira odium contra vitia, in desiderio « cupiditatem virtutum, et hoc totum fiet per doc- « trinam Evangelicam, quam nobis Mater Ecclesia « præstitit. »

Donec fermentatum est totum.

22. — Lucas Brugensis hisce verbis hanc adhibet declarationem : sicut in modica massa fermenti efficacia quædam reperitur, magnam in se farinæ quantitatem alterandi et convertendi, et semetipsum in eam insinuandi, eamque in suam transmutandi substantiam : « Ita humile Evangelium meum uni- « versum terrarum orbem, cui prædicabitur, alte- « rabit, et in suam trahet naturam. » Id quod verum fuisse visum est, quando Apostoli, qui pauci numero erant, parum, vel nihil a mundo cognoscebantur, totum nihilominus mundum ad legem Evangelicam converterunt. Cajetanus notat hisce verbis virtutem et efficaciam exprimi Apostolorum : « Fermentato toto apparet clare virtus fermenti in « toto, et converso mundo ad fidem Christi appa- « ret clare virtus discipulorum Christi in salute « mundi. »

23. — Paulus de Palatio, *ibid.*, ait : « Donec « fermentatum est totum, significatur tamdiu du- « raturam Evangelicam prædicationem, quamdiu « per universum orbem Evangelium prædicetur.

Additiones.

a. — *Simile est regnum cœlorum fermento,* etc. Quemnam in finem rebus adeo vilibus et exiguis, grano sinapis scilicet et fermento, regnum cœlorum Christus Dominus noster assimilat? Non in alium finem nisi ut nos doceret, quanta cum facilitate unusquisque regnum illud sibi acquirere possit. Misericordiæ opera et hæc cuivis facillima Paradisi fores aperiunt. Legitur, *Isa.*, LVIII, 8 : *Frange esurienti panem tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam; cum videris nudum operi eum. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum et gloria Domini colliget te.* Et quia animabus electis ex hac vita decedentibus imprecari requiem solemus, dicendo : *Requiem æternam,* etc. *Requiescat in pace;* ideo Propheta, postquam prædictorum operum contexuisset catalogum, hanc præter alias promissionem subjunxit : *Requiem tibi dabit Dominus semper, et implebit splendoribus animam tuam;* « scilicet « in cœlesti ac æterna beatitudine, » ut exponit Haymo; « nec non claritate æterna de visu divini- « tatis suæ replebit corpus tuum, ne inferni trada- « tur incendio. » In Ezechiele quoque, XVIII, 7, opera recensentur varia per quæ vita immortalis et beata acquiritur, inter quæ etiam hæc connumerantur : *Qui panem suum esurienti dederit, et nudum operuerit vestimento, ad usuram non commodaverit, et amplius non acceperit, vita vivet, ait Dominus omnipotens.* D. Chrysostomus de Epulone disserens, qui oculos elevans, solum Abraham conspexit, in hæc verba interrogat : « Quare nullum alium jus- « tum videt, non Noe, non Jacob, non Isaac, sed « Abraham? Quid ita? Quoniam hospitalis erat, et « in suum tabernaculum viatores protrahebat. » Et ideo ad ipsum pertinebat sinu suo ipsos quoque Electos recipere, de quibus dicitur : *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.*

b. — S. Ambrosius, *Serm.* XXI, de Christo Domino hunc locum explanat, Christum verum generis humani asserendo esse fermentum. Nam quia fermentum comminuitur et dispergitur, per totam farinæ massam, ut fermentetur, sic « Christus « diversis passionibus confractus, laceratus et dis- « solutus est, et succus ejus pro salute nostra, qui « est pretiosus sanguis, effusus est, ut admixione

« sui, omne genus humanum solidaret, quod per « diversa antea resolutum jacebat. » In eumdem sensum scribunt S. Hilarius, S. Cyrillus, *lib.* IV *in Joan.*, XVII. Christus Dominus sua doctrina totum mundum fermentavit; et dum laceratur, et transfigitur suo sacratissimo sanguine, totum mundum redintegravit, et ad se traxit ac solidavit; nec non contra dæmonem ejusque asseclas, potentes nos effecit.

c. — S. Gregorius Nyssenus, *Orat. Catech.*, hanc parabolam explanat de Christo Domino in Eucharistia. « Quemadmodum enim, » ait, « parum fer- « menti totam massam sibi similem reddit, sic « corpus illud vivificum in corpus nostrum ingre- « diens, totum in se transfert. » S. Joannes, postquam protulisset, cap. VI, 27, hæc verba : *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo,* immediate post subjunxit : *Sicut me misit vivens Pater, et ego vivo propter Patrem, et qui manducat me, et ipse vivet propter me.* At vero quænam obsecro est relatio inter duas istas propositiones, nimirum de unione, vel identitate carnis Christi cum communicante, et de vita quam Christus ab æterno Patre suo recipit? Nimirum, ni fallor per utramque propositionem Christus vult dicere, quod sicut divinitatem a Patre suo recipiens, eadem vita vivit qua Pater, ita qui nutritur sacratissimo ejus corpore, eadem vita cum Christo fruetur. Hoc enim S. Hilarius innuit dum ait : « Vivit Verbum per Patrem, et quomodo per « Patrem vivit, eodem modo nos per carnem ejus « vivimus. » Hunc admirandum effectum, et indissolubilem unionem, et identitatem experiebatur in semetipso S. Paulus Apostolus, unde dicebat, *Gal.*, II, 20 : *Vivo ego, jam non ego; vivit vero in me Christus.* S. Cyrillus Alexandrinus sequentem adducit similitudinem : « Sicuti si quis liquefactæ ceræ « aliam ceram infuderit, alteram cum altera per « totum commisceat necesse est, sic qui carnem et « sanguinem Domini recipit, cum ipso ita conjun- « gitur, ut Christus in ipso, et ipse in Christo inve- « niatur. » Quibus hodiernam parabolam subnectit, de fermento a Christo adductam in comparatione cœlorum tandemque subjungit : « Sicut parum, ut « Paulus ait, fermenti totam massam fermentat, sic « parvula benedictio, totum hominem in seipsam « attrahit, et hoc modo in nobis Christus manet, et « nos in Christo. »

d. — Per regnum cœlorum Ecclesia intelligitur, et Prælati per fermentum. Jam sicuti ut fermentum massam fermentet liquefieri debet, et in massa imbibi, ita et Prælati, ut subditis subveniant, per amorem, quasi in ipsos subditos converti, et sese totos eviscerari debent. Verum enimvero, ut optime advertit S. Bernardus, minimum de animarum salute cogitant, sed sola habetur redditum, divitiarum, dignitatis et honoris ratio : « Quem dabis « mihi de numero Præpositorum, qui non plus « invigilet subditorum marsupiis evacuandis, quam « vitiis extirpandis. »

e. — Albertus Magnus fermentum charitatem interpretatur. « Omnes fermenti effectus præstat « charitas, » dicit Albertus. « Hæc enim maturat « hominis cor crudum, ut sit affectuosum, et ad « spiritualitatem convertit; levat et allevat cor ad « cœlestia, et præparat nos, ut facile Christo incor- « poremur. » *Qui manet in charitate, in Deo manet,* inquit S. Joannes, I, IV, 16. Porro paulo ante in eodem capite dixerat : *Charitas ex Deo est, et omnis qui diligit ex Deo natus est.* Quibus ex verbis clare deducitur, quod dilectio nos filiationis divinæ faciat esse participes. S. Dionysius Areopagita, qui sublimissimo intellectu abditissima cœlestium Hierarchiarum mysteria penetravit, ita scribit : « Amor « amantem convertit in amatum, et amans amando « quodammodo exit a se, ita ut anima magis aman- « tis sit ubi amat, quam ubi animat. » Axioma quoddam est S. Augustini, *tract.* I *in Epis. Joan.* : « Talis quisque est qualis est dilectio ejus. Terram « diligis? Terra es. Deum diligis? Quid dicam? « Deus eris. » Et quidem ne fortassis quispiam hanc quamdam excessivam in loquendo exaggerationem fuisse arbitraretur, idem S. Doctor protinus subjungit : « Non audeo dicere ex me; Scripturas au- « diamus : *Ego dixi Dii estis.* Si ergo vultis esse « Dii, nolite diligere mundum. » Enimvero Deus noster, per amorem quo erga hominem fertur, factus est homo. Potest igitur et homo, per amorem, quasi Deus quidam fieri.

f. — Fermentum quod est charitas omnem amaritudinem mutat in dulcedinem, ut hac cœlesti farina non sit amplius quidquam amaritudinis in olla. Amor enim Dei, qui vere charitas est, tribulationes patitur et non sentit. Jacob paternæ domus quieti, deliciis et commoditatibus assueverat; et tamen primo die quo in Mesopotamiam peregrinaturus, domo paterna egressus fuit, ut sacer textus ait, super nudæ terræ pavimento, nullo alio cervicali, quam saxo durissimo usus, obdormivit, nec tamen quidquam doluit. Scitisne tolerantiæ hujus causam? Nimirum iter illud ad se cum Rachele desponsandam aggressus fuerat. *Omnia in figura contingebant.* O quantum pro comparando hoc sponsalitio laboravit, sudavit! *Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis, et videbantur illi pauci dies, præ amoris magnitudine. Genes.*, XXIX, 20. Etenim, ut Chrysologus, *Serm.* XL, ait : « Amor impe- « netrabilis est lorica, respuit jacula, gladios excu- « tit, periculis insultat, mortem ridet; si amor est « vincit omnia. » S. Bernardus, *Serm.* XXXV *in Cant.*, ait : « Ubi amor est, labor non est, sed sa- « por. » Et *Serm.* XLIII : Neque enim levis passionum austeritas et mortis amaritudo, sed tamen levis amanti. Et ideo non ait tantum : *Fasciculus*

myrrhæ dilectus, sed addidit : *Mihi* quæ diligo, *fasciculus est.*

VERSUS 34.

Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas, et sine parabolis non loquebatur eis.

Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis, etc.

1. — S. Anselmus ait : « Quasi dicat : qui prius « locutus sum per Prophetas, modo in propria per- « sona aperiam os meum in parabolis. »

2. — Salmeron de definitione, conditionibus et utilitate parabolarum diffuse tractat; dicit igitur quod parabola significat *comparationem* seu *collationem*. Et quidem tametsi parabola et similitudo synonima esse videantur, nihilominus tamen similitudo latius patet, parabola autem species est similitudinis; unde dici potest, quod omnia quidem parabola sit similitudo, non tamen e contra omnis similitudo sit parabola; siquidem hæc in textu Evangeliorum locum non habet, nisi per personarum introductionem : « Nunquam sumitur nisi inducendo « personam ratione præditam, vel negotium ratione « confectum, ut comparetur ad personam spirituа- « lem, vel ad spirituale et rationabile negotium. » Tandem hanc dici posse veram parabolæ definitionem concludit, si dicas : parabola est « rerum, « sive verarum, sive verisimilium, ad aliud signifi- « candum, apposita et artificiosa narratio. »

3. — Porro fines, ob quos incarnata Sapientia illis utebatur, omnes sunt mysteriis pleni. S. Hieronymus, in c. XVII *Matth.*, ait : « Familiare est Syris « et maxime Palæstinis ad omnem sermonem suum « parabolas jungere, ut quod per simplex præcep- « tum ab auditoribus teneri non potest, per simili- « tudinem exemplaque teneatur. » Inter cæteras vero quas habet proprietates, hæ eminent, quod altius in memoria impressæ remaneant, vehementerque delectent. Unde Salmeron idem scribit hisce verbis : « Doctrina parabolis tradita miris modis « affectus nostros concutit, voluntatemque nostram « ad quodcumque velit, permovet, per collationem « sensibilium ad spiritualia. »

4. — Lucas Brugensis aliam reddit rationem, cur Christus parabolis frequentius usus fuerit, nimirum ut in auditoribus majus excitaret doctrinam, quam eis annuntiabat, intelligendi desiderium. « Quibus quidem pii, et veræ disciplinæ cupidi, dis- « cipuli, inquam, et si qui alii hujusmodi in illa « turba erant, excitarentur ad inquisitionem veri- « tatis. » In Evangelio porro legimus, discipulos sæpius precibus apud eum egisse, ut illis parabolas quasdam manifestaret et apertius interpretaretur, quas alias capere non poterant, prout in hoc eodem S. Matthæi capite legimus. Idem quoque Auctor insuper dicit : « Ut in aliud tempus declarandæ « veritati opportunius attenti redderentur. »

5. — S. Marcus, IV, 33, de iisdem parabolis in Evangelio propositis tractans, rationem, cur Christus eis uteretur, his verbis exponit. *Talibus multis parabolis loquebatur eis Verbum prout poterant audire.* « Quo significat, » inquit Jansenius, « Domi- « num voluisse aptare suum sermonem ad captum « auditorum, et ob id locutum in parabolis, quod « nudi sermonis nondum essent capaces. » Hæc quoque fuit discriminis ratio, cum proferendis semper comparationibus et similitudinibus popularibus specialem dederit operam, easque ad auditorum capacitatem adaptarit; quod vero nonnunquam non unam tantum, sed plures adduxerit, id ab eo factum est ad majorem auditorum satisfactionem et ad eorum delectationem, ut inquit Hieronymus, « quasi « dives paterfamilias invitatos diversis cibis refice- « ret, et unusquisque secundum naturam sui sto- « machi varia alimenta susciperet. » Hoc quoque motivum Chrysologus, *Serm.* XCIX, hisce verbis adducit : « Loquitur nota diviti, usitata pauperi, « omnibus vitæ ipsius necessitati vernacula, quia « homo in Dei vocatione quæritur, non discernitur « in ejus vocatione persona. » Enimvero Apostolus a Deo Doctor gentium declaratus, neque in Areopago Athenis, sed in cœlo empyreo inter Cherubinos edoctus fuit; siquidem *audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Et tamen idem Apostolus ad Corinthios, I, II, 1, 4, scribens his verbis protestatur : *Cum venissem, ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis, aut sapientiæ; sermo meus et prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus et veritatis.* Multum in eo interest, ut quis se uniuscujusque capacitati accommodet; et ideo, ut bene Didacus Stella advertit : « Hac de causa Christus sæpe idem sub « diversis parabolis aliquando prædicabat, quia « ubi congregatio est magna populi, varia sunt offi- « cia; » ac proinde varias similitudines ac parabolas proponebat.

6. — Salmeron præter supradictas, duas alias rationes tangit, nimirum « ad velanda et tegenda « divina mysteria; atque ita canibus et porcis occul- « tanda. » Hinc est, quod Christus in parabola de seminatore, Apostolis suis, *Marc.*, IV, 11, dixerit : *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant, et audientes non intelligant.* Alterum motivum erat, intra turbæ multitudinem multi persæpe abscondebantur maligni, qui ad eum censurandum et taxandum eo convenerant : *Ut caperent eum in sermone*; ac proinde parabolis utebatur, ad evadendum ipsorum calumnias.

Versus 35.

Ut impleretur quod dictum erat per Prophetam, dicentem : Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione mundi.

1. — Theophylactus notat, ideo S. Matthæum prophetici oraculi fecisse mentionem, per quod modus, quo Christus populos docturus erat, prædictus fuit : « Ne te putes Christum invenisse novum « quemdam docendi modum. »

2. — S. Anselmus ait : « *Eructabo,* id est, de « thesauro secreti mei emittam in prædicatione « mea mysteria, quæ abscondita erant a constitu- « tione mundi. »

3. — Theophylactus scribit, Evangelistam hisce verbis innuere voluisse, Christum revelaturum nobis esse mysteria cœlestia : « Mysteria quæ in cœlis « sunt. » S. Paschasius in probationem propositionis hujus Evangelicæ sequenti textu utitur : *Inclinate aurem vestram in verba oris mei, aperiam in parabolis os meum;* « non enim ait : *erigite,* sed *in-* « *clinate* humiliter aurem vestram, ut intus, quod « sonat, non sono vocis, sed auditu mentis, sacra- « mentum divini verbi intelligatur, quod absconditum fuit ab initio sæculi, et præfiguratum in « Scripturis sacris. »

DOMINICA SEPTUAGESIMÆ

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XX, VERS. 1

1. Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.
2. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.
3. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, et dixit illis :
4. Ite et vos in vineam meam, et quod justum fuerit, dabo vobis ; illi autem abierunt.
5. Iterum autem exiit circa sextam, et nonam horam, et fecit similiter.
6. Circa undecimam vero exiit, et invenit alios stantes, et dicit illis : Quid hic statis tota die otiosi.
7. Dicunt ei, quia nemo nos conduxit ; dicit illis : Ite et vos in vineam meam.
8. Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo : voca operarios, et redde illis mercedem, incipiens a novissimis usque ad primos.
9. Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.
10. Venientes autem et primi arbitrati sunt quod plus essent accepturi, acceperunt autem et ipsi singulos denarios.
11. Et accipientes, murmurabant adversus patremfamilias, dicentes :
12. Hi novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et æstus.
13. At ille respondens uni eorum, dixit : Amice, non facio tibi injuriam, nonne ex denario convenisti mecum ?
14. Tolle quod tuum est, et vade ; volo autem et huic novissimo dare, sicut et tibi.
15. An non licet mihi quod volo facere ? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum ?
16. Sic erunt primi novissimi, et novissimi primi : multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

Versus 1.

Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.

1.—Certum est, uti bene hoc loco Jansenius, *Conc. Evang.,* CI, observat, Christum in hac parabola in regno Ecclesiæ suæ, Gentiles præferre voluisse Judæis; simulque innuere, quod, qui hic contempti et postremo in loco habiti sunt, in cœlo obtenturi sint primas sedes, et contra, qui hic in pretio et æstimatione habentur, illinc futuri sint postremi. Estque advertendum, inquit idem Auctor, quod Christus hanc parabolam posuerit, postquam « Gentes « in regno Dei conjungendas Patriarchis, filios

« autem regni expellendos foras, » prædixisset. Porro per *Regnum cœlorum* « intellige ipsum in « utroque statu, » inquit Cajetanus, « viæ scilicet « et termini; nam operari spectat ad regnum cœ- « lorum in hac via, merces vero ad idem in ter- « mino. »

Homini patrifamilias.

2. — Glossa dicit : « Pater iste familias Conditor « noster est, qui habet vineam universalem Eccle- « siam, quæ ab Abel usque ad ultimum electum, « qui in fine nasciturus est, quotquot Sanctos « protulit, ut palmites misit. » Auctor Imperfecti hæc Christi verba exponens ait : « Homo paterfa- « milias Christus est, cui cœli et terra quasi una « est domus. » Porro Cajetanus rationem reddit, cur Deus, cum omnium creaturarum Pater sit et Dominus, nihilominus unius duntaxat familiæ Pater nominetur : « Licet Dominus sit omnium, respectu « tamen electorum Patremfamilias se exhibet, quo- « niam sunt domestici Dei. »

Qui exiit.

3. — Cajetanus ait : « Exire Dei est operari ad « extra. » Dionysius Carthusianus dicit : « Exiit non « locum mutando, sed aliquid de novo operando « suamque gratiam effundendo. » Porro ad homi- nem redimendum in propria persona venire voluit : *Ego veniam, et curabo eum,* non vero ad hoc servos suos misit, licet in Hierarchiis Angelicis innumera- biles recenseret servorum suorum myriades : *Mi- nistri ejus, qui facitis voluntatem ejus.* Ecquis autem, inquit Paulus de Palatio, mysterium verbi istius *exiit,* pro dignitate sufficienter explicare poterit? « *Exiit Deus.* Unde exiit, qui omnia implet? Liceat « dicere : Exiit ex se, ut intret in te, imo ut te con- « vertat in se : ut enim Verbum exiit a Patre, et « venit in mundum, ut deificet mundum, exiit, « inquam, quia dejecit se et humiliavit se, ita « Pater exiit velut a se, velut a sua majestate, ut « inhabitet in te. » Notandus quoque locus est, ad quem hic paterfamilias exiit, nimirum in publica plateorum compita : « Exiens venit in forum. Quid « te, o Domine, movet, ut e loco pacis, lucis, sanc- « titatis, venias in locum tumultus, in regionem « umbræ mortis, in locum horroris et vastæ solitu- « dinis?

Primo mane.

4. — Non exspectat, donec operarii ad illum veniant, hi enim, ad laborandum in hac vinea, nun- quam se loco moturi essent, nisi adinvitarentur. *Joan.,* VI, 44 : *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Quando nos nostræ salutis omnino obliti, somnolenti et otiosi stetimus, Deus nos summo mane et primo diluculo, ut vigi- lemus, et excitati, labori nos accingamus, invitat, *Rom.,* XIII, 11 : *Hora est jam nos de somno surgere, nunc enim propior est nostra salus, quam cum credi- dimus.* Unde idem Deus, *Apoc.,* III, 20, dicit : *Ego sto ad ostium, et pulso;* ab ipsis primis ætatis nostræ annis lumen naturale, dictamen rectæ rationis, re- morsum et synderesin conscientiæ nostræ nobis im- primit : *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Quodsi igitur se quoad salutem nostram promovendam adeo sollicitum exhibet, quanto ma- gis in nobis pigritia nostra reprehendenda erit? Ipse nos excitat, ipse ad oculos sopore plenos luci aperiendos invitat, idque tunc vel maxime, quando nostri ipsius obliti, et in vitiorum lethargo sepulti sumus. *Joan.,* IV, 19 : *Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.*

5. — Glossa interlinearis dicit : « Prima hora « est ab Adam usque ad Noe; circa horam tertiam, « a Noe usque ad Abraham; circa sextam, ab « Abraham usque ad Moysen; circa nonam ho- « ram, a Moyse usque ad adventum Domini; circa « undecimam, ab adventu Domini usque ad finem « mundi. »

6. — Albertus Magnus per mane pueritiam in- telligit, per horam tertiam, juventutem; per sextam, virilitatem; per nonam, senectutem; per vesperam vero, decrepitam ætatem interpretatur. Estque hæc doctrina S. Hieronymi a Glossa citati, dicentis : « Mane intellectus nostri pueritia est; hora tertia, « adolescentia, quia jam sol in altum proficit; « sexta, juventus, cum plenitudo roboris solidatur; « nona, senectus, quando sol, id est, calor ætatis « discedit; undecima, decrepita ætas : in omnibus « his aliqui ad bonam vitam perducuntur. »

7. — Ab hoc bono patrefamilias, omnes, quibus gubernandæ domus sollicitudo, aut cura publica incumbit, vigilare discant. Sancta Mater Ecclesia in quodam Invitatorio Matutini per longum tempus hisce nos verbis invitat : « Non sit vobis vanum « mane surgere ante lucem, quia promisit Domi- « nus coronam vigilantibus. »

Conducere operarios.

8. — Nulli infert violentiam, ut laborandi causa vineam suam adeat; siquidem Deus vult, ut per arbitrii nostri libertatem operemur, ideoque ad divinum servitium suum non coactos. sed ultroneos et voluntarios requirit : *Voluntarie sacrificabo tibi,* dicebat David, *Psal.* XXXIII, 8. Cajetanus ait : « Con- « ducere autem Dei est, sub spe præmii inducere « homines : *Inclinavi cor meum ad faciendas justi- « ficationes tuas, propter retributionem.* »

9. — Chrysostomus ait : « Mercenarii sumus; « mercenarius sine opere esse non potest, opera « autem nostra sunt opera justitiæ; » quasi diceret sanctus hic Doctor : Character ille servorum et ope- rariorum magni hujus patrisfamilias non ideo nobis

impressus est, ut agros, vineas et prædia manu et aratro excolamus, tametsi idipsum sine ejus offensa facere possimus, hæc non sunt illa opera et labores illi, ad quos ipse nos invitat et vocat. Theophylactus hoc loco dicit : « Unumquemque conduxit ut ope-« retur vineam, hoc est, animam suam; » ac proinde Albertus Magnus per hanc vineam Ecclesiam intelligit : « Vinea est Ecclesia militans, vites « fideles in Ecclesia plantati. » Chrysostomus similitudinem operariorum et mercenariorum prosequens considerat, quod nullus in vineam sub stipendio conducatur ad hoc, ut ibi tantum manducet et bibat, sed præcipuus conductionis finis sit, ut ibi laboret : « Sic nos non ideo vocati sumus, ut hoc « solum operemur, quod ad nostrum pertineat « usum, sed ad gloriam Dei; et sicut mercenarius « totam diem intendit circa opus, modicam horam « circa cibum; sic et nos debemus omne tempus « impendere circa gloriam Dei et modicam partem « circa terrenos usus. »

10. — Per *operarios* illos quoque intelligere possumus, qui in vita præsenti laborant; siquidem, *Job.*, v, 7, *homo nascitur ad laborem et avis ad volatum.* Unde David, *Ps.* cxvii, 2, dicebat : *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit.* S. Gregorius illum Jobi textum : *Homo ad laborem nascitur et avis ad volatum,* exponens dicit : « Quia inde mens ad summa volat, unde caro durius « laborat. »

In vineam suam.

11. — Jansenius, *cap.* ci, dicit : « Ecclesiam « scilicet Sanctorum, quæ in Scripturis per vineam « sæpe significatur; ut : Vineam de Ægypto trans-« tulisti, ejicisti gentes et plantasti eam. » In hac vite, prout tot sæculorum experientia nos docet, tot operarii, Confessores, Martyres, Virgines, Doctores, Theologi, etc., laborarunt. « Excolunt autem eam, « quotquot doctrinæ aut vitæ exemplo alios ædifi-« cant, aut suæ saltem animæ curam gerunt, ut « fructum bonorum operum edant. » Idem quoque observationem quamdam instituit valde præclaram, omnibusque Christianis scitu valde necessariam; dicit enim : « Notandum, quod in vineam Domini « nemo vocetur, nisi ut in ea sit operarius; nec « quisquam in eam venire possit, nisi vocetur. »

12. — Per vineam quoque, animam nostram intelligere possumus, ac proinde huic Deus apud Jeremiam dicit : *Ego plantavi te vineam electam.* Terra hujus vineæ hoc corpus nostrum dici potest; vites autem potentiæ, dona et virtutes; vinum, amor et dilectio Dei et proximi; sepes vineam istam circumdans, custodia est angelica; ad hanc vineam excolendam multos conduxit operarios, Prædicatores nimirum, confessarios, libros sacros et spirituales; porro hasce vites cœlestis agricola sæpe putat seu præcidit ferro tribulationum et adversitatum; easdem ad palum crucis ligat, per seriam quamdam passionis suæ meditationem; fossas quoque circa easdem fodit et excavat, per mortis nostræ frequentem memoriam, eamque ab apris et feris infernalibus defendit, ne de illa dici possit : *Exterminavit eam aper de sylva.* Hic igitur paterfamilias huic vineæ in veritate dicere potest, *Isa.*, v, 4 : *Quid est, quod debui ultra facere vineæ meæ et non feci?* Id vero, quod immediate sequitur, comminatio quædam est, ad quam merito quævis anima hominis omnino contremiscat, nimirum : *An quod expectavi ut faceret uvas et fecit labruscas? Et nunc ostendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ; auferam sepem ejus et erit in direptionem, diruam maceriam ejus et erit in conculcationem.*

Additiones.

a. — *Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias,* etc. Multas Christus Dominus proposuit parabolas, ut illis nobis declararet regnum cœlorum, utque bene totius regni cœlestis constitutio nobis declararetur, voluit tot tamque diversas parabolas proponere, idque per se, tanquam per illum, per quem illud optime proponi et declarari posset. Cœlestis enim gloria nec verbis exprimi, nec intellectu humano capi potest. Dicit enim Apostolus, I *Cor.*, II, 9 : *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum.* Quæ verba Doctor Seraphicus, *Serm.* II *de Angelis,* considerans ait : « Tam ampla, tam « alta, tam innumera sunt illa bona, ut omnem « excedant humanum intellectum, humanum audi-« tum et omnem animi cogitationem. » Poteritne inter omnes sacros Doctores, intellectus aliquis sublimior aut perspicacior reperiri, quam fuit ille S. Augustini. Hic tamen, *Serm.* I *de verb. Apost.*, scribit : « Qualis autem sit hæc gloria futura, et « quibus divitiis floreat, quantoque splendore præ-« fulgeat, laudare possumus, explicare non possu-« mus. Quare? Quia legimus : *Nec oculus vidit,* « etc. » Alibi pariter hanc eamdem veritatem tradit his verbis : « Bona regni cœlestis dicere, vel « cogitare, vel intelligere ut sunt, nullus potest « carne vestitus, multo enim majora et meliora « sunt, quam cogitantur et intelliguntur. »

b. — Notandum est non solum hic exprimi hominem, sed etiam dicitur paterfamilias, et ratio est quia cum homo, juxta Jobi sententiam, natus sit ad laborem, ex proprio nomine, laborem significat; paterfamilias vero vigilantiam et curam, ex qua prorsus habetur, quod cum homo laborem significet, paterfamilias vero vigilantiam, insinuatur in præsenti hunc hominem patremfamilias optime designare Prælatos ecclesiasticos, qui non tam ad dominium quam ad laborem et curam subditorum vocati sunt. Dicit enim Dominus noster, *Matth.*, xx, 26 : *Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit*

vester minister ; et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus. Unde Origenes, *Hom.* VI *in Isa.*, de his verbis Christi utens, dicit : « Qui vocatur « ergo ad episcopatum, non ad principatum voca- « tur, sed ad servitutem totius Ecclesiæ. » Auctore Innocentio III : « Non immerito Hieronymus, ut « pestem quamdam fugiendos clericos ait, qui a « speluncis domorum paternarum abstracti, et post « in Ecclesia sublimati ac sacerdotiis ditati, vanæ « gloriæ et superbiæ stimulis efferuntur. »

c. — Homo dicitur ille qui exiit, ob humanitatem et clementiam, ut notat S. Hieronymus, *in Matth.*, XXII. Paterfamilias vero appellatur ob curam et sollicitudinem erga totam suam familiam. Ita Deus adamussim de omnibus habet curam et providentiam, uti sollicitus paterfamilias de sua domo ac de omnibus ad illam spectantibus. Propter nos omnia fecit ; neque enim necessitatibus tantummodo nostris provisum est : usque in delicias amamur. Dicit Psalmista, *Psal.* VIII, 8 : *Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves et boves universas, insuper et pecora campi; volucres cœli et pisces maris, qui perambulant semitas maris.* S. Augustinus, *de dil. Deo,* scribit : « Quid « tibi dedit, o anima mea, Sponsus tuus? Respice « universum mundum istum et considera si in eo « aliquid sit quod tibi non serviat. Omnis creatura « ad hunc finem cursum suum dirigit, ut obsequiis « tuis famuletur et utilitati deserviat, tuisque « oblectamentis pariter et necessitatibus, secun- « dum affluentiam et deficientiam occurrat. » Optime Tertullianus ait quod « Homo curæ sit « divini ingenii ; » quod verum esse Deus ipse testatur, dum ait : *Quid ultra potui facere et non feci?*

d. — *Qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.* Syriacus habet : *Summo diluculo.* Bonus certe paterfamilias, qui non misit servos suos vocare operarios, sed ipse per se ad forum exiit, maxime vigilans super vineam suam, ut eam bonis repleat et a malis custodiat. Paterfamilias hic Deus est ; vinea autem anima hominis, cui conservandæ et omnigenis virtutum fructibus exornandæ, Deus maxime gratiis et auxiliis assistit. S. Gregorius Nazianzenus discursum suum ad animam christianam dirigens, inquit : « Agnosce unde habes quod « sis, quod speres, quod ratione ac mente utaris, « quodque maximum est, quod Deum cognoscas, « cœlorum regnum speres, honoris æqualitatem « cum Angelis, gloriæ contemplationem, nunc « quidem in speculis et ænigmatibus, tunc autem « pleniorem ac puriorem, quod Dei filius, Christi « cohæres, atque, ut audacter loquar, Deus etiam « factus sis? Unde tibi hæc omnia et a quo? » Spiritus illi beati, etiam sublimissimi, divino assistentes throno, a Deo ad servitium nostrum obligantur in terras. Ita Archangelus Raphael dux obtigit Tobiæ itineranti ; similiter S. Michael, cœlestis militiæ Princeps, in columna nubis populum Israeliticum comitabatur ; S. Gabriel in exile Nazaretanum tugurium descendit, ut de incarnationis Verbi mysterio tractaret. S. Laurentius Justinianus ait : « Illo ordinante, illo jubente atque dominante, tibi « serviunt Angeli, ministrant Archangeli, univer- « sæque cœlorum obsequuntur virtutes, tuam quæ- « rentes salutem, tuum cupientes profectum, tuam « beatitudinem anhelantes, et neque ex his te con- « vertis ad illum, qui sua bonitate antequam esses, « se convertit ad te. »

e. — Cum dicitur quod paterfamilias exiit conducere operarios, ex ipso verbo *conducendi,* aperte denotatur, vocatos esse ad excolendam vineam, non vero ad deliciis aut suis commoditatibus vacandum. Unde S. Chrysostomus, in *Imperfec. Hom.* XXXIV, inquit : « Scitote quia mercenarii sumus conducti. « Sicut ergo nemo conducit mercenarium, ut hoc « solum faciat quod manducet, sic et nos non ideo « vocati sumus a Christo, ut hæc solum operemur « quæ ad nostrum pertinent usum, sed ad gloriam « Dei. » Et hoc profecto tot tantaque merentur Dei in nos beneficia, ita ut quandoquidem omnis creatura Deo gratitudinem exhibere obligata sit, multi tamen magis ad hoc tributum persolvendum nos obligamur. Ad quod dum insufficientes sumus, ipse nobis auxilium præbet, nosque plurimis Evangelii exemplis adhortatur. S. Augustinus, *Meditat.,* XII, dicebat : « Oportet me, Domine, tanto magis tibi « gratiosum et devotum, promptiorem ad servien- « dum existere, quantum me de tantis beneficiis « obligationem conspicio in reddenda ratione. » Verum quidem est, quod ad reddendas tanto benefactori condignas gratias, lingua nostra minime sufficiat, verumtamen hanc insufficientiæ nostræ agnitionem Deus libenter gratiarum actionis loco acceptat. Unde idem S. Doctor alibi dicit : « Et « tamen cum de illo nihil digne dici possit, admisit « etiam humanæ vocis obsequium, et verbis nos- « tris, in laude sua gaudere nos voluit. »

f. — S. Paschasius, *lib.* IX *in Matth.*, pulcherrime scribit : « Omnes in hac vinea operarii esse debent, « quia nemo est, etsi non alios, qui seipsum exer- « cere et excolere non debeat, ut fructum ferat in « Christo, et in vite maneat. » Nullus in hac vinea, id est, Ecclesia, ab operatione eximitur, etiamsi sit claudus, pusillus, fœmina ac senex. Quilibet maxime debet esse operans in cultura sui animi, in expurgandisque illius vitiis, ac peccatorum vepribus eradicandis, ne si otio se tradiderit, de patrisfamilias contubernio ejiciatur in tenebras exteriores. Pro quo malo avertendo, optimum est consilium Davidis, ut infernum descendant viventes : pœnarum etiam æternarum consideratio, in divino servitio et cultura vineæ Domini servientes, diligentes efficit. Psalmista, his verbis, *Psal.* LIV, 16 : *Descendant in infernum viventes,* orat pro malis ut convertantur.

Ubi notandum quod inter alia quæ peccatorem movent ad conversionem est meditatio pœnarum inferni.

Michael de Bononia assignans differentiam inter eos qui mortui ad infernum descendunt et inter alios qui eo vivi immigrant, dicit : « Illi in infernum « mortui descendunt, qui post mortem damnati, in « inferno cruciantur ; illi autem vivi descendunt, « qui hic viventes mentem inclinant ad ipsum « meditandum. » At cum ista æternarum pœnarum contemplatio maxime idonea sit efficere, ut eas evadamus; quæ hæc hominum insania, tam raro aut fortasse nunquam, rem tanti ponderis, cui cætera si comparentur, nihil sunt, in consilium non adhibere?

Guillelmus Parisiensis spiritualem quamdam qua suggestionibus inimici nos opponere debeamus praxim exhibet, in verba sequentia : « In illo igne « sempiterni ardoris, ardores concupiscentiarum « extinguo. In omni æstu tentationum mearum, « fornacem illam infernalem, refrigerium mihi « facio; et quod est mirabilius, ab illa fugiens, ad « illam fugio. Quantum ab illa fugio, tanto ipsa est « mihi fortius refugium atque securius. Quanto « enim illam magis timeo, tanto ab illa magis « securus sum. »

g. — Si ita est sollicitus paterfamilias, ut primo mane consurgat Dominus ad vocandos homines, profecto his magis incumbit, ut diligentes sint, necnon voci divinæ obedientes, salutemque procurent, et non differant pœnitentiam et confessionem ad ultimam usque vitæ horam. Raritas enim confessionis peccatum inveterat in anima. Volens David scelus occultare illius, quod cum Bethsabea perpetrarat adulterium, Uriam revocavit ab exercitu, ut hic dormiret cum uxore sua; quod dum non assequitur rex, morti dedit Uriam, multo exinde tempore adhuc in culpa perseverans, donec tandem ex Dei jussu a Nathan correptus fuit; tunc siquidem internum assecutus lumen, pœnitens irreparabilia silentii et taciturnitatis suæ dispendia meditari cœpit et ingemiscere : Heu me miserum! *Quoniam tacui inveteraverunt ossa mea.* Porro varias citati Psalmi XXXI, 3, versiculi, apud Sanctos Patres reperio interpretationes. *Quoniam tacui,* inquit S. Hieronymus, id est, « non protuli confessionem ad salu- « tem. » S. Augustinus ait : « Quoniam tacui « confessionem. » Interlinearis ait : « Quoniam « tacui confessionem de peccatis. » Præsentissimum desperatæ salutis est indicium, si quis infirmus, aut vulneratus, suum Doctori aut Chirurgo, abscondit malum. Albertus Magnus ex dicti versiculi verbis, colligit statum infortunatum muti peccatoris : « Exprimit statum non confitentis infeli- « cem. »

Difficilem reputabant fratris Lazari resuscitationem Maria et Martha, non nescientes miraculum circa filium viduæ et filiam Archisynagogi a Christo faciliter perpetratum : ast ecce adductam ab eis rationem : *Quatriduanus est, jam fœtet.* Lazarus iste animam denotabat peccato inveteratam : *Inveteraverunt ossa mea;* unde et resuscitatio Lazari inter admirabiliora Salvatoris opera connumeratur, studiose ad vitæ terminum dilata in evidentius divinitatis argumentum.

h. — Quia nos conducit paterfamilias, operarios et misit in vineam suam, quilibet debet esse operans in cultura sui animi, ne si otio se tradiderit, de patrisfamilias contubernio ejiciatur in tenebras exteriores. *Regnum enim cœlorum vim patitur et violenti rapiunt illud.* S. Augustinus in sermone quodam, per hanc violentiam bellum intelligendum esse dicit, quod nobismetipsis a nobis indicendum est, ut de passionibus et inordinatis appetitibus nostris, victoriam gloriose reportemus : « Novimus quia familiariter mens humana in di- « versis hujus mundi illecebris, et concupiscentiis « devicta, fugit laborem, expetit voluptatem, et vix « adducitur ut consuetudinem a se vitæ prioris « excludat. Sed cum cœperit cogitare ultimæ diei « necessitatem, ac futuri judicii pondus, incitata et « stimulata vel spe præmii, vel timore supplicii « voluntarium bellum indicit passionibus et vim « facit pristinis suis desideriis et violenter se vin- « cere ipsa contendit, non enim sine violentia fieri « potest ut de abundantia et deliciis, ad famam et « sitim, et abstinentiam transeat et crucem, ut « somno prius, atque otio animam carnem, contri- « tione vigiliisque conficiat; non inquam sine vio- « lentia fieri potest, ut unusquisque iracundiam « patientia, superbiam humilitate commutet, amore « paupertatis divitiarum ac sufficientiæ affluentiam « superet, vinolentiam sobrietate, luxuriam castitate « condemnet et homo subito in virum transfor- « metur perfectum, et quodammodo alter reddatur « ex altero : et sic a talibus per violentiam regnum « cœlorum diripitur. »

i. — Non absque singulari mysterio ministros vineæ, qui sunt Prælati, operarios nominat paterfamilias; talis enim quisquis esse debet, qualem S. Paulus requirit, II *Tim.*, II, 15, dicens : *Cura teipsum probabilem exhibere Deo operarium inconfusibilem.* Nam si in vinea sint malæ herbæ et palmites neglecti, culpa conjicitur in operarios, qui habent curam colendi eam : ita defectus et peccata subditorum attribuuntur superioribus; ex quo patet gravitas oneris, quod honores secum afferunt. Et idcirco multi sancti fugiebant sincere dignitates.

j. — S. Paschasius, *lib.* IX *in Matth.*, in citatum hunc Evangelii textum sic scribit : « Omnes simul « qui vocantur ad vineam, una Ecclesia sunt unaque « vinea de vite, quæ Christus est, propaginata; in « qua et ad quam, qui intrat vel qui conducitur, « nemo otiosus, sed omnes operarii esse debent. »

Vinea hæc est Ecclesia; sed in hac multi sunt qui fodere non valent, putare nesciunt. Nonne in hac vinea commemorantur claudorum bona pars? Ægrotantium copiosa messis? Nonne multi sunt senes feminæ ac pueri qui mollibus vestiuntur, in domibus regum? Quomodo ergo nullus intrabit otiosus, sed operarii esse debent? Sic pergit citatus Paschasius : « Omnes operarii esse debent, quia nemo est, qui « seipsum exercere et inexcolere non debeat, ut « fructum ferat in Christo, et vite maneat. » Nullus in hac vinea ab operatione eximitur, etiamsi sit claudus, pusillus, femina, ac senex; quilibet maxime esse debet operans in cultura sui animi, in expurgandis illius vitiis, ac peccatorum vepribus eradicandis, ne si otio se tradiderit, de patrisfamilias contubernio ejiciatur in tenebras exteriores. Tepidis enim et odiosis Deus maledictionem; et mortem æternam aliaque mala comminatur. Albertus Magnus dicit : « Ex acedia eveniunt multa mala; præ- « ceptum Dei negligit, maledictionem Dei incurrit : « exemplum de ficu cui Dominus maledixit quia « folia tantum habuit. » Quando sarmenta vitis infœcunda sunt, rescinduntur et rescissa, ad nihil aliud serviunt quam ad ignem. Unde apud Ezechielem, XV, 2, dicitur : *Quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna sylvarum? Numquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus? Aut fabricabitur de ea paxillus? Ecce igni datum est in escam.* Vites autem inutiles et ligna infructuosa symbolum sunt negligentium qui destinantur ad flammas.

k. — Cum homo produceretur inter cætera visibilia opera, ut creatura rationalis, ad imaginem et similitudinem Dei, tota sancta Trinitas ostenditur operans : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram,* ut ex hoc homini fiat documentum quod si Deus ut infunderet imaginem suam homini, nulla divina persona se habuit veluti in otio, sed omnes fuerunt in operatione, sic etiam homo ad ipsam imaginem Dei in se conservandam per gratiam et justitiam nunquam debet esse in otio, sed semper in labore. Dæmon enim in acediosis et otiosis, centrum suum invenit, utpote qui in propriam suam perniciem tentationibus ejus cor suum aperiunt, adversus quas nullum est potens remedium, quam pigritiæ expulsio. S. Joannes Climacus ait : « Tribus modis vel maxime genera- « libus bello nos diabolus oppugnat : negligentia, « superbia et sua ipsa invidia. » Ubi vides inter tria hæc pigritiæ et acediæ primatum tribui.

Versus 2.

Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

Conventione autem facta cum operariis.

1. — Jansenius optime hic considerat, solos primos cum patrefamilias de mercede pacisci voluisse, alii vero omnes ad ejus se liberalitatem remiserunt; hos autem « recte intelligitur signifi- « care Judæos, quos constat veluti mercenarios Deo « serviisse; » siquidem in multis Veteris Testamenti locis divinæ recensentur promissiones de iis pro servitio Deo præstando locupletandis, bonisque terrenis liberaliter remunerandis; non vero ita Gentiles fecerunt, qui potius ad gratiæ Evangelicæ beneficentiam sese remiserunt, ac proinde ex beneplacito divino digni reputati fuerunt, qui in locum populi antea electi substituerentur. Hunc eumdem conceptum etiam apud Paulum de Palatio sub hisce verbis invenietis : « Patres illi antiqui, si operabantur, « promissa habebant bona terræ quæ comederent; « at vero Christiani, qui ultimi operarii sunt, non « propter bona terræ operantur. Adde et illud ma- « gnificum : tanta est vis gratiæ christianæ, ut etiam « si nulla esset merces æterna proposita, adhuc « Christiani Deum suum colerent. »

2. — Hugo Cardinalis per hos primos, quibuscum de mercede pactum fuit, protoparentes nostros in statu innocentiæ intelligit : « Cum Adam pepigit, « cum cæteris post ejus lapsum non. » Cum enim post ipsorum prævaricationem tota massa generis humani corrupta et damnata fuerit, non habebat jus ad gloriam; nisi in quantum ei concedebat et donabat liberalitas divina. Demum idem Hugo subjungit : « Qui tantum paratus est tribuere, quantum « mercenarii recipere non sperabunt. »

3. — Lyranus dicit : « Conventio ista est pro- « missio vitæ æternæ pro labore. » Enimvero Deus Dominus noster est; homo autem, utpote ejus creatura, servus et mancipium illius; ac proinde Deus per illam potestatem, quam ut Dominus in mancipium et servum suum obtinet, servitio ipsius uti libere potuit, et certum est quod homo nihil aliud pro suis obsequiis præstitis et præstandis prætendere poterat, præter panem et aquam, id est, alimenta ad miseram hanc vitam transigendam necessaria; item efficere poterat, ut ad instar tot aliarum creaturarum sensitivarum, irrationalium, moreretur absque eo, quod ei post mortem æternam concederet beatitudinem, maxime quando jam innumerabiles erant spiritus Angelici, ejusdem beatitudinis participes; imo quando jam illum gloriæ et regni sui participem efficere dignatus fuerat, poterat regnum illud ei dare ex sola et mera liberalitate, non obstante quovis ab eo præstito assiduo et diligenti servitio; et tamen ad pacta cum ipso venire voluit; ideoque dum ei legem suam observandam dedit, simul etiam in præmium illius observantiæ, æternam illi beatitudinem promisit. Unde Apostolus eamdem mercedem, scilicet pactam, appellare non dubitavit, dum, II *Tim.*, IV, 8, ait : *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus justus judex*; ideoque etiam David, *Psal.* XXVI, 4, dicebat :

Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Deus igitur se debitorem nostrum constituere voluit, dummodo in hac Ecclesiæ suæ vinea fideles et indefessi operarii simus.

Ex denario diurno.

4. — Lyranus ait : *Vita æterna dicitur denarius diurnus, qui est æqualis omnibus ex parte finis.* S. Thomas, *in Matth.*, observat, monetam illam decem solidos in valore intrinseco continuisse, sibique impressam habuisse Regis effigiem; indeque hoc sequens elicit mysterium, videlicet, quod per decem præceptorum adimpletionem, cœlorum nobis regnum comparemus; item, sicut in moneta illa, imago regia expressa erat, ita quoque nos, in gloria, in virtute retributionis æternæ, similes Deo futuri simus : *Cum apparuerit similes ei erimus.* I *Joan.*, III, 2.

5. — Verum enimvero, qua ratione gloria cœlestis denarius diurnus appellari poterit, cum dicta gloria, per hanc monetam significata, sit sempiterna, non vero diurna? Dionysius Carthusianus dicit : « Dicitur diurnus, quia propter eum quotidie labo- « ratur et quotidie ingredientibus regnum cœleste « confertur, eumque meremur in die gratiæ et « accipiemus in die gloriæ. » Memorandum quoque est, quod tam status gloriæ quam gratiæ, quæ illius semen est hoc nomine denarii diurni appellentur : *Melior est dies una in atriis tuis super millia*; de operibus in gratia factis, pariter Apostoli testimonium habemus, *Rom.*, XIII, 12, dicentis : *Abjiciamus opera tenebrarum et induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus.*

6. — Ex alio quoque respectu æternam beatitudinem denarium diurnum appellare possumus, siquidem hæc merces non datur, nisi qui in die hujus vitæ præsentis strenue laboraverit, quia ubi nox mortis supervenerit, merendi tempus amplius non erit : *Dum lucem habetis credite in lucem.* Et Christus apud Joannem, *Joan.*, XII, 35, ait : *Adhuc modicum lumen in vobis est, ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant.*

Additiones.

a. — *Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno misit eos in vineam suam.* Cum operarii vocati ad vineam significent omnes fideles ad Ecclesiam Dei vocatos ad bene operandum et merendum, sub denario intelligitur vita æterna, ut merces assignata, ut communiter docent sancti Patres. Facile est levi præceptorum decalogi observantia hunc denarium lucrari; ex quo pœna damnatorum multum augebitur ob considerationem gloriæ beatorum, de tanto amisso bono maxime dolentes. S. Bernardinus Senensis, quinam hi damnatis adeo formidabiles futuri sint conspectus, de quibus Sapiens, *Sap.*, V, 2, ait : *Videntes turbabuntur timore horribili,* fusius declarans eos consistere docet in gaudii, lætitiæ, cœlestisque beatorum gloriæ visione. Maximo enim cum supplicio, « vident « gloriam beatorum, maxime eorum quos in hac « vita contempserunt, » idque sequentibus probat eodem in textu citatis verbis : *Videntes, turbabuntur timore horribili, dicentes intra se, et præ angustia spiritus gementes : Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, et in similitudinem improperii; nos insensati! Vitam illorum æstimabamus insaniam : ecce quomodo computati sunt inter Filios Dei, et inter Sanctos, sors illorum est.* Ad hoc faciunt et hæc Psalmi CXI, 10, verba : *Peccator videbit et irascetur; dentibus suis fremet et tabescet.*

b. — Christus Dominus non incongrue confert beatitudinem cum denario diurno, sciebat enim auri amorem hominum animas maxime rapere et attrahere, et dandis eleemosynis retinere. Ut autem ad dandas eleemosynas nos excitet, pro vitæ æternæ præmio, cum operariis convenit ex denario, cum quandoque per denarium unum, pro eleemosyna erogatum, salutis æternæ pignus nobis comparare possimus, et quisquis pro facultatibus, pauperibus subvenit, ingens salutis æternæ pignus sibi acquirit. Infinita utique erit consolatio illa quam anima in tremendo judicii die habitura est, quando postquam justitia divina iræ suæ fulmina evibraverit, tandem serena et subridenti facie ad electos conversus, eisdem dicet : *Esurivi, et dedistis mihi manducare, hospes eram,* etc. Tunc enim ut S. Ephrem ait : Tenebit illum Christus coram Angelis et Sanctis, statuensque in medio, prædicabit illum, et ostendet ac dicet : « Hic homo esurientem me pavit, recrea- « vit et cooperuit; propterea ego dico ipsi : Euge « serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini « tui et in vitam æternam. » Salvator noster, die quadam, eos intuitus qui oblationes in gazophylacium injiciebant, reliquos inter, quamdam vidit pauperculam mulierem duo offerentem minuta, dixitque : *Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quam omnes misit.* Alii equidem divites aurum argentumque contribuerant; nihilominus *spirituum ponderator* Dominus hujus unius mulieris eleemosynam cunctis prævalere asseruit. Ex qua historia S. Chrysostomus a S. Bonaventura citatus, *in Luc.*, talem eruit conclusionem : « Nullus dicat : Non « possum eleemosynas facere. Non es vidua illa « pauperior. » Quæ adeo inops erat, ut nihil penitus in hoc mundo possideret, præter dicta minuta. *Ex eo quod deest illi omnem victum suum, quem habuit, misit. Luc.*, XXI, 4 : « Egenti parvum ali- « quid dato : sed nihil est parvum, quod Deo datur. « Si nihil habes, collachryma, magnum remedium « est infortunato commiseratio, » ait S. Gregorius Nazianzenus, *de Cura pauper.* S. Augustinus, *in Psal.* CXXV, idem punctum his promovet verbis : « Si

« corde miserearis, etiamsi non habeas quod porri-« gas manu, acceptat Deus eleemosynam tuam. » Et S. Bernardus, *Epist.* LXXVII : « Deus indubitanter « tribuit bonæ voluntati, quod defuit facultati. »

c. — Cum operarii vocati ad vineam significent omnes fideles ad Ecclesiam Dei vocatos ad bene operandum, ac merendum sub denario diurno et sub eodem intelligatur vita æterna, quæri non abs re potest, cur æterna vita sub similitudine denarii diurni proponatur? Allegorice responderi potest, cum S. Irenæo, *lib.* IV, *cap.* LXX, dicente : « Æterna « vita cum denario comparatur, quia denarius ima-« ginem Regis habet. Qui autem salvandi erunt, « conformes fient imagini Filii Dei veri Regis. » Beati enim omnes, utpote veri Reges coronati, in solio majestatis sedentes, potentes erunt in cœlis. Sapiens Beatorum potentiam et dominium declarare volens, *Sap.*, III, 8, ait : *Judicabunt nationes et dominabuntur populis.* Similiter David pater ejus prius hac re ita scripserat, *Psal.* CXXXVII, 17 : *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.* Item legitur, *Apoc.*, II, 26 : *Qui vicerit et custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, et reget eas in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringentur.*

d. — S. Thomas, per denarium istum, ait significari vitam æternam. Ex eo quod denarius iste valebat denarios decem usuales, denotatur quod denarium æternæ vitæ promereri observatione præceptorum Decalogi, juxta illud : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Matth.*, XIX, 17.

e. — Quæritur quomodo beatitudo, quæ æterna est, comparatur cum re diurna? Quod enim diurnum est, cras non erit; beatitudo autem si æterna non persisteret, a ratione beatitudinis omnino deficeret. Cur ergo sub nomine denarii diurni explicatur? Tam breviter volatica ac momentanea est denarii possessio, ut beatitudo quæ essentialiter æterna est, cum sub nomine denarii, significatur, *denarius diurnus* nuncupetur. Non quod ipsa beatitudo essentialiter æterna non sit, sed ut per exaggerationem denotetur quam fugax sit denariorum possessio. Nam etiam dum perennem beatitudinem innuunt, non possunt a sua fugaci natura exui, nec aliter proponi, nisi sub brevi possessione unius dieculæ. Sic inconstantes ac volaticæ sunt omnes pecuniæ, possessionesque terrenæ. Innocentius Papa III, in libris de Contemptu mundi, hunc textum Ecclesiastici, XL, 13 : *Substantia injustorum sicut fluvius,* adducit, ut bonorum hujus vitæ denotet fugacitatem, miramque eorum dispersionem : « *Sicut fluvius siccabuntur,* quia qui male congre-« gat, cito dispergit. Justum judicium, ut quæ de « malo proveniunt, ad malum perveniant, ne acce-« dat ad bonum, quod non procedit ex bono. » Rapidus fluvius non solum aquas secum rapit, sed et omnia alia quæ undis ejus imponuntur, secum ad mare præcipitanter trahit. Eodem modo divitiæ injustæ acquisitæ ad perditionem currunt et dissipantur. S. Chrysostomus, *Hom.* I, *in Psal.* XLVIII, ait : « Fluvialium undarum naturam divitiæ imi-« tantur quæ simul ac videntur et labuntur, uno « eodemque puncto temporis et tenentur et ef-« fluunt. » S. Ambrosius, *in Psal.* I : « Quid prosunt « innumeræ possessiones? Publica sunt, non tua. « Hodie tu tenes, cras alius. Cum tu exieris, alius « intrabit. Vix movisti pedem, alius gressus suos in-« tulit. »

f. — Christus Dominus sciens adeo auri amorem hominum animos rapere ac attrahere, non incongrue beatitudinem confert cum denario diurno, ut ad illam ardentius homines moverentur. Qui autem cœlestis hujus denarii pretium cogitat, terræ denarios facilius contemnet. Richardi de S. Victore nobilis illa doctrina est quod videlicet contemptus bonorum terrenorum in nobis augeatur juxta proportionem notitiæ quam de bonis cœlestibus habemus : « Quantum æterna cognoscimus, » inquit, « tantum transitoria despicimus et damnamus. « Hæc est enim illa pretiosa margarita quam qui « invenit, quæ prius amaverat, libenter cuncta de-« relinquit. » S. Paulus ad Philippenses, III, 8, scribit : *Existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei :* ingens namque lumen notitiæ Christi sibi comparaverat, ac proinde omnia terræ hujus bona pro nihilo ducebat : *Propter quem omnia detrimentum feci, et arbitror ut stercora.* Quid mirum si Apostolus omnium illorum quæ mundus vel maximi facit, nauseam habeat et abominetur, cum ipse in tertium usque cœlum raptus, suos in æterna Paradisi bona oculos immerserit, ac proinde illa cum caducis bonis terræ comparans, jure merito dixerit : *Omnia arbitror ut stercora?*

g. — Omnibus dabitur idem præmium; nam licet sicut alia est claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum, sic quoque aliqui habituri sint majorem gloriam, Deus tamen omnibus se totum communicabit; non aliter ac si sol se communicasset multis adamatibus, posuissetque se totum in quovis, omnes haberent totum in quovis, licet unus præ alio plus lucis haberet prout unus præ alio esset major vel minor, purior et præstantior; teste S. Augustino, *Serm.* XIX, *de verbis Domini.* Quamvis meritorum diversitate fulgebunt alius magis, alius minus, quod tamen ad vitam æternam pertinet æqualis erit omnibus. Hanc eamdem quæstionem movet Hugo de S. Victore. Si a magno illo patrefamilias omnibus in vinea laborantibus idem stipendium exsolvitur, quomodo inter laborantes inæqualitas esse poterit? « Si idem nummus omni-« bus dabitur, quomodo dispar claritas? Si par « gaudium erit, ergo gaudium Petri erit gaudium « Martini. » Tandem vero ad difficultatem hanc per

sequentem distinctionem respondet, dicens : « Aliud « est gaudium experientiæ, aliud voluntatis. At « gaudium Petri remunerationis est et experien- « tiæ; Martini vero non experientiæ, sed affectus « est : tantum enim placet illi bonum Petri, quan- « tum ipsi Petro, non tamen in se sentit et experi- « tur tantam beatitudinem, quam Petrus sentit. » Tandem concludit probando, quod beatitudo in animabus glorificatis in quantitate differat, licet quoad qualitatem eadem sit; idque sequenti ostendit similitudine : « Velut ego de sanitate alicujus « convalescentis ex infirmitate, tantum gaudeo, « quantum ipse, affectu, etsi non experientia, quia « sanitatem in me non sentio, quam ille experi- « tur. »

Versus 3.

Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos.

Et egressus circa horam tertiam.

1. — Paulus de Palatio, in variis illis hujus patrisfamilias egressibus ingentem illius zelum et sollicitudinem, qua vineæ suæ culturæ et operariorum laboribus et industriæ promovendæ intentus erat, observat; varii enim a Christo patiente in amarissima ejus passione egressus facti fuerunt : « Exiit Christus mane in prætorium; hora tertia ad « Herodis palatium; hora sexta ad montem Calva- « rium; hora nona exiit spiritus e vita ad lymbum; « hora undecima corpus ejus in sepulchrum. »

2. — Cajetanus considerat quod, ex quo ad operarios sufficientes in vineam suam mittendos, toties egressus fuerit, inde clare colligere possimus, « sollicitudinem divinam habitam diversis tempori- « bus congruis ad convertendum homines. » Enimvero quod hic paterfamilias operarios hosce non una tantum vice, sed diversis temporibus vocaverit, hoc ipsum « Ex differentia mentis eorum processit, » inquit Chrysostomus, « tunc enim eos vocavit, « quando erant audituri. » Deus enim inspirationes suas tempore congruo immittit, tunc nimirum, quando ad illas prompte excipiendas et exequendas, bonam in nobis dispositionem conspicit. Quod si Deus illum, v. g. peccatorem, in medio voluptatum suarum excessu vocasset, repulsam utique passurus fuisset, ideo exspectat eumdem, donec in hanc vel illam capitalem infirmitatem inciderit, vel donec in his vel illis angustiis, v. g. in periculo vitæ, honoris et æstimationis positus fuerit, etc. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt. Psal.* xv, 4.

3. — S. Fulgentius ex hac parabola hanc deducit consequentiam, quod videlicet propter infinitam misericordiam divinam omnis ætas adaptetur ad pœnitentiam : « Si aliquam ætatem judicaret Domi- « nus, conversionis remedio ineptam, non diversis « temporibus operarios vocaret ad vineam; in diver- « sitate quippe horarum non incongrue accipitur « ætatum diversitas. »

Stantes.

4. — Dionysius Carthusianus ait : « *Stantes,* id « est, rebus temporalibus inhærentes, spiritualiter « non proficientes. » Per hos autem Gentiles intelligit, quorum nonnullis Christus in propria persona, aliis vero, mediantibus Apostolis et discipulis prædicavit.

5. — S. Thomas de Villanova, super exprobrationem Apostolis in die Ascensionis Salvatoris nostri ab Angelis factam scribens, ait : « *Quid statis aspi-* « *cientes,* etc. Via cœlorum patet, janua cœli aperta « est, quid ergo statis? Tanta vos gloria manet et « statis? Tantum vobis præmium repositum est et « hæretis? »

6. — Tritum apud spiritualis vitæ magistros proverbium est, quod, qui in via spiritus, ad majorem semper perfectionem non ascendit, sed cum illo statu, in quo est, contentus vivit, in periculo sit retrocedendi et deficiendi. Unde Nazianzenus optime monet : « Cave, ne unquam in via virtutum subsis- « tas; tibi enim, qui a vitiosa via excessisti, proinde « esse puto, consistere, at si in imum vitii gurgi- « tem labereris. » Chrysologus laudes, genitoribus Præcursoris datas exponens, *Serm.* xci, nimirum : *Incedentes in omnibus mandatis Domini,* ita ait : « *Incedentes* dixit, ut eos ostenderet cucurrisse vir- « tutibus, non stetisse. »

In foro.

7. — Origenes, in *Gloss.*, ait : « Forum autem « est, quidquid extra vineam est, id est, extra « Ecclesiam Christi. » S. Hilarius nihilominus vocis *forum* mitiorem expositionem adhibet : « Forum « autem, » inquit, « pro sæculo accipi, res ipsa « admonet, æquabiliter turbis hominum, calum- « niarum injuriarumque contentionibus, ac diver- « sorum negotiorum difficultatibus semper tumul- « tuosis. »

Otiosos.

8. — Auctor Imperfecti, *Hom.* xxxiv, quinam illi otiose stantes fuerint, his verbis nobis explicat : « Otiosi sunt peccatores; otiosus est qui opus Dei « non operatur. Vis ergo non esse otiosus? Non « aliena tollas et de tuis des, et operatus es in vinea « Domini, misericordiæ vitem colens. » Porro verisimile satis, quod, cum hi in foro stantes, operarii et viri agricolæ fuerint, in foro steterint rerum suarum vel venditioni, vel emptioni totaliter intenti; imo ipsummet exspectare ibidem ut conducerentur, ipsis non otium, sed negotium reputari debebat; cur igitur otiosi stetisse dicuntur? Nimirum ut hinc intelligatur, quod, qui negotiis sæcularibus nimium

immersus hæret, otiosus stare merito dicendus sit; quia « Otiosus est, qui opus Dei non operatur. » Otiatur homo etiam strenue laborans, quando non præcipue pro animæ et salutis æternæ requirendæ beneficio, sed specialiter pro hac præsenti vita laboratur.

Additiones.

a. — *Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos.* D. Paschasius, *lib.* IX *in Matth.*, ait : « In foro quidem erant, et ideo extra « vineam, id est, quia lucra mundi sectabantur. « Idcirco dum in foro sunt, tales neque ad nuptias « Sponsi, neque in vineam Christi, temporalia tan- « tum sectantes, venire et operari in ea possunt. » Erant homines isti in foro temporalibus humanisque negotiis intenti, et ideo extra Domini vineam degebant otiosi et vacui ab omni opere bono, cum nihil cœleste cogitarent. Certe et reprehensione digni, sicuti et reprehenduntur. Si experientiam capere velis an anima aliqua ad cœlum possidendum a Deo electa sit, an vero sit præscita et reprobata ad implendum infernum, considera ubi talis anima cor, affectum, linguam et propensiones suas inclinatas habeat : *Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur,* dicit Dominus, *Joan.*, III, 31. Quot vidimus hodie homines qui oculos suos ne semel quidem ad cœlum elevant, nec unquam de futura vita cogitant, sed *statuerunt oculos suos declinare in terram?* Veri Israelitæ, qui filiorum Dei geminum characterem animabus suis impressum deferebant, etiam quo tempore sub servitute Babylonica ingemiscebant, corde et animo in Sion demorabantur, ac Jerosolymam civitatem sanctam continuo suspirabant : *Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus, cum recordaremur tui, Sion. Psal.* CXXXVI, 1. Illi proprie ad Jerosolymam cœlestem tanquam futuri incolæ ejus pertinere dignoscuntur, qui tametsi in hujus corrupti et depravati mundi Babylonia detineantur captivi, desideriis tamen, affectibus et operationibus suis in cœlo versantur. Ab oblivione cœli omne malum derivatur : « Ubi illius « beatitudinis oblivio inciderit, » inquit S. Thomas de Villanova, « et manus hæret, et lingua balbutit; « illius quippe memoria et operi solertiam, et « verbo facundiam præstat. Qui enim præmii obli- « viscitur, lente movetur ad opus. »

b. — In variis illis egressibus patrisfamilias, ingentem illius zelum et sollicitudinem, qua vineæ suæ culturæ et operariorum laboribus, et industriæ promovendæ intentus erat, observare possumus. Christus vero hic est paterfamilias; varii ejusdem fuere egressus. Egressus est de cœlo in uterum Virginis; de utero Virginis, in mundum. Sed quam amari fuerunt egressus ejus in tempore passionis? « Exiit de cœnaculo ad montem Oliveti, etc. »

c. — Pulchre huic textui : *Vidit alios stantes,* applicari possunt illa verba, quæ S. Thomas de Villanova, super exprobrationem Apostolis, in die Ascensionis Salvatoris nostri, ab Angelis factam scribit : « *Quid statis,* » inquit, « aspicientes? Via « cœlorum patet; janua cœli aperta est; quid ergo « statis? Tantum vobis præmium repositum est et « hæretis ? » *Ecce prudentiores sunt filii hujus sæculi filiis lucis,* dum summa illa Christianorum negligentia in acquirendis bonis æternis et salute assecuranda, per mundanorum in bonis terrenis conquirendis laborem et industriam condemnatur.

d. — *Qui spernit modica, paulatim dedicet, Eccle.* XIX, 1; qui in via spiritus ad majorem semper perfectionem non ascendit, sed cum illo statu, in quo est semper contentus vivit, in periculo est retrocedendi et deficiendi. Unde Nazianzenus optime monet : « Cave ne unquam in via « virtutum subsistas; tibi enim qui a vitiosa via « excessisti, perinde esse puto, consistere, ac si in « imum vitii gurgitem labereris. » Unde optimum consilium est, ut quilibet sibi persuadeat, quod in via Dei etiamnum incipiat, ut per favorem et progressum continuum in perfectione proficiat. Apud Ecclesiasticum, XVIII, 6, sequens scribitur cœleste oraculum : *Cum consummaverit homo, tunc incipiet;* « id est, se in inchoatione reputabit, » ut Hugo Cardinalis ait, « et quasi nihil egerit, agere illa « incipiet. Nescit mens per torporem veterascere, « quæ semper studet per desiderium inchoare. » In libello quodam apophthegmatum ex Arabico a Druso translato, inter alias sententias hæc quoque recensentur : « Homo sapiens, quamdiu quærit « sapientiam : ubi autem putat se ad ejus culmen « pervenisse, desipit. » Nunquam fidendum est progressui in virtutibus acquisito, quia in continuo sumus totum lucrum perdendi periculo; prout contigit Pharisæo illi, qui de jejuniis, orationibus, eleemosynis, aliisque operibus, cæterisque bonis, gloriabatur, ad summum se sanctitatis apicem pervenisse credens. Absit ut hunc sequamur. Quin potius S. Augustini salubri monito locum demus quo ait : Semper tibi displiceat quod es, si vis pervenire ad id, quod nondum es. Nam ubi tibi placuisti, ibi remansisti. Si dixisti : sufficit, periisti.

De parentibus S. Joannis, Evangelista inquit quod *erant incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini.* Ubi S. Chrysologus notat vocem *incedentes,* et ait : « Incedentes dixit ut eos ostende- « ret cucurrisse in virtutibus, non stetisse, et ambu- « lasse in via justitiæ, non sedisse; nec remansisse « in itinere mandatorum, sed ad mandatorum ple- « nitudinem pervenisse. » Audiamus velim quemnam Regius Psalmista beatum esse existimarit; nimirum : *Beatus vir cujus est auxilium abs te,* inquit; *ascensiones in corde suo disposuit.* Atvero quænam sint hæ ascensiones, quas servus Dei in corde suo disponit, per quas tandem beatus evadit S. Hieronymus his verbis declarat : « Ille disposuit

« ascensiones in corde suo, quicumque quotidie in « priora extenditur, et præteritorum obliviscetur, » secundum verba Apostoli : *Quæ retro sunt oblivis-cens, ad ea quæ ante me sunt extendo.*

e. — Auctor Imperfecti, quinam hi otiosi stantes fuerint, his verbis nobis explicat : « Otiosi sunt « peccatores. Otiosus est qui opus Dei non opera- « tur. Vis ergo non esse otiosus? Non aliena tollas, « et de tuis des et operatus es in vinea Domini, « misericordiæ vitem colens. » Porro verisimile est satis, quod cum hi in foro stantes operarii et viri agricolæ fuerint, in foro steterint rerum suarum venditioni, vel emptioni totaliter intenti. Imo, ipsummet patremfamilias ibidem expectare, ut con-ducerentur, ipsis non otium, sed negotium reputari debebat; cur igitur otiosi stetisse dicuntur? Nimi-rum ut hinc intelligatur, quod hi qui negotiis sæcularibus per affectum nimis immersus hæret, otiosus stare merito dicitur, quippe ab omni fructu cœlestium bonorum alienus est. S. Bernardus per naturalium affectuum experientiam probat illos, qui majori in hoc mundo prosperitate gaudent, bonorum spiritualium majorem pati penuriam. Ita enim discurrit : « Propter abundantiam deliciarum « deficiunt in bonis et proficiunt in malis multi. « Defectum autem bonorum ipsa rerum natura « ostendit. Nam ad maturitatem non venit nimia « fœcunditas fructuum et pomorum; segetum etiam « nimia pinguedo destruit. Hinc Psalmus LXXII, 16, « ait : *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, trans-« ierunt in affectum cordis. Jerem.*, V, 28, scriptum « est : *Impugnati sunt, ditati et præterierunt ser-« mones meos pessime.* Luxuriant rebus secundis. « Ex abundantia pluviæ putrescunt blada. O quot « opera carnalia ex abundantia deliciarum gene-« rantur! » Et paulo post effectum quem in mun-danis bonorum temporalium abundantia operatur, his verbis demonstrat : « Fiunt homines animales « ex deliciis multis, nec sensum habent virtutum, « nec horrent aliquod vitium, nec alliciuntur præ-« miis æternorum bonorum, supplicia etiam non « perhorrescunt infernorum. Deum non timent, « nec homines reverentur. Contemptores sunt om-« nium inspirationum, correctionum, prædicatio-« num ac sermonum Dei. Insensibiles et despectores « facti omnium donorum ejus. Ad tales ait Dominus, « *Jerem.*, XXII : *Locutus sum ad te in abundantia « tua; dixit : Non audiam.* »

f. — S. Chrysostomus in Imperfecto, *Hom.* XXXIV, ait : « Istis scilicet vocatis hora tertia non facit « pactum. Benignus enim paterfamilias sciebat lar-« gitatem suam quia tantum paratus est retribuere, « quantum mercenarii recipere non sperabant. De « dato enim ejus nemo juste murmurat, quia « amplius dat, quam omnis homo desiderat. » Nullus enim quantumvis in minimo Deo serviens, a maximis beneficiis ejus, etiam votum excedentibus est immunis. Quinimo : *Pluit super justos et injustos.* B. Laurentius ad illa Christi verba se reflectens beneficos cœlorum et elementorum influxus com-munes esse dicit, adeo ut etiam participentur a rebellibus, et creatori suo contumacibus : « Quam-« vis, » inquit, « delinquas, graviter, quanquam in « multis offendas frequenter, tametsi te voluntarie « ab illo avertas, numquid suarum stillicidia gra-« tiarum cohibet, ne pluant super te? Numquid « solis, lunæ, stellarumque splendorem abscondit, « ut non super te luceant? Porro terra germinat « fructum suum, arbores diversarum specierum « poma producunt et, proh dolor! intelligere dissi-« mulas a quo ista percipias? Tibi cuncta famu-« lantur elementa, nubes de cœlo imbrem opportu-« num spargunt; dies diei, et nox succedit nocti, ut « tibi cunctisque viventibus præstent gaudium, tri-« buant alimentum, levent fastidium, et sine sensu « et absque gustu torpescis et jaces? »

VERSUS 4.

Ite et vos in vineam meam, et quod justum fuerit dabo vobis; illi autem abierunt.

1. — Advertendum hic est, quod cum primis de solvenda mercede pactum fuerit. *Conventione facta ex denario diurno;* his autem aliqualis retribu-tionis spem solum dedit : *Quod justum fuerit, dabo vobis;* cum ultimis denique remunerationis ne verbo quidem meminit. Quæ omnia mysteriis non vacant; primi namque illos denotant, qui a primis annis Dei se servitio consecrant, in eoque persevе-ranter laborant et *portant pondus diei et æstus,* hi arrham quamdam gloriæ habent : *Conventione facta;* alii vero, qui hora tertia, sexta et nona ad labores se receperunt, illos præfigurant, qui in progressu annorum ad Deum convertuntur et hi tantam salutis suæ securitatem non habent, quan-tam primi, sed pro ratione meritorum, retributio-nem accipiunt; ultimi vero sunt illi qui pœniten-tiam pro peccatis suis agere ad finem usque vitæ suæ differunt et procrastinant, qui de salute sua adeo incerti sunt, ut, quoad eos ne ulla quidem mercedis mentio fiat, sed totus salutis ipsorum eventus a misericordia et liberalitate divina depen-det. Unde S. Thomas, *in Matth.*, ait : « Primis præ-« mium promisit, istis non; quia illis debebatur, « quia mane servierunt ei; istis autem debetur ex « sola misericordia. »

2. — Hisce vero, tametsi cæteris tardius ad labo-res se receperint, paterfamilias nihilominus eam-dem mercedem dari jussit, quia in illa mercede præfigurabatur Deus, de quo adimpletur id, quod Ecclesia in oratione quadam seu Collecta dicere solet : « Abundantia pietatis tuæ et merita suppli-« cum excedis et vota. »

VERSUS 5.

Iterum autem exiit circa sextam et nonam horam, et fecit similiter.

1. — Deus, qui *scrutatur renes et corda,* ad cordium nostrorum fores variis temporibus pulsare non cessat, et præcipue quando bona sese et opportuna offert occasio, dexteritas enim et valor optimi medici in eo præcipue consistit, quod medicinam congruo tempore adhibeat, sanguinemque eliceat. Ipse quidem Deus, omni hora, zelum pro salute nobis impertienda immensum exhibet, totus autem defectus ex parte nostra se tenet; quod videlicet vocationibus et auxiliis ipsius minime respondeamus. Unde S. Ambrosius, *Serm.* I *in Ps.* CXVIII, ait : « Qui venit et januam pulsat, vult semper intrare, « sed in nobis est, quod non semper ingrediatur, « non semper maneat. »

VERSUS 6.

Circa undecimam vero exiit et invenit alios stantes, et dicit illis : Quid hic statis tota die otiosi?

1. — S. Anselmus, *ibid.,* dicit : « Circa undeci- « mam vero, quæ est ab adventu Domini usque ad « finem mundi, exiit ipse, id est, per se ipsum « apparuit, qui per Prophetas et Angelos prius « innotuit; et invenit alios stantes, gentiles populos, « scilicet a bono opere torpentes et dicit illis : *Quid* « *hic statis?* etc. Qui enim transacto tam longo « mundi tempore, pro vita sua laborare neglexe- « rant, quasi toto die otiosi stabant. » Tametsi enim verum sit, ut S. Hilarius advertit, quod Deus soli populo Israel legem suam dederit, « voluntas « tamen gentium non excludebatur a lege. »

2. — Inter cæteras porro valde considerabilis est S. Andreæ vocatio, qui primus inter Apostolos ad ejus sequelam invitatus fuit. Enimvero S. Joannes, I, 39, scribit, quod, dum hic Apostolus vocabatur : *Hora autem erat quasi decima;* cur etenim magnus ille paterfamilias, qui *exiit primo mane conducere operarios in vineam suam,* S. Andream ad Ecclesiæ suæ culturam adeo tarde vocavit? Rupertus Abbas Tuitiensis, *lib.* II *in Joan.,* ait : « Cur interposita est « hora quasi decima, cum Jesus nostræ vocationis « carpebat primitias? videlicet quia vocatorum salu- « tem, non aliquod præcedens ejus meritum, sed « sola vocantis operetur gratia; et in omnibus om- « nino ætas non discernit ac præjudicat. » Etenim quia prudentissimi hujus patrisfamilias omnia verba valde notabilia sunt, seorsim illa breviter examinabimus.

Quid hic statis tota die otiosi?

3. — Valde se admirari ostendit, quod hi tali hora, positis ad cingulum, vel in sinu manibus, otiosi consistant. Nec immerito, quia ut Lucas Brugensis, *ibid.,* dicit : « Creati sumus, non ut inutiles « sine fructu vivamus, sed ut laboremus, nec nobis « solis, sed imprimis Creatori. »

Hic.

4. — Hugo Cardinalis dicit : « Hic in loco tam « periculoso, laborioso, suspicioso, lutoso. » Dionysius Carthusianus ait : « In isto exilio, in ista pere- « grinatione, ubi non habemus civitatem manen- « tem. » Vel etiam dici potest, quod per *hic* intelligatur Ecclesia; quasi per *hic* reprehenderetur Christianus, quod qui sub crucis vexillo est conscriptus, qui miles est in Ecclesia militante, otiosus tota die consistat. « Quid? cum habetis conducto- « res, » inquit S. Bernardus, *Serm.* II *de Purific. B. V. M.,* « collaboratores, temporis opportunitatem, « laboris suavitatem, mercedis saturitatem? » Unde colligitur, quod si illi pigri et otiosi stertere viderentur, utique qui jam pro stipendio conducti erant, tales longe majori jure reprehendi commeruisse. « Cum arguantur otiositatis ipsi quoque, quos nemo « conduxit, qui jam conducti sunt, si otiosi inventi « fuerint, quid merentur? *Fides quippe sine operibus* « *mortua est.* »

Statis.

5. — Hugo Cardinalis ait : « Mandatorum Dei « obliti, rugitu leonis stupefacti, carnis illecebris « confracti. *Tota die,* id est, tota vita, *otiosi,* vobis « nihil proficientes, proximis non subvenientes, « Deo non servientes, hostibus non resistentes, « pœnitentiam non agentes, in posterum non pro- « videntes. »

6. — Auctor Imperfecti locum observat in quo reprehensi fuerunt, qui pigri et otiōsi stabant, nimirum in foro et publica platea. Et ideo, *Hom.* XXXIV, dicit : « Prima laus est Christianorum, alie- « num esse a foro, nullam causam habere cum « illo. » Pergit insuper damna recensere, quæ ex hoc loco in nos resultant et utilitates, quæ ex labore in vineæ culturam collato nobis emergunt, nimirum a sæculi negotiis alienum et Dei servitio deditum omnino esse, ingens est beneficium animæ : « Si « enim in foro permanseris et quod habes perdes : « si autem in vinea assiduus fueris et quod non « habes, acquires. »

Additiones.

a. — *Circa undecimam vero exiit, et invenit alios stantes et dicit illis : Quid hic statis tota die otiosi?* Paterfamilias miratur quod hi tali hora otiosi consistant; homo enim natus est ad laborem. Eadem proportione, qua natura produxit aves, easque alis construxit ad volandum, homo pariter in lucem editus est in hanc vitam mortalem, ad laborandum : *Homo nascitur ad laborem,* inquit Job, et *avis ad volandum.* D. Chrysostomus, *Hom.* XXXV *in Act.,* in

qua pigritiæ et negligentiæ detestationem fuse se exerit, de homine dicit : « Deus hoc animal con- « didit operationibus deditum, et ex natura ejus « est operari, et præter naturam ejus esse otio- « sum. » Unde de S. Ecclesia, seu qualibet virtuosa anima dicitur, *Prov.*, XXXI, 27 : *Panem otiosa non comedit,* sed *operata est consilio manuum suarum.* S. Basilius super caput I Isaiæ scribens, ut otium et pigritiam detestandam esse probet, inquit : « Quo- « modo enim non odio prosequendum est otium « quod formica et api pejorem efficit hominem, « qui utique initio suæ conditionis positus in Para- « diso est, ut operaretur et custodiret eum? Primum « igitur et maxime proprium humanæ conditionis « studium est operatio, ita ut iners otium prope « modum sit contra hominis naturam, id quod « asserit Dominus odisse. » S. Bernardus in ser- mone de obedientia quodam inquit : « Quomodo « scit se esse hominem, qui ad id non est paratus, « ad quod natus? Homo natus ad laborem. »

b. — Si tota die hi homines inertes otiati sunt, quorsum illos mittit in vineam, ut eam excolant? Nisi forte in noctis tenebris operam agricultioni navare debeant : in nocte autem perperam agricul- turæ vacatur. Hæc est enim nox in qua nemo potest operari. Sed attentius exploremus quinam sunt hi operarii, et quomodo cum aliquid diei restet, in quo possunt operari, otiosi tota die dicantur. Hugo Carensis sic commentatur : « *Quid hic statis,* man- « datorum Dei obliti, carnis illecebris confracti? « *Tota die,* id est, tota vita *otiosi,* vobis nihil profi- « cientes, pœnitentiam non agentes, in posterum « non prævidentes? » Hoc enim periculosum est, usque ad vitæ horam ultimam, otiosum persistere et in peccatis, usque ad ultimum vitæ immersum hærere. Propter damna inde emergentia. Qui enim putant in fine vitæ pœnitentiam agere, persæpe deci- piuntur, ut impœnitentes decedant et totum perdant.

Spiritus Sanctus, qui Ecclesiastici calamum direxit, inter alia salutaria monita, hoc quoque maximi momenti, summæque utilitatis, de non procrasti- nanda pœnitentia pronunciavit effatum : *Non tardes converti ad Dominum,* quia major pars hominum, in hunc scapulum impingens, in æternæ beatitudinis abyssum usque naufragantur. Quia licet, ut S. Augustinus, *Serm.* LVIII *de temp.*, ait : « Ut de indul- « gentia divina nemo diffidat, Dominus per Pro- « phetam velut Pater piissimus consolatur, dicens : « *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et* « *vivat.* Et illud : *Impietas impii non nocebit ei, in* « *quacumque die conversus fuerit ab impietate sua;* « ista tamen tam magna misericordia tunc nobis « prodest, cum non tardamus converti ad Domi- « num. » Speciale Dei donum est quod non omni- bus datur, scilicet in fine vitæ vocari. Sed hoc tantum datur illis, non qui in vita sua in peccato perseverare decreverunt, sed iis qui ex propria fragilitate, non per malitiam, nec per voluntatem, sed per propriam negligentiam, male vixerunt, sine efficacibus ad conversionem suam perceptis impulsibus. Hi enim minus culpabiles sunt, ac proinde hujus doni capaces existunt. « Qui in hac « peregrinatione, vitam corrigere incœperit, sed « morte interceptus, correctionem consummare « non potuerit, nequaquam peribit, utpote in quo « fundamentum charitatis Dei permanserit. » Hæc sunt Blosii verba. Consideratione est ad hoc propo- situm maxime dignum, a S. Cæsareo Arelatensi traditum monitum, in quo dicit : « Si quis templum « Dei in se violando destruxerit, de Dei miseri- « cordia non desperet; sed cito de malo iniquitatis « suæ resurgat, ne consuetudine peccandi in ipsis « se ruinis sepeliat. Non enim qui peccaverit, sed « qui in peccatis perseveraverit, odibilis et abomi- « nabilis Deo erit. »

c. — Notandum hic quod si bonus paterfamilias arguit quos nondum conduxerat, nec in vineam suam adhuc intraverant, dicens : *Quid hic statis tota die otiosi?* quam ergo asperius et rigidius non reprehendentur illi qui jam conducti, et in vinea Domini, et Ecclesia multis beneficiis cumulati, otiosi inveniuntur, nullum gratitudinis fructum afferentes. Apostolus, ad Romanos, II, 4, 5, scribit : *An divitias bonitatis ejus et patientiæ, et longanimitatis con- temnis? Secundum duritiam tuam thesaurizas tibi iram.* Quibus verbis docet, quod juxta liberalissimæ et benignissimæ Dei erga nos beneficentiæ propor- tionem, severissimum pariter experturi simus sup- plicium, si ingrati fuerimus, dictisque abusi bonis. Ideoque dicit : *Secundum duritiam tuam,* etc. Quam veritatem Auctor Imperfecti Operis his verbis ex- pressit : « Quanto majora beneficia hominibus sunt « constituta, tanto majora peccantibus judicia sunt « præparata. » Quemadmodum damno suo ille decem millium talentorum debitor, juxta parabolam Evangelicam didicit : in quo peccatorem ingratum designari astruit Salmeron dicens : « Significatur « insignis et ingratissimus peccator, quasi millies « transgressus sit decem præcepta Dei. » Circa hunc vero Deus compassivam pietatem suam benigne exercet, immensum debitum ei remittendo, et condonando; at vero in pœnam ingratitudinis suæ hoc debitum de novo resurgit, suppliciumque affert secum longe prius atrocius : *Iratus Dominus tradidit eum tortoribus, quousque redderet universum debi- tum.* Quia Capharnaum ex beneficiis receptis fruc- tum non tulerat, merito et contra hanc sibi datam injuriam exclamavit Christus : *Et tu Capharnaum, numquid usque in cœlum exaltaberis? Usque in infer- num descendes, quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii quam tibi. Marc.*, XI, 23.

d. — Vidit sollicitus paterfamilias, circa horam undecimam, jam cum dies multum profecisset alios stantes otiosos. Non potuit profecto sibi temperare, quin eos non increparet, cum tamen alios qui vocati sunt hora tertia, sexta et nona, quamvis etiam inventi fuissent otiosi, non increparit. Ratio hujus est, quod hi, qui ad summum et perfectum diem in publico otiosi inveniebantur, per malum otii exemplum scandalosi notabantur ac propterea statim ac publice erant reprehendendi ; simulque Scriptura sacra scatet pœnis et suppliciis scandalum dantibus comminatis. Ex ipsa sola, quam Salvator noster, cæteroquin mitis et benignus, pœna scandalosis imposuit, facile argui potest quanta sit scandali gravitas. Dicit enim, *Matth.*, XIII, 6 : *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria collo ejus et demergatur in profundum maris.* Sine dubio melior foret conditio ejus si perderet vitam corporalem quam si, per malum exemplum, vitam spiritualem et sibi, et proximis eriperet, quæ nullam cum salute proportionem habet.

e. — Paterfamilias quos invenit otiosos circa undecimam horam increpavit velut incorrigibiles et malo inveteratos. Is enim qui incorrigibilis est, cujusque peccatum non solum illi, sed et toti reipublicæ est perniciosum, publice est reprehendendus et apud superiores accusandus. Sententia a S. Augustino dictata est, quod quanto quis incorrigibilior est, tanto ejus repressio et correctio debeat esse vehementior. « At quicumque corripi non vis, « etiam propterea corripiendus es, quia corripi « non vis. » Sunt autem duæ correptiones, inquit Albertus Magnus, « una quidem auctoritatis, altera « vero charitatis. Illa quæ est auctoritatis semper « est cum solemnitate et severitate judicii, et hæc « est solius Prælati, » ad quem tunc recurrendum est, dum quis incorrigibilis efficitur.

f. — Valde mirandum est multis in fidelibus tam magnum reperiri otium, etiam per totius vitæ cursum, maxime cum sciant magnitudinem illius præmii quod Deus stabilivit et convenit se daturum laborantibus. Dicet enim cuicumqne fideli operario : *Intra in gaudium Domini tui.* Beatitudo Dei ipsius denarius est promissus. Cajetanus ait : « Tam « magnum est gaudium cœlestis patriæ de Deo, ut « non possit concludi in homine, et inde homo intrat « in gaudium illud incomprehensibile, et non intrat « gaudium in hominem velut comprehensum ab ho- « mine. » Anima etenim revelata facie vultum illum intuebitur qui Paradisum lætificat et electos beatos efficit. Unde S. Augustinus dicit : « Hæc est plena « beatitudo et tota glorificatio hominis, videre « faciem Dei sui, videre eum qui fecit cœlum et « terram, videre eum qui fecit eum, qui salvavit « eum, qui glorificavit eum. Videbit eum cogno- « scendo, amabit diligendo, laudabit possidendo. »

g. — S. Thomas de Villanova hæc verba ponderans : *Quid hic statis tota die otiosi,* pulchre dicit, verbum *Hic* expendens : « Hic ubi acquirenda « felicitas ; hic ubi paranda corona ; hic ubi lucran- « dum stipendium ; hic ubi tantum animæ pericu- « lum ; hic non ad horam, sed tota die otiosi per- « ditis vitam, consumetis tempus pretiosum. » Magna enim reprehensione digni sunt qui inutiliter tempus consumunt, de quo aliquando rigorosa reddenda erit ratio. Et notandum quia hos increpat et non alios, qui maximam partem diei inutiliter expenderant, ut ait Abulensis, *quæst.* XV. Primos enim non increpavit, et nihil aliud in eis arguit, nisi otiositatem. Hæc enim est fomentum et incentivum tentationum, pravarumque et obscœnarum cogitationum, mater et origo omnium vitiorum et malorum. Time ergo otio te tradere, o Christiane, et sine fructu transigere tempus, ne de patrisfamilias contubernio in tenebras exteriores ejiciaris. Signum enim reprobationis evidens est, sine fructu transigere tempus, quod ipsa hora et puncto mortis tuæ coram Deo te accusabit.

h. — Si tota dies pene transacta erat otiose et inutiliter, cur tandem mittuntur in vineam, quando brevissimum laborandi spatium restat ? Insuper et mittuntur nulla conducti mercede, nihil enim illis, ut cæteris promittit ? An quia in tantis temporis angustiis impossibile erat ut possint aliquam mercedem acquirere ? Absit. Quinimo nulla mercedis nova mentio facta est cum illis, ut sciant primam diurni laboris mercedem omnibus esse propositam, tam his qui multum quam his qui parvum laborandi spatium habent, ut quilibet possit in brevi recompensare plures annos inutiliter amissos. Scite Origenes, *Hom.* X *in Matth.*, dicit : « Poterant « æquale opus in vinea facere eis, qui ex mane « sunt operati, quicumque in tempore brevi vole- « bant operantem virtutem ad opus extendere, quæ « ante non fuerat operata. » In quo adimplebant consilium Apostoli, *Ephes.*, V : *Videte, fratres, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus.* » Hoc enim vere est redimere tempus. Cum ultima diei hora esset, seseque in angustiis constitutos conspiciunt, serio operi incumbunt, ne de residuo tempore, vel minimum quid deperdatur. Et ita quidem, ut inde invidiam sibi conciliare possent. Quo modo nobilem methodum ostendunt, qua tempus conserves, et cum tuo emolumento expendas, illudque tuum facias.

i. — Nimis periculosum est tota die, id est, usque ad ultimam vitæ horam, otiosum persistere et in peccatis immersum hærere. Qui enim putant in fine vitæ pœnitentiam agere, persæpe decipiuntur, ut impœnitentes decedant et totum perdant. Nam ipsa opera, quæ circa extremum vitæ tempus fiunt, apparenter quidem proficua esse videntur, sed in

rei veritate fallunt. Confessio enim, contritio et lachrymæ in mortis hora effusæ, ob varias rationes inutiles sunt. Quinimo ipsæ exteriores devotionis demonstrationes, quas impii in morte sua præseferunt fallaces sunt. En itaque malos operarios, impios scilicet et tota die otiosos.

Versus 7.

Dicunt ei : Quia nemo nos conduxit; dicit illis : Ite et vos in vineam meam.

1. — S. Thomas, *in Matth.*, per hos gentiles denotari existimat, qui falsa idolorum numina adorabant, ac demum excusationis loco se Prophetas non habere prætendebant, qui æternas illis veritates annuntiarent, prout Hebræis contigerat. Unde Psalmista, *Psal.* CXLVII, 20, ait : *Non fecit taliter omni nationi et judicia sua non manifestavit eis.*

2. — S. Anselmus, *ibid.*, dicit : « Quid est ergo « dicere, *quia nemo nos conduxit*, nisi quia vitæ « vias nullus nobis demonstravit. » Multi porro infideles, quibus nunquam prædicatum est Evangelium, imo multi Christiani quidem, sed solo nomine tales, qui docentium et prædicantium patiuntur penuriam, excusare quidem se hac ex parte poterunt, quo minus lumen et notitiam Dei, et ad salutem explicite credendorum habeant : culpabiles tamen semper erunt, si naturali lumini rectæ rationis non fideliter corresponderint, siquidem verissimum est, quod dicitur, *Psal.* IV, 7 : *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.*

3. — S. Thomas ad horam sese reflectens, in qua ad vineam vocati fuerunt, quæ undecima erat et ætatem decrepitam præsignificabat, notat, quod merito dixerint : *Nemo nos conduxit;* « significatur « enim, quod quibusdam non datur occasio reverti ad Deum usque ad senium, quia omnia « tempus habent. »

4. — Idem sanctus Doctor aliam rationem his verbis adducit : « Vel potest contingere ex dispensatione divina, quia diligentibus Deum omnia « cooperantur in bonum : unde novit Dominus, « quod, si ante vocasset eos, stetissent : tunc ergo « conducuntur, quando consentiunt et efficaciter « magis resurgunt. »

5. — Bonus hic paterfamilias, ut argute Lucas Brugensis notavit, audiens, quod culpam otii et negligentiæ suæ in alios conjicerent, ab ulteriori reprehensione, qua in illos invehere poterat, abstinuit : « Culpam in alios conjiciunt, sed, ne turbet « eos Dominus, quin potius ut alliciat, non ipsos « reprehendit. »

6. — Possumus etiam hoc loco Dei erga nos benignitatem advertere, utpote qui nos tunc etiam ad sibi inserviendum invitat, quando ab omnibus aliis relinquimur et spernimur : *Quando nemo nos conduxit;* nullus enim adeo vilis, contemptus, atque ab omnibus desolatus existit, qui ad Deum se vertens suum in eo refugium et solatium non inveniat : *Non est qui se abscondat a calore ejus.* Imo quando homo mundo placere, omnibusque aliis præter Deum servire, omnibus possibilibus modis quæsivit, nec tamen intentum suum est assecutus, tunc Deus illum invitat ad se et benignissime recipit : *Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis,* quod est otium illud, quod hic reprehenditur, prout in sententia Auctoris Imperfecti dictum fuit *et ego reficiam vos. Ite et vos in vineam meam.*

Additiones.

a. — *Dicunt ei : Quia nemo nos conduxit.* De more hominum culpam suam in alios referre volunt, quos tamen ulterius Dominus non reprehendit, sed allicit, et quamvis ultima diei hora esset, eos mittit in vineam. Idcirco enim venia digni videntur, quod hucusque eos nullus allexerit ad vineam, nullas, inquam, habuerint gratias. Quas adepti, sine mora parent. Illi siquidem peccatores, qui surdi et in peccatis indurati sunt, Dei misericordia redduntur indigni, non vero qui ex fragilitate peccant et subito ad resipiscentiam vocati respondent. Obstinati peccatores apud Jeremiam, V, in hæc verba reprehenduntur : *Percussisti eos, et non doluerunt; attrivisti eos et noluerunt accipere disciplinam. Induraverunt facies suas supra petram, et noluerunt converti.* Porro S. Augustinus, in sermone XVIII *de temp.*, hanc tradit sententiam : « Non « qui peccaverit, sed qui in peccatis perseveraverit, « odibilis et abominabilis Deo erit. » Enimvero reperiuntur nonnulli qui aliquam merentur excusationem et purgare se possunt; quales fuerunt illi quos paterfamilias ultima hora ad laborem invitavit, qui dicebant : *Quia nemo nos conduxit.* Non enim fuerant efficaciter vocati, nec tot ad se convertendos habebant stimulos, quemadmodum multi alii.

b. — *Ite et vos in vineam meam.* Ergone adeo sibi Deus perplacet in constructione vineæ suæ, ut de summo cœlorum fastigio descenderit, operariosque vocarit ad hanc vineam excolendam? Vinea hæc symbolum est animæ justæ, quam Deus summa cura et custodia semper prosecutus est.

c. — Ad laborandum nos in vineam suam vocavit Dominus, sed hac lege ut totus fructus inde redundans nostrum sit lucrum, nosque ex eo ditescamus.

d. — Videtur hic Dominus aliquo modo compulisse vocatos intrare in vineam suam etiam proposito præmio, cum tamen ab hoc labore in vinea Domini per præceptorum observantiam, justo titulo nullus possit excusare. Siquidem præcepta Dei solo amore, qui omnia quantumvis aspera facilitat, suavia redduntur.

VERSUS 8.

Cum sero autem factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo : Voca operarios et redde illis mercedem suam, incipiens a novissimis usque ad primum.

Cum sero autem factum esset.

1. — Cajetanus dicit : « In fine mundi, mercedis « tempus describitur, ut non maneat opus merce- « narii apud Patremfamilias usque mane. » Neque enim bonus ille paterfamilias pacti stipendii et mercedis laboribus debitæ satisfactionem diu differt aut suspendit, sed eodem die, mox ut hic ad vesperam declinavit, eamdem expediri præcepit.

2. — Idem quoque eminentissimus Doctor ait : « Significatur tempus mercedis reddendæ, quod « singulis est in morte, universis autem in fine « mundi. » Advertendum tamen est, quod, priusquam pactæ mercedis expeditio fiat, necessum sit, ut omnes ad finem usque diei laborent, quia non sufficit, quod quis mane ad tempus aliquod, laboris quoddam principium faciat, nisi labor ad vesperam usque continuetur; sola enim perseverantia est, quæ coronari et remunerari meretur. Porro de nullo horum operariorum constat, quod aliquis illorum pactam mercedem ante vesperam postularit; siquidem, ut S. Bernardus, *Serm.* VI *de modo bene vivendi,* scribit : « Incipientibus præmium promit- « titur, sed perseverantibus datur. » Et ideo quando nox mortis nostræ advenerit, tunc et non ante, æternam quis mercedem potest prætendere.

3. — Hugo Cardinalis dicit : « Sero reddit mer- « cedem, non mane. » *Psal.* CXXVII. *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit. Prov.,* XX, 21 : *Hæreditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.* Lucifer ante laborem sedere voluit : *Sedebo in monte testamenti;* et vesperam exspectare noluit : *Lucifer, qui mane oriebaris;* at vero in hac sua præsumptione turpiter delusus fuit.

Dicit dominus vineæ procuratori suo : Voca operarios.

4. — Lyranus ait : « id est, Deus Pater homini « Christo, qui missus est ad procurationem salutis « humanæ, de quo Procuratore verba illa intelli- « gere possumus, I *Petr.,* V, 7 : *Omnem sollicitu- « dinem vestram projicientes in eum; quoniam ipsi « cura est de vobis.* »

Voca operarios.

5. — Hugo dicit : « Hos Dominus vocat quatuor « modis, scilicet per Sanctorum prædictionem, per « beneficiorum largitionem, per internam inspira- « tionem, per flagellorum correctionem. »

Operarios.

6. — Hugo Cardinalis ait : « Fideles qui ope- « rantur instanter, ne tempus pereat, lætanter, ut « opus Deo placeat, perseveranter, ut præmium « æternum accipiant. »

7. — Jansenius observat, quod tametsi remuneratio et solutio mercedis ultimis facta, spe ipsorum, aliorumque cooperatorum expectatione superior fuerit et major; « nullis tamen merces datur, nisi « qui operati sunt; » non enim dixit : *Voca otiosos;* sed *operarios;* non sufficiebat, quod ad laborandum in vinea vocati, jamque eo fine eam ingressi fuissent, siquidem non vocatio ad fidem, nec professio illius in immediato Ecclesiæ gremio facta, nos æterna retributione dignos efficit; sed hoc dignus efficietur, qui conformiter ad id, quod credit, operatus fuerit.

Redde illis mercedem.

8. — Hic sollicitus paterfamilias ad videndum, qualiter operariis pro laboribus satisfieret, præsens adesse voluit, ut obviam iret fraudibus, quæ nonnunquam a malis ministris, in magnum boni nominis dominorum suorum præjudicium, fieri solent.

9. — Lyranus dixit : « Illa merces bene intelli- « gitur gratia, quia est quædam inchoatio gloriæ, « cum gloria non sit aliud quam gratia consum- « mata. » Porro certum est, quod omnia opera nostra Deo debeamus, quia servi ejus nascimur et sumus; atque insuper quidquid nos in hac vita boni facimus, hoc totum effectus est gratiæ ipsius : *Gratia Dei sum id quod sum : Non ego, sed gratia Dei mecum.* Unde etiam David, *Psal.* CXV, 12, dicebat : *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Ideo etiam Salvator noster Apostolos suos, qui tantos in vinea Ecclesiæ suæ labores facere debebant, docuit, ut dicerent, *Luc.,* XVII, 10 : *Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus;* adeo tamen liberalis est Deus, eique labor noster adeo gratus existit, ut nobis pro illis meritum et mercedem amplissimam adscribit : id quod S. Augustinum, *Serm.* XIII, *de verb. Ap.,* dicere coegit : « Misit Deus medicum, qui nos gratis sanaret, qui « sanatis etiam mercedem daret. » Sufficere potuisset, quod nos ex peculiari erga nos favore aditu in vineam suam dignatus fuerat, quodque nos lumine et notitia veræ fidei illustraverat, atque a morte æterna, ab inferni servitute et a tyrannide peccati redemerat : « Quis est qui dicat : sanem te « et do tibi mercedem? optime fecit; sciebat se « venisse divitem ad pauperes. Sanat ægrotos, sa- « natis donat et non aliud quam se ipsum donat. »

Incipiens a novissimis usque ad primum.

10. — Esto, quod novissimis eumdem denarium

dare potuerit, quem primis dederat, mirum tamen est, cur insuper illos hisce in solutione mercedis anteponere et præferre voluerit? Chrysostomus, *in Cat.*, ait : « Libentius aliquid damus illis, quibus « gratis damus, quia pro solo nostro honore da- « mus. » Hi autem novissimi per datam mercedem honorabantur aliquo donativo, quam quod iis per justitiam satisfieret, siquidem stipendium, eo modo quo primi minime videbantur fuisse lucrati. Unde Auctor Imperfecti, *Hom.* XXXIV, ait : « Certe ut « ostendat Deus inæstimabilem misericordiam suam, « primum novissimis indignioribus reddit merce- « dem, postea primis, nimia enim misericordia or- « dinem non aspexit. »

11. — S. Thomas, *in Matth.*, dicit : « Hoc potest « retorqueri ad ætatem sæculi, incipiens a novissi- « mis, scilicet ab his, qui sacramentis imbuti sunt, « unde major gratia eis data est, quam primis. »

12. — Dubitari hoc loco potest, quomodo vere dici possit, quod novissimi, qui legis Evangelicæ fideles prænotabant, in fruitione beatitudinis primi fuerint, cum tamen Salvator noster post mortem ad lymbum Patrum descendens, animabus ibidem re- tentis, quæ utique ad antiquum, non vero ad novum Testamentum pertinebant, præmium visio- nis beatificæ impertitus fuerit? Ad quod pluribus potest modis responderi. Et primo quidem, quod hæc prioritas non intelligatur quoad tempus, sed quoad alias excellentias et prærogativas; illæ nam- que animæ tametsi immaculatæ essent, per multa tamen sæcula, postquam a corporibus suis separatæ fuerunt, æternam mercedem præstolari debuerunt; non vero ita sit in lege gratiæ : in hac enim mox ut quis ad vesperam mortis pervenit, confestim ei paradisus aperitur. Præterea etiam dici potest, quod ideo in recipienda mercede primi fuerint, quia majorem acceperunt gratiam, quam in veteri lege data fuerit; gratia autem nihil est aliud, quam gloria inchoata, ut scholæ loquuntur : *Nos autem primitias spiritus habentes. Rom.*, VIII, 23. Vel etiam gloriari possumus, quod primi sumus, eo quod nos post mortem et passionem Christi in cœlo eminen- tiores gloriæ gradus possidemus, quam alii.

13. — Auctor Imperfecti, *Hom. cit.*, dicit : « Omnes, qui ante adventum Christi fuerunt, quasi « ex operibus facti sunt sancti, gentes autem ex « gratia. »

Additiones.

a. — *Cum autem sero factum esset*, etc. Variæ sunt diversorum Patrum sententiæ, quisnam hic sit vineæ procurator. Nos cum Origene, *Hom.* X *in Matth.*, symbolice Angelos esse intelligimus, nec immerito, hi enim sunt procuratores animarum nostrarum, eorumque ministerio commissum est mercedes distribuere. Item bene dicitur : *Cum sero factum esset*, quia hi procuratores, Angeli videlicet, magnam hujus mercedis partem nobis solvunt, quando in fine vitæ nostræ, adversus dæmonem auxilia præstant.

b. — Bene dicit paterfamilias : *Redde illis mercedem*, nam per *mercedem*, juxta S. Paulum, significatur debitum quod solvitur ex justitia. Poterat enim gloriam dare gratis, sed vult meritam esse et lucra- tam : et Christus quidem regnum cœlorum nobis consignat, sed cum eodem onere quo ille vidipsum acquisivit, id est, sub onere multorum laborum. S. Bonaventura textum illum S. Pauli, II *Timoth.*, II, 11, adducit dicentis : *Fidelis sermo, nam si commortui sumus et convivemus; si sustinebimus et conregna- bimus;* et particeps in tribulatione et regno. Et subdit : « Pater disposuit Filio quod perveniret ad « exaltationem per humilitatem sic et Filius dispo- « suit nobis eodem modo. »

c. — Ordo postulare videbatur, ut a primis esset retributionis initium, quando primi plus laboris præstiterant. Cur ergo bonus paterfamilias ordi- nem immutat, et primo jubet remunerare eos qui vix una hora laboraverunt? Rationem pulchram assignat D. Gregorius Nazianzenus, *Orat. in S. Baptisma;* ait enim : « Illi non prius crediderunt, « nec ingressi sunt, quam ipsis ex conventu merces « constituta fuisset; hi, nulla conducti mercede, « ad laborem accesserunt. » Qui autem sine spe lucri ad labores advolant, multum promerentur apud Deum; similesque in Dei seu Ecclesiæ servitio desudantes, spiritualibus Deus, præmii loco, restaurare solet consolationibus.

d. — Glossa textum explicans : *Dicit Dominus vineæ procuratori*, etc., sic habet : Dicit Pater Filio; quia scilicet Pater omnia per Filium operatur et Filio dedit omne judicium facere. *Joan.*, V, 22. Apte igitur ad hoc propositum dicitur, adveniente Filio ut judicet mundum, se ut vineæ procuratorem exhibebit, quando Electis reddet mercedem, eos advocando ad gloriam dicens : *Venite benedicti Patris mei.*

Versus 9.

Cum venissent ergo, qui circa undecimam horam venerunt, acceperunt singulos denarios.

1. — Cajetanus ait : « Ubi manifeste liquet gra- « tia patrisfamilias, dans novissimis supra con- « dignum, significans Deum sic facientem ex sua « gratia; » adducitque boni latronis exemplum, qui in ultima hora vitæ suæ in hanc vineam voca- tus primus fuit, qui hanc mercedem accepit. « Quod « enim alii sancti tot laboribus acquirunt, ipse sta- « tim ex amplissima gratia consecutus est. »

2. — Lucas Brugensis observat, quod per hunc loquendi modum insinuetur, quasi remuneratio, operariorum exspectationem multum superarit : « Cum minimum fiderent viribus suis, solamque « exspectarent Domini gratiam, denariorum, mer-

« cedem labori totius diei debitam, præter suam et « aliorum omnium exspectationem acceperunt. »

Versus 10.

Venientes autem et primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi, acceperunt autem et ipsi singulos denarios.

Venientes autem et primi, arbitrati sunt, etc.

1. — Lyranus ait : « « *Primi,* id est, *Judæi,* qui a « principio legis datæ servierant, quia in primitiva « Ecclesia credebant, quod plus deberent habere de « Christi gratia, » imo Gentiles gratia Redemptoris indignos, illiusque incapaces esse existimabant. Alia quoque hoc loco facienda est consideratio, quam Paulus de Palatio habet, nimirum quod sancti Patres Veteris Testamenti longo admodum tempore laborarint; siquidem per multas ætates et sæcula vixerunt, cum nos e contra dies nostros intra sexaginta et septuaginta annos ut plurimum terminemus, unde illos majoris retributionis sperandæ justam causam habuisse videtur. Et ideo S. Thomas S. Gregorium citat, dicentem : « Quia primi homi- « nes longiori tempore vixerunt, ideo gravius pon- « dus tulerunt. »

2. — Idem Angelicus Doctor circa primorum prætensionem sequens movet dubium : « Nonne « omnes æqualiter habebunt gloriam? Dico, quod « quantum ad aliquid par erit retributio, quantum « ad aliquid non; » et rationem reddit, quia retributio considerari potest, vel quoad objectum, et hoc in omnibus Beatis idem est; vel quoad participationem objecti, et in hac non omnes æquales erunt : « Quia non ita clare videbunt. *Joan.,* XIV, 2 : *In « domo Patris mei mansiones multæ sunt.* » Adducitque sequentem similitudinem : si enim plures ad flumen accedant pro aqua haurienda, elementum quidem unum prorsus idemque inveniunt, ex quo tamen unus plus, alter minus hauriet, secundum majorem vel minorem capacitatem vasis, quod afferunt : « Sic qui habet animam charitate magis « dilatatam, magis accipiet. » Unde S. Augustinus, *lib. de Virg., cap.* XXVI, ait : « Omnibus datur vita « æterna, sed mansiones eorum multæ sunt, hono- « ratur enim unus alio clarius. »

3. — Unum ex præcipuis fundamentis spei, quam hi operarii habebant, erat, quod a mane usque ad vesperam laborassent : *Portavimus pondus diei et æstus;* hi autem multos præfigurant, quia in via Dei ambulantes, meritum gloriæ primario in austeritate ciliciorum, disciplinarum, jejuniorum, etc., in peregrinationibus, aliisque similibus rigoribus externis positum esse existimant, non intelligentes, quod hæc sint media, non vero finis et objectum sanctitatis et perfectionis; siquidem : « Qui habet animam magis charitate « dilatatam, magis accipiet. »

4. — In hac occasione evidenter cognoscitur, quantum homo opera sua, quæ pro Dei gloria facit, æstimet et appretietur; siquidem majorem pro illis retributionem prætendit, quam revera illi debeatur; ac proinde optimum est illud sancti Apostoli monitum, *Phil.,* II, 13, 14, quo suadetur, ne opera nostra tanti æstimemus, aut quidquam per eadem prætendamus : *Deus est enim qui operatur in nobis et velle et perficere, pro bona voluntate; omnia autem facite sine murmurationibus,* ac proinde quamvis ipse sancte gloriari potuerit, dicendo : *Abundantius omnibus laboravi;* nihilominus tamen protestatur et ait, *Phil.,* III, 13 : *Fratres, ego me non arbitror comprehendisse; unum autem, quæ quidem retro sunt, obliviscens, ad ea vero, quæ sunt priora, extendens me ipsum.*

5. — Dionysius Carthusianus hoc loco quærit, qua ratione Beati idipsum asserere potuerint, cum in tali statu sint constituti, in quo errare neutiquam possunt; præterquam quod insuper dici possit, quod in æterna beatitudine appetitus uniuscujusque adeo satiabitur, ut unusquisque gloriæ suæ gradu contentissimus futurus sit, ad quem per merita sua ascenderit? *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Respondet autem : « Illa æstimatio non « assertionis, sed opinationis : Sancti autem in « patria non pernoscunt determinate, quantum « beatitudinis quilibet hominum electorum fina- « liter obtinebit, nisi ex speciali causa ei divinitus « reveletur. »

Additiones.

a. — *Venientes autem et primi, arbitrati sunt,* etc. D. Chrysostomus, *Imperf. Hom.* XXXIV, ait : « Ergo « non dolebant, quasi fraudati de mercede sua, sed « quia illi amplius quam merebantur acceperant. « Hoc enim est proprium invidiæ : quando aliquid « alteri additur, sic dolent invidi quasi aliquid sit « illis subductum quod illi est additum; ut puta, si « viderit aliquem ditiorem, putat invidus se paupe- « rem factum, et sapientior factus ita dolet quasi « ipse sit insipiens. » Hi alienam prosperitatem pro damno suo habebant : diabolica hæc est qualitas invidiæ. Hanc quoque malitiam S. Basilius, *Hom. de invidia,* ponderat his verbis : « Fertilis fuit vicini « agellus, abundat omnibus ad vitam hominis de- « gendam commodis domus, non deficiunt homini « animi voluptates : hæc omnia alimentum morbi « sunt et invido doloris incrementum. » D. Chrysostomus ad Palestinorum tyrannidem contra Isaac, quæ legitur, *Genes.,* XXVI, 12, se reflectens ait : « Considera quanta illorum malitia qui et aquas « justo invident, et neque rex qui in tanta potestate « erat, invidiam continere potuit, sed dicit : Abi a « nobis. » Quanto enim ille cui invidetur, successu meliore profecerit, tanto invidus in majus incendium livoris ignibus inardescit.

b. — Isti primi operarii, qui dicuntur portasse pondus diei et æstus, communiter cum D. Gregorio, D. Augustino et aliis existimantur esse qui in prima mundi juventute floruerunt, ut Adam, Sem, Enoch et alii. Sed tunc vivebant isti cum aurea ætas mundum occupasset, omnia ubique erant in abundantia, absque ulla egestate; quomodo ergo, in tanta rerum amœnitate dicuntur isti portasse pondus diei et æstus, magnam scilicet pressuram ac laborem? Merito quidem. Nam inter tantam prosperitatem servare virtutem, valde difficile est; præsentis enim vitæ prosperitates a Deo nos seducunt, et ideo magna est inter illas virtutem conservandi difficultas.

Versus 11.

Et accipientes murmurabant adversus patremfamilias, dicentes.

1. — S. Anselmus hoc loco quærit, quomodo operarii isti dici possint murmurasse, cum nec iste, nec alius qualiscumque defectus Beatis attribui possit? « In præmio suscipiendo nulla invidia, nulla « erit murmuratio. » Respondet vero, usum in parabolis et in Scriptura obtinuisse : « Multos in « collectione accipere et quædam verba quibusvis « personis congruere et quædam aliis, non toti « collectioni. Judæi sunt illi, qui murmurabant. » Hugo Cardinalis illos fuisse existimavit, qui in exordio Ecclesiæ primitivæ ad legem Evangelicam conversi fuerant, hi enim quando etiam gentilibus ab Apostolis Evangelium prædicari viderunt, murmurabant; subdit nihilominus : « Usque dum sic ordi- « natum a Deo esse didicerunt. » Unde Albertus Magnus ait : « Murmur est ortum ex Judæis, in « Ecclesia primitiva, quando gentes figuram summi « Regis acceperunt; tunc Judæi dixerunt gentes « canes esse immundos et non deberi eis dari gra- « tiam. »

2. — Quodsi vero per ultimos hosce operarios ii intelliguntur, qui in fine annorum suorum convertuntur, vel etiam gentes, quæ ad fidem venerunt, prout Jansenius observat hisce verbis : « Intelligen- « dum est, tantam fere Dei gratiam erga gentes et « eos, qui in fine vitæ suæ incipiunt recte vivere, « ut hinc secundum humanum morem posset oriri « aliqua indignatio; Deum tamen omnibus persua- « surum, se nulli facere injuriam. » Imo ipsemet quoque David impios in hac vita adeo prospere agere prospiciens, *Psal.* LXXII, 3, dicebat : *Mei autem moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.*

3. — Theophylactus, *ibid.*, ait : « Non invident « autem Sancti his, qui paria accipiunt; absit, sed « ostendit hic, quod talia et tanta sunt bona, quæ « dantur justis, ut et invidiam excitare possint. » Cajetanus Christi adducit exemplum, hoc modo Patri supplicantis : *Transeat a me calix iste;* explicat naturalem appetitum fugientem mortem, illudque horum murmuri applicat dicens : « Ita murmur « Sanctorum istorum explicat velocitatem majoris « gloriæ, secundum rationem inferiorem insurgen- « tem. »

4. — Dionysius Carthusianus ait : « Non est mur- « muratio turbationis, rancoris, vel impatientiæ, « sed admirationis; dicuntur murmurare, quia de « magnitudine liberalitatis, pietatisque divinæ, tan- « tum de præmio dantis novissimis, ut eis, vehe- « menter mirantur. » Sic maximæ admirationis motivum, fuit, videre, quod non Moysi, cui dictum fuit : *Ostendam tibi omne bonum;* non Joanni Baptistæ, qui dixit : *Appropinquavit regnum cœlorum,* non Petro, qui cœli claves habet; nec denique magnæ ipsius Matri, quæ glorioso hoc titulo *Janua cœli* honoratur, sed latroni alicui beatum illud regnum apertum fuerit, dictumque : *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso;* adeo ut si status beatitudinis invidiæ alicujus aut murmurationis capax esset, secundum discursum humanum Sancti etiam eminentissimi super hoc bonitatis excessum murmurare potuisset.

5. — Glossa ordinaria, *ibid.*, dicit : « Quia anti- « qui Patres in infernum descendentes, a gloria « dilati sunt; quasi ergo post murmurationem « denarium accipiunt, qui post longa inferni tem- « pora ad gaudia pervenerunt. »

6. — Unde Hugo Cardinalis advertens, quod hi multos præsignificarint claustrales, hanc elicit moralitatem practicam : « Qui, eo quod diutius fuerunt « in claustro, murmurant, quod sibi præponuntur « juniores, vel pares fiunt. »

7. — Porro Nazianzenus, *Orat. in S. Bapt.*, quam irrationabilis murmuratio ista fuerit, aperte ostendit; siquidem hoc plus aliis laborasse, majoris mercedis loco computare debebant : « Illud dicam, hoc « ipsum impensius laborasse, majoris mercedis loco « habendum est. » Imo insuper ipsos non habuisse justum de modico labore præstito taxandi motivum, tametsi vineam suam non nisi unica duntaxat hora cultivarint, vel exinde demonstrat; siquidem hoc, quod est integro die expectare aliquem qui illos ad laborem conducat, totumque diem contra genium et voluntatem suam in otio transigere, hoc ipsum, inquam, illis laboris loco computari debuisset; unde et ipsi dicere jure poterant : *Portavimus pondus diei et æstus;* nam ut Origenes, *Hom.* X *in Matth.*, in persona ipsorum ait : « Nos non portavimus pon- « dus diei et æstus, portavimus autem pondus, eo « quod stetimus otiosi, antequam paterfamilias « veniret ad nos, qui dixit : *Venite ad me omnes,* « *qui laboratis et onerati estis;* onus enim erat otio- « sitas ipsa et quod non judicabamur interim ad « opera vineæ digni. »

8. — In hisce quoque murmurationibus nonnulli prænotantur, qui per prolixum multorum annorum

decursum, Dei quidem servitio et obsequio perpetuo dediti fuere, sed magna cum negligentia et tamen se per servitii præstiti diuturnitatem, ingens multorum meritorum lucrum fecisse credunt, tepiditatem suam minime considerantes, ideoque murmurant nonnunquam, quod similem gratiarum, donorum, consolationumque spiritualium abundantiam non receperint, qualem Deus multis elargitur, qui in devotione et spiritu magnopere effervescunt.

9. — Glossa aliam quamdam considerationem his verbis exponit : « Non dolent, quasi fraudati « sua mercede, sed ritu invidorum, quod illi plus « quam merentur, accipiunt et non tam ipsi plus « accipere desiderant, quasi alterius consortio sibi « præmium minuatur. » Cajetanus tamen de iisdem murmurationibus scribens, illos ab hac macula hisce verbis purgare nititur : « Non sunt invidiæ « verba, sed rationis inferioris, detestantis parem « mercedem longe imparibus laboribus. »

10. — Glossa insuper credi posse existimat, quod ii, qui primo ad laborandum in vinea vocati fuerant, boni quidem fuerint, in sua tamen vel bonitate, vel prima industria minime perseverarint : « In principio quidem boni fuerunt, sed bonum « quod inceperunt, ad finem non perduxerunt; « unde non illi, qui denarium acceperunt, sed isti, « qui in bonitate non perstiterunt, præmio privati « murmurant, quia denario carebant, qui in prin- « cipio boni. »

Additio.

a. — *Et accipientes murmurabant,* etc. Conquerunt, sed injuste, ait S. Gregorius Nazianzenus. Hoc ipsum enim impensius laborare, uberioris loco mercedis habendum est. Absit, ut qui in præsenti vita gravioribus premuntur ærumnis de divina lamententur providentia, ut non ferventius Deo potius serviant; quia nisi ambulaverint in medio tribulationis, non vivificabuntur. Tribulatio enim vitam gratiæ ac plura alia bona nobis communicat. Regius Propheta, *Psal.* CXXXVII, 7, ait : *Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me.* Quem textum Glossa exponit in hunc modum : *Si ambulavero in medio tui;* aliter non vivificat nisi in medio tui : unde *beati qui lugent.* Non absimilem propositionem legimus in Propheta Isaia, XXXVIII, 16 : *Corripies me et vivificabis me.* Rursus in Isaia, XLIII, 2, legimus : *Cum transieris per aquas, tecum ero et flumina non operient te : cum ambulaveris in igne, non combureris et flamma non ardebit in te.* Cujus apponit rationem : *Qui ego Dominus Deus tuus, sanctus Israel, Salvator tuus.* Deus noster ait : *Ego sum vita.* Si dicat se nobiscum esse in tribulationibus, ergo sequitur etiam quod vivificabit nos.

Versus 12.

Hi novissimi una hora fecerunt et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et æstus.

1. — Extra omnem controversiam est, hunc patremfamilias virum fuisse prudentem, valdeque circumspectum, id quod ex multis sacri textus circumstantiis facile deducitur, quia quando primos operarios ad laborem invitavit, pactum stipendii cum illis fecit; similiter quando post hos, alios quoque ad laborandum invitavit, expresse iis dixit : *Quod justum fuerit, dabo vobis;* vix crepusculum vespertinum advenit, cum ecce omnibus pactum stipendium in sua præsentia solvi jussit. Zelum quoque honoris Dei se habere probavit, dum otium omnis mali originem esse sciens, otiosos hosce, tametsi eorum opera non adeo magnopere indigeret, ad vineæ suæ culturam tamen vocavit, ut hoc pacto eos ab otio et malis illud subsequentibus abstraheret; ad hæc expresse dixit : *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum!* Hac igitur illius bona conscientia et vitæ probitate supposita, merito dubitatur, cur ultimis parem cum primis mercedem dari jusserit : *Hi novissimi una hora fecerunt et pares illos nobis fecisti,* etc.

2. — Memorandum igitur, quod primi cum domino vineæ, quoad mercedem dandam pactum inierant : *Conventione autem facta ex denario diurno; nonne ex denario convenisti mecum?* Ac proinde si illos in pacta mercede defraudasset, justum utique murmurandi motivum habituri fuissent; jam vero nullum habebant. Etenim Deus unicuique gratiam dat sufficientem, quanta scilicet ad ejus salutem necessaria est, majora autem auxilia nemini subministrare tenetur, quod si autem nonnunquam liberalior in erogando gratiæ suæ thesauro existat, idipsum effectus est benignitatis ipsius, non vero meriti nostri stipendium.

3. — In hujus quoque mercedis caritate et qualitate nobis insinuare voluit, quod mercedem, quam a Deo accipimus, non operibus nostris, quantumvis illa multa et magna sit, sed bonitati et liberalitati ejus attribuere debeamus; tritum enim est illud axioma S. Augustini, quod scilicet *Deus coronat in nobis sua dona, non nostra merita;* et Apostolus, *Rom.*, IX, 15, 16, protestatur, quod magnus hic paterfamilias ipsi quoque Moysi idipsum significaverit : *Moysi dicit, miserebor, cui misereor; igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.*

4. — Origenes, *Hom.* X *in Matth.*, se ad ultimorum operariorum patientiam reflectit, quam habuerunt tota die expectando hominem, qui illos, ad laborandum alias promptos, vocaret et conduceret : « Reddidit eis mercedem pro eo, quod magnanimi- « ter tota die steterunt et exspectaverunt usque ad « vesperam conductorem. » Verum quidem, quod

invidi aliqui e primis operariis illis bene exprobrarint, quod non nisi unica hora tantum laborassent, sed ne verbo mentionem fecerunt afflictionis et patientiæ, qua tota die invitantem ad labores æquanimiter expectare debuerunt.

5. — Advertendum quoque est, quod ad laborandum vocati, subito absque ulla resistentia, oblatam sibi laborandi occasionem acceptarint, ad eumque locum se sine ulla dilatione contulerint, ad quem laborandi causa destinati fuerant. Ita frequenter evenit multis, qui quod tardius ad Deum convertantur, excusare se apud Deum poterunt, eo quod citius vocati non fuerint : *non dedit voci suæ vocem virtutis;* ad primam tamen immissam ipsis vocem responderunt. Ita Eusebius de bono latrone scribit : « Nec religionem ante, nec Christum scivit; « quodsi scisset, fuisset forsitan inter Apostolos non « postremus in numero, qui prior est factus in « regno; ergo etiam ex hoc in extremo placuit Deo, « quia ad consequendam fidem non fuit extrema « hora illa, sed prima. »

6. — Verisimile etiam est, quod hi ultimi in horæ illius spatio melius excoluerint vineam, vel saltem cum majori amore, fervore et affectu, quam primi fecerint, qui forte in labore remissiores fuerunt et negligentes, utpote qui oculum suum magis ad mercedem accipiendam, quam in bonum et utile Domini servitium, debitamque vineæ culturam, directum habuerant. Unde S. Hieronymus, *lib.* II, 14, *ad Paulin.*, optime monet, dicens : « Noli fidem « pensare temporibus, nec me idcirco meliorem « putes, quod prior in Christi exercitu cœperim « militare. Paulus Apostolus in vas electionis de « persecutore mutatus, novissimus in ordine, pri- « mus in meritis est, quia extremus licet, plus om- « nibus laboravit; subitus calor longum vincit « teporem. » Sunt etiam nonnulli, qui in exiguo tempore, quod illis ad pœnitentiam superest, Deo se totaliter consecrant. Unde S. Gregorius, *lib.* XVII *Mor.*, XXIII, pariter de bono latrone ita scribit : « In cruce clavi manus ejus pedesque ligaverant, « nihilque in eo a pœnis liberum, nisi cor et lingua « remanserat; inspirante Deo totum illi obtulit, « quod in se liberum invenit. » Hi novissimi operarii magnam in eo displicentiam habuerant, quod ad laborandum citius vocati non essent; sed per ipsos non stetit, quia parati erant et ideo se excusant, dicendo : *Nemo nos conduxit,* quibus iisdem haud dubie valde doluit, quod post illorum vocationem, vespera et nox adeo velociter accelerarint. Quot Sancti sunt in cœlis, qui haud dubie, si ita divinæ fuisset beneplacitum voluntati, in hac vita libenter diutius laborassent? Numquid enim S. Martinus Deo dixit : « Domine, si adhuc populo tuo « sum necessarius, non recuso laborem? »

7. — Dionysius Carthusianus, *Serm.* XCIV, ait : « Non enim respicit Deus principaliter ad laborem « exteriorem, seu temporis diuturnitatem, sed ad « interiorem fervorem et rectam intentionem, cor- « disque munditatem, per quam homo sit capax « visionis divinæ essentiæ. » Chrysologus dum de Magdalena, quæ velut publica meretrix, ad Christum ingressa fuerat : *In civitate peccatrix;* infra unius horæ, vel paulo minus spatium, ab eo egressa fuit ingens sancta, ipsomet, qui Sanctos canonizat, attestante : *Dilexit multum,* dum, inquam, de hac sancta scribit, ita loquitur : « Con- « spicimus non solum caruisse peccatis, sed ad « totum sanctitatis verticem pervenisse. »

8. — Per hos quoque novissimos operarios, nos Christianos intelligendo, satis probabiliter dicere possumus, quod nos, de quibus, I *Joan.*, II, 18, dicitur : *Filioli, novissima hora est,* pluribus annis in hac vinea laboravimus, quam qui antiquæ legis tempore vixerunt, longe enim majus meritum fides nostra habet, quam habuerit fides Hebræorum, cum altissima illa et imperceptibilia mysteria, quæ nos explicite credimus, qualia sunt unitas essentiæ et Trinitas personarum in Deo, Incarnatio Verbi, sacramentum Eucharistiæ, adoratio patibuli Crucis, etc., discursui naturali et sensibus incomparabiliter magis repugnent, quam quæ in veteri lege credebantur; præterquam quod post Christi adventum, Christiani in hisce et superioribus sæculis copiosiora et atrociora sustinuerint supplicia et tormenta, aut tyrannorum persecutiones, quam olim in veteri lege tolerarint.

9. — Hic quoque alia quædam circumstantia consideranda venit, nimirum quod primi, qui murmurabant, fecerint pactum, deque stipendio cum patrefamilias convenerint, adeoque de lucro acquirendo securi fuerint; cui accedit, quod per hoc satis aperte insinuarint, quod propter solum denarii interesse et lucrum, non vero ob Domini obsequium laborarint; non sic alii et maxime hi ultimi, quibus paterfamilias ne minimam quidem mercedis aut stipendii dandi mentionem fecerat; hi enim totaliter in patrisfamilias beneplacitum et discretionem sese resolverant. Unde facile colligitur, quam sint grati et accepti, quantumque a divina Majestate æstimari mereantur illi, qui ei sine ullo proprio interesse inserviunt, ex eo solum motivo, quia Deus meretur, ut ipsi pro viribus serviamus, cæterum sese totaliter in divinæ ipsius voluntatis arbitrium remittentes, adeoque similes aulicis illis voluntariis, qui dominis vel principibus suis sine ulla provisione inserviunt, idque longe diligentius et accuratius, quam servi conductitii facere velint. Hi enim principum illorum, quibus obsequia sua præstant, gratiam et benevolentiam sibi longe arctius aliis conciliant; ex alia vero parte considerandum pariter est, quam se parcum erga illos exhibuerit, qui se quoque parcos et avaros erga ipsum demonstrant; sunt enim nonnulli, qui nulla supererogationis

opera facere volunt, sed soli præceptorum observantiæ insistunt, consiliorum adimpletionem horrentes, a peccatis solum mortalibus sibi cavere proponunt et nihil amplius, ideoque ad venialia *data opera* frenum sibi laxant.

Pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et æstus.

10. — S. Anselmus, *in Matth.*, ait : *Diu sub onere legis sudavimus;* siquidem, ut S. Leo observat, præcepta, quæ Hebræis data fuerunt, ad numerum sexcentorum tredecim ascendebant, partim cæremonialia, partim judicialia, partim denique legalia. Unde S. Thomas, *in Matth.*, ait : « Potest referri ad « Judæos, qui portaverunt pondera legis, de quo « pondere dicit Petrus, *Act.*, XV, 10 : *Quod neque nos, « neque patres nostri portare potuimus.* »

11. — S. Thomas per hoc pondus laboris, dilationem intelligit beatitudinis : « Spes, quæ differ- « tur, affligit animam; aliqui in principio mundi « fuerunt, qui portaverunt pondus, quia sciverunt « suam retributionem differri, ideo dicuntur por- « tasse pondus diei, » sub quo Psalmista, *Psal.* XLI, 3, ingemiscens lamentabatur, dicens : *Quando veniam et apparebo ante faciem Dei?*

12. — S. Anselmus dicit : « Longiora carnis « tentamenta sustinuimus. » Theophylactus patres illos antiquos ante Christi adventum plus laborasse existimat : « Eo quod tunc nondum erat mors « soluta, neque diabolus contritus, sed adhuc vive- « bat peccatum; » nos autem per sacrum Baptismatis lavacrum regenerati, ad resistendum et superandum adversarium nostrum antiquum, jam dudum a Christo prostratum et debellatum, efficacioribus gratiæ auxiliis muniti et provisi sumus.

13. — Paulus de Palatio similiter eam, quam Hebræorum populus in lege scripta habebat ad virtuose operandum, difficultatem considerat, dicit enim : « Illi carebant sacramentis conferentibus « gratiam et juvantibus contra laborem; nos contra « sacramentis reficimur. Item minori illi ornaban- « tur gratia, minoribusque Spiritus Sancti viribus, « quam nostri; demum minoribus illi, quam nostri, « stimulabantur virtutum exemplis. »

14. — Verum enimvero omnibus hactenus dictis opponi posse videtur, quod potius nos hoc Novi Testamenti tempore dicere possimus, quod per multa sæcula portavimus pondus diei et æstus, in tot nimirum persecutionibus, exiliis, facultatum jacturis, suppliciis, aliisque innumeris ærumnis, quas olim in primitiva Ecclesia et etiamnum sustinuimus et sustinemus; cum e contra Patriarchæ antiqui in bonis temporalibus prosperati longissimo tempore vixerint; at vero hæc ipsissima est ratio, quam Auctor Operis Imperfecti in favorem opinionis suæ adducit. Dicit enim, *Hom.* XXXIV : « Tunc « mundus in juventute constitutus, omnibus bonis « prosperabatur et felix erat; nunc autem mundus « senescens omnibus adversitatibus premitur et « ideo concupiscibilis non est; qui ergo tunc fue- « runt homines, cum majori difficultate justitiam « servaverunt, quia ipsa felicitas mundialium « rerum, satis impedimentum est animæ ad justi- « tiam faciendam. » Longe facilius erat fidelibus in catacumbis et speluncis, persecutione oppressis, sanctitatem acquirere et conservare, quam in throno Ecclesiæ, mitræ ornamentum in capite, pedi vero pastoralis manu gerentibus, ab omnibus reverenter honoratis et cæremoniarum splendoribus coruscantibus.

15. — Enim vero ex alio quoque capite dici potest, illos indecore mentitos fuisse, labor enim, quem exercebant, illis gravis esse non poterat, quando de mercede habenda securi erant. *Conventione autem facta ex denario diurno;* ipsa etenim quotidiana experientia nos docet, quod sudores minus sentiantur, vel saltem libentius et alacrius tolerentur, quando adest certitudo retributionis; alii hanc spem non habebant, novissimi nimirum, quibus de mercede ne verbo quidem facta est mentio. Magnum utique etiam in hujus vitæ adversitatibus ærumnantibus est solatium, quando illas sustinens, pignus in manu habet æternæ retributionis. Unde Tertullianus de sui sæculi Martyribus ita scribit : « Nihil crus sentit in nervo, dum ani- « mus est in cœlo. »

Versus 13.

At ille respondens, uni eorum dixit : Amice, non facio tibi injuriam, nonne ex denario convenisti mecum?

1. — Dionysius Carthusianus ait : « Aliquid tibi « injuste subtrahendo, ob hoc quod alium juxta « condignum glorifico et tibi in mercede parem « facio. »

2. — Lyranus, *ibid.*, ait : « Quia injuria non « habet locum, ubi est mera gratia, et ideo fiet « gratia, cuicumque voluerit, non faciet alicui « injuriam. » Cum enim gratia meritum præcedens non supponat, Deus in danda gratia absolutus est Dominus, et præcisa gratia sufficiente, quam nulli negat eaque se plus vel minus liberalem exhibere poterit, erga quemcumque voluerit. Numquid ingens esset hominis illius stultitia, qui post transactam vitam lubricam et licentiosam in fine annorum suorum doleret et murmuraret, quod sibi a Deo non sit data contritio adeo fervens, ac fuit illa boni latronis? Numquid talis impertiens murmurator meretur audire : *Non facio tibi injuriam, tolle quod tuum est?* Deo quidem complacuit spatium pœnitentiæ Manasse concedere, quod tamen filio ejus minime indulsit, et tamen de eodem Deo Spiritus Sanctus scribit : *Bene omnia fecit.*

Sanctus Apostolus de Deo nostro velut de figulo quodam loquens, *Rom.*, IX, 20, 21, ita scribit : *O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliquid quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?*

Additiones.

a. — *At ille respondens uni eorum dixit : Amice,* etc. Ecce cum eum corripit et emendat amicum vocat. Correctio enim veri amici nota est utpote quæ ex motivo charitatis procedere debet. Item amicum vocat murmuratorem, quia fructuosa ut sit correctio, cum mansuetudine temperanda est.

b. — Plures sunt qui hunc denarium, ex SS. PP. et Interpretum summatibus, singulis operariis tributum, vitam æternam, id est, beatitudinem interpretentur. Unde ab iisdem hæc obmurmuratio, quæ vitæ æternæ meritum non excussit, leve censetur delictum, eo quod dignitatem ad beatitudinem non excludat. Hinc non levis exurgit difficultas, quo pacto hic inconsultus obmurmurator, ad quem dirigitur sermo, ex ore Dei, quem hic paterfamilias repræsentat, austerum hoc verbum audiret : *Tolle quod tuum est et vade.* Quid est, *vade?* A se Deus ablegat, quem merito beatitudinis numeratum videt? Quasi rejectaneum a se dimittit quem ore amicum vocat, et tam opulento meritorum denario munerat? Scilicet, quam grave malum sit veniale etiam peccatum docet, cujus gravitas, ex pœna damni et sensus, qua Deus illud in altera vita castigat, perspicue colligitur.

c. — Hugo ex S. Hieronymo ait : « *Vade*, id est, « persevera in adepta justitia. » Sic eget austera hac objurgatione et gravi ad gratiæ perseverantiam admonitione, qui accepto etiam denarii merito et Dei amici glorioso vocabulo, leniter delinquere non veretur. Nam multiplex leve delictum, si non excussio, gratiæ titubatio est, dum ad grave peccatum haud leviter disponit. Unde S. Augustinus : « Minuta peccata, si negligantur, occidunt : minuta « sunt guttæ quæ flumina implent. »

Versus 14.

Tolle quod tuum est, et vade; volo autem et huic novissimo dare, sicut et tibi.

1. — Paulus de Palatio ait : « O verbum omni « miraculo majus ! » Demum vero animam quamdam sanctam et justam interrogat : *Quidnam tuum est?* citatque quamdam S. Augustini sententiam dicentis : « Fecit Deus hominem, ut amando, sum- « mum bonum possideret : est ergo Deus possessio « hominis. » Deus enim totus factus est noster, nostraque possessio, adeo ut sancta Mater Ecclesia in hymno quodam ita canat : « Se nascens dedit « socium, convescens in edulium; se moriens in « pretium, se regnans dat in præmium. » Unde idem Auctor dicit : « Gauderes, si tuus esset orbis, « gaude quod tuus sit Auctor orbis. »

2. — Dictum istud, *Tolle quod tuum est, et vade,* illis quoque adaptari potest, qui nonnunquam illorum volunt esse censores, quibus ex officio incumbit illos vel instruere, vel in vita et moribus dirigere et moderare; quodsi enim doctrina quam tales tradunt, monitum quod subministrant, aut præceptum quod tales imponunt, a vero et ab honesto non recedat, non est quod curiosius in hoc inquiratur : hoc enim nihil nos attinet facere, hoc solum inde nobis capiamus, quod in eo fructuosum est; sic enim quoad medicum non sumus solliciti, an bene vel male pharmaca præscribat, dummodo dieta, quam nobis præscribit, aut medicina quam ordinat, salutifera nobis sit.

Versus 15.

An non licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?

An non licet mihi quod volo facere?

1. — Jansenius, *cap.* CI *Concord.*, super hæc verba scribens, doctrinam quamdam adducit, per quam errorem quemdam nobis eximit, quo alias ex hisce verbis facile imbui potuissemus. Dicit ergo : « Non ut intelligamus magis a Deo coronan- « dos, qui minime sunt operati, sed quod in illos « Deus benignior sit futurus, qui gratiæ ipsius « magis confisi de operibus suis minime confidunt, « illos autem illius gratiæ, qua vita æterna datur, « fore expertes, qui tantum in propriis confidunt « operibus. »

2. — Paulus de Palatio optime considerat verba illa : *An non licet mihi quod volo facere?* bene quidem ex ore Dei prolata sonare, at vero væ nobis, si e nobis quispiam, cujuscumque demum conditionis ille sit, eadem sibi usurpare voluerit : « Totum orbis damnum est quod putat sibi licere « quod vult; solius Dei est licere ei quod vult, eo « enim quod vult, licet; nostrum est, ut solum « liceat, quod Deus vult. »

An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?

3. — Glossa ait : « Vero Judæi pravam intentio- « nem habuerunt, qui prohibuerunt Apostolis, « gentibus loqui, ut salvæ fierent. » Idipsum quoque S. Remigius scripsit, siquidem per oculum intentio denotatur, *si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit;* intentio autem Judaismi contra Gentilismum pessima erat. « Ad « quid autem sensus hujus parabolæ tendat, » inquit S. Remigius, « manifestatur, cum subditur : *Si* « *erunt primi novissimi et novissimi primi,* eo « scilicet, quod Judæi de capite vertantur in cau- « dam et nos de cauda mutamur in caput. »

4. — Hoc quoque dictum valde congrue adaptari potest illis, qui ex bonitate et longanimitate Dei occasionem sumunt in malitia sua persistendi, suamque de die in diem procrastinandi pœnitentiam. « Absit, » inquit Tertullianus, *de Pœnis*, « ut « redundantia clementiæ cœlestis libidinem faciat « humanæ temeritatis; nemo idcirco deterior sit, « quia Deus melior est. »

5. — Porro per nequam hunc et malignum oculum, invidus intelligitur; unde Chrysostomus : « Non dolebant quasi fraudati de mercede sua, sed « quia illi amplius quam merebantur acceperant; « sic enim dolent invidi, quando alteri aliquid « additur, quasi eis subtrahatur. » In Hebræo idem est *invidus* quod *nequam oculus*. Unde S. Bernardus, *Serm.* XIII, *Suppl.*, ait : « Nosse cupis oculum basi- « lisci venenatum, oculum nequam invidum cogi- « tato. »

Additio.

a. — *An non licet mihi quod volo facere?* etc. Rigidior videtur quam par est et laboribus indigna increpatio. Porro nemo nescit quanto aliter patres, aliter matres filiis indulgeant : illi exercitari jubent ad studia mature obeunda, feriatis quoque diebus non patiuntur esse otiosos; et sudorem illis et interdum lachrymas excutiunt. Acri admonitione vel leves defectus personant, ne cum ipsis adolescant. At matres fovere in sinu, continere in umbra volunt, nunquam flere, nunquam admonitione contristari, nunquam objurgatione, vel castigatione exasperari. Paternum Deus habet adversus bonos viros et probos animum; maternum adversus impios et peccatores. Illos fortius amat et ærumnis, et reprehensionibus, et damnis exagitat. His prosperitates et mundi voluptates indulget. Porro marcet sine correctore virtus, nec fert ullum ictum illæsa felicitas quæ proinde sibi de præteritis blanditur, ad præsentia mollescit, et sibi de futuris votive adulatur. Dentato objurgationis ferro, cognata omnibus vitia eliminantur, ut malitia detrimentum sentiat ne paulatim insolens frenum emendationis excutiat. Materna indulgentia, aut insolentes invenit aut fecit. Pulchre itaque Septimius, *lib. de Patientia*, XI, ait : « O servum beatum illum, cujus emenda- « tioni Dominus instat, cui dignatur irasci, quem « admonendi dissimulatione non decipit : quem « enim diligit Dominus, corripit et quasi pater in « filio complacet : beatus homo qui invenit sapien- « tiam. » Sedulo laboraverat in vinea Domini servus; portaverat pondus diei et æstus; bonus extiterat vinitor et post laborem, laudem et requiem merebatur. Sed acriter corripitur, compassione dignus, qui solum leviter murmuraverat. Sed frustra consolari festinamus, cui potius ire gratulatum de dignatione divinæ correctionis, quæ omne bonum et æternam felicitatem spondet. Impunitas enim et peccatorum prosperitas in hac vita, infallibile Dei irati et indignantis indicium est, et æternæ perditionis signum.

VERSUS 16.

Sic erunt novissimi primi et primi novissimi; multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

Sic erunt novissimi primi et primi novissimi.

1. — Cajetanus, *ibid.*, advertit conclusionem istam, responso S. Petro dato, optime quadrare, scilicet quod non propter id quis subito felicior futurus sit, quia plus dereliquit : « sed quem gra- « tia Dei priorem constituet; » notandum enim est, hanc parabolam eo præcipue fine ordinatam fuisse, ut Ecclesiæ suæ Christus manifestaret, « quod gratia Dei absque justitiæ præjudicio non « datur secundum opera, labores, temporalia bona « et similia, sed secundum divinam voluntatem. »

2. — S. Anselmus Christum hoc loquendi modo dicere voluisse existimat quod, sicut Judæos, qui antea summo in pretio apud Deum erant, in tantum contemptum redactos videmus, ut sint ludibrium et opprobrium omnium hominum; Gentiles vero, qui ante ob idololatriam suam adeo abominabiles fuerant, honoratos, et in Ecclesiæ sanctæ sinum benigne receptos esse conspicimus; ita quoque idem aliis evenire possit, qui modo in mundi oculis passim contempti et abjecti, vilesque habentur.

3. — Denique ex hac propositione perspicue colligitur, quam sit humanum judicium fallax; siquidem sæpe fit, quod ii, quos nos primas in cœlo sedes occupare credimus, ultimas omnino teneant; e contra vero quod ii, quos vix inter ultimos locum habere existimamus, futuri sint primi; neque enim ad interiora videnda penetrare possumus, præterquam quod divina gratia absque ullo divinæ justitiæ illato præjudicio, omnia possit : *An non licet mihi quod volo facere?*

Multi sunt vocati, pauci vero electi.

4. — Lyranus ait : « Ad fidem Christi per legem « et Prophetas electi pauci, quia de Judæis pauci « comparative crediderunt in Christum. »

5. — S. Thomas verba hæc interpretatur de Gentilibus ad fidem conversis, e quibus pauci salvantur, citatque, *in Cat.*, auctoritatem S. Gregorii, dicentis : « Ad fidem enim plures veniunt, et ad « cœleste regnum pauci perducuntur, plerumque « enim Deum vocibus sequuntur, moribus fu- « giunt. » Unde sanctus Doctor duo documenta deducit. Primo, cavendum nobis esse, ne unquam de nobis præsumamus, quia tametsi ad fidem vocati simus, attamen an ad numerum electorum aggregandi simus, ignoramus. Secundum est : « Ut unusquisque proximum suum, quem jacere « in vitiis conspicit, desperare non audeat, quia

« divinæ misericordiæ divitias ignorat. » S. Thomas super Matthæum scribens, inter esse *vocatum* et esse *electum* his verbis distinguit : « Quia qui « fide credunt, omnes vocati sunt; sed illi electi, « qui bona opera faciunt, et isti sunt pauci; » ac proinde S. Petrus, I, v, 10, salubriter nos monet, dicens : *Magis satagite, ut per bona opera, certam vestram vocationem faciatis.*

6. — S. Lucas, XIII, 23, refert Salvatorem de numero salvandorum interrogatum fuisse : *Ait illi quidam : Domine si pauci sunt, qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos : Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, et non poterunt.* Paulus de Palatio super illa verba : *Ascendente eo in naviculam,* vocem *naviculam* considerat et scribit : « Sicut elegantissime dicta navis « est vita christiana, quæ ad portum salutis affert, « ita horrende et lachrymabiliter dicta navicula est. « Utinam navis grandis et nimium capax fuisset, « sed navicula est, arcta est, brevis est, quia pauci « sunt qui intrant par eam. » Ex parabola de decem virginibus deduci posse videtur, medietatem animarum salvandam esse, siquidem quinque illarum ad cœlestis sponsi nuptia ingressæ fuerunt; verumtatem Cajetanus in ea est opinione, quod hæc parabola non sit intelligenda de omnibus illis, qui baptismali charactere insigniti, sub Christi signis christianæ militiæ sunt adscripti, quia quoad multos opera perditionis ipsorum sunt manifesta; sed solum de iis Christianis quos, quod apparentiam externam, de electorum numero esse credimus, et de his Salvator vix medietatem de salute sua securam esse dicit : « Parabola ista tractat non de « omnibus Christianis; nam multorum extrinseca « opera manifeste sunt mala, sed de illis tantum, « qui profitentur se studere factis ad continuum « progressum versus patriam cœlestem. »

DOMINICA SEXAGESIMÆ

EVANGELIUM LUC., CAP. VIII, VERS. 4

4. Cum turba plurima convenirent, et de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem :

5. Exiit, qui seminat seminare semen suum; et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres cœli comederunt illud.

6. Et aliud cecidit supra petram, et natum aruit, quia non habebat humorem.

7. Et aliud cecidit inter spinas, et simul exortæ spinæ suffocaverunt illud.

8. Et aliud cecidit in terram bonam, et ortum fecit fructum centuplum.

9. Hæc dicens clamabat : qui habet aures audiendi, audiat.

10. Interrogabant autem eum discipuli ejus, quæ esset hæc parabola?

11. Quibus ipse dixit : Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant, et audientes non intelligant.

12. Est autem hæc parabola : semen est verbum Dei.

13. Qui autem secus viam, hi sunt, qui audiunt, deinde venit diabolus, et tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant.

14. Nam qui supra petram, qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum, et hi radices non habent, qui ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt.

15. Quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, et a sollicitudine, et divitiis, et voluptatibus vitæ, euntes suffocantur, et non referunt fructum.

16. Quod autem in bonam terram, hi sunt qui in corde bono et optimo audientes verbum retinent, et fructum afferunt in patientia.

VERSUS 4.

Cum turba plurima convenirent, et de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem.

Cum turba plurima convenirent, etc.

1. — « Non omnes eadem voluntate, » inquit Glossa : « quidam pro bono, quidam pro malo, « omnibus tamen Dominus beneficia præstat, do- « cendo, alendo, sanando. » Dionysius Carthusianus aliquos ex curiositate ad ipsum audiendum accessisse putat, alios vero ex malitia, ut ei insidiarentur. Rabanus addit, multos propter interesse

proprium ipsum secutos fuisse, ut scilicet ab eo pascerentur, eo quod panem aliquando per mirum miraculum multiplicasset; alii denique, propter miraculorum novitatem.

2. — Experientia satis hoc bacchanaliorum tempore testatur, quod quo tempore Deus a majori Christianorum, dissolutiones hujus temporis consectantium, parte misere deseritur, multi nihilominus timoratam conscientiam habentes, in ejus sequela hisce diebus magis quam unquam effervescunt.

Dixit per similitudinem.

3. — S. Bonaventura, *ibid. in Luc.*, Christum, velut sapientiam æterni Patris increatam, prudentissime hac similitudine parabolica usum fuisse notat : « Per apertas res, quibus assueti erant, et « ideo ad audiendum cum desiderio properabant. » Auditores gens variis necessitatibus assuefacta erant : *Cum turba plurima convenirent;* ac proinde varias illis proponebat parabolas : « Attrahebat auditores, commiscens parabolas de area, « de vinea, de agro; » multum enim interest, si concionator ad sphæram capacitatis et gustum auditorum suorum adaptare se norit.

Additio.

a. — *Cum turba plurima convenirent et de civitatibus properarent ad Jesum, dixit per similitudinem,* etc. Parabola hac Dominus declarabat finem, ob quem venerat in mundum, qui erat prædicare et docere fidei doctrinam; unde sibi ipsi nomen seminantis imponit, quia ei proprium est, fidei doctrinam seminare in corde. Veritas enim fidei solius Dei opus est. Ipse est qui ædificavit Ecclesiam suam super petram et portæ inferi non prævalebunt adversus eam.

VERSUS 5.

Exiit, qui seminat, seminare semen suum, et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres cœli comederunt illud.

Exiit.

1. — Theophylactus ait : « Exiit non loco, nam « ubique est, sed secundum illud quod propior « nobis est per carnem dicitur egredi e finibus « paternis. » Idem quoque super vocem *Exiit* notavit Cajetanus, *ibid.*, dum ait : « Exiit, quia « exivit a Patre et venit in mundum. » Salmeron hunc egressum excessui amoris ipsius erga nos attribuit : « Dicitur exiisse ob ingentem vim amo« ris ad exitum compellentis; omnis enim amor « amantem extra se in re amata collocat. »

2. — Quodsi per hunc seminatorem Verbum increatum seu Sapientia Patris intelligatur, ingenti cum mysterio ad seminandum hoc semen, e cœlo et sinu Patris exire dicitur, ut per hoc innuat, quod ad hoc, ut Verbum Dei et Sapientia Patris in auditorum cordibus fructum afferat, necessum sit ut is, qui Verbum illud, semen illud divinum seminat, homo sit adeo justus et sanctus ac si de cœlo ipso egressus fuisset.

Qui seminat seminare.

3. — Salmeron, venerabili Beda duce et auctore, observat quod Christus eadem die qua parentes illius prædicationem ejus interruperant, quaque varias a Pharisæis blasphemias toleraverat, hanc parabolam juxta mare proposuerit, « ut intelligas, « adversus bonitatem Dei nihil potuisse malitiam, « quo enim Christum Pharisæi plus calumniaban« tur et infectabantur, eo minus turbæ ab eo rece« debant. » Præterea ex hoc Evangelio, quod in præsenti bacchanaliorum tempore legitur, deduci potest, quod tametsi hoc tempore potius quam in totius anni quovis alio, majoribus afficiatur injuriis et opprobriis, ob hoc tamen ab annuntiando verbo suo, ad assistendum nobis in sacramento Eucharistiæ, in orationibus solemnibus, ad alia nobis subministranda auxilia spiritualia nequaquam desistat, ut a præsentibus nos dissolutionibus divertere possit; in multis quoque bonis et devotis animabus clare videtur, quod, quanto magis a mundi torrente offenditur et derelinquitur, eo minus ab eo recedant.

4. — S. Hieronymus, *in Matth.*, ait : « Signifi« catur, satorem istum, qui seminat, esse Filium « Dei, et Patris in populis seminare sermonem. » De hoc agricola Theophylactus pariter scribit, *in Luc.*, quod semen suum nostris inserere animabus nunquam cesset : « Non enim solum quando vide« tur docere, sed et per mundum istum, et per ea « quæ quotidie facit erga nos, seminat in anima« bus nostris bona semina. » Salmeron, *ibid.*, notat quod, sicut idemmet Filius Dei, Redemptor noster et redemptio, lex et legislator, sacerdos et hostia dicitur, ita quoque *sator et semen* appelletur; siquidem Evangelium in sua substantia nihil est aliud quam ipsemet Christus incarnatus, natus, evangelizans, mortuus et a mortuis resurgens, etc.

5. — Semen manu spargitur, quæ primo illud pugno stringit, priusquam in terram dispergat. Unde Didacus Stella, *in Luc.*, ait : « Seminator « manu seminat, ita quoque tu manu et opere « optime prædicabis; » atque ideo idem Evangelista de hoc eodem seminatore scribit : *Cœpit Jesus facere et docere.*

6. — Quodsi quis esset, qui nullam haberet agriculturæ notitiam aut experientiam, is utique videns, quod frumentum, quod ad faciendum panem caro pretio emitur, postea in terram projiciatur, hanc stultitiam meram esse crediturus esset; simili quoque stultitia nonnulli homines laborant de quibus textus ille Apostoli intelligitur : *Animalis*

homo non percipit ea quæ sunt spiritus, qui amentes et deliros illos esse censent, qui substantiam suam per eleemosynas in pauperes distribuunt, qui deliciis et voluptatibus abrenuntiant, neque enim qui tales sunt, intelligere possunt, quam verum sit, quod : *Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent; euntes ibant et flebant, mittentes semina sua; venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Psal.* CXXV, 5, 6.

7. — Cœlestis hic agricola in suo e paradiso egressu primo venit, ut semen suum super hanc humanæ nostræ naturæ terram seminaret; at vero in altero suo in hunc mundum adventu, qui in die novissimi judicii futurus erit, veniet, ut natam ex semine isto segetem in granarium cœli recondat; zizania vero et paleas in ignem infernalem conjiciat.

Semen suum.

8. — Non sine peculiari mysterio hic *suum* adjunxit; per hoc enim, ut Cajetanus bene advertit, « seipsum demonstrat; » siquidem Apostoli et omnes alii, qui verbum Dei annuntiaverunt, semen Dei et non proprium seminaverunt; siquidem semen istud e Dei granario, id est, e sacra Scriptura, e Veteri et Novo Testamento desumpserunt, ac proinde hic Magister noster cœlestis expresse dicit, *Matth.,* X, 20 : *Non estis vos qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Et *Luc.,* X, 16 : *Qui vos audit, me audit.* Et Apostolus, II *Cor.,* XIII, 3, de semetipso ait : *An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus?* Enimvero certum est, nos nullum semen bonum seminare posse, nisi illud de Christi granario mutuemus. Unde Albertus Magnus ait : « Ecce seminis puritas, non enim debet « seminari, nisi semen summi agricolæ et non « aliud. » Porro multi sunt, qui loco frumenti zizania, id est, hæreses et doctrinam falsam seminant. Hanc quoque miseriam seminandi semen proprium, non vero semen Christi, Paulus de Palatio in nonnullis prædicatoribus etiam catholicis deplorat, dum ait : « Neque otiose dixit : *Semen* « *bonum;* fateor ideo raros parari in Ecclesia Dei « fructus, quia qui seminant non semen Dei, sed « suum seminant, non seminatur semen habens « efficaciam ex Deo, ex charitate, ex spiritu, sed « ex studio et eloquentia humana. »

Et dum seminat, aliud cecidit.

9. — Porro certum est id, quod S. Joannes de Christo ait : *Erat lux vera;* deque eo, qui hoc semen spargit, scribitur, *Psal.* CXII, 6, 7 : *Respicit in cœlo et in terra; suscitans a terra inopem et de stercore erigens pauperem;* atque ideo mirum est, quomodo semen, quod est ipsissimum Dei verbum, de manibus in terram ceciderit? *Aliud cecidit.* Albertus Magnus ad hoc se reflectit, quod S. Lucas non dicat, quod illud ex industria et data opera in terram conjecerit, sed quod ceciderit : « Nunquam « ex intentione projecit in locum ubi pereat, sed « aliquando cadit ex fundi malitia absque inten- « tione projicientis et hoc est, de quo dicit : *Ceci-* « *dit.* » Cornelius Jansenius hanc parabolam in illum præcipue finem ordinatam fuisse opinatur, ut exinde discamus, quod ut resipiscamus et meliores evadamus, verbum Dei audire non sufficiat : « Sed « varie illud recipi, atque in paucis suos facere « fructus, idque non ex vitio seminantis, aut semi- « nis, sed ex vitio eorum qui semen recipiunt; » ac proinde Theophylactus ait : « Qui seminat docet « rectum sermonem, sed sermo diversimode cadit in « audientes. »

Secus viam.

10. — « Via est cor, sedulo malarum cogitatio- « num transitu attritum et arefactum, ne sermo « verbi possit germinare, sed a pessimis cogitatio- « nibus conculcatur et a dæmonibus rapitur. » Unde ad eum modum, quo platea publica unicuique aditum indulget; ita cor impii omnibus malis cogitationibus, cunctisque vitiis receptaculum exhibet.

11. — Albertus Magnus, *in Matth.,* ait : « Via « est trita, dura et frequentata, et significat sensum « et imaginationem, in quibus discurrunt delec- « tantia sensualitatem et rerum concupiscentiam et « frequentant pompam Satanæ, » id quod in hisce luxui et vanitatibus deditis, licentiosis diebus singulariter adimpletur.

12. — Hugo Cardinalis, *in Luc.,* de illis explicat, qui verbum Dei solo exteriori auditu auscultant : « Secus viam sunt, qui audiunt exterius sensu cor- « poris; dicitur *secus viam,* non in via veritatis, « aut pœnitentiæ; vel *secus viam,* id est, transitum « mundi, non separati a mundo. » Suntque illi proprie, qui simul Dei et mundi partes sustinere volunt; parvi enim faciunt, si ex prædicatione verbi Dei venientes, mox ad lascivas et profanas comœdias transeant vel ab Ecclesiis venientes, prostibula accedant.

13. — Dionysius Carthusianus, *in Luc.,* expositionem quamdam, hisce temporibus valde opportunam, adducit, dicens : « Id est, magna pars « prædicationis Christi descendit in corda homi- « num mundanorum, carnalia spiritualibus præpo- « nentium, qui secus viam sunt, id est, latis itine- « ribus sæculi hujus, id est, otiosis operibus « adhærent, nec a lata via perditionis elongare se « volunt. »

14. — Salmeron, *tom.* VII, *tract.* IV, de infidelibus atque catechumenis intelligit, qui sacrum Baptismi lavacrum nondum receperunt et de hæreticis, qui ab Ecclesia separati sunt; vel etiam de malis Christianis, qui, tametsi veram profitentur fidem : « Nondum tamen ingressi sunt viam Christi « arctam, id est, virtutem, sive charitatem; de qua « Apostolus : *Excellentiorem viam vobis demonstro.* »

Et conculcatum est.

15. — Hoc semen in semetipso tantæ est efficaciæ, ut cœlo pariter et terræ esse et perfectionem suam conferat : *Verbo Domini cœli firmati sunt. Dixit et facta sunt; omnipotens sermo tuus, Domine.* Unico duntaxat verbo surdis auditum, sermonem mutis, lumen cæcis, vitamque defunctis restituit : *Vox Domini in virtute;* unde igitur provenit, quod nonnunquam nullum prorsus in nobis fructum proferat? Paulus de Palatio ait : « Cum audit et « ridet, tunc vere sementem conculcat, quia ver- « bum, quod super caput statui debuerat, sub pedi- « bus collocatur. »

16. — Albertus Magnus semen illud, quod secus viam cecidit, conculcatum esse notat, indeque hanc moralitatem deducit, præsenti proposito et tempori bacchanaliorum et carnisprivii valde convenientem : « In qua diabolus per delectabilia et vanitates « mundi cor ad duritiam conculcavit. *Perversa est « via tua, mihique contraria.* » *Num.*, XXII, 23.

Et volucres cœli comederunt illud.

17. — Glossa, *ibid.*, rationem reddit, cur spiritus infernales volucres cœli in Scriptura appellentur : « Ideo volucres cœli dicuntur, quia cœlestis et « spiritualis sunt naturæ; vel quia per aerem dis- « currunt; » imo multi spiritus in aere degunt, de quibus Apostolus, *Eph.*, VI, 12, scribit : *Contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus;* ideoque commune cum volucribus diversorium habent.

Comederunt.

18. — Dionysius Carthusianus, *ibid.*, ait : « Hoc « verbum Dei de cordibus audientium suis tenta- « tionibus abstulerunt, ad quos spiritualiter pertinet « illud Oseæ : *Comederunt alieni robur ejus et ipse « nescivit.* » S. Bonaventura advertit, ex hoc loquendi modo deduci duo esse præcipue obstacula impedientia, quo minus semen istud fructum in nobis faciat : « Malæ suggestiones hominum et ten- « tationes dæmonum. »

19. — Salmeron invidiam diaboli, ejusque implacabile odium considerat, quod habet adversum illos, qui verbum Dei devote auscultant, siquidem sæpissime, imo communiter, tempore concionum auditoribus somnum conciliat; aut vero cantus hirundinum, aut aliarum avium, canum latratus, ploratus puerorum, aut similes strepitus audiri facit : « Solet tunc curas domesticas menti objicere, « lites et similia, quæ possunt impedire attentio- « nem, » similiter efficit, ut Prædicatores variorum defectuum censuris subjicere debeant, vel nimiæ prolixitatis, vel affectatæ subtilitatis, aut obscuritatis conceptuum, vel eloquentiæ, etc.

20. — Paulus de Palatio in alio sensu verbum *comederunt* interpretatur. Primo enim dicit, volucres cœli, id est, dæmones comederunt, quia diabolus, videns verbum Dei contemptui haberi, gaudet et in hoc velut in lauto convivio delicias suas repositas habet. Secundo, quia propter hunc contemptum vires ipsius augentur ad nos tentandum, lapsumque nostrum tanto facilius procurandum : « Robustior ergo fit; ut qui comedit contra jeju- « nium. » Tertio comedere dicitur, « quia in « pectore suo servat, quoties verbum contemnimus, « ut in die judicii acrius accuset. » Quarto in exemplum et figuram, somnium illud adducit coci, sive Magistri pistorum Pharaonis, cui Joseph condemnationem ejus ad mortem in proximo esse prædixit, eo quod aves seu volucres cœli ex ferculis, quæ in canistro capiti suo imposito se portare somniabat, comedisse retulerat : « Ergo cum Domi- « nus dicit volucres cœli comedisse cibum nostrum, « aperte indicat esse damnandos, qui verbum ita « contempserint. »

Additiones.

a. — *Exiit qui seminat seminare semen suum*, etc. D. Antonius Ulyssipon., *Serm. in Sexag.*, ait : « Seminator est Christus, vel prædicator; ipsius « semen est verbum. » Nam sicut sator effundit semen super terram, sic et prædicator doctrinam in auditores. Et sicut bonus sator, terræ cœlique ingenium observat, ne importune semina sua emittat, sic et bonus prædicator temporis, loci et auditorum opportunitatem præmeditari debet, ne suo labore frustretur. Quas circumstantias, si hoc tempore, hacque Dominica consideret, videbit sacer Ecclesiastes, curandum sibi esse, ut gulam et ebrietatem individuos bacchanalium comites, tanquam seminarium omnis peccati abolere possit.

b. — D. Chrysostomus, *Hom. de terræ motu*, inquit : « Exiit qui seminat ad seminandum; et « quædam ceciderunt secus viam, quædam super « petram, quædam super spinas, quædam in bonam « terram. Tres partes perierunt, et una servata est; « nec ab agricultura destitit; sed quia una servata « est, agrum colere non cessat. » O mira Christi charitas! Ita diligit ac æstimat animam justi, ac si omnes comparasset. Ita sese innumeris laboribus subjicit pro unius animæ salute, ac si omnes esset lucraturus : unde jure merito singuli Redemptori nostro tantumdem obligantur pro anima propria, quantum obligantur in universali omnes. Sapiens, *Eccli.*, XXIX, 20, ait : *Gratiam fidejussoris ne obliviscaris; dedit enim pro te animam suam;* quibus verbis nos monere videtur, ut redemptionis nostræ pretium serio ponderemus, siquidem Christus animam et vitam suam nobis redimendis impendit. Notandum quod Ecclesiasticus non dicat quod animam suam, pro omnibus in communi, sed pro te in particulari dederit : *Dedit pro te animam suam.* In prophetia Zachariæ ponderanda sunt verba qui-

bus Filii Dei ad montem Calvariæ accessum prædicit : *Ecce rex tuus venit tibi.* Neque enim, o anima mea, solum dicit quod ipse sit rex et Deus tuus. Sed insuper addit quod *venit tibi.* Pro te enim sola montem Calvariæ ascendit, teque solam ita clementer et efficaciter respicit, ac si oculum suum ad nullam aliam animam directum haberet. Salvianus, Episcopus Massiliensis, talem habet doctrinam : « Christus sicut pro omnibus passus est, sic pro « singulis et totum se dedit universis, et singulis « totum. Ac per hoc quidquid passione sua, Salvator « præstitit, sicut totum debent universi, sic totum « singuli. »

c. — Satorem illum, ait Beda, nullum melius quam Filium Dei intelligere possumus, qui de sinu Patris egressus est. Unde pulchre D. Chrysostomus in *cap.* x Lucæ, ad illa verba, *Messis quidem multa, operarii pauci,* sic disserit, Christum esse seminatorem, et ait : « Vocat Evangelium *messem;* quasi « dicat : *Parata sunt omnia;* mitto vos ad collec- « tionem frugum ; et eodem die, et serere potestis, « et metere. »

Christus seminator, Apostoli operarii qui introierunt ad percipiendos fructus messis. Agricola multo vultus sui sudore terram præparat, stercorat, vepres amovet ; hiberno tempore, sub frigore, vomere aperit glebas terræ, zizania evellit, ac nascentia expurgat tritica. At qui congregat fructus, maxima lætitia perfunditur in die messis : *Sicut exultant victores capta præda.* Christus ergo sibi reservat labores arandi, ac patiendo seminandi, quod in agricultura durum est : nobis vero concedit gaudium et lætitiam percipiendi fructus in gratia et gloria.

d. — Ille sator qui exiit Filius Dei est qui de sinu Patris egressus est, non ad triumphandum sed ad serendum semen suæ doctrinæ et nostræ salutis. Sed unde exiit qui semper ubique præsens est? Qui omnia immensitate implet, qualiter exire potest? Certe non loco, sed benignitate et incarnationis dispensatione, propinquior nobis factus. Nam quia venire desides cunctabamur, ipse ad nos egreditur. Sic igitur Christus exiit Evangelicam doctrinam seminare et verbum Dei, ut de cœli schola cœlestem œconomiam ediscamus ut idem faciamus, quod ipse qui fecit prius quæ docuit. Vis, o prædicator, persuadere? Disce e schola Christi, verbis opera adjungere, prius facere, postea docere. Nam inculpata innocenter vita Evangelii suadendi vigor est et laudatior suadela. Non verba sed exempla proselytos, et vere religionis nobiles inquilinos efficiunt.

e. — Beneficia sua pulchre Dominus semen vocat ; nesciunt enim beneficentiæ opera largas lucrorum segetes non parturire. Unde notabat Oseas, x, 12 : *Seminate vobis in justitia, et metite in ore misericordiæ.* Et seminare, et metere jubentur, sed ubi messis designatur, ejus augmentum ex solo misericordiæ designatur ore. Misericordia enim et beneficentia nunquam non messes meditatur copiosissimas. Quippe S. Ambrosius, *lib. de Naboth,* VII, ait : « Bonorum fructus munerum in eos ipsos qui « contulerint, revertuntur et gratia liberalitatis in « auctorem boni operis redit. » Nil a misericordia et beneficentia seritur quod multiplicatum non reddatur. S. Bonaventura de misericordia ab homine erga proximos suos exhibita, *Serm.* I *in Dom.* I *post Pentecos.,* ita scribit : « Misericordia locupletat in « merito, augmentando dona gratiæ. Unde fene- « ratur Domino, qui miseretur pauperis. Sicut « enim cito per usuram locupletatur homo divitiis « temporalibus, sic per misericordiam, divitiis spi- « ritualibus. » Isaias, LVIII, 17, nonnulla enumerans misericordiæ opera, ad eadem nos his verbis invitat : *Dimitte eos qui confracti sunt, liberos, frange esurienti panem tuum et egenos, vagosque induc in domum tuum; cum videris nudum operi eum,* etc. Demum vero immensa quoque bona ex his operibus in nos redundantia recenset dicens : *Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et sanitas tua citius orietur, et anteibit faciem tuam justitia tua, et gloria Domini colliget te. Tunc invocabis, et Dominus exaudiet. Orietur in tenebris lux tua et tenebræ tuæ erunt sicut meridies, et requiem dabit tibi Dominus semper, et implebit splendoribus animam tuam, et ossa tua liberabit, et eris quasi hortus irriguus, et sicut fons aquarum cujus non deficient aquæ.*

f. — Manifeste suam divinitatem prodit bonus hic seminator, vel ex jactis seminibus ; quandoquidem nulla terra est adeo spinosa, adeo inculta et conculcationi proxima quæ non gaudeat de accepto semine a manibus illius. Quid divinius, quam nulli, etsi abjecto, etsi immerenti, imo et repugnanti, negare beneficium? Ex hoc gravissime S. Augustinus probat divinitatem Jesu, apud homines degentis. Ait enim, *lib.* I *contra gent. :* « Atqui « Christus æqualiter bonis malisque subvenit, nec « repulsus ab hoc quisquam est, qui rebus auxilium « duris contra impetum postulabat, injuriasque for- « tunæ. » Hoc est enim proprium Dei veri, potentiæque regalis, divinitatem suam negare nulli, nec reputare quis mereatur, aut minime. Quid gloriæ Deo, si solis exigentibus meritis sua dona tribueret? Sane ea est propria Dei gloria, quæ benignitatem suam negat nulli, nec immeritissimo. Et sic quoque misericordiæ opera proximis exhibita, Deo nos similes efficiunt ; unde et Dei Filius in his specialius semetipsum exercuit.

g. — *Et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est,* etc. Merito cadentia semina secus viam conculcatio premit. Ut enim via nullam culturam, nullum laborem præsefert, nec novit aratrum, nec agricolæ manus, sed solis patet prætereuntium calcibus ; sic piger et inactuosus animus, totius præstantis laboris expers, et dedecus, et contemp-

tum, et contumeliosam vitam sibi parit. Pigritia enim et desidia saluti opponitur corporali, atque insuper acediosus in paupertatem, vilitatem et contemptum redigitur. Sapiens, *Prov.*, XXI, 25, inter alia hominis acediosi infortunia, hoc quoque recenset, quod scilicet sit præ omnibus aliis maxime morti vicinus, facillimeque salutem corporalem amittat : *Desideria,* inquit, *occidunt pigrum; noluerunt enim quidquam manus ejus operari.* Etenim in praxi videmus, quod aqua stagnans facile corrumpatur, vermes generet, et pestifera evadat. Ita quoque Plato de acediæ vitio scribit : « Corporum « habitus otio et torpore corrumpitur. Exercita- « tione autem motuque plurimum conservatur. « Animæ quoque habitus, disciplina et meditatione, « quæ motiones sunt, doctrinas consequitur, serva- « tur atque perficitur; otio autem, id est, negligentia « et pigritia nihil penitus discit, et si quid didicerit, « obliviscitur. » Aliunde S. Bernardinus ait : « Nil « homini ignavo seipso vilius est. » S. Chrysostomus hoc ipsum perstringens vitium, *Hom.* XXXV *in Acta,* inquit : « Quid fœtidius homine qui non habet quod « operetur? Quid miserius? »

h. — Non miror, granum etsi electissimum dum secus viam cadit, a viatoribus conculcari, et inde inhumatum, a cœli volucribus rostro tolli. Sed a cœli volucribus, citius ac latius forsan propagabitur, dum ocissimo volatu Dei verbum volucres portant et ubivis prædicant. Quid tam votive faustum huic semini, id est, verbo Dei et doctrinæ Evangelicæ accidere potuit, quam a volucribus cœli assumi, et placide sonoro earum garritu velociter quaquoversum ferri et deprædicari? Sed, o malum! hoc electum semen, verbum dico Dei, de harum volucrum rostro sonans feliciter, sterilescit. Porro per has volucres cœli, Anselmus Laudun. cum communi interpretum dæmones intelligit, et explicatius D. Cyrillus, in *Caten.*, spiritus immundus, commentatur. Profecto spiritus immundi, etsi generoso vocabulo volucrum cœli nominentur, et cœleste semen, doctrinam nempe Evangelicam, ore portent, ac prædicent, ac celeri volatu illam ubivis annuncient, tamen quantum celeritatis in annunciando adjicitur, tantum de vitiosi spiritus immunditia, promulgationi Evangelicæ doctrinæ detrahitur. Istiusmodi cœli volucres, cœlestem doctrinam portare videntur in ore, illam comedere, illaque ali, sed dum illi spiritu immundo medullitus aluntur, verbum Dei corrumpunt : *Vox quidem vox Jacob est; sed manus sunt Esau.*

i. — « Volucres cœli, » inquit Hugo, » sunt « dæmones, qui ideo bene volucres dicuntur, quia « magna eorum pars versatur in hoc sæculo, per « aera, usque ad diem judicii, » unde etiam a S. Paulo dicuntur potestates aeris. Nunc autem sicut volucri minimus ad nidificandum locus sufficit, ut ibidem pullos excubet, sic quoque dæmoni minimus ad animam nostram aditus sufficit, ut deinceps omnem suam malitiam, in eam infundere et pullos novorum peccatorum procreare possit. Utilissimum ergo profecto est hoc S. Pauli ad Ephesios, IV, 27, monitum : *Nolite locum dare diabolo,* quo humanam erudire voluit ignorantiam, ne fraudulento angui tartareo, vel minimum homines aditum indulgeant, siquidem, prouti experientia teste videmus, quocumque serpens capite suo penetrare potest, eo quoque toto reliquo corpore, paulatim, haud difficulter ingreditur. Qua eadem astutia dæmon semper uti consuevit, procurando nimirum, ut mediante levi aliqua transgressione, vel affectu, aut passione aliqua inordinata, vel minimam in corde et anima nostra, rimam aut aperturam obtinere queat, siquidem illa præhabita, haudquaquam ei difficile est, ut paulatim in eamdem cum omni malitia sua ingredi valeat.

j. — Cœlestis Sator optimum semen misit in terram, quæ etiam alias optima erat. Tamen hominum conculcatione sterilescit ad fructum, et nullius etiam proventus nobis spem facit. O quam sæpe optima indoles ac bonum ingenium, quia a malis socijs conculcatur, ac pessumdatur, sterilescit ac aridum redditur ad fructum! Nam maxime etiam virtuosos conversatio malorum pervertit. *Cum sancto sanctus eris, cum viro innocente innocens eris, et cum perverso perverteris,* dicit Psalmista, *Ps.* XVII, 17. Saul inter Prophetas evasit et ipse talis, non sine admiratione omnium, unde proverbium invaluit : *Num est Saul inter Prophetas?* Cum vix sanctam illam coronam deserens, *cum perversis perversus fuit.* David vir erat secundum cor Dei, summæ innocentiæ, vel ab ipsis incunabilis habituatus in virtutibus. Nihilominus Deus vetuit eum diu morari inter malos; ideoque per Prophetam Gad ei præcepit, ut illico a rege Moab discederet : *Noli manere in præsidio; proficiscere et vade in terram Judæ.* I *Reg.*, XXII, 5. Satius judicavit Dominus Davidem extremas ad mortem usque a Saule pati persecutiones, quam ut malis imbueretur moribus Gentilium, cum quibus voluntarie potius quam ex necessitate diversabatur.

k. — Terra alias optima conculcatione hominum sterilescit ad fructum. Talis conculcatio sunt irrisiones hominum. O quam sæpe optima devotio, aut vitæ probitas, quia irridetur, sic conculcatur, ac sterilescit! Diabolus enim has hominum irrisiones tanquam machinas adhibet, quibus maxime timoratos a Deo seducat.

Versus 6.

Et aliud cecidit supra terram et natum aruit, quia non habebat humorem.

Et aliud cecidit supra terram.

1. — S. Bonaventura, *in Luc.*, ait : « Id est,

« supra cor durum, de quo Zacharias : *Cor suum « posuerunt ut adamantem, ne audirent legem et « verba quæ misit Dominus.* » Idem quoque sentit Albertus Magnus, *in Luc.*, dum ait : « Est cordis « duritia, quæ nec timore, nec comminatione fran- « gitur, nec pietate, nec amore promissionum « emollitur. » De hoc lapideo corde Glossa quoque scribit, dum illud tale esse dicit : « In quo non est « verus amor, nec perseverantiæ virtus. » De talibus Jeremias Propheta, ut Dionysius Carthusianus advertit, hisce verbis vaticinatus fuit : *Induraverunt facies suas supra petram et noluerunt reverti.*

2. — Hugo Cardinalis ait : « Petrosa pars terræ « significat superbos, et invidos, et iracundos. » Notat quoque idem Auctor, quod Christus Dominus in hac parabola Apostolos suos et omnes alios, qui ad ejus imitationem semen istud disseminaturi erant, instruere voluerit; ut ab eo opere non desinerent, donec inde fructum natum viderent, siquidem, nec ipse ab hoc seminandi munere substitit, tametsi tres illius partes perituras esse ante præsciverit.

Et natum aruit, quia non habebat humorem.

3. — Lucas Brugensis dicit : « Ut solis æstus « segetes radicatas exurit, ita tentatio firmos robo- « rat magis, infirmos dejicit. »

4. — Dionysius Carthusianus observat, quod, quotiescumque ex verbo Dei audito non proficimus, simul etiam ab operibus bonis prosequendis deficiamus, et ratio est, quia humidum et humor sapientiæ et donorum Spiritus Sancti, quæ nondum in nobis radicata et stabilita fuerunt, in nobis deficit : « Quemadmodum humor aquarum alit et con- « servat arbusta, sic gratia Dei, virtutes et dona « Spiritus Sancti mentem nutriunt et conservant. » Etenim experientia quotidiana satis demonstrat, quod ariditates spiritus et desolationes in via Dei eos, qui in virtutibus nondum satis sunt confirmati, facile in tentationes incidere faciant.

5. — Salmeron hoc loco dubium movet, cur increata Sapientia semen suum super terram conjecerit sterilem, in qua illud perdendum esse clare prævidit? Et respondet cum Chrysostomo, quod, quia Deus, quantum est ex parte sua, omnes in salutis statum et ad veram Dei notitiam perducere intendit, ideo omnem terram seminat : « Quia omnes « ex mala terra, boni, per seminis verbi Dei virtu- « tem, effici possunt. » Hoc quilibet alius agricola etsi velit, assequi tamen nequit, et ideo semen, quod ab eo in terram sterilem conjicitur, ab ipso infallibiliter perditur et amittitur : « Secus vero ille « agricola, de quo dixit Domini Præcursor : *Potens « est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* »

6. — S. Bernardus de corde in peccatis habituato tractans, *lib.* I *de consider.*, ita scribit : « Cor « durum ipsum est, quod nec compunctione scindi- « tur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, « exemplis non inducitur, minis non terretur, « beneficiis induratur, flagellis non eruditur, ipsum « est, quod nec Deum timet, nec homines revere- « tur. »

Additiones.

a. — *Et aliud cecidit super petram; et natum aruit, quia non habebat humorem.* Erudite, advertit S. Hieronymus, hanc primam esse parabolam, quam cum interpretatione sua Christus proposuit; cavendumque esse, ubicumque Dominus exponit sermones suos, ne vel aliud, vel plus, vel minus præsumamus intelligere quam ab eo expositum est. « Quæ « vero tacuit et nostræ intelligentiæ Christus de- « reliquit, esse diligentius perscrutanda, » ait venerabilis Beda. Via ergo, ait idem Auctor, *in Matth.*, est mens sedula, malarum cogitationum meatu trita atque arefacta. Petra, duritia protervæ mentis. Terra levitas animæ obedientis. Cor enim durum et indomitum est in quo non est altitudo, id est, profunditas terræ, seu profunda levitas animæ obedientis cœlestibus disciplinis, quibus aliquando, ita est anima obdurata, ut se habeat veluti petra. *Induraverunt facies suas supra petram, et noluerunt reverti,* ait Jeremias, v, 3. Non ergo mirum quod semen illud, id est, verbum Dei, quod in talem petram cadit, licet cœlestes in anima fructus ubertim spondeat, terræ defectu sterilescat.

b. — *Cecidit super petram,* corda scilicet indomita et superba, nullo fidei vomere penetrata. Et natum ad horam aruit, quia licet aliqualem fidem haberet, nullum tamen habebat humorem bonorum operum, nec rectæ conscientiæ. Fides enim conjuncta debet esse cum bonis operibus, morumque integritate. *Fides sine operibus mortua est.* Quam veritatem S. Ambrosius accuratius considerans, *lib.* II *de fide,* dicit : « Consideremus, « quam moraliter egerit Dominus, ut nos non « solum fidem, sed etiam mores doceret. » Necessariam enim connexionem inter se habent doctrina, vitæque bonitas; neque hæc sufficit, nisi insuper profiteatur præscriptorum sibi dogmatum integritatem; sicut nec sufficit doctrina sine bonorum moralium rectitudine. Unde D. Chrysostomus, *Hom.* II *in Gen.*, ait : « Tametsi sanam teneamus « doctrinam, vitam autem negligamus, nihil nobis « proderunt doctrinæ. Rursus si vitæ curam dili- « gentem gesserimus, in fidei autem placitis clau- « dicaverimus, neque sic nobis aliquid lucri fuerit. « Ideo convenit utrumque ædificium hoc nostrum « spirituale communiri. *Omnis enim,* inquit, *qui « audit hos sermones meos, et facit eos, assimilabitur « viro prudenti.* » Et alio in loco ait : « Quid quæso « fides confert emolumenti, si vita sincera et pura « non fuerit? »

c. — Miraris forte, verbi Dei semen, supra pe-

tram cadens, natum aruisse, ob defectum humoris. Et qui fieri potest, quod semini verbi Dei deficiat in petris humor? Ait Moyses, *Deuter.*, XXXII, 2 : *Concrescat in pluviam doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, et quasi stilla super gramina; quia nomen Domini invocabo.* Quasi Dei serens verbum, eo ipso, et imbres, et pluvias omnes secum habeat. Imo de quorumdam Indorum flumine, ait Minitius Felix, in Octavio : « Indum flumen et serere Orientem dicitur et « rigare. » Quod verius de divinis verbis, sive lectis sive auditis, imo potius auditis dici potest, quæ et semina sunt, et flumina, ut et animos serant et indefectibiliter rigent. Cur ergo verbum divinum, quandoquidem flumen est, et semen, decidens supra petram natum aruit, quia non habebat humorem? Rationem notat textus, dum ait : *Aliud cecidit supra petram.* Non equidem cecidit verbum Dei intra petram, sed solum supra illam exterius cecidit. Si enim intra petram receptum fuisset, valuisset facere durissimas petras lacte et melle manare.

Versus 7.

Et aliud cecidit inter spinas et simul exortæ spinæ suffocaverunt illud.

Et aliud cecidit inter spinas.

1. — Lucas Brugensis ait : « In terram feracem « spinarum. » Et ideo ex verbis illis colligit, quod, quando semen bonum in agro seminabatur, spinæ in eodem agro nondum creverint, quia dicitur quod simul creverint et germinarint, ita tamen, ut spinæ citius fuerint exortæ : « Celerius assurrexe- « runt, ut solent lolia et altius densiusque sese « sparserunt, quam bona semina, quæ tardius pro- « veniunt. » Pari quoque ratione experientia demonstrat quod vitium in hac nostra natura corrupta profundius radices suas agat et amplius citiusque excrescat et augeatur quam virtus. Unde S. Bonaventura ait : « Quia plus in cordibus proficiunt et « crescunt cogitationes carnales quam spirituales, « et eis prævalent. »

2. — S. Bonaventura, *in Luc.*, dicit : « Id est, « inter mundanas sollicitudines, in quibus multi « libenter conversantur; » adducitque illum S. Jobi, XXX, 7, locum : *Ecce sub sentibus delicias computabant filii stultorum.* Hisce sentibus et spinis plenus est mundus, adeoque arrident, ut desiderentur et procurentur ab omnibus, arcteque in sinu constringantur. Adducit quoque idem Seraphicus Doctor illum Isaiæ, VII, 24, textum : *Vepres et spinæ erunt in universa terra; et hoc, merito primæ maledictionis.* Enimvero tametsi universum genus humanum corrupta quædam et contaminata massa sit, eaque antiquæ maledictioni universaliter subjecta; nihilominus multis videtur, quod terra multorum, eorum videlicet, qui in hac vita prospere agunt, spinas nullas producat; sed graviter hi falluntur, certum enim est, quod verba illa : *Spinas et tribulos germinavit tibi,* maledictionem quamdam in se contineant, quæ omnes omnino homines afficit; ac proinde contrarium sentientibus dici potest, ita quidem quoad prospere in hoc mundo agentes, quoad exteriorem apparentiam videri, ac si spinis carerent, revera tamen ita non est, quia verissimum est, quod terra, id est, corpus uniuscujusque hominis, anxietatum, sollicitudinum, infirmitatum, appetituum inordinatorum spinas et puncturas ei producat; vel saltem ad minus puncturas remorsus et synderesis malæ conscientiæ ei pariat, præterquam quod omnino certum sit, quod nemo sit sua sorte contentus; quatumcumque enim quis felix sit et prospere agat, huic tamen felicitati suæ interius non acquiescit : « Nihil est ex omni parte bea- « tum. »

3. — Dionysius Carthusianus per hasce spinas supra quas semen hoc bonum cecidit, vitiosos intelligit; unde ita exponit : « Hoc est in corda « passionata, ambitiosa et vana, quæ superfluis « curis, inordinatis timoribus, mortiferisque tristi- « tiis afficiuntur, punguntur, torquentur, dum ad « temporales divitias et caducos honores immode- « rate aspirant; » quales autem hæ puncturæ sint, quæ illos transadigunt, mox declarat, dicens : « Perdere trepidant, habentibus invident et perditis « contristantur. »

Et simul exortæ spinæ suffocaverunt illud.

4. — Spina simul cum bono semine crescit illudque soffocat, quia in hujus mundi agro mali simul cum bonis permixti sunt; et quidem mali malitiam suam nonnunquam per hypocrisim tegunt et abscondunt, ne pro talibus agnoscantur, ipsisque bonis sæpe adeo prævalent, ut post habeantur ab illis et male tractentur.

5. — Porro tribus præcipue ex causis bonum semen a spinis suffocatur; quarum prima est quia terræ humorem et substantiam nutritivam exsugunt, adeoque efficiunt, ut terra ad bonum semen humectandum et germinandum sterilis et inhabilis remaneat. Secunda est, quia cum spinæ citius crescant, seseque late per agrum extendant, solares radios, rorem, aerem et auram, aliasque benigniores cœli influentias impediunt, quo minus super semen bonum, quod sub terra coercent, cadere possit. Tertia causa est, quia illud in modicitate et humilitate sua coercent, ne in altum sese erigere valeat. Eodem prorsus modo tria impedimenta allegari possunt, propter quæ cœleste semen, nullum in multis fructum afferat; et prima quidem est nimia, quæ de bonis temporalibus habetur, cura et sollicitudo; siquidem quanto amor ille, quo in creaturas ferimur, major est, tanto minori amore prosequimur

Deum nostrum. Unde verissima est illa S. Gregorii sententia : « Quanto cor hominum terrena desideria « dilatant, tanto sinus cordis ad susceptionem « Spiritus Sancti coangustatur. » Secundo, eadem temporalia obstaculo sunt gratiarum, donorum et consolationum cœlestium influentiis, nam ut S. Bernardus, *Ser.* v *de sap.*, ait : « Cui Christus inci- « pit dulcescere, profecto necesse est amarescere « mundum. » Et ideo, qui spiritus suavitate gaudere desiderat, carnis delicias cavere debet. Tertium impedimentum est nimius affectus, quem erga corpus nostrum gerimus, hic enim semen hoc, sursum cœlum versus se erigere et crescere nequaquam permittit ; siquidem : *Corpus quod corrumpitur, aggravat animum et terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.*

Additiones.

a. — *Et aliud cecidit inter spinas, et simul exortæ spinæ suffocaverunt illud.* Significantur hic homines, qui Evangelicam fidei doctrinam audiunt et suscipiunt, tamen a divitiis, earumque inordinato amore oppressi, fructum justitiæ non reddunt, fidem sine operibus habentes. Per avidam enim divitiarum concupiscentiam, affectum et possessionem, fides, cultus et notitia Dei multum labefactatur. Apostolus, I *ad Tim.*, v, 10, scribit : *Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes, erraverunt a fide.* S. Ambrosius, in sermone quodam de S. Alexio hoc S. Pauli testimonium adducens, dicit : « Vides ergo quia qui pecuniam appetit, fidem « perdit ; qui aurum redigit, gratiam prodigit ; « avaritia enim cæcitas est, et errorem religionis « inducit. » S. Augustinus pluribus in locis eamdem de avaris quæremoniam habet, innumerabilium etenim animarum deplorat miseriam, qui aurum pluris quam fidem faciunt. Imo auri cupiditatem et fidei sinceritatem, adeo parum se comparari posse existimat, ut dicere non vereatur : « Qui aurum « non habet fidem habet. » Alibi quoque idem sanctus Doctor avarum quemdam temporalium bonorum studiosum conquisitorem, his verbis alloquitur : « Ut lucrum faceres, Deum offendisti ; ut « augeres pecuniam, fides diminuta est et aurum « crescit. Quid perdidisti, et quid acquisisti? Quod « acquisisti, aurum vocatur ; quod perdidisti, fides « vocatur. Compara fidem auro. » S. Thomas de Villanova, de suis temporibus graviter conqueritur, quibus homines certatim et turmatim felicitatem mundanam omni cum studio et conatu consectari videntur : « Quanta mala fecit prosperitas et abun- « dantia? Prosperitas facit hominem oblivisci Dei « sui ; facit eum superbum ; facit eum levissimum « et mundanum ; prosperitas facit vitiosum et iner- « tem, contemptorem proximorum ; prosperitas « replet hominem vitiis et peccatis usque ad sum- « mum. » In hac ne umbra quidem aut vestigium aliquod fidei, aut characteris Christiani agnoscitur.

b. — Cur non postea, postquam jam semen se dilatasset in culmos, spicam produxisset, ac protulisset fructus, sed cum semen adhuc esset in sua specie, simul cum eo nascuntur spinæ? Sic sæpe contigit. Acriores hostiles incursus frequenter quidem armantur in virtutem adultam, sed etiam dæmones omnes suos conatus impellunt in virtutem teneram et infantilem ad ipsam perimendam et eradicandam ; dæmon enim tunc nos maxime impugnat, quando Deo arctissime conjungi incipimus. Timent adversarii virtutem adultam, quæ jam multas per magnum annorum spatium habet formatas radices et magnos producit fructus, non vero teneram adhuc et vix enascentem ; et ad hoc utuntur opera hominum perditæ salutis, quos tanquam suos dæmones adhibent satellites. Per experientiam videmus, quod carcerum custodes, et præfecti, dum rei perfractis carceris foribus, inde se proripiunt, omnem artem et industriam adhibere soleant, ut captivos in jus et potestatem suam redigere possint, iisque tandem deprehensis, catenas et compedes reduplicare consueverint. Idem quoque nobiscum dæmon facere solet. Mox enim, ut ad fruendum ingenua filiorum Dei libertate, jugum ejus excussimus, omnem adhibet possibilem industriam, ut nos sub suam denuo tyrannidem revocare queat : *Tunc vadit et assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, et ingressi habitant ibi, et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. Luc.*, XI, 26. Ac proinde Ecclesiasticus eos qui a dæmonis servitute ad serviendum Deo transierunt, opportune monet, ut ad pugnam acrem subeundam sollicite se præparent : *Fili, accedens ad servitium Dei, præpara animam tuam ad tentationem.* « Quisquis enim accingi in divino « servitio properat, » inquit S. Gregorius, *lib.* IV *Moral.*, XXI, « quid aliud, quam se contra antiqui « adversarii certamen parat, ut liber in certamine « ictus suscipiat, qui sub tyranno in captivitate ser- « viebat. » Ubicumque enim virtus et sanctitas reperitur, ibi semper prælia et certamina inferni præsto esse videntur. « Neque enim adversum te « diabolus irrueret, nisi in majori te positum « honore conspiceret, » inquit S. Chrysostomus.

c. — Spinæ semen suffocant, et non semen spinas. Spinæ enim ex contubernio boni seminis nullum habent damnum ; at vero bonum semen ex vicinitate et approximatione spinarum, suffocationem ac interitum reportat. Similes spinæ sunt scandalosi, qui causa sunt ruinæ multorum. Si quod ædificium atteritur, cum seipso plerumque corruere facit muros vicinos, divellit rumpitque pavimenta, tecta, suffitus, trabes domosque contiguas. Ita quoque scandalosus unicus, non solus cadit et ruit, sed etiam alios cadere facit amicos, cognatos, socios, omnesque alios, ad quos malum ejus transmittitur exemplum ; ideoque S. Thomas

de Villanova nos adhortatur dicens : « Caveamus « scandalum præbere pusillis et dare illis occasio- « nem ruinæ. Sufficiunt nobis peccata nostra : non « simus apud Deum etiam alienorum peccatorum « rei. »

d. — Exortæ spinæ suffocant bonum semen. Sic sane frequens est consuetudo, ut si aliquis bonus affectus, bonusque motus in nobis apparet, statim iniquorum cœtus excitetur et moveatur ad illum extinguendum, idque per irrisiones. Virtus enim deridetur ab impiis utpote spina in oculis eorum. *Ambulans recto itinere,* inquit Sapiens, *Prov.*, XIV, 2, *et timens Deum, despicitur ab eo qui infami graditur via.* Quod si cæcus aliquis, sannis exciperet eum, qui perspicaci visu pollet, numquid illum, vel suam amare cæcitatem, vel inanis cerebri esse diceres? Cæci sunt et duces cæcorum omnes illi mundani homines qui lumen Dei contemnunt et derident. Quando David ex religionis et pietatis motivo, depositis regis iusigniis, in medium vilis plebiculæ se ingerens, in solemni illa processione, coram arca Domini saltavit, a Michol conjuge sua derisus fuit, dicente : *Quam gloriosus fuit hodie rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, et nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris.* Nec tamen sapiens ille rex ob hosce conjugis suæ risus quidquam turbatus est, sed animose respondit : *Ludam, et vilior fiam plus quam factus sum.* At vero scitisne causam cur cachinnos mulieris tam generose contempsit? Nimirum, animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus. Michol enim, tametsi regina esset, Saulis tamen reprobi filia erat, ideoque synagogam præfigurabat quæ verum David, id est, Messiam et Salvatorem nostrum derisura erat. Præterea enim derisionem contempsit quia a muliere procedebat : unde Glossa ait : « Non erubuit David « fœmineas opiniones. » Etenim si derisiones subsannantium contemnere volumus, necesse est ut examinemus quinam sint illi a quibus deridemur. Magnus profecto abusus est, quod iis qui inter mundanos et dissolutos homines vivunt, virtuose agere, ad salutem animæ diligenter attendere, in actibus humilitatis, mortificationis et contemptus suiipsius se exercere, nescio quem ruborem et erubescentiam apud mundum pariat.

e. — Expende diligenter quæ spinæ suffocent sementem, nimirum spinæ quæ simul cum semente intra ipsam arcam nascuntur, non quæ forinsecus ipsam arcam et sementem sepiunt. Hæ potius pro vallo et defensione sementis sunt. Nec aliter mundi bona forinsecus posita maximam afferunt utilitatem, verum quæ simul intra cordis arcam nascitur bonorum mundi nimia cupiditas, hæc prorsus nosciva et pestifera est. Bona siquidem mundi hujus amare quidem possumus, ita tamen ut illa Deo non anteponamus, qui illa creavit, sed ut per ea in notitiam Dei venientes, illum amemus. S. Augustinus inordinationem detestans mundanorum, qui obverso tergo Deo, totos se creaturis dedunt, in hæc verba lamentatur : « Inebriantur, et pereunt, et obliviscuntur « Creatorem suum; dum non temperanter, sed « cupide utuntur creatis, Creator contemnitur. » Clarius autem paulo post se explicat, dicens : « Non « te prohibet Deus amare ista, sed non diligere ad « beatitudinem, sed ad hoc probare et laudare, ut « ames Creatorem. Dedit tibi Deus omnia ista. « Ama illum qui fecit ista. Plus est quod tibi vult « dare, id est, seipsum, qui ista fecit. Si autem « amaveris hæc, quamvis illa Deus fecerit, et ne- « glexeris Creatorem, et amaveris mundum, nonne « tuus amor adulterinus reputabitur? » *Tract.* II *in Epist.* I *Joan.*

Versus 8.

Et aliud cecidit in terram bonam, et ortum fecit fructum centuplum.

Et aliud cecidit in terram bonam.

1. — Didacus Stella, *in Luc.*, religiose observat, quantum nobis hæc parabola timorem et tremorem incutere debeat, siquidem ex quatuor agri partibus, supra quas idem agricola, imo cœlestis agricola, in propria persona divini verbi sui, semen dispersit, unica duntaxat fructum protulit. Unde tandem formidabilem hanc deducit conclusionem : « Quam paucos putabimus fore salvandos? » Quæ consequentia desumpta esse videtur ex Theophylacto, qui super hanc parabolam, prouti a S. Matthæo recensetur, scribens, dicit : « Tres partes « seminis perierunt et quarta sola servata est, « pauci enim sunt qui salvantur. » Id quod verum esse facile videbit, quisque hisce diebus oculos suos in vitam Christianorum defixerit; videbit enim, quod major pars torrentem mundi, dæmonis et carnis signa et vexilla sectentur, pauci vero sint, qui in divino servitio et Christi sequela solidi et stabiles persistant.

2. — Dionysius Carthusianus per hanc terram bonam, hominis naturam seu indolem, divina gratia adjutam, intelligit : « In corde bono per dona « naturæ, et optimo per dona gratiæ; dona enim « naturæ aptant hominem ad virtutem et subser- « viunt gratiæ. »

3. — Glossa, *ibid.*, auditores ad verbum Dei audiendum dispositos et avidos intelligit : « Qui « verbum audire satagunt et in ventrem memoriæ « recondunt et sic opportuno tempore fructum « operationis proferunt, inter prospera et adversa « sæculi patientes. »

4. — S. Matthæus, qui eamdem parabolam refert, ita scribit : *Alia ceciderunt in terram bonam et dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum et aliud trigesimum,* Salmeron hæc verba examinans, mysterium illorum refert, nimirum

quod per triplicem hunc fructum tres intelliguntur vocationes differentes, nimirum virginalis, vidualis et conjugalis; addit tamen, quod per hoc non intendat opinionem illam rejicere, quæ per triplicem hunc fructum tres differentes status intelligit, nimirum incipientium, proficientium et perfectorum.

5. — Advertendum est hoc loco, quod tametsi tres hujus seminis partes perditæ fuerunt, una tamen pars illius adeo abundantem fructum protulit, ut sumptus et laborem ab agricola adhibitum adæquare possit; ita nonnunquam in prædicatione Evangelica modicus quidem fructus comparabitur, qui tamen tanti sit pretii et valoris, ut propter illius lucrum optime collocati esse censeantur Evangelici prædicatoris perfusi sudores et labores. Licet S. Ambrosius per suam prædicationem nullos alios lucratus fuisset præterquam unicum tantum S. Augustinum, ipsi tamen dici potuisset : « Hic pro decem « millibus computatur. »

Additio.

a. — *Et aliud cecidit in terram bonam, et ortum fecit fructum centuplum.* Unum et idem semen, seminatum in diversos agros, diversos quoque habuit fructus, in quibusdam nullum, in aliis multum, non vitio seminis, id est, doctrinæ, sed terræ, id est, auditorum culpa. Scilicet quoddam semen ob viam, quoddam ob petras, quoddam ob spinas, fructu caruit. Petra autem est caro, mundus spina, via trita sæcularis et licentioris vitæ modus; volucres cœli dæmones qui veluti aves velocissimæ, animarum valde voraces, semen jactum, doctrinam scilicet prædicatam, e memoria, e mente abripiunt, hominesque a sedula auscultatione avertunt. Sunt enim qui verbum Dei sine attentione auscultant, et sunt e contra alii, qui cum devotione eidem assistunt, qui semen, id est, doctrinam, in terra bona, hoc est, in corde bono suscipiunt. Ecclesiasticus, XXI, 17, hisce verbis differentiam assignat quæ est inter perditæ salutis hominem et timoratum conscientiæ virum : *Cor fatui quasi vas confractum, et omnem sapientiam non tenebit. Verbum sapiens quodcumque audierit scius, laudabit et ad se adjiciet.*

Versus 9.

Hæc dicens clamabat : Qui habet aures audiendi audiat.

Hæc dicens clamabat.

1. — S. Bonaventura, *in Luc.*, ait : « Ut suo « clamore excitaret auditorum attentionem. » Quando homines imprudentes vocem suam extollunt ut audiantur, indicium id esse solet furoris; non vero item in hominibus circumspectis et prudentibus : « In sapientibus, » inquit Didacus Stella, « magnum aliquod portendi : ergo Christo, sapien- « tum sapientissimo, clamante, summum est, quod « agitur mysterium. » Porro in Hebræorum populo, multi quidem prævaluerunt excessus, nec tamen Deus ad transgressores reprehendendos vocem suam ipsemet in persona propria extollere voluit, sed Isaiam, LVIII, 13, ad illos, cum hac ei data commissione misit : *Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam et annuntia populo meo scelera eorum.* Filiis quoque Josiæ, in eodem populo regnantibus, de novo iniquitates populi illius adauctæ et nimis multiplicatæ fuere, misitque ad eos de novo Jeremiam eique dicit : *Clama in auribus Jerusalem,* etc. « Ma- « jor igitur nunc urget necessitas, quæ Filium Dei « vociferari cogit. » Per totum Novi Testamenti decursum, Christus trina vice vocem suam extulisse legitur, nimirum primo in præsenti Evangelio et occasione. Deinde quando, *Joan.*, VII, 37, dicit : *Si quis sitit, veniat ad me et bibat.* Tertio denique, quando in monte Calvariæ, *clamans voce magna, exspiravit.* Porro quando spiritum suum in Patris manus consignavit; ipsum tenebrarum Principem protinus in fugam pepulit, quando nos, ut biberemus, ad se invitavit : « Loquebatur de spiritu, quem accepturi « erant credentes : nunc vero clamans, commendat « auditionem verbi divini, » siquidem immediate post dicit : *Qui habet aures,* etc. Joannes pœnitentiam prædicans, elata in altum voce dixit : *Ego vox clamantis in deserto :* « at nunc Christus ipsemet « clamat; negotium procul dubio saluti hominum « maxime necessarium agitur, hic pro quo Deus « clamare non dubitat. » Etenim verbum Dei, seu prædicatio Evangelii, unum est ex præstantioribus auxiliis atque subsidiis, quæ Deus ad animarum saluti cooperandum in Ecclesia sua reliquit. Isaias qui ad divinum ejus verbum annuntiandum a Deo electus fuit unde et labia ejus igne purificata fuisse leguntur ita scribit : *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus et quasi Gomorrha similes essemus; semen est verbum Dei.*

Qui habet aures audiendi audiat.

2. — Hugo Cardinalis, *in Luc.*, ait : « Triplicem « auditum notat hic, qui est necessarius auditori- « bus : scilicet auditus naturæ, quo verbum susci- « pitur; auditus intelligentiæ, quo sensu verbi « discernitur; auditus obedientiæ, quo res verbi « efficitur. Non corporis » inquit etiam Cajetanus, « sed mentis aures excitat. » Sunt porro nonnulli, qui verbum Dei auscultant quidem, non tamen idipsum intelligunt, alii vero intelligunt quidem, sed non recogitant aut ruminant, nec se applicant, ut inde proficere possint, alii quidem bonum habent propositum exequendi ea quæ audierunt, sed ad effectum illius propositi nunquam pertingunt, sive per negligentiam, sive quia se ad id, tempus sufficiens aliquando habituros esse sperant. Unde

Lucas Brugensis ait : « Qui non audit, aut audita « non conatur intelligere quæ debet, aut quo « animo non debet, ut calumniandi vel irridendi « animo, is non utitur auribus ad audiendum; « perversum est enim hoc aurium officium. »

Additio.

a. — *Hæc dicens clamabat : Qui habet aures audiendi audiat.* Ut auditores mentes, ait D. Bonaventura, excitarentur ad percipienda et intelligenda ab ipso dicta, valde clamat Dominus. Nam cum essent sub velamento parabolæ, erant abdita et abscondita. Ipse vero semper est clamans et excitans nos ad bonum nostrum. *Qui habet aures audiendi audiat.* Numquid aures ad aliud ministerium sunt, nisi ad audiendum? Quid ergo sibi vult hæc phrasis? Loquitur Dominus de simplici ac recto usu sensus : qui enim audit ut oportet verbum Dei, et ut recte intelligat, hic vere audit et fructum reportat. Qui autem audit, non ut audiat et intelligat, sed velut per unam aurem intret et per alteram exeat, neque animam penetret; hic non audit juxta id ad quod ei sensus dati sunt, et ideo nullum fructum consequitur. S. Bonaventura, explicans verba illa : *Custodiam sermones tuos,* inquit : « Sermones divinos debemus custodire, intel- « ligendo, diligendo, obediendo. Prima custodia « fit in parte animæ intellectiva; secunda in affec- « tiva; tertia in effectiva. » Theophylactus textum illum apud S. Joannem, XV, 7 : *Si manseritis in me et verba mea in vobis manserint, quidquid volueritis, petetis et fiet vobis,* exponit dicens : « *Si verba « mea in vobis manserint,* hoc est, si mandata mea « custodiatis. » Tunc enim verbi Dei efficaciam experiemur, si illud effectui mandaverimus.

VERSUS 10.

Interrogabant eum discipuli ejus : Quæ est hæc parabola?

VERSUS 11.

Quibus ipse dixit : Vobis datum est, nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant et audientes non intelligant. Vobis datum est nosse mysterium regni Dei.

1. — Theophylactus ait : « Hoc est, vobis quæ- « rentibus, ut discatis; » siquidem *esurientes implebit bonis.* Christus quoque dicit : *Si quis sitit, veniat ad me et bibat;* unde cum ipsi se ad audiendum verbum Dei magis se probaverint esse ávidos et cupidos, ideo digni æstimati sunt, qui aqua sapientiæ illius potarentur, de qua scribitur, *Eccli.,* XV, 30 : *Aqua sapientiæ salutaris potabit illum.*

2. — Paulus de Palatio ait : « Vide quibus : « piscatoribus, pauperibus, ignobilibus, indoctis, « Certe datur nosse pauperibus et parvulis, quod « absconditur sapientibus et prudentibus. » Porro ad cœlestem doctrinam et sapientiam sui communicandam, non Aristoteles, Socrates, Platones, Demosthenes, sed viles et idiotas piscatores elegit.

3. — S. Bonaventura, *in Luc.,* dicit : « Regnum « Dei, id est, intelligentiam Scripturæ, quæ regnum « Dei dicitur, juxta illud : *Auferetur a vobis regnum « Dei et dabitur genti faciendi fructus ejus.* » Redditque rationem, cur Scriptura sacra glorioso hoc titulo insigniatur : « Quia scilicet regnum Dei præ- « dicat, et ostendit, et promittit, et obedientem « ipsi ad regnum Dei perducit secundum illud : « *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis « vitam æternam habere.* » Albertus Magnus dicit, Apostolos et discipulos id non promeruisse ex merito proprio, sed ex specialissimo Dei dono : « Vobis « datum est, per donum spiritus, et intellectus, et « sapientiæ, et non habetis ex vobis. » *Nos non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quæ a Deo donata sunt nobis,* ait Apostolus, I *Cor.,* II, 12.

4. — Hæc verba quoque in sensu morali hisce bacchanaliorum diebus adaptato, applicari possunt omnibus illis, qui ab omnibus dissolutionibus, quas præsens tempus carnisprivii secum habere solet, separati vivunt; hi enim vere intelligunt mysterium regni Dei, de quo Apostolus, *Rom.,* XIV, 17, ita scribit : *Non est regnum Dei, esca et potus, sed justitia, et pax, et gaudium in Spiritu Sancto.* Idem quoque Apostolus ad Galatas, V, 24, scribens, declarat, unde dignosci possit, quinam sint viri sequaces et discipuli scholæ Jesu Christi : *Qui sunt Christi, carnem crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis suis;* quod idem est ac si diceret : qui bacchanaliorum hostes existentes, eadem dissipant, fugant et fugiunt, siquidem per appetituum sensualium mortificationem efficiunt, ut caro adversus spiritum prævalere non possit.

Cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant et audientes non intelligant.

5. — Quærit Didacus Stella, *in Luc.,* an Christus non a turba, sed a solis Apostolis in suis prædicationibus intelligi voluerit? Si ita est, igitur frustra illis prædicabat. « Nam ut Paulus ait : *Si quis loqui- « tur et non intelligatur, mens ejus sine fructu est.* » Respondet autem, hanc S. Pauli doctrinam hic locum non habere, siquidem Salvator noster ex proposito, parabolis inter loquendum utebatur : « Ut rogatus tenacius doctrinam suam animis au- « dientium imprimeret. » Ac proinde si a Pharisæis et aliis non intelligebatur, id propria ipsorum culpa fiebat. « Quoniam animo malevolo audientes « et non salutifera sibi, sed incommoda Christo « quærebant; » quodsi iidem hanc doctrinam prædicatam non intellexerunt, id fuit, quia nihil eam

facientes, contemnebant eamdem; « ejus explica- « tionem nec petere, nec audire volebant. » Porro sæpenumero Deus permittit, ut multi cœlestia mysteria, quæ eis ex solo misericordiæ ejus motivo annuntiantur, non intelligant : « Ne majus eis præ- « judicium generetur, » inquit Theophylactus, « si « postquam noverint Christi mysteria, contempse- « rint; qui enim intelligit et postea spernit, gravius « punietur. »

6. — Lucas Brugensis, *in Matth.*, per illos, quibus hujus parabolæ intelligentia occultata fuit, turbam et alios omnes intelligit : « Cujus pars longe « major, non habet aures ad audiendum, eorum « enim alii non desiderant Dei verbum ex me au- « dire, sed videre prodigia, alii curiose tantum « cognoscere cupiunt, quid dicam, auditaque ne- « gligunt, nec curant intelligere; alii contemnunt, « atque etiam irrident; quidam scientes prudentes « calumniantur, » pauci admodum sæpe sunt in aliquo magno auditorio, qui vere, animo ex verbo Dei proficiendi, ad illud accesserint.

7. — Glossa observationem quamdam instituit ex textu S. Marci, qui eamdem parabolam recenset, desumptam. Circa hæc enim Evangelistæ illius verba : *Et cum esset singularis, interrogaverunt eum qui cum eo erant duodecim, parabolam,* ita scribit : « In quo moraliter instruimur, ut, si intelli- « gentiam divinorum verborum assequi volumus, « sepositis terrenorum tumultuum curis, domum « Dei, id est, occulta Scripturæ penetralia orando « et meditando intremus. »

8. — Hugo Cardinalis rationem reddit, cur increata et incarnata Patris Sapientia parabolam istam Apostolis exponere et declarare dignata fuerit : « Ut se mystice loqui ostenderet et mystice « exponendi Scripturas exemplum daret. »

Additio.

a. — *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis ut videntes non videant,* etc. Ecce ruinam illorum qui nihil spirituale requirunt, sed totos sese mundo et hisce temporalibus bonis tradunt; hi quidem videntes non vident, et audientes non intelligunt. Et unde provenit quod sub eadem luce adhuc cæci maneant? Sane ea est malitia mundanorum, qui sic affectu temporalitatis implentur ut inde magis obturentur, ne videant, quando illis majora dantur æternitatis lumina. Quisquis enim mundo per affectum suum nimium est immersus, ab omni lumine et cognitione Dei est alienus. O quanta majori equidem cum facilitate, alas suas anima nostra cœlum versus elevaret, nisi horum transitoriorum bonorum deprimeretur affectu, tanquam ingenti mole et pondere! « Amor rerum terrenarum, » inquit S. Augustinus, *Serm.* XIII *de Verb. Dom.* « viscum est « spiritualium pennarum. Ecce concupisti? Hæ- « sisti. » Animæ nostræ centrum est Deus; immoderatus vero creaturarum affectus omnem nostrum erga Creatorem abolet amorem. Ideoque S. Philippus Nerius frequenter dicere solebat, quod quantum amoris creaturis tribuitur, tantumdem Creatori auferatur. Quod gravissimum animæ nostræ præjudicium ut caute præveniamus, S. Ambrosius, *lib.* III *Hexam.*, XII, nos præmonet dicens : « Nihil « magis mentem onerat quam istius mundi sollici- « tudo et cupiditas, vel pecuniæ, vel potentiæ : « quod tibi demonstratur in Evangelio, cum legis « quia illa mulier, quæ habebat spiritum infirmi- « tatis, inclinata erat, ut sursum respicere non « posset. Curvata enim erat anima ejus quæ incli- « nabatur ad terrena compendia, et cœlestem « gratiam non videbat. Respexit eam Jesus, et « vocavit. Et statim mulier onera terrena deposuit. « His cupiditatibus etiam illos oneratos fuisse « demonstrat, quibus ait : *Venite ad me omnes qui « laboratis et onerati estis.* » Postquam S. Petrus omnium Apostolorum nomine protestatus fuisset, dicendo : *Ecce nos reliquimus omnia,* ingens sibi omnes lumen ad cognoscendum Christum, et bona cœlestia acceperunt.

Versus 12.

Est autem hæc parabola : Semen est verbum Dei. Est autem hæc parabola.

1. — S. Hieronymus, *in Matth.*, XV, inquit : « Observa hanc esse primam parabolam, quæ cum « interpretatione sua posita sit et cavendum est, « ubicumque Dominus exponit sermones suos et « rogatus a discipulis disserit, ne vel aliud, vel « plus velimus intelligere, quam ab eo expositum « est. » *Deuteronom.*, IV, 2, legitur : *Non addetis ad verbum quod vobis loquor; non auferetis ab eo.* Job, XXIX, 22, inquit : *Verbis meis addere nihil audebant. Proverb.*, XXX, 6, Sapiens quoque monet : *Ne addas quidquam verbis illius et arguaris.* « Ideo nullus « expositorum, » inquit Glossa ibidem, « ausus est « manum apponere, ut aliquid adderet dominicæ « expositioni; quia ipse Dominus eam exposuit. »

Semen est verbum Dei.

2. — S. Bonaventura ait : « Quia per illud re- « nascimur, ut fiamus sancti et divini, voluntarie « enim genuit nos verbo veritatis. »

3. — Lucas Brugensis, *ibid.*, textum hunc de illo Dei verbo, quod annuntiatur, intelligendum esse dicit : « Sermo a Deo profectus, quem Deus « vult hominibus ad ipsorum salutem, beatitatem- « que prædicatum. » Potestque tam de verbo divino, quod ad aures nostras aditum habet, intelligi, quam de illo, quod cordibus nostris insinuatur, cujusmodi sunt inspirationes internæ. Porro semen istud, quod in oculis nostris non videtur aut apparet, cœlestis Agricola seminat interius; vel per

orationem, vel per lectionem spiritualem, vel prædicationem, aut bona exempla, vel per alia salutaria monita et documenta, qualia a superioribus, Patribus spiritualibus, aliisque similibus subministrari solent. Et quidem cœleste illud semen, in tribus animæ potentiis seminatur, in memoria per rememorationem pœnarum æternarum, gloriæ Paradisi, brevitatis vitæ, severitatis judicii et horroris in morte subeundi. In intellectu illustrationes et lumina cœlestia seminat, per quæ æternas nobis veritates manifestat, unde in nobis bona et sancta derivantur proposita remorsus conscientiæ, sive synderesis et sanctus et innocens timor Dei. Denique in voluntate, sancta seminat desideria et affectus, quibuscum in nobis ignem accendit amoris erga Deum et charitatis erga proximum.

4. — Enimvero ex quo verbum Dei, ab ipsomet Dei Filio, semini comparatur; haud abs re erit, aliquas hujusce comparationis analogias in medium adducere. *Primo* igitur, non sufficit seminare et semen per diligentem culturam terræ committere, nisi etiam cœlum super illud benignas influentias immittat : *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus,* dicit Apostolus, I *Cor.*, III, 7. Et S. Augustinus ait : « Cathedram in « cœlo habet, qui corda docet. » Opus enim est, ut Deus auditorum corda tangat et aperiat, si labor verbum Dei annuntiantis fructum ferre debeat. Et hinc est, quod tametsi Paulus tuba fuerit sonora Spiritus Sancti, nihilominus tamen eo prædicante, ut S. Lucas, *Act. Ap.*, XVI, 14, de Lydia tractans scribit : *Cujus Dominus aperuit cor intendere his, quæ dicebantur a Paulo. Secunda* analogia est in ordine ad necessitatem verbi Dei; etenim homo sine vino, oleo, aliisque similibus fructibus vivere potest, difficulter autem vitam longo tempore transigere potest sine semine, ut panem sibi faciat : unde semen vocatur in Scriptura : *Firmamentum panis,* Isaias, LV, 10, ait : *Dat semen serenti et panem comedenti, sic erit verbum meum.* Et S. Jacobus : *Suscipite insitum verbum.* Sed quo fructu id fiet? *Quod potest salvare animas vestras.* Væ animabus earumque saluti, ubi hæ destitutæ fuerint subsidio verbi Dei. *Tertio,* semen fructum nullum producit, nisi super terram dispersum fuerit, « sic nec « verbum, nisi in corde susceptum, » inquit Jansenius, *cap.* LI, « nihil enim profuerit, illud vel « auribus tantum suscepisse. » Et hinc est, quod Christo non sufficiebat dixisse : *Beati, qui audiunt verbum Dei,* sed protinus adjunxit : *et custodiunt illud. Quarto,* semen, ut fructificet super terram, seminatur, non super tecta, aut arbores, per quod salutare quoddam ministris Evangelicis suggeritur monitum, quod scilicet illis non sit ambulandum in magnis, aut super arborum cacumina, per nimium sublimes discursus, quos ingenii ostentandi gratia explicant, sed procedendum illis esse stylo plano, facili, morali, et sphæræ capacitatis accommodata. *Non alta sapientes, sed humilibus consentientes*; quem prædicantium errorem Gilbertus Abbas, *Serm.* XVII *in Cant.*, his verbis reprehendit : « Student « magis alta, quam apta dicere, facientes apud in- « firmas intelligentias, miraculum sui, non ipso- « rum salutem operantes. » *Quinto,* sicut terra a semetipsa, nisi seminetur, non nisi lolia, sentes, spinas, urticas et alias similes inutiles herbas producit : « Ita cor hominis, nisi semine divino semi- « natum fuerit, » inquit Jansenius, « noxia saltem « profert, aut saltem inutilia et sterilia. » *Sexto,* semen non subito, ut terræ mandatum est, germinat et fructum profert, sed prius sub terra mori et putrefieri debet et suo tempore fructificat : ita verbum Dei in multis cordibus ut plurimum, non subito effectus suos producit, sed postquam ruminatum et meditatione subactum est, admirabiles suo tempore et loco mutationes facit. *Septimo,* semen super terram sparsum, ad hoc ut fructificet, necessario agrum invenire debet, ligone vel aratro debite cultivatum : « Ita ut cor hominis, » inquit Jansenius « intra se recipiat verbum Dei, ac sit ab « omnibus vitiis purgatum, cultura non parva opus « est. » *Octavo,* observandum est, quod idemmet granum, quod agricola in agro seminat, formica quoque in eodem agro abscondat et occultet et tamen solum illud, non vero hoc fructum affert; et ratio est, quia formica apicem et velut cor grani rodit, ut germinare deinceps non possit; quæ eadem causa est, cur tametsi cœleste hoc semen tantam in se efficaciam habeat, in multis tamen fructum, qui alicujus momenti sit, minime producat, idque partim culpa prædicantium, partim vero ex auscultantium defectu, quia scilicet ambo vim et efficaciam, quam alias habiturum esset, fructificandi eidem auferunt, dum scilicet prædicatores illud annuntiant propter certos humanos respectus applausus vani, vel interesse aut lucri, vel dum auditores illo abutuntur, sive ex sola curiositate illud auscultando, sive auscultatum censuris suis taxando aut contemerando. *Nono,* inter verbum Dei et semen, hæc quoque notari potest differentia; quia semen priusquam fructificet, in terra quoad formam marcescit et perditur, licet totam suam substantiam in germen influat; unde Salvator noster ait, *Joan.*, XII, 24 : *Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet,* non tamen idem sit in generatione spirituali, quam semen hoc cœleste producit. Unde S. Petrus, I *Ep.*, I, 23, ait : *Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, permanentis in æternum.* Et ideo quoque S. Hilarius, *in cap.* IV *Matth.*, ministros Evangelicos hoc epitheto decoravit : « Æternitatis satores, immortalitatem omnibus cor- « poribus, quibus eorum sermo aspersus fuerit, « conferentes. »

Additio.

a. — *Semen est verbum Dei.* Inter multa et varia instrumenta, quibus Deus salutem nostram operatur, non infimum locum tenet ministerium verbi ejus. Verbum enim Dei Deo simillimum est. Sicut enim Deus omnipotens est, ita sermo ejus potestate plenus est : verbum enim Dei, quemadmodum Deus ipse suscitat mortuos, regenerat vivos, sanat ægrotos, conservat sanos, oblectat pios, revocat impios, illuminat cæcos, accendit tepidos, confortat debiles, desperantes confirmat. Hac igitur multis variisque verbum Dei titulis vocitatur, propter varios, quos habet effectus. Hinc dicitur lumen, panis, manna, semen, propter varias similitudines. Psalmistæ, CXVIII, 105, non sufficit dixisse : *Lucerna pedibus meis verbum tuum,* sed protinus addit : *Et lumen semitis meis.* S. Bernardus, *Serm.* V *in D.* I *Quadr.*, inquit : « Cum homo consistat ex corpore « et anima, duplici cibo illi opus est, pane scilicet « materiali pro cibo corporis, et pane spirituali, « scilicet verbo Dei, pro cibo animæ. Et ideo « Christus singula singulis attribuendo ait : *Non in « solo pane vivit homo, sed de omni verbo quod pro- « cedit de ore Dei,* qui est dulcis et spiritualis gustui « hominis. » S. Antonius de Padua ait : « Sicut « panis materialis est cibus corporis, ita spiritualis « panis, vel divinus sermo, est cibus mentis. » D. Chrysostomus in sermone quodam in hæc verba prædicavit : « Apud nos homo est, non is tantum « qui pane vescitur, sed qui prius quam de ullo « cibo divinis ac spiritualibus eloquiis perfruatur. « Hoc autem hominem esse disce ex his quæ Chris- « tus effatus est : *Non in solo pane,* etc. » Et vero verbum Dei panis quidem est, sed cœlestis. Ac proinde a S. Augustino mannæ assimilatur, dum ait : « Manna verbum Dei esse dicis? Verum est « fratres. »

VERSUS 13.

Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt; deinde venit diabolus, et tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant.

1. — Enimvero si sane Salvatoris expositionem præsentibus bacchanaliorum diebus vanis applicare volumus, dicere possumus, per illos, quibus volucres rapaces pretiosum hoc semen de cordis agro abstulerunt, eos intelligi, qui hisce diebus prorsus dissolute vivunt, qui plateas et fora frequentant, choreis aut lascivis comœdiis assistunt, ubi perditur spiritus ille, illa devotio et mentis recollectio, bona denique illa proposita evanescunt, quæ sibi antea, verbum Dei auscultando, fecerant : *Ducam eam in solitudinem, et ibi loquar ad cor ejus. Ose.*, II, 14.

2. — Ex quo dæmon in volucre vorace et prædatrice, verbum autem Dei in semine figuratur ; hinc dæmon eadem cum industria, verbo Dei ab animabus nostris deprædando, insidiatur, quo volucres rapaces seminibus in terram jactis insidiari solent, et ideo mox ut dæmon cœleste hoc semen ab anima aliqua conceptum esse videt, idipsum eidem eripere omni conatu nititur, idque pluribus adimplet. Advertendum est igitur, quod Salvator dicat : *Tollit verbum de corde eorum,* non de *auribus,* sed de *corde,* quia postquam illud ab homine devote est auscultatum, omni studio impedire satagit, ne illud ruminetur. Christus electos suos ovium nomine appellat, eosque verbum suum diligenter auscultare dicit : *Oves meæ vocem meam audiunt et ego vitam æternam do eis;* quæ profecto comparatio non caret mysterio, siquidem animalia ista hoc sibi proprium habent, quod pabulum semel ingestum iterato ruminent. De sanctissima Virgine pariter scribitur, *Luc.*, II, 19 : *Conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.* Præterea Salvator noster eodem in loco subjungit : *Tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant.* Dæmon enim ad hoc connititur, ut verbo Dei omnem fidem et credulitatem auferat, quod efficit, vel nobis ingerendo contemptum personæ illius, quæ illud annuntiat, vel etiam efficiendo, ut veritati illius non credatur, eo quod promissionum vel comminationum, quæ in illo exprimuntur, effectus non subito conspiciantur, vel denique ne homo consideret Deum esse, qui in ministris suis vere loquitur : *Qui vos audit, me audit.* Nam ut Lucas Brugensis ait : « Metus diaboli, « ne, si diutius sinatur verbum Dei duro corde « superjacere, tandem suo pondere perfringat « duritiam, illoque intra cor suscepto, salvi fiant « ad pœnitentiam. »

3. — Multi quidem, ut quotidiana probat experientia, aures suas verbo Dei porrigunt, at vero dum nos dormimus, verbum Dei exequi negligimus, inimicus superveniens zizania superseminat, ne semen receptum fructum edat : memoriam, intellectum, et cor hominis, affectibus et curis temporalibus distorquet, seu etiam hominem lascivis et profanis comœdiis, curiosorum vel obscœnorum librorum lectione divertit, ut hac ratione cœleste illud semen in nobis suffocetur.

Additiones.

a. — *Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt : deinde venit diabolus,* etc. Non sine mysterio omnes tres Evangelistæ posuerunt illud verbum, *venit,* ut denotetur, quod extra nos est. Et etiam venire dicitur quia ipse homo ministrat ei multas occasiones tentandi et peccandi, ut veniat. Unde S. Augustinus, *Serm.* CVII, dicit : « Habet cupiditatem no- « cendi, facultatem autem, nonnisi quæ datur. » Etenim sine consensu nostro in perniciem nostram nil potest aut valet. Unde idem S. Augustinus, *Serm.* CVII *de Temp.*, ait : « In tua voluntate est, si « volueris, inimicum tuum facere servum tuum. »

Cui consonat sententia illa S. Ambrosii dicentis : « Accepit quidem tentandi licentiam, sed non « accepit copiam subruendi, nisi sua sponte labatur « infirmus affectus. »

b. — Matthæus, loco *tollit verbum*, posuit *rapit omne*, quod denotat violentiam et tyrannidem, quam inimicus exercet. Nam quod variis modis nos tentet, hoc totum eo fine facit, ne credentes per fidem salutem consequantur, sed ut tyrannide sua perdat.

c. — Diligenter perpendit Evangelista, quod non ait Dominus, dæmonem auferre verbum ab intellectu, vel a sensibus; parum enim refert diabolo quod verbum divinum per aures ingrediatur, lingua proferatur et intellectu imaginetur, nisi radicitus cordi per affectum affixum sit. Sæpe potius homini illud in memoriam revocat, ut gravius delinquat. Sic cum vellet Evam decipere, illi in mentem revocavit præceptum Domini, dicens : *Cur præcepit vobis Dominus*, etc., ne forte postea ignorantiam, oblivionemque prætenderet. Itaque quod maxime intendit, est verbum auferre, et auferre ne diu in corde maneat et ejus amore homo capiatur. Sic odio illud prosequitur, utpote qua ipse vulneratur, nos vero defendimur. Probe sciens verbum Dei præcipuum esse salutis nostræ subsidium et instrumentum, dicente Jacobo, I, 11 : *Suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras*, omnem movet lapidem, ut nos a verbo Dei audiendo, vel custodiendo et exequendo impediat.

Versus 14.

Nam qui supra petram, qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum Dei, et hi radices non habent, quia ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt.

1. — S. Bonaventura, *in Luc.*, hosce una ex parte laude dignos esse dicit, qui verbum Dei cum aviditate auscultant : *Cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum*, suntque de numero eorum, de quibus Scriptura dicit : *Susceperunt verbum cum omni auditione, quotidie scrutantes Scripturas* : « Sed « tamen in hoc sunt reprehensibiles, » inquit, « quia non fovent auditum, » et ideo non mittit radices, « in anima, radices nos habent, id est, fir- « mitatem. »

2. — Glossa prædictis verbis aliam adhibet expositionem, dum ait : « Multi audientes disputationem « contra avaritiam, vel superbiam, dicunt contemp- « tores sæculi, et castos homines esse beatos, sed « ubi species concupiscibiles eorum obtutibus præ « sentantur, mox recedit ab eis, quidquid recte « cogitaverant. » Multi quidem inveniuntur, quia quoadusque verbum Dei in Ecclesia auscultant, in quo præcipitem et dissolutum mundi et bacchanaliorum torrentem fugere monentur, veritatem auditam omnino persuasam esse fatentur : at vero dum vix Ecclesia egressi, in sodales suos pristinos incidunt, qui illos ad illicita objecta invitant, a bonis suis propositis subito iterum dimoventur. Habemus causam *in terminis*, ut dici solet, in persona Herodis Ascalonitæ, qui S. Joannem Baptistam *libenter audiebat, imo audito eo multa faciebat*; « sed radices non habuit, ad tempus credidit et in « tempore tentationis recessit; » siquidem caput ejus a busto amputari fecit; porro tempus tentationis in eo consistebat, quod etiam audito Joanne, Herodiadem adulteram nihilominus penes se retinebat, ejusque filiæ saltibus, choreis et tripudiis, nec non conviviis sumptuosis sese oblectari pergebat : *Fecit cœnam magnam*; hæc namque sunt fere præcipua magis motiva, quibus inimicus infernalis ad seminis hujus fructum nobis eripiendum uti communiter solet : *Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes. Eccli.*, XIX, 2.

3. — Observandum quoque est, quod multi inveniantur, qui eadem cum facilitate, qua bona faciunt, vicissim ad mala facienda seducantur, quia firmitate et habituali in virtutibus persistentia carent : *ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt*, qui nimirum ejusdem sunt indolis, cujusmodi a Psalmista illis verbis indicatur, *Psal.* XVII, 26 : *Cum sancto sanctus eris, cum viro innocente innocens eris, et cum perverso perverteris*. Multi sunt, qui hisce diebus ad malum in tantum propendent, in quantum torrentem aliorum hominum vident, idem perpetrantium, quibus tamen, si se occasio bene faciendi, aut boni exempli offerat, eamdem quoque non negligunt. S. Carolus occasione illarum devotionum, quas, pro hoc tempore carnisprivii, in urbem Mediolanensem introduxerat, dicere solebat, exemplum bonorum efficax semper esse ad invitandos et promovendos ad minus illos qui totaliter mali non sunt, qui proinde bonos, in sanctis occupationibus positos, videntes, vel ad idem faciendum exstimulabuntur, vel saltem de eo, quod utile bonorum exemplum in actionibus publicis non sequantur, in semetipsos erubescent.

In tempore tentationis recedunt.

4. — Enim vero hoc tempus tentationis dici potest, longe spiritualius in hisce lubricis et dissolutis diebus, quam in aliis, qui per totum annum decurruntur, inveniri; quia tametsi verum sit, quod *tentatio sit vita hominis super terram*, nihilominus magnus ille Dei servus Joannes Baptista de Fulginio, qui suo sæculo bacchanalia in patria sua in quamdam veluti septimanam sanctam transmutavit, bacchanalia, dæmonis vindemiam appellare solebat. Hisce igitur diebus, plus quam alias inquam adimpletur textus ille Apocalypticus, XII, 12 : *Descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quoniam modicum tempus habet*. Ipse enim nunc to-

tum infernum adversum fideles relaxare videtur, ut illos in illorum perniciem procurandam adigat, sciens quoniam ad id faciendum modicum tempus reliquum habeat, eo quod paucos post dies superventura sit Quadragesima, solemne ei bellum indicens : *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Dicite, sodes, quonam præcipue tempore populus Dei in horrendum illud idololatriæ scelus prolapsus est, dæmonem in lascivo quodam vitulo, loco Dei sui, adorando : *Quoniam omnes Dii gentium dæmonia?* tunc nimirum, quando bacchanalium more vivere cœperunt : *Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere,* id est, choreis, saltibus, tripudiis, epulis, aliisque similibus inhonestatibus dediti esse. Porro quibus mediis dæmon efficere possit, ut cœlestis agricolæ semen pretiosum nullas in nobis radices agat, sed zizania potius radicentur, quæ ipse seminavit, Chrysostomus his verbis demonstrat : « Si citharædus vel saltator nos vocave-« rit, omnes quidem currunt cum studio et gratiam « ei de vocatione sciunt, et diei integri dimidiam « partem consumunt, illi soli attendentes ; Deo vero « per Prophetas et Apostolos loquente oscitamus, « scalpimus, et multus æstus videtur esse. »

Versus 15.

Quod autem in spinas cecidit, hi sunt, qui audiunt, et a sollicitudinibus, et divitiis, et voluptatibus vitæ euntes suffocantur, et non referunt fructum.

1. — Theophylactus, *in Luc.*, observat, Evangelistam non dicere, quod a divitiis suffocati fuerint, sed a sollicitudinibus et anxietatibus, illarum occasione exorientibus : « Non dicit, quod præ divitiis « suffocentur, sed præ curis divitiarum et sollicitu-« dinibus : non enim divitiæ nocent, sed sollicitu-« dines earum. » Etenim experientia teste liquet, quod si quis spinas in aperta manu teneat, nihil ab earum puncturis patiatur ; at vero si eas intra contractum pugnum stringere velit, læsiones et puncturas non evadet ; eodem quoque modo, divitiæ in manu liberali et aperta, nocivæ non sunt, sed solum in manu contracta in pugnum et avara.

2. — Enimvero quonam fine multos in mundo divites esse voluerit, Salvianus, *lib.* I *ad Eccl.*, enucleate satis exponit, dum ait : « Ut Dei opes, quas « habent in sæculo temporarias, bene utendo « faciant sempiternas, si agnoscentes munera Dei, « duplici bono gaudeant, cum, qui sunt divites in « hoc sæculo, esse quoque divites mereantur in « cœlo. » Spinæ vestes nostras in tantum lacerant, nosque pungunt, in quantum illis justo vicinius approximamus ; ita quoque nimia cordis nostri ad illas adhæsio atque conjunctio, sola est quæ nos damnat et condemnat. S. Ambrosius illum S. Pauli, I *Tim.*, VI, 9, *l.* VI *de bono mor.*, textum examinans : *Qui volunt divites fieri incidunt in laqueum diaboli, et desideria multa et inutilia, et nociva, quæ mergunt hominem in interitum,* ita scribit : « Laqueus in « auro, viscus in argento, nexus in prædio, clavus « in amore, » id quod perfecte cum eo concordat, quod etiam S. Bonaventura, *Serm.* II *in Dom.* II *post Epiph.*, advertit, dum ait : « Creatura non ob aliud « periculosa amatori, nisi quia præponitur Crea-« tori. »

3. — S. Gregorius in Homilia hodie ad Matutinum lecta, ait : « Quis mihi unquam crederet, si « spinas divitias interpretari voluissem, maxime « cum illæ pungant, istæ delectent ; et tamen spinæ « sunt, quæ cogitationum suarum punctionibus « mentem lacerant et cum usque ad peccatum « pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. » Chrysostomus avari anxietatem ponderans, cor ejus non spinis transfixum, sed a tineis corrosum esse, dixit : « Si intueri volueris animam hominis aurum « amantis, invenies eam ut vestimentum a decem « millibus vermium corrosam, ita eam perforatam « undique a sollicitudinibus. » S. Ambrosius divitis illius inquietudini intime compatitur, qui nullam poterat captare requiem, eo quod ubinam messem suam sub tecto reponeret, ignoraret : « Quis talem « non misereatur? Angustatur abundantia, con-« stringitur et coarctatur ex opulentia, ager ei non « tam redditus largiores, quam gemitus attulit « graviores ; terra ei non fructuum copiam, sed « curarum molestiam germinavit. »

4. — Spinæ nostras ad se vestes attrahunt, easdemque, nisi illis cedamus, omnino lacerant ; divites avari per contractus suos illicitos, per usuras, per lites injustas, aliosque mille modos et inventiones, alienas sibi attrahunt facultates, neque alio modo locupletantur, nisi spoliando alios ; in cujus figuram de Samsone scribitur, *Jud.*, XIV, 19, quod cum illam triginta vestium sponsionem fecisset, totidem Philistæos in una strage cæciderit eosque spoliarit ; non quod unde vestes illas solveret, non haberet, sed ut nobis per hoc insinuaret, quod mundus neminem locupletare possit, quin alium rebus et facultate sua exuat, siquidem hæreditas aliqua ad hunc per illius mortem devolvitur.

5. — Sub spinis multa latitant animalia venenosa et ideo Didacus Stella ait : « Sicut spineta « suapte natura latibula omnium reptilium, vene-« natorumque omnium animalium confugium sunt, « ita divitiæ vitiorum sunt receptaculum et sedes. » Unde S. Paulinus, *Epis.*, II, de avaritia ita scribit : « Quæ una omnibus armata criminibus ; vel si sola « nos capiat, et zabulo ad malitiam, et homini ad « mortem sufficit. »

6. — S. Bonaventura, *in Luc.*, ait : « Merito « divitiæ comparantur spinis, tum quia fructum « non afferunt, tum quia fructum impediunt, tum « etiam, quia habentem affligunt, secundum illud : « *Peccatori autem dedit afflictionem et curam super-*

« *fluam, ut addat et congreget;* saturitas divitis non « sinit eum dormire, unde quasi super spinas « jacet. »

7. — Spinæ dum nos pungunt, dolorem quoque nobis afferunt, eumque semper majorem, quando intra vulnus tenaciter persistunt; longe autem acerbiorem dolorem accresserunt, dum inde eximuntur; ita quoque de bonis terrenis dicere possumus. Unde Beda ait : « Divitiæ etsi delectare « videantur, tamen possessoribus suis spina sunt, « quia cogitationum suarum punctionibus mentem « lacerant, quæ avide quæruntur et sollicite servan- « tur. » Salmeron, *tom.* VII, *tract.* IV, quoque hasce avarorum puncturas considerat, dum ait : « Spina « crucians cogitatio est comparandi divitias, labor « in illis augendis et cumulandis, timor in illis « amittendis, dolor in eis expendendis. »

8. — Spinæ utpote et semetipsis infructuosæ, non valent, ut aliæ arbores solent, ut inde fiant ligna ad laborandum, sed solum ad combustionem serviunt; verum quidem, quod per nostram industriam sæpe adhibeantur ad sepes faciendas, quibus mediantibus vineæ, horti, viridaria, prata et agri custodiantur, ne aliquod illis a latronibus, feris, vel aliis animalibus nocumentum inferri possit; ita quoque de divitiis dicere possumus, quod ex seipsis nil aliud habeant, quam « mergunt hominem in « interitum et perditionem, » nihilominus ei, qui illas utiliter secundum Evangelicæ legis directionem erogare novit, scalæ loco inserviunt, per quam conscendere possit ad cœlum. Unde S. Ambrosius, *in Luc.*, de Zacchæo ita scribit : « Discant non in « facultatibus crimen hærere, sed in iis, qui uti « nesciunt facultatibus; nam divitiæ ut impedi- « menta improbis, ita bonis sunt adjumenta virtu- « tis. »

9. — Verum quidem est, quod e spineto rosæ progerminare soleant, at vero hæc cito nimis marcescunt et pereunt, spinæ vero e contra semper remanent; ita quoque tametsi avari aliqualem in divitiarum suarum possessione satisfactionem habeant, sollicitudines tamen et anxietates, quas ab illis patiuntur, longe magis abundant, cum verissimum semper sit, quod scribit S. Augustinus, *Ser.* XV *de divers.* : « Omnis terrena possessio supplicium « est cupiditatis, ut in ipsis bonis crucietur animus, « cui viluit, qui tanta largitur. »

Et voluptatibus vitæ euntes suffocantur et non referunt fructum.

10. — S. Bonaventura verbum *suffocantur,* ita declarat : « Id est, vitam spiritualem perdunt, » quia nullum vitium, quod spiritum et devotionem in nobis magis evacuet, quam carnalis voluptas. Unde de lascivis licentiosisque illis hominibus, qui diluvii tempore vivebant, Deus dicebat, *Gen.*, VI, 3 : *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est;* omnes enim erant *edentes, et bibentes, et nuptui tradentes;* et ideo Spiritus Sanctus illis dicebat : *Videns Deus, quod cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore;* ubi Glossa ait : « Quia voluptates suis importunis cogitationibus, « guttur mentis, ne bonum desiderium ad cor « possit penetrare, quasi aditum vitalis strangulant « flatus. »

11. — Chrysostomus rationem reddit, cur voluptates et deliciæ afficiunt, in spinis symbolice repræsententur : « Ne mireris, si nomine spinarum « delicias appellavit, acerbissimos dolores tam « animæ quam corpori inferentes; » quod quidem quoad animam extra omne dubium est, siquidem remorsibus et puncturis mortalibus conscientias transfigunt, quod corpus vero attinet, quis illud neget? cum id ipsum experientia quotidiana demonstret : « Quemadmodum acuti vepres unde- « cumque capiuntur et constringuntur, manus « cruentant; eodem modo deliciæ pedibus, mani- « bus, capiti, oculis, omnibus similiter membris « afficiunt. » Quot sunt, qui propter convivia et crapulas, hoc bacchanalium tempore fieri solitas, item propter larvas, hastiludia, comœdias, aliasque lascivias et inordinationes, doloribus se et infirmitatibus incurabilibus subjicient? S. Augustinus considerat, quod spinarum radices teneræ sint et delicatæ, nec quidquam pungant : « Quid delicatius? « quid lenius? sperares de hac lenitate truces gla- « dios? si qui eas contrectet, non pungitur, sed quo « pungeris, inde nascitur; » voluptates et deliciæ in ipso actu, quo illis fruimur, delectant, non dolent, sed subito, « quo pungeris, inde nascetur, » quoniam qui illis gaudent, ut plurimum sanitatis, vitæ, reputationis et famæ et infallibiliter animæ perdendi periculis se exponunt. Unde S. Ambrosius, *Ep.* XLII *ad Sabin.*, de voluptatibus ita scribit : « Venenum in dentibus habet, quibus unusquisque « se eviscerat luxuriosus, helluo internecat, abligu- « ritor perimit; quantos ruperunt vina, dissolvit « ebrietas, distendit cruditas? »

12. — Punctura est acerbissima, qua peccatum, quod committitur, cor hominis christiani transfigit. Unde Chrysostomus, *in Ps.* XC, ait : « Quicumque « peccaverit, quasi ericius est, plenus spinis. » Dissoluti illi juvenes apud Sapientem, II, 8, sese conjunxerant ad invicem, ut tempora sua rosis coronarent : *Coronemus nos rosis, antequam marcescant, nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra;* at vero advertendum est, quod protinus per rosas, spinarum quoque experti fuerint puncturas, siquidem inter se convenerunt dicentes : *Opprimamus pauperem, justum circumveniamus,* reddunique rationem, quoniam *contrarius est operibus nostris.* Quamvis apparentia exteriori omnino oppositum fieri videatur, siquidem justi judicia habent, malorum opinionibus omnino contraria, viisque

omnino diversis ambulant, ideoque eos in via larga lasciviarum et dissolutionum ipsorum, impedire non possunt; et tamen bonum justorum exemplum, virtusque et sanctitas ipsorum, malis est velut spina transversa in corde et velut festuca in oculis : *Improperat nobis peccata legis et diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.* Tacita enim censura quædam et improperium malis esse videtur, innocens et exemplaris vita justorum, quia continuo cruciantur timore, ne redarguantur, aut accusentur, etc.

13. — Spina quidēm rosas progerminare facit, sed tales quæ e mane ad vesperam usque protinus marcescunt. Unde S. Basilius, *Hom. de Parad.*, ita scribit : « Florida quidem est rosa, sed mihi tristi- « tiam infligit; nam quotiescumque florem hunc « video, peccati mei admoneor, propter quod terra, « ut spinas ac tribulos proferret, condemnata est; » imo spina rosæ conjuncta non solum nobis peccatum ad memoriam reducit, verum etiam voluptatum fugacitatem. Unde S. Augustinus, *Serm.* LV *de temp.*, ait : « Infelix voluptas, infelicior cupiditas « atque luxuria, pertransitoriam dulcedinēm præ- « parans sempiternam amaritudinem. »

14. — Is qui pro libidine sua, voluptatibus et delectationibus vacat, velut in lecto rosis consperso requiescere existimat, cum tamen acutissimas spinas corpus suum circumvolvat. Albertus Magnus, *Serm. in Dom.* IV *Quadr.*, ad juniperum, sub qua magnus ille Propheta Dei Elias se recepit, ut dormiret, alludens, ita scribit : « Per juniperum, quæ spinas « habet pro foliis et tamen projicit umbram, intel- « ligitur pungitivi sæculi delectatio. » Paulo post somni illius, quem dictus Propheta sub hac arbore habuit, mysterium his verbis declarat : « Ille igitur « dormit sub umbra juniperi, qui putat quietem et « delectationem invenire in spinosis gaudiis hujus « sæculi. »

Additio.

a. — *Quod autem in spinas, hi sunt qui audierunt,* etc. Suam de semente parabolam sic ipse Christus exposuit, bonus suæ doctrinæ interpres. At in hac explicatione hoc, ut quid rarum venit, quod ipsas voluptates et divitias, spinas homines suffocantes dixerit. Quid enim magis homines recreat quam voluptas et divitiæ. Quod et dudum miratus est Magnus ille Gregorius, supra citatus. Et Hieronymus, in *cap.* XIII, ait : « Mihi videtur et illud, quod « juxta litteram ad Adam dicitur : *Inter spinas et « tribulos panem tuum manducabis,* hoc significare « mystice, quod quicumque se sæculi voluptatibus « dediderit, curisque istius mundi, panem cœlestem « et cibum verum inter spinas comedat. » Quis igitur miretur divitias spinas dici, cum hæc præsens mortalis vita tribulationibus referta sit, atque inter delicias et voluptates, tribulationes et miserias subministret : est enim continua quædam tribulatio? Seriam meretur reflexionem quod scribit S. Cyprianus, *lib. de bono patien.* : « Dei sen- « tentia cogitetur, quam in origine statim mundi « et generis humani, Adam præcepti immemor et « datæ legis transgressor accepit : tunc sciemus, « quia patientes esse in isto sæculo debeamus, qui « sic nascimur, ut pressuris istic et conflictatio- « nibus laboremus. *Quia audisti,* inquit, *vocem « mulieris tuæ, et manducasti ex illa arbore, de qua « sola præceperam tibi, ne manducares, maledicta « terra erit in omnibus operibus tuis. In tristitia et « gemitu edes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ; spinas « et tribulos ejiciet tibi. In sudore vultus tui edes « panem tuum, donec revertaris in terram, de qua « sumptus es.* Hinc sententiæ vinculo colligati omnes « et constricti sumus, donec expuncta morte, de « isto sæculo recedamus. » Observate nullos a tribulationibus esse exemptos, nobiles, divites, principes, « omnes huic sententiæ colligati et constricti « sumus. » Subdit deinde idem Sanctus : « In « tristitia et gemitu simus necesse est omnibus « diebus vitæ nostræ. Edamus panem necesse est « cum sudore et labore. Unde unusquisque nostrum, « cum nascitur et hospitio mundi hujus excipitur, « initium sumit a lachrymis; et quamvis adhuc « omnium nescius et ignarus, nihil aliud novit in « illa ipsa prima nativitate, quam flere; providentia « naturali lamentatur. Vitæ mortalis anxietates et « labores, et procellas mundi, quas ingreditur, in « exordio statim cum ploratu et gemitu, rudis « anima testatur. » Unde qui in limine vitæ hujus pedem ponit, si statim videret tribulationes, pericula, peccata, cunctasque alias ærumnas, et miserias quas, suo tempore, habebit obvias, pedem profecto retraheret, eligens potius pro hospitio uterum maternum. S. Augustini reflexio est in *Psal.* CII : « Vitam habet anima. » At quo modo? « In corpore « corruptibili. Qualem vitam? Onera patitur, pon- « dera sustinet? »

Versus 16.

Quod autem in bonam terram, hi sunt, qui in corde bono, et optimo audientes verbum retinent, et fructum afferunt in patientia.

1. — Albertus Magnus quænam vel qualis hæc fœcunda terra fuerit, sequentibus verbis declarat : « Hoc est, in cor bonum, devotione pingue, lachry- « mis humidum, doctrina sanctorum complutum, « gratia irroratum, surculo disciplinæ fossum, per « confessionem et pœnitentiam a malis stirpibus « expurgatum, firmo dolorosæ recordationis pecca- « torum firmatum, æqualitate virtutis, meditatione « sanguinis Christi ad fertilitatem redactum. »

2. — Dionysius Carthusianus, verbum *detinent,* ponderans, ita scribit : « Auditam prædicationem « memoriter servant, juxta illud *in Psal.* CXVIII, 11 : « *In corde meo abscondit eloquia tua, ut non peccem*

« *tibi.* » Salmeron similitudinem adducit mundorum animalium, quæ cibum semel deglutitum, iterum ruminant et dicit : « Ita illi mente revol- « vant, et recogitent vim et efficaciam verbi Dei. » Albertus Magnus ait : « Audientes interiori auditu, « retinent memoria, affectu et operis impletione. » Lucas Brugensis dicit, *retinere,* idem hic significare, quod vivas profundasque radices agere : « Ita ut « nulla tentatione queat evelli, nam et hoc indica- « tur retinendi voce, non absque lucta et certamine, « bonum illud semen asservari, carne scilicet et « diabolo agentibus, ut ex animo evellant illud et « a fructu impediant; » idque præcipue dissolutis hisce carnisprivii diebus, in quibus ad radicanda e cordibus nostris bona et salutaria salutis promovendæ proposita, omnesque alios devotionis interiores sensus, bacchanalia nos cum omnibus suis irritamentis infestant; dæmon quoque magis quam alias unquam omnem inferni potestatem adversum nos suscitat et exerit.

3. — *Fructum afferunt in patientia.* Paulus de Palatio, *in Matth.,* a cultura seminis, quod in agro seminatur, transit ad consideranda eorum merita, qui in hac vita præsenti, inter adversitates et ærumnas illius, stabiles semper et perseverantes persistunt. « Seminare, » inquit, « est jacere semen in « terra, id est, in anima, jactum cooperire, in « silentio et spe est seminis fortitudo; coopertum « eget pluvia cœlestis auxilii, ut e terra prodeat; « natus calamus flagellatur ventis, aquis, frigore, « gelu, caumate; inde in aream fertur, teritur, « ventilatur; intelligis jam quid sit ferre fructum « in patientia. » Didacus Stella, *in Luc.,* argumentum quoddam format a minori ad majus, trutinat enim specialiter labores, sudores, ipsamque temporis longitudinem, quo agricola fructum projecti « seminis patienter exspectat : « Diu noctuque « colendis agris invigilat, nec somno aut corpori « parcit, quid tu ut cœlesti fruaris fructu facere « debes? Unde Jacobus, IV, 7 : *Ecce agricola patien-* « *ter expectat fructum terræ.* »

4. — Hæc terra, hoc modo industrie cultivata, fructum postea reddit centuplicatum : *Aliud cecidit in terram bonam et ortum fecit fructum centuplum.* Porro terra hæc illos præfigurat Christianos, qui hisce diebus magna cum patientia ludibria, sannas et derisiones mundi sustinent, quibus subsannantur, eo quod hoc tempore a more mundano sequestrati, magis pie vivant, atque ab illis profanis gaudiis et recreationibus abstineant, quas mundi torrens hodie consectatur. Advertendum est autem, illam terram bonam dici, tum ratione fructus, quia non producit urticas, sentes, spinas; tum quia ligone et aratro proscissa sint, tum denique quia ab omni lolio et zizaniis fuit repurgata. Eodem quoque modo illæ animæ, quæ omnibus se voluptatibus et deliciis, quæ per spinas denotantur, sponte privant, suaque corda per ligonem seu aratrum mortificationis ab omni inordinato appetitu expurgant, hæ, inquam, sunt, quæ ingentem bonorum sanctorumque operum fructum referunt, quæque Deo, qui hoc tempore a majori fidelium numero totaliter deseritur, gratissimæ acceptissimæque existunt.

5. — Porro differentia quæ est inter illos, qui seminant zizania, quæ ignis pabulum existunt et inter alios, qui frumentum seminant, quod in cœli granario accipitur et custoditur, ab Apostolo hisce, *Gal.,* VII, 7, 8, verbis nobis insinuatur : *Nolite errare, Deus non irreditur, ecce enim, quæ seminaverit homo, hæc et metet;* quibus verbis declarat nobis, quænam futura sit messis quæ ab illis colligetur, qui bacchanaliorum amatores existunt, quæque et quam amplæ futuræ sint eorum segetes et manipuli, qui ab illis percipientur, qui hisce temporibus magis quam unquam in Christi sequela patientes et perseverantes permanebunt. *Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem; qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam,* ac proinde pergit Apostolus, nos ad habendam patientiam et perseverantiam consectandam fideliter exhortari, dum ait : *Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes.* Præterea semen non subito postquam seminatum est, fructum profert, sed suo tantum tempore; primo enim subtus terram reconditur; ibidemque marcescit, omnibusque aeris injuriis expositum manet. Idem pariter accidit illis, qui hisce diebus patientiam habent, occupando sese assidue in exercitiis devotionis, modo nihil quidem aliud videtur, quam assiduus ille a mundi præsentibus vanitatibus solitarius recessus, illa quadraginta horarum frequentata oratio, illæ ad septem urbis ecclesias institutæ peregrinationes, illa a recreationibus mundanis etiam licitis et honestis constans sequestratio, nihil, inquam, nunc videtur amplius; at vero suo tempore Deus dabit, ut omnium illorum in nobis experiamur meritum et fructum, quando scilicet vires nobis dabit, quibus inimici tentationibus resistere valeamus, quando item donum concedet perseverantiæ, vel etiam nos faciet hoc vel illud evadere periculum, sive mortis, sive alterius cujuslibet gravis infortunii, in quod alias utique lapsuri fuissemus. In vita magni illius servi Dei, Joannis Baptistæ de Fulginio, legitur, quod cum per quinquaginta annos majorem partem moribundorum illius civitatis in puncto mortis confortasset, observavit frequenter et fere ut plurimum, quod qui in feria quinta, ante Dominicam Quinquagesimæ communicaverant, omnes ex hac vita cum magna spe salutis suæ emigrarint.

6. — Etenim fructus ille, qui ab anima quæ hisce diebus semen hoc cœleste in se perire non permittit, producitur, adeo est gratus et acceptus, ut Apostolus ad Romanos, XII, 1, 2, scribens, illum

sacrificii merito comparavit; dicit enim : *Obsecro vos, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum,* quod autem idipsum hisce diebus, per devotiores animas, torrentem mundi in consectandis vanitatibus modernis non sequentes, adimpleri Apostolus dicere voluerit, ex eo colligi videtur, quia immediate post dicit : *Et nolite conformari huic sæculo,* ubi Lyranus ait : « Id est, delectabilibus « hujus mundi; » et Hugo Cardinalis adjungit : « Quia mundus, caro, dæmonia, diversa movent « prælia. »

7. — Quantopere vero sacrificium istud Deo gratum sit, ex uniuscujusque verbi, in prædicta sententia Apostolica contenti, pondere deducere licet; dicit enim in primis : *Ut exhibeatis;* ubi Interlinearis ait : « Licet caro repugnet. » Dicit postea : *Corpora vestra;* at vero ut Glossa ait : « Homo in « quantum mundo moritur, ut Deo vivat, sacrificium « est, corpus enim nostrum cum temperantia casti- « gamus, si hoc propter Deum facimus, sacrificium « est. » Addit deinde : *Hostiam,* corpus autem nostrum, ut Glossa Interlinearis inquit, tum velut hostiam exhibemus, dum id facimus « in mortificatione « carnalium desideriorum. » Subdit : *Viventem,* id quod hisce diebus facimus, dum carnem nostram cum vivaci, seu vivo illius dolore et sensu mortificamus. Sequitur *sanctam,* id est, ut Glossa Interlinearis exponit : « In bonis firmam : *Hæc est « voluntas Dei, sanctificatio vestra.* » Et quidem quomodo ex carne nostra hostiam sanctam efficere possimus, idem Apostolus nos in alio quodam loco optime docet, dicens : *Ut abstineatis a fornicatione, non enim vocavit vos Deus in immunditiam.* Dicitur insuper : *Deo placentem;* id quod nullo tempore commodius quam hisce diebus vanis et lascivis fit, nunquam enim gratius Deo obsequium, per abstinentiam a vanitatibus præstare possumus, quam hoc tempore, quo etiam major pars timoratorum hominum, licitum sibi esse putat, nonnihil relaxari et animum in hilaritatibus recreare. Concludit denique : *Rationabile obsequium vestrum;* id quod hoc tempore vel maxime fieri potest, nullo enim tempore nos ejus gratiis digniores et capaciores facere possumus, per assiduitatem in divino servitio, quam nunc, dum Deus a majori hominum parte, servitio suo destituitur; ad eum fere modum, quo proceres aulici et ephebi, tunc vel maxime et Regis benevolentiam et favorem sibi conciliant, quando eo tempore illius servitiis et obsequiis diligentissime vacant eique indissolubiliter adhærent, quo ab aliis acriter et petulanter contemnitur et deseritur. Sic enim David Berzelai Galanditi regiam suam benevolentiam familiarissime obtulit, II *Reg.*, XIX, 33, dicens : *Veni mecum, ut requiescas mecum in Jerusalem;* imo regiam suam mensam, aliosque ingentes regios favores generose eidem obtulit, quia eidem David tunc præcipue regia fercula et alimoniam, aliaque subsidia obtulit, quando persecutionibus infestabatur : *Ipse præbuit alimenta Regi, dum moraretur in castris, traduxit Regem Jordanem, paratus etiam ultra fluvium prosequi eum.* Maxima autem persecutio, quæ contra Christum et ejus legem instituitur, est illa, quam hoc tempore per tot lascivias, dissolutiones, aliasque turpitudines, Christiano homine indignas patitur.

Additio.

a. — *Qui autem in terram bonam, hi sunt, qui in corde bono et optimo, audientes verbum,* etc. Pulchre Cajetanus ait : « Non sufficere cor honestum et « utile nisi adsit patientia in sustinendo adversa et « incurias quascumque, edocet Dominus a similitu- « dine terræ, quæ quantumvis optima, non affert « fructum, nisi patiendo aratrum et similia. » Non sufficit tantum ut terra sit bona ad fructum ferendum, sed insuper necessarium est, ut aratro præcisa in varios sulcos deducatur; sic etiam non sat est, quod quis recto corde Dei verbum suscipiat, sed insuper opus est laborum tolerantia et sustinentia, ut fructum producat. Patientia enim lapis lydius est, ad quem vera virtus et spiritus comprobatur. V. Beda, super illa Christi verba : *In patientia vestra possidebitis animas vestras,* ita scribit : « Id- « circo possessio animæ in virtute patientiæ poni- « tur, quia radix omnium, custosque virtutum « patientia est. Per patientiam vero possidemus « animas nostras, quia cum nobis ipsis dominare « discimus, hoc ipsum incipimus possidere quod « sumus. »

DOMINICA QUINQUAGESIMÆ

EVANGELIUM LUC., CAP. XVIII, VERS. 31

31. Assumpsit Jesus duodecim, et ait illis : Ecce ascendimus Jerosolymam, et consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.

32. Tradetur enim gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et conspuetur.

33. Et postquam flagellaverint, occident eum, et tertia die resurget.

34. Et ipsi nihil horum intellexerunt, et erat verbum istud absconditum ab eis, et non intelligebant, quæ dicebantur.

35. Factum est autem, cum appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans.

36. Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset.

37. Dixerunt autem ei quod Jesus Nazarenus transiret.

38. Et clamavit dicens : Jesu, fili David, miserere mei.

39. Et qui præibant, increpabant eum ut taceret, ipse vero multo magis clamabat : Fili David, miserere mei.

40. Stans autem Jesus, jussit illum duci ad se, et cum appropinquasset, interrogavit illum dicens :

41. Quid tibi vis faciam ? At ille dixit : Domine, ut videam.

42. Et Jesus dixit illi : Respice, fides tua te salvum fecit.

43. Et confestim vidit, et sequebatur illum magnificans Deum ; et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.

VERSUS 31.

Assumpsit Jesus duodecim et ait illis : Ecce ascendimus Jerosolymam et consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.

1. — Redemptor noster Apostolos ex passione et morte sua perturbandos esse prævidens : « Præ- « dicit et passionis pœnam et resurrectionis glo- « riam, » inquit Glossa, « ut cum morientem cer- « nerent, resurrecturum non dubitarent. » Auctor Imperfecti, *Hom.* XXXVI, addit : « Ut ab exitu « cognoscatur præsentia ejus; ex præsentia autem « ejus divinitas cognoscatur. » S. Cyrillus dicit, Apostolos ex hac prædicatione mortis suæ anticipata intelligere perspicue potuisse, quod ad eamdem se propria voluntate offerret et præsentaret : « Ne « dicerent, qualiter in manus hostium incidit, qui « nos promittebat salvare; unde seriatim ordinem « passionis narrat. » Idem quoque Theophylactus scribit, simul tamen aliud quoddam hujus prædictionis addendo motivum : « Ut doceat eos breviter « ferre, quæ eventura, utpote qui ante audiverint. »

Ecce ascendimus.

2. — « Qui passionem suam, » inquit Albertus Magnus, « ascensionem esse reputavit, » id quod pariter S. Mater Ecclesia confirmare videtur, nam in vigilia Ascensionis utitur Evangelio desumpto ex novissimo sermone, in ultima cæna ad discipulos a Christo habito, quem S. Joan. in Evangelio suo, XVII, 1, recenset, in quo Filius, ad Patrem suum conversus, dicit : *Pater clarifica Filium tuum*, ex quibus verbis deducitur, quod suspensionem suam in patibulum crucis, exaltationem, illustrationem et clarificationem suam appellet ; ac proinde S. Leo de Christo, ad Calvariæ montem egrediente, tractans, *Ser.* X *de Passion.*, ita scribit : « Eunte itaque ad « locum clarificationis suæ Domino. » Similiter Juda traditore e cœnaculo egrediente : « Nunc cla- « rificatus est Filius hominis et Deus clarificatus « est in eo ; » ubi S. Bernardus, *Ser.* IV *in Cant.*, ait : « Gaudet et tripudiat, exultat et lætatur et ait : « *Nunc clarificatus est Filius hominis.* »

Consummabuntur omnia, etc.

3. — S. Bonaventura, *in Luc.*, ait : « In quo « apparet mira profunditas mysterii Passionis « dominicæ, pro eo, quod in ipso est consummatio « totius revelationis prophetiæ. »

4. — Porro causa, cur Ecclesia a Spiritu Sancto directa nobis hoc Evangelium proponat, mundanis gaudiis, quæ hodie in summo gradu vigent, hæc

forsitan esse potest, ut nos ab iisdem refrænet et coerceat; nam ut S. Leo, *Ser.* IX *de Quadrag.*, bene advertit : « Cum caro concupiscit adversus spiritum « et spiritus adversus carnem præsidio crucis « Christi mens rationalis instruitur, nec cupidita- « tibus noxiis illecta consentit. » In Regum libris legitur, quod, dum tres illi Reges civitatem arcta obsidione cingerent, atque ad eas angustias redegissent, ut ad sui deditionem sese propediem resolvere cogeretur, Rex Moab operæ pretium se facturum arbitrabatur, si proprium filium in mœnibus civitatis, in conspectu omnium dilaniaret, IV *Reg.*, XXVII, 27 : *Arripiensque filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum et facta est indignatio magna in Israel, statimque recesserunt ab eo.* Tres validi exercitus, scilicet mundi, carnis et dæmonis, animam nostram hisce diebus gravi et periculosa obsidione cingunt, ut eam devastent et evertant; cui proinde æterna Providentia compatiens, ut hostes illos ab ea recedere cogat, corpus Unigeniti Filii sui in cruce crudeliter in peccatorum et pessimarum voluptatum nostrarum expiationem, suspensum puplice proponit, quia ut Origenes, *in c.* VI *ad Rom.*, scribit : « Certum est, quod, ubi mors Christi animo cir- « cumfertur, non potest regnare peccatum; est « enim tanta vis crucis Christi, ut si illa ante oculos « ponatur, nulla concupiscentia, nulla libido, nullus « furor, sed continuo ad ejus præsentiam, totus ille « peccati et carnis fugatur exercitus. »

Additiones.

a. — *Ecce ascendimus Jerosolymam, et consummabuntur omnia*, etc. Non sine magno mysterio sancta Mater Ecclesia hoc tempore præsens de Passione dominica nobis prælegi jubet sacrum Evangelium; sicuti enim mundus hos dies optime impensos putat, si gaudiis, si jocis, si choræis et larvis transiguntur, ita Ecclesia se maxime lætari his diebus putat, si de Passione et dolore Christi agat, volens filiis suis persuadere, Deo acceptum esse sacrificium, a gaudiis et voluptatibus quasi mundus hisce diebus larga manu dispensat, abstinere et Christi disciplinæ se submittere. S. Paulus Apostolus, ad Romanos, XII, 1, 2, scribens, eisdem magna cum sollicitudine, proprii corporis mortificationem et voluptatum mundialium omnimodam abnegationem inculcare nitebatur, eo quod recreationibus et theatralibus spectaculorum gaudiis aliisque similibus profanitatibus valde dediti erant. Dicebat enim : *Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum, et nolite conformari huic sæculo;* quod Hugo Cardinalis interpretatur, addens : « Quia mundus. « caro, dæmon, diversa movent prælia. » Mundus, hisce diebus, per spectacula, theatra, larvas, pro viribus nos seducere nititur. Caro autem per convivia, ebrietates, commessationes, choreas, tripudia, cantus, aliasque similes obscœnitates nos exstimulare molitur. Quod vero dæmonem attinet, hoc unicum duxisse sufficiat, quod præsens bacchanaliorum tempus, *dæmonum vindemia*, a sacris Scriptoribus appelletur.

b. — Ascendere dicitur in Jerusalem, ut a labore ascendendi dulcius sapiat et gloriosius beet cœlestis Jerusalem. Mundus enim et labor omnis facile ab eo contemnitur, cujus oculi in cœlestem patriam jugiter diriguntur, libenterque quævis adversitas sustinetur, dum spe æternæ retributionis suavis esse videtur. Apostolus, *Rom.*, VIII, 18, scribit : *Existimo quod non sunt condignæ passiones hujus temporis, ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* S. Gregorius, *lib.* IX *Moral.*, XII, ait : « Si « semel quisque ad æterna se erigat, atque in his, « quæ incommutabiliter permanent, oculum cor- « dis defigat, prope nihil esse conspicit quidquid « ad finem currit. » In hymno quodam de SS. Martyribus sancta canit mater Ecclesia : « Traduntur « igni Martyres et bestiarum dentibus; armata « sævit singulis tortoris insani manus. Nudata « pendent viscera, sanguis sacratus funditur; sed « permanent immobiles. » Sed unde mira hæc constantia et heroica fortitudo derivatur? Num forte ab illorum insensibilitate et stupiditate? Nequaquam, sed solum ex directis, martyrii tempore, in cœlum oculis : « Sed permanent immobiles vitæ « perennis gloria, » vel ut alii legunt, « gratia. »

c. — Ascendere dicitur Jerosolymam, sed ad quid? *Et Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, et condemnabunt eum morte.* Sic quoque ad cœlestem patriam non itur, nisi per viam mortis et crucis. Passionum enim et tormentorum libenti animo toleratorum, merita viam ad cœlum complanant, et facilem efficiunt. Apostolus, II *Timot.*, II, 12, ait : *Fidelis sermo : Si sustinebimus et conregnabimus.* Prius ergo præcedere debet patientia in universis, et postea infallibiliter succedet beati illius regni æterna possessio. At vero dicet fortassis aliquis, quod si fideles Dei servi, qui in via divinorum præceptorum et consiliorum suorum, fideliter et inoffenso pede ambulant, Deo adeo sunt chari, grati et accepti, cur illos tot molestiis, et angustiis, et persecutionibus infestari permittit? Didimus respondit : « Permittit Deus justum a pluribus « affligi, ut illi gloriæ quæ tribulationum magni- « tudine comparatur, stabilitatis occasionem præ- « beat. » In hac quidem vita Deus nos sudoribus, persecutionibus, paupertate, ignominia et ærumnis exercet; verumtamen in altera vita, his omnibus sceptra, coronæ, throni et immensa gloria correspondent; et hæc quidem cito finem habent, meritorum vero præmia sine fine durabunt.

d. — Jerosolymam ibat Jesus ibi moriturus c

crudelissima morte damnandus; nihilominus sic alacer et festinus ibat, ut juxta Marci sedulam et accuratam observationem, præiret omnibus discipulis suis. Ast unde tanta alacritas et festinatio in via, cujus finis cruentissimus erat interitus? An mortis tam funestæ acerbitas latebat illum? Absit; imo ab ipso conceptionis momento, ob oculos habebat universa dolorum suorum momenta et fomenta, quæ nullatenus ejus alacritatem minuere potuerunt, nec retardare. Sed cum lætitia et gaudio ascendit in Jerusalem ibi crucem ascensurus. Salvator noster, apud Lucam, XII, 49, 50, mortem suam prædicens, inquit : *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur? Baptismo habeo baptisari, et quomodo coarctor usque dum perficiatur?* S. Ambrosius considerat quod tametsi in horto gravi se pressum tristitia demonstrarit, hac tamen perculsus non fuerit ex sensu doloris ob passionem imminentem concepti, sed aliunde. En verba ipsius : « Sub tempore mortis, mœstitiam « prætendebat, quam non ex metu mortis suæ, « sed ex mora nostræ redemptionis assumpserat, « juxta quod scriptum est : *Et quomodo angor,* « *usquedum perficiatur?* Utique qui usque ad per- « fectionem angitur, de perfectione securus est. » Ideo sine dubio, passionem suam in horto, qui locus est amænitatis et deliciarum, exordiri voluit, « quia opprobria delicias sibi esse putabat, » ut ait S. Cyrillus Alexandrinus.

e. — Numquid, ut Apostolus ait, *semel Christus pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo Patri, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu?* Quomodo igitur fidelis mater Ecclesia dominicæ Passionis sacramenta rememorans, hisce bacchanalium diebus dilectis suis membris in futurum, ea prius proponit complenda? Traditum a Judæis, gentibus ab iis flagellatum, illusum et denique morte turpissima condemnatum omnis Christianus confitetur, a quo igitur in futurum tradendum existimat? Nimirum omnis qui scelerosius delinquit, maxime pristina delicta iterando, iterum quasi tradit, illudit et crucifigit Christum, quia sceleratiore flagitio dat novam causam mortis et crucis Christi. Facit enim id propter quod Christus crucifixus est; cujus pretiosa mors, nisi tam efficax fuisset, ut ad omnia omnino peccata, post quantumvis sæcula futura et iteranda se extendisset, oporteret Christum toties mori et crucifigi, quoties peccant homines : sicut Aaronica sacrificia et victimæ toties mactari et offerri debebant, quoties peccabant Judæi. Imo de se pœnialius Christum in semetipsis crucifigunt peccatores, quam olim in cruce fuerat crucifixus. Quod S. Augustinus luculenter Christum loquentem introducens, *Serm.* LXVII *de temp.*, edisserit : « Cur me graviore criminum « tuorum cruce quam illa in qua quondam pepen- « deram afflixisti? Gravior enim apud me peccato- « rum tuorum crux est, in qua invitus pendeo, « quam illa, in qua tui misertus mortem tuam « occisurus, ascendi. » Belle igitur ab eodem S. Patre deicidium peccatum appellatur, eo quod Christum Deum recrucifigere dicatur.

f. — Licet sponte ascendant arduam Jerosolymæ viam discipuli, non tamen soli, sed ducem et comitem itineris se præbet Jesus, ut adimpleat quod per regium quondam vatem præcinebat, *Psal.* XC : *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum et glorificabo eum.* Unde non ait : Ascenditis vos, sed : *Ascendimus.* Qui sese cum suis simul laborare demonstrat, eisque laborantibus præsto adesse. Sic gaudet Christus in tribulationibus non solus esse spectator, sed et ærumnarum socius. Quia enim tribulatio habet aliquid divini, ideo Christus libenter animas afflictas amplexatur et cum eisdem conversatur. Blosius ita Christum introducit loquentem et consolantem tribulatos : « Afflictio hominem ex terrestri « cœlestem efficit. Afflictio hunc mundum alienum « reddit, et perpetuam adducit meam familiarita- « tem. » S. Basilius Magnus, commentando in versum hunc : *Prope est Dominus, his qui tribulato sunt corde,* finem unum exponit, ob quem Salvator noster dignatus fuit descendere in terram, dicens : « Adventum Domini primum qui venit in carnem, « pronunciat propinquantem jam, nec longe remo- « tum : quod quidem ex simili fere sententia Isaiæ « credibile tibi fiat. » Ecquod erat signum illud, quo divinitas innotescere voluit conversando nobiscum in hac lacrymarum valle? *Spiritus Domini super me, cujus gratia unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde.* Pro consolatione afflictorum doctrinam hanc notatu dignam tradit Gerson, cum ait : « Tribulatio animam hominis ad « Deum perducit, et est certior et securior via « Deum adeundi. » Quamvis devotio sit actus religionis respiciens Deum, nihilominus, minimus gradus tribulationis propter amorem Dei toleratæ, pluris æstimatur quam quævis fervens devotio.

g. — Non dubium est : hic ascensus molestus venit discipulis Christi, non tam propter difficultatem itineris quam cordium afflictionem, quam conceperant ex seria relatione dilecti sui Magistri futuræ Passionis. Interim sic lætanter et gaudiose ascendunt, quod laborem ardui itineris non sentiant, sed necessarium habeant hujus admoneri. O alta Dei circa afflictos providentia! An non discipuli vel ex labore ardui ascensus, et sudato laboriose adnisu, probe norunt se Jerosolymam ascendere? Quid igitur necesse ut a Christo admoneantur se ascendere, cum ipse ascensus id satis admoneat? Nimirum sic Deus afflictis consolationes et gaudia spiritualia in abundantia communicat, ut præ gaudio itineris labores non sentiant. Quanta sanctus Apostolus toto vitæ suæ apostolicæ decursu passus

fuerit, evidens hujus testimonium perhibent, non modo Acta Apostolorum, verum etiam ejusdem Epistolæ. Dicit enim, II *Cor.*, XI, 23 : *In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. Ter virgis cæsus sum,* etc. Nihilominus in hisce adversis casibus constitutus, variis in locis declarat et fatetur quod ejusmodi imperceptibiles calamitates hilari animo et summo cum gaudio sustinuerit : *Repletus sum gaudio, superabundo gaudio.* Ex revelatione ejusdem Apostoli novimus, ipsum nonnunquam raptum fuisse in cœlum, divinorumque secretorum factum participem ; non constat tamen quod Deus tunc *prævenerit eum in benedictionibus dulcedinis,* neque ipse eo tempore tanto perfusus fuit gaudio, veluti constitutus in extremis calamitatibus. Non dicit : *abundo,* sed, *superabundo gaudio, in omni tribulatione ;* ubi quoque notetur illud, *omni.*

Versus 32, 33.

Tradetur enim gentibus, et illudetur, etc.

1. — Lucas Brugensis ex hisce a Salvatore nostro prædictis cunctis tormentis suis, hanc elicit doctrinam : « Dat intelligendum Apostolis, nihil « hic fortuitum fieri, sed omnia certa et præordi- « nata esse a Deo, » moxque utilitates refert ex hac anticipata revelatione provenientes : « Quod quidem « vincendæ tentationi, consolidandisque mœstis ani- « mis, optimum fuit remedium. » E quibus verbis, pro præsenti proposito, sequentibus duntaxat utamur, quibus dicitur, quod crux Christi, vel Christus crucifixus sit « vincendæ tentationi optimum reme- « dium ; » id enim verum esse experiemur utique, si patibulum et Passionem Redemptoris nostri devote, ut decet, speculemur. Certum etenim est, quod clavi crucis soli Christum in cruce non suspenderint, nec sola flagella illum unquam adeo crudeliter dilaniare potuerint, nisi simul cum ipsis nostra fuissent conjuncta peccata : *Propter scelus populi mei percussi eum.* Unde tritum illud axioma S. Pauli : *Rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei,* quibus verbis de peccatoribus loquitur. Cum igitur peccatores, imo fere totus mundus Filium Dei hoc tempore, majori cum acerbitate peccatis suis crucifigit, quam quovis alio totius anni tempore, ideo ut maledictus hic lascivorum hominum torrens quoad possibile est fieri, retrorsum agatur, « vincendæ « tentationi optimum remedium » est passio acerbissima et ignominiosissima mors Christi. Unde S. Bernardus, in *formula vitæ honestæ,* ait : « Deus « meus pendet in patibulo, et ego voluptati operam « dabo? » Enimvero quisquis Christiani nomine se compellari gaudet, per viam Christi quoque et ipse ambulare debet, I *Joan.*, II, 6 : *Qui dicit se in ipso manere, debet sicut ille ambulavit et ipse ambulare ;* at vero, ut optime S. Gregorius, *Hom.* II, *in Evang.*, advertit : « Diverso itinere ambulat, si gaudia « delectationesque appetit, cui dux suus viam ama- « ritudinis ostendit. » Et ideo S. Bonaventura, *Serm.* I, *in Quinq.*, omnes Christianos hisce verbis hortatur et monet : « Nos Filium Dei rursus flagel- « lamus per delectationem peccati, quia mitigandus « est ejus dolor, non amplius innovandus. »

Additiones.

a. — *Tradetur enim gentibus et illudetur, et flagellabitur et conspuetur,* etc. Ubi his diebus, in vanitatibus, et fœdis voluptatibus gloriatur fatuus mundus gloriam suam Christus collocat in ignominiis et passionibus, in sputorum squalore, in verborum plagis, in alapharum vibicibus, in crucis patibulo : et ideo non solum hic, longissimam futuræ passionis seriem texit, et repetitis vicibus, ejusdem passionis memoriam agit, sed, et passionis proximus, ipsas passiones, gloriam vocat, *Joan.*, XVIII, 5 : *Et nunc clarifica me, tu Pater, apud temetipsum, claritate quam habui, priusquam mundus esset.* O arcanum patientiæ sacramentum ! Sic sunt cruciatus gaudio auxiliares? Sic contumeliæ gloriis militant? In passionis officina, sumptuosior excluditur gloria? Audiendus est S. Chrysostomus sic Christum alloquens : « Quid dicis, ad crucem cum latronibus, ac « prædonibus ducendus, maledictorumque necem « subiturus, deinde et conspuendus et virgis percu- « tiendus es, atque alapis ; et ista vocas gloriam? « Utique, inquit, nam pro dilectis, ista patior. » Et ideo pro gloria habeo. Tribulatio enim pignus et arrha electionis est ad gloriam. Ecquis igitur contumeliosa cruciamenta non reputet empyreæ gloriæ æmula? « Si enim, » ut citatus ait Chrysostomus, « gloria Christo, non in patrio throno, sed in con- « tumelia reputata est, » multo magis mihi istud pati, et tribulari pro gloria ducendum est.

b. — Quis ergo tantum scelus ausit, Filium Dei tradere gentibus ad res tam ignominiosas, imo ad ipsam crucis mortem? Certe quod nullus unquam attentare ausus fuisset, idipsum tamen ausu prorsus temerario fecit invidus et invidia Judæorum, quæ contra Christum, usque ad ipsam mortem semper obstinatissima fuit. Vix Redemptor noster, in Bethleem natus fuerat, cum ecce post adventum trium regum orientalium, qui ad præstandum Redemptori servitutis homagium, ductu prodigiosæ illius in cœlo comparentis stellæ, accesserant, Herodes subito præ invidia quasi crepans, per cruentam illam innocentium stragem, mortem quoque Redemptori machinari statuit, unde Æternus Pater, ut Filium suum ab ejus furore eriperet, Angelum e cœlis ad Josephum destinavit, qui his cum verbis moneret : *Surge, et accipe Puerum et Matrem ejus et fuge in Ægyptum.* Cum enim Herodes invidiæ stimulis agitaretur, meliorem censebat esse Filii sui conditionem, inter Ægyptios, implacabiles Dei inimicos,

degere, quam si moraretur intra invidi, ficti et simulati hujus regis barbaras manus. Cum Salvator noster, die quadam, in Nazareth patriam suam venisset in synagogam ingressus est, ut eos doceret : *Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur.* At vero existimatisne hanc admirationem ex reverentia et respectu ejus fuisse conceptam? Si id creditis, magnopere erratis, ac proinde audite S. Chrysologum, *Serm.* XLVIII, dicentem : « Evangelista hodie Judæorum erga Christum « proditurus sic cœpit : *Venit,* inquit, *Jesus in « patriam suam.* Non sic nubes cœlum, non sic « nox diem, solem caligo, quomodo mentem cæcat « et tenebrat invidia. Livor hoc Judaicus probat, « qui Christi sapientiam miratur, virtutes stupet, « attollit dicta, suscipit opera, et tamen ne in ipso « videatur divinitas, deitas sentiatur, carnalium « parentum nomina commonet et divulgat. Mira- « bantur indignatione, non gratia; stupebant livore « non laude. » Etenim sese mutuo aspicientes ad Christi gloriam obscurandam, cum contemptu dicebant : *Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, et fratres ejus Jacobus, et Joseph, et Simon, et Judas? Et sorores ejus nonne apud nos sunt? Et scandalizabantur in eum.* Hic autem livor, ad machinandum ei mortem illos protraxit, dum ad eum præcipitandum conabantur, sub prætextu zeli et religionis occultando invidiam, et extrinsecus simulando, ac si eum punirent tanquam blasphematorem. Porro hoc vitium invidiæ ut plurimum inter personas domesticas et familiares vigere solet. Unde S. Zeno ita scribit : « Non Ægypto invi- « det Scytha, aut Britanno Indus æmulatur, sed « unusquisque gentis suæ hominibus et contribuli- « bus invidet : non ignotis quibusque, sed vicinis « et proximis, ac familiaribus suis; imo vero his « qui vel artificii ejusdem, vel officii, vel operis « existunt. Armat enim proximas ætates morbus « invidiæ, nonnunquam et in propinquo sanguine, « atque inter ipsa sæpe fraternæ germanitatis jura « grassatur. »

c. — Quod ausit invidia, Filium nempe Dei tradere gentibus ad res tam ignominiosas, imo ad ipsam crucis mortem, idipsum ausu prorsus temerario fecit ambitiosus. Ambitio enim omnium malorum est origo, omnique legi divinæ et naturali renunciat. Fecit quoque idipsum avarus. Pilatus tametsi Christum innocentem declarasset : *Nullam invenio in eo causam,* attamen quando Judæos audivit clamantes : *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris,* timens provinciæ illius amittere administrationem, subvertit justitiam. Similiter quot, quantasque Hebraismus habuit credendæ divinitatis Christi conjecturas? Omnes in conciliabulo illo congregati, ultro citroque fatebantur dicentes : *Quid faciemus, quia hic homo multa signa facit?* Ubi Chrysostomus ait : « Adhuc hominem appellant, « cum tale divinitatis ejus testimonium accepe- « rint. » Quonam vero motivo ad inferendam Christo mortem inducti fuere? Motivo timoris quo regnum suum amittere metuebant : *Venient Romani et tollent locum nostrum,* etc. Salmeron vero dicit : « Duos pessimos consiliarios secuti sunt, nimirum « et ambitionem et avaritiam; timebant enim et « gloriam et quæstum omnem sibi doctrina et « signis Christi peritura, per quos duos consul- « tores, homo in universa vitia et crimina præceps « prolabitur. »

d. — Non absque mysterio hic sicut et alias multoties Christus Dominus discipulis suis prædixit mortem et Passionem suam : Fecit enim hoc, ut eximius ejus amor, singularisque ejus benignitas, quæ pro nobis tot pertulit, alte esset infixa et impressa in mente discipulorum; et ut tantæ ejus charitatis jugis in nobis memoria permaneret, divinum Eucharistiæ sacramentum instituit, tanquam suæ sacratissimæ passionis memoriale perenne. Et cum magna sacramentum hoc inter, et passionem sit correspondentia, ut igitur ex utroque proficiscens benignitas, altius menti infixa remaneat, passionem jugiter meditemur, ut Eucharistiam eo majori fructu percipiamus.

e. — *Et tradent eum gentibus,* etc. Ecce tibi innumera pene lacrymarum et dolorum Christi semina, quam cita consequatur resurrectionis seges. Etenim ait : *Et tertia die resurget.* Post tot Christi vulnera et passiones, non potuit non citissima venire resurrectionis gloria. Et quidem ubicumque apparuerit exantlati Christi labores, fallar nisi etiam ibi resurgentis gloria festinarit. Unum enim est quod in nobis Christi glorias retardat et facit morose appropinquare, nimirum quod Passioni ejus non penitus conformamur. Sed age, videamus, quam se conformavit patienti Jesu expressissima figura ejus Isaac. Pleni sunt sanctorum libri hac Isaaci figura : quod, ut Dei Filius, fiat a patre hostia; quod humeris, sacrificii portet ligna; quod montem onustus ligno ascendat; quod super lignorum struem sistatur sacrificandus; quod sese paterno ictui aptet. Quid plura? Non permisit Deus, ut Isaac feriretur, ac interimeretur, ut Jesus interemptus est. Sed cur? Equidem adeo in se exprimebat Passionem Jesu Isaac, ut nisi mors abfuisset, festinatissima tamen resurrectio, tanquam passionis fructus eidem debuisset immitti. Sed qui festinatissimam resurrectionem Filio suo reservabat Deus, Isaacum non sinit in mortem cadere. Sic fructus Passionis infallibiliter consequuntur eum qui eidem se nititur conformare. Et ut Passio Christi in nobis fructuosa reddatur, necessum est ut eamdem, per opera illi correspondentia, nec non per vitæ puritatem imitemur. S. Petrus, I *Epis.*, II, 21, dicit : *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.* Non enim sufficit

Christum pro nostra salute passum fuisse, nisi nos quoque inde proficiamus, ejusque Passionem nobis applicemus, sequenda nobis a Christo relictum exemplum patiendi. Faciebat idipsum S. Paulus Apostolus, dum ad *Coloss.*, I, 4, ait : *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea.* « Hoc « deerat, » inquit S. Thomas, « quod sicut Christus « passus erat in corpore suo, ita pateretur in Paulo « membro suo, et similiter in aliis. » S. Bruno ait : « Adimplere se dicit, quia ad mortem vadit. Chris- « tus multas passiones habuit, patiendo opprobria, « vexationes et flagella, ad ultimum mortem. Sic « Paulus opprobria, verbera, multas afflictiones pas- « sus erat et ad mortem festinabat, ut sicut Chris- « tus pro eo sic ipse moreretur pro Christo. » Errant igitur multi, qui se erga Christi Passionem devotos existimant, sed verbis et desideriis, non vero factis ipsis aut operibus. Et ideo compassio illorum duntaxat superficialis est.

Versus 34.

Et ipsi nihil horum intellexerunt, et erat verbum istud absconditum ab eis, et non intelligebant quæ dicebantur.

1. — Lyranus hanc intelligendi incapacitatem, imperfectioni ipsorum attribuit, eo quod nondum receperant Spiritum Sanctum, de quo, *Joan.*, XIV, 26, dixit : *Ille vos docebit omnia ;* præterquam quod, ex quo Christus cum ipsis parabolice loqui solitus erat, ideo nesciebant, num forte tunc etiam eodem loquendi stylo uteretur. Id quod etiam Albertus Magnus notavit, dicens : « Adhuc autem et carnales « erant, et sacramenta Dei ignoraverunt. »

2. — S. Bonaventura, *ibid.*, ideo Apostolos prædictionem Christi non intellexisse existimat, quia eventum illius ipsi nequaquam, ut accideret, permittere volebant : « Cum enim Christum carnaliter « diligerent, displicebat eis, quod debebat pro « nobis mori. » Et quidem S. Petrus hanc displicentiam satis ostendit, quando se morti Christi opposuit, *Matth.*, XVI, 22, dicens : *Absit a te, Domine, non erit tibi hoc ;* adducitque pulchrum quoddam Bedæ testimonium, cujus hæc sunt ipsissima verba : « Discipuli, sermonem dominicæ Passionis toties « replicatum ideo intelligere non valent, quia quem « maxime vivere desiderant, ejus mortem audire « non possunt ; et quem non solum hominem inno- « centem, sed verum Deum sciunt, mori posse non « putant ; et quoties dicit aliquid de sua Passione, « hoc allegorice dictum putant : ex quo apparet « cæcitas cordis humani, quæ mysteria redemptio- « nis suæ non intelligit, nisi Deus tanquam cæco « lumen ostendat suæ lucis, et reddat contuitum « veritatis, ideo recte sequitur miraculum de illu- « minatione cæci, in quo intelligitur illuminatio « generis humani. »

3. — Idem Seraphicus Doctor dicit, quod Apostoli in hac sua ignorantia « gerunt figuram igno- « rantium Prælatorum, qui ignorant documentum « Scripturarum. »

4. — Lyranus moralitatem quamdam tangit, quæ præsenti tempori, in quo hoc legitur Evangelium, adaptari haud incongrue potest. Dicit igitur : « Per hoc significatur, quod homines carnales « aspera nolunt audire, sed ad delectabilia sunt « intenti. »

Additio.

a. — *Et ipsi nihil intellexerunt, et erat verbum istud absconditum ab eis.* Multoties Christus de sua morte et Passione sermonem habuit cum suis discipulis. S. Matthæus, post Petri confessionem, XVI, 21, subdit quod Jesus dixit discipulis suis : Quia oporteret eum ire in Jerosolymam et multa pati a senioribus, a scribis et principibus sacerdotum, et occidi et tertia die resurgere. Petrus autem quia intellexit, cœpit eum increpare : *Absit a te, Domine, non erit tibi hoc.* Iterum *Matth.*, XVII, 21, legitur : *Conversantibus eis in Galilæ, adixit illis Jesus : Filius hominis tradendus est in manus hominum, et occident eum, et tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.* Illos contristatos ex hujusmodi sermone Matthæus fatetur. S. Lucas ideo ingenio obtusos affirmare audet, ut velut rudes nihil intellexisse putet. Scilicet nesciebant, quantam gloriam et honorem Christus Deus abscondisset et reposuisset sub ærumnis et calamitatibus. Sub his enim summam Deus gloriam recondidit. Summa gloria hominis est, quod per merita tribulationis patienter toleratæ, infinitam Dei majestatem, quam adorant Dominationes, tremunt Potestates, glorificare possit. *In die tribulationis,* ait Deus per Psalmistam, *Ps.* XLIX, 15, *honorificabis me.* Petierant Apostoli a cœlesti suo Magistro rationem hominis illius a nativitate cæci : *Rabbi quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur? Respondit Jesus : Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Joan.*, IX, 2. Per sufferentiam cæci hujus in tribulatione sua habitam, glorificabatur Deus non minus quam si propter rerum omnium tum visibilium, tum invisibilium creationem fuisset laudatus. « Discimus hinc mala pœnæ a Deo infligi « quandoquidem ad manifestandum gloriam ipsius « Dei, » ait Cajetanus. Gerson, in opere cui titulus : *Sex magistri de tribulatione loquentes,* scribit : « Si « quicquam esset nobilius et conducibilius humanæ « creaturæ in hac vita viventi, quam tribulatio, « Deus hoc ipsum Filio suo dedisset. Ideo dedit ei « plus patiendum in hac vita, quam unquam dedit « creaturæ, nec dabit unquam. »

S. Chrysostomus, *Hom.* VIII *ad Ephes.*, inquit : « Si quis Christum diligit, is novit hanc dignitatem, « hanc intelligit virtutem ; agnoscit quantum sit « illud, quod humano generi largitus est Deus,

« nimirum ligari pro eo. Illud forsitan illustrius « etiam est quam sedere ad dexteram ipsius, « honestius quam sedere super duodecim thro- « nas. »

VERSUS 35.

Factum est autem cum appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secus viam mendicans.

Factum est autem cum appropinquaret Jericho.

1. — Hic Christi et cæci concursus non sine divinæ sapientiæ directione accidit : « Ne incessus « Domini esset otiosus, » inquit Jansenius, « sed « ubique etiam in via beneficentiæ ei occasio tri- « bueretur, suoque exemplo doceret, ut in omnibus « et semper simus proficui, et nunquam ignavi. »

2. — Advertendum est autem, Dominum nullam in Jericho moram traxisse, sed trans civitatem illam Jerosolymam contendisse. Unde Origenes, *in Matth.*, moralem hanc elicit doctrinam, dicens : « Per Jeri- « cho intelligitur mundus : mundum et mundana « omnia contemnentes, Christo duce, ascendunt in « Jerusalem cœlestem. »

3. — Hugo Cardinalis in sensu allegorico ita scribit : « Jesus autem venit Jericho, quando Chris- « tus factus est homo, et tunc cæcus illuminatus « est, quia genus humanum fidei agnitionem rece- « pit. »

4. — Observandum quoque hoc loco est, quod Christus Jericho approximans, civitati nimirum, quæ mundi figura erat, quæque ipsomet suo nomine defectum præ se ferebat, ut cæco illi subveniret, docere nos voluerit, « Prælatum descendere usque « ad defectus, et miserias sustinendas pro salute « infirmorum. »

Cæcus quidam.

5. — S. Marcus, *Marc.*, x, 46, nomen cæci hujus specificat : *Filius Timæi Bartimæi cæcus*. S. Augustinus illum quondam bonorum fortunæ prosperitate affatim cumulatum fuisse existimat : « Ex aliqua « magna felicitate dejectus, notissimæ et famosis- « simæ miseriæ fuit. »

6. — Idem Augustinus in textu S. Matthæi Evangelistæ fundatus, se credidisse ostendit, duos fuisse cæcos in Jericho illuminatos, tametsi tam S. Lucas quam S. Marcus unius duntaxat mentionem faciant : « Hinc est ergo quod ipsum solum voluit comme- « morare Marcus, cujus illuminatio tam claram « famam huic miraculo comparavit quam erat illius « nota calamitas. » Ex eo tamen, quod Hugo Cardinalis hac de re scribit, satis clare duci posse videtur, unum horum cæcorum in civitatis Jericho ingressu, duos vero in egressu ejusdem illuminatos fuisse; ita enim scribit : « Hoc autem notabile est, « quod Dominus in introitu Jericho, unum solum « sanavit, in exitu vero duos : quia plures post « ascensionem et egressum a mundo sanavit, quam « ante. »

7. — S. Bonaventura in hoc afflicto cæco, miserabilem quamdam mendicitatem agnoscit : « Simul « indigebat pane et luce, quæ omnibus communiter « se offert; » notatque in eodem cæco denotatum fuisse genus humanum, quod « cæcum erat per « carentiam lucis sapientiæ, et mendicans per de- « fectum gratiæ et justitiæ; » de quo etiam nos libere dicere posse asserit : « Nescis, quia tu es mi- « ser et miserabilis, et pauper, et cæcus, et nudus; « excæcatum est autem genus humanum per cupi- « ditatem temporalem. » Glossa vero modum declarat, quo genus humanum illuminatum fuit, quæ tamen cæcitatem ejus alteri defectui adscripsit : « A superna charitate exclusum, damnationis suæ « patitur tenebras; dum ergo verbum Dei infirmi- « tatem nostræ carnis suscepit, homo ad cogno- « scendum redit. »

8. — Albertus Magnus varia cæcitatum genera ex diversis indispositionibus provenientia distinguit, quarum una apte convenit cæcitati, quæ in hominibus mundanis hisce diebus cernitur : « A causa « interiori, quando humor aliquis a corpore vaporat « ad caput, vel a capite distillat in oculum, et ru- « bens, et sanguine malo infectus efficitur oculus et « amittit visum. » Hanc autem cæcitatem illis præcipue applicat, qui se voluptatibus carnis totaliter mancipant : « Significant quos peccata carnis et « sanguinis excæcant in corde, ne recta et vera « considerare possint; » adducitque illud ex Danielis *cap.* XXIII exemplum, de duobus illis senioribus lascivis, qui ab honestissimæ Susannæ pulchritudine fuerunt excæcati : « Species decepit te, et concupis- « centia subvertit cor tuum; perverterunt sensum « suum, et declinaverunt oculos suos, ut non vide- « rent cœlum, neque recordarentur judiciorum « istorum. »

Sedebat.

9. — Glossa ait : « Cæcus sedet juxta viam, cum « incipit credere in ipsum qui dicit : *Ego sum via,* « *veritas et vita.* »

10. — Albertus Magnus, *ibid.*, ait : « In tenebris « licet fuerit, tamen sedens, et a peccato quiescens « non impingit; » quasi diceret eo ipso quo cæcus hic sedebat, non erat tot lapsuum periculis subjectus, sicut fuisset, si cæcus existens ambulasset, sic enim ad quemlibet gressum impingere poterat. « Significat eos, qui ulterius peccatis non indulgent, « et in tristitia sunt suarum tenebrarum; » qui cum S. Tobia, v, 12, lamentari possunt, dicentes : *Quale gaudium est mihi, qui in tenebris sedeo, et lumen cœli non video?* ac proinde idem sacer Doctor subdit, eumdem Tobiam dignum reputatum fuisse, qui a Raphaele Archangelo consolationem acciperet.

Secus viam mendicans.

11. — Enimvero optimum signum est, quando is, qui a via recta deviavit, juxta eam vicinus consistit, ut se in eamdem denuo recipere possit. Unde idem Albertus Magnus ait : « Quod secus viam non « longe sedit, quia lumini et præceptis Dei appro- « pinquavit, quasi diceret illud, *Job*, XXXVIII, 24 : « *Indica mihi, per quam viam spargitur lux.* »

Additiones.

a. — *Factum est autem cum appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans.* Cæcus hic, ut notat Hugo Cardinalis, fuit Bartimæus de quo Macius, *cap.* X. Bartimæus autem idem quod filius floridi seu divitis alicujus significat. Sed si fuerit floridus et dives, quomodo in via mendicat? Nil hoc vobis miri, nam nullus pauperior divite est. Semper avarus eget. Unde D. Augustinus, *Serm.* V *de Verb. Dom.*, divitem avarum his verbis affatur : « Et habes et concupiscis ; et plenus es et sitis; « morbus est, non opulentia. » Ad quod probandum opportune servit celebris ille D. Chrysostomi locus, *Hom.* LXIV *in Matth.*, qui postquam considerasset quod juvenis ille, qui Christi scholæ se adjungere cupiebat, audito Salvatoris de vendendis possessionibus suis suggesto consilio, abiit tristis, demum subjungit dicens : « Nunquam magna voce præ- « dicare cessabo, accessione pecuniarum cupidita- « tem habendi, magis atque magis adeo inflam- « mari, ut rerum copia crescente paupertas quoque « augeatur. Nam qui majori desiderio ardent, egere « se magis sentiunt. »

b. — D. Gregorius, *Hom.* III *in Evang.*, ait : « Cæcus est genus humanum, quod in parente « primo, a Paradisi gaudiis expulsum, claritatem « supernæ lucis ignoratus, damnationis suæ tene- « bras patitur. » Nam dum homo per peccatum inobedientiæ divinæ lucis usuram respuit et aspernatur, densissimas tenebras et cæcitatem super universos homines inducit; peccata enim summa cæcitas et tenebræ sunt.

c. — Incurabilis corporalis cæcitatis infirmitas in extremam sæpe hominem miseriam, et perditionem conjicit, dum gressus formare volentem, aut in palos allidit, aut in foveas altas præcipitat; qui dum hujusmodi allisionibus, et casibus assuetus, cum nihilo securius incedere pergit et tentat, cum cæcitate vitam perdere festinat. Anne hic evangelicus cæcus peccatoris in peccatis obdurati et assueti typus erit, qui longævo vitiorum circuitu, vitiis suis obscæcatus, tandem in profundum malæ conscientiæ desperationis, atque æternæ damnationis corruit. *Impius dum in profundum venerit, contemnit. Prov.*, XVIII, 3.

d. — Ecce vobis cæcum hominem, secus viam positum, mendicantem a transeuntibus vitæ subsidium; quo nulla clarior effigies inveniri potest hominis cujuscumque positi in hujus vitæ via. At non mendicant omnes homines? Voluptates, divitias, honores universi ambiunt; a cibo, a pecunia, a spectaculo, ab agro, ab ædibus, a veste, a tecto, a mercatura, a potentiori, a mari, a terra, a cœlo, a ventis subsidium petunt. Nulla est dies, qua non mendicet a creatura miserrimus homo; et cum tantopere egeat, quid tandem accipiat infelix; idem non sentit, quippe qui et mendicus et cæcus sit. Accipit mendicus cæcus, et quæ accipiat nescit; quæ putat munera, ludibria sæpe sunt et unde capere multum credit, vacuum remanere contingit. Cum nox venerit, vitæ præsentis die peracta, quid bonorum congesserit ignorat : æs an aurum, argentumve sit, quod habet discernere non potest. Et cum ad examen ventum est, quantum stipis colligit, clamore multo, id vix ad teruntium pervenire patet et longe plura ludibria inveniuntur quam dona.

e. — Jansenius, in hoc cæco, peccatorem lumine et notitia Dei destitutum, intelligendum esse dicit, docetque simul modum, quo illuminari possit. « Hic, » inquit, « si visum est recepturus imprimis « quidem necesse est, ut juxta viam sedeat mendi- « cans, hoc est ut cæcitatem cordis sui, et inopiam « agnoscens, alienam opem imploret. » Ratio est quia nemo potest a peccato resurgere, nisi Deum invocet, ut manum ei præbeat auxiliatricem : *Ex te perditio tua; tantummodo in me auxilium tuum*, dicit Dominus, *Ose.*, XIII, 9. Opus quoque est ut mendicitatem nostram et inopiam quoque agnoscamus, quia Dei beneficentia *esurientes implet bonis, divites dimittit inanes.* Post hanc vero agnitionem, « ita « fiet, » dicit iterum Jansenius, « ut Jesus incipiat « transire juxta eum. Transit autem quandocumque « nomen ipsius, et doctrinæ palam prædicatione et « internis suis inspirationibus, cor hominis visitat; « id cum fit, peccator sanitatis avidus, ubi sentit « adesse Jesum, non debet sinere elabi præsentem « occasionem, sed constanti clamore fatigare ejus « aures, nec desistere, etiamsi turba multa suadeat « silentium, sed eo instantius illum invocare. » Quid vero nunc hæc omnia sibi volunt? Nisi quod misericordia Dei, quæ semper est ad recipiendum peccatorem parata, cooperantem correspondentem in peccatoribus requirat pœnitentiam. Quam divinæ cooperandi, misericordiæ obligationem, nobis inculcare nititur D. Chrysostomus, quando, *Hom.* II *in Psal.* L, illa Psalmistæ interpretans verba : *Amplius lava me ab iniquitate mea*, ita sermocinatur : « Dei « misericordia tanta est, ut nulla oratione expli- « cari, nulla cogitatione comprehendi possit, men- « temque omnem excedat, ac rationem superet. « Verum etiamsi ea talis sit, partes tamen etiam « nostras desiderat. Attende quid dicam. Deus « misericordiam impendit, at non id simpliciter; « verum ait : Da tu quoque aliquid. Verbi gratia :

« Infinitis peccatorum sarcinis premeris, delicta « multa habes, ea lavare volo; manum tu quoque « porrige, non quod ego te opus habeam, sed quia « te etiam ad tuam salutem erogare volo et quonam « pacto dicam. Latro ille salutem est consecutus, ac « tot peccata dissolvit, nimirum non per misericor- « diam solam, sed etiam per suam fidem. Quid « enim ait : *Memento mei,* inquit, *dum veneris in « regnum tuum.* Quidnam Deus ad ipsius salutis « contulit? Peccatorum solutionem. Quid dabo? « Fidem. Qualem? Magnam, sublimem, ad cœlum « usque pertingentem. »

f. — Ex supra dictis iterum hæc sequitur conclusio : Quia misericordia Dei a divino ejus pendet beneplacito, non autem ab hominis voluntate eam sibi oblatam peccator non respuere, quia infallibiliter decipietur, si semper eam juxta beneplacitum suum sibi affuturam spondeat. Venerabilis Beda, super illa verba S. Pauli, *Rom.*, II, 4 : *An divitias bonitatis ejus et patientiæ, et longanimitatis contemnis?* ita scribit : « Sperando decipitur, qui dicit : « Bonus est Deus; faciam quod mihi placet. Laxem « habenas cupiditatibus meis; impleam desideria « animæ meæ. Quare hoc? Quia misericors est « Deus, bonus est Deus. Spe isti periclitantur. « Metuendum est ne te occidat spes, et cum mul- « tum speras de misericordia, incidas in judi- « cium. » S. Augustinus, *in Psal.* XXXI, ait : « Deus « justus, cui cantatur misericordia et judicium non « sola misericordia et judicium, invenit hominem « male præsumentem, et ad interitum suum mise- « ricordia Dei abutentem, et necesse est ut dam- « netur. »

Versus 36.

Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset?

1. — Lucas Brugensis dicit, cæcum hunc pedum strepitum, nec non copiosæ multitudinis murmur et tumultum audivisse, ideoque curiosius inquisivisse, quidnam hoc esset, seu quidnam tantus populus simul congregatus denotaret. S. Bonaventura ait : « Turba ista transiens est decursus creatura- « rum, quæ interrogatæ aliquo modo manuducunt « nos ad Salvatorem propter quod Job ait : *Inter- « roga jumenta et docebunt te, et volatilia cœli et « indicabunt tibi; loquere terræ, et respondebit tibi, « et narrabunt tibi pisces maris; quis ignorat quod « omnia hæc manus Domini fecerit?* »

2. — Utique hodie non cæci alicujus, sed animæ cujusdam valde illuminatæ, Deique hodie multis injuriis affecti honorem zelantis, interrogatio censenda foret, si quis hodie diceret : *Quid est hoc?* id est, quo fine per omnia urbis platearum compita audiuntur larvatorum clamores, vicinorum risus, cantus, turbarum clangores, hastiludorum et chorearum strepitus, comœdiarum apparatus? Cui aliter responderi non posset, quam ideo hæc omnia fieri et passim permitti, quia præ foribus adest quadragesima, in qua unicuique facienda est pœnitentia, eaque de causa modo omnibus dissolutionibus ac recreationibus liberrime fræna laxantur. Sed vere hæc est a vero cæco, id est, ab homine, lumine et notitia Dei destituto, prolata responsio. Nam ut præclare S. Basilius, *Hom.* II *de laud. jejun.*, ait : « Non est per temulentiam aditus ad jeju- « nium, quemadmodum nec ad justitiam iter est « per defraudationem, nec ad sobrietatem per « lasciviam, nec ut summatim dicam, per mali- « tiam ad virtutem. Nemo uxorem legitime ductus « ante scorta et concubinas inducit in ædes. » *Dixerunt autem ei quod Jesus Nazarenus transiret.* Porro ad coercendum mundi, in hisce bacchanalibus stultescentis, præcipitem cursum, potentius adhiberi frenum non posset, quam si oculus hominum in Redemptorem in patibulo crucis mortuum, titulique inscriptionem cruci superimpositam, scilicet *Jesus Nazarenus*, etc., defixus teneretur. Unde S. Bernardus illum propter peccata nostra sævissima passum, et *attritum propter scelera nostra* repræsentans, exclamat : « Et hæc innuens, « qui dicitur Christianus, propriis nihilominus vo- « luptatibus indulgere nullatenus erubescit. »

3. — Theophylactus vocabulum *transiret* observat, et dicit : « Dominus miraculum hoc cæci « obiter in via operatus est, ut et transitus ejus « nobis utilis esset, ac doctrina; ut semper et ubi- « que, et apud omnes utiles simus. »

Additio.

a. — *Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset?* Quid turba hæc præteriens nobis melius designare poterit, quam mundum cum bonis suis? Præterit enim figura hujus mundi, suntque bona ejus tantum veluti scenæ quædam et imagines bonorum, nec unquam subsistunt. Doctori gentium utpote in cœlorum academia edocto, et promoto, non deerant utique multa alia epitheta quibus mundi exprimeret vanitatem, et tamen his verbis uti voluit : *Præterit figura hujus mundi,* utpote ad eam exprimendam convenientissimis, ut considerat Theophylactus, in I *ad Cor.*, VII, 31, dicens : « Figuram appellavit, commonefaciens « omnes hujus mundi res oculos tantum attingere, « oculorum pabulum esse, ac superficiem quamdam « fluxum. » Seneca rerum illarum quæ oculos et cor nostrum vel maxime alliciunt et ad se trahunt, falsitatem his verbis insinuat : « Miramur parietes « tenui marmore inductos, cum sciamus quale sit « absconditum; et cum auro tecta perfundimus, « quid aliud quam mendacio gaudemus? Scimus « enim sub illo auro fœda ligna latitare... Magnam « pecuniam habet : hominem istum judicas? arca « est. Quis ærario, plenis loculis invidet? Et iste

« quem Dominum pecuniæ æstimas, pecuniæ locu-
« lus est. Multum habet : utrum avarus aut prodigus
« est? Si avarus, non habet; si prodigus, non habe-
« bit. Iste quem beatum credis, sæpe dolet, sæpe
« suspirat. Multum illum comitantur? Mel muscæ
« sequuntur, cadavera lupi, frumenta formicæ,
« prædam sequitur ista turba, non hominem. » De Esther Regina legitur, quod *circumdata erat gloria sua*, duabusque matronis innixa coram rege comparuit : *Super unam quidem innitebatur quasi præ deliciis, et nimia teneritudine, corpus suum ferre non sustinens; altera vero famularum sequebatur Dominam, defluentia in humum vestimenta sustentans. Esth.*, XV, 5. Quisquis hanc Reginam modo jam recensito procedentem vidisset, illam utique intrinsecus optime credidisset contentam, rebusque secundis et ad animi votum fluentibus perfruendo felicem; et tamen Spiritus Sanctus, qui *scrutatur et renes et corda*, immediate subjungit : *Ipsa autem roseo colore vultum perfusa et gratis ac nitentibus oculis, tristem celabat animum et nimio timore contractum.* Bene igitur S. Cyprianus ait : « Suspirat
« ille in convivio, bibat licet in gemmis et cum
« epulis marcidum corpus thorus mollior alto sinu
« condiderit, vigilat in pluma, nec intelligit mulier
« speciosa, sibi esse supplicia, auro se ligatam
« teneri. » S. Gregorius Nyssenus argumentis valde solidis, totum hunc mundum in opinionibus positum esse ostendit. Dicit enim : « Omnia quibus in
« hac vita mortalium curæ destinantur, inanis
« quædam opinio sunt, nihilque subsistens. Opinio
« est honor, dignitas, generis claritudo, superbia,
« elatio, divitiæ et his similia. » S. Propheta Job, XX, 8, de gloria mundana loquens dicit : *Velut somnium avolans non invenientur;* ac proinde S. Ambrosius dicit : « Omnis potentia sæculi som-
« nium, non veritas est. »

Versus 37.

Dixerunt autem ei quod Jesus Nazarenus transiret.

Additio.

a. — *Et dixerunt quod Jesus Nazarenus transiret.* Transibat Jesus utpote viator, et utinam nos hanc vitam cum Jesu transiremus, jugiter cogitantes nos esse viatores et quod vita præsens peregrinationi similis existat. S. Petrus qui omnium aliorum Apostolorum nomine Salvatori dixerat : *Ecce nos reliquimus omnia*, fidelibus in principio nascentis Ecclesiæ, insignem quamdam traditurus doctrinam, obsecravit illos, ut se advenas et peregrinos in hoc mundo esse arbitrarentur : *Charissimi, obsecro vos, tanquam advenas et peregrinos, abstinere*, etc. I *Petr.*, II, 11. Ubi Glossa ait : « Eo minus animum terrenis
« rebus superponite, quo vos patriam in cœlis
« habere meministis. » S. Paulus in Epistola ad Hebræos, XI, 23, de sanctis Veteris Testamenti Patriarchis tractans, dicit : *Confitentes quia peregrini et hospites sunt super terram;* et proinde subjungit : *Ideo non confunditur Deus vocari eorum.* Quæ verba a Divo Chrysostomo hoc modo referuntur : « Hoc Paulus, cum admiraretur, dicebat :
« Quare non erubescit Deus vocari Deus ipsorum?
« Non erubescit, inquit, Dominus a servis appella-
« tionem sumere. Siquidem Deus communi nomine
« appellabatur Deus Abraham, Deus Isaac, Deus
« Jacob, quare non erubescit? dic rationem nimi-
« rum ut nos imitemur : Quia hospites inquit erant
« et advenæ; sed ita hospites quod orbem univer-
« sum despicerent et parvi facientes terram, ad
« cœlestem illam patriam respiciebant. » Quamnam Salvator noster a mortuis resurgens et gloria præcinctus vestis formam veluti immortalitatis suæ symbolum et indicem sibi assumpsit? Nemo est qui nesciat illum confestim in peregrini habitu discipulis apparuisse. Legitur, *Luc.*, XXIV, 18 : *Tu solus peregrinus es in Jerusalem?* Quodnam in eo mysterium latere existimatis, quod glorioso in corpore resurgens, hoc potius quam alio habitu indutus comparere voluerit? Haymo Halberstadiensis ait :
« In peregrini specie apparuit, ut nos qui membra
« ejus sumus, in hac vita peregrinos et advenos,
« nos esse sentiamus. » Hugo Cardinalis ita scribit :
« Post resurrectionem peregrinis apparuit, et in
« forma peregrini, quasi dicat : Solis peregrinis
« apparebo in gloria; » id est, iis qui in hac vita sese viatores agnoscentibus, peregrini more vitam duxerint.

Versus 38.

Et clamavit dicens : Jesu, fili David, miserere mei.

Et clamavit dicens : Jesu, etc.

1. — Jansenius, *ib., c.* CV *Concord.*, optime considerat, quod pauperculus hic cæcus, seposita spe, quam habere poterat, insignem quamdam accipiendi eleemosynam ab ingenti hac multitudine, maxime cum de hac, utpote Salvatorem sequente, præsumere posset, eam operibus pietatis ei impendendis valde deditam esse, « ad
« solum Jesum conversus, concepta fiducia ex his,
« quæ de illo aliquando audierat, clamabat, di-
« cens : *Jesu*, etc., » omnibus numerosi illius populi hominibus seorsim relictis, supplicationem suam ad solum Christum convertit, linguam suam solum erga ipsum laxat, suumque cor et spem omnem in ipsum dirigit, et merito, quia est, ut dicit Apostolus, II *Cor.*, III, 4 : *Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra;* idque tanto magis, quia illud S. Davidis, *Ps.* CXLV, 3, monitum : *Nolite confidere in filiis hominum, in quibus non est salus*, verissimum esse, sæpe fuerat expertus.

Fili David.

2. — Jansenius dicit : « Oratio magnæ fidei in-« dex et plane Christo digna, qua et *Matth.*, IX, alii « duo cæci visum impetraverunt, et mulier Chana-« nea filiæ sanitatem. » Hebræi enim Messiam ex progenie Davidis nasciturum esse optime sciebant; et ideo hæc brevis cæci supplicatio, oratio quædam est jaculatoria, quæ ad postulandam et impetrandam peccatorum nostrorum veniam, magnam in se efficaciam habet, eo quod ipsemet Deus protestatus fuerit, divinam ejus justitiam etiam integræ cuidam civitati, propter Davidis merita, peccatorum veniam et misericordiam postulanti libenter parciturum esse : *Protegam urbem hanc propter David servum tuum.* IV *Reg.*, XX, 6.

3. — Valde etiam considerabilis est stylus et modus, quem cæcus iste in formanda supplicatione sua servavit : *Jesu, miserere mei.* Neque enim directe visum sibi restitui petiit, sed quia an id sibi expediens futurum esset, ignorabat, id Christus plane remisit, quem verum Deum esse agnoscebat, qui proinde *scrutatur renes et corda, et alta a longe cognoscit,* ut antea Christus desiderium ejus exploraret, quod ei præ modestia manifestare non præsumebat, illud per interrogationem suam elicere voluit. Salmeron, *tom.* VI, *tr.* XLV, ait : « Petit « misericordiam, agnoscens suam miseriam, et « solius Dei est gratis misereri, quia homo qui « miseretur alteriùs, ad usuram donat. *Fœneratur « Domino,* inquit Salomon, *qui miseretur pauperis et « vicissitudinem reddet ei.* Et certe huic optime « quadrat Christi sententia : *Beati qui non viderunt « et crediderunt.* »

4. — Auctor Operis Imperfecti, *Hom.* XXXIX, qui duos cæcos fuisse, et non unum existimavit, ad verba illorum, quibus illum, juxta Davidis factum vaticinium : *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam,* Filium Dei et verum Messiam esse confitebantur, se reflectens, exclamat : « O acutissimus « cæcitatis aspectus, quia quanti homines sani, et « juxta Jesum, qui via est, ambulantes, hominem « illum putabant, et duo cæci longe sedentes, Deum « prospexerunt. »

VERSUS 39.

Et qui præibant, increpabant eum, ut taceret, ipse vero multo magis clamabat : Fili David, miserere mei.

Et qui præibant, increpabant eum, ut taceret.

1. — Salmeron varias hujus increpationis causas distinguit; vel enim illi, qui præcedebant, Christi inimici, eique contrarii erant et tunc verisimile est, ideo illos hunc cæcum increpasse, quia ei Messiæ titulum attribuebat; vel, quod verisimilius est, hi increpantes de schola ipsius erant et tunc causa reprehendendi eum hæc fuit, quia nimirum vocem suam adeo extollebat, ut impedimento ipsis esset, quo minus Christum loquentem, de quo S. Petrus dixit : *Verba vitæ æternæ habes,* audire et auscultare possent; vel etiam ipsi obstabant, eo quod cantilenam istam Christo accptam esse minime crederent, eo quod ei non responderet, prout etiam alias Chananeæ accidit; vel etiam ideo ipsum increparunt, quia ideo ipsum elata voce clamare crediderunt, ut aliquam ab eo eleemosynam exposceret, ideoque Salvatorem ab ejus importunitate eximere volebant. Ita Salmeron, qui ulterius subjungit : « In aula principum, quando pauper petit eleemo-« synam, vel justitiam, omnes obstrepunt, omnes « increpant et impediunt. » Etenim mundus hunc cum pauperibus stylum tenet, illos a se repellit, illos increpat et audire detrectat, non vero sic benignissimus Redemptor noster, qui subito sistit gressum, interrogat, petit quid velit, coram se istum adduci jubet et cum omnes alii illum contemnerent, ipse solus, magna cum serenitate vultus, eum recepit : *Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adjutor, oculi ejus in pauperem respiciunt;* miseriæ enim tribulatorum et afflictorum orationes, suavissimam in auribus Dei melodiam faciunt.

2. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XXX, dicit : « Vide-« bant sordidas vestes et non considerabant con-« scientiæ claritatem, indignum eis videbatur, ut « tales homines vociferarent ad eum; ecce fatua « sapientia hominum : existimabant injuriam pati « magnos viros, si a pauperibus honorarentur. »

3. — Didacus Stella illum non corporalem tantum lucem, sed et spiritualem pariter postulasse existimat, maxime cum illum Filium Dei esset confessus et tanquam talem veneratus fuerit : « Quam-« obrem mundus et diabolus in eum insurgunt, « hæc est una de astutiis diaboli, suffocare bonum « semen in germine. » Eadem quoque Jansenii opinio, qui proinde dicit : « Strepunt, quotquot « peccatorem in suis vitiis retinere student; recla-« mat conscientia non una voce, sed tot vocibus, « quot admissorum sibi conscius est animus; suffo-« care nititur pium desiderium et orationem turba « carnalium phantasmatum et cogitationum. »

4. — Augustinus, *Ser.* XVIII *de ver. Dom.*, dicit, multos in conversionis suæ exodio in similes oppositiones et contradictiones incidere. « Bonos Chris-« tianos, » inquit, « volentes facere præcepta Dei, « Christiani mali et tepidi prohibent, clamant tamen « illi non deficientes; cum enim quisque Christia-« nus cœperit bene vivere, mundumque contemnere, « patitur reprehensores, frigidos Christianos, sed « si perseveraverit, jam obsequentur, qui antea « prohibebant. »

Ipse vero multo magis clamabat.

5. — Jansenius legit : *Quo magis turba obstrepe-*

bat, tanto vehementius cæcus exclamabat. Unde S. Bonaventura colligit, quod ad hoc, ut desideratas gratias a Deo per orationem consequamur, sancta quadam opus sit importunitate : « In quo explicatur « importunitas cæci orantis et dantis nobis exem- « plum orandi, quærit enim, petit et pulsat. » Observat Jansenius, orationem hanc cæci, vivæ cuidam fidei associatam fuisse, credebat enim, quod ipsum a sua posset cæcitate curare, dummodo id facere placeret, ideoque non nisi misericordiam ipsius imploravit : « Christo plane dignam dixi « hanc orationem, non solum ob ejus brevitatem, « sed etiam quod utramque ejus naturam indicet; « humanam, cum dicitur *Filius David;* divinam, « cum dicitur, *miserere mei.* » Didacus Stella nos monet, ut ex hoc cæci orantis exemplo, discamus in oratione perseverare, nec ab ea desistere, quodcumque etiam nobis opponatur obstaculum : « Disce « ex hoc loco in bono incepto perseverare, nec a « virtute deficere, ob ullas sæculi perturbationes, « quæ multæ statim opponuntur illis, qui viam « ineunt salutis. » Enimvero satis est verisimile, Christum a principio, tametsi adhuc ab hoc cæco remotior esset, ejus tamen voces percepisse : *Præparationem cordis eorum audivit auris tua, Psal.* x, 17, nihilominus se illum audire dissimulasse, ut tanto magis perseveraret et effervesceret. Unde Theophylactus ait : « Fervor quidam intrinsecus « exstimulabat eum, idcirco et Jesus jussit illum « adduci ad se, quod profecto dignus esset, qui « appropiaret ei; » et consequenter ut illuminaretur, juxta illud Prophetæ, *Psal.* xxxiii, 6, invitatorium : *Accedite ad eum et illuminamini.*

6. — S. Thomas cæci hujus inter tot objurgationes perseverantiam admirans, *in Matth.,* ait : « Novit fide omnibus repugnare et omnia trium- « phare, utile enim est pro cultu divino pudorem « deponere. » Quot sunt, qui hisce diebus larvis faciem suam obducunt, ut tanto liberalius carni indulgere possint? Quænam in eo est difficultas, quod Christianus aliquis, qui verus est Christi discipulus et sectator, vultum suum modico verecundiæ rubore obtegat, dum ab aliis sodalibus, vel aliis discolis hominibus digito monstratur et illuditur, eo quod se a malesano mundi torrente hisce diebus sequestret?

7. — Lucas Brugensis super hoc cæci clamore, aliam quamdam considerationem instituit, dum ait : « Observa vigilantiam hujus, quod simul ac audi- « verit adventantem turbam, sine mora clamaverit, « ne forte elaberetur Jesus Jericho; » nimirum occasionem perdere nolebat et ideo clamore sibi subveniebat, ut Christum ad sui compassionem permoveret et ne Jericho sine lata ipsi ope præteriret.

8. — Enimvero quanto tumultuosior est bacchanalium strepitus et quanto amplius in iis iniquitates in contumeliam et injuriam Dei inundant, tanto magis veri servi Dei, qui majori sunt lumine et ratione dotati, hisce diebus in orationibus effervescunt. In vita B. Liduvinæ virginis refertur, quod cum ipsa, velut alter quidam Job, toto corpore saucia et ulceribus plena esset, strepitus quosdam enormiores in platea suscitatos audiens, interrogarit, quidnam illi significarent, cum illi responsum fuisset, eos ab aliquibus bacchanalia sua agentibus excitari, ipsa honorem Dei zelans, eumdem precata fuerit, ut ad satisfaciendum aliqua parte pro eorumdem hominum offensis, quas tunc committebant, pœnosissimam aliquam corpori suo infirmitatem immitteret, quam gratiam Dominus ei quoque concessit, siquidem atrocissimis eam spasmis corripi fecit, qui usque ad Pascha duraverunt. Similiter S. Catharina Senensis in ipso bacchanalium summo flore, nimirum in feria V ante Dominicam Quinquagesimæ, Christo desponsata fuit, idque quia illis diebus in cella sua reclusa sese jejuniis asperrimis, assiduis vigiliis et orationibus, multisque aliis austeritatibus macerando, mortificaverat. Ratio autem, quam cœlestis Sponsus ejus ei reddidit, ob quam glorioso hoc sponsalitio eam dignatus fuisset, hæc fuit : « Quia tu, o delicta filia, mundi vanitatibus « hodie contemptis, me summum et æternum « bonum duntaxat, quæsivisti, spretisque voluptatibus carnis, cordis tui voluptates in me solo « posuisti; idque non obstante, quod alii domus « tuæ familiores hodie conviviis simul et recreationibus vacent, ideo hoc eodem die festum sponsalitii, animæ tuæ totum inire et celebrare decrevi. »

Additiones.

a. — *Et qui præibant increpabant eum ut taceret; ipse vero multo magis clamabat : Fili David, miserere mei.* Venerabilis Beda, per turbam, quæ Jesum venientem præcedebat, dicit significari tumultus carnalium voluptatum et desideriorum, quæ dissipant cogitationes hominis et perturbant vocem orationis, ne Jesus veniat ad illuminandum cor hominis et ad exaudiendum nostras preces. Vitium enim carnis a Deo nos separat, nec non omni vero spiritu et devotione nos privat. Creator noster, ut sacer chronista scribit : *Vidit cuncta quæ fecerat et erant valde bona.* Et quidem tametsi post productum ex nihilo universum præcipue vero hominem, cunctas quæ a sapientissima et potentissima illius dextera emanarant, creaturas approbari in iisque mire sibi complacuerit, nihilominus paulo post ipsum dixisse, *Gen.,* vi, 3, 7 : *Non permanebit spiritus meus in homine... Pœnitet enim me fecisse eos.* Cujus rationem mox reddit, sequentibus verbis, dum subjungit : *Quia caro est.* S. Ambrosius ait : « *Non permanebit,* inquit Deus, *spiritus meus in* « *hominibus, quia carnes sunt;* quo ostendit Deus « quia carnali immunditia, gravioris labe peccati, « gratia spiritualis avertitur. » Tritum est illud

axioma Apostoli, *Gal.*, v, 17, dicentis : *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem.* Et ideo si in hoc conflictu, caro prævaleat, consequens est ut spiritus in fugam mittatur, utpote qui cum hoc carnis vitio omnino sit incompatibilis. Unde idem Apostolus ad Galatas, iv, 17, scribit : *Sed quomodo tunc is qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum qui secundum spiritum, ita et nunc.* Ubi per Ismael caro significabatur, per Isaac spiritus, per Saram virtus quam illa secum compati nequit. S. Thomas de Villanova, *Serm. de Pentec.*, inquit : « Si quis illecebrosis turpitudinibus « sordidatur, in hunc spiritus Dei non intrat, quo- « niam puritatis amator est. » Et S. Gregorius : « Cum luxuria semel mentem invaserit, nullum « bonum cogitare permittit. »

b. — Cum hic cæcus clamaret : *Miserere mei,* incipiebat jam toto corde converti ad Deum, ejusque veram fidem profiteri, Jesumque verum Deum proclamare; statimque turbæ seu impii homines, in eum insurgunt, ipsum increpant, et tanquam magni criminis reum objurgant. Hic enim mos est sæculi : cum homo se ad Deum convertit, statim mundi contradictiones patitur ac sustinet. In libro Numerorum, viii, 24, Levitis dicitur : *Hæc est lex Levitarum : a viginti quinque annis et supra, ingredientur, ut ministrent in tabernaculo fœderis;* ubi Pagninus legit : *Ad militandum in opere tabernaculi.* Oleaster, in Epistolis moralibus, de hoc textu inquit : « Sæpius « mecum mirari cœpi, cur Dominus venientes ad « servitutem ejus, dicat venire ad militandum. « Juste valde hoc factum esse credendum est, ideo « enim, *Eccli.*, ii, 1, dicitur : *Fili, accedens ad servi-* « *tutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem.* « Quis enim dicere queat, quot oppositiones, ob- « jecta, contradictiones hodie patiantur, qui pie in « Christo vivere volunt? Armatus videtur orbis om- « nis adversus eos, qui se Dei ministerio tradide- « runt, ita ut milites, et plus quam milites, imo et « martyres oporteat eos esse, qui ad ministeria « divina accedunt. » Origenes ait : « Cum se anima « verbo Dei sociat, statim patitur inimicos, quos « antea habuerat amicos. Sciat qui Jesu expetit « amicitias, multorum sibi inimicitias patienter « tolerandas. »

c. — Accedit cæcus hic ad Dominum, salutem non solum corporalem, sed et spiritualem quærens, quam impetravit, Christum interpellans; quamobrem mundus et diabolus in eum insurgunt, hæc est enim una de astutiis : cæcus sed altius vociferatur. Ut enim ignis parvus quovis afflatu extinguitur, at magnus eo magis accenditur, capit enim vires a contrario; sic amor exiguus quolibet obstaculo frigescit ingens in dies augescit et inflammatur; ut patet in hoc cæco qui ad voces malevolorum altius inclamat. Ex quo pulcherrimum nobis resultat documentum, ne deficiamus unquam ob improborum calumniam in via virtutis. Qui enim propter peccatum perseverantiam negligit, præter injuriam quam Deo facit, stultus est, et sibi ipsi multorum damnorum causa, nisi perseveret. Apud Ezechielem, xviii, 24, dicitur : *Si averterit se justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem, numquid vivet? Omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur; in prævaricatione qua prævaricatus est, et in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur.* Unica præcisia sufficit ad destruendum omnes vineæ fructus. Ita quoque multis fidelibus animabus contigit, quæ in divinorum præceptorum observantia minime sunt stabiles, aut perseverantes.

Versus 40.

Stans autem Jesus, jussit illum adduci ad se et cum appropinquasset, interrogavit illum dicens.

Stans autem Jesus.

1. — Dum cæcus ille vociferando perseveraret, Salvator autem se illum audire dissimularet, « tum « ne videretur cupidus edendi miracula causa osten- « tationis, » inquit Jansenius; « tum ut evidentio- « rem redderet cæci fiduciam, nosque doceret, « perseverantia opus esse in orationibus, tandem « substitit. » Subjungit autem idem Auctor, Christum ex importunis et inconditis miseri hujus cæci clamoribus nequaquam ei fuisse offensum : « Non « enim ut reliqui putabant, ejus clamore offende- « batur sed delectabatur. » Apud Deum contrarium accidit illius, quod apud Principes terrenos contingere solet, quia apud Deum, ut aliquid obtineatur, sancta quadam opus est importunitate. De qua S. Ambrosius, *Serm.* xv, ait : « O beata violentia, quæ « non indignatione percutitur, sed misericordia « condonatur; quisquis violentior Christo fuerit, « religiosior habebitur a Christo; » ipse namque nos frustra non docuit, dicens : *Petite et dabitur vobis, quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis. Luc.*, xi, 9.

2. — Albertus Magnus ait : « Stetit, quia præter- « eunti fixit gressum et ad misericordiam exspec- « tavit; *Isaiæ*, xxx, 18 : *Exspectat vos Dominus, ut* « *misereatur vestri. Ps.* xxxix, 2 : *Exspectans exspec-* « *tavi Dominum et intendit mihi.* » Didacus Stella ait : « Stat Deus, cum ad auxiliandum se parat. » In cujus probationem illum Actuum Apostolicorum textum, vii, 55, adducit, in quo S. Stephanus Protomartyr, Salvatorem nostrum in liminaribus cœli, erecto corpore stantem viderit, ut ei assisteret, eumque in suo certamine animaret et confortaret. « Videt Jesum stantem, id est, ad subveniendum « paratum. » Salmeron, *ibid.*, ait : « Stans sanat, « qui pertransiens eum audivit, quia secundum « naturam humanam, secundum quam transit, « commiseratus est cæcum; secundum vero divi-

« nam, quæ stat et æterna est sine motu et flexu, « gratiam sanctitatis confert. »

3. — Hoc autem Auctor iste a S. Gregorio didicisse videtur, qui, *Hom.* II *in Evang.*, ait : « Transire « humanitatis est, stare divinitatis; cæcum igitur « clamantem Dominus transiens audivit, sed stans « illuminavit, quod per humanitatem suam vocibus « nostræ cæcitatis compatiendo misertus est, sed « lumen nobis gratiæ per divinitatis potentiam « infundit. » Ad vocem Jesus præceps et rapidissimus solis currus substitit, *stetit sol*; similiter ad cæci cujusdam clamores sol justitiæ, eum a cæcitate sua sanaturus, firmiter gressum fixit.

4. — Hugo Cardinalis citat S. Hieronymum dicentem : « Quia cæcus sequi non poterat, stat « Dominus et vocari jubet, ne turba prohibeatur. « Sic debent facere magnates, stare scilicet et « vocare ad se pauperes, ut audiant eorum querе- « monias et faciant justitiam. » Didacus Stella dicit quod non solum cæci hujus lamentationibus benignitas præbuerit aures, sed etiam gressum fixerit et substiterit : « Ut quiescente turbæ incedentis stre- « pitu, placatius hominis miserrimi audiret lachry- « mas. » Poterat equidem illi, quidquid petebat a longinquo concedere absque eo quod stando iter seu viam suam interrumperet sicut et non facta interrogatione illius, ejusque ad se facta accersitione : « Sed pietatem et benignitatem piissimi Jesu « considera, docet enim quanta benignitate et man- « suetudine pauperes et miseri suscipiendi sunt. »

Jussit illum adduci ad se, et cum appropinquasset, etc.

5. — Dionysius Carthusianus similiter dicit, Christum cæcum hunc in eodem loco, ubi sedebat mendicans, illuminare potuisse, absque eo, quod illum in suum conspectum adduci juberet, nihilominus Christum optime fecisse dicit, miraculum istud in conspectu omnium patrando, tum ad majorem Dei gloriam, tum ad totius illius ingentis multitudinis majorem ædificationem; tum ad doctrinæ, quam prædicabat, confirmationem, tum ad magis corroborandam cæci illius fidem, dum restituto sibi noviter visu benefactorem suum perfecte intueri, eumque pro vero Deo et Messia recognoscere poterat.

6. — Salmeron ideo Christum, cæcum ad se adduci jussisse dicit, quia cæcus utpote orbatus per se viam invenire non poterat, ut se coram eo sisteret, sicut etiam ut communicaret meritum illis, qui ipsum adducebant, qui antea idem obsteterant, « tum ut illi, qui impediebant, essent etiam minis- « tri salutis cæci et plures accurrerent, qui essent « miraculi oculares testes. » Id quod etiam Jansenius advertit, dum ait : « Quo omnium oculos ad « miraculi considerationem converteret, essetque « miraculum evidentius. »

7. — Albertus Magnus super illa verba : *Cum appropinquasset Jesus,* sequentem fundat moralitatem : « Per contritionem et cordis devotionem; » his enim pedibus approximamus ad Deum, juxta illud Jacobi, IV, 8 : *Appropinquante Deo et appropinquabit vobis;* et Psalmi XXXIII, 6 : *Accedite ad Deum et illuminamini, et facies vestræ non confundentur.*

Additiones.

a. — *Stans autem Jesus, jussit illum adduci ad se,* etc. Recte quidem facis, Domine mi, protegens hunc pauperem, cum totus enim mundus eum deserat, tu eum non potes deserere, ostendens ingentem illam curam et sollicitudinem, quam habes pro salute uniuscujusque animæ in particulari. S. Paulus, ad Galatas, II, 20, ait : *In fide vivo Filii Dei, qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me.* S. Chrysostomus peregrinum hunc Apostoli loquendi modum, quo totum Redemptionis nostræ pretium, in totius humani generis beneficium collocatum sibi soli attribuit, examinans, dicit : « Quid « facis, o Paule, dum communia propria tibi vindi- « cas, quæque pro toto terrarum orbe facta sunt, « tibi facis peculiaria? Non enim dixisti : *Qui « dilexit nos,* sed, *qui dilexit me,* cum tamen Re- « demptor noster Nicodemo expresse dixerit : *Sic « Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum « daret, ut omnis qui credit in ipsum non pereat.* Tu « ipse ad Romanos scribens dixisti : *Proprio Filio « suo non pepercit, sed tradidit eum pro nobis.* » Huic difficultati D. Chrysostomus respondet, quod Redemptori nostro tanta sit æstimatio et cura unius animæ, quanta omnium in universum, siquidem Deus tam pro una solum anima, incarnandus et passurus fuisset, quam pro omnibus : « Unde par « esse declarat, ut quisque nostrum, non minus « agat gratias Deo, quam si ob ipsum solum adve- « nisset, neque enim recusaturus fuisset vel ob « unam tantam exhibere dispensationem, adeo sin- « gulum quemque hominem pari charitatis modo « diligit quo diligit orbem universum. » Hæc veritas in duabus parabolis ovis et drachmæ specialissime exprimitur.

b. — Jesus ostendit hic dum jubet hunc cæcum ad se adduci, in ipso cæco, quod in dies, in nobis adhuc operatur; ut sicut hic cæcus, ex hac jussa et mandata adductione multam Jesum amandi accipiebat causam, sic quoque nobis per beneficia vocationis ad fidem, justificationis, præservationis a multis peccatis, et periculis, conservationis creaturarum, multa Deum amandi suppeditantur motiva. Per illa enim nos velut cæcos ad se adduci jubet, ut lumen recipiamus immensum ejus in nos amorem cognoscendi.

VERSUS 41.

Quid tibi vis faciam? At ille dixit : Domine, ut videam.

Quid tibi vis faciam?

1. — Glossa ait : « Non ex ignorantia quærit, sed « ideo ut rogetur et ut mentem ad orationem excitet. »

2. — Glossa Interlinearis ait : « Non ignorat, sed « vult audire confessionem, qui noverat intentionem. » S. Ambrosius similiter ait : « Interrogat « ut credamus, non nisi confitentem posse salvari. »

3. — Videri haud immerito poterat, increatam et incarnatam Sapientiam, non debuisse cæcum istum hoc modo interrogare, dicendo : *Quid tibi vis faciam?* Justum enim est, ut nos voluntatem nostram in manus Dei resignemus : *Justum est subditum esse Deo;* ipseque Christus nos in oratione quotidiana ita orare docuerat : *Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra.* S. Paulus quoque, quando *circumfulsit eum lux de cœlo, apertisque oculis nihil videbat,* in fortunata illa cæcitate subito dixit : *Dominus, quid me vis facere?* quomodo igitur Deus noster nunc vult voluntatem suam voluntati cæci hujus subjicere? S. Bonaventura ait : « In quo apparuit liberalitas « dantis, quia offert se beneplacito postulantis. » Albertus Magnus pariformiter dicit : « Attende « magnam dantis beneficium liberalitatem, quid « vel quantum det, in voluntate constituit petentis; » unde se habet ac si jam perscrutatus fuisset et penetrasset ipsius fervorem, fiduciam, fidem, devotionem, omnesque alios actus interiores : « Jam « video devotionem tuam, jam intueor fidem, jam « considero spem, jam sentio charitatem; petitio « tua in tua sit voluntate et optione. » Hanc porro oblationem nemo alius præterquam solus Deus facere potest, non tantum ideo, quia ipse solus potest omne id quod vult : *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit :* verum etiam, quia ipse solus cognoscit, an nobis expediat quod offert, novitque an nos ejus simus liberalitate abusuri, an vero non.

4. — Enimvero major pars multitudinis illius, quæ post Christum sequebatur, cæcitate quadam laborabat longe miserabiliori quam erat illa, qua hic noster afflictabatur cæcus, siquidem Christum, Filium Dei et promissum in lege Messiam esse non credebat; perlibenter cæcum hunc corporaliter illuminando, multos quoque alios spiritualiter illuminaturus fuisset, ac proinde illum ad se adduci jussit; ut hac ratione et ex precum instantia, quas faciebat et ex interrogatione et ultronea sui oblatione et opis, et ex interrogatione, denique et ex miraculo, quod circa illum patrabat, de ejus divinitate tanto evidentius certificarentur. Unde Salmeron ait : « Interrogat Dominus, non ut ignorans, « quia omnia novit, sed ut astantes scirent, eum « non petere vulgarem eleemosynam; et qualis ab « homine peti solet, sed divinam virtutem et excellentem, quæ est a Deo, et ut, dum cæci Christum « Filium Dei esse confitentur, videntes, qui eum « tantum hominem putabant, confundantur. » *Quid tibi vis faciam?* Quisnam alius idipsum melius dicere poterat illo, qui *erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum;* maxime tali cuidam cæco, qui orbus erat luce corporis et animæ.

5. — Theophylactus scribit Christum hanc interrogationem in conspectu omnium proposuisse : « Ne ille præsentibus alia petere videatur, ipse alia « dare et dum ille petit pecuniam, ipse ut ostentator, cæcitatem sanaret, nam fortassis insipienter « talia fingere posset invidia. »

6. — Porro certissima causa, ob quam cæci hujus voluntatem exploravit, fuisse videtur, ut tanto magis authenticaret et manifestaret in cæco patrandum miraculum; estque hæc ponderatio Jansenii dicentis : « Ut illo palam agnoscente suum « malum et explicante suum desiderium, miracu« lum ab omni esset liberum calumnia; ne aliqui « dicere possent, hunc vere non fuisse cæcum, aut « Jesum pro ostentationis gratia, pro desiderata « stirpe contulisse visum, solent enim quidam men« dici fingere cæcitatem, quo plus accipiant. » Etenim satis est verisimile, in illa multitudine multos fuisse, qui credebant cæcum hunc non alio fine altum adeo vociferatum fuisse, quam ut pinguem aliquam a Christo eleemosynam acciperet, siquidem Christus ex iis, quæ ei a sibi devotis subministrabantur aliis quoque pauperibus communicare solebat.

7. — Dici quoque potest, ideo Christum hunc interrogasse : *Quid tibi vis faciam?* ut nos doceret, quod dona et gratias suas communicare nolit, nisi prius nos ad illas recipiendas per voluntatem et desiderium nostrum disponamus.

At ille dixit : Domine, ut videam.

8. — Hugo Cardinalis bene notat, cæcum hunc, Christum non jam filium Davidis appellare, uti in principio fecerat, sed tantum dicere : « *Domine,* « quasi dicat : Filius David cæcos illuminare non « potest, Filius autem Dei potest. » Didacus Stella, postquam idem cum Hugone ponderasset, subjungit : « Quamdiu dixit : *Fili David, miserere mei,* suspensa est sanitas, sed cum dixit : *Domine,* infusa « est; nec mirum, ipse est enim Dominus, de quo « in *Psalm.* CXLV, 8 : *Dominus illuminat cæcos.* » Magna cum fiducia recurrit ad Christum, ut illuminaretur : siquidem ipsum filium David nominando, veluti verum Messiam pariter agnoverat. « De quo « prædixerat Isaias; » ut notat Salmeron : *Tunc aperientur oculi cæcorum.*

9. — Jansenius hujus cæci desiderium ita decla-

rat : « Da in primis ut videam, hoc est, per fidem « cognoscam, te solum verum Deum et veram veri- « tatis viam, qua ad te perveniatur. » Et revera hæc jure merito esse deberet præcipua et frequentior postulatio, quam unaquæque anima in suis orationibus Deo proponere deberet; siquidem salutis nostræ fundamentum est lumen fidei et agnitio Dei : *Non glorietur sapiens in sapientia sua, non glorietur fortis in fortitudine sua et non glorietur dives in divitiis suis; sed in hoc glorietur, qui gloriatur; scire et nosse me. Jer.*, IX, 23, 24. Id quod in S. Joanne clarius dicitur : *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum.* Albertus Magnus dicit, cæcum in hac petitione intendisse, præter visum corporis insuper etiam lumen spirituale : « Videam « non tam extra, quam intus, visio enim tota « merces est et videre Deum beatitudo est. » Tritum est axioma illud : « Creasti nos, Domine, ad te, » et ideo quidquid a nobis fit, quidquid desideratur, quidquid denique cogitatur a nobis, id totum directum esse debet, velut linea ad centrum, id est, ad visionem beatificam.

10. — Prima et pulcherrima inter omnes creaturas visibiles, quæ unquam a manibus divinis profecta fuit, lux fuit : *Fiat lux*; ad denotandum, quod lux fidei et notitia Dei omnem aliam quamcumque rem appetibilem præcedere debeat, sicut enim illa servit ad illius confusi chaos discretionem, ita lumen spirituale nobis servit ad videndum antiqui adversarii laqueos, ad discernendum a virtute vitium, ad ponderandam et æstimandam æternitatem, ad appretiandum animæ nostræ thesaurum, ad imminentia nobis evitanda pericula, ad incitandum bonorum exempla, ad proprios emendandos effectus, etc.

11. — Arguta est observatio, quam Salmeron hoc loco facit, nimirum : Christus cæco huic liberam dederat petendi optionem et facultatem, dicendo : *Quid tibi vis faciam?* Ipse vero petiit : *Ut videam.* Cur autem non potius rem aliquam durabiliorem a Domino sollicitavit? lumen enim et visus sanus ultra vitam, quæ adeo longa in ipso esse non poterat, durare nequit : « Ad hæc parum delectare « poterat, cum molesta et acerba multa oculis « hauriamus, sunt enim oculi plerumque occasio « superbiæ, et cupiditatis, et obscæni amoris atque « distractionis, atque plerumque ruina animæ esse « solent, juxta illud, *Thr.*, III, 51 : *Oculus meus « deprædatus est animam meam.* » Ecce igitur quam verum sit, quod nos a Deo sæpenumero malum nostrum postulemus, simulque nobismetipsis ruinarum nostrarum artifices.

12. — Jansenius hisce verbis expositionem quamdam adhibet, præsenti tempori valde adaptatam : « Da ut videam et agnoscam vanitatem hujus « sæculi, ut videam, semperque ob oculos habeam « ultimum vitæ meæ finem, ne unquam obdormiam « in morte. » Hoc autem lumen hisce vanissimis diebus magis quam alias unquam a Deo nobis postulare necessum habemus, ut cognoscamus mundi hujus, hisce diebus, vanitatem, quæ in hoc carnisprivio tot modis nos ad malum irritat et provocat, ut oculum nostrum ad contuendum novissimam horam et diem defigere, et illud : *Memento homo, quia cinis es*, etc., ob oculos continuo habere non valeamus. Salvianus populum Romanum spectaculis, aliisque profanis gaudiis immersum conspiciens, exclamavit : « Sardonicis herbis omnem Romano- « rum populum putes exsaturatum, moritur et « ridet; » hæc enim herba quædam est venenosa, quæ illam manducantibus mortem conciliat, sed talem qua homines velut ridendo moriuntur, ille autem risus, non a corde, quo oppressum est, procedit, sed a labiorum rictu et apertura : idem quoque multis accidit, qui se lætos et hilares esse simulant, cum tamen tales revera non sint, siquidem uti de S. Thoma Angelico Doctore, qui ob ingentem sapientiam suam *omniscius* dicitur, refertur; hic nunquam capere potuit, quomodo Christianus peccato mortali in anima sua obnoxius ridere possit. Et quidem si lætitia talis ex comædiis nascatur, vel ex larvatorum personatis vultibus, hastiludiis, aliisque similibus spectaculis, ficta est, sicut et omnia illa ficta sunt et forinsecus tantum læti speciem habentia : *Risum reputavi errorem et gaudio dixi : quid frustra deciperis? Eccle.*, II, 2. Quando filii Israel inter choreas, ludos, conviviorum epulas aliasque hilaritates, verum bacchanaliorum symbolum vitulum aureum adoraverunt : *Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere. Exod.*, II, 6. Moyses ad locum, ubi idololatria hæc exercebatur, appropinquans, dixit : *Vocem cantantium ego audio.* Josue autem in societate Moysi constitutus alium se strepitum audire existimabat, unde ait : *Ululatus pugnæ auditur in castris;* imo sacer quidam interpres scribit, quod verba prædicta a Moyse prolata, juxta hebraicæ linguæ radicem seu originem, idem significent, quod *vox afflictionis et miseriæ auditur* : at vero si Moyses voces cantantium et choreas agentium audiebat, quomodo dici potest, quod audierit vocem afflictionis et miseriæ? vere tamen ita est quia, *Prov.*, XV, 23, *extrema gaudii luctus occupat : risus dolore miscebitur.* Fatentur idipsum mundani apud inferos, *Sap.*, V, 7, dicentes : *Lassati sumus in via iniquitatis, ambulavimus vias difficiles.* Chrysostomus verba illa Davidis, *Psalm.* IV, 7, ponderat, quibus ad Deum conversus ita loquitur : « *Dedisti « lætitiam in corde meo;* non dixit simpliciter : « *Dedisti lætitiam,* sed, *in cor meum,* ostendens in « rebus externis non esse lætitiam, hæc enim læti- « tia non est cordis, sed oculorum. »

Additio.

a. — *Dicens quid tibi vis faciam? At ille dixit :*

Domine, ut videam. Brevis oratio, et multa fide plena, et quamvis pauper esset et multis indigeret, tamen hoc postulat, quod ei magis necessarium est, ut notavit S. Ephrem, *de Panoplia spirituali,* dicens : « Numquid dixerunt illi cæci : da nobis « vestimentum, quoniam pauperes sumus? Minime « vero, sed illud postulaverunt potius quod magis « urgebat. Quapropter, mi frater, quod urget magis « quæque in omni tempore tibi magis necessaria « sunt, ea a Deo postula. » Postulet ergo homo id a Deo, quod magis ei necessarium est, ut videat, scilicet, turpitudinem peccati, mundi fallacias, et Paradisi stabilitatem et ab omnibus periculis immunitatem.

VERSUS 42.

Et Jesus dixit illi : respice; fides tua te salvum fecit.

Dixit illi : respice.

1. — Chrysostomus, *in Cat.,* dicit, quod, cum Judæi miraculo huic cæci illuminati calumniose derogare poterant; sicut circa cæcum natum facere tentarunt, dicendo : « *Similis est ejus;* ideo Christus « voluit, ut cæcus prius ostenderet defectum naturæ, « tunc cognoscat gratiæ majestatem; at ubi peti- « tionis modum cæcus explicuit, tunc cum summa « majestate præcepit ei, ut videret. » Theophylactus ait Christum dixisse : *Recipito visum,* et postea subdit : « Et quis Prophetarum ita sanavit, tali « inquam potestate? unde et vox a vero lumine « progressa, lumen cæco facta est. » Didacus Stella ait : « Imperativo modo sanavit illum et præcepit « sicut Deus, ut visum haberet. » Salmeron ait : « *Dixit, et facta sunt; præceptum Domini lucidum « illuminans oculos.* »

2. — Etenim verisimile est, cæcum hoc sibi restituto visu usum semper esse, in bonum animæ suæ, alias enim verissimum est secundum humanam malitiam : *Nequius oculo quid creatum est?* enimvero oculi ejus hanc habuere prærogativam, quod illuminati fuerunt ab illo, de quo scribitur : *Erat lux vera.*

3. — « Expende, » inquit Didacus Stella, « quod « quando fideliter et bene petimus, non alia nos « petimus, et alia dat Christus, sed illa ipsa quæ « petimus, atque ita quoties unum petimus, et « aliud accipimus, manifestum est, quod non bene, « neque fiducialiter petimus. »

4. — Consideratione dignissimum est miraculum illud, quod per digitum illum sanctæ Catharinæ Senensis, cui Christus annulum sponsalitii cum dicta sancta ab ipso contracti inseruit, patratum fuit; nam quando beatus Stephanus Macconis Carthusianus, qui prædictæ sanctæ Virginis familiaris fuit, excessivos quadam vice pateretur oculorum dolores, jamque lumen oculorum quasi totaliter amisisset, post applicatam oculis suis hujus digiti reliquiam, oculorum integram sanitatem protinus recuperavit. Hunc autem annulum ipsa promerita sibi fuit, per mortificationes et austeritates, quibus in hisce bacchanaliorum diebus corpus suum maceravit. Unde perspicue deduci potest, quod anima quæ Deo fidelis est, non vero de illarum numero, de quibus Oseæ, II, 5, scribitur : *Vadam post amatores meos,* sed quæ Deo in veritate dicere potest : *Sponsabo te mihi in fide,* magnum sibi lumen et notitiam Dei, ad contemnendas omnes mundi hujus vanitates, et insanias falsas acquirere possit.

Fides tua te salvum fecit.

5. — Dionysius Carthusianus, *in Cat.,* ait : « Visu « interiori et exteriori, quem etiam corporaliter et « spiritualiter illustravit. » S. Thomas scribit, quod juxta pondus et mensuram fidei, beneficia vendantur : « Pro fidei enim venduntur beneficia, « diffunditur enim gratia, quam suscepit fides. » Salmeron tamen distinguit, ostenditque hanc fidem donum fuisse ejusdem benefactoris : « Fidem, quæ « donum Dei est, vocat Christus fidem cæci, et illi « eam adscribit ob singularem ejus beneficentiam, « quæ enim nobis dat, vult esse nostra. »

Additio.

a. — *Et Jesus dixit illi : Respice; fides tua te salvum fecit.* Non de omni fide loquitur Jesus, sed de fide formata : nullum enim opus bonum, sine charitate quidquam valet. Amor autem Dei fidem et omnes res, etiam minimas pretiosas efficit, et solus cœlo comparando sufficit, utpote ad quod securam et brevem viam sternit. *Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest,* ait Apostolus, I *Cor.,* XIII, 3. Unde S. Bernardinus Senensis, *tom.* II, *Serm.* II, inquit : « *Charitatem si non habuero, nihil sum,* id est, « nihil ad meritum mihi prodest, ac si nihil esset. » Quod itidem Idiota confirmat dum ait : « Ubi amor « defuerit nihil valet quidquid agitur; omnia valent « quæ cum amore aguntur. » Hanc quoque veritatem S. Thomas nos docet, dum ait : « Cum per charita- « tem homo in ultimum finem dirigatur, nulla « potest absque illa simpliciter vera virtus esse. » S. Petrus, I *Epis.,* I, 7, ait : *Probatio fidei multo pretiosior auro.* Sciendum tamen est quod ad hoc ut aurum hoc fidei pretium justum habeat, ignitum esse debeat, addit enim beatus Apostolus : *Quod per ignem probatur.* Siquidem fides absque charitate neutiquam prodest.

VERSUS 43.

Et confestim vidit, et sequebatur eum, magnificans Deum; et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo.

Et confestim vidit.

1. — Clamores cæci hujus audivimus, de quibus verificatur, quod Isaias, XXX, 19, prædixerat : *Mise-*

rans miserebitur tui, ad vocem clamoris tui statim ut audierit respondebit tibi.

Et sequebatur illum magnificans Deum.

2. — Chrysostomus ait : « Bonum munus obtulit « Christo, et quale? *Sequebatur eum magnificans « Deum.* » Porro dæmoniaco a se liberato permittere noluit, ut se sequeretur, ne forte libertati jam restitutus per omnia loca cum Christo pertransiens, causa esset, ut miraculum circa se patratum magis magisque divulgaretur : at vero cæcum hunc illuminatum secum in Jerusalem conduxit, quando eo abibat moriturus, ut propriis oculis suis cernerent, quod voluntarie et sponte propria in patibulo crucis affigeretur : « Quando Jerosolymam ascendebat, « per crucem perfecturus altum mysterium, ut « recentem habentes miraculi mentionem, non « æstimarent eum infirmitate potius quam miseri- « cordia pati. »

3. — Theophylactus gratitudinem ejus admiratur his verbis : « Vide gratitudinem ejus, qui sanatus « est, secutus est enim Jesum magnificans Deum, « factusque est et aliis glorificandi Deum auctor. » Idem quoque Euthymius ait : « Sequebatur eum « tanquam gratus et beneficium rependens. »

4. — S. Bonaventura ait : « Sequebatur per « subjectionem obedientiæ. » Quando enim anima aliqua, lumen et notitiam Dei receperit, per ejus directionem se aliis subjicere debet; cum enim propria voluntas nos decipiat, duce et præside nobis semper opus est.

5. — Salmeron S. Gregorium citat, qui de cæco hoc, Christum sequente, aliam expositionem adducit : « Ut eleganter ait Gregorius in Homilia hujus « Evangelii : videt et sequitur, qui bonum, quod « intelligit, operatur; videt autem, sed non sequi- « tur, qui bonum quidem intelligit, sed bene ope- « rari contemnit. »

6. — Jansenius ad cautelam eorum, qui cum reducti sunt ad pœnitentiam, ne recidivent, aliud ex hac cæci sequela eruit morale documentum : « Cavendum ei, » inquit, « ne ad pristinum redeat « locum, nec amplius juxta viam sedeat et mendicet, « sed sequatur in via Jesum ad crucem pergentem; « nec tantum sequatur, sed simul animo grato, Dei « semper in se glorificet gratiam. » Quisquis hisce diebus lumen a Deo recepit, cognoscendi voluptatum et illecebrarum mundi hujus pericula et falsam et fraudulentam licentiam, is magis in sequela Christi effervescendo, gratum se exhibeat, atque ad Deum conversus, cum Psalmista *Ps.* CXVIII, 35, 38, dicat : *Averte oculos meos ne videant vanitates, in via tua vivifica me; statue servo tuo eloquium tuum.* Salomon postquam omnia imaginabilia hujus mundi gaudia expertus fuisset : *Omnia quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis,* tandem resipiscens, quodnam verum lumen sit, declarat, *Eccles.*, II, 14, dicens : *Sapientis oculi in capite ejus, stultus in tenebris ambulat.* Ut S. Basilius ait : « Id est, ut ea « contemplentur, quæ in sublimi sunt, » sublevandum est cor nostrum ad gaudia et voluptates alterius vitæ. De S. Francisco legitur, quod is, postquam comitem de monte Feltrio in castello montis Leonis hastilaudia, jocos et alia similia spectacula apparare intellexisset; socios suos hisce verbis fuerit exhortatus : « Eamus et nostras oppo- « namus arces dæmonis insidiis, quas in hujusmodi « jubilationibus sternere solet incautis. » In eo igitur loco constitutus prædicare cœpit, thematisque loco hæc sibi verba assumpsit : « E'tanto il ben, che « aspetto, che ogni pena m'è diletto, » id est, « tan- « tum est bonum illud, quod me expectat, ut nulla « sit pœna, quæ non me delectet, » idque tanta cum energia prosecutus fuit, ut, comes Orlandus Dominus vallis Casentini montis, qui præsens aderat, inde compunctus ejus se directioni et disciplinæ submiserit, eique Alverniæ montem liberali dono donavit; tandem vero historia ita concludit : « Expenderunt eo tendisse sermonem, ut a festis « et vana sæculi lætitia transeundum doceret, ad « crucis Christi perferendæ passiones, sine quibus « non pervenitur ad regnum. » Porro in principio præsentis Evangelii mentio fit Passionis, et postea cæcitas miseri hujus hominis recensetur, ad insinuandum nobis, quantopere in sensu spirituali verum sit id, quod Archangelus Tobiæ juniori dixit : *Fel valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit albugo et sanabuntur.* Etenim fel amarissimum Passionis Dominicæ sufficit abunde, ad tollendum e medio pannum illum, qui oculorum lumen nobis obfuscat, id est, voluptatum præsentium illecebras; valet etiam ad bacchanaliorum ebrietates et crapulas condemnandas, dummodo oculos per seriam quamdam meditationem aperiamus. Salmeron de hoc cæco agens, Abraham, Isaac et Jacob, inter alios Veteris Testamenti sanctos Deo adeo fuisse gratos et acceptos dicit : « Quia cum totus mundus « in tenebris idololatriæ et obscænorum peccatorum « involutus esset, ipsi præ cæteris avertentes oculos « a vanitate, Deum colebant, illumque sequeban- « tur. Idcirco quando omnes Christum illis baccha- « nalium diebus derelinquunt, tu contende illum « sequi; » imitare boni latronis exemplum, qui dum Christus a suis Apostolis et discipulis, aliisque suis sequacibus prorsus derelictus esset, quando unusquisque ei maledicebat, conviciabatur : « Ille « solus Dominum et Regem confessus est, ut intel- « ligant omnes, qui Christi Dei cultores esse volunt, « tunc sibi esse Christum viæ et vitæ integritate « consectandum, et ore confitendum coram homi- « nibus, cum maxime homines insaniunt, et opera « tenebrosa dæmonis amplexantur, et in præcipi- « tium gehennæ certatim se dejiciunt. »

Et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.

7. — Advertendum hoc loco est, S. Lucam dicere, quod hic populus laudem Deo dederit, non tam post miraculum a Salvatore patratum, quam postquam viderunt, quod cæcus iste illuminatus, gigantæis passibus seu gressibus Christum benefactorem suum fuerit insecutus; ubi nobis notandum est, quod plebs *dedit laudem Deo,* ad exemplum cæci hujus, qui, ut jam diximus, *sequebatur illum magnificans Deum.* Enimvero exemplum illorum, qui eo tempore præcipue Christum sequuntur, quo torrens mundi contrarium faciendum esse persuadere nititur, nobisque se omni virium conatu opponit, valde est efficax ad alios, ut idipsum faciant, permovendos. Sic enim in vita S. Caroli legitur, quod, dum sanctissimus hic Cardinalis ipso bacchanaliorum tempore, Ferrariam esset pertransiturus, dux urbis illius explicatum in foro vexillum, nec non et statuam ibidem velut indultæ licentiæ et lasciviæ bacchanalis indices publice erectam inde demoveri, omnesque solitas larvas, ludos, jocos, aliasque vanitates pro illo anno prohiberi jussit, ne aliquod transeunti sancto scandalum daretur. Venetiis pariter sancto illam civitatem eadem vice pertranseunte, facta est per ipsum feria quinta ante Dominicam Quinquagesimæ communio quædam generalis, fuitque in vasta illa civitate, talis et tanta commotio populi, qui ad ejus imitationem, exercitiis spiritualibus vacabat, ut solemnis Paschatis dies esse videretur, neque in publico vel unus homo larvatus conspectus fuerit.

Additiones.

a. — *Et confestim vidit et sequebatur illum magnificans Deum.* Receptus favor magnus erat, sicque regnoscebat eum, sed major est quam exhibet tibi illuminando animam tuam, eamque ad pœnitentiam excitando et expectando. Unde et majorem ei exhibere debes gratitudinem, nisi etiam ut ingratus velis severius puniri.

b. — Prudenter fecit iste cæcus regnoscens, et gratus pro favore accepto, gratias agens Deo. Deus enim gratiarum tributum, pro beneficiis suis in lege naturæ, scripta et Evangelica semper postulavit. Institutio festorum, ab Ecclesia, per assistentem ei Spiritum Sanctum facta, nullum alium præter debitam gratiarum actionem finem habet : « Quia enim in multis homo Deo existit ingratus, « inquit D. Chrysostomus, *Hom.* XXVI, *in Matth.*, « ipse ubique suscipit vicem nostram, et ad ea quæ « ad nos pertinent, per divitias suæ dispensationis « operatur, nam quod pro Judæorum aliquando « salute faciebat, temporibus, locis festivitatibusque « variis, in memoriam illos suorum beneficiorum « reducens, id nunc equidem magno cum cumulo est operatus in nobis, ipso genere sacrificii, « ad jugem nos pro beneficiis suis gratiarum in- « citans actiones. »

FERIA QUARTA CINERUM

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. VI, VERS. 16

16. Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes; exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes : amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

17. Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava.

18. Ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito, et Pater tuus qui est in abscondito, reddet tibi.

19. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt, et furantur.

20. Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt, nec furantur.

21. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum.

VERSUS 16.

Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes; exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes : amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

Cum jejunatis.

1. — Non sine causa, hoc primo die quadragesimæ, præsens nobis Evangelium proponitur, siquidem cum fideles hactenus crapulis ad gulam usque immersi, omnibusque aliis vitiis contaminati fuerint, merito hodie ad jejunium et pœnitentiam invitantur. Chrysologus de jejunio quadragesimali, *Serm.* CXVI, tractans ita scribit : « Cum mundus, « intra generis humani primordia per deflenda, « nefando vitiorum squalore sordesceret, et totus

« criminum fœteret horrore, ac pene ipso iniqui-
« tatis suæ fumo fuscare cœli tantam contenderet
« claritatem, quadraginta diebus ac noctibus ex-
« piaturus terram, cœlestis imber effunditur. »
Porro inficiari nemo poterit humanam malitiam hactenus ad summum usque gradum pertigisse, siquidem bacchanaliorum tempore verificari videtur, quod in Genesi, IV, 12, 5, dicitur : *Omnis caro corrupit viam suam; cuncta cogitatio intenta ad malum, repleta est terra iniquitate;* merito igitur ad hasce pœnitentiæ et jejunii quadragesimalis aquas invitamur, ut purificari valeamus : « Atten-
« dite fratres, » inquit idem Chrysologus, « quate-
« nus sit quadragenarius numerus iste, qui et tunc
« cœlum terris aperuit abluendis, et nunc fonti
« baptismatis orbem totum pandit gentibus inno-
« vandis. » Ad hanc purificationem, Ecclesia in oratione proximæ Dominicæ alludere velle videtur, dum ait : « Deus qui Ecclesiam tuam annua qua-
« dragesimali observatione purificas. »

2. — Dionysius Carthusianus, *in Matth., ibid.,* jejunium ad quatuor præcipue, magnam conferre utilitatem dicit, scilicet : « Ad concupiscentiæ re-
« franationem; ad contemplationis puritatem; ad
« culpæ emendationem; ad virtutum et gratiæ
« adeptionem. » Quantum *ad primum fructum,* Albertus Magnus super prima hujus Evangelii verba ita scribit : « Intentio Dei et Ecclesiæ est, ut jejunio
« dometur pestis libidinis, et ideo præcipit absti-
« neri a facientibus libidinem, » id est, a carnibus, et omni eo, quod ab illis derivatur.

3. — Carnevale, verbum italicum, quod latine carnisprivium seu bacchanalia dicitur, aliqui dicunt idem significare quod caro prævalet; et ideo ad illam domandam, potentius jejunio remedium adhiberi non posse, quis est qui non videat? Unde S. Cyprianus, *de jejun. et tent. Christi,* ait : « Jejuniis
« fugitivæ abeunt voluptates, jejunium omnem car-
« nis rebellionem edomat, et tyrannidem gulæ spo-
« liat et exarmat. »

4. — Servit quoque *ad contemplationis puritatem,* quia tempus hoc quadragesimale, ad seriam quamdam divinorum mysteriorum meditationem præcipue ordinatur. « Accedentes ad quadragesimæ
« initium, » inquit S. Leo, *Ser.* I *de Quadrag.,* « id
« est, ad diligentiorem Domini servitutem. » Similiter in Responsorio sexto Dominicæ proximæ dicitur : « Paradisi portas aperuit nobis jejunium,
« suscipiamus illud orantes et deprecantes. » At vero certum est, quod homo a jejunio magnum ad orationem recte instituendam subsidium accipiat, ideo Ecclesia dicit : « Corporali jejunio mentem
« elevas. » Et Chrysostomus, *Hom.* I *in Gen.,* ait : « Jejunium leves animæ pennas producit, ut in
« sublime feratur, et summa contemplari queat. »

5. — Valet etiam *ad culpæ emendationem;* hæc enim tertius est jejunii effectus, juxta Carthusianum, in cujus probationem notandum est, quod hoc eodem die, quo jejunium inchoatur, Ecclesia cantet : « Emendemus in melius, quæ ignoranter
« peccavimus. » Et quidem non solum est frenum, quo a peccatis in futurum committendis retrahimur, verum etiam ad pœnitentiam et remissionem eorum peccatorum cooperatur, quæ de facto a nobis commissa fuerunt. Et ideo S. Bernardinus Senensis, *Serm.* IV *de Quadr.,* dicit : « Cum sit
« corporis afflictivum, concupiscentiam debilitat,
« futuris peccatis resistit. » S. Bernardus autem ait : « Non solum delet peccata præterita quæ
« commisimus, sed repellit futura, quæ commit-
« tere poteramus. » S. Leo denique, *Serm.* IV *de Quadr.,* inquit : « Magna divinæ institutionis salu-
« britate provisum est, ut ad reparandam mentium
« puritatem, quadraginta nobis dierum exercitatio
« mederetur, in quibus aliorum temporum culpas,
« et pia opera redimerent, et jejunia casta deco-
« querent. »

6. — Denique quartus effectus est, quod *ad virtutum et gratiæ adeptionem* quoque serviat. Unde in præfatione quadragesimali Ecclesia dicit : « Corpo-
« rali jejunio virtutem largiris; » at vero S. Hieronymus ad Celautinam scribens, adjungit : « Omni-
« bus omnino virtutibus abstinentia opitulatur; » ac proinde S. Petrus Chrysologus, *Serm.* XLII, ait : « Jejunium lucet innocentia, radiat castitate, sanc-
« titatis toto magnificatur ornatu. »

7. — Verumtamen præter jam adducta motiva aliud quoque adducere possumus, nimirum quod quia tempore præcedenti regnarunt vitia, et specialiter gula et ebrietas apud homines invaluerunt, merito ab hodierno die jejunium instituitur, ut eradicentur illa, hujus vero damna et excessus restaurentur. S. Petrus Chrysologus animam quamdam christianam hisce verbis invitat : « Sumat
« cum Christo arma jejunii, prosternat castra vi-
« tiorum. » Et S. Cyprianus dicit : « Jejuniis vitio-
« rum sentina siccatur. » Apostolus, noctis et tenebrarum nomen peccato, operibus vero bonis lucis nomen attribuit, et ideo præsenti et proxime elapso tempori verba ejus, *Rom.,* XIII, adaptare possumus, dicendo : *Nox præcessit; dies autem appropinquavit; abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus;* hisce namque verbis Apostolus nos exhortari videtur, ut bacchanalia et turpitudines præteritas detestemur, nobisque modum præscribit id faciendi, *ibid.,* 13, nimirum per usum abstinentiæ : *Non in commessationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitiis; sed induimini Dominum Jesum Christum, et carnis curam ne feceritis;* hæcque una est illarum causarum, ob quas S. Bernardinus, *Serm. in die Cin.,* jejunium institutum fuisse dicit : « Pro libidine perpetrati peccati, subtractionem
« delectationi justissime recompensat. »

8. — S. Leo quoque, *Serm.* I, de hoc tempore, opus nobis esse dicit, ut nos armis fortissimis adversus inimicum infernalem communiamus, abstinentia nimirum et sobrietate : « Quia quasi ad « quemdam agonem sancti operis introimus; ad « pugnas tentationum animos præparemus. » Et hinc est, quod Ecclesia a Spiritu Sancto directa, post cinerum distributionem hac oratione uti soleat : « Concede nobis, Domine, præsidia militiæ « christianæ, sanctis inchoare jejuniis, ut contra « spirituales nequitias pugnaturi, continentiæ mu- « niamur auxiliis. » Certum est quod infernus hoc tempore magis quam unquam alias contra nos sæviat atque ferociat, ob metum partam semel prædam amittendi, præterquam quod necessum sit, ut idem sanctus Pontifex, *Serm.* XXV, advertit, « Intelligamus, « quanto studiosiores pro nostra salute fuerimus, tanto « nos vehementius ab adversariis impedentos. » S. Ambrosius jejunium castra militaria appellat. « Cas- « tra nobis sunt, » inquit, « nostra jejunia, quæ nos « a diabolica impugnatione defendunt. » Tertullianus autem illud scutum appellat, quo immissa in nos tela retundantur et arceantur : « Jejunium scutum « nostrum est, ad retorquenda jacula diaboli. »

9. — S. Bernardinus se ad aliud quoddam motivum reflectit, nimirum ad zelum quo sancta Mater Ecclesia se etiam pro corporali salute nostra conservanda et promovenda sollicitam matrem esse ostendit, hæc enim, crapulas bacchanaliorum continuando, in manifesto erat perditionis periculo; unde optime Ecclesiasticus, XXXVII, 32, 33, 34, monet : *Noli avidus esse in omni epulatione, et non te effundas super omnem escam; in multis enim escis erit infirmitas, et per crapulam multi obierunt : qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* Huic quoque tempori valde adaptantur nonnulli a S. Athanasio recensiti jejunii effectus; ita enim sanctus hic Doctor de jejunio, *lib. de virg.*, loquitur : « Distillatio- « nes exsiccat, dæmones fugat, malas cogitationes « expellit, et mentem nitidiorem reddit, et cor « purgatius, et corpus salubrius. »

Nolite fieri sicut hypocritæ tristes, etc.

10. — Porro ne bonorum operum, quibus accumulandis hoc tempore specialiter incumbere debemus, fortassis amittamus meritum, hisce verbis, hypocrisim et vanam gloriam studiose fugere monemur. S. Thomas, *in Cat.*, ait : « Sciebat Do- « minus gloriam vanam ex omni bono procedere, « ideo spinam vanæ gloriæ, quæ nascitur in terra « bona, jubet præcidere, ne suffocet jejunii fruc- « tum. » Et S. Augustinus, *lib.* I *de ser. Domini in mont. Ser.* XIX, ait : « Advertendum est, non in solo « rerum corporearum nitore atque pompa, sed « etiam in ipsis sordibus luctuosis esse posse jac- « tantiam, et eo periculosiorem, quo sub nomine « servitutis Dei decipit. »

11. — Idem Doctor Angelicus in eadem Catena, per Gregorii calamum, hypocritam quemdam hoc modo describit : « Ora pallescunt, corpus debilitate « quatitur, pectus interrumpentibus suspiriis urge- « tur; » quisnam vero hujusce austeritatis finis sit, hisce verbis exponit, dum ait : « Nihilque tanto « labore aliud, nisi æstimatio humana cogitatur. » Et Lucas Brugensis, *in Matt.*, ait : « Agunt enim « id, quod temperantium est, proque hujusmodi « se vendicant, et haberi hujusmodi gaudent, « cum non temperantiæ, sed inani gloriæ operam « dent. »

12. — S. Thomas verba *Nolite fieri* considerans, dicit : « Prohibet non solum facere sed velle, quia « in voluntate radix merendi et demerendi est; « dicit fieri tristes, et non esse, quia ista tristitia « est simulatio, solum in apparentia; » quia hypocrita apparentiam solum affectat.

Exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes.

13. — Cornelius Jansenius quale hoc faciei exterminium sit, his verbis declarat : « Nativum « faciei colorem studiose immutant, affectato scili- « cet pallore, et vultus tristis severitate. » Et ideo Glossa nos monet, ut tanto amplius nobis caveamus, quia « magis sub specie religionis decipiunt », citatque S. Bernardum hanc quæstionem instituentem : « Quia magis impius, an profitens impieta- « tem? an mentiens sanctitatem? nonne is, qui « etiam mendacium addit, geminat impietatem. »

14. — Chrysostomus, *Hom.* XX *in Matth.*, ex Christi verbis prædictis hanc deducit consequentiam, quæ illos, qui ex vanæ gloriæ motivo impallescunt, condemnat, nimirum : « Quidnam « dicendum est de fucis corrumpentibus facies « fœminarum in perditionem juvenum lascivorum? « Nam hi quidem, qui ostentant pallorem jejunii, « semetipsos tantummodo; hæ vero et semetipsas « et eos, a quibus videntur, interimunt. »

15. — Verum enimvero prima facie videri cuipiam posset, contradictionem quamdam inter id, quod Christus in Evangelio docet, illudque quod Ecclesia in hoc sacro Cinerum ritu præscribit reperiri; dicit enim Ecclesia : « Immutemur habitu in « cinere et cilicio, jejunemus et ploremus; » quod quomodo cum eo, quod paulo post in Evangelio sequitur, scilicet : *Unge caput tuum et faciem tuam lava,* concordet, non satis liquet. Verumtamen pro meliori hujus intelligentia, necessario ponderandum est illud : *Ut appareant,* non enim vetatur, imo præcipitur hæc mortificatio et humiliatio externa; sed tantum condemnatur intentio seu voluntas apparendi foris, propter ostentationem et vanam gloriam. Unde Auctor Operis Imperfecti, *Hom.* XV, ait : « Ergo dicens : *Nolite fieri tristes,* hoc dicit : « *nolite propter homines jejunare.* » S. Thomas super

illa verba : *Ut appareant hominibus,* subjungit : « qui « vident solum exteriora. » Adducit auctoritatem S. Isidori, qui scribit : « Qui cibis abstinent et « mala agunt, dæmones imitantur, quibus culpa « adest et cibus abest. » Idem vero S. Thomas paulo post subjungit : « Non perhibet simpliciter « videri, sed velle videri, quasi dicat : *Ne velis* « *favorem vel laudem pro jejunio ab hominibus cap-* « *tare.* »

16. — Enimvero Auctor Imperfecti, *Hom.* XV, quamdam horum verborum interpretationem habet, ex qua colligitur Sapientiam incarnatam in hisce verbis monere seu culpare velle illos, qui in statu peccati jejunant : « Hypocrita, » inquit, « est « omnis qui peccans jejunat. » Idem Auctor paulo ante dixerat : « Ille jejunat, qui non peccat; qui « autem peccat et jejunat, non ad gloriam Dei « jejunat. » Porro cum singulari mysterio abstinentia quadragesimalis hoc præcise tempore proponitur, quo fideles, potiori ex parte, ad gulam usque peccatis immersi existunt, ut eadem abstinentia mediante, pœnitentiam agant et confiteantur, ad hoc ut abstinentia illis utilis esse queat.

Amen dico vobis : receperunt mercedem suam.

17. — S. Hieronymus, *in Matth.,* VI, ait : « Non « Dei mercedem, sed suam : laudati enim sunt ab « hominibus, quorum causa exercuere virtutes. » Considera vero hic quanta sit differentia inter mercedem, quam recepturi fuissent a Deo, si ob ejus honorem id fecissent; sic enim pro mercede æternam recepissent gloriam; et inter mercedem ac remunerationem, quam recipiunt ab hominibus, a quibus non nisi applausus et vanam gloriolam reportant.

Versus 17.

Tu autem cum jejunas, unge caput tuum et faciem tuam lava.

Tu autem cum jejunas, unge caput tuum.

1. — S. Hieronymus dicit usum fuisse in provincia Palæstinæ, ut festivis diebus caput suum ungerent et profumarent : « Præcepit igitur, ut, « quando jejunamus, lætos et festivos nos esse « monstremus; » quod idem enim S. Thomas his verbis tradit : « Caput unge, id est, hilarem et fes- « tivum te exhibe, » non solum propter illud Apostoli, II *Cor.,* IX, 7, motivum, dicentis : *Non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus,* verum etiam ad denotandam lætitiam, quam quilibet, Dei honorem zelans, Christianus habere debet ex eo, quod regnum peccati et dæmonis, quod præterlapsis diebus cum irreparabili bonorum morum et cultus divini damno triumpharet, destructum et devastatum esse videat; præterquam quod etiam justus sit, ut *exhilaret faciem ejus in oleo,* id est, ut gaudeat, propter unctionem spiritualem gratiæ, siquidem Spiritus Sanctus, *Spiritualis unctio* appellatur, dum scilicet reipsa experitur, quam sit major lætitia et jubilus, quem animæ alicui communicat serenitas bonæ conscientiæ, quam omnes aliæ mundi jucunditates, quæ subito transeunt et de quibus, *Prov.,* XIV, scribitur : *Extrema gaudii luctus occupat;* siquidem communiter in planctu et ploratu desinunt : *In fletu et planctu scindite corda vestra.* Apostolus ad Romanos, XIV, 17, adeo propriis verbis, hac de re scribit, ut in detestationem bacchanaliorum nostrorum expresse loqui voluisse videatur; ostendit enim, in quonam vera lætitia, veroque gaudio consistat; nimirum in virtuose operando : *Non est regnum Dei esca et potus, sed justitia et pax, et gaudium in Spiritu Sancto.* « Prompta igitur devotione et alacri fide, » ita nos S. Leo, *Serm.* II, de Quadragesima exhortatur, « sus- « cipiamus solemne jejunium, non in sterili ine- « dia; » quibus obiter nobis insinuat, qualem famem et sitim habere debeamus, quæ majoris apud Deum sit meriti, quam corporalis. Simus de illis, de quibus veritas dicit, *Matth.,* V, 7 : *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.*

2. — Chrysostomus a S. Thoma in *Catena* citatus, per caput nostrum, Christum interpretatur; per unctionem vero, opera misericordiæ : « Caput « tuum, id est, Christum. » Porro ad subveniendum pauperibus, iisque benefaciendum hoc tempore, quo jejunamus, specialiter invitamur, unde S. Leo, *Serm.* II, *de jejunio decimi mensis,* ait : « Jejunium nostrum misericordiis pauperum sup- « pleamus, impendentes virtuti, quod subtrahimus « voluptati; fiat refectio pauperis, abstinentia jeju- « nantis. »

3. — Chrysologus, *Serm.* XLI, abstinentiam ad infirmitates nostras curandas, unicum dicit esse remedium, at vero insuper a nobis exigit, ut abstinentiæ opera, misericordiæ conjuncta inveniantur : « Abstinentia est homini prima medicina, sed ad « plenam curam misericordiæ requirit expensas. » Et paulo infra, postquam de hac unione diffuse tractasset, hanc tandem statuit maximam. « Quod « anima est corpori, hoc misericordiam constat « esse jejunio, quando jejunium ex misericordia « vivit, tunc vivificat jejunantem. »

4. — Paulus de Palatio, ad oleum spirituale jubili interioris alludens, motiva ostendit, ob quæ anima fidelis, hoc tempore quo jejunatur, consolationem specialem concipere debeat : « Diem festum « te agere existima; festus sane, cum spiritus « carnem tuam vincit, refertque de suo hoste « triumphum; festus est, cum arma dæmonis jeju- « nio extenuat et habetat, spemque ei aufert de « habenda victoria. »

5. — S. Thomas, *in Matth.,* ait : « Unge caput « tuum, id est, mentem, oleo nitoris conscientiæ; »

redditque rationem, quia alias dæmon facile te capere potest, nimirum per cogitationum et desideriorum capillos, nisi bene sit mundata conscientia. « Ne diabolus per capillos, id est, cogitationes « teneat, » ac proinde operæ pretium erit, confestim peccatum detestati, et bona ac sincera confessione mediante, purificare animam; et hæc est, quæ hoc oleo ungitur, de quo, super hunc locum glossans S. Hilarius ait : « Oleum fructum misericordiæ « esse, cœlestis propheticus sermo est; » de quo etiam oleo gratiæ, Hugo Cardinalis hunc locum interpretatus fuit. At vero, cur Christus etiam vultum a nobis lavari voluit, dicens :

Faciem tuam lava.

6. — Verba ista, prouti Jansenius declarat, non litteraliter, sed metaphorice intelligenda sunt, quia illis indicare vult, dissimulandum esse jejunium, id quod, ni fallor, ab Auctore Imperfecti didicit, qui ita, *Hom.* XV *in Matth.*, scribit : « Simplex interpre- « tatio hujus loci hæc est, tanquam si dicat : Sic « longe te facere debes ab ostentatione jejunii tui, « ut si potest fieri, quod non decet, etiam ea facias, « quæ ex diverso, luxuriæ et epulationis videntur « esse indicia; » spirituales tamen hujus loci sensus sunt hi sequentes.

7. — Glossa dicit : « Non sufficit opus misericor- « diæ, sine munda conscientia. » Etenim per lotam faciem nostram, mundata conscientia intelligitur. Auctor Imperfecti ait : « Quia facies animæ, con- « scientia intelligitur; projice ergo abs te avaritiæ « sordes, perjurii stercora, malitiæque putredinem « et lavasti faciem, id est, conscientiam tuam aqua « prophetica, de qua dicit Isaias, I, 16 : *Lavamini « et mundi estote, auferte nequitiam ab animabus « vestris.* » Enimvero in toto anni circulo, nulli sunt dies, in quibus Christiani hominis facies fœdior sit aut turpior atque sordidior, quam in hisce bacchanalium diebus, in quibus de ipsis dici potest : *Erraverunt cæci in plateis, polluti sunt, denigrata est super carbones facies eorum.* Sed ecce tibi facilem faciei lavandæ methodum. *Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris a te, et non manserit in tabernaculo tuo injustitia,* ut dicit Job, XI, 14, tunc lavare poteris faciem tuam absque macula. Sub Ninivitarum Rege Sardanapalo, universa Ninive festivis gaudiis, choreis, jocis, epulis, cunctisque aliis sensualitatibus dedita, imo immersa erat, cum ecce Jonas a Deo in eamdem missus, totalem ejus subversionem eidem apertis verbis prædixit; at vero post præscriptum a Rege et ab omnibus exactissime observatum jejunium et pœnitentiam illam adeo austeram inchoatam, Deus eidem urbi placatus fuit, *Jon.*, III, 10 : *Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala; et misertus est Deus.* Pari quoque modo Deus, præteritis hisce diebus, totum Christianismum, velut alteram quamdam Niniven, vidit crapulis, ludis, larvis, tripudiis, aliisque vanitatibus deditam, quibus divinæ justitiæ adversum se provocabat supplicia; at vero postquam per missos ad illos, non unum, sed plures Prophetas, id est, prædicatores illis intimatum est et susceptum jejunium, post illam cinerum conspersionem, aliasque exteriores pœnitentias, Deus illis placari cœpit; sed attende, quo modo id fieri possit : *Quia conversi sunt de via sua mala, misertus est Dominus;* non quia induerunt se ciliciis, non quia capita sua consperserunt cinere; non propter jejunium, nec ob alias similes austeritates, sed quia a peccatis suis destiterunt, quia conscientias nostras per bonam et sinceram confessionem emundamus, quia cunctis iniquitatibus præcedentibus filum detruncavimus. Et hoc est, quod notat Chrysostomus, dum, *Hom.* III *ad pop.*, ait : « *Vidit Deus opera « eorum.* Qualia opera? Quod jejunaverunt? Quod « saccum induerunt? Nihil horum; sed hæc omnia « tacens intulit : *Quoniam conversus est quisque a « viis suis malis.* » Legatur obsecro illa a Samuele ad populum habita exhortatio, in qua Propheta, I *Reg.*, VII, 3, ita loquitur : *Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferte Deos alienos de medio vestri et præparate corda vestra Domino, et servite ei soli.* Quæ omnia cum executioni mandassent, demum aquam effuderunt : *Hauserunt aquam et effuderunt in conspectu Domini et jejunaverunt, atque dixerunt : Peccavimus Domino.* Tertullianus de jejunio scribens ait : « Deliquerat Israel, sed in « aquatione congregatus, ita statim jejunio delic- « tum diluit, ut periculum prælii simul effugerit; » evasit Dei supplicium et remissionem peccatorum pariter obtinuit. Videmus per quotidianam experientiam, quod ad abluendas linteorum sordes, lixivium adhiberi soleat, quod est liquor quidam, qui per cinerem, aquam et ignem conficitur. *In meditatione mea exardescet ignis,* dicebat Psalmista, XXXVIII, 4 : ecce ignem. *In fletu et planctu ploremus :* ecce aquam. Cineres quoque, qui mortis memoriam significant, non desunt : *Memento homo, quia cinis es;* uniantur igitur hæc omnia simul, omnesque animæ nostræ maculas infallibiliter abluemus. Auctor Imperfecti, *Hom.* XXXV, per hanc faciem, cor intelligit, idque probat ex sequentibus verbis Davidis : *Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea;* non enim facies carnea Deum quærit, sed conscientia. S. Antonius de Padua, per hanc ablutionem, bonam et sinceram confessionem interpretatur : « Aqua confessionis pura, quæ non solum habet « conscientiam expiare, verum etiam et illuminare « intellectum. »

8. — Advertendum similiter est, quod sancta Mater Ecclesia jejunium et hanc mysticam ablutionem simul conjungat, siquidem ut S. Leo, *Ser. in Cin.*, scribit : « Impleri debet jejunium non cibo- « rum tantummodo parcitate, sed maxime priva-

« tione vitiorum; » et hoc quidem est essentiale quoddam punctum, fidelium mentibus necessario imprimendum. Et forte causa est, ob quam, in hac Quadragesima, verba illa Isaiæ, LVIII, 1 : *Annuntia populo meo scelera eorum,* tam frequenter repetantur, quasi quibus anticipare respondere vellet, populi illius lamentis, quibus paulo post dicebat : *Quare jejunavimus et non aspexisti? Humiliavimus animas nostras et nescisti?* Porro Deus, *ibid.*, 16, longum contexit iniquitatum illius catalogum et tandem concludit : *Nonne hoc est magis jejunium, quod elegi? Dissolve colligationes impietatis,* etc. S. Hieronymus, Celantiæ præclarum hoc monitum transcripsit : « Tunc præclara est abstinentia corporis, cum « animus jejunat a vitiis. » Et hic est sensus verborum Hymni illius : « Sic corpus extra conteri, Dona « per abstinentiam, Jejunet ut mens sobria, A labe « prorsus criminum. » Chrysostomus similitudinem quamdam, proposito nostro aptissimam, adducit, *Serm.* I *ad jejun.*, dicens : « Qui propter peccatum « jejunat et in peccato volutatur, quid amplius facit, « quam si in luto lotus sit, iterumque in luto volu- « tetur? »

Versus 18.

Ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito; et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

Ne videaris hominibus jejunans.

1. — Insistit de novo nobis inculcare, ne jejunemus ad acquirendam nobis, apud homines, nominis nostri existimationem, sed tantum ad hoc, ut Deo Patri nostro placeamus. « Et si contigerit, » inquit, *ibid.*, Lucas Brugensis, « ab hominibus intelligi, « modo id ambitum non fuerit gloriæ ergo, nihil « peccatum est. » Nequaquam vult, a nobis in operibus nostris oculi requirantur humani. « Vani sunt « omnes homines, » inquit Albertus Magnus, idemque Apostoli exemplo confirmat, I *Cor.*, IV, 3, dicentis : *Mihi pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die.* Et S. Paschasius clarius inquit : « Hominibus ille jejunat, qui favore eorum captus, « vanam gloriam quærit. »

Sed Patri tuo, qui est in abscondito; et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

2. — Idem S. Paschasius, *lib.* IV *in Matth.*, optime declarat, quinam sint illi, qui oculis Dei, qui est in absconditis, jejunant : « Ille vero, » inquit, « Deo Patri jejunat, qui propter ejus amorem, sese « macerat; » hypocrita enim ob amorem et motivum humanum maceratur; sed et insuper subjungit : « Et quod sibi subtrahit, alteri largitur, » id est, de eo, quod ex jejunio, de suo reponit, eleemosynam pauperibus impertitur.

3. — Porro Deo, Patris titulum attribuit, quia in jejunio et in cunctis aliis pœnitentiæ operibus, nos pro filiis suis agnoscit, atque ad præmiandum nos, paterno nos oculo respicit; tametsi enim nos illum minime videamus, siquidem de ipso in veritate, *Isa.*, XLV, 15, dicitur : *Vere tu es Deus absconditus,* ipse tamen nos perspicue videt : *Qui videt te.* Porro bis repetit, *in abscondito,* quia ut ait Albertus Magnus : « Placet ei cordis secretum in intentione, « qua sibi placere desideramus. »

4. — Idem Auctor hisce verbis : *In abscondito,* aliam quamdam glossam adhibet, dum ait, « hoc « est in conscientia; » siquidem *scrutatur renes et corda.* Et ideo S. Paschasius super eadem verba scribens, ita nos monet : « Necesse est, ut jejunans « sic vivat, ut ei placeat, quem in pectore portat. »

5. — Porro in brevibus hisce, valde autem considerabilibus verbis, incarnata illa Sapientia, ut Albertus Magnus ait, tria intulit, nimirum : « Affec- « tum Patris, beneplacitum videntis et approbantis « et justitiæ æquitatem retribuentis; » siquidem nominatur Pater, de eoque dicitur, quod jejunia nostra cum complacentia videat, ac denique quod ea remunerabit.

6. — Dionysius Carthusianus particularem quamdam Dei assistentiam notat, qua illis, qui pro viribus suis in cunctis operibus bonis, mundi applausum et existimationem fugiunt, specialiter assistit : « *Patri tuo, qui est in abscondito,* habitat in abscondito, id est, in corde humili, latere optanti; non « in manifesto, id est, in animo vano apparere « volenti. » Psalmista, *Ps.* V, 12, scribit : *Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum.* Etenim in eo proprie cognoscuntur, qui Deum vere diligunt, quando in operibus suis ad nihil aliud quam ad gloriam Dei collimant; neque enim ob id, gloriam propriam amittunt, imo, ut ait Chrysostomus : « In « Deo gloriari, est ornatus omnium maximus, et « splendor, qui innumerabilia superat diademata. »

Reddet tibi.

7. — S. Remigius, *in Cat.*, ait : « Sufficit enim « tibi, ut, qui inspector est conscientiæ, sit et « remunerator. Ecce justitiæ retributio, » inquit Albertus Magnus, qui et illum *Apocal.*, II, 23, textum adducit, ubi dicitur : *Scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes et corda, et dabo unicuique vestrum secundum opera sua.* Vult igitur, ut perspicue intelligamus, semperque memores simus, quod omnium bonorum operum, quæ maxime in hac Quadragesima facturi sumus, nimirum abstinentiæ, prædicationum, orationum, stationum, aliorumque omnium merces promptissima semper aderit. Dionysius Carthusianus retributionem istam ad jejunium limitat : « Reddet tibi salutarem effec- « tum jejunii et præmium copiosum, » siquidem, ut jam diximus, multa sunt lucra, quæ ex jejunio reportamus. Observari hic meretur verbum *reddet;*

illud namque restitutionem rei alicujus debitæ exprimere videtur. Enimvero nos, respectu Dei, debitores sumus, qui ipsi præceptorum suorum exactam observantiam, imo nos ipsos, quanti et quidquid sumus, totaliter debemus; unde Redemptor noster Apostolos hunc in modum, *Luc.*, XVII, 10, instruit : *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus,* et tamen licet nullam erga nos obligationem in se habeat, se tamen per æternæ veritatis promissionem, cujuslibet etiam minimi operis boni, in gratia facti, debitorem et remuneratorem declarat : *Reddet tibi,* tametsi in suo semper vigore illud S. Augustini axioma remaneat, dicentis : « Deus coronat in nobis sua dona, non « nostra merita. »

VERSUS 19.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur.

Nolite thesaurizare.

1. — Tria enumerat rerum genera, quæ inter hasce res terrenas, in æstimatione sunt; nimirum primo metalla et hæc ab ærugine consumuntur; secundo vestes pretiosas et hæ roduntur a tineis, denique alia, quæ huic damno duplici minime quidem subjacent, ut sunt gemmæ, monilia et alia pretiosa, sed hæc furto nobis eripiuntur.

2. — S. Thomas, *in Matth.*, dicit, non esse thesaurizandum in terra, propter instabilitatem, quia cito amittuntur; ipsa namque experientia demonstrat, divitias magis esse subjectas periculis fori cessionis, naufragiorum, deprædationum et millium aliorum infortuniorum; atque ideo per jocum poeticum, aurum pallidum esse dicitur, ob timorem continuum, quo angitur, ne ab unoquoque insidias patiatur.

3. — S. Anselmus, *in Matth.*, sub nomine thesauri, omnia hæc bona temporalia intelligit : « Quisquis enim amorem suum in aliqua terrena « applicat, in terra thesaurizat et si aliquid, sicut « gulam, vel libidinem, vel aliquid terrenum diligit, « vel si bona mala intentione faciat, iste thesaurum « in terra ponit. » Omne studium et amor in illum repositus, qui ad Deum non est ordinatus, vanus est et perditus. Idem quoque S. Paschasius, *lib.* III *in Matth.*, dicere voluit, dum ait : « Omne quod « pro terrenis commodis gerimus, in terris thesau- « rizamus. »

4. — Cajetanus circa hunc incarnatæ Sapientiæ loquendi modum, observat, multos per illum, nisi bene intelligatur, decipi posse, quia littera ista diligenter inspecta non prohibet thesaurizare, sed locum thesauri; prohibet enim eligere terram, pro loco thesauri. Unde colligitur, quod Principibus et Patribusfamilias non sit prohibitum accumulare vim pecuniarum, hisce quidem ad provisionem in futurum filiis; illis vero ad publicarum necessitatum curandum subsidium; in cujus probationem, textum illum Apostoli ad Corinthios, II, XII, 14, adducit dicentis : *Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis,* adeoque illa Christi propositio : *Nolite thesaurizare,* etc., in tantum qualificatur, ut per illam, hic in terris thesaurizare prohibeamur, vel in quantum aggregatus auri et argenti cumulus cœlo, id est, divinæ legi opponitur. « Pro- « hibet reponere in terra, ut terra contrariatur « cœlo; » et ut, quinam hac in parte culpabiles sint, ostendat, pergit dicendo : « Agunt contra hoc « præceptum, quia accumulant divitias, confidentes « in illis, in tantum, ut non curent providere sibi « in cœlo. » Auctor Operis Imperfecti, *Hom.* XV, ait : « *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra,* « quia non estis de terra, nec de terra venistis, sed « pro tempore pro terra suscepistis terram; illic « substantiam tuam colloca, ubi patriam habes. » Hoc idem est, quod nos Chrysostomus monet, qui contrarium, stultitiam vocat, *Hom.* XLVIII *in Matth.*, dicens : « Quæ stultitia, illic relinquere, unde exitu- « rus es, et non illic præmittere, quo iturus es; « thesauriza, ubi patriam habes. » Æternæ veritatis verbum est, quod quisquis thesaurizat hic in terris, nihil sibi, aut ad propriam utilitatem lucretur, sed aliis omnino sibi ignotis : *Thesaurizat,* inquit Psalmista, *Ps.* XXXVIII, 7, de avaro, *et ignorat cui congregabit ea.* Et Christus diviti, de thesauris suis disponere paranti, *Luc.*, XII, 20, dicit : *Quæ parasti, cujus erunt?*

5. — S. Paschasius aliter hæc verba interpretatur, reflectendo se ad id, quod paulo ante de jejunio dixerat : « Qui jejunat, seu reservando quod non « ederit, seu gloriam sibi quærendo; quod absti- « nuit, in terris utique sibi thesaurizat; » idque per quoddam Chrysologi monitum egregie confirmatur, hic enim S. Doctor, *Serm.* XXIV, ostendit, quod non sit jejunandum, ut ea, quæ non consumimus, reservemus et accumulemus, sed ut erga proximos nostros beneficentiores esse possimus : « Fames est avaritiæ jejunium sine misericordia; « ultio, non devotio est; non Deo jejunare, sed « sacculo, atterere se abstinentia et hydropi cupidi- « tatis inflari, exonerare ventrem cibis et mentem « pecunia pondere prægravare. »

Ubi ærugo, etc.

6. — Quantum ad sensum spectat litteralem, is clarus et perspicuus est, adeo ut glossa nulla indigeat; sensus autem spirituales a sacris Expositoribus allati, omnes notabiles existunt. S. Paschasius, *ibid.*, dicit : « Omnia metallorum splendentia « ærugo consumit et vestimentorum renitentia « tinea et ut evidentius loquar, quæcumque in

« mundo possidentur, præteribunt; unde tribus « istis verbis omnis concupiscentia mundi et ava- « ritiæ luxus condemnatur. »

7. — S. Thomas, *in Matth.*, differentiam notat, quæ inter æruginem et tineam versatur : « Ærugo « apparet, tinea latet, unde per æruginem peccata « corporalia, per tineam spiritualia significantur; » ambo argentum et aurum divinæ gratiæ, omniumque aliorum bonorum operum, in quibus nos exercuimus, devorant et consumunt; et licet alias opera illa in eo essent valore, ut per illa regnum cœlorum acquiri possent, attamen ærugo et tinea peccati illa totaliter destruit et perdit.

8. — Rabanus, a S. Thoma in *Catena* citatus, dicit : « Allegorice ærugo significat superbiam, quæ « decorem virtutum effuscat. » S. Antonius de Padua, *Serm. in Cin.*, per æruginem, avaritiam intelligit : nota, ærugo de ære nascitur et ei inhæret; eodem modo avaritia ex cumulo divitiarum nascitur, adeoque homini avaro adhærescit, ut ipsum consumat, nec permittat ei, ut illis in suam utilitatem uti possit.

9. — Per tineam, quæ in pannis pretiosioribus et delicatioribus nascitur, invidia intelligitur, quæ odium et aversio est ab aliena felicitate. Rabanus ait : *Tinea, quæ vestes latenter rodit, est invidia;* quæ etiam est expositio Hugonis Cardinalis, dicentis : « Tinea significat invidiam, quia tinea latentes « vestes consumit. »

10. — S. Antonius de Padua autem, per hanc tineam, lasciviæ vitium intelligi posse existimat : « Tineam, hoc est, lasciviam; quia sicut divitias, « personam et animas consumit, sic lascivia gra- « tiam; » hæc tinea diebus præteritis plus quam unquam alias, per annum devoravit in nobis habitus bonos virtutum et vestem illam pretiosissimam, de qua Apostolus, *Rom.*, XIII, 14, scribit : *Induimini Dominum Jesum Christum et carnis curam ne feceritis.*

11. — Per fures et latrones Hugo Cardinalis, hæreticos, vel etiam dæmones intelligit : « Fures « hæretici vel dæmones, qui semper ad hoc ten- « dunt, ut spiritualibus spolient. »

12. — Motivum nihilominus, huic tempori aptius, ex his verbis circa mortem deducere possumus, mors enim in furibus, in ærugine quoque et tinea ad verum repræsentatur; et ideo hanc nobis similitudinem Apostolus his verbis, I *Th.*, V, 2, proposuit : *Scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte ita veniet; cum enim dixerint pax et securitas, tunc repentinus ei superveniet interitus;* similiter sicut ærugo ferrum, quantumvis illud forte et impenetrabile sit, consumit; ita quoque mors omnem complexionem fortem et robustam prosternit; porro de tinea Job, XIII, 28, ait : *Quia quasi putredo consumendus sum et quasi vestimentum, quod comeditur a tinea;* et clarius in Isaia, XIV, 11 : *Concidit cadaver tuum, subter te sternetur tinea et operimentum tuum erunt vermes.*

VERSUS 20.

Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur et ubi fures non effodiunt, nec furantur.

Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo.

1. — Salvator noster hisce verbis et modum et locum demonstrat, in quo thesauros nostros accumulare debemus. Unde S. Gregorius in alio quodam proposito nos monet : « Fratres, si divites esse vultis, veras divitias amate. » Modus autem thesaurizandi est substantiam et facultates nostras in pauperum subsidium et utilitatem impendere, ita enim illas in securo collocamus. Unde Lyranus ait : « Per « hoc concludit excellentissimum modum thesau- « rizandi, quando scilicet bona temporalia et transi- « toria consumuntur in pios usus et sic commutan- « tur in bona spiritualia et æterna. » Chrysologus, *Serm.* VIII, ait : « Thesaurus cœli est manus pau- « peris, quod suscipit, ne in terra pereat, reponit « in cœlum; thesaurizate, inquit, *vobis thesauros in* « *cœlo.* » Lucas Brugensis super hæc verba ita scribit : « Colligimus, reponimusque nobis thesauros « in cœlo, dum opus facultatesque nostras sedulo, « constanter, liberaliterque in Dei gratia eroga- « mus. »

2. — S. Paschasius existimat, quod omne id, quod pro amore Dei facimus, in ærarium reponendo, thesaurizemus : « Omne quod propter Deum « agimus, ad cœlum transponimus. » Cum igitur nunc magis, quam quovis alio anni tempore, mediantibus orationibus, verbi Dei auscultatione assidua, jejuniis, stationibus, aliisque operibus meritoriis virtuose operari satagamus, ideo monemur, ut hasce spirituales divitias in locum securum, id est, in cœlum transferamus. Unde Corn. Jansenius ait : « Thesaurizare thesauros in cœlo, est apud « Deum comparare et colligere futurorum præ- « miorum merita, quod fit per quævis opera bona, « ut thesaurizare in cœlo sit, divitem fieri in operi- « bus bonis. » Cui consonat, quod S. Thomas hoc loco dicit : « Thesaurizate, » inquit, « id est, abun- « dantiam bonorum operum acquirite. »

3. — Considerabile est illud vocabulum *vobis*, siquidem hæc est differentia inter thesauros, quos hic in terra nobis acquirimus et illos, qui in cœlos a nobis reponuntur et transportantur, quod illi nobis utiles non sint; siquidem veritatis verbum a Spiritu Sancto dictatum est illud Psalmistæ, *Ps.* XXXVIII, 7 : *Thesaurizat et ignorat, cui congregabit;* ac proinde Albertus Magnus hoc loco ait : « Tangit « thesauri utilitatem, cum dicit : *vobis,* » et Dionysius Carthusianus dicit : « *Vobis,* id est, ad « vestram salutem. » S. Thomas vero alio se re-

flectit, dum dicit : « *Vobis,* non Deo, quia nihil « accrescit ei. » Job, XXXVII, 7 : *Si juste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?*

4. — Paschasius per cœlum, æternitatem intelligit : « Cœlum hoc loco pro æternitate ponitur, terra « pro transitoriis. » Voluit igitur Christus nos docere, non pro hac, sed pro altera vita thesauros nobis accumulandos esse; quidquid enim thesaurorum, etiam opulentissimorum, congregaverimus, in altera vita de illis nihil invenietur ut dicitur, *Psal.* LXXV, 6 : *Dormierunt somnum suum et nihil invenerunt omnes viri divitiarum, in manibus suis.* Dionysius Carthusianus ait : « *Thesaurizate vobis the-* « *sauros in cœlo,* id est, cumulum operum meritorio- « rum in cœlo, id est, ad hunc finem, ut ad cœles- « tem perducamini mansionem. »

5. — Per thesauros, qui in cœlo accumulantur, bonitatem quoque et longanimitatem Dei interpretari possumus, qua nos, quoadusque vivimus et valemus, ad pœnitentiam expectat, *Rom.*, II, 4 : *An divitias bonitatis ejus et patientiæ et longanimitatis contemnitis : ignorans, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Thesauros in cœlo,* inquit Salvator; nam ut est in *Ps.* XXXV, 6 : *Domine, in cœlo misericordia tua.* Porro per thesauros in terra, intelligere e contra possumus, divinæ justitiæ supplicia, peccatoribus obstinatis post hanc vitam præparata; unde Apostolus dicere pergit : *Secundum autem duritiam tuam et impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ;* de hisce thesauris in Deuteronomio, XXII, 34, 35, dum de sceleribus populi illius mentio fit, ita scribitur : *Nonne hæc condita sunt apud me et signata in thesauris meis? Mea est ultio et ego retribuam in tempore.* S. Bernardus, prædictorum verborum S. Pauli sensum exponens, dicit : « Thesaurizas tibi thesauros iræ pro prorogatis « thesauris misericordiæ, quos contemnis et evacuas « te in misericordiam Dei. » Hodie mane ad hosce thesauros cœlestes, id est, ad misericordiam Dei, in introitu Missæ, invitati sumus, hisce verbis : « Mise- « reris omnium, Domine, dissimulans peccata, « propter pœnitentiam et parcens, etc. » In distributione Cinerum quoque dicitur : « Multum mise- « ricors est, dimittere peccata nostra Deus noster. » Ac denique in Epistola legitur : *Convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus et misericors est, patiens et multæ misericordiæ.*

6. — Thesaurum pariter, animam nostram appellare possumus; de hoc enim thesauro scribitur, II *Cor.*, IV, 7 : *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus;* id est, intra vas hoc luteum; de hac anima merito dicitur, quod sit thesaurus in cœlo repositus, quia ipsamet appellatur cœlum mysticum. Unde S. Gregorius, *Hom.* XXXVIII, *in Evang.*, super illa verba : *Anima justi sedes est sapientiæ,* dicit : « Dum cœlum dicitur sedes Dei; cœlum ergo « est anima justi. » In vita S. Franciscæ Romanæ legitur, quod hæc Sancta, in exstasi quadam, hanc vocem audierit : « Deus est thesaurus animarum et « animæ thesaurus sunt Dei. » S. Bernardus, *Serm.* III *de Adv.*, hac de re ita scribit : « Pretiosissimum « animarum thesaurum, servandum accepi, pro « quo Christus mercator non insipiens, idem ipse « sapientia Patris, totum suum sanguinem fudit. » Albertus Magnus super illud verbum : *In cœlo,* dicit : « Ponit thesauri securitatem, cum dicit, *in* « *cœlo.* » Quisnam autem modus a nobis adhiberi poterit, ut thesaurum nostrum in securum locum, id est, in cœlum reponere possimus? Nimirum si, quamdiu hic in terra vivimus, consideraverimus, quod *habemus thesaurum istum in vasis fictilibus,* serio meditando et ruminando illam, qua Ecclesia hodie in Cinerum distributione utitur, sententiam : « Memento, homo, quia cinis es et in cinerem rever- « teris. » Etenim ratio, propter quam non thesaurizamus in cœlo, sive quod idem est, cur illum non reponamus in loco securo, unica hæc est, quia verba illa, *Matth.*, XVI, 26, maximi momenti et utilissima minime consideramus, scilicet : *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* Quodsi omnes totius universi Monarchias, in unam libræ lancem, in aliam vero valorem unius animæ statuamus, nihil illarum pretium, in comparationem valoris unius animæ, æstimari meretur; quod si insuper bene trutinetur, in quonam tandem omnes honores, thesauri, voluptates et deliciæ terminentur, inveniemus quod horum et omnium aliarum rerum materialium finis, cinis sit. *Effodientes thesaurum,* inquit Job, III, 21, 22, *gaudent vehementer, cum invenerint sepulchrum.* Ubi S. Gregorius ita scribit : « Antiqui « suos mortuos cum divitiis obruebant; inde qui « thesaurum quærit, gaudet cum sepulchrum inve- « nerit. » Quapropter si hunc thesaurum animæ nostræ, in securum locum reponere volumus, industrie contemplemur, ubinam delitescat et inveniemus, quod vere sepulchro cuidam inclusus lateat, siquidem monumentum portatile, est hoc corpus nostrum, maxime cum, quoad corpus, nihil simus aliud, quam terra et cinis. Veteres olim, super mortui alicujus cranium, incidere vel inscribere hæc verba solebant : « Cogitanti vilescunt omnia; » enimvero omnes hujus terræ thesauri, non pluris, quam vile lutum æstimabuntur, si oculum nostrum ad lutum et cinerem, unde hæc vita nostra dependet, defigamus.

Ubi neque ærugo, neque tinea, etc.

7. — S. Paschasius, hæc verba hunc sensum habere dicit, « ac si dicat : Cum jejunatis, aut « aliquid boni agitis, ibi recondite, ubi non adula- « tio, non vana gloria corrumpit. » Etenim quamdiu frumentum istud operum bonorum, in cœli granario non est repositum, in paleam semper

transmutari facile potest, eo quod vanæ gloriæ periculo subjaceat. Quærit Nazianzenus, *Orat.* XXXVI, cur supremus ille rerum omnium artifex, Deus, animam hominis adeo nobilem, factam ad imaginem et similitudinem suam, intra hunc luteum, sordidum et vermiculosum carcerem includere voluerit : « Haud equidem scio, » inquit, « quo « pacto simul et imago Dei sim et cum cœno volu- « ter; » tandem vero artificium hoc, suo non caruisse mysterio dicit, nimirum ideo id factum est, ut non intumescamus et extollamur, uti Lucifero accidit : « Hæc nostra temperatio est, ut cum ima- « ginis dignitas nobis animos extulerit, pulvis « eosdem reprimat, contrahatque. » Verum quidem est, quod thesaurum, id est, pretiosam nimis animam habeamus; at vero simul a nobis ponderandum est, ubi thesaurus iste repositus sit; nimirum *in vasis fictilibus*, ideoque ad utilitatem hujus corporis reflectamus; sed, qua utilitate et fructu id a nobis fiet? *Ut sublimitas sit virtutis Dei et non ex nobis;* verum quidem est, quod, quidquid operamur boni, id totum animæ fructus censendum sit, sed animæ, a Dei gratia adjutæ et ideo totum Deo, non vero nobis adscribendum venit; siquidem ex parte nostra præter cinerem nihil sumus. Chrysostomus quærit, *Hom.* XXXV *in Matth.*, cur Creator hoc corpus nostrum, non ex solidiori et nobiliori materia formaverit et cur disposuerit, ut subito post animæ ab eodem recessum, illud putrefieret? Et respondet, quod si Deus aliter fecisset, « magis ab hominibus « corpora diligerentur; » adeoque cinis iste nobis ex pluribus capitibus auxiliatur, ut hunc animæ thesaurum majoris æstimemus, ipsumque in securum locum, id est, in cœlum reponere satagamus et consequenter ut hoc corpus nostrum, utpote maximum, quem habemus, inimicum nostrum aspernemur.

Versus 21.

Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum.

1. — Lucas Brugensis ait : « Cor pro affectibus « cordis et animi ponitur; nam cor nostrum esse « alicubi, nihil aliud est, quam curam omnem « nostram, cogitationem, gaudium, fiduciam, spem, « metum, amorem, totum videlicet animum circa « aliquid versari. » Si enim nos affectum, spem et omnes cogitationes in hasce res terrenas convertamus; clarum utique indicium est, quod et thesaurus noster in cœlo non sit. Auctor Imperfecti, *Hom.* XV, dicit : « Quod si collocat thesauros in terra, non « habet quod speret in cœlo, ut quid enim respiciat « in cœlum, ubi nihil repositum habet. » Celeberrimum est miraculum istud, quod in vita S. Antonii de Padua, de quodam divite avaro defuncto, narratur. Cum enim Sanctus hic illo textu pro concione uteretur : *Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum,* dixit ad circumstantes, auditores suos; ut dicti hujus veritatem experiamini, abite ocius ad divitis illius defuncti domum et armarium investigetis, in quo divitias suas habere solebat depositas, in iisque cor ejus appositum invenietis; id quod revera ita accidit; enimvero cor illud mundum appellari non potuit; siquidem S. Anselmus, *in Matth.*, ait : « Si « cor est in cœlo, mundum est, quia munda sunt « cœlestia; si autem in terra volutatur, quomodo « mundum est? »

2. — S. Hieronymus super hæc verba scribens, monitum quoddam habet, huic præsenti diei valde opportunum; etenim si affectus et cor nostrum, etiamnum voluptatibus et vanitatibus præteritis adhæreant, manifestum id nobis signum esse poterit, quod non in cœlo sed in terra thesaurizemus; ita enim præfatus S. Doctor scribit : « Hoc non « solum de pecunia, sed et de cunctis passionibus « sentiendum est; gulosi Deus venter est, ibi ergo « habet cor, ubi est thesaurus; luxuriosi thesaurus « epulæ sunt, lascivi ludicra, amatoris libido; huic « servit unusquique, quo vincitur. »

FERIA QUINTA CINERUM

LEGATUR EVANGELIUM CURRENS IN DOMINICA TERTIA POST EPIPHANIAM

FERIA SEXTA POST CINERES

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. V, VERS. 43, ET CAP. VI, VERS. 1

43. Audistis, quia dictum est : Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum.

44. Ego autem dico vobis : Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos.

45. Ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos.

46. Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis ? nonne et Publicani hoc faciunt ?

47. Et si salutaveritis fratrem vestrum tantum, quid amplius facitis ? nonne et Ethnici hoc faciunt ?

48. Estote ergo perfecti, sicut et Pater vester cœlestis perfectus est.

VI, 1. Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cœlis est.

2. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis et vicis, ut honorificentur ab hominibus : amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

3. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.

4. Ut sit eleemosyna tua in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

Versus 43.

Audistis, quia dictum est : Diliges proximum tuum et odio habebis inimicum tuum.

1. — Hæc propositio in antiqua lege nuspiam reperitur. Unde S. Thomas, *in Matth.*, ait : « Istud « nusquam invenitur in lege, sed additio est ex parte « Judæorum. » Existimarunt quidem multi Scribæ et Doctores, idipsum ex multis in Deuteronomio ordinatis et præceptis deduci posse, et in specie dicit Lyranus ex illo, quod *cap.* XIX, 18, Levitici præscribitur : *Diliges amicum tuum sicut teipsum,* « inde ar- « guebant odire inimicum, sed hoc est falsum, quia « omnis homo ex charitate diligendus est, in quan- « tum ad imaginem Dei creatus est, et capax ipsius « per cognitionem et amorem. » Hugo Cardinalis postquam hanc conclusionem, scilicet in tota lege, hanc permissionem odii inimicorum nuspiam inveniri, tanquam indubitatam firmasset, mox addit, nisi forsitan legis nomine Scribarum traditiones intelligant : « In quorum traditionibus scriptum « est : odio habebitis inimicum, » motivum vero, cur idipsum Scribæ licere existimarent, fuit, quia Deus, ut inimicos suos quisque persequeretur, præceperat; verum turpiter hac in re erraverunt, non distinguendo inimicum ab inimico; illud namque præceptum intelligendum est de iis hostibus, qui illos in bello armis suis impugnabant, illis necem inferri corporalem, non vero mortem illis æternam desiderando, illis odio haberi præcepit. Lucas Brugensis observat, quod « Christus non ait : *Dictum* « *est,* sed *audistis quod dictum sit,* ita docti estis a « scribis vestris antiquis dictum esse. »

2. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XIII, hac de re, tale format argumentum : « Si justum fuisset ini- « micos odire, Deus te inimicum ex gentibus nun- « quam in suam suscepisset dilectionem. »

3. — Dionysius Carthusianus, *in Matth.*, ut ostendat, quando præceptum hoc intelligendum sit ad litteram, distinguit, dicens : « *Odio habebitis* « *inimicum,* non odiendo naturam, sed culpam; « non personam, sed vitium; quod utique odium « ex charitate procedit, et ad perfectionem perti- « net, de quo in Psalmo CXXXVIII, 22, canitur : « *Perfecto odio oderam illos.* Et *Psal.* CXVIII, 113 : « *Iniquos odio habui;* » cæterum quisquis inimicum suum, quoad personam, odio prosequitur, qualiscumque ille sit, is neminem aliorum vera charitate

diligere potest, cum peccatum mortale committat; cui proprium est, charitatem extinguere : « Qui « unum hominem odit, nullum veraciter diligit, « cum sit in peccato mortali, quod charitatem « extinguit. » S. Augustinus similem distinctionem, pro hujus præcepti explicatione adducit; dicit enim in *Catena* : « Hæc itaque regula est, qua et « oderimus inimicum propter id, quod in eo malum « est, id est, iniquitatem; et diligamus inimicum « propter id, quod in eo bonum est, id est, ratio- « nalem creaturam. »

Versus 44.

Ego autem dico vobis : Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos.

Ego autem dico vobis.

1. — Seriam meretur ponderationem illud verbum *Ego;* hic enim ille ipse est, qui ait, *Prov.*, VIII, 18 : *Per me Reges regnant, et legum conditores justa decernunt : per me Principes imperant, et potentes decernunt justitiam;* et consequenter multo magis legem promulgare, maxime cum dicat, *Matth.*, VIII, 18 : *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra.* Hoc supposito ponderanda sunt verba illa : *Præceptum Domini est*, addere quoque possumus : *Si hoc fiat, sufficit,* cum promissum fuisse constet, *Luc.*, VI, 37 : *Dimitte et dimittemini.* Porro præceptum istud humanam debilitatem nequaquam excedit : *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari, supra id quod potestis,* ait Apostolus, I *Cor.*, X, 13; maxime cum experimento comprobata sit illa propositio : *Qui amat, non laborat,* et quidem dilectionis inimici, Deus omnium primo exemplum dedit; unde S. Augustinus, *Serm.* VI *de temp.*, ait : « Prius te « dilexit impium Deus tuus, qui nunquam fuit « impius : tu autem, etiamsi jam non es impius, « fuisti tamen aliquando. » Quod idem motivum Auctor Imperfecti hisce verbis, *Hom.* XIII, adducit : « Ille pro te et Filium suum, per omnia humanæ « compassionis tradidit opprobriis usque ad mor- « tem; ille te inimicum suum adoptavit, cohære- « dem unigenito suo fecit, et tu vel nudam dilectio- « nem inimico reddere non vis? » Filius ejus, quidem ipse est, qui hanc nobis dilectionem præcepit, nos licet inimicos ejus amavit. Legitur *Rom.*, V, 10 : *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus.* S. Hieronymus, *in Matth.*, ait : « Hæc « autem Jesus et docuit, et fecit, dicens : *Pater* « *ignosce illis.* » Porro æquitas et justitia legis hujus, ab eo dependet, ut intelligamus et credamus, nos Deo omnem amorem nostrum jure debere : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua,* etc. *Deut.*, V, 5. Hujus autem crediti partem, Deus inimico nostro vult a nobis expediri : siquidem ipse a nobis amandus est ex amore Dei, non vero quia ipse amari mereatur : sicut enim, si ego Petro, v. g. millium scutorum debitor essem, hic autem mihi, ut ex illis quingenta scuta ad bonum computum Joanni penderem, imponeret : tametsi ille tali beneficio dignus non sit, meque offendisset, ad hæc tamen nullus a me habendus est respectus, sed solum ad id, quod necessario mihi exequenda sit voluntas et dispositio mei creditoris; ita quoque in præsenti casu nostro : tametsi inimicus meus a me amari minime mereatur, meretur tamen Deus, ut ejus jussu, illum amem, quia is id mihi imposuit, et serio præcepit. Quod si dixeris : Deum quidem diligere paratus sum, sed non inimicum? Ego id tibi etiam sibi juramento asserenti minime credo; siquidem assertio tua hæresim continet et opponitur Evangelio dicenti, I *Joan.*, IV, 20 : *Si quis dixerit, quoniam diligo Deum et fratrem suum oderit, mendax est.* Ehem, quam sunt milites prompti ad obtemperandum nutibus ducis sui; servi, quam expedite obediunt dominis, subditi Principibus? De quodam Assyriorum Principe narratur, quod cum in præsentia alterius cujusdam magni legati, de militum suorum obedientia gloriaretur, ut illius, legato huic experientiam quamdam daret, aliquem militum suorum in altissima turri vigilias agentem, se deorsum præcipitem agere jussit, qui vix finito Principis verbo deorsum se indilate præcipitavit. Inter Turcas quoque ipsa quotidiana experientia demonstrat, quod ad minimum ducum suorum nutum aut jussum in profundas se fossas, aut catastas, vivos etiamnum ultro citroque, et sine contradictionis murmure dejiciant et sepeliant. S. Philippus Nerius, die quadam, cum suis pœnitentibus, juxta piscinam quamdam, de virtute obedientiæ disserebat, cumque inter cætera diceret : Quis vestrum adeo obediens futurus esset, ut ad præceptum meum in hoc se stagnum dejiceret? eorum unus hanc S. Patris quæstionem, præceptum esse interpretatus, in eumdem se lacum subito præcipitem egit. Elementa, quæ naturaliter inter se contraria existunt, ad nostram tamen utilitatem inter se uniuntur, et concordiam quamdam mirabilem conciliant. Arbores, plantæ, planetæ, mineralia, animalia, omnesque aliæ creaturæ, tam insensatæ, quam sensu præditæ, abhinc sex millenis et amplius annis, præcepto Creatoris, ab exordio mundi sibi imposito, sese per potentiam obedientialem, perfecte subjiciunt, et quando opus est, inter se ad totius naturæ beneficium, uniuntur; solus homo, ad imaginem Dei creatus, et dilecti Filii ejus sanguine redemptus, nec non cœlestis Hierosolymæ, visionis pacis, inquam, hæres futurus declaratus, Deo inimicos diligere præcipienti, rebellis erit? S. Thomas de Villanova, *Serm. in hac fer.*, ait : « Deus ita vult et « præcipit, et hoc gratum est illi. Quanta quotidie

« facimus pro amicis? quot a nobis alienatos et « invisos, orantibus amicis in nostram gratiam « recipimus? O Christiane, facis hoc pro amico et « non facis pro Deo? » Quodsi Princeps tuus, Rex verbi gratia, vel Imperator, vel Papa te rogaret, ut in ejus gratiam, inimico tuo condonares, cumque illo perfecte reconciliareris, simulque tibi summam suam deinceps gratiam et favorem, si huic ejus petitioni obsequaris, promitteret, quam libenter ei obtemperares, tuumque inimicum velut maximum amicum amplectereris, eo quod ad comparandam tanti Monarchæ gratiam, occasionem tibi et viam sterneret? At vero hic adest æternæ Veritatis promissio : *Ut sitis filii Patris vestri;* cum igitur ipsemet Deus in propria persona tibi supplex fiat, imo cum ipse, in cujus fœmore scriptum est, *Rex regum et Dominus dominantium,* rigorosum tibi inimicum diligendi præceptum statuat, nos illud nullius æstimabimus? nos per dilectionem talem, honorem nostrum diminuendum esse metuemus? et tamen nos valde honoratos esse arbitraremur, si ad requisitionem alicujus Principis terreni, inimico condonaremus; imo, quod culpam nostram vel maxime adauget, est, quod sæpe propter alicujus impudici scorti respectum et amorem, vel aliud quoddam vile interesse, inimicis nostris dimittamus et tamen id ob Dei amorem facere obstinate detrectamus.

Diligite inimicos vestros.

2. — S. Thomas, *in Matth.,* qua in re adimpletio hujus dilectionis consistat, hisce verbis nobis declarat : « Consulendo, auxiliando, beneficia largiendo, « omnes tenentur ad hoc, affectu, et effectu etiam, « in necessitate. » Lyranus, *ibid.,* interpretatur in ordine ad bona spiritualia : « Bona scilicet gratiæ « et gloriæ eis optando; » bona vero temporalia illis desiderare debemus in generali, in quantum scilicet ad animarum salutem expedire possunt. S. Thomas de Villanova, hoc præceptum de proximo non odiendo limitat, ut scilicet adimpleatur, non persequendo illum, non desiderando illi malum, ipsumque ab orationibus communibus non excludendo, eidem quoque in extrema necessitate fraterne prospiciendo, et quanto opus est, correctionem ei adhibendo, bona quoque spiritualia gratiæ et gloriæ, haud secus ac aliis proximis nostris desiderando. « Cæterum ei familiariter loqui, et tem- « poraliter diligere, et extra casum necessitatis, ei « benefacere, hoc consilium est, non præcep- « tum. »

3. — Porro motiva, quæ hunc nobis amorem perfundere possunt, multa sunt, eaque omnia valde considerabilia. Enimvero Deus, hujus dilectionis nobis inferendæ tantam curam et æstimationem habuit, ut illam in hoc eodem capitulo, v, 23, sacrificio sibi offerendo, quod dignissimus est cultus divini et religionis actus, quem Deo præstare possumus, longe prætulerit, jussit enim ut relicta ad partem, oblatione Deo facienda prius cum proximo reconciliaremur. Ubi Chrysostomus, *Hom.* XVI *in Matth.,* ait : « Honorem suum despicit, dum « in proximo charitatem requirit : sacrificium mihi « est, fratrum reconciliatio. »

4. — Postquam Salvator noster in oratione quotidiana, hanc nos petitionem, *Matt.,* VI, 14, docuisset : *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris,* immediate subjungit : *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester cœlestis delicta vestra; si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Quod idem diu ante protestatus fuerat Ecclesiasticus, XXVIII, 1, dicens : *Qui vindicari vult, a Domino inveniet vindictam et peccata illius servans, servabit; relinque proximo tuo nocenti te, et tunc deprecanti tibi peccata solventur.*

5. — Meremur etiam per injuriarum remissionem, magnam cœlestium gratiarum abundantiam, habemusque egregiam multos virtutum actus exercendi occasionem. Unde S. Franciscus se terræ invidere, dicere solebat, utpote quanto magis a ligonibus et aratris fulcatur et proscinditur, majorique stercorum et immunditiei omnigenæ pondere gravatur, tanto copiosiorem, sapidioremque fructum annuatim reddit; præterea quanto profundius in ejus viscera, fodiendo penetratur, tanto nos pretiosioribus metallis et gemmis locupletare non omittit : eodem modo, multæ animæ, quanto atrocioribus persecutionibus, ignominiis et injuriis afficiuntur, tanto ardentius in divino amore effervescunt, et in merito et sanctitate adaugentur. Eusebius Emissenus, serenitatem vultus in Protomartyre considerat, cui pro suis lapidatoribus precanti, apertus fuit Paradisus : « Nec mirum, si eis nescit irasci, per quos sibi « videt aulam regni cœlestis aperiri, per quos se « æternis sæculis intelligit consecrari. »

6. — Auctor Imperfecti quoddam maximi momenti punctum tangit, *Hom.* LIII, hisce verbis : « Puto, quod non tantum pro inimicis nostris « Christus illa mandavit quantum pro nobis : non « quia illi digni sunt, ut diligantur ab aliquo, sed « quia nos non sumus digni, ut aliquem odiamus; « ergo non tantum ideo jubet diligere inimicos, ut « illos diligamus, quantum ut a nobis, quod malum « est, repellamus. » Enimvero nihil aliud ira est, quam quædam sanguinis circa cor inflammatio, et sanitati plurimum est noxia; siquidem infallibilis, et a Spiritu Sancto dictata, *Psal.* LIV, 25, veritas est : *Viri sanguinum non dimidiabunt dies suos.* Odium venenum quoddam est, quod non solum corpori, sed etiam animæ necem affert : *Qui non diligit, manet in morte.* Unde S. Maximus ait : « Nemo se seducat, qui vel unum hominem odio « habet, quidquid Deo in operibus bonis obtulerit, « totum perdit. » Idem Auctor Imperfecti ait :

« Non dicam, si læseris inimicum, sed si oderis « eum, tanto amplius tibi nocuisti secundum ani- « mam, quam illi secundum corpus. »

7. — Considerandum quoque est, quod lex duelli, cui vindicativus subjicitur, infamiam ei conciliabit, nimirum periculum evidens mortis corporis, et interitus animæ infallibiliter infernum quemdam veluti ærumnarum sibi conciliat. Unde celebris est illa S. Ambrosii sententia : « Contemnentibus jura « Dei, jura hominum proponuntur. » Porro de homicidis scribitur, *Psal.* XXXVI, 15 : *Gladius eorum intret in corda ipsorum.* Quot sunt inimicitiæ, quæ facultatem, et honoris dispendium secum afferunt, et per suspiciones et continuas cordis anxietates, integras familias et civitates, imo etiam nonnunquam integras nationes et provincias in præcipitium proturbant?

8. — Et tamen advertendum est, quod, tametsi nos injurias ab inimicis nobis illatas, remittamus, per hoc nihilominus injuriæ nostræ inultæ non sint permansuræ; siquidem ipsemet Deus, ob cujus amorem nos illas condonamus, dicit : *Mihi vindicta et ego retribuam.* Porro vindicare se velle, est jurisdictionem Dei arroganter usurpare, qui *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum* in Scripturis appellatur. Et ideo S. Ambrosius, *lib. de Noe et arca, c.* XXVI, nos monet, dicens : « Scientes prærogativam « nostræ ultionis apud eum manere, neque in alios « committamus, quod divino judicio vindicandum « sit. » Nos receptarum injuriarum nostrarum judices competentes, utpote nimis hac ex parte passionati et interessati, esse non possumus, meliorem, ad illarum auctores puniendos, discretionem Deus habet, estque gladius divinæ justitiæ nostro longe acutior et limatior. Et ideo David, qui præcunctis aliis majores fuit persecutiones perpessus, jure dixit, *Psal.* XVI, 2 : *De vultu tuo judicium meum prodeat.*

Benefacite his, qui oderunt vos.

9. — Postquam Salvator noster internum nobis hujusce dilectionis actum commendasset, dicendo : *Diligite inimicos,* nunc quoque actum externum nobis imponit, dicens : *Benefacite,* etc. Lucas Brugensis ait : « Porro diligere ad animum imprimis « spectat, cujus quia probatio est operis exhibitio, « additur : *Benefacite.* » Cajetanus, stante rigore præcepti, quomodo intelligendum sit declarat, dicens : « Benefacere inimicis in communi, est non « excludere eos a beneficiis communibus. » Porro nostræ erga illos beneficentiæ meritum, magna cum utilitate nostra remuneratur, dum ipsi ex inimicis in benefactores nostros transmutantur; ac proinde Theophylactus scribit : « Inter benefactores, oportet « illos habere; » cujus asserti sui duas rationes adducit, quarum prima est : « Omnis enim, qui nos « persequitur, leviorem facit pœnam, » quam pro peccatis ferre deberemus. Alia vero ex Evangelii verbis desumpta fuit, in quibus propter merita hujus amoris, filiationis divinæ prærogativa remuneramur. Et tamen subjungit : « Vide, quantum « bonum dat, qui te odit et lædit; modo sustinere « velis. » Paulus de Palatio dicit, quod, dum inimico nostro benefacimus, « non solum illi, sed Deo, imo « vero nobis impendimus, imo forsan multo majo- « rem coronam pariet mihi, beneficium, quod inimico « dedi, quam si Deo, aut mihi dedissem. » Ratio, quam affert, discussione non indiget, siquidem ad hoc, ut Deo aliquid dem, voluntati nostræ non sit magna aliunde oppositio, multo minus quando de beneficiis nobismetipsis impendendis agitur : « At « ut dem inimico, charitas multa in pectore debet « ardere. » Benefaciendo inimicis nostris nostrum quoque bonum operamur, quia illos nobis placamus : at vero, si nos vindicemus, eorum contra nos furorem magis provocabimus. Auctor Imperfecti hoc quoque motivum affert : « Ut eorum odia nostris beneficiis « compescantur; » ad hoc propositum optime servit celebris illa Senecæ sententia, dicentis : « Quid est « gloriosius, quam iram amicitiam commutare? » Quot amicos perdidissemus, si ob quemlibet rigidum et austerum vultum, vel mordax verbum iram nostram prodidissemus. S. Augustinus ait : « Ecce, « quare Dominus dicit, *diligite inimicos vestros,* quia « diligendo inimicum, facis amicum. » Aliam rationem Auctor Imperfecti tangit, dicens : « Benefacite « odientibus, ut ex vestra benevolentia ipsi se judi- « cent, quia injuste nos odiunt. » Alium quemdam, ad inimicis benefaciendum, stimulum adducit Paulus de Palatio, estque gloria, quæ ex hoc tam heroico actu in nos redundat, tam apud homines, quam in conspectu Dei : « Qui pro inimicis orat, » inquit, « quique inimicos diligit et favet, spectaculum est « mundo, et Angelis, et hominibus. Spectat Deus, « spectant Angeli, stupet mundus, attoniti reddun- « tur homines. » Idque Apostoli testimonio probat, dicentis, I *Cor.*, IV, 9 : *Spectaculum facti sumus mundo, et Angelis, et hominibus,* ut autem clarius explicet, quanam in re cœlum et terram suspensam teneat, subjungit : *Maledicimur, et benedicimus; persecutionem patimur, et sustinemus, blasphemamur et obsecramus.*

Et orate pro persequentibus, et calumniantibus vos.

10. — Ad eradicandum totaliter odium e cordibus nostris, non solum, ut adversarios et malevolos nostros diligamus præcepit, verum etiam illis nos benefacere voluit, *benefacite,* neque hoc etiamnum contentus, insuper jussit ut orationes nostras pro illis ad Deum effundamus. Lyranus, *ibid.*, verbum *orate* exponit, dicens : « Optando scilicet eis bona « gratiæ et gloriæ, » et merito, quia cum sint nostri persecutores, habeantque cor odio et malevolentia plenum, a gratia et gloria exclusi esse

noscuntur, ac proinde in gravi et extrema necessitate constituti, auxilio nostro indigent. Lucas Brugensis rationem hanc reddit, cur tanto magis ad compassionem erga ipsos moveri debemus, quanto major in ipsis malignitas abundat : « Quod vitium, « ad majorem potius benevolentiæ affectum movere « nos debet, quemadmodum medici, quando calce « feriuntur a freneticis, tunc etiam magis misere « rentur illorum. » Porro oratio isthæc quam pro inimicis nostris ad Deum effundimus, ex mente S. Gregorii, *Hom.* XXXVII, ingentis efficaciæ existit : « Virtus veræ orationis est celsitudo charitatis, et « tunc quisque quod recte petit adipiscitur, cum « ejus animus in petitione nec inimici odio fusca « tur, sed plerumque reluctantem animum vinci « mus, si etiam pro inimicis oramus. » Porro inter omnes tam Veteris quam Novi Testamenti sanctos, David vel maxime de virtute mansuetudinis, sancte gloriari posse videtur : *Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus.* Et in *Psalm.* XXXIV, 12, insidias, quas inimici adversum machinati fuerant, manifestat, dum ait : *Retribuant mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ;* utilitas autem, quam inde cepit, fuit illa, quæ in Evangelio nobis insinuatur : *Cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in jejunio animam meam.* Quemnam vero inde fructum percepit? *Oratio mea in sinu meo convertetur.* Ubi S. Ambrosius ait : « Hæc est oratio, « quæ in sinum convertitur deprecantis, fructum « referens eorum, quæ voluit impetrare. »

Versus 45.

Ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos.

Ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est.

1. — Differentia, quæ inter filios Dei et filios diaboli versatur, in hoc consistit, quod hi vindicativi sint et homicidæ, I *Joan.*, III, 10 : *In hoc manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli; omnis qui non est justus, non est ex Deo, et qui non diligit fratrem suum.* Et ideo vindicativis vere dici potest, I *Joan.*, VIII, 44 : *Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis perficere; ille homicida erat ab initio.*

2. — S. Augustinus observat, quod « Christus « non ait : Facite ista, quia estis filii, sed facite ista, « ut sitis filii; cum autem ad hoc nos vocat, ad « similitudinem suam vocat. » Etenim quidnam est aliud, in quo tanquam filii Dei agnosci poterimus, inquit etiam Auctor Imperfecti, quam si Deo assimilemur? Filii carnales genitoribus suis sæpe in vultu, voce, vel in aliis corporis lineamentis assimilantur, filii autem spirituales in sanctitate. In natura Deo similes esse non possumus, ut ait etiam Dionysius Carthusianus, dicens : « Huic perfectioni « assimilari non possumus, similitudine æqualita « tis, sed imitationis. » S. Gregorius dictum illud Sapientiæ, XII, 18. *Tu autem Domine cum tranquillitate judicas,* declarans, ostendit quod in repressione iræ et furoris, contra inimicos nostros concepti, ipsummet Deum imitemur : « Quoties turbulentos « motus animi sub mansuetudinis virtute restrin « gimus, ad similitudinem redire Conditoris cona « mur. » In cujus asserti probationem, ut Albertus Magnus, *ibid.*, optime notat, Christus ipsemet dixit : « *Ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est,* et ideo « non movetur passionibus iræ vel inimicitiæ. » Quænam excogitari a quopiam poterit prærogativa sublimior, quam quod vilis aliquis terræ vermiculus, qualis homo est, Deo reddatur similis? Id assequi non possumus per sapientiam, æternitatem, immutabilitatem, immensitatem, omnipotentiam, vel alia similia attributa, sed per solam mansuetudinem. Advertendum quoque hoc loco est, quod, ut prudentiam addiscamus, Deus nos mittat ad serpentem : *Estote prudentes sicut serpentes.* Ad comparandam simplicitatem et sinceritatis candorem, mittimur ad columbam : *Simplices sicut columbæ*; providentiam Dei lilium nos docet : *Considerate lilia agri*; ut a lethargo pigritiæ nostræ evigilemus, ad formicam ablegamur : *Vade ad formicam, o piger.* At vero ubi de condonandis et remittendis injuriis, et amore eorum, qui nos offenderunt, agitur, quoniam remittimur? Ad æternum ipsius Patrem, ut ab illo in filios suos adoptemur : *Diligite inimicos vestros, ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est*; insuper etiam voluit, ut nos in ipso specularemur, utpote in eo, qui Patris imago existit *Discite a me quia mitis sum.*

3. — Considerandum quoque, qualis honor et gloria ex hac filiatione Dei in nos dimanet, de qua Apostolus scribit, quod ne quidem angelica natura, illius honore frui vel potiri potuerit. *Cui enim dixit aliquando Angelorum : Filius meus es tu? Ego ero illi in Patrem, et ipse erit mihi in filium?* Utique S. Paulo non deerant ad Christi gloriam exaltandam alii tituli et tamen solo hoc Filii Dei titulo uti voluit, utpote omnibus aliis sublimiori. Unde Auctor hoc argumentum deducit : « Qualis putas sit actus « dilectionis inimicorum, cum filiationis divino ti « tulo remuneretur? » Lucas Brugensis, *in Matth.*, ait : « Quid enim ab homine optari possit divinius « atque beatius, quam ut sit et opere ipso esse de « claretur Dei Patris filius. » Et quidem Dionysius Carthusianus, ad omnes tres Divinas personas extendit : « Scilicet Dei Patris, vel totius super « beatissimæ Trinitatis, quæ est unus creator ac « Deus, et Pater omnium nostrum. » Et ideo Paulus de Palatio continere se nequit, quin exclamet : « O « mortales, quorum pectora honoris ambitio, et « divitiarum vexat cupiditas, accurrite : en via « summi honoris comparandi; si inimicos diligitis,

« filii estis Dei. Cur ad honorem, qui vos pauperes « facit, aspiratis, ad eum vero, cui sunt regni cœ- « lestis jura connexa, languetis? » Idem quoque Auctor ignorare se dicit, an Deus nos in alia quapiam occasione filii Dei titulo honorarit, præterquam his; aut vero si alias quoque idem ab eo factum fuit, id utique eadem ex causa contigit, sicut quando dixit : *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.*

4. — Quod si filii substantia sunt parentum suorum, consequens est, ut tanquam filii, aliquid divini participemus. Jacob ad Esau, a Deo alias reprobatum, dixit : *Vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei*; id quod ea in occasione dixit, quando furor illius mitigatus fuit : *Amplexatus est eum, stringensque collum ejus, et osculans, flevit.* Ubi Glossa ait : « Peccator cum remittit, quasi alter Deus est. » S. Paulinus, *Epist.* II, scribit : « Vicem injuriæ red- « dere humana ultio est, at inimicos etiam diligere, « vindicta cœlestis est. » Memorandum hic quoque est, quod, quando Pater æternus Salvatorem nostrum, in trigesimi tertii ætatis suæ anni decursu, coram toto mundo Filium suum esse declaravit, idipsum tum super Jordanem, tum in monte Thabor factum fuerit; utrobique enim clarum hoc ei perhibuit testimonium, nimirum : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Advertendum est autem, quod tam in hisce aquis sanctum lavacrum symbolyzantibus, quam in dicto monte, ubi *loquebatur de excessu, quem completurus erat in Jerusalem,* de peccatoribus Deo reconciliandis tractatum fuerit. Unde S. Augustinus ait : « Ipse siquidem naturalis « et unigenitus Dei Filius, talis e cœlo prædicatus « et designatus est, cum se inimicis suis præbuit « benevolum, si velimus recolere tum in Jordane, « tum in Thabor, a Patre dictus est Filius; cum de « inimicis, sibi Patrique conciliandis agebat. »

5. — Enimvero unum e majoribus obstaculis, ut quotidie in praxi experimur, quod majorem hominum partem, a remittendis ab inimico illatis injuriis, retinet, est metus, quo anguntur, ne in conspectu mundi reputationem suam amittant; sed ecce tibi, obstaculum istud nunc e medio totaliter sublatum, dum illos, qui injurias remittunt, filiorum Dei titulo honorat. Quisnam unquam honorem nostrum magis cordi duxit, quam ipsemet Deus noster, qui hunc nobis super omnes terræ thesauros custodiendum, *Eccli.*, XLI, 15, commendat : *Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi.* Similiter in Proverbiis, V, 9, nos monet : *Ne des alienis honorem tuum.* Et quomodo nobis Salvator hanc remissionem injuriarum persuadere potuisset, si nos inde, præmii loco, reportaturi fuissemus, honoris nostri præjudicium? Ideo S. Cyprianus, *l. de bono patient.*, ait : « Deus non « tantum censet, non esse contra honorem inimicis « parcere et benefacere; sed potius supremum ho- « norem et gloriam. » Et quidem quisnam, ad punctum hoc decidendum, judex competens erit, Deusne, qui prima, infallibilis et æterna Veritas et Sapientia increata est, an vero vulgus? Vulgus dico, non mundus, quia si nomine mundi, eos, qui in mundo sapientiores sunt, intelligere velimus, quales sunt Magistratus, Principes et reges, his scimus incumbere, ut contra vindicativos leges promulgent, eosque, qui has transgrediuntur, per manus lictoris, cum infamia publica, supplicio afficiant. Optime igitur S. Bernardus ait : « Magna gloria est, si cui « potuisti nocere parcas; nobile vincendi genus est « ignoscere velle. »

Qui solem suum oriri facit super bonos et malos, pluit super justos et injustos.

6. — Paulus de Palatio, *ibid.*, optime observat quod Christus hæc duo beneficia, quæ Deus homini præstat; simul junxerit, siquidem unum ab altero divisum noxium esset, sicuti ambo simul conjuncta, magnum nobis emolumentum afferunt, si enim semper serenum esset et nunquam plueret, sol nocivus futurus, et sic e contra de pluvia. « Quod « ergo beneficium summum sentiunt homines, est « solis ortus cum pluvia temperatus. »

7. — Albertus Magnus in his verbis considerat, quod justis præcedentia data fuerint; prius enim dicitur : « *Super bonos, super justos*, quia licet « temporalia dentur bonis et malis, a Deo tamen « propter bonos dantur, sicut patet. » *Gen.*, XIX, 1.

8. — Eamdem considerationem Auctor Imperfecti diu ante habuerat, dicit enim : « Caute « posuit, dicens : *Super justos et injustos*, quia « omnia bona Deus non propter homines dat super « terram, sed propter paucos sanctos; contentus « est enim magis, ut peccatores contra meritum « suum bonis Dei fruantur, quam ut justi, contra « meritum suum a bonis ejus fraudentur. »

9. — Idem argumentum, quod Christus in dilectionis inimicorum favorem formavit, a Chrysostomo quoque adducitur, *Hom.* XVIII *in Matth.*, his verbis : « Nam et ipse quoque, » inquit, « non « modo odit contemptores suos, verum etiam be- « neficiis munerat. » Ante hunc tamen S. Doctorem, Seneca pariter scripserat : « Si Deum imita- « ris, da et ingratis, nam et sceleratis sol oritur. » Lucas Brugensis observat quod magna sit inter injuriam, a nobis Deo factam, et eam quam unus homo alteri infert, inæqualitas, et tamen Deus receptam ab homine injuriam tam facile remittat. « Certe, » inquit, « nequaquam est æquale pecca- « tum ejus, qui Deum et ejus, qui te spernit, non « modo propter beneficiorum cumulum, quibus a « Deo ille affectus est, verum etiam propter emi- « nentiam dignitatis. » Petra in deserto percussa, populo Israelitico aquam foras produxit, quæ aliis ignem naturaliter percussa vibrare solet. *Petra au-*

tem erat Christus, qui, quanto atrocius a nobis habitus fuit, tanto majori erga nos fuit amore succensus, nobisque e benedicto, per diram lanceam aperto latere suo, opulentissimos thesauros, id est, sacramenta, per quæ in cœli possessionem ingredimur, copiose emanare fecit.

Versus 46.

Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne et Publicani hoc faciunt?

1. — Auctor Imperfecti ait : « Qui amicos dili-« git, propter se diligit, non propter Deum, et ideo « nullam habet mercedem ; » remunerationem quidem ab amico habere poterit, nullum vero a Deo præmium obtinebit, siquidem amor iste ad eum ordinatus non fuit. « Delectat eum ipsa dilec-« tio, qui autem inimicum suum diligit, non prop-« ter se diligit, sed propter Deum, ideo magnam « habet mercedem, quia contradicit motibus suis. » Hugo Cardinalis meritum hujus dilectionis, quæ a charitate derivatur, observat, dicens : « Amare « amantem naturæ est, inimicum amare charitatis « est. »

2. — Porro inter Christianos, qui legem in charitate totaliter fundatam profitentur, et inter paganos hæc intercedit differentia, quod hi illos duntaxat ament, qui ipsis per amorem reciprocum vicissim correspondent, nos autem et eum, qui nos odio prosequitur, diligamus. Unde Tertullianus ait : « Amicos diligere, omnium est, inimicos autem, « solorum est Christianorum. » S. Petrus characterem Christiani, ejusque vocationem, per quam a cunctis aliis, Evangelio non credentibus, distinguitur, his verbis, I *Epis.*, II, 21, optime declarat : *In hoc enim vocati estis, quia et Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus,* similiter quænam sint illa vestigia, quæ post ipsum gradiendo, sectari debemus, ita declarat : *Qui cum malediceretur, non maledicebat ; cum pateretur, non comminabatur.* « Jubemus inimicos « diligere, » inquit Tertullianus, « ut hæc sit per-« fecta et propria bonitas nostra, non communis. » Christus Isaiæ, LXI, 1, suum in hunc mundum adventum prædici voluit his verbis : *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me,* ut autem sciret, in quo spiritus ille et unctio ista consistat, subjungit : *Ad annuntiandum mansuetis misit me.* Similiter quando nos primitus invitavit, ut ipsum tanquam magistrum nostrum auscultemus, prima virtus, quam omnium primo loco nobis insinuavit, mansuetudo fuit : *Discite a me, quia mitis sum.* Quando in crucem, quæ a S. Augustino « Cathedra docen-« tis » appellatur, ascendit, prima ejus lectio hisce verbis absoluta fuit : *Pater, ignosce illis.*

Versus 47.

Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne et Ethnici hoc faciunt?

1. — S. Anselmus ostendit, Christum hoc argumento monstrare voluisse, quod discipuli et sectatores sui minime futuri sint meliores, si neminem alium ament, nullique benefaciant nisi solis amicis suis. Albertus Magnus ait : « Salutatio vocatur exhi-« bitio beneficiorum. » Dionysius Carthusianus dicit : « Id est, salutem et bona aptaveritis. » S. Antonius Paduanus ait : « Salutare est salutem alteri « implorare. »

2. — Paulus de Palatio multos gentiles, veri Dei notitia et lumine fidei omnino destitutos, magis erga inimicos suos se ob gloriam et applausum humanum, beneficos exhibuisse ostendit, quam nos ad ipsiusmet Dei instantiam faciamus : « Gentilium « exempla id utilitatis habent, quod ori nostro « pudorem et ruborem infundant, dum ab illis, « quibus præceptum non erat, videmus factum, « quod a nobis, quibus tanto rerum et verborum « pondere præcipitur, manifeste videtur neglec-« tum. »

Versus 48.

Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester cœlestis perfectus est.

1. — Albertus Magnus, *in Matth.*, ait : « Ex hoc « quod dicit : *Sicut Pater,* accipitur constans ad nos « affectus, qui etiam illata injuria non provocatur « neque beneficia subtrahit. » Ex dictione *vester,* cernitur obligatio, qua ad illum imitandum obstricti sumus ; unde Malachiæ, I, 6, dicitur : *Si ego Pater, ubi honor meus.* Apostolus ad *Hebr.*, XII, 9, pariter nos monet dicens : *Nonne magis obtemperabimus Patri spirituum et vivemus?* Cum vero dicit : *Pater cœlestis,* imperturbabilem suam denotat serenitatem : « Quia cœlestia nulla moventur turbu-« lentia, sicut et Deus Pater peccatis in se factis « non turbatur ad inimicitias iræ, ut non benefa-« ciat. »

2. — Enimvero certum est, quod perfectio a charitate majori vel minori mensuretur ; quodnam vero adhiberi poterit medium, quod ad charitatem, et consequenter perfectionem hanc adaugendam magis cooperetur, quam inimicos benefacere, eique bonum pro malo reddere? Taulerus de quadam Sancta refert, quod interrogata, quonam medio adhibito ad eam eminentem sanctitatem pertigisset, responderit : « Eos, qui mihi molesti vel infesti « erant, singulari amore dilexi, atque illi, a quo « læsa fueram, peculiare semper beneficium con-« tuli, quod alias ei non contulissem. » *Dum superbit impius incenditur pauper,* id est, ut Hugo Cardinalis ait : « Incenditur amore Dei. » Deum enim impii et perversi homines, adversus humiles

et mortificatos, vel maxime eriguntur, hi tanto ardentius, igne amoris Dei et dilectionis, erga ipsos accenduntur, et ideo idem Hugo vocem *Pauper* ita glossat : « Pauper spiritu. »

Caput vi, Versus 1.

Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cœlis est.

Attendite.

1. — Hoc verbum sollicitudinem exprimit, quæ nobis in cavenda vana gloria, adhibenda est. Unde Theophylactus ait : « *Attendite* et cavete, quasi de « mala bestia dicat : *Attende,* ne te dilaceret. » Lyranus : « Diligenter considerate. » Ac demum Chrysostomus, *Hom.* xix *in Matth.,* ait : « Cor au- « tem nostrum attendere debemus ; invisibilis est « enim serpens, quem observare debemus, et laten- « ter ingreditur et se ducit. »

2. — Enimvero punctum hoc, de cavenda vana gloria hoc sacro tempore, fidelium mentibus inculcare operæ pretium est, unde etiam sancta Mater Ecclesia, in primo Evangelio, Quadragesimali feria quarta lecto, idipsum nobis recommendavit; ratio autem est, quia cum hoc tempore, in multis virtuosis sanctisque operibus occupandi simus, inimicus infernalis utique pro viribus allaborare curabitur, ut operum nostrorum meritum, vana gloria mediante, perdere possit. Unde S. Augustinus, *Serm.* lviii *de temp.,* ait : « Sicut tempore messium « vel vindemiarum, unde caro nostra possit susten- « tari colligitur, ita diebus quadragesimæ, unde « anima nostra in æternum possit vivere, congre- « gatur. » Vana gloria autem est velut occultus quidam latrunculus, qui nos in hac bona messe aut vindemia spoliare satagit. Hanc Lucas Brugensis hisce verbis præclare scribit : « Pestis insidiosa « laudis amor; clam etiam per cuniculos quosdam « in hominum mentes irrepens, dum virtuti incum- « bunt, atque ipsa onera sancta absque strepitu, « maxima cum quiete emedullans, solisque relictis « inanibus paleis, absque ullo sensu perdentis « cuncta, quæ intus sunt, auferens. » Auctor Imperfecti notat, *Hom.* xiii, quod omnia quidem vitia impios, qui mancipia sunt diaboli, aggrediantur : « Concupiscentia autem vanæ gloriæ, non solum « servos diaboli, sed etiam servos Dei et viros fide- « les impugnat. » Chrysostomus, *Hom* xix *in Matt.,* verbum *Attendite* examinat et dicit : « Quasi de « infidissimo aliquo serpente loqueretur, potentis- « simoque ad fraudandum eum, qui non tota pror- « sus mente vigilasset. » Albertus Magnus, *ibid.,* advertit quod opera virtuosa potius attendantur, quoad modum et intentionem, qua fiunt, quam quoad factum ipsum, adducitque illud textum *Deut.,* xvi, 20 : *Juste, quod justum est, exequeris, omnis autem modus abundantis justitiæ consistit in recta operis intentione.*

Ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.

3. — Lyranus ait : « *Justitiam,* id est, opera « bona. » At vero, ex quo Christus alibi dixerat : *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona,* quomodo nunc vetat, ne *videantur*? S. Anselmus dicit : « Hac intentione fieri prohibet, ut « videantur, » id est, velint videri; quod idem Jansenius dicit et fusius explicans ait : « Non enim hoc « voluit esse finem operum bonorum factorum « coram hominibus, sed id, quod adjecit, nimirum « ut glorificent Patrem cœlestem. » Glossa ait : « Non prohibet videri, ut Deus laudetur, sed videri, « ut ipsi laudentur. » Etenim in hoc genere operum meritoriorum, doctrinam quamdam, longe utilissimam, supponere oportet, quam Chrysologus, *Serm.* ix, hisce verbis tangit : *Deus de cordibus, non de manibus facta metitur.* S. Augustinus hoc signum infallibile nobis tradit, unde, quænam opera Deo accepta sint, discernere valeamus. Dicit enim, in *Psal.* xxi : « Non valde attendas, quid homo faciat, « sed quid, cum facit, aspiciat. »

4. — Verum enimvero, quantacumque hac in re advertentia nostra sit, hunc tamen vanæ gloriæ appetitum refrænare adeo est difficile ut S. Prosper, *lib. de sententiis* S. Augustini, *sentent.* cccxvii, a S. Thoma, in *Catena* sua citatus dicat : « Quanta « vires nocendi habeat humanæ gloriæ amor, non « sentit, nisi qui ei bellum indixerit, quia etsi cui- « quam facile est laudem non cupere, dum negatur, « difficile tamen est ea non delectari, dum offer- « tur. »

5. — Verumtamen instabis fortasse ulterius, quod saltem in erogatione eleemosynarum, maxime si hæ a nobis in publico deposcantur, impossibile videatur esse, illam ab hominum oculis abscondere, quia tametsi pauperem etiam seorsum pro eleemosyna ei eroganda evocemus, satis tamen unicuique apparet, id ad ejus miseriam sublevandam fieri. Respondet Auctor Imperfecti, *Hom. cit.,* verbis sequentibus : « Considera, quia non dixit, *ne* tan- « tum *coram hominibus faciatis;* sed addidit, *ut* « *videamini ab eis;* qui ergo non ideo facit, ut ab « hominibus videatur et si coram hominibus fece- « rit, non tamen coram hominibus fecisse videatur; « qui enim aliquid facit propter Deum, neminem « videt in corde suo nisi Deum, propter quem facit; « sic artifex eum semper habet præ oculis, qui sibi « opus faciendum commisit. »

Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem.

6. — Lyranus ait : « Ex quo enim intentio fertur « ad homines tantum, non est aliquid a Deo juste

« exspectandum ; » ac proinde observari debet, quod non dixit : *Mercedem habebitis* absolute, sed addit : *Apud Patrem vestrum ;* quia qui gloriam et applausum mundi solum aspirat, gloria Dei certissime destituitur. Unde Auctor Imperfecti ait : « Et « mandatum dat et pœnam proponit, ut vanitatem « humanam, etsi non amor justitiæ tenet, vel timor « damni refrænet. »

Versus 2.

Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in Synagogis et vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te.

1. — Lyranus hujus sonantis tubæ, cujus Christus hic meminit, causam exponens, dicit olim apud Judæos tubarum usum ad eumdem finem servivisse, ad quem apud nos campanæ adhibentur, unde sicut in aliquibus locis videmus quod ad pauperes coadunandos campanæ pulsentur, ita apud Judæos, in eumdem finem tubæ sonus adhibebatur ; hypocritæ igitur dum suam in eleemosynis erogandis liberalitatem ostentare volebant, hoc instrumentum insonabant, non quod pro suo objecto alienæ miseriæ sublevamen haberent, sed quia vanam gloriam et applausum venabantur humanum, *Ut honorificentur ab hominibus.* Cajetanus quoque hunc eumdem ritum notans, subjungit : « Hic enim mos rationa- « biliter institutus erat, ad tollendam vagationem « incertam mendicantium et molestiam erogantium « eleemosynas, ne omni hora, aut ubique molesta- « rentur ; sed hypocritæ abutebantur hoc more, « servantes illum ad hoc, ut honorificarentur ab « hominibus. » Albertus Magnus argute considerat, quod Christus non dixerit : *Noli tuba sonare,* sed : *Noli tuba canere ante te,* id enim fecisse credendus est, *quia hypocrita delectatur in tali sono, sicut in cantu musico.*

2. — S. Thomas, *in Matth.,* ait : « Tuba canere « est pompam vanæ laudis appetere. » Unde Rabanus ait : « Ante se tuba canit, qui ante alios vult « laudari. » Hugo Cardinalis ait : « Id est : Noli « innotescere ad gloriam tuam. » Præ cæteris vero, sonum hunc tubæ diffusius interpretatur Auctor Imperfecti, dicens : « *Tuba* est omnis actus vel « sermo, per quem operis jactantia demonstratur, » quasi dicat : Omnis ille tuba canit, qui in operibus bonis, quæ facit, videri et laudari appetit. Idem vero Auctor in individuo de eleemosyna tractans, magis specifice exponit, quinam sint illi, qui tuba ante se canunt : « Qui intercedente aliquo facit elee- « mosynam, ubi autem non est intercessor, non « facit ; hæc consuetudo mala tuba est. Item qui « viderit honestiorem personam, quæ potest referre « et dat ei. » In vita S. Caroli refertur, quod dum quidam vir nobilis, eleemosynam ab eo posceret, eidem medium duntaxat grossum donaverit, idque ne vanæ gloriæ vitio peccaret ; siquidem alias in eleemosynis erogandis adeo liberalis fuit, ut unico die quadraginta duo scutorum millia inter pauperes dispensarit. Idem quoque Auctor dicit, quod si quis alicui personæ qualificatæ eleemosynam daret, alio quodam æqualiter egeno ex solum capite postposito quod vilis sit et abjectus : « Hoc tuba est, etiamsi « in loco secreto fuerit, eo tamen proposito, ut « laudabilis videatur ; primum quia fecit, secundo, « quia absconse ; ipsa absconsio, tuba est eleemo- « synæ ejus ; » et quidquid illud fecerit homo, per quod apparet, aut vult apparere, quia fecit, tuba est. Ideo non tantum locus, nec actus secretus servandus est, sed magis voluntas secreta.

3. — Albertus Magnus particulam illam, *ante te,* declarans, dicit : « Si enim post se esset, quod vide- « licet tentaret et non præcederet, humana esset « hæc tentatio, sed quando præcedit, diabolica hæc « est elatio. » S. Philippus Nerius nolebat, ut quis ad veram gloriam fugiendam, bene operari desineret. Unde solebat tria vanæ gloriæ genera distinguere. Primum est, quod ab ipsa vana gloria, *domina* appellabatur, et hanc tunc dicebat, quando vana gloria opus bonum præcedebat, adeo ut opus bonum ad finem, applausum et æstimationem sibi comparandi, fieret. Secundam vocabat *sociam,* eratque, quando opus bonum non quidem propter applausum humanum fiebat, in eo tamen faciendo, aliquam illius habebat complacentiam. Tertiam denique vanam gloriam, appellabat *servam ;* eratque, quando eadem inter bene operandum quidem exsurgebat caute tamen et subito reprimebatur. Qua distinctione supposita, monere solebat, dicens : « Super omnia cavete, ne vana gloria dominans, « reperiatur in vobis. »

Sicut hypocritæ faciunt in synagogis et vicis, ut honorificentur, etc.

4. — Albertus Magnus ait : « Ecce loca laudi « congruentia. » Etenim Salvator duo locorum genera tangit, magis ab hominibus frequentata, sacra scilicet et profana ; sacra sunt synagogæ : « Locum, in quo confluunt ad cultum Dei multitu- « dines, et hæ laudant apparentem sanctitatem, et « locum, ubi confluunt ad negotia propria, et hæ « laudant apparentem largitatem. »

Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

5. — S. Gregorius, *lib.* VIII *Mor.,* XXVIII, miseriam istorum hisce verbis deplorat : « Qui pro virtute, « quam agit, humanos favores desiderat, rem « magni meriti, vili pretio venalem portat, unde « cœli regnum mereri potuit, imo nummum tran-

« sitoris sermonis quærit. » In Aggæo Propheta, I, 6, contra ejuscemodi dicitur : *Seminastis multum et intulistis parum; qui mercedem congregavit, misit eas in sacculum pertusum,* vel ut alia littera legit : *In dolium perforatum.*

Versus 3.

Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.

1. — Jansenius quorumdam refert opinionem, qui per manum sinistram, familiarissimum quemdam inimicum intelligi posse existimarunt; ut sit sensus : « Adeo secreto eleemosynam facito, ut ne « familiares quidem tibi conscii sint ejus, quod « agis. » Verumtamen sententiæ Chrysostomi, *Hom.* XIX *in Matth.*, et aliorum adhæret, qui putat id, per hyperbolem dictum esse : « Hic quoque non « manus voluit intelligi, sed exaggeratum posuit « hunc sensum : Si, inquit, possibile est teipsum « quoque ignorare quod facis, sit tibi hoc prorsus « in studio et si fieri queat, nec manus, quibus id « peragitur, consciæ sint. » In qua etiam sententia Theophylactus fuit, dum ait : « Hyperbolem hoc « dicit, quasi diceret : si possibile, etiam te ipsum « ignores. » Dionysius Carthusianus, de intentione intelligit, quando in executione adimpleri non potest : « Tam occultè hoc facias, quantum ad « animi intentionem, ut nec ab illo videatur, qui « tibi tam vicinus est, ut una manus alterí. » Sponsa in sacris Canticis, II, 6, dicit : *Læva ejus sub capite meo, et dextera ejus amplexabitur me.* Paulus de Palatio circa hæc verba considerat quod manus sinistra sub capite ab oculo videri non possit, bene autem dextera, quæ nos stringit et amplexatur; mysterium igitur in hisce verbis contentum hoc est : « Lævam Sponsa non videt, videt vero dexteram; « at in læva, sunt divitiæ et gloria, scilicet tempo- « ralia. In dextera, est longitudo dierum, id est, « æternitas. Dicit ergo fidelis Sponsa, se oculos « habere totos in æternitatem defixos; divitias vero « et honores, ut lævam manum non aspicere. » S. Paulus Apostolus eo quod oculos suos in cœli ærarium defixos semel habuerat, quoniam raptus fuit usque ad tertium cœlum, omne aurum totius terræ nihil pendebat, *omnia arbitror ut stercora;* quisquis oculum suum ad dexteram, id est, ad bona æterna et ad promissam eleemosynæ retributionem diligit, is semper opere ipso ostendet se nescire, nec attendere, quantum det, etiamsi eleemosyna ad millionem auri usque ascenderet : *Ignorabit sinistra ejus, quid faciat dextera ejus.* Porro Apostolus amplissimis quidem bonorum operum thesauris onustus erat, quia plus omnibus aliis laboraverat, verumtamen quia oculum suum ad dexteram, id est, ad beatam æternitatem defixum tenebat, ideo se nihil fecisse arbitrabatur, omniumque heroicorum operum suorum obliviscens, se pridem viam Dei incipere existimabat, *Phil.*, III, 13, 15 : *Quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero, quæ sunt priora, extendens meipsum.* Quicumque ergo perfectisumus, hoc sentiamus.

2. — S. Anselmus, *ibid.*, Christum per hanc sententiam illos redarguere velle existimat, qui sibi persuasum habent, quod eleemosynam dare possit, cum intentione placendi hominibus et tamen etiam apud Deum mereri queant, adeo ut per unam eamdemque eleemosynam, uno eodemque tempore, et Deo, et hominibus placere velle possint : « Dextera « est amor cœlestium bonorum, sinistra vero est « amor temporalium bonorum, laudis scilicet et « cæterorum; non ergo consocientur isti amores et « nesciat sinistra, id est, petitio humanæ laudis, « quid faciat *dextera,* id est, amor et cœlestium « respectus. » Paulus de Palatio, nos illas res scire dicit, quas approbamus, illas vero nos nescire putat, quas reprobamus. « Vult igitur Dominus opus nos- « trum fieri propter Deum, ut in eo nihil gustus « inveniat caro, ut cum gustet de opere, nescire « dicatur. »

3. — Theophylactus ait : « *Sinistra* est inanis « gloria, *dextera* vero eleemosyna, nesciat igitur « eleemosynam inanis gloria. » Idque perfecte consonat cum eo, quod S. Augustinus hisce verbis scribit : « *Sinistra* videtur significare delectationem « laudis, *dextera* autem significat intentionem im- « plendi præcepta divina; cum ergo conscientiæ « faciendi eleemosynam, miscet se appetitio laudis « humanæ, fit sinistra conscientia dextera, nesciat « ergo sinistra, id est, non se misceat conscientiæ « tuæ laudis humanæ appetitio. »

4. — Glossa per sinistram vitia intelligit : « Sinistra vitia, dextera virtutes. » Vult igitur sapientissimus Magister noster dicere, quod vanam gloriam virtutes ignorare et procul ab eis abesse decebat : « Quod ergo agit virtus, nesciat elatio. »

5. — S. Thomas, *in Matth.*, ait : « Per sinistram « intentio perversa designatur humanæ laudis; per « dexteram intentio sancta implendi præcepta Dei, « ut dicit Augustinus. Unde nesciat sinistra tua, id « est, non se immisceat perversa intentio laudis, vel « ineptæ lætitiæ, vel elationis, quid faciat dextera « tua, id est, cum præcepta Dei implere contendi- « tis. »

6. — Dionysius Carthusianus per hanc sinistram, intelligit tentationem, vel cogitationem vanitatis et complacentiæ, quæ in nos sæpe subingreditur, quando manum nostram ad charitatis opera exercenda extendere volumus : « *Nesciat sinistra tua* « *quid faciat dextera tua,* hoc est, cogitatio vana « omnino abjiciatur, nec bonæ cogitationi, de qua « eleemosyna nascitur, admisceatur. » Similiter ut Beda, *ibid.*, observat, eleemosynæ meritum nonnunquam nobis apud Deum comparare possumus,

licet illam manu non erogemus : « Quæ efficitur in « voluntate bona, quamvis non sit quod tribuatur « in pecunia, non in his solet sinistra operari, qui « eam non intus sed foris faciunt. »

VERSUS 4.

Ut sit eleemosyna tua in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

Ut sit eleemosyna tua in abscondito.

1. — Hæc doctrina, inquit Jansenius, intelligi potest vel tanquam præceptum, vel tanquam cautela : « Si accipiatur ut præceptum, ad intentionem « referri debet, non enim præcipitur, ut omnino « secreta sit eleemosyna, sed ut intentio facientis « aliena sit ab eo, ut quærat videri ab hominibus « et quantum ad se spectat, in abscondito fiat; si « autem accipiatur ut cautela, instruimur ut nostræ « infirmitati consulentes, ne obrepat in eleemosyna « vana gloria. » Estque hæc expositio conformis Glossæ a S. Thoma citatæ : « *In abscondito,* id « est in secreto conscientiæ, secundum Glossam. « In conscientia dicitur fieri eleemosyna, quando « propter Deum datur, non quia abscondatur ali- « quando ab hominibus. »

Et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

2. — Idem S. Thomas ait : « *Videt in abscondito,* « id est, qui est discretor cogitationum. »

3. — Quamnam remunerationem necdum sperare, sed et imaginari possumus majorem, quam quod Patrem æternum, operum nostrorum charitatis habeamus spectatorem pariter et remuneratorem? Lucas Brugensis ait : « Quid enim desideret « ab egenis et mendicis præstari, ad cujus spec- « tandas virtutes, Rex ipse properet qui solus « coronandi tenet potestatem? et qui sua ostentare « opera cupiat, Patri imprimis ostentet, oportet, « qui, ut est potentissimus, ita pronissimus ad « remunerandum erit. » Considerandum quoque quod, ut valde ingeniose idem Auctor observat, quando de præmiandis eleemosynis agitur, Christus Patri suo non Dei, sed Patris nomen attribuat : « Pater est enim, cui si modo ipsi placere studeant « filii, nihil prius est, quam filio bene velle. »

4. — S. Thomas, per adductam Chrysostomi auctoritatem impossibile esse asserit, quod eleemosyna, vel aliud quodcumque opus bonum, quod in occulto facimus, coram oculis mundi sit absconditum. « Impossibile est, ut opus bonum hominis, in « abscondito dimittat Deus; sed in hoc sæculo ma- « nifestat et in illo glorificat. » Idem quoque S. Doctor, ut unumquemque ad operandum, ea cum intentione, ut Deo placeat et ad solam Dei præsentiam et oculos ejus, ad opus nostrum considerandum apertos, recogitandos animet et excitet, in sententiam ejusdem Chrysostomi ita subjungit : « Si vis habere inspectores eorum quæ facis, ecce « habes non solum Angelos et Archangelos, sed « Deum universorum. »

5. — Denique considerandum qualis sit operum bonorum nostrorum compensatio et præcipue pondus verbi illius, *reddet,* bene est ponderandum; in eo namque non solum insinuatur, habituros non æternæ gloriæ mercedem, verum etiam motivum quoddam suggeritur, quo ad eleemosynam dandam faciles efficiamur; siquidem non obstante, quod omnia bona naturæ, fortunæ et gratiæ, quæ possidemus, Dei sint bona, ipse tamen se debitorem nostrum agnoscit et nominat. Certum siquidem est, quod tametsi amore Dei omnia nostra dedissemus, nihilominus dicendum nobis esset : *Inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus;* attamen Christus opera nostra ita Patri suo grata futura dicit, quod *reddet nobis,* idque per retributionem æternam.

DOMINICA PRIMA QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. IV, VERS. 1

1. Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo.
2. Et cum jejunasset quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, postea esuriit.
3. Et accedens tentator, dixit ei : Si Filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant.
4. Qui respondens dixit : Scriptum est : Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.
5. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, et statuit eum super pinnaculum templi, et dixit ei :
6. Si Filius Dei es, mitte te deorsum ; scriptum est enim, quia Angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
7. Ait Jesus : Rursum scriptum est : Non tentabis Dominum Deum tuum.

8. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, et ostendit ei omnia regna mundi et gloriam eorum, et dixit ei :

9. Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.

10. Tunc dixit ei Jesus : Vade, Satana, scriptum est enim : Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.

11. Tunc reliquit eum diabolus, et ecce Angeli accesserunt, et ministrabant ei.

VERSUS 1.

Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo.

Ductus est.

1. — Lyranus, *ibid.*, Christum per impulsum Spiritus Sancti, in desertum istud ductum fuisse scribit? « A Spiritu, scilicet Sancto, quia humanitas « Christi erat organum divinitatis et ideo ad omnia « agenda movebatur Spiritus Sancti instinctu. » S. Hieronymus, *in Matth.*, inquit : « *Ducitur*, non « invitus aut captus, sed voluntate pugnandi. » Lucas Brugensis verbum *ductus est*, ponderans, hanc inde doctrinam deducit : « Cæterum ne tu in « tentationum laqueos temerarius injicias ; non « Christus ipse tentationis expetivisse dicitur; sed « ad tentationis locum a Spiritu ductus, quamquam « ipse, ut noverat se ab hoste superari non posse, « ita poterat velle, volebatque ad nostram doctri- « nam tentari. » Salmeron, *tom.* IV, *tr.* X, fortem illam armaturam considerat, qua prius illum Spiritus Sanctus communire voluit : « Spiritus Sanctus, « qui Christum expulit in desertum, atque tentan- « dum diabolo exposuit, militem suum bene arma- « tum atque munitum protulit, ut sine magna « difficultate victoriam comparare posset; » porro arma hæc fuerunt solitudo et austeritas loci, oratio continua, vigiliæ assiduæ quadraginta dierum et jejunium. Advertit autem Glossa, quod, qui sine hoc Spiritu ad pugnam vadit, cito cadit.

2. — S. Thomas, quinam illi sint, qui a Spiritu Sancto duci dicuntur, declarat, dum ait : *Homines tunc ducuntur a Spiritu Sancto, quando charitate moventur;* unde Apost., II *Cor.*, V, 14, ait : *Charitas Christi urget nos.*

In desertum.

3. — Priusquam se ad Evangelii prædicationem accingeret, prius ad pœnitentiam faciendam ingressus est desertum. Unde Lucas Brugensis ait : « Ne « quidem Joannis præconio commendatus, adeo ut « cœlitus auctoritate accepta, statim ad prædican- « dum prorumpit Jesus. » Jam enim Præcursor, illum tanquam promissum Messiam, digito demonstrarat, æternus quoque Pater de cœlo dixerat : *Hic est Filius meus, ipsum audite;* et tamen *cœpit prius facere et docere*, et priusquam pœnitentiam prædicare inciperet, eam prius ipsemet exercere voluit.

4. — Lyranus dicit : « In desertum, locum scili- « cet aptum orationi, ut ibi spiritum in oratione « offerret pro nobis Patri. »

5. — S. Anselmus, *ibid.*, desertum hoc, illam fuisse solitudinem existimat, quæ est inter Jerusalem et Jericho, in qua exules et proscripti demorari solebant : *Homo quidem descendebat ab Jerusalem in Jericho, qui incidit in latrones;* « homo dico, gerens « figuram Adæ, qui a dæmonibus victus est et pec- « catis sauciatus, et virtutibus spoliatus; conve- « niens fuit, ut ibi Christus diabolum superaret, « ubi diabolus hominem sub figura superasse dictus « est. »

6. — Jansenius, hunc Christi in solitudinem recessum humilitati ejus attribuit; siquidem postquam paulo ante a Præcursore, tanquam promissus Messias proclamatus esset, a Patre quoque æterno manifeste declaratus fuisset esse ejus Filius; ac tandem a Spiritu Sancto pariter in specie columbæ fuisset honoratus, operæ prætium futurum esse censuit, si se ab hominum applausu et veneratione per hunc recessum subduceret : « Ut humilitatis « nobis exemplum relinqueret; » vel etiam, ut vanam gloriam, quæ ex operibus pœnitentiæ exsurgere poterat, declinaret, ut S. Cyprianus, *Orat. de tent.*, advertit, dum ait : « Locus secretus eligitur « quia solius Dei judicio, jejunia sunt agenda; « jejuniorum sudoribus laus importuna se ingerit. »

7. — Theophylactus, Christum per hunc recessum et diaboli subsequentem tentationem, hoc nobis documentum insinuare voluisse existimat, quod scilicet dæmon nos tunc vel maxime tenet, quando nos solitarios esse videt : « Quando videlicet solita- « rios et non ab aliis adjutos; oportet igitur nos « non temere fidere nobis ipsis. » Ecclesiastis, IV, 10, præclarum monitum est : *Væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se.* Eadem quoque observatio prius a Chrysostomo, qui hoc stratagema notavit, adducta fuit hisce verbis : « Quia diabolum « volebat allicere, non de esurire solum, verum « etiam de loco, occasionem illi tentationis inges- « sit; tunc quippe maxime diabolus aliquos aggre- « ditur cum solos viderit atque ab aliis segregatos. »

8. — Didacus Stella, in *cap.* IV *Luc.*, aliam habet observationem satis ingeniosam. Quando aliquis alium ad duellum provocat, tunc is locum eligit, alius autem, qui provocatus est, arma adhibenda destinat; dum igitur Christus cum Lucifero prælia turus se subduceret, solitudinem elegit, et arma

diabolus. Et, quidem ut victoria tanto esset gloriosior, solitudinem elegit, non sancta sanctorum, non altare sacrificiorum, ubi peccatores cum Deo reconciliantur : « Ubi dæmonis vires et potentia « franguntur, sed abiit in desertum, ubi dæmon « ambulare solet juxta illud quod dicitur, quod « exiens ab homine, ambulat per loca arida et « deserta. »

9. — Verumtamen etiam dicere possumus, Christum nos docere voluisse, quod ad vincendum dæmonem permagni intersit, ut quis locum sibi commodum eligat, id est, solitudinem. Albertus Magnus ait : « Subtrahit arma diabolo ad pugnandum, » illa nimirum, de quibus S. Joannes dicit : *Omne, quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ,* « hoc est, « divitiæ, deliciæ et honores; et hæc non sunt in « deserto. » S. Ambrosius ait : « Ut evacuaret dia« boli tentamenta, nam etsi in abundantia copia« rum continenter vixisse laudandum est, tamen « in divitiis et amœnitatibus frequenter tentationis « illecebra est. » S. Augustinus ait : « Minus vo« luptatibus stimulatur, ubi non est frequentia vo« luptatum. » S. Hieronymus ad S. Paulinum ita scribit : « Multitudines hominum, et officia, et salu« tationes, et convivia veluti quasdam catenas effu« gias voluptatum. » S. Paschasius quoque hanc solitudinis prærogativam esse existimat, quod non mediante oratione, per majorem animi recollectionem, cum Deo fortius uniat atque constringat et consequenter, ad resistendum inimico nostro, fortiores, validioresque efficiat : *Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine. Exspectabam eum, qui salvum me fecit a pusillanimitate spiritus et tempestate, præcipita, Domine.*

10. — S. Ambrosius aliud quoddam mysterium hisce verbis tangit : « Ut ibi Adam salvaret erran« tem, ubi fuerat de Paradisi possessione dejectus; « in deserto, ergo primum homini salus refunditur, « ubi non sunt epulæ, ubi desunt deliciæ, ubi, « quod est omnium malorum causa, deest mulier. « Videte rem miram; in paradiso cum Adam diabo« lus decertat, in deserto cum Christo diabolus « dimicat, ubique insidiatur homini, ubique con« greditur, sed ubi mulierem invenit, vincit. »

Ut tentaretur a diabolo.

11. — S. Lucas, IV, 1, de Salvatore ait : *Jesus autem plenus Spiritu Sancto regressus est a Jordane et agebatur a Spiritu in desertum diebus quadraginta et tentabatur a diabolo, et nihil manducavit in diebus illis?* Piratæ communiter illis navibus magis solent esse infesti, quæ pretiosioribus mercibus onustæ mare sulcant; ista quoque inimicus infernalis illis animabus majores solet insidias struere, qui ditioribus locupletatæ sunt donorum, gratiarumque Spiritus Sancti thesauris. Unde S. Hilarius, *can.* III *in Matth.* : « Tentatur statim post baptismum Domi« nus, tentatione sua indicans, in sanctificatis no« bis, maxime diaboli tentamenta grassari, quia « victoria ei est magis exoptata de Sanctis. » Sciendum quoque hic est, quod S. Matthæus hoc caput quartum, unde desumptum est præsens Evangelium, hisce verbis incipiat : *Tunc Jesus ductus est,* etc. Circa quæ verba D. Chrysostomus, quando id factum sit, quærit; et respondet : « Quando « Pater clamavit de cœlo : *Hic est Filius meus dilec« tus, in quo mihi complacui*; vides ergo quia nemo « baptizatur in igne tentationis, nisi qui factus « fuerit Filius Dei. »

12. — Non est igitur nobis secedendum in deserta, ut ab insidiis et insultibus infernalibus liberemur, imo potius quod Christus in deserto tentatus fuerit, ut ait Lyranus : « Per hoc insinuatur, « quod aggrediens desertum pœnitentiæ, fortius « tentatur ab hoste. »

13. — Glossa observat, quod protinus post baptismum, postque inchoatam pœnitentiam et solitudinem impugnatus fuerit : « Tunc, post baptismum, « quia nulla est mora a tentatione; hic est ordo « rectæ conversationis, ut post acceptam Spiritus « Sancti gratiam, contra diabolum arctius accin« gamur. »

14. — Astuti hujus serpentis ars fuit et est, nullum nobis in bonis operibus inchoatis tempus aut moram indulgere, scit enim, quod principiis obstare necessum sit. Unde S. Cyprianus ait : « Co« gitationum foribus assidens, omnia virtutum ger« mina, in ipso ortu strangulare molitur. » Et Chrysologus, *Serm.* XI, dicit : « Diabolus semper « primordia boni pulsat, tentat rudimenta virtu« tum, sancta in ipso ortu festinat extinguere, « sciens quod ea subvertere fundata non possit. »

15. — Viderat, inquit S. Leo, per Christi humilitatem in Baptismo exhibitam, conculcatam suam superbiam, omnemque carnis appetitum in eo quadraginta dierum jejunio mediante extinctum : « Et « tamen non desperavit de artibus suæ malitiæ « spiritualis improbitas, tantum sibi de naturæ « nostræ mutabilitate promisit, ut, quem verum « experiebatur hominem, præsumeret posse fieri « peccatorem. » Nimirum docere nos Christus voluit, nullum hominem, quamvis sanctum et immaculatum, præsumere debere, se a tentationibus futurum fore liberum, quando nec ipse ab iisdem immunis exstitit.

16. — Glossa, *ibid.*, dicit : « Nec indignum fuit, « Christum tentari, qui venerat occidi. » Utique enim quid longe atrocius et mirabilius fuit, Christum in medio latronum, in patibulo crucis suspendi, quam quod idem ipse, inimici communis subjiceretur certamini. Causa autem, ob quam, tribus hisce dæmonis tentationum insultibus infestari acquieverit, a Lyrano tangitur, dum ait : « Ostendit,

« quod omnis tentatio vel est a carne, vel a mundo, « vel ab hoste. » Porro Apostolus de Christo hoc perhibuit testimonium, *Hebr.*, IV, 15 : *Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.* At vero quonam modo, per omnia probatus fuerit, ex eo deducere possumus, quod notat S. Anselmus, nimirum quod a tribus illis tentationibus, omnes aliæ derivantur. Verum quidem est, quod ex textu S. Lucæ, colligi posse videatur, Christum per totum quadraginta dierum tempus quotidie tentatum fuisse, quod etiam verba expresse insinuare videntur. *Consummata omni tentatione.* Verumtamen verisimilius est, quod tres solum tentationes fuerint, ad quas omnes aliæ reducuntur. Dicit autem Apostolus, ipsum fuisse *tentatum absque peccato,* quia secundum doctrinam Glossæ in hunc locum « tribus modis fit tentatio, « suggestione, delectatione, consensu; Christus sola « suggestione tentatus fuit, quia delectatio peccati « mentem ejus non momordit. » Beda quoque scribit : « Omnis illa diabolica tentatio, non intus fuit, « sed foris. »

17. — S. Thomas dicit, diabolum nunquam adeo futurum fuisse audacem, ut ad Christum tentandum accederet, « nisi prius Christus accessisset ad « eum. » Finis autem, quem Christus hac in re habuit, inter alios, ut idem Angelicus Doctor asserit, hic fuit : « Ut, sicut morte sua vicit nostram, sic « tentatione sua superaret omnes tentationes nos- « tras. » Et S. Joannes Damascenus, *lib.* III *de Fide,* c. XX, ait : « Tentatus est, ac superavit, ut nobis « victoriam compararet, naturæque nostræ fran- « gendi adversarii vim tribueret. » Nimirum fastum et superbiam dæmonis deprimere voluit, qui hactenus, post tot sæcula, a devicto primo homine elapsa usque ad Christum, superior semper remansit : « Superato dæmone, universa ejus arma abstulit, « in quibus confidebat, et spolia ejus distribuit, » inquit Salmeron. Lucas Brugensis asserit Christum in hoc certamine nobis dare voluisse, ad obtinendam adversus dæmonem victoriam, exemplum pariter et subsidium : « Ut mediatorem se nobis ad « superandas tentationes proponeret, tum per ad- « jutorium, tum per exemplum. » Nam ut Apostolus ad Hebræos, II, 18, ait : *In eo enim, in quo passus est ipse et tentatus, potens est et eis, qui tentantur, auxiliari.*

18. — Jansenius pariter et Lucas Brugensis, ex hac tentatione, quæ Christo, priusquam Evangelium annuntiaret, accidit, optimam pro prædicatoribus eliciunt doctrinam. Dicunt enim Christum hanc tentationem admisisse : « Quo doceret, tum « demum hoc negotium, » nimirum verbi Dei prædicationem, « recte obiri posse, cum quis prius « probatus variis tentationibus, superior omni con- « cupiscentia voluptatis, honoris et divitiarum « fuerit. » Lucas Brugensis adjungit : « Postquam « castigatum corpus in servitutem redegeris, ut « non sit in periculo, nec cum aliis prædicaverit, « ipse reprobus efficiatur. »

Additiones.

a. — *Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo.* Poterat Christus Dominus ante baptismum tentari, sed noluit, nisi post ipsum susceptum, in nostrum documentum. Ut unusquisque, cum baptisatus fuerit et fidem Christi susceperit, si post baptismo majoribus tentationibus urgeatur, non utique turbetur. Idcirco enim Christianus accepit arma, non ut otietur, sed ut pugnet et conformiter ad fidem susceptam operetur. Nota est omnibus Evangelica illa vineæ parabola, ad cujus culturam, magnus ille Paterfamilias multos conduxit laboratores. Per hanc autem vineam Jansenius Ecclesiam intelligit dicens : « Vi- « neam intellige Ecclesiam, quæ in Scripturis, per « vineam sæpe significatur. » Observandum vero est, quod in eadem parabola, sæpius de operariis mentio fiat, cum tamen e contra otiosi reprehendantur. De qua re S. Paschasius ita scribit : « Omnes « simul qui vocantur ad vineam, una Ecclesia sunt, « unaque vinea de vite, quæ Christus est, propa- « gata, in qua et ad quam qui intrat, vel qui « conducitur, nemo otiosus, sed omnes operarii « esse debent. » *Voca operarios et redde illis mercedem,* inquit Dominus vineæ procuratori suo; quia ut Jansenius ait : « Nulli merces datur, nisi « his qui operati sunt. »

b. — S. Petrus Chrysologus, *Serm.* XI *de tent.,* ait : « *Ut tentaretur a diabolo.* Diabolus semper « primordia boni pulsat, tentat rudimenta virtu- « tum, sancta in ipso ortu festinat extinguere, « sciens quod ea subvertere fundata non possit. » Statim post baptismi aquas, omne præliandi genus parat diabolus; semper enim antequam virtutes adolescant machinas suas adhibet. S. Gregorius egregium quemdam adducit aphorismum moralem, quo maligni serpentis astutiam manifeste detegit dicens : « Callidus adversarius, cum a bo- « norum cordibus repelli se conspicit, eos qui ab « illis valde diliguntur exquirit, per eorum verba « blandiis loquitur, qui plus cæteris amantur. » Pharao verus dæmonis typus, populi Dei etiamnum lactentem et fasciis involutum, in aquis Nili submergi præcipit. Verum quot sunt hodie quos dæmon in aquis illis de quibus Job ait : *Bibit quasi aquam iniquitatem,* suffocare et submergere nititur, dum etiamnum in spiritualis vitæ principiis hærent? « Si aliquis studium suum, » ait Didacus Stella, « cultui divino applicat, statim a diabolo innumeris « interpellatur modis. Hæc est una de astutiis dia- « boli, bonum incœptum videlicet in principio et « germine suffocare; unde per serpentem religio-

« nem in Paradiso incipientem, et quasi nascentem « suffocavit. »

c. — « *In desertum,* » ait D. Cyprianus, *Orat. de tent.*, « Christus ingreditur, locus secretus eligitur, « quia solius Dei judicio jejunia sunt agenda. Jeju- « niorum sudoribus laus importuna se ingerit, et « subtilissimis aculeis penetrans animam, dum « extollit, emollit. » Ut divinus Magister nos doce- ret vanam gloriam ac hypocrisin fugere, et opera nostra cum recta intentione peragere, ideo ipse ad orandum ac jejunandum in occultum ad desertum se confert. Per hypocrisin enim operum bonorum merita amittuntur. Audite D. Chrysologum : « Hy- « pocrita, elaborasti jejuniis, ut labor tibi jejunii « non prodesset. Hypocrita, abstinentiæ fluctus « intrasti, continentiæ conscendisti undas, enatasti « jejunii pelagus, et in ipso portu jejunii naufra- « gasti; quia non comparasti lucrum, sed mercatus « es vanitatem. » S. Augustinus ad illa Redemptoris nostri verba se reflectens : *Receperunt mercedem suam*, illudque verbum, *suam*, præcipue observans, inquit : « Signanter dicit : *Receperunt mercedem* « *suam*, hoc est, non Dei sed *suam*. Laudati enim « sunt ab hominibus, quorum causa exercuerunt « virtutes. »

d. — Sicut Christus Dominus omnia alto consilio operabatur, sic quoque non sine magni ratione mysterii, se tentari permisit. Rationem pulchram assignat D. Leo, *Serm.* I *de Quadrag.* « Ob hoc, » inquit, « Dominus se tentari a tentatore permisit, « ut cujus munimur auxilio, ejus erudiamur exem- « plo. Pugnavit ergo iste tunc, ut et nos pugnare- « mus; vincit ille, ut et nos similiter vinceremus. » Cum militia sit vita hominis super terram, ut Dominus suos instrueret ad pugnam, eamque ut securam redderet et facilem, non solum illos fir- mavit auxilio, verum etiam exemplo; quod sicuti est efficacissimum, sic etiam difficilem virtutis viam facilem reddidit.

e. — Petulans plane audacia et impudens teme- ritas, Christum Dei Filium tentationibus adoriri. Verum ideo ad tentandum accedit, quia circa Christum in magna hæsitatione versabatur, e qua ut se eximeret, eum diversis tentationibus aggre- ditur; eo quidem fine et impulsu, ut eum ad pec- candum alliceret, uti sentit D. Basilius, *Serm. de abdicatione rerum temp.* Idem docent S. Ignatius, *Epis.* VIII *ad Philip.*, D. Cyprianus, Gregorius Na- zian. et Chrysostomus. Et quamvis in Christo Do- mino omnes præclarissimæ virtutes in excellen- tissimo gradu relucerent, tamen cum hominem videret, eum in peccatum trahi posse ac sibi victo- riam comparare sperabat. SS. vero Hieronymus, Augustinus et alii Patres eo fine dicunt Christum tentasse, ad explorandum an esset Filius Dei. Sed quidquid sit de his sententiis, quæri potest ad quod peccatum Christum dæmon inducere tentaverit, ut inde intelligeret Christum Filium Dei esse? Ad impatientiam, nam patientia quæ quid divini in se continet, Christum Filium Dei esse demonstrat. Et idcirco toties tentationes reiterat et alias graviores objectat. Sic enim apud se astutissimus dæmon ar- gumentabatur. Impatiens si fiat, Filius Dei non est; si vero nequaquam movetur, in eo aliquid divini est.

Sapiens, post præmissum in *cap.* II libri Sapien- tiæ diligentissimum circa divinitatem Filii Dei examen : *Gloriatur Patrem se habere Deum, si enim est verus Filius Dei, suscipiet illum et liberabit eum de manibus contrariorum,* mox ad ejus manifestan- dam divinitatem sequens subjungit infallibile ar- gumentum : *Contumelia et tormento interrogemus eum, ut probemus patientiam illius.* S. Cyprianus, *de bono patientiæ*, de Filio Dei in hæc verba scribit : « Quia ad hoc descendisse se dixerat, ut voluntа- « tem Patris faceret, inter cætera admirabilia vir- « tutum suarum, quibus indicia divinæ Majestatis « expressit, paternam quoque patientiam toleran- « tiæ tenore servavit. » Imo quis est qui filiationem divinam patientiæ partum esse ignoret? Audiamus Tertullianum, qui præceptum hoc mansuetudinis et christianæ patientiæ a Christo emanatum : *Diligite inimicos vestros, ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est,* considerans, ait : « Prohibita ira, restricti « animi, compressa petulantiæ manus, exemptum « linguæ venenum, plus lex quam emisit invenit, « dicente Christo : *Diligite inimicos vestros, ut sitis* « *filii Patris cœlestis.* Videte quem nobis Patrem « patientia acquirat. »

f. — Sicut athletæ, ait Thomas Beauxamis, cum discipulos suos vincere docent, data opera in pa- læstris cum aliis certamen exercent, ut in luctan- tium corporibus faciant artem spectare vincendi; ita Dominus diabolo tentationis occasionem obtulit, ut in eo victo, vincendi quoque nobis formam reli- queret. Igitur Christus annum agens suæ ætatis trigesimum, decimo sexto mensis februarii in de- sertum secedit, ut tentaretur. Poterat quidem Christus in civitatibus, in media hominum frequen- tia has tentationes sustinere; at in eremum du- citur, ut locum tentatori præbeat. « Tunc quippe, » ait S. Chrysostomus, *Hom.* XIII *in Matth.*, « aliquos « diabolus aggreditur, cum solos viderit atque ab « aliis segregatos. » In solitudine enim dæmon pro viribus suis nos tentat, quia in hac ipsum cum suis tentamentis felicius et securius expugnamus. Igitur, o homo, solitudinem ama, ut tentantem dæmonem evincas.

g. — In desertum ducitur ex hac causa Christus Dominus, quia frequenter pernoctabat in deserto propter orationem, quæ requirit quamdam mentis quietem et elevationem in Deum. Et sic dicitur, *Luc.*, VI, 16 : *Factum est in illis diebus, exiit in montem orare, et erat pernoctans in oratione Dei.*

Voluit ergo Christus esse in loco solitudinis, ut liberius orationi vacaret; ad quod nos etiam exhortatur, *Matth.*, cum ait : *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum.* Beatus Petrus Damianus, ad prædicta S. Matthæi verba alludens inquit : « Remotiorum « secessuum abdita penetrentur; furtivæ quippe « orationes, cum se inferunt cœlo, indulgentiam « rapiunt, dum frequenter in tenebris, cœlesti « lumine perfunduntur. » Porro cum Christus « cameram nostram ingredi, ejusque portam claudere suadeat, eo sensu quo S. Ambrosius ait : « Cu- « biculum tuum mens tua est. » S. Cyprianus modum hanc portam claudendi his verbis nobis indicat : « Claudatur contra adversarium pectus, et « soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei tempore « orationis adire patiatur. Obstrepit enim fre- « quenter et penetrat, et subtiliter fallens, preces « nostras a Deo avocat, et aliud in voce. » S. Laurentius Justinianus, *de Oratione*, v, ait : « Ad ora- « tionem disponit solitudo de qua per Oseam dici- « tur : *Ducam eam in solitudinem et loquar ad cor « ejus.* Quamdiu namque animus permixtus est « turbis et in multitudine fluctuantium volutatur, « nec vacat soli Deo, nec segregatus est a vulgo. »

h. — Quæstio hic non inutilis moveri potest, quod cum omnes Christi actiones sint a Spiritu Sancto, in hac actione tamen dicatur potius esse ductus quam in aliis? Respondet D. Chrysostomus, *Hom.* XIII *in Matth.*, quod Christus hic specialiter dicatur motus a Spiritu Sancto, ut intelligatur actus ille laudabiliter et discrete factus, quia si non constaret Christum esse Deum, non esset aliquis actus inter omnes actus ejus, de quo magis posset quis Christum arguere quam de hoc, quia ipse voluit ire in desertum ut tentaretur, et sic exponebat se periculo, quod licet hic quidem de omni genere tentationum intelligendum sit, maxime tamen id locum habet in iis quæ sunt contra castitatem; hanc enim qui conservare studet, dimicare debet, non resistendo sed fugiendo. Ut ergo nunc, ait Abulensis, *quæst.* IV et VIII, nemo posset Christum prima facie arguere, dicitur ductus a Spiritu Sancto, quia ut D. Hilarius, *can.* III *in Matth.*, ait : « Non aliter « eum diabolus tentare auderet, nisi Spiritus Sancti « facultate permissa. » Sic quoque nec ulla in nos potentia prævalere potest, nisi quantum Deus limitate et in profectum nostrum indulget. S. Augustinus illa verba Psalmi CIII, 26, *Draco iste quem formasti*, ita legit : *Quem fixisti*, et subdit : « Jam tu « illude draconi, ad hoc enim hic factus est draco. « Multi dicunt quare tantam potestatem diabolus « accepit, ut dominaretur in hoc sæculo et tantum « valeat et tantum possit? » Sed respondet S. Augustinus : « Quantum valet, quantum potest? Nisi « permissus, nihil potest. Tu sic age, ne permitta- « tur in te, aut si permissus fuerit ad tentandum, « victus abscedat et non possideat. » Idem quoque alibi de ejus potentia disserens ait : « Habet cupi- « ditatem nocendi, facultatem autem non nisi quæ « datur, vel ad subvertenda et perdenda vasa iræ, « vel ad humilianda, sive probanda vasa miseri- « cordiæ. »

Versus 2.

Et cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit.

Et cum jejunasset.

1. — Paulus de Palatio quærit, quænam causa fuerit, quod Sapientia incarnata vitam pœnitentem a jejunio ordiri voluerit. Et respondet : « Sancti « Spiritus instinctus est, a Spiritu enim agitur ad « jejunandum, sane cum *spiritus concupiscat adver- « sus carnem*, nihil antiquius habet spiritus, quam « statim carnem domare. »

2. — Didacus Stella dicit, secundum hunc Adamum voluisse, ut vita per jejunium ordiretur sicut mors in primo Adamo et in tota ejus posteritate cœperat per gulam. Unde Glossa quoque, *in Luc.*, v, ait : « In pugna Christi prius agitur contra gulam « jejunando, per quam victus est primus homo. » Unde et Christum se prostraturum speravit ad eum modum, quo Adamum in statu innocentiæ justitia originali gloriose destitutum detriumpharat.

3. — Diabolus optime novit, Christum limatiora et potentiora adversus ipsum non habere arma, quam jejunium; ac proinde, ut inquit Chrysologus, *Serm.* CXXXI, « signum panis petit, ut jejunium sibi « tremendum refugiat, » quippe dum eum famelicum vidit, spem firmam ipsum se vincere posse concepit. Unde Theodoretus ait : « Famem conspi- « catus, ex illa, ceu edito loco tela immittit. » Lucas Brugensis postquam Christum nos docere voluisse dixisset, jejunium esse invincibile adversus inimici insultus propugnaculum, subjungit : « Adam in « paradiso victus oblectamento cibi; Christus in « deserto diabolum vicit austeritate jejunii. » Ideo quoque primis parentibus nostris ut se a serpente defendere possent, abstinentiam præscripsit, *Gen.*, II, 27, dicens : *De ligno scientiæ boni et mali ne comedas;* at vero præscripto sibi remedio nesciverunt uti. Theophylactus similiter jejunium magnam appellat armaturam : « Jejunavit, ut ostendat quod « magna armatura contra tentationes sit jeju- « nium. » Idem supra S. Lucam scribens, idipsum repetens, subdit, Christum nos docere voluisse, « quod in tentationibus, armorum loco, sint jejunia, « et tunc debeamus non vacare deliciis, sed jeju- « niis. »

4. — Didacus Stella, *in Luc.*, aliud quoddam motivum jejunii Christi adducit, quod huic tempori, quod tot crapulæ paulo ante, tantaque gula præcessit, est convenientissimum. Dicit enim Chris-

tum jejunasse, « ut nostram ingluviem destrueret « jejunio suo, in solitudine vitam degebat, ut nos- « tras iniquas conversationes dissiparet. » Abulensis, Christum ideo jejunasse dicit, ut præceptum illud, per hoc jejunium executioni demandaret, quod suis discipulis relicturus erat : « Jejunat Chris- « tus, ut nobis jejunandi exemplum traderet, nam « cum ipsemet fuerit plenissimus legislator, debuit « nos de omnibus instruere. » Chrysologus ait : « Videte, fratres, quod quadragesimam jejunamus, « non est humana inventio, auctoritas est divina. »

5. — Paulus de Palatio ad locum sese reflectens, in quo Christus corpus suum per jejunium, aliasque corporis austeritates maceravit, insigne quoddam adversus hypocritas documentum elicit : « Jeju- « nans, » inquit, « in deserto, edens vero et bibens « in civitate, docuit quam aliena debeat esse vita « christiana ab omni fraude, fuco et hypocrisi. « Hypocrita ubi videtur, jejunat; cum vero testis « abest jejunio, abest et jejunium; at non ita, qui « ex animo pius est; is claudit cubiculum suum, « cum opus bonum facit ; cum vero edit et bibit, id « operatur in aperto. »

Quadraginta diebus et quadraginta noctibus.

6. — Ad hoc ut omnis tolleretur occasio suspicandi Christum solis diebus jejunasse, adjungit quoque S. Matthæus et noctes, circa quod temporis spatium, hæc a S. Anselmo moralitas adducitur : « Ut indicaret, nos ab illicitis jejunare, sive in tem- « pore prosperitatis, quod per dies designatur, sive « in tempore adversitatis, quod per noctes nota- « tur. »

7. — Porro quadragenarium hunc dierum numerum excedere noluit, ne quis esset dæmoni detegeretur; siquidem Moyses et Elias tametsi puri homines fuerint, totidem diebus jejunaverunt. Unde Lyranus, *ibid.*, ait : « Ut virtus divinitatis diabolo « celaretur quia Moyses et Elias jejunaverunt tot « diebus. » Etenim si hunc dierum numerum superexcessisset, dæmon ipsum plusquam hominem esse suspicari potuisset.

8. — Auctor Imperfecti, *Hom.* v, dicit Christum hunc dierum numerum, suo præfixisse jejunio, ut quadragesimi jejunii nostri poneret mensuram. Per hunc etenim numerum, quadragesimale jejunium nostrum consecrare voluit. Unde S. Ambrosius, *Serm.* XXXIV, ait : « Quadragesimam nobis Dominus « suo jejunio consecravit, » quod idem S. Augustinus citatus docuit. Jansenius, *cap.* XV, ait : « Non « excessit numerum quadragenarium jejunando, « quod hic numerus sit pœnitentiæ et afflictionis. »

9. — Mysterio quoque numerus iste non caret, quia sicut Moyses legem scriptam populo Dei promulgaturus, per quadraginta dies jejunavit, ita Christus paulo post, legem novam Evangelicam per suam prædicationem annuntiaturus, longam quoque abstinentiam præmittere vult. S. Maximus tamen, inter Christum et Moysen jejunantes, hanc differentiam notavit, quod scilicet Moyses post jejunium, scriptas Dei digito tabulas populo prævaricante confregit; Christus post jejunium, mansurum per sæcula Evangelium consecravit.

Postea esuriit.

10. — S. Ambrosius, *in Luc.*, ait : « Esurire se « simulat, ut diabolum, quem jejunando jam vice- « rat, iterum esuriendo sollicitet; » nimirum sub infirmitatis tegumento, divinitatem suam abscondere voluit, sese ad instar hominis vulgaris post jejunium tam diuturnum famelicum exhibendo. Unde Glossa ait : « Latet potestas, patet infirmitas. » S. Bonaventura similiter, Christum in deserto tentatum esuriisse, in monte Calvario vero crucifixum, sitiisse dicit, ut se mortalitatem nostram vere assumpsisse ostenderet. S. Maximus hoc loco quærit, cur de Moyse, post adeo diuturnum, continuum et rigorosum ejus jejunium, sacer textus eum quoque esuriisse non dicat, quemadmodum id ipsum de Christo scribitur? Et respondet : « Moyses « utique non esurivit ut in homine fragili ope- « rata divinitas probaretur; esurivit Dei Filius, ut « assumptionem carnis nostræ, fragilem suscepisse « hominem revelaret. » Lucas Brugensis ait : « Non « necessitate coactus esuriit, qui præest naturæ, « sed voluntate; » adducit S. Augustini testimonium ita scribentis : « Mirabilius in Christo fuisse, « quod exactis quadraginta diebus esuriit, quam « quod labentibus illis nil comedit; » quia humanitatem suam etiam sine cibo sustentare poterat, et quando eidem subministravit, id tantum fecit, ut se hac nostra mortalitate vere cinctum esse denotetur.

11. — S. Anselmus, *in Matth.*, dicit : « Mystice « etiam esuriit Christus, quia salutem nostram « desiderabat. » S. Hilarius pariter ait : « Non « cibum hominum esuriit, sed salutem; » voluitque ut idem S. Pater ait, post quadraginta dies esurire, ut denotaret, se post quadraginta dies, quibus nobiscum post passionem suam conversatus erat nostræ salutis longe majorem famem et desiderium habiturum, quam alias habuerit unquam : « Esuri- « tionem se humanæ salutis habiturum. » Idem quoque Chrysologus scribit : « Cum propter te « jejunat Christus, te esurit. »

Additiones.

a. — *Cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit.* Bene quidem observat Salmeron, *tom.* IV, *p.* I, *tract.* X, ante hoc jejunium sæpius Christum Dominum jejunasse, nam in lege veteri, quam Christus Dominus non venit solvere sed adimplere, erant multa jejunia præscripta. Tamen Evangelistæ de hoc solum jeju-

nio quadragenario mentionem faciunt, quia alia jejunia pertinebant ad observationem legis veteris, hoc vero ad initium legis gratiæ; deinde illa jejunia erant veluti personalia et veluti particulariter spectabant ad personam Christi, prout sub lege voluit esse, hoc vero quadragesimale ad exemplum totius populi christiani.

b. — Comparat D. Maximus, *Hom.* III *de jejunio*, duorum legislatorum inter se jejunia, Christi videlicet et Moysis; ait enim : « Jejunat Moyses ut Deum « videret; jejunat et Christus ut unum esse cum « Deo, dum de diabolo triumphat, ostenderet. » Jejunium enim quippiam angelicum et divinum in se continet, nosque Deo similes reddit. S. Zeno de Elia scribit : « Vide jejunando Elias quo ascenderit; « vide Heva quo descenderit manducando. » Idem Sanctus quosdam uterque habuerit consiliarios, quamque diversum uterque nactus fuerit exitum considerans, dicit : « Ibi, » id est, in Paradiso terrestri, « Hevæ ad manducandum auctor et consilia- « rius est serpens, imo diabolus in serpente : hîc ut « jejunans ascendat ad cœlum, auctor est et moni- « tor Deus. » De Moyse S. Chrysologus, *Serm.* CLXVI, ait : « Moyses dierum quadraginta jejunio, ita hu- « mano defæcatus est et exinanitus a corpore, ut « totus divinitatis mutaretur in gloriam et adhuc « nostri corporis obscuro toto fulgeret lumine Dei- « tatis. » Licet enim quadraginta dierum jejunio, ab omni cibo corporali abstinens, plane se extenuaret, cibo tamen longe solidiori, meliorisque substantiæ nutriebatur alimento : « Substantia Dei « diu pastus, tota mortalis cibi oblitus fuerat adju- « menta. » Adeo enim strictam cum Deo inierat amicitiam et familiaritatem, ut ipsemet de se contestetur, *Exod.*, XXXIII, 11 : *Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum.*

Salvator noster S. Joanni Baptistæ Angeli epithetum attribuit dum ait, *Luc.*, VII, 27 : *Hic est de quo scriptum est : Ecce ego mitto Angelum meum.* Et quidem dubium non est, quin Sapientia increata Joannem hac nostra mortali carne indutum fuisse noverit. Nihilominus, Angelum suum appellare voluit, quia jamjam de eo dixerat : *Venit Joannes non manducans neque bibens.*

c. — Antequam Christus ad pugnam diaboli descendat, se jejunio armavit, non pro se, sed pro me, ut nos suo exemplo instrueret, ut nulla sanctitate securi omittamus arma jejunii; abstinentia enim fortis est adversus dæmonem armatura, quod Christi exemplo ostenditur. Ex Evangelio enim clare satis constat, quod quandiu Salvator noster diuturnum illud, nec unquam per quadraginta dies et noctes, per ullius rei comestibilis interruptum, jejunium continuavit, Lucifer nunquam coram eo in publicam arenam descendere præsumpserit, sed potius, ut credibile est, e longinquo constitutus, hujus tam rigorosi jejunii exitum curiose observaverit et tunc pridem eum convenerit, quando ipsum vel arte, vel studio et data opera, famere conspexit : *Postea esuriit.* Tunc inquam Lucifer ut ejus jejunium totaliter disperderet, tentaturus eum subito propius ad ejus latera accessit : *Posteu esuriit; et accedens tentator dixit ei : Si Filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant.* Unde Chrysologus, *Serm.* II, ait : « Esurivit Christus, ut tentandi materiam dia- « bolus inveniret. » Neque enim hostis noster infernalis, cum illis qui in abstinentia vitæ suæ dies agunt, certamen inire audet, utpote a quibus se certo superandum esse novit. S. Apostolus, I *Cor.*, IX, 26, 27, de semetipso, ait : *Sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum et in servitutem redigo.* Quænam est hæc hominis illius contemptui sui ipsius totaliter dediti gloriatio, ut non aerem aut ventum, sed carnem propriam verberare et sauciare dicat? S. Anselmus verba illa hoc modo exponit : « Ego autem non vacuos ictus verborum « in adversarium jacto, sed ut illum possim lædere, « castigo jejuniis et afflictionibus corpus meum, ut « exemplum abstinentiæ dem aliis et ideo non « quasi aerem verberans pugno, quia dum carnem « restringo, ipsis abstinentiæ meæ ictibus, non « aerem, sed diabolum verbero et dum hoc quod « intra me est, subjicio, extra positum adversarium « ferio. Corpus castigare est jejuniis illud repri- « mere. » S. Antonius de Padua, in sermone quodam dicit : Saliva hominis jejuni occidit serpentem; magna virtus jejunii, quæ pestes animæ curat, antiqui hostis fraudem exsuperat.

d. — S. Basilius, *Hom.* I *de laudibus jejun.*, ait : « Dominus noster non prius in carne, quam pro « nobis assumpserat, diaboli insultus excepit, quam « in jejunio se communisset, simul et nos erudiens, « ut nosmet adversus tentatoris conflictus, exemplo « palæstrarum, ungamus et exerceamus. » Cum e contra serpens infernalis ad prosternendum hominem, inter omnia alia arma, solam gulam elegerit. Tametsi dæmon ab instanti creationis Adæ et Evæ perniciem continuo machinatus fuerit, apertum tamen cum illis prælium inire minime præsumpsit, nisi postquam oculis eorum objecisset pomum pulchrum et delectabile aspectu gustuque omnino gratum : « Vidit igitur mulier quod bonum « esset lignum ad vescendum et pulchrum oculis, « aspectuque delectabile, et tulit de fructu illius, et « comedit, deditque viro suo, qui comedit. » S. Basilius de gula disserens, quantumque hæc generi humano perniciosa exstiterit, ostendere volens, inquit : « Hæc fuit quæ Adæ interitum et post ipsam, « etiam universæ illius posteritati exitum apporta- « vit. » S. Joannes Climacus addit : « Totius gene- « ris humani crudelis dominatrix gula appella- « tur. »

VERSUS 3.

Et accedens tentator, dixit ei : Si Filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant.

Et accedens tentator.

1. — S. Anselmus dicit : « Iste dicitur esse « magister dæmoniorum. » Estque credibile tentatorem hunc Luciferum fuisse, omnium rebellium spirituum caput et primicerium : « Ille princeps « dæmonum Lucifer, qui primum hominem ten- « tavit, » inquit etiam Albertus Magnus. Cajetanus autem ipsum in specie humana apparuisse existimat, idque ex verbo illo *accedens* se ducere posse putat; « accedere enim progressivus motus est, « convinciturque ex hoc, quod universa, quæ « describitur, tentatio, foris fuit, non intus. » Ejusdem quoque opinionis est Albertus Magnus, dum ait : « Accedens passibus localibus. » Lucas Brugensis dicit, quod accessit, « visibili forma, et quod « non est dubium, humana. » Et ratio est, quia se detegere nolebat, quisnam esset, ne faciliorem a Christo pateretur repulsam. « Forma humana qua « cognosci non posset diabolus, imo putari posset « pius aliquis eremi cultor, quo facilius falleret. »

2. — Tempus quoque magnopere considerari meretur, quo diabolus ad tentandum prodiit, nimirum post susceptum a Christo baptismum, post transactam in deserto solitudinem, orationem et continuum quadraginta dierum jejunium; nam ut S. Anselmus, *in Matth.*, ait : « Christus post baptis- « mum, permisit se tentari non ante, ut tentationes « baptizatis doceret immitti, diabolus enim ante « baptismum cum suos esse putat, non eos ita acri- « ter aggreditur. » Beda addit, dæmonem tunc adversum nos magis ferocire, quando nos ei magis renuntiamus : « Quanto magis nos sibi rebellare « conspicit, tanto amplius expugnare contendit, eos « enim pulsare negligit, quos quieto jure possidere « se sentit. »

3. — Haud importune hoc loco quæri potest, cur serpens ille, qui *erat callidior cunctis animantibus terræ*, Adamum tentandi causa accedere ausus non fuerit, sed illum Eva mediante tentavit; cum tamen ex alia parte adeo fuerit arrogans, ut cum hoc secundo Adamo, per tentationes congredi non dubitarit? Respondetur igitur, Adamum tunc in statu innocentiæ et justitiæ originalis positum fuisse, ac proinde non ita facile ei fuisse, ut ipsum seduceret. Christus autem apparebat : *In similitudinem carnis peccati*, et hoc est, quod ei animi audaciam suggessit et arrogantem fecit.

Dixit ei : Si Filius Dei es.

4. — Theophylactus dicit, quod, tametsi diabolus testimonium Patris æterni, quod de filiatione divina Christo, tum ad Jordanem, tum in monte Thabor constituto, perhibuit, non ignoraverit; huic tamen fidem nequaquam adhibere voluerit, ideoque ut se omnino hac de re certiorem faceret, dixerit : *Si Filius Dei es*, « quasi dicat, ego non credo voci « cœlitus missæ, attamen tu, si Filius Dei es, ostende « mihi. »

5. — Porro admirabilis illa in Christo duarum naturarum, humanæ scilicet et divinæ unio, diabolum mire excæcabat, nam ut Cyprianus a Glossa citatus, ait : « Impossibile ei videbatur, vel quod esuriret « divinitas, vel quod tantæ tolerantiæ posset esse « tantæque potestatis corporis humilitas. » Ex altera vero parte, multa habet signa, valde eum ad credendum urgentia, Messiam promissum jam pridem advenisse.

6. — Beda, *in Luc.*, dicit : « Redemptorem « humani generis, debellatorem suum, in mundum « venisse cognovit, ut patet in testimonio, quod « per dæmoniacum perhibuit, dicens, *Matth.*, VIII, « 29 : *Quid nobis et tibi, Jesu, Fili Dei? venisti huc « ante tempus torquere nos.* » Imo per oracula et vaticinia Prophetarum, per factas antiquis Patriarchis revelationes et promissiones datas, ipsum venturum esse, dæmon sciebat. Et quidem Christum, verum Dei vivi Filium esse suspicabatur, ut inquit Albertus Magnus, ex apparitione prodigiosæ illius stellæ, ex trium regum Magorum adoratione, ex pastorum Bethlehemiticorum obsequiis, ex Simeonis, Annæ Prophetissæ, Zachariæ et Elisabethæ oraculis et laudibus, beatissimæ Virgini attributis, quibus addi possunt, ut Glossa observat, Gabrielis Archangeli intimata annuntiatio, nec non clara S. Joannis Præcursoris, de ipso facta declaratio; et tamen his omnibus nequidquam obstantibus : « Omne, quod de ejus divinitatis suspicatus est, ei « fastu suæ superbiæ, in dubium venit. » Albertus Magnus quoque ait : « Nullo modo tamen ipse « superbus credere potuit, quod usque ad tantum « humilitatis, paupertatis et passibilitatis gradum « descenderet. »

7. — S. Bonaventura astutiam ejus hisce verbis observat : « Cum videret Jesus infirmitatem, et « dubitaret de divinitate, voluit divinitatem cogno- « scendo cavere, et humanitatem seducendo deji- « cere. »

Dic, ut lapides isti panes fiant.

8. — Chrysostomus notat, *Hom.* XIII, Luciferum non præmisisse verbis prædictis procemium aliquod, per quod Christum, ad miraculum lapidum in panes mutandorum patrandum paulatim disponeret, dicendo, v. g. ex quo tanta fame et inedia affligeris, nec panis præsto sit, qui ad manducandum exhiberi tibi possit, muta lapides istos in panes; sed absolute ab eo, tanquam Dei Filio, petiisse miraculum, ex motivo ostentationis et vanæ gloriæ ab ipso patrandum : « Non dixit, quandoquidem

« esurias, sed *si Filius Dei es*, videlicet existimans, « posse illi aliquid per laudum blandimenta suffu- « rari. » Idem quoque Theophylactus his verbis scribit : « Adulatur ei, putans se quid suffuraturum, « dicendo : *Si Filius Dei es;* » nititur enim ad inanem gloriam, neque enim diabolus id suadebat, ad hoc ut Christus famem suam sedare posset, sed ut illum, propter humanum sibi comparandum applausum, ad miraculum faciendum induceret : « Quia « inanis gloria esset, si hoc vellet consequi per « miraculum, cum potius in labore sit sumendus. « *Psal.* CXXVII, 1 : *Labores manuum tuarum quia man-* « *ducabis, beatus es, et bene tibi erit.* » Jansenius ait : « Sollicitabat partim quidem ad gulæ vitium, « partim vero et magis ad inanem gloriam et vanam « sui ipsius ostentationem, aut etiam ad diffiden- « tiam divini oraculi. » Et quidem tametsi de gula et voracitate culpari aut reus fieri per hoc non potuisset, si lapides in panem mutatos manducasset : « Tamen occasione famis obedire aliqua in « re diabolo, gulæ vitio adscribendum esset. » Tandem subjungit, quod ad propositum de vana gloria servit, nimirum : « Magis tamen hac in re peccatum « fuisset, ob vanam sui ostentationem; nunquam « enim proferendum est miraculum, nisi cum id « postulat gloria Dei, aut fraterna charitas; non « hominum libido. » Chrysologus, *Serm.* II, ait : « Signa fidei credenti danda sunt ad petentis salu- « tem, non facientis injuriam. »

9. — Verum dicat fortasse aliquis, ex quo diabolus Christum permovere volebat, ut jejunium illud adeo diuturnum et austerum, tandem aliquando abrumperet, pessimo consilio illi lapides in cibum obtulit. Resp. Imo vero opportune satis, lapides illi præsentavit, sciebat enim, quod veri servi Dei sæpe famem suam mucido, rancido et instar lapidis duro pane compescere soleant; vel etiam, ut S. Anselmus scribit : « Satis convenienter « lapides offert is, qui durus est et impœnitens. » S. Paschasius ait : « E lapidibus apte eligit panem « pascere, ut quam durus sit, qui loquitur, tali « signaretur exemplo. » Præterquam quod etiam dici possit, quod, qui attente rem considerat, inveniet quod omnia gaudia, deliciæ, voluptates, quas dæmon nobis offert, et quibuscum nos inescare nititur, et in substantia nihil sint aliud, quam lapides et saxa ad rodendum aut mordendum durissima, tametsi prima facie deliciosissimi panes esse videantur. Unde Sapiens, *Prov.*, XX, 17, ait : *Suavis est homini panis mendacii, et postea implebitur os ejus calculo.* Verum quidem est, quod paulo post hanc tentationem superatam, omnia regna universæ terræ obtulerit, sed dolose et fraudulenter promisit, quæ dare non potuit; siquidem *Domini est terra et plenitudo ejus; orbis terrarum et universi qui habitant in eo.* Unde in hac occasione vere paupertatem prodidit, siquidem aliud præsentare et offerre non potuit, nisi ea, quibus alpester desertum illud abundabat, id est, lapides.

10. — Dionysius Carthusianus quoque hujus diabolicæ suggestionis rationem reddit, *in Matth.*, dicens : « Tentavit autem de lapidum mutatione in « panes, eo quod esset fame laborans, et per con- « sequens magis inclinatus ad tale miraculum. » Nimirum unumquemque juxta genium, inclinationem et propensionem suam tentat, optime occurrentibus uti novit conjuncturis et occasionibus, quas non facile negligit.

11. — Cajetanus dicit, rebellem hunc spiritum optime intellexisse, Christum unico dumtaxat verbo, potuisse lapides in panes transmutare. Unde non inopportune, dum de Eucharistia sermo esset, in qua panis pauculis verbis in corpus Christi transsubstantiatur, unus alteri hanc transsubstantiationem neganti dixit. Appello ad illam, quam diabolus in Christo agnovit potentiam; hic enim malignus spiritus credidit, Christum tanquam Dei Filium substantiam lapidis in substantiam panis unico verbo posse convertere.

12. — Quæri etiam hoc loco non inutiliter poterit, quonam argumento dæmon, cæteroquin astutissimus permotus fuerit, ut lapides a Christo in panes converti, non vero aliud quidpiam longe prodigiosus fieri petierit, ad hoc, ut Filium Dei se esse proderet, cum tamen Moyses, Elias et Eliseus et aiii longe majora magisque stupenda miracula et portenta patrarint, nec tamen per illa essentiæ, naturæ et filiationis divinæ se participes esse hominibus persuaserint? Respondeo. Luciferum in hac tentatione, hunc in modum, uti mihi imaginor, discurrisse : quod si Filius Dei revera fuerit, id utique hac tentatione manifestum fiet, nam vel sequetur meum consilium, lapides in panes transmutando, vel non; si consilium meum adimpleat, signum hoc utique evidenter ipsum Filium Dei non esse demonstrabit, hujus namque invisibilis proprietas est, facere Patris sui voluntatem; si vero non fecerit ex lapidibus panes, defectum omnipotentiæ manifeste declarabit. Vel etiam hunc discursum formare poterat; certus sum, quod miraculum mutationis lapidum in panes, ad solam Dei omnipotentiam pertineat, et in hujus confirmationem, ego illud ab eo deposco; scio enim quod illud diabolica virtute operari non possit, cum ego sim cunctorum infernalium spirituum dominus; quod si igitur miraculum hoc, juxta quod a me petitum fuit, patraverit, signum hoc evidens erit, latentis in eo divinitatis, veræ et non fictæ.

13. — Jure merito etiam hoc loco, rationes aliquæ examinandæ sunt, ob quas Christus, diabolo hanc dederit in Evangelio descriptam repulsam. Hugo Cardinalis tres rationes adducit, nimirum : « Ut diabolum lateret ejus divinitas, quia *si cog-* « *novissent nunquam Dominum gloriæ crucifixis-*

« *sent.* » Porro Glossa observat finem, ob quem diabolus, lapides in panes transmutari suaserit, non fuisse, ut ex panibus illis Christi fames compesceretur, sed proprium interesse diaboli : « Suadet « esuriem pane de lapidibus facto, non quod ejus « curet salutem, sed ut ex mutatione cognoscat « virtutem. »

14. — Secunda ratio est : « Ut doceret nos, « opera bona malis, et maxime talibus, qui nihil « inde proficiunt, abscondere; non sunt projiciendæ « margaritæ ante porcos. »

15. — Tertia est : « Ut nihil ad imperium « diaboli faciamus; » qua responsione punctum quoddam valde utile et ab aliis quoque sacris expositoribus mentionatum tangitur : « Et quod peccatum erat, facere lapides panes. Audi igitur, » ita Theophylactus monet, « quia audire diabolum in « aliquo peccatum est. » Ingeniose Didacus Stella observat, diabolum non petiisse a Christo, ut lapides in pavones, perdices, vel similia animalia delicata, sed ut in panem convertat : « Nam dæmon si parva « re te capere potuerit, nunquam pretiosam tibi « dabit; » si nos per furtum unius scuti, damnare possit, ad millium scutorum furtum nunquam urgebit. Panis, cibus est necessitatis, non intemperantiæ, et tamen hæc fuit hujus serpentis astutia, quod ad rumpendum Christi jejunium, panem ei solum, non vero aliud cibi genus proposuerit : « Hoc facit, ut « facilius persuadeat, » inquit Albertus Magnus, « videntur esse rationabilia et necessaria quæ « proponit et levia. » Nihilominus consilium et persuasio, quantumvis aliunde justa et rationabilis, quia tamen a dæmone, qui pater est mendacii et erroris, Deique et salutis nostræ implacabilis hostis, procedit, tanquam suspectum et noxium summe fugiendum semper est.

16. — Didacus Stella dubium movet, cur scilicet Deus noster, qui salutem nostram tam enixe et anxie desiderat, ad nostram tamen latera se jungere permittat, inimicum quemdam, adeo fortem et potentem, qui indefesse nobis insidiatur, nosque continuo et importune tentationibus et malis suggestionibus suis impugnat et infestat? Respondet, nos hac de re lamentari posse, si canis hic solutus et non ligatus, latera nostra stiparet; nunc autem, « vincit nos spontaneos et non invitos; nam si non « consentimus, fragiles sunt ejus vires, id quod per « hodiernam historiam Evangelicam perspicue pro- « bat; qui Christo, non vi lapides intromisit in os, « sed dixit : *dic ut lapides isti panes fiant;* et quando « illum tentavit, ut se de sublimitate templi præci- « pitaret, non vi illum incitavit, ut id faceret. »

17. — Hugo Cardinalis, *in Matth.*, ait : « Lapides « in panes vertunt qui austeritatem pœnitentiæ « sustinent hilariter; et qui dura verba patienter « implent, ut habetur, *Thren.*, III : *Saturabitur* « *opprobriis.* »

18. — Idem Hugo in *cap.* IV S. Lucæ tentationem quamdam, per quam cum religiosis luctari consuevit : « Dic lapidi isti, ut panis fiat; quasi « dicat : Diu laborasti, multum jejunasti, jam perfe- « cisti pœnitentiam, necesse est aliquando recreari, « aliter deficeres; sic nititur diabolus, sub aliqua « specie discretionis vel necessitatis, ingerere vitium « voluptatis. »

19. — Idem Cardinalis ait : « Dic lapidi super- « fluorum ædificiorum ut panis fiat; id est, conver- « tantur in refectionem pauperum, quia multi e « converso faciunt, panes pauperum vertunt in « lapides ædificiorum. Unde Habacuc, II, 1 : *Lapis* « *de pariete clamabit.* »

20. — Insuper etiam considerari meretur, quod nihil sit pani adeo contrarium, quam saxum vel lapis. Unde Salvator, *Matth.*, VII, 5, ait : *Quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porrigit ei?* Cur igitur dæmon Salvatori nostro ad panes faciendos lapides offert. Error hic a Chrysologo, *Serm.* XI, hisce verbis detectus fuit, dicente : « Miser, malus vis esse, sed non « potes, cupis tentare, sed nescis : esurienti tenera « offerre, non dura debuisti. » Unde tandem sanctus Pater concludit, omnes ipsius inutiles et diabolicas machinas, ad solam Salvatoris præsentiam, irritas et cassas futuras esse : « Ad præsentiam Christi, « deperire tibi artes tuas tentator intellige. »

Additiones.

a. — *Et accedens tentator, dixit ei : Si Filius Dei es,* etc. Dæmon ille qui Christum Dominum tentavit, non appellabatur aliqua peculiari appellatione : utquid igitur illum Evangelista *tentatorem* appellat dicens : *Accedens tentator?* Quia ita proprium et peculiare est illi, bellum inferre, et homines ad peccatum sollicitare, ut peculiari quadam ratione tentator appelletur. Nam cum quis in arte aliqua excellit, ab illa desumit nomen; unde Marcum Tullium, per antonomasiam, oratorem appellare solemus; nam licet alii essent oratores et rhetores minime contemnendi, ille tamen in hac arte mirum in modum excelluit. Eamdem ob causam, Aristoteles philosophus et Virgilius poeta appellatur. Hic dæmon tentator nominatur, quanquam multi sint inter homines qui hoc munere funguntur, quia ille inter omnes præstantissimus est, et cæteros omnes facile superat; et ideo propter frequentes quibus homines impugnat, tentationes, hæc vita militia vocatur. Est enim humana vita continua quædam pugna et tentatio.

b. — *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Profecto astutissimus diabolorum hic plane desipit, dum esurienti lapides offert, quos etsi in panes converteret, non inde ejus constabat divinitas, plura enim miracula hactenus patrata erant, quibus nemo prophetarum Deus probatus est. Enim

et dubitare non debuit, esse Filium Dei, quem Patris de cœlo vox in Jordane Filium suum publicaverat. Unde ergo tanta sagacissimi dæmonis inertia et dementia? Apposite S. Gregorius, *lib.* II *Mor.*, XXIII, ait : « Antiquus hostis, cum hunc passibilem « cerneret et posse mortalia perpeti humanitatis « videret, omne quod de ejus divinitate suspicatus « ei fastu superbiæ suæ in dubium venit. Nihil « quippe nisi superbiam sapiens, dum esse hunc « hominem conspicit, Deum esse dubitavit. Unde « ad tentationem se argumenta convertit, dicens : « Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. » Scilicet superbiæ fastus ex Angelo diabolum fecerat et nunc arrogantia vanæ gloriæ stolidum tentatorem; quia ipse superbissimis de proprio fastu nil æstimans nisi superba et præcelsa, sic desipit ut corporali Dei humilitate perstringeretur ne Deum reputaret, omni judicio orbatus. Unde superbia species dementiæ nuncupatur.

c. — Quæ est hæc diaboli benignitas, ut diu esurienti calamitatem ciborum oblatione depellat? Unde diabolo tam opportune festinata pietas? Nimium a diabolo peregrinat misericordia, cujus gratior cibus est humana perditio. Quorsum ergo cibos diu jejuno et esurienti ultro offert? Eloquenter S. Gregorius Nazianzenus, *Orat.* XXXVIII, ait : « Ex- « pleri non potest diabolus; per omnia grassatur. « Benignitatis quidem specie lenocinatur; hæc est « illi pugnandi ratio. » Nempe diabolus in suis primordiis, cito sanctitatis satur, virtutem æternam fastidit et humana vitia ventris esurie inexplebili atque acris perenniter esurie hiat. Inde per omnia solerter grassatur et dolosis malitiæ callibus, pietatem fronte ostendit, ut ad impietates certius pertrahat et specioso benignitatis titulo, tentationes vaferrime occultat, ut ipse se glorioso benignitatis nomine cohonestet, et sub aspectabili pietatis cibo, hamum tentationis ad conscientiæ læsuram abscondat. Dum ad vitia dedecus homines astutus dæmon pertrahit, illustre benignitatis elogium ambit. Sic in terris est augustum benignitatis nomen et late serpens beneficentiæ fama, ut malus dæmon qui benignitatem fastidit et dire execratur, beneficentiæ titulo se cohonestare, perversa ambitione negotietur; et ut in Angelum lucis se transfiguret, varias fraudes et dolos meditatur. Et idcirco Christo in tentando, conditionem operis proposuit, per quam in Deo, ex mutatione lapidum in panes virtutem agnosceret; et in homine, oblectamento cibi, patientiam esurientis illuderet, sicque ad graviora paulatim induceret. Sollicite enim dæmon curat ut in peccata levia pertrahat, ut hac ratione, ad graviora committenda pedetentim inducat. S. Bernardus ait : « Tantæ quippe astutiæ est serpens anti- « quus, ut hominem Deum timentem, non mox « invadat suggestione aperti sceleris, sed primum « paulatim restringit rigorem justæ discretionis. » *Qui autem modica spernit*, ut dicit Ecclesiasticus; *paulatim decidet.* S. Cyprianus, *Serm.* II *de zelo et liv.*, inquit : « Dominus prudentes esse nos jussit « et cauta sollicitudine vigilare præcepit ne ad- « versarius vigilans semper et semper insidians, « quando in pectus obrepat, de scintillis conflet « incendia de parvis maxima exageret, et dum « remissis et incautis leniore aura, et flatu mol- « liore blandiatur, procellis ac turbinibus exci- « tatis, ruinas fidei et salutis ac vitæ naufragia « moliatur. »

d. — Mira hic hujus tentatoris notatur sive penuria, sive avaritia, quod etiam ad gulam inescandam, nihil aliud præter lapides porrigat. Proh Deum ! Dives ille et largus in tentationibus optasset, ipse, ut posset condita vina, dulcissimas dapes, odoriferos pulchrosque fructus proferre quibus vel saturum alliceret. Non tamen sustinuit cœlestis Adam, eremi cultor, quod sibi ob oculos proponerentur a tentatore cibi. Ecce tota reparandi a Christo hominis ruina, unde habet originem. Nonne a minimis occasionibus ? *Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum*, etc. Ut vidit periit. Quam gulam sic secundus Adam Christus castigat lacrymis, ærumnis, jejuniis, ut quia visus pomi fuit causa ruinæ, cujuscumque cibi, etiam panis visum suspectum habeat. O si nos castigaremus concupiscentias antiquas, quam horreremus concupiscere etiam minima ! Sane David post concupitam Bethsabee, post adulterium acriter in se punitum, concupivit aquam de cisterna Bethleem, II *Reg.*, XXIII. Ergo adducitur aqua illi, quam profundens, *libavit Domino*. Cur hoc? Eleganter et prudenter more suo Eucherius ait : « In sacrificium quippe Domini aqua effusa « conversa est, quia culpam concupiscentiæ macta- « vit per pœnitentiam reprehensionis suæ. Qui « ergo quondam concupiscere alienam conjugem « nequaquam timuit, postea etiam, quia aquam « concupisset expavit. » Sic peccata commissa oportet castigare, ut postmodum, quamlibet remotissimam umbram, id est, occasionem suspectam et invisam habeamus eamque effugiamus.

e. — Optime dici possit, quod omnia gaudia, deliciæ, voluptates, quas dæmon nobis offert et quibuscum nos inescare nititur, in substantia nihil sunt aliud quam lapides et saxa ad rodendum et mordendum durissima, tametsi prima facie deliciosissimi panes esse videantur. Et quidem, cur ex singulari cœlestis providentiæ dispositione, factum esse existimatis, quod mundus adeo caducus, fallax et ruinosus sit, nisi ut eumdem tanto magis fugiamus, abhorreamus, et detestamur? S. Augustinus in pluribus locis ab amore mundi nos retrahere nititur. Et quidem in *Sermone* CXI *de tempore*, inquit : « Amaram potionem mundus suis dilec- « toribus propinat. O infelicitas generis humani ! « Amarus est mundus, et diligitur; putas si

« dulcis esset, qualiter amaretur? Vos alloquitur « Veritas, dilectores mundi. Ubi est quod amastis, « ubi est quod pro magno tenebatis, ubi est quod « dimittere nolebatis? »

f. — Non quærit diabolus, num Christus Filius sit Dei adoptivus, omnes enim Christiani sunt Filii Dei adoptivi; sed de filiatione naturali interrogabat, dubitabat enim an Christus verus esset Messias, et in hoc dubio conabatur diabolus extorquere miraculum in confirmationem quod esset Filius Dei. Deinde nequiorem hic notat dæmonis astutiam D. Chrysostomus, *Hom.* XIII, dicens : « Non dixit, *si* « *esuris*, sed, *si Filius Dei es*; videlicet existimans, « posse se aliquid per laudum blandimenta furari, « idcirco non commemoravit esuriem, ne hoc ei « quasi exprobrare et objicere videretur. » Hæc enim est adulatoris callida sagacitas, ut nunquam ejus cui adulari studet, defectus commemoret, sed potius ut eum ob virtutes, quibus præditum se esse existimat, in divorum apotheosim canonizando inserat, ejusque inclinationi et genio sese pro viribus toto studio accommodet. Et ideo non obstante quod Christum Filium Dei esse non crederet, nihilominus quia totum id, quod in laudem ejus minime resultabat, ei si proponeretur, displicentiam parere posse sibi persuadebat, ideo eidem solius filiationis divinæ mentionem, eaque miracula proposuit et suggessit, quæ ad edendam et manifestandam Altissimi omnipotentiam servire posse sciebat: « Dolosa adulatione palpando, » inquit Chrysostomus, « solius mentionem facit dignitatis. » Ad oppugnandam Christi sanctitatem, non alias tentationum machinas adhibet, nisi laudatorias voces, existimans adulatione Christum se supplantaturum. Dæmon enim per hoc vitium eos quos perfectiores et sanctiores esse novit, quantum potest seducere satagit.

g. — Hanc primam tentationem Christi gulæ fuisse communis Patrum opinio est. Sed difficultas est, quod quia uti necessariis ad vitam nullum est peccatum, si Christus post tam longum jejunium cum esuriret, fecisset panes et comedisset, nullum videbatur vitium voracitatis; quomodo ergo gulæ est ista tentatio? Respondet Theophylactus et quidem dupliciter : « Jam rogas, » ait, « et quod pec- « catum erat facere de lapidibus panes? Audi igi- « tur, quia audire diabolum in aliquo peccatum « est. Vide autem et aliud. Non dixit, *ut lapis hic* « *panis fiat*, sed, *lapides*, volens Christum ad super- « flua instigare; esurienti enim unus panis suf- « ficit. » Vult enim Deus, ut cibus corpori necessarius, sobrius sit, non superfluus. In Oratione Dominica Patrem nostrum cœlestem ita nos docuit Christus orare : *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* « Non docuit delicata petere, » inquit S. Thomas, non exquisita, sed panem, sine quo vita hominis duci non potest, juxta illud, *Eccli.*, XXIX, 28 : *Initium vitæ hominis, aqua et panis.* « Non « debemus comedere, ut venter impleatur, sed ut « corpus sustentetur, » ait S. Bernardus, *Serm.* XXIII *de modo bene vivendi.*

VERSUS 4.

Qui respondens, dixit : Scriptum est : non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

1. — Salvator noster Satanæ perplexitati non satisfecit, quin potius magis quam antea, dubium et ancipitem reliquit, non obstante, quod ei respondere potuisset : *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi*, ostendendo quod terreno pane sibi opus non esset, quin potius : *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*; at vero S. Augustinus, *Serm.* XLI *de verb. Dom.*, advertit, ex lapidibus panem facere noluit, licet ex aqua alia vinum fecisset : « Ut voluntatem contemneret tentatoris; aliter « tentator non vincitur, nisi contemnatur. Qui « tanta poterat, quare istud non fecit? Lege, imo « recole, quod audisti : *Fecit de aqua vinum.* Quid « addit Evangelista? *Et crediderunt in eum discipuli* « *ejus.* Numquid diabolus fuerat in eum creditu- « rus? »

2. — Lucas Brugensis ait : « Ita respondet, ut « neque prodat, neque neget se Dei Filium; vere « mitis et humilis corde; » poterat equidem dæmoni cum imperio et majestate respondere, ejusque superbiam et arrogantiam deprimere, sed noluit, quin potius re ipsa per se exequi voluit, ad quod nos erat invitaturus, dicendo : *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde*, tametsi sibi cum inimico infernali res transigenda esset.

3. — Lyranus ait : « Quod verificatur non solum « de vita spirituali, sed etiam corporali; » adducitque Moysis exemplum, qui quadraginta diebus et quadraginta noctibus jejunavit, « Verbo Dei spiri- « tualiter et corporaliter sustentatus. » Hujus opinionis S. Thomas diu ante Lyranum fuit, dum inquit : « Non *in solo*, id est, non vivit solum homo « per panem, sed etiam *verbo*, id est, imperio Dei, « potest conservari sine aliquo cibo. » Imo Lucas Brugensis, omni eo, quod Deo placuerit, vitam nostram ali et sustentari posse dicit, redditque rationem : « Nam et panis quod pascit, non aliunde « habet, quam ex divinæ Providentiæ constitutione; « quare aluit quosdam Deus solo suo nutu nulla re « corporali in panis locum substituta. »

4. — S. Hilarius dæmoni hunc titulum attribuit, quo ab eo vocatur « fallax diabolus et ad traducen- « dum artifex callidissimus; » et merito, etenim dæmon sciebat, Christum omne id facere posse, quod volebat; ex altera vero parte, ipsum tanquam hominem, post prolixum jejunium famelicum esse agnoscebat; et tamen, « ignarus, quidnam esurire-

« jur, » hoc ei, lapides in panes transmutandi consilium proposuit, ut occasione futuri miraculi, detectam videre posset Divinitatem. « Et ut in « homine, oblectamento cibi, patientiam esurientis « illuderet; » at vero illusus, confusus et in astutia sua derisus fuit : « Sed Dominus non panem potius « quam salutem hominum esuriens, ait : *Non in « solo pane vivit homo,* quia ipse non solum homo, « sed et Deus, licet utique in tentationis diem, cibo « hominis abstineret, Dei tamen spiritu alebatur. »

5. — Beda arbitratur, Christum dicere voluisse, quod, sicut panis materialis corporis cibus est, ita quoque animæ alimentum sit verbum Dei : « Quia « sicut corpus terreno vivit cibo, sic anima Dei « verbo, » inquit S. Hieronymus : « Si quis ergo « non vescitur verbo Dei, iste non vivet. » Idem quoque alibi de Moyse scribit, quod is qui quadraginta diebus et noctibus, « sermone Dei pascebatur, « in se, verissimum probat, quod dicitur : *Non in « solo pane vivit homo,* etc. » Abulensis rationem reddit, cur Deus nos sine pane etiam corporaliter alere possit : « Quia erat potentia in verbis Christi; « poterat enim loquendo consolari hominem et « conservare sine cibo. » Idem quoque, postquam exemplum allegasset Moysis, bina vice per quadraginta dies et noctes eo modo sustentati, ut facies ejus post jejunium nequaquam extenuata, sed resplendens et vegeta visa fuerit, demum subjungit : « Poterat Christus, qui ipsemet Deus erat, sic homi- « nem consolari et loquendo sine cibo conservare. » Chrysostomus quoque, *Hom* XIII *in Matth.,* ait : « Potest esurientem Deus etiam verbo pascere. »

Additiones.

a. — *Qui respondens dixit : Scriptum est : Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Nomine *verbi* intelligitur Christus quo nostra anima super omnia pascitur ut amplius non esuriat. Unde S. Ambrosius, *Serm.* XXXVII *de jejunio,* ita ait : « *Non in solo pane vivit homo, sed « in omni verbo Dei,* hoc est, non in pane terreno, « sed in verbo Dei in quo sunt alimenta vitæ cœ- « lestis. Verbum autem Dei Christus est Dominus, « sicut ait Evangelista : *In principio erat Verbum.* « Quisquis ergo Christo pascitur, terrenum pabu- « lum non requirit. » Nec enim potest sæculi panem cupere, qui pane reficitur cœlesti. Sacra enim Eucharistia terrenorum nauseam et affectus bonorum imprimit cœlestium. Ecclesia in oratione post communionem Dominic. VI post Epiph. ita nos divinæ Majestati supplicare docet : « Cœlestibus, « Domine, pasti deliciis, quæsumus, ut semper ea « per quæ veraciter vivimus, appetamus. » Quem pariter effectum cognovisse videtur ille qui de Eucharistia in spiritu disserens, *Deut.,* XXII, 11, dicebat : *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans.* Qui enim ab aquila ad volandum provocantur, nisi animæ fideles Christum in Eucharistia recipientes, quæ tanquam aquila cœlestia nobis imprimit desideria et affectus? Quem nobis conceptum his verbis expressum reliquit D. Chrysostomus, *Hom.* XXIV *in* I *ad Cor.,* dum ait : « Inde effecti aquilæ ad cœlum evolamus; ubi enim « cadaver, illic et aquilæ. Cadaver corpus suum « vocitans propter mortem, aquilas vocat, osten- « dens quod oportet eum, qui ad hoc corpus acce- « dit, esse sublimem, et cum terra nihil habere « commune, neque deorsum trahi et serpere, sed « assidue sursum volare. »

b. — Omnes dæmonum impetus testimonio legis compressit Dominus. Causam hujus rei D. Hieronymus his verbis assignat : « Ideo sic respondit « Dominus, quia propositum erat ei humilitate « diabolum vincere, non potentia. » Insultus enim diaboli evadit humilitas. Magna equidem hæc est ex humilitate in animam nostram redundans utilitas, scilicet quod nos ab inimici infernalis eripiat laqueis. Legitur in Psalmo XXX, 9 : *Quoniam respexisti humilitatem meam, salvasti de necessitatibus animam meam, nec conclusisti me in manibus inimici.* « Nec immerito, subjungit Seraphicus, quoniam « humilitas despicit et parvi pendet diabolum, « ejus laqueos evadendo; » quemadmodum in S. Antonio Magno apparet, qui dum omnes dæmonis laqueos in terra videret, et suspirans diceret : « Domine, quis poterit istos effugere? Audivit « Antonius : Humilitas. » Ad debellandum patientissimum Jobum, totus conjuratus infernus omnes vires suas adhibuit, ita ut nullus superesset laqueus, quem ei non tenderet, nec ullum stratagema, quo non uteretur, tamen turpiter devictus et detriumphatus fuit, eo quod se usque ad sterquilinium insidendum humiliavit. In cujus proinde laudem S. Paulinus ait : « Postquam sedit in ster- « core tentari destitit. Consumpserat tentatoris « invidiam humilitate perfecta, quæ facilius sur- « gere quam dejici potest, quia in fimo sedens, « unde cadat non habet, et habet unde consurgat, « per eum qui suscitat de terra inopem, et de ster- « core erigit pauperem, et in stercora redigit « superbos. » S. Joannes Climacus sic ait : « Humi- « litas est turris fortitudinis a facie inimici; *nihil « proficiet inimicus in eo, et filius,* seu potius cogi- « tatio *iniquitatis non apponet nocere ei.* » S. Bernardus quoque dicit : « Per hanc, scilicet « humilitatem, nonnulli possedere etiam portas « inimicorum; quæ enim virtutum potest æque « dæmonum debellare snperbiam? »

c. — S. Gregorius, *Hom.* XVI *in Evang.,* ait : « Considerare debemus, quia tentatus Dominus a « diabolo, sacri eloquii præcepta respondit, et qui « tentatorem suum in abyssum mergere poterat, « virtutem suæ potentiæ non ostendit, sola divinæ « Scripturæ præcepta edidit; quatenus nobis suæ

« potentiæ præberet exemplum, ut quoties a pra-
« vis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam po-
« tius excitemur quam ad vindictam. » Docet nos Dominus exemplo suo, ut quoties ab iniquis hominibus impetimur, in eos iram et vindictam non retorqueamus sed potius blando ac suavi eloquio demulcere intendamus.

d. — Variæ hujus textus : *Non in solo pane,* etc., sunt sanctorum Patrum interpretationes. Beda arbitratur Christum dicere voluisse quod sicut panis materialis corporis cibus est, ita quoque animæ alimentum sit verbum Dei, quia sicut corpus terreno vivit cibo, sic anima Dei verbo, inquit S. Hieronymus. S. Ambrosius et alii per verbum sacram doctrinam intelligunt, quia sicut cibo materiali corpus pascitur, ita spirituali doctrina anima reficitur ac proinde docet quod non solum de corpore sit habenda cura, sed etiam de anima. Non autem inter vivos numerandus est qui spirituali doctrina caret et solum se temporalibus committit et de spiritualibus minime curat. Anima enim in bonis hisce terrenis perditur, dum æterna negliguntur.

e. — Notant D. Hieronymus et Gaymon, in homilia, quod Dominus omnia testimonia contra diabolum de Deuteronomio sumpsit : « Deuterono-
« mium secunda lex dicitur et designat Evange-
« lium, datque hoc facto Dominus exemplum, ut
« quoties a dæmonibus, vel malis hominibus im-
« pugnamur, ad sancti Evangelii auctoritatem con-
« fugium faciamus. » Sacra enim Scriptura ac præcipue sanctum Evangelium, remedium est contra omnes tentationes; nulla enim potest esse tam gravis tentatio, contra quam non habeamus levamen ac subterfugium in sacra Scriptura, si illam diligenter evolvamus. Ipsa enim Scriptura efficax remedium est ad tentationes propulsandas; huic enim, utpote quæ a suo sanctissimo fuit dictata Spiritu, communicavit Deus prærogativam, ut validissimi instar scuti, retorqueret assultus quosvis diabolicos. Qualem vim et efficaciam habeat sacra Scriptura, pulchre id docet D. Gregorius, *lib.* II *Moral.*, 1, hisce verbis : « Scriptura sacra mentis
« nostræ oculis quasi quoddam speculum opponi-
« tur, ut interna nostra facies in ipsa videatur; ibi
« enim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus. Ibi
« sentimus quantum proficimus; ibi a profectu
« quam longe distamus. Narrat autem gesta sanc-
« torum et ad imitationem corda provocat infirmo-
« rum; dumque illorum victricia facta commemo-
« rat, contra vitiorum prælia, debilia nostra con-
« firmat; fitque verbis illius, ut eo mens minus
« inter certamina trepidet, quæ ante sepositos tot
« virorum fortium triumphos videt. » S. Thomas de Villanova textum hunc, *Cant.*, IV, 1 : *Hæc est illa turris David, quæ ædificata est cum propugnaculis,* interpretatur et intelligit de sacra Scriptura, asserens : « Hæc est illa turris David, quæ ædificata est
« cum propugnaculis; mille clypei pendent ex ea,
« omnis armatura fortium; nulla est tentatio, nulla
« adversitas, nullum infortunium, cui sacra Scrip-
« tura non medeatur et succurrat. »

f. — Si quispiam alius et non corporata ipsa Dei Sapientia hæc respondisset : *Non in solo pane,* etc., humanæ nostræ temeritati contra arguere liceret, scilicet : Christus de quadraginta dierum inedia valde esurit, et quidem in deserto ubi nulla annona suppetit. Ergo famelicus oblatos panes ad alimoniam acceptet, nec omnia illi ad sustentationem jam deerunt. Esto non cum solo pane vivat homo, sed alio obsonio, ad ægram diu vitam sustentandam indigeat, igitur accipiat panem, ne omnino indigus sit in deserto. Imo qui valde esurit, panem in deliciis habet; nam panis quantumvis agrestium dapum condimentum est et vel solo pane fames interim pellitur; saltem acceptet panem, et sic panis, et simul obsonium, esurienti non deerunt. Qualis ergo est hæc ratio : *Non in solo pane vivit homo?* Verum vel maxime hæc ratio suspicienda est et adoranda, quippe quam incarnata Dei Sapientia moralissime dictavit : quod solus materialis panis homini non solum sit necessarius, sed et mysticus ille panis, scilicet verbum Dei, quo vita sustentatur spiritualis et conservatur corporalis.

g. — Quærit S. Thomas : Cur renuerit Christus panem e petris educere? Cuinam virtuti hoc præjudicabat? Contra præceptum neutiquam, jejunium nequaquam solvebat, quod jam absolverat, gulæ nequaquam indulgebat. Cur ergo sibi esurienti, quantumvis miraculose, in necessitate et in deserto non provideret, qui turbis in deserto esurientibus mirabiliter providit et filios Israel in deserto miraculose pavit? Quin et miraculose statim Angeli Christo cibum detulerunt. Cur igitur noluit lapides in panes commutare? Respondet S. Doctor : « Po-
« tuit absque peccato lapides in panes commutare,
« sed noluit, quia diabolus suggerebat. » Quo docere voluit Christus quod etiam a levissimis rebus seu apparenter levibus peccatis sollicite abstinendum sit, si vel inde ansa detur ad majora mala, eo quod per illa lævia dæmon nos multum illaqueet.

Versus 5.

Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, et statuit eum supra pinnaculum templi.

Tunc assumpsit eum diabolus.

1. — Auctor Imperfecti, *Hom.* IV, quærit, qua ratione diabolus, novum cum Christo certamen et duellum inire ausus fuerit, quando paulo ante, adeo turpiter ab eo fuit delusus et devictus : « Nihil dubi-
« tat dicere, nec facere, qui nihil sibi relinquit,
« quod speret. »

2. — Super illa verba : *Assumpsit eum diabolus,*

variæ adducuntur expositiones. Lucas Brugensis, *in Matth.*, scribit, quod, cum Lucifer ex responsione, quam Christus ad primam tentationem reposuerat, perspicue se a Christo, quis esset, agnitum fuisse, etiam personata specie contectum intellexisset : « Nihil dubitans prodere se, qualis erat, « spiritus nequam rapuit ipsum per aera. »

3. — Dionysius Carthusianus quorumdam refert opinionem, existimantium, diabolum Christum in humeris suis positum, super pinnaculum templi tulisse : « Tanquam fatigatum et debilem ex longo « jejunio et magnitudine famis, quasi compatiens « ei, cui et Christus acquievit, ut falleret deceptorem. » S. Thomas hanc quidem opinionem refert, attamen ut verius approbat : « Quod exhortando induxit ad hoc, ut iret; et Christus ex dispositione « suæ sapientiæ, ivit in Jerusalem. » Albertus Magnus idipsum approbat, in ejusque confirmationem, Chrysostomi quoque hac de re testimonium adducit, demum vero subjungit, dicens : « Quodlibet istorum dicatur, miranda est Dei patientia « quod ita, et a tali portari, et adduci voluit, et « mirandus est zelus salutis nostræ in Christo, « propter quam se ita portari et adduci voluit a « diabolo. »

In sanctam civitatem.

4. — Circa hunc textum, consideratione digna sunt Glossæ Interlinearis verba, dicentis : « Non « locus Deo dedicatus cohibuit eum. » Imo plus nos in locis, divino cultui consecratis, ad offensas Dei exstimulare satagit quam alibi : *Quanta malignatus est inimicus in sancto? Incederunt igni sanctuarium tuum, in terra; polluerunt tabernaculum nominis tui. Psal.* LXXIII, 3, 5.

Et statuit eum supra pinnaculum templi.

5. — Lyranus pinnaculum hoc, tectum templi fuisse arbitratur, quod juxta usum domuum Palæstinæ, planum erat. S. Bonaventura putat fuisse locum, ubi Doctores et Sacerdotes consueverunt loqui ad plebem. Lyranus tenet, quod dæmon Salvatorem nostrum universæ illi vastissimæ civitati, ad lustrum et ostentationem commonstrare voluerit : « Ut a populo civitatis, ipse Jesus volare videretur « et sic in vanam gloriam ferretur, sed divina virtute fecit, quod nullus eum vidit, quia in potestate ejus erat videri et non videri. »

6. — Glossa hanc considerationem habet : « In « eo loco Christum tentat, in quo multos decepe- « rat, dum autem non consentit, docet eos, qui in « sublimi sunt, vana gloria non moveri, diabolus « alta petit, ad alta semper ducit, elevando per « jactantiam, ut præcipitare possit. »

7. — S. Thomas ait : « Quia in illo loco docebant, » et subdit : Christum permisisse, ut a dæmone in hunc adeo sublimem locum duceretur, ad denotandum, quod diabolus illos, qui in alto, id est, in dignitate constituti sunt, de vana gloria maxime tentet. S. Lucas hunc insultum, in ultimum trium tentationum locum reponit; indeque Beda, *in Luc.*, deducit, quod, « quem gula vel avaritia « superare non poterat, tentet et vana gloria, si « forte illum vel ipsa gloriæ suæ jactantia dejicere « queat. »

8. — Paulus de Palatio quærit in hoc loco, qua ratione dæmon Christum in locum adeo eminentem, ut inde caderet, deducere ausus fuerit, ubi alias Sacerdotes, Magistri, omnesque alii Doctores sacri populum docere solebant? cui dubio hac ratione respondet : « Fieri potest, ut opera diaboli, prædi- « cator ad suggestum, Episcopus ad mitram, sa- « cerdos ad sacerdotium adductus sit, neque enim « Deus solus est, qui suscitat de terra humiles, etiam « diabolus collocat viles cum principibus populi « Dei. » Porro omni studio ad id allaborat, ut ex hoc loco viri exemplarissimi, maximeque conspicui, et ii, qui in sublimibus constituti sunt dignitatibus, corruant; siquidem errores, scandala et mala doctrina, perversaque exempla istorum, pessimam post se consequentiam trahunt. Idem quoque Paulus de Palatio dicit : « Ii dicuntur in pinna esse, qui « exemplares sunt, quales sunt prædicatores, Pon- « tifices et ii religiosi vel sæculares, qui in vita spi- « rituali publice profecerunt; hi, si se præcipitent, « dæmonum astu persuasi, o quanta est eorum « calamitas. »

Additiones.

a. — *Tunc assumpsit eum diabolus,* etc. Christus Dominus, qui nocentium manibus non dubitavit tradi, similiter nunc, ut Cypriano et Gregorio placet, sese manibus diabolicis volens tradit. Quem accipiens diabolus, pergit in sanctam civitatem et templi pinnaculum. Quorsum sanctitatis et religionis osor in civitatem sanctam et in templum? An præcipitia deerant in deserto? Erant omnia Judææ excelsa ablata? Cur non potius ad idolorum excelsa, ad Babylonicas turres evolavit, ut præcipitium suaderet? Sane non a se, sed deifico pondere pressus, in templum Dei, in civitatem sanctam deflexit. Sicut qui saxeam molem suscipiat asportandam, in centrum saxi gravitat et sæpe renitens licet, ad ima fertur, pondere superatus; sic aliquando, qui Christum etiam per injuriam in se suscipit, non potest non inclinare in centrum sanctitatis per pœnitentiam. Hæc enim est dominicæ vis misericordiæ, et ipsius Christi longanimitas salutaris, quod nocentissimos quosque et gravissimos peccatores, in bonum gravitet et convertat.

b. — Positum in pinnaculo templi Dominum non audet, imo nec potest pellere in præcipitium inimicus; id solum spectat, ut ipse sese agat in ruinam. Ideo ait : *Mitte te deorsum.* Etenim perfectissimi viri hostibus inaccessi et terribiles, suo

quandoque casu dissolvuntur; maxime quando sibi nimium fidentes, peccandi occasionibus se temere nimis exponunt. Eumdem Davidem, qui de se coram Deo gloriabatur, inquiens : *Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ; intelligam in via immaculata, quando venies ad me*; eumdem, inquam, paulo post in abominabilem adulterii cloacum lapsum fuisse Scriptura refert, II *Reg.*, II, inquiens : *Misit Rex et requisivit quæ esset mulier : nuntiatumque est ei, quod ipsa esset Bethsabee, filia Eliam, uxor Uriæ. Missis itaque David nunciis, tulit eam : quæ cum ingressa esset ad illum, dormivit cum illa.* At vero undenam præcipitium istud adeo horrendum suam sumpsit originem? Ex eo nimirum, quia oculum suum custodire et occasiones ac pericula peccandi e medio tollere neglexit. Quis igitur periculis se exponere non formidabit, quando etiam David, qui vir secundum cor Dei erat, in iisdem constitutus, adeo turpiter lapsus fuisse cernitur. David lapsus est et tu non læderis?

c. — Vox pinnaculum valde angit Doctores et in varias sententias dividit. Ad rem Remigius : « Pinnaculum sedes erat doctorum. » Videlicet diabolus frustratus successu tentationis primæ, quæ gulam suadebat et palati voluptates, Christum inde allicere cupit ad jactantiæ et inanis gloriæ ambitionem et ita eum ad pinnaculum templi ducit quod sedes erat Doctorum. Opportune quædam Glossa apud S. Thomam : « Ideo duxit eum super « pinnaculum, nam vellet eum de vana gloria tentare, quia in cathedra Doctorum multos decerat inani gloria; et ideo putavit istum positum « in sede magisterii inani gloria extolli posse. » Nempe astutissimus dæmonum cum ardenter cuperet Christum quem suspicabatur Deum esse, pellicere ad studium inanis gloriæ, in sede magisterii et suggestibus Concionatorum statuit, quasi hi litterarii honores maximam vim habeant ad promovendos humanos animos ad jactantiam. Caveat ergo christianus doctor et Evangelicus ecclesiastes, ne divini eloquii argentum purum et defæcatum adulteret, inanis gloriæ admixione. Concionator qui plausus ambit, contemnit persuasionem.

d. — Theophylactus et Abulensis dicunt pinnaculum templi summam esse extremitatem tecti seu frontispicii. Cur autem ad locum tam altum diabolus Christum deduxerit, inter varias rationes, hanc solam moralem affero : Per aerem super pinnaculum templi duxit, quia dum homo ad dignitates ultra merita, non per gradus ascendit, manifesta est ruina, certus lapsus. Honores enim merita prærequirunt et ideo indigni ad honores evecti, majorem sibi potius ignominiam quam laudem adsciscunt. Cogitandumque illis est, quod reverentia illis exhibita, non tam illis, quam dignitati, qua præfulgent, attribuenda veniat.

Versus 6.

Si Filius Dei es, mitte te deorsum; scriptum est enim, quia Angelis suis mandavit de te ut in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

Mitte te deorsum.

1. — Lucas Brugensis, quisnam hujusce suggestionis finis fuerit, declarat, dum ait : « Hortatur ut « in urbe sancta et frequentia populorum, quasi « novus funambulus in excelso pendulus, se deor- « sum ad spectaculum vulgi jactet; » per hoc namque spectaculum et populi applausum et admirationem conciliare sperabat, ut vel sic eum ad vanam gloriam seduceret : « Experitur, num per « inanem gloriam superare valeat, per quam non- « nunquam vincuntur sancti, qui omnem jam car- « nis necessitatem vicerunt, » ad eum modum, quo ipse propter superbiam suam e cœlo præcipitatus fuit; ita quoque, ut ait Auctor Imperfecti, *Hom.* V, se sufficere posse sperabat, ut et Christus ipse in idem vitium corrueret.

2. — S. Hieronymus, *in Matth.*, ait : « Vox dia- « boli, quæ semper omnes cadere deorsum desi- « derat; » cui consonat S. Bonaventura, *in Luc.*, qui dicit : « Quia diabolus deorsum ceciderat, « libenter omnes deorsum traheret; » Christus autem, inquit S. Doctor, ipsi et omnibus aliis spiritibus complicibus suis, respondere poterat, quod alias Judæis dixit : « Vos de deorsum estis, ego de « superis sum; unde non erat ejus descendere, sed « ascendere, sed diabolus hoc suggerebat, ut des- « cendendo corporaliter, faceret eum superbire spi- « ritualiter. »

3. — Hugo Cardinalis, *in Matth.*, causam investigat, cur dæmon, qui Salvatorem nostrum ad vanam gloriam instigare volebat, non potius eidem suaserit, ut in cœlum ascenderet : « Sed numquid « proprius tentasset de vana gloria, dicendo : si « Filius Dei es, ascende in cœlum? sed ita affligitur « diabolus in exaltatione hominis, ut nec tentando « ascensum velit persuadere cœlestem. Omnes « enim cadere optat, ut saltem aliquando possit « dicere, prævalui adversus eum. » Chrysologus, *Serm.* XII, aliam non minus ingeniosam rationem assignat, cur potius descensum quam ascensum suaserit, quia nimirum descensum illi persuadendo, faciliorem sperabat victoriam : « Non ascensum « providit, sed ruinam; humana conditio ad ascen- « sum difficilis, facilis invenitur ad lapsum. »

4. — Chrysostomus, *in Gloss.*, ad impertinentiam petitionis a dæmone factæ se reflectit, siquidem ad dæmonem pertinet, illique proprium est præcipitium : « Dæmonum est, seipsos jacere deorsum, Dei « vero erigere homines jacentes; prosternit ille, « occidit, mactat, sed Dominus erigit elisum. »

Theophylactus, *in Matth.*, hanc eamdem serpentis temeritatem ex verbis antecedentibus deducit : « *Si « Filius Dei es.* Quamvis Filius Dei erat, num o « maledicte, præcipitare debebat seipsum? Tuæ « crudelitatis est præcipitare dæmonio actos; Dei au- « tem salvare. » S. Anselmus quoque hanc dæmonis petitionem redarguit : « Stulta fuit persuasio, præ- « sertim Filio Dei; » multo melius utique ipsum verum Dei Filium esse agnoscere potuisset, si ipsi ascensum in cœlum persuasisset, siquidem in Ascensione ejus vere Filius Dei manifestatus fuit; at vero, ut idem S. Doctor subjungit : « Diabolo convenit, « ut in præcipitium ire commoneat. »

5. — Porro certum est, diabolum in hac sua petitione aliam non habuisse intentionem, quam ut ipsum vanæ gloriæ reum efficeret, de se nimirum in conspectu totius Jerosolymæ, in aera librato, ostentationem quamdam instituendo; at vero cur non potius ei persuadet, ut in aere suspensus persistat, sed solum dicit : *Mitte te deorsum?* Auctor Imperfecti, *Hom.* v, dicit : « Non dixit, ambula per « aerem, sed tantum : *mitte te deorsum,* ut scia- « mus, quia omnis qui obedit diabolo, ipse sese « ponit deorsum. »

6. — S. Bonaventura, *in Luc.*, dæmonis detegit debilitatem, dum ait : « Nota suggerendi modum, « cum dicit : *Mitte te;* » adducitque Chrysostomi testimonium, dicentis : « Non impulit, non tetigit, « non appropinquat, sed tantum dixit : *Mitte te « hinc deorsum,* ut sciamus, quia omnis qui diabolo « obaudit, ipse se deponit deorsum. » Id quod etiam S. Hieronymus in eodem proposito dixit, dum ait : « Persuadere potest, præcipitare non potest. »

7. — Venerabilis Beda, *in Matth.*, ex illa, quam Christus huic diabolicæ suggestioni opposuit, resistentia, aliam quamdam moralitatem deducit, quia sicut Christus acquievit quidem, ut in eminentissimo templi loco collocaretur, ab inde vero se ad dæmonis instigationem præcipitare noluit : « Ita « decet, ut nos, si quis suadet viam veritatis ascen- « dere, obtemperemus; si autem vult nos ad ima « de altitudine virtutum præcipitare, non illum au- « diamus. »

Scriptum est enim quia Angelis suis mandavit, etc.

8. — Enimvero hæc a Psalmista facta prædictio, ut S. Hieronymus, *ibid.*, testatur, non concernebat Christum, sed quemvis alium Dei servum, cujus ratio est, quia verbis illis agitur de adjutorio Angelorum, homini debili impendendo, ac proinde vide, quam verum sit, quod diabolus sinistre interpretatur Scripturam sacram : « Certe si vere de Salva- « tore scriptum noverat, debuerat et illud dicere, « quod in eodem Psalmo contra se sequitur : *Super « aspidem et basiliscum ambulabis;* de sua conculca- « tione quasi tergiversator tacet. »

9. — Nimirum simiam se facere voluit Christi Magistri nostri, ejus exemplo, Scripturam sacram in suum quoque favorem interpretando. Albertus Magnus, *in Matth.*, ait : « Adhibet Scripturam, ut « facilius persuadeat et præcipue ideo, quia in « superioribus Christus sibi per Scripturam respon- « derat. » At vero observandum hoc loco est, quod Hugo Cardinalis, Glossam Interlinearem sequendo, considerat, dum ait : « Scripturis utitur, non ut « virtutes instituat, sed ut errores ingerat sic et « sui faciunt, » id est, hæretici et omnes alii catholicæ Ecclesiæ contrarii. S. Thomas monet nos, quod ex hoc loco deduci possit, verissimum esse, quod sæpe Satan in Angelum lucis se transformet, ut nos decipiat, id quod asseclæ et sectatores illius pariter faciunt : « Qui utuntur auctoritate Scrip- « turæ sacræ, ad simplices decipiendum. *Indocti et « instabiles depravant, sicut et cæteras Scripturas, « ad suam ipsorum perditionem.* » II *Petr.*, III, 16.

10. — S. Bernardus Luciferi fastum et superbiam, hisce super eumdem Psalmum conscriptis verbis, *Serm.* XIV *in Ps.* LX, graviter retundit : « Quid maligne, Angelis mandavit Deus? nempe *ut « custodiant te in omnibus viis tuis,* numquid in « præcipitiis? qualis via hæc de pinnaculo templi « mittere se deorsum? non est via hæc, sed ruina, « et si via est, tua est, non illius. »

11. — Auctor Imperfecti, *Hom.* v, efficax quoddam adducit argumentum ad probandum, quod locus ille Scripturæ a dæmone adductus, de Filio Dei minime sit intelligendus : « Nam vere Filius « Dei Angelorum manibus non portatur, sed ipse « magis Angelos portat; nec enim creatura portat « creatorem, sed creator creaturam. »

12. — Paulus de Palatio se non mirari dicit, quod Deus Angelis suis recommendaverit hominem, ut illum custodirent : « Siquidem et Filio suo man- « davit de nobis, non solum ut custodiret nos, sed « etiam ut moreretur pro nobis. *In manibus porta- « bunt te.* Quid? sacrane res est homo, quem An- « geli in manibus ferant? Sacerdotes in manibus « ferunt sacram synaxim et nos in manibus ferimus « Angelorum? » *Ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum,* id est, ut Interlinearis exponit : « Ad « legem in lapideis tabulis scriptam, in qua omnes « offendebant; » etenim lex illa scripta in tabulis lapideis, sexcenta tredecim continebat præcepta, in quibus multi prævaricabantur; quanto igitur major est legis Evangelicæ facilitas? *Plenitudo legis est dilectio; qui diligit proximum, legem implevit;* estque certissimum, « quod qui amat, non laborat. »

Additiones.

a. — *Si Filius Dei es, mitte te deorsum,* etc. Diabolus malitiæ princeps et tentationum præses, inde cœpit tentare in deserto, unde jam in Paradiso vicerat. In Paradiso enim cum muliere loquens,

gravitatem peccati abscondit, dicens : *Nequaquam moriemini; scit enim Deus, quod quocumque die comederetis ex eo, eritis sicut dii.* Hic vero similiter et gravitatem peccati abscondit, et notitiam Dei eripit, dum mediam Scripturæ partem dimisit. Pulchre S. Bernardus, *Serm.* XIV, dicit : « Quid, « maligne, Angelis mandavit Deus? Nempe ut « custodiant te in omnibus viis tuis, etc. » *Vide supra.* Dæmonis scilicet via erat, per quam in gravissimum præsumptionis peccatum et Deum tentandi, impellere nitebatur. Nulla enim major est iniquitas, quam ut divina misericordia nobis sit argumentum in lapsum et ruinam. Unde Gregorius Magnus, in libro I *Reg.*, III, ait : « Peccare et « de Dei clementia præsumere, pelago justitiæ ejus « exponi est. » Hanc Dei justitiam abscondit et peccati gravitatem Scripturis velat ut seducat; hoc enim dæmonis genus est, peccatori primo Dei quem offendit, deinde gravitatis peccati, notitiam eripere, ut hac ratione excæcatus peccet.

b. — Astutus diabolus, ut facile suadeat ruinam, Scripturam adducit, ac si dicat : Ne timeas præcipitium, quoniam scriptum est quod Angelis suis mandavit, de quorum numero ego unus sum, ut si te præcipitaveris, in manibus te tollant. « O ne« fanda artis astutia! qui viderat se a Domino « responso legis fuisse percussum, jam non tantum « nequitiæ suæ armis utitur, in quibus inutilis re« pertus est, sed et ipse legis testimonium mutua« tur et deinde tentat vincere, unde dolet se fuisse « jam victum, » ait S. Chrysostomus, *Hom.* V. Adducit enim eo fine diabolus Scripturam, ut in gravissimum peccatum Christum Dominum impelleret, dum de confidentiæ divinæ benignitatis ac protectionis, se in præcipitium ac ruinam daret, confidens de auxilio Angelorum. Hæc hodiedum dæmonis thecna est, specie misericordiæ divinæ, in peccata inducere et facere pœnitentiam procrastinare, ut tandem in hora mortis, in præcipitium desperationis inducat.

Versus 7.

Ait Jesus : rursum scriptum est : Non tentabis Dominum Deum tuum.

1. — Lyranus exponit, quid Salvator noster hisce verbis dicere voluerit et dicit, quod tentare Deum, est velle et petere ab ipso « experimentum de ejus « virtute absque inevitabili necessitate; » quando enim homo ad evadendum hoc vel illud periculum, aut quamvis aliam adversitatem, mediis uti potest naturalibus, non est illi ad miracula recurrendum. Salvator igitur dæmoni, ipsi suadenti, ut se e pinnaculo templi demitteret, eo quod Angeli præsto adfuturi essent, ut ipsum per aera deportarent, respondit : Tu me tentas; cum enim per gradus aut scalas descendere possim, sicut omnes alii faciunt, justum et congruum non est, ut ego id faciam per miraculum, hoc enim esset vere tentare Deum.

2. — S. Chrysologus autem dicit, Christum per hanc responsionem, se verum Dei Filium esse palam facere voluisse : « Se utique Dominum, se « utique Deum intelligi voluit, hæc dicendo, qui « non de pinnaculo templi se dedit ad terram, sed « de cœlis se ad inferos usque jactavit, ut non « cadentium forma, sed esset resurrectio mortuo« rum. »

Versus 8.

Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, et ostendit ei omnia regna mundi, et gloriam eorum, et dixit ei.

Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde.

1. — Lucas Brugensis dicit, dæmonem mutare voluisse tentationis locum, ad probandum, an per hoc mutare quoque in eo posset affectum et illius impetrare assensum.

2 — Altum quemdam montem elegit : « Quia « cum sit superbus, semper alta petit; *super astra « Dei exaltabo solium meum,* et quia in loco emi« nenti facile homo ruit, » inquit S. Hieronymus, « ducere eum festinat ad montes, per quos ipse « corruerat, ut etiam cæteri corruant. »

3. — Theophylactus per hunc montem, divitiarum cupiditatem interpretatur : « Quidam putant « montem excelsum valde, affectionem et studium « de possidendis divitiis. » S. Hieronymus considerat, quod gloria mundi, quæ omnem altitudinem transcendit, cum mysterio quidem, in vertice montis demonstretur, cum majori tamen mysterio. Christus de monte in planitiem descenderit : *Descendens stetit in loco campestri,* ut per humilitatem suam adversus superbiam victor evaderet : « Dominus autem ad humilia descendit et campes« tria, ut diabolum humilitate superaret. » Hugo Cardinalis autem per montem in sensu morali, dignitates intelligit magis conspicuas : « Ubi dia« bolus defert Jesum; cum ambitio honoris vel « dominandi et gloriandi ferret hominem vel spi« ritum hominis in speculam dignitatis. »

Et ostendit ei omnia regna mundi, et gloriam eorum.

4. — Salmeron existimat, dæmonem omnia illa regna commonstrantem, ad hunc effectum, potentis cujusdam Regis induisse speciem.

5. — Glossa opinionem refert dicentem, quod dæmon Christo nec Persidis regnum, nec Indiam, nec alias universi partes ostenderit, sed tantum ei insinuare voluerit, se in omnibus hisce rebus terrenis regnare, sive per gulam, sive per superbiam, sive per alia quæcumque vitia : « Ut suadens, quod « volebat, eum sibi subjaceret. »

6. — Lyranus incredibile esse existimat, quod ex illo, quantumvis eminenti loco, omnia regna mundi ostendere potuerit; unde probabilius esse censet, quod ex illa montis altitudine varias Christo ostenderit terræ habitabiles partes eique quoad res principaliores, omnium regnorum notitiam communicarit, enarrando « in brevibus magnitudinem « et gloriam illorum; et ideo ostensio fuit magis ad « auditum, quam ad visum. » Cui consonat sententia S. Thomæ dicentis : « Expressit ei temporalem « gloriam mundi. »

7. — Jansenius nonnullorum opinionem esse scribit, quod hæc exhibitio et ostensio, a dæmone in phantasia Christi formata fuerit, adeo ut visio illa sensibilis non fuerit, sed imaginaria tantum, ad eum modum, quo S. Gregorius de S. Benedicto scripsit, « ipsum totum mundum in lumine divino « intellectualiter vidisse. » Didacus Stella ait : « Di- « cendum, quod arte magica et incantationibus fecit « diabolus, ut in montis illius spatio omnes civitates « mundi opulentissimæ apparerent, omne aurum, « argentum et quidquid mundus amat. » Eamdem quoque sententiam Lucas Brugensis docet, quod scilicet omnium regnorum pompam et gloriam, in brevi quodam compendio, ei ob oculos statuerit : « Il- « lud opibus clarum, hoc viribus, aliud frequentia « populorum, aliud alio conspicuum et gloriosum, « denique quidquid in orbe magnificum habet, « magnorum Regum strepitus, opes, famulitium, « palatia, copias, adorantium turbas, obsequia, « pompas, triumphos, legationes, nutum omnipo- « tentem. » Jansenius dicit quod nec decentiæ, nec pietati conforme sit credere, « Diabolum interiores « Christi sensus commovisse, novis apparentium « rerum speciebus, » ideoque verisimilius esse asserit, quod diabolus Christo universum mundum sensibiliter ostenderit, modumque quo id factum fuerit, hac ratione declarat : « Quia omnium ima- « gines novo quodam modo repræsentavit humanis « ejusdem obtutibus, faciens per eas imagines « omnia apparere oculis ejus. » Perque hanc apparitionem conatus est, inquit Lucas Brugensis, Christo insinuare et imprimere : « Terrenorum « amorem, dominandique libidinem excitare, sed « nulla intus cupiditas animum Jesu pupugit, qui « sensum nobiscum communem habuit, non appe- « titus incompositos. »

8. — Observandum vero est, quod S. Lucas, IV, 5, dicat : *Ostendit illi omnia regna orbis terræ, in momento temporis.* S. Bonaventura autem rationem assignat, cur S. Evangelista hanc circumstantiam expresserit, nimirum, ut, quam brevis et momentanea gloria mundi sit, denotaret : « Et quia hæc « non durat, sed cito transit, ideo in brevi tempore « ostendit, propter quam adjungit : *in momento* « *temporis.* Unde Beda : Non enim tam conspectus « celeritas indicatur, quam caduca fragilitas potes- « tatis exprimitur, in momento enim cuncta præ- « tereunt et sæpe honor sæculi abiit, antequam « venerit. »

9. — Est et alia ejusdem S. Doctoris super hæc verba consideratio, ponderatione dignissima; ait enim : « Ostendit vanitatem humanæ pompæ, « quam amabat, quasi spatiosam ostendens, facere « volebat amari, » quasi diceret : omni studio conatus est efficere, ut terra vasta et ampla appareret; at vero minime considerabat, quod Sapiens ait, *Sap.*, XI, 23 : *Tanquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, et tanquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram.* Ecce tibi æstimationem, quam Sancti, superiori luce illuminati, de mundo habent. Jeremias, IV, 23, ait : *Aspexi terram, et ecce vacua erat, et nihil.* S. Antonius Magnus solebat dicere : « Nemo, cum despexerit « mundum reliquisse se arbitretur ingentia, quia « omnis terra ad infinitatem comparata cœlorum, « brevis ac parva est. »

Additiones.

a. — *Iterum assumpsit eum diabolus,* etc. Omnia regna mundi ejusque glorias ostendit tentator Christo. An quia omnia ementitis coloribus ante mortales oculos in aere confixit? Non abnuo; sed esto quod manus designatione, notaret mundi plagas, quarum imperia, gazas, delicias composito sermone describeret, plane placuit Domino sibi omnia hæc ob oculos proponi, effingi, ut qui illa aspernaturus venerat, cum ementitis illorum imaginibus, ita nos edoceret confligere et evincere mundum, ejusque delicias contemnere; nam ut S. Augustinus, *Epist.* XLII, ait : « Non Christus regno « terreno decoratus, nec Christus terrenis opibus « dives, nec Christus ulla terrena felicitate præful- « gens, sed Christus crucifixus per totum terrarum « orbem prædicatur. » Christus quoque Dei Filius ab universo humano genere adoratur in cruce confixus, non vero in throno majestatis conspicuus.

b. — Malitia nullis eventibus frangitur et quamvis diabolus victus esset in prima et secunda tentatione, adhuc ad tertiam procedit, et quia frequenti loci mutatione mutatur affectus, ideo de uno loco ad alium transfert Christum, ad eum superandum et provocandum, in montem excelsum, qui quamvis sit locus aptus ad multa ostendenda, nullus tamen est mons tam sublimis, ex quo omnia mundi regna possint conspici. Cur ergo ad hæc ostendenda in monte Christum constituit? Respondet S. Anselmus : « Tentaturus de avaritia, in montem ducit, « quia ambitio semper alta petit. » Interlinearis : « Super montem superbia omnis erigitur. » Mons enim superbiam significat; ad hos montes diabolus Christum ducere festinat, ut in lapsum pertrahat, ut per quos ipse corruerat, etiam cæteri corruant. Superbia enim vitium diabolicum est, ortum a dæ-

mone trahens, eaque dæmon plurium animarum prædam agit.

VERSUS 9.

Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.

Hæc omnia tibi dabo.

1. — Ecce tibi mendacem et fraudulentum impostorem; siquidem a Spiritu Sancto dictata, *Psal.* XXXII, 1, veritas est : *Domini est terra, et plenitudo ejus, orbis terrarum,* etc., præterquam quod ipsamet incarnata Sapientia clare satis dixerit : *Per me Reges regnant.* Porro in S. Luca verba, quæ diabolus, regna isthæc ostendens, ad Christum dixit, fusius scribuntur : *Ait illi : tibi dabo potestatem hanc universam et gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, et cui volo, do illa.* O inverecundum et evidens mendacium, siquidem impostor adeo pauper est et egenus, adeoque in donis impertiendis inops et pauper nobiscum, ut paulo ante vix mucidum haberet, quem esurienti Christo offerret, panem, ut eum jejunium adeo prolixum rumpere faceret; unde solitudinis istius obvios illi lapides obtulit manducandos. Beda ait : « Hoc dicit ex « arrogantia. » Ingens profecto est hominis cæcitas, qua a dæmone sæpe bona temporalia se accepturum esse confidit, dum eadem in ejus manu minime consistant. *Mecum sunt divitiæ et gloriæ, opes superbæ,* inquit Deus, *Prov.,* XIII, 18. Verum quidem est, quod S. Bonaventura super hæc verba scribit : « Terra data est in manibus impii, id est, « terrena potestas; » at vero huic, per illam S. Bernardi sententiam responderi potest : « Plus « concupiscentia mundi, quam substantia nocet; » etenim effrænis bonorum terrenorum cupiditas est, quæ nos condemnat, non vero bonorum illorum possessio. S. Ambrosius super Lucam, a Glossa in hunc locum scribente citatus, advertit dicens : « Nota, quia omnis potestas a Deo, quia ordinatio « potestatum a Deo; » simul tamen etiam ostendit, quænam sit pars illa quam sibi dæmon in dominiis et regnis usurparit, dum ait : « Sed a malo ambitio « potestatis, » dæmon quidem omnia mundi sceptra Christo promittebat, ita tamen, ut eum ad ambitionem adeo effrænem inducere conaretur, qua illum etiam paratus esset adorare. Cæterum vero scimus et S. Hieronymus attestatur, multos quoque sanctos homines, ad sceptrorum gubernationem a Deo fuisse assumptos.

2. — Hujus diabolici insultus validum et potentem impulsum S. Hilarius hisce verbis exprimit : « Adversus Dominum tota jam sæculi potestate « pugnatur et Creatori suo possessio hujus univer- « sitatis offertur. » Venerabilis Beda observat, tortuosum hunc serpentem primum hominem tribus insultibus, gulæ scilicet, vanæ gloriæ et avaritiæ agressum fuisse, ac proinde iisdem quoque conatibus se secundum Adamum supplantaturum fuisse confidit; gula quidem, efficiendo, ut præ famis excessu, lapides in panes commutaret; vana gloria quoque monendo ipsum, ut e templi summitate sese deorsum demitteret, securus, se ab Angelorum manibus portandum et sustinendum esse; ultimus autem ictus fuit avaritiæ, eumque sibi, veluti ictum capitalem atque validissimum, in ultimum sibi locum reservavit : « Quasi omnibus vitiis fortio- « rem, » inquit Chrysostomus, *Hom.* XIII *in Matth.*, « pecuniarum cupiditatem postremo loco posuit, « extremum reservans, quasi quod omnibus valen- « tibus esse judicaret. »

3. — Paulus de Palatio ad ingeniosam quoque reflexionem nos invitat, dum ait : « Id non præte- « reat nos, tantæ fuisse Christum sanctitatis, in « oculis diaboli, ut non nisi promissione omnium « regnorum mundi et totius gloriæ suæ eum flecti « posse putaret; at nos quam minimo negotio ad « sui adorationem flexisset. »

4. — Considerari quoque meretur, quod diabolus Christo primo lapides obtulerit, nunc vero omnia sceptra, diademata et monarchias totius universi; quænam est hæc inter utrumque munus oblatum differentia? Numquid idem tentator, qui ante erat? numquid pariter eumdem Christum tentabat? Respondeo, id quidem verum esse; verum advertendum est, quod, ubi agitur tantum de exploranda veritate, an Christus scilicet verus Dei Filius sit, an vero non, multum Christo offerre supervacaneum esse duxit; at vero quando spes illi erat, animam quamdam lucrandi, quæ adeo sancta et immaculata erat : *Si cadens adoraveris me,* quidquid divitiarum congregare potest, libenter expendit, imo totum mundum cum omnibus, quæ in eo pretiosa sunt, liberaliter promittit. Auctor Imperfecti, *Hom.* V, considerat : « Quomodo omnis promissio ejus irra- « tionabilis sit et mendax; certe uni dare non « poterat omnia, nisi ab hominibus omnia tolle- « ret; » verumtamen si in ejus potestate fuisset idipsum, quod promiserat adimplere, fecissetque utique ad hoc, ut unicam tantum sibi animam compararet; ac proinde Salvianus ita scribit : « Quis « furor est viles a vobis animas vestras haberi, « quas etiam diabolus putat esse pretiosas? quas « etiam charas vobis debere esse dicit, qui viles « facere conatur? ac proinde quicumque animas « suas negligunt, etiam infra judicium diaboli se « amant. »

Si cadens adoraveris me.

5. — De hoc quidem serpente in Genesi, III, 1, dicitur : *Erat callidior,* etc. Verumtamen hæc ejus suggestio Christo proposita, stulta prorsus et irrationabilis esse videtur, id quod per similitudinem sequentem facili negotio declaratur; etenim si quispiam ab amico suo, sibi decem scuta mutuari peteret,

ille autem obsequium istud ei absolute præstare abnueret; si tunc hic repulsam passus protinus rediret, ab eoque, a quo decem scuta habere non poterat, centum scuta sibi mutuo dari postularet, numquid illum stultum esse diceres? Quodsi vero idem ab eodem amico, etiam illa centum scuta mutuare nolente, iterata vice et longe instantius, centum millia scutorum mutua sibi dari rogaret; numquid illum prorsus delirum factum esse diceres? idem quoque in præsenti, de diabolo judicandum erit; hic enim a Christo primo expetit miraculum conversionis lapidum in panes et rejicitur; de novo accedens suggerit præcipitium : *Mitte te deorsum,* patiturque iteratam petitionis suæ repulsam. Quænam est igitur nunc stulta diaboli temeritas et irrationabilis præsumptio, qua eidem Christo idololatriam et adorationem sui, qui diabolus erat, suggerere et suadere non dubitat? Notandum est vero, quod *ostendit ei omnia regna mundi et gloriam eorum, et ait illi : Hæc omnia tibi dabo.* Lucas Brugensis ait : « Reipsa expertus erat inimicus, nihil « esse tam impium ac nefarium, quod imperii « causa homines non auderent; » ac proinde tametsi Christus Filius Dei esset, ipsum tamen, per hanc ei factam oblationem, sese prostraturum esse sperabat; siquidem Adam in statu innocentiæ et quidem pariter in paradiso constitutus propter hunc inordinatum gloriæ et dominii mundani appetitum, Deo rebellarat et dæmoni consenserat.

6. — Jansenius nihilominus modum nobis exponit, quem diabolus in tentationibus hisce servavit : « Hoc ordine diabolus tentare solet, ut a levioribus « incipiens, paulatim perducat ad graviora, semper « eo ordine proponens, quæ magis movent; jam « plerumque fit, ut, qui famam contemnere possunt « et vanam gloriam, stabiles honores et multarum « rerum gloriosam possessionem non possint con- « temnere. »

7. — Cajetanus magnam inter hanc et duas alias tentationes observat differentiam; siquidem duæ antecedentes ad hoc solum tendebant, ut, an Filius Dei esset, per illas exploraretur; hac ultima vero tentabat an illum ad sui adorationem posset pertrahere; unde colligitur, quod in eadem tentatione cum Christo, in specie magni cujusdam Principis et Monarchæ tractaverit. Idem vero Auctor fatetur, se hujusce tentationis finem nequaquam posse intelligere; neque enim est verisimile, quod dæmon sperare aut præsumere potuerit, virum tantæ sanctitatis, quem hactenus nequidem ad minimum peccatum veniale, ulla ratione potuit flectere, ad peccatum quoddam adeo sacrilegum et execrabile, quale est idololatria, fore protrahendum. « Scivit, « quod nemo repente fit summus, tam in bono, « quam in malo. » Quodnam igitur fuit serpentis hujus artificium? « Intelligo, quod occultiori arte « tentationem hanc intulit, ad explorandum si « Filius Dei esset. » Porro discursus ejus, quo usus est, hic fuit; considerans enim, quod ad explorandam divinitatis ipsius veritatem, duo primo insultus omnino fuissent inutiles, « cogitavit occulte idem « explorare, tentando illum de supremo crimine, « ut scilicet se adoraret, ut sic vel provocaret « Jesum ad increpandum tentatorem, et dicen- « dum : Ego a te debeo adorari, et sic explorasset « ipsum esse Dei Filium. » Jansenius fere idipsum scribit, dum ait : « Sperabat eum, si non esset Dei « Filius, magnificis illis promissionibus superan- « dum : si vero esset, irritatum tanta tentatoris « improbitate dicturum, se potius ab illo adorari « debere, suaque esse omnia, quæ illa tanquam sua « pollicebatur. » Speravit insuper, prout nonnulli existimant, se saltem hoc ex illa tentatione lucrum reportaturum esse, ut saltem ipsum subjicere alicui actui impatientiæ et iracundiæ, quia per culpam leviorem, se ad majores aditum sibi facere posse sperabat, siquidem *a minimis incipiunt, qui in maxima proruunt.*

8. — S. Irenæus ponderat verbum istud : *Si cadens :* « Ipse diabolus confitetur, quoniam adorare « eum et voluntatem ejus facere, cadere est a gloria « Dei. » *Dejecisti eos, dum alleviarentur,* inquit David, *Ps.* LXXII, 18. Ubi S. Gregorius ait : « Elevatio « ipsa ruina est, quia dum gloria falsa subnixi « sunt, a gloria vera evacuantur. » Chrysologus de Christo, super pinnaculum ad præcipitium portato, ita ait : « Sic suis suadet, sic suis providet semper, « sic suos elevat, ut de alto præcipitet validius in « ruinam. »

Additio.

a. — *Et dixit ei : Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Superbissimus est dæmon, an audacissimus? Suspicatur saltem Christum esse Deum et præsumit se ab illo adorandum? Astutissime dæmonum, quid te erexit in hanc temeritatem, vel ut levi suspicione existimares Christum semel et iterum victorem, te nihilominus adoraturum? Sane scit versatus dæmon, tam impotenter ferri hominum mentes in regnandi desideria, ut vel Christum, cui pro adoratione pollicitus erat regna mundi, præsumpserit attrahere ad delictum, spe regnandi. Unde audacter præsumit dicens : *Hæc omnia tibi dabo,* et credidit se vel Christo facturum periculum ob ambitiosi regni desiderium, hominibus ingenitum; quia enim per superbiam protoparentes nostros dedit præcipites, perfectos quoque quosvis alios, etiam Christum, ad eamdem ruinam et casum pertrahere nititur. « Habet ambitio suum « periculum, » ait Ambrosius.

VERSUS 10.

Tunc dixit ei Jesus : Vade, Satana, scriptum est enim : Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.

Dicit ei Jesus : Vade Satana.

1. — Dæmon haud obscure nobis innuit, quod unius animæ lucrum majoris ab ipso æstimetur, quam omnia regna mundi; siquidem hæc omnia promptissime offert pro unius peccati commissione. Christus vero e contra nobis perspicue vult indicare, majoris æstimandam esse salutem æternam, quam omnia, quæ in hac præsenti vita possideri possunt, *Matth.*, XVI, 26 : *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* « Totus siquidem iste mundus, » inquit S. Bernardus, « ad unius animæ pretium æstimari « non potest; non enim pro toto mundo Deus ani- « mam suam dare voluit, quam pro anima humana « dedit. » Quodsi Lucifer Christo, unam duntaxat animam lucrandam obtulisset, credibile est, quod, licet ipsum non fuisset adoraturus, sese tamen coram ipso pronum in terram prostrasset, siquidem ut perditam traditoris, de quo dixerat : *Diabolus est,* animam lucrari posset, non solum se coram ipso in genua prostravit, verum etiam pedes ejus lavit, lotosque dulcissimis osculis delinivit, imo juxta multorum sacrorum Doctorum opinionem, eidem sacratissimum Corpus suum manducandum distribuit.

2. — Lyranus verba hæc : *Vade Satana,* exponens, illa in se acrem quamdam reprehensionem continere dicit : *Increpavit eum,* redditque rationem quia in aliis duabus tentationibus illum nequaquam reprehendit : « Ad ostendendum quod proprias in- « jurias debet homo portare. » Hugo Cardinalis similiter ait : « Audita blasphemia in Deum, quasi « indignabundus respondit Dominus et dure ali- « quantulum; » adducitque idem ex Lyrano recensitum documentum : « Hoc exemplo discimus, « nostras magnanimiter sustinere injurias; Dei « autem injurias neque ad auditum sufferre, quo- « niam in propriis injuriis esse quempiam patien- « tem, laudabile est; injurias autem Dei dissimu- « lare, impium est. »

3. — Jansenius dicit, Christum Dominum pessimo huic et mendaci spiritui opponere quidem potuisse, dicendo : Qua fronte mihi ita audacter promittere præsumis, quod tuum non est, nec mihi præstare potes? Qua temeritate a me non erubescis petere, ut ego venerabundus pedibus tuis advolvar, qui Deus et Creator tuus sum, qui te a gloria mea possidenda exterminavi; id tamen facere illum noluisse, « quia id temporis fallendus erat diabo- « lus, non docendus, nec admoneri debuit, qui cor- « rigi non potuit. »

4. — Beda vero aliam quamdam, a prædictis diversam, expositionem adducit : « Potest ita sen- « tire, quod retro anteriora tempora respiciat, « quibus sibi reum diabolus tenebat mundum, « quasi Dominus diceret, attende retro, quando « decepisti primum hominem, et postero sejus, per « varios idolorum cultus deludebas, et sufficiat « tibi usque huc; nunc autem non solum non sub- « vertere me valebis, sed a potestate, quam te ha- « bere plaudebas, per me projicieris. »

Scriptum est enim.

5. — Observat Paulus de Palatio, Christum in aliis tentationum insultibus, solum se per sacræ Scripturæ auctoritatem defendisse; hic autem amplius quidpiam adjunxisse, nimirum improperium et reprehensionem; unde sequens deducit documentum : « Cum per locum excelsum, regnum et « divitias tentamur, hic non verba Scripturæ sola « sufficiunt, conandum est, ut diabolus abeat retro « cum suis opibus et regnis. »

6. — Glossa tria illa Scripturæ loca, quibus Christus ad Goliath infernalem prosternendum usus fuit, præsignificata fuisse dicit in tribus illis lapidibus, a Davide e torrente collectis, quibus Goliath gigantem devicit : « David Goliath tribus lapidibus « de torrente prostravit et Christus diabolum tribus « testimoniis de lege. » Cajetanus ait : « Discamus « hic omnes, arma nostra esse sacras Scripturas, « quibus reparare debemus inflictos nobis tentatio- « num ictus. » Jansenius Christum nos instruere voluisse dicit : « Nulla contra diabolum efficaciora « arma esse, quam Scripturarum meditationem et « verbum Dei, quod est gladius spiritus, omnes « facile resecans cupiditates carnis suggestionesque « diaboli. »

7. — Beda ad moralitatem quamdam sese reflectit, quam ex mansuetudine Salvatoris addiscere possumus : « Exempla nobis humilitatis dedit, ut « quoties a pravis hominibus aliquid patimur, ad « doctrinam magis, quam ad vindictam excite- « mur. »

Dominum Deum tuum adorabis et illi soli servies.

8. — Paulus de Palatio ingeniosam quamdam in hoc proposito habet observationem; dicit enim : « Expende tantum esse valorem divitiarum apud « homines, tamque illos eas colere, ut nihil aliud « Christus divitiis contraposuerit, quam : *Dominum « Deum tuum adorabis;* ac si dicat : O homo, « etiamsi auri te splendor alliciat, ut illud adores, « at cogita adorationem soli Domino, eique Deo tuo « deberi. »

9. — S. Anselmus hoc loco quærit, an per hoc, quod Christus dicit : *Dominum Deum tuum adorabis et illi servies;* idem Salvator noster quodvis aliud servitium excludere intendat, adeo ut Principibus

deinceps servire non liceat; et respondet, verba illa solum intelligenda esse de cultu latriæ, quem soli sibi Deus reservavit, incommunicabiliter ad quemvis alterum. Idem quoque Dionysius Carthusianus advertit dicens : « Loquitur de servitute latriæ, quæ « soli Deo debetur. » Qui idem Carthusianus eadem verba aliter declarat, dum ait : « Soli Deo « serviendum est propter se, tametsi alias verum « sit et bonum illud Apostoli monitum, dicentis : « *Per charitatem servite invicem.* » Similiter pro ratione causæ, loci et temporis serviendum est Superioribus et nonnunquam etiam æqualibus et inferioribus : « Omnis tamen servitus ad Dei hono- « rem referenda est, ac propter ejus ordinationem « et voluntatem. » Paulus de Palatio modum ostendit, quo Deo serviendo aliis quoque inserviamus, idque per hanc declarat similitudinem, sicut enim is, qui Regi servit, insuper et illis servitia sua præstat, quibus ea præstare a Rege jubetur, non propterea servitiis, regiæ majestati debitis, quidquam detrahit : « Ita qui Deo soli ministrat, minis- « trabit et iis, quibus Deus ministrari voluerit. »

10. — Idem quoque Auctor reflectit se ad motiva, quæ Deus adducit, propter quæ æternus Pater ejus a nobis adorari et ministeria debita accipere mereatur, scilicet « quia Dominus est, quia Deus, « quia tuus. » Et primo quidem, cum sit Dominus, simul etiam est infinita quædam omnium bonorum desiderabilium abyssus; unde tametsi nullam super nos potestatem haberet, ex eo duntaxat, quia est amabilissimus, potentissimus et optimus, cultus noster nostraque obsequia ei deberentur. Secundo, illi servire debemus, quia est Deus, Dominus ac judex noster, qui hanc de adoratione, sibi soli a nobis debita, legem condidit, illamque observantibus, æternæ retributionis præmium promisit, pœnarum vero infernalium æternitatem comminatus est legis ejusdem transgressoribus : « Tertio, » inquit idem Auctor, « servire illi debes, quia tuus « est, quia adeo bonus est, ut quantus est, tuus esse « velit. »

11. — Advertendum est etiam, diabolum Christo omnia regna universæ terræ cum hoc pacto obtulisse, ut ei cultum latriæ exhiberet, seque illi totaliter subjiceret; Christum vero responsione sua, quam diabolo dedit, ostendere voluisse, mundi hujus dominium miserabilem quamdam esse servitutem; at vero Deo servire, eumque adorare, unicum esse medium ad acquirendas cœlestis regni æternas coronas : *Servire Deo, regnare est.*

12. — S. Hilarius dicit, Christum in hac sua responsione exemplum nobis dare voluisse, « ut « contempta humanæ potestatis gloria, sæculi am- « bitione postposita, solum meminissemur Deum « et Dominum adorandum; quia omnis sæculi « honor diaboli sit negotium. »

Additiones.

a. — *Tunc dixit ei Jesus : Vade Satana, scriptum est enim : Dominum Deum tuum adorabis,* etc. Dum diabolus primo et secundo Christum provocat, tentationes suggerit, tunc Christus Dominus adhuc aliquo modo illum sustinuit, ad singula respondens; ast dum in hac tertia tentatione, multa promittens ipsum accedit, mox durioribus verbis tentatorem aggreditur et mox eum a se repellit dicens : *Vade Satana.* Ratio aliqualis hujus rei esse potest : Christus Dominus constitutus est a Deo Patre Judex vivorum ac mortuorum, et ab ipso diabolus judicandus est in extremo die. Dum ergo munera offert, sine dilatione eum a se repellit, in exemplum nostrum, quia, ut dicitur, *Eccli.*, XX, 31 : *Xenia et dona excæcant oculos judicum.*

b. — Expensione dignissimum est, quod etsi Christus Deus probe noverat hactenus, quod tentator ille audacter temerarius erat Satanas, nunquam tamen hoc contumelioso vocabulo, illum dehonestaverat. Nunc autem hoc probroso nomine illum infamat. Quid novi in hac tertia tentatione invenitur, quare Christus hanc contumeliam nominatim jactaverit, qua in aliis tentationibus abstinuit? Cajetanus sic acute respondet : « Quia diabo- « lus manifestaverat se esse principem mundi. « Ideo Jesus non respondit illi, sicut homini ut « prius, sed expellit eum : *Vade Satana.* » Scilicet, non in reliquis tentationibus, sed in hac duntaxat dixerat tentator, se esse principem mundi et rectorem tenebrarum harum, superbe de se præsumens et idcirco illum Christus expellit : Deus enim superbis resistit, eosque detestatur et aversatur.

Versus 11.

Tunc reliquit eum diabolus, et Angeli accesserunt, et ministrabant ei.

Tunc reliquit eum diabolus.

1. — Cognovit enim, omnes conatuum suorum machinas inutiles fuisse. Albertus Magnus dicit : « Reliquit non loco tantum, sed in potestate ten- « tandi. » Theophylactus ait : « Tres tentationes « superavit Dominus, gulæ, vanæ gloriæ, avaritiæ, » utpote passiones vehementissimas, magisque præcipuas, quæ in nos tyrannice desæviunt, « has qui « vicerit, alias multo magis vincet. Unde Lucas « dicit, quod *omnes tentationes consummaverit.* »

2. — Nec est, quod ignominiosam dæmonis fugam multum admiremur; siquidem, ut Angelicus Doctor notat, Christus illis, qui tentantur, documenta quædam dedit, quibus servatis et ipsi eum vincere et in fugam agere potuerunt; nimirum, « ut recurrant ad Scripturæ medicinam, *Psal.* « CXVIII, 11 : *In corde meo abscondi eloquia tua, ut* « *non peccem tibi;* ut homo nihil faciat ad arbitrium « diaboli. » Nam Vegetius in arte militari auctor

expertissimus docet : Prudens belli dux nihil unquam eorum facere debet, quæ sibi ab inimico fuere proposita, tametsi consiliarius et consilium ejus, alias apparenter bona esse videantur. Poterat quidem Christus lapides facillimo negotio in panes convertere, sed « noluit, quia ille suggerebat. » Unde S. Ambrosius ait : « Cui facile fuisset lapides « in panem, naturæ alterius transfusione conver- « tere, docet, nihil tibi pro diaboli arbitrio, aut « declarandæ virtutis tuæ contemplatione facien- « dum. » Tametsi nonnulla eorum, quæ diabolus proponebat, rationabilia esse videri poterant, maxime cum illa, per adductos Scripturæ textus cohonestaret, attamen semper spretus et in omnibus postulationibus suis repulsam turpiter passus fuit : « Non enim aliquid ab inimico impetrandum « est, neque consilio ejus in aliquo acquiescen- « dum, » inquit Albertus Magnus. Observanda quoque hoc loco est facilitas, qua eum turpiter a se recedere coegit ; ad hoc enim Christus nulla alia re usus fuit, quam unius hujus vocis, *non,* iterata repetitione, insistendo fortiter responso negativo : *Non in solo pane,* etc. *Non tentabis,* etc. *Vade Satana,* etc., neque enim vincere potest, nisi solos illis ultro consentientes.

Et ecce Angeli accesserunt.

3. — Lyranus Christum, obsequium et societatem Angelorum, ad tempus licentiasse et a se dimisisse credit, ut tanto securius Lucifero persona ejus celaretur, haberetque ampliorem solitarie cum illo, id est, solus cum solo dimicandi campum, minorique cum metu decertaret. Lucas vero Brugensis aliam quamdam rationem adducit : « Ne videretur « Dominus, Angelorum subsidio aut eguisse, aut « vicisse. »

4. — S. Thomas, *in Matth.,* antiquitus usum fuisse refert, quod victores, post reportatam gloriose victoriam, a multis magnificis exciperentur obsequiis et honoribus : « Ita hic celebratur trium- « phus Christi ab Angelis. » Paulus de Palatio ait : « Veniunt videre rem grandem, quam credere na- « tura non poterat, videlicet quod caro totum devi- « cerit infernum, quod caro omnes dæmonum « superaverit artes, quodque caro dejecerit diabo- « lum, quem vix tota Angelorum curia vincere « potuerat. » Atque hic est, quod S. Thomas, *in Matth.,* ex hoc Angelorum obsequio, pro nostra consolatione deducat : « Quod homines, qui vin- « cunt diabolum, mereantur ministerium Angelo- « rum. »

5. — Cajetanus, ministerium istud Angelorum, in majorem dæmonis confusionem cessisse dicit, dum ait : « Ut quod diabolus tot tentationibus « explorare nequivit, » nimirum an vere Filius Dei esset, « confusus ac invitus, videat in Angelorum « ministerio. »

6. — Jansenius existimat, Angelos in humana specie, se coram Christo ad majus ipsius gaudium præsentasse : « Gratulabundi redierunt ; redierunt « autem visibili humanaque specie, id enim vox, « *accesserunt,* intelligendum dat ut, quem diabolus « ea specie sumpserat tentandum, ipsi eadem spe- « cie honorem, officiumque ei omne præstarent. »

Additiones.

a. — *Tunc reliquit eum diabolus. Et ecce Angeli accesserunt et ministrabant ei.* Bene Anonymus in *Catena Græca* ait : « Legitime pugnanti, agonum « reperitur terminus, quod adversarius, vel sua « sponte cedat vincenti, vel trino casu deponatur, « secundum pugnatoriæ artis decretum. » Ille itaque dæmon, fessus ex repetitis a Christo reportatis victoriis, confusus et tacens abscedit. Sic fugit diabolus et eos expavet viros, qui viriliter primis ejus cónatibus resistunt. Unde bene S. Hieronymus monet : « Dum parvus est hostis interfice ; nequitia « elidatur in semine ; » nam inter alia, contra dæmonis tentamenta, hoc efficax remedium est.

b. — Nullatenus dubitandum est quin Angeli semper Christo fuerint præsentes et ministri, licet ad horam se elongaverint, consentiente Christo. « Præ- « cipiente Domino recesserunt, » ait Auctor Imperfecti, « ab eo, ut locus diabolo adversus Christum « daretur : ne forte Angelos videns circa eum, non « appropinquaret ad eum. » Non adsunt ergo pugnanti, ut præsidium et auxilium conferant et adsunt victori. Numquid victoria indiget præsidio ? Nullo modo. Adsunt ut hauriamus hinc documentum, in quanta æstimatione solitudinem Deus habeat ; in qua per ministerium Angelorum, strenue pugnantibus et vincentibus consolationes divinas submittit.

FERIA SECUNDA POST PRIMAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XXV, VERS. 31

31. Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes Angeli ejus cum eo, sedebit super sedem majestatis suæ.

32. Et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis.

33. Et statuet oves quidem a dextris suis, hædos autem a sinistris.

34. Tunc dicet Rex his, qui a dextris ejus erunt : Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.

35. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere; hospes eram, et collegistis me ; nudus, et cooperuistis me.

36. Infirmus, et visitastis me ; in carcere eram, et venistis ad me.

37. Tunc respondebunt ei justi, dicentes : Domine, quando te vidimus esurientem, et pavimus te ; sitientem, et dedimus tibi potum?

38. Quando autem te vidimus hospitem, et collegimus te : aut nudum, et cooperuimus te?

39. Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, et venimus ad te ?

40. Et respondens Rex, dicet illis : Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

41. Tunc dicet et his, qui a sinistris erunt : Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et Angelis ejus.

42. Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare, sitivi, et non dedistis mihi potum.

43. Hospes eram, et non collegistis me; nudus, et non cooperuistis me; infirmus et in carcere, et non visitastis me.

44. Tunc respondebunt ei et ipsi, dicentes : Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, et non ministravimus tibi?

45. Tunc respondebit illis, dicens : Amen dico vobis, quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.

46. Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.

Versus 31.

Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes Angeli ejus cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ.

Cum venerit.

1. — Quando Christus hæc dixit, jam prima vice, per incarnationem, in hunc mundum venerat, jam de facto, apud S. Joannem, III, 16, dixerat : *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam; non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.* Super quæ verba Euthymius dicit : « Neque enim solum dedit Filium suum unigeni- « tum, sed et judicium rejecit. » Sed quonam fine id factum esse putas? « In secundum ejus distulit « adventum; » considerat quoque differentiam, quæ est inter primum et secundum adventum : « Nunc « venit, ut de præteritis veniam tribuat, » inquit de primo; « postmodum ut condemnet. » Et quidem quando longius tempus elapsum est, quo nos exspectavit et quanto majora nobis pro salute nostra data fuere auxilia, majorque longanimis ejus misericordia, tanto magis nobis in secundo ejus adventu timendum erit. Unde S. Gregorius, *lib.* XVIII *Mor.*, VIII, ait : « Tanto major tunc exercebitur severitas, « quanto major nunc misericordia prorogatur et « districte tunc judicium non correctis erit, qui « pietatem nunc delinquentibus patienter expen- « dit. »

2. — Enimvero quando hic secundus adventus futurus sit, nobis non manifestatur, sed solum dicitur *cum venerit; ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet.* I *Thess.*, V, 2.

Neque tempus judicii universalis sciri potest, nisi per revelationem divinam : *De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli cœlorum, nisi solus Pater.* Circa quæ verba notandum, quod in iis non fiat mentio septimanarum, vel mensium, sed solum dierum et horarum, ut intelligamus, quod quavis hora in hoc tribunal descendere, in eoque sese collocare possit; adducit quoque sacer textus in illo loco exemplum impiorum, qui, dum in summo lætitiæ excessu erant, obruti et suffocati fuere a diluvio universali : *Sicut erant in diebus ante diluvium comedentes et bibentes, nubentes et nuptui tradentes, ita erit et adventus Filii hominis.* Videtur Ecclesia non sine mysterio, hoc nobis Evangelium hodierna die proponere, quando paulo ante in bacchanalibus omnes homines crapulis et comessationibus, aliisque profanis gaudiis dediti fuere, ad denotandum, quod talibus vicinum sit judicium. Etenim apud S. Lucam, XII, 40, Dominus nos monet dicens : *Qua hora non putatis, Filius hominis veniet;* quasi diceret, tunc vel maxime vicinus erit, quando ipsum minime exspectabimus, omnisque illius diei timor et metus apud nos evanuerit. Porro ratio incertitudinis diei novissimi judicii assignari potest, quam S. Gregorius dat, quoad incertitudinem mortis et finis cujuslibet hominis, nimirum : « De « morte incerti sumus, ut ad mortem semper « parati inveniamur. »

3. — Æternæ veritatis propositio est, quod *omnes stabimus ante tribunal Christi.* Similiter verissimum est, quod tempus, quando id futurum erit, omnino ignoremus. Ecce tibi igitur optimum a S. Augustino traditum monitum, dicente : « In quocumque « statu invenerit suus novissimus dies, in hoc com- « prehendet mundi novissimus dies, quoniam « qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo « judicabitur. » Ex quo deducitur, quod oculos nostros non ad futurum dirigere debeamus et considerare *Cum venerit,* sed ad tempus præsens, statum videlicet illum sollicite ponderando, in quo de facto simus; siquidem huic tribunali quovis momento vicini sumus, quia in puncto mortis nostræ, judicium circa nos particulare instituitur, a quo universale judicium omnino dependet. Porro Job, qui dixerat : *Cœli non sunt mundi in conspectu ejus,* quique verissimum esse sciebat, quod post illum S. Petrus dixit : *Justus vix salvabitur,* cum summa securitate et confidentia dixit : *Si fuero judicatus, scio quod justus inveniar;* hujusce autem generosæ fiduciæ causa ex versione Chaldaica facile colligitur : *Ecce nunc ordinavi judicium, scio quod justus inveniar;* siquidem is, qui se omni hora vicinum esse credit, ut tremendo Dei judicio judicandus sistatur, vitam suam eo modo instituit, ut nullam prorsus timendi causam habeat, I *Cor.*, XI, 31 : *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.* Et S. Gregorius, *lib.* XXV *Mor.*, VII, ait : « In hoc mentis « nostræ judicio tanto citius absolvimur, quanto « nos districtius reos tenemus. »

Filius hominis.

4. — S. Thomas, *in Matth.*, dicit : « Non est « dubium, quoniam idem sit Filius Dei, sed quare « potius nominat Filium hominis, quam Filium « Dei? » Ratio a sancto Doctore allata hæc est, quia judicaturus erit, in quantum homo, ac proinde ipsemet Joannis, V, 27, dicit : *Potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est.* Lucas Brugensis dicit, Christum se vocare Filium hominis, quasi dicere vellet : « Ego vilis, qui jam habeor « homuncio, eadem quidem hac hominis forma, sed « in majestate venturus ero. » Proinde scribitur, *Joan.*, XIX, 37 : *Videbunt in quem transfixerunt.* S. Antonius de Padua, Christum in hac specie humana, potentiæ suæ specimen exhibere velle existimat : « Quia enim in forma hominis judicatus « est, ne videretur hoc passus ex impotentia, idcirco « in tali forma judicabit, juxta illud, *Psal.* L, 6 : *Ut « vincas cum judicaris.* »

5. — S. Thomas inquit : « Filius hominis, ut ab « omnibus videatur, in forma enim divinitatis non « poterat videri nisi a bonis. *Apoc.*, I, 7 : *Videbit « eum omnis homo.* »

6. — « Ad convincendum laxam familiam, » inquit S. Antonius; siquidem fragili hac carne vestitus, per triginta trium annorum decursum, « ostendit « et docuit formam vivendi et ideo in tali veniet « ad judicandum, ut ipse sit judex et testis. »

7. — « Propter meritum Christi, hoc enim me- « ruit propter suam Passionem, » inquit S. Thomas, atque ideo in eadem novissimi judicii die, vexillum Crucis explicabit et cum cicatricibus et vulneribus publice comparebit. Unde Eusebius Emissenus horrorem et terrorem, qui exinde in reprobis resultabit, hunc in modum, *Hom.* IV *ad Mon.*, meditatur : « Quam lugubre erit homini, Deum videre et per- « dere et ante pretii sui perire conspectum! »

8. — « Ad exhibendum et exercendum gratam « clementiam, ut sit manifestum, quod in miseri- « cordia judicabit, puniendo citra condignum. » Idem quoque clementiæ motivum S. Antonius Paduanus et S. Thomas de Aquino, *ibid.*, pariter tetigerunt his fere verbis : « Ex Dei clementia, ut « homines ab homine judicentur. »

9. — Verumtamen dici quoque potest, quod Christus in novissimi judicii die speciem assumpturus sit hominis, ut tanto rigidior, severior et implacabilior existat; quia dici solet : « Homo homini « lupus. » Et ideo Deus in Osea, XXXI, 9, dicit : *Non faciam furorem iræ meæ;* redditque rationem : *Quoniam Deus ego et non homo.* De Deo, *Eph.*, II, 4, dicitur : *Deus qui dives est in misericordia,* non vero item de homine, quin potius de eo, *Eccli.*, XXVIII, 3, scribitur : *Homo homini reservat iram, in homi-*

nem similem sibi non dabit misericordiam. Sicut igitur tanta cum crudelitate ab homine judicatus et condemnatus fuit, ita quoque eidem in specie humana, vicem rependere decrevit, neque enim in judicio major exerceri potest rigor quam si is, qui antea contumeliosè judicatus fuit, tandem contra eos, qui tale judicium, sententiam aut condemnationem pronuntiarunt, aut promoverunt, laturus est judicii ultimatam sententiam. Enimvero coram Pilato accusatus tacuit; at vero, ut S. Augustinus scribit : « Oportebat ergo ut taceret in Passione, « non taciturus in judicio; judicandus enim vene- « rat, qui postea judicaturus veniret, et ideo cum « magna potestate judicaturus, quia cum magna « humilitate judicatus. » Unde in Isaia, XLII, 14, prædicit : *Tacui, silui, patiens fui; sicut parturiens loquar, dissipabo et absorbebo simul.*

In majestate sua.

10. — S. Antonius de Padua, *ibid.*, ait : « In « majestate visuri sunt, quem in humilitate videre « noluerunt. » Imaginemur nobis, obsecro, majestatem et potentiam regis alicujus, ab exercitu quodam valde formidabili circumdati et comparationem quamdam instituamus, inter illum et hunc judicem, qui in Scriptura sacra *Rex regum* et *Deus exercituum* sæpe nominatur. Et quidem in primis vultisne eum videre exercitum? Legitur, *Sap.*, V, 18 : *Armabit creaturam ad ultionem inimicorum; pugnabit pro eo orbis terrarum.* In libro *Judicum*, V, 18, 21, scribitur : *Stellæ manentes in ordine et cursu suo, adversus Sisaram pugnaverunt.* Hic autem omnes spheræ cœlestes, in idem cum Christo Judice, prælium descendent, dicente *Luc.*, XXI, 25 : *Erunt signa in sole, et luna, et stellis, et in terris pressura gentium, arescentibus hominibus præ timore; et virtutes cœlorum commovebuntur.* Quodsi armatura ejus consideretur, quam illa majestatem et terrorem secum non affert? *Sap.*, V, 18, 19, 20, 22 : *Accipiet armaturam zelus illius, induet pro thorace justitiam, accipiet pro galea judicium certum, sumet scutum inexpugnabile æquitatem, acuet duram iram in lanceam.* In *Deuteronomio*, XXXII, 41, pariter armatus exhibetur : *Si acuero ut fulgur gladium meum, et arripuerit judicium manus mea, inebriabo sagittas meas sanguine, et gladius meus devorabit carnes.* Ad militarium tubarum sonum terrentur et consternantur populi vicini; at vero cum tuba judicii insonuerit, ut S. Hieronymus ad Hebodonum scribit : « Tunc ad vocem tubæ pavebit terra cum populis, « judicaturo Domino lugubris mundus immugiet; « potentissimi quondam reges nudo latere palpita- « bunt. » Et proinde Regum sanctissimus David, ut potentium sæculi hujus fastum et superbiam deprimeret, eosdem monuit, *Psal.* II, 10, dicens : *Et nunc reges intelligite, erudimini qui judicatis terram, servite Domino in timore.* Mira profecto exhortatio; etenim illi, qui terræ sunt judices et domini populorum, qui omnes alios homines coram pedibus suis venerabundos et velut tributarios prostratos conspiciunt, denique, qui totum mundum tremere faciunt, hi, inquam, non a vulgari quodam prædicatore, sed pariter a coronato et uncto quodam rege, ut ante Judicis hujus majestatem positi contremiscant, invitantur; hic autem pavor longe magis ex Angelorum præsentium comitatu adaugebitur.

Et omnes Angeli ejus cum eo.

11. — In obsequium ejus, tota curia cœlestis congregata erit : « Angeli omnes a summo primi « ordinis, » inquit Lucas Brugensis, « ad ultimum « usque infimi; » adeo ut Paulus de Palatio scribere non dubitet : « Hæc erit unica illa dies, qua cœlum « vacuabitur civibus suis; » id quod diu ante ipsum quoque sensit Chrysostomus, dum, *Hom.* LXXX *in Matth.*, ait : « Evacuari, ut ita dixerim, « cœlos ostendit. » Idem vero Dionysius Carthusianus multo clarius expressit, dum ait : « Omnes « Angeli novem ordinum; » etenim pro eo, quod in primo suo adventu cum humilitate et paupertate, paucorum piscatorum pauperum societate stipatus, in hunc mundum descendit, nunc omnium cœlestium hierarchiarum caterva gloriose circumdatus, venturus erit : « Propter reverentiam Judicis; » et hi omnes, ut S. Antonius de Padua ait : « Erunt « assessores judicii. »

12. — Lucas Brugensis, omnes Angelos cum eo descensuros esse dicit : « Magnificentiæ causa, » ad eum fere modum, qui circa potentates hujus sæculi adventantes usurpari solet; his enim, quando ad regna sua visitanda abeunt, omnes eorum jurisdictioni subjecti, principes et barones, omni qui possunt conantur elegantissime cum aulis suis occurrere, eisque debita præstare obsequia satagunt, pariterque ut gens armis induta, multæque militum suorum cohortes assistant, operam navant.

13. — Omnes Angeli cum illo erunt, inquit Lyranus, « propter executionem judicii, » siquidem Angelorum ministerio tritici granum in cœli granarium congregabitur. S. Antonius de Padua ait : « Ut « sint ministri resurrectionis præcones et execu- « tores condemnationis. » *In tempore messis dicam messoribus, colligite, etc.*; id est, ut Lyranus interpretatur, « tempore judicii dicam Angelis. »

14. — S. Thomas, *in Matth.*, ait : « Quia cus- « todes sunt hominum, ideo aderunt, tanquam « testes, quia boni custodiam suam receperunt, « mali autem non, sed repulerunt. » Idem quoque Dionysius Carthusianus his verbis scribit : « Ad « excusationem eorum, qui angelicis instinctibus « noluerunt assentiri. » Chrysostomus omnia nobis auxilia divina in die illa exprobranda esse existimat, quæ Deus nobis unquam pro salute nostra

subministravit, quorum communicandorum nobis Angeli potiori ex parte fuere ministri : *In ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Heb.*, XI, 14.

Tunc sedebit super sedem majestatis suæ.

15. — S. Anselmus verba *Super sedem*, ita explicat : « Id est, super Ecclesiam, in qua tunc « apparebit omnipotentia ejus. » Lyranus hanc sedem, per potestatem judiciariam intelligit. Cajetanus, an Judex vere in throno quodam corporaliter sessurus sit, incertum esse existimat : « Humani « forma judicii id suadet; alioquin sedes gloriæ, « auctoritas est quieta, regnandi et judicandi mun- « dum. » Judices hic in terris sedent, ut per hanc sessionem se mature et deliberate judicare, nec sententias præcipitare indicent, nisi prius per seriam et quietam discussionem, ab ipsis ventilatæ fuerint; hoc autem multo fortius in Christo procedit, de quo dicitur : *Sedebit super sedem*; ideoque unusquisque fatebitur dicens : *Justus es Domine et rectum judicium tuum*; et merito quidem, quia ipsemet de se protestatur, *Psal.* LXXIV, 3, dicens : *Cum accepero tempus, ego justitias judicabo.*

Super sedem majestatis suæ.

16. — Cajetanus legit : *Super sedem gloriæ suæ*; magna namque gloria apparebit amictus, totus resplendens et solis instar luminosus. Unde tribunal hoc in Apocalypsi S. Joanni exhibitum fuisse videtur, siquidem illud hisce verbis, XX, 11, egregie describit : *Vidi thronum magnum, candidum et sedentem super eum, a cujus conspectu fugit terra et cœlum, et vidi mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu throni et libri aperti sunt.* Valde quidem considerabilis est illa terræ cœlique a conspectu magni hujus tribunalis, fuga et subductio; siquidem : *Cœli non sunt mundi in conspectu ejus; in Angelis suis reperit pravitatem.*

VERSUS 32.

Et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis.

Et congregabuntur ante eum omnes gentes.

1. — Omnes ante eum congregabuntur animæ, quæ a primo patre nostro ad finem usque sæculorum fuere creatæ, item omnes spiritus Angelici, quorum numerus quasi infinitus erit, tam boni, quam mali, quia *omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi*, dicit Apostolus, II *Cor.*, V, 10. Ubi S. Thomas ait : « Nullus excipitur : Tuba mirum « spargens sonum, coget omnes ante thronum. » Quam infinita, inexplicabilis et incomprehensibilis futura erit illa, ex omni sexu, statu, professione et conditione personarum, sine ullo gradus aut dignitatis discrimine, solis exceptis electis, sanctis et beatis cœli civibus collecta multitudo! Quot reges, imperatores, aliique potentissimi mundi monarchæ ab agricolis et vilibus rusticis conculcabuntur, facti jam dæmonum risus atque ludibrium! Porro dubium hic quoddam subnascitur, quomodo vallis Josaphat hujus infinitæ et innumerabilis multitudinis capax esse possit? Respondet vero Lucas Brugensis, quod supremus ille Judex super montem Oliveti sit descensurus, ut promissionem illam adimpleat, quam Angeli ex parte ipsius in ejus admirabili ascensione, perspicuis verbis fecerunt, dicentes : *Sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum.* Ibidemque in luminosa quadam nube, in aere suspensa considens, judicio assistet; et quia ex præcedentibus terræ motibus celsissima montium juga subversa, universaque terra igne exusta erit, nullum sive ex Calvariæ monte, sive ex urbe Jerosolymitana, sive ex alio quocumque loco circumvicino impedimentum futurum erit, quo minus ex omni parte vallis Josaphat videri possit, maxime cum probabilis admodum sit multorum opinio, quod sancti Angeli, omnesque electi *Volabunt sicut aquilæ*, ac proinde non terræ aliquod spatium, sed aera occupaturi sint, ut celsissimum illum gloriæ regem, Redemptorem et glorificatorem suum cingere, suaque societate condecorare possint.

2. — Ex hoc ingenti totius terræ, totius cœli, totiusque inferni congregato spectaculo satis perspicue colligitur, qualis futura sit nostra confusio et verecundia, cum coram omnibus illis tot ingentia et horrenda scelera nostra manifestabuntur, quæ alias sub densissimis tenebris in æternum sepulta fuisse desiderassemus. *Illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium.* I *Cor.*, IV, 5. Porro Job, qui, ut paulo ante diximus, audacter de se dixit, XIII, 18 : *Si fuero judicatus, justus inveniar*; qui tanquam vir sanctissimus ab ipsomet Deo, in conspectu et præsentia Satanæ canonizatus fuit; hic, inquam, in illa die nihilominus dicet : *Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me et abscondas me?* Ac proinde privilegium istud tunc multo minus concessum erit illis, qui hunc Judicem non solum palam et manifeste, verum etiam clam et occulte gravissime offenderunt. Unde S. Bernardus ait : « Non erit, in quo lateas misera; « frustra dices montibus : Cadite super nos; nudam « et apertam oportet te stare ante tribunal Christi. »

Et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis.

3. — Lyranus ait : *Quia justitia cujuslibet et malitia apparebit omnibus manifeste et talis distinctio vocatur separatio*; tunc manifestabitur multorum occulta virtus et sanctitas, qui in hac vita, ne appa-

rerent viderenturque ab hominibus, ab hominum oculis fuere absconditi, sicut e contra Deus eorum manifestabit hypocrisin, qui hic in terris ab hominibus, qui non nisi externa vident, permagni fuere æstimati. *Elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. Matth.*, XXIII, 48. Enimvero Deus hic ad majus servorum suorum meritum permittit, ut hominibus abominabiles et contemptibiles existant, impii vero e contra exaltentur et apud omnes in honore sint; at vero veniet tempus aliquando, quando ea, quæ nunc inverso ordine posita sunt, perfectiori cum discrimine a se mutuo secernentur: *Separabit eos*, etc. Nerones, Domitiani, Valeriani, qui per fastum, arrogantiam et crudelitatem suam conculcabant Martyres, tunc sub infimæ fœcis inferni pedibus prostrati jacebunt; illi autem *sedebunt super sedes, judicantes duodecim tribus Israel. Matth.*, XIX, 28.

4. — Glossa Interlinearis similitudinem notat pastoris, qua Dominus noster hoc in loco utitur, dicitque, quod per pastorem illum intelligatur pastor, qui *posuit animam suam pro ovibus suis*. Id quod S. Antonius de Padua pariter consideravit, dum ait : « Igitur separabit eos ab invicem, qui « sicut pastor pro ovibus suis tradidit se et tunc « pingues mactabit, illos autem, qui in afflictione « fuerunt, ducet ad pascua æterna; » adducitque illum Jeremiæ, XLII, 3, textum : *Congregat eos, quasi gregem ad victimam.*

VERSUS 33.

Et statuet oves quidem a dextris suis, hædos autem a sinistris.

Statuet oves.

1. — Chrysostomus, *Hom.* LXXX *in Matth.*, electos ovium nomine appellari existimat, eo quod hæc animalia sint admodum fœcunda et fertilia : « Uberes enim et multi ab ovibus fructus proficis- « cuntur, a lactis copia, ab elegantia lanæ, a fœtu, « quibus omne hædorum genus omnino caret. » Ipsa ovis lana se spoliari permittit, ut alii inde vestiantur, ipsa tremula remanente præ frigore. *De velleribus ovium mearum calefactus est*, inquit Job de paupere. Ovis mite et mansuetum animal est, non recalcitrat, non irascitur, tametsi lac, lanam, fœtus, imo et pellem ipsam ab ea abstuleris et ad macellum mactandam duxeris. Lucas Brugensis dicit : « Oves propter obedientiam, patientiam, mansuetu- « dinem, simplicitatem, præsertim vero vitæ inno- « centiam, cum benefaciendi studio conjunctam. » Porro populus Israeliticus, qui inter omnes alias terræ nationes divinæ legi obediens et subjectus erat, multisque operibus bonis se fertilem et fœcundum esse probabat, hic, inquam, dicebat, *Psal.* LXXVIII, 13 : *Nos autem populus tuus et oves pascuæ tuæ.* Et S. Thomas paucis verbis ait : « Quare bonos « vocat oves? propter quatuor : invenimus enim in « ovibus innocentiam, patientiam, obedientiam, « affluentiam fructuum. »

A dextris suis.

2. — S. Thomas dicit, dexteram esse locum nobiliorem, magisque conspicuum, ac proinde electis assignari; quamvis etiam per dexteram æterna retributio congrue intelligi possit : *Delectationes in dextera ejus usque in finem*; de Christo etiam scribitur : *Sedet a dextris Dei*. Unde Lyranus ait : « Sedere ad dexteram Patris, designat esse in « potioribus ejus bonis; sicut dextera est pars nobi- « lior et potior corporis. »

3. — Origenes a S. Thoma citatus, similiter per dexteram, æternæ gloriæ remunerationem intelligit : « Quia qui intentionem suam direxerunt ad « Deum, id est, in remuneratione æterna. »

4. — Paulus de Palatio historiam Jacobi Patriarchæ adducit, qui morti vicinus existens, manum suam dexteram extendit et posuit super caput Ephraim fratris minoris, sinistram vero super Manassem misit, qui major erat, *Gen.*, XLVIII, 14 : « *Commutans manus benedixit*; elegantissime ma- « nus jam moriens commutat, fecitque sibi dexte- « rum, qui sinister erat, sinistrumque eum, qui erat « dexter; ita et Christus non ipse moriens, sed in « mundi morte manus in judicio commutat et « justos facit dextros, quos mundus habuerat sinis- « tros et contra, impios statuit ad lævam, qui « mundo dediti erant. »

5. — Hugo Cardinalis aliam quamdam explicationem adducit, nimirum, quod per dexteram, bona cœlestia, per sinistram vero, bona terrena intelliguntur. Unde sequens deducit argumentum : « A « dextris sunt, qui quærunt æterna; a sinistris, « qui quærunt præsentia; nam, per dexteram, « significantur æterna; per sinistram, temporalia. »

Hædos autem a sinistris.

6. — S. Thomas, *ibid.*, ait : « Per hædos intel- « ligit peccatores, quia est animal per præcipitia « vadens; » semper enim hædi extra viam per rupes incedunt, tales sunt impii, de quibus scribitur, *Psal.* CXVIII, 3 : *Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt*; solæ autem viæ Dei, viæ sunt rectæ atque securæ : *Viæ tuæ rectæ.*

7. — Lucas Brugensis ait : « Hæc nos propter « stupiditatem, rixositatem, immodestiam, lasci- « viam, præsertim vero vitæ immunditiam et fœto- « rem peccatorum; nec male additur, quod hircus « locis altis et præcipitiis gaudeat. » Ipsorum quoque proprium est, gulosum et intemperantem esse, quia nimirum nunquam satiari posse videntur, ac proinde cuivis se periculo exponunt, ut pastum sibi comparare queant. Lyranus in iis præter fœtorem

etiam in ipsis quamdam in luxuriam propensionem notat; unde et S. Thomas, hædum esse dicit, ad coitum fervidum.

8.—Idem quoque S. Doctor adjungit, quod ex ordinatione legis, pro peccato offerebatur, ac proinde merito per hædos, improbos vult esse intellectos.

9. — Lyranus dicit : « Bene dicit hædos, non « capras, quæ fœtus habere possunt, hædus enim « petulcum animal est et stolidum. »

10. — Sapiens, *Prov.*, III, ait : *In sinistra illius divitiæ et gloria;* at vero divitiæ, honores et gloria mundi, ut plurimum penes reprobos esse cernuntur, adeoque in judicio, non sine causa, ad sinistram collocabuntur, quia nulli alteri rei in hac præsenti vita operam dederunt, præterquam accumulandis divitiis et comparanda sibi gloria mundi : *Statuerunt oculos suos declinare in terram. Prov.*, XVI, 11.

Versus 34.

Tunc dicet Rex his, qui a dextris ejus erunt : Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.

Tunc dicet Rex.

1. — Advertendum hic est, quod Christus, Sapientia Patris, non sine ingenti mysterio, in principio Evangelii *Filius hominis* appelletur, postea *Pastor* dicatur, demum vero mutata phrasi, *Rex* nominetur, *Tunc dicet Rex.* Jansenius dicit : « Re- « gem se vocat, quod Regis sit judiciariam pro- « ferre sententiam, et cum ad regni consortium « vocare, tum ab illo proscribere; » ubi de remuneratione præmiorum et sententia ferenda agitur, talem sibi titulum attribuit, qui supremam dénotat potestatem, et maxime, cum nobis daturus est cœlestis regni investituram et possessionem, tunc præcipue nobis vult esse notum, se illum esse, in cujus fœmore scriptum legitur, *Apoc.*, XIX, 16 : *Rex regum, et dominus dominantium;* quem laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates.

2. — Paulus de Palatio ingeniose observat Christum solum tunc se Regem appellare, cum electis daturus est sententiam mercedis dandæ; at vero, quando postea reprobis maledicit, nullum prorsus titulum sibi attribuere : « Ubi intellige piis « Christum esse omnia, sicut Rex omnia est in « regno suo, cum tacet, cum nihil addit loquens « impiis, intellige jam Christum nihil habere cum « impiis, et nihil impios habere cum Christo. »

Venite benedicti.

3. — Quæri hic potest, cur prius remunerentur electi, reprobi vero secundo et ultimo loco. Respondetur id fieri ad denotandum, quod Christus ad præmium magis quam ad puniendum sit inclinatus, magisque ad misericordiam quam ad justitiam propensus, *Jac.*, II, 13 : *Superexaltat misericordia judicium.* Lucas Brugensis ait : « Propensior ad « salvandum quam ad damnandum, pariterque ad « benefaciendum quam ad puniendum, incipit a « salvandis judicium; sponte enim benefacit, quia « bonus est; invitus autem punit, quia judex est. »

4. — S. Bernardus aliam hujus rationem reddit, *Serm.* LXXX *in Ps.* XC; nimirum id fieri dicit, ut reprobi magis torqueantur : « Ut acrius doleant, « videntes quid amiserunt; » unde est quod penes Sapientem lamententur, *Sap.*, V, 2, dicentes : *Hi sunt quos habuimus in derisum, et in similitudinem improperii : nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam et finem illorum sine honore; ecce quomodo computati sunt inter filios Dei.*

5. — Enimvero quod nec ab humano, neque ab angelico intellectu intelligi possit infinitus ille bonorum manipulus, quem dictio hæc *Benedicti* in se includit, id verum esse agnoscet quisquis sese ad verba illa, I *Cor.*, II, 9, reflexerit : *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum. Benedixit,* inquit alibi idem Paulus, *Eph.*, I, 3, *omni benedictione spirituali in cœlestibus.* Et S. Bernardinus, *Serm.* XI *de jud.*, ait : « O dulcissima locutio et vox « jucunditate plenissima, invitans ad amplexum « totius Trinitatis et ad quietem et æternam pos- « sessionem suæ gloriæ triumphalis. O quanta « jucunditas erit cuilibet, videre se regem fieri « æterni regni. »

Patris mei.

6. — Jansenius considerat quod beatos, duplicem ob causam, benedictos Patris sui appellare valeamus : « Et ratione electionis ab æterno, et « ratione gratiæ suæ, quia ipsos in tempore fecit « consortes; » siquidem gratia æterna benedictionis semen est.

7. — Chrysostomus, *Hom.* LXXX *in Matth.*, optime considerat quod illi tam benigne et benevole invitentur : *Venite, benedicti Patris mei;* impiis vero dicatur : *Ite,* dicit, *maledicti,* « non quidem a Pa- « tre; » q. d. non vocat eos ab æterno Patre suo maledictos, quia ipsimet sibi æternæ maledictionis suæ fabri extiterunt; et ideo Deus in ipsorum damnatione, partem nullam obtinet : « Non enim ipse, « sed opera eis propria maledixerunt. » S. Thomas hanc quoque considerationem adducit : « Benedic- « tionis quidem ministrator est Pater, maledictio- « nis autem unusquisque sibi est auctor; » adeoque quando beatitudine præmiamur, sperare omnino debemus quod, tametsi mercedis nomine a Deo donetur, nihilominus : *Omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum;* gratia enim, per quam operamur et beatitudinem meremur, a Deo derivatur; e contra vero in peccato nihil nobiscum participat, sed totum a nostra malitia procedit.

Possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.

8. — Hugo Cardinalis ex verbis hisce hanc deducit consequentiam eamque verissimam, nimirum : « Ergo omnes boni erunt reges? verum est. *Apoc.*, « 5, 6 : *Princeps regum terræ, qui dilexit nos, et* « *lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, et fecit* « *nos regnum.* » Hinc est, quod etiam Jeremias de beato illo regno, sub symbolo urbis Jerusalem tractans, XVII, 25, prædixerit : *Ingredientur per portas civitatis hujus reges et principes, sedentes super solium David,* quilibet enim beatus corona et diademate regio honorabitur.

9. — Chrysostomus, *Hom.* XXXIV *in Gen.*, nos omnes ad immensam Dei nostri beneficentiam invitat, utpote per quam non solum, priusquam hominem crearet, verum etiam priusquam magnæ huic mundi machinæ primordiale ipsius esse dedit, cœlum empyreum in habitationem et palatium nostrum creavit : « Ut et ante jacta fundamenta « mundi, nobis regni cœlorum fruitionem præpa- « rare dignatus sit. » Primum, quod inter omnes res creatas ab omnipotenti Altissimi dextera egressum est, felicissimum illud regnum fuit, primaque verba, quæ in Scriptura sacra a Spiritu Sancto dictata sunt, ad eum præcipue finem fuere conscripta, ut sublimis hujus ædificii ad nostram utilitatem fabricati aliqualem nobis suppeditarent notitiam. *In principio creavit Deus cœlum et terram;* imo ut Jansenius observat : « Minus dicit, plus significare « volens, non enim justis regnum tantum paratum « fuit a constitutione mundi, sed ab æterno, siqui- « dem, ut habet Paulus, elegit nos in ipso ante « mundi constitutionem. »

10. — Porro prætentio, qua ad regnum istud aspiratur, adeo justa, æqua et sancta est, ut, cum hic in terris illi, qui aliena regna non solum prætendunt, sed etiam ambiunt, tanquam rei criminis læsæ majestatis *in primo capite,* morte aliisque atrocissimis pœnis puniantur; in altera vita e contra quadam infernalium pœnarum æternitate puniantur, atque a beato illo regno in sempiternum excludantur omnes illi, qui illud ex toto virium suarum conatu non desiderant aut consectantur, adeo etiam ut Salvator noster in quotidiana oratione nos inter cætera petere docuerit : *Adveniat regnum tuum,* imo expresse præceperit, *Matth.*, VI, 33, dicens : *Primum quærite regnum Dei.*

VERSUS 35.

Esurivi enim, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere; hospes eram, et collegistis me; et nudus, et cooperuistis me.

1. — Quærit S. Thomas, *in Matth.*, an totus hic discursus vocaliter instituendus sit, et respondet : « Quod isti dicent, non erit vocale, sed secundum « interiorem instinctum; et hoc dicit Augustinus, « quod divina virtute erit, quod unicuique occur- « ret, quod fecit; et hoc patet per Apostolum, « *Rom.*, II, 15 : *Testimonium reddente illis conscien-* « *tia eorum.* » Jansenius quoque eamdem quæstionem examinat, censetque id quod in Evangelio refertur, non tam a judice quam ab electis proferendum esse : « Sed hac narratione Dominus suum « sermonem nostro accommodans captui, crasso « quodam modo significare voluit novissimi judicii « rationem. » Verisimile tamen esse existimat, quod sicut in forma visibili compariturus erit, ita quoque multa prolaturus sit verba, quibus justos ad præmium evocabit æternum, reprobos vero ad inferni pœnas condemnabit.

2. — Enimvero certissimum est, quod ex illis animabus electis, quæ ad beatum illud regnum possidendum evocabuntur, plurimæ futuræ sint, quæ pro eodem regno sibi comparando, vitam prodegerunt et sanguinem, prout a tot martyrum myriadibus factum esse constat; alii erunt qui virginitatis florem perpetuo servavere intactum et illibatum; alii, qui ad rigorosissimas pœnitentias subeundas horridis se eremis manciparunt, de quibus aliisque similibus, procul dubio Apostolus loquitur, *Hebr.*, XI, 37, dum ait : *Lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladii mortui sunt; circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati,* estque verissimum quod canit sancta Mater Ecclesia : « Omnes Sancti, quanta passi sunt tormenta; » ac proinde cum in sanctis et electis Dei, tanta tamque præclara et generosa sint merita, cur hic Judex, in quo tanta est æquitas et circumspectio, solum hæc misericordiæ opera et non alia commemorat? S. Thomas per auctoritatem S. Gregorii respondet : « Proponit ista tanquam minora, si enim ista, quæ « dictat natura, non faciunt, nec alia multo magis. » Nimirum judex ille ostendere voluit, nos prorsus inexcusabiles esse, si damnemur, siquidem cœlum pro tam vili et facili pretio nobis cedit, quale est operum misericordiæ impendium, quæ naturæ nostræ adeo conformia existunt, ut Dionysius Carthusianus dicat : « Sunt magis connaturalia « homini; nihil enim naturalius quam benefacere « consorti naturæ. » Idem quoque Lucas Brugensis his verbis scribit : « Ut magis naturalia sunt ho- « mini, ita notiora et magis vulgaria sunt, quæ « pene a quolibet præstari possunt. » Jansenius ait « De quibus nemo se facile excusare potest; hu- « jusmodi dilectionis enumerat opera, quæ omni- « bus competere possunt. » Etenim cilicia, jejunia, solitudines, et alia perfectionis altioris opera, cuivis statui et vocationi personarum non quadrant; imo ut se uniuscujusque viribus et facultati adaptet, varia refert operum genera : « Ex his, quæ possu- « mus, humanitatem requirit, » inquit Euthymius,

« his enim, qui non possunt, sufficit quod velint ; « varias siquidem, humanitatis partes recenset, ut, « siquidem possumus, omnes impleamus ; sin autem, « at saltem eas quas possumus ; » ac proinde Lucas Brugensis nos monendo, dicit : « A Deo enim sin- « gula recoluntur, ut advertamus non futurum « extra misericordiam, qui vel partem horum fuerit « executus, » ut dives ille epulo, *Luc.*, XV, 19, qui *epulabatur quotidie splendide, induebaturque purpura et bysso*, electorum numero inseri potuisset, suffecisset abunde, secundum quod Chrysologus scribit, *Serm.* CXXII, pauperi Lazaro micas impertitus fuisset, quæ de mensa ejus decidebant, quasque ne canibus quidem negabat : « Qui sitis extremi digiti guttam, « quam si vel solam dedisses pauperi, non sitires? » Imo suffecisset, si in corde suo vel minimæ aliqui compassionis et charitatis scintillæ locum dedisset.

3. — Dionysius Carthusianus aliam assignat rationem, nimirum : « Quoniam opera misericordiæ « directe et evidenter includunt charitatem, virtu- « tum reginam. » Enimvero certum est, solam charitatem esse virtutem illam, quæ capiti nostro gloriæ coronam imponit, hæc nobis cœlum aperit, et sine hac nullus ad beatitudinem a nobis sperandus est aditus; at vero charitas erga proximos, manifestum est amoris erga Deum indicium : « Unam « speciem bonorum operum posuit, hic, » inquit Lucas Brugensis, « pro toto genere operum bono- « rum ; » hæc autem compassio, quæ pro sua radice habet amorem erga proximum. Paulus de Palatio ait : « Nec audire pigeat causam, cur Dominus so- « lam charitatem et misericordiam delegit, cui pos- « sessionem regni tribueret, causa est, quia nemo « ascendit in cœlum nisi qui descendit de cœlo ; at « sola charitas deduxit Christum ad nos, igitur sola « charitas efferet nos ad Christum. »

4. — Porro Salvator noster tantam habuit, ad subveniendum pauperibus et desolatis, pariterque prospiciendum de bonis et æterna salute divitibus et commode viventibus, et sollicitudinem et curam, ut data opera et studio hæc misericordiæ opera præceperit, adeoque præ cæteris bonis operibus, etiam natura sua præstantioribus, deprædicarit, ut ad illa proximis nostris libenter impendenda tanto magis accenderemur, et proclives essemus; unde Dionysius Carthusianus dicit : « Ut homines ex his « verbis invitentur ad opera pietatis. » Etenim dum divites operibus misericordiæ dant operam, pauperibus ex una parte subvenitur, aliique qui eis benefaciunt, multum lucrantur, dum occasione sibi a Deo oblata bene utentes, per meritum et adimpletionem horum operum, cœlestem sibi Paradisum comparant. Quodnam Christus, ad opera misericordiæ exercenda, efficacius motivum suggerere potuisset, quam dum ex fide divina nobis certum esse asseruit, quod Christus ipsemet sit is, qui est famelicus, sitibundus, nudus et infirmus in cunctis illis miserabilibus hominibus, quodque ipse sit, cui opera illa misericordiæ ministrantur? Scimus insuper, quod quodcumque misericordiæ opus proximo nostro impenderimus, idipsum cum immensa gloria et applausu omnibus, qui in cœlesti Paradiso sunt, Sanctis, omnibus Angelis, cunctisque dæmonibus et reprobis revelandum erit, simusque securi, quod pro illis æterno quodam beatitudinis regno simus remunerandi.

5. — Consideratur etiam ab expositoribus verbum illud, *Mihi;* etenim ab hinc per quinque millium annorum spatium nusquam adeo perspicue nobis constat, quod charitas, quæ proximo a nobis exhibetur, ab ipsomet Deo in persona propria recipiatur, quemadmodum id Christiano, in lege gratiæ liquidum est, postquam æterna et incarnata Veritas Evangelium hodiernum promulgavit. Unde S. Paschasius, *lib.* XI *in Matth.*, jure merito dicit : « Hodie nemo est, qui ignoret Deo se præstare, « quidquid pauperibus Christi tribuit. » Lucas Brugensis circa eamdem dictionem *Mihi,* ita scribit : « Dedisti mihi Redemptori, Salvatori, Domino, ac « Regi vestro. Urget pronomen mihi, ut intelliga- « tur, quare hujuscemodi operibus per se parvis « ac vilibus, retribuat mercedem, regnum cœlo- « rum ; » ostendit enim, quod opera meritum et dignitatem suam præcipue accipiant a persona, respectu cujus, vel in cujus gratiam dantur. Sicut enim, si quis Regi alicui in extrema necessitate, vel in evidentissimo vitæ periculo constituto succurreret, mirum non esset, si hic benefactorem suum regni sui faceret esse participem, ita quoque est in præsenti ; unde per adductam Auctoris Imperfecti auctoritatem ita concludit : « Tale videtur opus, non « quale datum est, sed qualis persona illius, qui « accepit » : unde in bilancem ponendus est non pauper, non infirmus, non incarceratus, qui charitatem accepit, sed ipsemet Dei Filius, qui protestatur, dicens : *Esurivi et dedistis mihi manducare,* etc.

6. — Considerari etiam hoc loco potest, quod Christus, hæc verba, dicens, in sublimi majestatis throno consideat : *In majestate sua* : vel *In sede majestatis suæ,* totius cœlestis curiæ multitudine stipatus, in actu potestatem judiciariam exercentis, et tamen paupertatis et nuditatis suæ meminisse non dedignatur : *Hospes eram, nudus, infirmus, in carcere,* etc., quot facta heroica in triginta tribus illis vitæ suæ annis patrata, v. g. Ascensionem, Resurrectionem, aliaque similia gloriosissima mysteria, in medium adducere poterat? Nimirum docere per hoc nos voluit, curandum nobis esse, ne in supremis dignitatibus, sublimibusque honoribus constituti, obsequiorum, nobis inferiori conditione positis præstitorum, vel etiam ærumnarum, quas adversitatis tempore passi sumus, nequaquam obliviscamur, *Eccli.*, XI, 27 : *In die bonorum, ne imme-*

mor sis malorum. Dionysius Carthusianus aliud motivum adducit, cur solius misericordiæ, in judicio, mentio fiat : « Ut appareat, quam juste negetur « reprobis tunc misericordia, qui nunc proximo « misericordiam non impendunt ; » maxime cum, ut Euthymius bene considerat dilectionis illius reciprocæ, quam Christus specialem characterem esse voluit, unde dignosci possit Christianus, *Joan.*, XIII, 35 : *In hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei eritis, si dilectionem habueritis ad invicem ;* optima pars sit misericordia in proximum. Dicit enim hic Auctor : « Hujus autem optima pars est amor pau- « perum, et erga proximum misericordia, et com- « passio juxta Gregorium Theologum, nulla enim « alia re, inquit, inter omnes, ita colitur Deus, ut « misericordia, neque alii cuiquam magis repen- « ditur humanitas, quam humanitati. » Regius Propheta David, ut equidem credo, hodierni Evangelii processum in spiritu prophetico prævidens, *Psalm.* CXI, 5, ita scribit : *Jucundus homo, qui miseretur, et commodat, disponet sermones suos in judicio, quia in æternum non commovebitur.* Chrysostomus legit : *Rationes suas,* sed naturalius legitur *sermones,* quia quisquis erga pauperes compassionem habuerit, nullam timendi causam habebit, ipsique Judici libere respondere poterit ; cujus contrarium accidet illis, qui hic in terris nulla habuerunt viscera pietatis. Unde Chrysologus, *Serm.* XL, ait : « Sine causa accusant peccata, quem pauper excu- « sat ; videbit diem malum, qui diem judicii sine « advocatione paupertatis intrarit. »

7. — Quoad sensum vero mysticum S. Thomas in *Catena* sua citat Rabanum, dicentem : « Esurien- « tem, et sitientem justitiam pane verbi reficit, vel « potu sapientiæ refrigerat, et qui errantem per « hæresim vel per peccatum, in domum Matris « Ecclesiæ recipit, vel qui infirmum in fide assumit, « vera dilectionis observat jura. » Lyranus quoque dicit : « *Esurivi* in membris meis, desiderantibus « Eucharistiam. »

Versus 37.

Tunc respondebunt ei justi, dicentes : Domine, quando te vidimus esurientem, et pavimus te? etc.

1. — *Impossibile est mentiri Deum. Hebr.* VI, 18. Quomodo igitur Christus, de electis adeo perspicue testari potest, quod hi obliti sint operum bonorum, illaque ignorent, quæ in via sedulo exercuerunt? Nimirum desiderium, quo justi in divino servitio magis magisque semper progredi desiderant, adeo est fervens, ut oculum suum non dirigant ad ea, quæ fecerunt, sed ad illud tantum, quod illis etiamnum restat faciendum. Unde Apostolus, *Phil.*, III, 13, dicebat : *Quæ retro sunt, obliviscens,* etc. At vero licet ipsi bonorum operum suorum obliti esse videantur, Deus tamen omnium illorum adeo firmam et recentem habet memoriam, ut expresse, *Marc.*, IX, 40, dicat : *Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* S. Thomas, *in Matth.*, ait : « Bonarum men- « tium est, quod ea, quæ propter Deum faciunt, « parva reputent. » Idem S. Doctor, in *Catena,* Rabanum citat dicentem quod hoc loquendi modo nequaquam ostendere voluerint se aliquam, circa Christi promissiones factas, habere difficultatem, « sed stupent de tanta sublimatione et de majesta- « tis suæ magnitudine. » Vel etiam excessivam retributionem, quæ in hac invitatione : *Venite benedicti,* etc., latet, intelligentes, merita sua ad eamdem comparata, inæqualia et improportionata esse fatentur. « Videbatur eis parvum esse bonum, « quod egerant, secundum illud Apostoli, *Rom.*, « VIII, 18 : *Non sunt condignæ passiones hujus tem-* « *poris ad futuram gloriam, quæ revelabitur in no-* « *bis ;* » ita idem Rabanus.

Versus 40.

Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

1. — S. Cyprianus, *tract. de eleem.*, dicit : « Quid « potuit nobis majus Christus edicere? quomodo « potuit magis justitiæ ac misericordiæ nostræ « operam provocare, quam quod præstari id sibi « dixit, quod egenti præstatur? » Cajetanus, *ibid.*, observat Christum non dixisse : « *Quamdiu fecistis* « *uni pauperi,* quia benefacere homini pauperi, « officium est naturalis misericordiæ, commune « fidelibus et infidelibus, sed benefacere fratri Jesu « Christi, officium est christianæ misericordiæ, « quæ in pauperibus Christum considerat et propter « Christum exercet hæc opera. » Jansenius, *ibid.*, quoque notat, Christum dicere, *ex his,* indigitando illos, qui ibi erant præsentes, nimirum Apostolos et discipulos, qui in eodem judicio futuri sunt assessores, adeoque de illis præcipue pauperibus loquitur, qui pro tempore fuerint, per voluntariam paupertatem, divino ejus servitio dedicati : « Qui « voluntarie pauperes facti, variis in hoc mundo « propter Christum attriti fuerint calamitatibus. » Origenes rationem reddit, cur illos minimos appellarit : « Minimos hic dicit, aut quasi in mundo mi- « nimos existimatos, aut quia apud seipsos minimi « erant ; volentes enim apud Deum fieri magni, « seipsos minime faciebant. »

2. — Cajetanus ingeniose observat, quod Christus in throno majestatis residens, non dedignatur appellare fratres suos pauperculos. Auctor Imperfecti, *ibid.*, a Luca Brugensi citatus, diu ante hanc eamdem reflexionem fecit, asserens, quod magnates illi, qui ex loco, gradu, stemmate infimo et vili ad

præclaras dignitates evehuntur, natalium suorum commemorationem, coram se fieri ut plurimum dedignentur : « Christus adhuc gloriatur, fratres « suos dicendo, sedens in majestate, quia veniens « in judicio gloriæ, non mutavit voluntatem prio- « rem. »

Versus 41.

Tunc dicet et his, qui a sinistris erunt : Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et Angelis ejus.

Discedite.

1. — Discessus iste non paulatim et pedetentim fiet, sed præcipitium quoddam erit, siquidem damnati in eodem momento præcipites agentur in profundum abyssi, quod in terræ centro situatur, *Psal.* LXII, 10, 11 : *Introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladii.* Horribilis hic casus erit, quia ab altitudine quadam, quæ facile aliquot milliarium milliones adæquabit, dilabentur; accumulabunturque unus super alterum sine ullo ordine, ingenti autem cum confusione, erunt ad invicem compressi sicut uvæ in torculari, vel sicut lateres in fornacem conjecti, vel sicut in camino ardentes prunæ; ac denique in eadem fastidiosa et incommoda positura et situ manebunt in sempiternum. Unde S. Anselmus ait : « Tanto pœnarum « prementur pondere, ut ne pedem vel manum « impii movere possint. » Discessio hæc fiet, sine ulla spe alicujus unquam futuri reditus, quia condemnatio inappellabilis et irrevocabilis erit; nullum posthac judicium instituetur, omnis erigendi capitis ad aerem vel cœlum contuendum, spes præcisa erit, adeo ut vere dici possit : *Magnum chaos firmatum* erit inter eos, et cœlum.

2. — Albertus Magnus, *ibid.*, dicit : « *Discedite a* « *me*, quia dum vixeratis, dixistis mihi, *recede a* « *nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.* »

A me.

3. — Id est, ut Albertus Magnus glossat, « a « vultu Dei, et a bonis; » unde hisce verbis damnatis pœna quædam intimatur, quæ a Theologis pœna damni dicitur, *Psal.* CVIII, 18 : *Dilexit maledictionem, et veniet ei; et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo, et induet maledictionem sicut vestimentum.* Chrysostomus, *Hom.* XXIV *in Matth.*, tormentum istud, quo quis in sempiternum visione Dei privatur, incomparabiliter majus et atrocius esse censet supplicio ignis æterni : « Hæc pœna « major est, quam cruciatus ille flammarum; novi, « quod probatissimi pertimescant ignem gehennæ, « ego tamen Christi amissionem multo amarius, « quam gehennæ puto esse supplicium; » et hæc forte ratio est, cur increata et incarnata Sapientia, sententiam hanc condemnatoriam extendendo, pœnam damni primo, pœnam vero sensus, secundo loco ponat.

4. — S. Bruno, Carthusianorum Patriarcha, omnes alias abyssos se potius sustinere paratum esse dicebat, quam solam visionis Dei privationem; unde, *Serm. de judic.*, ita scribit : « Addantur tor- « menta tormentis, et pœnæ pœnis, sæviant sævius « sævissimi ministri, ac Deo non privemur. » Et quidem hujus jacturæ intimus dolor reprobis damnatis vel maxime imprimetur, per aspectum remunerationis, quæ antecedenter electis facienda erit, *Exod.*, XV, 16 : *Irruat super eos formido et pavor in magnitudine brachii tui, donec pertranseat populus tuus, quem possedisti.*

Maledicti.

5. — Albertus Magnus ait : « Maledicti exprobra- « tio est culpæ; maledicti qui declinant a mandatis « tuis, maledicti, hoc est, malo addicti. » Etenim unicuique sigillatim transgressionum suarum reatus exponet, quibuscum ipsum tot annis gravissime offendit, quorum numerus nonnunquam in plurimis, ad millionum excurret milliones, simulque clare iisdem exponet injuriæ sibi factæ gravitatem; unde sit, quod *vermis eorum non morietur.* Et hic quidem adeo graviter damnatos affliget, ut S. Bernardus, *Serm. de Assumpt.*, hunc vermem, sive malæ conscientiæ remorsum infernum merito appellet : « Infernus quidem, reis conscientia est. » Porro Titelmanus quærit, qua ratione David Deo gratias agere potuerit, eo quod ipsum ab inferno exemisset; cum axioma sit indubitatum, quod *in inferno nulla est redemptio;* et tamen Regius Propheta, *Psal.* LXXXV, 13, dicit : *Eruisti animam meam ex inferno inferiori.* Respondet autem : « Posset « infernus iste recte intelligi carcer malæ conscien- « tiæ, vere enim infernus est peccatum; » imo deterior infernus est abysso et barathro perditionis, atque ideo appellatur inferior; etenim inferior, atque extremus infernus est; imo peccatum faber ille est, qui inferiorem infernum fabricavit; in philosophia autem, una ex solemnioribus maximis hæc est : « Propter quod unumquodque tale et « illud magis. » Jure igitur dicere possumus, quod damnatus in hac maledictione totidem secum infernos conferat, quot futura sunt peccata mortalia, quæ ipse in vita sua commisit.

In ignem.

6. — *Devorabit eum ignis, qui non succenditur. Job.*, XX, 26. Ut hic noster ignis ardeat, continuo alimento opus est; at vero ignis infernalis, pro ratione divinæ justitiæ, majorem aut minorem æternitatem habet; ignis noster intra suam sphæram per limitatam virtutem operatur, non vero item ignis gehennalis, qui iræ Dei instrumentum existit; hic enim non ad octo tantum, sed ad cen-

tum imo millenos gradus extenditur. Unde bene Tertullianus in *Apolog.* ait : « Longe alius est ignis, « qui usui humano, alius, qui Dei justitiæ deser- « vit; » de hoc enim infernali igne ita discurrit : « Quid mirum, si æternaliter ardebit; æterna erit « materia, æternum pabulum, anima et peccatum. » Porro follis, qui inextinguibilem hanc flammam insufflando accendit, ab Isaia, XXX, 33, his verbis insinuatur : *Flatus Domini sicut torrens sulphuris, succendens eam, nocte et die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus ejus.* Enimvero nullum excogitari potest crudelius tormentum, quam si aliquis vivus concremetur et tamen sævities hæc non nisi corpus solum potest afficere, præterquam quod hic noster ignis fictus sit, in comparatione illius, qui corpus pariter et animam in atrocissimis flammis istis ardere faciet. Ad hæc, quantum foret tormentum, si quis centenis, imo millenis vicibus, vivus concremaretur; et tamen infinities erit tormentum damnatorum, qui in igne infernali, in æternum perseverabunt.

Æternum.

7. — S. Bonaventura, *Serm. in Dom. II post Ep.*, dicit : « Cujus cor non percuteretur, si consideraret « inferni pœnas, non solum intolerabiles acerbitate, « sed etiam interminabiles æternitate? » Bene et serio consideretur dictio illa, *æternum*, nec non illud Isaiæ, XXXIII, 14, dictum : *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Quando Christus coram Pilato, in tribunali sedente, judicandus assistebat, finalis judicii mentionem fecit, *Matth.*, XXVI, 64, dicens : *Amodo videbitis Filium hominis, sedentem a dextris virtutis Dei;* quasi idipsum ab illa hora futurum esset; cum tamen jam de facto mille, sexcenti, et amplius anni elapsi fuerint, nec tamen tale quid a nobis aut majoribus nostris unquam visum fuit. De facto quoque sexies milleni et amplius anni sunt, a quibus Cain præceps in infernum actus est et tamen ad proportionem æternitatis, vix unico momento ibidem fuisse censetur. Hoc verbum, *æternum* serio meditatum eremitoria fundavit, monachis claustra replet, reges et imperatores ad conculcanda pedibus sceptra et diademata sua induxit, cœlum tot Martyribus, Virginibus, Confessoribus, aliisque innumeris cœlitibus adimplevit, cilicia et disciplinarum aculeos adinvenit, hoc verbum S. Laurentio craticulam et prunas, S. Catharinæ rotam, S. Stephano lapides torrentis dulces et suaves videri fecit; illo verbo animatus S. Carolus, lupinis carnem suam enutrivit. Hæc æternitas a Davide profunde considerata, eumdem virum secundum cor Dei constituit, *Psal.* LXXVI, 6, 7 : *Cogitavi dies antiquos et annos æternos in mente habui. Et meditatus sum nocte cum corde meo, et exercitabar, et scopebum spiritum meum.* Denique infernus ille tamdiu duraturus est, quamdiu Deus a reprobis contumeliatus et atroces injurias passus, ideoque iisdem irreconciliabilis regnabit. Hic autem spiritu veritatis ipsomet teste, *Dominus regnabit in æternum et ultra.*

Qui paratus est diabolo et Angelis ejus.

8. — Hanc porro declarationem Christus sententiæ suæ addere voluit, inquit Origenes, ut inde intelligeremus, quod alias Deus non infernum, sed paradisum pro nobis fabricaverit : *Paratum vobis regnum a constitutione mundi.* Unde Chrysostomus, *Hom.* LXXX *in Matth.*, ait : « Non vobis, sed diabolo « et angelis ejus præparatum; ego regnum vobis, « ignem autem non vobis, sed diabolo et angelis « ejus præparavi, in quem quoniam vos sponte « injecistis, vobis ipsis id reputate. »

9. — Idipsum quoque Jansenius, *ibid.*, docet, dum ait, Deum nobis prædictis verbis insinuare voluisse, quod, quantum est ex parte sua, ipse nos ad æternam salutem crearit, nos autem sponte nostra, et per propriæ voluntatis arbitrium, illa nos reddidisse indignos : « Homines peccantes sua « sponte, suisque demeritis se participes facere, « et obnoxios eorum malorum, quæ in primis et « potissimum diabolo et angelis ejus erunt parata. »

VERSUS 42.

Esurivi enim, et non dedistis mihi, etc.

1. — Etenim in illo judicio verificabitur, quod Psalmista, *Psal.* CVI, 42, prædixit : *Omnis iniquitas oppilabit os suum.* Et quidem non homicidia, usuras, sacrilegia, aut adulteria impiis exprobabit, quia ut S. Anselmus, *in Matth.*, ait : Non dicit : « Quia « fecistis homicidia, sed quia ea eleemosynis redi- « mere noluistis. » Quis Nabuchodonosore sceleratior aut impientior fuit? Et tamen Daniel hoc ei consilium suggerere non dubitavit : *Peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum;* quia verissimum est, quod *charitas operit multitudinem peccatorum.* Quis igitur se excusare poterit? Quis dicere audebit sibi defuisse cor ad amandum proximum, ejusque necessitatibus compatiendum? « Vide, qualiter levia injungit, » inquit Chrysostomus, *in Cat.* « Non enim dixit : In carcere « eram et non eripuistis me; infirmus eram, et non « curastis me; sed *non visitastis, non venistis ad me;* « esuriendo etiam non pretiosam petii mensam, « sed necessarium cibum; omnia ergo sufficientia « sunt ad pœnam. »

2. — Jansenius observat, quod multis modis aggravetur in hoc processu impietas et inhumanitas reproborum. Et quidem in primis valde adaugetur per « naturæ et cognationis jus, quo commoveri « debuissent ad miserendum fratribus suis. » Unde Chrysostomus Christum introducit, impios hunc in modum alloquentem : « Si inimicus fuissem, nonne

« ad immisericordes etiam flectendos mitigan-
« dosque suffecissent passiones illæ, inedia, frigus,
« vincula, nuditas, ægrotatio? » Quotidiana nos experientia docet, quod nationes et climate et moribus etiam barbaræ, ad aliquam tamen miserorum compassionem commoveri soleant : « Vos
« autem neque hæc contulistis, amico dico, et
« Domino, et benefactori; at canem plerumque
« famescere videntes frangimur et belluarum ine-
« dia nonnunquam flectimur. » Imo canes, equi, aves a nobis nutriuntur et impinguantur, et Christus in pauperibus, fame mori permittimur.

3. — S. Basilius dicit, *Conc.* I *de eleem.*, quod panis, qui prandio nostro superfluit, vestis a tineis corrosa, argentum denique, quo non indiges, sed in armario tuo sepultum delitescit : « Tot injuria
« afficiunt, quot hisce rebus, dum licet, non juvas. »

4. — S. Augustinus, *Serm.* XX *de verb. dom.*, ait : « Si in ignem mittitur, qui non dedit rem propriam,
« putas ubi mittendus est, qui invasit alienam; si
« cum diabolo ardere habet, qui nudum non ves-
« tivit, putas ubi arsurus est, qui expoliavit. » Panis nobis sufficiens adest, quo mortem nobis asciscamus æternam, ad voluptatibus et appetitibus nostris sensualibus satisfaciendum prodigi sumus : at vero, quando de vita æterna nobis comparanda, deque tot miseris, qui præ fame et inedia moriuntur, in vita conservandis agitur, manus arctas, imo clausas habemus.

5. — S. Jacobus Apostolus, II, 13, optime ad propositum ita scribit : *Judicium sine misericordia ei, qui non fecit misericordiam.* Porro S. Bernardinus de Senis multas adducit rationes, cur Christus horum operum commemorationem instituat; quarum *prima* est, ut non solum propter spem æternæ remunerationis, verum etiam propter metum et formidinem inferni, ad misericordiæ opera provocemur. *Secunda* est, ut nobis per hoc insinuet, nihil esse, quod Deum magis ad iracundiam et severe nos puniendos, permoveat, quam pietatis et compassionis defectus. *Tertia,* ut ostendat, nos non solum propter mala opera, sed etiam propter bonorum operum defectum, acriter castigandos esse, *Matth.*, VII, 19 : *Omnis arbor quæ non facit fructum excidetur, et in ignem mittetur.*

6. — Quodsi quæras, an etiam aliorum peccatorum futura sit mentio? S. Bernardinus per adductam S. Augustini, *lib.* XXI *de civ. Dei,* XIV, auctoritatem ita respondet : « Virtute divina fiet, ut
« uniuscujusque opera sive bona, sive mala, cuncta
« in memoriam revocentur, et mentis intuitu mira
« celeritate cernantur, ut excuset, vel accuset scien-
« tia conscientiam, atque ita simul ut omnes et
« singuli judicentur. » Idem S. Augustinus errori nonnullorum reproborum occurrit, qui non nisi illos reos declarandos aut judicandos esse existimant, qui in hisce misericordiæ operibus defecerint; at vero, inquit S. Doctor : « Qui digne pro peccatis
« suis eleemosynas facit, prius eas incipit facere a
« seipso; indignum est enim, ut ipse sibi non
« faciat, qui facit in proximum, cum audias dicen-
« tem Deum : *Diliges proximum tuum sicut teipsum;*
« itemque audias : *miserere animæ tuæ, placens*
« *Deo;* » nemo enim aliis misericordiam exhibet, nisi illam prius erga semetipsum fecerit.

Versus 44.

Tunc respondebunt ei et ipsi dicentes : Domine, quando te vidimus esurientem, etc., et non ministravimus tibi.

1. — Glossa dicit : « Excusare satagunt, quasi
« Deum fallere possint, qui homines fallebant, sed
« non habent excusationem, qui converti a malo et
« facere eleemosynas noluerunt. »

Versus 45.

Amen dico vobis, quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.

1. — Jansenius bene observat, quam fuerit hoc a Christo adductum motivum efficax, ut, cui reprobi quod-replicarent, non habebant. Quis enim ipsorum excusare sese poterit, cum per fidem et revelationem, manifestissimamque Dei declarationem, sciant quod totum id, quod illis facimus, aut quod illis a nobis datur, ipsemet fiat et detur Deo? « Dignitas
« ac dignatio ejus, qui non tantum suis fratribus,
« sed et sibi factum imputat, quod aliis suo nomine
« impenditur beneficii. » Quisquis igitur ad hoc sese reflectit, majorem utique æstimationem habebit pauperis alicujus, quam omnium amicorum suorum et potentum hujus mundi; nam ut Lucas Brugensis ait : « In illo judicio plus proderit nobis
« pauper unus, olim a nobis fotus quam omnes
« amici sæpe a nobis magnifice excepti. » Et ideo saxo quovis duriores sumus, si hæc Christi protestatio compassionem e corde nostro non eliciat.
« Itaque quoties ad miseros juvandos pigrescimus,
« veniat nobis Filius Dei ante oculos, cui aliquid
« negare immane sacrilegium est. »

Versus 46.

Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.

1. — Quæri hoc loco potest, cur prius pœnæ reproborum mentionem faciat et postea præmii, quo afficientur electi, cum tamen primo loco dixerit ad electos : *Venite benedicti;* secundo loco autem : *Discedite maledicti?* Rationem hujus reddit, hisce verbis Origenes, *tract.* XIV *in Matth.* : « Propterea
« quod proprium boni Dei est, recordari benefacta
« bonorum, quam malefacta malorum; hic prius

« nominat pœnam malorum, deinde vitam bono-
« rum, ut primum quæ timoris sunt, evitemus
« mala, postea quæ honoris sunt, appetamus
« bona. »

2. — Cajetanus quando ad horum verborum expositionem pervenit, ita scribit : « Siste prudens
« lector et nota in tribus documentis hujus capi-
« tuli, damnari in inferno tria genera omissio-
« num; » etenim in hoc capite, e quo præsens Evangelium desumptum fuit, antecedenter parabola decem virginum ponitur, deinde de quinque talentis, ab abituriente Domino, servis suis ad fœnus elocatis, ac demum tertio loco, processus sit ad finale judicium : « In parabola virginum, damnan-
« tur imparati ex omissione interni testimonii; in
« parabola talentorum damnantur pusillanimes, ex
« omisso usu divinorum donorum ; hic autem dam-
« nantur omittentes opera misericordiæ christianæ.
« Quid cum illis aget æternus Judex, qui commis-
« sione malorum operum peccaverunt, si illi dam-
« nantur, qui omiserunt bona opera. »

Ibunt.

3. — « Non sponte, sed coacti; » inquit Lucas Brugensis, « terra enim dehiscente et ibunt, et
« cadent, et projicientur; » idem quoque Abulensis *q.* CCCXXI scribit, dum ait : « Divina potentia ape-
« rietur terra, fietque usque ad orcum hiatus
« magnus, per quem ibunt, postea claudetur. »

4. — In hac prædictione, quam Deus adeo anticipate fecit, adimpletur, quod de ejus misericordia, *Tob.*, III, 13, scribitur : *Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis;* etenim ut bene Lucas Brugensis ait : « Huic justitiæ Dei observa clementiam sum-
« mam conjunctam omnino servare homines vo-
« lentis et minime perdere, si enim perdere vellet,
« non ante tot sæcula præmoneret judicii sui et
« æternorum suppliciorum ; » siquidem ut advertit S. Augustinus, *Serm. de San.* : « Non te vult percu-
« tere, qui tibi clamat: observa. Invitus vindicat,
« qui quomodo evadere possimus, multo ante de-
« monstrat. »

In supplicium æternum.

5. — « Æternam nominat pœnam, » inquit Origenes, *ibid.*, « ut vitemus mala et appetamus bona; » etenim cogitatio et memoria æternitatis, frenum est peccati et ad virtutum exercitium prosequendum stimulus et calcar. *Incurvati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis ejus, Hab.*, III, 6; id est, quotquot in hoc mundo prosperantur, ideoque per fastum et superbiam in sublime inaniter superextolluntur, subito humiliantur; omnemque fastum deponentes, divinæ se legi subjiciunt, quando sese ad pauca hæc verba reflectunt.

6. — Quærit hoc loco S. Thomas, qua ratione divina justitia salvetur, dum peccatum, quod a nobis temporaliter committitur, a Deo pœna æterna castigatur; eamdem quoque quæstionem alibi movet et scribit : « In suo delicto æternum peccasse dicitur
« homo, non solum ob continuationem actus in
« tota vita, verum etiam hoc ipso, quod finem in
« peccato constituit, voluntatem habuit in æternum
« peccandi, » id quod consonat cum eo, quod S. Gregorius ait, nimirum quod Deus oculum suum ad cor et voluntatem nostram, non vero ad actionem hominis externam, directum habeat : « Vo-
« luissent utique, si potuissent sine fine vivere, ut
« potuissent sine fine peccare; ostendunt, quia in
« peccato semper vivere cupiunt, qui nunquam
« desinunt peccare, dum vivunt; ad magnam ergo
« justitiam judicantis pertinet, ut nunquam careant
« supplicio, qui in hac vita nunquam carere volue-
« runt peccato. »

7. — Secunda ratio, quam S. Thomas in Summa sua assignat, est, quia per peccatum infinitæ majestatis objectum ostenditur. « Infinitæ majestatis
« et bonitatis Deus; solum, summum æternumque
« bonum; et finis ultimus hominum, quo impie
« rejecto vilis peccator, creaturis ipsius audet in-
« hærere, luce meridiana clarius evadit, juste pu-
« niri supplicio æterno, qui offendere non veretur
« Deum æternum. »

8. — S. Augustinus, *lib.* XXI *de Civit. Dei*, ait : « Factus est homo malo dignus æterno, qui in
« se premit bonum, quod esse posset ætenum. »

9. — Aliam quoque rationem S. Thomas, super Matthæum scribens, adducit, estque S. Hilarii dicentis : « Culpæ debetur pœna, sed culpa non
« deletur nisi per charitatem; ergo quandiu homo
« non habet charitatem, justum est, quod semper
« sit in pœna. » In barathrum illud æternæ perditionis nec amor Dei, nec divina gratia penetrabit in æternum et consequenter cum culpa semper viva remaneat, pœna quoque sempiterna sit, necessum est.

FERIA TERTIA POST PRIMAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XXI, VERS. 10

10. Cum intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, dicens : Quis est hic?

11. Populi autem dicebant : Hic est Jesus Propheta a Nazareth Galilææ.

12. Et intravit Jesus in templum Dei, et ejiciebat omnes vendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum, et cathedras vendentium columbas evertit.

13. Et dixit eis : Scriptum est : Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum.

14. Et accesserunt ad eum cæci, et claudi in templo, et sanavit eos.

15. Videntes autem Principes Sacerdotum et Scribæ mirabilia, quæ fecit, et pueros clamantes in templo, et dicentes : Hosanna filio David, indignati sunt, et dixerunt ei :

16. Audi quid isti dicunt? Jesus autem dixit eis : Utique, nunquam legistis, quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem?

17. Et relictis illis, exiit foras extra civitatem in Bethaniam, ibique mansit.

Versus 10.

Cum intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, dicens : Quis est hic?

1. — Hic ingressus idem est cum eo, quo in triumpho Palmarum, urbem Jerosolymam ingressus fuit, acciditque quinque diebus ante Pascha, in quo eum crucifixerunt. Rabanus ait : « Notanda concor-« dia non solum in rebus, sed etiam in temporibus « Veteris et Novi Testamenti; decima enim die « mensis primi, Agnus, qui in Pascha immolare-« tur, domum introduci jussus est. » Hic autem Agnus Jerosolymam ingressus est, ut tempore congruo sacrificaretur, ut Glossa his verbis advertit : « Appropinquante Passionis tempore, appropinqua-« vit Jesus loco, ubi posset inveniri, ostendens se « non invitum pati. »

Commota est universa civitas.

2. — Porro acclamationes, quas totus hic numerosus populus, qui eum sequebatur, faciebat, prout Cajetanus observat, in descensu montis Oliveti incœperunt et quanto propinquius civitatem accedebant, tanto magis devotarum turbarum numerus crescendo augebatur : « Volavit fama per civita-« tem; excitantur universorum animi ob hanc no-« vitatem. »

3. — Enimvero Hebræi, ut Jansenius advertit, evidentissimam Zachariæ prophetiam, IX, 9, relatam, in qua hic Christi triumphus prædicitur, dissimulassent; ecce tibi, universæ hujus tam vastæ civitatis commotio et admiratio illam eis exprobrasset et ad memoriam revocasset.

4. — Princeps quidem synagogæ, Sacerdotes, Pontifices, Scribæ et ministri Cæsaris, triumphum hunc spectarunt, audierunt voces populares, quibus ipsi, tanquam vero Israelis Regi, gloriose acclamabatur, imo toti huic comitatui et commotioni, tanquam spectatores præsentes aderant, nec tamen constat, quod eidem se opponere præsumpserint, multo minus, quo illum, tanquam læsæ majestatis reum accusarint, sed potius illis, ei tanquam novo Regi applaudentibus, consenserunt. Unde Lucas Brugensis ait : « Nisi adfuisset Dei virtus et in illo « contemptibili carnis habitu, conspicua fuisset « spiritus Majestas, quæ attonitos reddidisset, quo-« modo passi fuissent suo magno periculo, Jesum « Regem excipi et in urbem regiam, regia pompa « palam induci? »

Dicens : Quis est hic?

5. — Verum enimvero qua ratione, eum tanquam peregrinum se non agnoscere, quis sit, simulare potuerunt, quem frequentissime, et viderant, et prædicantem in templo auscultarant? Potest esse, quod aliqui id ex contemptu dixerint, dum eum invidis oculis, tanto cum applausu recipi et honorari viderunt. Sic enim Pharao, *Exod.*, V, 2, quoque dixit : *Quis est Dominus, ut audiam vocem ejus et dimittam Israel? Nescio Dominum.* « Non quod non « novissent, » inquit Lucas Brugensis, « sed quod « livore adustis, crepantesque invidia, indignum « dicere vellent et honore. » Et quidem quod invidiæ stimulis erga ipsum fuerint exagitati, satis manifeste ex illo concilio deducitur, quod tunc adversus illum congregarant, *Joan.*, XI, 47, in quo dicunt : *Quia facimus? quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum.* In Ecclesiastico, XIII, 29, dicitur : *Pauper locutus est et omnes dicunt : Quis est hic?* Albertus Magnus ait :

« Devoti dixerunt hoc admirative : *Qualis est hic,* « *quia venti et mare obediunt ei?* Simplices dixerunt « hoc, ignorando. » Dionysius Carthusianus, postquam totius Jerosolymæ commotionem ponderasset his verbis : « Commota est admiratione, indignatione, « dubitatione, » paulo post interrogationem civitatis hoc modo distinguit : « *Quis est hic,* cui tantus « honor impenditur; hoc quidam indignando, qui« dam dubitando et inquirendo, quidam admi« rando, dixerunt. » Similiter potest esse, quod clamantium voces e longinquo audientes, populique ingentem comitatum videntes, nec tamen triumphum, postea demum subsecutum conspicientes, ex rei novitate permoti interrogarint : *Quis est hic?* Salmeron ait : « Quærebant a turba præcedentes, « *quis est hic?* quia nondum videbant Jesum. » Albertus Magnus ait : « Tali autem confusione exis« tente in turba, asina instruit Prophetam, *Num.,* « XXII, 28, hoc est simplex et humilis plebecula, « Doctores et Pontifices.

Versus 11.

Populi autem dicebant : Hic est Jesus, Propheta a Nazareth Galilææ.

1. — Dionysius Carthusianus, Deum in hoc facto denotare voluisse dicit, verissimum esse, quod *infirma, abjecta et stulta elegit, ut confundat fortes et sapientes*; etenim Scribæ, Sacerdotes et tot alii eruditissimi legis Doctores, Dei Filium minime agnoscunt, cum tamen simplices idiotæ et infimi populares, eo quod ipsi devoti ipsius erant, ideoque ipsum ingenti cum fervore sequebantur, protenso veluti digito distincte eumdem demonstrent, adeoque adimpletum est, quod ipsemet Redemptor diu ante ad æternum Patrem suum conversus, prædixit, *Matth.,* XI, 25, dum ait : *Abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis,* pariterque in eadem occasione adimpletum fuisse videtur illud oraculum Sapientis, *Prov.,* VIII, 1 : *Numquid non sapientia clamitat et dat vocem suam.* Quibus enim putas increata illa incarnata Sapientia, in prædicatione sua, suisque miraculis, luminis et notitiæ suæ gratiam communicabat? num forte Scribis, Pharisæis? num forte alicui Platoni, vel Demostheni, aut eorumdem discipulis? Minime gentium, sed *intelligite parvuli et insipientes animadvertite.*

2. — Notandum quoque est, quantopere hi populi a Deo illuminati fuerint, siquidem in parvulis hisce, sed valde mysticis verbis, instar sublimium, doctissimorumque theologorum, fuere locuti, prouti per singulas illius propositionis particulas discurrenti magis perspicue patebit. Etenim verbum *hic* semper est articulus demonstrativus rei alicujus permagnæ, *Baruch.,* II, 15 : *Hic est Deus noster. Matth.,* II, 17 : *Hic est Filius meus dilectus, Luc.,* I, 15. *Hic erit magnus, Joan.,* VI, 14. *Hic est vere Propheta, qui venturus est in mundum.* Dictio *est,* divinæ est essentiæ indicativa, *Exod.,* III, 14 : *Ego sum qui sum; qui est misit me ad vos.* Dictio *Jesus* conformis est oraculo, *Luc.,* I, 31 : *Vocabis nomen ejus Jesum, ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* In dictione *Propheta,* magnum illum in *Deuter.,* XVIII, 15, promissum Prophetam intelligebant, de quo dicitur : *Prophetam de gente tua et de fratribus tuis suscitabit tibi Dominus Deus tuus. Nazareth* appellat, ad illam de Christo factam prædictionem, *Matth.,* II, 23 : *Nazareus vocabitur.*

Versus 12.

Et intravit Jesus in templum Dei et ejiciebat omnes ementes et vendentes in templo et mensas nummulariorum et cathedras vendentium columbas evertit.

Et intravit Jesus in templum Dei.

1. — Primum, quod Jesus, Jerosolymam ingressus fecit, fuit, quod templum adierit : « Formam « religionis, quam sequamur, nobis demonstravit, » inquit S. Anselmus, « ut quocumque venerimus, « domum orationis, si ibi est, primum adeamus et « per orationem Deo commendati, sic ad agenda « negotia securius accedamus. » Beda vero aliam inde doctrinam moralem deducit : « Nos informans, « ut in omni loco religionis divinæ, studium ora« tionis omnibus terrenis negotiis præponamus. »

2. — Lucas Brugensis, Christum æterno Patri suo gratias egisse censet, pro fide et religione, quam devotæ illæ turbæ ei exhibuerant, quando illi veluti vero Messiæ acclamarunt, quodque ei vicinum humanæ redemptionis exitum recommendarint, utpote cujus causa, tunc Jerosolymam ingressus fuerat. S. Thomas ait : « Statim venit ad « templum, quia venerat ut hostia immolanda, ideo « primo venit ad locum immolationis. »

3. — Advertendum est autem, quod populus ipsum Regem, regnique Davidici successorem proclamarit; unde juxta stylum mundi et humanam politicam, in fortissimi cujusdam fortalitii, e quo regnum Davidis sibi firmiter stabilire posset, possessionem immittendus esse videbatur; maxime cum Archangelus virgineæ ejus Matri prædixerit, *Luc.,* I, 32 : *Dabit illi Dominus sedem David Patris ejus et regnabit*; protestatus fuit dicens : *Regnum meum non est de hoc mundo*; etenim regnum Davidis, Ecclesiæ stabilimentum, nec non cœlestis Jerosolymæ restaurationem respiciebat.

4. — Jansenius ad gloriam, honores et obsequia Christo ab universo populo, in conspectu totius civitatis exhibita, sese reflectit, miraturque, quod Christus nihilominus, mox ut in civitatem venit, templum subito ingressus fuerit : « Demonstrans, « se aliud non quærere quam Dei Patris sui glo-

« riam, cui Pharisæi calumniabantur, ipsum esse « contrarium; nos docens, ante omnia quærendum « esse regnum Dei. »

5. — S. Anselmus aliam affert rationem; dicit enim, *Hom.* XXXVIII, quod Christus, ut S. Lucas scribit, primo amare super Jerusalem fleverit, ejus prævidendo et prædicendo desolationem : « Deinde « templum ingressus, cœpit ejicere vendentes, ut « causam destructionis civitatis, ex iniquitate Sa- « cerdotum maxime pendere ostenderet. »

6. — Auctor Imperfecti, ut mentem suam nobis explicet, similitudine utitur cujusdam Medici, qui infirmitatem curaturus, radicem et originem illius extirpare satagit : « Sicut igitur de templo omne « bonum egreditur, sic et de templo omne malum « procedit, » quia si sacerdotes scandalosi sint, omnes quoque alii, mala eorumdem sectantur exempla. Medicus infirmum visitando, ex eo communiter quærere solet : Quæ est conditio stomachi tui? « Quia si stomachus sanus fuerit, totum « corpus validum erit; si dissipatus, totum corpus « infirmum erit; ita si sacerdotium integrum fue- « rit, tota Ecclesia floret; si autem corruptum, om- « nium fides marcida est, cor autem et stomachus, « sacerdotes intelliguntur, quia in rebus spirituali- « bus, per eos totus populus gubernatur. »

Et ejiciebat omnes ementes et vendentes.

7. — Tametsi omnia ea, quæ in templo emebantur vendebanturque, talia fuerint, quæ oblationes et sacrificia Deo offerenda spectabant, attamen ut S. Thomas observat : « Dominus non reprehendebat « oblationem, sed cupiditatem illorum. » Sacerdos enim, quia oblationes illas in suam utilitatem cedere sciebant, ideo ne aliqui, maxime peregrini et externi, victimarum reperiundarum defectu, se ab oblationibus faciendis excusare possent, illi easdem, licet in ipsorum denuo possessionem, per factam oblationem, redirent, caro satis pretio, nomine suo vendi faciebant et ne aliquis ob actualem pecuniæ carentiam ab iisdem victimis emendis excusare se posset, in promptu semper alios habebant, qui mutuo, sed sub usuram illis easdem divenderent. Quæ avaritia et immoderata cupiditas non solum reprehensionem, sed et supplicium merebatur; id quod Christus pariter non obscure insinuavit, quando in templo ementes et vendentes, bina vice e templo pepulit, e quibus, quod in præsenti Evangelio refertur, secunda vice contigit. Unde idem S. Thomas citat S. Augustinum, dicentem : « Bis fac- « tum est istud miraculum, ideo magis sunt culpa- « biles, cum alias reprehensi fuissent. »

8. — Salmeron dicit; quod non obstante, quod Salvator noster adeo mitis fuerit, nihilominus in hac sola occasione, se magnopere indignatione commotum ostenderit, quia : « In solam avaritiam sæ- « vit Christus, et ostendit zelum suum, quia « proculdubio ablata avaritia de medio Ecclesiæ, « est reformata, nulla enim pestis gravius nocet; » sine dubio enim Jerosolymis, multæ aliæ committebantur iniquitates peccatorum carnalium, extorsionum, homicidiorum, adulteriorum, sacrilegiorum, variarumque aliarum abominationum, et tamen in hac sacerdotum avaritia, zelum suum singulariter ostendebat. Idem quoque doctissimus Auctor ait : « Incœpit a sanctuario, ut admoneat, quæ proprius « concernunt gloriam Dei, ante omnia esse repur- « ganda. » Guerricus Abbas, *Serm.* III *in rom.*, dicit, quod tametsi jam certus esset, quod per hoc factum, ad necem sibi inferendam sacerdotum contra se odium excitaturus esset, nihilominus : « Fla- « gello facto de funiculis, vindicarit injurias Patris, « magis eligens furorem sacerdotum, in necem « suam provocare, quam in templi profanationem « dissimulare. »

9. — Voluit insuper, ut intelligeremus, ut S. Thomas docet, *in Matth.*, quod : « Unusquisque est « templum Dei, » I *Cor.*, III, 16 : « *Nescitis, quia « templum Dei estis vos?* Unde debet unusquisque a « se expellere emptionem et venditionem, ut non « serviat Deo propter divitias. » Nemo ita agilis est servus qui duobus simul inservire possit, juxta dictum Evangelicum : *Non potestis servire Deo et mammonæ;* id quod in clericis vel maxime verum est, quia : *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.* Auctor Imperfecti, *Hom.* XXX, causam hujus a Christo inflictæ punitionis assignans, ita scribit : « Significans, quia homo mercator vix aut nun- « quam potest Deo placere, dicente Propheta, *Psal.* « LXX, 15 : *Quia non cognovi negotiationem, introibo « in potentias Domini,* » ac proinde S. Hieronymus in hæc verba ita scribit : « Non sit in domo pecto- « ris nostri negotiatio, non ementium, vendentium- « que commercia, non domorum cupiditas, ne « ingrediatur Jesus iratus et rigidus, et non aliter « mundet templum suum, nisi flagello adhibito. »

10. — Theophylactus putat, quod, quia Filius Dei paulo post, æterno Patri suo velut sacrificium, in altari crucis offerendus erat, ideo omnia alia sacrificia consequenter necessario fuerint abroganda. Et ideo ejecit ementes et vendentes victimas. « Translationem sacrificiorum significans, eo quod « ejiciendo boves et columbas, præsignavit, non « ultra opus esse, animalium sacrificio et immola- « tione, sed oratione. »

11. — Idem Auctor quoque dicit : « Tanquam « Dominus domus, hoc est, templi, ejicit vendentes, « ostendens, ea quæ Patris sunt, et sua esse. » Et ideo prima vice dixit : *Zelus domus tuæ comedit me.* Secunda autem vice, tametsi ne verbum in ordine ad Patrem dixerit, attamem protestatus est, dicens : *Domus mea, domus orationis.*

12. — Porro sciendum est, quod ut ex Evangelio S. Lucæ, XIX, in quo idem Christi describitur

triumphus, constat Dominus noster paulo ante, mane scilicet, Jerosolymæ futuram destructionem defleverit : *Videns civitatem, flevit super illam;* primum vero, quod Jesus Jerosolymam ingressus fecit, fuit hæc sacerdotibus, victimas vendentibus, inflicta Dei vindicta, quasi tacitus dicere voluisset, peccata clericorum et præcipue avaritiam, causam esse principaliorem ruinæ civitatum. Unde in Jeremia, VI, 13, primo quidem dicitur : *A minore usque ad majorem omnes avaritiæ student,* videturque illius causam immediate subjungere velle, dum ait : *A propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum.* De eisdem ipse quoque Deus apud Ezechielem, XIII, 19, lamentatur hisce verbis : *Violabant me ad populum meum propter pugillum hordei et fragmen panis;* moxque subdit atroces, quas comminatur illis, jure debitas pœnas. Porro S. Marcus et S. Lucas scribunt : *Cœpit ejicere.* S. Matthæus autem dicit : *Ejiciebat;* cujus diversitatis mysterium Salmeron hisce verbis pulchre declarat, dum ait : « Quia quod tunc cœpit, « postea prosecutus est per Romanos, nunc etiam « prosequitur, ejiciendo malos ministros de templo « Ecclesiæ, primum a gratia Dei, deinde ab obe- « dientia et reverentia populorum, tertio interdum « per mortem repentinam ac violentam, postremo « per secundam mortem gehennæ. »

13. — S. Hieronymus hoc Christi facinus, inter præcipua omnipotentiæ et auctoritatis Christi portenta atque prodigia recenset. Sunt enim, inquit S. hic Doctor qui Lazari resuscitationem, maximum Christi miraculum fuisse censuerunt, alii tale esse censuerunt, illuminationis cæci nati miraculum; alii tunc illud patratum fuisse censet, quando supra Jordanem aperti sunt cœli et vox Patris audita est : *Hic est Filius meus;* nec non, quod in monte Thabor visum fuit, quando luminosus et gloriosus apparuit : « Mihi autem, » inquit, « inter omnia signa « quæ fecit, hoc videtur mirabilius esse, quod unus « homo, et illo tempore contemptibilis, et in tan- « tum vilis, ut postea crucifigeretur, Scribis et « Pharisæis contra se sævientibus et videntibus « lucra destrui sua, potuerit ad unius flagelli ver- « bera, tantam ejicere multitudinem, mensasque « subvertere et cathedras confringere et alia facere, « quæ infinitus non fecisset exercitus; » unde concludit, id inde profectum esse, quia ex vultu Christi, nescio quid magnifici et divini fulgoris emicabat : « Igneum quippe atque sydereum radia- « bat ex oculis ejus et divinitatis majestas lucebat « in facie. »

Et mensas nummulariorum.

14. — S. Anselmus ait : « Mensæ istæ altaria « significant, nummularii sacerdotes, qui nummis « plus quam divino servitio sunt intenti; altaria « evertit, dum ea multoties occulto judicio everti « permittit. » S. Ambrosius, quo fine illos pepulerit, hisce verbis exponit : « Christus de templo eji- « ciebat nummularios, quia ipse volebat intrare; » quasi vellet dicere, quod, quotiescumque avaritia occupavit cor nostrum, Christus in eodem habere non possit aditum; cujus ratio hæc esse potest, quia avaritia *idolorum servitus* nuncupatur; uno autem eodemque tempore, in eodem loco Arca et Dagon commorari nequeunt.

15. — S. Thomas, *in Matth.,* ait : « Nummularii « dici possunt diaconi, quibus datur administratio « temporalium, ut habetur, *Act.,* VI. Unde cum « officium dispensationis retorqueat ad quæstum, « debent ejici de Ecclesia. »

16. — S. Antonius de Padua per hasce mensas, opera bona intelligit, quibus, ob terrena lucra comparanda operam damus : « Mensa mercatorum est « fiducia commodi temporalis : ab hoc jejunas, ut « Deus dirigat mercationes tuas. »

Et cathedras vendentium columbas.

17. — Origenes optime considerat, tria fuisse horum profanatorum genera, aliqui enim in ea vendebant et emebant, neque de oratione, in domo Dei facienda, quidquam cogitabant et hi denotant illos Christi fideles, qui in Ecclesia, bonis terrenis nimium immersi, nil præter sæcularia et profana loquuntur et cogitant; alii sunt nummularii, quorum mensas Christus evertit, qui significant illos, qui bona Ecclesiastica minus recte administrando, sed ex substantiis, quæ inter pauperes distribui debebant, sese divites et locupletes efficiunt. Tertii denique Episcopos designant, qui Ecclesiarum regimen, minus dignis, idque minime merentibus committunt, et hi sunt, qui columbas, id est, gratiam Spiritus Sancti vendunt; quorum etiam cathedras in terram dejectas subvertit.

18. — S. Anselmus, *in Matth.,* ait : « Columba « venditur, cum manus impositio, per quam Spiritus « Sanctus accipitur, ad pretium præbetur. » Adducitque S. Gregorii auctoritatem, plura pretiorum genera distinguentis : « Aliud a manu, aliud a lin- « gua, aliud ab officio. Munus a manu pecunia; « munus a lingua favor; munus ab officio servi- « tium; qui autem Spiritus Sancti dona alicui « propter aliquod horum tribuit, pretium de « columbis accipit. » Ejusdem quoque mentis S. Hilarius fuit, dum ita scribit : « Eorum, qui Sancti « Spiritus donum venale habent, cathedras evertit, « quibus ministerium a Deo commissum, negotiatio « est. »

19. — Auctor Imperfecti, Christum eos, qui columbas vendebant, ejiciendo, dicere voluisse existimat : « Quid faciunt in templo multæ columbæ « venales, ex quo una columba descendit in tem- « plum corporis mei, id est, Spiritus Sanctus re- « plevit Ecclesiam meam? Non enim in sacrificio « columbarum postmodum placiturum est Dei tem-

« plum, id est, Ecclesia, sed in Spiritu Sancto. Dixi « enim vobis per prophetam, *Psal.* XLIX, 9, 14 : « *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregi-* « *bus tuis hircos, immola Deo sacrificium laudis.* »

Evertit.

20. — Verbum istud, *Evertit,* occulta consideratione dignissimum est, siquidem Salvatori nostro ementes et vendentes, usurarios, simoniacos et omnes alios e templo pepulisse minime sufficiebat, nisi etiam omnia instrumenta, quibus ad fomentum utebantur avaritiæ, susque deque evertisset, ad denotandum nobis, quod peccatum e medio sustulisse minime sufficiat, nisi etiam occasio illius et omne id, quod ad relapsum viam sternere potest, e medio tollatur. Unde Cajetanus ait : « Non dedi- « gnatur manibus propriis Jesus hæc evertere, « evertit autem, ut monstraret, non esse redeun- « dum ad hujusmodi illic negotia exercenda. »

21. — Salmeron ait : « Subvertit cathedras « vendentium, quia magistrorum dignitas ad nihi- « lum redigitur, cum fuerit permixta lucris. »

22. — Quodsi vero per templum Dei, hoc nostrum corpus intelligatur, dicente Apostolo, II *Cor.,* VI, 19 : *An nescitis, quia membra vestra templum sunt Spiritus Sancti,* jam per alium ejusdem Apostoli textum, certum est, quod Deus templum hoc mysticum disperditurus sit, si fuerit profanatum. *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.*

VERSUS 13.

Et dixit eis : Scriptum est : Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum.

Domus mea domus orationis vocabitur.

1. — Paulus de Palatio dicit, quod, ex quo præsens hic mundus vera quædam sit vallis lachrymarum : « *Locus horroris et vastæ solitudinis; terra* « *deserta, invia et inaquosa;* his malis Dominus pro- « vidit unicum remedium, domum orationis. » S. Joannes in Jerosolyma cœlesti, quaqua versum curiose circumspiciendo, *Apoc.,* XXI, 32, templum nullum vidit : *Non vidi templum in ea;* cujus hæc potest esse ratio, quia ad templa tunc præcipue recurrere solemus, cum gravibus quibusdam necessitatibus angustiamur, ut pro iisdem deprecandis, Deo ibidem supplicationes et sacrificia nostra offeramus; in superna vero Jerosolyma, status quidam erit imperturbabilis felicitatis. Verumtamen S. Nilus nos hortatur, dicens : « Ecclesiam ut cœlum adi, » addit vero : « Et nihil in ea aut loquere, aut age, « quod terram sapiat; » unde et oratio definitur, quod sit : « Elevatio mentis in Deum; » et ideo si nobis possibile foret, corpus foris relinquere et cum sola anima et spiritu Ecclesiam intrare, utique hoc modo dignum in eo aditum habituri essemus. Enimvero tametsi verissimum sit, quod Christus Samaritanæ dixit, nimirum : *Venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis;* quasi dicere vellet : quovis in loco, oratio fructuosa, Deoque grata effundi poterit; nihilominus, ut idem Palatius optime notat, longe fructuosior illa est, quæ in domo Deo consecrata effunditur : « Si sint « reliqua paria; merito enim Christus dicit, se « inveniri in his, quæ Patris sui sunt, quasi dicat : « si vis invenire, in templum ascende, ibi me repe- « ries; in Ecclesia Christus adest, in Eucharistia « latens, adest et Christi crux, adsunt et sanctorum « reliquiæ, et imagines, adest aqua benedicta, et « reliqua sacra : ubi hæc sunt minor est diabolo de « nobis triumphandi facultas, major est divina par- « ticipandi potestas. »

Vos autem fecistis illam speluncam latronum.

2. — S. Anselmus, Christum ideo sacerdotibus exprobrasse dicit, quod domum Dei in speluncam latronum redegerint, quia interius sacerdotum fines, per quos dirigebantur, cognoscebat : « Ad hoc « in templo assistere noverat, ut aut non dantes « munera, studerent corporaliter persequi, aut « dantes spiritualiter necare. » In speluncis banditorum et latronum, sanguis humanus ex omni parte conspersus videtur, variaque occisorum cadavera conspiciuntur. « In speluncis enim latronum « fiunt mactationes, » inquit Theophylactus, « et « sanguinis effusiones. » Quot eheu strages mali sacerdotes et Ecclesiastici scandalosi in templis instituunt, non quidem corporum, sed, quod deterius est, animarum? Unde Albertus Magnus, *in Matth.,* ait : « Sacerdotes insidiantes rebus homi- « num, in insidiis doli stabant, non differentes a « latronibus, nisi majori nocumento, quia interfi- « ciunt animas, latrones corpora. »

3. — Spelunca latronibus ad hoc præcipue deservit, ut in eamdem, velut in locum securum, spolia et alias viatoribus violenter ereptas prædas inferant. Eodem modo scribit, *in Matth.,* S. Hieronymus : « Templum Domini in latronum convertit « specum, qui lucra de religione sectatur, cultusque « ejus non tam cultus Dei quam negotiationis « occasio est. » Hæc præda ab assassinis coacervata non pertinet proprietarie ad ipsos, sed rapina quædam est et bonum alienum; Ecclesiastici, qui ex motivo avaritiæ, redditus suos accumulant, latrones nominari possunt, siquidem id quod possident, non est bonum illorum proprium, sed patrimonium est pauperum. Unde celebris valde est illa S. Bernardi, *Ep.,* II, sententia : « Quidquid præter necessarium « victum, et simplicem vestitum, de altari retines, « tuum non est, rapina est, sacrilegium est. » Theophylactus dicit Christum appellasse templum speluncam latronum, quia emptoribus et venditoribus

undique est refertum : « Avaritia enim et lucri « cupiditas, latronum moribus est. » Sacerdotes illius temporis, cultum Dei nequidquam respiciebant, aut curabant, sed solum interesse et lucrum suum quærebant; idem quoque fit a majori parte Ecclesiasticorum, qui ad parochiarum præbendas, canonicatus aut episcopatus non aspirant, ut Deo inserviant, aut pro animarum salute curam gerant, sed ut honores et dignitates sibi adsciscant, bona fortunæ adaugeant et deliciis, vitæque aliis commoditatibus vacare possint. Lyranus considerat, quod capita banditorum, dum pauperes juxta speluncas et latibula sua transire sciunt, ad eosdem despoliandos, ministros suos emittere in tales soleant, neque in propria persona in publicum prodeant, nisi dum opimam quamdam prædam in via exspectari noverunt : « Sic multi canonici, quando sciunt « magnum lucrum temporale, currunt ad Eccle- « siam. Sed quando modicum est lucrum, remanent « in domibus et recreationibus suis et ad Ecclesiam « mittunt clericos suos. »

4. — Publici viarum deprædatores in speluncis, cavernis seu latibulis suis sese recondunt, ne videantur, ut sic tempore opportuno, ex improviso ad inferendam viatoribus necem, eosque despoliandos erumpere possint : « Ita sacerdotes in templo Dei, » inquit Salmeron, « et sub prætextu divini cultus « venabantur homines ad prædam et ut latronem « occultat speluncæ obscuritas, ita hypocrisis et « species cultus Dei avaros istos, ne agnoscantur. » In Jeremia, VII, 2, scribitur : *Numquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum in oculis vestris?* In quonam vero allusio isthæc consistat, per verba subsequentia declarat, dum Deus ait : *Ego, ego sum, ego vidi, dicit Dominus;* nihil enim eorum coram Dei oculis occultari potest.

5. — Theophylactus per templum, animam nostram intelligens, pulchre, quando illa a nobis in speluncam transmutetur hisce verbis declarat : « Vide autem et tu, ne forte templum Dei per cogi- « tationem tuam, facias speluncam latronum, « dæmoniorum. Fit autem spelunca, si habuerimus « cogitationes carnalibus rebus amicas, vendentes, « et ementes, et lucri cupidas. »

6. — S. Hieronymus dicit, quod, sicut in speluncis rapinæ latronum coacervantur : « Ita Ecclesia « Dei vertitur in speluncam, quando furta, homici- « dia, adulteria, perjuria, sacrilegium, hæreses et « alia scelera versantur in ea. » Similiter sicut in illis speluncis nulla alia tractantur consilia aut studia, quam de enormibus committendis excessibus; ita quoque sæpenumero in locis sacris, nulla alia de re sermo habetur, quam de obscuritatibus, detractionibus, commerciis impuritatis et de cunctis aliis vitiis similibus.

Versus 14.

Et accesserunt ad eum cæci et claudi in templo et sanavit eos.

1. — Hi cæci et claudi, utique orationis faciendæ causa, in templo aderant. Ecce tibi qualiter nunquam aliquis in templo infructuose adsit, dum sit divino cultui vere intentus. Porro Salvator noster, ut Jansenius scribit, suam nobis divinitatem declarare, simulque ostendere voluit, illas, a populo factas acclamationes, quibus eum verum Messiam esse protestati fuerant, veras esse, eo quod vere in ipso adimpletum videatur illud Isaiæ, XXXV, 4, pariter et Zachariæ oraculum : « Ad gaudium invi- « tat ob adventum novi regis et signa adventus « adjungit, dicens : *Dicite pusillanimis, consolamini, « nolite timere, ecce Deus vester ultionem adducet « retributionis; Deus ipse veniet et salvabit vos, tunc « aperientur oculi cæcorum; tunc saliet sicut cervus, « claudus.* »

2. — Hugo Cardinalis, verba illa Christi ex S. Joanne, IX, 39, adducit, quibus ait : *In judicium ego veni in mundum, ut, qui non vident, videant,* et qui vident, cæci fiant; citatque pariter illud Isaiæ, XLII, 19 : *Quis cæcus, nisi servus meus;* etenim multi ex illo populo, qui cæci erant, illuminati fuerunt, adeo ut ipsum, verum in lege promissum Messiam esse agnoscerent et tamen quia eidem accepto lumini fidei et notitiæ veri Messiæ minime cooperantes, se permiserunt seduci, ideo eademmet septimana, qua illi tanquam vero Dei Filio acclamaverant, simul etiam vociferati sunt, dicentes : *Tolle, tolle, crucifige eum. Non hunc, sed Barrabam.*

3. — Theophylactus per eos qui a Christo e templo expulsi fuerunt, Judæos a Deo reprobatos, et foras extra templum ejectos; per cæcos vero et claudos, in templo sanatos, gentiles ad fidem conversos intelligit : « Ejectis Judæis, qui legi et mac- « tationi animalium adducti erant, cæci et claudi ex « gentilibus assumpti, sanati fuerunt ab eo. » Hos namque gentiles et idololatras magnus Propheta Elias claudos appellavit, dicens : *Usquequo claudicatis in duas partes?* III *Reg.*, XVIII, 31.

4. — Origenes dicit, quod in templo Dei non omnes videant, nec omnes recto et sano gressu incedant, sed illi dumtaxat qui intelligunt : « Quia « nullius est opus, nisi Christi, ut intelligant; » qui idem quoque modum ostendit, quo hanc salutem accipiunt, dum ait id eos consecutos fuisse, « acce- « dentes ad verbum Dei. »

5. — Per hos cæcos et claudos, ex mente Glossæ, peccatores intelliguntur; dicit enim : « Prius cæcos « in cognitione et claudos in operatione illumi- « nando, et in viam rectitudinis dirigendo, quotidie « sanat. »

6. — S. Thomas locum, in quo cæci et claudi sanati fuerunt observat, dum ait : « Accedunt ad

« Christum in templum, et sanat eos, et congruit « huic facto locus, per quod significatur, quod « morbi spirituales non curantur, nisi in Ecclesia. » S. Remigius quasi idem his verbis scribit : « Signi- « ficat, quod homines non nisi in Ecclesia sanari « possunt; cui data est potestas ligandi atque « solvendi. »

7. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XVIII, quisnam horum miraculorum finis fuerit, ita declarat : « Ut « quod illi verbis clamabant iste factis ostenderet, « quasi testis vocis eorum sanavit eos; » demum vero idem Auctor pergit ostendere, quod miseris hisce hominibus visum restituendo, multos alios in anima illuminare intenderit : « Ut cæci videntes « cæcos aspicientes, viderent et ipsi, ut istorum « illuminatio corporalis fieret illis spiritualis lucerna « cordis, curavit et claudos, ut claudicantes Judæi « in fide currerent ad Christum, ut meliores pedes « illi reciperent videntes quam isti. » Non illi suffi- ciebat, quod linguis et vocibus turbarum illarum Jesus acclamatus fuisset, nisi etiam se vere talem esse probaret per effectus, seque beneficum erga illos vel maxime exhiberet, qui has ei acclamationes fecerant, idque non solum, ut erga illos gratus esset, verum etiam ut hanc nobis salutarem doctri- nam imprimeret, quod scilicet ad hoc, ut Christiani nominis characterem digne portemus, non solo nomine contenti esse debeamus, sed curandum nobis sit, ut operibus, eidem nomini conformibus, correspondeamus.

VERSUS 15.

Videntes autem Principes sacerdotum et Scribæ mirabilia quæ fecit, et pueros clamantes in templo, et dicentes : Hosanna filio David, indig- nati sunt, et dixerunt ei.

1. — Luctabatur in hisce Principibus sacerdotum et Scribis, contra Christum, invidia pariter et ava- ritia. Theophylactus enim ait : « Dissecabantur invi- « dia. » Albertus Magnus quoque dicit : « Nequam « oculis, qui de bono vulnerabantur; » etenim magnificum illum triumphum et acclamationes tur- barum, nec non universæ civitatis commotionem sufferre nequaquam poterant, quæ quidem invidiæ lucta tanto in iis magis augebatur, quanto frequen- tiora ab eo patrari miracula conspiciebant, quibus impressum turbis, de sua divinitate conceptum, magnopere confirmabat. Lyranus illos odium et ran- corem contra Christum concepisse dicit : « Propter « hoc, quod manifeste reprehendebat avaritiam « et alia eorum vitia, et videntes miracula quæ « fecit, infirmos sanando, et pueros clamantes « Hosanna, ipsum scilicet esse Christum verum, « indignati sunt. » S. Lucas, XIX, 47, hanc ipsorum iram, eousque prorupisse dicit ut : *Quærebant illum perdere; et non inveniebant, quid facerent illi.* Quod idem et S. Marcus, XI, 16, scribit : *Quærebant quo- modo eum perderent, timebant enim eum quoniam universa turba admirabatur super doctrina ejus.* Salmeron aliam adducit hujus iræ et invidiæ ratio- nem, dum ideo hanc erga Christum concepisse dicit, quia ipsos in vivam usque carnem pupugisse videbatur eo, quod lucra ipsorum impedivisset : « Viderant, quam sæpe ipsorum avaritiam objurga- « verat, ut non solum ementes et vendentes e « templo ejiceret, sed ipsos accusaret blasphemiæ « vel idololatriæ, quia ex domo orationis, domum « fecerant negotiationis, vel quod pejus est, spelun- « cam latronum. »

VERSUS 16.

Audis, quid isti dicunt? Jesus autem dixit eis : Utique nunquam legistis, quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem.

Audis, quid isti dicunt?

1. — Malevoli nihil prorsus invenire poterant, quod accusarent, neque miracula ab ipso patrata impugnare audebant, utpote quæ nimis manifeste et patenter vera erant. « Ideo arguunt eum de « applausu populi, » inquit Lyranus, « quem susti- « nebat circa se et dixerunt ei : *Audis, quid isti « dicunt?* Quasi dicat : Si tu esses justus et bonus, « non sustineres talem applausum populi. » S. Thomas sacerdotum mentem hisce verbis exponit : « Non est justum quod homo purus sustineat lau- « dari ut Deus; » ut patet ex eo quod in Actibus Apostolorum Herodi accidisse refertur qui, quia sibi in eo mire complacuit, quod se tanquam Deum declamari audiebat a populo, dicente : *Dei voces et non hominum,* ab Angelo percussus et consumptus a vermibus misere exspiravit. « In quo datur nobis « exemplum, quod, si laudamur supra nos, quod « non debemus sustinere, sed ipse, id est, Christus, « non poterat laudari supra se, quia Deus erat. » Et ideo acclamationes illi factæ merito ipsius super- iores non erant, sed correspondebant veritati.

2. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XXXVIII, Christum malignis et incredulis Principibus sacerdotum et Scribis respondere hunc in modum potuisse dicit : « Et vos videtis, quæ ego facio? Illos loquentes « attenditis, et me facientem non consideratis, ego « enim factis interpretor voces illorum. » Et ideo nisi invidia mentis discretionem et judicium ipso- rum penitus obfuscando, labefactasset, turbam veri- tatem acclamare et dicere, utique potuissent intel- ligere, maxime quando ipsum, vocem turbæ per miracula authentizantem, quotidie videbant. Chry- sostomus quoque, *Hom.* LXVIII *in Matth.,* Christum illis hoc modo replicare potuisse dicit, quando in ipsius laudem voces undequaque resonare audie-

bantur : « Non auditis, quid isti dicunt? illi tanquam « Deo canebant. »

3. — Cajetanus horum invidorum detestatur odium, quod manifeste produnt, dum non solum devotis hisce turbis, post visa miracula, quæ divinitatis Christi testimonium perhibebant, ad promendas ipsi tanquam vero Messiæ laudes se non conjungunt, « sed indignantur etiam, impotentes « occultare venenum internum; » hoc enim venenum, in hac ei impacta injuria, satis manifeste prodiderunt, qua eum hasce voces et acclamationes : *Hosanna filio David. Benedictus, qui venit in nomine Domini;* admittentem, velut superbum et præsumptuosum calumniabantur.

4. — Considerat Salmeron, *tom.* VI, *tr.* VII, hanc interrogationem fraudulentam fuisse, eoque fine et intentione factam, prout alias fieri consueverant; scilicet : *Ut caperent eum in sermone.* Si enim Christus respondisset, jure merito sibi, tanquam hæredi et successori solii Davidici, titulum et nomen Regis competere, mox utique ansam arripuissent accusandi eum, velut læsæ majestatis reum, apud Judææ præsidem. Si vero publice encomia hujusmodi rejecisset, seque laudibus illis indignum esse, palam protestatus fuisset; iterum suum se intentum consecuturos sperabant, nimirum quod tali nixi fundamento, facile persuasuri essent populo, eum non esse talem qualem ipsi credebant et applaudebant, utpote qui ore proprio, has sibi laudes indebitas esse profiteretur; sed increata Sapientia mirabili cum dexteritate hosce insidiarum laqueos discooperuit et prudenti responsione e prophetico oraculo desumpta declinavit.

5. — S. Hieronymus ex hac, quantumvis contumeliosa, horum sacerdotum scribarumque reprehensione, sequentem elicit moralitatem, in hæc verba : « Hosanna filio David, vertunt in calumniam, « quod videlicet hoc non dicatur, nisi soli Filio Dei. « Videant ergo Episcopi, et quantumlibet sancti « homines, cum quanto periculo dici ista sibi « patiantur, si Domino, cui vere hoc dicebatur, « quia necdum erat solida credentium fides, pro « crimine impingitur. »

Jesus autem dixit illis : Utique nunquam legistis, quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem?

6. — Explanat S. Thomas, *in Matth.*, docte simul et breviter, perversam horum obloquentium intentionem, dum ait : « Dominus valde sapienter res- « pondet. » Malitiosi equidem sacerdotes et scribæ tale secum formaverant argumentum; vel enim in hasce populi et puerorum festivas acclamationes consentiet; et ecce intentum nostrum. Vel iis contradicet; tunc vero justam utique causam habebimus accusandi eum. « Sed Dominus ita sapienter « respondet, quod nec pueros reprobavit, nec ipsi « haberent unde calumniari possent. » Unde infallibile patet esse Sapientis, *Prov.*, XXI, 10, axioma, dicentis : *Non est Sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.* Similem huic super eadem verba doctrinam tradit S. Hieronymus, *ibid.*, inquiens : « Responsio utrinque urgens et « calumniæ non patens. » Non enim juxta malevolorum mentem respondit Dominus : « Bene faciunt « pueri ut mihi testimonium perhibeant. Nec rur- « sus : Errant, pueri sunt, debetis ætati ignoscere; « sed profert exemplum de Psalmo VIII, 3, *ut tacente « Domino, Scripturarum testimonium puerorum dicta « firmaret.* »

7. — Stupet eamdem hanc Christi in respondendo prudentiam Cajetanus; unde illam nominat « prudentem et consecutivam responsionem. » Non enim harum acclamationum causam aut puerili ignorantiæ, aut humanæ ascribebat industriæ, tanquam auctrici earum, monstrando causam puerilis dicti, non esse hominem aliquem procurantem aut excitantem, sed Deum implentem antiquas prophetias sic.

8. — Salmeron, *tom.* VI, *tract.* XLIX, verba illa tacitum quoddam in se improperium continere credit, quo sacerdotibus et scribis illis ignorantiam et negligentiam ipsorum exprobraret : « *Utique nun-* « *quam legistis,* etc., quasi dicat : Ignominia est « sacerdotis, nunquam legisse, vel legisse nec in- « tellexisse. » Quot eheu sunt sacerdotes, quorum imperitia tanta est, ut a pauperculis vetulis et pueris erudiri possent? Quot sunt, qui scientiæ Scripturarum, sacrorum canonum, theologiæ moralis, rituum et cæremoniarum sacrarum, cunctorumque aliorum, ad ipsorum ministerium spectantium, prorsus expertes existunt? Et tamen Scriptura, *Malac.*, II, 7, de ipsis dicit : *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem exquirent ex ore ejus.*

9. — Jansenius dicit sapientissimum Magistrum sacerdotes et legis Doctores, per hæc verba confundere voluisse : « Fecit ad confusionem Pharisæo- « rum, quod pueri Christum agnoverint, quem natu « grandes, et oraculorum legis ac prophetarum « periti etiam post tot conspecta miracula agnos- « cere noluerunt; » ipsis namque indicare volebant quod inexcusabiles essent, nec se aliquam sui notitiam habuisse dissimulare minime possent.

10. — Porro verba illa : *Perfecisti laudem,* specialiter hic ponderari merentur. Et quidem S. Thomas circa illa, sequens movet dubium, quonam modo scilicet hi pueri, infantes dici potuerint, cum infantes ob nimis teneram ætatem vocem articulare nequaquam possint, quomodo igitur ei laudem perficere poterant? Et respondet : « Dico quod non « dicuntur infantes, propter ætatem, sed propter « simplicitatem, quia a malitia sunt immunes; » hoc tamen non obstante, dici etiam posse videtur,

quod suas quoque ætate in improportionata voces articularint, siquidem non solum dicitur : *Ex ore infantium,* sed insuper additur, *et lactentium.* Idque dici potest factum fuisse per miraculum, ut tanto magis Scribarum, invidorumque et malignorum Sacerdotum confunderetur silentium.

11. — Glossa Interlinearis dicit : « Perfectio « laudis est fieri ab indoctis, in quibus sola veritas « operatur, non ingenium hominis. » Et ideo infantulis parvulorum ætas, eorumdemque ignorantia, ad laudem illam perfectiorem reddendam concurrebant. Theophylactus ait : « Significat, per- « fectam et absolutam ostendisti laudem, etiamsi « illi propter ætatem imperfecti et viles esse videan- « tur, non enim illi dicebant, quæ dicebant, sed os « solummodo accommodantes, spiritus organa fue- « runt; et ideo dixit : *Ex ore infantium,* innuens, « quod ea verba non ab illorum mente procederent, « sed quod os suum divina gratia movebatur. » Eamdem quoque opinionem in S. Thoma expressam hisce verbis invenio : « Quod tales pueri « laudant Deum, hoc est, ex divina inspiratione, « quia *Dei perfecta sunt opera. Deuter.,* XXXII, 4. « Unde non ex industria, sed a Spiritu Sancto. « *Sap.,* X, 21 : *Qui linguas infantium facit disser- « tas.* »

12. — S. Hilarius, *in Matth.,* notat, quod cum sapientium et prudentium hujus mundi linguæ mutæ factæ sint, sint aperta simplicium ora : « Ces- « santibus prudentium judiciis, hanc sibi a pueris « atque infantibus, quorum sit regnum cœlorum, « confessionis gloriam præparatam, quia prudentes « et Principes sæculi, sapientiam Dei reprobaverint, « Christum autem regenerationis parvuli, lacten- « tesque sint prædicaturi. » Infantes supra ætatem et capacitatem ipsorum, inquit Chrysostomus, *Hom.* XLVIII *in Matth.,* laudant Filium Dei, eique acclamant : « Fausta et rebus supernis convenientia « decantabant, viri autem furiosi loquebantur. » Hic igitur admiranda est Salvatoris nostri benignitas et mansuetudo, qui maxima cum prudentia verba subjungere noluit, quæ immediate sequebantur, ne malignorum hominum illorum animos magis exasperarent. Fuitque hæc consideratio Alberti Magni, dicentis : « Notanda est mirabilis modestia Christi, « quia hoc, quod Propheta addidit, siluit, ne inimi- « cum provocaret : *Propter inimicos tuos, ut destruas « inimicum et ultorem.* » Fuitque hæc nobis specialis doctrina, erudiens nos quoad charitatem proximis nostris exhibendam, ut scilicet, quando in ipsorum pectoribus, iræ ignem contra nos accensum esse videmus, eumdem miti, humili et modesto responso restinguere satagamus. Unde Auctor Imperfecti, super hoc Evangelium scribens, *Hom.* XXXVIII, dicit, Christum abiisse : « Ut recedendo compesceret, « quos respondendo non potuit, quia malitia non « compescitur sermonibus, sed excitatur, malum « enim hominem melius, locum dando, potes vin- « cere, quam respondendo. »

VERSUS 17.

Et relictis illis, abiit foras extra civitatem in Bethaniam, ibique mansit.

Et relictis illis, abiit foras extra civitatem.

1. — S. Thomas, *in Matth.,* ait : « Derelictio illa « fuit signum, quod ipsi dereliquerunt eum. » Christus enim hunc populum peculiariter sibi dilectum et electum, tantisque divinæ liberalitatis suæ muneribus per tot sæcula æmulatum, in tantum dereliquit, in quantum idem prius ipsum abjecit et deseruit.

2. — Unde concilium Tridentinum, *sess.* VI, *cap.* XI, hanc formavit conclusionem : « Nunquam Deus « deserit hominem, nisi prius ab homine desera- « tur. » Albertus Magnus ait : « Abiit, non tam « præsentia quam gratiæ substractione, synagogam « relinquens : *Ecce relinquetur vobis domus vestra « deserta.* » Unde Deus ipse apud Jeremiam, LI, 9, dicit : *Curavimus Babylonem, et non est sanata, derelinquamus eam.* Verum quidem est, quod urbs illa, a qua recessit, Jerosolyma fuerit; attamen hæc Jerosolyma, adversus ipsum, vera quædam Babylonia facta fuit; quantiscumque enim modis ipse eidem fidei lumen et sui ac Dei notitiam communicare voluit, semper tamen irrito, cassoque conatu id ab eo factum fuit. « Abiit, » inquit Lyranus, « illis « excæcatis per invidiam. » Quid vero demum miserabili huic populo accidit, postquam a Deo derelictus fuit? *Deus dereliquit eum : comprehendite eum, quia non est qui eripiat. Psal.* LXX, 11. Etenim in captivitatem deductus, et populorum omnium totius terræ servus et mancipium factus fuit, nec habuit qui se protegeret, aut defenderet.

3. — Admiranda profecto circumspectio et providentia Salvatoris, qui nulli, ex populo illo, aut civitate ista, documentum aliquod afferre voluit. Unde Cajetanus ait : « Noluit tunc hospitari in « Jerusalem, ne redderet hospitem suspectum, tan- « quam conscium tantæ novitatis, qua Jesus accla- « matus est Rex; » cum enim tanquam læsæ majestatis reus, post illam acclamationem, accusari facillime posset, ideo hospitem suum tanquam ejusdem criminis complicem, simili aliqua injuria affici nolebat. Unde Salmeron ait : « Sic fortassis erat, « qui ipsum susciperet, nolebat Jesus alicui periculo « esse. »

4. — Dionysius vero Carthusianus, ideo Christum Jerosolyma abiisse censet, quia omnes, quotquot Jerosolymis erant, magis angebantur, pro conservando Principum synagogæ, Sacerdotum et Pharisæorum favore, gratia et amicitia, quam ut erga Christum gratitudinis legi, qua obstringebantur,

satisfacerent. « Probabile est, quod nullus in Jeru- « salem audebat eum recipere hospitio, propter « metum Pontificum et conspirationem Scriba- « rum. » Quotidiana etenim experientia demonstrat, quod Deus in potiori hominum parte locum habere nequeat, solum propter respectum et interesse humanum.

5. — S. Anselmus ait : « Nota, quod Christus « pauper venit, nulli unquam adulatus, nullum « invenit hospitem in urbe. » Unde S. Marcus, XI, 11, scribit : « Circumspectis omnibus, cum jam vespera « esset hora, exiit in Bethaniam. » Ecce tibi, ubinam triumphi illius pompa tandem desierit, ex toto illo innumerabili populo, qui illum adeo concorditer, veluti verum Messiam et filium David præconizaverat, ne vel unum invenit, qui fami ipsius aliquod subsidium ferret, vel qui sub tectum suum ipsum receptaret; et tamen adeo tunc famelicus erat, ut diluculo sequenti, dum ad arborem ficus accedens, nullos in ea fructus reperisset, eidem protinus maledixerit. Optime igitur Jansenius hic ait : « Ut « irrideret hujus mundi gloriam, ostenderetque, « quod sit inanis et infida, cum tantos applausus, « tantasque honorificas acclamationes, ac tantum « populi studium secuta sit crux. »

6. — Nulla hoc loco circumstantia suo caret mysterio : *Foras,* inquit Evangelista, *extra civitatem.* Lucas Brugensis ait : « Ut omnem occasionem « auferret adversariis suis, cogitandi et suspicandi « ipsum tanto plausu exceptum, Regemque a mul- « titudine declaratum, velle moliri aliquid noctu « agere, de occupanda urbe, vel regno terreno « ineundo. »

In Bethaniam, ibique mansit.

7. — S. Anselmus ait : « Apud Lazarum, soro- « resque ejus exceptus est hospitio, in quodam « oppidulo. » S. Hieronymus ait : « In agro par- « vulo. » Ecce tibi quonam Dominus noster, post totius illius amplissimæ civitatis triumphum et applausus?

8. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XXXVIII, ideo Christum Jerosolymæ tergum vertisse existimat, quia inferendæ sibi necis conjurationem, adversus se machinandam præviderat, ideoque hospitium suum in Bethania, apud duas illas sanctissimas sorores, accipere voluit : « Ut illic requiesceret « corporaliter, ubi et spiritualiter repausabat; nam « sanctorum virorum est, non ibi quærere man- « sionem, ubi clariores sunt viri, sed ubi fideliores; « nec gaudent, ubi epulæ largæ sunt, sed ubi sanc- « titas floret. »

9. — S. Thomas in sensu mystico exponit, dicens : « Transit in Bethaniam, in domum obe- « dientiæ, ibi enim moratur Jesus. *Et mansit ibi,* « quia in obedientibus sibi manet. Unde, *Joan.*, XIV, « 23 : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit;* « et sequitur : *Et mansionem apud eum faciemus.* »

FERIA QUARTA POST PRIMAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XII, VERS. 38

38. Responderunt ei quidam de Scribis et Pharisæis, dicentes : Magister volumus a te signum videre.

39. Qui respondens ait illis : Generatio mala et adultera signum quærit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ.

40. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti, tribus diebus et tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus.

41. Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, et condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ; et ecce plus quam Jonas hic.

42. Regina austri surget in judicio cum generatione ista, et condemnabit eam, quia venit a finibus terræ, audire sapientiam Salomonis; et ecce plus quam Salomon hic.

43. Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, et non invenit.

44. Tunc dicit : Revertar in domum meam unde exivi, et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam et ornatam.

45. Tunc vadit et assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, et intrantes habitant ibi, et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus; sic erit et generationi huic pessimæ.

46. Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus et fratres stabant foris, quærentes loqui ei.

47. Dicit autem ei quidam : Ecce mater tua et fratres tui foris stant, quærentes te.

48. At ipse respondens dicenti sibi ait : Quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei ?

49. Et extendens manum in discipulos suos, dixit : Ecce mater mea et fratres mei.

50. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, et mater est.

VERSUS 38.

Magister, volumus a te signum videre.

Magister.

1. — « Magister dicunt, tentando, » inquit S. Thomas ; *Ps.* XXDII, 3 : *Loquuntur pacem in ore suo, mala autem in cordibus eorum.* Cui Angelici Doctoris opinioni S. Paschasius perfecte concordat, neque enim ipsum Deum, sed vulgarem hominem, sicut nos sumus, esse credebant. « Ideo adulatorie magis « et fraude, quam ex fide vel religione eum magis- « trum vocant. » Et quidem consideratio isthæc ex Chrysostomo desumpta est qui in expositione hujus verbi, *Hom.* XLIV *in Matth.*, ita scribit : « Verba « considera, quomodo adulatione ac derisione plena « sunt, putabant enim assentatiuncula ipsum alli- « cere, qui modo adulantur, modo conviciantur, « modo dæmoniacum, modo Magistrum appellant. »

2. — Lucæ, *cap.* XI, ubi major hujus Evangelii pars describitur, illos qui Christum, quod in virtute Beelzebub dæmonia ejiceret, calumniabantur, manifeste ab eo confutatos et confusos fuisse legimus ; qui proinde cautiores facti, hoc Magistri nomine, Salvatorem compellant, quasi ab eo edoceri vellent, simulantes. Unde Abulensis ait : « Timentes duram « Christi increpationem, nam socii eorum, qui « dixerunt : *In Beelzebub ejicit dæmonia,* fuerant « nimis increpati ; blandius ergo isti loquuntur ut « non esset ita Christo occasio eos arguendi. »

Volumus.

3. — Dionysius Carthusianus hoc verbum ponderans, dicit : « Quod dicunt, *Magister,* ad humili- « tatem pertinere videtur, quod vero adjiciunt, « *volumus,* superbiam sonat. »

4. — Petitio isthæc, illi Christi doctrinæ adversari videtur, quæ in oratione Dominica sive quotidiana nobis præscribitur, dum in ea a Deo Patre orare jubemur, ut non nostra, sed ipsius voluntas fiat : *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terra.* Quam porro doctrinam ipsemet quoque executus fuit, dum, *Matth.*, XXVI, 39, ait : *Non sicut ego volo, sed sicut tu ; descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam.* Eusebius Emissenus, *Hom. in hac fer.*, ait : « Non rogant neque postulant, sed inflato « stomacho ac erecta cervice dicunt : *Volumus.* » Unde superbiam et animi sui elationem non occultant, sed propalant. Enimvero voluntas propria in sacra Scriptura semper condemnatur. Legitur, *Eccli.*, XVIII, 30 : *Post concupiscentias tuas non eas et a voluntate tua avertere, si præstes animæ tuæ concupiscentia ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Proprium hoc est impiorum idioma, sive modus loquendi, quo dicunt : *Volumus.* Unde levicula saltatrix illa caput S. Joannis hisce verbis proposuit : *Volo, ut protinus des mihi in disco caput Joannis.* Paulus de Palatio ait : « O si nunquam hæc vox « *volumus* a nobis prodiret ! O si nunquam voluntas « nostra, nostra esset ! O si solum vellemus, quod « Deus vellet. Hæc nostra voluntas est, quæ nos in « infernum præcipitat. Quis ferat, servum coram « Domino dicere : Volo ? » Quotiescumque Dei voluntatem adimplemus, tunc securi esse possumus, quod voluntas nostra adimpleatur ; siquidem a Spiritu Sancto dictata veritas est, qua dicitur, *Ps.* XLIV, 19, quod Deus noster *voluntatem timentium se faciet.*

A te signum videre.

5. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XXX, in persona Christi interrogat : « Signum vultis videre ? » quasi Dominus noster diceret : Ubinam eratis, quando spiritus infernales a me non virga aut ferula, sed voce mea castigati, vociferabantur, dicentes : *Quid nobis et tibi, Jesu Nazarene ? Venisti ante tempus torquere nos ? Scimus te, quia es Filius Dei.* Dæmones igitur, miraculis meis visis, steterunt attoniti, vos autem illa ne quidem aspicere dignamini ? Ubinam eratis, quando cæci lumen sibi oculorum a me restitui postulabant ? « Cæci, me non videntes, viderunt et « vos videntes, me non vidistis ? » Ad quas quæstiones responderi potest, quod tametsi improbi homines isti multa a Christo patrata prodigia viderint, hoc tamen fuerit perversorum illorum supplicium : *Ut videntes non videant.* Enimvero sol, quantum est ex parte sua, nos illuminat, si vero nulla ab ipso luce collustremur, non est ejus defectus, sed id ab indispositione nostra procedit, qui ipsius lucem subterfugimus, et ideo, sicut depravatus stomachus cibos, etiam delicatissimos et saluberrimos, in malos humores convertit ; ita quoque sacrosancta Salvatoris nostri opera et miracula, pharisaicam magis magisque accendebant invidiam, eamque adversum se longe semper ferventius irritabant.

6. — Apud S. Lucam, XI, 15, Christi miracula magiæ attribuebant, dicentes : *In Beelzebub principe*

dæmoniorum, ejicit dæmonia. Postea vero de hujus calumniæ falsitate convicti et confutati, ne illi cedere ullatenus viderentur, miracula cœlitus ab eo fieri postularunt : *Tentantes, signum de cœlo quærebant ab eo,* id quod S. Hieronymus declarans, dicit : « Vel in morem Eliæ ignem de sublimi venire « cupiebant ; vel in similitudinem Samuelis, tem- « pore æstivo contra naturam loci, mugire toni- « trua, coruscare fulgura; » ipse vero petitioni ipsorum nequaquam acquievit, quia ut S. Thomas ait : « Etiam si daret signa cœlestia, non crederent. « *Jo.*, III, XII : *Si terrena dixi vobis et non creditis, « quomodo si dixero cœlestia, credetis?* » Malitiæ etenim ipsorum nihil erat facilius, quam ut quodvis ab eo, etiam de cœlo patratum miraculum, calumnia falsitatis aspergerent. Et ideo S. Paschasius ait : « Quasi non possent et ista, si fierent, « calumniari. » Eousque enim ipsorum excreverat obstinatio, ut Christo non crederent, quamvis admirabili et prodigiosa virtute miracula et portenta multiplicaret; unde tamen operæ pretium fore existimarunt, si mortem ei machinarentur, eumque velut lapidem offensionis e medio tollerent. *Quid facimus, quia multa signa facit?*

7. — Chrysostomus optime observat, *Hom.* XLIV *in Matth.*, quod Evangelista dicat : *Tunc responderunt ei quidam de Scribis : Volumus a te signum, etc.* Unde dicit : « *Tunc* istud, quando significat, ut sit sensus : « quando scilicet flexos jam esse oporteret, quando « admirari atque obstupescere, quando saltem con- « fusi recedere debebant, tunc in malignitate atque « pervicacia sua pertinaciter perseverant. » Porro Lucas Brugensis, ex alio quodam capite, malignitatem ipsorum conjicit, quia dicit : sperabant Christum petita miracula minime patraturum fuisse, tum ne curiositati, malæque ipsorum intentioni corresponderet, tum ne potentiæ suæ virtutem inaniter ostentare videretur, in hoc enim casu latum sibi campum aperiendum fore credebant, ad diminuendam ejus, quam penes populum habebat existimationem, quia huic persuadere se posse cogitabant, quod quidquid hactenus prodigiorum patrasset, id totum dæmonum subsidio et commercio, quod ipsi cum illis intercedebat, attribui posset. « Eo vero studiosius petebant ut, cum « non ederet, persuaderent populo non esse illi « cum Deo negotium, sed cum Satana, quia non « posset signum e cœlo producere, sed ex inferis « potius proferret, consuetudine cum dæmonibus « inita. »

8. — Lyranus per hosce Sacerdotes et Scribas, illos intelligi posse censet, qui secretorum cœlestium intelligentiam, sphæra capacitatis ipsorum longe superiorem, sibi arroganter vindicare prætendunt. « Per istos qui quærebant signum de « cœlo, significantur cupidi Theologi, nitentes « præsumptuose intima divinitatis perscrutari, et « sic opprimuntur a gloria, quia per hoc ali- « quando labuntur in erronea documenta. »

9. — Dionysius Carthusianus argute considerat Scribas hosce, pro uno verbo bono, plurima postea subjungere impertinentissima verba. *Magister,* ecce unicum illud verbum bonum, quod vero reliquum est verborum, ea nil nisi superbiam, invidiam et perfidiam ipsorum indicant : « Quod dicunt, *Magis-* « *ter,* ad humilitatem pertinere videtur; quod vero « adjiciunt : *Volumus,* superbiam sonat; sed quod « subdunt : *Signum videre,* ex infidelitate et curio- « sitate procedit. »

VERSUS 39.

Qui respondens, ait illis : Generatio mala et adultera signum quærit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ.

Generatio mala.

1. — Chrysostomus, *Hom.* XLII *in Matth.*, Christum illos reprehendisse putat, appellando illos generationem perversam, propter fictionem et simulationem ipsorum. Lucas Brugensis idem quoque censet, præcipue tamen probroso hoc nomine illos a Christo appellatos esse credit, propter ipsorum hypocrisin et adulationem, quacum in oculis Christi comparere volebant : « Summa libertate adulatori- « bus hypocritis respondet, in eosque invehitur, « qui perverso, non simplici animo signa pete- « bant. » Hoc igitur ei attributo Magistri titulo adulari ipsi volebant; unde observandum est quod, quando paulo ante illum infamaverant, dicendo : *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia,* ut videre est apud S. Lucam, XI, 15, Christus illis magna cum benignitate respondit, confutando solum ipsorum errorem, quo hac in re tenebantur; at vero modo, dum fingunt et adulantur, cum asperitate quadam illos objurgat; cujus discriminis Chrysostomus, licet ad aliud quoddam propositum scribens, rationem reddere potest; dicit enim hic S. Doctor, *Hom.* LXXXVIII *in Matth.* : « Si aversari « nonnullos decet, adulatores magis quam contu- « meliantes odisse oportet, major enim ex adula- « tione pestis quam ex vituperatione oriri solet, et « facilius hanc quam illam superare possumus. » In quo eodem sensu Sapiens loquitur, *Prov.*, XXVII, dum ait : *Meliora sunt vulnera diligentis quam fraudulenta oscula odientis.* Suum apud illos honorem et innocentiam mansuete respondendo, defendit, quando bonæ famæ ipsius detractores existunt; at vero dum se hypocritas exhibent, fingunt et adulantur, mox illos severe reprehendit, asperisque et probrosis verbis alloquitur, ut hac ratione nos doceat, adulatores magis fugiendos, longeque Reipublicæ perniciosiores esse quam detractores.

2. — Chrysostomus, *Hom.* XLIV *in Matth.*, improperium istud a Salvatore, cæteroquin miti et

mansueto, prolatum fuisse censet, ob ingentem ipsorum ingratitudinem : « Generationem malam « nuncupavit, tum quia semper ingrati benefacto- « ribus exstiterunt, tum quia susceptis beneficiis, « quod extremæ vitiositatis est, ad malignitatem « incitantur. »

3. — Hugo Cardinalis illos, *generationem malam* appellatos fuisse dicit, propter invidiam : « Mala, « per invidiam. » S. Thomas illos hoc modo appellatos fuisse autumat, propter structas illius vitæ varias insidias : « Mala, quia insidiatores erant; » quibus proinde exprobrare hæc verba jure potuisset, *Deut.*, XXXII : *Generatio prava atque perversa : hæccine reddis Domino, populе stulte?* Beda ait : « Malam « dicit, propter transgressionem mandatorum Dei. »

Et adultera.

4. — S. Hieronymus, *ibid.*, ait : « Egregie dixit « *adultera*, quia dimiserat virum et juxta Ezechie- « lem, multis se amatoribus copulaverat. » Chrysostomus, *Hom.* XLIV, dicit Christum, per hunc adulterii titulum, populi hujus infidelitatem denotare voluisse, tum antecedentis, tum præsentis. Auctor Imperfecti, *Hom.* XXX, meretricis cujusdam similitudinem adducit, quæ se marito suo bene quidem velle fingit, sed interius adulterum diligit; in faciem quidem se consortem diligere simulat, et tamen in corde ipsius amor lascivus flagrat. « Sic « et Judæi videbantur esse Dei cultores, erant au- « tem diaboli amatores. » Beda ait : « Adulteram « vocat quia derelicto Deo vero, diversarum gen- « tium idolis serviebat. » Dionysius Carthusianus probrosum hoc adulteræ nomen de adulterio spirituali intelligendum esse dicit. « Spirituali adulterio « scilicet recedendo a Deo, » prout in Osea, IV, 12, dicitur : *Fornicati sunt a Deo suo.*

Signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ.

5. — Hisce verbis Christus, ex mente Jansenii, dicere voluit, se nullum de cœlo patraturum esse miraculum, prout ipsi alias postulaverant, suo tamen tempore se daturum esse signum quoddam totaliter diversum, cæterum se talia hactenus miracula patrasse, ex quibus sufficienter agnoscere possint se verum in lege promissum Messiam esse. Quod idem Lucas Brugensis ait : « Non dabitur ei « quale petit; nec enim quærit ut veritatem agnos- « cat, nam et illa, ut cognoscatur, sufficiunt, quæ « edita sunt, Deus autem non debet hominum vo- « luntati obsequi, præcipue depravatorum. »

6. — Verumtamen se illis pro illo tempore, Jonam Prophetam pro signo dare velle declaravit, id est, ut Albertus Magnus, *in Matth.*, exponit : « Quod significatum est per signum vel miraculum « quod contigit in Jona. » S. Thomas ait : Per signum Jonæ « signatur mors Christi, » id quod etiam ex verbis sequentibus clare deducitur; siquidem ut *Joan.*, VIII, 28, Christus clare dixit : *Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum.* Tunc enim latro ipsum Regem agnovit cœlorum, centurio ipsum Filium Dei verum esse confessus est; multi insuper alii *revertebantur percutientes pectora sua.* Quando *Joan.*, II, 19, æterni Patris sui cultum a venditoribus, qui in templo erant, profanatum, eosdem ejiciendo zelavit; tunc auctoritate, qua id faceret, et de signo, quo divinitatis suæ auctoritatem authenticaret, postulatus respondit : *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud; ille autem,* ut Evangelista subjungit, *intelligebat de templo corporis sui.* Optime quoque historia Jonæ Prophetæ cum Passione Domini consonat; sicut enim ille in mare projectus fuit, ita et Christus acerbissimo Passionis mari immissus fuit : *Magna velut mare contritio tua.* Jonas a tempestate maris et a ceto absorptus fuit. Christus quoque de semetipso dicit : *Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me. Tollite me et mittite in mare,* inquit Jonas, *et cessabit mare a vobis.* De communi quoque Salvatore nostro Caiphas dixit : *Expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat. Joan.*, XVIII, 14.

7. — S. Anselmus in ea est opinione, quod Christus illis dare intenderit aliud quoddam signum totaliter ab illo, quod postulaverant, diversum : « Respondit dicens se non de cœlo signum dare, « quod indigni erant videre, sed de profundo « inferni, quale est Jonas Propheta a ceto voratus, « hoc est, Christus de abysso et mortis faucibus « liberatus. » S. Thomas illos indignos fuisse scribit, qui signum aliquod de cœlo acciperent. « Hoc « enim dedit Apostolis suis, qui viderunt eum « ascendentem, qui gloriam Dei viderunt in monte, « sed istis non dabitur nisi signum in inferno, « quantum ad animam et de terra quantum ad « corpus. »

8. — Theophylactus ait : « Signum dicit resur- « rectionem suam, ut admirabilem. » Etenim Christi resurrectio, ipsum, præ quovis alio vitæ suæ mysterio, vere Deum esse demonstrat; hanc autem, signum Jonæ appellat, quia in Jona ejus figura præcessit; et quidem Christus ideo, ut Jansenius notat, semper fere cum incredulis Judæis agens, ut illos de suæ divinitatis veritate convinceret, argumento usus fuit suæ resurrectionis : « Eo quod illud « omnium efficacissime demonstret, quisnam ipse « esset. »

9. — Lucas Brugensis idem hoc signum, ruinam ipsorum demonstrasse existimat : « Dabitur ei « signum quod minime desideret, non e summo « cœlo, sed ex ima terra; quo semel opprimatur, « ita ut vel credat, vel pereat; resurrectio enim, ut « erat summa Jesu gloria, ita summum erat tor- « mentum inimici ejus. » Ejusdem quoque opinionis

Cajetanus fuit, qui observat, quod illis proponat Jonæ ad Ninivitas missi factum, quasi dicat : « Sic « ego plusquam Jonas prædico vobis salutem et « pœnitentiam, ero triduo mortuus et resurgam, « inde vestra subsequetur ruina per Romanos. »

10. — Quod si quæras, cur Christus petitioni ipsorum non satisfecerit, exhibendo illis signa quæ petierant? Responderi in primis potest, præter id, quod jam dictum est, Christum, increatam illam Sapientiam in patratione miraculorum hosce sibi præcipue habuisse propositos fines nimirum æterni Patris sui gloriam et animarum verum profectum, atque æternam salutem, non vero ostentationem atque applausum humanum; ac proinde ab hisce petitis signis patrandis ex proposito abstinuisse, quia illos eadem vel ex curiositate, vel ex malitia postulare certo sciebat : *Posuerunt signa sua et non cognoverunt.* Etenim Salvator noster gratias suas, quas in nostrum beneficium libentissime donaturus esset, dare nobis nihilominus differt, aut prorsus abnuit, ne eos, quos illis abusuros esse certo prævidet, acerbius propter illas castigare cogatur.

11. — Responderi item posset, quod si, ut illos facere par erat, sacras attente et sollicite evolvissent Scripturas, quibus Messiæ prædicebatur adventus utique ex illis perspicue agnovissent, longe alia adventus sui signa ab ipso edenda esse, quam ea, quæ ipsi curiose ab ipso postulabant.

Versus 40.

Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ, tribus diebus et tribus noctibus.

1. — Jansenius, *ibid.*, optime notat, Christum inter et Jonam non solum hanc intercessisse analogiam, verum plures quoque alias in medium adduci posse. Sicut enim Jonas ad sedandas maris tempestates, sese ultro et sponte in mare ab illis projiciendum obtulit; ita quoque Christus ad æterni Patris, humano generi gravissime indignati, iram placandam, sese sponte in ignominiosam mortem subeundam tradidit. Jonas Judæa relicta, in Niniven prædicandi causa sese recepit, eamdemque brevi tempore ad meliorem frugem convertit : « Ita et « Christus post resurrectionem suam, relictis obsti- « natis Judæis, per Apostolorum prædicationem « multas gentes ad fidem et pœnitentiam subito « convertit. » Quibus addi potest, quod, sicut Jonas dicit : *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur;* ita quoque misericors Salvator Judæis, ante Jerosolymæ destructionem, eorumque per omnes mundi plagas dispersionem, quadraginta solidos annos ad resipiscentiam, licet irrito effectu, indulsit. Eamdem quoque observationem Paulus de Palatio adducit, videlicet multas quoque in Jona alias concurrisse actiones, per quas Christo comparari potuisset. Cur autem Christus supradictam similitudinem solam et non plures adduxerit, hæc potissima, ut reor, ratio fuit, quia per nullam evidentius se vere Deum et Messiam esse in lege promissum ostendere potuit; quia cum Salvator per cor terræ, infernum intellexerit, eoque post mortem quoad animam descenderit, ut tanquam Deus Majestatis et omnipotentiæ infinitæ, captivos inde e lymbo Patres antiquos educeret, quisnam esset, satis evidenter declaravit. Unde S. Apostolus dicere non dubitavit, *Eph.*, IV, 9, 10, quod triumphalis Christi in cœlos Ascensio, in qua et a terra, et a cœlitibus, tanquam verus Rex gloriæ, agnitus fuit, nec non ipsius, ad æterni Patris sui dexteram gloriosa sessio, veri fuerint hujus sui in cor terræ descensus effectus : *Quod autem ascendit, quid est, nisi quia et descendit primum in inferiores partes terræ? Qui descendit ipse est et qui ascendit super omnes cœlos.* In hoc namque corde sive centro terræ et secundum animam, in triduo mortis constitutus, infernalis illius Cerberi fauces fortiter ligavit et constrinxit, *Apoc.*, XX, 42 : *Apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, et ligavit,* innumerasque electas Sanctorum animas, ex tetro illo carcere potenter exemit. Unde Ecclesia in hymno Ascensionis ita canit : « Inferni « claustra penetrans, tuos captivos redimens, victor « triumpho nobili, ad dexteram Patris residens. » Denique infernum, in verum quemdam Paradisum commutavit, dum animabus illis beatitudinem et claram Dei visionem concessit. Chrysostomus super illud verbum : *In corde terræ,* ita scribit : « Non ait « in terra, sed in corde terræ, ut sepulchrum deno- « tet, et nemo apparentiam fuisse suspicetur. » S. Anselmus in sensu morali ait : « *In corde terræ,* « id est, in corde terrenorum, jam desperantium et « dicentium : *Nos sperabamus, quod redempturus* « *esset Israel;* sic enim erat Christus in quorumdam « corde humano, quasi quilibet jacens in sepul- « chro. »

2. — Porro qualiter prædictio illa Christi adimpleta fuerit, idipsum inter sacros expositores non est satis liquidum, quia tametsi quod dies, triduum salvari possit attamen in noctibus difficultas est, quomodo ternarius numerus reperiatur. Et quidem S. Ambrosius solem hunc in modum loquentem introducit : « Inveni, quid faciam, ut et moras non « faciam et numerum dierum meorum custodiam, « non faciam integrum diem et integram noctem, « abbreviabo horas, ut tribus quidem diebus ac « noctibus sit inter mortuos Dominus Jesus, citius « tamen, quam trium dierum et noctis intervalla « patiuntur, resurgat. » S. Gregorius Nyssenus autem, ut ternarium noctium numerum solvat, tres quoque tenebrarum horas, quæ in die crucifixionis acciderunt, computat inter noctes, dum ait : « Nam « si Deus noctem tenebras appellavit, tribus autem « horis tenebræ factæ sint super universam terram,

« spatium illud, in diei medio constitutum, nox « fuit. »

VERSUS 41.

Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, et condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ; et ecce plus quam Jonas hic.

1. — S. Thomas de Villanova ait : « Quid vero « illustre magis et insigne, ad pœnitentiam homi- « nibus commendandam afferri potest, quam fac- « tum hoc Ninivitarum? Singulare omnibus sæculis « monumentum. » Etenim nonnulli existimant, illo Jonæ tempore, Sardanapalum in Ninive regnasse; siquidem populus ille idolis et cuivis vitio deditus, suisque deliciis et voluptatibus funditus immersus, Dei autem totaliter oblitus erat; et tamen mox, ut Jonæ viri profugi et nudipedis vocem, ad meliora exhortantem, audit, ad asperrimam se pœnitentiam recipiens, adeo sancte et sincere se convertit, ut divinæ justitiæ sua eripiens fulmina, eamdem plane exarmarit : « Pœnitentiam ex corde gessit et veniam « promeruit, » inquit S. Ambrosius.

2. — Porro fideles, superiori septimana voluptates suas sectati sunt in sensualitate carnis, in conviviis, in commessationibus, choræis, aliisque similibus bacchanalium profanis dissolutionibus, quos proinde Ecclesia hoc tempore ad pœnitentiam assidue exhortatur, utpote qua mediante, superioris temporis iniquitatum facilem consequentur veniam : « Quando enim Deus in suis cultoribus et « fidelibus, veram despiciet pœnitentiam, » inquit S. Thomas, « qui etiam in hominibus, alioquin ido- « lolatris et paganis, eam non despexit? » Generoso igitur animo, ad pœnitentiam recurramus, ne a viris Ninivitis in die judicii convicti, confundamur.

3. — Lucas Brugensis hac de re ita discurrit : In civitate Ninive populus quidam plane barbarus, atque a veri Dei cultu plane alienus habitabat et tamen idem ille populus, mox ut virum quemdam incultum, peregrinum, nudum, nec ita pridem e ventre ceti cujusdam ejectum, vicinum eidem civitati excidium comminantem audivit, fidem verbis illius adhibens, a solitis vitiorum præcipitiis se subduxit, seriamque sacco cilicino et cinere coopertus egit pœnitentiam. Ex altera vero parte, Judæi, qui veri Dei cultum profitebantur, atque in sacris litteris a pueritia eruditi et instructi fuerant, audientes natum in medio ipsorum veri Dei Filium, ipsisque dudum promissum advenisse Messiam, a tot Prophetarum oraculis, ipsis clare satis prædictum, quemque Joannes coram ipsis digito demonstravit præsentem, quique se per innumera, eaque irrefragabilia miracula, tanquam verum Messiam ipsis et toti populo utilem et beneficum esse probaverat, ac pœnitentiam prædicans, cœlorum regnum ipsis promiserat : « Nec credunt, neque aversi ab animi « sui pervicaci malitia pœnitentiam agunt, imo « contra impie ejiciunt benefactorem, afficiunt « injuriis, blasphemant, denique morte mulctant, « nec meliores evadunt. » S. Anselmus proinde dicit : « Ninivitæ sine signis ad pœnitentiam con- « versi sunt; Judæi vero nec per signa voluerunt « converti. » Jonas Propheta e balenæ visceribus egressus, Ninivitis prædicavit, ab eisque, ut serio se converterent, obtinuit : « In me autem cum sur- « rexero, non credetis, » ait in persona Christi Theophylactus. Ninivitæ Prophetæ loquenti, promptissimam adhibuere fidem; Christus autem, qui in ore Prophetarum omnium locutus fuerat, apud Judæos prædicans, passus est repulsam, inquit Auctor Imperfecti, *Hom.* XXX. Ninivitæ, qui nec a Prophetis edocti fuerant, nec Christum aut ejus Apostolos unquam loquentes audiverant, neque Mosaicæ legis beneficium acceperant, ad unius Prophetæ vocem, sese ad meliorem recipientes vitæ frugem, rigidam egerunt pœnitentiam : « Isti tot « præceptis eruditi legis et Prophetarum a Domino « recesserunt; illi, qui semper fuerunt populus « diaboli, intra dies tres, facti sunt populus Dei; « isti, qui semper esse videbantur populus Dei, « intra dies tres, crucifixo Christo facti sunt populus « Satanæ. »

4. — Paulus de Palatio in ea opinione fuisse videtur, quod videlicet Ninivitarum istorum pœnitentia, Deo adeo grata et accepta fuerit, ut simul cum sanctis Apostolis futuri sint in judicio finali, supremi Judicis assessores; dicit enim : « Non « absurde forsitan intelligi poterit, quosdam tanto « fervore ad Deum conversos, ut vitæ Apostolicæ « essent quædam figuræ; apostolicorum enim « hominum est, reliquos in judicio condemnare. » Dionysius Carthusianus verba illa : *Surgent in judicio et condemnabunt,* alio quodam sensu interpretatur; dicit enim vocem *condemnabunt,* hunc sensum habere, ac si diceret : « Suo facto præ- « terito ostendent eam damnatione dignissimam « esse. »

5. — S. Hilarius, *cap.* XXI *in Matth.,* dicit : « Idcirco in resurrectione eos judicabunt, quia in « his repertus timor Dei fuerit, quibus lex non « erat prædicata; hoc magis indigni venia, quia ex « lege sunt infideles, quo plus fidei in eis, qui « legem ignoraverunt, sit repertum. » Enimvero non minus apte adversus multos Christianos, in vitiis suis obstinatos, adduci potest illa Isidori Pelusiotæ sententia, seu potius improperium : « Comminationem extimuerunt, » ita de Ninivitis scribit, « et ad inopinatum eventum exterriti « sunt; nos ingrati adversus eum manemus, atque « ad resipiscentiam inflexibiles. »

Ecce plus quam Jonas hic.

6. — S. Paschasius, *lib.* VI *in Matth.,* Christum

his verbis dicere voluisse existimat : Hic vobis præsens aliquis adstat, qui Jona longe major existit. « *Hic* autem, non nomen accipiendum, sed adverbium loci, quoniam in præsentiarum erat Christus, qui loquebatur sic de se, quasi de alio, ac si « diceret : *Hic inter vos est, qui plus est quam « Jonas.* » Porro prærogativæ, quibus Christus Jonam præcelluit, multæ sunt. « Ille a ceto exsiliit, « ego a morte resurgam, » inquit Chrysostomus. Christus in impassibili et glorioso corpore e sepulchro, propria virtute resuscitatus, egressus fuit, quod longe excellentius est, quam e faucibus ceti ejici illum, qui nunquam mortuus fuit. Christus mortis vincula disrupit : « Gemens infernus ululat, « cum Rex ille fortissimus, mortis confractis viribus, pede conculcans tartara, solvit a pœna « miseros. » Prophetæ ex ore Dei loquebantur : *Hæc dicit Dominus,* quia subditi et servi illius erant : « Nam cum ille servus fuerit, » inquit Chrysostomus, « ego Dominus sum; » et tamen Jonas, valde invitus sese prædicandi causa, in Niniven recepit; non vero sic æterna hæc et incarnata Sapientia, quæ tanta cum facundia, tantaque cum promptitudine, animique alacritate Judææ prædicavit, ut illi auditores ipsius acclamarint : *Nunquam sic locutus est homo;* et Petrus ei dixit : *Verba vitæ æternæ habes.* Jonas patria, religione, moribus et lingua, Ninivitis peregrinus et advena erat; Christus vero *in propria venit.* « Ille Assyriis genti incredulæ, » inquit S. Paschasius, « ego Judæis, populo Dei; ille alienis a lege Dei, ego meis civibus « semper a lege et prophetis ea quæ promissa « sunt Patribus exhibeo. » Hugo Cardinalis Jonam illi populo triduo duntaxat et non amplius prædicasse scribit, quod idem similiter S. Paschasius, super septuaginta interpretum versione fundatus, docet : « Juxta Septuaginta Jonas tribus diebus « Ninivitis pœnitentiam prædicavit, ego vero tanto « tempore. Ille voce tantum locutus simpliciter, » ait idem Sanctus, « nihil signorum faciens, » siquidem ipsum aliquod in Ninive patrasse miraculum, haud quaquam constat : « Ego innumeris præstiti « beneficia gratis. » Unde Chrysostomus ait : « Ninivitæ quidem absque signo aliquo crediderunt, « cum vos multa miraculorum signa videatis. » Qui idem S. Doctor aliam quamdam observationem adjungit, dicens : « Nec quicquam, ante Jonæ verba « illa audierunt, cum vos per diversa genera Philosophiæ ego educarim. » Præterea Jonas Ninive, vicinum et proxime imminens prædicabat exterminium, Christus autem totus intentus erat, ut cœlorum regnum adeundum, infernum vero æternaliter obserandum esse prædicaret. « Subversionem ille urbi « futuram, » inquit Chrysostomus, « prædicavit, « ego regni cœlorum Evangelia vobis enuntio. »

Versus 42.

Regina austri surget in judicio cum generatione ista, et condemnabit eam, quia venit a finibus terræ, audire sapientiam Salomonis et ecce plus quam Salomon hic.

1. — Hoc de Regina austri, a Christo adductum exemplum fortius, quam quod de Jona attulerat, Judæos stringebat; quia, quod Ninivitæ, vocem Jonæ audientes, pœnitentiam egerint, vitamque suam serio emendarint, id adeo mirum non erat, siquidem id fecerunt, quia se, in communi illo Ninive excidio, vitam pariter et facultates amissuros esse formidabant; at vero Regina isthæc ob longe minoris momenti motivum, spretis omnibus tam prolixi itineris incommodis atque molestiis, contemptisque tot regno suo, per ejus absentiam, imminentibus dispendiis, regni curis posthabitis, Jerosolymam adiit, idque ex nullo alio motivo ducta fecit, quam tantum, ut Salomonis auscultaret, sæpius sibi deprædicatam sapientiam; quanto igitur Judæi inexcusabiliores erant, qui verum Salomonem, e cœlo ad ipsos descendentem, ut ipsos in æternæ salutis via sectanda instrueret, tam turpiter et ignominiose spreverunt. Lucas Brugensis, hanc a Christo adductam antithesin, hunc in modum exaggerat : Mulier quædam gentilis et pagana, in schola Dei minime instructa, quin potius in vasti cujusdam regni innumeris curis negotiisque continuo occupata, admirabili duntaxat Salomonis sapientia commota, iter quoddam laboriosissimum et sumptuosissimum, ut ipsum audire posset, ab ultimis mundi finibus veniens, in se suscepit et quidem tametsi cum illo non nisi de rebus naturalibus et terrenis locuta et conversata fuerit, verumtamen salutaribus ejus quoque consiliis propinquius accessit, iisque acquievit : « Judæi autem divinæ legis « alumni, sacris litteris addicti, Christum Dei virtutem ac sapientiam, in quo sunt omnes thesauri « sapientiæ ac scientiæ Dei, rejiciunt. »

2. — Quia igitur Judæi, aliquo saltem initiali lumine illustrati, Christum verum esse Messiam agnoscere potuerunt, tamen de hac notitia sese certiores omnino reddere neglexerunt, ideo ab hac Regina condemnandi erunt, quæ ad Salomonis sapientiam auscultandam, ab ultimis mundi finibus recessit. S. Hieronymus, *in Matth.,* autem dicit : « Condemnabit eam, non sententiæ potestate, sed « comparationis exemplo. » Hugo Cardinalis dicit : « Notabilia in hac Regina concurrunt varia, sexus « fragilis, de remotis, cum difficultate, relicto « imperio, cum muneribus, ad purum hominem, « sola fama cognita venit; » quæ omnia, quantum Judæorum culpa aggravetur, satis ostendunt : « Dominum negligunt, viri, præsentem, gratis « oblatum, sui generis, beneficum, Deum et hominem, miraculis approbatum. »

3. — S. Anselmus in sensu morali ita scribit : « Mystice vero per Ninivitas et Reginam, totus « gentilis populus ad fidem conversus significatur; « Ninivitæ enim significant eos qui peccare desis- « tunt; Regina eos qui peccare nesciunt; pœni- « tentiam enim peccatum abolet, sapientia cavet. »

4. — Hæc eadem verba, multis fidelibus, salutem suam negligentibus, seque spiritualibus thesauris locupletare minime curantibus, iis præsertim, qui hic Romæ degunt, improperari jure merito possunt, eo quod ad hanc almam urbem, tot alii ferventissimi Christiani, ex omnibus mundi partibus, ad eosdem thesauros lucrandos, per multas laborum molestias, sumptuumque dispendia, confluunt. Hugo Cardinalis Chrysostomum citat, dicentem : « Venit « a finibus terræ, et Christiani nolunt de plateis, « ubi nihil agitur, venire ad audiendum Christum; « multi etiam de Ecclesia exeunt et Christum solum « relinquunt. » Apud Antipodas quoque multi sunt, qui Tyrannorum ensibus sponte propria occurrunt, vitamque et sanguinem suum, pro catholicæ fidei confessione, promptissime prodigunt, tametsi in ipsomet Christianismi centro multi, proh dolor, reperiantur, qui solo nomine ipsum profitentur.

Versus 43.

Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, et non invenit.

Cum immundus spiritus.

1. — S. Antonius de Padua rationem reddit, cur immundus dicatur spiritus, dicens : « Immundus « est formaliter, non effective, fœdat enim omnem « locum, id est, conscientiam, per quam transit. » Abulensis vero dæmonem, hunc titulum alio quodam ex motivo promereri existimat, nimirum quia « immunda vult, et homines ad immunditiam « movet. »

Exierit ab homine, ambulat, etc.

2. — Theophylactus verba hæc de illis exponit, qui in sacro lavacro fuere regenerati, ab his namque spiritus infernalis consequenter exit, seque in loca arida et inaquosa recipit, id est, « in animas non « baptizatas; sed in illis non invenit requiem, » cujus rationem hanc assignat, quia hæ jam de facto in ipsius sunt potestate : « Requies autem dæmonis « est, baptizatos turbare per mala opera, quoniam « non baptizatos jam habet. »

3. — Rupertus Abbas Tuitiensis autem mysterium explicat, ob quod, Evangelium istud hoc præcipue tempore quadragesimali et quatuor temporum legatur : « Quia proculdubio, juxta B. Job, XL, 16, « magis cubat in locis humentibus, dum exsiccata « jejuniis fastidit corpora; » quia in corporibus, per abstinentiam et jejunium extenuatis, serpens tortuosus nullam venenum suum effundendi invenit occasionem.

4. — Beda, *in Matth.*, dicit : « Loca arida, corda « sunt credentium, non habentia humorem luxu- « riæ, in quibus circumiens, consensum pravæ sug- « gestionis suæ non invenit. » Similem quamdam rationem Rabanus, a Glossa citatus, tangit, dum ait : « Corda fidelium, quæ a mollitie fluxæ cogita- « tionis expurgata, callidius insidiator explorat, si « quos gressus ibi figere possit. » Quia tamen id ei ad votum nunquam accidit, eo quod corda, honestatis amantia odio habet : « Ideo castas mentes effu- « giens diabolus, in solo corde pravorum, gratam « sibi invenire potest quietem. »

5. — S. Antonius de Padua, per hæc loca arida, animas sanctorum intelligit : « Per conscientias « sanctorum, quæ sunt instinctu Spiritus Sancti « exsiccatæ. *Genes.*, VIII, 1 : *Adduxit Dominus spiri- « tus super terram, et imminutæ sunt aquæ*, scilicet « mundanorum voluptatum; ambulat per sugges- « tionem. » Communiter etenim in illos, qui solitudines et loca alpestria, et ab hominibus inaccessa inhabitant, insultus ipsius nihil proficiunt, sed vires ejus, ab eis ut plurimum retunduntur et superantur. Unde S. Basilius ad Nazianzenum ita scribit : « O « eremus, ubi victor dæmonum socius efficitur « Angelorum. »

6. — Abulensis modum declarat, quod dæmon requiem invenire dici possit : « Non potest quies- « cere, quia in æternum cruciabitur et quocumque « vadat, infernum suum secum portat, sed quærit « quietem suæ malæ voluntatis. » Invidus etenim est homini, nec aliud satagit, quam ut homini perniciosus esse possit, quo obtento, tunc proprie in suo centro et optata quiete esse dicitur : « Quando « nocere potest, quiescit aliqualiter. » Albertus Magnus aliam quamdam expositionem hisce verbis adducit : « Est autem requies falsa, ut scilicet sic in « malo hominis quiescat, ut totum hominem non « tantum in transitu visitet, sed etiam per finalem « impœnitentiam possideat. »

Versus 44.

Tunc dixit : Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens, invenit eam vacantem, scopis mundatam et ornatam.

Revertar.

1. — Dæmon in hoc omnibus viribus suis contendit, ut, unde pulsus est, reverti possit : « Ut enim « superbissimus est, expulsi magis acuitur rabies, » inquit Lucas Brugensis, « ac nocendi libido, dolore « ex amissa præda concepto; quare discamus, « simul ac laqueis ejus Christi gratia erepti « sumus, vehementius et acrius certamen paratum « nobis esse; » ac proinde S. Thomas dicit, quod Christus per hunc loquendi modum nobis insinuet,

quod, tametsi nonnunquam ab anima nostra per pœnitentiam ejectus et expulsus fuerit, « non tamen « totaliter dimittit eam, sicut de Christo in S. Luca « legitur, quod dimisit eum ad tempus. Hoc est « ergo intelligendum, ut semper solliciti sint, ne « revertatur. »

2. — Hugo Cardinalis ait : « Hinc timeant inci- « pientes, quia facilius recidivant. » Hic namque irreconciliabilis noster inimicus, in eo omne studium suum collocat, ut nos denuo, post resipiscentiam, in nova peccata reincidere faciat. Unde Antonius de Padua, *Serm. cit.*, ait : « Expulsus per « pœnitentiam revertitur per recidivum. »

3. — S. Augustinus verba illa de illis, qui statu perfectionis derelicto et abjecto, ad sæculum denuo revertuntur, exponit : « Signat Dominus, quosdam « ita credituros, ut non possint ferre laborem con- « tinentiæ, sed ad sæculum redituri sint. »

In domum meam.

4. — Dæmon peccatoris animam, domum et habitationem suam appellat; at vero Paulus de Palatio eum, hac de causa, hisce verbis graviter objurgat, dicens : « Mentiris superbe, non est domus « illa tua, Dei est, emit illam sanguine suo ; Ecclesiæ « illa anima est, cujus filia est. Cur ergo mentiris « dicens esse tuam? » Verumtamen quadamtenus dæmon aliquam jurisdictionis speciem, in peccatoris animam habere dici potest, ob quam illam suam appellare potest, id quod præfatus Paulus de Palatio ex variis ostendit argumentis : « Tum quia habet in « ea fomitem sibi faventem. Habet legem carnis, « repugnantem legi mentis et captivantem in lege « diaboli; si hostes nostros in nobis habet, qui « arcem ei se daturos promiserunt, quid miraris, si « domum dicat suam? » Quibus addendum, quod diabolus quasi nunquam ab homine egrediatur, quia in eodem semper, modicum quid pessimi seminis sui reliquum post se relinquat, scilicet vel malam aliquam inclinationem, aut pravum habitum, vel voluptatum præteritarum memoriam; unde David, *Psal.* L, 5, et XXXVII, 8, dicebat : *Peccatum meum contra me est semper. Lumbi mei impleti sunt illusionibus.*

Et veniens, invenit eam vacantem.

5. — Id est, ut S. Anselmus ait : « Negligen- « tem. » Unde S. Hieronymus Rustico monitum istud præscripsit : « Facito aliquid operis, ut te « semper diabolus inveniat occupatum. » Otium namque diabolicis tentationibus aditum pandit. Et ideo Paulus de Palatio dicit : « Otiosam invenit. » Qui idem Auctor ulterius ostendit, quantum nobis in via Dei negligentia cavenda sit, nosque ad assiduam animæ curam habendam, hisce Apostoli verbis, excitat : *Sollicitudine non pigri, spiritu ferventes, Domino servientes, orationi instantes.*

6. — Lucas Brugensis dicit : « *vacantem*, id est, « a Deo non habitatam, Dei gratia destitutam. » Unde colligitur, quod, quando Deus animam aliquam deseruit, diabolo porta, ad possessionem animæ illius denuo resumendam, nequaquam occlusa sit. Hugo Cardinalis dicit : « Domus vacans « est, ubi non sit ignis charitatis, et homines, id « est motus rationales non habitant. »

Scopis mundatam et ornatam.

7. — Rabanus ait : « Ornatam simulatis virtu- « tibus per hypocrisim; » siquidem multi sunt, qui postquam semel se vitæ solitariæ et perfectionis statui addixerunt, in conspectu mundi ad vitam denuo licentiosam retrogredi erubescentes, hypocrisi student.

8. — Lucas Brugensis, Christum hoc loquendi modo dicere voluisse existimat, quod nos culpa, socordia et negligentia nostra dæmonem, ad reingrediendum in animam nostram, invitemus et quasi alliciamus, eamdem ad eum modum præparando et exornando, qui ipsi vel maxime arridet. Ac si ipse invitaretur et cupide rursus expectaretur hospes, quomodo cupide excepturus hospitem aliquem parat, purgat, ornat domum; nam spiritui immundo sola immunditia placet, nihil ei bene olet, præter fœtorem et sordes.

9. — S. Thomas super hæc verba, considerationem quamdam ingeniosam pariter et moralem adducit, hisce verbis : « Quia quod mundatur scopis, « non mundatur, nisi quia leviter adhæret; unde « idem est scopare, quod leviter mundare et inde « scopatio, imperfecta mundatio. » Hugo Cardinalis ait : « Scopis confessionis; *Psalm.* LXXVI, 7 : *Excitabam « et scopebam spiritum meum.* » Eheu quot sunt, qui per habituatam quamdam consuetudinem, sine debita præparatione aut applicatione, vel sine debita contritione concepta, aut præmisso proposito, aliisque concurrentibus partibus necessariis, confessiones suas instituunt? Præterquam quod unicus dumtaxat affectus inordinatus, in anima nostra residuus manens, diabolo, ad habendum in eamdem denuo patentem aditum, abunde sufficiat. Unde monebat Apostolus, *Eph.*, IV, 27 : *Nolite locum dare diabolo;* sic v. g, qui hoc vel illud peccatum carnis a se commissum confitetur, absque eo, quod occasionem illius proximam deserendi propositum habeat, talis utique ad conscientiam suam emundandam scopa utitur; de quo, conscientiam mundandi modo S. Thomas dicit : « Hoc est superficialis « ornatus; mundatio perfecta debet cum igne fieri, « sicut habetur in lege, quod vasa igne debeant « mundari. »

VERSUS 45.

Tunc vadit et assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, et intrantes habitant ibi, et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus; sic erit generationi huic pessimæ.

Tunc vadit et assumit septem alios spiritus secum.

1. — S. Thomas, *in Matth.*, per adducta S. Augustini auctoritatem, hanc inter domos illas, hoc modo male exornatas, affert distinctionem : « Quia « aliquando pœnitens agit pœnitentiam, sed negli- « genter se habet et tunc fit proclivior; » alii vero post commissum peccatum, se illud abominari simulant tantum, adeoque peccato priori, « in statu « pœnitentiæ addunt simulationem. »

2. — S. Anselmus ait : « Per septem spiritus, « omnia vitia intelliguntur. » Albertus Magnus peccatorum in pristina vitia facile recidivantium, hanc specialem pœnam esse existimat, quod postea in quemvis etiam enormem excessum facile reincidant, sintque deinceps diaboli fascinatione tenacius adstricti : « Quoniam homo recidivus, meretur « pejoribus dæmonibus subjici, quam ante, dum « non recidivit. » S. Antonius de Padua multas enumerat circumstantias, quæ malitiam eorum, qui in pristina peccata facile reincidunt, magnopere aggravant; nimirum : « Ingratitudinem veniæ « sibi factæ; fracturam fœderis, quo Deo promi- « serat, non peccare mortaliter; subsannationem « misericordiæ, cui illusit; contumeliam sacra- « menti confessionis et matrimonii, per eam con- « tracti inter Deum et inter se, et tradidit se in « manus inimici; iniquitatem retributionis, ejiciendo « Deum; perditionem Dei. »

3. — Theophylactus dicit : « Convertitur ad « baptizatum cum spiritibus septem; sicut enim « septem sunt dona spiritus, ita e diverso septem « sunt malitiæ spiritus. Cum autem ingressus fuerit « in baptizatum, deterior fit calamitas; prius enim « spes erat, per baptismum esse purgatum; postea « autem non est spes secundi baptismi, nisi per « pœnitentiam, quæ valde laboriosa est. »

Nequiores se, et intrantes habitant ibi.

4. — S. Anselmus inquit : « Nequiores dicuntur, « quia graviora sunt peccata post baptismum quam « ante; » ac proinde scribit Apostolus, *Heb.*, VI, 4 : *Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cœleste et participes facti sunt Spiritus Sancti et prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam*; quibus verbis difficultatem, non vero impossibilitatem insinuare intendit.

5. — Glossa per hosce septem spiritus, septem intelligit vitia capitalia, septem virtutibus contraria : « Nequiores, quia non modo habet vitia, sed et « bona simulat, tanto nequiores, quanto calli- « diores. » Unde præter vitium etiam hypocrisis accedit, de qua S. Hieronymus, a Lyrano hoc loco citatus, scribit : « Simulata sanctitas duplex est ini- « quitas. »

6. — S. Paschasius, *lib.* VI *in Matt.*, aliam reddit rationem, cur Salvator noster septem illos spiritus denuo receptos, prioribus pejores esse dicat : « Quia graviora sunt vitia, quæ post percep- « tam legem vel gratiam committuntur, quam « fuerant illa, quæ nulla percepta lege, opera- « bantur. » Quoniam teste S. Paulo, « melius esset « viam Dei non nosse, quam post perceptam gra- « tiam retrorsum abire; aut sub hypocrisi, ficte « aut vitiosissime vivere, quia cum quisque deci- « derit de culmine justitiæ Dei, deinceps jam simu- « lationem habebit. »

Intrantes habitant ibi.

7. — S. Thomas de Villanova, *Conc. in hac fer.*, ait : « Intrantes per consensum peccati, habitant « ibi per peccati permanentiam. » Unde notandum est verbum, « habitant. » Paulus de Palatio quærit, quonam igitur modo illuc ingressi sunt? Num forte portas et fores apertas et patulas invenerunt? « Quid? Non erat qui resisteret? certe si Dominus « vacabat et dormiebat, invenit vacantem, merito « non erat, qui resisteret. » Mors Isboseth illata fuit ob ejus, qui foribus custodiendis intentus esse debebat, negligentiam; illo namque dormiente, sicarii illi *ingressi sunt, fervente die, domum Isboseth, qui dormiebat super stratum suum meridie, et ostiaria domus purgans triticum obdormivit, ingressi sunt domum latenter, assumentes spicas, percusserunt eum in inguine.* II *Reg.*, IV, 5.

Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.

8. — Chrysostomus nos monet, *Hom.* XLIX *in Matth.*, ne verba hæc solis Judæis dicta esse existimemus, utpote quæ non minus quam illos directe respiciunt. « Hæc non ad illos solum, sed etiam ad « nos ipsos dicta esse credamus, nam si divina luce « illuminati, et a prima delictorum miseria erepti, « rursus ad eamdem malignitatem revertimur, gra- « vior punitos nos profecto expectabit; » adducitque sanati illius paralytici exemplum, cui Salvator dixit : *Noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Lucas Brugensis, Christum hujus supplicii comminationem proferre voluisse, dicit : « Ut « sciant, quale sibi judicium accersant, qui in « vanum accepta Dei gratia, januam diabolo rursus « aperiunt. »

9. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XXX, de malis Christianis exponit, dicens : « Experimenta nos « docent, quomodo Christianus, si malus evaserit, « pejor sit, quam si fuisset gentilis; » etenim medicinæ vulgaris hic est aphorismus : « Corruptio « optimi, pessima. »

10. — Lyranus per hunc miserabilem, in septem

dæmonum potestatem redactum, hominem hypocritam intelligendum esse censet : « Significatur « peccator, curatus per Dei bonitatem, sed propter « ingratitudinem suam sequentem, dimittitur ca- « dere in hypocrisis pravitatem et sic fiunt novis- « sima hominis illius pejora prioribus; » siquidem ad priorem malitiam, insuper fictionem et hypocrisim adjungit, quæ nihil est aliud quam ficta quædam sanctitas et virtus.

Sic erit generationi huic pessimæ.

11. — S. Hieronymus, totum hunc Christi discursum Judaismo adaptandum esse dicit. « Nam « spiritus immundus, » inquit, « ab hoc populo « exiit, quando eidem a Deo lex data fuit, » qui ab inde per loca arida ambulans, requiem quæsivit, quando ab Hebræis expulsus ad gentiles se recepit; quibus demum Evangelium Christi amplexantibus : « Ille non invento loco in nationibus, dixit : *Revertar « in domum meam,* id est, redibo ad Judæos, quos « ante dimiseram; vacabat enim templum Judæo- « rum et Christum hospitem non habebat, dicen- « tem : *Surgite eamus hinc.* Et alio in loco : *Relin- » quetur vobis domus vestra deserta;* quia igitur Dei « et Angelorum præsidia non habebant et ornati « erant superfluis observationibus legis et traditio- « nibus Pharisæorum, revertitur diabolus ad sedem « suam pristinam et septenario sibi dæmonum « numero addito, fiunt illius populi novissima « pejora prioribus. »

Versus 46.

Adhuc eo loquente ad turbas, ecce Mater ejus et fratres stabant foris, quærentes loqui ei.

Adhuc eo loquente ad turbas.

1. — Lyranus dicit : « Hic ponitur confutatio « insidiantium ipsius infirmitati, assumptæ in hoc, « quod ipso prædicante, dixit ei quidam insidiator, « quod Mater sua et fratres ejus expectabant eum « foris. » Insidiæ autem, quas hic ipsi clam machinabantur, in eo consistebant, an scilicet hanc ob causam, cœptam intermissurus esset prædicationem; ut in hoc casu, « arguerent, ipsum esse « purum hominem, motum propter affectionem « carnalem. » Verumtamen insidiator ille turpiter a Salvatore delusus fuit, reipsa ostendente, quanto sibi major ratio esset servitii Dei et salutis animarum, ostendens, quod spiritualis occupatio est carnali affectioni præponenda.

2. — Auctor Imperfecti, *Hom. cit.*, hoc quodam diaboli stratagemate et astu, factum fuisse existimat, utpote, qui videns Christum in eo totum esse, ut per prædicationem suam turbis illis se verum Dei Filium esse persuadere posset, se a populo illo deserendum esse merito formidabat : « Ad convin- « cendos sermones ejus, introduxit parentes ejus « carnales, ut per illorum contemplationem divini- « tatis ejus obfuscaret naturam, ideoque venit ali- « quis, quasi diaboli advocatus, qui humano ore, « verba diabolica loqueretur, dicens : *Ecce,* etc., « quasi dicat : Quid gloriaris Jesu, de cœlo dicens « te descendisse, qui radices habes in terra? *Ecce « Mater tua et fratres tui;* non potest esse Filius « Dei quem homines genuerunt. »

3. — Advertendum est autem, Christum ob hanc interpellationem, a prædicatione sua nequaquam desiisse, ut ait Lyranus, ut hanc nobis doctrinam traderet, « declararetque manifeste, quod opus Dei « præponendum est negotio familiarium persona- « rum. »

Ecce Mater ejus et fratres stabant foris, quærentes loqui ei.

4. — Hi, qui hoc loco fratres dicuntur, ejus secundum carnem consobrini, sive nepotes erant, qui, ut Lucæ Brugensi videtur, sanctissimam Virginem in sua secum societate adduxerant, ut tanto facilius suum assequerentur mentis intentum; in hoc namque pro viribus adnitebantur, ut eum a cœpta prædicatione detorquere et impedire, secumque in Nazareth conducere possent; ex quo enim ne ipsi quidem cognati ejus, divinitati ipsius fidem adhibebant, prouti, *Joan.*, VII, 5, scribitur : *Neque enim fratres ejus credebant in eum;* et Marci, III, 21 : *In furorem versus est;* ideo magnopere, ne forte causa prædicationis ipsius, aliqua in populo seditio excitaretur, metuebant, ne forte in tali casu, uni eidemque miseriæ cum ipso demum involverentur, neque enim apprehendebant, quod, quidquid operabatur, zelo gloriæ et honoris Dei ab illo fieret, suamque doctrinam tantis miraculis consolidaret, nempe, I *Cor.*, II, 14 : *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus.* Et quia nondum adæquate, quisnam esset, discernere poterant, ideo ignominiam aliquam ipsis ab eo inferendam esse formidabant.

5. — Titus Bostrensis aliter opinatur, dum ait : « Quia desiderabatur Christus, propter absentiam, « accedunt ad eum cognati, » quasi ad conciliandam sibi auram quamdam popularem et apud plebem benevolentiam; illum sibi præsentem habere desiderarint; quia *pertransibat benefaciendo et sanando omnes.*

6. — Credibile est etiam, quod, ut ex illis S. Marci, VI, 31, verbis : *Nec spatium manducandi habebant,* colligitur, eum propter vigilias, aliosque labores et molestias, valde fatigatum esse scirent, pietate et compassione, erga ipsius insuperabiles labores, commoti, eum aliquantulum a populo subducere, eumque ad aliquam jam illi præparatam corporis refocillationem invitare voluerint.

VERSUS 47.

Dixit autem ei quidam : Ecce Mater tua, et fratres tui foris stant, quærentes te.

1. — Præter id, quod jam ex mente Auctoris Imperfecti a nobis dictum est, S. Hieronymus dicit : « Videtur mihi iste, qui nuntiat, non fortuito et « simpliciter nuntiare, sed insidias tendere Salvatori, utrum spirituali operi carnem et sanguinem « præferat. »

2. — Tertullianus hujus interpellationis mysterium declarat, dicens : « *Foris stant;* figura Synagogæ in Matre abjuncta et Judæorum in fratribus « incredulis. Foris erat in illis Israel; discipuli « autem novi intus audientes et credentes. »

VERSUS 48.

At ipse respondens dicenti sibi, ait : Quæ est mater mea? Et qui sunt fratres mei?

1. — S. Anselmus dicit : « Non injuriose fratres « contemnit; sed opus spirituale carnis cognationi « præferens, religiosiorem cordium copulam docet « esse quam corporum. » Cui perfecte consonat, quod Glossa his verbis scribit : « Non recusat obse- « quia Matris, sed præfert ministeria Patris. » Lucas Brugensis Christum dicere voluisse putat : « Nullam matrem, nullum fratrem agnosco secun- « dum carnem, dum Dei negotium ago. » Sic quoque in crucis ligno suspensus, ubi humanam operabatur redemptionem, a Patre sibi injunctam, sanctissimam Virginem Matrem, mulierem appellabat, dicens : *Mulier, ecce filius tuus. Joan.*, XIX, 26.

2. — Rupertus Abbas Tuitiensis cavendum nobis esse dicit, ne, Christum in deferenda sanctissimæ Matri suæ debita filiali reverentia quiddam defuisse existimemus : « Neque enim genitores inhonoran- « tur, ubi solus Creator illis præfertur, qualiter hoc « fiat, suo ipso exemplo Dominus indicat; » ubi præsens facinus Evangelicum adducit in medium.

3. — Auctor Imperfecti opinatur, Christum per hoc denotare voluisse, quod, tametsi matrem haberet in terra, ipse tamen, tanquam verbum, basis et fulcrum sit humanitatis : « Nam quod hominem « me videtis, vestimentum meum est, non natura. »

4. — Considerandum quoque hic est, quod Christus hæc dicens actualiter verbum Dei annuntiabat, atque ideo, ut Guerricus Abbas optime ait : « Illi, qui sermonem Evangelii, parentes annun- « tiando, interrumpebat, melius respondere non « poterat; » ostendere etenim volebat, quod, ubi de ministerio Dei agitur, nullus carni et sanguini locus deferri debeat.

5. — Forsitan, inquit Rupertus Abbas : « Evan- « gelizabat tunc, cum hæc diceret, præcepturus ut « homo perfectionis amator, propter Evangelium, « patrem et matrem derelinquat. »

6. — S. Cæsarius observat, Christum ob hanc, apud eum insinuatam, Matris et fratrum interpellationem, a prædicatione nequaquam remisisse : « Neque Christus cum a Matre et fratribus quære- « retur, vocationem admisit, cum apud auditores « salutiferam doctrinam exorsus esset. » Imo S. Hieronymus, ut credibile est in favorem verbi Dei per exaggerationem, dicit : « O mysterium! Matrem « Mariam sibi Dominus abjurat, cum extra verbi « audientiam esset constituta, eo potissimum tem- « pore, quo verbum prædicabatur a Verbo. »

VERSUS 49.

Et extendens manum in discipulos suos, dixit : Ecce mater mea et fratres mei.

1. — Nimirum incarnata Sapientia, ex mente S. Hieronymi, dicere voluit : « Isti sunt mater mea, « qui me quotidie in credentium animis generant; « isti sunt fratres mei, qui faciunt opera Patris « mei. » Lyranus Christum dicere voluisse arbitratur : « In tantum est mihi aliquis propinquus, in « quantum est spiritualibus actibus intentus. »

2. — Dionysius Carthusianus dictum hoc Christi tribus potissimum modis, a nobis intelligi posse dicit : *Primo*, « Mater mea et fratres mei sunt, id « est, tam dilecti, ut matres et fratres diliguntur. » *Secundus* sensus est : « Tanto propinquiores sunt « mihi, quanto amplius intenti sunt rebus divinis. » *Tertio* discipulos ejus esse, velut matrem et fratres suos dicit, id est : « Per contemplationem internam « spiritualiter me concipiunt et per contemplatio- « nem ac vitam exemplarem, generant me in cor- « dibus aliorum. Et sicut Apostolus, *Gal.*, IV, 19, « loquitur : *Filioli mei, quos iterum parturio, donec « formetur Christus in vobis*; sic ergo generant me, « id est, esse et habitare me faciunt in aliorum « præconiis. »

VERSUS 50.

Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, et mater est.

1. — S. Hilarius, *Can.* XII *in Matth.*, graviter nobis persuadet, Christum nullum filiali respectui, amantissimæ Matris suæ debito, intulisse per hæc verba præjudicium, id quod vel eo maxime arguit : « Non fastidiose de Matre sua sensisse existimandus « est, cum ipsi in passione positus, maximæ sollici- « tudinis tribuerit affectum. »

2. — Lucas Brugensis, litteralem horum verborum sensum hoc modo explicat : « Ille a me agno- « scitur et frater, et soror, et mater, ille horum « simul omnium instar est; tam est mihi propin- « quus et charus, quam sint homini frater, soror et « mater; propinquus est autem non carne, sed spi- « ritu. »

3. — S. Hilarius ad ejus, quam cum Deo habemus, nobilissimæ parentelæ stipitem sese reflectit, dicens : « Propinquitatum omnium jus atque « nomen, non jam conditione nascendi, sed de « Ecclesiæ communione retinendum. » Imo Chrysostomus, *Hom.* XLIV *in Matth.*, parentelam istam considerans, continere se nequit, quin exclamet : « O mirabilem humorem! O virtutis incredibiles « vires! quo ducitis bene viventes homines? multo « propinquiores Deo sunt, qui voluntatem ejus « faciunt, quam qui summa carnis necessitudine « conjunguntur. » Ipsamet Virgo, Mater et Genitrix Christi tanto tamque stricto parentelæ vinculo, Filio suo annexa, adstricta non fuit ex eo, quod illum genuerit, quam ex eo, quod super omnes animas creatas, supraque omnes spiritus Angelicos, cum voluntate Dei arctissime et intime conjuncta fuerit. Unde S. Augustinus, *de S. Virg.*, scribit : « Mater ejus est, omnis anima pia, faciens voluntate tem Patris ejus, fœcundissima charitate in iis, « quos parturit, donec in eis ipse formetur. » Demum vero ad Mariam Matrem ejus descendens, subjungit, dicens : « Maria ergo faciens voluntatem « Dei, corporaliter Christi tantummodo Mater est, « spiritualiter autem et soror et Mater. » S. Justinus Martyr ait : « Non Matrem debito honore fraudat « Dominus, sed docet, qua, ut ita dicam, maternitate virgo sit beatissima. Si enim is, qui verbum « Dei audit et servat, Dei est et frater, et soror, et « mater, quorum utrumque in ejus Matre inerat, « perspicuum est Matrem ipsius ex hac matris « ratione beatam dici oportuisse. »

4. — S. Gregorius, *Hom.* III *in Matth.*, quo modo ad strictissimum spiritualis cum Christo parentelæ gradum pertingere valeamus, his verbis nos optime docet, dum ait : « Sciendum nobis est, quia qui « Christi frater et soror est credendo, mater effici- « tur prædicando, quasi enim parit Dominum, « quem cordi audientis infuderit et mater ejus « efficitur, si per ejus vocem, amor Domini in « proximi mente generatur. »

5. — Valde etiam consideranda sunt verba illa : *Patris mei qui in cœlis est*; etenim S. Paschasii consideratio est, dicentis : « Interea ne de Joseph « dicere rursus calumniarentur, cum voluntatem « Patris requirebat, addidit : *Qui in cœlis est*, ut « monstraretur luce clarius, seipsum de cœlo venisse, quamvis filius hominis in carne videretur. »

FERIA QUINTA POST PRIMAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XV, VERS. 21

21. Egressus Jesus, secessit in partes Tyri et Sidonis.

22. Et ecce mulier Chananæa, a finibus illis egressa, clamavit, dicens ei : Miserere mei, Domine Fili David; filia mea male a dæmonio vexatur.

23. Qui non respondit ei verbum; et accedentes ad eum discipuli ejus, rogabant eum, dicentes : Dimitte eam, quia clamat post nos.

24. Ipse autem respondens, ait : Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel.

25. At illa venit, et adoravit eum dicens : Domine adjuva me.

26. Qui respondens ait : Non est bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus.

27. At illa dixit : Etiam, Domine, nam et catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

28. Tunc respondens Jesus, ait illi : O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Et sanata est filiæ ejus ex illa hora.

VERSUS 21.

Egressus Jesus, secessit in partes Tyri et Sidonis.

1. — Ex quo duæ hæ civitates gentilium fuerunt, Christus autem Apostolis suis expresse prohibuit, *Matth.*, X, 5, dicens : *In viam gentium ne abieritis*, mox in exordio præsentis Evangelii, difficultas occurrit, quare ipsemet Dominus noster in hæc usque loca sese receperit? Ad quam Albertus Magnus, *in Matth.*, respondet : Dicendum, « quod « ipse suo mandato non obligatur; » quisquis enim legem aliquam condit, eadem semper superior existit : « Vel dicendum melius, quod non vadit « ut prædicet, vel maneat, quod supra prohibuit, « sed occasione præfigurandæ salutis gentium. » Idem quoque Doctor argute observat, quod dicatur *in partes Tyri et Sidonis*; « *in partes*, inquam, et « non in civitates, quia confinia tantum intravit. » Prohibitio igitur prædicationem Evangelii spectabat, de cætero enim, per ipsorum dominia pertransire,

sibique exinde de sufficienti victus annona prospicere, minime prohibitum erat; imo ipsemet Christus Apostolos suos misit in Samariam, ut prandium sibi compararent. Porro S. Marcus, VII, 24, eamdem in hoc Evangelio recensitam historiam refert, simulque cautelam et circumspectionem insinuat, qua se Christus, huc veniens, a suorum oculis abscondit : *Ingressus domum, neminem voluit scire,* in illa namque regione, ne quidem videri voluit, cujus rationem S. Paschasius hisce verbis adducit : « Ne ullam « Judæis daret calumniandi occasionem. »

2. — Porro mysterium hujus exitus, quo Salvator in partes Tyri et Sidonis secessit, S. Thomas hisce verbis explicavit : « Quia a Judæis repellebatur, ideo ad gentes secessit, secundum illud, « *Ap.*, XIII, 46 : *Vobis oportebat primum loqui,* etc. » Nimirum Hebræi ex iis, quæ Christus pro ipsorum emendatione dixerat, graviter Christo offensi erant, ac proinde se ejus prædicatione magis indignos reddiderant; præterquam quod tempus illud jam præ foribus erat quo regnum Dei ad gentilismum transferendum erat; atque ideo « hac loci mutatione, « Christus significavit, » inquit Jansenius, « quam « sitiret etiam gentium vocationem, pertæsus infi- « delitatem Judaicam; » ac proinde non clam, sed palam et ipsis videntibus videri inter gentiles voluit, ut Judæis ostenderet, quanto majorem salutaris disciplinæ et gratiarum suarum fructum gentiles ex Evangelio reportaturi essent. Lyranus id factum esse dicit : « Ut ex devotione gentilium, ostendatur « justa reprobatio Judæorum. »

3. — Hugo Cardinalis, *in Matth.*, ex horum nominum *Tyrus et Sidon,* accurata etymologia, sequentem deducit moralitatem : « Tyrus tribulatio; Sidon « venatio mœroris interpretatur. Prædicator debet « egredi, ut Domino venetur peccatores. *Jerem.*, « XVI, 16 : *Mittam venatores; et venabuntur vos;* in « Tyro autem venatur Dominus, quia angustia est « saltus, ubi tristes, ubi capiuntur pœnitentes. « *Baruch.*, III, 1 : *Anima in angustiis et spiritus « anxius clamat ad te.* »

VERSUS 22.

Et ecce mulier Chananæa a finibus illis egressa, clamavit, dicens ei : Miserere mei Domine, Fili David; filia mea male a dæmonio vexatur.

Et ecce.

1. — Hoc verbum *Ecce* admirationis est indicativum. Sic enim, quando S. Evangelista Lucas historiam Magdalenæ texere cœpit, eamdem hoc verbo exorsus est : *Et ecce mulier;* ubi S. Antonius de Padua, *in fer.* V *Pasch.*, ait : « Nota, quod *Ecce* est « adverbium admirationis; » heroica enim Chananææ hujus fides, cunctæque aliæ ipsius virtutes, ipsummet Dei Filium in admirationem et stuporem rapuerunt. Ipsa namque in cunctis sæculis admiranda est in Ecclesia, orationis recte instituendæ magistra, quæ nos in corde ad faciendam veram et ferventem orationem præclarissime instruit, modumque nobis tradit faciendæ supplicationis Deo porrigendæ, ad impetrandas desideratas a Deo, nobisque necessarias gratias.

Mulier.

2. — Albertus Magnus, *in Matth.*, ait : « Sexus « fragilis, facile seducibilis, modo masculinum sibi « ingerens animum et ideo supra modum mirabi- « lis. » *Ruth.*, III, 11 : *Scit omnis Israel, mulierem te esse virtutis.*

Chananæa.

3. — Chrysostomus, *Hom.* LIII *in Matth.*, hoc loco ponderat, quod populus Chanaan, olim jussu Dei ab Hebræis exterminati fuerint, quibus, in bona Chananæorum, et substantias, ac facultates eorum succedentibus, Deus insuper vetuit, ne ullam cum iis communicationem haberent commerciorum, aut convictuum, ne forte ab ipsis, utpote gentilibus, a divino ipsius cultu perverterentur aut abalienarentur; et ecce hodie iidem, olim maledicti Chanæi, in persona miseræ hujus mulieris, sese Christi pedibus advolvunt, ipsumque adorant, et tanquam verum Dei Filium agnoscunt, dum interea Judæi eumdem contemnunt et abjiciunt, « Qui enim ejecti sunt, « ne Judæos perverterent, hi adeo ipsis Judæis me- « liores fuerunt, ut terminis suis relictis, ad Chris- « tum accederent, cum Judæi ad ipsos venientem « extruserunt. » Basilius Seleucus quoque, *Orat.* XX, dicit : « Chananæa mulier, sed animi probitate « genus refutabat, in qua naturam vicit fides. »

4. — S. Thomas in hac Oratrice, multos egregios et heroicos virtutum actus notat. Et primo quidem loco, in ipsa se prodit « Conversio petentis. *Eccli.*, « XVIII, 23 : *Ante orationem, præpara animam tuam.* « *et noli esse quasi homo, qui tentat Deum;* præpa- « rat animam, quando a vitiis se mundat; hoc « designatur, per hoc nomen Chananæa, quæ idem « est, quod mutata; item qui convertitur, debet « non solum vitare peccatum, sed etiam occasio- « nem peccati. » Secundo loco, devotionem ipsius notat, siquidem clamabat : « Clamor autem magnum « affectum designat. » Tertio, ejus pietatem, quia « alienam miseriam, suam reputabat; unde dicit : « *Miserere mei.* » Præterea humilitatem ejus observat *quia petiit ex confidentia misericordiæ Dei.* Quarto, observat, quam viva et generosa fides ipsius fuerit, quia ex quo S. Jacobus, I, 6, dicat : *Postulet, in fide nihil hæsitans,* ideo ipsa in primis Christi Divinitatem confessa fuit, per dictionem illam *Domine, Ps.* XCIX, 3 : *Scitote, quoniam Dominus ipse est Deus;* deinde etiam professa est ejus humanitatem, dum ei hoc epithetum, *Fili David,* attribuit. *Rom.*, I, 3 : *Qui factus est ei ex semine David, secundum carnem.*

5. — S. Anselmus in magnæ hujus mulieris persona, tres insignes Ecclesiæ virtutes admiratur : « Sub persona hujus mulieris, fides, humilitas, pa- « tientia Ecclesiæ designatur; fides, qua credidit « posse salvari filiam; patientia, qua toties con- « tempta in precibus perseverat; humilitas, qua se « non canibus, sed catellis comparat. »

A finibus illis egressa.

6. — Enimvero prima facie, textus S. Matthæi et S. Marci inter se nonnihil discrepare videntur; siquidem hic, VII, 24, de Salvatore dicit : *Ingressus domum, neminem voluit scire, et non potuit latere; mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, et procidit ad pedes ejus.* Quod si ita est, qua igitur ratione salvari poterit, quod S. Matthæus dicit : *A finibus illis egressa?* Lyranus rationem reddit, cur mulier hæc e patria sua egressa fuerit : « Quia Christum seque- « batur in via ad impetrandam suæ filiæ sanita- « tem; » etenim verisimile est, quod ad probandam hujus mulieris fidem et perseverantiam, illam Dominus nec audire, nec exaudire voluerit, unde ipsa Dominum per longum itineris tractum fortiter subsecuta fuit : « Quia eam ibi non exaudivit, secuta « est eum in itinere, clamans. »

7. — « Egressa corpore et anima, » inquit Dionysius Carthusianus; et quidem quod corporaliter e domo sua egressa fuerit, nulli potest esse dubium; siquidem usque ad fines Tyri egressa est, sequens vestigia præeuntis Salvatoris; quoad animam vero, pariter e Chanaan egressa fuit, « quoniam Chana- « næorum incredulitatem ac impietatem deseruit, « credens in Christum; » et quidem quod vere secundum animam, ab incredulitate egressa fuerit, idipsum S. Hieronymus arguit ex denominatione, qua Christum Filium David appellavit : « Inde « novit vocare Filium David, quia egressa jam « fuerat de finibus suis, ac errorem Tyriorum ac « Sydoniorum luci ac fidei commutatione dimise- « rat. »

8. — Interlinearis ex illis verbis hanc nobis doctrinam salutarem proponit, quod scilicet a conversatione et societate illorum, qui superioribus diebus vel annis, nobis lapis offensionis et petra scandali fuerunt, sollicite nos elongare et recedere debeamus. « Egressa a pristina conversatione, » quod idem ex parte quoque a S. Antonio de Padua notatum fuit, dum ait : « Nota, quod oportet hanc « mulierem, id est, animam non solum egredi a « peccato, sed etiam a finibus peccati, frequenter « enim dimittit diabolus usque ad confessionem « peccatorum, sed tamen in confiniis peccatorum « retinere nititur; » in cujus probationem, Pharaonis adducit exemplum, qui populo Israel licentiam quidem dabat, abeundi ad sacrificium Deo suo immolandum, cum hoc tamen pacto, ne a finibus suis ullatenus sese elongarent, ac tandem Sanctus ita concludit : « Egressi de omni opportunitate « peccandi, quod si non fecisti, non effugisti la- « queos inimici; sufficit enim, quod te liget per « pedem affectionis, et tamen dimittit tibi guttur « confessionis. »

9. — Ex quo hæc mulier typus quidam est animæ cujusdam orantis, merito a finibus Tyri et Sidonis egressa fuisse dicitur, cum enim in hisce locis, commerciorum tractentur strepitus, ideo per hunc secessum nos docet, quod ut anima aliqua mediante contemplatione in Deum elevetur, opus sit, ut sese ab omnibus terrenis affectionibus subducens, solitudinem sectetur et quietem. *Ducam eam in solitudinem, et ibi loquar ad cor ejus. Ose.*, II, 14.

10. — In hac, filiæ suæ salutem zelose procurante matre, notari quoque potest charitas provida, quam habere debent omnes illi, quibus cura incumbit animarum; hi enim, quotiescumque id subditorum necessitas requirit, e domibus suis egredi, omnesque vitæ commoditates, quas inibi habent, deserere debent, ut suorum, tam spiritualibus quam corporalibus necessitatibus in propria persona, non vero per alios prospiciant : « Si opus sit pro ea, » inquit Salmeron, de anima sub allusione hujus filiæ tractans, « liberanda a dæmonio, et impetranda sa- « nitate, ad Christum confugere, et ob hanc causam « exire de finibus suis, quos præscripsit torpor at- « que tepiditas, ita ut relictis aulis Regum vel « Pontificum, visitent Ecclesias suas, atque resi- « deant; » de Episcopis loquitur.

Clamavit.

11. — Enimvero tametsi mulier hæc, utpote tot virtutibus prædita, probabiliter credi possit, fuisse modestissima, attamen ut Basilius Seleucus, *Orat.* XX, advertit : « Verecundiam omnem calamitas « excutit. » Unde et Dionysius Carthusianus ait : « Ex vehementi affectu in verba erupit, et propter « magnitudinem necessitatis suæ, oblita est fœmi- « neæ verecundiæ, clamans sine rubore; nam ex- « cessivus amor rationem non pensat. »

12. — Albertus Magnus clamorem hunc non de vocali, sed de mentali intelligendum esse credit : « Non tam alta voce oris, quam magna cordis devo- « tione. *Jer.*, XXXIII, 3 : *Clama ad me, et ego exau- « diam te.* »

13. — Lucas Brugensis rationem, cur mulier hæc tam elata voce clamaverit, hanc fuisse dicit, ut audiretur a Christo, siquidem nec discipulis, et multo minus Christo vicinius appropinquare audebat : « Non enim propius audebat accedere ad « virum sanctum ut immunda, quales sciebat sui « generis homines, a Judæis omnibus haberi; cla- « mor desiderii vehementiam declarabat. »

14. — Chrysostomus, *Hom.* XVII *ex var. in Matth. locis*, prudentiam et judicium hujus mulieris notat,

siquidem non ad intercessionem sive Jacobi, sive Joannis, sive Petri, sive totius Collegii Apostolici recurrit, sed obsequia sua Christo immediate detulit : « Pro omnibus illis, pœnitentiam accepit comi- « tem, quæ advocati locum implevit et sic ad sum- « mum fontem perrexit. »

Dicens ei : Miserere mei.

15. — Hujusce mulieris charitas, tametsi cæteroquin ipsa gentilis erat, ad ipsam ut ita dicam, S. Pauli Apostoli sanctitatem pertigisse videtur, utpote qui alienam miseriam eodem sensu doloris, ut propriam percipiebat. Unde, II *Cor.*, XI, 29, dicebat : *Quis infirmatur et ego non infirmor?* « Magnus, » inquit Hugo Cardinalis, « quia malum filiæ dicit « esse suum et in hoc notatur compassio. » Etenim non obstante, quod non ipsa sed filia ejus, infirmitate et spiritu immundo aggravaretur, attamen dixit : *Miserere mei.* Ubi, ut S. Thomas ait : « Nota- « tur pietas, quia alienam miseriam suam cogita- « bat, unde dicit : *Miserere mei.* » Ad instar Jobi, qui dicit : *Flebam super eo, qui afflictus erat;* « Filiæ « malum suum ducit, » inquit etiam Lucas Brugensis : « Ea est virtus charitatis. »

16. — Abulensis, *Q.* LXIV *in Matth.*, hisce verbis, materni affectus teneritudinem colligit : « Dolor « filiæ, dolor est matris et mater suum reputat « incommodum, quod filia patitur. » Ex hac mulieris istius compassione et sollicitudine, parentes suæ curæ desumant exemplum, inquit Lucas Brugensis : « Parentes hinc sumant exemplum curæ et oratio- « nis, pro liberorum salute. »

Domine.

17. — S. Anselmus ait : « Magna fides Chana- « nææ hic notatur, credit Deum, ubi vocat Domi- « num; hominem, ubi Filium David nominat. »

18. — Albertus Magnus, hoc verbum ad alia sequentia relationem dicere existimat : *Domine in cujus ditione cuncta sunt posita, qui vitæ et mortis habes potestatem. Esther,* XIII, 9. Quæ eadem hæc mulier dixisse non sine fructu videtur.

19. — Salmeron advertit, ipsam huic voci, *Domine,* præmisisse verbum illud *miserere,* siquidem misericordia sola, inter omnia divina attributa, Deo propriissima est : « Cui proprium est misereri; sen- « tit ipsum habere potestatem in dæmones et ab- « sentem posse curare, et vocando Dominum, testa- « tur ejus Deitatem et potentiam. »

Fili David.

20. — Notandum, quod, postquam hæc mulier Christum Deum confessa fuisset, in his verbis postea non solum naturam humanam confessa fuerit, verum etiam, ipsum vere in lege promissum Messiam esse fuerit contestata de quo postea Apostolus ad *Rom.*, I, 3, scripsit : *Qui factus est ei ex semine David, secundum carnem.* Aliud quoque mysterium, cur eum Filium David appellarit, a Salmerone his verbis tangitur : « *Vere* Filium David, qui « cythara pellebat dæmonem de Saule. » Hugo Cardinalis ait : « Confitetur eum esse promissum « Messiam in lege, qui nasciturus erat ex David. » E contra vero Judæi, licet per tot Prophetarum oracula et sacras Scripturas, prædicationem quoque et miracula ipsiusmet Filii Dei, ipsis visibilis, illuminati fuissent, nihilominus expresse contestati sunt, *Joan.*, IX, 29, dicentes : *Hunc nescimus unde sit.* Quod si, undenam Dominus noster descendat, scire vultis o cæci Judæi, ecce vobis mulierem quamdam, e stirpe maledicta propagatam : *Maledictus Chanaan;* hæc illum, tanquam Filium Dei, Dominum appellat, tanquam hominem vero, Filium David vocat et tanquam verum promissum Messiam humillime adorat, de qua proinde Basilius Seleucus, *Orat.* XX, ita scribit : « Mulier Chananæa, etiam ante cura- « tionem, fide data, ad Evangelistæ dignitatem « pervenit. »

21. — Albertus Magnus aliam quamdam expositionem adducit; existimat enim, mulierem hanc Dominum nostrum, per hoc epithetum *Fili David,* ad compassionem secum habendam exstimulare voluisse, quia postquam illum Deum nominasset, hominem quoque appellat : « *Fili David* ex natura « sciens compati; *Heb.*, II, 17 : *Debuit per omnia « fratribus assimilari, ut misericors fieret.* »

Et filia mea male a dæmonio vexatur.

22. — Admiranda profecto est hujus desolatæ et filiæ suæ salutem anxie quærentis mulieris indifferentia; utpote coram Christo, in oratione posita, se divinæ voluntati perfectissime conformatam esse ostendit, non enim ab eo postulat, ut domum suam secum abeat, vel ut dæmonem potenti jussione sua in fugam agat, sed filiæ suæ miseriam pure et simpliciter ei exponit : *Revela Domino viam tuam, et spera in eum, et ipse faciet. Psal.* XXXV, 5. Ab hac muliere omnes novæ Evangelicæ legis fideles, merito orandi modum discere deberent; ipsa namque suo nos exemplo docet, quod sufficiat, si vulnera nostra protomedico cœlesti revelemus et detegamus, siquidem longe melius nobis novit, an illa curare et omnino tollere, vere nobis expediat. Ideo Apostolo, I *Cor.*, XII, 9, dixit : *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.*

23. — Glossa ait : « Filia est anima vel con- « scientia cujuslibet diabolo mancipata, pro qua « mater Ecclesia rogat. » Idem quoque hisce verbis Beda scribit : « Filia a dæmonio vexata, cujuslibet « est conscientia, sordibus vitiorum polluta, cujus « emendationem a pio conditore debet continuis « flagitare lamentis. » Hinc quoque utilissimum valdeque insigne desumitur, cunctis matribus et patribus documentum, quod, dum filii ipsorum infirmitatibus aliisque ærumnis et adversitatibus

corripiuntur, primo omnium loco, ipsis ad Deum confugiendum sit, pro imploranda iisdem integerrima animarum salute et bona conscientia, hanc sanitati corporali et cunctis mundi interesse seu emolumentis longe præferendo. Etenim si per dæmonem peccata, affectus inordinati aut vitia intelligantur, parentes se filios suos vere diligere, illorumque bonum ferventer zelare tunc vel maxime probabunt, si sollicite illos ab hisce dæmoniis liberare procurent. « Magnus dæmon peccatum est, » inquit Chrysostomus.

24. — S. Anselmus dicit : « Vulnera medico « detegit, et qualitatem et magnitudinem morbi « ostendit. » Etenim quanto major est nostra miseria, tanto magis ad se attrahit divinam misericordiam. David divinam pietatem implorans, subito sibi quoddam secure se exaudiendum esse promittit. *Ps.* XXIV, 11 : *Propitiaberis peccato meo;* sed quare? *multum est enim;* videbatur expedientius Davidem facturum fuisse, peccatum suum diminuendo, dicendoque parvum est enim; ast nequaquam ita est; sciebam enim, quod *ubi abundat delictum, superabundat et gratia,* accusandum est igitur peccatum et nequaquam excusandum, sed potius aggravandum; non sufficit huic mulieri, quod diceret : *A dæmonio vexatur,* sed subjungit : *Male vexatur.*

25. — Rabanus ex his verbis sequentem deducit sensum moralem : « Si quis bona, quæ gessit, pec- « catorum peste fœdavit, filiam habet immundi « spiritus furiis agitatam. »

26. — S. Marcus spiritum, qui hanc mulierem divexabat, immundum esse dicit. Unde Jansenius sequens elicit documentum. « Mulier hæc recte « quamlibet animam peccatricem designat, cujus « filia, hoc est, caro a dæmonio vexatur, quia exagi- « tatur, etiam spiritu repugnante ad vitia varia. » Quodsi autem mater ista, hujus suæ filiæ sanitatem desideret; id est, si carnem suam refrænare cupiat, prius necessum est, ut e domus et patriæ suæ confinibus exeat : « Hoc est priora suæ conversationis « vitia, in quibus requievit, relinquat, tum ad « Christum fide accedat, qui unicus est salutis auc- « tor. »

27. — Salmeron, ex verbis *Filia mea,* pastoribus ecclesiasticis, amorem erga animas sibi commissas, insinuandi occasionem sumit, dicens : « Instruuntur « pastores, animabus præfecti, qui instar parentum « sese filiis præstare debent, de quibus Apostolus, « *Gal.,* IV, 29 : *Filioli mei quos iterum parturio,* « generantes verbo Dei et lac doctrinæ dantes. »

VERSUS 23.

Qui non respondit ei verbum : Et accedentes discipuli ejus, rogabant eum, dicentes : Dimitte eam, quia clamat post nos.

Qui non respondit ei verbum.

1. — S. Thomas, *in Matth.,* dicit : « Hoc videtur « mirabile, quod fons pietatis tacuit. » Chrysostomus quoque Salvatoris nostri, erga Judæos cæteroquin ingratos et inimicos suos, ipsumque blasphemantes, liberalitatem considerans, hanc ejusdem taciturnitatem vehementer obstupescit, *Hom.* LIII *in Matth.,* dicens : « Quam novum atque inauditum « hoc est, Judæos ingratos rationibus etiam addu- « cit, et blasphemantes rogat, et tentantes non « negligit; hanc autem quæ sponte venit et depre- « catur, quæ, quanquam nulla lege, nullis Prophe- « tis fuit communita, tamen cum reverentia acces- « sit, nec responso, quidem digna putare videtur. » Universam ipse Judæam perambulabat, quovis in loco suæ imprimens beneficentiæ vestigia : *Pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo,* et hanc videns mala sua deplorantem repellit. Porro variæ assignari possunt silentii istius rationes.

2. — S. Thomas ait : « Non respondit, ne vide- « retur ire contra id, quod dixerat : *In viam gen- « tium ne abieritis.* » Volebat etenim ostendere, semetipsum executorem esse præcepti illius, quod Apostolis imposuerat; « sed per instantiam suam « impetravit, » hæc mulier scilicet, « quod sit supra « legem; » tametsi enim legi subjectus non fuerit, quam ipse tulerat, se tamen illius observatorem exhibere voluit, quia, ut S. Hieronymus ait : « Nolebat occasionem calumniatoribus dare. »

3. — Euthymius, hunc supplicantis et clamantis Chananææ contemptum, eo tendisse putat, ut Judæis per hoc haud obscure ostenderet, se ad ipsos exaudiendos et juvandos longe promptiorem et propensiorem esse : « Ut Judæis ostenderet, qualem « erga illos gereret affectum; cum infirmos eorum, « semel tantum rogatus, imo neque semel quidem, « statim curabat, gentilium vero non ita. »

4. — S. Anselmus, *in Matth.,* dilationem hanc exauditionis, ex mysterio factam fuisse scribit : « Differt sanare, ut salutem gentium differendam « post resurrectionem præfiguraret. »

5. — S. Thomas Christum ideo tacuisse censet, ut Apostolis occasionem et motivum suggereret, pro ea intercedendi, prouti etiam fecerunt : « Quia « quantumcumque sit aliquis bonus, indiget tamen « orationibus aliorum. » Idem quoque his verbis Abulensis scribit : « Non respondet ut discipuli pro « ea rogarent, ostendens necessarias esse preces « sanctorum ad impetrandum. »

6. — Chrysostomus ait : « Non respondit, quia

« fidem illius amplius provocabat et animum per-
« severantia exercebat. » Quod ipsum S. Augustinus quoque scribit, *Serm.* LXXIV *de temp.*, dum ait : « Dissimulabatur a Christo, non ut misericordia « negaretur, sed ut desiderium accenderetur et ut « humilitas commendaretur. »

7. — Dici etiam potest Christum ideo ei non respondisse verbum, quia mulier illa datura nobis erat veræ orationis exemplum, quæ perseverantiam adjunctam habere debet. Unde Glossa optime monet : « Si ad primam petitionem Ecclesiæ, Dominus « salutem animæ differt dare, non est desperan-
« dum, vel ab oratione cessandum, sed magis pre-
« cibus insistendum, et ad Deum, et ad Sanctos,
« donec orent pro Ecclesia, et tunc perficietur
« oratio. »

8. — Salmeron illud Christi silentium ponderans, illum Ecclesiastici, II, 1, textum adducit : *Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem.* Hæ erant primæ vices, quibus mulier ista pedem suum scholæ Christi intulerat, ac proinde eamdem per hanc repulsam tentare et probare voluit : « Suavius enim « sapiunt dona, quæ majori cum desiderio empta « et recepta sunt, et ideo ad tempus dimittit nos « in siccitate nostra. »

Et accedentes discipuli ejus, rogabant eum.

9. — « Quare accesserunt? » quærit S. Thomas. « Una ratio est, quia nesciebant, quare tantum « retardabat. Secundo moti erant misericordia. « Item non poterant pati mulieris importunita-
« tem. »

10. — In hac Apostolorum intercessione, Salvator noster efficaciam intercessionis Sanctorum insinuare voluit; tametsi enim hactenus aera implesset clamoribus suis, Christi tamen aures clausas semper et obturatas invenit; tametsi etiam domi, pedibus ejus advoluta fuisset, postea vero ad ipsum consectandum prolixum cum eo iter confecisset, nihilominus, *non respondit ei verbum;* at vero vix Aposloli loqui cœperunt, cum ecce lingua ejus subito soluta fuit. Unde Basilius Seleucus, *Orat.* XX, ait : « Apostolorum chorus vicarius intercessor « apud Salvatorem intervenit, mulieris oratores « sunt Christi discipuli. »

Dimitte eam, quia clamat post nos.

11. — Theophylactus ait : « Discipuli gravatim « ferentes clamorem mulieris, rogabant : *Dimitte* « *eam,* hoc est, obsecrabant ut ablegaret illam a « se; » id quod tamen non ex compassionis defectu dixisse ait : « Sed magis videntur persuadere Do-
« mino ut misereretur ei. »

12. — *Clamat post nos,* dicebant Apostoli. Lucas Brugensis legit : *Clamores ingeminat;* tanto enim spes ejus erga Salvatoris pietatem amplius augebatur, quanto majores, frequentiores et asperiores ejus repulsæ erant. « Notanda invicta mulieris « fiducia, » inquit præfatus Auctor, « silentio, quod « videri poterat quoddam repulsæ genus, minime « dejecta. »

13. — Paulus de Palatio collegii apostolici charitatem his verbis demiratur : « Agnosce charitatis « ingenium, rogant enim non rogati, beneficium « præstant non petenti. Quam ergo a charitate « distant, qui negant improbis precibus petenti! « Causam vero afferunt, *quia clamat post nos.* Do-
« centes eum qui vult exaudiri, debere sensim « vitam apostolicam sequi. »

14. — Idem quoque Auctor ingeniosam valde observationem habet circa verba, *Dimitte eam.* Dicit enim : « Adverte, Dominus tenebat Chananæam, « ligabat eam, nam discipuli dicunt : *Dimitte eam,* « *quia clamat;* quomodo eam dimitteret, quam « traxerat? Et ideo traxerat ut rogaret, et rogaret « exacte. » Ad Romanos, VIII, 26, Apostolus ita scribit : *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram, nam quid oremus, sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis;* hic autem ipsemet Christus Dominus noster huic Chananææ petendi et bonam quamdam gratamque orationem instituendi, formam et modum tradit.

VERSUS 24.

Ipse autem respondens, ait : Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel.

1. — Glossa Interlinearis ait : « Missus corporali « missione. » S. Thomas dicit : « Hebræorum erat « peculiaris; » ac proinde dicebant, *Psal.* LXXXVII, 13 : *Nos autem populus ejus et oves pascuæ ejus;* « perierant istæ oves, quia abductæ erant per di-
« versas observantias. » Et quamvis Isaiæ, XLII, 69, oraculum, Messiæ beneficentiam ad omnes omnino nationes extenderit, Deo dicente : *Dedi te in lucem gentium;* dicendum tamen, « quod ad omnes mis-
« sus, ut omnes in unum congregaret; sed missus « est primo ad Judæos, ut eos ad gentes transfer-
« ret. » S. Augustinus Glossæ Interlinearis intentionem secundando, *Serm.* LXXIV *de temp.*, ait : « Missus « ad oves domus Israel, ut illi præsentiam sui cor-
« poris exhiberet, non ut oves quas habebat in « gentibus contemneret. » Siquidem in S. Joannis Evangelio, X, 16, expresse ait : *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere;* ac proinde prout S. Ambrosius, *Serm.* XLIII, observat, hoc loquendi modo : « Ostendere dignatus « est propositum, quod eos, quos primo elegerat, « nequaquam refutare cupiebat et sæpe devios et « errantes paterno quodam revocare cupiebat af-
« fectu. » Salmeron, per adhibitam distinctionem rem totam explanat. Dicit enim : Christus duplici potissimum fine in hunc mundum venit, scilicet

tum ad hominem redimendum, tum ad promulgandam legem Evangelicam; propter ambos vero hosce fines, pari quidem passu ab æterno Patre, tam pro gentilibus quam pro Judæis missus fuit. *Joan.*, XI, 51, 52. *Jesus moriturus erat pro gente, et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum*; at vero si de Evangelii prædicatione ab ipso personaliter facta ac tot miraculis confirmata agatur, « Hæc principaliter in « propria persona perfecit apud Judæos. »

2. — Rupertus Abbas ait : « Voces ejusmodi « voces erant odii, non juxta rationem divinitatis, « sed secundum sensum carnis, priori non consonantes proposito ejus, vel Scripturarum veritati; « nam priusquam incarnaretur, amorem Ecclesiæ « gentium professus erat in omnibus Prophetis. »

3. — S. Antonius de Padua, ad dictionem *oves* reflectens, dicit : « Quia non ad hædos, qui sunt in « sinistra, finaliter collocandi, non ad lupos, quia « volebat hanc escam in ovem converti, quod fac« tum est. »

4. — Notandum quoque est hoc loco, quod Christus paulo ante de Judaismo dixerat : *Generatio prava et adultera*, nunc vero Judæos oves appellet; imo filiorum loco eosdem agnoscit, dum ait : *Panem filiorum*. Qua in re utilissimum nobis documentum tradidit, quod nimirum contumaces et discolos, in eorumdem præsentia, ad ipsorum emendationem reprehendere debeamus; iidem vero absentes honorandi sint, de ipsis, ad proximorum ædificationem, cum respectu honorifice loquendo, nec non ad ipsorum resipiscentiam, ut ab ipso facilius, correctionis fructum reportemus, eosque lucremur.

Versus 25.

At illa venit, et adoravit eum, dicens : Domine adjuva me.

1. — Quemadmodum hæc mulier Chananæa ante Salvatorem, post Apostolos, a longe sequebatur : *Clamat post nos*; ita post ea verba, quibus Christus eam repellere et abjicere velle videbatur, sese ante conspectum ejus posuit, adorando eum et profundam ei reverentiam exhibendo. Lucas Brugensis ait : « Venit coram eo, adeo non est defati« gata tot repulsis, ut etiam creverit fides ejus de « Messiæ bonitate concepta, quæ animum ipsi ad« diderit propius coramque accedendi. » Chrysostomus, *Hom.* LIII *in Matth.*, hanc eamdem animositatem demiratus ait : « Non tacuit, aut destitit, aut « alacritatem remisit nequaquam, sed magis insta« bat. » Quisnam animum suum non totaliter abjiceret? inquit idem Sanctus; eo ipso etenim, quo Christus tacuit, tantoque tempore ei non respondit verbum, sed clamores ejus importunissimos surdis auribus excepit, jam gratiæ quam postulabat, concessionem desperare potuisset, quanto magis nunc, quando ab eo responsum adeo asperum et durum retulit, maxime cum insuper omnium Apostolorum pro ipso factam intercessionem inutilem esse vidit. « Attamen non desperavit mulier, sed cum videret « patronos suos nihil efficere, pulchra quadam « verecundia inverecundata fuit, antea enim in « conspectum venire non audebat; *clamat enim*, « inquiunt, *post nos*; quando vero consentaneum « erat, ut ipsa rebus desperatis longius abiret, tunc « propius etiam accedit; quid hoc est mulier? num « plus fiduciæ habes quam Apostoli? num plus « virium? »

2. — « Adoravit ut Deum, » inquit Interlinearis, « adoratione latriæ, » inquit Lyranus; « speravit « honoris et humilitatis officiis, se posse benevo« lentiam ipsius, » ut Lucas Brugensis ait, « deme« reri. »

3. — Notanda quoque est vehementia charitatis et compassionis hujus matris erga filiam; siquidem non una tantum vice, sed binis, infirmitatem filiæ, veluti si propria et personalis ipsius esset, deploravit, nam ab initio dixit : *Miserere mei*, et nunc pariter dicit : *Adjuva me*, « infirmitatem enim filiæ « reputabat suam, » ut Lyranus meditatur.

Versus 26.

Qui respondens, ait : Non est bonum sumere panem filiorum et mittere canibus.

1. — Origenes miratur hic Christum miseram hanc mulierem, magis semper ac magis a se repellentem : « Latronem liberasti, meretricem virgini« bus prætulisti, et solam miseram hanc mulierem « despicis deprecantem. » Chrysostomus, *Hom.* XXXV *in Matth.*, considerat quod, quanto ipsa amplius petendo effervescebat, tanto Salvator sese magis invitum ac reluctantem ei ostendebat : « Quanto illa ferventius orat, tanto ipse vehe« mentius retrudit. » Verum enimvero evidentius signum habere non poterat, unde se certo exaudiendam esse agnosceret, quam dum probrosis ab ipso verbis propellebatur et quasi vapulabat : *Percutiet et curabit nos.* *Ose.*, VI, 2. Joseph scyphum seu calicem suum, sacco Benjamin fratris sui imponi jussit, *Gen.*, XLIV, ut ipsum in vincula conjiceret, eumque furti commissi apparenter saltem accusaret; revera tamen finis ipsius, id ita fieri jubentis, erat, ut suum erga ipsum affectum magis magisque exhiberet, eique præ cæteris fratribus vel maxime benefaceret. Unde S. Ambrosius ait : « Reum statuit rapinæ, ut obsidem teneret gratiæ. » Eodem modo mulier, dum se veluti canem repudiari et contemni vidit, majorem spem concipere cœpit, se panis cœlestis gratiarum divinarum certo futuram participem. Et ideo Basilius Seleucus in ipsius persona ait : « Contumeliam teneo curatio« nis pignus; spondet mihi salutem canis appella-

« tio. » Unde Paulus de Palatio sequens elicet morale documentum : « Interim id vehementissime « nota, si probrum tibi Dominus injecerit grande, « nec sine fœnore solvet; si autem te canem dixe- « rit, filium faciet; si induerit te sacco, circumda- « bit lætitia. »

2. — Sciendum est vero Euthymium per hunc panem, salutem interpretari, non solum corporis, sed etiam animæ. « Panem dicit sanitatem, non « corporum tantum, verum etiam animarum. » Hugo Cardinalis Salvatorem ad verbum Dei allusisse existimat : « Dominus verbum Dei panem « vocat, quia sicut panis corpus, ita verbum Dei « peccata sanat. » S. Marcus, XII, 27, refert Christum ita dixisse : *Sine prius saturari filios,* quasi ad illud dictum Actuum Apostolorum, XIII, 46, alludere voluisset, quo dicitur : « Vobis oportebat « primum loqui verbum Dei. » S. Anselmus dicit : « Panis est Evangelium, miracula et alia, quæ ad « salutem pertinent nostram; » et ideo hisce verbis dicere voluit non esse bonum Judaismum, qui filius ejus erat, prædicatione Evangelii, miraculis, exemplis, cunctisque aliis privare, quamdiu hunc panem velut satur fastidiens, a se non projiceret, tunc enim se justam habiturum esse causam, ut panis illius etiam canes, id est, gentiles, participes efficeret.

3. — Salmeron verba hæc de reditibus ecclesiasticis exponit, utpote qui panis filiorum, id est, pauperum dici possunt : « Intelligant, » Prælatos alloquitur, « bonum non esse sumere panem filio- « rum et mittere canibus, id est, redditus eccle- « siasticos et patrimonium Crucifixi, quod ad alen- « dos pauperes et sublevandos infirmos, orphanos « et viduas, et virgines fovendas institutum est, ad « ditandos consanguineos et servos suos exaltando « convertant; vel illis abutantur, alendo canes, « parasitos, meretrices; vel, quod quibusdam ho- « nestius videtur, bona Ecclesiæ in splendore « mensæ, equorum et servorum multitudine, au- « læis pretiosis atque in vasis aureis et argenteis « comparandis, cum magno scandalo insumant. »

4. — Porro Judæi vocantur filii, de quibus Deus apud Isaiam, I, 2, ita loquitur : *Filios enutrivi et exaltavi;* et alibi, XLVI, 8 : *Et nunc, Domine, Pater noster es tu.*

5. — Gentiles autem denominantur canes; « quia sicut canis est animal immundum, » inquit S. Thomas, « sic gentes. » Lucas Brugensis ait : « Quorum erat publica imprudensque cum idolis « fornicatio, qui Judæis comparati, non magis Deo « curæ esse videbantur, quam sint patrisfamilias « canes, liberis collati. Vult igitur in Dei familia « Israelitas esse id quod sunt in hominis familia, « liberi; gentiles vero quod in hominis familia « sunt, canes; » in his autem ingratis filiis adimpletum fuit cœleste oraculum, quo, *Psal.* CXXXVIII, 12, dicitur : *Sicut lumen ejus, sic et tenebræ ejus,* siquidem filii facti sunt canes. Unde Chrysostomus ait : « Hæ autem ad opprobrium videbantur Ju- « dæorum, qui filii vocati canes effecti sunt, dicente « Paulo ad *Philipp.*, III, 2 : *Videte canes, videte « malos operarios.* » Eadem quoque fuit S. Hieronymi ponderatio, quam hisce verbis nobis explicavit : « Mira rerum conversio; Israel quondam filius, « nos canes; pro diversitate fidei, ordo nominum « commutatur. De illis postea dicitur : *Circumdede- « runt me canes multi;* nos audivimus cum mu- « liere : *Fides tua te salvam fecit.* »

Versus 27.

At illa dixit : Etiam, Domine; nam et catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

1. — In fatali hac responsione egregium hujus mulieris relucet ingenium, sagacitas et sapientia mirabilis : *Non est bonum sumere panem filiorum et mittere canibus,* quibus verbis asperrima ipsam quam alias unquam contumelia mactare videbatur, siquidem hisce verbis omnem illi intentum suum consequendi spem præcidisse videbatur. « Hoc « responso, » inquit Lucas Brugensis, « reliquis « repulsis duriore, spem omnem Christus mulieri « præcidere videtur; » ut S. Hieronymus, *in Matt.*, advertit, « Illa valde sapienter et magno intellectu « respondet; » ecce sagacitatem ipsius. S. Paschasius hanc, circa ejus responsum, habet reflexionem : « Opprobrium sibi illatum, vertit efficaciter « in supplicationis suæ blandimentum. » Unde Lucas Brugensis insuper ipsum Christum in verbis cepisse, illudque extorsisse scribit, quod in ejus contumeliam a Christo prolatum videbatur, in favorem suum ingeniose retorquendo : « Insuperabi- « lis itaque animi hujus mulieris magnitudo, id « quod videbatur omnino repulsa, vertit in argu- « mentum impetrandi, tanquam capiens ipsam Dei « sapientiam laqueo sui oris verborum. » Dionysius Carthusianus notat quod sicut Christus ad ipsam metaphorice loquebatur, ita quoque eamdem metaphoram prosequendo, causam suam prorogaverit : « Subtiliter et valde pertinenter respondet; » imo mulier hæc, per os S. Chrysostomi hunc in modum Christum alloquitur : « O Domine, factus es advo- « catus meæ postulationis, negando promittis. »

2. — Salmeron, *tom.* VI, *tract.* XXIX, sensum horum verborum mirifice hunc in modum explicat : « Gaudeo quod me canem facis, non recuso no- « men canis, nec Judæis invideo panem filiorum « et nomen honorificum Judæorum, quos etiam « meos voco dominos, non præripio illis panem « suum delicatum, quo vescuntur in mensa Patris. » Ipsa fortiter et generose verbis Christi insistebat et quasi cum ambitione et interesse nomen hoc *canis*

admittebat, hoc enim supposito, veluti ex justitia et jure, saltem micam aliquam panis ab eo extorquere satagebat. Unde Chrysostomum citat dicentem : « Canem me dicis, ergo nutri me ut canem; « non possum relinquere mensam Domini mei, in « verberibus non cedo. » Victor Antiochenus in hujus mulieris persona, ita loquitur : « Magni be- « neficii loco duco, vel in canum ordine haberi, « tantæ enim sunt mensæ Domini opes, ut abunde « mihi sat sit, si justorum tuorum micis frui li- « ceat. »

3. — Argumentum hoc mulieris istius optime currit, nec quidquam ipsi in contrarium opponi potest. S. Anselmus inquit ipsam per illa verba : *Etiam Domine,* dicere voluisse : « Verum est, Do- « mine, non est bonum ut dones nobis panem; nam « nobis sufficiunt micæ, et hoc est, nam et catelli « non edunt panem, sed micas, id est, reliquias « dominorum; domini nostri sunt Judæi, qui se- « dent ad mensam Scripturarum, nos non sumus « digni sedere ad mensam, quia canes sumus, sed « sub eis existentes, saltem aliquas reliquias velle- « mus habere, sicut est curatio filiæ meæ; » ex lauta quadam mensa, semper projicitur aliquid, quod non comeditur aut flocci æstimatur. Et ideo dicere voluit quod, tametsi ipsa indigna esset illo miraculo, patebat nihilominus ex quo Christus adeo esset prodigus gratiarum suarum, quoad Judæos, vel unicam duntaxat panis illius micam, id est, unicum tantum, in sui commodum patratum miraculum, a se maximi beneficii et muneris loco æstimandum fore. Unde Theophylactus ait : « Quod « parvum quidem, quantum ad virtutem suam atti- « net, mihi autem magnum fuerit; da sicut et qui « panem comedunt, non magni faciunt, si micas « dent, canes autem bene ex his pascuntur. »

4. — Monstrat etiam in hisce verbis, dum micarum panis, quæ ex mensa cadere sinuntur, mentionem facit, eximiam suam prudentiam; siquidem per hanc allusionem Salvatori insinuare intendebat, quod, cum in beneficium Judæorum, innumera miracula operetur, parum ipsi curandum sit, si ad suam, licet gentilis mulieris instantiam, etiam vel unicum solum patrare dignaretur. Albertus Magnus super illa verba *de micis,* ita scribit : « Non peto modo salutem communem gentis meæ, « sed unius miserere filiæ; » catelli de ferculis dominorum suorum mensis illatis non comedunt, sed tantum de reliquiis, quæ ex eorumdem mensa cadunt. Salmeron aliam quamdam canum proprietatem his verbis prosequitur : « Canes ejecti per « unam portam, regrediuntur per aliam; rejecti « sunt gentiles per portam idololatriæ, ingrediun- « tur per portam fidei; non ergo panem integrum « dandum filiis, sed micam, id est, parum quid, « maxime, quia filii negligunt; » adducitque similitudinem alicujus, quia cum ingentem quamdam pecuniæ summam, certæ cuidam personæ dare destinarit, si eam manu sua tenendo, modica quædam monetula manu ipsius exciderent, eamque pauper aliquis gradiens in suum commodum levaret, hoc ei utique minime futurum esset ingratum : « Ita Dominus Jesus manum plenam habebat mise- « ricordiarum, interim cadebat aliqua mica, quam « accipiebat aliquis ex gentilibus. »

5. — Porro in hac muliere adimpletum fuit illud Ecclesiastici, III, 20, effatum : *Humilia te in omnibus et coram Deo invenies gratiam,* siquidem ejus humilitas in hisce verbis mire resplenduit. Hic tangitur mira humilitas mulieris. Christus illam et omnes gentes canes appellavit, « sed humi- « litatis est quod concedit contumeliam; item major « ostenditur humilitas, quia ipse Dominus dixerat « canes; sed ista dixit catellos, » inquit S. Thomas. Christus Judæis nomen filiorum imposuerat, ipsa autem eosdem dominos vocat : *De mensa dominorum suorum.* S. Antonius Paduanus causam declarat, cur nomen *canis* non acceptarit, sed dixerit : *Nam et catelli :* « Hoc nomen noluit sibi arrogare, « quia canis habet aliquid industriæ, quia cognoscit « dominum ipsum; » ipsa autem, tametsi adeo sagax esset et industria, ipsumque Dei Filium et Dominum suum esse probissime agnosceret, ex motivo tamen humilitatis, talis unquam videri voluit : « Item domum custodit; et furis ingressum arcet : « hæc non sic de se dicit, quia nec domum con- « scientiæ custodire se, fateri voluit, nec latratum « confessionis habere, quo hostis depellitur; sed se « nominavit catellum, qui indifferenter cum omni- « bus ludit, quia omni vitio adhærebat, quia Domi- « num non cognoscit, qui indifferenter contra « quemlibet latrat. »

6. — S. Ambrosius dicit, ipsam hæc verba, per superiorem quemdam majoris luminis instinctum, de pane Eucharistico intellexisse : « Agnovit myste- « rium cui dicitur : *Nemo tollit panem filiorum et « mittit canibus ;* agnovit hunc panem, non panem « esse qui videtur, sed illum qui intelligitur et « ideo respondet : *Utique Domino, nam et catelli « edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum « suorum.* » De hoc pane, in prosa sive sequentia Missæ Corporis Christi, dicitur : « Vere panis filio- « rum, non mittendus canibus. » Quænam vero est inter canes et catellos lactantes differentia? Hi ob teneram suam ætatem innocentes repræsentant; his igitur panis iste communicatur, non vero canibus, qui rabidi, iracundi, voraces, sanguinolenti, rapaces existunt; catelli symbolum sunt humilium et pauperum : « Manducat Dominum pauper, ser- « vus et humilis. » De micis panis istius cum S. Ambrosio dicere possumus : « O uberes micæ, quæ « repellitis jejunium sempiternum, quæ colligen- « tem pauperem æternis expletis alimentis! »

7. — Valde considerabiles sunt multi heroica-

rum virtutum actus, in quibus magna hæc mulier sese exercuit. Etenim ingentem se conceptum habere ostendit, de Christi omnipotentia et liberalissima manu, in patrandis miraculis; siquidem, ut Jansenius notavit : « Hoc miraculum, micam vo- « cat. » Et ut Lucas Brugensis ait : « Micam, sana- « tionem suæ filiæ dicit; ut quæ sic conferretur « cum illa miraculorum copia, illis quæ gratiæ « divitiis, quas in Judæos per singula momenta « profundebat, nihil aliud censenda esset, quam « una mica panis, e divite mensa elapsa. » Enimvero dubium non est, quin Salvator noster jam dudum petitioni ejus tandem annuere decreverit, quare igitur eam prius, per tot repulsas, a se abegit? Chrysostomus, *Hom.* XXXV *in Matth.*, ait hoc factum esse : « Non quia negligebat, verum ut « repositum atque absconditum in animo ejus vir- « tutis thesaurum in lucem protraberet, eam repel- « lebat. » Et quidem de ejus fide nemini dubium esse potest, cum ob illam tantopere fuerit a Christo deprædicata. Modestiam suam palam ostendit, dum Christo solum, suam ob filiæ malum acceptam afflictionem manifestavit, absque eo, quod ab ea liberari postularet. Devotionis specimen dedit, quando ad pedes Salvatoris provoluta et prostrata, eumdem devotissime adoravit. Resignationem quoque prodidit, dum aliud nihil dixit quam *Adjuva me.* Fiduciæ actum elicuit, quando, licet pagana et idololatra esset, ad Deum tamen fiducialissime recurrit. Fervor ejus in oratione emicuit, quando voce elata clamavit. Charitas, dum alienam miseriam velut propriam sensit; perseverantia, quando post tot repulsas, memorialia et supplicationes suas tam frequenter reiteravit, denique humilitas in ea eluxit, dum se cane inferiorem esse agnovit.

Versus 28.

Tunc respondens Jesus, ait illi : O mulier, magna est fides tua; fiat tibi sicut vis; et sanata est filia ejus ex illa hora.

Tunc respondens, ait illi : O mulier, magna est fides tua.

1. — Cajetanus ait : Putasses debuisse dici : magna est constantia, perseverans; præterquam enim, quod ipsa frequenter passa fuerit repulsas, ipsi quoque sancti Apostoli nec auditi, nec exauditi fuerunt, imo velut canis repulsa fuerat et ideo videri potuisset, potius commendandam fuisse ipsius constantiam atque perseverantiam : « Sed Jesus, « qui intuetur cor, fidem commendat magnam, « quia fides in ipsum Jesum, sua magnitudine « superavit negatas responsiones, repulsas et igno- « minias. »

2. — Hæc mulier Chananæa, ut Theophylactus observat, Ecclesiæ typus fuit, quæ ex gentilibus congreganda erat; hi etenim a principio fuere rejecti. Hebræis duntaxat admisit; hisce vero demum reprobatis, nos in illorum locum subingressi, panem nobis sacratissimi corporis Christi acquisivimus : « In filiorum ordine gentes allectæ, obti- « nuerunt panem Corporis Domini; Judæi autem « canes facti, ex micis videntur pasci, hoc est, ex « parvitate et vilitate litteræ. » De hujus Ecclesiæ, ex gentibus collecta fide dici posse videtur : *Magna est fides tua*; siquidem inter tot persecutiones Tyrannorum, Hæreticorum contradictiones, Atheistarum, Paganorum, Mahumetanorum, totque aliorum inimicorum blasphemias, fortis et imperturbata stabilitas permansit; præterquam quod, ut Rabanus observat, « merito magna dicitur, quia cum gentes « nec lege fuerint imbutæ, nec vocibus prophe- « tarum instructæ, ad prædicationem mox Aposto- « lorum, in auditu auris obediverunt. »

3. — S. Anselmus, *in Matth.*, dicit : « Magna « predicatur a Domino fides mulieris, quæ primum « Salvatorem Filium David, deinde Dominum vo- « cat, extremum ut Deum adorat. » Jansenius ait : « Magna, quia per eam magna de me credis et « confidis. » Inter mulieres non paucæ, prout experientia constat, hoc vitio laborant, quod in necessitatibus suis ad superstitiones et dæmonum præstigia confugiant; ecce tibi vero Chananææ nostræ illibatam fidem, quæ ut idem Jansenius ait : « Cre- « didit, omni dæmoniaca virtute illum esse supe- « riorem; neque oratione illi et præcibus opus esse « putavit, reliquorum more, ut filium sanaret, sed « potestate illum hoc efficere posse, idque etiam « absentem; » neque enim ab illo petiit, ut ad illam curandam, in domum suam se reciperet, sed potius illum etiam de longinquo, solo voluntatis suæ actu, dummodo ita vellet, dæmonem in fugam agere posse credidit.

4. — Basilius Seleucius, *Orat.* XX, magnam ipsius fidem, ex multis argumentis deducit; dicit ergo : « Nisi talis fuisset mulier, forte inhumanitatis et « impotentiæ Salvatorem condemnans, avolasset; » quasi diceret : multæ aliæ mulieres, quæ tanta fide imbutæ non fuissent, scientes, illum in quovis alio loco innumeras præstitisse gratias, his autem illum adeo parcum et ad illas præstandas invitum esse videntes, facile omnipotentiam et beneficentiam illius limitatam esse, suspicari, vel ipsum tanquam immitem et immisericordem, condemnare potuisset; imo fides ejus eousque processit, ut idem Auctor scribit; ut Dominus noster eam toti mundo, velut fidei normam et exemplar, proponere decreverit : « Ideo tibi gratificari distuli, ut fidem tuam « in exemplum proponerem; totam tibi curationis « mensam explico, non ut cani micam, sed ut filiæ « totum panem largior. »

5. — S. Augustinus acute notat quod, ex quo canis nomen sibi libenter arrogarit, dicendo : *Etiam*

Domine, nam et catelli edunt, etc., ideo Christus illam mulierem et consequenter hominem appellarit : « O mulier ; tu te cognovisti canem, ego te « jam agnosco hominem ; » idipsum magnæ fidei suæ meritum fuit ; utpote sine qua bestiis similes sumus, *Psal.* XLVIII, 13 : *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus.* Fides autem in filios Dei nos adoptat : *Dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine ejus. Joan.*, I, 12.

6. — Dionysius Carthusianus fidem hujusce mulieris, omnium aliarum virtutum thesauris locupletatam fuisse dicit : « Bonis operibus virtutibusque « adornata. » Salmeron illum S. Marci, VII, 29, textum : *Propter hunc sermonem vade, exiit dæmonium a filia tua,* considerans dicit : « Id est, per « fidem et prudentiam et humilitatem. Laudat au- « tem, ut imitemur virtutes ejus ; apparet pruden- « tia in responsis, pietas in quærendo Deum et « non maleficos ; perseverantia in repulsis, humi- « litas in prostratione et confessione ; fides, qua « cæteræ virtutes ornantur. »

7. — Fides quoque ejus magna dici potest, siquidem omnes Apostoli ipsa posteriores remanserunt, utpote qui suam intercessionem interponentes, minime fuere exauditi. Unde Chrysostomus, *Hom.* LIII *in Matth.*, cujus hæc est ponderatio, ait : « Tu vero « diligenter considera, cum nihil ab Apostolis in re « mulieris factum fuerit, totum ab ipsa fuisse per- « fectum ; tantum quippe potest jugis et fervens « oratio. » De hac quoque ferventi oratione Chrysostomus ita scribit : « Non cessat fideliter, humi- « liter, prudenter, ac patientissime postulare. »

Fiat tibi, sicut vis.

8. — Optime et perspicue videtur, quam sit verum illud Psalmistæ, *Ps.* CXIV, 19 : *Voluntatem timentium se faciet et deprecationem eorum exaudiet.* Ac si diceret, inquit Chrysostomus : « Fides quidem « tua majora quam petis posset impetrare ; ve- « rumtamen fiat ut vis. Hæc vox illi affinis est, qua « dictum est : *fiat cœlum, et factum est cœlum.* » Albertus Magnus Christum, nullum miraculo aut gratiæ postulatæ finem præstitisse, ponderat : « Non po- « nit metam, quæ in fide terminum non habuit. » Idem Chrysostomus alibi, *Hom.* XVII *ex variis in Matth.*, ita scribit : « Non dixit, sanetur filia tua, sed « *fiat, sicut vis ;* tu, inquit, eam cura, esto medicus, « voluntas tua curet eam. » Unde hæc mulier cum sancto David, *Psal.* XCIII, 9, dicere potuit : *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.*

9. — Observandum est, quod Christus hoc, quod est pellicere dæmonem et peccatum ab anima, ad hos ipsos remittat, siquidem sufficit ad hoc ex parte nostra, resoluta quædam voluntas ; opus enim tantum est, ut nos velimus et veræ contritionis actus excitemus ; siquidem voluntas nostra divinæ gratiæ, quæ nobis non deerit, conjuncta, totum infernum prosternet, dæmonemque in fugam adiget.

10. — Dionysius Carthusianus ait : « Quo Chris- « tus videbatur huic mulieri asperior foris, et in « verbis, et in gestibus, eo fuit ei benignior intus, « per operationem occultam, per inspirationem et « illustrationem internam ; » id quod ex hoc argumento convincit ; quia, cum hæc mulier gentilis et consequenter idolorum cultui assuefacta, omnique Dei notitia destituta fuerit : « Quomodo tantam « fidem, humilitatem, patientiam atque pruden- « tiam habuisset ? »

11. — Jansenius inde hanc elicit moralem doctrinam, nimirum nobis non esse despondendum animo, dum videmus, quod in necessitatibus non subito exaudiamur : « Docemur in Christo, cum « quanto nostro profectu et utilitate, differat ora- « tiones nostras exaudire, nimirum ut magis in « nobis accendatur desiderii et devotionis fervor, « atque eo magis inflammemur ad precandum. »

Et sanata est filia ejus ex illa hora.

12. — Glossa ex hac historia colligit, curandum nobis esse, ut catechizentur et baptizentur infantes : « Qui nec sapere, nec facere aliquid possunt, sed « per fidem et confessionem parentum, liberantur « a diabolo. »

FERIA SEXTA POST PRIMAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. V, VERS. 1

1. Erat dies festus Judæorum, et ascendit Jesus Jerosolymam.

2. Est autem Jerosolymis probatica piscina, quæ cognominatur hebraice Bethsaida, quinque porticus habens.

3. In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, exspectantium aquæ motum.

4. Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinam, et movebatur aqua, et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat, a quacumque detinebatur infirmitate.

5. Erat autem quidam homo ibi, triginta et octo annos habens in infirmitate sua.

6. Hunc cum vidisset Jesus jacentem, et cognovisset, quia jam multum tempus haberet, dicit ei :

7. Vis sanus fieri ? Respondit ei languidus : Domine hominem non habeo, ut, cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam : dum venio enim ego, alius ante me descendit.

8. Dicit ei Jesus : Surge, tolle grabatum tuum et ambula.

9. Et statim sanus factus est homo iste, et sustulit grabatum suum, et ambulavit, erat autem sabbatum in die illo.

10. Dicebant ergo Judæi illi, qui sanatus fuerat : Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.

11. Respondit eis : Qui me sanum fecit, ille mihi dixit : Tolle grabatum tuum et ambula.

12. Interrogaverunt ergo eum : Quis est iste homo, qui dixit tibi : Tolle grabatum tuum et ambula ?

13. Is autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset : Jesus autem declinavit a turba, constituta in loco.

14. Postea invenit eum Jesus in templo et dixit ei : Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Abiit ille homo, et nuntiavit Judæis, quia Jesus esset, qui fecit eum sanum.

Versus 2.

Est autem Jerosolymis probatica piscina, quæ cognominatur Hebraice Bethsaida, quinque porticus habens.

Probatica piscina.

1. — In hac piscina, victimæ in templo offerendæ abluebantur : « Eo quod oves illic ad sacrifi- « cium congregabantur, » inquit Theophylactus, « et « intestina earum abluebantur. » Albertus Magnus id verum esse dicit, de omnibus aliis carnibus offerendis et de Sacerdotibus, qui pariter ibi sese lavare consueverant : « Ab ablutione Sacerdotum et hostia- « rum. » Notandum est autem, quod liberalissimus remunerator Deus, hisce aquis, divino suo cultui inservientibus, infirmos sanandi virtutem infuderit; ut per hoc nobis indicaret, quod per easdem res, quibus ipsi obsequium et servitium exhibemus, Deus quoque nobis, eodem tempore simul benefacere soleat.

2. — Glossa per hanc piscinam, populum intelligit Judaicum, qui instar aquæ nunc quietus erat, mox a tentationum ventis agitabatur, unde Deo dicebat, *Psal.* LXXVIII, 15 : *Nos populus tuus et oves pascuæ tuæ;* idem quoque S. Bonaventuræ sensus fuit, dicentis : « Quinque porticus significabant « quinque libros Moysis, quibus illi claudebantur, » illi enim prodebant languidos, non sanabant.

3. — S. Thomas piscinam hanc, baptismi figuram esse dicit : « Quia sicut aqua illa per hoc, quod « lavabat corpora, habebat virtutem, ex Angelo, « sanandi infirmitates, non ex propria natura; ita « aqua baptismi habet virtutem sanandi et abluendi « animam a peccatis. »

4. — Est etiam figura pœnitentiæ, ut scribunt S. Bonaventura et S. Thomas de Villanova : « Hæc « illa piscina salubris, in qua quicumque ægrotus

« quacumque infirmitate lotus fuerit, procul dubio « curabitur et sanabitur, piscina scilicet lacryma- « rum et pœnitentiæ. » Dionysius Carthusianus si- militer dicit, quod significet : « Sacramentum con- « fessionis, in qua omnia lavantur; vel quotidianum « baptisma lacrymarum sanctarum. »

5. — S. Antonius de Padua ait : « Alio modo, « piscina est passio Christi; porticus quinque vul- « nera ejus. Alio modo, fons divinæ pietatis piscina « est, quæ omnino ad susceptionem gratiæ in- « vitat. »

Quinque porticus habens.

6. — Piscina isthæc multos habebat porticus, in quibus multi morabantur pauperes infirmi. Quoad mysterium vero hujus numeri, S. Thomas per illos porticus, quinque vulnera intelligit Redemptoris, adducitque Chrysostomi testimonium dicens : « Per « hos quinque porticus mystice, secundum Chry- « sostomum, quinque vulnera corporis Christi « intelliguntur. »

7. — S. Bonaventura, paulo ante allatæ exposi- tioni inhærens, nimirum, quod per hanc aquam pœnitentia intelligatur et planctus peccatorum con- sequenter per quinque hosce porticus, quinque intelligit considerationes, quæ peccatorem in hoc salutare lavacrum introducunt : « Prima est, consi- « deratio excellentiæ status gratiæ a qua recedit. « *Apocalys.*, II, 5 : *Memor esto, unde excideris et age* « *pœnitentiam.* Secunda, meditatio vilitatis culpæ, « quam commisit. *Jerem.*, II, 36 : *Vide, quam vilis* « *facta es.* Tertia, divinæ majestatis, quam offendit. « Quarta, pœnæ æternæ, quam meruit. Quinta, « divinæ misericordiæ, quæ peccata remittit. Ex « prima consideratione oritur dolor; ex secunda « pudor; ex tertia timor; ex quarta horror; ex « quinta amor. »

8. — S. Thomas de Villanova, pariter in quinque hisce porticibus, non minus ingeniose, quam fruc- tuose discurrit, per eosdem quinque corporis nostri intelligens sensus; dicit enim : « Isti sunt quinque « sensus corporales, in quibus ægrotat omnis multi- « tudo peccatorum, in quo porticu visus, jacet « magna multitudo superborum, cupidorum, curio- « sorum, mundanorum. In porticu gustus, guloso- « rum, ebriorum, delicatorum. In porticu tactus, « multitudo voluptuosorum carnalium. In porticu « auditus, illorum, qui delectantur nugis, detrac- « tionibus et cantilenis; omnis fere ægrotus jacet in « his. »

VERSUS 3.

In his jacebat multitudo magna languentium, cæco- rum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

In his jacebat multitudo magna languentium.

1. — Albertus Magnus inde originem suam trahere dicit consuetudinem illam, qua hospitalia Ecclesiis vicina fabricari solent; siquidem hi porti- cus pauperibus infirmis hospitandis et recipiendis fabricati erant. Salmeron pariter mutuam hanc templi et porticuum istorum viciniam mysterio, minime carere hisce verbis asserit : « Mirabile est « Christi documentum, qui in templum prius in- « gressus est ad orationem et adorationem; deinde « in locum pauperum, ut exhiberet misericordiam « et suo nos exemplo ad similia provocaret, fidei et « charitatis opera. »

2. — Quæri hoc loco non immerito potest, cur ex tanta languentium multitudine, unus dumtaxat salutem corporis receperit, cum alias Salvator noster in dispensandis gratiis suis adeo liberalis, ne dicam prodigus semper fuerit. Lyranus dicit, « significatur, quod pauci salvantur de multitudine « vocatorum. » S. Augustinus ait : « Quid ergo « intelligendum est, nisi quia potestas illa et boni- « tas magis agebat, quid animæ in factis ejus, pro « salute sempiterna intelligerent, quam quod pro « corporali salute corporis mererentur? In illis « enim factis quidquid temporaliter sanatum est, « in membris mortalibus in fine defecit, anima « quæ credidit, ad vitam æternam transitum fecit. »

3. — S. Thomas in sententia ejusdem S. Augus- tini, quinque hosce porticus infirmis refertos consi- derans dicit, per hosce, in porticibus hisce degentes infirmos, denotatum fuisse, quod quinque libri Moysis, id est, lex vetus ad populum illum sanan- dum minime suffecerit : « Lex non poterat peccata « sanare, secundum illud, *Hebr.*, X, 4 : *Impossibile* « *est, per sanguinem hircorum aut taurorum, peccata* « *purgari;* sed ostendebat ea tantum, secundum « illud *Rom.*, VII, 4 : *Per legem enim cognitio pec-* « *cati.* » Per hos vero languidos, figurantur pecca- tores, teste S. Bonaventura, qui dicit : « Per lan- « guentes signantur peccatores, qui sunt languentes « privatione virtutis. » S. Thomas inquit, hominem in tantum censeri posse infirmum, in quantum est inordinatis sibi prædominantibus passionibus sub- jectus, adducitque Tullii auctoritatem, dicens : « Unde et Tullio passiones animæ, puta iræ vel « concupiscentiæ et hujusmodi, quædam ægritu- « dines animi dicuntur. Unde *Psal.* VI, 3, dicebat « David : *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus* « *sum.* »

Cæcorum, claudorum, et aridorum.

4. — S. Bonaventura hæc verba in sensu morali ita exponit : « Cæci, carentia veræ cognitionis; « claudi, defectu virtuosæ operationis, curandi sunt « gratia divina. » Nonnulli etiam per claudos, ambitiosos interpretantur, quorum proprium est, per adulationem et inverecundam affectationem sese inclinare, genua flectere. Per quos claudos similiter intelligi poterunt, qui in fide vacillant :

Usquequo claudicatis in duas partes, aiebat Elias, III *Reg.,* XVIII, 21, sequacibus Baal. Per aridos, avaros exponere possumus, qui fugacibus hujus terræ bonis tenaciter nimis adhærescunt. *Conglutinatus est in terra venter eorum, Psal.* XLIII, 25, quique, ob nimiam cordis duritiam, omnis sunt compassionis expertes.

Expectantium aquæ motum.

5. — In verbis sequentibus rationem reddit, cur motum aquæ ab Angelo cœlitus descendente concitatum expectarint; quia, qui post hunc aquæ motum, primus eamdem aquam ingrediebatur, sanabatur a quacumque detinebatur infirmitate. Ubi notandum, infirmos omnes, hanc aquam circumstetisse, summa cum vigilantia expectantes, semper erant prompti, semper præparati, ne adeo bonam convalescendi occasionem negligerent. « Quoniam, » inquit Dionysius Carthusianus, « hora « Angelicæ descensionis erat incerta, ideo languidi « jacebant ibi continuo quasi semper parati et « optantes se invicem prævenire in ingressu piscinæ; » at vero, quod si pro corporis sanitate consequenda, ad ingrediendum aquam illam prompti semper erant, ne adeo felicem sanitatis consequendæ opportunitatem admitterent, quanto igitur magis unusquisque nostrum, pro animæ suæ salute promptus esse debet, ad audiendum, ad respondendum et obtemperandum monitionibus et bonis inspirationibus Spiritus Sancti; nescimus enim, quando spiritus ille spiratus sit flamen suum in nos, siquidem *spiritus, ubi vult et quando vult, spirat.*

6. — S. Chrysostomus, *Hom.* XXXV *in Joan.,* observat, quod tunc infirmitas corporalis multos retrahebat et impediebat, quo minus aquam ingrederentur : « Nunc unusquisque voluntatem habet « accedendi, non enim Angelus aquam movet, sed « Angelorum Dominus totum perficit; » nullus modo dicere potest, se hominem non habere, qui illum adjuvet, nullus excusare se potest, quod fuerit ab alio præventus, dummodo recipere serio velimus salutem : « Licet universus mundus accedat, non « consumitur gratia, neque gratia deficit, sed « eadem semper permanet. »

7. — S. Thomas, *in Joan.,* per hosce languidos, illos peccatores intelligit, qui illibenter et inviti in peccatis suis persistunt; sed inde quantocius egredi desiderant : « Sunt aliqui sic affecti languore peccati, « qui non exspectant aquæ motum in peccatis suis « requiescentes. In magno viventes inscitiæ bello, « tot et tanta mala pacem appellant, de quibus « dicitur, *Prov.,* II, 14 : *Lætantur cum male fecerint « et exultant in rebus pessimis;* cujus ratio est, quia « non abhorrent peccata, nec peccant ex ignorantia, « seu infirmitate, sed ex certa materia; isti autem, « utpote non ex malitia peccantes, non quiescebant « in peccatis, sed per desiderium expectabant aquæ « motum. Unde dicit : Exspectantium. » Etenim bonum signum est, quando peccator, peccati sui in se sentit remorsum, illumque a conscientia sua pellere desiderat, eoque fine, divinæ gratiæ auxilium continuo implorat.

8. — Glossa Interlinearis per hanc motionem aquæ, mortem Christi et consequenter nostram redemptionem intelligit : « Id est, mortem Christi, « et inde redemptionem. »

9. — Per hunc quoque motum intelligi potest interior in cordibus nostris motio Spiritus Sancti, utpote in pluribus sacræ Scripturæ locis, in hoc elemento symbolizatur, *Joan.,* VII, 38 : *Si quis sitit, veniat ad me et bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ; hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant, credentes in eum.*

VERSUS 4.

Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinam, et movebatur aqua, et qui prior descendisset in piscinam, post motionem aquæ, sanus fiebat, a quacumque detinebatur infirmitate.

Angelus autem Domini descendebat.

1. — Lucas Brugensis nonnullorum refert opinionem, existimantium hunc Angelum fuisse S. Raphaelem, qui Tobiam seniorem curavit : « Eo « quod corporum morbis medelam afferret. »

2. — Theophylactus observat, aquam istam, non habuisse hanc sanandi virtutem naturaliter, sed ab Angelo ei collatam fuisse; si enim virtus illa huic aquæ propria fuisset, prouti in multis aquis mineralibus accidere videmus, aqua hæc virtutem illam utique semper habitura fuisset : « Sed totum in « Angelo situm erat, quidquid erat efficaciæ; ita « apud nos aqua baptismatis, aqua est simpliciter; « cum autem accesserit Spiritus Sancti gratia « propter invocationem Dei, multos morbos solvit « animarum. » Lyranus illud idem baptismi mysterium adducit, dum ait : « Appropinquante Evange- « lii veritate, Dominus voluit figuram expressam « baptismi in hac piscina ostendere, quæ conve- « niebat cum baptismo in mundando et sanando, « virtute Dei occulta, ad motionem Angeli, sicut « baptismus sub sensibili elemento mundat ani- « mam, virtute occulta verbi. » Christus, Isaiæ, IX, 6, secundum versionem Septuaginta, appellatur *magni consilii Angelus;* hic autem, ut Lyranus advertit : « Descendens in Jordanem, vim generativam dedit « aquis, tactu sacratissimæ carnis suæ. »

3. — Chrysostomus, *Hom.* XXXV *in Joan.,* existimat, Deum miraculum istud ibidem in conspectu omnium Judæorum fieri voluisse : « Ut intelligerent « Judæi, longe magis Angelorum Dominum, omnia « animæ impedimenta sanare posse. »

4. — Albertus Magnus per hanc piscinam pœnitentiam et peccatorum planctum intelligens, scribit, quod, ut aqua ista purificet et mundet, « oportet « ut ab Angelo, id est, a Domini spiritu moveatur, « sicut scriptum est : *Flabit spiritus ejus, et fluent « aquæ;* nam si timore solo inferni, aut dolore « alicujus incommodi, aut infamiæ quam incurristi, « aut alio respectu simili ploras, non habet aqua « ista sanandi virtutem; sed quando amore Dei et « spiritu Dei, et dolore offensæ prodeunt fontes et « rivi lachrymarum, omnem lepram peccati mun- « dant. »

Secundum tempus.

5. — Quale hoc tempus fuerit, in quo Angelus descendebat, incertum est. « Itaque illud, *secundum « tempus,* ita est accipiendum, » inquit Jansenius, « ut significetur, non semper quidem Angelum « movisse aquam, sed certis quibusdam tempori- « bus, quæ tamen hominibus erant incognita, « idque non solum semel in anno, sed frequenter, « ut est verisimile. » Si enim infirmi certo tempus scivissent, quo aqua movenda erat, non se ad ingressum aquæ præparassent pro semper, sed tantum pro illa hora; adhibiturus quoque fuisset quilibet eorum omnem diligentiam ad habendum auxiliatorem, ut primus omnium, aquam ingredi posset; at vero Salvator noster per illam temporis incertitudinem insinuare nobis voluit, incessanter nobis de salute nostra spirituali cogitandum esse, nosque quavis hora, ad adventum Angeli magni consilii, promptos paratosque esse debere. Unde considerabilis est illa Gregorii Magni sententia : « De morte « incerti sumus, ut ad mortem semper parati « inveniamur. » Lucas Brugensis aliam rationem affert, cur tempus illud incertum fuerit; dicit enim : « Nec ullus illic fuisset pauperibus locus, « divitibus illo tempore locum illum vi occupan- « tibus, neque permittentibus quemquam ante ipsos « descendere. » Incertum igitur hoc tempus Deus esse voluit, ut pauperes in acquirenda salute sua corporali, divitibus et potentibus præferri possent, illis siquidem se Deus semper specialius addictum esse ostendit, ideoque providit, « ut incognito « incertoque tempore, Angelus descenderet; ali- « quando interdiu, aliquando noctu, aliquando « sæpius uno anno, aliquando rarius, exclusit deli- « catam divitum intolerantiam incommodior habi- « tatio, relictusque est pauperibus locus. » Dicit enim Evangelista : *Jacebat multitudo magna;* vel, ut est in Syriaca, *Plebs magna.* Etenim in Naaman Syro, leproso quidem, sed potente et a Rege plurimum æstimato, quænam sint divitum, etiam dum maximis et gravissimis sunt infirmitatibus detenti, prætensiones apparet; nimirum cuperent ut Angeli, vel Prophetæ illos convenirent, seque coram illis reverenter inclinarent et obsequerentur.

6. — Ecce tibi igitur quam verum sit, quod, ubi de animarum salute agitur, nullum sit ponendum fundamentum spei, in certo tempore, quia quo Deus cor nostrum, per gratiam suam moturus sit, ignoramus, ac proinde quavis hora et quovis momento, prompti atque parati esse debemus; ut subito, dum cor nostrum sua gratia pulsat et illustrat, in hasce divinæ misericordiæ aquas nos conjicere valeamus. Salmeron voces *secundum tempus,* ita explicat : « Id est, modo, quia, *ecce nunc tempus « acceptabile, ecce nunc dies salutis;* sive secundum « tempus, quando Deo vel Angelo aures accommo- « damus. »

Et movebatur aqua.

7. — Idem Salmeron ait : « Cum libenter audi- « mus verbum Dei et instruimur de ira Dei de cœlo, « quæ imminet, de morte instanti, de gehenna « ignis, de gravitate peccatorum, » tunc movetur et turbatur anima, et ab hac sancta perturbatione procedit salus ejus et emendatio. Hugo Cardinalis, *in Joan.,* ait : « Angelus movet aquam, quando « gratia compellit exire lachrymas, et movet, et « excitat in homine devotionem. »

Et qui prior descendisset in piscinam, post motionem aquæ.

8. — Qui maxime ad ingrediendum in hasce aquas sollicitus erat, liberabatur a quacumque detinebatur infirmitate.

9. — *Sollicitudine non pigri,* inquit Apostolus, *Rom.,* XII, 11. Vita enim nostra unicæ dumtaxat respirationi innititur, adeoque anima de momento in momentum, e corpore nostro egredi potest, ideoque merito ille Dei servus dicere solebat : « Omni momento, ad ostium æternitatis sto; » nulla interjicienda est temporis mora, ubi de animæ salute agitur, præcipue *post motionem aquæ,* id est, dum in nobis divina operatur, nosque ad illam excitat et invitat; per aquam enim gratia denotatur : *Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Joan.,* IV, 14. Hæc autem varios in nobis motus et affectus producit, nimirum amoris, timoris, spei, pœnitentiæ et similium aliorum. Efficax ad hanc nobis sollicitudinem inculcandam ratio est, quia Deus nos vocat, dum videtur et placet sibi, non vero ad beneplacitum nostrum. *Quis autem consiliarius ejus fuit? Rom.,* XI, 34. Nec valet si dixerit, experientiam quotidianam testari, multos esse, qui licet tarde et morose emendentur, salvantur tamen, siquidem præterquam quod hoc valde incertum sit, hoc nobis certo constat, quod in tam numerosa languentium multitudine, solum unus sanabatur, *Psal.* XVI, 14 : *A paucis de terra, divide eos.* Chaldæus legit : *A justis.* Bellarminus dicit : « Mortui mundo, « pauci sunt, *multi quidem currunt, sed unus accipit « bravium.* » Multi quidem ex hac multitudine et

forsitan omnes e lectis suis egrediebantur, ut aquas illas intrarent, sed quibus felicissima recuperatæ salutis sors contingebat? *Qui prior descendisset, sanus fiebat.* S. Bonaventura, *in Joan.*, ait : « Unus « significabat unitatem sanctæ Ecclesiæ, præter « quam nullus poterat sanari. »

Sanus fiebat, a quacumque detinebatur infirmitate.

10. — Dionysius Carthusianus quærit cur Deus hanc adeo admirabilem virtutem hisce aquis contulerit? et respondet : « Ad hoc alicui dicunt, quod « propter lignum Dominicæ crucis, quod in ea « natasse et circa passionem denatasse affirmant, » adeoque credendum est, quod juxta horum opinionem, ex hoc in hisce aquis natante ligno, crux postea fabricata fuerit : « Alii dicunt, quod ad præ- « figurandam virtutem baptismatis Christi, tunc « propiantis. »

Versus 5.

Erat autem quidam homo ibi, triginta octo annos habens in infirmitate sua.

1. — Toletus in paupere hoc et desolato paralytico, Judæorum considerat duritiam, qui illum triginta octo annis languentem deseruerunt, absque eo, quod illi balneo huic imponendo, manum præbuissent auxiliatricem. Probatur etiam in eodem misero homine, extrema ejus mendicitas, utpote qui ne denarium quidem habebat, quem illi solveret qui illum, si non ex charitate, saltem propter lucrum mercedis, in aquas detulisset; verisimile etenim est, quod si vel danarium habuisset, illum minime postposituras fuisset corporali suæ saluti.

2. — Dionysius Carthusianus dicit : « Specialiter « hunc unum affatur et curat, qui miserabilior « fuit. » Salmeron ait : « In rebus desperatis solet « nobis Deus adesse, ut nos ad se magis alliciat, ut « doceat nos, erga eos, qui magis indigent et homi- « num auxilio destituuntur, esse beneficos et libe- « rales. »

3. — Christus se verum medicum nostrum esse ostendit, *Matth.*, XIX, 12 : *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus;* medicorum autem proprium est, quod ad exhibendam præstantiæ artis suæ experientiam, infirmos studiose inquirant desperatissimos; quales et ipse Christus in hoc Evangelio quæsiisse videtur, et tandem hunc hominem invenit; « ut qui et immedicabili, » inquit Jansenius, « et vetustissimo morbo tenebatur, et « humano subsidio destitutus erat; » voluit insuper demonstrare, eorum se vel maxime curam et sollicitudinem habere, qui ab hominum ope et solatio remotissimi et desolatissimi esse noscuntur. Idemque Jansenius aliud quoddam exinde elicit morale documentum, nimirum « nullum esse morbum « animi tam capitalem, tamque inveteratum, quem « non tollere et possit et velit. »

4. — David, *Psal.* XXXV, 19, veridico calamo suo scribit : *Juxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde.* Et, X, 14 : *Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adjutor.* Ac proinde Hugo Cardinalis notat, quod Evangelista ex industria infirmitatem, secundum suas circumstantias aggravantes, describat, nimirum quod per tot annos habituata fuerit, eamque patienter sustinuerit : « Hæc omnia faciebat « eum approximare saluti, quæ est per Christum. »

5. — Toletus in hoc languido, genus humanum post peccatum præfiguratum esse dicit : « Quod « diuturno peccati morbo laborans, neminem, qui « ad sanandum adjuvaret, suo pretio potuit compa- « rare, sed infirmus, inops et pauper tam diu « jacuit, donec sine pretio ullo dato, Filius Dei « homo factus venit, qui ipsum sanavit. »

6. — Hoc triginta octo annorum spatium valde vivacem in eo spem fuisse demonstrat. Arabicus, loco, *homo*, legit, *vir*. Et S. Joannes, qui de aliis infirmis scripsit : *Multitudo languentium*, de hoc scribit, *erat autem*, etc., quasi de eo dicere voluisset, non jacuit ibi omni spe destitutus, quia tametsi dixerit : *Hominem non habeo*, per hoc tamen dicere velle videtur, se cœleste sperare adjutorium, quod ei quoque tandem evenit. Unde Simon de Cassia ait : « Privatum se fatetur auxilio humano. » Hujus porro opinionis auctor D. Chrysostomus, *Hom.* XXXV *in Joan.*, fuisse videtur, siquidem per hoc exemplum et vivam hujus paralytici spem, multorum redarguit diffidentiam, qui quando non subito in suis necessitatibus exaudiuntur et sperata accipiunt a Deo auxilia, animum continuo abjiciunt : « Octo « et triginta annos hic exspectaverat, exspectabat- « que, neque ejus implctum est desiderium, neque « negligentia non sanabatur, sed præventus ab aliis « neque propterea desperavit; non autem, si per « decem dies orationibus invigilantes non exaudi- « mur, jam tepescimus. » Ostenditque sanctus, quod longe prolixiori et fortiori spe et fiducia ac diligentia, mundo inserviamus, v. g. in bello, in aula et in cunctiis aliis servitiis humanis, ut quibus ut plurimum a spe nostra turpiter cadimus, eaque frustramur : « Dominum autem nostrum, ubi sine dubio, « merces sequitur longe laboribus amplior, *spes* « *enim non confundit*, debito studio et diligentia « prosequi non patimur. »

7. — Glossa Interlinearis per hunc miserabilem hominem, peccatorem, in multis habitualiter radicatis peccatis profunde demersum intelligit : *Significat multis et magnis peccatis oppressum.* Glossa hunc triginta octo annorum numerum, verbis sequentibus examinat, dum ait : « Id est, duobus minus quadra- « ginta, qui numerus constat ex quatuor decem et « significat perfectionem operum in decem præ- « ceptis legis et quatuor Evangeliis, et a quo duo « minus habet, qui charitate Dei et proximi caret. » Lyranus hunc hominem adeo prolixo morbo ob

præcedens peccatum, punitum esse dicit : « Illam « enim infirmitatem propter præcedens peccatum « incurrerat, ut patebit infra, verumtamen quia « pœnas patientes sustinuerat, ideo dignum erat, « ut ei subveniretur. »

8. — Chrysostomus, *Hom.* XXXVII *in Joan.*, ex hac, per tot annos continuata paralysi, quanta pœna culpæ alicui debeatur, optime consequenter deducit. Ubinam sunt illi, inquit S. Doctor, qui peccatum ipsorum brevissimo tempore, imo unico tantum voluntatis actu commissum esse dicunt, ideoque dolent dicentes : « Ob commissum brevi tempore « peccatum, perpetuas pœnas daturus sum. Ecce « hic, non tot annis peccavit, quot pœnas dedit; « brevi peccatum patratur, morbi tormenta diuturna « sunt, non enim tempora peccati, sed peccantium « animus indicatur. »

VERSUS 6.

Hunc cum vidisset Jesus jacentem, et cognovisset, quia jam multum tempus haberet, dicit ei.

Hunc cum vidisset Jesus jacentem.

1. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Non solum « oculo corporis, sed etiam miserationis, qualiter « videri petebat David, dicens : *Respice in me et « miserere mei.* » Ex quo facto colligitur, quam verum sit illud, quod tot sæculis antea in Isaia, LXVI, 2, dictum fuit : *Dicit Dominus : Ad quem etiam respiciam, nisi ad pauperculum et contritum?* Magnates mundi hujus, pauperes contemnere et dedignari solent.

2. — Enimvero verisimile quidem est, quod templum adeundo, multis aliis vicibus per hoc hospitale et infirmantium porticus transierit et tamen nunc solum oculos suos in miserabilem hunc hominem conjicit, quia in conferendis nobis beneficiis tempus expectat opportunum; nunc igitur post longam illam infirmitatem, illum dispositum esse cognovit, qui divinæ ejus gratiæ cooperaretur, non vero antea : *Dominus mortificat et vivificat;* nunc igitur oculos suos in eum defigit : *Hunc cum vidisset;* quos proinde oculos Rupertus Abbas « fenestras » appellat « salutis et potentes misericordiæ januas. »

Et cognovisset, quia jam multum tempus haberet.

3. — S. Bonaventura ait : *Omnia enim nuda sunt et aperta oculis ejus.*

VERSUS 7.

Vis sanus fieri? Respondit ei languidus : Domine hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam; dum venio enim ego, alius ante me descendit.

Vis sanus fieri?

1. — S. Cyrillus ait : « Præcurrit misericordia « ægrotum; » suis etenim gratiis semper nos prævenit, nec unquam e nostris nos ruinis possemus erigere, nisi ad porrigendum nobis auxiliatricem manum suam, per suam erga nos compassionem moveretur. Unde idem S. Doctor ait : « Manifestum « argumentum summæ Christi bonitatis, quod « utique laborantium preces non exspectet, sed « petitionem benignitate sua præveniat. »

2. — Et vero prima facie interrogatio hæc inutilis et superflua videri non immerito poterat; quis enim est, qui inter dolores excessivos, ad mortem usque languens, sanitatem non desideret? Verumtamen nonnunquam claudi, aut membris mulctati, vel alii similes mendici aliqui inveniuntur, qui sanitatem, vel corporis pristinam integritatem minime desiderant, quia eleemosynarum quæstum favendo, optime sibi prospectum esse vident; qui tamen sanitati restituti, victum suum, cum minori lucro, in aratro et ligone laborando et sudore lucrari deberent; at vero in præsenti languido, res ita se minime habet, de hoc enim juxta Chrysostomi *Hom.* XXXVI *in Joan.*, opinionem dicere convenit, ipsum salutem suam ardenter desiderasse : « Non « se irrideri arbitratus est, neque dixit : huc ex « industria venisti, ut sannis et conviciis me laces- « seres, qui interrogas, cum dolore excrucier, num « velim sanari. »

3. — Nonnulli hoc loco considerant, quod, quia hic Paralyticus, qui triginta octo annis, ex illa infirmitate, lecto affixus decubuerat, Christum præsentem cognoscere minime poterat, utpote qui ipso primitus infirmante, natus nondum fuerat, ideo Christus illum non sine causa, de re tam grata et accepta, interrogarit, ut videlicet hac interrogatione excitatus, fixis in eum oculis respiceret, vultusque sui speciem, memoriæ suæ tanto fortius imprimeret, hacque ratione ipsum deinceps obvium cognoscere posset; ita namque de S. Petro quoque legitur, quod claudo illi, quem ad portam, quæ speciosa dicebatur, simul cum Joanne erexerat, dixerit : *Respice in nos,* et merito; id namque fecit, tum ut miraculi testis esset, tum ut benefactorem suum agnoscens, gratum se erga illum exhibere posset. Toletus advertit, Christum non dixisse huic paralytico : *Vis ut te sanem?* sed *vis sanus fieri?* idque meritissimo jure, quia cum paralyticus hic nullam haberet personæ Christi notitiam, ipsumque Filium Dei esse ignoraret, se a Domino ironice seu subsannatorie interrogari credere potuisset : « Nec enim « dixit : *Vis ut te sanem?* quia nondum de Christo « tantam habebat ille opinionem et notitiam; » ideo se sphæræ capacitatis ipsius adaptans, fidem, viribus ejus superiorem, ab illo minime requisivit. « Non « petit ab infirmo aliqui supra captum ejus; » hanc potius fidem in iis requirebat, qui prædicationem ipsius audierant, viderantque crebra ejus miracula, illaque ab ipso deposcebant. Per hanc igitur inter-

rogationem efficere voluit, ut, postquam sanus esset, sese posset reflectere et intelligere, sanitatem hanc virtute et opera verbi sui divini, non vero aquarum illarum virtute, se fuisse assecutum, agnosceretque virtutem et omnipotentiam Christi, quavis etiam Angelica potestate longe esse superiorem.

4. — Voluit insuper Deus noster hisce verbis nobis insinuare, sibi salutem nostram majori cura et sollicitudine cordi esse, quam nobismetipsis, siquidem ipse est, qui illam nobis offert, seque illius nobis dandæ, dummodo eam habere velimus, cupidissimum esse ostendit. Didacus Stella optime considerat, quod Christus non sine mysterio, intempestatæ noctis medio, nasci voluerit : « *Dum medium* « *silentium tenerent omnia et nox in suo cursu medium* « *iter haberet, omnipotens sermo tuus de cœlo a* « *regalibus sedibus venit* ; ea noctis hora, qua homi- « nes rerum omnium et sui etiam obliti, cum nulla « vexat eos sollicitudo, ut singulare hoc beneficium « piissimus Dominus hominibus præstat. » De hoc paralytico minime constat, quod intra triginta octo annos, ab ullo hominum unquam postularit, sibi ferri auxilium et quando omne subsidium plane desperatum erat ; Christus se de ejus sanitate et corporis salute, sollicitum cupidumque exhibebat.

5. — S. Antonius de Padua dicit, Christum veluti optimum et peritissimum medicum, dum infirmitatem hanc curare vellet, manum suam radici et origini mali totius apponere voluisse : « A causa infir- « mitatis incœpit, sicut bonus medicus, quia pecca- « tum erat ejus causa, sicut innuitur et ideo primo « voluit voluntatem ejus ordinare, quia cura spiri- « tualis non fit, nisi voluntate. Unde Augustinus : « Qui creavit te sine te, non justificat te sine te. » Per salutem corporalem, prius salus infundebatur spiritualis, ad hanc autem consequendam, voluntatis ipsius concursus necessarius erat. Unde idem S. Antonius notat, dicens : « Quos post sanabat corpore, « prius sanabat mente, sicut Evangelium nobis « manifestat ; quia prius Salvator noster ad curan- « dam voluntatem accessit, cum dixit : *Vis sanus* « *fieri?* deinde corpus restituit sanitati. » Eamdem quoque observationem Albertus Magnus hisce verbis habet : « Eliciens sensum et in hoc signat, quod « dissentiens non curatur ab infirmitate spirituali, « quia ponit obicem Spiritui Sancto. » Salmeron interrogationem hanc valde opportunam fuisse dicit ; cujus hanc dat rationem, quia tametsi pauci reperiantur infirmi, qui salutem corporalem non desiderant, « pauci tamen sunt, qui ab infirmitate « spirituali liberari velint. »

6. — Albertus Magnus observat, Christum in potestate et libertate paralytici hujus, salutem ejus ponere voluisse, « quasi diceret : In voluntate tua « est, quia tu tibi peccando causa infirmitatis fuisti, « et ideo voluntatem ad me a peccato converte. » Saulus ex persecutore effectus est Apostolus, vas electionis, tuba Spiritus Sancti, eo quod voluntatem suam Deo subito consignarit, dicens : *Domine, quid me vis facere?* S. Thomas de Villanova ait : « Pau- « cissimi sunt, qui libera voce respondent volo ; « hujusmodi enim voluntatem statim sequitur « salus, nam qui sic efficaciter vult, facit quod in « se est. »

7. — S. Gregorius Nazianzenus ait : « Hoc bonum « solo voluntatis pretio emendum tibi proponitur ; » Deus enim per suam divinam gratiam, per sua internarum inspirationum et vocationum auxilia, nunquam nobis deest, siquidem nos interrogat : *Vis sanus fieri?* Sufficit quod nos ejus voluntati annuamus. Unde David, *Psal.* LIII, 8, dicebat : *Voluntarie sacrificabo tibi.* Ad suum servitium Deus nequaquam invitos, sed spontaneos et voluntarios admittit. Unde Cassianus ait : « Non est beneficium quod « præstatur invitis, nec cuique videtur utile, quod « adversa voluntate conceditur. »

8. — S. Thomas de Villanova considerat quod benignissimus Redemptor noster in persona hujus infirmi, omnes peccatores interroget : « *Vis sanus* « *fieri?* Non petit a te Deus, o peccator, nisi ut velis « sanari ; si enim vera et prompta, et efficaci volun- « tate salutem animæ tuæ volueris, sine dubio « sanaberis ; quid facilius, quid levius, quam velle « salutem? Tuum est velle, optare, petere et deside- « rare ; Dei est præstare. O si medicus corporalis « nihil aliud peteret ab ægroto, nisi ut vellet sanari, « quis ad horam ægrotaret? »

9. — Simon de Cassia ait : « Quærit Jesus, si « vult sanus fieri, ut ore profiteretur malum. » Fuit igitur hæc interrogatio mystica, siquidem hunc infirmum, per illam ad malum suum confitendum excitare intendebat ; quia ad hoc, ut nos a spiritualibus nostris infirmitatibus reconvalescamus, *ore confessio fit ad salutem.* « Placet tibi sanitas, » et subjungit idem, « infirmitas displicet, » quia per contritionem et pœnitentiam culpa exstinguitur.

10. — S. Cyrillus est in ea opinione, quod per hanc interrogationem, in ipso sanitatis desiderium magis magisque provocare intenderit : « Ad vehe- « mentius illius rei studium excitantis et ad flagi- « tandum sanitatem instigantis. »

11. — S. Thomas Christum id interrogasse dicit : « Ut excitet desiderium infirmi et ut osten- « deret patientiam, qui tot annis expectavit eripi « ab ægritudine, et de hoc cognoscatur dignior ad « sanandum. »

Respondit ei languidus : Domine.

12. — Dionysius Carthusianus dicit : « Vocat « Jesum Dominum, velut venerabilem virum, sed « aliud nihil scivit de eo. » Quam primum enim ab eo sanitatis mentione fieri audivit, tametsi Redemptor, quoad apparentiam exteriorem contemptibilis

esset, *opprobrium hominum et abjectio plebis*, Domini tamen titulo eumdem condecoravit, quia circa eum, cujus nobis opera necessaria est, nulla, in attributione titulorum, parcitate uti solemus.

13. — Hugo Cardinalis ait : « Nota, quanta « devotione captus est ad benignitatem sermonis « Christi ; statim enim cum honorans Dominum « dicit, quem etiam ut ad compassionem moveat, « inducit. »

Hominem non habeo.

14. — Jansenius dicit, quod tametsi paralyticus hic, nullam Christi notitiam habuerit, nec sciverit, quisnam ipse esset, verumtamen ex hac tam benigna interrogatione, spem aliquam conceperit, nam ex dato ei responso satis liquet, Domino non defuisse voluntatem eum sanandi, sed potius hominem sibi defuisse, qui eum in salutares illas aquas immergendum, in humeros suos levaret : « Hujus- « modi responsione verecunde a Domino petens ut « ipse, qui validus esset, ac ut videbatur ex compel- « latione misericors, sese deferret, cum esset tem- « pus in piscinam ; non ausus tamen id a Domino « explicite et aperte petere, in qua ægri responsione « relucet ipsius et verecunda paupertas, digna « misericordia divina patientissima tolerantia. »

15. — Sunt ex interpretibus qui existimarunt, languidum hunc non adeo fuisse desolatum, qui aliquem vel cognatum, vel amicum, vel hominem alium charitativum præsto habuerit, qui eum nonnunquam visitans, consolaretur ; sed potius hi omnes tunc præcipue illi deerant, quando eorum ope vel maxime indigebat : *Hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam ;* hæc enim est omnium subsidiorum, quæ ab hominibus et a mundo expectamus, specialis conditio, quod tunc maxime hominem destituant, quando homo iisdem vel maxime indiget : *Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus. Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine ;* non vero sic Deus ; imo *juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde et humiles spiritu salvabit.* Languidus hic, prout ex ejus responsione satis colligitur, per media humana reconvaliturum se sperabat, siquidem ait : *Hominem non habeo ;* sed graviter hallucinabatur, siquidem una ex aliis infirmitatibus spiritualibus, quod Apostolus recenset, I *Cor.*, III, 3, hæc est : *Secundum hominem ambulatis ;* sed quare? *Nonne carnales estis ?* Caro et sanguis illum forsitan huic lecto languidum affixerant, multo minus igitur suam ab inde convalescentiam separare debebat, siquidem caro et sanguis potius salutis nostræ quam maxime obsistunt : *Inimici hominis, domestici ejus ; si hominibus placerem, Christi servus non essem,* dicebat Apostolus. Horum namque consortium et malum exemplum nos malæ et habituatæ consuetudinis nostræ lecto quam arctissime adstrictos tenet.

16. — Quotidiana etenim experientia perspicuum est, quod mundani homines, id est, parentes, amici, aliique, quorum quotidiano consortio utimur, nos quidem in culpæ et peccati paralysin incidere faciant, ut tamen abinde denuo resurgamus, nullas nobis suppetias ferunt. Unde Salmeron ait : « Vere enim multi peccatores cum a peccato « abstinere et surgere proponunt, neque seipsos « habent, neque hominem, id est, adjutorem vel « consiliarium. »

17. — Theophylactus ait : « Hoc est, qui nondum « erat factus homo, Filius Dei ; » cum enim in trigesimum octavum usque annum lecto affixus decubuerit, paralysi ipsius primitus incipiente, Filius Dei nondum homo factus erat. Unde S. Thomas, *in Joan.*, quoque ait : « Per hoc significatur, quod « non erat aliquis homo purus, qui humanum genus « salvare posset, quia omnes peccaverunt et egue- « runt gratia Dei, quousque veniret Christus, Deus « et homo. » Unde S. Job, VI, 13, lamentabatur : *Ecce non est auxilium mihi in me.* Et in Ecclesiastico, LI, 10, dicitur : *Respiciens eram ad adjutorium hominum, et non erat ;* hoc autem tempore, quod hactenus ab illa hora decurrit, quo Christus interrogavit : *Vis sanus fieri?* nullus hominum, quisque ille sit, excusare se potest dicendo : *Hominem non habeo,* quia jam Filius Dei « incarnatus est de Spiritu Sancto, « ex Maria virgine ; et homo factus est ; crucifixus « etiam pro nobis ; » imo in prætorio Pilati, facta est, coram facie totius mundi, sacratissimæ ipsius humanitatis ad hominem redimendum promptissimæ solemnis ostentatio, per hæc plane mystica verba : *Ecce homo.* Porro piscina illa, in qua sacrificiis destinatæ carnes mundabantur, quæ quinque porticus habebat, Redemptoris nostri, ut diximus, Passionem figurabat ; ac proinde paralyticus ille nullam habebat causam dicendi : *Hominem non habeo,* quin potius dicere debuisset : *Ecce homo.* Et ut Salmeron ait : « Poterat illi dicere Jesus ; imo « frater, ob hanc causam, quod hominem non « habes, ego factus sum homo ad omnium salutem « promovendam. » Nazianzenus, *Orat. in sanctum lavacrum,* ita hac de re scribit : « Heri in lecto « decumbebas derelictus et neglectus, nec habebas « hominem, qui, cum aqua turbata esset, mitteret « te in piscinam, hodie invenisti hominem eumdem « et Deum, seu potius Deum hominem. »

18. — Nullus, quo minus a quavis habituata animæ infirmitate reconvalescet, lamentari aut excusare se potest, dicendo : *Hominem non habeo ;* siquidem non desunt medici, qui ipsum curare possint, dummodo nos velimus, quia ut in occasione alterius paralytici sanati, *Matth.*, IX, 8, turbæ acclamarunt : *Glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.*

Ut, cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam.

19. — Hugo Cardinalis ait : « Aliquando enim « contingit, quod ad motum alicujus gratiæ, homo « turbatur in corde et si haberet hominem, id est, « rationalem exhortatorem, descenderet in pisci- « nam pœnitentiæ, et sanaretur ab infirmitate « culpæ. » Multæ etenim animæ perduntur, ex defectu eorum, quibus easdem edocere et instruere incumbit. Unde per Zachariam, x, 2, Deus ita lamentatur : *Idcirco adducti sunt quasi grex; affligentur, quia non est eis pastor.*

20. — Theophylactus dicit : « Hanc piscinam « pœnitentiæ Angelus turbat, » id est, « ille magni « consilii Angelus Christus Salvator noster; » quonam vero modo hæc aqua ab eo turbetur, explicat, dum subjungit : « Nam nisi tetigerit cor nostrum « divinum verbum et turbationem fecerit in illo, « propter memoriam futurorum suppliciorum, nun- « quam efficax erit piscina ista, neque sanitas erit « animæ dissolutæ. »

Dum venio enim ego, alius ante me descendit.

21. — Lyranus languidum hunc id dixisse scribit : « Quia videbat Jesum fortem, et aptum ad « portandum eum, et magnum reputaret, si in hoc « ei servire vellet; at vero circa hunc benignissi- mum Deum nostrum, id quod in collecta quadam recitamus, adimpletum fuit, nimirum, quod « abun- « dantia pietatis suæ et merita supplicum excedit « et vota; » quia unico dumtaxat illum verbo sanavit, quod longe plus est eo, quod infirmus ab eo poposcit.

22. — Advertit Cardinalis Toletus, hunc hominem non fuisse totaliter viribus suis destitutum, quod ex eo, quia aliquantulum ambulare et progredi potuit, satis arguitur : « Dum ego venio, alius « ante me descendit; ergo sine homine poterat « venire et se movere, tamen non poterat illo motu « citius aliis pervenire, ideo nunquam potuit sani- « tatem consequi. Tale est hominis arbitrium in « peccato, cujus languidus hic figuram gerit, non « est omnino extinctum aut ita debilitatum, ut « nullum honestum sine gratia facere posset, nam « morale aliquod bonum operari potest, etiam post « peccatum, tamen non tale, ut possit ad salutem « et liberationem a peccato pervenire, nisi adju- « vante et sanante divina gratia. »

VERSUS 8.

Dixit ei Jesus : Surge, tolle grabatum tuum, et ambula.

Dixit ei Jesus : Surge.

1. — Chrysostomus, *Hom.* XXXV *in Joan.*, languidi hujus fidem valde obstupescit, utpote qui ad hæc verba minime vacillavit : « Cum audiret, quod cum « potestate, et quasi imperans eum alloqueretur, « dicens : *Surge, tolle grabatum tuum et ambula,* « non risit; » dicere enim poterat, Angelo hanc aquam movente, nonnisi unus dumtaxat ex omnibus nobis sanitatem recipit : « Tu homo, solo verbo « Angelum superare confidis? audivit, et surrexit, « et sanatus medici præceptum non recusavit. »

2. — Poterat equidem Salvator, utpote *magni consilii Angelus,* languidum hunc in piscinam deportatum, per adhibitas ejusdem aquas sanare; id tamen nequaquam fecit, quin potius utilissimum nobis in hoc documentum relinquere voluit, nimirum cavendum nobis, ne falcem nostram in alienam messem mittamus, tali autem modo hunc languidum sanare ad Angelum spectabat; præterquam quod Christus sibi directe et immediate hoc recuperatæ salutis beneficium attribui voluerit, non vero usurpato aquarum balneo.

3. — Cajetanus ait : « Imperat non solum « homini, sed naturæ, quoniam non erat in volun- « tate aut potestate languidi, surgere, sed dicendo, « surge, morbum abstulit. » Etenim in *Psalm.* CVI, 20, dicitur : *Misit verbum suum, et sanavit eos, et eripuit eos de interitionibus eorum.*

Tolle grabatum tuum et ambula.

4. — Salvator noster, ut omnipotentiam suam in hoc peracto miraculo declaratam, tanto faceret clarius elucescere, non solum languidum hunc sanavit, sed postquam per triginta et octo annos, in paralysi habituatus et immobilis perstitisset, ipsum in pedes erectum ambulare, imo lectum, in quo jacuerat, in humeros sublatum deponere voluit. Albertus Magnus ait : « Portavit lectum illum in « signum restitutæ virtutis. » Beda verba illa hunc sensum habere dicit : « Relinque peccata pristina. » S. Bernardinus vero ita explicat : « Surge anima « pigra et nequam, relinque scelera et peccata. » Lyranus per hunc lectum, malam peccandi consuetudinem intelligit : « Per lectum, in quo jacebat « languidus, significatur prava consuetudo, per « quam jacet homo, quæ tollitur per exercitium in « opere bono. »

5. — S. Thomas, *in Joan.*, in paucis hisce verbis, tres utilissimas ad veram pœnitentiam requisitas conditiones intelligit; dicit enim : « Hæc « tria in justificatione Dominus præcepit : *Primo* « quod surgat, recedendo a peccato. *Secundo* tolle « grabatum, satisfaciendo de commissis; per gra- « batum enim, in quo homo requiescit, significatur « peccatum; tollit ergo homo grabatum suum, « quando fert onus pœnitentiæ, sibi pro peccato « impositum. *Tertio,* ut ambulet proficiendo in « bono, secundum illud *Psalm.* LXXXIII, 8 : *Ibunt de* « *virtute in virtutem.* »

6. — Non sufficiebat, quod surgeret et grabatum

in humeris suis deportaret, verum insuper jussus est ambulare. « *Ambula,* id est, ut assiduus sis, » inquit Hugo Cardinalis, « in onere pœnitentiæ, ait, « semper ad meliora ferventer tende, quia sicut et « Bernardus, in virtutis via non procedere, retro- « cedere est. » S. Thomas de Villanova ait ; « Profice « in virtutibus, in bonis operibus exerce te ad pie- « tatem. » Beda similiter declarat, sensum hujus verbi, *ambulare,* eumdem esse, ac si diceret : « Exerce te in virtutum operibus, necessitatibus « fratrum succurre ; et universis quæ agis, vide ne « in hoc sæculo mentem figas, sed ad videndam « faciem tui festines Redemptoris. » Glossa ait : « Dilige proximum, infirma ejus tolerando, qui te « infirmum patienter tulit. »

7. — Dionysius Carthusianus, Christum per hunc languidum, peccatorem aliquem in peccato carnis habituatum, præfigurare voluisse dicit : « Intelli- « gitur piger et negligens, mala consuetudine « pressus, qui in delectatione vitiosa et usu pec- « cati quasi in grabato jacet. » S. Bonaventura de eodem peccato exponit, dicens : « Spiritualiter « potest totum id exponi de peccatore, jacente in « grabato peccati sive in voluptate carnis, » adducitque illam S. Gregorii, super sequentia *Job.*, XXXIII, verba : *Increpat quoque dolorem in lectulo et omnia ossa ejus marcescere facit,* expositionem ; dicit enim S. hic Doctor : « Lectus sive grabatus voluptas « carnis, ut hic et per paralysin significatur pecca- « tum sive voluptas. » Hic igitur lectus removendus et procul exportandus est : *Tolle grabatum tuum, et ambula,* id est, ut S. Bernardinus exponit : « Onus « iniquitatum tuarum, per veram confessionem de « conscientia tua remove, ambula per itinera « recta ; » insuper necessum est, ut vias illas distortas et obliquas deinceps non amplius ingrediaris, domum hanc vel illam suspectam declines, et recto tramite, priori totaliter contrario progrediaris.

8. — Hugo Cardinalis ait : « Debet surgere, ut « stet erectus in gratia, per constantiam ne velit « resilire in illecebram. » Idem quoque monitum super eadem verba Carthusianus hisce verbis inculcat : « Surge a ruina peccati, tolle grabatum tuum, « id est, delectationem peccati, in qua quiescis, « aufer, et proba super te per compunctionem et « satisfactionem, quatenus quantum glorificasti te, « et in deliciis fuisti tantum imponas tibi luctum « et afflictionem. » S. Thomas de Villanova adjungit : « *Tolle grabatum tuum,* id est, quod erat volup- « tati, sit jam oneri. » Vult igitur Salvator noster, ut lectus ille, qui antea offensæ Dei, voluptatis et delectationis sensualis instrumentum erat, nunc deinceps inserviat velut pœnitentiæ instrumentum ; proinde David post adulterium dicebat : *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.*

Versus 9.

Et statim sanus factus est homo ille, et sustulit grabatum suum et ambulavit ; erat autem sabbatum in die illo.

Et erat sabbatum in die illo.

1. — Data opera, Salvator noster huic languido, admirabilem hanc sanitatem in die sabbati conferre voluit, per hoc namque, ut Lucas Brugensis notat, miraculum istud ad majorem Dei gloriam et ad manifestandum, quod verus Filius Dei esset, per totam Jerosolymam divulgari voluit, quod eumdem alio hebdomadis die sanando, non ita facile obtinuisset, sic enim hic languidus, lectum humeris suis portans, alio die visus fuisset, a nemine id observatum fuisset ; hoc autem die lectum per publicas plateas deferens, quod apud Hebræos pro ingenti habebatur sacrilegio, ab unoquoque, cujus domum pertransibat, monstrabatur digito : « Nunc « autem cum id fecerit die sabbati, quod insuetum « Judæis erat, adeoque nefas judicabatur ab omni- « bus, increpitus et interrogatus quid faceret, mira- « culum omnibus divulgavit. »

2. — Jansenius aliam rationem reddit, dicens : « Quia in hoc facto licebat, cum esset ob gloriam « Dei, sicut ob eam licebat sabbato cædere victi- « mas ; » tametsi enim apud Jeremiam, XVI, 24, dicatur : *Nolite ejicere onera de domibus vestris in die sabbati, et omne opus non facietis.* Nihilominus S. Thomas hoc nostrum Evangelium interpretans, dicit, quod « Deus intendebat eos inducere, ut in die « sabbati requiescerent ab oneribus peccatorum, « de quibus dicitur in *Psalm.* XXXVII, *iniquitates meæ « sicut onus grave gravatæ sunt super me.* » Theophylactus pariformiter dicit, quod Christus languidum istum, hoc die curare voluerit, ut nos, qualis hujus diei observantia esse debeat, edoceret, scilicet : « Non coli sabbatum otio corporali, sed malorum « abstinentia, nam benefacere alicui in sabbato, lex « non prohibet. »

3. — Idem Jansenius aliud quoddam motivum subjungit, dum ait, quod Christus infirmum in die sabbato curare, et ut lectum suum eodem die portaret jubere voluerit : « Quia voluit se demonstrare « esse Dominum sabbati. »

Versus 10.

Dicebant ergo Judæi illi qui sanatus fuerat : Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.

1. — In principio capitis II Ecclesiastici dicitur : *Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et timore, præpara animam tuam ad tentationem, deprime cor tuum et sustine.* Ecce quantas contradictiones Judaismus contra hunc congesserit, quando animæ corporisque salutem vix recuperat. Hugo Cardinalis ait : « Homo conversus ad Deum statim

« invenit obstaculum; statim insurgunt tentationes « dæmonum, vel detractiones hominum, vel adula- « tiones. » Lucas Brugensis ita scribit : « Nonne « paraphrasis est, et dicebant, cum clamore profe- « rentes communicatricem vocem : sabbatum est, « quod oportet unumquemque hominem transigere « totum in otio. »

2. — Hugo Cardinalis verba illa, alio quodam in sensu explicat dicens : « *Non licet tibi,* etc., id est, « non oportet te onerari in operibus pœnitentiæ, « Deus jam remisit omnia, non est ita durus, non « delectatur in pœnis nostris : et ita talibus vobis « aliquando dissolvuntur manus bellatorum for- « tium. »

Versus 11.

Respondit eis : Qui me sanum fecit, ille mihi dixit : Tolle grabatum tuum, et ambula.

1. — « Quasi diceret, » inquit S. Augustinus, « quare non acciperem jussionem, a quo accepe- « ram sanitatem? » Quod si paralysis quam fugavit, suo benefactori obtemperavit, longe rationabilius est, ut erga quem se adeo beneficum exhibuit, obsequiosum se ei et obedientem præstet. Unde Simon de Cassia ait : « Si ei obedivit infirmitas « fugiens, et ego obedire debui. » Dionysius Carthusianus notat, quod languidus dixerit : « *Qui me* « *sanum fecit,* scilicet a paralysi, imo a labe peccati, « quoniam Christus, cujus perfecta sunt opera, « sanavit in anima, quos sanavit in corpore. » Unde paralyticus, prouti hic auctor discurrit, tale fecit argumentum : « Ea potestate, qua me miracu- « lose sanavit, eadem auctoritate mihi præcepit « quod facio. » Simili quoque sensu Albertus Magnus scribit : « Sic virtute divina in se ostensa, se « Dominum legis esse probavit; ille tantæ auctori- « tatis mihi dixit, *tolle,* etc., huic obediendum fuit. »

2. — Chrysostomus infirmi hujus virtutem commendat, qui tametsi in periculo constitutum videret, ne ob publicatum suum benefactorem a Judaismo male tractaretur : « Neque beneficium siluit, « sed clara voce quid acceperit profiteretur et « prædicat. » Quo insigni exemplo suo nos salubriter docuit, cavendum nobis esse, ne posteaquam per peccatorum nostrorum remissionem, animæ salutem accepimus, tametsi ob id ab impiis hominibus detractiones et subsannationes pati debeamus, quia *Mundus, quod suum est, diligit,* a bene cœpta salutis semita discedamus, sed potius in memoria et lingua nostra semper verba illa repetamus : *Ille qui me sanum fecit, ille mihi dixit : Tolle,* etc.

Versus 12.

Interrogaverunt ergo eum : Quis est ille homo, qui dixit tibi : Tolle grabatum tuum, et ambula?

1. — Albertus Magnus hominum illorum malignitatem hisce verbis detegit : « Non dicunt, qui te « tam longa infirmitate detentum sanavit, quia « hanc virtutem in Christo negabant, et occulta- « bant quantum poterant. » Salmeron ait : « Con- « temptim dicunt : *homo ille,* nec enim digni erant « proferre nomen Jesu. » Toletus invidiam quoque pessimorum istorum hominum, cor arrodentem, in his verbis notat dum ait : « Adhuc magis malitiæ « dilatantur; sciebant sanitatem eum mirabiliter « percepisse, non enim negare poterant omnibus, « namque cognitus erat infirmus ille. » Unde miraculum istud in controversiam revocare audent, sicuti alias quoad miraculum, quod circa cæcum illuminatum patrarat, facere conati sunt, quando videntem illum non eum, qui cæcus natus fuerat esse dixerunt, sed alium illi per omnia simillimum; hic enim oculati aderant patrati miraculi testes, sed sicut ex uno eodemque flore aranea venenum, apis mel exsugit, unde et flos pro corpore emblematis assumptus fuit, cum hoc subnexo symbolo : *Hinc mel, hinc venenum,* eodem quoque modo, boni ex miraculo occasionem laudandi Deum et Christum verum ejus Filium agnoscendi, acceperunt, invidi vero et maligni virtutem et omnipotentiam divinam in collata huic paralytico tam subita sanitate relucentem, reticentes, ipsum veluti sabbati sacrilegum transgressorem accusarent. Unde S. Bonaventura ait : « Quod erat potestatis tacuerunt, quod vero « videbatur esse transgressionis, in medium di- « cunt. » Idem quoque Toletus his verbis dicit : « Non dicunt, nemo te sanum fecit, tu hæc fingis, « sed tacentes admittunt vere sanum esse factum, « et præ invidia non interrogant, quis est ille, qui « te sanum fecit, sed, *quis est homo, qui dixit tibi* : « *tolle grabatum tuum et ambula?* » imo juxta sententiam Carthusiani, ex odio et vindicta contra Christum accensi fuere, prout hæc demonstrat interrogatio : « Tanquam dicant, ostende nobis « talem, tam malum et legis contemptorem, ut « culpam tuam puniamus in eo; » demum vero idem Auctor ostendit, quales illi fuerint, qui cœlestem hunc protomedicum, qui prodigiosam hanc ei sanitatem contulerat, hominem vulgarem aliis similem esse sibi persuasum habebant, dum ait : « Homi- « nes erant eo modo, quo dicit Apostolus, I *Cor.,* III, 3 : *Cum sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis?*

Versus 13.

Is autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset, Jesus enim declinavit a turba, constituta in loco.

Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset.

1. — Cajetanus nescientiæ hujus causam esse

dicit, quia miser hic homo, utpote tot annis immobiliter lecto detentus, prædicationi aut miraculis Christi nunquam intervenerat, sicut alii. Dionysius Carthusianus ait : « Nomen et famam Christi ignoravit, nec quidquam audivit de eo, et forte oblitus fuerat dispositionis Christi in vultu et habitu, ita quod neque per circumlocutionem et signa indicare potuit quisnam esset. » Et quidem Christus pro tunc specialiter, ut ignotus remaneret, affectasse videtur, unde et ab illa se multitudine clam subduxit. Salmeron languidum hunc, Christum ex facie cognovisse existimat : « Nomen ejus ignorabat, quia de facie eum tantum cognoscebat, ut ostenderet, quod non favore personæ, sed solo beneficio gratiæ collatæ perhibebat testimonium ; nec curandum est, si Christum secundum carnem nesciamus, dummodo eum secundum spiritum videamus. »

2.— S. Thomas ad mysterium recurrens, paralyticum hunc sanatum, fideles divina gratia mediante sanatos, significare existimat, de quibus Apostolus ad Ephesios, II, 8, dicit : *Gratia salvati sumus,* qui quidem nesciunt Christum, quis est, sed effectum tantum ejus cognoscunt. II *Cor.*, V, 6 : *Quamdiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino.* I *Joan.*, III, 2 : *Sed tunc cognoscemus Christum quis est, quando videbimus eum, sicuti est.* Hugo Cardinalis aliam rationem mysticam pariter et moralem assignat, dum ait : « Noviter enim conversus, parum scit de Jesu, et de his quæ sunt suæ salutis, sed postmodum per experientiam discit. » Eusebius Gallicanus adeo bene hac de re scribit, ut melius non posset ; dicit enim : « Nec mirum, si iste nesciebat, quis esset Jesus ; neque enim facile est agnoscere Jesum ; *nemo novit Filium nisi Pater.* » *Matt.*, XI, 27.

Jesus autem declinavit a turba, constituta in loco.

3. — Notat Cajetanus, Evangelistam nos de hac circumstantia specialiter monere voluisse, ut boni hujus viri innocentiam tueretur, ne forte illum benefactori suo ingratum fuisse existimaremus : « Quia nec cognoscebat ipsum Jesum, nec Jesus erat amplius ibi præsens, nec adverterat, qua via discesserat propter turbam ibi existentem. »

4. — S. Bonaventura tria motiva considerat, ob quæ Salvator noster post patratum præsens miraculum subito se subduxerit et absconderit : « Ut eo absente, testimonium ferret insuspicabile. Secundo, ut non plus furorem eorum accenderet, solus enim visus ejus, qui habetur in invidia, non parvam scintillam immittit invidentibus ; item ut non adhuc de seipso quid dicat quod ad laudem pertineret, neque enim etiamnum tempus erat ut benefactori suo gratus applauderet ; » unde nobis, ut S. Thomas optime advertit, exemplum relinquere voluit, ut ob vanæ gloriæ metum bona opera nostra abscondamus : « Ut daret nobis exemplum occultandi opera nostra bona et non quærendi in eis humanum favorem. » Est et alia hujus rei, cum jam allata S. Bonaventuræ perfecte consonans ratio, nimirum : « Ut declinemus et fugiamus oculos invidorum ab omnibus operibus nostris, ne ex hoc eorum invidia crescat. »

5. — Idemmet Angelicus Doctor in sensu morali dicit : « Ut det intelligere quod Christus non facile invenitur in hominum multitudine et in turbine curarum temporalium, sed in spirituali secreto. »

6. — Aliam insuper reddit rationem, Hebræis valde exitiosam, nimirum, « ut insinuet quod Christus debeat declinare a Judæis ad gentes. »

Versus 14.

Postea invenit eum Jesus in templo et dixit ei : Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

Postea invenit eum Jesus in templo.

1. — S. Bonaventura locum observat, in quo Salvator noster hunc a se sanatum paralyticum invenit, et dicit : « Et in hoc religionis signum ; non enim secesserat ad nundinas, nec voluptati et remissioni dedit seipsum, sed in templo conversabatur. » Dionysius Carthusianus virum hunc sanatum, in templum se recepisse existimat, ut pro recuperata sanitate Deo gratias redderet : « Ad quod sanatus iste convenit, ut Deo ageret gratias, sic et nos si Jesum invenire et ab eo inveniri optamus, intremus templum materiale ac spirituale, visitando Ecclesiam et redeundo ad propriam mentem, per vitæ nostræ discussionem. » Similem quoque ponderationem apud S. Thomam, *in Joan.*, reperies, qui ita scribit : « Locus, in quo invenitur Christus, est mirabilis, quia in templo, secundum illud : *Dominus in templo sancto suo,* nam et Mater ejus in templo eum invenit. » Et ideo sanatus hic paralyticus, inquit idem S. Doctor, non adivit undinas, nec ad loca mercimoniis tractandis, vel recreationibus aut spectaculis exhibendis destinata accessit, sed in templum se recepit, ibidemque Christum agnovit ; unde sequens documentum deducit : « Quia si ad Conditoris cognitionem venire volumus, fugienda est turba pravorum affectuum et declinanda sunt malorum conventicula, et fugiendum est ad templum cordis nostri, quod Deus invisere et inhabitare dignetur. » S. Augustinus ad causam se reflectit, propter quam paralyticus jam sanatus Christum non cognovit antea, quando in medio illius magnæ multitudinis prope piscinam constitutus erat, et solum nunc in templo degentem cognoscit, dicit enim : « Bene Jesum in turba non vidit, in templo postea vidit, difficile est enim in turba Jesum videre. » Notandum quoque est, ubinam Christus ab oculis hujus hominis evanuerit. *Nesciebat quis*

esset. Et cur id nesciebat? *Jesus enim declinavit a turba constituta in loco.* Hugo Cardinalis ait : « Ecce « qui in turba, hoc est, in sollicitudine tempora- « lium perditur, in templo, in oratione et in con- « scientia propria invenitur; sicut Maria, quæ « Christum in turba amisit, invenit in templo. » Beda hunc ab omni temporalium negotiorum strepitu solitarium recessum nobis quoque hisce verbis recommendat : « Mystice nos instruit ut, si vere « Conditoris nostri gratiam cognoscere, ejus amore « confirmari, si ad ejus visionem pervenire deside- « ramus, fugiamus sollicite turbam. »

2. — S. Thomas modum advertit quo Christus et bonus hic paralyticus in templo simul fuere : « Modus quidem, » inquit, « est mirabilis, quia « non invenitur, nisi inveniat; unde dicit : *Postea « invenit eum Jesus,* nam homo sua virtute Chris- « tum invenire non potest, nisi ei se Christus « præsentet. Unde *Psalm.* CXVIII, 176 : *Require « servum tuum. Sap.,* VI, 14 : *Præoccupat eos, qui se « concupiscunt.* »

3. — Hugo Cardinalis aliam ingeniosam non minus quam moralem rationem adducit, dum ait : « Notandum tamen quod non dicitur quod invene- « rit Jesum, sed *Jesus eum invenit;* Jesus enim « sollicitior est in requirendo nos et revocando. « Unde *Ps.* LXXXVIII, 21 : *Inveni David servum meum,* « quasi dicat, quia quæsivi. Unde *Ezech.,* XXXIV, 11 : « *Ecce ego ipse requiram oves meas.* »

Et dixit ei : Ecce sanus factus es, noli amplius peccare.

4. — Beda Christum æternam veritatem ex hoc loquendi modo, hanc intendisse dicit deducere consequentiam, quod scilicet morbi et infirmitates corporis, suam a peccatis trahant originem : « Qui- « bus verbis aperte monstratur, quia propter pec- « cata languebat, nec nisi dimissis eisdem poterat « sanari. » Et hoc forte est mysterium, ob quod Ecclesia tanquam pro fidelium suorum non spiri- tuali tantum, sed etiam corporali salute, sollicita Mater præcipiat, ut infirmi in ipso morbi principio indilate confiteantur, suaque peccata deponant, ut tanto facilius ad fugandam infirmitatem adhiberi et juvare possit medicinæ remedium. Lucas Bru- gensis Christum hisce verbis duo dicere voluisse ait : « Duo dat homini intelligenda; unum, quod « ipse conscius sit illius vitæ anteactæ; alterum, « quod morbus ipsi inflictus a Deo fuerit ob pec- « cata ipsius. » Et ideo per hanc peccatorum ejus, in tot retro transactis annis commissorum revela- tionem et manifestationem, se Deum esse illi ostendit. « In quo declaravit se æternum Dei Filium, « scrutatorem cordium et cognitorem occultorum a « sæculo, cui poterat dicere hic paralyticus : *Ecce « Domine, tu cognovisti omnia mea, novissima et an- « tiqua.* » Chrysostomus, *Hom.* XXXVII *in Joan.,* ait : « Illa particula : *Jam noli peccare,* omnia ipsum « vidisse indicat, quæ ille superiori tempore com- « misit. »

5. — S. Thomas hoc loco quærit quare Salvator noster huic paralytico et nonnullis aliis, a se sanitati integræ restitutis, peccata ipsorum iisdem revocavit in memoriam, cum tamen idipsum omni- bus aliis communiter facere minime consueverit. « Ideo scilicet, ut ostendat per hoc infirmitatem « aliquibus ex peccatis prioribus evenire. » Quam opinionem Chrysostomus hisce verbis confirmat, dicens : « Res gravis est peccatum et animi per- « nicies, ut nonnunquam vi et exsuperantia sua « corpora quoque inficiat, sed cum graviter ægro- « tante anima, nullo dolore afficiamur parvo corpo- « ris morbo, summa diligentia medicinam perqui- « ramus, ideo Deus ob animi peccatum, corpus « flagellat, ut deterioris partis supplicio, melior ad « quærendum remedium convertatur. »

6. — Hugo Cardinalis ait : « In his verbis nota- « tur duplex signum deitatis Christi. » Primo enim novit occulta cordis et conscientiæ hujus paralytici, id est, infirmitatem ipsius e peccatis derivatam fuisse, quod soli Deo proprium est, *Scrutans renes et corda.* Alterum vero signum, quod causam para- lysis hujus, id est, peccatum abolere potuerit; solius enim Dei quoque proprium est idipsum remittere.

Ne deterius tibi aliquid contingat.

7. — S. Thomas hanc propositionem examinans, eamdem duobus modis intelligi posse dicit, secun- dum duo quæ in hoc infirmo præcesserant. Primo enim punitus fuit infirmitate quadam valde diu- turna; secundo ingens consecutus est beneficium; ac proinde cautela isthæc seu monitio relationem habere potest, tam ad primum quam secundum. « Ad primum quidem, quia cum quis pro peccato « punitur et ex ipsa pœna a peccato non retrahitur, « justum est ut gravius puniatur, et ideo dicit : « *Noli amplius peccare,* quia si peccaveris deterius « tibi continget. Ad secundum vero, quia qui post « beneficia recepta ad peccata prolabitur, gravioris « supplicii reus efficitur, propter ingratitudinem, « secundum illud II *Petr.,* II, 43 : *Melius erat eis « viam veritatis non agnoscere quam post agnitionem « retrorsum converti;* similiter etiam quia postea- « quam homo ad peccatum semel redierit, facilius « peccat, secundum illud *Matth.,* XII, 45 : *Fiunt « novissima hominis illius pejora prioribus.* »

8. — Theophylactus Christum hanc nobis doc- trinam tradere voluisse dicit, quod tametsi per pec- catum, quod prima vice committimus, gravi nos supplicio subjiciamus; attamen si deinde iterum, « in eadem incidamus peccata, iterum graviora « patiemur; » redditque rationem : « Qui enim « priori supplicio emendatus non est, ad majora

« tormenta ducetur, tanquam insensatus et con-
« temptor. »

9. — Beda advertit quod Salvator noster non solum huic infirmo, corporis et animæ restituat sanitatem, verum etiam per subjunctam comminationem, præservativum illi subministrarit, ne denuo facile relabatur : « Sed qui foris ab infirmitate, ipse « etiam intus sanavit a scelere, unde et caute præ-« monuit, ne amplius peccando, graviorem sibi « damnationis sententiam contraheret. » Verum inquies forsitan, quodnam poterat gravius supplicium incurrere, illo cui jam hactenus subjectus fuerat, dum triginta et octo annis in continuo paralysis dolore ab omnibus desolatus, duro cuidam lecto affixus immobiliter decubuit? S. Thomas de Villanova, *Serm. in hac fer.*, ait : « Noli recidere, « optimum est gratia stabilire cor, nam si recide-« ris, pejus erit propter tria, propter ingratitudi-« nem, propter consuetudinem, propter diaboli « dominium, qui adducit septem alios spiritus « nequiores se. » Advertendum est autem quod hæc comminatio : *Ne deterius quid contingat,* non solum ad pœnam temporalem relationem dicat, quæ utique gravior futura sit, sed etiam et multo quidem amplius ad pœnam æternam. Unde Dionysius Carthusianus ait : « Propositum habe cavendi « omne peccatum, ne major pœna tibi in præ-« senti, vel æterna damnatio infligatur, quoniam « recidivantes atque ingrati graviorem pœnam me-« rentur. » Ipsum quoque Lyranus his verbis docet : « Incurrendo pœnam æternam, deterius con-« tingit, quia in recidivante fiunt novissima pejora « prioribus. »

Versus 15.

Abiit ille homo, et nuntiavit Judæis, quia Jesus esset, qui fecit eum sanum.

1. — Enimvero paralyticus iste ex discursu quem Christus cum ipso habuit, difficulter ipsum benefactorem suum fuisse intelligere potuisset, nisi ipsum, propter peccata sibi a Christo revelata et manifestata, interius Jesum esse agnovisset. Etenim paulo ante de ipso dicebatur : *Nesciebat quis esset;* quonam igitur modo nunc eum, quis esset agnovit? Dici quidem potest a circumstanti populo id ei indicatum fuisse, qui huic patrato miraculo præsens affuerat, quique ipsum deinceps tanquam miraculose sanatum suspiciebant, illudque miraculum ad majorem Christi gloriam publicari desiderassent.

2. — Non cognovit eum, quis esset, quamdiu in lecto languidus et paralyticus jacebat, typusque peccatoris erat, sed quando ei peccata fuere dimissa et gratiæ Dei restitutus, a Christo sibi dici audivit : *Ecce sanus factus es, jam noli amplius peccare;* quia quamdiu in statu peccati degimus, lumine Dei destituti sumus, ipsumque minime cognoscimus, quia si eum agnosceremus, utique ipsum non afficeremus tot injuriis et contumeliis, nec ipsum toties mortaliter offenderemus.

3. — Porro falsum est quod nonnulli somniarunt, videlicet paralyticum hunc, Redemptorem nostrum adeo erga ipsum benignum et beneficum, Judæis ex malignitate quadam manifestasse, ut videlicet ipsos, contra Christum magis et vehementius exasperaret; siquidem causam, cur illum Judæis annuntiarit, textus Evangelicus expressis verbis explicat, dum ait : *Nuntiavit quod Jesus esset, qui fecit eum sanum.* Unde Cajetanus ait : « Hinc apparet quod bono animo rectaque inten-« tione iste retulit Judæis, ad hoc enim significan-« dum Evangelista narrat, non retulisse quod « interrogaverant, scilicet, *quis est ille qui dixit « tibi : Tolle grabatum tuum et ambula;* sed annun-« tiasse quod non interrogaverant, beneficium ac-« ceptum; annuntiavit opus miraculosum affectu « gratitudinis et ad Dei gloriam. » Ejusdem quoque sententiæ fuit Euthymius, dicens : « Non tan-« quam iniquus ut proderet, sed tanquam gratus, « ut benefactorem divulgaret, nam quia crimen se « incurrere putavit, si tacuisset, beneficium prædi-« cavit. »

4. — Enimvero invidia et odium quo Sacerdotes, Scribæ, Pharisæi, cunctique alii synagogæ Principes, Filium Dei prosequebantur, manifestum omnibus erat, ideo enim adversus ipsum conjurabant. *Joan.*, IX, 22 : *Conspiraverant Judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret.* Et ideo tanto magis elucescit quam fuerit boni hujus viri gratitudo, constantia et pietas admirabilis. S. Augustinus, *tr.* XVII *in Joan.*, ait : « Post-« quam vidit Jesum et cognovit eum auctorem « salutis suæ, non fuit piger in evangelizando « quem viderat. »

5. — Chrysostomus quoque nos ad defigendum in ejus virtutem oculos nostros invitat, dicens : « Intuere hominem in pietate perseverantem, pro-« fecto magno et fideli animo medicum et accep-« tum beneficium professus est. » Salmeron quoque animositatem hanc qua se omnes respectus humanos pedibus conculcare probat, hisce verbis commendat : « Maxime autem placet Deo confessio « intrepida et frons confidenter confitens Deum « coram Judæis; nam *qui negaverit me,* inquit, « *coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre « meo.* »

6. — S. Thomas ori hujus paralytici verba illa ingerit Psalmi LXV : *Audite et narrabo vobis, quanta fecit Dominus animæ meæ;* quia ex quo Judæi, omnibus viribus ex ore ejus testimonium tale elicere nitebantur, quo ipsum observantiæ præcepti sabbatini transgressorem fuisse fateretur, ipse e contra ad divinam et miraculosam ejus omnipotentiam et beneficentiam testificandam, discursum suum re-

torsit. *Nuntiavit Judæis quia Jesus esset, qui fecit eum sanum.* Unde colligitur quam verum sit quod de impiis his Judæis dicitur, *Psal.* x, 2 : *Comprehenduntur in consilii quibus cogitant.*

DOMINICA SECUNDA QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XVII, VERS. 1

1. Assumpsit Jesus Petrum, et Jacobum, et Joannem fratrem ejus, et duxit illos in montem excelsum seorsum, et transfiguratus est ante eos.

2. Et resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix.

3 Et ecce apparuerunt illi Moyses et Elias cum eo loquentes.

4. Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum : Domine, bonum est nos hic esse ; si vis faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, et Eliæ unum.

5. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos, et ecce vox de nube dicens : Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui : Ipsum audite.

6. Et accessit Jesus, et tetigit eos, dixitque eis :

7. Surgite, et nolite timere.

8. Levantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Jesum.

9. Et descendentibus illis de monte, præcepit eis Jesus, dicens : Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat.

Versus 1.

Assumpsit Jesus Petrum, et Jacobum, et Joannem fratrem ejus, et duxit illos in montem excelsum seorsum, et transfiguratus est ante eos.

Assumpsit Jesus Petrum, et Jacobum, et Joannem.

1. — Paulus de Palatio super illud verbum, *assumpsit,* dicit : « Assumuntur, et non ipsi eunt, « quia tota naturæ potentia huc pertingere non « potest, ut homo ascendat in cœlum; nemo ascen- « dit, nisi quem Deus, qui est aquila grandis, « expansis alis assumpserit et portaverit in hume- « ris suis. » Sed quare non omnes assumpsit? quærit Angelicus Doctor S. Thomas. Numquid omnes Apostoli digni scholæ ipsius discipuli, et visionis istius capaces erant? Respondet S. Joannes Damascenus : « Omnes Christi amore prærditi, sed unus pecunia « studio flagrans Judas, unus hic duntaxat indignus « erat, qui divinitatem suam spectaret. » Et ideo non omnes assumpsit, ne ejus indignitatem manifestaret, sed potius honori et bonæ famæ ipsius prospiceret. « Ad hunc modum proditoris crimen « occludit, dum ex toto Apostolorum numero, tres « duntaxat eligit; si solus Judas esset omissus, « tanquam invidus, ad majorem fuisset malitiam « provocatus. » S. Thomas, in cap. IX *Luc.*, aliam reddit rationem : « Ad designandum, quod non « omnes qui vocati sunt, pervenient; quia multi « sunt vocati, pauci vero electi. » Didacus Stella dicit sapientissimum Magistrum nostrum nequaquam voluisse, ut ejus transfiguratio manifestaretur; prouti ex ultimi hujus Evangelii verbis colligitur; hoc autem intentum suum difficulter assequi potuisset, si ad gloriosum hoc spectaculum videndum, omnes tanquam spectatores intervenissent. Similiter tres solum elegit, quia, ut Albertus Magnus scribit : « In ore duorum vel trium testium « stabit omne verbum. »

2. — Porro mysteria et rationes, cur potius hosce tres elegerit quam alios, multæ sunt. Etenim S. Petrum elegit, inquit Lucas Brugensis, quia cum paulo ante, ex divina revelatione edoctus, solemne illud de Christo perhibuisset testimonium : *Tu es Christus, Filius Dei vivi,* justum erat, ut ad hanc quoque Christi transfigurationem adhiberetur, ut audiendo æterni Patris vocem, dicentis : *Hic est Filius meus dilectus,* etc., insuperque ipsum gloria, Filium Dei decente, quaquaversum adornatum et circumdatum videndo, in hac eadem fide, tanto magis firmiusque solidaretur. Similiter elegit S. Jacobum, quia hic ante omnes alios Apostolos, pro Christi fide vitam et sanguinem profusurus erat; eratque « proinde animandus spectaculo gloriæ « Christi. » Denique S. Joannem huic gloriæ ipsius interesse voluit, quia cum hic cunctos alios Apostolos supervicturus esset, « congruebat testem esse « visæ gloriæ Jesu; » maxime cum, ut satis ex ejus Apocalypsi constat, in multis eidem concedendis raptibus et extasibus, multis honorandus esset visionibus cœlestibus.

3. — Tres hi eidem Apostoli, in horto interfuturi erant agoniæ Salvatoris nostri, quando fusurus sanguinem erat; et ideo justum erat, ut hujus

quoque gloriæ Christi redderentur participes. *Quia,* ut Didacus Stella ait, « tempore prospero, debent « homines se parare ad tempus diversum; hi tres « erant visuri Christum tremebundum in horto et « ne tunc scandalizarentur in eo, per carnis infir- « mitatem, ostendit modo gloriam suam, ut non « diffidant. » Qui enim cœlestes a Deo consolatio- nes abundanter participant, certi esse debebunt, quod se ad spiritus ariditates et desolationes præ- parare debeant. Chrysostomus, *Hom.* LVII *in Matth.,* aliam assignat rationem, cur hi tres præcipue delecti fuerint, quia scilicet : « Excellentiores cæ- « teris erant. » Quod idem Glossa confirmat, dum ait : « Scit meritorum cognitor perfectiores fuisse « cæteris. » Et quidem si sanctitatis mensura ab amore Dei sumatur, certum est, quod omnes illi tres Deum super omnes alios diligebant : « Petrus « quidem, » ut S. Chrysostomus ait, « quia valde « Christum diligeret; Joannes, quia nimium dilige- « batur. » S. Jacobus præ cunctis honoris Dei zelo ardebat, quod manifestum erat ferventissimi amo- ris ipsius indicium; etenim ipse primus fuit, qui pro Christi amore et fide, mortem occubuit; ipse quoque apud omnes Judæos, in tanto odio et abo- minatione erat, ut post illatam ipsi necem, totum Evangelium subversum esse crederent. Præterea S. Thomas Doctor Angelicus ita de ipso scribit : « Jacobus, quia præcipuus debellator erat adversa- « riorum fidei, ideo Herodes eum occidit. » Theo- phylactus quoque de ipso dicit : « Assumpsit Jaco- « bum, qui et ipse fervebat zelo pro Christo. »

4. — S. Ambrosius, *lib.* VII *in Luc.,* alia quæ- dam ipsorum privilegia tangit : « Petrus ascendit, « qui claves Regni cœlorum accepit, Joannes, cui « committitur Domini Mater; Jacobus qui primus « martyrium sustinuit. » Salmeron ait : « Perfec- « tiores et futuri vertices Apostolorum et magis « dilecti. » Idem quoque in hisce tribus notat, quod Christus illos, mutatis priscis nominibus, excellen- tioribus nobilitarit; siquidem duo illi germani fra- tres Jacobus et Joannes, dicti sunt *Boanerges, id est, filii tonitrui,* Simon vero cognominatus est *Cephas,* quod idem est quod *Petrus.*

5. — Dionysius Carthusianus dicit quod assump- serit « Petrum, tanquam futurum totius Ecclesiæ « præsidem; Jacobum tanquam moriturum pro « Christo ante alios; Joannem tanquam Theologiæ « purissimum organum, ut visa gloria Filii, quæ « non subjacet tempori, resonet illud : *In principio « erat verbum,* etc. »

6. — S. Ambrosius, ab assumptarum persona- rum meritis abstrahens, ternariumque numerum solum ponderans, dicit : « Hoc fortasse præterea « fecit, quia nemo potest resurrectionis gloriam « videre, nisi qui integrum mysterium Trinitatis, « incorrupta fidei sinceritate servaverit. » S. Ansel- mus ulterius progreditur et nonnullas quoque in personis ipsis, ad hanc gloriam videndam, præces- sisse analogias considerat : « Nomina etiam conve- « niunt; unusquisque enim fidelis debet esse « Petrus, id est, firmus in fide; postea Jacobus, id « est, supplantator vitiorum; postea Joannes, id « est, adscribens omnia gratiæ Dei. »

7. — Salmeron in tribus hisce Apostolis, varia testimonia perhibita notat : « In his etiam tribus, « intelligimus tria testimonia exhibita, signis, san- « guine et doctrina; signis coruscavit Petrus; san- « guinem primus fudit Jacobus pro Christo; doc- « trina illustris fuit Joannes, qui propterea dicitur « Theologus. »

8. — Hugo Cardinalis ait : « Per hos tres, omnes « electi significantur. » Cum enim in hac transfi- guratione cœlum aperiendum, nec non aliquod divinæ gloriæ specimen edendum fuerit, verissi- mumque sit Deum omnes homines hujus gloriæ participes fieri velle, *vult omnes salvos fieri,* justum erat, ut hi tres ejusdem gloriæ spectatores assiste- rent, utpote per quos omnes status, vocationes et professiones personarum repræsentantur. Signifi- cantur enim « per Petrum conjugati, » inquit Hugo Cardinalis, « vel præpositi, » ut Glossa scribit, et Albertus Magnus : « Quorum Petrus prælatus. Per « Jacobum, » inquit Glossa in Lucam, « pœnitentes, « vel actuales; » vel ut Hugo Cardinalis vult, « con- « tinentes. Per Joannem, » ut Glossa exponit, « vir- « gines, » vel ut Hugo Cardinalis ait, « claustra- « les, » aut vero « contemplativi, » ut vult Albertus Magnus.

9. — Voluit insuper increata et incarnata Sapien- tia nos docere, quod, quicumque in æternæ beati- tudinis monte transfigurari desiderat, hosce tres in sua societate secum habere debeat. « Petrum, » inquit Hugo Cardinalis, « id est, cognitionem Dei, « sui, proximi; Jacobum, id est, oportet quod « habeat luctam contra mundum, carnem, diabo- « lum. Item oportet quod habeat Joannem, id est, « gratiam sine qua nec cognitio, nec lucta aliquid « valet. »

10. — Didacus Stella, *in Luc.,* observat, quod Christus pro sua transfiguratione, sylvam seu soli- tudinem et inter omnes Apostolos, tres solum eosque familiarissimos elegerit, imo ut Theophy- lactus ait : « Ut magis taciturnos et silere valen- « tes, » non vero ita fecit, quando crucifigi voluit. « Observa, quod Christus coram paucis transfigura- « tur in monte et paucis ostendit gloriam suam; « ignominiam autem ostendit in monte coram « multis gentibus; in sua passione publice et in die « Paschæ. »

Et duxit illos in montem excelsum seorsum.

11. — Electio illa, qua pro sua transfiguratione, solitudinem quamdam, sublimemque montem ele- git, minime credenda est vacare mysterio. Glossa

Interlinearis dicit : « Gloriam majestatis ostensurus, « montem petiit, ut discant gloriam non in pro- « fundo hujus sæculi, sed in regno supernæ beati- « tudinis esse quærendam ; » ac proinde in hymno præsentis festi canitur : « Quicumque Christum « quæritis, Oculos in altum tollite, Illic licebit vi- « sere Signum perennis gloriæ. » Didacus Stella dicit, ideo Christum discipulos suos futuræ gloriæ suæ spectatores in altum perduxisse, « ut doceat « omnes, qui hanc videre desiderant, non in infi- « mis jacere voluptatibus, non illecebris capi car- « nalibus, non terrenis adhærere cupiditatibus, sed « supernorum amore ad superna semper erigi. »

12. — Dicet fortasse aliquis, numquid ad hoc, ut unamquamque fidelem animam ad beatum hoc regnum anhelare faciat, melius fuisset si in medio templi Hierosolymitani, pro eo tempore, quo densa populi multitudine refertum fuisset, transfiguratio- nem suam ordiretur; maxime cum Petrus, omnium nomine dixerit : *Bonum est nos hic esse;* primaque prædicationis Christi verba ad nos, ad hujus regni possessionem adeundam, invitandos directa fue- rint? Fecit hoc ut intelligeremus, non omnes oculos satis purgatos habere ad Deum conspiciendum. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt;* similiter in solitario monte transfigurari et postea in sublimi quoque monte in cœlum ascendere vo- luit, ut nobis per hoc innueret, quantum solitudo et secessus solitarii ad gloriam acquirendam con- ducant : « Eremus est paradisus deliciarum, » in- quit S. Basilius; « exul mundi hæres est paradisi. » S. Hieronymus quoque dicit : « O solitudo, in qua « illi nascuntur lapides, de quibus civitas magni « Regis construitur. »

Et transfiguratus est ante eos.

13. — Salmeron spectaculum istud, nocturno tempore accidisse scribit, nam ut S. Lucas refert, eo tempore contigit, quo Christus orationem suam instituit; hanc autem de nocte in loco aliquo soli- tario facere solebat. Hujus quoque opinionis stabi- liendæ aliud quoddam ex eodem S. Luca, IX, 32, desumptum adducit argumentum, quia nimirum tres hi discipuli tempore inchoandæ transfiguratio- nis, somno gravati erant : *Petrus vero et qui cum ipso erant, gravati erant somno et evigilantes vide- runt,* etc., idcirco amœnissimum et suavissimum fuisse spectaculum, in mediis tenebris cernere Je- sum, plus sole splendentem.

14. — Certum est, quod cum anima Christi, clara Dei visione perfruita fuerit, consequenter etiam quatuor gloriosi corporis dotes in corpus suum transmittere potuerit et tamen easdem a primo conceptionis suæ instanti, usque ad illud transfigurationis suæ momentum suspendit et in portione animæ superiori retinuit, ne ad sacratissi- mam ipsius transmitterentur humanitatem; quæ- nam igitur fuere Christi motiva, ob quæ hanc glo- riam nunc in corpus suum dimanare voluit? Multa profecto sunt, eaque omnia mysteriis plena.

15. — Didacus Stella, *in Luc.,* dicit : « Voluit « transfigurari propter Ecclesiæ consolationem ; » Christus etenim quoad apparentiam exteriorem vilis et pauper et contemptibilis erat, quia purus homo potius, quam simul Deus esse videbatur; ut igitur fidelium suorum, nec non discipulorum fidem et spem vivaciorem et animosiorem efficeret, se quo- que illis veluti quemdam infinitæ majestatis Deum videndum exhibere voluit, eidemque visioni Pe- trum, qui supremus Ecclesiæ suæ pastor et caput futurus erat, præsentem esse voluit, qui in secunda Epistola sua Canonica, II, 16, stabilissima fidei nos- træ fundamenta, super hoc transfigurationis Christi mysterio jacere voluit, dum ait : « Non enim doctas « fabulas secuti, notam facimus vobis Domini nos- « tri Jesu Christi virtutem et præsentiam, sed spe- « culatores facti illius magnitudinis. » Enimvero solidissima maximeque stabilia veritatis fidei nostræ argumenta, ait Jansenius, transfigurationi huic in- serta esse videmus, siquidem hæc nobis Christum simul exhibet Deum et hominem; qui ab æterno Patre tanquam Filius ejus nobis datus est, veluti Redemptor et Salvator noster, qui pro salute nostra comparanda, amarissimæ se mortis supplicio sub- jecturus erat. « Unde D. Petrus hujus transfigura- « tionis meminit, nimirum quod sciret, quantum « per hoc fides nostra confirmaretur, Dominus « suam majestatem insolita majestate prodit ; acce- « dunt testes omnium gravissimi, qui mortis mo- « dum et rationem testantur; postremum accedit « et Pater ipse, se vere præsentem declarans et « omnium maximum de Filio suo testimonium « præbens. »

16. — Apostoli aliique ipsorum sequaces, post mortem Christi multis exponendi erant persecutio- nibus, stragibus, immanissimisque tormentis. Imo et morti ipsi, ideoque illos, inquit Lyranus, hac visione animare voluit : « Ut ostenderetur discipulis « gloria futuræ resurrectionis non tantum animæ, « sed et corporis; ut sic animarentur ad sequen- « dum Christum, in acerbitate passionis. » Est porro celebris illa Tertulliani sententia : « Nihil « crus sentit in nervo, cum animus est in cœlo ; » quando enim oculus noster in æternam retributio- nem defigitur, nullum est tam acerbum genus tor- menti, quod non libenti, imo hilari et læto animo toleretur. Unde Christus, ut inquit Carthusianus, transfigurari voluit, « ut ostenderet eis mercedem « exspectandam in patria, dandam pro tribulationi- « bus vitæ præsentis ut per hoc in passionibus hu- « jus vitæ animarentur et certificarentur de pre- « mio. *Philipp.,* III, 20 : *Salvatorem exspectamus* « *Dominum,* etc. »

17. — « Voluit etiam transfigurari propter seip-

« sum, » inquit Didacus Stella, « ut celebraret « Pascha corpori suo; » cujus hanc subdit rationem, quia jam triginta et amplius anni effluxerant, quibus immaculatam carnem suam, per jejunia aliasque austeritates, afflixerat et macerarat, « nec « diem aliquem lætum et festivum ducebat. »

18. — Ex textu S. Lucæ, IX, 29, transfigurationem, Christo orante, accidisse satis manifeste colligitur. Dicit enim Evangelista : *Facta est, dum oraret, species vultus ejus altera.* Unde Gilbertus, *Serm.* XV *in Cant.*, sequentia scribendi occasionem sumpsit : « Voluit per hoc in mente sua orationis « commendare virtutem, quod illa sit, quæ te in « intimis alterum faciat et novum commutet in « hominem. *Nos,* inquit Apostolus, *revelata facie « gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem « transformamur.* »

19. — Reflectendum quoque nobis est quod Evangelista non dicat, quod Christus semetipsum transfigurarit, sed ipsum transfiguratum esse asserit, *transfiguratus est,* quod idem est cum eo, quod S. Petrus de hoc mysterio, in Epistola sua tractans, scribit : *Accipiens a Patre honorem et gloriam, voce delapsa in nube,* etc. De Satana vero e contra dicitur, quod *transfigurat se in Angelum lucis;* qua in re juxta S. Antonii Paduani mentem, nobis insigne quoddam humilitatis exemplum dare voluit : « In « hoc notatur humilitas; » semper etenim gloriæ et honorificentiæ externæ ostentationem et apparentiam declinare voluit. Unde Apostolus, *Hebr.*, V, 4, ait : *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron. Sic et Christus non semetipsum clarificavit, sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu,* præterquam quod, quoadusque vixit, patiendi quidem cupidissimus fuit, non vero gaudendi : « Nec diem aliquem lætum, etc. »

Additiones.

a. — *Assumpsit Jesus Petrum et Jacobum et Joannem,* etc. Nescio an unquam observaveritis qua ratione Redemptor noster in monte Thabor se transfiguraturus et gloriam suam ostensurus, tres dumtaxat Apostolos secum assumpserit. Ad alia mysteria, non minoris momenti, admisit omnes, ipsum etiam proditorem præsertim in institutione Sacratissimi Sacramenti, quando vel maxime malitiosus ille repudiandus videbatur. Causæ quas tangunt, multæ sunt et variæ, quarum una est quod, quia agebatur de cœlesti gloria, quam æternus glorificator ostendebat, voluit fidelibus suis insinuare, omnes cujuscumque fuerint status et conditionis, illius fore participes, nullum ab ea se velle excludere. Cum igitur per hos tres, varii denotentur status personarum, ut dicitur supra, hunc in finem eos eligit et non alios, ut excitarentur fideles ad ducendam vitam observantiæ divinæ legis conformem, juxta propriam vocationem, scientes, quod in domo Patris ejus mansiones multæ sunt.

b. — Observate ulterius quinam interfuerint visioni Transfigurationis : *Assumpsit Jesus Petrum, Jacobum et Joannem.* Hos profecto a collegio Apostolico, non sine mysterio separatos fuisse credo, quia nimirum cœlestis Magister eos præ cæteris majori noverat effervescentes zelo. S. Petrus illum, esto non ordinatum secundum scientiam, ostendit in horto, quando armatorum militum cohorti se opposuit et Malcho præsecavit auriculam; sed et zelosiorem se exhibuit in pluribus aliis occasionibus, cum Judæis præsertim in ipsum ferocientibus, intrepida voce respondit : *Oportet obedire Deo magis quam hominibus.* Ambo fratres Jacobus et Joannes evidens zeli dederunt testimonium, videntes namque amantissimo Magistro suo illatam a Samaritanis injuriam, qui spectantibus ipsis urbis portas præcluserant, a Christo petebant : *Vis, dicimus ut ignis descendat de cœlo et consumat illos?* S. Jacobus omnium primus voluit seminare verbum Dei et promulgare Evangelium, simulque prosternere idololatriam; ideoque primus inter Apostolos martyrii coronam recipere meruit : *Occidit Jacobum fratrem Joannis gladio; videns autem quia placeret Judæis.* S. Joannes a Deo dilectus, quia præ cæteris Deum diligebat, oportet dicamus eum præ cæteris fuisse zelosiorem, quia zelus mensuratur ab amore. Quapropter quoties meruit videre cœlum apertum, ut legitur in sua Apocalypsi. Zelum habuit Joannes, et ideo raptus est ad cœlum. At quia jam cœli aperti fecimus mentionem, vocem protomartyris Stephani, cum a perfidis Judæis lapidaretur, audiamus : *Ecce video cœlos apertos, et Jesum stantem a dextris virtutis Dei.* Ubi attestatur B. Petrus Damianus, S. Stephanum honorem Christi quæsivisse, idque probat hoc modo : « Vox liberior, et illorum cotibus exacuitur « sermo veritatis. » Acriter reprehendebat totam synagogam : *Dura cervice,* etc. Quod mirum igitur, quod ei reserentur et aperiantur cœli. Zelum habuit Stephanus, et ideo vidit cœlos apertos.

c. — Eximium beneficium videndi transfigurationis glorias, Christus Dominus his tribus Apostolis, Petro, Jacobo et Joanni concessit, quod aliis est denegatum, qui ad montis radicem relicti sunt. Cujus rei pulchram rationem assignat S. Ambrosius, in *cap.* IX *Luc.* « Petrus, » inquit, « ascendit, qui « claves regni cœlorum accepit; Joannes vero cui « committitur Mater; Jacobus qui primus solium « sacerdotale conscendit. » Diligenter notandum hoc quod dicitur de S. Jacobo : « Qui primus solium « sacerdotale conscendit. » Ut ex ipsa manifestata gloria instruamur, quanta sit sacerdotalis dignitas, quantaque puritas exigatur, ut Eucharistiæ sacramentum, in quo adest corpus Christi, conficiatur, cum scilicet eum, in quem oculi nostri non poterunt intendere, sacerdos manibus suis tractet, oreque

suo sumat. S. Bernardinus ad hoc propositum stringens argumentum format, dum ita discurrit : Quanto altior est dignitas et prærogativa sublimor, qua Filius Dei sacerdotes honoravit, eosdem ad ministerium suum eligendo, tanto majorem illis imposuit necessitatem et obligationem, ut erga ipsum se reverentes et servos non indignos exhibeant : « Quapropter sicut super omne hominum genus, « propter hoc mysterium Deus vos honoravit, « ita et vos super omnes diligere, venerari et « honorare curate. » Inter alios ritus, quibuscum Deus agnum manducari præcipit, unus hic fuit : *Non comedetis ex eo crudum quid,* qui profecto ritus non parum mirandus esse videtur, cum omnes carnem crudam etiam agni perhorrescant. Ideoque prima facie prohibitio hæc superflua videri esse posset; at vero : *Omnia in figura contingebant.* Dicit enim Abulensis : « Dicitur, quod non sumatur « agnus crudus; crudum enim manducat qui nul- « lam circa illum dispositionem aut præparationem « præmittit. Et sic crudum cibum sumit, qui corpus « Domini ab aliis cibis non discernit, et sic impurus « ad illum cibum accedit sicut ad communem; et « hoc damnabile est. » Pro cujus clariori intelligentia, Anastasius Synaita similitudinem istam adducit : « Dic age, » inquit, « si cœnum manibus « gestares, auderesne regias vestes attingere? Quid « dico? Neque tuas vestes tangeres inquinatis mani- « bus. Cur igitur eum, quem vilibus vestimentis « habes honorem, non itidem impendis Deo? » Idem quoque argumentum S. Augustinus efformat, dum ait : « Quis adeo impius erit, qui lutosis « manibus Sacratissimum Sacramentum tractare « præsumat? » At vero certum est quod Deus magis offendatur per conscientiam immundam quam per manuum sorditiem. Licet enim sacerdos manum leprosam habeat, non tamen propter hoc corpus Christi offenditur, bene tamen ei per lepram culpæ injuria irrogatur : « Si erubescimus, ac « timemus Eucharistiam sordidis manibus tangere, « plus debemus timere ipsam Eucharistiam intus « in anima polluta suscipere. »

d. — Celsissimum montis cacumen scandunt Apostoli, quia Dei magnalia apparent non his qui reptant humi, qui deliciosissima humanæ vitæ prata transeuntes, marcessibili florum gaudent corona, sed his, qui disponunt ascensiones in corde suo, qui jacentibus bonis conculcatis, sublimibus inhiant et æternis. Glossa Interlinearis dicit : « Gloriam majes- « tatis ostensurus montem petiit, ut discant gloriam « non in profundo hujus sæculi, sed in regno su- « pernæ beatitudinis esse quærendam. » Ac proinde in Hymno præsentis festi canitur : « Quicumque « Christum quæritis, Oculos in altum tollite; Illic « licebit visere, Signum perennis gloriæ. » Didacus Stella dicit, ideo Christum discipulos suos futuræ gloriæ suæ spectatores in altum perduxisse, « ut « doceat omnes, qui hanc videre desiderant, non in « infimis jacere voluptatibus, non illecebris capi « carnalibus, non terrenis adhærere cupiditatibus, « sed supernorum amore, ad superna semper « erigi. » Quisquis enim mundum contemnere cupit, bona cœlestia respiciat, ut ad gloriam pertingere cœlestem possit.

e. — Prærupti montis ardua et difficilia cacumina ut ascendant discipuli, spectaturus præit Christus. Nil enim magis servum ad labores trahit quam si laborantem Dominus remuneraturus aspiciat. Unde Jacob cum primum laboriosam, ærumnisque plenam aggreditur viam, celebri illi præmunitur visione qua vidit scalam, et arduam, et sublimem, simulque ascendentes, et descendentes per illam, in qua nihil non labore, et difficultate plenum vidit, nisi quod Dominus summitati nitebatur, ascendentes conspecturus. Quippe maxime ad laborandum provocantur, qui sub remuneratoris Domini aspectu labori incumbunt. Sic qui in via perfectionis magnum vult habere incentivum, simulque efficax ad delicias exhorrescendas remedium, et ut quod libet tormentum lubenti animo sustineat, passionem Christi, qua nobis in mortem crucis præivit, et nunc pugiles suo in cœlo existens spectat, attente meditetur.

f. — Ad has Thaboris glorias in quibus Christus Dominus apertum suæ divinitatis testimonium exhibebat, cur Pharisæos non adducit, ut re tam evidenti, invidiam deponerent, eumque ut Deum verum venerarentur? Ad quid solum tres intimi amici eliguntur? O magnum divini Magistri documentum! ut certo instruamur, ne multum solliciti simus, ut in inimicorum nobis fortunam nostram invidentium, conspectu magnalia nostra propalemus, ac manifestemus. Tantum enim abest, ut tali evidenti aspectu emollescant, ac mitigentur, quin potius in sua invidia magis firmantur, ac obdurescunt. Imo præ nimia inquietudine quasi enervantur.

g. — Fecerat jam Dominus mentionem coram discipulis de regno suo, quando dixit : *Sunt de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.* Post illa verba, sicut annotat S. Lucas, non statim se transfiguravit, sed transactis sex diebus; nam, ut ait S. Chrysostomus, si statim eos assumpsisset, cæteri turbarentur, velut ex temporis continuatione conjecturantes, illos ea de causa assumptos, ut regnum Dei viderent. Ac proinde, ut notat S. Thomas, *in Matth.*, XVI, aliqua ansa invidiæ daretur. Secundo, ut docet D. Ambrosius, *in Luc.*, IX, quod est desumptum ex Origene, *Hom.* III *in Matth.*, per sex dies factus est mundus. Innuitur ergo, quod solus ille potest ascendere super montem excelsum, et gloriam aspicere verbi Dei, qui omnes mundi res firmus adhærens Christo, transcendit. Servi nam-

que Dei neutiquam tabernacula, quæ domos mobiles sunt, diligunt, quia oculos in cœlum defixos habent, adeoque terram fugiunt, ut si ipsis possibile foret, nequidem eam sola pedum extremitate contingerent. S. Gregorius in statu sæculari mundum vilipendit, ideoque opulentum suum venditum patrimonium, partim inter pauperes, partim in construendis monasteriis erogavit. Summum autem pontificatum tam rara insignivit modestia, ut in supremo illo culmine constitutus, juxta revelationem divinitus factam cuidam eremitæ, minori in papatum ferretur affectu Gregorius, quam eremita ille ad quemdam felem. Sed undenam tantam sanctissimi hujus Papæ a bonis transitoriis promanasse existimatis sequestrationem? Responsum ab eodem excipite S. Doctore : « Animæ videnti Creatorem, angusta est « omnis creatura. Quamlibet enim parum de luce « Creatoris aspexerit, breve ei fit omne quod crea- « tum est. » Quemadmodum idem hic S. Doctor de S. Benedicto commemorat, dum ait : « Ante oculos « ipsius quasi sub uno solis radio collectus, omnis « mundus adductus est. »

h. — Eximium profecto beneficium videndi transfigurationis gloriam, Christus Dominus his tribus Apostolis Petro, Jacobo et Joanni concessit, quod aliis est denegatum qui ad montis radicem relicti sunt. Quæritur autem hic quare hos tres præ cæteris elegerit? Assumitur Petrus ut beatam gloriam videat, qui potestatem dimittendi peccata, quæ nos superna felicitate privant, est accepturus; ut a magnitudine et atrocitate passionis, quam post modum erat visurus, tum etiam gloriæ, quam erat accepturus turpitudinem peccatorum perpendat, ac æstimet. Optime autem ex passione Filii Dei in notitiam devenitur gravitatis peccati.

i. — *Duxit illos in montem excelsum seorsum.* Dominus ac Redemptor noster ducem semper se nobis exhibuit ad montem gloriæ; unde certo colligere possumus, non esse aliam viam ad illam, quam eam qua ipse processit. De qua jam olim nos docuerat dicens : *Non est servus major Domino suo.* Ipse enim regnum cœlorum nobis consignat, sed cum eodem onere, quo ille idipsum acquisivit. Dixit eum, *Luc.*, XXII, 28 : *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus Regnum.* Ac proinde cum Christus discipulis suis, et consequenter nobis omnibus, sub iisdem oneribus et obligationibus, regnum suum relinquat, quibuscum ipse illud ab æterno Patre suo accepit, consequens est quod si in supernæ illius hæreditatis possessionem subingredi volumus, onera quoque et obligationes illius adimplere necessario debeamus. Unde Cajetanus, verba illa : *Dispono vobis,* etc., ita explicat : « Simi- « les mihi dispono vos futuros in regno, qui perse- « veratis mecum in afflictionibus. » Prius enim Apostolis dixit : *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis;* et postea subdit : *Et ego dispono vobis regnum.* Sic enim ipsemet quoque Dei Filius de seipso dixit : *Nonne oportuit pati Christum et ita intrare in gloriam suam?*

j. — Transfigurari voluit Dominus ex hac causa, ut qui venerat docere abnegationem propriam et tollendam crucem, animaret quoque homines ad dura et aspera subeunda. Transfiguratur, ut ex visa gloria certo sciant majora bona esse recipienda quam extiterint mala quæ pertulerint. Juxta enim tribulationum pro Deo toleratarum mensuram, consolationum spiritualium crescit, imo et semper superexcedit abundantia. Regius Psalmista dicit, *Psal.* XCIII, 19 : *Secundum multitudinem dolorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Quam ob causam Theophylactus quemcumque in servitio Dei amplexando dubium, et ancipitem alloquens, hosce eum exhortatur motivo : « Ne despondeas animum, quisquis audis afflictio- « nes et mala. Quanto enim hæc exuberant, tanto « exuberant consolationes. » Flos præcedit fructum, florum in ramis luxuriantibus copia speratorum prodroma indigitat fructuum fœcunditatem. *Fructus autem spiritus,* inquit Apostolus, *gaudium, pax.* Qui autem prævii sunt horum fructuum flores? Respondet Chrysostomus : « Sicut fructum flos « antecedit, sic pœnitentia et dolor lætitiam præit, « et dolori lætitia succedit. » *Vos autem contristabimini,* suis Christus prædicebat Apostolis. Ecce flores. At qui eos sequentur fructus? *Tristitia vestra vertetur in gaudium.* Ludolphus Carthusianus, *in Ps.*, tribulationem et consolationem discretionis sedulo stateræ commisit, seque æquale in utraque pondus reperisse fatetur, inquiens : « Quanto magis egi « pœnitentiam, tanto magis me consolatus es; « unam fudi lachrymam, unam merui consolatio- « nem; decem fudi lachrymas, decem merui con- « solationes. Quantum fuit pœnitentiæ pondus, « tantus fuit consolationis numerus; magnitudo « tribulationum, magnitudo præmiorum est. Quot « patimur vulnera, tot meremur et coronas. »

k. — S. Antonius Ulyssiponiensis, *Serm.* II *in* II *D. Quadr.*, sic inquit : « In hoc » scilicet in transfiguratione, « notatur humilitas Christi; » sed Angelus satanæ per superbiam transfiguratur in Angelum lucis. Scit enim astutus serpens hic infernalis, ut nos fraudibus suis circumveniat per superbiam, malitiam suam sub pallio virtutis et sanctitatis contegere, seseque in Angelum lucis transformare.

l. — Quæri potest cur Scriptura dicat quod transfiguratus est Christus et non potius quod ipse se transfiguraverit. Dicitur hoc ideo ut fiat evidens, quod transfigurationis honores ipse sibi non affectabat, nec procurabat, sed quod tales splendores ob ejus excelsa merita ipsum acquirebant, ad eumque convolabant. Quanto enim Christum in principalioribus vitæ ejus mysteriis, magis humiliatum inve-

nimus, tanto magis eumdem ab æterno Patre exaltatum admiramur. Postquam S. Paulus dixisset : *Humiliavit semetipsum*, etc., mox subjungit : *Propter quod et Deus exaltavit illum.* Efficit namque ut nomen Jesu per ludibrium crucis patibulo impositum, ab omnibus creaturis adoraretur, necnon ut crux, quæ antea infamis fuerat, diademata Regum et Imperatorum locupletaret et condecoraret. Eheu quot æternus Pater, ad manifestandam Filii Dei divinitatem, operatus est portenta? Totus namque mundus a fundamentis usque commotus fuit; lugubri veste se sol contexit, velum templi scissum est, os latronis ad paradisum postulandum sese aperuit, ressuscitata sunt multa mortuorum corpora, aperta sunt monumenta, rupti montes, petræ et durissima marmora scissa sunt. Longinus lumen recuperavit oculorum, milites præ dolore percutiebant pectora sua, dicentes : *Vere Filius Dei erat iste.* S. Bernardus ait : « Cupidi quidem sumus ascensio-« nis, exaltationem concupiscimus omnes; nobiles « enim creaturæ sumus et magni cujusdam animi; « ideoque altitudinem naturali appetimus desi-« rio. » Ait quoque S. Gregorius : « Si divites esse « cupitis, veras divitias amate. » Hæ autem per humilitatem assequemur, quæ in cœlo pariter et in terra nos exaltat. « *Christus qui descendit, ipse est* « *qui ascendit,* » inquit S. Bernardus; « Apostoli « verba sunt hæc. Ego autem credo eum in hoc « ipso quod descenderit, ascendisse; sic enim opor-« tebat Christum ascendere, ut nos ascendere doce-« remur. »

m. — Quas Dominus non induit figuras ut nos in corpus claritatis suæ transfiguret? Quas non subit formas ut in nobis imaginem Dei reformet? Aiebat quondam Moyses, *Exod.*, XV, 17 : *Sanctuarium tuum Domine, quod firmaverunt manus tuæ.* Ad hæc Origenes, *Hom.* VII : « Hoc non dicit manu hominis « factum, sed Dei. Quid ergo? Propter te Deus et « plantat et ædificat, agricola efficitur, structor « efficitur ne aliquid tibi desit. » Unus Deo scopus est totius suæ œconomiæ, ut hominem reformet, ac figuret, ut illi antiquam Dei imaginem induat; cujus gratia mille induit formas ac figuras, veluti totidem amoris sui inventiones, in eum præcipue finem excogitatas, ut pro homine pati, eumdemque reformare posset.

n. — Ex textu S. Lucæ, transfigurationem Christo orante accidisse, satis manifeste colligitur. Dicit enim Evangelista : *Facta est dum oraret species vultus ejus altera.* Unde Gilbertus sequentia scribendi occasionem sumpsit : « Voluit per hoc in mente sua « orationis commendare virtutem, quod illa sit, « quæ te in intimis alterum faciat et novum com-« mutet in hominem. »

VERSUS 2.

Et resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix.

Et resplenduit facies ejus sicut sol.

1. S. Thomas per hunc, solari per similem luminosum splendorem, gloriam, quam in cœlo fruituri sumus, significari dicit : « Advertendum est au-« tem, » inquit, « quod hæc claritas non erat ab « essentia, sed ex claritate interioris animæ, plenæ « charitate, erat quædam refulgentia in corpore, « anima enim Christi videbat Deum. » Idem quoque Cajetanus scribit, scilicet quod splendor ille derivatus fuerit : « Ex gloria interna animæ Christi, « coæva ab initio creationis suæ, non ab extra ad-« venit, ut splendor faciei Moysis. »

2. — S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* II *in Joan.*, ait : « *Tunc fulgebunt justi sicut sol in regno Patris* « *mei;* quod ut firmiter crederetur, prævenit et in « monte hanc gloriam discipulis monstravit. »

3. — Porro multæ in cœlo animæ erunt, quæ multis sunt spiritibus Angelicis futuræ superiores; jam vero perspicacissima illa cœlestis Aquila Joannes die quodam lynceos suos in Angelum quemdam defixit oculos, qui luce sua universum mundum collustrabat : *Terra illuminata est a gloria ejus;* ex quo loco sacri Doctores colligunt, unicam duntaxat animam beatam, per corpus suum gloriosum, majorem universo mundo lucem allaturam esse, quam qua ipsemet sol in cœlo radiare conspicitur. S. Vincentius Ferrerius, *Serm.* V *in Dom. in Alb.*, unicum corpus gloriosum, septuplo majorem sole lucem, splendorem et claritatem habiturum esse existimat. Interlinearis Evangelistam ideo dicit scripsisse, quod facies Salvatoris, instar solis resplenduerit, quia inter omnia creata aptiorem similitudinem, cui coruscantem Salvatoris faciem compararet, invenire nequaquam potuit : « Non habet clarius, cui com-« paret. »

4. — S. Bonaventura, *Serm.* V *de Resur.*, super illa verba : *Tunc justi fulgebunt sicut sol,* scribens, hujusque similitudinis rationem reddens, quatuor in illa gloriosi corporis dotes se invenire dicit : « In splendore solis significatur dos claritatis. « In perpetuitate solis, dos impassibilitatis. In vir-« tute solis activa, sol enim penetrat integrum vi-« trum, dos subtilitatis. In celeritate solis dos « agilitatis; sole clariores erunt sancti. » Jansenius testimonium adducit S. Hieronymi, dicentis : « Qua-« lis futurus est Dominus tempore judicandi, talis « Apostolis apparuit. » In Isaia, XXX, 26, denique de die illo scribitur : *Lux solis erit septempliciter, sicut lux septem dierum.*

5. — Albertus Magnus in sensu morali, hac de re ita scribit : « Quod Christus operatus est in suo « corpore quotidie viri sancti mente, in qua dum

« fulgorem suæ claritatis immittit, faciem mentis « alteram facit. *Ps.* LXXXVI, 16 : *Domine in lumine « vultus tui ambulabunt.* »

Vestimenta ejus facta sunt alba sicut nix.

6. — Glossa, *in Luc.*, ait : « Vestes Domini sancti « sunt, qui Christum induerunt, quæ vestis Domino « consistente in terris, despicabilis et aliorum simi- « lis visa est; sed Domino montem ascendente, « fulget, quia nondum apparuit, quod erimus, sed « tandem similes ei erimus, quando videbimus eum « sicuti est. »

7. — Hæ vestes instar nivis candidæ erant, quia beatæ illæ animæ, quæ Christo in cœlis obsequentur candidæ erunt et immaculatæ, quia : *Aliquod coinquinatum non intrabit in eam.* Interlinearis similiter per vestes hasce, sanctos intelligit : « Sancti « quicumque baptizati estis Christum induistis. »

Additiones.

a. — *Et resplenduit facies ejus sicut sol; vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix.* Tritum est axioma : Omnis Christi actio nostra est instructio, sive ad nostram instructionem ordinata. Anima ejus a primo creationis instanti fuit beata, unde et merito corpori, cui unita fuit, quatuor dotes gloriosas communicare debebat; has tamen per continuum miraculum in portione superiori, quamdiu humanitas passibilis extitit, suspendit et suspensas tenuit. Una sola vice, priusquam moreretur, in ipso cursu anni XXXIII, eas transfudit ad corpus, nimirum in transfiguratione. Finis hujus transfigurationis, cum alias Dominus noster esset humillimus : *Habitu inventus ut homo, formam servi accipiens,* fuit ut manifestaret se ac declararet Filium Dei et promissum Messiam et inde sequacibus suis adderet animum. Quapropter S. Petrus, II *Epist.*, I, 18, ait : *Non enim doctas fabulas secuti, notam facimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem et præsentiam, sed speculatores facti illius magnitudinis.* Quid vero S. Petrum moverit ad perhibendum huic transfigurationi testimonium, declarat Cornelius Jansenius, hanc reddens rationem : « Unde Divus Petrus hu- « jus transfigurationis meminit, nimirum quod « sciret quantum per hanc fides nostra confortare- « tur. Dominus insolita claritate suam Majesta- « tem prodit; accedunt testes omnium gravissimi, « qui mortis modum et rationem testantur; pos- « tremo accedit et Pater ipse, se vere præsentem « declarans et omnium maximum de Filio suo « testimonium præbens. » Cum igitur Christus Dominus venerit in hunc mundum, ut in eo plantaret fidem seque declararet, manifestaretque verum Dei Filium, ac salvaret animas : *Vult omnes salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire;* scire cuperem cur pro hoc spectaculo elegerit montem, locum ab urbibus aliisque locis habitatis sequestratum? Cur non potius ad majorem sui gloriam, utilitatemque nostram, se transfiguravit in templo, veluti loco sibi magis proprio : *In templo ejus omnes dicent gloriam?* Aliud respondere nescio nisi eum nobis intimare voluisse, quod solitudo sit via ad æternam gloriam. Idipsum etiam ex duobus sociis suis, quos elegerat, Moyse videlicet et Elia, confirmari potest; siquidem primus spatio quadraginta annorum moratus fuit in Madian, in sylvis, et postea, aliis quadraginta annis, una cum populo itineratus fuit per desertum; secundus, totam vitam suam transegit in eremis. Propter hoc mysterium credere possumus quod ascensurus ad cœlum, elegerit sibi montem Oliveti, ut sciremus solitudinem esse viam ad paradisum.

b. — Moriturus Christus Dominus, hanc suæ in Thabor gloriæ præmisit manifestationem, ne ex infirmitate videretur succubuisse, qui tantæ virtutis radiis coruscavit. Itaque ad mortales tenebras obeundas, hanc sibi facem prætulit claritatis. Sed cur instar solis ad mortem paravit? Accipe hic S. Zenonem, *Hom. de resurrect.*, sic de sole philosophantem : « Sol quotidie nascitur, eademque die qua « nascitur, emoritur, nec tamen instantis finis sorte « terretur, ut suos retardet cursus; sed fidelis sem- « per et intrepidus ad sepulchrum noctis contendit, « sciens in ipso se habere quod vivat. » Igitur Christus Dominus moriturus, prius totus splendet ut sol, innuens quam imperterritus, quam intrepidus ad sepulcrum mortis festinet, ex quo celerrime sumet quod vivat. Accinit pulchre Eucherius, in IV *Reg.*, XIV, sic cum Elia rapto ne moreretur, componens morientem Christum : « Elias mortem « distulit, non evasit; Redemptor autem noster, « quia non distulit, superavit, eamque resurgendo « consumpsit. » An tu, quid id curas, ut mortem differas, ut pigrescas in vita, ideo ejus amarissimos felles fugies? Imo semper amariores gustabis; siquidem omnibus moriendum est. O vos felices, qui animose mortem appetitis, qui festinanti libentes et imperterriti occurritis, mortem sine dubio superabitis et inde amplissimam ebibetis vitam! Hoc autem post Christum proprium est omnibus electis ejus, quibus quia mors ad æternam beatamque vitam patefecit introitum, cum gaudio moriuntur; quorum licet putrefiat corpus, postea nihilominus revestientur in resurrectione.

c. — Pollicitus aliquando fuerat Dominus, quod justi in regno cœlorum fulgerent sicut sol. Ostendit ergo ipse gloriam suam in Thabor ad instar solis, tum ut discipuli firmiter crederent, quod cum Dominus illa majestate potiretur, ipsi ad similem essent elevandi, tum etiam ad speciem solis ostendit faciem suam, ut promissioni suæ de beatorum fulgore ad instar solis multam fidem reconciliaret. Unde noster Cyrillus Alexandrinus, *lib.* XII *in Joan.*, ait : « Quod ut firmiter crederent, prævenit et in

« monte hanc gloriam discipulis monstravit. »

4. — Hujus Evangelici textus : *Vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix,* sensum moralem inquirimus; qualem præ cæteris pulchriorem adducit S. Ambrosius, *lib.* VII *in Luc.*, ad hoc locum : « Fortasse, » inquit, « vestimenta verbi sermones « sunt Scripturarum et quædam intellectus indu- « menta divini. » Cur autem Scriptura nivi comparatur, statim explicat citatus Ambrosius : « Vere « hic solus sermo nivibus comparandus, qui de « cœlo missus in terram, jejuna nostrorum arva « pectorum fœcundavit. » Comparatur divinus sermo nivi, ut canit Moyses, *Deut.*, XXXII, 2 : *Concrescat, ut pluvia, doctrina mea; sicut ros eloquium meum; quasi imber super herbam et quasi stillæ super gramina.* Sicut enim nix fœcundat agros ad magnos fructuum cumulos, sic lecta Scriptura Sacra, fœcundat animos ad magnos edendos proventus : *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini; Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirunt eum. Psal.* CXVIII, 1. Simul beati nuncupantur qui scrutantur divina testimonia, ac qui ambulant in lege Domini. Si quis enim lectioni divinæ Scripturæ incumbat, eamque scrutetur, ipsam spiritu retinebit, ac divinæ legi adhærens, in ea ambulabit.

VERSUS 3.

Et ecce apparuerunt illis Moyses et Elias cum eo loquentes.

Et ecce apparuerunt illis Moyses et Elias.

1. — Dionysius Carthusianus ideo Christum societatem Sanctorum, tam novi quam veteris Testamenti, secum habere voluisse existimat, « ad in- « sinuandum, quod homines utriusque Testamenti « salventur per ipsum. »

2. — Enimvero dubium hoc loco haud immerito nascitur, quomodo Apostoli utrumque hunc, veteris Legis eximium Prophetam agnoscere potuerint, quinam essent, cum distincte Hebræis omnes imagines, effigies et sculpturæ prohibitæ fuerint. Cui equidem variis modis respondetur. Euthymius ait : « Dicimus, quod in libris vetustiorum Hebræorum, « species insignium virorum posteris reliquerant, « quas legentes, inde eos agnoscebant; verisimile « quoque est, ex traditionibus, viva voce traditis; « fortasse etiam ex divina revelatione. » Theophylactus, Apostolos ipsos ex discursibus, quos cum Christo miscebant, facile cognoscere potuisse dicit, id quod Jansenius clarius specificat, ait : « Veri- « simillimum esse, eos agnovisse ex colloquio ipso- « rum cum Jesu, in quo aut Dominus propriis eos « compellarit nominibus, aut ipsimet expresserunt, « qui fuerint. » Verisimile enim esse existimat, quod Moyses de morte Redemptoris disserens, eidem prædixerit, ipsum eo modo extollendum esse in patibulo, quo modo ille in simili patibulo exaltaverat serpentem. Satis quoque probabile est, Eliam dixisse, quod, quomodo ipse se super defuncti pueri corpus extendit, ad illud vivificandum, ita quoque Salvator noster, ad restituendam animabus nostris vitam perditam, brachia sua extensurus esset in cruce. Dionysius Carthusianus ait : « Aliquo signo « innotuerunt Apostolis. Vel forte Christus audien- « tibus Apostolis alloquebatur nominatim Moysem « et Eliam, sicut amici convenientes solent se invi- « cem ex nomine salutare. » Lucas Brugensis aliam habet, circa hanc rem, considerationem, quæ ei quod, IV *Reg.*, I, cap., legitur, innititur. Dicit enim, forte ad illos agnoscendos multum juvit : « Habitus ipsorum sacris litteris descriptus. »

3. — At vero cur ex tam numerosa Sanctorum veteris Testamenti multitudine, hosce duos præcise elegit? Chrysostomus id factum esse dicit : « Ut « tam mortis quam vitæ habere potestatem, liquido « ac vere crederetur, utque superiorum et inferno- « rum Dominus ostenderetur, idcirco Moysen jam « mortuum et Eliam, qui nondum id passus est, in « medium produxit. »

4. — Dici etiam potest, quod, ex quo transfiguratio præcipuum quoddam est gloriosissimæ vitæ ipsius mysterium, ideo Salvator noster illud per horum duorum præsentiam honorare voluerit, quorum unus in tanto conceptu inter homines erat, ut Apostoli populi opinionem fuisse dixerint, Christum vel Eliam esse, vel Jeremiam, aut unum ex Prophetis. Porro sacri expositores, amborum horum Prophetarum varia merita, breviter tamen referunt. S. Hieronymus, *lib.* II, *contr. Jovin.*, ait : « Ob « jejuniorum consortia, Moysen et Eliam, transfi- « guratus in monte, secum ostendit in gloria. » Hugo Cardinalis ait : « Omnibus renuntiaverunt, « Moyses negavit se esse filium filiæ Pharaonis, « majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum, « improperium Christi, » quia oculos suos in hunc montem defixos tenebat : *Ascipiebat enim in remuneratorem. Heb.*, XI, 26. Elias adeo pauper et inops erat, ut vix pelle quadam amictus incederet; ambo quoque solitudinem et secretos montium recessus dilexerunt; quia unum ipsorum inveniemus *in foramine petræ;* alterum *in ostio speluncæ.* « Pro « plebe se morti exposuerunt. Uterque oravit pro « peccatoribus et persecutoribus suis, Moyses, *Num.*, « XII, Elias, III *Reg.*, XIX. » Ita Hugo Cardinalis de hoc mysterio discurrit; qui igitur hisce exornati fuere virtutibus, meruerunt præ cunctis aliis, Christi in gloria, ipsius fieri Assessores.

5. — Lucas Brugensis, hosce duos præ cunctis aliis, ad spectaculum hoc vel maxime honorandum cooperatos fuisse existimat : « Ille a mille quingen- « tis annis mortuus, hic a mille ex hominibus rap- « tus. » Et paulo post subjungit : « Jesus vitæ mor- « tisque Dominus huic illos suæ nutu voluntatis

« evocaverat, partim ut spectaculum sua præsentia « ornarent, partim ut testimonium perhiberent « veritati, illi mortuo reddito ad breve tempus cor- « pore; hoc ex eo, in quem curru igneo adventus « fuerat, loco adesse jusso. »

6. — Chrysostomus, *Hom.* LVII, *in Matth.*, voces et opiniones, per vulgus sparsas, in memoriam revocans, de quibus dicitur in Evangelio, quod postquam Dominus Apostolos interrogasset, dicens : *Quem dicunt homines esse filium hominis? Illi dixerunt : Alii Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero Jeremiam, aut unum ex prophetis,* hunc in modum scribit : « Idcirco Moysen et Eliam, cætero- « rum Prophetarum vertices producit, ut quam « magnum sit inter servos et Dominum discrimen, « oculis cernerent, utque recte laudatum crederent « Petrum, qui Filium Dei eum confessus est. »

7. — S. Hilarius aliud quoddam tangit mysterium, dum ait : « Quod autem Moyses et Elias, ex « omni Sanctorum numero assistunt; medius inter « legem et prophetas, Christus in regno est. » Lucas Brugensis huic eidem opinioni adhærens, ita scribit : « Itaque colloquium Moysis et Eliæ cum « Jesu, est consensus Legis et Prophetarum cum « Jesu, ejusque Evangelio. *Rom.*, III, 21. Oportebat « enim Apostolos confirmari, non esse novam reli- « gionem, quam Jesus prædicabat, sed testatam in « lege et Prophetis. »

8. — Ulterius inquiri potest, cur hic ex Prophetis et Sanctis ad antiquum Testamentum spectantibus, duo tantum, ex illis vero qui ad novum pertinent Testamentum, tres præsentes adfuerint. Responderi quidem posset, id fieri, quia in tempore Legis gratiæ, cœlum appetitur et longe plures salvantur, quam temporibus superioribus veteris Legis, at vero Timotheus Antiochenus id factum esse dicit : « Ut impleretur dictum Pauli : *In nomine* « *Jesu omne genuflectatur, cœlestium, terrestrium et* « *infernorum.* Ex inferis subduxit Moysen, id est, « ex sinu Abrahæ, ex cœlestibus eduxit Eliam; ex « terrestribus Petrum, Jacobum et Joannem. »

9. — Dionysius Carthusianus, hosce duos aliquam cum Christo habuisse dicit similitudinem. Moyses populi antiqui Testamenti legislator et mediator fuit; vidit Deum facie ad faciem, quocum insuper conversando, essentiam quoque divinam, licet per modum transeuntis vidisse creditur; nec poterant filii Israel abinde, ob claritatem vultus, eumdem aspicere : « Sic Christus, populi novi Testamenti « legislator est et mediator, cujus anima a suo « exordio incessanter vidit Deum per speciem et « tanti splendoris, in hac transfiguratione habuit « faciem, quod Apostolorum reverberavit intui- « tum. » Quod vero S. Eliæ personam spectat, sequentia considerat; quod scilicet Christi ad Judicium adventum, tanquam præcursor annuntiabit, quod item cœlum clauserit orationibus suis, itidemque aperuerit; ac demum quod in illibata semper virginitate permanserit : « Sic Christus claudit et « aperit regnum cœleste, cujus ingressum prohibet « impiis et præstat electis; » præterquam quod de ipso scriptum, *Sap.*, VII, 26, legatur, quod sit *Candor lucis æternæ, speculum sine macula.*

10. — S. Thomas Christum, per horum interventum, Judaismi calumnias confutare voluisse existimat, utpote qui eum veluti transgressorem traducebat. Ideo quia « Elias omnibus Prophetis sanctior « fuit et Moyses legislator, coram Moyse et Elia « ostendit, quia non erat Deo contrarius et trans- « gressor legis. » Qui idem Angelicus Doctor aliam rationem tangit, nimirum : « Ut ostendat se judi- « cem vivorum et mortuorum, quia Elias vivus erat, « Moyses mortuus »

Cum eo loquentes.

11. — Porro Evangelista noster quidem qualem inter se discursum miscuerint, non declarat, bene tamen S. Lucas, qui ait : *Dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem,* quasi diceret Evangelista Lucas : Inter se de Passione disserebant, quam paulo post Dominus noster Jerosolymis consummaturus erat. Lucas Brugensis ait : « Id « quod notandum diligenter est, ut observes, quo- « modo Jesus ita semper studuerit docere discipulos « suos dignitatem suam, ut non ignorarent humili- « tatem et vice versa, ita humilitatem, ut non obli- « viscerentur dignitatem, quod perfici non posset « redemptio nostra, si deesset altera. »

12. — Dionysius Carthusianus ait : « De Christi « Passione loquebantur, gratias referendo et pro « mundi salute orando. » Paulus de Palatio hoc de amara Passione, in supremo gloriæ suæ gradu habitum colloquium mysteriis minime vacare notat, dum ait : « Nemo enim poterit in gloria esse, nisi « de Christi morte locutus; in fide enim sanguinis « Christi saltem implicita, omnes salvantur, qui « cœlo fruentur. »

13. — Potest itidem hoc loco inquiri, cur non etiam tres Apostoli, pariter cum Moyse et Elia ad colloquium istud vocati fuerint? Responsio autem facilis est, si consideretur Christum illos duntaxat penes se habere voluisse collocutores, qui a mundo sequestrati erant, siquidem *Mundus, quod suum est, diligit;* neque enim sua, de instanti sua morte consilia cum Petro conferre voluit, qui alias in simili proposito, *Matth.*, XVI, 22, dixerat : *Absit a te, Domine, non erit tibi hoc;* neque cum duobus illis fratribus, Jacobo et Joanne, qui alias primas in ejus regno sedes expetierant, ipsum temporaliter regnaturum esse sperantes; imo neminem secum sustinere voluit, qui ipsum vel unico tantum passu, a Calvario dimovere posset.

14. — Porro ille, de Christi subeunda Passione habitus discursus, prima facie, nonnemini tantæ

festivitatis tempori valde inopportunus esse videri poterat. Unde S. Augustinus ait : « Hæccine sunt « læta colloquia, quæ huic tantæ solemnitati con- « veniebant? Hæc sermonis materia, inter tot gau- « dia miscenda erat? » At vero S. hic Doctor, duos hosce Sanctos nullum Salvatoris magis complacentem discursum movere potuisse respondet, quam istum : « Domino Salvatori, quæ materia loquendi « gratior, quam de salute et redemptione mundi « tractare. »

15. — Mysticum profecto est epithetum, quo S. Lucas, per instinctum Spiritus Veritatis, Passionem ejus insignivit, dum ait : *Dicebant excessum ejus.* Euthymius ait : « Excessum vocans, ab hac « vita exitum. Quædam exemplaria habent *excessum*, alia *gloriam* habent, nam gloria quoque « appellatur crux ipsa; aliis siquidem omnibus « probrum erat, utpote magnorum pœna criminum, soli vero Christo gloria facta est, magni « videlicet erga nos amoris præmium. »

16. — Doctissimus Salmeron per elevatum suum intellectum, verbum istud, *Excessum*, præ quovis alio expositore exactissime ponderat, dum ait : « Cæterorum hominum mors potius decessus esse « solet quam excessus. Excessit Dominus in pretio « quo redemit nos; quod Petrus ponderans, I *Epis.*, « I, 18, ait : *Scientes, quod non corruptibilibus auro « vel argento redempti estis, sed pretioso sanguine « Agni immaculati Christi.* » Unica duntaxat sanguinis guttula, unica lachrymula, unicum tantum suspirium, imo unicus solum voluntatis actus ad nos redimendos sufficere poterat : « Sed *copiosa « apud eum redemptio.* Excessit in obedientia, quia « *factus est obediens usque ad mortem, mortem autem « crucis*; excessit in charitate, quia *majorem hanc « charitatem nemo habet, quam ut animam suam « ponat quis pro amicis suis*, et tamen illum gradum superavit, moriendo pro impiis et inimicis. » Dionysius Carthusianus pariter Passioni Christi hoc nomen *excessus* attribuit, propter excessivum amorem quo Christus passus fuit : « Dicitur Passio « Christi excessus, quia ex amore excessivo ad nos, « pati dignatus est. Excessit et in patientia, » inquit Salmeron, « quia tanquam agnus coram « tondente se obmutuit et non aperuit os suum, « vel ut se excusaret, vel ut contradiceret et male- « diceret maledicentibus, quia habebat pro se plus « quam duodecim legiones Angelorum, si voluisset. » Hugo Cardinalis hunc excessum in humilitate consistere dicit, dum ait : « Excessum vocat « mortem, in qua ejus humilitas omnem excessit, « vel ipse omnem hominem per humilitatem. » Dionysius Carthusianus denique dicit, quod Passio Domini vocetur « *Excessus*, propter ejus excessi- « vum dolorem. »

Additiones.

a. — *Et ecce apparuerunt illis Moyses et Elias, cum eo loquentes.* Moyses et Elias locuti cum Christo in tanta gloria, de excessu ac morte Domini sermonem habuerunt; quod ex eo probatur quod excessus idem sit ac exitus : *Ego dixi in excessu meo.* In Hebræo : *Ego dixi in fuga, ac exitu meo. Psal.* CXV, 2. Et notandum quod Christi passio non dicitur excessus, seu excessiva, quando actualiter Christus eam sustinet; sed modo hic cum a longe spectatur, ac consideratur, ut notavit Lyranus. Dicebant excessum ejus, id est, passionem ejus futuram, quæ dicitur hic excessiva. Cum Christi passio actu toleratur, non dicitur excessus, seu excessiva, sed quando ut futura repræsentatur. Calamitas imminens magis multiplicat timorem, ac exaggerat agoniam, quam dum ipsa patitur ac sustinetur. Durior calamitatis timor quam ipsius actualis tolerantia. Sic quoque mors naturaliter omnibus est horribilis, ad cujus conspectum ipsemet Dei Filius contristatus fuit, virique perfectissimi expaverunt.

b. — Non sine mysterio factum crediderim, quod inter tot Patres Veteris Testamenti, ad hanc transfigurationem soli admissi sint Moyses et Elias. S. Ambrosius, *lib.* I *de Jacob et vita beata, cap.* VIII, causam dat, dicens : « Operationes bono commen- « dantur affectu. Neque enim minus beatus Elias, « quam Moyses, cum alter cibi indigus, melotide « vili, sine filiis, sine sumptu, sine comite; alter « populi ductor, lætus sobole, succinctus potentia, « diverso genere meritum æquale fundarunt, quando « cum Domino in transfigurationis gloria refulse- « runt. » Valde dispares erant in actionibus ac moribus Moyses et Elias, ut discurrit S. Pater, et tamen æqualiter in transfigurationis majestate cum Domino apparent. Et quomodo inequalibus operibus, tam æquale præmium? Deus enim non id quod fit, sed potius quo animo ac affectu fiat contemplatur. Sapiens, *Prov.*, XVI, 2, inquit : *Omnes viæ hominis patent oculis ejus; spirituum ponderator est Dominus.* Homo per oculos videre nequit, nisi solam actionem externam; Deus autem ad spiritum et intentionem, finemque, quo opus sit, ponderandum usque pertingit. Unde de illo dicitur, I *Reg.*, XVI, 7 : *Nec juxta intuitum hominis ego judico; homo enim videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* Consideratione digna est illa S. Ambrosii super illis verbis S. Lucæ, de progenitoribus Baptistæ scribentis observatio; dicit enim Evangelista : *Erant ambo justi apud Deum.* Ubi S. Ambrosius dicit : « Bene « justos ante Deum dicit; non enim omnis qui jus- « tus est ante homines, justus est ante Deum. Aliter « vident homines, aliter videt Deus; homines in « facie, Deus in corde. Et ideo fieri potest, ut ali- « quis affectata bonitate populari justus videatur « mihi, justus autem ante Deum non sit, si justitia

« non ex mentis simplicitate formetur, sed adula-
« tione simuletur. Abscondita enim mea homo non
« poterit deprehendere. » Ex hac ponderatione et trutina finis, affectus et intentionis, qua operans movetur, quam Deus facit, consequitur ut aliquando minora majorem, majora minorem habeant mercedem. Nam ut scribit Victor Antiochenus super S. Marcum, XII, 43 : « Neque Deus tam munerum
« magnitudinem considerat, quam animi alacrita-
« tem et magnitudinem ponderat. » S. Ambrosius in libro *de Viduis* pariter inquit : « Uberior est
« nummus e parvo quam thesaurus ex maximo,
« quia non quantum datur, sed quantum resideat
« expenditur; non ergo quod fastidio exspuas, sed
« quantum devotione conferas, æstimandum est. »
S. Gregorius de Redemptore nato ad propositum nostrum ita scribit : « Cœli cives ostensi sunt qui
« clamarent : *Gloria in excelsis Deo et in terra pax*
« *hominibus bonæ voluntatis.* Ante Dei namque
« oculos, nunquam est vacua manus a munere, si
« fuerit arca cordis repleta bona voluntate. » Prima et infallibilis veritas hanc nobis stipulatam facit promissionem, *Matth.*, X, 42 : *Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum, in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam*; quia finem, affectum et intentionem remunerat Deus, qua datur. Unde Glossa dicit :
« Deum magis ad pium affectum dantis respicere,
« quam ad quantitatem rei exhibitæ. »

c. — Excessus de quo loquebantur cum Jesu, Moyses et Elias, mors erat crudelissima quam passurus erat Dominus in Jerusalem. Si autem mors illa et redemptio tam fuerit copiosa et cum excessu pro peccatis nostris, quid igitur pro illis a nobis petitur? Multum profecto pro nostra parte; quando quidem enim omnis creatura Deo gratitudinem exhibere obligata est, multo magis nos ad hoc tributum solvendum obligamur. Beatissima Virgo quæ glorioso hoc titulo, *Sedes sapientiæ*, honoratur, dum se ad maternitatem Dei sublimatam esse vidit, linguam suam ad Deo gratias agendas modo quodam inexplicabili laxavit dicens : *Fecit mihi magna qui potens est.* Et tamen Didacus Stella, in persona ipsius, inquit : « Multitudo beneficiorum Dei impe-
« dit narrationem. Quis, obsecro, adeo ingenio et
« dexteritate pollebit dicendi, ut narrare possit,
« quanta fecerit mihi Dominus? Quæ sunt ista. Præ
« ipsorum magnitudine dicere non valeo. » Si itaque ipsi Deiparæ impossibile videbatur beneficiis divinis grato animo correspondere, quanto minus id humana præstabit imbecillitas et ignorantia? Id quod S. Bernardus in sermone *de septem misericordiis*, considerans, ait : « Onus sentio, suavius qui-
« dem, sed utique, multo majus; sic enim onerat
« me miserationibus suis Deus, sic concludit, sic
« obruit beneficiis suis, ut onus aliud sentire non
« possit. *Quid enim retribuam Domino pro omnibus*
« *quæ retribuit mihi?* Tanta tribuit et tanta retri-
« buit, et tu mihi de alio onere loqueris? Deficit
« spiritus meus, prorsus deficit in tanta beneficio-
« rum consideratione. »

d. — Quid est quod ad hoc mirabile transfigurationis mysterium, singulariter inter tot sanctos Patres Veteris Testamenti, apparuerint tantum et convocati sint Moyses et Elias? D. Hieronymus, *lib. II adversus Jovian.*, pulchram suggerit rationem : « Ob jejuniorum, » inquit, « consortia Moysen
« et Eliam transfiguratus in monte secum ostendit
« in gloria. » Hi enim eumdem jejuniorum numerum cum Jesu observarunt, idcirco qui in observatione jejunii collegæ extiterunt, etiam merito ad consortium et gloriæ suæ evocat participationem. Abstinentia enim et jejunium, media sunt efficacia ad gloriæ possessionem, nec non divinorum mysteriorum percipiendam notitiam. Sanctus Ephrem de jejunio tractans, illud appellat vehiculum quo itur ad Paradisum : « Jejunium vehiculum est ad cœ-
« lum. » S. Chrysostomus, in homelia quadam, ita scribit : « Cur terreno corpore cœlum ascendere
« concupisti? Extenua carnes, ut ad ascensum agi-
« lis fias. Equus si multum comedat, non currit;
« athleta non quod vult comedit; nisi comedisset
« Israel et impinguatus fuisset, non recalcitrasset. »
Christus Salvator noster divitem epulonem in inferno sepultum esse dicit : *Mortuus est dives et sepultus est in inferno*, idque non ob aliam causam, quam quia *epulabatur quotidie splendide*; at vero Lazarus mendicus, cui ne quidem de micis a mensa divitis decidentibus, famem suam pellere concedebatur, ubinam mansit, aut quo devenit? *Factum est autem ut moreretur mendicus et portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.* Unde S. Hieronymus ait : « Divi-
« tem purpuratum propter epulas narrat esse in
« tartaro et Lazarum pauperem ob inediam dicit
« esse in sinu Abrahæ. » De S. Anna Prophetissa, quam S. Lucas, dum quatuor annis octogenaria major esset, Christum videre meruisse scribit, S. Ambrosius ait : « Jejuniis et orationibus in templo
« die ac nocte serviens, Christum agnovit, quem
« Joannes abstinentiæ magister et quidam novus
« terrarum Angelus annuntiavit. » Et ideo S. Augustinus, in sermone quodam ad fratres in Eremo, exclamat, dicens : « O sacrum jejunium, tu divina
« mysteria pandis, quæ sapientiæ et prudentiæ
« sunt, agnoscis. » Notat S. Basilius, quod communiter illi qui acutiori et perspicaciori sunt intellectu præditi, abstinentes pariter esse conspiciantur.

VERSUS 4.

Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum : Domine bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum et Eliæ unum.

Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum : Domine bonum est nos hic esse.

1. — S. Anselmus Petrum hoc dixisse asserit, « quia gustata cœlesti dulcedine, vilescunt infima; » ex quo S. Petri pronuntiato, idem S. Pater, quanti æterna beatitudo æstimanda efficaciter convincit; dicit enim : « Quod si Petrus videns glorificatam « humanitatem, tanto afficitur gaudio, ut nunquam « velit ab hujus intuitu secerni, quid putandum est « de his, qui divinitatem merebuntur videre? » Idem quoque argumentum S. Thomas his verbis efformat : « Videns gloriam ita affectus erat, quod « nunquam voluisset separari, si Deus voluisset; « et quid erit de illis, qui in gloria erunt per- « fecta? » Lyranus considerat, quod beatitudo essentialis in clara divinitatis visione, ejusque perfecta fruitione consistat; Apostoli autem non sicut S. Paulus in divinitatem, sed in glorificatam Salvatoris humanitatem duntaxat, directe et intuitive respiciebant, « et tamen in ejus conspectu fuerunt sic « delectati, quod voluissent ibi perpetuo manere. » Beda ait : « O quanta felicitas visionis Deitatis, inter « Angelorum choros adesse perpetuo; si tantum « transformata Christi humanitas, duorumque so- « cietas Sanctorum, ad punctum visa delectet, ut « eos, ne discedant, etiam obsequio Petrus sistere « velit? »

2. — S. Petrus jam de facto in universalis Ecclesiæ Pastorem electus, adeoque in tam sublimem dignitatem, qua major aut sublimior in terra dari nequit, evectus fuerat; qua igitur ratione nunc sublimis conditionis suæ oblitus, in monte quodam et inaccessa quadam solitudine aeris injuriis expositus commorari præcligit? siquidem ne vel verbo alicujus pro se erigendi tabernaculi mentionem fecit? Lucas Brugensis dicit, quod unicus duntaxat gloriæ corporis Christi glorificati obtutus et aspectus potens fuerit, qui huic S. Apostolo contemptibile efficeret, quidquid mundus in se bonum aut venustum continet : « Gutta una immenso illi mari com- « parata, » hoc nomine minimum gloriæ vestigium appellat, « tanta affecit dulcedine, ut rebus aliis « omnibus spretis, sola illius fruitio ipsi sufficeret. » Similiter S. Augustinus de S. Petro scribit : « Unam « stillam dulcedinis ille gustavit et omnem aliam « fastidivit dulcedinem; quid putas dixisset, si mag- « nam multitudinem dulcedinis divinitatis gustas- « set, quam abscondisti timentibus te? » Apostolus, qui solum *per modum transeuntis,* cœlum perlustravit, protestatus est de se dicens : *Omnia arbitror ut stercora ;* totus mundus in comparatione Paradisi positus, ipsi sterquilinium quoddam esse videbatur. S. Augustinus ait : « Tanta est jucunditas lucis « æternæ, ut etiamsi non liceret amplius in ea « manere, quam unius diei mora, propter hoc « solum innumerabiles anni hujus vitæ, pleni deli- « ciis et circumfluentia temporalium bonorum « recte meritoque contemnerentur. » David propter collatum sibi Israelis sceptrum, ob gloriose reportatos varios triumphos, postquam comparata varia regna, post acquisitos opulentissimos mundi thesauros, ad summam felicitatem evectus, nihilominus ultro, citroque fatetur, dicens : *Melior est dies una in atriis tuis super milia.*

3. — Sanctuarii pondere trutinanda sunt verba ista : *Bonum est nos hic esse,* id est, per relationem ad beatitudinem. *Bonum est,* quia bonum quoddam infinitum possidetur.

4. — Porro gloriæ definitio hæc est, quod scilicet sit *status omnium bonorum aggregatione perfectus.* Etenim in dictione *Nos* miseriam et vilitatem considerare possumus, a qua ad maximam, qua infinita Dei omnipotentia nobis dare potest, felicitatem transimus : *De stercore erigens pauperem, ut collocet eum cum principibus populi sui.* Cum enim de nobis vere dicatur, quod *Putredo et vermes simus,* non solum Seraphinis, sed ipsimet Deo similes efficimur : *Cum apparuerit, similes ei erimus.* In dictione *Hic,* cœli beatorum amplitudo, opulentia et Majestatis decor et venustas considerari potest. In verbo *esse,* quod tempus præsens indicat, gaudiorum, quibus beati in cœlis perfruuntur, permanentia, stabilitas et interminabilis æternitas innititur.

5. — Lucas Brugensis, Petrum hujus gloriosi spectaculi visione et fruitione captum, nunquam deinceps de monte illo, inter mundi strepitus et tumultus descendere decrevisse dicit. Ideoque petit, « ut liceat hic sedem figere et perpetuo ma- « nere, perpetua frui visione gloriæ tuæ, nec reverti « ad mundum, tumultibus, timoribus, miseriis ple- « num. »

6. — Jansenius inter eam gloriam, quæ hodie nobis in lege Evangelica exhibetur et inter eam, quæ in lege scripta aliquando exhibita fuit, ingentem notat differentiam; in lege etenim scripta, *Exod.,* XX, 29, populus Israel, metu et pavore nimio perculsus, Moysen rogabat, ut ipse illos, non vero Deus, gloria amictus, immediate et directe alloqueretur, adducebatque rationem : *Ne forte moriamur;* imo ne quidem vultum Moysis, ex habito cum Deo colloquio, præfulgidum et resplendentem intueri poterat; at vero hic in monte Thabor, « Etsi non- « nullo pavore ob spectaculi novitatem correpti « essent, tamen tantum abest, ut conspectam glo- « riam refugiant, ut ejus perpetui cupiant esse « spectatores; in Evangelio enim Deus se magis « amandum exhibet, quam metuendum. »

7. — Dionysius Carthusianus, Petrum hæc verba

dicentem, tanquam corporalem dilectissimi Magistri sui salutem avidissime cupientem, excusare et justificare nititur, dum ait : « Forte hoc dicit Petrus « etiam ideo, quia videbat, quomodo Scribæ et « Pharisæi Christo insidiarentur, ideo optavit in « hoc loco tuto manere. »

8. — S. Thomas dicit, quod, quia S. Petrus Christo, mortem suam prædicenti, sese opponens, ab eodem Magistro suo graviter reprehensus fuit, ideo dum Moyses et Elias in hoc loco comparentes, de Christi Passione imminenti loquerentur, « Petrus « non potuit se opponere, ideo cogitavit, quod si « ibi maneret, evaderet mortem, ideo ne cito rece- « derent, dixit : *Faciamus hic tria tabernacula,* etc. » Sperabat, quod hi a Christo nequaquam ita cito recessuri, eique mortem dissuasuri essent. Hugo Cardinalis ait : « Non audebat manifeste dicere : « Propitius esto tibi, quia redargutus fuerat super « hoc, etc. » Theophylactus Petrum, hunc in modum intra seipsum discurrisse sibi persuadet; in hoc monte utique a Judæis securi esse poterimus, quo minus in Magistrum et Dominum nostrum manus suas conjiciant; hic etenim Eliam nobis præsentem habemus, qui super temerarios Domini nostri aggressores ignem cœlitus descendere faciet; præsto etiam hic nobis est Moyses, dux adeo expertus et generosus, qui tot exercituum stragem instituit? At vero Evangelista subjungit : « *Hæc* « *autem dicebat, nesciens quid loqueretur,* ipse enim « putabat malum et difficillimum esse, crucem et « propter hoc illam cupiens vitari; hæc dicebat; « Christus autem sitiebat crucifigi. »

Si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum et Eliæ unum.

9. — Tertullianus, *de laud. jejun.,* occasione, a Moyse et Elia quadraginta diebus jejunantibus, desumpta, in laudem jejunii ita scribit : « Merito igi- « tur etiam in carne se Dominus Moysi ostendit « collegæ jejuniorum suorum, non minus et Eliæ; » et ad hæc a Petro, in mente concepta tabernacula alludens, ita scribere pergit : « Tanta est circum- « scripti victus prærogativa, ut Deum præstet homini « contubernalem, parem revera pari. » Paulus de Palatio verum esse sciens, quod Christus dixit : *In domo Patris mei mansiones multæ sunt,* Petri tanquam Pastoris universalis charitatem valde admiratur, qui omnes omnino homines sub hisce tribus tabernaculis receptos et comprehensos esse desiderabat : « Curat et optat omnes admitti in regnum, « sive Judæos, sive gentiles; ideo dicit : *Tibi* cum « Christianis *unum, Moysi* cum Judæis *unum, Eliæ* « cum gentibus per eum convertendis *unum.* »

10. — Cajetanus reflectit se ad textum S. Lucæ, IX, 33, dicentis : *Factum est, cum discederent ab illo;* ideoque Petrum tunc præcise hæc verba dixisse existimat, quando Moyses et Elias jamjam discessuri erant : « Præoccupans discessum, ut impediret « licentiam. »

11. — Verum enimvero cur S. Petrus trium duntaxat tabernaculorum mentionem facit, cum tamen in monte Thabor sex viri diversi congregati fuerint? Dionysius Carthusianus ait : « Forte ideo « id dixit, quia putavit in illis tribus tabernaculis « se et duos condiscipulos suos recipi posse ac « commorari, sic tamen, ut ipse esset in taberna- « culo Magistri sui charissimi. » Nonnulli in Petro admirantur alienum a cunctis terrenis animum, utpote qui in monte isto nudus et discoopertus, sub dio stare et subsistere minime curabat; ac proinde dicunt, illum in urbe Romana, utpote præcipua et unica suæ Pontificiæ potestatis sede, non tantum tribus tabernaculis, sed sumptuosissimis templis in ejus honorem erectis, fuisse remuneratum, nimirum Basilica S. Petri in Vaticano, S. Petri ad Vincula et S. Petri in Monte aureo.

12. — Valde considerabilia sunt verba illa, quæ S. Lucas immediate post hanc a Petro factam propositionem, ex peculiari Spiritus Sancti instinctu, subjungit : *Nesciens quid diceret;* quorum equidem multæ a nobis examinandæ sunt rationes. Interlinearis dicit : « Petrus nesciebat quid diceret, quia « oblitus erat regnum non in terra, sed in cœlo « esse promissum nec mortali carne circumdatos « posse intrare. » S. Thomas Petrum ex primis verbis laudat, nimirum quibus dicit : *Si vis, faciamus,* etc. « Quia voluntatem nostram debemus sub- « mittere voluntati divinæ : *Fiat voluntas tua;* « unde in isto bene dixit Petrus, in alio vero male, « quia credidit, quod gloria sine morte possit ha- « beri. »

13. — Rabanus errorem Petri in eo præcipue constitisse dicit, quod in eo loco tabernacula desiderarit, ubi nulla illorum necessitas erat, siquidem, ut S. Bernardus optime advertit : *Tuta habitatio Paradisus,* tabernacula etenim eo præcipue fine construuntur, ut incolam a temporum tueantur injuriis; ad hæc Rabanus ait : « Domus necessaria « non erat cum scriptum sit : *Templum non vidi in* « *eo; Dominus Deus omnipotens templum illius est et* « *Agnus.* » Glossa pariter dicit : « In cœlis taber- « nacula quærit, ubi nulla adversitatis aura est « timenda, sed in hoc sciebat quid diceret : *Bonum* « *est hic esse,* quia vere solum hominis bonum est « intrare in gaudium Domini sui. »

14. — S. Hilarius Christum ad hanc Petri propositionem nihil prorsus respondisse notat; unde clarum et perspicuum est, quod eamdem non approbarit; redditque rationem : « Nondum enim « ut in hac gloria consisteretur, » erat; prius namque opus erat, ut Christus nobis per mortem et sanguinem suum, viam ad supernam Jerusalem rectam perducentem aperiret : *Oportuit pati Christum et ita intrare in gloriam suam. Luc.,* XXIV, 26.

Unde ex monte Oliveti ascendit in cœlum, quia ibidem pœnosa ejus Passio exordium sumpsit. S. Leo, *Serm. de transfig.*, ait : « Huic suggestioni Dominus « non respondit, significans non quidem improbum « sed inordinatum esse quod cuperet, ut intelligeremus, inter tentationes hujus vitæ prius nobis « tolerantiam postulandam esse quam gloriam, quia « tempore patiendi non potest felicitas prævenire « regnandi. » Albertus Magnus ait : « Non considerans, non esse manendum in monte, sed ad « redemptionem properandum. » Salmeron discursum suum convertit ad Petrum, eumque monet, prius Christo alium quemdam montem, Calvariæ videlicet, conscendendum esse, eique in eodem monte aliam subeundam Transfigurationem, per quam totus videatur lepra conspersus, « ubi non « erit facies lucida et splendens, sed plena sputis et « sanguine, de qua Propheta : *Non est species ei, « neque decor;* » vestes ejus non ad eum modum, quo hæc instar nivis candidæ erunt, sed milites super illas sortes mittent, non hærebit in medio Moysis et Eliæ, sed in duorum latronum medio, suspensus videbitur : « Non aderis illi, quem tu, o « Petre, negabis; et a quo Jacobus et Joannes in « principio fugient; non erit vox Patris, qui dere- « linquet, secundum illud : *Deus, Deus meus, ut quid « dereliquisti me;* non erit nubes lucida, sed tene- « bræ super universam terram; ibi ex ferro et « ligno Crucis fabricandum est solidius tabernaculum, quo salutem omnes consequantur. »

15. — Similis quoque error ex voce *Hic* deducitur. Unde S. Bernardus ait : « Quomodo ergo jam « bonum est nos hic esse? Imo vero molestum est, « grave est, periculosum est, nimirum ubi malitiæ « plurimum, sapientiæ modicum invenitur; ubi « omnia lubrica tenebris operta; obsessa laqueis « peccatorum; ubi periclitantur animæ, ubi tantum « vanitas et afflictio spiritus. »

16. — Didacus Stella ad alium quemdam Petri defectum sese reflectit, utpote qui oculum suum in bonum suum particulare, non vero in bonum commune et universale directum habebat, citatque S. Augustinum, ita scribentem : « O Petre, mundus « perit et tu secretum quæris? Nescis, Petre, quod « dicas; restant magna peragenda negotia et « magna statuenda Sacramenta; nondum enim « stabilitum est Sacramentum Eucharistiæ, humanum genus non redemptum, detinentur animæ « in lymbo vinculis constrictæ, expectantes dulcem « libertatem. »

17. — Hugo Cardinalis ait : « Nesciens quid « diceret, quasi ebrius de una gutta vini cœlestis, « quam biberat, vel viderat, volebat facere tres « tabernas, in quo invenitur liberalitas et largitas « Paradisi; nesciebat Petrus quid diceret, quia spe- « ciem gloriæ, quam viderat, veram gloriam æsti- « mabat. »

18. — Erravit quoque Petrus, inquit Salmeron, quia servos Domino suo pares et æquales facere volebat, Christo pariter et Moysi ac Eliæ uniformia tabernacula assignando. « Ita plerique faciunt, qui « alicui Sancto nimium afficiuntur, quem cum « Christo conferre et æquare contendunt. »

19. — S. Antonius de Padua aliam reddit rationem : « Quia tabernaculum est mansio transmutabilis, firmam autem Deo habitationem facere « oportet, Deo enim competit æterna. » Ecce tibi hic quoque expressum errorem nostrum, in quem frequenter incidimus; neque enim Christo ad nos divertenti mansionem in tabernaculis, quæ mobilia quædam tentoria sunt, erigere debemus, sed recipiendus a nobis est in loco aliquo permanente, firmo et stabili, ut sit nobiscum : « Per modum « permanentis, non transeuntis. »

20. — Theophylactus vero pro ratione, hanc moralitatem adducit : « Ne dixeris cum Petro : « *Bonum est nos hic esse;* nam oportet semper pro- « ficere et non permanere semper in uno gradu « virtutis et contemplationis, sed ad alias transire. »

21. — Denique si nobis omnino statutum est tria hæc tabernacula erigere, pulchrum nobis id faciendi modum Hugo Cardinalis insinuat, dicens : « Tria tabernacula in nobis facimus, si posse nostrum Patri, nosse Filio, velle Spiritui Sancto « præparemus ad habitandum. »

Additiones.

a. — *Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum : Domine,* etc. Non vacat mysterio, quod Petrus hic non domos, sed tabernacula petiit ædificari. Inter tabernacula autem et domum, hoc inest discrimen, quod domus ædificatur ut fixum ac permanens domicilium; tabernaculum autem seu tentorium more viatorum, ad non diu, sed breviter manendum construitur. Nunc vero cum illa gloria corporis, illeque vestium candor, ut ait D. Hieronymus, « hic quid « corporale sit et tactui subjaceat, » et licet esset quædam particula et prægustus quidam cœlestis beatitudinis, cum tamen in terra appareret, essetque subjecta oculorum tactui, licet minus caute, tamen bene dixit Petrus : *Faciamus hic tria tabernacula,* tum quia illa gloria apparebat in hoc sæculo, non diu permansura, tum etiam quia in illa diuturna, non diu perjucundarentur. Oblectationes enim in hac mortali vita, multum degustatæ, quantocius in fastidium vertuntur. De Esther regina legitur quod *circumdata erat gloria sua,* duabusque matronis innixa coram rege comparuit : *Super unam quidem innitebatur, quasi præ deliciis et nimia teneritudine, corpus suum ferre non sustinens; altera autem famularum sequebatur Dominam defluentia in humum vestimenta sustentans. Esth.*, xv, 4, 6. Quisquis hanc reginam modo jam recensito procedentem vidisset, illam utique intrinsecus optime credi-

disset contentam, rebusque secundis et ad animi votum fluentibus, perfruendo felicem, et tamen Spiritus Sanctus, qui scrutatur et renes et corda, immediate subjungit : *Ipsa autem roseo colore vultum perfusa, et gratis ac nitentibus oculis, tristem celabat animum et nimio terrore contractum.* Tantum igitur abest quod in illa dignitatis majestate posita, hæc regina animo fuerit quieto ac tranquillo, ut etiam cor ejus gelidi cujusdam timoris glacie obreptum et cinctum fuerit.

b. — Fieri nequit ut sine admiratione quis legat quod ex speciali impulsu Spiritus Sancti, S. Lucas dicit, dum Beatum Petrum divini Magistri sui admirabilem transfigurationem et gloriam conspexisset, dixissetque : *Faciamus hic tria tabernacula; bonum est nos hic esse;* subdit Evangelista, quod S. Petrus id locutus fuerit, *nesciens quid diceret.* Sed quomodo de S. Petro dici potest quod nescierit quid diceret, quando illum claves scientiæ et sapientiæ divinæ habuisse constat, qui proinde e cathedra sua, in finem usque sæculorum universam Ecclesiam de veritatibus fidei erudire et docere debebat? S. Antonius de Padua errorem S. Petri in eo stetisse dicit : « Quia tabernaculum est mansio « transmutabilis, firmam autem habitationem Deo « facere oportet, Deo autem competit æterna. » Dicendum igitur quod ideo S. Petrus nesciebat quid diceret, quia quando de gloria Christi agebatur, ipse de tabernaculis construendis sollicitus erat, quæ ex uno loco moventur in alium. Longe aliam in hac materia mentem habebat illa a Deo dilecta anima et prælecta, quæ dicebat : *Tigna domorum nostrarum cedrina ; laqueuria nostra cypressina. Cant.*, v, 16. Tabernacula extemporanea quædam sunt tentoria quæ faciliter et velociter dissolvuntur, cum tamen e contra tentoria et tabernacula cœlestia trabibus innitantur cypressinis et cedrinis incorruptibilibus, nec tinearum corrosioni subjectis.

Versus 5.

Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos et ecce vox de nube dicens : Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.

Ecce nubes lucida obumbravit eos.

1. — S. Hieronymus dicit : « Ut, qui carnale e « frondibus aut tentoriis quærebant tabernaculum, « nubis lucidæ operirentur umbraculo. » Cajetanus nubem, pro Apostolorum refrigerio, demissam fuisse arbitratur : « Temperamentum præstitit discipulis umbræ suæ, ne a multitudine lucis splendentis in facie Jesu, sicut solis opprimerentur « oculi corporei. » Ejusdem quoque opinionis fuit Carthusianus, dum ait : « Ne oculi eorum claritate « corporis Christi omnino repercuterentur et obtunderentur. »

2. — Chrysostomus quoque nubis hujus apparentiæ causam inquirit, *Hom.* LVII *in Matth.*, et respondet : « Sic fere semper Deus videtur. *Psalm.* « XCVI, 2 : *Nubes et caligo in circuitu ejus. Psal.* CIII, « 3 : *Qui ponis nubem ascensum tuum.* » Jansenius nubem hanc efformatam fuisse scribit, ad hoc ut per eam æterni Patris denotaretur præsentia, idque Salomonis Regis testimonio comprobat, dicentis : *Dominus dixit, ut habitaret in nebula;* magnam vero inter utramque nubem differentiam, his verbis idem Sanctus considerat, dicens : « Nubes illa, qua « olim Deus gloriam suam et præsentiam declara« vit, dicitur fuisse tenebrosa, ut *Exod.*, XIX, 9, in « datione legis; hæc vero dicitur fuisse lucida, ut « intelligamus differentiam veteris legis et novæ, et « illam quidem plenam esse umbris, hanc vero « ipsam exhibere veritatem. » Theophylactus quoque nubem hanc claram et luminosam fuisse considerat, dum ait : « Transiit enim umbra veteris legis « et tenebrosa obscuritas, sed nubes lucida venit, « illuxit enim veritas et gratia Domini. »

3. — S. Thomas per hanc claritatem, consolationem interpretatur, quam Salvator nobis in gloria sua communicat : « Apparet lucida, quia significat « consolationem gloriæ, quia tunc protegentur ab « omni æstu. *Apoc.*, XXI. *Et ecce vox de nube, dicens : « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene com« placui.* »

4. — Abulensis scribit, æterno Patri operæ pretium futurum visum fuisse, si Apostolis per hanc cœlestem vocem, testimonium de Filio suo perhiberet, eo quod *cap.* XVI, 27, antecedenti dixisset : *Filius quidem hominis venturus est in gloria Patris sui et tunc reddet unicuique secundum opera ejus.* Insuper etiam confessionem, quam S. Petrus de ejus filiatione divina edidit, ratificare et confirmare voluit. Unde Lucas Brugensis ait : « Filius Dei « vivi, qualem nuper confessi estis ; hæc est perfec« tio, hoc culmen gloriæ Jesu, quod Deus agnoscat, « testeturque esse Filium suum, accipiens a Deo « Patre honorem et gloriam voce delapsa ad eum « hujuscemodi, magnifica gloria : *Hic est Filius « meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* » Chrysologus nullum, nisi solum Patrem æternum, testimonium hoc edere potuisse affirmat : « Ipse sui « testis Filii, ipse assertor exiistit : *Hic est Filius « meus,* quia alium, qui testimonium diceret, non « habebat. » Verum quidem est, quod Petrus jam asseruerat : *Tu es Christus Filius Dei;* at vero prouti idem Filius Dei confitenti Petro declaravit : *Caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus;* ac proinde idem Chrysologus subjungit, dicens : « Testem « generatio nescit divina, ipso Filio dicente : *Nemo « novit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis novit, « nisi Filius?* »

Ipsum audite.

5. — Cajetanus rationem reddit, cur hæc verba

super Jordane, dum Christus baptizaretur, audita non fuerint; tunc enim pariter, ut constat : *Ecce vox de cœlis insonuit, dicens : Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*; at vero vox illa tunc non subjunxit : *Ipsum audite,* propter mysterium; « tunc enim regeneratio, modo doctrina significatur « et propterea tunc satis fuit testificari, quod esset « Filius, modo oportuit testificari etiam, quod esset « Filius audiendus a mundo, præsertim de futuris « in alia vita, quæ Jesus prædicabat, propter quæ « transfiguratio ista patrata est. » Eadem quoque fuit opinio S. Thomæ dicentis : « Insinuat eum « datum Doctorem omnium; *ipsum audite,* non « Moysen, non Eliam; nisi secundum quod Chris- « tum doceat, vel doctrinam Christi. » Dionysius Carthusianus vim hujus verbi, *Audite,* declarat, dum ait : « *Audite* auribus cordis et corporis, quo- « niam ipse est veritas infallibilis, sapientia in- « creata, Magister perfectus, qui ait : *Qui audit « verba mea et credit ei qui misit me, habet vitam « æternam.* » Euthymius aliam hujus verbi exposi- tionem adducit : « Huic obedite, » inquit, « huic « credite, si quid aut dixerit, aut fecerit; nam « quidquid dicit et facit, mea voluntate dicit et « facit. » Et quidem id quod Doctoribus Evangelicis, *Matth.*, v, 16, dixerat : *Luceat lux vestra coram hominibus,* de eo adimpletur, quia *cœpit facere et docere*; et ideo *resplenduit facies ejus ut sol.* S. Hilarius ait : « Ac si aliis verbis diceret : Recedant « umbræ legales, et typi Prophetarum, et solum « coruscum lumen Evangelii sequimini. *Ps.* II, 6 : « *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion, « montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* » Salmeron ait : « *Ipsum audite* : Christus prima « veritas est, quæ nec fallere, nec falli potest. » Nec audiatis Moysen, quia lex Mosaica deinceps locum non habet; neque Eliam, qui nimio zelo ardens, claudit cœlum, et ignem cœlitus descendere facit, « sed Christum Filium audite, qui verba vitæ « æternæ habet, qui cœlum verbo aperit, qui ignem « Sancti Spiritus in corda vestra descendere facit. »

Additio.

a. — *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos,* etc. De Christo sub sacramentalibus speciebus, in mysterio altaris, moralisat hunc locum Drogo Hostiensis, *Serm. de Sacram. Dominicæ passionis* : « Quoniam Moyses et Elias, » ait, « tecum « apparuerunt in monte, sed nubes obumbravit « eos; illis sicut amicis et domesticis, imo domesti- « corum et amicorum tuorum præcipuis, sacra- « menti tui nubes erat perlucida, quæ nobis jacen- « tibus et projectis a facie oculorum tuorum, valde « subobscura est. » Cum Christus adesset in monte cum Moyse et Elia, venit nubes lucida obumbrans eos. Nubes illa species sacramentales Christum in Eucharistico mysterio occultantes repræsentabat; quæ specierum nubes justis, ac amicis, ut Moysi et Eliæ est valde perlucida; Christum enim ibi oculis vivæ fidei ac cœlestibus inspirationibus agnoscunt et introspiciunt, quæ specierum nubes valde densa est projectis in peccato. Sacramentum enim hoc suas impertit gratias justis ac timoratis.

Versus 6.

Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam et timuerunt valde.

1. — S. Hieronymus hujus timoris et lapsus in faciem, sequentem reddit rationem : « Quia hu- « mana fragilitas conspectum majoris gloriæ ferre « non sustinet. »

2. — Optimum signum fuit, quod proni in faciem suam ceciderint, prouti Albertus Magnus hisce verbis advertit : « Qui cadit in faciem, sciens « ubi cadit, prudenter cadit. I *Cor.*, XIV, 25 : *Cadens « in faciem suam, adorabit Deum, pronuntians, quod « vere Deus in nobis sit*; e contra cadentes retror- « sum, nesciunt ubi cadant et extra gratiam « cadunt, » ubi Heli historiam ex I *Reg.*, IV, adducit.

3. — *Proverb.*, XXIV, 16, juxta Catenæ Græcæ lectionem dicitur : *Septies in die cadit justus et resurgit*; super quæ verba S. Bernardus ait : « *Sep- « ties in die cadit justus et septies resurgit,* inquit, « resurgit, si tamen cadat in die, ut se cadere « videat et cecidisse sciat. »

4. — Timor ille discipulorum reverentialis fuit : *Accepit autem omnes timor et magnificabant Deum.* In *Gen.*, XXVIII, 17, de Jacobo Patriarcha, cœlum patulum vidente, dicitur : *Pavensque dixit : Quam terribilis est locus iste.* In Evangelio S. Joannis turba vocem de cœlo lapsam persentiscens, tonitruum se audivisse credidit; ubi S. Paschasius ait : « Quid est « quod ibi tonitruum audiens turba non cadat? hic « autem audita voce, discipuli in faciem cadunt; « nisi quia ibi superbia tumet, hic autem humilitas « pavet. » Lucas Brugensis timorem, ex nostræ mortalitatis debilitate profectum esse censet, dum ait : « Ea est enim naturæ nostræ infirmitas, ut « expavescat audita voce Dei, nec ferat sive oculis, « sive auribus majestatis illius præsentiam quin « dejiciatur; *quid est enim omnis caro, ut audiat « vocem Dei viventis? dicebant illi. Deut.*, v, 26. »

Audientes discipuli timuerunt.

5. — Ex quo enim jam ab ipsamet divina Sapientia instructi fuerant, ut ipsum attenta deinceps aure auscultarent : « *Ipsum audite,* merito sancto hoc « timore correpti fuerunt; scriptum est enim : *Ini- « tium sapientiæ timor Domini.* » *Psal.* CX, 10.

6. — Bene, ubi de gloria visa agitur, simul etiam timoris fit mentio, quia, *Prov.*, XIV, 26, dicitur : *Timor Domini fons vitæ,* quod apud Ecclesiasticum,

I, 11, his verbis clarius dicitur : *Timor Domini sicut Paradisus benedictionis.* Et alibi : *Timor Domini gloria, et gloriatio, et lætitia, corona exultationis,* ubi Cajetanus ait : « Est corona exultationis, quia æter- « nam meretur salutem et perducit ad eam ; siqui- « dem : *Beati omnes, qui timent Dominum.* »

Additio.

a. — *Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam et timuerunt valde.* Filius Dei de quo Isaias, LII, 7, dicit : *Quasi Agnus coram tondente se obmutescet,* a Joele Propheta, III, 16, tanquam leo in ipsamet Jerosolyma rugiens describitur : *Dominus de Sion rugiet et de Jerusalem dabit vocem suam,* quia in valle Josaphat, *sicut parturiens loquetur.* Et Psalmista, *Ps.* CXVIII, 13, affectuosis hisce verbis se Deo recommendabat : *Aspice in me et miserere mei.* Licet enim Rupertus Abbas obtutus Christi vocet, « fenestras salutis et patentes misericordiæ ja- « nuas; » attamen in illa die oculi Christi extenso superciliorum suorum arcu, fulmine evibrabunt et sagittas : *Aspexit et dissolvit gentes et contriti sunt, montes sæculi, incurvati sunt colles mundi. Habac.,* III, 6. Porro de voce ejus, Isaias, XXX, 27, inquit : *Ardens furor ejus; labia ejus repleta sunt indignatione et lingua ejus, quasi ignis devorans.* Tametsi Filius Dei in monte Thabor, jucunda facie et quasi jubilans conspiceretur; attamen tres illi Apostoli ibidem præsentes, mox ut vocem illam audierunt : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; timuerunt valde et ceciderunt in faciem suam.* Quod si igitur dilectissimi hi ejus discipuli, Magistrum suum in gloria positum videntes, vocemque æterni Patris benignissimam audientes, præ timore contremuerunt, quisnam pavor ille futurus est, quem impii ex tonitribus iracundæ vocis Christi judicis sunt concepturi?

VERSUS 7.

Et accessit Jesus et tetigit eos, dixitque eis : Surgite, nolite timere.

1. — Lucas Brugensis ait : « Non solo sermone « discipulos animat, sed et tactu confirmat, ut om- « nem discutiant metum, ne forte spectrum suspi- « centur. »

2. — Dum nos, ut sæpe accidit, in multa peccata labimur, Deus est, qui ad nos sublevandos et erigendos, divinæ nobis pietatis suæ manum porrigit. S. Job in sterquilinio a vertice capitis ad plantam pedum usque ulceratus sedens, afflictionem illam quemdam manus Dei tactum appellavit : *Manus Domini tetigit me,* quia revera morbi, adversitates et ærumnæ, quas Deus nobis immittit, divinæ manus blandimenta sunt, quibuscum nos a peccato denuo erigere intendit : *Accessit et tetigit eos, dixitque eis, Surgite.*

3. — S. Paschasius, *lib.* VIII *in Matth.,* ait : « Porro quod accedit post tantam gloriam, clemen- « tia est, quod tangit, potentia reformantis, ut ea « manu recreentur ad fidem, qua creati erant ad « vitam. »

4. — Porro Psalmista quidem nos ad approximandum Deo dulciter invitat, *Psal.* XXXIII, 6, dicens : *Accedite ad eum,* simulque hujus approximationis fructum exponit, dum protinus subdit : *Et illuminamini.* Longe tamen major æstimandus est favor ille specialissimus, quo Deus non dignatur, dum ipsemet proxime ad nos accedit : *Et accessit Jesus et tetigit eos;* hanc autem specialissimam prærogativam et gratiam propriisime in sacratissima Eucharistia invenimus, in qua Deus non solum ad nos, sed et in nos venit, nosque tam dulciter amplexatur, ut unum idemque fiat nobiscum. *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo. Joan.,* VI, 57.

VERSUS 8.

Levantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Jesum.

1. — Jansenius ait : « Circumspicientes viderunt « Jesum, eumque solum, ut intelligerent vocem « illam ad Jesum pertinere, non ad Moysen et « Eliam; » hoc autem accidit, ut S. Anselmus advertit, post sublatam, quæ illis antea apparuerat, lucidam nubem : « Viderunt Jesum stantem ablata « nube, et Moysen et Eliam evanuisse; » causa autem illius, quæ ab eodem Anselmo adducitur, hæc est : « Quia postquam legis et Prophetarum « umbra discessit, quæ velamento suo Apostolos « texerat, verum lumen Evangelii reperitur. » Jansenius cum eodem fere concordat, dum ait : « Ut « intelligeremus unum Jesum nobis satis superque « esse, et postquam legis et Prophetarum umbra « discessit, omnia in Evangelio reperiri. » Denique S. Thomas, *in Matth.,* ait : « Iste est effectus con- « fortationis divinæ, quia a Christo confortati non « vident, nisi Jesum, nec in ullo gaudent, vel con- « fortantur, nisi in ipso. »

VERSUS 9.

Et descendentibus illis de monte, præcepit eis Jesus, dicens : Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat.

1. — Salvator transfigurationem suam, et consequenter se Filium Dei esse, nequaquam in vulgus divulgari volebat, ne populus sese adversus Scribas, Pharisæos, Sacerdotes, cunctosque alios erigeret, ejusque Passionem impediret. Ita censet S. Remigius, vel etiam prout S. Joan. Damascenus existimat : « Hoc præcepit Dominus, sciens disci- « pulos adhuc imperfectos, ne corda aliorum, qui

« non viderent, subverterentur tristitia, et ne pro-
« ditor invitaretur ad invidiæ rabiem. »

2. — Dionysius Carthusianus, *in Luc.*, alias rationes adducit. Dicit enim id factum esse : « *Primo*, ut doceret propriam perfectionem, excelentiamque, quam diu hic vivimus, occultare, nisi forte causa valde idonea requirat oppositum. « *Secundo*, ut personis devotis daret exemplum, non faciliter, nec sine rationabili causa revelationes suas manifestandi. *Tertio*, ne visio ista ob sui magnitudinem incredibilis putaretur, et sic alii non credendo peccarent. *Quarto*, ne tempore Passionis gravius scandalizarentur, qui ante poterant ædificari ex visionis hujus relatione. »

FERIA SECUNDA POST SECUNDAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. VIII, VERS. 21

21. Ego vado et quæretis me, et in peccato vestro moriemini : quo ego vado, vos non potestis venire.

22. Dicebant ergo Judæi : Numquid interficiet semetipsum, quia dixit : Quo ego vado, vos non potestis venire.

23. Et dicebat eis : Vos de deorsum estis, ego de supernis sum, vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo.

24. Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris ; si enim non credideritis, quia ego sum, moriemini in peccato vestro.

25. Dicebant ergo ei : Tu quis es ? Dixit ei Jesus : Principium qui et loquor vobis.

26. Multa habeo de vobis loqui, et judicare ; sed qui me misit, verax est, et ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo.

27. Et non cognoverunt, quia Patrem ejus dicebat Deum.

28. Dixit ergo eis Jesus : Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum, et a me ipso facio nihil.

29. Sed sicut docuit me Pater, hæc loquor, et qui me misit mecum est, et non reliquit me solum, quia ego, quæ placita sunt ei, facio semper.

Versus 21.

Ego vado et quæretis me, et in peccato vestro moriemini ; quo ego vado, vos non potestis venire.

Ego vado.

1. — Nimirum mortem suam duobus hisce verbis prædicit. Unde Bonaventura, *in Joan.*, ita exponit : *Ego vado*, scilicet moriendo ; dicit autem in præsenti *Ego vado*, non vero, Ego vadam, quia de futuro tanquam de præsenti loquitur, ut notat Interlinearis et Hugo Cardinalis, ut sit sensus : « In « proximo est ut vadam ; vel quia futura sunt ei « quasi præsentia, vel quia jam præsens erat mors « ejus, quantum ad iniquas machinationes Phari« sæorum, quia jam conceperunt mortem ejus. »

2. — Observandum est autem quod mortem suam abitum seu profectionem appellet : *Ego vado*. Unde S. Augustinus, *tr.* XXXVIII *in Joan.*, ait : « Christo Domino mors profectio fuit illuc, unde « venerat et unde discesserat. » S. Thomas autem dicit : « Et unde non discesserat ; » voluitque hoc loquendi modo, ut idem S. Doctor dicit, denotare quod ultro citroque et ex propria voluntate sese morti exponeret : « Voluntarie moritur, scilicet « vadens et non ab alio ductus. *Joan.*, XVI, 5 : *Vado « ad eum qui misit me.* Et infra, X, 18 : *Nemo tollit « a me animam meam, sed ego*, etc. » Cum qua expositione etiam Theophylactus consonat, dum ait : « Ut monstret quod præsciat suam mortem, et « quod non illorum virtutis opus sit crux, sed « ejusdem voluntatis suæ. »

3. — Porro hæc incarnata Sapientia ipsamet in Proverbiis, VIII, 31, de seipsa dicit : *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum* ; quod si ita est, quomodo se nunc ab illis discedere, eosque relinquere velle declarat. Responderi potest idem quod idemmet Redemptor Apostolis ob vicinam Passionem suam mœstis, *Joan.*, XVI, 7, dixit : *Expedit vobis ut ego vadam, si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos* ; etenim hic ejus a nobis discessus seu abitus ad nostram redemptionem ordinabatur et ut corporalem suam in Ecclesia præsentiam per perpetuam permanentiam tanto magis stabiliret, *Matth.*, XXVIII, 20 : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.*

4. — « Præsens verbum, » inquit Origenes, « minatur Christi recessum. » Eratque hic Christi ab illo populo recessus acerbius supplicium quod vindicativa Dei justitia populo illi comminari poterat, dum videlicet illos se comminatur derelicturum; hic autem discessus et derelictio propria ipsorum culpa eis eveniebat, quia videlicet ei mortem machinari continuo nitebantur; neque enim Christus Hebraismum unquam deserturus fuisset, nisi hic omni studio, omnique adhibitio virium conatu ipsum a se propellere et prorsus abjicere sategisset. Unde veritas illa sacri Concilii Tridentini, *sess.* VI, *c.* X, perspicue deducitur dicentis : « Quod nunquam Deus deserit hominem, nisi prius « ab homine deseratur. »

5. — Enimvero bene ponderanda est ingens illa jactura, quam homo patitur, dum Deus ab anima illius recedit; de hac enim S. Basilius ita scribit : « Nulla atrocior pœna, cæteras omnes vincit cala- « mitas hæc, deseri a Deo. » Unde postquam Deus, *Ose.*, IX, 12, acerbissima populo huic supplicia comminatus fuisset, tandem hanc comminationem per formidabilissimam hanc comminatam pœnam in fine his verbis concludit : *Væ eis cum recessero ab eis.* Christus semetipsum huic populo, sub symbolo medici dedicavit, *Matth.*, IX, 12, ait : « Non est « opus valentibus medicus, sed male habentibus; » ac proinde sicut non est evidentius desperatæ salutis alicujus infirmi signum, quam si medicus infirmum talem in summo ægritudinis excessu positum totaliter deserat; ita quoque Filius Dei certius reprobationis Judaismi signum allegare non poterat, quam dum eidem dicit : *Ego vado;* unde protinus sequitur : *Et in peccato vestro moriemini.*

6. — S. Bernardus, ut nos a vitiorum præcipitiis retrahat, salubriter nos hisce verbis, *Serm.* VIII *de Pasc.*, hortatur : « Quid enim est quod omnes « homines ad peccandum instigat, nisi ignorantia « boni quod perditur et mali quod peccando incur- « ritur? » Michæas idolum quoddam sibi sculpi fecerat, quod in domo sua, cultu et veneratione quotidie prosequebatur, eoque fine Levitam quemdam, veluti quotidiani cultus sui ministrum, sibi pretio conduxerat; accidit autem ut idolum istud una cum aliis pluribus bonis eidem Michææ furto subriperetur; quo furto vir ille adeo mente consternatur, ut furtum illud amaris lachrymis inconsolabiliter defleverit et planxerit; ab aliis autem de causa fletus sui interrogatus, *Jud.*, XVIII, 24, respondit : *Deos meos, quos mihi feci, tulistis, et sacerdotem et omnia quæ habeo et dicitis mihi, quid tibi est.* Hic vir partem aliquam marmoris vel metalli amiserat, ex tali namque materia falsum illud simulacrum utique fabricatum fuerat, diabolus ei e domo sublatus fuerat et ideo amare plangebat; quanto igitur magis sanguineis lachrymis tot hominum malitia deploranda venit, qui, dum per peccata sua, Deum vivum et verum amiserunt, tantum abest, ut ob eam ineffabilem jacturam lamententur et doleant, ut potius ob receptum in corde suo dæmonem exultent et videant, *Prov.*, II, 14 : *Lætantur cum malefacerint, et exultant in rebus pessimis.* Imo ipsum libenter et lætanter amittunt, ipsumque, ut ab eis recedat, eosque derelinquat, rogant, amantes potius sibi vicinas esse voluptatum et carnalium delectationum occasiones, quam Deum, cujus timore ab illis inviti arcentur. Unde S. Propheta Job, postquam mundanorum hilaritates et vana gaudia exposuisset, dicendo : *Ducunt in bonis dies suos,* paulo post de iisdem dicit : *Qui dixerunt Deo : Recede a nobis et scientiam viarum tuarum nolumus;* sed quonam ob hanc impietatem fuere mulctati supplicio? Idem Job, XXI, 13, dicit : *In puncto ad inferna descendunt.* Id quod optime cum illis Psalmistæ verbis consonat, *Psal.* LXXII, 27, 28, quibus dicit : *Ecce qui elongant se a te, peribunt, perdidisti omnes, qui fornicantur abs te : Mihi autem adhærere Deo bonum est.* Rupertus Abbas super illum textum Oseæ, IX, 12 : *Væ eis cum recessero ab eis,* ita scribit : « Non solum hoc malum « erit eis, ut fiant absque liberis, sed postquam « recessero ab eis, postquam tradidero eos in manu « hostili, sequitur adhuc væ, id est, judicium « æternæ damnationis, » id quod per dictum Psalmistæ probat, *Psal.* LXII, 10, qui postquam dixisset : *Tradentur in manus gladii;* confestim addidit : *Introibunt in inferiora terræ.*

Et quæretis me.

7 — Origenes quærit, qua ratione, hoc quoad Judæos impletum fuerit, quod scilicet illum essent quæsituri : « Quærere enim Jesum, est quærere « veritatem et sapientiam. » Et Psalmista, *Psal.* CIV, 4, exhortatur : *Quærite Dominum et confirmamini;* quorum neutrum in Judæis invenitur. Tandem vero ipsemet dubium solvit, dicendo : « Et de « persecutoribus aliquando dicitur, quod quærebant « eum capere; » quod idem est cum eo, quod Angelicus Doctor ait : « Impie quærent, et odio ad « persequendum. » At vero instare aliquis poterit, ex quo Salvator noster mortem suam prædixit, per illa verba : *Ego vado,* illaque ab ipsemet Judæis ei inferenda erat, quomodo illum post mortem quærere poterant? Dici quidem ad hanc instantiam posset, quod si Judæis post Christi a mortuis resurrectionem, permissum fuisset, utique novas illi struxissent insidias, eique de novo mortem machinati fuissent. Verumtamen Rupertus Abbas Tuitiensis, *lib.* VIII *in Joan.*, in persona Christi melius respondet, dicens : « Numquid postquam abiero « hinc ad Patrem meum, oculi vestri a gloria mea « liberati erunt? Non erit ita; sed tunc dentibus « vestris frendetis. » Dionysius Carthusianus ait : « *Quæretis,* id est, nomen meum et fidem christia-

« nam quæretis extinguere, vel me in membris « meis persecuturi estis post Passionem. » Imo Christus ipse se in servis suis, directe persecutionibus impetitum esse censet. Unde contra Saulum lamentatur, dicens : *Quid me persequeris?* Non obstante, quod tunc Ecclesiam infestans persecutio, non adversus Christum immediate, sed contra discipulos, aliosque Evangelii sequaces dumtaxat moveretur.

8. — Toletus verba illa : *Quæretis me,* de exspectatione Messiæ exponit, siquidem transacti jam sunt mille sexcenti et amplius anni, quibus cæcus et miserabilis hic populus Messiam quærit et patienter exspectat, adeoque in obstinatione sua morietur. « Futurum erat, ut negato et repulso vero Christo, « quem præsentem habuerint, quærerent et exspec- « tarent adhuc venturum, et inde semper in errore « versarentur. »

9. — Hugo Cardinalis ita exponit : « Quæretis « tempore destructionis per Romanos. »

10. — Albertus Magnus sic explicat : « Quæretis « per legis observationem, quæ tunc jam mortua « erat et mortifera. » *Amos,* VIII, 12 : *Circuibunt, quærentes verbum Domini, et non invenient.*

11. — S. Bernardus, *Serm.* LXXV *in Cant.*, dicit : « Attende, tres esse causas, quæ quærentes frus- « trari solent, cum videlicet non in tempore quæ- « runt, aut non sicut oportet, aut ubi non oportet. » Ideo impii, qui pœnitentiam facere differunt, frustra illum quærent; unde notandum, quod Salvator pro tempore futuro dicat : *Quæretis me,* et proinde mox subjungit : *Et in peccato vestro moriemini,* nimis enim clara et perspicua est illa Ecclesiastici, V, 8, 9, sententia : *Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem; subito enim veniet ira illius et in tempore vindictæ disperdet te.* Et ideo Hugo Cardinalis verba illa, hac Glossa illustrat : « Quæ- « retis me sero pœnitentes. » Quodsi vero verborum illorum : *Quæretis me,* sensus hic sit, quod multi ipsum post passionem et mortem ipsius quæsituri, sed minime inventuri sint, utilissimam profecto doctrinam nobis subministrant, nimirum quod illum in vita, non vero in hora et momento mortis nostræ quærere debeamus, siquidem per calamum Spiritus veritatis, qui fallere nequit, nobis satis perspicue significavit, dicens : *In interitu vestro ridebo et subsannabo, cum vobis id quod timebatis, evenerit.* Et ideo irremediabilis est illorum error, qui pœnitentiam suam in tempus usque futurum differunt; quos notat verbum : *Quæretis.* Optimum est itaque illud Isaiæ, LV, 6, 7, consilium, qui non dicit : *Quæretis,* sed *quærite Dominum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est; derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogitationes suas, et revertatur ad Dominum, et miserebitur ejus.* Ubi bene notandum, quod non dicat in futuro tempore : « Dere- « linquet, revertetur, » sed in tempore præsenti loquatur; ac proinde de hoc quadragesimali tempore, verba isthæc auribus nostris frequentissime insonant, II *Cor.*, VI, 2 : *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Unde Origenes ait : « Se « abiturum minatur : *Ego vado;* at, si cum abierit, « ipsum quæramus, non inveniemus, sed moriemur « in peccato nostro. » Secundum obstaculum, quod nos impedit, quo minus illum inveniamus, est, quia quærimus eum, non tamen sicut oportet. Herodes alias etiam Christum quærebat, sed ad necem illi inferendam. Unde Eusebius Emissenus, *Hom.* I *de Nat.*, ait : « Fallitur stulti furor tyranni; « Christum non potest invenire perfidia, Deus non « crudelitate, sed credulitate quærendus est. » Hæc proprie Judæorum vesania erat, qui Salvatorem quidem quærebant, non tamen ut ab eo sibi salutem adsciscerent et in ipsum crederent, sed ut necem crudelissimam ei inferrent. Origenes fines et motiva quorumdam considerat, qui propter interesse et lucra temporalia ipsum quærunt; dicit enim : « Differentiæ sunt eorum, qui quærunt « Jesum, non omnes enim pro eorum salute et « utilitate quærunt eum. » S. Thomas ait : « Quidam « quærunt Christum pie ex charitate, et hanc inqui- « sitionem sequitur vita. *Psal.* LVIII, 33 : *Quærite « Dominum et vivet anima vestra.* » Ex alia vero parte, multi quidem Deum ardenter quærunt et colunt, ut commercia, sanitatem, liberos, divitias et honores ipsorum adaugeat; hi tales Deum non quærunt, sed in Deo lucra sua sectantur; ac proinde quondam graviter lamentabatur, *Joan.*, VI, 26, dicens : *Amen dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus et saturati estis.* S. Bernardus secundum hoc impedimentum quoad desidiam et negligentiam nostram exponit, unde ut nos ad debitam sollicitudinem excitet, fervorem cœlestis Sponsæ in exemplum adducit, dicens : « Non tepide, aut negligenter, aut « perfunctorie quærit Sponsa, sed corde ardenti et « omnino infatigabiliter quærit, plane ut decet. » Tertius obex, propter quem Deum non invenimus, est, quando quæritur ubi non oportet, adducitque ad hoc illustrandum ejusdem Sponsæ exemplum, quæ dicebat, *Cant.*, III, 1 : *In lectulo meo quæsivi per noctem quem diligit anima mea;* neque enim Deus inter voluptates atque delicias invenitur, *Job.*, XXIII, 21 : *Nec invenitur in terra suaviter viventium,* nec in plateis et conversationibus, sed in secreto orationis, *Ose.*, II, 14 : *Ducam eam in solitudinem, et ibi loquar ad cor ejus.* S. Philippus Nerius dicere solitus erat, Christum ibi vel maxime inveniri, ubi non est, quod dictum suum declarabat hunc fere in modum. Christus enim haud dubie nunc in cœlo ad dexteram Patris impassibilis et immortalis residens, existit; quod si tamen illum invenire volumus, illum non hic, sed in cruce passibilem, sive inter medias hujus vitæ ærumnas, sive in præsepio, etc., quærere debemus.

Et in peccato vestro moriemini.

12. — Lyranus, ad hoc melius declarandum, practicam quamdam, valdeque usitatam adducit similitudinem; sicut enim sole ab hemisphærio nostro recedente aer densissimis repletur tenebris : « Ita similiter Christus, qui est sol justitiæ, ex hoc « mundo per mortem decedente, Judæi pro majori « parte sunt obtenebrati tenebris infidelitatis, et in « eis obstinati. » Quotidiana etenim experientia per tot sæcula manifeste comprobat, quod obstinatio Judæorum, in infidelitate contra Christum, semper adaugeatur et crescat, nec dubium est, quin obstinatio illa ad finem usque sæculorum duratura sit, quando *reliquiæ Israel salvæ fient.* « *In peccato* « *vestro,* » inquit Bonaventura, « *moriemini,* scilicet « in vestra infidelitate; *justus enim ex fide vivit.* » Lucas Brugensis ait : « Prænuntiavit illis Dominus, « dixitque sententiam, præscius, ait Augustinus, « quod in suo peccato morerentur, quos sciebat « nunquam ad se convertendos. » Cajetanus idipsum confirmat, pariter subjungendo, hujusce prædictionis effectum ad usque dies nostros, quotidie verificatum et adimpletum videri : « Quod usque in « hodiernum diem verificari videmus, moriuntur « enim Judæi in peccato infidelitatis suæ erga « Jesum. »

13. — Lyranus hanc propositionem in alio quodam, longe a priori sensu diverso, declarat, dicens : « In peccato, id est, propter peccatum « vestrum moriemini, quia propter persecutionem « Christi et Apostolorum, civitas Jerusalem des- « tructa est, et templum combustum, et populus « occisus ab exercitu Romano. »

14. — Origenes ad hoc se reflectit, quod illi, quibuscum Christus loquebatur, vivi etiamnum erant : « Sed vivebant in infirmitate animæ, et « infirmitas illa ad mortem erat, propter hoc Medi- « cus, videns illos graviter infirmantes, dicebat : « *Et in peccatis vestris moriemini.* » Siquidem semper incredulitas eorum magis magisque adaugebatur. S. Thomas ait : « Exaggerat eorum obstina- « tam pertinaciam. » Toletus hoc modo exponit : « Nemo enim peccatorum suorum remissionem « habere potest, nisi in me credat; qui igitur in « me non credunt, morientur in peccato suo. »

15. — Euthymius dicit : « Propter vestrum pecca- « tum, morte estis puniendi, » illa nimirum, de qua scriptum est : *Mors peccatorum pessima* siquidem *corpus et animam perdit in gehænnam.* Hugo Cardinalis ait : « *In peccato vestro moriemini* morte æterna. » Dionysius Carthusianus dicit id intelligendum esse *formaliter,* « id est, peccatum vestrum contra me « erit mors animæ vestræ, quia mortale fuit et « causa damnationis vestræ. »

16. — Consideretur hoc loco serio, quid sit *in peccato,* in statu iræ Dei perire, in perditionis barathrum præcipitari, Deique simul et Paradisi irreparabilem jacturam pati.

17. — Alii exposuerunt de pertinaci Judæorum, adversus Christum, ad mortem usque durante odio. Unde Lucas Brugensis ait : « Nempe in odio meo « vitam finietis, perseverabitis in eo usque ad mor- « tem. » Et Cajetanus ita exponit : « Moriemini in « peccato persecutionis meæ. »

18. — Porro multis eheu accidit, quod, quia ad inspirationes et voces Dei surdi fuere, atque in habituatis peccatis suis pertinaciter perstitere, ideo postea in fine vitæ suæ Deum quærant, nec tamen inveniant, quin potius desperati moriantur, quia Deus justo judicio in ipsorum pœnam permittit, quod vel confessarius eo tempore inveniri nequeat, vel tunc pridem, cum infirmitati delirium superaccessit, adveniat, vel quod sanctissima communio, aliaque sacramenta debito tempore non adsint.

Quo ego vado, vos non potestis venire.

19. — Salvator noster hisce verbis, Hebræis reprobationem eorum longe clarius prædicit. Unde S. Thomas ait : « Prænuntiat mortis damnationem, « et a gloria exclusionem. » Hugo Cardinalis mortem inferni specificat dicens : « Quasi dicat : Morie- « mini in inferno, quia ad gloriam meam non « potestis venire tales, quales estis. »

20. — Theophylactus Dominum ad suam resurrectionem alludere voluisse credit. Unde ait : « Ostendit, quod resurrecturus sit ipse quidem in « gloria et consessurus ad dexteram Patris, ipsi « autem in suis peccatis morituri. »

21. — Hugo Cardinalis ait : « Non potestis « venire, quo ego vado, quia corda vestra premun- « tur onere peccatorum. »

22. — Notandum quoque est, quod tametsi mortem suam imminentem præviderit et prædixerit, dicendo : *Ego vado,* nihilominus tamen Judæis simul significatum esse voluerit, quod ipsi mortem hanc ei machinando ultimum quoque sibi conciliaturi sint exterminium et perniciem. Unde dicit primo : *In peccatis vestris moriemini,* et paulo post subdit : *Quo ego vado,* etc. « Et hoc maxime « turbavit eos, » inquit Hugo Cardinalis, « cum « audirent, quod nec morte ei nocere possent, « Christus autem hoc dixit, ut faceret eos aliquid « magnum de se imaginari et verum Deum esse « credere, quia illius solius est, sua virtute, morte « non detineri, etiam cum in morte existat; » quo modo loquendi illis, se morte et quibusvis aliis persecutionibus et machinationibus ipsorum superiorem esse indicare voluit.

23. — Ex alio quoque capite, Christus justam habebat rationem dicendi : *Quo ego vado, vos non potestis venire,* quia via, quam Christus gradiebatur, omnino contraria est illi, quam ingrediuntur mundani; unde impossibile est, quod sibi mutuo occur-

rere possint, Christus enim erat in procinctu, ut in cœlum ascenderet, illi viam ingrediebantur inferni. Ob quam etiam causam Christus cuivis peccatori merito dicere potest : *Perversa est via tua, mihique contraria. Num.*, XXII, 32.

VERSUS 22.

Dicebant ergo Judæi : Numquid interficiet semetipsum, quia dixit : Quo ego vado, vos non potestis venire?

1. — S. Thomas opinionem refert Origenis, qui in Judaismo traditionem fuisse scribit, Messiam pro sua libera voluntate, tempore sibi bene viso et placito moriturum esse, id quod S. Joannes, X, 18, de Christo pariter verum esse insinuavit, ideo namque Christus de seipso dicit : *Ego pono animam meam et iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso.* In Isaia quoque, *cap.* LIII, 12, scribitur : *Pro eo quod tradidit animam suam in mortem*; quia igitur Judæi aliquale indicium, unde clare satis ipsum promissum in lege Messiam esse, cognoscere poterant, ideo hunc discursum et opinionem in medium produxerunt, an scilicet pro suo libitu se interfecturus esset; at vero ut S. Thomas ait : « Contumeliose hoc proferunt, « numquid interficiet se, hoc est, numquid anima « ejus, cum ipsi placuerit, egredietur, relicto cor- « pore? »

2. — « Stulta verba, » inquit S. Bonaventura, « quasi, si de morte diceret, non poterant eum « sequi. » Christus igitur verba de gloria regni cœlestis, ad quam properabat, intellexit; prævidebatque ipsos culpa sua ad eumdem ipsum præcedentem minime sequi posse. S. Thomas ait : « Quæ « quidem secundum Augustinum stulta opinio est. « Numquid enim non poterant venire, quo Christus « perrexit, si interficeret semetipsum? » At vero justas hujus contumeliæ et subsannationis pœnas luere debuerunt : « Ut scirent, *quia per quæ peccat* « *quis, per hæc et torquetur. Sap.*, XI, 17. Cum « eorum plerique sese interemerint, » inquit Jansenius, « maxime in Romanorum expugnatione, ut « patet ex Josepho, ut rursus jam in eorum oppro- « brium conversum sit, quod per convicium hic « Domino objecerunt. »

3. — Rupertus Abbas Tuitiensis continere se nequit, quin Judæis malignitatem et stultitiam ipsorum improperet, quam in hoc adeo temerario loquendi modo prodiderunt : « Quid amarius? Quid « nequius? O Judæi homicidæ crudeles et scelerati, « adeone nil boni de hoc homine, qui mortuos « vestros suscitavit sentire potestis, ut hoc solum « quod interficiat semetipsum, viis ejus superesse « arbitremini? Imo vos interfecto homine isto, vos « ipsos interficietis tanto furore, tanta rabie, ut « miretur orbis, ut vestri quoque condoleant ini- « mici. »

4. — Toletus Judæos ideo dixisse existimat : *Numquid interficiet semetipsum*, quia existimarunt consilia inferendæ Christo necis, quæ machinati fuerant, adeo certe et infallibiliter suum esse habitura effectum, ut ipsi nullus posset esse manus illorum evadendi modus reliquus quam si semetipsum interficeret. Et ideo dicebant : *Numquid interficiet*, etc., quasi in cordibus suis dixissent? « Sic enim « evadet manus nostras, » adeoque illis verbis non solum prodebant sinistram et perversam intentionem suam, « qua non solum animo conceperant, « et in votis habebant Christi mortem, sed indica- « bant etiam studium, quo eum comprehendere « quærebant, tanto enim desiderio eum occidendi « quærebant, ut non aliter eorum manus Christum « evadere posse crederent, quam per mortem sibi « illatam a seipso. »

5. — « Quæ autem convenientia, » quærit Jansenius, « intelligere aut suspicari ex verbis Domini, « ipsum sese interfecturum? An, qui se interficit, « aliquo vadit? Aut si aliquo vadit, annon etiam « Judæi eo abire poterant? » Cui interrogationi in aliud responsum dari nequit, quam per illa verba Dionysii Carthusiani, dicentis : « Passionati et invidi « omnia interpretantur in pejus, » præterquam quod, ut S. Thomas ait, « carnaliter intelligebant. » I *Cor.*, II, 14 : *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.*

6. — Cornelius a Lapide Judæos dicere voluisse existimat : « Eat quocumque vellet, nos perse- « quemur eum; eat ad gentes, non retrahemur « eum et occidemus. Ergo per hoc quod dicit : *Quo* « *ego vado, vos non potestis venire*, vult significare, « quod interficiet seipsum, ut a nobis capi, excar- « nificari et occidi non possit; præsumptuosa et « fatua erat hæc eorum cogitatio, sed quam odium « et livor eis dictabat. »

VERSUS 23.

Et dicebat eis : Vos de deorsum estis, ego de supernis sum, vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo.

Vos de deorsum estis.

1. — Jansenius ad verba subsequentia se reflectit, ut exinde horum verborum expositionem elicere possit; existimat enim, quod sapientissimus Magister noster eorum quæ antea dixerat, rationem reddere intenderit : « *Moriemini in peccato vestro, et* « *quo ego vado, vos non potestis venire*; significat « enim se ob divinam suam naturam in cœlum « ascensurum, unde venit in mundum; ipsos autem, « quod sint ex terra origine et affectu, non posse « propriis viribus in cœlum conscendere, nisi ipse

« eos illo trahat et ad se assumat, quod futurum « non est, nisi in ipsum credant. »

2. — Lyranus Christum ad naturæ debitum alludere voluisse existimat, quo ipsi mortem, veluti peccati supplicium necessario luere debebant, ad differentiam sui, qui omnis peccati expers, tale debitum nunquam contraxit : « *Vos de deorsum « estis,* id est, de massa corrupta pondere originalis « peccati, et ideo habetis debitum mortis et neces- « sitatem moriendi, propter quod separatio animæ « a corpore non subjacet simplici vestræ volun- « tati. »

3. — Beda verba illa de immoderata adhæsione, qua Judæi bonis hisce temporalibus adnexi erant, exponit : « Ideo terram sapitis, quia sicut serpens « terram manducatis; quid est terram manducare? « Terrenis pascimini, terrenis delectamini, terrenis « inhiatis, sursum cor non habetis. » Ad supplicium serpenti adeo illatum alludit : *Terram comedes;* at vero ex quo serpens infernalis purus spiritus existit, quid opus habet nutrimento et quidem nutrimento tali? Quænam est terra illa, quæ serpenti huic in cibum destinata fuit? Rupertus Abbas ait : « *Terram « comedes,* et non cœlum, id est, non quorum con- « versatio in cœlis est, sed qui terrena sapiunt, illi « cibus tuus erunt. »

Ego de supernis sum.

4. — S. Thomas ait : « Quia non habuit affectum « ad mundana et infima, sed ad superiora, in « quibus anima Christi conversabatur. » Toletus auctoritatem adducit Tertulliani in lib. de Trinitate ita scribentis : « Idcirco nunc Christus in unam « partem solius divinitatis incubuit, quoniam cæci- « tas Judaica solam in Christo partem carnis « aspexit, ideo in præsenti loco corporis fragilitate, « quæ de mundo est, silentio præterita, de sola sua « divinitate locuta est, quæ de mundo non est, ut, « in quantum illi inclinaverant, ut hominem tan- « tummodo crederent, in tantum illos Christus ad « divinitatem suam considerandam traheret. » Lyranus, quanto cum jure Christus hoc asserere potuerit, considerat, quia secundum naturam divinam cum æterno Patre suo idem erat, quoad vero humanam naturam, anima a Deo creata, corpus vero opera Spiritus Sancti in utero virginali organisatum et formatum fuerat : « Et propter hoc « habebat plenum dominium in corpus suum, « separando animam ab ipso et reuniendo, secun- « dum quod dicitur infra, *cap.* x, 17 : *Potestatem « habeo ponendi animam meam,* etc. »

5. — Porro ab hac Christi declaratione perspicue deducitur, quod Christus a nobis, in rebus hisce temporalibus et terrenis, nunquam invenietur; siquidem de seipso dicit : *De supernis sum;* ac proinde salutare est illud S. Apostoli monitum, *Coloss.*, III, 1, dicentis : *Quæ sursum sunt, quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens; quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram.*

Vos de mundo hoc estis.

6. — Beda ad horum verborum sensum exponendum, late non minus quam utiliter diffunditur; dicit enim : « Quia peccatores erant, quia iniqui « erant, quia infideles erant, quia terrena sapiebant. « Numquid Apostoli et Sancti de hoc mundo non « erant? Erant quidem, quia de Adam nati sunt; « sed ipsa veritas de his ait : *Ego elegi vos de mundo,* « id est, de carnali conversatione, quæ mundi « nomine hoc loco significari videtur. » Quicumque respectus humanos attendunt et mundi hujus leges sequuntur, Evangelio et legi Christi sese conformare nequeunt. Unde S. Jacobus dicit : *Nescitis, quia amicitia hujus mundi inimica est Deo? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.*

7. — Glossa Interlinearis ait : « In peccato nati, « adhuc in eo vivitis. » S. Bonaventura de affectibus nostris terrenis, bonis hisce temporalibus nimis profunde immersis, exponit : « Quantum ad affec- « tiones deprimentes, et mundo affigentes et a « cœlestibus separantes; et sic inficientes, et fœ- « dantes. » S. Bernardus, *Serm. de miser. hom.*, salutare hoc monitum nobis post se scriptum reliquit : *O homo, quanto magis ad mundum accedis, tanto longius a Deo recedis.* Certum quidem est, quod omnis homo, quamdiu hic in terra vivit, in mundo non morari et cum mundo non conversari non possit; verum advertendum est, quod non tam bonorum temporalium possessio quam nimia adhæsio ad illa prohibeatur. Unde idem mellifluus Doctor super illa verba, *Matth.*, XV, 27 : *Ecce nos reliquimus omnia,* inter cætera ita scribit : « Plus « concupiscentia mundi quam substantia nocet. »

8. — Idem Beda in hoc loco evidentissimum quoddam manifestat indicium, unde velut ex infallibili quodam signo colligere possumus, quando aliquis plus vel minus ad mundum hunc spectet : « Nemo dicat, de hoc mundo non sum; quisquis « es, o homo, de hoc mundo es; sed venit ad te « qui fecit mundum et liberavit te de hoc mundo; « si delectat te mundus, semper vis esse immun- « dus; si autem jam non delectat te hic mundus, « jam tu eris mundus; qui plus peccat, plus est in « mundo, et plus immundus, et quanto quis se « mundat a peccato, tanto se declarat de mundo « non esse. »

Ego non sum de hoc mundo.

9. — S. Augustinus argumentum quoddam facit, cui non video quid replicari possit : « Quomodo « enim, » inquit, « erat de mundo, per quem « factus est mundus? » Juxta expositionem Bedæ dicentis : « Quanto quis se mundat a peccato, tanto

« se declarat de mundo non esse. » Quis est qui nesciat Christum de semetipso dixisse : *Quis ex vobis arguet me de peccato? Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus,* ait S. Petrus, I *Ep.*, II, 22.

Versus 24.

Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris. Si enim non credideritis, quia ego sum, moriemini in peccato vestro.

1. — Hugo Cardinalis hanc propositionem non absolutam, sed conditionatam esse observat; siquidem Dominus noster subjungit : *Si non credideritis* : « Hæc est, » inquit, « prophetia comminationis, « non determinationis. » Unde subdit : *Si non credideritis.*

2. — Dionysius Carthusianus, qualiter hæc verba in bona Theologia intelligenda sint, hisce verbis explicat : « Id est, quia ad reprobos pertinetis, « dixi, quia in peccatis finaliter perseverabitis, « atque peribitis, quod dictum est, quantum ad « certitudinem prædestinationis, per quam non « aufertur libertas hominibus; unde ne omnem « spem eis auferret, conditionalem adjecit : Si « enim non credideritis, fide per dilectionem ope- « rante. »

3. — Albertus Magnus causam æternæ damnationis ipsorum, in duritiam et obstinationem ipsorum propriam conjicit : « Moriemini in peccatis « vestris obstinati, quia lumen veritatis, per quod « de peccatis exeatis, recipere non vultis. » Etenim error ipsorum unice in hoc consistebat, quod noluerint illuminari veritate, quam licet magna ex parte agnoverint, illius tamen ignorantiam affectarunt, ut tanto amplius adversus Christum malignari possent.

4. — Toletus circa hanc Christi prædictionem advertit, quod, « quæ ab hominis pendent arbitrio, « et prius quam fiant, prædicta sunt, non ideo sunt, « quia prædicta fuerunt, quin potius, quia futura « erant, ideirco prædicta sunt; præscientia non « determinat quod futurum est, sed ostendit quod « fiet; quod autem futurum est, certissimum est, « non quod præscientia imponat necessitatem, sed « quod in scientia sua Deus non fallitur. »

5. — Advertit quoque Beda, quod increata et incarnata Sapientia hoc loco se non Messiam aut Filium Dei appellarit, sed tantum dixerit : « *Si non « credideritis, quia ego sum.* Qui nihil addidit, mul- « tum est quod commendavit. Dixit : *Ego sum,* et « non addidit, quid, sive Christus, sive Filius Dei, « sive ille, quem Prophetæ prædixerunt, sive Sal- « vator mundi, sive aliud aliquid, quod de eo in « Scripturis legitur; » ac tandem concludit, quod ad hoc, ut Christus palam faceret, quis aut qualis esset, sufficiebat dicere : *Quia ego sum;* siquidem jam olim Moysi dixerat : « *Ego sum qui sum,* nihil « aliud melius videtur intelligi in hoc verbo, nisi « *ego sum Deus.* » Idipsum quoque S. Thomas, *in Joan.*, his verbis scribit : « Ut rememoret quod « dictum est Moysi, *Exod.*, III, 14 : *Ego sum qui « sum,* nam ipsum esse est proprium Dei. »

6. — Lucas Brugensis Salvatorem Judæos in desperationem redigere noluisse dicit : « Ne puta- « rent, quod ejusmodi mortem effugere non pos- « sent, profert modum, quo effugere queant, « nimirum si credant in ipsum. » Albertus Magnus Christum illis hisce verbis viam ostendere voluisse docet, qua illis eundum sit, ne æternæ perditionis barathrum incurrant : « Ecce viam salutis, per « quam solum possunt exire de peccatis; quamvis « autem fides donum Dei sit, hoc tamen nulli nega- « tur credere volenti. » Advertendum est tamen, secundum quod Lyranus notat, quod hoc intelligatur de fide bonis operibus conjuncta : « Fide for- « mata charitate, » ac proinde Glossa citat Origenem, dicentem : « Manifestum est, quod, qui moritur « in peccatis suis, quamvis dicat se Christo credere, « tamen in veritate, non credit; qui enim credit « justitiæ, non faciet injustitiam. »

Versus 25.

Dicebant ergo ei : Tu quis es? Dixit eis Jesus : Principium qui et loquor vobis.

1. — Rupertus Abbas Tuitiensis hanc interrogationem ex contemptu factam fuisse existimat : « Ir- « reverenter quidem quæsierunt, et proterve pul- « saverunt. » Idem quoque docet Lucas Brugensis, dum ait : « Non tamen negarunt ut crederent, sed « potius ex personæ contemptu, ut carperent, vel « derriderent. » Lyranus in eadem est opinione, dum ita scribit : « Derisorie quærebant, quem reputabant « falsum Christum. »

2. — Nequaquam igitur mirandum est, quod æternam ipsorum damnationem repetitis vicibus, hisce verbis prædicat : *In peccato vestro moriemini;* quia ipsum contemnebant et subsannabant. Manifestum signum, quod impius aliquis in profundum malitiæ suæ barathrum pertigerit, est, si virtuose operantem aspernetur et contemnat : *Impius cum in profundum venerit, contemnet. Prov.*, XVIII, 3. S. Augustinus super illa verba *Psalmi* XXX, 19 : *Muta fiant labia dolosa, quæ loquuntur adversus justum iniquitatem in superbia et abusione,* unumquemque viam Dei directe ingredi volentem, impiorum subsannatione et opprobria passurum esse dicit; at vero quando putreolentia hæc ora tandem aliquando obstruenda erunt : « Quando efficientur muta labia « ista? In hoc sæculo nequam quotidie clamant, « quotidie latrant; muta fient labia dolosa, quando « *stabunt justi in magna constantia adversus eos, qui « se angustiaverunt. Tunc dicent illi : Hi sunt, quos*

« *aliquando habuimus in derisum, et in similitudinem* « *improperii. Sap.*, v, 1. » Theophylactus de obstinatis hisce Judæis, qui Christum interrogarunt, ita scribit : « Post tantum tempus, post tantorum mi- « raculorum ostentionem dicunt : *Tu qui es?* Ita « fuerunt insipientes et irrisores. » Lucas Brugensis quoque super verbum, *Judicare*, ait : « Addit « comminationem adversus contemptores, et irri- « sores, ne impunitam fore existiment pervicaciam « suam. »

3. — Alii vero Expositores per hanc interrogationem, illos Christum instanter sollicitasse existimant, ut se per prodigia et miracula talem esse probaret, quem verum Messiam et Filium Dei esse credere possent. Interlinearis enim ait : « Qui dixisti, « *ego sum*, et non addidisti, quid? nunc ergo dic, « quis es, ut credamus. » Lyranus autem sensum hujus interrogationis Judæorum hunc fuisse dicit : « Quasi dicant : Ostende nobis, quod tu sis tantus, « quod credi debeat tibi. » Nam ut Isaias, XLV, 15, ait : *Vere tu es Deus absconditus Deus Israel Salvator.* Et quidem tametsi Judæis responderi potuisset illud *Gen.*, XXXII, 29 : *Cur quæris nomen meum?* Attamen ut malitia ipsorum tanto inexcusabilior ipsis respondit dicens :

Principium, qui et loquor vobis.

4. — S. Bonaventura in pauculis hisce verbis duo mysteria agnoscit : « Duo insinuantur, quorum « primum est Filii Dei æterna majestas, ibi : *Princi-* « *pium;* et incarnationis veritas, ibi : *Qui et loquor* « *vobis.* » Psalmista, *Psal.* CIX, 3, dicit : *Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te.* Ubi Rupertus Abbas ait : « Revera magnum, dignumque « est, quod hac responsione testificatus est, id enim « est, ac si dixisset : Seipsum esse qui erat, et qui « est, et qui venturus est. Nam quia *erat*, Princi- « pium se appellat, et quia est, statim subjungens « ait : Qui et loquor vobis, et quia *venturus est*, « scilicet ad judicandum vivos et mortuos in novis- « sima die : *Multa inquit, habeo de vobis loqui et ju-* « *dicare.* » Beda alias hujus appellationis rationes adducit : « Principium in se manet, et innovat om- « nia. Principium est, cui dictum est, *Psal.* CI, 28 : « *Tu autem idem ipse, es, et anni tui non deficient.* »

5. — Rupertus Abbas ait : Secundum divinitatis « infinitam antiquitatem Principium, in quo omnia « condita sunt, sicut in exordio libri *Genesis*, I, 1, « scriptum est : *In principio fecit Deus cœlum et* « *terram.* » Angelicus Doctor hunc titulum ipsi quoque æterno Patri attribuendum esse asserens, quomodo idem Filio Dei et Patri communis sit, declarat, dicens : « Uno quidem modo, nomen Prin- « cipis commune est Patri et Filio, in quantum sci- « licet sunt unum principium Spiritus Sancti, per « communem spirationem, et tres personæ simul « sunt principium creaturæ, per creationem. » Verumtamen nomen istud Patri magis proprium esse dicit, in quantum est principium Filii per æternam generationem. Filius autem « dicit se principium « totius creaturæ. » Ita S. Thomas.

6. — In Evangelio Joannis adversus contumacem et obstinatam generationem istam Christus dicit, *Joan.*, XV, 22 : *Si non venissem, et locutus non fuissem eis, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Quibus verbis, ut S. Thomas notat sicut et sequentibus, Christus interrogationi ipsorum respondit, ut prorsus sint inexcusabiles : « Respondit inducens eos ad credendum. « Primo, ex suæ naturæ sublimitate : *Principium,* « *qui et loquor vobis.* Secundo, ex judiciaria sua « potestate : *et judicare.* Tertio, ex paterna veritate : « *Qui me misit, verax est.* »

7. — Interlinearis super illa verba : *Loquor vobis,* Christum dicere voluisse asserit : « Factus homo « propter vos, ut possetis me intelligere. » Cum enim hactenus nobis per ora Prophetarum locutus fuisset, nostram mortalitatem in carne assumpsit, ut immediate nos alloqueretur. *Multifariam,* inquit ad obstinatos Hebræos Apostolus, *multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio.* « Ad hoc, » inquit S. Thomas, « quod immediate ipsum divinum « Verbum audiremus, carnem assumpsit, cujus or- « gano locutus est nobis. »

VERSUS 26.

Multa habeo de vobis loqui, et judicare; sed qui me misit, verax est, et ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo.

1. — Toletus Christus per hæc verba dicere voluisse ait, quod, tametsi tunc illis prædicaret, et doceret, peccata ipsorum dissimulando, ipse tamen multa illis opponenda habeat, q. d. « Multa vestra « peccata aliquando loquar, manifestabo, et indi- « cabo; non enim tantum Doctor et Salvator sum; « sum etiam judex, et ad me pertinet judicare vos. » Cajetanus Christum ingratitudinem et pertinaciam ipsorum eis improperare voluisse existimat, eo quod sibimet personaliter prædicanti acquiescere noluerunt; quasi sit reprehensio quædam similis illis, quam illis objecit, *Joan.*, XV. « Quia locutus est eis, « ideo multa de ingratitudine et pertinacia eorum « potest loqui et judicare. »

2. — Cyrillus ait : « Non unum tantum, sed « multa accusabo, et in nulla re mentior sicut « vos; » qui idem S. Doctor ad Judæos judicandos et condemnandos, criminalem quemdam adversus ipsorum scelera processum contexens, hunc in modum per os Christi loquitur : « Possum con- « demnare vos tanquam incredules, tanquam ar- « rogantes, contumeliosos, tanquam Deo repugnan-

« tes, tanquam ingratos, malignos, tanquam vo-
« luptatum potius quam Dei amatores, tanquam
« humanam captantes gloriam, Dei vero gloriam
« non quærentes. »

3. — Hugo Cardinalis ait : « Multa habeo de
« vobis loqui, ad instructionem vestram, si volue-
« ritis; et judicare in futuro, id est, condemnare,
« si non pœnituerilis. » Chrysostomus Christum hisce verbis demerita et peccata ipsorum, nec non quam habet illos judicandi et condemnandi potestatem detegere voluisse dicit; ita tamen, ut hoc in futuro facturus sit, nunc vero cum ipsis dissimulare velit, si forte resipiscant : « Hoc enim significat :
« *Multa habeo de vobis loqui et judicare,* non tan-
« tum reprehendere, sed et punire; sed *qui misit*
« *me*, hoc est, Pater, non vult hoc; *non enim veni*
« *judicare mundum, sed salvum facere; non enim*
« *misit Deus Filium suum, ut judicet mundum, sed ut*
« *salvum faciat;* si ergo ad hoc me misit, et ille
« verax est, merito neminem in præsentiarum ju-
« dicio, sed ad salutem loquor, non ad reprehen-
« sionem. »

4. — Lyranus nihilominus verba hæc in malam partem interpretatur; argute namque advertit, Christum non dicere : « *Multa habeo vobis loqui,*
« sed *de vobis*; non dicit *vobis* ad utilitatem ves-
« tram, sed *de vobis,* id est, ut malum vestrum. »
Idem quoque Albertus Magnus scribit : « Male
« contra me per calumniam facta. » S. Thomas distinctionem quamdam, Judæis minime favorabilem, adducit his verbis : « Sciendum quod aliud
« est loqui nobis et aliud loqui de nobis; nobis
« enim loquitur Christus ad nostram utilitatem,
« scilicet ut ad se trahat, et sic loquitur nobis, dum
« vivimus, prædicando, inspirando, et ejusmodi
« faciendo; loquitur autem de nobis non ad nos-
« tram utilitatem, sed ad suam justitiam ostenden-
« dam, et hoc modo loquetur de nobis in judicio
« futuro. »

Sed qui me misit verax est, et ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo.

5. — Beda ait : « Videte, quemadmodum Patri
« dat gloriam æqualis Filius Patri; » nimirum exemplum nobis dare voluit, ut in omnibus operibus nostris gloriam Deo referamus.

6. — Verbis hisce, auditorum animis personæ suæ veritatem insinuare intendebat, ut tanto securiorem ei fidem adhiberent; ac proinde, ut S. Thomas advertit, « Inducit etiam ad credendum
« Christo, veritas paterna; et quantum ad hoc,
« dicit : *Sed qui misit me, verax est,* quasi dicat :
« Pater est verus. Quod ego autem loquor conso-
« nat ei; ergo loquor vera, ergo mihi debetis
« credere. » Unde idem S. Doctor verba illa : *Ego quæ audivi a Patre meo,* hac glossa illustrat : « Quæ
« audivi ab eo, non auditu humano, sed per gene-
« rationem æternam accepi, hæc loquor. » Interlinearis ait : « Idem est audire ab eo, quod esse ab
« eo. » Lyranus nihilominus aliter interpretatur, nimirum : « Quæ audivi a Patre ut Deus, hæc homo
« factus loquor in mundo; » simulque causam declarat cur dicat : « *Quæ audivi ab eo,* quia in
« quantum Deus habet scientiam a Patre eamdem,
« sicut et essentiam; sed in quantum homo, habet
« scientiam infusam ab eo; » et hanc scientiam mundo communicat. *Hæc loquor in mundo,* id est, ut Lucas Brugensis exponit : « Visibilis, in mundo
« constitutus loquor mundo dicit, quia quæ in Ju-
« dæa loquebatur, nota fieri volebat toti mundo. »

7. — Toletus vero a prædictis expositionibus omnibus diversum sentit; Christum enim his verbis rationem reddere voluisse credit cur illis delicta et scelera ipsorum nunc non improperet, nec eos tanquam Judex supremus condemnet, nimirum, quia æternum Patrem suum veracem esse, ostendere volebat, qui ipsum hunc in mundum miserat; Christus Dominus autem, ut paulo ante cum Chrysostomo notavimus, dixerat : *Non misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum;*
« quorum verborum sensus est, » ut inquit Toletus,
« *Qui me misit, verax est,* ac si dicat : Deus verax
« est, quæ promittit, facit; promisit autem, ut
« prius mundum salvem, non ut judicem mun-
« dum; cum ergo verax sit, oportet me non judi-
« care, nec damnare, nec accusare modo sed sal-
« vare. »

8. — Cajetanus super illa verba : *Loquor in mundo,* per ingeniosam quamdam ponderationem ita scribit : « Significanter quoque dicit : *Loquor in*
« *mundo*; loquor, inquit, non scribo; et *in mundo,*
« non in angulo, non in uno regno, non in Asia,
« sed in mundo, quoniam doctrinam suam sic
« tradebat in uno loco, quod intendebat eam tra-
« dere mundo. » Eadem sacra Scriptura, idem Evangelium, eadem fidei nostræ dogmata, eadem, inquam, in tota christianitate universim sparsa et tametsi vox ipsius in sola Judæa audita fuerit, paulo post tamen per S. Apostolos, omnibus terræ partibus doctrina ejus insonuit : *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum;* dicique vere potuit, hanc Apostolorum vocem Christi vocem esse, quia in ipsis ipse loquebatur et operabatur.

Versus 27.

Et non cognoverunt, quia Patrem ejus dicebat Deum.

1. — « Ecce cæcitas, quæ sibi lucem clare
« ostensam non videt, » inquit Albertus Magnus; etenim Hebræi, quotiescumque de lumine et notitia Dei agebatur, talpa cæciores erant, licet alias in lucris terrenis adaugendis, Argo oculatiores essent,

Jansenius, *cap.* LXXVII, dicit : « Est autem sensus : « *Non cognoverunt quod Patrem dicebat,* id est, « quod de Patre suo loqueretur. »

2. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Reprehendit « tarditatem intellectus eorum; nondum enim « oculos cordis apertos habebant, quibus Patris et « Filii æqualitatem intelligerent; » ad hanc enim notitiam amor et dilectio Dei necessaria erat; monet enim Ecclesiasticus, II, 10 : *Diligite illum et illuminabuntur corda vestra,* ubi Lyranus ait : « Ferventius amando, et illuminabuntur corda « vestra, clarius cognoscendo; nam amor pene- « trare facit intima ipsius amati. » Enimvero Hebræi, ut S. Bonaventura scribit, Christum quidem quærebant : *Quæretis me;* sed quo fine? « Non « desiderio, sed odio. »

3. — S. Augustinus, *tr.* XL *in Joan.*, Christum, hunc in Judæis cæcitatem permisisse opinatur in particulare humanæ redemptionis beneficium : « Differo cognitionem meam, ut impleam passio- « nem meam. I *Cor.*, II, 8 : *Si enim cognovissent,* « *nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* »

4. — Chrysostomus, *Hom.* LII *in Joan.*, porro hoc illis, ex parte Christi ignorantiæ et cæcitatis, his verbis prædicit supplicium : « Cum a cultu « excidetis, neque vobis solita sacrificia permit- « tentur, tunc divinam in vos indignationem obla- « tionemque, quia me non auditis, intelligetis. »

5. — Idem quoque Sanctus, quam sint inexcusabiles, hisce verbis demonstrat : « O dementiam, « cum post multa signa et doctrinas, nihil ei « persuasisset, jam de cruce sermonem aggredi- « tur! » Ac proinde sequitur.

VERSUS 28.

Dixit ergo eis Jesus : Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum, et a me ipso facio nihil.

Dixit ergo eis Jesus : Cum exaltaveritis Filium hominis.

1. — Porro Christus Dominus crucifixionem suam exaltationem appellat. « Non solum propter « elevationem a terra factam, » inquit Jansenius, « per suspensionem in ligno, sed etiam propterea, « quod per mortem suam meruerit a Patre exal- « tari. » S. Joannes Apostolus, qui quanto cum gaudio Redemptor noster in cruce mortuus fuerit, propriis oculis conspexit : *Proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta, Heb.*, XII, 2; hic, inquam, quando de hoc amaræ passionis ejus mysterio scribit, semper hanc phrasim scribit; siquidem præter hunc textum evangelicum, insuper *cap.* III, 14, Evangelii sui ita scribit : *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis.* Et *cap.* XII, 32 : *Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum; hoc autem dicebat, significans qua morte moriturus;* et paulo post : *Oportet exaltari Filium hominis;* et merito hic S. Apostolus ita loquitur; siquidem ut S. Paulus, *Heb.*, II, 9, ait : *Videmus Jesum per passionem mortis, gloria et honore coronatum;* ubi S. Ambrosius ait : « Reddi quoque potest ratio cur crucifixioni suæ exaltationis titulum attribuat, siquidem *omnia traxit ad seipsum :* quia postquam in crucem actus fuit, universus mundus se ad Redemptorem crucifixum adorandum, obedientem et obsequiosum exhibuit. Unde Chrysostomus ait : « Christus orbem terrarum per crucem ad se al- « lexit. » Et S. Leo, *Serm.* VIII *de Pass.*, ait : « Traxisti, Domine, ad te omnia, et cum extendis- « ses tota die manus tuas ad populum non creden- « tem et contradicentem tibi, confitendæ majestatis « tuæ sensum totus mundus accepit. »

Tunc cognoscetis, quia ego sum.

2. — Rupertus Abbas Tuitiensis ait : « *Tunc* « *cognoscetis,* id est, tunc ignorare non licebit, « cœli enim tunc enarrabunt, et annuntiabit firma- « mentum, et dies diei eructabit hoc verbum, et « nox nocti hujus rei indicabit scientiam, et non « erunt loquelæ, neque sermones, quorum non « audiantur voces eorum. » *Psal.* XVIII, 3.

3. — Venerabilis Beda illud quoque in die Pentecostes, quando post Christi ascensionem Spiritus Sanctus super cœnaculum immissus fuit, adimpletum fuisse considerat; tunc enim Apostolis in nomine ejus miracula et prodigia maxima patrantibus, Judæi, qui eum crucifixerant : « Compuncti « sunt corde, et qui sævientes occiderunt, mutati « crediderunt, et quem sanguinem sæviendo fude- « runt, credendo biberunt. »

4. — Imo in monte Calvariæ, multi eum tanquam verum Dei Filium agnoverunt et confessi fuere, *Marc.*, XV, 30 : *Vere Filius Dei erat iste : revertebantur percutientes pectora sua.* Unde Tertullianus hunc in modum pie meditatur : « Despuitur, « verberatur, deridetur, fœdis vestitur, fœdioribus « coronatur, mira æquanimitatis fides; qui homi- « nis figura proposuit latere, nihil de impatientia « hominis imitatus est; hinc vel maxime Pharisæi « Dominum agnoscere debuistis, ut patientiam hu- « jusmodi nemo hominum perpetraret. »

5. — Dionysius Carthusianus hæc verba directa esse existimat ad prædicendam quorumdam ibi præsentium conversionem; siquidem in conspectu omnium Hebræorum, tunc in templo prædicationi operam dabat : « Dixit illis, quos novit convertendos « ad se; in hac enim turba fuerunt nonnulli electi, « quibus prædixit ordinem conversionis eorum. » Interlinearis quoque notat : « Inter eos fuisse ali- « quos, qui crediturі erant. » Sicut enim fel piscis illius, *Tob.*, VI, 9, seniori lumen oculorum restituit,

Angelo id asserente, dum ait : *Fel valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit albugo et sanabuntur*; ita quoque amarissimum fel diræ Passionis Christi ignorantiam et cæcitatem multorum incredulorum Hebræorum illuminavit. « Prænuntiat Christus, » inquit S. Thomas, « per quod pervenire debeant ad « fidem, nempe per passionem ejus. »

6. — S. Augustinus, *tr.* XL *in Joan.*, postquam verborum illorum : *Cum exaltaveritis*, sensum declarasset, subjungit : « Hoc oportebat impleri per « manus eorum, qui postea fuerant crediturі, qui- « bus dicit hoc. Quare ? nisi ut nemo, in quocumque « scelere et male sibi conscius desperaret, quando « vident eis donari homicidium, qui occiderant « Christum. »

Quia ego sum et a meipso facio nihil.

7. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Id est, habeo « in me naturam Dei et sum ille, qui locutus est « Moysi, dicens : *Ego sum qui sum*; et *a meipso* « *facio nihil; sed sicut docuit me Pater*, etc., quia « *cæpit Jesus facere et docere.* » Porro duabus præcipue in rebus Filium se Dei declarare intendit, nimirum in operibus, ac proinde dicit : *A meipso facio nihil*, supra *Joan.*, V, 19 : *Non potest Filius a se facere quidquam*; et in doctrina quam docebat, quia paulo post protestatus est, dicens : *Sed sicut docuit me Pater*, etc.

VERSUS 29.

Sed sicut docuit me Pater, hæc loquor et qui me misit, mecum est et non reliquit me solum, quia ego, quæ placita sunt ei, facio semper.

Sed sicut docuit me Pater, hæc loquor.

1. — S. Augustinus, *tract.* XL *in Joan.*, hæc verba ita exponit : « Id est, docuit me Pater, quod « est, scientem genuit me Pater; » siquidem Patris ei sapientia communicata fuit.

Et qui me misit, mecum est.

2. — Chrysostomus dicit, Dominum non sine causa subjunxisse : *Mecum est*, ne secundum divinam naturam Patre inferior esse videretur. « Et « ne hoc verbo : *Qui misit me*, minor Patre existi- « maretur, secum esse dicit. »

3. — S. Augustinus verbum *Misit* glossando de Incarnatione Verbi illud intelligit : « Missio incarna- « tio est, et ipsa incarnatio Filii est tantum et non « Patris. » Dum autem ait : *Mecum est*, juxta Toleti expositionem, « idem facit, ac si clarioribus verbis « dictum esset : Sum Filius Dei, unius et ejusdem « substantiæ et potentiæ cum ipso, cujus una est « indivisa essentia, potentia et operatio. Pater meus « mecum est, mecum operatur. »

4. — Dionysius Carthusianus Patrem non tantum secundum naturam divinam, sed etiam humanam inseparabiliter esse probat. Quod autem quoad naturam divinam, indubitatum est, quia « Filius est Deus « per identitatem essentiæ, » quoad naturam vero humanam idipsum hoc modo probat : « In quantum « est homo, est Pater in eo specialissimam inhabi- « tationem et singularissimam gratiam, intimam et « inseparabilem gratiæ unionem, atque beneficam « fruitionem; » siquidem anima Christi divina fruebatur essentia et beata erat.

Et non reliquit me solum.

5. — Albertus Magnus ait : « Quia nunquam sum « relictus ab ipso, cujus Deitati sum unitus et « voluntati per omnia conformis; » quia vero contra hoc opponi poterat, quod in Crucis patibulo dixit : *Deus, Deus meus ut quid dereliquisti me ?* ideo protinus respondet ad objectionem : « Dicendum, « quod nunquam dereliquit quoad unionem et « beneplacitum, sed quoad exterioris hominis « assumpti defensionem, quando hominem illum « passioni exposuit. »

6. — Hugo Cardinalis circumstantiam quamdam hisce verbis comprehensam ponderat, ex eaque utilissimam quamdam deducit moralitatem; etenim Christus rationem, cur Pater semper secum fuerit, immediate subjungit, dicens : *Quia ego quæ placita sunt ei, facio semper*; unde hanc deducit conclusionem : « Et hoc quamdiu homo vult facere ejus « voluntatem, nec repugnat voluntati divinæ; » etenim unusquisque tunc vel maxime securus erit, quod Deus illum per suam divinam gratiam et auxilia supernaturalia, nunquam deseret aut destituet, si in divinæ voluntatis adimpletione constanter perstiterit.

Quia quæ beneplacita sunt ei, facio semper.

7. — Idemmet Cardinalis ait : « Id est : In salu- « tem humani generis, quæ est voluntas Patris, « quasi dicat : Ideo nunquam a me recedit gratia, « quia nunquam subintrat culpa; » ac proinde Lucas Brugensis ait : « Neque enim deserit Pater « eos, qui, quæ placita sunt ei, faciunt semper; qui « deseritur a Deo, sibique derelinquitur, nihil ille « recte agit. »

8. — S. Bonaventura Christum, tantam in æterni Patris sui voluntate adimplenda complacentiam et delectationem habuisse observat, ut hanc adimpletionem cibum suum appellarit, *Joan.*, IV, 35 : *Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris.* Et quidem id verum esse ipsemet Christus pluribus in locis protestatur, *Joan.*, VI, 38 : *Descendit de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me. Heb.*, X, 7 : *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam.*

9. — Advertendum est autem, quod Dionysius Carthusianus ait, nimirum, quod secundum naturam divinam Filius « indesinenter fecit, quæ com-

« placent Patri a principio mundi, quoniam opera-
« tio Patris ac Filii ad extra est indivisa, et est
« amborum una voluntas et potestas, quidquid
« facit unus, facit alius et summe complacet al-
« teri, porro secundum naturam assumptam, fecit
« Filius a principio Incarnationis, quæ compla-
« cent Patri, quia obedientissimus fuit voluntati
« divinæ. »

FERIA TERTIA POST SECUNDAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XXIII, VERS. 1

1. Jesus locutus est ad turbas et ad discipulos suos dicens :
2. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi.
3. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis servate et facite, secundum vero opera eorum nolite facere ? dicunt enim, et non faciunt.
4. Alligant enim onera gravia et importabilia, et imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.
5. Omnia vero opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus : dilatant enim phylacteria sua, et magnificant fimbrias.
6. Amant autem primos recubitus in cœnis, et primas cathedras in synagogis.
7. Et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi.
8. Vos autem nolite vocari Rabbi, unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis.
9. Et Patrem nolite vocare vobis super terram, unus est enim Pater vester, qui in cœlis est.
10. Nec vocemini magistri, quia Magister vester unus est Christus.
11. Qui major est vestrum erit minister vester.
12. Qui autem se exaltaverit, humiliabitur, et qui se humiliaverit, exaltabitur.

Versus 1.

Locutus est ad turbas et ad discipulos suos.

1. — Christus ad turbas pariter et discipulos suos, discursum hunc pronuntiavit, ad illas quidem, ut erga eos, a quibus edocendi erant, quod munus proprium est Ecclesiasticorum, debitum respectum, venerationem et reverentiam iisdem imprimeret, etiamsi tales moribus et vitæ conversatione, bonis doctrinis et dogmatibus suis minime correspondeant; ad Apostolos vero locutus est, ut, dum hi, illum Scribas et Pharisæos reprobantem et graviter reprehendentem audirent, eosdem in suo quoque ministerio exequendo, cautos et circumspectos efficeret; siquidem ut Seneca scribit : « Felix sapientia, « quæ ex aliorum discitur insipientia, » et ideo sæpenumero illos monebat, dicens : *Cavete a fermento Pharisæorum.*

Versus 2.

Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi.

1. — Non est hoc ita intelligendum, ac si Scribæ et Pharisæi in eadem cathedra, e qua Moyses suo tempore docuerat, considerent, hæcque cathedra ad ea usque tempora conservaretur; ad eum modum, quo etiamnum in hodiernum diem usque, cathedra conservatur S. Petri, sed per hanc cathedram, sacri Interpretes hoc loco instructionem circa legem a Moyse traditam, intelligunt. Unde S. Hieronymus ait : « Cathedra doctrinam legis ostendit. » S. Anselmus : « Magisterium doctrinæ, quam docuit « Moyses; » vel etiam juxta expositionem Lucæ Brugensis : « Intelligitur per cathedram Moysi, « auctoritas promulgandi, interpretandique legem « Dei, ac populum juxta eam judicandi et regendi, « qua primus a Deo fuit auctus Moyses. »

2. — Quæstio hoc loco non inopportuna moveri potest, cur scilicet hæc cathedra a Moyse et non potius ab Aarone appellationem suam habeat, cum tamen hic summus Sacerdos et Ecclesiasticus fuerit, ad quos proprie pertinet instruere populos, adhæc, cum Aaron eloquens, facundusque fuerit, illi potius quam Moysi in hac cathedra locus deberi videtur, cum Moyses balbus et elinguis, ac sæcularis populi Princeps existerit. Respondetur, legem, quæ in hac cathedra doctrinaliter tradebatur, a Moyse allatam fuisse, ac proinde ab ipso, cathedra Moysis appellatur et quidem tametsi verum sit, Moysen loquendi

difficultate haud parum laborasse, manu tamen sua, id est, per virgam suam egregie operabatur. Efficacissime autem in cathedra illi Oratores perorant, qui exemplis et bonis operibus potius quam verbis et voce loquuntur. Unde S. Leo, *Serm. de S. Laur.*, ait : « Facilis ad exhortandum sit oratio effi-« cax ad suadendum, validiora tamen sunt exempla « quam verba, et plenius est opere docere, quam « voce. »

Sederunt.

3. — Tametsi Scribæ et Pharisæi ministerium, etiamnum in præsenti actualiter adhuc adimplerent, incarnata tamen Sapientia non sine causa in tempore præterito dicit : *Sederunt,* quia *Lex et prophetæ usque ad Joannem,* et ideo jam auctoritatem et jurisdictionem suam perdiderant, lege Evangelica jam in ejus locum subingrediente.

4. — Hæc sessio auctoritatem ipsorum indicabat. Unde Cajetanus *Sederunt,* ita explicat : « Auctorita-« tem habuerunt, ut Judices præsidentes, » ac proinde vigore hujus potestatis, iis obtemperari, eosque in veneratione haberi volebat. Unde Beda ait : « Propter sacerdotum, nominisque dignitatem « exhortatur populos, ut subjiciantur eis; non « opera, sed doctrinam considerantes. »

5. — In hoc quoque verbo *Sederunt,* error quidam notari potest multorum Prælatorum et superiorum communis, qui ad dignitates aspirant, easque ambiunt, et studiose venantur, non alio fine, quam ut sedeant, seu ut quietem et animi remissionem sibi captent, delicatæ et commodæ vitæ omnem operam dantes. Unde per quotidianam experientiam multos videmus, qui superioribus temporibus vel justitiam administrando, vel laboriosis studiis tradendis operam dando, vel munia alia difficilia exercendo defatigati dicere solent : Dabo operam, ut Ecclesiam aliquam vel Episcopatum prædivitem nanciscar, ut tantisper requiescere liceat, et nonnunquam vere requiescunt et suaviter obdormiscunt, sed super lana gregis, quem tondent, copiosos sibi redditus congregando, ut quietius et suavius vivere possint. Interea vero Apostolus ad Timotheum, III, 1, scribit : *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat;* id est, ut Hieronymus verba illa glossando exponit : « Non opes, non dignita-« tem, non divitias, sed opus, laborem desiderat. » Tales erant hi Scribæ et Pharisæi, qui nihil aliud quam venerationem, honorem et reverentiam a mundo exhibendam, non vero animarum salutem et profectum desiderabant, *Matth.*, II, 6 : *Amant primos recubitus, primas cathedras, salutationes in foro, vocari ab hominibus Rabbi,* etc., ad sedendum solum, non vero ut se quoad intronizare possint, spectantes.

6. — Paulus de Palatio hoc loco quærit, cur Christus dixerit : « *Sederunt,* non vero ascenderunt, « aut steterunt, » usitatum enim est, quod Prædicatores, tametsi nonnunquam sed rarius sedeant, majori tamen ex parte verbum Dei stando et erecto corpore populo annuntient et respondet : « Non « omnibus Prædicatoribus obediendia debetur, sed « his, qui prædicant ex officio, aut munere sibi « commisso; his enim, qui nondum prædicant ex « functione commissa, sed ut ad prædicandum se « exerceant, nondum parere tenemur, ii enim non-« dum in cathedra sedent, licet sedere conten-« dant. »

7. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XLIII, in eos Sacerdotes, qui solo nomine tales sunt, seu qui in hac cathedra indigne sedent, vel qui reverendissimo sacerdotii gradu abutuntur, graviter his verbis invehit : « Multi Sacerdotes et pauci Sacerdotes, « multi nomine, pauci opere; videte ergo, quando « sedeatis super eam, quia cathedra non facit « Sacerdotem, sed Sacerdos cathedram; non locus « sanctificat hominem, sed homo locum; qui bene « sederit super cathedram, honorem accipiet ab « illa; qui male sederit, injuriam facit cathedræ; « ideoque malus Sacerdos de sacerdotio suo crimen « acquirit, non dignitatem. » Et Origenes, *tract.* XXIV *in Matth.*, dicit : « Is tamen bene sedet, qui « prius facit, quam dicat, qui prius portat onus, « quam aliis imponat. »

Scribæ et Pharisæi.

8. — S. Paschasius, *lib. X in Matth.*, inter duplex hoc hominum institutum hanc intercedere differentiam docet : « Tradunt quidam, quod Scribæ « dicantur, quia a littera legis non recedunt, et « Pharisæi, qui magis aliquid de lege se nosse pro-« fitentur et ideo seipsos quasi meliores ac doctiores « a cæteris dividant, unde et Pharisæi vocantur, « quod interpretatur divisi vel segregati; » quales inter nos sunt hodie religiosi et claustrales magis reformati. Dionysius Carthusianus multos ex his Sacerdotes et de numero septuaginta seniorum populi fuisse existimat, qui tempore Moysis totius Reipublicæ Hebræorum ordinarii Judices et Consiliarii, ætate provecti et doctrina insignes erant. Hoc supposito, quærit Cajetanus, quare Christus nullam Sacerdotum aut Pontificum mentionem fecerit? Et respondet : « Propter reverentiam ordi-« nis sacerdotalis; » et ecce tibi ipsissima ejus verba, quæ in hujus favorem habet : « Lege Evan-« gelium; nunquam invenies Jesum nominasse « Sacerdotes aut Pontifices, arguendo et reprehen-« dendo, sed Scribas et Pharisæos professores « scientiæ et morum, instruendo Prædicatores, ut « non prædicent contra Sacerdotes aut Pontifices « in specie, propter reverentiam ordinis. »

Versus 3.

Omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, servate et facite, secundum vero opera eorum nolite facere; dicunt enim et non faciunt.

Omnia ergo, quæ dixerint vobis, servate et facite.

1. — S. Anselmus ait : « Servate quæ ad cathe-« dram pertinent, non ad vitam. » Consideranda est in superioribus non ipsorum persona, sed auctoritas, quam Deus dignitati et muneri illi delegavit, ad quod per ejus dispositionem fuere assumpti. Deus etenim illos hic in terris constituit, voluntatis suæ arbitros, legumque suarum Judices et interpretes. Christus se Matri suæ et Josepho, licet hi ipso in sanctitate et sapientia longe inferiores essent, subjecit. Nam ut Origenes quoque scribit : « Sæpe enim subditus melior est. » S. Ignatius Loyola in Epistola quadam, in qua de obedientia tractat, salutare hoc monitum suis scriptum reliquit : « Nunquam intueantur personam, cui obe-« diunt, sed in ea Dominum, cujus causa obe-« diunt. » In Actibus quoque Apostolicis, x, 3, scribitur : *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.*

2. — Paulus de Palatio considerat, Christum prius dixisse : *Super cathedram Moysi sederunt,* idque merito, quia « admonuit Prædicatores officii sui, ne « dum prædicant, se privatos homines esse putent, « sed personam et auctoritatem habere Moysis, id « est, Dei. » Eamdem quoque considerationem habere debent, qui illos auscultant, id est, Deum per os illorum loqui credere debent : *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit.* Theophylactus ait : « Quæcumque enim dicunt Doctores, illa Moy-« sen puta te dicere, id est, Deum. »

3. — Apostolus Paulus in duobus locis hæc verba replicat *Eph.*, vi, 5 : *Obedite Dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo.* Quod idem fere ad Colossenses, iii, 22, scribit; ubi Theophylactus ait : « Ob Dei « oculum, ut, quam ex lege debes servitutem, ex « timore amoreque Dei fiat, ut hæc sit simplicitas « non ad homines respicere. »

4. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac. fer.*, Christum nos hisce verbis admonere voluisse docet, ut Dei verbum reverenter audientes, executioni quoque mandemus; tametsi etiam a malæ vitæ hominibus nobis annuntietur, cum hac tamen clausula reservante : « Dum tamen fundetur in « veritate Scripturæ divinæ, » adducitque exemplum sanctissimi Corporis Christi, quod summa cum reverentia adoramus, tametsi ab indigno fuerit Sacerdote consecratum, sic est de verbo divino. Paulus de Palatio dicit : « *Servate et facite,* indicat, « quanta cura et veneratione verba Dei servanda « sint. »

5. — Verumtamen Theophylactus quærit : « Fa-« ciendane igitur omnia, quæ dicunt, etiamsi « mala fuerint? » Respondetque dupliciter. Primo, quod, ut plurimum is, qui alios docet et prædicando instruit, errorem, vitium, aut quodvis aliud malum animis eorum insinuare non audeat. S. Augustinus hanc habet observationem : « In verbis Christi « debetis advertere, quantus honor delatus sit doc-« trinæ Moysis, in cujus cathedra etiam mali seden-« tes, bona dicere cogebantur. » Idem S. Doctor alibi quoque dicit : « Illa cathedra non eorum, sed « Moysis, cogebat eos bona dicere etiam non bona « facientes. » In Petri cathedra pessimi nonnunquam sederunt Pontifices, qui tamen nullos unquam ex eadem cathedra tradiderunt errores, aut falsitatem docuerunt. Secundus modus respondendi est : « Ut demus hoc, ut quis in malam vitam inhortetur, « non tunc a Moysi cathedra, neque de lege loqui-« tur, Dominus autem dicit de his, qui in cathedra « Moysi sedent. » Jansenius rationem reddit, cur malam doctrinam persuadentibus et docentibus, fidem aut obedientiam adhibere minime debeamus : « Nam si eis est obediendum, quoniam in « cathedra sedent Moysis, non est ergo obedien-« dum, quando contra eam cathedram aliquid « docent vel præcipiunt. »

Secundum vero opera eorum nolite facere.

6. — Nimirum, ut Chrysostomus, *Hom.* lxxiii *in Matth.*, ait : « Prænonere multitudinem voluit, ne « opera eorum consequentes, miserius cadant. » Unde verba hæc admodum utile in se monitum continent; siquidem malum superiorum exemplum facillime ad subditos transmittitur, *Matth.*, v, 3 : *Si sal infatuatum fuerit, in quo salietur?* Faciliores etiam magisque dispositi et inclinati ad malum, quam ad bonum sumus; et ideo S. Paulus ad Titum, ii, 3, ait : *In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum.* Et S. Anselmus dicit : « Qui viderint, « legant in operibus tuis, velut in libro legis, quod « agere debant, » ex quo enim bonum exemplum tantam in se efficaciam habet, quando amplius exemplum malum proserperet, nisi ab illo prænoniti et præcauti essemus? Porro Apostolus de illis, qui res profanas prædicant, tractans, II *Tim.*, ii, 16, dicit : *Multum proficiunt ad impietatem et sermo eorum ut cancer serpit;* idem quoque multis eveniret, nisi hunc scopulum, bonam doctrinam, utiliaque præcepta a malis moribus ea insinuantium distinguere scientes, evitarent. S. Augustinus, *tract.* xlvi *in Jo.*, dicit : « Botrum inter spinas caute lege, ne dum « quæris fructum, laceres manum; et cum audis « bona dicentem, ne imiteris mala facientem. »

7. — Lucas Brugensis ait : « Vult eis obediri, « sed cum cautela, » nimirum de obedientia,

Scribis et Pharisæis ab eorum audítoribus debita loquitur, « auctoritas, » inquit, « eorum ita promo- « veat vos ad obedientiam, ut ad imitationem, doc- « trinam sequamini, non vitam. » Cui optime consonat, quod S. Thomas diu ante ipsum pariformiter scripserat, *in Matth.*, dicens : « Hic docet cautelam : « debetis scire, quod Prælatus præficitur, ut doceat « non solum doctrina, sed etiam vita. » Tandem vero de Scribis et Pharisæis in specie tractaturus, de illis tale quod dicit, quod et de multis Ecclesiasticis et prædicatoribus Evangelicis dici posset, nimirum : « Isti non dissonant a doctrina, sed a vita, « ideo doctrina eorum est attendenda, sed vita « cavenda. »

8. — Nihil hac in re adeo necessarium est, quam quod quis inter dignitatem, potestatem, doctrinam, ac demum inter personam, ejusque malos mores et scandala discernere queat; pro cujus faciliori explicatione Auctor Imperfecti, *Hom.* XLIII, sequentem adducit similitudinem : « Ecce enim et vilis terra « aurum producit, numquid propter terram vilem « pretiosum aurum contemnitur? » In toto elemento terræ nulla est pars sterilior, incultior et spinis ac vepribus refertior, quam in qua mineræ latent, auro et argento onustæ, et tamen tanti valoris metallum producit. S. Bernardinus Senensis, *Serm.* X *in hac fer.*, eadem quoque utens similitudine, dicit : « Sicut aurum eligitur et terra relinquitur, sic et « nos debemus doctrinam accipere, et mores relin- « quere. » Idem quoque aptam apium affert similitudinem, et ait : « Apibus herbæ necessariæ non « sunt, sed flores herbarum, flores colligunt, et « herbas relinquunt, sic et vos flores doctrinæ « colligite, et conversationem relinquite, ubi sit « inutilis herba. » S. Augustinus aliud quoddam, a Sacramentis petitum practicum exemplum adducit, quæ cum ad gratiam conferendam instituta sint, huic effectui mali ministri nequaquam præjudicant : « Memento, Sacramentis Dei nihil obesse mores « malorum hominum, quo illa vel omnino non « sint, vel minus sancta sint, sed illis malis homi- « nibus, ut hæc habeant ad testimonium damna- « tionis, non ad adjutorium salutis. » S. Carolus Borromæus in libro illo, qui verus quidem est Ecclesiasticæ disciplinæ thesaurus et intitulatur : *Acta Ecclesiæ Mediolanensis*; ubi de distinctione agit ordinandorum, quos a populo in magna veneratione haberi volebat, hunc in modum Parochis præcipit : « Docebit præterea dignitatem sacerdo- « talem, clericalemque, non a persona illorum, qui « illam obtinent, sive obscuro loco, sive humili « genere nati sint, sed ab officii munere et admi- « nistratione pendere, non propterea illos æsti- « mandos esse, quatenus homines sunt, sed tan- « quam dispensatores mysteriorum Dei, quorum « omnis illis administratio commissa est, quæ ad « populi salutem et perpetuam utilitatem spectat. » Auctor Imperfecti, *Hom.* XLIII, ait : « Si bene vixerint, « eorum est lucrum. Si bene docuerint, nostrum; « accipite quod vestrum est, nolite discutere quod « alienum est. »

9. — Origenes super hæc verba ait : « Quid est « Doctore illo miserabilius, cujus vitam discipuli cum « non sequantur, salvantur; cum imitantur perdun- « tur. » Deus per Psalmistam lamentatur, *Psal.* LIV, 13, dicens : *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique, tu vero homo unanimis, dux meus et notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulavimus cum consensu*; cui et similibus Deus severissimum comminatur supplicium, dicens : *Veniat mors super illos et descendant in infernum viventes, quoniam nequitiæ in habitaculis eorum, in medio eorum.* S. Ambrosius, *de dig. Sacerd.*, ait : « Quid sumus professione, actione potius quam « nomine demonstramus, ne sit nomen inane, et « crimen immane, ne sit honor sublimis, et vita « deformis. » Chrysostomus, *Hom.* XXXI *in Matth.*, dicit : « Nulla re Deus magis offenditur, quam quod « indigni et peccatores Sacerdotes dignitate præ- « fulgeant. » S. Hilarius quoque, quam divina justitia acerbum supplicium per ejuscemodi indignos Sacerdotes, christianæ plebi inferri soleat, his verbis exponit : « Quantus nobis dolor est, cum « ex populo Dei effici videmus sæculi ministrum et « operarium diaboli, et vas mortis, et materiam « gehennæ? » S. Gregorius, *Hom.* XVII *in Evang.*, similitudine utitur aquæ baptismatis, quæ, postquam alto illi gratiæ in Sacramento conferendæ ministerio cooperata fuit, projicitur et in cloacas effunditur : « Ingrediuntur electi Sacerdotum manibus « expiati cœlestem patriam, » de baptizatis loquitur, « et Sacerdotes ipsi per vitam reprobam ad « inferni supplicia festinant. Cui ergo rei similes « dixerim Sacerdotes malos, nisi aquæ baptismatis, « quæ peccata baptizatorum diluens illos ad regnum « cœleste misit, et ipsa postea in cloacas descen- « dit? »

Dicunt enim, et non faciunt.

10. — S. Paschasius, *lib. X in Matth.*, de iis, qui per facta verbis non correspondent, ita scribit : « Qui bene docuerit et male vixerit, de sacerdotio « suo crimen acquirit potius, quam dignitatem, « quia indigne sedet. » In cujus confirmationem opportune Auctor Imperfecti, transgressores illos his verbis austere monet, dum ait : « In judicio « enim sedens, siquidem bene vixeris et bene « docueris, omnium judex es; si autem bene « docueris et male vixeris, tui solius condemnator « es; nam bene vivendo et bene docendo, populum « instruis, quomodo debeat vivere; bene autem « docendo et male vivendo Deum instruis, quomodo « te debeat condemnare. »

11. — D. Chrysostomus, *Hom.* LXXIII *in Matth.*,

mali cujusdam Ecclesiastici peccatum ex tribus capitibus aggravari dicit : « Tripliciter condem- « natur. » Primo quidem propter transgressionem. Secundo, quia dum alios corrigere adstrictus ipse- met claudicat, atque in eo, quod ex dignitate, quam sustinet, dare obstringitur, bono exemplo deficit, majoris se reum esse facit supplicii. Tertio, quia quod a Rectore et Doctore probetur scandalum et malum exemplum, in inferioribus facilius ser- pendo propagatur et imprimitur.

12. — Jansenius, ad præsens propositum, sen- tentiam quamdam refert Diogenis, qua « inter « cætera præclare dicta ; eos, qui de virtute loque- « rentur, nec recte viverent, dicebat cytharæ simi- « les, quæ sono prodest aliis, cum ipsa non sentiat, « nec audiat quidquam. » Abbas Pastor in vitis Patrum ait : « Si quis docet aliquid et non facit « quod docet, similis est puteo ; qui omnes ad se « venientes satiat et sordes delet, seipsum autem « purgare non potest, sed omnis spurcitia et « immunditia in eo est. » Cajetanus tales monstra appellat : « Monstrum est in moralibus, dicere et « non facere, seu vita contraria et doctrinæ. » Nun- quam Apostoli, eorumque successores mundum convertere potuissent, si sola voce prædicassent, sanctitatem autem non adhibuissent, *Psal.* CXLIX : *Exaltationes Dei in gutture eorum et gladii ancipites in manibus eorum.* Sed quonam putas id fine fieri? *Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis.* Quis hanc facundarum linguarum et anci- pitum ensium conjunctionem, ad populos et gentes prosternendas non admiretur? Notandum vero est, quod hoc loco de idololatria dissipanda, omnibus terræ nationibus, tyrannis, monarchisque legi Evangelicæ subjiciendis tractetur : *Ad alligandos reges eorum in compedibus.* Totum vero istud nego- tium, per verbi Dei et prædicationis ensem confi- citur : *Gladium spiritus quod est verbum Dei.* Et ideo ubi Vulgata in Epistola ad Philippenses, IV, 3, legit : *Mecum laboraverunt in Evangelio,* in Græco legitur : *Concertaverunt.* Ubi Evangelii prædicatio certamini cuidam sive conflictui comparatur. Advertendum est autem, victoriam istam in tantum fuisse ab Apostolis gloriose reportatam, in quantum enses hosce, in manibus suis ferebant : *Gladii ancipites in manibus eorum;* id est, in quantum convenienter ad id quod prædicaverant, vitæ suæ actiones institue- bant, quia ut Isidorus Pelusiota ait : « Sermo actione « destitutus, non ultra aures grassatur, qui autem « ab actione animatus est, ut, qui acris et efficax sit, « penetrat, animumque tangit. »

VERSUS 4.

Alligant enim onera gravia, et importabilia, et imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.

Alligant enim onera gravia, et importabilia.

1. — Lyranus per hæc onera, multas traditiones ipsis propria intelligi existimat : « Quia supra legis « præcepta constituerunt multa ex traditionibus, « quæ erant gravia et importabilia. » Unde fiebat, quod circa Sabbati observantiam adeo indiscrete zelosi fuerunt, ut ipsummet Salvatorem veluti illius transgressorem et severissimi supplicii, ex eo solum, reum esse censuerint, quia infirmos miraculose sanaverat ; Apostolos quoque redarguebant, eo quod famis sedandæ causa, grani spicas convellerent ; neminem quoque nisi prælotis manibus, panem manducare posse censebant, quæ omnes aliæque similes superstitiones, in hoc eodem capitulo fusius reprehenduntur. Lucas Brugensis ait : « Verbo « alligandi declarat Salvator, undique colligi præ- « cepta ex lege, ex traditionibus seniorum, ex « propria sententia, quæ gravissima reddantur, « primum ad multitudinem, deinde ob molestiam ; « adhæc ob rigorem interpretationis divinorum ; « denique ob difficillimam veniæ impetrationem, si « quis ea transgressus esset. »

2. — Verum quidem est, quod antiquæ et Mo- saicæ legis præcepta cæremonialia, moralia, judi- cialia et legalia ad numerum sexcentorum tredecim facile ascenderint, nequaquam tamen importabilia erant, siquidem æternæ Veritatis calamus multos recenset, qui exactissimi fuerunt omnium præcep- torum observatores. Qua igitur ratione præcepta isthæc odiosum illud nomen sortiuntur, quo *onera importabilia* appellantur? Responsio in promptu est, quia Scribæ, qui in eorum adimpletione primi esse debebant, quique eorumdem observantiam aliis inculcabant, ab illorum adimpletione se subduce- bant et tamen adversus eos, qui illa transgressi fuerant, valde se zelosos et ferventes exhibebant. Unde Lucas Brugensis ait : « Eo graviora et magis « onerosa reddunt præcepta, quia dicunt et non « faciunt ; nam quando qui dicit, facit, allevat « onera, et exemplo suo consolationem affert. » Cui consonat Theophylactus, ita scribens : « Quando « enim qui docet, non solum docet, sed et operatur, « videntur simul cum his, qui docentur, operari et « laborare ; cum vero ille me onerat, ipse autem « nihil agit, magis me gravat, inde ostendens ea, « quæ dicit, fieri non posse. »

3. — Paulus de Palatio aliam quamdam affert rationem, cur adimpletio legis onus importabile appelletur : « Lex Christi sine amore, sine spiritu « vix portabilis est, at non accusatur Deus eam « legem ferens, si enim tulit, dedit etiam spiritum,

« et vires, quibus portetur, quibus fiat jugum « suave, et onus leve. » At vero amore Dei et spiritu deficiente, vigor quoque deficit observantiæ, nihilque nisi labor et tædii nausea sentitur. *Viam mandatorum tuorum cucurri,* dicebat David, *Ps.* CXVIII, 32, *cum dilatasti cor meum.* S. Augustinus super illa verba Psalmi : *Statuisti in loco spatioso pedes meos,* ita scribit : « Certe angusta est via; laboranti an- « gusta, amanti lata est. » Enimvero tametsi Mosaicæ legis præcepta, ad tam ingentem numerum excreverint, attamen sibi omnium adimpletionem, quovis momento summæ curæ fuisse sancte gloriatur, eo quod amabat, ac proinde de omnibus velut de unica duntaxat lege loquitur, dicens, *Psal.* CX, 97 : *Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea est;* atque ideo ipsemet quoque Salvator non sine mysterio in singulari numero, non vero in plurali dicit, *Joan.,* XIV, 32 : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit,* quia, quando verus spiritus, verusque amor in nobis est, tunc omnia divina præcepta eadem cum facilitate adimplentur, ac si unicum solum esset.

4. — Auctor Imperfecti, per horum verborum occasionem, indiscretos et erga pœnitentes nimium rigorosos confessarios hisce verbis graviter, *Hom.* XLIII, reprehendit : « Tales sunt, qui grave « pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt; « ubi paterfamilias largus est, dispensator non debet « esse tenax. Si Deus benignus est, ut quid sacerdos « ejus austerus? Vis apparere sanctus? Circa tuam « vitam esto austerus, circa alienam autem beni- « gnus; audiant te homines parva mandantem et « grandia videant facientem. »

5. — Cajetanus quoque ex his verbis, motivum sumit conquerendi, adversus tot variantium opinionum multiplicitatem, quæ viam Dei stringunt et difficilem reddunt. « Utinam hæc verba Domini « Jesu, in sedentibus super cathedram Moysi, finem « habuissent. Tot jam onera sunt super utriusque « Testamenti honestissima præceptai mposita super « humeros hominum, ut Christiani facile se servire « Christo credant, si tot laqueis non subjicerentur, « sic de solis divinis præceptis solliciti esse debe- « rent. »

Et imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.

6. — S. Thomas, *in Matth.,* aptissime hac de re discurrrit, dicens : « Excedunt in dicendo, iterum « in non faciendo; » id quod hoc modo probat : sunt enim nonnulli, qui non omnia, sed aliqua tantum præcepta facere volunt; sunt alii, qui ab iis, quæ difficilia sunt, se subducunt; alia tamen, quæ faciliora sunt, adimplent; sunt item, qui tametsi præcepta non adimplant de facto, optimam tamen habent illa adimplendi voluntatem. Tandem sanctus Doctor concludit, dicens : « Sed qui nihil « istorum vult in malitia superexcedit. » Unde dicit : « *Digito autem suo nolunt ea movere;* unde « non solum non faciebant, sed nolebant saltem « digito suo movere, id est, inchoare. » Lucas Brugensis ad verba illa : *Nolunt ea movere,* se reflectit et considerat, quod ille, *qui scrutatur renes et corda,* declaret, defectum hunc se tenere ex parte deficientis perversæ voluntatis ipsorum, non vero ex parte impossibilitatis : « Non enim quia non « possint præ infirmitate tanta onera ferre, quanta « alii, sed quia absolute nolint. » Albertus Magnus ait : « Ecce incompassio : super afflictos dura gesta- « bant viscera, et motus digiti minimi significat « adjutorium vel comportationem; » in cujus comprobationem illum Apostoli ad *Galat.,* VI, 2, textum adducit : *Alter alterius onera portate et sic adimplebitis legem Christi.* At vero pessima Scribarum et Pharisæorum indoles hæc erat, quod « in se essent « concupiscentiis resoluti et circa alios austeri. « *Amos,* VI, 6 : *Optimo unguento,* etc. » S. Anselmus in horum defectibus, multorum quoque malorum sacerdotum culpam agnoscit, dicens : « Tales sunt « etiam indiscreti sacerdotes, qui omnem justitiam « populo mandant et ipsi nec modicam servant. »

7. — Paulus de Palatio advertit, non tam Scribas et Pharisæos reprehendi, quod in observantia præceptorum essent tepidi, quam quod omnia etiam importabilia onera alii portanda imponerent, ipsi vero ne vel minimi digiti opem admovendo, illos sublevarent; unde hanc moralitatem adducit : « Quid enim si Pharisæus decimas hinc det, illinc « vero odiat, invideat, superbiat? Profecto parum « legis fert, non totam; hic ergo sugillantur, quod, « cum totam legem allegant, non totam movere « contendant. »

8. — Lucas Brugensis verbum, *Imponunt,* considerat et dicit : « Imponendi verbo jactantia notari « a Salvatore videtur, qua sibi in eo placuerint, « quod aliis leges conderent et imponerent, » quod imperium in alios exercerent.

9. — In his quoque verbis, egregia observari potest excellentia, qua Evangelici novæ legis sacerdotes et ministri, veteris legis sacerdotibus præstant; hodie enim sacerdotibus gratia illa collata est, ut digito non suo, sed Dei, id est, mediantibus sacramentis, quæ conferunt, et mediante gratia Spiritus Sancti, qui dexteræ Dei digitus appellatur, præceptorum divinorum pondus alleviare et tolerabilius efficere possint, ac proinde notandum est, quod in festo Pentecostes in Evangelio mentio fiat adimpletionis divinorum præceptorum, factæ in virtute amoris Dei, qui cum hoc sanctissimo Spiritu unus et idem est : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit; qui non diligit me, sermones meos non servat.*

VERSUS 5.

Omnia vero opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus; dilatant enim phylacteria sua et magnificant fimbrias.

Omnia vero opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.

1. — S. Joannes Climacus magnus vitæ spiritualis magister, quantopere vanæ gloriæ appetitus huic nostræ corruptæ naturæ congenitus sit, optime nobis insinuat dum « Naturam non facile ab appe- « titu gloriæ posse servari illæsam » dicit, adeo etiam, ut quemadmodum S. Augustinus notat, sæpe fiat, quod, dum nos illam, omnem humanum applausum fugiendo, nosque quoad possumus abscondendo et humiliando superasse credimus, tunc illa vel maxime nos aggredi et infestare incipiat : « Sæpe homo de ipso vanæ gloriæ contemptu va- « nius gloriatur. » At vero Scribæ isti et Pharisæi ex industria et data opera, laudibus hominum et applausibus eorum captandis operam dabant, prouti manifestum in Pharisæo illo habemus exemplum, qui in medio templi constitutus, de factis a se operibus bonis inaniter se jactabat. Ac proinde S. Thomas huic maledicto vanæ gloriæ appetitui velut causæ attribuit, quod Scribæ illi et Pharisæi incorrigibiles fuerint, seque in quemvis criminosum excessum præcipites egerint : « Causa, quare homo « sit difficilis ad corrigendum, est quærere gloriam « propriam. » Unde Chrysostomus ait : « Tolle « gloriam inanem de clero et sine labore omnia « alia vitia resecabis. »

2. — Albertus Magnus Christum in illis verbis omnem ipsorum malitiam tam internam quam externam detegere voluisse observat : « Hic fit exten- « sio exterioris simulationis cum interiori malitia « iniquitatis ; » specialiter autem hisce verbis meminit operum et actionum, « quia cogitationes non « patent. »

3. — Valde considerabilis est hæc dictio, *Sua*, per hanc namque significare vult, quod opera illa, quantumvis apparenter bona essent, quantumvis in honorem Dei et ad Deo placendum facta fuisse videantur, nihilominus tamen opera ipsorum erant, quia eo fine præcipue facta fuerant, ut per illa, honorem et existimationem propriam sibi aut parerent, aut adaugerent, virtuose quidem operabantur, sed non ad honorem Dei, sed ad honorem proprium : *Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus*. Unde idem Albertus Magnus ait : « Fa- « ciunt non ex charitate vel obedientia, sed ut « videantur ab hominibus. » Festa quidem aliqua celebrabant, v. g. primum diem cujuslibet mensis in memoriam receptæ a Deo legis ; ita tamen ut per illa festa, Deo cultum aliquem exhibere minime intenderent, sed prout interesse honoris et applausus proprii promoverent ; unde Deus, *Isa.*, I, 4, ait : *Calendas vestras et solemnitates vestras odivit anima mea*. At vero ex quo festa hæc in honorem Dei dedicata erant, cur illa vestra appellat? quia Deus nihil in illis agnoscebat, quod ad ejus cultum pertineret.

4. — Paulus de Palatio ad illa Psalmistæ, *Ps.* XLIV, 14, verba se reflectens : *Omnis gloria filiæ Regis ab intus*, de populo nostro ita scribit : « Vita « christiana tota consistit ab intus, tota est in « homine interiori renovando ; si igitur tu totam « vitam extra consumis, nihil curans interiora, hoc « est cum vita christiana e diametro pugnare. »

5. — Advertendum, Christum non sine mysterio dixisse : *Omnia opera sua faciunt* ; quia sicut quando radix arboris alicujus infecta est, omnes quoque fructus illius, ad quos humor illius transfunditur, pariter infecti et vitiosi esse censentur ; ita quoque in homine, vanæ gloriæ dedito, omnia opera ipsius bona, quæ facit ob intentionem et finem sinistrum, quem illa exercens habet, peccaminosa, culpabilia, inutilia et vana existunt. Unde Chrysostomus ait : « *Omnia* ; non hæc, aut illa ; hoc expulit eos omnino « a charitate, » prouti ex totius *cap.* XXIII, S. Matthæi, ex cujus capitis principio præsens Evangelium desumptum fuit, decursu videre est, ibi namque Christus septem præcipue enumerat Scribarum et Pharisæorum vitia : *Clauditis regnum cœlorum*, etc. Præter quæ aliud insuper malum, quod faciebant, adjungit, nimirum quod omnia ipsorum opera bona, quæ talia forinsecus esse videbantur, demeritoria et inutilia fuerint, quæ proinde propter fictionem, quam habebant annexam, ut Theophylactus ait : « Majori et graviori digna erant supplicio. Non « solum autem nihil boni faciunt, sed et simulant, « quasi faciant et si quando quidpiam faciunt, ut « videantur faciunt et aufertur jam illorum mer- « ces ; nunc autem quanta condemnatione digni, « quando neque faciunt, et videri volunt, quasi fa- « ciant? »

6. — Verum enimvero ex quo in principio Evangelii mentionem fecit eorum, qui super cathedram Moysis sedentes, docent et erudiunt alios prædicando, multorum malitiam manifestare voluisse videtur, qui propter humanos applausus ministerium istud exercent, ut velut docti, scientifici, ingeniosi, penes mundum in honore habeantur et æstimatione, nequaquam vero profectum animarum et cultus divini ampliationem intendunt. Auctor Imperfecti, *Hom.* XLIII, Scribis et Pharisæis sequentia exprobrat : « Prædicabant in lege Christum ventu- « rum et non credebant in eum, qui omnia opera « sua faciebant, ut viderentur ab hominibus, id est, « quia non vere prædicabant Christum venturum, « desiderantes ipsius Christi adventum, quem præ- « dicabant, sed propter hoc solum, ut prædicatores « et traditores esse legis hominibus viderentur. »

Eumdem vero discursum suum demum ad prædicatores nostros detorquens, subjungit : « Simile pro- « positum habent omnes, qui justitiam Dei docent « et non faciunt, quia non docent vere ipsum, jus- « titiam Dei non amantes, quam docent, sed prop- « ter hoc solum, ut Doctores esse justitiæ Dei ab « hominibus videantur. » In prima Epistola, quam Apostolus, qui ad portandum et annuntiandum Evangelium cunctis nationibus et Monarchis terræ specialiter a Deo electus fuit, ante omnes alias scripsit, docet omnes verbi Dei ministros, qualem sibi in hoc tam sublimi ministerio finem propositum habere debeant : *Accepimus,* inquit, *Rom.*, I, 5, *gratiam et Apostolatum ad obediendum fidei in omnibus gentibus, pro nomine ejus* dilatando, non pro fama propria; vel ut S. Thomas exponit : « Non pro « aliquo terreno fructu quærendo. » Ecce veram veri prædicatoris Apostolici et Evangelici effigiem et ideam, *Thes.*, II, 5 : *Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis sicut scitis, neque in occasione avaritiæ, Deus testis est, nec quærentes ab hominibus gloriam, neque in vobis, neque in aliis.* Gilbertus Abbas, *Serm.* XXVII *in Cant.*, nonnullorum reprehendit obstinationem, qui in sermonibus suis nihil aliud facere contendunt, quam ut prædicent seipsos : « Student magis alta, quam apta dicere, « facientes apud infirmas intelligentias miraculum « sui, non ipsorum salutem operantes. » Terribilis profecto est illa comminatio, quam S. Bernardus in suis sermonibus super Cantica, adversus ejuscemodi prædicatores scriptam reliquit : « Væ qui bene de « Deo sentire et eloqui acceperunt, si quæstum « æstiment pietatem, si convertant ad inanem glo- « riam, quod ad lucra Dei acceperant erogandum; « paveant quod in Propheta legitur, dicente Do- « mino : *Dedi eis aurum meum et argentum meum,* « *ipsi autem de argento meo et auro operati sunt* « *Baal. Ose.*, II, 8. » Ipsi enim talentis et donis, quæ Deus illis ad procurandam animarum salutem contulit, quæ Deo carissimo vitæ et sanguinis sui pretio constiterunt, utuntur ad mundi hujus captandam auram et applausum, vel ut ad honores sublimentur, aut vero ut lucrum sibi temporale acquirant.

Dilatant enim phylacteria sua et magnificant fimbrias.

7. — S. Hieronymus scribit, *in Matth.*, quod ex quo Deus, postquam Moysi præcepta digito suo conscripta dederat, mox eidem præceperit, dicens : *Ligabis ea in manu tua et erunt immota ante oculos tuos. Deut.*, VI, 8. Et quidem sensus horum verborum hic esset : « Præcepta mea sint in « manu tua, ut opere impleantur; sint ante ocu- « los tuos, ut die ac nocte mediteris in eis; » nihilominus Pharisæi præceptum istud sinistre interpretantes, decalogum in membrana descriptum et circumvolutum, fronti instar coronæ superimponebant, ut illum semper ob oculos positum haberent. Hunc porro usum, inquit S. Hieronymus, Indi, Persæ et Babylonii ad ipsius usque tempora constanter retinuerunt : « Qui hoc habue- « rit, quasi religiosus in populis judicatur. » Præterea, est merus præcitati S. Doctoris discursus, Moyses eidem populo præceperat ut in quatuor pallii sui angulis cæruleas adnecterent fimbrias, ut per hæc signa exteriora a Gentilibus dignoscerentur : « Ut quomodo in corporibus circumcisio sig- « num Judaicæ gentis daret, ita et vestis haberet « aliquam differentiam; superstitiosi magistri cap- « tantes auram popularem, atque ex mulierculis « sectantes lucra, faciebant grandes fimbrias et « acutissimas in eis spinas ligabant, ut videlicet « ambulantes et sedentes interdum pungerentur et « quasi hac monitione retraherentur ad officia « Domini et ministeria servitutis ejus. » S. Thomas sanctitatem ipsorum apparentem, hucusque quidem pertigisse, non tamen veram fuisse dicit : « Onerosa non faciunt, sed aliqua, quæ exterius « patent, bene faciunt. » Unde Bernardus ait : « Portant vestes sanctitatis et hoc non est onero- « sum. » Porro Scribæ isti et Pharisæi verum et a Deo in hisce externis cæremoniis intentum sensum intelligere aut adimplere negligebant. Unde S. Hieronymus ait : « Non intelligentibus Pharisæis, « quod hæc in corde portanda sint, non in corpore, « alioquin et armaria et arcæ habent libros et noti- « tiam Dei non habent. Hoc apud nos superstitiosæ « mulierculæ, in parvulis Evangeliis et in crucis « ligno et istiusmodi rebus, qui habent quidem « zelum Dei, sed non juxta scientiam, usque hodie « factitant, culicem liquantes et camelum glutien- « tes. » S. Thomas quoque errorem hunc in hujus præcepti Mosaici interpretatione nobis manifestat, nam illa verba *Deuter.*, VI, 8 : *Ligabis ea in manu tua,* ita exponit : « Id est, in completione operis et « ante oculos tuos, id est, in consideratione tua; » hi autem illud liberaliter intelligentes, illo ad vanitatis suæ fomentum usi fuerunt, decalogum in vestibus portantes, easque explicantes; ut tanto zelosiores et spiritu ac sanctitate personæ æstimarentur.

VERSUS 6.

Amant autem primos recubitus in cœnis et primas cathedras in synagogis.

1. — Salvator noster hisce verbis interdum horum hypocritarum animum vitiis infectum esse ostendit. Albertus Magnus ait : « Est ambitio con- « juncta gulæ et ambitio conjuncta superbiæ et « favori sæculari et laudi. » Amant primos in conviviis accubitus, quia in capite mensæ fercula communiter delicatiora et pretiosiora apponi solent. S. Antonius de Padua dicit : « Sequebantur carnis

« delicias primos recubitus in mensa, ubi scilicet « melior potio ponebatur. » Albertus Magnus ait : « In tali loco meliores dapes dabantur et meliora « vina propinabantur. » Hanc eamdem ambitionem, meliores semper captandas cathedras, clare satis testimonio manifestabant. Dionysius Carthusianus per primas cathedras intelligit : « Eminentiores « sedes; vel immoderatum amorem dignitatum, » ut inquit Albertus Magnus, siquidem prima semper loca, reverentias, et obsequia, et titulos speciosos ambiebant : « Ambitio est cum cupidine humani « favoris. »

2. — Ponderant quoque sacri expositores verbum illud *Amant.* « Dicit : *Amant,* » inquit S. Thomas, « quia non reprehenditur auctoritas, sed inor- « dinatus appetitus; quidam enim sunt in primo « loco corporaliter, qui tamen in corde sedent in « novissimo. » Similem quoque considerationem habet S. Anselmus dum ait : « Notandum, quod « non vetat eos salutari in foro, nec primos sedere « vel discumbere, quibus revera competit hoc officii « ordine; sed eos arguit, qui hæc habita vel non « habita appetant; non reprehendit de dignitate, « sed dignitatis cupiditate. » Auctor Imperfecti, *Hom.* XLIII, observat, quod Deus parum curet sive corpus nostrum primo, sive ultimo loco consistat, sed solum respicit et curat animum : « Ergo quod « jubet Dominus in ultimo loco recumbere, non « solum sic jubet, ut corpore novissimo in loco « jaceamus, sed etiam animo, ut novissimos nos « esse omnium judicemus; nam sine causa loco se « humiliat, qui corde se præfert; unde non vitu- « perat eos, qui in primo loco recumbunt, sed eos, « qui amant primos discubitus. »

3. — Theophylactus ab illis, qui primos discubitus ambiunt interius arguit, ad illos, qui operantur ut exaltentur : « Pape! quid dicit? Idcirco condem- « nantur, quia amant? Quod si solum amans primos « accubitus condemnatur, qui nihil non facit pro « illis, qua condemnatione dignus? » Equidem prima facie non videtur ingens esse transgressio ambire honores, nihilominus, ut Chrysostomus, *Hom.* LXXIII *in Matth.,* scribit : « Hæc etsi minima « esse videantur, magnorum tamen causa sunt « malorum, nam civitates et Ecclesias sæpe numero « everterunt. » Quisquis Annales pervolvit Ecclesiasticos, videt clarissime, multos ab obedientia Sedis Apostolicæ se subducentes, in gravissimos schismatis et hæresum errores prolapsos fuisse, eo quod ad primas hasce cathedras non potuerint pervenire. Arius hæresiarcha, quia Episcopatum, quem arroganter ambiebat, non fuit assecutus, in illum se conjecit errorem, ut inter presbyterum simplicem et Episcopum, nullam neque quoad ordinem, nec quoad manus impositionem, nec quoad sedem, differentiam intercedere assereret. Valentinianus ob eamdem causam hæresiarcha factus est, triginta fingens Deos, quindecim mares, alios vero quindecim alterius sexus, a quibus omnes alios Deos generari affirmabat. Tertullianus Montani hæretici partibus accessit, seque ab Ecclesia sequestravit, idque non ob aliam causam fecisse creditur, quam quia illi in honoribus prælatus fuit Victor Antiochenus. Propter eumdem inordinatæ ambitionis stimulum Novatianus magnum in Ecclesia schisma fecit; id quod alio tempore in Africa pariter ob eamdem causam accidisse novimus.

4. — Porro ex Evangelio clare deducitur, quænam sint præcipua motiva eorum, qui ad sedendum in cathedra aspirant; quotquot enim dignitates sectantur ecclesiasticas, ad aliud nihil æque respiciunt, quam ad commoditatem vitæ, ad obsequia clientum et ad lucra pecuniarum, quas inde se comparaturos esse sperant, de servitio Dei, de salute et lucro animarum nec quidquam cogitantes. *Super cathedram sederunt,* ecce tibi commoditatem vitæ : *Omnia opera sua faciunt ut videantur;* id est, ut æstimationem et applausum sibi acquirant, ut laudibus et adulationibus deliniantur : *Dilatant phylacteria sua;* instar pavonis syrma vestium suarum expandunt, magnamque in vestibus, apparatibus, cunctisque aliis tapetum opulentorum pretiosorumque ornamentis, faciunt ostentationem. *Amant primos recubitus,* ambiunt præcedentias, primas cathedras, ut ad dominandum, ut statuta et decreta condenda, promulgandas leges, sententiasque in rebus controversis ferendas, plenam auctoritatem habeant : *Salutationes in foro,* venerabundum ab unoquoque accipiendo honoris obsequium : *Vocari ab hominibus Rabbi,* ut magnificis speciosisque titulis præfulgere et gaudere possint. Cæterum nusquam in toto Evangelio invenietis, quod ulla fiat mentio de facta per ipsorum industriam, malorum moram in populis dissolutis reformatione, de erogatis per illos eleemosynis, de relictis post se salutaribus exemplis, de cultu Dei per ipsos promoto, de pauperum provisione, de plantata in subditis bona disciplina Ecclesiastica, nihil horum de hujusmodi ambitiosis auditur, sed tantum de iis, quæ pro ambitionis et gloriæ mundanæ fomento deservire possunt.

5. — Porro argumentum evidens, unde tales ad scholam Christi minime pertinere, colligi potest, hoc est, quia prima et præcipua lectio, quæ in schola Christi addiscenda proponitur et a qua Christus, in discipulis suis spiritualiter erudiendis, primum deducebat fundamentum, est humilitas, *Matth.,* XI, 29 : *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde;* hi autem faciunt, quod huic lectioni omnino est oppositum. Unde Theophylactus ait : « Ubi magis debebant docere alios humilitatem, eo « loco illi ipsi majori fastu corrumpebantur. » Idipsum diu ante quoque Chrysostomus his verbis scripserat : « Tu autem considera, ibi maxime illos

« inanis fomenta gloriæ quæsivisse, ubi jubebantur « humiliores esse in synagogis, videlicet qui ad « docendos alios veniebant. »

6. — S. Antonius de Padua quoque hanc ambitionem avaritiæ adscribit, dicens : « Sectabantur « avaritiam, quia conabantur habere primas cathe- « dras in synagogis, ut scilicet essent præcipui in « oblationibus, quæ eis fiebant. »

Versus 7.

Et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi.

1. — Rabanus, cujus testimonium Hugo Cardinalis adducit, culpabilem esse censet hanc prætensionem, qua in foro et plateis salutationes et alia reverentiæ signa recipere gestiebant : « Quamvis, » inquit, « et hoc culpa non careat, si iidem in foro « litibus interessent, qui in cathedra Moysi, syna- « gogæ magistri cupiunt appellari. » S. Apostolus quemdam in Episcopali cathedra jam sedentem, hoc salutari monito instruxit, II *Tim.*, II, 4 : *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit.* Quodnam putas in hoc latet mysterium, quod clericis, dum primum pedem scholæ Christi inferunt, capilli præcidantur, iique insigniantur prima tonsura, ut vocant? « Clericus « titulum habet in capite, » inquit Hugo Cardinalis, « scilicet tonsuram in signum abjectionis tempora- « lium. » S. Augustinus pariter scribit : « Caput « radere signat cogitationes terrenas et superfluas « a mente resecari; » sicut enim capilli non sunt pars corporis necessaria, nec integralis, sed superflua, ita bona temporalia nobis non sunt connaturalia, sed superflua. « Unde sacerdotes minimam « partem capillorum in capite retinent, ut per « eorum abrasionem se minimam terrenorum solli- « citudinem habere designent. »

2. — Dici etiam potest, hosce cathedram Moysi occupantes, in eo fuisse culpabiles, quod in plateis conversarentur. De Nazaræis, qui ex proposito cultui Dei promovendo vacabant, Jeremias, *Thren.*, IV, 8, testatur, quod *non sunt cogniti in plateis;* unde satis colligitur, hosce ex cathedra Moysis docentes, solitudini parum fuisse addictos. S. Matthæus, IV, 17, pulchre scribit, quando Christus prædicare et tanquam Magister in cathedra sedere cœperit : *Exinde cœpit Jesus prædicare.* Sed quando? Auctor Imperfecti, *Hom.* IV, dicit : « Ex quo famem « vicit in deserto, avaritiam sprevit in monte, vanam « gloriam repercussit super templum. » Quidnam vero hæc omnia nos docent? Ut nobis ostendat, qui ventri suo contradicere potest, qui sæculi bona contemnit, qui vanam gloriam non desiderat, ille debet Christi vicarius factus justitiam prædicare; postquam quadraginta solidos dies perseveravit in solitudine, tunc ad prædicandum egredi cœpit; quia ad hoc, ut quis digne verbum Dei annuntiet, speratum quoque in animabus fructum afferat, necessarium est ut prædicator solitudinem diligat, et quoad fieri potest, ab omni commercio humano sequestratus vivat. Etenim quis majorem unquam in prædicando efficaciam audivit ea qua Joannes Baptista prædicare consueverat? Scimus namque, quam fuerint ab ejus prædicatione subsecutæ conversiones; sed ubinam prædicare solebat? In horrido quodam deserto; atque ideo in tanta apud illum, Deo licet rebellem et contumacem populum, veneratione et reverentia erat. Hoc maxime illi reverentiam augebat, inquit Rupertus Abbas, quia veniebat ignotus, quia cum hominibus non fuerat conversatio ejus.

3. — Jansenius ambitionem eorum ex ea parte considerat, quod ambiebant passim appellari magistri : « Qui enim sibi in nomine placent Doctoris, « hoc ipso declarant, se plus sibi arrogare, quam « ipsis competat et quasi primarios reputare magis- « tros; ac proinde ei, qui solus est vere Magister, « injuriam faciunt, sibi vendicantes quod illius « est. »

Versus 8.

Vos autem nolite vocari Rabbi, unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis.

1. — Cajetanus optime considerat, Christum nequaquam hanc nobis prohibere appellationem, quæ ab aliis nobis attribuitur; sed eam tantum, quæ ambitionem et desiderium nostrum annexum habet : « Non enim mihi prohibetur aliena actio, « sed propria, ac per hoc non vocari, sed affectus « ut vocer, affectus ad gloriam nominis. » Similiter Theophylactus prohibitionem nequaquam circa titulum fieri dicit, sed circa inordinatam nostram affectionem : « Non prohibet Christus vocari quempiam « Magistrum, sed tanta affectione velle vocari, et « omnibus modis curare, ut ita vocetur. » Eadem quoque est S. Thomæ expositio, « id est, non « ambiatis. »

2. — Porro ratio, quam Christus reddit, cur nolit hunc titulum a suis, ad quos suum direxit discursum usurpari, fuit, quia solus Deus potest vocari Magister. S. Augustinus libri cujusdam a se compositi, mentionem facit, quem hoc nomine, Magister, intitulavit : « Sub idem tempus, » ait, « scripsi « librum de Magistro, in quo disputatur, quæritur, « et invenitur, Magistrum non esse, qui docet « hominem scientiam, nisi Deum, secundum illud, « quod in Evangelio scriptum est : *Unus est Magister* « *vester Christus.* »

3. — S. Thomas, *ibid.*, speculando dicit, eum, qui doctrinam ab alio acceptam et traditam aliis communicat, magistrum appellari non posse, sed solum illum, qui eamdem in, et a semetipso habet, et hoc sensu solus Deus Magister appellandus venit,

utpote qui scientiam sibi propriam habet, nec ab ullo alio haustam. S. Anselmus, *lib.* X *in Matth.*, ait : « Unus est Magister, qui illuminat hominem, « intellectum dando, homo autem non docet, intel- « lectum conferendo. » S. Paschasius aliam rationem adducit, dum ait : « Christus, licet multi doceant, « unus est Magister omnium, qui omnes homines « intus non artificiose, sed naturaliter docet; ideo « Paulus clamat, I *Cor.*, III, 7 : *Neque qui plantat, « neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum « dat Deus;* non enim homini intellectum præstat « docendo, sed a Deo præstatur, qui intellectum « dat parvulis, et ait : *Intellectum tibi dabo, et « instruam te;* unde *beatus homo, quem tu erudieris « Domine, et de lege tua docueris eum.* » Eamdem quoque rationem reddit Lyranus, dicens : « Quia « solus Deus potest docere interius, intellectum « illuminando, seu speciem intelligibilem infun- « dendo, homo autem docet solum exterius aliqua « proponendo. » Dionysius Carthusianus de hoc unico Magistro ita scribit : « De quo scriptum est in « Ecclesiastico, I, 5 : *Fons sapientiæ verbum Dei in « excelsis;* » et de eodem subjungit : « Sine cujus « magisterio frustra laborabit Doctor seu Prædi- « cator exterius. »

Omnes autem vos fratres estis.

4. — Albertus Magnus verba hæc quoad paren- telam spiritualem exponit, dicens : « In gratia et « esse spirituali formati ex uno Patre, *Hebr.*, III, 1 : « *Fratres sancti vocationis cœlestis participes. Hebr.*, « II, 11, 12 : *Non confunditur Christus fratres vocare « eos, dicens : Annuntiabo nomen tuum fratribus « meis.* » Dionysius Carthusianus dicit, et omnes nos nepotes et cognatos esse a protoparentibus Adamo et Eva oriundos, quoad hoc, quod corporis generationem spectat, quoad animam vero hanc omnes uni et eidem Creatori in acceptis referre debemus : « Æquales quoque in natura specifica, et « filii Dei adoptivi per gratiam; » adducitque textum illum Malachiæ dicentis : *Numquid non Pater unus omnium nostrum? numquid non unus creavit nos?*

5. — Christus Salvator noster nos omnes in lege Evangelica stabilire volens, loco basis et fundamenti omnium præceptorum, dilectionem reciprocam esse voluit, dicens, *Joan.*, XIII, 15 : *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem.* Apostolus, *Rom.*, XIII, 10, dicit : *Plenitudo legis est dilectio.* Ad hoc autem ut nos invicem cordialissime diligeremus arctiori vinculo nos ad invicem adstringere non poterat, quam si per verbum æternæ veritatis, nos ad invicem fratres esse affirmaret. Et ideo Malachias Propheta, II, 10, postquam dixisset : *Numquid non Pater unus omnium nostrum? numquid non Deus unus creavit nos?* paulo post subjungit : *Quare ergo despicit unusquisque nos- trum fratrem suum?*

VERSUS 9.

Et Patrem nolite vocare vobis super terram, unus est enim Pater vester, qui in cœlis est.

Et Patrem nolite vocare vobis super terram.

1. — Verumtamen receptissimus est in Ecclesia usus, quod multi religiosi, etiam illi, qui in optima observantia vitam suam regularem traducunt, Ma- gistrorum et Patrum titulo appellentur; ac proinde Venerab. Beda multas suo tempore circa hunc textum quæstiones motas fuisse dicit : « Sed facile « solvuntur, quod quomodo unus per naturam Deus, « et unus Filius non præjudicat cæteris, ne per « adoptionem Dii vocentur, et filii; ita unus Pater « et Magister non præjudicat aliis, ut abusive « appellentur Patres et Magistri. » S. Hieronymus huic dubio aliter respondet, dicens : « Aliud est « natura Patrem et Magistrum, aliud indulgentia; « nos si hominem patrem vocamus, honorem ætati « deferimus, non auctorem nostræ ostendimus « vita; magister quoque dicitur ex consortio veri « magistri. »

Unus est enim Pater vester, qui in cœlis est.

2. — Lyranus notat, quod, tametsi vel genitores nostri, vel ætate valde maturi et decrepiti, vel nostri in vita spirituali magistri, Patris titulo appel- lari soleant, attamen solus Deus vere Pater appellari possit : « Quia ab eo solo habemus animam intel- « lectivam, quæ est forma hominis. » Aristoteles quoque ait : « Pater est, qui sui aliquid habet in « alio, ex quo ille constat in fieri, et esse perfecto. » Nullus igitur præter Deum, Pater noster appellari poterit, prout sancta illa Machabæorum mater ex instinctu utique superno professa fuit, dum ait : *Neque ego spiritum et animam donavi vobis et vitam,* cum filiis loquebatur, *et singulorum membra non ego ipsa compegi, sed mundi Creator.* S. Thomas ratio- nem reddit, cur Christus voluerit, ut æternum Patrem suum, nostrum appellaremus et invoca- remus Patrem, dum ait : « *Cum oratis, dicite, Pater « noster.* Dicitur Pater, ratione specialis creationis, « qui creavit nos ad imaginem, et similitudinem « suam, quam aliis creaturis non impressit. » Simi- liter Pater noster merito dicitur, ob curam pater- nam, quam erga unumquemque nostrum gerit, quæ tanta est, ut S. Augustinus ad Deum conversus, *lib.* III *conf.*, XI, dicat : « Sic curas unumquemque « nostrum, tanquam solum cures; sic omnes, tan- « quam singulos. »

Unus est enim Pater vester.

3. — Nam ut Apostolus, *Eph.*, III, 14, ait : *Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlis et in terra nominatur.*

4. — Hoc singularissimum privilegium « Omnia

« dona excedit, » inquit S. Gregorius, *Hom.* XIX *in Ezech.*, « nimirum ut Deus hominem vocet filium et « homo Deum nominet Patrem. » Propter hoc Chrysologus præ nimio stupore absorptus, exclamare hunc in modum, *Serm.* LXX, cogitur : « Nihil « tam stupet cœlum, pavet terra et expavescit uni- « versa creatura : servus Dominum Patrem vocare « audet; » hic honor unice nobis reservatus fuit, siquidem Hebræorum populus, cæteroquin tantopere a Deo electus et prædilectus, eo præsumptionis ascendere nunquam ausus fuit, ut Deum communi titulo Patrem cognominare auderet; nec mirum, nam de illis Apostolus, *Rom.*, VIII, 15, scribit : *Acceperunt spiritum servitutis in timore*; non vero idem de nobis ait, quin potius : *Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus : Abba Pater.*

5. — Advertendum, quales sancti Patres ex illis præmissis deducant consequentias : *Vocate Deum Patrem,* inquit Chrysologus, sed cum quo pacto, vel conditione? « Quatenus sit vobis cœlestis vita, sint « vobis divini mores, quia cœlestis Pater respon- « dentes generi filios muneribus ditat divinis, « degenerantes ad pœnalem revocat servitutem. » Idem quoque monitum S. Cyprianus sequentibus verbis subministrat : « Meminisse itaque et scire « debemus, quia quando Patrem Deum dicimus, « quasi filii Dei agere debemus, ut, quomodo nos « nobis placemus de Deo Patre, sic sibi placeat et « ille de nobis filiis. »

VERSUS 11.

Qui major est vestrum, erit minister vester.

1. — S. Thomas, *in Joan.*, discipulos opponere et replicare potuisse dicit : « Vis, quod non sit præ- « latio in terra? » et statim subdit : « Dicit Domi- « nus, hoc non volo, sed volo, quod *qui major est* « *vestrum, sit vester minister,* id est, non se exis- « timet ut superiorem, sed ut ministrum; » ac proinde S. Franciscus omnes religionis suæ superiores et Prælatos hoc nomine appellari et intitulari voluit.

2. — S. Anselmus ait : « Hoc docet, non esse « contendendum de primatu; quicumque enim vult « fratrem suum prævenire regnando, prius præve- « niat illum obsequendo. » Lyranus super verbum *Minister,* dicit : « Sit minister, id est, paratus ad « officia humilitatis, secundum decentiam sui sta- « tus; propter hoc Papa vocat se servum servorum « Dei. » Cajetanus ministerium istud, quoad muneris sui exercitium exponit, dicens : « Exhibebit se « ad ministrandum vobis, recognoscendo se in veri- « tate accepisse majoritatem ad ministrandum « vobis doctrinam, bonos mores, et universaliter, « quæ sunt spiritus. »

VERSUS 12.

Qui autem se exaltaverit, humiliabitur : Et qui se humiliaverit, exaltabitur.

1. — Cajetanus voces *se exaltaverit,* observat et dicit : « Superbus acutissime describitur per pro- « prium objectum, dicendo *se*; nam objectum « superbi non est honor aut gloria, sed ipsemet. » Eo ipso enim, inquit Christus, quo seipsum exaltat, immoderatum ambitionis suæ appetitum exprimit : « Affectus, studium, officiumque superbi totum « tendit ad exaltandum se, humiliabitur tandem a « Deo. » Syriaca legit : *Quicumque efferet seipsum, deprimetur, et qui seipsum depresserit, efferetur.*

FERIA QUARTA POST SECUNDAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XX, VERS. 17

17. Ascendens Jesus Jerosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto, et ait illis :

18. Ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum, et Scribis, et condemnabunt eum morte.

19. Et tradent eum gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum, et tertia die resurget.

20. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans et petens aliquid ab eo, qui dixit ei : Quid vis ?

21. Ait illi : Dic, ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram in regno tuo.

22. Respondens autem Jesus dixit : Nescitis, quid petatis, potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum ? Dicunt ei : Possumus.

23. Ait illis : Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.

24. Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.

25. Jesus autem vocavit eos ad se, et ait : Scitis quia Principes gentium dominantur eorum, et qui majores sunt, potestatem exercent in eos.

26. Non ita erit inter vos ; sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister.

27. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.

28. Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam pro multis.

Versus 17.

Ascendens Jesus Jerosolymam assumpsit duodecim discipulos secreto.

1. — Redemptor noster tempori Passionis suæ proximus, per hanc antecedentem prædictionem aliud nihil intendit, quam ut discipulorum suorum animos ad generositatem animaret, ne turbarentur ; ita S. Anselmus ait : « Intimando eis mortem præ- « parat eos ad tentationem, ne turbarentur, cum « viderent morientem. »

2. — In aliis occasionibus pauculos discipulos testes elegit, prout videre est in monte Thabor, in resuscitatione filiæ Archisynagogi, in hisce namque locis solos Petrum, Jacobum et Joannem secum habuit ; at vero nunc omnes duodecim secum sumpsit, idque ut denotaret, quod, ubi de patiendo de prodigenda pro nostra redemptione vita et sanguine agitur, Salvator noster neminem excipiat, quin potius ipsummet quoque traditorem suum admittat, quia, quantum est ex parte sua, *Vult omnes salvos fieri* ; etenim Salvator clare satis, se a Juda in manus satellitum et lictorum tradendum esse prævidebat : *Filius hominis tradetur*, nec tamen eum ex hac prædictione auscultanda exclusit ; imo ne quidem, ut famæ ejus integritati consuleret, ipsum vel minimo verbo revelare voluit. Quamvis Origenes e contra diabolum nondum venenum suum cordi Judæ pro tunc instillasse existimet, *Hom.* XII *in Matth.* : « Adhuc nesciebat Judas quid esset factu- « rus, sed nec aliquis nostrum scit ; nam et omni- « bus dictum : *Noli gloriari in crastinum.* » *Prov.*, XXVII, 1.

Secreto.

3. — Ingens porro hominum multitudo eum sequebatur, atque ideo cum Apostolis locuturus, ad partem eos a turba seduxit. « Quia magnum erat « sacramentum, » inquit S. Paschasius, *ibid.*, « sem- « per pretiosior thesaurus et sacratior fidelioribus « credendus est et in vasis pretiosioribus recon- « dendus. » Eamdem quoque S. Thomas opinionem sustinet, dum ait : « Magna eis ostendere volebat, « ideo non omnibus erant communicanda ; » atque ideo, *vobis datum est nosse mysterium regni Dei*, alias Apostolis dixerat ; ad hæc turbæ, mysterii cujusdam et sacramenti adeo sublimis intelligendi, quale erat, quod Filius Dei crucifigendus, ac demum immortalis et gloriosus resurrecturus esset, incapaces erant : *Non omnes capiebant verbum istud*, et prouti in ordine ad aliud quoddam propositum dixerat : *Nolite sanctum dare canibus*. Hugo Cardinalis ait : « In hoc instruimur, quod revelandum est consi- « lium antiquioribus et bonis. Propter vitandum « scandalum, » est hæc alia a S. Thoma allata ratio, « quia viri, qui nondum erant perfecti, aversi « fuissent ab eo, si audissent mortem ejus, mulieres « provocatæ fuissent ad lachrymas. »

4. — Origenes, *tr.* XI, citatus in Catena ait : « Adhuc erat et Judas, adhuc enim forsitan dignus « erat cum aliis seorsim audire, quæ passurus erat « Magister ; Syriaca legit : *Assumpsit duodecim dis-* « *cipulos inter se et ipsos privatim.* » Unde perspicue colligitur, quod ad divina mysteria seria meditatione pensitanda et specialiter ad deplorandam et compassione prosequendam ejus passionem, nihil sit utilius et efficacius, quam solitudo et ab hominibus seorsim facta sequestratio.

5. — Hugo Cardinalis dicit, Christum assumpsisse illos secreto : « Propter exemplum, ut tu « veniens ad claustrum, non multis manifestes. » Atque ex Genes., XXV, 20, exemplum Jacob adducit, qui a Laban « insalutato hospite recessit. »

6. — Ex hujus quoque Evangelii decursu observandum est, quod, quia sapientissimus et prudentissimus Magister Christus, duos illos fratres manifeste nimis ambitiosos futuros, aliosque decem Apostolos ex duorum fratrum ambitiosa petitione ad indignationem permovendos esse prævidit, eo quod et ipsi gloriæ mundanæ avide cupidi, ideoque duobus illis invidi erant, ideo duodecim illos discipulos valde prudenter a turba sequestravit, ne hæc de scholæ suæ discipulis, quibus velut primam præcipuamque doctrinæ suæ maximam, humilitatem adeo sollicite inculcaverat, humilem nimis abjectamque opinionem conciperet, sicut etiam ut ipsorum verecundiæ et confusioni consuleret, qua alias indubie in totius populi conspectu conspergendi fuissent, qua in re prudentiam et charitatem nos docere voluit, adhibendam a nobis ad defectus proximorum, maximeque Ecclesiasticorum, a mundanorum oculis occultandos, ne ali-

quod apud sæculares existimationis et reverentiæ illis debitæ patiantur præjudicium.

7. — Hugo Cardinalis dicit, quod Christus discipulos secreto abduxerit : « Hoc fecit contra hypo-« critas, qui, quando vadunt ad crucem patientiæ, « non secreto faciunt hoc, sed publice. »

Versus 18.

Ecce ascendimus Jerosolymam et Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum et Scribis, et condemnabunt eum morte.

Ecce ascendimus Jerosolymam.

1. — « Signanter ait : *Ecce ascendimus,* » inquit S. Paschasius hic, « nam *ecce,* hoc loco, contestantis « est sermo, ut memoriam præscientiæ hujus in « cordibus suis reconderent. » Hæc etenim prædictio id postea in Apostolorum cordibus operabatur, ut ad eam se Passionis tempore reflectentes, de ejus morte minus turbarentur, memores nimirum, quod illam secundum omnes in Pasione ipsius concurrentes circumstantias accuratissime prædixisset, ultroque elegisset. Auctor Imperfecti idipsum diu ante scripsit, *Hom.* xxxv, dum ita ait : « Ac si dicat : Videte, quia voluntarie vado ad mor-« tem : nemo me vocat Jerosolymam, nullius potes-« tatis præceptum timeo. » Considerat insuper Cajetanus aliquid, unde ipsum se propria voluntate ad mortem obtulisse convincitur, nimirum : « Non « solum Passionem, sed species Passionis prædi-« cit; » prævidet namque præcise et annuntiat Passionis futuræ locum, dum ait : *Jerosolymam;* siquidem ut in S. Luca scribitur : *Non cupit Prophetam perire extra Jerusalem;* « et quare? » quærit S. Thomas hic : « Quia erat locus legalis et sacer-« dotalis, et utrumque conveniebat Christo; quia « sicut Sacerdos verus debebat immolare pro po-« pulo, sic et Christus hostiam obtulit pro mundo. »

2. — Auctor Imperfecti, *ibid.,* hanc tertiam fuisse vicem notat, qua Apostolis Passionem suam annuntiabat : « Ecce nunc jam tertia vice prædico « vobis mysterium Passionis meæ futuræ; » cujus S. Paschasius rationem reddit, dicens : « Ut ex « præscientia divinitatis ejus plene intelligatur et « consideratio divinitatis fidem ipsorum amplius « corroboret et confirmet in tempore Passionis, ut « totum quod patiebatur, dispositioni voluntatis « ejus applicet, non necessitati naturæ. » Adduci quoque aliud potest motivum, quod ab Auctore Imperfecti his verbis traditur : « Ut mysterium « Passionis altius insideat mentibus vestris fre-« quentius repetitum; » ac proinde Apostolo meditationem Passionis Dominicæ suadere volenti, non sufficiebat dicere : *Cogitate;* sed, *Heb.,* xii, 3, ait : *Recogitate eum, qui talem sustinuit,* etc.

3. — Notandum est insuper, quod progressum ad Calvariæ montem, ascensionem appellarit, quia quando de Passione adeunda agebatur, giganteis gressibus properabat : *Exultavit ut gigas ad currendam viam.* Unde Albertus Magnus super hæc verba ait : « Quia Passionem suam ascensionem esse re-« putavit. »

Filius hominis tradetur Principibus.

4. — Paulus de Palatio ait : « Vide mundi sa-« pientiam, nobilitatem, culmen contra Christum « armari; hæc vobis, o Christiani, qui cum Christo « ascendistis, expectate; totus infernus, totusque « mundus contra vos insurgit. » Quisquis ad perfectionis verticem conscendere satagit, infestationes, contradictiones, motus et irrisiones ut expectet, oportet. Quod S. Augustinus, totaliter se ad Deum convertentem, per experientiam verisimile est comprobasse; siquidem ita scribit : « Sunt « multi male viventes Christiani, inter quos qui « voluerit bene vivere, patitur ipsos Christianos « insultatores. »

Versus 20.

Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans et petens aliquid ab eo, qui dixit ei : Quid vis?

Tunc accessit ad eum.

1. — Valde mysteriosum est verbum illud, *Tunc;* videtur enim Evangelista per hoc innuere velle, quod eodem prorsus tempore, quo Christus se deludendum, tradendum, flagellandum et crucifigendum esse prædicebat, hæc mulier in conspectum Domini prodierit, ut pro filiis suis sceptra thronosque regios exposceret; ecce tibi, quam sit inordinata et inconsulta vehemens illa ambitionis impellentis passio.

2. — Albertus Magnus hic, Christum tunc inter alia Resurrectionis suæ mentionem fecisse observat : « Quomodo mentionem fecerat de Resurrec-« tione, in qua regnaturus erat in potestate, de « qua dicit, *Matth.,* xxviii, 18 : *Data est mihi omnis « potestas in cœlo et in terra.* »

3. — Basilius Seleucus, *Orat.* xxiv, Crucem, juxta regii Prophetæ vaticinium, regium regni Christi vexillum et signum futurum esse notat; unde Ecclesia canit : *Dominus regnavit a ligno;* et ideo dum latronis in crucis patibulo suspensi petitionem memorat, ita de hac filiorum Zebedæi matre scribit : « Antevertit, ut apparet, latronis voces, « mulier; ille in cruce orationes fundebat : *Memento « mei dum veneris in regnum tuum;* hæc autem « crucem pro regno supplicabat. »

4. — Porro controversum est inter Scriptores, an hic mulieris ad Christum accessus, hicque petitionis propositæ strepitus, directe et immediate, ac

principaliter ab ipsa factus; an vero ad hanc petitionem faciendam a filiis suis ad Christum missa et directa fuerit. Albertus M. ait : « Accessit ausu « familiaritatis et consanguinitatis. » Ipsa namque una illarum erat, de qua scribitur : *Ministrabant ei de facultatibus suis.* Abulensis adjungit : « Quia « facilius concederet Christus matri, quam filiis, « quia forte illa adjuverat Dominam nostram soro- « rem suam, ad nutriendum Christum. » Præterquam quod contra hunc dominii avidum sexum, sortis admodum stet præsumptio; etenim sexus ille omnium primo per Luciferum supplantatus fuisse noscitur, eodem quoque velut instrumento usus est, ad instillandum Adamo hoc ambitionis venenum : *Eritis sicut Dii.* Tritum quoque est illud, quod de Agrippina Neronis matre scribitur, scilicet, quod cum hunc filium, seu potius naturæ monstrum, per partum suum enixa fuisset, cupidâ sciendi, an ad Imperii fastigium evehendus aliquando esset, Astrologos sollicite consuluerit, qui formata infantis nativitate, illum quidem regnaturum, at matrem suam pariter interfecturum esse dixerunt; quo audito ipsa primo quidem cogitabunda substitit, tandem vero respondit : « Occidat, dum imperet. »

5. — Verumtamen verisimilius est, ipsam hanc supplicationem Christo porrexisse, a filiis suis subornatam. Ita enim opinatur S. Paschasius, quod quidem etiam ex textu S. Marci, x, 35, colligi posse videtur, qui dicit : « *Et accedunt ad eum « Jacobus et Joannes, dicentes : Volumus, ut quod- « cumque petierimus, facias nobis* ; unde manifestum « est, hæc eadem postulasse, quæ a filiis suis ei « persuasa sunt et ideo quasi per se accesserunt. » Hujus quoque opinionis veritas ex responsione Dei illius, qui *scrutatur renes et corda et scit quid sit in homine,* haud obscure colligitur siquidem Dominus non matri, sed filiis ejus directe respondet. Unde S. Hieronymus ait : « Mater postulat et discipulis « loquitur, intelligens preces ejus ex filiorum des- « cendere voluntate. » Finis autem, propter quem matris opera usi fuerunt, ille fuisse videtur, quem jam insinuavimus et quem Jansenius quoque his verbis indicat : « Verisimile est, hos fratres matrem « subornasse, quia illa inter eas esset mulieres, « quæ Domino serviebant et ministrabant de facul- « tatibus suis et secutæ eum fuerant a Galilæa; » nec mirum, quod in eorum petitionem proponendam consenserit, quia mater erat. « Magna vis « amoris in matribus, » inquiunt pariter S. Paschasius et S. Ambrosius : « Matrem considerate, ma- « trem cogitate. » Ad hæc, Auctoris Imperfecti consideratio est, filios tale inter se agitasse consilium. « Submittamus matrem nostram, ut suo nomine « deprecetur pro nobis et fient duo bona; si enim « res ipsa reprehensibilis inventa fuerit, facile « meretur veniam, quasi mulier, ipse enim sexus « excusat errorem, si autem non fuerit importuna, « facilius impetrabit. » S. Paschasius aliam affert rationem, cur S. Jacobus et S. Joannes in persona propria, ad hanc petitionem faciendam, Christum non convenerint : « Ne ulla suspicio, quod ipsi hoc « petierunt, nasceretur, neque invidia inter condis- « cipulos, quod ipsi hoc appeterent, oriretur. »

6. — Chrysostomus, *Hom.* LXVI *in Matth.*, nihilominus non solum matrem, nec filios solos, sed hos simul et conjunctim cum matre Christum accessisse opinatur : « Utrumque fuisse credendum, matrem- « que ab eis assumptam, ut per auctoritatem sup- « plicantis, Christum facilius exorarent; » hæcque opinio ex verbis textus clare colligitur, in quo expresse dicitur : *Accessit cum filiis suis.*

Mater filiorum Zebedæi.

7. — Lucas Brugensis dicit, eam « proprio no- « mine Salome » appellatam fuisse; Evangelista autem non vocat illam Zebedæi uxorem, quia, ut idem Brugensis ait, verisimile est, ipsam fuisse viduam. Albertus Magnus idipsum opinatur, quia si pater Zebedæus etiamnum superstes fuisset, « officium petendi pro his patri commisisset. » Alii vero sacri expositores, ipsum tunc quoque vivum et superstitem fuisse existimant. Hugo Cardinalis hic, ait : « Magna laus est hujus mulieris, nam relicto « viro secuta est Christum, quia ille temporalis « maritus erat, iste autem perfectus sponsus. » S. Paschasius dicit, quod non solum filii, sed et mater se totam Christi disciplinæ addixerit : « Nec « eam vicit maritalis affectus. » Albertus Magnus ait : « Fit mentio Zebedæi, qui fuit ita amicus « Jesus, quod æquanimiter sustinuit derelinqui a « filiis, ut sequerentur Jesum. »

8. — Auctor Imperfecti mulierem hanc ut egregiis virtutibus præditam deprædicat, utpote quæ sancta fuit et cujus in Martyrologio Romano die XXII Octobris, fit commemoratio : « Sexu fragili, » inquit, « et jam ætate defecta Christi sequebatur « vestigia, quia fides nunquam senescit et religio « fatigationem non sentit. » Verum dicat hic aliquis; ex quo mulier hæc adeo sancta fuit, cur pro comparandis filiorum honoribus se adeo ostendi ambitiosam? Ecce quonam homines etiam sanctos carnis et sanguinis affectus non adigat! siquidem hæc petitio, tametsi in ea de primis sedibus, non cujuslibet regni, sed solius regni Christi ageretur, utique rationabilis nequaquam extitit, secus enim Christus non dixisset : *Nescitis quid petatis.* Unde S. Ambrosius, *loc. cit.*, ait : « Etsi error pietatis, « tamen est error, nesciunt enim materna viscera « patientiam. »

Adorans.

9. — Enimvero si hæc mulier Christum, tanquam verum Dei Filium agnovisset, consequenter utique intellexisset, ipsum non fuisse regnaturum

temporaliter : *Regnum meum non est de hoc mundo.* Ecce tibi genuinam ambitionis naturam, superbi namque, ad hoc ut desideratos assequantur honores, prius serviunt et ad objecta, ipsorumque natalibus et conditionibus indigna servitia sese dimittunt, *Prov.*, XV, 33 : *Gloriam præcedit humilitas.* Unde S. Ambrosius, *lib.* IV *in Luc.*, ait : « Ambitio, « ut dominetur, aliis prius servit, curvatur obse- « quio, ut honore donetur, ut dum vult esse subli- « mior, fit demissior. » Absalon potentissimi Regis filius, præ nimio throni possidendi desiderio, moræ paternæ mortis impatiens, dum contra patrem machinatur rebellionem, ad conciliandam sibi populi subditi benevolentiam, omnibus magna cum submissione occurrebat, sua illi subsidia et favores ultro citroque offerens. Unde succincte quidem, sed valde ingeniose S. Cyprianus *ad Donat,* hac de re ita loquitur : « Quis amictu clariore fulgere tibi « videtur in purpura, quibus hoc sordibus emit ut « fulgeat ? » Quantæ ab ambitiosis indignitates committuntur, ad conciliandam sibi ejus gratiam, a quo sui exaltationem exspectant! S. Bernardus de tertia tentatione, qua dæmon Salvatorem nostrum aggressus, in idololatriam proturbare conatus fuit, tractans, *Serm.* VI *in Psal.* XC, ita scribit : « Tertia « diaboli tentatio de ambitione fuit, quando omnia « regna mundi promisit, si cadens adoraret eum : « videsne quod ambitionis via, adoratio diaboli « est. »

10. — Lucas Brugensis vocem *adorans* explicat, dicendo : « Insigni reverentiæ officio Jesu animum « captat, adorans et petens. » Experientia quippe quotidiana demonstrat, quod, dum aliquid nobis petendum est, maxime dum honores exspectantur et sperantur, ad quævis etiam infima obsequia nos abjiciamus, magnificisque ac speciosis titulis patronos nostros condecorare soleamus. Unde Innocentius III, *lib.* II *de contempt. sæc.*, scribit, quod « Ambitiosus humilitatem simulat, » atque ideo illa a talibus oblata obsequia, submissiones, profundissimæ reverentiæ, fictæ communiter sunt, et vel ex ambitione, aut immoderata superbia, vel ex motivo proprii et spe intentum nostrum assequendi procedunt.

Petens aliquid ab eo.

11. — S. Marcus clare discipulos coram Domino cum jam insinuata petitione comparuisse dicit : *Volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis.* Lucas Brugensis notat, matrem prius in genere sibi petiisse concedi id, quod petitura esset : « Verita « enim et ipsa repulsam, ubi declaratura esset, quid « illud esset, quod postularet, conatur ante omnia « Jesum sibi generali pollicitatione devincere, as- « sensum venata, antequam petat, ne postea negare « liceret. »

12. — Verum enimvero, quisnam est hic tam peregrinus loquendi modus, seu quæ phrasis hæc est, qua ad sollicitandas primas et præcipuas in regno Dei, de quo scribitur : *Domini est terra et plenitudo ejus,* dignitates et sedes, petitum illud *aliquid* duntaxat appellatur? Bersabea apud Salomonem filium suum, ad regnum assumptum, pro Adonia interveniens, III *Reg.*, II, 20, memoriale quoddam præsentavit, hunc in se petitionis tenorem continens : *Petitionem unam parvulam ego deprecor a te.* Quod si vero bene observetis, quonam hæc loquendi phrasis directa fuerit, ipsam ad regnum aspirasse deprehendetis : *Postula ei et regnum.* Etenim hæc est ambitiosorum indoles et natura, quod honores, quos affectant, diminuere soleant, ut eos tanto facilius impetrent, vel etiam quod, postquam illos sunt assecuti, parvi illos se æstimare simulent; vel quod raro contenti esse soleant, parum id esse existimando, quod merita illorum nimis superexcedit, licet inordinatæ illorum ambitioni nunquam sufficiat. Verumtamen Evangelista, per superiorem quemdam spiritum motus huic supremi honoris sollicitationi hunc titulum attribuit, quod aliquid tantum vocet; volebat enim ut omnes intelligeremus, quod, dum de gloria terrena agitur, quidquid mundus dare potest, vere nihil sit æstimandum. Audite, quid Isaias, XLIX, 17, de vasto aliquo populorum, provinciarum et regnorum Domino scribat : *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo et quasi nihilum et inane reputatæ sunt ei.*

Qui dixit ei : Quid vis?

13. — Quid opus erat, illam interrogare quid vellet, quando id jam per divinam præscientiam optime ei perspectum erat? Nunquidem enim Psalmista, *Ps.* CXXXVII, 6, dicit : *Abscondita tu scis, Domine, et alta a longe cognoscis?* Nimirum per hanc interrogationem, utilissimam nobis doctrinam innuere voluit, quam etiam Jansenius, *c.* CIV, circa hanc interrogationem notavit, dum ait : « Suo nos « exemplo docens, ne ob familiaritatem, aut carna- « lem affectum, fidem roganti amico obstringamus, « priusquam in specie petitionis qualitatem intel- « lexerimus et justane an injusta sit, didicerimus. »

VERSUS 21.

Ait illi : Dic, ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam et unus ad sinistram in regno tuo.

1. — Inter alias febres quæ animam nostram discruciant, S. Ambrosius, *lib.* IV *in c.* IV *Luc.*, ambitionem quoque recensuit : *Febris nostra ambitio est.* Febrilis autem proprietas est, quod caput invadens, perturbato cerebro hominem delirare faciat, cujus equidem delirii effectum, in hac muliere et filiis ejus satis clare videre licet, quibus

proinde increata Sapientia haud immerito dixit : *Nescitis;* imo vero, si verba petitionis ejus bene observaveritis, videbitis utique, illam, quot verba protulit, tot deliramenta in medium protulisse.

Dic.

2. — Ecce tibi primum amentiæ signum. Etenim filios exaltari volens, non filiorum meritis et aptitudine seu idoneitate, sed in Christi jubentis et ordinantis auctoritate fundatur. Porro honores communi nomine dignitates appellantur, eo quod non nisi dignis conferantur; quodsi autem dignitates indignis conferre liceret, jam non dignitates, sed indignitates appellandæ essent; ad hoc igitur, ut homines sine merito ad munera publica sublimentur et promoveantur, plus requiritur quam verbum *Dic,* quia prius labores, sudores, virtutes et quævis alia merita præcedere debent.

Ut sedeant.

3. — Hisce verbis secundum delirii signum exprimitur; neque enim dominium et gubernatio subditorum exercetur sedendo et quiescendo, sed ad illorum servitium et obsequium indefesse et incessanter laborando; Deus etenim olim ex pastoribus magnos creavit principes, prout in Moyse, Davide et aliis factum esse constat; similiter piscatores Ecclesiæ suæ cardines esse voluit : *Ecclesiarum Principes;* cujus doctissimus Oleaster accommodam proposito nostro reddit rationem, quia scilicet pastores diu noctuque vigilant, in continuo item laboris motu perseverant, frugaliter comedunt et misere vestiuntur, quod idem iis quoque accidit, qui piscationem exercent : « Ut ergo tam Reges « quam Pontifices scirent se non ad quietem, non « ad divitias aut delicias assumptos, sed ad labores, « sudores ac vigilias, hos inter cæteros deligere « curavit. »

4. — Adhæc quoque magnæ in iis dementiæ signum erat, quod se in honorum mundanorum cum adeo instabili et volubili rota sedere seu stabiliri posse crederent, in qua nullus unquam hominum quiete sedere aut se immobiliter stabilire potuit, propter quod Davidis imprecatio erat : *Deus meus, pone illos ut rotam;* imo hanc fortunæ instabilitatem ne quidem Christus ipse evadere potuit, quia eadem septimana, qua Christo magnificus ille palmarum triumphus præparatus fuit, eidem quoque crucis horrendum fabricatum fuit patibulum. Verum quidem est quod dominia, principatus et regna, *Status* vulgari nomine appellentur, sed a stulta et imperita plebe, siquidem geometræ, aliique viri docti, eosdem principatus in mappa mundi repræsentantes, eosdem in forma globi cujusdam rotundi, oculis nostris objiciunt, quia sicut forma perfecte sphærica et rotunda ad quemlibet venti flatum volvitur et vertitur, ita quoque amplissima terræ dominia ad quemlibet levem obortum motum mutantur et deficiunt.

Hi duo.

5. — Tertius hisce verbis delirii ipsorum solœcismus innuitur, siquidem omnibus nota est illa sententia : « Nec regna socium ferre, nec tædæ « sciunt. » Esto quod regnum, cui Rex aliquis dominatur, adeo vastum et amplum sit, quantum est totum hoc universum, et nihilominus solium illius regium adeo semper strictum esse videbitis, ut duos simul capere nequaquam possit. Unde Alexander Dario dixisse fertur, quod sicut cœlum duos soles non sustinet, ita nec Persidem duorum esse Regum capacem.

Filii mei.

6. — His verbis quartum indicatur delirium, siquidem honores et dignitates, non ex directione carnis sanguinis, sed secundum distributivæ justitiæ regulam conferendi sunt, *Hab.,* II, 12 : *Væ qui ædificas civitatem in sanguinibus, et præparas urbem in iniquitate.* Sichemitæ, qui in promovendo Abimelech, utpote suo cognato, solliciti fuerant, justo Dei judicio postea desolati fuerunt et destructi. Lyranus in præsenti Evangelio per duos hosce fratres ambitiosos intelligens et ad verbum *Nescitis,* sese reflectens, subjungit : « Nam honores Ecclesiæ non « sunt dispensandi ex propinquitate sanguinis, sed « ex idoneitate personarum, ratione scientiæ et vir- « tutis. »

Unus ad dexteram, et alius ad sinistram.

7. — Fuit hinc quintus error. « Mirum erat de « muliere, » inquit Albertus Magnus, « quæ semper « audierat Dominum detestari sinistram, per quam « significantur mundanæ divitiæ, et tamen petit « unum esse a sinistris. *Prov.,* III, 16 : *In dextera « ejus longitudo dierum, et in sinistra ejus divitiæ et « gloria.* » Adhæc graviter quoque in hoc erravit, quia immoderata et effrænis ambitionis passio, ad ætatis, virtutum, qualitatum et meritorum præcellentiam minime respicit, sed sine ullo ætatis habito discrimine, quilibet illorum licet germani fratres sint, pro dextera sibi comparanda acerrime dimicabit.

In regno tuo.

8. — Hisce verbis ultima se illorum fatuitas prodit, siquidem ipsi terrenum, non vero æternum regnum consectabantur. Unde Chrysostomus, *Hom.* LVI *in Matth.,* ait : « Quod igitur nihil spirituale « quærebant, nec de cœlesti regno quidquam cogi- « tabant perspicuum est; » clarum igitur est, quod Christum nequaquam regnaturum fuisse ignorarit. *Regnum meum non est de hoc mundo. Joan.,* XVIII, 36.

Dic.

9. — Paulus de Palatio verbum hoc ponderans, illud divinitatis Christi expressivum fuisse sustinet : « Illo verbo, *Dic,* videtur agnovisse Christi divini- « tatem, cujus est solo verbo facere, ipse enim « *dixit, et facta sunt.* » Unde Centurio pariter, cui dictum fuit : *Non inveni tantam fidem in Israel,* ad eum dixit : *Dic tantum verbo.*

Ut sedeant.

10. — Quodnam obsecro mater illa motivum habuit, ut hoc verbo uteretur? Numquid illi dicere sufficiebat, rogo te, ut illos ad primas regni tui dignitates evehas? S. Paschasius, *ibid.*, notat, Apostolos Christum sæpius non solum de monte et de resurrectione sua audisse discurrentem : « Et ideo « cœperunt cogitare intra se, cum essent jam in « fide devoti : Ecce Rex cœlestis ascendit, ut regna « mortis, regemque et regnum destrueret inferno- « rum, quid aliud restat, cum victor ascenderit de « bello, nisi ut regni gloria subsequatur? » Ipsum dicentem audierant, *Matth.,* XIX, 28 : *Cum sederit « Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et « vos super sedes duodecim, judicantes duodecim « tribus Israel;* unde valde permoti ad gloriam, sa- « tis acute atque ingeniose submittunt matrem. » S. Thomas hic, idem punctum tangens, subjungit : « Sciendum quod Jacobus et Joannes magis hono- « rabantur a Christo post Petrum, ideo Petrum « voluerant excludere. » Lucas Brugensis ait : « A « filiis instructa alludit ad promissionem, paulo « ante, *cap.* XIX, 28, duodecim factam : *Sedebitis,* « etc. »

11. — Idem Auctor, sedere idem quod regnare esse dicit : « Sedere regnantis est. *Sap.,* VI, 22 : *De- « lectamini sedibus et sceptris, o Reges populi.* »

12. — S. Thomas de Villanova in sermone de hac præsenti Feria, ait : « Jam non miremur, si « illi, qui habitant in curia regia, desiderant favo- « rem et principatum ; » filiorum namque ambitionem per os matris sese manifestasse existimat; cum igitur hi Apostoli, et quidem excellentiores inter illos fuerint, et tamen adeo manifeste ambitionem suam prodiderint : « Quis tam sanctus et « justus, qui hac macula non tangatur? » Etenim hi jam totaliter mundo renuntiarant, ab omnibus divitiis et mundanis voluptatibus maxime alieni erant : « Et tamen quærebant gloriæ principa- « tum. Ultima omnium congressio cum ambitione « est. »

Hi duo filii mei.

13. — Idemmet sanctus Archiepiscopus, fratres hosce hanc Christo propositam petitionem, inter se ab omni reatu excusasse considerat, eo quod inter omnes Collegii Apostolici condiscipulos et collegas, neminem ipsis præferri posse censuerint. « Hæc « enim prærogativa præeminentiæ, quam petimus, « si jure propinquitatis dari debet alicui, nullus « propinquior ; si ex amicitia et gratia, nullus fa- « miliarior; si ex servitiis, nullus superior ; si ex « merito, nullus nos præcedit ; » at vero quidquid sit de aliis hujus prætensæ excusationis capitibus, puncto tamen parentelæ insistendo, dicendum est graviter ipsos fuisse hallucinatos ; siquidem summus hic Sacerdos, de quo scribitur, *Hebr.,* IX, 12 : *Introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa,* in promovendis suis ad honores ecclesiasticos, ab affectu sanguinis se seduci nequaquam permittit. Porro observandum quod e numero duodecim lapidum pretiosorum, quibus Aaronis rationale locupletabatur, solus exclusus fuerit adamas, cum tamen gemma isthæc nulli alteri, sive quoad pulchritudinem, sive quoad pretium et æstimationem inferior existat. *Omnia in figura contingebant.* Glossa ait : « Hæc positio diversarum virtutum in ratio- « nali, multiplicem variarum virtutum gratiam « ostendit, quæ concordi serie in corde sacerdotis « debet apparere. » Scirene vero cupitis, cur adamantem dicto rationali inseri noluerit? Nimirum quia illius affectus et amoris, quo parentes prosequimur, symbolum existit; hic autem, ut plurimum, nos vel maxime, præter fas et æquitatem seducit; estque inter alias proprietates, hac quoque specialiter præditus, quod non nisi per sanguinem molliri aut frangi possit. Hugo Cardinalis in *c.* XVI Ezechielis explicans illa verba : *In die ortus tui non est præcisus umbilicus tuus,* ita dicit : « Id est, in « die promotionis tuæ in Episcopum, vel quem- « cumque Prælatum; tunc enim Prælatus incipit « nasci, cum præficitur in Ecclesia, vel cum sacer- « dos ordinatur, tunc omnis carnalitas ab eo ab- « scondi debet, et nihil ad ipsum de nepotulis. » S. Hieronymus quoque super illa verba, *Psal.* C : *Oculi mei ad fideles terræ,* ita scribit : « Potest hoc « dicere et Episcopus, sanctus vir, quoniam non « ordinabam presbyterum illum, qui mihi obse- « quebatur, aut propinquum meum, sed eum « quem sciebam fidelem. »

Unus ad dexteram tuam et alius ad sinistram.

14. — S. Thomas hic in auctoritate S. Chrysostomi fundatus, petitionem hanc materiam spiritualem spectasse scribit : « Et in hoc fuit lau- « danda, quia matres plus petunt temporale quam « spirituale ; unde mater, si videat filium peccan- « tem, non tantum dolet, quantum si videt infir- « mantem ; unde per dexteram spiritualia signifi- « cantur, terrena per sinistram. »

15. — Lucas Brugensis dicit mulierem hanc prudentissimam favorem hujus Regis adeo intimum et familiarissimum sibi conciliare sategisse, ut lateribus ejus utrinque proximi assisterent, adeo

ut sine ipsorum consensu et patrocinio nullus unquam ad ejus Majestatem habere aditum posset; sensus est : « Cingant tibi latus utrumque, sedeant « tibi proximi, sint a te Rege primi proceres « regni. » Cajetanus dicit : « Ut ex utroque latere « sint primi. » Sed numquid ei sufficere poterat, si obtinuisset, ut ambo a dextris illius ei assisterent? Nequaquam, inquit Cajetanus : « Nec volunt alter « sub altero sedere; » sed potius pari in gradu et dignitate, unus ex uno, alter vero ex alio latere eminere volunt. Unde Cajetanus dicit : « Signifi- « cant primas sedes hinc et inde; » quia tametsi fratres utrinque fuerint, quia tamen hic de dominio agitur, ideo unus alteri cedere omnino renuit. Et ideo notandum est prudens hujusce mulieris consilium, quæ ne inter utrumque fratrem controversiam, litem seu contentionem aliquam causaret, cuinam dexteram, aut cui sinistram dari desideret, minime specificat, quia noverat, quod ubi de dominio et subjectione agitur, minorennitas ætati seu maturitati senili minime cedit; neque contra se excitare voluit illorum malevolentiam, per primatum uni potius quam alteri procuratum; tanta semper contentione animi, prætensione et præsumptione noverat ambiri.

16. — Doctor Angelicus hic, per dexteram et sinistram quoque, vitam contemplativam et activam interpretatur : « Possumus intelligere per « dexteram et sinistram, activam vitam et contem- « plativam, ideo petit istos præfici in utraque. « *Cant.*, II, 6 : *Læva ejus sub capite meo, et dextera « illius amplexabitur me.* »

In regno tuo.

17. — S. Paschasius ex his verbis movetur, ut ipsos gloriam cœlestem petiisse existimet : « Quasi « religiosi et cœlestis gloriæ amatores, tamen non « quasi scientiam habentes; » quam opinionem, uti verisimile est, ab Auctore Imperfecti desumpsisse videtur, qui scribit : « Non sentit illa sicut « cæteræ matres, quæ corpus natorum suorum « amant, animam autem contemnunt; desiderant « illos valere in sæculo isto, et non curant quid « passuri sint in alio; alii militias filiis suis provi- « dent, alii honores, et nemo filiis suis providet « Deum; perditionem illorum cum magno pretio « comparant, et salutem illorum nec dono accipere « volunt. Si viderint illos pauperes tristantur; si « autem peccantes, nemo tristatur, ut ostendant « quia corporum sunt parentes, non animarum. » Qui idem mox objectioni cuidam, quam opponi posse sciebat, nimirum quod manifestum signum illam non cœleste, sed terrenum regnum filiis suis postulasse, exinde colligi videtur, quia Christus illis respondit : *Nescitis quid petatis.* Huic, inquam, objectioni, protinus respondet, dicens : « Non dici- « mus, quia recte petit, » siquidem illos in cœlo cum Christo regnare cupiebat, priusquam hic in terris passi fuissent, « sed hoc dicimus, quia non « terrena, sed cœlestia filiis suis optabat. » Etenim argumentum evidens, unde colligi potest ipsos in cœlo cum Christo regnare cupivisse, ex eo colligitur, quia Christus illis calicem passionis suæ ebibendum proposuit. Idem vero gravis Auctor materiam hanc ulterius prosequitur dicens : « Dominus « cognoverat propositum istud petentium fratrum, « quia primatum sibi non petebant secundum « mundiales honores, quem si ex duobus vel tri- « bus unus acceperit, necesse est cæteros fieri eo « inferiores, sed perfectionem pietatis petebant in « regno cœlesti; quam et multi consequi possunt, « et cum fuerint consecuti, alterius perfecto alte- « rius perfectione non minuitur. »

18. — Lyranus tamen illos primas in regno terreno sedes petiisse existimat, quia vulgaris in universo Israele opinio erat, Messiam Jerosolymis temporaliter regnaturum esse; unde Scripturas sacras, spirituale Ecclesiæ suæ regimen concernentes, juxta appetitum et genium suum interpretabantur : « Regnum ablatum eis per Romanos, cre- « debant sibi restituendum per Christum; » ac proinde Apostoli Christum in cœlos ascensurum unanimiter interrogarunt, dicentes : « *Domine, si « in tempore hoc restitues regnum Israel?* Hoc modo « Jacobus, et Joannes, et mater eorum audientes « Christum post mortem tertia die resurrecturum, « crediderunt ipsum immediate regnaturum in « Jerusalem temporaliter; et ideo cupientes, ei « collaterales esse præ cæteris, quia erant ejus « cognati germani, informaverunt matrem suam « de petitione sequenti. »

19. — Venerabilis Beda hic quærit : Ex quonam signo hi duo fratres regnum Dei imminens colligere potuerint, qui illum audiebant de imminente sibi morte, cum aliis discipulis disserentem? Et respondet : « Ex verbis, quod Dominus dixerat : « *Et tertia die resurget,* putabant enim eum post « resurrectionem illico regnaturum. »

VERSUS 22.

Respondens autem Jesus dixit : Nescitis quid petatis; potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei : Possumus.

Nescitis quid petatis.

1. — Quodsi mater illa hanc supplicationem sola sine filiis, et ex proprio motivo, non vero sollicitata a filiis, Christo proponebat, adeo ut filiorum prætensio ad eamdem ne quidem per umbram concurreret, cur igitur Salvator noster responsionem suam ad omnes indifferenter direxit? S. Paschasius, *ibid.*, dicit : « Cœlestis arbiter non ad verba « mulieris, sed ad consilium et suggestionem filio- « rum respondit. » Lucas Brugensis vero ait : « Ta-

« cite interim filios simulationis arguens, et opi-
« nionis de ipso indignæ, quem putarent astuta
« petitione et incauta promissione capi posse. » S. Ambrosius tamen existimare videtur, *lib.* V *de fid.*, III, Dominum non mulieri petenti, sed filiis, pro quibus petebat, respondisse, idque ex honorifico quodam respectu et veneratione, qua mulierem hanc alias optime de se meritam, sibique beneficam prosequebatur : « Cum honorandum esse sci-
« ret pietatem, non mulieri sed filiis respondit ; » etenim mulier hæc proxima erat beatissimæ Virginis cognata, et prout supra diximus, verisimile est, quod multum ad educationem Christi in ejus infantia contulerit, præterquam quod *ministrabat ei de facultatibus suis;* ideoque debito cum respectu et reverentia cum ipsa Dominus procedere volens, hanc adeo manifestam repulsam ei directe dare, eamque velut ignorantem redarguere noluerit, sicut filios redarguit.

2. — S. Antonius Paduanus, *Serm. in hac fer.*, in hac materia argumentum quoddam proponit indissolubile; postquam enim præmisisset hanc propositionem : *Vere nesciebant,* demum ita discurrit : vel enim intelliguntur regnum voluisse terrenum, in eoque primatum ambivisse et tunc vere se valde nescire et ignorantes esse probarunt, quia Christus protestatus est, dicens : *Regnum meum non est de hoc mundo;* vel intelliguntur loqui de sedibus, quas occupaturi erant, quando Dominus noster in throno majestatis suæ venturus est ad judicium finale, cujus futuri erant assessores, et tunc multo amplius augetur ipsorum ignorantia, quia unum ex se ad sinistram collocari rogant, ad quam reprobos statuendos esse constat; vel denique regnum sibi dari postulant beatum : *Et tunc multipliciter nesciebant, quid peterent.* Primo, « quia istud regnum non
« datur per parentelam, sed propter præcedentia
« opera; non enim datur bravium, nisi post cur-
« sum, nec datur corona, nisi post victoriam, non
« pretium nisi post laborem. » Secunda ratio ex illis verbis : *Unus ad sinistram,* desumitur, « quia
« ibi non erit sinistra, quia nec adversitas, unde
« inquit : *Ut gaudium vestrum sit plenum.* »

3. — S. Paschasius verbum *sedeant* ponderans, dicit : « Proprium est unico Dei Filio Christo Jesu,
« ut sedeat ipse ad dexteram Patris, quomodo
« sederet aliquis eorum ad sinistram filii, nisi
« medius sederet inter Patrem et Filium, quod
« nefas est dicere, ac proximior illo. » S. Thomas hic, eamdem facit considerationem, dum ait :
« Petebant, quod supra omnem creaturam habe-
« rent eminentiam, quia sedere a dextris nulli
« creaturæ convenit, ut habetur ad *Hebr.*, I, 13 :
« *Ad quem Angelorum dixit aliquando : Sede a dex-*
« *tris meis.* » His adde, estque conceptus alterius S. Thomæ de Villanova, quia in regno cœlorum nullus sedet : « In regno meo nullus sedet ; scriptum
« est : *Decies millies centena millia assistebant ei.*
« Qui sedere voluit, dicens : *Sedebo in monte Testa-*
« *menti in lateribus Aquilonis,* præcipitatus est in
« æternum. »

4. — Albertus Magnus ad hoc se reflectens, quod Christus discursum responsionis suæ ad filios direxit, ita scribit : « Quasi dicat, quod mulier
« nescit, non imputo, quia non est imbuta doctrina
« meæ sapientiæ ; sed vos de ignorantia arguo, qui
« ab initio mecum estis, et multa de dextera pe-
« tenda et nulla de sinistra audistis. » S. Paschasius quoque hunc in modum scribit : « Numquid non
« audistis, quod qui a sinistris erunt, maledicti
« erunt et reprobi; idcirco vos vocari de sinistris
« ad dexteram, ut semper in dextris permaneatis,
« et quid est, quod vos vestro consilio rursus recur-
« rere velitis ad sinistram ? » Idem quoque Auctor Imperfecti notavit.

5. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Nescitis, quia
« de præmio contenditis, sine merito præcedente. »
Porro Petrus in monte Thabor, gloriosi illius spectaculi pulchritudine captus, ibidem perpetuo demorari voluit, dicens : *Bonum est nos hic esse;* at vero Spiritus Sanctus per S. Lucam, IX, 33, illum ignorantiæ redarguit; dicit enim Evangelista : *Nesciebat quid diceret;* prius etenim opus erat, ut Christus montem Calvariæ ascenderet, eique calix ejus propinaretur exhauriendus, priusquam æternæ beatitudinis particeps fieri posset. Idem quoque hic dicere possumus : *Quia nescitis quid petatis; potestis bibere calicem?* etc. Rabanus ait : « Nesciebant quid
« peterent, qui sedem gloriæ a Domino, quam
« nondum merebantur inquirunt, delectabat eos
« culmen honoris, sed prius habebant exercere
« viam laboris. » Idem quoque S. Anselmus scribit :
« Quænam enim erat temeritas, pedem suum aliis
« anteferre velle, quando etiamnum omnis erant
« meriti expertes? » Dionysius Carthusianus ait :
« Ex quadam præsumptione et elatione petiisse
« videntur, optantes Coapostolis anteferri et volen-
« tes summi esse in gloria, qui nondum prioribus
« Sanctis similes erant in merito. »

6. — Beda hic, hanc petitionem non a mundana sed a cœlesti et consequenter meritoria et laude digna ambitione processisse censet; siquidem desiderium, quo etiam super choros Seraphinorum ascendere cupimus, sanctissimum est : « Bonum
« desiderium, sed inconsiderata petitio, quæ ideo
« non confunditur, quia de amore Domini nasce-
« batur; quare non voluntatem eorum, neque pro-
« positum, sed solam ignorantiam culpavit? » siquidem gloriam sine sudoribus, laboribus aut meritis volebant. Unde Cajetanus dicit Christum dixisse :
« *Nescitis quid petatis,* quia modus perveniendi ad
« regnum meum, est per passionem et mortem,
« propterea examinate vires vestras, si potestis
« bibere calicem, etc. »

7. — Observat Auctor Imperfecti et S. Anselmus idem scribit, quod sapientissimus Magister Christus discipulos suos nonnunquam errare permiserit : « Patitur aliquid non recte dicere, aut agere, aut « cogitare, ut ex illorum culpa inveniat occasiones « docendi et exponendi regulam pietatis, sciens, « quia ipse error non nocet magistro præsente. »

8. — Lucas Brugensis horum primas sedes prætendentium, discipulorum errorem hisce verbis aggravat, dum ex altera parte, Christi illis respondentis mansuetudinem laudat; dicit enim : « Crassam, carnalem, ambitiosamque discipulorum « petitionem, ignorantiæ in simulatione contentus « est repulisse mitis Magister, » quamvis eorum intentionem per verba sequentia excusare videatur, dum ait : « Error enim non ex malitia, sed ex simplicitate profectus sanari debuit, aut ad tempus « tolerari. »

9. — Cajetanus considerat Christum non dixisse : « *Nescitis quid petitis,* sed *quid petatis;* reprehenduntur enim, quod ignorant quid petendum sit, « seu acquirendum post resurrectionem meam; » alibi enim docuit : *Primum quærite regnum Dei et justitiam ejus.* Unde Hugo Cardinalis ait : « *Nescitis quid petatis,* id est, nescitis quale petere debea« tis. »

10. — Lucas Brugensis existimat, Christum illos arguere voluisse erroris, quo ipsum temporaliter regnaturum esse credebant, q. d. « Vos æstimatis « regnum meum fore mundum, erratis; arbitramini precum ambitu primas hujus regni sedes « impetrari posse, quod tamen non petitionibus, « sed meritis acquiritur; » alium quoque committebant errorem, dum matris interventum adhibuerunt; unde S. Paschasius ait : « Forte diabolus per « mulierem ad consueta recurrit arma; ut per mu« liebres affectus locum inveniat error; » quo sensu Salvator illum reipublicæ nimis exitiosum prohibere voluit, in conferendis honoribus procedendi modum; dum honorum fastigia ad hujus sexus instantiam, nec non ob consanguinitatis respectum conferri solent. Unde Dionysius Carthusianus : « Quantum ad hoc, tenebant typum, eorum qui a « magnis Prælatis ad ecclesiasticas dignitates postu« lant, propter consanguinitatis lineam promo« veri. »

11. — De Cardinali Bellarmino refertur, quod, dum a viro quodam apparenter dignissimo rogaretur, ut pro obtinendo sibi quodam episcopatu vacante, favore suo opitularetur, is eidem libere responderit, se hactenus quidem eum tali dignitate dignissimum censuisse, hunc tamen conceptum penes eum totaliter evanuisse, ex quo illum similem dignitatem ambire intellexisset; episcopatus enim, ut Theophylactus ait : « Magnum est onus et « Angelicas virtutes concutiens. » Paulus de Palatio dicit, quod si ambitiosi scirent, quænam in muneribus ecclesiasticis pericula lateant, quidve Deus et S. Paulus a Prælatis exigant, qualique debito erga gregem suum astringantur, nullus se ad illa promoveri sineret : « Quis enim nimium pauper, decem « mille filios, ut ab eo alantur, habere vellet? Quis « pauper alieno ære gravari cuperet? Quis ascen« dens, onustus gravi onere, mille graviora pondera « sibi imponi desiderat? Quis languidus multorum « sibi languores asciscat? » Audite S. Augustinum, *Serm.* LIII *de ver. Dom.,* sub episcopatus sui pondere fatiscentem et hisce verbis lamentantem : « Sunt, qui de nobis ea sentiunt quæ ipsi diligunt, « et in hujus mundi quasi prosperitatibus, quibus « ingemiscimus, invident nobis; ibi nos felices « putant, ubi periclitamur. »

12. — Albertus Magnus de hac muliere ita scribit : « Humanum passa est, etiam temporalem pros« peritatem cupit filiis, ut hic et in æternis sint in « honore; » stulta autem et inordinata est hæc petitio, quia in hoc et futuro sæculo, pariter gaudere difficile est, ne dicam impossibile.

13. — S. Thomas de Villanova, *Ser. de S. Jacobo,* hoc nos salutari monito instruit, dum ait : « Erra« tis, erratis, quicumque a Deo temporalem glo« riam, favores, et divitias, et opulentiam anxie « quæritis; nescitis quid petatis. Venit Christus in « mundum, ut doceret ea omnia contemnere et tu « instanter petis? » Quot sunt, qui inter voluptates, divitias et delicias, rosas se inventuros credunt, cum tamen postea se nimiarum anxietatum, sollicitudinum, suspicionum, invidiarum, infirmitatum, millenarumque aliarum ærumnarum spinis se continuo tranfigi experiantur, neque enim ipsemet Christus sine mysterio, divitias spinis assimilat. Potest etiam hæc discipulorum ignorantia hac Boetii aggravari sententia dicentis : « Non in hoc « terræ puncto, sed in cœlo propaganda gloria. »

Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum.

14. — Mystica prorsus est illa hic ab increata Sapientia discipulis data responsio, hi etenim fratres primas sedes, primosque thronos postulant, illisque per patibula et cruces respondetur; nimirum ut per hoc denotaret, verissimum esse, ut serio rem trutinantibus patebit, quod regna mundi, vera sint ambitiosorum patibula. Unde trita est illa S. Bernardi sententia : *O ambitio ambientium crux!* Enimvero Salvator noster tunc pridem, non vero antea titulum regis libenter acceptavit, illumque ab universo Hebraismo super caput suum figi permisit, quando crucis patibulo affixus pependit, ut vel inde regna terræ in substantia, nihil præter patibula et cruces esse agnosceretur.

15. — Verum quærat hic fortasse aliquis, ex quo Salvatori nostro jam perspicuum erat, duos hosce fratres ea esse generositate præditos, ut calici huic passionis epotando labia sua indubitanter

admovituri essent, cur insuper illos hac de re interrogare et examinare voluit. S. Anselmus dicit : « Non ignorabat quidem Dominus, quia passionem « ejus poterant imitari ; sed ideo dixit hoc illis, ut « Domino interrogante et eis respondentibus, omnes « nos audiamus, quia nemo potest cum Christo « regnare, nisi passionem ejus fuerit imitatus. »

16. — Salvator noster, hanc ambitionis febrim in duobus hisce fratribus ulterius proserpere videns, ad eam curandam, salutarem illis porrigit medicinam. Unde Chrysostomus, *Hom.* LXVI *in Matth.*, ait : « Perpendis, quomodo statim ab hac cupiditate eos « removit, contraria eis disserens ; nam vos, inquit, « de honoribus et coronis cogitatis, ego vero de « luctamine atque sudore. »

17. — S. Bernardus, *Ser.* II *ex parvis*, considerat, cœlestem hunc protomedicum, calicis hujus amaritudinem se quoque ebibiturum esse prædixisse, ut duobus hisce discipulis, ad eumdem bibendum, animi generositatem et vigorem subministraret ; nam super illa verba : *Quem ego bibiturus sum*, ita scribit : « Tanquam pius et laudabilis me- « dicus, prius bibit potionem, quam parabat suis, « id est, passionem et mortem sustinuit, et sic « sanitatem immortalitatis accepit et impassibili- « tatis, docens suos, ut confidenter biberent potio- « nem, quæ generat sanitatem et vitam. » Quisquis enim huic Redemptoris calici labia admovet, ad patiendum et moriendum pro Domino paratum se esse probat et consequenter recipit regni futuri pignus certissimum : *Si sustinebimus et conregnabimus*. Chrysostomus, *Hom. cit.*, Christum valde sapienter passionis et mortis suæ mentionem fecisse notat : « Ut communicatione laboris promptiores « redderentur. » S. Augustinus, *in man.*, *c.* XXII, dicit : « Nihil tam amarum ad mortem est, quod « morte Christi non sanetur. » Basilius Seleucus, *Or.* XIV, dicit, Christum regni sedes sollicitantibus discipulis, per patibulorum oblationem respondisse, quia « regni acquirendi modum docebat ; thronus « laborum fructus est, via est passio, labores pro « religione suscepti, regnum merentur. » Enimvero valde considerabilia sunt verba illa : *Calicem, quem ego bibiturus sum* ; hisce in verbis a nobis postulat, ut calices, quos bibituri sumus, ipsius sint, id est, ut, quidquid in hac vita toleratur et bibitur, id totum a nobis non ob fines mundanos, sed ex amore patiendi pro Christo et ad ipsius gloriam fiat. Multi quidem ambitiosi, calices sæpe amarissimos exhauriunt, sed eo duntaxat fine, ut ad optatum desideriorum suorum scopum perveniant ; unde aulicus ille, qui in vita aulica incanuerat quondam, ait : Se eousque vixisse, « Injurias acci- « piendo et gratias agendo. » Hi duo fratres a Christo sibi dici audierunt : *Calicem quidem meum bibetis* ; unde sequens moralis doctrina elicitur, nimirum calicem Domini semper a nobis bibendum, non solum in rebus gloriam Dei immediate spectantibus, verum etiam in quibuscumque aliis rebus indifferentibus, idque modo sequenti. Quando enim nonnunquam casus contingit, quod ratione vocationis nostræ nobis sudandum et laborandum sit, non in rebus ad Dei servitium immediate pertinentibus, sed in rebus mundanis ; tunc sudores et labores illi, per bonæ cujusdam intentionis rectitudinem, ad Deum et finem supernaturalem dirigi possunt et debent. Unde S. Augustinus, *in Ps.* XXXI, ait : « Non valde attendas quid homo faciat, sed « quid, cum facit, aspiciat. »

18. — Notandum quoque est, Christum omnino contrarium illius facere, quod mundus facit ; huic namque proprium est, quod, dum suos vult exaltare, iisdem obsequia, auctoritatem, delicias, thesaurum et quævis alia, quæ grata sunt et placent, ob oculos ponere, non vero pericula, turbationes, populorum censuras, rebelliones, inimicitias, aut alios quosvis, ex similibus dignitatibus oblatis oriundos, tumultus, e contra vero Christus primo loco ob oculos nobis statuit amaritudinem laborum, sudorum, contradictionum et mortificationum ; has autem per æternæ Veritatis promissionem, tandem regnum quoddam beatum necessario consequitur.

19. — Chrysostomus, *Hom.* VI *in Matth.*, nihilominus dicit, Christum hoc suo responso generosum illis animum suggessisse, ac hunc calicem sine ullo metu aut formidine exhauriendi. « Perspice, » inquit, « qualiter ipso interrogationis modo et « hortatur et allicit ; non enim dixit : Potestisne « vestrum effundere sanguinem ? Sed quonam « pacto ? *Potestis bibere calicem ?* Deinde alliciens « inquit : *Quem ego bibiturus sum.* »

20. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XXXV, modum nos docet, quoad promerendas regni beati sedes, omnes huic calici labia nostra admovere possimus : « Passionem Domini, » inquit, « dicimus suscipere « nos debere, non omni modo persecutionem gen- « tilium, sed omnem laborem et molestiam, quam « patimur corpore, contra peccata certantes. »

Dicunt ei : Possumus.

21. — S. Paschasius hanc responsionem cæterorum Apostolorum murmuri, quod ex hac tam insolenti horum fratrum petitione coortum fuerat, aliqualiter satisfacere potuisse existimat : « Ut illis « respondentibus, quia *possumus*, audiant et cæteri, « ac conquiescant, intelligentes, quodsi et ipsi « parati sint mori pro Christo, nihilominus possunt « et ipsi juxta Christum sedere nequaquam exclusi « pro duobus. »

22. — S. Thomas hic, quærit : « Quare sic res- « pondent ? Ex amore ad Christum, quia ita adhære- « bant ei, quod mors eos ab ipso separare non pos- « set ; ad eum fere modum, quo sanctus Apostolus « dicebat : *Omnia possum in eo, qui me confortat.*

« *Quis nos separabit a charitate Christi, tribulatio?* « *an angustia? an fames? an persecutio? an mors?* « etc. » Etenim ex quo sancti hi duo Apostoli oculos, imo et corda sua in cœlestis regni primas sedes, sive in æternam retributionem defixa habebant, nullus esse calix poterat, quantumvis etiam amarus esset, quem non libenter ad fundum usque exhaurirent, quia *non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam.* S. Basilius de hisce iisdem fratribus ita scribit : « His auditis submissa « mentis cervice, obedientiæ jugum subierunt, « alacrique animo in pericula, in contumelias, in « cruces, in varias neces processere; gaudebant « enim, quod digni habiti sunt pro nomine Jesu « contumeliam pati. »

23. — Communior tamen opinio esse videtur, quod pro aviditate consequendi id, quod postulabant, vires suas nequaquam examinarint et attenderint : « Ex ignorantia, » inquit S. Thomas, *ibid.*, « quia vires suas non considerabant, item ex « cupiditate assequendi quod petierant. » Lucas Brugensis dicit, quod hoc responsum dederint, postquam se et suam ambitionem detectam et Christo notam esse viderunt; siquidem Christus audita matris petitione, non matrem, sed ipsos allocutus fuit. « Cum audiunt requiri a Christo, « quod in se situm esse arbitrantur, cupiditate « assequendi, promittunt quodvis, minime metien- « tes vires suas, » sicut et S. Petrus vires suas minime dimensus fuerat, quando Christo dixit, *Luc.*, I, 33 : *Tecum paratus sum et in carcerem et in mortem ire,* quod vel inde liquet, quia postea vel ad unius ancillæ vocem contremuit. Neque enim etiamnum sciebant, quanta hujus calicis amaritudo esset; quæ ipsummet quoque Dei Filium sanguinem sudare et agonizare fecit, quæque divinum Atlantem, qui tribus digitis universum sustinet mundum, quique *Exultavit ut gigas ad currendam viam,* totum tremebendum in terram prostravit, adeoque de imminente sibi morte anxium reddidit, ut, quando calix iste ab Angelo ei præsentatus fuit, ad Patrem hisce verbis oraverit, *Matth.*, XXVI, 39 : *Pater si possibile est, transeat a me calix iste.*

24. — S. Anselmus hac de re ita scribit : « Non « tantum confidentia cordis, quantum ignorantia « Passionis responderunt, nescientibus enim desi- « derabile est bellum, sic inexpertis levis esse vide- « tur tentatio passionis et mortis, si enim Dominus « potuit dicere : *Pater, si fieri potest, transeat,* etc., « quanto magis non fuerint dicturi, quia *possumus* « si scirent, qualis est tentatio mortis. » Lyranus quoque rationem quamdam affert, dicens : « Patuit « per effectum, quia in passione Christi fugerunt « præ timore mortis. »

25. — S. Joannes Chrysostomus autem, *Hom.* LXVI *in Matth.*, fratres hosce exiguam promissionis suæ curam habuisse existimat, ad omnia tamen sese promptos obtulisse dicit, eo quod mente sua in id, quod adeo ardenter ambiebant, defixi erant : « Nec idipsum intelligentes, quod se posse affirma- « bant; sed sperantes se habituros postulata. » S. Thomas de Villanova observat hanc esse specialem ambitiosorum indolem, quod cuncta periclitari patiantur, dummodo ad propositum sibi scopum pertingere possint : « Omnes labores, omnes sudores, « tormenta et mortem sustinebimus, dummodo te- « cum regnemus; divitias, quas cum tanto sudore « acquirunt, et tam dilectas et salutem et vitam, « si casus honoris se offerat, omnia libenter expo- « nunt. » Paulus de Palatio ait : « Ita respondent « omnes, qui beneficia concupiscunt, verbum est « humanæ superbiæ. »

Versus 23.

Ait illis : Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.

1. — Theophylactus, Christum mortem suam calicem denominasse notat : « Ostendens, quod leve « sit, et quod oportet nos tam facile illud aggredi, « martyrium videlicet, quam si bibendum esset po- « culum, et declarans quod ipse suaviter accedat « ad mortem. » Porro quanto cum gaudio et promptitudine uterque horum prætendentium hunc calicem ebiberit, amborum martyrium satis conspicue ostendit; tametsi S. Joannes in lebetem ferventis olei immissus, illæsus abinde egressus fuerit; et ideo Salvator noster, ut Lucas Brugensis ait : « Am- « plectitur promptitudinem eorum, non tanquam « veram, sed ut hujusmodi aliquando futuram. »

Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.

2. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XXXV, circa hæc verba dicit : « Noluit suscipere petitionem eorum, « ne cæteros omnes tristaret; » cum enim Apostoli eo tempore nequaquam illuminati essent, hunc fere in modum intra se discurrere poterant : « Si semel « istis duobus totius regni illius societas dividenda « est, si unus sessurus est ad dexteram et aliud ad « sinistram ejus, ergo nos quid fieri jam speramus? « Ideo eum secuti sumus, ut illis electis de medio « nostrum, nos inveniamur relicti? » Demum vero concludit, quod sapientissime Redemptor noster petitionem ipsorum nec totaliter rejecerit, neque ex omni parte eidem favorabiliter assenserit : « Ideo « neque dicit, non sedebitis, ne duos confunderet; « neque dixit, sedebitis, ne cæteros irritaret. » Ita namque Dominus noster argumentatus fuisse videtur : « Si petitio eorum suscepta non est, et omnes

« conturbati sunt, quanto magis fuerant contur-
« bandi si eorum petitio suscepta fuisset. »

3. — Enimvero si hoc Salvatoris responsum ad cœlorum regnum dirigebatur, difficultas non modica exurgit, qua ratione Salvator noster se illud eis dare non posse, dicere potuerit, cum idem in novissimo judicii die electis suis dicturus sit, *Matth.*, XXV, 34 : *Venite, benedicti Patris mei, et possidete paratum vobis regnum?* etc. Et alibi eidem Salvatori nostro dicatur : *Fecisti nos Deo nostro regnum, et regnabimus.* S. Paschasius ait : « Numquid non Pater
« diligit Filium, ut alibi ait : *Omnia dedit in manu*
« *ejus?* sed et ipse de se Filius : *Omnia Patris,* inquit,
« *mea sunt.* » Demum vero præfatus Sanctus respondet : « Recte dicit, quod non est suum dare,
« sed eorum est promereri. » Etenim in æterna beatitudine primis sedibus gaudere posse, non a sola Dei liberalitate dependet, verum etiam ab intensissimo ferventissimoque nostro amore ac dilectione; nam ut S. Thomas hic ait : « Eminentia dignitatis
« non datur personæ, sed merito, et hoc secundum
« prædestinationem divinam; *non est meum dare*
« *vobis* sine merito, sed personis ex merito acqui-
« rentibus. » Voluit igitur illis innuere, nullum in cœlis locum habere acceptionem personarum, adeoque nihil illis suffragari, quod cognati ejus sint aut familiares. S. Hieronymus hic dicit : « Sic intel-
« ligendum est; regnum cœlorum non est dantis,
« sed accipientis; non est enim acceptio personarum
« apud Deum, sed quicumque talem se probaverit,
« ut regno cœlorum dignus fiat, hic accipiet, quod
« non personæ, sed vitæ paratum est. » Deus nequaquam per hujus terræ Principum leges dirigitur, qui proxime sibi cognatos, aut magis gratos et acceptos, ad primos solent honores vehere. Basilius Seleucus, *Or.* XXIV, ita exponit : « *Non est meum*
« *dare vobis.* Cur? quia remuneratio accipientis
« meritum consequitur, non solam facultatem
« dantis; thronus laborum præmium est, non am-
« bitionis donum gratuitum; monstra meritum
« tuum, et meam intuere potestatem. » Chrysostomus, et post illum Theophylactus, rem hanc per pallii sive bravii similitudinem explicant. Si enim aliquid apud Regem, qui bravium in stadio currentibus, vel inter se certantibus constituit, sollicitaret, ut bravium istud sine cursu vel certamine prævio sibi concederet : « Huic respondere utique ille po-
« terit, non est meum dare ad gratiam, sed quibus
« præparatum est, hoc est, his qui cucurrerint, et
« vicerint; » sic autem et hoc loco dicit Christus. *Bonum certamem certavi,* inquit Apostolus, II *Tim.*, IV, 8, ac proinde concludebat, *reposita est mihi corona justitiæ.*

4. — Nonnulli ex sacris Expositoribus verbum *Vobis* hoc loco considerant. S. Remigius, *in cat.*, ait : « *Vobis,* id est, superbis talibus, quales vos
« estis, sed humilibus corde, quibus paratum est a
« Patre meo. » Lyranus ait : « *Sed quibus paratum*
« *est,* id est, vere humilibus, et spiritualia sapien-
« tibus. » S. Ambrosius ait : « Non dicit : *Non est*
« *meum dare,* sed *non est meum dare vobis;* non sibi
« potestatem deesse asserens, sed meritum creatu-
« ris. Accipe aliter : *Non est meum dare vobis,* qui
« veni humilitatem docere; *non est meum,* qui veni
« ministrare, et non ministrari; *non est meum,* qui
« justitiam servo, non gratiam. »

5. — Quod si vero in hoc Christi responso de honoribus agatur terrenis, prout in hoc nostro casu fieri videtur, merito Christus se non est passus induci, ut postulata illis concederet, quia tametsi corda Regum, et multo amplius regna in ejus consistant manibus, nihilominus dicere voluit : *Non est meum dare vobis,* quia desiderium ejus ad hoc solum contendit, ut primas illis cœli sedes et thronos consignet, non vero ut illos hic in terris in sublime evehat; imo suo nos exemplo gloriam humanam spernere docuit. In oratione quidem quotidiana, quam Dominicam appellamus, non regna petere docuit, sed regnum Paradisi : *Adveniat regnum tuum :* « Id dare meum non est, non enim
« dabo morbum alicui, qui doceo ut a morbo ca-
« veatis. » Lucas scribit, superbum Luciferum illa Christo obtulisse, dum ait : *Ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis, et ait illi : Tibi dabo potestatem hanc universam, et gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, et cui volo, do illa.*

6. — Paulus de Palatio optat, ut omnes Prælati, dum cognati ipsorum se ab illis ad dignitates vehi rogant, idipsum cum Christo respondeant : « Uti-
« nam cum a Prælato consanguinei petunt præben-
« das, dicerent : *Non est meum dare vobis.* » Imo non solum illis, sed et omnibus aliis, qui omni merito carent, respondendum est : *Non est meum dare vobis,* quia conscientia, ut solos dignos exaltent illos arctissime obligat, cum Prælati bono publico arctissimo debito obstringantur. Sanctus ille Præsul Albertus Magnus, de cujus canonizatione agitur, hac de re ita scribit : « Audiant hoc Prælati, Chris-
« tus enim dicit, non esse suum dare sedem homi-
« nis in acceptione personarum, et cujus erit dare
« sedem illam præter meritum? Si enim Christi
« non est, consequens est, ut etiam Vicarius Christi
« potestatem in hoc non habeat. »

7. — Auctor Imperfecti hisce verbis consolatur multos, qui in suis a Deo sollicitatis petitionibus patiuntur repulsam, dicens : « Quamvis putas te
« spiritualem rem petere secundum Deum, et di-
« gnam impetratione, tamen si non impetraveris,
« graviter ferre non debes; » adducitque duorum horum fratrum exemplum de quibus ita scribit : « Rem spiritualem et dignam Deo se petere æsti-
« mabant, tamen reprobata est petitio eorum, inu-
« tilis judicata; non enim omne, quod apud homi-
« nes justum videtur, etiam apud Deum similiter

« est justum ; quanto major est Deus homine, tanto « profundiora sunt Dei judicia quam hominis, num- « quid digniores esse possumus Jacobo et Joanne? « ut non impetrantes quod petimus, doleamus, cum « nec illi de non impetrato beneficio sint contris- « tati. »

VERSUS 24.

Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus.

1. — Lucas Brugensis dicit, matrem una cum filiis Christum nonnihil ad partem subduxisse a discipulis, ut petitionem suam Christo proponens, ab aliis Apostolis minime audiri posset. Salvatorem vero voce adeo clara respondisse, ut ejus responsione proposita a matre supplicatio facili posset negotio intelligi. Verum, inquit idem Lucas Brugensis, ubinam est ejus charitas et circumspectio? Et respondet : « Cum sciret eodem uno morbo omnes ipsos « laborare, voluit ipsis simul omnibus mederi, « unumque responsum simul omnibus servire. »

2. — Ecce tibi igitur, quam ferociter effrænis hæc ambitionis passio in cordibus humanis sæviat; neque enim vel ipsammet Christi scholam et collegium Apostolicum in sæcularem quamdam transmutare aulam dubitat : « Hi nimirum sunt affectus « eorum, » inquit Jansenius, « qui vivunt in oculis « Principum ; sibi quisque placet, sibi quisque polli- « cetur primos honores, et aliis Prælatis invidet. »

3. — Paulus de Palatio proinde continere se nequit, quin exclamet : « O vere venenum charitatis « cupiditas, venenum concordiæ ambitio! Quis cre- « deret inter piscatores pauperes, et hos Christi « collegas, futuram de summo loco discordiam? » Hæc etenim ambitionis macula animas quascumque etiam purissimas coinquinare non desinit. Unde Hildebertus, *Ep.* XXXI, ait : « Superbia natione cœ- « lestis, sublimes appetit mentes, et velut ad pro- « prios revolans ortus, in gloriam et puritatem « irrumpit hominum, quæ a gloria et puritate pro- « rupit Angelorum. » Hic superbiæ et ambitionis spiritus suam se e cœlo empyreo originem inter mentes Angelicas habere gloriatur, indeque se in naturam humanam transfudit, idque eo vel maxime tempore, quo adhuc omnino immaculata et illæsa erat, id est, in statu innocentiæ et justitiæ originalis. Merito igitur S. Ambrosius, *lib.* III *in Luc.*, ita de ea scribit : « Quos nulla potuit movere luxuria, « nulla avaritia subruere, facit sæpe ambitio crimi- « nosos. »

VERSUS 25.

Jesus autem vocavit eos ad se, et ait : Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum, et qui majores sunt, potestatem exercent in eos.

Jesus autem vocavit eos ad se.

1. — S. Hieronymus, *ibid.*, Salvatoris nostri benignitatem et mansuetudinem valde admiratur, utpote qui duorum horum fratrum præsumptuosam petitionem minime reprehendit, neque cæteris Apostolis invidam ipsorum turbationem asperis verbis improperavit, « sed tale proponit exemplum, « quo doceat eum majorem esse, qui minor fuerit, « et illum Dominum fieri, qui omnium servus sit. » Et quidem omnes simul coram se accersivit, ut tanto eum attentius auscultarent. Theophylactus ait : « Omnibus itaque simul loquitur, præsens « omnibus fit. » Cajetanus dicit : « Ut omnes si- « mul propius, familiarius, ac magis benigne re- « prehendat, duos ambitionis, decem indignationis ; « una tamen et eadem ratione, quia una erat radix « peccati, scilicet appetitus primatus. »

Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum, etc.

2. — Lyranus Christum dicere voluisse putat, auctoritatem et superioritatem, quæ in ejus regno, id est, in Ecclesia ipsius esse conspicitur, nullam habere similitudinis relationem ad Principum temporalium auctoritatem : « Quia auctoritas in regno « terreno acquiritur per ambitionem et potestatem; « sed in regno meo contrario modo acquiritur, « videlicet propter humilitatem, propter quod dicit : « *Quicumque voluerit inter vos,* etc., id est, se exer- « ceat in obsequiis humilitatis. » Lucas Brugensis fines, quos Principes sæculares in sua gubernatione sibi propositos habent, hisce verbis examinat : « Dominandi imperandique honorem spectant arro- « ganter, quæruntque e principatu suo, in eo sibi « placent, quod aliis præsint, a quibus timorem, « honorem et obedientiam velut a servis exigunt ; « denique principatum dominatu definiunt, non « proponunt sibi eorum, quibus præsunt, utilitatem, « sed seipsos, suamque ambitionem, cui servire « subditos cogunt, tum legibus, tum vi ; malo fre- « quenter ipsorum subditorum. » Demum vero quomodo illa verba : *Qui majores sunt, potestatem exercent in eos,* intelligenda sint, declarat, notatque quosdam ita legere : « *Qui majores sunt,* licentia « seu imperiosa auctoritate utuntur in eos; sensus « est, eo delectantur, eo referunt dignitatem suam, « ut jubeant et imperent pro libitu subditis, invi- « tosque ad obsequium sui compellant. »

3. — Auctor Imperfecti, *Hom.* II, similiter ambitiosos, inordinatosque eorumdem Principum fines hisce verbis ad vivum delineat, dum ait : « Princi- « pes mundi ideo fiunt, ut dominentur minoribus « suis, ut spolient eos, et comedant et usque ad « mortem abutuntur vita eorum ad suas utilitates « et glorias. »

4. — Idem quoque Auctor dicit, sapientissimum Magistrum nostrum nobis, quisnam sit fructus humilitatis, quis vero ambitionis effectus, palam ostendere voluisse. Dicit enim : « Fructum humili-

« tatis terrestris posuit primatum cœlestem, et pri-
« matus terrestris fructum posuit confusionem
« cœlestem; quicumque ergo desiderat primatum
« in terra, inveniet confusionem in cœlo. » Per salutarem hanc medicinam, pestilentialem et malignam ambitionis febrim in discipulis suis curare voluit : « Ut jam inter servos Christi non sit de pri-
« matu certamen, nec festinet unusquisque eorum,
« quomodo aliis major appareat, sed quomodo om-
« nibus inferior videatur. »

Versus 26.

Non ita erit inter vos; sed quicumque voluerit inter vos major fieri sit vester minister.

1. — Legatur caput v Epistolæ I S. Petri, vers. 2, ubi Apostolus, quales Superiores et Prælati in regno Christi esse debeant, apte declarat, dicens : *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie; neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.*

2. — S. Thomas, *ibid.*, scribit, Christum hoc loco illos, qui primas dignitates, primasque in ejus Ecclesia sedes occupare prætendunt, instruere velle, qua ratione se gerere debeant : « Si quis
« desideret habere præsidentiam in Ecclesia, Spiri-
« tus Sancti ut sit sicut minister. I *Pet.*, IV, 10 :
« *Unusquisque sicut accepit gratiam, etc., sicut boni*
« *dispensatores*, ut quanto plus habebis, plus in uti-
« libus expendas, ideo qui voluerit major fieri in-
« ter vos, id est, in Ecclesia, fiat ut minister, id
« est, ministret in necessitate aliorum. »

3. — Cajetanus dicit, Christum hisce verbis stabilire voluisse, quales in regno ipsius esse debeant superioritates, pro quibus hanc præcipue maximam statuit : « *Non sic erit inter vos.* Principatus
« vester non erit ad dominandum, et præcipien-
« dum, et cogendum. » Lucas Brugensis ait : « Nec
« idcirco tamen imperiosa in vos auctoritate utatur,
« sed ministri instar, omni cum mansuetudine agat,
« si potest, obsecratione potius quam imperio adhi-
« bito. »

4. — Albertus Magnus bene observat, Christum dixisse : *Inter vos*; indeque hanc deducit brevem moralitatem : « Ex modo loquendi, notat Prælatum
« non supra subditos, sed inter subditos esse de-
« bere. » Auctor Imperfecti finem explicat, quem Salvator noster capita et superiores deputando habuit : « Principes Ecclesiæ fiunt, ut serviant
« minoribus suis et ministrent eis, quæcumque
« acceperunt a Christo, ut suas utilitates negligant
« et illorum procurent, et si opus fuerit, neque
« mori recusent pro salute inferiorum suorum,
« sicut Apostolus dicit : *Ego autem impendar, et*
« *superimpendar ipse pro animabus vestris.* »

5. — Paulus de Palatio super verba illa : *Sit vester minister*, ait : « Quidni ministret, qui videt
« Deum ministrare, et lavare pedes discipulorum?
« Quidni ministret, qui videt ministrare munus
« esse Dei, superbire vero Luciferi? » Cajetanus pulchre distinguit, in quonam magnificentia et potestas Principum hujus mundi, et in quo Prælatorum præcellentia et potentia consistat : « Magni-
« tudo mundi est, ad exercendam potestatem;
« magnitudo vestra erit ad exercendum ministe-
« rium; principatus gentium est ad dominandum,
« vester erit ad serviendum. »

Versus 27.

Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.

1. — Lucas Brugensis ait : « Vester servus, vobis
« prorsus addictus, nullatenus liber, plus est ser-
« vum esse quam ministrum; nam minister liber
« esse potest, servus autem totus est Domini sui;
« quidquid habet in bonis sive naturæ, sive for-
« tunæ, totum addictum est servituti Domini. »
Servus debet esse subditorum suorum, quos gubernandos accepit, ac proinde nullum ab eis prætendere debet servitium, sunt verba præcitati Expositoris,
« adeo se servitio vestro obnoxium esse sciat, ut
« quidquid habet bonorum sive animi, sive corpo-
« ris, adeoque vitam suam, ubi fuerit opus, seque
« ipsum totum impendere debent tutandæ saluti
« vestræ. » S. Thomas hæc verba in eodem vigore interpretatur, dum superioritatem Ecclesiæ non dominium sed virtutem esse dicit : « Si aliquis
« desiderat habere primatum in Ecclesia, sciat
« quod illud non est habere dominium, sed servi-
« tutem, » adducitque illum Apostoli textum I *Cor.*, IX, 19 : *Cum essem liber ex omnibus, omnium me servum feci.*

2. — Ex omnibus hisce, serio a Chrysostomo et ab Auctore Operis Imperfecti, *Hom.* LXVI *in Matth.*, examinatis et ponderatis, ambo nihil stultius esse deducunt, quam dignitatum seriam ambitionem; et quidem hac de re primus ita scribit : « Nam qui
« primatum quærunt, sibi ipsi dedecori sunt, igno-
« rantes hoc se pacto in infima detrudere, non
« enim externis similia nostra sunt; nam apud
« gentes, qui Principes sunt, ipsi dominantur; apud
« me autem, qui ultimus est, summa tenet. »

3. — Auctor Imperfecti vero dicit : « Primatum
« Ecclesiasticum concupiscere, neque ratio est,
« neque causa, quia neque justum est, neque utile;
« quis enim sapiens ultro se subjicere festinat ser-
« vituti, labori, dolori et quod majus est, periculo
« tali, ut det rationem pro omni Ecclesia apud jus-
« tum Judicem, nisi forte, qui nec credit judicium
« Dei, nec timet, uti abutens primatu suo Ecclesiastico, seculariter convertat eum in sæcularem. »

VERSUS 28.

Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam pro multis.

1. — Ne autem, quo minus hactenus inculcata crederent, ullam prætexere possint rationem, semetipsum omnibus in exemplum proponere non dedignatur. Unde S. Anselmus ait : « Proponit exemplum, « ut si dicta parvi penderent, ad opera saltem erú- « bescerent, dicens : *Sicut Filius hominis*, etc. »

2. — S. Thomas hic opponit hisce verbis Domini et dicit, qua ratione Dominus dicit, se non venisse, ut sibi ministraretur, cum tamen idem Evangelista de Christo scribat : *Accesserunt Angeli et ministrabant ei.* Joannes quoque in Evangelii sui capite XII, eum a sancta Martha varia accepisse obsequia et ministeria scribit : *Martha ministrabat ei.* Respondet autem paulo post, quod, « licet ei ministratum « fuerit, non tamen ad hoc venit; ad quid igitur? « *ut ipse ministraret,* id est, ut abundantiam gloriæ « aliis impenderet. » *Luc.*, XXII, 27 : *Ego sum in medio vestrum sicut qui ministrat.* Quærat fortasse aliquis vestrum, inquit S. Doctor : An Christus servus dici possit, qui revera Dominus est. Et respondet : « Ita; servus enim dicitur, qui accipitur in « pretium, et ipse fecit se pretium, et dedit se in « redemptionem pro multis. » Observat item, Christum non dixisse : « Pro omnibus, sed *pro multis*, « quia quantum ad sufficientiam pro omnibus, « quantum vero ad efficientiam pro multis, scilicet « pro electis. »

3. — S. Thomas de Villanova, *Serm. de Annunt.*, ingeniosam quamdam circa incarnationem Filii Dei considerationem habet, huic nostro proposito non admodum incongruam; observat enim, Filium Dei tunc præcise conceptum fuisse, quando ejus sanctissima Mater se servam et ancillam nuncupavit, dicens : *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Circa quæ verba præfatus Archipræsul ita loquitur : « Grandi mysterio, altissi- « moque Deitati instinctu conceptura Deum, sui « meminit ancillatus, ut orientem a se Filium, « mundi obsequio manciparet. »

4. — Cajetanus ex prædictis Evangelii verbis, Prælatos Ecclesiasticos servitio spirituali destinatos esse colligit : « Hic apparet, quod de ministerio in « spiritualibus statuit magnates Ecclesiasticos mi- « nistrare, sicut ipse Jesus venit, ut ministraret « spiritualia corporali exercitio et fatigatione inter- « veniente, prædicando, discurrendo per civitates « et castella. » Ipsemet Christi in terris Vicarius, Servus Servorum appellatur, ad denotandum, quod quanto sublimior est gubernantis et præsidentis dignitas, tanto profundior esse debeat eorum humilitas.

FERIA QUINTA POST SECUNDAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XVI, VERS. 19

19. Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide.

20. Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus ulceribus plenus.

21. Cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis, et nemo illi dabat; sed et canes veniebant, et lingebant ulcera ejus.

22. Factum est autem, ut moreretur mendicus, et portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ, mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno.

23. Elevans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe et Lazarum in sinu ejus.

24. Et ipse clamans, dixit : Pater Abraham miserere mei, et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

25. Et dixit illi Abraham : Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala, nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.

26. Et in his omnibus inter nos et vos chaos magnum firmatum est, ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.

27. Et ait : Rogo ergo te Pater, ut mittas eum in domum Patris mei.

28. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

29. Et ait illi Abraham : Habent Moysen et Prophetas, audiant illos.

30. At ille dixit : Non Pater Abraham; sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.

31. Ait autem illi : Si Moysen et Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

VERSUS 19.

Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide.

Homo quidam.

1. — S. Bonaventura hic, S. Ambrosius in Catena et alii, hujus Evangelii seriem non parabolam, sed veram historiam et revera factum eventum fuisse crediderunt; cujus indicium esse dicunt, quod Lazarus proprio suo nomine appelletur. Dionysius Carthusianus in ea est opinione, divitem hunc reprobum fuisse Nabal, qui Davidi insultavit, eumque indigne tractavit.

2. — Euthymius rationem reddit, cur divitis nomen non exprimatur, dum ait : « Divitis quidem « nomen non edidit, utpote odio digni; scriptum « est enim, *Psal.* XV, 4 : *Nec memor ero nominum « eorum per labia mea.* » Idem quoque ex Hebræorum traditione refert; quod in eo sæculo, quo ambo vixerunt, dives appellatus fuerit Ninensis, pauper vero Lazarus dictus fuerit, Christumque post amborum mortem de iis, quæ vere inter utrumque acciderunt, præsentem composuisse parabolam. Lucas Brugensis scribit : « Nullus narrare potuit præter « Christum, cui soli res alterius sæculi notæ fue« runt. »

3. — Albertus Magnus tres rationes, cur nomen divitis expressum non fuerit, assignat. Prima est : « Ad innuendum, quod divites apud Deum sunt « ignoti. » Secunda, ad denotandum, Deum modo quodam, mundi legibus contrario, procedere, mundus enim neminem ex nomine agnoscere, aut magnificare solet, præterquam sæculi istius magnates. Tertia, quia divites solum solliciti sunt, ut ab hominibus magnificentur et noscantur ex nomine, nihil facientes, quod a Deo estimentur, aut apud illum ex nomine famosi et magnifici existant : « In « hoc mundo nomen acquirentes, apud Deum per« dunt. *Psal.* XLVIII, 12 : *Vocaverunt nomina sua in « terris suis.* » Quarta ratio magis est propria, quia putrescit in manibus eorum, in quo nominari quærunt : *Ut lutum platearum delebo eos. Psal.* XVII, 43.

4. — Hugo Cardinalis ideo Evangelistam divitis nomen non expressisse dicit, ut inde intelligamus : « Quod divites nomen suum, quod hic habuerunt, « amittent et pauperes invenient. *Prov.*, X, 7 : *Me« moria justi cum laudibus, nomen impiorum putres« cet.* »

5. — Didacus Stella id ex morali quodam motivo factum fuisse dicit : cum enim scandala et vitia, propter quæ in inferno sepeliendus erat, referenda essent, prudenter illum ex nomine non appellavit : « In quo docet, ne, quotiescumque vitia alicujus « narramus, auctorem nominemus, ne aliqua infa« mia inde illi sequatur. »

Erat dives.

6. — Christus Dominus, ut Beda advertit, ideo hoc factum narrat, quia paulo ante divites hisce verbis, *Luc.*, XVI, 9, monuerat : *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula, quod audientes Pharisæi deridebant;* ideoque hactenus a se dicta hoc exemplo confirmare voluit. Idem quoque Beda diffuse et post ipsum Lyranus parabolæ vel historiæ hujus sensum exponunt allegoricum, dum in divite populum Judaicum, in Lazaro vero populum gentilem significari dicunt.

7. — Hugo Cardinalis, Christum de hoc divite in tempore præterito imperfecto loqui observat : « *Erat;* quia talis, qui non est finaliter bonus, « imperfecte est dives, quia ejus divitiæ prætereunt « et pereunt. » Porro Deus huic quidem diviti amplissimas concesserat divitias, non tamen ut ad illas velut ad scopulum allidens, in fundum usque inferni naufragaretur, sed ut illis virtuose utendo, salutem sibi acquireret; ac proinde, ut ad id faciendum, promptam occasionem haberet, extremam mendici Lazari necessitatem, ei incessanter ob oculos statuerat, ut illam videns, ad intimam erga illum moveretur compassionem. Judam avaritiæ deditum esse videbat et tamen loculos eidem concredebat, non ut illis tanquam vitii illius fomento uteretur, sed ut Chrysostomus, *Hom.* LXIV *in Jo.*, ait : « Ut « omnem tolleret perditionis materiam. » Opportunum valde est in hoc proposito illud Theodoreti, *l.* VI *de Provid.*, monitum : « Apertissimum defen« sionis campum haberent malitiæ operarii, si in « hac vita divitiarum thesauro solis justis Judex ille « distribuisset. »

8. — S. Bonaventura hic ait : « Dives dicitur « non solum propter divitiarum possessionem, sed « propter earum dilectionem, ratione cujus dicitur : « *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et « in laqueum diaboli.* » Chrysologus, *Serm.* CXXII, ait : « Dives, sed crimine, non censu, non substantia, « sed reatu. » Hugo Cardinalis in hoc proposito scribens, diviti huic non possessionem ad delictum imputatam fuisse dicit, sed effrænem et inordinatam divitiarum cupiditatem, adducitque ad id confir-

mandum illum textum Jobi, XXXVIII, 5 : *Deus potentes non abjicit, cum et ipse sit potens;* et quidem hic noster dives tanto poterat esse inculpabilior, quia non per male acquisita opulentus factus aut locupletatus fuerat. Unde Lucas Brugensis dicit, quod fuerit « Dives de suo, » quod habet August., *Serm.* XIX *de verb. Apost., cap.* XI, « non enim accu- « satur rapinæ, furti, aut alterius injustitiæ. »

Qui induebatur purpura.

9. — Venerab. Beda se graviter opponit illis, qui vestes pomposas, nimisque pretiosas ferre, ab omni peccato excusare nituntur : « Quodsi videlicet culpa « non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter « exprimeret, quod dives, qui torquetur apud infe- « ros, purpura et bysso indutus fuisset; » hanc porro purpuram, ut Interlinearis asserit, ostentationis causa portabat : « Hoc nisi ad inanem glo- « riam; » et Dionysius Carthusianus ait : « Qua « vestiebatur exterius ad ostentationem inanem. » Porro habitus pomposi oculos et obtutus profanorum et lascivorum post se trahere solent, *Apoc.*, XVII, 4 ; *Et mulier erat circumdata purpura et coccino, et inaurata auro;* advertendum est autem, quod per hanc vestium pretiositatem, tenacissimus quidem libidinis viscus injectus erat : *Habens poculum aureum in manu sua plenum abominatione et immunditia fornicationis ejus,* hancque in fronte adfixam inscriptionem circumferebat : *Babylon magna mater fornicationum.*

10. — Luxus vestium, qui in hoc divite militabat, in eo consistebat, quod scilicet supra statum et conditionem suam, vestium ornatus usus fuerit. Unde Cajetanus ait : « Peccatum luxus in immode- « rato vestitu exteriori significatur. Purpura enim « Regum, non cujuscumque divitis est. Byssus lini « mollissimi *genus,* Reginarum deliciis forte commo- « dum, non cuicumque diviti. » Præterquam quod S. Bonaventura hunc vestium luxum ex alio quodam capite censura dignum existimet : « Quia valde « absurdum est putridum cadaver pretiosa veste « ornari, unde possent multi pauperes sustentari, « excusatur autem hoc ratione dignitatis personæ. » Nazianzenus, *Orat.* III, de purpura diffuse tractat, atque inter alia ita scribit : « Hic quidem purpuræ « flos vobis quidem malis imperatoribus superbiam, « pauperibus autem luctum conciliare invenitur. » Et ratio est, quia Magnates per sanguinem et sudorem pauperum in immoderatis pompis suis excedere solent. Et quidem tametsi de hoc divite non constet, quod divitias suas per iniquas extorsiones et pauperum oppressiones congregarit; hoc tamen de illo hodiernum testatur Evangelium, quod pauperes fame mori et interire permiserit; et ideo ejus quoque purpuram sanguine tinctam rutilasse dicere possumus; quia trita est illa S. Ambrosii sententia : « Si non pavisti, occidisti. » S. Bonaventura citat quoque S. Hieronymum dicentem : « Aliena rapere « convincitur, qui temporalia ultra necessitatem « habere comprobatur. » Hic dives pompose se ornando, pauperem ad limen domus suæ nudum jacentem toto corpore tremere fecit et rigidam nimis etiam micarum panis rationem habens, eadem misero Lazaro, præ fame et nuditate morienti immiti animo negabat; de hisce *Job.*, XXIV, 7, scribit : *Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes; quibus non est operimentum in frigore, quos imbres montium rigant.* Cajetanus ait : « Nuditas Lazari « describitur ex hoc, quod canes lingebant ulcera « ejus. » Divites supra vires facultatum suarum et supra statum suum ita in pompis vestium excedere volunt, ut permittere necessario debeant perire pauperes. S. Ambrosius, *lib. de Nabor., c.* XIII, ait : « Parietes vestitis auro, homines denudatis, clamat « homo nudus et tu sollicitus es, quibus marmo- « ribus vestimenta vestias; pecuniam pauper quærit « et non habet, et equus tuus aurum sub dentibus « mandit. » Enimvero non quidem muros candido aut variegato marmore contegere et exornare prohibemur; indignum tamen est, ut, dum adeo de muris contegendis sollicitus es, Christum in paupere, præ nimio frigore et gelu tremere et ex fame interire permittas; verum quidem est, quod mulier illa fortis, cujus Sapiens meminit, superbe vestita fuisse, *Prov.*, XXXI, 22, legatur : *Stragulatam vestem fecit sibi, byssus, et purpura indumentum ejus,* attamen Spiritus Sanctus post hæc verba immediate subjungit : *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ;* unde purpura illa status et dignitatis ejus sublimitati et excellentiæ debebatur, et tamen inter hasce pompas, quam prodigam erga pauperes charitatem exercuerit, ex sequentibus verbis audite : *Manum suam aperuit inopi et palmas suas extendit ad pauperes.*

11. — Hugo Cardinalis ad moralem sensum descendens, ait : « Purpuram et byssum nominat « Dominus, non solum quia delicata et sumptuosa « sunt, sed propter latens mysterium; purpura « enim sanguine tingitur et significat beneficia « Ecclesiastica, Christi sanguine comparata, vel de « sudore pauperum acquisita, multi enim ea, unde « pauperes deberent vivere, ponunt in vestibus suis « pretiosis. » Albertus Magnus super hæc verba scribens, parum ab illa Hugonis consideratione differt; dicit enim : « Quidam enim sunt, qui pur- « pura sanguinis Christi vestiuntur, et in ministerio « sacerdotali vel clericali, et bysso castitatis ejus- « dem; » sed quid sequitur : « Inde gloriantes, « contemnunt pauperes et non compatiuntur « eis. »

12. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.,* optime explicat, quinam sint illi, qui in perniciem pauperum, purpura se vestiunt, dum ait : « O quot « induuntur hodie purpura, panno scilicet intincto

« sudore et sanguine pauperis, quia induuntur « rapina, furto, usura, illicito lucro. »

Et bysso.

13. — Byssus genus quoddam lini subtilissimi et supra modum candidi erat, de qua Hugo Cardinalis ita scribit : « Mollitiem carnis notat byssus, « genus lini candidissimi quod juxta carnem habe- « tur. » Quia vero delicata hæc byssi mollities sæpe causa est, cur caro recalcitret seque spiritui opponat, ideo idem Doctor subjungit : « Candor byssi « convertetur in obscuritatem abyssi ; nunc vestiun- « tur bysso, tunc vestiuntur abysso. » Porro supremos Ecclesiasticæ Hierarchiæ Principes, purpura et bysso vestiri quotidie videmus ; quodnam vero in eo vestium genere lateat mysterium, Albertus Magnus, præceptum Dei, quo purpura et byssus in vestem sacerdotalem adhiberi jubetur, recolens, hisce verbis exponit : « Quod Prælatus dives debet « ista habere indumenta, ut per purpuram congruat « Passioni, et per byssum continentiæ Christi. »

Et epulabatur quotidie splendide.

14. — Tametsi is, qui ventrem lautis cibis nutrit a Theologis moralibus, non adeo facile peccati mortalis condemnetur, nihilominus, ut S. Basilius bene advertit : « Corpus bene saginatum et « anima illi immersa proclivis fit ad peccandum. » Et quidem quod peccatum luxuriæ attinet, dicit S. Bonaventura : « Ecce voracitas, quæ ut plurimum « habet luxuriam adjunctam. *Jacob.*, v, 5 : *Epulati « estis super terram et in luxuriis enutristis corda « vestra.* » S. Gregorius dicit : « Pene semper epulas « comitatur voluptas. » Dionysius Carthusianus, *ibid.*, addit, quod omnibus aliis peccatis aditum patefaciat : « Ex qua, » inquit, « luxuria, acedia et « alia varia consequuntur peccata. » S. Joannes Climacus, *in scala gr.* XIV, ait : « Princeps est dæmo- « num, qui cecidit Lucifer, et princeps vitiorum « concupiscentia gulæ. » In quibus verbis notandum est verbum *concupiscentia*, quia non tam cibus quam immoderatus illius appetitus est, qui nos condemnat. Unde S. Gregorius, *lib.* III *mor.*, *cap.* XI, ait : « Neque enim cibus, sed appetitus in vitio « est. » Sunt nonnulli crapulones, de quibus dici potest, quod eorum *animus in patinis* sit, qui, quidquid student, quidquid cogitant, quidquid operantur aut moliuntur, totum eo duntaxat referunt, ut novas inveniant gulæ promovendæ inventiones. Dives evangelicus non solum semel, aut iterum, sed *quotidie* epulabatur ; Cajetanus autem dicit : « Con- « gruit quandoque epulari ; sed quotidie nimis est. » Et ideo Dionysius Carthusianus ait, quod erat « Gulam in consuetudinem vertens. » Hanc autem ejus intemperantiam, Theophylactus inter alios vivacissime exprimit, dicens : « Non nunc tantum, « et postea non, sed quotidie, et non mediocriter, « sed splendide, hoc est sumptuose, et prodiga- « liter. »

Splendide.

15. — Id est, inquit Lucas Brugensis : « Ita ut « epulis ipsius nihil jucunditatis deesset ; non sani- « tas, non consortium, non colloquia, non musica ; « splendidos, magnificosque apparatus, sive cibo- « rum pretia, condimenta et varietates, sive vino- « rum præstantiam, sive vasorum ex argento et « auro, totiusque supellectilis splendorem spectes. » Dionysius Carthusianus ait : « Delicate, crapulose, « superflue, pompose, excedendo in ciborum et « potuum multiplici varietate, exquisita præpara- « tione, pretiosa consumptione, vasorum ornatu « curioso, atque in his assiduus fuit. »

16. — Augustinus Mascardus celebris sæculi nostri orator vitiosam hanc gulæ intemperantiam hisce verbis satis emphaticis exaggerat ; dicit enim : « Hisce nostris temporibus ad unicum duntaxat « ventrem demulcendum vina ex una regione « transferuntur in aliam, pro unica duntaxat instau- « randa cœna, ex uno et alio mari, ex fluminibus, « torrentibus et lacubus diversis, diversa transve- « huntur piscium peregrinorum genera ; feræ per « mille sylvas defatigatæ, sanguine persæpe tin- « guntur eorum, qui eas venantur, ut uni duntaxat « epulonis ori cruentum pendant tributum ; ut « unius duntaxat palato nimium curioso deservia- « tur, integri ministrorum et coquorum desudant « exercitus, pro unico palmari tantum stomacho « faciendo, altissimi fumant camini, fornascesque « amplissimæ, fercula ferculis accumulantur in « mensis, sub dapum nimio pondere ingemiscenti- « bus, penuaria in vino natant, ipsaque granaria « præ nimia rumpuntur aut certe incurvantur gra- « norum abundantia ; et cum unica sylva centum « elephantis sustentandis abunde sufficiat, oppor- « tunumque illis præbeat nutrimentum, centum « contra provinciæ unico duntaxat homini exsa- « turando minime sufficiunt. Sileo hic ex industria, « quod per diversa ad inventionum genera hoc « solum procuretur, ut fames non tam compesca- « tur, quam ut magis magisque ad majorem gulo- « sitatem pruriretur, quod per exquisitas condi- « mentorum species, animalia in alienas quoque « naturas degenerare contendant ; sub silentio iti- « dem pertranseo, quod ad delectandum unius « hominis palatum, ipsa quoque anni tempora seu « stationes inter se confundantur, dum tempore « effervescentis præ æstu caniculæ et leonis, men- « sas faciunt ex condensatis ex saccaro artificiose « præparatis nivibus et glacie apparere, haud secus « ac si sub polo antarctico, in corde rigidissimæ « hyemis consisterent. »

17. — Verum enim vero ad propositum nostrum magis deserviet, si consideremus, quod probabiliter satis timeri possit, ne forte sola gula causa sit, quod

dives hic epulo sepultus fuerit in inferno; nam ut Cajetanus ait : « Hæc autem non ideo commemo- « rantur, ut significentur peccata esse mortalia « secundum se, sed signa animi, dediti totaliter « vitæ sensuali; » ac proinde cum gulosi, præter edere et bibere, aliud nihil somnient aut cogitent, animam suam nihil faciunt, imo ipsiusmet Dei ut plurimum obliviscuntur. Sic enim protoparentes nostri, ut pomum vetitum manducare possent, Creatori suo cœlorum gaudiis et saluti æternæ, libere renuntiarunt. Unde Tertullianus, *de jejun.*, ait : « Facilius ventri quam Deo cessit, salutem gulæ « vendidit. » Similiter in Deuteronomio, II, 15, dicitur : *Incrassatus, impinguatus dereliquit Deum factorem suum et recessit a Deo salutari suo.* Dives ille, cujus etiam in S. Luca fit mentio, XII, 19, post habitam illam copiosam messem, animam suam ad manducandum et bibendum protinus invitavit, dicens : *Comede, bibe et epulare,* haud dubie enim animam suam haud secus ac fauces, frustum quoddam carnis esse arbitratus fuit, eamque esus et potus, exindeque nascentis delectationis capacem esse credidit. Unde S. Basilius, *Hom.* VI *in div. avar.*, de illo pulchre sic loquitur : « O verba stulta! o de- « mentiam singularem! si porcinam habuisses ani- « mam, quid aliud ipsi denuntiare potuisses? At « unde hoc? Quia terrena sapis et Deum habes « ventrem. » Gulosi solis epulis congerendis student et quia divites sunt, huic suo inordinato appetitui satisfacere possunt, ac proinde ventrem suum loco Dei adorant et colunt, ac tandem ignis æterni esca et pabulum evadunt : *Stulte hac nocte repetent a te animam tuam.* In vita Magni illius servi Dei Camilli de Lellis, fundatoris clericorum infirmis ministrantium, recensetur, quod dum clerici ejus ad moribundum quemdam confortandum accersiti, multis cum ipso de æterna salute dissererent, ipse in horrendas continuasque blasphemias proruperit, cumque illum pœnitentiæ seriæ, confessionisque peccatorum instituendæ commonuissent sæpius, ipse bonæ ac salutaris instructionis pertæsus, uni illorum responderit : Ecquid tua refert, si ego ad infernum detrudar? Illoque dicto mox expiravit. Hic autem, prout ejus domestici postea retulerunt, gulæ adeo deditus fuit, ut pro unius capreoli condimento decem scuta facile exponeret.

Versus 20.

Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus.

Et erat quidam mendicus.

1. — Albertus Magnus distinguit inter hæc duo verba : *Mendicus et pauper.* Dicit enim de Lazaro : « Non tantum pauper erat, quia pauper est, non « sufficiens sibi, ut dicit Augustinus, sed mendicus « est, qui circuit per ostia, omni auxilio destitu- « tus. » Idem quoque observat, quod mendicus communiter elata voce per plateas ad ostia domuum clamitare soleat : « Mendicando clamat ad ostia, ut « excitet pietatem; » de Lazaro autem non constat quidem, quod clamando, suamque inopiam recommendando, aliis importunus fuerit, idque fortasse, quia ad clamandum vigorem viresque corporis sufficientes non habuerit; at vero tot ipsi linguæ erant, quibus suam lamentabatur miseriam, aliorumque subsidia implorabat, quot in ulceroso illius corpore, ulcera et vulnera, aperta velut ora esse videbantur, quia erat *ulceribus plenus.*

2. — S. Bonaventura durum immite hujus epulonis cor inde vel maxime arguit, quia solus et unicus Lazarus, ejus compassionem implorabat, non vero multi pauperes : « Aggravatur ex hoc, quod « ille paupĕr erat unicus; » unde dicit quidam Psalmus : *Respice in me et miserere mei, quia unicus et pauper sum ego.* Albertus Magnus ipsum ad aliorum compassionem excitandam altum clamasse existimat : « Si enim taceret, plures essent; non « esset adeo admirabilis divitis impietas. »

3. — Hugo Cardinalis, mendicum hunc cum divite epulone simul conferens, circa salutis nostræ dispositionem, divinam admiratur providentiam : « Diviti adjungitur pauper, quia uterque alteri « confert et uterque a Domino est; voluit enim « Dominus alios pauperes, alios divites esse, ut illi « sustinendo, isti largiendo proficerent in virtute. « *Prov.*, XXII, 2 : *Dives et pauper obviaverunt sibi et « utriusque illuminator est Dominus*; Lazarus est « pauper, dives est creditor; habebat enim, quod « credere posset Lazaro, si vellet. » Deus utique tenacitatem divitis hujus optime perspectam habebat, ideoque unicum duntaxat pauperculum hominem ipsi objecit et quidem, qui solis micis de lauta divitis illius mensa cadentibus contentus erat, quia ipsis quoque canibus se postponi patienter sustinebat. At vero idem Doctor S. Bernardum citat, dicentem : « Quantos Lazaros hodie videtis et plus de « equorum phaleris, quam de proximorum miseria « cogitatis? » Albertus Magnus nullum se hunc divitem excusandi modum invenire, dicit : « Nonnisi « unus et unicus erat, » inquit de hoc mendico, « qui et uni et unico non dedit, nunquam ad plu- « res, misericordia motus fuisset. »

Nomine Lazarus.

4. — Venerabilis Beda dicit : « Certe in populo « plus solent nomina divitum, quam pauperum « sciri, quid est ergo, quod Dominus de paupere « et divite verbum faciens, nomen pauperis dicit et « nomen divitis non dicit, nisi quod Deus homines « novit et approbat et superbos ignorat? »

5. — Didacus Stella, *in Luc.*, inde morale hoc documentum deducit : « Docet præsertim Prælatos,

« ut nomina pauperum sciant et visitent eos et « tanquam filios diligant et curam illorum gerant. »

6. — Albertus Magnus se præ cæteris expositoribus latius extendit in ponderandis causis, cur pauperem, non vero divitem ex proprio nomine appellarit : « Cujus nomen novit Dominus propter quin- « que, quia sunt noti apud eum pauperes, quia « ipsos elegit. *Jacob.*, II, 5 : *Nonne Deus elegit pau- « peres divites in fide et hæredes regni, quod repro- « misit Deus diligentibus se?* Secunda ratio, quia « paupertatem diligit et humilitatem approbat. « Tertia, quia nomina nulla habent in terris et ideo « in cœlis habere merentur. Quarta, quia apud « Deum sunt gratiæ singularis. » S. Bonaventura illum Psalmi LXXI, 13, 14, locum adducit : *Parcet pauperi et inopi et animas pauperum salvas faciet, ex usuris et iniquitate redimet animas eorum et honorabile nomen eorum coram illo.* « Quintâ, quia in « cœlis et non in terra, omnia merita, per quæ no- « minandi sunt, scripserunt. »

7. — Porro mysticum hoc nomen esse comperiemus si illius ethymologia examinatur, id quod Jansenius nobis hisce verbis insinuat : « Bene qua- « drat in hunc mendicum nomen Lazarus, nam « illud significat, ut habet Chrysostomus et Augus- « tinus, eum qui adjutus est, aut potius ad adjuto- « rium, nimirum quia nulla re mundana fretus, ad « solum Dei respiceret adjutorium. »

8. — Lucas Brugensis, hunc pauperem notissimum, optimorumque morum fuisse existimat, dum ait : « Nec puto, quod a Christo inter tot pauperes « nominaretur, nisi specialis paupertatis et miseriæ « notus fuisset apud homines et specialis meriti « apud Deum. »

Qui jacebat ad januam ejus.

9. — Sciens Deus, divites sibi per eleemosynam comparare posse Paradisum, de hujus epulonis salute sollicitus, miserabilem hunc hominem oculis ejus objecit, ut ad ejus moveretur compassionem, siquidem ipsi quoque canes ejus commiserabantur. Unde Hugo Cardinalis ait : « Jacebat ante januam, « ut dives eum videre posset, exiens et revertens. » Et S. Bonaventura : « Ut jam non posset præ igno- « rantia excusari, » illumque S. Joannis, I *Ep.*, III, 17, textum adducit, in quo dicitur : *Qui habuerit substantiam hujus mundi et viderit fratrem suum necessitatem habere et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?* Hugo Cardinalis ait : « Jacebat ante januam, ut dives dicere non « posset, non vidi, in angulo fuit, aspicere non « potui. » Lucas Brugensis ideo hunc pauperem ad januam divitis jacuisse existimat, quia hic eum ne quidem intra domus suæ vestibulum recipere volebat : « In via quidem publica, nec enim permisisset « dives, ut occuparet interius vestibulum domus, « quod januam vestiebat. » Hugo Cardinalis divitem hunc non solum pauperi cibum abnuisse dicit : « Sed nec eum videre sustinebat et ideo non permit- « tebat eum jacere intra januam, ne videret eum. » Unde S. Bonaventura illum Jobo et Abrahæ dissimillimum fuisse considerat ; siquidem primus sancte de se gloriatur dicens : *Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit*; de alio vero scribitur : *Sedebat in ostio tabernaculi, ut statim susciperet peregrinos.*

Ulceribus plenus.

10. — Valde considerabile est verbum illud, *Jacebat.* Titus Bostrensis, a Luca Brugensi citatus ait : « Jacebat abjectus, neglectus, prostratus, pro « nihilo habitus, omni humano præsidio prorsus « destitutus, » et hoc quidem modo multis diebus atque noctibus in terram prostratus sub dio, in aperto aere jacuit, absque eo quod quempiam ad compassionem et misericordiam flectere posset.

11. — Venerab. Beda in externa hac pauperis illius derelictione divinæ providentiæ dispositionem agnoscit, qua illum probare voluit, non solum per paupertatem extremam, verum etiam per pœnosam mortalemque infirmitatem : « Ut probaretur am- « plius pauper, simul et hunc et paupertas et ægri- « tudo tabescit ; » præterquam, quod ut idem Auctor notat, doloris sensus in hoc paupere eo vel maxime augebatur, quod miram divitis hujus prosperitatem quotidie oculis suis cogeretur aspicere : « Atque insuper videbat procedentem divitem, ob- « sequentibus cuneis fulciri et se in infirmitate et « inopia a nullo visitari. » Et quidem si verum est, ut est verissimum, quod scilicet : *Patientia opus perfectum habeat,* merito Didacus Stella in hoc paupere admiratur, quod : « Nullam querelam, nullam « in Deum contumeliam effundit, nec nullum im- « patientiæ indicium extulit ; sic faciunt electi, qui « gloriantur in tribulationibus suis. »

12. — Porro Deus, per hæc Lazaro immissa ulcera, spiritualem illius salutem consolidare, nec non epulonis spiritualem profectum omni studio procurare satagebat, siquidem ut Hugo Cardinalis considerat : « Solent ulcera infirmorum visa magis « provocare affectum intuentium, a quibus, qui « avertit oculos impius est ; » qualem se hic dives esse clare satis probavit, qua ut Glossa notat : « Hu- « jus ulcera dives fastidiosus exhorret ; » redditque nauseæ hujus rationem, ne scilicet per ulcerum horum aspectum delicias et voluptates suas turbaret : « Ne inter pretiosas epulas, unguentatosque « convivas, fœtorem ulcerum lambentibus canibus « sustineat. »

13. — Chrysologus autem per sublime ingenium suum, super hæc fœtentia cæteroquin ulcera, suavem quamdam fragrantiam effundit, dum ait : « Deus, qui obturatis auribus unius oris nil erat « vox clamantis, ad aperiendum cor divitis, totum « corpus pauperi vulneribus aperit, ut in admo-

« nendo divite tot essent pauperis ora, quod vul-
« nera, solvuntur viscera, ulcera producuntur, hia-
« tus vulnerum dilatatur, sanies effunditur et tota
« pauperis caro componitur in scænam pietatis, ut
« quum vox esurientis non moverat, suspiria, dolo-
« res, gemitus et tota ærumnarum congeries mo-
« veret. »

14. — Per hæc quoque Lazari ad cœlestem beatitudinem electi ulcera intelligere possumus pœnitentiam alicujus, qui ut animæ salutem recipiat, peccatorum suorum vulnera sacerdoti manifestat. Unde Hugo Cardinalis ait : « Ulcera, quæ in
« cute exterius virus ostendunt, peccata sunt per
« confessionem aperta ; et istorum est maxime mi-
« serendum, qui peccata propria confitentur, illi
« enim sanari appetunt, qui vulnera detegunt et
« ostendunt. »

Versus 21.

Cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis et nemo illi dabat; sed et canes veniebant et lingebant ulcera ejus.

Cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis.

1. — Non obstante, quod hic pauperculus mendicus se ex fame deficere videret, attamen ne micas quidem panis, quæ cadebant de mensa divitis, adeoque quæ interituræ erant, postulare ab eo præsumpsit, adeo patiens, modestus et in Deum resignatus erat : *Cupiens;* desiderabat quidem, nullam tamen eas poscendo facit instantiam. Unde Jansenius ait : « Quodque summa cum modestia tantum
« de micis saturari cuperet, nec tantillum quidem
« importunitate obtinere contendens, sed miseriæ
« suæ ostentatione potius quam clamore mendi-
« cans. Micis seu fragmentis panis, » inquit Lucas Brugensis, « non sumptuosis ferculis, sed de micis,
« quibus saturabantur canes, quæ cadebant, vel
« canibus relinquebantur, vel peribant ; » adducitque auctoritatem Titi Bostrensis, ita scribentis :
« Ad placandam inediam nihil aliud expetens quam
« micas, quæ de divitis mensa temere cadebant ; »
adeoque reliquiæ quæ peribant, quæque nihil æstimabantur, pauperculum hunc sustentare, imo recreare poterant; dives vero e contra in illa micarum debite facta distributione, centuplicatam quamdam in cœlo annonam invenire poterat. Unde S. Thomas, *in Cat.*, ait : « Quasi dicat pauper : Quod projicis de
« mensa, hoc præbe in eleemosynam ; fac damna
« lucrum. » In multis utique, qui in hoc sæculo feliciter prosperantur, comminatio illa Davidica, *Ps.* CVI, 41, adimplebitur : *Omnis iniquitas oppilabit, os suum.* Quid enim excusationis loco respondere poterunt, quando videbunt, quod micis et luxuum suorum superfluitatibus cœlum sibi lucrare potuerint, pauperibus benefaciendo, ipsi vero hisce falcones, vel equos, aut canes, aut similia animalia impiissime prætulerint? Mendicus contentus erat micis illis, eademque Deo sufficiebant, ut erga illum vicissim misericordiam exerceret et tamen, *Nemo illi dabat. Quod superest,* inquit Deus, *date pauperibus.* Albertus Magnus ait : « Si petiisset de-
« licias, forte non immerito non exaudisset, quia
« non decent pauperem deliciæ. Unde Augustinus
« de sermone Domini in monte ait : Non cogantur
« divites pauperum cibis uti ; edant delicata, dent
« pauperibus superflua ; edant pretiosa, dent pau-
« peribus vilia : et quidem pauperum sunt reliquiæ,
« non deliciæ, non oblectamenta, sed fragmenta. »
Didacus Stella se in hoc proposito continere nequit, quin adversus ejuscemodi divites exclamet : « O
« ingentem ignorantiam, omnibusque hominibus
« merito deplorandam, quam parvis de rebus con-
« demnentur mortales, ne videlicet exigua sibi a
« Deo imposita præcepta adimpleant. » Pergit demum idem Auctor demonstrare, quod multi pauperes ex fragmentis et mensarum nostrarum reliquiis, quas abjicimus, sustentari possent. Adducitque illam in libro Ruth, II, 16, recensitam historiam, in qua refertur, quod Booz Ruth spicas a messoribus suis in agro relictas colligentem videns, data opera iisdem messoribus præceperit, ut ex manipulis quosdam studio cadere in agrum permitterent, ut in ipsius usum cedere possent : « Eodem modo
« deberent et divites facere, multas de mensis suis
« de industria pauperibus relinquentes, de quibus
« sustententur, reliquias. »

Et nemo illi dabat.

2. — Albertus Magnus ait : « Nec Dominus, nec
« famulus, quia qualis erat Dominus, tales sibi
« quæsivit ministros ; » imo non solum Dominus, domi suæ genio suo conformes habebat ministros, verum etiam hi, ut se tanto intimius in Domini sui gratiam insinuarent, omnem tyrannidem adversus pauperem illum exercebant, ita enim in domibus sive aulis Magnatum fieri solet.

3. — S. Bonaventura pauperem hunc dicit lamentari potuisse, cum Isaia, LXIII, dicendo : *Circumspexi et non erat auxiliator ; quæsivi et non fuit qui adjuvaret.* Chrysologus, *Serm.* CXXI, viscera divitis hujus, ob duritiem, ferrea appellat : « Pur-
« pura, bysso, delicatis vestibus, epulis blandis
« ferrea viscera crudelis anima nutriebat ; » et tamen is spectaculum hoc adeo compassivum ob oculos positum habebat, unde ad pietatem moveri debuisset : « Quem Deus humanæ salutis avidus
« inquisitor emollire cupiens, non tam Lazarum,
« quam ipsum pietatis conflatorium, ejus projecit
« ad januam. » Nonnulli inveniuntur homines, inquit S. Ambrosius, *lib.* VIII *in Luc.*, adeo inhumani, ut in alienis miseriis potius gaudeant, quam quod de illarum sublevamine cogitent : « Ut de

« miseriis pauperum incentiva sua capiant volup-
« tatum, rideant inopem et quorum misereri de-
« beant, his auferant. »

4. — Beda dicit, divitem hunc, non propter furta, rapinas, lites injustas, vel ob detentas aliorum facultates, sed propter denegatum pauperi in ejus necessitate subsidium fuisse condemnatum. Unde hanc deducit consequentiam dicens : « Hinc « ergo, hinc summopere colligendum est, qua « pœna mulctandus sit, qui aliena diripit, si in-« ferni damnatione punitur, qui propria non largi-« tur. »

5. — Lucas Brugensis tuto affirmari posse dicit, quod si dives ille miserabilem hunc Lazarum per charitatem sublevasset, Deus eidem forsitan intemperantiæ suæ excessum clementer condonaturus fuisset : « Si erga calamitosum humanus fuisset ac « benignus, facile illi Deus intemperantiæ vitium « condonasset et Lazarus eum secum in sinu « Abrahæ, consequenterque in regnum cœlorum « abstraxisset. » In vitis Patrum de famoso illo avaro, cui nomen Petrus Telonearius erat, refertur, quod, quia pauperi panem licet invitus et cum furore elargitus fuerat, Deus illi visionem ostenderit, quæ ejus ad Deum conversionis motivum fuit, posteaque tandem in virum, summa sanctitate præditum evasit.

6. — Verum inquirat hic aliquis, quænam causa fuerit, quod, cum a divite hoc solum dandum erat, quod pro conservanda vita Lazari necessarium erat, imo quod alias foras projectum deperibat, hoc tamen illi dare abnuerit? Chrysologus, *Ser.* CXXI, dicit : « Verum est, quod dives cum nec micas dare « potest, semper avarus eget. » Verum aliud quoddam motivum hujus Didacus Stella tangit; hic enim postquam quæsiisset causam, cur dives ille, qui in vestium pompam, conviviorum luxum, aulæ majestatem et quævis alia adeo effusus et prodigus fuit, manus postea ad pietatem pauperibus exhibendam, adeo strictas habuerit, ut ne micas quidem de mensa cadentes mendico illi erogarit, tandem id factum esse respondit, quia ut in luxu, fastu et pompa excedere posset, licitum sibi esse judicavit, ibi se parcum exhibere, ubi ipsum liberalem esse conveniens, imo necessarium erat. Id quod hodie multi divites eheu imitari non dubitant, qui eleemosynas dare et quæcumque alia ad animæ salutem pertinentia præstare negligunt, ut juxta libitum et arbitrium suum vivere possint. Hoc namque fine divitias suas non solum dispensant, sed et prodigaliter effundunt et velut stercora a se projiciunt; ut honestæ alicujus puellæ honestati insidientur, multa scutorum millia prodigere non verentur, cum tamen ad ejusdem honorem sartum tectum conservandum, vel ad eam Deo desponsandam, ne denarium quidem se habere simulent; ingens auri et argenti summa in convivium instaurandum ab eis impendetur, illique qui præ fame mori cogitur, mucidum panis frustrum denegabitur.

Sed et canes veniebant, et lingebant ulcera ejus.

7. — Enimvero in tantis angustiis et miseriis Lazarus positus erat, ut vix illi tantæ vires fuerint, ut, sicut Euthymius optime notat, canes a se arcere aut abigere posset : « Adeo debilis erat corpore, ut « neque canes posset abigere; » omnibusque in tantum odio, nauseæ et contemptui erat, « quod « nec dignus habitus est in conspectu divitis, » inquit Albertus Magnus, « a quo canes prohiberen-« tur; et in hoc notatur nimia duritia et inhumani-« tas, hominem videre canibus expositum, et canes « ab eo non prohibere. » Lucas Brugensis canes illi pœnam et dolorem extremum attulisse censet : « Dolore non modico afficiebant nudum et imbel-« lem. » Qui etiam observat, quod, tametsi canes ad lingendum hominem ulceratum vivum appropinquare non ausint, nisi ab eo fuerint accersiti aut invitati, hi tamen ultro ad Lazarum appropinquarint, « Tanquam ad projectum nudumque cadaver, « ut saniem et sanguinem lingerent, quo libenter « vescuntur. » Idem quoque inter alias ærumnas, quibus Lazarus repletus erat, hanc recenset, quod videlicet ipsos etiam canes crudelis divitis hujus, suis vulneribus et cruciatibus pascere et reficere debuerit : « Erat ei novus hic dolor ferendus, quo « canibus divitis solatium præbebat, a quo ipse ne « canum quidem conditionem poterat obtinere. »

8. — Albertus Magnus impiorum et crudelium divitum proverbium esse dicit, quo, dum pauperibus maledicere volunt : « Optant eos tradi canibus « ad devorandum; » observat autem, quod huic diviti ex divina dispensatione acciderit, quod conversum est hoc in lenimentum pauperis et diviti in cumulum damnationis. Ratio ejus est; « quia lingua « canum medicinalis est et mundat vulnera a putre-« dine. » Idem quoque motivum a Chrysologo adducitur, dum his hunc Epulonem reprehendens, ita eum alloquitur : « Miser dives, si panem non « dedisti, quare vel canes abigere noluisti? Sed « mitiores te canes tui, imo tu sævior canibus tuis; « nam te sæviente illi parcunt, qui non ad morsum « dentes, sed linguam ad obsequium sic producunt, « ut in modum spongiæ non vexent vulnera, sed « detergant. »

9. — Videmus per quotidianam experientiam, quod canes, in pauperes magna cum rabie insilire et allatrare soleant, eos præcipue, quos vestibus laceris vestitos et seminudos esse vident, quasi timeant, ne panem illis subripiant, dum enim illos a Domino suo panem accipere conspiciunt, ne tandem panis illis defecturus sit, timent; hi autem talem suspicionem habere nequeunt, quia ipse quidem erat *cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa et nemo illi dabat.* Titus Bostrensis canes illos,

meliori quo poterant modo, ei adblanditos fuisse dicit : « Faciebant hoc canes eo quo poterant sensu, « vicem dolentes Lazari, curamque illius, qui ab « omnibus desertus erat, amice suscipientes, nec « non vulnera ejusdem benevole medicorum more « foventes. »

10. — Didacus Stella canes hosce Lazaro adblandientes demiratus, continere se nequit, quin hominibus sævitiem et impietatem ipsorum exprobret ; cum enim canibus proprium sit allatrare et mordere peregrinos, viatores persequi, iisque, quos non cognoscunt, aditum in domum præpedire ; verumtamen erga Lazarum in hac occasione mira exhibuerunt charitatis et compassionis opera. « O cru- « deles homines, » inquit, « qui sinitis canes, quod « vobis incumbit, officium exequi pietatis, pudeat « vos sic crudeles esse ! »

11. — Albertus Magnus canes hos Lazarum ferociter et cum solita rabie in principio quidem aggressos esse existimat ; attamen subito ex ordinatione et dispositione divina factos fuisse mansuetos, ad eum modum, quo leones se erga Danielem mites exhibuerunt et obsequiosos.

12. — Sacri quoque interpretes, pauperculi hujus erga canes charitatem admirantur, utpote qui initio erga ipsum adeo de feroces et crudeles eum allatrando exhibuerant. Chrysologus, *Serm.* CXXI, ait : « Dives pauperem nec cadentibus de mensa « micis pascit, et Lazarus pauper, quia aliud non « habebat, etiam de carnibus suis, canibus huma- « nus extitit. » Albertus Magnus ne canes quidem micis de mensa Epulonis cadentibus gaudere potuisse existimat, tametsi hæ communiter in ipsorum alimentum cadere soleant : « Nam et catelli edunt de « micis, quæ cadunt de mensa Dominorum suorum : « Adhuc autem pauper liberaliter fuit canibus di- « vitis, cibans eos suo humore et cruore, cui dives « avarus negavit cibum canum. »

13. — Jansenius, *cap.* XCVII, porro circa eadem verba aliam quamdam et valde ingeniosam reflexionem facit, cujus sunt hæc sequentia verba : « Potest « etiam aliter intelligi, ipsos canes divitis, a pau- « pere, qui conditionem canum petebat, assecutos « fructum et voluntatem, ut cum ipse non posset « cum canibus saturari, canes tamen ab ipsius malo « saturarentur et reficerentur ; » ostendit vero demum, canes lingendo ulcera Lazari non ex charitatis, sed proprii interesse motivo inductos fuisse : « Non enim lingebant ejus ulcera, quo ei benefacerent, sed quia inde eis bene erat. »

14. — Albertus Magnus ad allegoriam transiens, id nostris sæculis adimpleri considerat : « Canes « enim venatici ordines sunt prædicantium, qui « non expectant domi, sed veniunt ad pauperes et « lingunt ulcera peccatorum suorum, habentes in « ore latratum prædicationis. »

15. — Hugo Cardinalis idipsum ad omnes Prædicatores Evangelicos extendit sequentibus verbis : « Habet canis in ore latratum, in dentibus morsum, « in lingua medicamentum ; sic bonus prædicator « et bonus confessor, et quilibet spiritualium bono- « rum administrator, debet habere hæc tria ; latra- « tus est verbum exhortationis ; morsus verbum « objurgationis ; linguæ medicamentum, verbum « consolationis. »

VERSUS 22.

Factum est autem, ut moreretur mendicus et portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ ; mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno.

Factum est autem, ut moreretur mendicus.

1. — Hugo Cardinalis hanc S. Lucæ phrasim : *Factum autem est, ut moreretur,* observat et dicit : « A « quo factum est ? A Deo vocante ad gloriam et a « miseria liberante. Unde potest dicere illud *Psal.* « CXXIII, 7 : *Anima nostra sicut passer erepta est de « laqueo venantium.* »

2. — Didacus Stella accurate hoc loco se reflectit ad id, quod scilicet Christus sapientia Patris, prius divitis vitam descripserit et postea pauperis ; adeoque divitem pauperi anteposuit, sed tunc solum, cum de præsenti vita tractatur ; quia in hac vita secundum legem mundi hujus, divites quovis in loco præcedentiam habent, non vero sic egit quoad mortem utriusque : « Dum de his in vita « functis narrationem incipit, narratio pauperis « præponitur, quia pauperes divitibus in alia vita « præponuntur. »

3. — Quantum judicia humana a Dei arbitrio differunt ? Etenim si quis hunc pauperculum mendicum a capite ad pedes usque ulceribus plenum, nudum in platea publica humi jacentem, canibus quaquaversum cinctum, præ nimia fame agonizantem et morientem vidisset, quemnam sibi de eo formaturus fuisset conceptum ? et tamen ipsiusmet æternæ et primæ Veritatis ore canonizatus fuit. Jansenius, *ibid.*, mysterium aperit, cur Lazarus prius mortuus fuerit, dives autem prosperitate continua et superabundanti affluens, diuturno tempore vivus post ipsum remanserit ; dicit enim : « Magis « enim festinat Dei benignitas afflictos ex more « doloribus et æterna quiete donare, quam ipsius « justitia festinet, felices in hoc mundo eripere ex « sua felicitate et æternis tradere cruciatibus ; « expectat enim eos ad pœnitentiam. »

Et portaretur ab Angelis.

4. — Hugo Cardinalis Lazari mendicitatem et totalem desolationem considerans, ita circa hæc verba scribit : « Forte non habuit alios portatores. » Theophylactus Christum per hoc Angelorum obsequium et comitatum nobis insinuare voluisse arbi-

tratur, quod afflictiones, quæ in hac vita patienter a nobis sufferuntur, liberalissimam in hora mortis remunerationem accipiant : « Ut doceat eos, qui « affliguntur, quam bene habituri sint pro his, quæ « hic sustinent; » etenim circa illum, circum quem antea nonnisi canum latratus audiebantur et qui solis canibus circumdatus erat, ecce tibi hodie Angelicæ militiæ e cœlo expediuntur exercitus, ut ei obsequantur, ejusque exequias suavissimis suis prosequantur cantibus, ejusque animam in æternæ beatitudinis depositum deportent. Unde Chrysologus, *Serm.* CXXI, ait : « In obsequium divitis migrat « hic tota civitas, cum funus effertur, pauper vadit « solus, pauperem duorum portat miseratio bajulo- « rum; merito ei mox Angelica officia, merito « divina deputantur obsequia, cui tam crudeliter « negata sunt ipsa humanitatis extrema, funus « divitis antecedit lugubris turba servorum, fere- « trum pauperis præcedit Angelorum psallentium « multitudo. »

5. — Non quidem credidisses, uti existimo, inquit Albertus Magnus, Lazarum opus habiturum fuisse, ut a beatis illis spiritibus deportaretur, utpote cui merita ipsius propria ad eum in fortunatum illum sinum deportandum sufficere poterant : « Non quidem quod indigeret, qui propriis subve- « hebatur meritis, sed Angeli congratulationem « in comitatu ostendebant, quod simpliciter et « recte consiliis eorum et custodiis operam vivus « dedisset. » Chrysostomus ait : « Ne ambulans « laboraret, portabatur ab Angelis, » moxque ratio- nem reddit, cur non solum unum Angelum, sed cœlestes illos Ephebos in magno numero ad eum deportandum submiserit, cum tamen unus tantum Angelus, sicuti ad amplissimas cœlorum sphæras circumvolvendas abunde sufficit, ita quoque ad ani- mam aliquam in cœlos usque deferendam sufficere potuisset, nimirum : « Non suffecerat ad portandum « pauperem unus Angelus, sed propterea plures « veniunt, ut chorum lætitiæ faciant. » Imo non solum cœlestis illa Jerosolyma ab omnibus, ut ita dicam, spiritibus beatis exinanita fuit eo fine, ut solemnem ei præberent in cœlos comitatum, verum etiam ob ambitiosam devotionem, qua quilibet illo- rum sacrosanctum cadaver illud contingere et baju- lare contendebat : « Gaudet unusquisque Angelus; « tantum onus tangere, libenter talibus oneribus « prægravantur, ut ducant homines ad regna cœlo- « rum. »

6. — Cajetanus ex Lazari deportatione ab Ange- lorum exercitu in sinu usque Abrahæ facta, colligit, qualiter animæ ab hujus vitæ vinculis solutæ, earumque merita ipsis mediantibus ad judicium et tribunal Altissimi usque deducantur : « Signifi- « catur per hoc meritorum Lazari oblatio coram « divino judicio; rationabile siquidem est, Angelo- « rum officio merita justorum colligi in morte. »

7. — Ehem, quam subito mutatur vitæ humanæ lubrica scæna. Etenim de divite paulo post dicitur : *Sepultus est in inferno,* de hoc autem miserabili mendico textus hodierni Evangelii dicit : *Factum est autem,* etc., ubi Chrysostomus, *Conc.* II *de Lazar.*, ait : « Vidistis illum in vestibulo divitis, videte « eumdem hodie in sinu Abrahæ; vidistis illum, « cum a canibus circumlingeretur, videte eum ab « Angelis stipatum; vidistis illum in paupertate, « videte nunc in deliciis. »

In sinum Abrahæ.

8. — Titus Bostrensis meritorum et sanctitatis ejus eminentiam arguit, siquidem eum ab Angelo- rum choris directe in sinum usque Abrahæ depor- tatum cernimus, absque eo quod vel minimam in purgatorio moram traxerit; sed quid mirum si id ei contigerit felicitatis, qui tot annis in hujus vitæ miseriis et paupertate vixit? Nam ut B. Laurentius Justinianus, *de paup., cap.* III, ait : « Paupertas est « caminus purgans et eliminans sordes vitiorum. »

9. — Chrysostomus verbum *sinum,* expendit, *Hom. cit.*; neque enim ipsum prope sanctum Pa- triarcham, sed in sinum Abrahæ delatum esse dicit : « Ut illum refocillaret, ut illum quasi clementissi- « mus teneret in sinu et recrearet. »

10. — Lucas Brugensis ex hac historia clarum esse dicit, quod ii, qui in hac vita infirmitate, pau- pertate, cunctisque aliis ærumnis affliguntur, atque velut peripsemata mundi a cunctis deseruntur, non ideo continuo a Deo derelicti censeri debeant : « Videmus, quam pretiosa anima, in quam fœtido « ac putrido corpore latuerit, quæ ab Angelis in « beatam vitam delata sit; sed quonam merito? an « eo solo, quod pauper fuerit hac vita? non; sed « recte significatur ita fuisse pauperem, ut timue- « rit Deum, ut paupertatem; et ærumnas æquani- « miter tulerit, tanquam profectas a Dei manu, « nemini convicium dixerit, aut male precatus « fuerit, nec diviti ipsi; non obmurmuraverit, non « providentiam Dei accusaverit, sed patientia pro- « batus, opus perfectum consummaverit. »

Mortuus est autem et dives.

11. — Valde mysticus modus est, quo sapientis- simus Magister noster primo de morte Lazari, postea vero de Epulonis interitu locutus fuit. Etenim de illo dicit : *Factum est, ut moreretur*; de hoc vero : *Mortuus est autem.* « Præterito perfecto utitur Do- « minus, » inquit Hugo Cardinalis, « ad innuen- « dum, quod dives perfecte est mortuus, non una, « sed triplici morte : Prima est culpæ, quia Deus « separatur ab anima; hac mortuus fuit, dum vive- « ret; secunda naturæ, quia separatur anima a cor- « pore; tertia est gehennæ, quia separatur anima a « gloria. » Enimvero verisimile est, eum ab impro- viso mortuum fuisse, id quod naturaliter evenire

solet illis, qui continuæ crapulæ et ebrietati immersi, vitam degunt; hi etenim ex apoplexia ut plurimum mori solent; ac proinde tanto fit credibilius, quod nullum ipsi præsto fuerit pœnitendi spatium et tempus, neque enim de præcedenti morbo, vel infirmitate, aut languore Scriptura quidquam refert. Porro tam pauperi quam diviti adaptari potest ille Ecclesiastici, XLI, 1, textus, nimirum : *O mors, quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis;* et paulo post sequitur : *O mors bonum est judicium tuum homini indigenti.*

Et sepultus est in inferno.

12. — Didacus Stella solito ingenii sui acumine, in usu plurimum positum esse advertit, quod mortui in propria ipsorum parochia sepeliantur. « Usi- « tatum est unicuique, ut in propria parochia post « obitum sepeliatur; jus suum diabolus districte « sibi defendit, nec patitur eum, qui suæ debetur « parochiæ, in alio loco sepeliri. » De hoc autem reprobo divite Epulone, Lyranus testatur, dicens : « Erat diaboli parochianus, ei primitias debens. »

13. — Verum enimvero ex quo hactenus nulla in Evangelio alia delicti hujus divitis facta est mentio, præterquam quod erga pauperes avarus fuerit; ideo me extra propositi orbitam iturum non arbitror, si processus ejus criminalis instituatur, ad hoc, ut quilibet de Deo vere dicere possit, *Psal.* CXVIII, 137 : *Justus es, Domine, et rectum judicium tuum.*

14. — Et quidem ex eo quod dives satis evidens in se circumtulit æternæ damnationis signaculum; siquidem quando Deus de divitibus sermonem habet, sæpe hoc verbo *Væ* utitur, quod æternæ reprobationis comminationem significat. *Amos,* VI, 1 : *Væ, qui opulenti estis. Habac.,* II, 6 : *Væ ei, qui multiplicat non sua, usquequo et aggravat contra se densum lutum! Væ, qui congregat avaritiam. Luc.,* VI, 24 : *Verumtamen væ vobis divitibus.* Redemptor noster humano generi apertam de inferno notitiam dare voluit, et prima quidem vice id fit in hac occasione hujus, sive historiæ, sive parabolæ, quocumque tandem nomine seriem hujus Evangelii appellare placuerit; dum autem divitem hunc in inferno sepultum esse dicit, non illum alicujus blasphemiæ, idololatriæ, perjurii, sensualitatis, vindictæ, aut similis culpæ reum, sed tantum divitem fuisse asserit; quasi per hoc nobis insinuare vellet, quod in divitiis ut plurimum nidificare et fundari soleant cuncti peccatorum excessus. S. Paulinus, *Epist.* V, de hac divitiarum cupiditate ita proinde scribit : « Quæ una omnibus armata criminibus, « vel si sola nos capiat, et pabulo ad malitiam et « homini ad mortem sufficit. » Advertit tamen optime S. Ambrosius, *in c.* XIX *Luc.,* quod non tam divitiarum possessio, sed abusus nos condemnari faciat : « Discant divites, non in facultatibus crimen « hærere, sed in iis, qui uti nesciunt; nam divitiæ « ut impedimenta sunt improbis, ita probis sunt « adjumenta virtutis. » Unde Lyranus de hoc divite et Jansenius, *c.* XCVII, multo clarius ita scribunt : « Bona temporalia in illicitis consumendo, divitiis « sibi ad dispensandum concessis abusus est, ex- « pendens eas tantum ad ambitionem et voluptatem. » S. Antonius de Padua hic dicit, quod ex divitiis orta in hoc divite fuerit « superfluitas in « vestibus et cibis; *væ, qui potentes estis ad bibendum vinum.* » *Isa.,* V, 22. Lyranus divitem hunc horas diaboli auscultasse observat; non dicit, quod illas recitavit, sed quod attentas aures eidem porrexerit : « Horas ejus audiendo. » Quales autem hæ horæ sint, subdit, dum ait : « Cantilenis dissolutis « et malis verbis intendendo. Carnis tantum curam « habuit, » inquit Jansenius; siquidem omne fere studium in eo collocatum habebat, ut corpus suum delicatis ferculis et conviviis excessive lautis saginaret, illudque subtus subtilissima bysso et linteo, superius autem pretiosissima purpura exornaret.

15. — Didacus Stella notat, de hoc divite dici, quod sit *sepultus,* quoad Lazarum vero nulla fit sepulturæ mentio; cujus hanc rationem assignat : « Omnis superbi divitis cura in magnifice con- « struendo corpori sepulchro cernitur; » corpus etenim in hac vita delicate enutrire satagunt, cineres vero et vermes, in quos postea resolvetur, superbis magnificisque sepulchris et mausolæis includere contendunt, « nec moriens recordatur animæ; » adde quod *nec vivens.* Jansenius de hoc Epulone ita scribit : « Negligentissimus salutis animæ fuit, ut, « qui nec de damno pereuntium micarum cogitaverit facere lucrum. » Aggravatur insuper ejus damnatio notabiliter ex eo, quod erga pauperem famelicum et moribundum tenax et avarus fuerit; id quod S. Antonius de Padua fuse exponit, dicens : « Quia pauper nonnisi unus erat, cui poterat facili- « ter subvenire, quia in extrema paupertate, quia « ulceribus plenus, calamitosus et illum dives « habebat in præsentia. » Chrysologus ait : « Ob « hoc egerat Deus, ut dives pauperis, pauper divitis « in epulis semper memores essent, quatenus vicissim sibi ambo curam de vario languore præstarent; hinc est, quod differebatur cura pauperis, « ut dives sumeret de vulnere medicinam. » S. Antonius quoque culpam ejus exinde aggravat, quia Lazarus « non cupiebat magna, sed parvas micas, « quæ cadebant de mensa, » et tamen has potius inutiliter disperdi sinebat; ac proinde si verum est, uti est verissimum, quod *Misericordes misericordium consequentur,* qua ratione fieri poterat, ut dives hic vel minimam, in divinæ misericordiæ thesauris, pietatis stillam inveniret, qui adeo in hunc pauperem crudelis et inhumanus exstiterat?

16. — Idem S. Antonius ait damnatum fuisse : « Quia canes obsequium præstabant, cui homo

« subtrahebat. » Jansenius insuper culpam ejus exinde aggravat, quia temporalium bonorum prosperitas eum longe crudeliorem efficiebat, qui alias exinde beneficus in alios esse debebat; ac proinde miratur : « Quod cum magna felicitas mitiores et « benigniores soleat homines reddere, ne in tanta « quidem felicitate commoveretur misericordia erga « tam egregie miserum, ut vel saltem idem benefi- « centiæ illi præstaret, quod canibus suis, inhuma- « nior etiam canibus, qui quod potuerunt, misero « præstiterunt lingentes ulcera ejus. »

17. — Quisquis pœnas et cruciatus divitis hujus assequi vult, prius hujus Evangelii ponderet exordium; siquidem dici de illo potuit, *Apoc.*, XVIII, 7 : *Quantum glorificavit se et in deliciis fuit, tantum datum fuit illi tormenti et luctus.* Chrysologus idipsum optime exponit, *Serm.* CXXII, dum voluptatum ejus paradisum confert et comparat cum ærumnis ipsius, quas jam in inferno patitur : « Ipse est, qui « induebatur purpura et bysso; quid est dives? ab « æstu byssus non defendit? purpura non resistit « inferno? remanserunt ista, deseruerunt, illa et « ipse nunc nudus sudas, æstuas, qui aliquando « insultabas æstibus artificiosa nuditate vestitus. » Contemplemur, seu ut melius dicam, admiremur, quod hic Romæ in superbo regiorum Legatorum ingressu seu equitaturis fieri et exhiberi videmus. In hoc apparatu multi videntur pannis holosericis, auro argentoque arte phrygia pretiosissime depictis, contecti, argentum quoque non tantum in frenis mordentes, verum etiam calcantes in soleis, in quorum phaleris nil nisi aurum ubique rutilat, coruscant gemmæ, adeo ut omnium sibi oculos attrahant, sed quid tandem? die huic apparatui destinato finito, superbis illis phaleris et ornamentis spoliati in stabulum denuo reducuntur, ubi nulla prioris ornatus memoria habita percutiuntur, onerantur, atque in consueta palea et sordibus, præter continuas, quibus aures eorum quotidie fere obsurdescunt, vociferationes et execrationes cubare coguntur. Idem quoque quoad superbiam et fastum humanum in multis hominibus accidere videtur, qui quoadusque hujus vitæ dies durat, ob divitias, nobilitatem, dignitatem, vel dominium, quo præfulgent, apud unumquemque in summa sunt veneratione, timore et reverentia; at vero vespertino crepusculo, id est, nocte adveniente, in stabulum recluduntur inferni, ubi omnes illorum hactenus perceptæ voluptates, dominia et divitiæ ultimum suum finem accipiunt; *Psal.* XLVIII, 17 : *Ne timueris cum dives factus fuerit homo, et cum multiplicata fuerit gloria domus ejus, quoniam cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria domus ejus*, sed sola ibi invenient scelerum et iniquitatum commissarum onera.

18. — Cajetanus existimat, quod Evangelista, postquam dixisset : *Mortuus est dives et sepultus est in inferno*, firmum faciat punctum. « Fiat hic punc- « tum, » dicit. « Ad cumulum bonorum præsen- « tium præsentis vitæ dives describitur sepultus, « quod de Lazaro non est dictum, non quia inhu- « matus relictus fuit, sed quia non fuit cum honore « sepultus; » post hoc vero punctum adjungendum esse dicit : *Et in inferno elevans oculos*, etc. Chrysologus vero, *Serm.* XI, scribit : « Quam rerum lamen- « tanda mutatio! pauperem portant Angeli, divi- « tem deglutit infernus. » Et Albertus Magnus ait : « Ecce exequiarum officium a dæmonibus presbyteris « impensum, in hoc enim præcipue verum est, quod « dicitur, *Matth.*, VIII, 22 : *Sine mortuos sepelire mor- « tuos suos.* » Magis autem aperte Chrysostomus idipsum testatur, dum ait : « Nullus autem est, qui « sepeliendo diviti ministrasse dicatur, ut Lazaro, « eo namque quod in lato itinere delectatus, mul- « tos habuit obsequentes adulatores, ut pervenit ad « finem privatus est omnibus; simpliciter enim « sequitur : *Et sepultus est in inferno.* » Jansenius ait : « Mortuus est dives et sepultus est, nam pauper « forte nec sepultus. » Verum qualitercumque idipsum acciderit, hoc saltem certum est, ut Didacus Stella advertit, quod « nihil opes morientem, nihil « voluptates dolentem juvare potuerunt. »

19. — Euthymii hæc est opinio, quod de cadavere pauperis, illud sepultum fuisse, Evangelista non scribat; « eo quod vile esset pauperis sepul- « chrum. » Lucas autem Brugensis quamdam ex S. Augustino sententiam refert, quæ inter eas, quas S. Prosper passim ex Augustini operibus collegit, numerum 89 obtinet, qua dicitur : « Sicut « peccatoribus nihil prosunt exequiæ sumptuosæ, « ita nihil nocent aut viles, aut nullæ sanctorum « pauperum sepulturæ, idque Lazari exemplo con- « firmat, dicens : Nulla est mentio sepulturæ Lazari, « quia vel non fuit sepulturæ traditum corpus ejus, « vel contemptim et sine honore abjectum in « foveam. »

VERSUS 23.

Elevans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe et Lazarum in sinu ejus.

Elevans autem oculos suos cum esset in tormentis.

1. — Valde considerabile est quando illud, quod Evangelista exprimit, dum ait : *Cum esset in tormentis;* per hoc enim insinuatur, divitem tunc pridem oculos suos aperuisse, cum esset in tormentis. Albertus Magnus super illa verba ait : « Quia oculos « quos ante culpa clausit, pœna aperuit, ut dicit « Gregorius; tunc enim, ut *Job.*, XVII, 19, dicitur : « *Aperiet oculos suos et nihil inveniet.* » Tunc pridem oculos suos ad cœlum elevavit, quando iidem huic luci clausi erant, imo quando in tenebris abyssi constitutus erat : *Dum lucem habetis credite in lucem ut filii lucis sitis;* quando usque vivimus, oculos nostros aperiendi tempus est, aut ad evitandos

antiqui adversarii nostri scopulos et laqueos, cauti et circumspecti simus. Chrysostomus, *in Cat.*, ait : « Non dicit in tormento, sed in tormentis, totus « enim in tormentis erat; oculos suos liberos habe- « bat, ut alterius lætitiam possit aspicere, ut magis « torqueatur. »

Vidit Abraham a longe.

2. — Non sine mysterio Abraham hic nominatur, quia et de ipso scribitur : *Erat autem dives valde,* et tamen tantum abest, quod hic in inferno sepultus fuerit, ut potius locus ille, in quem animæ electæ ad gloriam depositatæ fuerunt, suum ab ipso nomen acceperit; quia ut Chrysologus, *Serm.* I, observat, « Abraham dives, sed plus humanitate, « quam censu; » atque hinc est, quod de hoc epulone dicat : « Vidit Abraham divitiarum consortem, « sed humanitatis exortem. » Theophylactus ait : « Propterea non apud alium quemdam justum, sed « in sinu Abrahæ vidit Lazarum, quoniam hospita- « lis fuerat Abraham; ut igitur reprehenderetur « illius inhospitalitas, propterea illum apud Abra- « ham vidit. » Idem quoque ostendit, quanto cum jure ab Abrahamo reprehendi potuerit et dicit : « Ille etiam eos, qui præteribant, in domum suam « trahebat, hic autem etiam intra domum suam « jacentem despiciebat. » Et hæc forte causa est, cur Christus dicat : *Vidit a longe,* utpote qui a charitate et hospitalitate Abrahæ adeo dissimilis et alienus erat.

3. — S. Bonaventura divitem in majorem suam pœnam et cruciatum, Abraham et Lazarum vidisse dicit : « Non ad solatium, sed potius ad cumulum « tormentorum; » in cujus opinionis confirmationem quamdam S. Gregorii auctoritatem adducit, verisimile esse existimantis, quod nonnulli præsciti, ante finale judicium æternam quorumdam beatorum in patria visuri sint retributionem : « Ut eos viden- « tes in gaudio, non solum de suo supplicio, verum « etiam de eorum bono crucientur : *Videntes tur-* « *babuntur timore horribili,* etc. *Sap.*, V, 2. »

Et Lazarum in sinu ejus.

4. — Hugo Cardinalis admirabilem hoc loco scœnæ mutationem observat, dum ait : « Solebat « Lazarus esse in tormentis, dives in deliciis, nunc « autem e converso; solebat Lazarus mendicare a « divite, nunc e contrario : Et sicut dives non audie- « bat Lazarum, ita nec ipse modo auditur. » Hæc historia magnopere illos confortat, qui hic in terris, variis infestantur adversitatibus atque ærumnis. Unde Didacus Stella ait : « Hæc historia, mirum « est, quantum pios homines consoletur, vitiosos « vero et improbos terreat. » Ecce tibi malorum pariter et bonorum retributionem. Lazarus etenim in sinu Abrahæ conquiescit, epulo vero in profundissima inferni abysso concrematur.

5. — Euthymius ait : « Ut hospitem Lazarum, « apud hospitalem Abraham, intuitus dives, osor « hospitum, haberet hoc ad confusionem suæ inhos- « pitalitatis. »

VERSUS 24.

Et ipse clamans, dixit : Pater Abraham miserere mei, et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

Et ipse clamans, dixit.

1. — S. Bonaventura textum illum Isaiæ, LXV, 14, affert, ubi dicitur : *Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis et vos clamabitis præ dolore cordis, et præ contritione spiritus ululabitis;* ideoque observat pœnam divitis perfecte culpæ ejusdem correspondisse, juxta illud, *Prov.*, XXI, 13 : *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit, et non exaudietur.*

Pater Abraham.

2. — Chrysologus, *Serm.* XXIII, dicit : « Modo « cognoscit patrem et modo tibi patrem se esse « nescit. » Magna etenim divitis præsumptio et temeritas fuit, quod Abraham patris nomine appellare non dubitarit, qui ab ejus pietate, charitate et hospitalitate tantopere degeneraverat. Salvianus Episcopus Massiliensis de malis Christianis ita scribit : « Magis per nomen sacratissimum rei sumus, « quia a nomine sacratissimo discrepamus. » Hugo Cardinalis ait : « Hæc est illa sera pœnitentia, in « qua fatuæ virgines clamant : *Aperi nobis;* modo « vocat patrem, quem noluit imitari, » citatque Chrysologi auctoritatem dicentis : « Si pius, si hos- « pitalis in pauperes fuisset, filius Abrahæ esset. »

3. — Theophylactus curiosum quoddam hoc loco movet dubium, quærens, cur dives ille non recte recurrerit ad Lazarum, sed ad Abraham confugium suum acceperit? Et respondet, ipsum erubuisse, eo quod suam maculaverit conscientiam, timebat enim ne forte mendicus aliquam de ipso vindictam sumpturus fuisset : « Ex suis causis judi- « cabat illum : si enim ego in tanta felicitate fre- « quens, contempsi illum tantis malis coangusta- « tum, multo magis ipse contemptus vindicabit et « non annuet, ut mihi beneficium concedatur; et « propterea ad Abraham fecit sermonem; putabat « enim ignorare, quæ contigissent. »

Miserere mei.

4. — Chrysologus, *Serm.* LXVI, arrogantem hanc et impertinentem petitionem valde admiratur dicens : « Quam misericordiam petis, quam tibi, « negando pauperi, tu negasti? » Albertus Magnus pariter scribit : « Misericordiam invocat, qui noluit « misereri. » Lucas Brugensis autem in hisce voci-

bus voces alicujus agnoscit, qui stipem ostiatim mendicat, ac proinde exemplo hujus divitis dicere possumus quod « per quæ quis peccat, per hæc et « torquetur; vox pauperis mendicantis, Lazarus in « altera vita mendicaverat, dives in ista, » prout manifeste videtur ex verbis sequentibus, quibus unicam duntaxat aquæ stillulam mendicabat, *et nemo illi dabat.*

Et mitte Lazarum.

5. — Notat Chrysostomus, *Hom.* VII *in var.*, quod dives eo tempore, quo Lazarum ante oculos suos positum habebat, illum contempserit et nauseârit; nunc vero cum adeo procul ab eo remotus existat, eum invocat et suspirat : « Quem frequenter ingre- « diens et egrediens non videbat, hunc procul « remotum diligenter aspicit; » et vere tunc tempus videndi erat, non vero modo. Dives vero tunc in Lazarum oculos figere cœpit, dum Lazarus in centro est omnis felicitatis, quando vero eumdem unico duntaxat panis frustulo a morte salvare poterat, eum abhorrebat et a se repudiabat. Ehem quot Principes, quot superbi et fastuosi epulones in inferni perpetuis ardoribus cremabuntur, eo quod ipsi pauperes despexerint maleque tractarint, quos ipsi proinde in deliciarum æternalium refertissima mensa accumbentes conspicient, quando ipsi indigni esse censebuntur, qui vel de minimis mensæ illius locupletissimæ reliquiis participes fiant; quia potius ut Psalmista, *Ps.* LVIII, 7, illis prædixit : *Famem patientur ut canes,* dicentque, *Sap.*, V, 3 : *Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum et in similitudinem improperii, ecce quomodo computati sunt inter filios Dei.*

6. — Observandus quoque hic est imperiosus loquendi modus, quo Lazarum ab Abrahamo mitti jubet. Dicit enim *mitte,* non vero : *Rogo ut mittas;* etenim domi suæ servis et ministris imperare et promptam ab illis obedientiam accipere assueverat. Unde videre est, quod habitus malos, quibus hic in terris assuevimus, ad sepulchrum usque deferamus, nec unquam deseremus; postulat quoque dives, ut Lazarus ad ipsum veniat, ac si servus et minister ejus esset, et tamen *vidit Lazarum in sinu Abrahæ.*

7. — Erant in sinu illo tot Veteris Testamenti Patriarchæ totque alii sanctitate insignes viri, cur igitur dives ille auxilium sibi implorans, inter tot alios sanctos soli Lazaro se supplicem sistit, quem in vita sua adeo indignis modis tractaverat? Lucas Brugensis ait : « Rogat mitti Lazarum, quia alium « in illo sanctorum spirituum loco non noverat, » quia enim cum solis parasitis, adulatoribus, morionibus, aliisque similis farinæ sociis tractare et conversari assueverat, nullius servi Dei vel minimam notitiam habebat; unde credibile est, illum ne quidem prima religionis et cultus divini principia habuisse perspecta.

8. — Porro sacri interpretes Lazari charitatem certatim admirantur. Albertus Magnus ait : « In « quo notatur istius mendici charitas, a quo etiam « is, qui eum offendit misericordiam negando, « præsumit invenire misericordiam; » satis dives iste, mendicum hunc de eorum numero esse intelligebat, quibus Salvator insinuarat : *Benefacite his qui oderunt vos.* Lucas Brugensis divitem hunc omnino sibi persuasum habuisse dicit, Lazarum sibi postulatam ab eo consolationem nequaquam denegaturum fuisse : « Quanquam ipse nihil « unquam in Lazarum beneficii contulisset, tamen « injuriæ immemorem a beneficentia non fore « alienum, præsertim patre Abraham jubente. »

9. — Didacus Stella hoc loco quærit, cur dives iste non potius subsidium ab iis sibi impendi postularit, qui in hac vita quondam fuere divites, v. g. a Davide, Josepho, Jacob, Isaac, Job, aliisque similibus; aut vero cur non potius eos sollicitavit, qui in hac vita summa in paupertate vixerant, verbi causa, ab Elia, Eliseo, Abdia, Jeremia, Amos, vel Michea, etc. Tandem vero responsum ad hanc difficultatem in promptu esse dicit et facile, si consideretur « Lazarum diviti illi in specialem animæ « salutem injunctum fuisse, quod dives, quanquam « igne æterno detinebatur, secum reputans, non « abs re in morte, quod in vita amiserat, egregium « salutis suæ juvamen exoptabat. » At vero tempus opportunum juvandi illum jam transierat, in vita potius, hoc subsidio uti debuisset; II *Cor.*, VI, 2 : *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.*

10. — Juxta multorum expositorum satis probatam opinionem, asserere quoque possumus, quod dives iste, sicuti in vita adversus Lazarum crudelis fuerat, ita quoque odium et sinistri affectus venenum istud etiam post mortem conservarit; trita etenim regula est, qua dicitur : « Qui sic vivit, sic « moritur; » arbor dum cæditur, ad quamcumque demum partem ceciderit, ibi semper manet. Et ideo Albertus Magnus ingeniose observat, quod non petierit hanc sibi ab Abraham gratiam fieri, ut ad Lazarum conveniendum admitti posset, sed potius rogavit, ut Lazarus veniret ad ipsum; sed quonam in loco positum? « *Sepultus est in inferno;* sed potius « Lazarum ad se mitti postulat, ut eum, cui durus « fuerat in vita, etiam nunc a regno in infernum « deponeret. » Chrysologus divitem hunc ex pauperculi hujus felicitate perspecta, invidiæ stimulis agitatum hæc dixisse existimat : « Zelo magis incen- « ditur, quam gehenna; est illis incendium non « ferendum, » invidis nimirum, « quod aliquando « habuere contemptui, videre felices; adhuc divi- « tem malitia non deserit, quem detinet pœna. » David a Saul, gloriæ et applausus sui æmulo, persecutionibus exagitatus, lamentabatur, *Psal.* XVII, 6, dicens : *Dolores inferni circumdederunt me,* ubi S. Augustinus legit : *Dolores invidiæ.*

11. — Hugo Cardinalis ad sensum moralem recurrens, dicit : « Nec orat dives, ut ducatur ad « Lazarum, sed quod Lazarus ad ipsum veniat; in « quo significantur quidam peccatores, qui cum in « peccatis suis remanent, alios pro se orare implo- « rant et ipsi seipsos juvare nolunt. »

Ut intingat extremum digiti sui in aquam.

12. — Ecce quonam fine tandem adeo lauta convivia, crapulæ et ebrietates, et in nectaris et ambrosiæ mari continuata mansio, claudi soleant : *Dives cum dormierit, nihil secum auferet,* quin potius *apprehendet eum quasi aquæ inopia, Job.,* XXVII, 19, 20; quia juxta proportionem gaudiorum, voluptatum et felicitatis hujus vitæ, dum homo illis abutitur succedent ærumnæ et tormenta æterna. S. Augustinus, *Serm.* CCXXVII *de temp.,* dicit : « Pauper « beatitudinem emit mendicitate, et dives suppli- « cium facultate. » Chrysologus, *Serm.* CXXIV, oculos et memoriam suam in lacus pretiosissimi vini, quo penuaria divitis redundabant defigens, ita scribit : « Sitit itaque guttam, qui vini lacus, ut pauper « sitiret, effudit, stilla digiti extremi credidit ge- « hennæ flammas extinguere, qui per totam diem « ebrietatis non extinxit incendia. » Idem quoque in alio quodam sermone, CXXIII scilicet, interrogat : « Ubi sunt torrentes torcularium tuorum; ubi sunt « vina ad inopiam pauperis, annositatibus et ipsa « temporum oblivione servata? omnia tibi periere, « non crimini, qui sitis extremi digiti guttam, quam « si vel solam dedisses pauperi, non sitires. Immi- « sericordem te gutta, et mica reddidit inhumanum, « in quibus totus pauperis et victus consistit et « vita. »

13. — Lucas Brugensis optime considerat, ipsum aquam, non vero vinum, aut alium petiisse liquorem : « Quod enim petat, nisi aquam, qua « ignis, sitisque extinguitur? quanquam non pror- « sus extingui precatur, et ex inferno liberari, sed « modicam duntaxat refrigerationem efflagitat. » Sed quid? Et hæc ipsa, hæc ei denegatur. « Sed « dicis dives, » inquit Chrysologus, « ego etsi vinum « negavi, aquam peto, puto quod et aquam pau- « peri tu negasti, cui ne ingrederetur januam tuam, « nec ad tuum puteum perveniret, canes quam « plurimos objecisti. » Idem quoque sanctus Doctor in alio quodam sermone, ubi de hoc Evangelio disserit, quanto cum jure ei etiam unica aquæ guttula negata fuerit, ostendit : « Sitit aquæ guttam, « qui vini lacus, ut pauper sitiret, effudit. » Audite obsecro, quidnam Chrysostomus, ad hunc epulonem conversus, eidem improperet : « Lazarum videre « non dignabaris et nunc digitum ejus desideras; « hoc quod petis, tu ei debebas facere, dum adhuc « viveret. » In eumdem quoque sensum S. Grego- rius his verbis scribit : « Qui ulcerato pauperi « mensæ suæ vel minuta dare noluit, in inferno « positus usque ad minima quærenda pervenit, « nam guttam aquæ petivit, qui micas panis nega- « vit. » Ex quibus Venerabilis Beda justitiam divi- norum judiciorum optime arguit, dum ait : « Quanta « est subtilitas judiciorum Dei, quam districte agi- « tur bonorum actuum malorumque retributio! »

14. — Hugo Cardinalis hanc divitis petitionem alio quodam sensu exponit, dum ait, petitionis illius sensum hunc esse : « Concede mihi minimum me- « ritum ejus ad meum refrigerium. » Unde divitem dicere voluisse videtur, quod unicus tantum gradus, vel unica solummodo claritatis, gratiæ et meriti ad comparandam gloriam sufficientis drachma suffi- ciens futura sit, ad transmutandum totum infernum in amœnissimum paradisum; vere etenim dicere possumus, quod gloria eamdem proportionem cum pœnis habeat, quam habet gratia cum culpa, jam vero certum est, quod minimus sanctificantis gratiæ gradus ad innumera peccata delenda abunde suffi- ciat; ergo etiam quælibet torrentis illius, qui civi- tatem Dei plane inundat, stilla, ad totum ignem infernalem extinguendum sufficiet, dummodo eo penetrare posset. Unde S. Augustinus ait : « Tanta « est dulcedo futuræ gloriæ, quodsi una stilla in « infernum deflueret, totam damnatorum amari- « tudinem indulcoraret. »

15. — S. Gregorius Nyssenus, *Orat.* III *de Beatit.,* nequaquam decuisse dicit, quod impius ille dives, vel minima cœlestis nectaris stilla, vel guttula refi- ceretur : « Idcirco misericordia implorata, non « auditur, non quia una gutta de magno paradisi « fonte deprompta, damnosa esset, sed quia mise- « ricordiæ stilla commisceri, atque communicari « cum inhumanitate non potest, qualia enim semi- « naverit homo, talia et metet. » S. Augustinus temerarium hunc divitem acriter his verbis repre- hendit, dicens : « Qua fronte quæris guttam, qui « noluisti porrigere micam? » pergitque ostendere, quanto cum jure prætendere potuisset, quicquid postulabat, si ad minus erogando micam liberalis fuisset : « Juste nunc exigeres, si dedisses. » Salvia- nus divitem hunc ad hoc ut saltem ad horam in hisce cruciatibus refrigerium aliquod obtinere po- tuisset, libenter dicit « voluisse omnem substantiam « suam tradere. » Reges pro habendo in hisce tormentis vel unius momenti refrigerio, libenter utique sceptra, coronas, una cum monarchiis suis deserturi essent.

16. — Albertus Magnus ad verba illa : *Extre- mum digiti* sese reflectens, illa ita exponit : « *Extre- « mum digiti* aliquid est munerum et consolationis « Spiritus Sancti, quia Spiritus Sanctus est Dei « digitus. » Non enim de digito manus Lazari loqui intendebat, probe namque sciebat, illum ei in igne illo parum refrigerii conferre posse : « Bene vidit, « quod digitus Lazari nullus ibi fiat, et scivit quod « talis corporalis digitus contra flammam inferni

« nihil conferebat; unde petivit adjutorium gratiæ « Spiritus Sancti, ut in aquam gratiæ Spiritus « Sancti intingat extremum digiti, » cum enim nullum haberet meritum, parum poposcit : « Parum « cupit et ideo parvo contentus fuisset refrigerio. »

17. — Hugo Cardinalis similiter per hunc digitum, gratiam Spiritus Sancti intelligit, indeque moralitatem quamdam a priori differentem deducit, dum ait : « Cum autem digitus sit Spiritus Sanctus, « quid est extremum digiti nisi gratia in extremis? « unde extremum digiti intingitur in aqua; et datur « petenti, cum peccatori datur gratia in fine; » pergit demum ostendere, digitum hunc tres in se juncturas sive articulos habere : « Prima est gratia « justificans; secunda conservans; tertia consu- « mans, id est, finalis; multi non multum curant « de primis duabus, sed tertiam postulant, quan- « tum possunt, id est, bonum finem, gratiam fina- « lem, hoc est enim petere extremum digiti. » At vero quod aliquid ambobus pedibus in inferno consistat, ex signo evidentiori non colligitur, quam dum aliquis salutis suæ spem ad usque cervicem, in quo moritur, reservat.

Et refrigeret linguam meam.

18. — S. Bonaventura causam declarat, cur dives hic inter omnes tormenta subjecti corporis sui partes specialiter de lingua mentionem faciat, dum ait : « Quia ipsa in culpis est, quasi fomes « totius iniquitatis. *Jacob.*, III, 5 : *Lingua modicum « quidem membrum est et magna exaltat, ecce quan- « tus ignis, quam magnam sylvam incendit, et lingua « ignis est universitas iniquitatis.* »

19. — Jansenius causam pœnæ, quam dives in lingua patiebatur, culpæ ab eadem in objurgando et conviciando Lazaro, commissæ attribuit : « Per « eam forte petulanter incessans pauperem; » id quod haud dubie a S. Augustino didicit, in quo hæc verba diu ante ipsum exarata reperio; dicit enim, *Serm.* CCXXVII *de temp.*, hic S. Doctor : « Ideo in « lingua majorem sentit ardorem, quia per eam « superbe loquendo contempserat pauperem; ipsa « enim lingua, quæ noluerat dicere, ut eleemosyna « pauperi daretur, gravius gehennæ flammis exu- « ritur. » In eadem quoque opinione Chrysologus esse videtur, ait enim : « Magis lingua uritur, ardet, « æstuat, quæ insultavit pauperi, quæ misericor- « diam denegavit. »

20. — Lyranus ait : « In lingua plus cruciabatur, « quia per eam plus peccaverat. » Duplici præcipue fini lingua deservit, nimirum ad ciborum degustandum saporem et suavitatem; et ad loquendum : hic autem epulo multarum transgressionum reus fuit, tam in crapula, quam in loquacitate; de gula, res extra controversiam existit, siquidem *epulabatur quotidie splendide*, quantum vero ad loquacitatem res clara esse videtur, quia inter epulas splendidas, magis relaxatur lingua ad loquendum inepta. Glossa Interlinearis ait : « In hoc nota, quia sicut « mos est, etiam inter convivia loquacitati studuit. »

21. — S. Bonaventura ait : « Hæc præcedit ad « judicium, quæ præcessit ad peccatum; hæc primo « degustat cruciatus, quæ pretiosos cibos et odori- « fera pocula degustavit, secundum illud : *Per quæ « quis peccat, per hæc et torquetur. Sap.*, XI, 17. »

Versus 25.

Et dixit illi Abraham : Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.

Fili.

1. — Observat Theophylactus Abrahamum divitem hunc nequaquam duris aut rigidis verbis excepisse : « Non dixit : inhumane et crudelis, non « erubescis? misericordiæ nunc recordaris? sed « quomodo? sed dixit : *Fili;* vide compatientem et « sanctum; dicit enim et sapiens quidam : Animam « humiliatam ne turbaveris. » Sanctus hic Patriarcha in ipso benignius tractando, fecit, quod potuit cæterum, namque ipsum in nulla alia re consolari potuit : « Quod possum, hoc tibi communico, com- « patientem scilicet vocem. » Jansenius, *cap.* XCVIII, similem quoque observationem habet; dicit enim : « Blande compellat, non dedignatus appellare « filium, ut intelligamus hinc, sanctorum pium « etiam contra damnatos affectum et discamus « vicissim et nos afflictos etiam juste non incessere, « quibus digni sunt nominibus. »

2. — Chrysologus Abrahæ pietatem admiratur, qui filium appellare non fuit dedignatus, qui ob suam crudelitatem ab eo turpiter adeo denegaverit « Sed vocat filium, » inquit, « ut magis magisque « filii prodatur impietas, quando cum tali etiam, « paterni sermonis pietas perseverat. Tu vocas « Patrem, ego voco filium, ut te graviter doleas « perdidisse, quod natus est. »

Recordare, quia recepisti bona in vita tua.

3. — Glossa Abrahamum dicere voluisse existimat; momento, quod in hujus vitæ gaudiis et vanitatibus paradisum tuum repositum habueris : « Omne enim gaudium, felicitatem transitoriam « putasti; » ac proinde illam Dei invitantis vocem frustra prætendis aut expectas, qua dicit : *Intra in gaudium Domini tui.*

4. — Albertus Magnus ait : « Alius sensus est, « quod recepit in vita bona, quæ reputavit sola « bona et beatitudinem suam. » S. Bernardus sapienter ponderat, Abrahamum nullum epuloni exprobrasse crimen, sed solum ei dixisse : *Recordare*, etc. Unde idem mellifluus Doctor dicit : « Hæccine cruciatuum causa tota, quod in hoc

« sæculo bona recepit? Ita plane; neque enim ad « hoc nos de Paradiso voluptatis animadversio « divina ejecisse videtur, nt sibi hic paradisum « adinventio humana pararet. « Idem quoque suavissimus Doctor in quadam Epistolarum suarum dicit, nos homines per felicitates terrenas, ut plurimum, a cœlestibus et æternis excludi : « O sæculum « nequam, » inquit, « quod solos tuos sic soles « beare amicos, ut Dei facias inimicos, consequenter « et indignos concilio beatorum. » Idem quoque ingeniose observat, Abrahamum diviti non dixisse, bona illa quibus in hac vita fruitus fuerat, per lucra iniqua, extorsiones aut rapinas comparata fuisse : « *Recepisti,* dixit, non rapuisti, ne etiam de hoc « tibi frustra blandiaris, quod tuis contentus, alia « non rapias; » siquidem etiam divitiæ justo titulo acquisitæ et possessæ, magnum sæpenumero sunt vitii incentivum scopulosque nobis in hujus mundi mari objiciunt, ad quos allidentes, in inferni abyssum usque naufragemur. S. Bernardinus in proposito de hoc epulone scribens, ait : « Sicut fulgur « tonitrua portat, ita prosperitas supplicia sempi- « terna prænuntiat. » S. Augustinus aliam quamdam ponderationem ingeniosam pariter et moralem adducit, dum ait : « Dives erat, non dixit calum- « niator, non dixit pauperum oppressor, non dixit « pupillorum exspoliator, viduarum persecutor. » Idem quoque alibi dicit : « Cum ei dicitur, *recepisti « bona in vita tua,* illud tangitur, quia felicitatem « dilexit sæculi, nec aliam vitam præter istam, in « qua superbus tumebat, adamavit. »

5. — Jansenius argumentum quoddam efformat, quod usurariis omnibusque aliis, facultates iniquo lucro comparatas, possidentibus ingentem potest pavorem et tremorem incutere. Dicit enim : « Hic « observandum, quod si inferni damnatione percu- « titur, qui propria largitus non erat, qua pœna « plectendus sit, qui aliena rapit? si damnatus est, « qui suis bonis ad corporis curam usus est, nec « alicujus sceleris arguitur, quid futurum iis, qui « sese horrendis contaminant immunditiis, impie- « tatibus et injustitiis? »

6. — Theophylactus observat, Abrahamum non dixisse : « *Accepisti,* sed *recepisti* : Et quare non « dixit accepisti, sed *recepisti?* recipere enim de « his dicere solemus, qui suscipiunt quod eis debe- « batur. Discimus igitur, quod licet quidam facino- « rosi sint et in extremam pervenerint malitiam, « nonnunquam tamen unum quoddam, vel duo « bona opera faciunt, unde et ipsi habentes bona « quædam, quæ in præsenti vitæ prosperitate « capiunt, recipere dicuntur, » ac proinde ad hoc propositum, valde opportunum est illud S. Gregorii, *Hom.* XLVIII *in Ev.*, monitum, dicentis : « Quæcum- « que ergo in hoc sæculo bene habetis, cum vos « bona egisse recolitis, valde de ipsis pertimescite, « ne concessa vobis prosperitas eorumdem remune- « ratio sit bonorum. » Cajetanus super hæc verba, vocem *tua,* hic deficere dicit, ideoque legendum esse putat : « *Bona tua in vita tua,* ac si aperte dicat : « Recordare, quod si quid meruisti boni, recepisti, « antequam moreris, unde non superest tibi boni « aliquod recipiendum; significantius autem dicit : « Bona tua, hoc est, a te concupita. »

7. — Hugo Cardinalis Abrahamum epuloni huic delectationes et felicitatem vitæ superioris in memoriam revocasse putat, eo tantum fine, ut majus pœnis ejus incrementum adjiceret : « Auget afflictio- « nem; hoc est enim quod maxime cruciat damna- « tos, scilicet præteritarum deliciarum recordatio, « quas mallent non habuisse; » unde Boetius ait : « Infelicissimum genus infortunii est fuisse feli- « cem. »

8. — Idem quoque purpuratus Doctor in ordine ad bona hujus vitæ, distinctionem adducit justos inter et reprobos; dicit enim : « *Bona tua,* id est, « quæ putabas tuam beatitudinem : sic mali reci- « piunt bona in vita, id est, quæ videntur eis « bona; » non vero sic intelligendum est de iis, qui ad gloriam sunt prædestinati : de his enim dicit : « Justi non recipiunt bona, id est, quæ re- « putent, vel quæ videantur eis bona, quia non « recipiunt ea pro compensatione meritorum. »

Et Lazarus similiter mala.

9. — Valde consideranda sunt verba illa S. Bonaventuræ, *in Luc.*, dicentis : « Recepit mala ad « tempus, ad purgandum mala culpæ et ad inqui- « rendum bona felicitatis æternæ. » Paupertas etenim, infirmitas, ulcera, fames et tot aliæ adversitates, libenti animo a Lazaro toleratæ, breves fuerunt et ad tempus modicum tantum durantes, eique hic in terris purgatorii loco inservierunt, pro cunctis culpis ab eo commissis, fueruntque ei loco monetæ ad comparandam sibi beatitudinem æternam.

10. — Chrysostomus advertit, Lazarum ærumnas et miserias suas nec quicquam æstimasse; dicit enim : « Non quod Lazarus ea mala putaverit, sed « ex censura divitis hæc dicebat, qui inopiam et « famem et ægritudinem æstimabat mala. » Lazarus autem miserias illas in interiori cordis sui Dei æstimabat blanditias, imo thesauros ad beatum illud regnum ei concessos. Unde S. Jacobus, I, 2, ait : *Omne gaudium exístimate fratres mei, cum in varias tentationes incideritis.* Notandum quoque hic est verbum *similiter;* per hoc namque innuitur, quod eodem cum gaudio, quo dives sibi in conviviis, purpuris, divitiis, deliciis, cunctisque aliis complacebat, Lazarus pariter paupertate, fame, ulceribus, cunctisque aliis miseriis suis gavisus fuerit.

Nunc vero hic consolatur.

11. — Chrysologus, *Serm.* LXVI, consolationem ponderat quam pauperculus mendicus ille in altera

vita recipit : « Recipit pro doloribus requiem, pro « opprobrio gloriam, pro contumeliis honorem, pro « despectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro « vulneribus præmia, pro siti refrigerii fontem, « pro fame cœlestis mensæ delicias sempiternas. »

Tu vero cruciaris.

12. — Lucas Brugensis delicias, quas epulo in hac vita habuerat, cruciatibus confert alterius vitæ, dicens : « Pro superbis ædibus habes tartarum, pro « variis deliciis, multiplicia tormenta, pro jocis et « cantationibus æternum ejulatum. » Chrysologus pariter ad hunc reprobum conversus, ita eum alloquitur : « Tu fulgens quondam purpura tegere « fimo, pro coccino vestire flammis, pro molli dis- « cubitu sustine tormentorum dura, pro lautis fer- « culis epulare pœnas, ebrietates siti digere. »

13. — Ac proinde Didacus Stella opportune nos interrogat, quid facturi essemus, si optio nobis daretur eligendi, ut vel cum divite felices, vel cum paupere mendico ulcerosi, aliisque infinitis miseriis simus obnoxii? « Si ostenderentur tibi duo viri, « unus potens purpuratus et magna comitante ca- « terva, et alius egens, mendicus, ulceribus plenus, « et daretur tibi optio, uter istorum esse velles? « credo, quod velles esse dives, nam omnes cu- « piunt divites esse ; » magnopere autem te in hac electione falli, paulo post his verbis ostendit : « Sed « quam debile sit hominum judicium, hæc historia « ostendit. *Mortuus est dives et sepultus est in in-* « *ferno.* »

VERSUS 26.

Et in his omnibus inter nos et vos, chaos magnum firmatum est, ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transire.

Et in his omnibus inter nos et vos, chaos magnum firmatum est.

1. — Lucas Brugensis chaos istud de immensa, quæ cœlum et centrum terræ, in quo est infernus, intercedit distantia, exponendum esse censet : « Immensus nunc hiatus seu intervallum est inter « supremum cœlum, sedem beatorum et centrum « terræ carcerem reproborum. »

2. — Jansenius per hoc chaos, decretorum divinorum intelligit immutabilitatem : « Quod si spe- « ciatim exprimi quis quærat, quid per hiatum « illum magnum sic intelligendum, recte dicitur « significari firmissimum Dei statutum, in modum « hiatus, prohibens horum et illorum permixtio- « nem ut sit sensus : Firmissimo et immutabili de- « creto Dei sic sumus nos a vobis separati, ut hi, « qui volunt hinc transire ad vos non possint. »

3. — Dionysius Carthusianus per hunc loquendi modum, infinitam intelligit distantiam, quæ intercedit inter merita et gloriam beatorum et demerita ac pœnas reproborum, sicut etiam circa loca et status eorumdem : « Id est, grandis distantia meri- « torum est, statuum et locorum. »

4. — Jansenius quoque per hanc phrasim, Abrahamum epuloni æternam quamdam a consortio electorum separationem intimare voluisse existimat : « Significatur diviti notificatum, æternam « fore reproborum a beatis separationem, ac refri- « gerii nullam esse damnatis spem. »

Ut hi, qui volunt transire ad vos, non possint.

5. — Non quod gaudium beati propter cruciatuum infernalium aspectum, ulla ratione turbetur ; nam ut Glossa ait : « Non fuscat beatitudinem « aspecta pœna reproborum, quia ubi jam com- « passio miseriæ non erit, minuere bonorum læti- « tiam non valebit ; et licet justis sua gaudia suffi- « ciant, ad majorem tamen gloriam vident pœnas « malorum ; quas per gratiam evaserunt. » Chrysostomus proinde de beatis scribit : « Nos videmus « quod fugerimus, vos quod perdideritis, nostra « gaudia cumulant vestra tormenta et vestra tor- « menta nostra gaudia. »

6. — S. Ambrosius, *in Cat.*, ait : « Quia post « mortem nequeunt merita mutari. » De qua beatitudinis firmitate et stabilitate regius Psalmista testimonium his verbis perhibet, *Psal.* XLIV, 7, dum ait : *Ego dixi in abundantia mea : non movebor in æternum.* Hugo Cardinalis ait : « Ex una parte in- « flexibilis justitia Dei et immutabilis exigentia « meritorum ; ex alia scilicet, quia nec illi possunt « mereri vitam æternam, nec boni mortem æter- « nam ; non sic in hac vita, nam et boni possunt « fieri mali et mali boni. »

7. — Beda dubium quidem non esse dicit, quia reprobis, qui sunt in inferno, omnis in cœlum aditus præclusus sit ; at vero simul non æque perspicuum esse declarat, quomodo animæ beatæ aditus ad infernum negetur, quia tametsi beati ad infernum descenderent, non ideo a divinæ essentiæ visione et fruitione impediendi essent : « Sed sicut « transire reprobi ad electos cupiunt, id est, a sup- « pliciorum suorum afflictione migrare, ita ad « afflictos et in tormentis positos transire, justo- « rum est, mente ire per misericordiam, eosque « velle liberare ; sed qui volunt de beatorum sede « ad afflictos atque in tormentis positos transire « non possunt, quia justorum animæ, quamvis in « suæ naturæ bonitate misericordiam habeant, jam « tunc auctoris sui justitiæ conjunctæ rectitudine « constringuntur, ut nulla ad reprobos compassione « moveantur. » Cajetanus hanc impossibilitatem in animabus illis beatis non defectui aut pœnis illorum adscribendum esse dicit : « Non est impotentia « hæc aliqua, non est ademptio libertatis anima- « bus existentibus in lymbo, sed immutabilitas vo-

« luntatis firmatæ in conformitate ad voluntatem « divinæ justitiæ. »

Versus 27.

Et ait : Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum in domum patris mei.

1. — Cajetanus reprobi illius hypocrisim detegit, dum illum hoc non ex zelo salutis fratrum suorum dicere ostendit, prout alicui videri potuisset; cujus rationem satis efficacem reddit, nimirum : « Quo- « niam damnati habent voluntatem firmatam ad « malum; » et ideo petitionem hanc ex superbia derivatam fuisse existimat : « Superbus enim « videns se dejectum in miseriam, quamvis om- « nes vellet esse miseros, similes sibi, aut mi- « seriores se, videns tamen aliquos evasuros mise- « riam, appetit suos esse, ut vel sic, in suis exalte- « tur. » Verumtamen alii interpretes petitionem hanc invidiæ et credulitati ipsius attribuunt. Hugo Cardinalis ait : « Notatur divitis crudelitas erga « Lazarum, quem petit exire de requie, qui semper « fuit in labore : nec est credendum, quod vellet « Lazarus suscitari ad vitam mortalem, cum Domi- « nus flevisse legatur, quando Lazarum suscitavit « iterum moriturum. » Chrysologus in ipso malignitatem, zeli et pietatis prætextibus ab eo palliatam agnoscit, dicens : « Sub specie pietatis ad « pristina vulnera, ad præteritos gemitus Lazarum « vult redire, quem prima petitione ad suos devo- « care non potuit cruciatus; ante dixit : *mitte ad* « *me;* modo dicit : *mitte ad fratres meos.* » Idem in alio quodam sermone pariter scribit : « Scitur, quia « plus te felicitas Lazari, quam gehennæ torquet « incendium; » idemque ad locum, quo Lazarum mitti postulabat, scilicet ad domum ejus se reflectens, ita scribit : « In domum, ante quam bene « jacuit Lazarus, ante illam januam, in qua fame « sua inhumanitatis tuæ titulos fixit, ubi postes « tuos suis ulceribus laureavit, ubi sanie sua pinxit « micas tuas.

Versus 28.

Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

1. — Glossa ait : « Serius dives iste magister in- « cipit esse, jam nec discendi tempus haberet, nec « docendi. » At vero, ut bene Didacus Stella observat, nequaquam id desiderio salutis ipsorum dicebat. « Noluit fratrum conversionem ex dilectione « Dei, nec ex dilectione proximi; » siquidem charitas in damnatis locum non habet : neque enim petit, ut Lazarus ad illos mitteretur ad monendum eos, ne malum ipsius imitarentur exemplum, aut ne Deum offenderent, sed ne et ipsi ad infernum detruderentur; certum namque est, quod ex reproborum multiplicitate, cujuslibet damnati pœna accidentalis notabiliter accrescat. Unde S. Bernardus, *Epist.* CXI, dicit, quod id dixerit, « Timens procul « dubio ex suorum cruciatu augeri suum. » Lyranus ait : « Quia fuerat eis occasio peccandi, tum ratione « divitiarum, quas eis dimiserat ad usum, tum « exemplo malæ vitæ, quod eis dederat; » non vero urgebatur zelo, ut non offenderent Deum.

2. — Verisimile porro est, hosce fratres eadem fuisse pice inquinatos, siquidem eos quoque in eodem quo ipse degebat barathro exspectabat. Lucas Brugensis ait : « Ad cumulum temporariæ felicitatis « fecerat, quod fultus esset quinque dilectis fratri- « bus, non minoribus, quam ipse divitiis, deliciis, « pompisque florentibus. » Hugo Cardinalis mysticum horum fratrum numerum advertit, dicens : « Ideo forsitan quinque, quia quinque sensuum « voluptatibus intendebant fratres ejus, sicut ipse « prius; sic mulier Samaritana dicitur habuisse « quinque viros. »

3. — Fuerat hic dives alias totaliter carni et sanguini deditus, prouti inordinatus ipsius erga corpus proprium, nec non erga cognatos ipsius affectus satis demonstrat. Unde S. Bonaventura ait : « Hæc petitio erat carnalis, quia solum ad fratres « se extendit. » Vener. Beda ait : « Ut ergo pecca- « tores amplius in supplicio puniantur, et eorum « vident gloriam, quos contempserunt et de illorum « etiam pœna torquentur, quos inutiliter amave- « runt. » Idipsum quoque S. Gregorius a S. Bonaventura in horum verborum expositione citatus, asserit.

4. — Chrysologus, *Serm.* CXXIII, cavendum nobis esse dicit, ne verba illa divitem ex charitatis motivo dixisse putemus; nam « cui pius, qui sibi sic « impius imprudenter præsumit aliis imperare « pœnitentiam, qui sibi tam crudeliter ad veniam « nil providit? Et putas, quod quinque fratribus « tuis sufficiat Lazarus, qui tibi tanto tempore tot « vulneribus suis toto clamans corpore nihil pro- « fecit? »

5. — Hugo Cardinalis illum quoque pravi judicii fuisse notat, dum fratres suos pœnam ejus evadere potuisse credidit, quos culparum suarum participes esse novit : « Notatur divitis fatuitas, qui non puta- « bat eos socios fore in pœna, qui fuerant socii in « culpa. »

Versus 29.

Et ait illi Abraham : Habent Moysen et prophetas, audiant illos.

1. — S. Bonaventura sensum verborum illorum esse dicit : « Habent doctrinam legis et Prophetarum; » adducitque illum S. Petri, II *Ep.*, I, 19, textum, dicentis : *Habetis firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat et Lucifer oriatur in cordibus vestris.* Lucas sensum

responsi, ab Abrahamo dati, hunc esse dicit : « Nihil « necesse est hac gratia evocare Lazarum a quiete « sua et ad vitam mortalem redire ; habent fratres « tui, sicut cæteri Judæi Doctores et admonitores « suos, quos Deus illis providit, qui majorem longe, « quam tu illorum curam gerit. »

VERSUS 30.

At ille dixit : Non Pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.

At ille dixit : Non Pater Abraham, etc.

1. — Abrahæ, epuloni huic dicenti, ad fratres ejus in modo bene et in timore Dei vivendi erudiendos, Scripturas sacras omnino sufficere, epulo subito replicavit et contradixit, quia ut testatur S. Chrysostomus, exiguam semper libris sacris fidem adhibuit : « Quia enim audiendo Scripturas contemnebat et fabulas esse putabat, ex his, quæ passus « fuerat, ipse quoque de fratribus dijudicabat. »

2. — Cajetanus reprobi illius instantiam imprudentem fuisse notat : « Petit resuscitationem unius « mortui ad suam instantiam fieri ; et quod demen« tius est, audet docere Abraham dicendo : *Non « pater Abraham, sed si quis,* etc. »

3. — Hugo Cardinalis arguit illum stultitiæ : « Notatur in hoc stultitia divitis et omnium mun« danorum, putant enim plus esse credendum mor« tuis, quam vivis, vel quam Scripturis, etc. »

4. — Lucas Brugensis existimat, quod, quia dives ille in vita sua admonitiones et exhortationes spirituales, ex libris Moysis aliisque sacris codicibus desumptas contempserat atque irriserat, aliunde vero amatoribus mundi hujus, tormenta in altera vita reservari minime crediderat, ideo cum id nunc verum esse propria experientia comprobaret, merito ne fratribus, ob eamdem culpam eadem quoque pœna eveniret : « Dicebat apud se, quod illi, « *Sap.*, II, 1 : *Exiguum et cum tædio est tempus vitæ « nostræ et non est refrigerium in fine hominis, et non « est qui agnitus sit reversus ab inferis : Venite ergo, « fruamur bonis,* etc. »

5. — Didacus Stella considerationem quamdam adducit similem illi, quam paulo ante ex Cajetano retulimus. Dicit enim : « Vide hominem temera« rium, qui sanctum Patriarcham docere tentat ; « sic etiam et nunc multi peccatores impœnitentes, « confessarios docere volunt, non monita eorum « implentes, sed repellentes, vel arguentes. »

6. — S. Bonaventura in hac responsione fratrum ejus carnalitatem demonstrari scribit : « Utpote qui « magis moverentur ad corporalem sustentatio« nem, quam ad spiritualem revelationem ; osten« debat etiam suam et fratrum suorum perversita« tem, ut testimonium hominis mortui præferrent « testibus divini verbi, contra illud Isaiæ, VIII, 19 « et 20 : *Numquid non populus a Deo suo requiret « pro vivis a mortuis ? ad legem magis et ad testimo« nium.* » S. Bonaventura addit : « Requiret visio« nem. »

VERSUS 31.

Ait illi : Si Moysen et Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

1. — S. Bonaventura consequentiæ istius rationem reddit, nimirum : « Quia qui non credit testi« monio magis credibili, nec etiam minus credi« bili, » adducitque alterius Lazari a Christo resuscitati exemplum, cui increduli Hebræi non crediderunt, imo qui ex illius resuscitatione magis fuerunt adversus Salvatorem exacerbati ; siquidem ab illo momento adversus illum conjurantes, ei machinati sunt mortem : « Quia multi « propter illum credebant in Jesum ; hujus etiam « exemplum habemus in Christo, cui etiam susci« tato Judæi credere noluerunt. »

2. — Chrysologus ait : « Nihil tam verum, fra« tres, qui de cœlo loquenti per legem, de cœlo « venienti Christo credere noluit, jam non mere« bitur credere ab inferis revertenti. »

3. — Cajetanus nos ad hanc Abrahæ propositionem bene trutinandam invitat, dicens : « Nota sen« tentiam hanc incredule, qui dicis : si viderem resus« citatum unum mortuum, facerem, dicerem. Ecce « Abrahæ sententia contra te ; quod si Moysen et « Prophetas non audis, neque si quis ex mortuis « resurrexerit, credes et vere sic est ; quoniam cre« dere donum Dei est, quoniam pœnitere pecca« torum, donum Dei est. »

4. — S. Zeno paucis nos verbis sed valde emphaticis convincit : « Evidenter ostendens, non in « oculis esse carnalibus verum, sed in fide creden« tium constitutum. II *Petr.*, I, 19 : *Habemus me« liorem propheticum sermonem,* etc. »

5. — Jansenius quoque rationem responsionis Abrahæ paucis verbis declarat, dicens : « Quod « quam vere dictum sit, recta ratio docet, quia ei, « qui Moysen et Prophetas suscepit, certior est « auctoritas et veritas eorum librorum, quam pos« sent esse ejus, qui a mortuis resurgeret : causari « enim posset facile, aut phantasma esse aut dæ« monium, cum auctoritatem Moysis constet esse « divinam. »

FERIA SEXTA POST SECUNDAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XXI, VERS. 33

33. Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, et sepem circumdedit ei, et fodit in ea torcular, et ædificavit turrim, et locavit eam agricolis, et peregre profectus est.

34. Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus.

35. Et agricolæ apprehensis servis ejus, alium cæciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt.

36. Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt illis similiter.

37. Novissime autem misit ad eos filium suum, dicens : Verebuntur filium meum.

38. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se : Hic est hæres, venite occidamus eum, et habebimus hæreditatem ejus.

39. Et apprehensum eum ejecerunt extra vineam, et occiderunt.

40. Cum ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis ?

41. Aiunt illi : Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

42. Dicit illis Jesus : Nunquam legistis in Scripturis : lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli ? A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris.

43. Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus.

44. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur ; super quem vero ceciderit, conteret eum.

45. Et cum audissent Principes Sacerdotum, et Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt, quod de ipsis diceret.

46. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut Prophetam eum habebant.

Versus 33.

Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, et sepem circumdedit ei, et fodit in ea torcular, et ædificavit turrim ; et locavit eam agricolis, et peregre profectus est.

Homo erat paterfamilias.

1. — Hæc parabola, ut Lucas Brugensis notat, a Christo ad plebem enarrata fuit, ut ex ipso S. Lucæ, XX, 9, sacro textu clare colligitur, qui ait : « *Cœpit « autem dicere ad plebem parabolam istam* ; sed in « proceres præsentes, et audientes stilum stringit, « quorum immedicabilem malitiam a majoribus « tractam, apertius, quam in superiori parabola « describit. » Porro coegerant Principes Sacerdotum concilium, in quo Caiphas inter alios sententiam suam hunc in modum, *Joan.*, XI, 10, enuntiavit : *Expedit ut unus moriatur homo pro populo : quid facimus, quia hic homo multa signa facit ?* Per hanc igitur parabolam eis propositam, non solum indicare voluit, notum sibi atque manifestum esse, quidquid adversus ipsum consiliorum machinatum fuisset, verum etiam simul eis pœnas et supplicia, quæ exinde eis obventura essent, prædicere opere pretium duxit ; id quod tanta cum circumspectione et prudentia fecit, ut eos contra semetipsos sententiam pronunciare coegerit : *Malos male perdet, vineam suam locabit*, etc.

2. — Observandum vero est, quod quamdiu de plantanda, fovenda, munienda et elocanda vinea agitur, Deus homo et paterfamilias in hac parabola appelletur, quia dum nobis benefacit, merus erga nos amor, charitas et benignitas est ; e contra vero ubi de postulatione ad rationes reddendas agitur, Dominus vocatur : *Cum ergo venerit Dominus*, tanquam judex severus, strictam a nobis de nobis suis bonis collatis, rationem exposcet, ubi iisdem fuerimus abusi.

Plantavit vineam.

3. — S. Thomas per hanc vineam, synagogam vel Judaismum intelligit, de qua *Isa.*, V, 7, dicitur : *Vinea Domini domus Israel est.* Et *Psal.* LXXIX, 9 :

Vineam de Ægypto transtulisti. Lucas Brugensis, postquam mysteria sepis, turris et torcularis declarasset, subjungit, hæc omnia eo solum spectare, ut specialissima, quam Deus erga populum illum semper exhibuit, protectio per illa denotetur, utpote quem toti terræ formidabilem reddidit, summa illum fœlicitate et prosperitate circumvallando; id quod Deum ipsum constrinxit, ut per os Isaiæ, v, 4, diceret : *Quid est, quod debui ultra facere vineæ meæ, et non feci ei?*

4. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, per hanc vineam, sanctam Dei Ecclesiam intelligi posse existimat, dum ait : « Vinea est Ecclesia ca-« tholica, quam Deus singulariter plantavit : *Plan-« tasti radices ejus, et implevit terram.* »

5. — Origenes de doctrina Evangelica exponit, dicens : « Sed forte in Evangelio vinea est regnum « Dei, id est, doctrina; quæ Scripturis inserta est, « sapientiæ; vita autem irreprehensibilis hominum « est vineæ fructus. »

6. — S. Antonius Paduanus insuper per hanc vineam nos ipsos, id est, animam uniuscujusque nostrum intelligi posse dicit : « Vinea ista est « homo, vel anima; » atque ad id magis elucidandum analogias varias adducit; vinea enim ut fructum optatum afferat, multa cultura opus habet, ita quoque homo, ut operum bonorum fructus producat. Vinea nisi strenue excolatur, præ cunctis aliis plantis facillime sylvescit, idipsum quoque homini accidit. Vites si fructum non ferant, ad nihil aliud quam ad ignem deserviunt. *Ezech.*, xv, 17 : *Fili hominis*, etc. « Vere homo Deo non fructificans, ad « nihil aliud valet, nisi ut sit esca ignis. Item nota « similitudines ratione fructus, quia quando vinea « est bene culta, nullius arboris fructus potest ei « adæquari, sic nec hominis bene culti fructibus. » S. Anselmus vineam istam unicuique nostrum ad cultivandum in baptismo committi dicit : « Mystice « vinea cuique locatur colenda, cum mysterio bap-« tismi initiatur, » hujusque parabolæ allusionem ulterius prosequens, subjungit tandem : « Mittitur « servus unus et alter, cum Lex, Psalmus et Pro-« phetia legitur, quorum monita bene operetur; « sed missus cæditur, vel ejicitur, cum sermo con-« temnitur : hæredem, quantum in se est, occidit; « qui Filium Dei conculcaverit et Spiritui gratiæ « contumeliam fecerit; perdito malo alii vinea da-« tur, cum donum gratiæ, quod superbus perdidit, « humilis accipit. »

Et sepem circumdedit ei.

7. — Quod hanc sepem attinet, multas invenio, easque omnes varias sacrorum interpretum expositiones. Lucas Brugensis dicit : « Tutela providen-« tiæ divinæ, id est, divinæ custodiæ munitione « vallavit, » id quod tanta cum sollicitudine semper facit, ut Deus nihil aliud, ut ita dicam, curare et satagere videatur, quam quod populum suum Israel protegat et defendat, illique semper assistat : *Non fecit taliter omni nationi.*

8. — Auctor Imperfecti dicit : « Sepes est meri-« tum et custodia patrum justorum, » Noe videlicet, Abrahæ, Isaaci, Jacobi, Davidis et plurimorum aliorum : « Qui tanquam murus factus est populo « Israel : *Protegam urbem hanc propter David ser-« vum meum.* »

9. — Interlinearis *sepem* idem esse dicit, quod « communitionem scilicet terræ promissionis, quam « opera bellicosorum virorum David et Macchabæo-« rum communivit. » Deus namque populo huic de generosis semper, magnanimisque viris, qui illum defenderent, paterne providit.

10. — S, Thomas per sepem, orationes Sanctorum intelligit : « Quæ ponuntur ad custodiam, sive « sint orationes Sanctorum, vel custodia Angelo-« rum, dicuntur sepes. Unde *Osee*, II, 6 : *Sepiam « viam tuam spinis.* »

11. — S. Anselmus, *lib.* IX *in Matth.*, ait : « Angelorum custodiam deputavit illi. » Cui consonat S. Paschasii expositio, dicentis : « Angelos illis « præfuisse ad custodiam, nemo est qui dubitet; » adducitque Josephi Hebræi pervetusti Scriptoris testimonium, scribentis quod, dum urbs Hierosolyma in procinctu esset, ut destrueretur, hæ voces per aera auditæ fuerint : « Transeamus ex his « sedibus. »

12. — « Sepes arcebat bestiarum incursus, » inquit S. Antonius Paduanus, « et erat Angelorum « custodia, quibus a gentibus protecti fuerunt, si-« cut patet in pugnis, quas Dominus pro eis fecit. »

13. — Sacri quoque Doctores per sepem, legis, sive præceptorum divinorum, seu doctrinæ Evangelicæ observantiam interpretantur. Unde S. Anselmus ait : « Imposuit ei legalia tormenta, per quæ « cogerentur ad bene vivendum. » S. Leo numerum præceptorum omnium tum cæremonialium, tum legalium, tum judicialium ad sexcenta tredecim ascendisse affirmat. Lyranus quoque per sepem doctrinam Evangelicam, clausuram legis et mandatorum intelligit. Theophylactus similiter dicit : « Sepes, id est, lex. » Sepes communiter spinis et sentibus plenæ sunt, vineæ autem magnum subsidium afferunt; siquidem illam ab incursibus ferarum et latronum invasionibus defendunt; ita quoque prima facie legis et præceptorum divinorum adimpletio difficilis et ardua videtur; ex altera vero parte, dum vineam animæ nostræ ab omni communis inimici insultu protegit, eamdem sanctorum bonorumque operum fructus reddere facit. Sicut vinea sepe destituta facile sylvescit, ita quoque anima sine divinæ legis directione, omnibus vitiis facile in prædam cederet, omnibusque inimici tentationibus facile succumberet : *Lex Domini immaculata convertens animas.* Deus in Deuteronomio,

x, 13, populum Israelis ad legis adimpletionem exhortans, hoc præcipue usus est motivo : *Ut bene sit tibi.* S. Hieronymus ad Celantiam scribit, Deum in tantum nos præceptorum suorum compedibus esse voluisse adstrictos, in quantum per hoc non suam, sed nostram utilitatem promovere satagebat : « Ideo aliquid imperat, ut causas habeat re-« munerandi ; neque enim obsequii nostri Deus « indiget, sed nos illius indigemus imperio : *Man-« data ejus desiderabilia super aurum et lapidem « pretiosum multum ; dulciora super mel et favum ; « quoniam in custodiendis illis retributio multa.* »

Et fodit in ea torcular.

14. — Quia per vineam hanc Judaismus intelligitur, ideo S. Thomas dicit : « Intelligitur per tor-« cular altare holocaustorum ; » cujus rationem reddit Dionysius Carthusianus dicens : « Quia in eo « effundebatur sanguis victimarum, sicut in torcu-« lari exprimitur liquor uvarum. »

15. — S. Hilarius, *can.* XXII *in Matth.*, per torcular Prophetas intelligit, qui in mystica hac vinea instar torcularis cujusdam fuerunt : « In quos musti « modo quædam ubertas Spiritus Sancti ferventis « instrueret. » Lyranus pariter super hæc verba dicit : « Dando doctrinam Prophetarum ; in qua « exprimitur et declaratur magis virtus legis. »

16. — S. Thomas quoque de Martyribus exponit, « qui pro fide sanguinem suum fuderunt, » id quod S. Anselmus confirmat, subjungens quod tres Psalmi *pro torcularibus* inscripti inveniantur : id quod apertius declarat dicens : « Id est, posuit in « ea, » scilicet vinea hac mystica, tales viros, « qui « parati essent torqueri pro nomine Christi, ut per « eos effluereţ quædam ubertas Spiritus Sancti. » Lyranus pariter dicit : « Martyrum est patientia, « qua roborata est Ecclesia. »

17. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XL, per hoc torcular Ecclesiam intelligendam esse dicit : « Ecclesia « torcular est intelligenda in qua omnes fructus « vineæ, id est, opera servorum Dei, et fides robo-« rata ad Dei gloriam transmittitur. » Ab hoc torculari cœleste Spiritus Sancti mustum exprimitur, et sicut omnes vitium per vineam sparsim consistentium fructus caput velut suum torculari submittunt, ita quoque omnia fidelium opera bona, in communione uniuntur Ecclesiæ, *Sanctorum communionem.* S. Paschasius sanctos Apostolos, aliosque Christi discipulos, qui ad hanc synagogæ vineam pertinebant, tandem ad Ecclesiam Christi transisse considerans, scribit : « Quæ torcularia cum in « Ecclesiam sint translata, repleverunt musto Spi-« ritus Sancti corda credentium, cujus fervore cum « essent potati, ebrii dicebantur et musto pleni. »

18. — Paulus de Palatio ad illum Isaiæ, LXIII, 3, textum alludens, in quo Deus protestatur, dicens : *Torcular calcavi solus, et calcavi eos in furore meo,* per hoc torcular justitiam Dei intelligit, per quam Deus impios in hac vita castigat, ut illos emendet. « Torcular hujus vineæ justitia est, vindictam de « malis accipiens ; grandis est misericordia, quod « in Ecclesia torcular justitiæ Deus statuerit, vide-« licet ut si torquemur, non premamur, ut damne-« mur, sed ut vinum Deo optatum proferamus. « Grande beneficium est torcular in Ecclesia, quod « a peccatoribus meliorem exprimit vitam ; nemo « igitur sit, qui premi a torculari refugiat. »

19. — Simon de Cassia per hoc torcular crucem intelligit, in qua Redemptoris sanguis expressus fuit, qui pro redemptione et sanctificatione omnium animarum effusus fuit ; siquidem pretium hujus sunt sacrificia et sacramenta ; ab hoc sanguine valorem suum accipiunt omnia merita et opera bona Christianorum.

Et ædificavit turrim.

20. — Salmeron finem nobis declarat, ob quem turris ista fabricata fuit, dum ait : « Partim ad spe-« culandum, ne quis ingressus fructus deprædare-« tur, partim ad fructus collectos asservandos ; » quantum vero ad sensus mysticos.

21. — Lucas Brugensis per hanc turrim, Jerosolymam intelligi posse censet : « Quæ præ cæteris « civitatibus eminens, velut caput in corpore fuit « terræ Israeliticæ, quod turris in vinea. »

22. — S. Thomas per turrim templum interpretatur : « Templum intelligitur. *Mich.*, IV, 8 : *Et « turris nebulosa gregis usque ad te veniet potestas « prima vel agnitio Dei.* » Lyranus templum in forma turris fabricatum fuisse notat, neque similitudo hæc impropria est ; siquidem Ecclesia propter immunitatem suam, fidelibus instar arcis seu fortalitii cujusdam deservit, in qua suum habent refugium, omnemque eorum, qui ipsis insidiantur, vim et violentiam evadunt. Est velut armamentarium quoddam, in quo anima omnibus armorum generibus communitur, ut adversus infernales inimicos decertare, iisque resistere possit : *Omnis armatura fortium, mille clypei pendent ex ea,* nimirum verbum Dei, oratio, sacrificia, confessiones, communiones, etc.

23. — Salmeron de potestate sacerdotali exponit : « Spiritualem sacerdotum potestatem signifi-« cat, sive templum in monte Sion constructum, « quod instar turris turbatur ; in hac turri speculato-« res vineæ evigilabant pro aliis tanquam rationem « reddituri. »

24. — S. Antonius de Padua legem intelligit : « Sublimitas legis secundum quam si vigilare vole-« bant, poterant hostium infestationem prospi-« cere. » Ejusdem sententiæ est S. Hilarius. Auctor Imperfecti duo bona nos a turribus habere dicit, nimirum quod inimicis nostris exinde valeamus resistere et facilius profligare : « Sic et qui in fide

« Christi consistunt, vel in lege Dei, et dæmones « super se irruere non sinunt et spiritualibus bono- « rum operum sagittis eos facile vulnerant, et dæ- « mones super illos irruere nequeunt, et a spiritua- « libus malorum operum sagittis non facile vulne- « rantur. »

Et locavit eam agricolis.

25. — Lucas Brugensis, *in Matth.*, quinam sint illi vinitores, quibus hæc vinea elocata fuit, his verbis declarat : « Hi fuerunt Reges, Sacerdotes, Doc- « tores, Judices, cæterique Primates et Magistratus « populi Israel; his commisit Deus vineam suam « colendam, id est, regendum populum suum « defendendo, docendo, monendo, malos casti- « gando, bonos honorando, exemplis præeundo. » S. Thomas per hos agricolas Moysen et Aaron intelligit, quibus Deus regimen et dominium populi sui commisit. Theophylactus ait : « Agricolæ sunt Doc- « tores populi. » Lyranus de Sacerdotibus exponit, « qui habent officium servandi cultum divinum. » De his quoque Auctor Imperfecti ait : « Colentes « populum quasi vineam, cum acutissimo ferro « sermonis, faciunt eos bonos fructus justitiæ Do- « mino exhibere ; sicut autem duram terram fer- « rum emollit, sic et verbum duritiam cordis re- « laxat. »

26. — Hugo Cardinalis observat eos quibus hæc vinea colenda elocatur, seu quibus animarum regimen et dominium populorum committitur, multum lucrari, multumque perdere posse : « Ad gloriam « si diligenter, ad periculum si negligenter. » Quodsi enim is, qui lucra temporalia maximi momenti in se suscipit, ingenti semper timore percellitur : « Quanto magis, qui de manu Dei susce- « perunt animas sanctas? non enim Sacerdotes « præstant Deo, docentes populum ejus, sed Deus « Sacerdotibus committendo eis populum. » Paulus de Palatio nescire se dicit, quomodo hæc vinea elocari possit, id est, quo ausu ad curam et regimen animarum deputari valeant, qui artem illas gubernandi nesciunt : « Cum vineam nemo locet « ignaro colono, quæ causa, quod vinea sacra igno- « rantissimis locetur hominibus? cum sit ars artium « regimen animarum, potius de post fœtantes eli- « gendus esset, qui vineam spiritualem coleret, si « artem nosset colendi, quam vir illustrissimus si « esset artis ignarus. »

27. — Valde considerabilis est hujus Patrisfamilias industria et circumspectio, ac sollicitudo, quam circa hanc vineam gerit, adeo ut vere dicere possit : *Quid debui facere vineæ meæ et non feci?* qui tamen ex alia parte in hac cultura solus esse noluit, juxta tritam illam S. Augustini sententiam dicentis : « Qui creavit te sine te, non salvabit te sine « te ; » S. Ambrosius ait : « Si Deus in te labora- « vit, qui laborare non novit, cur ipse fugitans sis « laboris? *Locavit eam agricolis ;* » nobis illam excolendam commisit, per opera exemplaria, per actus amoris erga Deum, perfectam non solum præceptorum, verum etiam consiliorum evangelicorum adimpletionem.

Locavit eam agricolis.

28. — Id est, rusticis, quia discretus hic Paterfamilias statum et vocationem uniuscujusque optime discernere novit et secundum hanc discretionem opera nostra a nobis exposuit : *Unicuique secundum propriam virtutem ;* quod ab agricolis et terræ fossoribus requirit, non exigit a nobilibus et equestris ordinis viris. Quod religioso convenit, non poscit a sæcularibus; non prætendit a Principe et Prælato, quod ad inferiores et subditos pertinere dignoscitur.

Et peregre profectus est.

29. — Theophylactus per hanc vineam, synagogam Hebræam intelligens, dicit : « Profectus est « autem Deus, quando non amplius in columnam « nubis loquebatur eis. » Albertus Magnus hanc profectionem, portentorum et miraculorum, quæ quondam in oculis populi sui patrare consuevit, subtractioni attribuit : « Quia subtraxit opera po- « tentiæ, quæ in præsentia eorum operabatur in « Ægypto per plagas et in deserta per apparitiones « et miracula. »

30. — Lucas Brugensis verba hæc de eodem populo intelligens dicit : « Gessit se tanquam ab- « sentem, qui nusquam abest, cœlum cum impleat « et terram, permisso regimine populi sui, arbitra- « tui, fideique illorum. » Hugo Cardinalis autem intelligere hæc verba videtur in eo sensu, quod illos in duritia et observatione sua derelinquerit : « Ju- « dæos propter eorum superbiam suo arbitrio relin- « quens. »

31. — S. Thomas verba illa de longanimitate et patientia Dei exponit, quam exercet exspectando nos ad pœnitentiam : « Dicitur peregre proficisci, « quando non ad quamcumque culpam, pœnam « infligit. » Theophylactus ait : « Peregrinatio ejus « longanimitas ejus, videtur enim peregre profi- « cisci, cum longanimis est et non e vestigio pecca- « torum pœnas exigit. » Ejusdem sententiæ Chrysostomus fuit, dum in specie de populo illo dixit : « Non enim semper simul atque peccarunt, pœnas « inflixit. » Salmeron textum illum Isaiæ, v, 4 : *Exspectavi ut faceret uvas et fecit labruscas*, adducens, pro nostra instructione subjungit : « Hæc « patientia Domini et longanimitas in omnia nos « scelera præcipitat, nostro tamen vitio. »

32. — S. Thomas, *in Matth.*, dicit : « Profectus « est, non mutando locum sed hominem in suo « arbitrio relinquendo ; » quia postquam Deus nobis hanc animam, quæ vinea quædam mystica est, infudit, arbitrii nobis libertatem donavit. S.

Anselmus quoque ait : Profectus est « relinquens « arbitrium bene operandi. » Unde David dicebat : *Voluntarie sacrificabo tibi.*

33. — S. Ambrosius Christum dicere voluisse existimat quod per favorum suorum assistentiam plus minusve nobiscum sit, in quantum nos in hac vinea excolenda plus minusve pigri vel solliciti sumus : « Peregre profectus est Dominus, non quia « de loco ad locum profectus est, qui utique sem- « per præsens est, sed quia est præsentior diligen- « tibus, negligentibus abest. »

34. — Paulus de Palatio in expositione textus hujus notat, quod aliqui eorum, quibus Deus hanc vineam elocavit, adeo efferuntur et superbiunt, ut Paterfamilias ab iis cogatur abscedere : « Super- « biam eorum non ferens. Vides clericum aut mo- « nachum doctrina et moribus insignem; at ubi « Dominus vineam ei elocaverit, adeo contra Domi- « num se erigit, adeo fastu, et superbia, et luxu « corrumpitur, ut cogat a se Dominum longe pro- « ficisci, honores enim mutant mores. »

Versus 34.

Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus.

Cum autem tempus fructuum appropinquasset.

1. — Albertus Magnus super hæc verba, ingeniosam quamdam observationem adducit. Advertit enim, quod non dixisset : « Cum autem fructus « appropinquassent, sed *tempus fructuum,* quia per « negligentiam eorum, quibus tradidit eam, fruc- « tus nullos habuit. Isaiæ, v, 2 : *Exspectavi ut face- « ret uvas et fecit labruscas.* » Jansenius clarius explicat, qualenam tempus illud fuerit, in quo hæc vinea ei, qui illam plantavit, specialiter fructum ferre debebat : « Tempus fructuum erat, cum jam « habitarent in terra promissionis quiete, scilicet « tempore Davidis, Salomonis et sequentibus; » tunc enim justum erit fructus producendi tempus, id est, in quo præcepta legalia exacte observare debebant. Idem quoque Lucas Brugensis his verbis scribit, dum ait : « Hujusmodi fructus seu vina sunt « cultus atque obedientia Dei, virtutes et proba « secundum mandata opera. »

2. — Salmeron observat, quod Dominus noster in plurali numero dicat : « Fructuum, non unius, « sed plurium. » Porro præterquam, quod vinea non nisi unius generis fructuum, scilicet vinum nata sit producere, hoc quoque considerandum est, quod fructus nonnisi in hortis ut plurimum nasci soleant; et tamen si per vineam hanc animam intelligamus, « plura Deus plantavit in nobis et om- « nium cupit habere fructum; nempe fidei, spei, « charitatis, justitiæ, humilitatis, obedientiæ et « patientiæ; » neque sufficit, quod omnes vites fructiferæ existant, si vel una sola sterilis sit, siquidem irrefragabile est axioma illud, quo dicitur : « Quod bonum sit ex integra causa, malum ex « quocumque defectu. » Pro nostra tamen consolatione advertendum est, quod quantitatem fructuum non taxaverit, quia patremfamilias habemus adeo mitem et benignum, ut quantumvis modico, quod præstare possumus, libens acquiescat, dummodo vere sit aliquis fructus, id est, dummodo opus factum sit in statu gratiæ. Ratio autem, cur quantitatem taxare noluerit, est, quia vires in quolibet nostrum non sunt æquales : *Unicuique secundum propriam virtutem,* præterquam quod *bonorum nostrorum non eget,* sed totus fructus, quem hæc vinea profert, in solam utilitatem nostram cadit, quod solum motivum sufficit, ut nos ad laborandum excitet.

3. — Quodsi quæras, quodnam sit hujus fructus proferendi tempus? optime tibi respondet S. Apostolus, II *Cor.*, vi, 2 : *Ecce nunc tempus acceptabile; Gal.*, vi, 20 : *Dum tempus habemus, operemur bonum;* id est, quamdiu vita hæc præsens duraverit. Notat nihilominus Paulus de Palatio, quodsi vitis non quovis tempore fructum ferat, id nequaquam ei pro defectu imputandum sit, siquidem recentes plantatæ vites fructum ferre nequeunt; et ideo infantes quoque a fructu ferendo excusantur, quoadusque infantia et pueritia ipsorum duraverit : « Imo et « cum primo quis ad Deum convertitur ex antiqua « peccatorum fœce, vix maturos Deo fructus affert; « at quod qui propter ætatem debuerant esse ma- « gistri, propter ignaviam lacte adhuc egeant, id « grave crimen colonorum est. »

4. — Ut autem vineam hanc non nostram esse sciamus, sed ejus, qui illam plantavit, nobisque eam elocavit, ideo primo loco de hac vinea dicit : *Locavit eam,* et postea, quod ab ea exacturus sit fructus. Porro quidquid sumus, aut boni præstare valemus, id totum non in sola potestate nostra independenter a Deo consistit, sed totum illud in acceptis referre debemus. Totus error eorum, qui vineam sibi elocatam acceperant, in eo consistit, quod se illius dominium habere crediderunt : *Habebimus hæreditatem,* avertatque Deus, ne et nos eidem fiamus errori obnoxii, quin potius omne id, quod possidemus et quod scimus, id totum nobis in depositum, in elocationem et in creditum datum esse, nobisque de illis omnibus rigorosissimam rationem reddendam esse intelligamus. Unde Salvianus, *lib.* I *ad Ecc.*, ait : « Nos usum tantum « earum rerum accipimus, quas tenemus, commo- « datis a Deo facultatibus utimur; igitur si omnia « omnibus Deus tribuit, nemini dubium est, quod « ea, quæ dono Dei accepimus, ad Dei cultum « referre debeamus. »

Misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus.

5. — Dionysius Carthusianus observat, quod, postquam tempus advenisset, ut hæc synagogæ vinea post acceptam a Deo Mosaicam legem, fructum præceptis ei traditis proportionatum produceret : « Misit sanctos Prophetas ad agricolas, id est, « Sacerdotes, Scribas et Principes synagogæ, ut « acciperent fructus ejus, id est, populum synagogæ ad Deum reducerent et opera virtuosa in « eis invenirent. » Lucas Brugensis paulo aliter exponit, dicens : « Qui viserent Dei nomine, an « primates populum sic regerent ut viverent digne « Deo et si non, admonerent eos officii. » Rabanus dicit, primos ab hoc Patrefamilias missos servos Moysen fuisse et Aaronem, quorum primus legislator, secundus vero summus Sacerdos erat : « Quos « cæsos flagello linguæ, vacuos remiserunt. »

6. — Porro fructus, quos servi missi accipere debebant, juxta Lucæ Brugensis expositionem, erant « cultus, honor, obediendia erga Deum, tri- « butum spirituale. »

Versus 35.

Et agricolæ apprehensis servis ejus, alium cæciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt.

1. — Salmeron scopum hujus parabolæ fuisse dicit, ut divinam beneficentiam Hebraismi ingratitudini et malitiæ opponeret et unam ex alterius comparatione magis elucescere faceret : « Cujus « scopus est, indicare beneficiorum Dei multitudi- « nem, deinde malignitatem Sacerdotum, agricola- « rumque volentium sibi vineam usurpare et gra- « vissimam eorum punitionem, ob ingratos animos « et abusum tantorum beneficiorum. »

2. — Porro multi Reges et Sacerdotes, ut Lyranus ait, Prophetas a Deo ad ipsos missos in vincula conjectos, occiderunt, unde Isaias jussu Manassis per medium dissectus fuit. Amos prophetæ, Oziæ regis præcepto, perforata fuerunt tempora. Zacharias inter templum et altare a Joas lapidari jussus est. S. Thomas insuper Michæam adjungit et Naboth, illumque Apostoli, ad *Hebr.*, xi, 37, textum adducit, quo dicitur : *Lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladii mortui sunt.* Unde colligitur, ut S. Hieronymus ait, quantam ab hoc Patrefamilias missi servi, lanienam et carnificinam subirent, ut proinde S. Paschasius jure dixerit : « Non lætitiæ vino, non « spirituali musto torcularia eorum redundarunt, « sed cruentum Prophetarum sanguinem fude- « runt. » Etenim quot Moyses et Aaron a populo sustinuerunt injurias? quot convicia Elias et Elisæus? Jeremias pariter quam crudeliter habitus fuit?

3. — Enimvero quæri hoc loco potest, cur nullus repertus fuerit, qui illatis hisce servis injuriis et violentiis sese serio opponeret ad eos defendendos, sive ad talem adeo abominabilem illis illatam injustitiam et impietatem vindicandam. Porro Ruben fratribus suis quidem se opposuit, dum fratri ipsorum Josepho necem intentare vellent, non vero quando de illo Medianitis negotiatoribus vendendo consilium inierunt, siquidem in eo consilio ipse quoque interesse suum habebat repositum; siquidem et ipse de comparata ex venditione pecunia participabat, non vero si innocens sanguis ejus præter fas et æquitatem fuisset effusus. Ita quoque in præsenti casu nostro asserere possumus, vinitores omnes, quoad servos illos cædendos et occidendos concordes erant et unanimes; quia perpetuum vineæ illius dominium sperabant, ita ut illam deinceps non velut sibi elocatam, sed ut propriam possiderent. *Habebimus hæreditatem ejus,* quia ubi consiliorum agitationem interesse aliquod consiliantium ingreditur, nullus legi sive divinæ, sive humanæ, sive naturali, sive positivæ defertur respectus : « Auri sacra fames quid non mortalia cogis pec- « tora! »

4. — Paulus de Palatio verba hæc in sensum moralem convertit et dicit : Nos quidem Christiani excusare nos forsitan possemus dicendo, quod prædicatoribus nostris Evangelicis minime injurii simus, quin potius eisdem omnia nobis possibilia obsequia exhibemus : « Ego vero, » inquit, « ad « interiora oculos converto, si eorum monita opere « complemus, non lapidamus, at si eorum dicta « contemnimus, hominem quidem venerantes, præ- « dicatorem lapidamus; veneramur ejus eruditio- « nem, amplectimur gratiam, sed lapidamus præ- « dicationem. » Similem fere observationem Jansenius eadem verba exponens adducit, dum ait : « Missus servus cæditur et ejicitur, cum ejus sermo « contemnitur et veritatis doctrina non recipitur, « aut quod pejus est, irridetur. »

Versus 36.

Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt illis similiter.

Iterum misit alios servos plures prioribus.

1. — Tempore Davidis, ut S. Thomas scribit, *in Matth.*, turbas misit prophetarum : « Tempore « David misit multos cuneos Prophetarum, vult « enim Dominus, pugnare misericordiam suam « contra malitiam eorum. » S. Anselmus, *de pœnit.*, vii, hanc pugnam factam fuisse dicit ab impiis, per abusum et præjudicium divinæ pietatis : « Per « singulos tamen gradus divinæ misericordiæ eis « exhibitæ, crescebat cumulus Judaicæ malitiæ et « contra Dei clementiam certabat humana maligni-

« tas. » Et tamen optime Tertullianus monet : « Absit ut redundantia clementiæ cœlestis libidi- « nem faciat humanæ temeritatis, nemo idcirco « deterior sit, quia Deus benignior est. »

2. — Salmeron ait : « Primi servi tempore Judi- « cum, secundi tempore Regum et Samuelis, tertii « circa tempus transmigrationis Babyloniæ. »

3. — S Hieronymus finem, cur Paterfamilias servos suos repetitis vicibus miserit, hunc fuisse dicit, ut agricolæ resipiscerent a malitia sua : « Patientiam ostendit Paterfamilias, quod frequen- « tius miserit, ut malos colonos ad pœnitentiam « provocaret, illi autem thesaurizaverunt sibi iram « in die iræ; » adeoque id culpa eorum factum est in majus damnum ipsorum; nam ut S. Gregorius, *Hom.* XIII *in Evangel.*, ait : « Quos diu, ut conver- « tantur, sustinet, non conversos durius damnat; » id quod ipsis revera accidit, qui deinceps fuerunt, et in finem usque sæculorum, ludibrium et derisio erunt omnium populorum.

4. — Salmeron per hanc servorum multiplicitatem in sensu morali interpretatur auxilia gratiæ, quæ ad salutem nostram Deus nobis subministrat. « Quando Angelorum, qui numero et charitate « plures, ministerio nos excitat, ut fructum redda- « mus, sed ubi reliqua omnia nil prodesse videt, « mittitur Filius, quæ maxima est et efficacior ins- « piratio et postrema exhortatio, qua Christi « merita ponuntur ante oculos et qua ratione cru- « cem pro nobis sustinuit et vineam suam sanguine « suo redemit; » nihilominus experientia teste, hasce Dei invitationes et inspirationes frequenter rejicimus, parumque de Christo curamus, dum voluntatibus et commodis nostris carere nequaquam volumus. « Honoris et quæstus gratia, verum Chris- « tum relinquimus et reprobamus et turpius a « nobis cognitus et gloriosus ejicitur, quam non « admissus hospes fuisset. » Porro Hebræi *si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent;* at vero de nobis, qui fidem ejus profitemur, dici potest : *Iterum Christum in semetipsis crucifigentes.* Ad Hebræos autem terribilis sententia contra illos scribitur; ait enim Apostolus, *Heb.*, X, 26 : *Voluntarie enim peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia.*

VERSUS 37.

Novissime autem misit ad eos filium suum, dicens : Verebuntur filium meum.

Novissime autem misit ad eos filium suum.

1. — Chrysostomus, *Hom.* LXIX *in Matth.*, hoc loco quærit : « Sed cur filium non continuo misit? » Et respondet : « Ut a multis jam malefactis possent « seipsos cognoscere. » Salmeron nos ad modum considerandum invitat, quem Deus in vindicando servat : « Perpende modum, quem observat Deus « in plectendis injuriis. » Dum enim hi temerarii agricolæ primos servos dire adeo tractassent, eos non subito punivit, sed alios confestim servos plures prioribus ad illos amandavit; quos cum iterato multis injuriis affecissent, non illos e vestigio vinea elocata privavit, sed proprium ad eosdem misit filium suum : « Cumulavit novo missi ad eos filii « beneficio. » Auctor Imperfecti ait : « Dei miseri- « cordia quanto magis a Deo offendebatur, tanto « amplius addebatur in eis. Post tot scelera adhuc « et misericordia locum servabat. » Sed quid tandem? Auctor paulo post subdit : « Quanto majora « beneficia hominibus sunt constituta, tanto majora « peccantibus judicia sunt præparata. »

2. — S. Anselmus ait : « Filium suum, dico, non « quasi ad noxios et promeritos, pœnæ sententiam « bajulantem, sed patienti venia post tot sæcula « adhuc eis locum misericordiæ reservantem. »

Verebuntur filium meum.

3. — In S. Luca, qui eamdem hanc parabolam describit, insuper additur verbum *forsitan.* Unde S. Thomas ait : « Sed quid est, quod dicit, forte? « numquid ignorabat ipse? Hieronymus dicit, quod « iste modus loquendi dubius significat libertatem « arbitrii, ut ostenderet quid facturi essent, quia « qui non honorificat Filium, non honorificat Pa- « trem. » Chrysostomus hanc ambiguitatem aliter explicat : « Dicit fortassis verecundabuntur, quæ « debuissent fieri, enarrans, verecundari enim pro- « cul dubio debuissent. » Salmeron Christum id quod eventurum erat probe scivisse dicit : « Sed « sic loquitur, quemadmodum de ægroto dicere « solet medicus, date illi hoc vel illud pharmacum, « quia forte sanabitur; non absolute audet promit- « tere sanitatem, ob magnitudinem morbi; et usi- « tatum est, in parabolis præsertim, transferri « humanos affectus in Deum, proinde dixit, *forsi-* « *tan.* »

4. — S. Anselmus Auctoris Imperfecti expositionem sequens, hanc habet considerationem : « Nota, » inquit, « quia misit confundere illos, non punire; « quia bono Domino et benigno pro tantis injuriis « sufficiebat sola vindicta pudoris. » Etenim tametsi quis innumeris sit peccatis onustus, Deumque mille modis offenderit, atrocibusque injuriis affecerit, Deo tamen injuriato sufficit, si pœniteat et pro peccatis commissis confundatur et erubescat. Unde S. Ambrosius, *lib.* II *de Cain et Abel,* ait : « Quanta pudo- « ris gratia, ut justitiam teneat verecundia, quam « culpæ reatus abstulerit! *Rom.*, VI, 21 : *Quem fruc-* « *tum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubes-* « *citis?* » In quibus Apostoli verbis, verbum *tunc,* peccati statum exprimit, *nunc* vero statum gratiæ et amicitiæ Dei; observandum vero est, quod, quando de gratia agitur, id est, de statu emendationis et resipiscentiæ, solam erubescentiæ mentionem fa-

ciat; nam ut S. Anselmus ait : « Sana mens erubes-
« centiam præbet ad malam, verecundiamque tes-
« tem suæ pœnitudinis profert. »

5. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XL, motiva adducit, ob quæ filium Patrisfamilias amare et timere debebant : « Mittam filium meum, si amare eum « voluerint, est quod amatur in eo, quia post me « solus est bonus ; si voluerint eum timere, est quod « timeatur in eo, quia post me solus terribilis est « Deus. » Lyranus ipsum dicere voluisse asserit : « Verebuntur, id est, in reverentia deberent ha-« bere. »

VERSUS 30.

Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se : Hic est hæres, venite occidamus eum, et habebimus hæreditatem ejus.

Agricolæ autem videntes filium.

1. — Sacri Expositores concorditer dicere et sentire videntur, ipsos cognovisse Christum vere promissum esse Messiam. Lyranus super hæc verba : *Videntes filium,* dicit, « id est, Dominum Jesum « Christum, opera divinitatis facientem ; et omnia « quæ prædicta erant de ipso, adimplentem. » Lucas Brugensis hanc notitiam non solum ex ipsiusmet Christi mentiri nescientis protestatione, quam fecit in Evangelio S. Joannis, XV, 12, his verbis : *Si non venissem, et locutus non fuissem eis, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo ;* verum etiam ex S. Joannis Baptistæ testimonio, ex efficacia doctrinæ et prædicationis ejus, ex miraculorum sublimitate, ex fide populorum, ex prædictionibus, prophetiis, figurisque adimpletis clare deducit : subjungit tamen, quod hac notitia non obstante, oculos circa ipsum et ejus notitiam hebetes et caligantes habuerint, idque ex ipsorummet propria malitia. « Sed invidia seipsos « excæcante, noluerunt illud sibi persuadere ; nam « illud sibi si persuasissent, nunquam Dominum « gloriæ crucifixissent. » Tandem concludit, Christum illos per hanc parabolam de sui notitia convincere voluisse. « Manifestissime hic Dominus pro-« bat, Judæorum Principes non per ignorantiam, « sed per invidiam crucifixisse Filium Dei. »

2. — Beda ait : « Manifestissime probat Dominus, « non per ignorantiam, sed per invidiam Princi-« pes Judæorum crucifixisse Filium Dei. » S. Anselmus ipsos hoc loquendi modo : *Hic est hæres, habebimus hæreditatem ejus,* usos fuisse observat, et ex eodem loquendi modo, hanc eamdem Principum Sacerdotum notitiam manifestissime arguit, dicens : « Intellexerunt enim hunc esse, cui dictum est : « *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem* « *tuam et possessionem tuam.* »

Dixerunt intra se.

3. — Cajetanus verba hæc ad Concilium illud alludere dicit, quod post Lazari a Christo factam resuscitationem congregarunt, in quo de morte illi inferenda unanimiter convenerunt ; unde idem Doctor dicit : « Hoc est, colloquendo inter seipsos « in secreto Concilio, *hic est hæres ;* siquidem dixe-« runt : *Quid facimus ? quia hic homo multa signa* « *facit ; si dimittimus eum sic, venient Romani,* etc. » Albertus Magnus ait : « Meditati sunt in cordibus « suis de filii occisione, et perfecerunt in operis per-« petratione. »

4. — At vero si ita est, quod *meditati sunt,* quod idem est, ac si diceretur : *Excogitato consilio* fecerunt ; quis non videt, quousque passionis invidiæ vehementia pertingens ; quomodo enim, si ipsum esse Filium Dei et promissum Messiam esse cognoverunt, hanc inferre potuerunt consequentiam : *Hic est,* etc. Ergo occidamus.

Hic est hæres, venite occidamus eum

5. — Salmeron ait : « Imo potius inferre debue-« runt ; ergo vereamur, humiliemur illi, et de ad-« misso peccato malæ administrationis veniam « petamus. » Insuper ipsorum observat cæcitatem atque stultitiam, quam in hujus consequentiæ illatione prodiderunt, dicentes : *Habebimus hæreditatem ejus ;* scriptum est enim : *Hæres, qui testatorem occidisse comprobatur, a jure hæreditatis cadit.*

6. — Chrysostomus, *Hom.* LX *in Matth.,* hanc adeo malignam deliberationem impiis hisce graviter exprobrat, dicens : « Cur obsecro ? quid crimi-« nari magnum, aut parvum potestis ? an quia « nimium vos Deus honoravit ? quia cum Deus « sit homo propter nos factus est, et innumera ad « salutem nostram miracula fecit ? an quia peccata « dimittebat ? an quia in regnum vocabat ? »

Et habebimus hæreditatem ejus.

7. — Rabanus illos fidem christianam et a Christo promulgatum Evangelium extinguere voluisse existimat : « Fidem, quæ per eum est, extin-« guere, et suam magis, quæ ex lege est, justitiam « præferre, ac gentibus imbuendis conabantur in-« serere. » Idque quadamtenus cum Alberti Magni in hunc textum expositione concordat ; hic enim dicit, prætendebant, sive aspirabant Judæi ad duas hæreditates : prima erat, ut quiete et pacifice terra promissionis gaudere possent, quæ majorum suorum hæreditas erat, idque in Concilio illo haud obscure declararunt, dicentes : *Ne forte veniant Romani, et tollant,* etc., *ab illo ergo die cogitaverunt interficere ;* alia vero hæreditas, Ecclesia ex gentibus congregata erat : « Quam sublata Christi prædicatione suis tra-« ditionibus cogitabant addere, ut proselytam, et « in ea dominari. »

8. — Lucas Brugensis ipsos hunc fere in modum inter se deliberasse dicit : « Liberum merumque « erit nobis in populum Israel dominium, nec enim

« sinit iste nos pro nostro arbitratu cum populo « agere, traducens vitia nostra, honorem lædens, « et quæstum prohibens. »

9. — Nec legi, nec imaginari potest excessus aliquis execrabilior, quam ipsimet Dei Filio mortem machinari. Et ideo merito inquiritur, undenam scelus istud suam traxerit originem? De hoc Patrefamilias, per quem Deus ipse significatur, in hoc Evangelio dicitur : *Peregre profectus est;* et hæc sceleris istius occasio fuit, quando enim memoria divinæ præsentiæ ex hominis mente amittitur, homo semper in profundissimum iniquitatis barathrum præcipitatur. *Psal.* x, 5 : *Non est Deus in conspectu ejus, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.* Ita namque filio prodigo accidit, quando insolenter a patris præsentia recessit : *Abiit in regionem longinquam,* id est, memoriam domus paternæ amisit.

10. — Observandum quoque hoc loco est, quam sint impii isti in malo decernendo unanimes atque concordes; dicebant enim omnes : *Venite, occidamus eum;* ubi Albertus Magnus ait : « Ecce consensus in « malum. » *Jer.*, xi, 19 : *Venite, mittamus lignum in panem ejus,* etc. *Venite, sapienter opprimamus eum; Exod.*, i, 10. Ministri dixerunt : *Circumveniamus justum. Sap.*, ii, 12. *Convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus. Psal.* ii, 2.

11. — Ex hoc tam abominando sceleris excessu clare perspicitur, quantam bonorum temporalium aviditas in hominum cordibus tyrannidem exerceat; siquidem propter vineæ illius speratam hæreditatem, non solum inducti fuerunt ad primos ad se missos servos conviciandos et injuriis afficiendos, verum etiam ad variis mortis generibus mulctandos eos, qui secunda vice ad ipsos fuerant amandati, imo postea manus suas in ipsiusmet filii patrisfamilias innocenti sanguine tingere et lavare non dubitarunt, quot non committuntur ex sola avaritia vitiorum excessus! Optime igitur S. Leo, *Serm.* ix *de Pass.*, ait : « Nullum est in isto corde justitiæ « vestigium, in quo sibi avaritia fecit habitacu- « lum. »

12. — Dionysius Carthusianus quoque rationem reddit motivi illius, quoad machinandam Salvatori mortem fuerunt inducti : « Ad hoc enim moti sunt « occidere eum, ne possessionem terræ et domi- « nium populi perderent. » Deus autem illis indicare voluit, quam sit verum, quod *Per quæ quis peccat, per hæc et torquetur* : quia in mortis Christo ab ipsis illatæ pœnam; siquidem in ipso totamque ipsorum progeniem ad finem usque mundi secuturum ultimum superinduxit exterminium.

13. — Porro quot beneficiis populus Judæorum super omnes totius terræ populos a Deo cumulatus fuerit, hujus non solum omnes totius Veteris et Novi Testamenti, sed et singuli eorumdem characteres evidens perhibunt testimonium; et pro his omnibus, ecce qualiter iidem responderint. Unde Albertus Magnus ait : « Ecce studium malitiæ in « cordibus ingratorum. »

14. — Salmeron ait : « Redarguuntur hoc verbo « omnes, qui ut ad sibi præfixum finem perveniant, « vias obliquas et vitiosas sectantur, dicentes : « Faciamus mala, ut veniant bona, quorum damna- « tio justa est, teste Apostolo et Davide : *A mandatis « tuis intellexi,* sive ut Hebræus habet : *Intelligens « reddor, omnem propterea viam iniquitatis odio « habui,* id est, omnia instrumenta et media illi- « cita. » Porro ad hujus Patrisfamilias, id est, Dei hæreditatem aspirare quidem potuissent; at non per modum adeo iniquum.

Versus 39.

Et apprehensum eum ejecerunt extra vineam et occiderunt.

1. — Lucas Brugensis Christum principibus Sacerdotum, cunctisque aliis non solum mortem suam, sed et locum, ubi illum infra tridui spatium interfecturi erant, prædixisse notat, dicens : « Quod « imitati majores suos interfectores Prophetarum, « ipsi Christum interfecturi essent. »

2. — S. Anselmus observat, S. Marcum ordinem verborum illorum immutasse, dum illos filium primo occidisse, postea vero foras ejecisse dicit : « *Occiderunt, et ejecerunt extra vineam,* quasi vile « cadaver; in quo notat eorum pertinaciam, quia « occiso Domino et resuscitato, a suis finibus eum « excluserunt et quantum in se erat, gentibus ad « suscipiendum dederunt, » cujus proinde condignas postea reportavere pœnas; nam ut S. Irenæus, *lib.* IV, *c.* lxx, ait : « Quoniam Filium Dei « reprobaverunt et ejecerunt eum, cum eum occi- « dissent, extra vineam, juste reprobavit eos Deus, « et extra vineam existentibus gentibus dedit fruc- « tificationem culturæ. »

3. — S. Anselmus hanc occisionem quoque extra vineam adimpletam fuisse ostendit, eo quod eum crucifigendum foras extra Hierosolymam eduxerint : « Nota iterum, quod extra vineam ejectus « est, quia extra portam passus. »

Versus 40.

Cum ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

1. — Salmeron finem explicat, quo Christus motus fuit, ut circa vindictam de homicidiis istis sumendam Scribarum et Sacerdotum consilium exquireret : « Dominus, » inquit, « qui sapientes « comprehendit in astutia sua, interrogavit eos, ut « responso suo se in laqueum injicerent, seque « ipsos proprio judicio condemnarent, et de seipsis « vinea spoliandis, et gentibus in colonos assu- « mendis prophetarent. » Unde sequentem optimam

moralitatem elicit, dicens : « Vide, quam simus in « aliorum peccatis judicandis severi et duri judices, « qui ad propria connivemus et nobis ipsis blandi- « mur. » Etenim si sibi ulla ratione persuadere potuissent, quod ad pronuntiandam sibimetipsis sententiam interrogati fuissent, utique in hanc responsionem minime prorupturi fuissent; idem quoque Davidi accidit, dum Nathan in illum per correctionem, sub parabolæ illius involucro animadvertere moliebantur!

2. — Est quoque hoc loco insignis nonnullorum observatio, quod scilicet, dum hic Paterfamilias beneficiis aliquos afficere satagebat, idipsum nullo cum aliis præhabito consilio fecerit; si enim plantavit vineam, eique de omni necessaria cultura prospexit, nullo cum aliis habito consilio; similiter tametsi primi ab eo missi servi pessime habiti, multisque injuriis affecti fuissent, nemine tamen præconsulto alios submisit, iisque occisis proprium ad eos filium ablegavit; at vero quando per supplicia in sceleratos homicidas animadversurus erat, primo cum eis, qui tanquam rei castigandi erant, consilium iniit, dicens : *Quid faciet agricolis illis?* Ad hoc ut reatum suum ore proprio, nec non debitam sibi pœnam contestarentur, *Hab.*, III, 2 : *Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis;* nimirum benefacere volens, a nemine consilium exposcit, sicut illud requirit castigaturus.

3. — Lyranus qualis hic adventus fuerit, his verbis declarat : « Venit Dominus ad judicandum et « vindicandum illud factum, quando ex ejus ordi- « natione venit contra eos exercitus Romanus. »

Versus 41.

Aiunt illi : Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

1. — *Job.*, IX, 20, dicitur : *Os meum condemnabit me, pravum me esse comprobabit.* Et *Luc.*, XIX, 22 : *Ex ore tuo te judico, serve nequam.* In libro Sapientiæ, IV, 20, pariter legitur : *Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi et traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum.* Vatablus legit : *Suis sceleribus convincentur. Jer.*, II, 19 : *Arguet te malitia tua.* Auctor Imperfecti discursum suum ad judicium finale transferens, *Hom.* XL, ait : « Putas quomodo « in die judicii convincendi sint peccatores in suis « peccatis, ita ut nullum colorem excusationis inve- « niant ubi ipsa opera statuentur ante oculos pecca- « torum, dicente Propheta, *Psal.* XLIX, 21 : *Arguam « te, et statuam contra faciem tuam peccata tua.* » Apostolus quoque ad Romanos, II, 15, ita scribit : *Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus.* « Quis « illum defendet, » inquit Auctor Imperfecti, « qui « seipsum accusat? » idem quoque sapienter obser- vat, Deum nobis conscientiæ inseruisse remorsum, qui cuncta bona et mala, quæ fecimus, detegat : « Posuit Deus quemdam spiritum scientiæ boni et « mali in hominibus ut quotiescumque peccamus, « illa in silentio quasi factum nostrum accuset, et « in conscientia tacite ad animam loquitur, dicens : « Malum est hoc, et hoc bonum est. »

2. — Theophylactus ipse hisce verbis proprium exterminium prædixisse dicit, quod illis illaturus erat in pœnam mortis Salvatoris Romanorum exercitus : « Cum venerit, hoc est, respexerit ad iniqui- « tatem, quam fecerunt Judæi, tunc malos male « perdet, misso Romanorum exercitu. » S. Paschasius hunc textum, *Psal.* LXXIX, 13 : *Ut quid destruxisti macerium ejus, vel sepem et vindemiarunt eam omnes, qui prætergrediuntur viam,* adducens dicit : « Quam « sane vineam, quia pœnitere noluit, *exterminavit « eam aper de sylva, et singularis ferus depastus « est eam.* id est, exercitus Romanorum sub Tito et « Vespasiano, qui missi sunt ad perdendos malos et « pessimos vineæ colonos, qui non solum vineam « sibi commissam excolere, ut fructum ferret Deo, « noluerunt, verum etiam seipsos de propagine « veræ vitis absciderunt. »

3. — Salmeron S. Lucam dicere observat, agricolas hosce respondisse : *Absit,* idque vel, inquit, quia hi alii et diversi a primis erant : « Aut, quod « est verisimilius, quia quod verum erat, prædi- « centes in genere, sentientes in seipsos tendere, « cœperunt retractare. »

4. — Paulus de Palatio per hunc Patremfamilias Deum intelligendum esse dicens, sequens movet dubium : « Quid est, *male perdet?* num facit Deus « aliquid male? num qui bene omnia fecit, hos « solos male castigat? imo profecto non male, sed « bene perdet. » Tandem vero respondet, receptum apud nos loquendi usum esse, quod dum aliquis rigidius punitus fuit, de eo dicatur : male est tractatus. « Sed rem profundius dicamus : cum Deus « hominem castigat ad ejus emendationem, bene « eum castigat; sed cum eum ad condemnationem « castigat, male eum perdit. » Pro cujus majori elucidatione, sequentem valde perspicuam et familiarem adducit similitudinem; qui enim ludendo in principio perdit, ad hoc ut in fine copiosius lucretur, ille utique bene perdidisse aut amisisse lusum dici solet; solent enim astuti valdeque periti lusores data opera in principio lusus fortunam dissimulando efficere ut collusores vincant, ad hoc ut in tanto ampliorem summam prostituendam, sive lusu lucrandam dolose provocent; quodsi autem sine spe majoris lucri perderet, utique male perdidisse dicetur; ita Deus cum S. Petro et S. Paulo lusisse videtur, quando eos turpiter cadere permisit, nullo tamen alio fine, quam ut eos altius erigeret, et cum majori gloria et spirituali lucro resurgere faceret : « Id sane erat bene eos perdere, quos postea melius

« recuperaret; sed cum Judam et Judæos amisit, « nolens postea eos lucrari, id fuit male perdere. « Psaltes, *Ps.* XLIII, 13, inquit : *Vendidisti populum « tuum sine pretio.* »

Et vineam suam locabit aliis agricolis.

5. — Lyranus hæc verba ita exponit : « Quia « Christus Ecclesiam suam regendam tradidit Apo- « stolis et aliis discipulis, qui reddiderunt fructum, « quia eis credidit multitudo gentium; » cum enim hanc synagogæ vineam antea Scribæ, Sacerdotes, Pontifices et Hebraismi seniores excoluissent, in eorum postea locum Apostoli successerunt, vel etiam ut Hieronymus exponit : « Locata est nobis « vinea. »

Qui reddant ei fructum.

6. — Idem S. Hieronymus ait : « Locata ea con- « ditione, ut reddamus Domino fructum tempori- « bus suis et sciamus unoquoque tempore quid « oporteat nos vel loqui, vel facere. » Et hæc unica causa fuit, inquit Paulus de Palatio, cur Christiani, qui in terra sancta Palæstinæ erant, otiosi existentes, speratumque minime reddentes fructum, vineam hanc turpiter amiserint : « Translata enim est a « Palæstina in Græciam, Ægyptum, Africam, quas « nunc vineas desertas videmus, forsitan colonorum « culpa; faxit Deus, ne etiam transferatur a nobis. »

7. — Hugo Cardinalis quisnam et qualis hic fructus sit, distinctius specificat dicens : « Fructum « scilicet, cordis, oris et operis : cordis, fructus, « contritio, divinæ legis meditatio, beneficiorum « Dei recordatio, mortis memoratio, proximi com- « passio; fructus oris, confessio, prædicatio, gratia- « rum actio, consilium; fructus operis, pœnitentia, « eleemosyna, obedientia, obsequiorum diligentia, « difficilium tolerantia. »

8. — Paulus de Palatio causam subtiliter inquirit, cur hi fructus non a vitibus, sed de manu vinitorum seu agricolarum directe exigantur? « Fructum ali- « quando exiget a vitibus singulis, » inquit, « sed « fructus plurimos exiget a colonis; » et ratio est, quia Superiores ad dandum subditis bonum exemplum obligantur, qui demum conformiter ad illud vitæ suæ actiones instituunt : « Qua ergo pœna « dignus erit colonus, qui multorum in vite fruc- « tuum causa esse debuerat, qui tamen e contra « causa est vel exigui, vel nullius, vel quod pejus « est, venenati fructus. »

Temporis suis.

9. — Ecce tibi insignem hujus Patrisfamilias discretionem, qui fructum pro ratione temporis a vitibus præstolatur; eodem prorsus modo Deus a nobis christianarum virtutum opera non exigit, nisi conformiter ad uniuscujusque ætatem, statum, conditionem et professionem. Unde Psalmista dicebat, *Psal.* XXIV, 12 : *Quis est homo, qui timet Dominum? Legem statuit ei in via, quam elegit;* fructus igitur unicuique vocationi proportionatus proferendus est; etenim religiosus certo diei tempore orationi, aliisque spiritualibus exercitiis vacare debet, id quod Princeps aliquis, Artifex, Judex, Legista, Paterfamilias, aut vir agricola facere neutiquam potest, etc.

VERSUS 42.

Dicit illis Jesus : Nunquam legistis in Scripturis : Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris.

Lapidem quem reprobaverunt, etc.

1. — Lucas Brugensis Christum per hanc metaphoram prædicere, seu ut melius dicam, prophetiam Davidis ipsum declarare notat, scilicet se quidem ab Hebraismo tanquam indignum, qui populo huic annumeretur, rejiciendum esse, tandem vero totius populi Dei, id est, Ecclesiæ suæ Caput, Regem et Principem esse futurum. Idem quoque verbum *anguli* declarat : « Hoc amplius significare « videtur voce *anguli,* Christum fore caput Ecclesiæ « ædificandæ ex duobus populis, Judæis et Gentili- « bus. Angularis fundamentum lapis Christus mis- « sus est; qui parietum compage in utroque necti- « tur, » canit in hymno quodam Ecclesia. Et *Ephes.*, III, 14 : *Qui facit utraque unum.*

2. — Dionysius Carthusianus huic persimilem ex Daniele, II, 34, locum affert, in quo dicitur : *Lapis abscissus de monte sine manibus, factus est mons magnus et implevit universam terram;* cum enim Christus ab universo Hebraismo ludibrio haberetur, prædicatione et doctrina ejus a gentibus acceptata, ad sui adorationem universum mundum pertraxit.

3. — S. Anselmus ita de Hebræis scribit : « Factis « commentariis pessimis auditoribus suis conaban- « tur eripere fidem Christi, qui quasi lapis electus « debuit poni in ædificio Dei, jungens in se duos « parietes, id est, duos populos. Hic est enim lapis « ille, de quo Isaias, XXVIII, 16 : *Immittam in funda- « mentis Sion lapidem electum, pretiosum, angularem « et qui crediderit in eum, non confundetur.* »

4. — Auctor Imperfecti, ædificii et lapidis allusionem prosequens observat, quod sicut architectus lapides meliores et venustiores seligit, ut illos in fronte fabricæ collocet, alios vero indifferenter, ubi primum eis locus occurrerit, jacere solet : « Sic « Ecclesia meliores Christianos eligit et ponit in « facie Ecclesiæ, id est, alios fecit Sacerdotes, alios « Diaconos, cæterosque ministros Ecclesiæ. Sicut « lapides, qui sunt intus in ædificatione, nemo « aspicit; sed eos qui foris sunt, considerant omnes, « sic sæcularium hominum vitia, neque sic consi- « derantur, neque sic nocent Ecclesiæ. »

A Domino factum est istud, etc.

5. — Salmeron, quoad sensum litteralem, verba illa exponit, dicens : « Non errore artificum, aut « fortuito, vel hominum consilio, sed Dei volun- « tate, hominibus multis modis repugnantibus; sed « frustra, et est mirabile in oculis nostris, quod sci- « licet duos condat populos in unum. »

VERSUS 43.

Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus.

Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei.

1. — Beda, Origenes et S. Thomas, *in Matth.*, per hoc regnum Dei, sacram Scripturam interpretantur. Et primus quidem ait : « Sacras dixit Scrip- « turas ablatas a Judæis et nobis traditas, ut fructus « earum faciamus. » Secundus vero, *tract.* XIX *in Matth.*, dicit : « Regnum Dei divinas Scripturas, « quas tradidit Dominus primo quidem populo illi « priori, cui credita sunt eloquia Dei. » S. Thomas vero modum explicat, quo hoc regnum, id est, Scriptura sacra Hebræis ablata fuit : « Quia ammit- « tetis intellectum sacræ Sripturæ. » *Joan.*, XII, 40 : *Excæcavit oculos eorum, ut non videant oculis, non intelligant corde.*

2. — Cajetanus per regnum istud, possessionem intelligit multorum bonorum temporalium, nec non dominium, quod in synagogam et universum populum obtinebant, quod ab eis in bello, quod Titus et Vespasianus contra ipsos moverunt, ablatum fuit : « Impletum est hoc ad litteram, excidio Hierosoly- « morum subsecuto per Romanos, quantum cultum « divinum, etc. »

3. — S. Thomas quoque de superioritate in Ecclesiam intelligit, siquidem in summum Hebraismi Pontificatum Petrus successit : « Prælatio- « nem super Ecclesiam Fidelium, quia translata est « gloria eorum. »

4. — Lucas Brugensis de gratia et protectione divina exponit : « Subtrahente ipsis pro ipsorum « meritis gratiam suam, sine qua in Deum et in « Christum credere, sperare, diligere et Deo gratus « esse nemo potest. » Unde Jansenius occasionem sumit nos monendi, ut Deum timeamus, ejusque divinis beneficiis per debitam gratitudinem corresponde amus et cooperemur : « Hinc et nos monemur, « tum in genere simul omnes, tum quisque sigilla- « tim, ut oblatam et præsentem nobis Dei gratiam « non negligamus, nec spernamus. » Simulque nos ad fructum in hac vinea reddendum invitat, ne etiam nobis Judaismi excidium superveniat, quemadmodum in progressu sæculorum, multis Christianorum populis in Africa, Asia et Græcia accidisse novimus : « Idem et nobis ne usu veniat, verendum « est, si, ut plerique in hoc occidentis angulo sunt « affecti, pergant homines contempta Ecclesiastica « doctrina, quam nobis tradidit antiquitas vene- « randa, audire potius magistros prurientes auri- « bus et loquentes placentia, ac pastores Ecclesiæ, « quibus vinea Domini et regni Dei propagatio « commissa est, suum tantum ex vinea Domini « commodum, suum tantum in regno Dei honorem « quærant. »

5. — Salmeron ad hoc se reflectit, quod Salvator non dixerit : *Malos male perdet,* quemadmodum idipsum adversus semetipsos Hebræi prophetaverunt, sed potius suaviter eis dixerit : *Auferetur a vobis regnum,* etc. Quia Deus mitior est in sententia, quam simus nos ipsi in peccatis aliorum plectendis. Imo hoc verum esse ex eo patet, quod hanc comminatam pœnam, per quadraginta duorum annorum decursum, distulerit, ut ad veram eos pœnitentiam expectaret.

6. — Considerari etiam hoc loco meretur, quod Christus in hujus parabolæ principio, nomine et metaphora utatur vineæ, postea vero in progressu illius, eidem possessioni regni titulum attribuat, ut per hoc nobis insinuet, quod labores, quos in hujus vineæ, id est, Ecclesiæ, vel etiam animæ culturam impendimus, tandem in mera transformentur diademata, coronas, et regna, et quidem regna æterna, siquidem *servire Deo, regnare est.*

7. — Notandum quoque est, quod, tametsi hic populus olim semper per tot sæcula, unicus fuerit favorum gratiarumque divinarum scopus, tandem nihilominus eumdem populum in extremum exterminium præcipitem egerit. Id quod, ut Salmeron ait, docet Dei favores et veteris amicitiæ testimonia, nihil prodesse ingratis, quin regno priventur et in alios dona eorum conferantur. S. Thomas de Villanova, *Serm. in hac fer.*, postquam prius immensa, a Deo Israeli collata beneficia, postea vero rigidas ejusdem pœnas a Deo immissas considerasset, tandem exclamat : « Quis a judiciis tuis non formida- « bit? *Elevans allisisti me.* » Verumtamen postea subjungit, quod si populi illius adversus Deum benefactorem suum ingratitudo ingens et malitia consideretur : « Vere non miremur, quia eum « repulisti, sed magis quod tam longo tempore « tantam eorum nequitiam sustinuisti. » Porro hæc omnia Moyses prævidisse videtur, quando in Cantico suo, morti vicinus existens hunc in modum illis graviter exprobravit, *Deut.*, XXXII, 6 : *Huccine reddis Domino, populo stulte et insipiens? Gens prava, atque perversa, gens absque consilio et absque prudentia : Uva eorum uva fellis et botri amarissimi; fel draconum vinum eorum et venenum aspidum insanabile.*

Et dabitur genti facienti fructus.

8. — Per hanc prædicationem, inquit Doctor Angelicus, *in Matth.*, vocatio gentium ad fidem

perspicue probatur, juxta propheticum illud Isaiæ, LV, 4, oraculum : *Ecce testem populi dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus; ecce gentem, quam nesciebas, vocabis et gentes quæ te non cognoverunt, ad te current.* S. Paschasius per regnum Dei, Ecclesiam et Christum caput illius intelligens, Hebræis utrumque merito ablatum esse scribit, eo quod se utriusque boni participio indignissimos esse manifeste probarint : « Indignos se judicaverunt æternæ vitæ, « nolentes Christum recipere, aufertur ab eis « Christus, aufertur et Ecclesia, auferuntur et om- « nia sacramenta salutis et datur his, qui credunt « in Christum. »

9. — S. Thomas de Villanova, *cap.* II Apostoli ad Romanos ponderat, ubi Apostolus nos monet, ne Judæorum reprobationi insultemus, sed potius caput nostrum submittentes, nos humiliemus; tandemque discursum suum ad populum Christianum, in Hebræorum locum substitutum, convertens, dicit, XI, 17 : *Si ergo tu cum oleaster esses, insertus in bonam olivam et pinguedinis olivæ consors factus es, noli altum sapere, sed time.* Pergit deinde sanctus hic Archipræsul ascendere, quo Gentilismus nullam habeat causam timendi, ne forte a fide excludatur, bene autem idipsum hic et alter ille populus jure timere possint : « Non timemus repulsam, sed « translationem ; quis enim scit, si propter delicta « populi, Deus Ecclesiam suam et fidem transferat « ad aliam gentem ista relicta? Auget autem timo- « rem nostrum hæc nova alterius orbis apud Indos « revelatio, quæ gens barbara cum fidem amplexari « jam cœperit, merito est timendum, ne propter « nostram malitiam transeat ad illos Deus nobis « expulsis, sic enim ab Oriente jam diu siccari « fides et ad occidentem fluere cœpit, ut timeri « possit, ne etiam ab Occidente transeat Oceanum. »

10. — Valde considerabile est pondus illud verborum, quibuscum Christus nobis regnum Dei nobis dandum, nosque in filios Ecclesiæ adoptandos, simulque regni cœlorum investitura exornandos esse prædixit : *Dabitur facienti fructus;* siquidem, *Fides sine operibus mortua est.* Et quidem quosnam illos fuisse putas, qui in alia illa vineæ parabola ad mercedem accipiendam fuere invitati? *Voca operarios et redde illis mercedem.* Non dixit etiam : « *Fa-* « *ciens fructum,* in numero singulari, sed *fructus* « in plurali : *Tunc non confundar, cum perspexero* « *in omnibus mandatis tuis.* » Insuper advertendum, quod dixerit : *Fructus ejus,* quia multa opera quoad exteriorem apparentiam bona esse videntur et sancta et tamen non sunt Dei, id est, non cum intentionis rectitudine, neque in statu gratiæ facta fuerunt, quin potius ex hypocrisi quadam, aut propter respectus et interesse humana persæpe a nobis fiunt.

11. — Salmeron egregie nobis, quinam et quales fructus illi sint, quos Deus ab illis, qui vineam hanc excolunt, exposcit : « Petit Christus in « pauperibus fructum misericordiæ et eleemosy- « nam; in Eucharistia fructum latriæ et reveren- « tiæ; in adversitate et infirmitate fructum patien- « tiæ; in superioribus, quidquam præcipientibus « aut prædicantibus exigit fructum obedientiæ; ab « eo, qui injuriam intulit, postulat reconciliationem « et satisfactionem; ab eo qui injuriam sustinuit, « remissionem ejus et veniam. In persecutione « exigit fructum constantiæ; in sacerdotibus corri- « gentibus pœnitentes prioris vitæ emendationem; « ab Episcopis et rectoribus Ecclesiasticis fructum « prædicationis verbi Dei, præsentiam et assisten- « tiam ad oves sibi creditas et vitæ sanctioris con- « versationem, a laicis principibus poscit sibi reddi « fructum pacis, justitiæ, annonæ abundantiam et « etiam audientiam. »

12. — Origenes, ut diximus, per mysticum hoc Dei regnum sacram Scripturam intelligens, hanc nobis cum hac expressa conditione datam esse dicit, ut faciamus fructum : « Nemini enim datur « verbum Dei, nisi facienti fructum de eo, et « nemini, in quo peccatum regnat, datur regnum « Dei. »

13. — Ex eisdem quoque verbis sequens potest moralitas deduci : *Nemo accipiat coronam tuam.* Quis, etenim populi illius, tot a Deo beneficiis cumulatis reprobationem, in illiusque locum, gentilismum idololatriæ totaliter deditum, veroque Deo adeo rebellem substituendum esse, unquam credere potuisset? Et tamen vide, ubi nunc regnum et corona Israelis quiescat.

VERSUS 44.

Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur, super quem vero ceciderit, conteret eum.

1. — Salmeron priusquam hæc verba exponat, quamdam Aristotelis, *libr.* IV *Meterolog.*, doctrinam præmittit, inter *Frangi et conteri* hanc assignantis differentiam : « Frangi dicuntur, quæ in magnas « partes dividuntur, conteruntur vero solida, quæ « ad minimas quasque particulas reducuntur. » Qua distinctione supposita, observat, Christum ad illam petræ metaphoram, a Propheta superius adductam, alludere, siquidem per petram illam Christus intelligitur aut figuratur, sicut enim is, qui supra petram cadit, minus frangitur, quam is, super quem petra cadit, siquidem hæc gravis plumbi instar dedicit et quantum fieri potest, comminuit : « Ita fidelis peccans per incontinentiam, « non manet quidem in Christo, sed per fidem sur- « gere potest et reparari, ut vas testeum fractum; « at qui fidem non habent, et in temperantiam « delinquunt, et superbe in Christum insurgunt, « Christus cadit super eos, neque habent ullum « principium, quo contriti in partes minutas, repa-

« rari valeant. » In cujus probationem illum Isaiæ, XII, 30, textum adducit : *Pro eo, quod reproba sit,* etc. Tandem ad tractandum in specie de Judæis, descendens, pergit dicere, quod, sicut lapis, qui super aliquem decidit, non frangitur, bene tamen is super quem cadit, confringitur et sauciatur : « Ita « Judæi contriti sunt non solum, quod Romanis « militibus in direptionem omnium bonorum, et « templi, et civitatis, et internecionem sunt traditi, « sed quia in æternum duplici contritione, nempe « in corpore et anima, in præsenti sæculo et in « futuro contriti fuerint. » Præterea ut Theophylactus advertit, « *contriti sunt ab ipso,* hoc est, dis- « persi sunt ubique terrarum. »

2. — S. Hieronymus a S. Thoma super Matthæum citatus, in ea est opinione, quod illi super petram cadant, qui Christum offendunt, licet alias in eum credant : « Ille cadit super lapidem Christum, « quando fidem tenet de eo, sed cadit per pecca- « tum, quod contra eum facit. »

3. — S. Anselmus distinguit et explicat quinam illi sint, qui supra petram cadunt et quinam illi, super quos petra corruit : « Qui peccat et tamen in « ipsum credit, cadit super lapidem et confringitur, « sed non omnino conteritur, reservatur enim ad « salutem per pœnitentiam. » Non vero idem accidit illis, super quos petra cadit, illi nimirum, qui in Christum non credunt : « Hoc est, qui Christum « penitus negaverit, veniet illi desuper in judicio « cum pœna perditionis et interim conteret omnia « bona, quia nullum bonum sine fide. » Cui consonat, quod Lyranus his verbis scribit : « Ille cadit « super lapidem, qui credens peccat per lubricita- « tem carnis, seu aliis peccatis ; et ille confringetur, « sed non comminuitur, quia non peccat tam gra- « viter, sicut ille, qui peccat peccato infidelitatis. »

4. — Auctor Imperfecti, *Hom.* XL, ex illis verbis occasionem sumit considerandi damnum, quod is, qui Christum offendit et injuria afficit, sibimet ipsi creat, cum tamen nullum inde in Christum resultet præjudicium : « Qui sunt, » inquit, « qui super « lapidem cadunt? Qui credentes in Christum stant « super ipsum ; quasi supra proprium fundamen- « tum ; si quis ex istis peccaverit, non eum Christus « corrumpit, sed ipse se corrumpit, offendens in « Christum et ideo Christianus peccans non tantum « periit, quantum potest perdere Christum, sed « quantum seipsum secundum opera sua perdide- « rit. » S. Paschasius ostendit, quanta sit mysticæ hujus petræ magnitudo, excellentia atque soliditas : « Ideo, » inquit, « quicumque super eum cadit et « percutit eum, ipse se collidit et confringit. Lapi- « dem vero Christum nemo lædit, se quidem cor- « rumpit, quia super lapidem peccator cadit. »

5. — Idem quoque Sanctus nos monet : « Per- « pendat, » inquit, « unusquisque quantum et unde « cadat, non omnis casus æqualiter ruentem con- « fringit. » Quod documentum utique ab Auctore Imperfecti desumpsit, qui Christianum, duplicem ob causam graviter in peccatum cadere his verbis observat : « Aut propter magnitudinem peccati, « aut propter altitudinem dignitatis ; ut puta, si sit « clericus, aut continens vidua, aut monachus, « aut virgo, id est, qui se Deo tradiderit. Propter « magnitudinem autem peccati, ut puta si quis « homicidium fecerit, aut adulterium, aut aliud de « gravibus peccatis, ille talis, etsi de humili loco « cadat, id est, etsi laicus sit, aut sæcularis, fortiter « perit propter pondus peccati. De alto vero ca- « dit, ut puta clericus, cæteræque personæ spiri- « tuales. »

6. — S. Paschasius quoque hæc verba de illis exponit, qui pro perhibendo fidei Christi testimonio morti se generose exponunt : « Quidam, » inquit, « volunt eos, qui super lapidem ceciderint, intel- « ligi, qui propter Christum corpora sua in morte « tradiderunt, id est, super ipsum occubuerint et « confringantur caro et ossa ipsorum. »

7. — S. Thomas, *in Matth.*, ait : « Cadit super « lapidem, quando proprio arbitrio peccat, sed « tunc lapis super eum cadit, quando Christus pu- « nit eum et tunc totum comminuit. *Psal.* XVII, « 43 : *Comminuam eos, sicut pulverem ante faciem* « *venti.* »

VERSUS 45.

Et cum audissent Principes sacerdotum et Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt quod de ipsis diceret.

1. — Lucas Brugensis ait : « Manifeste intellexe- « runt, quod involucris parabolarum, malitiam eo- « rum depinxisset et quæ ipsos maneret ultio ; « sciebant ipsi qui essent, quomodo affecti et quid « molirentur ; » jam enim de facto concilium convocaverant, in quo de nece ei inferenda decretum condiderant ; quam etiam intra triduum ei intulerunt : « Conscientia itaque ipsorum interpres erat « parabolarum Jesu. »

VERSUS 46.

Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut Prophetam eum habebant.

1. — Albertus Magnus ait : « Ecce incorrigibi- « litas perversorum post tot miracula salutis. *Ezec.*, « III, 7 : *Filii Israel nolunt audire te, quia nolunt* « *audire me.* »

2. — Salmeron in sensu morali ait : « Appre- « henditur Christus, quoties resistitur inspirationi, « ejicitur quando diligitur creatura plusquam crea- « tor, et occiditur tandem quando peccamus. »

3. — S. Hieronymus harum turbarum instabilitatem admiratus, dicit : « Semper turba mobilis « est, nec in proposita voluntate persistens, atque

« in morem fluctuum diversorumque ventorum huc « illucque trahitur. Quem nunc quasi Prophetam « venerantur et colunt, postea contra eum clamant: « *Crucifige, crucifige*; » id quod eadem septimana accidit et tamen uti Albertus Magnus observat: « Hæ « turbæ erant, quæ eum cum victricibus laudibus « et signis receperunt. »

4. — At vero Lucas Brugensis ait : « Turba me- « lius de Jesu sentit, quam magnates, quamquam « debuerat amplius profecisse; » neque enim in hac æstimatione, veneratione et defensione Christi, persecutionibus infestati, persistentiam aut perseverantiam exhibuit, dum se a sacerdotibus et Principibus adeo faciliter seduci permisit.

DOMINICA TERTIA QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XI, VERS. 14

14. Erat ejiciens dæmonium, et illud erat mutum; et cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus, et admiratæ sunt turbæ.

15. Quidam autem ex eis dixerunt : In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.

16. Et alii tentantes, signum de cœlo quærebant ab eo.

17. Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis : Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet.

18. Si autem et Satanas in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus? quia dicitis, in Beelzebub me ejicere dæmonia.

19. Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt.

20. Porro si in digito Dei ejicio dæmonia, profecto pervenit in vos regnum Dei.

21. Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet.

22. Si autem fortior eo superveniens, vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, et spolia ejus distribuet.

23. Qui non est mecum, contra me est, et qui non colligit mecum, dispergit.

24. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem, et non inveniens, dicit : Revertar in domum meam unde exivi.

25. Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam et ornatam.

26. Tunc vadit, et assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, et ingressi habitant ibi, et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.

27. Factum est autem, cum hæc diceret : Extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi : Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti.

28. At ille dixit : Quinimo beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud.

Versus 14.

Erat ejiciens dæmonium et illud erat mutum; et cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus et admiratæ sunt turbæ.

Erat ejiciens dæmonium.

1. — Observat Toletus, *in Luc.*, Pharisæos eo præcipue tempore suas adversus Salvatorem evomuisse calumnias, quo obsessum illum liberabat : « Modus hic locutionis per verbum imperfectum, « nempe : *Erat ejiciens*, notat, Pharisæos protu- « lisse verba sequentia contra Christum tunc, « quando dæmonium hoc ejecit. »

2. — Valde considerabile est verbum illud, *Erat*, quod tempus imperfectum et dilationem denotat, non quod aliquam Christi in pellendo dæmone impotentiam arguat, sed resistentiam Christo a dæmone factam indicat; utpote qui in homine illo velut in suo centro demorabatur; dolebat proinde prædam hanc, quam sibi compararat, in manu Salvatoris inimici sui venturam esse. Porro dæmon, id est, peccatum faciliter in animam hominis ingreditur, siquidem ad dandum illi consensum nostrum non solum faciles, sed et solliciti sumus; at vero quam difficile est et arduum, animum e dæmonis potestate eripere et liberare? quanta cum repugnantia offensam Deo factam detestamur? adeo

nimirum idipsum difficile et arduum opus est, ut certo quodam modo dicere possimus, Deum ipsum in depellendo ab anima dæmone defatigari; sic quando se ad Samaritanam convertendam accinxit : *Fatigatus ex itinere sedebat.* In resuscitatione Lazari quatriduani mortui, qui peccatoris typus erat, *infremuit spiritu et turbavit semetipsum.*

3. — Nonnulli interpretes dicunt, hanc particulam : *Erat ejiciens,* quamdam innuere ambiguitatem, sive animi suspensionem et irresolutionem; hujusque ambiguitatis causam in eo consistere, quia quando de usu congruo linguæ, muto huic restituendo agebatur, deliberatione opus esse videri poterat, quando lingua ut plurimum tot tantorumque malorum causa existit. Unde quando Salvator noster in discipulorum Joannis Baptistæ præsentia, plurima erat patrans miracula, nullum tamen quoad mutos patrare voluit prodigium, expeditum illis linguæ usum restituendo, *Matth.*, XI, 5 : *Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur;* et ideo verisimile est, quod priusquam Salvator huic muto promptum loquendi usum restituit, eidem muto ab æterno Patre suo gratiam, linguam bene gubernandi impetraverit; verissimum namque est quod postquam linguæ usus ei restiturus fuit, is lingua sua tam sancte deinceps usus fuerit, ut ex suo loquendi modo omnes vehementer ædificarit : *Locutus est mutus et admiratæ sunt turbæ.*

4. — Ingeniose Didacus Stella observat, quod S. Lucas dicat : « *Erat ejiciens,* nam quamvis virtus « divina in instanti operetur, voluit tamen paula- « tim ejicere, ut ostendat, vitia, qui mali mores « sunt, paulatim esse expellenda, non autem om- « nia simul. »

Dæmonium.

5. — Hugo Cardinalis ait : « Dæmonium est « peccatum, primo a dæmone inventum. » Primus etenim, qui peccatum in cœlo adinvenit, Lucifer fuit; primus quoque, qui illud in terram detulit, idem fuit, astuti cujusdam serpentis similitudine obtectus. Docentur in hoc facto, inquit Salmeron, Prælati Ecclesiastici, ut ad Christi imitationem a dæmone obsessos liberare satagant; quinam vero hi obsessi sint, idem Doctor his verbis declarat : « Qui peccato aliquo ab illo possidentur; quod opus « multo majus est et facilius, quam pellere dæmo- « nes de corporibus. »

Et illud erat mutum.

6. — « Id est, » inquit Glossa Interlinearis, « mutos faciens, » Lyranus autem id in sensu spirituali tunc accidere dicit, « quando gratiam ha- « bens, prædicandi, vel Ecclesiam officiandi, cessat « ab istis instigante diabolo. »

7. — Theophylactus mutum hunc humanæ naturæ figuram fuisse scribit : « Quæ a dæmonibus « detenta, audire non potest sermonem Dei, mul- « toque minus eloqui valet. »

8. — S. Thomas per hunc mutum, gentilismum vel peccatorem intelligit, dum ait : « Qui dæmo- « nium habet, in quantum servus, quia qui facit « peccatum, servus est peccati mutus a confes- « sione fidei. » *Psal.* XXXIII, 3 : *Obmutui et silui a bonis.* Hugo Cardinalis similiter per dæmonem peccatum intelligens ait : Dæmon mutus est, « id est, « faciens mutum a confessione fidei et peccati; hoc « dæmonium ejicit Jesus, gratiam infundendo, quæ « illuminat, et ora tacentia ad confessionem relaxat « et sic dæmonem effugat. »

9. — Porro Salvator noster Judam diabolum appellavit; dicens : *Unus ex vobis diabolus est*, quia anima in statu peccati mortalis constituta, dæmonis est mancipium; ac proinde dæmon in tali anima, quod fieri potest, hoc satagit efficere, ut illam mutam efficiat, id est, ut peccata sua confiteri absolute renuat, ne ab hac ejus tyrannide libera evadat. Unde Didacus Stella ait : « Efficit mutum « hominem dæmon, ut nequeat Sacerdoti confiteri « sua peccata. *Adhærere,* inquit, apud Ezechielem, « III, 26, *faciam linguam tuam palato tuo et eris « mutus;* in palato residet gustus, linguam adhæ- « rere palato, est voluptatem capere et in peccatis « gaudere. » Spiritus Sanctus diabolum nobis sub specie lupi in Scriptura sacra ob oculos ponit : *Lupus rapit et dispergit oves.* S. Augustinus autem inter alias lupi proprietates, hanc quoque specialiter tangit, præsenti proposito nostro valde opportunam, dum *tr.* XLVI *in Joan.*, ait : « Ecce lupus gut- « tur ovis apprehendit; diabolus fidei adulterium « persuasit. » S. Ambrosius pariter dicit : « Lupi « ovium guttur invadunt, ut cito strangulent; » dæmon quoque quia novit quod peccator faucibus, lingua et voce mediantibus sese ab ejus servitute eximere, æternamque salutem sibi comparare possit, fauces illius constringit, quia *Confessio fit ad salutem.* Salmeron adductam a S. Augustino lupi similitudinem, nimirum quod ovium guttur constringit, ne vociferari aut belare valeant, adducens, ita scribit : « Ne clamet et clamore suo canes exci- « tet; ita dæmon hoc molitur et in hoc insidias « struit, ut peccator nec per orationem ad Deum « fusam, nec per detectionem delicti apud Sacerdo- « tem, neque per petitionem consilii, crimina sua « ad salutem consequendam declaret. »

10. — S. Bonaventura in vita S. Francisci religiosum quemdam fuisse refert, qui apud vulgus non minus quam inter fratres suos in opinione sanctitatis, magnaque in veneratione habebatur, cujus famam Seraphicus Pater inaudiens, ad monasterium, in quo morabatur, accessit; cumque omnes religiosos virtutibus et perfectioni viri illius

applaudentes compertisset, eumque in tanta perpetui silentii observantia se semper continere intellexisset, ut etiam ipsammet sacramentalem confessionem non nisi per nutus et signa perficeret, ad illa verba suspensus stetit; ea autem revera ita se habere intelligens, dixit : « In veritate sciatis, quia « diabolica tentatio est et deceptio fraudulenta ; » quod verissimum fuisse tandem luce meridiana clarius evasit; siquidem idem ille religiosus, qui sanctus a quolibet existimabatur, paulo post in turpissimam fuit apostasiam prolapsus. *Psal.* XXXI, 3 : *Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea.* Enimvero miserabilis homo ille, cujus Matthæi, XXII, 12, fit mentio, qui in tenebras exteriores præceps actus fuit, non præcise ideo atrocem sibi pœnam illam promeruit, quod nuptiali se veste exornare neglexerit, sed quod ad errorem suum ingenue confitendum, os suum non aperuerit; id quod Galfredus vocem *Tunc,* considerans, ex eo vel maxime arguit, quia interrogatus, quamobrem convivium illud cum decenti vestitus genere accedere neglexisset, aut contempsisset, instanterque, si quam haberet temeritatis hujus commissæ excusationem, illam ediceret monitus, omnino obticuit, imo ut Scriptura dicit : « *Obmutuit;* tunc igitur in tenebras exterio- « res proturbari jussus est, non quia sine veste « nuptiali introivit; sed postquam admonitus siluit, « interrogatus obmutuit et noluit confiteri. »

11. — Porro sciendum est, quod S. Matthæus, qui hanc eamdem historiam describit, XII, 22, dicat : *Oblatus est ei dæmonium habens, cæcus et mutus;* Albertus Magnus autem ait : « Cæcitas est « obtenebratio luminis veritatis, quamvis sinistro « oculo cœlonentum videatur mundi, vanitatis et « cupiditatis. I *Reg.*, XI, 2 : *In hoc feriam vobiscum « fœdus; ut eruam omnium vestrum oculos dextros;* » adducitque textum illum Isaiæ, VI, 10, ubi de interiori surditate, quæ verbum et vocem Dei respicit, nec non de cæcitate spirituali agitur : *Excæca cor populi hujus et aures ejus aggrava, ne forte,* etc. « Item de mutitate, quæ est taciturnitas a laude « Dei. » *Psal.* XXXVII, 14 : *Ego autem tanquam surdus non audiebam et sicut mutus non aperiens os suum.* Demum vero miserabilis hominis istius damna, a dæmone eidem illata, his verbis ponderat : « In « ratione illum læsit, ne veritatem perciperet, ne « lumen claritatis Dei in miraculis videret; in au- « ditu, ne ex auditu verbi ad fidem veniret; in « loquela, ne de salute ab aliquo inquirere posset. »

12. — Beda, *in Matth.*, per dæmonium hunc mutum et cæcum, gentilem populum intelligit : « Quia oblatus per prædicatores ad fidem Christi; « cæcus, quia viam veritatis ignorabat; mutus, quia « os ad laudem conditoris non aperuit; dæmonia- « cus fuit, quia per idololatriam dæmonibus ser- « viebat. »

13. — S. Bonaventura, *in Luc.*, in sensu morali effectus aliquos, quos peccatum in nobis operatur, adducit, dum ait : « Dæmonium est peccatum, quod « facit surdum ad veritatem audiendam et mutum « ad confitendam. »

Et cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus.

14. — Toletus Evangelistam, quod mutus locutus fuerit, minime expressisse, observat; dicit tamen : « Probabile est, fuisse verba laudis, et en- « comium illius, qui eum a tanto malo libera- « verat. »

15. — Valde igitur nobis incumbit, ut erga Deum benefactorem nostrum gratos nos exhibeamus, cui tamen nulla alia moneta retribuere possumus, quam laudes ei debitas persolvendo et enunciando. Et ideo sancta Mater Ecclesia sanctam hanc consuetudinem introduxit, ut pro hujus debiti satisfactione, septem horæ Canonicæ decantentur, in quarum principio ad Matutinum dicimus : *Domine labia mea aperies et os meum annuntiabit laudem tuam.*

16. — Jansenius hominem hunc non a nativitate cæcum et mutum, sed talem dæmonis opera effectum fuisse notat. Unde deducitur, quod eo abacto, id est, peccato, confessione sacramentali mediante, e medio sublato, nec non submota proxima illius occasione, anima lumen Dei reacquirat, linguamque ad ejus laudes promendas relaxet; unde Beda, *in Luc.*, ait : « Cæcus videt, mu- « tus loquitur, possessus a dæmone liberatur, quod « et tunc quidem carnaliter factum est, sed et quo- « tidie completur in conversione credentium, ut « expulso primum dæmone, fidei lumen aspiciant, « deinde ad laudes Dei tacentia prius ora laxentur. »

Et admiratæ sunt turbæ.

17. — « Id est, » ut Hugo Cardinalis ait : « Pro- « miscuum vulgus, » sive homines plebei et populares, siquidem cæteri primates, sacerdotes nimirum, principes synagogæ et seniores, eum potius conviciabantur et blasphemabant, unde et simplicissima quædam muliercula, ut in fine Evangelii hujus dicitur, e circumstante densissima turba eidem acclamavit : *Beatus venter qui te portavit;* etenim pauperes præcipue sunt, qui ad devotionem, cultum et obsequium Christi vel maxime inclinantur.

Additiones.

a. — *Erat Jesus ejiciens dæmonium et illud erat mutum.* Salvator noster ideo in mundum venit, ut dæmonem subjugaret, qui hactenus mundum subjugaverat; ideoque in nostro conspectu fortiter se illi opposuit, eum e corpore humano ejiciens, ut sic illum modo catenæ quasi innexum, crederemus et minime timeremus. S. Joannes, visionem quam habuit his verbis, *Apoc.*, XX, 1, recenset : *Et vidi Angelum descendentem de cœlo, habentem clavem*

abyssi et catenam magnam in manu sua. Quidnam vero hunc Angelum cum hac catena voluisse facere existimatis? *Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus, et Satanas, et ligavit eum.* Utique si canem molossum rabidum libere circumcursantem videris, magnopere, ne te forsitan venenoso dente suo morderet, formidares; quem tamen forti catena alligatum sine ullo prorsus metu aspiceres et de hoc solum sollicite caveres ne sponte propria nimis approximares; ac proinde cum S. Augustinus de Cerbero infernali dicat : « Alligatus est tanquam innexus canis catenis, et « neminem potest mordere nisi eum qui se illi « mortifera securitate conjunxerit, » non est quod ob ejus latratus terreamur. « Dæmon quidem, » ut ait idem sanctus Doctor, « latrare potest, sollicitare « potest, mordere omnino non potest, nisi volen- « tem. Non enim cogendo, sed suadendo nocet, « nec extorquet a nobis consensum, sed petit. » Quam propositionem D. Chrysostomus confirmat dum ait : « Hoc omnium maxime vos certum esse « scire volo, quod fidelem et christianum in anima « potest lædere nemo, nec ipse diabolus. » Cassianus in collatione quadam, sanctos Patres Eremitas post varia de dæmonis potestate, hinc inde habita colloquia, tandem conclusisse scribit : « Non habere « eos potestatem quemquam hominum lædendi, « exemplum B. Job manifesta ratione demonstrat. » In cujus confirmationem illam ex *Matth.*, VIII, allegatam ponderarunt historiam, maxime verba illa : *Si ejicis nos hinc, mitte in gregem porcorum;* unde inferebant : « Qui multo magis credendi sunt in « nullum hominum qui ad imaginem Dei creati « sunt, introire pro arbitrio suo posse, cum in ani- « malia immunda ac muta ingrediendi absque Dei « permissu non habuerint potestatem. » S. Augustinus quoque dicit : « Cum nec filios, nec pueros, « nec camelos, nec asinos B. Job, antequam Domi- « nus permitteret, diabolus lædere potuisset, quare « credimus quod Christianis amplius faciet, quam « quod deifico ac secreto judicio suo, divina poten- « tia permiserit? »

b. — Ejicit Jesus dæmonium ad hoc ut id, quod maxime animæ infert damnum, dæmonem esse ostenderet, qui quando in anima dominatur, peccatum causat; tota enim diaboli potentia in solo peccato consistit. Tametsi Satanas universi mundi et totius generis humani sibi usurpet dominium, attamen Salvator noster illum in se nequicquam prævalere unquam potuisse protestatur, dicens : *In me non habet quicquam;* idque ex eo capite quia omnis erat expers peccati : *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Unde S. Bernardus, *Serm.* X *in cœna Dom.*, ait : « Venit diabolus, non princeps creatu- « rarum, sed peccatornm, non lucis sed tenebra- « rum, *et in me non habet quidquam,* id est, nihil in « me est quod ad eum pertineat. » Dæmon enim, cum tota sua potestate tartarea, adversus animam quamcumque nihil facere prævalet, nisi in ipsam ratione peccati dominium aliquod obtineat. Unde commentator Nazianzeni de rebellibus hisce spiritibus, ita scribit : « Bellum in nos gerunt, non « quod voluntati nostræ saltem post divinum baptis- « mum vim ac tyrannidem inferre possint; absit, « hoc enim magnus quoque Apostolus his verbis « declaravit : *Lex spiritus vitæ liberavit me a lege « peccati et mortis,* sed quod divinorum mandato- « rum curam abjiciamus, atque animi inductione « voluptatibus nos ipsos addicamus. » Et ideo D. Chrysostomus unicum, infallibile et omnipotens contra universum infernum remedium suggerit, dum ait : « Unum solum custodi, ne occurrat tibi « peccatum, hoc enim est quod supplantat; præter « hoc vero nec ipse diabolus nos quippiam lædere « poterit. »

c. — Erat quidem hic mutus corporaliter possessus; sed plures habet possessos in anima, quos quidem excæcat, ut etiam in maxima luce minus videant; tam surdos reddit ut corde non percipiant verbum Dei; mutos non reddit, sed maxime loquaces, ut etiam maximis perceptis beneficiis, horrendas evomant blasphemias, in Christum Dominum; ideoque blasphemis maxime minatur dicens, quod non invenient misericordiam Dei, neque in hoc sæculo, neque in futuro, quia Deus blasphemis se implacabilem reddit, nullus pro illis mediator, aut intercessor existit; et ideo ut plurimum impœnitentes moriuntur, suæque reprobationis signum in seipsis manifestum deferunt. S. Joannes in Apocalypsi, XVII, 1, se ab Angelo quodam his verbis invitatum esse scribit : *Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ;* moxque se in spiritu in desertum quoddam fuisse ductum, in quo sequens hoc funestum spectaculum ei exhibitum fuit : *Vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiæ, habentem capita septem et cornua decem.* Circa quæ verba Bernardinus ait : « Qui ex consue- « tudine mala et habitu impietatis blasphemat, « blasphematoris sortitur nomen; qui merito desi- « gnatur per coccineam bestiam de qua *Apoc.*, « XVI, 5, scriptum est : *Vidi mulierem sedentem,* etc. » In qua sententia specialiter notanda sunt verba illa : « Qui ex consuetudine mala; » his enim innuitur, non esse adeo culpabilem illum qui ex inadvertentia, inconsiderate et præter expressam voluntatem, ac raro in hoc peccatum prorumpit.

d. — Dæmon non operatur in omnibus eumdem effectum, sed contrarios, aliquos incitans ad læta, aliquos ad tristia; serpens enim astutus per insidias nos aggreditur, nobisque passim et in omnibus rebus innumeros tendit laqueos, nostrum quoque explorat genium et affectus discutit, et secundum hoc nos tentat, et in peccatum propellit. Qui artis venandi periti sunt, juxta ferarum, quas capere

nituntur conditionem et qualitatem, ubi et quomodo tendendi sunt laquei et retia, optime norunt. Unde Theodoretus super illa Psalmistæ verba : *In via hac qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi,* ita scribit : « Et venantes ferarum vias investigant, « et illis retia parant. Hos imitatus Saul, et ea quæ « Davidi obfutura erant instruebat, et ubi ipsum « degere intelligebat, ibi insidias parabat; hoc « etiam diabolus facit et incedenti temperantiæ « via, luxuriæ laqueum parat; ei vero qui eleemo- « synis gaudet, inanis gloriæ rete ponit; ei autem « qui opes pro nihilo ducit, avaritiæ occasiones « affert, et virginitati superbiam et, ut uno verbo « dicam, cuilibet vivendi modo laqueum venationi « accommodatum nectit. » Trita admodum sunt illa S. Augustini, *tr.* VIII *in Joan., c.* VI, verba : « Ramum « viridem ostendis ovi et trahis illam; nuces puero « demonstrantur et trahitur, amando trahitur. » Quem eumdem modum insidiosus serpens observat, siquidem genium, inclinationes et affectus nostros explorat, porrigitque unicuique id quod desiderat, ut illum in retia sua pelliceat et trahat. Celebris est illa S. Macarii visio, qui cum dæmonem multis vasis vitreis onustum, ante cellam suam obvium, quidnam cum illa vasorum multitudine facturus esset, interrogaret, is in procinctu se esse respondit, ut vasa illa monachorum suorum congregationi afferret, « ut pro cujusque gustu singulis « offerret singulas peccati illecebras. » S. Leo, *Serm.* VII *de Nativ.*, ita loquitur : « Novit hic hostis « antiquus, ab initio humani generis inimicus, cui « illecebras gulæ ingerat, cui virus invidiæ infun- « dat, cui blandimenta luxuriæ objiciat, cui vana « superbiæ incitamenta promittat; novit quem « metu opprimat, quem gaudio fallat, quem admi- « ratione seducat. Habet etiam aliquos sibi obli- « gatos, quorum ad alios decipiendos ingenuis utitur « et linguis. »

e. — Crudelissime dæmon hunc hominem torquebat; sed maxime diaboli crudelitas in hoc apparet, quod linguam hominis impediverit, ne sua diceret ac confiteretur peccata. Molitur enim diabolus quantum potest, ut nos mutos efficiat et a confessione abstrahat; idque vel maxime hanc ob causam facit dæmon, quia ex hac confessione tota animæ pulchritudo dimanat. S. Antonius de Padua in Evangelio præsenti, de muto obsesso, notat eumdem, juxta S. Marci relationem, etiam cæcum fuisse; imo et surdum, juxta S. Chrysostomi opinionem; unde hanc infert consequentiam : « Hæc « igitur sunt incommoda, quæ facit dæmon in « anima nostra; et si quæras cur Evangelista non « nominavit nisi unum incommodum, scilicet muti- « tatem? Respondeo quod solum ad principale « incommodum se transtulit; unde advertendum, « quod multis cameris dæmon habet ingressum, « vel habere potest, ad domum conscientiæ nostræ, « scilicet animæ; sed tamen nunquam, nisi per « unum ostium potest ejici et expelli, scilicet oris, « seu confessionis. » Fortissima quam inimicus infernalis ad innumeras ab hac confessione avellendas animas adhibet, machina est confusio et verecundia, cordibus fortiter impressa ne publicentur delicta. Teste S. Bernardino, *Serm. de Confes.*, qui a quodam Dei servo diabolum in Ecclesia visum fuisse astruit, industrie circumgyrantem; qui interrogatus, quid sollicite admodum operaretur, respondit : « Reddo quod abstuli. Cui Dei « servus : Quid est, quod reddis? Inquit, verecun- « diam. At ille : Cui? Ait : Confitentibus; nam « verecundiam quam eis abstuli dum peccabant, ut « multiplicius in peccatis involverentur, nunc satis- « facio ablatum, ne unquam propter verecundiam « a suis sceleribus exterreantur. » Qua narratione completa, subdit Sanctus illum Lucæ textum : *Erat Jesus ejiciens dæmonium et illud erat mutum,* hoc modo intelligendum esse : « Mutum ab effectu, quia « peccatorem propter verecundiam mutum facit. »

f. — Miserum illum hominem diu dæmon pertinaciter obsederat et inde diuturnum fixerat domicilium; difficillime se abigi sinit, sed totis tartarorum viribus divinæ omnipotentiæ obluctari præsumit. Quam arduam dæmonis expellendi difficultatem et reluctantem dæmonis excantandi obstinationem denotare et insinuare, verbum *erat,* interpretes observant. Nil Christo Deo difficile erat, qui toto cognatæ omnipotentiæ adnisu miracula patrabat; sed difficultatem humanitus repræsentat, ut ostendat quam sit de se arduum quod assiduitate assuevit, habituatum peccatorem, qui per hunc dæmoniacum notatur, in statum salutis reducere.

g. — Sane admiratione dignum est, quod dæmon, juratus hominis hostis, hominis linguam impedimento ligarit. Si enim astutus dæmon per linguæ usum intravit, cur aditum claudit, ne alia etiam vitia per linguam valeant in hominem intrare? O insolenter pium dæmonem, aut humanæ malitiæ avarum, qui uno vitio, per quod intravit contentus cæteris apertas fores benigne claudit! Gratulor jam hominibus, dum minus sævum, quin et benignum magis, infernalem hostem habent, qui uno linguæ vitio contentus, cæteris aditum præcludit. Scilicet non est dæmonis benignitas, oppilare plurium vitiorum ingressum, sed nequior sævitia est; agat enim altas radices unum vitium, etsi aliis simul oppiletur ingressus, unum illud medullitus incorporatum perniciosius est; de inolita consuetudine quæ a primis annis cœpta, promptos ad peccata multiplicanda efficit, quorum malus usus tandem in naturam et necessitatem degenerat, eorumque difficile est remedium. Peccata fragilitatis, malitiæ et quæ sunt hujusmodi, facile sperare possunt remedium; at vero, his qui in inveterata habituati sunt consuetudine, necessaria est manus Dei, illius,

inquam, medici, qui de seipso ait : *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.* « Peccatum « est sicut vulnus in corpore humano, » inquit S. Bonaventura, « nam recenter vulneratus, permittit « se tangi, et vulnus premi, et investigari; sed post « tertium diem, non sine magno dolore tangitur in « vulnere. Sic peccatum in sua recentia cito cura- « tur, sed post tertium diem, gravissimus dolor « vulnerum. Tres dies isti sunt : peccati perpetratio, « peccati consuetudo et peccati obstinatio. »

h. — Cum mutus est ille homo, surdus inde probatur. Addit etiam S. Matthæus, XII, cæcum fuisse. Vide ergo diabolorum tyrannidem, et pietatem Salvatoris adora. Opportune hunc locum Theophylactus elucidat : « Qui ad Dominum adductus « est, et lingua, et auribus, impeditus erat. Figura « autem hic est humanæ naturæ, quæ a dæmonibus « detenta, non potest audire sermonem Dei, mul- « toque minus loqui valet. At Dominus postquam « venerit, dæmonesque effugaverit dæmoniacas « affectiones et opera nequam fecit nos audire, et « loqui veritatem. » Alte appellat dæmoniacas affectiones, quia atrociora dæmonum officia in hominibus obeunt. Peccatum enim quasi quidam dæmon est per quod et peccatorem dæmon suum effecit. Qui enim passionibus agitur dæmoniacus est et quasi dæmonis filius. O quis hos intestinos dæmones excantet? An dæmoniacæ affectiones nominantur, quia sunt dæmonum arma, voluptatum vigor et tentationum energia? O quam foret imbecillis et inermis tota diabolorum vis, nisi pravæ humanæ affectiones eam obarmarent. Inde enim dæmonis filius et dæmoniacæ passiones vocantur, quibus obarmatus, crudeli tyrannide in homines agit, et eorum perditionem machinatur.

i. — Dire et impie hunc hominem dæmon vexabat, quem cæcum, surdum et mutum effecit, et ut Albertus Magnus advertit, etiam intellectus usum obstruxit. « Mutum fecit, » ait, « hoc est, malitia « dæmonis interius impediens usum veræ rationis. » O crudelissimus hostis, qui non solum hominem expoliavit a sensuum facultatibus, sed etiam usum rationis impedivit, ne homo videret, intelligeret, ac discursu apprehenderet Deum, quem graviter offendit, suumque miserrimum statum, infimamque conditionem, in quam per peccatum dejicitur! Hoc enim unicum dæmonis erga peccatorem studium est, ut hoc modo obcæcat. Ideo peccatum merito tenebræ et cæcitas vocitatur.

j. — Heu, quot muta dæmonia observantur nobiscum? Cœlestium rerum oblitus, totus qui terrenis acquirendis incumbit, is sane dæmonio agitatur muto. Hunc miserabili prosequitur lamentatione Jeremias, *Thren.*, II, inquiens : *Sederunt in terra; conticuerunt senes.* Ecce qui conticuit, qui obfirmato obmutuit ore, qui veteris hominis sectatur lucra, qui totus terrenis insidet bonis. Hæc vilia, hæc caduca bona vocalissimo hominum generi spiritum mutum infundunt. Siquidem ab omni lumine et cognitione Dei est alienus qui per affectum suum mundo nimium est immersus. Postquam S. Petrus omnium aliorum Apostolorum nomine protestatus fuisset dicendo : *Ecce nos reliquimus omnia*, ingens sibi omnes ad cognoscendum Christum et bona cœlestia lumen acceperunt. Unde S. Basilius Magnus ita scribit : « Dominus discipulis « suis, ubi sinceram illam et ab omni distractio- « nis intemperie expurgatam affectionem fuerant « adepti, asseverans dicebat : *Vos de hoc mundo non « estis.* Idemque e contrario, etiam iisdem asseve- « ranter testificabatur, dicens : Fieri non posse, ut « Dei cognitionem mundus perciperet, aut Spiritum « Sanctum acciperet. *Pater* enim, inquit, *juste*, et « *mundus te non cognovit et Spiritum veritatis, quem « mundus non potest accipere.* Animadvertendum ita- « que necesse est, ut qui modo vere Deum sit secu- « turus, is a vinculis affectionum vitæ hujus solutus « sit. » S. Thomas, in *Joan.*, I, ita disserit : « Amor « mundi, ut dicit S. Augustinus, maxime trahit a « Dei cognitione, quia amor mundi inimicum Dei « constituit. *Jacob.*, IV : *Qui autem non diligit Deum, « non potest eum cognoscere.* I *Cor.*, II : *Animalis « homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei.* « Notandum autem quod ex hoc solvitur quæstio « gentium, qui vane quærunt. »

k. — *Et cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus.* Ejecto per Deum diabolo, locutus est mutus : inhabitatis enim Dei gratia, non potuit non in lingua publicari. Nulla res tam divinum prodit accessum, quam lingua; divina in corde tuo salus latitans, mirum erit, si a lingua statim non prodatur; lingua enim interiora hominis manifestat. Ubicumque autem ingreditur Dei virtus, statim lingua proditur, adeo ut Græcus auctor, Nicolaus Cabascl., *lib.* VI, *de vita in Christo*, hinc pungat eos qui ad Eucharistiam accedunt, nec a malis verbis desistunt, quod putet Domini tactum necessario exprimi debere in lingua. Ait enim : « Os ad sermones cum « scelere conjunctos non aperiemus, si mensæ « recordabimur et qualis sanguis linguam hanc « purpuraverit. » Valde autem indecens est, quod cum Deus linguam nobis dederit ad eum glorificandum, eam profanemus maxime cum toties accipiamus sacrosancta corporis et sanguinis Christi mysteria.

l. — Ablato dæmone qui obstaculum ac impedimentum opponebat, loquitur homo. Et quamvis homini visus et auditus sint restituti, tamen optime Lucas de locutione tantum facit mentionem, tanquam quid valde rarum, quod linguam Dominus homini concesserit; ipsa enim est multorum malorum radix et aliorum vitiorum adjutrix, ut patet in vitio invidiæ, cui detractio multum patrocinatur. Et quidem notandum est quod eodem tempore quo

mutus linguam suam laxavit ad reddendas benefactori suo laudes, lividi et maligni Pharisæi, os suum ad Deum pro viribus diffamandum, eique detrahendum aperuerint : « Facientes Jesum non solum « virum malum sed pessimum magum, » ut inquit Cajetanus, divinaque opera fingunt diabolica.

m. — Duo sunt animarum genera quæ inhabitari dici possunt. In uno habitat et regnat Deus et hi lætitia bonæ conscientiæ frui dicuntur. In altero habitat et regnat dæmon et hi, maxime vero damnati, per vermem malæ conscientiæ suum perpetuum sentiunt tormentum. Advertendum porro est, Christum de pœnarum inferni acerbitate disserere volentem, non sine mysterio ignem simul cum verme conjunxisse; siquidem non tantum semel, sed trinies in solo capite nono Marci, hæc verba repetuntur : *In ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur*. Et ideo S. Augustinus quærit : « Seip- « sum quo fugiturus est homo? Quocumque fugerit, « se talem trahit post se et quocumque talem trahit « post se, cruciat se. In se est pœna sua, quem « torquet conscientia sua. »

n. — Cardinal Toletus existimat probabile esse hunc hominem locutum fuisse verba quædam laudis et encomia illius qui eum a tanto malo liberavit. Cur ergo Christi encomia ab hoc homine publicata, ab Evangelista non scribuntur, præcipue cum ipsemet maxime nobis narret Christi laudes a muliere in hoc eventu publicatas? Respondetur non scribi præconia ab hoc homine in Christi gloriam celebrata, quia hic homo relapsus est iterum in graviora peccata : *Fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*. Et verba, ac encomia ex ore, factis et operibus statim contradicentis prolata, parvi sunt æstimanda, imo abominabilia censentur. Sic quoque abominabiles sunt ii Christiani qui fidem quidem profitentur extrinsecus, cum tamen eamdem per vitia et peccata negent.

Versus 15.

Quidam autem ex eis dixerunt : In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.

1. — S. Matthæus quinam hi fuerint, magis specifice declarat, dum illos Pharisæos fuisse asserit : « Quos periculosius possidebat dæmon in « anima, quam mutum in corpore, » ut Salmeron inquit, « qui et pejores ipso dæmonio erant, siqui- « dem dæmon subito ab hoc muto se recipiens, ne « verbo quidem Christo contradicere præsumpsit; » at vero Pharisæi : « Interficiendi agitabant consilia « et calumniabantur miraculum. » Porro motivum, quod Pharisæos ad hanc blasphemiam evomendam permovit, ab eodem Evangelista Matthæo sufficienter innuitur, ut Toletus optime advertit; dicit enim hic Evangelista : *Pharisæi autem audientes hoc, dixerunt : Hic non ejicit dæmonia, nisi in Beelzebub,* id est, ut Toletus explicat : « Cum audissent turbas « dicentes : *Numquid hic est filius David?* tunc dixe- « runt, etc., » ut igitur turbas, ne Christum talem esse crederent, cohiberent, illum calumniari, tantaque injuria afficere operæ pretium esse duxerunt : « Scelus profecto et peccatum gravissimum « hoc est, qui enim debuerant turbas docere et ad « agnitionem Christi eas adducere, non tantum hoc « non præstant; sed a recta via avertunt et lumen « accensum in eis extinguere conantur. » Unde verissimum esse deducitur idipsum, quod *cap.* XXIII, 13, iisdem improperet, dicens : *Clauditis regnum cœlorum ante homines, vos enim non intratis, nec introeuntem sinitis intrare.*

2. — Perspicue ea in occasione verissimum esse cognosci poterat, quod in hujus progressu Evangelii dicitur, nimirum : *Cum exierit ab homine, quærens requiem non invenit. Circuit quærens, quem devoret;* dæmon etenim, postquam ab homine pulsus est, quiescere nequit, imo adversum nos magis magisque exacerbatur; unde postquam ab hoc muto ejectus fuit, ad ingrediendum in Pharisæos aditum sibi fecit, qui a dæmone agitati illum fuere calumniati, eumque enormiter adeo blasphemarunt et ideo ab uno homine fugatus, ut se vindicaret, in multos ingressus fuit, per quorum Pharisaicam malignitatem, non humana, sed diabolica lingua, horribilem nimis blasphemiam adversus Christum evomuit : « Faciunt Jesum, » inquit Cajetanus, « non « solum virum malum, sed pessimum magum, « divinaque opera fingunt diabolica. » S. Bonaventura quoque blasphemiæ hujus atrocitatem hisce verbis exaggerat : *Quod fiebat a Spiritu Sancto, attribuebant spiritui maligno*. Unde Matthæus, XII, 31, statim post hoc dicit : *Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemiæ non remittetur.*

3. — S. Thomas hunc Beelzebub, in cujus virtute Christum dæmonem ejicere asserebant, Deum fuisse Accaronitarum affirmat : « Qui dicitur Deus « muscarum, propter turpissimum ritum sanguinis, « ratione cujus multæ muscæ congregabantur, ideo « credebant illum dæmonem, principem dæmonio- « rum, ideo credebant in potestate illius posse ejici « dæmonia. »

4. — Didacus Stella proinde optime nullam adeo heroicam et insignem sanctitatem et virtutem dari posse considerat, quæ ab impiis non traducatur per calumniam, quæque impiorum detractionibus non impetatur. Porro magna hos Pharisæos inter et obsequiosas devotasque turbas cernitur differentia; siquidem hæ *admiratæ sunt* patrata a Christo miracula, quæ illi calumniantes, magiæ, incantationibusque attribuebant; nimirum ex uno eodemque flore apes mel suavissimum, aranea vero toxicum elicit perniciosissimum, ad eum fere modum, quo virga in manu Moysis posita, imperii sceptrum et

potentium instrumentum erat, coram magis Pharaonis in terram projecta, confestim in serpentem transmutata fuit.

5. — « Excæcati per invidiam, » Albertus Magnus, *in Luc.*, « hæc dixerunt et erraverunt, excæcavit « enim illos malitia eorum. » Eidem quoque causæ S. Bonaventura blasphemiam istam attribuit, dum ait : « In hanc blasphemiam prorumpebant ex in- « vidia; » proinde sanctam Matrem Ecclesiam Evangelium istud in hac Dominica tertia Quadragesimæ legi præcepisse existimat, quia in eamdem Dominicam quoque sacra Josephi historia incidit, in qua per fratrum suorum invidiam venditus fuisse legitur : « Sicut enim fratres Joseph ex invidia vocave- « runt eum inventorem somniorum, sic et isti « dicebant Christum invocatorem esse dæmonum. »

6. — Didacus Stella Pharisæorum considerat ingratitudinem, eamque Salvatoris beneficentiæ e diametro oppositam comparans, dicit : « Non solum « eorum malitia perpenditur ex eo, quod Christi « miraculis pejores efficiebantur, sed etiam ex tem- « poris circumstantia; » eodem namque tempore, quo ipsum tanquam verum in lege promissum Messiam agnoscere et tanquam verum et consubstantialem Dei Filium venerari, eique pro miraculis, quæ in Hebraismi evidentem utilitatem patrabat, gratis referre debebant, eum contumeliose deriserunt, horrendisque calumniis et blasphemiis vel maxime operarunt, *Psal.* XXXIV, 12 : *Retribuebant mihi mala pro bonis et odium pro dilectione mea;* fueruntque incredulitate sua ipsis Pharaonis Magis longe deteriores; siquidem hi Moysis prodigia conspicientes confessi sunt, dicentes : *Digitus Dei est hic;* hi autem blasphême dixerunt : *In Beelzebub,* etc., non obstante, quod eum viva voce audissent, dicentem : *In digito Dei ejicio dæmonia.*

7. — Porro mutus hic Evangelicus linguam suam in Christi gloriam et laudes deprædicandas laxavit, qui eum a pernicioso hoc dæmone liberaverat; Pharisæi autem lingua sua ad impudenter divinitati ejus detrahendum fuere abusi; unde Pharisaicæ huic perfidiæ Christus jure merito dicere poterat : *Os tuum abundavit malitia et lingua tua concinnabat dolos.* Verissima est igitur illa Salviani sententia, dicentis : « Detrahendi libido terminum non habet, « nunquam saturatur; » ecce enim in quantam tandem proruperint blasphemiam, ut omnem ei penes populum fidem adimerent.

Additiones.

a. — *Quidam autem ex eis dixerunt : In Beelzebub,* etc. Vix miraculo, et loquente muto, admirantur turbæ, Pharisæi vero blasphemant. Patet hic magnæ invidiæ malitia, quam in his Pharisæis describens D. Athanasius, in decretis Nicenæ Synodi contra Arianam hæresim, sic inquit : « Malebat se « potius impios haberi, dum Beelzebub operum « Christi auctorem volunt quam repudiare suam « ipsorum malitiam. » Frequens erat opinio, quod Christus esset Propheta magnus ac verus Messias, et tamen adeo maligni erant hi Pharisæi, ut potius eligant se blasphemos et impios reputari, dum tantum opus dæmoni adscribunt, quam a sua invidia, qua Christo honorem suum invidebant discedere. Sic invidus etiam cum dispendio proprio, benefactori suo malum machinari non curat. « Horrenda res est invidia, » inquit D. Chrysostomus, « ac propriam salutem aspernari persuadet. « Saul pravum dæmonium adversus animam suam « accersiverat, cumque accersivisset, medico rur- « sus invidebat. » Vibravit in illum lanceam suam ut ei necem inferret, eligens potius torqueri a diabolo quam ab invidia, quæ causa ipsi erat, ut applausus et existimationem æmuli livido semper oculo aspiceret. « Ea enim invidiæ natura est : no- « rat se ab eo servatum, malebatque perire, quam « eum a quo salutem accepisset, florentem conspi- « cere. » S. Ambrosius sanctorum adhuc viventium, qui suis apud Deum intercessionibus divinæ justitiæ flagella, a populis avertunt, patrocinium considerans, ait : « Magnus murus patriæ vir justus; « illius nos fides servat; justitia ab excidio defen- « dit. » Et tamen S. Stephanus invidis exprobravit Judæis, inquiens, *Act. Apos.*, VI, 8 : *Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri?* Et licet de eodem S. Stephano attestetur S. Lucas, quod *faciebat prodigia et signa magna in populo; viderunt faciem ejus tanquam faciem Angeli; non poterant resistere sapientiæ et spiritui qui loquebatur;* et tamen licet invidi Hebræi S. Stephanum Deo in distribuendis donis gratiisque cœlestibus, adeo liberali manu, acceptissimum esse scirent, per invidiam tamen excæcati, *stridebant dentibus* in eum, eumque vivum sub lapidibus sepeliebant.

b. — Videbant Pharisæi divinam Christi virtutem, omni virtuti puriorem et omni sanctitati sanctiorem, et tamen petulanter blasphemant, et dicunt : *In Beelzebub ejicit dæmonia.* Tanta enim est odii et invidiæ vehementia, ut ex quo charitatis officium præstare poterat, hoc in infamiam trahere contendat. Invidia enim totaliter charitati opponitur. Infallibile est illud S. Pauli a Spiritu veritatis dictatum oraculum : *Charitas non æmulatur;* id est, ut doctor Angelicus exponit, « non in- « videt, quia scilicet facit cavere invidiam. » Unde et in Psalmo XXXVI dicitur : *Noli æmulari in malignantibus.* Idem Angelicus Magister charitatem cum invidia incompatibilem esse his verbis concludit : « Cum per invidiam quis dolet de bonis proximi, « directe contrariatur charitati, ad quam pertinet « quod homo diligat proximum sicut seipsum. » Inimicus infernalis huc omnes suos dirigit conatus ut charitatem de cordibus nostris eripiat. Unde S. Chrysologus ejus nobis discooperiens insidias, in-

quit : « Invidia intestinus hostis non carnis quatit « muros, non elidit septa membrorum, sed in ip- « sam cordis arietat arcem. » Invidia est traditor ille qui intra munitissimam optimeque custoditam cordis arcem latitans, fidemque frangens, animam in manus consignat inimici, inde ejiciendo charitatem, quæ regina et domina est omnium virtutum; imo et ipsummet Deum profligando.

c. — Simplices turbæ Christi virtutem ac potentiam admiratione reverentes colunt; Pharisæi vero impii ac sacrilegi, multas in blasphemias prorumpunt : hoc enim frequenter evenit ut illi qui moribus improbi sunt, invidiæ vitio contra justos magis exagitentur. Invidia enim propria est hominum vilium et pusillanimium, estque macula ignominiosa hominis. Ideo Job, v, 2, ait : *Parvulos occidit invidia.* Et Guerricus Abbas, *Serm. in die Purif.*, ait : « Hæc est illa quæ non magnos sed parvos « semper torquet, dicente S. Job : *Parvulos occidit « invidia.* In eo enim quod aliquis alicui invidet, « minorem ostendit ei cui invidet. » S. Gregorius, *lib.* I *Mor.*, xxi, ita scribit : « Invidere non possu- « mus, nisi eis, quos nobis in aliquo meliores pu- « tamus. Parvulus ergo est qui livore occiditur, « quia ipse sibi testimonium perhibet, quod et « minor sit, cujus invidia torquetur. Hinc est quod « hostis callidus primo homini invidendo surripuit, « quia amissa beatitudine, minorem se immortali- « tate agnovit. Hinc est quod Cain ad perpetran- « dum fratricidium corruit, quia despecto sacrifi- « cio, prælatum sibi infremuit, cujus Deus hostiam « accepit, et quem meliorem se esse exhorruit, et « ne utrumque esset amputavit. »

d. — Ecce nonne clare dicebant convicia? Nonne aiebant : *In principe dæmoniorum ejicit dæmonia?* Cur ergo dicit : *Ut vidit cogitationes eorum?* Et erant, qui lingua conviciabantur et qui mente solum talia ruminabant. Jesus ergo cogitationes respiciens, convicia præterit, docens Christianos quam salutare erit, si conviciis respondere caveant. Dum alius te aperto ore maledictis ferit, nil perdidisti, dum clausum os tuum contineas. Si vero similiter os tuum aperias et totidem ex adverso maledicta remittas, omnia mentis bona exsufflantur et spiritus extinguitur. In domo in qua duo sunt ostia ex adverso se respicientia, dummodo alterum eorum sit clausum, etiamsi unum sit apertum et tempestas circumcirca furiat et rapidissimi venti inflent, omnia intra domum pacata sunt et secura. At ubi primum ambo ostia fuerint aperta, ecce tibi domus perturbatio, ecce inquietudo, nil sibi securum est, omnia a ventis feruntur, lumina apparent extincta. Hoc pulchro exemplo monebat suos Chrysostomus ne conviciatori responderent, si vellent in se habere spiritum Dei inextinctum : hoc nos exemplo, ita in passione sua commonuit Christus coram Pilato accusatus et in cruce calumniis impetitus.

e. — Pharisæi vident divinam virtutem, et tamen impie ac impudenter astruunt quod in Beelzebub ejiciat dæmonia. Iniquorum lingua nulli parcit : *Posuerunt in cœlum os suum;* in omnes omnique modo sua venenosa verba contorquet. De his juxta S. Hieronymum, S. Chrysostomum et Michaelem de Bononia, ait Regius Vates, *Psal.* xiii, 3 : *Venenum aspidum sub labiis eorum.* Et tamen de iisdem astruit idem Propheta, *Psal.* lvi, 5 : *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ.* Bernonius, *ibid.*, ait : « Quorum dentes fuerunt arma et sagittæ, id est, « consilia pessima et verba volantia ad operationem « mortis. » Merito tamen dubitabis, si eorum os venenum nuncupatur, quomodo etiam sagitta dicitur? Nam venenum e proximo ac ex intimo enecat, at sagitta e longinquo ac distanti interficit? Hæc omnia in lingua indomita reperiuntur, quæ non aliter quam venenum e propinquo occidit, et sicut sagitta e remoto vulnerat ac mortem ingerit. S. Jacobus Apostolus, malam linguam sub veneni mortiferi analogia describit, ut lethifera et incurabilia insinuet vulnera, quibus semetipsum et alios graviter sauciat. Et quidem Nazianzenus in lingua non unum duntaxat veneni genus, sed multa latere censet, inquiens : « In lingua sita sunt « permulta venena. » Alibi pariter irreparabilia ab eadem derivantia damna detestans, ita scribit : « Sæpe etiam sexcenta levis maledicta profundit, « quæ veluti spumam projicit ira gravis. At rur- « sum ficto blandissimo pectore fatur, atque aliud « labris, mente aliudque gerit. Blanditiis plenas « voces, mendacia, fraudes; dicere quis linguæ « cuncta venena queat? » Et quidem cum peccatum sit pestilentiale et lethiferum, quis primam originem culpæ a lingua, quam serpens dæmoni in generis humani perniciem mutuavit, ut Basilius Seleucus ait, derivari ignorat? Hoc igitur mortiferum toxicum, quod totam Adæ progeniem infecit, ab ipso mundi exordio, e serpentis faucibus prorupit. Dionysius Carthusianus verba S. Jacobi, iii, 9, exponens : *Plena veneno mortifero,* inquit : « Id est, « mortalibus peccatis. Quamvis enim peccatum « mortale in anima sit formaliter, in qua est aver- « sio mentis a Deo, in lingua tamen sunt ista « tanquam in instrumento et causa. »

f. — Veritatis osores Pharisæi dum Christo veritatis auctori qui de se ait : *Ego sum via, veritas et vita,* maledica lingua detrahunt, id de dæmonibus nescientes propalant, quod ipse Christus facto ostendebat, scilicet infirmos admodum esse dæmones. Quomodo enim fortes, quorum princeps adeo debilis, ut musca vocetur? Beelzebub enim interpretatur *musca Deus.* Nam licet inquieti et importuni sint spiritus, ut musca tamen facile abigi possunt, adeo infirmi sunt; præsertim si nostra voluntate non secundantur. Hoc tamen S. Basilius Magnus agitat dubium : « Numquid alicujus sancti

« propositum impedire Satanas possit, quoniam « scriptum est, I *Thess.*, II, 18 : *Quoniam voluimus « venire ad vos, ego quidem Paulus, et semel, et ite- « rum; sed impedivit nos Satanas?* » Sanctus vir solvit et hanc difficultatem, cum distinctione, asserens : « Eorum quæ in Domino sunt recte factorum, « alia sola voluntate ac deliberatione animi efficiun- « tur; alia ad hoc ut efficiantur, indigent etiam « opera corporis, adhibendis videlicet vel studio, « vel tolerantia. At quæcumque quidem sunt ejus « generis, quæ in sola animi voluntate posita sunt, « hæc nullo modo impedire Satanas potest : quæ « vero ejusmodi, ad quæ consequenda necessaria « est etiam opera corporis, in his plerumque etiam « Deus nasci impedimenta permittit, vel probandi, « vel detegendi causa illius, qui impediatur, ut vel « si a recto proposito destiterit, convictus qualis sit, « detegatur; ut hi qui supra petram fuerant semi- « nati, qui ad modicum tempus susceperunt quidem « verbum cum gaudio, exorta autem tribulatione « statim recesserunt. Vel si in recto perseveravit, « clarius appareat studium ipsius in recte factis, ut « ipsius Apostoli, qui cum sæpe Romam petere « decrevisset et prohibitus esset, ut ipse fassus est, « tamen eatenus in ea voluntate permanere non « destitit, quoad etiam effecit, quod statuerat. »

g. — Confert Dominus muto beneficia, et Pharisæi blasphemant; jam enim passionem suam vere inchoat Christus, sicuti enim post collata beneficia Judæi Christum crucifixerunt, blasphemantes, sic nec minus ab his Pharisæis patitur Christus, cum blasphemare sit idem ac Filium Dei de novo flagellare et crucifigere, estque peccatum longe gravius illo quod commiserunt Judæi. Etenim si tormenta quibus Redemptor noster in Passione sua cruciatus fuit, consideremus, illa quidem consistebant in spinis, flagellis, clavis, aliisque similibus instrumentis, quibus horrendis in corpore suo vulneribus sauciatus fuit. At vero quod super hæc omnia vel maximum illi dolorem intulit, fuit tormentum illud, quod præter plagas et vulnera corporalia in animo suo præsensit; quod utique aliunde derivari non potuit, quam ex horrendis contra eum prolatis blasphemiis; unde conquerebatur, dicens : *Omnes videntes me deriserunt me; locuti sunt labiis et moverunt caput;* dicebant enim : *Vah, qui destruis templum Dei et in triduo reædificas! Si Filius Dei est, descendat de cruce; speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum.* Hæc ludibria et blasphemiæ acerbius ipsum tranfigebant quam clavi vel lancea. S. Bonaventura Glossam, *in Psal.* LXVIII, testem adducens, blasphemiæ crimen gravius et enormius esse asserit, ipsamet actuali Christi crucifixione : « Gravius peccat, » inquit, « contemptor sedentis in « cœlo Majestatis, quam crucifixor ambulantis in « terra paupertatis. » S. Bernardinus idipsum multis in medium adductis rationibus probare conatus est, ostendendo, eos qui blasphemant, Judæis longe deteriores esse, licet hi Christum in crucem egerint. Primo quidem, quia hi Christum in crucem egerunt et dire tractarunt, dum mortalis etiamnum esset, et in statu abjecto, paupere et vili, nobiscum viveret; at vero blasphemans illum in cœlis gloriose regnantem injuria afficit; adducitque quamdam ex Alexandro de Ales petitam rationem, qui ait : « Fit major « injuria ratione majoris status, status autem « regnantis in cœlis major est ipsius regnantis in « terris. » Secunda ratio illius est : « Judæi hoc « fecerunt ex ignorantia : *Si cognovissent, nunquam « Dominum gloriæ crucifixissent.* I *Cor.*, II, 8. Blas- « phemus autem hoc perpetrat ex malitia. » Tertia, eaque præcedentibus non minus efficax est : « Judæi « non promiserant ei fidem; blasphemi autem, in « baptismate promiserunt et in chrismate confir- « maverunt, » ac proinde Deum illis apud Isaiam, I, 4, improperare dicit : *Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis. Dereliquerunt Deum, blasphemaverunt sanctum Israel.*

h. — Mox ut Christus Dominus ejecit dæmonium, locutus est mutus et Pharisæi loquuntur blasphemiam. Apparet sane quod dæmon ex homine isto ejectus, locum invenerit in Pharisæis. Blasphemia enim est idioma dæmonis.

VERSUS 16.

Et alii tentantes, signum de cœlo quærebant ab eo.

1. — Lyranus dicit, nonnullos ex ipsis miracula in cœlis fieri petiisse, quale Josue patrasse legitur, dum solis rotam integræ diei spatio immobiliter subsistere fecit; vel quale Ezechiæ tempore factum est, dum idem planeta decem gradibus visus est retrogredi. Glossa dicit illos a Christo poposcisse, « ut vel ignem de cœlo descendere faceret, vel « quæsierunt manna de cœlo. » Albertus Magnus hanc eorum petitionem hunc sensum habere asserit : « Ac si dicerent : Quæ circa inferiora operaris, a « virtute possunt esse inferiori, sed in cœlestibus « non potest operari virtus inferior, et ideo si de « cœlo signum facis, cognoscemus, quod non in « principe dæmoniorum, sed virtute divina facis « quod facis. »

2. — Videatur Feria IV post Domin. I Quadragesimæ, sub v. 38, circa illa verba : *Volumus a te signum videre.*

VERSUS 17.

Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis : Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet.

Ipse autem ut vidit cogitationes eorum.

1. — « Quas solus novit Deus, » inquit Albertus Magnus. *Jerem.*, XVII, 9 : *Pravum est cor hominis et*

inscrutabile quis cognoscet illud? Nemo nisi solus Deus. Ps. XCIII, 11 : *Dominus scit cogitationes hominum.*

2. — Beda horum verborum occasione Pharisæis incredulitatem ipsorum improperat, utpote quibus ob oculos positum fuerat; manifestum divinitatis ipsius indicium, dum videbant quod interiora cordium et cogitationes secretissimas ipsius veridice manifestaret : « Non ad dicta, sed ad cogitata res-« pondit, ut vel sic compellentur credere potentiæ « ejus, qui cordis videbat occulta. » Hugo Cardinalis prædictis Evangeliis hanc glossam adnectit : « Intellige singulos singulorum ; » facile enim fieri potest, quod homines aliquas cogitationes occultas assequantur per conjecturas; qua de re Plato librum integrum conscripsit, at vero ad singulas singulorum cogitationes in particulari penetrandas pertingere neutiquam possunt, sed hoc soli Deo competit, juxta illud I *Paralip.*, XXVIII, 9 : *Omnia corda scrutatur Dominus et universas mentium cogitationes intelligit.*

3. — Idem quoque Hugo frustra illos aliud e cœlo signum ab eo postulasse ostendit, quando omnes cordis sui cogitationes secretissimas, ipsi perspectissimas esse videbant : « Dominus autem, « si diligenter attendere vellent, statim dedit ei « signum de cœlo, non ad verba eorum, sed ad « cogitata respondendo; ubi enim ostendit se nosse « secreta cordis, dat evidens signum Deitatis. »

4. — Sciendum quoque est, quod, postquam Salvator, *Matth.*, IX, 34, alteri cuidam muto expedite loquendi gratiam contulisset, pari ipsum calumnia onerarint, scilicet quod in virtute dæmonis idipsum fecisset, et tamen tunc ab illa se calumnia minime defendit, bene tamen in præsenti occasione, prouti S. Chrysostomus, *Hom.* XLIII, optime observavit; cujus quoque hanc rationem assignat, quod scilicet hic, quia ipsos in obstinatione et perversitate contumaciter perseverare vidit, ei se pro viribus opponere, eamque compescere voluerit : « Verum « quoniam in nequitia eorum perseverantes eadem « dictitabant, respondit nunc. »

5. — Verissimum quidem est, hæc verba nec majorem Christo calumniam inferre, nec divinitatem ipsius atrocius lædere potuisse; verumtamen nec se ab illa purgare, neque calumniatores confutare aut confundere voluit, donec intentionis ipsorum malitiam prius manifestasset : *Ut vidit cogitationes eorum;* siquidem bona vel mala intentio sola est, quæ opus specificat. « Perpendit, quo animo « hæc dicerent, » inquit Jansenius, « nimirum ut « populum averterent ab ipso; proinde quando-« quidem calumnia hæc non in suam tantum per-« sonam recidebat, sed et blasphemia erat in Deum « et ad populi subversionem vergebat, non potuit « eam Dominus silentio præterire, sed validis et « variis rationibus calumniæ hujus absurditatem « ostendere voluit. »

6. — Didacus Stella circa hæc verba utilissimam quamdam moralitatem adducit, dum ait : « O si « hæc peccator apud se revolveret, quod Deus inte-« riores cogitationes respicit et quod ipsi nihil est « occultum! Nullus adeo est effrænis et impudicus « peccator, qui coram hominibus ea audeat facere, « quæ coram Deo. Si cogitationes Deus cognoscit, « quomodo opera tua pessima ignorabit? »

Dixit eis : Omne regnum in seipsum divisum desolabitur.

7. — Idem quoque Stella hac in responsione Christi observat, et admiratur æquanimitatem et patientiam, dicens : « Quamvis maxima injuria « affectus, nulla animi perturbatione motus, mo-« deste et optimis rationibus adversus eos arguit « ille, qui poterat in ictu oculi eos in infernum « detrudere. Hinc discere debent Principes et Præ-« lati, ne in castigandis subditis ira et furore « rapiantur. » Advertendum quoque hoc loco est, quod Salvator omnipotentiam suam ad miracula patranda admoveat, plusque factis loquatur, quam verbis, quando de corporibus animabusque nostris ab inferni tyrannide eruendis agebatur; at vero quando sibi sui ipsius justificatione, atque a tam abominabili calumnia, expurgatione opus erat, miraculis nequaquam miracula adjicere, sed verba duntaxat, rationes et argumenta in medium adducere voluerit, adeo ut majorem pro bono nostro, quam pro suomet honore defendendo zelum visus fuerit ostendere. Lucas Brugensis ait : « Exemplis « aliquot a rerum natura et experientia sumptis « refutat adversarios. »

8. — Idem quoque Stella hæc verba exponens, *in Luc.*, adversus Pharisæos sequens format argumentum : « Omne regnum in se divisum desola-« bitur, » sed Satanas pellens Satanam, regnum ipsius divisum esse ostendit; ergo regnum ipsius consistere nequit : « Consequens est falsum, quia « vos dicitis, quod apud gentes regnat diabolus « tantum, apud vos, qui fideles estis, est regnum « Dei, et diabolus regnat in mundo per peccata, « ergo regnum ejus stat. Tunc ultra : Regnum ejus « stat, ergo non est divisum; ergo male dicitis, in « Beelzebub principe dæmoniorum me ejicere dæ-« monia. »

9. — Lyranus duobus in locis duas differentes eruit moralitates. In S. Lucam scribens dicit : « Per « quod significatur omnis congregatio carens con-« cordia; » siquidem in hac duo Satanæ esse noscuntur, quorum quilibet pro parte sua alteri prævalere satagit. In S. Matthæum vero ita scribit : « Tale « regnum est anima hominis mali, cujus sensualitas « rebellat rationi; hoc desolabitur, quia Christus, « qui est Rex pacis, inde recedit et diabolus ingre-« ditur. »

Additiones.

a. — *Omne regnum in se divisum desolabitur.* Verum quoddam Dei regnum est fidelis anima, quæ si in amore divisionem admiserit certo certius in extremum se discrimen præcipitat. S. Athanasius interrogat cur Pater æternus redemptionem nostram a Filio consummari voluerit, non vero ad hunc finem angeli cujuspiam opera uti voluerit? Respondetque id factum esse, ne ulla nobis daretur occasio amorem Deo debitum transferendi in creaturam; quia si ab Angelo fuissemus redempti motivum utique efficacissimum habituri fuissemus amoris nostri partem eidem quoque impendendi. « Conve- « niebat redemptionem fieri per eum qui natura « Dominus erat, ne alium nobis Dominum agno- « sceremus » ? Cui consonat S. Anselmi meditatio dicentis : « Qui creavit te, ipse redemit te, ne « amorem tuum divideres, partim Creatori, partim « tribuens Redemptori. » Atque ideo Idiota cor et affectum suum in Deum Creatorem et Redemptorem suum convertens, ita illum alloquitur : « Totum « exigis, qui totum hominem fecisti. Diligi debes « Domine, ex toto corde, ratione et creationis et « recreationis. » In Veteri Testamento, multas in variis ritibus et præceptis legalibus hujusce veritatis invenimus figuras. In Levitico enim, ubi avium seu volucrum sacrificium describitur, in specie de columba, quæ animæ Deo dilectæ peculiare symbolum est, dicit : *Non secabit, neque ferro dividet eam.* Etenim aliorum animalium, carnes sacrificandæ dividi solebant non item volatilium et in specie, quoad columbam, idipsum fieri vetabatur : « Nam qui vo- « lant, » inquit Theodoretus, « Deum ex toto corde « diligentes, non partiuntur animum, collocantes « illum tum in terrenis, tum in cœlestibus, sed « totum sursum ferunt. » Hæcque causa fuit, cur divinus ille amator, dilectam sponsam suam, columbæ titulo honorarit : *Columba mea, formosa mea.* Nam ut Richardus de S. Victore, ait : « Columba « consortem amat, socium non admittit. » Quonam motivo Deum inductum fuisse existimatis, quod Caini sacrificium seu oblationem minime gratam habuerit? Audite S. Bernardum, idipsum hisce verbis exponentem : « Quid miraris, o Cain, si tua « non respicit munera, qui te despicit? Nec hoc « mirum si non respicit ad te, quia divisus es in « te; si manum devotioni, quid animum das « livori? »

b. — Quamvis Dominus sua divina potentia, ac magna pœna inflicta, posset Pharisæorum impudentiam compescere, tamen non potestate, sed ratione, ac magnis adhibitis argumentis utitur dicens : *Omne regnum in se divisum desolabitur.* Concordia enim res parvæ crescunt, discordia autem omnia ruinantur. Hebræorum populus ab Ægypto egressus, tametsi nunquam alia instrumenta, præter ligones et aratra, tractasset, nihilominus per quadraginta annorum decursum in deserto, se bellatorem esse probavit; et similiter in Palæstina per artis militaris experientiam, armorumque virtutem, regionis illius incolas sibi subjecit. At vero dicite sodes, quænam sit causa quod idem Hebræorum populus in Ægypto sub tyrannico Pharaonis jugo, *in operibus luti et lateris* occupati; velut totidem cuniculi contremiscebant et trepidabant? Nimirum rex ille juxta axioma illud politicum processit : « Divide et impera. » Hebræos namque in varias vastissimi regni sui partes dispersit, et disgregavit, ne unio ipsorum in sui regni perniciem suscitaret seditionem. Unde in Exodo dicitur, v, 12 : *Dispersus est populus per omnem terram Ægypti ad colligendas paleas.*

Versus 18.

Si autem et Satanas in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus? quia dicitis, in Beelzebub me ejicere dæmonia.

1. — Pergit hisce verbis Salvator ulterius demonstrare, quod si in virtute dæmonis alios fugaret dæmones, hic utique ad desolationem propriam machinaretur. Unde Cajetanus ait : « Dæmones « agerent ad desolationem proprii regni. »

2. — S. Bonaventura, quale Satanæ regnum sit, his verbis declarat : « Regnum Satanæ est in malis « et peccatoribus; unde *Job.*, XLI, 25 : *Ipse est Rex « super universos filios superbiæ;* et ideo dicebat « Apostolus, *Rom.*, VI, 11 : *Non regnet peccatum in « mortali corpore vestro.* »

Versus 19.

Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt.

Filii vestri in quo ejiciunt?

1. — Interlinearis, *in Matth.*, ait : « Exorcistæ « Judæorum, qui ad Dei nominis invocationem eji- « ciebant dæmones. » Eadem quoque est horum verborum expositio apud Bedam, dicentem : « Coarctat « eos interrogatione prudenti, ut confiteantur Spi- « ritus Sancti esse opus; quod si expulsio, inquit, « dæmonum in filiis vestris Deo, non dæmonibus « imputatur, quare in me idem opus non eamdem « causam habet. » Cajetanus vero Christum per hosce eorum filios, discipulos suos intellexisse existimat, dum ait, *in Luc.* : « Per filios ipsorum « intelligit discipulos suos, qui ejiciebant dæmonia « et tamen non reputabantur Magi. » Albertus Magnus ad impossibilitatem hanc demonstrandam, illum ex II *Cor.*, VI, 15, textum adducit, ubi dicitur : *Quæ conventio Christi ad Belial? et quæ communicatio templi Dei cum idolis?*

Ideo ipsi judices vestri erunt.

2. — Albertus Magnus, *in Matth.*, modum ostendit, quo ipsi a filiis suis judicandi dicuntur : « Vos « primum de falsitate convincentes et postea sua « comparatione condemnantes. » Beda Christum de discipulis suis, utpote Judæorum filiis loqui intendisse dicit : « Qui certe discipuli Domini Jesu « Christi bene sibi conscii erant, nihil se malarum « artium a bono magistro didicisse, ut in principe « dæmoniorum ejicerent dæmonia; *ideo*, inquit, « *Judices vestri erunt.* »

Additio.

a. — *Si autem in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo*, etc. Cur Judæis impiis ac sacrilegis hominibus, assignantur in judices eorum filii, ac consanguinei, cum nil magis ab iis optandum videatur, quam tales habere judices? Respondetur quod gravissimum eis in hoc infligitur supplicium, ut a quibus munimen, ac protectionem sperabant, condemnationem, ac redargutionem reportent. Ad eumdem modum grave erit supplicium reprobis, graves eorumdem angustiæ, quando ab illis a quibus auxilium sperare poterant, in finali judicio derelinquentur. S. Augustinus in sermone XVI *ad Fratres*, inquit : « Non tunc sancti « nobis subvenient, quia tempus non erit misere- « rendi et misericordiam impetrandi, et jam fugiet « janua Paradisi Maria, quæ hoc titulo ab Ecclesia « insignitur : Janua cœli, et felix Porta. » S. Antoninus pariter ait : « Nullus orabit pro damnato « aliquo in illo judicio, nec ipsa piissima Virgo « Maria, Mater misericordiæ, quæ nunc assidue « interpellat pro nobis, quia cognoscunt hoc Deum « non velle; et si per impossibile posito rogarent, « non exaudirentur. » Item tanquam dira pœna tales judices eis deputantur, nulla enim severior esse potest, quam ut iniquis ac perversis illis assignantur judices, qui eos intus ac medullitus agnoscant. Sic gravissima reprobis erit pœna quando judex in die extremo judicii manifestas sibi esse ostendet omnium conscientias. S. Thomas de Villanova, *Serm.* II *in Dom.* I *Adv.*, dicit : « Peccator non « solum meretur pœnam, sed etiam verecundiam « et confusionem; unde justissime præcipiunt leges « Imperatorum, ut delicta reorum publice puniantur, ut videlicet pœnam inflictam astantium verecundia et confusio comitetur. » Unde si judex aliquis famosum quemdam latronem secreto in carcere decapitari curet, æquis justitiæ legibus minime satisfaciet, quia de supplicio, latrociniis debito, magnam partem adimit, scilicet confusionem et contumeliam publicam, in conspectu omnium illi merito irrogandam; quæ per nullam aliam pœnam suppleri potest, cum confusio ad sphæram, quasi pœna, superiorem pertineat. Subdit vero S. Thomas : « Usque adeo confusio et « verecundia humana pœna est, ut hæc præcipua « sit hominis pœna, quatenus homo est. Nam « jumenta flagellari, cruciari, occidi possunt, sed « non verecundari; quo fit ut ingenuus quique « malit, aliquando torqueri, quam publice con- « fundi; et libenter quamlibet pœnam secreto « portare ut publici pudoris confusionem evadat. »

VERSUS 20.

Porro si in digito Dei ejicio dæmonia, profecto pervenit in vos regnum Dei.

Porro si in digito Dei ejicio dæmonia.

1. — Cajetanus ait : « Intendit per digitum Dei « specialem et exactam operationem divinam, qua- « lis fit digito proprio ipsius artificis; » ab hac enim metaphora propriam sibi Filio Dei potestatem ejiciendi dæmonia significat. Porro S. Matthæus, XII, 28, legit : *Si autem ego in spiritu Dei.* Unde Lucas Brugensis ait : « Per spiritum Dei, cooperante « Spiritu Sancto. »

Profecto pervenit in vos regnum Dei.

2. — Toletus adducta S. Hieronymi auctoritate per hoc regnum Christum intelligi posse existimat, juxta id quod Lucæ, XVII, 21, dicitur : *Regnum Dei intra vos est.* « Idem est, quod advenisse Messiam et « ejus regnum ac Ecclesiam in ipso fundandam. »

3. — Dionysius Carthusianus, *in Luc.*, per regnum beatitudinem, sive Paradisum cœlestem interpretatur : « Id est, regnum cœleste, seu beati- « tudo æterna per me patefit vobis, dum regnum « diaboli vinco atque debilito, cœlestisque regni « vobis introitum præparo; » ad quod probandum locum illum adducit S. Joannis in Epistola I, III, 8, dicentis : *In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.*

4. — S. Thomas per regnum Dei dominium illud intelligit, quod Deus in hominem obtinet; ait enim, *in Matth.* : « Regnum Dei, id est, dominium Dei « in hominibus; oportet autem illum regnare, « donec ponat inimicos sub pedibus ejus; si ergo « dæmones jam suppeditari incipiunt, jam perve- « nit in vos regnum et dominium. »

VERSUS 21.

Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet.

1. — Cajetanus Christum per hanc similitudinem ostendere voluisse scribit, quod quamdiu dæmon instar fortis cujusdam armati regnum hujus mundi custodivit, humanum genus velut atrium quoddam sine ulla reluctantia aut oppositione, quiete et pacifice possiderit, at vero postquam Filius Dei ipso utique fortior superveniens, ipsum meritis et

fortitudine sua vicit, tot atrocissima tormenta et ignominiosissimam Crucis mortem patienter sustinens, omnia ei arma ipsius, id est, vitia nostra, quibus munitus erat, sicut e contra virtutes arma sunt Christi, eripuerit, ejusque spolia rapiens, homines ab ejus crudeli servitute liberavit, unde Beda dicit : « Fortem diabolum, atrium vero illius « mundum, qui in maligno positus est, appellat, « quo usque ad Salvatoris adventum male pacato « potiebatur imperio, qua in cordibus infidelium « sine ulla contradictione quiescebat. »

2. — Lyranus verba illa in sensu morali de peccatore obstinato exponit, qui peccatum adversus eum, a quo reprehenditur, obstinate defendit, prouti Saulem adversus Samuelem fecisse novimus, qui tamen nonnunquam per auxilium et gratiam Dei vincitur et superatur : « Aliquando cum Dei adjuto- « rio vincitur, qui aufert arma sua, id est, rationes, « quibus defendit peccata; et spolia distribuit, « quando ejus actus et membra ab bonum conver- « tit. »

3. — S. Bonaventura ex hisce verbis efficax quoddam divinitatis Christi argumentum deducit, dum hunc fere in modum discurrit : Is qui fortis est, nonnunquam ab eo vincitur, qui minori est virtute aut robore præditus; quod si igitur adversus diabolicam potentiam, nulla potestas humana prævalere sufficit, sed ad illam subigendam potentia exigitur cœlestis : « Ergo qui expellit dæmones, non « est de terris, sed de cœlis, non humana, sed di- « vina potestas. »

4. — Toletus per atrium dæmonis ignorantiam intelligit, sive errores, quibus ob defectum notitiæ et agnitionis veri Dei ante Messiæ adventum, totus obvolutus erat mundus : « Hoc atrium conabatur « diabolus custodire, et conservare, ne lux cœlestis « intraret. »

5. — Didacus Stella exinde aliud quoddam argumentum his verbis efformat, dicens : « Nullus « potest fortis alicujus armati, ea quæ possidet, « dirumpere, nisi sit fortior illo, sed ego diripio, « quæ possidebat diabolus, quod patet, quia abstuli « ab eo dæmoniacum, quem possidebat; » ergo fortior sum ego quam diabolus.

6. — Hugo Cardinalis ad verbum *Custodit* sese reflectens, qualiter id intelligendum sit, ita declarat : « Custodit diabolus ad damnationem atrium « suum, id est, mundum, sicut lupus custodit ovile « ad devorationem. »

In pace sunt ea, quæ possidet.

7. — Idem Hugo ait : « Id est, omnes peccatores, « quia eos non vult inquietare diabolus, quia sibi « favent. » S. Gregorius ait : « Illos pulsare negli- « git, quos quieto jure possidere sentit. » Hæc autem pax in mortalem illis militiam et prælium cedit. Vel etiam per pacem otium intelligi potest : « In « pace, id est, in otio, quæ mala pax est; sin autem « fortior illo, id est, Christus, de quo *Ps.* XXIII, 8 : « *Dominus fortis et potens in prælio*; superveniens, « id est, de supernis veniens. *Joan.*, V, 31 : *Qui de « sursum venit, super omnes est.* »

Additiones.

a. — *Cum fortis armatus custodit atrium suum*, etc. Dæmon quidem fortis est contra nos per arma inordinatorum appetituum; at vir fortior forti, Christus Dominus superveniens, diabolum catena alligavit, ac propterea minime a nobis timendus. S. Bruno Carthusiæ solitudinis Patriarcha ait : « Nullum jus habet diabolus in humana natura. « Deus et non diabolus hominem fecit : Dei itaque « juris est homo; ipse debet regnare in nobis, ipse « debet possidere membra nostra. » Verumtamen quænam est causa, quod monstrum illud infernale, hoc non obstante, toties adversum nos prævaleat? Audite ad hoc respondentem eumdem sanctum. Dicit enim : « Apostolus ait : *Non regnet peccatum « in vestro mortali corpore, ut obediatis concu- « piscentiis ejus.* » Dum enim nos propriæ concupiscentiæ nostræ subjicimur, dum appetituum nostrorum mancipia efficimur, nostrisque sensibus prompte obedimus, quid aliud facimus quam quod dæmoni, ut adversum nos prævalere possit, arma offensiva validissima subministremus? Hugo Cardinalis ait : « Sic est de diabolo, sicut de urso, qui « ligatur ad palum et circuit ibi, quærens quem « devoret; sic diabolus quasi ursus ligatus, nullum « potest devorare, nisi accedentem spontanee ad « ipsum. » Unde *Eccli.*, XXI, 2, dicitur : *Fuge peccata; si ad illa accesseris, suscipient te dentes leonis.* Atque ideo S. Chrysologus opportune dicit : « Caven- « dos esse dæmones, non timendos. »

b. — Cajetanus, per hanc similitudinem, ostendere voluisse scribit, quod quamdiu dæmon, instar fortis cujusdam armati, regnum hujus mundi custodivit, humanum genus velut atrium quoddam, sine ulla reluctantia, aut oppositione, quiete et pacifice possederit; at vero postquam Filius Dei ipso utique fortior superveniens, ipsum meritis et fortitudine sua vinxit, tot atrocissima tormenta et ipsam crucis mortem patienter sustinens, omnia ei arma ipsius, id est, vitia nostra, quibus munitus erat, eripuerit, ejusque spolia rapiens, homines ab ejus crudeli servitute liberaverit. Ita ut nunc etiam, postquam Christus dæmonem in cruce devicit, crucifixionis et passionis ejus devota tantum meditatio potens facta sit ad ipsum superandum armatura. S. Apostolus, ut serpentis infernalis evadere insidias possimus, nos ad assumendam Dei armaturam hortatur, *Eph.*, VI, 11, inquiens : *Induite vos armaturam Dei.* Et paulo post idipsum his verbis repetit : *Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo et in omnibus perfecti stare.* Verum

enim vero, ex quo S. Paulus genus armaturæ hujus speciatim nequaquam expressit, quidnam per hanc armaturam intelligere oportebit? Discamus idipsum a S. Petro, dicente I, IV, 1 : *Christo igitur passo in carne et vos eadem cogitatione armamini.* Etenim seria mentis applicatio ad devote contemplandam Christi Passionem, valida quædam est armatura, ad retundendos omnes dæmonis ictus, omniaque illius stratagemata deludenda. Seraphicus Doctor ait : « Non erit qui contra me militare audeat, si Christi « stigmatibus fuero consignatus. Ubique et semper « habitabo in illis, ut sim quasi in castro, securus « ab omni impulsu maligno. »

c. — Lyranus verba hæc : Cum fortis armatus, etc., in sensu morali de peccatore obstinato exponit, qui peccatum, adversus eum a quo reprehenditur, obstinate defendit, prouti Saulem adversus Samuelem fecisse novimus; qui tamen nonnunquam per auxilium, et gratiam Dei vincitur, et superatur. « Aliquando, » inquit, « cum Dei adju- « torio vincitur, qui aufert arma sua, id est, ratio- « nes quibus defendit peccata, et spolia distribuit, « quando ejus actus ad bonum convertit. » Tanta est enim Dei misericordia, ut variis utatur modis, quibus obstinatos etiam peccatores ad se pertrahat et convertat.

Versus 22.

Si autem fortior eo superveniens, vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, et spolia ejus distribuet

Si autem fortior eo superveniens.

1. — Glossa ait : « Fortiorem se vocat, qui non « concordi pace et operatione, sicut calumniabatur, « sed fortiori potentia ipsum stravit, mundumque « ab ipsius dominio liberavit. » S. Bonaventura quoque quisnam hic potentior et fortior sit, his verbis declarat : « Fortior est diabolo divina fortitudo, « scilicet Christus Deus noster, iste supervenit, « id est, de supernis venit, secundum illud : *Qui de* « *cœlo venit, super omnes est. Joan.*, III, 31. »

Vicerit eum

2. — S. Bonaventura victorem hunc Christum fuisse dicit : « Qui licet victus videatur, tamen vicit; « id quod a Jeremia, XLVI, 12, clare prædictum « fuit : *Fortis impegit in fortem, ambo pariter conci-* « *derunt,* quia Christus corporaliter et visibiliter, « diabolus vero sempiternaliter, totaliter et irrecu- « perabiliter. »

Universa arma ejus auferet, in quibus confidebat.

3. — Dionysius Carthusianus per hæc arma, communis inimici nostri fraudes, dolos et stratagemata, quibus humanum genus seducebat, intelligit : « Versutas ejus fallacias, tentationumque machina- « menta fallaciis plena, quibus decipit homines « compescet, deteget, superarique faciet ab elec- « tis; » id quod Apostolis hisce verbis promiserat : *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, et scorpiones et super omnem virtutem inimici. Luc.*, X, 19.

4. — S. Bonaventura dicit : « Hoc fecit, quando « portas infernales confregit, secundum illud, *Psal.* « CVI, 16 : *Quia contrivit portas æreas, et vectes fer-* « *reos confregit.* » Et hæc quidem arma nos ipsi dæmoni suppeditamus, per nostrum in peccatum consensum. In cujus probationem idem Seraphicus Doctor, sequentem adducit Apostoli, *Rom.*, VI, 13, textum : *Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato.* Lucas Brugensis dicit : « Arma, « quibus munit regnum ne pereat, ut sunt pec- « candi voluptas, consuetudo, et cætera hujusmodi « retinacula. » Vel etiam, ut idem inquit, arma dæmonis sunt tentationes, et machinamenta, quibus adversum nos prævalet. Albertus Magnus in eadem opinione consistens, optime observat arma isthæc vasa appellari apud S. Matthæum : « *Hæc di-* « *cuntur vasa, Matthæi,* XII, 29, quia continent iram « Dei, et sunt arma impugnationis diaboli, quibus « expugnat alios; » idque *lib.* I *Regum,* XVIII, 51, præfiguratum fuisse videtur, quando David a Goliath arma ejus abstulit, ipsiusque gladio caput ejusdem detruncavit.

Spolia ejus distribuet.

5. — Glossa ait : « Spolia sunt animæ ab eo de- « ceptæ, quæ victor Christus distribuit, quod est « insignium triumphantis, quia *captivam ducens* « *captivitatem dedit dona hominibus.* »

6. — Dionysius Carthusianus per hæc spolia, peccatores intelligit, quos dæmon per tentationes suas vicerat, sibique compararat, atque creatori suo subtractos, dominio suo subegerat : « Hos Christus « per gratiam suam redemit, et dæmonibus abstu- « lit. » S. Bonaventura ait : « Hoc fecit, quando de « vasis contumeliæ fecit vasa misericordiæ. »

7. — Albertus Magnus qualiter Christus hæc arma, in quibus inimicus infernalis fiduciam suam collocatam habebat, eidem eripuerit, sequenti nobis exemplo declarat dum ait : « Sicut confidebat in « Saulo et litteratura sua, quem abstulit Christus, « *Act.*, IX, 15, dicens : *Vas electionis erit mihi iste, ut* « *portet nomen meum, etc.* » En igitur quale hinc Christus argumentum elicuerit : « Quicumque diri- « puerit vasa diaboli fortior illo est, et contrarius « illi, ego autem sic diripio, etc. »

Versus 23.

Qui non est mecum, contra me est, et qui non colligit mecum, dispergit.

Qui non est mecum, contra me est.

1. — Porro Christum cum inimico infernali mi-

nime confœderatum fuisse Albertus Magnus, *in Luc.*, ostendit, et hac ratione probat : « Quod non sit « mecum, patet, quia præsentiam meam non susti- « net, sed est sibi tormentum. » Unde *Matth.*, VIII, 29, lamentabantur dæmones, dicentes : *Quid nobis et tibi, Jesu Fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos.*

2. — Beda, *in Luc.*, hanc Christum inter et dæmonem unionem esse nequaquam posse, aliis rationibus ex modo probat : « Ille cupit animas « hominum tenere captivas, Dominus liberare ; ille « prædicat idola, hic unius Dei notitiam ; ille trahit « ad vitia, hic ad virtutem revocat. » Unde nullam inter utrumque correspondentiam esse posse, evidenter consequitur : « Quomodo ergo possunt « habere concordiam inter se, quorum opera diversa « sunt? » Qui idem discursus totus quoque in S. Hieronymo reperitur.

3. — Lyranus, *in Matt.*, per aliam rationem idipsum convincit, dicit enim, voluntas ejus, qui alteri obedit, conformis semper est voluntati illius cui obedit, si non in intentione saltem in executione ; quodsi igitur Christus opera et virtute dæmonis miracula operatus fuisset, ipsum utique in operibus suis ei consensisse manifeste sequeretur, quod tamen manifeste falsum esse constat : « Quia facta Christi « et doctrina, erant ad retrahendum homines a « peccatis ; facta autem dæmonis sunt ad distra- « hendum homines per peccatum. »

Et qui non colligit mecum, dispergit.

4. — Dionysius Carthusianus, *in Luc.*, ait : « Hoc « est, homines ad Deum creatorem non reducit, « nec virtutibus unit, prout potest, et obligatur, « videlicet orando, docendo, seu exemplariter con- « versando ; *dispergit*, id est, a Deo avertit, atque « erroribus se atque alios, quantum est in se, im- « plet. »

VERSUS 24.

Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa quærens requiem, et non inveniens dicit : Revertar in domum meam unde exivi.

Cum immundus spiritus exierit ab homine.

1. — Beda, *in Luc.*, verba hæc de cordibus a cogitationibus et phantasmatibus obscœnis expurgatis exponit dicens : « Id est, corda fidelium, quæ a « mollitie fluxæ cogitationis expurgata sint, callidus « insidiator exploret, si quos forte suæ nequitiæ « gressus figere possit. » Lyranus pariter per hunc immundum spiritum ab homine exeuntem, appetitum carnalem pœnitentia mediante repressum intelligit : « Id est, peccati carnalis appetitus exierit per « virtutem pœnitentiæ. » Appellatur autem *spiritus immundus*, non quod carnalem aliquam labem contrahere possit, cum sit purus et merus spiritus ; sed propter peccati turpitudinem atque immunditiam, qua quamlibet animam coinquinare satagit.

Ambulat per loca inaquosa.

2. — Sacra Scriptura nobis dæmonem velut in continuo motu positum describit, siquidem ut plurimum hac phrasi uti solet : *Circuit*, unde idipsum ab eo impii discunt, de quibus dicitur, *Psal.* XI, 9 : *Circuivi terram et perambulavi eam.* I Petri, V, 8 : *Circuit, quærens quem devoret.* Immundorum spirituum est ambulare in circuitu, quia semper declinant ab itinere recto, longissime enim distat a recto circuitus.

3. — Didacus Stella discursum hunc, qui a præcedenti omnino diversus est, non ad Pharisæos, nec ad populum aut turbas habitum fuisse dicit : « Sed « quantum ego existimo fuerunt dicta homini illi, « a quo dæmonium exierat, ut deinceps ad melius « vitæ institutum rediret, et a peccatis caveret, ne « iterum in vomitum incideret. »

4. — Observat quoque idem Auctor, dæmonem nequaquam quocumque sibi libitum est eundi habere potestatem : « Observa quod dæmon expul- « sus a corpore, non habet potestatem eundi quo « ipse voluerit, sed quo mittitur. »

5. — Albertus Magnus, *in Luc.*, dicit : « Loca « inaquosa, id est, a vitiis et concupiscentiæ humore « arida. » S. Bonaventura per loca inaquosa illas intelligit animas, in quibus locum non habet carnalis concupiscentia : « Propterea Virgo Maria, quæ « extinctam habuit omnino concupiscentiam dicitur « *Petra deserti*. Non autem requiescit diabolus nisi « in illis, in quibus invenit defluxus concupiscentia- « rum, quos quia non potest reperire in sanctis « viris afflictis et maceratis, ideo in eis non requies- « cit, sed fugit. »

Quærens requiem et non invenit.

6. — Per hanc quietem Albertus Magnus permanentiam in peccato intelligit : « Requiem, mansio- « nem per peccati consensum, et obstinationem, si- « cut *Genes.*, VIII, 7 : *Corvus requievit in cadavere.* »

7. — Toletus per hanc inquietudinem displicentiam intelligit, quam dæmon concipit, dum se animabus nocere non posse videt : « Quia studium ac « cibus ejus ac desiderium est nocere hominibus, « ubi igitur non invenit, cui noceat, requiem non « habet. » Lucas Brugensis similem habet expositionem, dum ait : « Quia tamdiu sibi displicet, ani- « moque torquetur ac discruciatur, quamdiu extra « homines habitat, nec illos infestat. »

8. — Beda infernalem hunc spiritum nullum in cordibus et mentibus puris et castis aditum invenire dicit : « Bene dicitur, » inquit : « *Quærens* « *requiem et non inveniens*, quia castas mentes effu- « giens, in solo diabolus corde pravorum gratam

« sibi potest invenire quietem. Unde de illo Domi-
« nus, *Job*, XL, 16 : *Sub umbra dormit in secreto*
« *calami et locis humentibus* ; » ubi per umbram ad conscientias obscuras alludit, id est, peccatis, quæ *opera tenebrarum* appellantur, commaculatas; calamus autem, qui de foris splendet, cum tamen intus vacuus existat, fictio et hypocrisis intelligitur, loca denique humida et inaquosa lascivos et carnales homines denotant, in quibus omnibus dæmon ædificat.

Revertar in domum meam, unde exivi.

9. — Toletus ex his verbis acute arguit, quantum sibi dæmon quoad eos, qui semel ab eo subjugati fuerunt, promittere ausit : « Perpende conatum
« et studium dæmonis ad nocendum hominibus, et
« quantum sibi promittat in eos, quos semel subje-
« cit. »

10. — Quoad sensum vero litteralem videatur S. Hieronymus in Feria IV post Dom. I Quadrag. sub versu 45, ubi etiam in eodem Evangelio sub versu 44 multi horum verborum sensus tanguntur.

11. — Beda, *in Luc.*, dicit : « Timendus est ipse
« versiculus, non exponendus, ne culpa quam in
« nobis extinctam credebamus, per injuriam nos
« vacantes opprimat, » in hoc enim maxime arduo salutis nostræ negotio semper nobis timendum est et trepidandum, quia nisi cauti simus, ad relapsum valde faciles sumus. Albertus Magnus ait : « Rever-
« sione nequitiæ iniquitatis. II Petri, II, 22 : *Canis*
« *reversus ad suum vomitum et sus lota in volutabro*
« *luti.* »

12. — Didacus Stella voces *domum meam* observat, dicens : « Suam vocat domum, non quidem per
« creationem quia solius Dei est, sed per possessio-
« nem. Aspice, o homo, quod cum in peccatum
« præceps tendis, vilissimo et alieno domino, tui
« ipsius imperium tribuis. » Neque enim diabolus se in aliam domum ire velle dicit, quia ei videbatur, quod in ea domo, unde exierat, portæ sibi paterent, ad rehabendum in eam denuo aditum : « Nam peccatorum experientia et fallacitas facit ut
« homines omnino deposito timore iterum ad pec-
« cata revertantur. » Portæ enim semper tenentur apertæ, quia sensus suos minime custodiunt, neque præcedentium peccatorum occasiones e medio tollunt; ac proinde valde nobis advertendum est, ne ex eo, quod dæmon a nobis recesserit, seu quod peccatum confessi fuerimus, securi nimium evadamus, quin potius operæ pretium est, ut portas ipsi omnemque viam præcludamus, ne ad nos denuo redire possit, idque consequemur, si a nobis præteritorum peccatorum occasiones et pericula submoveamus.

Additiones.

a. — *Cum autem spiritus immundus exierit*, etc. Ex hoc textu pulchrum nobis datur documentum, videlicet quod scire nos oportet, quod licet dæmonis tentationes persæpe vicerimus, nunquam tamen de perpetua victoria securi esse debeamus, quia dæmon, ab insidiando nunquam quiescit et tunc nos vel maxime persequitur, dum nos securos esse conspicit. Salvator noster omnibus sibi ab inimico infernali illatis ictibus gloriose declinatis, omnem vicerat tentationem : *Consummata omni tentatione.* Ecquis autem sibi unquam persuadere potuisset, dæmonem adeo temerarium futurum fuisse, ut in iteratum cum illo certamen descenderet? Et tamen, S. Lucas Evangelista dicit : *Recessit ab illo usque ad tempus*, quia ut S. Ambrosius dicit : « Postea non tentaturus
« sed aperte pugnaturus venit. » Glossa Interlinearis dicit : « Usque ad tempus Passionis, quando non
« tantum dolis, sed aperte impugnavit; sic etiam
« nos ille antiquus hostis aliquando tentare inter-
« mittit, ut quasi securos repente rediens facilius
« irrumpat. » Valde considerabilis est phrasis illa loquendi qua S. Petrus, de hoc diabolico leone disserens utitur, dum ait : *Circuit.* Is namque qui in gyrum ambulat, quanto magis ambulando procedit, tanto propinquius ad terminum illum revertitur, unde recessit. Tale autem proprie est dæmonis iter; dum enim ab anima recedit, quam tentationibus fatigavit, tametsi se illum relinquere fingat, nihilominus tunc ei vicinius quam ante iterum appropinquat. Unde Venerabilis Beda ait : « Sæpe antiquus
« hostis, postquam menti nostræ tentationum cer-
« tamen infixerit, ab ipso certamine ad tempus
« recedit, non ut illatæ malitiæ finem præbeat, sed
« ut corda, quæ per quietem secura reddidit,
« repente rediens inopinate irrumpat. » Optimum ergo, valdeque salutare est illud consilium Didaci Stellæ dicentis : « Quando vicerís, tunc timidior
« debes esse et expergefactus, nam iterum redit
« dæmon, prælaturus tecum. Multoties contingit,
« utpote sagacissimus est ut se sinat vinci, ut postea
« melius vincat, ut facere solent, qui abacum et
« taxillorum ludum exercent, qui fingunt se per-
« dere et parvam pecuniæ quantitatem amittunt,
« ut postea majori lucro adversarium capiant. »

b. — Profecto expensione dignissimum est quod immundus spiritus, illuvie peccatorum squalidus; per legitimam pœnitentiam ab homine peccatore expulsus, sic loca arida horreat, quasi ad aquas anhelet; imo quod nuper deserta a se domo sordida, ad eam, per pœnitentiam scopis mundatam, redire cupiat. Aquisne salubriter ablutam et scopis mundatam domum diabolus semel expulsus exambit? Insolens plane videtur hæc diabolorum ad reditum appetentia. Quæ enim est hæc diabolicæ munditiei insolens ambitio? Moralissime Magnus Gregorius, III *Par. Pastoral., admonit.* XXXIII, ait : « Admonendi sunt, qui admissa plangunt, nec
« tamen deserunt, ut considerare sollicite sciant,
« quia flendo inaniter se mundant, qui vivendo

« nequiter inquinant, cum idcirco se lacrymis « lavant, ut mundi ad sordes redeant; et qui « admissa plangit, nec tamen deserit, pœna gra- « vioris culpæ se subjicit, quia et ipsam, quam « flendo potuit impetrare, veniam contemnit et « quasi in lutosa aqua seipsum volvit. Quia dum « fletibus suis vitæ munditiam subtrahit, ante Dei « oculos, sordidas ipsas etiam lachrymas facit. » Heu fœtens et immundum stagnum peccatum, ad cujus immunditiam, velut ad lutosam aquam, sic dæmon anhelat.

c. — Immundus spiritus dæmon a Domino vocatur, ob particularem potestatem quam habet in homines immundos et carnales; sunt enim hi nidus et centrum dæmonis qui immunditia gaudet. Euthymius, *in Matth.*, VIII, 31, inquit : « Ingrediuntur « autem dæmones porcos, eos videlicet qui irratio- « nabiliter conversantur et in cœno voluptatum « volutantur, ac illos in perditionem præcipitant. »

Versus 25.

Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam et ornatam.

1. — Toletus Christum hisce verbis dicere voluisse scribit, quod dæmon animam ad se denuo recipiendum optime deprehendat esse dispositam et præparatam : « Præparatam suæ habitationi, « nempe virtutibus ac donis Spiritus Sancti caren- « tem, vitiisque incumbentem absque ulla emen- « datione. » Syriaca legit : *Scopatam et paratam;* Græcus vero : *Vacuam.* Etenim hic proprie est ornatus et apparatus dæmoni gratissimus, si nimirum homo otio et pigritiæ deditus existat, animaque virtutibus omnibusque aliis operibus bonis sit destituta. Tametsi enim verum sit quod ipse immundus appelletur : *Cum immundus spiritus,* attamen domus ornata, scopata et polita summopere ipsi placet. At vero sordes et immunditiæ, in quibus sibi maxime complacet, sunt nonnunquam ornatus profani, pompæ et fastus, utpote quæ communiter secum subinferunt superbiam, arrogantiam, otium, acediam, seu rerum divinarum fastidium et nauseam, voluptates et omnia alia vitia.

2. — S. Bernardus, *Serm.* II *de Assum.*, aliam quamdam interpretationem adducit, dicens : « Quid « est aliud quam fictio execranda, si peccata super- « ficie tenus radas, non intrinsecus eradices. » Scopa etenim non mundat, nisi solum in superficie; non sufficit malos habitus, secundum exteriorem apparentiam submovere, nisi etiam intrinsecus eradicentur : « Certus esto quoniam pullulabit uberius, « et emendatam, sed vacantem domum cum ne- « quioribus septem, qui ejectus fuerat, hostis « malignus intrabit. »

3. — Didacus Stella similiter dicit scopas, non lutum, aut ceram pavimento tenaciter affixam tollere, sed ad illius sublationem solidiori et fortiori instrumento opus esse; hancque similitudinem ad mortalitatem applicans, dicit, quod una ex præcipuis causis cur tanta cum facilitate in peccata hactenus confessa et detestata denuo relabamur, sit mala consuetudo : « Consuetudo antiqua peccandi, « quæ ita fixius et tenacius animæ inhæret, ut « etiamsi scopis mundes tuæ animæ peccata et illa « fatearis, tamen mala et antiqua consuetudo effi- « ciet ut ipse dæmon iterum animam possideat. »

4. — Lucas Brugensis per hanc vacuitatem gratiæ et amicitiæ Dei ab anima ablationem intelligit, unde dicit : « *Vacuam,* id est, Dei gratia destitutam; quia vacui sunt spiritu Dei, ii ad recipien- « dum diabolum parati sunt, cujus summæ deliciæ « sunt inanitas illa, quæ divinæ gratiæ neglectum « sequitur. »

5. — Hugo Cardinalis super Matthæum, qui, ut diximus, eamdem historiam describit, dicit : « Nolite stare otiosi, quia ad domum vacantem, unde « exivit, diabolus revertitur et habitat cum septem « spiritibus nequioribus. » Didacus Stella idipsum considerans, quod scilicet S. Matthæus dicat, *invenit eam vacantem,* hanc nobis doctrinam proponit, dicens : « Hoc otium audaciam dæmoni tribuit, ut « redeat in domum quam reliquerat. » Sæpe enim multis contingit quod facta confessione, dum a confessarii pedibus recesserunt, se in culmine gratiæ et in statu, in quo amplius relabi nequeant, positos existiment : « Et propter otium et parvam « curam, quam adhibet erga salutem animæ, dæ- « mon statim revertitur, ideo Apostolus, *Eph.*, IV, « 27, monet : *Nolite locum dare diabolo;* ille dat « locum, qui non alicui rei studiose intentus est; « nam in anima, aliquibus sanctis exercitiis impli- « cita, dæmon nullum habet locum. »

6. — Beda, *in Luc.*, per hanc munditiam, baptismum intelligit, cui tamen Christianus per opera bona correspondere minime satagit : « Hoc est gra- « tia baptismatis a peccatorum labe castigatam, sed « nulla boni operis industria cumulatam. »

Versus 26.

Tunc vadit et assumit septem alios spiritus secum nequiores se, et ingressi habitant ibi, et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.

Tunc vadit et assumit septem alios spiritus secum nequiores se.

1. — Postquam Pharisæi Christum calumniati fuissent, quasi per secretam cum Lucifero intelligentiam, dæmonem ab obsessis corporibus pelleret, mox Christus se ab hac calumniosa imputatione expurgavit. Unde Lucas Brugensis ait : « Dat intel- « ligendum Salvator tantum abesse, ut ipse ope « dæmonis, dæmonem expellat, ut ingenio prorsus

« contrario nihil æque desideret dæmon atque « homines occupare, usque adeo, ut si ex quo ejec- « tus sit, modis omnibus redire studeat et septem « potius alios secum inferat, quam ut iterum in « expulsionis periculo versetur. »

2. — Beda per septenarium hunc dæmonum numerum, septem, imo omnia vitia et peccata intelligit, quorum vitiorum excessum Salvator : « Nequiores esse dicit, quia non solum habebit « illa septem vitia, quæ septem spiritualibus sunt « contraria virtutibus, sed etiam per hypocrisim, « ipsas se virtutes habere simulabit. » S. Bonaventura idem fictionis punctum his verbis tangit, dum ait : « Sunt septem simulationes, quæ virtutes esse « se simulant et mentiuntur, qui ideo sunt nequiores « vitiis apertis, quia majorem habent malitiæ per- « versitatem; » adducitque quamdam S. Augustini sententiam, dicentis : « Simulata æquitas non est « æquitas, sed duplex iniquitas. »

Et ingressi habitant ibi, et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.

3. — Valde considerabilis est dictio illa, *habitant*, quia permanentiam denotat et stabilitatem. Enimvero quando inimicus infernalis animam aliquam præ manibus habet, quam antea amiserat, eam adeo stricte sub suo jugo retinere studet, ut evadere nequeat, efficit enim, ut incatenetur, magisque quotidie habituetur in peccato. Unde Albertus Magnus, *in Luc.*, ait : « Habitant ibi morando per consuetu- « dinem. »

4. — Dionysius Carthusianus verba hæc de recidivis intelligenda esse scribit : « Moraliter expla- « nantur de quolibet homine recidivante, fiunt no- « vissima illius pejora prioribus, vulnera enim « repetita sunt periculosiora tam in corpore quam « in anima. » S. Augustinus occasione horum verborum, miseram illorum deplorat conditionem, qui relicto semel mundo ad eumdem denuo revertuntur : « Significat Christus quosdam ita crediturus, « ut ferre non possint labores continentiæ et ad « sæculum redituri sunt. » De hisce in Epistola CXXXV, ita scribit : « Simpliciter fateor coram Domino « Deo nostro, qui testis est super animam meam, « ex quo Deo servire cœpi; quomodo difficile sum « expertus meliores, quam qui in monasteriis pro- « fecerunt, ita non sum expertus pejores, quam « qui in monasteriis ceciderunt. »

5. — Tertullianus, *lib. de Pœn.*, de recidivis ita scribit : « Pœnitens dum in pristina peccata relabi- « tur, eaque quasi canis vomitum relambit, diabo- « lum Domino præponit. »

6. — Lyranus aliam quamdam tangit circumstantiam, ex qua culpa hac aggravatur, dicens : « Quia propter ingratitudinem doni pœnitentiæ « præcedentis, aggravatur peccatum. »

7. — Chrysostomus quoque, *Ser. de lapsu primi hominis*, per efficacia quædam et intelligibilia motiva, nec non per similitudines quasdam, nos, ne facile in pristinam relabamur peccata, his verbis admonet : « Noli peccare post veniam, noli vulne- « rari post curam, noli sordidari post gratiam; « cogita graviorem culpam esse post veniam, reno- « vatum vulnus pejus post curam, molestius homi- « nem sordidari post gratiam. » Quot sunt vulnera quæ facta sunt letifera et irremediabilia, quia obducta cicatrix denuo sauciata fuit? Quanto periculosior est voluntarius in infirmitate relapsus ea infirmitate qua ante fuit obnoxius! Hac eadem similitudine utitur S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* V *in Joan.*, dum ait : « Quinimo relapsus in ægritudi- « nem periculosior esse solet et exitio propior, « quam prior ille languor, » ille namque naturam invenit ex præcedentis mali violentia dejectam et depressam adeo, ut nec quicquam valeat resistere : « Haud secus frustra pœnitentiæ medicamentum « sumitur, si post eam peractam ad præteritæ vitæ « sordes reditur. » Hoc eodem monito cœlestis protomedicus Salvator noster paralyticum illum præmunivit, postquam illum jam sanaverat, *Joan.*, v, 14, a paralysi animæ et corporis : *Noli*, inquit, *amplius peccare, ne deterius tibi amplius contingat.* Et ideo magnus ille spiritualis vitæ magister S. Bernardus, *Serm.* LIV *in Cant.*, tantopere omnibus, qui per pœnitentiam resipuerunt, stabilitatem et firmitudinem in amicitia et gratia Dei commendat, ne ad vomitum denuo fiat regressus : « Timeas quidem « pro accepta gratia, amplius pro amissa, longe « plus pro recuperata. » Et quidem ut utilissimum hocce monitum tanto nobis firmius imprimat, efficaciusque persuadeat, paulo post subdit : « Jam si « gratia propitiata redierit, multo magis tunc ti- « mendum, ne forte contingat recidivum pati, juxta « illud : *Jam amplius noli peccare, ne deterius tibi* « *contingat*, audis reincidere, quam incidere dete- « rius? Proinde invalescente periculo, invalescat et « metus. »

Additiones.

a. — *Tunc vadit et assumit*, etc. Juste miramur, cur hic malus dæmon, qui hunc hominem possidere cœperat, rationis ac virtutis arce a vitiis expugnata advocet et secum assumat dæmones nequiores se. An quia homo ille jam vacans et otiosus, a plurimis, ipsisque nequioribus diabolis agi videtur? Quasi otium conferat eam dæmonibus opem, ac si illos potentiores et nocentiores redderet? Nempe malus dæmon totius gehennæ incendio torretur et omnibus inferorum cruciatur tormentis, nihilominus audacter quærit requiem, et tot ærumnarum levamen. Ubinam vero? Peropportune Hugo, hominem desidem et otiantem affirmat esse diabolorum requiem, sic super, *Jerem.*, LI, scribens : « Nolite stare otiosi, quia ad domum vacantem « unde exivit diabolus, revertitur et habitat cum

« septem spiritibus nequioribus et sunt novissima « hominis illius pejora prioribus. Unde, *Matth.*, xx: « *Quid hic statis tota die otiosi?* Hieronymus : Ne te « diabolus inveniat otiosum. » Scilicet homo vacans et otiosus, ita adulatur vitiis, sic obsecundat malo dæmoni, ut diaboli sit apta habitatio, ac dæmonis requies. Unde dæmon quærens requiem, habitat in homine otiante et vacante, tanquam in centro suo. Aut si mavis, sic accipe, commentationem Hugonis, ut homo otians sit dæmonis requies, quia dæmon aut nihil aut parum laborat in illo tentando : Otiositas enim pro dæmone tentatore est, jure namque cessat dæmonis astutia ad tentandum, ubi otiositas sagaciter, perniciosa instigat otiosum ad omnes nequitias. Sic est otium fomentum et incentivum tentationum, pravarumque immundarum cogitationum seminarium, improbitatis et vitiorum fons, ruina virtutum.

b. — Ut hostis capitalis per contrariam vim in assultibus repressus, acrioribus famulis pugnam instaurat, ita diabolus per pœnitentiam semel ejectus, per pœnitentiam, majoribus technis requiem in anima hominis exoptat. Quem cum ad recidivum impulit, requiem quam quærebat invenit. « Hic vero recidivus peccator, non leviter in Domi- « num peccat, qui cum æmulo ejus diabolo pœni- « tentiæ renuntiasset, et hoc nomine illum Domino « subjecisset, rursum eumdem regressu suo erigit « et exultationem ejus, seipsum facit, » ait Tertullianus, *lib. de Pœnit., cap.* iv. Per relapsum enim dæmon corroboratur et majorem vigorem nanciscitur, hosque relabentes sub tyrannidem suam magis adstringit, ne suis unguibus relabantur. S. Bonaventura varia recenset damna, in quæ recidivantes incidunt; e quibus tertium est quod scilicet : « Diabolus difficilior est ad expellendum ; tunc « enim assumit diabolus septem spiritus nequiores « et ingressi habitant ibi. » Præterea peccator recidivus amat vincula sua, iisque libenter adstringitur, id est, magno fertur amore erga effrænes appetitus suos : « Funes enim peccatorum suorum « unusquisque, cum gaudio, constringitur. » Et quidem tametsi etiam catenarum suarum gravamen sentiret et cognosceret, valdeque illibenter in carcere illo degeret, quis est a quo auxilium sperare posset, ut egrediatur? Certe alius præterquam Deus, illum liberare non poterit ; jam vero ex quo recidivus factus est Deum se non curare, imo illum diabolo postposuisse satis ostendit. Tertullianus hanc observat injuriam quam peccator Deo irrogat, quando post receptam peccatorum remissionem, demo in pristinas offensas reincidit; unde scribit : « Ita, qui per delectorum pœnitentiam instituerat « Domino satisfacere, diabolo per aliam pœniten- « tiæ pœnitentiam satisfaciet. » Verum audite, quamnam inde deducat consequentiam ; subdit enim : « Eritque tanto magis perosus Deo, quanto « æmulo ejus acceptus. » Verum enimvero dæmon ad ligandum arctius recidivum, ne evadere possit, his quoque aliis utitur artibus videlicet plura procurat vincula et catenas, quibus antea innexus non fuerat; nimirum varia ei proponit voluptatum lenocinia, illumque allicit per quævis gaudiorum et recreationum genera quæ desiderare possit ; efficitque ut licet hæc sint funes, catenæ et vincula, quibus anima in inferni carcere constringitur, ut inquit Psalmista, *Ps.* cxxviii, 61 : *Funes peccatorum circumplexi sunt me*, cæcus tamen peccator illa amet et libenter amplectatur; ac proinde dæmon, astutus ille adversarius, tanto libentius et in majori abundantia hæc illi procurat.

c. — S. Augustinus, *lib.* I, *q. q. Evang.*, viii, hæc verba : *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*, de fidelibus interpretatur, qui per pœnitentiam abluti, ut canes ad vomitum et sues ad volutabrum revertuntur. Quibus pro septenario Dei Spiritu, sunt septem nequissima dæmonia quæ tandem in omne scelus eos præcipitant. « Qui « enim, » ait Theophylactus, « priori supplicio non « est emendatus, ad majora tormenta servatur, tanquam insensatus et contemptor. Sicut enim pejor « est morbo recidiva morbi, ita pejor est culpa re- « cidiva culpæ. » Quare subintrat S. Chrysostomus : « Indulgentiæ ingratus est, qui post veniam peccat, « sanitate indignus est, qui semetipsum postquam « curatus est, vulnerat, nec mundari meretur qui « semetipsum, post gratiam sordidat. » Ecce tibi quantoque sit ejus culpæ enormitas, ob quam sic acerbe castigatur, non solum tanquam insensatus benefactoris contemptor, sed quia et difficilius culpa resurgit.

d. — Dicuntur dæmonia nequiora, ait Toletus, non solum quia sceleratiora, sed etiam quia fortiora et promptiora erant ad nocendum et torquendum, ac ad peccata et scelera provocandum ut homo ille nocumentum gravius, et in anima, et in corpore pateretur, fierentque novissima pejora prioribus. Non satis erat dæmoni arcem mentis et virtutis expugnasse in hoc homine, ac vitiis occupasse, nisi et versute nequiores se ad nocendum amplius in auxilium advocaret. Quæ omnia, Domino permittente, facta sunt, ut ex eventu pateat quam sint crudeles, quamque crudeliter cum homine agant, quo inde excitati, eos summo odio prosequamur, ipsosque et eorum tentationes fugientes, minime eorum suasionibus et conciliis acquiescamus, sed tanquam juratis inimicis resistamus.

Versus 27.

Factum est autem, cum hæc diceret : Extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi : Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti.

Factum est autem cum hæc diceret.

1. — Valde considerabilis est illa temporis circumstantia, in qua Spiritus Sanctus hujusce mulieris linguam in Christi laudes sese exserere fecit, nimirum tunc quando paulo ante in totius populi conspectu tanquam Magus, qui cum dæmonibus communicaret, proclamatus fuit : *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Ecce tibi, quam sit divina providentia in reparando dilectissimorum amicorum suorum læso honore, inque illis ab invidia, odio, perversorumque calumniis defendendis sollicita, zelosa et provida.

2. — Didacus Stella, *in Luc.*, ait : « Non est « dubium, nisi quod audientes hæc Pharisæi crucia- « bantur, solet Dominus invidos alieni boni tor- « quere, augendo eis bona, quibus invident. » Neque enim Deus Pharisaicam hanc invidiam solum per patrata miracula, nec non per suppliciorum prædicationem torquere, verum insuper Christi laudes et gloriam cum totius populi applausu, per sanctam hanc mulierem exaltare voluit.

3. — Toletus observat, quod : « Efficax iste et « copiosus Christi sermo, nullum fecit fructum in « calumniatoribus Pharisæis ac Scribis, sed in una « quadam muliere et quidem de media plebe, in « illorum confusionem et damnationem. »

Extollens vocem.

4. — S. Bonaventura generosum virilemque hujus mulieris animum magnopere admiratur, utpote quæ divinitatem Christi, ejusque sacratissimam humanitatem in conspectu Pharisæorum, qui adversus eum conjuraverant, publice laudare non dubitavit : « Virilitas notatur in hoc, quod vocem « extollebat, secundum illud, *Isa.*, XL, 9 : *Exalta in « fortitudine vocem tuam, qui evangelizas in Jerusa- « lem.* Ex quo apparet, » inquit paulo post, « quod « laudator divini nominis non debet esse timidus, « ut laudare non audeat, nec timidus ut laudare « erubescat. » Ad idem quoque propositum optime nobis inservit dictum illud Theophylacti, super illa verba, *Joan.*, VII, 37 : *Stabat et clamabat : Si quis sitit*, etc. « Clamavit Jesus, ut libertatem suam in « dicendo manifestaret, quod nullum metueret. » S. Bernardus quoque ad Eugenium Papam, *lib.* IV *de consider.*, ita loquitur : « Hanc velim in genera- « lem constituas regulam, ut omnem, qui palam « veretur dicere, quod in aure locutus est, suspec- « tum habeas. » Hanc quoque mulieris illius libertatem in dicendo Beda admiratur, dicens : « Tanta « ejus incarnationem sinceritate cognoscit, tanta « fiducia profitetur, ut et præsentium procerum « calumniam et futurorum confundat hæreticorum « perfidiam. »

5. — Toletus quoque mulierem hanc omnes exhibuisse humanos respectus observat : « Non « erubuit, nec timuit palam et alta voce inter me- « dios calumniatores, qui ab omnibus magnifica- « bant et Doctores habebantur, vocem extollere et « Christum mirifice laudare. » Quando enim fides vitia in Christum in nobis urgere incipit, huicque simul ardens in illum amor conjungitur, omnis respectus et interesse mundanum calcatur et os nostrum etiam cum mortificatione nostra in veritate obsequium aperitur. Unde advertendum est, quod regius Propheta David, *Ps.* CXV, 10, primo præmittit hoc verbum, *Credidi*, et statim subjungit : *Propter quod locutus sum, ego autem humiliatus sum nimis.* Interlinearis inquit : « Magna fiducia inter « blasphemos confiteri Dei Filium. »

Quædam mulier.

6. — Albertus Magnus refert, nonnullos opinari mulierem hanc ancillam fuisse S. Marthæ Christi hospitæ, eamque Stellam fuisse appellatam, et post mortem et resurrectionem Salvatoris una cum SS. Maria Magdalena, Lazaro, Martha et Maximino mari impositam, trajecisse Massiliam : « Cujus « nomen significat illuminationem radiosam cogni- « tionis ipsius. Hæc etiam fuit una de stellis, quæ « sicut dicitur, *Judic.*, V, 20 : *Contra Sisaram pugna- « verunt*, qui Pharisæos commovit in blasphemiam, « hoc est, contra diabolum. »

7. — Lyranus ab Alberto quoad mulieris hujus nomen, non vero quoad personam dissentit : « Ista « a sanctis Doctoribus dicitur fuisse S. Marcella, « famula B. Marthæ sororis Lazari. »

8. — Albertus Magnus mulieris illius considerat sexum, cæteroquin debilem : « Cum esset fragili « sexu, terrore blasphemantium non est perter- « rita ; » adducitque auctoritatem S. Ambrosii, dicentis : « Quanto infirmius vasculum, quod repor- « tat ex hoste triumphum, tanto majori opprobrio « diabolus induitur, tanto dux militiæ nostræ Chris- « tus jucundius impugnantibus suis delectatur. « *Judith.*, XIV, 16 : *Una mulier Hebræa fecit confu- « sionem in domo Nabuchodonosor Regis.* »

9. — S. Bonaventura ad verba illa S. Lucæ : *Quædam mulier de turba*, se reflectit, dicens : « No- « tatur conditio in persona laudante : Modicitas, « quod quædam mulier non nominata, nec nobilis, « sed de turba, ut impleretur illud, *Ps.* LXXIII, 21 : « *Pauper et inops laudabunt nomen tuum ;* » demum vero Seraphicus Doctor discursum suum in hujus devotæ mulieris laudem dirigit, eique dicit : « In « te verificatum est illud *Eccli.*, XXVI, 24 : *Funda- « menta æterna supra petram solidam, sic manduta « Dei in corde mulieris sanctæ.* » Albertus Magnus

dictionem hanc *quædam*, hac Glossa expendit : « Quædam dignitate singularis, quamvis conditione « humilis. » Porro de muto et surdo, qui a Salvatore miraculose sanatus fuerat, non constat, quod vel verbum in gratiarum actionem, vel in Christi laudem, vel in ejus ab impacta calumnia excusationem, vel defensionem locutus fuerit, tametsi is summus ejus fuerit benefactor, et ecce paupercula quædam ancilla, a densissima hac turba prosilit in medium, ut Dei innocentiam justificet, eamque a tot in eamdem impio ore prolatis calumniis redimat; at vero dicat aliquis, cur ad Filium Dei a falsis hisce calumniis eximendum Deus non excitavit linguam unius ex famosissimis totius Hebraismi oratoribus? Cur hoc fine non est usus Nathanaele legis Doctore, vel Nicodemo eximiæ auctoritatis viro, vel S. Joanne Apostolo et sublimi Theologo? Cur os pauperis cujusdam mulierculæ, imo ancillæ in hanc rem adhibere voluit? I *Cor.*, I, 27 : *Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia;* ut philosophos, oratores et totius universi Imperatores et Monarchas convinceret et ad fidem perduceret, pauperibus et egenis usus est piscatoribus; ut Pharaonis et Ægyptiorum fastum arrogantiamque reprimeret, adhibere voluit ranas, ciniphes, muscas : « Ecce quales in- « struxit acies, » inquit Rupertus Abbas Tuitiensis, « ex hujusmodi cohortibus contra fortes Ægyptios « composuit acies; » præterquam quod simplex hæc muliercula in perhibitione testimonii de ejus incarnatione minus suspecta esse poterat; siquidem *cum simplicibus sermocinatio ejus,* satis enim evidens erat, eam id non a se, sed ex speciali cœli inspiratione eloqui.

10. — Neque Apostolis et discipulis ejus animus sufficiens erat ad Magistrum suum ab hac calumnia liberandum, ideo mulier hæc vice ipsorum in medium prodiit. Merito sancta Mater Ecclesia de hoc sexu ita canit : « Pro devoto fœmineo sexu, » verissimum namque est, quod devotio huic sexui propriissima sit et velut innata, sicut et amor erga Deum. Magnanimæ fuerunt, generosæque mulieres, quæ ipsum in Passione ejus secutæ sunt, imo quæ et eidem in cruce pendenti fideliter astiterunt, cum tamen de Apostolis Evangelium, *Matth.*, XXVI, 56, dicat : *Omnes relicto eo fugerunt.* S. Hieronymus ipsorum ad sepulchrum usque constantiam et perseverantiam considerans, dicit : « Ut erubescant « viri non quærere, quem tam fragilis sexus inve- « nerat. »

11. — Beda in homilia, quam per anni circulum ad Matutinum persæpe legimus, hanc mulierem Ecclesiæ typum fuisse ostendit : « Extollamus, » inquit, « vocem cum Ecclesia catholica, cujus hæc « mulier typum gessit; magnæ devotionis et fidei « hæc mulier fuisse ostenditur, quæ Scribis et Pha- « risæis Dominum tentantibus simul et blasphe- « mantibus, tanta ejus incarnationem præ omnibus « sinceritate agnoscit, tanta fiducia confitetur, ut « et præsentium procerum calumniam et futuro- « rum confundat hæreticorum perfidiam. »

Et turba dixit illi.

12. — Porro experientia ex Evangelii lectura clare satis demonstrat, turbam et plebeios ad Christi sequelam magis inclinatos fuisse, quam primates, majorique fuisse fide et devotione ardentes, id quod ipsimet primates testantur, dum ita interrogant, *Joan.*, VII, 48 : *Numquid aliquis ex principibus credidit in eum? Sed turba hæc;* qui enim in hoc mundo minori felicitate gaudent, qui minus aliis sunt honoribus conspicui, hi vel maxime Christi sequelæ et imitationi se consecrant.

13. — Albertus Magnus notat verbum illud : *Dixit illi;* et dicit : « Cor ipsius intentum erat ad « ipsum et blasphemantes profanos reputabat et qui « indigni essent allocutione ipsius. Et ideo non eis, « sed Christo dixit; audientibus tamen illis, ut « confunderentur. *Psalm.* XXXIV, 26 : *Induantur « confusione et reverentia, qui maligna loquuntur « super me.* »

Beatus venter, qui te portavit, etc.

14. — Enimvero mulier isthæc Salvatorem nostrum a calumniis ei impositis justificare et defendere volens, operæ pretium factura videri potuisset, si Pharisæis calumniarum suarum falsitatem, gravitatemque blasphemiarum ipsorum ob oculos posuisset, impietatemque et sacrilegium ipsorum acriter exprobrasset; id tamen nequaquam fecit, sed loco hujus ex prudentissimo consilio, se ad humanitatem et divinitatem Christi laudandam accinxit; hoc enim faciens, simul et eodem tempore pro Christi justificatione manifestum perhibebat testimonium, suumque ostendebat plusquam virile judicium et sapientiam, non aggrediendo officium aliquod sexui, conditioni et professioni suæ adeo improprium, quale erat, corrigere, docere Doctores, et synagogæ suprema capita confutare; suam quoque in eo prudentiam probavit, dum ignem odii et invidiæ, quo erga Salvatorem exardescebant et stimulabantur, magis adaugere noluit. Insuper quia illos ex tali reprehensione parum profecturos cognovit, multum se merituram suoque se zelo satis facturam esse existimavit, si ita Filium Dei ab objectis ei calumniis justificaret, ut Pharisæos injuriando aut exasperando, charitatem non læderet.

15. — Porro de Virginis Matris utero in sacris Canticis, IV, 13, prædictum fuit : *Emissiones tuæ Paradisus,* non solum, quia in eo verbum æternum, quod objectum est beatificæ visionis, opera Spiritus Sancti incarnatum fuit, verum etiam quia ibidem in beata Christi infantis anima per novem mensium decursum reclusa fuit cœlestis Paradisi beatitudo et gloria; adeo ut de sacratissimo Virginis utero,

cœlum in eo empyreum latuisse, dici possit; imo de eodem utero canit sancta Mater Ecclesia : « Quem « cœli capere non poterant, tuo gremio contulisti; » denique omnis gratia, quæ semen est et pignus gloriæ, omnia Redemptoris merita, quæ adæquatum sunt beatitudinis æternæ pretium, in sacrosancto hoc ærario fuere deposita. Unde S. Bernardinus Marianæ gloriæ cumulum hisce verbis admiratur : « Ut intra Trinitatis gloriam ipsa sola sit « evecta, ut plus beatissimæ Trinitatis diligat gloriam, capiat, sentiat et fruatur, quam omnis alia « pura creatura simul sumpta, de cujus gloria post « Filium participant universi. »

16. — Porro Toletus causam nobis declarat, cur solius matris mulier illa mentionem fecerit : « Insinuabat enim Spiritus Sanctus per mulierem hanc « Christum per carnem, ratione cujus portabatur in « ventre et lactabat ubera, non habuisse patrem, « sed matrem solam. » Christum quidem beatum esse expresse directe non dixit, sed verba a se prolata ad genitricem ejus direxit : « Sic enim Chris- « tum magis laudabat, quæ talem ac tantum præ- « dicabat, ut matrem efficeret beatam. Perpende, « quam opposita et contraria calumniatoribus mulier « ista profert verba. »

Additio.

a. — *Beatus venter qui te portavit,* etc. Sicut semen, ait doctissimus P. Joannes de Sylveria, in terram jactum, fert fructum, juxta bonitatem et malitiam ipsius terræ, in quam cadit, sic illa cœlestis Christi doctrina, non in malevolis et detractoribus Scribis et Pharisæis, sed in una simplici, devota, ac dolo carente muliere, fructum edidit. Quamvis enim mulier esset circumsepta doctoribus, ac legis magistris, non tamen veretur, nec timet, sed alta voce et tota contentione, qua poterat, admirata Christi patientiam in tot blasphemiis sufferendis, clamat e turba et Filium Dei confitetur. Ubi adverte, quod hæc mulier Christum Dei Filium non agnoscit, quando celebre illud operatus est miraculum, bene tamen, quando illum tanta cum patientia blasphemias sufferentem vidit. Per hanc enim se Dei Filium esse demonstravit. Regius quidem Propheta David, æternum Patrem his verbis Filium suum introducit alloquentem : *Dominus dixit ad me : Filius meus es tu; ego hodie genui te.* Non tamen tempus et occasionem exprimit, per quam Pater æternus ad id dicendum motus fuerit ac proinde quandonam id dictum fuisse existimatis? Num forte in Incarnatione? aut vero quando in Baptismo ipsum Filium suum dilectum esse gentibus manifestavit? Vel in Transfiguratione? aut resurrectione? vel in quatriduani Lazari resuscitatione? Minime gentium; sed in Passione ejus, ipsum Filium suum esse, prædictis verbis declaravit; nam, postquam Psalmista dixisset : *Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt inania? Quare astiterunt reges terræ et principes convenerunt adversus Dominum et adversus Christum ejus?* paulo post subdit : Dominus dixit ad me : *Filius meus es tu; ego hodie genui te.* Ubi S. Hilarius notat inquiens : « Id quod nunc in Psalmo est : *Filius meus es tu;* « *ego hodie genui te,* non ad Virginis partum, neque « ad lavacrum regenerationis, sed ad primogenitum « ex mortuis pertinere, apostolica auctoritas est. »

Versus 28.

At ille dixit : Quinimo beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud.

At ille dixit : Beati qui audiunt verbum Dei.

1. — Toletus Titi Bostrensis adducens auctoritatem, mysticam valdeque opportunam hanc Christi responsionem fuisse dicit : « Nempe quando multi « erant, qui eum non solum non audiebant, sed « etiam eos, qui audiebant, arguebant, in jus voca- « bant et damnabant. » Pharisæi contemptum divini verbi, quem admiserant, improperare, simulque ex altera parte ejusdem divini verbi sedulos auscultatores consolari volebat. Cajetanus, *in Luc.*, ait : « Hoc est, curam habent verbi Dei, ne in « vanum audierint, sed in corde, in ore et in opere « servaretur. »

2. — Glossa sensum, quem Filius Mariæ erga eam tantopere venerabundus in horum verborum prolatione habuit, declarat dum ait : « Quasi dicat : « Non solum laudanda Maria, quia Verbum Dei « portavit in utero, sed maxime beata est, quia « præcepta Dei servavit in opere. » Albertus Magnus in hujus textus expositione hanc propositionem habet : « Christum beata Virgo corporaliter non ge- « nuisset, nisi prius verbum aure cordis concepis- « set, et custodivisset, quasi gestans ipsum in cordis « utero. »

3. — Dionysius Carthusianus, *ibid.*, ait : « Christus « his verbis conceptum sui spiritualem prætulit « conceptui corporali, ita ut nec Virgini gloriosa « profuerit ad salutem, esse carnalem Filii Dei ma- « trem, nisi et vere devota fuisset, et Christum in « mente spiritualiter concepisset. » Unde hanc elicit doctrinam moralem : « Unde et nos de aliorum « quorumlibet propinquorum sanctitate non præ- « sumamus, quod prosit nobis, nisi illorum virtutes « sectari curemus. » Porro celebris est illa S. Augustini auctoritas, dicentis, *lib. de S. Virginit.* : « Materna propinquitas nil Mariæ profuisset, nisi « felicius Christum corde, quam carne gestasset; « beatior ergo Maria percipiendo fidem Christi, « quam concipiendo carnem Christi. »

4. — Christus utique prædictis verbis seu responsione sua se nequaquam laudibus et gloriæ Virginis contrarium esse, indicare voluit, quin potius

occasionem hinc sumpsit, eorum commendandi et extollendi merita, qui in Dei verbo auscultando assidui existunt, suamque pariter exhibere humilitatem et modestiam, ex laudibus sibi attributis non evanescendo, sed ea se minimi facere demonstrando.

5. — S. Hilarius, *in cap.* IV *Matth.*, prædicatoribus Evangelicis hoc præconium attribuit : « Æter- « nitatis velut satores, immortalitatem omnibus « hominibus, quibus eorum sermo aspersus fuerit, « conferentes. » S. Jacobus Apostolus, I, 21, de Verbo Dei dicit : « *Suscipiet insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.* Verum quidem est, quod immediate subjungat : *Estote factores verbi, et non auditores tantum.* Ipsissimum Dei incarnatum Verbum, *Joan.*, V, 24, verbis et æternæ veritatis promissionibus se declarat, dicens : *Amen, Amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, habet vitam æternam;* equidem si talem suo tempore vitam æternam habiturum esse dixisset, verborum illorum intelligentia utique facilis fuisset; at vero quanam ratione illi de præsenti et actualiter vitam æternam habere salva veritate dici poterunt? S. Bonaventura ait : « Habent in spe vitam æternam; » siquidem pignus vitæ æternæ actualiter possident, quia *vivunt in præsenti vita gratiæ;* quisquis enim verbum Dei libenter auscultat, illudque in affectum ponendo conservat, securus est, quod divinam gratiam minime perdet, utpote quæ nonnisi per culpam amitti valet; et ideo David secure dicebat, *Psal.* CXVIII, 11 : *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi.*

Et custodiunt illud.

6. — Cajetanus optime hoc loco nos monet, non vocari hic beatos illos, qui verbum Dei solum auscultant, sed addit, *et custodiunt;* idque non in tempore præterito, sed per verbum præsentis temporis enuntiat : « Non dicit, quia audierunt et custodie- « runt, sed *qui audiunt et custodiunt,* ut intelliga- « mus solos perseverantes audiendo et custodiendo « esse beatos. »

7. — Glossa pariter hoc Christi monitum mentibus nostris his verbis imprimere satagit : « Beati « sunt, qui verbum Dei auditu fidei concipiunt, et « boni operis custodiam in suo vel proximorum « corde pariunt et nutriunt. »

8. — S. Joannes in principio Apocalypseos eos, qui prophetias libri illius audiunt, legunt, et conservant, beatos appellari audivit : *Beatus qui legit et audit verba prophetiæ hujus, et servat ea, quæ in ea scripta sunt.*

9. — Quando Christus Matthæi, XII, 50, discipulos suos glorioso illo Matris et fratrum suorum titulo honorare dignatus fuit, dixit : *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, et mater est.* Apostolus quoque ad Romanos, II, 13, nos monet, dicens : *Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Deus ipse quoque in libro Exodi, XIX, 5, populo suo dixit : *Si ergo audieritis vocem meam, et custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis;* ubi Rupertus Abbas notat, dicens : « Non dixit tantum : *si audieritis,* « sed, *si custodieritis pactum meum,* quia profecto « *non auditores legis justificabuntur, sed factores.* »

Additio.

a. — *Beati qui audiunt verbum Dei et custodiunt illud.* Auditis mulieris verbis et ei respondens Dominus, sumit occasionem, non ad se suamque Matrem commendandam, sed ad sublimandum Dei verbum, custodiamque illius, utpote doctrinam omnibus pernecessariam; unde ait : *Quinimo;* pro quo S. Augustinus legit : *Immo,* Jansenius, *certo,* Euthymius, *vere dico vobis.* Non negat Dominus, Matrem suam esse beatam, sed ait beatiores esse qui verbum Dei audiunt et custodiunt, hoc est opere adimplent. Nam esse matrem Christi, quamvis sit magna dignitas, per se tamen est gratia gratis data, quæ non facit animum gratum charumque Deo. Deinde esse matrem Dei, præcise et per se, non valet adducere ad regnum cœlorum, in quo vera beatitudo sita est; at custodire verbum Dei perseveranter, usque ad finem vitæ, perducit hominem ad visionem Dei ac æternam vitam. Et ideo evidens signum, aliquem electum esse ad gloriam, est si verbum Dei libenter auscultet et opere adimpleat.

FERIA SECUNDA POST TERTIAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. IV, VERS. 23

23. Utique dicetis mihi hanc similitudinem : Medice, cura teipsum; quanta audivimus facta in Capharnaum, fac et hic in patria tua.

24. Ait autem : Amen dico vobis : quia nemo Propheta acceptus est in patria sua.

25. In veritate dico vobis : Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus, et mensibus sex, cum facta esset fames in omni terra.

26. Et ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.

27. Et multi leprosi erant in Israel sub Eliseo Propheta, et nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.

28. Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes.

29. Et surrexerunt, et ejecerunt illum extra civitatem, et duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.

30. Ipse autem transiens per medium illorum ibat.

Versus 23.

Utique dicetis mihi hanc similitudinem : Medice, cura teipsum, quanta audivimus facta in Capharnaum, fac et hic in patria tua.

Utique dicetis mihi hanc similitudinem.

1. — Corda Pharisæorum penetrans, et ad ea, quæ intus cogitabant, pertingens, idipsum manifestat. « Profert Jesus in medium quæ sciebat, illos « animis agitare, » inquit Lucas Brugensis, « et « occurrit objectioni quam meditabantur, quam et « verbis certe prodidissent, nisi prævenisset Jesus. » In quam pariter expositionem S. Bonaventura consentit, dicens : « Dixit ergo hoc ironice : Proponitis « contra me, quod occulte in cordibus vestris con- « cepistis. » Et Albertus Magnus dicit : « Ait illis, « ex cogitationibus eorum. »

Medice, cura teipsum.

2. — Titus Bostrensis, cujus auctoritatem Glossa adducit, verba hæc usitatum quoddam apud Hebræos proverbium esse existimat : « Ut medicos in « morbum prolapsos, faceto hoc dicto : Medice, cura « teipsum, quidam exciperent. » Eamdem quoque observationem S. Bonaventura habet, dum ait : « Quod consuevit dici medicis infirmantibus, cum « sibi subvenire non possunt, aut nesciunt, aut ne- « gligunt, quod est ipsorum derisorium verbum; » hoc igitur proverbium ad Christum applicando dicere voluerunt : « Sic et tu teipsum, id est, infir- « mos tuos, hoc est, patriæ tuæ, cura; » idque potius per incredulitatem, et modicam, quam habebant fidem, et per derisum, quam ex devotione et affectu, quo in ipsum ferebantur, siquidem clarum est ex Evangelio testimonium, quod nulla in patria sua miracula fecerit, propter eorum incredulitatem; ac proinde Bedam in Glossa relatum citat, dicentem : « Frustra opem misericordiæ cœ- « lestis expectas, si alienis virtutibus invideas; « aspernator est enim Dominus invidorum. »

3. — Dionysius Carthusianus ipsos in discursu suo dicere voluisse existimat, quod si verum esset ipsum vera operari miracula, decens profecto fuisset, ut prius et ante omnes alios se in patriam et patriotas suos beneficium exhiberet, quam in exteros, quodque idipsum non faciens, satis se talem non esse insinuet, qualem se esse asserebat : « Cum « ita non agas, concluditur, quod vel insipienter, « vel inordinate te habes, vel quod tua miracula « non sint vera miracula. » Porro similitudo a Christo adducta, ut Lyranus ponderat, in hoc consistit, quod sicut expertus aliquis medicus potius et libentius semetipsum, et alios ipsum proxime contingentes sanat quam extraneos; ita quoque dicere volebant, si tu verus Propheta esses, miracula quæ passim operaris, primo tuis et postea aliis impenderes; Dominus autem noster hoc illorum argumentum per proposita in Evangelio viduæ Sareptanæ et Naamani exempla elusit.

4. — Hugo Cardinalis verba hæc quoad illos exponit, qui spiritum et perfectionem, quam aliis inserere satagunt, in seipsis negligunt : « Teipsum « primum quam alios; *Rom.*, II, 21 : *Qui alium « doces, teipsum non doces. Eccli.*, XXXIV, 4 : *Ab im- « mundo quid mundabitur?* » S. Gregorius ait : « Sordes tergere manus non valent, quæ lutum « tenent, ideo dicitur, *Esdr.*, XII, 30 : *Mundati sunt « Sacerdotes et Levitæ, et mundaverunt populum.* »

5. — S. Antonius Magnus præclarus Magister

vitæ spiritualis, ait : « Patres antiqui egressi sunt « in desertum, et ipsi sani effecti, facti sunt medici, « et reversi alios sanaverunt. » In collationibus Patrum Abbas Joseph hanc nobis doctrinam tradit : « Non tolerare poterit aut curare languentem is, « qui similiter ægrotat, sed ille medelam tribuit, « qui imbecillitati ipse non subjacet. » Auctor Imperfecti considerat, quod Christus octo beatitudines annuntiaturus, montem sublimem ascenderit : « Ut « ostendat nobis, quoniam in altitudine spirituа- « lium virtutum consistere debet, qui docet justi- « tiam Dei; nemo potest in valle stare, et de monte « loqui; ubi stas, inde loquere : Si autem in terra « stas, de terra loquere, si autem de cœlo loqueris, « in cœlo consiste, ut dicas cum Apostolo : *Nostra « conversatio in cœlis est.* »

6. — Toletus similitudinem hanc a medicis desumptam esse dicit, qui alios curantes propriam negligunt salutem : « Generaliter applicatur iis « omnibus, qui cum aliis prosint, sibi prodesse ne- « gligunt. » Magna profecto ponderatione digna sunt illa increatæ Sapientiæ verba, *Matth.*, XVI, 26 : *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur?* Quod si enim aliquis omnes totius mundi animas Deo lucraretur, suam vero propriam negligeret, quamnam inde utilitatem talis reportaturus esset? *Quid prodest?*

7. — Operarii illi, qui tot annis in arca Noetica fabricanda laborarunt, hosce quidem labores pro sancti illius viri familia, una cum ipso et tot aliis animalibus salvandis subierunt, cum tamen ipsi foris extra prædictam arcam remanentes, in diluvio submersi fuerint. Unde S. Augustinus, *Serm.* II *de Epiph.*, ait : « Similes facti fabris arcæ Noe, quia « aliis ubi evaderent, præstiterunt, et ipsi diluvio « perierunt. » Idem sæpe numero nonnullis accidit religiosis, quia per suas prædicationes, confessionum auscultationes, et alia similia studia; item per austeritatem et exemplaritatem, licet solum externam, vitæ suæ, ædificationi et adjutorio sunt multis animabus, ut salventur, cum tamen ipsi per hypocrisin, vanam gloriam et alia peccata damnentur, *Rom.*, II, 1 : *Inexcusabilis es, o homo, in quo judicas alterum, te ipsum condemnas*; quid enim pro sui excusatione in die judicii coram tribunali constitutus Dei illius, cui in veritate dicitur : *Justus es, Domine, et rectum judicium tuum,* dicere poterit? quid, inquam, dicet, si tot animas laboribus et sudoribus suis Deo lucratus, de anima propria salvanda nec minimum cogitavit? Faces et tædæ aliis prælucendo, ipsæmet consumuntur, et in ignem et fumum penitus resolvuntur; eodem modo multi sunt, qui plurimis animalibus in via Dei lumen communicarunt, eisdemque velut duces et directores ad cœlum ingrediendum obsecuti fuerunt, cum tamen ipsimet per propriam malitiam, viam sibi ad tenebras exteriores, ignemque infernalem statuerint. S. Thomas ait : « Istæ sunt epistolæ sive « litteræ Uriæ, de quo loquitur, *lib.* II *Reg., cap.* I, « quod portaverit litteras mortis suæ; tales portant « litteras, qui sciunt, et docent, et non faciunt. » Chrysostomus quoque ait : « Grandis condemnatio « est, sermonem quidem suum componenti, vitam « vero suam atque operam negligenti. » Utique illi, qui neglecta salute propria, aliorum saluti procurandæ deditus fuit, in veritate dici poterit : *Ex ore tuo te judico.*

8. — S. Bonaventura ait : « Nota quod ironice « vocant medicum, quem veraciter deberent confi- « teri medicum, secundum illud : *Ipse vulnerat et « medetur.* » De hoc cœlesti protomedico S. Augustinus ita scribit : « Magni languores, sed major me- « dicus; omnipotenti medico nullus languor insa- « nabilis occurrit; tantum tu curari te sine, manus « ejus ne repellas, novit quid agat; non tantum « delecteris cum fovet, sed etiam toleres cum se- « cat, tolera medicinam futuram cogitans sanita- « tem. » Ipse est medicus, qui non corpora tantum, sed et animas sanat, qui majorem sollicitudinem suam non in vita et salute corporali, sed spirituali et æterna procuranda adhibere consuevit.

Quanta audivimus.

9. — Didacus Stella circa hæc verba ingeniosam affert observationem, dum ait : « Non dicunt : « Quanta scimus, sed *quanta audivimus,* ut osten- « dant, se nonnihil dubitare, an vera essent, ut di- « cebantur. » Interlinearis verba hæc ita glossat : « *Quanta audivimus,* quod incerta fama vulgavit; » ex quo loquendi modo Pharisæorum satis colligitur, neminem illorum Christum prædicantem subsecutum fuisse, prout alias tot aliæ civitates Judææ et Jerusalem faciebant, sed tantum tractasse ipsos *de auditis* per relationem aliorum, de miraculis ipsius; imo ulterius exinde deducitur, nullam in ipsis erga Christum fuisse devotionem, nec dictis ejus ullam adhibuisse fidem.

10. — Porro causam, cur Christus erga suos compatriotas beneficum se non exhibuerit, S. Marcus, VI, 5, expresse subindicat, dicens : *Non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit, et mirabatur propter incredulitatem eorum.* Interlinearis in persona Christi dicit : « Ideo non operor inter vos, quia vos increduli, non « quia patriam oderim, cui beneficium meæ nati- « vitatis contuli. » Didacus Stella ait : « Quamvis « majus miraculum in hac civitate fuerit factum, « quam in Capharnaum, nam hic verbum divinum « assumpsit humanam naturam. » Hæc igitur impotentia non a Christo, sed a Nazarethanis derivata fuit; ut Albertus Magnus ait : « Impedivit enim « hoc eorum incredulitas, et indevotio, quia in « fide devote non petebant, et ideo quod Deus po-

« terat de potentia absoluta, non poterat de justi-
« tia, » adducitque auctoritatem S. Augustini, expresse scribentis, quod, quando Christus corporaliter aliquem sanabat; eumdem quoque effectum in anima illius sanati operabatur; et ideo Joannes, VII, 25, dicit : *Totum hominem salvum feci;* « et quia
« interius sanari ab ipso noluerunt, ideo indigni
« fuerunt, quod exterior sanitas præstaretur illis. »
S. Bernardinus observat, quod Nazarethani tanquam unius et ejusdem patriæ cum Christo consortes, majori fide et veneratione Christum merito prosequi debuissent, quam omnes alii; et tamen
« ex infidelitate et animo contradicendi, et detra-
« hendi, et contemnendi, dicunt ei : *Quanta audi-*
« *vimus facta,* etc., quasi dicere velint : nisi aliqua
« magna mirabilia feceris, fama tua videtur falsa,
« et ideo non tibi credemus. »

11. — Porro sacri expositores præter jam dictam incredulitatem, alias adducunt rationes, ob quas Christus patriæ suæ miraculorum gratiam subtraxerit. Et quidem in primis Matthæi, XXV, 29, dicitur : *Omni habenti dabitur, et abundabit, ei autem qui non habet, et quod videtur habere auferetur ab eo;* quasi diceret : Qui Dei beneficiis correspondet, et cooperatur, eaque grata mente agnoscit, et in pretio habet, novis denuo gratiis cumulabitur; at vero ab eo, qui illa contemnit, et flocci facit, ea quæ actualiter possidet auferentur. De Nazarethanis magis quam de quibuslibet aliis verificatur illud, *Joan.*, I, 11 : *In propria venit, et sui eum non receperunt;* etenim civitatem Nazareth singularissimo illo et eximio incarnationis beneficio, in salutem humani generis consummato, specialissime honoravit, nobilissimamque legationem a supremo sanctissimæ Triadis consistorio expeditam, inter omnes alias totius mundi nobilissimas civitates ad illam misit, *Luc.*, I, 26 : *Missus est Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth;* ac proinde Nazarethani cives merito gloriari et dicere poterant, *Joan.*, I, 14 : *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis;* siquidem ibi educatus fuit, et per triginta tres annos una cum sanctissima Matre sua et S. Josepho, qui alia quædam in terris sacrosancta Trias ad æmulationem ejus, quæ in cœlis est, vere exstiterunt summa cum vitæ exemplaritate et sanctitate conversari voluit, et tamen suos in eum oculos minime direxerunt, nec quidquam illos æstimarunt, nec majoris quam alios vulgares homines fecerunt, sed tantum quando illum alibi miracula patrare audierunt, tunc pridem ab ipso postularunt, ut cum se, qualem ipsum fama vulgabat, reipsa esse probaret. S. Joannes Baptista pro vero, in lege promisso Messia habitus et agnitus fuit, tametsi nullum unquam patrasset miraculum, solum ideo, quia vita ejus continuum miraculum erat; de Christo autem idipsum longe verius affirmari poterat, præterquam quod insuper infinita patrarit miracula, omnem mortalitatis nostræ sphæram longissime excedentia, ac proinde ingratis et incredulis compatriotis suis Nazarethanis jure merito improperare poterat, dicendo, *Joan.*, XIV, 9 : *Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me.* Certum quoque est, quod nonnullos in patria sua infirmos sanarit, et tamen nullam habebant illorum beneficiorum acceptorum memoriam, aut vero beneficia illa flocci faciebant; vel etiam, quod ingratis hominibus proprium est, valdeque familiare, quia id, quod sibi ab eo se impetraturos esse præsumptuose promittebant, obtinere non potuerunt, beneficia superiori tempore recepta a memoria penitus deposuerant, suumque benefactorem contemnebant. B. Laurentius Justinianus, *lib. de Humil.*, ait : « Obstruit contra se ostium divinæ boni-
« tatis, misericordiarum Dei exsiccat fontem, » ubi de ingratitudine loquitur.

12. — Ex quibusdam Bedæ verbis clare deducitur, compatriotas Nazarethanos derisisse Salvatorem, et per solum ludibrium, miracula ac prodigia ab illo postulasse. Dicit enim Venerabilis hic Doctor : « Qui ab irridentibus quidem civibus, seipsum
« curare, hoc est, in sua patria virtutes facere mo-
« netur; » ideo quoque fabri filium ipsum, probri loco appellarunt, *Matth.*, XIII, 55 : *Nonne hic est filius fabri, et mater ejus dicitur Mariæ?* ac proinde justissime et ipsi in sua postulatione merebantur derideri, infirmique et agonizantes ipsorum, communi pietatis et beneficentiæ Salvatoris beneficio destitui. Deus etiam per os Sapientis, *Prov.*, I, 24, ita loquitur : *Quia vocavi et renuistis, extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret; despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis;* cum autem verisimillimum sit, quod in solidis illis triginta tribus annis, quibus in Nazareth commoratus fuit, maxima cura, zelo et sollicitudine salutem ipsorum promoverit, ideo ex quo illum contempserunt, merito hoc Dei comminationem, *Prov.*, I, 26, fuere promeriti : *Ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo.*

13. — Toletus aliam quamdam in ipsis malitiam his verbis detegit : « Non hi miracula fieri
« apud se cupiebant propter fidem, sed propter
« ambitionem quamdam aut curiositatem, » miracula enim in Nazareth ab ipso patrari postulabant, ut ad civitatem ipsorum concursus essent omnium populorum, propter ostentationem et vanitatem, ut ipsum in ea civitate natum et educatum fuisse gloriari possent : ecce quam sit sagax studium emolumenti; triginta illis annis, quibus donum miraculorum et Divinitatis suæ lucem absconderat, ipsum ne quidem obiter aspicere dignati fuissent; modo vero, quia ipsum patriam suam per miracula illustrare posse sperant, ipsique utilitatem inde nasciturum evidenter vident, ipsum invisunt, et tanquam Prophetam, et hominem omnem huma-

nam conditionem superexcedentem magni æstimare et honorare incipiunt, ipsumque, ut miracula faciat, requirunt.

14. — Alia quoque causa hoc loco assignari potest, cur inter suos miracula facere detrectarit, et externis potius beneficia sua impendere studuerit; nimirum ut nobis insinuaret, quod vel maxime in rebus, animæ salutem et cultum divinum attinentibus, a carne et sanguine omnino alieni esse debeamus, *Psal.* XLIV, 12 : *Audi, filia, et vide, inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum Patris tui, et concupiscet Rex decorem tuum.* Hugo de S. Victore ait : « Delicatus ille est adhuc, « cui patria dulcis est, fortis autem jam, cui omne « solum patria est, perfectus autem, cui mundus « exilium est. »

15. — Chrysostomus nobis Filii Dei, Patris misericordiarum benignitatem declarat, *Hom.* XLIX *in Matth.*, quia non obstante, quod pessime a Nazarethanis habitus fuerit, attamen iisdem benefacere non omittit, a miraculorum, quæ ab ipso poscebantur, patratione abstinendo : « Considera, post « quantam signorum manifestationem ad ipsos « venerit, et ne sic quidem rursus sustinuerint, qui « rursus odio inflammarentur, quocirca nec fecit « signa multa, nec majus supplicium illis accresce- « ret. » Verum quidem est, quod in Capharnaum prodigia multa operatus fuerit, verumtamen apud S. Matthæum, XI, 23, Salvator noster ait : *Et tu Capharnaum, numquid usque in cœlum exaltaberis? usque in infernum descendes, quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem. Psal.* CXXXVIII, 12 : *Sicut lumen ejus, ita et tenebræ ejus;* qui enim majus lumen majoremque Dei notitiam habent, nec tamen illi cooperantur, irremissibilius castigabuntur.

16. — Cajetanus rationem reddit, cur Christus in exordio prædicationis suæ ad operandum miracula, in Nazareth non se receperit; nimirum « ut « vel disponerentur concives ad credendum, sed « prævaluit invidia; » ac proinde Chrysostomus scribit : « Cum veniret Nazareth, a miraculis absti- « net, ne provocaret eos ad majorem livorem. »

Facta in Capharnaum, fac et hic in patria tua.

17. — Albertus Magnus ait : « Patriam suam « vocat hic stricte locum conceptionis et nutritio- « nis; » et ideo, secundum eumdem Albertum, Nazarethani dicere voluerunt : Quod si in te charitas est ordinata, prius patriæ, parentibus, compatriotis et aliis benefacito, et postea aliis : « Tui « enim, quos debes reputare sicut teipsum, multis « subjacent defectibus, et indigent beneficiis tuis, « si ergo hæc facis, primo fac circa tuos. » Didacus Stella sequens argumentum adducit : « Si similia « non fecerit, » id est, miracula alibi facta, « apud « suos, videbitur aut non velle, aut non posse; « quod si nollet, ingratus in patriam suam existet; « quod si non potest, clarum est, quod excæcavit « Capharnaitas suis magicis artibus; hæ erant im- « piæ cogitationes Nazarenorum. »

18. — Nazareni quidem Christum increpabant, eo quod nulla inter ipsos miracula operaretur; et tamen potius semetipsos arguere debuissent, qui se ex tot capitibus hac gratia indignos reddiderant, *Ps.* XX, 12 : *Declinaverunt in te mala.* Impiorum etenim hominum proprium est, infortunia et adversitates suas Deo veluti unicæ causæ attribuere, cum tamen illas sibimetipsis fabricarint, et accersiverint; lascivus namque et libidinosus, ipsemet morbi illius incurabilis, quo afficitur, faber fuit; si aliquam sibi conciliavit capitalem inimicitiam, si jurgia et duella ipsi intenta fuerunt, malam incuset societatem, quæ ad hæc omnia viam straverunt; usurarius ille incarcerationis suæ causam non Deo, sed illicitis suis contractibus et injustis extorsionibus attribuat : « Mala quæ patimur, mala nostra « meruerunt. »

VERSUS 24.

Ait autem : Amen dico vobis : Nemo Propheta acceptus est in patria sua.

1. — S. Bonaventura, *Serm. cit.*, ait : « Nec « quoad doctrinam, nec quoad vitam, in quibus « Prophetæ habere consueverunt excellentiam, et « ideo non est mirum, si in patria sua non faciat « miracula, quæ pro ingratis et indignis non sunt « facienda. » Idem S. Josephi Patriarchæ exemplum adducit, qui a fratribus suis divenditus, ab Ægyptiis autem honoratus et exaltatus fuit; Moysis item, qui ab Aarone et Maria, nec non ab omnibus aliis populi sui tribubus, injuriis fuit insignibus affectus.

2. — S. Bernardinus Senensis dubium movet, nimirum qua ratione propositio ista verificetur, cum tamen Moyses et Isaias in Israele summe fuerint honorati et celebrati. S. Franciscus pariter magno in honore suis Assisinatibus fuit; S. Antonius Ægyptiis valde fuit charus et pretiosus, S. Hilarion quoque in Palæstina omnibus fuit acceptus; idemque de aliis Sanctis legimus. Respondet autem, dictum Christi intelligendum esse, non universaliter, sed *ut plurimum,* et speciatim veritatem suam habet in exordio perfectionis et sanctitatis Sanctorum; « et maxime si in principio fuerunt simplici « statu, vel gente. » Advertit quoque idem Sanctus hoc loco, nomine patriæ domum vel familiam intelligi, in qua Sanctus aliquis natus fuit et educatus; tametsi etiam sæpe de civitatibus verificetur, vel de locis ubi suos fuere sortiti natales.

3. — S. Ambrosius, *lib.* IV, *in cap.* IV *Luc.*, observat, quod merito se, quo minus in Nazareth miracula patraret, excusaverit : « Ne fortassis ali-

« quis viliorem patriæ nobis esse debere putaret, « affectum; neque enim cives poterat non amare, « qui amaret omnes, sed ipsi se charitate patriæ, « invident, abdicarunt, charitas enim non æmula- « tur, non inflatur; nec tamen exors patria bene- « ficiorum est, quod enim majus miraculum, quam « quod in ea natus est Christus? » id quod de in- carnatione et conceptione ejus intelligendum est; siquidem nativitas in Bethlehem facta fuit, id quod sequentibus verbis declarat : « Videte igitur, quid « mali invidia afferat, indigna propter invidiam « patria judicatur, in qua civis operetur, qua digna « fuit, in qua Dei Filius conciperetur. » Enimvero hæc gratiarum et miraculorum Christi obex invi- dia, ab omnibus, in execratione habetur. Chryso- logus, *Serm.* XLVIII, dicit : « Inter suos posse, mor- « sus est, adustio est; inter cives eminere proxi- « mos proximorum urit gloriam. » Dionysius Carthusianus quoque hujus livoris reddit ratio- nem, dicens : « Homines ut frequenter ægre ferunt, « dum compares sui ipsius præferuntur, et proni « sunt considerare eum, qui excellit secundum id « quod fuit, dum eis similis videbatur; erubesci- « biles sibi arbitrantur, quod familiaris collega « conscius in tantum eis præfulgeat, et hoc verum « est de hominibus, in quibus superbia, invidia, et « passiones cæteræ regnant. » Beda aliud quoddam motivum his verbis ponderat, *in cap.* XIII *Matth.* : « Non enim considerant præsentia viri opera, sed « fragilem recordantur infantiam, quasi non et « ipsi per eosdem ætatis gradus ad maturam æta- « tem venerint. » S. Thomas hanc habet observa- tionem : « Quando homo est in patria sua, multi « qui cognoscunt infirma sua, semper reducunt in « memoriam infirma, hoc enim est a malitia homi- « num, ut magis infirma cogitent, quam perfecta. » Chrysostomus, *Hom.* XXXIV *in Joan.*, hunc contemp- tum consuetudini valde familiari attribuit : « Quo- « niam consuetudo contemptum parere consuevit. » Et idem Angelicus Doctor alibi ait : « Quos fami- « liares magis habemus, minus revereri consue- « vimus. »

4. — Porro ad hoc, ut vox persuadentis fructum faciat, opus est, ut bonam habeat opinionem et existimationem apud eum, cui est persuasurus. S. Paulus se ab Agrippa libenter audiri sciens et videns, causam suam apud eum acturus, *Act. Apos.*, XXVI, 2, seque defensurus, dicit : *Æstimo me beatum, apud te, cum sim defensurus me hodie.* Christus ut Apostolorum prædicationem apud auditores suos fructuosam efficeret, hanc eis consolationem reli- quit, *Luc.*, X, dicens : *Qui vos audit, me audit;* at vero in præsenti, ut Didacus Stella optime advertit : « Non solum non credebant, sed irridebant eum; » non solum ipsum non tanquam Filium Dei venera- bantur et æstimabant, sed et hisce verbis, *Matth.*, XIII, 33, ei insultabant : *Nonne hic est filius fabri?* Apostolus ad Thessalonicenses, I, IV, 5, ita scribit : *Rogamus vos, et obsecramus in Domino Jesu, ut, quemadmodum accepistis a nobis, quomodo oporteat vos ambulare, et placere Deo, sic et ambuletis, ut abundetis magis;* quæ ultima verba Chrysostomus, *ibid., Hom.* X, hac Glossa exponit : « Ut habeatis « summe pretio Evangelii ministros propter opus « eorum. » Idem quoque alibi, *Hom.* XXX *in Gen.*, hac Medici similitudine utitur, qui se ab infirmo contemptum nihilque æstimatum videns, curam ejus protinus deserit : « Medicus infirmum videns « suis mandatis non obtemperantem, sed despi- « cientem ea, et vacantem iis, quæ morbum fa- « ciunt incrudescere, infirmum in sua ægritudine « relinquit. » Christo ad hoc, ut miracula sua pa- tret, non sufficere videtur, ut Didacus Stella bene observat, illa in ipso residens miracula faciendi potestas, nisi etiam in iis, qui eum recepturi sunt, correspondentiam et quasi cooperationem quam- dam inveniat, sicut enim in omni actione naturali non solum requiritur virtus et potentia operativa, verum etiam dispositio materiæ : « Nam actus ac- « tivorum sunt in patiente bene disposito; » sic enim licet ignis proprietas sit ardere, hanc tamen proprietatem actualiter non exequitur, nisi in ma- teria disposita, et ad incendium concipiendum adaptata : ita quoque Deus in miraculis « ut plu- « rium, » non solum requirit potestatem et omni- potentiam illa operantis, « sed fides etiam et de- « votio requiritur in illo, qui vult accipere. » Christus quidem virtutem et omnipotentiam in operando infinitam habebat; sed insuper in Naza- renis dispositionem requirebat, et hæc illis deerat. Toletus vero adversus jam datam doctrinam, ob- jectionem quamdam fieri posse dicit; nimirum quod Salvator noster etiam miracula patrarit apud eos, qui in eum non credebant; unde sequi vide- tur, « Christum magis punivisse Nazarenos, quam « cæteros. » Antecedens autem constat ex Matthæi, *cap.* XIII, et *cap.* VI Marci, ubi Christus etiam in- credulis benefecisse legitur. « Videtur igitur minus « dilexisse suos. » Mox vero idem objectioni satis- faciens, dicit : « Respondeo, et ni fallor, notanda « est responsio hæc, nam in hoc plus dilexit suos, « quando enim beneficiis Dei homo abusurus est, « majus accipit beneficium, magisque diligitur, si « ea illi non conferantur; » adducitque auctorita- tem S. Augustini, *tract.* XXXVII *in Joannem*, ita scribentis : « Deum aliquando nos exaudire, dum « non facit quæ petimus, nimirum quando ea quæ « petimus, nocumento futura sint nobis. »

5. — Enimvero in hoc facto manifeste patet, quam sit inordinata passio, invidia, Chrysologus etenim, *Serm.* XLVIII, Filium Dei, tum ex sanctitate vitæ, tum ex cœlesti ejus doctrina, quam annuntiabat, tum etiam ex prodigiis, quæ operabatur, omnino venerabilem fuisse considerat, « tamen ne in ipso

« videatur Divinitas, Deitas sentiatur, invidia pa-
« rentum carnalium nomina commonet et divul-
« gat; » nam ad ejus gloriam et Divinitatem ob-
fuscandam, eum fabri filium, matrem vero ejus
pauperculam esse divulgarunt, idque in majus ejus
vilipendium et contemptum. Cajetanus Christi in
hac occasione exhibitam mansuetudinem commen-
dat, dicens : « Et quia directe dicta fuerunt in dis-
« pectionem personæ ejus, ideo directe respondet
« mansuetissime non esse hoc novum. »

6. — Toletus aliam quamdam adducit objectio-
nem, quæ hoc loco moveri posset, nimirum,
Christus ideo inter suos prædicare et miracula fa-
cere destitit, quia suis exosus erat; unde sequi vi-
detur, Christum solum ideo miracula patrasse, ut
populi illa spectantis sibi captaret auram et bene-
volentiam; cui objectioni respondet dicendo, opera
Christi in gloriam Patris, tanquam in finem fuisse
directa, et ut se Messiam esse testaretur et manifes-
taret; pro cujus explicatione nonnullas adducit
similitudines, et hanc sequentem inter cæteras :
« Sicut si Medicus insignis quæreret et cuperet
« agnosci ab infirmis, ut sanari vellent ac possent,
« et sic Respublica conservaretur, non ambitio,
« non vana gloria, sed honesta et commendanda
« dilectio est. »

7. — Hæc verba religiosos quoque sui officii
memores reddunt, ne scilicet nimium habeant erga
patriam et nidum, in quo geniti fuere, affectum,
sed ut alas suas explicent ad alio avolandum, ut
variis se populis indifferenter utiles et proficuos
efficiant; nam ut Nazianzenus, *Orat.* XVIII, ait :
« Una magnis et excelsis viris patria est, nempe
« Jerusalem illa, quæ mente concipitur. »

8. — Deus, qui per os Prophetarum suorum lo-
quitur, propter quod dicunt : *Hæc dicit Dominus*,
is inquam in principio Prophetiæ Isaiæ cœlos ter-
ramque, ut eum auscultent, invitat : *Audite cœli, et
auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est.*
Quidnam vero Deus cœlo et terræ vult esse persua-
sum? Idipsum immediate subjungit, dicens : *Filios
enutrivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me.* Ve-
rum quidem est, omnes Judæos Deum valde magna
affecisse injuria, de Nazarenis vero Judæis specialiter
dici potest, quod ab ipso, filiorum loco habiti
et æstimati fuerint, siquidem ex triginta tribus
annis, quibus cum hominibus conversatus est, cum
Nazarenis triginta solidos annos dimoratus et con-
versatus fuit; unde si alibi pertransiens omnibus
benefecit, quanto id verisimilius facturus fuisset
magis et liberalius illis, in hac tanto tempore con-
tinuata cum illis mansione, nisi se tali beneficentia
omnino reddidissent indignos? *Cognovit bos posses-
sorem suum, et asinus præsepe domini sui, Israel
autem me non cognovit.* Et ideo Deus ibidem adver-
sus Nazarenos, in individuo et specialissime lamen-
tari videtur, dum subjungit : *Et populus meus non
intellexit; væ genti peccatrici, populo gravi iniqui-
tate, semini nequam, filiis sceleratis. Blasphemaverunt
sanctum Israel; super quo percutiam vos ultra ad-
dentes prævaricationem?* quibus verbis propositum
sibi esset declarat, quod illos miraculis suis privare
velit, si enim alibi *transiit benefaciendo, et sanando
omnes*; hic omnino contrarium præstat. *Qualia fe-
cisti in Capharnaum, fac et hic : omne caput langui-
dum; a planta pedis usque ad verticem non est in eo
sanitas, vulnus et livor, et plaga tumens non est cir-
cum ligata, nec curata medicamine*; nam prout in
fine Evangelii dicetur, de monte eum præcipitando,
necem ei inferre tentarunt.

9. — S. Gaudentius, *Serm.* IX, immensa populo
Israelis collata beneficia considerans, illud in specie
exprimit, quod Nazarenis quam maxime adaptatur,
dicens : « Ipse in carne adveniens docuit eos et
« instruxit, et verberavit curationum beneficiis; »
q. d. ut hosce ingratos quam severissime castigaret,
nullum invenit potentius medium, quam si eos be-
neficiis cumularet. Unde Chrysost., *Hom.* XXV *in
Matth.*, de Hebræis testatur, dicens : « Judæos nihil
« magis perditioni dedit, quam quod ingrati Deo
« esse voluerunt. » Et quidem hoc ingratitudinis
vitium adeo est abominabile, ut non solum Isaias
verum etiam Moyses, de Hebræorum ingratitudine
lamentari volens, cœlum pariter et terram ad se
auscultandum invitarit, *Deut.*, XXXII, 1 *et seq.*, di-
cens : *Audite cœli quæ loquor, audiat terra verba
oris mei : Generatio prava atque perversa, hæccine
reddis Domino, populo stulte?* Et quidem postquam
multos a Deo receptos eximios favores recensuisset,
quos ingratissimi contempserant, tandem singulari
cum emphasi concludit, dicens : *Vidit Dominus, et
ad iracundiam concitatus est*, innumeraque rigidis-
sima iis comminatur supplicia, prouti loco citato
fusius legitur.

VERSUS 25.

*In veritate dico vobis : Multæ viduæ erant in die-
bus Eliæ in Israel, quando clausum est cœlum
annis tribus, et mensibus sex, cum facta esset
fames magna in omni terra.*

In veritate dico vobis.

1. — S. Ambrosius, *lib. de Viduit.*, ad aliud pro-
positum dicit : « Cum me admoneat Dominus, quod
« in veritate dictum sit, ad mysterium videtur
« sollicitare aures. » S. Bonaventura super eadem
verba ita scribit : « Sermo tuus veritas est, etiam
« veritatem dicebat, cui erat credendum, et tamen
« non credebant. Unde, *Joan.*, VIII, 46 : *Si veritatem
« dico vobis, quare non creditis mihi?* Et illud, *Job.*,
« VI, 25 : *Quare detraxistis sermonibus veritatis.* »

Multæ viduæ erant in diebus Eliæ, etc.

2. — Jansenius nobis causam declarat, cur in-

creata et incarnata Sapientia, hæc exempla adversus Nazarenos allegarit : sicut enim Elias et Eliseus per varia in Israel patrata miracula Prophetæ valde illustres, suis ob propria demerita relictis ad exteros abeuntes illis benefecerunt, tametsi conterranei ipsorum in pari et forsitan majori necessitate comprehensi essent, ita se per hæc exempla a prava suspicione purgare voluit : « Horum exemplo sese « Dominus purgat, idque eo magis, quo significat « hos Prophetas non propria, sed divina voluntate « suis prætermissis, benefecisse cæteris; » idque in primo exemplo denotavit, quando dicit : *Ad nullam illarum missus est Elias,* etc. Ac proinde hoc loquendi modo se non solum ab omni prava suspicione liberavit, verum etiam ex divinæ voluntatis dispositione fieri demonstravit, quod non nisi illis benefaceret. Insuper considerari hoc loco potest, quod, ex quo Prophetæ mentionem fecerat in verbis antecedentibus, ut inquit Toletus : « Exemplis Pro- « phetarum duorum confirmat, non solum Prophe- « tas apud suos in pretio non fuisse, sed etiam eos « ob incredulitatem suorum, miracula apud extra- « neos, suis relictis, fecisse. » Et quidem duobus hisce exemplis totius Hebræi populi stringebat incredulitatem, qui ex omnibus sibi illatis suppliciis et pœnis nec quidquam fuerat emendatus : « Ut eo « exemplo, patriæ etiam suæ infidelitatem magis « taxaret, quæ tot miraculis et doctrina acceptis, « nondum crediderit. »

3. — Beda per hanc viduam a qua Elias invitatus fuerat, Ecclesiam intelligit ex gentibus collectam : « Vidua, ad quam Elias missus est, gentium « designat Ecclesiam, quæ a suo diutius conditore « deserta, populum rectæ fidei nescium, quasi pau- « perem filium egena stipe nutriebat. »

4. — Porro qualiter hæc fames in sensu mystico intelligi decebat, Origenes hisce verbis exponit : « Occupante enim fame populum Israel, scilicet « audiendi sermonem Dei; venit Propheta ad vi- « duam, de qua dicitur : *Multi filii desertæ magis,* « *quam ejus quæ habet virum.* »

5. — Hugo Cardinalis in sensu morali exponit, dicens : « Moraliter per viduam et leprosum signi- « ficantur laici peccatores, diversorum peccatorum « generibus maculati, qui sæpe devotius recipiunt « verbum Dei quam clerici, etiam quam religiosi. »

Versus 26.

Et ad nullam illorum missus est Elias, nisi in Sareptæ Sidoniæ ad mulierem viduam.

1. — S. Bonaventura hunc textum exponens, verba illa Psalmi allegat : *Esurientes et sitientes, anima eorum ipsis defecit.* Etenim Elias ex Samaria in Sareptam se transtulit, ut famem, apud eos utpote famelicos et in gravi necessitate penuria constitutos, sublevaret; quasi Christus dicere vellet : Illi gratias et miracula Eliæ merebantur, qui illorum tenebantur desiderio et fame : *Esurientes implevit bonis.* Nazaræni vero illa ridebant, eademque invidia potius animique livore prosequebantur; aut vero dicere voluit, quod, sicut Elias populo Israel dorsum verterat, ut in Sarepta mulieri cuidam gentili et idololatræ provideret, quæ majori in honore et æstimatione ipsum habebat quam Samaria, et sicut omnibus, quæ Elias ei promiserat, promptissime credebat, et quidquid ab eo illi præceptum fuerat, indilate exequebatur, ita quoque Christus dicere voluit, se Capharnaitas, eo quod se illi obsequiosos et devotos exhibuerunt, suisque miraculis sine ulla difficultate fidem adhibebant, Nazarænis longe anteponere; eo quod ipsum ludibrio haberent, ab eoque miracula sola curiositatis aliorumque humanorum respectuum causa exposcerent.

2. — Lucas Brugensis de hac Sareptana vidua scribit, eam modica, quam habebat, farina libenter se privasse, eamque Eliæ subministrasse, certa cum fiducia se illam multiplicatam esse recepturam : « Tantam fidem conjunctam cum singulari « charitate, cum non inveniret Deus in Israel, post- « habitis Israeliticis, misit Prophetam ad Sydo- « niam viduam, adeo apud Deum plus habet mo- « menti animus quam genus; nec genti largitur « sua munera Deus, sed fidei, non carnis propin- « quitati, sed promptitudini spiritus. » Eodem quoque modo Deus non ad patriam, animos, parentes; sed ad spiritum, fidem et devotionem respexit, ut gratias suas distribueret, suisque miraculis largiretur beneficia.

Versus 27.

Et multi leprosi erant in Israel sub Eliseo Propheta, et nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.

1. — Salvator noster juxta opinionem Lucæ Brugensis, hæc Eliæ et Elisei exemplo adduxit, ut denotaret quod tametsi a compatriotis suis contemneretur, suæ tamen gloriæ exinde nihil decederet : « Quia Deus non sine eorum ignominia ac « pudore alibi ipsum ornare et extollere possit, « sicut olim Prophetis suis honorem dedit in me- « diis gentibus. »

2. — Porro causa, cur ab Eliseo Propheta ex universo illo numerosissimo populo nullus alius curatus fuerit, in eo posita est, quia nullus erga dictum Prophetam eam præ se fidem tulit, quam Naaman habuit. Unde Lucas Brugensis ait : « Nul- « lus leprosorum Israelitarum tanti Eliseum fecit, « quanti hic alienigena, qui solus religioso officio « studuit sanitati; » hic enim sanitatis infallibiliter subsecuturæ fiducia concepta, prolixum aggressus est iter, muneraque attulit, lumenque ac notitiam

veri Dei sibi comparavit, cum tamen « inter lepro- « sos Israelitas nullus erat, qui vel pedem moveret, « ut Prophetam sanitatis obtinendæ causa adiret. « Cur non rogabat fratres, rogat Ambrosius, non « curabat cives, non sanabat Prophetas consortes, « cum sanaret alienos, sanaret eos, qui observan- « tiam legis et religionis consortium non habe- « bant? nisi quia voluntatis est medicina non gen- « tis, et divinum munus votis eligitur, non naturæ « jure defertur; disce, Christiane, rogare quod « cupias impetrare. »

3. — Naaman Hebræis reprobationem ipsorum improperat, dum gentilis populus ab idololatriæ cunctorumque aliorum vitiorum lepra mundatus, in locum ipsorum subintrat. Unde Beda de Naaman ait : « Populum demonstrat nationum, qua- « dam perfidiæ scelerumque lepra maculosum, sed « per sacramentum baptismatis ab omni mentis et « corporis fæditate purgatum. »

4. — S. Bonaventura ex duobus illis exemplis, indignitatem Judaismi respectu gentilium clare demonstrat : « His duobus exemplis ostendit indig- « nitatem Judæorum respectu gentilium, quantum « ad universalem defectum pœnitentiæ et univer- « sale contagium malitiæ, quod in Judæis remansit « non curatum, sed in gentilibus est sanatum per « Christum. » Porro cœlum tribus annis et senis mensibus clausum, gratiæ et doctrinæ Evangelicæ in illo populo denotavit penuriam, quia juste paris temporis spatio circiter Salvator illis prædicavit; at vero : « Non susceperunt pluviam gratiæ, exigen- « tibus peccatis suis, quamvis enim super se veni- « ret imber Judæa tamen non recepit. Interea « autem temporis mittitur verus Elias prædicator « ad viduam in Sarepta Sidonis, quæ recte signifi- « cat gentilitatem. » Demum vero aliam Naamani a lepra mundati historiam prosequitur et declarat mysterium : « Infectio lepræ designat corruptionem « malitiæ, quæ fuit in omnibus ante adventum « Christi secundum illud *Psal.* XIII, 1 : *Corrupti « sunt et abominabiles facti sunt;* ab hac non est « curata Judæa. »

5. — Hugo Cardinalis ait : « Peccatum lepra « dicitur, quia inficit, multi sunt hodie leprosi in « Israel, id Ecclesia, et tamen nemo mundatur nisi « Naaman, qui decor interpretatur, et significat « confitentes. *Psal.* CIII, 1 : *Confessionem et decorem « induisti.* »

Versus 28.

Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes.

Repleti sunt omnes.

1. — Valde considerabilis est illa dictio, *omnes,* siquidem quando de servis Dei persequendis contumeliandis et exagitandis agitur, omnes unanimiter ad invicem concordant, tametsi aliis in rebus facile discordes evadant : *Astiterunt Reges terræ, et principes convenerunt in unum,* non obstante quod politia et ratio status eos a se invicem dividat, nec unquam animos eorum simul conciliatos esse permittat. Notandus vero est finis, quem unio isthæc sibi propositum habuit : *Adversus Dominum, et adversus Christum ejus : Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum. Omnes declinaverunt.*

2. — De hoc Judæorum populo, *Isa.,* I, 6, dicitur : *A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas.* Mira profecto res illa fuit, quod in quadam tot compatriotarum multitudine, nec vel unus partes et causam Filii Dei sustinuerit, aut secutus fuerit. Et quidem culpa eorum ex eo quoque notabiliter aggravatur, quod ita hæc non ex motu quodam primo exorta fuerit, quia vox, *Repleti,* ferociam quamdam in illis fuisse declarat, et exprimit, quam etiam effectus subsecutus satis superque declarat, siquidem ipsum rabie exagitati, præcipitem agere decreverant. Locus quoque ad majorem culpæ ipsorum aggravationem, considerari meretur, in quo hac furia exarserunt, id enim factum est in synagoga, ubi quieta et sedata mente ad audiendam veritatem convenire, eique in mentibus et cordibus suis aditum dare debebant; synagoga enim nihil aliud erat quam schola sapientiæ et virtutis.

3. — Jansenius ait : *Mirabilis sane mutatio,* nam prouti ex ejusdem capituli S. Lucæ verbis, præsens Evangelium antecedentibus satis colligitur : *Omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum; omnes testimonium illi dabant, et mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius;* et tamen ut Jansenius inquit, iidem prorsus invidia mox stimulati, vel quia ipsum ob natalium humilitatem contemnebant, vel quia nulla in patria miracula patrare voluerat. « Cum nondum auderent ipsum aperte « incessere, postquam summa cum modestia, atque « admodum civiliter, et se purgasset, et illos incre- « dulitatis notasset et indignitatis, non solum non « receperunt purgationem; nec ad resipiscentiam « et agnitionem sui morbi sunt commoti, sed mox « deposito penitus erga ipsum animo, invido mur- « mure quorumdam non amplius se continente, « omnes in manifestam indignationem accensi « sunt. » Undenam obsecro derivata fuit subita hæc mutatio? Quidnam illos movit, ut in adeo execrabilem se malitiam abripi sinerent? Pro meliori illius intelligentia, consideremus id quod idemmet Auctor dicere porro pergit : « Vide, » inquit, « impietatis magnitudinem; » potius hi Nazaræni cives, utpote unius patriæ et civitatis cum Christo consortes, innocentem Salvatorem nostrum ex charitatis debito, quo ejusmodi concives ad invicem obstringuntur, ab injuriis et contumeliis ab

aliis malevolis eidem illatis defendere debuissent, maxime quando jam paulo ante in synagoga admirabilem ejus audierant sapientiam, ejusque per universalem regionem percrebuerant miracula, quæ alibi patraverat, nec non promptam omnium populorum quos post se velut sapientia sua incatenatos trahebat perspexerant sequelam, ex his enim omnibus ipsi rationabiliter credere et sperare poterant, se quoque tanquam proximos illius concives et compatriotas pari beneficentia afficiendos esse; et tamen : « Primi hi non solum calumniis ipsum « incesserunt, sed extrema etiam injuria afficere « cogitant, et ipso facto tentant, idque Sabbathi « die, quo non putassent licitum vel calcem suere, « vel animal occidere. Tam impotenti scilicet malo « detinebantur, ut nec diei religio, nec ratio amo- « ris debiti civi, vel civi tali, tam in illos benefico, « non retraheret eos a scelere tanto. »

4. — S. Bonaventura in hoc facto illud verificari scribit : « Odio habuerunt corripientem in porta ; « propter quod dicitur, *Prov.*, IX, 8 : *Noli arguere « derisorem, ne oderit te; argue sapientem, et diliget « te;* unde ex auditu veritatis non sunt eruditi, sed « potius irritati. »

5. — Græcus in Catena hanc iram inde provenisse putat, quod Dominus noster uniuscujusque in se ipso cogitationes occultas, malignas et invidias detexerit : « Quia pravam eorum intentionem re- « darguerat, ideo indignantur. » Jansenius ex hoc intolerabilem eorum arguit superbiam, dum ait : « Tam pestilens et impotens malum est superbia, « quod ut non patiatur alios præferri, ita non fere « morbos suos detegi et notari, maxime ab his « quorum gloriæ invidet. »

6. — Hugo Cardinalis ait : « Scilicet quod in- « digni erant, ut coram eis faceret miracula ; » adducitque illam Tullii de vera amicitia auctoritatem dicentis : « Assentatio amicitiam, veritas odium « parit. » Ecclesiasticus, XIX, 12 : *Sicut sagitta infixa femori carnis, sic verbum correctionis scilicet in corde stulti.*

7. — Lyranus stimulum hunc iræ exinde in iis se prodidisse putat, quia scilicet se ab illo gentilibus, quos adeo abominantur, posthaberi audierant : « Quia præponebat eis gentiles, quos abominantur « sicut canes; » proinde non sine mysterio S. Lucas subjungit : *Hæc audientes;* siquidem adductum Eliæ et Elisei exemplum audierant, qui relictis Hebræis, gratias suas adeo liberaliter dispensaverant inter gentiles.

8. — Albertus Magnus hanc inde elicit moralitatem : « Hæc audientes ex verbis vitæ mortem con- « cipiunt. *Prov.*, XV, 12 : *Non amat pestilens eum « qui se corripit.* »

9. — Lyranus quoque in sensu morali ita scribit : « Per istos significantur illi, qui prædicatores veritatis persequuntur, eo quod dicunt eis displicentia. »

10. — Porro qualis ira hæc fuerit, idipsum Dionysii Carthusiani expositio clare manifestat dicentis : « Repleti sunt ira per vitium, quæ est inordi- « natus appetitus vindictæ ; » unde Evangelista versu sequenti dicit :

Versus 29.

Et surrexerunt, et ejecerunt illum extra civitatem, et duxèrunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.

1. — Toletus hanc adeo impiam et execrabilem audaciam ponderans dicit : « Quo quidem facto « confirmarunt quod Christus illis objiciebat, ni- « mirum illos esse indignos ut apud illos miracula « faceret. »

Et ejecerunt illum extra civitatem.

2. — Dionysius Carthusianus ait : « Id est, tan- « quam reum mortis irreverenter expulerunt; » ipsum namque tanquam blasphemum et sacrilegum mulctarunt. Nam ut S. Bonaventura ait : « Sic « erat præceptum : *Educ blasphemum extra castra;* » adeoque in ipso adimpletus sensus parabolæ illius de vinea, ubi dicitur, quod : *Ejecerunt eum extra vineam.*

3. — S. Ambrosius, *in Luc.*, ait : « Non medio- « criter invidia proditur, quæ charitatis oblita, in « acerba odia causas amoris inflectit; cum enim « ipse Dominus per populos beneficia diffunderet, « illi injurias irrogabant. Nec mirum si perdiderunt « salutem, quia ejecerunt de suis finibus Salvato- « rem. »

4. — S. Antonius Paduanus, *Serm. in hac fer.*, totam hanc historiam peccatoribus moraliter adaptat dicens : « O quot hodie sunt qui replentur ira, « quia Dei indignatione, quam incurrunt ex pec- « cato; » illi Salvatorem extra civitatem ejiciunt qui illum e conscientia sua expellunt : « Consur- « gunt per consensum, ejiciunt per opus, præcipi- « tant per consuetudinem. Vel surgunt per delec- « tationem, ejiciunt per consensum, præcipitant « per opus. »

Et duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas, etc.

5. — S. Bonaventura notat stulto huic populo illud sapientis mulieris dictum, II *Reg.*, XX, 19, improperari potuisse, nimirum : *Quare præcipitas hæreditatem Domini?*

6. — Albertus Magnus situm civitatis illius non sine mysterio supra monte fuisse observat, dum ait : « In monte enim superbiæ diaboli ædificave- « runt. *Abdiæ*, I, 3 : *Superbia cordis tui extulit te « habitantem in scissuris petrarum exaltantem so- « lium tuum.* »

Ut præcipitarent eum.

7. — Optime Cajetanus ponderat, quod usque ad illud tempus nemo unquam in Christum manus admovere ausus fuerit, licet alias verbis sæpe ipsi injuriam intulerint, solos Nazarænos primos fuisse qui id facere præsumpserint; imo alii Hebræi ipsum in tempore Passionis suæ ne vel tangere ausi fuissent, nisi a ministris publicis ad faciendum fuissent instigati : « Concives autem proprii furiis « acti, ad præcipitandum eum de supercilio mon- « tis concurrunt, factoque ducuntur, et non solum « attentant, ut Hierosolymitæ postea his attenta- « runt lapidare. » Similiter Geraseni licet illis a Christo plusquam duorum millium porcorum jactura illata fuisset, nihil tamen adversus ipsum attentare præsumpserunt, sed obsequiose *rogaverunt eum ut discederet ab eis* : « Nazaræni vero nul- « lam passi jacturam præcipitare Jesum conantur. »

8. — Toletus illud ab iis non ex zelo, sed ex passione invidiæ et odii factum fuisse dicit : « Res- « ponderi potest, vere ira illa, appetitu vindictæ « ac invidia commotos fuisse, ut hoc facerent, « prætexuisse tamen blasphemiam, quod se Chris- « tum et Messiam prædicaret. »

9. — S. Bonaventura Bedæ auctoritatem introducit, illos diabolo pejores fuisse ostendentis : « Quia quod ille tantum dixit verbo : *Mitte te* « *deorsum*; hoc illi conati sunt facto. » Albertus Magnus qui eamdem habet considerationem illum Psalmistæ locum, *Psal.* CIV, 15, adducit : *Nolite tangere Christos meos, et in Prophetis meis nolite malignari* : « Ne enim in eum manus extenderent, « diabolo præcepit. *Job.*, I, 12 : *Verumtamen in* « *eum ne extendas manum tuam.* » Incredulis quidem Hebræis illis dixit : *Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis perficere, ille homicida erat ab initio*, verumtamen diabolus eousque in odio suo adversus Christum non processit, ut manibus suis in eum involaret.

10. — Albertus Magnus dicit : « Sic hodie « multi Jesum e supercilio montis per dignitatem « adeptam præcipitant. » Qui idem in quonam præcipitium hoc, quo Filium Dei deorsum e sublimi deturbare statuerant, consistat, his verbis declarat : « Quia de eo non curant, sed contem- « nunt. »

11. — Hugo Cardinalis ait : « Heu quam multi « se præcipitant de supercilio montis, omnes scili- « cet qui in dignitatum sublimitatibus positi salu- « tem perdunt. I *ad Tim.*, V, 12 : *Nemini manum*, « etc. »

12. — Didacus Stella ait : « Aspice quam retri- « butionem mundus dat sanctis. *Ps.* LXXVII, 31 : *Qui* « *retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi, quo-* « *niam sequebar bonitatem.* Et Jeremias, XVIII, 20 : « *Numquid redditur pro bono malum, quia foderunt* « *foveam animæ meæ?* Prædicabat Christus, ut eos « a præcipitio inferni liberare; ipsi autem ab alto « civitatis volebant eum præcipitare. »

13. — Judæi olim a tot sæculis Messiam suum ad se mitti postularunt et suspirarunt, cur igitur nunc eum abjiciunt et mortem ei machinantur? Idem Stella causam hujus hanc fuisse respondet, quia nimirum vitia et malos eorum mores semper reprehendebat : « Cum jam advenisset et eorum « mores depravatos et opera reprehenderet, illum « abjiciunt et expellunt, dum Deus illis secunda « donat, dum illis benefacit, eum laudent et præ- « dicant, sed dum illis et eorum moribus adversatur « in illum conviciantur. »

14. — Idem quoque pius auctor aliam quamdam ex hac historia moralitatem deducit, nimirum quod unum peccatum alterius pœna existat : « Primo « invidi fuerunt, quia Capharnaitis invidebant, eo « quod Christus apud eos miracula fecisset; secundo « ambitiosi et honoris cupidi, ideo dicunt : *Fac et* « *hic in patria tua*; tertio ira fuerunt repleti et « Christum voluerunt præcipitare; unde fit, ut qui « peccata priora non emendaverit, in alia et alia « majora incidat. »

VERSUS 30.

Ipse autem transiens per medium illorum ibat.
Ipse autem transiens.

1. — Verbum illud, *Transiens*, quo S. Lucas hic utitur, ob multa quæ in se continet mysteria, valde est considerabile, S. Bonaventura quoad sensum litteralem dicit : « Hic notatur declinatio perse- « quentium perfecta, quia fuit sine detentione, sine « impulsione, sine portatione, unde non poterant « ei violentiam facere. »

2. — Hugo Cardinalis ait : « Ille transitus signi- « ficat recessum a Judæis et transitum ad gentes : « *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quo-* « *niam repellitis illud, ecce convertimur ad gentes.* « *Act. Apost.*, XIII, 46. »

3. — Lucas Brugensis ait : « *Transiens per me-* « *dium illorum*, mutata subito vel obstupefacta « furentium mente descendit. » S. Ambrosius Christum in hoc facto evidens aliquod divinitatis suæ signum edere voluisse existimat. Dicit enim : « Quod a populo modo non tenetur, sed transit, « majestatis est; unde nihil poterat actum virtutis « suæ retardare. *Ecce iste venit saliens in montibus,* « *transiliens colles.* In Proverbiis dicitur : *Non con-* « *tristabit justum, quicquid acciderit ei.* » In Hebræo *contristari* idem est quod *tangere*. Christus igitur imperturbabilem se ostendit, probavitque in se ipso neminem ipsi vel pilum contorquere ausum fuisse.

4. — Titus Bostrensis rationem reddit, cur Salvator pro illo tempore morti succumbere noluerit : « Non ideo quod crucem fugeret, sed quod tempus

« ad eam idoneum nondum adesset, cœperat enim « jam tunc primum Evangelium disseminare. » S. Bonaventura mortem Redemptori quadruplex insidiarum genus machinatam fuisse dicit. Primo ferro, quo ipsum Herodes e medio tollere statuerat, sed cum adhuc fasciis obvolutus in cunis jaceret; sed vane et incassum id fecit. Secundo per præcipitium, prout in Evangelio præsenti; sed irrito etiam effectu. Tertio per lapidationem, prout moliebantur Judæi Hierosolymis facere. Quarto per crucifixionem et hoc mortis genus ab ipso electum sibique gratum erat; siquidem dixit : *Si exaltatus fuero a terra, omnia trahum ad meipsum.* Beda dicit Christum in hoc facto demonstrare voluisse, quod spontanee mortem subiret : « Intellige non ex « necessitate fuisse, sed voluntariam corporis passio- « nem; nec captum a Judæis, sed a se oblatum, ete- « nim quando vult capitur, quando vult elabitur, « quando vult suspenditur, quando vult non tene- « tur. »

5. — Lucas Brugensis dicit Christum illis tempus indulgere voluisse ad resipiscendum : « Quin « etiam malebat adhuc Judæos sanare quam per- « dere, ut inefficaci furoris exitu desinerent velle, « quod implere non possent. »

6. — Didacus Stella ad nostram doctrinam hoc loco Christi prudentiam admiratur : « Christus « docet, ut adversariis nostris cedamus, et iræ, et « malitiæ illorum locum demus, ut Paulus docet, « ne amplius eos ad iram lacessamus, cum inflam- « mati et accensi sint; » unde quod se subduxerit et absconderit, non ignaviæ, sed laudis et gloriæ potius signum est, id quod sequenti similitudine explicatur : « Velut qui a leone et urso saucius fugit, non « ignominia illi est, sed potius magna prudentia. »

7. — Beda rupem quamdam per medium supernaturaliter divulsam fuisse scribit, ad hoc ut Salvatori nostro congruum posset transitum indulgere : « Illi cedente petra et ipsum suscipiente, ut illi ad « eum non possent attingere. » S. Antonius de Padua pariter ait : « Nota quantum ad litteram, « quomodo rupes divisa est in duas partes et cessit « Christo, cui dura corda cedere vel acquiescere « noluerunt. » Historicus quidam Terram sanctam describens foris extra Nazareth ad partem Australem locum quemdam esse scribit ab urbe ad quadruplicem sagittæ jactum distantem, qui *Saltus Domini* antiquitus dicebatur, ubi Judæi Salvatorem præcipitem agere tentarunt : « Sed exiens e mani- « bus eorum, statim inventus est in latere montis « oppositi, ad jactum arcus et oculo videntur cla- « rissime corporis illius lineamenta ac vestigia lapidi « impressa. » Adrichomius idipsum in *Theatro* scribit, cum de tribu Zabulon sub num. 84 scribit. Lucas Brugensis ait : « Potuissent sane vel hoc solo « miraculo commoveri ad ipsum suscipiendum, « nisi saxis duriores se præbuissent. »

8. — Ipse Dominus utique potuisset efficere, ut quod ipsi machinabantur præcipitium, super ipsos reapse recideret, efficiendo ut rupes ista sub eorum pedibus dehisceret, sicut hæc rupes ad Salvatorem recipiendum divisa fuit; at vero, ut Lyranus inquit : « Non fuit percutiens illos, aut impellens, nec ali- « quo modo se vindicans in hoc docens prædicatores « Evangelii, ut non quærant vindictam de injuriis « sibi factis. »

9. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, ait : « Hoc Christus nunquam fecit, quia declinando « ipse per medium nostrum transit, per medium « inquam nobis indignis beneficia ministrando : « *Ego autem,* inquit, *in medio vestrum sum, sicut qui* « *ministrat;* sed timendum ne transeat per medium « judicando, separando scilicet in morte animam a « corpore, corpus vermibus, animam ignibus et tor- « mentis deputando, donec, ut ait Bernardus, infe- « lici consortio conjungantur acrius puniendo. »

10. — Didacus Stella duo alia documenta moralia tangit, dum ait : « Deus quandoque aliqua nobis « superabit, quorum occasione labi possemus, quo « consilio modo Nazarenis suam præsentiam sub- « trahit, ne graviter delinquerent. »

11. — Alterum documentum est : « Docet locus « iste, Deum a nobis non abire, nisi nos ipsum « flagitiis nostris a nobis removeamus, quod in istis « videmus, apud quos manebat et docebat, et « mansit, donec illos expulerunt. »

Per medium illorum ibat.

12. — S. Bonaventura verbum *medium* considerans, dicit : « *Per medium* vadit, quia mediator Dei « et hominum semper diligit medium; unde : « *Medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* »

13. — Cajetanus in ea est opinione, quod Christus mox ut ad montis verticem pervenit, omnibus illis se invisibilem reddiderit, ideoque postea libere per medium ipsorum sine periculo transierit : « Ivit quo voluit, remanentibus istis delusis, ut « vel sic occasionem resipiscentiæ haberent. »

14. — Albertus Magnus ait : « Ibat invisibilis « eis, percussi enim sunt acrisia; » datque exemplum in Sodomitis illis, qui fores Loth invenire non valebant. Dionysius Carthusianus exemplum horti adducit, ubi omnes mox ut dixit : *Ego sum,* velut extra se positos in terram prostravit. Albertus Magnus igitur rem hanc ita prosequitur : « Dicitur « autem quod de monte descendens mox sedens « sinum fecit et eum in se recepit, ita ut usque « hodie vestigia vestimentorum et pedum appa- « reant in lapide. *Prov.*, XII, 13 : *Effugiet justus de* « *angustia.* »

15. — S. Bonaventura verbum illud, *Ibat,* ita exponit : « Ad ostendendum, quod non fuit violen- « tia vectionis; subditur, *Ibat;* scilicet propria vir- « tute, sicut animalia, de quibus in Ezechiele dici-

« tur, quod ibant et revertebantur. Ibat scilicet in « præceps, se descendebat. » Lucas illud hisce verbis ad vivum exprimit : « Ibat illæsus, securus, « intrepidus sine vi, sine fuga, sine festinatione, « servata gressus gravitate, quasi non inter medios « hostes constitutus, hæc enim vis verborum est, « evasit ab eis ita libere, ut ipsimet nescirent, quo « pacto e manibus eorum elaberetur, an constrin- « geret ipsorum manus, an oculos percuteret, an « stupefaceret mentes et corda. »

16. — Ecce igitur quantopere verum sit, quod *Expectat Dominus ut misereatur vestri;* tunc enim quando vel maxime ad se vindicandum manum suam extendere debebat ad justitiam, ut impios et sacrilegos illos perderet, ipse de eorum salute vel maxime sollicitus fuit. Hugo Cardinalis proinde ait : « Illorum mente mutata, vel subito obstupefacta « descendit, quia adhuc illis pœnitentiæ reser- « vat. »

17. — Idem purpuratus Doctor in sensu morali dicit : « Per medium præcipitantium itur per con- « siliis maturitatem. *Prov.*, XIII, 16 : *Astutus omnia « agit cum consilio;* per medium lapidantium itur « per mansuetudinem. »

FERIA TERTIA POST TERTIAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XVIII, VERS. 15

15. Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum, inter te et ipsum solum.

16. Si te audierit, lucratus erit fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

17. Quodsi non audierit eos, dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.

18. Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram erunt ligata et in cœlo, et quæcumque solveritis super terram erunt soluta et in cœlo.

19. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo qui in cœlis est.

20. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

21. Tunc accedens Petrus ad eum dixit : Domine, quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei ? Usque septies? Dixit illi Jesus : Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.

VERSUS 15.

Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum.

Si peccaverit.

1. — Inter sacros Interpretes non satis convenit, de quali offensa vel culpa Dominus noster hoc loco loquatur. Interlinearis legit : « Si injuria vel contu- « melia affecerit. » S. Anselmus pariter ita exponit : Quasi dicat : « Noli contemnere pusillum, sed si « peccaverit in te faciendo tibi injuriam, labora « adeo de salute illius, quod prius corripias per te, « postea per alios. » Jansenius eamdem opinionem affert. SS. Augustinus, Hieronymus et Chrysostomus quoque hanc opinionem majorem probabilitatem habere existimant; siquidem postquam S. Petrus, *Matth.*, XVIII, 12, Christum interrogasset : *Quoties peccabit in me frater meus et dimittam ei?* Christus protinus parabolam de decem millibus talentorum, ad injuriarum remissionem ordinatam subnexuit. Hæc quoque opinio ex textu S. Lucæ deduci posse videtur, ubi dicitur : *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum et si pœnitentiam egerit dimitte illi;* « cui læso, » inquit Jansenius, « duplici sane « nomine, præ aliis, convenit fratris peccantis et « lædentis eum correptio, nimirum tum quod ei « fratrum peccatum est notius, ac ipsum magis « urit, tum quod ejus fraterna admonitio efficacior « possit esse apud eum, qui læsit, cum viderit « etiam illum salutis tuæ studiosum, cui injuriam « intulit. » Ecce tibi quousque charitas Christiani hominis pertingat, ut etiam injurias beneficiis compenset; Senecæ sententia est : « Si magnanimus « fueris nunquam judicabis tibi contumeliam fieri. « De conviciante dices : Animum nocendi habuit, « mihi non nocuit; » et quidem si illatam nobis injuriam non solum æquanimiter toleraverimus, verum insuper solliciti fuerimus de salute illius, qui nos offendit, animamque ejus lucrati fuerimus, in tali casu injuriam nobis minime nocuisse, quantumvis atrox fuerit, inferius monstrabimus. *Lucratus eris fratrem tuum.*

2. — Alia opinio, quæ etiam multos habet sec-

tatores, dicit verba illa intelligenda esse de peccato, quod vere est offensa et injuria facta Deo; Lucas Brugensis ait : « Sub peccato in te commisso, quod « vis peccatum intelligi vult, in Deum aut proximum « commissum, cujus tu conscius sis, nec sit omnino « publicum; » neque enim solum de omni offensa Deo illata dolere debemus, sed in omnibus peccatis militat idem motivum et ratio lucrandi proximum. Imo major nobis zelus habendus est pro injuria Deo illata, quam pro ea quæ illata fuit nobis, eo quod propter illam frater noster majus vulnus accepit, magisque de salute periclitatur. Pro hac opinione habemus S. Thomam cum omnibus Scholasticis, II, II, *qu.* XXXIII. Suarez, *de Religione, lib.* X, *cap.* VII, *num.* 11. Ratio autem quam Jansenius pro hac sententia affert, est : « Quod correptio ista fratris non « tantum sit adhibenda, cum quis in nos peccavit, « sed multo magis cum in Deum, tum quod non « tantum læsus fratrem lædentem corripere debet, « sed et alius quisque qui conscius est injuriæ, « quam quis patitur, multo magis alius quam « læsus, ne videatur iste propriam injuriam prose- « qui. »

In te.

3. — S. Anselmus hanc ultimam opinionem adducens, qualiter illud vocabulum *in te,* intelligendum sit, his verbis declarat : « Hoc est publice, « omne enim publicum peccatum, contra unum- « quemque dicitur fieri, quia, publice peccans, « proximum suum corrumpit. » Jansenius, *cap.* LXXII *concord.*, ait : « Intelligunt illud in te, coram te, vel « te conscio, te præsente atque vidente. » Idem namque est peccare in aliquem, quod dare illi scandalum, vel quod Deum in proximi præsentia offendere : « Quia ita Christianus quisque debet « esse addictus gloriæ Dei et dilectioni proximi, ut « omni peccato ostendatur tanquam in se commisso, « etiam si non directe in ipsius vergat læsionem « aut injuriam, sed in injuriam Dei aut proximi « cujuslibet. » Syriaca loco verbi *peccaverit,* legit *erraverit.* Quisquis enim injuriam Deo infert, nobis pariter contumeliam inurit, qui sumus et nominamur filii ejusdem Patris : *Pater noster.* Præterquam quod S. Paschasius dicat : « Majorum injuria, mi- « norum est opprobrium, » et ideo non solum pari, sed etiam ferventiori zelo persequenda nobis est offensa Deo facta, quam quæ nobismetipsis facta fuisset; at vero, de quo S. Hieronymus graviter lamentatur, omnino contrarium a nobis sit : « Non « enim in Dei injuria benigni sumus, in nostris « contumeliis exercemus odia. » Didacus Stella, *in c.* XVII *Luc.*, illud *in te,* ita exponit : « Id est, te « sciente peccatum alterius. » Qualecumque enim peccatum aliquod sit, contra nos semper est, quia in damnum nostrum militat; unde Abulensis ait : « Quicumque peccat, malum nobis infert, » quia pœnarum participes sumus, licet culpas detestemur.

4. — Hugo Cardinalis, *in c.* XVII *Luc.*, verba illa exponit in ordine ad malum exemplum vel scandalum : « Id est, contra te, ait, malo suo exemplo; » S. Bonaventura ait : « Dicitur peccare in nos, « quando non solum in personam nostram, sed « etiam nobis præsentibus peccat, » adducitque locum quemdam ex S. Augustino, *Serm.* XVI, *de verbis Domini,* ubi dicit : « Peccat frater in nos, si « etiam nobis scientibus peccat, quia quantum in « eo est, exemplo nos corrumpit, quos testes iniqui- « tatis efficit. »

5. — Cajetanus de offensa privata intelligit. « Ad « differentiam peccati in alium, nam peccatum con- « tra te, tuum est condonare. » S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, tres illius modos considerat : « Uno modo si tibi aliquam offensionem « intulit, vel personæ, vel rerum temporalium; « alio modo scandalizando malo exemplo, tertio, « dum utroque modo. »

Frater tuus.

6. — Lucas Brugensis legit : « Christianus, nec « enim hic intelliguntur ii, qui foris sunt, id est, « qui christiana, veraque a nobis religione discre- « pant. » S. Bernardinus autem verbum istud ad quemvis peccatorem extendendum esse putat. « Plane nomine fratris omnis homo, etiam pecca- « tor intelligi debet, sive æqualis, sive minor, sive « etiam major sit ille, quia ex uno Patre Deo creati, « quia ex uno patre Adam generati, atque ex uno « Patre Christo regenerati et redempti sumus. »

7. — Titulus hic *fratris* charitatem et amorem excitare debet in cordibus nostris, id namque Deus a nobis exposcit, ut tametsi graviter a proximo offensi simus, inimicum tamen vere fratrem nostrum esse agnoscamus. Unde idem Sanctus ait : « Ponitur potius nomen fratris, quam hominis aut « peccatoris, eo quod frater nomen est charitatis « et amoris, quia ex uno Patre creati et regenerati « sumus, ideo correctio fratris ex radice procedere « debet charitatis. »

Vade.

8. — Vult dicere, non esse nobis curandum, si pro illius adimpletione molestiam vel incommoditatem aliquam subire debeamus, unde ire debemus in propria persona, nec differendum, id est, aut expectandum, donec in nobis occurrat; vult enim Deus in nobis videre sollicitudinem et curam, quam pro hoc charitatis officio adimplendo habemus, quodque opus illud nulla interposita dilatione tradetur, ne forte vulnus illius profundius aut amplius proserpat : « Malum enim cum perseverat, auge- « tur, » inquit Cassiodorus, « et remediabile bonum « est in peccatum accelerata correctio. »

9. — S. Antonius de Padua verbum illud *Vade* dupliciter intelligi posse scribit : « Uno modo ad

« litteram : Vade, et corripe, » citatque Chrysostomum dicentem : « Vade ad eum, qui ad te venire « verecundatur. » Idem quoque monitum Lucas Brugensis his verbis tradit : « Non expectes, dum « prior ipse ad te veniat, culpamque agnoscat, sed « quæras ipse opportunitatem. Alio modo dicit « *vade,* ad designandum quid debeat te movere, « quia charitas ista debet reportare et utilitas « proximi attrahere. » *Vade,* id est, deliberate et prudenter correctionem aggredere, non præcipitanter, nec obiter et cursitando fiat, sed procedatur potius passibus maturitatis et charitatis, quam fervoris et zeli indiscreti.

10. — Hugo Cardinalis ait : « Non solum per « scriptum corripe, quia, ut dicit Hieronymus, « nescio quid latentis energiæ vivæ vocis actus « habet; » adducitque dictum quoddam S. Ambrosii, super illa, *Psal.* CXVIII, 74, verba : *Qui timent te, videbunt me et lætabuntur,* ita dicentis : « Plerisque « justi aspectus admonitio correctionis est, perfec- « tioribus vero lætitia est. »

11. — At vero quid si is, qui correctionem recepturus est, nobis vicinus existat, quid in tali casu agendum erit? Numquid etiam tunc verbum hoc *vade* in executionem mitti poterit? « Sed si prope « est, æqualiter ibo? » inquit Albertus Magnus, « *vade* duobus pedibus, compassionis et charitatis, « tunc enim non indignabitur, corripe eum. »

12. — Cajetanus hunc textum de injuria particulari exponens, ita commentatur : « *Vade,* non « expectes ut veniat ad petendam veniam a te, aut « prius ipse veniat ad te, aut ut obviet tibi, sed tu « vade. » Hugo Cardinalis ait : « *Vade,* ut noverit « te compati sibi et sollicitudinem habere erga se. » Porro videri cuipiam poterat sufficere, si qui offensus est, injuriam acceptam remitteret, nec opus esse, ut insuper onus hoc grave imponeretur, ut eum qui injuriam intulit conveniens, debitam per correctionem ad resipiscendum permoveat et tamen Christus non sine mysterio ita disposuit, dicens : *Vade, et corripe eum,* quia talis tunc evidens signum edet, quod odium in ejus corde non regnet, si se sollicitum esse ostendat pro salute animæ illius, qui eum offenderat, quia per hoc charitatis officium odii venenum e corde inimici sui eradicare et lethalem ejus infirmitatem integre sanare possit, *lucratus eris fratrem tuum,* ideo si id facere contemneret aut negligeret, satis aperte se charitatem non habere, nec reconciliari curaret, nec zelo præditum se esse ostenderet, alienæ salutis, illarumque animarum, quas Dei Filius tam caro pretio sibi comparandas esse duxit. Optime igitur nos monet S. Augustinus, *Serm.* XVI *de verb. Dom.,* dum ait : « Quando ergo « in nos aliquis peccat, habeamus magnam curam « non pro nobis, nam gloriosum est injuriam obli- « visci, sed obliviscere injuriam tuam, non vulnus « fratris tui. »

Corripe eum.

13. — Lyranus distinguendo clare ostendit, de quanam correctione Christus in hoc Evangelio loquatur; utique non de illa, quæ ordinatur ad puniendum delinquentes pro satisfactione justitiæ publicæ. « Talis non pertinet ad singulares perso- « nas, sed ad judicem; » illa vero quæ ad propositum nostrum spectat, ea est : « Quæ ordinatur ad « fratris peccantis emendationem, et hæc est actus « charitatis; et pertinet ad omnes, quia sicut dici- « tur in Ecclesiastico : *Unicuique mandavit Deus de* « *proximo;* et ideo sicut quilibet tenetur proximum « ex charitate diligere, ita tenetur defectus ejus « charitative ad emendationem ejus corrigere. »

14. — Porro præceptum hoc corrigendi proximum divinum esse ex verbis Christi clarum est, quod vero insuper naturale sit, ex illo Apostoli textu, I *Cor.,* XII, 25, 26, deducitur, qui ait : *Pro invicem sollicita sunt membra; si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* Læso etenim pede, oculus se applicat ut vulnus exploret, manus vero, ut medicinam ei adhibeat, ingenium quoque ad præparandum huic effectui proportionatum unguentum laborat. *Ephes.,* IV, 4 : *Unum corpus et unus spiritus, sumus invicem membra.* Chrysostomus, *Hom.* XXIII *in* I *ad Cor.,* ait : « In « corpore tametsi pes vulnus accipiat, humi decli- « namus caput inclinantes. Caput inclinatur, quando « pes infirmatur, ita dum unum membrum, id est, « proximus labitur ab alio membro corripiatur. » Virga Moysis in terram projecta, in serpentem transmutabatur, ad denotandum quod quando non habetur ratio correctionis, nunc vel maxime peccati serpens ulterius serpendi locum peramplum habeat. Unde id quod Deus serpenti dixit : *Ipsa conteret caput tuum,* Hugo Victorinus non de muliere, sed de correctione interpretatur : « Caput, » inquit, « ser- « pentis conteritur, quando peccatum ibi corrigitur, « ubi nascitur. »

15. — Cum universa lex Evangelica in charitate fundetur, præceptum istud pariter in hac virtute suam radicem defixam habet. Paulus de Palatio dicit : « Si jubemur cibum, potum, vestem, proximo « indigenti porrigere, quanto potius jubebimur eum « a peccato, si possumus, liberare. » Lucas Brugensis excellentiam quamdam tangit, quam correctio obtinet supra eleemosynam : « Præcipit correc- « tionem fraternam, actum virtutis charitatis, eo « præstantiorem eleemosyna, quæ præstantius fra- « tris bonum nititur reparare læsum. Præcipit « præcepto affirmativo; quod quidem semper obli- « gat, sed pro personarum, loci, temporis, finis et « cæterarum circumstantiarum opportunitatem. »

16. — S. Thomas super hæc verba scribens quærit : « Numquid peccat, qui hanc correctionem « omittit? » Et cum S. Augustino respondet : « Si

« non corripis, pejor factus es tacendo, quam ille « peccando; » id quod etiam Seneca agnovisse videtur, dum ait : « Amici vitia si feras, facis tua; « cum his conversare, qui te corrigant. » S. Thomas amplius eum reum esse existimat, qui ab hoc officio ob respectus humanos desistit : « Si desistis, » inquit, « ne lædaris in temporalibus, ne molestia tibi « accidat, vel hujusmodi peccas. »

17. — Deus ipsemet circa hujus præcepti adimpletionem talem sollicitudinem gerit, ut ne ab illius adimpletione nos seducamus et ne exosum illis efficiatur, circa quos exercendum venit, Deus ipse in pluribus Scripturæ locis se, ut ita dicam, reprehendi velle insinuat. In Job, VI, 24, dicit : *Docete me, et ego tacebo, et si quid forte ignoravi, instruite.* In Isaia, I, 18 : *Arguite me, dicit Dominus.*

18. — Enimvero ad hoc ut præceptum istud obliget, multas necessum est concurrere circumstantias. Et quidem recentior quidam Theologus, Becanus, *lib.* III, XXI, S. Thoma, aliisque pluribus Doctoribus præeuntibus, conditiones quasdam necessarias breviter adducit : « Primo si certo aut proba- « biliter scias proximum peccasse. Secundo, si non « resipuerit. Tertio, si sit spes resipiscendi. Quarto, « si indigeat correctione. Quinto, si non sit alius, a « quo commodius corripiatur. Sexto, si sit occasio « corripiendi. Septimo, si peccatum ipsius sit mor- « tale, aut periculosum veniale. »

19. — Cajetanus ad hujus præcepti executionem non omnes obligari advertit, dum ait : « Ad hoc non « tenentur omnes semper, sed pro loco et tempore, « quando scilicet vacat, et licet, et credit quod sua « correctio sit utilis ei, qui corripitur. » Idem quoque casus nonnullos excipit, in quibus nulla est correctionis obligatio; quorum primus est, quando in corrigendo nulla est spes emendationis; secundus est, quando dubium est, an delictum probari possit, dum processus aliquis criminalis instituitur. Tertius est, quando peccatum suo Superiori tanquam Judici est manifestum. Quartus, si quis alteri operi æqualiter bono vel meliori actualiter sit applicatus. Quintus : « Cum multitudo vel potestas est in culpa, « ubi correctio plus noceret, quam prodesset Eccle- « siæ. »

20. — Denique conditiones, quibuscum hoc charitatis officium est exequendum, multæ sunt, eæque valde considerabiles. In libro Job, V, 27, scribitur : *Ecce hoc, ut investigavimus, ita est; quod auditum, mente pertracta.* Præcedat igitur diligens quædam et accurata circa peccatum proximi informatio et postea deliberetur de modo illum corrigendi, et præcipue examinanda est conscientia nostra, an scilicet ad eam faciendam moveamur ex passione, an vero ex zelo et charitate; nam ut S. Augustinus ait : « Nunquam alicui peccati objur- « gandi suscipiendum est negotium, nisi cum « internis interrogationibus examinantes nostram « conscientiam, liquido nobis coram Deo respondere- « rimus dilectione nos facere. »

21. — S. Bonaventura in Lucam, ubi de correctione a Christo nobis præscripta agit, advertit, quod « ista increpatio non debet venire ex ira, sed « ex clementia, non ex libidine vindictæ, sed ex « amore justitiæ. » Porro inter alias circumstantias, quæ a bona correctione deficiunt, una est, quam Hugo Cardinalis tangit, dum ait : « Si non ex « charitate et compassione corripiat, sed malitiose « et derisione, sicut Cham. *Genes.*, IX, 22. » In sacris canticis dentes Sponsæ gregibus ovium comparantur, quæ ex aquis lotæ et mundæ egrediuntur, *Cant.*, IV, 2 : *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro;* enim vero per hosce Sponsæ dentes correctiones intelliguntur, hæ enim ut plurimum mordent et sensui displicent. Sciendum igitur est, quod inter alias ovium conditiones hæc una sit, quod herbas quas depascunt, non perdant, imo vero easdem viventius germinare faciant et fœcundiores efficiant; tales pariter dentes, id est, animæ cujusdam justæ et perfectæ correctiones esse debent; curandum enim est, ne is, qui correctus est, offendatur, sed potius easdem gratas habeat, indeque proficiat; qui autem illam executurus est, vigilanter attendere debet, ut ejus, qui reprehenditur, bonum nomen, bonamque famam conservet. Vel etiam, et est secunda conditio, dentes qui mordent, candidi, mundi et loti esse debent. Unde Gilbertus Abbas, *Serm.* XXIII *in Cant.*, ait : « Vides « quomodo lotos et irreprehensibiles esse oporteat « eos, qui aliorum excessus debent remordere et « corripere. » Moysi pro primo signo commissi sibi a Deo regiminis populi sui, virga data fuit, pro secundo vero manus leprosa, *Exod.*, IV, 8 : *Si non crediderint, neque audierint sermonem signi prioris; credent verbo signi sequentis,* et tamen ipsum hoc secundo signum usum aliquando fuisse nullibi inveniemus, non obstante, quod quoad primum signum subinde titubarint; et ratio est, quia illam *protulit leprosam instar nivis;* ex quo cognovit, quod ut manus illa, quæ sceptrum dominii et regiminis sustinet, aliosque reprehendere debet, fructum faciat, munda et nitida sit oporteat. S. Bonaventura observat, quod sapientissimus Magister noster, priusquam in S. Luca præceptum correctionis instituat dixerit : *Attendite vobis,* et postea subjunxerit : « *Si peccaverit,* etc., quasi diceret, prius debetis « circa vestram correctionem invigilare, quam « circa peccata proximi, » adducitque illum Actuum Apostolorum, XX, 28, textum : *Attendite vobis, et universo gregi, in quo,* etc. « Hic autem ordo est « necessarius, ne forte dicatur intendenti correc- « tioni alienæ et negligenti suam, illud : *Qui alium « doces, teipsum non doces? » Corripiet me justus in misericordia et increpabit me,* inquit in Psalmo CXL, 5, regius Propheta David. David audito flagitioso filii

sui Ammon incestu, contristatus quidem est, sed filium non castigavit, aut punivit, neque illum prouti conveniebat, reprehendit, eo quod ipsemet paulo ante grave illud adulterii facinus commisisset et quia in eodem cum scandalo publico continuaverat, os suum ad filii scelus reprehendendum aperire non præsumpsit, eo quod eadem pice turpiter inquinatum esset. Hugo Cardinalis ad idem propositum textum illum Evangelii adducit : *Quomodo dicis fratri tuo sine ejiciam festucam de oculo tuo et ecce trabs est in oculo tuo? Hypocrita ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.*

22. — Celebre est illud Apostoli ad Galatas, VI, 1, traditum consilium : *Fratres, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.* S. Bernardinus de Senis, *tom.* II, *Serm.* XXVIII, in duobus diversis locis verbum illud *corripe,* ponderat : « Si « vim hujus termini, *corripere,* voluerimus ponde- « rare, nihil aliud indicare videtur, nisi cor pecca- « toris a malo ad bonum subito rapiendo mutare; « dicuntur enim rapi, quæ subito auferuntur, sicut « si ignitus carbo super propriam vel proximi ceci- « disset vestem, rapere eum et subito auferre solet; « cito cor fratris a malo ad bonum transfertur, cum « ei turpitudo suæ culpæ et pulchritudo divinæ « gratiæ demonstratur, quod fraterna correctione « evenire contingit. » In alio vero loco scribit, quod *corripere* idem sit, quod *cor rapere* : « Considera « bene istud vocabolum, corripere, quod idem est, « quod cor rapere; quemadmodum si filius tuus « cadit in ignem, tu subito extrahis eum, quia « officium charitatis est subito sublevare cadentem, « et corde rapere eum de igne inferni. » Leonis Magni sententia est : « Plus erga corrigentem agat « benevolentia, quam severitas; plus cohortatio, « quam commotio; plus charitas, quam potestas. » Christus ipse, qui alias dixit : *Discite a me, quia mitis sum,* nihilominus data occasione *exprobravit incredulitatem eorum et duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt.* At vero quis inter Apostolos nolendo credere obstinatior fuit S. Thoma? et tamen quanta cum charitate et benevolentia eum ad fidem perduxit resurrectionis! Ecce tibi inter reprehensionem Apostolorum et S. Thomæ correctionem magnam differentiam; illa namque pluribus personis in genere facta, præfigurabat istam, quæ fit publice, dum prædicatio Evangelica populo ministratur, quæ proinde efficax esse debet, ut terrore incutiat; non vero sic correctio fraterna, quæ fit homini in particulari, hæc enim *in spiritu lenitatis* fieri debet. Seneca etenim de homine scribit, quod « mollem medicinam desi- « derat. » Consolatoria proinde sunt illa S. Apostoli verba, *Gal.,* VI, 1, dicentis : *Considerans teipsum, ne et tu tenteris;* neque enim aliqua dari potest infirmitas in uno homine, qua alter quoque obnoxius esse non possit, nisi Deus illum præservaret, quod idem pariter quoad malum culpæ asserere possumus; ac proinde optimum est illud S. Augustini monitum, *lib.* II *de serm. Domini in monte,* dicentis : « Pie cauteque vigilandum est, ut cum aliquem « reprehendere vel objurgare nos necessitas coege- « rit, cogitemus utrum tale sit vitium, quod nun- « quam habuimus, vel quo jam caruimus; et si « nunquam habuimus, cogitemus et nos homines « esse et habere potuisse; si vero habuimus et non « habemus, tangat memoriam communis fragilitas, « ut illam reprehensionem aut objurgationem, non « odium, sed misericordia præcedant. »

23. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.,* similitudinem adducit chirurgi alicujus, qui vulneribus semper superimponere solet remedia lenitiva, quia si illa exasperativis obduceret, eadem denuo sanie et putredine reimpleret, quæ tandem ipsam cordis regionem petitura esset : « Sic quando vide- « mus hominem impatientem, non debemus exas- « perare et ipsum corripere, quia tunc peccatum « ad interiora trahitur, dum scilicet sit correctus « pertinax efficitur et impatienter suum defendit « peccatum. »

24. — Chirurgus, priusquam patienti venam aperiat, brachium illius fascia serica, vel ligaculo rubeo arcte et fortiter constringit, ut venam se prodere faciat, cui ictum infigere parat. S. Gregorius, *Hom.* XXII *in Ezech.,* considerat, quod dum Joseph fratribus suis sui venditionem ab illis crudeli animo factam ob oculos posuisset, mox eodem tempore sui erga eos amoris teneritudinem in copioso quem effudit fletu ostenderit : « Ecce hoc est magisterium « disciplinæ, ut culpis et discrete noverit parcere, et « pie ac prudenter resecare. » Prudens et expertus chirurgus ferrum abscondit, quo secare aut pungere intendit, seque vulnus tantum palpare et mollire velle simulat et quando infirmus ictum minime expectat, tunc illum infigit, efficitque hac ratione, ut pœna minus sentiatur. Quam incurabile erat vulnus illud Judaismi, qui mortis et crucifixionis Filii Dei reus erat; et tamen S. Petrus, licet illos illum probe cognovisse nosset, dixerunt enim, *Matth.,* XXVIII,-38 : *Hic est hæres; venite occidamus eum;* et, XXVII, 54 : *Vere Filius Dei erat iste;* nihilominus ut illos Evangelio acquireret, fratres illos appellare non dubitavit, *Act.,* III, 17 : *Et nunc fratres scio, quod per ignorantiam fecistis, sicut et Principes vestri; pœnitemini igitur,* hacque ratione attracto ad se rete, aliquot animarum conversarum millia, cœpit : « Dulciter eos alloquitur, » inquit Lyranus, « ut verbum Dei magis recipiant. »

25. — S. Antonius de Padua monet caute quoque advigilandum esse, ne dum eradicare zizania contendimus, per zelum indiscretum frumentum quoque electum stirpitus evellamus : « Quia tunc

« non præmiabitur ut corrector, sed punietur ut « destructor; » adducitque textum quemdam Exodi, XXII, 6, ubi dicitur : *Si egressus ignis invenerit spinas et comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit*; ubi per ignem zelus intelligitur, qui cum est discretus, zizania comburit, dum vitium corrigit et emendat; at vero quando zelus ille indiscretus existit, nonnunquam etiam frumentum succendit virtutis illius, quam invenit. *Quoniam supervenit mansuetudo*, inquit David, *et corripiemur*. *Ps.* LXXXIX, 10.

26. — Odiosum valde est officium corrigendi alios, idque tanto magis, quia constat quod veritas odium parit; naturaliter enim laudes amamus, non vero reprehensiones; et tamen, ut bene S. Ambrosius, *lib.* II *de off.*, advertit : « Et si amaritudo « correctionis animum amici vulneret, tu tamen « corripere non verearis; » sicut enim si aliquod infirmo subministrares remedium, quo mediante is sanitati pristinæ restitueretur, tametsi id illi invito dedisses, firmiter tamen tu illum tibi per gratitudinis obligationes adstringeres; ita quoque res se habet et quidem longe magis, ubi de restituenda et procuranda animæ salute agitur; ac proinde Christus non sine ingenti mysterio correctoribus amplissimum quoddam præmium et remunerationem excessivam promisit : *Lucratus eris fratrem tuum.*

27. — Lucas Brugensis de injuria in particulari nobis facta interpretatur, quæ non solum nulla ratione vindicanda a nobis est, verum etiam incumbit nobis, ut inimico nostro per benignam correctionem benefaciamus : « Non tantum non lædendum « tibi eum, qui te læserit; verum etiam magnam « curam salutis illius gerendam tibi asserit, ut a « peccati morte ad justitiæ vitam ipsum revoces. »

Inter te et ipsum solum.

28. — « Et quare? » inquit S. Thomas, *in Matt.*, moxque respondet : « Quia ista correctio fit ex cha- « ritate, charitas autem est amor Dei et proximi; si « amas, debes salutem ejus diligere. » Duos autem modo præscribit, per quos in hoc officio circumspecte procedere debemus : « Attendenda con- « scientia et bona fama; » bona enim fama proximi nostri omnino salvanda nobis est, idque fiet, si eum inter te et ipsum correxeris : « Si ante omnes cor- « rigis, famam ejus tollis; tamen conscientia præ- « ponenda est famæ. » Et ideo quando crimen commissum est publicum, correctio etiam aliquando publica sit oportet : *Peccantem coram omnibus argue*; prouti S. Joannes Baptista quoad Herodem fecit, eo quod incestus cum Herodiade commissus omnibus fuerit manifestus.

29. — S. Anselmus reddit hanc rationem : « Corripe privatim, ne potius videaris alieni cri- « minis proditor quam corrector. »

30. — S. Hieronymus aliud quoddam motivum in medium affert, dum ait : « Corripiendus est fra- « ter seorsim, ne si semel pudorem et verecundiam « amiserit remaneat in peccato. »

31. — S. Augustinus, *Serm.* XVI *de verb. Dom.*, ait : « Studens correctioni, parcens pudori, forte « enim præ verecundia incipit defendere peccatum « suum, et quem vis facere correctiorem, facis « pejorem. » Hæc quoque Chrysostomi, *Hom.* LXI *in Matth.*, consideratio fuit dicentis : « Ne testimonio « multitudinis graviori accusatione visa, dedigna- « tus ille duriorem se ad corrigendum præbeat. »

32. — Cajetanus hunc modum privatim corripiendi præcipi dicit, ut correctus ex viso hoc modo et dexteritate personæ corrigentis, agnoscat illum ad hunc actum nullo alio moveri motivo, quam solius amoris et charitatis : « Ut ex modo monendi « percipiat qui offendit, charitatem monentis; si « enim coram aliis incipis monere, existimabit qui « corrigitur, quod tuo studeas honori aut illius « confusioni, aut, quod vindictam sic exerceas; et « ubi inter te et ipsum solum verba salutis ejus « sola fundantur, soli charitati rationabiliter attri- « buitur monitio. » Hanc eamdem observationem Jansenius adducit, dum ait : « Cum enim quis « videt alium suæ saluti ac simul famæ consulere, « efficaciter sane commovetur ad peccati sui agni- « tionem et detestationem, idque eo efficacius, si « fiat ab eo quem læsit. »

VERSUS 16.

Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum, si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

Si te audierit, lucratus eris fratrem suum.

1. — Nimirum scire nos Dominus voluit quo fine facienda sit a nobis correctio. S. Thomas, *in Matt.*, ait : « Si propter te ipsum corripis, nihil facis; si « propter Deum, tum valet. » Tunc enim Deus operam nostram remunerat, quando nos salutis illarum animarum zelosos exhibemus, quas ipse sibi sanguine suo et vita pretiosa, caro scilicet pretio comparavit. Unde S. Jacobus Apostolus ait : *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, liberat animam ejus a morte et operit multitudinem peccatorum.* « Per alterius salutem, » inquit Interlinearis, « salus tibi acquiritur. »

2. — Lucas Brugensis ingens lucrum exacte pensitat sequentibus verbis : « Perierat frater « peccando et tibi, et sibi, et Deo, a quo factus « fuerat alienus; sibi, quia obnoxium se reddiderat « æternæ morti; tibi, cui se reddiderat inimicum; « amica hac tua correctione suavissime lucrifecisti « eum Deo, cui per pœnitentiam reconciliatur; sibi, « quia salutis, vitæque æternæ jus recuperat, et per

« illius salutem tibi quoque salutem acquiris. » Demum vero ulterius dicit, quod tametsi Deo proprium sit peccatores ad pœnitentiam reducere, efficereque ut efficaciter resipiscant, eidem tamen ad nostram utilitatem et gloriam nos singularissimæ hujus prærogativæ participes facere pie complacuit : « Quo tamen ad officium magis strenui si-« mus, suum nobis honorem transcribit Christus, « quod fratrem perditum lucrifacimus, qui nihil « nisi externum correptionis ministerium adhibe-« mus. »

3. — Ponderemus igitur quam chare Deo anima existat, quanti hæc illi constet, et postea consideremus quod non tantum unam, sed duas animas lucrifaciamus : nostram, quia ut S. Anselmus dicit : « Per alterius salutem, nobis quoque acquiritur « salus; » proximi quoque animam lucramur : *Lucratus eris fratrem tuum.* S. Gregorius ait : « Si « magnæ mercedis est eripere carnem a morte, « quanquam morituram, quanti est meriti a morte « animam liberare, in cœlesti patria sine fine vic-« turam? » Quot videmus extremis se periculis objicere, ut amicum quemdam sive in puncto honoris et reputationis, sive vitæ defendat, idque faciunt sine ullo timore aut respectu mortis! at vero longe majus meritum nostrum erit, si quoad animæ salutem conservandam, quæ longe excellentius quid est, zelosos et fervidos nos esse probaverimus.

Si te audierit.

4. — Chrysostomus, *Hom.* LXI *in Matth.*, ait : « Videlicet, si persuasus a te peccati se condemna-« rit. » Dionysius Carthusianus dicit : « Si tuæ « increpationi humiliter acquieverit »

Si autem te non audierit, adhibe tecum, etc.

5. — Interlinearis ait : « Si adhuc incorrigibilis « extiterit; *sicut aspidis surdæ*, inquit David, *et « obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem in-« cantantium et venefici incantantis sapienter.* » Multi sunt qui surdos se esse simulant, correctionesque a se penitus abjiciunt et repellunt, nec tamen ideo nobis a cura salutis ipsorum æternæ desistendum est, quia ut Lyranus observat, cum fama minus bonum sit quam bona vita et salus animæ : « Si « non possit servari bona vita fratris, sine detri-« mento suæ famæ, tunc procedendum est ad salu-« tem bonæ vitæ cum aliquali læsione suæ famæ; » ac proinde adhibendus est unus, vel duo ad summum, criminis ab eo commissi testes, isque in præsentia illorum est reprehendendus, et tunc si se non emendaverit, nulla tibi amplius bonæ famæ ipsius conservandæ cura esse debet, quia bona vita famæ longe prævalet.

6. — Dionysius Carthusianus verba illa : *Si te non audierit*, ita glossat : « Hoc est, si verba tua « contempserit, vel se excusaverit, vel id, quod « fecit, bonum esse affirmaverit, non peccatum; » vel etiam secundum Albertum Magnum, si ad tuam notitiam pervenerit, quod correctionem tuam contempserit et hac de re certus fueris : « Si ad te « pervenerit certo judicio, quod te non audierit, et « hoc fit, nisi quando peccatum iterat, et hoc jam « in notitiam serpere incipit. » Lucas Brugensis ait : « Peccatum impudenter defendens, aut excu-« sans, vel certe in eo perseverans; nam qui fac-« tum perfricta fronte negarit, is, nisi testes sup-« petant, Dei judicio relinquendus est. »

7. — S. Bonaventura, *in Luc.*, modos nobis tradit, quos observare debemus, ut errans in viam salutis denuo reduci queat. Id enim fit, « primo « amore, quod fit quando recte monemur. Se-« cundo pudore, quod fit cum testes adhibentur. « Tertio terrore, quod fit in facie Ecclesiæ. »

8. — Lucas Brugensis qualitates eorum declarat, quos in nostram societatem adhibere debemus, nimirum « viros honoris Dei, fraternæque salutis « studiosos, quemadmodum jumentum in foveam « collapsum, si unus solus extrahere nequit, plu-« res in auxilium advocantur. »

9. — Per duos hosce testes intelligere possumus Deum in cœlo et confessarium hic in terra, qui obtinet locum ipsius, coram quibus reprehendendi et judicandi sumus. Unde Augustinus super illa verba, *Psal.* XLVIII, 12 : *Veritas de terra orta est, et justitia de cœlo prospexit*, ita scribit : « Confessio ab ho-« mine, homo enim peccator eras, o terra, qui « quando peccasti, audisti : *Terra es, et in terram « ibis;* oriatur de te veritas : si cum sis iniquus, di-« cis te iniquum, *veritas de terra est.* Quæ justitia « de cœlo prospexit? tanquam Dei dicentis : Parca-« mus huic homini, quia ipse sibi non pepercit; « ignoscamus, quia ipse se agnoscit. »

VERSUS 17.

Quodsi non audierit eos, dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.

Quodsi non audierit eos, dic Ecclesiæ.

1. — S. Augustinus, *de correct. et grat.*, eos, qui de scandalis suis reprehendi nolunt, hisce verbis monet : « At quicumque corripi non vis, etiam « propterea corripiendus es, qui corripi non vis. »

2. — S. Hieronymus dicit quod is qui erravit, ad correctiones ejus, qui ex motivo charitatis eum corrigit, surdus extiterit, tunc corrector alium sibi in societatem adsciscat, cui si etiam aures attentas præbere detractaverit : « Adhibeatur et tertius, vel « corrigendi studio, vel conveniendi sua testibus; « porro si nec illos audire voluerit, tunc multis di-« cendum est, ut detestationi eum habeant, et qui « non potuit pudore salvari, salvetur opprobriis. »

In eumdem quoque sensum S. Thomas consentit dicens : « *Dic Ecclesiæ,* id est, toti multitudini ut « confundatur, ut qui noluit sine confusione cor- « ripi, cum confusione corripiatur ; *est enim confu- « sio adducens peccatum, et est confusio adducens « gratiam et gloriam. Ecclesiast.,* IV, 25.

3. — Cajetanus quoad sensum litteralem ait : « Appellatione *Ecclesiæ* Prælatus, qui ordinarius « judex est fratris impœnitentis ; » verbum autem *dic,* hoc sensu exponit, scilicet, « judicialiter denun- « tiando, seu accusando et procedendo. »

Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi, etc.

4. — Hugo Cardinalis ordinem considerat quem in exequenda executione officii correctionis tenere debemus, ideoque dicit : « Primo debet revocari « amore, et ideo primo singulariter admoneri de- « bet ; post timore, et ideo dicuntur adhiberi tes- « tes, quos timeat, et tandem pudore ; et ideo ad « ultimum dicit : *vitetur tanquam ethnicus.* » Simon de Cassia scribit : « Eorum est desperanda salus, « quibus est odiosa correptio. »

5. — Jansenius in hoc præcepto, sicut et in ple- risque aliis potius intentionem, quam verba Christi attendendam esse existimat : « Intentio autem ejus « hoc loco est, studiose tentandum modis quibusli- « bet aptioribus, ut vel frater peccans resipiscat, « vel si id impetrari non potest, a contagio ipsius « alii præserventur. »

VERSUS 18.

Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram erunt ligata et in cœlo, et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlis.

1. — Cajetanus super Matthæum, Christum hisce verbis illos perterrefacere voluisse existimat, qui se incorrigibiles esse ipso opere probat ; ut non solum timeatur sententia Petri, sed quilibet sui Prælati, suæque Ecclesiæ sententiam timeat.

2. — S. Anselmus Christum hanc auctoritatem Apostolis delegasse scribit, ut sciant, qui a casibus condemnantur, humanam sententiam divinam sa- pientiam roborari, et quodcumque ligatum fuerit in terra, ligari pariter et in cœlo. Innocentius III, de clavibus Petro datis ita scribit : « Petrus ergo « per claves acceptas et claudit, et aperit : claudit, « cum ligat ; aperit, cum absolvit. » *Job.,* XL, 4, dicit : *Si habes brachium sicut Deus, et simili voce tonas ?* Id quod de sacerdote vere dici potest ; sacerdos enim in danda absolutione brachium elevans, se quasi omnipotentem, Deoque parem esse demon- strat, dum peccata remittit : *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Sacerdos paucula verba proferendo, velut fulgura et tonitrua vibrans, cen- surarum sententias vibrat, obstinatisque et rebelli- bus Ecclesiæ cœlum claudit. Porro S. Bernardus, *Serm. de S. Petro,* in laudem S. Petri memorabilem quamdam scribit sententiam, quæ et illis adaptari congrue potest, in quos ipse suam transfudit aucto- ritatem : « Claves cœli tum singulariter accepit, ut « præcedat sententia Petri sententiam cœli. » Id quod B. Petrus Damianus pariter asserit, dum ait : « Judicat Petrus et Petri judicia confirmat Omnipo- « tens, et est in manu Petri manus Altissimi. »

3. — Postquam Salvator miraculum illud pa- trasset in paralytico, cui non solum corporis, sed et animæ salutem contulit, peccata ejus ei dimit- tendo, dicit sacer textus, *Matth.,* IX. 8, quod de- votæ circumstantes turbæ *glorificaverunt eum, qui dedit potestatem talem hominibus* ; siquidem juris- dictio illa sacerdotibus concessa ad condonandum et remittendum peccata, quoddam est Ecclesiæ beneficium quasi, ut ita dicam, infinitum. Et qui- dem quisquis doni hujus in sacramento pœnitentiæ excellentiam pro meritis considerare vult, prius statum animæ cujusdam in peccato constitutæ, cui irreparabiliter et in sempiternum clausum est cœ- lum et apertus infernus, consideret et inveniet, quod sicut peccator intra diabolicæ cujusdam servi- tutis jugum constrictus et ligatus hæret, ita ab unius duntaxat sacerdotis voce denuo relaxantur : *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo.*

VERSUS 19.

Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo, qui in cœlis est.

Si duo ex vobis consenserint super terram.

1. — Christus hisce verbis preces et supplica- tiones eorum, qui per charitatis, amoris et pacis vinculum conjuncti inter se concorditer vivunt, omnino exaudiendas esse promittit. Porro Chry- sostomus, *Hom.* LXXI *in Matt.,* hoc loco Christum hoc loquendi modo omnes a fidelibus suis discor- dias et dissensionem abigere et profligare voluisse dicit, eosdem ad unam voluntatem, et animorum conformitatem, non solum per minas et pœnas, verum etiam per donorum illorum, quorum chari- tas liberalis dispensatrix existit, promissionem reducendo : « Nam posteaquam contentionis ex- « tremæ supplicia posuit, magna concordiæ præ- « mia exponit, cum et a Patre, qui consensu et « charitate conjuncti sunt, facile impetrent quod « petunt, et ipsum Christum in medio sui possi- « deant. » S. Hilarius sollicitudinem, quam Christus in hac unione procuranda exhibuit, hisce verbis, *can.* XVIII *in Matt.,* expendit : « In tantum humanæ « pacis studuit concordiæ, ut unitatis merito om- « nia, quæ a Deo precanda sint, impetranda esse « confirmet. »

2. — Porro quod hac promissione non obstante,

persæpe in nostris supplicationibus non exaudiamur, hujus Origenes hanc reddit rationem : « Quia « consentimus nobis per omnia super terram, « neque dogmate, neque conversatione; sicut enim « in musicis, nisi sit convenientia vocum, non de- « lectat audientem; sic in Ecclesia, nisi consensum « habuerit, non delectatur Deus in ea, nec audit « vocem eorum. »

3. — S. Paschasius ex hisce præmissis, et ex hac Christi præmissa sequentem deducit consequentiam : « Si duo vel tres bene sibi consentientes « impetrare possunt fiducialius de omni re, quam « secundum Jesum petierint in nomine ipsius a « Patre, quanto magis ubi singulæ Ecclesiæ aut « omnis Ecclesia rogat. »

4. — S. Cyprianus, *Epist.* XXVIII, aliud format argumentum, quod a prædicto parum dissimile existit, dicit enim : « Quodsi duo unanimes tantum possunt, quid si unanimitas apud omnes esset. »

5. — Lyranus hæc verba de illis exponit, qui postquam inter se inimici fuerunt, demum ad invicem reconciliantur : « Scilicet offensam sibi invicem « remittendo; *de omni re quamcumque*, etc., quia « oratio non est accepta coram Deo, si teneat odium « contra fratrem in animo. »

6. — Porro valde considerabile est illud vocabulum, *Si duo*. S. Thomas dicit : « *Si duo ex vobis*, « qui secundum Evangelium vivitis; » adducitque illum S. Jacobi, IV, 3, locum : *Petitis et non accipitis, eo quod male petatis*. Hanc quoque eamdem observationem Euthymius in medium affert, dum ait : « Non simpliciter dixit : si duo consenserint, sed « *si duo ex vobis*, hoc est, similes vobis virtutem « colentes; » neque enim sufficit duos inter se unitos esse ad flectendum genu, nisi etiam uniti simus ad inflectendam voluntatem, perfecte nos Dei legi subjiciendo, *Ps.* LXV, 18 : *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus*. S. Hieronymus spiritualem quemdam sensum ex hisce verbis elicit dicens : « Possumus et hoc spiritualiter intelligere, « quod ubi spiritus et anima, corpusque consense- « rint, et non inter se bellum diversarum habuerint « voluntatum, carne concupiscente adversus spi- « ritum et spiritu adversus carnem, de omni re, « quam petierint, impetrent a Patre, nullique du- « bium, quin bonarum rerum postulatio sit, ubi « corpus ea vult habere quæ spiritus. » Porro S. Joannes, I, III, 21, qua in re fiducia nostra, de omni re, quam a Deo petierimus impetranda, fundanda sit, hisce verbis optime declarat : *Quoniam si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum, ut quidquid petierimus, accipiemus ab eo*. Regius quoque David magnam in oratione, quam Deo offerebat, habebat fiduciam, sed qua putas cum conditione? Prius nimirum dicebat : *Exaudi, Domine, justitiam meam;* et postea subjungit : *Intende deprecationem meam*. Etenim ad hoc, ut oratio nostra ad tribunal usque Altissimi penetrare possit, cœlos transeat necessum est; at vero audite quales illi S. Ambrosius alas assignet; hic enim super illa verba : *Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo, Domine*, ita scribit : « Volare facit orationem « bona vita, et dat alas precibus spirituales, quibus « sanctorum ad Deum evehatur oratio. »

De omni re, quamcumque petierint, fiet illis.

7. — Enimvero qualiter hæc promissio intelligenda sit, Lyranus optime hunc in modum explicat : « Dum tamen illa oratio habeat conditiones, quæ « ad hoc requiruntur, scilicet quod aliquis oret pro « se pie et perseveranter; » quod optime consonat cum eo, quod Hugo Cardinalis dicit : « Si petierit « pie, perseveranter pro se et ad salutem. »

8. — Cajetanus ait : « Fiet illis, non contra, vel « præter illos, ut intelligas, non præmitti exaudi- « tionem, nisi secundum voluntatem petentium « quam haberent, si cuncta nossent, quæ Deus « novit. Bonus enim Dominus negans quod volu- « mus, et petimus, ut tribuat, quod mallemus, si « omnia videremus, quæ Deus videt. » Imo ipse quoque Seneca solo lumine naturali illustratus hanc nobis veritatem declarat, nimirum quod nonnunquam secundum intentionem nostram, licet non secundum petitionem exaudiamur : « Sunt quædam « nocitura impetrantibus, quæ non dare, sed negare « beneficium est; æstimabimus itaque utilitatem « potius, quam voluntatem petentium. »

9. — Cardinalis Cajetanus super illud *Si duo*, aliam quamdam ponderationem habet : « Non dixit : « *Si omnes;* ne de universali Ecclesia tantum intelli- « geretur; non dixit : *Si multi*, ne ad magnarum « Ecclesiarum gratiam sermo restrictus videatur; « sed dixit, *si duo*, ut etiam minimi numeri fide- « lium, quanta sit vis, explicetur. » Ecquid enim servus Dei facere et obtinere non potest? Legite *cap.* V, 1, Jeremiæ, et in ejus principio Deum protestantem invenietis, et dicentem : *Circuite vias Jerusalem, et aspicite, et considerate, et quærite in plateis ejus; an inveniatis virum facientem judicium, et quærentem fidem, et propitius ero ei*. Ubi S. Hieronymus exclamat : « Grandis amor justitiæ! non pro decem « justis, sicut olim dixerat ad Abraham, liberat « civitatem; sed si invenerit unum tantum justum « in Jerusalem, ignoscit toti civitati propter illum. »

10. — Deus olim vindicativæ justitiæ suæ ensem adversus infamem illam civitatem stringere et vibrare decreverat; at vero se decretum hoc exequi non posse protestabatur, quamdiu inde justus Loth nondum discesserat. Unde S. Hieronymus alibi ita scribit : « Qui dixit : *Dimitte me*, ostendit se teneri « posse ne faciat quod minatus est, Dei enim poten- « tiam servi preces impediebant. »

Versus 20.

Ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

1. — Chrysostomus verba illa, *in nomine meo,* observat, iis enim requiritur, ut hæc unio sit plurium personarum, quæ in nomine et amore Dei, non vero propter fines et lucra temporalia, prout communiter contingit, congregatæ existant : « Si « quis principaliter propter me, charitate proximo « conjungitur, cum eo ipse sum, si ad hoc virtutis « etiam opus adjecerit ; » at vero pauci sunt, inquit S. hic Doctor, qui ab hoc fine moventur, alios namque respectus in ipsorum amicitiis ut plurimum inveniemus : « Nam alius amat, quia redamatur ; « alius, quia utilitati sibi esse aut fore hominem « putat ; Christi vero causa difficillime quemquam « invenies, qui amicum ut oportet diligat ; sed om- « nes fere sæcularium vinculo rerum inter se vin- « ciuntur. »

2. — Hugo Cardinalis quoque distinctionem illam, quam sapientissimus Magister noster verbis illis : *Congregati in nomine meo,* innuit, considerat ; siquidem experientia teste videmus, quod multi quidem uniantur ad malum, pauci vero ad virtuose operandum : « Sunt congregati, » inquit, « sed non « in nomine Domini, quorum consensus in fraudu- « lentia, in malitia, in vanitate, in augendis divitiis, « in cubilibus et impudicitiis, et injuriis suis ulcis- « cendis. » Ex alia vero parte quoque quinam illi sint, qui in nomine ejus congregati sunt, declarat : « In « nomine Domini congregati sunt, qui ipsius glo- « riam æmulantur, ipsius spiritu fervent, ipsum in « omnibus et per omnia fidei oculis et mundo corde « non desinunt intueri. »

3. — Jansenius multo specialius, qualiter hæc Christi, in hac plurium simul facta congregatione, assistentia, intelligenda sit, declarat his verbis : « Non solum propter præsentiam suæ divinitatis, « secundum quam ubique est, sed magis ratione « specialis suæ gratiæ et assistentiæ, qua illorum « orationes Deo Patris facit acceptas, tanquam a se « simul fusas, aut eas ipsemet acceptat et adimplet. « His ergo sententiis dupliciter commendat fra- « ternam concordiam, tum scilicet propter ipsius « impetrandi vim apud Deum Patrem, tum quod « illa singulari sua præsentia sit decorata » Unde evidenter deducitur, quanti æstimandæ sint Synodi et Concilia generalia pro fidei stabilimento, bonorumque morum et disciplinæ Ecclesiæ propagatione congregata et celebrata.

4. — Lucas Brugensis hinc quoque efficaciter arguit, illarum efficaciam et virtutem orationum, quæ a pluribus fidelibus simul congregatis passim effunduntur : « Multo magis » inquit « si duo vel « tria millia, aut Ecclesia universa ; promissionem « de paucis extulit, ut doceret, quam probet nos in « ipso conspirare et convenire, etiamsi minime « numero simus ; gratius ergo ipsi est, si plurimi « inter nos in ipso conspiremus ; » ac proinde in tribulationibus, urgentioribus Christianitatis necessitatibus celebrantur processiones, orationes instituuntur solemnes, fiuntque publicæ orationes, etc., quia ut Chrysostomus, *Hom.* II *in* II *ad Cor.,* scribit : « Deus frequenter reveretur multitudinem unani- « mem et consentientem in precando, ut velut « pudore victus, non audeat illis denegare. » Id quod præfatus sanctus Doctor de Ninivitis loquens scribit, qui tametsi sceleratissimi idololatræ essent, atque sententiam condemnatorum contra se a divino consistorio latam audivissent a Jona dicente : *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur ;* nihilominus ad orationem faciendam simul congregatis, divinæ justitiæ flagellum jam illorum cervicibus imminens a se repulerunt. Similiter civitas Bethuliæ cœlesti se auxilio et subsidio destitutam esse timere haud immerito poterat, quando se ab Holophernis exercitu ad tantas vidit redactam esse angustias ; qua igitur ratione assistentiam et protectionem Altissimi sibi tandem compararunt ? *Unanimes preces suas Domino effunderunt ; clamaverunt ad Dominum Deum Israel unanimiter ;* qui proinde generosæ illi viragini Judith pectus et cor heroicum suggessit, ut facinus illud adeo generosum, sexumque debiliorem longe transcendens explere et feliciter exequi prævaleret. Quando Heliodorus ad templum sanctum Hierosolymitanum totaliter deprædandum in procinctu erat, videri quidem poterat, quod ad illius violentiam reprimendam summi Pontificis Oniæ, aliorumque Sacerdotum, qui vestibus sacerdotalibus præcincti accurrebant, meritum sufficere potuisset et tamen Spiritus Sanctus, quantum oratio publica facere prævaleat ostendere volens, dicit : *Gregatim de domibus concurrebant, publica supplicatione obsecrantes ;* unde protinus subsecutum fuit pessimi illius sacrilegi Regis severissimum supplicium ; nam *Spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis evidentiam.* Unde Chrysostomus, *Hom.* III *de incompr. Dei nativ.,* tale facit argumentum : « Si omnis oratio tantam vim « habet, longe magis eam, quæ ex ore multorum « provenit, valere consentaneum est ; plus enim « nervorum in ea est et audientia major, quam in « domestica illa et privata ; inter homines populo « petente, Rex multitudine motus sententiam con- « tra reos deponit, multo magis Rex cœlestis. » Sancta Mater Ecclesia orationi illi, quæ in Missa et Officio divino dicitur, nomen Collectæ indidit, ad denotandum, orationem divinæ Majestati acceptissimam esse illam, quæ a plurimis simul congregatis ad Deum effunditur. Unde Chrysostomus ait : « Multa oratio ferventior fit et exaudibilior. » Idem quoque multas valde proficuas conditiones in illis observat, qui in Ecclesia simul congregati Deum

orant : « Concordia, conspiratio, copula amoris et « charitatis, sacerdotum clamores; præsunt etiam « eam ob rem sacerdotes, ut populi orationes, quæ « per se infirmiores sunt, validiores illas complexæ « simul in cœlum evehantur. » Dic sodes, quandonam Spiritus Sanctus primitus cum tanta cœlestium thesaurorum plenitudine super Ecclesiam infusus fuit? *Act.*, II, 10 : *Erant omnes pariter in eodem loco*, id est, quando omnes primi fideles ad orationem faciendam congregati erant, *Act.*, I, 14 : *Erant perseverantes unanimiter in oratione*. Optime igitur, *Serm. de septem don.*, S. Bernardinus ait : « Scimus « quod concordia ad proximum, seu fraternum « collegium cum vacatione attentæ orationis ad « Deum, integra dispositio sunt ad Spiritus Sancti « cumulatum donum. »

5. — Theophylactus, *in Matth.*, ingeniose observat, Christum non fuisse locutum in tempore futuro, dicendo, futurus sum, vel ero in medio eorum; sed in tempore præsenti, *ibi sum in medio eorum*, qui scilicet in nomine meo congregati erunt : « Non dixit autem : *Ero*, non enim tardat, vel cunc- « tatur, sed hoc *sum*, id est, jam illic invenior. »

6. — Cajetanus quærit, unde hujus orationis efficacia et valor derivetur, cui impetratio promittitur omnium illorum quæ postulat? et respondet : « Ratio tantæ efficaciæ in unanimitate orantium « redditur, præsentia ipsius Jesu in medio talium « est, ita quod ipsi jam non ipsi petunt, sed ego in « ipsis peto, » nam ut Apostolus, *Rom.*, VIII, 26, testatur : *Ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*.

7. — Dionysius Carthusianus pulchre declarat, in quonam hæc Salvatoris præsentia specialissime consistat, dicit enim : « *Ibi sum in medio eorum*, id « est, inter eos, atque in cordibus singulorum per « Spiritus Sancti directionem, piam gubernationem « et precum illarum gloriosam exauditionem. »

8. — Lucas Brugensis eximium illud beneficium, quod nobis ex præsentia Salvatoris promittitur, optime examinat, dicens : « Hoc quam inæstimabile « sit bonum, Christum in negotiis omnibus habere « præsentem, qui preces, consilia et eventus bene- « dicat, non levem stimulum nobis addere debet, « ut tam reverenter quam libenter conveniamus « ad publicas preces. »

9. — Bene tamen advertendum est illud Ennodii monitum dicentis : « Regnat autem Christus in nu- « mero vestro, qui sibi non tam in multitudine, « quam in devotione complacuit. » Etenim unio hæc pro vinculo et motivo, charitatem, devotionem et spiritum habere debet; neque enim Deus tam numerum quam congregatorum æstimat pietatem.

10. — Chrysostomus, *Hom.* VIII, *ad Rom.*, quærit : « Quis ita miser est, ut nolit Christum ipsum « medium habere? Certe nos illi sumus, qui mutuis « inter nos subditionibus conflictamur. » De Christo autem scribitur : *Factus est in pace locus ejus*.

11. — Ingentis profecto consolationis motivum nobis esse debet, quando in Ecclesia, in oratoriis, vel aliis sacris congregationibus orationes nostras ad Deum fundimus, quod Christum nobis promisisse sciamus, quod in medio nostrum esse et quarumlibet rerum petitionibus et postulationibus, quas ab æterno ejus Patre requisierimus, annuere libens et subscribere velit; at vero alia ex parte ingentem profecto in cordibus nostris reverentiam et devotionem concipere debemus ex eo, quod Dei Filium nobis præsentem esse certo sciamus. Idem namque Deus dixit : *Ibi sum in medio vestri*, de quo Ecclesia canit : « Quem laudant Angeli, adorant « Dominationes, tremunt Potestates. »

Versus 21.

Tunc accedens Petrus ad eum dixit : Domine, quoties peccabit in me frater meus et dimittam ei? usque septies?

1. — Dionysius Carthusianus considerat, quod ex quo Redemptor noster charitativum modum præscripserat, observandum in correctione proximorum errantium, eorumque qui nos graviter offenderunt, qui fructuose adimpleri non potest, nisi unus alteri ex corde remiserit, ideo Petrus protinus, quoties injuria condonanda esset, interrogarit.

2. — S. Anselmus ait : « Quærit Petrus, si frater « correptus pœniteat, quoties ei dimitteretur et « visum est ei satis sufficere septenam dimissionem « et ideo quærit, utrum dimittet usque septies? « Petrus gerit hic personam Ecclesiæ et dicit : Si « frater meus peccaverit in me, id est, Ecclesiam, « dimittam ei, etc. » Rationabilem utique causam Petrus habuit instituendi hanc interrogationem; siquidem verum quidem est, quod in terrenis hisce tribunalibus delicta nonnunquam dimittantur et condonentur, sed prima tantum vice, secunda autem vice rarius, nam recidivationes peccatorum sine intermissione puniuntur; et ideo evidenter patet, quanto excellentiorem conditionem vasalli et subditi S. Petri in ejus tribunali habeant, siquidem Christus sine ulla dilatione respondit.

Versus 22.

Dicit illi Jesus : Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.

1. — S. Anselmus verba hæc de qualibet transgressione exponit : « Præcepit ergo dimittere septa- « gies septies, id est, universam transgressionem. » In judiciis Principum temporalium omnia crimina non dimittuntur, quia delicta læsæ majestatis in primo capite a parentibus usque in proprios filios

vindicantur, tametsi illi statuum et dominiorum ipsorum unici etiam essent hæredes? præterquam quod quando excessus aliqui execrabiles et enormes dimittuntur, nunquam tamen illorum absolutio aut venia conceditur, quando crimina illa et specie et numero multa esse deprehenduntur; non vero ita fit in Ecclesiæ tribunali : *Dicit illi Jesus,* id est, infallibile illud cœli oraculum, æterna et prima Veritas, Pater misericordiarum præcipit, decernit et imperat : *Non dico tibi usque septies, sed,* etc., id est, universam transgressionem. S. Thomas ait : « Non septies, sed septuaginta vicibus; vel « potest teneri multiplicative, ita quod septem « vicibus septuaginta; vel potest dici, quod poni- « tur numerus finitus pro infinito. Universitas pec- « catorum significatur, quasi dicat : Omnia quæ- « cumque peccaverit, dimitte ei; » adducitque auctoritatem quamdam S. Hieronymi dicentis : « Videtur quod velit dicere, quod plus remittere « potest, quam alter possit offendere. » S. Justinus martyr ait : « Hanc constituit in mundo probum « peccatorum medicum, videlicet pœnitentiam, « quæ potest iis etiam mederi, qui septuagies « septies derelinquerint. » Albertus Magnus infinitam in hisce verbis admiratur Dei nostri pietatem et misericordiam, qui Petro et omnibus aliis ministris suis præcipit, ut omnes iniquitates condonent : « Sensus est, quod in omni transgressione et omni « inobedientia, et omni plenitudine et vitiorum, et « omni tempore delinquenti omnia sit paratus « dimittere, et sic nullus terminus ponitur miseri- « cordiæ infinitæ; » adducitque locum illum *Ezech.,* XVIII, 22 : *Quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum suarum non recordabor.* Expressius vero et significantius, præ aliis hac de re ita scribit Chrysostomus, *Hom.* LXII *in Matth.* : « Qua quidem « oratione nullum numerum posuit, sed indefinite, « continue ac semper significavit. »

2. — S. Hilarius, *can.* XVIII *in Matth.,* argumentum quoddam format pro particularium offensarum remissione, quo vindicativos fortiter stringit : « Quæ utique veniæ assiduitas docet, nullum om- « nium omnino penes nos iræ tempus esse oportere, « cum omnium omnino peccaminum veniam Deus « nobis suo potius munere, quam nostro merito « largiatur; neque enim fas est, nos ex præscripto « legis dandæ veniæ numero concludi, cum per « Evangelii gratiam sine modo nobis a Domino « fuerit indulta. » S. Augustinus quoque, *Serm.* XVI *de ver. Dom.,* similiter discurrit : « Si Christus millia « peccatorum invenit et tamen omnia donavit, noli « subducere misericordiam; ait enim Apostolus, « *Coloss.,* III, 13 : *Donantes nobismetipsis, si quis « adversus aliquem habet querelam sicut Deus in « Christo donavit nobis.* » Porro S. Petrus numeri septenarii meminit, quia ad illa Sapientis verba, *Prov.,* XXI, 16, respexit : *Septies enim cadit justus et resurget;* at vero is eo tempore locum illum non satis penetrabat, neque enim sensus illius est, quod septies in vita cadit justus et resurget, sed septies quolibet die justus Deum offendat, licet, dummodo is resipiscat, Deus nobis remittit offensam et condonat, ac proinde Dei Filius audiens se interrogari, an septies tantum in vita proximo nostro remittendum esset, respondit : *Non dico tibi usque septies,* etc. Unde Dionysius Carthusianus ait : « Id est, toties « quoties te offendit, nam toties oportet proximo in « nos peccanti remittere, quoties volumus nobis « peccantibus a Deo ignosci, a quo utique volumus « nobis indesinenter ignosci, quotiescumque pec- « camus, aliter non possumus dicere : *Dimitte nobis « debita nostra, sicut nos dimittimus debitoribus nos- « tris.* »

3. — Possumus quoque hoc loco considerare differentiam, quæ est inter Deum et hominem in ordine ad remittendum injurias, et illam quæ inter unum hominem et alterum, qui sibi invicem nolunt dimittere. In *Ose.,* II, 9, de Deo nostro scribitur : *Non faciam furorem iræ meæ ut disperdam Ephraim;* et rationem hujus protinus subdit, dum ait : *Deus ego et non homo.* Quis enim est inter homines, qui cum ab aliquo decies, centies et millies in uno die ab alio offensus et injuria affectus sit, eidem semper perfecte condonet et eum in gratiam suam denuo recipiat, prout Deus nobiscum facit, dum se semper erga nos magis magisque benevolum et in concedendis gratiis suis copiosiorem ostendit : *Ubi abundavit delictum superabundavit gratia. Rom.,* V, 20.

FERIA QUARTA POST TERTIAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XV, VERS. 1

1. Accesserunt ad eum ab Hierosolymis Scribæ et Pharisæi, dicentes :
2. Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas cum panem manducant.
3. Ipse autem respondens ait illis : Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?
4. Nam Deus dixit : Honora patrem et matrem, et qui maledixerit patri vel matri, morte morietur.
5. Vos autem dicitis, quicumque dixerit patri vel matri, munus quodcumque est ex me, tibi proderit.
6. Et non honorificabit patrem suum, et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.
7. Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Isaias dicens :
8. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.
9. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas et mandata hominum.
10. Et convocatis ad se turbis dixit eis : Audite, et intelligite.
11. Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.
12. Tunc accedentes discipuli ejus dixerunt ei : Scis, quia Pharisæi audito verbo hoc scandalizati sunt?
13. At ille respondens ait : Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur.
14. Sinite illos, cæci sunt, et duces cæcorum; cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.
15. Respondens autem Petrus dixit ei : Edissere nobis parabolam istam.
16. At ille dixit : Adhuc et vos sine intellectu estis.
17. Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit et in secessum emittitur?
18. Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquinant hominem.
19. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.
20. Hæc sunt quæ coinquinant hominem, non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

VERSUS 1.

Accesserunt ad eum ab Hierosolymis Scribæ et Pharisæi, dicentes.

Accesserunt ad eum.

1. — Salvator noster in Galilæa morabatur et ideo Scribæ et Pharisæi ex Judææ metropoli Jerosolyma abierunt ad illum : « Non ut discant, » inquit Jansenius, *cap.* LX *concord.*, « sed ut calumnientur eum, quem jam audierant tanto vulgi « favore accipi et prædicari. » S. Remigius quoque pessimum adventus ipsorum finem detexit, dum ait : « Non ad discendum, sed ad reprehendendum « Dominum venerant. »

Ab Hierosolymis.

2. — Tametsi Scribæ et Pharisæi per omnes Judææ civitates dispersi essent, illi tamen, qui Jerosolymis morabantur, arbitri erant religionis et ad illos omnes ex omni parte concurrebant, ut circa cultum divinum, ritus sacros, doctrinam et legem Mosaicam subnata dubia deciderent et determinarent. Unde Lucas Brugensis ait : « Hi doctrinæ et « religionis totius obtinebant arcem et inquisitio-

« nem proinde, censuramque doctrinarum sibi « arrogabant. »

3. — Est quoque mystica hæc termini a quo adventus ipsorum circumstantia, ut Jansenius his verbis notat : « Ut sic duplici nomine eorum exag- « geraret impietatem, nimirum quod Jerosolymi- « tani essent, et ob id justiores et doctiores habiti, « eo quod Jerusalem fons pietatis et doctrinæ habe- « retur et quod ab Jerusalem descendissent, tantum « viæ non dubitantes aggredi calumniandi causa; » siquidem ut Abulensis computando ostendit, in hoc itinere triginta sex leucas confecerunt. Euthymius quoque advertit, hos, qui ad Christum accesserunt, Scribas et Pharisæos omnium aliorum iniquissimos fuisse : « Cæteris iniquiores erant, qui ab Hieroso- « lymis erant. »

Scribæ et Pharisæi.

4. — S. Remigius illos ex duplici capite reprehensibiles fuisse observat : « Et quia ab Jerosolymis « venerant, id est, a loco sancto descenderant et « quia seniores populi et legis Doctores erant. » Lyranus in illis munditiam externam, neglecta interiori, zelantibus, hypocritas delineari ostendit : « Hypocritæ falsi arguentes frequenter alios de « modicis, cum tamen sint infecti gravibus pecca- « tis. »

5. — Sciendum vero est, quod S. Matthæus in principio hujus capituli, particulam *Tunc* apponat, quod valde considerabile est; hujus enim occasione Chrysostomus, *Hom.* LII *in Matth.*, quærit, quando hoc factum est? Et respondet : « *Tunc* scilicet, cum « innumera signa operatus est, quando tactu « solummodo fimbriæ multos curavit ægrotos; « propterea enim Evangelista notavit tempus, ut « magnam eorum malitiam ostenderet. » Etenim miraculis et beneficiis illi populo exhibitis in augmentum invidiæ, malignitatis et odii sui adversus Salvatorem concepti abusi fuerunt, ut non solum ipsum, sed et omnes scholæ ejus discipulos calumniarentur : « Tunc in eodem tempore livore tacti, » inquit Albertus Magnus, *in Luc.*, « ex fama miracu- « lorum et quod regem vellent eum constituere, » prout in miraculo in deserto in panum et piscium multiplicatione facto factum est, frivolis accusationibus suis apud populum traducere et denigrare intendebant : « Et ideo, » ut inquit Hugo Cardinalis, « ostendit Evangelista tempus, ut eorum malitiam « ostendat inexcusabilem. »

VERSUS 2.

Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas, cum panem manducant.

Quare discipuli tui, etc.

1. — Certum quidem est odium Scribarum et Pharisæorum primario et principaliter directum fuisse in Christum et tamen etiam per calumnias et detractiones Apostolos ejus denigrare nitebantur, ut omnem verbis ipsorum fidem adimerent, quia ut Clemens Alexandrinus ait : « Discipuli a magis- « tris disciplinam mereantur; » et ut Nazianzenus : « Ex discipulis magistrum ornabo. » Et ideo S. Paschasius intentionem et finem malignum, in quem hi Scribæ collimabant, hisce verbis nobis manifestat : « Quoniam quicquid in discipulis repre- « henditur, in calumniam Magistri insidiose ab « ipsis, qui Hierosolymam advenerunt, Scribis et « Pharisæis rejectum. »

2. — Merito etiam affirmare possumus, Pharisæos ad id obtinendum laborasse, ut aliqua discipulos inter et Magistrum seminare possent controversiarum et diffidentiæ zizania, ut paulatim ipsos ab ejus consortio separare possent; alias namque de ipso dixerant ad discipulos : « Cum publicanis et « peccatoribus manducat Magister vester; » nunc adversus discipulos, tanquam multarum observantiarum transgressores apud Salvatorem obmurmurant, eosque calumniis aspergere contendunt. « Odio « acti, » inquit Lucas Brugensis, « nil nisi rem cri- « minantur, ut tam præceptorem quam discipulos « populo reddant exosos, arbitrati facti rationem « dari non posse. » Tentarunt quoque an aliquod maledicentiæ verbum adversus seniores, eorumque auctoritatem ex ejus ore extorquere possent : « Quo « majorem ipsi seniorum invidiam constarent. » Eamdem quoque considerationem Lyranus his verbis exponit : « Quia Christum in discipulis suis « arguebant tanquam contemptorem doctrinæ se- « niorum, ut sic redderent eum populo odiosum. »

3. — Enimvero nihil novum est, quod in Apostolis adimpleatur id, quod postea monuit Apostolus, II *Tim.*, II, 12, dicens : *Omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu persecutionem patientur*, adeo enim malignorum impietas lyncea est, ut licet præeuntium vestigia videant, ipsi tamen in iis pedem suum figere non possint; ecce enim quam immaculata vita fuerit eorum, qui Salvatoris sequaces erant, siquidem nihil aliud in ipsis culpare aut reprehendere poterant, quam quod ante cibi sumptionem manus suas non abluerent.

4. — S. Marcus, VII, 2, quidem eamdem historiam refert; ita scribit : *Cum vidissent quosdam ex discipulis ejus communibus manibus, id est, non lotis, manducare panes, vituperaverunt.* Multa utique bona et sancta in Apostolis relucebant, utpote qui omnibus sæculis velut lucidissimum christianarum virtutum et veræ sanctitatis speculum futuri erant, et tamen vide quousque malignitas, maledicentia et detractio pertingat. Ab eodem flore apis mel, aranea vero venenum exsugit, ita quoque Pharisæi velut venenosissimæ araneæ ex sanctissimis Apostolorum actionibus odii, maledicentiæ et detractionis toxica

eliciebant. Apostoli per prædicationem Evangelicam, per vitæ sanctitatem et frequenter patrata miraculum multum inclarescere incipiebant et ideo cum antea viles fuissent piscatores, in Scribis et Pharisæis, qui religionis arbitri erant, invidiæ livorem excitarunt.

5. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, ait : « Sic patet magis nequitia istorum, qui non « potentes calumniari Magistrum in se, in discipulos « tam dementer insurgebant. O quot sunt hodie « tales Scribæ, qui nullum aliud habent officium, « nisi quod notent et scribant facta aliorum. » Adversus hos Salvator noster, cæteroquin mitis, in præsenti Evangelio stomachatur, eorumque hypocrisin, invidiam, ignorantiam, malitiam et avaritiæ cupiditatem detegit et increpat, ut per hoc nobis insinuet quam vitiosi, detestabiles et abominabiles bonæ famæ aliorum detractores et calumniatores existant.

6. — Notari quoque hoc loco potest, quod oculi curiosorum et zelantium ut plurimum in eos vel maxime designantur, qui sunt in sublimi dignitatis culmine constituti, ut actiones ipsorum censuris suis pessimis convellant, imo quod principum opera perpetuæ subditorum censuræ subjaceant, omnemque etiam minimum culpæ nævum in iis observent, et ideo non mirum, si Apostoli quoque eamdem a Pharisæis cogantur experiri censuram, siquidem de illis dicitur, *Psal.* XLIV, 17 : *Constitues eos Principes super omnem terram.*

7. — S. Hieronymus, *in Matth.*, miram horum Scribarum considerat stultitiam, utpote qui Deum hominum more agere arbitrabantur : « Mira Scri« barum Pharisæorumque stultitia, Dei Filium « arguunt, quare hominum traditiones et præcepta « non servent. »

Non enim lavant manus cum panem manducant.

8. — Porro lotiones, quæ populo Hebræorum in lege Mosaica præscriptæ fuerunt, ut Lucas Brugensis observat, ad puritatem et munditiem interiorem ordinatæ erant. « Scimus quam severe requisierit « lex corporis munditiem, non quod illa Deo per « se accepta esset, aut redderet solius corporis « immunditia quemquam Dei invisum; sed ut « rudis populus observationibus hujusmodi, a cor« poris tandem ad mentis puritatem adduceretur. » Porro Pharisæi per proprias traditiones superstitiose non solum manus ante prandium, sed ante quodvis ferculum in prandio appositum lavarentur, ordinaverant; unde nonnulli notarunt, quod hydriæ illæ, de quibus in Evangelio de nuptiis in Cana Galilææ habitis dicit, *secundum purificationem Judæorum,* ad hunc solum effectum servierint, ut manus ante quodlibet ferculum abluerentur : « Notandum quod « non dicant, antequam panem manducent, » inquit Jansenius, « sed, *cum panem manducant;* traditio « enim seniorum non tantum exegit civilem illam « ablutionem manuum, quæ passim fit ante pran« dium et cœnam, sed crebram etiam inter man« ducandum. » Et S. Antonius de Padua dicit : « Crebro manus lavant, scilicet in omni ferculi « renovatione. » S. Marcus VII, 3, ait : *Pharisæi enim et omnes Judæi, nisi crebro manus laverint, non manducant, tenentes traditiones seniorum.* Glossa autem crebras hasce lotiones hisce verbis deridet : « Intus nihil arguunt, Apostolos scilicet, quia intus « livore pleni sunt; in vanum quidem sua baptis« mata servant, qui suorum cordium et corporum « sordes abluere negligunt. » Etenim quoad apparentiam quidem externam se discipulorum ablutionem atque munditiem zelare ostendebant; at vero, ut Paschasius optime advertit : « Non diligentiam « corporis a discipulis Domini, sed superstitionis « suæ baptismata requirebant; » qui idem paulo post hanc superstitionem apertius detestatur et declarat, dum ait : « Quam plane purificationem « manuum, de superstitione venientem magis « quam de honestate et usu quotidiano illi calum« niantes requirebant; cum essent impuri et im« mundi. »

9. — S. Thomas, *in Matth.*, verum quidem esse, Apostolos in hac lotione non ita accuratos fuisse concedit. « Sed quare? quia ita solliciti erant de « verbo Dei, quod etiam tempus non habebant; « unde ex sollicitudine circa spiritualia, non se « lavabant eo modo sicut Judæi. » Et hoc forte ab ipsis paulo ante in deserto in Apostolis observatum fuit, quando panem et pisces inter turbas distribuentes, manus suas utique ad quamvis, quam distribuebant portionem, non lavarunt. Enimvero ut S. Paschasius attestatur, Apostoli sui ipsius contemptui non ita dediti erant, ut exinde in morum civilitate quicquam defuerint; dicit enim præfatus Sanctus : « Nemo cum hæc audit, existimet disci« pulos Domini sub specie contemptus sui, incultis « et illotis manibus, ac rusticos consuesse manducare, præsertim quia mensæ Domini, quasi con« vivæ participes erant. » De certo namque sancto Dei servo legitur, eum dicere solitum fuisse, quod is, qui incivilis est in moribus, in vita sua quoque defectum patiatur spiritus. Superstitiosus et indiscretus Scribarum zelus ad hoc plane intentus erat, ut punctualiter observarentur vanæ ipsorum traditiones, at vero ut Hugo Cardinalis bene notavit, a semetipsis condemnati fuerunt : « Ab ipsa interro« gatione capiuntur; non enim dicunt : legem Moysi « transgrediuntur, sed traditiones, quas Moyses « fieri prohibuit. »

10. — Lucas Brugensis ingeniosam quamdam hoc loco observationem adducit; dicit enim : « Nisi « ipsi indicavissent, suspicio esse poterat, magnam « aliquam, magnæque dignitatis traditionem a « discipulis violatam fuisse, quos tanti viri in cri-

« men vocarent. » Quodsi forte Christi discipuli objecissent, quod manus haberent sordidas, minimeque mundas, forsitan aliquem apparenter rationabilem prætextum adduxissent; siquidem de dictis discipulis scribitur : « Vos sæculi justi judices, « Ecclesiarum Principes; » hos autem mundas et nitidas quovis tempore manus habere necessum est. Unde David sancte gloriabatur, *Psal.* C, 2, dicens : *Perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ.* Deus quoque apud Isaiam, XXXIII, 15, dicit : *Qui ambulat in justitiis et loquitur veritatem, qui projicit avaritiam et excutit manus suas ab omni munere.* Etenim de Pharisæis in veritate illud Sapientis, *Prov.*, XXX, 12, dici poterat : *Generatio quæ sibi munda videtur et tamen non est lota a sordibus suis;* etenim ipsi in aliorum defectibus censurandis Argi, in propriis vero iniquitatibus agnoscendis talpæ erant, *Matth.*, XXIII, 24 : *Excolantes culicem, glutientes camelum.*

11. — Hugo Cardinalis ait : « Ulciscebantur sua, « quæ Dei erant non curantes; » quod enim lex et præcepta Dei negligerentur, parvi faciebant; at vero in rituum et superstitionum ab ipsis introductarum observantia rigidi erant : « Similes his sunt, « qui magis offenduntur et arguunt, si transgre- « diatur homo constitutiones mundanas, quam si « mandata Dei. »

12. — S. Hieronymus, *in Matth.*, hæc verba de manuum lotione in sensu morali exponit, dum ait : « Manus, id est, opera, non corporis utique, sed « animæ lavandæ sunt, ut fiat in illis verbum Dei. » Paulus de Palatio magnam quoad hanc lotionem inter Christum et Pharisæos differentiam ponderat dicens : « Judæus lavat manus exterius, ea scilicet « quæ parent, Christus lavat interius in abscondito « et quod maximum est, Judæi lavant manus, at « Christus lavat pedes discipulorum; frustra enim « lavetis opera, quæ per manus designantur, nisi « lavetis pedes, qui affectus significant. Ergo Ju- « dæorum est opera Christi lavare affectiones, qui- « bus lotis, reliqua fere munda sunt, quibus e con- « tra illotis reliqua sunt immunda. »

Versus 3.

Ipse autem respondens ait illis : Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?

1. — S. Paschasius, *lib.* VII *in Matth.*, hanc Christi responsionem ad animæ potius quam corporum ablutionem Pharisæorum mentibus imprimendam directam fuisse dicit : « Ostendit quod « magis semper sit animarum lavatio, quam cor- « porum sectanda. »

2. — Videri quidem hoc loco poterat operæ pretium fuisse, ut sapientissimus Magister noster Christus discipulos suos excusaret, ac justificaret, illorumque detractorum calumniosa ora obstrueret, dicendo, illos utpote mundos omnino et immaculatos, nulla prorsus lotione opus habere, id tamen non fecit, quia perpetua veritas est, quod *cœli non sunt mundi in conspectu ejus.* David homo erat secundum cor Dei justus et sanctus, et tamen ait, *Psal.* XXV, 6 : *Lavabo inter innocentes manus meas.* Apostolorum quoque pedes lavare voluit, tametsi paulo ante eis dixisset : *Jam vos mundi estis,* quia ut S. Leo advertit : « Necesse est de humano pulvere, etiam « religiosa corda sordescere. » Cœlestis Sponsa, quæ animam præfigurabat, omnis prorsus maculæ expertem, in sacris Canticis, V, 3, lamentatur dicens : *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* sed quodnam timere poterat illos coinquinandi periculum? nimirum Sponsæ videbatur, quod solum penetralium suorum fores aperiendo, vel pedes suos in terram figendo, id est, ad res illas terrenas licet ex necessitate sese divertendo, aliquem saltem vel minimum pulveris atomum, quo contaminaretur, adsciscere posset; ac proinde Venerab. Rupertus Abbas Tuitiensis, *lib.* II *in Cant.*, optime monet dicens : « Pedes lavet, id est, quotidiana et commu- « nia, sine quibus humana vita transigi non « potest. » Jansenius vero quoad sensum litteralem dicit : « Non excusat suorum factum; nec adhuc « dicit eos bene facere transgrediendo, ne eos irri- « taret magis : *Non est sapientia, non est prudentia,* « *non est consilium contra Dominum.* » Porro valde sapienter Christus ab omni discipulorum suorum excusatione abstinuit, hoc enim facere volens vel dicere debuisset, quod non se lavando bene fecissent, aut vero quod id non faciendo errassent. Asserendo primum, majorem in Pharisæorum pectoribus odii furorisque flammam excitasset, factique fuissent detractione et maledicentia deteriores et acerbiores, si vero illos male fecisse asseruisset, superstitiosas ipsorum approbasset observantias et traditiones et tanquam reos proprios suos condemnasse Apostolos. Chrysostomus aliam quamdam rationem, *Hom.* LII *in Matth.*, his verbis adducit : « Non restitit eis, » inquit, « neque causam disci- « pulorum dixit, sed statim recriminatus est, ut « audaciam eorum reprimeret, atque ostenderet, « non oportere illos, qui delinquunt in maximis, « pro parvis aliorum criminibus adeo moveri, ut « exactiori eos trutinæ subjicere velint. Cum opor- « teret, » inquit, « vos reprehendi, audetis etiam « alios ipsi reprehendere. » Similem quoque considerationem in hæc verba S. Hieronymus habet, dum ait : « Falsam calumniam vera responsione « confutat; cum vos propter traditionem hominum « præcepta Dei negligatis, quare discipulos meos « arguendos putatis, quod seniorum jussa parvi « pendant, ut Dei scita custodiant? »

3. — Cajetanus notat Scribas hosce non ideo Christum convenisse, ut causam hujus transgres-

sionis ab eo ediscerent, sed solum id animo murmurandi fecisse : « Si interrogassent causam, res-« pondisset ad causam, sed ubi non quærunt scire, « quare, sed criminantur, sed invehuntur in ma-« gistrum innocentem, respondet directe ad crimi-« nationem. » Et quidem hic ipsorum error in eo præcipue sese prodidit, quod seniorum traditiones in ea habuerint veneratione et reverentia, cum tamen debitam Deo obedientiam, divinorumque præceptorum ejus observantiam nihil ducerent.

4. — Idem quoque eminentissimus Doctor in hac malitiosorum Scribarum et Pharisæorum reprehensione notat, eamdem non ex divini honoris zelo, sed a propria passione profectam fuisse, et ideo Dominus noster ad eum modum illis respondit : « Ac si aperte diceret : Non ex zelo justitiæ « insurgitis ad arguendum, sed ex amore propriæ « auctoritatis, cum mandata vestra præponatis « mandatis Dei; » quodsi autem divini honoris zelo moveremini, primo utique satageretis Dei præcepta adimpleri, hominum vero traditiones postea : « Sed ubi excandescitis circa frivola humana, post-« habentes divina mandata, apparet quod propriæ « amor auctoritatis vos movet. »

5. — Dionysius Carthusianus hanc Christi responsionem non ex impatientia, sed ex zelo profectam fuisse notat; siquidem innocentibus patrocinando invidos et maledicos graviter, reprehendit : « Ad ostendendum quod indigni sunt alios de par-« vis accusare, qui magnis subjacent vitiis. » Cui consonat quod Hugo Cardinalis scribit, dum ait : « Ad eos enim pertinet peccata arguere, qui nec « æquali, nec inæquali, nec majori involuti sunt « crimine. » Adducitque verba illa Christi, quæ Scribis adulteram lapidare volentibus dixit, *Joan.*, VIII, 7, nimirum : *Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittet,* « lapidem objurgationis « et reprehensionis. » Imo ut Jansenius optime observat, posito etiam quod Apostoli manus suas ante panis sumptionem non lavando peccassent, reprehendi quidem ab aliis potuissent, non tamen ab ipsis; et ideo Christus per suam responsionem dicere voluit : « Non recte criminari ipsos, ut qui « gravioris et minus tolerabilis transgressionis es-« sent rei, idque in ea re, in qua culpabant discipulos; gravius enim peccabant servando seniorum traditiones, quam discipuli negligendo. »

6. — Albertus Magnus ipsos duarum transgressionum reos fuisse existimat : « Traditiones præter « Dei mandata facitis, et quia contraria quæ cum « Dei mandatis stare non possunt, facitis. » Etenim in libro Deuteronomii, IV, 2, hoc decretum Dei legitur : *Non addetis ad verbum quod loquor vobis; nec auferetis.* Denique in alio ejusdem libri textu, XII, 32, legitur : *Quod præcipio tibi hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.* Hoc autem decretum Dei hi maligni homines non adimplebant, imo additiones et appendices suas e cerebro confictas, quam divinæ legi debitam obedientiam pluris æstimabant, S. Thomas ait : « Addentes « traditiones, contra legem faciebant; non quod « non liceret constituere aliquid, sed quod ita præ-« cipiebant observari, sicut legem Domini. » Denique S. Antonius de Padua optime notat, non omnes traditiones de facto repudiasse, « sed quas facie-« bant legi divinæ contrarias. »

7. — Paulus de Palatio verba quæ Christus Pharisæis opposuit sigillatim, et adhibito sanctuarii pondere, magna cum emphasi hisce verbis trutinat : « *Quare?* dicite quæ causa vos moveat ad leges « Dei violandas ? num satisfacere carni vestræ ? « num placere diabolo? num assequi miserum lu-« crum? suntne hæ dignæ rationes, ut Dei majesta-« tem sacrilege conculcetis? »

8. — « *Quare et vos ?* vos vermis, pulvis, cinis, « universa vanitas, fœnum, umbra, mendax, terra, « lutum : vos mea gratia Christiani, vestra profes-« sione divinæ legis cultores, vos fratres mei, filii « mei, mea ascensione exaltati, vos dii, vos meo « sanguine redempti, mea morte vivificati. »

9. — « *Transgredimini?* Angeli namque trans-« gressi sunt, nunquam cœli; statuit enim hæc in « æternum, præceptum eis posuit : et nunquam « sunt transgressi. Aquæ superbi fluctus terminos « sibi præfixos non sunt transgressi; etiam infernus « leges Dei non transgreditur, et quidem Deus le-« ges, quas semel sanxit, nunquam est transgressus, « neque enim libertatem abstulit, nec pium præ-« miis defraudavit. »

10. — « *Mandata Dei* tanto consilio librata, « tanta charitate promulgata, quæ si serves, æter-« nitatem felicitatis, si violes, æternitatem supplicii « comparabis : quæ essent servanda, etiamsi non « essent pœnæ, nec præmia; judicia enim Domini « recta, justificata in semetipsa, desiderabilia super « aurum; at tu contemnis ut carbones? »

11. — « *Propter traditiones vestras.* O veram « divinæ legis contumeliam! sed quid aliud ab ho-« mine expectes, quam divinis contemptis humana « præferre? »

12. — Hac autem in re, adimpletum est illud Sapientis, *Sap.* XI, 17 : *Ut scirent, per quæ peccat quis, per hæc et torquetur.* Etenim hi Scribæ discipulorum Christi bonæ famæ voluerunt detrahere, eosdem velut traditionum suarum transgressores accusando, cum ecce ipsi tanquam de divinorum præceptorum violatorum reatu convincuntur, et confunduntur, quod longe gravius est, idque illis in discipulorum ejus, omniumque aliorum conspectu contigit.

13. — Enimvero sancti Apostoli veros se et dignos probarunt esse discipulos scholæ Magistri illius, qui dixit : *Discite a me quia mitis sum*; neque enim ob hanc illis objectam calumniam fuere in-

dignati, neque se illis per sui excusationem aut justificationem opposuerunt; licet Christus ipsorum defensionem et patrocinium sibi protinus assumpserit, siquidem idipsum facturum Isaias, XI, 4, prædixit ac promisit, dicens : *Arguet in æquitate pro mansuetis terræ.* Ubi Chrysostomus, *Hom.* LVII *in Gen.*, ait : « Quando injuria nobis fit; nosque man- « sueti et mites, ac tolerantes fuerimus, majori largiorique auxilio divino fruimur. »

14. — Lyranus historiam hanc ad practicam quamdam reducit moralitatem, dum ait : « Simile « fit hodie et in multis locis, in quibus sollicitudo « habetur circa custodiam mandatorum hominum, « quam circa custodiam divinorum præceptorum. » Certum namque est, quod non solum Principum leges et statuta occurrentia, verum etiam naturales inclinationes et genii longe accuratius observantur et adimplentur quam qualescumque leges et præcepta divina; imo Principum genio et inclinationi, per divinorum præceptorum transgressionem ut plurimum obedientia præstatur. Sed quid de Principibus, de amico nostro, vel de homine aliquo : erga quem naturali propensionis pondere inclinamur quid, inquam, de his omnibus loquor? Divina præcepta propter illos negliguntur, non solum dum senes sunt, verum etiam dum adhuc juvenes existunt, « non propter traditiones seniorum, sed « juniorum. »

15. — Paulus de Palatio hoc loco specialem dæmonis fraudem et astutiam advertit, per quam spiritus ille nequam innumeras decipit, sibique conciliat et subjicit animas, illas nimirum, quæ bonam se viam ingredi existimantes certa quædam peragunt spiritualis vitæ exercitia, in iisque plus nimium confisi divinorum præceptorum negligunt observantiam : « Sunt quamplurimi quibusdam re- « gulis humanis addicti, quos si impleant, nihil « sibi ad salutem deesse putant, » idque in illis præcipue exemplificat, qui exterioribus quibusdam devotiunculis plus nimium confidunt : « Credit ille, « si quasdam orationes recitarit, non se subito, « neque sine pœnitentia moriturum; id vero est « legibus humanis fidere. Credit alter, si omnibus « diebus missæ interfuerit, se non in infernum « iturum. » Verumtamen quanto hi errore laborent, ex illis Christi verbis satis colligitur, quibus ipse protestatur, *Matth.*, VII, 21 : *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est.* At vero quonam modo hæc voluntas adimpletur? *In lege Domini voluntas ejus; si vis ad vitam ingredi, serva mandata.*

Versus 4.

Nam Deus dicit : Honora patrem et matrem, et qui maledixerit patri vel matri, morte morietur.

1. — Porro in quo hæc reverentia et honor patri et matri exhibendus consistat, S. Thomas his verbis optime declarat : « Ille exhibet reverentiam, qui « quæ necessaria sunt, administrat. » Et Interlinearis ait : « *Honora,* dando necessaria. » Idem pariter de benedictione dicit, ad hanc sola verba non sufficere : « Sic in benedictione non solum « intelligitur, ut ore benedicas, sed etiam, quo « benedictionem impendas. »

2. — Glossa Interlinearis hæc verba : *Qui maledixerit,* ita exponit, ut sensus sit : « Qui debitis « obsequiis parentes indignos judicaverit. »

Versus 5.

Vos autem dicitis : Quicumque dixerit patri, vel matri, munus quodcumque est ex me, tibi proderit.

1. — S. Hieronymus Deum filiis præcipisse dicit, ut propriis suis genitoribus in necessitatibus eorum, quantum in ipsis est, prospicerent, eosque neutiquam ope sua destituerent, e contra vero Scribas et Pharisæos propriæ utilitatis promovendæ studio exstimulatos suos docuisse dicit, ut id quod parentibus naturali jure donandum erat, Deo potius, divinoque cultui promovendo offerrent et erogarent, id namque Deo futurum esse longe gratius et acceptius quam si illa parentum necessitatibus sublevandis applicarent : « Atque ita fiebat, ut oblatio « liberorum sub occasione templi et Dei, in sacer- « dotum lucra cederet. » Idem quoque sensus est S. Anselmi, dum ita scribit : « In quo præceptum « Domini traditione sua transgrediuntur. Deus præ- « ceperat in lege honorari patrem et matrem. « Pharisæi vero avaritiæ servientes, ut homines « offerrent munera in templo, quæ in suos usus « pervenirent; patrem honorandum, Deum esse « muneribus venerandum interpretabantur et ita « carnales patres sub nomine pietatis esse postpo- « nendos dicebant. » Neque solum filiis ut alimenta et quævis alia genitoribus debita, in sacras hasce eleemosynas converterent, persuadebant, verum etiam ipsismet parentibus ut huic acquiescerent, seque in casu quovis obvio fame necari sinerent.

2. — S. Paschasius verba hæc de iis votis, quæ Deo in præjudicium necessariæ parentum sustentationis fiunt, interpretatur, dicens : « Compellit « filios, ut dicant parentibus suis, munus vel do- « num, quodcumque ex me votis oblaturus eram « Domino, in tuos consumo usus, tibique prodest o « pater, vel o mater, ut illi timentes accipere, quod « Deo saltem voluntatis voto videbant mancipatum,

« ita ut inopem vellent magis vita ducere, quam « comedere de consecratis. »

3. — Enimvero cur munera et oblationes illæ impiæ fuerint et sacrilegæ, hujus S. Thomas, *in Matth.*, hanc rationem reddit : « Quia dona impio- « rum non probat Altissimus. » Et *Prov.*, XXVIII, 24 : *Qui subtrahit aliquid a patre suo, vel a matre, et non dicit hoc esse peccatum, particeps homicidii est.*

4. — S. Paschasius dicit : « Quibus profecto « verbis callide evacuabant honorem patris. » Et ratio est, quia ut S. Hieronymus attestatur : « Ho- « nor in Scripturis non tantum in salutationibus, « et officiis deferendis; quantum in eleemosynis, « ac munerum oblatione sentitur. » Etenim honor patri et matri debitus non tam in salutationibus et reverentiis externis, quam in ferendis necessitati illorum subsidiis consistebat; hi autem in hisce enormiter deficiebant, quia quæ in eleemosynas et parentum subsidia erogare debebant, templorum ornatui applicabant, ac proinde S. Paschasius superius dicta prosequitur, dicens : « Mandata Dei « transgredi faciebant pro suis concupiscentiarum « lucris, nolentes attendere, quod ait Dominus : « *Misericordiam volo magis, quam sacrificium.* »

5. — Porro Scribæ et Pharisæi patribus et matribus persuadere satagebant, ut eleemosynas, quæ illorum subsidio et sublevamini servire poterant, ut in Dei servitium applicari paterentur, eo quod majorem inde essent percepturi utilitatem, quam si ipsorum fuissent subsidiis adhibitæ : « *Tibi prode-* « *rit,* » inquit Lyranus, « magis, quam si expen- « deres in necessitates tuas. » S. Thomas ait : « Dicebant his, qui habebant patres pauperes ut « dicerent eis : Pater, non displiceat tibi, si non do « tibi necesaria, quia munus quod offero, proficit « tibi spiritualiter, sed hoc non erat verum. » Dionysius Carthusianus dicit : « Tibi utilius erit, « quam si illud tibi præstarem, quia proficiet ad « spiritualem salutem, quæ melior est quam cor- « poralis nutritio. »

6. — Optime profecto quondam Poeta ille cecinit, qui ait : « Auri sacra fames, quid non mortalia « cogis pectora? » Quibus verbis avaritiam non sine mysterio egregio illo epitheto honorat, quo eamdem *sacram* honestissimo scilicet nomine appellat, siquidem vitium istud Deo sacratas personas, et Ecclesiastici ordinis homines plusquam omnes alios abominanda labe sua coinquinat et deturpat; unde merito David lamentans ait : *Incenderunt igni sanctuarium tuum.* At vero dices fortassis, ubinam in sacra Scriptura ignis uspiam sanctuarium corripuisse reperitur? « Igne cupi- « ditatis, » inquit Hugo Cardinalis, « incenderunt « Sacerdotes et Clericos Domino sanctificatos et « dedicatos; in terra, id est, in abundantia terre- « norum. » Deus ille, qui in schola sua nullam aliam virtutem tanta cum sollicitudine docebat, sicut mansuetudinis virtutem : *Discite a me quia mitis sum,* binis tamen vicibus tanto se iræ furore accensum exhibuit, ut flagello manus suas obarmans vendentes et ementes e templo protinus ejecerit, tametsi ea quæ emebantur et vendebantur, omnia ad divinum ejus cultum ordinata fuerint, idque ut Hugo de S. Victore ait : « Ne ministri altaris atten- « dentes lucra, eorum corrumperentur exemplo. » Deus ipse olim per Jeremiam, VI, 13, lamentatus fuit, dicens : *A minori usque ad majorem omnes avaritiæ student, et a Propheta usque ad Sacerdotem.* Et quidem valde notandum est, quod postquam Deus ibidem Sacerdotes tanquam avaros arguisset, confestim subjungat : *Cuncti faciunt dolum;* siquidem Ecclesiasticorum avaritia causa est universalis transgressionis in populo, utpote qui propter interesse suum clausis quasi oculis divinæ legis observantiam contumaciter despiciunt, quinimo ipsa quoque Sacramenta ausu sacrilego vendere non dubitant : *In quorum manibus iniquitates sunt,* et ratio est, quia *dextera eorum repleta est muneribus;* ubi Hugo Cardinalis ait : « Manus enim Sacerdo- « tum modo inunctæ sunt pice cupiditatis ad reti- « nendum, quæ deberent esse inunctæ unctione « charitatis ad largiendum. »

VERSUS 6.

Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam, et irritum fecistis mandatum Dei, propter traditionem vestram.

Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam.

1. — Lucas Brugensis ait : « Non observabit « mandatum Dei de honorandis patre et matre, « quia sinet eos egestate consumi ac premi, non « succurrens indigentiæ ipsorum. »

Et irritum fecistis mandatum Dei.

2. — « Pietatis simulatione, » inquit Chrysostomus, *Hom.* LII *in Matth.*, « despicere parentes, « fuerunt eruditi; quo pacto? Si quis parens a filio « ovem flagitaret, aut vitulum, aut hujusmodi ali- « quid, præmonitus a Scribis et Pharisæis filius « respondebat : Quod a me in utilitatem tuam pe- « tis, dono jam Deo promissum est, ac ideo dare « non possum. » Chrysostomus autem ulterius prosequitur dicendo, quod tales duplicis peccati rei erant : « Nam neque Deo offerebant; et parentes « oblationis nomine defraudabant. »

3. — Jansenius ait : « Nullum Dei præceptum, « nullum nostrum votum, nulla rei sanctificatio « tollit necessarium naturæ vinculum, et ordi- « nem; » quibus verbis declarat, quod in occurrente casu necessitatis sive nostræ, sive aliorum, etiam iis, quæ Deo per votum dedicata vel consecrata fuerunt, juste et inculpate uti possimus.

VERSUS 7.

Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Isaias dicens.

1. — Merito hi Pharisæi hypocritæ appellati fuere, siquidem « exterius aliud prætendunt, quam « habeant interius, » ut inquit S. Thomas, nam Scribarum intentio erat lucra sua adaugere, quam tamen cupiditatem per divini cultus prætextum exterius artificiosa simulatione occultabant : « Inte- « rius intendebant lucra, exterius movebant homi- « nes ad offerendum Deo; » id hodie a multis quoque fieri videmus, qui devotiones certas animabus purgatorii proficuas studiose promovent, vel similia pietatis opera exercent, non quidem ut animabus illis suffragentur, aut Deo servitium aliquod præstent, sed propter lucrum eleemosynarum, quas se ex talibus operibus consecuturos esse sperant.

2. — Lyranus Christum hisce verbis simulationem illorum detegere voluisse existimat : « Redar- « guit de falsa sanctitatis simulatione, quia ad hoc « quod essent in reverentia populi, ostendebant « sanctitatem in verbis et in exteriori conversa- « tione, cum tamen corrupti essent intentione. »

3. — Cajetanus ex hac reprehensione Scribas et Pharisæos non ex ignorantia, sed ex malitia errasse hisce verbis deducit : « Non ex ignorantia errabant, « sed sub specie religionis docebant, quæ in sacer- « dotum redundabant utilitatem. » Enimvero quotiescumque de hoc hypocrisis vitio agitur, Salvator noster indignationem suam clare demonstret; et licet alias tanta sit benignitate præditus, attamen quando illi cum hypocritis negotium intercedit, severissimi supplicii minas fulminare non omittit.

VERSUS 8.

Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.

1. — Extrinsecus quidem Judæorum populus præ cunctis aliis universæ terræ gentibus Deum vel maxime colere et honorare videbatur, quia solus ille inter omnes alios veri Dei cultum profitebatur : « Sed corde longe a Dei recessit, » inquit S. Remigius, *in cat. cit.*, « quia visis signis, atque « miraculis, nec divinitatem ejus cognoscere, nec « eum suscipere voluerunt. »

2. — Hanc quoque in ipsis linguam inter et cor discrepantiam S. Thomas observavit, *in Matth.*, quia exterius quidem se oblationes Deo et templo ejus factas promovere et cultus divini zelum se habere simulabant : « Cor autem eorum longe est, « quia non tendebant ad honorem Dei, sed ad « cupiditatem; unde quanto cupiditas major, tanto « charitas minor. »

3. — Rabanus tempus exemplificat, quo id ipsum adimpletum fuit : « Labiis eum honorabant, « quando dicebant : *Magister, scimus quia verax es;* « sed cor eorum longe ab eo fuit, quando miserunt « insidiatores, ut eum caperent in sermone. »

4. — Lucas Brugensis hæc duo simul esse et conjungi debere advertit : « Os prope et cor longe, « ad hypocrisim convincendam. Intelligenda est « igitur prior pars cum exclusione posterioris; non « enim est Deo ingratus exterior labiorum cultus, « nisi ab interiori cordis sejunctus sit, imo vero et « interiorem cultum requirit, ut tam corpore cola- « tur, quam animo. »

5. — Eodem quoque modo S. Anselmus de hoc populo scribit : « Commendando exteriorem mun- « ditiam illum honorabat, sed dum interiori, quæ « vera est, carebat, cor eorum longe erat et ille « talis honor inutilis est eis; unde sequitur : *sine* « *causa enim colunt me.* »

6. — Porro timendum est valde, ne si populum Christianum cum gente Hebræorum illius temporis et moderni comparemus, illum præ hoc longe majori reatu obnoxium inventuri simus, id quod S. Ambrosius clare testatur, *Ser.* XXVIII *in Ps.* CXVIII, dum ait : « Judæus vel labiis, tu vero non labiis; si « illius qui vel labiis honorat, cor longe est a Deo, « quomodo potest cor tuum prope esse, qui etiam « labiis non honoras. »

7. — Lyranus ex hisce verbis moralitatem quamdam adversus eos deducit, qui bene docentes, pessime vivunt : « Hoc potest dici de Doctoribus et « prædicatoribus, qui docent bene et vivunt male. »

8. — Paulus de Palatio emphatice, quam ingens malum sit cor nostrum longe a Deo positum esse, considerat, dum ait : « O utinam non vobis hæc vox « conveniat! Longe sunt cœli a terra : si cor tuum « terrenum est et terrena amat. Deus vero habet « sedem in cœlo, certe longe est cor tuum a Deo, si « cor tuum est in peccato; *longe a peccatoribus* « *salus.* »

9. — Potest itidem hic Isaiæ textus de illis intelligi, qui solo vocis sono, sine illa attentione et applicatione interiori orant et psallunt. *Psal.* XLVI, Psalmista nos ad Deum laudandum his verbis invitat : *Psallite Deo nostro, psallite; psallite Regi nostro, psallite; quoniam Rex omnis terræ Deus,* sed protinus subjungit : *Psallite sapienter,* id est, ut ait Dionysius Carthusianus, « cum interiori mentis sapore, cor- « dialique gustu verba psalmodiæ proferte. » B. Laurentius Justinianus nos quoque monet dicens : « Nec enim peccantis verba intendit Deus, sed « orantis cor aspicit. Quod oratio prodest strepitu « labiorum, ubi est cor mutum? sicut enim vox « sine modulatione auribus hominum onerosa exis- « tit, sic oratio absque devotione auribus Dei inexau- « dibilis est. » Valde considerabilia sunt illa Tertulliani verba : « Sonos vocis subjectos esse oportet, » quibus verbis utique innuere intendit, vocis, ut a Deo exaudiatur, intimam a corde dependentiam

necessariam esse, quia « Deus non vocis, sed cordis « auditor est, sicut et inspector. » Tritum namque est illud commune proverbium : « Si cor non orat, « in vanum lingua laborat. »

VERSUS 9.

Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas et mandata hominum.

1. — S. Thomas, *in Matth.*, hoc loco tale format dubium, qua nimirum ratione propositio isthæc possit sustineri, siquidem certum quod etiam jejunia tantum sint præcepti Ecclesiastici, similiter canones, quid sunt aliud quam traditiones humanæ : « Numquid qui hæc docent sine causa colunt Deum? « Intelligendum est in præjudicium mandatorum « Dei. » Unde Angelicus hic Doctor, tanquam verus Theologiæ Princeps hanc maximi momenti maximam definit dicens : « Ex hoc habemus, quod « homo magis debeat sibi conscientiam facere de « transgressione mandati Dei quam de transgres- « sione Ecclesiasticæ constitutionis. »

2. — Lucas Brugensis alios libros hoc modo legere dicit : *doctrinas, mandata hominum,* hoc sensu : « Doctrinas quæ sunt mandata hominum. « Sensus igitur est : cultu quo me prosequuntur, « est mandatum ab hominibus datum; colunt me « observatione mandatorum ab hominibus tradito- « rum; porro quod mandata hominum sunt non « quævis ab hominibus perfecta mandata, sed quæ « ita sunt hominum, ut non sint Dei; quæ homines « sine spiritu Dei, suopte ingenio pravo et corrupto « effingunt; » sunt enim nonnullæ observantiæ, quæ non a personis legitimam auctoritatem habentibus emanarunt et hæc præceptis opponuntur, vel saltem ad illorum adimpletionem et ad internum Dei cultum nihil conferunt. Dionysius Carthusianus dicit : « Mandata hominum humano spiritu, non « Spiritu Sancto, loquentium. »

3. — « Inaniter colunt me exteriori solum obse- « quio, » inquit Dionysius Carthusianus, « quia « non est meritorium opus hujusmodi, nec perducit « ad ultimum finem, qui est vita æterna. »

4. — Theophylactus de illis ita scribit : « Cum « mali essent per mala opera, longe fiebant a Deo « et divinum sermonem solo ore loquebantur, frus- « tra enim colunt et putant se colere Deum, qui « per opera illum dehonorant. »

5. — Lyranus medicinæ similitudinem adducit et dicit, quod sicut medicina « datur sine causa, « quæ non confert sanitatem, sic cultus divinus, « qui non ducit ad veram felicitatem. » Interlinearis hanc Glossam addit : « Non habituri merce- « dem cum veris cultoribus. » Albertus Magnus cultum illorum iniquum et falsum appellat : « Iste « cultus iniquus, falsus et malus, et mandatis Dei « contrarius, sine causa est, quia remunerationem « non meretur. »

VERSUS 10.

Et convocatis ad se turbis dixit eis : Audite, et intelligite.

Et convocatis ad se turbis dixit eis.

1. — Albertus Magnus circa hæc verba observat, Salmeron hic exequi voluisse, quod docuerat : « *Quod in aure auditis, prædicate super tecta;* quasi « diceret : Pharisæi mihi susurrant ad aurem, quia « *qui male agit, odi lucem. Joan.*, III, 20. Ego « autem omnibus manifeste dico, quod enim omnes « tangit, omnibus proponendum est. »

2. — Lucas Brugensis dicit, Christum discipulos suos ab objectis eisdem a Pharisæis calumniis expurgare et innocentes ostendere voluisse, scilicet, quod sine culpa panem manducaturi manus non lavarent, simulque veritates quasdam, in quibus etiam ipsimet Scribæ errabant, in medium adducere decrevisse, ideoque turbas ad se convocasse : « Ne frustra proferat, si soli eam audiant Scribæ « et Pharisæi, qui præ invidia et fastu indociles, « nihil nisi deteriores reddendi erant; docilis enim « erat turba, aut certe aliqui. » Glossa Interlinearis hanc paraphransin addit : « Turbis; quæ in Dei « mandatis sitiebant. » Jansenius dicit : « Conve- « nientem servans ordinem, » quod enim calumniam in accusatores retorsit, id fecit, « seorsim et « non audiente omni turba; » at vero quando discipulos excusando et purgando veritatem proposuit, omnes præsentes esse voluit, ut Pharisæis exinde nihil proficientibus, alii saltem ex doctrina sua utilitatem aliquam et profectum caperent.

Audite, et intelligite.

3. — Circa hæc verba varias invenio sacrorum Interpretum expositiones. S. Paschasius dicit : « Aures utriusque hominis requirit, quia nec recte « audit intus, qui contemnit quæ Dei sunt, audire « foris; nec foris, ut dignum est, audita, qui intus « non intelligit quæ audit foris. »

4. — Dionysius Carthusianus Christum omnes ad se attente audiendum invitasse dicit, quasi diceret : « Diligenter advertite, quæ dico. » Lyranus ait : « Audite aure cordis, intelligite aure « mentis. » Albertus Magnus de obedientia verbis auscultatis præbenda explicat : « Audite obediendo « et intelligite veritatem discernendo. *Eccli.*, III, « 31 : *Auris bona cum omni concupiscentia audiet « sapientiam.* »

5. — Hugo Cardinalis plane diversimode ab aliis illa exponit, dicit enim : « Audite mandata Dei, non « traditiones hominum. »

6. — Paulus de Palatio dicit, Christum increatam et incarnatam Dei Sapientiam non fuisse conten-

tum, quod ab auditoribus præsentibus auscultaretur, ideoque totum ad se populum convocasse, neque hoc ei suffecisse, ideoque magna et specialissima cum sollicitudine postulasse ab omnibus audientiam : « *Audite,* nec eo contentus addit, « *intelligite,* expendite apud vos, quam sint recta « quæ dicemus. Intelligite igitur Dominum sedisse « in excelso throno, ut finem imponeret legi veteri, « ut doceret qua ratione coli vellet, quæ etiam sint, « quæ coram Deo hominem coinquinant. » Sciendum igitur est quod S. Marcus, VII, 14, Salvatorem dixisse scribat : *Audite me omnes, et intelligite;* ubi Jansenius ait : « Emphasi non caret, quod dicit *me,* « et *omnes,* ut est apud Marcum; per *me* enim « significat se potius quam Pharisæos audiendum; « per *omnes* significat se de re attentione digna et « omnibus utili locuturum. »

Versus 11.

Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

1. — Salvator noster operæ pretium esse duxit declarare quænam sint illæ sordes et maculæ quæ inficiunt animas, easque contaminant, scilicet, id non fieri per observantias et per ritus exteriores, sed per deordinationem interiorem. Unde Lucas Brugensis dicit : « Ego autem dico vobis, nihil « eorum, quæ de foris ingrediuntur in hominem, « quibuscumque sordibus obnoxium sit, polluere « hominem, aut reddere Deo minus gratum; sed si « vultis scire, quæ vere hominem contaminent, « non sint ea quæ ingrediuntur, sed contra, quæ « egrediuntur ex homine; » id quod paulo post melius declarat, dum ait : *De corde exeunt cogitationes malæ,* etc.

2. — Etenim fieri nequit, ut aliquid eorum, quæ manducantur, conscientiam nostram commaculare possit. « Nec etiam idolotithum, in quantum est « Dei creatura, » ut ait S. Anselmus, « sed potius « illud coinquinat, quod procedit de ore, id est, « verbum exprimens immunditiam et nequitiam « suæ pravæ mentis. » Jansenius distinguit et dicit, Christum non asserere quod aliquis manducando maculari non possit : « Cum variis modis contingat « edentem coinquinari, nempe quia gulose edit, « vel quia contra legem, vel quia cum scandalo « aliorum, sed dicit cibum ipsum non coinquinare, « quod pro omni tempore verum est de omni « cibo. » Ratio autem, quam affert, hæc est, quia cibus in lege veteri prohibitus et qui in lege nova contra constitutiones et leges Ecclesiæ manducatur solum propter inobedientiam nos maculat et culpabiles efficit : « Ipsa inobedientia hominis et « inordinata ejus concupiscentia hominem con- « taminat, » quamvis ipsum in cibo et potu prævaricatio contingere possit per intemperantiam. Interlinearis sententiam quamdam adducit S. Augustini dicentis : « Non timeo immunditiam obso- « nii, sed cupiditatis. » Lyranus cibum nos spiritualiter immundos efficere posse existimat, simulque quonam id modo fieri possit, his verbis declarat : « Cibus corporalis coinquinat hominem spirituali- « ter, scilicet nonnisi in quantum per delectatio- « nem male afficitur ad cibum. » Porro immundorum animalium caro Hebræos quidem transgressionis reos efficiebat, id tamen solum fiebat ratione prohibitionis quæ, ut Lyranus observat, mystica erat, qui proinde auctoritatem quamdam adducit ex S. Augustino contra Faustum, qui ait : « Quia « per animalia immunda secundum legem signan- « tur quædam vitia, quæ sunt evitanda, et ideo « quia lex Evangelica, quæ spiritualis est, inchoata « erat per Christum, ideo et illa observatio figuralis « ciborum non erat amplius observanda. »

3. — Notandum est autem, bina vice oris mentionem in hisce verbis fieri, sed in diverso sensu; ubi enim primo *os* exprimitur, ibi *os* corporis intelligitur, dum vero secunda vice *os* nominatur, *oris* nomine mens accipitur. Unde Albertus Magnus ait : « Est autem os exterius, quod loquitur ea, quæ in « spiritu vocis formata sunt, spiritus autem ille « corporeus formam, quæ est intentio verbi, accipit « a spiritu incorporeo, qui est in corde, et ille est « primum os determinans omnia cogitanda, et « loquenda, et agenda, et de hoc ore intelligitur, « quod dicitur, et illius organum est os exterius. »

4. — Paulus de Palatio hoc loco non inopportune quærit cur Christus non æque dixerit, quod quicquid ab oculis, manibus et pedibus egreditur, hominem commaculet, sicut dixerat de ore? num forte id ideo fecit, ut innueret, quod nullum sit corporis, aut naturæ hominis instrumentum, per quod homo magis distinguatur a brutis, quam per linguam, ut proinde S. Jacobus dixerit eum vere perfectum, qui linguam suam refrænare novit. Salmeron ait : « Cor stulti in ore ejus et os sapientis « in corde ipsius, est enim varium responsum inter « verba oris et mentis, quod enim mens cogitat, « vult, cupit, naturali consequentia fit statim ver- « bum in ore, ideo cor et os unum censentur, est « enim canalis apertus ex corde ad os; neque fere « aliud est, in quo cor apertius cognoscas quam in « ore. »

5. — Solent etiam hæretici eodem hoc textu Evangelico abuti, dum illum modo suo interpretantur, ut se a jejunio eximant, non intelligentes, quod transgressio, quæ ipsos reos constituit, non in qualitate aut in quantitate cibi quem comedunt, consistat, sed in inobedientia, qua prohibitionem et legem ecclesiasticam, qua talis abstinentia in his vel illis circumstantiis præcipitur, contemnunt. Anno sævientis in alma urbe Romana contagii, per Quadragesimam tribus septimanæ diebus, carnium

usus, cum reservatione in aliis diebus jejunandi, permissus fuit, ut constat.

6. — Porro Christus Dominus, ut S. Thomas bene observat, in hisce verbis ea duntaxat peccata tetigisse videtur, quæ a lingua procedere noscuntur; dicit enim : *Sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Adhibet tandem idem sanctus Doctor distinctionem quamdam valde considerabilem, dum ait : « Proprium officium oris est dicere; « est autem duplex dicere : exterius ore corporali « et interius ore mentis, de quo, *Psal.* XIII, 1 : *Dixit « insipiens in corde suo, non est Deus;* sic ergo per « os potest intelligi os cordis, scilicet mens homi- « nis, et sic omne peccatum est ex ore, quia nun- « quam est peccatum, nisi ex proposito mentis. » Interlinearis tamen ita exponit : « Verba malitiam « cordis exprimentia. »

7. — Advertendum est autem, quod Christus priusquam diceret : *Non quod intrat per os, coinquinat hominem,* etc., præmiserit verba illa : *Audite et intelligite;* sed quo mysterio id ipsum fecisse existimatis? inquit idem Angelicus Doctor, nimirum : « Prout altissimam doctrinam, quæ est per- « fectio moralis vitæ; » vult enim ut intelligamus, quod mundities, quam ipse in animabus desiderat et prætendit, non consistat in exteriori illa manuum lotione, vel in aliis observantiis legalibus, sed in sola puritate conscientiæ. Et ideo Hugo Cardinalis ait : « Aperte hic habetur, quod Dominus omnes legales « observantias eliminat. » Beda quoque dicit : « Salvator omnia munda esse ostendit, quia cum « munda percipiuntur conscientia. »

8. — Chrysostomus observationem quamdam circa hæc verba adducit, quæ in summam nos confusionem merito redigere deberet; dicit enim : « Videmus multos, ut intrant ad Ecclesiam, lavan- « tes manus et os, qualiter autem mundam Deo « præsentent animam nullam curam facientes. « Sordes manuum sunt, rapina, homicidium; sor- « des oris, maledictio, blasphemia, contumelia; « stercus in manibus tenens nunquam auderes « orare, et nimirum hoc nulla jactura est, quid « inaniter irrigas linguam perniciosam, circumfe- « rens stercus? Si quis stercore manus implens « tuos teneret pedes supplicans, non solum non « audires, sed pedibus conculcares; qualiter igitur « audes ad Dominum accedere et tu? manus est in « lingua orantium, et per eam detinemus genua « Dei? Isaiæ, I, 15 : *Cum multiplicaveritis orationes « vestras, non exaudiam, manus enim vestræ san- « guine plenæ sunt.* »

Versus 12.

Tunc accedentes discipuli ejus dixerunt ei : Scis quia Pharisæi audito verbo hoc scandalizati sunt.

1. — Ex textu S. Marci, VII, 17, eamdem hanc historiam referentis clare satis deducitur, quod prisquam discipuli Christi verbis hisce eum alloquerentur, jam ante turbæ a Christo dimissæ fuerint, Salvator autem cum discipulis domum quamdam fuerit ingressus : *Et cum introisset domum a turba, interrogabant eum discipuli ejus.* Et S. Matthæus ait : *Tunc accedentes,* quasi Apostoli hoc facto docere nos voluissent quod, dum alicui bonum ob finem salutaria volumus monita suggerere, id non in publico, sed in privato et secreto faciendum sit. Præterea, inquit Paulus de Palatio : « Admonemur non esse « indignum, majores a minoribus admoneri, ut hoc « loco Christus ab Apostolis, et Petrus a Paulo, *ad « Galat.*, II, 11. Sicut nec est indecorum majores res « suas cum inferioribus tractare; » sic enim quando Christus tot millia hominum paulo ante quinque panibus et duobus piscibus satiare voluit, tametsi Evangelista dicat, quod *sciebat quid esset facturus,* attamen prius discipulos suos in consilium adhibere voluit.

2. — Enimvero quodnam illud scandalum fuerit, quo Pharisæi offensi fuerunt, S. Paschasius his verbis optime declarat : « Eo quod solveret legem « Moysis; nam ex hoc uno sermone, omnis super- « stitio Judaicarum observationum fuerat elisa, quo- « niam omnem religionem suam in cibis sumendis « abominandisque arbitrabantur esse positam. » Lucas Brugensis ad hoc se reflectit, quod Apostoli Pharisæos scandalizatos fuisse dicant, tametsi etiam Scribæ præsentes adfuerint : « Nam quanquam « Scribæ profiterentur rerum hujusmodi disputatio- « nem et scientiam exactam, tamen eorum obser- « vationem profitebantur Pharisæi. »

3. — Exinde perspicue videtur, quam verum sit, quod *omne quod recipitur, ad modum recipientis recipitur;* siquidem Pharisæi isti stomachum suum invidia, odio et malitia contra Christum refertum habentes, tantum abest, quod veritati a Salvatore clare plane satis traditæ acquiescerent, ut scandali potius exinde sumpserint occasionem : proprietas nimirum solis est ea illuminare, in quibus congruam deprehendit dispositionem, lutum vero e contra indurare, et obfuscare, idque non tam suo quam illius defectu.

Versus 13.

At ille respondens ait : Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur.

1. — S. Thomas per has plantationes a Patre cœlesti minime plantatas, traditiones divinæ legi oppositas intelligi posse censet : « Potest ista plan- « tatio intelligi, de traditione hominum, quæ est « eradicanda si sit contra Deum, sed traditio, quæ « est a Deo, nunquam est eradicanda. » In cujus probationem, textum illum Actuum Apostolicorum adducit, in quo Gamaliel ait : *Si fuerit hoc a Deo,*

non poteritis contradicere; et quidem hoc idem, inquit sanctus Doctor, in quavis alia re communiter videmus : « Videbis aliquem, qui bona opera facit « fundata in charitate, *Eph.*, III, 17 : *In charitate « radicati et fundati,* et hæc non possunt eradicari; « sed alia quæ non habent bonum fundamentum, « ut dare eleemosynam propter vanitatem, eradi- « cantur; sic intelligendum est Sapientiæ, IV, 3 : « *Spuria vitulamina non dabunt radices suas.* » S. Paschasius quoque de traditionibus, de quibus paulo antea facta fuerat mentio, hunc textum ita exponit : « Omnis illa traditio Judæorum non a Deo Patre « erat, sed superstitio hominum, pro cujus favore « etiam præcepta legis transgrediuntur. » Lyranus verba illa : *Omnis plantatio,* etc., ita exponit : « Id « est, doctrina ab homine inventa, quæ non est legi « ipsius Dei consona. » Theophylactus ait : « Lex « plantatio est Dei, non illa eradicata est. » Traditiones vero a senioribus inventæ, non vero a Deo præceptæ erant : « Non plantavit Pater meus intus « in radices veritatis et pietatis, » inquit Albertus Magnus.

2. — Venerabilis Beda, *in Matth.*, objectioni cuidam respondet; quæ circa illa Apostoli, I *Cor.*, III, 6, verba : *Ego plantavi, Apollo rigavit,* opponi poterat; nimirum, quod si ita est, quod Apostolus manu sua et industria propria plantationes illas cultivavit, et tamen hæc cœlesti illi agricolæ, de quo Christus dixit : *Pater meus agricola est,* adeo gratæ fuerunt et acceptæ, qua ratione Christus dicere potuit : *Omnis plantatio, quam non plantavit,* etc., *eradicabitur?*

3. — Respondet Beda : « Solvitur quæstio in eo, « quod dicitur : *Deus autem incrementum dedit.* » In quam observationem pariter Albertus Magnus consentit, dum ait : « Plantat aliquando per se, ali- « quando per ministrum, vera in credendis, pia in « faciendis. *Isa.*, LX, 12. *Germen plantationis meæ, « opus manus meæ ad glorificandum.* »

4. — In S. Joanne, XXVII, 30, scribitur : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum solum verum, et quem misisti Jesum Christum;* super quæ verba S. Cyrillus Alexandrinus ita scribit : « Fides et vera « pietas vitæ æternæ radix est et origo. » Mirum igitur esse non debet, quod traditiones illorum, sicut et ipsi nullas egerint radices, et consequenter extirpatæ fuerint, in quibus per obstinationem, et voluntatem propriam fides hæc et vera pietas desiderabatur, siquidem omnis illorum devotio fictio quædam et hypocrisis fuit.

5. — Lucas Brugensis ait : « Plantati proprie a « Deo Patre dicuntur, qui gratuita ejus adoptione « in arborem vitæ Christum, absque quo non est « salus, insiti sunt. » In hoc sensu Deus Pater, *Isa.*, LX, 12, de populo Ecclesiæ suæ in nova lege gratiæ loquens, illum appellat *Germen plantationis meæ.*

6. — Porro quænam hæ plantationes sint, quæ a Patre cœlesti minime plantatæ fuere, Origenes nobis hisce verbis in sensu morali optime declarat, dum ait : « Sunt quædam intrinsecus in animabus « vestris insita, quæ non plantavit cœlestis Pater; « omnes quippe cogitationes pessimæ, homicidia, « adulteria, fornicationes, furta, blasphemiæ, plan- « tationes sunt, quas non plantavit Pater cœlestis, « sed inimicus homo superseminavit. » De homine justo David, *Psal.* I, 3, scribit : *Lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, et folium ejus non defluet, et omnia quæcumque faciet prosperabuntur. Non sic impii, non sic.* S. Judas Apostolus, *Epis.* V, 41, de eisdem loquens, eas vocat : *Arbores autumnales, bis mortuas, eradicatas.* Sapientia, IV, 3 : *Spuria vitulamina non dabunt radices;* vel ut alia quædam littera habet : *Adulterinæ plantationes. Deuteron.*, XXIX, 18 : *Ne forte sit inter vos radix germinans fel et amaritudinem;* alii legunt : *Toxicum.* Chaldæus : *Ne sit inter vos cogitans peccata et superbiam.*

Versus 14.

Sinite illos, cæci sunt, et duces cæcorum; cæcus autem, si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.

1. — S. Hieronymus monitum illud adducit Apostoli, *ad Tit.*, III, 10, dicentis : *Hæreticum hominem post unam et alteram correptionem devita, sciens quod perversus sit hujuscemodi et a semetipso damnatus;* et hoc sensu, dicit idem sanctus Doctor, Christus nobis præcipit, ut a perversorum Doctorum consortio nos studiose sequestremus : « Sciens eos « difficulter ad veritatem posse trahi, et cæcos esse, « et cæcum populum in errorem trahere. »

2. — Cajetanus ait : « Non sit vobis curæ scan- « dalum illorum : quod ipsi acceperunt, non ego « dedi. » Unde scandalum illud nomen accepit, quod scandalum Pharisaicum appelletur, quando nimirum aliquis absque data occasione et sine justo et rationabili motivo scandalizatur. Et S. Gregorius, *Hom.* VII *in Ezech.*, dicit : « Si de veritate scanda- « lum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, « quam quod veritas relinquatur. »

3. — Lucas Brugensis ait : « Ne laboretis, aut « solliciti sitis de illorum offensione et in doctrinam « meam impactione, de quorum eradicatione per- « petuo exitio constare vobis debet. Non judicavit « operæ pretium, ut placandis illis intenderet, aut « clarius interpretaretur doctrinam contumaciter « rejecturis. »

4. — Paulus de Palatio in hisce verbis considerat synagogæ infelicitatem, utpote quam Christus se deseruisse his verbis clare satis significavit : « O « verbum durissimum *sinite eos,* relinquamus eos; « terra enim sæpe super se venientem bibens im- « brem et non producens fructum relinquitur; hanc « derelictionem significat verbum illud : *Ecce relin-*

« *quetur vobis domus vestra deserta.* Licet Deus nun-
« quam auferat ab homine auxilia et favores, qui-
« bus, si conetur, anima surgere possit, aufert
« tamen illos, quibus facile surgeret; væ igitur cum
« dicit Christus discipulis suis : *Sinite,* et relin-
« quite; et vult exire ab eis, exeuntibus enim bonis
« de medio malorum, remanent mali; sicut Sodo-
« mitæ, exeunte ab eis sancto Loth, subito perie-
« runt; sicut *exeuntibus ab Ægypto Judæis, statim*
« *periit.* »

Cæci sunt et duces cæcorum.

5. — « Id est, carentes vero intellectu legis, »
inquit Lyranus, « *et duces cæcorum,* quia alios excæ-
« cant suo errore et ducunt eos ad præcipitium. »
Interlinearis ait : « Quia non solum sibi non prospi-
« ciunt, sed etiam alios in præcipitium trahunt. »
Dionysius Carthusianus per hoc lumen, cujus defectu
excæcati fuerunt, veram sapientiam intelligit : « Id
« est, lumine vere sapientiæ et rectæ intelligentiæ
« Scripturarum privati. »

6. — Cajetanus de his Scribis et Pharisæis obser-
vat, quod : « Præerant aliis exemplo fidei, doctrinæ
« vitæ; juxta illud : *Numquid aliquis ex Principibus*
« *credit illi?* et rursus : *Numquid vere cognoverunt*
« *Principes nostri, quod hic est Christus?* Et propte-
« rea appellantur duces cæcorum; vero enim fue-
« runt duces cæcorum populorum, qui in Judaica
« permanserunt invidia; inde et secutum est quod
« videmus, ambos in foveam cecidisse et præsentis
« servitutis, et æternæ damnationis. »

7. — S. Gregorius ait : « Superbi Pharisæi ab
« ipsa Veritate cæci nominantur, quæ discipulis ait :
« *Cæci sunt et duces cæcorum.* » Quibus in verbis
advertendum est, cuinam rei hanc cæcitatem tan-
quam causæ ascribat ut vel ideo vitium carnis
maxime detestemur : « Quæ utique cæcitas specia-
« liter libidinosis adscribitur, quia nulla sunt vitia,
« quæ spissiores tenebras menti ingerant, quam
« libido. *Ose.,* IV, 11 : *Fornicatio, et vinum, et ebrie-*
« *tas auferunt cor.* »

8. — Ex his verbis quoque colligitur, quod
Principes sive in paradisum, sive in infernum post
hanc vitam abeant, magnum semper post se comi-
tatum habeant, siquidem innumeri homines per
bonum, vel malum ipsorum exemplum vel salvan-
tur, vel damnantur; quod idem de Superioribus
quoque dici potest; nec non et de illis, qui non tam
per auctoritatem quam ob doctrinam et sapientiam
omnibus aliis supereminent, aliosque erudiunt.

Si cæcus cæco ducatum præstet; ambo in foveam cadunt.

9. — Dionysius Carthusianus ait : « Prælatus
« seu Doctor non illuminatus a Spiritu Sancto, si
« cæco gregi, vel subdito ignoranti ducatum præs-
« tet, inducendo eum ad ambulandum per vias
« rectas, seu ad sequendum opera et judicia sua,
« ambo in foveam cadunt, id est, in vitia præcipi-
« tantur et tandem in locum gehennæ labuntur;
« hinc *Jerem.,* X, 21 : *Quia stulte egerunt pastores,*
« *ideo omnis grex eorum dissipatus est;* » adducitque
in ejus confirmationem quamdam S. Gregorii sen-
tentiam dicentis : « Cum pastor per abrupta gradi-
« tur, necesse est ut grex in præcipitium feratur. »

Versus 15.

Respondens autem Petrus dixit ei : Edissere nobis parabolam istam.

1. — Salvator noster parabolis frequenter uti
solitus erat : « Et ideo, » inquit S. Remigius,
« Petrus cum audisset : *Quod intrat in os non*
« *coinquinat hominem,* putavit parabolice eum fuisse
« locutum. » Albertus Magnus ait : « Detentus car-
« nali intellectu legis putabat Christum parabolice
« loqui, qui doctrinas de cibis revocavit ad novæ
« gratiæ veritatem. »

2. — Theophylactus hanc interrogationem arti-
ficiose propositam fuisse sustinet : « Petrus quia
« sciebat legem prohibere promiscue esum omnium
« et timebat dicere Jesu : Ex his quæ dixisti, offen-
« dimur, apparent enim legi adversa esse, simulat
« ignorantiam et interrogat. »

3. — Porro Petrus præ quovis alio se veræ
Christi sapientiæ addiscendæ cupidum fuisse mon-
strat, quia, *Mal.,* II, 7 : *Labia Sacerdotis custodiunt*
sapientiam, et legem requirent ex ore ejus. Eccli., I, 22 :
Beatus vir, qui in sapientia morabitur. Imo tanquam
Christi in terris Vicarius, præ quovis alio profundius
a Christo erudiri debebat.

Versus 16.

At ille dixit : Adhuc et vos sine intellectu estis?

1. — « Id est, » ut Albertus Magnus exponit,
« post tot audita, visa et exposita, *quibus datum*
« *est nosse mysterium regni Dei.* »

2. — Paulus de Palatio hanc reprehensionem
Prælatis Ecclesiasticis attribuit : « Gravis, » inquit,
« reprehensio; cum enim Episcopus sit aliorum dux
« et lux, si et ipse sine luce sit, omni reprehensione
« dignus est, neque enim alicui minus, quam Epi-
« scopo, ignorantia convenit. »

3. — Lucas Brugensis Christum Salvatorem
nostrum sæpius nos docuisse notat, qua in re mun-
dities illa consisteret, quam in fidelibus et sequaci-
bus suis requirebat : « De his rebus non semel,
« neque breviter disseruerat, neque obscuris ver-
« bis, ut ex *cap.* VI et VII, hujus Evangelii intelli-
« gitur, idcirco increpat tarditatem discipulorum, cui
« tamen non desinit Doctorem se præstare, » ipso-
rumque incapacitati et ruditati magna cum beni-

gnitate condescendit, prouti ex verbis sequentibus clare liquet.

VERSUS 17.

Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, et in secessum emittitur.

1. — Theophylactus verba illa hunc in modum exponit : « Dicitur igitur : Non intelligitis quod « omnes intelligunt et sciunt? cibi enim non ma- « nent intus, sed infra exeunt per alvum et nullum « hominem in anima coinquinant, non enim manent « intus, cogitationes autem intrinsecus nascuntur et « manent illic, et egredientes, hoc est, in opus « procedentes, inquinant hominem. » Nihil etenim animam maculare potest, nisi tangat illam, « cibus « autem non contingit animam, » ergo. Ita S. Thomas.

VERSUS 18.

Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquinant hominem.

1. — « Id est, ab intellectu et voluntate causan- « tur, » inquit Dionysius Carthusianus; « quia ut « ait Plato, ad hoc datus est nobis sermo, ut mutæ « voluntatis fiant indicia. » S. Bernardinus porro pro nostra instructione observat, quod « inter « omnia illa, quæ a corde exeunt et de ore proce- « dunt, hominem, imo totum mundum inquinan- « tia, sunt execrandæ detractiones. »

2. — Porro per hasce sordes, *hæc coinquinant hominem,* non materiales et corporales, sed spirituales intelliguntur, unde Dionysius Carthusianus ait : « Coinquinant inferendo maculam culpæ. »

3. — Cajetanus dicit : « Declarat, quo sensu « dixerit : *Quod procedit de ore,* scilicet pro quanto « procedit a corde, hoc est, a voluntate. »

VERSUS 19.

De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.

1. — S. Hieronymus ex hac propositione illam deducit consequentiam : « Ergo anima principaliter « non secundum Platonem in cerebro, sed juxta « Christum in corde est. » Unde S. Doctor pergit ostendere, qualiter magnopere reprehensibiles sint illi, qui dæmonem esse dicunt, qui nobis malas cogitationes et desideria imprimat : « Arguendi ex « hac sententia sunt, qui cogitationes a diabolo « immitti putant et non ex propria nasci voluntate; « diabolus, adjutor et incensor malorum cogitatio- « num potest esse, auctor esse non potest. Sin au- « tem semper in insidiis positus levem cogitatio- « num suarum scintillam suis fomitibus inflamma- « rit, non debemus opinari eum cordis quoque « occulta rimari, sed ex corporis habitu et gestibus « æstimare, quid versemus intrinsecus, verbi gratia « si pulchram mulierem nos viderit crebro inspi- « cere, intelligit cor amoris jaculo vulneratum. »

2. — S. Antonius de Padua cor hujus nostri corporis primum mobile primumque vitæ principium esse considerat : « Sicut enim cor est vitæ « corporalis principium, sic et vitæ moralis, » adducit quamdam S. Augustini sententiam in libro de libero arbitrio attestantis : « Quod nihil habet « rationem peccati, nisi quantum a corde et vo- « luntate egreditur. »

3. — Sicut ex equo Trojano multi egressi sunt milites, qui civitatem illam in extremum redegere exterminium, atque in eos, qui dictam fabricaverant machinam, inhumanam exercuere barbariem; ita quoque e corde nostro, seu ab amore et voluntate nostra tot derivantur affectiones pravæ et appetitus inordinati, qui mortem animæ spiritualem et æternam adsciscunt. Unde Chrysologus, in sermone quodam, quem super Evangelium præsens conscripsit, ita ait : « Novus est hic ordo bel- « landi, de homine contra hominem gentes exeunt « bellaturæ. »

4. — Paulus de Palatio magnam quamdam inter Mosaicam et Evangelicam legem notat differentiam, dum ait : « Nota primo loco poni cogitationes, « licet Moyses in fine decalogi earum meminerit, « cujus ratio est, quia vita christiana maxime in- « terioribus intenta est, contra Mosaica exterio- « ribus. »

5. — Facile igitur hinc discere possumus, quanti intersit monitum illud Sapientis, *Prov.*, IV, 23, attendere, dicentis : *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.*

VERSUS 20.

Hæc sunt quæ coinquinant hominem, non lotis autem manibus manducare, non coinquinat homines.

1. — Paulus de Palatio maculæ peccati turpitudinem ponderat, dum ait : « Contra infinitam ma- « jestatem ab infinita vanitate, id est, homine pro- « cedit, infinitum bonum aufert, Deum nobis pro- « pinquum, amicum, sponsum, fratrem et patrem « exasperat, ut hostis sit noster et vindex. Si pe- « netrare vis, quanta sit hæc macula, hinc intel- « liges, quia solo Christi sanguine, et non hirco- « rum aut taurorum, purgari potest. » Hæc macula pulcherrimum cœlestis paradisi Angelum in horrendum mutavit titionem inferni.

2. — Optimum igitur et saluberrimum est illud Chrysostomi documentum, *Hom.* LII *in Matth.*, dicentis : « Discamus, obsecro, quænam ea sint, qui- « bus turpiter homines fœdentur : discamus, oro, « et fugiamus; » ubi ulterius abusum jam paulo ante mentionatum, exponere pergit, quo in Eccle-

sia quoad corpus, mundi comparere satagimus, interiorem animæ puritatem parum admodum curantes. S. Augustinus ab Alberto Magno hoc loco citatus dicit : « Nimius appetitus munditiæ corpo-« ralis sordes inducit mentis, et ablutio corporis « nihil penitus conducit ad munditiem mentis. « Unde *Jerem.*, II, 22 : *Si laveris te nitro, et multipli-« caveris tibi herbam Borith, tamen maculata es co-« ram me, dicit Dominus.* » Deformis macula, qua anima humana unquam contaminata fuit, censenda est iniqua illa condemnatio, qua Agnus ille immaculatus in medio duorum latronum patibulo adjudicatus fuit suspendendus, et tamen Pilatus sententiam illam pronuntiaturus, manus suas prius abluere voluit, simul protestando, *Matth.*, XXVII, 34, dicens : *Innocens ego sum a sanguine justi hujus. Væ vobis, qui mundatis quod deforis est calicis,* inquit alibi in Matthæo, XXIII, 35, Christus de hypocritis illis, qui perfectionem et sanctitatem suam in frequentioribus ablutionibus reponendam esse censuerunt.

FERIA QUINTA POST TERTIAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. IV, VERS. 38

38. Surgens Jesus de synagoga, introivit in domum Simonis; socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, et rogaverunt illum pro ea.

39. Et stans super illam imperavit febri, et dimisit illam; et continuo surgens ministrabat illis.

40. Cum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum; at ille singulis manus imponens curabat eos.

41. Exibant autem dæmonia a multis clamantia, quia tu es Filius Dei, et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

42. Facta autem die egressus ibat in desertum locum, et turbæ requirebant eum, et venerunt usque ad ipsum, et detinebant illum ne discederet ab eis.

43. Quibus ille ait : Quia et aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum.

44. Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

VERSUS 38.

Surgens Jesus de synagoga, introivit in domum Simonis; socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, et rogaverunt illum pro ea.

Surgens Jesus de synagoga.

1. — Salvator noster in synagoga paulo ante dæmoniacum quemdam miraculose liberaverat, ac proinde, ut Jansenius notat : « Protinus dicitur « cum suis Christus egressus a synagoga; hic enim « fuit mos Domini, ut fere semper cum miraculo « aliquo inclaruisset, turbis sese subduceret, con-« tentus nimirum benefecisse, nec gloriæ humanæ « cupidus, docens nos, ut bene mereri potius quam « laudem venari studeamus. »

2. — Albertus Magnus ad mysterium recurrit, dicens : « Ecce synagogæ, in qua prædicaverat, de-« relictio. *Jerem.*, XII, 7 : *Reliqui domum meam, « dimisi hæreditatem meam.* »

Introivit in domum Simonis.

3. — Dubitari hoc loco potest, quomodo domus illa domus Petri esse potuerit, cum ipsum in Bethsaida natum fuisse constet, præterquam quod ipse in Evangelio omnia deseruisse dicatur, *Matth.*, XIX, 27 : *Ecce nos reliquimus omnia;* quomodo igitur Evangelista domum hanc domum et habitationem ipsius fuisse dicit? Salmeron in primis Bethsaidam Capharnaum vicinam fuisse respondet; adhæc dicit, domum illam ad Petrum spectasse, quia ad conjugem ipsius pertinebat. « Domus uxo-« ris Petri vocatur ejus domus. » Lucas Brugensis dicit : « Domum socrus Petri, idcirco Petri dictam, « quod quoties Capharnaum veniret, ibi hospitare-« tur. » Salmeron dicit : « *In domum suam,* id est, « quæ jam fuerat ejus, » quam posteaquam se Christi disciplinæ subjecit, totaliter dimisit.

4. — Enimvero dubium quidem non est, quia in opulenta illa civitate plures fuerint habitationes longe capaciores et nobiliores illa, in qua Filius Dei hospitio excipi potuisset, ipse tamen præ cæteris Apostolos suos honorare voluit. Unde S. Thomas, *in cap.* VIII *Matth.*, ait : « Honorem intulit « discipulis suis, quia noluit ire ad domum Centu-« rionis, ivit tamen ad domum pauperis piscatoris. « Unde *Psalm.* CXXXVIII, 17, dicitur : *Nimis honorati « sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est princi-*

« *patus eorum.* » Chrysostomus, *Hom.* XXVIII *in Matth.*, aliam assignat rationem, cur nonnunquam discipulorum suorum hospes esse voluerit, prout postea in domo S. Matthæi factum fuisse constat, quando illum ad Apostolatum vocavit : « Quod « faciebat, ut hoc ab eo affecti honore, diligentiores « ad omnes fierent. » Didacus Stella eum in urbe Capharnaum hanc præcipue domum elegisse dicit : « Quia Christus his honorem impendit, a quibus « ipse honoratur; unde olim dixit : *Quicumque ho-* « *norificaverit me, glorificabo eum.* Petrus Christum « honoravit, relinquens domum et omnia quæ pos- « sidebat, sequens illum, ideo Christus vult eum « summo honore afficere. »

5. — Credibile satis est, Jacobum, Joannem et alios Apostolos domus habuisse longe ampliores quam fuerit illa Petri, et tamen ipse super omnes alios ab eo privilegiatus fuit, quia ut Isidorus Clarius ait : « Æquum fuit, ut a Petro primum recipere- « tur, quia fervidiór erat cæteris. » Hæc etenim virtus habitationem Deo ampliat valde et dilatat; trita namque est illa S. Augustini sententia dicentis : « Angustantur vasa carnis? dilatentur spatia « charitatis. *Deus charitas est; qui manet in charitate,* « *in Deo manet, et Deus in eo. Si quis diligit me,* « *sermonem meum servabit, et Pater meus diliget* « *eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum* « *faciemus.* » S. Petrus autem Christum præ cunctis aliis vehementius amabat : *Diligis me plus his? Tu scis, Domine, quia amo te.*

6. — Didacus Stella ait : « Petro voluit hoc be- « neficium donare, ut ipsum magis ad sui obse- « quium devinciret. »

7. — S. Thomas dicit Christum hanc domum sponte propria honorare voluisse, ut per hoc manifestaret, quanto in respectu Petrus apud ipsum esset : « In hoc ostenditur reverentia, quam habuit « Dominus ad Petrum, quia se obtulit, licet Petrus « non rogaret. » Petrus a Christo suus in hac terra Vicarius instituendus erat, eique consignanda et committenda erat sponsæ illius custodia, quam sanguinis sui pretio acquisierat : « Ecclesiam, quam « acquisivit sanguine suo. » Glossa dicit : « Domus « Petri circumcisio est, ejus Apostolatui commissa; « socrus synagoga, quæ quodammodo mater est « Ecclesiæ, Petro commissæ. Hæc febricitabat, quia « invidiæ æstibus laborabat, persequens Ecclesiam. » Salmeron observat, quod antequam domum Petri ingrederetur, prius e synagoga fuerit egressus; alias quoque Petri naviculam conscendit, ex eaque turbas docere voluit : « Intelligimus Christum re- « nuntiasse synagogæ Judæorum, in Ecclesiam, « quæ domus est, et navis Petri ingressus. In hac « domo sanabat et docebat Jesus, quia in Ecclesia « tantum est vera doctrina Christi, et vera remissio « peccati. »

8. — S. Paschasius ait : « Venit ergo Jesus in « domum Petri, quatenus ad eum domus Petri « veniret. »

9. — Quia domus symbolum et figura Ecclesiæ erat, divina providentia sapientissime ordinavit et disposuit, ut domus illa demum magnifico honoraretur ædificio. Nam ut Nicephorus refert, S. Helena in ipsissimo hujusce domus situ in honorem S. Petri sumptuosissimam fabricari fecit Ecclesiam.

10. — Sancta Mater Ecclesia in Officio divino de Apostolis ita canit : *Vos qui reliquistis omnia, et secuti estis me, centuplum accipietis.* Inter cunctos vero Apostolos Petrus primus fuit, qui omnia sua propter Christum dereliquit, salutare in hoc cunctis aliis præbens exemplum, in cujus pietatis compensationem Deus ille, *quem cœli capere non possunt,* in pauperculo tugurio ejus hospitio excipi voluit, illudque sua cunctorumque Apostolorum præsentia, imo et miraculo quodam adeo celebri, quod ad perpetuam rei gestæ memoriam annalibus æternitatis insertum est, honorare voluit, effecitque ut ante ipsius fores universa civitas certatim concurreret, omnesque infirmos suos ibidem deponeret, ut sanitati pristinæ denuo restitui possent.

11. — S. Paschasius Christum non rogatum, sed ultro citroque, et sponte propria ad domum illam accessisse dicit : « Mira omnipotentis Dei dis- « pensatio, qui etiam non quærentes se quærit, et « non valentes ad se venire, ad eos clementer ve- « nit. » Etenim nusquam Christum a Petro ut ad sanandam socrum suam in domum suam se reciperet, rogatum fuisse constat, non obstante quod ex multiplici experientia vidisset, quod *pertransibat benefaciendo, et sanando omnes, quia charitas non quærit quæ sua sunt,* et ideo eousque longe ardentiorem erga aliorum salutem, quam erga propriæ familiæ et familiarium suorum sanitatem, zelum exhibuit, quia bono publico et divini Magistri sui sequelæ et servitio totus intentus erat; unde postea in Christo natus est zelus illius, quam in ejus domum liberalissime contulit beneficentiæ specialis. S. Catharinæ Senensi a cœlesti ejus Sponso dictum fuit : « Tu de me sollicita esto, et ego tui sollicitam « curam semper habebo. » Porro S. Marcus pro hujusce socrus sanitate restituenda Christum non a S. Petro, sed ab Apostolis rogatum fuisse scribit, quia Petrum ne quidem os suum aperuisse constat : nam ut Chrysostomus ait : « Ab exordio eru- « diebatur, quæ aliorum erant sibi ipsi præpo- « nere, quo circa neque eum ipse induxit, sed « Christus sponte adivit. » Imo ipsemet sacer textus expresse dicit : *Decumbebat autem socrus Simonis febricitans; et statim dicunt ei de illa;* unde clare liquet, quantum hic Apostolorum vertex et Princeps a carne et sanguine fuerit alienus. S. Hieronymus, *de vera Circumcisione,* ad magnam S. Petri gloriam ita scribit : « Omnia se reliquisse testa- « tur, non in alto fluctuat, artis cura non geritur,

« nec socrus ægra sine Domino visitatur, omnis « singularis viri affectus in Christo est, hunc sequi- « tur substantiæ contemptor, affinitatis oblitus. » Verum enim vero sive Petrus ex motivo modestiæ, sive ob animum a carne et sanguine penitus alienum de socru sua quicquam sollicitus fuerit, certum tamen est, quod Christus illam non propterea neglexerit, aut illius fuerit oblitus, ut ex hoc clare intelligeremus, quod si divino ejus servitio totaliter intenti simus, Christus pariter ad nobis omnibusque cognatis et amicis nostris benefaciendum totaliter futurus sit deditus. S. Cyrillus ad hujus hospitii paupertatem sese reflectit dicens : « Aspice autem, « quomodo manet penes verum inopem Christus, « qui spontanea voluntate paupertatem pro nobis « passus est, ut discamus, cum pauperibus con- « versari, nec spernere depressos et pauperes. » Chrysostomus, *Hom.* XXVIII *in Matth.*, ad horum piscatorum domos respiciens dicit : « Cogitatione « assequimur, quales fuerint; videmus tamen ip- « sum humiles sponte casas petere, ut his omnibus « despiciendam esse humanam magnificentiam do- « ceat. » Idem quoque Chrysostomus aliam adducit rationem, cur in hanc domum Petri intraverit, dum ait : « Mihi quidem videtur id factum esse, ut « cibum assumeret, quod Evangelista quoque si- « gnificavit, cum dixit : *Surrexit, et ministrabat « illis.* » Chrysologus vero aliter hac de re sentit, *Serm.* XVIII, dum ait : « Ad domum Petri non invi- « tavit discumbendi voluptas, sed jacentis infirmi- « tas; non prandendi necessitas, sed salutis occa- « sio, divinæ virtutis opus, non humani pompa « convivii, in domo Petri, non vina, sed lachrymæ « funduntur. »

12. — Lucas Brugensis dicit, Christo quidem in civitate Capharnaum minime defutura fuisse domus magnificentiores, commodiores, majoribusque deliciis affluentes, verumtamen hunc Christi genium fuisse, quod « plus amabat pauperes, ægrotos, lu- « gentes. » Et Chrysologus ait : « Non aspexit « qualitatem domus, non præparationis ornatum, « sed gemitum languentis, et statim manus ad opus « suæ majestatis extendit. » Neque enim voluptates aut deliciæ, sed planctus et miseriæ nostræ Salvatoris accersendi sunt attractivæ : *Psal.* XC, 15 : *Cum ipso sum in tribulatione.* Enimvero quonam putatis Christum mox ut domum illam ingressus fuit, suos defixisse misericordes obtutus? Optime id S. Matthæus, VIII, 14, declarat, dicens : *Cum venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem et febricitantem.* Quo facto ministros et prædicatores Evangelicos docere voluit, ab illis voluptates et commoditates nequaquam quærendas et sectandas esse, sed potius requirendas esse, proximorum corporales et spirituales miserias, ut iis subveniant, neque corporum, sed animarum sanandas esse febres. Pharisæi Christum calumniati fuerant, dicentes, *Matth.*, IX, 11 : *Cum publicanis et peccatoribus manducat.* Fuerat quidem ipse a Martha plurium castellorum domina exceptus hospitio, a Zachæo quoque Publicanorum principe ad prandium invitatus fuerat, at vero in quovis loco in eo impletum fuit illud S. Paschasii dicentis : « Non cura » prandii ac « lætitiæ, sed lachrymarum effusio; » quovis loco et tempore ad errantium animarum conversionem aspirabat; in domo namque Marthæ ejus lucrari satagebat sororem; nunc vero, dum ipsum sub pauperi tecto voluntarium hospitem factum fuisse vident, nulla erat calumniandi occasio.

13. — Albertus Magnus insignem ex Petri nomine moralitatem adducit, dum ait : Domus Petri : « significat domum obedientiæ, quia *Simon* « obediens interpretatur, ubi præceptis Christi et « Apostolicis obeditur. » Etenim anima, quæ Deo divinisque illius præceptis subjicitur et obtemperat, secura esse potest, quod Christum sit receptura hospitio.

14. — Hugo Cardinalis super illa verba S. Matthæi, XVIII, *in domum Petri,* dicit : « Domum Petri « esse conscientiam agnoscentis peccatum suum : « tunc enim venit Jesus, quando quis peccatum « suum agnoscit. »

15. — Observandum quoque est hoc loco Petrum alias sæpe una cum Christo in Capharnaum accessisse, ut videre est *Matth.*, XVII, 23; *Marci,* II, 1 et IX, 23; *Lucæ,* VII, 1 et X, 15; *Joan.*, IV, 46; *Matth.*, XIX, 27, et tamen ex nullo dictorum locorum Petrum in domum suam pedem intulisse constat, præterquam in hac occasione, cujus ratio esse potest, quia jam de se protestatus fuerat : *Ecce nos reliquimus omnia;* quænam vero causa est, quod nunc de illo scribatur, ipsum simul cum Christo et omnibus aliis discipulis domum suam fuisse ingressum? Respondendum videtur, Petrum hoc loco repræsentasse perfectum quemdam religiosum, qu sæculo totaliter valedixit : *Caro et sanguis non revelavit tibi;* Petrus igitur in domum suam intrare noluit, nisi in Christi et Apostolorum societate, idque ob gravem socrus suæ infirmitatem, ut eam sanaret, ut hoc facto religiosos et Ecclesiasticos parentum totiusque paternæ domus abnegationem, nec non magnam in conversando cum amicis et cognatis adhibendam cautelam edocet, ne scilicet in illam se intromittant, nisi solum in casu, quo id ipsorum postulat gravis necessitas et charitas, et ne tunc quidem illos aliter frequentandos esse, quam in Christi et Sanctorum individua societate.

Socrus autem Simonis.

16. — Hugo Cardinalis utrumque, id est, tam socrum Simonis quam domum Petri, synagogæ et circumcisionis figuram fuisse existimat : « Per « uxorem Petri significatur Ecclesia, cujus Pastor « fuit Petrus, cujus mater fuit synagoga. » Quod

idem quoque Albertus Magnus sensit dum ait : « Quæ « socrus allegorice quidem synagoga, filia autem « uxor Petri est Ecclesia. Moraliter autem est caro « contraria spiritui. » Rabanus pariter per hanc socrum sanatam, synagogam interpretatur; considerat enim, quod S. Matthæus, *cap.* VIII, postquam in leproso mundato salutem insinuasset totius generis humani, in servo vero centurionis salutem populi gentilis : « Consequenter per socrum Petri « designet curationem synagogæ. »

17. — S. Bonaventura argute observat, quod mulierem hanc non in synagoga, sed in domo sanarit : « Ad insinuandum quod dicitur : *Docere « autem mulieri non permitto.* »

Tenebatur.

18. — Considerandum est verbum illud : *Tenebatur;* quia ut Didacus Stella advertit : « Non ait « quod tenebat febres, sed quod tenebatur a febri- « bus. Sic peccator tenetur a suis passionibus et « peccatis, ita ut captivus teneatur, ne id quod vult, « facere possit. » Unde B. Laurentius Justinianus ait : « Sunt peccata, vincula spiritualia, quibus « tenetur anima. Febris nostra, » inquit S. Ambrosius, « avaritia est. » In omnibus namque hisce vitiis anima nostra per inordinatas passiones et appetitus suos stringitur et ligatur. Et quidem si de cupiditate argenti et auri sermo sit, scriptum esse scimus : *Qui volunt divites fieri, incidunt in laqueum diaboli.* Et Seneca, *Epist.* CXIX, dicit : « Sic divitias habens, quomodo habere dicimus « febrem, cum illa nos habeat, e contrario dicere « debemus, febris illum tenet; eodem modo dicen- « dum est, divitiæ illum tenent. » Idem quoque Auctor, *Epist.* VIII, dicit : « Quisquis nostrum agere « vitam volet quantum plurimum potest ista viscata « beneficia devitet, in quibus hoc quoque miserrimi « fallimur, habere nos putamus et habemur. » Quod si febrim libidinis consideremus, hæc nos adeo libertate nostra destituit, ut is, qui ad cœnam magnam, quæ gloriæ symbolum erat, invitatus fuerat, sese excusarit dicendo : *Uxorem duxi et ideo venire non possum;* quod vitium proinde Tertullianus appellat : « Carnis necessitatem. » Et S. Cyprianus vitium hoc sufficere censuit, ut nos in perpetua dæmonis servitute semper constringat, ideoque luxuriæ hosce titulos attribuit, quod si videlicet : « Cupiditatum infesta rabies, incendium conscien- « tiæ bonæ, mater impœnitentiæ. » Quo si de febre ambitionis agatur, sicuti febri proprium est, quod hominem delirare faciat, ita quoque nullum reperiri majus delirium potest, quam sit illud, in quod, ut S. Ambrosius ait, per ambitionem prolabimur, utpote quæ facit, quod « ut dominetur aliis « plus serviat, curvetur obsequio, ut honore done- « tur, et dum vult esse sublimior, sit demissior. »

Magnis febribus.

19. — « Ille, qui tam egregie in synagoga præ- « dicaverat, » inquit Didadus Stella, « nunc opera « charitatis exercet, visitans pauperes infirmos et « sanans ac curans, ut doceat prædicatorem verbi « Dei, non solum verbis, sed etiam factis et operi- « bus charitatis populum erudire debere. »

20. — S. Bonaventura bene notat Evangelistam dicere : *Magnis febribus,* neque enim una solum, sed pluribus febribus, iisque gravissimis cruciabatur : « In quo designatur infirmitatis gravitas, quæ « disponit ad gratiam, juxta illud, *Eccli.,* XXXI, 2 : « *Infirmitas gravis sobriam facit animam.* » Petrus, qui præ cunctis aliis Apostolis a Salvatore nostro privilegiatus fuit, quique omnibus aliis ardentius amabat, febres et infirmitates lethiferas domi suæ habebat, quia verissimum semper est et manet, quod tribulationes blandimenta sint Dei, quibus nos demulcet : *Ecce quem amas infirmatur.* « Semper in « domibus eorum, qui diligunt Christum, » inquit Salmeron, « reperiuntur infirmi, ut in domo « Mariæ et Marthæ, erat Lazarus languens ad mor- « tem; in domo Centurionis servus paralyticus et « in domo Petri febricitans : nemo ergo carens « Medico desperet. »

21. — Porro per febrim hanc concupiscentia carnalis specialiter intelligitur : « Per istam socrum « intelligitur anima æstuans igne concupiscentiæ, » inquit S. Thomas. Quod idem Rabanus pariter scribit, dum ait : « Unaquæque anima, qua carnis con- « cupiscentiis militat, quasi febribus æstuat, sed « manu misericordiæ divinæ tacta convalescit et, « per concupiscentiæ, frena carnis lasciviam strin- « git. »

22. — Per hanc quoque febrim varia vitia intelligi possunt : « Quid per febrim nisi crimina et « peccata convenientius, » inquit S. Bernardinus, *Serm.* XXX, « designantur? Per socrum Simonis « conscientia ægra significari potest, super quam « tanquam Dominus et Imperator stat misericors « Deus, atque per timorem imperat febri, id est, « criminibus et peccatis, quæ per veram contritio- « nem dimittunt illam. » S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.,* per hanc Simonis socrum animam ex culpa febricitantem intelligendam esse dicit, cum enim febrim immoderatus quidam calor existat; hic ardor, ut Galenus dicit, esse potest : « Vel « in spiritibus, et sic vocatur Ephimera, vel in hu- « moribus, et sic vocatur proprie febris; vel in soli- « dis et medulla, et sic vocatur Ethica. Prima « febris, quæ in spiritibus creatur, per subtilitatem « materiæ cito resolvitur et hæc signat peccatum, « quod est in cogitatione ; secunda significat « peccatum in opere; sed in consuetudine tertia, « quæ est peccatum consuetudinis, quæ quodam- « modo convertitur in naturam et hæc durat usque

« ad mortem; prima species est in corde, et hæc « levis, secunda in opere, et hæc difficilis, tertia in « consuetudine, et hæc quasi incurabilis. »

23. — Paulus de Palatio per hanc socrum Simonis in sensu morali exponit Ecclesiam : « Fideles « qui nunc sumus, secundum interiorem hominem « vehementer infirmamur, causa est calor nimius « ex sanguine multo et corrupto, id est, ex multis « et male partis divitiis. »

24. — Didacus Stella observat quod Evangelista dicat : *Magnis febribus,* indeque utilissimum hoc documentum deducit : « Febris magna, ut erat « hæc, cito curatur; at febris quæ in ossibus latet, « hæc vitam rapit, ita magnum peccatum raro nos « in infernum ducit; nam ipsius magnitudo nos « terret, ita ut in cognitionem ejus veniamus, quo « fit, ut illius pœnitentiam agamus. At hæc peccata « parva, in quæ quotidie dilabimur et ad quæ ob « ipsorum parvitatem non respicimus; hæc sunt « quæ in interitum celeri cursu nos vocant. » Tritissima est illa Chrysostomi doctrina, *Hom.* LXXXVII *in Matth.*, qui ait : « Solet mihi nonnunquam non « tanto studio magna videri esse peccata vitanda, « quanto parva et vilia; illa enim natura sponte « adversatur; hæc autem hac ipsa re, quia parva « sunt, desides reddunt. » Eamdemque quoque propositionem S. Gregorius tradit, dicens : « Admo- « nendi sunt, qui in minimis frequenter excedunt, « ut sollicite considerent, quia nonnunquam in « parva deterius quam in majori culpa peccatur, « cujus et ipse sequentem rationem assignat. Minor « dum quasi nulla creditur, eo potius, quo et secu- « rius in usu retinetur; unde fit plerumque ut mi- « nus assueta malis levibus, nec graviora perhor- « rescat, atque ad quamdam auctoritatem nequitiæ « per culpam nutrita perveniat et tanto in majori- « bus contemnat pertimescere, quanto in minimis « didicit non timendo peccare. »

Et rogaverunt illum pro ea.

25. — S. Bonaventura, *in Luc.*, subtiliter considerat, quod Salvator paulo ante dæmoniacum illum sine ullis aliorum intervenientibus precibus liberarit, postea vero hanc febricitantem a discipulis rogatus sanitati restituerit; demum vero alium leprosum videlicet mundarit; quia is semetipsum ei se mundandum recommendarit : « In quo significa- « tur; quod tripliciter animas peccatrices curat « gratia Salvatoris, nunc intercedente sola benigni- « tate suæ clementiæ, nunc interveniente oratione « Ecclesiæ, nunc vero interveniente proprio ge- « mitu. »

26. — Nec S. Lucas, nec S. Matthæus, nec S. Marcus Petrum ad socrum suam Christo recommendandam, os suum aperuisse scribunt : « Quia vel « ignorabat, » inquit Salmeron, « si morbus erat « recens, vel ne impediret Christum, si noverat, vel « ne videretur caro petere, ea maxime quæ sua « natura media et indifferentia sunt. » Petrus etenim jam omnem cognatorum suorum affectum, imo memoriam deposuerat postquam dixit : *Ecce nos reliquimus omnia.* Chrysostomus Petrum socrus suæ memorem non fuisse scribit, quia ut mundo curæ suæ commissa beneficia impenderet tota animi contentione intentus et deditus erat; unde sanctum Apostolum populos sibi commissos hisce verbis allocutum fuisse meditatur : « Vos mihi fratres, vos « mihi filii, vos mihi mater. »

27. — Aliud motivum cur Salvator noster ad socrum Petri sanandam rogari voluerit, S. Bonaventura adducit, dum id ideo voluisse scribit, ut nobis insinuaret, quod tametsi ipse ad gratias nobis impendendas pronus sit, illas tamen nostris orationibus mediantibus a se postulari velit : *Invoca me in die tribulationis, eruam te; invocabis et Dominus exaudiet, clamabis et dicet : Ecce adsum.* Albertus Magnus, *in Matth.*, ideo Deum nostras preces nonnunquam expectare dixit : « Quia quanto beneficium « magis est requisitum, tanto magis est gratum. » Idem quoque in Evangelium Lucæ scribens aliam rationem reddit, dum ait : « Ecce deprecatio sanc- « torum et intercessio, quia ut dicit Gregogius : « Quæ prædestinavit Deus facere, frequenter sic « prædestinavit, ut fiant orationibus sanctorum. »

28. — Toletus in hac Apostolorum pro socru Petri facta intercessione, interesse quoddam intercessisse existimat, dicit enim : « Non tantum ex « fide et proximi dilectione preces hæ emanabant, « sed etiam ex quadam necessitate, cum non habe- « rent, qui mensæ ministraret; tales preces Domi- « nus exaudit, quando expedire novit. » Pergit deinde ostendere, quam Deo gratæ et acceptæ preces illæ sint, quæ pro aliorum sanitate illi afferuntur, maxime quando infirmi valetudine recuperata usuri sunt ad bonum et laudabilem finem, prout mulier hæc factura erat, quæ sanitati restituta Filio Dei et Collegio Apostolico ministrare debebat; docemur insuper ex hisce Apostolorum intercessionibus, quam nos in adjuvandis et sublevandis infirmis solliciti esse debeamus, idque si alio modo hoc præstare non valemus nostras pro ipsis preces et orationes ad Deum dirigendo.

29. — Didadus Stella, *in Luc.*, observat Apostolorum preces nequaquam tales fuisse, quales esse solent aulicorum supplicationes, id est, fictas et simulatas, sed vera ab ipsis et recta fuisse intentione prolatas : « Offerunt pro illa preces sancti « Apostoli, nec fictas aut simulatas, sicut familiares « Principum facere consueverunt. » Ecce igitur quonam hi cœlestis Regis collaterales et familiares, favorem illius direxerint, nimirum ad subveniendum infirmis et proximorum sublevandas miserias.

Versus 39.

Et stans super illam, imperavit febri, et dimisit illam. Et continuo surgens ministrabat illis.

Et stans super illam.

1. — Dionysius Carthusianus, *in Luc.*, verba hæc in sensu litterali ita exponit : « Accessit ad locum, « in quo jacuit illa et sic altior situ fuit. » Simili fere modo eadem verba interpretatur Toletus, dum ait : « Id est, accessit decumbenti, ac inflexo cor- « pore manum ejus apprehendit, erigens eam. » Salmeron pariter in eamdem descendit sententiam, dum ait : « Describitur gestus Christi sese ad lecti « fulcrum inclinantis. » Cum quo concordat, quod in S. Matthæo, I, 15, scribitur : *Tetigit manum ejus;* ubi Chrysologus, *Serm.* XVIII, ait : « Quæ « necessitas tangendi erat, ubi inerat jus jubendi? « Sed Christus tenuit manum mulieris ad vitam, « quia Adam de manu mulieris acceperat mortem. »

2. — Quantum vero ad mysterium, Albertus Magnus ait : « Stando autem ostendit paratum illi « adjutorium. » Salmeron ait : « Stat super illam, « flagello scilicet et timore illam castigans et « domans, juxta illud : *Castigo corpus meum, etc.* »

3. — Paulus de Palatio, *in Matth.*, dicit : « Chris- « tum precor in Ecclesiam ingressum, ut stet, nec « prætereat nos, imperetque febri illa abeunte mi- « nistrare incipiamus. »

Imperavit febri.

4. — Salvator noster eo ipso quo creaturis etiam insensitivis absoluto imperio præcepta dedit et obedientiam ab illis promptissimam accepit, Filium Dei se esse aperte monstravit. « Solo enim verbo fuga- « vit; quod est Christo proprium ; sancti autem « faciunt per obsecrationem. *Sap.*, XV, 12 : *Non « herba, nec malagma sanabat eos, sed sermo tuus, « qui sanat omnia.* » Cajetanus pro eo quod Vulgata dicit : *Imperavit,* legendum putat : « Increpavit « febrem ejecit febrem increpando, velut puerum « molestum. » Dionysius hunc modum fugandi febrem, valde admiratur, dicitque modum hunc longe gloriosiorem fuisse ipsomet miraculo : « Modus « agendi gloriosior fuit, quam opus in se, cum et « naturaliter quis posset curari a febre, sed tam « imperialiter et repente gravibus febribus labo- « rantem curare, ita ut febre cessante, plena sani- « tas et corporis robur pariter mox reverteretur, « omnino divinum miraculosumque fuit. »

5. — Toletus porro rationem reddit, cur hoc modo imperativo usus fuerit : « Non utitur preci- « bus, ne reputetur simplex propheta, aut purus « homo, sed imperio ut credatur Dominus, qui « verbi sui virtute omnia operatur et movet. » S. Ambrosius, *lib. de vid.*, Christum in hoc miraculo uno eodemque tempore humanitatem pariter et divinitatem suam demonstrasse notat, quia : « Quasi « Deus imperat et quasi homo visitat. »

6. — Salmeron exinde salutare hoc documentum deducit : « Quia vero, » inquit, « Dominus imperat « febri, constat morbos ministros esse Christi, qui « ad ejusim perium accedunt ; et Christus Dominus « est vitæ et mortis, et quando vult, vel mitigat, « vel tollit pœnas a nobis. »

Et dimisit illam.

7. — Didacus Stella super hæc verba scribens, magnum hujusce mulieris commodum et emolumentum fuisse dicit, quod S. Petrum sortita fuerit in socrum, non divitem quidem illum, sed sanctum : « Et tantum hæc mulier lucrata est, copulans con- « jugio filiam suam cum Beato Petro, ut meruerit « in domo sua Christum habere et divina virtute « miraculo facto sanari. Nunc autem in conjugio « plus rationis habetur de pecunia, quam de vir- « tute, etenim quæruntur divitiæ, non candidi « mores. »

Et continuo surgens.

8. — Febricitantibus id semper contingit, quod post recuperatam sanitatem valde sint debiles : « Sed « talis non fuit curatio Domini, » inquit S. Thomas, « imo plenam sanitatem reddidit, quia Dei perfecta « sunt opera. Aliter enim curat Dominus, aliter na- « tura. »

9. — Didacus Stella promptam hanc et festinam obedientiam considerat, qua febris ab hac infirma recessit, sicut et ex alia parte, quod ipsa sine ulla interposita mora aut dilatione e lecto surrexerit : « Quo facto arguitur et reprehenditur contumacia « voluntatis humanæ, quia omnis creatura etiam « insensibilis divinis obedit mandatis, quibus miser « homo contradicit. »

10. — S. Marcus, I, 31, dicit : *Apprehensa manu elevavit eum.* Sacrosancta enim Salvatoris nostri caro vivificandi virtutem in se habebat et ideo non mirum, si frequens ejusdem sacratissimi corporis communio animam ab omni spirituali infirmitate sanet : *Virtus de illo exibat et sanabat omnes.* Videmus porro per experientiam, quod qui vult lapsum in terram erigere, benignam ei manum ad illum juvandum et sublevandum porrigere soleat, *Psal.* LXXI, 24 : *Tenuisti manum dexteram meam et cum gloria suscepisti me.* Hugo Cardinalis dicit. « Tangit « manum et non caput, quia ipsam elevare vole- « bat. » Enimvero Salvator noster in Scriptura sacra sub Medici symbolo nobis repræsentatur, ac proinde sicut Medicis solemne est, quod infirmorum pulsum tangendo explorent, ita quoque dicere possumus, quod ad eumdem modum Salvator infirmam hanc per manum apprehendere voluerit : *Apprehensa manu,* ad insinuandum nobis, quod salus nostra a manibus dependeat, id est, a bonis operi-

bus divina gratia a nobis factis : *Non ego, sed gratia Dei mecum,* ac proinde dicitur : *Surgens ministrabat;* neque enim anima a peccati infirmitate sanata, otio torpere debet.

11. — Notandum vero est verbum illud, *continuo,* quia postquam cœlestis hic Protomedicus nos a vitiorum et inordinatorum appetituum nostrorum febri liberavit, subito et sine dilatione deserendus nobis est infirmitatis lectus, id est, e medio nobis tollendæ a nobis sunt occasiones, atque ab illarum personarum consortio nobis recedendum est, quæ nos pertraxerunt ad reatum peccati : « Curatio « mulieris a febre est curatio animæ a peccatis « carnalibus, » inquit S. Bonaventura, *in Luc.*

12. — Theophylactus, *in Luc.,* observat, quod Salvator noster non solum ab hac muliere malum profligarit, verum etiam eidem vigorem contulerit et vires, ut subito se in pedes erigere, eique servire posset : « Et nos quoque si illum exceperimus, « extinguet nostram febrim iræ et concupiscentiæ, « et eriget ac corroborabit nos, ita ut ei ministrare « valeamus, hoc est, facere quod ei placet. »

Ministrabat illis.

13. — Porro quinam et quales convivæ illi fuerint, quibus ipsa ministrabat, Simon de Cassia optime declarat dum ait illam ministrasse « Christo « sanatori ejus et sanctis Apostolis intercessoribus « ejus, » optime scilicet de ipsa meritis; ecce tibi gratitudinem qua recuperatæ saluti correspondebat.

14. — Albertus Magnus in hoc ministerio multos observat virtutum actus ab hac muliere exercitos. « Ministerium hoc et vigorem in probationem « divinæ virtutis, et officium pietatis obsequio « Christi, et hospitalitatem in procurationem Apo- « stolorum, et humilitatem inserviendo sanctis « demonstravit. » Idque fecit, ut Dionysius Carthusianus ait : « Tanquam grata de beneficio sani- « tatis sibi tam miraculose collato et valde læta eos « quoque quibus ministrabat, spectaculo lætificans « tam jucundo. »

15. — S. Ambrosius, *l. de vid.,* ait : « Proprium « est autem surgere Christi ministros, juxta quod « scriptum est : *Surge qui dormis, et exurge a mor-* « *tuis;* » nimirum a negligentiæ lethargo evigilare nostræque saluti cum fervore cooperari debemus : « Beneficium non otiose suscepit, » inquit Simon de Cassia, « nam recepta illico sanitate se contulit « ad agenda, non expectavit de administratione « præceptum, quanquam non sine præcepto febris « abiisset, surgens ministrabat illis de facultatibus « et corpore circa illos obsequia præstabat; » indeque moralitatem quamdam deducit, illis præcipue valde considerabilem, qui spirituali sunt sanitati denuo restituti. Dicit enim : « Optimum in moribus « est acceptæ gratiæ cooperari, et omne quod a « Deo accipimus in dedicationem convertere Crea- « toris. »

16. — Enimvero satis verisimile est, non defuisse alios qui mensæ Salvatoris libenter ministrassent, utique enim quilibet e familiaribus domus certatim accurrisset, ut se tanti meriti tantique honoris participem efficeret. Inde S. Paschasius, *lib.* V *in Matth.,* ait : « Non quod illius egeret Christus « ministerio; sed ad altiora nos intelligenda pro- « vehit; nam et domus Petri non absque mystica, « ut credo, significatione commemoratur, ita hujus « obsequium, etc. » Documentum vero quod cœlestis Magister noster nobis tradere voluit, a supradicto parum differt : « Quodsi non ob aliud, tropologice « saltem ad demonstrandum secundum Apostolum, « ut membra, quæ servierunt iniquitati ad iniqui- « tatem, fructificent et serviant justitiæ in sanctifi- « ficationem. » Porro de aliis præter ipsam mensæ inservientibus nihil constat; ideoque hinc facile colligitur, quod sicut ipsa in beneficii acceptione sola fuit, ita quoque in beneficio recepto obsequiis suis, compensando sola esse voluerit.

17. — Didacus Stella faluberrimum illis monitum suggerit, qui per gratiam vel miraculum pristinæ fuere sanitati restituti : « Discere te oportet, « eam incolumitatem et optimam valetudinem, « quam Deus tibi præbet, in Dei obsequio et in « ipsius divinis mandatis exerceas. » Regius Propheta David, *Psal.* x, 1, ab hisce verbis orditur : *Benedic anima mea Domino, et omnia quæ intra me sunt nomini sancto ejus. Benedic anima mea Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus.* Sed quonam hæc oblata et gratiarum actiones tam solemnes præcipue tendunt? *Qui sanat omnes infirmitates tuas; qui redimet de interitu vitam tuam.* Hoc igitur tempus, seu potius annos, quibus nos Deus ab infirmitate liberatos superstites esse voluit, in ejus servitium, in temporis inaniter elapsi reparationem, denique in majorem æternæ salutis promovendæ fervorem impendere necessario debemus. Cardinalis Toletus, *in Luc.,* ait : « Exemplum datur infirmis, « ut Victor Antiochenus notavit, ne sanitatis bene- « ficium præpostere a Deo expectent, verum eo « præcipue animo, ut sanitatem jam adepti, præ- « ceptis illius accuratius pareant. »

18. — Salmeron hoc loco quærit, quemnam sibi Christus finem propositum habuerit, ut in Petri domum introiret : « Cujus rei gratia Christus in « domum Petri diverterat? Nempe ut habitaret et « ministraretur illi. » Demum vero idem Auctor ostendere pergit, qualiter idem Salvator exhibitam sibi hospitalitatem superabundanter compensarit, priusquam mensæ accumberet : « Bonus hospes, » inquit, « prius solvit symbolum, quam quicquam « apponeretur; nec ob aliud nobis immittuntur « adversa, quam ut Christo et Satanæ ministre- « mus; sed multi sunt, qui dum morbis afflictantur,

« proponunt mutare vitam et mores, et Christo « ministrare; at ubi salutem sunt consecuti, propo- « situm suum obliti, ad pristina vitia et peccata « revertuntur. »

19. — Hugo Cardinalis, *in Matth.*, per hanc socrum Petri post redditam sanitatem Christo ministrantem, carnem nostram a carnalibus concupiscentiis suis mundatam et spiritui obedientem effectam his verbis interpretatur : « Sic caro si « mundata sit a febre, servit spiritui, et ministrat « ei obedientiam ad vigilandum et jejunandum. » Didacus Stella Christum hoc a socru Petri ministerium accepisse observat, postquam ab eo fuit sanitati pristinæ restituta : « Non acceptat Deus opera « facta in infirmitate peccati; prius restituta est illi « sanitas et postea Deo servivit; sic prius animæ « tuæ infirmitatibus medere, et dic cum David, « *Ps.* LXIII : *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus « sum, sana animam meam quia peccavi tibi;* post- « quam vero ab infirmitate animæ sanus fueris, « tunc dignam poteris Deo offerre servitutem. »

20. — Quodsi vero per ministerium hoc intelligere volumus ministerium illud, ad quod nos sacerdotes consecrati sumus, ponderari poterit, quod hisce verbis S. Ambrosius, *lib. de viduit.*, scribit : « Qualis esse debeat quæ Christo ministrat, osten- « ditur; oportet eam primo carere variarum ille- « cebris voluptatum; vitare internum corporis ani- « mique languorem, ut corpus et sanguinem Christi « ministret, neque enim potest quisquam peccatis « suis æger minimeque sanus, immortalium sani- « tatum remedia ministrare. Vide quid agas sacer- « dos, ne febrienti manu corpus Christi attingas. » Priusquam Salvator leprosos mundaret, eisdem, ut sacerdoti se ostenderent, præcepit : « Si mundos « eos, qui ante fuerant leprosi, Christus jubet « occurrere sacerdotibus, quanto magis convenit « ipsum esse sacerdotem? »

VERSUS 40.

Cum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens curabat eos.

Cum autem sol occidisset.

1. — Quodnam obsecro in eo latet mysterium, quod ii homines solis expectarint occasum, priusquam infirmos suos coram Christo adducerent? Toletus circumstantiam hanc denotari temporis minime superfluam fuisse dicit : « Judæis enim illis « persuasum erat sabbatis curare non fas esse, sed « et Judæorum proceres idipsum turbis vitio dabant. « *Luc.*, XIII, 14, dicentes : *Sex dies sunt, in quibus « oportet operari, in his ergo venite, et curamini, et « non in die sabbati;* post solis autem occasum opus « quodvis exerceri licebat. »

2. — Beda, *in Luc.*, autem Christum tota die prædicationi intentum fuisse dicit, ut a populo illo tenebras depelleret ignorantiæ : « In sero per « miraculum confirmavit, quæ prædicaverat et « excitavit populum ad laudem Dei. » Albertus Magnus dicit homines illos bonam Salvatoris præsentis occasionem nequaquam voluisse negligere : « Ideo timentes ne in crastinum discederet, statim « ipsa nocte cum infirmis veniebant; » neque enim id eis per diem licebat, quia tunc totus in prædicatione occupatus fuerat. Origenes alias quasdam rationes adducit : « Elapsa, » inquit, « die illos « educebant, quia verecundabantur, vel timebant « Pharisæos; vel quia de die intenti erant circa « alia; vel quia putabant non licere curare in « sabbato. » Quantum vero in Salmeron videri potuit, multis se hic ab Origene adductis rationibus opponere videtur : « Non autem quod timerent « Pharisæos, non propter morborum verecundiam, « sed propter laborem diurnum, quia profecto « omnia illa obstacula facile relinquerent propter « sanitatem adipiscendam. »

3. — S. Paschasius hanc habet ponderationem satis considerabilem; dicit enim : « Mirum si tanta « multitudo erat, aut deferentes tam tardi, ut « contempto die vesperi multos male habentes « deferrent, sed licet ita sit ob nimiam occupatio- « nem Salvatoris, tamen tam diligenter ideo expri- « mitur, ut mystice hoc factum intelligamus; » etenim S. Joannes ait : *Filioli, novissima hora est;* quibus verbis novissimum hunc statum, in quo modo sumus, scilicet legis Evangelicæ, intelligit; vesper etenim est, quando sole occidente dies finitur : « Sic et fines sæculi; in hoc oblati sunt ex « officio Apostolorum multi male habentes, etiam « nos de gentibus ignorantes unum Deum, de « quibus verbo virtutis suæ spiritus ejecit immun- « dos; unde scribitur : *Omnes dii gentium dæmo- « nia.* »

4. — Considerari hoc loco potest, quantopere Deus nobis etiam dormientibus et nec quicquam cogitantibus de salute nostra procuranda, sollicitus existat, quippe qui etiam de nocte nulli rei adeo incumbit, quam ut nobis beneficia præstet : *Ego dormio et cor meum vigilat.* Sol quidem materialis alterum hemisphærium illuminabat, at vero Sol justitiæ, etiam in densis tenebris noctis beneficentiæ suæ radios super populos illos diffundere non omittebat.

5. — Hugo Cardinalis dicit : « Per occasum solis « significatur occasus mundanæ prosperitatis, post- « quam multi sanantur spiritualiter, qui sole pros- « peritatis lucente graviter infirmantur. » Qui idem quasi idipsum scribit super illa verba S. Matthæi, VIII, 16 : « *Ejecit Jesus dæmonia.* Quia cum prospe- « ritas temporalis jam in mente deficit, quod jam « temporalia non nimis amantur, tunc Jesus est in

« mente et necesse est de tenebris exire. » Idem quoque S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, docet his verbis : « Moraliter occasus solis significat « occasum mundanæ prosperitatis, qui nisi occum- « bat in corde tuo, non potes a languore sanari. »

6. — S. Anselmus, *in Matth.*, per hunc occasum solis, mortem et passionem Christi veri illius justitiæ Solis intelligit, in qua lux illa occubuit, quæ de se dicit : « *Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi.* Et « sole occidente plures dæmoniaci quam ante et « plures sanantur ægroti, et qui temporaliter vivens « in carne paucos Judæorum docuit, calcato mortis « regno, omnibus per orbem gentibus fidei dona « transmisit, cujus ministris tanquam vitæ lucisque « præconibus Psalmista dicit, *Psal.* LVII, 51 : *Iter « facite ei qui ascendit super occasum.* » S. Hieronymus pariter per hunc solis occasum Passionem intelligit : « Omnes non mane, non meridie, sed « ad vesperam curantur, quando sol occubiturus « est, quando granum tritici in terra moritur, ut « multos fructus ferat. »

Omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum.

7. — S. Marcus, I, 32, qui hanc eamdem historiam recenset, dicit : *Afferebant ad eum omnes male habentes, et dæmonia habentes, et erat omnis civitas congregata ad januam.* Nimirum omnes unanimiter ad postulandam corporalem salutem intenti et solliciti erant, adeo opportunam illius acquirendæ occasionem minime negligendam esse censentes; siquidem Christum postero die discessurum esse metuebant. Utinam eadem nobis inesset sollicitudo pro spiritualibus infirmitatibus curandis; at vero quotidiana nos experientia docet, quod illos vel maxime fugiamus et declinemus, qui vel unica manus impositione eamdem sanare queunt. Porro hominibus illis ex superstitione Pharisaica scrupulus aliquis inerat, quod scilicet sibi in die sabbati ad procurandam corporis salutem minime liceret ingerere; et ideo confestim ut sol occidisset, *omnis civitas congregata ad januam* aderat, adeo ut ne momentum quidem temporis negligendum esse duxerint; at vero, proh dolor, non idem nobis est zelus præcurandæ salutis æternæ.

8. — Didacus Stella devote meditatur, quod quando Reges civitatibus sibi subjectis appellunt, varia auri et argenti, aliarumque pretiosissimarum rerum tributa illis offerri protinus soleant : « Sed « Christo Redemptori nostro omnes fœtidi, saucii « et vulnerati offeruntur, nec mirum, cum nihil « aliud ei nos offerre possumus; mater nostra « putredo est, et sorores nostræ vermes, et cum his « omnibus peccata nostra offerimus. »

9. — Salmeron tempus examinat, quo omnes hi infirmi ad Christum sanandi adducti fuerunt, nimirum postquam socrus Petri sanata fuit, cujus mysterium, ut idem Auctor ait, hoc est : « Quia quando « Ecclesia Romana a suis peccatorum abusibus et « corruptelis reformata fuerit, omnesque ejus mi- « nistri sive clerici, tam majores quam minores « sanctum vitæ propositum amplexati fuerint, tunc « omnes infirmi et male habentes, variisque pecca- « torum affecti languoribus, tanto exemplo concitati « atque commoniti reformabuntur. »

10. — Didacus Stella utilitatem observat, quæ in nos ab infirmitatibus derivari soleat; siquidem ad Deum nos ducunt, suique sancti luminis et notitiæ participes efficiunt.

11. — Idem ulterius ita scribit : « Cum sanitas « animæ longo discrimine præferenda sit sanitati « corporis, pauci sunt, qui spiritualiter infirmos « ducant ad Christum; sed quid dico ad Christum? « imo venientes ad Christum impediunt. »

At ille singulis manus imponens curabat eos.

12. — Quid mirum si per solam manus suæ impositionem illos sanarit? inquit S. Bonaventura : « Quia secundum quod dicitur : *Non est abbreviata « manus Domini, ut salvare nequeat.* »

13. — Mysticum est verbum illud, *singulis*, quia ut idem Seraphicus Doctor ait : « Singulis impo- « suisse dicitur, sine exclusione, sicut dicitur in « Actis, X, 14 : *Non est personarum acceptor Deus.* » *Aperis tu manum tuam*, inquit ad Deum se vertens David, *Ps.* CXLIV, 16, *et imples omne animal benedictione.* In libro Sapientiæ, VI, 7 : *Pusillum et magnum ipse fecit, et æqualiter cura est illi de omnibus.* Ipsemet Salvator apud S. Joannem, VI, 37, protestatur, dicens : *Eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* « Erga omnes sine discrimine expositam miseri- « cordiam demonstrat, » inquit Jansenius, « cum « nullum curandorum delectum fecit, non gratiam « alicujus aut præmium quærens, nec ullam fœdi- « tatem aversans, sed contactu suo etiam singulos « donatus, quantumvis fœdo laborantes morbo; » imo tametsi leprosi, aut alio quovis morbo contagioso et nauseabundo infecti fuissent, illorum tamen corpora et ulcera pari cum benignitate manu sua contingebat; unde ait præfatus Doctor : « Major est nostri medici vis, quam ut nullius « morbi magnitudine sit inferior; major est puritas, « quam ut illis hominum malis possit inquinari; « major est misericordia, quam ut nullam fœdita- « tem aversetur. »

14. — Toletus hoc loco quærit, cur Dominus noster, qui omnes unico duntaxat voluntatis suæ actu curare poterat, manuum quoque instrumento ad infirmitates curandas uti, imo et easdem cuilibet infirmo particulariter et seorsim, tametsi innumera quasi multitudo eorum esset, imponere voluerit? Et respondet id factum esse, « ut distinctius omnes « agnoscerent medicum, a quo sanabantur; qua « etiam de causa non simul omnes verbo uno, sed

« singulis manum imponens, sanitatem restitue-
« bat, simulque significabat, unumquemque bene-
« ficio accepto ita deobligatum manere, ac gratum
« debere se benefactori præstare, ac si solus bene-
« ficium recepisset; vitium enim hominum est
« frequens, minus obligatos se agnoscere beneficiis,
« quæ aliis etiam conferuntur, quasi major libera-
« litas conferentis minus obligent recipientes, cum
« potius id eos debeat afficere magis gratos. »

15. — Præterea etiam infirmos hosce suis voluit manibus tangere, ut eis sacratissimæ humanitatis suæ veritatem palam ostenderent : « Ut veritas « carnis suæ et virtus ostendatur, » inquit Salmeron. Notat item Chrysostomus, quod tametsi Christus se ab hac multitudine uno verbo tantum expedire et liberare potuerit, « tamen tangat eos, ostendens « propriam carnem efficacem ad præstanda reme-« dia; nam caro Dei erat, » qui similiter nos ad ipsum contingendum admonet : « Tangat et nos, « imo prius nos illum tangamus, quatenus et nos « ab animarum infirmitatibus liberet, nec non a « dæmonum impugnatione et superbia. »

16. — Hugo Cardinalis, *in Luc.*, ait : « Manuum « autem impositio significat cooperationem liberi « arbitrii, quæ requiritur in nostra sanatione; unde « Augustinus : Qui creavit te sine te, non justifi-« cabit te sine te. I *Corinth.*, III, 9 : *Dei sumus « adjutores.* »

17. — Salmeron Salvatorem in hoc facto sub pastoris et medici symbolo observat, dicens : « Bonus pastor ac medicus singulas oves morbidas « vult contrectare, cum nos ne a longe quidem « tales videre dignemur, » ut plurimum enim infirmos vel aspicere nauseamus.

18. — Dubitari hoc loco potest, qua ratione Salvator manuum contactu infirmos sanarit, cum manuum contrectatio in phrasi et modo loquendi S. Scripturæ, infirmitates potius causare soleat; sic enim Job, XIX, 21, qui a capite ad pedes usque ulceribus plenus dolebat, dixit : *Manus Domini tetigit me.* Ad quod ex eodem Jobo responderi potest, V, 18, dicente : *Quia ipse vulnerat, et medetur; percutit, et manus ejus sanabunt.* Deus namque corpus infirmari facit, sed eo fine, ut animam sanet; siquidem in multis adimpletur et verificatur quod dicitur : *Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei;* multi namque per mala, quæ corpus affligunt, emendantur atque in salute animæ proficiunt.

19. — Hugo Cardinalis ait : « Significat etiam « manuum impositio gratiæ donationem, per quam « fit sanatio et datur potestas bene operandi. I « *Cor.*, XV, 10 : *Non ego, sed gratia Dei mecum.* »

20. — Et quidem cum similiter per manuum impositionem ea, quæ in pœnitentia datur, sacramentalis absolutio intelligatur, quis est qui non videat, quod per hanc omnis curetur spiritualis infirmitas, quantumcumque illa lethifera existat? Unde Salmeron ait : « Tu adducito infirmos tuos ad « Sacramentum pœnitentiæ, ubi manus Christi « imponitur ad absolvendum; » qui idem pariter quales hæ sanantes Salvatoris manus sint, declarat, dum ait : « Manus Christi sunt Sacerdotes absol-« ventes in foro pœnitentiæ, vel conficientes et « porrigentes Eucharistiam. » Lucas Brugensis hic usum illum antiquum nobis in memoriam revocat, quo per manuum impositionem libertas servis dabatur, eosdem a domini potestate eximendo, qui actus proinde solemni nomine *manumissio* appellari solebat : « Ea ratione manus imponuntur « peccatoribus, cum Dei nomine in gratiam reci-« piuntur, ut qui a peccatis suis absolvantur et in « statum filiorum restituantur. » In sacrificiis quoque antiquæ legis usitatum erat, ut manus capiti victimæ imponerentur, quæ in peccatorum expiationem in sacrificium offerenda erat, per quam cæremoniam denotabatur, peccatorem malæ vitæ suæ cursum sistere et firmare, peccatisque suis deinceps finem imponere debere; unde forte usus ille quorumdam Sacerdotum suam habet originem, qui absolutionem sacramentalem daturi, pœnitentis capiti manum imponunt, ut per hunc actum denotent necessum esse ut is malæ vitæ suæ tandem finem imponat.

21. — Sciendum vero est, quod S. Matthæus, VIII, 16, dicat : *Ejiciebat spiritus verbo;* cur autem Christus id specialiter circa dæmoniacos observat, quod scilicet illos non per manus impositionem, sed solo verbo suo ejiciat? Pro resolutione notandum, quod maligni spiritus sæpe immundi appellentur, non quod alicujus carnalis concupiscentiæ capaces existant, sed quod ad hanc plerumque instigare soleant. Christus igitur tametsi, utpote *Candor lucis æternæ,* nec huic, nec alteri cuicumque maculæ contrahendæ subjici nequeat, illos tamen ad nostram instructionem tangere noluit, sed *ejiciebat verbo,* id est, ut Hugo Cardinalis advertit, « verbo prædicationis. » Unde « dicit non verbis, « omnia quia verba prædicatorum a verbo uno « virtutem ejidiendi dæmonia habent; inde est, « quod plerique nostrum in suis prædicationibus « non ejiciunt dæmonia, quia non prædicant verbo, « sed verbis excogitatis et politis. »

VERSUS 41.

Exibant autem dæmonia a multis clamantia et dicentia, quia tu es Filius Dei, et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

Exibant autem dæmonia a multis clamantia et dicentia, quia tu es Filius Dei.

1. — Lucas Brugensis dicit : « Non quod verita-

« tem prædicare, aut Christum honorare gaudeant, « ita clamant, sed ut desinat illis molestus esse, « quasi dicat, ut apud *Matth.*, VIII, 29 : *Quid nobis « et tibi?* tuus tibi honos manet, tu es Christus Fi- « lius Dei; nos te non oppugnamus, neque tibi « molesti sumus; quid tu nos infestas?

2. — Toletus aliam rationem reddit, nimirum quod ad clamandum hoc modo moti fuerint ex motivo timoris et superbiæ : « Clamant Christum Fi- « lium Dei tum timere, ne graviori pœna ab ipso « afficiantur, tum superbia, ne ab homine puro « videantur expelli ac superari; malunt enim veri- « tatem confiteri, quam ab illa excellentia, quam « apud homines ambitiose et superbe expetunt, vel « minimum deturbari. »

3. — S. Bonaventura, *in Luc.*, dicit : « Solum « ore dicebant et opere negabant, » qua in re multorum Christianorum figura, qui solo nomine tales sunt, de quibus idem sanctus Doctor dicere pergit : « *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant*; nec « mirum, qui secundum quod dicitur in *Psal.* VI, « 6 : *In inferno autem quis confitebitur tibi?* nullus « scilicet confessione meritoria. »

Et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

4. — Ex quo Dei Filius de cœlo in terram præter alias causas ideo quoque descendit, ut se tanquam verum Messiam humano generi manifestaret, unde *Joan.*, XVII, 3, dicitur : *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum,* merito dubitabatur, quamobrem Christus huic manifestationi adeo serio se opponat.

5. — S. Bonaventnra dicit : « Nolebat sui nomi- « nis cognitionem per dæmones divulgari, tum « quia indigni erant, tum etiam quia odiosi, tum « etiam quia fraudulenti, et ideo talis confessio nec « conveniebat Deo, nec congruebat dæmoni, nec « proderat homini. »

6. — Porro dæmones indigni erant, qui tantum mysterium publicarent et annuntiarent. Unde Chrysostomus ait : « Nec decebat Christi mysterium lin- « gua fœda publicari. » Beda hanc rationem expressius tradit, dum ait : « Quare autem dæmonia de se « loqui prohibebat? Psalmista manifestat, qui ait : « *Peccatori autem dixit Deus : Quare tu enarras « justitias meas?* » Salmeron ait : « Quia perinde « est laudari a viris turpibus, et laudari ob turpia, « ut ait Seneca. » Lucas Brugensis quoque eamdem facit reflexionem, dum ait : « Nolebat unctionis « suæ testimonium dæmoniorum voce reddi, sed « virtute potius sua et antiquorum oraculorum « observatione, comparationeque cum rebus, quæ « ab eo gerebantur. » Idem quoque Salmeron circa dæmonum indignitatem aliud quoddam punctum tangit, desumptum a comparatione illorum cum illis, qui de illo tanta cum dignitate et excellentia testificaturi erant : « In hujus tantæ veritatis « accepturus gravissimum testimonium in Tranfi- « guratione a Patre, et quia suis operibus in glo- « riam Dei factis videbat plus illucescere, quam « hominum dæmonumque testimoniis. » Chrysostomus dicit : « Non enim oportebat eos subripere « officii Apostolici gloriam; » quasi diceret : Officium istud annuntiandi Messiam Apostolis reservaturum erat, et ideo intolerabilis erat illa dæmonum temeritas, qua ministerium istud sibi usurpare præsumebant : « Hæc manifestatio erat Aposto- « lica, » inquit Toletus, « et ad Apostolos specta- « bat. »

7. — Idem quoque notat dæmones tribus distinctis vicibus Christum Dei Filium confessos fuisse. Videlicet, primo, paulo ante quando dæmon illi dixit : *Scio te, quis sis, Sanctus Dei.* Secundo Marci, I, 24, in hac occasione, quando multi simul ipsum Dei Filium esse clamabant. Tertia denique vice, quando *Matth.*, VIII, *Marc.*, V, et *Luc.*, VIII, ipsum rogabant, ut ipsos in immunda illa animalia se recipere permitteret, dicebantque : « Jesu Fili « Dei altissimi, nunquam tamen eos illum appel- « lasse Christum, seu Messiam legimus; imo hoc « est, quod superius loqui vetuit, quando dixit : « *obmutesce*; et nunc cum dicitur : *Non sinebat « ea loqui*; additurque causa : *Non quia sciebant « ipsum esse Filium Dei, sed quia sciebant ipsum esse « Christum;* » neque enim incarnata Sapientia hujus testimonium a dæmonibus perhiberi voluit, eo quod indigni essent, sed a solis Apostolis.

8. — Hi quoque infernales infestissimo Christum odio prosequebantur, qui proinde tametsi hanc veritatem propalarent, id tamen nequaquam bono fine, sed perversissima intentione faciebant. « Nisi « enim dæmones, » inquit Toletus, « a loquendo « prohibuisset eum esse Christum et Messiam a « Judæis expectatum, per ora illorum hominum « palam et expresse annuntiassent, non quidem « intentione recta sed perversa, ut prædicationis « ejus veritatem diminuerent, quasi a fallacibus « dæmonibus annuntiatam. » Porro in rebellibus istis spiritibus non nisi odium regnare poterat, eo quod amorem irreparabiliter amisissent. S. Augustinus, *Serm.* XXXI *de verbis Ap.*, dæmones quamdam filiationis Dei in Christo vere existentis confessionem fecisse arguit, illi similem quam Petrus fecit : « Ecce modo audistis in Evangelio quod ait Petrus : « *Tu es Christus Filius Dei vivi*; legite et invenietis « dixisse dæmones : *scimus quis sis : Filius Dei.* « Petrus tamen laudatur, dæmon compescitur, una « vox, facta diversa. Unde separantur istæ duæ « confessiones, laudatur amor, damnatur timor, « non enim amore dicebant hæc dæmones : *Tu es « Filius Dei*; timore hæc dicebant, non amore. »

9. — « Tum etiam quia fraudulenti, » estque hæc tertia ratio, quam, ut diximus, S. Bonaventura alle-

gat. Sciendum igitur est, quod tametsi Christus revera Filius Dei et promissus Messias esset, in sua tamen intentione dæmones mentiebantur : « Scili- « cet quod sciebant, » inquit Cajetanus, « ipsum « esse Christum, tum quoniam dicebant menda- « cium, quoniam dicebant se scire quod nescie- « bant; tum quoniam nolebat testimonium ab illis; « tum quoniam sciebat quod tentando hoc dicebant « ad explorandum an ipse esset vere Christus. » Beda astuti hujus impostoris falsitatem hisce verbis nobis detegit, dum ait : « Improbus enim magister « est diabolus, qui falsa veris sæpe permiscet, ut « specie veritatis testimonium fraudis obtexat, ex « quo nobis datur intelligi, quod qui in prædi- « cando Christum vera falsis permiscent, omnino « sint cohibendi sicut hæretici. » Verum quidem est, quod veritas cum majori applausu acceptari videatur, quando hanc ipsimet etiam inimici confitentur : *Inimici nostri sunt judices,* attamen Christus, *qui scrutatur renes et corda, increpans non sinebat ea loqui,* quia sciebat quod *dolos tota die meditabantur. Ego autem tanquam surdus non audiebam.*

10. — Euthymius, *in cap.* I *Marci,* ait : « Docuit « nos, ne dæmonibus unquam credamus etiam vera « dicentibus, nunquam enim vera loquuntur, nisi « ad fallendum, veritate quasi esca quadam utun- « tur. » Beda Christum hoc nobis monitum dare voluisse observat : « Ne quis dum prædicantem au- « dit, sequatur errantem, improbus enim magister « est diabolus, quia falsa veris sæpe permiscet. » S. Antonius de Padua ait : « Ad amovendam ipso- « rum fallaciam, quia semper vera aliqua falsitate « fermentabant. »

11. — Salmeron tempus nondum adfuisse opportunum observat ad Christi divinitatem divulgandam : « Quia nondum esset tempus hujus veri- « tatis confitendæ, donec amplius progrederetur « prædicatio ejus et signa plura testantia Messiam « ederet. »

12. — Dionysius Carthusianus aliud quoddam motivum adducit : « Addi potest, » inquit, « quod « etiam ideo, ne sua passio impediretur; » quia si Judæi firma quadam et clara cum certitudine ipsum Filium Dei esse cognovissent, nunquam ipsum crucifixuri fuissent, adeoque impedita fuisset humana redemptio.

13. — Sciendum quoque est, quod dæmones eo tempore in falsis simulachris sua proferebant oracula, a quibus gentiles totaliter dependebant; Christus igitur, ut Salmeron observat, « imponit « dæmonibus silentium, in signum quod omnia « dæmonum oracula suo adventu statim deficere « deberent, et arescere, et muta reddi. »

14. — « Tacere jubentur, » inquit S. Antonius de Padua, « ad confutandum iniquos Pharisæos, « qui dicebant eum in Beelzebub principe dæmo- « niorum ejicere dæmonia; » vel etiam, estque ejusdem Sancti opinio, « ad dandum nobis exem- « plum, quia ipse Dominus est superorum et infe- « rorum, et noluit dæmonum obsequium, nec con- « sequenter nos debemus velle. » Salmeron hactenus dictis adjungit : « Nolebat prædicari a diabolo, « ne suspicio esset illum habere commercium cum « dæmonibus. »

15. — Didacus Stella aliam quamdam habet considerationem, dum ait : « Diabolus certo non « sciebat Christum esse Filium Dei, sed tantum id « suspicabatur, jussit autem ut tacerent, primo, « quia unum dicebant et aliud credebant; » unde hanc deducit moralitatem : « Non vult ab eis lau- « dari, quia aliud in ore, aliud in corde habent. » S. Athanasius, *Orat.* I *cont. Arian.,* advertit quod « diabolus quoque loquebatur e sacris litteris, sed « tamen æque illis os obturatum est a Salvatore; si « enim ea quæ dicebat animo sensisset, nunquam « excidisset e cœlo. »

Versus 42.

Facta autem die egressus ibat in desertum locum, et turbæ requirebant eum, et venerunt usque ad ipsum et detinebant illum ne discederet ab eis.

Facta autem die egressus ibat in desertum locum.

1. — S. Marcus, I, 35, habet : *Diluculo valde.* Possunt autem duo hi Evangelistæ facile ad invicem conciliari; siquidem hic de discessu Christi e Capharnaum loquitur, S. Lucas autem de adventu ejus in solitudinem scribit, quando ait : *Facto autem die;* ibique orabat, subjungit S. Marcus. *Eccli.,* XXXIX, 6 : *Cor suum tradidit ad vigilandum diluculo ad Dominum. Psal.* CXVIII, 147 : *Præveni in maturitate et clamavi.* Alia littera loco verborum illorum : *In maturitate,* legit : *Cum adhuc tenebræ essent.* Toletus dicit : « Deserta enim loca contemplationi « eligebat; ad turbas autem et civitatem, ut miseri- « cordiæ opera et miracula faceret, sicque doctri- « nam confirmaret, se convertebat. »

2. — Dionysius Carthusianus Christum duas ob rationes in desertum cessisse scribit. Primo ut nos applausus et gloriam mundi fugere doceret; tunc maxime cum aliquid magnificum egerimus; secundo, ad instituendum, commendandum ac confirmandum solitariæ et eremiticæ vitæ secretum.

3. — Lyranus in quadam super hæc verba moralitate ita scribit : « Dans in hoc exemplum præ- « dicatoribus revertendi ad solitudinem contempla- « tionis post laborem prædicationis et ut gratias « Deo agant de profectu præterito et se disponant « de futuro. »

4. — Chrysostomus, *Hom.* XXVIII *in Matth.,* contemptui applausus et gloriæ mundanæ insistit, dum ait : « Videsne iterum quanto studio fugiat ostenta- « tionem? Nam cæteri quidem dicunt, dæmonibus

« eum præcepisse, ne dicerent quod ipse esset; « Matthæus autem dicit quod turbas removebatur, « quod faciebat, partim nos docens, humiliansque, « partim ne Judæi pestifero veneno invidiæ tabes- « cerent, monens nihil prorsus ad ostentationem « a nobis faciendum; etenim non corporum inco- « lumitas cura sibi tantummodo erat, sed multo « magis animarum saluti providebat. » Noctu mi- racula patrabat, ut illa sub tenebris absconderet, et diluculo se in solitudinem subducebat, ad gloriam et honores evitandos, quos omnes illi, quibus bene- ficia contulerat, sibi fuissent exhibituri; unde S. Ambrosius ait : « Non sanandorum copiam, sed « jactantiam declinabat. »

5. — S. Bonaventura ait : « Illud autem iter in « desertum et egressus de civitate significat egres- « sum vitæ sæcularis et ingressum religionis. »

Et turbæ requirebant eum.

6. — « Populus etenim Christo magis adhæse- « runt, quam Primates Judæorum, ac Scribæ et « Pharisæi, quorum vel pauci, vel nulli secuti di- « cuntur hac vice. »

7. — S. Bonaventura ait : « Excluditur ambitio; « non ille se ingerebat, sed illi quærebant cum « devotione. »

8. — Toletus ait : « Turbæ tot ac tantis benefi- « ciis affectæ a Christo, qui infirmos eorum sana- « verat; trahunt beneficia homines. »

9. — Didacus Stella ait : « Nonne vides quomodo « honor eum sequitur, qui ab eo fugit? optime qui « dem umbræ assimilatur, nam ab eo fugit, qui « ipsam sequitur, ipsa autem post eum sequitur, « qui ab ipsa fugit. »

Et venerunt usque ad ipsum et detinebant eum ne discederet ab eis.

10. — Toletus ait : « Laudanda est turbarum « constantia, quæ Christum quæsierunt, donec « ipsum invenerunt, hoc enim studium est perfec- « tum, si bonum, quod deest, investigemus, donec « assequamur. » Etenim postquam Deum inveni- mus, cum regio Propheta supplicandum nobis est dicendo : *Deus meus est tu, ne discesseris a me : Tenui eum nec dimittam,* aiebat sancta illa anima, *donec introducam illum in domum matris meæ;* multi invento Deo, illum in cordibus suis non constanter custodiunt, in statu gratiæ non perseverant, nec continuant in salutarium propositorum executione.

11. — Toletus ait : « Detinebant non solum « sanitatum et liberationum cupiditate moti, sed « etiam et quidem præcipue studio audiendi ser- « monem et doctrinam ipsius, ut verba Christi « sequentia indicant. »

Versus 43.

Quibus ille ait : Quia et aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum.

1. — In hoc Christi loquendi modo S. Bonaven- tura multos Salvatoris virtuosos actus considerat : « Excluditur ambitio; non ille se ingerebat, sed illi « quærebant; adulatio in hoc quod additur : *Quibus « ille ait : Et aliis civitatibus oportet me evangelizare;* « non blanditur eis, sed ostendit æqualiter curare « de omnibus; excluditur personarum acceptio, « quia erat prædicans in omnibus synagogis. »

2. — Idem quoque Sanctus pulchre declarat, quod ad hoc, ut doctrina quæ docetur, accepta sit, multis sit opus circumstantiis : « Ad hoc autem, ut « doctrina aliqua debito modo auditoribus fiat « accepta, oportet quod sit immunis ab ostenta- « tione, ambitione, adulatione et personarum ac- « ceptione. »

3. — Chrysostomus benignissimi Salvatoris erga omnes charitatem observat : « In eodem loco ma- « nendo poterat omnes trahere ad se, non tamen « hoc fecit, præbens nobis exemplum, ut peram- « bulemus; et requiramus pereuntes, sicut pastor « ovem perditam et medicus accedit ad infirmum. »

4. — S. Bernardinus in sermone quodam ait : « Et hoc quoque ad aliorum exemplum Doctorum, « ut non quiescant, ubi se acceptos esse conspiciunt, « imo quod nec permittant se detineri ab illis, sed « memores sint aliorum locorum, » quia Marci ultimo, 20, dicitur : *Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante et sermonem confirmante, sequentibus signis.*

5. — Dionysius Carthusianus ex illis verbis : *Ideo missus sum,* egregiæ laudis motivum pro illis eruit, qui verbum Dei annuntiant : « Ex quo patet « quam divinum et præclarissimum sit prædica- « toris officium, cum unigenitus Dei propter illud « exercendum se perhibeat missum. »

6. — Salmeron ait : « Noluit reverti Caphar- « naum, ne increduli multa videntes miracula, « postea atrocius punirentur et ut doceat Pastores « quærere oves perditas, ubicumque illæ sint. »

7. — Toletus Christum non dixisse observat, quod sibi ad alia se loca recipere necessum sit ad patranda miracula, sed ad prædicandum et evange- lizandum : « Aliis civitatibus oportet me evange- « lizare : Non dixit miracula facere, infirmos « curare, obsessos liberare, sed : *Oportet me evan- « gelizare;* hoc enim est ad salutem necessarium, « non illud et quod Christus præcipue intendebat. »

VERSUS 44.

Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

1. — Hugo Cardinalis ait : « Synagogæ Galilææ « sunt congregationes sæcularium : quibus etiam « prædicandum est, quia bonis prædicandum est « et malis, ut mali ad bonum et boni ad melius « provocentur. »

FERIA SEXTA POST TERTIAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. IV, VERS. 5

5. Venit in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, juxta prædium quod dedit Jacob Joseph filio suo.

6. Erat autem ibi fons Jacob. Jesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem, hora erat quasi sexta.

7. Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dixit ei Jesus : Da mihi bibere.

8. Dicit ergo ei mulier Samaritana : Quomodo tu, Judæus cum sis, bibere a me poscis, quæ sum mulier Samaritana ?

9. Non enim coutuntur Judæi Samaritanis.

10. Respondit Jesus, et dixit ei : Si scires donum Dei, et quis est, qui dicit : Da mihi bibere, tu forsitam petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam.

11. Dicit ei mulier : Domine, neque in quo haurias habes, et puteus altus est ; unde ergo habes aquam vivam ?

12. Numquid tu major es Patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, et ipse ex eo bibit, et filii ejus, et pecora ejus ?

13. Respondit Jesus, et dixit ei : Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum.

14. Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

15. Dicit ad eum mulier : Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire.

16. Dicit ei Jesus : Voca virum tuum, et veni huc.

17. Respondit mulier, et dixit : non habeo virum. Dicit ei Jesus : Bene dixisti, quia non habeo virum.

18. Quinque enim viros habuisti, et nunc quem habes, non est tuus vir ; hoc vere dixisti.

19. Dicit ei mulier : Domine, video quia Propheta es tu.

20. Patres nostri in monte hoc adoraverunt et vos dicitis quia Hierosolymis est locus, ubi adorare oportet.

21. Dicit ei Jesus : Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem.

22. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judæis est.

23. Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate ; nam et Pater tales quærit, qui adorent eum.

24. Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare.

25. Dicit ei mulier : Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus, cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

26. Dicit ei Jesus : Ego sum qui loquor tecum.

27. Et continuo venerunt discipuli ejus, et mirabantur, quia cum muliere loquebatur : nemo tamen dixit : Quid quæris ? aut quid loqueris cum ea ?

28. Reliquit ergo hydriam suam mulier, et abiit in civitatem, et dicit illis hominibus :

29. Venite, et videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci; numquid ipse est Christus?

30. Exierunt ergo de civitate, et veniebant ad eum.

31. Interea rogabant discipuli ejus : Rabbi manduca.

32. Ille autem dicit eis : Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.

33. Dicebant ergo discipuli ad invicem : Numquid aliquis attulit ei manducare.

34. Dixit eis Jesus : Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.

35. Nonne vos dicitis, quia adhuc quatuor menses sunt, et messis venit? Ecce dico vobis, levate oculos vestros, et videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem.

36. Et qui metit, mercedem accipit, et congregat fructum in vitam æternam, ut et qui seminat, simul gaudeat, et qui metit.

37. In hoc enim est verbum verum, quia alius est qui seminat, et alius qui metit.

38. Ego misi vos metere, quod non laborastis; alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis.

39. Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum propter verbum mulieris testimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia quæcumque feci.

40. Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret, et mansit ibi duos dies.

41. Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem ejus.

42. Et mulieri dicebant, quia jam non propter tuam loquelam credimus; ipsi enim audivimus et scimus quia hic est vere Salvator mundi.

Versus 6.

Jesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem, hora erat quasi sexta.

1. — Ostendit his verbis S. Joannes, quantopere Salvator noster ab omni fastu, deliciis et vitæ commoditatibus alienus fuerit : « Ostendit nobis « Dominus a fastu et rerum abundantia, » inquit Theophylactus « alienum fuisse, non enim jumentis « utebatur ad iter, sed pedes ibat. »

2. — Nimirum ostendere voluit se carnem humanam assumpsisse una cum infirmitatibus suis. Interlinearis ait : « Suscepit enim omnia quæ sunt « nostræ infirmitatis, sine peccato. » « Ex quo, » inquit Lyranus, « apparet veritas humanæ naturæ « ex infirmitate. »

3. — S. Augustinus, *tract.* XV *in Joan.*, scribit : « Invenimus Jesum fortem et infirmum; fortem, « quia *in principio erat Verbum*; infirmum, quia « *Verbum caro factum est.* »

4. — Dionysius Carthusianus mysticæ hujus fatigationis Dei illius, de quo David, *Ps.* XVII, 1, dixerat : *Diligam te, Domine, fortitudo mea*, rationes aliquas hisce verbis adducit : « Æstuavit et fatigatus « est, non ex necessitate, sed propter multiplices « causas. *Primo*, ut susceptæ carnis, atque indutæ « a se humanitatis veritatem demonstraret. *Se-* « *cundo*, ut sua fatigatione nobis requiem mereretur « æternam, gratiam quoque copiosam in sæculo « isto. *Tertio*, ut nos ad fortem atque æquanimem « Sanctorum laborem et fatigationum tolerantiam « animaret, sicut et alibi loquitur : *Venite ad me* « *omnes qui laboratis*, etc. »

5. — S. Augustinus, *Serm.* XX *de temp.*, ait : « Tunc fatigatur Christus, quando nullam virtutem « in suo populo recognoscit, hodieque fatigat eum « inobedientia nostra. » Verumtamen, ut verum fatear, quod si peccatum aliquod Filio Dei aliquam, ut ita dicam, fatigationem conciliat, illud vel maxime contingit, quando animam aliquam carnis vitio immersam, qualis illius Samaritanæ erat, ad salutis statum perducere satagit; nam ut est apud Oseam, V, 4 : *Non dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Dominum, quia Spiritus fornicationum in medio eorum.*

6. — S. Bernardinus de Senis, *tr.* II, *Serm.* XXXI, dicit : « Tunc fatigatur Christus, quando mulier « Chananæa affectione fervens, sollicitudine quæ- « rens, clamoribus petens, filiam, id est, animam « suam salvari deposcit et nihilominus Jesus fugit, « obmutescit et spernit velut canem, et eam quo- « dammodo abhorrere apparet, e contra hanc Sa- « maritanam insectari videtur etiam suis inspira- « tionibus renitentem. » Huic autem difficultati responderi potest Christum Dominum nobis in Chananæa conditiones declarare voluisse, quas in anima orante exposcit; in Samaritana autem zelum adumbrare voluisse, quem in lucro animarum errantium habere debeamus. Ecce etenim qualiter Filius Dei ad instar solliciti et viscerosi amantis

Pastoris in sudoribus et fatigationibus perditam hujus animæ oviculam inquirere et lucrari satagat. S. Bernardinus, *Serm.* x *in Cant.*, ait : « Multum fa- « tigationis assumpsit, quo hominem debitorem « teneret ; » unica duntaxat hæc anima erat et tamen tantus Deus pro sola hac anima tam arden- ter zelat. Tertullianus, *lib. de Pœn.*, VIII, ait : « Erat « una Pastoris ovicula, sed grex una charior non « est, una illa requiritur, præ omnibus desidera- « tur. »

Ex itinere.

7. — *Exultavit ut gigas ad currendum viam, a summo cœlo egressio ejus* ; ponderanda enim est in- finita illa, quæ est inter sinum æterni Patris et Nazareth, distantia, e qua labor itineris facile æsti- mari poterit. S. Augustinus, *tract.* XV *in Joan.*, ait : « Item autem ipsius est caro pro nobis assumpta, « qui enim ubique est, quo it, nisi quia non ad nos « veniret, nisi formam visibilis carnis assumeret, « ideo fatigatus ab itinere quid est aliud, quam « fatigatus in carne ? Iter Christi incarnatio, » ut Interlinearis quoque interpretatur.

Sedebat.

8. — « Post labores quæsivit refrigerium, » inquit Lucas Brugensis, « ne quis ultra modum « putaret corpus esse infestandum. »

9. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, ait : « Qui tot horis graditur ad requirendum pec- « catorem et a quo peccator tot horis discessit ad « adulterium, id est, ad diabolum accedendo. Quid « mirum, mi Salvator, si tanta ingratitudine fati- « garis et cum sedes, supra fontem sedes, et hora « quasi sexta. Sedes, inquam, quia benigne et « patienter expectas ; super fontem sedes, scilicet « misericordiæ tuæ, ut inde salutis potum tribuas « homini æstuanti. »

10. — Beda hanc sessionem in sensu mystico hoc modo exponit : « Quanquam illud quod sedit, « quoniam solent sedere Doctores, possit alio in- « tellectu non humilitatis modestiam, sed magistri « denotare personam. »

Sic.

11. — « Quod autem *sedebat sic*, » inquit Theo- phylactus, « significat simpliciter, et ut forte obve- « niebat, et non super sedem, sed simpliciter, « videlicet super pavimento. » Cajetanus ait : « More « fatigati innixus fonti, puta applicato brachio su- « per labium fontis ad sustinendum caput, sic enim « solent fatigati sedere. »

12. — Porro dictio illa, *sic*, in aliis quibusdam novi Testamenti locis est expressiva mysterii : *Sic Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret.* Ubi Chrysostomus ait : « Stupescens tonitrui « filius, consideransque charitatis divinæ excellen- « tiam, clamabat et dicebat : *Sic Deus dilexit* ; vide « quanto miraculo plena sit hæc dictio, *sic.* » Idem S. Joannes, tametsi alioquin adeo esset eloquens et sapiens, in hac tamen occasione alia dictione non utitur, quam illa, *sic*. Beatissima Virgo ut Filio suo dolorem in ejus amissione perpessum exprimeret, ait : *Fili, quid fecisti nobis sic ?* Centurio ait : *Videns quia sic clamans expirasset.* Unde S. Joannes per hanc dictionem divini hujus Pastoris anxietatem ardentissimumque ejus amorem denotare voluisse videntur, quo in perditæ hujus oviculæ assidua requisitione æstuabat.

Supra fontem.

13. — Merito hujus Samaritanæ conversionem hoc in loco aggreditur, qui olim per Zachariam, XIII, 1, prædixerat : *In illa die erit fons patens domui David et habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris.* In Apocalypsi quoque, VII, 17, dicitur : *Deducet eos ad vitæ fontes aquarum.*

14. — S. Bernardinus ait : « Mystice fons iste, « super quem ascendit Dominus noster Jesus Chris- « tus, est sancta Crux ; ipsa enim fons est omnium « gratiarum. » De ejus quoque sacratissimis vulne- ribus textus ille Isaiæ exponitur : *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.*

15. — S. Augustinus, *Serm.* XCII *de temp.*, ait : « Sedit Dominus supra puteum, ut non in altitudi- « nem quæramus æquam, sed de eo fonte, qui « super omnes aquas est, salutaria nobis pocula « hauriamus. » Porro aquæ, id est, deliciæ et bona hujus mundi sitim in nobis non restinguunt, sed potius vehementiam accendunt. *Jerem.*, II, 18 : *Quid tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam ?* Isaias quoque XXIX, 8, dixit : *Sicut somniat sitiens et bibit, et postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit et anima ejus vacua est, sic*, etc. Qua similitu- dine rerum harum terrenarum omnium instabili- tas optime exprimitur.

16. — Observandum quoque quod S. Joannes aquam illam fontem appellet : *Erat ibi fons Jacob ; sedebat sic supra fontem.* Samaritana vero illam appellat puteum altum et profundum : *Puteus altus est, Jacob dedit nobis puteum.* Responderi autem potest, id factum esse, quia puteus ille quamvis altus et profundus, apud Deum fuisse ad instar fontis cujusdam, e quo ab unoquoque magna cum facilitate bibitur : *Venite ad me omnes qui laboratis et ego reficiam vos ; si quis sitit, veniat ad me et bibat. Omnes sitientes*, inquit Isaias, LI, 1, *venite ad aquas, et qui non habetis argentum, properate, emite et comedite ;* non vero ita penes mundum fieri solet, in hoc namque pro consequendis bonis ejus laboratur, et homo sudoribus et fatigationibus con- ficitur. *Puteus altus est.*

17. — Dionysius Carthusianus alia motiva addu- cit : « *Primo*, quoniam sitiebat et bibere voluit. *Se-* « *cundo*, quia per fontem et aquam designantur

« fluenta sapientiæ Christi quam ipse suis propinat « electis, juxta illud Isaiæ, XII, 3 : *Haurietis aquas « de fontibus Salvatoris. Tertio,* ut occasione loci « mulierem instrueret, imo ex persona propriam « mulieris Samaritanæ totam Ecclesiam ex gentili- « tate conversam. »

Hora erat quasi sexta.

18. — Albertus Magnus meridiem fuisse censet : « Hoc est meridies, quando sol in summo cœli con- « sistit et undique per cardines orbis lumen suum « diffundit et maximi caloris existit; quod etiam « congruit, quando Sol justitiæ Christus Deus noster « lumen suum etiam ad gentes diffundit et quando « calorem suæ charitatis ad omnes expandit. » Unde Hugo Cardinalis considerat Christum in illa hora ob solis ardores merito lassum fuisse et sudo- ribus perfusum : « Patet quod calore confectus erat, « quia tali hora jam ascendit sol ad altiorem gra- « dum nostri hæmisphærii. »

19. — S. Cyrillus a Jansenio citatus Evange- listam dixisse notat : « *Quasi sexta,* ut discamus vel « in minimis non parvam veritatis curam habere. »

20. — S. Bernardinus illam diei horam fervi- dam esse considerans, ita scribit : « Id est, summo « charitatis et dilectionis ardore. »

21. — Isaiæ, XXVIII, 12, Deus dicit : *Hæc est requies mea, reficite lassum et hoc est meum refrige- rium;* justum itaque erat, quod Filius ejusdem cum æterno Patre suo sententiæ esset, *fatigatus ex itinere.* Sed qualis erat, quam desiderabat lassorum membrorum suorum refectio? Nimirum animæ illius errantis salus et conversio. Notanda autem est hora illa mystica, de qua S. Augustinus, *Serm.* XCII *de temp.,* ita scribit : « Sexta die Deus de limo « terræ hominem figuraverat; sexta hora venit « Samariam visitare, ut si in eum Samaritani cre- « derent, ipse in eis inciperet requiescere; ut ve- « rum illud quietis celebraret; » requies enim, sicut et cibus Christi, animarum et præcipue gentili- tatis, conversio erat.

22. — Chrysostomus, *Hom. de Samar.,* ad illud se tempus reflectit, quo Eva prævaricata fuit : « Venit hora sexta, quandoquidem et cum Eva « mandatum in paradiso transgressa est, hora quasi « sexta, ideoque servata est Samaritana eadem « hora. » Simon de Cassia autem præ cunctis aliis horæ illius mysteria longe fusius combinavit, dum ait : « Sexta die factus est, qua et peccavit homo et « quasi hora sexta ejectus de paradiso et sexta « ætate mundi requisitus est, in qua sexta die in- « carnatus, et crucifixus, et mortuus est. » Unde perspicue horam hanc mysticam fuisse deducitur, quam ad mulierem hanc verum gentilitatis typum ad sui notitiam perducendam elegit.

23. — S. Augustinus ait : « Id est, sexta ætate « generis humani, tanquam senectute veteris ho- « minis; » cui Rupertus Abbas Tuitiensis perfecte concinit, dum ait : « Quia videlicet nunc, dum ipse « Dominus omnium ad dexteram Patris residens « regnat, sed mundi volvitur ætas. »

24. — Per hanc quoque horam passio et mors Salvatoris intelligitur, « In summo æstu passionis « et mortis. » Lyranus verba hæc in morali sensu explicans dicit : « Ista fatigatio fuit signum passio- « nis Christi futuræ tali hora. » S. Antonius de Padua ait : « Hora sexta sedes, quia non restat nisi « sententia contra peccatorem ferenda, et tamen « sedes. Ista est hora sexta, quando scilicet sedisti « in fonte misericordiæ tuæ super crucem. »

25. — Hugo Cardinalis ab hac hora satis clare deduci posse dicit, ipsum longam viam, eamque magna cum velocitate confecisse, idque nullo alio fine, quam ut mulierem hanc in bonam viam dedu- ceret. Indeque hanc deducit moralitatem : « Quando « sol est in fervore suo, id est, peccator in ardenti « desiderio peccandi; tunc enim quandoque visitat « eum Dominus. Unde Michææ, IV, 10 : *Veniens « usque Babylonem, ibi liberaberis.* » Et S. Ambro- sius, *lib.* II *de Spir. S., cap.* XX, ait : « Quamvis mane « venire debueris, tamen etiamsi serius veneris, « etiam sexta hora Jesum fatigatum invenies, fati- « gatus est, sed in te, quia diu te quæsivit, tua « illum tam diu incredulitas fatigavit. »

VERSUS 7.

Venit mulier de Samaria haurire aquam; dicit ei Jesus : Mulier, da mihi bibere.

Venit mulier de Samaria.

1. — « Videri posset mulier casu venisse, » in- quit Lucas Brugensis, « sed qui omnia dispensat, « mentem illius arcano ducebat impulsu, ut tunc « veniret, quando fons vitæ Christus illic erat præ- « sens. » Similiter sicut venatores certum quemdam sibi de industria locum eligunt, in quo separatam feram opportune expectare se posse putant, ad eumdem quoque modum Christus fatigatus, juxta puteum sese collocavit, ut mulierem illam expecta- ret, cujus anhelo pectore desiderabat salutem, tametsi illa natalibus vilis, pauper, imo et forni- caria esset, nihilominus, *Fatigatus ex itinere* divinæ eloquentiæ suæ retia explicans, fecit quantum novit et quantum potuit, ut illam lucraretur; siquidem animæ a Deo non ex nobilitate et divitiis, vel alia simili conditione considerantur, aut æstimantur, sed in quantum, ut S. Joannes, I, 23, dicit : *Non ex sanguinibus, aut voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt;* et ideo apud Deum omnes animæ pari in pretio habentur.

2. — S. Augustinus, *tr.* XV *in Joan.,* ait : « Hæc « mulier forma est Ecclesiæ non justificatæ, sed « jam justificandæ; » ipsa namque a Samaria ci-

vitate schismatica, et a Judæa quoad religionem et fidei cultum divina procedebat, id quoque huic mysterio multum conferebat : « Ventura erat enim « Ecclesia de gentibus, et aliena, a genere Judæo- « rum. »

Haurire aquam.

3. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, ait : « Egreditur ad hauriendam aquam carnalium « voluptatum, et corporalium delectationum; pu- « teus est mundana concupiscentia, in qua continen- « tur voluptates mundanæ, quæ sunt aquæ morti- « feræ. » Et ideo hoc loco observandum est, quod S. Joannes hanc mulierem ex proprio nomine non specificet, eo quod non solum de peccatoribus scriptum sit, *Ps.* XV, 4 : *Nec memor ero nominum eorum per labia mea,* verum insuper Apostolus, *ad Ephes.*, V, 3, de iis, qui peccato carnis coinquinati sunt, dicat : *Fornicatio autem, et omnis immunditia nec nominetur.* S. Bernardinus hujusce mulieris patriam considerans scribit : « Samaritana interpretatur anima « vana, quæ quærit tantummodo lascivias, delec- « tationes, luxuriam, avaritiam, et omnia desideria « mundi. » Porro tametsi hæc mulier dissolutam hanc vitam diversis cum adulteris tanto tempore duxerit, nihilominus adeo pauper et inops erat, ut in ipsa meridie, dum sol vel maxime ardet, ipsamet in propria persona ad aquam procul a civitate scaturientem hauriendam se conferre debuerit, eoque fine non vas aliquod æneum, sed fictile secum attulerit; unde clare satis verissimum esse colligitur, quod de hoc vitio Scriptura, *Job.*, XXXI, dicit : *Ignis est usque ad perditionem devorans, et omnia eradicans.* Nulla mulier quæstum agens meretricium, vel paucæ admodum lascive vivendo locupletantur, prout in hac fornicaria videre licet, quæ ne tantillum aquæ, quantum cyathus capere potest, domi habebat, tametsi actualiter vero cuidam fornicarie et lascive convivere : *Et nunc quem habes, non est tuus;* et licet hic publice mariti loco ab aliis haberetur, ecce tamen vilem miseræ illius mulieris famam et æstimationem, justa namque Dei permissione circa hunc sexum carnalibus voluptatibus deditum contingit, quod : *Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur. Eccli.*, IX, 10.

Dicit ei Jesus : Mulier, da mihi bibere.

4. — Cajetanus quoad sensum litteralem scribit, Christum ideo juxta hunc fontem consedisse, quia ibidem cum suis Apostolis prandere statuerat, qui proinde in civitatem ea, quibus opus habebant, procuraturi concesserant, verumtamen, ut idem Doctor scribit : « Occasione oblata, quanquam fati- « gatus, vacat instructioni, evangelizare intendit « mulieri, et suaviter volens eam trahere ad spiri- « tualem doctrinam, petit potum, non ratione quod « bibere vellet, sed ut invitet illam sic ad Evange- « lium. » Potum ab illa petiit, cum adhuc jejunus esset, et prout tandem in fine videtur, allatis cibis et potu præsente nec manducavit, nec bibit; quia, ut ait Toletus : « Petit non ut biberet, sed ut suo « sermone mulieris mentem inciperet illuminare. » Porro Jansenius rationem assignat, cur de potu parum adeo curavit, dum ait : « Ex eo patet, quod « exorta collocutione, aquæ desiderium reliquerit. »

5. — Glossa in sensu allegorico ita scribit : « Petit a primativa Ecclesia, quam de Gentibus « elegerat, potum fidei qua in eum credatur. »

6. — « Quid sitis Domine? » verba sunt Antonii de Padua Salvatorem interrogantis, *Serm.* XXXVI : « Certe salutem illorum, ut ait Augustinus, pro « quorum salutem tuum sanguinem fudisti; sitis « ex calore procedit intrinseco, hunc calorem, sci- « licet accensum amorem Christus habebat, qui « ipsum faciebat sitire. » Considerat S. Ambrosius Christum quadraginta diebus sine ullo cibo et potu vitam suam transigentem : *Postea esuriit;* hic bibere postulare, at vero, « esuriit et sitivit, » inquit S. Ambrosius, « non cibum aut potum humanum, « sed salutem. » Similiter Albertus Magnus ait : « Plus « sitivit salutem fœminæ, quam potum aquæ. » At vero reflexio, quam Toletus hac super siti facit, intensissimi desiderii vehementiam, quam salutis ipsius habebat, magis exprimit, dicit enim : « Vox « est deprecantis, et qui imperare poterat Angelis, « vilem adulteram et infidelem mulierem rogat, « adeo enim hominum diligit salutem, ut quod « nostra summopere interest, etiam precibus fla- « gitet. »

7. — Verissimum semper est illud axioma, *Ps.* XV, 1 : *Dixit Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Unde bibere ab illa poposcit, is qui fons est aquæ vivæ, ut hinc divinæ suæ gratiæ eidem afferendæ, dandique illi luminis notitiæ suæ occasionem captet; ideoque imaginari nobis possumus, clarius ipsum huic mulieri dixisse : *Sitivit in te anima mea.* Sic quoque Elias stipem a vidua illa postulavit, potius ut eamdem illi daret, illamque locupletaret, quam ut subsidium ab ea reciperet. Unde Basilius Seleucus, *Orat.* XI, dicit : « Hydriam vertit in alimenti fontem, » et S. Ambrosius, *lib. de Abrah.*, dicit : « Exiguo cibo per- « petuum toto tempore famis invenit alimentum, » ita quoque hic Christus haustum aquæ expetiit, ut perennem quemdam ei impertiretur fontem : « Ut « fieret in ea *fons aquæ salientis in vitam æternam.* » Chrysologus, *Serm.* VIII, ait : « Petit Deus, sed tibi, « non sibi, humanam petit misericordiam, ut lar- « giatur divinam. » Origenes dicit : « Quæ obtuleris « Deo, multiplicata recipies : videmur quidem Do- « mino negotiari, sed nobis cedunt lucra negotia- « tionis. Vide quod est amittere aliquid pro Deo : « hoc est multiplicata recipere tibi. » S. Bernardinus de hac petitione hunc in modum scribit : « Id

« est, quæ tantum dedisti bibere mundanis desi-
« deriis, da mihi bibere modicum gustando de
« aqua vivi fontis et delectationis spiritualis, quia
« volo implere tuum vas charitate et gratia Dei, et
« tuam mentem lumine veritatis. » Idem quasi in S. Chrysostomo scriptum legimus, dicit enim : « Fons vitæ juxta fontem sedens, bibere poscit, « non bibere volens, sed potum dare ; » pauloque post, quidnam illi dare intenderit, declarat dicens : « Da mihi bibere, ut dem tibi bibendam aquam « immortalitatis. »

8. — In hoc quoque facto Salvator noster præclarum nobis edidit sobrietatis et temperantiæ exemplum, quia circa meridiem famelicus, fatigatus et sitibundus existens, pro lassi corporis restauratione vix modicum aquæ haustulum expetiit. Unde Hugo Cardinalis ait : « Dominus post labores « monet nos ad parcitatem et sobrietatem in hoc, « quod fatigatus sedit supra fontem ; et petit aquam « ad potum, et de cibo sibi adhuc hora sexta non « fuerat provisum. »

9. — Idem quoque advertit, quod « Mirum est, « quod panis esurit, et fons sitit, via lassatur, sed « hæc omnia propter nos. »

Versus 8.

Discipuli enim ejus abierant in civitatem, ut cibos emerent.

1. — Theophylactus ex hoc modicam Christi curam colligit, quam pro victu habuit : « Ut quo « tempore ferme omnes a prandio dormiunt, illi « cibos emerent, et panes duntaxat. » Lyranus illos tanquam pauperes et mendicos juxta publicum puteum manducare voluisse notat : « Nec ad « magna hospitia in villas declinabant. »

2. — Porro videri potuisset sufficere, si pro modico pane procurando unus duntaxat, vel ad summum duo in urbem concessissent, et tamen non sine mysterio omnes eo dimisit, ut solus esset. Albertus Magnus ait : « Ex dispensatione divinæ « sapientiæ factum est hoc, ut de secretis Christus « alloqui mulierem posset. » Nec constat, quod deinceps quicquam ille discipulis retulit, quæ inter se locuti fuerant ipse et Samaritana : « Sicut con-
« fessor peccata quæ scit, coram aliis revelare non « debet. » Toletus quoque Salvatoris discretionem considerat, qui Samaritanæ confusioni et erubescentiæ consulere et parcere voluit : « Forte omnes « ablegati fuerant a Domino captante solitudinem, « ut consuleret hujus mulieris pudori, et locus da-
« retur liberius delictum illius notandi. »

3. — Hugo Cardinalis mysticam quamdam expositionem adducit, dicit enim : « Discipuli Christi « sunt prædicatores disciplinati, habentes zelum « animarum, quo nullum est Deo placidius sacrifi-
« cium, ut dicit Gregorius, qui ingrediuntur civi-
« tatem Ecclesiæ vel mundi, ut cibos emant, id est, « peccatores ad Christum convertant. »

Versus 9.

Dicit ergo ei mulier Samaritana : Quomodo tu, cum Judæus sis, bibere a me poscis, quæ sum mulier Samaritana? Non enim coutuntur Judæi Samaritanis.

1. — Dionysius Carthusianus eam Christum ex habitu Judæum esse agnovisse existimat, eo quod juxta usum Judaicum in vestimento suo fimbrias portarit : « Etiam ex dispositione vultus et sermone. « Unde Matthæus, XIV, 36, ait : *Quotquot tangebant « fimbriam vestimenti ejus, salvi fiebant.* » Samaritani autem apud Hebræos schismatici erant, utpote qui una cum ipsis in materia religionis, aliorumque rituum minime conveniebant.

2. — Lucas Brugensis dicit : Judæi, « non utun-
« tur eodem convictu, eadem mensa et vasculis « cum Samaritanis. » Cajetanus dicit, quod quia Samaritani in societate idolorum Deum verum adorabant, magis Judæis exosi fuerint, quam qui plane Gentiles erant ; sicut nos magis hæreticos quam paganos abhorremus.

3. — Chrysostomus ait : « Existimans eum pec-
« care, corripientis more ad memoriam reducit « observantiam. » Nimirum Samaritana hæc de zelo et superstitione Pharisaica participabat, de quibus Christus dicit : *Excolantes culicem, camelum glutientes.* Etenim nullum sibi ex eo faciebat scrupulum, quod in adulterio continuo viveret, et tamen Filium Dei ex eo reprehendere præsumebat, quod lassus et præ sudore madescens aquæ haustulum ab ea deposceret. Enimvero nusquam in Evangelio discipuli in Samariam ad prandium procurandum missi, a Samaritanis repudiari, aut aliquam ab illis contradictionem passi fuisse leguntur, cum tamen verisimile sit, ex illis multos fuisse legis suæ observandæ longe zelosiores, quam fuerit mulier hæc Samaritana, verumtamen facilis ad hoc est responsio, si consideretur, quod Evangelista Apostolos missos fuisse dicat, ut cibos emerent ; ubicumque enim utilitas vel interesse in rem aliquam ingreditur, oculus ad quemvis alium respectum facile clauditur.

4. — Toletus ait : « Hæc verba quamdam insi-
« mulationem continent, vox est exprobantis ; » ecce tibi quousque zelus quem Salvator noster de salute unius duntaxat animæ habuit, pertigerit, libenter enim se alicujus fornicariæ mulieris reprehensioni submittit, eamque patienter auscultat, seque stilla aquæ indigere demonstrat, ut animam talem salvare posset.

5. — Hugo Cardinalis hoc loco quærit, cur Salvator noster petitionem hanc, quæ legi adversabatur, apud mulierem hanc fecerit? Et respondet :

« Petebat, non quia vellet bibere, sed quia hac « occasione volebat in verba instructionis intrare; « vel propter mysterium, ut significaret quod sitit « salutem et fidem Ecclesiæ, vel animæ illius; ta- « men si bibisset, contra legem non fecisset Domi- « nus legis. » Præterquam quod idem præcepta legalia in casu necessitatis nequaquam obligare ostendat, siquidem in simili casu David ex panibus propositionis sese reficere non dubitavit.

6. — Verisimile est quod mulieri huic in continuis carnis voluptatibus vivere assuetæ, Christus, mox ut ab ea visus fuit, spina in oculis ejus a principio fuerit, siquidem sola justorum sanctorumque hominum præsentia a malis protinus apprehenditur velut tacita quadam vitiorum suorum censura; ac proinde quid mirum si ipsa haustum aquæ illi petenti abnuat, et quidem aquæ illius, de qua ipsamet, Jacob Patriarcham ipsis quoque jumentis ex ea potum dedisse asserebat? Quotidiana experientia teste videmus, quod homines mundani ad satisfaciendum propriis appetitibus valde liberales existant, arctos vero et tenaces se erga Deum exhibeant; ad hoc ut hanc vel illam voluptatem assequi possint, ut in ludis facultates suas discrimini exponant, ut hac vel illa dignitate potiantur, non desunt pecuniæ; et tametsi deessent, facile tamen ad illas inveniendas reperiunt medium, at vero cum distribuenda aut eroganda est in pauperes quantum modica eleemosyna, pauperes se esse declarant; cum facienda est oratio, capitis debilitatem prætendunt; aut sanitatem se læsuros esse causantur, cum jejunandum est; et tamen ad crapulas, ebrietates, lascivias frequentandas vires illis sufficientes habent. Si Christus bibere postulet, si vel acetum requirat, si forte vinum illi largiantur, illud tamen myrrha amarissima permixtum et conditum porrigunt.

7. — Hugo Cardinalis in sensu morali ita scribit : « Ita quandoque dicit peccator, si converte- « rem me ad Deum, quomodo acceptaret ipse ser- « vitium meum, qui tam magnus peccator sum? « *Non enim coutuntur Judæi cum Samaritanis,* quasi « dicat : Quæ societas lucis ad tenebras? Quæ con- « ventio Christi cum Belial? Respondit Jesus, et « dicit : *Si scires donum Dei,* id est, benignitatem « Spiritus Sancti; dicit Dominus in corde peccato- « ris : *Et quis est qui dicit tibi : da mihi bibere,* « id est, quam benignus est, qui a te tuam fidem « et tuam salutem dignatur sitienter petere; si « scires quam paratus est ad dandum, et quam « fervens et importunus est ad rogandum de his, « quæ sunt ad profectum tuum, *forsitan petisses* « *ab eo,* id est, fiduciam petendi concepisses : quis « enim desperet, ubi offert se gratia, imo ubi co- « gnovit sua petitione importunam? De prima di- « citur, *Prov.*, I, 24 : *Extendi manum meam,* ad dan- « dum scilicet; tanquam filiis se offert nobis Deus; « de secundo, quomodo scilicet rogat, dicitur, « *Matth.*, XI, 28 : *Venite ad me omnes qui laboratis,* « etc. »

Versus 10.

Respondit Jesus, et dixit ei : Si scires donum Dei, et quis est qui dicit tibi : Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam.

1. — « Gratiam et misericordiam Dei, » inquit Dionysius Carthusianus, « quæ tibi nunc offeretur « per hoc, quod Filius Dei petit potum a te, nempe « qui Christo aliquid dat, potius recipit beneficium, « quam impendat; quemadmodum magnum esset « pauperi, si Rex peteret quicquam parvum ab eo. »

2. — Notanda est dictio illa : *Si scires;* siquidem *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus,* multo minus autem vitio carnali immersa luminis divini et notitiæ Dei capax esse potest.

3. — Cajetanus per hoc donum Messiam intelligit : « Ubi non explicando rem dono datam, insi- « nuare videtur donum mundo datum, de quo su- « perius dictum est : *Sic Deus dilexit mundum, ut* « *Filium suum unigenitum daret.* »

4. — Lucas Brugensis optime considerat, quod sapientissimus Magister noster petitioni factæ de potu porrigendo minime insistat, sed differentem omnino discursum cum illa ineat, efficiendo ut ipsa eodem tempore clare cognoscat sibi nullum esse aquæ defectum, hanc autem aquam ad bibendum ideo ab illa deposcat : « Ut occasionem haberet cum « illa colloquendi, et agendi de rebus ad salutem « illius pertinentibus. » Idem quoque auctor observat, quod Christus ad oppositionem sibi a muliere factam, scilicet : *Quomodo tu Judæus cum sis,* etc., minime responderit, ejusque hanc rationem reddit. « Non enim probabat in hoc Judæorum « institutum, quos non tam religionis studium, « quam supercilium, et propriæ gloriæ aura du- « cebat; festinat ad exponendum cœlestem thesau- « rum. »

Et quis est, qui dicit tibi : Da mihi bibere?

5. — Albertus Magnus ait : « Ille enim est dives « in omnes, qui invocant illum, I *Corinth.*, I, 15. « *In omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo,* « *et in omni scientia.* »

6. — Dionysius Carthusianus ait : « Id est, si « me agnosceres, si me esse Deum et hominem « scires. »

7. — Hugo Cardinalis ad pauperes alludens ait : « Quia non pauper petit, sed Christus in paupere, « et Christo dicitur, non pauperi, *tu forsitan pe-* « *tisses,* etc. Id est, tu petisses quod pauper recu- « peret a te eleemosynam, et sic daret tibi eam, « quia tuus esset fructus, licet pauperis esset usus. »

Tu forsitan.

8. — Rationem, cur Christus hac dictione *forsitan* utatur, reddit S. Bonaventura, nimirum : « Ob « libertatem liberi arbitrii : quod potest petere, et « non petere. » S. Antonius de Padua idipsum his verbis scribit : « Propter liberum arbitrium, quod « cogi non potest a Deo de potentia ordinaria. » Idem quoque aliud quoddam motivum adjungit, nimirum : « Propter fœditatem peccati, quia forsi- « tan non auderes apparere coram eo, quia omnia « secreta tua novit. Nota ex parte peccatoris est « forsitan, non ex parte Dei, qui semper est para- « tus. » Quotidie proh dolor videtur, quod magna pars Christianorum cum omni eo lumine, quod a Deo habebant, et cum omnibus Christiane vivendi et operandi commoditatibus, cœlestibus tamen inspirationibus minime correspondeant aut cooperentur, imo quod ii, qui carnales sunt, qualis hæc mulier erat, omnibus auxiliis, quæ Deus illis specialiter offert, proterve opponant : *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est. Gen.*, VI, 3.

Petisses ab eo.

9. — S. Thomas, *in Joan.*, duo motiva considerat, quæ nos ad divinam gratiam postulandam impellunt : « Scilicet ex cogitatione desiderandi « boni et ex cognitione datoris, et ideo duo cognos- « cenda proponit. Primo, ipsum donum : *Si scires « donum Dei,* quod est omne bonum desiderabile, « quod est a Spiritu Sancto. Secundo, proponit « ipsum datorem ; unde dicit : *Et quis est qui dicit « tibi : Da mihi bibere,* etc. »

Et dedisset tibi aquam vivam.

10. — « Per talem aquam, » inquit S. Bernardinus, « gratia gratum faciens significatur, quod « nunquam sine Spiritu Sancto est, imo sine tota « Trinitate esse non potest. »

11. — S. Augustinus, *lib.* LXXXIII, *q. q. q.* 65, ait : « Hinc ostendit non se talem aquam petiisse, « qualem ipsa intellexerat, sed quia ipse sitiebat « fidem ejus, eidem sitienti Spiritum Sanctum dare « cupiebat, hanc enim recte intelligimus aquam « vivam. » S. Thomas ait : « Viva aqua est, quæ « suo principio continuatur et effluit, secundum « hoc gratia Spiritus Sancti datur homini, quod « tamen ipse fons gratiæ datur, scilicet Spiritus « Sanctus, imo per ipsum datur gratia. » S. Antonius de Padua rationem reddit, cur gratia sua aquæ symbolo hic exprimatur : « Propterea quod purifi- « cat et multum refrigerii præbet suscipientibus ; « dicit, *vivam,* hoc est, scaturientem et quæ mo- « veatur ; nam gratia Spiritus semper agilem ad « bonum facit animam. »

12. — Jansenius ait : « Aqua dicitur, quod « purget animam a sordibus peccatorum, quod « refrigeret æstum noxiarum cupiditatum ac men- « tem fœcundet, sed ad propositum maxime, quod « sitim carnalium rerum tollat. » Idem quoque, qua ratione viva appelletur, declarat dicens : « In mo- « dum aquæ semper profluentis nunquam quiescit, « sed assidue procedit, ad ulteriorem virtutum pro- « gressum provocans, vivificat mentem hominis et « ad æternam vitam perducit. »

13. — « Jesus vili mulierculæ, » inquit Lucas Brugensis, « haustum aquæ e puteo neganti aquam « vitæ pollicetur, ita videlicet propter vos egenus « factus est, cum esset dives, ut illius inopia nos « divites essemus ; » quibus verbis veritatem ostendit illius quod dixit, *Matth.*, X, 42 : *Quicumque potum dederit uni ex minimis istis, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.*

14. — Aqua viva, quæ civitatem Dei, id est, Ecclesiam percurrit et ad finem usque sæculorum, percurret, quæ ex aperto ejus latere egressa fuit, de qua S. Augustinus, *tr.* XII *in Joan.*, ait : « Unde « Sacramenta Ecclesiæ manaverunt, sine quibus « ad vitam, quæ vera est vita, non intratur. »

15. — Advertendum quoque est, quod dum Christus juxta puteum una cum Samaritana consisteret, illaque hydriam ad aquam hauriendam penes se haberet, Christus discursum suum cum illa de aqua instituerit, se quoque bibendi cupidum demonstrarit, atque sub aquæ symbolo de divina gratia tractare cœperit, idque ut tanto magis se ejus adaptaret capacitati ; sic quoque stella mediante Magos, qui Astrologi erant, vocavit ; Apostolis piscantibus dixit : *Faciam vos fieri piscatores hominum ;* cum Nicodemo vero et Nathanaele, qui docti eruditi erant, cum illo de serpente æneo, cum hoc vero de Scripturæ textibus locutus fuit, quia utrumque talis discursus capacem esse scivit ; nimirum *omnibus omnia factus, ut omnes lucrifaceret.*

VERSUS 11.

Dicit ei mulier : Domine, neque in quo haurias habes et puteus altus est ; unde ergo habes aquam vivam?

1. — Notandum, hæc mulier verborum Christi mysterium non assecuta fuerat, ideoque eum ad capiendam aquam vase carere videns, minime, qua ratione illi oblatam sibi aquam vivam dare posset, intelligebat. Hugo Cardinalis quoad sensum spiritualem hæc verba explicans dicit : « Hauritorium « est cooperatio gratiæ, quia etsi Dominus gratiam « paratus sit dare, sicut habetur, I *Petri,* I, 13 : « *Sperate in eam, quæ vobis offertur, gratiam,* tamen « cor ad suscipiendum et hauriendum eam oportet « habere. »

Puteus altus est.

2. — S. Bonaventura per hujus putei altitudi-

nem Sacramentum Baptismi figuratum esse existimat : « Est puteus aquæ baptismalis, regenerationis « et lavantis lavacro aquæ »

3. — S. Bernardinus per profundam hanc aquam vitia intelligit, in quæ mulier illa se præcipitem egerat : « Puteus profunditas concupiscentiæ, luxu- « riæ, superbiæ, avaritiæ, gulæ, iræ et acediæ ; *et « exivit fumus de puteo abyssi, Apoc.*, IX, 12 ; scili- « cet superbiæ, luxuriæ, avaritiæ. »

4. — S. Thomas per puteum profundum sacram Scripturam intelligi dicit : « Per altitudinem seu « profunditatem putei intelligitur sacræ Scripturæ « profunditas et sapientiæ divinæ ; hauritorium « autem, quo aqua sapientiæ salutaris hauritur, est « oratio. *Jacobi*, I, 5 : *Si quis indiget sapientia, pos- « tulet a Deo.* »

5. — Beda per putei hujus altitudinem, ejusque profunditatem labores hominum, quos in hasce res temporales et terrenas adhibent, intelligit : « Ergo « nunc puteus mundi hujus terrenum laborem et « errorem tenebrosa profunditate significat. »

6. — Cum igitur divina gratia in aquæ profunditate figuretur, homines mundani communiter se illam assequi posse desperant : *Puteus altus est, unde ergo*, etc. At vero graviter in eo errant ; quam enim abundanter Deus animabus illis, quæ se veraciter Deo dedicant, gratias et consolationes cœlestes infundat, nemo credit, nisi qui id per experientiam probavit ; neque enim via Dei adeo inaccessibilis et spinosa est, sicut illam esse mundani sibi imaginantur.

Unde ergo habes aquam vivam ?

7. — « Non negat eum habere, » inquit Albertus Magnus, « sed præsentibus intenta quærit, unde sit « sibi facultas habendi aquam vivam promissam ; « Domini autem intentio est loqui de spiritu et « gratia ejus, cujus hauritorium est spiritus, aqua « autem viva est gratia purificans. »

Versus 12.

Numquid tu major es Patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, et ipse ex eo bibit, et filii ejus, et pecora ejus ?

1. — Lyranus Samaritanam dicere voluisse inquit : « Non potes mihi dare, nisi tu faceres « miraculose, quod non videtur, quia major tunc « esses Patriarcha nostro Jacob, quod non videtur. »

Versus 13.

Respondit Jesus, et dixit ei : Omnis qui bibit ex aqua hac sitiet iterum ; qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.

Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum.

1. — Jansenius ait : « Qua responsione instrui- « mur, in disputationibus de veritate omnia missa « facere, præsertim quibus nos impetimur, tantum « omnem quærere occasionem docendi proximum, « quemadmodum hic his Dominum fecisse vidi- « mus. »

2. — « Quod quidem verum est de aqua sensi- « bili, » inquit S. Augustinus, *tr.* XV *in Joan.*, « et « de ea, quam significat illa aqua ; etenim aqua in « puteo voluptas est, cum pervenerit quisque ad « voluptatem hujus sæculi, numquid non iterum « sitiet ? »

3. — Hugo Cardinalis, *Serm.* XXXV *in Cant.*, dicit : « Ita dicit Deus in corde peccatoris, ut dimittat « voluptates et divitias, quia quo plus sunt potæ, « plus sitiuntur aquæ. *Jerem.*, II, 6 : *Traduxit nos per « desertum, per terram sitis.* » Ubi Gilbertus Abbas ait : « Terra sitis, cupiditates enim mundanas magis « irritat, quam satiat. » S. Thomas ait : *Quia insatiabilis est delectationis appetitus.*

4. — Idem quoque S. Doctor de bonis spiritualibus exponit : « Hæc sitis in mundo isto usquequaque « non tollitur, quia bona spiritualia in vita ista « percipere non possumus et ideo qui biberit ex « hac aqua, adhuc quidem sitiet ejus perfectio- « nem ; » unde in Ecclesiastico, XXIV, 29, dicitur : *Qui bibunt me, adhuc sitient ;* pergit vero S. Thomas ulterius dicere : « Sed non sitiet in æternum, quasi « ipsa aqua deficiat, quia ut dicitur in *Ps.* XXXV, 9 : « *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ.* »

Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.

5. — Quodsi de aquæ elementari, quam Deus suis etiam hic in terris providit, sermo sit, I *Cor.*, X, 4 : *Bibebant de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus.* S. Ambrosius ait : « *Petra « erat Christus,* eo quod sitientes sequatur, ne « sitientibus aqua desit. Quomodo sitient, » inquit Brugensis, « qui inebriabuntur ab ubertate domus « tuæ ? *Satiabor,* dicebat David, *cum apparuerit « gloria tua.* » In Isaia dicitur : *Non esurient, neque sitient amplius.* Psalmo XXXV, 9, quoque habetur : *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Hugo Cardinalis argute considerat, quod Christus non solum dixerit : *Non sitiet ;* sed insuper addiderit, *non sitiet in æternum ;* « modo enim habentes tantum stillam gratiæ, « sitimus ; sed in æternum, id est, in futuro, in « æterna vita, quando torrente voluptatis suæ pota- « bit eos, non sitiemus ; unde, *Apoc.*, VII, 16 : *Non « esurient, neque sitient amplius.* »

6. — Toletus ad artificium illud se reflectit, quo incarnata Sapientia cum Samaritana loquens utitur : « Allicit mulierem ad credendam, desiderandam et « petendam aquam promissam per hoc, quod sitim « expellat in æternum, ut mulier, quæ quotidiano « labore hauriendi aquam putei propter sitim fre- « quentem premebatur, spe a tanto onere se libe-

« randi, facilem se ad credendum et quærendum, « quod promittebatur, exhiberet. »

VERSUS 14.

Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

1. — Jansenius hanc adducit similitudinem et dicit, sicut si quis intra se et perenniter scaturientem fontem haberet, is utique nullam unquam passurus esset sitim : « Ita saturum esse oportet bono- « rum omnium, cui adest Spiritus Sanctus; » siquidem huic ab Ecclesia hic titulus attribuitur, quo appellatur *Fons vivus*.

2. — « Aqua corporalis deorsum fluit, » inquit Glossa, « spiritualis sursum salit et secum eos, qui « eam bibunt, in æternam gloriam subvehit. » Lyranus considerat, quod quælibet naturaliter tantum ascendere queat, quantum descendit : « Ideo « sicut aqua gratiæ a Deo in nos derivatur, ita per « ipsam anima ad Deum elevatur, quia per ipsam « homo consors divinæ naturæ efficitur. A quocum- « que bibita fuerit, » inquit Rupertus Abbas, « ad « matricem suam æternæ divinitatis abyssum resi- « lit. » Cajetanus ait : « *Salientis*, non descendentis; « ecce quo ascendit, *in vitam æternam*. Gratia enim, « *quæ desursum datur*, » inquit Hugo Cardinalis, « sursum ascendit et ascendere facit, quia per gra- « tiam venit ad gloriam. »

3. — Porro Spiritus Sanctus etiam ideo fons appellatur, quia in eo, qui eum recipit novas semper gratias scaturit; unde S. Augustinus ait : « Spi- « ritus Sanctus animo hominis semel exceptus, « perpetuo in eum diffundit aquam donorum suo- « rum et gratiarum, atque auxiliorum et divinarum « virtutum, utpote fidei, spei, charitatis, humilita- « tis, patientiæ, castitatis, etc., sanctarum denique « operationum. »

4. — S. Ambrosius dicit : « Dominus fons aquæ « vivæ appellatur, quia ex eo sitientia corda cœles- « tis aquæ gratia irrigantur. » S. Cyrillus de hoc fonte scribens dicit : « *Qui biberit*, inquit Christus, « *ex aqua, quam ego præbeo*, non modo nunquam « sitiet, sed illum in seipso fontem continebit. »

5. — S. Thomas, *in Joan.*, per hanc aquam Spiritum Sanctum denotari notat : « Quæ quandoque « aqua non secundum substantiæ proprietatem, sed « secundum similitudinem actionis. Ignis, quia « elevat cor per fervorem; aqua, per purgatio- « nem. »

VERSUS 15.

Dicit ad eum mulier : Domine, da mihi hanc aquam ut non sitiam, neque veniam huc haurire.

1. — Mulier ista quotidie hunc fontem frequentare cogebatur, quia in domo sua aquæ penuria laborabat. Unde Hugo Cardinalis ait : « Quia sicut « dicit Augustinus, ad laborem eundi propter « aquam quotidie indigentia aquæ cogebat, quia « indigentia illa per aquam reficiebatur, non extin- « guebatur et ideo petit talem aquam. »

2. — Valde etiam considerabilis est honorificus ille titulus, quem mulier hæc Salvatori attribuit, dum ait : *Domine;* antea illi tanquam homini abjecto et vili, velut improperans dixerat : *Quomodo tu Judæus cum sis*, etc., nunc vero, quia aliquod ab eo beneficium consecuturam se esse sperat, Dominum illum vocat; solemne namque nobis est honore afficere illos, quorum opera et ope indigemus, juxta ambitionis qua afficimur, proprietatem. Unde S. Thomas ait : « Statim cum audit eum fore sibi uti- « lem et aquam dare posse, Dominum eum vocat. » Dionysius Carthusianus vero ait : « Vidit enim in « vultu et habitu Christi, quod esset valde veneranda « persona, omni maturitate et probitate morum « effulgens, ideo nominat eum Dominum. » Ideo verisimile fit ex modo ipsius loquendi, quod eum plusquam hominem esse statim arbitrata fuerit : « *Verba vitæ æternæ habes*, nondum tamen putavit « eum esse Prophetam, vel Christum, aut Deum. »

Da mihi.

3. — Non petiit a Salvatore aquæ oblatæ pretium, quia Deus per os Isaiæ, LV, 1, dicit : *Omnes sitientes venite ad aquas et qui non habetis argentum, properate, emite et comedite, venite et emite absque argento; et absque ulla commutatione.* Divina enim gratia absque ullo præcedenti merito homini confertur; unde in Apocalypsi, XXI, 6, Deus dicit : *Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis.*

4. — Lyranus hæc verba de Paganismo interpretatur, qui « Audita prædicatione Apostolorum « et aliorum discipulorum devote recepit fidem « Christi. » S. Augustinus ait : « Ille qui bibere « quærebat, fidem mulieris sitiebat; » etenim in hac Samaritana, gentilitatis sitiebat conversionem ad fidem.

5. — S. Bernardinus nos ad hanc aquam postulandam his verbis invitat : « Sed et tu anima mea, « pete a Jesu tuo hanc aquam vivam Spiritus « Sancti, ut non sitiat voluptatis lutum. »

6. — Albertus Magnus mulierem hanc jam de facto aquæ hujus mysterium et sacramentum intellexisse censet : « Scivit hæc mulier et experta fue- « rat, quod cupiditas facultatum, concupiscentia « deliciarum et ambitio honorum nunquam satian- « tur, sed semper cum labore haurire oportet. » S. Thomas de Villanova in sermone de hac Feria, ad nostram eruditionem hisce verbis exclamat : « O « anima misera et fatua! quid anxiaris? quid fati- « garis? quid satietatem quæris ubi non est? an « ignoras quod aqua ista maris salsa et turbida « sitim non sedat, sed provocat; non extinguit, sed « incendit; non refrigerat, sed inflammat? » Idem

quoque Præsul querelam illam graviter ponderat, quam per Prophetam Evangelicum facit, dum cœlos ad admirationem et stuporem et ad portas suas desolandas et diruendas hisce verbis, *Jer.*, II, 13, invitat : *Duo mala fecit populus meus,* inquit Deus : *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ et foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Circa quæ verba idem ita scribit : « Aquam mun-« dissimam, limpidissimam, clarissimam, dulcissi-« mam, saluberrimam fontis vitæ gratis oblatam « neglexerunt et cum magno labore foderunt sibi « cisternas perforatas, ut bibant ex eis aquam tur-« bidam, fœtidam, mortiferam, venenatam. Vere « cisterna dissipata honor, cisterna perforata volup-« tas, divitiæ et omnis prosperitas mundialis. »

7. — Dionysius Carthusianus mulierem hanc duplicem sibi finem in hac aquæ illius petitione propositum habuisse existimat, videlicet, *primo* : « Ut a pœna sitis libera esset; *secundo,* ut a labore « hauriendi eriperetur, sic et nos spiritualem hanc « aquam a Christo cordialiter jugiterque petamus, « ut non sitiamus ista terrena, quæ appetitum « nequeunt satiare, sed quo eorum amori et occu-« pationi homo magis involvitur, eo a divinorum « contemplatione, dilectione et vera quiete ac liber-« tate amplius impeditur, ac elongatur; neque « veniamus huc haurire, id est, in exterioribus « atque carnalibus consolationes viles requirere, « sed in Domino sit tota dilectio nostra. »

Versus 16.

Dicit ei Jesus : Voca virum tuum et veni huc.

1. — Quænam esse poterat necessitas, quod ad dandam ei hanc aquam, suum secum, ad illum locum, maritum adduceret? Lyranus ait : « Non « dixit Jesus hoc, ut illa eum adduceret, sed ut ex « responsione convenientius ipsam argueret, se-« cretum revelando. » Sed dicet fortasse aliquis, cur eam maritum suum advocare jubebat, quam non cum marito, sed cum scortatore vivere sciebat? Dionysius Carthusianus dicit : « *Virum tuum,* id « est, eum, qui putatur maritus, quamvis sis adul-« tera, sed nunquam intentio Christi fuit ut virum « illum adduceret; quid enim ille fecisset adduc-« tus? » Lyranus ait, Christum hac via ei indicare voluisse, se aliorum penetrare occulta et secreta, ut hac ratione se Deum esse cognoscere posset : « Ideo « per hoc, quod Christus hoc secretum illi dixit, « ostendit se scire peccata occulta. » Cajetanus vero observat, Salvatorem hoc ex honestatis motivo fecisse : « Moralis enim honestas hoc habet, ut « mulieri nuptæ non donetur, nisi conscio viro. »

2. — Lucas Brugensis aliam adducit rationem, scilicet id Christum dixisse, ut eam faceret confiteri adulterium suum : « Loquitur tanquam habenti, ut « commoda occasione admoneat eam vitæ corrup-« tionis et a scortatione ad pœnitentiam revocet, « sine qua aqua illa divina percipi nequit. » Potuis-set quidem ei manifeste dicere, quod nisi prius peccatorum suorum ageret pœnitentiam, aquæ illius, quam postulabat, recipiendæ minime capax futura esse; « sed maluit artificio uti, quo sic « nimiæ illius verecundiæ consuleret, ut tamen « necessariam peccati confessionem eliceret. » Idipsum vero diu ante Rupertus Abbas quoque his verbis docuerat : « Usa est arte sua nostræ salutis « opifex Dei sapientia, quatenus nec illam molesta « verecundia pulsaret. »

3. — S. Augustinus, *tract.* XIV *in Joan.*, per hunc maritum intellectualem ipsius applicationem intelligit, ad intelligendum mysterium, quod ei imprimere satagebat : « Id est, adhibe intellectum, per « quem docearis a quo rogaris. » Hugo Cardinalis ait : « Intellectum tuum, o mulier, ad te revoca et « mihi præsenta, ut intelligas, quod dico, spiritua-« liter, non sentias carnaliter et veni huc, id est, « adesto præsens et prope per spiritualem cogni-« tionem. »

4. — Porro Christus sapientisssimus quidam et prudentissimus Protomedicus erat, ut ait Toletus, qui Samaritanam perfecte sanare intendebat, ac proinde ad infirmitatis illius causam et radicem, fornicationem videlicet curandam accingere se voluit : « Capere divina et spiritualia mulier non « poterat, quia gravi carnis peccato oppressa et « cæca tenebatur; ut igitur illuminetur, ad causam « morbi medicus se convertit, et ut peccatum « suum agnoscat et confiteatur, ipsam mulierem « illuminandam inducit. »

Versus 17.

Respondit mulier, et dixit : Non habeo virum. Dicit ei Jesus : Bene dixisti, quia non habeo virum.

1. — Jansenius ait : « Mulier non intelligens, « quo fine id Christus dixisset et existimans se « apud hominem tantum loqui, muliebri pudore « dissimulans suam turpitudinem, respondit se « non habere virum, matrimonium quidem infi-« cians, sed dissimulans stuprum. »

2. — Sciendum est proinde, quod, ut S. Thomas notat, ipsam dum adulterium suum celare vellet, sibique Salvatorem solum hominem esse persua-deret : « Licet verum responderit Christo, tamen « ficte et occulte dedecus suum tacebat. »

3. — Rupertus Abbas hinc Christi bonitatem suspiciendi et admirandi occasionem captat : « Suf-« ficit ista confessionis inchoatio vocanti miseri-« cordiæ, non expectavit aut exegit ut totum « diceret, sed clementiæ manum porrigens peper-« cit pudori, subvenit conscientiæ fluctuanti; nam « sequitur : *Bene dixisti, quia non habeo virum.* »

Hugo Cardinalis ipsam hisce verbis culpam suam agnovisse existimat : « Multum enim placet Deo, « cum homo recognoscit peccatum suum. *Prov.*, « XXVIII, 13 : *Qui abscondit scelera sua, non diri-* « *getur, qui autem confessus fuerit et reliquerit ea,* « *misericordiam consequetur.* »

4. — Toletus ait : « Magna prudentia et suavitas « Christi hæc est, non arguit, non invehitur contra « eam; non adulteram vocat, sed modestissime ejus « peccatum manifestat; ut confessariis exemplum « daret, quo moneatur, ut pœnitentiam pudori et « confusioni quantum possunt, consulant et par- « cant, eosque dum contriti sunt et bene dispositi, « aspere non reprehendant, sed summa cum benig- « nitate illos excipiant. »

5. — Porro Christo alii modi, qui Samaritanæ se cordis alieni arcana et occulta penetrare, seque plus quam hominem esse ostenderet, minime deerant, nihilominus illi, qualis vita ejus fuisset, aperire et secreta illius carnis peccata ei detegere voluit : « Mulieris vitam, qualis fuisset et esset, » inquit Jansenius, « detexit potius, quam quodvis « aliud occultum, non solum quod commoda occa- « sio se obtulisset, sed etiam ne videretur ob id « colloquium hujus mulieris non sprevisse, quam « impudicam ignoraret, utque vitæ ejus impudicæ « revelatio, fieret ei occasio vitæ mundioris et « detestatio vitæ præteritæ. »

Versus 18.

Quinque enim viros habuisti, et nunc quem habes, non est tuus vir, hoc vere dixisti.

1. — Cajetanus notat quod postquam mulier hæc se virum non habere respondisset, Christus protinus omnia ei revelarit, quæ a primis ætatis suæ annis perpetrarat : « Aperit Jesus gesta mulieris « a principio adolescentiæ ejus, incipiens illi mon- « strare quis est ipse Jesus per hoc quod scit absentia « et ea, quæ humana notitia erant ei ignota. » S. Thomas ait : « Ut mulierem ad spiritualem intelli- « gentiam reducat et credat in Christo aliquid « divinum esse. »

2. — S. Bernardinus acute notat, quod hoc, quod est ipsam cum quinque viris continuum habuisse commercium, maximæ illius incontinen- tiæ evidens signum fuerit, quam proinde post tot et tam diu continuata carnis peccata decebat qui- dem esse continentem, quia « debuerat esse satiata « concupiscentia sua, » verumtamen Christus nos ejus exemplo pessimam hujus vitii conditionem cognoscere voluit, utpote quod ejus est naturæ, quod « ex plurium delectabilium objectorum et « actuum subministratione non extinguitur, nec « minuitur, quin potius accenditur? » et ideo bene se sitibundam esse ostendit; siquidem aquam pe- rennem postulavit, jamque ad aquam hauriendam in procinctu erat; ac proinde merito Poeta ille cecinit : « Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur « aquæ. »

3. — S. Thomas de Villanova hac occasione discursum suum merito ad mundanos hisce verbis dirigit : « Unde eis hæc tam rabida et inexplicabilis « sitis? utique quia anima eorum quinque viris, id « est, quinque sensibus corporeis nupsit, atque eis « nimium conjuncta et alligata est; inde appetitus « insatiabilis videndi, gustandi, audiendi et quan- « tumcumque videat et audiat, tamen non satiatur « oculus visu, neque auris impletur auditu, nun- « quam ista hydria plena est. » Albertus Magnus de concupiscentia carnali specialius loquens, de quin- que hisce maritis hunc in modum discurrit : « Pri- « mus vir secundum hæc est primus sensus, qui « est sanitas visus in jocis et ludicris incontinen- « tiam inducentibus et peccatis. Secundus vir est « auditus turpium verborum. Tertius, olfactus « incendentium ad libidinem. Quartus est gustus. « Quintus vir fornicans est tactus. »

4. — S. Bonaventura pariter per quinque hosce viros quinque sensus intelligit, sed progreditur ulterius dicendo : « Ex his quinque regitur anima « infirma et in primis annis; sed quando venit ad « annos discretionis, si eam acceperit doctrina « sapientiæ, succedit vir legitimus, succedit intel- « lectus, qui melius regit, quia ad æternitatem « cogit et excolit, et instruit. »

5. — Rupertus Abbas Tuitiensis mulierem hanc ante habitum cum Christo colloquium, mundo et quinque sensibus servivisse, id est, omnibus fuisse vitiis deditam considerat, ac tandem per idololatriam dæmoni fuisse desponsatam : « Sic Ecclesia « quondam cum gentilis esset, quinque sensibus « corporis luxuriata, in omni concupiscentia carnis « et oculorum, quæ in mundo est, tandem ad hoc « devoluta fuerat, ut pro viro suo legitimo, pro « factore et amatore animarum Deo, diabolum « reciperet, in ligno et lapide fornicans cum illo, « qui non erat suus vir. »

Versus 19.

Dicit ei mulier : Domine, ut video, Propheta es tu.

1. — Ex hisce verbis dicti illius Davidici veritas deducitur; dicit enim Psalmista, *Ps.* CXVIII, 130 : *Declaratio sermonum tuorum illuminat et intellectum dat parvulis.* Postquam enim ignorans hæc et in via Dei agnoscenda cæca mulier familiare cum Christo colloquium continuasset, divinum ejus ver- bum audiendo, paulatim vero lumine illustrata fuit; siquidem quæ paulo ante probrose ei dixerat : *Quomodo tu Judæus cum sis, bibere a me poscis?* postea eum honorifico nomine Dominum compel- larit, dicens : *Domine, da mihi hunc aquam;* nunc vero amplius eum honorans, Prophetæ titulum ei

attribuit; et tamen eumdem tamquam verum in lege promissum Messiam et mundi Salvatorem esse agnovit.

2. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Prophetam « confitetur idoneum ad satisfaciendum de dubiis, « hoc est proprium Prophetarum, ut incognita et « abscondita annuntient. »

3. — Theophylactus, *in Joan.*, mulieris illius admiratur virtutem, quia dum sibi inhoneste ab ea transactam vitam a Christo manifestari audit, nequaquam se illi irasci aut indignari ostendit : « Num illa ægre ferebat, cum talia audiret? vel « relicto eo fugiebat? Non, sed magis admirata et « confirmata, dicens : *Domine, ut video, Propheta es « tu.* » Tunc jam non amplius de terrenis, hoc est, de aqua, vel alia quavis re petenda, sed de dogmatibus spiritualibus et de Messiæ adventu investigando et annuntiando sollicita fuit : « De dogma- « tibus divinis statim illum interrogat, non de « corporalibus, ita sapientiæ avidam et virtuti « deditam habebat animam. » Unde et S. Bernardinus ait : « Ex auditis malis suis non turbationem, « sed conversionem accepit. »

4. — Imo correptionem sibi propositam grato et libenti animo accepit, et ideo illuminari meruit, secus vero a Pharisæis factum fuit, qui ob turgidum fastum et superbiam suam, defectus suos sibi manifestari sufferre non poterant : « Non succenset, » inquit Lucas Brugensis, « non diffitetur peccatum, « non excusat; magnum salutis argumentum est, « correptionem admittere; ut contra, odisse cor- « reptionem, vestigium est peccatoris. *Eccli.*, XXI, « 7 : Uno eodemque hoc sermone mulier et confi- « tetur modeste peccatum suum, et Jesu celebrat « excellentiam. »

5. — Hugo Cardinalis ex hisce mulieris verbis salutare hoc nobis suggerit documentum, ut scilicet servos Dei religiose veneremur, nequaquam vero ex invidiæ motivo contemnamus illos : « Instrui- « mur, ut cum sanctitatem in homine videamus, « eam confiteamur, et non ex invidia impugne- « mus. »

Versus 20.

Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis quia Hierosolymis est locus, ubi adorare oportet.

1. — S. Thomas, *in Joan.*, nos ad diligentiam hujus mulieris considerandam his verbis invitat : « Quia mulieres utpote curiosæ et infructuosæ, et « non solum infructuosæ, sed otiosæ. I *Timoth.*, « v, 13. Non de mundanis, non de futuris eum « interrogabat, sed de his quæ Dei sunt, secundum « illud *Matth.*, VI, 33 : *Primum quærite regnum Dei*, « etc. » Ex quo enim Christum veluti Prophetam agnoscebat, bonam negligere noluit occasionem illum interrogandi circa decisionem quæstionis illius, quæ Judæos inter et Samaritanos controvertebatur in materia religionis. Samaritani etenim, inquit præfatus Angelicus Doctor, Deum pariter cum Judæis per eorumdem præceptorum observantiam adorantes, ne opus esset frequentare templum Hierosolymitanum in monte Sion fabricatum, aliud quoddam in monte Garizim templum fabricarant; ac proinde hoc facto : « Quæstio versabatur inter « eos, quis istorum montium esset convenientior « locus orationi et ducebant rationes utrinque pro « parte; Samaritani dicebant, in monte Garizim, « quia antiqui patres adoraverunt ibi Dominum. » Chrysostomus optime ponderat, *Hom.* XXXI *in Joan.*, mulieris hujus profectum, quem tempore adeo brevi, quo cum Salvatore locuta fuit, in spiritu sibi comparavit : « Animadvertisne quam brevi altiora « aggreditur? Nam cui modo de sedanda siti cura « erat, jam doctrinæ præcepta perquirit. » Demum vero notabilem nobis negligentiam nostram exprobat, qua in similibus occasionibus Deum et salutem æternam respicientibus, desides et socordes esse solemus : « Pudeat nos et erubescamus, quinque « virorum mulier et Samaritana, tantam in discendo « adhibet diligentiam, ut neque diei tempore, « neque aliis occupationibus a Dei doctrina abdu- « ceretur; nos vero non modo nihil ad divinarum « rerum eruditionem inquirimus, sed negligimus. » Enimvero meridies erat, quo tempore solis ardores molestiores esse solent, ideoque verisimile est, magnam illam vexatam fuisse sitim; et tamen, ut Rupertus Abbas observat : « Præter sitim corporis, « ob quam veniebat haurire aquam, habebat quam- « dam aliam sitim, scilicet audiendi verbum Dei, « quam optime noverat ipse adæquator mentium, « qui loquebatur ei; numquid enim sola peccata « ejus noverat et desiderium animæ ejus non nove- « rat? »

2. — Hugo Cardinalis ad hoc se reflectit, quod sagax et prudens hæc mulier, postquam semel ei Christum verum Prophetam esse persuasum fuit : « Non interrogat aliquod mundanum, neque de « sanitate corporis, neque de pecuniis, sed de « dogmatibus statim quærit et præcipue de hoc, de « quo erat dubitatio et contentio inter Judæos et « Samaritanos, scilicet de loco orationis; in hoc « instruimur, ut cum sanctis et sapientibus viris « libenter colloquamur et consilium de spiritua- « libus, non de temporalibus requiramus. »

3. — Idem quoque Cardinalis per hoc, qui de præcedentia circa cultum loci alicujus vel imaginis sacræ contendunt, illos qui in operibus devotionis æmuli et competitores sunt, intelligendos esse censet : « Significantur quidam æmuli et zelatores in « invicem, qui sanctitatem loci et habitationis suæ, « Ordinis sui, aliis præferunt. Est contentio inter « æmulatores non spirituum, sed laudum. »

4. — Lucas Brugensis hoc loco quærit, cur

mulier hæc in postulatione aquæ vivæ semel facta non perstiterit, sed discursum suum mutarit : « Non amplius ursit donum illud aquæ vivæ, vel « quod existimaret non esse dandum impudicæ; « vel quod persuasa allegoricum et mysticum fuisse « promissum illud, quales solent esse Prophetarum « sermones. » Et tamen valde considerabile, quo mulier hæc in carnis lascivia ad gulam usque profundissime immersa, de nulla alia re cognoscenda sollicita fuerit quam ut de loco, in quo orationem suam factura erat, interrogaret; ad quod tamen responderi potest, id mirum non esse, quia hujusmodi peccatrices et infames mulieres ut plurimum loca sacra celebriora, magisque frequentata invisere solent, non tam ut adorent quam ut adorentur; vel etiam quia uti experientia in multis docet, tales mulieres ut plurimum, licet in mala vita sua continuanda perseverent, idque ideo, quia in certis quibusdam orationibus et devotionibus externis confisæ, sub harum ficto pallio carnis voluptatibus omnem prorsus licentiam permittunt : « Resolutio- « nem hujus controversiæ petit, » inquit Toletus, « sive quia desiderio sciendi hoc tenebatur; sive « quia scrupulo aliquo angebatur, ne forsitan ubi « non deberet, Deo sacrificium offerret; sive forsi- « tan, colloquium de sua incontinentia inceptum « interrumperet; sæpe enim accidit, quando aliquid « non admodum libenter audimus, aliquam solemus « excitare diversam quæstionem, de qua dum fit « sermo, quod erat auditui minus gratum, relin- « quatur. »

5. — Tametsi Christum huic mulieri postulatam aquam vivam dedisse non constet, attamen neque e contra hanc ei negatam fuisse refert Evangelium; et ideo ex repentina mutatione, quæ in eo facta fuit, credere possumus, Christum gratiose ita disposuisse, ut aqua hæc salutaris divinæ gratiæ in ea abunde scaturiret; siquidem vere dicere poterat : *Vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus.* Unde Simon de Cassia ait : « Omnibus posteris honestam « conversandi et loquendi tradit formam cum viro « religioso de religione, cum sancto de sanctitate, « cum honesto de honestate, cum sapiente de « disciplina, etc. »

Versus 21.

Dicit ei Jesus : Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem.

Crede mihi.

1. — Evangelicæ doctrinæ mysteria aperturus, inquit Jansenius, prius fidem exigit, quod fine ea nemo sit idonæus auditor, nec sine ea mulier hæc intelligere potuerit. S. Thomas pariter notat, quod non sine causa dixerit : « *Fidem adhibe,* quia acce- « dentem ad Deum oportet credere. »

2. — Porro per hanc horam tempus legis novæ intelligitur : « Intellige tempus legis novæ, » inquit Lucas Brugensis, « seu Evangelicæ. » Albertus Magnus illum Apostoli ad *Rom.*, XIII, 11, textum adducit, ubi Apostolus ait : *Hora est jam nos de somno surgere, nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus.* Chrysostomus, *Hom.* XXXI *in Joan.*, Christum huic mulieri specialissimam quamdam contulisse prærogativam dicit : « Maximam « huic revelavit doctrinam et quam neque Nico- « demo, neque Nathanaeli. »

3. — Verum petere nonnemo posset, cur, ex quo de hac solum controversa quæstio esset, Christus ad hanc directe non responderit, sed discursum suum alio converterit? Chrysostomus igitur Christum id summa cum prudentia fecisse ostendit; dicit enim : « Nihil aliud illi propositum, nisi ut « mulierem venaretur et ad salutis viam traduceret, « propterea nihil asperius prolocutus est; nam si « dixisset Jerosolymis locum esse, ubi adorare « oporteret, ipsam exasperasset. » Toletus vero Christum cohærenter ad quæstionem respondisse probare nititur; siquidem expresse ei hanc controversiam paulo post et indilate cessaturam essse declaravit et prædixit; siquidem in procinctu sit, ut neque ibi, neque Hierosolymis ad orationem faciendam convenire necesse sit : « Sed ne putaret cultum « et adorationem omnino cessaturam, inquit : *Ado-* « *rabilis Patrem.* Dum Patrem vocat, ad Filium « erigit considerationem. » Quodsi enim orationis faciendæ causa ad templum Jerosolymitanum frequentandum omnino esse respondisset, illum utique offensurus fuisset et a resipiscentia reddidisset alienam; si vero hoc fine montem Garizim conscendendum et visitandum esse dixisset, utique contra veritatem locutus fuisset; neque insuper suum assecuturus fuisset intentum, quo se verum in lege promissum Messiam esse manifestare volebat; ideoque prægnantem ob causam, hanc adorationem tam inter Samaritanos quam inter Judæos, per adventum suum terminandum et finem suum habiturum esse respondit.

4. — S. Bonaventura in sensu morali ita scribit : « Si quæris in altum locum, intus exhibe templum « Deo; in templo vis orare? in te ora; sed prius « esto templum, quia ille in templo suo exaudiet « orantem. »

Versus 22.

Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judæis est.

Vos adoratis quod nescitis.

1. — Nimirum errorem ipsorum hisce verbis detegere voluit; siquidem Deum corporeum esse, eumque veluti particulari cuidam loco alligatum, vel in monte illo, vel Hierosolymis subsistere et

residere credebant : « Existimabant Deum esse cor-
« poreum; unde credebant in uno loco corporeo
« tantum determinate adorari oportere; » ideoque ab hoc errore illam liberare volens, paulo post dixit : *Spiritus est Deus.* Præterea errabant credendo Deum aliis creaturis parem esse vel similem, quem proinde simul cum idolis suis adorabant : « Ideo nesciebant eum, qui non attingebant
« ad veram cognitionem ejus. »

2. — S. Bernardinus, *Serm.* XXXI, in sensu morali dicit : « Per hoc mystice innuitur, quod anima
« carnalis per Samaritanam designata adorat quod
« nescit; quia summam felicitatem in rebus cadu-
« cis et transitoriis quærit et colit. »

3. — Deplorandam profecto erat ingens illa Gentilium cæcitas et ignorantia, qui lapides, marmora, metalla, ligna adorabant, de quibus, *Psal.* CXIII, 4, scribitur : *Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum; os habent et non loquentur, oculos habent et non videbunt, aures habent et non audient.*

Nos adoramus quod scimus.

4. — Dionysius Carthusianus ait : « Id est, Deum,
« quem vere cognoscimus : *Notus enim in Judæa*
« *Deus;* cæteris enim nationibus ad diversos erro-
« res ruentibus, remansit in populo Israel vera
« cognitio Dei. » Lyranus adjungit, populum hunc ideo veram scientiam et agnitionem Dei habuisse, quia illum a Prophetis acceperat, et legem a Deo datam habebat, præterquam quod pluribus a Deo beneficiis fuerat cumulatus, utpote qui per tot sæcula speciali divinæ protectionis suæ assistentia fruiturus fuerat.

5. — Porro ratio, cur etiam ipse Christus Judæis adnumeratus fuerit, hæc est, quia « Et Judæus
« erat secundum gentem. » Ita S. Thomas. Chrysostomus vero dicit : « Neque tibi admirationi sit
« Jesum se Judæis annumerare, nam secundum
« mulieris loquitur opinionem, tanquam Judæus
« Propheta. » Dici quoque posset : « Quia Christus
« erat nasciturus ex eis, » inquit Lyranus, « ideo
« subditur : *Salus ex Judæis est,* Salvator ex eis
« exspectatur. »

Salus ex Judæis est.

6. — Jansenius ait : « Non solum quod prædica-
« tio Evangelii ab eis dimanavit ad omnes gentes :
« *De Sion exibit lex et verbum Domini de Jerusalem;*
« sed etiam quod ante Evangelium in nulla alia
« gente prædicata doctrina Dei pure viguit, sed
« omnis vera Dei cognitio ab illis ortum habuit. »

7. — Dionysius Carthusianus verba hæc de Christi ex hoc populo facta incarnatione et nativitate explicat, vel etiam quia salus mundi a Judaismo dependebat : « Puta a Christi passione et Apostolo-
« rum prædicatione. » Albertus Magnus quoque ad incarnationem alludit dicens : « Quia Salvator est
« prædictus nasci ex Judæis, et ille est lux vera,
« quæ illuminat omnem hominem venientem in
« hunc mundum. » Chrysostomus ait : « Orbi ter-
« rarum bona inde provenerunt, nam et Dei cogni-
« tio, idolorumque contemptus et cætera dogmata
« a Judæis ortum habuere. »

VERSUS 22.

Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate, nam et Pater tales quærit, qui adorent eum.

1. — Euthymius a Luca Brugensi, *in Joan.*, relatus dicit : « Non in corpore, sed in spiritu; hoc est,
« non corporales victimas, sed spirituales; » neque enim deinceps amplius futurum erat, ut pecora, arietes, tauri, vel alia similia animalia afferentur, quin potius corda et animas Deus requirebat. Lucas Brugensis dicit : « Hujusmodi victimæ sunt cogita-
« tiones sanctæ, contemplationes, gratiarum actio-
« nes, laudes, orationes, interiores actus fidei, spei
« et charitatis, cæterarumque virtutum. » S. Cyrillus ab eodem citatus cultum declarat, quem deinceps non tam externum quam internum esse volebat. Spiritualiter adorator gratus est, qui non forma et figuris Judaicis ad pietatem obumbratur, sed evangelica virtute refulgens recta dogmatum disciplina veram peragit adorationem. Cajetanus observat Christum jure merito exigere ut hic cultus Deo exhibeatur in spiritu et veritate, ut adoratio conformis sit adorato, quia Deus spiritus et veritas; tandem subjungit : « Hinc habes, erudite lector,
« quod exterior cultus non propter seipsum gratus
« est Deo, sed pro quanto ordinatus ad interiorem,
« qui sit in spiritu et veritate. »

2. — Dionysius Carthusianus dicit : « Hoc est, in
« corde interno, in spirituali intellectu; in veritate,
« hoc est, Deum veraciter invocare, intus et ex
« corde vocare; » quod quam utile sit, Psalmista declarat, dum de hac oratione, *Psal.* CXIV, 18, ita scribit : *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate.*

3. — Rupertus Abbas aliam quamdam glossam hisce verbis adhibet, ab omnium aliorum expositorum interpretatione longe diversam; dicit enim :
« Quid hac veri adoratoris definitione pulchrius?
« Adorabitis, inquit, Patrem et spiritum adoptionis
« filiorum ab ipso percipientes, et in filii ejus uni-
« geniti membra venientes; Patrem enim in spi-
« ritu adorare, quid est nisi spiritum adoptionis
« filiorum accepisse, in quo clamamus : *Abba Pa-*
« *ter?* Quid est adorare Patrem in veritate, nisi in
« Filio ejus manendo, qui dicit : *Ego sum veritas,*
« Patrem invocare? »

4. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Non in cære-
« moniis carnalibus, in veritate, non in figura. »

Ad veram igitur adorationem, duas conditiones desiderat; quarum prima est, quod sit spiritualis : « *In spiritu,* hoc est, in fervore spiritus. I *Corinth.*, « XIV, 25 : *Orabo spiritu, orabo et mente*; » alia vero est, quod fiat in veritate : « Id est, sine fictione et « simulatione, contra quod dicitur *Matth.*, VI, 5 : « *Amant in angulis orare, ut videantur ab homini-* « *bus.* »

5. — Chrysostomus, *Hom.* XXXIII *in Joan.*, quinam veri adoratores existant, hoc modo explicat : « Ecclesiam significat, quoniam verus et debitus « Deo cultus ipsa est. Qui sunt veri adoratores? « Qui nullo loco divinum cultum circumscribunt, « qui Deum in spiritu colunt. » Hugo Cardinalis dicit Christianos veros dici adoratores, si cum Judæis et Samaritanis comparentur : « Quorum uti- « que in typo adoraverunt et umbra. Veri, quia illi « pro temporalibus orabant, quæ falsa sunt; isti « pro spiritualibus et æternis, quæ vera sunt. »

6. — Idem quoque qua ratione verba illa : *In spiritu,* intelligenda sint, his verbis declarat : « *In* « *spiritu,* id est, in corde, non ore tantum, quia « nihil valet strepitus labiorum, ubi mutum est « cor. Et *in veritate,* id est, non ficte, quia Spiritus « Sanctus disciplinæ effugiet fictum. » S. Hieronymus in Epistola quadam ad Paulinum ait : « De « Hierosolymis et e Britannia æqualiter patet aula « cœlestis; regnum enim Dei intra vos est; singuli « quique credentium non locorum diversitatibus, « sed fidei merito ponderantur. »

VERSUS 24.

Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate adorare oportet.

1. — Toletus ait : « Spiritus hoc loco vox com- « munis est Trinitati, naturam non personam cer- « tam significans. »

VERSUS 25.

Dicit ei mulier : Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus, cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

Scio quia Messias venit.

1. — S. Thomas, *in Joan.*, Samaritanam his verbis dicere voluisse censet, se quidem de facto mysteria, quæ a Salvatore ei annuntiabantur, non intelligere, illa tamen post Messiæ adventum intellexisse, de quo jam per Moysis libros instructa erat, siquidem in iis clare prædicitur : *Non auferetur sceptrum,* etc. *Venit,* id est, de proximo venturus est. Samaritani enim utebantur libris Moysis et juxta vaticinium quod in iis habetur, *Genes.*, XLIX, 10, Messiæ tempus, Herode regnante, advenisse existimabant. « Ideo apud eos erat fama commu- « nis, quod Christus erat de proximo venturus, et « ideo loquebatur mulier, quia ex fama communi « audierat. »

Cum ergo venerit ille, nobis annuntiàbit omnia.

2. — Dionysius Carthusianus ait : « Id est, certi- « ficabit nos de quæstionibus universis et cæteris « ad salutem spectantibus. » Et quidem satis est verisimile Samaritanam invitis auribus ex ore Christi hæc verba percepisse : *Vos adoratis quod nescitis, salus ex Judæis est;* attamen quia jam illum veluti Prophetam æstimabat, ideo de respectu, illi ut tali, debito nihil negligere voluit; quod vero se ob venturum Messiam remittere voluerit, nullam per hoc illi injuriam se irrogatum esse censuit.

VERSUS 26.

Dixit ei Jesus : Ego sum qui loquor tecum.

1. — « Mira gratia, » exclamat hoc loco Cajetanus, siquidem universo Judaismo illo petente et dicente : *Si tu es Christus, dic nobis palam,* hanc sui manifestationem edere distulit, imo et discipulis suis, ne eum præpropere manifestarent, prohibuit : « Et tamen nunc sponte Samaritanæ se dicit esse « Messiam. Mulieri nimirum, » ut Toletus ait, « in- « fimæ conditionis, et adulteræ, et Samaritanæ. » Quænam hujus assignari poterit ratio? « Juste « quidem, » inquit Toletus, « tunc illis negatum « est, quia jam ex operibus mirandis, et ex ipsius « verbis sæpius repetitis id potuerant cognoscere, « nec voluntate credendi, sed persequendi quære- « bant. » Cajetanus ideo se Christum Samaritanæ manifestare dicit, quia hæc manifestatio passioni ipsius impedimento esse non poterat, prout in Jerosolymis facta esse potuisset. « Non erat periculosa « ad prævenendam passionem ejus. » Præterea in eo aliud quoddam mysterium reconditum erat, quia nimirum hoc Gentilibus privilegium esse volebat, dum se huic mulieri, quæ gentilitatis typus erat, proprio ore manifestare voluit, quia hæc, non vero Judaismus ex ejus adventu profectum sibi comparaturus erat.

2. — Hac in occasione adimpletum fuit illud Sapientiæ, VI, 14 : « Præoccupat eos, qui se concu- « piscunt, ut illis se prior ostendat : *Ego diligentes* « *me diligo.* » Etenim hæc mulier sancta quadam cum impatientia Messiæ adventum expectabat, prouti ex ejus discursu facile deduci potest. Et ideo, inquit Carthusianus, Christus : « Quoniam vidit eam « de cognitione divinorum sollicitam, revelavit ei « seipsum. » S. Bernardinus ipsam de pluribus aliis virtutibus magnopere commendat : « Quia li- « cet esset carne peccatrix, tamen multa bona in « se habebat. Primo enim ad sanctos Patriarchas « reverens erat. Secundo, erat sollicita de quæ- « renda et scienda veritate divini cultus. Tertio, « magnam fidem et spem in Christum venturum

« illam habere per sua expressa colloquia appare-
« bat. » Lucas Brugensis dicit Christum docilitatem et ardens ejus desiderium penetrasse, quod habebat in cognoscenda et addiscenda veritate; atque ideo mox ut Messiam, quem expectabat et a quo edoceri spectabat, opportune se illi cognoscendum præbuisse.

3. — Considerari insuper hoc loco potest Scribas et Pharisæos homines quidem fuisse sagaces et litterarum studio valde deditos, parum vero curasse doctrinæ sinceritatem, rectitudinem et simplicitatem; at vero hanc mulierem, tametsi antea impuram vitam egerit, ex colloquio cum Christo habito, qui est candor lucis æternæ, omnino fuisse mutatam et Dei amore mire succendi cœpisse : *Vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.* Unde verissimum esse liquet, quod *abscondit hæc a sapientibus et prudentibus, et revelat ea parvulis. Cum simplicibus sermocinatio ejus.*

4. — S. Thomas notat Christum se huic mulieri non manifestasse a principio, siquidem suspicari facile potuisset, Salvatorem id ad se ostendendum et jactantiæ causa fecisse : « Nunc autem paulatim
« in cognitionem Christi eam reducens, oportune
« revelavit seipsum. *Prov.*, XXV, 11 : *Mala aurea in*
« *lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore*
« *suo.* » Chrysostomus ab Alberto Magno citatus dicit : « Oportuit paulatim manuducere mulierem
« legem non cognoscentem, quia si statim a prin-
« cipio hoc dixisset, deliramentum videretur, nunc
« autem postquam per collocutionem Scriptura-
« rum, per secretorum revelationem, per cultus
« ordinationem manuducta est, tunc vidit quod
« sapientia Dei ordinante ista profecta sunt, et tunc
« ordinatius credidit. »

5. — S. Bonaventura ad verba a Christo prolata, nimirum : *Ego sum,* se reflectens dicit : « In hoc
« liquet sua immutabilis divinitas : *Antequam*
« *Abraham fieret, ego sum; qui loquor tecum;* et in
« hoc evidens ejus humanitas : *Locutus est nobis in*
« *Filio.* »

6. — Idem Seraphicus Doctor zelum et sollicitudinem, qua Salvator vel unius duntaxat animæ conversionem curabat, his verbis admiratur : « Be-
« nignitas admiranda, studiositas sedula ad docen-
« dam unam mulierem, perita artificiositas in attra-
« hendo, nunc revelando occulta, nunc promittendo
« desiderata. » Concludit vero tandem, et dicit, Christum in hoc cunctis prædicatoribus Evangelicis optimum dedisse exemplum : « Prædicandi non
« solum multis, sed etiam uni aliquando. »

Versus 27.

Et continuo venerunt discipuli ejus; et mirabantur, quia cum muliere loquebatur; nemo tamen dixit : Quid quæris? aut quid loqueris cum ea?

Et mirabantur, quia cum muliere loquebatur.

1. — Quærit S. Bonaventura : « Ex quo nove-
« rant eum esse fontem pietatis, quare mirabantur
« eum loqui cum muliere paupere? » Adducitque auctoritatem S. Augustini dicentis Christum sollicite inquisivisse ovem hanc perditam, eoque fine de cœlo descendisse. Unde concludit : « Bonum
« ergo admirabantur, non malum suspicabantur. »
Lyranus dicit : « Mirum erat quod tantus Doctor
« alloquebatur unam solum mulierem, paupercu-
« lam et gentilem, quia videbatur eis parva aut
« nulla auctoritas, cum tamen esset magna. » Idem quoque S. Thomas Doctor Angelicus sentit, nimirum discipulos superabundantem ejus mansuetudinem et humilitatem admiratos fuisse : « Quia Do-
« minus orbis terrarum dignatus est cum inope
« muliere loqui, et diu; dans in nobis exemplum
« humilitatis. » Hugo Cardinalis dicit : « Hoc est,
« contra illos, qui libenter loquuntur cum diviti-
« bus; et pauperes ac viles personas respuunt.
« *Ecclesiastici,* IV, 17 : *Congregationi pauperum affa-*
« *bilem te facito.* »

2. — S. Thomas aliam hujusce admirationis causam, eamque fortasse magis litteralem adducit, quia scilicet Judæi cum Samaritanis minime conveniebant : « Cum Samaritana et alienigena loque-
« batur, nescientes mysterium, quod mulier typum
« Ecclesiæ gentium gereret, quam quærebat, qui
« venit quærere, et salvum facere quod perierat. »

3. — Dionysius Carthusianus ait : « Quia con-
« suetudinem loquendi cum mulieribus ac privatim
« non habebat. » Id quod Lucas Brugensis hunc in modum fusius exponit : « Cum muliere extra-
« nea, ignota, sola, solus loqueretur præter morem
« suum; nec enim consueverat Jesus etiam publico
« et patente in loco, nisi in turba loqui, exceptis
« familiaribus et sanguine junctis, ut consueverat
« cuiquam loqui, nisi de rebus gravibus et ad reg-
« num Dei pertinentibus; quibus mulier hæc mi-
« nus idonea videbatur. » Toletus similiter dicit :
« Nec hactenus Christum ignotis cum mulieribus,
« maxime remotis arbitris, loquentem viderant;
« propterea que mirati sunt, tanquam novum quid,
« insolitum et insperatum. »

4. — Porro hæc Apostolorum admiratio multis sacris Doctoribus occasionem subministravit, varie exaggerandi periculum, quod in colloquio et consortio cum hoc debiliori sexu solet inesse. S. Cyprianus ait : « Et ut de Apostolis breviter probem,
« quantum eis fluxa familiaritas potuerit displicere,
« qui compulsi sunt de ipso Domino loquente cum

« fœmina dubitare, nisi eos majestatis notitia pro-
« bata compesceret. » S. Augustinus, *Serm.* CXIV *de temp.*, observat verba vilis alicujus ancillæ ostiariæ solidam illam dejecisse columnam, super quam Christus suam voluit ædificari Ecclesiam : « Proces-
« sit sermo puellæ, et immobilis columna discussa
« est. »

5. — S. Bernardinus Senensis multas examinat circumstantias, quibus sapientissimus et prudentissimus Magister cavere voluit, ne aliquod in hoc facto ederet malum suis exemplum. In primis enim locus publicus et apertus, et in uniuscujusque conspectu positus erat, et hinc est, quod religiosi ad audiendas confessiones in publico, et in oculis omnium constituto loco auscultare debeant : « Et debent
« habere semper ibi socium videntem confiteri. » Secundo loco horam considerat, quæ meridiana erat :
« Item quia stomacho jejuno ; nam corpus est magis
« refrænatum quam quando est bene pastum. Item
« loquebatur cum illa, quæ jam erat senex, et non
« cum juvencula, quæ est magis suspecta. Quinto,
« quia erat necessum, ut loqueretur secum et ve-
« naretur illam animam, ad denotandum, quod
« licet fratribus tempore necessitatis et confessionis
« loqui cum filia spirituali. Item, quia Christus erat
« Sapientia divina quæ errare non poterat. » Ex quibus omnibus liquido deducitur, quando male suspicandi causam habere possimus, nimirum :
« Quando locus est suspectus et occultus, hora in-
« congrua ; quando corpus repletum cibo et vino,
« in quo est luxuria ; quando fœmina est juvenis ;
« quando non est aliqua justa causa et necessaria. » Idem quoque Sanctus præter prædictas considerationes alias quoque adducit ; primo enim quærit :
« Sed numquid indecens fuit Christum cum mu-
« liere sola sic stare et loqui? » At tandem attentis circumstantiis et cautelis a Christo adhibitis, negative respondet, nimirum : « Considerato loco, qui
« erat publicus, considerato tempore hora, erat
« meridiei et ante cibum sumptum ; considerata
« causa adventus mulieris, scilicet pro haurienda
« aqua ; considerata ætate ejus, quæ post quinque
« viros jam habitos præsumitur fuisse grandæva ;
« considerata persona Christi et adventus ejus ad
« puteum ; celeris reditus expectatione discipulo-
« rum ; materia verborum Christi cum muliere. »

Nemo tamen dixit : Quid, etc.

6. — Per hoc, inquit S. Thomas, *in Joan.*, debitam erga divinum Magistrum suum ostenderunt reverentiam et respectum : « Ostendit ex taciturni-
« tate eorum ; in hoc enim ostendimus reverentiam
« ad Deum, quando facta ejus discutere non aude-
« mus. » Hugo Cardinalis ait : « In hoc instruimur,
« ut nos reverenter habeamus ad Magistros et Præ-
« latos nostros, ne passim et indifferenter eorum
« dicta vel facta mordeamus. »

7. — Toletus S. Basilium hunc locum adversus curiosos premere dicit : « Qui quæ ad eos scire non
« pertinent, sollicite quærunt e qua curiositate
« discipuli se continuerunt. »

VERSUS 28.

Reliquit ergo hydriam suam mulier, et abiit in civitatem, et dicit illis hominibus.

Reliquit ergo hydriam suam mulier.

1. — Nimirum lumini et notitiæ veri Dei, quam acceperat sine ulla temporis dilatione respondet : « Recepto in corde Christo Domino, quid faceret, »
Beda, *in Joan.*, inquit, « nisi jam hydriam suam
« dimitteret, et evangelizare curreret? projecit cu-
« piditatem et properavit nuntiare veritatem ; dis-
« cant qui volunt evangelizare, projiciant hydriam
« ad puteum. » S. Augustinus per fictilem hanc hydriam affectum ad res terrenas intelligit : « Hydria
« amorem hujus sæculi significat, id est, cupidita-
« tem, qua homines de tenebrosa profunditate,
« cujus imaginem puteus gerit, hoc est, de terrena
« conversatione hauriunt voluptatem. »

2. — Dionysius Carthusianus nos ad mulierem hanc imitandam incitat, ut scilicet protinus lumine Dei a nobis accepto deponamus omnem ad res hasce terrenas affectum : « Sic et nos dum illuminationem
« et gratiam Christi experimur, hydriam nostram,
« id est, ventris curam, voluptatem, omnemque
« terræ substantiam parvi pendere debemus. »

3. — Apposite hoc loco parallelus quidam sive comparatio institui poterit Rebeccam inter et Samaritanam, quarum utraque puteum accedit, ut hydria sua aquam hauriat ; illa cum Eliezer, hæc cum Christo verba miscet ad puteum, qui ambo ab illis respective potum sibi ministrari postulant ; denique ambæ hæ mulieres ad domum suam properant, ut quæ sibi acciderant, familiaribus suis annuntient, cum hac tamen notabili differentia, quod Samaritana *reliquit hydriam suam.* Cujus hanc Origenes, *in Joan.*, rationem reddit : « Hydriam apud eum
« deponit, qui præstantior est, cum aquam acce-
« pisset, quæ jam in ea principium aquæ salientis
« in vitam extitit. » De Rebecca vero concludit :
« Non eodem modo hauriebat quo Samaritana. »
Samaritana a puteo Jacob sine aqua recessit, at vero, ut S. Ambrosius, *Serm.* XXX, scribit : « Relin-
« quens aquæ vasculum ad civitatem non fert hy-
« driam, sed refert gratiam ; vacua quidem videtur
« reverti onere, sed plena revertitur sanctitate ;
« plena, inquam, redit ; quæ peccatrix advenerat,
« revertitur prædicatrix, in nullo civitati suæ infe-
« rens detrimentum, etenim si aquam civibus non
« intulit, tamen fontem salutis invexit. » Merito hic consideranda venit subitanea, quæ circa ipsam facta est mutatio, ex peccatrice in sanctitatis prodigium :

nam die 25 Martii ejus tanquam sanctæ mentionem facit Romanum Martyrologium. « Venerat hau- « riendæ aquæ gratia, » inquit Chrysostomus, « et « cum verum fontem invenisset, contempsit alterum, « et superna proveniente gratia, Apostolico munere « fungitur. » S. Bernardinus qualitatem aquæ, qua repleta fuit, licet inane et vacuum vas demiserit, ostendit : « Sitim non curavit, puteum despexit, reliquit « hydriam, non haurit aquam, et merito; » concludit idem Sanctus, quia « aliam e cœlo susceperat, » id est, gratias et dona Spiritus Sancti, qui vulgari ab Ecclesia titulo *Fons vivus* appellatur, *Fons aquæ salientis,* etc. S. Ambrosius ait : « Quæ ad puteum « meretrix advenerat, a Christi fonte casta regre- « ditur. »

4. — Toletus miram in ea mutationem factam considerat, quia quæ ante a principio ad porrigendum Christo aquæ haustulum invita erat, nunc non aquam solum, sed et cum hydria funem pariter dimisit : « Et cui toties venire ad fontem, etiam ut « sibi aquam hauriret, grave erat, jam redire ad « civitatem, et iterum ad fontem, ubi Christus « manserat, reverti, non laborem, sed requiem pu- « tabat. » Et quidem admirabilem horum omnium effectuum soli verbo Dei attribuit : « Mirabilis est « verbi Domini mente et affectus concepti efficacia, « quæ peccatorum voluntates ad se potenter et cito « convertit. » Jansenius ait : « Observandum ita « fieri solere, ut quos destinavit Deus donare sua « gratia, eos crassioribus quidem in peccatis ante « sui illuminationem vivere sinat, ejusmodi tamen, « quæ ut sunt fœdiora et notiora, ita facilius « agnita pudorem incutiunt. »

5. — Albertus Magnus ait : « Reliquit hydriam, « ut expedita curreret; hydria autem hauritorium « frigidæ consolationis, cupiditatem significat ter- « renæ possessionis. *Ecclesiast.*, XII, 6 : *Conteratur « hydria super fontem. Ad Philippens.*, III, 7 : *Quæ « mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum ut stercora, « ut Christum lucrifacerem.* » Multi ex divina hac aqua ebrii hydriam hanc fictilem deseruerunt, imo in mille partes confregerunt, id est, vas corporis sui in mille partes passi sunt discerpi, prouti multi Martyres fecerunt. « Prævaluit virtus aquæ vivæ, » inquit Rupertus Abbas, « dulci ebrietate sopitam « exsuperans carnem, mentemque lætificans vigi- « lantem, ita ut non solum cupiditates rursus « bibere non appeterent, sed et ipsa animarum « vasa fictitia, scilicet corporea sua penitus abdica- « rent. »

6. — Theophylactus considerat, quod mox ei quædam divini amoris scintilla in animam illabatur, in nihilum penitus vertantur et despiciantur omnia illa, quæ prius amabat : « Quoniam accensa fuerat « anima divino igne, ad nihil eorum quæ in terra « sunt, respicit, non ad confusionem, non ad igno- « miniam, nec ad aliud quidpiam; » imo peccata sua occulta, quæ Christus ei revelaverat, omnibus manifestavit.

7. — Chrysostomus, *Hom.* XXXIII *in Joan.*, eamdem hanc flammam in corde ejus flagrantem, hisce verbis egregie ponderat : « Adeo audito Jesu in- « censa est, ut relicta hydria et aqua, cujus gratia « eo concesserat, in civitatem properaret et ad « Christum universum populum traheret. Considera « mulieris studium, considera sapientiam. Venerat « hauriendæ aquæ gratia, et cum verum fontem « invenisset, contempsit alterum; ut nos exemplo « licet pravo admoneret, spiritualium gratia sæcu- « laria omnia nobis esse contemnenda, neque « eorum, nisi ad necessitatem, ullam rationem « habendam. »

8. — Toletus velocitatem observat, cum qua a puteo aquam secum minime deferens recessit : « Abiit cito, ne si moram faceret, Christus recederet, « nam videns discipulos venisse de civitate, arbi- « trata est cibos emisse, ibique saltem commoratu- « rum tantisper, donec cibum caperet, et forsitan « hydriam reliquit in usum ipsius et discipulo- « rum. »

VERSUS 29.

Venite, et videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci; numquid ipse est Christus?

Venite, et videte hominem.

1. — Cur obsecro mulier ista, quæ ex ipsiusmet Christi ipsum verum in lege promissum Messiam, et consequenter Filium Dei esse, auribus suis audiverat, cur, inquam, illum solum appellat hominem, et non potius sublimiorem ei titulum ad minus saltem Prophetæ attribuit? S. Thomas dicit : « Non « statim dixit, quod venirent ad Christum, seu cre- « derent, ne daret occasionem blasphemandi. » Hugo Cardinalis sapientiam ejus notat : « Dicit « enim : *Venite, et videte;* levissimum quid persua- « dens eis, non dicit : *Venite,* et credite; sciebat « enim, quia si venirent, eodem potirentur fonte « quo ipsa; nec dicit : *Venite, et videte* Prophetam, « sed *hominem;* didicerat enim ex allocutione Christi « secum facta, qualiter paulatim eos deberet addu- « cere, sicut et ipsa ab homine in Prophetam est « elevata et a Propheta in Messiam. » S. Bernardinus ait : « Intellexit, quod homines facilius exci- « tantur ad talia mira videnda, quam mox ad illa « credenda, et quod plus proficerent ex præsentia « Christi et visione, quam ex aliquo quod dicere « posset eis. »

2. — Lucas Brugensis observat, quod dixerat : « *Venite,* scilicet mecum; non dicit, *ite,* sed *venite;* « volebat enim redire ad Christum et seipsam eis « ducem viæ offerebat, fidem sermonemque nequa- « quam intermittens. »

3. — Jansenius mulierem hanc Apostolam nomi-

nat, dicit enim : « Ex peccatrice subito facta est « Apostola ; qua in re Evangelista pulchre duplicem veræ fidei fructum explicavit, nempe neglectum rerum temporalium, et studium impertiendi « aliis inventam veritatem. » Nimirum, ut Dionysius Carthusianus inquit, doctrinam illam a S. Petro, I *Ep.*, IV, 10, deinceps traditam adimplere voluit, qua dicitur : *Unusquisque sicut accepit gratium in alterutrum illam administrantes, sicut,* etc. *Infirma mundi elegit Deus;* ecce enim mulierem quamdam peccatricem, vilibus natalibus oriundam, Samaritanam, schismaticam, litterarum penitus ignaram, in Apostolam Gentilium a Christo electam, quæ fidem Christianam et Messiæ adventum fervide annuntiando universum prævenit et præoccupat Collegium Apostolicum, primaque est quæ integram quamdam civitatem ad agnitionem Filii Dei perducit.

4. — S. Ambrosius, *Serm.* CXXXII, ait : « Postea« quam est fonte abluta Salvatoris, prædicationis « virtutem assumit, et viva aqua abstergens maculas « suas, ad evangelizandum non conscientia peccati « retrahitur, sed fidei calore compellitur. » Ecce tibi hic insignem pœnitentiæ virtutem, inquit Sanctus, quæ culpas adeo perfecte delet, ut nulla deinceps earumdem memoria reliqua remaneat : « Hæc « virtus Christi est Domini, ut quamvis peccator, « qui ejus unda se laverit, denuo in virginem repa« ratus, non meminerit antea quæ fecerit. » Porro ministerium annuntiandi verbum Dei et Evangelium Christi, omnium quæ in Ecclesia exercentur munia sublimissimum est et dignissimum, et tamen primus, qui ad hoc ministerium exercendum adhibetur, non est Joannes, nec Andreas, nec Petrus, sed mulier quædam Samaritana. S. Thomas de Aquino notat, ipsam exemplo suo egregium post se reliquisse cunctis prædicatoribus documentum : « In hoc veri Prædicatoris imitatur exemplum, non « ad se homines, sed ad Christum vocando. II *Cor.*, « IV, 5 : *Non enim prædicamus nosmetipsos, sed « Christum,* etc. »

5. — Cyrillus ad servum illum, qui acceptum a Domino talentum abscondit, se reflectens dicit : « Non est imitandus servus ille, qui, *Matth.*, XXV, « talentum obruit, sed multiplicanda sunt quæ « accepimus, quod probe nobilis hæc mulier fecit, « quæ Samaritanis omnibus quod accepit propo« suit. »

Qui dixit mihi omnia quæcumque feci.

6. — Hugo Cardinalis ait : « Id est, de omnibus « majora; quia enim ei occulta dixerat, omnia « posse dicere credebat; vel omnia, id est, totam « seriem vitæ meæ. » Theophylactus mulieri huic nequaquam alios modos defuisse considerat; quibus Christum Samariæ annuntiare et manifestare potuisset, absque eo quod peccata sua illis panderet : « Ecce non veretur sua secreta pandere, contemnit « suam gloriam et ad hoc solum spectat, ut prædi« cet veritatem. » Chrysostomus nos ad eam imitandam his verbis invitat : « Hanc et nos mulierem « imitemur et in peccatis, quæ commisimus, confi« tendis neminem vereamur, Deum duntaxat, ut « decet, formidemus. » Hugo Cardinalis ait : « Nihil « reputat etiam cunctis fateri turpitudinem vitæ « suæ, hoc solum intendens, ut signum deitatis « Christi omnibus manifestaretur. »

7. — Considerari quoque hoc loco potest, quod tametsi Christus huic unicum duntaxat luxuriæ peccatum et nullum aliud detexerit, hoc tamen solum sufficere poterat, ut adimpleretur quod ab ea dicebatur : *Dixit mihi omnia;* id est, omnia vitia mea mihi improperando manifestavit, quia luxuriam Clemens Alexandrinus, *lib.* I *Stromat.*, nominat « Metropolim vitiorum. » Et S. Cyrillus Alexandrinus pariter de ea scribit : « Illi, quibus voluptas « persuasa est, proclives id quodvis absonum vitium « prolabuntur. »

Numquid ipse est Christus?

8. — S. Bernardinus ait : « Dubium verbum non « ex dubia mente processit; quasi dicat : Ex his quæ « mihi revelavit et dixit, esse videtur Christus. » Ita pariter Jansenius ait : « Non dubitantis erat, « sed ex indicato miraculo inferentis Jesum esse « Christum et prudenter proponentis, id judicio « omnium examinandum, quod Dominus dixerat. » Neque enim ipsa se in tanti momenti et ponderis causa judicem constituere volebat. « Alios expe« rientia potius id cognoscere volens. » Porro ipsam hæc verba nequaquam dubitando dixisse, Cajetanus ratione quadam satis efficaci demonstrat, quia, inquit : « Ad assertionem usque adeo declinabat « mulier, ut exigat ab eis adventum et visum ad « confitendum ejus assertionem. » Albertus Magnus aliam quamdam observationem habet; dicit enim : « Quod assertive dicere potuit, sub interrogatione « posuit, ut occasionem det meditandi, quia medi« tando ex his, quæ dixit mulier, facilius vocantur, « quando recogitant, quod nemo nisi solus Deus « secreta scit conscientiarum. »

VERSUS 30.

Exierunt ergo de civitate, et veniebant ad eum.

1. — S. Thomas ex hoc Samaritanorum e civitate egressu, ut Salvatorem convenirent, sequens elicit documentum; ait enim : « In quo datur intel« ligi, quid si ad Christum ire volumus, oportet nos « exire de civitate, id est, amorem carnalis cupidi« tatis deponere. » Interlinearis ait : « Exitur de « civitate, cum exitur a mundanis. »

2. — Eadem Glossa Interlinearis ex illis verbis Gentilium ad fidem amplexandam facilitatem observat, dum ait : « Nota facilitatem gentium ad

« fidem et duritiam Judæorum. » S. Andreas quidem Petrum ad Christum perduxit, S. Philippus Nathanaelem, at vero Samaritana, tametsi mulier esset, integram quamdam civitatem, ut ad eum properaret, permovit.

3. — « Veniebant ad eum, » inquit Albertus Magnus, « ut bonis spiritualibus fruerentur. *Eccle.*, « XXIV, 26 : *Transite ad me omnes, qui concupiscitis « me.* »

VERSUS 31.

Interea rogabant discipuli ejus : Rabbi manduca.

1. — S. Bonaventura hoc loco quærit, quamobrem discipuli Christo hanc instantiam seu petitionem proposuerint : « Ex quo noverant eum semper « facere, quod erat melius et convenientius. » Imo ex quo lassus ex itinere potum sibi dari postulaverat, ipsum siti non minus quam fame laborare, conjicere facile poterant. Tandem vero hanc petitionem nequaquam temerariam fuisse respondet, sed potius magni fuisse erga Magistrum suum affectus et amoris signum. « Compatiebantur compassioni, » inquit Dionysius Carthusianus, « sui Magistri et pro- « priæ fami consulere quæsierunt; ipsi namque « esuriebant et quia non præsumebant comedere, « nisi Magistro jubente, incipiente et escam bene- « dicente; idcirco rogabant. »

VERSUS 32.

Ille autem dicit eis : Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.

1. — Porro de quonam cibo Christus hic locutus fuerit, S. Thomas declarat, dum ait : « Cibus autem « iste, quem Christus manducare habebat, est salus « hominum quam quærebat; » et quidem dum desiderium salutis animæ illius cibum appellat, qualenam desiderium illud sit, quo nos salvari cupit, satis demonstrat : « Sicut enim nobis, dum « esurimus, concupiscibile est manducare, ita ei « salvare nos. » Chrysostomus a Luca Brugensi citatus ait : « Non negat quin esuriat, sed significat « cibum alium esse, quem præferat, quem potius « appetat, in quo libenter pascatur. » Theophylactus Christum probe scivisse dicit, Samaritanos venturos esse, ut se ei submitterent, eumque verum Salvatorem esse profiterentur et agnoscerent, ac proinde dixisse : « *Ego cibum habeo comedendum,* « hoc est, salutem hominum. » Id quod Apostolis ejus, qui convertere debebant mundum, præclarum erat documentum, nimirum : « Ut et ipsi, cum « ordinati sint in magistros orbis, minoris faciant « corporalem cibum omneque desiderium suum eo « transferant, ut salvent homines. » Interlinearis ait : « Cibum habeo manducare conversionem Sa- « maritanorum. » S. Cyrillus dicit : « Cibum suum « putat perditorum hominum conversionem. *Hic* « *peccatores recipit et manducat cum illis.* » Sic enim Magdalena ipsum convivio excepit; S. Matthæus lautum illi in domo sua convivium instruxit, quando se ejus sequelæ adjuncturus erat; Zachæus pariter illum ad prandium invitavit, pater filii prodigi, in quo Christus peccatores ad pœnitentiam misericorditer excipiens figurabatur, *occidit vitulum saginatum,* siquidem verissimum est quod ait S. Bernardus, *Serm.* XI *in Cant.*, : « Cibus ejus pœnitentia « mea, cibus ejus ego ipse. »

2. — Toletus Christum hoc loquendi modo discipulis insinuare voluisse dicit, ut ipsi comederent, cum sibi decretum fuerit a cibis abstinere : « Solus « enim Dominus jejunare, discipulorumque lassi- « tudini et fami consulens, disciplinæ rigorem in se « exercere volebat, quamvis nemo sine illo escas « acceptavit. »

3. — Cajetanus considerat quod, licet nimia lassitudine circa horam prandii exhaustus fuerit, nihilominus a suggerendis salutaribus consiliis et documentis non remiserit : « Ut discamus emittere « cibum corporis, quacumque hora imminet spiri- « tualium cura exercenda. Sicut Samaritanam tra- « xerat, ex haustu aquæ occasionem sumens, ita « discipulos elevat ex oblati cibi occasione, instruens « de illorum officio sub metaphora cibi. »

VERSUS 33.

Dicebant ergo discipuli ad invicem : Numquid aliquis attulit ei manducare?

1. — S. Thomas ex hac discipulorum perplexitate occasionem sumit excusandi Samaritanam, quando de quanam aqua Salvator loqueretur, non capiebat : « Non est ergo mirum, si mulier illa Sa- « maritana spiritualem aquam non intelligebat, « ecce enim quod discipuli Judæi spiritualem non « intelligunt escam. » Pergit vero idem S. Doctor demonstrare attendendam nobis esse Christi consuetudinem, qua cibos sibi ab aliis oblatos acceptare solebat, non quod illis indigeret; siquidem « bono- « rum nostrorum non indiget, qui dat escam omni « carni, sed quare quærebat et ab aliis acceptabat? « Propter duo : *Primo,* ut dantes et offerentes me- « ritum consequerentur. *Secundo,* ut daret Chris- « tus exemplum, quod vacantes spiritualibus non « erubescant paupertatem, ne grave putent ab aliis « nutriri. »

VERSUS 34.

Dixit eis Jesus : Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.

Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me.

1. — S. Thomas ait : « Id est, in hoc est firmitas « et sustentatio mea, ut faciam voluntatem ejus qui

« misit me. » Porro quænam sit æterni Patris voluntas, idipsum S. Paulus hisce verbis satis expressit, dum ait : *Deus vult omnes homines salvos fieri.* « Salus hominum voluntas Dei est, » inquit Toletus, « et opus Dei est; voluntas quidem, quia sal- « vare voluit; opus vero, quia salutem effecit. » Prædictam vero propositionem circa cibum suum, inquit Lucas Brugensis, discipulis suis multo clarius manifestavit : « Illis enim datum fuerat nosse « mysterium regni cœlorum, quare omni velamine « orationis rejecto, rem eis apertissime dicit, inquit « Cyrillus; nam quoniam orbis futuri erant ma- « gistri, exemplo suo eos docet, multo majorem « salutis hominum quam proprii corporis curam « esse ait. » Chrysostomus expressius ait : « Homi- « num salutem hoc in loco cibum appellat, ut quanta « salutis nostræ cura et desiderio teneatur, osten- « dat; sicut enim nos cibum, ita Christus humani « generis salutem desiderat. » S. Thomas dicit : « Tunc Deo cibum spiritualem offerimus, quando « ab eo poscimus salutem nostram. »

2. — Jansenius ait : « Sic et noster cibus esse « debet quodvis virtutis opus bonum, et adimpletio « mandatorum Dei, ita ut eam avide desideremus, « et in ea conquiescamus et oblectemur; » adducitque locum illum *Psalmi* CXXVII, 1 : *Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus; labores manuum tuarum quia manducabis : beatus es, et bene tibi erit.* De eodem cibo dicitur, *Joan.*, VI, 27 : *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.*

Ut perficiam opus ejus.

3. — S. Thomas ait : « Ut compleam opera, quæ « scio eum velle. » Albertus Magnus verba, *opus ejus,* ita exponit, id est : « Hominum vocationem, « conversionem et ad Patrem reductionem. I *Thes-* « *sal.*, IV, 3 : *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra.* « *Ut perficiam opus ejus,* scilicet, quod ipse fieri per « me disposuit. »

4. — S. Bernardus ad quæstionem illam, quæ hoc loco moveri poterat, scilicet, cur Christus redemptionem humanam opus Patris potius quam suum appellet, cum tamen ipse ad eamdem tantum contulerit? hoc modo respondet, nimirum hoc modo illam appellasse : « Primo, ut doceat se om- « nia referre ad Patrem, tanquam ad paternum « principium personæ suæ. Secundo, ut ostendat « quod ipse, in quantum homo, principalis opera- « tor non est, sed cooperator. Tertio, ut in nostris « operibus doceat plus amare et sapere quæ Dei « sunt, quam quæ sunt propria nostra. » Alias quoque Patrem suum Christus alloquens, eamdem redemptionem non Patris, sed suum opus appellat : *Opus consummavi quod dedisti mihi ut faciam. Misit Deus Filium suum,* etc.

VERSUS 35.

Nonne vos dicitis, quia adhuc quatuor menses sunt, et messis venit. Ecce dico vobis : Levate oculos vestros, et videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem.

1. — Notat Cajetanus, quod sicut Christus occasione aquæ motus est ad demonstrandum Samaritanæ salutarem divinæ gratiæ aquam sub illa metaphora, ita quoque nunc occasione ciborum sibi ab Apostolis oblatorum, motus est, ut de salute spirituali sub metaphora messis dissereret : « Salu- « tem spiritualem annuntiat sub metaphora colli- « gatarum frugum ad cibum humanum. » Porro messem corporalem quatuor adhuc mensium spatio exspectandam esse asserit; at vero messem spiritualem jam præsentem esse dicit : *Ecce dico vobis, levate,* etc. Ubi Chrysostomus, *Hom.* XXXIII *in Joan.*, ait : « Regionis autem et messis appellatione « animarum multitudinem, quæ in ipsius prædi- « catione erant credituræ, demonstrat. Jam ve- « nientium Samaritanorum turbam videbant, quo- « rum fervorem et promptissimam voluntatem albas « regiones appellat. » Glossa dicit : « Parata est « messis, id est, videte Gentes facile credentes. » S. Cyrillus a Luca Brugensi citatus ait : « Nam sata « intellectualia et spicæ spirituales sunt, qui Pro- « phetarum voce culti ad fidem Christi perve- « niunt, quæ seges tunc, cum jam maturus, id est, « promptus ad suscipiendam fidem Christi et veram « religionem animus est; messorum vero falx est « Apostolorum splendida prædicatio, quæ ad aream, « id est, ad Ecclesiam Dei transmisit. » Nimirum Salvator discipulos suos tacite exstimulare voluit, ad ferendam opem, et collaborandum ad messem jam maturam colligendam, id est, ad procurandam Gentilium conversionem; quia sicut messis, postquam granum maturuit, differri non potest, ita quoque quando animæ dispositæ sunt, ut se ad Deum convertant, conversio illorum nequaquam est procrastinanda, sed sollicitandi sunt cooperatores et adjutores, qui illam sollicitent.

VERSUS 36.

Et qui metit, mercedem accipit, et congregat fructum in vitam æternam, ut qui seminat, simul gaudeat, et qui metit.

1. — Toletus circa hæc verba dicit : « Allicit « eos magno et insolito præmio proposito, quod « multum differt a mercede messorum tempora- « lium; nam qui temporalia semina metunt, mer- « cedem accipiunt, et laboris stipendium, fructus « tamen sibi non congregant, sed Domino; operarii « enim fructus non percipiunt, sed Dominus; » non vero ita res se habet in messe spirituali, cujus pro-

ventus in nostram quoque utilitatem redundat : « Congregat fructum in vitam æternam; non in « horreum terrenum, » inquit Lucas Brugensis, « ubi aliquando consumitur et perit; sed in Eccle- « siam Christi, in qua non consumitur, sed vivit in « æternum, translatus ex hac mortali vita in æter- « nam. » *Joan.*, xv, 16, Christus dicit : *Posui vos, ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat.* Ubi Albertus Magnus ait : « Qui enim in gratia con- « gregat, ille in vitam æternam congregat, quia « nunquam excidet fructus ille, quamvis nos ali- « quando excidamus ab ipso. »

2. — Cajetanus magnam quamdam ostendit esse differentiam hanc inter et alteram vitam : « Tem- « poralis non semper est commune gaudium semi- « nanti et metenti : contingit enim eum, qui semi- « navit, mortuum esse tempore messis, aut con- « gregari fructus alteri quam seminanti, et prop- « terea non simul gaudet, et qui seminat, et qui « metit. Vita autem æterna commune est gaudium « seminanti et metenti, etiamsi seminans longe « ante mortuus corpore fuerit; et propterea dici- « tur, ut simul gaudeat, et qui seminat, et qui me- « tit. »

3. — Dionysius Carthusianus per hunc fructum procuratam a nobis animarum conversionem intelligit : « Fructum, hoc est, spirituales filios sua « prædicatione conversos, vel fructum, meritum « copiosum pertingens in vitam æternam. »

Versus 38.

Ego misi vos metere quod non laborastis ; alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis.

1. — S. Thomas ait : « Ille metit spiritualiter, « qui congregat fideles in Ecclesia, vel qui colligit « fructus veritatis in anima sua. »

2. — Enimvero quinam et quales illi fuerint, qui ante Apostolos laboraverunt, in quorum labores ipsi hic introisse dicuntur, Cajetanus hisce verbis pulchre declarat : « Moyses et Prophetæ docendo « et instruendo, tanquam seminando et colendo « agrum; vos in labores eorum introistis, colli- « gendo fructum fidei seminatæ ab eis : discipuli « enim Christi erant idiotæ, et non erant Prophetæ, « neque Doctores, qui laborassent instruendo Ju- « dæos. » Dionysius Carthusianus quoque qualiter intelligenda sint illa verba : *Non laborastis,* in eumdem hunc sensum declarat sequentibus verbis : « Hoc est, populum Judæorum, quem vestris præ- « dicationibus, scripturis et laboribus non dispo- « suistis ad fidei receptionem. » Et quidem tametsi Petrus multa Judæorum millia converterit, hoc ta- men fecit, quia jam ante dispositi erant, et per Scripturas, prophetias, figuras, prædictiones et testimonia Patriarcharum antiquorum convicti erant.

3. — Porro verba illa Hebræorum populo adaptari poterant, quando in terræ promissionis possessionem ingrediebantur, quia tunc omnes illi sudores et labores, quos terræ illius incolæ in plantandis vineis, agris cultivandis, erigendisque ædificiis adhibuerant, et in commodum et utilitatem cedebant Hebræorum, utpote qui dominio et possessione terræ illius a Deo liberaliter donati fuerant; possunt quoque verba illa nobis Christianis aptissime accommodari, qui sacris Indulgentiis a summis Pontificibus nobis concessis gaudemus, quibus pœnæ temporales exsolvuntur, quas alias pro reatu pœnæ per peccata contracto sustinere debuissemus; etenim indulgentiæ ex thesauro Ecclesiæ depromuntur, in quo superabundantia Christi, Sanctissimæ Virginis, Martyrum, omniumque aliorum Sanctorum merita, velut in deposito asservantur, quæ merita demum nobis per Indulgentias applicantur, sicque revera adimpletur, quod hic dicitur : *Alii laboraverunt, vos in labores eorum introistis.*

Versus 39.

Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia quæcumque feci.

1. — Theophylactus Christum in civitate Samariæ verbum Dei, sive veritates Evangelicas proprio ore admirabili cum eloquentia annuntiasse existimat : « Verisimile est eum diviniora quædam do- « cuisse, unde nullo viso signo credunt, et obse- « crant ut maneat; » non vero sic fecere increduli Hebræi, qui prædicatione ipsius sæpius audita, visisque tot stupendis miraculis, eum nihilominus jactis in eum lapidibus probrose a se expulerunt : ut proinde de illis optime verificetur : *Inimici hominis domestici ejus.*

2. — « Ecce fructus sermonis habiti cum Sama- « ritana, » inquit Cajetanus, « ecce primitiæ gen- « tium, ecce quotquot receperunt eum. »

3. — Hugo Cardinalis dicit, Samaritanos prius id, quod mulier illa eis dixerat, audisse, eique fidem adhibuisse, et postea Christo : « Conspiciebant « enim, quoniam nequaquam admirata esset ad « gratiam mulier eum, qui redarguerat ejus de- « licta, neque ut gratificaret aliis, suam divulgasset « vitam. »

4. — Idem quoque purpuratus Doctor circa hæc verba hanc considerationem moralem in nostram utilitatem instituit, dum ait : « Nota quod Dominus « dedit virtutem verbo mulieris, quia verecundiam « omnem contempsit, et se vilificavit, nec vitam « suam divulgare timuit; ita si nos contemnere- « mus nosmetipsos, credo quod nos proficeremus; « *humilibus* enim *dat gratiam.* »

VERSUS 40.

Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret, et mansit ibi duos dies,

1. — Præceperat Sapientia incarnata, *Matthæi,* x, 5, discipulis suis, ne Samaritanorum ingrederentur civitates, etc. *Hos duodecim misit Jesus præcipiens eis dicens : In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis ;* et ideo mirum est, quomodo ille nunc primus sit, qui præceptum istud in conspectu totius Collegii Apostolici tam expressis verbis publicatum, tam facile transgreditur. Origenes a Glossa citatus dicit : « Ad quod « dicendum, quod in viam gentium pergere, est « imbui gentili dogmate, et in illo ambulare : ci- « vitatem vero Samaritanorum intrare, est accep- « tare falsam doctrinam. » — « Effectus fidei, » inquit Cajetanus, « supplex invitatio est ad manen- « dum in civitate; ita quod non solum venerunt « ad videndum, sed ad rogandum, ut apud eos « maneret. « Christum in animæ et cordis nostri hospitium suscepisse non sufficit, nisi etiam ad hoc conemur, ut stabilem apud nos mansionem instituat; ac proinde David Deum rogabat dicens, *Ps.* XXXII, 22 : *Ne derelinquas me, Domine Deus meus, ne discesseris a me.* Et S. Cyprianus ait : « Parum est « adipisci aliquid potuisse, plus est, quod adeptum « est, posse servare. »

2. — Chrysostomus promptitudinem Samaritanorum, qua Christum exceperunt, et Judæorum contra eumdem obstinationem inter se his verbis comparat, et dicit : « Nihil invidia nocentius, nihil « inani gloria gravius, ipsa innumera bona cor- « rumpere consuevit; nam cum Judæi majorem, « quam Samaritani, Dei cognitionem haberent, et « in Prophetarum essent lectionibus educati his « longe inferiores apparuerunt. Samaritani etiam « mulieris testimonio fide adhibita, nullo signo « confirmati, Christo obviam fiunt, rogant ut apud « ipsos moretur : Judæi tot miraculis admoniti, « non modo non retinent, sed expellere conantur. »

Et mansit ibi duos dies.

3. — Duobus continuis diebus commoratus fuit, inquit Lucas Brugensis, in Samaria : « Quos ser- « mocinando et concionando impendit. » Id quod ex verbis immediate sequentibus colligit. Porro quidnam Salvator noster Samaritanis in specie prædicaverit, non constat quidem, verumtamen idem Auctor ibidem ait : « Multa dixit, et magna, « demonstrante eventu eorum, qui tam brevi tem- « pore tanto numero crediderunt. » Enimvero nisi Evangelista idipsum tam manifestis verbis testificaretur, quis unquam credere potuisset adeo copiosum animarum numerum in tam brevi tempore ad Christi fidem comparari potuisse? cum tamen Judaismus intra tot annos, quotidie redderetur adversus eum contumacior.

4. — Cajetanus benignitatem Christi Domini notat : « Benignus Jesus non negat se Samaritanis, « quibus negant se Judæi, quia, ut mulier Samari- « tana dicebat : *Non coutuntur Judæi cum Samari- « tanis.* »

5. — Albertus Magnus super hæc verba scribens, textum illum adduxit *Luc.,* XXIV, 27 : *Coegerunt illum dicentes : Mane nobiscum, Domine;* « et « mansit ibi, quia semper satisfacit devotis in ora- « tione. » Glossa Interlinearis ait : « Mansit ibi « duos dies gratiam eis impertiendo, duos dies, duo « præcepta charitatis. »

VERSUS 41.

Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem ejus.

1. — « Ecce exercitium Jesu illis diebus, » inquit Cajetanus, « et significatur simul promptitudo Sa- « maritanorum credentium sine miraculis, ad so- « lam prædicationem : erat enim sermo Jesu vi- « vus. » Porro Lucas, IX, 53, refert Christum alia quadam vice quosdam e discipulis suis in Samariam amandasse, ut prandium ei ibidem præpararent. Cumque Christus ibi ad portas urbis appulisset : *Non receperunt eum,* quin potius adeo inurbane ipsum ab ingressu civitatis prohibuerunt, ut hæc tam enormis incivilitas duobus fratribus Jacobo et Joanni occasionem dederit, ut Christo dicerent : *Vis dicimus, ut ignis descendat de cœlo et consumat illos?* At vero benignissimus Redemptor noster, qui emendationem conversionemque ipsorum suo tempore futuram prævidebat : *Conversus increpavit illos dicens : Nescitis cujus spiritus estis, Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare.* Ecce tibi stupendam Dei nostri longanimitatem! Quot zizania in electum mutantur frumentum per boni hujus Patrisfamilias generosam patientiam? Hoc autem loco hujusce mutationis et conversionis laudem efficaciæ verbi Dei adscribere debemus : *Crediderunt in eum propter sermones ejus;* nec mirum, quia de illo S. Petrus optime dixit : *Verba vitæ æternæ habes.*

VERSUS 42.

Et mulieri dicebant, quia jam non propter tuam loquelam credimus; ipsi enim audivimus et scimus, quia hic est vere Salvator mundi.

1. — Cajetanus verba illa observat « *audivimus* « *et scimus,* scilicet certitudine fidei absque hæsi- « tatione; hic est enim verus fructus auditus, hinc « apparet sermonem Jesu non sonasse exterius tan- « tum, sed mentes penetrasse et donum fidei con- « tulisse; » idque verum esse vel ex eo patet, quia protestantur se non propter mulieris verba Christo

credidisse : *Jam non propter tuam loquelam credimus;* quæ, ut Albertus Magnus exponit, « compara-« tione ejus quod vidimus, nihil est. » III *Reg.*, x, 7 : *Ipsa veni et vidi, quod dimidia pars mihi nuntiata non fuerat.*

2. — S. Thomas Samaritanos Christum tanquam Messiam et mundi Salvatorem vere agnovisse dicit : « Ubi confitentur Christum Salvatorem, singularem, « verum et universalem; singularem, cum discre-« tum eum ab aliis dicunt, *hic est,* qui scilicet sin-« gulariter venit, *Isa.*, XLV, 15 : *Vere tu es Deus « absconditus, Deus Israel Salvator. Vere* verum di-« cit; nam secundum Dionysium cum salus sit « liberatio a malis et conservatio in bonis, est « duplex salus : quædam vera, quædam non vera; « vera quidem salus, cum liberamur a veris malis « et conservamur in veris bonis. » Deus quidem in Veteri Testamento Hebræorum populo multos misit Salvatores, de nullo eorum dici vere poterat, quod veram illis contulissent salutem; siquidem a solis malis et ærumnis temporalibus illum liberabant, quæ vere mala non sunt; bona quoque conferebant quidem, sed non vera, quia transitoria erant. Unde S. Thomas concludit dicens : « Christus est vere « Salvator, qui liberat a verbis malis, scilicet pec-« catis et præservat in veris bonis, id est, spiritua-« libus. » Christum quoque confessi sunt Salvatorem universalem, quando dixerunt : *Salvator mundi,* per hoc manifeste ostendentes ipsum non solum venisse ad salvandum Judæos, sed universum genus humanum.

3. — Cajetanus ex illa confessione in hac occasione facta colligit, Christum totum hoc biduum impendisse, ut ipsis sua prædicatione hanc veritatem inculcaret, quod scilicet ipse Messias esset et Salvator mundi : « Manifestans quod Jesus evange-« lizaverat ei se esse Messiam, Salvatorem mundi, « quod nunquam publice evangelizavit Judæis. »

4. — Chrysostomus ait : « Hic vere Salvator est, « qui veram salutem elargitur, non brevi, sed per-« petuo duraturam. »

DOMINICA QUARTA QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. VI, VERS. 1

1. Abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis.

2. Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his, qui infirmabantur.

3. Subiit ergo in montem Jesus, et ibi sedebat cum discipulis suis.

4. Erat autem proximum Pascha dies festus Judæorum.

5. Cum sublevasset ergo oculos Jesus, et vidisset, quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum : Unde ememus panes, ut manducent hi ?

6. Hoc autem dicebat tentans eum; ipse enim sciebat quid esset facturus.

7. Respondit ei Philippus : Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.

8. Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas, frater Simonis Petri.

9. Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, et duos pisces; sed hæc quid sunt inter tantos?

10. Dixit ergo Jesus : Facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco; discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia.

11. Accepit ergo Jesus panes, et cum gratias egisset, distribuit discumbentibus : similiter et ex piscibus quantum volebant.

12. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis : Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant.

13. Collegerunt ergo, et impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerant his qui manducaverunt.

14. Illi ergo homines cum vidissent quod Jesus fecerat signum, dicebant, quia hic est vere Propheta, qui venturus est in mundum.

15. Jesus ergo cum cognovisset quia venturi essent, ut raperent eum et facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus.

VERSUS 1.

Abiit Jesus, trans mare Galilææ quod est Tiberiadis.

Additiones.

a. — *Abiit Jesus trans mare Galilææ quod est Tiberiadis*, etc. Quod sensum litteralem hujus textus spectat, prima causa hujus secessus assignatur mors et interfectio Joannis nunciata. Fundatur autem hæc ratio in loco illo *Matth.*, XIV, 12 : *Accedentes discipuli ejus tulerunt corpus ejus et sepelierunt, et venientes nuntiaverunt Jesu; quod cum audisset secessit in desertum locum.* Noster tamen Cyrillus Alexandrinus, *lib.* III *in Joan., cap.* XI, ponderat quod relictis Judæis abiit Dominus in desertum quod figurabat Ecclesiam gentium, quæ erat deserta. Sed magnum væ, hic transitus, hæcque derelictio Synagogæ præfigurabat. Unde ait idem S. Cyrillus, loco citato : « Propterea recedens ab « Jerosolymis, non ad finitima castella divertit, sed « trans mare Tiberiadis abiit, ut reipsa Judæis inti- « maretur, tam longe pro impietate eorum ab eis « migraturum, ut inaccessabilis ad eum via futura « sit; non enim possibile est pedibus hominum « maria pertransiri. » Quantus pavor occuparet Synagogam, si perciperet quod ob illius iniquitatem Messias ejus Christus Jesus tantum recessit tamque magnum chaos inter utrumque firmatum est, ut nullus ultro citroque commeandi, locus inveniatur, ut jam nullo proprio labore superari queat? Ideo ad hoc significandum, non transit Jesus a Judæa ad aliquem locum et vicum sed abiit trans mare, quod humanis pedibus ac gressibus superari non potest; sed abiit longinque ab illis Jesus et merito abiit, quia clamarunt : *Sanguis ejus super nos et super filios nostros.* Cujus pœnas adhuc hodiedum experiri debent. « Universus populus « Judaicus, » inquit Lucas Brugensis, « qui illic « præsens aderat, maximo numero, ex omnibus « Judææ, imo, mundi partibus, qui quidem eo « convenerat, quod audisset Jesu causam apud « Præsidem a Principibus agi, clamavit : *Sanguis « ejus super nos;* » id est, culpa hujus injustæ condemnationis nobis obveniat. Porro, « sanguis hic « ponitur pro culpa et vindicta cædis. Culpa vin- « dictaque quæ incurri queat effundendo sangui- « nem hujus, interficiendo hunc, imputetur nobis. « Nos eam culpam in nos suscipimus, nostro peri- « culo luendam : » Origenes ait : « Pilatus quidem « se lavit, ipsi autem, non solum se mundare « noluerunt a sanguine Christi, sed etiam super se « susceperunt, dicentes : *Sanguis ejus super nos et « super filios nostros.* Propter hoc rei facti sunt, « non solum in sanguine Prophetarum, sed im- « plentes mensuram patrum suorum facti sunt rei « in sanguine Christi; ut audiant Deum sibi dicen- « tem : *Cum expanderitis manus vestras ad me, « avertam oculos meos a vobis; manus enim vestræ « sanguine plenæ sunt.* Propterea sanguis Christi « non solum super eos qui tunc fuerunt, verum « etiam super omnes generationes post sequentes, « usque ad consummationem : propterea usque « nunc domus eorum derelicta est eis deserta. » S. Hieronymus, *in Matth.*, inquit : « Perseverat « usque in præsentem diem hæc imprecatio super « Judæos et sanguis Domini non aufertur ab eis. » Unde per Isaiam loquitur : *Si levaveritis ad me manus non exaudiam vos; manus enim vestræ plenæ sunt sanguine.* Optimam hæreditatem Judæi filiis reliquerunt dicentes : *Sanguis ejus super nos et super filios nostros.*

b. — Audita morte Joannis, secessit Jesus inde in navicula, trans mare, ut patet ex Matthæo, et juxta SS. Patrum sententiam, discessit Dominus ab illo loco, veluti dolore ac quadam mæstitudine tactus, ex Joannis intimi amici sui morte. Sed quid ad hæc recessit trans mare in navicula? Cur non potius transit ad aliquem amœmum et perjucundum locum, ut solet fieri ab eis, quibus aliquid molestum ac invisum accidit? Ad quid transnavigat mare in cymba quadam? Rupertus, *lib.* VI *in Joan.* : « *Abiit « Jesus trans mare Galileæ;* id est, » ait, « transmi- « gravit amara via et difficili navigatione, scilicet « portatus ligno crucis, qua passus est sub Pontio « Pilato. » Navi evectus transit mare. Hic sacra ejus passio, quam sub præside Tiberii Cæsaris sustinuit, repræsentabatur. Navis crucem præfigurabat, mare sacram ejus passionem adumbrabat. Quomodo ergo Christus tristitia affectus, ad typos suæ passionis convolat? Maxime ex hoc sane : cum enim ipse mœstitudine quadam ex morte amici teneretur, ad umbras suæ sacratissimæ passionis venit, ut ipsis potissime recrearetur, ac voluptatem perciperet. Nihil ei erat dulcius ac jucundius, quam suæ mortis repræsentatio; ad propulsandum ergo tristitiam conceptam, has sacras memorias et figuras quærit Christus.

c. — S. Paschasius dicit : « Audita Joannis nece, « secessit Christus, non ut quidam arbitrati sunt, « timore mortis, sed ut parceret inimicis suis, ne « homicidium homicidio jungerent. » Ad nostrum exemplum volens ostendere quanta sit virtus inimicis ignoscere. Auctor Imperfecti, *Hom.* XV, nullum alium modum superesse dicit, quo nos filiatione divina dignos reddamus, quam si nos Deo similes efficere satagamus. « In quo enim, » inquit, « alio « cognoscemur, quia filii sumus Dei, nisi fuerimus

« nos similes Deo? Filii enim carnales frequenter « similantur carnalibus patribus in facie, in loquela, « aut in aliquo corporis signo; filii autem spiri- « tuales in sanctitate. » Sanctitas autem et perfectio Dei, ut unigenitus Dei Filius ipsemet insinuat, in eo præcipue consistit quod indifferenter bonis et malis benefaciat : *Solem suum oriri facit super bonos et malos.* Ac proinde si nos ei in hoc assimilaverimus, ut videlicet amore prosequamur tam inimicos quam amicos, tunc vere in ejus perfectione communicabimus. Et consequenter divina hac filiatione nos dignos efficiemus. Hunc autem honorem nobis acquirere debemus vim et violentiam inferendo naturæ nostræ irascibili et vindicativæ, eam reprimendo et excitando ad dilectionem et beneficentiam erga eos, qui oderunt nos. Christus quia Filius non hominis, sed Dei erat, ideo dilexit inimicos; nos vero si adoptionem filiorum æterni Patris sui, ejusque similitudinem comparare nobis volumus idipsum quoque facere debemus, juxta illud : *Diligite inimicos vestros, ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est.*

d. — S. Cyrillus, *lib.* III *in Joan.*, ait quod Christus abiit trans mare, « non quia aliquod pati « poterat nolens, sed ut exemplum nobis seipsum « poneret, declinandos esse inimicos, ut hoc modo, « ira et impetus eorum defervescat; et sic multo « magis illis quam nobis conferamus. » Magna quippe crudelitate occisus erat Baptista ab Herode, maximeque hic sanguinem Sanctorum sitiebat. Discedit Jesus a loco suo, patria sua, sævitiæ tyranni cedens; magni enim meriti est vindicta qua vincitur, confunditur inimicus, quando ei ita bonum pro malo reddere studemus, ut ulterioris malitiæ exercendæ occasionem tollamus. Apostolus Paulus in Epistola ad Romanos, *cap.* XII, alia inter saluberrima documenta, singulariter eos ad pacem et concordiam reciprocam necnon ad detestandum cujuscumque injuriæ et vindictæ appetitum exhortatur dicens : *Nulli malum pro malo reddentes, providentes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes; non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ; scriptum est enim : Mihi vindicta et ego retribuam. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus.* « Id est, » inquit S. Anselmus, « ferventes et urentes pœnitentiæ dolo- « res. Beneficiis enim tuis victus, dolebit se injurias « tibi fecisse, a quo bona recipit et convertetur ad « pœnitentiam, sicque lucraberis eum Christo. »

e. — Dominus relictis Judæis, abiit trans mare in desertum; quod pulchræ applicatur animæ cujus quidem cum Deus vita sit, eidemque semper præsens, illum tamen per peccatum a se fugere facit. Anima animæ nostræ Deus est, quæ proinde moritur, dum Deum amittit, id quod per peccatum contingit. S. Augustinus, *Serm.* XIII *de Mart.*, in quonam vita corporis et in quonam vita animæ consistat his verbis declarat : « Vita corporis, » inquit, « anima est; vita animæ Deus est. Sicut « adest vita corpori, id est, anima, ne moriatur « corpus, sic debet adesse vita animæ, hoc est Deus, « ne moriatur anima. » Quæstio est inter sacros Expositores, qua ratione vereficetur illa Adæ a Deo facta comminatio : *Morte morieris;* siquidem Adam post suam transgressionem primam tot annis, imo et sæculis vixit, priusquam moreretur. Cui dubio Ven. Beda respondet dicens : « Die qua peccavit « Adam, anima mortuus est; sicut enim corpus « vivit ex anima, ita anima, ut beate vivat, vivit ex « Deo. » Unde S. Augustinus ad Deum dicere solebat : « Dominus Deus, vita animæ meæ. » Et S. Isidorus pariter dicit : « Vita corporis anima, vita « animæ Deus est; et sicut corpus mortuum est sine « anima, mortua est ea sine Deo. » Magna profecto cuivis Christiano est consolatio quod certo sciat, animam nostram, dummodo velimus, semper vivere posse, quia Deus qui illam vivificat non potest deficere; neque ipse a nobis recedit, nisi nos primo ab ipso recedamus. Quam conclusionem concilium Tridentinum, *sess.* VI, 11, his verbis stabilivit : « Nunquam Deus deserit hominem, nisi prius ab « homine deseratur. » Deus nos minime deserit, nisi nos illum per peccatum a nobis pellamus. Et ideo S. Augustinus ait : « Nihil ei nocere potest, « nisi a Deo recedat : recedit quando peccat. » De sancto quodam eremita legitur, quod interrogatus cur semper læta facie incederet, responderit : « Christum tollere a me nemo potest. »

Versus 2.

Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his, qui infirmabantur.

1. — Theophylactus existimat Christum in itineribus, quæ ex uno loco in alterum instituebat devotionem et fervorem illorum, qui eum sequebantur, experiri voluisse. « Transit de loco in locum, pro- « bans multitudinis studium, ignaviores enim « manebant in locis suis, studiosiores autem seque- « bantur eum. » Dionysius Carthusianus advertit, quod S. Marcus, VI, 33, hanc eamdem historiam narrans dicat : *Et pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc; et prævenerunt eos,* id est, discipulos. « Ex quo patet fervens eorum ad Christum « affectio et prompta devotio. » Albertus Magnus ait : « Sua commoda relinquentes et horrorem ac « sterilitatem deserti non timentes, neque recogi- « tantes. » Idem quoque ex verbo *pedestres* deducit, illos pedestri itinere eum insecutos fuisse, « ut « labore fatigationis ostenderent magnitudinem

« devotionis. » Lucas Brugensis fervorem hunc non solum ex pedestri itinere, verum etiam ex solitudine, quæ locus sterilis est, considerat : « Fervor « populi declaratur pedes in desertum festinantis, « omni necessariarum rerum cura deposita ; amor « addidit alas. »

2. — Dionysius Carthusianus ex eo quod ii, qui relictis civitatibus et domibus suis Christum sunt insecuti, pedestres incesserint, hanc deducit consequentiam. « Ex quo elicitur, quod egeni fuerunt « pro majori parte, » etenim verissimum est, quod pauperes tribulationibus et adversitatibus pressi et qui in hoc mundo modicam partem obtinent, magis ad devotionem inclinati existant, cumque majori legis Dei observantia vivant, quod, ut plurimum, in divitibus et prospere agentibus minime videtur.

3. — Hieronymus hanc inde deducit moralitatem : « Secutæ sunt eum turbæ relinquentes civita- « tes suas; hoc est, pristinas conversationes; » nam ut ex hoc intelligamus, quod qui Deum sequi et mundum deserere desiderat, solitudini deditus esse, conversationesque et loca, in quibus antea prævaricatus fuerat, deserere et surgere necessario debeat.

4. — Albertus Magnus causam, cur tam numerosa multitudo Christum consectata fuerit, aviditati attribuit quam ad audiendum Dei verbum, ipsumque Salvatorem videndum habebant : « Tanta erat « aviditas audiendi eum et videndi desiderium, « quod obliti propriorum ad eum undique concur- « rebant. »

Quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur.

5. — In hac occasione clare videtur, quam verum, quod videtur, *Ps.* XV, 4 : *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt.* « Turba sequebatur, » inquit Basilius Seleucus, « morborum depulsorem ; » infirmitates enim quæ nos hic premunt, ad Deum recurrere compellunt. Et quidem tametsi verisimile sit, quod major pars hujusce multitudinis optima sanitate gavisa fuerit, hujus tamen cœlestis protomedici gratiam pro avertendis futuris infirmitatibus, quas incidere alias forsitan possent, sibi comparare operæ pretium esse existimabant. Chrysostomus, *Hom.* L *in Matth.*, utilitatem et lucrum, quod sibi ex hac Christi consectatione comparant, hisce verbis ponderat : « Quamvis magno sudore « illi sequebantur, tamen quæ Christus ipsis re- « tribuit, omnem studii illorum diligentiam su- « perabant. » Imo verisimile est plures illorum magnis fuisse a Christo beneficiis affectos, qui proinde ipsum sequebantur, non solum ex motivo gratitudinis, verum etiam ut receptam ab ipso corporalem salutem in ejus obsequium et servitium impenderent.

6. — Albertus Magnus Christum miracula ad finem rectum, justum et sanctum ordinasse notat, non vero ad ostentationem et applausum mundanum : « Non enim inutiliter et ex vanitate fecit « signa, sed necessitatibus et utilitatibus hominum « subvenientia. *Ps.* CII, 3 : *Qui propitiatur omnibus « iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates « tuas.* »

7. — Hugo Cardinalis paucos Christum ex sinceritate cordis et vera devotione secutos fuisse existimat, sed diversis ad id finibus fuisse permotos : « Isti curiosi, non veri sequaces; alii seque- « bantur, ut comederent de panibus ejus, hi gulosi; « alii ut sanitatem recuperarent, hi infirmi; alii ut « eum in sermone caperent, hi Pharisæi; alii ut « doctrinam ejus acciperent, hi discipuli. » Toletus Evangelistam finem satis expressisse putat, ob quem populus ille Christum sequebatur, nimirum ob utilitatem et interesse privatum, quod illis ex ejus miraculis resultabat : « Utilitate corporis magis « quam animæ ista multitudo concurrebat ; » etenim Deus per hanc quoque viam multos ad sui amorem et agnitionem et ad perpetuam sui sequelam trahere consuevit, sæpe enim hominibus salutem corporalem impertitur, ut illos ad spiritualem salutem postulandam et procurandam inducat. Unde Salmeron ait : « Ut inde allecti sanarentur eorum animi. »

Additiones.

a. — *Sequebatur eum multitudo magna,* etc. Sed unde? Non absque mysterio loca exprimunt sacri Evangelistæ Matthæus et Marcus; dicunt enim : *e civitatibus.* Civitates enim plenæ sunt occasionibus malis; qui autem viam salutis aggreditur, non solum delicta, sed etiam eorum occasiones ac excitamenta debent fugere ac derelinquere. Hæc in hunc locum interpretatio est S. Hieronymi in *Matth.*, XIV : « *Secutæ sunt eum turbæ,* at relin- « quentes civitates suas, hoc est, pristinas conver- « sationes. » Licet autem hæc fuga necessaria sit in omni peccato, maxime tamen in vitio carnis. Sanctus Propheta David sancte gloriabatur, *Psal.* C, 2, dicens : *Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ ;* et tamen ipsum in adulterium cum Bethsabea turpissime lapsum esse novimus. Scitisne hujus lapsus sui causam? Præbuerat arma iniquitatis peccato. Sed quænam hæc arma fuerunt? Nimirum oculos non bene custoditos : *Viditque mulierem lavantem se.* Otiosus situs et prospectus per conclavis sui fenestram, oculi sui retrahendi et mortificandi neglectus. Unde deinceps cautior factus hanc a Deo gratiam poposcit : *Viam iniquitatis amove a me.* Quibus verbis non solum a peccato liberari sed etiam a via, quæ eum ad peccandum inducere poterat, dimoveri postulabat. Sacer textus regulas quas Deus Nazaræis, reformatissimos horum temporum religiosos præfigurantibus, præ-

scripsit, recensens, illis inter alia præceptum fuisse dicit : *Acetum ex vino, et quidquid de uva exprimitur, non bibent; uvas recentes siccasque non comedent; quidquid ex vinea esse potest, ab uva passa usque ad acinum.* Prohibitum illis erat bibere vinum, *vinum in quo est luxuria;* ad hoc vero, ut ab illo tanto arctius abstinerent, totum hoc illis pariter prohibitum esse voluit, quod illis vinum in memoriam revocare poterat; ideoque illis prohibitum fuit acetum, mustum, uvæ recentes, imo et uva passa et acini; idque « quia, » ut Dionysius Carthusianus inquit, « in talibus est aliquid de vini vigore, « et ad vini potum alliciuntur. » Quia enim Deus illos in hac vini abstinentia exactos esse voluit, ideo omnem illis, etiam minimam et remotissimam, vini appetendi occasionem adimere voluit, ne vini aliqua memoria, aut appetentia ipsorum animis occurreret. « Lubrica est illa spes, » inquit S. Cyprianus, « quæ inter fomenta peccati, salvari se sperat. »

b. — Deus a nobis in divino servitio sollicitudinem et fervorem requirit, et ideo in itineribus quæ ex uno in alterum locum instituebat, devotionem et fervorem illorum qui eum sequebantur, experire Christus volebat. S. Paulus, in Ecclesia primitiva, quæ in futuris sæculis futura erat fidelium aliorum speculum et norma, dissolvere volens rigidam pigritiæ et negligentiæ in divino servitio glaciem, maxime in hac urbe romana, ubi Princeps Apostolorum sedem suam fixerat, in hæc verba Romanis scribit : *Sollicitudine non pigri, spiritu ferventes.* Hæc autem sollicitudo non eo fine ab ipso requirebatur, ut per eamdem divitiæ, honores, provinciæ, ac regna acquirerentur, sed ut bona compararentur spiritualia, in cultu religionis christianæ, quam recenter amplexati fuerant. Dicit autem *spiritu ferventes,* quia volebat illos in cultu Dei ardentes, non flaccidos, languidos et otiosos. Ex D. Thoma : « In « his quæ diligimus, majorem sollicitudinem habe- « mus. » Quod cum sit verissimum, prouti in praxi videmus, sequitur omnino, quod si pigri et lenti in Dei servitio fuerimus, eum nos non amore convincamur. Ac proinde David ardentissimum se Dei amatorem ostendendo, Dei sibi cor lucratus fuit, juxta illud : *Inveni hominem secundum cor meum,* quia in operibus honorem et cultum illius spectantibus, ferventissimus erat; ideoque dicebat : *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.*

c. — Cum turbæ sequerentur Jesum, erat ipse exiens de solitudine deserti, ut hic explicat Cajetanus. Pulchre vero D. Hieronymus, *in Matth.,* ait : « Egressus autem Jesus significat quod turbæ qui- « dem habuerint eundi voluntatem, sed vires per- « veniendi non habuerint; ideo Salvator egreditur « de loco suo, et pergit obviam. » Habe voluntatem eundi ad Jesum, et non verearis difficultates occurrentes, maxime vero insultus dæmonis mundique derisiones, tanto in virtute ardentior, quanto magis impeteris, de divino certus auxilio. « Novit fides « omnibus repugnare, et omnia triumphare, utile « enim est pro cultu divino pudorem deponere, » ait S. Thomas. S. Augustinus, *Serm.* XVIII *de Verb. Dom.,* sic loquitur : « Bonos Christianos et vere « studiosos, volentes facere præcepta Dei quæ in « Evangelio scripta sunt, Christiani mali et tepidi « prohibent. Turba ipsa quæ cum Deo est, prohibet « clamantes, id est, bene operantes prohibet, ne « perseverando sanentur. Clament ergo illi, ne de- « ficiant, neque ducantur quasi auctoritate turba- « rum. Non dicant, quomodo isti multi vivunt tam « multi, sic vivamus : quare non potius quomodo « dicit Evangelium? Quare vis vivere secundum « increpationem turbæ prohibentis, et non secun- « dum vestigia Domini transeuntis? Insultabunt, « vituperabunt, revocabunt? Tu clama, quoadusque « pervenias ad aures Jesu. »

d. — *Quia videbant signa quæ faciebat Jesus super his qui infirmabantur.* Sicut ovis ramo, sic homines attrahuntur beneficio. Sequebantur Christum propter beneficia corporalia, nihil curantes de beneficiis animæ. S. Bernardus inter alias deplorandas miserias, quas circa hanc nostram mortalitatem deflere solebat, vel maxime supinam illam negligentiam deplorat, qua animam potius quam fœtidum et fragile corpus nostrum negligimus, minusque custodimus. Dicit enim : « Miser homo, « ut miserum pascas corpus et vestias, et carnis « voluptatibus, quæ post paucos dies a vermibus « devorabitur, satisfacias, sollicitus laboras, dis- « curris, vigilas, et somnum non capis oculis, ut « repleas ventrem, et pro anima tua, quæ Deo præ- « sentanda est in cœlis cur non sollicitus fatigaris? » *Serm. de miser. hum.* Quidnam de eo dicturus esses, qui omne studium magnorumque sumptuum impendium in habitatione sua superbis tapetum pretiosorum peristromatibus exornanda, marmoribus elegantissimis incrustanda, auro argentoque illustranda, statuis, picturisque artificiosissimis decoranda impenderet, seque ipsum postea in sterquilinio omnibus aeris temporisque injuriis nudum veluti futurum ferarum prædam exponeret? Talis est illorum stultitia qui toto vitæ suæ decursu, pro corpore quod pro brevissimo tempore animæ est domicilium, et habitaculum, laborant, vestibus pretiosis illud adornando, cibis exquisitis pascendo, atque ut ejus appetitibus plene satisfaciat, eidem de omnis generis deliciis, voluptatibus, honoribus, et aliis centenis ejusmodi commoditatibus prospiciunt, animam interea adeo turpiter despicientes et post habentes, ac simul cum corpore moritura et interitura esset. D. Chrysostomus de modica quadam corporis parte, *Hom.* XLV *in Matth.,* ita loquitur : « Pupillam oculorum tuorum, ne mi- « nimo lædatur pulvere, diligenter custodis; ani- « mam autem tuam tanta malorum congerie pres-

« sam negligis. » In *Actibus Apostolorum*, v, 14, 15, ingens populi multitudo ad Petrum adeo prodigiosa miracula operantem, ut vel sola corporis umbra ad ea edenda suffecerit, confluxisse eumque constanter insecutum fuisse scribitur. Quisnam obsecro hujus in tanto numero concurrentis populi finis erat? Num forte ut ejus audirent prædicationes? aut ut veluti clavium potestatem ubique circumferens cœlum illis reseraret? vel ut peccatorum ab eo remissionem obtinerent, siquidem omnis plenissime absolvendi potestas in eo perspicue relucebat? Nequaquam. Cur ergo? Causam textus sacer subindicat; postquam enim dixisset : *Multitudo copiosa plebis ab omni Judæa et Jerusalem, et maritima, et Tyri, et Sydonis,* confestim quo fine convenerit, exponit dicens : *Ut sanarentur a languoribus suis.* Item : *Omnis turba quærebat eum tangere.* Quamobrem? *Quia virtus de illo exibat et sanabat omnes.* Quis in tanta hominum multitudine pro animæ suæ salute, ad Christum confugit? Unica duntaxat Maria Magdalena, unicus in monte Calvario cum Christo in cruce actus latro, et alii perpauci.

Versus 3.

Subiit ergo in montem Jesus et ibi sedebat cum discipulis suis.

1. — Theophylactus, *in Joan.*, rationem reddit, cur Christus in montem ascenderit, nimirum propter miraculum futurum : « Non enim erat vanæ « gloriæ cupidus, ut in mediis civitatibus miracula « operaretur. »

2. — Idem quoque aliam quamdam rationem moralem adducit : « Quia et opus est, ut ab omni « tumultu liberetur et locum quærat ab omni stre« pitu purum, si quis talia loqui velit. »

Additio.

a. — *Subiit ergo in montem Jesus.* Firmus perstitit Dominus, donec ad perfectum beneficia contulisset, curatis siquidem infirmis montem conscendit Christus, post beneficia sanitatis collata simul nos docens, infirmitates corporum plurimum deservire ad salutem animarum et ut mons cœlestis attingatur. Unde super illa verba : *Ego occidam et ego vivere faciam, percutiam et ego sanabo,* S. Bernardus, *Epis.* XIII, inquit : « Percussit carnem ut anima sanare« tur. » Enimvero hi qui animæ suæ salutem parvi faciunt, et nihil æstimant, ii sunt præcipue, qui in corpus suum oculos suos et curam mentis defixam habent, animamque suam simul cum corpore desituram aut morituram esse existimant. Recordabimini forsitan illius visionis, quam S. Joannes in Apocalypsi, circa innumerabilem cujuscumque tribus Israel, Agnum in trono suo considentem, laudantis et benedicentis, multitudinem habuit; de qua dicitur : *Clamabant voce magna, dicentes : Salus Deo nostro qui sedet super tronum et Agno.* Ubi S. Augustinus, cur ita elata voce intonarint hanc reddit rationem, inquiens : « Magna voce salutem Deo de« cantant, qui magna gratiarum actione recolunt, « non sua se virtute, sed ipso auxiliante tribulatio« nem impugnantium superasse certamina. » Illi autem populi, unde venirent, dum interrogaretur, responsum fuit : *Hi sunt qui venerunt ex tribulatione magna, et laverunt stolas suas et dealbaverunt eas in sanguine Agni.*

Versus 4.

Erat autem proximum Pascha dies festus Judæorum.

1. — Lyranus, *in Joan.*, dicit, illos, quibus inimicitia quædam capitalis cum aliis intercedebat, Jerosolymam in Paschate contendere minime obligatos fuisse; ac proinde hæc causa erat, cur Christus cæteroquin omnium legum observantissimus, illo tempore Jerosolymam non adierit, quia ibi Scribæ et Pharisæi omnem lapidem movebant, ut ei mortem machinarentur; aut vero tametsi alias in quibusvis aliis occasionibus divina præcepta summo cum zelo observare solitus fuerit, illa tamen vice ex proposito et data opera se eximere voluit, « ostendens, » inquit Dionysius Carthusianus, « se verum Deum ac legislatorem supra legem. » Salmeron observat, Christum ab Jerosolymis se tunc absentantem, ne daret scandalum, aut ne divinæ legis reputaretur transgressor, statuisset hoc præsens patrare miraculum : « Ne vero videretur « peccare non eundo, hoc admirandum et divinum « edidit miraculum. » Item existimat Christum ideo in illo Paschate non concessisse Jerosolymam, quia ostendere volebat solemnitates illas deinceps minime obligaturas esse : « Voluit etiam paulatim « ablactare Judæos a festis Judaicis, quæ quam« primum erant abroganda. »

2. — Lucas Brugensis dicit, Evangelistam non sine mysterio Paschatis fecisse mentionem : « Quem« admodum sub hoc tertium Pascha multa homi« num millia pauxillo panis pavit, ita sub proxi« mum quartum Pascha illum daturus esset panem « incorruptibilem et æternum, quo unus alturus « esset Ecclesiam suam. » Qui idem conceptus diu ante ab Alberto Magno in medium allatus fuit hisce verbis : « Tangit temporis congruentiam, quia in « Paschate futura erat Cœna, Sacramentum Eucha« ristiæ significans, et ideo conveniens erat miracu« lum facere, ex quo doctrina Eucharistiæ habet « exordium. »

3. — Paulus de Palatio, *in Matth.*, ad tempus pariter et patratum miraculum sese reflectens, sequens inde deducit documentum : « Qui sequuntur « Dominum largitorem, ejus manum noverunt in « festis; cum igitur imminent festa, præparemus « corda nostra, ut de manu Domini largiores su-

« manus cibos; sed nos corpori, non animæ cibos « quærimus. »

4. — S. Thomas, *in Joan.*, ad antecedentia verba se reflectens, scilicet : *Subiit in montem,* « aliam « quamdam affert considerationem : Per montem « significatur perfectio justitiæ, secundum illud. « *Ps.* XXXV, 7 : *Justitia tua sicut montes Dei.* Pascha « interpretatur, transitus, ut det intelligere, quod « quisquis pane divini verbi, et corpore et sanguine « Domini desiderat reficì, debet transire de vitiis « ad virtutes. »

Additiones.

a. — *Erat autem proximum Pascha dies festus Judæorum.* Optime notatur tempus quo hoc miraculum panum patratum est : nam ante diem festum Paschæ, scilicet anni sequentis instituenda erat in Cœna sacra Eucharistia; ideo nunc ante diem festum Paschæ jam operatur miraculum, in quo Eucharistiæ præcessit, ut in tempore Cœnæ scirent Apostoli quid in mysterio agebatur. Et ideo ut notant sacri Evangelistæ, *Luc.*, IX, 12 : *Dies autem jam cœperat declinare*; et *Matth.*, XIV, 15 : *Vespere autem facto.* Rationem autem hujus rei pulchram assignat S. Chrysostomus hic dicens : « Turbarum « fidem ostendit, quod Dominum etiam famem « patientes expectabant usque ad vesperam. » Maxime enim exercitari debent in fide, qui ad fructus sacræ Eucharistiæ accedere volunt.

b. — Hoc festo Paschæ Christus prout moris erat, non in Jerusalem, sed in desertum, cum tanta multitudine pergit; quod licet gravissimis de causis fecerit, tamen pro more suo pulchra nobis præbuit documenta, quomodo solemnes dies nobis sunt peragendi. Divinus Magister tunc prædicavit, tunc docuit turbas, in monte oravit, famescentibus alimoniam præbuit, etc. Ut inde nos hauriamus exempla quod diebus festis dimissis terrenis, tantum divinis rebus incumbamus.

c. — Israelitis olim præceperat Deus ut diem Paschæ solemni ritu celebrarent; sed cur hoc tantum Israelitis? Cur non etiam omnibus nationibus? Inter universas nationes Israel erat populus circumcisus ac Deo consecratus; et solus ille qui est circumcisus, alienus ab omni vitio, aptus invenitur ad Domini festa peragenda, ideoque apud Isaiam, I, 14, populi sui detestans ingratitudinem, ipsum Sodomæ et Gomorrhæ comparavit dicens : *Audite verbum Domini, principes Sodomorum, populus Gomorrhæ : quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? Plenus sum. Ne offeratis ultra sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi; neomeniam et Sabbatum et festivitates alias non feram; iniqui sunt cœtus vestri; calendas vestras et solemnitates vestras odivit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens; et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis; et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam.* Deus in illis solemnitatibus nihil suum cernebat : illa quidem solum quoad externam apparentiam ad se ordinata esse videbat, cæterum vero eadem ob fines et lucra temporalia celebrari non ignorabat. Idem quoque Deus apud Prophetam Amos, V, 21, infideli huic populo protestatus est, dicens : *Odi et projeci festivitates vestras, et non capiam odorem cœtuum vestrorum. Quod si obtuleritis mihi holocautemata, et munera vestra, non suscipiam.* Cujus repulsæ et abominationis rationem, S. Antoninus in hoc solum refundit, quia festa illa, non sua sed ipsorum erant : « *Projeci festivitates vestras,* quia « scilicet eas vobis facitis, non mihi. » In festis enim diebus, in summam Dei offensam dissolutio, ut plurimum regnat, non in ipsiusmet obsequium et honorem efflorescens pietas et devotio. Albertus pariter ita exponit : « *Festivitates vestras,* in quibus « scilicet non ad me laudandum, sed ad concu- « piscentias explendas convenitis. » Salvatore nostro, ut est apud Lucam, in domum Jairi, ad filiam ejus resuscitandam, abeunte, populus per viam copiose confluens, ipsum comprimebat; quando Hæmorrhoissa ad fimbriam vestimenti ejus contingendam, magna cum fide accedens, ab infirmitate sua erepta fuit, *Contingit, dum iret,* inquit Evangelista, *a turbis comprimebatur*; unde conversus ad multitudinem illam interrogavit : *Quis me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, et qui cum illo erant : Præceptor, turbæ te comprimunt et affligunt, et dicis : Quis me tetigit?* Pari quoque modo persæpe in aliqua processione, festo solemni, Ecclesia vel platea, incredibilem videbitis populi concursum, paucos vero qui fide et devotione sunt præditi. Una tantum muliercula in hac occasione suam erga Christum fidem et devotionem exercuit; imo in hujusmodi turbis sæpe contingit, quod timor Dei amittatur, et ad quævis illicita facienda licentia, dissolutio et libertas liberrimum habeat aditum, ita ut vere Deo dici possit : *Turbæ te comprimunt et affligunt.* Pauci admodum fimbriam Salvatoris tangunt. Verificatur quod D. Chrysologus his verbis deplorat : « Quod nobis flendum est; mulier de vul- « nere medicinam tollit; nobis medicina ipsa re- « torquetur in vulnus. » De qua eadem temporum suorum miseria lamentans S. Augustinus inquit : « Qui solemnitatibus Jerusalem implent Ecclesias, « solemnitatibus Babyloniæ implent theatra; et ta- « men serviunt, honorant, obsequuntur, non solum « ipsi, qui portant sacramenta Christi, et oderunt « præcepta Christi, verum etiam illi qui nec sacra- « menta ipsa portant, pagani licet sint, Judæi licet « sint, honorant, prædicant. »

VERSUS 5.

Cum sublevasset ergo oculos Jesus et vidisset, quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum : Unde ememus panes, ut manducent hi?

Cum sublevasset ergo oculos Jesus.

1. — « Ubi Christus elevat oculos, » inquit Salmeron, « semper aliquod magnum mysterium « innuitur. » Sic quando Christus apud S. Lucam, VI, 2, de beatitudinibus tractaturus erat : *Elevatis oculis in discipulos suos dicebat : Beati pauperes*, etc. Et quando Zachæum convertere voluit, *Luc.*, XIX, 5, elevatis in eum oculis suspexit : *Suscipiens Jesus vidit illum.* « Item cum in oratione elevavit oculos « ad Patrem; quem ad modum elevatis oculis Eu- « charistiam confecit. »

2. — S. Hieronymus, *in cap.* XIV *Matth.*, ait : « Aspicit in cœlum, ut illuc oculos dirigendos do- « ceat. » S. Bonaventura, *in Joan.*, per oculos Christi dona cœlestia interpretatur : « Oculi Dei sua « sunt dona, *Zach.*, III, 9 : *Super lapidem unum « septem oculi;* quod exponit Gregorius de septem « donis in Christo. Hos oculos sublevat Dominus, « quando miseretur et distribuit dona sua; *oculi « ejus in pauperem respiciunt*, id est, dona in pau- « perem diriguntur. »

3. — Beda Christum per hanc oculorum elevationem se erga constantem ipsorum sui sequelam beneficum exhibere voluisse existimat. « Ipse au- « tem ut potens piusque Salvator excipiendo fati- « gatos, docendo inscios, sanando ægrotos, refi- « ciendo jejunos, quantum devotione credentium « delectetur, insinuat. »

4. — Salmeron hanc Christi actionem a S. Joanne non otiose aut supérflue narratam fuisse ostendit, dicens : « Oportuit dici Jesum sublevasse oculos et « vidisse turbam, ut per hoc indicetur, quod fuit « sollicitus de pascendis turbis : *Oculi ejus in pau- « perem respiciunt. Ps.* X, 5. »

5. — Christi obtutus beneficus semper esse consuevit; unde David Deum rogabat, *Ps.* XXX, 17, dicens : *Illustra faciem tuam super servum tuum.* Ubi Angellius ita scribit : « Quem ipse benigno « vultu respicit, miser esse non potest. » In Levitico, *Lev.*, XXVI, 9, hæc reperitur a Deo facta promissio : *Respiciam vos et crescere faciam.* Et Hesychius ait : « Nihil melius quam respici a Deo, cujus « respectus salus est. »

6. — Rupertus Abbas Tuitiensis, de oculorum Salvatoris elevatorum salutaribus influentiis, *lib.* VI *in Joan.*, ita scribit : « Sublevati oculi Jesu fenestræ « salutis et patentes misericordiæ januæ sunt, per « quas gratia et veritas emittitur; sublevatio ocu- « lorum Jesu præsens miserorum compassio est. » Ac proinde Psalmista ad illos, qui compassionis visceribus carentes crudeles existunt, alludens, *Ps.* XVI, 10, dicit : *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* S. Thomas ait : « Oculos suos sublevat, id « est, respectum pietatis impendit, » id quod idem Psalmista a Deo instanter petebat, *Ps.* XXIV, 16. dum ait : *Respice in me et miserere mei.*

7. — Idem Doctor Angelicus aliam quamdam nobis valde salutarem considerationem adducit, dum ait : « Existens in montem cum discipulis, » oculos suos non ad forum, vel alium locum profanum videndum subito elevavit, « ut discamus « Christi maturitatem oculos non dirigentis huc « atque illuc, sed pudice sedentis et attente cum « discipulis suis. » Dionysius Carthusianus eamdem in ipso oculorum modestiam et circumspectionem considerat, *in Joan.*, dum ait : « Oculus vagus non « fuit, summe compositus, nec sine ingenti causa « circumspexit. »

Et vidisset, quia multitudo maxima venit ad eum.

8. — Toletus observat, S. Joannem multas alias variarum actionum Salvatoris omisisse circumstantias, quæ tamen ab aliis Evangelistis exprimuntur. Primo enim *SS. Matth.*, XIV, 14, et *Marc.*, VI, 34, eum a solitudine montis recessisse dicunt, ut in consectantem se multitudinem oculos suos conjiceret : *Et exiens vidit turbam multam.* S. Marcus addit : *Et misertus est super eos*, et ad compassionem commotus, quæ est secunda circumstantia. « Secundo ad- « dunt, tactum esse misericordiæ affectu. Tertio « causam *Marc.*, VI, 34, assignat, quia erant velut « oves non habentes pastorem. Quarto dicit, *Luc.*, « IX, 11, ipsum eos excepisse placide et humaniter « obviam processisse. Quinto, *Marc.*, VI, 34, refert, « cœpisse eos docere multa. Sexto, addit *Luc.*, IX, « 11, de regno Dei. Septimo, *Matth.*, XIV, 14 et « Lucas addunt, ægrotos et qui curatione indige- « bant, sanasse. Octavo, secundum *Matth.*, XIV, 15 « et *Marc*, VI, 36, erat hora tarda et dies incli- « nabat : *Accesseruntque discipuli dicentes : Dimitte « illos, ut euntes in vicos et villas proximas emant « sibi cibos.* Nono, secundum *Matth.*, XIV, 15 et « *Marc.*, VI, 37, respondent : *Euntes, emamus panes « ducentis danariis et dabimus eis.* Decimo, quod « *Joan.*, VI, 5, nunc refert : *Cum sublevasset oculos « Jesus et vidisset maximam multitudinem, ad Phi- « lippum conversus, ipsum interrogat;* jam enim « docuerat, jam miracula ediderat, infirmos sana- « verat, nunc animum ad refectionem corporalem « illorum applicans ait, etc. »

Dixit ad Philippum.

9. — Valde credibile est, S. Philippum ab increata illa Sapientia habitum fuisse præ cæteris Apostolis velut consiliarium propria commoda minime quærentem, valdeque charitativum; neque opinio hæc suo probabili caret argumento, quia si manifestum charitatis indicium est illud, quod tradit Apostolus, dum ait, I *Cor.*, XIII, 5 : *Charitas non*

quærit quæ sua sunt, illud cum primis in S. Philippo egregie emicuit, quia quando magnam illam Christo supplicationem proposuit dicens : *Domine ostende nobis Patrem*, eamdem non pro se tantum, sed pro omnibus exhibuit, non enim dixit : *Ostende mihi*, sed *Ostende nobis*; neque enim se ab interesse proprio moveri aut seduci permisit. Vix cœlestis Magistri scholæ primum pedem intulerat, cum ecce protinus cœlestis illius et infiniti boni Nathanaelem participem esse voluit. Considerari quoque hoc loco potest, quod cum Philippus ex illis Bethsaidæ finibus oriundus fuerit, locorum illorum majorem utique cæteris omnibus notitiam, praxim et experientiam habuerit et ideo ipse specialissime præ cæteris a Christo interrogatus fuit. Et quidem tametsi Christus *sciebat quid esset facturus*, attamen docere nos voluit, in rebus arduis non esse fidendum nobis ipsis, sed a viris practicis et rerum experientia præditis petenda esse consilia. Unde Albertus Magnus ait : « Quia Philippus de illis partibus fuit, ut dicunt, et magis de multitudine « curavit. » Toletus pariter ait : « Argumento est « majori sollicitudine premi circa victum magisque « esse timidum. »

10. — Lucas Brugensis ait : « Ut qui majori « eruditione indigeret, quod annotant Patres, forte, « quia intelligentior rerum mundi plus esset de « victu sollicitus. » Albertus Magnus citat Chrysostomum in hæc verba scribentem : « Quia hic Apo« stolus rudior fuit et magis indigens instructione. » Aliam tamen rationem Toletus affert, dicens : « Pos« sumus et aliam excogitare causam, nempe Phi« lippum fuisse in hisce, quæ ad victum comparan« dum pertinebant, peritiorem et intelligentiorem. »

11. — Hugo Cardinalis discursus, quos Salvator cum Apostolis suis miscuit, per conjecturam assequi contendit; dicit enim : « Patet de quibus trac« tabat cum discipulis, de operibus scilicet miseri« cordiæ, attendens hic, quod nunquam inaniter « sedebat cum discipulis suis, sed diligenter lo« quens quid ad eos, et docens. »

Unde ememus panes, ut manducent hi?

12. — Ecce quam sit sollicitus, ut eis, qui ipsum sequuntur, de necessariis prospiciat. Jansenius ait : « Recte intelligitur Dominus hoc miraculo signifi« care voluisse eis, qui sibi adhærent etiam in « deserto, hoc est, ubi nullum humanum auxilium « adfuerit, nullum necessariorum bonorum defu« turum. »

13. — Rupertus Abbas Tuitiensis finem hujusce interrogationis sequenti similitudine explicat; dicit enim : « Quomodo benevolus cujusque artis præ« ceptor interdum discipulum interrogat, non quod « de ignorantia illius dubitet, sed ut ad interroga« tionem evigilet et ipse attento efficacius demon« stret. » Lyranus ait : « Non petit ignorans, quod « deficeret eis pretium, sed ut ex responsione Phi« lippi appareret certius miraculum. » Dionysius Carthusianus ait : « Interrogat non quasi ignorans, « sed informare intendens. »

Additiones.

a. — *Cum sublevasset oculos Jesus et vidisset quia multitudo maxima*, etc. Cum ad Jesum confluerent turbæ, non poterant egestate laborare, et quamvis aliquos traxerit propria utilitas, tamen benevolo affectu, ac amico venerant. Et licet aliqui etiam sinistra mente venerint, tamen ob societatem bonorum, cœlestibus bonis fuerant recreandi. Noli ergo, o homo, sollicitus avaritia opes providendo gemere, noli laborare caduca præparando, quia prandii tui semper et ubique Deus præparator assistit : « Quis « Rex devotis militibus debitam non procurat an« nonam? Quis Dominus fidelibus servis suis in « justa cibaria non ministrat? Si ergo nobis Deus et « Rex et Dominus, quid negabit? » ait S. Chrysostomus, *Hom.* XLIV *in Matth.* « Stipendiis suis mili« tans derogat miles regi, suis sumptibus vivens « dominum servus accusat, pro se sollicitus filius « culpat superstitem patrem. Noli ergo homo « exponere Deum pro te, taliter cogitando, qui et « justitia regnantis, et dominantis studio, et gene« rantis affectu, in se totam tui recepit sollicitudi« nem, refudit et curam. » Scilicet turbæ Christum sequebantur, indeque se maxime pignoratum agnoscit, ut eis in necessariis provideret. Non enim solet Christus Deus suos sequaces vacuos dimittere, sed invigilat super illos qui illum timent, illum sequuntur et serviunt. Prima facie quidem paradoxum esse videtur quod Psalmista ait, *Psal.* XXXIII, 12 : *Divites egucrunt et esurierunt.* Quomodo enim is qui dives est egenus esse et esurire potest? Numquid pecuniæ obediunt omnia? sed respondetur quod sæpe tempore famis et caritate annonæ contingat quod ad sui sustentationem nec pecunia juvet, nec hominis industria; tunc enim Deus solus est provisor, tuncque *inquirentes Dominum, non minuentur omni bono*, quia Deus solo flatu venti alicujus integros venire facit ad sustentationem hominis coturnicum exercitus, dicente Psalmista, *Ps.* LXXVII, 27 : *Misit sicut arenam maris volatitia pennata, pluit sicut pulverem carnes.* Apud S. Lucam, XXII, 35, legitur quod cœlestis Magister, in ultima cœna, suos interrogarit Apostolos : *Quando misi vos sine sacculo et pera, et calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt : Nihil.* Moxque eisdem præcepit, dicens : *Sed nunc, qui habet sacculum tollat similiter et peram*; id est, ut expositores interpretantur, « sacculum quo portatur pecunia, pera qua « portantur cibaria. » Cur nunc sacculum et peram sibi procurare jubentur? S. Chrysostomus, et ejus auctoritatem adducens Hugo Cardinalis respondent : « Quando nec zonam habebant, neque aes, nullius

« passi sunt penuriam, ut autem marsupium con-
« cessit eis et peram, esurire videntur et nuditatem
« pati; ac si eis diceret : Hactenus cuncta vobis uber-
« rime affluebant, nunc autem volo vos et inopiam
« experiri. » Nimirum Christus non solum suis Apostolis, sed etiam successive illis qui ad ipsorum imitationem vitam essent acturi Apostolicam, insinuare voluit, quod plene in ipsum confidendo copiosiorem erga se experturi essent providentiam, quam si in propriam confiderent industriam. Unde David, *Psal.* XXII, 1, ait : *Dominus regit me et nihil mihi deerit.*

b. — Christus versans in vasta eremo, stipatus multa hominum turba, tam modeste agebat, ut notaverit hoc, quasi quid singulare, Evangelista quod sublevasset oculos. Quod mysterio nullatenus vacare putat Ven. Beda, sic fatus : « Dixit, *cum*
« *sublevasset oculos Jesus,* ut disceremus, quia oculos
« non erigebat huc atque illuc, sed pudice sedebat
« attentus cum discipulis suis. » Itaque tam impense gerebat dimissos ad terram oculos Jesus et tam severus pudicitiæ cultor, hac in re fuit, ut quia semel in eremo sublevavit oculos, curiose illud notaverit Evangelista, ut rem insolitam, quod pudicitiæ tribuit Beda, ac si faceret ad pudicitiam Christi tam diligens oculorum demissio. Et ita est; perfectio enim in fugiendis pro viribus nostris venialibus culpis et defectibus consistit et animæ timoratæ culpas etiam minimas fugiunt. S. Jacobus, in principio Epistolæ suæ clare nos docet, in quonam perfectio hominis christiana præcipue consistat; dicit enim : *Perfecti et integri;* quibus verbis perfectionem conjungit cum integra omnium divinorum præceptorum observantia, eaque adeo exacta et punctuali, ut in ullo prorsus deficiat : *In nullo deficientes.* Undenam eminentem sanctitatem Baptistæ Joannis, sua accepisse incrementa existimas? Nimirum de ipso sancta Mater Ecclesia canit : « Antra
« deserti teneris sub annis, Civium turmas fugiens
« petisti. » At vero cur se in desertum illud se recepit! Num forte ideo, ut se per sanctam contemplationem, cum Deo arctius uniret, aut vero ut factus scorpionum aliarumque ferarum sodalis, austeriorem, rigidioremque ageret pœnitentiam? Non dicit hoc sancta Ecclesia, sed causa hujus præcipua hæc ab eadem assignatur, ut scilicet culpas quoque veniales tanto securius fugere posset : « Ne levi sal-
« tem maculare vitam, Flamine posses. » P. Alvarez qui de perfectione christiana grandia, dignissimaque luce composuit volumina, inter alia ita scribit :
« Spirituales viri, qui suarum animarum puritatem
« zelo Dei zelant, ad hanc leviorum peccatorum
« detestationem debèrent se auxilio divinæ gratiæ
« movere, ut tanquam filii Dei dilectissimi, mini-
« mam Patris displicentiam, melius quam servi
« mali et pigri magnam detestari solent, effuge-
« rent. Nec deest illis causa satis efficax, ut hoc
« detestationis genus de levibus peccatis concipiant,
« si considerent se his culpis Patrem benignum
« offendere, a quo sunt ad vitam spiritualem et
« Angelicam evocati et super alios homines qui
« mundanis inhærent, tenerrimo amore dilecti.
« Tantum Dominum ac talem Patrem offendere,
« etiam leviter, malum est in justorum oculis. »
Dionysius Carthusianus, in *art.* XIX opusculi *de enormitate peccati,* in hæc verba scribit : « Veniale
« perfectionis adeptionem tanto plus impedit quanto
« minus vigilanter vitatur ac deploratur. Idcirco et
« multi religiosi et veram religionem parum pro-
« pinquant, vel nunquam attingunt, quoniam ve-
« nialia cum incessabili diligentia non declinant,
« nec mentem suam in divinæ æternæque lucis
« præsentia, semper timorate constituunt, imo
« facilius ad inania resolvuntur. »

c. — In hæc verba : *Cum sublevasset oculos Jesus,* Rupertus, *in Joan.,* scribit : « Oculi Jesu fenestra
« salutis et patentes misericordiæ januæ, per quas
« gratia et veritas emittitur. » Dei oculi nihil aliud effundunt quam pietatem et misericordiam. Quod expertus Petrus, qui licet de galli cantu ad trinam negationem esset præmonitus, non tamen venit in agnitionem peccati sui nisi postquam illum respexisset Jesus.

d. — Quæritur, cur non ad discipulos, sed ad venientes turbas sublevarit oculos Dominus? Certe maxime ponderandum quod non sublevavit oculos, ut videret discipulos qui juxta ipsum sedebant, sed ut videret turbas quæ a longe stabant; discipulorum quippe magister erat, turbarum autem auxiliator. O quantum distant divini Christi oculi ab oculis modernorum Prælatorum. In mundo fertur solum intuitus in proximos et hoc potius ad dominium quam ad obsequium. Prælaturæ autem Ecclesiasticæ non ad dominium, sed ad subditorum obsequium ordinatæ sunt.

e. — Turbæ Christi sequaces, triduanæ famis necessitatem non sentiunt, nec subsidium expetunt et Christus summe est sollicitus de ope abundantius largienda. O expromptam Dei beneficentiam! O velut pie superbam orationis vim! Imo necdum est oratio, et tamen consequitur impetratio, et de impetratione turbæ gloriantur. Sic verum est illud Isaiæ, LXV, 23 : *Electi mei non laboraverunt frustra, quia semen benedictorum Domini est et nepotes eorum cum eis, eritque antequam clament, ego exaudiam.* Nam licet non clamarent, nec escas peterent quia has turbas ex solo Dei timore insecutas aspexit, inde ad hanc inopiam et necessitatem antevertendam movetur Christus Deus. Timenti enim Deum, nec desunt bona spiritualia pariter et temporalia. Dicitur, *Psal.* XXXIII, 10 : *Non est inopia timentibus eum.*
« Hoc est, » ait S. Basilius, « nulla ad complec-
« tendam virtutem deest facultas, cum per tenio-
« rem ab indecora omni et absurda actione revoca-

« tur, impeditur; sed perfectus est, nullo bonorum « quod humanæ conveniat naturæ, destitutus. « Salutare fuit consilium illud quod senior Tobias « dedit filio suo : *Pauperem quidem vitam gerimus « sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum et « recesserimus ab omni peccato et fecerimus bene.* » In Hebræo legitur : *Dabit tibi Deus divitias magnas, si requisieris eum in toto corde tuo et tota mente tua.* Non defuerunt interpretes qui hunc textum : *Non est inopia timentibus eum,* exposuerunt in ordine ad provisionem bonorum etiam temporalium. Cajetanus scribit : « David affirmat quod timentibus Deum « nihil deficit; quod intellige juxta promissiones in « Deuteronomio factas. Totus enim iste Psalmus « plenus est promissionibus temporalium bono- « rum. » Dionysius Carthusianus eumdem textum explanans ait : « Nam in spiritualibus et corporali- « bus bonis, providet eis Dominus sufficienter. » Experientia autem multarum occasionum docuit quod plurimi Deum timentium, bonorum ad propriam sustentationem necessariorum passi fuerint defectum ac penuriam; ergo non videtur subsistere sed vacillare propositio ista Psalmistæ, saltem ex aliqua parte. Respondet S. Thomas : « Contingit « aliquando, timentem Deum parum habere, sed « non contingit eum esse inopem; inops est, qui se « deficientem reputat : qui timent Deum, his con- « tenti sunt, quæ habent. » Verum responderi potest adhuc alio modo. Quis potest esse certus aut securum se reddere, quod verum habeat timorem? *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.*

f. — Ut vidit Dominus famescentes turbas, quasi nequit Dominus non agere de illorum sublevatione; quod exprimentes Matthæus et Marcus, dicunt statim tactum esse misericordia. Non enim patitur esse egentes homines divina misericordia, atque clementia, adeo ut quando Israelitæ fame erant puniendi, a se judicium illud Dominus abdicat et Eliæ tradiderit, veritus quod ipse tandem parceret egentibus. Ex quo clare deduci potest quantum misericordiæ opera Deo grata sint et accepta.

g. — Dicit ad Philippum : *Unde ememus panes ut manducent hi?* Nummi deerant ad panes emendos, quibus depelleretur fames; miraculoque opus fuit, ut miseri haberent subsidium, quia pro illis alendis non erat aurum. Utinam, ut aliquibus deest aurum ad levandam miseriam inopum, sic etiam deesset ad perpetrandam culpam. Divites enim et pecuniosi proclives sunt in vitia, terrenorum bonorum abundantia nidus est omnis peccati et inter divitias innocentiam conservare difficillimum est. Ecclesiasticus, XI, 10, ait : *Fili, ne in multis sint actus tui et si dives fueris, non eris immunis a delicto.* Interpres Græcus hunc Ecclesiastici textum legens, non dicit : *Si dives fueris,* sed, *si multiplicaveris.* Unde S. Gregorius nos monet, dicens : Profecto qui « augere opes ambit, vitare peccata negligit et « more avium captus, cum escam terrenarum « rerum avide conspicit, quo stranguletur peccati « laqueum non agnoscit. » Sanctus ac regius Propheta David de hominibus, omnigena vitiorum pice infectis loquens, *Psal.* LXXII, 6, ait : *Tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate et impietate sua; cogitaverunt et locuti sunt nequitiam, iniquitatem in excelso locuti sunt; posuerunt in cœlum os suum.* At vero undenam hæc impietas, atque ad omnia iniquitatis genera dilatata et extensa malitia derivatur? *Prodit quasi ex adipe;* id est, ut Hugo Cardinalis ait : « Ex abundantia, » *iniquitas eorum;* qui etiam ex hac radice multa pessima pullulare germina probat, simulque eadem enumerat qualia sunt : 1° Superbia; *Prov.,* VIII, 18 : *Opes superbæ.* 2° Oblivio Dei, juxta illud *Oseæ,* XIII, 6 : *Adimpleti sunt et saturati; levaverunt cor suum et obliti sunt mei.* 3° Contemptus Dei; *Job.,* XV, 25 : *Contra omnipotentem roboratus est, pinguis cervice armatus est.* 4° Ingratitudo; *Isa.,* XLV, 5 : *Accinxi te et non cognovisti me.* 5° Transgressio præceptorum Dei juxta illud *Jerem.,* V, 28 : *Impinguati sunt et dilatati, et præterierunt sermones meos pessime.* 6° Luxuria, juxta illud *Jerem.,* V, 7 : *Saturavi eos, et mœchati sunt.* 7° Petulantia, id est, in vestitu et exteriori personæ apparatu, inordinata pompa. *Deut.,* XXXII, 15 : *Incrassatus est dilectus et recalcitravit.* 8° Jurgia et rixæ, prout patet *Gen.,* XIII, 7, ex controversia quam inter se pastores Loth et Abrahæ habebant pro gregibus. 9° Oppressio pauperum, *Eccli.,* XIII, 23 : *Venatio leonis onager in eremo, sic et pascuæ divitum sunt pauperes.* Divus Chrysostomus avari hominis cor examinans, ne vel umbram aut vestigium pietatis et timoris Dei in eo se invenire dicit : utpote qui de futura vita tam parum curat, ac si nulla nobis post hanc vitam sperare liceret : « Neque « regni amor est illic, neque gehennæ metus; non « pudor hominum, non misericordia, non condo- « lentia, sed impudentia et violentia, et futurorum « omnium contemptus, et fabula ipsis verba Dei « videntur esse. »

h. — Judas denarios asportabat et tamen hac in re consiliarius non est adhibitus. Non dubitabat Dominus, quin aliquando e marsupio Judæ satiandus esset totus mundus; non enim habet aliunde Christi panis majus augmentum, quam a Christi passione. Ille enim per passionis panem a Juda emptum nos satiabit superabundanter, cum ille tanto magis per redemptionem erga nos beneficus extiterit, quanto nos illum indignius tractavimus.

i. — Ad subveniendum penuriæ ac fami universæ hujus multitudinis, cum Apostoli dicerent : *Dimitte eos in proxima castella,* et Philippus objiceret magnam difficultatem, ducentorum denariorum panes haud sufficere, solus Christus de providendo præsenti necessitati quærit : *Unde ememus panes?* Alta

Dei ordinatione disponitur, quod omnes Apostoli difficultates objiciant, ut in præsenti beneficio, ac in sublevanda hujusmodi necessitate, solus Christus recognoscatur auctor, ejusdemque mira patefiat providentia, qua nobis providet, non solum tanquam nutrix, sed mater, utpote qui habet talem uniuscujusque in singulari providentiam, qualem universim habet in omnibus. Apud Isaiam, XLIX, 12, Deus in hæc verba prorumpit : *Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui?* Quasi diceret : Nunquam fiet, ut mater aliqua adeo sit crudelis ut filii sui quem in utero portat, obliviscatur, vel pro eo omnnem sollicitudinem deponat; et tamen subdit : *Etsi illa oblita fuerit, ego non obliviscar tui.* Adeo provida est Dei erga nos beneficentia, ut quemadmodum apud Lucam, XII, 7, legitur, Salvator noster dixerit : *Capilli capitis vestri omnes numerati sunt.* Ac proinde S. Augustinus, *Serm.* VI *de verb. Dom.*, ut in Dei nos ulnas confidenter conjiciamus, in hæc verba exhortatur : « Omnem curam vestram super Dominum « mittite. Prorsus vos ipsos totos projicite in illum. « De ipsis capillis nostris securitatem nobis dedit. « *Amen dico vobis,* inquit, *et capilli capitis vestri « omnes numerati sunt.* Capilli nostri numerati sunt « Deo, quanto magis mores nostri, cui sic noti sunt « capilli nostri? Videte quia nec minima nostra « contemnit Deus; nam si contemneret, non crea- « ret. »

3. — Deus cœlesti pane pavit Israelitas in deserto; Christus Dominus sui æterni Patris habens ingenium, ne in virtutibus inferior videretur, famescentes turbas miraculoso pane in deserto alit. At vero cur non Apostoli pietate commoventur super hanc multitudinem, ut eis cibos quærant, sed solus Christus misericordia tangitur, ut de providendis cibis sollicitus sit? Optime ad quæstionem Thomas Beauxamis : « Patrisfamilias est, non tantum filiis « sed et servis providere, adeo ut quid manducaturi « sint sollicitus sit, cibumque exhibeat. Deus quo- « que optimus maximus, cum sit omnium opifex et « pater, qui dat escam omni carni, dat etiam « fœnum jumentis adeo ut omnia impleantur ejus « bonitate; unde jus exurgit expectandi alimenta a « Deo, utpote qui a se nobis tanquam patrem nos- « trum invocari voluit; et quidem qui omnia ani- « malia pascit, multo magis filios suos sustentabit. » Et ideo securi curam nostram in Deum jactare debemus, ut ipse nos enutriat. In Christum quoque omnem nostram confidentiam jactare et illi adhærere, cum suos et sacro verbo, et Eucharistia pascat, nec deserturus sit, quin indigentibus succurrat. Siquidem illa fiducia quæ in Deum potius quam in nostram industriam habetur, ab ipso Deo liberalissime compensatur et maxime ad illos, qui hanc fiduciam cum bona conscientia habent conjunctam, ut ex facto hodierni Evangelii elicitur : *Dixit ad Philippum : Unde ememus panes, ut manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum.* Quinque millia hominum in solitudine Christum sequuntur, quorum pietate commotus, statuit famelicos cibare et reipsa miraculose cibavit.

VERSUS 6.

Hoc autem dicebat tentans eum, ipse autem sciebat quid esset facturus.

1. — Quonam sensu tentatio hæc explicanda sit, Dionysius Carthusianus declarat, dicens : « Tentatio « piæ probationis ordinatæ ad instructionem, » ad eum modum, quo sacer textus Deum Abraham tentasse scribit. Toletus diffusius loquitur : « Non « aliud est, inquit, quam periculum facere sive « scientiæ, sive virtutis, sive alicujus alterius quod « in illo latet. » Sciebat etenim Christus, quæ et qualis esset hujus Apostoli dissidentia, quæ etiam ex ejus responsione clare colligitur, ac proinde hanc ei interrogationem proponit : « Non ut fidem « ejus notam aliis faciat, sed ut et ipsum humanum « remedium deesse advertere faciat et sic discat « Christo se totum committere et sollicitudinem « supervacaneam temporalis victus deponere. »

VERSUS 7.

Respondit ei Philippus : Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.

1. — Lucas Brugensis ex quadam Ariæ Montani annotatione super Marcum advertit, ex antiquis Judæorum monumentis colligi, quod Christi temporibus unus denarius in illis locis ad decem homines pane satiandos suffecerit; ex quo deducitur, quod cum ducentis denariis ducentis tantum hominum millibus satisfieri potuerit.

2. — Salmeron ait : « Id est, panis Dei satians « non potest comparari ullo naturæ pretio : unde « Simoni Mago dixit Petrus : *Pecunia tecum sit in « perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecu- « nia possideri;* potest tamen emi de congruo de- « nariis nostris, verum ex auxilio divinæ gratiæ. »

VERSUS 9.

Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos et duos pisces; sed hæc quid sunt inter tantos?

Est puer unus hic.

1. — Salmeron charitatem S. Andreæ valde commendat qui se ad prospiciendum turbis illis valde sollicitum exhibuit : « Charitatem ostendit « Andreas, quod necessarium victum paratus erat « turbis communicare, nos autem ne superfluum « quidem largimur. » Panes illi et pisces Salvatoris

et duodecim Apostolorum mensæ instruendæ destinati fuerant et tamen S. Andreas illis se privare patratus erat, ut aliorum famem sublevaret. Etenim ex textu S. Marci satis colligitur, panes illos ad Apostolos spectasse; ideo enim Dominus illos interrogavit : *Quot panes habetis?* In S. Matthæo pariter Apostoli dicunt : *Non habemus nisi quinque panes et duos pisces.* Et apud S. Lucam similiter asserunt : *Non sunt nobis plus quam quinque panes et duo pisces.*

2. — Didacus Stella hanc habet considerationem : « Commendat Ecclesiam Petro, constituit « Episcopos Apostolos sanctos et virtute præditos, « iis animas commendat et officium prædicandi, « pecuniam Judæ tradidit, alimentum corporeum « puero custodiendum datur. In hoc videbis quam « parvi pendat Deus res temporales et quanto pre- « tio res habeat spirituales. »

Qui habet quinque panes.

3. — Chrysostomus sobrietatem et temperantiam considerat victus, quo Apostoli sustentabantur : « Illud enim hinc discimus, quanta philoso- « phia angustaque disciplina Apostoli viverent, « omnium deliciarum luxum contemnentes; » siquidem pro duodecim viris sustentandi quinque solum panes præsto erant : « Ita quæ ad corpus « pertinent, omnia superflua et contemnenda sibi « videbantur. »

4. — Eamdem quoque considerationem habet S. Bonaventura, qui dicit : « Ex quo apparet discipulorum inopia, non solum ad recipiendum tur- « bam, sed etiam ad propriam famem mitigandam « et ut magna ostendatur inopia, Joannes exprimit « genus panum. »

5. — S. Thomas de Aquino, *in Matth.*, exinde gustum et suávitatem arguit, quam Apostoli ex verbo Christi et prædicatione ejus percipiebant : « Ex hoc videtur, quod Apostoli ita fuerint intenti « suavitati sermonis Christi, quod magis delec- « tantur in audiendo Christum, quam in procu- « rando sibi victum; unde parum curabant de cor- « poris refectione. »

6. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac Dom.*, per hosce quinque panes in sensu morali varios intelligit virtutum actus circa bonam quamdam et solidam pœnitentiam agendam necessarios : « Pri- « mus, dolor de amisso; secundus, pudor de com- « misso; tertius, horror judicii; quartus, timor « supplicii; quintus, ardor pœnitudinis. » Per duos vero pisces duas alias circumstantias ad eamdem pœnitentiam requisitas intelligendas esse dicit : *Pisces duo, sunt propositum melioris vitæ et spes obtinendi veniam.*

7. — S. Matthæus Apostolos Christo magistro suo suasisse scribit ut dimitteret turbas, ut sibi in locis vicinis victum possent necessarium comparare; at ille respondet : *Non habent necesse ire;* ubi S. Hieronymus, *in Matth.*, ait : « Non habent « necesse diversos cibos quærere et emere sibi « ignotos panes, cum secum habeant cœlestem pa- « nem. » S. Hilarius, *in Matth.*, hanc petitionem ipsorum nequaquam miratur; siquidem : « Non- « dum concessum Apostolis erat ad vitæ æternæ « cibum cœlestem panem perficere ac minis- « trare. »

8. — S. Marcus Christum interrogasse scribit : *Quot panes habetis? ite et videte.* Toletus hujus interrogationis, perquisitionis et præcepti Apostolis dati, ut scilicet prouti in S. Matthæo habetur, panem et pisces inter turbas distribuerent, causam hanc esse dicit : « Ut hac ratione cognoscentes se « nihil habere, non solum quod pro tanta multitu- « dine, sed nec etiam quod sibi ipsis satiandis suffi- « ceret, et postea experientes divinam ejus virtu- « tem, ipsius postea fidant providentiæ et nimiam « sollicitudinem deponant. » Id quoque probat reprehensio, quam Christus discipulis fecit, *Matth.*, XVI, 8, dum ait : *Quid cogitatis inter vos, modicæ fidei, quia panes non habetis? nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum, et quinque millium hominum, et quos cophinos sumpsistis?*

9. — Didacus optime considerat, potuisse quidem panem et pisces de novo creare, absque eo quod modica illa victus sui provisione et annona uteretur : « Sed voluit quod discipuli ejus ei affer- « rent illos panes; vult namque nos ei afferre id « quod ex nostra parte possumus, ipse vero reli- « quum perficiet; opera nostra ex se non sunt « digna, ut mereantur gloriam, at per merita « Christi et gratia divina adjuvante et faciente « consequemur. »

10. — Chrysostomus patratum hoc a Christo miraculum hisce verbis, *Hom.* L *in Matth.*, admiratur : « Non est minus ex quinque panibus tot panes « produxisse et ex duobus piscibus tam magnam « multitudinem piscium, quam aut germinasse a « principio terram, aut aquas pisces produxisse, « hoc nempe signum erat, terræ ac maris ipsum « esse creatorem. » Hoc prodigium tanquam Dei potentiam excedens, inquit idem S. Doctor, æstimabatur ab Israelitis, dum per tot annos in deserto oberrabant : « *Numquid et panem poterit dare, aut « parare mensam in solitudine?* Idipsum tamen « opere conficit. »

Hordeaceos.

11. — Jansenius admiratur non tantum pro duodecim et amplius personis modicam quantitatem, sed etiam annonæ qualitatem; non enim habebant carnem, sed pisces, panemque modicum, eumque hordeaceum : « Videri etiam posset ideo « hordeaceorum panum apertam factam esse men- « tionem, quo revocaretur in memoriam miracu-

« lum Elisei, qui viginti panibus hordeaceis pavit « centum viros. »

12. — « Hinc deliciis dediti intelligant, » ita monet Chrysostomus, *Hom.* XLI *in Joan.*, « quid « magni illi viri et admirabiles comederint, quam « vilis et modica eorum mensa fuerit. » Qui idem alibi in S. Matthæo observat, S. Joannem Evangelistam non sine mysterio panes illos hordeaceos fuisse, declarare voluisse : « Non superflue, neque « otiose id enarrans, sed deliciarum luxum Apostolorum exemplo calcandum esse instruens. »

13. — Nonnulli sacri Expositores hoc loco sequens movent dubium, cur scilicet sapientissimus Magister sicut multiplicando vinum, perfectum et generosum vinum produxit, ita quoque idem circa panem non fecerit, curando ut panes illi non hordeacei, sed triticei essent? Albertus Magnus, *in Joan.*, respondet : « Ad hoc dicendum, quod aliud « est hic et aliud ibi; illud enim miraculum deservivit jucunditati nubentium, et ideo conveniebat « aquam mutari in liquorem jucunditatem faciens tem; istud autem deservivit necessitati communis « turbæ, et ideo a forma necessitati deservienti « illum panem non mutavit, maxime, ut dicit Chry« sostomus, ne gulæ videretur deservire. » Salmeron vero aliam magis litteralem rationem adducit, dicens : « Quia multiplicavit quod invenit, invenit « autem panes hordeaceos et non frumenti. » Lucas Brugensis ad nostram instructionem hoc inde documentum deducit : « Qui sibi Christum cupiunt « esse nutritium, discant non appetere exquisitas « lautitias, sed pane hordeaceo contenti esse. » Id quod quotidie tot bonis religiosis evenit, qui Dei servitio dedicati, in summa austeritate et sobrietate quovis pane contenti vivunt.

14. — Quod vero mysterium attinet, hoc a Ven. Beda fuse hisce verbis exponitur : « Panes, « qui legem designant, hordeacei fuisse referun« tur, qui jumentorum maxime, rusticorumque est « cibus, quia incipientibus, necdumque perfectis « auditoribus asperiora, et quasi grossiora sunt « committenda præcepta; animalis enim homo « non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, atque « ideo Dominus pro suis cuique viribus dona dis« tribuens, semperque ad perfectiora provocans, « primo quinque panibus quinque millia, secundo « septem panibus quatuor millia hominum reficit; « tertio discipulis suæ carnis et sanguinis myste« rium credit; ad ultimum magno munere dat « electis, ut edant et bibant super mensam suam « in regno. »

Et duos pisces.

15. — Non sufficiebat Christo miraculum edidisse in pane, quin etiam in pisce idem operari voluit : « Ut ostenderet se Dominum, » inquit S. Thomas, « et in terra et in mari; » ille qui, *Genes.*, I, 11 et 20, dixit : « *Germinet terra herbam* « *virentem*, et qui dixit : *Producant aquæ reptile*, « etc. »

16. — Albertus Magnus de pisce ita scribit : « Præbet frigidum dulcoramentum, et non fovet « libidinem. »

17. — Hugo Cardinalis in sensu morali ita scribit : « Duo pisces, cognitio illuminans intellectum, « et dilectio inflammans affectum; cognitione enim « præsentia vana esse conspicimus; per præterita « quasi per quædam præsagia de futuris conji« cimus. »

Sed hæc quid sunt inter tantos.

18. — Siquidem, ut S. Bonaventura, *in Joan.*, advertit, uno pane milleni homines pascendi erant : « Unde viros nominat et numerat; unde apparet, « quanta erat reliquorum turba, præ sui multitu« dine non numerata. Unde Matthæus dicit, quod « manducantium fuit numerus quinque millia vi« rorum, exceptis mulieribus et parvulis. »

19. — Theophylactus super Matthæum ita scribit : « Discamus hoc loco, quod etiam pauca, quæ « habemus, in hospitalitatem insumere debemus : « Apostoli pauca habentes dederunt, et pauca hæc « multiplicavit. »

Additiones.

a. — *Est puer unus hic qui habet quinque panes hordeaceos et duos pisces.* D. Antoninus Ulyssiponensis, *Serm. in* IV *Dom. Quadr.*, per hos panes conditiones veræ pœnitentiæ intelligit, dicens : Quinque panes sunt dolor de omisso, secundus pudor de commisso, tertius horror judicii, quartus timor supplicii, quintus ardor pœnitudinis. Pisces duo sunt propositum melioris vitæ et spes obtinendi veniam.

b. — Quinque panes hordeacei et duos pisces, non plures, nec pauciores eliguntur in materiam hujus miraculi. Christus supremus rex, Apostoli principes orbis constituti erant, et tamen pro eorum victu non aliquis panis triticeus, suavis et dulcis, sed hordeaceus proponitur; erant enim turbæ famescentes in deserto. Discant hinc principes, discant prælati, cum subditi penuria laborant, ipsi multarum epularum copiæ, ac suavitati non indulgeant, sed tantum necessariis contenti sint. Damna enim gravia ex crapula gubernantium et rectorum in rempublicam resultant. Sapiens Salomon, supernaturali sapientiæ politicæ ad bonum populorum gubernium, præ omnibus aliis regibus dotatus privilegio, hoc magni momenti omnibus civitatibus, provinciis et regnis dat monitum, *Eccli.*, X, 16 : *Væ tibi terræ, cujus principes mane comedunt; beata terra, cujus principes vescuntur in tempore suo.* Afflictiones, calamitates, ruinasque publicas, omnibus statibus illis imminere prædicit, quibus principes

gulosi fuerint dominati. Paulo ante autem, idem præmiserat, dicens : *Væ tibi terra, cujus rex puer est.* Pueri namque nunquam saturandi putantur; siquidem vix a somno excitati, cibum quærunt; neque in aliud collimant quam ut suæ satisfaciant esuriei. Væ statibus illis quibus tales dominantur principes, quia suum apud populos perdunt respectum, a subditis despiciuntur, iisque tumultuum et insolentiarum præbent occasionem. Aliud perniciosum reipublicæ præjudicium ex hac gula promanat, dum per illam actiones causarum cessant impediunturque expeditiones, audientiæ negliguntur subditorum, consilia quiescunt regalia, aliaque in nihilum recidunt maximi momenti negotia. D. Chrysostomus de Ninive loquens ait : « Ebrietas « et crapula urbem stantem quatit, ad casumque « nutare compulit; jejunium nutantem ipsam ca- « suramque firmavit. »

Versus 10.

Dixit ergo Jesus : Facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco; discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia.

Facite homines discumbere.

1. — Huic præcepto Domini Apostoli necquicquam contradixerunt, multo minus ingens illa hominum multitudo, tametsi illis ignotus esset hujus præcepti dominici exitus aut finis. Unde Lucas Brugensis ait, *in Matth.* : « Qualis fuit simplicitas « obediendi Apostolorum, ut juberent discumbere, « talis et facilitas obsequendi populorum, ut uno « tantum verbo jussi discumberent, de fine licet « incerti. » Chrysostomus, *Hom.* XLI *in Joan.*, similiter ait : « Nondum visis panibus, ut intelligas quæ « non sunt, sicut ea quæ sunt, ei subdita esse, ut « Paulus testatur, vocans quæ non sunt, tanquam « ea quæ sunt, ut hinc discipulorum animos exci- « taret; cum enim ex sermone illo lucrati essent, « continuo paruerunt; neque perturbati sunt, dicen- « tes : quid est hoc? quid jubes discumbere? nihil « est paratum, sed ante miraculum credere cœpe- « runt. »

2. — Didacus Stella ad locum alpestrem, in quo discubituri erant, se reflectit, siquidem locus ille in deserto erat, et tamen eos vel minimum recalcitrasse non constat : « Discubuerunt omnes in de- « serto illo super terram; pauci enim eorum habe- « bant vestes pretiosas, si enim habuissent, vix « recumbere voluissent super terram; ut intelligas « non multos sapientes, nobiles aut divites ex « Christi pane manducare; vel certe si divites et « nobiles erant, hæc contemnentes in vili humo « sederunt. » Unde devotam quamdam instructionem pro illis deducit, qui ad panem et mensam sacramentalem sunt accessuri. Ergo ad edendum panem hunc requiritur ea animi modestia, ut non te credas altiori loco dignum, quam humili terra. Salmeron quoque in sensu morali monitum quoddam suggerit, quod eidem dispositioni ad mensam dominicam multum potest cooperari : « Discubitus « iste quietem mentis, et cessationem a curis atque « molestiis significat. » Idipsum quasi Hugo Cardinalis notat hisce verbis : « Per quod significatur, « quod qui verbo Dei audiendo volunt attendere, « et mensæ Domini participare, debent sensus suos « arcere, et eis perfecte dominari, ut dicit Glossa. » Demum vero graviter invehitur contra illos, qui alio fine, quam ob spiritualem profectum ad verbum Dei auscultandum conveniunt : « Contra illos, « qui veniunt ad sermones, ut videant, et videan- « tur, et concupiscant, et colloquantur cum mulie- « ribus. »

3. — Illos quidem quiete sedere jussit, sed postquam ambulando defatigati fuere et viribus exhausti. Unde S. Ambrosius, *in Luc.*, ait : « Gratiæ cœlestis « impartitur alimentum, sed quibus impertiatur, « adverte; non otiosis, non in civitate quasi in « synagoga, vel sæculari dignitate residentibus, sed « inter deserta quærentibus Christum. » Suis quidem illos benedictionibus pascit, eosque quiete considere facit, sed postquam eum audierunt et per labores et defatigationes inter alpestres horridasque solitudines eum fuere secuti.

4. — Salmeron facto discumbentium calculo computat, quod cum discumbentium numerus se præter mulieres et parvulos ad quinque hominum millia extenderit, quilibet Apostolorum circiter octingentis quinquaginta hominibus ministrarit.

Erat autem fœnum multum in loco.

5. — Dionysius Carthusianus, *in Joan.*, ait : « Et « sic locus mollior et aptior fuit ad sedendum atque « vescendum. » S. Marcus locum hunc virescentem fuisse dicit, intelligendo per fœnum herbam viridem, vivam, nondum præcisam et exsiccatam, qualis in principio veris circa Pascha esse solet. Theophylactus, *in Matth.*, legit : *Super gramina, frugalitatem docens, ne ut in pretiosis lectis et stratis recumbas.*

6. — Quantum vero ad fœni hujus mysterium attinet, illud multiplex esse reperitur. Beda ait : « Fœnum, in quo discumbens turba reficitur, con- « cupiscentia carnalis intelligitur, quam calcare ac « premere debet omnis, qui spiritualibus alimentis « satiari desiderat; omnis enim caro fœnum et « omnis gloria ejus tanquam flos fœni; discumbat « ergo super fœnum; florem fœni conterat, id est, « castiget corpus suum et servituti subjiciat, volup- « tatem carnis edomet, quisquis panis vivi cupit « suavitate refici. »

7. — Salmeron S. Marcum dicere notat : « Super « viride fœnum, quia omnis caro fœnum; *Et scio,* « inquit Apostolus, *quia non habitat in me, hoc est*

« *in carne meu bonum*; et dicitur fœnum viride, id « est, nondum succisum falce mortis et peccati, « quia tunc traditur comedendum bestiis inferni; « ergo dum fœnum est viride, id est, dum tempus « hic habemus, operemur bonum. »

8. — Eusebius Emissenus oculum suum in panem Eucharisticum et sacri Altaris mensam dirigens, ita scribit : « Super fœnum turbas discumbere facit, « quatenus hoc cibo ille intelligat se esse indignum, « qui nondum super fœnum discumbit; Propheta « enim, *Isa.*, XL, 7, dicit : *Vere fœnum est populus.* « Quicumque igitur es, qui vis satiari de panibus « Christi, discumbe prius super fœnum, prius fœ- « num te esse cognosce; » finis enim nostri consideratio, ad accedendum digne ad Sacramentum, optima est præparatio.

9. — Albertus Magnus per hoc fœnum, super quod discumbentes sedebant, subjectionem intelligit, qua caro spiritui subjicitur : « Nec ad mensam « Dei digne sedere poterit, qui carnem per servitu- « tem spiritui non subjicit. I *Corinth.*, IX, 27 : *Cas-* « *tigo corpus meum*, etc. » Interlinearis ait : « Super « fœnum studio continentiæ calcata carne. » Rupertus Abbas Tuitiensis ait : « Ut reprimant vitia « carnis, quia *omnis caro fœnum.* »

10. — Paulus de Palatio scribit, per fœnum in Scriptura sacra carnem et quamvis rem terrenam et caducam intelligi : *Omnis caro fœnum*; item peccata minus gravia, adducitque illum Apostoli, I *Cor.*, III, 11, textum : *Qui ædificat super hoc fundamentum fœnum, stipulam et lignum, opus ejus ardebit*; « multa ergo peccata leviora sunt multum fœnum. « Igitur docuit nos Christus, eum, qui voluerit de « cœlesti cibo gustare, prius debere multa terrena « contemnere; deinde quando non licet omnia « venialia vitare, certe vitet multa, ut ex illo divino « pane satietur. »

Numero quasi quinque millia.

11. — « Quia quinque sunt, » inquit Beda, *in Luc.*, « exterioris hominis sensus; quinque millia « viri Dominum secuti designant eos, qui in sæcu- « lari adhuc habitu positi, exterioribus quæ possi- « dent, bene uti noverunt. » Hugo Cardinalis in illis quinque millibus quinque notat personarum genera, quæ ad Dei verbum audiendum accedunt : « Per quos significantur quinque genera hominum, « qui veniunt ad sermonem, quidam ut doceantur « scire; quidam ut doceantur vivere; quidam ut « videantur boni esse; quidam observandi gratia; « alii causa societatis et consuetudinis. »

Additio.

a. — *Erat autem fœnum multum in loco.* Si vis satiari de panibus Christi, discumbe prius super fœnum; prius fœnum te esse cognosce. Qui enim suæ vilitatis cognitionem obtinet, hic aptatur, ut Christi mensa dignus esse censeatur. Sanctissima Deipara, mox ut Filium suum quem in sacramento degustamus, carne humana vestierat, ascendit in montana Judææ : *Abiit in montana cum festinatione*; nec tamen montes illi, abundantes gratiarum illius aquas coercere poterant, quin in Elisabetham et filium ejus dimanarent; postquam enim illa, vallem se humilem fecit, dicendo : *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Repleta est Spiritu Sancto. Item ergo quælibet anima dicat oportet, dum ad communionem accedit : *Unde hoc mihi ut veniat* Dominus meus *ad me?* Et cum Chananea dicere debet : *Catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum*, nam in proportione ad Angelos canem se esse censere debet. De Miphiboseth dicitur, quod *corruit in faciem suam et adoravit*, Davidem scilicet; sed quando illum sibi dicentem audivit : *Tu comedes panem in mensa mea semper*; cui ipse tunc protinus respondit : *Quis ego sum servus tuus, quia respexisti super canem mortuum et similem mei.* Eodem modo, quando verus David, hunc panem eucharisticum nobis manducandum proponit, nosque ad illum adorandum accedimus, dicere merito deberemus : « Vere panis filiorum, non mit- « tendus canibus. » Vere enim panis ille, Angelorum panis est : « Ecce panem Angelorum; » nos autem veluti canes sumus in comparatione ipsorum, ideoque pane hoc indigni sumus : *Quis sum ego*, etc. Demum vero ad mensam eucharisticam accedentes, dicere possumus cum sapiente illa muliere Chananea : *Etiam, Domine, nam et catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Unde S. Ambrosius ait : « O uberes micæ, « quæ repellitis jejunium sempiternum, quæ colli- « gentem pauperem æternis expletis alimentis ! »

VERSUS 11.

Accepit ergo Jesus panes et cum gratias egisset, distribuit discumbentibus; similiter et ex piscibus quantum volebant.

1. — Chrysostomus, *Hom.* L *in Matth.*, discipulorum admiratur modestiam et mortificationem, et dicit : « Non clamaverunt, nihil nobis relinquitur, « quo nostram inediam mitigare possimus, sed « confestim nihil murmurantes paruerunt. »

2. — Lyranus ad quæstionem, quæ hoc loco excitari posset; cur scilicet Dominus panem de novo non creaverit, sed multiplicarit? respondens dicit : « Non creavit de novo, sed præexistentes « multiplicavit, ut miraculum esset magis notum, « quia talis multiplicatio est magis perceptibilis, « quam creatio. »

3. — « *Accepit panem in manus suas*, ut tactu « suæ manus, » inquit Albertus Magnus, *in Joan.*, « virtus in panem ageret suæ divinitatis. » Toletus aliam reddit rationem, nimirum ut hoc miraculum

sua virtute factum esse magis innotesceret : « Si « enim creati fuissent ad illius preces, Deum illum « panem misisse dixissent turbæ, sicut oratione « Eliæ pluit et sicut in deserto missæ sunt coturni- « ces; at dum ipse manibus suis accepit panes et « multiplicat, in eo esse virtutem tantam nemo « dubitare poterat. » Basilius Seleucus ait : « Panes « pariebant panes, panes absque rusticano sudore « parti, non de spicis erumpebant, sed de Domini « manu florescebant. »

4. — Toletus ait : « Factum est etiam hoc ad « mysterii significationem, de sacratissimo Eucha- « ristiæ pane, in qua non novus panis creatur, sed « panis jam factus assumitur, qui divina virtute in « Christi substantiam seu corpus convertitur. »

5. — Didacus Stella bene considerat, quod quamdiu panes illi in manibus pueri fuerint, nume- rosæ huic multitudini sustentandæ vel satiandæ minime suffecerint : « At cum Christus illos in suis « manibus sumpsit, creverunt et multiplicati sunt : « sic opera, quæ tu facis per te et in tuis manibus « parvi momenti sunt; sed cum in manibus Christi « ea posueris, multiplicabit illa divina virtus et au- « gebit frugem justitiæ nostræ; nam ut Paulus ait : « *Non qui seminat, aut qui plantat, sed qui incre-* « *mentum dat Deus.* »

6. — Albertus Magnus dicit panem hunc tunc a Christo in manus sumi : « Quando refectio ad vires « reparandas sic sumitur, ut vires in obsequio Dei « exerceantur et expendantur. »

7. — S. Anselmus super S. Matthæum ad sensum recurrit allegoricum et ait : « Non nova creat ciba- « ria, sed acceptis eis, quæ habuerunt discipuli, « benedicit, quia veniens in carne, non alia, quam « quæ prædicta sunt, prædicat, sed legis et Pro- « phetarum scripta, quam sint mysteriis gratiæ « gravida demonstrat. Manducaverunt, dum intel- « lexerunt, quid sunt illa fragmenta, nisi quæ po- « pulus non potuit manducare? Intelliguntur quæ- « dam secretiora intelligentiæ, quæ multitudo non « potest capere. »

Et cum gratias egisset.

8. — Rupertus Abbas Tuitiensis hanc gratiarum actionem ad exemplum factam esse dicit, quod nobis relinquere voluit, agendi Deo gratias tam pro illis quæ recepimus, quam pro aliis quæ ab ipso accipere speramus : « Videlicet ut nos de perceptis « vel percipiendis cœlestis gratiæ donis exemplo « suo gratias agere prædoceret. »

9. — Chrysostomus, *Hom.* LXXII *ad pop.*, ad alium propositum scribit, nempe de mensa vulgari, ad quam præmissa benedictione accedimus et a qua cum gra- tiarum actione recedere solemus : « Mensa, » inquit, « ab oratione sumens initium, in orationem desi- « nens nunquam deficiet, sed fonte largius omnia « nobis affert bona. » Et hæc quidem principalior est hujus actionis causa. Unde et Albertus Magnus ait : « Ut nos doceret non sine gratiarum actione et « verbo orationis panem sumere et ideo cum alia « miracula sine tactu et oratione perfecerit, hic et « tangit propter benedictionem, et gratias agit « propter divinæ largitatis donationem. » Alii tres Evangelistæ addunt : *Benedixit*; circa quod verbum Dionysius Carthusianus ait : « In quo docuit ante « comestionem benedicere cibos. » S. Bonaventura Chrysostomi testimonium adducens ita scribit : « In « panibus hoc fecit, » id est, gratiarum actionem præmisit, « ostendens, quoniam eos, qui comestio- « nem incipiunt, gratias agere Deo oportere; unde « Apostolus ait : *Sive manducatis, sive bibitis, vel* « *aliud agitis, in gloriam Dei facite.* »

10. — Salmeron observat, quod alii dicant Christum benedixisse et fregisse panem; item quod S. Joannes loco illius verbi, *Benedixit*, dicat : *Cum gratias egisset*, « ut intelligamus idem esse benedi- « cere et gratias agere, » ut adnotavit Cyrillus. « Hæc benedictio deprecatio fuit divinæ gratiæ, « quæ non simplex erat, sed efficiens panum bene- « dictorum multiplicationem, ut benedictio panis « in ultima Cœna operabatur panis in corpus Christi « transmutationem. »

11. — Paulus de Palatio, *in Matth.*, hanc bene- dictionem in alio sensu accipit, dicit enim : « Be- « nedicere Dei multiplicare est; nec forsan invenies « bona in Scriptura multiplicata sine benedictione « divina; agit igitur ex more Dominus, benedicit « multiplicaturus. » Dionysius Carthusianus ait : « *Benedixit illis,* dando eis, ut mox multiplicaren- « tur. »

12. — Sciendum quoque est, quod alii tres Evangelistæ unanimiter Christum in hac benedic- tione seu gratiarum actione oculos ad cœlum ele- vasse dicant, cujus mysterium explicans Cajetanus dicit : « Elevatis in cœlum oculis, ad demonstran- « dum quod a Deo fiebat miraculum. » Et Beda ait : « Respicit in cœlum, ut illis dirigendam mentis « aciem, ibi lucem scientiæ doceat esse quæren- « dum. »

13. — Hugo Cardinalis in sensu morali ad hoc reflectit, quod Christus panem prius benedixerit et postea eumdem fregerit : « Ille primo benedicit et « postea docet illud. » Idem quoque Auctor ait : « Prius accipiendi sunt panes, post cum gratiarum « actione distribuendi, ut prius habeat verbum in « manu, quam in lingua. » Demum vero pergit : « Hinc est, quod in principio mensæ datur bene- « dictio. Unde, I *ad Timoth.*, IV, 4 : *Nihil rejicien-* « *dum, quod cum gratiarum actione percipitur, sanc-* « *tificatur enim per verbum Dei et orationem.* »

Distribuit discumbentibus.

14. — Observandum hoc loco est, quod S. Lucas dicat : *Distribuit discipulis suis, ut ponerent ante tur-*

bas. S. Hilarius, *in Matth.*, ait : « Dantur Apostolis « panes, quia per eos erant divinæ gratiæ dona « reddenda. » Interlinearis ait : « Qui prius Apo- « stolis dederat sensum, ut intelligerent Scripturas, « quæ per ministerium Apostolorum aliis exponun- « tur. » Theophylactus aliud motivum adducit, nimirum ut miraculum memoriæ ipsorum tanto vivacius imprimeret : « Discipulis dat panes, ut in « memoria semper habeant miraculum et ne effluat « a cogitatione eorum, tametsi illo cito obliviscan- « tur. »

15. — Didacus Stella ait : « Christus dedit his « victum per manus Apostolorum, sic dat pauperi- « bus per manus divitum. » Qui idem auctor ulte- rius dicit, potuisse quidem Christum efficere, ut aer turbæ huic præstaret nutrimentum, vel ut non sentirent famem, sicut idem donum pauperibus im- pertiri potuisset, eos nimirum divitiis sufficientibus locupletando : « Sed voluit in mundo esse pauperes « famelicos, ut dives beneficus esset; quia cupit hoc « medio eos salutem consequi, et pauperes etiam « patientiam habentes regnum cœlorum adipisci. »

16. — Glossa super Lucam ita scribit : « Quod « Apostoli ministrant, futuram divisionem Dominici « corporis et sanguinis prænuntiat. » S. Bonaven- tura ait : « Ipsi erant nobiles Christi ministri et « dispensatores, et prompti ad inserviendum, se- « cundum illud : *Sic nos existimet homo, ut minis- « tros Christi et dispensatores mysteriorum Dei.* »

17. — Didacus Stella in hoc ministerio inter- cessionem Sanctorum insinuari dicit : « Docemur hic « quanta bona nobis largiatur Deus per manus « sanctorum suorum. »

18. — Salmeron distinctam totius hujus distri- butionis refert seriem; prius enim panes in mani- bus Christi locum habebant, de quibus S. Augusti- nus in Homilia ad Matutinum lecta dicit : « Panes « illi quinque semina erant, non quidem terræ « mandata, sed ab eo qui terram fecit, multipli- « cata, » a Christi manibus autem panes ad manus transierunt Apostolorum, ac demum in manus vene- runt numerosæ illius multitudinis : « In manibus « Apostolorum et discumbentium; nam alioquin et « Christus ipse frangendo panes et Apostoli defe- « rentes minus laborant, et turbæ diutius exspecta- « rent, donec ministri pauci totum cibum appone- « rent. Turbæ etiam per centenos et quinquagenos « discumbentes non vidissent signum, si tantum in « manibus Christi fiebat, nec ita communicaretur « in edendo signo potestas. Christus ergo frangendo « panem porrigebat discipulis pauca fragmenta, « qui in itinere crescebant, ut non possent jam « ferre, in mensa multo plus augebantur, itaque « videbant se comedere et cibum non solum non « diminui, sed crescere. »

Similiter ex piscibus quantum volebant.

19. — Cajetanus ait : « Crediderim ergo signi- « ficari, quod tam panes quam pisces Jesus multi- « plicabat quantum volebant, discipulis ad distri- « buendum; quemadmodum principalis dispensator « dat præpositis mensarum quantum petunt; illi « autem petebant ad affluenter dandum. »

20. — Hugo Cardinalis in alio sensu hac de re scribit : « Contra illos qui invitis prædicant et tædio « afficiunt prædicatores præ nimietate. »

21. — Considerari etiam hoc loco potest, quod in mensa, quam Deus instituit, omnino quæ volu- mus et optare possumus, inveniamus; non vero idem contingit in mensa mundi, in hac enim nemo satiatur. Manna omnem in se saporis suavitatem habebat, quam quis desiderare poterat, quia cibus erat ex Dei penuario ministratus : *Deserviens uniuscujusque voluntati, ad quod quisque volebat, converte- batur. Sap.*, XVI, 22.

Additiones.

a. — *Accepit autem Jesus panes et cum gratias egisset,* etc. Ecce quanta, post gratiarum actionem secuta ubertas benedictionis, ut de paucis panibus, tot millibus satiatis, fragmenta quæ superfuerant, duodecim cophinos exuberarent. Secundissimus est enim gratitudo virtus. Christus dat gratias, ut ipsa gratiarum actio ingentem ubertatem, ac fertilita- tem pariat : nescit enim in parvis sistere, sed sem- per in nova augmenta in dies proficit. Ecclesiastes, I, 7, dicit : *Ad locum unde exeunt flumina, revertun- tur, ut iterum fluant;* quem textum S. Bernardus, *Serm.* I *in cap. Jejun.*, adducens ait : « Non vero ut « minus habens, quod dederat Christus repetit; « sed ne tibi pereat quidquid ad eum referre vo- « luerit, siquidem etiam fluminis aqua, si stare « cœperit, et ipsa putrescet, et inundatione facta « superveniens repelletur. Sic plane, si gratiarum « cessat decursus, ubi recursus non fuerit, nec « modo nihil augetur ingrato, sed et quod accepe- « rat vertetur ei in perniciem. » S. Antoninus quo- que ut nos ad gratitudinem extimulet, his Eccle- siastæ verbis utitur, dicens : « Flumina, scilicet « gratiarum, de mari omnia exeunt, scilicet di- « vinæ largitatis, et si non revertantur ad ipsum « mare unde exeunt, scilicet per beneficiorum re- « cognitionem, et gratiarum actionem, aqua gra- « tiæ privantur; et si redeunt ad mare, id est, ad « Deum regratiando, vel recognoscendo ab ipso « venire, ab eo recipiunt influxum aliarum gratia- « rum, seu beneficiorum. »

b. — Panes non creavit Jesus, sed ex acceptis multiplicavit; et quamvis pauci viderentur pro cibo Apostolorum, illos tamen per turbas dividit; docens nos ex nostris rebus, quamvis exiguæ videantur, pauperibus subvenire, et aliquid eis impertiri. Qui-

libet enim, quantumvis pauper, eleemosynam dare potest, quia Deus affectum potius nostrum, quam effectum metitur, illudque acceptat, quod pro conditione nostra possumus. Salvator noster, die quadam, eos intuitus, qui oblationes in gazophylacium injiciebant, reliquos inter, quamdam vidit pauperculam mulierem, duo offerentem minuta, dixitque : *Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quam omnes misit.* Alii equidem divites aurum argentumque contribuerant, nihilominus spirituum ponderator Dominus, hujus unius mulieris eleemosynam cunctis prævalere asseruit, inquiens : *Plus quam omnes misit.* Ex qua historia S. Chrysostomus talem eruit conclusionem : « Nullus dicat non possum « eleemosynas facere ; non es vidua illa paupe- « rior, » quæ adeo inops erat, ut nihil penitus in hoc mundo possideret, præter dicta minuta : *Ex eo quod deest illi, omnem victum suum, quem habuit misit.* Vere equidem, *non est qui se abscondat a calore ejus,* id est, a præcepto charitatis erga pauperem, nullus quantumcumque mendicus se substrahere valet. Unde S. Ambrosius inquit : « Per « B. Prophetam Dominus ita hortatur et admonet, « eleemosynam fieri, ut prope nullus pauper sit qui « se valeat excusare. » Quo fine illum adducit Isaiæ textum, ubi Deus attestatur, sibi sufficere buccellam panis, quam proximo nostro famelico donaverimus : « Hoc jejunium est quod elegit : « *Frange esurienti panem tuum* ; non dixit ut inte- « grum daret, cum pauper ille forte alium non « haberet, sed, *frange,* inquit, hoc est dicere : « Etiamsi tanta tibi paupertas sit, ut non habeas « nisi unum panem, ex ipso tamen frange et pau- « peri tribue ; *et pauperes,* inquit, sine tecto, *induc « in domum tuam* ; quasi dicat : Si aliquis ita sit « pauper ut non haberet unde tribuat pauperi « cibum, vel in uno angulo domus suæ præparet « lectum. Quid nos ad hoc dicturi sumus? » S. Gregorius dicit : « Exteriora nostra quamlibet parva « Deo sufficiunt ; cor namque et non substantiam « pensat. »

c. — S. Matthæus, XIV, 19, sequentibus verbis magnam illam beneficentiam Christi, qua se verum Deum demonstravit, exponit : *Acceptis quinque panibus et duobus piscibus, aspiciens ut cœlum benedixit et fregit.* Aspectus in cœlum facit illum suspectum impotentiæ, alia enim grandiora miracula propria auctoritate patrat, et ad hoc vires cœli auxiliares implorare videtur. Præclare S. Chrysostomus, *Hom.* L *in Matth.*, hanc difficultatem tractans sic fatur : « Ac ne repugnantia quædam in « ipsis videatur, in cœlum minora peracturus respicit « cum majora sua potestate a seipso faciat. » Nempe ostendit Christus quam sit difficile, et arduum minora facere, cum majora facturus, nec cœlum aspiciat, rem communicaturus cum Patre Deo, ejus quasi auxilium implorans, quod præstat ad minora facienda : quasi in re virtutis difficilius sit minora et obvia facere quam majora, et quæ plus virium exigunt. O præclaram eruditionem, qua instruimur, ne despiciamus parva, et oscitanter illa, quanquam exigua, negligamus ! Peccatum enim veniale non minus fugiendum est quam mortale, imo forsan magis illo ; quia sæpius difficilius est abstinere ab exiguis noxis, et minutissima perfectionis opera solerter exequi, quam magna et spectabilia, et quæ ob sui magnitudinem vires exerunt. O quoties magnorum hostium præclarus victor, ab exiguis et imbecillioribus profligatur ! Sic Petrus, qui in horto audacter totam cohortem invadit stricto ense, in domum principis Pharisæorum, voce unius puellæ exarmatur. Sic sanctitatis proceres, qui magnas res animose perfecerunt, exiguis cesserunt, et victi sunt. Causa est quia veniales nævi animas commaculant, nosque in charitate tepidos, et in bonis operibus, et contra tentationes debiles efficiunt. « Tepidus est, » ait Cornalius a Lapide, « qui Deum « quidem non audet offendere mortaliter, sciens et « volens, ideoque se putat justum ; sed purioris et « perfectioris vitæ studium negligit ; unde se facile « propriis concupiscentiis permittit, et quævis pec- « cata devorat, quæ sibi venialia videntur. Hic licet « possit esse in statu gratiæ, si videlicet gravis ten- « tatio concupiscentiæ non occurrat, facile tamen, « ea occurrente, in peccatum mortale cadit ; unde « in magno versatur peccati et salutis periculo. » S. Gregorius ait : « Si curare parva negligimus, « insensibiliter seducti, audentes etiam majora per- « petramus. »

Versus 12.

Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis : Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant.

Ut autem impleti sunt.

1. — Albertus Magnus ait : « Esuriei, et lassitu- « dini, et labori, et desiderio satisfacientis. *Luc.*, I, « 53 : *Esurientes replevit bonis.* » Ut quis ex pane communi, qui hic in terris pinsitur et coquitur, saturari possit, *ducentorum denariorum panes,* ut S. Philippus ait, *non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat* ; panis autem a Deo benedictus et in ejus manibus positus, abundanter appetitum nostrum exsatiat, quantumvis etiam minima quantitate sumptus, una duntaxat stilla torrentis illius, qui civitatem Dei inundat, sufficit ut servi Dei exclament : *Satis est Domine, satis est.* « Ad « imaginem Dei, » inquit S. Bernardus, *Serm. sup. Ecce nos reliquimus omnia,* « facta anima rationalis, « cæteris omnibus occupari potest, repleri omnino « non potest : capacem Dei, quicquid Deo minus « est, non implebit. » *Psal.* XXX, 11, dicitur : *Divites eguerunt et esurierunt, inquirentes autem Dominum non deficient omni bono.* Multi utique in Palæs-

tina fuere divites, qui in deliciis et voluptatibus suis passi fuerunt famem, neque usquequaque contenti fuerunt, quod tamen hisce, qui Christum secuti fuerant, minime evenit : *Justus comedit et replet animam suam, venter autem impiorum insaturabilis. Prov.*, XIII, 25. Eusebius Emissenus ait : « Certamen « fit inter panes et homines; homines manducant, « panes crescunt; vincunt panes, superantur homi- « nes; illi sufficiunt, isti deficiunt; nisi enim man- « ducare homines cessassent, fortasse in infinitum « panes crescerent. » Unde Albertus Magnus ait : « Divina virtus semper exsuperat et excrescit. » Vinum a sponsis in nuptiis Canæ in Galilæa propinatum, in ipso convivii fervore protinus deficit; ad denotandum, quod in mundanis *extrema gaudii luctus occupat;* mundus etenim bonum prandium alicui exhibere nequit, quin semper in fine malam cœnam ministret; non vero sic se vinum illud habuit, quod Deus noster miraculose subministravit : *Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc;* et de hydriis vinum illud continentibus dicitur : *Implerunt eas usque ad summum.* Porro superabundantis liberalitatis Christi, in sectatoribus suis cœlesti pane suo satiandis, manifestum fuit indicium ingens ille residuorum fragmentorum in quantitate excessus, de quo Victor Antiochenus ita scribit : « Tanta reliquiarum vis facta fuit, quo publice « constaret tantam rerum abundantiam magis « provenisse ad ostendendam facientis virtutem, « quam ad expellendam præsentis populi necessi- « tatem. »

2. — Porro aliis tres Evangelistæ loco dictionis illius : *Impleti,* scribunt : *Saturati sunt.* S. Bonaventura, *in Luc.*, ait : « *Impletum est,* in cujus figura « dixit Eliseus de paucis panibus : *Hoc enim dicit « Dominus : Comedent et supererit.* » S. Hilarius, *in Matth.*, ait : « Crescit materies, nescio utrum in « mensarum loco, an in manibus sumentium, an « in ore edentium. Ne mirere fontes fluere, inesse « uvas vitibus, et uvis vina diffundi, et omnes « mundi opes annuo quodam meatu indefessoque « defluere; auctorem enim hujus universitatis tan- « tos panum profectus ostendit. »

3. — Lyranus super textum Matthæi in sensu morali ita scribit : « Per hoc autem, quod pavit eos « corporaliter, significatur, quod Prælati et curati « debent subditos pascere verbo doctrinæ et Sacra- « mento Eucharistiæ; » ac proinde S. Joannes non sine mysterio miraculum istud tempore, quod Paschati proximum erat, accidisse notat, in quo fideles omnes a Pastoribus suis communionem accipere solent.

4. — Idem quoque Auctor pro majori hujus miraculi evidentia notat, quod Evangelistæ de discumbentibus scripserint : *Saturari sunt, impleti sunt* : « Per hoc enim ostenditur miraculi veritas; si enim « multiplicatio fuisset secundum apparentiam tan- « tum, homines non fuissent inde satiati, nec re- « mansissent reliquiæ sensibiles. »

5. — Glossa, *in Luc.*, scribit : « Significat famem « in perpetuum ab electis repellendam, quia non « esuriet qui acceperit Christi cibum : *Non esurient, « neque sitient amplius,* » ut in Apocalypsi scribitur.

6. — Dionysius Carthusianus, *in Joan.*, hoc loco quærit, quomodo hæ turbæ ex hac refectione satiatæ dici potuerint, cum vinum et alius qualiscumque potus in ea defuisse noscatur, siquidem potus nulla penitus fit mentio. Et respondet : « Certum videtur, « quod si non habuerunt aliunde potum, quod « Christus dedit cibariis istis virtutem agendi quod « efficit potus, ita quod sitim perpessi non sunt; « opera nempe Christi summi opificis perfecta fue- « runt; quos ergo refecit, perfecte refecit. »

7. — Considerabilis est inter cætera hujus miraculi superius enumeratas circumstantias, quam S. Marcus, VI, 34, hanc historiam describens expressit, nimirum : *Cœpit illos docere multa.* Exinde namque colligitur, quod prius turbas illa divini verbi sui annona paverit : *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Albertus Magnus super illa verba Matthæi : *Dimitte turbas,* dicit : « Exinde arguitur, quod turbæ illæ licet jejunæ, « et ex longinquo itinere defatigatæ essent, a « Christo divelli non potuerint. » Ex hoc notatur quod turba non petebat ire, suspensa ad dulcedinem sermonis : *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo.* Salmeron ait : « Primo « quidem sacræ doctrinæ pabulo refecit illorum « animas, postremo etiam pane communi satiavit, « adeo ut merito de eis dicatur : *Impleti sunt, satu- « rati sunt;* unde dici tunc potuit : Duplici substan- « tia totum cibavit hominem. »

8. — Paschasius ad panem Eucharisticum alludens ait : « Etenim hydria farinæ sive panes cres- « cunt, et non minuuntur dum satiant; quid putas « caro Christi? » Verisimile est utique, quod dum homines turbæ illius in principio panem in tam modica quantitate apponi viderunt, ultimi valde anhelaverint, ut primis se jungere possent, timentes ne modica illa quantitas ad illos usque pertingere non posset; at vero panis cœlestis Eucharistici hæc est eximia prærogativa, quod « sumit unus, sumunt « mille, tantum isti, quantum ille, nec sumptus « consumitur. Manudcat Dominum pauper, servus « et humilis. »

Dicit discipulis suis.

9. — Cur hæc fragmenta a discipulis suis, non vero ab aliis colligi voluit? « Quod turbis super- « est, » inquit Beda, « a discipulis sustollitur, quia « sacratiora mysteria, quæ a rudibus capi ne- « queunt, non negligenter omittenda, sed sunt in- « quirenda perfectis. »

Colligite quæ superaverunt fragmenta ne pereant.

10. — Finis, ob quem Christus ex hoc apposito pane tot fragmenta superesse voluit, optime a Theophylacto his verbis, *in Joan.*, exponitur : « Non propter ostentationem, sed ne credatur per « phantasmata satiatos esse homines; appareat au- « tem omnibus quod vere satiati sunt, quando qui- « dem residua fuerunt. »

11. — Voluit quoque Dominus noster per hoc utilissimam quamdam nobis imprimere doctrinam, qua erudiamur mensarum nostrarum panes in pauperum refectionem colligendos esse. Unde Rupertus Abbas, *lib.* VI *in Joan.*, scribit : « Non solum in « dispeusatione verbi Dei, verum etiam in usu vel « victu panis hujus visibilis, quo corpus pascitur, « curandum est, ne nobis saturatis pereat, quod « esurientibus potest prodesse pauperibus. » Albertus Magnus hoc loco quærit : « Quare superflua « ministravit, cum hoc vitium quoddam dicatur? « Dicendum, quod non est vitium, sed virtutis lar- « gissimæ indicium, quando superfluum convertitur « ad utilitatem pauperum, sicut hic. *Luc.*, XI, « 41 : *Quod superest date eleemosynam*; ideo præcepit « colligi, ut collecta pauperibus distribuerentur. »

12. — Erant fragmenta hæc merito diligenter custodienda, quia panis admodum pretiosi reliquiæ erant. Rupertus Abbas de petitione illa orationis quotidianæ, quam nos Christus ipse scilicet orare docuit, *panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, ita scribit : « Triplicem debet panem nostræ devo- « tionis humilitas intendere. Primum, panem spiri- « tualem, id est, omne verbum quod procedit ex ore « Dei, quo noster homo interior vivit; deinde panem « dominici corporis, quo interior simul et exterior « homo in vitam æternam convalescit; et subinde « panem carnalem, quem et ipsum item Deus et « Pater omnium homini immerito de terra produ- « cit; præsentibus turbis omnem hujus triplicis « panis largitatem eodem tempore aperuit; loque- « batur enim illis de regno Dei, quod est panem « spiritualem frangere esurienti; refecit eos carna- « libus epulis; et deinde prædicavit eis, ut esurirent « et sitirent cibum et potum sanguinis sui. »

13. — S. Bernardus, *Serm.* LI *in Cant.*, per hæc fragmenta, beneficia a Deo accepta interpretatur, quæ tametsi nonnunquam non magni ponderis esse videantur, oblivioni tamen minime tradenda, nec negligenda sunt : « Jubemur colligere fragmenta, « id est, nec minimi beneficii oblivisci. »

14. — Paulus de Palatio, *in Matth.*, ait : « Me- « rito jubet Dominus colligi reliquias, quia diem « festum agent tibi. Plus gaudet anima cum in « memoriam adducit, se gustu Dei cibatam, quam « si cuncta terrena possideret. »

15. — Salmeron observat fragmenta hæc non solum de panibus, verum etiam de piscibus mansisse residua, prouti ex textu S. Marci colligitur : « Ad magnificentiam convivii spectabat, ut utrum- « que superesset. Plus tribuit quam opus sit ad « miraculi claritatem, et plus tribuit nobis quam « egeamus, ut sit unde charitatem erga proxi- « mos exerceamus. »

16. — Idem quoque, qua ratione hæc fragmenta disperdantur, sequentibus verbis declarat : « Per- « eunt ergo fragmenta, » inquit, « quæ ad usum et « utilitatem hominum non proveniunt. »

Additiones.

a. — *Ut autem impleti sunt*, etc. Non dubium est quin Christum sequentes lassati sunt. Ad laborem tamen voluptatem, ad alendam vitam subsidia, et ad recuperandam salutem etiam adepti sunt miracula. Aliter vero accideret eis, si voluptatem secuti essent : laborarent namque vera afflictione, et carerent voluptate. Gaudia enim præsentia quæ studiose inquirimus, ficta tantum sunt; sunt namque rosæ multis spinis obseptæ quæ subito efflorescunt. Ille monarchorum omnium qui hactenus fuerunt, aut deinceps futuri sunt, potentissimus et felicissimus, qui de semetipso confessus est dicens : *Omnia quæ desideraverunt oculi mei non negavi eis*, ille ipse inquam, in hilaritate et gaudio meros latere errores et deceptiones agnovit : *Risum reputavi errorem et gaudio dixi : Quid frustra deciperis. Eccle.*, II, 2. Quæ verba aptissima pariter et efficacissima sunt, ut nos ab his insolentiis et vanitatibus mundi, divertere queant.

b. — *Colligite quæ superaverunt fragmenta ne pereant.* S. V. Ferrerius, *in Dom.* IV *Quadrag.*, existimat quod cum panes cœperunt multiplicari ac distribui homines e turba maxime erant anxii, an panes et pisces sufficerent. Ad propositum autem hoc Eusebius Emissenus, *Serm. in Dom.* IV, ait : « Certamen fit inter panes et homines; homines « manducant, panes crescunt; vincunt panes, su- « perantur homines; illi sufficiunt, isti deficiunt, « nisi enim manducare homines cessassent, forte « in infinitum panes crescerent. » Hinc discamus miram Dei providentiam et bonitatem; ipse enim ultra omnem spem nostram in nos beneficus est. Idiota in libro quem de amore divino composuit hanc considerationem habet : « Orietur etiam amor « ad te diligendum, per beneficia a te multipliciter « nobis collata, quia quidquid boni habemus, a te « habemus, et ultra multa bona, te ipsum nobis « dedisti, cum de cœlo propter nos descendisti. » Alio in loco, optime ponderat qualiter Deus olim populo suo se beneficium deinceps erga illum facturum esse promiserit, terram fœcundando et fertilem efficiendo, eumque in cunctis bonis temporalibus omni optata prosperitate cumulando, ut hac ratione populus hic totum affectum et amorem suum in eo reponeret : « Tam exuberans est amor

« tuus, quod diligenti te, una cum spiritualibus « bonis, bona etiam temporalia concedis, sicut dic- « tum est a te : *Si audedieritis mandatis meis, ut « diligatis Dominum Deum vestrum, et serviatis ei in « toto corde vestro, anima et mente vestra, dabo plu- « viam temporaneam et serotinam, ut colligatis fru- « mentum et vinum et oleum et fœnum agri.* » Hoc autem parum est; quia bona quoque invisibilia, ipsumque cœlum empyreum pro nobis creata fuerunt, quia in terra ista, velut in exilio vivimus, et tanquam viatores ad illam cœli patriam ambulamus : *Possedite paratum vobis regnum a constitutione mundi. Matth.*, XXV, 34. Angeli quoque creati sunt, ut nobis ministrarent, nosque custodirent, atque vigilias et excubias pro nobis agerent : *Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te. Psal.* XC, 11. Cœli extensi fuere, ut benignos super nos fluctus irrorarent; tempus in partium anni, sive stationum vicissitudinem creavit; stellas in cœli stellati ornatum et elegantiam condidit; aer ad nostram respirationem, ignis ad calefactionem corporum nostrorum, terra ad fructificandum nobis fuere producta. Universa bona ista, in substantia, inquit Bernardus, pro quonam putas fuere producta? « Cui putas? Nulli nisi tibi? » Verumtamen hic nostri amantissimus, minimè contentus de eo, quod ad benefaciendum nobis, suam, ut ita dicam, potentiam exhauserit, insuper semetipsum nobis dare voluit : *Semetipsum exinanivit*, ut nos locupletaret.

Versus 13.

Collegerunt ergo et impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerant his qui manducaverant.

1. — Quæri hic opportune potest, quomodo in sterili quadam solitudine, ubi nulla erat incolarum habitatio, tam prompte duodecim cophini reperiri potuerint? Cui quæsito hæc potest subservire responsio, quod ad dandum duo solum reperti fuerint pisces et quinque hordeacei panes; at vero ad recipiendum, sive ad colligendum subito, ut ita dicam, curatur ut adsint duodecim cophini et plures, si fuisset necessum, inventi fuissent, quia aviditas hominum ad recipiendum et interesse proprium omnia facile præsto esse faciunt. Quando Salvator noster a Samaritana haustum aquæ ex communi omnibus puteo sibi dari petiit, ab ea repulsam pati debuit, dicente : *Quomodo tu, Judæus cum sis, bibere a me poscis? neque in quo haurias habes;* at vero quando ei aquam vivam obtulit, dicens : *Si scires donum Dei*, etc., *dedissem tibi aquam vivam*, de situla sollicita non fuit, sed protinus dixit : *Domine, da mihi hanc aquam.*

2. — Toletus Apostolos non omnia fragmenta collegisse existimat : « Verisimile est hæc frag- « menta collecta non esse omnia ea, quæ ex refec- « tione superfuerunt, multa enim ipsos comedentes « sibi reservasse in cibum futurum, sive in testimo- « nium tanti miraculi, ut fieri solet, probabile est. »

3. — Lucas Brugensis, *in Matth.*, quonam modo hæc fragmenta multiplicata fuerint declarat, dicens : « Non quinque panes multiplicantur in plu- « res, sic enim de Dei tantum illos suppeditantis, « non de Jesu constitisset, sed fragmentis frag- « menta succedunt et fallunt semper præfracta « frangentes. Hilarii verbis utar. Vidisses, inquit « Ambrosius, incomprehensibili quodam rigatu, « inter dividentium manus quas non fregerant, « fructificare particulas et intacta frangentium di- « gitis, sponte sua fragmenta subrepere, quemad- « modum videmus liquidis fontibus continuos fluere « successus. » S. Thomas, *in Joan.*, hæc fragmenta etiam secundum numerum cophinorum considerata mystica fuisse observat, dicit enim : « Ubi « notandum quod non quantæcumque reliquiæ « supersunt, neque ad casum, sed secundum cer- « titudinem, quia neque plus, neque minus, sed « quantum voluit, fecit superfluum esse, cujus sig- « num est, quod cophinus cujuslibet Apostoli ple- « nus fuit. Duodecim ergo cophini significant duo- « decim Apostolos et eorum imitatores, qui licet in « præsenti sint contemptibiles, spiritualium tamen « sacramentorum divitiis sunt interius referti. » Rupertus Abbas quoque in hoc numero Apostolos observat : « Numero suo præfigurantes universos « sanctæ Ecclesiæ Doctores, quorum fideli ministe- « rio tractandus erat vitalis iste Scripturarum pa- « nis. » Quæ expositio pariter menti S. Thomæ consonat, scribentis : « Per fragmenta intelligitur « sensus spiritualis, qui a turba non capitur, sed in « cophinis, id est, in sapientibus. » S. Anselmus, *in Matth.*, rationem reddit cur Apostoli per hæc cæteroquin servilia vasa denotentur; dicit enim : « Quare dicuntur cophini pleni fragmentis? con- « stat enim cophinis servilia opera solere geri : « Christus qui cophinos fragmentis replevit, qui « infirma mundi elegit, ut confundat fortia. »

4. — Chrysostomus, *Hom.* XLI *in Joan.*, ait : « Erat autem et hoc non parum ad Judæ damna- « tionem, qui et cophinum portabat, qui et ocula- « tus tanti miraculi testis erat. » Basilius Seleucus ait : « Pari cum Apostolis numero sunt cophini, ut « singuli singulos bajulando laborem miraculi tes- « tem subeant, humerusque dum teritur, rei gestæ « sensum ingerat et memoria fatigatione conserve- « tur. » Hæc autem memoria in Apostolis et multo magis in Juda subito evanuit.

5. — S. Gaudentius liberalissimam Christi magnificentiam his verbis admiratur : « Jam quinque « millium hominum famem quinque panibus hor- « deaceis et duobus piscibus satiaverat, majori « miraculo convivium solvens, amplior enim cibi « appositi quantitate reliquiarum cumulus inveni-

« tur. » Eadem liberalitas a S. Cyrillo Alexandrino his verbis commendatur : « Liberalitas nobis hoc « miraculo commendatur, et quasi magna voce « dicitur : quanto plura dabis liberaliter ac mise- « ricorditer, tanto tibi plura largius confluent. » Apostoli ad pauperculam hanc turbam satiandam quinque panes et duos pisces, prandium videlicet et victum ipsismet necessarium dederunt, et duodecim cophinos receperunt panibus et piscibus plenos.

Additio.

a. — *Collegerunt et impleverunt duodecim cophinos.* Notandum est quo plus de panibus et piscibus elargiebatur Christus, eo magis multiplicabantur; quia liberalitas in pauperes non minuit, sed auget bona et divitias. Verum enim vero, quia forte nonnulli sunt, qua ab obligatione dandi eleemosynam, ideo se subducunt, quia nimirum id quod proximis egenis dispensant, sese perdere arbitrantur, ideo tales S. Basilium auscultent dicentem : « Mirum, « fortasse incredibile, quod tibi sum dicturus vide- « bitur, tamen omni re certius. » Quid igitur sanctus hic Doctor intendit dicere, quod difficillimum esse dicit ad credendum? Qualenam illud paradoxum erit? « Distributæ opes, ut ipse testatur Do- « minus, firmiores permanere, amatæ vero ac cupi- « dius custoditæ auferri solent; si asservabis, non « habebis; si dispergas invenies. » S. Chrysostomus dicit : « Dives est, non qui multa possidet, sed « qui multa largitur. » S. Antonius Patav. varia adducit motiva, eaque valde efficacia, ad cognoscendam utilitatem quæ ex eleemosyna in nos redundat; inter alia vero hæc dicit : « Similiter « etiam commodum temporale, eleemosyna enim « non solum animæ confert medicinam, verum « etiam temporale lucrum procurat. » Quod sequenti similitudine naturali apte declarat : aqua enim putealis, inquit, quanto frequentius hauritur, tanto limpidior gustuique gratior efficitur, majorique cum vivacitate scaturit et amplius crescit. At vero si nunquam inde aqua exhauriatur, sed stagnare permittatur, perditur, languescit, imo et marcessit, et venarum e quibus scaturit, influentia debilitatur : « Sic eleemosyna cum de puteo divi- « tiarum hauritur, reddit ipsas puriores quoad « conscientiam, sapidiores quoad interiorem gus- « tum, facitque ipsas divitias multiplicari. » In opusculis S. Francisci sequentia leguntur aurea verba : « Pauper mendicus, divitem a quo elee- « mosynam flagitat, abundantioribus affiicit the- « sauris et occultam subministrat fœnoris et lucri « occasionem. » S. Bonaventura inter alios stimulos quibus homines tenaces ad succurrendum ex charitate pauperibus incitat, talem affert : « Debet con- « siderare dives homo, ad quid petit Deus; Deus « enim petit, non ad dandum sed ad mutuandum, « nec tamen ad triplas, imo ad centuplas usuras. »

Versus 14.

Illi ergo homines cum vidissent, quod Jesus fecerat signum, dicebant, quia hic est vere Propheta, qui venturus est in mundum.

1. — « Vide gulam vulgi, » inquit Theophylactus. Etenim Dominus noster miracula longe prodigiosiora, eaque sine numero patraverat, nec tamen illa admirati fuisse leguntur : « Et ecce propter cibum « dicunt : *Hic est ille Propheta*, etc., non amplius « eum de sabbati violatione arguunt, non ultra « legem vindicant, sed adeo illum propter panes « colunt, ut et eum non solum Prophetam prædi- « cent, sed et dignum regno censeant. » In eodem *cap.* VI S. Joannis, 41 et 42 : *Murmurabant Judæi de illo, quia dixisset : Ego sum panis vivus qui de cœlo descendi; et dicebant : Nonne hic est filius Joseph, cujus nos novimus patrem et matrem?* quomodo igitur cum his concordat, quod nunc tanta cum solemnitate et honorificentia publice eidem acclament? Chrysostomus, *Hom.* XLIV *in Joan.*, ait : « Qui cum « comederent panem, Prophetam Jesum appella- « bant, et Regem facere volebant : hoc in loco « indignati, filium fabri dicunt. Et quidem vide- « bantur indignari, quia de cœlis descendisse se « diceret; non tamen hæc erat causa, sed quod « corpus non pasceret. » Enimvero semper novissimum est, quod laute cibari, et tractari, os murmurationibus faciendis, vehementer obturet et occludat, *Ps.* LVIII, 16 : *Si non fuerint saturati, murmurabunt.* Paulo post idem Chrysostomus ait : « Cum audirent non amplius edendum, incredulitatis præceptum invenerunt, quod altius loque- « retur. » Lucas Brugensis dicit : « Nota vulgi « ingenium citius sentientis ventris beneficium, « quam mentis. » Idem Chrysostomus, *Hom.* XLI *in Joan.*, eadem de re ita scribit : « Proh, quanta « gulæ vis, quam mutabilis sententia; jam non am- « plius calumniantur, nec sabbati transgressionem « curant, neque Dei zelo moventur; omnes has « curas pleno ventre abjecerunt; Propheta erat, « Regem volebant. » Toletus vero auctoritatem adducit S. Gregorii dicentis : turbam hanc Christi prædicationem deinceps longe majoris existimasse et veneratam fuisse, eo quod eamdem tam præclaris misericordiæ operibus vidissent authenticatam : « Egentis animum prædicantis sermo non « penetrat, si hunc apud ejus animum misericor- « diæ manus non commendat. »

2. — Lucas Brugensis ait : « Levissimi beneficii « est alere corpus, majus est sanare, maximum « sacra doctrina animum pascere; pro doctrina, « pro sanitate nemo regnum obtulit, pro cibo « offerre ardent. » Didacus Stella aliam hinc deducit moralitatem, dum ita scribit : « Sic multi in « prosperitate, cum eis dat Deus divitias, honores,

« cibos, aut bona temporalia, laudant Deum, sed « cum venit tribulatio, murmurant, detrahunt. »

VERSUS 15.

Jesus ergo cum cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum et facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus.

Cum cognovisset quia venturi essent.

1. — Lucas Brugensis dicit id Christum fecisse, postquam prævidisset eos congregandos esse, ut eum proclamarent Regem : « Non permisit eos ad « se venire, nam si palam fuisset tentatum, quod « animis conceperant, sparsus mox fuisset rumor « defectionis, nec postea facile fuisset inustam « semel maculam eluere. Noluit igitur permittere « id quod calumniæ foret occasio. »

2. — In Isaia, III, 7, variā legimus illius, qui in Principem eligi renuebat, adducta motiva : *Non sum medicus,* inquit, *et in domo mea non est panis, neque vestimentum, nolite me constituere Principem populi.* S. Gregorius de Christo dicit : « Quis enim « principari hominibus tam sine culpa potuisset « quam is qui hos nimirum regeret quos ipse crea- « verat ? » Ipse aliorum infirmitates curaverat, *videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur ;* ipse panum abundantia affluebat, et sicut hunc multiplicaverat, ita quoque linum, lanam, pannum multiplicare haud dubie potuisset, unde nullam habebat se excusandi causam et dicendi : *Nolite me constituere Principem ;* at vero, ut idem gloriosus Pontifex dicit, quia in mundum hunc venit, non solum ut sua nos morte redimeret, verum etiam ut suo nobis exemplo cœli viam demonstraret : « Rex « fieri noluit, ad crucis patibulum sponte pervenit, « oblatam gloriam culminis fugit, pœnam probrosæ « mortis appetiit, ut membra ejus discerent favores « mundi fugere. »

3. — Porro satis est verisimile hujus turbæ homines pro majori parte ob proprium suum interesse et commodum motos fuisse, ut Christum statuerint facere Regem, siquidem se hoc pacto, omnem laborem fugere posse sperabant, videntes quod ut illis prospiceret, tam insignia ederet miracula, semper se sanos mansuros esse credebant, quamdiu ipsius curæ subjecti essent, eo quod illum unumquemque protinus curare vidissent ; *Act.*, X, 38 : *Pertransiit benefaciendo et sanando ;* at vero graviter hallucinabantur ; *Psal.* CXXVII, 2 : *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit.* Albertus Magnus electores hosce hunc in modum describit : « Illi qui manducaverant ; novit enim eos, « ut dicit Chrysostomus, quia tam faciliter multos « procuravit, et ideo ab ipso otiosam et resolutam, « et gastrimarginosam putabant ducere vitam, qui « omnibus abundarent, et nihil laboris vel impen- « sarum impenderent, et ideo corruptam eorum « noverat esse intentionem. Videbant quod non « oporteret, quod pro ipso arma sumerent, quia « seipsum ab omnibus posset defendere. » Rupertus Abbas quoque hisce verbis eorum conditiones declarat, dum ait : « Videlicet diligentes hoc sæcu- « lum et sapientes ea quæ carnis sunt, hoc in illo « amaverunt, quod in illo miraculo experti sunt, « scilicet posse illum omni ubertate rerum pascere « populum suum, locupletare regnum Judæorum, « totumque divitiis vincere et acquirere mundum. »

Ut raperent eum et facerent eum Regem.

4. — « Quid enim ? non erat Rex, » inquit S. Augustinus, *tract.* XXV *in Joan.*, « qui timebat fieri « Rex ? erat omnino, nec talis qui ab hominibus « fieret, sed talis qui hominibus regnum daret ; » et tamen tum ex hoc verbo, *raperent*, quod a Spiritu Sancto, qui spiritus est veritatis, dictatum fuit ; tum ex ejus fuga perspicue videtur infinita, quam ex hac exaltatione habuit repugnantia S. Thomas ait : « Illud *rapi* dicitur, quod « propter voluntatem et opportunitatem accipi- « tur. « Cajetanus dicit : « Cognoscebant Jesum « alienum esse ab appetitu regni. » Dionysius Carthusianus quærit : « Cur raperent quasi violentiam « illaturi ? puto quod ideo, quia Jesum præsume- « bant, quem noverant, humilitatem et paupertatem docere, non debere acquiescere eis in acci- « piendo dominium. » Et quidem tametsi Cæsaris et synagogæ, quæ illi omnino adversabatur, timere poterant indignationem et gravissimam offensam ; attamen quia ipsum verum promissum in lege Messiam esse credebant, cui regnum adpromissum fuerat, nihili penitus offensam illorum faciebant, *Ps.* XXVI, 3 : *Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum ; si exsurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo.*

5. — Idem Carthusianus ipsos tribus potissimum ex causis ad ipsum Regem creandum motos fuisse considerat : « Primo, quia viderunt eum pium, « compassivum ac liberalem. Secundo, valde sa- « pientem in omnibus. Tertio, potentem supra na- « turam, sicque credebant se ab ipso defendendos, « idcirco nec Romanos, nec Pontifices proprios « attenderunt. »

Fugit iterum in montem ipse solus.

6. — Toletus ait : « Passu veloci tanquam fugiens « recessit ad divinæ contemplationis montem, do- « cens eos vehementer ascendere debere, qui mundi « honores et pompas vitare pro Dei amore cu- « piunt. »

7. — Dionysius Carthusianus, *in Joan.*, ita scribit : « Promovendus in Regem fugit, quæsitus ad « crucifigendum paratum se obtulit, confundit su- « perbam ambitionem nostram ; ipse enim idcirco « hæc fecit, ut doceat nos honores prælationesque

« fugere, adversa autem æquanimiter sustinere. » Lyranus Christum se ad mortem promptum et expeditum obtulisse dicit, dum ait : *Ego sum,* « per « hoc ostendens, quod virtuosus debet esse tardus « ad honores et promptus ad labores. »

8. — S. Thomas tres hujus fugæ rationes adducit. Prima est, quia alias dignitati suæ derogaturus fuisset, si se ab hominibus in Regem eligi permisisset : « Quia sic Rex erat, ut ejus participatione « omnes Reges essent. » Secunda, quia alias ingens attulisset damnum, doctrinæ quam annuntiabat, « si claritatem et robur ab hominibus accepisset; « sic enim operabatur et docebat, ut totum virtutis « divinæ adscriberetur, et non favori humano. » Et ideo *Joan.*, v, 41, protestatur dicens : *Claritatem ab hominibus non accipio.* Tertia ratio jam adducta fuit a Dionysio : « Ut erudiret nos humanas digni- « tates contemnere. »

9. — Rupertus Abbas ait : « Verum per hoc « quod fugit, altius quid mystice innuit, quia qui « Christum propter aliud, quam propter Christum « sequuntur, fugit ab eis Christus. »

Additio.

a. — *Jesus ergo cum cognovisset quia venturi essent,* etc. In honoratissima hac Salvatoris nostri fuga qua se a populo eum invitum in regem proclamare volente clam subduxit, omnes nos sequaces ejus evidenter docuit, quantum nobis curandum sit, ut in dignitatibus et in honoribus pro virili nostra fugiendis et declinandis stabiles et constantes simus; nam ut S. Gregorius scribit : « Quis enim « principari hominibus tam sine culpa potuisset « quam is qui hos nimirum regeret quos ipse « creaverat. » Quis boni principis munia adæquate melius implere potuisset quam ipsemet Dei Filius, in cujus fœmore scriptum legitur : *Rex regum et Dominus dominantium.* De quo Psalmista quoque attestatur, *Psal.* XXIII, 1 : *Domini est terra et plenitudo ejus; orbis terrarum et universi habitant in eo. Aperis tu manum tuam et imples omne animal benedictione.* De quo etiam S. Augustinus, *lib.* V *Confes.*, XI, ita scribit : « Sic curas unumquemque « nostrum, tanquam solum cures, et sic omnes, « tanquam singulos. » Et tamen S. Gregorius ait : « Sed quia idcirco in carne apparuit, ut non solum « nos per Passionem redimeret, verum etiam per « conversationem doceret, exemplum se sequenti- « bus præbens, rex fieri noluit; ad crucis vero « patibulum sponte pervenit. Oblatam gloriam cul- « minis fugit, pœnam probrosæ mortis appetiit, ut « membra ejus discerent favores mundi fugere. » Notanda sunt illa verba : *Ut raperent eum.* Ex his enim colligitur, quod quia Christum ab omni semper pompa et gloria mundana alienissimum esse conspexerant, ideo ipsum imperio dignissimum et sceptro gubernando aptissimum maximeque idoneum esse judicabant. « Bene imperant, qui non « libenter imperant, » inquit Auctor quidam, quod in multis veteris Testamenti sacris Heroibus adimpletum fuisse satis notum est.

FERIA SECUNDA POST QUARTAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. II, VERS. 13

13. Prope erat Pascha Judæorum, et ascendit Jesus Jerosolymam.

14. Et invenit in templo vendentes boves, et oves, et columbas, et nummularios sedentes.

15. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque et boves, et nummulariorum effudit æs, et mensas subvertit.

16. Et his qui columbas vendebant, dixit : Auferte ista hinc, et nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.

17. Recordati sunt vero discipuli ejus, quia scriptum est : Zelus domus tuæ comedit me.

18. Responderunt ergo Judæi, et dixerunt ei : Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?

19. Respondit Jesus, et dixit eis : Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud.

20. Dixerunt ergo Judæi : Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud ?

21. Ille autem dicebat de templo corporis sui.

22. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, et crediderunt Scripturæ et sermoni quem dixit Jesus.

23. Cum autem esset Jerosolymis in Pascha in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa quæ faciebat.

24. Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes.

25. Et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine ; ipse enim sciebat quid esset in homine.

Versus 13.

Prope erat Pascha Judæorum, et ascendit Jesus Jerosolymam.

1. — Dionysius Carthusianus, *in Joan.*, aliquas refert rationes, cur Salvator noster, Paschate præ foribus existente, Jerosolymam se conferre voluerit : « Primo, ut legem impleret. Secundo, ut sacri- « ficia offerret et orationum vota persolveret, quem- « admodum lex præcipit. Tertio, ut hæreticorum « futurorum errorem destrueret, dicentium legem « Mosaicam a diabolo traditam. Quarto, ut nobis « exemplum daret, cum omni vigilantia cordis et « reverentia obediendi divinis præceptis. » Pergit idem Auctor ulterius ostendere, adimpletum tunc fuisse quod in Zacharia, VIII, 20, dicitur : *Hæc dicit Dominus : Usquequo veniant populi, et habitent in civitatibus multis, et vadant habitatores unus ad alterum dicentes : Eamus et deprecemur faciem Domini, vadam etiam ego.* Carthusianus autem declarat, Prophetam hæc duo ultima verba nequaquam de se intelligere, sed Deum esse qui illa loquatur : « Ire autem non competit Deo, nisi « ratione naturæ assumptæ. »

2. — Beda Christum nos docere voluisse existimat : « Quanta animi vigilantia dominicis subjici « debeamus imperiis, cum ipse in hominis infirmi- « tate apparens, eadem quæ ex divinitatis auctori- « tate statuit, decreta custodiat. »

3. — Dionysius Carthusianus super illa verba, *ascendit Jerosolymam*, scribens, cunctos fideles hunc in modum exhortatur : « Sic nos, appropinquante « Pascha, non carne et littera, sed spiritu confi- « tentes ascendere debemus Ecclesiam toto tem- « pore Quadragesimali, præparando nos ad devo- « tam Paschalis festivitatis celebrationem per opera « pœnitentiæ et exercitia devotionis, compunctionis « internæ. »

Versus 14.

Et invenit in templo vendentes boves, et oves, et columbas, et nummularios sedentes.

Et invenit in templo.

1. — Toletus ad hoc se reflectit, quod scilicet Jesus mox ut Hierosolymam venit, templum adierit : « Cum enim Deus sit, in domum suam se recepit, « quia domus Dei templum dicitur. » Notat insuper Lucas Brugensis, quod « Jerosolymam cum venisset, « ante omnia invisit templum. » Hugo Cardinalis ait : « Argumentum, quod primo veniebat ad tem- « plum, quod est locus orationis. »

2. — Albertus Magnus, *in Joan.*, quatuor templi distinguit atria. Primum interius, ubi altare holocaustorum erat, ad quod soli Sacerdotes et Levitæ aditum habebant. Secundum erat illud, ad quod sæcularibus ingredi licebat, sed mundis tantum, ut ad portam prædicti atrii interiores oblationes suas immolarent. Tertium erat, ad quod ingrediebantur mulieres etiam solum mundæ, ut orationem suam ad Deum effunderent. « Quartum atrium immun- « darum, in quo etiam gentiles aliquando intrabant « et in illo animalia vendebantur jussu Sacerdotum : « non erat licitum, quia Domino fuit dedicatum ; » et tamen ecce tibi supplicium, quod Deus de illo sumpsit. Ex hoc arguere licet, quantopere peccemus nos Christiani, qui cum tanta irreverentia non jam atrium externum, id est, cœmeterium, sed ipsummet sanctuarium temere profanamus, dum in præsentia sanctissimi Sacramenti altaris adeo profanos nos exhibemus.

3. — Porro videri non immerito poterat, ut Beda ait, licite in illo atrio divendendi quicquid ad sacrificia necessarium erat et ad cultum divinum spectabat : « Sed nolens aliquid in domo sua terrenæ « negotiationis, ne ejus quidem, quæ honesta « putaretur, exhiberi, dispulit negotiatores. Quid « ergo, fratres mei, quid putamus faceret Dominus, « si rixis dissidentes, si fabulis vacantes, si risu « dissolutos, vel alio quolibet scelere reperiret irre- « titos, qui hostias, quæ sibi immolarentur, ementes « in templo vidit et eliminare festinavit? »

Vendentes boves.

4. — Enimvero hi, qui a longinquo veniebant, animalia ad sacrificandum secum ferre non poterant, atque ideo propter eos illa venditores in atrio templi venum adducebant : « Quia propter angus- « tiam temporis et multitudinem quæ convenerat, « carius tunc vendere poterant ; » boves quidem ad sacrificia divitum ; oves vero pro iis, qui mediocris fortunæ erant ; columbas denique pro pauperibus.

5. — Porro quinam per hosce boves intelligantur, S. Antonius de Padua in sensu morali ita, *in hac fer.*, explicat : « Dediti mundi delectatio- « nibus et qui solum de consolationibus curant « corporis, animam negligentes. » Ostendit insuper hosce in parabola nuptiarum figuraliter fuisse expressos, ubi unus ex invitatis ex eo se capite excusavit, quia juga boum quina sibi coemerat. « Isti ad morem boum semper arant terram, cœlum

« negligentes. Si aliquando jugum Domini impo-
« natur ipsis, ut portent legem Domini et arcam
« scilicet pœnitentiæ, in qua lex continetur, calci-
« trant, neque eam usque ad terminum perdu-
« cunt. »

6. — Hugo Cardinalis in hisce animalibus simoniacos præfiguratos fuisse dicit : « Bos est animal
« ordinatum ad laborem, et significat illos simo-
« niacos, qui promittunt et exhibent laboriosa
« servitia pro præbendis, quales sunt quidam
« advocatorum et hoc bene tangitur, *Proverb.*,
« XIV, 4 : *Ubi non sunt boves*, id est, talia servitia
« laboriosa promittentes, *præsepe vacuum est*, quia
« ibi non habent præbendas multas; ubi autem
« plurimæ segetes, id est, præbendæ plures et pin-
« gues, manifesta est fortitudo bovis, id est, labor
« et sollicitudo, quam habuerunt de habendis præ-
« bendis. »

7. — Beda vero ita exponit : « Boves quippe
« doctrinam vitæ cœlestis intelligit; vendunt boves,
« qui verbum Evangelii non divino amore, sed
« terreni quæstus intuitu impendunt; » cui exposi-
tioni etiam S. Bonaventura subscribit.

8. — Lyranus quoque expositionem affert consonam illi, quam Hugo adduxit; dicit enim : « Per
« boves, qui sunt laboriosi, significantur illi, qui
« magnos labores sustinent pro principibus et Præ-
« latis, ut per hos promoveantur in Ecclesia, licet
« insufficientes sint et indigni. »

Et oves.

9. — Hugo Cardinalis per illos, qui oves vendebant, hypocritas intelligendos esse dicit : « Alii
« sunt, qui vendunt simplicitatem et innocentiam
« simulatam, quæ designatur per oves, » quia hypocritæ pelle ovina induti incedunt et de his *Matth.*, VII, 15, scribitur : *Veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.*

10. — Beda ait : « Oves opera munditiæ et
« pietatis significant; vendunt oves, qui humanæ
« gratiæ laudis opera pietatis exercent. »

Et columbas.

11. — « In columba apparuit Spiritus Sanctus, »
ait S. Augustinus, *tr.* X *in Joan.* : « Qui ergo ven-
« dunt columbas, qui sunt, nisi qui dicunt : Nos
« damus Spiritum Sanctum? Quare enim hoc
« dicunt, et quo pretio vendunt? Pretio honoris
« sui. Caveant a flagello de resticulis. *Columba non*
« *est venalis, gratis datur.* »

12. — Hugo Cardinalis per columbas non solum simoniacos, sed etiam illos, qui austeritatem et rigorem vitæ ex motivo vanæ gloriæ exercent, intelligit : « Columba non habet amaritudinem
« fellis in hepate, et non multam constructionem
« faciens in nido et gemit pro cantu; columbas
« ergo vendunt, qui gratiam mansuetudinis, vel
« asperitatem vitæ, vel gemendi et plorandi, vel
« aliquam altam gratiam ad ostentationem et ina-
« nem laudem convertunt, ut hypocritæ. »

Et nummularios sedentes.

13. — S. Bonaventura ait : « Scilicet accommo-
« dantes pecuniam sub cautione; nam prohibitum
« erat dare ad usuram, tamen tales parva munus-
« cula accipiebant, licet non numeratam pecuniam,
« palliantes suam usuram. »

14. — « Nummos mutuo dant in templo, »
inquit Beda, « qui non simulate cœlestibus, sed
« aperte terrenis rebus in Ecclesia deserviunt, sua
« quærentes, non quæ Jesu Christi. »

15. — « Sciendum, quod diabolus insidiatur
« his, quæ Dei sunt, » inquit S. Thomas, *in Joan.*,
« et ea nititur corrumpere; inter cætera autem,
« quibus sancta corrumpit, præcipuum est vitium
« avaritiæ. » Deploravit olim hanc miseriam Isaias,
LVI, 11, dicens : *Unusquisque ad avaritiam suam a summo usque ad novissimum.* Per hosce quoque venditores et emptores denotantur illi, inquit idem S. Doctor, qui in et de bonis Ecclesiasticis mercaturas exercent : « Nam bona Ecclesiastica spiritua-
« lia et eis annexa significantur per boves, et oves,
« et columbas; ipsa consecrata quidem et confir-
« mata sunt ex doctrinis Apostolorum et Doctorum,
« qui significantur per boves. *Prov.*, XIV, 4 : *Ubi*
« *plurimæ sunt segetes, ibi manifesta fortitudo bovis.*
« Item ex sanguine Martyrum, qui significatur per
« oves; unde in persona eorum dicitur in Psalmo
« XLIII, 22 et *Roman.*, VIII, 36 : *Æstimati sumus ut*
« *oves occisionis.* Item dona Spiritus Sancti, quæ
« significantur per columbas; omnia hæc vendunt,
« scilicet doctrinam Apostolorum, sanguinem Mar-
« tyrum et dona Spiritus Sancti, quicumque bona
« Ecclesiastica spiritualia et eis annexa vendere
« præsumunt. »

16. — Albertus Magnus super hæc verba scribens, locum quemdam citat S. Bernardi ad Eugenium, in quo illos, qui beneficialibus redditibus accipiendis avide anhelant, his verbis describit :
« Circuit sedulus explorator, blanditur, obsequitur,
« manibus et pedibus reptat, si quomodo valeat se
« ingerere in patrimonium Crucifixi; exhibet labo-
« rem ut bos, simulat sanctitatem ut ovis, dona
« appendit pro columbis et aliquando nummula-
« riorum exhibet marsupium. »

17. — Similiter qua ratione hæc animalia exponenda sint, Hugo Cardinalis in sensu morali his verbis declarat : « Per ovem intelligitur hypocrisis
« et simulata innocentia; per bovem pigritia; per
« columbam quæ volat, elatio; per æs, cupiditas et
« avaritia; hæc omnia debent ejici ab anima, quæ
« est templum Dei. »

18. — S. Thomas de Aquino, *in Joan.*, per templum uniuscujusque nostrum animam intelligens,

juxta illud Apostoli testimonium, I *Cor.*, III, 17 : *Templum Dei quod estis vos,* hanc inde deducit moralitatem : « Tunc ergo homo vendit in templo « oves, et boves, et columbas, quando in anima « bestiales motus retinet, pro quibus homo vendit « se diabolo; nam per boves, qui agriculturæ ser- « viunt, significantur terrena desideria; per ovem, « quæ est animal stultum, significatur hominis « stoliditas; per columbas vero, hominis instabi- « litas, quæ quidem Deus de cordibus hominis « expellit. »

VERSUS 15.

Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit e templo, oves quoque et boves, et nummulariorum effudit æs, et mensas subvertit.

Et cum fecisset quasi flagellum.

1. — Alias quoque, id est, paulo ante suam passionem, ut S. Matthæus, XXI, 12, scribit, ejecit vendentes et ementes pariter de templo; illa tamen vice, ipsum virga et flagello usum fuisse non constat, prout in hac occasione fecisse legitur. Hugo Cardinalis minime inconveniens esse credit, si Christum etiam tunc virga seu flagello usum fuisse dixerimus, tametsi sacer textus idipsum non dicat : « Vel melius potest solvi, » inquit paulo infra, « quia primo et secundo fecit flagellum, sed fla- « gellum non exprimit in secunda ejectione, ad « significandum, quod quosdam in præsenti percu- « tit flagello disciplinæ, secundum illud *Hebr.*, XII, « 6 : *Flagellat omnem filium quem recipit,* et *Apoc.*, « III, 19 : *Ego quos amo, arguo et castigo*; in futuro « autem non percutit, ad correctionem, sed ad « perpetuam damnationem; unde genus flagelli « non exprimitur, ad significandum quod non « potest exprimi. »

2. — Considerari etiam in hoc Christi facto potest, quantum divina justitia indignetur adversus sacrorum locorum profanatores. Isaias quidem, XXVIII, 21, flagellum in manu Dei positum rem ab eo valde alienam esse dicit : *Irascetur, ut faciat opus suum; alienum opus ejus, peregrinum est opus ejus ab eo*; e contra vero pietatem Dei valde exaltat; dives in misericordia, cui proprium est misereri semper : *Discite a me quia mitis sum.* Et ideo quando idem Propheta Deum populum suum castigaturum esse prædicit, audite quanam id phrasi, VII, 20, exprimat : *Radet Dominus in novacula conducta in his, qui trans flumen sunt in Rege Assyriorum,* quasi dicere vellet, quod castigare non sit opus Dei, siquidem ad hoc novacula conducta utitur; ubi notandum, quod novacula non sit lancea quædam, aut ensis, sed instrumentum, quo pili duntaxat raduntur. Verum quidem est, quod justitia Dei zelo se obarmet; at vero, *Sap.*, V, 18 : *Accipiet armaturam zelus illius; armabit creaturam ad ultionem*; at vero quando tam execrabilis profanationis templi excessus a Deo puniendus est, ecce quantum furor illius provocetur et irritetur. S. Vincentius Ferrerius observat, quod Christus nunquam aliquem manu propria castigasse legatur, præterquam dum hi transgressores puniendi erant : « Hic apparet, « quantum displicet ei, qui tangit Ecclesiam spon- « sam suam. »

3. — S. Cyrillus Alexandrinus, *ibid.*, ait : « Non « nudis verbis duntaxat animi sui commotionem « prodit, sed verberibus et flagro sacris aditibus « exturbat; » in aliis quidem occasionibus similiter reprehendit, minatur; sed id totum sola lingua perficit; hic autem et vox et manus pariter adhibentur : « Vide porro tanquam in imagine descrip- « tum illud Pauli dictum : *Si quis templum Dei* « *violaverit, disperdet illum Deus.* » Toletus ratiõnem reddit, cur ad profanatores hosce templi castigandos, manu usus fuerit, non vero lingua tantum, prout in aliis excessibus reprehendendis facere consueverat, dicit enim : « Cur manum etiam tre- « mendam admoverit, insigni facto se Dei et templi, « et consequenter cultus et religionis zelatorem « ostendit, ut qui tanto periculo se exposuerit pro « templi Dei reverentia. Adde quod ad doctrinam « pertinet, abusus publicos et qui tolerari non « debent, non verbis, sed facto esse eradicandos; « verba enim in abusibus communibus et temporis « longinquitate inveteratis, maxime qui ex avaritia « procedunt, quales hi erant, non satis proficiunt. »

De funiculis.

4. — « Quos illic invenit, » inquit Cajetanus, « pecorum venditorum atque immolatorum; » ac proinde nota, quod Evangelista non dicat, *de funiculo,* in numero singulari, sed in numero plurali : « Ut intelligas funiculos inventos ibi, ubi erant oves « et boves, et ex his coegisse flagellum. » Non est Deo opus, ut ad funes hosce inveniendos, quibus flagellum, quo nos percussurus est, contexat, procul abeat, semper enim et protinus in propinquo adsunt; trita sunt illa S. Augustini verba dicentis : « Jussisti « Domine et sic est, ut omnis sibi pœna sit inordi- « natus amor, » passiones enim et appetitus inordinati vitiosorum carnifices existunt. S. Thomas ait : « Facit flagellum de funiculis, quia de peccatis « nostris sumit materiam, unde nos puniat. » Sic enim in avaritia nostra Deus nos affligendi materiam invenit, sive per motas contra nos lites, sive per judicia et accusationes criminales nobis intentatas propter contractus illicitos, usuras, aliasque extorsiones. De ambitione S. Bernardus scribit : « O ambitio ambientium crux! » Per excessum lasciviæ et luxuriæ infirmitas illa adeo abominanda et inevitabilis communiter nasci solet; non est rosa quæ suas sibi spinas conjunctas non habeat; quot dolores capitis et stomachi nauseas ebrius sibi ex

crapula non conciliat? Quot non suscitari solent vindicativis deplorandæ strages ex diu continuata et irreconciliabili inimicitia! *Gladius eorum intret in corda eorum et arcus eorum confringatur;* ideoque verissimum est, quod *funibus peccatorum unusquisque constringitur.* « De his funiculis, » inquit Hugo Cardinalis, « facit Dominus flagellum, quando « peccatori peccata convertit in tormentum, ut sic « ipsa peccata eum ejiciant a peccatis. Unde Jere- « miæ, II, 19, dicitur : *Arguet te malitia tua.* » S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, ait : « Fla- « gello facto de peccato, quia convertit ipsorum « peccatum in pœnam, ut fiant graves etiam sibi « ipsis. »

5. — Rupertus Abbas Tuitiensis, *lib.* VI *in Joan.*, per hoc flagellum exterminium populi illius significari dicit : « Quid enim funiculus ille agit in manu « potentis, in manu sapientis? Quid nisi Romanum « designat exercitum, durum ad cædendum, for- « tem ad ligandum et captivandum. » S. Cyrillus Alexandrinus flagella mancipiorum castigationes esse dicit : « Servitutis in eos jure pœnam statuens, « utpote qui libertatis assertorem Filium per fidem « suscipere recusaturi essent. »

6. — S. Thomas, *in Joan.*, citat S. Augustinum scribentem : « Ipsa protelatio peccatorum, secun- « dum quod peccata peccatis adduntur, funiculi « dicuntur. » Cui consonat quod Beda hisce verbis scribit : « Funiculi, quibus flagellando impios de « templo expulit, cœmenta sunt actionum malarum, « de quibus materia damnandi reprobum judici da- « tur; hinc enim Isaias dicit : *Væ qui trahitis ini-* « *quitatem in funiculis vanitatis.* » S. Bonaventura ait : « Unusquisque in peccatis suis restem sibi fa- « cit, addendo peccatum peccato. » S. Augustinus, *tr.* X *in Joan.*, dicit : « Quis facit restem longam? « qui peccato addit peccatum. » Interlinearis in- quit : « Qui peccata peccatis addit, quasi funem « connectit, quo flagelletur et ligetur. »

7. — Porro tametsi Salvator noster adversus hosce ementes et vendentes in templo adeo exasperatus fuerit, nihilominus in eorum e templo expulsione non usus est ferro, aut baculo, sed flagello, et hoc quidem ab illis manibus contexto, de quibus Sponsa, *Cant.*, V, 14, dicit : *Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis;* adhæc vel maxime considerabile est, quod flagellum hoc *non de funibus,* sed *de funiculis* contexuerit; siquidem de benignissimo hoc Deo nostro in véritate dici potest : *Cum iratus fueris misericordiæ recordaberis;* præterquam quod semper « punit citra condignum. » Pro cujus confirmatione valde etiam considerabilis est dictio illa, *quasi : Cum fecisset quasi flagellum,* siquidem in immissis ab eo suppliciis vix apparet flagellum.

8. — Ad funum aliquem contexendum multa subtilia fila requiruntur, quia ex multis funiculis flagellum conficitur; pari quoque modo dicere possumus, quod tametsi multa peccata levia et venialia ad culpam usque mortalem non pertingant, nihilominus : « Ex parvis maxima fiunt negligentia nos- « tra. » Præterea peccatum conscientiam nostram flagellat, ipsiusque Dei manibus flagellum inserit, ut nos puniat. In Isaia, V, 18, dicitur : *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis et quasi vinculum plaustri peccatum.* Ecce tibi funiculos in rudentem transmutatos. Chaldæus ita legit : *Væ qui incipiunt pusillum peccare, trahentes peccata in funiculis vanitatis, augentur et crescunt, donec fortiora facta sunt et vinculum plaustri peccata.*

9. — Hugo Cardinalis docet, quomodo contexendum sit flagellum, quo nos Ecclesiastici uti debemus : « Debet habere triplicem funiculum; primus « est, charitas diligens salutem proximi; secundus « est, zelus irascens contra vitia proximi; tertius, « est innocentia, sive serenitas conscientiæ, ne pos- « sit reprehendi de simili, de quo alium reprehen- « dit. Hic triplex funiculus alligatur baculo aucto- « ritatis et fit flagellum, quo expelluntur minus « idoneæ personæ ab Ecclesia Dei. »

Omnes ejecit de templo.

10. — Nullius penitus in hac ejectione habuit respectum, quia S. Joannes expresse dicit : *Omnes ejecit.* Idem quoque Albertus Magnus notavit, dum ait : « Severitas censuræ ex his debet attendi, *omnes* « *ejecit,* nullum excipiendo, sine personarum accep- « tione. » Hugo Cardinalis scribit, Christum in hoc facto optimum dedisse omnibus Prælatis exemplum, ut scilicet flagello correctionis omnes illos ab Ecclesia removeant, qui eamdem profanant; quia enim omnis Christi actio ad nostram instructionem ordinata fuit et certe permagni refert, quod a locis et personis sacris tollantur scandala, quodque hæ bonum de se edant exemplum. Porro Cajetanus in ea est opinione, quod scilicet « videatur prædicatio- « nem suam Hierosolymis hinc auspicatus, ab hac, « inquam, repurgatione et reformatione templi « Dei; » et quidem quando alias hoc flagello in eosdem vendentes et ementes iterata vice usus fuit, id factum est in fine prædicationis suæ, in triumpho Palmarum, paucis diebus ante suam mortem, ad denotandam et indicandam nobis summam sollicitudinem quam habuit in custodienda reverentia et conservando respectu domui suæ debito, in cujus honorem et defensionem bina vice miracula adeo admiranda operatus fuit.

11. — Dionysius Carthusianus valde apposite observat, quod Christus hanc animadversionem fecerit a principio prædicationis suæ, quando nondum per actiones et miracula prodigiosa adeo factus fuerat eximius atque conspicuus : « Non fuit « hoc minimum, » inquit etiam Cajetanus, « imo « ex minimis unum miraculum Jesus, hominem

« unum, plebeium, obscurum, nulliusque hactenus « auctoritatis posse ex templo vi, ignominioseque « flagello exigere multitudinem potentium nego- « tiatorum et quidem populi pietati deservientium. » Est enim verisimile præsentes ibi adfuisse Sacerdotes, qui suos susque deque videbant everti denarios et lucra sua disperdi. Enimvero secunda vice, quia illos iterato expulit, erat tantum prodigium, quod neminem sibi reperit resistentem, siquidem paucis horis antea Rex et Messias proclamatus et maximo cum triumpho urbe receptus fuerat, omniumque turbarum, imo totius Hierosolymæ comitatu stipatus erat. Nihil vero horum nunc aderat, quando paucis etiamnum cognitus erat, et quando vix primum ab eo miraculum in nuptiis editum fuerat : « Nunc cum nondum cognitus esset, fauto- « resque paucos aut nullos haberet, id egisse res « fuit omni admiratione major. » Jansenius ait : « Mirabilis ejus auctoritas et potestas declarata est, « ut inter omnes vendentes, nemo uni homini adhuc « ignoto obsistere auderet nemo qui non imperanti « mox obediret. » Albertus Magnus hic quærit, cur Sacerdotes se non opposuerint, cum tamen Christus omni esset adjutorio aut defensione destitutus, ipsi vero in magno numero congregati, valdeque interessati fuerint? Et respondet : « Dicunt quidam, « quod hoc dissimulaverunt, ne notam avaritiæ « coram populo in die festo incurrerent. » At vero Cajetanus dicit : « Nimirum tanta fuit gravitas « majestasque vultus Jesu ad justam iracundiam « compositi, quo non erat alioquin mansuetior « alius, quando terrorem omnibus incuteret, ita ut « ne hiscere quidem auderent, tanquam Deo ira- « tum illis vultum monstrante, minasque intentante, « quod vere erat. »

12. — Valde considerabile item est instrumentum, quo ad illos castigandos usus fuerat. Jansenius ait : « Velut canes e domo Dei profligans, nam hi « funiculis ejici solent. » Cajetanus pariformiter scribit : « Flagello adhibito, tanquam canes nimi- « rum, aut quod Cyrillus ait, iniquos servos fustua- « rio dignos, ut ostenderet dura hos manere fla- « gella ob profanationem templi Dei. »

13. — Rupertus Abbas duo hic mysteria tangit : « Protendit miseris Judæis vere magnum et mise- « rabile malum, vere dolendum, nisi merito acci- « disset cruentæ civitatis et profanati templi exci- « dium, totumque penitus abolendum ab oculis « Dei, præsignat veteris sacrificii ritum. » S. Thomas, *in Matth.*, idem scribit, dum ait : « Dedit « intelligere quod appropinquabat tempus, quo « sacrificia legis cessare debebant et verus Dei cul- « tus ad gentes transferri. »

14. — Idem quoque S. Doctor sinistrum et perversum detegit finem, quem in victimis atque oblationibus ad cultum Dei spectantibus emendis et vendendis habebant : « Ideo eos ejecit, quia sacer- « dotes in hoc non intendebant honorem Dei, sed « utilitatem propriam. »

Oves quoque et boves.

15. — Una cum hominibus animalia seu pecora pariter expulit : « Nihil enim horum retinuit, nec « in usus suos convertit, in hoc se liberum ostendit « vitiorum correctorem, dans pro certo formam « Prælatis, quam libera et severa manu, et flagello « districtionis ecclesiasticæ tale expellant ab Eccle- « sia, ut B. Bernardus ad Eugenium : Flagellum « tenes; sciant te ad flagellandum potius, quam ad « accipiendum esse præpositum. »

16. — Toletus aliam quamdam litteralem pariter et moralem rationem tangit, dum ait : « Pru- « denter Christus hominibus ejectis, qui tamen « semel pulsi facile rediissent, si in templo oves « eorum et boves mansissent, etiam ejecit hæc, ne « redeundi relicta videretur occasio. »

Et nummulariorum effudit æs, et mensas subvertit.

17. — Idem quoque Auctor Christum ex proposito et industria mensas eorum collybisticas in terram proturbasse existimat, super quibus suos numerare denarios solerent, ut illas sublevantes discederent : « Ne iterum reponerent, etiam men- « sas subvertit, tunc enim malo subvenitur per- « fecte, quando etiam mali occasio amputatur. »

18. — Cajetanus advertit quod Christus « Men- « sas nummulariorum propriis manibus dignatus « est evertere. » Hugo Cardinalis ait : « Probabile « est, quod in pecunias manus non extenderit. » Albertus Magnus verbum illud, *Effudit*, examinat : « In diversa sparsit æs pecuniarum et mensas, in « quibus æs ponebatur, subvertit, ut pecunia per- « denda spargeretur. » Isaiæ, XXXIII, 15 : *Excutit manus suas ab omni munere.* Ubi Lyranus ait : « Hoc « erat illicitum propter cupiditatem sacerdotum, « qui diversis adinventionibus depauperabant popu- « lum. »

19. — Theophylactus in sensu morali exponit dicens : « Si quis æs et nummos, hoc est, sermonem « et dogmata vendat, et fortassis cum sit Doctor, « non annuntiat verbum nisi lucrum habeat, etiam « ejus mensam subvertit Dominus. »

VERSUS 16.

Et his qui columbas vendebant, dixit : Auferte ista hinc, et nolite facere domum Patris mei domum negotiationis.

Et his qui columbas vendebant, dixit : Auferte ista hinc.

1. — Considerat Toletus, quod nisi columbæ istæ suis fuissent columbariis inclusæ, utique illæ Domino in eas quoque flagello animadvertente, perterre-

factæ evoluturæ fuissent per templum atque ideo monet illos dicens : *Auferte ista hinc,* etc. Cajetanus quoque notat columbas, ex quo columbariis suis inclusæ erant, expelli minime potuisse, nisi columbaria cum evidenti dominorum damno aperta fuissent : « Idcirco his : *Auferte,* inquit indignabundus, « id quod illi præ timore facile executi sunt. » Hugo Cardinalis autem ipsos non sicut alios male fuisset tractatos, eo quod non tam indecens erat columbas vendere quam vendere alia animalia : « Quia columbas in templo circumferre non ita « inhonestabat templum, sicut oves et boves, qui « faciebant stabulum de templo. »

2. — Rupertus Abbas aliam reddit rationem, ob quam Christus tam placide et suaviter cum illis processerit : « Et hoc valde notandum, quod in « medio fervore districtionis, in ipsa flamma zeli « ardentis, dum sine cura sacerdotum mercimonia « projicit, pauperibus, scilicet his, qui columbas « vendebant, non enim divites, sed pauperes hujus- « modi aviculas vendere solent, pauperioribus ergo « pepercit, ut non exturbet columbas, quas vende- « bant, quas, cum exturbatæ evolassent, ipsi con- « sequi non possent et damno affecti angerentur. »

3. — Beda de hisce columbarum venditoribus in sensu spirituali ita loquitur : « Non solum venditores sunt columbarum et domum Dei faciunt « domum negotiationis, qui sacros Ordines largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, vel etiam « honoris inquirunt; verum hi quoque, qui gradum « vel gratiam in Ecclesia spiritualem, quam Domino largiente percepere, non simplici intention « tione, sed cujuslibet humanæ causa retributionis « exercent, contra illud Apostoli Petri : *Qui loquitur « quasi sermones Dei, qui ministrat tanquam ex virtute, quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum.* » II *Petr.*, IV, 11.

Et nolite facere domum Patris mei domum negotiationis.

4. — S. Bonaventura hoc loco quærit, cur hic minori cum rigore tractaverit, quam alias eum fecisse in S. Matthæo, XXI, 13, legimus; hic enim solum dicit : *Nolite facere,* etc., ibi vero addit : *Fecistis speluncam latronum?* Et per adductam Chrysostomi auctoritatem respondet : « In principio « signorum non ita vehementer, sed remissa increpatione utitur; ideo tunc post signa et documenta « acrius locutus est. » S. Thomas, *in Joan.*, aliam affert rationem, dicit enim : « Quod Dominus ideo « fecit, ut sicut bonus medicus primo a levioribus « incipiens, postea dura proponeret, hoc enim quod « hic factum dicitur, primo factum fuit, unde in « ipso principio non latrones, sed negotiatores eos « vocat; » at vero quia ex hac correctione nec quicquam profecerant, ideo postea illam columbarum venditionem et emptionem non negotium, sed latrocinium appellat. Unde Cajetanus dicit : « Illis « severius, ut qui mitiori hac castigatione nihil « emendati, in sua illa arte cauponaria et infami « nundinatione obstinate usque perstarent. »

5. — Chrysostomus, *Hom.* XXII *in Joan.*, obstupescit propter furorem, quem Salvator noster, cæteroquin benignissimus, exhibuit : « Quæsitu dignum « est, qua gratia adeo Christus hic indignatus est, « et maxime cum alias injuriis contumeliisque « affectus : *Samaritanus, dæmonium habes,* nihil « tale fecerit, nunc non contentus flagello, verbis « etiam in eis invehitur. » Id, quod ad dubium istud respondendum videtur, potest ex S. Bonaventura desumi, dicente : « Templa Dei sunt veneranda « et ea quæ sunt negotiationis, voluptatis, cupidi- « tatis, contentionis, ex eis ejicienda. »

6. — Idem quoque Doctor quærit cur Christus hanc severitatem exhibuerit et ea quæ ad cultum Dei et servitium templi spectant, qualia sunt sacrificia vendere, aut mutuare, negotiationem appellarit? « Isti enim vendebant, quæ opus habebant « homines in sacrificiis et quæ honeste emuntur, « non illicite venduntur. » Tandem vero concludit et respondet cum S. Augustino dicente : « Ejecit « Dominus omnes qui sua quærebant, ideo non « passus est domum orationis fieri domum negotiationis; » neque enim oculum suum ad cultum Dei et victimarum provisionem directum habebat, sed ad interesse et lucrum proprium.

7. — In Zacharia, XIV, 21, prædictum fuit : *Venient omnes immolantes et non erit mercator ultra in domo Domini.* Et *Psalmo* LXX, 15, ut S. Thomas advertit, ubi Vulgata legit : *Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini;* alii legunt : *Negotiationem.*

8. — Hugo Cardinalis tribus præcipue modis domum Domini domum negotiationis fieri dicit : « Primo modo, quando personæ Dei tractant negotia. Et hoc est contra illos, qui in Ecclesia Dei, « vel in religione maxime negotiationes exercent « et causas et litigia tenent et habent, » quod Apostolus, I *Cor.*, VI, 7, reprehenderit, dicens : *Jam quidem omnino delictum in vobis est, eo quod judicia habeatis inter vos;* citatque S. Bernardum ad Eugenium ita scribentem : « Qui dicunt quod de celsitudine sedis sit judicare, litigantes audire, puto « quod non monstrabunt, ubi alicubi quispiam « Apostolorum Judex sederit hominum aut diversorum terminorum, aut distributor terrarum; stetisse denique Apostolos judicandos, sedisse judicantes non lego, erit illud, non fuit. In hujus « vitii detestationem respondit Christus, *Luc.*, XII, « 14 : *Homo, quis me constituit judicem, aut divisorem « inter vos?* Secundo modo faciunt domum Dei « domum negotiationis, qui res domus Dei ita « expetunt et dant parentibus, ac si eas negotiando « acquisivissent. Tertio, quando ad litteram in Ec-

« clesiis tractant negotia sæcularia, ubi deberent « attendere spiritualibus. »

9. — Cajetanus observat, quod tametsi totum illud negotium emptionis et venditionis in majorem templi honorem cedebat, siquidem emendo et vendendo aliud non distrahebatur, quam quod oblationibus serviebat, quæ in sacrificiis fieri debebant; attamen Filius Dei reverentiam sacris locis debitam tanto cum zelo prosequitur, ut illud severe interdixerit : « Fieri negotiationem etiam earum rerum, « quæ destinabantur ad orationem, eo quod negotiatio quarumcumque rerum, tum absque avaritiæ « studio tam ementis quam vendentis ex parte vix « unquam contingat, foro congruat, non templo; « non enim culpat, quod hæc venderentur, sed « quod in templo, poterant enim suis locis extra « templum vendi. »

10. — Beda, *in Joan.*, ait : « Hæc propter illos « diximus, qui ecclesiam ingressi non solum in- « tentionem orandi negligunt, verum etiam ea, « pro quibus orare debuerunt, augent. »

11. — Porro in hanc negotiationem sacerdotes non tantum consentiebant, verum etiam de utilitate, quæ in illos ex victimarum multiplicitate resultabat, participabant; adeoque non solum claudebant oculos, et locum sacrum profanari permittebant, verum etiam ipsimet ab interesse extimulati, illius præcipui auctores erant. Postquam Jeremias ex jussu Dei Jerosolymæ et templi Domini destructionem prædixisset, XXVI, 6, dicendo : *Dabo domum istam sicut Silo, et urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ*, sacer textus ipsum a sacerdotibus auditum fuisse declarat : *Audierunt sacerdotes Jeremiam loquentem verba hæc in domo Domini.* Sed quid illos vaticinio hoc audito fecisse existimatis? Num forte totum populum invitarunt ad pœnitentiam? aut monuerunt eum, ut ad Dei iram placandam publicas institueret orationes? Aut per totam dispersi sunt urbem, ut imminens hoc Dei flagellum annuntiando, urbis incolas perterrefacerent, maxime cum Jeremiam ex ipsiusmet Dei ore loqui scirent? Audite obsecro quid fecerint? *Cumque complesset Jeremias loquens omnia, quæ præceperat ei Dominus, ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes, et omnis populus dicens : Morte morietur.* At vero quidnam Propheta iste mali fecerat, ut eum occidere molirentur? Arguere nimirum hinc licet, quousque pertingat tyrannis avaritiæ Ecclesiasticorum. « Avari « enim erant, » inquit Hugo Cardinalis, « et non « poterant sustinere templi desolationem, quam « Jeremias futuram prædicabat; morte moriatur, « quia majores concitant minores, magis dolebant « de temporalium amissione, scilicet oblationem, « quas recipiebant in templo a populo, quam de « spiritualium damnificatione. » Deus, per Oseam Prophetam, IV, 8, de sacerdotibus graviter lamentatur, dicens : *Peccata populi mei comedent.* Sed quænam est phrasis ista, qua peccata comedi dicuntur? S. Hieronymus, *in Oseam*, inquit : « Sacerdotes dissimulant atque laudant peccata « populi, ut plurimæ ad eorum quæstum afferan- « tur victimæ, et ita populum spoliant, atque co- « medunt de quibus in *Psalm.* XIII, 4, dicitur : *Qui « devorant plebem meam sicut escam panis.* » Episcopi etenim, Prædicatores et Confessarii excessus et scandala populorum sæpe acriter reprehendere et punire desinunt, timentes ne deficiant alias utilitates et commoda, quæ per dissimulationem et conniventiam illorum in ipsos ordinarie derivantur.

12. — Beda dictionem, *Patris mei*, notat et dicit : « Aperte namque se Filium Dei Patris osten- « dit, qui templum Dei domum sui Patris cogno- « minat. » Theophylactus circa hoc aliam considerationem habet, dicit enim : « Ideo non dicit « domum Dei, sed *domum Patris mei*, ostendens « quod potestatem habeat sicut Filius Patris om- « nium. »

VERSUS 17.

Recordati sunt vero discipuli ejus, quia scriptum est : Zelus domus tuæ comedit me.

1. — Admiranda est hic constans et solida virtus Apostolorum, qui magistrum suum, id est, eum qui illis dixerat : *Discite a me quia mitis sum*, indignari videntes turbati non sunt, nec scandalizati, siquidem *charitas non cogitat malum.* Et ut Hugo Cardinalis ait : « Boni subditi quando vident dispositio- « nem Prælati corrigentis, ex hoc ipso perpendunt « quo animo corrigat, utrum scilicet trahat eum « zelus, vel furor, vel ostentatio dominii. »

2. — Porro quam Deo gratus sit, et quanti ab eo æstimetur zelus, quo pro honore ejus urgemur, Albertus Magnus vel ex eo deducit, quia hic unus fuit ex primis magisque præcipuis Christi operibus : « Attendendum, » inquit, « quanti meriti sit zelus « domus Dei, et generaliter omnis zelus bonus, « cujus actus inter prima sua opera Christus osten- « dit, cujus merito Phinees pactum sempiterni sa- « cerdotii accepit. »

3. — Valde etiam considerabiles sunt definitiones zeli sancti quas sacri expositores afferunt, nec non affectus, quos zelus Dei operari consuevit. Cajetanus ait : « Zelus est vehemens studium procu- « randi ea quæ ad Dei honorem faciunt et adver- « santia propulsandi. »

4. — Dionysius Carthusianus addit, quod zelus non solum in defensionem honoris Dei, verum etiam in beneficium et utilitatem salutis proximorum armatur : « Zelus spiritualis, divinus et chari- « tativus, quo nititur homo ea excludere, quæ di- « vino honori, aut proximi contrariantur saluti. « Hoc zelo accendi debemus, Dei honorem, proxi-

« morum correctionem, justitiæ observationem « cordialiter affectantes, atque impedimenta eorum « pro viribus dissipantes. » Enimvero quod pro Dei, ab hominibus contumeliati, honore, moralibus nos periculis exponere laudabiliter possimus, idem Cajetanus attestatur, dum ait : « Magnitudo zeli in « contemnendis pro tuendo Dei honore periculis, « et motu omni postponendo maxime elucet. » Carthusianus in auctoritate Glossæ fundatus hac de re ita scribit : « Præterea secundum glossam zelus « iste est fervor animi, quo mens abjecto humano « timore pro defensione veritatis accenditur. » Porro de Christo in ultimis hujus Evangelii verbis scribitur : *Sciebat quid esset in homine.* Perfecte etenim sciebat, quod honorem et reverentiam templi cum notabili damno et detrimento lucri temporalis illorum sacerdotum, imo cum ignominia eorumdem, siquidem flagello ipsos veluti canes expulit, zelando, illi adversus eum magis ac vehementius exasperandi, adeoque ignominiosam illi et in patibulo in medio duorum latronum inferendam mortem machinaturi essent, nec tamen ab hujus zeli exhibitione desistere voluit; unde ut idem Carthusianus ait : « Christus merito dicere potuit : *Comedit me,* « id est, spiritualiter absorbuit *zelus domus tuæ,* « quia zelus iste fuit occasio occisionis Christi, et « ita comedit, id est, consumpsit seu interfecit « eum; per hunc enim zelum bis ejecit vendentes « de templo, per quod maxime offendit, odiumque « incurrit sacerdotum, qui eum ex invidia occide- « runt; » unde clare deducitur, quod tametsi Filius Dei perspicue odium sacerdotum ad usque sui crucifixionem in se concitandum esse prævideret, non tamen ideo a tuendo templi honore et propulsanda profanatorum irreverentia desistere voluerit, imo secunda vice idipsum quinque diebus ante mortem suam fecit; ut inde intelligeremus, quod cum de reverentia et respectu locis sacris debito agitur, ad ejus imitationem nos cuilibet debeamus exponere periculo, cum hanc reverentiam templo non sine sanguinis et vitæ suæ impendio procurarit.

5. — Cajetanus super hæc verba : *Zelus domus tuæ,* ita scribit : « Hoc est, amor impatiens con- « sortii in domo tua, ut scilicet domus tua com- « munis sit profanis. » Sic quoque tametsi templum Philisthinorum Dagon consecratum fuerit, zelo tamen arcæ suæ, quando cum illa Dagon pari loco positum vidit, magnopere exarsit. Unde idem Cardinalis ait : « Sub templi nomine universum Dei « cultum per synecdochen designat. »

6. — Jansenius in expositionem horum verborum ita scribit : « Est autem sensus : ardentissimum « studium gloriæ domus Dei, tanquam ignis qui- « dam intra præcordia conclusus, ursit, torsit et « consumpsit animum meum ferentem molestis- « sime neglectum, et inhonorationem domus meæ. » S. Thomas verba illa ex libris Regum : *Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum,* adducens, ita scribit : « Nos autem debemus diligere domum Do- « mini, secundum illud, *Psalm.* XXV, 8 : *Domine* « *dilexi decorem domus tuæ,* et in tantum debemus « diligere, quod zelus ejus nos comedat, dum si « quid contrarium fieri videmus, studeamus, etiam, « quantumcumque chari nostri sint, qui hoc faciunt, « removere, nec timeamus propter hoc aliqua mala « perpeti. » Idem quoque sanctus Doctor Glossam citat, ea quæ diximus, clare attestantem et confirmantem, scilicet quod pro honore Dei et veritate defendenda, quemvis mortis timorem aut periculum posthabere debeamus. Tandem idem S. Thomas concludit : « Eo comeditur, qui quælibet parva, « quæ viderit, corrigere satagit, et qui nequit, « tolerat et gemit. » Idem quoque diu ante S. Augustinus his verbis docuit, dum ait : « Quis come- « ditur zelo domus Dei? qui omnia, quæ ibi videt « perversa, satagit emendare, cupit corrigere, non « quiescit. »

7. — S. Thomas qualis hic zelus sit declarat. dum ait : « Sciendum quod zelus proprie dicit « quamdam intensionem amoris, qua intense dili- « gens nihil sustinet, quod amori suo repugnet. « Ille igitur proprie zelum habet, qui nihil patien- « ter sustinere potest contra honorem Dei, quem « maxime diligit. » Dictio *comedit,* juxta annotationem S. Bonaventuræ, vehementiam zeli indicat : « Quod enim comeditur, quasi in comedentem ver- « titur. » S. Augustinus postquam hanc explicasset metaphoram et dixisset : « Unusquisque Christia- « nus in membris Christi zelo domus Dei comeda- « tur, » hoc argumentum subjungit : « Si in domo « tua, ne quid perversum fiat, satagis, in domo « Dei, ubi salus proposita est, et requies sine fine, « debes pati, quantum in te est, si quid forte per- « versum videris; v. g. vides fratrem currere ad « theatrum, prohibe, mone, contristare, si zelus « domus Dei comedit te. » Hugo Cardinalis intimum doloris sensum, quo Dei honorem zelans perstringitur, hisce verbis ad vivum exprimit : « *Comedit me,* id est, quasi consumpsit; adducitque « illud Psalmi : *Tabescere me fecit zelus meus,* quia « istud mirabiliter cruciat, et extenuat ad litteram « bonos Prælatos. *Ps.* CXVIII, 158 : *Vidi prævari-* « *cantes et tabescebam.* II *Cor.*, XI, 29 : *Quis infir-* « *matur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et* « *ego non uror?* »

Versus 18.

Responderunt ergo Judæi et dixerunt ei : Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis? Respondit Jesus, et dixit eis : Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud.

Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?

1. — Nimirum Salvatorem nostrum ardentem

zelum, et supremam in hac actione auctoritatem exercere considerarunt : « Zelum quidem ejus im-« probare non potuerunt, nec negare, non decere « domum Dei fieri domum negotiationis, sed si-« gnum auctoritatis exhiberi postulant. » Eum namque convincere satagebant, quod si id auctoritate propria faceret esset temerarius, aut vero si ex Dei commissione, tanquam missus ab eo prophetare, id præstaret, aliquod datæ sibi ejuscemodi commissionis signum ederet. S. Thomas ipsos in suo loquendi modo dicere voluisse dicit : « Quare cum tanta potestate et auctoritate nos « expellis? non videtur hoc esse officii tui. » Tametsi enim actio isthæc in se bona esset, inquit Lyranus, non tamen cuivis personæ illam exercere conveniebat, « sed solum, » id spectabat « ad eum, « qui habet auctoritatem corrigendi excessus Sacer-« dotum, quod non conveniebat alicui de communi « populo, cum Sacerdotes essent in illo populo « superiores. » Prophetæ ad illum effectum a Deo specialiter missi erant, ut populis imminentia illis supplicia intimarent, eorumque ipsius scelera clare ob oculos ponerent, ac proinde interrogabant : *Quod signum,* etc. Albertus Magnus ait : « Quia Pro-« pheta suam potestatem debet probare per si-« gnum. » Dionysius Carthusianus ipsos dicere voluisse scribit : « Ejectio ista non spectat ad te, « nec tuum est corrigere nos, et facta Sacerdotum, « cum non habeas auctoritatem, nec sis Sacerdos, « neque Propheta; sed si dicis, quod imo tuum sit, « hoc ostende signum, quo sciamus tibi divinitus « commissam potestatem. » Cajetanus verissimum esse dicit, quod Sacerdotes hisce negotiatoribus ad vendendum et emendum in illo atrio licentiam dederint; unde se illam dare posse præsumebant.

2. — Lucas Brugensis dicit, quod quia de illa profanatione et irreverentia templo irrogata aliquem in se ipsis sentiebant conscientiæ remorsum, ignorarint, quonam ad sui defensionem recurrerent, nisi id facerent accusando ipsum, quod nullam illos reprehendendi, et tali modo expellendi haberent auctoritatem : « Male sibi conscii, facile-« que persuasi, nec in atrio gentium, quod profa-« natum ipsi vocabant, id licere, defectum aucto-« ritatis in ipso criminantur. »

3. — Hugo Cardinalis dicit : « Discipuli boni pro « bono habent correctionem sui Prælati, sed mali « quod corriguntur, quærunt signum potestatis, « vel sanctitatis, vel scientiæ. *Exod.*, II, 14 : « *Quis te constituit principem et judicem super nos?* »

4. — Sciendum vero est, quod cum bina vice profanatores illos per eamdem potestatem e templo exturbarit, hac solum, non vero secunda vice potestatis talis signum ab eo exquisiverint, dicentes : *Quod signum,* etc. Cajetanus hujusce differentiæ assignat rationem, et dicit : *Innumera signa tunc Jesus exhibuerat,* nimirum antequam illos secunda vice, id est, in die sui gloriosi triumphi ejecisset : « hic postulant, quia nullum hactenus Jerosolymis « reddiderat, nisi quod illud ipsum fuerit clarum, « et plane stupendum divinæ potentiæ argumen-« tum. »

5. — Origenes hanc ementium et vendentium auctoritativam expulsionem, unum fuisse e majoribus divinæ potentiæ suæ signis existimat, imo longe majus et præcellentius illo, quod paulo ante ediderat, aquam transmutando in vinum : « Eo quod « illic inanimata subsistit materia, hic vero tot « millium hominum domantur ingenia. » Observat quoque idem vetustissimus scriptor, eos in hoc facto facile notare potuisse, ipsi naturam quamdam inesse humana longe superiorem : « Quorum ex-« pulsio transcendebat dignitatem ejus, qui repu-« tabatur filius carpentarii. » — « Verum, » ut Cajetanus advertit, « dissimulant illud ipsi, quasi « sponte cessissent, aut certe avaritia iraque excæ-« cati non animadverterunt. »

6. — Chrysostomus, *Hom.* XXII *in Joan.*, Salvatorem melius divinitatis suæ signum edere non potuisse observat, quam dum æterni Patris sui honorem ardentissime zelat : « O summam clementiam! « quonam signo opus erat, cum malefacta corripe-« ret, et Dei domum tanta purgaret ignominia? « zelus ille pro domus Dei honore, maximum fuit « virtutis signum, quod boni adverterunt, recor-« dati namque sunt discipuli ejus tunc, quia scrip-« tum est : *Zelus domus,* etc. »

7. — S. Bonaventura dubium quoddam hoc loco movet, et ait : « Sed quæritur, quare tunc non « fecit aliquod signum ad eorum confusionem? Et « ad hoc respondet Chrysostomus, quod propter « eorum insensibilitatem et dolosam mentem. » Lucas Brugensis incredulitatem eorum hisce verbis manifestat : « Porro quod signum postulant, non « est, quod signum abs Jesu illi videre desiderent, « quod non credunt ab ipso posse præstari, sed « solummodo ut præsumptuosi animi, adeoque « seditionis ipsum insimulent. »

8. — Chrysostomus optime notat, Judæos adversus Christum tanta fuisse rabie percitos, ut etiam adversus eum ob beneficia, gratias et miracula exasperati fuerint, quæ in sui beneficium ab eo fieri videbant; hæc enim in causa fuerunt, cur iniquam illam adversus ipsum pronuntiarint sententiam, dicentes : *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?* et tamen huic ignominiose e templo exturbati, instarque canum flagello percussi, asperisque verbis reprehensi, imo in suis quoque lucris notabiliter damnificati, ne minimo quidem injurioso verbo se illi opposuerunt. Etenim tritum est adagium : « Conscientia mille testes, » ipsos vero remordebat conscientia avaritiæ ipsorum, scandali quod populo dabant, denique iniquitatum,

quas locum sacrum profanando quotidie committebant.

9. — Hugo Cardinalis aliam quæstionem proponens dicit : « Quare ita patienter tulerunt, præci- « pue cum avari magis offendantur de effusione « rerum, quam proprii sanguinis? » respondetque per adductam Chrysostomi auctoritatem, cujus hæc sunt ipsissima verba : « Dolebant turpe lucrum « auferri et ut eum ab incepto averterent, ad mira- « culum trahere adnituntur. » Hugo dicit : « Ut « eum sic cessare facerent a persecutione eorum et « ut in signo faciendo eum occuparent. » Pergit ulterius dicere Chrysostomus : « Intellige malitiæ « plenam percontationem cum enim deceret, ut « ipsi studium et zelum susciperent, cum oporteret « eos obstupescere et admirari, quod tantam domus « curam gereret, illi autem et vendere sibi libere « contendunt, neque a vendendo sibi desistendum, « nisi ipse signum ostenderet. »

10. — Idem Hugo ulterius quærit cur non fuerint in ipsum commoti, prouti alias fecerunt, quando illum dicentem audierunt quod templum domus Patris sui esset, per hoc namque se Filium Dei et verum Messiam esse aperte declarabat? Et respondet : « Credebant quod hoc simpliciter diceret, non « Patrem naturaliter, sed adoptione, vel crea- « tione. » Respondetque pariter, cur scilicet in secunda ejectione, non vero nunc Scribæ et Pharisæi adversus eum exacerbati fuerint : « Post « ejectionem negotiatorum, » id est, post secundam ejectionem, « curavit infirmos, et ideo magis « invidia moti, exasperati sunt, hic autem non ita, « ubi tantum expulsi sunt; quia stupebant ad « novitatem. »

Respondit Jesus, et dixit eis : Solvite, etc.

11. — « Quasi dicat, » inquit Hugo Cardinalis, « vos quæritis signum, in qua potestate hæc fa- « ciam, sed ego non do vobis signum potestatis, « sed dico vobis significationem hujus facti, quia « sicut templum hoc materiale vos inquinatis, et « ego emundo, ita templum corporis mei vos dis- « solvetis, et ego resuscitabo. »

12. — Lucas Brugensis nobis insinuare voluisse dicit, quod Christus petitum ab illis signum vel miraculum edere intermiserit, non ob defectum potentiæ, vel ex eo quod ipsorum contempserit salutem ; siquidem septimanis et mensibus sequentibus multa ejuscemodi miracula operatus fuit : « Sed quod indigni essent, quorum votis satisfa- « ceret, qui etiam tunc, cum satisfaceret, parum « apud eos profecerit. » Jansenius dicit : « Sciens « maligno animo eos signum postulare et calumnia- « turos, etiamsi edidisset, deinde nolens unquam « ad solam ostentationem miraculum operari, sed « tantum ad sublevandam aliorum necessitatem, « ut quod esset divinæ virtutis argumentum, idem « esset et humanæ necessitatis beneficium. »

13. — Idem Jansenius rationem reddit, cur hac metaphora uti voluerit : « Verbis allegoricis et « metaphoricis templi, quia de templo agebatur et « ejus occasione de templo corporis sui transfert « locutionem. »

14. — « Sed quare ait imperative : *Solvite?* » quærit S. Bonaventura; cui idem Seraphicus Doctor per adductam Glossam respondet, Christum id dixisse per modum prophetiæ : « Non enim impe- « rat, sed quasi dicit : Vos solvetis in passione. » Per responsionem ad petitum miraculum, inquit S. Thomas, per duo præcipue correspondit : « Primo « prænuntiat suam mortem futuram, secundo resur- « rectionem. » De morte dixit : « *Solvite* : Non « dicit, solvetur, ne intelligas eum seipsum occi- « disse; et dicit : *Solvite,* quod non est imperantis, « sed prænuntiantis et permittentis est. »

15. — Hugo Cardinalis notat, quod mentem suam non declaraverit expresse, sed sub quodam verborum involucro, quia si iis expresse se moriturum et pro libitu suo, suaque virtute resurrecturum esse prædixisset, nullam utique fidem ei adhibituri fuissent. Lucas Brugensis ait : « De industria usus « amphibologica obscuritate, ut eos falleret, indig- « nos quibus mysteria regni cœlorum aperirentur. »

Templum.

16. — Multa sunt mysteria et analogiæ, propter quas sacratissimum Christi corpus templi titulo et nomine insignitum et honoratum fuerit. S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Templum dicitur, in quo Deus inha- « bitat, ideo corpus Christi est templum Dei non « solum secundum animam, sed etiam secundum « corpus. *Ad Coloss.*, II, 9 : *In quo inhabitat pleni-* « *tudo divinitatis corporaliter.* » In nobis Deus per gratiam inhabitat, secundum actum intellectus et voluntatis, quæ non est actus corporis, sed animæ solius : « Sed in Christo habitat secundum unionem « in persona, quæ quidem unio non solum ipsam « animam, sed et corpus includit, et ideo ipsum « corpus Christi est templum Dei. » Dionysius Carthus. præter hanc rationem unionis hypostaticæ nonnullas quoque alias assignat : « Quoniam « habitavit in eis, » id est, in anima et corpore, « per excellentissimam gratiam; habitavit in anima « per fruitionem claram et beatificam. » Alia ratio, quam affert, hæc est : « Quia sicut in templo mate- « riali orationes Deo offeruntur et ab ipso exau- « diuntur, sic preces Ecclesiæ porriguntur Deo in « Christo et per Christum, per quem etiam exau- « diuntur. »

17. — Beda quoque motivum consolationis nobis subministrat, qui pariter templa Dei per participationem denominamur : « Et quidem gaudendum « est, quia ipsi sumus in baptismo in templum Dei « facti, teste Apostolo, qui, I *Cor.*, III, 17, ait :

« *Templum Dei sanctum est, quod estis vos*; sed « nimis tremendum, quia præmisit Apostolus, di- « cens : *Si quis autem templum Dei violaverit, dis-* « *perdet illum Deus.* » Hugo Cardinalis ait : « Hoc « templum solvimus et profanamus per peccatum « mortale. II *Machab.*, VI, 4 : *Templum luxuria et* « *commessationibus*, etc. »

Templum hoc.

18. — Mysterio turget ultima illa dictio *hoc*, siquidem ut S. Joannes notat, indigitavit corpus suum, non vero templum Salomonis intellexit. Quando ipsum, *Matth.*, XXVI, 61, de hoc dicto accusarant, convicit illos tanquam falsos testes testificatos fuisse, quasi dixisset : *Templum Dei*, Toletus ait : « Ad eos direxit verbum : *Solvite tem-* « *plum hoc*; nec dixit, templum Dei, sed *templum* « *hoc*; præterea de templo corporis sui Christus « locutus est et poterant intelligere, si voluissent; « nam dum dixit : *Templum hoc*, certum est gestu « ipso et motu manuum, non illud materiale, sed « seipsum demonstrasse. »

Et in tribus diebus.

19. — Hugo Cardinalis triduum hoc in sensu morali ita exponit : « Hoc templum in tribus exci- « tatur, hoc est, in triplici cognitione, scilicet pec- « cati, ad detestandum et cavendum; proximi, ad « subveniendum; et Dei, ad diligendum; vel tres « dies sunt : dolor, pro delectatione peccati, pudor, « pro turpitudine, timor, ne recidivet iterum pro « ipsius peccati tenacitate et hominis debilitate; vel « tres dies, contritio, confessio, et satisfactio, et sic « spiritualiter ædificabitur, quia destructio peccati « est ædificatio templi. »

Excitabo illud.

20. — « Proprie loquitur, *excitabo*, » inquit S. Bonaventura, « quasi de somno, ob brevitatem « temporis, ante resurrectionem, secundum illud « Psalmi : *Ego dormivi et soporatus sum*; » cui expositio S. Thomæ de Aquino consonat, dicentis : « Scilicet corpus a mortuis suscitabo. Non autem « dicit : excitabitur; nec : excitabit illud Pater; « sed : *Ego excitabo*, ut ostendat se propria virtute « a mortuis resurgere. »

21. — Hoc autem resurrectionis suæ miraculum fuit evidentissimum, quod illis dare poterat divinitatis suæ signum : « In hoc maxime signum divini- « tatis ejus ostenditur, » inquit S. Thomas, « non « enim puri hominis est, ut se excitaret a mortuis, « sed solum Christus, qui fuit inter mortuos liber, « hoc virtute suæ divinitatis fecit. » Et ideo Chris- tus mox ut resurrexit a mortuis, legem et Evan- gelium suum per universum mundum divulgari jussit, eo quod jam divinam filiationem suam suffi- cientissime probatam esse supponeret. Unde Toletus scribit : « Resurrectio a mortuis populos convertit « Judæorum, supra omnia miracula Christi fidem « auxit et confirmavit, incredulos autem, qui in sua « obstinatione manserunt, confudit. »

VERSUS 18.

Dixerunt ergo Judæi : Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc, et in tribus diebus excitabis illud?

1. — S. Cyrillus Alexandrinus, *in Joan.*, igno- rantiam ipsorum considerat, dicens : « Mysterii « altitudinem non intelligentes, signum irrident et « inscitiæ suæ morbum, tanquam justam ei non « parendi causam arripiunt. »

2. — S. Augustinus a Glossa citatus templum Salomonis intra septennium ædificatum teste testa- tur, at vero dum sub Zorobabel de novo ædificatum fuit, fabrica illius ob inimicorum obstacula, ad quadraginta sex annos protracta fuit : « Hic nume- « rus convenit perfectionibus Dominici corporis, « quia ut dicunt physici, tot diebus forma humani « corporis perficitur; » at vero S. Cyrillus eos hoc argumento convincit : « Quo pacto quæso longis « temporum spatiis ad unius domus structuram « opus illi fuerit? » quibus verbis S. Doctor insi- nuat, quod tametsi etiam de templo materiali Chris- tus locutus fuisset, facile tamen ei fuerit illud bre- vissimo tempore de novo erigere : « At quomodo « ulla in re imbecillior fuerit, qui septem duntaxat « numero diebus universum hoc ineffabili virtute « fabricatus est? »

VERSUS 19.

Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, et crediderunt Scripturæ, et sermoni quem dixit Jesus.

Recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat.

1. — Id quod Salvator de morte et resurrectione sua prædixit, ipsorum quidem memoriæ impressum remansit, sed per affectus valde diversos. Unde Lucas Brugensis ait : » In aliis alium fructum « protulit; Judæi recordati velut crimen capitale « objecerunt, » siquidem in nocte passionis hisce Christi verbis : *Solvite templum*, etc., usi sunt tanquam præcipuo accusationis et criminalitatis ejus capite et ideo conviciabantur dicentes : « *Vah* « *qui destruis templum Dei et in triduo illud reædifi-* « *cas!* Discipuli recordati et venerati intellectum « sunt assecuti. » Et quidem priusquam Christus a mortuis resurgeret, difficile illis erat, ut quid dicere vellet intelligerent, quia mysterium inaccessibile in se complectabantur. S. Thomas notat quod S. Joannes non sine causa dixerit : « *Cum ergo resur-* « *rexisset*; nam ante resurrectionem difficile erat « hoc intelligere. *Primo*, quia per hoc ostende-

« batur, quod in corpore Christi erat vera divinitas, « alias non potuisset dici templum et hoc tum « temporis intelligere, humanam capacitatem exce- « debat; *secundo,* quia in hoc facit mentionem de « passione et resurrectione, cum dicit : *Excitabo* « *illud,* quem nullus discipulorum adhuc audierat; « unde Christus quando resurrectionem et passio- « nem suam expressit Apostolis, Petrus hoc audiens « scandalizatus est. »

Et crediderunt Scripturæ et sermoni, etc.

2. — Toletus verborum istorum sensum declarat, dicens : « Et est sensus : Crediderunt non solum « sermoni Christi de sua resurrectione, sed etiam « Scripturæ, in qua et mors et resurrectio Christi « prænuntiatæ sunt; crediderunt eas Scripturas in « Christo verificari et compleri. » S. Thomas Oseæ, VI, 3, testimonium in specie citat, cui adhibuere fidem : *Vivificabit nos post duos dies et tertia die suscitabit;* atque insuper Jonæ prophetiam : « Et « inde est, quod in ipsa die resurrectionis aperuit « illis sensum, ut intelligerent Scripturas. »

VERSUS 20.

Cum autem esset Jerosolymis in Pascha in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa quæ faciebat.

Cum autem esset Jerosolymis in Pascha in die festo, etc.

1. — Lyranus Christum Jerosolymis Paschatis tempore ad populum prædicasse et docuisse scribit, multisque patratis miraculis doctrinam, quam annuntiaverat, confirmasse, indeque multos ad credendum in eum fuisse confirmatos.

2. — Toleti est ponderatio, quod Christus data opera ad annuntiandum Evangelium loca quæsierit populosissima, festaque item et solemnitates præcipua et saluberrima elegerit, magnum desiderando hominum concursum, non ad applausum, aut vanam ostentationem, sed fine rectissimo, nimirum « ut « ejus prædicatio et miracula pluribus prodessent « et adventus ipsius multis esset manifestus. »

Multi crediderunt in nomine ejus.

3. — Ipsa nos docet quotidiana experientia, quod frequentissime Deum potius in festis et solemnitatibus præcipuis per dissolutiones nostras, per locorum sacrorum irreverentiam, per immoderationem conviviorum, ludorum, societatum, chorearum, aliarumque profanarum recreationum vana gaudia ostendamus quam alias unquam.

4. — Dionysius Carthusianus hosce credentes Christum verum Dei Filium aut Messiam esse minime agnovisse credit. « Credentes quod esset « Christus, vel saltem vir sanctus atque Propheta, « non tamen credebant, nec suspicabantur, quod « esset Filius Dei naturalis, verusque Deus, nisi forte « ante agnovissent per Scripturas, quod Christus in « lege promissus esset Deus; » vel etiam, ut advertit Theophylactus : « Non firma eorum fides erat, « ad tempus enim attendebant Christo, non ut « Deo, sed ut homini, qui Deo afflabatur. »

Videntes signa quæ faciebat.

5. — Enimvero tametsi Evangelista quænam aut qualia hæc miracula fuerint, minime exprimat; verumtamen, ut Lucas Brugensis dicit : « Intelli- « gendum relinquit fuisse talia, qualia illa, quæ « scripta sunt, nimirum non terrori hominum, aut « curiositati servientia, sed amori salutique suavia « ac benefica. » Dionysius Carthusianus eum prodigia et miracula stupenda operatum fuisse existimat; siquidem S. Joannes Nicodemum ei dixisse refert : « Nemo potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi « fuerit Deus cum eo; » expressam tamen illorum mentionem non facit, ut S. Thomas observat, quia in fine sui Evangelii scribit : *Sunt et alia multa, quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libri;* neque enim Evangelistarum intentio erat, omnia referre miracula : « Sed tot, quot necessaria « erant ad Ecclesiam fidelium instruendam. »

6. — Idem quoque S. Doctor optime ponderat, quisnam fuerit miraculorum Salvatoris fructus : « Fructus autem, qui provenit ex signis Jesus; « magnus est, quia multi crediderunt et conversi sunt ad eum; » quorum tamen aliqui ex miraculis visis crediderunt, alii vero, quia eis secreta cordis et cogitationes occultas revelaverat : « Sed commen- « dabiliores sunt, qui per doctrinam credunt, quia « sunt magis spirituales, quam qui propter signa, « qui sunt magis grossiores. »

7. — Hugo Cardinalis ad hoc se reflectens, quod multi crediderint, quando Christus Jerosolymis et in die festo præsens aderat, hanc inde deducit moralitatem : « Tunc multi crediderunt propter « signa, quia quando tempore prosperitatis Chris- « tus se exhibet hominibus beneficum, tunc Deo « serviunt; sed hoc propter signa, id est, propter « ipsa prospera, quæ videntur homini esse signa « amoris, cum tamen magis sunt e contrario; quia « ut dicit Gregorius, quod continuus successus « temporalium bonorum, est quoddam æternæ « damnationis indicium. *Ps.* XLVIII, 19 : *Confitebitur* « *tibi cum benefeceris ei.* »

8. — Enimvero unum ex iis miraculis, quæ viderunt, est illud, quod in præsenti Evangelio narratur, de percussione et exturbatione profanatorum. Unde Origenes ait : « Præsens historia in « nullo minorem potestatem prætendit his, quæ « ab eo miraculosius edita sunt; » etenim ipsa nobis experientia demonstrat, multos in Deum credere, eumque confitentes ad ipsum recurrere, dum percutiuntur a manu ejus et flagellantur.

Versus 21.

Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes.

Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis.

1. — « Non revelabat eis, » inquit Lyranus, « altiora mysteria secundum sensum litteralem, « quia aliqui erant imperfecti, potentes ea capere « et aliqui ficti, quærentes ea deridere; et instruxit « prædicatores Evangelii, ut non prædicent simplicibus alta, sed captibilia, nec fictis fidei secreta « mysteria, ne derideant ipsa; » ac proinde, *Matt.*, VII, 6, Salvator nos monet dicens : *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos, ne forte conculcent eas.* Beda rationem reddit, cur Christus se non crediderit eis : « Non enim sic « credebant in eum, ut digni essent Christum habitare in eis. »

2. — Hugo Cardinalis ait : « Quia non est vera « fides, quæ solum a probatione miraculorum pendebat, ideo non confidebat de eis, ut committeret « eis secreta suæ instructionis. »

3. — Dionysius Carthusianus nequaquam nobis credendum esse dicit, quod Redemptor eos timuerit, siquidem « Potestatem omnis carnis dederat ei « Pater; certum est quod non timuit hoc, nec eos « qui corpus occidunt, » sed, inquit, ut Beda et Augustinus asserunt : « Non se credidit eis, quia « nondum baptizati et plena fide imbuti fuerunt; » ac proinde ita exponit : « Non committebat seipsum « eis, tanquam fidelibus constantibusque amicis, « nec voluit conversari inter eos, quasi inter veros « discipulos. »

4. — Toletus Salvatorem inconstantiam ipsorum prævidisse existimat : « His verbis significat illorum « credentium inconstantiam, quorum multi non « solum retrocessuri a concepta fide, sed et Christum persecuturi erant. »

5. — Hugo Cardinalis sensui supradicto adhærens, nimirum quod multi tunc præcipue in Christum credant, quando ab ipso beneficiis afficiuntur, subjungit : « Tales temporales sunt, non stabiles; ipse « autem Jesus non credebat semetipsum eis, quia « talibus instabilibus Dominus magnam gratiam « non confert, quia sunt indigni. »

6. — « Quia isti credebant, » inquit Albertus Magnus, « ad tempus et in tempore tentationis « recedebant, sicut ipse Dominus dicit, et subjungit « causam Evangelista dicens, *eo quod ipse Jesus « nosset omnes.* » Dionysius Carthusianus illos de eorum genere fuisse dicit, de quibus *Joan.*, XII, 42, scribitur : « *Ex principibus multi crediderunt in « eum, sed propter Pharisæos non confitebantur; « dilexerunt enim gloriam hominum magis quam « gloriam Dei*; tales autem non credunt vere atque « salubriter, sicut ait Salvator : *Quomodo potestis « vos credere, qui gloriam ab invicem quæritis et « gloriam quæ a solo Deo est, non quæritis. Joan.*, « V, 44. »

Eo quod ipse nosset omnes.

7. — « Et hoc per potentiam divinitatis, » inquit S. Thomas. *Eccli.*, XXIII, 28 : « *Oculi Domini multo « lucidiores sunt super solem;* nam homo etsi cognoscat alios, non tamen certam cognitionem de eis « potest habere, quia non videt nisi ea quæ apparent ; » at vero Deus occultissimas quasque penetrat cogitationes, teste Theophylacto, *Hom.* XXIII *in Joan.*, qui ait : « Non ignorat quales sint cogitationes « in singulis hominibus. » Chrysostomus Christum de verbis ipsorum minime curasse dicit, quia penetrabat interiora : « Hoc est, non curabat exteriora « verba, qui in ipsos animos ingreditur, qui in « humanas cogitationes irrumpit, qui eorum fervorem mox infrigescere cognoscebat. » Idem quoque Lucas Brugensis his verbis scribit : « Non eis fidendum, » inquit, « eo quod fides eorum esset admodum imperfecta. » Cognoscebat quod facile ipsum deserturi essent, « et mutata voluntate conjuncturi « se perversis Scribis et Pharisæis. »

Versus 22.

Et quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine; ipse enim sciebat quid esset in homine.

1. — « Novit hominum, » inquit S. Bonaventura, « ineffabilia omnia, et in hoc patet salutare exemplum hominibus, non credendi atque committendi « se omnibus, qui fingunt se esse amicos. »

2. — Porro cognitionem hanc, quam Deus de nobis habet, expressius hisce verbis declarat Cajetanus : « Cognoscebat quid esset in homine, in intellectu, in voluntate, in cogitatione, in affectu « hominis, et propterea non erat ei opus testimonio. » Hugo Cardinalis inquit : « Plus scit de « homine, quam homo de se; *ipse enim sciebat « quid esset in homine,* id est, quid est, vel esse « potest in mente hominis. *Ad Hebr.*, IV, 13. *Omnia « nuda et aperta sunt oculis ejus.* » Rupertus Abbas hæc verba glossans ita scribit : « Quis enim novit « omnes homines, nisi scrutans corda et renes Deus? « Cui veraciter dictum est : *Tu solus nosti corda « filiorum hominum;* quis denique scit quid sit in « homine, nisi Deus, de quo non vane dictum est : « *Homo videt in facie, Deus autem inspicit in cor.* » S. Cyrillus singularem hanc in Deo scientiam agnoscit, et Psalmistam hanc ei soli attribuere demonstrat : « Soli Deo vero ipsam tribuit Psalmista dicens, « *Psal.* XXXII, 15 : *Qui finxit sigillatim corda eorum, « qui intelligit omnia opera eorum.* »

3. — S. Bonaventura ad nostrum profectum utilissimum hoc inde eruit documentum : « Ex quo

« Deus novit omnia quæ sunt in homine, ob talis « Judicis majestatem, ob talis testis inflexibilem « veritatem, ipse enim judex et testis, ob talis do- « minatoris in corde habitantis sanctitatem, et « immunditiarum ab eo odibilitatem, *mundi* enim « *sunt oculi tui, ne videas malum, et respicere ad* « *iniquitatem non poteris,* necesse est ut homines « mundent corda sua. » Unde Boetius, *lib. de Consol. Phil., lib.* V, ait : « Magna vobis est, si dissimulare « non vultis, necessitas indicta probitatis, cum « ante oculos agitis Judicis cuncta cernentis, propter « quod ait Propheta : *Providebam Dominum in* « *conspectu meo semper.* »

FERIA TERTIA POST QUARTAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. VII, VERS. 14

14. Jam die festo mediante ascendit Jesus in templum, et docebat.

15. Et mirabantur Judæi dicentes : Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit ?

16. Respondit eis Jesus, et dixit : Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.

17. Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina utrum ex Deo sit, an ego a meipso loquar.

18. Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quærit, qui autem quærit gloriam ejus, qui misit eum, verax est, et injustitia in illo non est.

19. Nonne Moyses dedit vobis legem, et nemo ex vobis facit legem ?

20. Quid me quæritis interficere ? Respondit turba, et dixit : Dæmonium habes ; quis te quærit interficere ?

21. Respondit Jesus, et dixit eis : Unum opus feci, et omnes miramini.

22. Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem, non quia ex Moyse est, sed ex Patribus et in sabbato circumciditis hominem.

23. Si circumcisionem accepit homo in sabbato, ut non solvatur lex Moysis, mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in sabbato.

24. Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicare.

25. Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis : Nonne hic est, quem quærunt interficere ?

26. Et ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt : Numquid vere cognoverunt Principes, quia hic est Christus ?

27. Sed hunc scimus, unde sit : Christus autem cum venerit, nemo scit, unde scit.

28. Clamabat ergo Jesus in templo docens, et dicens : Et me scitis, et unde sim, scitis, et a meipso non veni, sed est verus qui misit me, quem vos nescitis.

29. Ego scio eum, quia ab ipso sum, et ipse me misit.

30. Quærebant ergo eum apprehendere, et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus.

31. De turba autem multi crediderunt in eum.

Versus 14.

Jam die festo mediante ascendit Jesus in templum, et docebat.

1. — Sciendum, quod ut in principio hujus capitis dicitur, Jerosolymis festum agebatur tabernaculorum, quod septem dies integros durabat. Judæi vero adversus eum exasperati, machinabantur mortem ipsius. Cumque a cognatis, ut ad eamdem se solemnitatem conferret, rogaretur, eis acquiescere noluit, sed dixit : *Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendam* ; et tamen licet non aperte et manifeste, bene tamen se eo recepit occulte, et per septem continuos dies ibidem substitit occultus : « *Et jam die festo mediante ascendit in templum,* « id est, » inquit S. Thomas, « cum illius festi tot « dies remansissent, quot effluxerant ; unde cum « septem diebus agebatur festum, dicitur hoc fuisse « quarto die ; et quidem in hoc, quod se occultave- « rat, humanitatis Christi est incidium, et nostræ « virtutis documentum. »

2. — Salmeron, *tom.* VIII, *tr.* XXXIV, hanc dilatio-

nem ad mitigandos Judæorum animos ordinatam fuisse existimat, ut ampliorem haberet campum et occasionem sedatis ipsorum mentibus Evangelicam imprimendi doctrinam. Unde Theophylactus ait : « Ascendit quando insaniam illorum verisimile erat « mitigatam esse. » Lucas Brugensis scribit : « Inter- « dum cedere periculis licet, sed nulla bene agendi « opportunitas omitti vel negligi debet; docebat « populum, cum Sacerdotes et Scribæ deessent « officio. » Lyranus pariter monet : « Propter ho- « minum verba, doctrina saluti non est omittenda. » S. Augustinus, *tract.* XXIX *in Joan.*, ait : « Illud, ut « lateret, erat causa exempli, hoc potestatis. » Porro qualenam illud exemplum fuerit, quod nobis post se relinquere voluit, Salmeron hisce verbis exponit : « Docens nos suo exemplo, ut cum volumus « proficere in proximis, nequaquam in fervore « animi concitati, aut affectu peccati, sed eo decli- « nante adeamus, ut moris est Dei facere, qui venit « ad auram post meridiem, ut corrigeret primum « parentem. »

3. — Idem quoque Auctor considerat, quod tametsi Salvator imminentia sibi prævidisset pericula, intermittere tamen nequaquam voluerit, quin se in ea festivitate et videndum et audiendum exhiberet : « Ut indicet mandato Dei optemperandum absque « timore mortis; docet deinde suo exemplo Pasto- « res, ne tempore periculi doctrinam salutarem « populo subtrahant; nam bonus Pastor animam « suam ponit pro ovibus suis. »

4. — Porro si per festivitatem, humanam velimus prosperitatem intelligere, dicendum videtur, quod tunc Jesus Jerosolymam concesserit, ibique suam præsentiam communicarit, qnando festivitas in declinatione erat, ad denotandum quod quando deficiunt et occidunt felicitates terrenæ, tunc ipse vel maxime in cordibus nostris ascendat; at vero S. Antonius de Padua ad hoc se reflectit, *Serm. in hac fer.*, quod Redemptor noster ad templum ascenderit, quando quærebatur ad mortem, idque ad insigne documentum nostrum : « Ut daret nobis exemplum, « quod imminenti adversitate debemus ad Deum « recurrere. »

Ascendit.

5. — S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* IV *in Joan.*, ait : « Non dixit Evangelista Christum ingressum « fuisse in templum, sed ascendisse; ardua enim « res est atque sublimis loca ingredi sancta, et do- « cendi munus recte suscipere. » In Jeremia sublime exprimitur illorum encomium, qui ad animas convertendas divinum annuntiant verbum : *Si separaveris pretiosum a vili*, inquit Deus, *quasi os meum eris;* etenim Veritas ipsamet in S. Luca, x, 16, dicit : *Qui vos audit, me audit.*

In templum.

6. — S. Bonaventura ait : « Non in palatium, « vel in forum; et docebat, non silebat veritatem; » siquidem ad eum finem destinatæ sunt Ecclesiæ, ut æternæ fidei nostræ veritates, mediante prædicatione, fidelium cordibus imprimantur, ut animæ reducantur ad pœnitentiam, viaque sternatur ad gloriam. « Patet hic exemplum Prælatis et Doctoribus, » inquit S. Bonaventura, « ascendendi in templum et « docendi ibidem exemplo B. Ambrosii, qui omni « die Dominico in publico verbum Dei tractabat. »

7. — S. Antonius Paduanus moralitatem quamdam hoc loco adducit nobis Christianis in solemnitatibus occurrentibus perutilem : « Sicut Christus « imminentibus solemnitatibus templum corporali- « ter ascendit, sic innuit, quod nos semper debea- « mus per devotionem ascendere in Deum, singu- « lariter tamen in festis aliquibus solum divino « cultui vacare debemus. »

Et docebat.

8. — Poterat quidem Salvator noster sine comitatu in templum ascendere et sine aliqua turbarum congregatione privatim, non vero in publico docere, maxime cum Sacerdotum mortem sibi machinantium perspectum sibi haberet furorem; verumtamen, ut idem S. Antonius scribit, in publico se manifestare voluit : « Ad ostendendam voluntà- « riam oblationem, quia tempore passionis suæ « conversabatur maxime in Jerusalem et in tem- « plo, ut exhiberet se persecutoribus. »

9. — Sapiens de opportunitate tractans, quam ad Dei verbum annuntiandum quærere debemus, hanc adducit similitudinem, *Prov.*, XXV, 1 : *Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.* Porro quatuor diebus post inchoatam festivitatem prædicationem suam distulit, ut tanto majori cum aviditate deinceps auscultaretur. « Tar- « dius venit, » inquit Salmeron, « ut diuturnius « exspectatus, avidius audiretur et majori cum « fructu. » Lyranus ait : « Docebat populum, qui « diebus præteritis intentus fuerat sacrificiis et « oblationibus consuetis, et per hoc docuit prædi- « catores Evangelii, ut secundum dictum Sapientis, « *tempus tacendi* considerent *et tempus loquendi.* » S. Thomas pariter rationem reddit cur prædicationem suam in medium usque festivitatis distulerit : « Quia in principio festi omnes magis attenti sunt « his, quæ festi sunt, boni ad cultum Dei, alii ad « vanitates et lucra; sed circa medium festi, his « quæ festi sunt, expeditis, magis parati sunt ad « doctrinam. »

10. — Idem quoque S. Doctor aliam affert rationem, dicitque id ab eo factum esse propter mysterium, quia verissimum semper est quod « *Omnia in figura contingebant illis.* Congruit or-

« dini doctrinæ Christi, quia non in fine mundi, « nec in principio, sed in medio tempore venit « instruere homines de regno Dei. » *Abac.*, III, 2 : *In medio annorum notum facies.*

11. — S. Joannes quidem non declarat nobis quale Redemptoris nostri thema, vel quodnam prædicationis ejus subjectum fuerit, sed solum dicit : *Docebat.* « Doctrinam tamen insignem fuisse « insinuat, » inquit Toletus, « dum Judæos, qui « eum insequebatur, et ut occiderent quærebant, « et in admirationem conversos esse narrat. »

12. — Advertendum est quod S. Evangelista Christum in templum ascendisse, ibique populum docuisse, constanter asserat, ad denotandum finem, quem habere debemus, dum ad sacra nos loca recipimus, nimirum ad verbum Dei audiendum, ad profectum spiritualem promovendum, non vero propter curiositatem, vel conversationem, vel ob alios similes fines terrenos : *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridio, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum;* ecce quales erant hujus electæ animæ devotæ intentiones ; quærebat enim in domum Dei oculum suum dirigi, ibidemque panem Angelorum, animarum cibum et nutrimentum videre, seque inibi in sancto quodam secessu et solitudine orationi vacare, non vero oculis hinc inde vagari, vel cum sodalibus fabulando circulos facere, etc. *Ne vagari incipiam,*

Versus 15.

Et mirabantur Judæi dicentes : Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit?

Et mirabantur Judæi.

1. — S. Augustinus scribit : « Omnes quidem, « quantum arbitror mirabantur, sed non omnes « convertebantur, » redditque rationem, unde hæc fuerit admiratio oborta : « Quia multi noverant, « ubi natus, quemadmodum fuerit educatus, nun- « quam eum viderant litteras discentem; » videri quidem poterat conveniens esse, quod sicut secundum usum aliorum voluit educari, ita quoque secundum stylum, omnium aliorum studiis operam dare debuerit. Sapientia tamen incarnata ab aliis doceri noluit, non tam propter miraculum, quam propter mysterium, quod a Luca Brugensi hisce verbis tangitur : « Ideo Filium suum ex mechanica « potius officina prodire voluit cœlestis Pater, quam « ex Scribarum scholis, quo magis conspicua esset « Evangelii origo, ne quis in terris fabricatum pu- « taret, vel hominem quempiam fingere ejus auc- « torem. »

2. — Porro admirationem istorum Rupertus Abbas hisce verbis exprimit : « Admiratio Judaica « pœnalis et impatiens ad audiendum, detrahentis « invidiæ livor est; qua urgente dum sapientiæ « docentis nequeunt obviare, saltem ex præsump- « tione magisterii nituntur personam illius pro- « mere. » Cui consonat, quod de hac admiratione Chrysostomus in hæc verba scribit : « Videns eo- « rum plenam malitiæ admirationem? » Non admirabantur veritatem doctrinæ Christi, ut inde proficerent, et ut ipsum in debito respectu et reverentia haberent; « sed modum, quo eam doctrinam « acquisierit, » inquit Lucas Brugensis. Sed quonam fine admirabantur? « Ut dum modum insue- « tum et incognitum ostendunt, doctrinam quoque « ipsam suspectam reddant, ut inventum commen- « tumque humanum ipsius Jesu, invidi non solum, « sed malitiosi. »

Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit?

3. — Nimirum Christum filium Joseph viri pauperis esse, ejusque sudoribus sustentari, et consequenter una cum ipso laboribus mechanicis victum sibi quærere credebant. Putabatur filius fabri, qui, ut S. Thomas ait, « de labore suo vivens non insis- « teret studio litterarum, sed potius operi manuali, « secundum illud Psalmi LXXXVII, 16 : *Pauper sum « ego, et in laboribus a juventute mea.* » Lucas Brugensis dictionem illam, *Hic,* ponderat : « Hic Gali- « læus, faber, et fabri filius, qua sapientia reple- « bitur, qui tenet aratrum? *Eccli.*, XXXVIII, 26 : « *Stimulo boves agitat, et conversatur in operibus « eorum.* » Etenim verisimile est Salvatorem nostrum S. Josephum nutritium suum in laboribus adjuvando, aratra nonnunquam fabricasse, ideoque horum similitudine aliquando usum fuisse, damna eorum denotare volens, qui in bene cœptis non perseverant : *Nemo mittens manum suam ad aratrum et respiciens retro aptus est regno Dei;* quonam igitur modo inter mechanicos hosce labores sacram Scripturam et cœlestem theologiam discere aut explicare poterat? Idem Lucas Brugensis ait : « Jamdiu quæsierant, quod Jesus a puero egisset; « qualium hominum consortio usus fuisset, et « cætera eo pertinentia; intellexerant autem nul- « las ab eo scholas frequentatas, conversatum sem- « per inter idiotas, et fabrilem artem ad virilem « usque ætatem exercuisse. Hinc admirantur, nole- « bant enim agnoscere eum esse, de quo Isaias « scripsit, XI, 2 : *Et requiescet super eum Spiritus « sapientiæ et intellectus,* etc., in quo essent sapien- « tiæ et scientiæ Dei omnes thesauri absconditi. » In cujus confirmationem Cajetanus hanc habet ponderationem, quod nimirum Salvatoris vitam, quam duxerat, non Galilæi compatriotæ ipsius, sed Judæi qua potuerunt diligentia examinarint, iidemque fuerint, qui sapientiam ipsius fuere admirati scientes quod in pueritia, adolescentia et juventute sua laboribus manualibus et mechanicis, non vero litteris, continuam dedisset operam.

4. — S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* IV *in Joan.*,

ait : « Atqui dementiæ Judaicæ inter cætera argu-
« mentum etiam istud est, alioquin enim nihil eis
« mirum videri debebat litteris non indigere cunc-
« torum opificem Sapientiam, hoc est, unigenitum
« Dei Verbum, quod inter ipsos in forma hominis
« latebat. »

5. — Invidia eos adeo excæcavit, ut oculos non haberent, quos in veram defigerent lucem, quæ *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum;* siquidem, ut Jansenius notat, majus divinitatis et auctoritatis ejus argumentum habere non poterant, quam videre ipsum tanta cum sapientia erudientem populos, cum tamen nulli unquam litterarum studio vel minimam dedisset operam; at vero quid illis hoc profuit? « Pro suo fastu et invi-
« dia, hoc ipsum trahunt in calumniam auctoritatis
« ejus, velut dæmoniacum insimulare volentes doc-
« trinam ejus, ex eo unde certo constabat esse
« divinam. » Sicut enim ipsum miracula patrantem calumniabantur asserendo ipsum secretum quoddam cum Beelzebub principe dæmoniorum habere commercium, inquit Salmeron, « ita doctrinam
« calumniari non valentes, modum, quo illam sibi
« comparasset, nempe vel a dæmone, vel arte ma-
« gica, in calumniam rapiebant. » Theophylactus quoque hanc admirationem invidiæ motivo attribuit, illudque sequenti similitudine declarat : « Ve-
« luti si pauper quispiam vicinus repente in splen-
« didiore vestitu prodeat et videat eum vicinus
« invidus, dicit : Quomodo hic tam sumptuosis ves-
« tibus indutus est, qui dudum pauperrimus erat? » Idem Salmeron exemplum ipsorummet Judæorum, qui in die Pentecostes Apostolos, qui antea piscatores et idiotæ fuerant, cum admirabili doctrina et facundia prædicare audientes et ignorantes mysterium, eosdem ebrios esse existimarunt : « Admi-
« rantur Christum una lingua ad unam gentem
« loquentem, quid facient cum Apostolos variis lin-
« guis ad universas mundi nationes viderint prædi-
« cantes? »

Versus 16.

Respondit eis Jesus, et dixit : Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.

1. — S. Augustinus, *tract.* XXIX *in Joan.*, acute observat sapientissimum hunc Magistrum nostrum non dixisse : *Doctrina ista non est mea;* sed, *doctrina mea non est mea;* et ait : « Si non tua, quomodo
« tua? Si tua, quomodo non tua? » Tu enim dicis utrumque : mea doctrina et non mea. Quam difficultatem demum per verba S. Joannis, *cap.* I, resolvit, ubi dicitur : *In principio erat Verbum et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum;* « Inde pen-
« det hujus solutio quæstionis : Quæ est doctrina
« Patris, nisi Verbum Patris? Ipse ergo Christus
« doctrina Patris, si Verbum Patris; sed quia Ver-
« bum non potest esse nullius, sed alicujus et suam
« doctrinam dicit se ipsum, et non suam, quia
« Patris est Verbum, quid enim tam tuum, quam
« tu? Et quod tam non tuum quam tu, si alicujus
« es, quod es? »

2. — Porro Redemptor noster tanquam unicus et verus Filius Dei eamdem æterni Patris sui scientiam et doctrinam habebat, quia sicuti una est utriusque essentia, ita et unam habent scientiam, cum hac tamen differentia, quod Pater scientiam suam non accipiat ab alio, sicuti illam a Patre Filius accipit, ac proinde dicit : *Doctrina mea non est mea, sed ejus qui misit me.* « Doctrina quam ego
« doceo, » inquit Jansenius, « non est a me pro-
« fecta primo et originaliter, sed est originaliter
« ejus qui me misit in mundum. » S. Thomas expositionem affert huic omnino similem : « *Mea doc-*
« *trina,* quam ego pronuntio verbo creato, *non est*
« *mea,* id est, non est mihi a metipso, sed a Patre,
« quia etiam cognitionem Filius per æternam ge-
« nerationem habet a Patre. » Unde, *Matth.*, XI, 27, dicit : *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo.*

3. — Toletus quoque declarat, qua ratione intelligendum sit quod doctrina sit sua et non sua, idque hisce fere verbis : « Hæc doctrina, quæ Christi
« hominis est, sua dicitur, quia ipsi inest; non sua
« autem, quia a divinitate, quæ unita est, procedit
« et emanat; propterea vere dicitur, *mea doctrina,*
« quam ut homo habeo, *non est mea,* sed Patris,
« quia ab eo accepta est. » Idem quoque hac occasione ponderationem quamdam instituit, quia ad sequentem doctrinam moralem viam ei pandit; dicit enim : « Tribuit Christus Patri quæ divinitatis
« suæ sunt, cum posset dicere : Doctrina, quam ut
« homo habeo, a meipso, qui Deus et Filius Dei
« sum; at Patri tribuit; » adducitque Chrysostomi auctoritatem, hanc illius rationem reddentis : « Ne
« ingenitus, neve Deo contrarius, neve se extollere
« videretur, ut modestiam servans, neminem se
« jactare debere doceret, et auditorum imbecillitati
« consuleret. » Porro de hoc a Deo in sacra Scriptura, I *Reg.*, II, 3, dicitur : *Deus scientiarum Dominus est et ipsi præparantur cogitationes,* et tamen non sibi, sed æterno Patri suam scientiam attribuit. Clarissimum illud Theologiæ jubar S. Thomas de Aquino, Doctor Angelicus, id quod in studiis suis assecutus fuit, non sibi aut sudoribus et vigiliis suis, sed orationi adscribit; idem quoque faciendum cuivis alteri homini, quantumcumque ille excellentissime doctus sit et eruditus; Deo enim omnem scientiam suam in acceptis referre debet, quia : *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

4. — Lucas Brugensis ait : « Doctrina hic accipi-
« tur, non pro habitu scientiæ inhærente menti,
« sed pro eo quod per habitum illum explicatur
« verbis et aliis traditur. *Mea doctrina* igitur, id
« est, id quod ego doceo et prædico ad credendum

« et agendum, loquitur ut homo, non ab hominibus « præceptoribus accepi, non ex libris didici, non « studio litterario acquisivi, non ingenii subtilitate « excogitavi; » vult dicere, scientiam suam non esse acquisitam, sed infusam ei a primo conceptionis ejus instanti; « ac si dixisset, » inquit Rupertus Abbas, « mea doctrina non ex homine, sed ex Deo « est; » etenim secundum naturam divinam habet eamdem cum Patre scientiam, sed a Patre; secundum vero naturam humanam assumptam, aliam quamdam scientiam habet, creatam videlicet : « Non tam habet eam, » inquit Lyranus, « per exer- « citium acquisitam, sed ab instanti conceptionis « infusam. »

5. — S. Thomas, habita ratione scientiæ creatæ, ei infusæ, illam eum non a seipso habere dicit; cujus hanc assignat rationem : « Quia omne verum a « quocumque dicatur, a Spiritu Sancto est. » Et ideo ex quo doctrinam suam per os Apostolorum per universum mundum divulgari voluit, eosdem pariter instruxit, utpote viros idiotas et illitteratos, ut intelligerent quod doctrina, quam annuntiaturi essent, non sit futura ipsorum, sed ipsius : *Qui vos audit, me audit;* vel etiam Spiritus Sancti, utpote qui illos erudivit : *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Felices igitur sunt auditores illi, qui doctrinam et sapientiam a ministro aliquo evangelicam prolatam auscultant; siquidem vere hic dicere potest : *Doctrina mea non est mea,* quia prædicat id quod ei suggestum et dictatum fuit a veritate et sapientia cœlesti : *Sicut docuit me Pater, hæc loquor.*

6. — Rupertus Abbas, *cap.* VII *in Joan.*, ait : « Subauditur : Sicut doctrina Pharisæorum doctrina « mea non est; quia videlicet doctrinam sensumque « suum in plerisque doctrinæ Dei non communicant, « docentes servare mandata hominum; Dei quippe « traditiones propter suas traditiones dereliquerunt. » In hujusce doctrinæ a tam veridico et sapienti Magistro traditæ laudem idem Auctor dicit : « Non facit hæreses et schismata, quomodo faciunt « eorum doctrinæ, qui novitates vocum amantes, « dereliquerunt traditiones Dei propter traditiones « suas. »

Versus 17.

Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina utrum ex Deo sit, an ego a meipso loquar.

1. — Enimvero quia a Judaismo controverti et in dubium vocari poterat, an doctrina Christi e cœlo data, an vero ex ejus inventione excogitata esset, ideo illos modum, quo id experiri et explorare possent, docere voluit : « *Si quis voluerit voluntatem ejus* « *facere, cognoscet,* etc. Notans causam, ob quam « Judæi non intelligerent doctrinam ejus esse divi- « nam, nimirum quod Dei nollent facere voluntatem, cujus tamen volebant videri cultores reli- « giosi. » Ita Jansenius, qui duce S. Augustino, ulterius declarare pergit, verba illa, de illa Dei voluntate intelligenda esse, qua mediate vult, ut homines in Christum Filium ejus credant, sicut in capite præcedenti, VI, 29, dixerat : *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.* Vult igitur Salvator noster his verbis dicere, inquit Jansenius : « Si quis « voluerit credere in me, hic intelliget qualis sit « doctrina mea; » qui tamen idem Doctor aliam affert expositionem, nimirum verbis illis significari, quod voluntas Dei adimpleta plurimum ad illam veritatem discernendam et capiendam conferat : « Alii vero melius intelligunt generaliter de omni « Dei voluntate, ut significetur bonam hominis « voluntatem et studium obsequendi Dei, multum « conferre ad discernendum, an doctrina aliqua fit « ex Deo, an non : *Spiritualis enim omnia dijudicat,* « *animalis autem homo non percipit ea quæ sunt Spi-* « *ritus Dei.* Hoc audiat consilium, » inquit Rupertus Abbas, « qui discretivum quærit veritatis intellec- « tum. » Porro viam ad intelligentiam doctrinæ cœlestis Sapiens hisce verbis satis aperte, *Prov.*, XXIII, 20, indicat : *Præbe, fili mi, cor tuum mihi, et oculi tui vias meas custodiant.* Majori cura allaborandum est, ut cor Dei amore, quam intellectus scientia repleatur; ideoque recta nobis via procedendum est in observantia mandatorum Dei, siquidem : *In lege Domini voluntas ejus.* Hisque præmissis arcanorum Dei notitia et cœlestis sapientiæ profectus facile comparatur. Unde Rupertus Abbas ait : « Igitur « doctrinam Dei qui non discernunt, excusationem « non habent, quia videlicet ex ipso errore suo sibi « testes sunt, quod desiderium non habent faciendi « voluntatem Dei, quod utique si haberent, doctri- « nam, quæ ex Deo est, ultro amarent. »

2. — Cajetanus ait : Christum jam ante satis declarasse notat, quomodo litteras et sapientiam sibi compararit, dum se doctrinam suam a Patre suo accepisse confessus fuit, jam vero quinam illi sint, declarat, qui hanc doctrinam se ab æterno Patre suo accepisse agnoscent : « Declarat modo « qui sunt cognoscentes hoc, scilicet quod doctrina « ejus est ex Deo, nec exigit ut litteras didicerint, « aut discant; non magnitudinem ingenii, non lon- « gum studium, sed solam voluntatem, ducendo : « *Si quis voluerit voluntatem ejus facere;* ecce « quod exigit volendum, scilicet facere voluntatem « Dei, factis exequi quod vult Deus, cognoscet; « amplissima schola ad cognoscendum omnibus « patet sola bona voluntate. »

3. — Albertus Magnus, qui S. Thomæ Aquinatis, Doctoris videlicet tanta sapientia et scientia theologica et sacra ad miraculum usque conspicui præceptor fuit ideoque et ipse dicere vere potuit : *Doctrina mea non est mea;* in hæc verba ita scribit : « Patris « doctrina est in hoc, quod docet ejus voluntatem

« facere et voluntati ejus conformari, et sanctifica-
« tionem ejus accipere. »

4. — Lucas Brugensis valde solide observat, Christum a Scribis et Pharisæis non petiisse, ut pro cœlestis doctrinæ suæ specimine eum per viam argumenti et litteraturæ humanæ examinarent : « Ad experimentum ejus, quam tradit, doctrinæ « provocat, non autem exigit, ut litteras sciat, qui « dijudicet, non longum studium, non subtile inge-« nium requirit, sed voluntatem præstandi factis « quod Deus vult. » Ad hoc ut in Theologia cœlesti illustremur, Christus a nobis aliud nihil exigit, quam exactam divinorum præceptorum suorum observantiam. « Docet Christus, » non id docet S. Augustinus, vel S. Hieronymus, vel alius quiscumque Doctor Ecclesiæ, sed ipsamet æterna Veritas, « rectam hujusmodi voluntatem esse disposi-« tionem animi propinquam, tum ad recipiendum « lumen divinum, tum ad discernendum doctri-« nam; obedientiam, inquam, mandatorum Dei, « mereri illuminationem et intelligentiam. » S. Bernardus, *Serm.* LXXXV *in Cant.*, ait : « Si quis « sapientiam, virtutis amorem definierit, non a « vero deviare videbitur. » Et alibi : « Nec cognitio « sapientem, sed timor facit. » In *Psal.* CX, 10, scribitur : *Initium sapientiæ timor Domini;* mox vero immediate subnectitur : *Intellectus bonus;* sed quibus? *Facientibus eum.* Ubinam doctrina sacra et vera sapientia solidius reperitur, quam inter religiosos claustraliter viventes, illos, inquam, qui in exacta legis Dei et ordinis observantia vivunt, atque insuper consiliorum Evangelicorum fidelissimi executores existunt? *Sap.*, I, 4 : *In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Chrysostomus, *Hom.* XLVIII *in Joan.*, ait : « Si quis sit amator virtutis, verborum meorum « vim intelliget. »

5. — Unde consideranda sunt verba illa, *facere voluntatem,* quia in Jobo, XXXVI, 32, legimus : *In manibus abscondit lucem;* neque enim sola sufficit speculatio, nisi huic simul adnexa fuerit actio, quæ speculationi per opera conformis existat : *Circumfulsit eum lux de cœlo;* eo ipso tempore, quo S. Paulus Doctor Gentium de cœlo proclamatus fuit, simul etiam fuit in divinæ sapientiæ thesauros introductus; imo eo ipso tempore hæc ejus vox audita fuit : *Domine, quid me vis facere?* Apud Isaiam, LVIII, 2, Deus inquit : *Me etenim de die in diem quærunt et scire vias meas volunt, quasi gens quæ justitiam fecerit et judicium Dei sui non dereliquerit.* Præcipua causa, cur hæretici, Mahumetani, pagani, etc., mysteriorum fidei nostræ intelligendorum et credendorum omnino incapaces existant, hæc est, quia lasciviæ et carnis vitiis immersi vivunt, divinæque legis manifesti transgressores existunt; quod si enim juxta lumen dictaminis naturæ viverent, Deus illis utique sui et fidei suæ agnitionem non denegaret, quia *Non est qui se abscondat a calore ejus,* dicit *Psal.* XVIII, 7.

6. — S. Thomas in horum verborum expositione angelice advertit, quod ad hoc ut quis discernat, an quis in re aliqua bene operetur, necessario standum sit judicio illius, qui rem illam ex instituto et professione sua novit et exercet; v. gr. si scire volumus an quis bene et ordinate Gallicam linguam calleat, adhibendus est Gallus judex, qui linguam illam pro vernacula habeat, non vero ad hoc judicium adhibendus est Italus linguæ prædictæ ignarus. Huic igitur regulæ insistendum quoque est, si discernere velimus num doctrina aliqua a Deo sit; adhibendus enim est judex talis, qui in rebus Dei discernendis practicus existat, hic enim et non alius hac in re judicium ferre poterit, I *Cor.*, II, 14 : *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, spiritualis autem judicat omnia. Et ideo non cognoscitis ex doctrina utrum ex Deo sit; si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet,* etc.

7. — Chrysostomus, *Hom.* XLVIII *in Joan.*, Salvatorem dicere voluisse existimat, quod ad hoc ut doctrinæ suæ veritatem agnoscere possent, prius necessum illis sit, ut odium et invidiam adversus ipsum conceptam penitus deponant et ab animis suis avellant : « Ac si dicat : Hanc amovete dubita-« tionem, et iram, et invidiam, et inane contra me « odium, et nihil vos impediet, quin cognoscatis « Dei vere verba mea esse, nunc hæc vobis et tene-« bras offendunt et rectum verumque judicium cor-« rumpunt. » Hoc tamen loquendi modo expresse uti voluit, ne vitia et inordinatas illorum passiones illis ob oculos ponendo, eos magis ad iracundiam et aversionem proritet : « Sed hoc totum significa-« vit, cum inquit : *Qui facit voluntatem ejus, cogno-« scet de doctrina, utrum vero ex Deo sit, an ego a me « ipso loquar.* » In quam etiam expositionem S. Cyrillus Alexandrinus et Lyranus consentiunt.

8. — S. Thomas observat, Christum dixisse, quod qui Dei voluntatem fecerit, cogniturus sit an ex ore Dei, an vero ex proprio arbitrio loquatur. « Ille quidem a seipso loquitur, qui falsum dicit; » quia ut Salvator noster, *Joan.*, VIII, 44, dicit : *Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur.* Vel etiam secundum Chrysostomum, inquit idem S. Thomas : « Voluntas Dei est pax, charitas et humilitas nostra; « studium contentionis frequenter pervertit men-« tem hominis, in tantum, ut verum æstimet fal-« sum; unde deposito contentionis spiritu, rectius « habetur certitudo veritatis. *Job.*, VI, 29 : *Respon-« dete, obsecro, absque contentione et loquentes id « quod justum est, judicate.* »

9. — Consideranda sunt etiam verba illa : *Si quis voluerit.* Salmeron ait : « Deus enim nolentem « non vult cogere; et *voluerit* inquit, quia scie-« bat multos velle et non posse, quibus satis est « bona voluntas, ut Deus illis sui cognitionem

« infundat. » Sufficit Deo nostra bona voluntas, quando opus ipsum præstare non possumus et ideo non dixisset : *Si quis fecerit voluntatem*; sed ait : *Si quis voluerit facere*, quia, ut Tertullianus ait : « Nemo « ab invito coli vellet. » Et Psalmista dicit, *Ps.* LIII, 8 : *Voluntarie sacrificabo tibi*; Deus etenim ad servitium suum non admittit coactos, sed ultronee volentes.

10. — Per hanc Dei voluntatem executioni mandatam adimpletio legis intelligitur : *In lege Domini voluntas ejus*; et hæc est, quæ divinorum mysteriorum intelligentiam facilitat. Cajetanus, ad id explicandum, sequentem adhibet similitudinem : « Sicut bona dispositio gustus dat gustui discernere « differentias saporum, sic bona dispositio volun- « tatis, si vere est bona, dat intellectui discernere « doctrinam ex Deo, a doctrina quæ non est ex « Deo. » Sponsa cœlestis in sacris Canticis, II, 4, ait : *Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.* Ubi Chaldæus ita legit : *Introduxit me Dominus in domum gymnasii doctrinæ Israel.* Sed quonam fine hic charitatis facit mentionem? ad insinuandum videlicet, quod omnis scientiæ et doctrinæ sacræ fundamentum in divinæ legis observantia consistat, de qua scribitur : *Plenitudo legis est dilectio.* Philo Carpathius ait : « Ordinatur autem « charitas in anima fideli, ex diligenti observatione « mandatorum, dum legit et meditatur Scripturas « sacras. »

11. — Rupertus Abbas ait : « Est autem ex Deo « loqui, sic loqui, quomodo Spiritus veritatis sug- « gerit, id est, non de corde proprio quicquam « confingere, sed sicut corde sentitur, ita et ore « veritatem proferre, ita e contra a semetipso « quemquam loqui, mendacium loqui est. »

VERSUS 18.

Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quærit, qui autem quærit gloriam ejus, qui misit eum, verax est, et injustitia in illo non est.

Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quærit.

1. — « Hoc est, qui non est missus a Deo, » inquit Jansenius, « et loquitur ea, quæ a Deo non « accepit; hic non Dei quæret gloriam, sed suam « propriam. » Et quidem hujus pronuntiati veritas in hæreticis perspicue videtur, qui neglecta doctrina Dei, doctrinam sibi propriam adinveniunt, nihilque præter gloriam et applausum apud homines avidius quærunt.

2. — Lucas Brugensis ait : « Gloriam apud « homines suam, non Dei quærit, affectat, aucu- « patur, desiderat, scilicet ex propria ingenii sui « inventione, nimirum ut ab auditoribus in pretio « habeatur, laudetur, magnificetur et proprium « ipsius nomen extollatur, intendit animum, ut « populari plausu excipiatur. » Id quod in multis evidenter nimis conspicitur, qui non prædicant, ut animas Deo lucrentur, vel pro divinæ gloriæ incremento, vel ut peccatores ad pœnitentiam perducant, sed tantum ut sibi penes mundum laudem, existimationem et conceptum viri ingeniosi et scientifici inaniter acquirant. Hi ut plurimum a semetipsis loquuntur, quia conceptus proprios, nec unquam hactenus auditos adinveniunt, sacrarum Scripturarum, sanctorumque Patrum dogmata spernunt et negligunt; vel etiam quia seipsos ad docendum non invitatos aut vocatos, ad prædicationis ministerium sua se sponte temere ingerunt et obtrudunt. De quibus Chrysologus, *Serm.* CIX, hisce verbis præclare loquitur : « Quis non vocatus « ad aulæ Regis se proripit servitutem? Quis sine « titulo militari militem se ausus est profiteri? Quis « sine dignitatis infulis nomen dignitatis invidit? « Et si hæc penes homines sollicita cautaque sunt, « quanta penes Deum magis causa est devotio, ma- « gis tremenda servitus, magis sollicitus cultus, ut « divinum ratione præstet obsequium. »

3. — Salvator noster Apostolis suis, *Luc.*, X, 16, dixit : *Qui vos audit, me audit.* Quod si igitur is, qui verbum Dei annuntiat, velit ut in veritate dicere possit, verbum a se prædicatum, Dei non suum verbum esse, illud a Deo ediscat, et Christi, non sua doctrina utatur, quia hac de re ipsamet quoque Sapientia increata sollicita fuit, dum ait : *Doctrina mea non est mea, sed ejus qui misit me;* quasi diceret, ut Lucas Brugensis interpretatur : « Ille solus « me litteras docuit, ille sicut misit me in mun- « dum, ita dedit mihi in os et præcepit ea omnia, « quæ docere et prædicare in mundo debeam. » Nec quicquam hactenus dictis officit, si aliorum conceptus prædicemus, dummodo, hi ad majorem Dei gloriam et animarum fructum ordinentur. *Gloriam propriam quærit,* ubi Cajetanus ita scribit : « Quia in propriis inventis gloriam propriam in- « tendit. » Carthusianus dicit : « Hoc est, proprias « adinventiones, non veritates desuper revelatas. » S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* IV *in Joan.*, ait : « Os- « tendit se gloriam non aucupari docendo, quod « peregrinis quibusdam et a lege alienis sermoni- « bus non utatur, hoc est enim loqui a semetipso. »

4. — S. Augustinus, *tr.* XXIX *in Joan.*, super hæc verba ostendit quod Christus hoc in loco magnum post se nobis reliquerit humilitatis exemplum, dum se adeo propria gloria quærenda alienum esse probavit : « Æqualis est Patris, verissime dixit : *Ego et* « *Pater unum sumus,* Deus de Deo, Deus apud « Deum, coæternus, immortalis, creator et disposi- « tor temporum; tamen quia venit in tempore, et « formam servi accepit, et habitu inventus est ut « homo, quærit gloriam Patris, non suam. Quid tu « homo facere debes, qui quando aliquid boni facis, « gloriam tuam quæris? »

5. — S. Bonaventura tale facit argumentum : Quodsi Filius Dei, cui omnis debeatur gloria, solam Patris sui gloriam se velle et procurare profitetur, multo magis cuilibet fideli, qui corporis illius membrum est, gloria Dei, non vero sua quærenda, omnisque scientia et doctrina Deo, non vero sibi attribuenda erit.

Qui autem quærit gloriam ejus, qui misit eum, hic verax est et injustitia in illo non est.

6. — Lyranus Christum omnia hactenus dicta exemplo suiipsius probare voluisse dicit; siquidem in doctrina sua nihil præter æterni Patris sui gloriam et honorem sectabatur, indeque se Deum esse arguebat : « Omne enim, quod est ad Dei gloriam « ordinatum, ab ipso est, hoc est quod dicitur : « *Qui autem quærit,* etc. *Hic verax est,* et irrepre- « hensibilis est in vita. »

7. — Lucas Brugensis hoc loco per injustitiam, imposturam et fraudem intelligit : « Ut injustus sit « veraci contrarius, is scilicet qui studio fallendi et « adulandi, simulque propriæ gloriæ ambitu do- « cendi se muneri ingerit; » hoc autem in Christo inveniri neutiquam poterat, utpote qui decipere et adulari nequibat. Unde sequentem doctrinam deducit : « Monemur his, neminem fideliter obire « posse Doctoris munus in Ecclesia, nisi qui ambi- « tione vacuus, hoc unum sibi agendum sumit, ut « totis viribus promoveat gloriam Dei. »

8. — Toletus vero aliam quamdam adhibet distinctionem, ad hoc se reflectens, quod pessimi illi Scribæ et Pharisæi duobus ex capitibus Salvatorem accusarint; primo videlicet, quoad doctrinam ejus, hac enim ipsum turbas seducere dicebant; secundo, quoad ipsius opera; eum tanquam sabbati transgressorem calumniabantur : « Contra utramque calum- « niam intulit : Qui gloriam Dei, a quo missus est, « non autem propriam quærit, hic verax est, quia « doctrina ejus vera est; mendaciis enim non glori- « ficatur Deus. » Considera igitur quanta id Christus cum prudentia et circumspectione dixerit; siquidem nonnulli prædicationem ejus et doctrinam, alii vero vitam ipsius calumniabantur.

9. — Idem quoque S. Cyrillum citat, dicentem : « Pharisæos illos arguit, qui propriam quærentes « gloriam mendaces et injusti erant; mendaces, « quia hominum traditiones divinæ legi contrarias « docebant, injusti, quia divina mandata transgre- « diebantur. »

Versus 19.

Nonne Moyses dedit vobis legem et nemo ex vobis facit legem?

1. — S. Thomas, *in Joan.*, Christum hisce verbis objectioni occurrere voluisse dicit, quam malitia Pharisaica ei opponere poterat, dicendo, doctrinam ejus a Deo esse non posse, eo quod ipse sabbati violator manifestus existat, *Joan.*, IX, 16 : *Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit;* hisce igitur hunc fere in modum respondere voluit : Dato, concesso, quod doctrina illius a Deo non sit, qui sabbatum non custodit, vos tamen nullam habetis juste me de hac transgressione accusandi causam, cum hac in re vos me longe sitis culpabiliores. *Nonne Moyses dedit vobis legem et nemo ex vobis facit legem?* « Si ergo non servatis legem, quare « propter transgressionem ejus vultis me interfi- « cere? Non enim propter hoc facitis, sed propter « odium, alioquin si propter zelum legis faceretis, « ipsi vos servaretis eam. » Theophylactus Christum illis improperare voluisse dicit, ipsos videlicet, non vero se, legis transgressores esse, quia cum lex præcipiat inter se : *Non occides,* ipsi tamen sibi mortem continuo machinarentur. Ita pariter Rupertus Abbas Christum de industria mox subjunxisse scribit : « *Quid me quæritis interficere?* « Quasi diceret : repugnantia quippe sunt, nec « simul esse possunt, et legem facere, et hominem « velle occidere. » Ipsi quidem Salvatori imputabant, quasi is sabbatum violasset, dum curaverat paralyticum; at vero S. Cyrillus inquit : Ergone legis transgressor et mortis esse censebitur, qui in sabbato alteri per miraculum restituit salutem? Vel certe si ego legum transgressor dicendus sim, vos potiori jure legis transgressores dici meremini; siquidem ego infirmo confero salutem, vos autem viro innocenti machinamini mortem : « Nonne « sicut doctrinam meam calcatis, ita quoque legem « violare pro nihil ducitis, dum cædem injuste mo- « limini? » Hugo Cardinalis autem Filium Dei dicere voluisse dicit : Quod si ego sabbatum violasse censendus sum, quia sanavi paralyticum; multo magis vos divinæ legis violatæ crimine vos polluitis, qui machinamini mihi mortem : « Et ita transgres- « sio mea est in salutem, vestra autem in perditio- « nem, ideo non potestis, qui magnum facitis « transgressionem, me judicare minus transgre- « dientem. » Dionysius Carthusianus ait : « Hoc « asserit cordium judex et cognitor, vel quia in « turba, quam alloquebatur, nullus fuit justus, le- « gisque factor; per hoc innotuit, quod digni non « erant eum arguere de sabbati transgressione. » S. Cyrillus dicit : « Non unum aut alterum, sed to- « tum Judæorum genus Mosaicam legem parvi « facere ostendit, » adeo ut de æterno Patre dici potuerit : *Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum;* tantum abest enim, ut cognoscerent ejus Filium, ut potius ad inferendam ei necem unanimiter adversus eum conjurarint : *Omnes declinaverunt.*

Versus 20.

Quid me quæritis interficere? Respondit turba et dixit : Dæmonium habes; quis te quærit interficere?

Quid me quæritis interficere?

1. — Nimirum occultas ipsis insidiarum technas manifestat. Unde Dionysius Carthusianus ait : « Hoc « dicit, ut ostenderet se illorum machinationes « cognoscere et eos ad emendationem induceret, « non tamen ut mortem imminentem evaderet. »

2. — Lucas Brugensis hisce verbis tacitam quamdam malitiæ ipsorum reprehensionem contineri existimat : « Quasi dicat : Injuste mecum agitis; « injustum est enim, ut quis punire velit alterum « ob id, in quo est et ipse manifeste atque impune « culpabilis. »

3. — S. Antonius de Padua dicit : « Imo verius; « quid me jam tam crudeliter interficitis? peccator « namque quoties peccat, toties in se interficit « Christum. »

Respondit turba.

4. — Beda, *in Luc.*, ob hæc Evangelistæ verba prædictam blasphemiam a turba prolatam fuisse existimat : « Quid possit aliud dicere turba turbu- « lenta? quid possit aliud olere cœnum commotum, « nisi putidum? turba turbata est : unde? a veri- « tate; oculi non habentes sanitatem, non possunt « ferre luminis claritatem. » Lyranus dictionem hanc, *turba*, hac glossa exponit, id est, *homines turbati*, neque id sine mysterio; siquidem frequens aliis in occasionibus experientia edocuit, populum erga Salvatorem ipsis Principibus longe fuisse devotiorem : imo in Evangelio, *Joan.*, VII, 31, expresse dicitur : *De turba multi crediderunt in eum.*

5. — Lucas Brugensis turbam hanc excusare nititur, dum ait : « Turba nesciens Principum con- « silium verba generaliter dicta ad se traxit, cum- « que se ab eo crimine alienum sentiret, imo po- « tius Deo favere sibi videretur, irritata Jesu accu- « satione tanquam ab eo homicidii insimularetur, « acerbe et contumeliose respondet et cum injuria « Jesu ejuscemodi facinus a se repellit. » Toletus ejusdem fuit opinionis, quod nimirum Redemptor noster hæc verba : *Quid me quæritis interficere?* non ad populum, sed ad Pharisæos et alios Judaismi Principes dixerit, utpote quia ad adimendam sibi vitam unanimiter inter se conjurant; verumtamen verum quoque esse posse existimat, quod cum non omnes ingentis illius multitudinis homines in ejus mortem conspirarint, sed solum aliqui illorum, ideo hi tantum, qui ab ejus sanguine mundas manus habebant, adeo Christo ob hoc ejus dictum fuisse indignatos : « Existimo eos, qui ita respondе- « runt, non fuisse de numero eorum, qui occidere « quærebant; erat enim turba humilis, cujus non « erat legis transgressiones vindicare. »

Dæmonium habes.

6. — Nimirum Filium Dei ab eo, quod ipsi erant, arguebant; malorum namque proprietas est, ex semetipsis alios metiri et judicare, omniaque in deteriorem partem interpretari, et ideo, quia Christus illis dixerat : *Vos ex patre diabolo estis et desideria patris vestri vultis perficere, ille homicida erat ab initio*, ideo, inquam, Filium quoque Dei dæmonium habere judicabant.

7. — Toletus ipsos dicere voluisse ait : « Dæmon « te instigat ut hæc dicas, nam nemo nostrum te « quærit interficere; dæmonio hæc tribuunt, quia « ipsius est mendacia, et falsa testimonia, et ca- « lumnias imponere. Quod ergo dicunt : *Dæmo- « nium habes*, idem est ac si dicerent, » inquit Lucas Brugensis : « Insanis. »

8. — Et quidem si hæc responsio ab illis, qui innocentes erant, data fuit, credibile est, quod Christum judicii temerarii arguere voluerint; hoc autem si vertatur in materia gravi culpa est mortalis, quæ unica ad dandum dæmoni in animam christianam liberum aditum abunde sufficit; at vero in hoc conceptu, quem sibi de Christo formaverant, turpiter hallucinabantur.

9. — Jansenius exemplum mansuetudinis et patientiæ Christi, quod in hac occasione edidit, valde admiratur. Dicit enim : « Cum dæmones ejiceret, « patienter tamen audivit eos, qui ipsum dicebant « dæmonium habere, tranquille respondens, et ad « salutarem se doctrinam convertens. » Quod idem S. Augustinus, *tr.* XXX *in Joan.*, diu ante his verbis dixerat : « Et quippe dictum est, quod dæmonium « haberet, qui dæmones expellebat. »

Quis te quærit interficere?

10. — « Negatio hæc fuit malignitatis, » inquit S. Cyrillus « impietatemque impietati addunt, quasi « mendacem eum appellantes, addentes iniquita- « tem suæ iniquitati. » Cajetanus quoque illos id per fraudem negasse existimat : « Sicut fraudulenti « se coram eo, sicut coram homine abscondere pu- « tabant. » Hugo Cardinalis ait : « Negare conan- « tur, quod tamen volebant; unde et blasphemi et « mendaces sunt. » Salmeron quoque idem opinatur, dicens : « Negant impudenter quod volebant, « quia peccans non videt peccatum, ut cæcus. »

11. — Salmeron observat, quod tametsi populus ab illa machinatione, qua de nece Christo inferenda agebatur innocens fuisset, attamen ad defendendum Sacerdotes, Pontifices, Scribas et omnes alios synagogæ Principes, qui revera rei erant, Salvatorem hac calumnia diffamare nequaquam debebant : « Taxatur hic improba defensio majorum ab « adulatoribus; docemur sollicite cavendum esse,

« ne sententiam feramus de rebus incognitis ut « turba fecit, quæ temere solet judicare de factis « majorum, quæ ignorat, ideo erat sive vituperans, « sive defendens. »

12. — Prudentissima Christus hic cautela usus fuit, ne Principes populi, Scribas et Pharisæos vel minimum culpabiles esse manifestaret, sed discursum suum ad totam hanc multitudinem direxit, ne si defectus hos singulariter in ipsis solis detexisset, eosdem adversus se magis magisque exasperarent. S. Gregorius hac occasione utilissimum nobis in ordine correctionem faciendam suggerit documentum, dum ait : « Nisi prædicator sustineat, quando « proferre congrue correctionem possit, auget in « eo malum, quod insequitur; sæpe enim contigit, « ut talis sit, qui nulla increpationis verba susti- « neat. »

Versus 21.

Respondit Jesus et dixit eis : Unum opus feci et omnes miramini.

1. — « Respondit Dominus non plane turbatus, » inquit S. Augustinus, *tr.* XXX *in Joan.*, « sed in sua « veritate tranquillus, non reddidit malum pro « malo, nec maledictum pro maledicto, quibus si « diceret : Dæmonium habetis vos, verum utique « diceret. »

2. — Dionysius Carthusianus quoque ad hanc se benignitatem reflectit, dum ait : « In verbis istis « commendatur nobis ineffabilis patientia, man- « suetudo atque tranquillitas Christi, qui ad tan- « tam contumeliam tam benigne mititerque res- « pondit; » adducitque illum Psalmi XXXVIII, 2, locum, quem etiam ad ipsius patientiam declarandam adaptat : *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me;* nec non et illam Sapientis, *Prov.*, XXVI, 4, sententiam : *Non respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.* Salmeron, *tract.* XXXV, ait : « Discamus injuriam « devorare et exemplo Christi forti animo susti- « nere : gravissima enim fuit blasphemia conjun- « gere dæmonem divinitati Christi; quod detesta- « bilius fuit quam ponere idolum Dagon juxta « arcam Dei. »

3. — Pro horum verborum Christi majori intelligentia sciendum est, quod, ut Toletus advertit, ab illo tempore, quo paralyticum in die sabbati sanaverat, eidem ut lectum suum humeris suis asportaret, præcipiendo, Judæi enim ad inferendam ei necem conspirarint, neque ab hac ipsorum machinatione deinceps destiterint, imo furor et rabies eorum adversus ipsum magis magisque excreverit et ideo miraculum istud in præsenti in medium adducit, « quia in eorum memoria præsentissimum « erat et propter id mortem ei parabant. »

4. — Quonam igitur modo et sensu verbum illud, *miramini*, intelligendum sit, clarum et perspicuum est inter sacros interpretes. Rupertus Abbas, *lib.* VII *in Joan.*, ait : « Hoc opus illi mirabantur, « hoc est, magnifice inter se quærendo, velut « magnum et inauditum scelus, tanquam pro lege « Dei magno zelo indignabantur, » et quidem idipsum verum esse, Venerabilis hic Doctor ex verbo, *Indignamini*, quod paulo post subjungitur, deducit : « Quod ait : *Hoc omnes miramini*, paulo post repe- « tens eamdem admirationem vocat indignationem, « dicendo. *Mihi indignamini, quia totum hominem « sanum feci in sabbato.* » Lyranus ait : « *Miramini*, « id est, turbamini, quasi dicat : Quantum turba- « remini, si vidissetis omnia facta mea, male inter- « pretantes ea. » Toletus ita exponit : « Perturbati « estis, et tumultuamini, quasi sabbatum et legem « sim transgressurus. » Hugo Cardinalis pariter ait : « Id est, tumultuamini, qui magis deberetis con- « gaudere sanato et laudare sanantem Deum. » Lucas Brugensis ait : « Damnatis tanquam immane « scelus publice admissum contra religionem sab- « bati, dignum quod morte puniatur. » S. Thomas in eadem opinione fuit, siquidem ait : « Admira- « bantur non admiratione devotionis, sicut Isaiæ, « *cap.* LX, 5, scribitur : *Videbis, et afflues; et mira- « bitur, et dilatabitur cor tuum*, sed admiratione « turbationis; juxta illud Sapientiæ, V, 2 : *Videntes « turbabuntur timore horribili et mirabuntur;* atque « ideo hanc inferre voluit consequentiam : Si prop- « ter unum opus miramini, id est, turbamini, quid « faceretis, si omnia opera mea videretis? »

Versus 22.

Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem, non quia ex Moyse est, sed ex Patribus, et in sabbato circumciditis hominem.

1. — S. Thomas hujus argumenti ab incarnata Sapientia facti efficaciam insinuat, dicens : « Effica- « ciam habet ex tribus considerationibus. » Prima est, inquit S. Doctor, quia nos videmus, quod tametsi circumcisio sancto Abrahæ Patriarchæ data fuerit, nihilominus præceptum Moysi circa sabbati observantiam datum, primo præcepto circumcisionis ne vel minimum præjudicabat. « Et ideo ex hoc « arguit, quia licet in humanis legibus posteriora « præjudicent prioribus, tamen in divinis priora « sunt majoris auctoritatis, et ideo præcepto facto « Abrahæ de circumcisione, non præjudicat præ- « cepto Moysi de observatione sabbati; multo ergo « minus præjudicat mihi, qui facio quod disposi- « tum est a Deo ante mundi constitutionem, de « salute hominum in sabbato figurata. »

2. — Secunda consideratio est, quia Judæi prohibitionem habebant non laborandi, aut opera servilia exercendi in sabbato, et tamen ab iis faciendis, quæ ad salutem propriam pertinebant, nequaquam desistebant; siquidem etiam in die sabbati

se circumcidi curabant : « Ergo multo magis debet « homo facere ipso die ea, quæ sunt ad universa- « lem salutem; non ergo debetis mihi indignari, « quia totum hominem sanum feci in sabbato. »

3. — Tertia consideratio est, quia utrumque præceptum tam circumcisionis, quam sanctificationis sabbati, figuræ erant; siquidem *omnia in figura contingebant illis;* « si ergo figura, scilicet manda- « tum de observatione sabbati, non præjudicat « figuræ, scilicet mandato circumcisionis, minus « præjudicat veritati. »

4. — Porro verba illa : *Non quia ex Moyse sed ex Patribus,* declaratione aliqua indigent. Et ideo Lyranus in primis ait : « Non ex Moyse, scilicet primo, « sed ex Patribus quia data est tempore Abraham. » Jansenius ait : « Nimirum quod eam in lege præci- « peret, quamquam prius fuerit instituta, ne quis « Dominum argueret inscitiæ, quasi putaverit Moy- « sen auctorem fuisse circumcisionis, cum tamen « fuerit confirmator. »

Versus 23.

Si circumcisionem accepit homo in sabbato, ut non solvatur lex Moysis, mihi indignamini, quia totum hominem salvum feci in sabbato.

1. — S. Bonaventura argumentum istud hoc modo in formam suam disponit : in die sabbati circumciditis, eo quod lex puerum in die octavo circumcidere præcepit licet octavus ille dies in ipsum sabbati diem incidat, quod si igitur is, qui hominem in sabbato circumcidit, non prævaricatur legem mosaicam quoad violationem festi, « *ut non* « *solvatur lex Moysis,* quæ prohibebat opera ser- « vilia, non opus salutis, *mihi indignamini,* id est, « cur indignamini quod *totum hominem sanum feci?* « curatus enim fuit, ut sanatus esset in corpore, et « credidit ut sanus esset in anima. »

2. — S. Augustinus illos, cur in sabbato circumcidi se facerent, interrogat : « Circumciditis homi- « nem, quare? Quia circumcisio pertinet ad aliquod « signaculum salutis, et non debent homines sab- « bato vacare a salute; ergo nec mihi irascamini, « qui salvum feci totum hominem sabbato. » Idem quoque S. Doctor hanc introductionem facit : « Propter legem Moysis circumciditis, quando etiam « sabbatum occurrerit, et ergo sanitatum faciendo- « rum beneficentiam non vultis ut exhibeam per « sabbatum? » Porro Toletus Judæos excusari potuisse dicit, quod circumcisionem etiam in sabbato facerent : « Quia erat pro salute animæ, quamvis « cum corporis læsione esset; » at vero Christus eo modo respondit, ut eos convicerit : « Se non ani- « mam solum, sed corpus etiam sanasse respon- « det, circumcisio enim unam partem sanabat, « alteram lædebat et vulnerabat : at Christi opus « integrum hominem salvum fecit. »

3. — Lyranus verba illa : *Cur mihi indignamini?* ita exponit : « Quasi dicat; hoc est valde irratio- « nale, quo magis licita est et melior sanatio ho- « minis in anima et corpore, quam sit ipsa circum- « cisio, et magis ad gloriam Dei. »

4. — Toletus ad id se reflectens, quod Christus se totum hominem sanasse dicat; declarat id intelligendum esse in ordine ad salutem paralytico collatam in corpore simul et anima, cum tamen circumcisio totum hominem minime sanaverit, quin potius corpus vulnerabat et lædebat, licet in virtute fidei in Christum venturum animam sanaret. Salmeron, *tract.* XXXV, ait : « Neque hæsites circa « dictum : *Totum hominem sanum feci,* cum tamen « maneat fomes et proclivitas ad malum, quæ a « Paulo peccatum dicitur, et totum hominem re- « sanat in spe certa, et jure salutis æternæ con- « sequendæ, per quam fomes et mortalitas absor- « bentur. »

Versus 24.

Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.

1. — Cajetanus Filium Dei his verbis dicere voluisse existimat, cavendum illis ne de illo conceptum faciant ex eo quod in illo extrinsecus apparebat; quia si eum talem agnovissent, qualis revera erat, illum utique nec sabbati, nec alterius cujuscumque legis transgressorem esse existimassent : « Secundum aspectum exteriorem, quo aspi- « cior a vobis, pauper et unus de populo; conside- « rate me patratorem miraculi solo imperio, et sic « justum judicium judicate, mihi licere facere hæc « in sabbato, non minus quam Moysi circumcidere « in sabbato. » Jansenius ita exponit : « Ne judi- « cetis secundum faciem, hoc est, personarum qua- « litatem. » Vos Moysen, quem merito permagni existimatis, minime deliquisse existimatis, dum vobis per circumcisionis sabbatum transgredi permisit : « In simili negotio absolvitis, in quo me « humilem et contemptum apud vos condemnatis. » Toletus litteralem horum verborum sensum præ aliis apertius declarat, dum ait : « Verus sensus hic « est : lex Moysis præcepit, ut sabbatum servetur. « Patres octava die circumcidendum infantem præ- « cipiunt, quod et Moyses confirmavit; fieri autem « potest, ut octavus dies sit sabbatum, tunc si cir- « cumcisio non fiat, patrum institutio non serva- « tur; si vero fiat, lex Moysi violari videtur, in hac « ambiguitate vos Judæos declaratis, et recte fac- « tum est, esse die octava circumcidendum, nec « per hoc solvi legem Moysis; nec enim opus Pa- « trum credi debet prohibitum esse a Moyse; cur « ergo creditis opus hoc, quod multo majus est, « esse prohibitum? Si enim dicatis, illud esse Pa- « trum, hoc tuum est, quem vulgarem hominem « existimamus et reputamus, jam profecto accipi-

« tis personam; » ac proinde, ut idem Doctor considerat, eosdem salubriter monet, ut non secundum exteriorem apparentiam ab eo judicent, sed miraculum ab eo patratum recogitent et examinent, absque eo quod ad personam ejus extrinsecus pauperem et humilem oculos suos dirigant : « *justum judicium judicate*, id est, considerate « opera ipsa, quæ sabbato fiunt. » Circumciditur in die sabbati infans, et eodem die paralyticus ille, qui triginta octo annis lecto immobiliter affixus jacuerat, sanitati restituitur : « Brevi temporis mo- « mento ita sanatur, ut grabatum valeat per viàs « portare, quis neget divinius, mirabilius, poten- « tius esse hoc opus? Si ergo licuit vobis illud in « sabbato exercere, » id est, circumcisionem administrare, « cur hoc mihi non licuerit? Vos ad « personas recurritis, scilicet circumcisio Patrum « est, opus hoc tuum est, quem nos multo Patribus « inferiorem æstimamus : hoc jam est judicium, in « personarum acceptione, accipere nam opera « sunt, per quæ fit ingressio, si aliqua est, non « personæ ipsæ. »

2. — S. Augustini monitum est dicentis : « Hoc « vitium, fratres, quod Dominus notavit hoc loco, « evadere in hoc sæculo, magni laboris est non « personaliter judicare, sed rectum judicium reti- « nere ; » at vero ut S. Bonaventura ait : « In hoc « illos convincit, nos instruxit Augustinus, ut ideo « non personnaliter judicemus, sed rectum judi- « cium teneamus. »

3. — Porro quomodo intelligendum sit, quod non secundum faciem et apparentiam exteriorem judicare debemus, id Lucas Brugensis optime his verbis declarat : « Quod unus honoratus sit in sæ- « culo, alter despectus : unus gratus, alter exosus, » id quod in Christo exemplificat, quem sic introducit loquentem : « Ego Galilæus vilis, et contempti « fabri filius ; vos Judæorum principes ac se- « niores. »

4. — Chrysostomus Sapientiam incarnatam monitum hoc non solis Hebræis tradere voluisse dicit, *Hom.* XLVIII *in Joan.*, sed potius illud voluisse per omnia sæcula ventura ad totum humanum genus extendere : « Hoc autem non illius sæculi homini- « bus tantum dictum est, sed et nobis, ut nullo « modo justitiam oppugnemus, sed totis viribus « eam defendere contendamus; » modumque nobis præscribit, quo eamdem justitiam tueri et servare possimus, videlicet si personarum acceptionem nullatenus accepta verimus : « Nullius sit « nobis respectus, an pauper quis sit, an dives, « rem ipsam investigemus : *Non misereberis*, in- « quit, *pauperis in judicio*, hoc est, noli flecti, « noli moveri, si pauperem injustum judicaturus « es, cui si non est ignoscendum, longe minus di- « viti. » S. Thomas quoque hisce verbis eamdem expositionem adhibet, dum ait : « *Nolite accipere* « *personam in judicio*, hoc est, prætermittere jus- « tum judicium propter amorem, seu reverentiam, « seu timorem, aut conditionem personæ, quæ « non faciunt ad causam. » Optime S. Bonaventura, quinam sint periculosiores scopuli, observat, propter quos, si in eos quis impingat, judicium pervertitur : « Judicium pervertitur quatuor mo- « dis, scilicet timore, odio, amore, cupiditate ; » et quidem pro faciliori eorumdem memoria hosce versus adducit :

« Quatuor ista : timor, odium, dilectio, census,
« Sæpe solent hominum rectos pervertere sensus. »

Isaias, XI, 3, dum Messiam tanquam Judicem venturum esse prædicit, ita loquitur : *Non secundum visionem oculorum judicabit, non secundum auditum aurium arguet, sed judicabit in justitia pauperes;* et quidem licet hic Judex decipi nulla ratione possit, de quo ita scribitur, *Joan.*, II, 25 : *Sciebat quid esset in homine; scrutatur renes et corda;* nos tamen erudire voluit, quod nequaquam nos secundum faciem exteriorem judicia nostra regulare debeamus. De eodem Judice in Psalmo XLIX, 3, ita scriptum legitur: *Deus manifeste veniet;* et quidem quo ibi de judicio sermo sit, nullum est dubium, quia paulo post sequitur : *Advocabit cœlum desursum, et terram decernere populum suum.* Id vero, quod illo in textu proposito nostro vel maxime deservit, in eo consistit, quod ibi Judex, prodromi, vel ministri justitiæ loco ignem habiturus esse dicatur : *Ignis in conspectu ejus exardescet;* idque non sine magno mysterio, quia ignis elementum quoddam est, quod ejus est naturæ, ut nullius hominis respectum aut differentiam habeat, in unumquemque sibi appropinquantem agit, quiscumque tandem sit, sericum æque ac linum, non minus lanam quam vilem chartam comburit, saccumque ciliceum æque ac purpuram regiam in cineres convertit. Salvator noster Apostolos, de quibus sancta Mater Ecclesia canit : « Vos sæcli justi judices, » de quibus cœlestis ipsorum Magister, *Matth.*, XIX, 28, pariter dicit : *Sedebitis super sedes judicantes,* lucis titulo exornat, dum ait ad illos, *Matth.*, V, 14 : *Vos estis lux mundi;* sicut enim lux in medio situata est planetarum, omnesque ex æquo illuminat, divites non magis quam pauperes, suosque radios tam super fertilem et fœcundam, quam super sterilem et incultam terram extendit, *Matth.*, V, 45 : *Solem suum oriri facit super bonos et malos,* eodem modo per hanc similitudinem erudire nos voluit, ut ii, quibus judicium commissum est, justitiam omnibus indifferenter et æqualiter administrent sine ulla personarum distinctione aut acceptatione.

5. — S. Thomas hisce verbis aliam adhibet interpretationem, qua Judicibus diligens et sollicitum recommendat causarum ipsis expositarum examen : « Dicitur autem quis, » inquit, « judicare, « secundum faciem, dum non attentis meritis

« causæ judicium profert, nam Judex judicat se-
« cundum allegata. I *Reg.*, XVI, 7. Homines vident
« ea, quæ apparent; sed in hoc potest esse decep-
« tio, et ideo dicit : *Nolite judicare secundum fa-*
« *ciem,* id est, secundum illud quod statim apparet,
« sed diligenter inquirite. »

VERSUS 25.

Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis : Nonne hic est quem quærunt interficere?

1. — Toletus considerat, quod quia hi Jerosolymis continuo degebant, conjurationis, quam Principes synagogæ, Scribæ item et Pharisæi adversus Dominum machinabantur, meliorem et faciliorem aliis notitiam habere poterant. Adhæc Evangelista magnam illorum perversitatem exprimere voluit : « Similiter etiam ut et in hoc duritiem et incredu-
« litatem Judæorum, qui de Juda erant, ostende-
« ret; hi enim omnium maxime increduli et in-
« fensi contra Christum fuerunt, qui ad finem
« promptiores, et ad Christum recipiendum para-
« tiores esse debuerunt; de eorum enim tribu se-
« cundum carnem Christus futurus erat. » Albertus Magnus de iisdem ita scribit : « Et facta plus aliis
« viderant, et Pharisæos plus aliis audierant, et
« ideo quærentes, et dubitantes vacillabant; » etenim ex una parte motiva in Christum credendi habebant, ex alia vero Pharisæorum et Principum timore anxii coercebantur : « Facta Christi eos in-
« ducebant ad fidem, et edicta persuasiones Judæo-
« rum a fide avertebant, et ideo vacillabant. » Chrysostomus autem, *Hom.* XLIX *in Joan.*, cæcitatem ipsorum hisce verbis deplorat : « Cur *ex Jero-*
« *solymitanis* dixit? ut ostenderet Evangelista, quod
« qui multa et magna viderant miracula, hi mise-
« rabiliores erant; qui maximum divinitatis signum
« acceperant, perditorum Principum judicium se-
« quebantur; » multi etenim se a potentatibus mundi hujus a via Dei seduci permittunt; Magnates enim non solum in hac vita sed etiam in altera, dum ad infernum abeunt, magno sunt communiter comitatu et societate plurium stipati; siquidem pessimum illorum exemplum et auctoritas, spes autem et fiducia, quam homines pauperes in eorum potentia, et præcellenti dignitate et eminentia repositam habent, innumeros in eorumdem societate constitutos, enormiter prævaricari et peccare facit; at vero congrue de illis dici potest, *Ps.* CXXXVIII, 12 : *Sicut lumen eorum, sic et tenebræ;* quia tametsi ex tribu Juda progeniti, sanctitatis item, miraculorum, optimorumque Christi exemplorum oculati testes, suarumque prædicationum continui auscultatores essent, attamen eorum multi inimicorum ejus partibus sese jungere non dubitarunt.

Nonne hic est quem quærunt interficere?

2. — Tritum et usitatum est omnibus proverbium; quo mendacium alterutro breviori pede claudicare dicitur. Salmeron ait : « Ecce quam cito
« deprehensum est mendacium; prius dixerant :
« *Quis te quærit interficere?* et nunc fatentur. *Nonne*
« *hic est quem quærunt,* scilicet Principes, *interfi-*
« *cere?* » Enimvero nisi forte a præcedentibus distincti fuerint et diversi, manifeste sibi contradicere convincuntur : « Mendacium diutius regi non po-
« test, nec prolixius delitescere, quam in claudo
« ambulante vitium claudicationis. »

3. — Mirabantur etenim Jerosolymitani, prout Toletus observat, miram illam in Principibus synagogæ factam mutationem, qua factum est, ut ipsum jam in publico sine ullo metu aut formidine loqui et conversari permitterent, cujus vitæ antea tot tamque varias insidias struxerant : « Nunc libere
« loquatur, et reprehensione in eos utatur, seque
« defendat, et nemo non solum manum in eum
« mittat, sed nec verbo contradicat; » et tamen ut Euthymius scribit, in illa auditorum frequentia multi præsentes aderant, qui in necem ei inferendam inter se conjuraverant.

VERSUS 26.

Et ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt, numquid vere cognoverunt Principes, quia hic est Christus?

Et ecce palam loquitur.

1. — Lucas Brugensis ait : « Publice, libere,
« constanter, audacter docet populum, se defendit,
« principes injustitiæ arguit; » ac proinde quod Salvator noster paucis præcipue diebus ante festivitatem sese absconderit, et ab oculis hominum subduxerit, id nullo modo ex metu fecit, sed potius, ut Jansenius ait : « Infirmitatis humanæ a se
« susceptæ demonstratio fuit; mansuetudinis item
« et modestia exemplum, dum noluit livorem Pha-
« risæorum, nihil præter occidendi occasionem
« captantium, magis sua præsentia in principio
« exhibita provocari; quod vero postea prodiit,
« divinæ potestatis demonstratio fuit, cum non au-
« derent, nec possent in illum conjicere manus,
« licet quidam dudum id perficere statuerant. »
S. Thomas quoque Redemptorem divinitatis suæ specimen edere voluisse existimat, in publico sine ullo metu aut trepidatione coram omnibus comparendo : « Ut ostenderet suæ divinitatis personam,
« publice docet in templo, et a persequentibus
« teneri non potest; et sic, ut ait Augustinus, ap-
« paret potestas, quæ putabatur timiditas. »

Et nihil ei dicunt.

2. — Porro tametsi se ab iis ad mortem quæri

non ignoraret, a sua tamen prædicatione desistere noluit, furorem illorum et impetum coercendo, ne fructum impediret bonorum. Jansenius ait : « Propter eos, quos sciebat sua doctrina profectu- « ros ad salutem, atque ut se ostenderet salutis « hominum, et gloriæ paternæ adeo cupidum « fuisse, ut ob eam non metueret aliquam homi- « num vim. »

3. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « *Nihil ei dicunt;* « quasi repressi virtute divina, hæc est enim pro- « pria Dei virtus, quod malorum corda ab impetu « suæ malitiæ reprimit. »

Numquid vere cognoverunt Principes, quia hic est Christus?

4. — Cum enim illis prospectum esset, quanta cum rabie et aviditate ad mortem illius anhelarent, capere minime valebant, qua ratione nunc erga eum adeo mites essent, ut sine ulla eum contradictione audirent et non potius manus in illum conjicerent : « Crediderunt fortius, » inquit Lyranus, « ipsum esse Christum, trahentes argumentum ex « facto Principum, qui non capiebant eum, cum « tamen prius ad mortem quærerent eum, quasi « ipsi de novo haberent notitiam, quod ipse esset « vere Christus eis promissus, et ideo ab ejus perse- « cutione cessassent. » Hugo Cardinalis errorem ipsorum, quo obnoxii erant, his verbis manifestat : « Et nondum plene intelligentes ejus esse po- « tentiam, putant esse scientiam Principum, quia « cognoverunt eum esse Christum. » Eamdem Toleti opinionem S. Thomas quoque his verbis allegat : « Vera hujus causa divinitatis Christi virtus ac « potentia, quæ adversarios ita reprimebat, quando « ei placitum erat, ut obmutescere eos faceret. »

5. — Idem quoque dictionem hanc, *vere*, considerans dicit : « Ut insinuant eos tractasse et in « controversiam vertisse, an esset Christus; at jam « veritatem resolutam novisse et assecutos fuisse. » Lyranus autem ad id se reflectit, quod Jerosolymitani illi, qui de eo controvertebant, mox subjunxerunt, dicentes : « *Sed hunc scimus unde sit*, etc. « Verumtamen, quia non habebant certitudinem, « sed tantum opinionem, ideo etiam arguebant ad « contrarium. »

Versus 27.

Sed hunc scimus unde sit; Christus autem cum venerit, nemo scit, unde sit.

Sed hunc scimus unde sit.

1. — Nimirum, ut S. Thomas scribit, hunc in modum argumentabatur : Filius originem et nativitatem occultam, nullique manifestam habere debet; at vero ubi hic natus sit, constat nobis; verumtamen male argumentabantur, quia tametsi verum sit, quod in Isaia, xxxv, 8, divinum effatur oraculum, dicens : *Generationem ejus quis enarrabit?* hoc tamen de divina intelligebatur generatione, cum tamen alia Prophetarum vaticinia nativitatem ejus secundum carnem in tempore futuram respicerent. « Vide malitiam, » inquit Theophylactus, « quomodo et illi sibi adversarii sint. » Quando Sacerdotes, Scribæ et alii synagogæ Principes, ab Herode de Messia fuerunt interrogati, nativitatem ejus conformiter ad Prophetarum vaticinia in Bethlehem futuram esse responderunt; hi vero locum et modum nativitatis ejus ignotum esse asserunt, in hoc eodem *cap.* vii, 42, S. Joannis, unde præsens desumptum est Evangelium eosdem expresse dixisse legimus : *Nonne Scriptura dicit, quia ex semine David et de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus?* At vero, ut Euthymius ait : « Malitia non intelligit, quod sibi ipsi contra- « dicat, ac plene mentiatur; est enim quædam « animæ ebrietas. »

2. — Ingeniosam quamdam circa hæc verba considerationem Toletus his verbis adducit : « Jam « rem eo perductam esse fatentur, ut si nescirent, « unde iste esset, Christum esse reciperent et con- « sentirent; ignorantiam miseri homines ad Chris- « tum recipiendum quærunt, nescire oportet, in- « quiunt, unde sit, quod verus sit Christus. » Lucas Brugensis hunc in vulgo conceptum sive fabulam radicatam fuisse refert, quod Christus subito, ut in Bethlehem natus esset, in secretas regiones longinquas transportandus foret, ubi post sui educationem subito in virum perfectum excresceret, mundoque, imo et suismet progenitoribus ignotus subito compareret, atque ideo forsitan dicebant :

Christus cum venerit, nemo scit, unde sit.

3. — S. Augustinus, *tract.* xxxi *in Joan.*, ipsos hoc in vigore prophetiæ Isaiæ, lv, 8, dixisse dicit, in qua ita habetur : *Generationem ejus quis enarrabit?* At vero, inquit idem sanctus Doctor, Christus ipsis eo modo respondit, ut confusi et penitus convicti permanserint : « Ad utrumque respondet et « quia noverant eum unde esset, et quia non nove- « rant, ut attestaretur prophetia sancta, quia de « illo ante prædicta est, et secundum humanitatem « infirmitatis, et secundum divinitatem majesta- « tis. »

Versus 28.

Clamabat ergo Jesus in templo docens, et dicens : Et me scitis, et unde sim scitis, et a meipso non veni, sed est verus qui misit me.

Clamabat ergo Jesus in templo docens.

1. — Quærit hoc loco S. Bonaventura, quomodo id esse potuerit, cum hic clamor vaticinio prophetico, *Isa.*, xlii, 2, omnino contrarius existat, in quo dicitur : *Non clamabit; neque audietur foris vox ejus.*

Et respondet : « Loquitur ibi de clamore contentionis. » Unde Glossa in hunc locum dicit : « Non « clamabit mitis et mansuetus; hic vero loquitur « de clamore et prædicationis et doctrinæ : *Sapientia foris clamitat*, et patet ipsius ad prædicandum « affectuositas, quia clamabat. » Albertus Magnus ait : « Clamor Jesu notat intensionem intentionis « ad persuadendum, notat etiam quod audientes « longe erant ab intellectu veritatis. » S. Antonius de Padua illum clamasse dicit, quia surdi erant. Magis tamen litteralis sensus est, quod ideo Christus vocem suam extulerit, ut audiretur ab omnibus; credibile namque est, quod conjurationes et consilia sua detecta esse videntes, ira et furore perciti et in rabiem acti, magnarum inter se murmurationum strepitus excitarint. Lucas Brugensis ait : « Ut ab « omnibus audiretur, etiam ab iis, qui procul sta« rent, ac præsertim Jerosolymitanis illis, quorum « murmurationi tacite opponitur clamor Jesu. » Jansenius Salvatorem voce magis sonora verba, quæ statim subjunxit, audiri voluisse dicit : « Forte « ideo; quia aliquantulum ab ipso, ut verisimile « est, abfuerint illi calumniatores, vel certe ut ita « pondus majus suis verbis adderet. »

2. — Toletus diversam a prædictis rationem assignat, dicens : « Non sine magna causa Christus « clamat, cum enim videret illos omnia, quæ Chris« tus futurus erat de ipso, confiteri, hoc uno autem « impediri, quia sciret unde esset, propterea cla« mat, quasi victoriam ex se reportans. »

Docens, et dicens : Et me scitis, et unde sim scitis, et a meipso non veni, etc.

3. — S. Augustinus ait : « Hoc est dicere : Et « scitis et me nescitis, unde sim scitis, Jesus a « Nazareth, cujus etiam parentes nostis, secundum « carnem et effigiem hominis, quam gerebat : « secundum autem divinitatem et a meipso non « veni, sed est verus qui misit me, quem vos nesci« tis; sed ut eum sciatis, credite in eum quem « misit et scietis : *Deum enim nemo vidit unquam, nisi « Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse narravit.* »

4. — S. Thomas ait : « *Et me scitis*, scilicet « corporaliter. » *Baruch.*, III, 38 : *Post hæc in terris visus est*; sciebant enim quod ex Maria in Bethlehem natus et in Nazareth enutritus et educatus esset : « Sed nesciebant Virginis partum et quod « per Spiritum Sanctum conceptum esset. » Cajetanus ait : « Hoc est, per Scripturam, et opera, et « testimonia Joannis scire potestis; et unde sim « scitis, quia hoc Scriptura etiam declarat. » Jansenius quoque verba hæc in pariformi sensu exponit, dicens : « Alii sic intelligunt, si modo verum fateri « velitis, scitis quidem me, quod sim Messias et « quod a Deo processi, aut merito scire deberetis, « id enim vobis testantur Scripturæ, Joannes, « Pater, ac opera. »

5. — Toletus Chrysostomum, *Hom.* XLIX, adducit ita scribentem : « Christi verba esse affirmantis, « illos vere scire eum esse Christum et a Deo « missum; quod si postea, dicitur : *nescitis*, id est, « quia operibus et verbis negabant. » Citat pariter S. Justinum Martyrem, qui in explicatione *Genes., quæst.* CXL, notat : « Ignorantiam voluntariam « interdum scientiam dici; » in cujus probationem textum illum Evangelii adducit, ubi dicitur : « *Me « scitis, et unde sim, scitis* id est, scire potestis ex « tot signis et doctrinis a me dictis et factis. »

6. — Observandum illos paulo ante dixisse, quod scirent ubi natus esset : *Hunc scimus unde sit.* Cum igitur locus nativitatis suæ ipsis notus fuerit, ex sacræ Scripturæ, vaticiniorumque propheticorum diligenti pervolutione facile in ejus poterant devenire cognitionem, quod verus Messias in lege promissus esset.

Et a meipso non veni, sed est verus qui misit me, quem vos nescitis.

7. — Quasi dicat, inquit S. Thomas : « Ante fui « secundum divinitatem, quam in mundum veni« rem per humanitatem, alias non conveniret ei « venire, nisi ante fuisset et tamen hoc ipsum « quod veni, non veni a meipso, quia filius non est « a se, sed a patre. » Porro æterno Patri suo *veracis* titulum attribuit : « *Sed est verus qui misit me;* « quasi dicat : Non aliunde veni, sed ab eo qui « promisit et promissum adimplevit. » Id est, incarnationem Filii ad hominem redimendum perfici curavit. Unde et Apostolus, *Rom.*, III, 4, ait : *Est autem Deus verax et ideo docet me veritatem loqui.* Qui discursus merus est Angelici Doctoris.

8. — Theophylactus per hæc verba duas in Christo naturas clare et perspicue denotari dicit : « Per hoc enim quod ait : *Ab ipso sum*, substantia « divina declaratur; cum vero ait : *Et ille misit me*, « humana, secundum enim humanam naturam « missus dicitur. »

9. — Chrysostomus verba illa Christi : *Si me sciretis et Patrem meum sciretis*, mente recolens dicit : « Quomodo ergo dicit se a Judæis sciri, « unde sit? et iterum : Neque se, neque Patrem ab « iisdem sciri? Num contraria loquitur? Absit; sed « valde sibi, constat; alteram autem dicit scien« tiam, dicendo : *Nescitis?* quemadmodum cum « dicit : *Filii Heli, filii Belial, nescientes Dominum;* « et Paulus : *Confitentur se nosse Deum, factis autem « negant;* stat igitur, ut qui sciat, nesciat. »

10. — S. Bonaventura Christum his verbis dicere voluisse asserit, Judæos ejus quidem nativitatem et in Nazareth educationem scivisse, modum tamen, quo genitus aut educatus fuit, ignorasse : « Ipse « enim erat filius Virginis, quod ipsi ignorabant. »

VERSUS 29.

Ego scio eum, quia ab ipso sum, et ipse me misit.

1. — In S. Mattheo, XI, 27, Redemptor noster dixisse legitur : *Nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius et cui voluerit Filius revelare.* Albertus Magnus verba hæc ita exponit : « *Ego scio eum* : scientia comprehensionis novi « Patrem, qui me misit. *Joan.*, X, 15 : *Sicut novit « me Pater et ego agnosco Patrem.* »

2. — Beda Christum ipsos modum docere voluisse notat, quo in æterni Patris sui possent devenire notitiam : « Ergo a me quærite ut sciatis eum. »

3. — S. Thomas hanc scientiam in summo perfectionis apice constitutam fuisse dicit : « *Ego scio « eum*, quantum cognoscibilis est. Et ratio est, quia « ab ipso sum : Si vultis notitiam ejus, qui me « misit, habere, oportet, quod habeatis a me, quia « ego solus scio eum. »

VERSUS 30.

Quærebant ergo eum apprehendere, et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus.

Quærebant ergo eum apprehendere.

1. — Salmeron Scribas et Pharisæos hic se de novo mendaces esse probat; siquidem cum antea se excusassent, dicendo : *Quis te quærit interficere?* nunc eum ad mortem inferendam, in vincula conjicere conati fuere : « Non defuit ergo voluntas, sed « executio. » Ad id, ut Hugo Cardinalis ait : « Irri- « tati per hoc, quod dixerat, quod nesciebant « Patrem. » Enimvero tametsi in aliis pluribus occasionibus a Christo reprehensi fuissent, in verba tamen adeo aspera et contumeliosa nunquam proruperunt; unde clare videtur, quantum aliquem offendat et ad iracundiam provocet, si quis rudis ab aliis habeatur et ignorans, maxime in rebus ad cultum Dei et religionem spectantibus. Unde Euthymius ait : « Ægre audiebant dicentem, quod *vos me « nescitis.* »

2. — Albertus Magnus hic ait : « Tangit qualiter « in pejus invidi ex verbis salutis proficiebant; » ac proinde Toletus quoque hunc in modum scribit : « Unde debuerunt converti a malitia et cæcitate ad « fidem et amorem, inde argumentum obdurationis « et multiplicandi sceleris sumunt. » Causa etenim, ob quam adversus eum adeo atrociter ferociebant, prout ex eodem Toleto habemus, erat quia se verum Dei Filium et promissum Messiam esse declaraverat : « Ea de causa, quibus exosus erat, apprehendere « eum quærebant, sicut *Joan.*, V, 18, dictum est : « *Propterea magis quærebant eum interficere, quia « patrem suum dicebat Deum.* »

3. — S. Thomas ait : « Proponebant eum appre- « hendere ad crucifigendum et occidendum, secun- « dum illud *Psalm.* LXX, 11 : *Persequimini et com- « prehendite eum.* Sunt tamen aliqui, qui Christum « in se habentes, quærunt tamen pie apprehendere. « *Ad Philipp.*, III, 12 : *Quæram si quo modo appre- « hendam.* »

4. — Porro quinam illi fuerunt, qui Christum vinctum abducere voluerunt, S. Chrysostomus sub distinctione declarat; dicit enim : « Quinam? Non « multitudo, quæ non affectabat principatum, ne- « que capiebatur invidia, sed sacerdotes. »

Nemo tamen misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus.

5. — S. Thomas hic ait : « Invisibiliter enim « eorum furor refrænatus est et repressus; per « quod patet, quod voluntas nocendi est unicuique « a se, sed nocendi potestas a Deo. »

6. — S. Augustinus, *tr.* XXXI *in Joan.*, rationem, quam S. Joannes hac de re his verbis reddit : *Quia nondum venerat hora ejus*, ponderans, dicit : « Si « tua hora voluntas est illius, illius hora quæ est, « nisi voluntas tua? Non ergo horam dixit, qua « cogeretur mori, sed qua dignaretur occidi. » Cui etiam S. Bonaventura adhæret, dicens : « Ut nove- « ris non necessitatem, sed potestatem morientis. » Unde Lucas Brugensis ait : « Hora ejus, quam ipse « elegerat. »

VERSUS 31.

De turba autem multi crediderunt in eum.

1. — « Quo notatum est, » inquit Jansenius, « quemadmodum alias frequenter infirma et stulta « mundi eligere voluisset, ut confunderet fortes et « sapientes; et simpliciores, eo quod ab invidia et « ambitione essent liberi, capaciores fuisse doctrinæ « Christi et fidei in eum, quam doctiores et eos qui « apud mundum magni erant nominis. » Toletus illos ingenti cum affectu credidisse notat, prouti verba subsequentia perspicue satis demonstrant : « Tanto affectu crediderunt, ut fidem in mente « conceptam occultare non valerent, sed in con- « fessionem oris prorumperent et dicerent quæ « sequuntur. » Idem quoque Auctor differentiam ponderat affectuum quos Christi prædicatio in hisce et in aliis operata fuit; dicit enim : « Uno « ergo verbo Christi et hi convertuntur, et illi « obdurantur; sed quod convertantur, virtus est « verbi; quod obdurentur, vitium est audien- « tium. » Nimirum eadem lux sanos perspicue videre facit, idque virtute et operatione sua, quod vero infirmos oculos obfuscet, ab eorumdem indispositione derivatur.

2. — Merito Christus lamentari potest dicendo : *Extraneus factus sum fratribus meis;* siquidem Lucas Brugensis, quinam ii fuerint, declarans dicit : « Eorum, qui foris advenerant ad festum, « Jerosolymitani de Messia altercati fuerant, extra-

« nei Jesum esse Messiam ex miraculorum multi-
« tudine adstruunt. »

3. — Albertus Magnus Chrysostomi auctoritatem adducens ait : « Crediderunt, non tamen fide firma « et certa, » quia de Christo tanquam Messia, non animose, sed quadam cum perplexitate loquebantur : « Sed tamen aliquem calorem fidei et devotio-
« nis conceperant, qui si fuisset fotus a Pharisæis « et Sacerdotibus convaluisset. » Hugo Cardinalis inquit : « Intuere quantum est humilitatis verbo-
« rum lucrum, quia dixerat humiliter : *Ab ipso « sum et ipse me misit.* » Cajetanus hoc loco bene considerat quod verbum Dei nunquam affectu suo frustretur aut fallat : « Quamvis pertinaces fuerunt « Judæi, non tamen infructuosa fuit Christi doc-
« trina tunc, quoniam multi de turba crediderunt « in illum. » Glossa Interlinearis ait : « Prædica-
« tione et miraculis moti, simpliciter credunt, et « verba et facta Domini glorificant. »

4. — S. Thomas Christum hic de turbis, non vero de Principibus et Sacerdotibus loqui advertit ; dicit enim : « Quanto majores erant, tanto magis erant « elongati, et ideo in eis sapientia locum non habe-
« bat; quia ut dicitur *Prov.*, XI, 2 : *Ubi humilitas, ibi « sapientia.* Turba autem, quia suam agritudinem « cito vidit, Domini medicinam sine dilatione co-
« gnovit. *Matth.*, XI, 25 : *Abscondisti hæc a sapienti-
« bus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.* Et « propter hoc in principio humiles et pauperes con-
« versi sunt ad Christum. »

5. — S. Augustinus de populi illius Principibus ita scribit : « Insaniebant, et ideo Medicum non so-
« lum non agnoscebant, sed etiam occidere cupie-
« bant. »

FERIA QUARTA POST DOMINICAM QUARTAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. IX, VERS. 1

1. Et præteriens Jesus vidit hominem cæcum a nativitate.

2. Et interrogaverunt eum discipuli ejus : Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur ?

3. Respondit Jesus : Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo.

4. Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est ; venit nox, quando nemo potest operari.

5. Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.

6. Hæc cum dixisset, expuit in terram, et fecit lutum ex sputo, et linivit lutum super oculos ejus.

7. Et dixit ei : Vade, lava in natatoria Siloe, quod interpretatur, Missus. Abiit ergo, et lavit, et venit videns.

8. Itaque vicini, et qui viderant eum prius, quia mendicus erat, dicebant : Nonne hic est qui sedebat, et mendicabat ? Alii dicebant, quia hic est.

9. Alii autem : Nequaquam, sed similis est ei ; ille vero dicebat : Quia ego sum.

10. Dicebant ergo ei : Quomodo aperti sunt tibi oculi ?

11. Respondit ille : Homo, qui dicitur Jesus, lutum fecit, et unxit oculos meos, et dixit mihi : Vade ad natatoria Siloe, et lava ; et abii, lavi, et video.

12. Et dixerunt ei : Ubi est ille ? : Ait : Nescio.

13. Adducunt eum ad Pharisæos, qui cæcus fuerat.

14. Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Jesus, et aperuit oculos ejus.

15. Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi, quomodo vidisset ? Ille autem dixit eis : Lutum mihi posuit super oculos, et lavi, et video.

16. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam : Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant, quomodo potest homo peccator hæc signa facere ? Et schisma erat inter eos.

17. Dicunt ergo cæco iterum : Tu quid dicis de eo, qui aperuit oculos tuos ? Ille autem dixit : Quia Propheta est.

18. Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuisset et vidisset, donec vocaverunt parentes ejus, qui viderat; et interrogaverunt eos, dicentes.

19. Hic est filius vester, quem vos dicitis, quia cæcus natus est, quomodo ergo nunc videt?

20. Responderunt eis parentes ejus, et dixerunt : Scimus quia hic est filius noster, et quia cæcus natus est.

21. Quomodo autem nunc videat nescimus, aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus : ipsum interrogate, ætatem habet, ipse de se loquatur.

22. Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos : jam enim conspiraverant Judæi, ut, si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret.

23. Propterea parentes ejus dixerunt : Quia ætatem habet, ipsum interrogate.

24. Vocaverunt ergo rursus hominem, qui fuerat cæcus, et dixerunt ei : Da gloriam Deo, nos scimus quia hic homo peccator est.

25. Dixit ergo eis ille : Si peccator est, nescio; unum scio, quia cæcus cum essem, modo video.

26. Dixerunt ergo illi : Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos?

27. Respondit eis : Dixi vobis jam, et audistis; quid iterum vultis audire? Numquid et vos vultis discipuli ejus fieri?

28. Maledixerunt ergo ei, et dixerunt : Tu discipulus illius sis, nos autem Moysi discipuli sumus.

29. Nos scimus, quia Moysi locutus est Deus : hunc autem nescimus, unde sit.

30. Respondit ille homo, et dixit eis : In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis, unde sit, et aperuit mihi oculos.

31. Scimus autem quia peccatores Deus non audit; sed si quis Dei cultor est et voluntatem ejus facit, hunc exaudit.

32. A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati : nisi esset hic a Deo, non poterat facere quidquam.

33. Responderunt, et dixerunt ei : In peccatis natus es totus, et tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.

34. Audivit Jesus, quia ejecerunt eum foras; et cum invenisset eum, dixit ei : Tu credis in Filium Dei?

35. Respondit ille, et dixit : Quis est, Domine, ut credam in eum? Et dixit ei Jesus : Et vidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est.

36. At ille ait : Credo, Domine; et procidens adoravit eum.

Versus 1.

Et præteriens Jesus vidit hominem cæcum a nativitate.

Et præteriens Jesus.

1. — De Salvatore nostro in Actis Apostolorum, x, 38, scribitur : *Unxit eum Deus Spiritu Sancto et virtute, qui pertransiit benefaciendo et sanando omnes.* Ubi Chrysologus, *Serm.* xvi, ait : « Christus « quod loca circuit, quod maria transfretat, non est « res humani desiderii, causa est humanæ salutis. » Nimirum exemplo suo ad compassionem movere nos voluit, ut videlicet dum in miserabilem aliquem hominem incidimus gressum nostrum sistamus, ad hoc ut ei ope et subsidio nostro subvenire possimus; unde S. Ambrosius, *epist.* lxxv, ait : « Ergo nec « nos præterire debemus, quem Dominus præter- « eundum non putavit. »

2. — Valde considerabilis est illa temporis circumstantia, in qua Salvator miraculum istud operatus fuit. Etenim S. Joannes, *cap.* viii, in fine, ut Salmeron, *tract.* xxxix *in Joan.*, 8, advertit, dicit Judæos post diuturnam in templo Salvatorem inter et ipsos habitam disputationem, se confusos et convictos videntes, saxa arripuisse, ut eum iisdem impeterent, Salvator autem iræ et furori ipsorum cedere volens, sese abscondit, et e templo sese proripuit : « In quo egressu hoc signum tam magnum et « evidens suæ deitatis testimonium operatus est; « atque hic lapis fortissimus fuit, quo Dominus « Pharisæorum fortissime percussit frontem. » At

vero quod in hoc facto in majorem nos admirationem rapere debet, est, quod per sua miracula ipsorum contra se invidiam et crudelitatem majora semper incrementa accipere videns, ab iisdem patrandis non solum non destiterit, verum etiam longe prodigiosiora opera ediderit, propriam salutem nihil faciens, ut salutem promoveret aliorum. Et ideo S. Ambrosius jure merito dicit : « Tantum fuit Domino « studium suæ salutis, ut propemodum de sua pe- « riclitaretur, dum te lucraretur. » Videbat enim, quod hunc a nativitate cæcum hominem illuminando, non solum ipsum, sed et omnes alios spiritualiter excæcatos illuminaturus esset, ac proinde omne contempsit periculum. Consideranda quoque est Redemptoris nostri benignitas et mansuetudo, quam impiorum illorum homicidarum insultibus per stupendorum miraculorum suorum beneficientiam occurrere non intermittebat. Unde Salmeron ait : « A tantis conviciis et injuriis ad benefacien- « dum excitatus est, docens nos, quomodo certan- « dum sit cum capitalibus inimicis, nempe bene- « volentia et beneficiis. »

3. — Enimvero videri quidem nonnemini posset Dominum nostrum obiter et per transennam, sive casualiter miraculum illud edidisse; at revera non est ita, quin potius in eo evidens quoddam infallibilis sapientiæ et providentiæ suæ specimen edidit, siquidem dum ab Hebræis lapidibus impetitus et a templo egressus, cæcum hunc, verum Gentilismi illuminandi typum, sano visu illustravit, se id ob certum quoddam mysterium insinuandum facere ostendit, eo quo ab illo populo esset turpiter expulsus et rejectus. Unde S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* VI *in Joan.*, ait : « Certissimum velut documentum « ac signum ponens se a Judæis discessurum, gen- « tesque potius denuo respecturum et eos invi- « surum. » Unde hinc duo præcipua documenta colligere licet. Primum est, quod dum Christus nonnunquam per divinas suas inspirationes obiter et per modum transeuntis cor nostrum pertransit, cavendum nobis sit, ne id fortuito et causaliter fieri credamus, quin potius anima ad cœlum acquirendum erecta, illum tunc nequaquam a se abire pati debeat, ut dicere possit : *Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum,* etc. Alterum vero est, quod Christus in tantum a Judaismo recesserit, in quantum ab eo data opera et violenter expulsus fuit, quia Deus ab animabus nostris nunquam discedit, nisi nos peccato aditum indulgendo primi simus; qui illum a nobis vi exturbemus. Idem quoque Cyrillus dicit : « In transitu vero Christi, « gentium oculi sanati sunt, transferentis in eas « misericordiam propter rebellionem et incredulitatem Israel. »

Vidit.

4. — Chrysostomus, *Hom.* LV *in Joan.*, benignissimum Salvatorem nostrum considerat, qui benignum oculorum suorum obtutum in hunc cæcum direxit : « Ipse vidit cæcum et non ad ipsum cæcus « accessit, et tam diligenter eum intuitus est, ut « discipulos ad interrogandum converteret. » Estque hoc speciale quoddam a dilecto Christi discipulo nobis ob oculos positum motivum, quo ad Deum ardenter amandum incitemur, I *Joan.*, IV, 19 : *Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.* Non fuit cæcus hic primus, qui a Christo expeditum sibi visum donari petiit, sed potius Christus omnium primo fuit ad pietatem erga ipsum commotus, *Joan.*, VI 44 : *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, dictionem illam, *vidit,* hisce verbis ponderat : « Ad quem « aspiciendum Dominus subsistit, quasi diligenter « vellet ejus infirmitatem contemplari. » Dionysius Carthusianus cæci hujus proprium nomen exprimit, eumque nomine Cedonium appellatum fuisse dicit; imo subjungit ipsum in societate SS. Mariæ Magdalenæ, Marthæ, Maximini et Lazari e Judæa fuisse expulsum. Qui idem venerabilis et extaticus Doctor, super illa dictione, *vidit,* ita scribit : « Dili- « genti intuitu oculi corporis, pio quoque respectu « divinæ miserationis. »

5. — Lucas Brugensis quoque hunc obtutum in hunc cæcum nequaquam obiter directum fuisse observat : « Non obiter et velut casu, sed arcana « quadam prudentia et providentia; nam gradu « sistens defixis oculis contemplabatur hominem, « per cujus sanitatem Dei gloriam esset mirabili- « ter illustraturus. »

6. — Jansenius quoque considerat quod principium hujus miraculi obtutu oculorum Christi cœperit : « Miraculi hujus exordium cœpit a visione et « aspectu Domini, qui ubique faustus et salutaris « legitur fuisse. » Porro hominem hunc a nativitate cæcum fuisset, Jerosolymis non passim omnibus notum fuit, atque ideo dum illum talem revera esse manifestavit, oculum se propheticum habere ostendit. Unde Auctor quidam de Christi oculis ita scribit : « In oculis Domini fuit prophetia. » Job, XXXIX, 29, quoque de cœlesti hac aquila, ejusque lynceis oculis ita scribit : *De longe oculis ejus perspiciunt.*

Hominem cæcum a nativitate.

7. — Salmeron Christum dixisse observat : *Ego sum lux mundi,* ipsumque ut veram se lucem esse probaret, cæcum hunc illuminare voluisse scribit, quem profecto conditione sua miserabilem fuisse nemo negare poterit, quem proinde Lucas Brugensis, « Deplorate cæcum » appellat, « cui nulla cura, « aut arte humana visus posset conciliari, ut cui « orbes oculares essent vel vacui, vel repleti mate- « ria inepta ad recipiendum visum. »

8. — S. Augustinus, *tr.* XLIV *in Joan.*, in hoc miserabili homine universum genus humanum præfiguratum fuisse existimat : « Hæc enim cæcitas « contingit in primo homine per peccatum, de quo « omnes originem duximus. Venit Dominus ; quid « fecit ? Magnum mysterium commendavit, expuit « in terram, de saliva sua lutum fecit, quia Ver- « bum caro factum est. »

9. — Rupertus Abbas Tuitiensis, *lib.* IX *in Joan.*, super hæc verba discurrens illum gentilium expressum typum fuisse existimat : « Lux vera Christus, « qui superius dixit : *Ego sum lux mundi : qui* « *sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit* « *lumen vitæ, lux vera quæ illuminat omnem homi-* « *nem venientem in hunc mundum.* Quod a Judæis « oculos suos claudentibus ad gentes transierit, « easque illuminaverit, manifestum est, eorum « scilicet gentium cæcitatem originalem homo ille « a nativitate cæcus significat. » Porro de gentilismo in vera fide illuminato Propheta Evangelicus hoc modo vaticinatus fuit : *Populus, qui habitabat in tenebris, vidit lucem magnam, habitantibus in regione umbræ mortis lux orta est eis, multiplicasti gentem.* Notandum quoque quod S. Joannes hujus miraculi historiam terminans, Christum tandem hæc verba subjunxisse scribat : *In judicium veni in hunc mundum, ut et qui non vident, videant, et qui vident, cæci fiant ;* quod et reapse constitutum est, siquidem Judæi, qui præ cunctis terræ populis majori veri Dei lumine fuerant collustrati, *Ps.* LXXV, 2 : *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus,* lumen illud amiserunt ; utpote quod ad Gentiles, qui antea cæci fuerant, demum pertransiit. Ejusdem quoque sententiæ est S. Cyrillus, *lib.* VI *in Joan.*, dum hanc comparationem facit : « Quemad- « modum ille qui curatus est cæcus, non videbat « Jesum, misericordia vero et clementia hoc præ- « ter spem et expectationem lucratus est ; sic et « idem gentibus per Christum contigit. » Demum vero quod illuminatio hujus cæci in die sabbati acciderit, hoc quoque idem S. Doctor mysterio particulari attribuit, dum ait : « In sabbato curatio illa « perficitur, sabbato nobis hic implere idoneo figu- « ram ultimi temporis, præsentis nempe sæculi, « quo Salvator gentibus illuxit, finis quidem hebdo- « madis est sabbatum. »

10. — Per hunc quoque cæcum intelligi potest peccator, qui divinæ gratiæ lumen et Christum ipsummet amisit, de quo scribitur, quod *Illuminat omnem hominem. Comprehenderunt me iniquitates meæ et non potui ut viderem.* De protoparentibus nostris in Scriptura dicitur : *Aperti sunt oculi amborum,* non quod antea corporaliter cæci fuerint, sed quia ut Origenes, *lib.* VII *contra Celsum,* scribit : « Quos prius habuerunt perspicaces animæ oculos, « fruentes Deo et ejus paradiso, eos, ut opinor, « propter peccatum clauserunt : *Ambulabat ad* « *auram post meridiem ad vesperam.* » At vero dices fortasse, qua ratione in paradiso vesper esse poterat ? S. Ambrosius respondet : « Denique in pa- « radiso, ubi semper matutinus erat dies, vesper « est factus, quoniam omnia peccata tenebrosa « sunt. »

11. — Primum spolium, quod Antiochus, verus dæmonis typus, e templo deprædatus fuit, erat magnum illud candelabrum quod sustulit, illiusque lumen extinxit : *Accepit candelabrum luminis,* ad denotandum quod dæmon mox, ut in nobis, *vos estis templum Dei vivi,* aditum sibi acquisivit, lumen judicii, rationis, discretionis et applicationis ad salutem æternam eripiat et distinguat. Corvi proprietas esse dicitur, quod primum, quod in cadavere devorat, sit oculus, quem statim rostro suo evellit et depascitur. Certum quoque est quod nisi auceps falconis apertos oculos caputio contegeret, eumdem in manu sua ligatum coercere non posset, quin avolaret ; ita quoque astutus ille serpens nobiscum facit, quia ut nos in perpetua sui servitute retineat, spiritualiter nos cæcos efficit. Unde David, qui cæteroquin adeo illuminatus erat, postquam in adulterium turpiter lapsus fuerat, lamentatur, *Ps.* XXXVII, 11 : *Dereliquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.* Samson, postquam Philisthæorum præda factus esset, subito oculis suis privatus fuit, Sedecias pariter, in Babyloniam edductus, mox ibidem oculorum lumine privatus fuit ; idem quoque damnum nobis affert princeps tenebrarum, mox ut in ejus servitutem redacti sumus, *Job.*, XVIII, 6 : *Lux obtenebrescit in tabernaculo illius, et lucerna, quæ super eum est, extinguetur.* Idem quoque supplicii genus in Isaia, VI, 10, exprimitur, dum is ait : *Excæca cor populi hujus et oculos ejus claude, ne forte videat oculis suis et corde suo intelligat, et convertatur, et sanem eum ;* tametsi enim verum sit quod Deus conversionem nostram desideret, attamen, ut S. Hieronymus commentatur : « Hoc intelligendum, quod pro « magnitudine sceleris, etiam pœnitentia indigni « judicati sunt. » Salmeron quoque hanc cæcitatem ad vivum exprimit, dum ait : « Omnis peccator « cæcus est, nec seipsum, nec Deum, a quo tot « beneficia in dies accipit, cognoscit : *Non est intel-* « *ligens aut requirens Deum.* Non distinguit, præfert « vilia pretiosis, et temporalia æternis. Non videt « vel præcipitium peccati, vel foveam inferni. Doc- « torem alium non habet quam principem tene- « brarum. » Pergit demum idem allusiones peccatoris in hoc cæco adumbratas prosequi, dicitque per baculum, cui is innititur, intelligendum esse *Fiducias in carne fraudulentas ;* per mendicitatem harum terrenarum insatiabilitatem intelligit, quæ semper nos pauperes efficit : *Quia non satiatur oculus visu, nec auris auditu impletur.* Foris extra templum constitutus reperitur : « Quia pec-

« cator templum Spiritus Sancti non est, et tem-
« plum Dei profanavit. »

12. — Hugo Cardinalis illos a nativitate cæcos esse dicit, qui in natalibus suis efferuntur et superbiunt : « Cæcus a nativitate, id est, ille qui excedit « per superbiam, de nobilitate stirpis suæ ; illumi-« nantur per duo, per sputum et lutum, si apponant « ad oculos suos. Considerare enim debemus vili-« tatem nostram, quæ significatur per sputum ; et « fragilitatem, quæ significatur per terram ; hæc « duo sunt collyrium oculorum, ut homo se videat « et agnoscat. »

Versus 2.

Et interrogaverunt eum discipuli ejus : Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur ?

1. — Porro interrogatio omnino irrationabilis minime fuit, quia pœna semper culpam e vestigio et proportionaliter sequitur. Oleaster verba illa fratrum Joseph, nimirum : *Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum*, considerans dicit : « Optima consideratio, cum senseris pœnam « culpæ meminisse; » qui idem auctor hanc Apostolorum interrogationem recolens, subjungit : « Li-« cet enim aliquando pœna sine culpa hominis « eveniat, nihil tamen mali est, si se propter cul-« pam castigatum putet, ut in se aliquid emendan-« dum corrigat. »

2. — S. Thomas, *in Joan.*, nos duobus modis puniri dicit : nimirum, vel pœna spirituali, quæ animam tangit ; vel temporali, quæ afficit corpus : « Pœna quidem spirituali nunquam filius pro pa-« tre punitur ; » cujus ratio Ezechielis, XVIII, 4, assignatur, ubi dicitur, quod anima filii non sit patris, sed Dei : *Omnes animæ meæ sunt : sicut anima patris, ita anima filii ;* quod vero pœnam temporalem attinet, hac filius nonnunquam pro patre punitur, cum quoad corpus, quædam sit pars illius : « Quare autem non peccato alius puniatur, scien-« dum, quod pœna duo habet : læsionem et reme-« dium ; nam aliquando abscinditur membrum, ut « totum corpus conservetur, et sic pœna hujus læ-« sionem infert, in quantum adscinditur ; sed re-« medium habet, in quantum conservat corpus ; « nunquam tamen medicus nobilius membrum « abscindit, propter conservationem minus nobilis, « sed e converso. In rebus autem humanis anima « nobilior est corpore, et corpus nobilius exterio-« ribus rebus, et ideo nunquam fit ut aliquis « propter corpus in anima puniatur ; sed potius in « corpore propter remedium animæ. » Quot nascuntur claudi, cæci, surdi, pauperes, qui si sani, divites, aut videntes fuissent, damnarentur ; nunc autem miseriam suam patienter supportando, salvantur. Unde S. Thomas concludit : « Quandoque « Dominus irrogat pœnas corporibus, vel rebus « exterioribus propter remedium bonum animæ, « et tunc homini pœnæ non inferuntur, ut læsivæ « tantum, sed ut purgativæ in remedium. » S. Bonaventura similem quoque distinctionem adducit, dum ait : « Pœna æterna non punitur quis pro pec-« catis parentum, nisi fuerit imitator, et tunc pu-« nitur pro peccatis propriis ; pœna tamen tempo-« rali, quæ potest esse utilis ad vitiorum exclusio-« nem, et meritorum augmentationem, non est « inconveniens quod puniatur. »

3. — S. Augustinus in discursu quodam, quem de hoc cæco instituit, ostendit, quod is, tametsi cæcus fuerit, multarum tamen transgressionum potuerit esse reus ; ita enim scribit : « An quia ocu-« los clausos habebat, concupiscentiæ minime vigi-« labant ? Quanta mala committunt cæci ? A quo « malo abstinet mens mala, etiam clausis oculis ? « Non poterat videre, sed noverat cogitare, et con-« cupiscere aliquid, quod cæcus non posset im-« plere, sed in corde judicari a cordis perscruta-« tore. »

Versus 3.

Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo.

Neque hic peccavit, neque parentes ejus.

1. — « Levitatem nostram compescit, » inquit Rupertus Abbas, « ne quoties cum hujusmodi pri-« vatione, membrorumque aliqua deformitate aut « diminutione natos aliquos conspicimus, nostram « in illis carnem despiciamus, temerarium jactan-« tes judicium, quod vel propter parentum culpam « hoc evenerit ; sed cunctos venerantes, ministre-« mus illis tanquam revera membris Christi, qui « dicturus est nobis : *Quamdiu uni ex minimis « meis fecistis, mihi fecistis.* » Idem quoque Venerabilis Auctor aliud adducit motivum, quod cum eo, quod in præsenti est Evangelio, coincidit, nimirum ejuscemodi defectus instrumenta esse declarat, quibus opera et gloria Dei manifestetur. Salmeron ait : « Solatur hoc verbum omnes, qui a « nativitate vitium aliquod contraxerunt. »

2. — Satis est verisimile, quod tam hic cæcus quam parentes ejus, utpote qui in populoso eo sæculo, quo Filius Dei incarnatus fuit, divinæ legi adeo rebelli nati fuerant, multorum fuerint peccatorum rei ; verumtamen Christi proprium est illa abscondere et contegere : *Charitas operit multitudinem peccatorum ;* atque ideo ipsum non in pœnam peccatorum suorum cæcum natum fuisse dixit, sed ob alios fines longe diversos. Dum germani Josephi Patriarchæ fratres suum coram eo scelus mente recolerent, ipse tanquam vir summa prudentia et charitate præditus ea contexit, dicendo : *Pro salute vestra misit me Dominus ante vos in Ægyptum.*

Sed ut manifestentur opera Dei in illo.

3. — Considerat Toletus, quod Deus ab unoquoque nostrum, qui sumus peccati protoparentum nostrorum consortes, in peccati originalis pœnam, qualemcumque exposcere possit cruciatum et infirmitatem; unde sit, quod etiam parvuli, qui actualiter nunquam peccaverunt, multis infirmitatibus, imo et morti ipsimet videantur subjecti; quod autem omnes, qui qualiter debitores sumus, non æquali pœna afficiat, id opus singulare est misericordiæ ejus : « Cum igitur huic cæcitatem immisit, « propter divinam gloriam, non est factum sine « justitia, cum majora potuisset infligere propter « peccatum ejus, et parentum; ut autem aliquid « juste fiat, satis est, si sine injustitia, quamvis non « propter justitiam fiat. » Pro cujus majori evidentia exemplum adducit creditoris alicujus, qui multos habet creditores, a quibus tamen ex solo compassionis motivo debita non exigit : « Si con- « tingat aliquando pro his, quæ ad suum pertinent « honorem, partem debiti ab uno exigere, injuste « non facit, quia major ille debebat. » Secunda ratio, ex qua ostendit, quod nullam illi, adversitates aut infirmitates ei immitendo, faciat injuriam, est, quia quando Deus alicui cæcitatem, surditatem, paralysim, vel alias similes infirmitates immittit, nihil illi aufert, quod jure aliquo ipsius est, quia sanitas et integritas corporalis nulli in statu peccati ex naturæ lege debetur, et si illa de facto fruamur, donum est ipsius gratuitum : « Quando « ergo alicui non dat visum, aut sanitatem, aut « longam vitam, non aufert debita, sed non donat « quæ donare potuit, hæc non est injustitia, sed « donationis suæ terminus. » Tertia ratio est, quia tametsi nulla in infirmo esset transgressio, illique sanitas stricto jure deberetur, non tamen immissus ei morbus injustitiam aliquam, sed summam potius justitiam argueret; quia si homines libenter amore boni publici, se libenter vitæ et facultatum jacturæ submittunt, ipsique Principes subditos suos stragi et internecioni pro reipublicæ defensione in bello exponunt : « Multo potiori jure in hoc casu justa « est cæcitas, quam passus est iste, non solum pro « communi bono, id est, pro fide in Christum con- « cilianda, in qua salus hominum est, sed etiam « pro Dei honore et gloria, ut Deus ipse glorifice- « tur ab hominibus. » Martyres se felices terque beatos existimabant, quando in fragilibus corporibus suis aliquod pro fidei Christi testimonio edendo, constantiæ, fortitudinis, et heroicæ virtutis specimen prodere potuerunt. Unde Toletus de hoc cæco ita concludit : « Non solum ergo injustitia non « est, sed si fieri posset, ut ipsi ante cæcitatem di- « ceretur : Ecce cæcitas hæc futura est pro Dei « gloria et pro manifestatione veræ fidei, teneba- « tur ille ex justitia acceptare ; nam plus est vita, « quam visus ; et majus malum mors quam cæcitas, « et tamen Martyres pro fide et gloria Dei obliga- « bantur mortem subire. » Quarta, quam affert ratio, nequaquam est aliis inferior; siquidem dato etiam, quod nulla prædictarum rationum concurreret : « Adhuc injustitia non esset, nec injuria « alia; quia per hanc cæcitatem consecutus est « multo majus bonum, nempe visum mentis per « fidem et vitam animæ ; si enim medicus vulnerat « corpus propter sanitatem corporis; quid mirum, « si Deus id faciat propter sanitatem animæ. »

4. — Chrysostomus, *Hom.* LV *in Joan.*, hunc in modum discurrit : « An non aliter poterat gloria « Dei manifestari ? Quidni ? neque enim dicit : « Non potuisse, sed et *in hoc ut manifestaretur;* ergo « injuriam propter Dei gloriam accepit? Quam inju- « riam, dic quæso, etiamsi eum non produxisset aut « formasset? » Pergit idem sanctus Doctor ulterius, et præcedentem illam cæcitatem magno ei beneficio fuisse ostendit : « Vidit enim interioribus oculis. « Quid oculi Judæis contulerunt? Majus supplicium, « cum videndo cæci essent. Quid cæcitas huic ob- « fuit, propter quam vidit? » Hugo Cardinalis inquit : « Beneficium eum accepisse aio a cæcitate, « interioribus enim oculis aspexit, quod non Ju- « dæi. » Denique solum peccatum malum denominari posse concludit : « Peccatum duntaxat malum. » Quot fuere homines perspicacissimo lumine præditi, qui tamen ad tenebras fuere condemnati ! Quot e contra oculorum laborarunt caligine et cæcitate, qui tamen nunc irretortis illum solem aspiciunt oculis, qui tribus luminibus in una luce resplendet ! « Peccatum solum malum est, » inquit S. Bonaventura; « cæcitas vere non est malum ; « scilicet exterior, sed interior. »

5. — Porro qualis in hac cæcitate, operum Dei manifestatio facta fuerit, Toletus his verbis exponit : « Ut opera divinitatis meæ in ea cæcitate ex- « pellenda mundo manifestentur, ut me Deum esse, « in eo sanando ostendam, quia tale opus faciam, « quod a solo Deo esse potest. » Jansenius omnia, quæ in hac historia referuntur, ad magnificandam Christi gloriam mirifice servire dicit; etenim ipse cæcus plurimis notus erat, idque causa fuit, quod miraculum istud ad majorem venerit hominum notitiam. Innotuit etiam benignitas Salvatoris, qui non divites, sed pauperes mendicos curabat, a quibus nihil præmii aut lucri sperare poterat. Denique hominem hunc curavit absque eo, quod ipse vel minimum id ab eo postulasset.

6. — Dionysius Carthusianus multas examinat causas, propter quas Deus nos in hac vita affligit et castigat, easque omnes ad quinque præcipuas reducit. Nimirum : propter peccata, ut ab illis hic purgemur, nosque emendemus; ob eorumdem pœnam et supplicium quando in iis obstinati sumus, ut hac ratione in hac præsenti vita tormenta inferni

suum habeant exordium; pro majori incremento meritorum, et probatione virtutum, prouti Jobo pariter et Tobiæ accidisse legitur; propter vigilem custodiam donorum et bonorum spiritualium, ne extollamur et inflemur; denique, ut in tribulatorum patientia, eorumdemque cordiali lætitia, nec non in miraculis Christi magis nonnunquam appareat æterni Patris sui gloria, prouti hoc in cæco vere accidisse constat. « Discimus hinc, » inquit Cajetanus, « mala pœnæ a Deo infligi, quandoquidem ad « manifestandam gloriam ipsius Dei, nec in hoc « injuriam facit Deus alicui, qui propter majus « bonum sic disponit; » imo si nullum ex tribulationibus et ærumnis aliud enasceretur bonum, hoc saltem permagnum et inæstimabile censeri meretur, quod scilicet sciamus, quod hoc lútum, quale homo est, instrumentum tale sit, quod ad Dei Creatoris, Redemptoris et benefactoris sui gloriam et honorem cooperari possit. Quænam esse potest hominis alicujus Christiani major gloria quam quod miseriæ, quæ peccatorum suorum effectus sunt, quæque aliunde huic naturæ corruptæ annexæ sunt et connaturales eidem, ad finem quemdam adeo divinum, qualis est honor et gloria veri Dei, eleventur?

7. — S. Thomas de Aquino hoc loco observat quod : « Per opera Dei in ejus cognitionem duci- « mur? cognitio autem Dei est summum bonum « hominis, cum in ea consistat hominis beatitudo. « *Joan.*, XVII, 3 : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant « te;* si ergo infirmitas contingit, ut manifestentur « opera Dei, et per ipsorum manifestationem Deus « innotescit, manifestum est, quod homini corpo- « rales infirmitates contingant propter bonum. »

8. — S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* VI *in Joan.*, considerat quod medici alicujus præstantia exinde vel maxime agnoscatur, si infirmitatem desperatam curare prævaleat : « Et quis in eo medici, qui « eum curavit, vim non admirabitur? » Miserabilis homo ille a nativitate cæcus, omnisque humani remedii incapax erat; præterea si medicamentum, quo usus est, et modum quo ei oculorum impertitus est lumen, consideretur, quis cœlestis hujus protomedici sapientiam non obstupescat?

9. — Chrysostomus ingenioso quodam artificio oculum nobis describit, tanquam unum ex præstantioribus operibus, quæ supremus hic artifex unquam produxit. Et ideo in hoc opere omnipotentia et sapientia Dei specialiter manifestata fuit. Ita enim sanctus ille Doctor loquitur : « Universæ « creaturæ homo est præstantissimus, et inter « membra nostra oculus; propterea non simplici- « ter, sed hoc modo oculos effinxit : quæcumque « in nobis sunt, divinæ sunt sapientiæ indicium, « multo magis oculus, qui totum corpus gubernat « et regit. Quod sol mundo, hoc oculus corpori; « extincto sole, omnia perduntur et gubernantur, « ita amissis oculis, pedes inutiles sunt, et manus, « et animus, corrumpitur enim cognitio, his enim « Deum cognovimus; invisibilia enim ipsius a crea- « tura mundi per ea quæ sunt intellecta, conspi- « ciuntur, non enim corporis lucerna tantum ocu- « lus est, sed animæ potius; quare ut regio quo- « dam loco in altiore corporis parte sedem sortitus « est, et cæteris præfertur sensibus. »

Versus 4.

Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est; venit nox, quando nemo potest operari.

Me oportet operari opera ejus.

1. — Salvator noster de miraculis suis loqui hoc loco intendebat, quæ in terris nobiscum in carne mortali vivens editurus erat. Lucas Brugensis ait : « Intelligit potissimum miracula edenda divina « virtute, quibus homines adducantur ad fidem in « Christum, et consequenter salutem, inter quæ in « primis habet hujus cæci illuminationem. » Theophylactus per opus ejus fidem Evangelii et Ecclesiæ intelligit, quam in mundo plantare volebat : « Opus Dei fidem nominat. » Beda quasi idipsum his verbis docet : « Quæ sunt opera Domini, prop- « ter quæ venit Filius Dei in mundum, nisi cæci- « tatem generis humani illuminaret. »

2. — Per hæc Dei opera intelligi quoque potest divinæ pietatis et misericordiæ suæ erga miserabiles exercitium : *Miserationes ejus super omnia opera ejus;* unde Rupertus Abbas ait : « Notandum quod « lux mundi non exspectavit, ut clamaret tale quid, « dicens : *Miserere mei,* Marci, x, 48; sed ultro « naturæ indigenti se accommodavit; et gratuito « beneficio tacenti subvenit; nam hoc ad opera Dei « manifestanda pertinuit. »

Qui misit me.

3. — Hugo Cardinalis ait : « Non opera nostra « debemus agere, sed mittentis, et ad honorem « ejus; » cui consonat quod advertit Lucas Brugensis, dicens : « Ut ipso missionis nomine declararet; « nimirum non gloriæ cupiditate, sed necessitate « præcepti se facere. »

Donec dies est.

4. — Interlinearis hæc verba ita glossat, ut sit sensus : « *Dum sum in mundo,* id est, ex præsentia « mea in mundo. » S. Bonaventura, per diem, humanitatem et incarnationem ejus intelligit, utpote quæ in S. Joanne per diei metaphoram exprimitur; Christus enim dicit : *Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum;* unde verba illa hunc sensum habent ex mente Lyrani : « Quamdiu sum « præsentialiter super terram in humanitate as- « sumpta; » sicut enim sol in nostro horizonte constitutus causa est diei, ita præsentia Christi

veri justitiæ Solis super terram : *Fecit quamdam diem gratiæ spiritualem;* et quidem dies iste ab ejus nativitate, ad usque Ascensionem ipsius duravit; quia vero luminosum hunc gratiæ diem ad finem usque sæculorum durare voluit, ipseque una per humanitatem suam, quam ad Patris dexteram collocaturus erat, visibiliter nobis subtrahendus erat, ideo modum per sapientiam suam adinvenit, quod nobiscum in augustissimo altaris sacramento, vere quidem, sed invisibiliter remanere ad finem usque sæculi posset.

5. — Dionysius Carthusianus Christum etiam post Ascensionem suam in cœlum, ab æterni Patris sui operibus nunquam destitisse dicit : « Verum « quoniam Christus etiam post Ascensionem opera- « batur opus nostræ salutis, mittendo Paracletum, « et per Apostolos faciendo miracula, et per eos et « alios multos illuminando et convertendo, quod et « nunc egit, et usque ad sæculi finem facturus est, « ideo potest hoc modo exponi : *Me oportet operari « opera ejus, qui misit me,* hoc est, miseris subve- « nire, peccatores convertere, infirmos sanare, « electos custodire, *donec dies est,* hoc est, durante « tempore gratiæ, seu vita præsente sub evangelica « lege. » De hoc die Isaias, IX, 8, prædixit, dum ait : *In tempore placito exaudivi te, et in die salutis auxiliatus sum tibi.* Et Apostolus, II *Cor.*, VI, 2, ait : *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.*

6. — Chrysostomus nobis consequentiam quamdam, quam ex hisce verbis deducere possumus, insinuat, dum ait : « Quam habet consequentiam? « sane magnam; tale enim est quod ait : *Donec « dies est,* dum licet hominibus in me credere, dum « hæc durat vita laborandum est. » S. Bonaventura quoque hanc eamdem inde deducit moralitatem, eamque ex hisce præcipue motivis : « Propter tem- « poris brevitatem, et ejusdem ad operandum ido- « neitatem, et propter finis vitæ incertitudinem, et « mortis subitationem, et operandi post mortem « impossibilitatem, ecce breves anni transeunt, et « semitam per quam non revertor, ambulo. » Dionysius Carthusianus quoque simile prorsus monitum nobis suggerit : « Non ergo, » inquit, « in- « dulta pœnitentiæ opera negligamus; non diem « aliquem infructuose perdamus, sed juxta Salo- « monis doctrinam : *Quodcumque potest manus « nostra, instanter operemur.* »

Venit nox, quando nemo potest operari.

7. — Quid de hac nocte dicemus, inquit S. Augustinus, *tr.* XLIV *in Joan.*, in qua nemo amplius poterit operari? « Nox illa impiorum erit, nox ista « eorum erit, quibus in fine dicetur : *Ite in ignem « æternum,* etc. Nox est : *Projicite eum in tenebras « exteriores.* Operetur ergo homo dum vivit, ne illa « nocte præveniatur. » S. Cyrillus Alexandrinus ait : « Diem corporeæ vitæ tempus nominat, noctem « diem mortis. »

8. — S. Thomas Aquinas, *in Joan.*, in sensu spirituali duo distinguebat genera noctis : « Una « per subtractionem actualis gratiæ, quam inducit « peccatum mortale et quando hæc nox venit, « nemo potest operari opera meritoria vitæ æter- « næ. » Albertus Magnus ait : « Solis justitiæ lumen « tunc non juvat ad operationem; alia nox est con- « summata, quando non solum privatur actuali gra- « tia quis per peccatum mortale, sed etiam facul- « tate adipiscendi per æternam damnationem in « inferno, ubi profunda nox est. »

VERSUS 5.

Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.

1. — « Mundum illuminans, » inquit S. Bonaventura, *in Joan.*, et sic diem faciens; lux venit in mundum. S. Thomas per hanc lucem gratiam intelligit : « *Lux sum mundi* spiritualiter per gratiam. « *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vitæ;* iste « dies usque ad consummationem sæculi extende- « tur. » Dionysius Carthusianus autem Christum principaliter de eo tempore, quo in carne mortali nobiscum vivebat, loqui intendisse existimat, ut sit sensus : « Hominum corda illustro verbo prædica- « tionis, exemplo conversationis, signis divinæ vir- « tutis. » Pergit vero idem extaticus Doctor ulterius docere hanc lucem Ecclesiæ nunquam penitus defuisse, postquam hic Sol justitiæ in cœlum ascendit : « Est autem in hoc mundo inferiori et cum fideli- « bus per majestatem deitatis, per Sacramentum « proprii corporis et sanguinis, atque per spiritua- « lem inhabitationem, qua mentes devotas per cha- « ritatem et cætera gratiæ dona inhabitat. » Toletus considerat, quod dum sol ad aliud hemisphærium transcendit, terram luna mediante illuminet, utpote cui hunc in finem lucem suam communicat : « Sic « Christus donec inter nos fuit, per se docuit et « verbo, et opere, et absens per lunam, quæ est « Ecclesia ab ipso illuminata. »

VERSUS 6.

Hoc cum dixisset, exspuit in terram et fecit lutum ex sputo, et linivit lutum super oculos ejus.

Hæc cum dixisset, exspuit in terram.

1. — Numquid majoris potentiæ indicium fuisset, si illum unius tantum verbi pronuntiatione illuminasset; cur igitur in terram exspuendo lutum hoc fecit? « Sputo illuminat, » inquit S. Thomas, « ut ostendat quod virtute a se egrediente hoc fa- « ciebat, ut nulli alteri rei miraculum adscriba- « tur. »

2. — Hugo Cardinalis hoc spuere Christi, quod antequam miraculum ederet, præmisit, in mystico

sensu hoc modo exponit : « Deus in terram exspuit, « cum in mundum divinitas descendit et sic de sa- « liva lutum fecit, quando *Verbum caro factum est « et habitavit in nobis;* saliva enim est Dei sapien- « tia, quæ ex ore Altissimi prodivit; terra est caro « Christi, lutum ex sputo et terra, est Christus in « utraque natura, Deus scilicet et homo; in hujus « fide cæcus, id est, humanum genus, vel gentilis « populus a cæcitate infidelitatis et peccato libe- « ratur. » Incarnatio etenim Verbi humano generi, quod propter idolorum adorationem cæcum erat, lumen et agnitionem veri Dei contulit.

3. — S. Cyrillus, *lib.* VI *in Joan.*, dicit, quod licet per solius vocis imperium solitus fuerit Dominus facere quicquid volebat; attamen « etiam lo- « culo manus admovit; » sed quo putas fine id fecit? « Probans etiam corpus suum vivificam vim « et potestatem habere : sic et hoc loco illinit « sputo, docens et corpus suum vel exili tactu « lucem posse conciliare, corpus est etenim veræ « lucis; » nimirum notum voluit esse omnibus, cujus virtutis sacrosanctum et divinum ejus corpus esset, adeo ut et sputum illius mirabili esset effi- cacia præditum, quod alias in nobis vilissimum est excrementum.

4. — Facies Redemptoris nostri in nocte Passio- nis ejus turpi et fœtenti Judæorum sputo defœdari debebat; sputo igitur suo hunc a nativitate cæcum sanare voluit, inquit S. Asterius : « Ut detestari « faciat eos, qui illum paulo post sputis fœdabant; » quam enim detestabile erga ingratitudinis ipsorum facinus, qui sputis et fœtentibus salivis suis defœ- dant illum, qui paulo ante cuidam concivium ipso- rum cæco per sputum suum dederat lumen?

5. — Sputa faciem deturpantia, ignominiam præfigurant et vilipendium, quo nonnunquam illa infallibilis Dei providentia nos affligi permittit et tribulari; quæ tamen eadem Dei providentia hanc nobis immissam infamiam ad hunc præcipue sco- pum et finem ordinat, ut videlicet lumen et agni- tionem Dei, quam paulo ante amiseramus, denuo recipere possimus : « Imple facies eorum ignomi- « nia et quærent nomen tuum, Domine. »

6. — Hugo Cardinalis sputum hoc in alio sensu exponit, dum per illud peccati detestationem intel- ligit : « Quod est, quando peccator detestatur pec- « catum : per sputum intelligitur exspuitio sive « exprobratio peccati; fecit lutum ex sputo, quando « ex ipsa exprobatione peccati apparet ipsa immun- « ditia peccati; et linivit lutum super oculos ejus, « quod est, quando ipsa vilitas peccati cum diligen- « tia magna ostenditur peccatori. »

7. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, pulcherrimam nobis quoad correctionem fraternam faciendam, tradit doctrinam, dum ait : « Datur « nobis forma corrigendi proximum, qui de sputo « sapientiæ, quod procedit a capite, id est, mente, « debemus facere lutum, id est, mentionem et me- « moriam de peccato; et oculos linire, id est, be- « nigne facere proximum se recognoscere, non « pungere vel vulnerare, sed linire et tunc ipsum « mittere ad natatoria Siloe, id est, ad aquam pœ- « nitentiæ. »

Et fecit lutum ex sputo.

8. — Idem Sanctus observat, quod juxta exposi- tionem S. Augustini, per salivam, quæ ex capite descendit, Sapientia denotetur increata, quæ deri- vatur a Patre, *Eccli.*, XXIV, 5 : *Ego ex ore Altissimi prodii;* terra vero, humanitas assumpta; lutum vero est unio naturæ humanæ cum divina : « Istud lu- « tum imposuit Deus oculis humani generis, dum « fidem suæ divinitatis et humanitatis eos docuit « et circa eam instruxit. » Verumtamen totum hoc ad veri luminis acquisitionem non sufficiebat, nisi insuper homo ille cæcus natatoriam Siloe, id est, Baptismum accederet. Quod idem mysterium Ru- pertus Abbas verbis valde significantibus expressit : « Quid enim aliud nobis manifestatur in isto cæco « per illud, quod exspuens Dominus Jesus in ter- « ram lutum fecit ex sputo et linivit ejus oculos, « nisi hoc spectabile et gratiosum opus divinæ gra- « tiæ, quod Verbum suum pulvereæ naturæ homi- « nis unitum, nobis gentibus prædicari voluit. »

9. — Memorandum porro est, quod Apostolus, *Rom.*, IX, 21, supremum mundi hujus architectum in figulo quodam cretæ et luti præfiguret : *An non habet potestatem figulus luti,* etc. In Jeremia, XVIII, 6, pariter scribitur : *Sicut lutum in manu finguli, sic et vos in manu mea;* dicit igitur Albertus Magnus : « Lutum materiam substantiæ nostræ designat. » Utique Dei Filio pro hujus illuminationis instru- mento alia quædam materia purior et nobilior minime deerat; et tamen luto hoc et non alia ma- teria excellentiori uti voluit, ad denotandum se illum ipsum esse de quo David ait, *Ps.* CXVIII, 73 : *Manus tuæ fecerunt me et plasmaverunt me.* « Qui « majores substantias de nihilo, » inquit Chrysos- tomus, *Hom.* LVI *in Joan.*, « ad esse produxit, « multo magis oculos sine materia fecisset; sed « voluit docere seipsum esse Creatorem, qui in « principio usus est luto ad hominis formationem; « ideo autem non aqua utitur ad lutum faciendum, « sed sputo, ut nihil adscribatur fonti. » S. Thomas eamdem assignat rationem, dicens : « Lutum fecit « ex sputo, ut ostenderet se membra homini defi- « cientia posse formare, qui formaverat totum pri- « mum hominem; unde sicut primum hominem « de luto formavit; ita lutum fecit, ut formaret « oculos cæci nati. » Toletus Christum existimasse dicit operæ pretium futurum, si partem corporis defectibilem in hoc cæco per lutum denuo repa- raret : « Ut dum eadem materia utitur ad partem « reparandam, videatur ille esse, qui de eadem

« materia totum fecit. » Adducitque expertissimi cujusdam artificis statuarii exemplum, qui in pulcherrima a se affabre exsculpta statua, aliquam illius partem imperfectam relinquit, ut hac ratione ipse tanquam verus illius auctor ab aliis agnoscatur, utpote quam nullius alterius artificis peritia ad perfectionem valet, aut præsumit perducere. « Sic « fecit Christus in hujus hominis creatione, reliquit « oculos imperfectos, quos nulla ars, nulla vis naturalis potuit perficere, etiamsi ad multos annos « imperfecta exspectaverit; supervenit tandem ipse « artifex et perfecit, eadem materia utens, qua a « principio usus fuerat et hac ratione se totius ho« minis auctorem manifestavit. » Chrysologus, *Serm.* CLXXVI, partim ad ejusdem alludit conceptum; dum ait : « Christus imponit lutum, ut « creante manu inde suppleret homini lumina, « unde hominem fecerat totum. » S. Irenæus ait : « Ostendens antiquam plasmationem et manum Dei « ostendens, nec jam alteram requireremus ma« num, nec alterum patrem scientes. »

Et linivit lutum super oculos ejus.

10. — Lucas Brugensis extra omnem ambiguitatem positum esse dicit, quia Salvator vel per se immediate, vel mediantibus Apostolis ab hoc cæco quæsierit, an lucem sibi communicari desideraret; et quidem verisimile est hosce Apostolos ei indicasse præsentem esse famosum illum Taumaturgum, cujus utique per famam audierat egregia miracula, ac consequenter eum ad sollicitandum exstimulasse, utpote qui ad ipsum illuminandum esset promptissimus : « Nec minus dubitandum, « quin cæcus responderit, nihil optatius sibi posse « contingere; » neque enim cæcus ille suos sibi oculos luto defœdari passus fuisset, nisi spem firmam concepisset recipiendi luminis : « Quomodo « passus fuisset cæcus oculos sibi obliniri fœdari« que luto si ex improviso Jesus nihil tale cogitan« tem affecisset. »

11. — Chrysostomus, *Hom.* IV *in ep. ad Cor.*, Christum per remedia visui totaliter contraria cæcum hunc illuminasse advertit : « A contrariis in « cæco operatus est Christus, cui cum mederi vellet, « per rem oculis contrariam fecit, quippe cui lu« tum imposuit et a cæcitate liberavit. » Salmeron, *tom.* VI, *tr.* XXXIX, ad id probandum, alia in medium adducit facta similia; sicut dum super apostema Ezechiæ massam ficuum applicari jussit, dum per salem in amaras aquas Jerichuntinas conjectum, easdem indulcoravit; nec non per lignum in aquas Mara, quas Hebræi a Loen manasse scribunt, projectum : « Luto ad excæcandum potius apto, » inquit Toletus, « lucem restituit. » Jansenius ait : « Iis rebus « ad aperiendum huic cæco oculos usus est, quibus « nemo dubitare potuit hujusmodi virtutem non « inesse, imo quæ potius cæcitatem afferre nata « essent. » Albertus Magnus quoad oculorum fabricam, quamdam refert Platonis et Aristotelis opinionem : « Secundum Platonem oculi ex igne; secun« dum Aristotelem ex aqueo limpido conficitur « oculus; et ignis quidem fulgor caligat ex luto, et « aquæ limpiditas turbatur, ut per contrarium na« turæ divina virtute sanatus esse intelligatur. » Voluit nimirum, ut intelligeremus lumen hoc non luto, sed superhumanæ et divinæ sapientiæ et omnipotentiæ suæ attribuendum esse. Chrysostomus ait : « Ut ait igitur per lutum cæcum curavit, ita « etiam orbem terræ per crucem allexit, quæ scan« dali incrementum, non abolitio videbatur. » Per mortem namque vivificavit universum genus humanum : « Salutem humani generis in ligno crucis « constituisti, ut unde mors oriebatur, inde vita « resurgeret. »

12. — Ex quo per cæcum hunc populus gentilis luce Evangelii et fide Christi illustratus intelligitur, apte Salvator sputo, terra et luto uti voluit, ut mysterium quoddam nobis utilissimum insinuaret, nimirum quod ad lumen Evangelii gentibus communicandum uti noluerit Philosophis, Oratoribus, Principibus, vel Monarchis, sed vilibus idiotis et abjectis piscatoribus : *Videte vocationem vestram, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et ignobilia mundi et contemptibilia.* Quænam obsecro materia vilior esse potest luto? aut quæ creatura pulchrior est aut nobilior luce? et tamen increata Sapientia modum adinvenire novit, oculum, partem nimirum humani corporis spectabiliorem, magisque conspicuam et lucem illius formandi ex luto, *Luc.*, III, 8 : *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* S. Franciscus filius erat Bernardini Assisinatis, eratque omnium litterarum, nobilitatis, aliorumque talentorum omnino expers et tamen Deus modum novit, quo illum ad Seraphinorum chorum usque sublimaret, si verum est, quod de eo nonnulli crediderunt, quod nimirum S. Franciscus in Luciferi sedem fuerit collocatus, et sic deinceps de innumeris aliis discurrere licet, qui ex humili statu a Deo ad sublimia fuere exaltati.

13. — Dionysius Carthusianus dicit, Christum, per hoc miraculum, modum nos docere voluisse, quo ad nos interius illuminandos usus fuit : « Per « exteriora ista quæ fecit, insinuavit, quo modo et « ordine interior oculus illustretur. Exspuitio in « terram figuravit effusionem divinæ sapientiæ « super corda hominum; lutum est cor humanum, « quoniam sensus et cogitatio hominis proni sunt « ad malum et ad terrena jugiter inclinantur, nisi « cor ipsum divina gratia profundatur, ac elevetur; « per linitionem luti istius super oculos cæci desi-

« gnatur lux spiritualis, qua Verbum incarnatum, « vel homo quicumque divina sapientia illustratus, « docet intellectum fratris seu proximi sui; » eique ut se in aquis Siloe lavet, id est, cor suum ab omni caligine vitii et culpæ, in fonte vivo veræ sapientiæ, id est Christo, mundet et purificet, imponit. S. Gregorius a S. Thoma citatus aliam assignat rationem, cur salivam cum terra miscens, lutum fecerit : « Salivam, » inquit, « luto miscuit et cæci nati « oculos reparavit, quia superna gratia carnalem « cogitationem nostram per admixtionem suæ con- « templationis irradiat et ab originali cæcitate ho- « minem ad intellectum reformat. »

14. — Porro de Tobia legitur, eum oculorum suorum lumen per stercus amisisse hirundinum, quod ei super oculos ceciderat; hic autem idem oculorum lumen per terram et lutum generatur et producitur. Enimvero per stercus bona intelliguntur terrena, quibus adhærescimus. Unde Apostolus, *Philip.*, III, 8, ait : *Omnia arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam*; hoc vero stercus, id est, inordinatus iste et nimius ad bona temporalia affectus in causa est, cur verum Dei lumen atque notitiam amittamus; Deus autem per infinitam sapientiam suam lumen istud nobis per lutum restituere novit, dum illud oculis superimponit, id est, per agnitionem et notitiam, quam nobis de harum rerum terrenarum vanitate et instabilitate interius communicat. Formantur nonnunquam ab arte certa quædam perspicilia, quorum vitra colorata sunt; et quidem si vitrum istud flavum est, v. gr. omnia, quæ per talia perspicilia cernuntur, flava quoque et ipsa, aut pro alio perspiciliorum colore aliis quoque et ipsa esse videntur, hoc igitur modo Salvator noster fecit; nam ut miserabilis hic cæcus lumen acciperet oculorum, perspicilium quoddam ei ex luto formatum subministravit, ut hac ratione omnia hujus mundi bona lutea illi esse viderentur, vult enim Deus, ut quemadmodum David, *Psal.* XVI, 11, de mundanis dicit : *Statuerunt oculos suos declinare in terram*, ita quoque illam talem qualis revera est, id est, terram et lutum, et nihil aliud esse agnoscerent.

15. — Salvator noster per lutum cæcum illuminat, cum tamen experientia nobis clare demonstret quod quilibet etiam minimus pulveris atomus visum obfuscet, ipsasque oculorum pupillas hebetare faciat; ad insinuandum nobis, quod tunc vel maxime lumen animæ communicetur, quando in rebus hujusmodi cæci et ignorantes sumus. Unde de Saulo, *Act.*, IX, 3, dicitur : *Circumfulsit eum lux de cœlo*; et tamen idem *apertis oculis nihil videbat*; tunc enim, id est, in illa cæcitate constitutus, adeo illuminatus fuit, ut ex persecutore factus sit Apostolus et Doctor gentium, qui sua prædicatione et copiosa doctrina hunc cæcum natum illuminavit, id est, gentilismum universum clara Evangelii luce illustravit. Unde S. Ambrosius ait : « Inde Saulus desinit videre sæcula- « ria, quia incipiebat audire divina. » Et S. Bernardus, in sermone quodam de conversione hujus Apostoli ita scribit : « Pauli felix cæcitas, qua male « quondam illuminati in prævaricatione, tandem « in conversione oculi salubriter excæcati. » Qui igitur in conspiciendis et appetendis hujus vitæ bonis Argus fuit, talpa fieri debet, si visus ei velut incentivum ad peccatum antea fuerit. S. Gregorius Nyssenus ait : « Est autem cæcus is, qui multis « oculis ad vana aspicit. »

16. — Salmeron dicit, Salvatorem nostrum lutum hoc oculis superimposuisse, ut finis sui memoriam ob oculos semper positam haberet : *Memento homo quia pulvis es.* Primum etenim nostræ substantiæ principium terra et lutum fuit : « Formavit « Dominus Deus hominem de limo terræ, quia « memoriam mortis nostræ et utilitatis nobis repræ- « sentat. » In Apocalypsi, III, 17, de miserabili illo homine, qui sibi aurum semper ob oculos ponebat, nec alia de re, quam de auro et argento somniabat, hæc verba legimus : *Dicis quia dives sum et locupletatus, et nullius egeo*, qui utique clare satis se cæcum et miserabilem esse demonstrabat : *Nescis quia tu es miser, et miserabilis, et pauper, et cæcus, et nudus.* Eodem tempore, quo sancta mater Ecclesia nos thesauros congregare jubet : *Thesaurizate vobis thesauros in cœlo*, simul etiam capita fidelium pulvere inspergit, lutumque hoc oculis superimponit dicens : *Memento, homo, quia pulvis es.*

17. — Considerandum hoc loco etiam est, quod in miserabili hoc a nativitate cæco et mendico homine nulla fuerint oculorum organa, sed quædam duntaxat concavitas oculorum. Unde Toletus ait : « Oculos appellat illam imperfectam oculorum par- « tem, quæ erat in concavitate, in qua oculi esse « solent, » adeo ut libere asserere valeamus, quod Salvator noster, humorem chrystallinum, pupillas, tunicas, potentiam visivam et omnia alia ex luto produxerit; in quo facto supremus hic artifex docere nos voluit, quod ad acquirendam perfectam Dei, nostrique ipsius agnitionem et verum notitiæ lumen, solum lutum ob oculos positum sufficiat. Toletus ait : « Advertunt causam esse ut per hoc « induceretur homo in humilitatem; est enim ex « pulvere terræ factus, qui est pars inutilior terræ « et fragilior. » Adducitque S. Ambrosium ita scribentem : « Si volumus mentis nostræ oculos sanare, « debemus lutum super eos ponere, nempe consi- « derare nostram miseriam, fragilitatem, imperfec- « tionem et peccata, a cognitione enim sui incipit « Christiana perfectio. » Consideranda quoque est animæ nostræ ingenua nobilitas, utpote quæ viva est sacratissimæ Triadis effigies, luteo huic corporis nostri vasculo inserta. Unde Nazianzenus, *orat.* XVI, exclamat dicens : « Haud equidem scio, quo pacto « simul et imago Dei sim; et cum cæno voluter? »

Num forte Deo purior aut nobilior materia præsto non erat, quam lutum istud? At vero idem Sanctus protinus respondet, per infallibilem et errare nesciam divinam providentiam ita factum esse, ut animæ luteum hoc mortalitatis nostræ pondus adjiceretur, ut humilis esset, nec unquam per superbiam, ut Lucifero accidit, evanesceret. « Hæc nos- « tra temperatio est, ut cum imaginis dignitas « nobis animos extulerit, pulvis eosdem deprimat, « contrahatque. »

18. — S. Antonius de Padua ex hisce verbis moralitatem quamdam adversus illos deducit, qui natalium suorum nobilitate superbientes alios contemnunt : « Remedium contra tales est ponere « lutum super oculos, id est, considerare fœditatem « communem in ortu et in exitu tuo. *Job.*, XXXIII, « 6 : *Ecce me, sicut et te fecit Deus et ex eodem luto « ego quoque formatus sum.* » Omnes quoque tales sanctus hic Prædicator ad natatoriam Siloe dimittit, id est, « ad fluvium humilitatis, quæ sunt aquæ « currentes. »

Versus 7.

Et dixit ei : Vade, lava in natatoria Siloe, quod interpretatur Missus. Abiit ergo, et lavit, et venit videns.

Et dixit ei : Vade, lava in natatoria Siloe.

1. — S. Antonius Paduanus aquam hanc ex altera parte civitatis situatam fuisse et Salvatorem cæcum hunc adeo procul amandare voluisse dicit : « Ut tam corporalem defectum quam spiritualem « medicinam omnes possent aspicere. » Toletus aquam hanc ad integrum miliare ab urbe remotam fuisse asserit, dicitque : « Id factum, ut miraculum « Christi divulgaretur, homo enim cæcus media « civitate luto oculis imposito incedens, omnium « pertranseuntium oculos ad se convertebat, quos « veniens et revertens cum visu, testes oculatos « facti habebat. » Hanc eamdem rationem S. Thomas diu ante expressit, dicens, id factum « ad con- « futandam Judæorum duritiam. » Chrysostomus quoque ait : « Multos viæ longitudine testes et dili- « gentiores spectatores rei insolentia comparat, ut « attentiores facti, jam non possent, an is esset, « dubitare. »

2. — S. Thomas in laudem cæci hujus aliud quoddam nobis motivum subministrat : « Ut com- « mendaretur cæci obedientia et fides; frequenter « enim forte lutum in faciem receperat, frequenter « in natatoria Siloe se laverat et tamen non vide- « rat, unde potuisset dicere : Lutum solet magis « excæcare, et multoties me ibidem lavi, et a nullo « sum adjutus. »

3. — Quod vero mysterium attinet, hæc est Ruperti Abbatis ponderatio, quod videlicet Salvator cæcum hunc non statim post impositum oculis ipsius lutum, videre posse voluerit, sed tunc pridem illuminatum fuisse, quando, ut oculos ablueret, ad aquas illas concessit, quia *omnia in figura contingebant.* « Verum ubi cæci oculis hoc lutum illitum « est, id est, incarnatio Filii Dei prædicata et cre- « dita est, non statim eodem, quamvis credulo au- « ditu cæcus illuminatus et visione Dei, quam in « Adam perdidit, factus est dignus, nisi ad fontem « lavacri cathecumenus accedens, baptizaretur in « nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti; aliter « quippe lumen oculorum nostrorum Spiritum « Sanctum nemo nostrum accepisset in remissio- « nem peccatorum. » Unde aptissime ad propositum nostrum Nazianzenus, *orat. in S. Baptistam,* Baptismum hoc epitheto condecorat : « Baptismum « illuminationem appellamus, quia per eum sanc- « tam illam lucem intueremur, atque ad divinum « numen intuendum oculorum acie pollemus. » Ita Nazianzenus.

4. — Toletus aliud quoddam hic exponit mysterium, dicitque Christum in persona hujus cæci, id quod per suum in hunc mundum adventum Judaismo ipsum recipere abnuenti eventurum erat, adumbrare voluisse; nimirum quod post ejus adventum magis excæcandi forent, quam antea, quia nisi cæcus ille ad Siloe aquas properasset, non solum oculorum suorum expeditum lumen nunquam comparaturus fuisset, verum etiam oculi ejus in longe deteriori futuri fuissent conditione, quam antea, eo quod luto essent illiniti : « Talis fuit adventus « Domini his, qui eum non receperunt, nec vene- « runt ad Siloe, id est, Christum, missum a Deo, « obdurati enim magis et cæcitate obscurati evase- « runt. » Id quod Salvator noster paulo post in fine hujus historiæ apertius declarat, dum ait : *Veni in judicium, ut qui vident, cæci fiant;* id est, qui sibi videre videbantur, nec me receperunt cæci facti sunt. Hanc cæcitatem porro Isaias, VI, 10, hisce verbis prædixit : *Excæca cor populi hujus.*

5. — Hugo Cardinalis per has aquas Siloe pœnitentiam interpretatur et planctum : « Aqua lacry- « marum est natatoria Siloe, quæ per intervalla « datur a Deo et raro, non quotiescumque volumus, « et secreto, sicut aquæ Siloe, quæ fluunt cum « silentio. » Nimirum ad illud alludit, quod S. Thomas hisce verbis scribit : « Si volumus mundari a « cæcitate cordis, oportet quod spiritualiter lave- « mur. *Isa.*, I, 16 : *Lavamini, mundi estote.* »

6. — Poterat equidem Salvator noster Apostolos, vel alium quempiam ad hasce aquas ad se afferendas ablegare, ac demum lutum hoc suis manibus ab oculis cæci abluere; hoc tamen facere noluit, quin potius ipsummet ad Siloe piscinam abire jussit, ut per hoc denotaret, quod in arduis salutis nostræ negotiis, præter divinæ gratiæ, divinorumque auxiliorum efficaciam nostra quoque insuper requiratur cooperatio; vult enim ut nos quoque ex

parte nostra cooperemur. Tametsi enim Deus ad salutem nostram adjuvando concurrat, eamque efficaciter desideret, necessum tamen est, ut et nos quoque ad eam nobis comparandam cooperemur. Etenim axioma est indubitatum : « Qui creavit te sine « te, non salvabit te sine te. » Elisæus quidem lepram Naaman Syri solius vocis suæ imperio sanare potuisset et tamen præfato Naaman præcepit : *Vade, et lavare septies in Jordane, et recipiet sanitatem caro tua.*

Quod interpretatur, Missus.

7. — S. Augustinus, *tract.* XLIV *in Joan.*, ait : « Pertinuit autem ad Evangelistam commendare « nobis nomen hujus piscinæ et ait, *quod interpre-* « *tatur, Missus*; jam quis sit missus, agnoscitis, nisi « enim ille fuisset missus, nemo nostrum esset ab « iniquitate admissus. Lavit ergo oculos in ea pis- « cina, quæ interpretatur missus, baptizatus est in « Christo. »

8. — Cajetanus Evangelistam nos docere voluisse dicit, undenam hæc aquæ illius virtus procederet : « Ad significandum mysterium virtutis illuminativæ « in illo lavacro esse non ex natura, sed ex signi- « ficato, hoc est, ex misso, hoc est, *Verbum caro fac-* « *tum est.* » S. Cyrillus Alexandrinus ait : « Cujus « necessario nomen interpretatur Evangelista sa- « pientissimus, ac Spiritu divino afflatus; existima- « mus enim alium neminem esse missum illum, « quam Filium unigenitum cœlitus a Patre huc « profectum et delegatum ad peccati perniciem et « diabolicæ tyrannidis eversionem. »

Abiit ergo, et lavit, et venit videns.

9. — Salmeron ait : « Perpende brevitatem « Evangelii, quæ succinctis verbis magna explicat « mysteria : *Abiit, lavit, et venit videns*; sicut « Cæsar qui dixit : Veni, vidi et vici. »

10. — S. Thomas cæcum hunc sine ulla mora Dei jussui, ob lucis sibi impertiendæ spem, quam habebat, prompte obsecutum fuisse considerat : « Neque mirum, quia dicitur, *Prov.*, VI, 23 : *Man-* « *datum*, scilicet impletum, *lucerna est et lex lux*; » ipsamet igitur divini præcepti executio lucem oculis ejus influebat. Porro obedientia cæci hujus rara quædam obedientia fuit, quia sine replica, sine murmure, sine discursu et sine ulla contradictione obedivit, unde adeo perfectum lumen accipere meruit, ut se a corpore ad animam quoque illustrandam pariter transfuderit, prout ex ejus liquet responso, quod coram toto Hebraismo, qui ei se opponebat, in Christi defensionem edidit, sicut et ex ultimis præsentis Evangelii verbis.

11. — Porro hanc obedientiam admirantur omnes sacri Expositores. Etenim Chrysostomus, *Hom.* LVI *in Joan.*, ait : « Sed intuere cæci animum « in omnibus parentem : præbuit os, nihil sollicitus « an lutum esset, an sputum et quid sibi Siloe opus « esset, et si hoc, cur illo? non cur lutum liniret « super oculos, aut cur lavari præceperit; nihil tale « reputavit, illud duntaxat curavit, ut pareret in « omnibus operanti. » Toletus pulchre hic observat, lucem oculorum cæci hujus eadem cum promptitudine correspondisse, quali ipse verbis obediverat Christi : « Ut enim ille sine excusatione obedi- « vit, ita et Christus obedientem sine mora illumi- « navit. » Christus, inquam, cui idem S. Joannes testimonium perhibet, dicens : *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem.* Dionysius Carthusianus quoque ait : « Obediendo Christo in ipsa piscina « visum recepit, quo significatur, quod qui obedit « Deo, copiosius illustrari meretur. » Lucas Brugensis pariter hanc eamdem cæcæ obedientiæ circumstantiam his verbis tetigit : « Ut ergo ille sine « tergiversatione obedivit, ita et Jesus obedientem « sine mora illuminavit, idem enim sequitur, et « venit, seu redit videns. »

12. — Præter hanc ejus obedientiam viva quoque fides illius non minorem meretur admirationem. Etenim valde est verisimile, multos qui sputum et lutum oculis ejus adhærescens videbant, quales utique multi fuerunt, illum verbis contumeliosis subsannasse et derisisse, eos præsertim, qui id Christi, erga quem odio et invidia ardebant, jussu et ordinatione factum esse sciebant; nihilominus ipse omnia hæc per vivam miraculi fidem generose superavit et vicit. « Vide cæci mentem, » inquit Hugo Cardinalis, « obedientem et credentem; non « cogitavit, lutum imponere hoc magis excæcare « est; nec dixit : Non potuit prius præsens curasse « et tunc misisse Siloam; si quam virtutem haberet « præsens curasset; » non opposuisse se, alias ibi sæpe sine fructu ablutum fuisse, nec lamentatus de eo, quod remedium oculis contrarium, salivam scilicet et lutum oculis ejus adhiberet; siquidem viva ejus fides omnem contradictionem superabat, utique in via, dum ad fontem seu piscinam illam contenderet, intra semetipsum ad Christum mente conversus dixit : *Apud te est fons vitæ et in lumine tuo videbimus lumen.* « Observanda hujus cæci « magna fides, » inquit Lucas Brugensis qui, non solum oculos sibi saliva et luto inungi et obliniri permisit, verum etiam ita in facie sordidatus et deturpatus in conspectu omnium, per tantam viæ distantiam ad aquas processit : « Sed ut illic operi « Christi locum dedit, ita hic jussui illius prompte « obedivit, etiamsi cuncta rationi humanæ viderentur ridicula, commisit se Christi et manibus et « verbis. » Euthymius quoque in ejus laudem ita scribit : « Nihil hæsitans, sed confestim obediens et « simpliciter credens, quodque ad salutem suam « convenirent et fecisset Jesus et jussisset. » Obedientiam enim vitæ fidei ipsius affectum fuisse certum est. Præterquam quod etiam dici possit : *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.*

13. — S. Cyrillus Alexandrinus in hac cæci promptitudine, magnam Gentilium in amplectenda Evangelii prædicatione promptitudinem adumbratam fuisse, dicit : « Abiit porro cæcus confestim « abluturus et sine cunctatione imperata facit, os- « tendens tanquam in seipso gentium promptum « obsequium, de quibus scriptum est : *Præparatio- « nem cordis eorum audivit auris tua.* »

14. — Lucas Brugensis sensum verborum illorum, *et venit videns,* expositurus, observat quod S. Joannes non dicat cæcum lumen oculorum suorum accepisse, dum oculos lavaret, vel mox ut illos lavit : « Sed quod rediens viderit, seu quod inter « redeundum visus ei natus fuerit. » Et quidem satis credibile est cæcum hunc post acceptum visum primo omnium accessisse in domum parentum, ut eos hujus tam grati et læti nuntii conscios redderet; hoc enim ex vers. 22, præsentis Evangelii satis aperte colligi posse videtur; demum vero locum illum denuo repetiverit, ubi solitus erat a prætereuntibus mendicare, « non ut iterum mendicaret, « sed ut contemplaretur locum illum, in quo tam « diu egerat tenebrosus et vicinis cæterosque illic « transire consuetis se conspiciendum præberet ex « cæco videntem; nam et speravit forte Jesum illic « invenire se posse, eique gratias agere. »

Versus 8.

Itaque vicini, et qui viderant eum prius, quia mendicus erat, dicebant : Nonne hic est qui sedebat, et mendicabat? Alii dicebant, quia hic est.

1. — Theophylactus hanc a S. Joanne circa cæcum hunc adjectam circumstantiam, quo scilicet mendicaverit, minime superfluam esse censet : « Non temere hoc adnotavit, quod mendicus esset, « sed ut ostendat ineffabilem Domini misericor- « diam, quæ se ad infirmos usque admittat, ita ut « et mendicum summa diligentia curaret et inde « etiam ipsi disceremus, ne contemnamus mini- « mos. » Chrysostomus summam illam Salvatoris benignitatem obstupescens exclamat : « Pape! quo « Dei descendit humanitas? benignissime mendicos « curat, Judæis silentium imponit, quod non claros « et generosos viros, non Principes, obscuros etiam « sua dignos providentia ducebat. »

2. — Salmeron observat, quod cæcus hic postquam illuminatus fuit, vix amplius ab aliis agnitus fuerit et ideo in ipsius persona peccatorem quemdam a pristina sua conversatione pessima resipiscentem intelligens, hanc ei proponit moralitatem : « Ex mutatione vitæ nostræ illud consequi debet, ut « vix agnoscamur etiam a vicinis et notis. »

Versus 9.

Alii autem : Nequaquam, sed similis est ei; ille vero dicebat, quia ego sum.

Sed similis est ei.

1. — Rationem hujus ambiguæ perplexitatis Lyranus his verbis assignat : « Ex visu enim fit « homo maxime agnoscibilis et restitutio visus ita « mutaverat vultum ejus, quod vix poterat reco- « gnosci, nisi a valde expertis, quales erant vicini. » Dionysius Carthusianus illos ex duplici motivo dixisse refert : Primo, quia longe censebant esse possibilius et facilius, quod duo darentur hominum vultus ex omnibus faciei lineamentis uniformes, sibique adeo consimiles, ut unus ab alio nequaquam possit discerni, quam quod aliquis a nativitate cæcus posset sanari. Secundum vero est : « Quia et « cæcus iste in vultu aliqualiter fuerat mutatus, « propter oculorum apertionem. »

2. — Lucas Brugensis eadem motiva adducit; secundo vero testimonium quoddam adjungit S. Augustini dicentis : « Aperti oculi vultum mutave- « rant, adeoque totius corporis habitum. »

3. — S. Ambrosius de pœnitentia tractans dicit : « Seipsum homo abneget et totus mutetur. » Qui idem de juvene quodam refert, qui postquam lubricam et inhonestam aliquamdiu conversationem habuisset cum certa quadam muliere, cum post diuturnum resipiscentiæ suæ tempus eidem mulieri obviam factus et ab eadem agnitus, ad veteris familiaritatis renovationem ab eadem exstimularetur, ille se eam agnoscere dissimulavit; cumque ipsa se talem esse et tali nomine appellari diceret, ille : Sed non sum ego amplius talis, respondit : « Ab « ipso non interpellata mirata putaverat se non « recognitam, rursus occurrens dixerit : Ego sum; « responderit ille : Sed ego non sum ego. »

Ille vero dicebat, quia ego sum.

4. — « Vox grata, » inquit S. Augustinus, « ne « damnaretur ingrata. » Rupertus Abbas Tuitiensis magnam cæci hujus erga suum benefactorem gratitudinem admiratur, dicens : « Mente et corpore « illuminatus, qualem potest, illuminatori suo re- « pendit gratiam, eligens magis invidiam cum illo « sustinere, quam ingrato silentio laudi et gloriæ « Dei damnum inferre, cujus dicto sive responso « merito hic ut fide vere fidus notarius, primum « mente memori, deinde et calamo excipere cura- « vit. » S. Cyrillus Alexandrinus, id quod bonus hic homo fecit et dixit, ponderando, velut ex ore ejus loquens ita scribit : « Benemeritum de me « gratitudine animi remunerabor, intempestivo « silentio non utar, honorabo medicum agnitione « beneficii. »

5. — Chrysostomus cæcum hunc jam illumina-

tum priorem suam cæcitatem manifestare nequaquam erubuisse : « Non puduit cæcitatis. » Jansenius, *cap.* LXXVIII, ait : « Aliis dissentientibus, et « miraculorum ignorantibus ipse cæcus libere et « intrepide, quemadmodum gratum decebat, om- « nem confitetur veritatem, neque veritus suam « confiteri cæcitatem et mendicitatem. »

6. — Idem quoque Auctor notat hanc controversiam circa hujus cæci illuminationem exortam ad majorem cessisse Dei gloriam, majoremque miraculi manifestationem ; siquidem minime contenti quod interrogassent hac de re vicinos, ipsum quoque interrogare non omiserunt : « Quodque ille « etsi conscius suæ paupertatis, nihil vereretur « apud potentes et magni nominis hostes Jesu, « simpliciter et constanter, ut res habebat, nar- « rare, quod in se gestum erat. » Unde de ipso asseri potest quod in libris Machabæorum, II, III, 37, scribitur : *Testabatur omnibus ea, quæ suis oculis viderat, opera magna Dei.* Eamdemque ob causam Albertus Magnus illum duobus hisce epithetis nobilissimis honorat, dum dicit, quod fuerit : « Immobilis veritatis confessor, et constans athleta « veritatis. *Eccli.*, IV, 33 : *Pro justitia agonizare « pro anima tua.* » Rupertus Abbas, *ibid.*, ipsum primum fuisse existimat omnium illorum, qui Christi fidem athletice defenderunt : « Quia vide- « licet primus omnium mortalium pro Christo « quæstionibus pulsatus, et persecutionem passus « est; » tandem ejus confessionem ulterius ponderans, hæc in ejus laudem verba scribit : « Illumi- « natoris sui gratiam confitetur fortis in laboribus, « victor in persecutionibus, oportune volentibus, « importune nolentibus prædicans. » Chrysostomus populum una cum Pharisæis conjunctum unanimiter illi contrarios fuisse notat; et tamen « neque « populi furore veritus est. » S. Thomas eum aliam ad tam excellens et præclarum beneficium compensandum non habuisse monetam dicit : « Quam quod « constanter confiteretur se a Christo curatum. » Jansenius ait : « Neque metuens Jesum, nomen, « quod Judæis scivit esse exosum, apud omnes præ- « dicare. » Coram vicinis, coram parentibus suis, coram Pharisæis, imo coram unoquoque Christum et veritatem Apostolica libertate confessus fuit : « Observandum est in cæco isto, » inquit idem Jansenius, « quanta sit veritatis vis, quamque hæc « fortes et intrepidos facit, etiam eos, qui alioquin « quosvis metuebat. » Toletus hoc ipsum, quod est esse confessorem et præconem veritatis, præter receptum oculorum lumen, novum esse beneficium existimat : « Hoc etiam præter visum receptum, « novum est Dei beneficium, ut tantæ fiat prædi- « cator veritatis. »

7. — Salmeron sensum exprimit, quem cæcus in responso suo intendit, nimirum dicere voluit, inquit ille : « Ego sum peccator ille, qui tantum be- « neficium a Domino accepi. » Unde hoc pro nobis elicit utilissimum documentum : « Oportet etiam « non tantum coram vicinis et notis, sed etiam « coram inimicis et Pharisæis, Dominum nostrum « aperte profiteri; nam qui me erubuerit, et meos « sermones, hunc Filius hominis erubescet. » Apostolus quoque dicebat : *Non erubesco Evangelium.* Similiter S. Petrus ait : *Ut Christianus non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine.* Jansenius aliud quoddam tradit documentum, quod cæcus iste suo nobis exemplo post se reliquit : « Docens Dei beneficia nobis exhibita non esse re- « ticenda, sed palam a nobis, cum opportunum « fuerit, prædicanda, etiamsi necesse sit hoc fieri « cum confessione alicujus, quod apud homines « est, aut habetur ignominiosum. »

8. — Salmeron mendicitatem et miseriam hujus cæci considerat, qui tametsi omnibus despicabilis esset, a Christo tamen ad ejus divinitatem exaltandam et magnificandam adhibitus fuit : « Observandum, quales Christus suæ gloriæ et sui « nominis patronos eligere voluit, contra potentis- « simos sui nominis calumniatores. In isto exem- « plum editum est, quomodo per pauperes et « indoctos nomen suum prædicandum esset in « universo mundo, et obturandum os omnium, « qui contra illud loquerentur iniqua. »

VERSUS 10.

Dicebant ergo ei : Quomodo aperti sunt tibi oculi ?

1. — Idem quoque Auctor scribit, quod Pharisæi videntes nullum sibi modum superesse, quo hoc possent calumniari miraculum : « Modum ejus « naturæ humanæ imperscrutabilem temerarie et « curiose inquirunt, ita ut prope excæcarentur in « ejus visu et lumine; nam qui scrutator est ma- « jestatis, opprimetur a gloria. » Vaticinii Isaiæ merito memores esse debuissent, qui de venturo Messia loquens promiserat, XXXV, 5, dicens : *Tunc aperientur oculi cæcorum.*

2. — Albertus Magnus inquit : « Hoc ideo quæ « runt, quia si malagma aliquod apposuisset, tunc « ei non adscripsissent; ex modo volebant osten- « dere, quod esset maleficus et divinus. » Toletus nonnullos cæcos reperiri scribit, qui salvo visus organo et instrumento cæci existunt, quorum tamen « potentia visiva propter aliquam organi in- « temperiem aut impedita est, aut destructa, » in hoc autem cæco defectus omni ex parte erat, utpote qui præter oculorum concavitatem nihil habebat : « Etiam organum ipsum deerat, hoc enim luto « restauratum est; unde Cyprianus, *lib. de bono « patientiæ*, dicit : Christum luto formasse oculos, « quod miraculi magnitudinem maxime commen- « dat. » Tametsi igitur ad lumen hisce oculis subministrandum nullum posset pertingere humanum

remedium, malignitas tamen hominum tanto miraculo detrahere, illudque modis omnibus calumniari satagebat; at vero, ut Jansenius dicit : « Quo « magis huic miraculo detrahere studuerunt, hoc « magis reddiderunt illustre. »

VERSUS 11.

Respondit ille : Homo, qui dicitur Jesus, lutum fecit, et unxit oculos meos, et dixit mihi : Vade ad natatoria Siloe, et lava, et abii, lavi, et video.

1. — S. Cyrillus Alexandrinus cæcum hunc nondum perfectam Christi notitiam et lumen sibi comparasse existimat; dicit enim : « Ignorare quidem « adhuc videtur Servatorem natura sua esse Deum; « neque enim tam exiliter et demisse de eo locutus « esset. » Jansenius ignorantiam hanc ad majorem Christi gloriam reservatam fuisse observat, dum ait : « Jam gloriæ Dei etiam inservit, quod cæcus « nescierit ubi esset Jesus, nec illum agnoverit; sic « enim omnis suspicio tollebatur, ut videri non « posset ad gratiam loqui. » Toletus ait : « Brevis- « simis et compendiosis verbis totam narrat histo- « riam, et plus quam interrogaretur, respondet. » Illi etenim solum inquirebant de modo quo oculi ejus aperti fuerant, ipse vero non solum modum hunc refert, verum insuper hujus tam stupendi prodigii manifestat auctorem : « Quod et animi « grati, et novam illorum interrogationem impe- « dire volentis fuit. »

2. — Quærit hoc loco Theophylactus : « Unde « cognovit illum quod Jesus esset? » Et respondet : « Ex colloquio ad discipulos. » Unde patet quantæ sit veritatis, quod per os Psalmistæ Spiritus Sanctus, *Ps.* CXVIII, 105, ait : *Declaratio sermonum tuorum illuminat, et intellectum dat parvulis.* Et alibi : *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Ipse vero cæcus, et non surdus erat; et ideo discursus quem cum Christo et Apostolis ejus habuit, id in ipso effecit ut lumen fidei et Christi Salvatoris assequeretur agnitionem : *Ille homo, qui dicitur Jesus.*

3. — Certum quidem est, quod lutum a Christo præparari videre nequiverit, sicut forsitan sputum excreari ab illo audivit : « Sed lutum factum, et « oculis superpositum, » inquit S. Thomas, « per « sensum tactus didicit; et ideo non dixit : *Lutum « fecit ex sputo,* sed simpliciter *lutum fecit, et unxit « oculos meos.* » Cajetanus inquit : « Spuere illum « in terram, sensu auditus percepit, facere autem « lutum, relatione ipsius, aut assistentium discipu- « lorum cognovit. » Qui idem purpuratus Pater totum discursum, quem ipsum inter et Redemptorem ac discipulos ejus intercessisse valde est verisimile, a S. Joanne descriptum non esse existimat : « A ratione siquidem humana alienum est, quod « res sic nude gesta sit cum solis verbis Evange- « listæ. » Unde dici posse arbitratur, cæcum hunc, dum lutum oculis suis superimponi sensit, principio quidem indignatum fuisse; at vero postquam ei facti hujus apertum est mysterium, ei non solum acquievisse, verum etiam ultro executum fuisse, quicquid a Christo impositum fuerat.

4. — Hoc loco quoque ad id nos reflectere possumus, quod de Christo, *Act.*, X, 38, scriptum sit : *Pertransiit benefaciendo et sanando omnes;* ideoque miraculorum ejus fama omnibus nota et manifesta erat, et tamen ab eo petierunt quisnam ejus aperuisset oculos; et quidem tametsi quisnam ille fuerit, totamque prodigiosi hujus miraculi notitiam distincte satis perceperint, in eum tamen non crediderunt; id quod tamen nulli mirum videri poterit, qui nullum Principum in eum credidisse considerat : *Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? sed turba;* hujus etenim mundi magnates, et qui ex scientia, qua pollent, intumescunt, Dei lumine ut plurimum carent, quod e contra abunde subministratur illis, qui tribulationibus et afflictionibus immersi hærent, qualis pauper hic cæcus natus erat : *Ille homo, qui dicitur Jesus,* etc.

VERSUS 12.

Et dixerunt ei : Ubi est ille? ait : Nescio.

VERSUS 13.

Adducunt eum ad Pharisæos qui cæcus fuerat.

1. — Lucas Brugensis acute considerat Christum Dominum minime solitum fuisse diu in eo morari loco, ubi miraculum aliquod operatus fuerat : « Ne « plausu gloriæ popularis delectari videretur. » Chrysostomus proinde dicit : « Intuere Christi hu- « militatem, curatos dimittebat, non digito mon- « strari volebat. »

2. — S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* VI *in Joan.*, ait : « Non amore erga Deum, neque benevola « mente Jesum quærunt, sed neque et ubi, et apud « quos diversetur, scire student, ut adeuntes eum, « aliquid quod ad salutem conducat, postulent; ve- « rum excæcati mente multo deterius, quam ille « quondam corpore, ira injustissima accenduntur. »

3. — S. Thomas, *in Joan.*, rationem assignat, quare Pharisæi eum convenerint, nec non cur ab eo ubi Christus moraretur, interrogarint : « Ut si « eum invenissent, ducerent eum ad Pharisæos, « damnandum propter solutionem sabbati; quia « vero Christum non habuerunt, ducunt cæcum, ut « eum vehementius interrogantes, cogant impor- « tunitate, vel timore aliquid falsitatis contra « Christum configere. »

4. — S. Cyrillus Alexandrinus, *ibid.*, denique notat, illos non quæsivisse de hoc miraculo eo fine,

ut de miraculi in ipsius persona patrati certitudine assecurarentur : « Sed ut reum faciant violatæ « legis Dominum, qui lutum in sabbato fecisset, « nullam enim rationem habentes stupendi mira- « culi, factum pro crimine arripiunt. »

Versus 14.

Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Jesus, et aperuit oculos ejus.

1. — Sacer Evangelista non sine mysterio sabbatum fuisse scribit, quando Filius Dei massam illam fecit luteam obtenebratis hujus cæci oculis superimponendam : « Legale mandatum, » inquit S. Cyrillus Alexandrinus, « de sabbato rati a Serva- « tore esse violatum, in rabiem non mediocrem « aguntur, quod omnino lutum tangere ausus sit, « et terram digito terere, quodque homini ut « ablueret se, præceperit. » Nesciebant utique, vel saltem scire nolebant, in diebus festis solum ab operibus servilibus abstinendum nobis esse, non vero ab operibus Dei. « A servili opere peccati, » inquit Rupertus Abbas, « semper vacandum, ab « opere autem Dei nunquam vacandum est, nec « sabbato, si rite perspicias, ab opere suo cessavit « Deus. » Hunc cæcum Christus in sabbato, id est, in die festo illuminare constituit, quia in diebus festivis specialiter a Deo lumen acquirimus per sacrificia, per orationes, per confessiones et communiones, per verbi Dei auscultationem, et assiduam divinorum officiorum assistentiam.

2. — Theophylactus ipsorum detegit malitiam, qua sub prætextu violati sabbati, et per accusationem ejus tanquam transgressoris diei festivi, miraculi a Christo patrati gloriam obfuscare nitebantur; non igitur movebantur ex zelo gloriæ Dei, sed ex invidia, quia prædicti miraculi gloriam et famam sustinere non poterant.

Versus 15.

Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi, quomodo vidisset? Ille autem dixit eis : Lutum mihi posuit, etc.

1. — « Curationis modum curiose denuo sciscitan- « tur, » inquit S. Cyrillus Alexandrinus, « vehe- « mentiorem in seipsis quodammodo invidiæ flam- « mam accendentes. »

Versus 16.

Dicebant ergo ex Pharisæis quidam : Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit; alii autem dicebant : Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? et schisma erat inter eos.

Dicebant ergo ex Pharisæis quidam : Non est hic homo a Deo qui sabbatum non custodit.

1. — Jansenius, *cap.* LXXVIII, Pharisæorum istorum malignitatem hunc in modum describit : « Quidam ergo Pharisæorum pro ingenio homi- « num desperatorum tam inaudito divinæ potentiæ « miraculo adeo non potuerunt moveri, ut de Do- « mino melius sentirent, ut mox ex diei religione « mutuarent occasionem calumniandi, factum plane « divinum, quod diei religionem docebat, atque « commendabat. » Toletus ipsorum ignorantiam pariter et malitiam inculpat, dum ait : « Attende « insipientiam et malitiam. » Etenim ex hoc Christo miraculo duas deducere poterant consequentias. Prima est : hic homo mendico a nativitate cæco lumen impertitus est, quod nunquam habuit; ergo ipsum a Deo esse convenit credere; ipsi vero aliter concluserunt, per hanc videlicet consequentiam : hic homo in die sabbati parum luti fecit, ut hunc cæcum natum videntem redderet : « Ergo non est « a Deo. Quis est tam judicii expers, qui non videat « priorem consecutionem esse fortiorem multo et « potentiorem quam posteriorem? nam ex tanto « facto multo verius concludebatur esse a Deo, « quam quia parum luti confecit, non esse a Deo, « esto fuisset in majori quantitate. » Etenim medicis licitum erat, ut in die sabbati pro salute corporali incerta componerent medicamenta et tamen nolebant, ut cœlestis hic Protomedicus pro dando huic cæco lumine corporali pariter et spirituali, modicum quid componeret luti. Ac proinde S. Cyrillus hunc illorum superstitiosum zelum hisce verbis deridet : « Totam legem violatam credunt, « propter unius digiti motum in sabbato, cum « interim ipsi quoque bovem a præsepio solverent, « et aquatum ducerent, et pecudem, si in foveam « incidisset, sicut scriptum est, magno conatu « retraherent. » Lucas Brugensis hanc illorum superstitionem, qua tantopere excæcabantur, ipsos æterna cæcitate dignos effecisse existimat : « Cla- « mabant opus esse indignum, sabbato pauxillum « luti adhibuisse oculis cæci ut illuminaretur, ipsi « digni perpetua cæcitate. »

2. — Ipsis proinde dæmonibus haud dubie fuerunt longe deteriores, qui confessi sunt Christum esse Filium Dei. *Marc.*, I, 24 : *Quid nobis et tibi, Jesu? scio qui sis Sanctus Dei. Matth.*, XVIII, 29 : *Quid nobis et tibi Jesu Fili Dei?* Hi vero non solum adeo fuerunt temerarii, ut assererent : *Non est hic homo a Deo,* verum insuper in horrendam illam proruperunt blasphemiam, qua dixerunt : *Scimus quia hic homo peccator est.* Ecce tibi igitur, qualiter invidia hominis, ipsiusmet etiam dæmonis malitiam longe excedat. De Christo Domino dicitur : *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem; lux sum mundi.* Advertendum est autem quod unica eademque lux alio modo illuminet adamantem et alio modo lutum; cujus ratio est, quia hoc ad lucem recipiendam nequaquam est bene dispositum; hanc autem optimam dispositionem vera illa lux in cor-

pore et anima cæci hujus invenit, utpote qui se erga Christum adeo gratum et pium exhibuit, e contra vero Scribarum et Pharisæorum durities et obstinatio in dies magis magisque crevit, ad eum fere modum, quod lutum tanto magis induratur, quanto magis a solaribus radiis irradiatur.

3. — Et quidem hæc ipsorum malignitas tanto magis elucescet, si consideretur id, quod ei posuerunt; dixerunt enim ipsum esse eum, *qui sabbatum non custodit,* cujus tamen nullam assignant rationem, qua id verum esse probent, quia si hanc adducere voluissent, necessario debuissent patrati miraculi facere mentionem, quod facere horrescebant : quin potius ubi motivum est laudis et gloriæ, ibi calumniandi inveniunt occasionem. Unde Hugo Cardinalis ipsos paralytico illi dixisse notat : « *Quis est* « *qui dixit tibi : Tolle grabatum?* Non dixerunt : « *Quis est qui te sanum fecit?* sed hoc bonum tacue- « runt, quod eos torquebat et eam quæ æstimabatur « transgressionem, in medium adducunt. »

4. — S. Augustinus Salvatoris nostri partes in se defendendas suscepit, ostendendo ipsum potius sabbati sanctificationem zelasse quam illos : « Ipse « potius custodiebat, qui sine peccato erat, sabba- « tum enim spirituale hoc est, non habere peccatum. « Denique fratres, hoc admonet Deus, quando com- « mendat sabbatum : *Opus omne servile non facietis* « *in eo;* quid sit opus servile? Dominum audite : « *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* » Hic S. Augustini conceptus S. Bonaventuræ occasionem suggessit scribendi, ut sequitur : « In hoc « patet eorum excæcatio; ipsi enim in sabbato de- « trahebant Domino, et malum contra eum machi- « nabantur, et ita violabant sabbatum; » ac proinde Carthusianus illos in hunc modum jure merito reprehendit : « Indurati et excæcati, festucam in aliis, « non trabem in seipsis pensantes, atque ex bene- « ficiis Dei pejores effecti. » Fuerunt insuper etiam mendaces, inquit idem Dionysius, Christum tanquam sabbati transgressorem accusando; quia opera externa ad honorem et cultum Dei ordinata, in hoc die licite exercebantur, sicut licebat animalia mactare et decoriare ad sacrificandum, similiter adornare templa, et alia ad honorem Dei spectantia exercere : « Factura autem luti, et unctio oculorum « ordinabatur directe ad gloriam Dei, ejusque om- « nipotentiæ sublimitatem declarandam, itemque « ad glorificationem Filii sui, ut verus Christus esse « sciretur. »

Alii autem dicebant : Quomodo potest peccator hæc signa facere?

5. — « Inter omnes enim convenire oportet, » inquit S. Cyrillus Alexandrinus, « divinam legem « violantibus, nunquam Deum concessurum esse, « ut aliquid præclarum et admiratione dignum « efficiant. »

Et schisma erat in eos.

6. — S. Bonaventura ait : « Nec mirum, quia « erant adeo divisi, nec erant charitate uniti. » Ubi Apostolus ad Corinthios, I *Ep.,* XI, 18, ita scribit : *Audio scissuras esse inter vos,* in Græco legitur, *schismata;* etenim nonnunquam inter malos boni permixti reinveniuntur, qui veritatem impudenter negare nequaquam ausi sunt, *Psal.* LXV, 3 : *Quam terribilia sunt opera tua, Domine, in multitudine virtutis tuæ, mentientur tibi inimici tui.* Speciali vero Dei providentia ita ordinatum fuit, ut hæ inter ipsos gliscerent dissensiones : « Quia concordia « malorum est mala. *Isa., Dominus miscuit spiritum* « *vertiginis in medio eorum et errare fecerunt Ægyp-* « *tum in omni opere suo.* » Ita Albertus Magnus.

VERSUS 17.

Dicunt ergo cæco iterum : Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit : Quia Propheta est.

1. — S. Cyrillus Alexandrinus, *ibid.,* hoc loco quærit, num forte cæcus iste miraculum negando Christi gloriam obscurare potuisset? « Ecquid « enim potuisset convellere potestatem et vim « stupendi signi, unius ingrati vox? aut quomodo « non divina Christi gloria eluxisset, si forte cæcus « metu victus et periculi timore, ingratus esset « erga bene de se meritum? sed invidia suos auc- « tores ad quodvis audendum præcipites facit, « quamvis oppido ridiculum. » Lucas Brugensis eos, qui Salvatori adversabantur, spem firmam concepisse existimat, hunc cæcum timore humano prohibendum fore, ne bene de Christo illuminatore suo loqueretur : « Præsertim cum observare po- « tuisset majorem Principum partem male de « Jesu censere; proculdubio enim, si male ille de « Jesu loqueretur, qui abs Jesu beneficium accepe- « rat, præjudicium videretur non exiguum; » at vero cæcus ille forti illa D. Petri lorica armatus erat, qua dum antea cujusdam ancillulæ voce perculsus terrebatur, postea dicere novit, *Act.,* v, 29 : *Obedire oportet magis Deo quam hominibus.*

Ille autem dixit : Quia Propheta est.

2. — Rupertus Abbas diminutam hanc cæci responsionem excusare nititur, dicendo : Minus dixit quam est. « At rudis visor veritatis adhuc « erat; » Dei etenim lumen, sive status perfectionis, non simul et semel una vice, sed paulatim acquiritur : *Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion.* Nemo repente fit pessimus. Sic quoque in præsentis Evangelii fine cæcum hunc reperiemus Christum adorare velut Deum, quem antea solum velut Prophetam venerabatur. Nominat vero ipsum Prophetam : « Usurpans, » ut S.

Cyrillus Alexandrinus ait, « id quod apud Judæos « tritum erat; mos enim illis erat vocare Prophetas « eos qui signa facerent. »

3. — Lyranus vero existimat eum non habuisse hunc de eo conceptum, ac si Propheta esset, sicut Isaias, Jeremias, vel alii similes Prophetæ nominantur; sed talem ipsum appellasse per antonomasiam : « Sed Prophetam antonomastice dictum, qui « erat promissus ad salutem hominum, secundum « quod dicitur, *Deuter.*, XVIII, 15 : *Prophetam susci-* « *tabit vobis Deus*, etc. »

VERSUS 18.

Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuisset et vidisset, donec vocaverunt parentes ejus, qui viderat, et interrogaverunt eos.

1. — « Intuere quot modis teneant obumbrare « miraculum, » inquit S. Bonaventura, « sed hoc « est veritatis natura, quod per quæ putatur ab « hominibus insidias pati, per hæc fortior sit, per « hæc claret, per quæ obumbratur. » Eamdem quoque observationem in S. Chrysostomo reperio, *Hom.* LVII *in Joan.*, qui ait : « Verum hujusmodi « est veritatis natura, unde magis oppugnatur, « inde magis confirmatur et quo magis obtegitur, « eo clarior evadit; nisi enim ista facta essent, « miraculum ipsum apud multos suspectum esse « potuisset. »

2. — Lucas Brugensis per adductum Euthymii testimonium ita scribit : « Rigide interrogant, pu- « tantes eos exterrere, ut dum hi negassent, tene- « bris offunderetur miraculum. » Eamdem quoque reflexionem Jansenius habet, dum ait : « Si forte « illi metu adducti, ut sunt fere timidi, quibus est « res angusta domi, aliquid diceret, quod ad mira- « culum obscurandum facere posset. »

3. — Adimpletum itaque est propheticum illud oraculum, *Psal.* X, 2, et IX, 16 : *Comprehenduntur in consiliis quibus cogitant; in laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.*

4. — « Attende, » inquit Toletus, « quomodo « Judæi etiam nolentes divinæ veritati inserviant, « nam et testes veritatis convocant : testimonium « enim parentes pro veritate perhibent. »

VERSUS 19.

Hic est filius vester, quem vos dicitis, quia cæcus natus est, quomodo ergo nunc videt?

1. — Theophylactus ait : « Quia illius gratum « os obstruere non poterant, parentes ejus ambi- « guos reddunt, quos statuunt in medio et cum « multo furore interrogant, imo cum multa ma- « litia. » Quod etiam Albertus Magnus observat, dicens : « Dolosi sic quæstiones componebant, ut, « quicquid diceretur, inconveniens reputaretur. »

2. — Toletus argumentum quoddam in medium adducit, quod velut Pharisaicæ malitiæ specimen fortiter stringit; dicit enim : « Non crediderunt, « quod valde annotandum est; si judicarunt sab- « bati esse transgressorem, quia lutum fecit, cur « non crediderunt illum hominem cæcum fuisse, « cum potius id credere deberent, ut causam ac- « cusandi haberent, quod lutum fecerit? at sense- « runt revera plus posse miraculum ad confirman- « dum esse a Deo quam lutum illud ad probandum « a Deo non esse, ideo miraculum occultare volue- « runt, varia est profecto, et cæca, et inconstans « malitia. » Unde patet, totum hoc examen eo solum spectasse, ut miraculum occultarent; quo fine se parentes ejus lucraturos esse sperabant. Lyranus Pharisæos ad hoc conatos fuisse dicit, ut eos ad ejus cæcitatem præcedentem negandam paulatim inducerent : « Quia parentes solent occultare « monstruositatem filiorum, quam trahunt a nati- « vitate, quia convertitur in confusionem eorum. »

VERSUS 20.

Responderunt eis parentes ejus, et dixerunt : Scimus quia hic est filius noster et quia cæcus natus est.

1. — Lyranus super hanc parentum assertionem hanc observationem inducit : « Magis volunt confi- « teri turpitudinem suam quam dicere falsitatem. »

VERSUS 21.

Quomodo autem nunc videat, nescimus, aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus; ipsum interrogate, ætatem habet, ipse de se loquatur.

1. — Toletus parentes hosce tribus quasi interrogationibus simul respondisse scribit : « Fatentur « esse filium suum, et natum cæcum, at quomodo « videat, ignorare; et adhuc adjiciunt : nescire se « quis ejus oculos aperuerit; timore autem Judæo- « rum inquisitionem in ipsum filium convertunt, « ætatem legitimam, ut in judicio inquiri posset, « habere affirmantes; quo verbo ejus confessionem « legitimam fore testificantur; quod etiam Judæo- « rum animos magnopere confundit. »

2. — Theophylactus ad maturitatem annorum cæci hujus se reflectens ait : « Numquid infans est, « vel stupidus, ut non intellexerit quomodo sanatus « sit? quasi dicant, » inquit S. Thomas : « Et si « genuimus eum cæcum, non tamen mutum; unde « loqui potest pro se in causa; » ac proinde dixerunt : « Ipsum interrogate; ætatem habet justam « et legitimam, » inquit Lucas Brugensis, « ita ut « fides ei etiam in judicio haberi merito debeat. »

VERSUS 22.

Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos; jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum extra synagogam fieret.

1. — Rupertus Abbas Tuitiensis se dicit non mirari quod parentes cæci illius se non nihil timidos esse ostenderint : « Verumtamen eo tempore pa-« rentes cæci hujus timuisse, non adeo mirum est, « cum et Petrus non solum timuerit, sed et Chris-« tum negando, totus pene submersus sit. » Nimirum formidabant ne si modum, quo cum filius ipsorum illuminatus fuerat, manifestarent aut proderent, inquit Lucas Brugensis, tanquam fautores Christi suspecti essent, adeoque e synagoga turpiter arcerentur : « Itaque testimonii invidiam in filium « rejecerunt; » at vero, ut S. Augustinus, *tract.* II *in Joan.*, advertit : « Jam non erat malum fieri « extra synagogam; illi expellebant, sed Christus « excipiebat. »

VERSUS 23.

Propterea parentes ejus dixerunt : Quia ætatem habet, ipsum interrogate.

VERSUS 24.

Vocavérunt ergo rursus hominem qui fuerat cæcus, et dixerunt ei : Da gloriam Deo; nos scimus, quia hic homo peccator est.

Vocaverunt ergo rursus hominem qui fuerat cæcus.

1. — Hic juxta sententiam Salmeronis, quintus conflictus fuit; fecerunt etenim prout in expurgatione et obsidione civitatis seu fortalitii alicujus fieri consuevit, quod dum omni ex parte fortiter et arcte cingunt, ad loca semel derelicta denuo vadunt, iterumque redeunt : « Ita isti rursus ad cæ-« cum explorandum accedunt. »

2. — Dionysius Carthusianus in novo hoc examine quosdam notat invidiæ effectus. « Invidia « enim non quiescit, sed indefesso animo molitur « malum ei, quem odit; et qui veritatem nititur « obruere, variis exquisitis, falsissimisque cautelis « utitur. »

Dixerunt ei : Da gloriam Deo.

3. — Variæ sunt, cæque omnes diversæ sacrorum interpretum in hæc verba allatæ expositiones. Hugo Cardinalis ait : « Id est, dic te mentitum « fuisse hoc, quod dixisti eum Prophetam esse et « curasse, et sic cognosce peccatum tuum, quod « est, dare gloriam Deo. »

4. — Lyranus existimat Pharisæos illum inducere voluisse, ut quasi per veritatis instinctum, se visum arte magica accepisse assereret.

5. — S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* VI *in Joan.*, ait : « Astutissime quidem jubent dare gloriam Deo, « ob miraculum, in hoc pietatem simulantes; » at quonam fine idipsum fecisse existimas? nimirum ut majorem assertionibus suis fidem acquirerent : « Sibi tamen suffragari, sibique credere volunt, « quamvis extrema cum pietate peccatorem esse « dicentibus eum, qui ad evertendum peccatum ad-« venerit. » Porro miraculum hoc ex parentum cæci hujus testimonio adeo certum et indubitatum evaserat, ut in controversiam deinceps vocari veritas ejus minime posset; quonam igitur spectabant astutissimæ illæ technæ, quas licet incassum adversus ipsum machinabantur. « Facti laudem a Jesu, » inquit Jansenius, « quem oderant, avertere studue-« runt, idque sub prætextu religionis, dicentes : « *Da gloriam Deo,* ac per hoc significantes non dare « gloriam Deo, sed Deum ignominia afficere, « quamdiu miraculum Jesu tribuebat, quem se « scire dicebant esse peccatorem. »

6. — Theophylactus inquit : « Confitere quod « Jesus nihil operatus sit in te, gloriam enim esse « Dei putant, de Jesu nihil boni attestari. » Albertus Magnus totum illorum intentum eo spectasse dicit, ut efficere possint, quantus Christus nullam penitus in hoc miraculo partem habuisse videatur : « Miraculum nituntur obnubilare, quia negare non « possunt, ut saltem nomini Christi non attribua-« tur; et ad hoc inducunt blanditias, ut illiciant; « versutias, ut decipiant; convicia, ut ad impatien-« tiam moveant; injurias, ut terroribus cogant. »

7. — Cajetanus alio ex capite malitiam eorum conspicuam reddit; dicit enim quod quia miraculum in conspectu mundi patratum abscondere, aut negare non poterant, conati sunt cæco illuminato persuadere, ut omnem ex hoc miraculo emergentem gloriam Deo immediate attribuat, Christum vero penitus excludat : « Et hoc sub specie divinæ « gloriæ; intendunt enim dicere quod gloria mira-« culorum danda est Deo, non homini peccatori; « quod det gloriam Deo, affirmando cum eis veri-« tatem, scilicet quod Jesus est peccator et quod « Deus illuminavit illum. » Ejusdem quoque mentis fuit S. Thomas, dum ait : « Quasi dicant : Illu-« minatus es? sed hoc non est, nisi a Deo; ergo « hoc nulli alii attribuas, nisi Deo et non isti « Christo; quia si hoc facis, ostendis te non acce-« pisse a Deo curationis beneficium. » Salmeron veluti ex ore malignorum et invidorum Pharisæorum scribens, ita illos loquentes inducit : « Confi-« tere veritatem, et reputa te a solo Deo sanatum, « non a Galilæo illo homunculo, et ita hujus rei « gloriam auctori hujus redde, non huic seductori. « Palam quidem atque imprudenter, » inquit Chrysostomus, *Hom.* LVII *in Joan.*, « non dicunt : nega « Christum te sanasse, sed pietatis umbra id ten-« tant : *Da gloriam Deo,* confitere nihil Christum in

« te operatum; nos scimus quia peccator est. »

8. — S. Augustinus, *tr.* XLIV *in Joan.*, inquit : « Quid est, *da gloriam Deo?* Nega quod accepisti; « hoc plane non erat gloriam Deo dare, sed Deum « potius blasphemare. » Tametsi igitur dicerent : *Da gloriam Deo;* ipsum tamen ad hoc inducere nitebantur, ut gloriam Christo debitam derogaret; at vero omnino contrarium ejus quod volebant, accidit, quia per generosas et magnanimas hujus cæci responsiones gloria Dei in Filio ejus mire dilatata et magnificata fuit.

Scimus quia hic homo peccator est.

9. — Lucas Brugensis ait : « Non explicant qua « in re peccarit, ut multis modis peccatorem esse, « scelestissimum dent intelligendum. » Ecce tibi Christi gloriam et innocentiæ ejus testimonium, per ipsorum inimicorum ejus os proprium manifestatum; totum malum quod fecit et de quo illum accusabant, in hoc consistebat, quod modicam quamdam luti massam oculis hujus cæci superimposuerit, ut eosdem illuminaret : « At cum audie- « runt a Christo, » inquit Toletus; « *Quis ex vobis* « *arguet me de peccato?* nihil probare potuerunt. « Proprium hoc est detractorum vitium, ut contra « absentes loquantur, ne forte ab innocentibus, si « adsint, redargui possint. »

VERSUS 25.

Dixit ergo eis ille : Si peccator est, nescio; unum scio, quia cæcus cum essem, modo video.

1. — Chrysostomus ait : « *Si peccator est, nescio;* « non est dubitantis, absit; norat enim non esse « peccatorem. » Hocque verum esse, per alia ejusdem cæci verba declarat : *Scimus quia peccatores Deus non exaudit; sed et si quis Dei cultor est, et voluntatem ejus facit;* « ubi non modo eum a peccatis « absolvit, sed acceptissimam Deo et omnia Dei « opera facientem demonstrat. »

2. — S. Cyrillus ita scribit : « Duplicem gratiam « accepit, quando cum corporis oculis, etiam ei « mens illustrata est, et jam solis, qui a nobis con- « spicitur, fulgorem habet in carnis oculis; radium « vero velut sub intellectum cadentem, Sancti, in- « quam, Spiritus illuminantem intromittit et corde « suscipit. » Porro verba illa cæci : *Unum scio, quia,* etc., eum hominem valde illuminatum fuisse ostendunt, inquit S. Doctor : « Non simplicis cujusdam « considerationis, sed valde cordati hominis con- « ceptum includit. »

3. — S. Thomas, *in Joan.*, verba illa non titubantis, sed illos potius reprehendentis fuisse existimat : « Quasi indignatus Pharisæos irridens, quasi « dicat : Vos asseritis eum peccatorem, sed hoc ego « nescio, quod sit peccator et miror, quod asse- « ritis; quia opus fecit, quod non videtur esse « peccatoris. » Albertus Magnus verbum illud *nescio,* ita interpretatur, ut sensus sit : *non approbo.* Lyranus cæcum dicere voluisse scribit, Christum non posse esse peccatorem, quando hoc in eo operatus est miraculum, in quo sanctitatis suæ irrefragabile specimen reddidit, utpote quod omnem potentiam et facultatem humanam excessit.

4. — Toletus ait : « Non dubitando se nescire « dicit; nam ut paulo post apparet, esse a Deo « sciebat, sed illud judicium ad se pertinere « negat. »

VERSUS 26.

Dixerunt ergo illi : Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?

VERSUS 27.

Respondit eis : Dixit vobis jam et audistis; quod iterum vultis audire? numquid et vos vultis discipuli ejus fieri.

1. — Toletus super hasce novas et iteratas Pharisæorum interrogationes et instantias hunc fere in modum discurrit : Videntes omnem sibi ad miraculum calumniandum, præclusam esse viam, siquidem homini a nativitate cæco visum impertiri opus est superhumanum et divinum, modum patrati miraculi examinare incipiunt, ut eum in die sabbati lutum præparasse, illudque oculis cæci illius superimposuisse replicantes, eum in hoc opere sabbati transgressorem fuisse convincant : « Ten- « tarunt primo negare factum, quia divinum agno- « scebant, id non valentes testium multitudine con- « victi falsum calumniantur ex modo, quia lutum « fecit; modus hic faciendi multo illustrior et mira- « bilius efficeret et redderet miraculum. »

2. — « Videre erat miserum spectaculum, » inquit Chrysostomus, *Hom. de cæco nato,* « cum « pietas exaggeraretur, impii judices disceptarent, « magnus athleta certaret, Deus certamini præsi- « deret. »

Dixi vobis jam, et audistis.

3. — « Dixisti, o bone vir, » inquit Salmeron, *tom.* VI, *tr.* XXXIX, « sed non ea, quæ isti audire « volebant, tu quidem veritatem rei dixisti; at illi « qui semper veritati rei adversati sunt, veritatem « audire non quærunt, sed Christi calumniam. Dici- « tur enim in *lib. Prov., cap.* XVIII, 2 : *Non recipit* « *stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris, quæ ver-* « *santur in corde suo.* »

4. — Cajetanus inquit : « Et deest, *non audistis*; « intendit, qui fuerat cæcus, arguere eos, quod « non audierant interno auditu; » dum replicat, quid iterum vultis audire? auditu nimirum exteriori; adeoque cæcus hic surditatem illis spiritualem improperat.

5. — Toletus ait : « Pertæsus homo vanas Pha-
« risæorum interrogationes respondet : *Dixi jam*
« *vobis*, etc. Si quod dixi semel non audivissetis,
« merito iterum quæreretis, at cum audieritis
« meam responsionem, non est amplius cur audire
« quæratis. »

Numquid et vos vultis discipuli ejus fieri.

6. — Thomas, *in Joan.*, dicit : « Quando enim
« aliquis diligenter inquirit, aut hoc facit bona
« intentione, ut scilicet ei adhæreat; aut mala, ut
« eum condemnet; quia ergo isti diligenter quære-
« bant, et cæcus non est ausus eis imponere, quod
« mala intentione quærerent, declinat ad aliam
« partem, dicens : *Numquid et vos*, etc. »

7. — Toletus prudentiam hujus cæci eximiam admiratur, cum enim satis superque agnosceret, quod Christum persequerentur ad mortem, ejusque opera calumniari vellent, id tamen dissimulavit, seque id non advertere finxit, replicatas ab illis maligna et sinistra jam intentione factas interrogationes in bonum sensum interpretando : « Numquid
« forsitan tam avidè hæc iterum audire quæritis,
« qua etiam vos discipuli ejus fieri vultis? Miro
« artificio eos pupugit, quasi diceret : Cum tantus
« sit homo hic, qui oculos cæci nati aperire potuit,
« vosque sitis homines religionem quam maxime
« profitentes, profecto non aliud mihi vestra hæc
« tam exquisita diligentia de vobis pollicetur; tacita
« est et acris reprehensio eorum, qui perseque-
« bantur, quem ut magistrum debuerant sequi. »
Jansenius quoque scribit : « Id dicit per ironiam,
« sciens illos nolle discipulos ejus fieri et ob id
« significans indignos, quibus eadem repetantur,
« ut qui non bono animo, sed malo ad easdem
« revolverentur percunctationes. »

Versus 28.

Maledixerunt ergo ei, et dixerunt : Tu discipulus illius sis, nos autem Moysi discipuli sumus.

1. — S. Thomas ait : « De hac maledictione dicitur, *Psal.* cviii, 28 : *Maledicent illi et tu benedices.* Et *Matth.*, v, 11 : *Beati estis, cum maledixerint vobis homines.* Maledictio igitur hæc cæco fuit facta, quoad imprecationem ejus, quod illi augurabantur, benedictio potius, seu maledictio benedicta fuit, non fuerit talis quoad ipsorum intentionem, quæ plane perversa erat : *Maledictum, si cor eorum discutias.* Unde et S. Bonaventura ait : « Non est
« autem, si verba perpendas, magna enim bene-
« dictio est, quod homo sit discipulus Christi. » S. Basilius quoque dicit : « Omne verbum, quod eo
« animo profertur, ut ex eo contumelia seu igno-
« minia alter afficiatur, maledictum est, licet ver-
« bum ipsum per se non videatur contumeliosum. »
In cujus probationem adducit hanc maledictionem, qua Pharisæi hunc cæcum onerarunt, hæc enim quoad Pharisæos injuria fuit, licet in ipso quoad substantiam ejus fuerit gloria.

2. — Porro in hac occasione satis liquet verificatum fuisse illud Ecclesiastici, II, 1, monitum, dicentis : *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in timore; præpara animam tuam ad tentationem.* Mox enim ut cæcus hic a Domino lumen tam animæ quam corporis accepit, quantos non perpeti debuit luctus, quot non sustinere coactus est contradictiones? Mox enim hic illum aggressus est examinando, ille injuriando, alius maledicendo, alter contentiose cum illo disputando, nonnulli ipsum tanquam excommunicatum e synagoga proscribendo, adeo etiam ut et ipsimet illius genitores illum in angustiis suis desolatum derelinquerint; at vero omnia hæc ad majorem illius gloriam tandem cesserunt; unde vere dicitur : *Beati estis, cum maledixerint vobis homines et persecuti*, etc. *Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Toletus considerat, quod verbum hoc *maledixerunt* in græco injuriam et contumeliam secum subinferat : « Sane cæcitas eorum convincitur, quod
« enim erat maximi honoris, tanquam convicium
« inferunt : *Maledicent illi, et tu benedices*; » ubi mox subjungitur : *Qui insurgunt in me, confundantur, servus autem tuus lætabitur. Confitebor Domino nimis in ore meo, in medio multorum laudabo eum, quia astitit a dextris pauperis, ut salvam faceret a persequentibus animam meam*; quæ omnia in hoc cæco ad unguem adimpleta fuisse cernuntur.

Versus 29.

Nos scimus, quia Moysi locutus est Deus, hunc autem nescimus unde sit.

1. — S. Thomas ait : « Quasi dicant : Nullius
« auctoritatis est, ita ut non constet de eo, an a Deo
« venerit. » Mendacium vero illorum manifeste convincitur, siquidem ut Glossa advertit : « Supe-
« rius dixerunt : *Hunc scimus, unde sit*, et id dicunt
« se nescire; sed nescire nos dicimus, quæ abjici-
« mus, ille nescitur, latet humilitate, proditur
« signorum virtute. »

2. — Salmeron ponderans id, quod dicunt : « *Nos scimus, quia Moysi*, etc., illorum confundit
« malignitatem, dicens : firmiori tamen testimonio
« scire poterant JESUM esse Filium Dei; nam illud
« de Moyse sciunt uno solo textu et qui de ipso
« testimonium perhibuit, etc., hoc per auditum;
« hoc autem scire poterant pluribus testibus, scili-
« cet Moyse et Elia, et cæteris Scripturis, voce
« deinde paterna e cœlo dimissa et ex visu tot ope-
« rum divinorum, quæ inter eos fecit. »

Versus 30.

Respondit ille homo, et dixit eis : In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis unde sit, et aperuit meos oculos.

1. — « Tanta horum fuit insipientia, » inquit Jansenius, *cap.* LXXVIII, « ut non posset non eam « mox mendicus iste et deprehendere et redarguere. » Omnes sacri expositores heroicum et intrepidum hujus cæci animum, quo Christum strenue defendit et tutatus est, unanimiter admirantur. S. Bonaventura ait : « Ut ait Augustinus, « libere, constanter, veraciter loquitur. » Chrysostomus, *Hom.* LVII *in Joan.*, dicit : « Ecce veritatis « præconem, quomodo sapientiam non impedit « paupertas. Vides, quod audivit a principio, et « quod pertulit, et quomodo verbis et operibus « testatus est? » Quidem S. Doctor ulterius cæcum hunc suo nos exemplo dicere ostendit, qualiter in profitenda Christi fide solidi, stabiles et immobiles stare, ejusque disciplinam et sequelam minime erubescere debeamus : « Nam si is, qui mendicus « erat, qui cæcus, qui Christum viderat, ante ejus « hortationem tantum confirmatus est, ut in con- « spectu totius populi homicidæ, furentis, insani et « ejus voce Christum damnare cupientis, nec assen- « sus sit, nec acquieverit, sed per quam fidenter « eorum os obstruxerit et expelli maluerit, quam « subjicere veritatem; quanto magis nos, qui tam- « diu in fide viximus, qui per fidem tot miracula « intuiti sumus, qui majora quam ille accepimus « beneficia, qui interioribus oculis arcana mysteria « conspicamur? »

2. — S. Thomas ejusdem Chrysostomi adducens auctoritatem, veritatis efficaciam admiratus, dicens : « Ex ista cæci constantia apparet, quam forte quid « sit veritas, quæ si despectos assumpserit, claros et « fortes eos facit; et quam imbecille quid sit men- « dacium, quod etsi cum fortibus fuerit, imbecilles « eos monstrat et reddit. »

3. — Lyranus ait : « Iste illuminatus eorum « malitiam et falsitatem confuscat. » Judæi namque signis et miraculis patratis facilem semper fidem adhibere consueverant; unde I *Cor.*, I, dicitur : *Judæi signa petunt,* « et manifestis signis credere « consuetum erat; » quam eamdem veritatem in Exodo quoque expressam habemus. Unde præfatus interpres ita arguendo scribit : « Inconsuetum erat « et mirabile, quod non credebant Christo facienti « signum maximum in illuminatione hujus cæci, « quia nec Moyses, nec alius Propheta simile fece- « rat. »

4. — Jansenius, *cap.* LXXVIII, intrepidum hujus cæci animum aptis hisce ponderationibus commendat, dicens : « Cujus cum inter disputandum, ut « fieri solet, cresceret fiducia, confirmatus veritatis « conscientia et Dei gratia, fortiter contemptis « omnibus periculis ausus est Christi causam agere « apud viros magni nominis, quos sentiebat omni- « bus technis moliri perniciem Jesu; » unde dicere poterat illud Jobi, XXVII, 6 : *Justificationem quam cœpi tenere, non deseram.* Christi etenim innocentiam ad finem usque generose defendit, donec tanquam excommunicatus e synagoga proscriberetur. Porro in hac lucta verificatum fuit illud Davidis Regis, *Psal.* X, 2, pronuntiatum : *Dum superbit impius, incenditur pauper,* siquidem quanto vehementius hi Pharisæi adversus hunc cæcum exasperabantur, tanto ferventius pauperculus ille in amore erga benefactorem suum accendebatur; pergit vero Psalmista eodem in loco dicere : *Comprehenduntur in consiliis quibus cogitant;* quia cum illi cæcum hunc a testimonio huic miraculo perhibendo deterrere et retrahere conarentur, is tanto amplius Salvatorem in conspectu totius Jerosolymæ cum summa illorum ignominia et contemptu justificandum et manifestandum accendebatur.

5. — Considerandum quoque hoc loco venit, quod cæcus ille, utpote in Scripturis minime versatus, circa punctum quod de Moyse tangebatur, nihil prorsus responderit, sed illi se tantum apposuerit, quod se Christum nequaquam cognoscere assererent, quem tamen per patratum in ipsius persona miraculum luce meridiana clarius agnoscere debebant : « Eorum ignorantiam junctam miraculo, » inquit Cajetanus, « illuminationis suæ, vertit iste « homo in cumulum miraculi. » Porro miraculum istud adeo speciosum et stupendum fuit, ut cum S. Joannes, ut bene Salmeron advertit, in suo Evangelio multa illustria vitæ Christi facinora ab aliis Evangelistis enarrata, sub silentio transierit, eo quod scopus illius principalis eo solum in Evangelio ipsius spectabat, illa solum in specie tangere, quæ ad Christi divinitatem convincendam, vel maxime ordinata erant : « Maxime quæ divinitatem stabi- « liebant, illa suo Evangelio inseruit; » nihilominus hanc cæci nati illuminationem diffuse narraverit, utpote quæ hanc Christi divinitatem evidenter probabat, prout cæcus ille efficaciter arguebat. Unde Toletus ait : « Modeste eorum ignorantiam « affectatam, aut dissimulatam arguit et est sensus; « valde miror, quomodo vos ignoratis unde sit « homo, cum ex tanto miraculo facile cognosci « possit unde sit : *mirabile est,* ac si dicat : Vix « credi potest, vos ignorare; est enim ignorantia « nimis indigna vobis, qui tantam scientiam profi- « temini. *In hoc mirabile est.* » Magnæ quoque hujus cæci laudi attribui potest, quod ipse pauper, mendicus, illitteratus, qui nullos unquam litterarum apices viderat, nedum legerat, in tam brevi tempore tantum sibi lumen, tantamque sapientiam compararit quacum Scribas et Doctores adversus eos disputando convicit, quæque cum tanto doctrinæ et sapientiæ fundamento, universam synagogam

convincere et confutare idonea erat. « Ecce sa-
« piens, » inquit Albertus Magnus, « cæci illuminati
« responsum, cum ex operibus potestatem divinam
« et ex potestate naturam et personam possetis
« cognoscere. »

Versus 31.

Scimus autem, quia peccatores Deus non audit, sed si quis Dei cultor est, et voluntatem ejus facit, hunc exaudit.

Scimus.

1. — Id est, inquit Lucas Brugensis : « Scimus
« nos idiotæ, multoque magis vel Doctores legis; »
voluit etenim cæcus illis subindicare, quod vel
sciant, undenam Christus sit, vel saltem quod
ratione muneris idipsum scire debebant.

Quia peccatores Deus non audit.

2. — S. Bonaventura hoc loco cum S. Augustino
in hisce verbis cæci objicit : « Si ita esset, frustra
« Publicanus orasset, dicens : *Propitius esto mihi*
« *peccatori;* » respondetque, peccatores duplicis
generis esse : « Vel in peccato existentes affectu et
« actu, et tales non audit Deus, in quantum tales;
« *non* enim *est speciosa laus in ore peccatoris;* vel
« dicuntur peccatores peccata recognoscentes et
« reputantes se peccatores, et tales exaudit. Ma-
« nentes in peccato, et suum peccatum amantes
« non exaudit, et hoc merito rationis elongationis
« eorum ab eo, et interpositionis suorum peccato-
« rum inter se et Deum : *Iniquitates vestræ divise-*
« *runt inter vos et Deum, et peccata vestra absconde-*
« *runt faciem ejus a vobis, ne exaudiret.* » Eamdem
quoque expositionem S. Thomas adducit, dum ait :
« Non exaudivit peccatores in peccatis persistentes,
« exaudivit tamen peccatores de peccatis pœni-
« tentes. » Idem quoque S. Bonaventura aliam
adducit rationem, cur scilicet peccatores, qui in
peccatis sunt obstinati, non exaudiantur : « Non
« exaudit propter eorum abominationem et displi-
« centiam a Deo; non oratio est placabilis, quando
« persona est displicibilis. »

3. — Salmeron probabile esse existimat cæcum
in hisce verbis juxta communem sacræ Scripturæ
stylum, Judæis non ignotum locutum fuisse; siqui-
dem in sacris litteris, ut plurimum, servi Dei et justi
exaudiri dicuntur, non vero impii; dicitur enim,
Psal. XXXIII, 16 : *Oculi Domini super justos, et aures*
ejus in preces eorum; clamaverunt justi et Dominus
exaudivit eos; et illud, *Prov.*, XXVIII, 9 : *Qui declinat*
aures suas, ne audiat legem, oratio ejus erit
execrabilis. Alia tamen ratio, quam præter jam
dictam affert, magis videtur esse litteralis, nimi-
rum quod cæcus dicere voluerit, quod Deus donum
miraculorum peccatoribus non concedat, neque
illos in ordine ad illa exaudire soleat : « Non audit,
« sive exaudit ad virtutem scilicet edendi miracula
« in testimonium bonitatis et sanctitatis eorum. »
Quæ opinio per Euthymium confirmatur, dicen-
tem : « Non exaudit in hujusmodi miraculis. »

Sed si quis Dei cultor est, et voluntatem ejus facit, hunc exaudit.

4. — Consideratio est Theophylacti, quod cæcus
non solum dixerit : *Si quis Dei cultor est,* verum
insuper protinus adjunxerit : « *Et voluntatem ejus*
« *fecerit,* multi enim cultores quidem sunt, volun-
« tatem autem Dei non faciunt; oportet autem
« utraque adesse, Dei cultum et voluntatis divinæ
« adimpletionem, hoc est fidem et opera. »

Versus 32.

A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati.

1. — Toletus inquit : « Facile in hoc cæco
« agnosces spiritum Domini, nec enim tanta in
« idiota potuit esse sapientia, qua Doctores convin-
« ceret et illis dicentibus : *nos nescimus,* contradice-
« ret; *nos,* inquit, *scimus,* nec tam intrepidus ani-
« mus libere inter persecutores Christum confitere-
« tur et defenderet, cum ab omnibus etiam paren-
« tibus esset derelictus, nisi in eum ille intrasset
« spiritus, de quo dicitur, *Matth.*, X, 20 : *Non estis*
« *vos, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri.* »
Nimirum ex hoc casu a sæculis nunquam audito
miraculo, Christum non solum non peccatorem, sed
et verum Deum esse, magna cum efficacia arguendo
conclusit : « Quasi dicat : Multa memorantur mira-
« cula, » inquit Jansenius, « quæ Deus olim gessit
« per majores nostros, sed sanctos, non peccatores
« et tamen si repetamus ab orbe condito nunquam
« auditum est, quemquam extitisse, qui cæco nato
« oculos aperiret et visum quem nunquam habue-
« rit, imo quem natura negavit, præberet. » Lucas
Brugensis rationem reddit, cur magnitudinem hu-
jus miraculi tantopere ponderarit : « Amplificat
« hujus miraculi excellentiam, ut majorem addat
« argumento suo vim. »

2. — S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* VI *in Joan.*,
zelum hujus cæci considerat, seu potius indignatio-
nem adversus Judæos conceptam ob injuriam,
quam Redemptori irrogabant. Dicit enim : « Non
« parum, ut videtur, indignatus et ægre ferens cæ-
« cus tot conviciis impeti Christum, summaque
« molestia affectus, quod sibi ut probrum ingerant :
« *Tu discipulus illius sis, nos autem Moysis.* Festinat
« suo magistro patrocinari. »

3. — In hoc homine, qui a primo vitæ suæ exor-
dio cæcus fuerat, peccator habituatus denotatur, qui
nihil unquam boni fecit, omnique Dei lumine et
agnitione privatus existit; ut igitur talis in statum
redigatur salutis, plures circa ipsum modi adhibendi

sunt. Porro Christus ad hunc cæcum illuminandum quatuor præcipue præstitit. Primo enim divino verbo suo usus fuit, dicens : *Vade ad natatoria Siloe.* Secundo digitum suum illi applicuit : *Linivit oculos.* Tertio sputum adhibuit : *Exspuit in terram.* Quarto denique lutum præparavit : *Et lutum fecit.* Eodem modo ad curandam cæcitatem impii cujusdam peccatoris, qui a nativitate sua quasi in iniquitatibus commissis callum contraxit, opus est in primis verbo Dei : *Lucerna pedibus meis verbum tuum,* deinde digito Dei, id est, miraculis : *Digitus Dei est hic,* sive ut clarius dicam, efficacia Spiritus Sancti : *Dexteræ Dei tu digitus.* Denique luto, id est, ignominia et infamia penes mundum est aspergendus : *Imple facies eorum ignominia et quærent nomen tuum Domine.* Tandem vero luto, id est, memoria mortis nobis ipsis imprimenda : *Memento, homo, quia pulvis es,* etc.

Versus 33.

Nisi esset hic a Deo, non poterat facere quidquam.

1. — Antea ipsum Propheta titulo honoraverat, nunc vero in hisce adductis verbis ipsum tanquam verum in lege promissum Messiam a Deo nobis missum fuisse, asserere voluisse videtur. Unde Albertus Magnus ait : « Apparet supervenisse intus « divinum lumen, quo protulit hæc verba de « Jesu. »

Versus 34.

Responderunt, et dixerunt ei : In peccatis natus es totus, et tu doces nos? et ejecerunt eum foras.

1. — S. Thomas, *in Joan.*, Pharisaicam superbiam et fastum hisce verbis reprehendit : « Superbiæ defectum incurrunt, contemnendo cæci doctrinam; cum dicunt : *Tu doces nos?* quasi dicerent : Non es dignus. In quo apparet eorum « superbia. Nullus enim homo quantumcumque « sapiens, debet a quocumque parvo doctrinam « repellere. »

2. — Lucas Brugensis Pharisæorum detegit malitiam, siquidem confusos et convictos se videntes, dum rationibus respondere non possent, per injurias et contumelias eidem respondent : « Conviciis « et injuriis dejicere conati sunt, quem rationibus « non poterant. Exaggeratio est, *totus,* id est, non « solum anima, ut cæteri homines, sed et corpore, « Corpus tuum mox ut natum, demonstravit singularem animæ suæ deformitatem; » vel etiam ut Jansenius exponit : « Dicunt in peccatis natum, « quod secundum eos omnia ejus, mendicitas scili- « cet, cæcitas et impudentia arguerent hominem a « nativitate scelestum. »

3. — « In hoc cæco paupere ostendit, » inquit Salmeron, « quomodo per pauperes et indoctos hu- « manis præsidiis et adjumentis destitutos, nomen « suum prædicandum esset per universum orbem. »

Et ejecerunt eum.

4. — Toletus huic cæco e synagoga ejecto invidet, ob meritum ingens quod inde sibi conciliavit : « Felix cæcus, qui primus pro nomine Jesu contu- « meliam passus et absque synagogis factus est, « quod, *Joan.*, XVI, 2, Apostolis futurum Dominus « prædixit. »

5. — Theophylactus id omnibus accidere scribit, qui militiæ christianæ albo sese inseri faciunt : « Ubi baptizatus quis fuerit tunc et tentationibus « subjacebit; oportet firmiter se gerere et stare in « confessione constanter, nec propter metum ne- « gare. »

6. — Sperabant Pharisæi illum, utpote publice e synagoga proscriptum et ejectum, et velut excommunicatum, nullam deinceps penes populum habiturum esse fidem, adeoque parum nocere posse. Unde Lucas Brugensis ait : « Futurum sperarunt, « ut excommunicatus ac proinde declaratus infamis « et indignus consuetudine Israelitarum fidem apud « populum, non mereretur, si ulterius promulgaret « miraculum a Jesu in se editum. » Jansenius observat, quanto cum studio et industria veritatem sepelire et obfuscare conati fuerint : « Observandum « hic, quam indefesso studio impii veritatem obscu- « rare nitantur, quanto furore, dum convincuntur « contra veritatis assertores exagitentur. » S. Bonaventura ad Pharisæorum malitiam manifestius exponendam, sequentem adducit S. Augustini auctoritatem dicentis : « Ut enim ait Augustinus, ipsi illum « magistrum fecerunt. Ipsi ut discerent, toties eum « interrogaverunt et ingrati docentem projecerunt, « et in hoc beneficium magnum ei contulerunt. « Unde Augustinus ait : Illi pellunt, excipit Domi- « nus, magis enim quia pulsus est, Christianus fac- « tus est, » et ideo fidelium novæ legis typus fuit, de quibus S. Paulus, *Heb.*, XIII, 14, ait : *Exeamus ad eum extra castra, improperium ejus portantes.*

Versus 35.

Audivit Jesus, quia ejecerunt eum foras, et cum invenisset eum, dixit ei : Tu credis in Filium Dei.

Et cum invenisset eum.

1. — Cajetanus ait : « Non dicit : *reperisset,* « tanquam fortuito obvium, ad significandum quod « ex intentione invenit eum, quod ideo dixit Evan- « gelista, ut instrueret Pastores Ecclesiæ, ut essent « studiosi erga repulsos ab aliis propter nomen « Jesu. » S. Thomas de Aquino eamdem ponderationem his verbis habet : « Illud enim inveniri dici- « tur, quod diligenter quæritur. *Luc.*, XIV, 8 : *Quæ- « rit diligenter, donec inveniat;* ex quo videtur, « quod Christus solum eum quærat, quia in illo « solo plus invenit de fide quam in omnibus aliis. »

Theophylactus ait : « Dedita opera ad hoc veniens, « ut eum consolaretur, quasi agonothetes athle- « tam, qui multum laboraverat et coronatum susci- « piens. »

2. — S. Joannes utitur dictione hac, *audivit*, ut Albertus Magnus notat, tametsi idipsum probe sciverit, etiam dum non audivit : « Quidem quod ante « scivit, licet ut homo etiam audire vellet, ut for- « mam daret inquirendi et audiendi veritatem, an- « tequam procedamus contra aliquem. »

3. — S. Cyrillus Alexandrinus, *in Joan.*, ait : « Quærit illum non longo post tempore Christus et « inventum arcana docet. Erit ergo et istud docu- « mentum, curæ esse Christo eos, qui defendere « ipsum parati sint et pro ejus fide periclitari non « vereantur. Tales inveniet Jesus, » inquit Theophylactus, « et tunc magis, quando ab inimicis « ignominia notatus fuerit, a Christo honorabitur « agnitione et certiori fide. » Idem quoque Doctor lucrum considerat, quod bonus hic homo sibi comparavit, dum ait : « Vide lucrum : ejectus est ex « templo et statim invenit eum Dominus templi; « contemptus fuit opinione illorum propter Chris- « tum et honoratus est agnitione Filii Dei. »

4. — S. Cyrillus super verbum hoc : *Audivit Jesus*, occasionem accipit, tum cæcum hunc laudandi, tum nos per sequentem moralitatem instituendi. Dicit enim : « Non aliquo renuntiante id « quod factum esset, sed quoniam, ut quidam sa- « pientium dixit : *Spiritus Domini replevit orbem « terrarum.* Audit enim, sicut Psaltes ait : *Qui plan- « tavit aurem, non audiet? et qui finxit oculum, non « considerat?* Cum ergo injuria afficimur propter « eum, vel aliquid molestiæ sustinemus ab hosti- « bus Dei, credendum est prope inspectorem esse « Deum. »

5. — Rupertus Abbas Tuitiensis, dictionem hanc, *invenisse*, considerans ait : « Neque hoc sine pon- « dere dictum est : *Et cum invenisset eum.* Invenit « enim Jesus, quos mundus perdit. Invenit salus, « quos perditio derelinquit. Invenit autem de « prope : *Juxta est Dominus his, qui tribulato sunt « corde.* »

6. — Chrysostomus vero, *Hom.* LVIII *in Joan.*, exinde occasionem captat præ cæteris in hoc pauperculo cæco illuminato illos præcipue honorandi, qui propter Christi sequelam et disciplinam, cui se addixerunt, male tractantur a Christi hostibus. Dicit enim : « Qui propter veritatem et Christi con- « fessionem malo et contumelia aliqua afficiuntur; « hi maxime a DEO honorantur. Ut enim qui prop- « ter Deum pecunias dispergit, is maxime eas « invenit; qui odit animam suam, is vel in primis « amat; ita contumelia affectus propter Deum, is « plurimum honoratur a Deo, quod cæco usu venit. « Ejectus est e templo a Judæis et a templi Domino « inventus est? Contemptus a contemptoribus « Christi, ab Angelorum rege honoratus est. Consi- « dera, quibus eum præmiis remunerat summa « omnium bonorum, se enim ei notum fecit; » et consequenter cum hac agnitione simul in eo procedebat gloriæ cœlestis : *Hæc est enim vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum.* »

Dixit ei : Tu credis in Filium Dei.

7. — « Iste cæcus, » inquit S. Thomas de Aquino, « typum baptizandorum gerebat; unde etiam con- « suetudo inolevit in Ecclesia, ut baptizandi inter- « rogentur de fide. Interrogans autem de fide, non « dicit : *Credis in Christum?* sed *in Filium Dei?* » quia ut S. Hilarius observat futuri erant hæretici, qui in Christum quidem crediturі erant, non tamen tanquam in Filium Dei, vel tanquam in Deum; prout faciunt Ariani.

8. — Salmeron fidem hujus Christo nequaquam ignotam fuisse dicit, siquidem jam antea in ipsum crediderat, priusquam illum in facie videret : « Sed « ut initia fidei, quæ in illo seminarat, ad majora « promoveret, interrogavit. »

9. — Toletus dicit : « Non tam ad intellectum « quam ad voluntatem refertur interrogatio; ut sit « sensus : Vis tu in Filium Dei credere? semper « enim Deus hominum arbitrio, in eorum salute et « fide concilianda, utitur. »

VERSUS 36.

Respondit illi, et dixit : Quis est, Domine, ut credam in eum?

1. — Lyranus ait : « Non cognoscebat Jesum in « facie, quia illum alias non viderat, sed eum desi- « derabat videre et ideo dignum erat, ut ei veritate « revelaretur. » Salmeron ait : « Non est vox diffi- « dentis, sed ardentis videre beneficii auctorem. »

2. — S. Thomas postquam demonstrasset cæcum hunc, Christum ex facie minime cognoscere potuisse, eo quod tunc pridem illuminatus fuerit, postquam ad aquas Siloe missus fuisset, postea vero a Pharisæis detentus et moratus fuerit, ipsum tamen Salvatorem vere Filium Dei esse existimasse in sequentibus subjungit, dicens : « Ex quo hic apparet, « quod eum ex parte cognoscebat et ex parte « ignorabat. » Vehementer tamen illum videre desiderabat. *Isa.*, XXVI, 9 : *Anima mea desideravit te in nocte*, scilicet ignorantiæ. Unde Chrysostomus ait : « Desiderantis et valde inquirentis animæ ver- « bum, pro quo tanta locutus est, cum ignorat; « unde veritatis eum amatorem esse intelligat, « nondum enim eum viderat. »

VERSUS 37.

Et dixit ei Jesus : Et vidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est.

1. — Jansenius ait : « Videtur autem dedita « opera dixisse : *Vidisti eum,* ut omnino in memo- « riam suæ sanationis illum reducat et per eam « magis ad credendum. Quod secundo dicit : *Qui « loquitur tecum, ipse est,* ut provocet et confirmet. « *Vidisti eum* corporaliter, » inquit S. Thomas, « quia prius nullum videbas, quasi dicat : Ab ipso « virtutem videndi accepisti. »

2. — *Et qui loquitur tecum, ipse est,* quia ut *Hebr.*, I, 2, dicitur : *Novissime locutus est nobis in Filio.*

3. — Abraham postquam inimicos, qui Loth captivum abduxerant, dissipasset, fratremque suum ex eorumdem manibus exemisset, Deum sibi dicentem audivit : *Ego protector tuus sum et merces tua magna nimis.* Cum igitur cæcus iste Christum generose defenderit, atque ad protegendum et liberandum Dei Filium difficilem luctam pugnamque contra universam synagogam heroico animo sustinuerit, merito remunerationis loco sibi a Christo dici audivit : *Vidisti eum et qui loquitur tecum, ipse est,* siquidem in visione et fruitione Dei tota ratio gloriæ consistit.

VERSUS 38.

At ille ait : Credo, Domine ; et procidens adoravit eum.

1. — S. Cyrillus ait : « Tunc magis meruit « cognoscere Christum, cum ejectus est de consor- « tio inimicorum Christi. » S. Thomas cæcum hunc per hunc adorationis actum divinitatem in Christo agnovisse his verbis asserit : « Mundata conscientia « cognovit illum non solum filium hominis, quod « exterius videbatur, sed Filium Dei, qui carnem « susceperat, nam adoratio debetur soli Deo. » Rupertus Abbas, *lib.* IX *in Joan.*, ait : « De hoc primi- « tivo adoratore Filii Dei, duo hæc notanda sunt, « quæ de nullo adorante illum legis ; quia videlicet « *et credo,* dixit, et *procidit.* » Leprosus quidem etiam adoravit ; de illo tamen non legitur, quod dixerit : *Credo, Domine,* aut quod se in terram prostraverit, sed tantum genuflexit : « Hic enim inveni- « tur tam voce confessionis, quam gestu, cordis « necessariam perficiens adorationem Filii Dei ? Et « idcirco recte per singulos annos in exemplum « ponitur sanctæ Ecclesiæ catechumenus ins- « tante solemnitate Paschali baptizandus in morte « Christi. »

2. — S. Bonaventura advertit cæcum duo nos puncta docuisse, homini oranti quam maxime necessaria : « Primum fidei credulitas : *Credo, Domine ; « postulet autem in fide ;* secundum humilitas in « gestu. Ibi : *Procidens.* Qui enim procidit a se, ca- « dit, si infra se, alteri innititur. »

3. — Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum de hoc cæco illuminato ita scribit : « Cedonius « Episcopus, vel Sidonius, fuit ille cæcus a nativi- « tate, quem Dominus lutum ex sputo faciens et « oculos liniens illuminavit, qui et ab aliquibus dici- « tur fuisse unus ex septuaginta duobus Christi. »

FERIA QUINTA POST QUARTAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

VIDEATUR EVANGELIUM DOMINICÆ QUINDECIMÆ POST PENTECOSTEN

FERIA SEXTA POST QUARTAM DOMINICAM QUADRAGESIMÆ

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XI, VERS. 1

1. Erat quidam languens Lazarus a Bethania de castello Mariæ et Marthæ, sororis ejus.
2. Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, et extersit pedes ejus, capillis suis, cujus frater Lazarus infirmabatur.
3. Miserunt ergo sorores ejus ad eum dicentes : Domine, ecce quem amas, infirmatur.
4. Audiens autem Jesus dixit eis : Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.
5. Diligebat autem Jesus Martham et sororem ejus Mariam, et Lazarum.
6. Ut ergo audivit, quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.
7. Deinde post hæc dixit discipulis suis : Eamus in Judæam iterum.
8. Dicunt ei discipuli : Rabbi, nunc quærebant te Judæi lapidare, et iterum vadis illuc ?

9. Respondit Jesus : Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit; quia lucem hujus mundi videt.

10. Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.

11. Hæc ait, et post hæc dicit eis : Lazarus amicus noster dormit, sed vado, ut a somno excitem eum.

12. Dixerunt ergo discipuli ejus : Domine, si dormit, salvus erit.

13. Dixerat autem Jesus de morte ejus; illi autem putaverunt, quia de dormitione somni diceret.

14. Tunc ego Jesus dixit eis manifeste : Lazarus mortuus est.

15. Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi, sed eamus ad eum.

16. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Dydimus, ad condiscipulos : Eamus et nos, et moriamur cum eo.

17. Venit itaque Jesus, et invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.

18. Erat autem Bethania juxta Jerosolymam quasi stadiis quindecim.

19. Multi autem ex Judæis venerant ad Martham, et Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.

20. Martha ergo ut audivit, quia Jesus venit, occurrit illi, Maria autem domi sedebat.

21. Dixit ergo Martha ad Jesum : Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.

22. Sed et nunc scio quia quæcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus.

23. Dicit illi Jesus : Resurget frater tuus.

24. Dicit ei Martha : Scio quia resurget in resurrectione in novissimo die.

25. Dixit ei Jesus : Ego sum resurrectio et vita, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet.

26. Et omnis qui vivit et credit in me, non morietur in æternum.

27. Credis hoc? Ait illi : Utique, Domine, ego credidi quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.

28. Et cum hæc dixisset, abiit et vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens : Magister adest, et vocat te.

29. Illa ut audivit, surgit cito, et venit ad eum.

30. Nondum enim venerat Jesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.

31. Judæi ergo qui erant cum ea in domo, et consolabantur eam, cum vidissent Mariam, quia cito surrexit et exiit, secuti sunt eam, dicentes : Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

32. Maria ergo cum venisset, ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, et dixit ei : Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33. Jesus ergo ut vidit eam plorantem, et Judæos, qui venerant cum ea plorantes, infremuit spiritu, et turbavit semetipsum, et dixit :

34. Ubi posuistis eum? Dicunt ei : Domine, veni et vide.

35. Et lachrymatus est Jesus.

36. Dixerunt ergo Judæi : Ecce quomodo amabat eum.

37. Quidam autem ex ipsis dixerunt : Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur?

38. Jesus ergo rursum fremens in semetipso venit ad monumentum. Erat autem spelunca, et lapis superpositus erat ei.

39. Ait Jesus : Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror ejus, qui mortuus fuerat : Domine, jam fœtet; quatriduanus est enim.

40. Dicit ei Jesus : Nonne dixi tibi, quoniam si credideris, videbis gloriam Dei?

41. Tulerunt ergo lapidem. Jesus autem elevatis sursum oculis, dixit : Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me.

42. Ego autem sciebam, quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi, ut credant, quia tu me misisti.

43. Hæc cum dixisset, voce magna clamavit : Lazare, veni foras.

44. Et statim prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus pedes et manus institis, et facies illius sudario erat ligata. Dixit ergo Jesus : Solvite eum, et sinite abire.

45. Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam et Martham, et viderant quæ fecit Jesus, crediderunt in eum.

Versus 1.

Erat quidam languens Lazarus a Bethania de castello Mariæ et Marthæ, sororis ejus.

1. — Albertus Magnus, *in Joan.*, dictionem *languens* ponderans ita scribit : « Longus angor est, « quia et angustia angit, et diuturnitate corpus « atterit, et vires consumit. Et hoc dicitur ad « magnitudinem miraculi. »

2. — Salmeron, *tom.* VI, *tr.* XLIII, ad illud Ecclesiastici, X, 11, dictum : *Languor prolixior gravat medicum,* sese reflectens, idipsum in præsenti occasione adimpletum esse ostendit : « Hic enim La- « zari languor magis Dominum, medicum, quam « Lazarum infirmum gravavit. Nam pro infirmo « sanando medicus vitam suam posuit. » Prævidebat enim quod per hoc miraculum universi Hebraismi contra ipsum concitanda esset invidia, quodque exinde ad mortem suam determinandam permovendi essent, nec tamen ob id Lazarum resuscitare non prætermisit, eo quod Lazarus hic peccatorem præfigurabat in peccatum prolapsum indeque mediantibus auxiliis cœlestibus ad gratiæ vitam resurgentem, in quem finem Redemptor noster vitam et sanguinem suum impendere et prodigere non dubitabat.

3. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Per hunc fide- « lis signatur, qui in Deo sperat, et tamen patitur « infirmitatem peccati, de qua dicitur in *Psalm.* VI : « *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum.* La- « zarus enim interpretatur auxiliatus a Domino; « unde eum signat, qui habet spem divini auxilii. « *Psalm.* CXX, 2 : *Auxilium meum a Domino.* » S. Bernardinus quoque, per hunc languentem Lazarum, perversam intelligit peccatoris voluntatem, qui in incurabilem mortalis culpæ infirmitatem incidit, a qua non nisi divina gratia mediante curari non potuit : « Sorores istius voluntatis consentientis « peccato, videlicet intellectus et memoria, annun- « tiant Deo dicentes : *Ecce quem amas, infirmatur,* « quando intellectus elevatur considerans, et in- « telligens peccatum animæ, cui per voluntatem « consensit, et memoria recordatur de morte et « judicio Dei pensando peccatum et pœnas in- « ferni. »

4. — S. Thomas ait : « Bethania domus est obe- « dientiæ, per quod datur intelligi, quod si infir- « mus sit Deo obediens, potest ab eo de facili « curari, sicut infirmus obediens medico, ab eo be- « neficium consequitur sanitatis. »

Versus 2.

Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, et extersit pedes ejus capillis suis, cujus frater Lazarus infirmabatur.

1. — Per hæc verba Evangelista demonstrare voluit, hanc esse eamdem Mariam, inquit Cajetanus, quæ in *cap.* VII S. Lucæ illud Christi pedibus obsequium præstiterat : « Imo ex industria Joan- « nes, qui legerat Evangelium Lucæ, explanat « hanc esse illam. » Quæ eamdem illud quoque miraculum hoc præsenti prodigio non inferius in semetipsa experta fuerat, quia ut Rupertus Abbas Tuitiensis ait : « Ille quidem languens erat, Maria « autem soror ejus, jam pessimo languore, imo et « ab ipsa morte animæ jam fœtens per gratiam « Domini revixerat atque convaluerat. »

2. — Quæri hoc loco haud incongrue potest, cur S. Joannes non simul mentionem fecerit hospitalitatis, quam S. Maria Magdalena ibidem Salvatori sæpius exhibuit? Ad quod tamen facile respondetur, siquidem dici potest, quod Sapientia incarnata alimenta corpori præstita non tanti fecerit, quanti æstimavit peccatricis lacrymas, contritionem, pœnitentiam et vitæ mutationem, quam in domo Pharisæi ad pedes ejus prostrata exhibuit.

Versus 3.

Miserunt ergo sorores ejus ad eum, dicentes : Domine, ecce quem amas infirmatur.

Miserunt ergo sorores ad eum.

1. — « Non per seipsas venientes, » inquit Albertus Magnus, « ut et sexum recognoscerent, « quem per terras discurrere non decebat. » Sapiens etenim mulieri non honestæ, sed impudicæ attribuit, quod vagabunda, et garrula circum cursitet, *Prov.*, VII, 11 : *Nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis,* etc. Theo-

phylactus præter hanc aliam quoque rationem assignat, cur in persona propria Dominum non convenerit : « Quia plurimum fidebant Christo, et « quia mulieres erant, non oportebat eas ita facile « e domo progredi, et quia in luctu erant, et occupatæ circa fratrem ; *Eccli.*, VI, 11 : *Amicus si « permanserit fixus, erit tibi quasi cœqualis, et in « domesticis tuis fiducialiter aget.* Cum omni namque securitate et familiaritate cum ipso agere et tractare poterant. Idem quoque motivum S. Bonaventura adducit, dum ait sorores hasce non in persona propria Dominum accessisse, ut Regulus et Centurio fecerant, non quia de fratris sui salute recuperandæ sollicitæ non essent, nec quia de seipsis præsumptuose sentirent : « Sed quod vehementer confidebant de Christo, et multam habebant ad eum familiaritatem. »

Domine.

2. — « Professio est, » inquit Albertus Magnus, « potestatis sanandi si vult. Unde Augustinus : Posse « habes arbitrii tui, si fratrem sanare velis ; et ideo « etiam non rogant, sed innotescunt tantum sibi, « quod utilius videtur relinquentes. »

Ecce quem amas, infirmatur.

3. — « Is, quem amas unice, » inquit Lucas Brugensis, « e familia nostra ; nam et alios amabat « Jesus, nominatim discipulum, qui hæc scripsit ; » duabus quidem hisce sororibus multæ suppetebant ad Christi animum in Lazari curationem inflectendum rationes, inquit Toletus. Cum enim in orationibus efficacissimæ essent, maxime Magdalena, quæ *optimam partem elegit ;* uti quidem supplicationibus aut memorialibus potuissent, « sed « potissimam elegerunt, » nimirum dicendo : *Ecce quem amas.* Secunda ratio consanguinitas erat : « Deus enim et homines solent multa facere pro « his, quos conjunctos sciunt amicis, quos dilexerunt. » Tertia ratio est amor infirmi erga Salvatorem, sed quarta ratio omnibus aliis potior est et efficacior : « Ipsius subvenientis amor, hæc est « omnium potissima ; efficacior est enim amor subvenientis, ut benefaciat, quam amor indigentis, « ut bene fiat. »

4. — Dionysius Carthusianus legationem notat, quam ad eum submiserunt : « Utuntur verbo tam « affectuoso et blando : *Ecce quem amas,* ut Jesum « ad misericordiam inclinarent, quem noverant « pietatis visceribus plenum ; » nam in Psalmo VI, 3, scribitur : *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum.* « Infirmitas enim amici, » inquit Albertus Magnus, « ad misericordiam flectit. »

5. — S. Augustinus, *lib. de catech. rud.*, IV, rationem reddit, cur hæ sapientes et circumspectæ sorores non potius dixerint : « Qui te amat. Rudis « est animus, qui dilectionem, quam nolit impendere, nolit rependere. Poterunt ergo dicere : « Ecce, qui te amat, infirmatur ; » at vero probe sciebant, inquit S. Doctor, amorem quo Deus erga nos fertur, fontem esse et originem amoris nostri erga ipsum : *Quoniam Deus prior dilexit nos.*

6. — Jansenius ad hoc se reflectit, quod non dixerint : « Frater noster infirmatur, sed : *Ecce « quem amas ;* nimirum non nitentes propriis aut « Lazari meritis, sed tantum amori, et benevolentiæ Christi ; neque suorum meritorum intuitu, « sed amicitiæ jure ipsum provocantes, verecunde « ad subveniendum. » Cæterum prætendere poterant merita sua, quæ sibi præ cunctis aliis apud Christum compararant, siquidem domus ipsarum ipsi et omnibus ejus discipulis semper patebat, jamque ab ipsis iteratis sæpe vicibus hospitio exceptus fuerat ; præterquam quod Magdalena de illarum mulierum numero erat, de quibus S. Matthæus scribit, quod erant *ministrantes ei de facultatibus suis.*

7. — Regulus quidem a Christo petierat : *Descende priusquam moriatur filius meus ;* at vero modestissimæ hæ sorores tanta cum Salvatore securitate et præsumptione uti nolebant, maxime cum illum e longinquo unico tantum verbo fratri suo sanitatem restituere posse scirent ; neque itineris ad ipsas instituendi incommodum ipsi inferre præsumebant, eo quod se cum omnibus meritis suis indignas esse arbitrabantur, ut Christum in propriam domum suam reciperent, nisi ultro volentem ; præterquam quod satis sit verisimile, ipsas eum imminenti noluisse exponere periculo, siquidem ut Apostoli ejus dixerant : *Nunc quærebant te Judæi lapidare, et iterum vadis illuc?*

8. — Verum enimvero dicat fortasse aliquis ; ex quo ergo nullum ei incommodum creare volebant, cur non committunt illis, quos ad Christum miserant, ut fratris sanitatem ab eo directe exposcerent? Nimirum sciebant, quod divinum oraculum per os Davidis, *Psalm.* XXXII, 18, promiserat : *Ecce oculi Domini super metuentes eum, et in eis, qui sperant super misericordia ejus, ut eruat a morte animas eorum ;* et *Psalm.* CXLIV, 20 : *Custodit Dominus diligentes se.* Salmeron inquit : « Non citant merita « propria, nec fratris sui Lazari ; sed tantum ejus « in Lazarum amorem ; neque dicunt : Veni, aut « festina, sed infirmitatem tantum proponunt, et « modum succurrendi non describunt. Satis putabant, annuntiare amanti, qui amat, et non desecerit, qui diligit non verbo aut lingua, sed opere et « veritate. » Unde S. Gregorius, *lib.* VI *mor., cap.* XVII, scribit, quod amor ei, qui vere amat, calcaria addat ad subveniendum amato : « Amor etiam « mentes ad opus excitat, nec calcaribus indiget. »

9. — Devotæ quidem et sanctæ hæ sorores, Deum ut gratias suas nobis conferat nostris orationibus et supplicationibus sollicitari velle sciebant,

at vero pariter monitum ab ipso *Matth.*, VI, 7, nobis datum, scilicet : *Orantes nolite multum loqui*, non ignorabant; atque ideo urgentem necessitatem suam paucis et brevibus verbis exposuerunt, scientes quod *præparationem cordis eorum audivit auris tua*. Beatissima Virgo nuptiarum necessitatem Filio suo exponens, duobus se verbis tantum expedivit, dicendo : *Vinum non habent*.

10. — S. Augustinus, *tract.* XLIX *in Joan.*, ait : « Non dixerunt : Veni; amanti enim tantummodo « nuntiandum fuit : sufficit ut noveris; non enim « amas et deseris. » Solus Christi erga Lazarum fervens amor competens judex esse poterat, qui an sanitas ei expediret an secus discerneret. S. Antonius Paduanus, *Serm. in hac fer.*, ait : « Non enim « ad amantem insinuare curant, nisi *ecce quem* « *amas, infirmatur*. Quia, ut ait Augustinus : Non « diligis, quem deseris. Insuper quia sanitate potest homo bene et male uti, ideo non est simpliciter postulanda. Ideo dicitur : *Ecce quem amas,* « *infirmatur* ; quasi dicatur : Domine, vides necessitatem; fiat quod conducere nosti ad ejus utilitatem corporis et animæ. »

11. — Magno nos duæ hæ sanctæ Matronæ errore liberarunt, quo ut plurimum mundus seducitur, qui infirmitates, afflictiones, aliasque ærumnas irati nobis Dei signa esse censet, cum tamen revera res ita se non habeat : *Ecce quem amas, infirmatur*. Unde Chrysostomus, *Hom.* LXI *in Joan.*, inquit : « Multi cum aliquem bonum et Deo acceptum, « mali aliquid, ut morbum, ut paupertatem et hujusmodi perpeti vident, perturbantur; sane ignari « hoc maxime Dei amicis contingere; nam et Lazarus et amicus Christo, et ægrotus erat. » S. Augustinus igitur duas causas, ob quas Deus sæpius infirmitates immittere solet, assignat, dum ait : « Respondemus, ante remissionem, esse illa suppli« cia peccatorum; post remissionem, certamina « exercitationesque justorum. *Placeo mihi in infir*« *mitatibus*, dicebat S. Paulus, *ut inhabitet in me* « *virtus Christi*. II *Cor.*, XII, 10. »

VERSUS 4.

Audiens autem Jesus dixit eis : Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.

Infirmitas hæc non est ad mortem.

1. — Duobus modis infirmitas hæc considerari potuit, vel secundum ejus malignitatem, et sic tendebat ad mortem, quia Lazarus revera ex illa mortuus fuit; vel etiam « ut erat sub ordine divinæ « providentiæ, » inquit Cajetanus, « et sic verum « est, quod non erat ad mortem, hoc est, ad hoc « ut Lazarus maneret mortuus, sicut alii homines « mortui. » Jansenius dicit : « Quod mors illa non « esset sibi mors, sed veluti somnus, sive quod in « idem redit; quia infirmitas illa non perductura « esset Lazarum ad mortem talem, qualem sorores « metuebant, in qua scilicet maneret. »

2. — Ante omnes alios Chrysostomus, *Hom.* XVI *in Joan.*, hanc considerationem adduxit, quod scilicet sorores illæ a legato ab iisdem misso resolutum adeo et liberum Salvatoris responsum audientes, quod Salvator ait : *Infirmitas hæc non est ad mortem*, cum tamen ipse revera mortuus esset : « Non sunt scandalizatæ, cum contra accidisset, « quam dixerat, sed ei obviam factæ sunt, neque « mentitum putaverunt. » De Abrahamo pariter Scriptura refert, quod tametsi ei ab æterna veritate in Isaaco filio ejus progeniem ipsius multiplicandam esse promissum fuerit, ipse tamen propter acceptum a Deo de eodem jugulando et sacrificando mandatum, spe sua non exciderit, sed firmiter cœleste oraculum crediderit esse adimplendum : *Contra spem in spem credidit* ; verumtamen sanctarum harum mulierum fides et spes longe major fuit et excellentior, dum fratrem suum extinctum esse scientes, Christi nihilominus responsum admittere non detrectarunt, de quibus proinde Basilius Seleucus, *Orat.* XL, ait : « Contrario rei eventu « non sunt offensæ, et sine mendacii suspicione ad « Dominum adierunt. » Porro Lucas Brugensis hac de re hunc in modum discurrit : nuntius ab hisce sororibus ad Christum missus ab eodem ob lætum, quod relaturus erat nuntium gaudens quidem abiit, qui tamen ubi in Bethaniam rediit, Lazarum mortuum et recenter terræ commendatum, ambasque sorores Mariam et Martham, omnesque alios domesticos lugentes invenit : « Mortuus enim fuerat « eo ipso die, quo nuntius missus discesserat a « Jesu, sive ante responsum a Jesu nuntio datum, « sive paulo post. » Mox vero ut acceptum a Christo responsum iis, a quibus missus fuerat, exposuit, aliquantulum quidem turbatæ fuerunt : « Tamen « quia adjunxerat Jesus, morbum fore ad gloriam « Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam, persuase« runt sibi sensum verborum Jesu esse hunc aut « similem, quod infirmitas fratris esset non ad « mortem, sed ad salutem ipsius æternam pro glo« ria Dei; itemque rem totam divinæ providentiæ « reliquerunt. » Et quidem valde est verisimile, quod quando infirmitatem fratris ad gloriam Dei cedere intellexerunt, gavisæ fuerint, et de infirmitate fratris et de ipsius morte, eo quod dignus habitus fuerit, qui vel minimum gloriæ Dei promovendæ cooperari potuerit, immensa etenim hominis cujuscumque consolatio esse debet, quod in ærumnis et afflictionibus suis exaltandæ gloriæ Dei instrumentum esse possit.

3. — Credibile est hoc responsum a Christo datum, expositum fuisse in præsentia multorum circumstantium, qui vel reditum missi nuntii, vel adventum Salvatoris vel ad minus bonum aliquod a

Christo allatum nuntium impatienti cum desiderio præstolati fuerunt, datumque nuntium mox per universam Bethaniam et passim inter Judæos fuisse divulgatum. Unde verisimile fit multos erga Christum male affectos, Pharisæorum et synagogæ dictamina et opinionem sectantes, Christum et ejus responsum derisisse, illumque traduxisse tanquam falsum et mendacem Prophetam, nec tamen benignissimus Salvator ideo se eo recipere renuit, aut si tardavit, id factum est, quia opportunum medicamentum applicandi tempus longe melius medicus novit quam infirmus; unde exspectavit, donec cadaver computrescens fœteret, ut tanto evidentius medicinæ suæ specimen ederet is, qui de seipso dixit : *Ego sum resurrectio et vita.*

Sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eum.

4. — S. Thomas verba illa hoc sensu exponit : « Ut scilicet ipse, qui resuscitatus fuit, quasi castigatus juste viveret ad Dei gloriam, et populus Judæus videns miraculum, converteretur ad fidem. « *Psal.* CXVII, 18 : *Castigans castigavit me Dominus, « et morti non tradidit me.* » Enimvero ob hoc miraculum adeo prodigiosum, adeo ingens in universa Judæa motio fuit, ut dicere non dubitarint : *Totus mundus abiit post eum;* Apostolorumque quos tanquam Ecclesiæ suæ elegerat cardines, fides magnopere fuerit consolidata; unde Lucas Brugensis ait : « Fides Apostolorum fuit gloria Jesu, « sicut et fides aliorum, quos hoc miraculum per- « movit. » Apostolis quoque Christus dicit : *Gaudeo propter vos, ut credatis.*

5. — Rupertus Abbas Tuitiensis ait : « *Pro gloria* « inquam *Dei,* id est, pro testificanda divinitate Filii « Dei; exprobratur namque Filio Dei, diciturque « v. g. quia dæmonium habet et insanit, eo quod « dixerit : *Venit hora, quando omnes, qui in monu- « mentis sunt, audient vocem Filii Dei et procedent;* « ut ergo glorificetur et insaniæ non arguatur « Filius Dei, oportet illum in hoc uno, qui nunc « infirmatur, experimentum dare virtutis et veri- « tatis suæ, id est, ostendere in uno homine, quid, « vel quomodo facturus in universo hominum ge- « nere. » Et quidem quanto magis morti appropinquabat, tanto, inquit Salmeron, evidentiora edebat divinitatis et omnipotentiæ suæ specimina : « Admi- « rabiliora legationis injunctæ a Patre testimonia « edebat, nec quisquam humanæ naturæ infirmitate « in cruce et morte declarata offenderetur, aut eum « quasi impotentem morti succubuisse existima- « rent. » Toletus quoque ait : « Nullum enim « extitit miraculum Christi, quale hoc, in quo ita « esse se Dei Filium ostenderet et tot credentes « sibi conciliaret. »

6. — At vero dicere nonnemo hic posset; certissimum est, quod Salvatori nostro perspicuum plane fuerit, hanc Lazari resuscitationem suam ei acceleraturam fuisse crucifixionem : quonam igitur modo Filius Dei, eo in casu, in medio latronum glorificari poterat? Idem Toletus ad hoc dicit : « Alii exponunt « de Filii passione, quia hoc miraculum causa « fuit ut Judæi mortem Christo omnino inferre « decernerent, » et tamen etiam ex hoc capite plane verificatur ut glorificetur, etc., siquidem Christus ipsemet dixit, *Joan.*, XII, 32 : *Ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum* : videmus Jesum per passionem mortis gloria et honore coronatum. Unde S. Leo ait : « Traxisti, « Domine, ad te omnia, et cum extendisses tota die « manus tuas ad populum non credentem et con- « tradicentem tibi, confitendæ majestatis tuæ sen- « sum totus mundus accepit. »

7. — Porro Salmeron ex hisce verbis utilissimam quamdam deducit moralitatem, dum ait : « Mundus « suæ gloriæ instrumenta habet, ambitionem, po- « tentiam, opes, honores, sapientiam et hujusmodi, « unde glorietur; Christus vero elegit crucem, « infirma, ignobilia et ea, quæ non sunt, ut inde « gloriam suam eliciat. » Enimvero Deus ad promovendam gloriam suam, sicut et ad incrementum salutis et profectus animarum suarum, qui non minus ad ejus gloriam ordinatur, immissis nobis infirmitatibus, persecutionibus et quibuscumque aliis afflictionibus tanquam instrumentis utitur, quia per similes ærumnas Deus amicos suos edere facit specimina virtutis et efficaciæ divinæ suæ gratiæ, nobisque occasionem æternam comparandi gloriam subministrat.

VERSUS 5.

Diligebat autem Jesus Martham, et sororem ejus Mariam, et Lazarum.

1. — Toletus Evangelistam ideo hanc Christi erga Martham, Mariam et Lazarum dilectionem expressisse existimat, ut sorores hasce et fratrem earum Christo prædilectos fuisse audientes, intelligeremus hoc iter in Bethaniam a Christo integro biduo dilatum fuisse non ex amoris et voluntatis defectu, sed propter mysterium, ut nimirum ratius et admirabilius videatur esse miraculum.

2. — Tota hæc familia hunc Christi merebatur amorem, ut Salmeron notat, dicens : « Peculiari « quodam affectu hanc familiam et carne et fide « nobilem, et inter se concordem, sicut in univer- « sum diligit omnes credentes in Deum, et hospi- « tales in proximum, pie audientes verbum Dei, et « se mutua dilectione amantes, juxta illud : *Ego « diligentes me diligo.* » Lucas Brugensis inquit : « Diligebat et ut Deus, et ut homo; ut Deus dilec- « tione æterna, tanquam electos et salvandos; ut « homo diligebat amore naturali, quippe amicos et « hospitio solitos recipere, amore etiam humano et

« morali, utpote honestos et virtutis studiosos; » qui idem Auctor Evangelistam de amore naturali et morali locutum fuisse opinatur, quo nimirum se erga amicitiam et ab illi sæpius receptam hospitalitatem gratum exhibere volebat. Dionysius Carthusianus circa ethymologiam nominis *Lazarus* ita discurrit : « In exterioribus strenuum et interioribus « devotum; fuit strenuus et nobilis miles, dives et « justus, ac Christi discipulus eo modo, quo Joseph « ab Arimathæa et Nicodemus. » Fuitque hic Christi in hanc familiam amor adeo excessivus, ut licet hanc resuscitationem mortem sibi acceleraturam esse sciret, ab hoc tamen miraculo patrando ob id minime destiterit.

3. — S. Cyrillus Alexandrinus, *l.* I et VIII *in Joan.*, ait : « Nec mirum si mors et morbus ei, « quem Deus diligebat, acciderit : communia enim « omnium, quæ ex infirmitate naturali proveniunt, « tametsi diligentibus Deum, peculiaris ea gratia « data est, ut non iniquo animo ferant ærumnas. » S. Bonaventura Chrysostomum citans quærit cur S. Joannes Christum hanc familiam dilexisse toties repetat? Et respondet, quod Christus id fecerit : « Erudiens nos, non tristari, si aliqua infirmitas « fuerit circa amicos, quia quem diligit Deus, cas- « tigat. Quis est filius, quem non corripit pater? » Jansenius quoque similem ponderationem adducit, dicitque sacrum textum per hanc Christi erga hanc familiam ostensam dilectionem nos monere voluisse : « Ne putaremus justorum infirmitates « divinæ iræ semper esse indicia, ne quis gravatim « ferret, si etiam Deo amici morbo teneantur, aut « ad tempus videantur a Deo negligi. » S. Augustinus in tribus hisce personis certum quemdam notat languorem atque tristitiam; dicit enim : « Ille languens, illæ tristes, omnes dilecti; sed dili- « gebat eos et languentium Salvator, imo etiam « mortuorum suscitator et tristium consolator. »

Versus 6.

Ut ergo audivit, quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.

1. — Rupertus Abbas Tuitiensis causam explicat, cur benignissimus Salvator non eamdem ostenderit erga Lazarum sollicitudinem, quem erga archisynagogi filiam et filium viduæ demonstrarat; dicit enim : « Experimentum ejus verbi parabatur, quod « dixerat : *Omnes, qui in monumentis sunt, audient « vocem Filii Dei et procedent;* ut ergo ad hoc per- « veniret, tamdiu tardavit, donec mortuus terræ « gremio reconderetur, ubi pulvis in pulverem « convertitur et omnis caro in suam originem « redigitur, ut inde clamore illius evocaretur, unde « *in jussu et voce Archangeli, et in tuba Dei,* illo ad « judicium descendente de cœlo, omnes evocandi « sumus. » Ex quo eodem venerabili scriptore Salmeron ulterius docet, hanc dilationem a Christo præmissam nec Lazaro præjudicasse, nec offendisse legem, sicut nec charitatem aut amicitiam, ex alia vero parte : « Sororibus multum doctrinæ et conso- « lationis attulit, sed in primis gloriæ Dei servivit. « Lazarus quidem amicus, sed amicitior Dei glo- « ria. » Unde utile quoddam pro illis documentum deducit, qui dum cœli auxilia, ab ipsis sæpe sæpius in urgentibus necessitatibus implorata differri et suspendi vident, de Dei bonitate diffidere incipiunt; dicit enim : « Docemur ergo hac ejus mora, « non æstimandum nobis Dei amorem a præsenti « rerum statu; quia rogatus sæpe auxilium suum « differt, vel ut orandi ardorem magis acuat, vel ut « patientiam nostram exerceat et simul ut assue- « faciat ad obsequium divinum. » Chrysostomus, *Hom.* LXI *in Joan.*, sequentem rationem affert : « Non enim cognita esset gratia repente præstita, « nisi corruptus esset et fœteret. »

2. — S. Thomas, *in Joan.*, hujus ejusdem dilationis duplicem tradit causam; quarum prima est : « Ne ex præsentia ejus mors Lazari impedita esset, « nam ubi vita præsens est, mors locum non « habet. » Secundo, ut miraculum redderetur tanto credibilius, nec quisquam objicere posset, cum mortuum non fuisse. « Nullus potest dicere, quod « nondum defunctum eum suscitavit, sed potius « stupefactum. »

Versus 7.

Deinde post hæc dixit discipulis suis : Eamus in Judæam iterum.

1. — S. Thomas, *ibid.*, inquit : « Per hoc autem « quod iterum revertitur in Judæam, mystice datur « intelligi, Dominum in fine mundi, iterum rever- « surum ad Judæos, qui convertentur ad Chris- « tum. »

Versus 8.

Dicunt ei discipuli : Rabbi, nunc quærebant te lapidare, et iterum vadis illuc?

1. — Toletus hoc a discipulis Christo suggestum non tam ex zelo quam ex privato quodam ipsorum interesse dimanasse : « Consulebant quidem « Christo, » inquit, « sed magis sibi; quod sæpe « inter nos accidit, ut sub specie charitatis erga « proximum res nostras agamus. »

2. — Lucas Brugensis hoc totum discipulorum in Christum affectui attribuit, dicens : « Quia dili- « gebant Jesum, nolebant eum in mortem incur- « rere; » sed hoc ei iter dissuadendo bifariam errabant : « Semel, quod nescirent Jesum morien- « dum esse, ut Christi partes impleret; simul, quod « putarent interfici posse præter expectationem et « voluntatem, quamvis super utroque aliquoties « admoniti. »

Versus 9.

Respondit Jesus : Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt.

1. — S. Augustinus, *tract.* XLIX *in Joan.*, dicit : « Cum vellent dare consilium homines Deo, discipuli Magistro, servi Domino, ægroti Medico, « corripuit eos et ait : *Nonne duodecim sunt horæ « diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit :* me « sequemini, si non vultis offendere. Ut diem se « esse ostenderet, elegit duodecim discipulos : si « ego sum dies et vos horæ, numquid horæ diei « consilium dant; horæ diem sequuntur, non dies « horas. » Idem quoque Rupertus Abbas his verbis dicit : « Quid mihi consilium datis, cum non vos « me, sed ego vos duodecim elegerim, ut sic debeatis « sequi nutum Magistri, sicut sequuntur duodecim « horæ motum solis? »

2. — Per eamdem metaphoram a suorum cordibus ibi mortem depellere voluit, quem de ejus morte habebant, ita Toletus exponit, siquidem vitam suam in duodecim horarum diei decursu adumbrat, in quibus se extra omne mortis periculum constitutum esse sciebat, siquidem prius omnia, quæ per infallibilem providentiam suam disposuerat, adimpleri debebant. « Noctem, » inquit, « tempus passionis appellat de quod dixit : *Hæc est « hora vestra et potestas tenebrarum,* erat quidem « jam vicina mox, quia imminebat passionis tempus, tamen adhuc hora erat diei, quando nemo ei « nocere poterat. » S. Cyrillus ait : « Si enim qui « ambulat in die, non offendit, quomodo qui omnibus lumen immittit, pateretur aliquid molestum « invitus; et quomodo qui omnibus revelat occultas « malorum foveas, imprudens in eas cadet? »

3. — Idem quoque sanctus Doctor in hisce verbis instabilitatem humanam expressam considerat; dicit enim : « Forte comparat hominum mentem novitatis cupidam, ac mobilem semper, fluenti dierum motui, nunquam firmiter in una opinione « consistentem. » Eumdem quoque sensum Hugo Cardinalis amplectitur, dum ait : « Quasi dicat : « Variæ et mutabiles sunt horæ diei, sic et affectus « hominum, et etiam sæpius in die mutatur cor « hominis, quam horæ; sic et Judæi possent esse « mutati a voluntate me lapidandi et sicut possum « tempora mutare, ita et Judæorum corda. »

4. — Quod vero sensum attinet moralem, certum est gratiam in luce velut ejus symbolo insinuari, *Psal.* XCVI, 11 : *Lux orta est justo. Ephes.*, v, 8 : *Eratis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino; ut filii lucis ambulate. Fructus autem,* etc. S. Thomas ait : « Sicut qui in die vadit, non impingit, id est, « non offendit, ita nec vos qui mecum itis; et hoc « ideo, quia lucem hujusmodi videt in me; si « autem ambulaverit in nocte, id est, in tenebris « ignorantiæ et peccati, tunc offendit; et hoc ideo, « quia lux, scilicet spiritualis, non est in eo, non « quidem ex defectu lucis, sed eorum rebellione. « *Job.*, XXIV, 13 : *Ipsi fuerunt rebelles lumini.* » Similem quoque considerationem Dionysius Carthusianus habet, dum ait : « Per quod mystice « innuit, quod is, qui ambulat in luce justitiæ, vel « puritate conscientiæ, non impingit opere, vel « affectu, non habet timorem, sed debet esse secu- « rus, quoniam nulla ei nocebit adversitas si nulla « dominetur iniquitas. »

Versus 10.

Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.

1. — Quisquis in nocte ambulat, facile impingit et in præcipitium aliquod labitur, quia lux ei deest. Lyranus dicit : « *Lux non est in eo,* id est, justitia, « vel ego, qui *sum lux;* quasi dicat Christus : Quam- « diu vobiscum sum præsentialiter, non debetis « timere Judæos, quia Christus etiam in captione « sua eos salvavit, sed post mortem meam erit vobis « periculum. »

Versus 11.

Hæc ait, et post hæc dicit eis : Lazarus amicus noster dormit, sed vado, ut a somno excitem eum.

Lazarus amicus noster dormit.

1. — Temporibus superiorum sæculorum Deus Abrahamum, Isaac et Jacobum magnopere honorasse censebat, quando eos servos suos appellabat; David quoque sanctissimus Rex et Propheta in eodem titulo gloriabatur, dum aiebat : *Servus tuus sum ego et filius ancillæ tuæ;* hic autem sublimia Lazari merita glorioso amici titulo condecorat, qui tantus est, ut Apostoli postquam ad apicem sanctitatis, majoremque gratiæ et amicitiæ Christi gradum pertingerant, tunc pridem sibi a Christo dici audierint, *Joan.*, XV, 14 : *Jam non dixi vos servos, vos autem dixi amicos.*

2. — « Ex hoc autem quod dicit amicos, » inquit Albertus Magnus, « dicit adjuvandi voluntatem, « quoniam qui amicus est, ejus voluntas est, ad « hoc, ut adjuvetur amicus; quia amicorum est « idem velle et nolle. »

3. — Dominus noster his verbis simul amicitiam hanc suis quoque Apostolis communem fuisse insinuat; quasi diceret : « Quem simul omnes amamus, « cui vos non minus ac ego devincti estis; nonne « amicissimus noster hospes? noster dicit, ut discipulos ad commiserationem commoverit et faciles « ad iter redderet; sunt enim, amici causa, etiam « pericula contemnenda. « S. Thomas Christum

omnibus bonum amicum fuisse considerat : « Propter multa beneficia et obsequia, quæ nobis exhibuit; et ideo non debemus necessitate deficere. »

4. — Considerandum quoque hoc loco venit, Lazarum amicum nunquam appellatum fuisse, nisi postquam mortuus fuit; nullus enim quoadusque vivit de gratia et amicitia Dei securus esse potest. Unde Poeta ita canit : « Dicique beatus ante obitum nemo, supremaque funera debet. » *Eccle.*, IX, 1 : *Nescit homo, utrum amore vel odio dignus sit;* at vero confestim ut homo mortuus est, tunc dicere potest : *Laqueus contritus est et nos liberati sumus.*

Dormit.

5. — « Somnus dicitur aliquando mors, » inquit S. Bonaventura : *Nolumus vos ignorare de dormientibus;* præcipue vero mors servorum Dei somnus appellari meretur, de quibus vere dicitur, quod *requiescant.* Chrysostomus, *Hom.* XXXII *in Matth.*, ait : « His verbis docet non timendam mortem, « cum ad conditionem somni jam redacta est. » Ante Salvatoris nostri mortem animæ a corporibus solutæ in lymbo depositæ asservabantur; at vero postquam ille resurrexit, qui est velut *Primitiæ dormientium,* justi ad æternam sese recipiunt requiem, *Psal.* CXXVI, 3 : *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini.* S. Lucas, de Stephano protomartyre scribit, *Act.*, VII, 59, quod *obdormivit in Domino;* sicut enim somnus est corporis ex laboribus, vigiliis et aliis decursum diei toleratis molestiis fatigati restauratio, ita et mors animæ refocillationem inducit. S. Bernardus ait : « Triplex in morte « congratulatio est : homines ab omni labore, pec« cato et periculo liberari. » S. Thomas in Joannem ita scribit : « Somnus dicitur mors, propter spem « resurrectionis et ideo mors consuevit appellari « dormitio, ab eo tempore, quo Christus mortuus « est et resurrexit. »

Sed vado, ut, etc.

6. — Dionysius Carthusianus Christum his verbis Apostolos dupliciter lætificasse dicit : « His ver« bis dupliciter roboravit ac lætificavit corda disci« pulorum; » primo quia se in familiarium amicorum suorum domum abire dixit, in qua alias tam honorifice hospitatus fuerat, non vero Jerosolymam, ut cum Pharisæis disputaret, seque tot funestis mortis periculis exponeret. Secundo, quia se ad Lazarum communem omnium amicum resuscitandum concedere asseruit. Lyranus ait : « Hanc « causam sui itineris dixit ad discipulos, quasi di« cat : Non debetis timere, quia vado non ad dispu« tandum cum Judæis. »

7. — Sed dicet fortasse quispiam, cur Salvator noster ad Lazarum resuscitandum in Bethaniam concessit, quando jam certo sciebat, resuscitationem istam sibi morte luendam esse? Et ideo pro resolutione notandum quod Dominus noster Lazarum amicum suum appellarit, de amico autem Seneca scribit : « In quid amicum paro? ut habeam, « pro quo mori possim, et habeam, quem in exi« lium sequar, cujus morti opponam et impen« dam. » Salmeron Christum se non sine peculiari mysterio, nec non rationabili et virtuoso motivo periculo huic exposuisse his verbis ostendit : « Do« cemur hic non temere in periculum nos conji« cere, nisi justæ sint causæ, id est, gloria Dei, « proximi necessitas et charitas; nos propter com« modum proprium in mala quæcumque et peri« cula nos objicimus, propter Deum vero colendum « et proximum sublevandum movemur ne tan« tillum quidem. » Dici quoque potest, quod ex quo Lazarus typus sit peccatoris, in quo vita gratiæ extincta fuit, Redemptor noster ad illum in statum salutis reducendum libenter se mortis periculo exposuerit.

8. — Observandum quoque est, quod Christus ad Lazarum defunctum accesserit, eo quod is in eo statu ad ipsum ire, aut ullum actum humanum exercere non potuerit, utpote qui jam mortuus et omnis vitæ expers esset; qua in re denotatur, quod necessum sit ad hoc, ut reducamur in statum salutis, ut misericordia Dei ad compassionem erga nos moveatur, eo quod nullas ad nos erigendas ex nobis ipsis vires habeamus. Unde S. Antonius de Padua dicit : « Adhuc Christus dicit nobis continue : « *Lazarus amicus noster dormit, sed vado, ut a* « *somno excitem eum;* vide profundum inæstima« bilis pietatis; dormit peccator, negligit semet« ipsum et tamen Deus non desistit, sed nos exci« tare satagit a peccato, clamans exhortando vel « comminando : *Lazare, veni foras.* »

9. — Hugo Cardinalis scribit : « In hoc potest « percipi, qui verum amicum habent, si eos a pec« catis excitent, in quibus dormiunt cum diabolo; « unde et Christus venit excitare amicum suum « Lazarum. » Idem quoque varios distinguit modos, quibus peccator ab hoc lethargo excitatur : « Quan« doque ad strepitum, id est, turbationem et tribu« lationem mundi, item clamorem in exhortatione « et prædicatione; tertio in pulsu flagellorum : « *Percussoque latere Petri excitavit eum.* »

10. — Toletus divinam admiratur pietatem, qua in nobis per gratiam suam præveniendis utitur, dicit enim : « Est etiam perfecta misericordia, « quando non tantum venientibus ad nos subveni« mus, sed etiam iis, qui venire nequeunt benefac« turi accedimus. »

Ut a somno excitem eum.

11. — Nimirum hoc loquendi modo facilitatem nobis insinuare voluit, quam habebat in patrandis miraculis, imo etiam in resuscitandis ad vitam defunctis. Unde S. Augustinus, *tract.* XLIX *in Joan.*,

ait : « Verum dixit : Sororibus mortuus erat. Do-
« mino dormiebat; hominibus mortuus erat, qui
« eum suscitare non poterant; nam Dominus tanta
« cum facilitate excitabat de sepulchro, quanta tu
« non excitas dormientem de lecto. » Chronista sacer de miraculis Dei tractans, ita scribit : *Extendisti manum tuam et devoravit eos terra.* Ubi Cajetanus ait : « Tam facile Deus miraculum facit, ac si
« duntaxat manum extenderet. »

12. — S. Cyrillus quoque rationem reddit, cur Dominus noster mortem appellaverit somnum :
« Neque enim mortem vocare voluit, qui creavit
« hominem ad immortalitatem, verumtamen etiam
« verus est sermo et vere est somnus apud Deum. »

13. — Idem quoque S. Pater aliam affert rationem, cur miraculi mentionem nullam facere voluerit : « Fastum et jactantiam vitans ad nostram
« institutionem et utilitatem. » Chrysostomus, *Hom.* LXI *in Joan.*, pariter dicit : « Semper nos admonet,
« ut inanem gloriam caveamus et nihil de nobis
« mere promittamus. »

VERSUS 12.

Dixerunt ergo discipuli ejus : Domine, si dormit, salvus erit.

1. — S. Augustinus, *tract.* XLVI *in Joan.*, ait :
« Solet enim esse somnus ægrotantium salutis indicium. »

VERSUS 13.

Dixerat autem Jesus de morte ejus; illi autem putaverunt quod de dormitione somni diceret.

1. — Salmeron errorem ponderat Apostolorum, quo in hisce verbis laborabant : « Quis enim sanæ mentis itinere unius diei proficiscitur, ut quempiam a somno excitet? » Non recordabantur amplius, quod alias patri filiæ mortuæ dixerat : *Non est mortua puella, sed dormit.* « Parum acute dixerunt : *Si dormit, salvus est;* eo etiam dato, quod sit sermo de dormitione somni, nam Adæ dormienti ablata est costa et reposita caro pro ea; Samsoni dormienti præcisi septem crines, in quibus fortitudo ejus sita erat; Holofernes capite truncatur; dormientibus hominibus venit inimicus et superseminavit zizania. »

2. — Toletus Apostolos excusandos esse putat in eo, quod sibi persuaserint Christum dixisse se ad Lazarum suscitandum in Bethaniam abire : « Quasi somnus esset illi noxius quo tanquam a re noxia et contra sanitatem eum liberari opus esset, ideoque se opponunt, dicentes non esse somnum noxium, sed utilem et sanitatis indicium. »

3. — Lucas Brugensis errorem et defectum notat in ipsis tanquam discipulis in schola Magistri cælestis nondum sufficienter eruditis : « Idcirco
« illorum tarditas nobis ob oculos ponitur, ut vir-
« tus Jesu in illis paulo post perficiendis sit illus-
« trior. » S. Thomas ait : « Adhuc erant rudes et
« in timore positi, et ideo male capiebant verba
« Christi; » vel etiam eos excusari posse existimat dicendo eos credidisse, quod Christus more suo in parabolis loqueretur : « Consueverat eis parabolice
« loqui et ideo nesciebant quid per suscitationem
« a somno intelligeret. »

VERSUS 14.

Tunc ergo Jesus dixit eis manifeste : Lazarus mortuus est.

1. — S. Augustinus notat Christum, eo quod obscuriuscule loquendo eum dormire dixerat, nunc apertius se declarasse, dicendo quod vere mortuus erat : « Æger enim, non mortuus fuerat nuntiatus,
« sed quid lateret eum, qui creaverat et ad cujus
« manus anima morientis exierat? »

VERSUS 15.

Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi, sed eamus ad eum.

1. — Toletus ostendit quonam modo licite quis et meritorie de alieno malo gaudere possit : « Gau-
« dere licet in malis, » inquit, « quæ hominibus a
« Deo immittuntur, non propter eorum malum,
« sed propter eorumdem aut aliorum spiritualem
« salutem ac profectum, quando per ea ad Deum
« convertuntur, vel in melius proficiunt. » Sapientia incarnata hanc mortem Lazari specialiter ad fidem Apostolorum, ac demum totius Judaismi stabiliendam ordinaverat; et ideo de Apostolis S. Augustinus scribit : « *Ut credatis,* quod intelligendum
« est, ut amplius robustiusque credatis. »

2. — « Ait autem se gaudere, » inquit S. Cyrillus, « non ad vanitatem, quia miraculum patraturus
« esset, sed quia hæc causa futura erat discipulis
« fidei. » Theophylactus Christum se in hoc miraculo Apostolis suis specialius tanquam verum Deum declarare voluisse existimat. « *Ut credatis* mihi
« magis nunc, ut Deo. » S. Thomas ait : « *Propter*
« *vos,* id est, propter vestram utilitatem, ut ex hoc
« sumatis experimentum divinitatis meæ, quia in
« absentia video. »

3. — Rupertus Abbas ita scribit : « Gaudii sui
« causam mox subjunxit, dicens : *Quia non eram ibi;*
« quid enim, Domine, si fuisses ibi? Si fuisses ibi,
« inquit, non tanta daretur materia gloriæ Dei,
« precibus quippe amantium et ploratibus eorum
« urgerer hoc facere, ut non moreretur, aut certe
« ut mortuum suscitarem, antequam sepeliretur;
« nunc magnificentius glorificabitur Filius Dei,
« cum cadavere sepulto jamque fœtente experi-
« mentum dabitur, quod in hora novissima vere

« omnes, qui in monumentis sunt, procedent ad « vocem ejus. »

4. — Chrysologus, *Serm.* LXIII, quærit quo modo verificari possint verba illa æternæ et infallibilis Veritatis, scilicet : « *Non eram ibi.* Et erat locus, « ubi non erat Christus? et quomodo non erat ibi, « unde mortuum Lazarum discipulis nuntiabat? Tandem vero dubium illud sequenti distinctione resolvit : « Fratres, erat ibi Christus Deus, sed ibi « non erat homo Christus; erat ibi Christus Deus, « cum moreretur Lazarus, sed tunc ad mortuum « venturus erat Christus, quando erat mortem « Christus Dominus subiturus, dicebat itaque, *quo-* « *niam non eram ibi,* hoc est, in morte, in sepulchro, « in inferno, ubi per me et per meam mortem po- « testas tota mortis est subruenda. »

5. — Supradictæ Ruperti Abbatis expositioni conformis quoque est aliorum expositorum interpretatio : « *Gaudeo, quia non eram ibi,* id est, Lazaro « corporaliter non adfuit, » inquit Dionysius Carthusianus, « cum infirmabatur, quoniam si fuissem, « curassem eum antequam mortem incurrisset, « propter instantiam suarum sororum et quia non « decuisset amicum meum mori, me, qui vita « sum, assistente. »

6. — Chrysologus aliud quoddam gaudii hujus motivum tangit : « Quia in morte et resurrectione « Lazari figura tota mortis et resurrectionis Domi- « nicæ pingebatur et quod erat secuturum mox in « Domino, jam præcedebat in servo; mortem La- « zari usque ad quatriduanum tempus protendit, « usque ad fœtorem prævalere permittit, ut disci- « puli non haberent dubium, posse Dominum post « triduum adhuc recentem surgere, cum servum « vidissent quatriduanum surgere jam fœtentem, et « crederent posse facile sibi vitam reddere, qui « alium taliter revocaret ad vitam. »

Eamus ad eum.

7. — Ex hisce verbis S. Thomas pulchram hanc elicit moralitatem : « In quo ostenditur, » inquit, « Dei clementia, in quantum homines in peccatis « existentes et quasi mortuos, per se accedere ad « eum non valentes, misericorditer præveniendo « attrahit, secundum illud, *Jerem.*, XXXI, 3 : *In cha-* « *ritate perpetua dilexi te, ideo attraxi te.* » Salmeron notat amicitiam hominis aliquando eousque pertingere, ut faciat amicum amico ad mortem usque assistere, imo mortem ipsam, ubi opus fuerit, libenter pro eodem subire : « Sed Christus « fidissimus est amicus, non tantum in vita et « morte, sed etiam post mortem succurrens. » Observat Toletus Christum suos invitasse discipulos, ut ad videndum et visitandum Lazarum, licet defunctum, secum irent : « Homines solent infirmos « amicos visitare, mortuos destituere, nihil enim « visitatione sua eis præstare valent, at Christus « etiam mortuos visitat sicut et vivos; tam facile « enim est ei, mortuis vitam quam infirmis sani- « tatem conferre. »

VERSUS 16.

Dixit ergo Thomas, qui dicitur Dydimus, ad condiscipulos : Eamus et nos et moriamur cum eo.

1. — S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* VII *in Joan.*, ait : « Faciebat autem eos timidos Christus supra « modum injuriarum impatiens, quas accipiebat a « Judæis; » sciebant enim odium synagogæ adversus Magistrum ipsorum semper summe fuisse implacabile, ideoque timebant, ne ejus injuriæ in ipsos quoque, ut discipulos illius redundarent. S. Thomas igitur sodalibus suis animum generosum suggessit, eis demonstrando amorem ejus, cui obstrictissimi erant debitores. Unde Interlinearis dicit : « Ecce verus amantium affectus, vel cum eo « vivere, vel cum eo mori. » S. Thomas ita exponit : « Quasi dicat : Ire vult, periculum ei mortis « imminet, numquid et nos remanebimus, ut viva- « mus? absit, sed eamus et moriamur cum eo. « II *ad Timoth.*, II, 12 : *Si compatimur et conregna-* « *bimus.* »

2. — Toletus in hisce verbis amorem et fortitudinem S. Thomæ notat, dum ait : « Verba sunt « dilectionis erga Christum et fortitudinis; dilectio- « nis, quoniam quidem sine Christo vitam contem- « nebat propriam; fortitudinis, quia a periculo, « quod animo conceperat, non retardabatur, quo « minus sequeretur Magistrum; » erat tamen adhuc fides ejus imperfecta, siquidem adæquatum nondum habebat conceptum divinitatis suæ, per quam omnia pericula superare, iisque superior esse poterat.

VERSUS 17.

Venit itaque Jesus et invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.

Venit itaque Jesus.

1. — Tametsi quatriduum a morte Lazari elapsum fuerit, auxilium tamen in tempore satis opportuno superadvenit, quod licet nonnunquam differatur aliquantulum, diffidendum tamen nequaquam est, *Hab.*, II, 3 : *Adhuc visus procul, et apparebit in finem, et non mentietur, si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet et non tardabit.*

Et invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.

2. — « Non quod ignorarit, » inquit Lucas Brugensis, « sed quod ignorantem se gerens intel- « lexerit, ex incolis Bethaniæ obviis Lazarum esse « mortuum et a quatriduano sepultum. » Cajetanus considerat quod si verum est in primis, quod Chris-

tus tunc discipulis suis Lazarum mortuum esse dixerit, quando præcise exspiravit, ac deinde quod iter ab illo loco, in quo Joannes Baptista baptizabat, usque in Bethaniam solo potuerit quatriduo perfici, verisimile omnino fiat, quod Lazarus pro eo tempore, quo Christus dicebat : *Infirmitas hæc non est ad mortem,* etiamnum vivus extiterit et præcise in eo temporis puncto, quo Christus dixit : *Lazarus mortuus est,* exspirarit. Lucas Brugensis e contra dicit, quod tametsi locus, in quo infirmitas Lazari Christo nuntiata fuit, a Bethania non nisi octo horarum itinere dissitus fuerit, hoc tamen intelligendum sit, si iter istud summa cum celeritate et accelerantis veredarii passibus conficiatur, at vero « homini gravi et multis comitato, qui multis notus, facile a multis interpelletur in via, facileque « subsistat benefaciendi studio, majus est quam « unius diei iter. » Causa autem, ob quam adventum suum ad quatuor usque dies distulit, a Cajetano tangitur hisce verbis : « Ut interim et mors « Lazari publica esset in Jerusalem, et Judæi convenientes ad consolandum sorores, testes essent « tanti miraculi. »

3. — Cæterum quod mysteria moralia attinet, Hugo Cardinalis ait : « Quatuor dies mortis, sunt « ætates, in quibus peccant, etiam in decrepita « ætate; vel quatuor dies, peccatum cordis, oris, « operis et consuetudinis. »

4. — S. Bonaventura, S. Augustinum citans per quatuor hos dies, quatuor legum transgressiones intelligendas esse dicit : « In isto mortuo intelligi- « mus genus humanum; quatuor dies mortis sunt « quatuor transgressiones hominis, quarum prima « est contractio peccati originalis; secunda trans- « gressio legis naturalis; tertia legis scriptæ; « quarta legis Evangelicæ, et ad excitandos homi- « nes de his mortibus venit Dominus, » quæ omnia diffusius deducit S. Augustinus.

5. — Chrysologus, *Serm.* LXIII, notat hanc moram, intra quam cadaver computrescere cœpit, omnem resuscitationis spem e medio sustulisse videatur : « Agit, ut humana spes tota pereat, tot vis « mundanæ desperationis accedat; » hic enim perfrequens esse solet infallibilis divinæ providentiæ stylus, quod mala ad extremitatem usque redigi patiatur, ut per hoc nobis innotescat, quam verum sit, quod sit *Adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis.* Deus eousque sacrificium Isaac impedire distulit, donec jam ad feriendum cervicem dextera Abrahæ extensa esset; Joseph tot annis in misera servitute transegerat et post toleratam calumniam retro inclusus fuerat ergastulo carceris, ibidemque etiam ab eo, cui eximie benefecerat, oblivioni traditus fuerat, nec tamen Deus illius oblitus tunc fuit; siquidem *descendit cum illo in foveam et in vinculis non dereliquit eum. Sap.*, x, 13.

Versus 18.

Erat autem Bethania juxta Jerosolymam quasi stadiis quindecim.

1. — Hugo Cardinalis in sensu morali dicit : « Per hoc significatur, quod obedientia est prope « pacem, soli enim obedientes habent pacem pec- « toris et expectant pacem æternitatis. »

Versus 19.

Multi autem ex Judæis venerant ad Martham et Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.

1. — Chrysostomus, *Hom.* LXI *in Joan.*, hoc loco quærit, qua ratione Judæi sibi persuadere potuerint, licitum sibi esse ad has Christo dilectas matronas honorandas et consolandas accedere eo tempore, quo jam adversus Christum mors inferenda decreta fuerat, ipseque omnibus adeo abominabilis erat, *ut si quis eum confiteretur, extra synagogam fieret?* Et respondet, Judæos hasce sorores convenisse, vel « propter vulneris magnitudinem, vel quia nobilio- « res reverebantur, vel quia non mali erant, qui ad « eas venerant, multi namque crediderunt. » Basilius Seleucus, *Orat.* XL, aliam rationem subinsinuat, dum ait : « An ob mali communis necessitatem? » Quasi dicere vellet : forsitan compassivum hoc Lazari in florida ætate constituti, nobilis, divitis, robusti mortui spectaculum in ipsis omnem repressit invidiam et odium, quo adversus Salvatorem exardescebant. Præ cunctis vero aliis Chrysostomus rem acu tetigisse videtur, dum ait : « Nobiliores reverebantur; » erant enim Judæi isti viri totius synagogæ maxime præcipui, atque in summa auctoritate et respectu constituti, qui proinde se nequaquam puniendos esse sciebant; hi igitur cum domicellis illustri et nobilissima prosapia et parentela progenitis possessionesque et dominia amplissima sub se habentibus, curialiter exercere, easque honorare impune poterant; soli namque pauperes et plebei sunt, qui ut plurimum legum quas transgrediuntur, pœnas luere debent, magnatibus vero etiamsi prævaricantur, omnis defertur respectus, quibus proinde quicquid libet etiam licet.

Versus 20.

Martha ergo ut audivit quia Jesus venit, occurrit illi. Maria autem domi sedebat.

Martha ergo ut audivit quia Jesus venit, occurrit illi.

1. — Lyranus dicit quod quia illa domum tanquam senior regebat, ideo quoque illi priusquam Mariæ Salvatoris adventus fuerit nuntiatus. S. Thomas ait : « Occursus Marthæ describitur festinus, « absque moræ dilatione. Ratio quare Martha au- « divit, et occurrit sola, est, quia Martha sollicita

« erat, et ideo occupata circa dispositionem nego- « tiorum discurrebat per domum, et nuntianti « facilius occurrit. » S. Bonaventura dicit : « Oc- « currit sicut avida ad videndum Christum, et sicut « gaudens de adventu, non sperans de succursu. » Interlinearis in sensu morali ita scribit : « Activa « vita primum occurrit, per opera misericordiæ, « quia contemplativi quietem desiderant. »

2. — Chrysologus, *Serm.* LXIV, mysteria occursus istius hisce verbis expendit : « Sic servus non fuit, « non proximus, non unicus certe, qui aderant, « consolator, ut mulier sola, medias per turbas, per « castrum totum, extra civitatem, et luctus tempore, « venienti occurreret Salvatori? Fratres in his per- « sonis non causæ currunt, sed sacramenta signan- « tur. Mulier currit pro morte, quæ cucurrit ad « mortem; festinat ad veniam, quæ festinavit ad « culpam; resurrectionem quærit, quæ quæsivit « ruinam; et ipsa, quæ mortem viro attulit, ut vitam « viro referat, hæc anhelat. »

Maria autem domi sedebat.

3. — S. Thomas, *lib.* X *in Joan.*, ait : « Maria « autem sedebat domi cum illis qui venerant de « Jerosolymis, et ideo non ita cito potuit sibi indi- « cari, ut Marthæ. » Causam vero cur Martha non subito sororem suam de Christi monuerit adventu, reddit Chrysostomus, ab eodem S. Doctore relatus, nimirum : « Quia Maria sedebat cum Judæis, et Mar- « tha sciebat, quod Judæi persequebantur Chris- « tum et ita conspiraverant in ejus mortem. »

VERSUS 21.

Dixit ergo Martha ad Jesum : Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.

Dixit ergo Martha ad Jesum : Domine, si fuisses hic, etc.

1. — Lucas Brugensis verisimile esse censet, quod duæ hæ sorores sæpius inter se contulerint de dilecto Christi adventu, dicendo, quod si Christus ad visitandum fratrem sollicite accurrisset, is utique extra omne fuisset positus mortis subeundæ periculum; neque ille in hasce fuissent angustias redactæ. Et quidem de Martha, quæ prima Christo occurrit, Rupertus Abbas ita scribit : « Non ausa est « conqueri, cur non venisset mox, ut ipsi nuntia- « tum est a dicentibus : *Domine, ecce quem amas,* « *infirmatur,* sed reverentiam Domino servans et « dilectionem lædere cavens, tantum humili fide in « confractione cordis omnipotentiam confitetur « amantis; » lamentari quidem de Christo potuis- set, inquit Jansenius, quod in auxilio ferendo justo fuisset tardior, cum tamen ab ipsis ardentissimis ad ferendum auxilium precibus fuisset rogatus : « Cum « tamen extraneos plerosque et ignotos lubens « adire solet et sanitatis munere impertiri, » et tamen, ut idem scribit Jansenius : « Nec aliquid « remittit de solita reverentia et honore. »

2. — S. Cyrillus Alexandrinus circa illa verba : *Si fuisses hic, non fuisset mortuus,* etc., ita scribit : « Si scivisset Deum esse, non dixisset, *si hic fuisses;* « Deus enim ubique est; » verumtamen ad eam excusandam, hæc protinus verba subjungit : « Præ « dolore extra rationis fines evagata, existimat nihil « aliud præstare posse Dominum, tanquam elapsa « occasione, putabatque ipsum venisse non ad sus- « citandum Lazarum, sed ad ipsas consolandas; » verissimum quidem est, quod nullus sit locus, ubi Deus non sit; verumtamen specialiter adest anima- bus electis in summa tribulatione positis, tametsi tunc oculis humanis longissime abesse videatur. *Psal.* XC, 15 : *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum et glorificabo eum; longitudine dierum replebo eum et ostendam illi salutare meum,* prout in Lazari morte factum fuisse conspicimus.

3. — Porro causam cur Dominus noster illam de fidei modicitate non arguerit, S. Cyrillus his verbis adducit : « Obrutam dolore Mariam non redarguit, « ei, qui creaturam omnem implet, hoc locutam, « *si fuisses hic;* exemplum nobis præbens non « redarguendi eos, qui sunt in recenti, vehementi- « que luctu; » etenim tritum monitum est : « Non « est addenda afflictio afflicto. »

4. — Observandum tamen est, illam nihilominus aliquem habuisse de divinitate ipsius conceptum, licet non adæquatum et perfectum, uti ex illis ver- bis clare colligitur : *Frater meus non fuisset mor- tuus;* ex illis namque liquet, ipsum infallibiliter futurum credidisse, quod sola ipsius præsentia fra- trem a morte potuisset eripere. Unde S. Cyrillus ait : « Non ideo ait, mortuus est frater meus, quia « natura hominis morti subjacet, sed quia tu non « aderas, qui solo imperio mortem vincere potes. » S. Bonaventura Glossam adducens dicit : « Te præ- « sente nulla infirmitas ausa esset apparere, apud « quem vita hospitari noverat; » unde proficuum valde monitum deduci pro illis, qui in animæ suæ hospitium recipiunt Salvatorem; dicit enim : « Glo- « riosum ergo et jucundum et securum est animæ « fideli Filium Dei hospitari in corde et suscipere, « ut nulla infirmitas, nulla mors peccati, nulla tris- « titia indebita ibi sit. »

5. — Ex hoc S. Marthæ pronuntiato clare satis, quam sint fallacia hominum judicia colligitur, siqui- dem : *Nescimus quid petamus;* cum enim hæ soro- res absentiam et dilationem Christi Lazaro damno- sam futuram esse existimarent, hæc ad majus illius bonum auctioremque Dei gloriam ordinata fuisse cernitur, atque ideo in ipsius nos voluntate remit- tere debemus, cum medicus nobis ipsis prospicere possit. Atque hæc sola causa fuit, cur S. Martha omnibus illis, quæ Christus hac in re fecerat, per-

fecte se conformarit. Unde Toletus ait : « Temporate « et modeste dolorem animi, qui justus erat de « morte fratris, expressit, nec enim sciebat, quid « divina providentia in illa morte statuerat. »

VERSUS 22.

Sed quæcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus.

1. — Extra controversiam quidem est, quia S. Martha ardentissimum habuerit fratris in vitam resuscitandi desiderium, atque ut ex horum verborum sensu perspicue colligitur, Christum id facere posse probe sciverit, maxime cum jam antea filium viduæ Naimiticæ, nec non et archisynagogi filiam a mortuis resuscitasset et tamen ab hac gratia a Christo postulanda abstinuit, quia tanquam mulier virtutibus et perfectione magna prædita, necessum esse sciebat, ut in simili eventu propriæ voluntati renunciantes, in Dei nos beneplacitum totaliter resignemus. S. Augustinus ait : « Unde enim scie- « bat, si fratri suo resurgere utile erat? Hoc tamen « dixit : Scio, quia potes, si vis, facis; utrum enim « facias judicii tui est, non præsumptionis meæ. » S. Bernardus, *de grad. humilit., gr.* XII, optime ad propositum interrogat : « Cur ejus misericordiam « non flagitatis? Respondent : Sic melius, tanquam « non orantes, oramus, exhibemus fidem, perhibe- « mus affectum, scit ipse, cui non est opus, ut ali- « quid dicatur, quid desideremus; quod nostris « meritis deest, verecundia fortasse supplebit. »

2. — Lyranus ait : « Videtur per hoc non fuisse « edocta plene de ejus Deitate, quia non dixisset : « *Quæcumque poposceris*, sed *quæcumque* jusseris. » Credebant namque, ut Toletus ait, ipsum Lazarum quidem resuscitare posse, ita tamen ut, pro hoc fine obtinendo, Deo per preces supplicaret; unde patet, quod ipsum purum hominem esse crediderit, siquidem id ipsum oratione mediante, non vero per omnipotentiam propriam facere posse credebat.

3. — Lucas Brugensis ipsam dicere voluisse asserit, quod tametsi causa mortis fratris sui ejus absentia fuerit, verificandum tamen ad minus illud fuisse crediderit, quod permissum a se nuntium sibi significatum fuerat, nimirum : *Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei.* Quod vero resuscitationem ejus nec prætenderit, nec sperarit, ex ejus cum Christo habito discursu, nec non ex illius responsis, sicut etiam ex toto contextu Evangelico satis liquide patet, siquidem hæc ei nimis prodigiosum esse videbatur miraculum : « Mens « ejus fuit fateri in genere, verba Jesu esse vera, « seque illis indubitatam fidem adhibere, etiamsi « ea non intellexerit. »

4. — Toletus ejus modestiam his verbis commendat : « Modestam petitionem hæc verba conti- « nent, non enim expresse rogat, ut a Deo petat, « sed potentiam ejus confitetur, amanti autem satis « est nosse. » Jansenius ait : « Judicio Domini « cuncta subjiciens, ac de ejus benignitate tanto- « pere confidens, ut non dubitarit fratrem resusci- « tandum, si id a Deo peti posset, aut conveniret. »

5. — S. Thomas de Villanova considerat, quod hæ sorores suas Salvatori supplicationes porrigendo pro Lazaro se interposuerint : « Sanctarum sororum « obsecrationibus Lazarus suscitatus est, placet Deo « nimis humilitas peccatoris, qui de se penitus dif- « fusus, quia indignum exauditione se reputat, « alterius suffragia quærit. »

VERSUS 23.

Dicit illi Jesus : Resurget frater tuus.

1. — « Non dixit : Resuscitabo fratrem tuum, » inquit Jansenius, « tum quod ubique Dominus vita- « ret sui ipsius jactantiam, ac modestiam verborum « sectaretur; tum quia paulatim volebat animam « Marthæ ad miraculi fidem et spem exercere. »

2. — Salmeron hæc verba nobis ob oculos ponit, veluti motivum admodum efficax ad nos in charissimorum amissione consolandos : « Cogitent et « putent se de Christi aure audivisse : Resurget vel « pater, vel frater, vel filius tuus; unde, *Job.*, XIX, « 27 : *Reposita est hæc spes mea in sinu meo.* »

VERSUS 24.

Dicit ei Martha : Scio quia resurget in resurrectione in novissimo die.

1. — Theophylactus pulchre nobis declarat, quomodo sancta hæc mulier corpora nostra in fine sæculorum resurrectura esse sciverit : « Sciebat, » inquit, « ex divinis Scripturis et in primis ex conti- « nuis Christi sermonibus de resurrectione. »

2. — Toletus notat, consolationis motiva, quæ ordinarie similibus in occasionibus proponi solent, optime ab Apostolo ad Thessalonicenses, I *Ep.*, IV, 12, his verbis perhiberi : *Nolumus vos ingnorare, fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut et cæteri, qui spem non habent.* In hunc sensum verbum Christi Martha interpretata est adhuc rudis et imperfectæ fidei.

VERSUS 25.

Dixit ei Jesus : Ego sum resurrectio et vita; qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet.

Ego sum resurrectio.

1. — Postquam Martha de universali resurrectione mentionem fecisset, Christus ei opportune replicavit, inquit S. Bonaventura : « *Ego sum resur-* « *rectio*; subditur doctrina veritatis de potestate « Filii Dei in suscitando omni tempore. » Tacite quoque insinuare voluit, « se esse illum suscitato- « rem et vivificatorem, » inquit Salmeron, « per

« quem in novissimo futura sit resurrectio mortuo-
« rum. »

2. — Martha paulo ante in suo discursu, Christo ad edendum miracula precibus ad Deum fusis opus esse insinuaverat; ac proinde ab hoc errore illam eximere voluit : « Ostendit se, non sicut illa existi-
« mavit, » inquit Jansenius, « opus habere alio
« adjutore, nec precibus sibi impetrandam esse mor-
« tuorum resurrectionem, quemadmodum Sanctis
« aliis, utpote qui fons esset vitæ et resurrectio-
« nis. » Toletus Christum illi Filium Dei esse, uti revera erat, manifestasse scribit : « Apertis verbis
« Dominus eam instruit et imperfectam fidem ejus
« corrigit, docetque se non indigere poscere quic-
« quam a Deo, sed se esse Deum, qui mortuos sus-
« citare et vitæ pristinæ restituere possit. » Significantioribus etenim verbis vivam ei spem resurrectionis Lazari, ejusque ad vitam resuscitationis imprimere non poterat, quia dicere his verbis voluit, inquit Jansenius : « Ego sum fons et auctor
« resurrectionis et vitæ. » Et quidem resurrectionis pariter et vitæ mentionem fecit, « ut intelligamus
« eum non loqui potissimum de resurrectione com-
« muni etiam impiis, sed de ea, quæ propria erat
« justorum et fidelium. »

3. — S. Augustinus, *tract.* XLIX *in Joan.*, ad spiritualem peccatorum mortem alludens ait : « Audia-
« mus et resurgamus. Quam multi sunt in hoc
« populo, quos premit consuetudinis moles? Forte
« audiunt me quidam, quibus dicitur : *Nolite ine-*
« *briari vino, in quo est luxuria,* dicunt, non possu-
« mus; forte audiunt me aliqui immundi lasciviis
« et flagitiis inquinati, quibus dicitur : Nolite hoc
« facere, ne pereatis, et respondent : Non possumus
« tolli a consuetudine nostra. O Domine, istos
« resuscita. » Tametsi in peccatis inveterati simus, non tamen diffidamus, quia Christus, qui *non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat,* protestatur dicens : *Ego sum resurrectio.*

Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet.

4. — « Per fidem autem, non nudam fidem in-
« tellectus, sed perfectam, quæ est cum obedientia
« mandatorum ejus et charitate intelligere opor-
« tet. » Ita exponit Toletus.

5. — S. Cyrillus Alexandrinus hanc affert horum verborum interpretationem : « Non erit immunis a
« morte carnis, propter conditionem humanæ na-
« turæ, qui in me credit, verumtamen nihil inde
« patietur damni, cum Deus nullo negotio vivificare
« possit, quem velit, qui enim in eum crediderit,
« in futuro sæculo vitam habebit fine carentem in
« beatitudine et plena perfectaque corruptionis im-
« munitate. »

Versus 26.

Et omnis, qui vivit et credit in me, non morietur in æternum.

1. — S. Bonaventura duo mortis genera affert, corporis scilicet et animæ, adducitque S. Augustini testimonium dicentis : « Mors animæ fit, cum eam
« deserit Deus, sicut corporis, cum id deserit
« anima; ergo utriusque rei, id est, totius hominis
« mors est, cum anima a Deo deserta deserit cor-
« pus; ita enim nec ex Deo vivit ipsa, nec corpus ex
« ipsa. » Christus igitur juxta Seraphici Doctoris expositionem vult dicere : « Omnis, qui vivit cor-
« poraliter et spiritualiter et credit in me, scilicet
« veritatem, non morietur in æternum morte dam-
« nationis æternaliter. » S. Thomas aliam quamdam adducens expositionem adjungit : « Hoc non est
« intelligendum, quin moriatur ad tempus morte
« carnis, sed quod aliquando sic moriatur, ut tamen
« resuscitatus vivat in æternum in anima donec
« caro resurgat, nunquam postea moritura. »

2. — Rupertus Abbas, *lib.* X *in Joan.*, ait : « Qui
« mortuus est, nisi is maxime, qui sine Deo est? E
« contra quis vivit, nisi beatus ille cujus Dominus
« Deus ejus est. »

3. — Dionysius Carthusianus verba hæc de vita naturali intelligit, cui perseverans in Christum fides sit conjuncta : « Quod non est sine gratia gra-
« tum faciente, quæ est vita animæ; *non morietur*
« *in æternum,* id est, finaliter non peribit, neque
« æternam damnationem incurret; vel nunquam
« morietur, spiritualem vitam amittendo, dum in
« fide formata manserit constans. » Lucas Brugensis inquit : « *Qui credit de me,* quicquid credendum
« est, qui mihi adhæserit fide viva per spem et
« dilectionem operante et usque ad mortem perse-
« verante. »

Versus 27.

Credis hoc? Ait illi : Utique, Domine, ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.

Credis hoc?

1. — Notat Jansenius quod ex hisce Christi verbis colligatur, quod tam in resuscitatione Lazari quam aliorum defunctorum, hic ejus finis fuerit : « Ut ex eo intelligeremus ipsum esse auctorem
« speratæ resurrectionis et desideratæ vitæ. »

2. — Chrysologus, *Serm.* LXIII, ingeniosam hoc loco quæstionem in medium adducit; dicit enim : « Qui ad Lazarum venerat, quid sic occupatur in
« Martha? Quid? Ut ante ista in fide surgeret,
« quam ille resuscitaretur in carne, sic facit, qui
« et vivis et mortuis consulturus advenit. »

Ait illi : Utique, Domine, ego credidi, quia tu, etc.

3. — Toletus fidem hanc Marthæ, quam circa divinitatem Filii Dei habebat, imperfectam fuisse existimat, ad eum modum quo si homini alicui rudi et indocto propositiones aliquæ circa fidem proponantur, quas, licet fidem habeat, attamen non capit, is respondere solet : « Credo sanctam « Ecclesiam; ita nunc Martha : Ego credidi, Do- « mine, te esse verum Christum, et omnia quæ « dicis, vera esse; at non distincte ea percipiebat. » S. Bonaventura eumdem sensum habet, dum ita scribit : « Petrus intelligit plenarie veritatem, scili- « cet quod erat Filius Dei æternus. Mulieres vero « istæ censuerunt istum, sicut de virtuoso quodam « homine, et approbato, et excellente. »

4. — Thomas hanc confessionem expendens, eam maxime commendat, dicens : « Hæc confessio « Marthæ perfecta est, confitetur enim Christi dig- « nitatem, naturam et dispensationem, scilicet « incarnationis; » quod enim dignitatem spectat, hanc in eo regiam et sacerdotalem agnoscit, dum ait : *Tu es Christus,* quia in græco, *Christus* idem est quod *unctus;* inunguntur autem reges et sacerdotes; ipse autem oleo Spiritus Sancti inunctus fuit, *Psal.* XLIV, 8 : *Unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ;* divinam quoque naturam Patri coæqualem confessa fuit, dicendo quod sit Filius Dei vivi; confessa est item incarnationis mysterium, dum ait : *Qui in hunc mundum venisti;* scilicet carnem assumens. Salmeron in ejusdem confessionis laudem ita scribit : « Hæc est fides Ecclesiæ catholicæ, « hanc Petrus caput Ecclesiæ professus est; hanc « et Martha confidenter asseruit. » Unde hanc deducit moralitatem, ut scilicet omnes in schola fidei christianæ, in fidei confessione studeamus esse unanimes : « Una et eadem est fides Papæ et « mulierculæ; docti et idiotæ, majorum et simpli- « cium. » Maximam tamen S. Petrus in sua confessione habuit prærogativam, quæ confessione S. Marthæ altior et superior fuit; siquidem, ut Christus ait, *Matth.,* XVI, 17 : *Caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus cœlestis.*

5. — Nota hic, quantum sancta hæc matrona in agnitione et notitia Dei brevissimo temporis spatio profecerit, quia cum antea illum solum hominem esse existimavit, talem tamen, qui suis apud Deum precibus multum obtinere possit, nunc eumdem vero Dei Filium esse confitetur. Unde S. Thomas de Villanova ait : « Hominem perfectissimum et « maximum profecto, hæc mulier credebat, sed « Deum, aut Dei Filium unigenitum nesciebat. « Hæc fides Domini colloquio perficitur. Mira col- « loquii utilitas. »

VERSUS 28.

Et cum hæc dixisset, abiit, et vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens : Magister adest, et vocat te.

Hæc cum dixisset, abiit, et vocavit Mariam.

1. — Nimirum sororem suam consolationum suarum participem fieri voluit, quia ut S. Cyrillus advertit : « Audierat : *Resurget frater tuus.* »

2. — Chrysologus, *Serm.* LXIV, ait : « Martha « mittitur ad Mariam, quia sine Maria nec fugari « mors poterat, nec vita poterat reparari. Veniat « materni nominis bajula, ut videat homo Christum « virginalis uteri habitasse secretum, quatenus pro- « deant ab inferis mortui; mortui exeant de sepul- « chris. »

Silentio.

3. — S. Cyrillus ait : « Quia cum ea erant Judæo- « rum nonnulli Christo miraculorum factori invi- « dentes. » Theophylactus aliam affert rationem; dicit enim, quod si Judæi qui urbanitatis causa ad illi condolendum advenerant, illam a Christo vocatam esse, penetrare potuissent, hi utique confestim e domo recessissent; adeoque miraculo huic ademptus fuisset numerus spectatorum et testium : « Quia « autem existimabant Mariam ad sepulchrum profi- « cisci lachrymarum, propterea simul abierant cum « ea, et miraculi spectatores fuerunt, ac testes. »

4. — Jansenius, *lib.* X *in Joan.,* dicit : « Forte « ne circumsedentes Judæi, quos plerosque sciebat « iniquiores esse Jesu, impedirent eam ut non ac- « cederet ad Dominum. » Rupertus Abbas ait : « Non « enim ignorabant, quia nuper eum lapidare vole- « bant; ne ergo irreverenter inimici Magistrum « solitis pulsarent injuriis, vel ne currentes impe- « dimento essent sibi cupienti ejus colloquio frui, « silentio sororem suam vocavit. » Toletus dicit : « Silentio eam advocat, ut solam sciat se a Magis- « tro vocari. »

5. — Observat S. Thomas quod eum silentium privationem vocis ac soni importet, impossibile fuerit, cum hoc nuntium silenter expedire potuisset, unde concludit, dicens : « Silentium suppres- « sam vocem nuncupavit, quasi dicat : Vocavit « eam submisse. Mystice autem per hoc datur in- « telligi, quod ad Christum quis vocatur, exteriori « voce tantum, sed efficacius silenter. »

6. — S. Bonaventura exinde pro debiliori sexu sequens subinfert documentum : « Nota hic exem- « plum mulieribus colloquendi silentio; quanto « enim sunt magis loquaces naturaliter, tanto « magis sunt commendandæ ex taciturnitate. Ideo « dicitur, *Eccli.,* XXVI, 18 : *Mulier sensata et tacita.* » Albertus Magnus inquit : « Quia non decet mulie- « res clamosas esse. »

Magister adest, et vocat te.

7. — Notandum quod Martha sororem non advocarit, nisi postquam ex æternæ veritatis ore audivit : *Resurget frater tuus.* In planctu sola esse voluit, non vero in gaudiis et lætitia. Lucas Brugensis ait : « Noluit ire domum harum sororum, « priusquam perfecisset Dei opus, propter quod « venerat. » Hugo Cardinalis inquit : « Id est, « præsto est gratia et eruditio divina. *Hebr.*, XII, « 7 : *Tanquam filiis offert se Deus*; *Apoc.*, III, 20 : « *Ego sto ad ostium, et pulso.* Et vocat te beneficiis, « flagellis, creaturis et aliis modis : *Illa ut audivit,* « *surrexit cito,* declinando a malo, *venit ad eum* fa- « ciendo bonum. »

Versus 29.

Illa ut audivit, surgit cito, et venit ad eum.

1. — « Promptitudo Mariæ ad occurrendum « describitur, » inquit S. Thomas, « quia non « distulit propter luctum; non tardavit propter « astantes; sed statim ut audivit, surrexit cito de « domo, in qua erat, et venit ad Jesum. » Unde deducitur illam non passuram fuisse se a sorore prævenîri, si Christi adventum citius et ante sororem agnovisset. Tametsi enim a prima et præcipua Jerosolymæ nobilitate, quæ ut tum ipsi, tum Marthæ condoleret in Bethaniam venerat, sollicita curialitatis et reverentis condolentiæ officia reciperet, attamen protinus ut sibi a sorore dictum fuit : *Magister adest et vocat te,* sine ulla civilitatis significatione, licet id urbanitati solitæ adversari sciret, ab illis recessit. Unde Basilius Seleucus, *Orat.* II *de Laz.*, ait : « Præceptore præsente hu- « mana omnia posthabuit; totaque in unum hoc « incubuit, ut suus Magistro constaret honos. » S. Thomas de Villanova inquit : « Præ amore et desi- « derio Salvatoris præsentes nobiles consolantes, « velut pueros spernit, et rapido gressu obviam « dilecto suo vadit. » Lucas Brugensis dicit : « Si- « gnificatur moræ impatientia, quod præ vehe- « menti, quo Jesum prosequatur amore, simul et « honore, statim surrexit et festinavit ad Jesum. » Idem vero Auctor postea ad inurbanitatem illam descendens, quam circa nobilissimam illam heroum Jerosolymitanorum domum illarum in luctu visitantium coronam, illos tam inciviliter insalutatos nec monitos deserendo Maria commiserat, subjungit : « Nihil cur surgeret præfata ad eos, qui causa « consolandi ipsam aderant, viros honoratos in « sæculo, haud dubium, oblita urbanitatis, oblita « decoris, oblita luctus, fervens amor nihil nisi « amatum curat. »

2. — S. Thomas ait : « Datur per hoc nobis « exemplum non tardandi, cum vocamur ad Chris- « tum. » Salmeron ait : « Fidelis vocatus non debet « moras nectere vocationis suæ, sed protinus ubi « pulsaverit Deus cor eorum, surgere ac sequi. »

Versus 30.

Nondum enim venerat Jesus in castellum, sed erat adhuc in illo, ubi occurreret ei Martha.

1. — Causam moræ in hoc loco S. Thomas his verbis adducit : « Ut non videatur seipsum ingerere « miraculo, sed dum rogatus et inductus miracu- « lum operatur, confiteantur ipsum mortuum esse « et miraculum nullam calumniam patiatur. »

2. — Lucas Brugensis dicit, quod ex quo Salvator noster post longum illud iter et corporis defatigationem pro aliquantula membrorum suorum restauratione, priusquam miraculum illud operaretur, ad castellum Mariæ et Marthæ se non transtulit, per hoc nos instruere voluerit, quod prius nobis et ante omnia alia præferendum sit opus et servitium Dei, postea vero necessitatibus corporalibus subservire debeamus : « Exemplum nobis « propositum est, ut et ipsi cum primis ea, quæ ad « regnum et gloriam pertinent, exequamur. »

3. — S. Thomas inquit : « Datur etiam per hoc « intelligi, quod cum volumus Christo frui, eum « venientem anticipemus, non expectantes quod « ipse nobis condescendat, sed ut ipsi prius con- « descendamus ad eum : *Præparate corda vestra* « *Domino,* » inquiebat S. Propheta Samuel, I *Reg.*, VII, 3; et Psalmista pariter dicit, *Psal.* XCIV, 2 : *Præoccupemus faciem ejus in confessione.*

Versus 31.

Judæi ergo qui erant cum ea in domo et consolabantur eam, cum vidissent Mariam, quia cito surrexit et exiit, secuti sunt eam, dicentes : Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

1. — Observat hoc loco Toletus Judæos illos in castello præsentes adventum Christi juxta castellum ignorasse, multoque minus eosdem scivisse quod Christus illam per Martham ad se vocari fecerit : « Ideo repentinos ejus passus, et ita celeres, ut nec « verbum ullum præsentibus dixerit, non alteri « causæ tribuebant, quam quod dolore tacta ni- « mio, ad monumentum, ut ibi ploraret, profecta « esset; » at vero graviter hac in re errabant, cum verissimum sit quod Lucas Brugensis his verbis scribit : « Atqui illa non monumentum, domum « mortis petebat, sed vitæ ac resurrectionis fon- « tem, qui et mox Lazarum, et tandem omnes « mortuos e sepulchris excitaturus esset. »

2. — S. Cyrillus ideo Judæos Mariam protinus secutos esse existimat, quia timebant ne ob nimiam doloris vehementiam in actum aliquem desperationis prorumperet : « Rati eam in monumen-

« tum sese proripuisse, ut se dilaniaret, sequuntur « eam ad id nutu divino impulsi, ut vel inviti ad « videndum miraculum convenirent. »

3. — Hugo Cardinalis sensum moralem insinuat, dicens : « Ad monumentum debet anima vel « conscientia ire et alios ducere, id est, ad me- « moriam peccatorum, vel mortis etiam corpora- « lis, et lugere ibi pro peccatis et præsentibus mi- « seriis. »

VERSUS 32.

Maria ergo cum venisset ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, et dixit ei : Domine, si fuisses hic, frater meus non esset mortuus.

Cecidit ad pedes ejus.

1. — Lyranus Magdalenam Marthæ præfert, eo quod hæc illum erga Christum obsequii actum non exhibuerit : « Ex quo patet quod Maria magis ama- « bat Jesum et reverebatur. » Unde S. Bonaventura hoc eam encomio commendavit : « Candidior au- « tem hæc sorore sua, quia non ob turbam vere- « cundata est, non ob suspicationem, quam habe- « bant inimici de Christo, quod esset contrarius « Deo, sed omnia projecit, tam ergo gestu, quia « cecidit, quam affatu, quia sic dixit, Christi potes- « tatem professa est. » Rupertus Abbas Magdale- nam eamdem a sorore sua factam fidei professio- nem non solum prosecutam esse, sed eam longe excellentius edidisse dicit : « Eamdem quam latius « verbis Martha peroravit quidem Christi Filii Dei, « Maria citius adorando expressit; cecidit enim ad « pedes ejus. »

2. — S. Chrysostomus, *Hom.* LXII *in Joan.*, dicit : « Hoc unum curabat, ut Magistrum veneraretur; » quamvis enim nobilissima fœmina esset, multisque territoriorum statibus dominaretur, ideoque tan- quam talis multa esset nobilium virorum caterva stipata, qui Christum tanquam fabri lignarii filium et ab omnibus pro dæmoniaco, Samaritano et se- ductore habitum aspernabantur et vilipendebant, maxime cum lacera et pauperis veste indutus atque a meris egenis et vilibus piscatoribus comitatus ubique incederet, qui proinde in omnium synagogæ princìpum odio constitutus, velut excommunicatus e synagoga proscriptus fuerat, nihilominus ipsa ad ejus se pedes prostravit, majorique ipsum submis- sione et reverentia honoravit, quam a vilissima et infirma plebecula affici potuisset. Unde Theophy- lactus ait : « Ad nullum hominem respiciebat præ- « sente Magistro, idque unum curabat, ut illi « summum impenderet honorem. »

3. — Omnes sacri Expositores in ea admiraban- tur virtutem, quam in eo præcipue contestata fuit, quod tantæ mortificationis et humiliationis actus in tot procerum præsentia erga pauperem Christum exercere non erubescebat. « Procidit ad pedes « ejus, » inquit Chrysostomus, « vehementius « quam soror amabat, neque turbam reverita « est, neque opinionem, quam de ea habebant. » Unde quod cœlestis Sponsus a dilecta sua Sponsa petiit, nimirum : *Ostende mihi faciem tuam*, ipsa prompte præstitit, siquidem faciem suam in totius præsentis turbæ conspectu exhibere non erubuit.

4. — S. Thomas, *in Joan.*, dicit : « Nota in Maria « securitatem, quia contra mandatum, quod nullus « confiteretur Christum, non verecundabatur tur- « bam, nec suspicionem Judæorum de Christo ve- « retur, cum aliqui inimicorum Christi interes- « sent, ad Christum currit. » Dionysius Carthusia- nus ipsam hanc virtutem a Magistro suo didicisse scribit : « Veram a suo Magistro didicit humilita- « tem, nec verecundata est, se illi prosternere in « conspectu adversariorum ejus; » qui proinde nonnullorum reprehendit humilitatem, qui in ea in subnatis occasionibus non minime perseverant. « Quorum humilitas modica est, vel nulla, quo- « niam licet æquanimiter tolerent, quod increpen- « tur secrete, tamen si coram multis humilientur, « vel arguantur, impatientia exagitantur. » Hæc porro Sancta a primo conversionis suæ instanti omnes humanos respectus pedibus substratos con- tempsit. Unde Didacus Stella de ipsa dicit : « Mun- « dum sub pedibus constituit. »

5. — Toletus ait : « Agnoscebat pedes Maria « quos unxerat, et lachrymis rigans suorum obti- « nuerat remissionem peccatorum. » Eamdem quo- que observationem Cajetanus hisce verbis insinuat : « Locum proprium Maria cognovit pedes Jesu, et « ita agnovit, ut non jam jaceret se, sed caderet « tanquam impotens se continere juxta pedes Jesu, « a quibus veniam consecuta fuerat. » S. Bernardi- nus quoque Magdalenam pedibus Jesu semper affixam fuisse notat; dicit enim : « Quare ergo « semper cadis ad pedes Jesu, o Maria? Quia ibi « remittuntur peccata mea. *Luc.*, VII, 48. Quia ibi « est locus meæ consolationis, cum sto ad pedes « Magistri, audiendo verba oris ejus, et quia ibi « reperio meam propugnationem, cum dixit : *Si- « nite eam*, cum infudi unguentum. *Marc.*, XIV, « 6. Et quia ibi reperio meam defensionem, cum « dixit : *Cur molesti estis huic mulieri?* Nunc etiam « credo, ibi ad pedes ejus reperire Lazari resur- « rectionem. »

6. — S. Antonius de Padua quoque dicit eam ad pedes Salvatoris vivam quamdam invenisse pietatis et misericordiæ divinæ scaturiginem, seu fontem : « Jam enim fontem invenerat misericordiæ et istum « fontem nunquam potuit oblivisci et omittere. »

7. — Jansenius notat quod tametsi Magdalena valde fuerit afflicta et tristis ex eo quod cœlestis ejus Magister adeo tarde advenerit ad subvenien- dum fratri suo in tam urgenti necessitate, solita tamen illi exhibere obsequia, magnique, quo erga

eum ardebat, amoris signa edere non omiserit, ut per hoc nos doceret : « Nec tum quidem deficien- « dum esse, a solitis amoris indiciis, cum præter « nostrum desiderium nos ad tempus derelinquit. »

Et dicit ei : Domine, si fuisses hic, frater meus non esset mortuus.

8. — Rupertus Abbas, *lib.* X *in Joan.*, inquit : « Cecidit ad pedes ejus dolore fratris pariter et « amore Christi saucia, breviterque locuta : *Domine,* « *si fuisses hic, frater meus non esset mortuus;* lin- « gua conticuit, cætera lachrymis uberius pergit. » Quibus Ruperti verbis Lucas Brugensis subjungit : « Nullam rata orationem efficaciorem lachrymis. »

9. — Theophylactus magnam Christi Domini cum duabus hisce sororibus agendi differentiam observat; tametsi enim Magdalena se in eodem cum Martha sorore sua errore versari ostendisset, dum credebat quod si Christus Lazaro infirmanti præsentialiter adfuisset, is minime fuisset mortuus, quasi difficilius fuisset Christo absenti salutem alicui impertiri quam præsenti, illam tamen non sicut Martham hoc de errore vel minimo verbo monuit : « Attamen Christus ad hanc non dicit, quod ad so- « rorem ejus, eo quod multa turba aderat; » Maria etenim tunc multos in sua societate Judæos habebat, ideoque illam de errore suo non reprehendit, ut nos doceret correctionem privatim, non vero publice faciendam esse, ut pareatur verecundiæ et confusioni corrigendi vel correcti; similiter per hoc docere nos voluit defectus et ignorantiam proximorum nostrorum palam nequaquam manifestandam esse.

Versus 33.

Jesus ergo ut vidit eam plorantem, et Judæos, qui venerant cum ea plorantes, infremuit spiritu, et turbavit semetipsum, et dixit.

Jesus ergo ut vidit eam plorantem.

1. — S. Thomas de Villanova, *Serm. in hac feria,* acute notat, quod duæ hæ sorores pro Lazari sanitate Christo supplicarint, quamdiu vivebat, at vero ipso mortuo solum fleverint, nihil autem ab eo pro Lazaro petierint, indeque hanc moralitatem deducit : « Sic omnino Sancti apud Deum pro peccatore « adhuc sensibus vivo, qui et reatum sentit, et a « peccatis solvi toto animo concupiscit, orationibus « intercedunt pro illo; at qui jam mortuus corde, « in vitiis et in peccatis sepultus est, non precibus, « sed lachrymis agunt, si forte respiciat Deus, et « misereatur, » adducit illum textum I *Joan.*, v, 15 : « *Est peccatum ad mortem,* non solum peccati, sed « sensus et cordis, *non pro illo dico, ut oret quis;* « quid igitur? Non oret, sed ploret; efficacior enim « coram Deo est lachryma quam lingua, et plus « fletibus quam orationibus flectitur. »

2. — Euthymius ait : « Solent qui humani sunt, « alios videndo lachrymantes, excitari ad miseri- « cordiam; » quando Ezechias in lachrymas resolutus fuit, ad primam lachrymæ stillam divinam placavit justitiam, IV *Reg.*, xx, 50 : *Audivi orationem tuam, et vidi lachrymas tuas; ecce sanavi te.*

Infremuit spiritu, et turbavit semetipsum.

3. — Toletus Chrysostomi doctrinæ innixus, censet hunc fremitum idem importare, ac si Evangelista dixisset, vehementem compassionem suam repressit : « Fremitum esse cohibitionem quam- « dam, qua effectum commiserationis repressit, ne « vocem lachrymantium effunderet. » Salmeron S. Basilium citat, quem in ea opinione fuisse dicit, quod Christus Lazari mortem non subito defleverit, quem paulo post resuscitare intendebat, ut hoc suo exemplo nobis in similibus casibus anteiret : « Ut « in his et similibus mœrendi et lugendi rationibus « moderate agamus, et vitiosos devitemus exces- « sus. »

4. — S. Thomas notat quod hic uno eodemque tempore evidentia in Christo Salvatore nostro signa emicuerint infirmitatis humanæ, quam assumpsit, et naturæ divinæ, quæ ab eo inseparabilis fuit. « Ubique fere in factis suis mixta leguntur humana « divinis et divina humanis; et si quandoque po- « nitur aliquod humanum de Christo, statim addi- « tur aliquid divinum. » Majus infirmitatis signum de Christo non legitur, quam amara ejus passio, et mors eamdem subsecuta, et tamen in ea miras legimus editas fuisse divinitatis ejusdem demonstrationes, in obscuratione solis, in diruptione petrarum, in cadaverum extinctorum resuscitatione, et apertione monumentorum. In tanta præsepii ipsius paupertate, insolita quædam in cœlo stella scintillare cœpit, applaudentes et festivissime canentes e cœlo descenderunt Angeli, Reges ei facti sunt tributarii; et ideo ut Angelicus Doctor scribit, hic quoque dum « Christus secundum humanitatis « affectum aliquod infirmum patitur, » eodem protinus tempore insigne illud operatur miraculum, quod ipsum absolutæ et independentis Majestatis et Omnipotentiæ Deum esse manifeste deprædicat.

5. — Porro compassio et turbatio, hæc quædam in Christo propassio fuit. Unde S. Bernardus, *Serm.* II *de S. Andrea,* ait : « Christus se turbavit, non « conditionis necessitate, sed suæ beneplacito vo- « luntatis. » Lucas Brugensis pariter ait : Passiones istæ eum non corripuerunt invitum, aut considerantem, sed sponte ipse eas assumpsit, et ratio imperavit, ut appetitus sensitivus eas pateretur; ac proinde S. Augustinus, *tract.* XXXIX *in Joan.*, scribit : « Quis enim eum posset, nisi se ipse turbare? « turbatus est, quia voluit; esurivit, sed quia vo- « luit; contristatus, sed quia voluit; mortuus, sed « quia voluit? In illius potestate erat sic vel sic

« affici, vel non affici. » S. Thomas super hæc verba tres considerationes instituit, dum ait : « Primo at-
« tende pietatem; secundo discretionem; tertio
« potestatem. Pietatem ex causa, quæ est justa,
« tunc enim juste turbatur, si ex aliorum tristitia
« et malo turbetur; » ac proinde Evangelista eum hinc turbatum esse dicit, quando Magdalenam plorantem conspexit; unde et Apostolus *ad Rom.*, XII, 15, monet : *Flere cum flentibus.* « Discretionem,
« quia secundum judicium rationis turbatur ; unde
« dicitur : *Fremuit spiritu,* quasi judicium rationis
« servans. Potestatem, quia suo imperio turbavit
« semetipsum. »

6. — S. Thomas de Villanova, *Serm. in hac feria,* ait : « Sed quod infremuit, altiori indiget sensu ;
« magnum profecto aliquod in pectore Christi la-
« tebat, unde fremitus ille prodiit, sed quod illud
« sit, quis agnovit? Forte duritiam et pertinaciam
« Judæorum exhorruit, quæ eum mortuos fœtidos
« suscitare compellebat; ut tanto miraculo conver-
« tantur. » Tametsi nec hoc ad id prævalere potuerit, siquidem inde magis exasperati illud congregarunt conciliabulum, in quo sententiæ trutinam perverterunt, ad mortem eum condemnando. Toletus ait : « Indignabatur contra infidelitatem
« Judaicam, propter quam Lazarus mortuus, et so-
« roribus his sanctis afflictionis causa data erat. »
Porro mors illa ab incarnata et increata Sapientia eum præcipue in finem ordinata erat, ut se tanquam verum promissum Messiam toti mundo, et præcipue Hebraismo manifestaret : « Quæ manifes-
« tatio necessaria non erat, si Judæi jam signis et
« miraculis conversi fuissent, nec Lazarus mortuus
« esset, si illi jam credidissent. »

7. — Jansenius dictionem illam, *infremuit,* expendens, illam indignationis expressivam esse asserit : « Rectius intelligitur Dominum hoc suo fre-
« mitu et turbatione commotum fuisse contra mor-
« tem, quæ præsentis tristitiæ causa fuit, et contra
« eum, qui mortis habet imperium. » Salmeron quoque fremitum hunc non doloris, sed indignationis indicium fuisse, expresse asserit : « Nec ta-
« men infremuit Dominus, » inquit, « ad doloris
« testificationem, sed ad indignationem quamdam,
« qua commotus est contra mortem, quæ præsen-
« tis tristitiæ causa fuit. » Lyranus ante præcitatos ambos Doctores idipsum scripsit : « Ille Christi fre-
« mitus, » inquit, « procedebat ex indignatione ejus
« contra diabolum, per cujus suggestionem mors in-
« travit in mundum, quem erat cito debellaturus. »

8. — Chrysologus, *Serm.* LXIV, turbationem hanc indignationi attribuit, qua Christus percellebatur ex eo, quod tardaretur tempus illud, in quo omnes defunctos resuscitaturus erat. « Fremuit spiritu, et
« tota se viscerum commotione conturbat, quia
« solum Lazarum, et non jam omnes mortuos sus-
« citabat. »

9. — S. Augustinus, *tract.* XLIX *in Joan.*, ad sensum moralem recurrens dicit : « Quid est ergo,
« quod turbat semetipsum Christus, nisi ut signi-
« ficet tibi, quomodo turbari tu debeas, cum tanta
« mole peccati gravaris et premeris? » S. Thomas de Villanova observat, quod Christus, priusquam Lazarum resuscitet, turbetur et ploret, et in semetipso fremat : « Quæ omnia in peccatoris contritione
« invenire oportet; turbet ergo semetipsum pecca-
« tor, nam expectet, ut turbetur a Deo; nam con-
« tritio dolor est voluntarie pro peccato assumptus,
« non flagello extortus; modicus dolor spontaneus
« gratior est gravissimo dolore coacto; sed si verus
« est dolor, sequantur lachrymæ. » Quod si mater aliqua ob filium amissum, quem in vitam revocare nequit, inconsolabiliter plorat, inquit idem S. Archipræsul : « Quibus tu fletibus animæ tuæ æter-
« nam mortem deplorare debebis, cum possis eam
« lachrymis suscitare? » Albertus Magnus observat, quod prius dicatur : *Infremuit et turbavit,* postea vero subnectatur : *Lachrymatus est,* ac denique tertio loco, quod *infremuit,* non vero dicatur, quod denuo *turbatus fuerit,* quorum omnium hanc reddit rationem : « Primo enim docet fremitum ad cordis
« compunctionem et turbationem. *Joelis,* II, 12 :
« *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio,*
« *fletu et planctu, et scindite corda vestra;* ecce tur-
« batio compunctionis. Secundo lachrymatur ad
« delicti expiationem et absolutionem. Tertio fre-
« mit ad indignationem reliquiarum peccati. »
S. Bonaventura ejusdem est cum S. Augustino sententiæ; dicit enim : « Iste fremitus Salvatoris si-
« gnificat fremitum indignationis, quo debet homo
« indignari contra peccata sua, et in se conturbari
« et amaricari, et sic venire ad monumentum, quod
« est locus in quo sepeliuntur mortui, id est, ad
« recognitionem et rememorationem peccatorum
« suorum. »

10. — S. Augustinus ait : « Fremat Christus,
« increpet se homo; flevit Christus, fleat se homo;
« quare enim flevit Christus, nisi quia hominem
« docuit? quare fremuit, et turbavit seipsum, nisi
« quia fides hominis sibi merito displicentis, fre-
« mere quodammodo debet in accusatione multo-
« rum operum, ut violentiæ pœnitendi cedat con-
« suetudo peccandi? »

11. — Eusebius Gallicanus in homilia quadam super hæc verba, Christum nos compassionem docere voluisse existimat, qua exstimulandi sumus, ut ob spiritualem proximorum nostrorum mortem affligeremur, et amare ploremus : « *Infremuit,* id
« est, ingemuit, ut doceret nos super peccantes
« gemere. »

12. — Hugo Cardinalis hanc turbationem et fremitum compassionis Christi erga peccatores indicium fuisse dicit : « In hoc ostenditur compassio
« Domini erga peccatores. *Jerem.,* XXXI, 20 : *Ad-*

« *huc recordabor ejus, idcirco turbata sunt viscera* « *mea.* »

13. — Idipsum quoque in peccatore moralizando scribit : « Dominus dicitur fremere, turbari, « et lachrymari in peccatore, quando facit eum « tremere præ horrore peccati, turbari pro damno, « et lachrymari pro macula, vel offensa Dei. »

Versus 34.

Ubi posuistis eum? Dicunt ei : Domine, veni et vide.

1. — Quod si Christus is erat, de quo, *Job*, XXXIX, 29, scribitur : *Oculi ejus de longe prospiciunt; alia a longe cognoscit*, qua ratione nunc, ubinam Lazarum sepeliverint, interrogat? Salmeron ait : « Non in- « terrogat, quasi nesciret, ubi conditus esset, qui « positus longe a Bethania noverat ejus mortem, « sed ut malignam Judæorum suspicionem vitaret, « ne quid hac de re fraudulenter et composite « agere videretur? » Toletus S. Athanasium citat dicentem, *Orat. ad Maximum Philosophum*, de divinitate Christi : « Percontatur humanitas, ubi « Lazarus situs sit, sed tamen excitat eum prorsus « divinitas: » demum vero subjungit : « In gestis « suis modo se Deum, modo se hominem Christum « significare voluit, ut utramque vere habere na- « turam comprobetur. » S. Hieronymus hac occasione hanc humanitatis simul cum divinitate unionem expendens, ita scribit : « Et hic turbatus « Judæis deitatem celat in homine, et splendori « divinitatis in tantæ operationis corruscatione « ignorantiam mortalitatis obducit, ut cum possit « in suscitando Lazaro Deus adorari, homo in se- « pulchri ejus ignoratione vilescat. »

2. — « Sed quid rogas, » quærit Chrysostomus, « non vult festinare, sed omnia ab eis discere, et « hortatus facere, ut omni suspicione careret mira- « culum; » at vero S. Augustinus ait : « Scisti quia « mortuus sit, et ubi sit sepultus, ignoras? »

3. — S. Thomas hoc loco duo tangit mysteria, quorum primum est, quod qui quærit et interrogat, ut sciat, se illius, cujus quærit notitiam, scientiam non habere demonstrat : « Per Lazarum in monu- « mento signantur mortui in peccatis; ostendit « ergo Dominus se ignorare locum Lazari, dans « per hoc intelligere, quod quasi nesciat peccato- « res. » Idem quoque S. Augustinus scribens ait : « Et ista significatio est, quia sic perditum homi- « nem quasi nesciat Deus, non ausus sum dicere « nescit; quid enim ille nescit? sed quasi nescit. « Unde hoc probamus? Dominum audi dicturum in « judicio : *Non novi vos.* » Aliud a S. Thoma insinuatum mysterium est : « Quia quod aliqui a pec- « cato resurgunt ad statum justitiæ divinæ, est ex « profundo prædestinationis divinæ, quod quidem « profundum homines ignorant. » *Rom.*, XI, 34 : *Quis cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit?*

4. — Hugo Cardinalis quoque ad miserabilem peccatoris statum alludens ait : « *Ubi posuistis eum?* « id est, in quo vili loco, quasi diceret : Considera « in quantis flagitiis posuisti cor tuum? ubi, quasi « diceret : Ego quæro eum, et ideo dic mihi. Do- « minus enim quærit nos quasi ovem perditam. » *Psal.* CXVIII, 176 : *Quære servum tuum.* »

Dicunt ei : Domine, veni et vide.

5. — Hugo Cardinalis Christum ideo ad sepulchrum perductum fuisse notat, ut calumniari non possent, quasi non Lazarum, sed alium quempiam suscitasset : « Vox enim, et manus, et auditus, et « visus, simul et odoratus, testantur miraculo; vox « quidem dicens : *Veni et vide;* manus autem tol- « lentes lapidem, et fascias solventes, auditus, qui « vocem audivit : *Lazare, veni foras;* visus, qui vi- « dit exeuntem de monumento; odoratus, qui sensit « fœtorem quatriduani. »

6. — S. Augustinus ait : « Quid est *vide?* mise- « rere; videt enim Dominus, quando miseretur, « unde illi dicitur : *Vide humilitatem meam, et la-* « *borem meum, et dimitte omnia peccata mea.* » *Psalm.* XXIV, 18.

7. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac feria*, ad animam extra Dei gratiam constitutam sese reflectit dicens : « Leva in directum oculos tuos, et « vide, ubi nunc prostrata sit anima tua; quod si « non potes, saltem dic : *Domine, veni et vide;* veni « per gratiam, hoc est, videre me fac, scilicet ut « recognoscam. »

Versus 35.

Et lachrymatus est Jesus.

1. — S. Bonaventura ait : « Ostendens prius « naturam humanam, et postea monstraturus di- « vinam in miraculo. » S. Cyrillus, *lib.* VII *et* VIII *in Joan.*, planctum hunc moderatum fuisse advertit : « Tantisper quidem lachrymatus, deinde mox « comprimit lachrymas, ne videatur durus quidam « et immisericors, sine ullo sensu alieni doloris. » Chrysostomus super hæc verba dicit : « Minime « lugere, sed impudenter lugere veto; non sum « immanis atque crudelis, non licet nullo affectu « moveri, quod et Christus ostendit. » Idem quoque considerat, quod S. Joannes, quot vicibus Salvator fleverit, turbatus et contristatus fuerit, diligenter annotarit : « Ut intelligas vere naturam « nostram induisse, » hæc enim naturaliter secum subinfert affectum compassionis : « Nullus repre- « hendat moderatas lachrymas funeris, quas Jesus « propriis lachrymis approbavit. » Lucas Brugensis sorores, omnesque alios circumstantes, qui in magno numero erant, plorantes expediens, conveniens esse

censuit, ut et Christus illorum luctum et planctum fecundaret : « Præsentium sororum, comitumque « lachrymis sic commoveri voluit, ut eis et intus « condoleret, et foris collachrymaret; incongruum « judicans amicis languentibus et flentibus et vultu « plane rigido adstare. » S. Cyrillus tamen notat, quod Salvator nobis moderationem quamdam præscripserit : « Erudiens ac docens, ne plus justo « solvamur in luctum ob mortuos, illud enim redo- « let humanitatem, hoc plane ignavum et mulie- « bre. » Et quia Apostolus nos paulo post moniturus erat : *Flere cum flentibus.* Ideo S. Ambrosius, *lib.* IV *in Luc.*, dicit : « Christus omnibus omnia factus est, « pauper pauperibus, dives divitibus, flens flenti- « bus, esuriens cum esurientibus; in carcere cum « paupere est, cum Maria flet, cum Apostolis epu- « latur, cum Samaritana sitit. » Ipse etenim erat, de quo testificaturus erat idem Apostolus, II *Cor.*, I, 3, dicendo, quod sit *Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.* Magnæ quoque consolationis argumentum est afflictis, dum charissimos amicos contristatos esse vident in suis miseriis. « Flebat « Dominus, » inquit S. Zeno, » non quod ante se « mortuum periisse cognosceret, sed quod sororum « fletus temperaret. »

2. — Toletus S. Hilarii auctoritate suffultus, Christum plorasse censet propter duritiam et obstinationem, quam in eis futuram esse prævidebat, utpote qui nequidem viso hoc tam prodigioso miraculo, clarissimo divinitatis ipsius testimonio passuri erant se convinci.

3. — Chrysologus causam inquirit planctus Christi; dicit enim : « Quare flebat? Certe ipse qui « dixerat : *Lazarus mortuus est, et gaudeo;* de quo « gaudet mortuo, ipsum cum resuscitat, tunc lamen- « tatur; qui cum amittit, non flet, cum recipit, « tunc deplorat, tunc fundit mortales lachrymas, « vitæ spiritu cum refundit. » Tandem vero dubium hoc solvit ostendendo, quod etiam vehemens et immoderatus lætitiæ affectus lachrymas excitare possit : « Habet, » inquit, « hoc natura corporis « humani, ut producat lachrymas vis gaudii, vis « mœroris; quoties enim viscera aut lætitiæ, aut « tristitiæ nimio arctantur impulsu, oculi in lachry- « mas mox erumpunt; hinc est, quod Christus non « dolore mortis, sed illius lætitiæ recordatione « lachrymavit, qui voce sua, voce una omnes est « mortuos perpetuam suscitaturus ad vitam. »

4. — S. Zeno existimat Filium Dei per hasce lachrymas denotare voluisse, quam sit efficax apud æternum Patrem suum fletus ipsius, ita enim dictus S. Pater scribit : « Quia ipse sororum fletibus move- « batur, lachrymis Filii sui Salvatoris nostri inter « ipsos cœlos Pater flectebatur. »

5. — Non desunt quoque sacri Expositores, qui ipsum ideo lachrymatum fuisse crediderunt, quia videlicet se adstrictum ad revocandum in hanc miseriarum et lachrymarum vallem Lazarum prædilectum amicum suum, qui jam de facto pace et requie fruebatur alterius vitæ, Dionysius Carthusianus per citatum S. Hieronymi testimonium dicit : « Verumtamen secundum Hieronymum flevit Jesus « Lazarum, non quia mortuus fuit, sed quia ad « hujus vitæ ærumnas, quæ sine peccatis non agi- « tur, fuerat revocandus; frequenter legitur Chris- « tus planxisse, nunquam vero risisse, in quo levitas « nostra et dissolutio commendatur. » Cui consonat Rupertus Abbas, dum ait : « Fortassis non tam pro « eo quod mortuus erat, quam pro eo, quod prop- « ter ædificandam viventium fidem revocari illum « oportebat, ad tolerandas rursus hujus vitæ mise- « rias. »

6. — Quatriduanum Lazari cadaver, peccatorem præfigurabat in peccatis habituatum; ut autem talis a malæ consuetudinis morte, denuo revocetur ad vitam gratiæ, Dei cujusdam fletu opus est; imo nec hic sine sanguine et sine vitæ profusione sufficeret. S. Ambrosius ait : « Ibi flevit, ut prius la- « chrymis suis mortui delicta lavaret. » S. Bernardus de Christi infantis lachrymis et fletu ita scribit : « Lachrymæ Christi mihi et pudorem pariunt et « dolorem; compatitur Filius Dei et plorat, homo « patitur et ridebit? » Peccator de facto ingressus est sepulchrum, imo suos quoque pedes collocavit in infernum et Christus ipsum in culpa sua obstinatum esse videns, eumdem ad gratiam denuo suscitare satagit, et ipse jocatur et ridet? *Prov.*, II, 4 : *Gloriantur cum male fecerint, exultant in rebus pessimis.*

7. — Chrysostomus Christum nos in hac historia modum ducere voluisse dicit, quo nobis egrediendum est de peccato : « Ubi datur intelligi forma « exeundi a peccato; turbatum in confessione, fre- « mit in contritione, plorat in satisfactione. Flevit « autem, » secundum Augustinum, « super vulnera « tua ut tibi periculum et gravedinem languoris « ostendat et ad fletum propriæ iniquitatis te addu- « cat. Flevit, ut scias quantum tibi boni fletus ope- « rantur; doleant tibi peccata tua, hic optimus fle- « tus. » Demum vero reprehendit illos, qui in aliorum morte immoderate plorant; vis mortuum honorare? « Alia via aggrediendum est; quæ illis « ex multis fletibus utilitas? »

Versus 36.

Dixerunt ergo Judæi : Ecce quomodo amabat eum?

1. — Erant hæc verba illorum, qui affectus mirabantur vehementiam, quam Christus in Lazari morte deflenda ostenderat, inquit Toletus, qui idem mox quærit : Quid est, quod ipsius fletum mirabantur, quando omnes flebant, quotquot aderant? « Admiratio procedebat ex maxima opinione, quam

« de Christo conceperant, eis enim videbatur tanto « homine indignum flere, nisi gravissima ex causa, « idcirco amoris magnitudini tribuerunt. »

2. — Ipsi quidem fletum hunc solum amoris indicium fuisse credebant, inquit Jansenius : « Sed « non intelligentes etiam ob alias causas dispensa- « torie Dominum lachrymari. *Ecce quomodo amabat « eum,* ut qui cum sit vir constantissimus, ejus « mortem deploret, cum quo nulla fuit consangui- « nitate conjunctus. » S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Nam amor maxime in tristitiis hominum mani- « festatur. »

3. — S. Augustinus ait : « Quid est, *amabat « eum? Non veni vocare justos, sed peccatores ad « pœnitentiam.* » S. Thomas ad sensum quoque mo- ralem descendens, ait : « Mystice per hoc datur « intelligi, quod Deus homines etiam in peccatis « amat, nisi enim eos utique amasset, non diceret : « *Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœniten- « tiam.* »

4. — Lyranus consequentiam considerat, quam multi Judæorum ex hac Christi tristitia et fletu deducebant, ii nimirum, qui Lazari mortem Christo displicere existimabant, utpote quæ præter ejus voluntatem accidisset, de illis namque rebus con- tristari solemus, quæ contra voluntatem et votum nostrum accidunt; ac proinde hi pariter inde Chris- tum ipsum a morte nequaquam præservare potuisse concludebant : « Et hoc est, quod dicitur : *Dixerunt « ergo Judæi : Ecce quomodo amabat eum,* quia vide- « bant evidens signum, innuentes per hoc, quod « libenter, si posset, præservasset eum a morte; » unde et miraculo circa cæcum natum a Christo edito detraxerunt, dicendo : « *Non poterat hic, qui « aperuit,* etc. Quasi dicat, ex quo non potest hoc, « nec illud potuit, nec fecit. » Salmeron vero ad nostram consolationem nobis insinuat, dicens : « Ferenda sunt falsa et diversa hominum judicia de « nostris operibus; nam quivis Abel habet suum « Cain; hinc lachrymas Christi quidam tribuunt « amori, quidam impotentiæ, dicentes : *Non pote- « rat hic, qui aperuit,* etc., quia si noluit a morte « servare, cur nunc lachrymis testatur intempesti- « vum amorem? si autem voluit, quomodo non « potuit, qui præstitit, quod majus erat? »

Versus 37.

Quidam autem ex ipsis dixerunt : Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere, ut hic non moreretur?

1. — « Præproperum fuit eorum judicium, » inquit Lucas Brugensis, « non exspectantium finem « rei; potuerat facere, ne hic non moreretur, sed « noluerat, non quod mors Lazari ipsi grata esset, « quæ per se displicebat, sed quod ea ipsi utendum « esset, ad expugnandam Judæorum incredulitatem « et propagandam gloriam Filii Dei, et permisit, « ut moreretur, quod majori miraculo suscitaretur; « noluit facere minus, quo faceret majus. Qui no- « luit, inquit Augustinus, facere, ut non moreretur, « plus est, quod facturus est, ut mortuus suscite- « tur. »

2. — Hugo Cardinalis Judæorum ponderat ma- lignitatem, qui dum miraculum a Christo in cæco nato editum confessi fuerant, eidem pariter detraxe- runt : « Nota, quod confitentur, quod aperuit ocu- « los cæci et congruo existente pro illo admirari, « inde detrahunt, ut nullo facto signo. » Theophy- lactus ait : « Iterum malignitatem contexerunt, « tametsi calamitas ante oculos ipsorum sita erat. » Idem quoque notat, quod S. Joannes malitiam ipsorum referat : « Quia antequam Christus osten- « deret se resuscitaturum, prævenient eum accusa- « tionibus, non expectantes rei finem; Christus « autem non respondit eis per verba, sed per opera « divinitatis, ut malignis majorem verecundiam « inferat et alios ad fidem convertat. » Chrysosto- mus ad hoc se reflectit, quod Christus se ad longe mirabilius miraculum edendum, id est, Lazarum a morte ad vitam revocandum accinxerit, quam fuis- set, si illum præservasset a morte; ac proinde ma- litiam Judaicam tacitus per hoc reprehenderit. « In « quo ergo ejus virtus erat admiranda, in eo Jesum « calumniantur; confitentur autem aperuisse oculos « cæci et quod rursus debebant admirari, calum- « niantur ac si nihil fecisset. »

Versus 38.

Jesus ergo rursum fremens in semetipso venit ad monumentum; erat autem spelunca, et lapis superpositus erat ei.

Jesus ergo rursus fremens in semetipso.

1. — S. Thomas causam nobis declarat, cur Evangelista omnem nobis tristitiæ, turbationis, fremitus et fletus Christi circumstantiam retulerit et ait : « Quia ostensurus erat suæ divinitatis potes- « tatem; ne dubitares ergo de veritate suæ huma- « nitatis, infirmiora et humiliora naturæ nostræ « de Christo asserit. » Salmeron ait : « Quæ si non « monstrasset, non facile credidissent eum homi- « nem post tantum miraculum. »

2. — Rupertus Abbas differentiam considerat inter hunc fremitum et primum, siquidem post hunc fremitum non replicatur ipsum fuisse turba- tum : « Cum primo fremuit spiritu fortitudinis suæ « Dominus Jesus, id est, quando infernum debella- « turus intravit vera mortis passione turbatus; « quando autem fremet iterum, scilicet veniens ad « judicandum, non turbabitur, quia jam impassi- « bilis est, et mors illi ultra non dominabitur; tunc « vociferabitur et clamabit, fremitu suo movebit « virtutes cœlorum; unus idemque terror valide

« tempestatis occidet et eodem momento rursus « excitans vivere faciet. »

3. — S. Thomas ait : « Mystice autem infremuit, « ut detur intelligere, eos, qui a peccatis resurgunt, « in continuo debere persistere luctu. »

Venit ad monumentum.

4. — Lyranus nos dictionis hujus ethymologiam docet, dicens : « Dicitur enim sepulchrum monu- « mentum, quia monet viventes, ut præcogitent « mortem. »

5. — S. Augustinus ad peccatorem in peccatis habituatum, qui per quatriduanum hoc cadaver significatur, alludens, dicit : « Omni homini, qui « premitur pessima consuetudine, dicitur : *Venite « ad monumentum.* »

Erat autem spelunca.

6. — S. Thomas ait : « Mystice autem per spe- « luncam intelligitur profunditas peccatorum. »

Et lapis superpositus erat ei.

7. — Idem S. Doctor ait : « Per lapidem super- « positum intelligitur lex, quæ in lapide scripta « est et peccatum non tollebat, sed tenebat eos in « peccato, quia ex hoc gravius peccabant, quod « contra legem faciebant. » Cui consonat expositio S. Augustini dicentis : « Mortuus sub lapide, reus « sub lege; scitis enim quia lex, quæ data est « Judæis, in lapide scripta est. »

VERSUS 39.

Ait Jesus : Tollite lapidem; dicit ei Martha soror ejus, qui mortuus fuerat : Domine, jam fœtet; quatriduanus est enim.

1. — Chrysostomus hoc loco quærit, cur Christus voce sua lapidi non imperarit, ut semetipsum absque alterius viri opera submoveret, sicut voce sua præceperat morti : « Poterat enim, qui corpus « mortuum voce moverat et corrupto animam in- « spiraverat, multo magis lapidem movere, sed cur « non fecit? ut eos testes faceret miraculi, ne dice- « rent, quod et de cæco, hic est, non est; manus « enim et præsentia illorum ipsum esse testaban- « tur. » Demum vero manifesta identitatis illius cadaveris indicia recenset, dicens : « Cum lapidem « tulerint, cum ligatus exierit, cum jussus sit solvi, « cum amici, a quibus fuerat exportatus, præsen- « tes ipsum viderint, et ex vestibus agnoverint, et « cum sorores illinc non abierint et Martha, quia « jam quatriduanus esset, fœtere dixerit, hæc omnia « sufficientia erant, etc. »

2. — Lucas Brugensis nequaquam cum miraculo convenisse existimat, si Christus lapidem illum ab ostio monumenti seipso exilire fecisset, redditque rationem, dicens : « Quia non conveniebat, ut vel « per se, vel miraculo faceret, quæ commode fieri « ab aliis poterant, quando autem adstantium opera « utebatur, fiebant illi certissimi testes miraculi. » Theophylactus Judæos de obstinatione et ingratitudine sua reprehendens ait : « Adesse in loco et tol- « lere lapidem suis manibus, sufficientia erant ad « obturanda ingratorum ora, qui testes signi facti « erant. »

3. — In hoc quoque facto Christus nobis suum agendi stylum, quem nobiscum servare solitus erat, insinuavit, quotiescumque enim nostram vult operari salutem, ex nostra quoque parte aliqualem requirit cooperationem, non vero solus ipse omnia facere intendit. S. Ambrosius, *lib.* II *de pœnit.*, VII, de conditionibus pœnitentiæ tractans, quæ ab hoc requiruntur, ut sit stabilis et vera, hanc præsentem Lazari adducit historiam et ait : « Poterat tacita vi « operationis occultæ transferre saxum sepulchri, « sed hominibus jussit ut removerent, in typo, quod « nobis donaret, ut levaremus delictorum onera, « moles quasdam reorum, nostrum est onera remo- « vere. » Non sufficit profecto, quod Deus voce sua nos invitet et vocet, nosque faciat pœnitere et ad pristinam redire gratiæ vitam, siquidem etiam occasiones peccatorum e medio tollere oportet.

4. — S. Thomas de Villanova quarumdam pœnitentium animarum pœnitudinem, contritionis dolores et fletus examinans, tandem subjungit : « Nullo « animi vigore peccati jugum a se abjiciunt; sta- « tim enim post lachrymas veniunt ad plorata; his « a Christo dicitur : *Tollite lapidem,* quasi dicat : « placet, quod commissa ploratis, sed deplorata « iterum non repetatis; qui enim lavatur a mortuo « et iterum tangit mortuum, quid illi profuit ablu- « tio? » Chrysologus, *Serm.* LXV, quoque mysterium investigans, propter quod Christus velut in omnipotentiæ suæ subsidium hominis cooperationem requisierit, ita scribit : « Inter divinas virtutes « humanum Christus requirit auxilium? non suffi- « cit amovere lapidem, cui mortem sufficit effu- « gare? sepulchri claustra reserare non valet, qui « portas tartari prævalet aperire? Dixerat per Pro- « phetam : *Auferam cor lapideum de carne eorum et « dabo eis cor carneum;* præcepit ergo, ut Judæi ex « se cor lapideum tollerent. » Deus quidem nos a morte peccati redire vult ad vitam gratiæ, vult tamen ut ex nostra parte e medio cordis nostri submoveamus obstinationem, nostramque voluntatem in ipsius desiderium inclinamus; nullam quippe libero arbitrio nostro vult inferre violentiam. Albertus Magnus per hunc lapidem, voluntatis et cordis nostri duritiem interpretatur, quæ quando vincitur et ad divinam gratiam inclinatur significat, « abla- « tionem obdurationis cordis ejus qui a Domino est « suscitandus. » Salmeron de peccatore scribit : « Habet super se saxum superpositum, id est, delic- « tum obdurationis, de quo dicitur : *Secundum*

« *duritiam tuam et impœnitens cor thesaurizas tibi* « *iram;* ut tollendus lapis ad suscitationem, ita « lapis obstinationis a peccatore, ut possit audire « verbum Dei. »

5. — S. Thomas ex S. Augustino dici posse existimat, quod per hanc ingentem saxi molem, quam auferri jussit, pondus denotetur observantiarum legalium antiquæ legis, de quo S. Petrus, *Act.*, XV, 10, his verbis lamentatur : *Jugum est, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus.* Hæc enim præcepta tum moralia, tum cæremonialia, tum judicialia, tum denique legalia ad numerum sexcentorum tredecim ascendebant. « Mystice se- « cundum Augustinum, remotio lapidis signat « amotionem ponderis legalium observantiarum, « a fidelibus Christi ex gentibus ad Ecclesiam « venientibus, quod eis aliqui imponere volebant : « *Tollite lapidem,* id est, legis pondus, et gratiam « prædicate. »

6. — S. Antonius de Padua summam expendit difficultatem, quam peccator experitur, dum ad gratiam resurgere nititur, eo quod arduum illi esse videatur licentiosæ et dissolutæ vitæ suæ dimittere voluptates atque delicias : *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum et sicut onus grave gravatæ sunt super me;* at vero Deum nostrum introducit, qui in auxilium nostrum dicit : « Removete lapidem, « scilicet per meæ passionis memoriam, quæ habet « scindere cor lapideum et monumenta reserare. »

7. — Salmeron ex alia parte optime considerat, Christum similiter noluisse, ut Lazarus resuscitatus e monumento egrederetur penetrando lapidem, id enim si fieri disposuisset, judicassent utique ipsum ad vitam resuscitatum fuisse immortalem : « Voluit « alia ratione lapidem tolli, quia Lazarus resusci- « tandus erat ad vitam mortalem et corpus ejus « non erat dotibus gloriosis honestandum, ut pos- « set lapidem penetrare, sed corpus ejus suscita- « tum est mortale et corruptibile, et quod post « paucos annos erat iterum a morte devorandum, « ideo aperto sepulchro suscitatus est; Christus « vero in quem mors ultra dominari non debebat, « clauso monumento suscitatus est, positis ibi lin- « teaminibus, quibus suscitatus non indiget. »

8. — Cajetanus quoque aliam affert rationem, dum ait : « Si enim clauso sepulchro exisset, exis- « timatum fuisset spectrum aliquod. »

9. — S. Thomas considerans, quod in lapidibus et saxis, in quæ impingimus, scandala præfigurentur, ita scribit : « Vel per lapidem significat eos, « qui in Ecclesia corrupte vivunt et offensioni sunt « credere volentibus, dum eos a conversione retra- « hunt. *Isaiæ,* LVII, 14 : *Auferte offendicula.* »

Dixit ei Martha soror ejus, qui mortuus fuerat.

10. — « Non autem sine mysterio Evangelista « addit tot verba; nempe *soror ejus, qui mortuus* « *fuerat,* » inquit Toletus, « cum alias sæpe sub « nomine Marthæ usus sit, his enim verbis signi- « ficare voluit miraculi magnitudinem; nam erat « Lazarus ita jam corruptus, ut nec sorori propriæ « gratus ejus fuerit aspectus. »

Domine, jam fœtet.

11. — Rupertus Abbas Tuitiensis existimat, quod Martha hæc verba dixerit, postquam hoc a Domino præceptum datum esse audivit : Tollite lapidem; et ideo subjungit : « Cur lapidem tolli « jubes? Ut videas amicum saltem mortuum? An « ut miseris sororibus vivum reddas illum? Si illud « intendis, facere potes; si autem ut videas, dico « tibi, jam fœtet, quatriduanus est enim et idcirco « visus idoneus non est. » Jansenius hoc loco considerat, quod Martha hæc dicens minime se ad factam sibi a Christo promissionem reflexerit, qua ei a Domino dictum fuerat : *Resurget frater tuus,* multo minus ad id, quod in expressione fidei suæ protestata fuerat : *Ego credidi, quia tu es Christus, Filius Dei vivi.* Unde dicit Martham distulisse executionem præcepti a Christo dati, de submovendo lapide, ne Christi nares ex fœtore cadaveris illius offenderentur : « Quibus verbis ut reverentiam « quamdam prætendebat erga Dominum, cujus « nares verebatur, ne cadaveris fœtor offenderet, « ita de miraculo futuro non se securam et satis « confidentem declarabat; » verumtamen totum hoc ad majorem serviebat miraculi hujus patrandi gloriam et justificationem, nimirum « cum jam ex « verbis sororis constaret omnibus diuturnitas mor- « tis et illius diffidentia declararet, nullam fuisse « inter Jesum et sorores collusionem. » Chrysologus, *Serm.* LXIII, omnes hujus historiæ circumstantias considerans, huncque resuscitatum Lazarum, cum aliis a Christo resuscitatis, filios nimirum viduæ Naimiticæ et filia Archysynagogi conferens, concludit dicens : « Circa quem, » scilicet Lazarum, « vis « tota mortis completa est. »

12. — Enimvero certum est, Judæis olim maxime divitibus et nobilibus in more positum fuisse, ut defunctorum suorum corpora multis aromatibus, balsamo, aliisque unguentis copiose condirent; quod si etiam circa Lazarum, prout valde est verisimile, præstitum fuit, mirum profecto est, quod Martha fœtorem e fratris corpore exhalandum fore timuerit? Ad quod responderi quidem potest, omnes hasce circa cadavera adhibitas industrias nonnunquam fœtorem illorum vincere nequaquam posse; vel dici potest, vanum quemdam Marthæ metum fuisse, facile enim mulieres aliquid timere solent. At vero quoad sensum moralem dici potest, quod sicut Apostolus, II *Cor.*, II, 15, in persona omnium justorum dicit : *Christi bonus odor sumus in omni loco,* ita de impiis dici potest omnino oppositum, scilicet quod tametsi cunctis Indiæ odoribus perfu-

mentur et imbuantur, nihilominus pessime semper fœtere soleant; unde de hisce Chrysostomus, *Hom.* XXVIII *in Matth.*, scribit : « In sepulchro a seipsis « intrusi, ingenti peccatorum mole obruuntur et « eorum anima corrupta per totam vitam os habens, « vel ipsis cloacis spurcius, intolerabilem expirat « odorem. »

13. — S. Thomas inquit : « Mystice autem de « illo, qui peccare consuevit, dici potest : *Jam « fœtet*, scilicet per pessimam famam, cujus odor « deterrimus per peccatum consurgit; » ii namque qui in peccatis habituati sunt, facillime semetipsos produnt, utpote qui publicum dant aliis scandalum. Unde Rupertus Abbas, *lib.* V *in Genes.*, *c.* IX, ait : « Lazarus eadem dormitione sua, vel quatriduana « sepultura typum gerit peccatoris jam consuetu- « dine nequitiæ inveterati, jamque mala operatione « fœtentis. »

14. — Chrysologus ex occasione fœtentis Lazari quærit : « Mulier, et quod fœtet cujus est? » quibus verbis ad peccati fœtorem alludit, quod suam a protomatre nostra Eva originem suam habuit, quod bonum terrestris Paradisi odorem turpiter infecit : « Modo ad te pertinet, quod at te venit; ad sepul- « chrum non sentires fœtorem, si in Paradiso « suasorem noluisses audire : quod perditori fœtet, « non fœtet creatori. »

15. — Salmeron modum nos docet, quo dum spiritualiter mortui sumus, ad gratiæ vitam resurgere valeamus : « Opus est, videre mortuum et « sentire fœtorem, id est, confundi et conteri de « peccatis, de quibus Apostolus : *Quem fructum « habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? « Nam finis illorum mors est.* » Hisce quoque adjungi poterit consideratio mortis, vermium et putredinis corporum nostrorum, quæ in Dei offensam amorem nostrum ad se trahere solent.

Quatriduanus est enim.

16. — Cajetanus inquit : « Ut nulli calumniæ « possit miraculum hoc subesse, quatriduanus in « monumento assertitur; et ut simul intelligamus, « Martham non sperasse tale miraculum, ipsa est, « quæ obstat, ne aperiatur sepulchrum. » Albertus Magnus fœtorem hunc ex calidi illius climatis proprietate profectum esse dicit : « Tantum enim tem- « pus in terra calida magnum interiorum inducit « corruptionem. Interioribus autem corruptis, non « est possibilitas aliqua ad vitam; quia interiora « sunt vasa vitæ et non exteriora, in quibus adhuc « forte figuram mortuus tenuerat. »

17. — Salmeron, *tract.* XLIV, moralizando verba illa in ordine ad peccatorem per hoc quatriduanum cadaver denotatum, ita dicit : « Qui peccator his « gradibus, ad quatriduum illud pervenit. Primo « objecta esca per suggestionem dæmonis delec- « tatur; deinde operi nefario, quod suggeritur, « consensum præbet. Tertio non solum consentit, « sed opere exequitur, quod suggestum est. Quarto « postquam semel quis exuit pudorem et peccare « cœpit, consuetudinem contrahit in vitio. » Eumdem quoque sensum exprimit S. Thomas de Villanova dum ait : « Quatriduanus est, quoniam « quatuor dies in peccato habet; scilicet consen- « sum, opus, consuetudinem et contemptum. » Etenim iis, qui peccati infirmitatem ab uno pridem alterove tantum die contraxit, facile curatur, eo quod malum in eo radices nondum egerit : « Sed « quatriduanus vix unquam a peccato resurgit, « juxta illud Amos Prophetæ : *Super tribus scele- « ribus Damasci, et super quatuor non convertam « eum; super tribus sceleribus Gazæ, et super quatuor « non convertam eum; super tribus sceleribus Edom, « Tyri, Moab, Juda, et super quatuor non convertam « eum,* quasi dicat : Tribus sceleribus aliquando « parcam; quarto vix parcam. » Demum vero idem S. Archipræsul in Lazaro peccatorem obstinatum specialissime designatum fuisse his verbis dicit : « Lazarus quatriduanus, fœtidus et sepultus, pecca- « toris typum gerit, non cujuscumque, sed obsti- « nati, indurati, in quo ratio, mens, sensus, synde- « resis vitiò sepulta sunt. »

Versus 40.

Dicit ei Jesus : Nonne dixi tibi, quoniam si credideris, videbis gloriam Dei.

1. — Toletus in hisce verbis reprehensionem quamdam latere agnoscit : « Quasi Christus diceret : « Reprehensione tanto magis es digna, quanto plus « es a me jam edocta. Dixi enim tibi : *Si credideris, « videbis gloriam Dei,* id est, videbis miraculum « insigne divinitatis meæ, in quo mea divinitas « comprobabitur et innotescet. » Lucas Brugensis Christum hac reprehensione uti voluisse existimat, dicit enim : « Respondet castigans objurgatiuncula, « tanquam parum memorem et fidei parum tena- « cem; » qui idem Ruperti Abbatis auctoritatem adducens, subjungit quod Christus in promissione illa : *Videbis gloriam Dei,* intenderit significare « in- « auditam hactenus resuscitationem quatriduani. » Cajetanus aliam diversam opinionem tradit; dicit enim hæc verba a Christo dicta esse : « Ad decla- « randum quorsum dixit ei hæc, ut vel nunc eri- « gatur Martha cum auditoribus in fidem et spem « futuri miraculi, ad gloriam Dei. »

2. — S. Cyrillus Christum hac dictione *Gloriam Dei,* usum fuisse dicit, ut vitaret inanem gloriam : « Non dixit : Videbis gloriam meam, sed Dei. « Gloria vero Dei, id est, suscitare mortuum. »

3. — Dici quoque potest hic per gloriam Dei justificationem intelligi peccatoris, dum illum e peccati sepulchro resuscitatum, atque ab inferno ereptum, vitæ gratiæ restituit, eumque a Paradiso

et gloria exulantem in libertatem asserit. Filius Dei per os Prophetæ Evangelici, XLVI, 13, ita loquitur : *Salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem et in Israel gloriam meam;* id quod reipsa adimpletum fuit, quando ipsa die gloriosæ resurrectionis suæ Apostolis in cœnaculo Sionytico peccata remittendi et peccatores justificandi potestatem contulit, dicens : *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Et quidem quod gratiam suam justificantem gloriæ Dei titulo cohonestet, ex illo S. Pauli, *Rom.*, III, 23, textu clare deducitur : *Omnes peccaverunt et egent gloria Dei.*

VERSUS 41.

Tulerunt ergo lapidem; Jesus autem elevatis sursum oculis dixit : Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me.

Tulerunt ergo lapidem.

1. — Lucas Brugensis dicit, quod lapide ab ostio monumenti sublato, « Contendebant singuli præ« sentium inspicere et mortuum videre; ejus situm « notare, prout inspexerunt, viderunt et notave« runt, quantum licuit. » Additque, quod mox ut sepulchrum patefactum fuit, intolerabilis quidam fœtor singulorum nares invaserit, ad contestandam tanto evidentius cadaveris putredinem.

2. — S. Thomas considerat dilationem in tollendo lapide ab obstaculo per Martham facto fuisse causatam, dicit enim : « Et ideo tamdiu resuscitatio « fratris dilata est, quamdiu Christum per verba « detinuit; sed statim cum Christi mandatum obe« diendo exequitur, frater resuscitatur. » Unde pulchram quamdam adversus illos moralitatem deducit, qui conversionem suam de die in diem differre consueverunt : « Ut per hoc discamus nihil « interponere inter jussa Jesu et ipsorum execu« tionem, si cupimus, quod statim salutis sequatur « effectus. »

Jesus autem elevatis sursum oculis.

3. — « In cœlum oculos sustulit, » inquit Salmeron, « et cum Deo collocutus est, ut ipso corporis « gestu testaretur, hæc se divina virtute facere; ne « qua magiæ aut præstigii suspicio apud aliquem « resideret et ut doceat nos omnia opera, quæ « magnifice agimus, ad Deum referre. »

4. — S. Thomas nobis oraturis exemplum Christi imitandum esse dicit : « Necesse est levare oculos « mentis nostræ ad Deum, removendo illos a præ« sentibus rebus, memoria, cogitationibus et inten« tionibus. Levamus etiam oculos ad Deum, quando « non confidentes de meritis nostris, de sola Dei « misericordia speramus. »

Pater, gratias ago tibi.

5. — Cajetanus dictionem illam, *Pater,* exponens ait : « Ut vel hoc opere cognoscant, quod verus est « Filius Dei. Toletus inquit : Verbum quoddam pro« fert, ut Deus, et quoddam ut homo, ut sicut una « persona Deus erat et homo, ita unica sententia « verbum Dei et verbum habeat hominis. Patrem « appellat ut Deus; auditus et gratias agit ut « homo. » Quamvis etiam possimus asserere, Christum in hoc manifesta edidisse divinitatis suæ indicia. Nam ut Jansenius ait : « Non orat pro edendo « miraculo, sed ante edictum miraculum gratias « agit, quod alii facturi erant post editum mira« culum; » per hanc igitur anticipatam gratiarum actionem, certitudinem demonstrat, qua de miraculo secuturo securus erat, sciens, hoc ipsum ab ejus omnipotentia et voluntate unice dependere.

6. — Rupertus Abbas Tuitiensis, *lib.* X *in Joan.*, Christum hanc gratiarum actionem ad divinam suam filiationem manifestandam ordinasse scribit hisce verbis : « Idcirco gratias ago, ut testificante « per subsequens opus, me tibi gratum et benepla« citum esse cognoscat populus et credat, qui cir« cumstat, quod non injuriose, sed gratiose dixerim « superius : *Ego et Pater unum sumus.* » Albertus Magnus Arianos in hisce verbis fundatos fuisse dicit, ut Christum Patre inferiorem fuisse assererent; siquidem ipse se Patri per orationem recommendavit, ad hoc ut miraculum istud edere posset. At vero hæreticis illis hunc in modum respondet : « Ex littera hoc ostenditur non esse verum. In ora« tione ostendit, quod ad Patrem omnia dirigit, et « hoc patet, quia nemo gratias agit de hoc, quod « adhuc non recepit; Christus autem hic ante mira« culum gratias agit; adhuc autem ante orationem « nemo scit, se exauditum esse, Christus autem « ante orationem se exauditum dicit; adhuc autem « nemo scit se semper fore exaudiendum et hoc « etiam Christus hic dicit. »

7. — Lyranus Christum Judæos per hanc gratiarum actionem mendacii arguere voluisse dicit, qui Christo, quod in virtute dæmonum miracula patraret, objiciebant : « Quod facit ad declarationem « miraculi, quia Judæi Christo imponebant, quod « faciebat miracula virtute dæmonis. »

8. — Gratitudo pro præteritis beneficiis exhibita, inquit idem Auctor, pignus est, vi cujus alia sperare et petere possumus : « Ex gratiarum actione de « præteritis, ad præstanda beneficia sequentia pro« vocatur. »

9. — S. Thomas inquit : « Lachrymæ, quas « Christus pro morte Lazari fuderat, vicem oratio« nis habuerunt. » Sed quo fine ipsum gratias egisse arbitraris? « Per hoc autem quod in prin« cipio orationis gratias agit, datur nobis exem« plum, quod cum orare volumus, antequam futura « petamus, pro perceptis beneficiis Deo gratias « referamus. » In descriptione multiplicationis panum et piscium a Christo factæ refert S. Joannes,

VI, 11 : *Cum gratias egisset, distribuit discumbentibus;* in quæ verba Cajetanus ita scribit : « Ad erudien-« dum nos, quod futurorum petitio ex præterito-« rum gratitudine consurgit. » Enimvero valde est verisimile, quod non solum de corporali Lazari resuscitatione, verum etiam de spirituali una cum tot aliis, qui viso hoc miraculo in eum crediderunt, juxta illud : *Viderant, quæ Jesus fecit et crediderunt in eum,* æterno Patri suo gratias egerit.

Quoniam audisti me.

10. — Hisce verbis Salvator noster orationis denotare voluit efficaciam, quæ nonnunquam a Deo exauditur, priusquam nos ad orandum labia nostra moveamus, *Psal.* X, 17 : *Præparationem cordis ejus tribuisti ei. Psal.* XX, 3 : *Antequam clament, ego exaudiam.* S. Bernardus, *Serm.* V *in Quadr.*, ait : « Priusquam egressa sit ab ore nostro, ipse jubet « eam scribi in libro suo. »

VERSUS 42.

Ego autem sciebam, quia semper me audis; sed propter populum, qui circumstat, dixi, ut credant quia tu me misisti.

1. — Jansenius inquit : « Quo significat adeo se « non esse Deo contrarium, ut in omnibus una sit « illi, eademque cum Deo voluntas et quidquid ipse « velit, etiam Pater per illum fieri velit. Hoc est « enim : *semper me audis.* » Lucas Brugensis quoque eadem verba de ejusdem divinæ voluntatis identitatem exponit, dicens : « Hoc est, idem vis quod ego; « semper vis quæ volo, inquit Euthymius. Nam « eadem utrique voluntas est, ac mens eadem. »

2. — S. Thomas, *in Joan.*, ad illa se verba : *Propter populum, qui circumstat,* reflectens ita ait : « In quo datur intelligi, quod multa fecit et dixit « propter utilitatem aliorum; nam omnis Christi « actio, nostra est instructio. »

3. — Dionysius Carthusianus Christum se per hanc æterni Patris sui invocationem apud Judæos defendere voluisse dicit ab illa calumnia, qua ipsum in virtute dæmonis miracula facere calumniabantur; ostendere igitur voluit, se non dæmonis, sed æterni Patris sui virtute miracula operari : « Audiendo « quod invoco te, sciant me non in principe dæmo-« niorum, seu magicis artibus operari, sed tua vir-« tute et per consequens quod sim missus a te, « verus in sermone et justus in opere. »

VERSUS 43.

Hæc cum dixisset, voce magna clamavit : Lazare, veni foras.

Clamavit voce magna.

1. — S. Cyrillus clamorem istum valde his verbis admiratur : « Novum ubique et insolens Servatori « nostro; etenim Deus et Pater alicubi de illo ait : « *Non contendet, neque vociferabitur.* Quid ergo « dicemus, cum videamus illum præter consuetudi-« nem vociferantem? » Respondetque id factum esse propter figuram universalis resurrectionis, quando eadem Filii Dei vox omnium defunctorum auribus insonabit dicens : *Surgite mortui.*

2. — Theophylactus inquit : « Magna vox Salva-« toris, quæ Lazarum suscitavit, symbolum est « magnæ tubæ, quæ sonatura est in magna resur-« rectione. » Rupertus Abbas quoque ad tubam novissimam alludens ait : « Magno quoque cœlorum « fragore, magna cœlestium virtutum commotione « dormientes in sepulchro concutiet, nam Deus, ut « inquit Psalmista : *Manifeste veniet et non silebit.* »

3. — Lucas Brugensis ait : « Non silentio rem « conficere voluit, quia constare voluit, se auctorem « esse, ut glorificaretur Filius Dei : magna, alta, « forti, quæ longe possit audiri; » voluit nimirum, ut omnes intelligerent verba illa, quibus ad Lazarum a mortuis ad vitam suscitandum utebatur, non esse superstitiosa, aut magica : « Hoc facit ad decla-« rationem miraculi, » inquit Lyranus, « quia si « dixisset in silentio, possent dicere adversarii quod « verba magica dixisset, vel interposuisset. »

4. — S. Thomas Christum quemdam gentilium, nec non et Judæorum errorem extinguere voluisse dicit, qui in ea erant opinione, quod animæ pariter cum corporibus morarentur in sepulchro : « Ideo « clamat, quasi animam ex longinquo evocans, in « tumulo non existentem. »

5. — Salmeron ait : « Ut intelligant quod solo « imperio verbi sui, quo mundum condidit, mor-« tuum excitat, et quia animam absentem vocat, « non corpus præsens. »

6. — S. Augustinus, *tract.* XLIX *in Joan.*, habituati peccatoris allusioni insistens ita scribit : « Fremuit, « lachrymavit, voce magna clamavit. Quam difficile « surgit, quem moles malæ consuetudinis premit. » Et in alio quodam sermone idem S. Doctor dicit : « Ostendit multo clamore objurgationis opus esse « ad eos, qui consuetudine obduruerunt; » opus etenim est voce illa, de qua in Actibus Apostolicis dicitur : *Facta autem hac voce convenit,* etc. Ubi notandum, quod quando Judæos antea induratos convertit, Spiritus Sanctus in specie linguarum ignearum super Apostolos descendens : *Tanquam spiritus vehementis,* etc., vox appelletur; hac enim voce opus est, quando corda peccatorum indurata inducenda sunt ad veram pœnitentiam, *Ps.* XXVIII, 57 : *Vox Domini confringentis cedros, vox Domini intercidentis flammam ignis; vox Domini concutientis desertum.*

7. — Adhæc si per vocem Christi clamantem tuba novissimi judicii, ut diximus, symbolizata intelligatur, fatendum est, hanc quoque ad hoc ut in peccatis obdurati, vel ut fœtentia et quatriduana

cadavera e peccati sepulchro egredi cogantur, magnam in se habere efficaciam et energiam. Unde Rupertus Abbas ait : « Quia non nisi magno terrore « aspirantis Dei et de futuro judicio comminantis « exterritus, male securus peccator ad cor suum « reducitur; statim prodit, id est, reatum suum « confitetur. »

8. — « Quæ vox, ut quidam dicunt, » inquit S. Antonius de Padua, « audita est in inferno, » ad lymbum forsitan alludit, ubi verisimile est, Lazarum fuisse quatriduo illo demoratum, utpote qui Dei amicus erat, demum per hoc cadaver peccatorem in culpa obstinatum intelligens ulterius prosequitur, dicens : « *Voce magna,* quia difficulter homo peccati « consuetudine consopitus resurgit. » Necessum enim est, ut vox Christi profundissimam penetret inferni abyssum, ut peccator ab illis tenebris extrahi possit.

9. — Hugo Cardinalis occasione hujus vocis vociferantis salutare tradit documentum pro illis, qui verbo divino mediante animas in peccato mortuas resuscitare satagunt : « Per hoc nos docet, « quod antequam clamemus ad mortuos per præ« dicationem, clamare debemus ad Deum per ora« tionem, vel gratiarum actionem. Et nota quod « Dominus clamat voce magna, id est, affectuosa « per prædicatores suos. »

Lazare.

10. — S. Bonaventura dicit, nomen hoc Lazarus idem significare quod « adjutus a Domino, quod « bene congruebat ei et ratione facti, quia fuit a « Deo resuscitatus; et ratione mysterii; sua enim « resuscitatio significavit resurrectionem animæ a « morte peccati. »

11. — Cajetanus, *in Joan.,* ait : « Multis ibi « sepultis, unus erat nominandus, ut ille unus « resurgeret. » S. Thomas expressius et magis proprie, cur ipsum nomine proprio compellarit, exponit, dicens : « Quem ideo ex proprio nomine « vocat, quia tanta erat virtus vocis, quod pariter « omnes mortui cogerentur exire, nisi per expres« sionem nominis virtutem suam ad unum deter« minasset, ut Augustinus dicit. »

Veni foras.

12. — Lucas Brugensis notat Christum non fuisse contentum ex eo quod Lazarus rediisset ad vitam, ideoque simul voluisse, ut in omnium circumstantium præsentia e spelunca sive sepulchro suo foras prodiret : « Prodi ex antro sepulchri et « omnibus conspicuum te præbe, duplici scilicet « miraculo; nec enim nisi altero miraculo e pro« fundo sepulchri exire statim velociterque pote« rat, præsertim ligatus manus et pedes, et obvinc« tus oculos; » at vero, ut in S. Cyrillo legimus : « Et vultus quidem velamento videndi usu priva« tus, nullo tamen impedimento, quo minus ad « eum, qui vocaverat, curreret, retardatus; agno« scens Domini vocem. » Chrysologus, *Serm.* LXIII, nos ad admirandum inferni, seu potius lymbi sollicitudinem invitat, utpote qui protinus ad Christi vocem animam illam restituit : « Tunc tartarus liga« tis manibus ac pedibus Lazarum retulit ad « superna, timens et tremens, ne dum solvit, ne « dum moras facit, ne dum tardius refert unum, « omnes cogeretur afferre. »

13. — S. Gregorius ita scribit : « Dicit autem « Lazaro, *veni foras,* ut ab accusatione et occulta« tione peccati ad accusationem suam ore proprio « exire provocetur, ut qui intra conscientiam suam « absconsus jacet per nequitiam, a semetipso foras « exeat per confessionem. » Ad hanc Christi vocem in novissima die, quando Judex sedebit, omnes conscientiæ revelabuntur : « Liber scriptus profe« retur, in quo totum continetur, unde mundus « judicetur. *Tu fecisti abscondite, ego faciam verbum « istud in conspectu omnis Israel et in conspectu so« lis.* »

14. — Richardus de S. Victore in libro, quem scripsit, *de potestate ligandi et solvendi,* dicit : « Quid est autem resuscitatum inde, ubi mortuus « jacuerat, exire, nisi peccatum suum penitus et in « perpetuum deserere? » Ad hoc autem intentum assequendum, non solum requiritur ut e sepulchro, id est, a peccato suo exeat, verum etiam ut ab eo elongetur, id est, omnes deserat etiam peccandi occasiones. Unde S. Thomas Doctor Angelicus, *in Joan.,* ait : « Datur per hoc intelligi, quod Christus « vocat peccatores foras exire, de conversatione « peccati. » S. Thomas de Villanova in concione super præsens Evangelium dicit : « Exi foras, non « solum a delicto, sed etiam ab occasione et delin« quendi proposito; quidam enim ad modicum in « Quadragesima peccata deserunt, sed peccandi « propositum nunquam dimittunt, quidam etiam « cum peccatis etiam propositum peccandi reliquisse « sibi videntur, sed occasiones delinquendi non « fugiunt; hi non suscitantur, quia non omnino « foras exeunt. »

15. — S. Ambrosius de pœnitentia tractans dicit : « *Veni foras;* hoc est, qui jaces in tenebris « conscientiæ et delictorum tuorum sordibus, exi « foras, delictum proprium prode, ut justificeris. » S. Thomas de Villanova ait : « Qualis intus in con« scientia es, talis foras in confessione prodi; non « vulnera tua pallies, non excuses, non defendas; « si enim operam medicamentis exspectas, necesse « est ut vulnera tua detegas; revela te uni, ne ali« quando reveleris universo mundo; sustine nunc « verecundiam unius sacerdotis, ne postmodum « sustineas verecundiam orbis. »

VERSUS 44.

Et statim prodiit qui mortuus fuerat, ligatus pedes et manus institis, et facies illius sudario erat ligata. Dixit ergo Jesus : Solvite eum, et sinite abire.

Et statim prodiit.

1. — « Inaudita profecto vocis hæc est virtus, » inquit Toletus, « ut animam trahere loco, in quo « morabatur et corpus recipiendæ animæ dispo- « nere, simulque utrumque venire et ut revocatus « ad vitam, mandato obediret, unico momento po- « tuit. » Lucas Brugensis notat, Christum pro majori miraculi evidentia Lazarum, e sepulchro egredi voluisse ; dixit enim : « Eo habitu, quo fuerat a « domesticis et amicis e Jerosolymis ad funus evo- « catis hic jam astantibus, a quatriduo sepultus, ut « ipsissimus esse certe cognosceretur. » Id quod Jansenius pariter confirmat, dum ait : « Ad astruen- « dam magis miraculi certitudinem, ne quid et ne « aliquid deesset ad plenissimam miraculi fidem. »

2. — S. Thomas quoad sensum moralem ita scribit : « Prodit namque peccator, quando exit « pœnitendo a consuetudine peccati ad statum « justitiæ, qui tamen habet manus ligatas institis, « id est, carnalibus concupiscentiis, quia adhuc in « corpore constituti, alieni a molestiis esse non pos- « sunt, etiam a peccatis surgentes. »

3. — S. Augustinus, *tract.* XLIX, contextum hunc pariter de peccatore hunc in modum exponit : « Quando contemnis, mortuus jaces et si tanta « quanta dixi, contemnis, sepultus jaces, quando « confiteris, procedis ; quid est procedere, nisi ab « occultis, velut exeundo, manifestari ? Sed ut con- « fitearis, Deus facit, magna voce clamando, id est, « magna gratia vocando. »

Ligatus pedes et manus.

4. — S. Bonaventura ait : « Est ligatio multi- « plex : una est vinculis culpæ, quæ signatur hic, « alia est vinculis pœnæ, ligatis manibus et pedi- « bus. » Idem S. Seraphicus Doctor ad propositum præsens, S. Gregorii auctoritatem in hæc verba adducit : « Tunc ligat pœna, quos modo a bonis « operibus ligavit culpa ; pedes enim qui visitare « ægrotum negligunt, manus, quæ nihil indigenti- « bus tribuunt, ligatæ sunt. »

5. — Albertus Magnus inquit : « Spiritualiter, « quando Deus per gratiam suam hominem a « morte suscitat, ligatus est ad pœnam expiationis ; « pedes autem sunt affectus et intellectus, et horum « ligamen difficultatem significat cognoscendi ve- « rum et amandi sive volendi bonum ; manus autem « significant potestatem operandi opera virtutis et « horum ligatio signat difficultatem ad opera vir- « tutum. »

Et facies ejus sudario erat ligata.

6. — S. Cyrillus Alexandrinus ad sensum moralem recurrendo ita loquitur : « In peccatum lapsi « dedecus inde contractum, veluti quoddam vela- « men animæ nostræ faciei circumposuimus et « mortis laqueis irretiti sumus. » Porro prima jactura, quam anima in culpæ barathrum prolapsa patitur, est, quod lumen judicii, rationis, discursus, ejus præcipue, qui circa divina et cœlestia instituitur, amittat.

7. — S. Thomas ad aliud quoddam respicit mysterium, dum ait : « Hoc est, quod in vita plenam « cognitionem Dei habere non possumus. I *Cor.*, « XIII, 12 : *Videmus nunc per speculum in ænigmate.* » Albertus Magnus ad sententiam Doctoris Angelici alludens hanc affert expositionem ? « Sudarium « autem super caput, signat velamen faciei animæ « ad contemplationem cœlestium ; istæ enim sunt « reliquiæ peccatorum, in quibus homo est, etiam « postquam resurgit a peccato per vitam gratiæ, « remissionem peccatorum. »

8. — Quonam vero modo peccatoris facies velata sit, Salmeron, *lib. de fide resurrect.*, his verbis optime explicat, dum ait : « Quia peccator nec « cognoscit seipsum, nec Deum, nec videt ligamina « vitiorum, quibus premitur, nec saxum duri cor- « dis, non audit etiam verbum Dei, nec vitæ suæ « satorem sentit. »

9. — At vero dicat aliquis, qua ratione Lazarus oculis clausis extra monumenti ostium exire potuit, ut Christo sese sistat ? S. Ambrosius dicit : « Com- « prehende, si potes, quomodo clausis oculis iter « carpat, vinctus pedibus dirigat ; virtute enim « divinæ præceptionis operante, natura suum non « requirebat officium, non jam suo ordini, sed « divino nutui serviebat ; agebatur prius quam « parabatur incessus. » Cæca etenim obedientia sola est, quæ vero lumine collustratur ; hæc sola aures ad audiendum habet, non vero oculis prædita est ad discernendum.

10. — S. Ambrosius, *lib.* II *de pœnit.*, *c.* VII, dicit, peccatoris faciem, postquam pœnitentiam egit, nequaquam occultandam esse, sed secure manifestari posse, « quia jam decorem induit, quia venia « donatum est, revelare faciem, aperire vultum « jubetur, non habet enim quod erubescat, cui pec- « catum dimissum est. »

Dixit ergo Jesus : Solvite eum.

11. — S. Bonaventura ait : « Quæritur, cum « esset evidentius miraculum, si deligatus omnino « prodisset, quare non sic fecit Dominus ? » Respondet autem cum S. Chrysostomo, Christum ipsum a vinculis exsolvi et in eum statum, quo libere progredi posset, constitui voluisse, ut hoc modo ostenderet, non esse phantasma aliquod,

prout alias maligni facile calumniari potuissent. Salmeron quoque causam declarat, cur miraculum hoc non simul eodem tempore fascias illas reperit et solverit : « Quia solutio non erat opus super na- « turam, ideo his qui præsentes aderant, illum « dimisit, ut intelligamus, ibi tantum præstolan- « dam divinam potentiam, ubi humana defuerit « industria. » S. Ambrosius vero aliam quamdam insinuat rationem mysticam, nimirum : « Ut intus « ista fides infunderetur infidelibus, ut per gradus « quosdam credulitatis nasceretur. »

12. — Ex communiori sacrorum interpretum expositione verba illa intelliguntur de solutione vinculorum peccati. S. Thomas ait : « Ut autem « solvantur peccata ejus, ministris mandatur ut « solvant eum et sinant abire ; nam quem Christus « per seipsum interius vivificat, discipuli solvunt, « quia ministerio sacerdotum vivificati absolvun- « tur. » Albertus Magnus super hæc verba scribens, præceptum hoc Lazarum solvendi ad Apostolicos immediate directum esse dicit : « Discipulis suis, « quibus in Petro dixit : *Quodcumque ligaveris « super terram, erit ligatum et in cœlis; quodcumque « solveris super terram, erit solutum et in cœlis.* » S. Cyrillus Alexandrinus inquit : « Si enim mens « nostra tanquam Lazarus mortua sit, oportet cum « confessione molem carnis materialem et venera- « biliorem animam tanquam Martham et Mariam « accedere ad Christum et deprecari. Et ille astans « impositam memoriæ tolli jubebit duritiem et cal- « lum, et clamabit magna Evangelicæ tubæ voce. « Et solvet peccatorum catenas. » S. Augustinus quoque verba illa specifice de absolvendi potestate intelligit, dum ait : « Quæ solveritis in terra, soluta « erunt et in cœlo. » S. Antonius de Padua ex hoc Christi præcepto, *Solvite,* deducit, nullum peccato- rem, quantumvis obstinatus sit et impius, excusare se posse, prætexendo, quod ad pœnitentiam resurgere non possit : « Excusat se peccator, quod non « potest, quia est ligatus : *Funes peccatorum cir- « cumplexi sunt me,* sed Dominus præcipiet : *Sol- « vite eum.* Gratia quidem solvit interius, dum sci- « licet de tuis peccatis confiteris sacerdoti : *Dixi, « confitebor adversum me injustitiam meam Domino, « et tu propitiaberis peccato meo;* et tunc poteris « progredi per bona opera. »

13. — Quod porro Salvator ad hanc vinculorum solutionem alios adhibere voluerit, ideo hoc ipsum fecit, quia videlicet vincula et funes culparum sol- vendi potestatem aliis delegare jam decreverat. Unde Salmeron ait : « Opus est ministris solventi- « bus, id est, sacerdotum absolutione. Non debent « facile absolvere, nisi constet eos egressos de spe- « lunca et de lapide revoluto, consulendo ut prius « restituant aliena quæ retinent et prius parcant « inimicis suis, si quid forte offenderunt. »

Et sinite abire.

14. — Toletus Christum jussisse dicit, ut disci- puli Lazarum abire sinerent, ut ab omnibus cir- cumstantibus aliisque Bethaniam incolentibus vide- retur, ut tanto evidentius fieret miraculum, magis- que manifestaretur : « Commodior enim singulis « dabatur occasio videndi, si non in uno loco staret « et vero vitæ receptæ, ipse incessus majus et « illustrius erat argumentum. Omnia enim hæc « facta sunt, ut omnis calumnia et falsa suspicio « tolleretur. »

15. — Lucas existimat, quod Lazarus præmissa prius Christi devota adoratione Christi jussis per- fecte obediens in viam se protinus receperit : « Relinquit intelligendum, Evangelista videlicet, « quod solutus vinculis abierit a sepulchro amictus « syndone super nudo, spectantibus præsentibus « omnibus et præ lætitia ac gaudio, reique magni- « tudine stupefactis; et primum quidem Jesum auc- « torem vitæ sibi restitutæ recognoscens, protinus « adoraverit. »

16. — Chrysostomus, *Hom.* LXIII *in Joan.*, hanc a Christo Apostolis datam commissionem, qua ut ipsum abire sinerent jubebantur, summæ Christi humilitati et modestiæ atribuendum esse scribit : « Intuere quod nullam gloriam expectat, non ducit « eum, non jubet eum secum esse, ut rem ostentet « facto miraculo. »

17. — Ex quo sepulchrum locum denotat pec- cati, et præcipue illius, quod jam habituatum et in consuetudinem versum est, merito Christus resusci- tatum a sepulchro exire et abire jubet, quia ad hoc ut anima aliqua in peccatis habituata, in peccati recidivam denuo non relabatur, opus est, ut a loco, personis et conversationibus, quæ antea lapsus occa- sionem subministrarunt, procul recedat. Quando S. Petrus a peccato et scandalo suo resipuit, dicit Evangelista quod *flevit amare;* sed ubi? *Egressus foras.* Sed dices fortassis, ex quo Petrus Magistrum suum in atrio et in conspectu totius aulæ pontificiæ et ancillæ illius negaverat, numquid justum et decens quoque erat, ut similiter in præsentia om- nium illorum pœnitentiam ageret, suamque vitæ emendationem exhiberet? Minime gentium, ex quo enim sanctissimus hic Apostolorum princeps omni- bus Ecclesiæ fidelibus velut insigne pœnitentiæ spe- culum proponendus erat, Deus nos in ipsius exem- plo scire voluit, hanc nunquam, vel saltem raris- sime, veram et stabilem esse posse, quamdiu in iisdem locis, cumque iisdem personis perseveranter commoramur, cum quibus hactenus per longam et diuturnam consuetudinem prævaricati fuimus : « Quia, » ut Lyranus optime dicit, « peccator debet « esse elongatus, non solum a peccato, sed etiam « ab occasionibus ejus. » Pharao rex Ægypti desi- derium filiorum Israel Deo suo sacrificare volen-

tium precibus libenter quidem acquiescebat, dummodo ab Ægypto non recederent, sed coram oculis suis sacrificia sua peragerent, in quod tamen Pharaonis responsum Moyses a Deo illuminatus, consentire minime consentaneum esse duxit, sed in sua petitione constanter perseveravit, *ut* scilicet *eamus viam trium dierum in solitudinem, ut sacrificemus Deo nostro.* Ubi Oleaster ait : « Neque fas est « ei, qui Deo vult sacrificare, recedere a malis, nisi « ab eis se curet elongari via trium dierum. »

18. — Salmeron ait : « Sinite abire per opera « orationis, jejunii, eleemosynæ et per novitatem « vitæ e sepulchro recedendo; de qua est illud, « *Galat.*, v, 25 : *Si spiritu vivimus, spiritu et ambu-* « *lemus.* »

Versus 45.

Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam et Martham, et viderant quæ fecit Jesus, crediderunt in eum.

1. — « Hic igitur fuit fructus miraculi inter « spectatores præsentes, postea vero et ad alios « multos fructus dimanavit, » inquit Lucas Brugensis. Et quidem, ut Toletus notat, merito hoc adeo prodigiosum miraculum ad finem usque prædicationis reservavit, ut Judæorum convinceret et condemnaret incredulitatem; adducitque experti alicujus Medici similitudinem dicens : « Nam sicut « medicus potentiora medicamenta in principio « morbi non adhibet, sed quo magis is ingravescit, « eo efficacioribus utitur remediis, ita Christus, » etc. Dum enim paulo post mortis condemnandus esset, unicuique manifestum esse voluit, quod huic morti subjici ab ipsis non posset, utpote qui ipsis tanquam Dominus et Patronus præesset, ideoque scire illos voluit, quod *oblatus est, quia ipse voluit.*

2. — Res summa admiratione digna est, quod homines in Christum crediderint, magnaque erga eum devotione affecti fuerint, ex eo quod mortuum ad vitam per ipsum revocatum esse viderint, nec tamen ullus hominum, aut valde pauci, ad miracula continua se reflectant, quæ operatur quotidie, dum ad gratiæ vitam, quæ longe est excellentior, tot homines quotidie resuscitat : « Omnis qui peccat, « moritur, » inquit S. Augustinus, *tract.* XLVI *in Joan.*, « sed mortem omnis homo timet, mortem « animæ pauci, pro morte carnis, quæ sine dubio « quandoque ventura est, curant omnes, ne veniat, « inde est, quod laborant; laborant ne moriatur « homo moriturus, et non laborant, ne peccet « homo in æternum victurus. »

3. — Theophylactus magnam inter Judæos observat differentiam; siquidem S. Joannes expresse dicit : *Multi ex Judæis;* non vero dicit, omnes : « Spectantium alii quidem crediderunt, alii autem « annuntiaverunt Pharisæis, calumniantes nimi- « rum, ut profanam rem, quia ausus fuerat impe- « rare, ut effodiatur sepultus. » Horum primi simul cum Lazaro resuscitati fuere, sed spiritualiter; alii vero in sepulchro aut monumento suo magis magisque computruerunt, id est, in sepulchro duritiæ et obstinationis ipsorum : « Ut vel « hinc agnoscas fidem esse Dei donum, » inquit Salmeron, « et vere Abraham dixisse : *Neque si* « *quis ex mortuis resurrexerit, credent.* »

DOMINICA PASSIONIS

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. VIII, VERS. 46

46. Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

47. Qui ex Deo est, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

48. Responderunt ergo Judæi, et dixerunt ei : Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, et dæmonium habes?

49. Respondit Jesus : Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, et vos inhonorastis me.

50. Ego autem non quæro gloriam meam ; est qui quærat et judicet.

51. Amen, amen dico vobis : Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.

52. Dixerunt ergo Judæi : Nunc cognovimus, quia dæmonium habes; Abraham mortuus est, et Prophetæ, et tu dicis : Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in æternum.

53. Numquid tu major es Patre nostro Abraham, qui mortuus est? et Prophetæ mortui sunt? Quem teipsum facis?

54. Respondit Jesus : Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est ; est Pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis : Quia Deus vester est.

55. Et non cognovistis eum, ego autem novi eum ; et si dixero, quia non scio eum, erò similis vobis mendax, sed scio eum, et sermonem ejus servo.

56. Abraham Pater vester exultavit ut videret diem meum : vidit et gavisus est.

57. Dixerunt ergo Judæi ad eum : Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti ?

58. Dixit eis Jesus : Amen, amen dico vobis : Antequam Abraham fieret, ego sum.

59. Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum ; Jesus autem abscondit se, et exivit de templo.

Versus 46.

Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

Quis ex vobis arguet me de peccato?

1. — S. Bonaventura ad personas se reflectens, quibuscum Dominus noster loquebatur, dicit : « *Quis* « *ex vobis* mendacibus et peccatoribus? » hi enim velut talpæ quædam in sole quærebant caliginem.

2. — Porro Christus hanc vitæ suæ innocentiam et irreprehensibilitatem non ex jactantia publice professus est, sed ex necessitate, ut videlicet per illam authenticaret doctrinam et prædicationem ; nam ut S. Gregorius optime advertit : « Cujus vita « despicitur, restat ut ejus prædicatio contemna- « tur. » Salmeron quoque, *tract.* XLII, dicit : « Non « existimet quisquam Christum carnali jactantia « de vitæ suæ innocentia gloriatum, sed juxta spi- « ritus sui prudentiam objecit suam prudentiam « et integritatem ob doctrinæ suæ commendatio- « nem. » Hi quoque, qui gubernationes et officia publica gubernanda habent, in more positum habere solent, quod ad vitæ suæ actiones et integritatem suam justificandam, aliorum se arbitrio et censuræ submittant ; cujus in primis in Moyse exemplum habemus, qui in simili munere positus, publice in hæc verba protestatus fuit, *Num.*, XVI, 15 : *Tu scis, quod ne asellum quidem acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.* Samuel quoque publice in conspectu omnium positus audacter edixit, I *Reg.*, XII, 3 : *Ecce præsto sum, loquimini,* etc. « Christus perfunctus officio legationis et prædica- « tionis, ab hac sua justificatione non voluit esse « alienus ; » quin potius omnes in communi et singulos in particulari hodie invitat, ut si quæ adversus ipsum habeant accusationis capita, in medium producant.

3. — S. Cyrillus Alexandrinus sensum verborum Christi hunc esse dicit : « Disquirite vitam meam, « verba et opera mea discutite, nihil omnino, quod « jure redarguere possitis, occurret. » S. Thomas, *in Joan.*, textum illum Proverbiorum, XX, 9, adducit, in quo Spiritus Sanctus dicit : *Quis potest dicere : Mundum est cor meum ; purus sum a peccato?* « Quasi dicat : Nullus, nisi solus Deus. Ipse « peccatum non fecit, » inquit de Filio Dei S. Bonaventura, « imo Agnus est Dei, qui tollit peccata « mundi. » Beda ait : « Non dedignatur ex ratione « ostendere, se peccatorem non esse, qui ex vir- « tute divinitatis potuit peccatores justificare. » Lucas Brugensis rationes aliquas adducit, per quas « impossibilitatem culpæ ostendit in Christo : « Plane « peccatum non fecit, qui non peccare potuit ; tum « quia humana ejus natura unita divinæ ; tum quia « anima ejus in beata Dei visione semper fuit ; et « nec potuisset esse Dei et hominum mediator, sed « ipse mediatore eguisset, si peccato obnoxius « fuisset. »

4. — Toletus eos, qui alios exhortantur, aut prædicant aliis, ex tribus præcipue capitibus bonam sui æstimationem apud auditores suos amittere considerat ; nimirum « aut propter vitam ejus parum « honestam, qua indignus efficitur, ut ei credatur ; « aut propter doctrinam, quia falsa et improba- « bilis ; aut propter nequitiam et culpam ipsorum « auditorum non credentium. Dominus igitur re- « movet duas causas primas et inde infert ter- « tiam. » Primo enim ex parte sua ostendit vitæ suæ irreprehensibilitatem, secundo doctrinæ veridicæ integritatem, quam annuntiabat ; unde per optimam consequentiam, incredulitatem eorum ab ipsorum malignitate et obstinatione derivari ostendit.

5. — Jansenius dictionis illius, *arguere,* significationem ponderat, dicens : « Quis me potest, vel « poterit arguere, hoc est, argumentis convincere « de quovis peccato, nedum de errore et menda- « cio ? arguere enim exponendum est, pro convin- « cere, non autem pro accusare ; » sæpe enim Salvatorem de excessu aliquo accusabant et calumniabantur, utpote quod dæmoniacus, aut ebrius esset, et de similibus : « Nunquam autem potuerunt con- « vincere certis argumentis, sed ubique *obstructum* « *est a Domino os loquentium iniqua.* »

6. — Tametsi de ipso per Jeremiam Prophetam, *Thren.*, III, 29, 30, prædictum fuerit : *Ponet in pulvere os suum, dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis ;* operæ tamen pretium, imo necessarium esse duxit, ut se de confictis adversus suam innocentiam calumniis et imposturis justificaret, tum ne prædicatio ejus fidem apud auditores amitteret, tum ut omnes ministros Evangelicos instrueret, curam illis honoris et bonæ famæ habendam

esse, ut deinceps Dei gloriam et animarum curæ ipsorum commissarum salutem tanto efficacius promovere possint.

7. — Theophylactus observat, sapientissimum Magistrum Hebræos, utpote qui se peculiariter Filios Dei esse arbitrabantur, peculiari quodam argumento aggressum esse, dicendo : « Si Dei estis filii, « utique peccantem debetis odio habere, si igitur « et me, quem odio habetis, potestis arguere pec- « cantem, manifestum est, quod juste odio me « persequimini; quod si nemo me potest arguere, « manifestum est, quod me propter veritatem « exosum habetis ; quam autem veritatem? omnino « quia dixerat se Filium Dei. » Hoc enim unicum erat necis ipsi ab illis inferendæ motivum ; at vero quia, ut Hugo Cardinalis advertit, se defendere potuissent, dicendo, quod homo facinorosus et sceleratus erat, qui proinde vita indignus esset, ideo ut omnem se excusandi viam illis præcluderet, Christus dixit : *Quis ex vobis arguet me de peccato?* at vero mors, quam illi machinabantur, longe ex hoc reddebatur execrabilior et detestabilior, dum hanc ei ideo inferre nitebantur, quod verus Dei Filius et promissus in lege Messias esset.

Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

8. — Postquam vitam suam irreprehensibilem esse demonstrasset, jam immediate ostendere incipit, qualis doctrina sua existat, quam tradebat, nimirum ipsissima Veritas ; unde Toletus ait : « *Si* « *veritatem dico vobis,* ac si diceret : non etiam « potestis causam vestræ incredulitatis in meam « rejicere doctrinam, veritatem meam dico vobis. » Et vero unica causa ob quam ipsi credere renuebant, hæc erat, quia auditum suum veritati accommodare non poterant, quia, ut habet tritum illud proverbium : « Veritas odium parit. » Dionysius Carthusianus ait : « Verum tamen dico vobis, Evange- « licam legem prædicando et vestra piacula incre- « pando, futura atque secreta elucidando. » Pergit ulterius, quam ipsorum incredulitas irrationabilis fuerit, ostendere ; siquidem scriptum est : *Cum videris sensatum, evigila ad eum.* Sicut enim subito credere signum est levitatis animi, ita obstinationis signum est, multis, iisque omnibus indubitatis veritatis signis et indiciis fidem non adhibere. « Quam- « vis vero doctrina Christi fuerit omnino insolita « atque incomprehensibilis, propter quod nec « facilius recipienda fuit, tamen tanta tamque evi- « dentissima argumenta patuerunt, quod ipse esset « verus Christus, verus Magister et Sanctus, puta « testimonium Joannis Baptistæ, vaticinia Prophe- « tarum, miracula Christi, discipulorumque ejus « constantia, ejus pro veritatis defensione et zelus « justitiæ, quod inexcusabiles erant Judæi de sua « perfidia. »

9. — Porro ad hoc ut veritatem, eamque præcipue, quam Christus docuit, libenter amplexaremur, Albertus Magnus, *in Joan.*, in laudem veritatis ita scribit : « Quæ omnibus debet esse amabilis, eo « quod divina est, et eo quod veritas est, quia illa « dirigit, in quantum est veritas et ad Deum diri- « git, in quantum est divina. *Ps.* XLII, 3 : *Emitte* « *lucem tuam et veritatem tuam, ipsa me deduxerunt* « *et adduxerunt in montem sanctum tuum et in ta-* « *bernacula tua.* »

Additiones.

a. — *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Ostendit se Christus hic prorsus ab omni peccato liberum qui peccata capturus venerat ; irreprehensibilis quippe esse debet in se, qui alios corrigendi munus vult exercere. Impios corrigere, perfectæ et probatæ virtutis opus est, ipsomet Sapiente teste, qui ait : *Probata virtus corripit* ; ac proinde sanctus et regius Propheta David dicebat, *Psal.* CXL, 5 : *Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me.* Non enim reprehensionem declinabat, sed eam se a viro justo et perfecto præstolari debebat. Unde S. Augustinus, *lib.* XXIX *de Civ. Dei,* ait : « Pertinet ad « innocentis officium, non solum nemini malum in- « ferre, verum etiam cohibere a peccato, vel pu- « nire peccatum, ut aut ipse qui plectitur, corriga- « tur experimento, aut alii terreantur exemplo. » Porro toti mundo, imo et cœlo nota est S. Bernardi sanctitas et innocentia, et tamen se sanctitate ad alios reprehendendos sufficiente, donatum non esse lamentabatur dicens : « Multitudinem iniquitatum « mearum expavescens, aliorum transgressiones « reprehendere timui, et ideo mortis auctor extiti, « quia virus, quod expellere potui, non expui. » Verum quidem est, quod S. Paulus Timotheo corrigendi et reprehendendi munus imposuerit dicens : *Argue, obsecra, increpa* ; attamen postea virtutes episcopales recensens, inter alias hanc valde considerabilem primo omnium loco statuit, dum ait : *Oportet episcopum irreprehensibilem esse.* In libro I *Reg.*, XII, 13, Samuel ex parte Dei ad rigorosa quadam censura corripiendum populum se accinxisse legitur, sed notandus est modus, quem correctioni præmisit. Omnes enim simul congregavit, cumque aliquanto tempore eumdem populum tanquam judex gubernasset, singulos interrogavit dicens : *Loquimini de me coram Domino, utrum bovem cujuspiam tulerim, aut asinum ; si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi?* Moxque omnes contestati fuere integritatem dicentes : *Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quidpiam.* Tunc facta publica hac justificatione sui, severæ correctionis virga apprehensa, eorum erga tot beneficia divina ingratitudinem acriter eis ob oculos posuit. Moyses e monte descendens, vultum habebat adeo resplendentem, ut nequaquam hominis esse videretur, ut-

pote qui omni conditione humana censebatur esse superior; cujus mysterium a Lyrano his verbis explicatur : « Hoc factum est, » inquit, « ut quia « populus per idololatriam peccaverat, magis eum « timeret et haberet in reverentia, » quia sanctitas, solidæque et veracis integritatis conceptus, majorem ei qui reprehendit, auctoritatem, majoremque correcto reverentiam imprimit.

b. — Venerat Dominus perditam Judæorum vitam, saniori doctrina, suoque exemplo corrigere, et hinc suis inimicis ait : *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Quasi diceret : Quod si in me aliquem defectum agnoscitis, illum proferte, et dicite. Cum autem non habetis quod dicatis, manifestum est quod si doctrinam meam, monitaque salutis nolitis recipere, hoc solum proveniat ex vestra malitia. Sic ad instar horum Judæorum perditæ salutis homines sunt, qui correctionem aspernantur et rident, corrigentem vero calumniantur et indigne tractant. Sapiens, *Prov.*, XV, 12, pestilentem appellat eum qui non amat corripi et a suis erroribus emendari; facile enim suæ malitiæ contagium transmittit ad alios, dum non castigatur, perque impunitatem morbus ejus non curatus in grave reipublicæ damnum latissime serpit. S. Pacianus ad explicandum irreparabilia damna quæ is qui correptiones odit, sibi conciliat, sequentes similitudines adducit, dicens : « Ut cœnum solet tunc maxime fœtere, et incen- « dium tunc maxime ardere, cum versas, et rabies « tunc maxime sævire, si provoces; ita illi objurga- « tionis necessariæ stimulos contrario calce frege- « runt, non sine suo quidem malo et vulnere re- « pugnantes; nam a Domino dictum est : *Argue « stultum, et odio te habebit.* » S. Isidorus considerat multis perversis et in peccato obduratis, minime sufficere quod illos a quibus corriguntur, a se repellant, quin etiam multas contra eos falsas calumnias et imposturas coacervare solitos esse : « Non- « nullos tantæ esse pravitatis homines, qui dum « ipsi a malo corrigi negligunt, correctorum vitam « falsa criminatione detractant et ad sui sceleris « solatium usurpant, si vel falso compererint, quod « ad infamiam bonorum objiciant, sicut est illud « ex Salomone, *Eccli.*, XI, 33 : *Bona enim in mala « convertens insidiatur* impius, *et in electis imponet « maculam.* » His autem qui tales sunt S. Isidorus comminatur dicens : « Væ autem illi, qui et suam « vitam remittit corrigere et bonorum non desinit « detractare. »

c. — Non sine ingenti mysterio Dominus dixit : *Quis ex vobis,* ex vobis, inquam, cum sitis hypocritæ, Pharisæi, usurarii ac legis transgressores; quis ergo, ex vobis, cum tales sitis, me cum innocens sim, potest redarguere. Conscientia enim mala judex est contra se incorruptus. Reus æternæ damnationis perturbationibus et continuis agitatur motibus. « Peccatum mentem flagellat, » inquit S. Chrysostomus, « cor laniat et quovis terrore gra- « vius apprehendit. » Cui et illud consonat Boetii assertum : « Sicut probis probitas ipsa fit præmium, « ita improbis nequitia ipsa supplicium est. » Imo tormentum hoc S. Augustinus reputavit omnium gravissimum, inquiens : « Inter omnes tribulationes « humanæ animæ, nulla est major tribulatio quam « conscientia delictorum. » Nullus tantus est humanæ tribulationis furor qui non aliquod quietis concedat intervallum; ast conscientiæ remorsus, vulturis instar, cor indesinenter abrodit.

d. — Hæc verba : *Quis ex vobis arguet me de peccato,* habita sunt a Domino, anno prædicationis illius secundo, ætatis vero trigesimo secundo, vigesimo secundo mensis septembris. Nimirum ultima festivitatis scenopegiæ, ad quam occulte convenerat. Quibus verbis, et gravitatem peccati, et se ab omni peccato immunem ostendere voluit. Poterat quidem multis signis et prodigiis se immunem præbere ab omni crimine; sicut pro declaranda sanctitate Moysis contra Dathan et Abiron, factum est ut consueta morte non perirent; et pro Samuele tonitrua facta sunt, I *Reg.*, XII. Sic pro sui defensione, multo majora signa edere volebat Dominus; sed illis omissis, non dedignatur Dominus, ex ratione ostendere se peccatorem non esse, qui ex virtute divinitatis poterat peccatores justificare. Sed simul malitiam peccati ostendere voluit, quam patefecit; dum manifestat quod contra se utpote innocentissimum sic debacchentur, eumque peccatorem criminentur. Ex eo enim quod sanctitas et bonitas ipsius Dei per peccatum læditur, qui nos tantopere dilexit, magnisque beneficiis ditavit, malitia notabiliter ipsius peccati augetur.

e. — Mirabilem Salvatoris nostri in quibuslibet opprobriis perferendis patientiam, sæpe repetit divina Scriptura, utpote *Isa.*, LIII, S. Petrus, I *Epis.*, II, etc. Cur igitur præter morem tam honoris sui cupidus hanc quæstionem evolvit de se Dominus? Christus perlongum ad populum habuerat sermonem, adeoque prædicatoris officium exercens, testatam voluit suam innocentiam, ut hinc discant prædicatores sibi esse ad laborandum, cum verbis vitæ concordes. Rabanus de illis tractans militibus Gedeonis, quos jussu Dei, ad reportandam de Madianitis victoriam, ex toto exercitu suo per hujus signi observationem elegerat, si scilicet genua nequaquam in terram flectentes, aquam de manu biberent, ita scribit : « Hi igitur Christo duce ad « bellum procedunt, qui hoc quod ore denunciant, « opere ostendunt; qui fluenta doctrinæ spirituali- « ter hauriunt, nec tamen in pravis operibus car- « naliter flectuntur, quia sicut scriptum est : *Non « est speciosa laus in ore peccatoris.* » Consideratisne aliquando quanam phrasi incarnata Sapientia prædicationem evangelicam appellet? *Messis quidem,* inquit, *multa, operarii autem pauci.* Ubi Cajetanus

ait : « Metaphorica est locutio, assimilans prædica-« tionem evangelicam messi, ratione fructus. Non « dicit : Sacerdotes et Scribæ multi, sed *operarii* « *pauci,* quia etsi magna est multitudo Sacerdo-« tum, Doctorum, prædicatorum, pauci tamen sunt « operarii, quia pauci sunt qui vita et doctrina stu-« deant saluti animarum. » S. Hieronymus Nepotianum, ut is, per prædicationem suam in animabus fructum parere posset, in hæc verba exhortatur : « Non confundant opera tua sermonem tuum, « ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet res-« pondeat : Cur ergo hæc quæ dicis, ipse non fa-« cis ? Delicatus magister est, qui pleno ventre de « jejuniis disputat. Sacerdotis Christi os, mens, « manusque concordent. » B. Petrus Damianus sententiæ S. Hieronymi insistens, suis religiosis in hæc verba consulit : « Exerce quod prædicas ; non « vita discordet a lingua ; non opera videantur a « sermone discreta. Commendet inedia jejunia « prædicantem, nec loquentis sententias come-« dentis fauces impugnent. » S. Isidorus inter alias suas sententias, hanc quoque proponit : « Qui « non vivit sicut docet, ipsam quam prædicat veri-« tatem contemptibilem facit. » Et in alio loco, in hujus confirmationem, idem Isidorus ait : « Prius « debet justus prædicator bene agere, ut conse-« quenter possit bene docere, sicut enim in numis-« matibus metallum, et figura, et pondus perquiri-« tur ; ita in omni Doctore ecclesiastico, quem « sequatur, quid doceat, quomodo vivat, perqui-« rendum est. »

f. — Valde sollicite hic Christus Dominus ingerit sermonem de suæ puritatis integritate ac doctrinæ veritate, se ab omni prorsus peccato liberum insinuans ; qui enim novæ legis caput futurus erat, nec non peccata capturus venerat, illum sine peccato aut malo exemplo conveniebat ; caput enim communitatis, velut exemplar, subditis prælucere debet in virtutibus. S. Apostolus Petrus quondam seniores, id est, eos quibus incumbebat erudire et gubernare animas, instanter his verbis rogavit, I *Pet.*, v, 3 : *Seniores, qui in vobis sunt, obsecro, consenior, pascite qui in vobis est, gregem Dei,* scilicet eumdem in disciplina christiana erudiendo ; quo fine unice necessarium erat bonum illorum exemplum, ac proinde subdit : *Facti forma gregis,* id est, ut Carthusianus exponit : « Gregi vobis credito exempla-« res effecti. » Cujus sequentem assignat rationem : « Quia ex virtuosa et exemplari conversatione ac « informatione superiorum, in tantum dependet « profectus et salus inferiorum, ut per Jeremiam « Dominus protestetur : *Quoniam stulte egerunt* « *pastores, propterea omnis grex eorum dissipatus* « *est.* » Et ideo S. Bernardus de S. Malachia Episcopo dicit : « Ipse regula erat fratrum ; legebant « in ejus vita quomodo conversarentur. » Eusebius de S. Gregorio Nazianzeno refert quod factus Episcopus, tanto cum zelo populo in religione christiana virtutumque et perfectionis exercitio erudiendo incubuerit, ut nullus suorum unquam se aliquid boni gloriari potuerit, quod non prius in sancto Pastore suo visum imitatus fuisset.

g. — Venerat Christus Dominus perditum Judæorum vitam saniori doctrina, suoque exemplo corrigere ; et hinc suis inimicis ait : *Quis ex vobis arguet me de peccato ?* Quasi diceret : Quod si in me aliquem defectum agnoscitis, illum proferte in medium ; si autem non habetis, cur non sequimini exemplum meum et doctrinam meam ? Et cum nolitis, signum est hoc provenire ex sola vestra malitia. Bonum enim exemplum de se aptum natum est, augere numerum fidelium. S. Paulus, priusquam Timotheum, discipulum suum, ad dandum tam in sermone quam conversatione, bonum exemplum cohortetur, primo hæc verba præmittit : *Fidelis sermo et omni acceptione dignus ;* et paulo post, quisnam hic omni acceptione dignus sermo sit, exponit dicens : *Præcipe et doce.* Sed quo modo præcipiendum aut docendum ? *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in fide, in charitate, in castitate.* Si enim proximos nostros ad virtutem provocare et exhortari, inque animis eorum timorem Dei, ut cœlo fructificent, inserere voluerimus, potius bonis exemplis quam bonis verbis insistamus oportet ; quemadmodum idem quoque Apostolus Titum, II, 1, hisce verbis exhortatus est : *Hæc loquere et exhortare, et argue cum omni imperio.* Doctrinam hanc S. Prosper sacerdotibus specialiter appropriari autumat, dum ait : « Nulla alia sacer-« dotis doctrina debet esse quam vita ; satisque au-« ditores prossent proficere, si a Doctoribus suis « quod vident spiritualiter fieri, hoc sibi etiam « simpliciter audiant prædicari. » Cujus nobis formam Verbum incarnatum dedisse videtur, utpote quod licet a primis vitæ annis conversionem animarum, prædicationem Evangelii, novæque legis gratiæ promulgationem exordiri potuisset, nihilominus, teste S. Matthæo : *Exinde cœpit Jesus prædicare et dicere : Pœnitentiam agite.* Quonam vero tempore illud, *exinde,* inchoatum fuisse existimatis ? Post triginta annorum spatium, in operibus, exemplisque sanctis, nec non heroicis virtutibus consumptorum ; tunc siquidem suum Christus os aperuit, ut pœnitentiam annuntiaret. S. Carolus Borromæus naturalis neutiquam facundiæ claruit dono ; balbutiebat, et necessariis naturaliter ad prædicandum talentis destitutus erat, et nihilominus, quia plus exemplo, vitæque sanctitate prædicabat quam voce, verbum Dei annuncians, maxima cum aviditate audiebatur, stupendumque producebat fructum, scilicet cum Moyse dicere potuisset : *Impeditioris et tardioris linguæ sum.*

h. — Judæos ac Pharisæos testes in hoc negotio Christus Dominus compellit, ut si quid habent ad-

versus eum, proferant, ut inde nulla supersit eis excusatio in die judicii, ob quam ejus veritati non crediderunt, sicque fiat evidens, quam justa pœna damnantur. « Eo namque tendit, » inquit Rupertus, « ut agnoscant quod in die judicii nullam inde « sint excusationem habituri, quia non crediderint « illi, præsertim cum nec eodem sic proponente, « objicere : Fecisti, aut facis hoc vel illud. Proinde « nec poterant in eum jactare illud, quod vulgo « dicitur : Cujus vita despicitur, restat ut et prædi- « catio contemnetur. » Ad eumdem modum reprobi omnes in die judicii erunt inexcusabiles.

i. — Qui sese paupertati, nuditati, fami, conculcationi et morti dedit, nec ullum malum pœnæ sustinere vitavit, ecce quam alacer, quam sollicitus est hodie in depellenda a se vel minima peccati suspicione, quippe hostilibus turbis ait : *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Conculcationem et mortem ab illis illatam patienter sustinet, sed minime sustinet in se vel umbram peccati, quod solum ut malorum omnium summum maxime cavet. Nec est utique aliud malum quod sic cavere debeamus. Imo peccatum plus timendum quam mors ipsa. Dum Propheta regius inquit : *Mors peccatorum pessima,* hoc assertum non tam de morte corporali quam de æterna, quam prius anima, postea corpus incurrit, intelligendum esse docet S. Chrysostomus, in quodam sermone dicens : « Cum audieris mor- « tem esse animæ, noli mori animam arbitrari, est « enim immortalis. Verum animæ mors est pecca- « tum et supplicium æternum ; propterea ait « Christus : *Nolite timere eos qui occidunt corpus,* « *animum autem non possunt occidere ; sed potius* « *timete eum qui potest et animum et corpus perdere* « *in gehennam.* » Ideoque S. Cyrillus Alexandrinus, *in Levit.*, II, 14, non tam mortem quam peccatum timendum esse docet, in hæc verba : « Restat ut « ostendamus multo esse gravius accipere pecca- « tum et habere secum, quam morte mulctari. « Mors quæ pœnæ causa infertur pro peccato, pur- « gatio est peccati ipsius, pro quo jubetur inferri. « Absolvitur ergo peccatum pro pœna mortis, nec « superest aliquid quod pro hoc crimine judicii « dies pœna æterni ignis dignum inveniat. Ubi « vero quis accipit peccatum et habet illud secum, « ac permanet cum ipso, nec aliquo supplicio pœ- « naque diluitur, transit cum ipso etiam post mor- « tem. Et quia temporalia hic non persolvit, ibi « expendit æterna supplicia. Vides ergo quanto « gravius sit accipere peccatum quam morte mulc- « tari. »

j. — *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Probabilissimum est Christum Dominum hæc verba Scribis, Pharisæis ac omnibus Judæis dixisse, quibus proinde objicit : *Vos ex patre diabolo estis;* idque non aliam ob causam, nisi quod diabolo homicidæ, criminatori ac mendaci, sibi vero omnino sancto ac veraci noluut credere : *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Et sic se nunc passim res habet apud homines, ut mendacia sequantur, veritatem fugiant et ut mendaciis indulgeant, veritatem execrentur. Unde præclare in persona Christi ait Euthymius : « Si mendacium loquerer, « crederetis utique mihi tanquam id dicenti, quod « proprium est patris vestri. Quia autem doceo « veritatem, non creditis mihi, utpote alienum ab « eo docenti. » Dæmon enim primus fuit inventor et pater mendacii, hicque venenosus ejus partus innumerabilium est peccatorum seminarium ; et ideo ad mentiendum hominem instigat, quia mendacium est infallibilis filiorum diaboli tessera. S. Ambrosius, sermone XLIV, ait : « Cavete, fratres, « mendacium, quia omnes qui amant mendacium, « filii sunt diaboli, qui non solum mendax est, sed « et pater et inventor ipsius mendacii. »

k. — Audacter et confidenter se Dominus exponit inimicis suis judicandum dicens : *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Tamen antecedenter et subsequenter ad hanc sententiam veritate se munit ac circumdat : *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Veritate circumdatus ac communitus Dominus suis adversariis ait : *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Nihil fortius ac efficacius ad inimicos conculcandos quam ipsa veritas : *Scuto circumdabit te veritas ejus ; non timebis a timore nocturno. Psal.* XC, 7. Per timorem nocturnum interpretatur S. Hieronymus *mendacium;* nam mendacium est valde timidum et pallido colore in tenebris versatur. Ait ergo David : *Non timebis a timore nocturno.* Qui enim Dei veritate tanquam scuto munitus est nullum timet mendacium, nullamque falsitatem contra se insurgentem. D. Hieronymus sic ait : « Scuto « circumdat nos veritas ejus ne ardentibus sagittis « diaboli percutiamur. Propterea Christus, qui ve- « ritas est, supponit scutum suum, ut scuto veritatis « superet mendacium. »

l. — Mirum est quod ad comprobationem suæ veritatis, quam Christus prædicabat, multos testes non adducit, testimonium videlicet Joannis Baptistæ, vocem Patris in Jordane et multa alia ejus miracula ac opera ; sed tantum ait : *Veritatem dico vobis.* Ratio est quia veritas per se est patens, manifesta, ac credibilis, nec multorum sed paucorum eget testimonio. Hæc enim inter veritatem ac mendacium est discrepantia : nam veritas, ut suaderetur, paucis contenta est ; at mendacium, multis, magnis, exquisitis, ac eminentis auctoritatis indiget testibus, seu quod idem est, ut quis mendacium fingat, illudque credibile et probabile esse faciat, laborare oportet ; e contra vero, veritas summa cum facilitate dicitur.

m. — Ad quid Dominus quærit a Judæis cur ejus doctrinæ non assentiantur ? *Quare non creditis mihi?* Ipse Salvator optime noverat quod Judæi nullam

poterant prætendere excusationem. Cur ergo hoc ab eis sciscitatur? Non aliam ob causam, nisi ut ipsi reflexo animo semetipsos considerantes, nullam se posse assignare excusationem, inde confundantur, ac sui criminis gravitatem agnoscant. Exposuit quondam Adamus Deo, quod Eva dederit pomum, quod ipse comedit; tunc ait Deus mulieri: *Quare hoc fecisti?* Deus optime sciebat totam rei seriem, quod serpens cum promisisset divinitatem, eamque deceperit, et etiam aperte Domino erat præsens, quod mulier in sui facto, nullam habebat excusationem; interrogat ergo, ut inde doleat de sua culpa et eam confiteatur : « Non hoc ignorans, » ait D. Chrysostomus, *Hom.* XVI *in Genes.*, « interrogabat, sed conscius, et valde conscius, « suam declarat misericordiam, ad illorum se « infirmitatem dimittit, et ad peccatorum provocat « exaggerationem seu confessionem; » ad hoc ut eo citius absolvantur ab eo. Quo enim peccatum magis coram Deo exaggeramus, eo citius ab eodem absolvimur.

n. — Quod Judæi non crederent Domino veritatem prædicanti proveniebat ex eorum malitia, iniquitate, perversitate, odio ac invidia erga Dominum, ex quibus proveniebat, quod ipsi respuentes veritatem, toti propensi essent in mendacium, et audiendum et dicendum. Quod hodiedum quoque contingit, ut et dilectione vanitatis, seu rerum temporalium, quæ vanæ sunt, homines tot mendacia dicant, faciant et sequantur. Unde D. Augustinus ait : « Ut quid ergo, temporalium rerum amore « detinemini? Ut quid tanquam prima, extrema « sectamini? Quod est vanitas et mendacium. » Ecce pro rebus temporalibus homines mendacia sequuntur, cum nihil uno mendacio sit gravius, illudque nec quidem evitatio mortis aut totius reipublicæ devastatio non excuset. Ecce arguit Abimelech Abrahamum quod cum ingrederetur Gerarim dixisset quod Sara esset soror sua, cum evidens esset quod uxor ejus existeret; cui respondit Abraham : *Cogitavi quod interficient me propter uxorem meam, et ideo dixi quod soror mea esset;* et addidit Abrahamus : *Alias autem et vere soror mea est.* More gentis suæ hoc dixit; consanguineos enim et nepotes fratres vocabant; Sara enim filia erat fratris sui Aran. Sufficiens videbatur quod ad excusandum se Abrahamus dixisset, illud fuisse a se dictum, ad evitandum mortis periculum, propter eximiam Saræ pulchritudinem. Ad quid vero addidit quod alias soror sua esset. Ecce tam ignominiosum mendacium judicavit, ut illius adæquatam expurgationem mortis declinationem non reputavit, nisi alias rei veritas ita subsisteret, et ideo pro honore suo tuendo addidit quod alias soror sua esset. Unde S. Odo, *lib.* XVIII *Moral.*, XIX, inquit : « Scriptum est, *os quod mentitur occidit animam,* « et, *perdes eos qui loquuntur mendacium.* Hoc « mendacii genus, » licet levioris culpæ, « perfecti « viri summopere fugiunt, ut nec vita cujuslibet « per eorum fallaciam defendatur, nec suæ animæ « noceant, dum præstare carni nituntur alienæ. » Nunquam enim mentiri licet.

o. — Existimat hic Origenes, *tom.* XV *in Joan.*, quod Christus hic sermonem habeat cum Judæis qui crediderunt in eum, fide nempe superficiali, quos filios diaboli appellat, de eisque conqueritur. Cur vero potius hanc querelam non facit de Scribis et Pharisæis, sed de his qui crediderunt in eum quibus et alibi promissionem fecit dicens : *Vere discipuli mei eritis?* Majori dolore animum sauciat injuria de obligato beneficio quam quodlibet crimen crudelioris inimici; qui enim crediderunt, maxime erant adstricti beneficio, ex divina benevolentia accepto; inde eorum crimen gravius illi est quam quodcumque aliud Pharisæorum, eo quod ab iis, ut suis satisfaciant appetitibus fons omnis boni turpiter rejiciatur, quæ summa injuria est.

p. — Cur Judæos benignissimus Dominus pro tanta, tamque malitiosa incredulitate non punit? Ratio est : Animus magnus et prudens, etsi doleat ac conqueratur de injuriis illatis, tamen pro sui magnitudine patientiam exhibet et a vindicta abstinet. Major enim est victoria injurias patienter ferre, quam easdem ulcisci. Legitur, *Prov.*, XVI, 32 : *Melior est patiens viro forti, et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* Circa quæ verba Cajetanus ait : « Qui novit se continere ab iræ im- « petu, melior est quam potens viribus exercere « vindictam, et similiter longe melior est domina- « tor spiritus proprii quam expugnator urbium, eo « quod iste adversus alios prævalet, ille vero seip- « sum possidet, seipsum sibi subjicit, quod est « maximum in virtute morali. » Hugo Cardinalis aliam rationem assignat cur gloriosior sit victoria qua quis vincit seipsum quam qua multæ civitates expugnantur; dicit enim : « Qui expugnat urbem, « toto se pugnat extra, id est, quod intra se est; « qui autem animum suum expugnat, dimidio se « contra seipsum pugnat, et ideo gloriosior est illi « victoria. » S. Augustinus interrogat : Vis vincere inimicum tuum? Moxque respondet : « Attende « intrinsecos tuos, ne ibi habeas quos vincere de- « beas. »

Versus 47.

Qui ex Deo est, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

Qui ex Deo est, verba Dei audit.

1. — Salvator noster verba hæc non solum de auditu externo, sed etiam et multo magis de interiori intelligit, inquit Toletus : « Non solum propter « auditum exteriorem, sed propter fidem doctrinæ « et mandatorum ejus obedientiam, hoc enim est

« perfecte audire verba Dei. » Judæi quidem ad ea, quæ dicebat, audienda, aures suas patulas præbebant, sed solum ad ipsum accusandum et censurandum, non vero ad auscultandam veritatem, ut inde proficerent. Cajetanus verba Christi hac glossa illustrat : « Verba quidem Dei necessaria ad salu- « tem suscipit, ut necessaria ad salutem ; verba « autem exhortatoria suscipit ut expedientia, illa « ut præcepta, hæc ut consilia. » Considerat quoque Christum Judæis dixisse : *Propterea vos non auditis;* unde deducitur quod Christus non intendebat loqui de auditu corporali, sed de spirituali et interno. « De eruditione interna, hoc est, sus- « ceptione Jesus loquitur. » Eamdem quoque ponderationem Hugo Cardinalis his verbis insinuat : « Verba Dei amat et cum devotione recipit; *vos non* « *auditis,* id est, auditui tradere et obedire con- « temnitis. »

2. — Facile credibile est, quod quisquis verbum Dei non tam auribus quam corde libenter auscultat, ad Deum pertineat, deque numero electorum existat. Unde Dionysius Carthusianus hunc in modum discurrit : S. Joannes, I *Ep.*, III, 9, scribit : *Qui natus est a Deo, non peccat, quoniam semen Dei manet in illo ;* semen vero istud, in cujus virtute anima ab offensa Dei abstinet, aliud non est quam verbum Dei : *Semen est verbum Dei,* ac proinde sancte gloriabatur Psalmista dicens : *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi;* qui idem Carthusianus extaticus hac de re practicam quamdam similitudinem adducit dicens : « Unusquisque libenter « audit de re, quam diligit; qui ergo diligit Deum « et vitam beatam, verba Dei libenter audit et « affectuose conservat, et in hoc salus nostra con- « sistit; debemus ergo verba sacra cum magna « attentione, intima affectione, humili reverentia « legere, audire, proferre, tanquam epistolas nobis « divinitus missas. »

3. — Beda, *in Joan.,* ait : « Interroget se unus- « quisque, si verba Dei in aure cordis percepit, et « intelliget unde sit. Cœlestem patriam desiderare « veritas jubet, carnis desideria conterere, mundi « gloriam declinare, aliena non rapere, propria « largiri; penset ergo apud se unusquisque ves- « trum, si hæc vox Dei in cordis ejus aure conva- « luit et quia jam ex Deo sit, agnoscit. »

4. — Idem ille Deus, qui se Paradisi portam esse dixit, *Joan.,* X, 9 : *Ego sum ostium; per me si quis introierit, salvabitur,* idem, inquam, similiter dixit signum, unde quis electus ad gloriam dignoscere possit esse, si quis vocem ejus libenter audiat, *Joan.,* X, 27 : *Oves meæ vocem meam audiunt et ego vitam æternam do eis.* Mystica profecto fuit illa muneris oblatio, quam Jobo in prosperitatis et salutis statum restituto, subditi ejus fecerunt, *Job.,* XLII, 11 : *Dederunt ei unusquisque ovem unam et inaurem auream unam;* et quidem facile est intelligere, cur quilibet ei ovem unam obtulerit, quia illis temporibus facultates meliores non consistebant in monetis aureis vel argenteis, sed in rebus fructiferis et specialiter in gregibus et armentis; sed quodnam in eo latet mysterium, quod huic animali inaures junxerit : *Omnia in figura contingebant;* et ideo per hoc denotabatur, quod quælibet anima prædestinata, cujus ovis symbolum existit, promptas et faciles Dei verbo aures præbere debeat, quia : *Qui ex Deo est, verba Dei audit; oves meæ vocem audiunt.* « Habent « divina verba, » inquit Didacus Stella, « nescio « quod divini et paterni amoris, quod audientes « Filii Dei, qui ad æternam beatitudinem destinati « sunt, in ipsis agnoscunt, gaudent et exultant. »

Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

5. — S. Bonaventura hic ait : « Causam subdit, « quia non erant ex Deo, quasi enim naturale est « et delectabile cuilibet audire verba paterna et « ideo qui ex Deo est, delectabiliter audit verba « Dei; omnis qui ex veritate est, audit vocem « meam. » Nimirum insinuare illis voluit, inquit Salmeron, quod culpa propria veritatem non recipiebant : « Quia *qui ex Deo est, verba Dei audit,* « *propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis;* » idque hic Auctor in ipsis post tot sæcula adimpletum esse his verbis ostendit : « Judæi enim hodie « sine veritate, sine Christo sunt, edunt siliquas « porcorum, vescuntur Thalmudicis et caballisticis « figmentis, intendunt fabulis et genealogiis inter- « minatis; denique verbum Evangelicum non au- « diunt, quia ex Deo non sunt. »

6. — Dionysius Carthusianus magnam nobis in eo consolationem positam esse dicit, quod in hac vita præsente, in qua nemo certo scire potest : « An « amore, an odio dignus sit, aliquod saltem ex ore « veritatis depromptum habeamus prædestinationis « nostræ signum. Contulit magnam spem confi- « dendi, quod sunt in statu salutis et Filii Dei, quia « experiuntur se verba Dei libenter audire, fre- « quenter revolvere et custodire, propter quod « probabiliter scire possunt, quod sunt in charitate « et gratia. » Cujus contrarium est in reprobis, qui verbum Dei audiendi, legendi et meditandi tædium et nauseam habent. Unde S. Augustinus a S. Bernardo citatus ait : « Sicut nullum est majus signum « prædestinationis æternæ quam Dei verba liben- « ter audire, sic nullum pejus signum quam illa « contemnere. » In parabola de semine, per quod verbum Dei significatur, legimus : *Venit diabolus, et tollit verbum de corde eorum;* quonam putas fine id facit? ut damnentur : *Ne credentes salvi fiant.*

7. — Divinus ille Pastor de ovibus loquens, *Joan.,* X, 14, de iisdem dicit : *Cognosco oves meas et cognoscunt me meæ;* oves pastorem ex voce ejus agnoscunt, eidemque prompte obediunt. Christus in *cap.* VIII, 43, S. Joannis Judæos incredulos inter-

rogavit : *Quare loquelam meam non cognoscitis? quia non potestis audire sermonem meum; vos ex patre diabolo estis et desideria patris vestri vultis facere.* Et quidem veritas isthæc in Actibus Apostolicis, XIII, 7, manifeste exprimitur; ibi namque refertur Sergium audiendi prædicationem SS. Pauli et Barnabæ valde fuisse cupidum : *Desiderabat audire verbum Dei; resistebat autem Elymas Magus;* quonam vero epitheto S. Paulus Apostolus hunc appellavit? *O plene omni dolo et omni fallacia, fili diaboli.* In eodem *cap.* XIII, 46, Actuum, quando idem Apostolus coram toto Hebraismo in hæc verba protestatus fuit : *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, ecce convertimur ad gentes,* consideratio quædam occurrit, quod uno eodemque tempore *simul et semel,* quo hi verbum Dei repudiabant, Deus quoque illis dorsum obvertit et ab æterna vita eos excludit : Indignos vos judicatis æternæ vitæ. Eadem illa sonora Spiritus Sancti tuba, de qua dictum fuit : *Vas electionis est mihi iste,* dum in Athenarum Areopago verbum Dei annuntiaret, paucos habuit ex auditoribus, qui cor suum Evangelio recipiendo expanderent, *Act.*, XVII, 43 : *Quidam vero adhærentes ei crediderunt, in quibus et Dionysius Areopagita et mulier nomine Damaris;* alii vero in cæcitate sua obstinate remanserunt, quia tametsi verbum Dei auditu corporali percepissent, non tamen illud in interiori cordis auditu exceperant : *Quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt : audiemus te de hoc iterum, et sic Paulus exivit de medio eorum,* neque enim ad electorum numerum pertinebant : *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Ego ad hoc natus sum,* inquit Christus *et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati : qui est ex veritate audit vocem meam;* hi auditum suum veritati accommodare non poterant. Quod si leoni herbam ostenderis, tametsi illa viridis sit, ejus tamen appetitum nequaquam exstimulat, eo quod non sit naturale illius nutrimentum; si bovi vel ovi carnem proposueris, multo minus ad manducandum proritabitur, eo quod hæc animalia herbis pascantur, eodem modo si perversis et reprobis hominibus de Deo, vel æternæ animæ salute locutus fueris, non intelligent quid dicas, haud secus ac si peregrino aliquo idiomate loquereris : *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis;* quod si autem iisdem de mundanis emolumentis, vel aliis rebus profanis, quibus delectantur, oqui cœperis, eosdem te avide et perlibenter auscultantes reperies.

8. — S. Thomas varias adducit verbum Dei audientium differentias : « Quidam sunt, qui præcepta « Dei, nec aure corporis, id est, exteriori auditu dignantur audire, de quibus, *Psal.* LVII, 5 : *Sicut aspidis surdæ et obturantis aures suas;* quidam sunt, qui hæc quidem corporis aure percipiunt, sed nullo ea mentis desiderio complectuntur, non « habentes voluntatem implendi, *Ezech.*, XXXIII, 31 : « *Audiunt sermones tuos,* etc., quidam autem sunt, « qui libenter verba Dei suscipiunt, ita ut etiam in « fletibus compungantur, sed post lachrymarum « tempus vel tribulationibus oppressi, vel allecti « deliciis, ad iniquitatem redeunt. »

Additiones.

a. — *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* Unum ex iis in quibus melius cognoscitur qui ex Deo est, est audire verbum divinum cum attentione, affectu et fortissimo proposito exequendi illud : sicut enim delectatur venator loquens de astutiis venationis, et medicus, de herbarum proprietatibus disceptans, et nauta de infortuniis et mercationibus agens oblectatur, ita etiam qui ex Deo est, summa voluptate afficitur, cum de Deo loquitur et audit. Et sicut gallinam optime conditam, si in ore asini posueris, non illam comedet, etsi optimus sit cibus; si autem illi hordeum, aut forraginem dederis, libentissime manducabit : ita cum aliquo filio hujus sæculi de cœlestibus rebus disseruëris, eumque admonueris, ut ad peccata sua quotidie lamentanda, in angulum sui se cubiculi recipiat, atque ut illorum veniam a Domino postulet, acceptaque beneficia consideret, etc., nihil efficies, tanquam cum surdo locutus; hæc enim illi displicent, quia de sæculo est, lusus vero et deceptiones placent. Ita contra qui de Deo est, admonitiones, salubriora consilia, quibus ad Dei amorem stimulatur, arridenet et placent. Et hoc signum evidens est eumdem ad gloriam electum Deique spiritum in se habere, cujus spiritus et natura est ut carnalia opera fastidiens, spiritualibus rebus, ac maxime divinis elogiis delectetur.

b. — Ad hæc nostra verba Evangelii, ait S. Gregorius, *Hom.* XVIII : « Sunt nonnulli, qui libenter « verba Dei suscipiunt, ita ut etiam in fletibus « compungantur; sed post lachrymarum tempus ad « iniquitatem redeunt; hi profecto verba Dei non « audiunt, quia hæc in opere exercere contem- « nunt. » Is enim vere auribus fidem per Dei verbum percipit, qui simul manus operi conjungit. S. Augustinus, *lib. de fide et operibus,* observat quod tria Judæorum millia per primam S. Petri prædicationem ad fidem conversa dixisse leguntur; dicit enim sacer textus, *Act.*, II, 23 : *His auditis compuncti sunt corde et dixerunt ad Petrum, et ad reliquos Apostolos : Quid faciemus, viri fratres?* At vero quidnam primum Christi in terris vicarium respondisse existimatis? Num forte sufficere dixit, si in novam gratiæ legem credentes, verbi Dei prædicationem libenti animo audirent et sacrosanctum Baptismi lavacrum susciperent? Minime; quin potius, ait Petrus ad illos : *Pœnitentiam agite et baptisetur unusquisque vestrum.* Fides enim sine operibus est illa ficus, cui Dominus maledixit, quæ non fecerat fructum, et arefacta est.

c. — Si in ullo hominum genere periculum quoddam est verbum Dei non audiendi nec observandi, sunt profecto divites et avari, quibus unicuique in particulari per Prophetam minatur dicens : *Sepiam aures tuas spinis.* Veræ enim spinæ sunt divitiæ, quibus dum aures sunt circumseptæ, verbi Dei auditum et conservationem impediunt; tam enim fortiter præsentis vitæ prosperitates a Deo nos seducant. Osias Rex, in principio regni sui, magnam optimi futuri regiminis, summæque exemplaritatis secuturæ spem et fiduciam omnibus ingesserat. At vero mox ut generosum potensque imperii deliciarum, terrenarumque prosperitatum vinum degustavit et bibit, pariter delirare mox cœpit : *Cum roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum et neglexit Dominum Deum suum.* Ubi D. Chrysostomus observat quod Spiritus Sanctus non solum ipsum in superbiam elatum fuisse dicat, verum insuper rationem cur id fecerit assignet : « *Cum* « *potens esset,* inquit, *elevatum est cor ejus.* Non « ferebat principatus magnitudinem; sed quemadmodum ex edacitate nascitur ignea inflatio, « gignitur febris, deinde ex febri plerumque mors, « itidem et hic ex rerum abundantia, nota est « superbia. »

d. — Quis est qui Dei spiritu agitur, Deumque sequitur et verba Dei in se cum fructu audita non monstrat? Sane in quo Dei apparent operationes, quibus præcordia moventur, arantur, Verbum Dei cum non minimo fructu apparet. In Canticis, v, 2, Dominus aiebat : *Aperi mihi soror mea, propinqua mea, columba mea, perfecta mea.* Prius soror Dei et columba fit, observat S. Gregorius Nyssenus, tandem perfecta est. Sed scire cupis unde singula hæc acciderunt Sponsæ. Pulchre in rem præsentem S. Augustinus, *tract.* LVII *in Joan.*, fatur : « Aperi mihi « de sanguine meo soror mea, de accessu meo « proxima mea, de spiritu meo columba mea, de « sermone meo quem plenius ex otio didicisti, perfecta mea. » Prius ex sanguine effuso et participato fit Dei soror; deinde ex appropinquante Deo fit propinqua Dei; rursus Dei spiritus impulsu agitata volat ut columba; tandem divinum sermonem audit, qui illam reddit perfectam. Et semel et ter volvitur terra sub agricolæ manu, ut fœcundum excipiat semen, quod divites parturiat segetes; et semel et ter homo volvatur, præparetur a Deo, ejusque spiritu agitetur et tunc de verbo Dei pene summum accipiet perfectionis augmentum. Sic et lectio librorum spiritualium, seu verborum Dei, nisi illum ad profectum nostrum ordinemus, perniciosa nobis potius quam utilis erit.

e. — *Propterea vos non auditis quia ex Deo non estis.* Acute Thomas Beauxamis Carmelita hic inquit : « Sed numquid non in synagogis suis Moysen et « Prophetas audiebant? Num non eos legebant? « Audiebant quidem, sed aure corporis, litteræ « addicti, non ad ea quæ dicerentur, tota anima « attendentes. Nam sive de Messia agebat lex, non « adverterunt completa omnia quæ de ipso sunt, « oculis suis. Sive de cæremoniis legalibus, has « tantum carnaliter interpretabantur. Sive de præceptis legalibus, ea suis traditionibus pervertebant, ut proinde de his optime locutus fuerit « Spiritus Sanctus, per Isaiam, VI : *Vade ad populum illum et dic : Aure audietis et non intelligetis; et videntes videbitis et non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi hujus et oculos suos compresserunt, ne forte videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant, et convertantur et sanem eos.* » Quod plane idem est ac verbum Dei non audire, imo illud contemnere; quales proinde ex Deo esse non possunt, sed æternum reprobati.

f. — Tanta semper fuit illorum infelicissimorum Judæorum rebellio, ac protervia, ut nec Prophetæ, nec Prophetarum Dominus salubrem cœlestemque doctrinam imprimere potuerit. Cujus malitiæ rationem hic Dominus reddit dicens : *Propterea vos non auditis quia ex Deo non estis.* O rigorosum verbum! nam cum omnes gentes originem ex Deo se habere fateantur quale hominum genus est quod ex Deo non est? Responsio in promptu est, scilicet discordes et jurgiorum seminatores; hi enim non sunt filii Dei sed diaboli. S. Gregorius Magnus præclare inquit : « Audiant jurgiorum « seminatores, quod scriptum est : *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Atqui e diverso colligant, quia si filii Dei vocantur qui pacem faciunt, « procul dubio Satanæ sunt filii, qui confundunt. « Omnes autem qui per discordiam separantur, a « viriditate dilectionis arefiunt. » Bene igitur ponderanda est ignominiosa hæc nota hominum contentiosorum, quod scilicet filii reputentur diaboli, qui dissensiones et discordias nutriunt; quemadmodum e contra nobilissime divinæ filiationis charactere insigniti sunt, qui pacem diligunt et fovent.

g. — Assignat hic Dominus causam cur Judæi non ipsum sed diabolum tanquam suum parentem sequantur. Quod sic explicat S. Augustinus, *tract.* LXXII : « Sunt isti natura a Deo, vita non a Deo. » Nam ut S. Joannes, I *Epis.*, III, ait : *Omnis qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. Omnis autem qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet.* Semen autem est verbum Dei, et ideo non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. *In hoc manifesti sunt filii Dei et filii diaboli,* scilicet, ut exponit Lyranus, quod hi non peccent mortaliter, alii vero fiant filii diaboli propter operationem peccati; quam filiationem homo sibi acquirit, non ex prædestinatione, aut reprobatione, sed ex propria sua obstinatione.

Versus 48.

Responderunt ergo Judæi et dixerunt ei : Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu et dæmonium habes?

Dixerunt ei : Nonne bene dicimus nos?

1. — « In hoc eorum præsumptio temeraria pa-
« tet, » inquit S. Bonaventura, « blasphemabant,
« et tamen se bene dicere asserebant; talis enim est
« fatuitas stultorum et arrogantium, qui videntur
« sibi sapientes. »

2. — S. Cyrillus, *lib.* VIII *in Joan.*, illos ira et odio excæcatos fuisse dicit : « Tanquam furore exa-
« gitati prorumpunt in injurias, et falsis eum pro-
« bris lacessunt, quia vera, quæ illi possent inge-
« rere, non inveniunt. » Apostolus quidem Festum convicit, fidei tamen illum non comparavit; quin potius ipse, dum respondere non posset, confusus existens, ad injurias recurrit, *Act.*, XXVI, 24 : *Magna voce dixit : insanis Paule, multæ te litteræ ad insaniam convertunt.* Unde Cassiodorus dicit : « At in-
« jurias tunc prosiliunt, cum se superatos turpiter
« erubescunt. » Lucas Brugensis eamdem affert considerationem, dum Judæos ex Christi reprehensionibus, quas pro injuriis et irrogatis sibi contumeliis habebant, exasperatos esse notat : « Tanquam lacessiti pluribus injuriis, more in-
« sensatorum, qui justas correptiones non ferunt,
« ad insana maledicta confugiunt, seque non ex
« Deo, sed diabolo patre esse rebus ipsis osten-
« dunt. » Idem quoque hanc contumeliam ex fœtidis eorum oribus non ex impetu iræ, sed præmeditate in Christum evomitas esse observat, id quod majus ipsorum odium et malignitatem indicabat, siquidem dixerunt : « *Nonne bene dicimus nos?* ergo
« non tantum per modum contumeliæ cujusdam
« iracunde ac temere objiciunt hæc Christo, verum
« etiam per modum diu meditatæ affirmationis. »

Quia Samaritanus es tu.

3. — « Id est, hæreticus quidam, » exponit Carthusianus; et Albertus Magnus legit : « Alienus a lege
« divina; » vel etiam ideo illum Samaritanum vocant, quia in Samaria cum applausu totius civitatis prædicaverat; postquam mulierem illam Samaritanam peccatricem convertit. Præterea dicit idem Albertus : « Quia indicabant quod aliquid de lege
« reciperet, et alia quædam abjiceret; tertio quia
« in parabolis Samaritanos laudavit et extulit in
« miraculis. »

Et dæmonium habes.

4. — « Quod insana et absona eum loqui judica-
« rent, » inquit Jansenius, « cum illos dicebat ex
« patre diabolo, et non ex Deo esse; » qui idem Auctor ad hoc se reflectit, quod multi in capite sequenti de ipso dixerint : *Dæmonium habet, et insanit, quid eum auditis?*

5. — Quid autem dicere voluerint, dum illum dæmonium habere asseruerunt, Dionysius Carthusianus his verbis exponit : « Cujus relatione et ad-
« jutorio dicis, et facis alta ac mira, quæ alii te fa-
« cere et dicere putant virtute divina; hoc perversi
« dixerunt, quoniam aliter salvare non poterant,
« quomodo tot mirabilia facere, totque secreta et
« futura reserare, et tam subtilia atque profunda
« docere non instructus ab homine posset, nisi quod
« vel a Deo, vel a diabolo hoc haberet. » Rationem autem, cur illa supernaturalia opera non in meliorem partem interpretati fuerint, id est, quod hæc tam insignia dona a Deo haberet, idem Extaticus Doctor hanc assignat, dicens : « Noluerunt credere,
« quod haberet ea a Deo, propter nimiam displi-
« centiam atque invidiam, quam conceperant in
« eum, ideo omnia talia deputabant diabolo. »

Additiones.

a. — *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu et dæmonium habes.* Cum multa modestia et mansuetudine dixerit Christus in sua concione : *Quis ex vobis arguet me de peccato?* summam mansuetudinem ac innocentiam Christi injuriis aggrediuntur : sed quid hoc sibi vult? injuriando Christum dæmonium habere dicunt? A dæmonio injuriam ordiuntur Judæi quia hæc a dæmone instigante proficiscebantur; idcirco etiam subitam ad dæmonem habebant reflexionem. Auctor enim et instigator injuriarum dæmon est; ac proinde pessima hæc zizania ad ignem infernalem sunt destinata. Probrosior dari non poterat insultus, quam ille quo Britius prælatum quemdam suum adeo sanctum, adeoque dignum, qualis S. Martinus erat, aggressus fuit. Attamen omnes ab illo sibi irrogatas injurias, S. Præsul patienter ferebat, quia ut ejus historia nobis fidem facit, prope Britium duos dæmones conspiciebat, qui illum ad opprobria S. Martino inferenda irritabant et accendebant. Filii Sarviæ quondam extimulabant David ut de Semei insolentia ultionem sumeret; sed qualiter mansuetissimus Rex eos placarit audiatis velim : *Quid mihi et vobis, filii Sarviæ? cur efficimini mihi hodie in Satan?* Illos enim qui ad ulciscendas injurias provocabant, Satanæ partes subire censebat, quandoquidem aliud non meditatur Satan, quam zizania odii, rancoris, injuriarum, inimicitiarum, rixarum seminare, utpote de quo dicitur : *Ille homicida erat ab initio,* armans Cainum contra innocentem Abel. Neque dubium consequenter esse potest, quin hæc zizania ignis infernalis sint esca, ut evidenter ex minacibus illis deducitur Christi verbis, inquientis : *Qui autem dixerit : Fatue, reus erit gehennæ ignis.* S. Chrysostomus Apostolos plurimos e cœlo exclusos numerantem, maledicorum pariter meminisse advertit,

inquiens : « Paulus non adulteros tantum et mascu-
« lorum concubitores, sed etiam maledicos a regno
« Dei excludit et merito. Conviciator quippe bonum
« charitatis omnino corrumpit et mille proximum
« involvit incommodis, ac juges inimicitias fre-
« quenter operatur; et Christi membra discerpit,
« ac desiderabilem Deo pacem singulis quibusque
« diebus exagitat, amplissimam diabolo viam per
« convicia parans, eumque facientem fortiorem. »

b. — Ecce cum quanta suiipsorum confusione Judæi interrogando dicunt blasphemiam, dicentes : *Nonne bene dicimus nos?* Dubitabant enim adhuc, quia in operibus Christi relucebat divinitas, cui pertinaces modicam, imo nullam astruebant fidem, et hinc est, quod facili negotio labuntur in blasphemiam. Blasphemia enim modicæ in Deum fidei indicium existit, utpote quæ fidei opponitur. Valde considerabilis est illa Dei lamentatio, *Isa.*, I, 4 : *Blasphemaverunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum, dereliquerunt Dominum*, in qua postquam se ab hominibus blasphemiis oneratum fuisse conquestus esset, mox quoque illos sibi dorsum obvertentes, a divino ejus cultu abalienatos et ad idololatriam conversos esse lamentatur; id quod Jeremias clarius his verbis expressit : *Dicentes ligno : Pater meus es tu, et lapidi : tu me genuisti, verterunt ad me tergum.* In Esdra pariter dicitur : *Et quidem cum fecissent sibi vitulum conflatilem et dixissent : Iste est Deus tuus qui eduxit te de Ægypto, feceruntque blasphemias magnas.* Ex quo apostasiam a Deo, hæresim et infidelitatem, blasphemiæ filias et fœtus esse deducitur.

c. — Quæstio non levis est, quare Judæi dixerint Christum dæmonium habere. Rationem pulchram dat Leontius : « Dæmonium habentem dicunt, tanquam Dei honorem in se derivantem. » Christus prædicavit se Deum esse, Lucifer autem appetivit quod Deus esset, Deique gloriam habere affectavit. Sic fundamentum hujus blasphemiæ erat ambitio, a qua tamen Christus immunis erat, quæ jure merito dæmoni ascribitur. Lucifer enim primus ambitiosus fuit, qui ambitionis venenum in cœlestem pariter et terrestrem paradisum, imo et in ipsum collegium Apostolicum invexit, ac denique ipsummet Dei Filium per idem vitium infestare præsumpsit. Jam vero certissimum est, quod, ut S. Basilius optime notat, « qui in hujus vitii potes-
« tate est; in eodem plane cum diabolo malo labo-
« rat. » Etenim vitium carnis, gulæ, avaritiæ, iræ, aliaque similia improprie nimis dæmoni competunt, cum is purus sit spiritus; peccatum vero elationis et superbiæ propriissime. Et ideo illud S. Hilarii axioma merito in cunctorum ambitiosorum cordibus imprimendum esset, ut ab hac se peste tanto facilius expedire possent, nimirum : « Omnis sæculi
« honor, diaboli est negotium. »

d. — Qui apud Jeremiam, XI, ad lignum crucis confugiunt, ut opprimant Jesum dicentes : *Mittamus lignum in panem ejus et eradamus eum de terra viventium;* nunc ligno prætermisso ad contumelias et convicia descendunt, vocantes Jesum dæmoniacum et Samaritanum, infidelem, non quidem ejus parcentes dolori sed majorem inferentes. Quando enim convicium non durius est omni plaga ut concutiat animum ingenuum? Job post bonorum amissionem, post mortem filiorum, post incredibiles plagas corporis, hanc emittebat vocem : *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.* Verum ubi ad probra et contumelias audiendas accedit, sic clamat, *cap.* XIX, 2 : *Usquequo affligitis animam meam et atteritis me sermonibus?* Septuaginta legunt : *Et destruitis me sermonibus?* Corpus totum putrescit, adeo ut testa saniem raderet, sui destructionem non meminit; ubi autem ad contumelias subeundas accedit, totum se putat in destructionem vergere. Gravissimum etiam tormentum Christo fuerunt, improperia, ludibria, calumniæ, quibus in Calvariæ monte affectus fuit.

e. — Judæi dixerunt de Christo Domino, illum esse Samaritanum, ac dæmonium habere, ut inquiunt D. Thomas, Toletus et alii, ut arguant eum de peccato, contra illud quod dixerat : *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Mendaciis ac contumeliis se Judæi contra veritatem opponunt et valde impudenter dicunt eum dæmonium habere, ac si divina opera, præclara miracula, infinita sapientia, quæ in Christo Domino relucebat, dæmonio attribuerent, seu arte dæmonis edita esse astruerent. O invidiam! potius volebant Judæi, ut magna Christi opera extraneis, ac alienis Samaritanis, diaboloque etiam attribuerentur, quam Christo Domino, eorum patricio, concivi, amico et consanguineo. Simile quid etiam ipsomet tempore passionis effecerunt; quo ostendit Pilatus Christum Jesum populo dicens : *Ecce Rex vester;* instanter clamant omnes : *Crucifige eum.* Tunc ait illis Pilatus : *Regem vestrum crucifigam?* Illi vero magnis vocibus clamant : *Non habemus Regem nisi Cæsarem. Joan.*, XIX, 15. Res valde mira : Christus Jesus, ipsamet sanctitas ac puritas; Cæsar tyrannus vitiosus ac diaboli membrum. Christus patricius, naturalis ac cognatus; Cæsar vero alienus et extraneus; tamen tanto odio Christum prosequebantur, ut potius sibi dominari vellent regem extraneum, tyrannum, diaboli membrum, quam Jesum omni sanctitate, innocentia ac mansuetudine præclarum.

f. — Judæi cum perspicuam veritatem refutare non valerent, quantumvis adniterentur, ad contumelias, ad odia, irrisiones et subsannationes confugiunt, quibus veritatem infuscare videantur. Peccator namque habituatus, quales hi erant, a quo monetur et corrigitur, nequaquam amat, nec æstimat, nec ei credit; sed ridet, contemnit et odit. *Non amat pestilens eum qui se corripit*, dicit Sapiens,

Prov., xv, 12. Quæ verba Dionysius Carthusianus ita exponit : « Pestilens, id est, scandalose et publice « male vivens, sedet enim in pestilentiæ cathedra, « et habituatus est in sua malitia. » Herodes quidem et ipse prædicationi S. Joannis Baptistæ, non modicum addictus erat; siquidem, ut dixit sacer textus, *Marc.*, vi, 20 : *Libenter eum audiebat.* Nec est quod existimes, verbum Dei ab illo sine fructu auscultatum fuisse, quin potius adimplebat illud a S. Jacobo deinceps traditum consilium : *Estote factores verbi, et non auditores tantum;* siquidem Evangelista Marcus de illo ait : *Audito illo, multa faciebat :* eum enim tanquam magnæ sanctitatis virum, summa in veneratione habebat : *Sciens eum virum justum et sanctum;* magna quoque erga eum ferebatur reverentia et respectu, quia idem sacer textus ait : *Metuebat eum.* Et tamen his omnibus non obstantibus, ex ejusdem Herodis præcepto, S. Joannis Baptistæ caput amputatum fuit : *Misso spiculatore, præcepit amputari caput Joannis.* At vero undenam obsecro hæc tam peregrina orta est mutatio, ut amore in odium verso, mors adeo impia homini omnium, non solum in Judæa, sed in universo mundo existentium, innocentissimo et sanctissimo, illata fuerit? Nimirum, *non amat pestilens eum qui se corripit. Odio habuit corripientem et loquentem perfecte abominatus est.* Quamdiu S. Joannes verbum Dei in genere annuntiavit, neminem in specie sensibiliter tangendo, tamdiu Herodes libenter eum audiebat; at quando zelo obarmatus, scandalosum ejus, cum Herodiade tot annis continuatum incestum reprehendere cœpit, mox caput ejus a busto amputari mandavit.

Versus 49.

Respondit Jesus : Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, et vos inhonorastis me.

Respondit Jesus : Ego dæmonium non habeo.

1. — Duo fuerunt præcipua assertarum adversus ipsum injuriarum capita, siquidem ipsum primo Samaritanum, deinde vero dæmoniacum appellarunt; cur igitur ad illas respondens se solum de secunda, non vero de prima calumnia purgat et tuetur? S. Bonaventura S. Gregorii expositionem adducens, dicit : « Unum negavit, quod non habuit dæmonium, « alterum tacendo consensit, scilicet se esse Samaritanum, qui custos interpretatur, eo quod ipse « vere custos est. *Custos quid de nocte? Nisi Domi-* « *nus custodierit civitatem.* » S. Thomas observat, quod quia tempus illud advenerat, in quo sub uno pastore unum futurum erat ovile, Judæique pariter cum gentibus sub eadem erant uniendi : « Ideo « Dominus, ut ostendat se venisse pro salute om- « nium non negavit se esse Samaritanum, ut magis « quam Paulus, omnibus omnia factus, omnes « nanciscatur. » Idem quoque Angelicus Doctor aliam jam a nobis insinuatam rationem assignat, nimirum, quia *Samaritanus* idem est, quod *Custos,* « ipse autem præcipue custos noster est secundum « illud, *Psal.* cxx, 4 : *Ecce non dormitabit, neque* « *dormiet, qui custodit Israel.* »

2. — Aliud quoddam ab Alberto Magno motivum adducitur, dicit enim : « Per hoc quod dæmo- « nium eum habere dicebant, Spiritui gratiæ, qui « ab ipso procedit, contumeliam faciebant et ideo « negavit, et correxit, sed per hoc, quod eum Sa- « maritanum dicebant, sibi humanam generatio- « nem attribuebant. » Unde salutare hoc deducit documentum, quod videlicet injurias Deo et proximis nostris illatas iniquissime ferre, eorumque honorem et innocentiam defendere debeamus, mansuetos vero nos ex alia parte exhibere, actionesque quæ personam nostram privatim contingunt, patienter dissimulare debeamus. Unde Theophylactus ait : « Cum seipsos filios Dei dicerent, « vehementer eas coarguit, veritatem vindicans; « quando autem ipsum injuria afficiunt, non « ulciscitur; docens etiam nos, quæ contra Deum « sunt, vindicare; quæ autem contra nos, man- « suete ferre, sicut et ipse mansuete dixit : *Ego* « *dæmonium non habeo, sed honoro Patrem meum.* »

3. — Toletus Christum in hoc se ab injuria et calumnia, per Samaritani nomen illata justificasse existimat, dum se æternum Patrem suum honorificare asseruit : « Hoc verbo, *honorifico Patrem meum,* « confirmat se dæmonium non habere et simul « Samaritanum esse refellit. » Non quidem ei, quod natione Samaritanus esse objiciebant, nimis enim probe ipsum Nazarenum esse sciebant, *sed moribus et studiis;* ideoque dicendo se dæmonium non habere, sed æterni Patris sui gloriam et honorem zelare, simul quoque eodem tempore se Samaritanum moribus non esse justificabat : « Propterea « Christus rem ipsam considerans respondit : *Ho-* « *norifico Patrem meum, quod Samaritanus non fa-* « *cit.* » Idem quoque S. Hieronymus citat, qui Christum ex alio quoque motivo Samaritanum se esse non negasse asserit, nimirum : « Ut se illum « verum Samaritanum ostenderet, qui in parabola, « *Luc.*, x, significatus est, qui alligavit vulnera « jacentis in via. » Ad hæc Toletus dicit : « Ut « etiam se esse ostenderet qui omnibus omnia fac- « tus est, ut omnes lucrifaceret, iis qui sine lege « erant, tanquam sine lege esset. » Hugo Cardinalis ideo Christum ad injuriam Samaritani nihil respondisse existimat, quia nomen hoc scientia et conceptu suo minime injuriosum esse sciebat. « Non « reputavit hoc opprobrium, nec negavit, ne signi- « ficare videretur, quod ipsi essent despiciendi « putabat, neminem enim despicit Christus, qui « dicit : *Non veni vocare justos, sed peccatores.* »

4. — S. Thomas, *in Joan.*, insinuat solum Dei

Filium libere et veridice dicere potuisse : « *Ego* « *dæmonium non habeo;* hoc verbum solus Christus « dicere potest, ut Origenes dicit, nam ille nihil « quod dæmonis est, leve videlicet aut grave in se « habet : *Venit princeps mundi hujus et in me non* « *habet quidquam.* » De hac autem veritate nos extra omnem dubium posuit, dum ait : « *Honorifico* « *Patrem meum;* diabolus enim honori Dei resistit, « qui ergo quærit Dei honorem, alienus est a dia- « bolo. » Unde merito Chrysostomus, *Hom.* XLIV *in Joan.*, quærit : « Quis dæmonium habet, num qui « Deum honorat, an qui honoribus Deum prose- « quentem contumelia afficit? »

5. — Omnes sacri Expositores unanimiter intenti sunt, ut virtutem admirentur benignissimi Salvatoris nostri, quam in hac responsione exhibuit, siquidem in ea offensum aut læsum se esse ostendit, in eo unde offendebatur Deus, non vero in injuriis sibi tanquam personæ privatæ illatis, adeoque adimpletum est in eo quod S. Petrus, I *Epis.*, II, 23, postea hac de re scripsit, scilicet : *Cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur.* Cajetanus quoque hac de re ita scribit : « Non ad con- « tumeliam propriam qua appellatus est Samarita- « nus, sed ad injuriam Dei, qua dictum est : *dæmo-* « *nium habes,* respondit; hæc enim directe tollebat « fidem credentium, tollebat veritatem doctrinæ, « nocebat populo. »

6. — Hugo Cardinalis ita scribit : « Hic in duo- « bus nos instruit : Primo, scilicet, quia cum cri- « men nobis imponitur, debemus levi excusatione « nos expurgare, ne pereat fama, quæ necessaria « est propter proximum. Secundum est, quia inju- « riam Dei debemus omnibus modis vindicare, nos- « tram autem patienter tolerare. » Etenim cum majori mansuetudine Christus respondere non poterat, sicque enim injurias acceptas injuriis reciprocis compensavit, neque vitia aut excessus illorum ulla in re detexit. Unde Salmeron inquit : « Dat « nobis exemplum, ut cum adversarii nobis falsa « mala impingunt, vera eorum mala taceamus. » Quo virtutis actu se dæmoniacum non esse in affectu probavit : « Tam mansueto responso ostendit se « dæmonem non habere; non enim dæmonum est, « ad convicia patienter et mansuetos se præstare. » Quod si non se sed ipsos vere a dæmone possessos esse asseruisset : « Verum utique dixisset; » inquit Beda, « quia nisi impleti dæmonio, tam perverse « de Deo loqui non possent; sed accepta injuria, « etiam quod verum erat, dicere veritas noluit ne « non dixisse veritatem, sed provocatus contume- « liam reddidisse videretur. Ex qua re quid nobis « innuitur, nisi ut eo tempore, quo a proximis ex « falsitate contumelias accipimus, eorum etiam « vera mala taceamus, ne ministerium justæ cor- « reptionis in arma vertatur furoris. »

7. — Occurrit hoc loco sententia quædam Chrysostomi examine et ponderatione dignissima. Dicit enim, *Hom. de Susanna* : « Longe gloriosius est, « admirationem Christi injuriam tacendo tolerare, « quam superare respondendo. » Tametsi enim is qui injuriam receptam alia majori a se repellit, alterum superasse videatur; revera tamen non est ita; siquidem teste S. Bernardo, *Serm. ad milites templi,* « infelix victoria est, qua superans homi- « nem succumbit vitio; os pravi tanti non est, ut « quis illud dignetur responso. »

8. — Chrysostomus, *Hom.* XI *in* I *ad Thes.*, ad idipsum magis elucidandum familiari satis et practica utitur similitudine, quando enim in domo aliqua duæ januæ sibi mutuo oppositæ apertæ sunt, per quas utrimque ventus perflare possit, magnus ventorum ex utraque parte ingredientium videbitur conflictus : « Si vero alteram clauseris, « nihil prodest ventus, sed magna pars virium ejus « præciditur, ita nunc quoque duæ sunt januæ, os « tuum et ejus, qui te contumeliis afficit et convi- « ciis : si tuum clauseris, extinguis totum spiritum, « sin autem aperueris, non potest cohiberi. » Idem quoque Chrysostomus in alia quadam homilia salubriter nos monet, ut contra illatas injurias, non pugnemus, aut reciprocas inferamus injurias, sed cedamus potius modeste et patienter, quia « malum « hominem tacendo et locum dando melius vincit « quam respondendo; quia malitia non instruimur « sermonibus, sed excitatur; » ac proinde cave ne te ob id superatum et oppressum esse credas, maxime si verum est, quod S. Valerianus hac de re scribit : « Plena victoria est ad clamantem tacere et « non respondere provocanti. » Surius de sancto quodam viro Canonico regulari refert, quod cum is gravibus injuriis et minis ab æmulis quibusdam suis impetitus tacuisset, is interrogatus cur in honore et reputatione adeo enormiter læsus, se non defendisset, responderit : Quid si in domum igne conflagrantem, ad eum extinguendum oleum desuper effunderes? numquid ad illius incendium promovendum potius quam restinguendum concurreres? Cum igitur æmulus meus ira intus et furore velut igne succensus sit, ego utique illum injuriando, conviciando, replicando, confundendo, ignem potius adjecto novo igne, vel superinfuso oleo adaugerem, quam sedarem incendium. Et ideo, *posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me. Obmutui et silui.*

Honorifico Patrem meum, et vos inhonorastis me.

9. — Salmeron valde suspicit et admiratur gloriam illam, quam Dei Filius ex hac sibi illata contumelia reportavit, dum illam tanta cum virtute supportando, eodem prorsus tempore modestissime repulit : « De præsenti honorifico, vestram contu- « meliam, ad Dei gloriam, æquo animo ferendo, et « honorare Deum non est opus dæmonis, qui Dei

« gloriam furatus est olim et semper quantum in se « est, furatur. »

10. — Enimvero qualiter Christus æternum Patrem glorificarit, Carthusianus his verbis declarat : « Verbo et opere et in omnibus exhibeo hono- « rem, cultum et obedientiam Deo Patri, secun- « dum quod homo sum. Ex quo patet sanctitas vitæ « meæ et quod cum dæmonibus non concordo, sed « eorum cultum destruo, idololatriam reprobo, vitia « damno, hominesque ad Deum converto, ut eum « in omnibus toto corde diligant et honorent. »

11. — Theophylactus Christum Patrem suum ejus gloriam et honorem zelando honorasse scribit : « Quomodo autem honorabat Patrem? ulciscens « illum et non sinens eos, qui homicidæ erant ac « mendaces, Salvatoris et veritatis filios nominari. »

12. — « *Vos inhonorastis me,* tum non præstan- « tes mihi legato Patris fidem, » inquit Salmeron, « tum objiciendo me habere dæmonium et appo- « nendo juxta arcam Domini idolum Dagon, tum « denique vocando me Samaritanum. » Non culpavit eos dicendo vos æternum Patrem meum inhonorastis, sed *inhonorastis me,* ut illis innueret, quod quoad naturam et essentiam divinam unus idemque cum Patre esset; et consequenter *tacite innuens gloriam Patris et suam, unam esse et eamdem.*

Additiones.

a. — *Respondit Jesus : Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum,* etc. Mirabilis est Christi mansuetudo, in tantis blasphemiis et contumeliis auditis, cum veraciter quod falso in eum Judæi objecerant, posset retorquere : Vos dæmonium habetis. Nil tale facit, ac dixit; multa mansuetudine sustinuit, ut tanto ejus proposito exemplo, quilibet nostrum, ait D. Augustinus, *tract.* XLIII, « ejus « imitemur patientiam. »

b. — Per mansuetudinem mirabilem in tot auditis blasphemiis, injuriis et calumniis, Christus Dominus nobis indicare voluit, valde sibi complacere, magnumque esse meritum, virtutem et remunerationem apud Deum, eorum qui calumnias fortiter et patienter sufferunt. Apud S. Matthæum, v, 3, de modo ad regnum cœlorum perveniendi disserens, in octo a se recensitis beatitudinibus, varias ad cœlum vias nobis demonstrans, ait : *Beati pauperes spiritu,* etc. Observandum vero est, quod dum de calumniis et imposturis ejus amore patienter tolerandis disserere cœpit, ad Apostolos se convertens, cum his solis locutus fuerit. Prius enim loquebatur ad turbas : *Videns Jesus turbas, ascendit in montem,* adeoque de beatitudinibus disserens, convertit se ad populum; at vero quando de virtute quadam adeo heroica, qualis est tolerantia et patientia constans sub inustis calumniis exhibita, loquendi phrasi mutata, solos scholæ suæ discipulos est allocutus. Unde S. Thomas ait : « Instruxit generaliter « de iis quæ erant perfectionis; hic sermonem ad « discipulos dirigit dicens : *Beati estis cum maledixe-* « *rint vos,* etc., » quasi illis dicere voluisset : Calumnias patienter sustinere, ex eisque fructum reportare, non est cujuslibet, sed illorum duntaxat, qui in statu perfectionis consistunt. Unde eisdem subjunxit : *Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Cornelius a Lapide hanc Christi promissionem bene ponderans, ita scribit : « Summa « beatitudo est, pro Christo, pietate et virtute, pa- « tienter et generose, imo et hilariter ferre calum- « nias; in hoc situs est apex divinæ, christianæque « virtutis, ac perfectionis, » adducitque sancti sui fundatoris exemplum, qui in Constitutionibus Societatis, *Regul.* XI, summariis Const. hanc suis calumniarum sufferentiam imponit, eo quod in virtute illius, Christo Salvatori nostro vere conformemur.

c. — Mansuetissimum hoc Salvatoris nostri responsum miratur S. Chrysostomus, *Hom.* LIV *in Joan.* « Dicentibus illis, » ait : « Patrem Deum et Abra- « ham habemus, in eos invectus est vehementius; « cum vero dæmonium habere insimulatur, lenis- « simum se exhibet, ad nos erudiendum ut quæ « ad Deum pertinent, majorem in modum defen- « damus; quæ ad nos contemnamus. » Proprias enim dissimulare injurias, virtutis opus est; eas vero quæ Deo inferuntur, impietas est. Zelus defendendi nominis Dei contumeliati populo Hebraico adeo vehementer impressus erat, ut ad indicandam inde conceptam tristitiam, vestes suas a capite ad calces usque lacerare consueverint, idque non tantum penes privatos homines in usu erat, verum etiam apud Reges et Pontifices. Ezechias Rex mox ut blasphemias, quas Rabsaces contra Deum et templum sanctum ejus evomuerat, audivit : *Scidit vestimenta sua et obvolutus est sacco.* Ubi Procopius ait : « Mos erat Judæis, si quas in Deum blasphe- « mias audiissent, vestes suas lacerare. » Idque ex eo præcipue mysterio faciebant, quia, « ita suis se « purgati criminibus arbitrabantur, si audita in « Deum blasphemia, suas vestes lacerassent; quod « et hic etiam faciebant, tanquam impiorum ver- « borum ex auditione facti participes, vel propter « factam Deo contumeliam. » Didacus Stella considerat, quod quando Scribæ et Pharisæi, qui Christi divinitatem minime credebant, Salvatorem audierunt paralytico dicentem : *Remittuntur tibi peccata tua,* dixerint : *Quis est hic, qui loquitur blasphemias?* Tametsi enim in judicio divinitatis, ob notitiæ fidei defectum erraverint, ardentem nihilominus demonstrabant zelum, qui cor ipsorum in furorem adegit, quando divinitatem per blasphemiam contumeliari audiebant. Unde idem Stella ad nostram eruditionem hoc subinfert documentum : « Exemplo Pharisæorum, » inquit, « oportet nos « omnibus modis abominari blasphemos et glo-

« riam, quæ solius Dei est, alteri non dare. Pha- « risæi blasphemiam accusant ubi non est; nos « vero impiissimos blasphemos accusare pudet. »

d. — Ecce injuriam suscipiens Christus, correctionem dissimulare non vult : correctio enim, sub præcepto tam divino quam naturali, obligat omnes, maxime superiores. Ast cum mansuetudine hanc correctionem temperandam esse docet.

Versus 50.

Ego autem non quæro gloriam meam; est qui quærat, et judicet.

Ego autem non quæro gloriam meam.

1. — Cajetanus hanc illis verbis adhibet interpretationem, videlicet : « Intentio mea secundum « quod sum homo, non tendit ad hoc, ut ego homo « in præsenti glorificer a vobis; intentio tamen Dei « tendit ad hoc ut vos glorificetis me; » unde subdit : *Est qui quærat,* quasi dicat : Æterni Patris voluntas est, ut Filius ejus glorificetur.

2. — Dionysius Carthusianus, ut nostram condemnet superbiam, in sensu morali ita scribit : « Christus, secundum quod homo, non quæsivit « gloriam sæcularem, mundanum honorem, vel « aliquam vanitatem; incomparabiliter igitur mi- « nus spectat nos vilissimos peccatores quærere « gloriam propriam, velle dominari, præesse et « glorificari; » nec hoc humiliantem se deprimere poterit. Christus ob humilitatem suam vel maxime glorificatus fuit, quia honor fugientem se sequitur semper. Unde S. Hieronymus de S. Paula ita scribit : « Quæ unius urbis contempsit gloriam, totius « orbis opinione celebratur. » Moyses itidem *negavit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem;* et quia Ægypti sceptrum contrectare et gubernare noluit, ideoque se ad greges pascendos in vastum quoddam desertum se recepit, Deus illum Deum Pharaonis esse voluit, de quo proinde S. Ambrosius ait : « Fugiendo potentiam potentior « factus est, factus est enim in Deum regi Pha- « raoni, » et in generalissimum totius populi Dei ducem.

Est qui quærat, et judicet.

3. — Circa hæc verba V. Beda ita scribit : « Illi- « citas contumelias Patris judicio reservat, ut nobis « profecto insinuet, quantum patientes esse debe- « mus, dum adhuc se ulcisci non vult et ipse qui « judicat; » sæculares quidem homines qui de honoris apicibus non lædendis solliciti sunt, de receptis se contumeliis vindicare summæ sibi gloriæ ducunt, Dei autem Filius in iis condonandis gloriam suam repositam habet. Unde S. Paulinus, *Epis.* II, ait : « Vicem injuriæ reddere humana « ultio est, at inimicos etiam diligere vindicta « cœlestis est. »

4. — Eam quidem, quæ personæ suæ irrogabatur injuriam patienter sustinuit, at vero non item eam quæ Patrem suum offendebat, idque ut Chrysostomus, *Hom.* LIV *in Joan.*, ait : « Ad nos erudien- « dum, ut quæ ad Deum pertinent, majorem in « modum defendamus, quæ ad nos, contemna- « mus; » nec tamen quis ideo existimare debet, quod injuriæ ejus amore toleratæ impunes sint dissimulandæ, siquidem Spiritus Sanctus expresse dicit, *Rom.*, XII, 19 : *Mihi vindicta, et ego retribuam;* id quod Christus multo manifestius nobis hisce verbis protestatur dicens : *Est qui quærat, et judicet.* « Est qui quærit gloriam meam, qui et ipse potest « judicare, » inquit Theophylactus, « et condem- « nare eos, qui me injuria afficiunt; sæpe enim « quis quærit ulcisci et nequit ipse judicare; prop- « terea dixit : *Est qui quærat, et judicet.* » Quibus verbis ex mente Hugonis Cardinalis severissimum prædixit supplicium, quod illis a divina justitia suo tempore immittendum erit : « Punivit enim pater « peccatum eorum in captivitatem eos tradendo et « justam pœnam excæcationis eis infligendo. »

Additiones.

a. — *Ego autem non quæro gloriam meam; est qui quærat et judicet.* Magnum jus habebat Christus ad quærendam gloriam suam, id est, divinum honorem sibi debitum, et tamen dicit : *Non quæro gloriam meam;* ad confusionem eorum maxime vero hypocritarum, qui ita propriæ gloriæ sunt cupidi, ut quidquid ad Dei cultum pertinet, sibi servire faciant. Peccatum hypocrisis in hoc differt ab aliis peccatis quod in hisce committendis, ut plurimum, velut instrumentum concurrat fomes concupiscentiæ innatæ, vel dæmon cum suis suggestionibus, quibus nos tentat, vel mundus cum suis illecebris, quibus nos allicit; non vero idem fit in hoc vitio hypocrisis, in quod committendum, ipsummet Deum velut mediatorem et instrumentum adhibemus; huic enim per propria arma sua bellum inferimus; siquidem per dona et gratias quibus nos locupletavit, hostiliter eum aggredimur, iisdemque in ejus offensam turpiter abutendo. « Sanctitatem avertit « in crimen, » inquit de hypocrisi D. Chrysologus, « placationem facit reatum, generat de propitia- « tione discrimen. » Illa enim opera, quibuscum Deum magis placare, ejusque gratiam et amicitiam sibi comparare deberet, ad inordinatas passiones suas fovendas, ad sectandam vanitatem, superbiam et majorem Deum offendendi libertatem applicat et adhibet.

b. — Vide, o Christiane, quantum jus habeat Christus ad quærendam gloriam suam, id est, ut explicat Leontius, divinum honorem, tanquam Deus et Judex, vindicando injuriam sibi illatam. *Non*

quæro; idque in confusionem illorum qui ita propriæ sunt cupidi gloriæ, ut gloriam hominum gloriæ præferant æternæ. Etenim inordinata hæc ambitionis et vanæ gloriæ passio, adeo sæva est, ut Salvator noster hunc scopulum a suis Apostolis necessario submovendum esse duxerit, eo quod et hi de primatu inter se contenderint, non sine metu aliquo, ne id in Magistri sui notitiam perveniret. *Facta est contentio inter eos, quis eorum videretur esse major*, ait S. Lucas, XXII, 24. Postquam vero Redemptor noster domum reversus, quique in spiritu cuncta, quæ inter se locuti fuerant et fecerant, audierat et viderat, eosdem, qua de re contendissent interrogavit. « Illi autem comprehensi a Domino in « sermone ambitionis erubescentes, » dicit S. Thomas de Villanova, « primo tacuerunt; deinde res- « pondere compulsi, mutato eloquio, quasi de aliis « quærunt : *Quis putas major est in regno cœlorum?* « Quia vero ideo quæsierat ab eis disceptationem, « ut curaret ambitionem, ita quæstionem solvit, ut « morbum magis curet; advocans parvulum, statuit « eum in medio, dicens : *Nisi efficiamini ut parvu- « lus iste, non intrabitis in regnum cœlorum;* ac si « diceret : Diceptatis inter vos quis vestrum major « sit futurus in regno cœlorum? Ego dico vobis, ut « videatis an illuc ingrediemini; hæc enim dispu- « tatio vestra longe est ab ingressu regni cœlorum : « per humilitatem tenditur. »

c. — Profecto minime quæsivit gloriam suam, *qui non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed exinanivit semetipsum, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus et habitu inventus, ut homo.*

d. — *Est qui quærat et judicet.* Cum, ut dicitur, *Joan.*, V, Pater omne judicium dedit Filio, cur ergo ipse non judicat, sed Patri remittit? Pulchrum certe ut nobis det de tolerantia injuriarum documentum. Tertullianus de invincibili Christi in illatis injuriis patientia disserens, ita scribit : « Non con- « tendit, non reclamavit, nec quisquam in plateis « eorum vocem ejus audivit, arundinem quassa- « tam non fregit, linum fumigans non restinxit, « nec enim mentitus fuerat Propheta, imo ipsius « Dei contestatio, spiritum suum in Filio cum « tota patientia collocantis. » S. autem Petrus, Princeps Apostolorum, I *Epis.*, II, 12, ait : *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus, qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur.* S. Ambrosius ad hæc verba se reflectens, addit : « Ad « ejus ergo similitudinem, atque imaginem, justus « cupiens suæ vitæ instituta formare, accusatus « tacet, læsus remittit, dissimulat lacessitus et non « aperit os suum, ut illum imitetur, qui sicut agnus « ad victimam ductus, sic non aperuit os suum et « cum possit habere quod referat, magis vult silere « quam dicere. »

VERSUS 51.

Amen, amen dico vobis : Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.

1. — S. Thomas, *in Joan.*, hoc loco ad summam Christi mansuetudinem nobis repræsentandam, optime observat quod inimicis suis bonum pro malo reddiderit; dicit enim : « Sciendum quod quamvis « Christus lacessitus esset injuriis et opprobriis, « non tamen destitit a doctrina; sed postquam « habere dæmonium dictum est, prædicationis « suæ beneficia largius impendit, in quo datur no- « bis exemplum, quod cum malorum perversitas « crescit, et per opprobria hominum conculcantur, « qui convertuntur, non solum prædicatio frangi « non debet, sed etiam augeri. » Salmeron vero e contra opinatur Christum prædicationem suam brevi temporis spatio intermisisse, donec irrogatas sibi diluisset calumnias et contumelias : « Post- « quam injuriis objectis satisfecit, redit Dominus « ad verbi sui, quod prædicabat, commendationem « et quod illi impudentes dæmoni tribuebant, et « urget ad fidem tanto præmio proposito, et docet « ne ob injurias a docendi beneficio refrigesca- « mus. » Postquam enim doctrinam suam, quæ alta, incomprehensibilis et cœlestis erat, veluti a dæmonio sibi acquisitam calumniati fuissent, calumniam hanc falsum esse ostendit, quando æternæ veritatis verbo asseruit, dicens : *Amen, amen dico vobis : si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum;* certum est etenim dæmonem mortis, non vero vitæ, maximæ æternæ auctorem esse. Unde Chrysologus ait : « Dæmon mali « auctor, mala promittit, non bona; occidere, non « vivificare consuevit. Ergo non est dæmon, sed « Deus est Christus, qui redonat, quam donaverat « vitam. »

2. — Considerandum quoque hic est dictio illa *servaverit*; hac enim Salvator noster utitur, ne quis sibi persuadeat, ad mortem æternam evadendam sufficere quod voci et verbo Dei aures nostras arrigamus. Unde dictionem hanc Salmeron ita exponit : « Si quis sermonibus meis Evangelicis obtem- « peraverit, fide illos excipiendo, affectu amando « et manibus operando. » Cui consonat expositio Jansenii dicentis : « Nisi simpliciter audierit, sed « auditum etiam servaverit; » id est, ut Albertus Magnus ait : « Per amorem et amoris impletionem. » Notandum quoque Christum non dicere *servat*, in tempore præsenti, sed *servaverit*, ut denotet perseverantiam. In quæ verba D. Thomas idem quasi notat, dum ait : « Servaverit, primo quidem per « fidem et jugem meditationem, *Prov.*, IV, 4 : *Dilige « eam et conservabit te.* Secundo vero, per operis « impletionem. » S. Bonaventura dicit : « *Servave- « rit*, scilicet et in corde, et in opere. *Qui habet*

« *mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me.* « *Joan.*, XIV, 21. » Theophylactus ait : « Hoc est « credendo simul, et vitam habens puram ; tunc « enim vere quis tenet doctrinam Domini, quando « et puram habet vitam. » *Desiderabilia super aurum,* inquit Psalmista, *Psal.* XVIII, 11, *et lapidem pretiosum multum, et dulciora super mel et favum ; etenim servus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.* Et quidem idipsum de præceptis Dei asseritur, de ejus pariter verbo dici potest, de quo similiter ita scribitur *Psal.* XI, 7 : *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum.*

3. — Glossa ex eo quod Michol ob derisum et contemptum Davidem maritum suum, perpetua quadam punita fuit sterilitate, morale hoc elicit documentum : « At contra filia Saul cubiculum « regis ingressa nullos concepti seminis fructus dat « quia qui verbum Dei auretenus percipiunt, abs- « que boni operis prole diem perpetuæ mortis « expectant. »

Mortem non videbit in æternum.

4. — « Id est, nusquam experietur, seu sentiet « mortem temporalem ; quia nec in præsenti priva- « bitur vita gratiæ, nec in futuro vita gloriæ. » Quisquis verbum Dei cum fructu auscultat, illudque in corde suo conservat, vivam quoque amicitiam et gratiam Dei continuat, atque ab illius offensis pro viribus abstinet. In cujus probationem S. Thomas adducit Ecclesiastici, XXIV, 30, 31, textum : « *Qui* « *operantur in me,* scilicet in divina Sapientia, *non* « *peccabunt, et qui elucidant me, vitam æternam ha-* « *bebunt* ; et congrue tali merito debetur tale præ- « mium, nam vita æterna præcipue in visione Dei « consistit : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te* « *solum verum Deum.* Hujus autem visionis quod- « dam principium in nobis fit per verbum Christi, « *Matth.*, XIII. »

5. — Jansenius ita exponit : « *Non videbit,* id « est, non experietur ; non sentiet mortem in æter- « num, quia ab æterna morte erit liber, et mors « corporis ei mors non erit, sed somnus et migra- « tio ; » mors etenim terribilis et formidanda qui- dem est impiis, non vero justis, imo hi mortem quasi suavem quemdam somnum esse experiuntur. Idem quoque Auctor aliam quamdam observatio- nem ingeniosam subjungit, dicens : « Circa quæ « verba, notandum, idem a Domino promitti ser- « vantibus sermonem ejus, quod supra promisit « manducantibus carnem ejus, ut intelligamus ver- « bum Dei æquari in hac parte Eucharistiæ ; utrum- « que enim est panis ; mentem hominis nutriens et « vivificans. » Albertus Magnus illa verba : *Non videbit mortem,* ita exponit : « Hoc est æternæ mortis « amaritudinem non experietur. *Sap.*, VI, 19 : *Cus-* « *toditio legum consummatio incorruptionis est.* »

6. — Ex his quoque verbis efficacia verbi Dei clare deducitur, de qua Verbum æternum in S. Joanne, V, 21, ita loquitur : *Sicut Pater suscitat mortuos et vivificat, sic Filius quos vult vivificat.* Modum autem quo animabus nostris vitam donat, declarare volens, subjungit : *Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit et credit ei, habet vitam æternam.* Etenim anima quæ in peccatis suis sepulta quasi computrescit, si ad audiendam vocem et verbum Dei cor suum aperuit, protinus ad gratiæ vitam redibit. Unde S. Bernardus ait : « Licet mor- « tuus in peccato, si audieris vocem Filii Dei, « vives ; sermo enim, quem loquitur, spiritus et « vita est. » Ezechielis *cap.* XXXVII legimus, Deum huic Prophetæ campum quemdam ostendisse nudis mortuorum ossibus et cineribus refertum, eique præcepisse ut conversus ossa isthæc circumquaque respiceret ac demum interrogasse illum : *Fili hominis, putasne vivent ossa ista?* Qui respondit : *Domine Deus, tu novisti.* Cui Deus subjunxit : *Vaticinare de ossibus istis, et dices eis : Ossa arida, audite verbum Domini.* Quodnam obsecro majus poterit videri prodigium, quam quod Sapientia illa increata Prophetæ imperarit, ut aridis illis cadaverum craniis, ossibus et cineribus, qui nec aures habent ad audiendum, nec cor quod voci et verbo ejus aperiri possit, verbum Domini pleno ore ferventer prædicet? At vero Propheta subjungit : *Hæc dicit Dominus ossibus his : Ecce ego intromittam in vos spiritum, et vivetis, et dabo super vos nervos, et succrescere faciam super vos carnem, et scietis quia ego Dominus.* Eodem igitur modo invenietur fortasse e peccatoribus quispiam, qui in vitio vel peccato aliquo certo ita fuerit radicatus et habituatus, ut vitium istud ipsa quoque ossa et medullam ejus penetrasse videatur, cujus etiam cor instar aridi cineris exsuccidum sit, qui tamen si ad locum aliquem devenerit, ubi alter quidam Ezechiel, vel prædicator Apostolicus verbum Dei annuntiarit, se ad vitam gratiæ denuo resurrecturum esse sperare haud immerito poterit : *Dabo vobis spiritum et vivetis, et scietis quia ego Dominus. Joan.*, V, 25 : *Amen, amen dico vobis, quia venit hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent.* Ubi S. Augustinus dicit Christum illis verbis non loqui de judicio finali, *quando in jussu et voce Archangeli et in tuba Dei descendet de cœlo, et mortui qui in Christo sunt resurgent* ; quia judicium illud etiamnum futurum est ; at vero hora illa jam venisse dicitur : *Et nunc est* ; adeoque non de corporum, sed de animarum resurrectione, quæ in virtutem vocis et divini verbi sui fiet, loquitur. S. Ambrosius de viduæ Naimiticæ filio loquens dicit : « Quis « est iste tumulus tuus, nisi mali mores ; tumulus « tuus perfidia est, tumulus tuus guttur est : *Sepul-* « *chrum patens est guttur eorum* ; ab hoc sepul- « chro te liberavit Christus, ab hoc tumulo surges, « si audies verbum Dei. »

VERSUS 52.

Dixerunt ergo Judæi : Nunc cognovimus quia dæmonium habes : Abraham mortuus est, et Prophetæ, et tu dicis : Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in æternum.

1. — Ipsimet Judæi hisce verbis aperte fassi sunt, quod antea Christo per calumniam et injuriam imposuerint, dicendo : *Dæmonium habes,* siquidem dixerunt : *Nunc cognovimus.* Unde Salmeron ait : « Dicendo, *nunc cognovimus,* ostendunt se « id prius non nisi mendaciter et calumniose « Christo objectasse ; est autem in mundo commu- « nis hic morbus, ut plerique Christi gratiam et « beneficia sensu carnis tantum æstiment. » Jansenius existimat quod quando prima vice dixerunt : *Dæmonium habes,* illam non habuerunt cognitionem qualem sibi nunc post habitum Christi cum ipsis discursum habere videbantur : « Significant se hoc « prius, cum illi objecerint, non cognovisse, aut « non satis cognovisse. » Vel etiam, ut Toletus exponit, non negant se antea illum dæmoniacum esse cognovisse, sed ostendunt : « Illud idem esse « sufficiens argumentum id affirmandi, etiamsi « nullum aliud præcepisset ; solemus enim dicere : « nunc novi te amicum ; nunc intelligo te virum « doctum, id est, vel ex hoc solo nosco te amicum, « te virum doctum ; sic nunc, vel hoc solo, satis « ostendis te dæmonem habere, etiamsi nihil aliud « dixisses, vel fecisses. » Dionysius Carthusianus ait : « Tam insensate tamque manifeste mendaciter « loqueris, quod qui paulo ante opinabamur te dæ- « monium habere, illoque instiganti, stultissime « loqui, nunc certi sumus de hoc. »

2. — Cajetanus ex hac verborum interpretatione deducit, Judæos Christum in tantum existimasse dæmoniacum in quantum illum reputabant esse fallacem, impostorem, mendacem : « Impossibilem « reputabant veritatem verborum Jesu et propterea « dicunt se nunc cognovisse quod dæmonium ha- « bet, utpote loquens manifeste falsa. » Unde manifeste colligitur, quantum homini infamiam mendacium conciliet. Enimvero certissimum esse novimus quod ipsamet prima et æterna Veritas in eodem capite de dæmonio loquens dicat : *Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, et pater ejus.* S. Thomas dicit : « Ponit peccatum dæ- « monis contra Deum, quod consistit in hoc quod « avertit se a veritate, quæ Deus est, primo osten- « dit eum a veritate aversum ; secundo ostendit « eum veritati contrarium. » Diabolus primus mendacii inventor fuit, qui deinceps per idem omnes suos sequaces seducit. Unde Origenes, *in cap.* VIII *Joan.*, ait : « Diabolus mendacium genuit, seductus « est a semetipso ; in hoc deterior, quod alii ab eo « falluntur, ipse sibi deceptionis est auctor. » S. Augustinus ait « : Quomodo Deus Pater genuit « Filium veritatem, sic diabolus lapsus genuit qua- « si filium mendacium. » S. Thomas scribit quod Judæi in injuria, quam Christo impegerant, dicendo : *Dæmonium habes,* in tantum fuerint confirmati, in quantum se falsitatem mendacii ejus manu sua tangere et palpare credebant : « Hoc ideo « dixerunt, quia notum est apud Judæos, quod « adinventor peccatorum est diabolus, et præcipue « mendacii, secundum illud III *Reg.*, XXII, 22 : « *Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium.* » Jam ipsum audierant dicentem : *Si quis sermonem,* etc., id quod illis evidens videbatur falsitas esse, siquidem ipsum de morte corporali, non vero de spirituali et æterna locutum fuisse credebant : « *Dæmonium habes,* quasi dicant : Ex instinctu « dæmonis mendacium loqueris. » Porro ut ipsum de mendacio convincerent, duo præcipue adducunt argumenta : Primo, aliquorum scilicet Abrahæ et Prophetarum mortem proponunt. Secundo, verba ab ipsomet prolata adversum eum adducunt, dicentes : *Et tu dicis : Si quis,* etc., unde ipsum falsa asseruisse concludunt. S. Thomas autem in æternæ et incarnatæ Veritatis defensionem respondet : « Mortui sunt corpore, sed vivunt spiritu, quia ser- « monem Dei servaverunt. »

3. — Salmeron ait : « Ex Christi verbis calum- « niam struunt, ac si de morte corporis duntaxat « esset locutus. » Ex quo verissimum esse liquet, quod *animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus,* etc., quia Christum dicere voluisse credebant, quod verbum et prædicatio ejus a morte præservaret, adeo ut hac ratione homines in præsenti vita degentes immortaliter vivere potuissent.

4. — Cajetanus malignitatem et iram ipsorum notat, dum in calumnias et contumelias prorumpunt, seque impostores esse perspicue manifestant : « Vide furorem ; non solum a contumelia inchoa- « bant responsionem, cum tamen Jesus eis mani- « festissime proponeret eorum salutem, sed pro- « prii honoris obliviscuntur, manifestantes se « hactenus dixisse : *Dæmonium habes ;* non enim « dicunt : *Nunc* etiam *cognovimus,* sed *nunc cogno-* « *vimus.* Prius igitur non cognoverant, et tamen « dixerunt? »

VERSUS 53.

Numquid major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? Et Prophetæ mortui sunt? Quem teipsum facis?

1. — « Mira cæcitas Judæorum, » inquit Dionysius Carthusianus, « experimentaliter enim consta- « bat, quod Jesus in gratia prophetiæ, in altitudine « sapientiæ, in efficacia miraculorum, in conversa- « tione spiritualium operum excessit Abraham, sed « omnia ista adscripserunt diabolo. »

2. — Porro Judæorum argumentum, ut Salmeron ponderat, hoc erat : Abraham, Prophetæ, et quotquot illis crediderunt, mortui sunt omnes, tuumque verbum majoris utique non erit virtutis, quam verbum Dei fuerit ; hoc autem auditum, susceptum et a prædictis diligenter custoditum ac conservatum, illos in vita superstites conservare non potuit, multo igitur minus tuum idipsum efficere poterit ; sed consequentia hæc nequaquam valet : « Male inferunt, quia Dominus non de morte carnis, sed spiritus loquebatur, et quod ad illam attinet, Abraham et Prophetæ vivebant. » Cajetanus proinde illos cæcos appellat, eo quod se ab odio decipi et hebetari permiserint, ne suam possent videre ignorantiam : « Excæcati odio non solum errant, intelligendo verba Jesu de morte corporis, sed præcipites non dubitant, non quærunt quo sensu illa verba dixerit, sed definiunt de morte corporis dicta, et propterea objiciunt mortem Abrahæ et Prophetarum, quos constabat servum Dei servasse. »

3. — *Quem teipsum facis?* dicebant, quasi dicere voluissent, cur divinam tibi filiationem usurpas ? Unde Salmeron ait : « Quasi sibi Filii Dei dignitatem usurparet, cum teste Apostolo, *non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* »

Additio.

a. — *Numquid tu major es patre nostro Abraham?* Patrem vocant Abraham, cujus germanos filios se neutiquam præstabant ; ideo alia vice Christus eis exprobrat, dicens : *Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Filios hic vocavit eos, ait D. Chrysostomus, *in Psal.* IV, qui antea ex viris bonis nati fuerant et Dei honorem perceperant ; deinde mutati erant et evaserant deteriores, et suum honorem perdiderant. Ut enim magis amplificaret eorum reprehensionem, eorum honorem revocavit in memoriam, maximum esse crimen ostendens, quod cum tales essent, et orti ex talibus, ad tantam se præcipitassent improbitatem. Quod pariter de Christianis intelligendum venit, quorum ex eo capite peccata plurimum aggravantur ; cum e contra, qui ex ignorantia peccant, quodammodo excusabiles videantur.

Versus 54.

Respondit Jesus : Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est ; est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus vester est.

Respondit Jesus : Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est.

1. — Quasi diceret, inquit Lucas Brugensis, « falsa ac mendax est, si quid mihi attribuam præter veritatem. » Declarare enim voluit, quod nec ambiat, nec quærat propriam gloriam. Unde Salmeron ait : « Quia solus Deus est cognitor et approbator sui ipsius, non autem ullus homo, non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Christus ergo se humanitus non glorificavit, quia omnis gloria, quam sibi potest attribuere creatura, vana est. » Et ratio est quia homo seu quælibet alia creatura nullum habet objectum, unde gloriari possit aut debeat, quia nihil habet quod non acceperit, præterquam quod gloriari vitium sit, cum per illud injustitia committatur, dum sic gloriando alienum usurparetur. Et ideo considerabilem hanc exinde deducit consequentiam : « Quod si nihil erat gloria Christi, si seipsum glorificasset, quem quæso dabis, qui se glorificando veram et solidam gloriam acquirere possit ? »

2. — Toletus considerat quod Judæi Christo quem hominem aliis hominibus similem et parem esse credebant, imputarint, quasi superbo et elato animo vaniglorius esset, a qua calumnia ipse se prædictis justificare nititur, quasi dicere vellet : « Si ego ut homo, id est, ex operibus hominis solius gloriam quærerem, profecto parvi esset momenti ; at non ex humanis operibus gloria mea est, sed ex divinis, quæ feci, et facio ; non ergo jactantiæ potestis tribuere verba, sicut nec opera, quæ non hominis, sed Dei, cui jactantia non inest, sunt : *Est Pater meus qui glorificat me.* »

3. — Dionysius Carthusianus verba illa Christi hunc sensum habere dicit : « Si ego gloriosum seu magnum me dico inordinate et non sub ordine sapientiæ Dei, secundum quod mihi imponitis, gloria mea, id est, dignitas, quam mihi adscribo, nihil, id est, nullius est reputationis, vana et falsa. » Verum quidem est quod se lucem mundi appellarit et alia similia de se dixerit, quæ in ipsius gloriam redundabant, hoc tamen sine ulla jactantia vel inordinatione fecit, prout ipsi calumniabantur, siquidem se id ex æterni Patris sui jussu et ordinatione fecisse protestatur, qui ipsum exaltari et glorificari volebat : *Est Pater meus qui glorificat me.* Hic illum in Jordane et in monte Thabor manifeste Filium suum dilectum proclamavit : *Hic est Filius meus,* etc. « Glorificat me per opera miracula et per Prophetarum eloquia. »

Additio.

a. — *Ante dixerat Christus : Ego non quæro gloriam meam ;* sed gloriam suam nunc omnem refundit in Patrem. Sic veri Dei servi non quærunt gloriam, cunctosque solent aspernari honores, quantum possunt, divinæ tamen nequaquam obstrepunt vocationi. Certissimum est enim, et negari nequit, quod inter alias conditiones, quibus anima quædam electa, Deoque chara, instructa esse debet, hæc una sit, eaque non minima, quod videlicet vocationi divinæ prompte, expedite et sine ulla dilatione ob-

sequi et respondere debeat, et tamen multos Dei servos oblatos sibi honores, pro viribus respuisse videmus. De ipsomet Dei Filio, in Psalmo II, 2, hæc scripta legimus : *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion.* Et Psalmo CIX : *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis.* Unde colligitur Dei Filium eo usque præstolatum fuisse, donec ab æterno Patre suo, ut in thronum se collocaret imponeretur, præcipereturque. Id quod perfecte cum eo consentit quod Apostolus ad condemnandam ambitiosorum superbiam hisce verbis scribit, *Heb.*, V, 4 : *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Sic et Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum : Filius meus es tu; ego hodie genui te.* Ad dignoscendum eum qui imperiis gerendis habilis sit et idoneus, Oleaster hoc infallibile signum esse statuit : « Quemcumque videris sub præfectura « quasi sub onere gemere, crede illum optime « demandatum munus administrare; quem vero « lætum, ac gaudentem de hac re conspexeris, « dicito illum utilitatem et vanitatem in dignitate « quæsiisse. »

VERSUS 55.

Et non cognovistis eum, ego autem novi eum; et si dixero, quia non scio eum, ero similis vobis mendax; sed scio eum, et sermonem ejus servo.

Et non cognovistis eum.

1. — *Si enim cognovissetis me et Patrem meum utique cognovissetis;* nam ut S. Philippo dixit : *Philippe qui videt me, videt et Patrem,* et ideo e converso qui Filium non cognoscit, multo minus in divinis cognoscet Patrem. Dionysius Carthusianus ait : « Secundum proprietatem relativam et propriam « Patris rationem, nec Deum cognoverunt cogni- « tione formata sed informi, non enim obedierunt « ejus præceptis, ideo factis eum negabant; » citatque illum S. Joannis textum : *In hoc scimus quoniam cognovimus Deum, si mandata ejus observamus.* Super quæ verba S. Cyrillus, *lib.* V *in Joan.*, ita scribit : « Nam soli cognoscere Deum suum dicuntur, qui « viam mandatorum ejus perambulant, neque ab « ea declinant. »

2. — Hugo Cardinalis ait : « *Non cognovistis,* « quasi dicat : Jactatis vos de eo, quod Deus vester « sit, sed eum ignoratis, quia ei qui omnia pro eo « dicit et facit, ut ipse glorificetur, injuramini et « missum ab eo non recipitis. »

Et si dixero, quia non scio eum, ero similis vobis mendax.

3. — Lucas Brugensis ait : « Ad increpandum « mendacitatem eorum, qui proprio quodam vitio « mendaciis studentes, veritatem opprimere satage- « bant. »

4. — Toletus existimat, quod Christus Judæos non ex ira vel odio mendaces appellarit, sed potius ex divinæ gloriæ zelo idipsum fecerit : « Mendaces « eos appellat, non metu vindictæ, sed zelo divinæ « gloriæ, quæ divinitatem ejus dæmonio tribuebant, « Deique gloriam in jactantiam et ambitionem con- « vertebant. »

Additio.

a. — *Est Pater meus qui glorificat me. Vos non cognovistis eum; ego autem novi eum.* Verum dicit hic Christus; non enim cognoverunt eum, nam qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, hic mendax est; quo circa et tu, o Christiane, vide num vere cognoscas Deum. Abominabiles enim sunt mali Christiani, qui fidem quidem exterius profitentur, factis autem negant. S. Justinus Martyr, in apologia secunda, pro Christianis, Christianorum nomine indignos esse censet omnes illos qui fidem lingua confitentur, quam operibus conculcant et per fidem negant : « Etenim, » inquit, « qui non « ita vivere comperiuntur, sicut ille docuit, certum « id documentum est, non esse Christianos, quam- « vis doctrinam Christi lingua profiteantur, non « enim professentes tantum, sed operibus simul, « professionem confirmantes salvatum iri dicit. » In cujus probationem, illam adducit a Christo, *Matth.*, VII, protestationem factam : *Non omnis qui dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei.*

VERSUS 56.

Abraham Pater vester exultavit, ut videret diem meum, vidit, et gavisus est.

Abraham pater vester exultavit, etc.

1. — Christus Dominus hoc argumento Abraham se majorem esse probare voluit, quasi diceret, inquit Theophylactus : « Etenim major sum, etenim « ille exultavit, ut videret diem meum, hoc est « desideratum et operatum habuit illum. »

Ut videret diem meum.

2. — *Diem meum,* « id est, » ut S. Bonaventura exponit, « tempus vitæ meæ. Unde Augustinus « dicit : Totam vitam Domini corporalem, diem « vocat, qui nescit occasum; » semper namque illi sol justitiæ splendebat, quia ipse est, de quo scribitur : *Ego sum lux mundi.* S. Bonaventura citat S. Joannem Damascenum dicentem : « Dies est, « quando est sol super terram et quia ipse erat sol « justitiæ, ideo vita sua in mundo fuit dies. » Lucas Brugensis quoque hunc diem exponit de tempore, quo nobis hic in terris in carne visibiliter apparuit, dum nostram salutem operatus fuit. Salmeron similiter diem illum de tempore, quo in hac mortali vita vixit, interpretatur, dum ait : « Diem

« effectum a Sole justitiæ irradiante, de quo Domi-
« nus : *Me oportet operari opera ejus, qui misit me,*
« *donec dies est.* » S. Thomas distinguit dicens :
« Est autem duplex dies Christi, scilicet æternitatis,
« de quo, *Psalm.* II, 7 : *Ego hodie genui te.* Idem
« dies Incarnationis et humanitatis, de quo infra,
« IX, 4 : *Me oportet operari donec dies est; et Rom.,*
« XIII, 12 : *Nox præcessit, dies autem appropinqua-*
« *vit.* » Abraham autem utrumque diem videre desideravit. Et quidem de die æternitatis nulli dubium esse potest; Incarnationis vero diem oculo fidei vidit. Toletus sanctum hunc Patriarcham Filium Dei hac nostra mortali carne induendum præscivisse scribit, utpote quem ex ejus progenie et lumbis incarnandum esse, divina ex revelatione accepit, atque ideo tempus hujus Incarnationis futuræ scire magnopere desideravit.

3. — Cajetanus dicit : « *Ut videret diem meum,*
« id est, claritatem divinitatis meæ. » Chrysostomus, *Hom.* LIV *in Joan.*, de passione et morte Redemptoris interpretatur, dum ait : « *Diem* autem
« *meum* hoc in loco crucem mihi significare vide-
« tur. » Cui consentit Theophylactus dicens : « *Diem*
« autem *meum* dicit crucem, nam præfigurabat
« illum Abraham in oblatione Isaac et arietis sacri-
« ficio; sicut enim illic Isaac ligna, ita Dominus
« crucem portavit; et sicut relictus quidem est
« Isaac, immolatus autem aries, ita et Deus quidem
« alienus est a passione; in humana autem natura
« et carne passus est. » Traditore a cœnaculo exeunte, ut Redemptorem nostrum lictorum manibus consignaret, idem Dominus noster æternum Patrem hisce verbis fuit affatus : *Venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te;* unde liquet quod lux et claritas mysticæ hujus diei, mirè adaugenda erat. Unde S. Cyrillus Hierosolymitanus, *Catec.*, XXXIII, ait : « Vides quomodo gloriam pro-
« priam sciebat esse crucem. »

Vidit, et gavisus est.

4. — « Tunc vidit, » inquit Beda, *in Joan.*, « cum
« in figura summæ Trinitatis tres Angelos hospitio
« recepit, quibus profecto susceptis, sic tribus quasi
« uni locutus est. »

5. — Chrysostomus ait : « Significans non invi-
« tum se ad passionem venire, siquidem laudat
« eum, qui in cruce delectatus est, quæ salus mundi
« erat. » Hugo Cardinalis Abrahamum lætatum fuisse dicit, quia suam et totius generis humani redemptionem prævidit : « Per hoc ostendit Chris-
« tus quod non invitus venit ad passionem, quia
« laudat Abraham, qui lætatus est in cruce. »

VERSUS 57.

Dixerunt ergo Judæi ad eum : Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti?

1. — « Irridentes verbum Christi, opponunt, »
inquit Toletus, « nondum habes quinquaginta
« annos et vidisti Abraham, qui tot retro sæculis
« fuit? »

2. — At vero dices, ex quo Christus illo tempore triginta tribus tantum annis major non erat, cur Judæi ætatem ejus ad tanto majorem referunt? S. Bonaventura id illos fecisse dicit : « Ob maturitatem
« gressus, et morum, et sermonum, et elegantiam
« personæ, æstimabant eum esse magnæ ætatis,
« ætas enim senectutis vita immaculata. » Dionysius Carthusianus quorumdam refert opinionem, qui ipsum majorem ætatem præ se tulisse dicunt,
« propter jejunia et labores, et propter nimiam
« maturitatem. » Hugo Cardinalis ait : « Dici
« potest, quod multum laboraverat et terra calida
« est valde, et ita consumpserat et labor, et calor,
« et inopia naturam ejus delicatissimam. » Idem quoque Auctor dicit : « Dixerunt irati, solam in eo
« ætatis carnem pensantes et divinam naturam non
« considerantes. »

VERSUS 58.

Dixit eis Jesus : Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.

1. — « Quæritur, quare sic loquitur, » inquit S. Bonaventura, « et non ait : *Ego fui* antequam
« Abraham esset? » Et cum S. Gregorio respondet, notando, quod « *ante* est præteriti temporis; vox
« vero *sum*, præsentis; et quia præteritum et futu-
« rum tempus divinitas non habet, sed semper esse
« habet, ideo ait : *Ego sum;* sicut : *Ego sum qui*
« *sum.* » Eamdem quoque considerationem Albertus Magnus adducit, dum ita scribit : « Non dicit
« *fui*, vel *eram*, quia æternitas non habet nunc
« præteritum, sed ut dicit Boetius : Nunc stans et
« non movens se, semper facit æternitatem. » Unde Chrysostomus ait : « In his verbis divinitatem expri-
« mit, » seque palam omnibus manifestavit, quia tempus passionis ejus propinquum erat, in quo se Filium Dei esse omnibus manifestaturus erat : *Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum. Joan.*, VIII, 28.

2. — Salmeron verba hæc non solum de divinitate, sed etiam de humanitate intelligenda esse advertit : « Hæc verba non tantum de divinitate
« Christi, quæ et omnia sæcula transcendit, sed
« etiam de Christo Deo et homine sunt intelli-
« genda; nam ut ait Apostolus, *Heb.*, XIII, 8 : *Jesus*
« *Christus heri et hodie, ipse et in sæcula,* quod om-
« nibus sæculis cognitus fuerit mediator, quo pla-
« candus esset Deus et omnibus ætatibus, viguit
« gratia mediatoris. »

VERSUS 59.

Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum. Jesus autem abscondit se, et exivit de templo.

Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum.

1. — Quod si in publica platea, aut foro, eo tempore fuissent, facile reperiri lapides potuissent, quibus Salvatorem impeterent, jam vero in templo erant. Plinius apte ad propositum scripsit : « Furor « cum fervescit, gignit ferrum, parturit gladios, « spargit lapides. » Lucas Brugensis ait : « Tulerunt « lapides sparsim forte jacentes in area atrii pro- « fani, vel certe ex pavimento extractos, ut erat « atrium lapidibus stratum et solent seditiosi furore « acti quodvis obvium rapere. » Ipsum namque per illa verba : *Antequam Abraham fieret, ego sum,* blasphemiam gravem protulisse existimarunt, atque ideo in illum tanquam blasphemum lapides jacere voluerunt : « Ubi apparet manifestus furor, » inquit Cajetanus, « sine processu, sine auctoritate Judicis, « sine sententia procedere ad lapidationem, non « habita etiam ratione loci, scilicet templi. »

2. — S. Bonaventura ait : « Tanta duritia, quo « curreret nisi ad lapides, ait Augustinus. » Præter cujus testimonium etiam S. Anselmi auctoritatem adducit, dicentis quod saxa illa et lapides duritiam et obstinationem cordis ipsorum præfigurabant : « Hoc signabat, quod insensati et obdurati, corda « lapidea habentes lapideis affectibus et objurgatio- « nibus volebant obruere veritatem. Unde et ipsi « lapides erant. *Matth.*, III, 9 : *Potens est Deus de « lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Promisit « Dominus credentibus : *Auferam cor lapideum de « carne vestra;* in figura duritiæ illorum fuit lex « eis data in tabulis lapideis. »

3. — Salmeron lapidationem hanc, cui se Judæi jam accincturi erant, in ea quam Judæi Moysi, *Exod.*, XVII, et David, I *Reg.*, XXX, intentarunt, præfiguratam esse dicit.

4. — Idem quoque Auctor : « Agnosce nostram « insignem stultitiam, cum enim nobis Dominus « Jesus se vult ostendere, lapidibus eum volumus « petere. Lapidatio, ignis, suspensio et fustigatio « legis erant pœnæ; crux autem Romanorum sup- « plicium erat, ne quis ergo Dominum legis ob- « noxium esse dicat, noluit pœna legis mori; nec « alia die, qua licebat Judæis lege agere, ne ex hoc « injusta appareret eorum sententia. Noluit præ- « terea lapidari, quia lapides debebant in passione « testari et prædicare ejus Divinitatem. »

5. — Toletus refert S. Augustinum a S. Bonaventura citatum, qui de Judæis ita scribit : « Simi- « les ad similes se convertisse, ad lapides se con- « vertunt, quorum corda erant duriora et insensi- « biliora lapidibus. Rei ac nocentes pœnam qua « digni erant, parant et tentant inferre innocenti, « imo ipsi Deo; » at vero Lucas Brugensis scribit : « Cum illi lapides tollerent, ut scribit Augustinus, « ut mitterent in eum, quid magnum erat, ut eos « continuo dehiscens terra sorberet, et pro lapidi- « bus, inferos invenirent? Non erat magnum Deo, « sed magis erat commendanda patientia, quam « exerenda potentia. »

6. — Unde adimpletum fuit cœleste illud oraculum, quo Spiritus Sanctus protestatur, *Sap.*, XI, 7 : *Per quæ quis peccat, per hæc et torquetur,* quia sicut ipsi ad Messiam lapidandum manus suas lapidibus admoverunt, ita quoque ipse illis futurum esse prædixit et vere contingit, quod in hujus immanissimi flagitii supplicium, Jerosolymis non remanserit lapis super lapidem : *Venient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Luc.*, XXI, 6.

Jesus autem abscondit se.

7. — Quærit hoc loco D. Chrysostomus, *Hom.* LIV *in Joan.*, cur non potius impetum et furorem ipsorum, per divinam suam auctoritatem et potestatem represserit, tunc enim viso prodigio utique credidissent : « Ita enim credidissent; » sed respondet ipsos nequaquam inde ad credendum permovendos fuisse : « Paralyticum sanavit et non credi- « derunt; innumera operatus est et in ipsa passione « stravit eos supinos, et visum abstulit, et non cre- « diderunt, et quomodo si id fecisset, credidissent? « Animo enim desperato nihil pejus, quamvis « signa, quamvis miracula videat, in eadem perstat « pertinacia. »

8. — Albertus Magnus hanc Christi fugam nequaquam ejus ignaviæ attribuendam esse monet : « Non « timore mortis; quia crucifixoribus occurrit, neque « impotentia resistendi, quia uno verbo in inferno « omnes præcipitare potuit; cedens furori usque « dum veniret hora passionis, docens nos furorem « hostium pro tempore declinare. » Beda quoque idem tetigit documentum, dum ait : « Cur absconi- « dit, nisi quod homo inter homines et factus « Redemptor noster alia nobis verbo loquitur, alia « exemplo? Quid autem nobis exemplo loquitur, « nisi ut etiam cum resistere possumus, iram super- « bientium humiliter declinemus. » Nec timendum est inde nostram lædendam esse existimationem, quia ut ait S. Gregorius, *Hom.* XVIII *in Joan.* : « Imi- « tatione Dei gloriosius est injuriam tacendo fugere, « quam respondendo superare. » Imo ipse quoque Seneca licet ethnicus dicit : « Pusilli hominis et mi- « seri est, repetere mordentem; mures et formicæ, « si manum admoveris, ora convertunt, imbecilliora « se lædi putant, si tangantur. »

9. — Chrysostomus dicit : « Deus quando fugit « hominem Sacramenti est, non pavoris. » S. Bonaventura alias affert fugæ hujus rationes; dicit enim Dominum fugisse : « Ex humilitate et ad

« ostensionem suæ veræ humanitatis et exempli « exhibitionem, declinandi malitiam superborum et « ad exemplum patientiæ in sustinendo injurias. » Salmeron in hoc facto duas sententias verificari notat. Prima videlicet, *Prov.*, XIX, 11 : *Doctrina viri per patientiam noscitur.* Secunda vero, *Prov.*, XX, 3 : *Honor est homini qui separat se a contentionibus.* « Sunt enim, » inquit ulterius idem Auctor, « qui « dedecori ducunt, non semper responsare et repli- « care, ut ita ignem iracundiæ et contentionis « accedant et, ut dicitur, nimium altercando amit- « titur veritas. » S. Thomas alia duo fugæ hujus tangit mysteria, nimirum : « Ut daret fidelibus suis « exemplum declinandi persecutores suos. Secundo, « quia non elegerat hoc genus mortis, sed potius « in ara Crucis voluit immolari et quia nondum im- « pletum erat tempus, adhuc fugit. » Idem quoque S. Doctor Christum se in virtute divinitatis suæ, suis se inimicis invisibilem reddidisse asserit : « Non « autem abscondit se sub lapide, vel in angulo, sed « potestate suæ Divinitatis invisibilem se eis exhi- « bens exivit et recessit. » Cajetanus quoque ait : « Redditus est invisibilis ab eis ; » id quod Jansenio occasionem dedit dicendi : « Qui jam verbis suam « aperte significavit Divinitatem, eamdem reipsa « ostendit, cum abscondit se ab eis, reddendo se « illis invisibilem. » Dionysius Carthusianus hanc absconsionem duobus modis interpretatur : « Dupli- « citer potest intelligi, primo quod percussit eos « cæcitate, qua aliquid non videtur, cum alia « videatur, vel si videtur, non agnoscitur; secundo, « quod Jesus divina virtute fecit, ne color corporis « sui immutaret visum Judæorum. »

10. — Quod ad sensum moralem vero S. Bonaventura observat Salvatorem, qui est is de quo scribitur : « *Ego sum veritas,* se abscondisse, ad « designandum, quod eis veritas absconditur, qui « ejus verba contemnunt. »

11. — Salmeron alio modo hanc fugam ponderat, dicit enim : « Cavendum nobis est, ne dum « Christus per seipsum vel per Ecclesiam, vel per « Angelos et Prædicatores nos alloquitur, ne inquam « lapides tollamus, ne inquam dura corda assuma- « mus, quæ nec beneficiis molliantur, vel flagellis « frangantur, nec lumini Dei cedant, quibus dici- « tur : *Hodie si vocem Domini audieritis, nolite obdu- « rare corda vestra,* nam Christus abscondit se ab « induratis. »

Exivit de templo.

12. — « Designans derelictionem illorum, » inquit Albertus Magnus, « et transitum ad gentes, « *Matth.*, XXIII, 38 : *Ecce relinquetur vobis domus « vestra deserta.* »

13. — Rupertus Abbas Tuitiensis considerat quod infortunia, quæ ipsis deinceps obvenerunt, satis illos a Deo derelictos et abjectos esse subindicarint : « Mala subsequentia probaverunt vere de « templo illo exiisse et de civitate illa abiisse Je- « sum. »

Additio.

a. — *Tulerunt ergo lapides ut jacerent in eum.* Ipso in templo Christum intentant lapidare Judæi, sed valde notandum est quod Jesus statim se subduxit ex templo, ad indicandum quod in pœnam jam templum illud carebit Christi præsentia in perpetuum, quod gravissimum supplicium est. Sacrorum enim locorum profanatores a Deo pœna puniuntur æterna, seque divina misericordia indignos efficiunt. S. Paulus Apostolus, I *Cor.*, III, 17, ait : *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.* Quæ verba, licet de mystico Dei corpore, quod nos sumus, intelligi possint, quia Paulus ante præmiserat : *Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis ?* Unde Hugo Cardinalis dicit super illum textum : « Quod facit omnis peccans mortali- « ter; » attamen etiam litteraliter de templo materiali, quod in Dei honorem consecratum et dedicatum est, intelligi queunt. « IV *Reg.*, X, 27, legitur « quod Jehu violavit templum Baal et fecit cloacas. « Nunquam vero aliquis sic fuit iniquus, ut id face- « ret templo Domini, » inquit præfatus Hugo, « sed « nos quotidie hoc facimus de templo Domini, id « est, de cordibus nostris. Josephus narrat quod « Pompeius fecit de templo Domini stabulum « equorum, sed nos de nobis facimus præsepe « dæmonum. Ælius Adrianus posuit idolum Jovis « in templo, sed nos omnia idola dæmonum poni- « mus in templo quod nos sumus. » Ac proinde merito nobis Apostolus comminatur dicens : *Disperdet illum Deus.* Ubi idem Hugo ait : « Disperdet « eum, scilicet in corpore et anima, quasi sacrile- « gum. » Hoc deplorat Jeremias, *Thren.*, IV, 1, dum ait : *Quomodo dispersi sunt lapides sanctuarii ?* Similem quoque expositionem S. Thomas eisdem verbis adhibet dicens : « Violat aliquis templum per pec- « catum mortale, per quod aliquis, vel seipsum cor- « rumpit, vel alium opere, vel exemplo. » Quotquot enim Deum in templo materiali offendunt, primo quidem templum animæ propriæ profanant, secundario vero, etiam domum Dei, per irreverentiam suam, et maxime per scandalum, et pravum, quod aliis in ea exhibent, exemplum dehonestant. « Sic « autem, » inquit S. Thomas, « dignum est ut dis- « perdatur ille a Domino, per damnationem æter- « nam. »

FERIA SECUNDA PASSIONIS

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. VII, VERS. 32

32. Miserunt Principes et Pharisæi ministros, ut apprehenderent eum.

33. Dixit ergo eis Jesus : Adhuc modicum tempus vobiscum sum, et vado ad eum qui misit me.

34. Quæretis me, et non invenietis, et ubi ego sum, vos non potestis venire.

35. Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos : Quo hic iturus est, quia non inveniemus eum ? Numquid in dispersionem Gentium iturus est, et docturus gentes ?

36. Quis est hic sermo, quem dixit : Quæretis me et non invenietis, et ubi ego sum, vos non potestis venire.

37. In novissimo autem die magno festivitatis stabat Jesus, et clamabat dicens : Si quis sitit, veniat ad me et bibat.

38. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.

39. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

VERSUS 32.

Miserunt Principes et Pharisæi ministros, ut apprehenderent eum.

Miserunt.

1. — Theophylactus hoc loco observat quod turba adversus Salvatorem murmurans satis se quoad affectum solitum et fidem in eum plurimum remisisse ostendat : « Nam a Principibus separari « volebat id, quod illi sentientes miserunt ad com- « prehendendum Jesum, ob eam duntaxat causam, « quod Christus esse credebatur. Miserunt, sed « non ipsi venerunt, metuentes turbam ne tumul- « tuaretur, et propterea ministros mittunt, seipsos « subducentes, ne quid periculi suboriretur, illos « autem furori populi exponentes; ita undequaque « quod suum erat, sectabantur. » Etenim tritum est proverbium, quod lacerata veste, scuta projiciantur in aera; Principes enim ut plurimum subditos periculo et manifesto facultates et vitam suam amittendi discrimini exponunt, ut suas prosequantur male consultas resolutiones et proposita, cum tamen potius ipsis auctoritate et consilio suo ipsis scuti et hastæ loco in eorum defensionem inservire deberent. Porro finis quem apparenter habebant, erat ut Dei zelarent honorem, ideo enim Filium ejus, veluti sabbati transgressorem accusabant, cum tamen, in substantia, mera ducerentur invidia; ita namque persæpe fieri solet, quod Principes sub prætextu boni publici in totale exterminium redigant subditos, in veritate autem agebantur per passiones suas privatas, non vero propter universale beneficium subditorum.

Principes.

2. — S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* V *in Joan.*, dicit : « Quodque minus ferendum est, non homi- « num de trivio hæc deliberatio est, sed cadunt « talia Sacerdotum Principes. » S. Bonaventura quoque eamdem habet observationem, scilicet quod ad hanc, quam Christo intentabant, captivitatem instituendam, non se turbæ moverint, sed Principum duntaxat ea resolutio fuerit : « Non multi- « tudo, quæ Principatum non cupiebat, neque a « livore capi poterat. » Quotquot enim imperium moderandum habent, alios præter ipsos honorari ferre non possunt. Principes miserunt, inquit Glossa, « audito murmure, quo Christus a turba « glorificabatur. » Ecce remunerationem quam Magnates Deo exhibent, qui eos sublimavit in hoc sæculo, *Ose.*, VII, 15 : *Ego confortavi brachia eorum, et ipsi cogitaverunt in me malitiam.* Solus Deus est, qui potestatem et dominium Principibus contulit, *Prov.*, VIII, 15 : *Per me Reges regnant*, unde Judææ Præsidi aperte dixit, *Joan.*, XIX, 11 : *Non haberes potestatem, nisi tibi data esset desuper.* Et in libro Sapientiæ, VI, 2, Spiritus Sanctus dicit : *Audite Reges et intelligite : Data est a Domino potestas vobis*; videte autem qualiter potestate sibi a Deo collata abutantur, nimirum ad Christum Dei Filium capiendum et mortem ei machinandam : *Miserunt ministros, ut*, etc. Salmeron proinde, *tom.* VIII, *tract.* XXXVI, ait : « Instruimur ex hoc loco omne malum « oriri a falsis Principibus, sicut omne bonum a « bonis; unde apud Danielem legimus : *De Babylone « egressa est iniquitas a senioribus judicibus, qui « videbantur regere populum.* » Christus confixus est

in crucem, sed ad requisitionem Principum et condemnante Pilato, qui et ipse dixit : *Pontifices tui tradiderunt te mihi.* Baptista decollatus fuit, sed a Rege sicut et in ferventis olei lebetem S. Joannes Apostolus immissus fuit, sed Imperatore quodam idipsum jubente. S. Jacobus Major gladio cæsus est, sed ab Herode, sicut et ab alio quodam Herode Rege, immanis illa innocentum strages instituta fuit, sperante se, in tot puerorum necatorum numero, quoque Filio Dei necem illaturum esse. Et ita deinceps serio quæ passim fiunt consideranti patebit, quod omnia mala quæ Ecclesia et Christus in servis et sequacibus suis patitur, suam magnatibus et iis qui tyrannice dominantur derivent originem, nam ut idem Auctor subjungit : « Si Principes « prospicerent, non audiremus tot blasphemias « Christi et Sanctorum, non despicerentur templa « et sacerdotes, non seminarentur tot hæreses, non « ederentur tot libri pestiferi, non esset venalis « justitia, non immortales lites, non se ingereret « Ozias, moderationem acciperent pompæ. »

Et Pharisæi.

3. — S. Cyrillus ait : « Cum lex aperte pronun- « tiet : *Innocentem et justum non occides,* ac propterea « clamet, *non eris cum pluribus in malitia,* ardent « tamen interficiendi Christi cupiditate legis ipsi « custodes et qui sanctorum Moysis præceptorum « explicationem sibi arrogabant. » Observat Toletus, quod pessimas post se consequentias trahat, quod : « Qui tenebantur turbam dirigere et illus- « trare, ut veritatem cognosceret, removent et « deterrent a veritate sequenda, ut verum sit, « quod Dominus illis objecit, *Matth.*, XXIII, 3 : *Væ « vobis, Scribæ et Pharisæi, qui clauditis regnum « cœlorum ante homines.* » S. Cyrillus ait : « Ut « sacerdotes dignitate, consilio et prudentia Dei, « voluntate consentanea his illos præstare dice- « bat. »

Ministros.

4. — Salmeron hic ostendit, quantopere in hac occasione verificatum fuerit dictum illud, *Eccli.*, X, 2 : *Secundum judicem populi, sic et ministri ejus; et qualis rector est civitatis, talis et inhabitantes in ea.* Et alibi dicitur, *Prov.*, XXIX, 12 : *Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.* « Non mirum ergo est, cum principes et « Pharisæi impii essent et mendacium diligerent, « si ministros impios et ad omne nefarium facinus « paratos haberent. » Hi ministri utique ne quidem prima sacræ Scripturæ elementa sciebant, alias in iis scriptum legissent, *Psal.* CIV, 15 : *Nolite tangere Christos meos et in Prophetis meis nolite malignari.*

Ut apprehenderent eum.

5. — Pharisæi et Principes Sacerdotum, ad quos spectabat populum in pietate et devotione instruere, tanta fuerunt adversus Christum invidia et odio succensi, eo quod populum Christo optime affectum viderent, ut violentam illi necem inferre decreverint : « Ut quod ad tempus differre statuerant, » inquit Jansenius, « jam diutius non differendum « esse putarent, reipsa satis declarantes, ut anno- « tavit Chrysostomus, magis eos torsisse gloriam « Domini apud populum, per quam suæ gloriæ « diminutionem metuebant, quam sabbati violati, « sicut illi putabant transgressionem; tanta pestis « est ambitio religionis et doctrinæ prætextu fu- « cata. » S. Thomas quoque hanc illorum detegit invidiam, considerans illos nunquam turbas aut commotiones aperte excitasse, nisi postquam a populo ipsi exhibitos vidissent applausus : « Quando « vident turbam ei acquiescere, statim concitantur « contra eum, et insanientes, eum occidere cupie- « bant; ex quo patet, quod sabbati solutio non erat « vera causa odii eorum, hoc sed eos maxime morde- « bat, quod turbæ Christum glorificabant. » Cajetanus inquit : « Ecce provisio quam fecerunt, ne cresceret « multitudo credentium in Christum. » Dionysius Carthusianus similiter per hæc verba livorem exprimit, quo intus ardebant : « Livore contra Christum « accensi et tabefacti, audito quod turbæ confite- « rentur et glorificaverunt Jesum, asserendo quod « esset Christus et plurima faceret signa, timue- « runt, quod reciperent Jesum pro Rege Messia; « idcirco collocuti sunt cum principibus sacerdo- « tum, vel principalioribus Judæorum de occisione « Christi et inito pacto miserunt ministros, ut cape- « rent Jesum. » Hugo Cardinalis ut demonstret Judæos ad Jesum apprehendendum nullo alio fuisse motivo inductos, hoc argumento utitur : « Nota « quod supra sabbati violationem prætendebant « quasi velum invidiæ, sed hic non possunt aliquid « arguere, neque in dictis, neque in factis; unde « patet quod sola invidia movebantur, quia scilicet « turba laudabat eum. » Adjungit Salmeron : « Amit- « tendi terrena bona metus et gloriam suam immi- « nuendi apud multitudinem jam in Christum pro- « pensiorem. » Alia quoque motiva erant, quibus ad hoc tam immane facinus exstimulabantur; prius enim, inquit Salmeron, illum occulte capere volebant; nunc autem « Exuto omni pudore et invidia « impellente manifeste capere intendunt et sæpe « peccata secreta Deus in publicum prodire per- « mittit, ut eorum iniquitas, qui sanctitatem præ- « tendant, detegatur. »

6. — Idem Auctor : « Ut vivum vel mortuum « adducerent et comprehenderent incomprehen- « sum, et ut ligarent salutem et vitam ne vidifi- « caret. »

VERSUS 33.

Dixit ergo eis Jesus : Adhuc modicum tempus vobiscum sum, et vado ad eum, qui me misit.

Dicit ergo eis Jesus.

1. — Salmeron, *tom.* VIII, *tract.* XXXVI, ob oculos nobis ponit Verbum Incarnatum ex una quidem parte, ministris a Principibus Hebraismi ad ipsum capiendum missis, omnique armorum apparatu instructis, circumdatum, ex altera vero parte sola divini verbi sui armatura communitum, quo tamen eosdem disputando adeo convincit, ligat et stringit, ut qui eum capturi advenerant, funibus, catenis, compedibusque projectis, ipsimet prædicationis ejus suavitate, efficacia et veritate vincti et constricti remanserint, dicentes, *Joan.*, VII, 46 : *Nunquam sic locutus est homo. Omnipotens sermo tuus, Domine;* adeoque qui tigrides et leones fuerant, in mansuetissimos agnos fuerunt commutati, factique sunt mansuetudinis, bonitatis et beneficentiæ Christi mancipia et captivi, ut vere dici possit : *Manus tuæ in cervicibus inimicorum tuorum. Genes.*, XLIX, 8. De Elia quidem scribitur quod ad concremandum quinquagenarium illum, qui cum quinquaginta satellitibus ad eum capiendum advenerat, ignem de cœlo evocarit; at vero longe majori cum suavitate Eliseus cum militibus a Benadab, ad eum ligandum et vinciendum missis processit, dum illos in Samaria lauto convivio excepit, hacque ratione confusos, suæque eis impensæ charitatis vinculis constrictos ad suos denuo remisit : « Ad hunc modum Jesus « Filius Dei ministros missos ut se comprehen- « derent, igne charitatis suæ et reti potentis verbi « sui comprehensos, et egregio convivio prædica- « tionis exceptos, qui prius mortui erant, vivos « remisit ad Principes et Pharisæos, ut testimonium « apud illos de se, quis esset, ferrent et tanquam « Christi ministri jam facti Pharisæos et Principes « allegarent. » Ad quod magis declarandum idem doctissimus Auctor duas adducit historias, unam quidem sacram, alteram vero profanam; de Saulo etenim S. Lucas, *Act.*, IX, 1, dicit, quod *Spirans minarum et cædis in discipulos Domini,* in Damascum abiret, ut vinculis, catenis et compedibus manus pedesque innecteret Christianorum; cum ecce ipse eadem in via retibus Evangelicis irretitus, Apostolus, vas electionis et Doctor Gentium a Deo declaratus fuit. De Marco Antonio pariter refert Valerius Maximus, quod cum ad inferendum ei necem Centurio quidam multis stipatus militibus ad eum accessisset, ipse utpote eloquentissimus ex industria sublimi quodam loco conscenso causam suam coram eo tanta cum efficacia perorarit, ut confestim mutato consilio ab iniquo suo attentato, consiliisque destiterit.

2. — Hugo Cardinalis, et ante ipsum diu, Chrysostomus, *Hom.* XLIX *in Joan.*, ponderat : « Quod « potens loqui dure, potius humilia loquitur; cum « posset et flectere, et perterrere audientes, et « quantavis loquitur humilitate; quasi dicat : Quid « me interficere quæritis? quid me persequimi? « modicum exspectate et non quærentibus vobis, « me vobis capiendum exponam. » S. Cyprianus quoque de bono patientiæ ita scribit : « Patientis- « sime sustinet, cumque habeat in potestate vindic- « tam, mavult diu tenere patientiam. »

3. — Theophylactus Christum hisce ministris ad se missis, occultam ipsorum intentionem qua ad ipsum capiendum venerant, aperuisse dicit : « Osten- « dit, » inquit, « quod sciat causam profectionis « illorum et quod vellent ipsum occidere, ideo « prædicit eis mortem suam, quod ad parvum tem- « pus sit, ut vadat ad Patrem. » Albertus Magnus inter hæc Christi verba et mortem ejus septem mensium tempus intercessisse dicit, illudque quod in hoc Evangelio narratur, in Septembri ultimum prædicationis suæ annum antecedente accidisse opinatur. Cajetanus vero sex tantum mensium spatium intercessisse existimat.

4. — Idem Auctor ait : « Aperit Jesus se nolle « adhuc comprehendi, dicendo, se adhuc modico « tempore cum illis permansurum, ac si apertius « dixisset : Non est adhuc tempus, quo ego volo « apprehendi, superest enim modicum tempus. » Idem quoque Lucas Brugensis his verbis scribit : « Deridet eorum conatus, quod frustra omnia mo- « liatur, donec tempus a se, Patreque decretum « advenerit et divinam tum omnipotentiam, tum « omniscientiam suam reipsa declarat. » Et quidem omniscientiam suam declarat, dum occultas eorum machinationes et consilia ipsis manifestat; omnipotentiam vero suam indicat, dum illis aperte dicit, quod ne pilum quidem sibi lædere, multo minus occidere possint, eo quod etiam num aliquousque inter ipsos remanere statuerit : « Ut cujus neque « vita, neque mors arbitrio ipsorum, sed suo ipsius « subjecta sit. »

5. — S. Thomas hoc loco tres adducit rationes, ob quas Sapientia Incarnata, adhuc ad breve tempus, hic inter nos prædicationis suæ officium administrare disposuerit, quarum « *Prima* est, ad demon- « strandam suam virtutem, quod in tam brevi « tempore, totum mundum immutaret; *secunda* « est, ad excitandum desiderium discipulorum, ut « scilicet magis eum desiderarent, quem modico « tempore, corporali præsentia habituri; *tertia,* ad « augmentandum discipulorum spiritualem profec- « tum. »

6. — Verum enim vero, ut infinita Salvatoris nostri benignitas tanto evidentius appareat, sciendum nobis est, quod tametsi eum ad mortem inferendam capere voluerint, non tamen de hoc querulose loqui non omiserit, non quasi mortem pro

nostra salute invitus subierit, sed quia majus temporis spatium, quod ad illis largius benefaciendum sibi præstituerat, ex tali machinatione defuturum esse cognoscebat. Unde Rupertus Abbas Tuitiensis, *lib.* VII *in Joan.*, hunc verborum Christi sensum esse ait : « Ac si diceret : tam cito vultis me com-« prehendere? sic festinatis occidere, et quia gravis « sum vobis ad videndum, jam nunc e cœtu viven-« tium properatis excludere me? sustinebitis et « exspectabitis paulisper. » Sed quonam hæc, quam ab illis requirebat, tolerantia spectabat? *Donec perficiam sanitates;* adeoque dilationis hujus finis erat, ut magis illis benefaceret. Advertendum quoque est, quisnam verborum illorum : *Vobiscum sum,* sensus fuerit. Hugo Cardinalis dicit : « Nota quod « non dixit simpliciter : *Hic sum,* sed *vobiscum* « *sum,* id est, ad utilitatem vestram, quasi dicat : « Etsi persequimini me, parvo tamen tempore non « cessabo docens et monens utilia. » Albertus Magnus quoque hunc loquendi modum ponderans, dicit : « Nota ex modo loquendi, quod Christus erat « cum eis et non e converso, quod ipsi cum Christo, « quia Christus operabatur salutem in medio om-« nium, quanquam ipsi Christum quærerent ad « mortem. »

7. — Dionysius Carthusianus in eumdem fere sensum hæc verba interpretatur, dum ait : « Adhuc « parumper ambulabo in populo ad docendum eum « et ad complendum opera quæ Pater dedit mihi « ut faciam. » Theophylactus præ cæteris melius ita exponit : « Sensum habet hunc : Etiamsi persecuti « fueritis, etiamsi abegeritis, ego autem *vobiscum* « *sum,* hoc est, pro vobis curam gero et loquor ea « quæ ad salutem veram spectant. »

8. — S. Thomas, *in Joan.*, Salvatorem hisce verbis insinuare voluisse putat : « Suam potestatem « et patiendi voluntatem; potestatem in dilatione « mortis. » Satis enim illis verbis declaravit quod tametsi Pharisæi eum tunc ad mortem capere voluerint, ipse tamen mortem suam per aliquod tempus differre decreverit, *Joan.*, x, 18 : « *Nemo* « *tollit animam meam, sed ego pono eam;* et ideo « dixit eis : *adhuc modicum tempus,* quasi dicat : « vultis me interficere, sed hoc non est positum in « voluntate vestra, sed mea : Ego determino quod « *adhuc modicum tempus vobiscum sum.* »

9. — Idem quoque Angelicus Doctor rationem reddit, cur illis hanc temporis modicitatem, quo inter ipsos commorari volebat, notificarit; dicit enim : « In quo quidem Dominus satisfacit, *primo* « turbæ, quæ eum venerabatur, faciens eam magis « avidam ad audiendum, quasi parvo tempore dere-« licto, in quo possent hac doctrina potiri : *Dum* « *lucem habetis, credite in lucem. Secundo* vero « turbæ, quæ eum persequebatur, quasi dicat : « Non diu differtur desiderium vestrum de morte « mea, unde patienter sustinete. »

10. — Porro ex hac dictione, *Adhuc,* motivum insigne, pietatem et misericordiam Dei admirandi deducere possumus, quæ licet ex nostra in iniquitatibus obstinatione et duritie exasperetur, ultricem tamen divinæ justitiæ suæ gladium, ad nostram emendationem suspendit : *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur. Adhuc una plaga tangam Pharaonem et Ægyptum.* Unde S. Athanasius ait : « Non dixit : *Post triduum subvertetur;* nam omnino « ita factum fuisset, sed *adhuc et tres dies,* ut in eo « verbo, *adhuc,* tolerantiam Dei intelligeremus; » nimirum Salvator noster per hanc supplicii sui suspensionem et per mortis suæ dilationem illos non solum a tanti sceleris atrocitate impedire, etiam per miraculorum suorum multiplicitatem, verum perque bonorum et gratiarum suarum, quas sex illis mensibus adhuc reliquis in universam Judæam et populum illius diffusurus erat, abundantiam, nec non per prædicationis suæ efficaciam, eosdem ad veram notitiam ab errore suo resipiscentiam perducere et lucrari volebat, prouti etiam paucos ex ipsis reipsa lucratus postea fuit.

11. — Chrysostomus varios animi sensus considerat, quos multitudo illa, salutare hoc monitum : *Adhuc modicum tempus vobiscum sum,* audiendo concepit : « Simplicior multitudo his verbis move-« batur, audacior timebat, studiosior festinabat ad « audiendum, ac si breve sibi tempus relinquere-« tur ad ejus doctrinam percipiendam. » Qua in re utilissimum nobis dederunt documentum, ne scilicet occasiones bonas, quæ nobis ad cooperandum saluti nostræ offeruntur, sine fructu nos præterire et elabi sinamus.

12. — Theophylactus et Vatablus legunt : *Adhuc pusillo tempore vobiscum sum,* ubi notandum est, quod quando æterna veritas de tempore disserit, ut plurimum unciatim, drachmatim et momentanee de illo loquatur. Quando jam in cœlum ascensurus erat, Apostolos suos hisce verbis alloquitur, *Act.*, I, 7 : *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate;* diu vero ante in sermone in ultima Cœna habito, universum illud temporis spatium, quod a morte sua ad finem usque sæculorum transigendum erat, *Modicum appellavit,* dicens, *Joan.*, XVI, 16 : *Modicum et non videbitis me, et iterum modicum, et videbitis me.* Ubi S. Augustinus, *tr.* CI *in Joan.*, ait : « Modicum est hoc totum « spatium quo præsens pervolat sæculum. » Apostolus quoque ait, II *Cor.*, VI, 2 : *Ecce nunc tempus acceptabile.* Imo et Gentilis Seneca de brevitate vitæ ita scribit : « Præsens tempus brevissimum est, « adeo quidem ut quibusdam nullum videatur, in « cursu enim semper est, fluit et præcipitatur, « ante desinit esse quam venit. » Salmeron super hæc verba ita scribit : « Quare intelligimus nobis « quoque dici : *Adhuc modicum tempus vobiscum* « *sum;* exiguum enim et cum tædio est tempus

« vitæ nostræ, *vapor est ad modicum parens, et* « *deinceps exterminabitur,* ut ait frater Domini; « ideo hic quærendus est et audiendus, non in « morte, quando sera est pœnitentia. »

Vado ad eum qui me misit.

13. — « Dicit se ad eum, qui misit illum, itu- « rum, » inquit Jansenius, « velut eos terrere « volens; quasi de ipsis apud Patrem sit conques- « turus, eosque accusaturus. » S. Cyrillus vero omnino contrarium opinatur, scilicet, quod per hunc loquendi modum summam suam mansuetudinem et benevolentiam exhibere voluerit, unde dicit : « Summa cum moderatione et singulari cum man- « suetudine conjuncta est oratio, sed ad exemplum « nostrum instituta; unde Paulus, I *Tim.*, III, 3, Dei « servum, ait, litigare non oportere, sed mansue- « tum esse erga omnes, cum modestia corripien- « tem eos qui contradicunt; decet animum Dei « amantem vacuum esse omni tumultu et asperioris « iræ motibus. »

14. — Theophylactus Christum dicere voluisse existimat, ad suum beneplacitum mortem suam esse futuram : « Dicendo *vado,* significavit mortem « suam voluntariam. » Hugo Cardinalis in hac Christi sententia evidens quoddam divinitatis ipsius signum sese prodere dicit : « In hoc etiam ostendit « suam Deitatem, quia non est humanæ mentis « suum obitum præscire vel prædicere; quia nec « etiam Psalmista sciebat; unde, *Psal.* XXXVIII, 5, « ait : *Notum fac mihi Domine finem meum et nume-* « *rus dierum meorum quis est, ut sciam quid desit* « *mihi.* » S. Cyrillus Christum hisce verbis dicere voluisse asserit, quod frustranea essent, quæ adversus ipsum machinabantur consilia : « Comprimite « invidiæ zelum, frustra quippe emittitur; non « subjiciet morti eum qui vita est; evolabo ad eum, « ex quo sum et ascendam rursus in cœlum. »

VERSUS 34.

Quæretis me, et non invenietis, et ubi ego sum, vos non potestis venire.

Quæretis me, et non invenietis me.

1. — Chrysostomus quærit hoc loco quandonam prædictio hæc adimpleta fuerit? Idem ubinam quæsierunt eum Judæi? refertque testimonium S. Lucæ asserentis quod mulieres Hierosolymitanæ eum in Calvariæ montem abeuntem defleverint; subjungit vero idem Chrysostomus : « Ita et alios multos cre- « dibile est, et statim captis Jerosolymis, Christi et « miraculorum ejus meminisse et eum desiderasse « consentaneum est. » Dionysius Carthusianus aliud quoddam adducit motivum; dicit enim Christum dixisse : « *Quæretis me,* hoc est, auxilium meum « implorabitis et non invenietis me ad libitum ves- « trum, tempore destructionis Jerusalem a Roma- « nis. » Hugo Cardinalis similiter ait : « Non inve- « nietis propitium in tribulatione. »

2. — Dionysius Carthusianus, quantum ad sensum moralem dici posse existimat, Christum illis anticipate vaticinari voluisse, quod illum post illud tempus ad inferendam ei necem quæsituri essent, irrito tamen prorsus conatu, nisi accedat voluntas ejus; sic namque post patratum resuscitationis Lazari miraculum, edictum quoddam promulgarunt, ut omnes quibus locus, ubi moram trahebat, cognitus esset, eum protinus manifestarent.

3. — Cajetanus Christum hisce verbis ad inquisitionem illam alludere voluisse existimat, qua ut corpus ejus post mortem retinere possent, laboraturi erant : « *Quæretis me* ad retinendum, *et non inve-* « *nietis me* resurgente; custodia enim, quam pro- « curarunt poni in sepulchro Jesu, ne forte venirent « discipuli ejus et furarentur, fuit quærere Jesum « ad retinendum corpus ejus, sed non invenerunt, « quoniam tertia die resurrexit. »

4. — S. Augustinus, *tract.* XXXI *in Joan.*, dicit Christum de ea inquisitione fuisse locutum, qua post ejus resurrectionem illum ex compunctione cordis requisituri erant : « Quia quæsituri illum erant post « resurrectionem compuncti. » Lyranus quoque scribit, quod post ascensionem Domini multa ab Apostolis ejus miracula patrari videntes : « Pœni- « tentia ducti reversi sunt ad fidem Christi, dicen- « tes ad Apostolos, *quid faciemus?* » Toletus aliam quamdam opinionem refert, dum ait : « Alii expo- « nunt, ut hic Domini sermo ad pios dirigatur, qui « post ejus ascensionem credentes in eum, quæsie- « runt et desideraverunt eum videre et prædican- « tem audire in terris, sicut ante fecerat, quando « ipsi non credebant ei, non tamen invenerunt. » Hugo Cardinalis ait : « Non invenietis in carne vo- « biscum. »

5. — Possunt quoque verba hæc de synagogæ, templi, legum, rituum et religionis Judaicæ derelictione interpretari : *Relinquetur domus vestra deserta,* eo quod Christus, in lege ipsis promissus Messias, ad gentes transiturus erat. Unde Rupertus Abbas Tuitiensis ita scribit : « Jam nunc una qui- « dem turba unius gentis, vel terræ hujus plebecula « submurmurat, quibusdam credentibus et dicenti- « bus : *Numquid Christus cum venerit, plura signa* « *facturus est, quam quæ hic facit?* Tunc autem a « solis ortu usque ad occasum laudabile erit nomen « Christi et laudabunt eum omnes populi et tunc « implebitur quod scriptum est : *Et dominabitur a* « *mari usque ad mare et a flumine usque ad terminos* « *orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes et* « *inimici ejus terram lingent;* tunc utique majori « quam nunc invidia quæretis me, cupientes nomen « meum extinguere sed frustra. » Lucas Brugensis existimat Christum discursum suum direxisse non ad ministros, sed ad Pharisæos et principes, a qui-

bus hi missi fuerunt, voluisseque illis prædicere obstinationem ipsorum et persecutionem, quam post suam ascensionem adversus ipsum et sequaces ejus moturi erant, omne odium et furorem suum adversus Ecclesiam, admirandis progressibus ad omnes terræ partes dilatam et extensam, effundendo et evomendo : « *Tunc quæretis me,* ut iterum « occidatis, ardentissima persecutione interfectis « discipulis meis, quando me non poteritis. » Unde idem Auctor dicit, quod idem sit : « *Non invenietis « me,* ac si diceret, non poteritis nocere mihi, aut « nomen meum opprimere, nihil proficietis adver- « sum me. »

6. — Toletus hæc verba exponit, veritatem quamdam experimentalem et a multis sæculis hactenus practicam allegando, nimirum quod Judæi continuo quidem Messiam illis a Prophetis divinisque oraculis promissum investigabunt et expectabunt, ipsum tanquam nunquam reipsa sint inventuri : « Id est, verum Christum promissum require- « tis, non tamen invenietis, me enim rejecto, qui « verus sum Christus, omnis qui alium quærit, non « invenit. » Multi etenim deinceps se Messiam esse finxerunt, de quibus, *Matth.*, XXIV, 23, Christus ipse dicit : *Si quis vobis dixerit : Ecce hic est Christus, nolite credere.*

7. — Salmeron Christum illis his verbis exprobrare voluisse censet, quod Messiam quemdam illorum adaptatum genio quæsituri sibi sint et desideraturi : « Male quærunt, qui carnalem et tempora- « rium Messiam expectant, sed non inveniunt, quia « talis Messias, qualis est Jesus cruci affixus, eis « non placebat. » Imo ipsi quoque immediati scholæ ejus discipuli ipsum temporaliter regnaturum esse sperabant, *Act.*, I, 6 : *Quando restitues regnum Israel?* Unde et duo illi fratres primas in hoc regno sedes ab eo postularunt.

8. — Clemens Alexandrinus, *in exhortatione ad Gentes,* non immerito dicit : « Nescio quomodo ea « quidem, quæ sunt præsentia despici, propter con- « suetudinem, quæ autem sunt separata in admira- « tione haberi videmus. » Unde ob hanc rationem dicere etiam possumus, Christum his verbis monere voluisse Judæos, ipsos quidem in præsenti ipsum contemnere, futurum tamen aliquando tempus esse in quo ipsum, postquam ab eis in cœlum avolarit, summo sint studio perquisituri et suspiraturi post ipsum, *Luc.*, XVII, 22 : *Venient dies quando desideretis videre unum diem Filii hominis et non videbitis.* Sicut enim si pater aliquis filios suos in optima disciplina coercens, si illos noxiam sibi libertatem nimium diligere videat, iisdem nonnunquam prædicere solet : Veniet, o dilecti filii mei, aliquando tempus, in quo mea monita vera fuisse cognoscetis et plorabitis, dum me vobis præsentem deinceps non habebitis. Ita quoque, etc.

9. — Verum dicat aliquis : Numquid Christus promisit dicens, *Matth.*, VII, 8 : *Omnis qui quærit invenit,* quomodo ergo nunc sibi hisce verbis contrariatur? In promptu responsio est, *Sap.*, I, 1 : *In simplicitate cordis quærite illum.* Judæi quidem quærebant eum, sed ut necem illi inferrent, non vero ex motivo amoris aut religionis; præterquam quod passim homines Deum ut plurimum pure non quærant, id est, ejus honorem et gloriam, aut animæ propriæ salutem, sed potius divitias, honores, sanitatem, voluptates et similia bona terrena in ipso quærunt. Et ideo S. Bonaventura dicit : « Quærentes Christum malo animo, eum non inve- « niunt, » quod ipsum in multis casibus verum esse ostendit, in quibus ipsum quærentes non inveniunt. Quidam enim quæsierunt eum « in multitudine « carnalis cognationis et non invenerunt, *Luc.*, II, « 24 : *Quæsierunt eum inter cognatos et notos.* Item « sunt quærentes Filium Dei in multitudine speran- « tes mundialis affluentiæ, *Oseæ*, V, 6 : *In gregibus « suis et in armentis vadent ad quærendum Dominum, « et non invenient.* Item sunt quærentes in tumul- « tuositate mundanæ occupationis vel negotiatio- « nis, *Cant.*, III, 2 : *Circuibo civitatem; per vicos et « plateas quæram quem diligit anima mea.* Et sequi- « tur : *Non inveni.* » Unde Ambrosius : « Non inve- « nit Christum, qui quærit eum in foro, ubi lites « sunt, ubi nundinæ sunt; non ulla pecunia com- « paratur Christus. Item sunt qui quærunt Chris- « tum in deliciis carnalis concupiscentiæ, *Cant.*, III, « 1 : *In lectulo meo per noctes quæsivi.* Et sequitur : « *Quæsivi et non inveni. Job.*, XXVIII, 13 : *Non enim in- « venitur in terra suaviter viventium sapientia Dei.* »

10. — S. Cyrillus, *lib.* V *in Joan.*, occasione horum verborum Christi monet nos ne bonas negligamus occasiones, quæ in nostrum se beneficium nobis offerunt : « Qui vitam ab eo præsente capere « nolunt et bonum quod præsto est stulto consilio « repudiant, quomodo id rursus accipere poterunt, « et qui occasionem amittere pensi nihil habent, « quomodo occasionis, bona consequentur? Immi- « nente quippe et præsente occasione, quærenda « quæ in ea sunt et quæ ex ipsa, dilapsa vero « frustra demum utilitas ex ea quæritur. » Unde B. Paulus, II *Cor.*, VI, 2, ait : *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Seneca scribit : « Vigilantis est occasionem observare properantem, « itaque hanc circumspice et si videris, appre- « hende. » Sæpe etiam illa verba in officio divino repetimus, *Isa.*, LV, 6 : *Quærite Dominum dum inveniri potest; invocate eum, dum prope est.* S. Thomas dicit : « Prænuntiat Judæorum desiderium, quasi « dicat : Modicum est, quod potestis mea doctrina « frui; sed hoc modicum quod modo respuistis, « quandoque quæretis et non invenietis. » Hugo Cardinalis ait : « Non invenietis per gratiam in « præsenti. *Prov.*, I, 28 : *Mane consurgent ad me et « non invenient.* »

11. — Toletus aliam quamdam expositionem adducit, dum ait : « Nimirum peccatores, qui non « resipiscunt, frequenter non exaudiri a Deo in « suis calamitatibus clamantes, est expositio doctri- « nam veram continens, Scripturis et Patribus con- « formem. »

Et ubi ego sum, vos non potestis venire.

12. — Salmeron Christum dicere voluisse ait, quod ad ipsum ad Patris dexteram considentem pertingere neutiquam possint, ut sensus sit : « Non « poterunt persecutionibus suis attingere, ut eum « vexarent, aut offenderent; nec meritis suis, « quamdiu infideles erant, valebant pertingere. »

13. — S. Augustinus, *tract.* XXXI *in Joan.*, optime ponderat, quod licet postea ad cœlos ascensurus fuerit, non tamen in futuro tempore dixerit : « *Ubi ego* ero, sed *ubi ego sum;* semper enim ibi « erat Christus, quo fuerat rediturus. Sic enim « venit ut non recederet; » adducitque alium Evangelii textum, in quo Salvator ait : *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo* : « Non dixit : *Qui* fuit *in cœlo.* In terra « loquebatur et in cœlo se esse dicebat; sic venit « ut inde non abscederet, sic rediit ut nos non « derelinqueret. » Toletus ait : « Ad cœlum, ubi ut « Deus semper sum. » Beda quoque inquit : « Quid « est quod dixit, *ubi sum ego,* nisi in sinu Patris, « consempiternus Patri sum; in terra loquebatur, « sed in sinu Patris se esse monstrabat. »

14. — Verum dicat aliquis, ex quo divinæ et æternæ veritatis axioma est : *Deus vult omnes homines salvos fieri; non est qui se abscondat a calore ejus,* cur nunc illis protestatur dicens : *Et ubi ego sum, vos non potestis venire?* S. Thomas respondet : « *Non* « *potestis venire,* quamdiu scilicet sic dispositi estis : « *Quis ascendet in montem Domini? Innocens manibus* « *et mundo corde;* nec innocentes manibus, quia « volebant Christum interficere, ideo dicit : *Non* « *potestis* ascendere in montem Domini. » Lucas Brugensis ait : « Vos qui perseverabitis in odio « mei; est enim prophetia conjuncta cum commi- « natione. » S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, justum fuisse dicit, ut illis Christus ita comminaretur, quia ipsum capere et occidere volebant : « Vere ad eum ire non possumus, cum scilicet « proximum offendamur. »

15. — Venerabilis Beda ait : « Quare non potes- « tis venire? quia non vultis credere. » S. Bonaventura autem ulterius hoc dubium movet et dicit : « Qualiter hoc? » Numquid paulo ante jam diximus, quod post ejus resurrectionem eum compuncto et contrito corde quæsituri sint? Respondetque cum S. Augustino : « Non dixit eis : Non poteris venire, « sed ait : *Non potestis;* tales enim erant tunc, qui « non poterant venire, qui erant in peccato. » Idem quoque S. Augustinus similem expositionem adducit, dum ita scribit : « Non dixi : *Non* poteris, sed « *non potestis,* tales enim nunc erant, qui non pos- « sent; nam ut sciatis, non hoc ad desperationem « dictum discipulis suis, » inquit S. Doctor, « die « quadam dicit : *Quo ego vado, vos non potestis* « *venire;* et tamen æternum pro ipsis Patrem his « verbis rogaverat, dicens : *Pater volo, ut ubi ego* « *sum et ipsi sint mecum.* Denique hoc Petro expo- « suit et ait illi : *Quo ego vado non potes me modo* « *sequi, sequeris autem postea.* »

16. — S. Cyrillus Christum illis gratiarum suarum assistentiæ et divinæ protectionis suæ subtractionem prædicere voluisse existimat; adeo ut sensus sit : « Vos exortes divinorum bonorum eritis, « expertes meæ gloriæ; nec cum Sanctis regnabitis, « spei donum non assequimini, divinas nuptias non « gustabitis. »

17. — S. Joan. Chrysostomus quoque, *Hom.* XLIX *in Joan.*, hoc nobis Christianis salutare monitum relinquit. Dicit enim : « Verum hæc illis dicta sunt; « sed timendum ne in nobis quoque ea verba locum « habeant, quod ubi est, venire non possumus, si « quidem vita nostra scelerum plena est. De disci- « pulis enim ait : *Volo ut ubi ego sum, illinc sint* « *mecum.* De nobis contra timeo, ne dicatur : *Ubi* « *ego sum, vos non potestis venire.* »

VERSUS 35.

Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos : Quo hic iturus est, quia non inveniemus eum? numquid in dispersionem gentium iturus est, et docturus gentes?

Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos.

1. — Albertus Magnus ait : « Non enim ad Jesum « audebant dicere, quia timebant se confutandos « ex responsis sapientiæ ejus. *Act.*, VI, 10 : *Non* « *poterant resistere sapientiæ et spiritui, qui loquebatur.* » Lucas Brugensis S. Augustini auctoritate innixus, susurrationem hanc ab ipsis factam superbiæ motivo attribuit : « Nihil enim ipsum discendi « causa superbi rogare volebant. »

Quo hic iturus est, quia non inveniemus eum?

2. — Non intelligentes, quid illis dicere vellet, adversus eum exasperati hæc verba per derisum et ludibrium dixerunt : « Per odium in Dominum, » inquit Jansenius, « non intellecta student in calum- « niam et derisum trahere. » Neque enim hunc Christi loquendi modum capiebant : « Crassi homi- « nes, » inquit Lucas Brugensis, « nihil terra subli- « mius cogitare valentes, non intellexerunt Jesu de « cœlo sermonem esse, quo per mortem iturus « esset. » S. Thomas illum Apostoli textum ex I *Cor.*, II, adducit : *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus,* « et ideo quod esset iturus, non quidem « per mortem, sed corporaliter ad aliquem locum, « quo eis non liceret ascendere, suspicantur. »

Numquid in dispersionem gentium iturus est, et docturus gentes?

3. — Timebant, inquit Cajetanus, ne forte in Græciam se reciperet, ad docendum multos, qui ibi dispersi degebant, ad quam nationem illorum se non extendebat potestas. Hugo Cardinalis hanc opinionem nonnullorum fuisse existimat, qui Christi prædicatione audita, ejus se sequelæ adjunxerant : « Non dixerunt lædere vel seducere gentes, sed « *docere;* per hoc patet quod quidam eorum jam « submiserant iram, et his quæ dicta erant credi- « derant. » Nisi enim bene erga eum affecti fuissent, utique non cum tanta anxietate, quonam abiret, requisivissent, quin potius illius discessum velut gratissimum nuntium excepissent : « Libenter hoc « volumus, scilicet, quod tu vadas ; » jam vero potius discessum ejus sibi quam maxime displicere ostenderunt; quia « qui prius odiebant, flexi sunt « ad misericordiam. » Ecce tibi eximium verbi Dei fructum, utpote quo voluntates mutantur, cordaque lapidea, summeque obstinata emolliuntur.

4.— Quotquot in sacris litteris peritiores existunt, credibile esse dicunt, Judæos hoc dixisse, quia illius Isaiæ prophetici oraculi, *Isa.*, XLIX, 6, exactam habebant notitiam atque memoriam, quo dicitur : *Parum est mihi, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, et fæces Israel convertendas, dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ*. S. Cyrillus autem illos hæc ex livore animi dixisse opinatur. « Addunt maligne etiam gentes « edocturum, ut ejus accusandi novum inde prætex- « tum arripiat eorum suspicio. »

5. — Chrysostomus causam refert, cur gentilismum, *dispersionem* appellaverint *gentium* ; « quia « ubique dispersæ essent, et promiscue invicem « miscerentur, quam ignominiam ipsi postmodum « subierunt; ipsi namque facti sunt dispersio. » Judæi enim in sola Palæstina morabantur, gentiles autem per universum mundum dispersi erant, S. Bonaventura ait : « Ideo gloriantes, in se vocant « gentes dispersionem, non enim sciebant quæ « dixerunt, sed quia ille voluit, prophetaverunt, « iturus enim erat ad gentes, non præsentia corpo- « ris sui, sed pedibus suis, qui pedes erant Apo- « stoli. » Lucas Brugensis vero advertit quod Judæi per contemptum gentiles dispersionem appellarint : « Ignominiam quem gentibus consueverant expro- « brare, ipsi postea subierunt, et magis etiam hodie « subeunt. » Salmeron dicit : « Quod sibi eventurum « timebant, vaticinati sunt, tanta est vis veritatis, « ut sæpe ex ore adversarii vel invita prorumpat. »

VERSUS 37.

In novissimo autem die magno festivitatis, stabat Jesus, et clamabat dicens : Si quis sitit, veniat ad me et bibat.

In novissimo autem die.

1. — Porro quidnam populus Judæorum in hoc novissimo festivitatis die facere solitus fuerit, Lucas Brugensis his verbis declarat : « Solutis tabernaculis « conveniebant in templum ad laudandum et agen- « das gratias Deo, et commendandum iter, et se « suaque tutelæ divinæ. » Salmeron hujusce festivitatis exactam notitiam tradens, primum et ultimum diem præ aliis in tabernaculorum veneratione transactum fuisse, diebusque septem durasse scribit : « In ultimo die erat festum collectæ; coibat enim « populus in concionem magna frequentia, et con- « cionabatur aliquis de rebus sacris, et hortabatur « ad liberalitem, et colligebatur undique collecta ad « sacros usus tabernaculi expendenda. » In Hugone Cardinali medietatem horum dierum in recreationibus, ludis et choreis transactam fuisse legimus : « Non ergo locutus est eis debentibus ire ad volup- « tates, sed jam recessuris viatica dat salutis. Et « est hoc argumentum, quod non est bonum homi- « nem arguere, vel monere, quando est in furore « voluptatis suæ, contra illos prædicatores, qui vo- « lunt prædicare ad choreas et ludos, cum quadam « violentia. *Eccles.*, VIII, 6 : *Omni negotio tempus est,* « *et oportunitas;* item *Eccles.*, XX, 6 : *Est tacens non* « *habens sensum loquelæ, et est tacens sciens tempus* « *apti sermonis.* » S. Bonaventura notat Christum illis viatici loco dare voluisse spiritualem quamdam provisionem : « Ultima die cum recedebant domum, « viatica dedit ad salutem. Et patet hic exemplum « prædicatoribus denuntiandi documenta Dei, tan- « quam viatica salutis in festis. »

2. — Opportune Ecclesiasticus, XXXII, 6, nos monet dicens : *Ubi auditus non est, ne effundas sermonem,* et ideo Salvator noster in prædicando temporis opportunitatem attendit. Et ideo Theophylactus ait : « Cum his enim qui diebus intermediis deliciis erant « intenti, intempestivum erat colloqui, neque enim « attendissent. »

3. — Cajetanus benignissimum Magistrum, tametsi adeo adversus eum exasperati fuissent, ut eum in vincula conjicere statuerint, omnibus tamen diebus ipsos docere nequaquam omisisse dicit : « Ad insinuandum quod continuabat Jesus illis die- « bus exercitium docendi, extremos dies commemo- « ravit Evangelista. »

Die magno festivitatis.

4. — S. Thomas, *in Joan.*, ad tempus, in quo hoc contigit, sese reflectens dicit : « In novissimo die « magnæ festivitatis, cum festum illud celebrabatur

« septem diebus, et primus et ultimus dies solem-
« niores erant, sicut apud nos primus dies festi
« et octavus solemnis est magis ; hoc ergo quod hic
« Dominus fecit, non fecit primo die, quia nondum
« ascenderat Jerosolymam, nec intermediis diebus,
« sed in novissimo ; et hoc ideo, quia pauci sunt
« qui festa spiritualiter celebrant, et ideo eos a prin-
« cipio ad doctrinam non invitat, ne per vanitates
« sequentium dierum aboleretur de cordibus eorum,
« quia ut dicitur, *Luc.*, VIII, 7 : *Verbum Domini suf-*
« *focatur a spinis,* sed ultimo die eos invitat, ut
« tenacius eorum cordibus imprimatur. »

5. — Saluberrimum nobis Salvator hac in re reliquit exemplum, annuntiandi videlicet verbum Dei specialissime in diebus festis, quando cultui divino et locis sacris frequentior populus assistit, et quando ob sacrificiorum, sacramentorum, orationis et officiorum ecclesiasticorum devotionem, ad illud majori cum attentione et fructu auscultandum est magis dispositus, *Isa.*, LVIII, 11 : *Clama ne cesses; quasi tuba exalta vocem tuam, et annuntia populo meo scelera eorum, et domui Jacob peccata eorum* ; id quod Deus Prophetæ Evangelico vel maxime in festis celebrioribus facere præcepit, prouti ex capitis hujus decursu satis clare colligitur.

6. — Salmeron cœlestium aquarum suarum oblationem a Christo in novissimo festivitatis die factam esse, quicquid vero antecedenter prædicasse fertur, præcedentibus diebus dictum fuisse dicit : « Nam
« ita Dominus dispensabat doctrinam suam, ut nunc
« quidem, ne tædium afferret, scilicet, quo avidius
« postea audiretur, deinde vero illum majori cum
« fructu auditorum, et sua auctoritate tradebat. »

Stabat Jesus.

7. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Sciendum est
« quod Christus docuit sedens, et stans; sedens
« quidam docuit discipulos, *Matth.*, V, 1 : Stans
« autem turbas, sicut hic ; et ideo ex hoc consuetudo
« in Ecclesia inolevit, ut turbis prædicetur stando,
« Religiosis vero et Cleris sedendo. Cujus ratio est,
« quia cum prædicatur ad turbas, fit quasi ad eas
« convertendas, fit per modum exhortationis ; sed
« cum prædicatio ad Clerum fit, quasi jam existentes
« in domo Dei, est ut quædam commemoratio. »

8. — Lucas Brugensis dicit quod Evangelista dictione hac, *stabat,* « usus fuerit ceu rem seriam et
« maxime gravem, ac ad omnes homines pertinen-
« tem constantissime asserturus. »

9. — Salmeron, *tr.* XXXVII, aliam nobis affert rationem, cur Apostolis prædicando sederit ; hic vero in pedes erectus steterit : « Quia ad peccatores
« oratio debet esse concitatior, ferventior, efficacior,
« ad perfectos autem tranquillior, pacatior, atque
« sedatior. »

10. — Dionysius Carthusianus dicit : « Stabat
« tanquam confirmatus in bono, erectus in omni
« virtute, et paratus ferre subsidium cunctis ad ip-
« sum confugientibus, potestque per suam statio-
« nem, divinitatis ipsius invariabilitas designari. »
Albertus Magnus ad hanc eamdem rectitudinem alludens, textum illum Canticorum, II, 9, adducit : « Ipse stat post parietem nostrum; solus enim stetit
« post parietem, qui corpus significat, qui se nun-
« quam a rectitudine deflexit, propter corporis
« infirmitatem ; stabat qui se in auxilium et obse-
« quium omnibus paratum exhibebat »

Et clamabat dicens.

11. — Toletus Christum hac vocis elatione usum fuisse credit, ut id quod dicebat, auditorum suorum animis tanto fortius imprimeret : « Ut cordibus
« auditorum, qui jam discessuri in propria loca
« erant, verba tenacius infigat. » Lucas Brugensis aliter hac de re sentit ; dicit enim Christum clamasse, « ut intelligendum daret se loqui ex intimis animi
« sensibus ea quæ magnopere referret omnes au-
« dire ac scire, ac proinde tenacius infigerent » cordibus audita verba, ne tanta oportunitate neglecta perirent. Hugo Cardinalis Christum ob præsentiam ingentis multitudinis altum clamasse notat : « Prop-
« ter turbam multam, ut omnes audirent. » S. Antonius de Padua, *Ser. in hac fer.*, ait : *Clamabat prædicando verbum Dei,* quasi dicere vellet, quod ad hoc ut verbum Dei surdis, quales sunt peccatores, cum fructu prædicetur, necessum sit vocem extollere, æneaque latera habere, *Isa.*, LVIII, 1 : *Quasi tuba exalta vocem tuam, et annuntia scelera eorum.* S. Thomas, *in Joan.*, addit : « Quantum ad conatum
« vocantis. » Toletus vero dicit : « Ut surditatem et
« duritiem Judæorum in credendo reprehendat. »

12. — Theophylactus hanc exclamationem constantiæ et libertati Christi in dicendo et prædicando attribuit : « Ut libertatem suam in dicendo mani-
« festaret, et quod nullum metueret. » S. Thomas dicit : « Ut ostenderet suam securitatem. » *Isa.*, XL, 9 : *Exalta in fortitudine vocem tuam, exalta, noli timere.* S. Ambrosius a Toleto citatus dicit : « Ideo
« nunc clamasse dicit, quia homines ad magna,
« nempe regnum cœlorum, vocabat. » Hugo Cardinalis S. Hieronymum citat, qui super *cap.* III Jonæ scribens, dicit : « Quod omnis sermo Christi
« clamor dicitur, quia de magnis agit. »

13. — Toletus dicit : « Clamat etiam ut se libere
« et intrepide loqui et docere significet, quod veri-
« tatis est magnum argumentum. »

14. — Hugo Cardinalis ait : « Ut affectum suum
« ostenderet, se namque ex corde prædicare, omni-
« bus notum esse volebat : *Ex abundantia cordis os*
« *loquitur.* »

15. — Idem quoque purpuratus Doctor aliud insuper motivum adducit : « Propter præsentiam
« suam omnibus ostendendam, ne dicerent quod se
« occultaret. » Nullam illis se excusandi occasionem

relinquere voluit, quo minus ipsum non cognoverint : « Cum videret ex fide, » inquit Salmeron, « in se et doctrina sua salutari hominum vitam « æternam pendere, ne quidquam intermitteret « eorum, quæ ad fructum et beneficium mundi « spectabant, ipse factus est tuba, seu præco doctrinæ suæ. »

Si quis.

16. — Chrysostomus, *Hom.* L *in Joan.*, ait : « Hoc est, nemini vim facio, neminem traho, sed « si quis libens et promptus accedit, si quis ardet « desiderio, hunc ego advoco. » Rupertus Abbas, *lib.* VII *in Joan.*, ad hoc se reflectit, quod Christus nullam habeat status, sexus, professionis, vel conditionis personarum differentiam, et ideo indistincte dicat : « *Si quis* ; quia cunctis hominibus, cujuscumque generis vel conditionis desiderantibus salvari « ex tunc non solum aperuit salutis aditum, sed « etiam altisona prædicatione cunctos invitavit ad « bibendum vitæ salutis poculum. » S. Thomas ait : « *Si quis* ; quasi dicat, quicumque est ille. *Eccl.*, « XXIV, 29 : *Transite omnes, qui concupiscitis me.* »

17. — Albertus Magnus conformiter ad expositionem Chrysostomi arbitrii ponderat libertatem, quam unicuique illibatam relinquit gratiam suam sive recipiendi, sive repudiandi : « Notans arbitrii « libertatem, quia nullus cogitur. *Esther*, I, 8 : *Non « erat qui nolentes cogeret ad bibendum.* »

Sitit.

18. — Jansenius optime considerat sapientissimum Magistrum nostrum mentem suam non satis explicasse, de qua siti intelligi vellet, sed indifferenter et absolute dixisse : *Si quis sitit*, quasi unumquemque sitibundum intelligi volens : « Et si enim « necdum sitim habeant spiritualium rerum, posset « forte intelligi, ut invitet etiam eos, qui sitiunt « terrena, honores, divitias, voluptates ; nam et hi « si ad Christum venerint, haurire ex eo poterunt, « unde suam sitim extinguant, in quo veriores honores, divitiæ, et voluptates percipiuntur, quam « in mundo, per quem etiam sitis illa rerum interarum tollitur. Non determinat, » inquit Lucas Brugensis, « quid quis sitiat, nam et eorum sitim, « qui desiderant, quod vere non est bonum sedat, « cum largitur, quod in eo desiderio est veri boni ; « proprie tamen intelligit : *Si quis sitit* salutem, « perfectionem, beatitudinem suam, et sitim vocat « desiderium, studiumque salutis. Ille solus sitit, « qui salutem desiderat. » S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Ideo sitientes vocat, quia tales sunt, qui desiderant Deo servire ; Deus autem coacta servitia non « acceptat. II *Corint.*, IX, 7 : *Hilarem datorem diligit « Deus.* Propter hoc dicitur, *Psal.* LII, 8 : *Voluntarie « sacrificabo tibi.* »

19. — Cajetanus illud quod Christus malignis rebellibus suis dixerat, nimirum : *Quo ego vado, vos non potestis venire*, in memoria revocans dicit : « Invitat modo non omnes, sed sitientes, sed appe« tentes spiritualia bona, et propterea dicit : *Si quis « sitit.* Explicat autem appetitum boni spiritualis « nomine sitis, quia sub similitudine aquæ, spiri« tuale bonum promissurus erat. »

20. — « *Si quis sitit*, id est, » ut glossat Lucas Brugensis : « Si quis appetit, desiderat, quia *esu« rientes implevit bonis.* » Et alibi : *Sitientes venite ad aquas.*

Veniat.

21. — Non est opus, ut quis per longum et fastidiosum iter se fatiget, ad hoc, ut ad hunc fontem vivum approximare possit, fontem inquam illum, qui civitatem Dei inundat. Dionysius Carthusianus namque ait : « Non corporis gressu duntaxat, sed ex « mentis humili præparatione, faciendo quod in se « est, fide quoque non hæsitante, et oratione cons« tanti. Unde scriptum est in Jacobo, I, 5 : *Si quis « vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat « omnibus affluenter, et dabitur ei.* » Interlinearis dicit : « Veniat affectu amoris et passibus fidei, « recedendo ab amore mundi, et hoc est, venire ad « eum. » S. Philippus Nerius dicere solitus erat, quod quantum amoris homo aliquis in creaturis ponit, tantumdem Deo Creatori eripiatur. Hugo Cardinalis dicit : « *Venite ad me*, recedendo ab amore « mundi, et se ad gratiam præparando. » S. Augustinus, *tr.* XXXII *in Joan.*, super hoc verbum mirabiliter discurrit ; dicit enim : « Si sitimus, veniamus, « et non pedibus, sed affectibus, non migrando, sed « amando veniamus, quanquam et secundum interiorem hominem, et qui amat, migrat ; et aliud « est migrare corpore, aliud corde. Migrat corpore, « qui motu corporis mutat locum ; migrat corde, « qui motu cordis mutat affectum. »

22. — Apud Principes et Magnates ardua et difficilis res est gratiarum impetratio, utpote quæ sanguine, id est, rubore et verecundia comparantur, pro illis obtinendis supplicationes concipiuntur et memorialia, mediatores requiruntur et intercessores, et quantum non liberatur? Non vero ita fit apud illum supremæ majestatis Regem, imo ipse semetipsum ad illas impertiendas ultro citroque offert, ipse nos invitat, precatur et rogat, ut quotquot ardentissime sitiunt, vas afferant amplissimum, ad gratiarum suarum aquas in maxima abundantia et copia recipiendas, *Isa.*, LV, 1 : *Omnes sitientes venite ad aquas ; et qui non habetis argentum, properate, emite, et comedite ; venite, emite absque argento, et absque ulla commutatione vinum et lac* ; ubi Salmeron ait : « Per vinum, et lac, et aquam Spiritum Sanc« tum intelligimus. » Idem quoque Auctor apposite notat, sitim nostram, qua quælibet anima salutem suam ardenter desiderat, Deo nostro optime esse

perspectam : « Sciebat Jesus hominum inspiratio-
« nem, ut ad se venirent, et illos aut pudore retar-
« dari aut dæmonis suasu impediri, aut carnis affec-
« tibus retineri, proinde sedandæ tantæ sitis osten-
« dit viam, urgendo eos ad hauriendam aquam
« in gaudio de fontibus Salvatoris. »

23. — S. Bonaventura existimat, quod per vocem *veniat* libertas insinuetur, quam Deus ad aquam hanc hauriendam nobis relinquit : « Quasi dicat :
« Nullum de necessitate aut vi attraho, sed si quis
« habet desiderium, hunc voco. » Cajetanus pariter dicit : « Dicendo *veniat*, voluntarium ire significat;
« nemo excipitur, sed cuilibet sitienti, spirituale
« bonum, monstratur fons, monstratur iter ad fon-
« tem. »

Ad me.

24. — Lucas Brugensis, super illa verba : *Credit in me*, ita scribit : « Loquitur tanquam verus et uni-
« cus mediator Dei et hominum, sine quo hominibus
« nulla sit salus. » S. Augustinus in suis meditationibus ad Deum conversus dicit : « Tu dixisti ore tuo
« sancto et benedicto : *Si quis sitit, veniat ad me et*
« *bibat*; fons vitæ da sitienti animæ semper bibere
« de te. » Maldonatus, *in Joan.*, advertit Salvatorem nostrum omnibus notum esse velle, se ad instar publici cujusdam, omnibusque patuli fontis esse, qui omnibus obvius et expositus est, ut unumquemque ad se confugientem, salutari aqua gratiæ suæ potet, ac proinde aquæ, quæ elementum quoddam est, communissimum, similitudine usum esse :
« Erat consentaneum, ut se rei maxime publicæ,
« unde omnium salus et vita pendeat, compararet,
« nihil magis ejusmodi est, quam fons publicus,
« aut flumen; unde omnes, qui volunt, bibunt, ne-
« mine prohibente. » Zacharia Propheta, *cap.* XV, 1, vaticinium hoc edidit : *In die illa erit fons patens domui David, et habitantibus in Jerusalem in ablutionem peccatoris.* Hic fons omnibus communis existit, tam pauperibus quam divitibus, tam subditis quam Principibus, tam ignorantibus et idiotis quam sapientibus. *Veniat ad me*; siquidem etiam mundus suos ad bibendum invitat; sed unde? *Foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ*, lamentatur, et jure quidem meritissimo Deus per Jeremiam, IV, 13, dum tamen prius cœlos ad obstupescendum invitasset? *Obstupescite cœli super hoc, et portæ ejus desolamini vehementer.* Comparetur obsecro aqua illa ex dissipatis hisce cisternis hausta, cum aqua præsenti, de qua dicitur : *Fons aquæ vivæ; si quis sitit, veniat ad me*; de illis putridis et graveolentibus aquis, ipsimet mundani fatentur quod « quo
« plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ; » de hisce vero quæ in præsenti Evangelio nobis offeruntur, S. Augustinus, *Med.*, XXVII, dicit : « Fons vitæ, reple
« mentem meam torrente voluptatis tuæ, et inebria
« cor meum sobria ebrietate amoris tui, ut obli-
« viscar quæ vana sunt et terrena. »

Et bibat.

25. — Cajetani ponderatio est, quod Salvatori nostro se nos sitientes invitasse, minime sufficiat; verum insuper subdat : *Et bibat* : « Non sufficit
« venire ad fontem, sed oportet bibere, si levanda
« est sitis. Non sufficit venire ad Jesum fide, sed
« oportet incorporare sibi Jesum haustu salutis. »

26. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, conjuncturam seu circumstantiam temporis observat, quo Salvator noster hunc salutaris aquæ fontem populo Judaico obtulit, nimirum quando is in procinctu erat, ut eum caperet ad mortem, adducit illum Apostoli textum, in quo nos modum edocet, quo odium persecutorum et inimicorum nostrorum vincere valeamus, nimirum : *Noli vinci a malo, sed vincere in bono malum*; declaratque id in duobus præcipue faciendum esse : « In humili vel in molli
« responsione : benedicite persequentibus vos, et
« nolite maledicere; humili namque responsione
« statim mens elata prosternitur; sicut enim dicit
« Sapiens, *Prov.*, XXV, 2 : *Responsio mollis frangit*
« *iram, sermo durus suscitat furorem.* Et Ecclesias-
« ticus, VI, 2 : *Verbum dulce multiplicat amicos.* »
Hanc autem in respondendo mansuetudinem superius in Christo admirati sumus, quando dixit : *Adhuc modicum tempus vobiscum sum.* Alius inimicum placandi modus, quem Apostolus nobis tradidit, *Rom.*, XII, 2, est sequens : *Si inimicus tuus esurierit, ciba illum; si sitit, potum da illi.* Istum modum in suis actibus Salvator voluit nobis ostendere, quando ultro citroque nobis obtulit aquam vivam dicens : *Si quis sitit*, etc.

27. — Verum enimvero opponet fortasse aliquis, quomodo Salvator noster hanc promissionem fecerit, cum tamen omnibus constet, ipsummet tanta fuisse siti cruciatum, ut ne guttam aquæ habere valens, in cruce exclamaverit dicens : *Sitio.* Ad hoc igitur responderi potest quod tametsi hanc tam ardentem sitim ex tormentis perpessis sustinuerit, non tamen ob hoc perennis ille fons aquæ vivæ in ipso exsiccatus fuerit, cum ipsemet dixerit, *Psal.* LVIII, 2 : *Intraverunt aquæ usque ad animam meam.* Imo Longinus latus Salvatoris aperiens aquam inde emanare fecit : *Exivit sanguis et aqua.* Optime igitur S. Laurentius Justinianus huic quæsito : « An
« vitæ fons sitire valet? » Respondet : « Potest,
« quoniam vult; sitit utique, et inebriatur amari-
« tudine. Adhuc duriora sustinere desiderabat. »
An vero, ut S. Augustinus, *Serm.* I *in ramis Palm.*, in persona Christi ait : « Sitis mea salus vestra est;
« sitis mea redemptio vestra; sitio fidem vestram. »
Opportunam huic proposito nostro rationem affert S. Ambrosius, cur passionis suæ calicem biberit, qui nos ut ex ipso tanquam ex fonte vivo bibamus

invitat; dicit enim : « Bibit Jesus calicem, hoc est « passionem illam tuorum criminum redemptri- « cem, ut tu sitim istius mundi sacri potus cruore « restinguas. »

28. — Salmeron, *tract.* XXXVII, veritatem quamdam valde practicam hac eadem occasione adducit, nimirum quod nullus sit hominum, qui suam non patiatur sitim; dicit enim : « Nemo est qui non « sitiat, hoc est, ardenter desideret; hoc est enim « per metaphoram sitire; » unde consequenter illas declarat, quas nos homines ardenter desiderare solemus, scilicet : « Liberationem a malo culpæ aut « pœnæ; vel sapientiam, vel divitias, vel delicias, « vel libertatem, vel conscientiæ serenitatem, vel « vitæ perpetuitatem, vel æternam felicitatem. Qui « ergo hanc sitim cupit extinguere, non habet « alium fontem quam Christum. » Si enim quis divitias appetat, *Coloss.*, II, 3 : *In Christo sunt omnes thesauri.* Si quis desideret consolationem, II *Cor.*, I, 31 : Ipse *Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.* Si quis voluptatibus adhærescet, inveniet ipsum esse, de quo Psalmista ait, *Psal.* XXXV, 9 : *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Si quis sanitatem et vitam anxius requirat, in ipso hanc perfectissimam deprehendet, *Psal.* XXXV, 10 : *Quoniam apud te est fons vitæ.* Si quis gloriæ fortasse avidus insectator existat, ipsum consectetur, nam, I *Cor.*, I, 31 : *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Si quis fortasse lauta et sumptuosa convivia sitiat et desideret, ipsum esse comperiet, a quo ampla illa facta est fidelibus promissio, *Luc.*, XXII, 29 : *Dispono vobis regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo;* adeo ut Rex ille tot undique prosperitatibus affluens ultro fateatur et dicat, *Psal.* XVI, 15 : *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Quemadmodum igitur viator ex continuo solis ardore et ex diuturni itineris lassitudine sitibundus, tametsi rivulum aliquem turbidum et ex radiis solaribus tepefactum offendat, inde non bibit, sed sitis suæ mitigationem ad fontem, unde is derivatur, se inventurum exspectans, eo se recipit, indeque ad satietatem bibit, eo quod ibidem frigidam pariter et limpidam aquam se reperturum esse cognoscat, eodem modo anima, quæ bonorum est appetens, bona, quæ in hisce terris inveniuntur, innumeris malis permixta esse considerans, eo quod ut Poeta ille cecinit :

Bona hæc mortalia,
Quam malum non sunt alia.

Si aliquo est judicio et rationis discursu prædita, ad fontem utique originarium ardentem, sitim suam restinguendam reservans, se recipiet, de quo S. Jacobus Apostolus, I, 17, scribit : *Omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est, descendens a Patre;* ad quem proinde hæc esse solet Sanctorum oratio : « Deus meus et omnia; » ad quem proinde Salvator noster invitat dicens : *Veniat ad me, et bibat.*

29. — S. Thomas, *in Joan.*, inquit : « Potus iste « est spiritualis refectio, in cognitione divinæ sa- « pientiæ et veritatis, etiam in impletione deside- « riorum. »

30. — Hugo Cardinalis dicit : « Bibat per dilec- « tionem, vel per Spiritus Sancti receptionem. »

31. — Jansenius quoque ait : « Venit ad Chris- « tum, qui cupidus est audiendi doctrinam ejus; « bibit autem ex fonte Christi, qui credit ejus « sermonibus, aut venit qui credit, bibit qui per « charitatem sibi Christum incorporat. »

32. — Salmeron hasce aquas, zelotypiæ aquis assimilatur dicens : « Aquas Spiritus Sancti, quæ « sunt ut aquæ zelotypiæ; quo peccatum adulterii, « quo recessimus a Dei sponso, putrescat, et ut « aquæ piscinæ, quibus omnis infirmitas et para- « lysis membrorum mortuorum per vitam gratiæ « sanatur, ita ut possimus tollere grabatum carnis « nostræ et obtinere ut peccatum in nostro mortali « corpore non dominetur; sunt ut aquæ natatoriæ « Siloe, ut plene illuminemur; sunt aquæ Jordanis, « in quibus baptizamur et in filios Dei regenera- « mur; denique sunt aquæ Samaritanæ, quæ bibit « de Christi fonte salutari, cujus aqua saturata « servavit civitatem; est aqua, per innocentiam et « vitæ puritatem, quam confert, et per quam refri- « geratur ardor concupiscentiæ; » quibus addere possumus, aquas quoque illas similes esse undis illis, quæ lepram Naamani diluerunt, utpote quæ a peccati nos lepra perfecte emundant.

VERSUS 38.

Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.

Qui credit in me, sicut dicit Scriptura.

1. — Theophylactus opinatur post verba illa : *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura,* punctum sensum terminans fieri debere; dicit enim : « Hoc loco « punctum oportet facere; deinde aliud faciendum « est principium : *Flumina fluent,* etc. Quia enim « multi propter signa credebant, ostendit non tam « propter signa credendum esse quam propter « Scripturam, fides enim recta ex Scripturis est. « Multi putant se credere, sed non *ut dicit Scrip-* « *tura,* atque ita suas secuti sunt sectas, ut omnes « hæretici. »

2. — Idem quoque, scilicet quod post *Scriptura* punctum fieri debeat, S. Thomas his verbis docet, dum ait : « *Sicut dicit Scriptura,* id est, secundum « Scripturæ documenta; *scrutamini Scripturas, quia* « *ipsæ testimonium perhibent de me.* » Unde Syriaca legit : *Sicut dixerunt Scripturæ.* Lucas Brugensis Christum hisce verbis : *Sicut dicit Scriptura,* plura

Scripturæ loca insinuare voluisse dicit, in quibus cœlestium gratiarum plenitudo, maxime sub aquæ metaphora prædicta fuit, ut videre est, *Isa.*, XLI, 18; XLIV, 3; LV, 1; *Ezech.*, XXVI, 5; XXXIX, 29; *Joel.*, II, 28. Cajetanus dicit, quod si ita est, quod scilicet Christus aliqua Scripturæ testimonia huc servientia allegare intenderit, tametsi illa hodie in Scriptura non inveniantur, id non ideo eveniat, quasi nunquam tale quid in Scriptura dictum fuerit, sed quia summa cum jactura nostra multi libri sacri deperditi fuerint : « Quoniam multos libros Prophetarum « non habemus, qui forte tempore, quo Jesus erat « in terra, habebantur, ut apparet ex libro Parali- « pomenon, ubi fit mentio Nathan, Gad, Achiæ, « Addo, Semejæ et Ozai. »

3. — Diversam prorsus a prædictis expositionem Salmeron affert, *tract.* XXXVII, dum ait : « Ut sit « sensus : *Qui credit in me,* sicut dicit Scriptura esse « credendum in me, nempe fide viva per charita- « tem operante, et fide constanti, qua me credens « amplectatur, ut verum Messiam et Dei Filium, « mundique Salvatorem, hoc enim tota Scriptura « vetus personat; hic sensus verus est, et scrupulum « non habet. » Alia quoque expositio est ab eodem allata, quod scilicet verba illa referantur ad verba sequentia : *Flumina,* etc., « atque ita Beatus Hiero- « nymus Scripturæ verbum esse asserit illud : *Flu- « mina de ventre ejus fluent aquæ vivæ,* quod ipse « quidem in editione LXX, dicit non haberi, sed « bene in Hebraica littera, etsi nullum certum « signet locum; » unde illum fortasse unum ex locis deperditis esse posse existimat : « Alii vero « putant non deesse locum; ait enim Psaltes, *Psal.* « CVLVII, 18 : *Emittet verbum suum, et liquefaciet ea; « flabit spiritus ejus, et fluent aquæ.* » S. Thomas Lyranum et Rupertum Abbatem citat, qui hæc verba ad *Prov.*, *cap.* V, 16, referenda esse dicunt, ubi dicitur : *Deriventur fontes tui foras, et plateis aquas tuas divide.* Alii adducunt ex Isaiæ, LVIII, 11 : *Et eris quasi hortus,* etc.

Flumina.

4. — Chrysostomus, *Hom.* L *in Joan.*, per hæc flumina aquæ vivæ, scientiam et notitiam Christi intelligendam esse existimat : « Hoc in loco post « hæc verba : *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura,* « distinguendum est, ut hæc particula, *flumina de « ventre ejus fluent aquæ vivæ, Christi scientia sit;* » illi namque qui lumen et notitiam Christi acceperunt, seque Christi submiserunt disciplinæ, tanta virtutum cœlestiumque gratiarum copia fuere cumulati, ut de illis 120, qui in cœnaculo Sion erant, S. Lucas dicat : *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto.* Unde S. Bonaventura ait : « Flumina vocat copiosi- « tatem et ubertatem, hoc est multam gratiam. »

5. — Rupertus Abbas Tuitiensis ita exponit : « Ac si dicat : quid male solliciti estis dicentes : « *Numquid in dispersionem gentium iturus est, et « docturus gentes?* An putatis quod si me occideri- « tis, illud præcaventes, jam non sit, qui gentibus « salutem, quam illis invidetis, annuntiet? Non est « ita; nam qui credit in me per ipsam mortem, « qua vos me occidetis, accipiet Spiritum sapientiæ « ac scientiæ, et implens mundum abundantia doc- « trinæ Evangelicæ, non sinet, uti vos vultis, no- « men meum perire, vel dispersioni gentium Dei « notitiam deesse. »

6. — Idem quoque Rupertus illum Psalmistæ, *Psal.*, XLV, 5, textum adducit : *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei;* ibidemque per flumen interpretatur Spiritum Sanctum : « Ipsa substantia vel « persona Spiritus Sancti intelligitur. » Albertus Magnus ad illum terrestris Paradisi fontem, qui in quatuor dividebatur flumina universam terram fœcundantia alludens, ita scribit : « Hic est fons « gratiæ, qui totam superficiem terræ irrigat, et « dividitur in quatuor capita; in moralibus enim « ordinat passiones et opera; in heroicis ordinat « naturam ad metas mentis; in intellectualibus « ordinat rationem ad normam perfecte virtutis; in « divinis ordinat contemplationem ad altitudinem « et puritatem divinæ delectationis et theoriam « veritatis, et sunt flumina Paradisi. »

7. — S. Gregorius, *lib.* XV *mor.*, per hujusce fluminis rivulos varia intelligit dona Spiritus Sancti : « Rivuli ergo fluminis sunt dona Spiritus Sancti. » Lucas Brugensis dicit : « Varia ac multiplicia Spiri- « tus Sancti dona notantur, eaque excellentia in « suo genere singula, qualia numerantur *Isa.*, XI, « 2; *ad Galat.*, V, 22; II *Cor.*, XII. Vel dicamus, » inquit Albertus Magnus, « quod flumina sunt sacra- « mentales gratiæ in remissionem peccatorum; « gratiæ virtutum in facultatem bonarum opera- « tionum, donorum Spiritus Sancti in adjutorium « divinorum factorum fructuum in prægustatione « æternorum, et hæc sunt quatuor flumina, quæ « influunt Ecclesiam. »

De ventre ejus.

8. — Venerabilis Beda ait : « Venter interioris « hominis conscientia cordis est ejus; bibito ergo « isto liquore, reviviscit purgata conscientia. » Spiritui Sancto enim attribuitur ab Ecclesia remissio peccatorum : *Quia ipse est remissio peccatorum;* et ideo quando Christus hanc absolvendi potestatem Apostolis suis contulit, infudit in eos Spiritum Sanctum, *Joan.*, XX, 22 : *Insufflavit in eos dicens : Accipite Spiritum Sanctum.*

9. — S. Gregorius ait : « Ventris autem viscera « quid sunt aliud, nisi mentis internæ, id est, recta « intentio, sanctum desiderium, humilis ad Deum, « pia ad proximum voluntas? »

Fluent.

10. — In vigilia Pentecostes, in introitu Missæ cantantur hæc verba : *Effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* S. Leo quoque de eodem festo tractans, *Serm. de Pent.*, ita scribit : « Ab hoc die imbres « charismatum, flumina benedictionum, omne « desertum et universam aridam rigaverunt. »

11. — Porro aquæ specialis est proprietas, tam illius, quæ ex flumine, quam quæ ex fonte hauritur; sive etiam ejus quæ pluviatim de cœlo labitur, vel cujuscumque alterius generis, quod indifferenter super terram dimanet, omnemque plantam sine ullo discrimine fœcundet; eodem quoque modo in quamcumque animam mystica hæc Spiritus Sancti aqua effunditur, eamdem protinus sanctorum fertilem efficit, idque sine ulla personarum acceptione, sive discrimine. Unde Rupertus Abbas, *lib.* VII *in Joan.*, dicit : « Humana anima dicitur, « videlicet pro similitudine, quia sicut aqua terram « irrigat, et infusione competenti germinare eam « facit; sic Sancti Spiritus gratia substantiam hu« manæ animæ per semetipsam inopem et sterilem « donorum suorum fluentis necessariis irrigat et « beneficio suæ visitationis infusam fide et bonis « operibus fœcundat. »

12. — Chrysostomus, per hanc affluentiam, admirabilem facundiam et eloquentiam, quæ speciatim Evangelii ministris a Spiritu Sancto communicatur : « Salientis pro inundantis positum est, quod « facile quivis deprehendere poterit, si Stephani « sapientiam, Petri linguam, Pauli vim considera« verit. »

13. — Venerabilis Beda, et cum ipso plures alii, scribunt quod cœlestis Magister noster per verbum *Fluent*, insinuare voluerit quod dona et gratiæ, quas in nobis ab hoc cœlesti fonte recipimus in nobis nequaquam sistere, sed in alios opera nostra interveniente redundare debeant : « Quid est fons? « vel quid est fluvius, qui manat de ventre homi« nis? Benevolentia, qua vult consulere proximo; si « enim putet, quia quod sibi bibit, sufficit, arescit, « et non fluit aqua viva de ventre ejus; si autem « proximo festinat consulere, ideo non siccatur « quia manat. »

14. — S. Thomas eodem fere modo scribit : « Qui ergo bibit, ita quod sibi soli proficit, dona « gratiarum, quæ per flumina signantur, non fluent « aquæ vivæ de ventre ejus; sed qui proximo festi« nat occurrere, » adducit locum illum S. Petri, I *Epis.*, IV, 10 : *Unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes.*

15. — Hugo Cardinalis illud Sapientis monitum adducit dicentis : *Bibe aquam de cisterna tua, et fluenta putei tui, deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas tuas divide.* Lucas Brugensis ad vocem *Flumina* sese reflectens, ita scribit : « Infundam in « animam ejus dona, charismataque Spiritus Sancti « tanta copia, ut non solum intus eum in mente « reficiant, verum etiam foris exundent in omne « genus sanctæ perfectionis, nec tantum ipsum « ferant in vitam æternam, verum etiam aliis « pluribus cum illo in vitam æternam trahendis « sufficiant, quemadmodum flumina vehementi im« petu delata, occurrentia omnia secum rapiunt ac « trahunt. »

16. — Salmeron hanc inde moralitatem deducit : « *Fluent*, sive current, non ait stabunt, quia « non progredi in via Dei, regredi est. » Aqua firmiter subsistens, quæ non fluit, sed stagnat, non solum corrumpitur, sed venenosa etiam exinde animalia generantur; eodem modo qui donis, gratiis et virtutibus a Spiritu Sancto receptis non cooperantur, maximo sunt expositi periculo, ne per suam desidiam et tepiditatem, omnigenis inordinatis affectibus vitiis in semetipsis locum indulgeant.

Aquæ vivæ.

17. — Chrysostomus, *Hom.* L *in Joan.*, ait : « Spiritus enim gratia cum menti illapsa est, « eamque irrigarit, omni fonte uberius scaturit, « nunquam deficit, nunquam vacuatur. » Salmeron considerat, quod Christus gratiam aquam vivam appellarit : « Quia conjungitur cum fonte ipso « Christo et Spiritu Sancto, quia semper ad bona « opera impellit. » Lucas Brugensis dicit : « Viva « aqua dicuntur dona a primo fonte et auctore « Spiritu Sancto, qui cum suapte natura sit vita, « etiam dona sua vivifica reddit ejusmodi, quæ « possessorem efficiant justum et Deo gratum in « hac vita, et perducat ad vitam æternam. » Eamdem quoque expositionem Hugo Cardinalis his verbis adhibet dicens : « *Aquæ vivæ*, id est, vivere « facientis hic per gratiam, in futuro per glo« riam. »

VERSUS 39.

Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

1. — Flumen istud Spiritus Sancti adeo copiose in Judaismum in cœnaculo Sionitico congregatum inundavit et supereffluxit, ut non solum Apostolos, omnesque alios ibi congregatos fideles suis adimpleverit, verum etiam impetu suo multa credentium millia post se traxerit, *Act.*, II, 41 : *Appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia.*

FERIA TERTIA PASSIONIS

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. VII, VERS. 1

1. Ambulabat Jesus in Galilæam; non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere.

2. Erat enim in proximo dies festus Judæorum scænopegia.

3. Dixerunt autem ad eum fratres ejus : Transi hinc, et vade in Judæam, ut et discipuli tui videant opera, quæ facis.

4 Nemo quippe in occulto quid facit, et quærit ipse in palam esse : si hæc facis, manifesta teipsum mundo.

5. Neque enim fratres ejus credebant in eum.

6. Dicit ergo eis Jesus : Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum.

7. Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quod opera ejus mala sunt.

8. Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est.

9. Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa.

10. Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc et ipse ascendit ad diem festum non manifeste, sed quasi in occulto.

11. Judæi ergo quærebant eum in die festo, et dicebant : Ubi est ille?

12. Et murmur multum erat in turba de illo, quidam enim dicebant, quia bonus est; alii autem dicebant : Non, sed seducit turbas.

13. Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Judæorum.

Versus 1.

Ambulabat Jesus in Galilæam, non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere.

Ambulabat Jesus in Galilæam.

1. — Evangelista in principio capitis hanc dictionem præmittit : *Post hæc ambulabat;* quam dictionem Toletus considerans scribit : « Post hæc quæ « Dominus operatus est miracula, et post altissi- « mum sermonem de ejus carne et sanguine in « cibum et potum vitæ æternæ dandis. » Filius enim Dei tunc maximas ab hominum malignitate recepit injurias, quando se erga nos summe exhibuit beneficum : *In qua nocte tradebatur, accepit panem,* etc. Thesaurus omnium, quos nobis in Ecclesia reliquit, pretiosissimus, tunc præcipue ab eo nobis est collatus, quando homo ad mortem illi machinandam armatus erat.

2. — Salmeron ponderat verbum illud, *Ambulabat :* « Verbum *ambulabat,* Græce, *versabatur,* sive « conversabatur, ut intelligas eum otio deditum « non fuisse, sed salutem hominum semper, quod « ad se attinet promovisse. » Albertus Magnus ait : « Ambulabat Jesus auctor salutis, ubique omnibus « salutem ingerens, in Galilæam, quia facilius cre- « debant, quia inde plures discipulos vocaverat. » S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.,* Galilæos homines valde simplices fuisse existimat : « Galilæi « erant homines simplices, et ideo opera Christi « non sic calumniabantur, et ideo Christus eos « multipliciter honoravit, scilicet beneficio suæ « conceptionis, et suæ nativitatis, et singularitate « vocationis. » Primi enim qui ad Apostolatum sunt vocati, Galilæi fuere, unde omnes Apostoli hoc titulo ab Angelo fuere appellati : *Viri Galilæi quid statis aspicientes in cœlum?* Prima miracula item in Cana Galilææ patravit; ac demum hanc Provinciam pariter eligere voluit, ut in ea, post resurrectionem suam visibiliter apparens, discipulis suis se manifestaret.

3. — S. Thomas, *in Joan.,* dicit : « Ideo autem « Dominus in Galilæa frequentius moratur, ut « ostendat nobis transmigrandum esse de vitiis ad « virtutes, » siquidem *Galilæa* idem significat quod *Transmigratio.* Hugo Cardinalis dicit : « Galilæa, « quæ interpretatur rota, vel transmigratio, signi- « ficat ærumnas et miserias, in quibus rotantur et

« affliguntur in hac vita sancti, qui in ea sunt « exules et peregrini. »

4. — Theophylactus considerat, quod ex quo tempus passionis et mortis suæ nondum advenerat, in manus inimicorum suorum nondum voluerit tradi : « Vanum et supervacaneum erat in medio « inimicorum suorum versari et majoris semper « rabiei illis auctorem fieri. » Quæ charitas nos docet, ut proximis nostris omnes e medio tollamus peccati et offensæ Dei occasiones, quando id æque bene fieri potest.

Non enim volebat in Judæam ambulare.

5. — Interlinearis dicit : « Non tamen timens, « quia habet potestatem, sed infirmis dat exem- « plum, ne eis latibulum objiciatur. » Beda addit : objiciatur crimen, præcessit in capite, quod in membris confirmaretur. Ipse quidem inter Judæos, ut Lyranus inquit, illæsus demorari poterat et tamen ante mortem suam se ab illis absentare voluit : « Ostendendo in se veritatem humanæ « naturæ et quod licitum erat fidelibus suis ali- « quando persecutionem fugere. » Hic idem sensus ex sequentibus D. Chrysostomi verbis elicitur, *Hom.* XLVIII *in Joan.*, dicentis : « Quæ secundum huma- « nam imbecillitatem a Christo facta sunt, non « tantum incarnationem confirmant, sed etiam ad « virtutem instituunt; nam si omnia tanquam Deus « fecisset, quid scire potuissemus in humanis rebus « incidentes quid facere nos oportet? » Porro divinitatem suam demonstravit, dum se in medio inimicorum suorum illæsum, illosque acriter objurgando cum inexpugnabili securitate et libertate intrepidum exhibuit; hominem se nobis similem ostendit, inquit Lucas Brugensis, quando se antecedenter latibula quærere et timore perculsum esse demonstravit : « Quod in medio insidiantium non « est comprehensus, invincibilem se, atque inexpu- « gnabilem significavit et quod delituit, incarnatio- « nem certo confirmavit. » S. Thomas in hoc loco quæsito cuidam respondet, quod moveri poterat, videlicet, cur omnipotentia, quæ a suis se persecutoribus defendere poterat, nihilominus idipsum facere non voluerit, sed potius ad tempus ab illis recesserit, dicit igitur Angelicus Doctor : « Deus « erat et homo; et ideo virtute divinitatis poterat « et non lædi a persecutoribus, sed hæc noluit « continuo facere, quin sic declarata fuisset ejus « divinitas, quod tamen humanitas venisset in du- « bium. » Abscondit se igitur, seque ex timore ne inimicos suos ad rabiem provocet, inque fauces illorum sese ingerat, ab eorum se conspectibus subducit, ut verum se hominem esse demonstret, ex alia vero parte ut se verum esse Deum ostendat, per medios enses hostiles securus et illæsus pertransit, invisibilem se reddendo.

6. — « Non mori metuens, » inquit Rupertus Abbas, *lib.* VI *in Joan.*, « sed sicut ait Psalmista, « *sol cognovit occasum suum.* » Et ideo nemo sibi persuadeat Dominum nostrum Judæam mortis metu perculsum declinasse, qui tanta cum aviditate ad mortem anhelabat, inquit Salmeron, quique vitæ et mortis Dominus erat, præterquam quod violentiam ipsorum pluribus utique modis evadere poterat; videlicet : « *Primo*, signis ostensis. *Secundo*, « factus invisibilis. *Tertio*, timore turbæ injecto in « hostes suos. *Quarto*, sermone corda mutando, ut « ministrorum volentium eum comprehendere. « *Quinto*, divinitate majestatis ostensa, ut fecit « ejiciendo ementes et vendentes de templo. *Sexto*, « fugiendo ut homo. »

7. — S. Augustinus, *tract.* XXVIII *in Joan.*, præ cæteris hujus e Judæa per aliquod tempus facti secessus mysteria fusius detegit; dicit enim : « Quando « latuit ut homo, non potentiam perdidisse putan- « dus est, sed exemplum infirmitati præbuisse; » suis namque discipulis, aliisque sequacibus exemplum dare voluit, ex quo se in casu quo fidem protestandi necessitas non urget, absque ulla ignaviæ aut pusillanimitatis nota fugere et occultare posse discerent : « Infirmitati nostræ præbebat exem- « plum, non ipse perdiderat potestatem, sed nos- « tram consolabatur fragilitatem. »

8. — Salmeron Salvatorem Judæam ex humilitatis instinctu declinasse autumat, ut eamdem suo exemplo animis quoque nostris insinuaret : « Ut humili- « tatis præbeat exemplum, ut fortior, ditior, et « nobilior discat cedere infirmiori, et servet illud « Apostoli : *Non vos defendentes, charissimi, sed date* « *locum iræ.* »

9. — Idem quoque Auctor aliud quoddam morale motivum considerat, dicens, id Christum fecisse, « Ut doceat fugere incredulitatem et malam socie- « tatem, et maxime eam, quæ quærit occidere « Jesum in nobis, id est, salutem extinguere. »

Quia quærebant eum Judæi interficere.

10. — S. Cyrillus, *lib.* IV *in Joan.*, ait : « Sed « magnæ utique perversitatis accusari Israelitas « inde arbitror, quod satius ille existimet, apud « alienigenas reperiri, quam cum Judæis versari, « quod Propheta quidem Jeremias, XII, 7, prædixit « his verbis : *Dereliqui domum meam, dimisi hæredi-* « *tatem meam, dedi animam meam dilectam in manus* « *inimicorum ejus.* Christum enim persecutorum « impietate extorrem fieri et ad Galilæos migrare, « quid est aliud obsecro, quam tradere animam « suam in manus inimicorum ejus? » Salmeron ait : « Mire erant ingrati, volentes illi mortem « infligere, qui venerat illis dare vitam. »

11. — Observat hoc loco Salmeron Judæos ad machinandam Christo mortem illa præcipue temporis circumstantia seu conjectura usos fuisse, quo ipsum a multis derelictum esse intellexerant :

« Forte audierant discipulos scandalizatos et eum « deseruisse, ac proinde sumpserunt occasionem « necem designandi; » in præcedenti namque capite, postquam de ineffabili Eucharistiæ sacramento, in quo se ipsum illis in cibum dare decreverat, disseruisset, multi ex verbis ejus scandalizati recesserunt ab eo.

12. — Hugo Cardinalis in sensu morali ita scribit : « Judæa interpretatur glorificatio et significat « adulationem, sive curiam principum, ubi sunt « adulationes. Bonum est ergo homini quærenti « salutem, ut magis quærat rotam tribulationis, id « est, Galilæam, et dejectionis, quam Judæam adu- « lationis. »

VERSUS 2.

Erant enim in proximo dies festus Judæorum Scænopegia.

1. — Celebrant diem festum, magnam solemni- « tatem, » inquit Rupertus Abbas, *lib.* VI *in Joan.*, « veluti reminiscentes beneficia Domini, qui Domi- « num erant occisuri. » Tabernaculorum namque festum erat, quod solidis septem diebus durabat.

VERSUS 3.

Dixerunt autem ad eum fratres ejus : Transi hinc, et vade in Judæam, ut et discipuli videant opera quæ facis.

Dixerunt autem ad eum fratres ejus.

1. — S. Thomas, *in Joan.*, dicit, quod per fratres cognati ipsius intelligantur, qui eum ex parte Virginis sanguine proximo contingebant : « Hæc enim « est consuetudo Scripturæ, consanguineos appel- « lare fratres; » at vero quia nonnulli sanctissimæ Matris ejus cognati Apostoli erant, videlicet, Jacobus, Joannes, Judas Thadæus et Jacobus Minor, ideo nequaquam hosce de numero fratrum illorum fuisse credendum est, quia ut Salmeron observat, hi paulo ante per os S. Petri ad eum dixerant : *Quo ibimus? Verba vitæ æternæ habes* : « Fuerunt ergo alii pro- « pinqui ejus, qui Christum non diligebant, » et tamen fratres ejus ob propinquitatem dicuntur. Sic S. Paulus dum scribit, *Rom.*, IX, 3 : *Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis*, de cognatis suis, imo de universis Hebræis intelligendus venit. Cæterum quod verba hæc nec de Apostolis, nec de septuaginta duobus discipulis intelligi possint, ex eo quoque deducitur, quod, ut Toletus advertit, hi fratres *non credebant in eum*, cum tamen prædicti paulo ante professi fuissent, dicendo : *Nos credimus et cognovimus, quia tu es Filius Dei.*

Transi hinc, et vade in Judæam.

2. — Euthymius intentionem illorum pessimam fuisse existimat, utpote qui eum in Judæam veluti ad macellum destinare moliebantur : « Finis eorum « pravus erat, ab invidia procedens : conabantur « siquidem illum in Judæam pellicere, ut ab illis « occideretur, qui eum quærebant interficere. » Hanc tamen opinionem Jansenius minus probabilem esse censet, dum ait : « Non id verisimile esse « potest; » et ideo finem ab iis intentum et ab Evangelista expressum detegit, dicens : « Sed quod « humanis affectibus obnoxii partim judicarent « illum gloriæ avidum, sed tamen subtimidum, « atque ob id relicta Judæa latitare in Galilæa; « unde freti propinquitatis jure, confidentius et « contemptius quam par erat, eum admonuerunt; « partim quod cuperent ex consanguinei operibus « suam gloriam majorem fieri; » quorum temeritatem et arrogantiam S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, hisce verbis reprehendit : « Nota præ- « sumptionem; quia Christum volebant docere « vanitatem; quia volebant de Christi operibus « vane gloriari, imo ipsum ad vanam gloriam « inducere; temeritatem judicii; quia non solum « ad vanam gloriam eum inducebant, verum appe- « tere vanam gloriam judicabant. »

3. — Lucas Brugensis talem hanc de re discursum instituit : cum enim hi Christi cognati, multos in Judæa esse scirent, qui in illum crediderant, eumque veluti verum Messiam venerabantur; ex alia vero parte similiter illis perspicuum esset, ipsummet hunc de se conceptum habere, atque ut alii ipsum talem esse crederent, miracula passim edere : « Ipsi etsi maxime desiderarent id verum « esse, ut quod ad honorem et commodum ipsorum « plurimum facere posset, persuasi tamen, nun- « quam publice recipiendum esse pro Christo, nisi « accederet Scribarum et Principum hac de re judi- « cium et consensus, urgent ut Jerosolymam, ubi « illi agebant, proficiscatur et sua illic miracula « edat, si forte illi miraculis moti Christum esse « declarent et ut hujusmodi recipiant. » Toletus locutionem *in Judæam*, ponderans inquit : « Ubi « templum, ubi sacerdotes, ubi legis doctores. » Salmeron pariter ita scribit : « In Judæam floren- « tissimam regni partem, et Judaicæ gentis caput « et in mediam hominum lucem, ubi sunt doctis- « simi, et religiosissimi sacerdotes, et nobilissimi « tum Judæi, tum Romani Principes, quibus si per- « suaseris, te e cœlo venisse, facile et nos crede- « mus; si tuam doctrinam receperint et nos susci- « piemus. Tales sunt etiam hodie multi, qui ut « arundines vento agitatæ nihil aliud quam quod « magnates credunt, sive bonum sive malum, « etiamsi aliud persuadeat conscientia. »

Ut et discipuli tui videant opera quæ facis.

4. — Albertus Magnus ad hoc se reflectit, quod Salvator noster in Paschate præcedente paucis mensibus ante nonnullos discipulos, qui ab ipso reces-

serant, perdiderit; ideoque dicit : « Et hoc quædam « minoratio honoris esse videbatur et ideo provo- « cabant, ut illum honorem vellet recuperare, qui « si discipuli tui vera opera tua, quæ de te dicun- « tur, viderent, non recederent; » unde dicere vo- luisse videntur, inquit Salmeron : « Occulte hic « operaris, quæ si in publicum ederes, ad te redi- « rent. » Dionysius Carthusianus in multis locis devotos Christi discipulos fuisse dicit, tametsi Chris- tum personaliter et aperte non sequerentur et de his cognatos ejus locutos fuisse, non vero de Apo- stolis; tales autem erant v. gr. Lazarus, Gamaliel, Nicodemus et alii similes.

5. — Toletus hosce cognatos Christi, ideo illum ad patranda Hierosolymis miracula exstimulasse dicit, ut experientiam facerent, an vere talis esset, qualem se esse declarabat : « Eo animo, ut cer- « tiores fierent, an is esset vere Christus; in Jeru- « salem enim erant Pharisæi, legis Doctores et « periti Scripturarum, ac Principes Judæorum, qui « rectum et legitimum judicium hujus rei facere « posse videbantur. »

6. — Plurimum etenim illorum intererat, quod Christus tanquam verus Messias acceptaretur ab iis, et passim declararetur, sciebant enim, quod tan- quam proximi Salvatoris consanguinei in majori apud omnes futuri essent honore, atque ad primos honores exaltandi, siquidem opinio vulgaris inter Judæos erat, quod Christus temporaliter regnaturus esset. « Ex factis ejus, » inquit Lyranus, « volebant « reportare gloriam mundanam. » S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Volebant captare gloriam de honore « mundano, qui Christo exhiberetur a turbis et « ideo inducebant eum, ut faceret opera sua in « publico; » maxime quia tunc major quam aliis temporibus concursus erat, siquidem ad Taberna- culorum festivitatem, ex variis provinciis varii ad templum concurrebant.

7. — « Gloriam hujus mundi amantes, » inquit Rupertus Abbas « et veram cœlestis hominis glo- « riam suo sensu terreno metientes, vanum illi « dilatandæ gloriæ dabant consilium. » Hæc enim sunt quæ parentes communiter dare solent consi- lia, ad hoc, ut per illos familiam suam per gloriam mundanam exaltare, iisque magnos in sæculo ho- nores comparare valeant. Unde S. Bonaventura ait : « Patet ex dictis, quæ et qualia appetunt fratres et « cognati suis cognatis, optant in eis excellentiam « temporalem, sæcularem apparentiam et huma- « nam gloriam, non propter verum amorem eo- « rum, nec propter divinum honorem, nec propter « animarum salutem, licet hoc prætendant ali- « quando, sed propter propriam excellentiam et « gloriam, et ideo cavendum ab eis, nec assentien- « dum consiliis eorum. » Motivum igitur eorum nequaquam spirituale erat, non movebantur zelo honoris et cultus divini; neque enim eum exhorta- bantur, ut abiret Jerosolymam ad concelebrandam festivitatem, ad sacrificia offerenda, ad faciendam orationem, sed ad acquirendum sibi per miracula et sapientiam suam plausum et existimationem apud homines : « In hoc se produnt, » inquit Sal- meron, « tentatores Dei, incredulos, amatores glo- « riæ humanæ per Jesum, avaros etiam, nam pro- « babile est eos aliquid emolumenti sperasse sibi « obventurum ob miracula Christi, sperabant etiam « partem famæ et claritatis ad se, tanquam ad con- « sanguineos perventuram. »

Versus 4.

Nemo quippe in occulto quid facit et quærit ipse in palam esse; si hæc facis, manifesta te ipsum mundo.

Nemo quippe in occulto quid facit.

1. — Quod idem est, ac si dicerent, quisquis applausum ambit et gloriam in mundo desiderat, prodigia et miracula sua non in privato, sed in conspectu omnium edere debet.

2. — Quibus quidem verbis veritatem enuntia- runt, sed perversa intentione, inquit Lucas Bru- gensis, siquidem, *Tobiæ*, XII, 7, dicitur : « *Sacra-* « *mentum Regis abscondere bonum est, opera autem* « *Dei revelare et confiteri honorificum est;* nec Jesus « ipse voluit opera sua occulta esse; sed carnaliter « consulunt, non tam gloriæ Dei quam proprii « honoris studium. » Finis ipsorum non erat, ut Deus in miraculosis Filii sui operibus glorificare- tur, sed oculum suum in solum honorem et utilita- tem, quæ inde in ipsos resultabat, directum habe- bant. Unde Albertus Magnus ait : « Per facta « Domini volebant magnificari. »

3. — Cajetanus dicit ipsos Salvatori, ut in Ju- dæam se reciperet, persuasisse ad hoc, ut miracula ibidem operando sequaces et adhærentes sibi con- ciliare, seque hoc pacto et suos a persecutoribus liberare posset : « Nullus enim quærens liberari a « persecutionibus, facit miracula sua in occulto, « sed in publico, ut sic visis miraculis habeat fau- « tores et liberetur a timore persecutionum. » Nimirum ipsum imminentia mortis suæ pericula fugere supponebant, ac proinde ei persuadebant, ut sequaces et fautores sibi compararet, ut hac ratione se tanto facilius defendere posset; idque sibi tanto magis persuasum habebant, quia procul a Judæa remanebat, cavebatque ne suum eo pedem inferret : *Non enim volebant in Judæam ambulare.* Erat et alius error, in quo ipsi fundabantur, quia scilicet miraculorum quæ in Galilæa edebat, famam in Judæam minime pervenisse existimabant.

4. — S. Thomas dicit : « Quasi dicant : Tu dicis « te facere miracula, sed facis in occulto et hoc ex « timore, alioquin ires in Jerusalem et faceres ea « ibi coram multitudine. »

5. — Rupertus Abbas dicit finem a Christo intentum longe alienum fuisse ab eo, quo cognati ipsius eum duci existimabant; Christus enim non ab hominibus claritatem accipere, sed hominibus claritatem dare volebat, non hominibus placere, sed homines ad placendum Deo erudire volebat.

6. — S. Thomas quoque eamdem detegit intentionis perversitatem; siquidem Filium Dei vanitatis et gloriæ mundanæ affectu moveri credebant : « Quasi dicant : Tu quæris gloriam de his quæ « facis, et tamen propter timorem abscondis te. Hoc « est proprium malorum, ut credant alios similes « eis animi passiones habere; vide quam irreveren- « ter prudentia carnis Verbum caro factum argue- « bat. »

Si hæc facis, manifesta teipsum mundo.

7. — Antea ipsi conati fuerant persuadere, ut Jerosolymam abiret, ibidemque miracula patrando sequaces sibi et fautores adsciscerat, ut eorum ope et subsidio a suis se persecutoribus liberare posset, nunc eum ad mundanam sibi gloriam comparandam exhortantur : « Manifestationem in Judæa, » inquit Cajetanus, « appellant manifestationem « mundo, tum quia ibi erant ex omni natione « mundi propter templum, ad quod confluebant « Israelitæ ex omni parte mundi; tum quia ibi « erant Principes Sacerdotum et Scribæ, et summa « totius populi Israel capita. Ibi erat etiam Cæsaris « nomine Præses, quo mediante poterat manifes- « tari Cæsari, ac per hoc, mundo. »

8. — Toletus melius de illis sentit, scilicet, quod neque illum ad mundi gloriam consectandam existimulari voluerint, neque illum ad hunc finem miracula sua patrare crediderint; « sed illos, *quod* « *verum est,* hac in parte sensisse et protulisse; « Christus enim ab hominibus nosci et credi vole- « bat, quia id ad eorum salutem necessarium erat, « ut tanquam verus Christus reciperetur, idque « fratres sciebant; non enim ignorabant Christum « suis signis se esse Messiam ostendere et ut talem « recipi voluisse; neque hoc ambitioni tribuebant, « sed quod ipse existimaret eam cognitionem esse « necessariam hominibus. Dicunt ergo fratres : Si « tu quæris ab hominibus recipi et coli tanquam « Christus et Messias, fac tua opera loco et tempore « celebri, ut omnibus nota sint, ita enim futurum « est, ut Messias habearis. »

9. — Considerabilis hoc loco est dictio illa, *si hæc facis.* Nam Albertus Magnus dicit : « Hoc sub « dubitatione proferunt; » multi namque inter ipsos etiamnum erant, qui eum in virtute dæmonis per artem magicam miracula patrare existimabant et ideo dicere voluerunt : Quod si admiranda opera tua, quæ facis, in qualitate miraculorum vere subsistunt, fac ut mundo manifesta evadant; nam *Eccli.,* XX, 32 : *Sapientia abscondita et thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?* « Putabant enim, « quod locus et favor mundi, omnis esset fructus « virtutum et miraculorum suorum, quod quidem « penitus falsum est; *ad Gal.,* I, 10 : *Si adhuc homi-* « *nibus placerem, Christi servus non essem. Ps.* LII, « 6 : *Qui hominibus placent, confisi sunt, quoniam* « *Deus sprevit eos.* »

10. — Finem hisce verbis manifestarunt, quem in hac exhortatione habebant, qui Christo manifestus fuit : « Novit intentionem fratrum, quod non invi- « tarent eum ad ascendendum in Jerusalem et ad « signa illic facienda ex devotione, sed vanitate, ut « scilicet ipse Jesus eorum cognatus et ipsi propter « eum, tanquam cognati ejus, humanam laudem, « favorem et commodum ex perpetratione miracu- « lorum consequerentur. »

11. — Salmeron dicit, quod sicut hi cognati humanam gloriam ambiebant, ita quoque Filium Dei eumdem sensum hac in parte habere existimarint : « Ex seipsis Christum metiebantur, quem pu- « tabant eodem morbo laborare; » adducitque illum Ecclesiastici, X, 3, textum : *In via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.* Et vero pessimum hoc consilium ab aliis, quam a cognatis derivari non poterat, quia inimici hominis domestici ejus; ac proinde Evangelista subjungit, quod *non credebant in eum.* Mundus earum actionum, quæ a servis Dei fiunt, competens Judex esse nequit : *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus,* multo minus ea quæ Deum ipsum immediate spectant : *Mundus eum non cognovit; mundus in maligno positus est; si mundus vos odit,* inquit ad discipulos suos, *scitote, quia me priorem vobis odio habuit*; ac proinde sanius futurum erit consilium, ut quis sibi a mundo caveat, ab illo se subducat et abscondat, utpote qui Dei, Evangelii et legis suæ, nec non omnium sequacium ejus implacabilis est inimicus.

12. — Salmeron in hæc cognatorum verba exponit, ut sit sensus : « Quorsum hic latitas in hoc « oppidulo? Contende in aulam Romanam, vel in « curiam magni Regis; prode ingenium, sagacita- « tem, prudentiam et litteras, ut ita nomen celebre « comparare valeas, et dignitates, et familiam tuam « illustrare et tuos ditare; hoc est consilium mundi « et hoc ingenium carnis, sed certe tales in Chris- « tum se credere non ostendunt. »

Versus 5.

Neque enim fratres ejus credebant in eum.

1. — S. Augustino videtur Evangelistam dicere voluisse, quod hi parentes, ut tales, qui per solam consanguinitatem ei conjuncti erant, oculos satis apertos non habuerint, ut eum pro illo cognoscerent, qui revera erat, id est, pro vero Filio Dei. « Opera discipulos non latebant, sed istos latebant,

« isti enim fratres, id est, Christi consanguinei, « Christum consanguineum habere potuerunt, cre- « dere autem in ipsum ipsa propinquitate fastidie- « runt. » Et quidem tametsi videri alicui possit, quod modicum hoc cognatorum suorum lumen et exigua quam de ipso habebant notitia in exiguum Christi honorem, imo in ignominiam ipsius redundarit; verumtamen id bene consideranti nequaquam verum esse patebit. « Nam, » ut Salmeron ait, « inde major Christi gloria consurgit, qui ne « parentes quidem aut consanguineos habuit favo- « rabiles, sed potius contrarios, ut totus ex Deo « venisse cognoscatur. Ad hæc nulli servis Dei ma- « gis molesti sunt quam propinqui, et hi magis « quam extranei. Docemur fidem in Christum do- « num esse Dei, quod nulla carnis prærogativa « contingit; nam credentes *neque ex sanguinibus,* « *neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate* « *viri, sed ex Deo* nascuntur; et caro et sanguis « non revelant Filium Dei, *sed Pater qui in cœlis* « *est.* »

2. — In dubium porro hoc loco revocari potest, an hi Christi cognati omni prorsus fide in Christum caruerint; neque enim verisimile esse videtur, illos ex visa ejus innocentia, sanctitate et exemplaritate, nec non ex conspectis ab eo patratis miraculis, nullum de ipso concepisse transcendentem et sublimiorem conceptum. Lucas Brugensis ait : « Non credebant, ut par erat; credebant aliquo « modo, sperabant esse posse Christum; » neque enim alio ex motivo ipsum Jerosolymam ut abiret, exstimulabant, quam ut hujus rei caperent experientiam. Toletus quoque asserit illos se de Divinitate Christi certiores facere voluisse : « Tamen non « adeo increduli, ut id fieri posse omnino negarent, « sed dubii eum ad locum certiorem remittebant. » Chrysostomus, *Hom.* XXVIII *in Joan.*, per hosce fratres S. Jacobum Apostolum et S. Thadæum intelligendos esse opinatur, eosque in Cana præsentes fuisse credit, quando aquam in vinum convertit. « Sed nihil adhuc profecerunt. » Unde si vera est hæc opinio, satis clare videtur, etiam Sanctos aliquando errasse; subjungit enim : « Unde igitur eis « tanta incredulitas? A voluntate et invidia; con- « sanguinitas enim solet quodammodo invidia ha- « beri. » Ponderandum namque est, quod nemo repente fit summus, perfectio enim et sanctitas gradatim comparatur, non vero una vice simul et semel.

3. — Salmeron ad hanc illorum incredulitatem probandam aliqua similiter motiva adducit; dicit enim : « Nec enim si fidem habuissent, dixissent « Christo : *Transi hinc,* sed *Mane nobiscum, Domine;* « nec arguerent Dominum imprudentiæ, sed con- « fiterentur : *Bene omnia fecit;* nec ipsum docere « conarentur, sed consilium ab eo quærerent, ac « dicerent : *Doce me facere voluntatem tuam;* nec « quærerent gloriam humanam, nec alios incita- « rent, ut quærerent, sed dicerent : *Non nobis,* « *Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* »

4. — S. Augustinus, *tract.* XXVIII *in Joan.*, ipsos adeo a vana gloria obfuscatos esse existimat, ut veræ cujusdam ac vivæ fidei obtutum in Dei Filium figere nequaquam potuerint : « Quare, » inquit, « non credebant in eum? Quia humanam gloriam « requirebant, nam et quod eum videntur monere « fratres, gloriæ ipsius consulunt; facis mirabilia, « innotesce, appare omnibus, ut laudari possis ab « omnibus; loquebatur caro carni, sed caro sine « Deo. »

VERSUS 6.

Dicit ergo eis Jesus : Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum.

Dicit ergo eis Jesus.

1. — Hugo Cardinalis Chrysostomo duce hujusce responsionis admiratur benignitatem; dicit enim : « Notanda est blanda Christi responsio; non enim « respondit : Vos qui estis, qui docetis me? sed « mansuete respondit : *Tempus meum nondum ad-* « *venit;* et in hoc docemur non indigne ferre, « etiamsi viles existant, qui consiliantur nobis. » Unde tametsi de ipso scriptum sit, quod vocandus sit *magni consilii Angelus,* nihilominus eorum dicta et suggesta consilia non dedignatur, sed : « Humi- « liter sustinuit consiliantes, quæ non oportebat; « qua fruemur venia nos terra et cinis, ad ea quæ « consiliantur utilia, graves existentes? »

Tempus meum nondum advenit.

2. — « Significans per hoc, » inquit Cajetanus, « quod singula opera sua agebat definitis tempori- « bus et non prout occurrebat, ut faciunt alii homi- « nes. » Eamdem quoque ponderationem Jansenius his verbis adducit : « Significare voluit, se non « aliorum hominum more facere opera sua sin- « gula, prout occurrit, sed certis temporibus, prout « ea novit Patrem præscribere sibi et prout scit ea « maxime facere ad Dei gloriam illustrandam et « profectum Evangelii provehendum. »

3. — Toletus dicit, quod tempus illud, tempus suum appellarit, in quo cum minori vitæ periculo, humano more loquendo, Jerosolymam ascendere poterat, nimirum quando sedatiores futuri erant Judæorum animi : « Id autem fuit, quando jam « furor Judæorum deferbuerat, qui primis festis « diebus eum avide exspectabant. » Incarnata illa Sapientia Pilato dixit, *Joan.*, XVIII, 37 : *Ego ad hoc natus sum, ut testimonium perhibeam veritati;* at vero, ut Lyranus observat : « Tempus aptum doc- « trinæ veritatis, propter quam venerat Salvator, « non sic erat in principio solemnitatis, » non solum quia adversus eum rabie perciti erant, sed

etiam quia festivitatis illius primi dies conviviis, recreationibus, aliisque similibus vanitatibus impendebant. Unde S. Cyrillus, *lib.* IV *in Joan.*, ait : « Cum Judæorum mens nondum matura sit ad « intelligendum, ita ut citra iram ac furorem « meam doctrinam capere queant. »

4. — Hugo Cardinalis Christum dicere voluisse putat, quod nondum tempus ea miracula patrandi advenerat, quibus se vel maxime Filium Dei esse, mundo manifestare volebat, eo quod hæc sibi in finem usque vitæ suæ reservare decrevisset : « Usque « in futurum Pascha, in quo crucifixus fuit, ante « quod volebat miracula plura facere, et beneficia « sanitatum pluribus conferre, et discipulos suos « solidiores reddere, et doctrinam suam plus mani- « festare. »

5. — Rupertus Abbas ait : « Suum tempus, ipse « verus Agnus Dei, paschalem primi mensis solem- « nitatem in quo Deo Patri pro omni mundo sacri- « ficium fieret, jam dudum prospexerat, quo nihi- « lominus tempore idem ipse ab Angelo annuntia- « tus et in utero Virginis conceptus fuerat. » Tempus suum, id est, mortis, non erat festum Tabernaculorum, sed Paschatis, in quo verus Agnus pro mundi redemptione erat sacrificandus; nimirum, ut Salmeron ait : « Ut veritas responderet figuræ. » *Tempus meum,* inquit Chrysostomus, « hoc est, cru- « cis et mortis. »

6. — S. Augustinus opinatur quod ad persuasionem illam, quam illum ad comparandum sibi per miraculosa opera sua, Jerosolymis in conspectu mundi plausum et gloriam mundanam perurgebant, hic responderit : « Illis respondit, qui ei consilium « de gloria dabant : Tempus gloriæ meæ nondum « venit. Videte quam profundum sit : de gloria illi « admonebant, sed ille voluit altitudinem humili- « tate præcedere et ad ipsam celsitudinem per « humilitatem viam sternere. » S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, dicit : « Tempus meæ glo- « riæ ostendendæ, tempus Passionis, tunc enim plu- « ribus modis divinitatis suæ gloriam manifestavit, « cui testimonium perhibuere latro justus, Centu- « rio et alii, qui *revertebantur percutientes pectora* « *sua.* »

7. — Salmeron, *tract.* XXXII, ait : « Ut sit sen- « sus : Non est tempus meæ exaltationis et gloriæ, « sed prius me humiliari oportet usque ad mortem « Crucis, ut ad exaltationem perveniam, et hæc est « via Christi, et suorum omnium. » Electi enim et Sancti, inquit Hugo Cardinalis, primo hic in terris vigiliam agunt, jejunant, contempti sunt et abjecti, et postea in cœlis gaudent, et festivitatem celebrant sempiternam.

8. — S. Augustinus, *tract.* XXVII *in Joan.*, ait : « Quando nobis insultant amatores hujus sæculi, « dicamus eis : *Tempus vestrum semper adest para-* « *tum, tempus nostrum nondum venit;* nobis enim « dixit Apostolus : *Mortui enim estis et vita vestra* « *abscondita est cum Christo in Deo.* Quando veniet « tempus nostrum? *Cum Christus,* inquit, *apparue-* « *rit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum Christo* « *in gloria.* »

Tempus autem vestrum semper est paratum.

9. — « Quasi dicat : Tempus gloriæ mundanæ « quam quæritis, » inquit Lyranus, « nunc est, in « principio hujus solemnitatis, quia Judæi magis « vacabant conviviis et lætitia in principio festi « quam in fine. » S. Thomas quoque verba illa de mundi gloria exponit, dum ait : « Ideo enim mun- « dani habent tempus gloriæ paratum, quia eadem « amant, quæ mundus amat et mundo consen- « tiunt; Sancti vero, qui quærunt gloriam spiritua- « lem, non habent hoc tempus paratum, quia quæ- « runt quæ mundo displicent, scilicet paupertatem, « luctum, esuriem et hujusmodi, vituperant quæ « mundus amat, ipsum mundum contemnunt. »

10. — Ex quo Judæi primos festivitatis dies lætitiæ et dissolutionibus impendebant, Salvator jure merito, tempus suum Jerosolymam adeundi nondum advenisse ait et subjungit tempus ipsis semper opportunum adesse, quia nimirum illos in bonum finem devotionis et religionis in templum nequaquam abire sciebat : « Vobis autem, qui ex « præscripto Dei non vivitis, » inquit Jansenius, « quibus cum mundo bene convenit, semper oppor- « tunum tempus est petendi in Jerusalem. »

11. — Toletus vero verba illa in alio prorsus sensu explicans dicit : « *Tempus vestrum* quando ad « meliora proficere possitis, *semper est paratum,* « quia nunc etiam vos potestis proficere et ad me- « lius revocari. »

12. — Dionysius Carthusianus præ cæteris exactius litteralem horum verborum sensum attingere videtur, siquidem ita scribit : « Ideo dicit tempus « suum nondum advenisse; tempus vero eorum « semper est paratum, quoniam habuit multos insi- « diatores, illi vero sine periculo adversariorum « ascendere poterant. »

VERSUS 7.

Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quod opera ejus mala sunt.

Non potest mundus odisse vos.

1. — Jansenius dictum hoc Salvatoris quotidianæ experientiæ adversari asserit, siquidem impios se mutuis odiis prosequi et in continuis rixis vivere videmus : « Considerandum igitur, ad quod propo- « situm Dominus istud dixerit; » tandem Christum dicere voluisse concludit : « Non potest vos mundus « ea ratione, qua me odit, odisse, utpote qui simi-

« les estis mundo, cum me odiat ob dissimilitudi-
« nem, odium enim oritur ex dissimilitudine; »
unde et Albertus Magnus ait : « Similium in volun-
« tate, et voto, et opere, non est odium, sed amor
« et amicitia. »

2. — S. Cyrillus optime advertit quod mundi nomine non hanc universi molem intelligat : « Mun-
« dum, non creatum quem cernimus, sed eos, qui
« quæ in mundo, sunt, sapiunt. » S. Bonaventura rationem reddit, cur hi tales in odium et malevolentiam mundanorum minime incurrant, dicens :
« Mundus diligit suos falsos testes, qui ipsum non
« arguunt, sed cum eo corruunt, et eadem cum ipso
« volunt, cum tamen meliora sint vulnera diligen-
« tis, quam fraudulenta odientis oscula. »

3. — Toletus ait : « Rectius dicimus eos non
« odio habitos a mundo, nempe Judæos; quia non
« credebant, ut et ipsi, in Christum; nec vita sua,
« seu opera eorum reprehensa erant ab his, sed
« omnes humana sapiebant, humana quærebant. »

Me autem odit, quia testimonium perhibeo de illo, quod opera ejus mala sunt.

4. — Salvator noster de se ait : *Ego sum via, veritas,* ac proinde Verbum incarnatum præter veritatem aliud nihil proferre poterat; ideoque pernecessariam consequentiam malignorum adversus se odium concitare debebat, cum experientia teste certissimum sit quod *veritas odium parit.*

5. — Mox ut vel solum veritatis nomen in prætorio Pilati auditum fuit, velut idioma quoddam peregrinum et barbarum, talem protinus provocavit omnium admirationem, ut versis ad se ad invicem vultibus, præ stupore attoniti sese mutuo aspicerent. *Quid est veritas?* Isaias, LIX, 14, de veritate prædixit : *Corruit in platea veritas;* quanto magis in Magnatum aulis, ubi adulatio prævalet. S. Bonaventura inquit : « Patet hic mundi error et fatuitas,
« odit enim arguentem ipsum in veritate, sicut
« Jesum Christum hic; *non enim amat pestilens eum,*
« *qui se corripit.* » *Prov.*, XV, 12.

6. — Lucas Brugensis Sapientiam Incarnatam excusare se voluisse ostendit, declarando se mundi odium non per propriam culpam, sed ex illius malitia sibi adscivisse : « Doceri non vult quæ salutis
« æternæ sunt, sed opera sua mala tueri et aliis
« quoque probari; » hæc enim præcipua causa fuit, cur Judæi mortem ipsi machinarentur. Legatur vaticinium illud *Sap.*, II, 12, descriptum, ubi dicitur : *Circumveniamus justum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius est operibus nostris, et improperat nobis peccata legis, et diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.* Etenim reprehensiones, quibus pro subnatis occasionibus Judæos de iniquitate sua redarguit, persecutionem et odium Judaismi adversum se concitarunt. Unde S. Cyrillus super hæc verba ita scribit : « Cum necessitas Doctorem ad
« arguendum adigit et curandi ratio id postulat,
« discipulus vero reprehensionis impatiens vehe-
« mentius indignatur, tunc ex odio mala utique
« nascuntur. » Quæ omnia in præsenti casu nostro concurrebant; siquidem in synagoga aliud nihil erat, præterquam hypocrisis; in Sacerdotibus, Scribis et Pharisæis, omnibusque aliis, vitium regnabat et iniquitas; pergit itaque S. Cyrillus dicere : « Id-
« circo Salvator ait, a mundo se odio haberi, ut
« qui nondum cum objurgatione admonitionem
« ferre possit, cum id propter utilitatem fieri de-
« ceat; » rationem quoque reddit, cur correctio in ejuscemodi hominibus parum aut nihil proficiat :
« Animus quippe vitiosi voluptatibus deditus, casti-
« gationem prorsus ferre nequit. »

7. — Cajetanus observat quod ei, qui Christum monuerat, ut Jerosolymam abiens miracula ibidem operaretur, ad hoc ut per illa favorem, famam et venerationem sibi conciliaret et persecutoribus suis prævalere posset, « Responderit declarando causam
« persecutionum non esse ignorantiam miraculo-
« rum, sed odium natum ex eo, quod testimonium
« reddit de malis operibus eorum. » Toletus idem fere scribit, dum ait : « Causam odii explicat, quia
« opera ejus mala reprehendo : mundus ergo repre-
« hensionem nolens admittere, reprehensorem oc-
« cidere quærit. » Idem quoque Toletus in specie de Judæis tractans dicit, quod Christus hisce verbis cognatis suis dicere voluerit : « Non vos quærunt
« interficere, sicut me, quia vos mala opera eorum
« non arguistis, sicut ego facio et feci. »

8. — Salmeron, *tract.* XXXIII, super hæc verba scribens, insigne nobis tradit morale documentum, dum ait : « Cordi alte infigendum, quoniam nobis
« cum mundo, dum vivimus, versandum est, et nisi
« caute ambulemus et cum eo tanquam cum prodi-
« tore agamus, actum est de nobis; est enim mun-
« dus plenus laqueis, retibus, periculis, insidiis,
« proditoribus. »

VERSUS 8.

Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est.

Vos ascendite ad diem festum hunc.

1. — « Id est, » ut Albertus Magnus exponit,
« ad diem primum festivitatis, quia illa dies fuit
« solemnior et ad illam diem plures convenerunt; »
Christus etenim primis diebus solemnitatis, ob rationes in Evangelio Feriæ præcedentis allatas, interesse noluit.

2. — Lucas Brugensis ait : « Ablegat a se fratres
« suos secundum carnem, quorum auctoritatem et
« affectus semper solitus erat submovere, quoties
« evangelicum esset agendum negotium. » Tametsi

enim et ipse hanc festivitatem adeundi voluntatem habuerit, nos tamen certiores fieri voluit, quod id ad ipsorum persuasionem minime faceret, utpote quibus resolute et categorice dixerat : *Ego autem non ascendo, vos ascendite;* postquam vero ipsi Jerosolymam versus abiissent, paulo post et ipse eodem se recepit, verumtamen ut S. Joannes dicit, *quasi, in occulto,* ad docendum nos, quod in rebus ad evidens æterni Patris sui servitium non spectantibus, cognatis suis adhærere nolit, quod adeo firmiter servavit, ut etiam sanctissimæ Matri suæ et S. Josepho de ejus amissione dolentibus respondere non dubitaverit, *Luc.*, II, 49 : *Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?*

3. — S. Augustinus hic quærit : « Quid est « *hunc?* ubi gloriam humanam quæritis. Quid est « *hunc?* ubi extendere vultis carnalia gaudia, non « æterna cogitare. » S. Antonius de Padua inquit : « *Ad diem festum hunc,* qui scilicet est ad munda- « nam conversus lætitiam et non factus ad divinam « reverentiam. » Albertus Magnus ait : « Sicut « mundani, qui festa gaudiorum mundanorum « quæritis, ascendite ad diem festum hunc, in quo « videri et videre quæritis in vanitate et concupis- « centia; non propter solemnitatem, sed propter « vanitatem, quæ fiebat in solemnitate, ascende- « runt. »

4. — Chrysostomus, *Hom.* II *de S. Pent.*, verba illa S. Pauli, II *Cor.*, V, 8 : *Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, sed in azymis sinceritatis et veritatis,* hæc inquam ponderans ita scribit : « Indicat conscientiam mundam festum « efficere; nihil enim aliud est festum quam læti- « tia; spiritualem vero lætitiam nihil aliud gignit « quam conscientia bonorum operum; » quotidiana nihilominus experientia liquet, fideles ut plurimum in diebus festis vel maxime majoribus dissolutioni- bus frenum laxare. S. Thomas de Villanova, de gaudiis illis scribens, quibus sancta Mater Ecclesia sancti Præcursoris natalitium diem prosequitur, ita disserit : « O S. Baptista, hi profanis ludis tuam se « putant celebrare festivitatem : non celebrant, sed « profanant, nam quale est sanctum virum in eremo « commorantem, cilicio camelorum vestitum, non « comedentem, nec bibentem talibus ludis, et cho- « reis, et cibis, et potibus honorare; scriptum est : « *Quod multi in nativitate ejus gaudebunt;* sed isti « gaudent non de nativitate, sed de vanitate. » Etenim in collecta, quæ ejus festivitati adaptatur, ita legimus : « Da populis tuis spiritualium gratiam « gaudiorum et omnium fidelium mentes dirige in « viam salutis æternæ. »

5. — Deus populo suo iratus, hisce illum verbis, *Isa.*, I, 14, objurgavit : *Solemnitates vestras odivit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens,* cujus paulo post causam declarat, dicens : *Manus vestræ sanguine plenæ sunt; lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perverse, discite benefacere.* In eodem quoque capite denuo protestatur, dicens : *Ne offeratis ultra sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi.* Magis enim Deo corda nostra munda quam animalia placent, *Psal.* XLIX, 14 : *Immola Deo sacrificium laudis et redde Altissimo vota tua; Rom.*, XII, 1 : *Obsecro vos, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.* Chrysologus proinde, *Serm.* LXXXVII, ait : « Non tam « libenter odoratur Arabicæ arboris guttam quam « sinceri cordis et pectoris sanctitatem. » Idem quoque monitum tradit nobis S. Augustinus, *Serm.* CLXXXVI *de temp.*, dum ait : « Repleamur jucundis, « pretiosisque odoribus castitatis, fidei et compunc- « tionis incenso, balsamo benevolentiæ et thymia- « mate charitatis. »

6. — Quænam porro solemnitas Deo acceptior existat, S. Ephrem his verbis exponit : « Celebritas « bona et pulchra, et Deo grata, est pœnitentia cum « lacrymis. » Cui consonat, quod Origenes ita scribit : « Est ei magna festivitas, humana salus. »

7. — S. Isidorus, *Hom.* XXIII *in Num.*, significatum ethymologicum hujus dictionis *celebritas,* inde provenire dicit : « Eo quod non ibi terrena, sed « cœlestia tantum agantur. » Considerandum quoque est nomen illud, quo increata Sapientia in eorum festorum, quæ ab Hebræis in ejus honorem celebrabantur, detestationem utitur, *solemnitates vestras* illas nuncupando, dicere enim quis posset : Numquid festa illa in Dei honorem et ex ipsiusmet Dei jussu instituta fuerunt? cur igitur illa festa *solemnitates vestras* appellat? sed in promptu causa est; nimirum ideo festa illa non sua, sed ipsorum appellat, quia in illis nihil sui invenire poterat, maxime spectando finem, ob quem illa instituerat; neque enim celebrabantur, ut ob receptorum beneficiorum memoriam cultus ei et veneratio debita cum latria exhiberetur; neque cum illa peragebantur pietate et devotione, qualis requirebatur, sed potius ex consuetudine, sive ob recreationem quamdam et vanitatem. Præceptum quod Deus de festorum sanctificatione instituit, his verbis comprehenditur, *Ex.*, XX, 8 : *Memento, ut diem sabbati sanctifices;* circa quæ verba Oleaster optime notat, « Deum « non dicere quod sabbati recorderis, ut in eo gau- « deas, tripudies, ut tibi vaces, sed ut sanctifices. »

8. — Inter alias Jerosolymæ miserias, quas vindicativa Dei justitia per modum supplicii eidem superinduxit, quæque ab Jeremia Propheta amaris lachrymis deploratæ fuerunt, una fuit, quod festa illius inimicis ejus versa sint in derisum et improperium, *Thre.*, I, 7 : *Viderunt eam hostes ejus et deriserunt sabbata ejus;* videbant enim quod Judæi, qui ea die pietatis et religionis operibus intenti esse debebant, eadem die vel maxime ludis, tripudiis, conviviis, aliisque dissolutionibus dediti essent; de

quibus S. Bernardus, *de int. domo,* LXX, ait : « Va-
« cantes corpore, vacantes ubique corde nequaquam
« merentur videre, quam dulcis est Dominus, ne-
« scientes facere sabbatum ex sabbato; merito *vide-*
« *runt eam hostes et deriserunt sabbata ejus,* inde
« enim hostes deridènt sabbata eorum, vel tuæ
« vocationis otia. » Quodnam obsecro Dei motivum fuit, ut tanta cum severitate in illos animadverteret, qui festa profanabant, adeo ut ne quidem Deus manna in sabbato colligi permittere voluerit? Tostatus ait : « Ut daret eis incentivum, sive occasionem
« vacandi Deo; nam cum aliquis videret se caren-
« tem omni occupatione, converteretur ad Deum. »

Ego autem non ascendo ad diem festum istum.

9. — Filius Dei apertissime se illis festis interfuturum non esse protestatur, in quibus lætitia mundana, vanitas, dissolutio et sola apparatuum, aliorumque ornamentorum exteriorum ostentatio locum habere cernitur. Unde S. Bernardinus Senensis, *Serm.* XXXV, dicit : « Ascendite vos, ego non ascen-
« dam ad festa ista mundana, vana et temporalia;
« alia sunt festa spiritualia, et ad illa ivit Christus :
« Festa spiritualia sunt displicentia peccatorum,
« dolendo de peccato facto. » Christus festivitatem illam adivit, ad verbum Dei annuntiandum, ad communicandam auditoribus suis notitiam, ad illos convertendos et ad compunctionem excitandos; unde circa finem Evangelii habemus : *Quidam autem dicebant, quia bonus est.* Optime igitur Chrysostomus, *Hom.* XII *de Pent.,* his verbis monet : « Festum celebremus non januam coronantes, sed
« animas comentes; non solum tapetibus exornan-
« tes, sed animam splendidam virtutis amictu red-
« dentes. »

10. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.,* operæ pretium esse dicit examinare, qualenam sit festum illud, ad quod Filius Dei se ire nolle dicit : « Hoc festum dicitur Scænopegia, quod interpreta-
« tur : Fixio tabernaculorum, per hanc siquidem
« mundanam intelligere possumus lætitiam, de
« qua, *Eccli.,* XXXIV, 2 : *Quasi qui apprehendit um-*
« *bram et persequitur ventum.* » Jeremias, *Thr.,* I, 4, lamentatur inter cætera de eo, quod *viæ Sion lugent, eo quod non sint, qui veniant ad solemnitatem;* sed qua ratione id litteraliter verum esse dici poterit, quandoquidem ad eamdem ex omnibus Palestinæ partibus ingens fiebat hominum concursus? Oleaster dubium hoc solvit, dicens : « Quia pios et culto-
« res Dei desiderabant; » major enim concurrentium hominum pars eo vel ex curiositate, vel propter lætitiam, vel ex consuetudine concurrebat, absque eo quod se reflecterent aut applicarent ad id, quod maxime considerandum et intendendum erat, scilicet ad sincerum Dei cultum, ad orationem, vel ad Dei verbum devote audiendum, ad quæ proinde festa Deus se ire nolle aperte protestatur.

11. — Quæri autem haud inopportune hoc loco potest, cur Salvator cognatos suos ad ejusmodi festa frequentanda non potius impediverit, vel dehortatus fuerit, quando modicum illos ex tali frequentatione profectum reportaturos esse sciebat. Salmeron ait : « Non est dubium, quin Christus
« eos instruxisset et retinuisset apud se, si corde
« sincero fuissent, et simpliciter errassent; verum
« quia spiritu livoris, et affectu humanæ gloriæ
« ducebantur, maleque de se sentiebant, suis ipso-
« rum consiliis reliquit, et a se ablegavit : sic solet
« Deus incredulos et immorigeros suis ipsorum
« consiliis relinquere. *Psal.* LXXX, 13 : *Dimisi eos*
« *secundum desideria eorum.* »

12. — S. Cyrillus, *lib.* IV *in Joan.,* inquit : « Patet
« Christum nolle festum agere cum fratribus, id
« est cum tota Judæorum gente; » in cujus probationem citat illud Amos, V, 2 : « Odio habui, repuli
« festivitates vestras; nec odorabor hostias in con-
« ventionibus vestris. Ad hoc festum non ascendo,
« quod typo nimirum et figura constat; nihil enim
« in eo sentio voluptatis, sed veræ celebritatis tem-
« pus, quod nondum impletum est, potius ex-
« pecto. » Qualenam vero festum fuerit, quod tanta cum mentis lætitia et aviditate expectabat? Beda optime declarat, dum illud Passionis et mortis ipsius diem fuisse dicit : « Unde licet intelligere,
« vel hanc Domini responsionem, quia ait : *Ego*
« *non ascendo ad diem festum hunc,* ad Passionem
« Domini pertinere, quia Christus non in festivitate
« Scænopegiæ, sed in festivitate Paschali, qua Agnus
« occidi solebat, crucem ascendit. » Clarius idipsum nobis exponit Chrysostomus, *Hom.* XLVII *in Joan.,* dum ait : « Non dixit simpliciter : *Non as-*
« *cendam,* sed, *ad hunc,* id est, vobiscum; *quia*
« *tempus meum nondum impletum est* : atqui in
« futuro Paschate crucifigendus erat. »

13. — Interlinearis ait : « Non ascendam ad
« diem festum istum, sicut vos, quærens gloriam;
« quia tempus gloriæ meæ nondum est, in quo
« erit mea festivitas; » quasi diceret, tempus illud, in quo ego festivitatem celebraturus, gloriamque meam comparaturus sum, tempus futurum erit amaræ Passionis meæ. S. Augustinus, *Hom.* LXXVIII *novi Test.,* declaraturus, quo sensu se ad festum illud ire velle dixerit, ad quod postea se revera contulit, ita scribit : « Ascendit non quasi ad diem
« festum, sed quasi ad litem, illi enim omnes læti
« ascenderunt, quasi ad perfruendas delicias diei
« festi; is autem illi fuit dies festus, quo Passione
« sua redemit mundum. Hic festus dies ejus, in
« quo vicit mortem. »

14. — S. Cyrillus considerat Christum non totaliter reditum in Jerosolymam abnuisse, sed dixisse, se nolle tunc ire. « Hæc autem Salvator ait, non
« quod omnino negaret se Jerosolymam profectu-
« rum, neque quod reprehensiones peccatoribus

« utiles adhibere detrectaret; sed quod congruo « tempore istud quoque inter alia facere in animo « haberet. » Judæi etenim in festivitatis illius primis principiis valde adversus eum exasperati erant, ideoque ex industria ipsum præstolabantur, ut suas in innocentissimo ipsius corpore cruentare manus possent. Providus vero Redemptor noster summa cum circumspectione eousque exspectavit, donec sedati aliquousque ipsorum animi essent; hoc enim enorme scelus committendi occasionem præbere noluit, licet ipsi, ut optime Theophylactus observat, ex ipsius præsentia, quæ ipsis velut spina in oculis erat, ferocientes, quodvis contra ipsum in cordibus suis mala machinarentur. Qua in re utilissimum nobis præbuit exemplum, quod scilicet si festa, ad quæ magni est populi concursus, frequentando, nos prævideamus aliis daturos esse occasionem offensæ vel lapsus, potius ab illis nos subducamus et absentemus; quodsi vero ut illa adeamus, magna a nobis exposcit vel convenientia vel necessitas, illa cum debita cautela et circumspectione frequentemus.

15. — Beda optime ponderat quod dies festivus Filii Dei non sit ille, quem sol materialis producit : « Ipse erit festus dies meus, non diebus istis per- « currens et transiens, sed manens in æternum; « ipsa erit festivitas, gaudium sine fine, æternitas « sine labe, serenitas sine nube. »

Quia meum tempus nondum impletum est.

16. — Salmeron ait : « Modo quindecim codices « varii legunt : *Nondum ascendo* ; » ex quibus verbis deducitur ideo ipsum minime judicasse opportunum, ut iret in Jerusalem, ne ibidem in principio festivitatis adesset, ob rationes jam dictas; unde Toletus ait : « Non ascendam nunc vobiscum, as- « cendam tamen postea, *tempus meum nondum est* « *impletum* ; tempus suum appellat, quando minori « periculo, humano loquens modo, poterat compa- « rere. »

Versus 9.

Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa.

1. — Hinc deductum est illud Salmeronis documentum : « Addisce ergo tu quoque a Christo, ut « non sinas te trahi a carne et a sanguine, a propo- « sito religionis, ad celebranda festa in mundo; » quod si enim una cum ipsis Jerosolymam concessisset, de ipso æstimari potuisset, quod cognatorum hortatione motus id fecisset, eumdemque sibi haberet propositum finem, quo ipsi existimulati eo se recipiebant, nimirum ad comparandum sibi plausum et gloriam mundanam; magna igitur cum prudentia tunc eo in societate ipsorum abire destitit ad denotandum, quod ubi de cultu et servitio Dei agitur, aures præbendæ non sint carni et sanguini; postea vero eo se contulit, ut legi satisfaceret, animarumque operaretur salutem.

Versus 10.

Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc et ipse ascendit ad diem festum, non manifeste, sed quasi in occulto.

Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc et ipse ascendit ad diem festum.

1. — Cum cognatis suis ascendere noluit, ne carni et sanguini adhærere videretur, *Psal.* LXVIII, 9 : *Extraneus factus sum fratribus meis.* « Consueve- « rant Galilæi turmatim, » inquit Lucas Brugensis, « ad solemnitates Jerosolymitanas proficisci per « cognationes et vicinias; qua occasione et secum « trahere voluerant fratres isti; » at vero id ab eo obtinere non potuerunt.

2. — Lyranus Salvatorem quatriduo post eo ascendisse scribit, ita ut quarto die solemnitatis, quæ septem diebus durabat, ibidem præsens adesset : « Sicut enim noluit esse in principio festivita- « tis, ne fratribus suis videretur favere, malum « persuadentibus, sic non habuit se omnino sub- « trahere, ne a populo doctrinam salutis subtrahe- « ret, quam venerat docere. »

3. — S. Augustinus, *tract.* XXVIII *in Joan.*, explicat qua ratione verbis suis satisfecerit, quibus dixerat : *Ego autem non ascendam ad diem festum hunc,* tametsi se postea eo contulerit. « Ideo non ad diem « festum hunc, quia non gloriari temporaliter, sed « aliquid docere salubriter, corrigere homines, de « die festo æterno admonere, amorem ab hoc sæ- « culo avertere et in Deum convertere cupiebat. »

4. — Hugo Cardinalis dicit quod Christus quidem Jerosolymam adierit, sed non ad moriendum : « Non ad patiendum quidem, sed ad docendum, in « quo erudimur et nos posse formidare mortem, « sed ita ut propter hoc non dimittamus facere « quod debemus. »

5. — Idem quoque Doctor dicit cognatos Christo gloriam et honorem mundanum, divitias et voluptates persuasisse : « *Manifesta teipsum mundo,* sed « Christus non acquievit carni et sanguini; unde et « nos similiter faciamus, ascendamus ad hoc fes- « tum die festo mediante, ut subsidium tempora- « lium accipiamus, tantum ad necessitatem corpo- « ris, anima vero non in eis, sed in cœlestibus « quærat suam delectationem.

6. — S. Thomas ex hac festivitate aliam quamdam deducit moralitatem : « Scænopegia erat festum « Tabernaculorum; ille ergo hoc festum celebrat, « qui se in mundo isto intelligit peregrinum. »

Non manifeste, sed quasi in occulto.

7. — S. Cyrillus hanc absconsionem hoc sensu interpretatur : « Quod non ea libertate utatur et « hilaritate qua qui ad festum ibant. »

8. — Toletus ait : « Non magno comitatu uti so-
« lebat, et omnibus notus, recto consilio latuit, tum
« ut Judæorum furori aliquantulum cederet, qui
« tunc maximus erat, quando exspectabatur ventu-
« rus et docturus, nempe primis diebus; tum ut sui
« excitaret desiderium; denique ut suam poten-
« tiam ostenderet, qui Judæis ipsum illis diebus
« inquirentibus, et contra eum murmurantibus
« apparuit, et tamen nihil ei nocere potuerint. »
Id quod turbæ admirabantur, quando dixerunt :
Ecce palam loquitur, et nemo in eum manus mittit.

9. — Dionysius Carthusianus dici posse existi-
mat quod diversam ab ea quam omnes alii ingredi
solebant, tenuerit viam, viasque ingressus sit ab
aliis minime communiter tritas : « Vel quia con-
« spici noluit, per quod dedit exemplum, ut inter-
« dum humiliter lateremus, atque occulte agamus
« bona, quæ agimus, ne alii contra nos provocen-
« tur. »

10. — Cajetanus ait : « Non enim ascendit præ-
« dicando, præmittendo discipulos, ad præparan-
« dos auditores. sed velut persona privata. In aliis
« obviis occasionibus pertransiit benefaciendo et
« sanando omnes; » nonnunquam etiam alias
prædicabat, morabaturque in via; in hac vero oc-
casione secreto et privatim ascendit, idque ut Ly-
ranus ait : « Ne daret Judæis occasionem majoris
« invidiæ. »

11. — Glossa in sensu allegorico dicit : « Typice
« Christus occultus ascendit in festivitatem, quia
« in omnibus illis figuralibus latuit, qui modo est
« manifestus nobis. » Quia enim Apostolus ait :
Omnia in figura contingebant illis, omnis legis
Mosaicæ cultus, qui a Deo datus fuerat, umbras et
figuras in se recludebat illius, quod Filius ejus in
nova Evangelica lege nobis revelaturus erat.

12. — Hugo Cardinalis ait : « *Non manifeste*, id
« est, non quærens favorem hominum, sed salu-
« tem, » quibus verbis dictus purpuratus Doctor ad
inordinatum illud consilium : *Manifesta te ipsum
mundo*, ideo quasi totaliter oppositum fecit, com-
parendo sine editis miraculis et sine ullo omnipo-
tentiæ et divinitatis suæ specimine, sed solum eo
concessit, ad operandum prædicatione sua mediante
aliorum salutem.

13. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Ut doceat
« nos bona quæ facimus occultare debere, non
« quærentes favorem hominum, nec pompas sti-
« pantium turbarum desiderantes. »

Versus 11.

*Judæi ergo quærebant eum in die festo, et dice-
bant : Ubi est ille?*

Judæi ergo quærebant eum.

1. — Non ex motivo amoris, sed odii illum quæ-
rebant ut scilicet dure illum tractarent et neci tra-
derent. Unde S. Cyrillus ait : « Judæi quærunt, non
« ut eo invento credant, prævenisset enim eorum
« indaginem et seipsum obtulisset, sicut ipse ait :
« *Inventus sum ab iis qui me non quærebant.* »
Paulo post vero idem S. Doctor hanc deplorat
eorum infelicitatem, qui Christum quærebant, non
ut illum haberent, sed ut eum in seipsis perderent :
« Quærunt Jesum, ut multis eum lacessentes con-
« viciis inextinguibilem flammam suis capitibus
« accersant, propheticæ vocis sunt immemores,
« *Isa.*, LV, 6, quæ ita habet : *Quærite Deum et inve-
« niendo eum, invocate, et postquam appropinquave-
« rit, derelinquet impius viam suam et vir iniquus
« cogitationes suas, et convertatur ad Dominum, et
« misericordiam consequetur.* Vides, ut salutem
« non modo quærere sufficiat, sed cum inveneri-
« mus, converti debeamus, per obedientiam nimi-
« rum ac fidem. »

2. — Lyranus, *in Joan.*, eorum, qui quærunt et
interrogant, diversos exponit fines; aliqui enim
eum quærebant, ut eum occiderent, alii vero quia
divini verbi auscultandi avidi erant : « Ideo debuit
« apparere et docere, ut ostenderet quod mali no-
« cere non poterant, nisi quantum permittebat;
« sicut enim se occultando ostendit infirmitatem
« humanitatis; ita confidenter inter inimicos ap-
« parendo, ostendit potentiam Deitatis; debuit
« etiam apparere propter bonos, ut ejus doctri-
« nam originatam a Deo ostenderet, ut attentius
« eam considerarent. »

3. — S. Thomas quoque differentiam notat in-
tentionum, quæ erat in illis, qui eum sequebantur :
« Quidam quærebant desiderio addiscendi, secun-
« dum illud Psalmi LXXXVIII : *Quærite Deum, et
« vivet anima vestra.* Alii desiderio malignandi, se-
« cundum illud Psalmi CXXXIX : *Quærunt animam
« meam ut auferant eam.* » Albertus Magnus dicit :
« Quidam mala intentione, quidam bona; quidam
« varia, etiam curiositate. *Joan.*, VI : *Quæritis me
« non propter signa, quæ vidistis, sed quia mandu-
« castis de panibus.* »

In die festo.

4. — « In die festo ad cædem semper ferebam-
« tur, » inquit Lucas Brugensis, Chrysostomi testi-
monium citans, « et festis eum diebus capere ten-
« tabant. » — « Pulchra sane illorum opera in
« diebus festis, » exclamat Euthymius, « cum illos
« cædis facerent occasionem; quo die potissimum
« quærere debebant Christum, ut in eum auditum
« crederent, eum quærebant, ut occiderent. »

5. — S. Bonaventura Christum persæpe in die-
bus festivis miracula edere solitum fuisse conside-
rat, ideoque longe detestabiliorem ipsorum malig-
nitatem fuisse deducit : « Sicut enim, ait Chrysos-
« tomus, in his scilicet festivitatibus piscari eum, id
« est, capere solebant; et loquendo ironice ait :

« Quod bene erant Judæorum directiones, id est, « festivitates, in occisionem impetum faciebant. » Theophylactus quoque eamdem ponderationem adducit, dum inquit : « Considera quam avidi fuerint « cædis, cum neque per tempus festivitatis illi « parcerent, sed venari illum per illud volebant ; » unde cum verissimum sit quod de iis, qui mortaliter Deum offendunt, dicit Apostolus, *Hebr.*, VI, 6, quod scilicet sint *rursus semetipsis crucifigentes Filium Dei ;* quis est, qui non videat quod multi non solum Judæi, sed et Christiani festivitatibus et solemnitatibus præcipuis utantur, ut desideria sua et carnalium intentionum suarum effectum consequi possint. Unde Salmeron ait : « Quærebant boni « bene, et mali male quærebant, quemadmodum « et ad festa, quæ celebrantur, non omnes sincero « animo veniunt, et ideo bene Psalmista dicit, « *Psal.* CXVIII, 126 : *Tempus faciendi, Domine, dissi-* « *paverunt legem tuam* ; » seu ut S. Hilarius legit : *Tempus sacrificandi, Domine*, quasi diceret : Eo tempore, quod ad cultum et honorem Deo exhibendum specialiter est institutum, impii Christiani vel maxime contra ipsum offensas multiplicant. Una ex circumstantiis, scelus a Judæis in crucifixione Filii Dei patratum notabilissime aggravantibus, fuit solemnissima illa Paschatis festivitas. Unde S. Bonaventura, verba illa, *Vocavit adversum me tempus,* ponderans, inquit : « Tempus enim aggravat Christi « passionem, aggravat autem propter festi magni- « tudinem ; propter quod multi convenerant in Je- « rusalem, ut coram pluribus inhonoraretur, in « quo tempore gravius est affligi ; » ita quoque quod aliquis in diebus festivis, qui instituti sunt, ut eos sanctificemus, ut Deum in iis placemus, ut bonis sanctisque vacemus operibus, quod in quam aliquis iis diebus omnino contrarium faciendo scandalum potius præbeat, et hoc quidem multis, qui similibus festivitatibus in copiosissimo numero tunc præsentes assistunt, hoc utique peccantis culpam notabiliter aggravat. Unde Deus apud Ezechielem, XXIII, 38, merito lamentatur dicens : *Polluerunt sanctuarium meum et sabbata mea profanaverunt ;* ubi Hugo Cardinalis inquit : « Quia in festis magis « peccant et alios provocant ad peccatum et de hoc « conqueritur frequenter Dominus in Scripturis, « quia in festivis diebus magis eum offendimus, et « magis gulæ et luxuriæ vacamus. »

6. — Optimum festa rite decenterque venerandi modum S. Ambrosius, *lib.* II *de Abel.*, nobis tradit hisce verbis : « Festus dies Domini est, ubi perfec- « tarum virtutum gratia est, quæ tunc perfectæ « sunt, si sollicitudines sæculares, et corporales « illecebras victor animus delinimenta voluptatis « excludit. »

Et dicebant : Ubi est ille?

7. — S. Antonius de Padua postquam dixisset illos Salvatorem offendisse : « In irreverentia festi- « vitatis, in die, quando debuissent vacare Deo, » statim illos quoque offensam aggravasse, subjungit, per contemptum et vilipendium, quo Christum afficiebant : « In contemptu, quia non dignantur « ipsum nominare. » Rupertus Abbas ait : « Vide « nunc genimina viperarum, quanto sæviant ve- « neni præcordialis ardore, dum non dicunt : *Ubi* « *est Jesus?* Sed *ubi est ille?* Numquid enim ejus, « quem quærebant interficere, poterant nomine « nescire ? Ergo cordis illorum habitator homicida « diabolus sic eos agebat, ut odio dictante, nomen « salutis non possent, imo nollent attingere. »

8. — S. Cyrillus similiter in hac interrogatione contemptum et odium erga Salvatorem observat, dum ait : « Superbórum est ea vox, *ille,* et non- « dum eum colere dignantium, quamvis multis « editis miraculis apud eos in maxima fama et « existimatione esse debeat. »

9. — Chrysostomus, *Hom.* XLVIII *in Joan.*, ait : « Ex nimio odio eum nominatim appellare non « patiebantur. » Salmeron eum, qui hanc interrogationem proposuit, de numero persecutorum ejus fuisse existimat : « Videntur fuisse de hostibus, « quibus ut gravis erat ad videndum, ita et ad « nominandum, » utique de eo loquentes, hisce malis et inurbanis terminis uti consueverant. Cajetanus ait : « Non aperiebant venenum suum turbis, « sed non videntes eum more solito, interrogabant : « *Ubi est ille?* »

10. — Lyranus vero dicit, quod ii, qui ad necem illi inferendam eum quærebant, « dedignabantur « eum nominare nomine proprio ; illi autem, qui « quærebant eum ex devotione, ita reputabant « eum famosum, quod non oportebat exprimere « nomen proprium ; » unde hi, ut idem Doctor ait, in hac interrogatione ei honorifice deferre volebant, quasi dicerent : « *Ubi est ille,* qui tantus et talis est, « et facit tot miracula. »

VERSUS 12.

Et murmur multum erat in turba de illo, quidam enim dicebant, quia bonus est ; alii autem dicebant : Non, sed seducit turbas.

Et murmur multum erat in turba de illo.

1. — Hanc populi Israelitici dissensionem, nequaquam admirandam esse docet Salmeron, inquiens : « Quod esset murmur de illo mirum non est, quia « sunt Angeli sancti et apostatæ, homines pii et « impii, qui interdum non tantum in se dissentiunt ; « sed etiam boni cum bonis, ut constat ex dissen- « sione Pauli et Barnabæ. ».

2. — Ecce quousque murmurationis temeritas ascendere ausit, nimirum ut etiam de ipsomet Dei Filio qui, *Sap.*, VII, 26, *candor est lucis æternæ,*

speculum sine macula, male loqui sinistrumque conceptum ingerere ausit; de quibus dici potest : *Posuerunt in cœlum os suum.* Illæ quoque benedictæ aures, quæ in cœlo ab angelicis hierarchiis, per continuas acclamationes, *Sanctus, Sanctus, Sanctus,* honorantur; nunc quoque improperium illud audire coguntur : *Dæmonium habes. Quidam enim dicebant, quia bonus est, alii dicebant non.*

3. — Omnes equidem uno ore dicere debuissent, quia bonus est; siquidem a Spiritu Sancto dictata veritas est, *Psal.* LXXII, 1 : *Quam bonus Israel Deus.* Tametsi advertendum quoque sit, quod protinus subditur : *His, qui recto sunt corde;* unde convincitur, illos, qui hanc veritatem negabant, vel saltem in dubium vocabant, nequaquam rectos corde, sed perversos et malignos extitisse. Jeremias quoque de bonitate Dei testimonium perhibet, dicens, *Thren.,* III, 25 : *Bonus est Dominus.* Sed quibus putas bonus est? *Sperantibus in eum, animæ quærenti illum.*

4. — Chrysostomus, *Hom.* XLVIII, illos, qui bonum de Salvatore conceptum habebant, deque illo honorifice loquebantur, plebeios fuisse existimat; hi namque erant, qui ut plurimum lateri ipsius adhærebant, dicit enim : « Nam puto multitudinis opi-« nionem hanc, non Principum et Sacerdotum « fuisse; illud enim verbum : *Non, sed seducit « turbas,* hoc indicat. » Idem quoque Lyranus testatur, dicens : « Ex hoc, quod isti malignantes « dicebant turbas esse seductas ab eo, patet quod « major pars secundum numerum dicebat contra-« rium; » adeoque multitudo populi ipsum tanquam Christum venerabatur; unde conformiter ad opinionem Chrysostomi concludit, illos, qui Salvatorem, seductorem esse, dicebant, principes fuisse, nisi forte cum Cajetano sentire velimus, qui ait : « Dicentes, quod *seducit turbam,* inter turbas qui-« dem erant, sed non de turba; nisi forte incredulí « aliqui de turba arrogantes sibi exemptionem a « turba, tanquam prudentiores aliis. » Chrysostomus porro in laudem plebeiorum, magnatum vero reprehensionem prosequitur, dicens : « Vides ubi-« que optimates quidem corruptos, turbam vero « sano fuisse judicio, » pauperes enim, id est, qui continuo laborant, huicque mundo, non adeo tenaciter adhærescunt, ad Christum sequendum aptiores sunt, magisque dispositi; ideoque obedientiæ præceptis divinis et legi Evangelicæ exhibendæ capaciores existunt. Quinam obsecro ii fuerunt, qui ad nuptias præ aliis in Evangelio invitati fuisse leguntur, id est, qui incarnationis Filii Dei gratias et beneficia immensa quam maxime participarunt? *Luc.,* XIV, 13 : *Pauperes, debiles, cæcos et claudos introduc huc.* Quinam inter alios ad æternarum cœli deliciarum fruitionem fuere vocati? *Matth.,* V : *Beati pauperes, beati qui lugent, beati qui persecutionem patiuntur;* nunquam dicitur : *Beati divites, beati principes,* sed prima beatitudo pauperibus ascribitur, inquit S. Ambrosius, *lib.* V *in Luc.* : « Primam « beatitudinem hanc uterque Evangelista posuit; « ordine enim prima est et parens generatioque « virtutum; » imo valde considerandum est, quod S. Matthæus, V, 1, dicit : *Videns turbas, ascendit in montem,* ex eodemque omnes octo beatitudines turbis annuntiavit : *Videns turbas,* quotiescumque de Christi sequela, vel de ejus notitia seu agnitione et commendatione agitur, turbarum semper fit mentio, nunquam vero magnatum mundi hujus vel Principum. Quando sancta illa mulier ad Christum a calumnia illa, qua dæmoniacus vocabatur, defendendum in hasce voces clamando prorupit : *Beatus venter qui te portavit,* S. Lucas hac de re scribens ita loquitur : *Extollens vocem quædam mulier de turba;* quando ei regni sceptrum offerre, eumque Regem creare moliebantur, oblatio isthæc a turba illa facta fuit, quam in deserto miraculose paverat, *Joan.,* VI, 2 : *Sequebatur eum multitudo magna;* turba doctrinæ et sapientiæ ejus applausit, *Matth.,* VII, 28 : *Admirabantur turbæ super doctrina ejus.* Turba magna cum aviditate eum secuta, eique magna cum reverentia obsecuta fuit, *Luc.,* IV, 42 : *Turbæ requirebant eum;* turba vivacissime sacrosanctam ejus humanitatem fide apprehendit, *Luc.,* VI, 19 : *Omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat.* Turbæ ad eum exaltandum et magnificandum, reverentiali cum timore, laudibus et gloria prosecutæ fuerunt, *Matth.,* IX, 8 : *Videntes turbæ timuerunt et glorificaverunt.* Turbæ ad divinum ejus verbum auscultandum magna cum frequentia concurrerunt, *Luc.,* V, 1 : *Cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei.* Quæ omnia devotionis et fidei turbarum erga Salvatorem clarissimum perhibent testimonium; quod tamen vel maxime ediderunt, quando cum olivis et palmis triumphalibus ipsi obviam procedentes, Filium Dei et Messiam esse proclamarunt, *Matth.,* XXI, 8 : *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua;* de iisdem turbis dicitur, *Matth.,* XII, 23 : *Stupebant omnes turbæ et dicebant : Numquid hic est Filius David?* Imo ipsemet Christus discipulos suos, non de Scribis, Pharisæis, sacerdotibus aut principibus, sed de turbis, interrogavit dicens, *Luc.,* V, 18 : *Quem me dicunt esse turbæ?* Imo ex quo turbæ post Lazari resuscitationem Christum venerabantur, eique credebant? *Testimonium perhibebat turba, quando Lazarum vocavit de monumento;* principes utique majori adversus Redemptorem ferocia usi fuissent, nisi turbas in favorem ipsius seditionem concitaturas fuisse formidassent, *Marc.,* XII, 17 : *Quærentes eum tenere, timuerunt turbas.* Ex alia vero parte Principes, omnium malorum, quæ Christo acciderunt, auctores et instrumenta fuisse comperiemus, *Matt.,* XXI, 15 : *Videntes Principes mirabilia quæ fecit, indignati sunt;* imo ipsimet de se dixerunt, *Jo.,* VII, 48 : *Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum? Sed*

turba hæc, quæ non novit legem, et maledicti sunt. Discipuli in Emmaus abeuntes, Principes agnoverunt fuisse crucifixionis Christi auctores, *Luc.*, XXIV, 29 : *Tradiderunt eum summi Sacerdotes et Principes nostri in damnationem mortis, et crucifixerunt eum.* Id quod Christus ipsemet iis diu ante prædixerat, *Matth.*, XVI, 31 : *Cœpit ostendere discipulis suis, quia oportet eum multa pati a senioribus, et Scribis, et Principibus sacerdotum; Matth.*, XX, 18 : *Filius hominis tradetur Principibus sacerdotum et condemnabunt eum.* Judas cum illis pactum iniit de mercede venditionis et traditionis ipsius per eum faciendæ, *Matt.*, XXVI, 14 : *Tunc abiit unus de duodecim ad Principes sacerdotum, et ait illis : Quid vultis mihi dare, et ego eum vobis tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.* Lictores ab iisdem ad eum capiendum missi fuerunt, *Matth.*, XXVI, 47 : *Missi a Principibus sacerdotum cum gladiis et fustibus;* ipsi ad eum condemnandum falsos testes subornarunt, *Matth.*, XXVI, 59 : *Principes sacerdotum quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent.* Quando Pilatus inclinationem, qua ad Christum a mortis sententia liberandum propendebat, insinuare volens, Judæis Christum inter et Barabbam optionem indulsit, *Marc.*, XV, 14 : *Pontifices concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.* In cruce denique positum, *Luc.*, XXIII, 35 : *Deridebant eum Principes sacerdotum.* Ex quibus omnibus satis liquet, jure merito credi posse solos divites, potentes et primates populi adversus ipsum murmurasse, maleque de eo fuisse locutos.

5. — S. Augustinus hoc loco optime considerat, hac eadem murmuratione omnes servos Dei etiamnum infestari : « De omnibus servis ejus hoc dicitur « modo; quicumque enim eminuerit in aliqua gra- « tia spirituali, profecto alii dicunt, bonus est, alii, « non. Unde hoc? *Quia vita nostra abscondita est « cum Christo in Deo. Colos.*, III, 3. » Ad quod explanandum congruam arboris adducit similitudinem, quæ hyberno quidem tempore frondibus spoliata, arida et exsuccida, imo mortua esse videtur, cum tamen cum vere inchoante gemmare conspicitur, viva esse ab omnibus agnoscitur : « Similis est « aridæ et quamdiu hyems est, non apparet, æstas « probat, judicium probat; æstas nostra revelatio « Christi est. »

6. — Beda dixit : « Hoc patitur corpus Christi « usque ad finem sæculi a mundi amatoribus, quod « tunc passus est a Judæorum murmuratoribus. »

Versus 13.

Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Judæorum.

1. — Lyranus per hosce Judæos, non tam Judæos in genere quam illos, qui ex tribu Juda descendebant, intelligendos esse existimat : « Scilicet illorum « de tribu Juda; licet enim omnes de populo nomi- « narentur Judæi, tamen speciali modo sic nominan- « tur illi de tribu Juda; et isti gravius movebantur « contra Christum, eo quod in Scripturis Christus « erat promissus de tribu eorum, ipsi autem repu- « tabant ipsum Galilæum, et ab eis extraneum; « propter quod et sacerdotes etiam repudiabant « eum. »

2. — Nonnulli quidem eorum, qui clariorem Filii Dei notitiam habebant, ipsi tanquam vero Messiæ acclamaturi, eumque apertius in veneratione habituri fuissent, ab eo tamen per Principum synagogæ coercebantur timorem : « Quia turbæ « comprimebantur, » inquit S. Thomas, « propter « metum Principum sacerdotum, quia ut dicitur, « *Joan.*, IX, 2 : *Si quis confiteretur ipsum esse Chris- « tum, extra synagogam,* etc. Ex quo patet eorum, « qui principabantur, malitia, qua Christo insidia- « bantur, ut eorum qui subjiciuntur, scilicet plebis, « quia non habebant libertatem dicendi quod sen- « tiunt. »

FERIA QUARTA PASSIONIS

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. X, VERS. 22

22. Facta sunt encænia in Jerosolymis, et hyems erat.

23. Et ambulabat Jesus in templo in porticu Salomonis.

24. Circumdederunt ergo eum Judæi, et dicebant ei : Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam.

25. Respondit eis Jesus : Loquor vobis, et non creditis.

26. Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.

27. Oves meæ vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me.

28. Et ego vitam æternam do eis, et non peribunt in æternum, et non rapiet eas quispiam de manu mea.

29. Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est, et nemo potest rapere de manu Patris mei.

30. Ego et Pater unum sumus.

31. Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum.

32. Respondit ei Jesus : Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis.

33. Responderunt ei Judæi : De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, et quia tu, homo cum sis, facis teipsum Deum.

34. Respondit eis Jesus : Nonne scriptum est in lege vestra, quia ego dixi : Dii estis ?

35. Si illos dixit Deos ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scriptura.

36. Quem Pater sanctificavit, et misit in mundum, vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi : Filius Dei sum.

37. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38. Si autem facio, etsi mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis quia Pater in me est, et ego in Patre.

Versus 22.

Facta sunt encænia in Jerosolymis, et hyems erat.

Facta sunt encænia in Jerosolymis.

1. — Porro qualis hæc, quæ tunc celebrabatur, festivitas fuerit, S. Augustinus, *tract.* XLVIII *in Joan.*, hisce verbis declarat : « Encænia festivitas erat « dedicationis templi, quandocumque novum ali- « quod fuerit dedicatum, encænia vocantur : jam « et usus habet hoc verbum, ut si quis nova tunica « induatur, encæniare dicitur. » Enimvero certissimum est, Christum in conversione peccatoris summopere gaudere : *Gaudium est super uno peccatore pœnitentiam agente,* gaudetque cum illo universus Paradisus; peccator enim deposito veteri et obsoleto vitiorum, malarumque inclinationum habitu, novo Christianorum virtutum amictu superinduitur, juxta illud S. Pauli, *Eph.*, IV, 22, monitum : *Deponite vos secundum Pristinam conversationem veterem hominem, renovamini autem spiritu mentis vestræ.* Dionysius Carthusianus ait : « Anima nostra, quæ est « templum Spiritus Sancti, agat encænia, id est, « commemorationem consecrationis suæ qua in « fonte Baptismi dedicata et consecrata est Deo eo « modo, quo monet Apostolus ad *Coloss.*, III, 9 : « *Expoliantes veterem hominem cum actibus suis et* « *induentes novum, eum qui,* etc. » Gilbertus Abbas, *Serm.* XXIII *in Cant.*, super illa verba Canticorum, IX, 2 : *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro,* ita scribit : « Veterem deponentes « hominem, loti, alacrius ad superiora conscen- « dunt. »

2. — Hebræi hanc festivitatem in memoriam dedicationis templi celebrabant, sicut etiam apud nos in usu esse videmus; non tamen illius templi, quod a Salomone quondam ædificatum fuit, hoc enim, ut venerabilis Beda bene advertit, in autumno absolutum et consecratum fuit; multo minus ejus, quod tempore Zorobabel erectum fuisse legitur; hoc enim verno tempore fuit perfectum et dedicatum; sed templi illius, prout a Juda Machabæo restauratum fuit, quod factum est tempore hyberno. Unde Toletus ait : « Die XXV Novembris, qui apud « Judæos erat mensis nonus, peragebatur illud « festum, quando tempore Machabæorum, altare a « gentibus profanatum, destructum est et novum « ædificatum. » Porro festum istud nec jussu Dei in lege scripta relatum, nec a Prophetis ordinatum, sed a Juda Machabæo, de seniorum consilio pariter et consensu institutum fuit : « Voluit Dominus, » inquit Salmeron, « huic festo interesse, ne quis « præcepta Ecclesiæ et majorum, etiam ubi non est « Scriptura, contemnat. »

3. — S. Thomas, *in Joan.*, circa hæc verba observat quod festa ab Ecclesia instituta suam a receptis a nobis beneficiis divinis habuerint originem; in cujus probationem ponderat, quod Psalmista, *Psal.* CXVII, 27, postquam varia a Deo recepta beneficia commemorasset, tandem nos exhortetur, dicens : *Confitemini Domino quoniam bonus,* etc., ac tandem subdit : *Constituite diem solemnem in condensis,* etc. Declarat autem idem Angelicus Doctor, quod tribus potissimum modis beneficia recepta a nobis commemorentur; primo scilicet : « Ut exhi- « bita nobis in capite nostro Christo et sic celebra- « mus festa Nativitatis, Resurrectionis, Ascensionis. « Quandoque ut exhibita nobis in membris nostris, « scilicet in Sanctis, qui sunt membra Ecclesiæ et « sic celebramus festa Sanctorum. Quandoque ut « sunt exhibita toti Ecclesiæ, puta in ministerio « Sacramentorum et in aliis communiter Ecclesiæ « collatis; et quia domus materialis est quasi sig- « num collectionis Ecclesiæ fidelium et etiam in ea « omnia Sacramenta gratiæ dispensantur, ideo in « memoriam ipsorum beneficiorum festum dedica- « tionis Ecclesiæ celebramus. »

Et hyems erat.

4. — Rupertus Abbas Tuitiensis, *lib.* X *in Joan.*, ait : « Juxta litteram indicatur natura temporis, « sed mystice, quod magis ad rem pertinet, frigida « Judæorum significatur impietas, quia mentes « illorum a divino igne aversas, diabolus, tanquam « glacialis Boreas afflaverat. » Hoc idem mysterium a Venerabile Beda tangitur, scilicet quod Evangelista hyemem fuisse dicat, non tam ad tempus anni insinuandum, quam ad indicandam Judæorum incredulitatem, eorumque obstinationem et duritiem describendam : « Omnino propter duritiam « Judæorum et infidelitatem, quæ frigoris nomine « sæpe designari legitur. » S. Thomas citat S. Gregorium, qui etiam hyemis mentionem fieri existimat : « Ut inesse auditorum cordibus scilicet « Judæorum, malitiæ frigus indicaret. »

5. — Albertus Magnus hoc festum in mensem decembris incidisse existimat, quo maximum frigus esse solet : « Et ideo tunc frigidis peccatoribus « magis erat necessarium, ut exhiberetur eis calor « charitatis in ignito eloquio Salvatoris. » Dum Petrus Christum abnegaret, Evangelista frigus acerbum fuisse memorat, quod S. Gregorius ponderans, ita « scribit : « Quod de negaturo Petro præmittitur, « quia frigus erat, et stans ad prunas calefaciebat « se, jam namque intus a charitatis calore torpue- « rat : *sequebatur eum a longe;* » quamdiu Christo vicinus erat, animosum se et intrepidum esse ostendit; at vero quando ab eo recessit, de quo dicitur : *Deus ignis consumens est,* mox frigus ingens se invadere sensit. Unde S. Ambrosius, *in cap.* XXII *Luc.*, ait : « Frigus erat, ubi Jesus non agnoscebatur, ubi « negabatur ignis consumens; frigus ergo erat « mentis, non corporis. »

6. — S. Augustinus, *tract.* XLVIII, ait : « Hyems « erat et frigidi erant, ad illum enim divinum « ignem accedere pigri erant; si accedere est cre- « dere, qui credit, accedit, qui negat, recedit; non « movetur anima pedibus, sed affectibus; friguerant « a diligendi charitate et ardebant nocendi cupi- « ditate. »

7. — Salméron dicit Evangelistam importunam hyberni temporis stationem insinuasse : « Ad signi- « ficandum, hyemem atque frigidum tempus non « impedivisse Jesum ab adventu in templum, ut « ignem, quem venit mittere in terram, accende- « ret. »

VERSUS 23.

Et ambulabat Jesus in templo, in porticu Salomonis.

Et ambulabat Jesus.

1. — Psalmista, *Psal.* XVIII, 6, de futuro Messia ferventissimo redemptionis et salutis nostræ promotore prædixit : *Exultavit ut gigas ad currendam viam.* Tametsi vero mulierem illam peccatricem conversurus juxta puteum sedisse dicatur : *Sedens sic supra fontem,* prius tamen de illo dicitur, quod fuerit *fatigatus ex itinere.* « Dicitur autem quod « Jesus ambularet, » inquit Salmeron, « non minus « circumiens et quærens ovem quam ad salutem « devoret Leo de tribu Juda, quam diabolus tan- « quam leo rugiens quærit, cum ad interitum « devoret. Circuibat verus noster Josue civitatem « Jericho, ut ad circuitum ejus caderet, non utens « tuba sacerdotali, sed voce sua Evangelica. » Lucas Brugensis hanc deambulationem non animi causa factam fuisse dicit : « Non animi recreandi, « aut sermonum vanorum cum aliis miscendorum « causa, sed ut præsentem se ostenderet et paratum « exhiberet ad docendum et benefaciendum. »

2. — Eusebius Emissenus, *Hom.* III *de dedic. Eccl.*, Christum in templo non sedisse, aut quievisse, sed ambulasse notat : « Adverte, quia in illius tem- « pli exterioribus, adhuc foris ambulabat Jesus, nec « sedem ponit, sed deambulabat, nec intus ingre- « ditur, hujus autem exteriora perpetuo habitatu- « rus intravit, sicut ipse dixit : *Ecce ego vobiscum* « *sum omnibus diebus usque ad consummationem sæ-* « *culi.* »

3. — Dionysius Carthusianus ad sensum moralem recurrens, mysticum hoc templum in anima nostra reperiri notat : « Ambulabat autem Jesus in « anima, dum in latitudine charitatis familiariter « conversatur et operatur in ea sicut per Moysen « loquitur : *Quia inhabitabo et ambulabo in eis;* de- « nique Deus immensus et incommutabilis pergit « nobiscum, quando custodit introitum et exitum « nostrum, quemadmodum ait ad David : *Fui tecum* « *in omnibus ubicumque ambulasti.* »

In templo.

4. — Ex hoc Salmeron Christi in templo frequentando assiduitatem ad nostram instructionem deducit : « Ut doceret nos templum frequentare « orationis, sacrificii et verbi Dei causa. »

5. — Venerabilis Beda super illo verbo motivum nobis suggerit consolationis, dum ait : « Si ergo Dei « Filius ambulare voluit in templo, in quo caro et « sanguis brutorum animalium offerebatur, multo « magis nostram orationis domum, ubi carnis « ipsius ac sanguinis Sacramenta celebrantur, visi- « tare gaudebit. »

In porticu Salomonis.

6. — Salmeron opinatur, quod tametsi templum Salomonis igne a Chaldæis supposito conflagrarit, hunc tamen porticum, vel saltem aliquod ejus vestigium residuum manere potuisse, vel etiam dici potest, quod e Babylonia Jerosolymam reversi, aliud exstruxerint templum ad prioris similitudinem,

illudque denominarint porticum Salomonis : « Vel « ideo Salomonis dicitur, quod in ea stare ad lo- « quendum populo solitus esset; nam dicitur in « Ecclesiaste, plebi concionabatur; vel ibi tempore « sacrificii et orationis moram trahere solebat; » qui discursus totus est prædicti Auctoris.

7. — Sciendum est autem, quod, ut Lucas Brugensis explicat, in hoc loco deambulare licitum fuerit : « In parte templi introire, ubi ambulare « consuetudo permittebat et minime dedecebat; » et quidem tametsi S. Joannes dicat : *In templo,* protinus tamen subjungit : *In porticu Salomonis,* ut videlicet, inquit Cajetanus : « Non intelligas Jesum « intus ambulare in domo Dei, quæ propriissime « templum vocabatur, quoniam in illud soli sacer- « dotes intrabant, sed appellatione templi intelli- « guntur atria et porticus; » ac proinde Salmeron hoc loco operæ pretium esse dicit reprehendere illos, qui in Ecclesia irreverenter degunt, in eodem velut in foro publico deambulando : « Neque vero « quisquam ex hoc Christi exemplo colligat, licitam « esse deambulationem in templo; nam Christus « neque in sancto, neque in sancto Sanctorum, sed « in atrio tantum, quod in aditu templi erat, ambu- « labat, ac fortassis cogente frigore, ac necessitate « magis compulsus, quam alio nomine id ageret, « neque tamen ullam præ se ferebat mali speciem « ejusmodi ambulatio. »

8. — Albertus Magnus aliam quamdam tangit circumstantiam, ob quam fortassis Salvator noster hunc locum frequentandi motivum habuit : « Ibi « etiam hospitale pauperum ædificatum fuit, qui- « bus semper Christus familiaris fuit. »

9. — Beda ait : « Si deambulare non despexit « porticum, in quo rex quondam mortalis ac ter- « renus, quamvis potentissimus ac sapientissimus « ad orandum stare solebat, quanto magis penetra- « lia cordium nostrorum invisere atque illustrare « desiderat, si tamen ea porticum esse Salomonis, « hoc est, si ea timorem suum, qui est initium sa- « pientiæ, habere perspexerit? »

Versus 24.

Circumdederunt ergo eum Judæi, et dicebant ei : Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam.

Circumdederunt ergo eum Judæi.

1. — Cajetanus inquit : « Ex condicto adversus « Jesum se convenire etiam circumdatione mons- « trat, tanquam facto mentem exponentes. » Lyranus dicit, omnes unitim et conjunctim simul conatos fuisse, ut si possibile esset, ipsum per suas interrogationes in aliquem labi facerent errorem, « ut « citius eum in verbis caperent; » cui consonat quod Hugo Cardinalis hisce verbis scribit : « Cor- « rupta erat eorum mens et callida, quia enim non « poterant inferre calumniam operibus, insidian- « tur, ut capiant eum in sermonibus, ideo interro- « gant ut possint capere. »

2. — Ex ipsorum manibus evadere non poterat, quia corona circa ipsum facta eum quaquaversum circumdederant, atque ut gressum sisteret et petita responsa daret, constrinxerant : « Sive discendi « cupiditatem simulantes, » inquit Lucas Brugensis, « sive ut quicquid responderet, omnes audire « æque possent, spe ducti adducendi circumven- « tum a multitudine, ac proinde turbatum, ad res- « ponsionem incautam. »

3. — Salmeron, *tract.* XLIII, ad hanc Judæorum eum circumdantium coronam se reflectens, illam nequaquam illi similem fuisse dicit, qua discipuli magistrum, vel filii patrem vel matrem cingere solent, sed illi, qua inimici civitatem vel castrum quaquaversum obsidione cingentes hoc unum curant, ut sive per illatam armata manu violentiam, sive sponte propria in eorum sese manus et arbitrium tradat. De hac Judæorum corona olim per Psalmistam, *Psal.* XXI, 17, lamentabatur, dicens : *Circumdederunt me canes multi, consilium malignantium obsedit me;* quibus verbis canum similitudinem adducit, qui summo cum desiderio prædam dilaniandam expectant : « Ita Judæi immundi et sine « ratione latrantes ut canes, magna cum aviditate « necem mihi machinabantur. » Porro hoc argumento intra se ratiocinabantur : Vel enim se verum esse Messiam asseret, vel negabit, aut vero silebit; quod si id affirmaverit, ipsum apud Pilatum, veluti læsæ majestatis reum accusabimus, utpote qui regiam dignitatem ambierit; quod si vero id inficiatus fuerit, doctrinam ejus nos condemnabimus, eumque tanquam novæ legis temerarium seminatorem penes populum traducemus; denique si obmutescens siluerit, cum pudore et erubescentia confusus remanebit; at vero, inquit Salmeron, « *Dominus scit cogitationes hominum, quia vanæ* « *sunt.* » *Psal.* XCIII, 11.

4. — Lucas Brugensis dicit : « Fraudulenter et « insidiose loquuntur, non credere statuentes ver- « bis ejus, sed siquidem neget se esse Christum, « omnes ei fidem et auctoritatem apud populum « detrahant et seductorem vocent. »

5. — Albertus Magnus ipsos hac obsidione, qua Christum omni ex parte cinxerant, metum et pavorem ipsi incutere voluisse dicit : « Ut multitudine « se armarent, quia veritate se nudos esse professi « sunt. *Eccli.*, LI, 10 : *Circumdederunt me undique* « *et non fuit qui me adjuvaret; circumdederunt, ut* « *tumultu opprimerent.* »

6. — Hugo Cardinalis hac occasione Davidicum illud, *Psal.* CXVII, 12, adimpletum fuisse dicit oraculum : *Circumdederunt me sicut apes;* cujus tametsi rationem non assignet, hoc tamen esse potest mys-

terium, quia videlicet vere instar apum, mel adulationis et fictionis in ore ferebant, simulando se sciendi cupidos an verus esset Messias, cum tamen revera mortalis adversus ipsum odii aculeum in intentione ipsorum latitantem haberent. « Nacti sibi « videbantur oportunitatem, » inquit Rupertus Abbas, « aucupaudi contra eum aliquid, unde pos- « set accusari. » Unde cum Susanna, *Dan.*, XIII, 22, dicere poterat : *Angustiæ sunt mihi undique*, quia quidquid demum diceret aut faceret, id totum perversæ et sinistræ ipsorum censuræ et interpretationi subjectum erat, totumque majori invidiæ et odii flammæ accendendæ serviebat.

7. — Verumtamen longe verius quam David, *Psal.* XXVI, 3, Salvator noster dicere potuit : *Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum ;* ipse etenim tametsi in capitalium inimicorum suorum medio constitutus esset, non solum tamen illæsus, sed et corde intrepidus permansit. Advertendum est autem, quod dixerit, *Joan.*, V, 36 : *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei*, etc. Quisquis enim intus limpidam mundamque conscientiam habet, exactusque est divinorum præceptorum executor, nunquam formidat, tametsi totus adversus eum mundus armatus consistat ; siquidem : *Justorum animæ in manu Dei sunt, non tanget illos tormentum mortis. Sap.*, III, 1.

Et dicebant ei : Quousque animam nostram tollis?

8. — « Adulatorie loquuntur, » inquit S. Thomas, *in Joan.*, « volentes per hoc ostendere, se « desiderare scire veritatem de ipso ; quasi dicant, « anima nostra est in suspenso desiderii, quamdiu « mœstos nos relinquis? » Lucas Brugensis ait : « Fingunt se languere, ac propemodum emori præ « desiderio aperte cognoscendi Jesum. » Hasce vero adulationes in mortalis odii demonstrationibus terminarunt, siquidem manus suas protinus extenderunt ad lapides, ut his illum impeterent.

9. — Jansenius ipsos conquestos fuisse dicit, quod ipsos, verborum suorum ambiguitate, quoad personam suam, in suspenso relinqueret : « Quamdiu « animos nostros aut nos suspensos tenes verborum « tuorum ambiguitate? » Cajetanus in eadem est sententia, dum ait : « Fingunt se cruciari obscuri- « tate verborum Jesu, utpote affectantes sequi « ipsum, si manifeste loqueretur. » Hanc porro suspensionem et ambiguitatem se mortis doloribus affligere et cruciare simulabant, seu potius fingebant : « Cruciatum suspensi animi ad affectatam « rem, seu notitiam significant, exaggerando usque « ad periculum vitæ. »

10. — Hugo Cardinalis ait : « Nota qualiter ma- « litiam cooperiunt, præmittunt enim verba adula- « tionis ; » se namque cupidos esse simulabant sciendi an Filius Dei esset, ut eum debito modo venerari possent, cum tamen ipsi in scopum omnino contrarium collimarent, simile fere exemplum Matthæi, XXII, 16, legitur, quando ad eum accedentes dixerunt : *Magister, scimus quia verax es*, etc. « Quod « autem non discendi, sed tentandi gratia quære- « rent, ista lapidatio monstravit ; quem enim ita « fide dignum æstimabant, ut de seipso testantem « susciperent, parva quædam locutum confestim « lapidaverunt. »

11. — Toletus ipsos, in hisce verbis, duo mendacia protulisse notat. Primum est, quod se præ nimis intenso desiderio sciendi an vere Christus esset, affligi dixerint, quod falsum erat, siquidem si id de eo credere voluissent, non utique dicturi fuissent : *Dæmonium habes ;* cum enim ipsum dæmoniacum appellarint, signum est, quod de ejus divinitate minime ambigebant. Secundum vero erat, quod Christum hujus perplexitatis causam esse dicerent : « Et hoc erat mendacium ; nam sufficientissime « aperuerat quis esset. »

12. — S. Antonius Paduanus, *Serm. in hac fer.*, illos verum dixisse existimat, revera enim in animabus suis affligebantur, videntes stupenda quæ patrabat miracula : « Quia invidi Judæi invidia « pleni erant, idcirco incessanter stimulabantur in « corde tanto lethalius, quanto videbant Christum « plus clarificari prodigiis et doctrina ; » hoc tamen odium et invidiam, sub prætextu quod illum verum Messiam esse se ignorarent, caute tegebant. Glossa ait : « Calumniantur illum tollere animas, qui salvat. »

13. — Salmeron quamdam in ipsis malignitatis subtilitatem ponderat, qua usi fuere, ut Christum ad intentum ab illis finem loqui inducerent, ipsique omnia quæ respondisset, censurandi et calumniandi occasionem haberent : « Quoniam videbant Domi- « num animas diligere, quo facilius eliciant res- « ponsum quod volunt, animam suam afflictam et « hujus rei desiderio suspensam asserunt et in sin- « gulari dicunt animam, ut plus moveant. » Nihil enim Christus æque impense desiderabat, quam ut animarum securitati consulere possent, cujus equidem hæc unica via erat, nimirum communicata illis sui ipsius perfecta notitia : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum et quem misisti Jesum Christum.*

Si tu es Christus.

14. — Non quidem hoc ab eo testimonium postulabant, quasi in eum quodammodo crederent, sed ut fidem ipsius et auctoritatem penes populum diminuerent, et ut eum apud Judææ Præsidem, tanquam Cæsareæ Majestatis læsæ reum, accusarent, ac demum veluti blasphemum morti adjudicare possent. Unde Ven. Beda ait : « Hæc vero non veri- « tatem fidei inquirendo, sed illi, quem interroga- « bant, insidiando et calumniam struendo dice- « bant, ut invenirent quod accusarent. » Lyranus ulterius perversam illorum intentionem detegit,

nimirum quod verbis illis se omnibus, quæ ad eos dicturus esset, acquiescere, iisque fidem se adhibere velle simularint : « Per hoc innuentes, quod vellent « ejus dicto stare et eum libenter sicut Christum « recipere, cum tamen haberent contrarium in « corde. » Unde Rupertus Abbas Tuitiensis dolosam hanc fictionem aperte accusans, hisce eam verbis illis improperat : « Quid enim ex ore ipsius audire « desideratis, nisi ut apud potestatem Romani im- « perii adversus illum accusationem inevitabilem « invenire possitis? » ut Pilatum sibi conciliarent, ferendamque ab eo contra Christum sententiam pro voto ab eodem obtinere possent, hanc coram ipsius tribunali adduxerunt accusationem, *Joan.*, XIX, 12 : *Si hunc dimittis, nos es amicus Cæsaris, omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari;* suum namque Messiam temporaliter regnaturum esse existimabant. Dionysius Carthusianus dicit, quod tunc Messiam præstolati fuerint, quo modo illum semper hactenus exspectarunt; nimirum « sic « futurum, quod esset rex potentissimus et mundi « monarcha, atque omnia regna subjecturus pro « Judæis : *Dominabitur a mari usque ad mare.* At- « tende illorum perversitatem, » inquit S. Thomas, « nam quia indignabantur contra Christum, quod « se diceret Filium Dei, non interrogant eum, an « sit Filius Dei, sed dicunt : *Si tu es Christus;* » quia eum propter responsum assertivum apud imperatorem, tanquam si velut seditiosus regnum affectasset, accusare volebant; notat quoque idem Sanctus, quod quando ipsum apud Pilatum accusarunt, quod se Filium Dei fecisset, flocci idipsum fecerit; non vero item quando ei objecerunt : *Omnis qui se Regem facit, contradicit Cæsari.* Unde Lyranus verba illa : *Si tu es Christus,* ita glossat, « id est, unctus, quæ unctio debebatur Regibus. »

15. — Merito igitur Salvator noster illis improperat, *Joan.*, VIII, 44, dicens : *Vos ex patre diabolo estis et desideria patris vestri vultis perficere;* hic enim pari cum perplexitate animi Christum in deserto convenit, ipsum interrogando : *Si Filius Dei es,* quod cum ipsorum sollicitatione valde convenit, qua dicebant : *Si tu es Christus.* Dæmon ei lapides obtulit dicens : *Dic ut lapides isti panes fiant;* hi vero patre suo pejores, duriores et perversiores : *Sustulerunt lapides ut jacerent in eum.*

Dic nobis.

16. — Chrysostomus, *Hom.* LX *in Joan.*, hic ait : « Si recte advertere voluissent, ex verbis quoque « ipsum confiteri debuissent, nam operibus sæpe- « numero ostendit; sed considera eorum pravita- « tem; cum verbis erudiuntur dicunt : *Quod signum « ostendis?* Cum autem operibus ejus virtus demon- « stratur, dicunt : *Si tu es Christus, dic nobis palam;* « sic operibus clamantibus ad verba, verbis autem « ad opera confugiunt, et contrariis semper insis- « tunt. » Porro S. Antonius de Padua postquam eamdem posuisset considerationem locum illum Psalmi subjungit : *In circuitu impii ambulant.* Theophylactus quoque ait : « Cum opera prædicarent « illum esse Christum, isti ex verbis quærebant dis- « cere, quod ludentium magis est et deridentium. » S. Augustinus ait : « Non veritatem considerabant, « sed calumniam præparabant. »

Palam.

17. — Nimirum testimonium istud ex ipsiusmet ore, voce clara, elata et distincta prolatum audire volebant, ut testimonium adversus ipsum perhibere possent. Unde Lyranus ait : « *Dic nobis palam,* ut « possent habere contra eum testimonium. » Jansenius dicit : « *Palam,* posito scilicet omni metu et « verborum involucro. » Lucas Brugensis ita explicat : « Aperte et verbis claris, clare lucideque, sine « verborum ambagibus et parabolarum involucris, « quibus tua fere soles involvere. »

VERSUS 25.

Respondit eis Jesus : Loquor vobis, et non creditis; opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me.

Respondit eis Jesus : Loquor vobis, et non creditis.

1. — « Mirabili artificio uno verbo se esse Chris- « tum confitetur, » inquit Toletus, « et fraudem « illorum declinat, et simul mendacia eorum revin- « cit. *Loquor,* inquit, *vobis,* ac si diceret, ego nihil « aliud facio quam loqui et manifestare quod pe- « titis. » Merito illis objiciebat, quod nullam verbis suis fidem adhibuerint; siquidem ipsi exprobraverant, *Joan.*, VIII, 13 : *Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum.*

2. — Hugo Cardinalis ait : « *Loquor vobis* verba « doctrinæ quæ nemo alius unquam locutus est, et « ideo potestis me per ea cognoscere. » S. Petrus ei protestatus fuerat dicendo : *Verba vitæ æternæ habes;* imo ipsimet lictores quoque qui ad eum capiendum missi fuerant, verba ejus omnem humanæ capacitatis sphæram excedere fatebantur : *Nunquam sic locutus est homo.* Unde Beda ait : « Proprie os- « tendit quis esset, cum dixit : *Loquor vobis,* id « est, Verbum Dei coæternum Patri. »

3. — Cajetanus rationem reddit, cur Salvator se Christum esse, aperte declarare noluerit, videlicet : « Quia non erat adhuc passionis tempus ab eo defi- « nitum, respondit ad intima eorum, manifestans « quod intelligit corda eorum, quod ficte interro- « gant. »

4. — Matthæi, XXII, 16, quando similibus adulatoriis et fucatis technis eum aggrediebantur dicentes : *Magister scimus quia veraæ es,* etc., publice illos et acriter reprehendit, hypocrysim illis manifeste

exprobrans : *Quid me tentatis, hypocritæ ?* Non vero hoc loco sic facit, inquit Hugo Cardinalis : « Per hoc « ostendens, quoniam novit abscondita mentis eo- « rum; hic autem nihil loquitur, per hoc erudiens « nos, non de omnibus arguere eos, qui insidiantur, « sed præ mansuetudine et humilitate multa dissi- « mulare. » Poterat utique illis perversa illorum detegere consilia, quibus ipsum apud Pilatum accusare nitebantur, insinuando illis, quod invidia odii, fictionis et falsitatis veneno pleni essent; sed dissimulare voluit, ne occulta ipsorum peccata palam manifestaret, et ut omnem quoque illis adimeret magis contra ipsum malignandi occasionem, qua utique usi fuissent, si illos exasperasset.

5. — Idem quoque Hugo in sensu morali dicit : « Loquor vobis interius per inspirationem, exterius « per Scripturas et beneficiorum largitiones, et non « creditis ; non credimus verbis Christi propter « quatuor, vel quinque, scilicet : quia nobis displi- « cent. *Eccli.*, XXI, 18 : *Audivit luxuriosus, et displi- « cebit illi, et proficiet illud post dorsum suum.* Item « quia sunt contraria sapientiæ nostræ. I *Cor.*, II, « 14 : *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spi- « ritus Dei, stultitia est illi, et non potest intelligere.* « Item, quia de talibus non cogitamus. *Prov.*, XVIII, « 2 : *Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixe- « ris, quæ versantur in corde ejus.* Item, quia fingi- « mus ea dicta ad terrorem, non ad veritatem. Item « quia non videmus pœnas, quas comminatur. »

Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me.

6. — S. Cyrillus Alexandrinus, *lib.* VII *in Joan.*, ait : « Oportet unumquemque ex qualitate operum « spectari, nec ad sola verba respiciendum est. » Christus igitur dicendo quod in virtute æterni Patris operetur, Judæos blasphemos declarabat, qui ei exprobrare non dubitabant quod in virtute Beelzebub dæmonia ejiceret.

7. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Non solum « verbis, sed nec operibus meis testimonium perhi- « bentibus de me creditis, qui modo fingitis solis « verbis vos credituros; dixerant enim : *Si tu es « Christus, dic nobis.* » Theophylactus Christum hisce verbis fictionem et duplicitatem illorum reprehendere voluisse existimat, quasi diceret : « Quid « ita simulatis, quod nudo verbo persuadeamini ? « Opera quæ ego facio non ut adversarius Dei, sed « in nomine Patris mei, non recipitis : quomodo nu- « dis verbis crederetis ? omnino enim major est « virtus operum quam verborum ad persuaden- « dum. » Hugo Cardinalis ex hisce præmissis illam consequentiam deduci considerat, quod scilicet fraudulenta esset illa sibi proposita interrogatio : « Patet quod superflua et subdola est vestra interro- « gatio; » ratio est, quia si admirandis, prodigiosis, prorsusque divinis factis ejus non credebant, multo minus nudis verbis præstituri erant fidem; hæc enim Christi opera evidens reddebant divinitatis ipsius testimonium. Unde ipsemet Dominus, *Joan.*, V, 36, dicit : *Ego habeo testimonium majus Joanne; opera enim, quæ dedit mihi Pater, ut perficiam ea; ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me.* Ideo quoque Nicodemus, *Joan.*, III, 2, ait : *Nemo potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.*

8. — « Opera adjungit, » inquit Lucas Brugensis, « ut duplicis contumaciæ eos convincat; nam præ- « ter doctrinam habebant in miraculis luculentum « testimonium, nisi Deo fuissent rebelles. »

9. — Salmeron similitudinem fructiferæ cujusdam arboris, olivæ videlicet, vel pyri adducit, quæ si interrogaretur, cujus generis arbor sit, responsura utique esset : « Abunde fructus, quos produco, « testantur. Quisque ergo nostrum non glorietur « aut in nobilitate, aut in fortunis, aut in potestate, « aut in sapientia, nemo ex his judicandus est a Deo, « sed ex operibus suis tantum, et ex usu illorum « donorum quæ a Deo recepit. »

10. — S. Jacobus Apostolus in Epistola sua, II, 18, dicit : *Ostende mihi fidem tuam ex operibus;* multi quidem sapienter de rebus divinis discurrunt, prouti ex ministris Evangelii plurimi faciunt ; at vero ut pro sinceris Evangelii ministris habeantur, oculus ad mores et ad opera dirigendus est; Ecclesiastici namque bono potius exemplo quam voce prædicare debent : *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona.*

Versus 26.

Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.

1. — Toletus verba illa : *Vos non creditis,* non tantum simplicem quamdam incredulitatem, sed incredulitatem culpabilem designare dicit : « Quia « abundantissima habuerant et efficacissima media, « ut converti potuissent, ut sit sensus : Tot profecto « habuistis remedia, tot ac tanta argumenta, quibus « credere potuissetis, ut jam credidissetis, si de nu- « mero electorum, mearumque ovium fuissetis. » Jansenius vero hosce incredulos defendere velle videtur, siquidem hunc in modum discurrit : « Esse « ovem Christi est esse electum et prædestinatum, « sed divina electio et prædestinatio non est sita in « nostra potestate; ergo nec culpandi erunt, qui « non credunt, si ideo non credunt, quia non sunt « ex ovibus Christi, hoc est, quia non sunt electi. » Tandem vero huic discursui distinguendo respondet, enimvero esse ovem Christi, seu esse de numero electorum, aut credere in Deum, partim a divina gratia dependet et partim a nobis; et ideo nemo potest credere, nisi a gratia præventus fuerit, et simul eodem tempore verum est, quod nemo credet, nisi velit : « Sic ut quis sit ex ovibus Christi, partim

« est ex gratia prædestinationis, partim ex sponta-
« nea credentis voluntate. Itaque cum dicitur : *Non*
« *creditis mihi, quia non estis ex ovibus meis,* intelligi
« potest, reddi per hoc rationem incredulitatis ipso-
« rum ; vel ex parte ipsorum, quia scilicet nollent
« esse ex ovibus ipsius, et sic suo vitio non essent
« oves Christi ; vel ex parte Dei, quia scilicet non
« essent ex electorum numero. »

2. — Dionysius Carthusianus super hæc verba propositionem quamdam statuit, quæ primo aspectu aliqualem in se continet difficultatem ; dicit enim : « Non omnium est fides, sed electorum duntaxat ; » hoc enim falsum esse videtur, quia multi etiam fideles in Evangelium credunt, qui tamen persæpe ad gloriam electi non sunt ; idem vero extaticus Doctor eamdem propositionem paulo post declarat dicens : « Omnes viatores electi sunt credentes, quoniam « sine fide impossibile est placere Deo ; » ac proinde S. Lucas in Actibus Apostolicis ita scribit : *Crediderunt quotquot prædestinati erant in vitam æternam.*

3. — Considerat hoc loco Lyranus Salvatorem in hac responsione sua se Christum esse non directe affirmasse, prouti hi malignantes desiderabant : « Sed dixit aliquid æquivalens, vel majus, ut res-
« ponderet veritatem et excluderet calumniæ ma-
« litiam. »

4. — Idem quoque ait : « *Non estis ex ovibus meis,* « id est, innocentes et humiles, sed superbi et ma-
« ligni, et ideo Dei judicio excæcati ; » quodsi enim ad cœlestis illius Pastoris gregem admissi non fuerunt, propria ipsorum culpa id factum est : « Nam « ego quidem ut Pastor bonus, » inquit Theophylactus, « quæ oportebat facere, feci ; vos autem si « non sequimini, non ego Pastoris, sed vos ovium « vocatione indigni estis. » Unde S. Augustinus, *tract.* XLVIII, ait : « Oves credendo sunt, oves Pas-
« torem sequendo sunt, oves Redemptorem non
« contemnendo sunt, oves per ostium intrando
« sunt. »

Versus 27.

Oves meæ vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me.

Oves meæ vocem meam audiunt.

1. — Dionysius Carthusianus efficaciter probat Christum hæc verba non de auditu externo solum intellexisse, quia sæpenumero hi increduli prædicationi ejus præsentes intererant, eamque audiebant : « Loquitur ergo præcipue de interiori auditu, id « est, obedientia et consensu, ut sit sensus : *Oves* « *meæ,* id est, homines, quorum corda per gratiam « nutrio, atque multiplicis spiritualis alimoniæ cibo « conforto, *vocem meam audiunt,* hoc est, verbis « Evangelicæ legis, vel inspirationi internæ, quæ « verba audiunt immediate a me, vel a prædicato-
« ribus meis, obediunt saltem, antequam de hoc « sæculo auferantur. » Unde Glossa Interlinearis breviter ita explicat : « *Vocem meam audiunt,* id est, « obediunt præceptis. »

2. — Multæ super hæc verba fieri possunt considerationes morales, ac proinde advertendum est in primis, quod Christus non dixerit : *Voces meas,* in numero plurali, quia certissimum animæ alicujus electæ signum est si aures et cor suum primæ æterni hujus pastoris vocationi et invitationi pandat. S. Paulus, paucis horis ante, Ecclesiæ persecutor erat, qui tamen audire meruit : *Vas electionis est mihi,* atque ex lupo, *Benjamin lupus rapax,* in momento factus est ovis gregis Christi, idque non alio merito, quam quia protinus audita hac voce : *Saule, Saule,* sine dilatione respondit : *Domine, quid me vis facere? Galat.*, I, 16, ait : *Continuo non acquievi carni et sanguini ;* ac proinde idem Apostolus in Epistola ad Titum, III, 1, ita scribit : *Admone illos dicto obedire ;* non dicit, *dictis* in numero plurali, sed in singulari ; et alibi, II *Thes.*, II, 14, iterum Gentium Doctor ait : *Si quis non obedierit verbo nostro per epistolam, hunc notate ;* supremus etenim Pastor oves suas ad nutum unicum obedire desiderat ; *Zach.*, X, 8 : *Sibilabo eos, et congregabo eos, quia redemi eos.* « Quasi solo sibilo « opus sit, non prædicationis tuba, » inquit Titelmannus.

3. — Notari quoque hoc loco potest quod Christus non dicat in tempore futuro, *audient, sequentur,* sed in presenti tempore, *audiunt, sequuntur ;* per quod nobis insinuat, quod auscultatio vocis divinæ, cum ad cœleste ovile invitamur, nequaquam differenda aut procrastinanda sit ; *Psal.* XCIV, 8 : *Hodie si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra ;* ubi quoque obiter notandum est quod Psalmista eodem in loco paulo ante dixerat : *Nos autem populus pascuæ ejus, et oves manus ejus,* postea vero ut modum, quo in harum ovium numerum aggregari valeamus, ostendat, ingenti cum mysterio subjungit : *Hodie si vocem Domini audieritis,* etc.

4. — S. Antonius de Padua aliam hoc loco moralitatem adducit, dum ait : « Nota hic, Christus « non dicit, audiunt fabulas, vel verba aures de-
« mulcentia. » Et ideo S. Bonaventura quoque dicit : « *Vocem meam,* scilicet documenta mea audiendo et « credendo. »

Et ego cognosco eas.

5. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Id est, diligo, « approbo. II *Timoth.*, II, 19 : *Novit Dominus, qui* « *sunt ejus.* Sed si quid aliquis non potest credere, « nisi detur ei a Deo, videtur quod infidelitas non « sit alicui imputanda. » Cui objectioni Angelicus Doctor efficaci quadam ratione respondet, dum ait : « Dicendum quod ideo imputatur, quia in eis est « causa quare non datur ; pro cujus majori elucidatione claram satis similitudinem adducit, dicens : « Sicut ego non possem videre lumen, nisi illumi-

« narer a sole; si autem clauderem oculos, non « viderem lumen, quod non esset ex parte solis, « sed ex parte mea, qui claudendo oculos præbeo « causam ne illuminer; peccatum autem est causa « quare non illuminamur a Deo per fidem, puta « originale, vel in aliquibus actuale; unde omnes « illi, qui deseruntur, justo Dei judicio deseruntur; « et illi, qui eliguntur, ex Dei misericordia assu- « muntur. »

6. — Porro quales electi sint, Christus, prout notat Toletus, ab effectibus ostendit, dum ait : *Oves meæ vocem meam audiunt;* cui insuper aliud quoque ejusdem rei signum adjungere placuit : « Ne quis « enim objiceret : Forsan hi oves tuæ sunt, sed tibi « ignotæ. » Addit : Non sic est : *Ego agnosco eas;* etenim quinam prædestinati, infallibiliter agnoscit.

Et sequuntur me.

7. — Idem Cardinalis hæc verba ita exponit : « Obedientes verbis et mandatis meis. » Salmeron vero interpretatur modo sequenti : « Gratiam « prævenientem et operantem amplexati ac illa « justificati sequuntur me, tanquam Pastorem « suum per viam mandatorum currentes ac per « crucem usque ad gloriam. »

8. — S. Thomas hanc sequelam de imitatione ejus interpretatur; dicit enim : « Imitatione ad « Christum et quantum ad hoc dicit : *sequuntur.* » Idem quoque Cajetanus insinuat, dum ait : « Imi- « tando vestigia mea, id est, exempla vitæ meæ. »

9. — Hugo Cardinalis se ad illum Apostoli ad Romanos, VIII, 30, textum reflectens : *Quos prædestinavit et vocavit,* etc., quatuor illa a Redemptore hoc loco insinuata, ad quatuor quæ Apostolus loco præcitato specificat, reduci posse dicit, « ita ut præ- « destinatio referatur ad cognitionem, vocatio ad « auditum, justificatio ad secutionem et magnifica- « tio ad vitæ æternæ dationem. »

10. — Opponit vero Theophylactus, dum ait : « Quomodo autem dixit : *Oves meæ me sequuntur et « non pereunt?* videmus enim quod Judas perierit; « sed propter hoc periit, quia non secutus est, « neque ovis mansit usque ad finem; Dominus de « his, qui secuti eum loquitur : Et oves sunt, in- « quit, quia non pereunt. »

VERSUS 28.

Et ego vitam æternam do eis, et non peribunt in æternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea.

Et ego vitam æternam do eis.

1. — « Bona pascua vita æterna dicitur, » inquit S. Augustinus, *tract.* XXIV *in Joan.*, « ubi totum « viret, totum viget. » Albertus Magnus aliud nobis in hac vita ovium suarum pascuæ genus ostendit, dum ait : « Per carnis meæ pastum et sanguinis « potum et spiritus mei vivificationem et deitatis « meæ gratificationem; » adducitque illum S. Joannis, X, 10, textum : *Ego veni ut vitam habeant et abundantius habeant;* nec non locum illum, *Joan.*, VI, 58 : *Qui manducat me, vivet propter me.*

2. — Toletus solius potentiæ Dei proprium esse dicit, vitam dare posse æternam, utpote quæ infinitum quoddam præmium est electis suis destinatum : « Quod si hoc non allicit, terreat quod sequi- « tur : Si oves non sunt, in æternum peribunt; « nemo dicat : Ovis non sum, solum mihi æterna « vita negabitur, tamen nullum inde mihi malum « impendet; decipietur, *in æternum peribit.* » Pro adultis non superest locus medius, sed illis vel paradisus vel infernus assignabitur. « Ea est causa, « cur, cum Dominus dixerit : *Vitam æternam do « eis,* addidit : *Et non peribunt in æternum,* ut « significaret oves liberari ab æterna morte et « vitam æternam habere. »

3. — Salmeron hoc loco observat quod Salvator in præsenti tempore dicat : *Do,* non vero dicat : « *Dabo;* id est, dabo post sequelam completam, vel « etiam de præsenti, *do,* non solum dando eis gra- « tiam, quæ est vita æterna inchoata, de qua Pau- « lus : *Gratia Dei,* inquit, *vita æterna,* sed etiam « per illam bonorum operum merita producentem, « *do vitam æternam,* in jure ad eam, et in spe certa « illius consequendæ. » Cajetanus super verbum *do,* ita scribit : « Non dixit, *dabo,* sed *do,* ut intel- « ligamus quod de dono in præsenti vita loquitur : « *Habet vitam æternam* in semine præsentis gratiæ, « in pignore charitatis. »

Et non peribunt in æternum.

4. — Frequens nos experientia hactenus docuit, quod multi de electorum numero in hac præsenti vita in mortem culpæ mortalis misere et infeliciter inciderint, quamvis alia ex parte certum sit, quod iidem in illa morte non perseverarint, sed tandem resurrexerint ad pœnitentiam. « Licet ad tempus, » inquit Dionysius Carthusianus, « variis persecutio- « nibus, tentationibus atque molestiis fatigentur, « quemadmodum scriptum est : *Omnes qui pie « volunt vivere in Christo, persecutionem patientur;* « his enim omnia cooperantur in bonum et omnia « quæcumque faciunt, prosperantur finaliter, ergo « salvantur et tanto pleniori beatitudine perfun- « duntur et felicius requiescent in patria, quanto « nunc amplius vilipenduntur, tentantur ac tribu- « lantur. » Albertus Magnus similiter ait : « Ad « tempus videntur perire, non tamen peribunt in « æternum; » adducitque textum illum, *Sap.*, III, 2, in quo legimus : *Visi sunt oculis insipientium mori, et æstimata est afflictio exitus illorum, et ab itinere justo abierunt in exterminium, illi autem sunt in pace.* Qui enim et prædestinati sunt ad gloriam,

tametsi ad tempus prævaricatores, divinæque legis transgressores existant, attamen *non pereunt in æternum,* sed tamen resipiscunt et emendantur. S. Augustinus, *l. de bono persev., c.* XIV, prædestinationem hoc modo definit : « Prædestinatio est « præscientia et præparatio beneficiorum Dei, qui- « bus certissime liberantur, quicumque liberan- « tur. » Porro prædestinatos in salvo esse indubitatum est apud Deum, estque hæc infallibilitas in divina præscientia, de qua Psalmista dicit : *Alta a longe cognoscit;* et Apostolus ait : *Cognovit Dominus qui sunt ejus.*

Et non rapiet eas quisquam de manu mea.

5. — Dionysius Carthusianus illum Apostoli locum ad Romanos, VIII, 33, 34, allegat, ubi dicitur : *Quis accusabit adversus electos Dei? Deus, qui justificat, quis est condemnet? Christus Jesus ad dexteram Dei interpellat pro nobis;* quasi dicat : tametsi electi nonnunquam cadant, Pastor tamen æternus, qui protectionis suæ oculos super oves suas directos habet, pro ipsorum emendatione intercedit; *Rom.,* VIII, 35, 37 : *Quis ergo nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? In his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos.* « Prædestinatio, » inquit Dionysius Carthusianus, « equidem includit omnia, quæ electis necessaria « sunt ad salutem, ideo comprehendit auxilia, qui- « bus indigent prædestinati ad hoc, quod non vin- « cantur, neque a Christo finaliter separentur. » Lucas Brugensis verbum illud, *quisquam,* ponderans dicit : « Non fur, non Satan, non mundus, « non caro, non dæmones, non homines, non « hostis, sit visibilis, sit invisibilis, non adversa, « non prospera, non minæ. »

6. — Albertus Magnus super hoc, *non rapiet,* ita scribit : « Id est, per aliquem violentum impulsum « tentationis, quia non permittam quod ultra vires « a maligno aliquid patiantur; I *Cor.,* X, 13 : *Fidelis « Deus qui non patietur vos tenturi supra id quod po- « testis, sed faciet etiam cum tentatione proventum.* » Dictio illa *de manu,* protectionem indicat et tutellam, qua Deus electos suos specialiter tuetur et custodit : « Manus dicitur, quod sit totius corporis « munus, » inquit Isidorus, *lib.* I *Euth.,* ipsa enim « cibum ori ministrat, ipsa operatur omnia, atque « dispensat, per eam accipimus et damus. *Justo- « rum animæ in manu Dei sunt.* » Omnes electorum gressus provido et benigno oculo a Deo considerantur, *Psal.* XXXVI, 23, 24, 26 : *Apud Dominum gressus ejus dirigentur et viam ejus volet, cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus svpponit manum suam; junior fuit, etenim senui, non vidi justum derelictum;* tametsi enim nonnunquam per prærupta et in via deviare videantur, oculum tamen suum in viam rectam directum semper habent, malæque conscientiæ suæ remorsum et synderesin interius sentiunt, ac Dei timorem filialem ac reverentiam nunquam totaliter amittunt; unde tametsi Petrus Magistrum suum negaret et cum perjurio se illum minime nosse diceret, nulla tamen ei fides adhibebatur, *Matth.,* XVI, 37 : *Loquela tua manifestum te facit, et tu de illis es.*

7. — Cajetanus Christum hoc loco manifeste de prædestinatis agere probat : « Manifeste apparet, « quod de ovibus prædestinatis loquitur; de iis « enim solis verum est, quod ultra gratiam, chari- « tatem et virtutes in anima, tot, tanta, et talia « adhibentur a Deo gratuita auxilia, ut in æternum « non pereant, ut non rapiat eos violentia cujus- « cumque sævitiæ. »

8. — Theophylactus hoc loco quærit quomodo illud Salvatoris dictum : *Nec rapiet illas quisquam de manu mea,* verificetur, cum tamen tot electi turpiter cadere videantur? Et respondet : « Dicen- « dum, quod rapere quidem nullus potest de manu « Patris, decipere autem multi; nam vi quadam et « tyrannide nullus potest avellere a Deo, deceptione « autem quotidie supplantamur. »

9. — S. Bonaventura præeunte S. Augustino scribit, neminem hasce animas de manu Dei rapere posse finaliter : « Nec lupus rapit, nec fur tollit, « nec latro interficit, scilicet finaliter. » Quod si forte contingat, inquit idem Sanctus, quod præsentanee aliquis electorum a Deo abripiatur, atque a bona semita deviet, « id non est ex impotentia « Dei custodientis, sed ex labilitate et infirmitate « liberi arbitrii deficientis. »

10. — Unde reprobus nullam de providentia et bonitate hujus Pastoris lamentandi occasionem habet, quia, *Ose.,* XIII, 9 : *Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum;* ex quibus verbis deducitur, quod Deus ne vel minimam imo hominis reprobatione culpam habeat, imo potius, quod ab eo solo auxilia procedant, quæ ad salutem ei subministrantur, ab illo autem rejiciuntur. Axioma est S. Augustini : « Nemo creatus est, ut periret; » quod cum illo Apostoli, I *Tim.,* II, 4, oraculo concordat : *Deus vult omnes salvos fieri.* Idem quoque S. Doctor de Deo dicit : « Potest aliquos sine bonis « meritis liberare, quia bonus est; non potest ali- « quos sine malis meritis damnare, quia justus « est. » Accedit, quod maxima ipsis quoque reprobis subministret auxilia; siquidem qui oculum suum in Judam v. g. conjecerit, ipsum abundantissima pro salute obtinenda subsidia accepisse facile deprehendet, adeo ut Deus unicuique animæ damnatæ in faciem exprobrare jure possit, dicendo : *Quid ultra potui facere et non feci?* Porro Deus salutem nostram et electionem ad gloriam, maxime si de adultis sermo sit, non solum in gratiis, donis et pietate sua repositam esse voluit, verum etiam in cooperatione et voluntate nostra. S. Hieronymus,

postquam reprobos sua culpa damnari ostendisset, super illa verba S. Pauli : *Vasa iræ et vasa misericordiæ,* scribens dicit : « Hæc vasa misericordiæ « non solum populus gentium est, sed etiam ii, qui « ex Judæis venerunt; ex quo ostenditur non gentes « eligi, sed hominum voluntates. » S. Ambrosius quoque ait ; « *Vult Deus omnes salvos fieri,* sed si « accedant ad eum; non enim sic vult, ut nolentes « salventur, sed vult illos salvari, si et ipsi velint. » Si enim ipsi voluerint et gratiæ, quam Deus pro ipsorum salute eis offert, revera cooperati fuerint, copiosos cœli thesauros super se descendere videbunt, unde quilibet Christianus punctum istud infallibile et indubitatum esse firmiter credat, reprobationem et damnationem animæ suæ non fieri de facto, nec fieri posse, nec unquam futuram esse sine consensu suo, id est, sine culpa sua, nec ullam culpam mortalem dari posse sine voluntatis nostræ consensu, adeoque effectus et executio prædestinationis ipso facto dependet a nobis, licet à Deo ab æterno irrevocabiliter decreta fuerit.

11. — Quodsi quæras, qua ratione libertas arbitrii nostri cum hac prædestinationis infallibilitate salvari possit? Respondeo, quod hæc certitudo divini decreti in divina numinis præscientia fundetur, qua prævidet quod libere quidem, sed tamen infallibiliter electus cooperaturus sit gratiæ ipsius, ideoque sit salvandus. Origenis sententia est dicentis : « Non ideo aliquid erit, quia Deus scit, « sed quia futurum est, a Deo scitur antequam « fiat. » Ita namque erit, ut Deus decrevit, hoc autem decretum non excludit, imo potius requirit nostram in operando libertatem, infallibilitas autem ejus in præscientia fundatur, quam ab æterno habuit et in voluntate nostra, qua vel cœlum, vel infernum volumus; *Eccl.*, XV, 18 : *Ad quod volueris, porrige manum. Ante hominem vita et mors, bonum et malum; quod placuerit ei, dabitur illi.* S. Prosper de differentia disserens, quæ circa certitudinem vel perplexitatem nostræ prædestinationis Deum inter et nos intercedit, ita scribit : « Prædestinatio Dei « etsi apud nos, dum in præsentis vitæ periculo « versamur, incerta est, quod illum tamen qui « fecit quæ ventura sunt, incommutabilis perse- « verat. » In Apocalypsi quoque, III, 11, dicitur : *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam,* potestne igitur, dicat forte aliquis, anima aliqua ad gloriam electa et prædestinata labi? Ita est, neque enim hoc impossibile est, licet nunquam futurum sit. Deus enim ita prævidit, quod scilicet anima illa finaliter in gratia et amicitia sua perseveratura sit. Vasquez hunc Apocalypseos textum examinans ita scribit : « Si electio ad gloriam facta esset ante « prævisa merita, frustra electo diceretur : *Tene* « *quod habes, ne alius accipiat coronam tuam* ; nam « si nullus ita haberet eam in manu sua, ut posset « amittere, recte responderet, depositam esse in « manu Dei, de qua nec ullus alius rapere, nec « ipse electus amittere posset. »

12. — Regius Propheta David hanc in Psalmis propositionem statuit : *Gratiam et gloriam dabit Dominus,* quasi diceret : Prius daturus est gratiam et postea gloriam. Etenim in actu prædestinationis duo divinæ voluntatis decreta considerare possumus. Primum est, quo Deus prædestinato in hac vita gratiam conferre determinavit. Secundum vero est, quo Deus eidem in altera vita gloriam dare decrevit. Primum decretum dicitur electionis ad gratiam ; secundum vero electionis ad gloriam ; in ambobus vero actus prædestinationis consistit, quia in primo datur gratia, ut medium ad gloriam ; in alio vero datur gloria, ut finis. S. Augustinus prædestinationem ita definit : « Prædestinatio est gra- « tiæ præparatio, gratia vero ipsa donatio. » Gratia enim donum est et non supponit meritum, tametsi verum sit quod, per nostram cooperationem, ad illius nos augmentum disponamus. Circa hæc autem decreta controversia est, utrum ex illis duobus alterum præcedat, an scilicet prius Deus eligat ad gloriam et secundario ad gratiam; aut vero prius sequatur electio ad gratiam et postea ad gloriam, licet enim illud prius et posterius in Deo quidem non detur, scholæ tamen hos terminos assignant, ut materiam hanc capacitati nostræ melius adaptent, et quidem pro utraque parte probabiles sunt opiniones, de quibus Theologi fusius agere solent. Nobis hoc loco sufficiat quod gratia fundamentum sit electionis nostræ ad gloriam, quodque hæc nulli animæ sine nostra culpa negetur, nullus enim se excusare poterit, dicendo, se auxiliis ad salutem necessariis fuisse destitutum. Porro priusquam Salvator noster dixisset, *Joan.*, X, 28 : *Vitam æternam do eis, non peribunt in æternum,* de electis prius dixit, X, 27 : *Oves meæ vocem meam audiunt et sequuntur me,* adeoque ante executionem decreti ad gloriam, vult ut opera nostra bona præcedant; *Psal.* LXI, 12, 13 : *Semel locutus est Deus, duo hæc audivi, quia potestas tibi est, et tibi, Domine, misericordia, et tu reddes unicuique juxta opera sua.* Enimvero probabilior esse videtur opinio, quod prædestinatio fiat ex prævisis meritis. Nam S. Ambrosius ait : « Non ante prædestinavit, quam præsciret, sed « quorum merita præscivit, eorum merita prædes- « tinavit. »

13. — Celebris est textus ille S. Petri, II *Epis.*, I, 10 : *Quapropter satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis;* ideoque si dixeris te esse prædestinatum, adeoque sine bonis operibus salvandum, S. Petrus sequenti monito te condemnabit, atque ab hoc te errore eximet ; subdit enim : *Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri. Sic,* inquit, id est, *per bona opera.* Porro communis perversorum hominum error est, quo dicere non

verentur : Si sum prædestinatus, salvabor utique, etiam nihil boni operans; si vero præscitus sim, quicquid boni egero, nihilominus damnabor; sed iis respondendum est, quod quando Deus animam aliquam elegit ad gloriam, vult ut illam per operum bonorum merita sibi comparet, gratiæ ipsius cooperando, et non aliter; et ideo si hoc facere negligat, indicium est evidens animam illam præscitam esse. S. Gregorius de Valentia hoc modo respondet : Quod si de electorum numero fueris, christiane tibi vivendum erit, cum hac enim conditione, ut id facias, ad gloriam te elegit; si autem hoc non facias, indicium est manifestum, quod non sis præscitus : *Satagite, ut per bona opera certam vestram electionem faciatis*, ubi Glossa ait : « Certam « facit vocationem suam, qui in bonis operibus per- « severat. » Quod si destinatus es ad ignem inferni, blasphemia erit dicere quod Deus illius causa existat; siquidem alia illius causa assignari nequit, quam peccatum tuum, quod Deus abhorret, tu autem ultro amplecteris; Deus ad abolendum peccatum, Filium suum in terras misit, ut vitam suam pro tua salute prodigeret; *Ezech.*, XXX, 11 : *Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat.* Blasphemia quoque erit dicere, quicquid boni fecero, damnabor nihilominus, si fuero præscitus, siquidem catholica est veritas, *Psal.* LXI, 13 : *Tu reddes unicuique juxta opera sua;* ac proinde Apostolus, II *Tim.*, IV, 7, dicebat : *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus justus judex.* Deus enim non est injustus, non confert gloriam, nec animas ab eadem pro libitu suo reprobat : *Reddet unicuique juxta opera sua.* Ecclesia in quadam Collecta ita orat : « Omnium misereris, « quos tuos fide et opere futuros esse prænoscis; » unde clare deducitur, illos, qui sancte operantur, misericordiarum suarum futuros esse participes, nec ulla ratione ab iisdem repudiandus.

14. — Isaias, VII, 15, novæ legis Evangelicæ eventus prædicens, de Salvatore nostro ita loquitur : *Vocabitur nomen ejus Emmanuel; butyrum et mel comedet, ut sciat reprobare malum et eligere bonum.* Reprobi non propter opera bona damnabuntur, sed propter ipsorum iniquitates et scelera. S. Augustinus, *Epis.* CV, ait : « Quærimus causam præ- « destinationis, nec invenimus; reprobationis au- « tem causam quærimus et invenimus. » Nulla autem alia assignari potest prædestinationis causa quam misericordia Dei, cui nos gratiis suis locupletare complacuit, quas non meruimus, sed prædestinationis causam quamnam esse existimas? « Quibus « Deus misericordiam suam non impertit, ut non « impertiatur merentur, » divinis namque vocibus aures suas obturant, clauduntque oculos suos luci, quæ *illuminat omnem hominem.* Idem quoque S. Doctor alibi ostendit, quod reprobi nullam habeant de Deo conquerendi causam, cum tamen Deus de illis justissime conqueri possit : « Juste de reprobis « conqueritur, tanquam de his, quos peccare non « cogit. » S. Prosper hujus ejusdem propositionis reproborum falsitatem ostendit, dum ait, Deum illos ab æterno non pro suo mero libitu e Paradiso cœlesti exclusisse, sed quia abinde ipsorum prævidit obstinationem et malitiam, adeo ut blasphemia sit, si præscitus dicat, tametsi quantum valeo et possum bonum operatus fuero, equidem damnabor, quia Deus illos propter mala ipsorum opera reprobavit : « Gratia Dei non prius eos deseruit, « quam ab eis desereretur, et quia hoc ipsos volun- « taria facturos defectione prævidit, ideo in præ- « destinationis electione illos non habuit. »

Versus 29.

Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est et nemo potest rapere de manu Patris mei.

Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est.

1. — Toletus Christum hoc loco ut hominem loqui dicit, adeo ut hisce verbis dicere velit, Patrem ejus illi dedisse quantum potuit : « Quia divi- « nitatem illius humanitati conjunxit et fecit ut « homo ille Deus esset. » Interlinearis ita explicat : « *Dedit mihi,* id est, esse unigenitum Filium coæ- « qualem, coæternum. » Jansenius alias expositiones affert, dum ait : « Sive quia Filio charius sit « quam universa creatura. » Ita Titelmannus, ad denotandum quod nunquam permissurus sit electos perire, utpote quos omnibus aliis rebus creatis præponit : « Sive quia grex Christi, etsi ex sese « pusillus et infirmus, et tamen Christi et Patris « virtute omnibus suis adversariis superior sit. » Aut vero omnipotentiam suam a Patre acceptam indicare voluit, utpote cum quo ejusdem est consors essentiæ : *Ego et Pater unum sumus.* Dionysius Carthusianus ita explicat illud : *Quod dedit mihi :* « Pater enim totam divinitatis plenitudinem trans- « fundit in Filium; » unde veritatem indicare voluit ejus quod dixerat, nimirum : *Non rapiet eas quisquam de manu mea.*

Et nemo potest rapere de manu Patris mei.

2. — S. Augustinus, *tract.* XLVIII, ait : « Manum « Patris et Filii, intelligimus potestatem Patris et « Filii; ergo *nemo rapit de manu Patris mei,* hoc « est, nemo rapit mihi; sed ne forte adhuc titubes, « audi quid sequitur : *Ego et Pater unum sumus.* » S. Cyrillus ait : « *Nemo e manu Patris mei,* hoc est « mea, seipsum quippe dicit omnipotentiam Patris « dexteram, tanquam Patre per eum omnia ope- « rante. » A potentia autem Patris electis gregis sui arguit securitatem.

VERSUS 30.

Ego et Pater unum sumus.

1. — « Divinam ejus et ineffabilem cogitamus « naturam, » inquit S. Cyrillus, « secundum quam « unum est cum suo Patre propter substantiæ iden- « titatem, imago quoque, et character, et splendor « gloriæ ejus. » Ven. Beda hanc identitatem quoque his verbis specificat, dum ait : « Una nobis « substantia, una est divinitas, una æternitas, per- « fecta æqualitas, dissimilitudo nulla. »

2. — Considerabilis est illa Ruperti Abbatis, *lib.* X *in Joan.*, expositio, dicentis : « Per hoc quod « ait, *unum*, substantiæ unitatem per id quod dixit, « *sumus*, personarum expressit pluralitatem. » Lyranus quoque per hæc verba duos errores quoad articulum sanctissimæ Trinitatis emergentes, exclusos esse notat. Sabellius tam personarum quam essentiæ unitatem in Deo posuit : « Hoc removetur « cum dixit : *Ego et Pater unum sumus* ; si enim « Pater et Filius essent una persona, dixisset, *sum* « in singulari. » Arius tam essentiæ quam personarum diversitatem in Deo admisit ; hic autem error per verbum *unum*, excluditur. « Si enim « Pater et Filius haberent diversas essentias, non « diceret *unum* naturaliter, sed *plura*. » Lucas Brugensis S. Augustinum adducit, sub finem orationis, *de quinque hæresibus*, ita scribentem : « Pereant « vaniloqui et mentis seductores Arianus et Sabel- « lianus ; quod dico, *unum*, audiat Arianus ; quod « dico, *sumus*, audiat Sabellianus ; non dividat « Arianus, *unum* ; non deleat Sabellianus, *sumus*. »

VERSUS 31.

Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum.

1. — Cajetanus, *in Joan.*, ait : « Lapidare vole- « bant sine processu, sine judice, acti furore. » S. Thomas ipsos Judæos ex malitia et obstinatione sua motos, lapides corripuisse notat ; dicit enim : « Quia duri erant et profunda Domini verba intel- « ligere non poterant, lapidibus similes ad lapides « currunt. »

2. — « Ecce usque ad tollendos lapides, » inquit Rupertus Abbas Tuitiensis, « potuerunt currere et « lapidei sui cordis duritiam manibus armatis pro- « dere ; » verumtamen per hoc indicarunt, inquit idem venerabilis Abbas, Christum esse illum, de quo Job vaticinatus fuerat, XXXVIII, 10, dum ait : *Circumdedi mare terminis meis, et posui vectem, et ostia, et dixi : Huc usque venies, et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos* ; nam ut S. Cyrillus ait : « Immobiles steterunt vi et effi- « cacia Christi, ex quo liquido constat eum nisi « volentem nunquam passurum fuisse. »

3. — « Igniti, ac furore perciti, » inquit Lucas Brugensis, « levaverunt e terra lapides, forte ex « fundamento porticus sive atrii extractos, additur « Græce et Syriace. Item, id quod refertur ad simi- « lem eorum conatum supra, *cap.* VIII, *vers.* 59. »

4. — In sensu morali Salmeron, *tract.* XLIV, ait : « Accipimus lapides in Christum, quando duro et « lapideo corde excipimus ejus verbum, aut inspi- « rationes, et cum vitiis nostris contrarias virtutes « percutimus. »

VERSUS 32.

Respondit eis Jesus : Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis ?

Respondit eis Jesus.

1. — Cajetanus in manu Christi fuisse dicit, iram inimicorum suorum reprimere, jam enim hi Judæi lapides in manibus suis habebant : « Nihil deerat « nisi actus lapidantis, quia tamen lapidari nolebat, « cohibet eos divinitatis suæ virtute. » Lucas Brugensis quoque hanc repressionem his verbis expressit : « Jamjam ferientia brachia sub nutu cohibuit « et furore velut æstro agitatos repressit, ut vellent « nollent, audirent alloquentem. Allocutus est au- « tem eos blande, ut animos furore turbatos seda- « ret, propositis suis in eos beneficiis. » Toletus considerat quod Sapientia incarnata beneficia ipsis exhibita admirabilis prorsus artificio eisdem proposuerit : « Perpende, » inquit, « mirum Salvatoris « artificium, iratus enim homo non considerat quæ « bona accepit, sed quod malum ei illatum est ; « idcirco contra conferentem, quantumvis benefac- « torem, invehitur ; iræ ergo medicamentum est, « irato ante oculos bona accepta proponere. » Dionysius Carthusianus ait : « Ipsorum insaniam blande « refrenans et differens. »

Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo.

2. — « Ait a Patre et non a seipso opera, » inquit S. Cyrillus, « modestia nimirum utens ad nostram « utilitatem, ne cum aliquid a Deo accipimus, arro- « gantes simus. »

3. — « Commemorat eis exhibita beneficia, » inquit S. Thomas, « in sanitatibus infirmorum, in « exhibitione doctrinæ et miraculorum. » Hugo Cardinalis vocem *bona* perpendens ait : « *Bona* « dicit, quia omnia ejus miracula cedebant ad uti- « litatem. *Ex Patre meo*, dicit, ut mitiget eorum « furorem, qui blasphemum dicebant. »

4. — Salmeron Salvatorem Judæis hisce verbis crudelitatem et injustitiam suam exprobrare voluisse dicit, eo quod illis, qui damnum reipublicæ inferunt, neutiquam sit parcendum : « Ego tantum « beneficiorum contuli in vos ex benignitate Patris « mei ; quanquam autem sancti nunquam jactent « opera sua bona, nonnunquam tamen illa revo- « cant ad memoriam, vel ut Deo gratias agant, vel

« ut liberentur a desperatione, vel ad alios ædifi-
« candos, vel denique ad aliorum reprehensio-
« nem. »

Propter quod eorum opus me lapidatis?

5. — « Quasi dicat, » inquit S. Thomas, « bene-
« factorem oportebat honorare, non lapidare. »
Cajetanus observat quod Salvator dixerit : *Me lapidatis;* non dicit : *Vultis me lapidare,* « ut intel-
« ligamus, quod erant in procinctu lapidandi. » S. Bonaventura ait : « Quasi dicat : Injuste retribuitis,
« quia mala pro bonis, quod est injustum et prohi-
« bitum. » Nimirum ingratitudinem ipsorum eis hisce verbis exprobrabat; pro pane etenim, quem ipsis in deserto multiplicaverat, nec non patratis in ipsorum commodum miraculis, saxa retribuebant.

Versus 33.

Responderunt ei Judæi : De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, et quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum.

Responderunt ei Judæi.

1. — « Lapides habentes in manibus » inquit Dionysius Carthusianus, « et brachia ad projiciendum in
« Jesum jam extensa, » tametsi enim ab invisibili Christi potentia repressi fuerint, ne lapides in eum projicerent, enormes tamen in eum conjiciebant injurias, dum ipsum blasphemum appellabant.

De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia.

2. — In hoc falsum dixerunt, ut notat Albertus Magnus : « Quia nihil nisi bonum opus apparuit in
« eo. I *Pet.*, II, 22 : *Qui non fecit peccatum, nec*
« *inventus est dolus in ore ejus.* » Dionysius Carthusianus considerat, concessisse quidem eos, quod Christus bona opera fecerit, ipsum tamen postea blasphematorem factum esse dicunt : « Quæ simul
« nequeunt stare; si enim fuisset blasphemus, Deus
« ejus doctrinam et conversationem non appro-
« basset aut confirmasset miraculis. » Blasphemum ipsum appellarunt : « Cum ipsi potius blasphemi
« sint, » inquit Albertus Magnus, « attribuentes
« diabolo quod fieri non potuit, nisi in digito Dei; »
præterquam quod id, quod Christum circa divinitatem suam dixerat. « Fuit actus virtutis, » inquit Dionysius Carthusianus, « et protestatio veritatis. »

3. — Lucas Brugensis indiscretum illorum zelum reprehendit, dum ait : « Causantur se moveri zelo
« honoris Dei, sed zelo ardent non cum scientia
« conjuncto, sed cum livore et obstinate incredulo
« odio. » Salmeron similiter ait : « Christum perse-
« quebantur, sed quia illa non poterant calumniari,
« fingunt blasphemiam, quemadmodum Judices in-
« vidum suum et malignum animum justitiæ colore
« tegunt. »

Et quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum.

4. — Lucas Brugensis illos in falso quodam principio errasse dicit, nimirum, quod idem Deus simul et homo esse nequeat; ac proinde Toletus cæcitatem et ignorantiam ipsorum deplorat, dicens : « Hominem esse impedimento, quo minus
« Deus esset, reputabant, quasi utrumque simul
« esse non potest, nempe Deus et homo; » adducitque S. Athanasii auctoritatem, hunc locum ita interpretantis : « Obmurmurabant Judæi, cur *homo*
« *cum sis, facis teipsum Deum?* Stulti et animo
« obcæcati, quippe oporteret eos invertere sermo-
« nem in hunc modum : Tu cum esses Deus, homo
« factus es; nam et opera Deum esse declarabant. »

Versus 34.

Respondit eis Jesus : Nonne scriptum est in lege vestra : Quia ego dixi, Dii estis?

1. — Toletus Christum hic tanquam Deum locutum esse considerat : « Attende Christum loqui et
« Deum, et Dominum legis, ipsiusque datorem;
« propterea enim dicit : *In lege vestra scriptum est,*
« id est, in lege vobis, tanquam servis imposita,
« non mihi, qui Filius sum et Dominus. » Cajetanus Christum omnes libros canonicos legem ipsorum appellare dicit : cæterum verba ex lege adducta, verba sunt Psalmistæ, qui hominibus Dei nomen attribuit : Vere enim aliqui homines possunt
« Dii nominari, non natura, sed participatione
« divinæ potestatis, visionis, seu gratiæ; » cæterum argumentum, quod contra ipsos facit, Scripturam interpretando seu declarando instituit :
« Explanat enim dicendo, *ad quos sermo Dei factus*
« *est*, declarando quod ratione divini sermonis
« facti ad homines, homines nominati sunt Dii,
« quod est ratione divinæ notitiæ participatæ,
« audiendo Deum homini loquentem, communicari
« homini divinum nomen. »

Versus 35.

Si illos dixit Deos ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scriptura.

Versus 36.

Quem Pater sanctificavit, et misit in mundum, vos dicitis quia blasphemat, quia dixit Filius Dei sum.

1. — S. Cyrillus hoc argumentum a Christo propositum considerans dicit : « Si enim quoniam
« dixi meipsum Deum videor blasphemare, cur
« cum Pater dixerit per legem ad homines, Dii
« estis, non blasphemiam esse judicastis. » Vener. Beda argumentum istud in Christi persona hoc

modo efformat : « Sermo Dei factus est ad homines, « ut dicerentur Dii, ipsum Verbum Dei, quod est « apud Deum ; si ergo homines participando fiant « Dii, unde participans non est Deus. »

2. — Hugo Cardinalis hanc inductionem facit : « Si illi, qui per gratiam hoc acceperunt, non incu- « santur Deos se vocantes, qui a natura hoc habet, « qualiter dignus est increpari? sed ita expresse « quidem non dixit; » se enim directe Deum esse dicere noluit, sed hac usus est phrasi : *Quem Deus sanctificavit*, etc., idque ut rabiem illorum nonnihil mitigaret : « In hæc mitigans furorem illorum, ut « susciperetur sermo ab eis, humilius locutus est. »

3. — Lucas Brugensis argumentum Christi quid amplius intulisse dicit, scilicet quod ipse Christus multo magis sit Deus quam illi, qui per Scripturam Dii appellantur; Filium Dei se præcipue duas ob causas appellare noluit. « Una est, quia non dixerat « verbis se Deum esse, sed Deum esse Patrem « suum, sive se et Deum Patrem unum esse; « altera, ut serviret infirmitati auditorum, eorum- « que declinaret invidiam, quia facilius fere pote- « rat, quod se Filium Dei esse diceret, imaginari « minus aliquid esse, quam si dixisset se Deum « esse. »

Versus 37.

Si non facio opera Patris mei nolite credere mihi.

1. — « Concessio est confidentis causæ suæ, « nihilque dubitantis, quin crediturі sint; si oculos « ad opera velint deflectere. » Sic etiam, *Joan.*, xv, 24, ipsos inexcusabiles penitus esse protestatus, propter opera plane prodigiosa, quæ inter ipsos patrarat : *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo fecit, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo.*

2. — S. Bonaventura hoc loco quærit quænam illa opera fuerint, ex quibus se Filium Dei esse manifeste cognosci poterat : « Quia si loquebantur « de operibus spiritualibus, illa erant insensibilia « oculis corporeis; si de sensibilibus, consimilia « fecerunt Prophetæ et Apostoli, qui tamen non « erant filii Dei per naturam, » adducitque textum illum *Joan.*, xiv, 12, ubi Christus promittit : *Qui credit in me, opera quæ ego facio et ipse faciet, et majora horum faciet.* Respondet autem S. Doctor : « Faciebat opera sua propria virtute et sine invoca- « tione alterius cooperantis, vel adjuvantis. Sancti « fecerunt opera miraculosa virtute Filii Dei et « invocatione sui nominis. »

3. — Dionysius Carthusianus aliquas miraculorum Dei proprietates notat, dicens : « Fiebant « propria potestate, solo imperio, in instanti sæpe « et discipulis tradidit potestatem faciendi miracula « etiam majora quam ipse fecit; hoc nec humanæ, « nec angelicæ est potestatis. »

Versus 38.

Si autem facio; et si mihi non vultis credere, operibus credite; ut cognoscatis et credatis quia Pater in me est, et ego in Patre.

1. — S. Thomas, *in Joan.*, ait : « Nullum tam « evidens judicium de natura alicujus rei esse « potest quam illud, quod accipitur ex operibus « ejus; evidenter ergo cognosci potest de Christo « et credi quod sit Deus, per hoc quod facit opera « Dei. »

2. — Cajetanus Christum in operibus æterni Patris sui quæ faciebat, duo præcipue intendisse dicit, scilicet ut fides adhiberetur doctrinæ quam prædicabat et ut miracula, omniaque alia opera ejus quæ faciebat, haberentur in pretio : « Nam ex « hujusmodi operibus et debebant credere vera « esse verba quæ dicebat, quoniam Deus non est « testis mendaciorum; miracula autem ejus fiebant, « ad testificandum verbum ejus, et debebant cre- « dere factis, quæ monstrabant divinitatem facien- « tis. »

3. — S. Augustinus, *tract.* XLIV *in Joan.*, sensum illorum verborum : *Pater in me est et ego in Patre*, hoc modo declarat : « Non sic, dicit Filius, *in me* « *est Pater et ego in illo*, quomodo possunt homines « dicere ; si enim bene cogitemus, in Deo sumus et « si bene vivamus, Deus in nobis est; fideles parti- « cipantes ejus gratiam illuminati ab ipso in illo « sumus et ipse in nobis; sed non sic unigenitus « Filius, ille in Patre et Pater in illo, tanquam « æqualis in eo, cui est æqualis, denique et nos « aliquando possumus dicere : In Deo sumus et Deus « in nobis. »

4. — Lucas Brugensis Rupertum Abbatem citat, verba illa hoc modo interpretantem : « Excepto « quod ille proprie Pater et non Filius est, et ego « proprie sum Filius et non Pater; quicquid est « ille, hoc ego sum naturaliter, scilicet Deus, Domi- « nus, omnipotens, etc., quicquid in natura Patris, « hoc totum in Filio est; et e converso quicquid in « natura Filii, hoc totum in Patre est; hoc in nullis « creaturis inveniri potest, ut plures sunt in se « mutuo, adesse sibi mutuo possunt; sed inesse in « se mutuo non possunt, quia non est plurium una « eademque numero natura. »

FERIA QUINTA PASSIONIS

DE EVANGELIO FERIÆ QUINTÆ HIC NON TRACTATUR, QUIA IN PROMPTUARIO SACRO TREDECIM HABENTUR DISCURSUS DE S. MARIA MAGDALENA, IN QUIBUS DE ILLO EVANGELIO FUSE DISSERITUR

FERIA SEXTA PASSIONIS

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. 11, VERS. 47

47. Collegerunt ergo Pontifices et Pharisæi concilium, et dicebant : Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

48. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem.

49. Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis : Vos nescitis quicquam, nec cogitatis,

50. Quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat.

51. Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit quod Jesus moriturus erat pro gente.

52. Et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui dispersi erant, congregaret in unum.

53. Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum.

54. Jesus autem jam non palam ambulabat apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum in civitatem, quæ dicitur Ephrem, et ibi morabatur cum discipulis suis.

Versus 47.

Collegerunt ergo Pontifices et Pharisæi concilium, et dicebant : Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

Collegerunt Pontifices et Pharisæi.

1. — Post illud a Christo in resuscitatione Lazari patratum gloriosum miraculum, nonnulli, qui ejusdem miraculi editioni præsentes astiterant, Pharisæos convenientes, iisdem quicquid acciderat, retulerunt. Unde Lucas Brugensis dicit : « Pharisæi alii « retulerunt ad summum Pontificem; et una cum « illo judicarunt rem dignam esse, ob quam conci- « lium, de quo etiam ipsi erant, convocaretur. » Ecce tibi quemnam ex hoc tam admirabili miraculo, quod clarum perhibebat divinitati Christi testimonium, sortiti sint effectum. Enimvero valde considerabilis est dictio illa, *ergo*; per hanc enim S. Joannes dicere velle videtur : ecce tibi effectum, in his miraculum istud produxit. Toletus ait : « Quis « unquam audivit tale? quia mortuum quatriduа- « num suscitavit, propterea convenerunt contra « ipsum, cum causa hæc eos movere debuisset, ut « convenirent ad eum recipiendum et veneran- « dum. » Quo si aliquod fortasse commisisset homicidium, juste institutum fuisse videri posset concilium, ut castigaretur : « At mortuum ad vitam « revocantem, nemo damnare tentasset, præter eos, « qui diabolica nequitia pleni erant, quibus recte « dictum est : *Vos ex patre diabolo estis.* »

2. — Quis concilium hoc, in quod nulli admittebantur, præterquam illi, qui eximio zelo, sapientia, morumque religiositate in universo Hebraismo præcellentiores, magisque conspicui erant, maxime in illa temporis circumstantia coadunari videns non credidisset hoc solum fine congregatum fuisse, ut nimirum Christo velut Messiæ divini decernerentur honores, vel ut hoc fine præclara quædam expediretur legatio, qualis alias ad ejus præcursorem destinata fuerat, maxime quando jam constabat Christum hoc miraculum patrando protestatum fuisse, se ad illud edendum hoc solum fine moveri, ut illud videns circumstans spectatorum corona eum vere Filium Dei esse agnoscerent? clare hinc videtur, quantum hominum passionatorum cogitationes et consilia distent ab eo, quod recta ratio et discursus suadet hominum ingenuorum; etenim concilium hoc illa solum intentione celebrabatur, ut odio et invidiæ, qua adversus Salvatorum exstimulabantur, aliquem boni publici coloratum prætextum affingerent, non vero ut cultum et venerationem ipsi tanquam Messiæ debitam publica auctoritate authenticarent. Quamvis Salmeron ad alium quem-

dam ab illis intentum finem perversum sese reflectat, dum ait : « Factum est hoc, ut quo Christi « condemnatio a pluribus fieret, eo esset Christo « ignominiosior, et justior videretur apud popu- « lum. »

3. — Quod si populus seditiosus ad invicem coivisset, deque mediis ad necem ei inferendam opportunis inter se deliberasset, aliquam saltem pro se excusationem mereri potuisset, eo quod furor et indignatio suam judicio libertatem non permittat, ipsaque plebis congregatæ seditiosæ multitudo ignorantia plerumque laborare et in discursu suo cæca esse soleat, at vero stupenda res est, quod viri eximie docti, sapientes, prudentes et in consiliis tractandis expertissimi, sedato animo et maturo prævio consilio, post innocentiam suam illis perspicue declaratam, post recepta veridica miraculorum ejus testimonia de inferenda ipsi morte *excogitato consilio* decretum condiderint; hoc enim est, quod concilii hujus malitia vel maxime aggravat, ut proinde Spiritus Sanctus per os Psalmistæ non immerito, *Psal.* II, 1, quærat dicens : *Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ et Principes,* etc., ubi cum pondere sanctuarii trutinanda est dictio illa, *quare;* sed quodnam fuit illorum motivum? *Quia multa signa facit.*

4. — « Fuerunt hujus consilii auctores Pontifi- « ces, » inquit S. Antonius de Padua, « in quibus « esse debebat æquitas justitiæ, et Pharisæi, in qui- « bus esse debebat sanctitas vitæ. » S. Thomas ex pluribus capitibus eorum, qui concilium hoc convocarunt, malitiam aggravat, nimirum « Ex perso- « narum conditione, quia non plebei, sed Pontifi- « ces et Pharisæi; Pontifices, qui erant principes « sacrorum; Pharisæi, qui speciem religionis ha- « bebant. » Secundo loco considerat quod hæc resolutio non sine maturo consilio cœpta fuerit. Tertia circumstantia est, quod congregati fuerint « ex prava intentione, quia adversus Jesum, id est, « Salvatorem. » Salmeron hanc habet considerationem, ex qua etiam concilii hujus malignitas clare elucescit : « Cum omne concilium ad propugnan- « dam fidem et morum disciplinam restituendam « congregari in Spiritu Sancto legitime consueve- « rit, solum hoc concilium aut conciliabulum po- « tius ad Christi fidem extinguendam, ac proinde « ad morum corruptelam invehendam celebratum « fuit. » Idem quoque doctissimum concilium hoc omnium conciliorum, quæ unquam congregata fuerunt, iniquissimum fuisse ostendit. Simul quidem in se convenerunt fratres contra Joseph; Ægyptii adversus populum Dei; Achitophel et Absalon contra David; seniores contra Susannam; Sacerdotes contra Jeremiam; Satrapæ adversus Danielem, sed hi omnes contra homines convenerunt, non vero contra Deum, aut contra suum Messiam, qui aliud non erat quam unicus ipsorum Salvator.

5. — Idem quoque Auctor, qualesnam illi fuerint, quorum jussu concilium istud congregatum fuit, examinat dicens : « Qui majora beneficia a Deo « acceperant, magis erant Christo infensi, ut jam « non liceat dicere cum Propheta : *Et erit sicut « populus, sic Sacerdos;* » sed potius non erit sicut populus, sic Sacerdos. S. Bonaventura quoque reflectit odium Sacerdotum et Pontificum intensissimum fuisse propter interesse ipsorum, a quo se seduci sinebant : « Patet hic quod Pontifices et ma- « jores amplius Christum impugnabant, ne amitte- « rent principatum in plebem, quem amabant; » quam ipsorum ambitionem Dominus noster jam ante in his verbis, *Luc.*, XIV, 7, improperat : « *In- « tendens quomodo primos accubitos eligerent,* etc., « et quia diligebant temporales dignitates supra « divinum honorem et supra Deum, ideo merito « amiserunt. »

6. — Lyranus Pharisæos pro majori parte ex tribu Simeonis descendisse notat, sicut Pontifices et Sacerdotes ex tribu Levi prognati erant : « Ideo in « figura hujus prædictum est, *Genes.*, XLIX, 5, 6 : « *Simeon et Levi fratres, vasa iniquitatis bellantia, « in concilium eorum non veniat anima mea.* »

Et dicebant : Quid facimus?

7. — « Vox hæc est, » inquit Toletus, « se mutuo « accusantium et insimulantium negligentiæ et tar- « ditatis in discernendo eo, quod contra Christum « faciendum est. » Jansenius postquam hanc eamdem expositionem adduxisset, subjungit aliam, dicens : « Aut ut intelligatur quærere de eo quid « faciendum restat, ut præsens, *facimus,* sit posi- « tum, quemadmodum codices quidem antiqui, ut « sit sensus : Quid suadetis faciendum? » S. Thomas ait : « Sicut non minus insipientes, quam cæci, « quia dubitant, quod eos facere oporteat, cum « nihil aliud eis faciendum erat quam credere. »

8. — Salmeron, *tract.* LIV, ejusdem est cum Toleto opinionis, quod scilicet hisce verbis semetipsos condemnent, unusque alteri suam in morte Christo inferenda, eumque e medio mundi tollendo pigritiam, socordiam et negligentiam exprobrarit. Qui idem tamen aliam quamdam observationem adducit, quæ odium truculentum, quo adversus Christum agitabantur, ad vivum exprimet : « Expende, » inquit, « admirabilem sitim malefaciendi; » jam enim ejus doctrinam, prædicationem, vitam, miracula, parentes sæpius calumniati fuerant, eumque multis injuriarum generibus in faciem ei illatis affecerant, jam eum tanquam sabbati transgressorem, vinolentum, publicanorumque amicum accusarant; similiter ad inferendam ei necem violentas in eum manus injicere conati fuerant, denique omnes illos, qui in eum crediturі erant, excom-

municatos et e synagoga proscriptos declarant; et « tamen tanquam si nihil egissent, dicunt : *Quid « facimus?* »

9. — Non dixerunt : *Quid fecit?* siquidem nullum contra eum delicti caput adducere poterat, nisi miracula ejus, innocentiam et sanctitatem vitæ ipsius, quæ ipsis velut spina in oculis erant : *Multa signa facit.* Ecce delictum, propter quod ipsum occidere decreverant : « Pro crimine, » inquit Salmeron, « quod omni laude et admiratione dignum « erat. Adhæc etsi ex livore illum vellent perdere, « nihil mali tamen ei poterant objicere, nisi tantum « benefacta ejus; » imo et ipsi latrones cum eo crucifixi innocentiam et vitam ejus irreprehensibilem deprædicabant, dicentes : *Nihil mali gessit.*

10. — Albertus Magnus hæc verba ponderans, multos absconditos et occultos detegit fines, ob quos ad intentandam ei mortem moti fuerunt. Dicit enim : « Est autem verbum angustiati, dicere, *quid « facimus?* » Hancque angustiam ex tribus præcipue derivari potuisse ostendit. Primo scilicet, ob avaritiam, qui lucra, quæ in populo sectabantur, perdere nolebant. Unde et avarus ille, *Luc.*, XII, 17, dicebat : *Quid faciam?* Secundo loco procedere poterat a timore perdendi dominium, publicorumque officiorum et magistratuum administrationem; sic enim œconomus ille, *Luc.*, XVI, 3 : « Videns se destitutum « a potestate administrationis rerum Domini sui, « inquit : *Quid faciam? quia Dominus meus aufert a « me villicationem?* » Tertio ab invidia processisse dicit, quia Salvatoris malignabantur miracula. Sic enim *Act. Apost.*, IV, 16, « dicunt : *Quid faciemus, « viri fratres, hominibus istis? quonium quidem no- « tum signum factum est per eos omnibus,* etc. Istis « omnibus a causis isti contristati et angustiati « dicunt : *Quid facimus?* »

11. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, ait : « Moraliter autem *quid facimus?* Cuilibet enim « nostrum verbum propositum est; peccatis nam- « que involvimus, peccatis detinemur, peccata cu- « mulamus et tamen nobis Scriptura dicit : *Quid « facimus?* »

Quia hic homo.

12. — Chrysostomus, *Hom.* LXIII *in Joan.*, eos ipsum hominem appellasse notat, non obstante quod multa eis evidentia demonstrasset signa divinitatis : « Adhuc hominem appellant, cum tamen « divinitatis ejus testimonium acceperint. » Die præcedenti gloriosum illud resurrectionis Lazari miraculum addiderat, quod se ideo facere protestatus fuerat, ut se a Patre cœlitus missum esse comprobaret, *Joan.*, XI, 42 : *Propter populum, qui circumstat, ut credant quia tu me misisti.* S. Cyrillus ait : « Ut de homine simplici existimantes, dicunt, « *quia hic homo;* » si enim ipsum hominem pariter et Deum agnovissent, mortem ejus utique machinati non fuissent; I *Cor.*, II, 8 : *Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* « Quem in tanto « miraculo, » inquit Albertus Magnus, « Deum esse « cognoscere poterant, adhuc excæcati hominem « vocant. »

13. — Dionysius Carthusianus eos illum hoc nomine ex contemptu appellasse existimat : « Quem « ex contemptu et invidia proprio nomine expri- « mere non volebant. » Salmeron eodem sensu pariter scribit : « Ut erat illis gravis ad videndum, ita « et ad nominandum; et quem verum Christum et « Dei Filium agnoscere potuerunt, tum ex Joannis « testimonio, tum ex doctrina, tum ex Scripturis, « tum ex admirandis operum signis, eum hominem « vocant. »

Multa signa facit.

14. — D. Chrysostomus cæcitatem et crudelitatem ipsorum his verbis obstupescit : « Cum admirari « et obstupescere eos oporteret, ipsum, qui mor- « tuum suscitaverat, interficere voluerunt. » Salmeron observat quod cum alias ab ipso petierint, ut ad declarandum se Dei esse Filium miracula ederet, nunc ea videntes et tanquam veris cum admiratione et stupore applaudentes, dum eum venerari debuissent, mortem ei machinati fuerint : « Vide insignem nequitiam; aliqui petunt signa ut « credant, dum dicunt : *Quod ergo tu facis signum, « ut videamus et credamus tibi; Joan.*, VI, 30. Nunc « signa confitentur et propter illa Christum perdere « conantur; » passio etenim invidiæ et odii illos excæcavit, siquidem consequentia, quam ex miraculis, quorum oculati testes fuerant, quæque plena voce confitebantur, hæc erat. Ergo ipsum tanquam Prophetam, omnique humana conditione superiorem venerari et colere, vel saltem miracula examinare debebant, an talia revera essent, quæ ipsum verum Messiam manifestare possent. Paulo ante concorditer confessi fuerant, dicentes : *Numquid cum Christus venerit, plura signa faciet?* Nicodemus, qui valde sensatus et sapiens erat, dicebat, *Joan.*, III, 3 : *Scimus quia a Deo venisti Magister, nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* « Hinc majori damnatione, » inquit Salmeron, « digni extiterunt Judæi, quod talia « opera præstantem damnaverint, sicut ipsemet « dixit : *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius « fecit, peccatum non haberent.* »

15. — Aliud quoddam cæcitatis ipsorum signum Origenes his verbis notat : « Cæcitas hoc ipsum « erat; ad facientem enim tot miracula pertinebat, « ut se ab eorum insidiis eximeret; » manifestius autem Chrysostomus eos stultitiæ arguit, dum ait : « O amentiam! qui in aliis corporibus mortem vice- « rat, ei mortem inferre arbitrabantur. » Hanc eamdem considerationem S. Cyrillus Alexandrinus quoque his verbis exprimit : « De occidendo con-

« sultant, quem morte potentiorem vident, non « cogitantes ineffabilem potentiam. »

16. — Motivum, quo non obstante quod divinitatis suæ omnipotentia evidenter appareret, mortem ei nihilominus machinabantur, sola invidia fuit. « Præcipua quæ eos movit, causa, » inquit Lucas Brugensis, « fuit invidia et odium erga Jesum, cum « desperatione conjunctum, quod viderent, si Jesus « emergeret, se mergendos. » Theophylactus ponderat quod totum delictum, quod ei opponebant, ad hoc solum reducebatur : « *Multa signa facit*; et « quale hoc crimen, quod signa facit? » Invido nimirum omne bonum, omniaque virtutis et perfectionis opera, quæ in aliis elucescunt, materia culpæ esse videntur atque delicti. S. Gregorius, *lib.* XVIII *Mor., c.* XIX, de synagoga scribit : « An non æmu- « lationis suæ facibus ardebat, cum Redemptoris « nostri signa conspiciens, per quosdam suos dice- « ret : *Quid facimus, quia hic homo multa signa* « *facit?* vel certe : *Videtis quia nihil proficimus : ecce* « *totus mundus post eum abiit.* Videbant unde con- « verti debuerant, atque exinde perversiores fie- « bant. Quærebant extinguere, quem cernebant « mortuos vivificare. » Non enim concilium hoc convocarant ad Christi causam examinandam, sed ut suum contra Christum odium proderent. Unde S. Augustinus ait : « Plus cogitabant perditi homi- « nes quomodo nocerent et perderent, quam quo- « modo consulerent; » cujus evidens signum fuere verba illa, quæ in principio dixerunt, priusquam de meritis causæ agerent, videlicet : *Quid facimus?* Prius discutere merita et de iis inter se consultare debuissent et postea se resolvere, dicendo : *Quid facimus?* quam resolutionem capiemus? Unde Seneca optime ait : « Sapientis est examinare consi- « lia et non cito facili credulitate ad temeraria « prolabi. »

17. — Matthæi *cap.* XII, 13, refertur, quod cum Salvator manum aridam habentem suæ integritati restituisset : *Tunc ait homini : Extende manum tuam, et extendit, et restituta est sanitati.* Qua subsecuta, Pharisæi immediate se simul junxerunt cum Pharisæis, ut ei machinarentur mortem : *Exeuntes autem Pharisæi concilium faciebant adversus eum, quomodo perderent eum.* Divus Chrysostomus, *Hom.* XXXII *in Joan.*, hoc loco optime considerat quod adversus Redemptorem ferocire cœperint propter miracula et beneficia, quæ in ipsorum edebat utilitatem, non vero propter verbera, quibus eos exceperat, quando flagello manibus suis apprehenso e templo eos ejecit; nec mirum, quia ut idem sanctus Doctor ait : « Multo magis aliena gloria offendit invidos quam « proprium damnum; in alios collata beneficia ma- « gis irritabant. »

18. — Valde admiratus S. Thomas de Villanova neminem in eo concilio fuisse, qui Redemptoris sibi defensionem vendicaret, dicendo : Quid enim mali fecit? « Nullus erat ibi, qui responderet pro « innocente et diceret : *Quid enim mali fecit?* Nul- « lum aliud crimen reperitis, nisi quod multa signa « fecit, quod sanat ægrotos, illuminat cœcos, quod « suscitat mortuos? Propter hæc adorare debuisse- « tis et pro his occiditis? » Ergone possibile est, quod in tot Scribarum, Sacerdotum, Pharisæorum, Principum atque Pontificum multitudine nullus sit, qui majori non sit præditus pro Dei honore zelo, quam homo aliquis gentilis et idolorum cultui etiamnum deditus, qualis Pilatus fuit, qui eis illum occidere volentibus clamavit : *Quid enim mali fecit?*

19. — Vere hic adimpletum fuit, quod Psalmista prædixerat, *Psal.* XXXIV, 14 : *Retribuebant mihi mala pro bonis*; pro eo namque quod Lazarum a mortuis suscitaverat, quod mortem et infernum jussis suis morigerum reddiderat, ecce qualis ipsi impensa fuerit renumeratio, machinatio videlicet mortis. Unde merito idem sanctus Archipræsul eis exprobrat, dicens : « His beneficiis talem præstatis remu- « nerationem? » Sancta quoque Mater Ecclesia in lectionibus Matutini Feriæ VI in Parasceve, hanc eis ingratitudinem, per S. Augustinum, ob oculos his verbis ponit : « Nostis quis conventus erat mali- « gnantium Judæorum et quæ multitudo erat ope- « rantium iniquitatem? Quam iniquitatem? Quia « voluerunt occidere Dominum Jesum Christum. « Tanta opera bona, inquit, ostendit vobis, propter « quod horum me vultis occidere? Pertulit omnes « infirmos eorum, curavit omnes languidos eorum; « his omnibus ingrati, tanquam multa febre phræ- « netici, insanientes in medicum, qui venerat « curare eos, excogitaverunt consilium perdendi « eum. » S. Antonius de Padua ait : « De quo erat « illud concilium? De morte Christi procuranda; « erat enim adversus salutem, quia contra Jesum. « O peccati furia et phrænesis, quæ in tantam pro- « cessit insaniam, ut mortem mansuetissimi medici, « qui salutem attulerat, pertractaret! » Porro hoc ingratitudinis ipsorum detestabile vitium, exterminii ipsorum causa fuit, ac proinde Divus Chrysostomus, *Hom.* XXV *in Matth.*, scribit : « Judæos nihil « magis perditioni dedit quam quod ingrati Deo « esse voluerunt. » Moyses adversus hanc ingratitudinem, quæ relaturus eisdem exorsus est verbis, quibus post tot sæcula Deus ipse per os Prophetæ Evangelici lamentatus fuisse legitur, dum ait, *Deut.*, XXXII, 1 : *Audite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.* Moyses etenim, *ibid.*, V, dixit : *Generatio prava et perversa, hæccine reddis Domino?* Isaias vero, I, 2, ait : *Audite cœli, auribus percipe terra : filios enutrivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me.*

Versus 48.

Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem.

Si dimittimus eum sic.

1. — « Significanter dicunt, *si dimittimus eum,* » inquit Cajetanus, « tractando, quod oportet oppo- « nere impedimentum ex parte ipsius Jesus, impe- « diendo ipsum. » Neque enim videbant, quo tantæ multitudini populi obviam ire possent; siquidem non obstante edicto hoc publico, quo decernebatur, *Joan.*, IX, 22, *ut si quis eum confiteretur esse Christum extra synagogam fieret,* eidem nihilominus ne minimum quidem parebant; « vincebatur enim hoc im- « pedimentum a magnitudine miraculorum. » Albertus Magnus ait : « *Si dimittimus eum sic* libere « miraculando procedere; et assignatur hujus per- « versitatis ratio ex amissione lucri et dominatio- « nis eorum in populo. »

Omnes credent in eum.

2. — « Christum agnoscent et sequentur, ut « Messiam Regem, » inquit Lucas Brugensis, « Pa- « tribus promissum; significant admiranda et effi- « cacia signa esse, quæ omnes queant attrahere, « adversus se, ipsi veritatis testes vel inviti. » Interesse enim proprium, prout verba sequentia satis declarant, nec non invidiæ livor excæcaverat, ut num Christus verus Messias esset, examinare negligerent, cum tamen argumenta manifesta idipsum convincentia præsto essent, maxime prophetia Isaiæ, XXXV, 5. « Hæc inquirenda, » inquit Lucas Brugensis, « ab ipsis in primis erant, ut erat istius « concilii de vero et falso Propheta judicare, his « consulto præteritis, odio personæ occupati, po- « nunt Jesum non esse Christum nec in eum cre- « dendum. »

3. — Salmeron ait : « Unde lætari debuerant, « contristantur et, ut Cyrillus exponit, invident « soli, quod in plures suæ lucis distribuat radios. »

4. — Digna S. Gregorii ingenio ponderatio fuit dicentis, quod Judæi fidem populi in Christum, per ipsius mortem extinguere cupientes, eumdem illa mediante magis potius adauxerint : « Intulerunt ei « mortem, ut ab eo absconderent fidelium devotio- « nem; sed fides inde crevit, unde se hanc extin- « guere infidelium crudelitas credidit; » id quod jam dudum ante, *Joan.*, XII, 32, prædixerat, dum ait : *Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum; hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus.* Centurio quoque totius gentilismi nomine confessus fuit dicens : *Vere Filius Dei erat iste.*

5. — S. Antonius de Padua, *Serm. in hac fer.*, ipsos Christus criminis læsæ majestatis reum esse convincere voluisse dicit, eo quod causa fuerit, cur populus tumultuaretur, in ejus se sequelam et disciplinam recipiens, cum non modico rebellionis contra Cæsarem periculo : « Verius puto dicebant ex « malitia, quia volebant contra eum corda homi- « num incitare. »

Et venient Romani.

6. — S. Thomas, *in Joan.*, hunc illorum timorem aliquali fundamento non caruisse existimat, siquidem Christum a turbis tanquam Regem honorari noverant, Romanos vero idipsum sine aliqua cum illis facta communicatione, ipsorumque permissione fieri nequaquam toleraturos esse sciebant, ac proinde non immerito videbantur timere, ne si hoc in illorum veniret notitiam, ab ipsis velut rebelles ipsi quoque mulctarentur pœnis. Unde *Joan.*, XIX, dicunt : *Omnis qui se Regem facit, contradicit Cæsari;* at vero, prouti alii sacri Expositores optime discurrunt, nullum habebant idipsum rationabiliter timendi motivum, scilicet quod semetipsum ad honores sublimaturus esset, indeque exturbaturus alios; tum quia quando turbæ illum ad thronum regium subvehere volebant : *Fugit in montem ipse solus,* tum quia in cunctis operibus suis verissimum esse ostendit, quod coram tribunali Pilati constitutus edixit, nimirum : *Regnum meum non est de hoc mundo;* et illud, quod sancta Mater Ecclesia in Hymno quodam de Epiphania canit : « Non eripit « mortalia, qui regna dat cœlestia. » Unde bene D. Chrysostomus, *Hom.* LXI *in Joan.*, ait : « Numquid « seditionem docebat Christus? Num dissuadebat « censum dare Cæsari? Nonne Regem ipsum facere « voluistis, et renuit? » Summus etenim erat seditionum et contentionum inimicus et quod alias docebat, in semetipso prius adimplebat, nimirum : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde.* Idem quoque sanctus Doctor ulterius procedit, dicens : « Nonne alapis cæsos non ulcisci, nonne injuria af- « fectos tolerare, nonne ad accipiendum, quam ad « inferendum aliis malum promptiores esse admo- « nuit? » Numquid hæc tyrannidem constituentis sunt, an potius tollentis? S. Thomas de Villanova efficacem quoque adversus ipsos rationem adducit, dum ait : « Quod si invitus a populo constitueretur « Rex, numquid non sufficeret liberare populum a « Romanis, qui poterat homines suscitare a mor- « tuis? Quanta vobis esset felicitas sub tali Rege! « quanta securitas in tali Salvatore! » Etenim certum est ipsos sibi persuasum habuisse, quod Messias temporaliter regnaturus, suoque dominio cunctos alios terræ Principes subjecturus esset, eo quod *Psalm.* LXXI, 11 : *Adorabunt eum omnes Reges terræ;* at vero si divinam ejus in patrandis miraculis omnipotentiam et quam super elementa, omnesque alias creaturas exercebat auctoritatem, excessivam denique ipsius sanctitatem, sapientiam, admirandamque

ejus prædicationem rite examinassent, facile sibi persuadere potuissent, ipsum quoque Romanos ad suum habiturum fuisse arbitrium et obsequium, vel saltem quod ad resistendum illis, ipsosque ab horum jugo liberandos sufficientissimus fuisset futurus.

7. — Unde Toletus notat quod ab omnipotentia et miraculis Christi contrariam omnino deducere debuisset consequentiam : « Ratio recta non hoc « inferendum esse dictabat, sed, venient Romani et « credent etiam in eum; nam qui cæcos illumina- « bat et mortuos suscitabat, et Judæos ad se con- « verterat, Romanos etiam potuisset ad se tra- « here; » idque ei tanto poterat esse facilius, quanto verius erat hoc in ingenti illa Deorum, quos adorabant, multitudine, quia, ut S. Leo ait : « Om- « nium gentium serviebat Roma erroribus, » ne vel unum ex omnibus Diis habebant, qui adeo prodigiosa edidisset miracula, qualia Salvator noster quotidie faciebat; imo tanto firmius idipsum sibi persuadere potuissent, quanto clariora erant Scripturarum plurium divina oracula, quibus ipsum quoque fidei suæ lumine ad gentiles pertransiturum esse prænuntiabat. *Isa.*, LX, 3 : *Ambulabunt gentes in lumine tuo et Reges in splendore ortus tui.* Et quidem tametsi etiam dubitare potuissent, an Romani ad ipsum convertendi et fidem ejus amplexaturi essent, saltem nullo modo sive timere, sive dubitare poterant, quia supremus ille Monarcha, in cujus femore scriptum legitur : *Rex regum et Dominus dominantium,* ipsos protecturus fuisset et defensurus : « Nam innumeras gentes contra eos insur- « gentes, unius Prophetæ interventu a Deo dispersas « et separatas esse experti erant, una Judith Holo- « fernem occidit et exercitum ejus dissipavit; Eli- « sæus latrones excæcavit; Elias quinquagenarios « duces igne de cœlo consumpsit; hæc omnia ex « Scripturis non ignorabant, nemo autem tanta « opera fecerat, nec talia, quanta et qualia Chris- « tus. »

8. — Divus Chrysostomus, *Hom.* LXIII *in Joan.*, ad sacrosanctam Filii Dei vitam ex una parte, ex alia vero parte ad panicum illum timorem, quo Judæi Jerosolymam, per Romanos, causa ipsius evertendam esse metuebant, respiciens ita scribit, considerandum vobis erat, quod servitutem Babylonicam et miserias, quas sub Antiocho Rege perpessi estis non sancti et virtutibus illustres, sed qui in vobis erant perversi et sceleribus perpetratis infames causarint : « Non fuit causa quod apud vos « boni viri, sed mali et injusti, et Deum provocantes « versabantur. » Enim vero ipsi utpote a propriis passionibus excæcati non considerabant, quod mortem innocentissimo Christo inferendo sibimetipsis ruinam conciliaturi essent et excidium; siquidem dum homines justi et sancti moriuntur, dejiciuntur columnæ illæ, quæ populos, civitates, provincias et regna sustentant et stabiliunt. S. Vincentius Ferrerius, in sermone quodam in laudem S. Ambrosii conscripto, ita loquitur : « Lombardia modo non « est perdita, quia Deus ex sancta vita Ambrosii « dissimulabat peccata hominum. » Idem quoque sanctus Mediolanensium Archiepiscopus testatur, dicens : « Magnus murus patriæ vir justus, illius « nos fides servat, justitia ab excidio defendit. » S. Cyrillus Alexandrinus pulchram quoque habet sententiam, in qua efficaciter ostendit quam mala consulta fuerit illa Judæorum sententia, qua Christum e medio tollere decreverunt, de quo fatebantur : *Multa signa facit,* idque non ob aliam causam, quam quia ruinas sibi ex ejus vita imminentes metuebant; dicit enim : « Vehementer sanctis opus « est, servant enim urbes et regiones clade impen- « dente, liberant iram, quantumvis ferventem, vitæ « claritudine, et impetus ejus iracundiæ inver- « tentes. »

9. — Salmeron duos pessimos assignat consiliarios, qui unicuique ipsorum in hoc conciliabulo prædominabantur : « Duos pessimos consiliarios « secuti sunt, nimirum ambitionem et avaritiam; « timebant enim et gloriam et quæstum omnem « sibi doctrina et signis Christi periturum, per « quos duos consultores homo in universa vitia et « crimina præceps prolabitur. »

10. — Communior tamen Expositorum opinio est, quod sub prætextu zeli boni publici, se ad laxandam adversus Redemptorem vehementem odii et invidiæ passionem, qua tunc vel maxime agitabantur, seduci permiserint. D. Chrysostomus pauculis lineis eamdem invidiam trinies diversis verbis detestatur. Primo enim ait : « Hæc sine ratione ulla « dicebant, sed ex invidia tantum; » paulo post dicit : « Verum enimvero invidia nihil videt, sed « cæcat animam. » Tertia vero vice hæc habet : « Sed ut dixi, gravis quidam affectus est invidia et « plenus simulatione. » Rupertus Abbas de dolosa hac fictione aut simulatione, *lib. X in Joan.*, ita scribit : « Ergo hunc hominem interficere apud « tribunalia quidem Cæsaris videbatur fore tutum, « apud judicem populi videbatur esse necessarium; « sic intenderunt arcum conventus ille malignan- « tium et multitudo operantium iniquitatem, sic « firmaverunt sibi sermonem nequam, sub hac « occasione timoris, vel fidelitatis Romani Imperii, « absconderunt laqueos, dixerunt : *Quis videbit* « *eos?* »

11. — Theophylactus quoque laqueos istos, quos ad invidiam suam abscondendam tendebant, manifestat hisce verbis : « Ut non videantur insidiari « Christo propter invidiam, commune periculum « in medium afferunt, concitantes populum contra « Christum, quasi perditionis auctor ille esset futu- « rus. »

12. — Ejusdem opinionis Hugo Cardinalis fuit

dum ait : « Non hoc æstimantes, sed invidentes. » Etenim per longi temporis experientiam bene sciebat Christum non aspirare ad honores nec ad seditiones excitare; attamen invidia illos exstimulabat, ut differenter ab interno suo conceptu loquerentur et operarentur.

13. — Salmeron quoque ad hanc passionem zeli prætextu palliatam se reflectit, dum ita scribit : « Vide quanta hypocrisi iniquum animum sub spe- « cie boni velent, fingentes se de communi salute « consultare, deinde de fidelitate Romanis servanda, « et ita sub honesti specie curabant homines fallere, « nihil de divino judicio curantes, quasi plus timendi « homines sint, quam Deus. » Interius satis probe sciebat Christum Cæsaris legibus non esse contrarium, utpote qui expressis verbis jusserat : *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari*; qui etiam hanc erga Romanorum Imperatorem subjectionem, in virginali Matris utero clausus licet, professus jam dudum fuerat; dum Matrem suam instigavit, ut partus sui tempore in Bethlehem sese reciperet, ut Romani Imperatoris edicto hac ratione morem gereret. Adhæc non latebat eos, quod qui Imperatoris nomine in illis regionibus gubernabant et maxime Pilatus præses, satis futurus esset oculatus, atque omni tumultus occasioni et periculo invigilaturus, quando idipsum faciendi necessitas postularet; at vero malignitatis ipsorum subtilitas in eo præcipue consistebat, ut apud Imperatoris ministros invidiam adversus ipsum concitare satagerent, ideoque ipsum tanquam criminis læsæ majestatis reum accusabant, ut hac ratione Hebræorum nullus in ejus defensionem os aperire, vel mutire præsumeret; tametsi enim cum de religione agebatur, utpote de puncto seu materia, quæ in ipsorum tribunalibus decidenda erat, unusquisque illum adjuvare posset, non vero dum in accusatione materia aliqua tangebatur, quæ ad Pilati tribunal pertinebat, maxime quando illam rem tanti momenti concernebat, qualis erat, quod ipse Regem se facere et seditionem excitare vellet; verumtamen quantumvis malitiam suam tegerent, Pilatus tamen fictionem et malitiam ipsorum clare advertit, *Marc.*, v, 10 : *Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum.*

14. — Euthymius, *in Joan.*, aliam quamdam adducit considerationem, nimirum quod hujus concilii assessores ad hoc ut affectum, devotionem et sequelam, qua turbæ Salvatori adhærescebant, ab eo diverterent et in iis extinguerent, omni studio conati sunt illis persuadere, Romanos ex nullo alio motivo quam ob nimium illorum in Christum propensionem et affectum, totis viribus in id laboraturos esse, ut universam Hierosolymam et Judæam in extremum adigant exterminium : « Speciosum « prætextum imponere volentes insidiis, quas contra « Salvatorem struebant, ac populum contra eum « commovere molientes, timorem causabantur Ro- « manorum. »

15. — S. Thomas, *in Joan.*, ad ponderandam illorum cæcitatem nos hisce verbis invitat : « Attende « eorum miseriam, quia nihil timent perdere, nisi « temporalia, de vita æterna non cogitantes. » S. Augustinus super illa verba Psalmistæ, *Ps.* XIII, 5 : *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor,* ita ait : « *Trepidaverunt* in damno temporalium; ubi « *non erat timor;* timuerunt regnum terrenum « amittere et amiserunt regnum cœlorum, quod « timere debuerant; pereat mundi lucrum, ne fiat « animæ damnum. » Romanorum angebantur timore, non vero Deum timebant, moriatur Filius Dei, ne illato aliquo præjudicio offendantur Romani; hocque solum pondus erat, quod sententiæ libram in iniquam illam declinavit condemnationem, *Joan.*, XIX, 12 : *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris.* Et quidem quotidiana, proh dolor! experientia videmus, quod major pars hominum majorem curam habeant, ne aliquem offendant amicum, seu hominem, a quo aliquod exspectari potest emolumentum, quam ne Deus injuria vel offensa aliqua afficiatur.

16. — Toletus adversus hosce in concilio congregatos tale facit argumentum; vel enim illi fidem Christi veram esse, ipsumque Redemptorem verum Dei Filium esse existimabant, vel non : « Si vera « fides, verusque Christus erat, elegerunt magis « conservare temporale regnum quam credere et « quam veram fidem in Christum habere; nam « verborum hic sensus est : Ne tollant Romani « locum nostrum, faciamus ne credant in eum; si « autem non existimabant esse veram fidem, potius « dicendum erat : *Si dimittimus eum sic,* omnes « *credent in eum,* et religio vera destruetur et fideles « peribunt, majus est enim damnum spirituale « quam temporale; at hi non curarunt spiritualia, « sed temporalia, ac si diceret inter nos Princeps « aliquis : Impediamus hæresim, ne pereat juris- « dictio mea ac potestas. »

17. — Observarunt hoc loco omnes sacri Interpretes, quod in hoc concilio adimpletum fuerit, quod Psalmista ait, *Psal.* X, 2 : *Comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.* In libro Judicum, III, 12, dicitur : *Addiderant filii Israel facere malum in conspectu Domini, qui confortavit adversus eos Eglon regem Moab.* Ubi Origenes ait : « Vides quia peccata « vires hostibus præbent. » Sic crucifixio et mors Christo illata, Tito novas vires adjunxit ad consummandum Jerosolymæ excidium. Id quod ideo Imperator confessus fuit, nimirum « Deo iracundiam « contra Judæos demonstranti, » verba sunt Baronii in Annalibus, « se manus suas præbuisse. *Infixæ* « *sunt gentes in interitu quem fecerunt.* » Ubi Chrysostomus ait : « *In laqueo hoc, quem absconderunt,* « *comprehensus est pes eorum.* Quod Judæis conti-

« git; » siquidem hi ex timore Romanorum, Christo necem inferre decreverunt, cum tamen ab iisdem ex vindicativa Dei justitia permoti ultimum passi sint exterminium. Unde S. Augustinus, *tract.* XLIX, ait : « Temporalia perdere timuerunt, et vitam « æternam non cogitaverunt, et sic utrumque « amiserunt; nam et Romani post Domini passio- « nem et glorificationem tulerunt eis et locum et « gentem, expugnando et transferendo. » Verum quidem est, quod, ut Tertullianus ait : Negotiatio est aliquid amittere, ut majora lucretis. Hi autem malos se negotiatores esse probarunt, quia terræ et terrenis solum totaliter adhærescentes, de cœlo nihil curabant. Toletus proinde optime ostendit errorem consequentiæ, quam ex præmissa illa intulerunt, dicentes : *Si dimittimus eum sic, venient Romani,* etc. Dicit enim : « Decepti sunt, et erra- « runt, imo quia non dimiserunt, sed occiderunt, « propterea venerunt Romani et tulerunt locum et « gentem, hoc enim prædixerat Daniel, *cap.* IX : « *Occidetur Christus et civitatem cum sanctuario « dissipabit populus, cum duce venturo.* Recte dicit Augustinus, *lib.* IV *de Civitate Dei, cap.* XXXIV : « Si Judæi Christum non occidissent, in suo regno « permansissent. » Jansenius in eumdem sensum scribit, dum ait : « Quæ fecerunt, ut effugerent, ea « quia fecerunt, non effugerunt; impletumque est « in eis illud Proverbiorum : *Quod timet impius, « veniet super eum.* Et illud, quod ad impios loquitur « Sapientia, quæ est Christus : *Despexistis omne « consilium meum et increpationes meas neglexistis; « ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo, « cum vobis id quod timebatis, advenerit.* »

18. — S. Thomas de Villanova in hoc concilium, in quo universi Hebraismi statistæ et politici congregati erant, oculum suum dirigens, de Salvatore nostro inquit : « Apprehendit sapientes in astutia « sua et consilia pravorum dissipat. Parum est « Deo dissipare pravorum consilia, sed ipsos in « suis consiliis caput, ut tendant rete et cadant, in « eo parent laqueos, ut incidant in eos. » Similis doctrina in S. Augustino, *tract.* XXXIII, his verbis legitur : « Sed quando illi laqueos præpararent, in « quos non prius ipsi caput immitterent? Non est « captus cui tendebantur, sed potius ipsi capti sunt, « qui tendebant. » Sapientia igitur incarnata voluit, ut in ipsis adimpletum videretur oraculum istud, *Sap.,* XI, 17 : *Per quæ quis peccat, per hæc et torquetur.* Judas cum assignata ei militum cohorte abiit ad capiendum Christum, sed a quibus hæc ei assignata fuerat? *Joan.,* XVIII, 3 : *Judas ergo cum accepisset cohortem, et a Principibus et Pharisæis ministros.* Deus autem, ut vicem eis rependeret, innumeras quoque Romanorum militum submisit cohortes et legiones, quæ eos quoque in captivitatem et servitutem abducerent. *Judas venit illuc cum lucernis, facibus et armis*; et ecce idem quoque supplicium ex Sophoniæ, I, 12, vaticinio comminatum illis irrogatum fuisse legitur, nimirum : *Scrutabor Jerusalem in lucernis*; siquidem Titi et Vespasiani milites secretissima et occultissima promptuariorum subterraneorum et cavernarum civitatis illius tributa investigarunt, ut inde educerent, qui timore adacti in ea se subduxerant. « Irruerunt ergo in lumen « verum, » inquit S. Leo, *Serm.* VIII *de Pass.,* « filii « tenebrarum et utentes faculis atque laternis, non « evaserunt infidelitatis suæ noctem, quia non « intellexerunt lucis auctorem. » S. Ambrosius quoque ad hasce Judæorum faces et arma se reflectens, dicit : « Sibi ergo Judæi jam ferebant incen- « dia, qui persequebantur salutis auctorem. Vene- « runt cum armis, significantes armis se perituros « Romanis, usque ad excidium totius civitatis. » Judæi Christum in tempore Paschalis solemnitatis, quo Jerosolyma ex omni gente refertissima esse solebat, crucifixerunt, et ecce Deus eodem tempore Jerosolymam obsidione arctissima cingi voluit. Mors Filii Dei in cruce consummata fuit; et ecce strages, quam Deus in ipsis fecit, pariter completa fuit in patibulis crucis; imo in tanto numero Judæi crucifixi fuerunt, ut jam nec ligna amplius, nec situs inveniri possent, in quo cruces plantari aut erigi possent. Judæorum multi vociferantes clamarunt : *Tolle, tolle, crucifige*; *sanguis ejus super nos et super filios nostros, et ecce super vertices ipsorum iniquitas eorum descendat.* Judæi Filium Dei a Juda 30 denariorum pretio sibi compararunt et ideo in ipsis adimpletum fuit dictum illud Propheticum, *Psal.* XLIII, 13 : *Vendidisti populum tuum sine pretio.*

VERSUS 49.

Unus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis : Vos nescitis quidquam, nec cogitatis.

Unus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius.

1. — Rupertus Abbas hunc Caipham in pontificali dignitate tyrannice gubernasse dicit : « Vere ut « fur et latro in ovile ascendit et nunc ipsum pasto- « rem ovium mactare intendit, ut furta sua licen- « tius agere possit; » ac proinde typus et figura fuit tyrannorum illorum, qui in progressu sæculorum viros Apostolicos persecuti erant. Exodi, *cap.* XXVIII, Deus summum sacerdotium per totam Sacerdotis vitam durare, ejusque filios in demortui locum succedere præcepit; ac proinde mirum est, qua ratione S. Joannes dicere potuerit : *Cum esset Pontifex anni illius!* S. Augustinus inquit : « Intelligendum « est per ambitionem et contentiones inter Judæos « postea constitutum, ut plures essent, qui per « annos singulos ministrarent. » Lyranus similiter ait : « Propter cupiditatem et ambitionem suam

« statuerunt inter se illi, qui erant de genere « sacerdotali, ut quolibet anno unus esset, qui illo « officio fungeretur. » Alcuinus auctoritatem adducit Josephi Hebræi, *lib.* XVIII *Antiquit., cap.* III, dicentis, Caipham Pontificatum sibi pecuniis comparasse; quod si verum est, quid mirum si ad mortem Christi machinandam duo hæc ambitionis et emolumenti proprii adduxerit motiva, omnibusque eam suspicionem et timorem ingesserit, futurum esse, ut culpa Christi omnem in populum auctoritatem et dominium, omniaque bona terrena, quæ in ea urbe possidebant, amittant?

2. — Albertus Magnus verba illa : *Unus autem ex ipsis,* ponderans ait : « Quasi diceret singularis « dignitatis, et singularis astutiæ, et singularis « malitiæ. Dicit hoc, ut intelligatur quod primam « vocem habuit in consilio et ideo primus propo- « suit. »

Dixit eis : Vos nescitis quidquam, nec cogitatis.

3. — Jansenius considerat quod S. Joannes, priusquam referat hanc Caiphæ exprobrationem, qua omnes concilio huic assistentes, tanquam ignorantes, et injurios, et negligentes carpit, eum summum Sacerdotem fuisse memoret : « Sive significare « volens, illum ratione suæ pontificiæ auctoritatis « ausum fuisse tam libere aliorum increpare inco- « gitantiam; sive ad notandum magis et exaggerandum illius impietatem, qui cum debuisset cæteris omnibus fuisse religiosior et omnium maxime « abhorruisse a cæde innocentis, cæteris omnibus « repertus est magis impius. »

4. — Salmeron arrogantiam illius reprehendit : « Ubi primum nota, ingenium arrogantis esse, ut « se solum sapere et scire reputet, cogitationesque « suas magnificas existimet, reliquos vero et inscios « esse et minus se intelligentes. » Albertus Magnus hanc quoque arrogantiam hisce verbis detestatur : « More superborum, aliorum inventa vituperando « annihilat primum et tunc suis influere conatur « consilium. » Jansenius existimat, quod priusquam Caiphas hæc verba protulit, multa in eodem consilio congregatorum consilia præcesserint et præcipue aliquorum, qui Christum occidere, omni conatu dissuadebant, eo quod nullus adversus eum delicti reatus in medium adduci posset, ac proinde sigillatim et seorsim suam hac in re opinionem subjunxerit, dicendo : *Vos nescitis,* etc. Lucas Brugensis quoque dicit : « Hæc verba significant, quod « cenciliarii ambigebant et in varias inclinabant « opiniones; » ideoque quando Caiphas locutus est, magna cum attentione auscultatus fuerit : « Quia « majoris erat auctoritatis, liberius loquebatur, et « facilius, quod dicebat, recipiebatur. » S. Thomas existimat, Caipham, dum illos velut ignorantes corripit, dicere voluisse. Vos non cogitatis quam justum et æquum sit, ut boni publici salus bono præferatur privato : « *Vos nescitis quia expedit* « *vobis,* etc., id est, iste homo moriatur, ne totus « populus seducatur, quasi dicat, unius hominis « salutem pro communi republica oportet contemnere. »

VERSUS 50.

Quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo et non tota gens pereat.

Quia expedit.

1. — « Prudenter non dixit, necessarium est, » inquit Salmeron, « vel oportet, vel opus est; sed « *expedit,* quia multis aliis modis poterat, quam « morte redimere. » Tantis autem dolorum sumptibus salutem nostram operari voluit, *ut copiosa esset apud eum redemptio.* Angelicus Doctor ait : « Deus per suam omnipotentem virtutem poterat « multis aliis modis humanam naturam reparare « et tamen apud S. Joannem dicit : *Ego veni ut* « *vitam habeant et abundantius habeant.* » S. Antonius de Padua in sermone quodam super hanc Feriam verbum illud, *Expedit,* ponderans, dicit verum id esse, « multiplici ratione. *Primo,* quia culpæ « infinitæ satisfactio debebatur, ut ait Anselmus in « *lib. cur Deus homo. Secundo,* quia omnes homines erant debitores per se nec per se satisfacere « poterant. *Tertio,* quia tanta debet esse satisfactio, « quanta est dignitas ejus cui est facienda, omne « autem quod Deus non est, Deo satisfacere non « poterat. »

Vobis.

2. — Salmeron optime hoc loco considerat, sacrilegum hunc Pontificem semetipsum non censuisse in numero redemptorum. « Non dixit *nobis,* « seipsum videlicet excipiendo a fructu passionis; » subjungit tamen quod quia Græci et nonnulli codices Latini manuscripti, nec non Evangelium Syriacum legunt, *Nobis,* ideo probabile esse nonnullos ex iis Sacerdotibus, qui in hoc concilium intervenerunt, postea fuisse conversos, quia in Actibus Apostolicis, VI, 7, legimus : *Multa turba sacerdotum obediebat fidei.* Cæterum de hoc impio Caipha Salmeron attestatur, eum violenta semetipsum morte confecisse, ut scribit S. Clemens Alexandrinus in constitutionibus Apostolicis.

Ut unus moriatur.

3. — Horum verborum « duplex erat intellectus, » inquit S. Bonaventura, « unus procedens « ex perversa intentione illius, et ille fuit carnalis, « alius vero intellectus finalis ex divina revelatione, « et iste fuit spiritualis; unde Spiritus Sanctus non « fuit usus voluntate illius, quæ erat mala, sed « locutione. » Caiphas enim dicere volebat, Christo, quantumvis sanctus esset et innocens, patraretque

miracula, inferendam esse mortem, ut populus Judæorum eximeretur a periculis, quæ ipsis a Romanis eventura esse metuebat; at vero, ut bene Cajetanus advertit : « Non admittit recta ratio, ut « occidamus justum innocentemque unum, ut sal- « vetur libertas aut vita totius gentis; » et tamen hic Pontifex hanc propositionem tanta cum securitate et animositate, seu potius impudentia pronuntiavit, quia cum esset summus Sacerdos, ambitio, lucri amor, invidia, cunctæque aliæ passiones intellectum et rectæ rationis ac discursus lumen totaliter excæcabant et obfuscabant. Unde idem Cajetanus ait fuisse « Palliatum judicium specie communis « boni præponendi bono particulari, nulla men- « tione facta de justitia, deque innocentia; *veniunt « ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt « lupi rapaces.* » Porro Salvator noster qui scrutatur renes et corda, Pilato duplicitatem et malignitatem illorum in conspectu totius Hebraismi manifestare novit, quando eidem dixit : *Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet;* his namque verbis ei indicare voluit scelus eorum longe esse execrabilius injustitia Pilati; hic namque ad mortem Christo per sententiam suam inferendam motus fuit, ne Cæsaris gratiam amitteret, Sacerdotes autem et Pontifices eamdem machinabantur sub prætextu justi zeli cultus divini, religionis et boni publici, cum tamen interius ab invidia, ambitione, aliisque emolumentis, quibus avide inhiabant, essent excæcati; jam vero, ut S. Augustinus ait : « Id zelando facere, « multo majus malum est; » Deo namque, religione et divini honoris zelo abusi sunt, ut suum adversus eumdem Deum conceptum odium evomere possent. Toletus quoque hanc propositionem in semetipso injustam fuisse probat, dum ait : « Attende Caiphæ « sententiam in eo, quem ipse conceperat, sensu, « iniquam fuisse et falsam; falsam quidem, quia « innocentem nec licet, nec expedit occidere pro « temporali republicæ salute; rursus quia expediens « et utilis illis ista occasio non fuit juxta eorum « sensum, » quia Romani ad exterminandum illos justo Dei judicio fuere permoti; adhæc qua ratione probari poterat expedientem esse mortem illius, qui *Pertransibat benefaciendo et sanando omnes?* Illius, inquam, qui mortuos suscitabat, irreprehensibilemque annuntiabat doctrinam, qui immaculatas promulgabat leges, qui miracula patrabat, qui elementis imperare poterat, qui per tam evidentia signa omnipotentiam, innocentiam, sanctitatem et divinitatem suam manifestabat, de quo etiam ipsimet ejus, licet implacabiles, inimici dicebant : *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?* Et quidem qua ratione fieri poterat, ut in illo concilio nullus adesset, qui Christi disciplina allectus, discipulus ejus non esset? ubi erant Nicodemus, Joseph ab Arimathæa, Gamaliel? cur ejus sibi non vendicaverunt defensionem aut tutelam? Nihil hic aliud responderi potest quam quod vel non fuerint ausi, vel noluerint sese prodere, seque pro ejus defensione discipulos ejus declarare, eo quod jam pœna decreta fuisset, *ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret;* unde Nicodemus ne proderetur, accessit ad Jesum nocte; vel etiam pro illorum excusatione dicere possumus, quod latere maluerint, eo quod adversus tantum inimicorum Christi torrentem nihil se profecturos esse previderent.

4. — Salmeron hoc loco bene considerat quod non dixerit : « Interficiatur, sed *moriatur,* quia « sponte mortuus est; *oblatus est, quia ipse voluit,* « *potestatem habebat ponendi animam suam.* »

Unus.

5. — Quia in operanda hominum salute et redemptione procuranda solus esse, nec ullum subsidium alienum admittere voluit, adeo ut de se sancte gloriaretur, *Isa.*, LXIII, 5 : *Torcular calcavi solus et de gentibus non est vir mecum;* ubi Interlinearis dicit : « Pressuram crucis sustinui solus. » *Non est vir mecum,* « id est, » ut Glossa ait : « Nec « Angelus, nec Archangelus, nec quilibet cœlestis « spiritus. » Hugo Cardinalis ait : « Nullus mecum « socius fuit in patiendo; » et multo apertius. Dionysius Carthusianus, qui hanc illius rationem reddit : « Quoniam ipse solus pro hominibus satisfe- « cit; » quasi dicere vellet, nulla alia creatura *de toto rigore justitiæ* æquivalentem satisfactionem dare poterat : *Omnes quippe declinaverunt, simul inutiles facti sunt. Psal.* III, 3.

Homo.

6. — Mysteriis hæc dictio scatet, siquidem hanc nostra mortali carne vestire se voluit, ne Deus esse aperte agnosceretur, quia, I *Cor.*, II, 8 : *Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Pilatus illum, dum in summa passionis suæ acerbitate constitutus esset, coram toto Hebraismo in hominis similitudine publice demonstrare voluit, quando dixit : *Ecce homo.* Porro expediens erat, ut Deus pariter et homo esset; homo quidem, ut sanguinem haberet, quem pro nostra redemptione effunderet et corpus, in quo tormenta pati posset; homo item, quia homo divinæ justitiæ debitor erat. Simul tamen conveniebat, ut etiam Deus esset, ut passionis suæ valorem sufficientem adjungeret, adhoc ut meritum in se et satisfactionem infinitam haberet. S. Joannes, qui clarissimum veræ Theologiæ lumen fuit, quod unquam Ecclesia habuit, de Redemptore nostro nihilominus scribit, *Joan.*, XI, 3 : *Sciens quia a Deo exivit et ad Deum vadit;* ex quibus verbis ultima facilius et melius intelliguntur, quam prima; quonam enim modo Verbum unquam e sinu paterno egredi potuit? Solvit autem dubium istud S. Bernardus, *Serm.* II *in Cœna Domini,* dum ait : « Talem

« se hominibus præbuit, qui possit ligari, colaphi-
« zari, conspui et ad ultimum occidi, hoc est, quod
« dicitur, *a Deo exivi,* » estque idem, ac si diceret, quod ad hoc ut moreretur, ipsum necessum fuerit fieri hominem : *Expedit ut homo moriatur.* Ubi Salmeron, *tract.* LIV, ait : « Homo, non Angelus, quia
« qui debitum contraxerat, solus debebat solvere;
« scriptum est : *Frater non redimit, redimet homo;*
« *non dabit Deo placationem suam et pretium redemp-*
« *tionis animæ suæ,* » adducitque illud Apostoli testimonium dicentis : *Unus Deus, unus et mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.*

Pro populo, ut non tota gens pereat.

7. — Notat Lucas Brugensis, neminem, præter hunc sacrilegum et impium, similem ausum fuisse proferre blasphemiam : « Quia scriptum est : *In-*
« *sontem et justum non occides, Exod.,* XXIII, 7. Ut
« evitetur maximum malum pœnæ, non est com-
« mittendum vel minimum malum culpæ. »

8. — Lyranus hanc Caiphæ ignorantiam passioni attribuit invidiæ, quæ eum excæcabat : « Hinc pa-
« tet manifeste, quod passio invidiæ et livoris con-
« tra Christum, et passio timoris perdendi gentem
« et locum, subvertebant in eis rationis judicium,
« quia in nullo casu licitum est interficere inno-
« centem; hoc enim non procuratur bonum com-
« mune, sed magis destruitur. »

9. — Toletus advertit omnem concilii hujus sollicitudinem in eo positam fuisse, ut scilicet inexplicabilis illa explanaretur difficultas, scilicet qua ratione Christus morti adjudicari posset, quia nullum adversus eum delictum invenire aut excogitare poterant, ac proinde summus Sacerdos boni publici prætextum adducere debuit : *Excogitaverunt sibi expediri unum mori pro omnium salute.*

10. — Admiranda igitur est in hoc concilio Sapientia divina, quæ ita disposuit, ut inter tot homines consilio et prudentia humana conspicuos, eosque juratos Christi inimicos, de processu criminali adversus Christum serio tractaretur, nec tamen vel unus ipsum, vel de minimo culpæ nævo redarguere ausus fuerit : « Nec inter se, ubi serio res
« agebatur, seductorem, aut dæmonium habentem,
« aut blasphemum, aut legis transgressorem esse
« proponant. » Voluitque ut ipsemet Caiphas tanquam caput illius, eum declararet innocentem :
« In hoc Caiphæ decreto apparet et constat inno-
« centia Christi, confessi sunt enim multa illum
« signa facere, nec causam ullam mortis se in eo
« invenire. »

11. — Non poterat equidem dignior Christo formari processus, nec æquior pronuntiari sententia ad declarandum hominem Christi debitorem, quam dicendo : *Expedit,* etc., siquidem mors ejus universum mundum vivificatura erat, omnesque amplexaturi erant ejus fidem : *Omnes credent in eum.*

VERSUS 51.

Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit quod Jesus moriturus erat pro gente.

Hoc autem a semetipso non dixit.

1. — Cajetanus modum, quo S. Joannes sensus propositionis Caiphæ explicare nobis voluerit, his verbis declarat : « Exponit quod hæc verba Caiphæ
« quantum ad id quod veritatis continebant, dixit
« actus a Spiritu Sancto ratione officii pontificalis,
« quamvis quantum ad iniquæ occisionis consilium
« intentum a Caipha, dixerit a seipso. » Lyranus interpretationem quamdam adducit a præcedenti parum diversam; dicit enim quod tametsi Caiphæ intentio solum ad hoc directa fuerit, ut ad evadenda imminentia sibi a Romanis pericula Christi mortem concilio persuaderet conficiendam esse : « Tamen
« verbum ejus sic sonabat, quod Christus erat mo-
« riturus pro gente et populo, et quod sicut fuit
« prolatum, fuit prophetia quodammodo de futuro,
« quod Christus erat moriturus pro salute spirituali
« non solum Judæorum, sed etiam omnium gen-
« tium. »

2. — Rupertus Abbas Tuitiensis dictum Caiphæ a spiritu mendacii dictatum fuisse existimat : « Ora-
« tiunculam magnæ veritatis significativam, spiritus
« mendacii per os hujus Caiphæ sibi usurpavit, ut
« quod confiteretur Evangelica fides in veritate, hoc
« idem æquivoce sonaret per os nescientis et contra
« omnem veritatem nitentis homicidæ. » Chrysostomus tamen, *Hom.* LXIV *in Joan.,* sensum omnino contrarium in verbis illis latere ostendit, dum ait :
« Vide quanta Spiritus potentia : a mala mente
« verba prophetica et admirationis plena elicere
« potuit. » S. Cyrillus ait : « Rem veram dicit, sed
« non ex eorum malignitate, at ex Dei voluntate et
« sapientia ad bonum directa fuit. »

Sed cum esset Pontifex anni illius.

3. — S. Cyrillus ait : « Quoniam sacerdotii digni-
« tatem obtinebat, non tanquam ei data prophetia,
« sed sacerdotii functione. »

4. — S. Thomas ex illis verbis hanc consequentiam deducit, quod scilicet Deus nonnunquam etiam malis, in dignitate positis, ad beneficium subditorum, dona sua concedere soleat : « Ex quo datur
« nobis intelligi, quod etiam malos in dignitate con-
« stitutos Spiritus Sanctus movet ad loquendum
« aliqua vera et futura, pro utilitate duntaxat sub-
« ditorum. »

5. — Salmeron ex his verbis Dei assistentiam et patrocinium deducit, quod illis, qui gubernant, præcipue vero summis Pontificibus præstare solet;

unde tale format argumentum : « Si non defuit « moribundæ et illo anno perituræ synagogæ, mi- « nus Christi Vicario et Pastori Ecclesiæ universalis « deesse potuit. » Divus Chrysostomus ait : « Vides « quanta sit pontificalis potestatis virtus? Cum enim « Pontifex esset, licet indignus prophetavit. »

Prophetavit quod Jesus, etc.

6. — Idem sanctus Doctor hanc prophetiam solum in lingua, non vero intus in corde habuisse dicit : « Nescius tamen quid diceret, et os tantum « gratia, non autem scelestum cor attingit. » Ac proinde S. Thomas de Villanova, *Serm. in hac fer.*, Prophetæ titulum illi attribuere renuit : « Quia « non intellexit quod dixit, sed in sensu, quo ille « locutus est, falsum protulit. » Albertus Magnus quoque probat eum non intellexisse quid diceret : « Ignorans quod verba salutis omnium proferret ; « verba prophetiæ protulit, quamvis inspirationem « propheticam non acceperit. » Salmeron Saulis præsciti exemplum adducit, dicens : « Accipe illum « non habitum, sed actum prophetiæ habuisse, « quemadmodum de Saule dicitur : *Insiliet in te « Spiritus Domini, et prophetabis.* » S. Gregorius a S. Bonaventura citatus, asinæ Balaam exemplo utitur, dicens : « Sic irrationale animal rationis verba « edidit, nec tamen ad permutationem naturæ ra- « tionalis accessit ; ita sæpe quilibet indignus sancta « verba per prophetiæ spiritum accipit, sed tamen « ad promerendam sanctitatis gloriam non pertin- « git, ut et se supra se loquendo emineat, et infra « serviendo torpescat. »

7. — Jansenius divinam admiratur sapientiam, utpote quæ ex malis bona elicere novit : « Hinc « discendum quomodo Deus mala in bonum con- « vertat, impiisque hominum voluptatibus, dictis « et factis bene utatur ; » in eo sensu, quo Caiphas dixit : *Expedit vobis*, etc. Unde S. Thomas de Villanova ait : « Non enim debet occidi innocens, « etiamsi inde speraretur quæcumque commodi- « tas, quia sanguis effusus clamat contra populum ; « occidere innocentem, non est quærere, sed « destruere bonum publicum. » Caiphas hanc propositionem pronuntians, ab invidia, odio et malignitate contra Christum permotus fuit, licet boni publici mentiretur prætextum : « Hic a spiritu « proprio suæ malignitatis, » inquit Lucas Brugensis, « motus est suo consilio ad dandam senten- « tiam mortis contra Jesum ex odio et invidia ; « sed eam sententiam Deus superiori impulsu ita « proferri et pronuntiari voluit, ut non alias melius « et plenius interpretari vir mysteriorum intelli- « gens possit, quam ut ad salutem publicam totius « mundi per Jesu mortem parandam referatur. » Idem quoque blasphemiam fuisse declarat quoad intentionem, qua fuit prolata ; prophetiam vero fuisse dicit, quoad verborum sonum externum : « Prophetia fuit juxta sensum, quem Spiritus « Sanctus intelligi voluit ; tum vero blasphemia « fuit, juxta sensum mentis Caiphæ. Ita fit ali- « quando, ut impiorum linguas Deus sic flectat, ut « eisdem verbis, quibus maledicere volunt, benedi- « cant. »

VERSUS 52.

Et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui dispersi erant, congregaret in unum.

1. — Isaias, XCIX, 6, Messiam non solum ad Hebræos luce fidei suæ illuminandos, sed etiam ad omnes alios totius terræ populos eadem luce collustrandos missum fuisse prædixit : « Dedi te in « lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extre- « mum terræ. Parum est, ut sis mihi servus ad « suscitandas tribus Jacob et fæces Israel conver- « tendas. » Christus quoque ipsemet apud S. Joannem, XVI, 10, dicit : *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere.* Albertus Magnus ait : « Ut filios Dei omnes in toto « mundo ad gratiam prædestinationis, quas Deus « in filios adoptionis formandos prævidit conformes « futuros Filio suo. »

2. — Theophylactus lupum infernalem variis nos modis dispersisse considerat, dum ait : « Ab « invicem divulsit, ut unusquisque sæviret contra « proximum suum ; propter divitiarum amorem et « vanam gloriam, Christus ita in unam nos collegit « Ecclesiam, et sub unum conjecit jugum, tam eos « qui prope, quam eos qui longe erant, unum cor- « pus faciens, ut is qui Romæ est, eum qui in India « est, suum membrum esse credat et omnium « unum caput fateatur esse Christum. »

3. — Albertus Magnus ait : « Dispersos in mul- « tos cultus, et in multos deos, et diversas voluntа- « tes, et modos vivendi, congregaret in unum per « fidem religionis christianæ. *Psal.* CV, 47 : *Salvos « nos fac, Domine Deus noster, et congrega nos de « nationibus, ut confiteamur nomini tuo.* »

VERSUS 53.

Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum.

1. — Considerabilis est illa hujus concilii unio, in qua de morte Redemptori nostro inferenda tractatum fuit. S. Cyrillus ait : « Non enim dixit « Evangelista : Ab illa hora cædis faciendæ consi- « lium cœpisse, sed simul et universos de ea con- « sultasse. » Neque concilium hoc ingressi sunt ad examinandum et consulendum inter se, an justum et conveniens sit Filio Dei necem inferre, sed hoc jam veluti totaliter concluso supposito, de modo id faciendi cogitant : « Hoc est, quod priva- « tim singulis videbatur, in communi omnibus « placuisse. » Rupertus Abbas, *lib. I in Joan.*, ait : « Ab illo die prædestinato concilio cogitaverunt, ut

« eum, quem lapidare antea voluerant per turbam « et tumultum, nunc interficerent quasi per judicii « ordinem legitimum. » Per hujus namque concilii convocati unionem toti mundo se in ejus condemnatione in terminis judicialibus et secundum leges processisse declarare volebant. Cajetanus dicit : « Consultaverunt, ut executioni mandarent occi- « sionem. » Dionysius Carthusianus autem ait : « Decreverunt per definitivam sententiam. »

2. — Porro difficulter credi potest quod omnes in hanc contra Christum latam sententiam consenserint, cum multi illorum ipsum sciverint esse innocentem, jamque de facto ipsum omnem humanam conditionem superexcedentia patrasse miracula sponte propria fassi fuerint; quamobrem igitur qui ex tot capitibus ejus innocentiam defendere poterant, adeo fuerunt pusillanimes, ut ne unus quidem os suum defensionis causa aperire ausus fuerit? Cur vota sua non retractarunt, sed cum torrente aliorum applauserunt et approbarunt omnibus illis, quæ a Summo Sacerdote dicta fuerant? nimirum ex hoc verissimum esse colligitur, quod Principum dictamina et opiniones, sive vera sive falsa, sive bona sive mala in consequentiam attrahant voluntates et assensum inferiorum, sive id fiat per viam adulationis, sive propter auctoritatem, sive denique ob violentiam, saltem nullus est qui animum habeat contradicendi.

3. — Salmeron in ea est opinione, quod unusquisque illorum, qui Christi partes sectabantur, ipsum quidem defenderit, sed cum exiguo profectu : « Sed novum non est improborum consilia « sæpe superiora existere et in more esse, ut po- « tius numerentur quam ponderentur sententiæ. »

4. — Consideranda quoque sunt verba illa : *Cogitaverunt interficere*; quia ex sententia Psalmistæ, *Psal.* XCIX, 10, certum est quod : *Non accedet ad te malum et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*; quis igitur ei, qui auctor vitæ, et vitæ quidem æternæ, inferre poterit necem? ei, inquam, qui protestatur intrepide dicendo : *O mors ero mors tua!* Valde igitur significanter Joannes dicit : *Cogitaverunt interficere.* S. Augustinus, *in Psal.* LXIII, Judæis mortem exprobrat Redemptoris, sed quibus verbis? « Vos, o Judæi, occidistis; unde occidistis? « gladio linguæ; acuistis enim linguas vestras, et « quando percussistis, nisi quando clamastis : *Cru-* « *cifige, crucifige?* » neque enim unquam ex omnibus viribus, quas sæpius adversus eum exseruerunt, tantum contra ipsum prævalere potuerunt, quod vel minimum ei invito capillum extorquere potuerint : *Oblatus est, quia ipse voluit.*

Versus 54.

Jesus autem jam non palam ambulabat apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum in civitatem, quæ dicitur Ephrem, et ibi morabatur cum discipulis suis.

1. — Non se a Judæis subduxit ex timore, ut nimirum evaderet mortem, sed ut S. Cyrillus ponderat : « Ne videatur eos præsentia sua irritare jam « ad cædem incensos, docet etiam nos cedere ira- « torum furoribus, nec projicere nos in pericula; « etiamsi de veritate agatur, sed deprehensos qui- « dem consistere, antea vero detrectare propter « incertos eventus. » Rupertus Abbas similem affert expositionem, dum ait : « Hoc facto et utilia fideli- « bus suis præmittit exempla, et divina, more suo, « signat mysteria; hoc enim ejus exemplo licet « ejus discipulis, humiliter declinare instantiam « persecutionis; et itidem mystice datur intelligi, « quod Judæis jam debeat domus sua deserta relin- « qui; abeundo namque in regionem juxta deser- « tum, et ibi morando cum discipulis suis, per de- « sertum innuit desertionem Judæorum; per ipsam « regionem, quæ est juxta desertum, electam habi- « tationem gentium, apud quas mansurus erat in « civitate Ephrem, id est, in Ecclesia faciente fruc- « tum multiplicem; Ephrem quippe interpretatur « frugifer. »

2. — Origenes quidem illorum fidelium constantiam laudat et promptitudinem, qui pro confessione fidei non fugiunt martyrium; sed mox ibidem subjungit : « Nec minus honestum est non tradere oc- « casionem tantæ tentationi, non solum propter « incertitudinem eventus proprii, sed ne nos occa- « sionem præstemus, ut alii magis impii ac noxii « fiant. »

3. — Hugo Cardinalis alia hujus recessus considerat mysteria, dum ait : « Occultat se, ut ostendat « se verum hominem; si enim cum eis moraretur, « et vi divina ab eis eriperetur, solum Deus et non « homo putaretur; aliquando fugit, ut credatur « homo; aliquando manens se divina virtute prote- « git, ut Deus credatur. »

4. — Jansenius discipulorum considerat amorem et animositatem : « In discipulis Christi, » inquit, « observanda amoris constantia, quod cum ab ho- « minibus Dominum viderant derelinqui, et ipsum « humano more viderent sese salvare, et ibi misere « metuerent, noluerunt tamen illum deserere; » ac proinde Dominus noster gratum se illis exhibens, magnam hanc illis fecit promissionem, *Luc.*, XXII, 28, 29, 39 : *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis; et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo.*

5. — S. Cyrillus aliud quoddam Judæis satis præjudiciosum tangit mysterium, dicens : « Dicen-

« dum olim quidem Jesum libere ambulasse in « mediis Judæis per Prophetas, nunc vero nequa- « quam ; neque enim in eis est verbum Dei, sed ab « illis abscessit in solitudinem, de qua dicitur : « *Multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet « virum.* »

6. — Salmeron super verbum *Ephrem*, ita scribit : « Frugifera interpretatur, quoniam persecu- « tiones et tentationes haud secus nos frugiferos « reddunt quam ictus et flagella reddunt nucem « fructuosam. » Ephrem in solitudine est situata quia in solitudine copiosa fit messis virtutum, donorum et meritorum ; unde anima sancta, quæ in sacris Canticis novis gratiis et cœlestibus thesauris referta et locupletata proponitur, de deserto venire scribitur, *Cant.*, VIII, 5 : *Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens?* In Isaia, LI, 3, prædictum fuit : *Ponet desertum ejus quasi delicias et solitudinem ejus quasi hortum Domini ; gaudium et lætitia invenietur in ea gratiarum actio et vox laudis.* Voluit quoque solitudinem illam per sacrosanctam humanitatem suam sanctificare, ad denotandum quod deserta post mortem ejus in mansiones transmutandæ sint cœlestes ; prouti specialiter in desertis Ægypti et aliis factum fuisse ex historiis constat, in quibus S. Antonius virtutis et perfectioris vitæ cupidos ad solitudinis recessus exhortabatur : « Ut « remotioris vitæ beatitudinem appeterent. »

DOMINICA PALMARUM

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XXI, VERS. 1

1. Cum appropinquassent Jerosolymis et venissent Bethphage ad montem Oliveti.

2. Tunc Jesus misit duos discipulos dicens eis : Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea ; solvite et adducite mihi.

3. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite : Quia Dominus his opus habet, et confestim dimittet eos.

4. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem :

5. Dicite filiæ Sion : Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam et pullum filium subjugalis ?

6. Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Jesus.

7. Et adduxerunt asinam et pullum, et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt.

8. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via, alii autem cædebant ramos de arboribus, et sternebant in via.

9. Turbæ autem quæ præcedebant, et quæ sequebantur, clamabant, dicentes : Hosanna Filio David : Benedictus qui venit in nomine Domini.

VERSUS 1.

Cum appropinquassent Jerosolymis et venissent Bethphage ad montem Oliveti.

Cum appropinquassent Jerosolymis.

1. — « Magnis ditatus mercibus, » inquit S. Hieronymus, *in Matth.*, « salute credentium red- « dita, ingredi cupit urbem pacis. » Appropinquabat autem, inquit Albertus Magnus, *in Matth.*, non tam gressibus corporis quam affectus et amoris. D. Chrysostomus considerat Redemptorem nostrum pluries Jerosolymam adiisse, nunquam tamen ministerio usum fuisse jumentorum, nec exceptum ab obviis, eique de industria occurrentibus Jerosolymitis cum ramis palmarum virescentibus, nec unquam fuisse per acclamantium festivas voces honoratum ; solum illa omnia tunc acciderunt, quando, « ut pateretur, ascendit ; ideo ergo cum « tanta gloria est ingressus, ut amplius eorum « adversus se excitaret invidiam, quia jam tempus « passionis ejus instabat, et non mors eum urge- « bat, sed ipse magis adversus se compellebat « mortem. » Jansenius ait : « Prægnovit hac « ratione Pharisæos et Sacerdotes excitando ad in- « ferendam sibi mortem. »

2. — S. Anselmus hoc loco ad considerabile quoddam se reflectit mysterium, cur scilicet hodierna die præcise Hierosolymam accesserit : « Omnia, » inquit, « in sapientia fecisti ; decima « enim erat dies mensis, quod habemus ex Evan- « gelio Joannis ; ait enim : *Ante sex dies Paschæ « venit Bethaniam*, in crastinum vero venit Jeroso- « lymam et acceperunt eum cum ramis palmarum ;

« decimo autem die ideo voluit ingredi, quia ita « erat præfiguratum in lege, ubi præcipitur : *De-* « *cima die mensis hujus tollat unusquisque agnum,* » etc. Hic igitur Agnus conformiter ad legem tempore debito voluit præsentari, et quia victimas antiquitus frondibus et floribus coronare, easque multis lætitiæ demonstrationibus comitari solebant, ideo disposuit ut tanta cum festivitate et applausu cum ramis et frondibus exciperetur, etc. *Proposito sibi gaudio,* iuquit Apostolus, *Heb.*, XII, 2, *sustinuit crucem.* Et S. Anselmus ait : « Decima die mensis « primi agnus, quem in pascha immolarent, do- « mum introduci jussus est, quia Dominus decima « die ejusdem mensis, hoc est, ante quinque dies « Paschæ in civitatem, in qua pateretur, erat in- « gressurus. »

3. — Jansenius alias reddit rationes cur Christus ante probrosam passionem suam publice cum tanta pompa et majestate ingredi voluerit, nimirum : « Ut antequam pateretur, specimen quod- « dam regni sui Dominus exhiberet, seseque effica- « cibus argumentis Messiam comprobaret exspecta- « tum, ut sic bonos in fide erga se confirmaret et « mali non haberent, quod in excusatione præ- « texere possent. » S. Matthæus subjungit quod *commota est universa civitas, dicens : Quis est hic?* populus autem responderit : *Hic est Jesus.* Sacerdotes quoque quisnam esset, satis cognoscere poterant ex zelo, quem eodem die in profligandis templi profanatoribus exhibuit, dicendo : *Domus mea domus orationis vocabitur,* sicut et ex prodigiosis miraculis, quæ tunc operabatur, adeoque dum illum post quinque dies tanquam pessimum malefactorem crucifixerunt, protestando : *Non habemus regem, nisi Cæsarem,* per nullam se excusationem justificare potuerunt, se illum non agnovisse prætexentes. Didacus Stella mysterium nobis pandit, ob quod Christus, tametsi humilis et mundi contemptum totaliter deditus esset, nihilominus hunc triumphum acceptarit, dicit enim : « Hanc triumphi gloriam « non spernendam duxit, eo quod urget necessitas; « necessum enim erat ut nostra redemptio omnibus « innotesceret, ac proinde ut se Filium Dei osten- « deret, de quo apud Zachariam, IX, 9, prædictum « erat : *Exulta, filia,* » etc.

4. — Sancta Mater Ecclesia crucem hoc præcipue titulo condecorat : « Triumphale lignum : Super « crucis trophæo Dic triumphum nobilem, Quali- « ter Redemptor orbis Immolatus vicerit. » Porro homines in hoc mundo triumphum tunc pridem expectare solent, quando prostratus et dissipatus est inimicus : « Varius est enim eventus belli; » non vero sic Filius Dei fecit, qui de victoriæ certitudine omnino securus, anticipare voluit triumphum; jam enim antea prædixerat : *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.* Et iterum : *Et ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum;* et ideo inter populi totius honorifica obsequia, festivasque acclamationes triumphando, innuit victoriam, quam de toto universo reportaturus erat, illud ipsum fidei suæ subjiciendo et profligando tyrannidem inferni. Guerricus Abbas, *Serm.* III *in ram. palmar.*, felicissimum Jobi statum, qui subito in calamitosissimum commutatus fuit, hodierno triumpho comparavit, quem eadem septimana in monte Calvario terminavit : *De summa dejectus felicitate, in extrema atque gravissima finem sortitus est calamitate.* Fuit autem hæc specialis Redemptoris nostri adinventio, quam eo fine excogitavit, ut tanto amarior ei passio sua esse videretur, ad eum fere modum quo summo dolore conficiendus esset, qui cum hodie Rex proclamatus sit, cras tanquam latro patibulo affigeretur. Unde S. Bernardus, *Serm. in Palm.*, ait : « Sed quid fuit, quod proces- « sionem habere voluit, quam mox futuram nove- « rat passionem? Forte ut amarior esset passio « quam processio præcessisset. »

5. — Porro Filius Dei in variis quidem occasionibus testatam facere voluit lætitiam, quacum se ad redemptionis nostræ opus consummandum accingebat; at vero dum illi jam proxime vicinus esset, ostendere nobis voluit, quod ad opus illud se haud secus quam ad triumphum se reciperet. Unde Paulus de Palatio hoc eruit utilissimum documentum : « Intelligant ii, quibus crux placet, adeo glo- « riosum esse pati, adeoque opus esse perfectum, « ut ad id subeundum gloriosa deceat pompa; « ornatur Sacerdos sacrificaturus, sponsus nup- « turus, Rex inaugurandus, ornatur Christus pas- « surus. » Jansenius optime notat, quod dum vix ex jumento, cui tempore hujus triumphi insederat, descendisset, mox flagello armatus in conspectu sacerdotum ibi præsentium, vendentes et ementes e templo, ubi iniquum et sacrilegum mercatum agebant, profligant et quidem tametsi perspicue futurum esse prævidisset ipsos ad inferendam ipsi mortem, per facinus istud heroicum ad majorem ferociam atque sævitiem esse exstimulandos; attamen « Horum impietate ad promovendam homi- « num salutem uti voluit. »

6. — Didacus Stella, *in Luc.*, considerat Christum Dominum disposuisse, ne triumphus iste diuturnus esset, sed subito, et veluti in momento transiret. « Hunc honorem et triumphum non lente, sed « raptim sibi voluit exhiberi, ut scilicet nos doceret « modum, quo in dignitatibus nostris terrestribus, « et caducis honoribus nos habere debeamus; mo- « mentanei enim sunt, milleque periculis et casibus « obnoxii. » Jansenius similem quoque habet observationem, nimirum quod Christus hisce applausibus, et hac gloria mundana brevissimo tempore uti voluerit, idque ad nostram instructionem, ut scilicet a mundi honoribus semper essemus alieni : « Ut ad tempus abblandiens et accommodans se

« suorum affectibus, irrideret hujus mundi glo-
« riam ostenderetque quam sit inanis et infida,
« cum tantos applausus, tamque honorificas accla-
« mationes et tantum populi studium mox secuta
« sit Crux. » Hisce quoque consonat Paulus de Palatio dicens : « Ut intelligant qui pompas ambiunt,
« quam sit vicinum et germanum summum decus
« summo dedecori. » S. Lucas Christum in hoc triumpho amare flevisse scribit; unde Didacus Stella hanc deducit moralitatem, dum ait : « In medio
« triumphi in lachrymas prorumpit, intuens mun-
« danas has dignitates potius tristitia et fletu quam
« gaudio et risu esse prosequendas, si hujusmodi
« honores, quemadmodum Christus recepit, nos
« reciperemus, nobis detrimento minime essent. »

Et venissent Bethphage.

7. — In hoc loco, inquit Lucas Brugensis, sacerdotes, qui alternatim templo deserviebant, gregum suorum habebant pascua : « Sacerdotum villam
« fuisse veteres tractatores notant, forte quod victi-
« mas illic alerent, et cum foret opus, illi accipe-
« rent, ut prope aberat civitate. » Agnus igitur hic mysticus, qui pro humani generis redemptione sacrificandus erat, non sine mysterio in hoc loco conspicuus esse voluit, priusquam Jerosolymam cum solemnitate ingrederetur.

8. — S. Thomas, *in Matth.*, ait : « Vicus sacerdo-
« talis, quia sacerdotes serviebant templo per heb-
« domadas, vel idem est, quod domus maxillarum,
« quia hostiæ maxilla erat portio sacerdotalis; » ac proinde etiam ob hanc rationem Christus ad hunc locum opportune accessit, ut in sacrificio cruento non nisi semel offerendus, tanquam hostiam se sacerdotibus præsentaret, qui se tanquam sacrificium incruentum paulo post se eorumdem sacerdotum manibus ad finem usque sæculorum consignaturus erat.

9. — S. Hieronymus ait : « Qui sacerdotum
« vitulus erat, et confessionis portabat typum. »
S. Thomas pariter ait : « Volens appropinquare
« Jerusalem, venit per Bethphage, per domum
« confessionis. » Bethphage porro villa quædam erat in descensu montis Oliveti situata, inquit Lyranus, in qua sacerdotes habitabant, respiciebatque Jerosolymam, cui vicina erat, ut tanto promptiores ad templi cultum accurerre possent. B. Petrus Damianus similiter ad sacerdotes alludit, *Hom. in hac die*, indeque sequentia salutaria elicit documenta : « Bethphage interpretatur domus buccæ, et est in-
« tellectus sacerdotum, per quam designatur con-
« fessio; ad hanc Dominus venit, quia ad confi-
« tendum corda accendit. » Demum vero idem sanctus Pater discursum suum prosequitur, et per contextum hunc Evangelicum discurrendo ostendit, quonam modo vera pœnitentia institui possit : « Castellum, quod est contra Dominum, et ejus dis-
« cipulos, est animus obstinatus, propriæ deditus
« voluntati; duo discipuli ad illud missi sunt spes
« et timor; asina et pullus alligati, humilitas et
« simplicitas : hujusmodi enim animus aliquando
« novit, quid sit humilitas, quid simplicitas, et quod
« simpliciter et humiliter sit vivendum, sed quasi
« eas alligat et reponit, dum non vult eas opere
« exercere. Terret hunc timor, ubi a malo resi-
« puerit, minans ei tormenta; confortat eum spes,
« si pœnituerit, præmia pollicendo; compungitur
« his duobus animus; solvitur asina et pullus, cum
« obviam Domino eundo Bethphage, confitetur se
« peccasse, et promittit se deinceps humiliter et
« simpliciter victurum; et sic qui erat prius castel-
« lum diaboli, efficitur urbs fortitudinis nostræ
« Sion, Salvator ponitur in ea murus et antemurale;
« murus humilitas est, antemurale patientia. » Demum concludit, ad veram quamdam confessionem et emendationem vitæ nos exhortando : « Egredia-
« mur igitur obviam Domino Bethphage, conjuncti
« timore pœnæ, et spe cœlestis vitæ firmati, confi-
« tendo peccata humiliter et simpliciter, ambu-
« lando substratis vestibus nostræ carnalitatis, ut
« in nobis dignetur sedere Dominus, et nos secum
« in cœlestem Jerusalem introducere. »

In montem Oliveti.

10. — S. Anselmus, *in Matth.*, ait : « Mons vero
« Oliveti, eamdem etiam Ecclesiam primitivam si-
« gnificat; oliva enim fomentum gignit luminis,
« scilicet oleum, quod etiam carnem fovet, et læti-
« ficat, et in Sacramento Baptismatis ponitur. Præ-
« terea est etiam arbor pacis, quæ omnia Ecclesiæ
« conveniunt; Ecclesia enim pacifica et aliis pacem
« nuntiat, et eam Christus unctione spiritualium
« charismatum sanctificat, et luce scientiæ illumi-
« nat, et oleo exultationis, id est, gratia spirituali
« impinguat. »

11. — Interlinearis per hunc montem Oliveti, Ecclesiam quoque interpretatur, vel immensam Salvatoris dilectionem : « Significat Ecclesiam, vel
« celsitudinem dominicæ dilectionis. » S. Hieronymus de hoc monte in sensu mystico dicit : « Ubi
« lumen scientiæ, ibi laborum et dolorum requies. »

Additiones.

a. — *Cum appropinquasset Jesus Jerosolymis, et venissent Bethphage, ad montem Oliveti.* Magna fuerunt ea quæ Christus semper operatus est miracula, sed maximus fuit illud hodiernum, tam efficaciter operando in cordibus hominum, eadem ad tam ferventem sui amorem excitando, ut tanto cum triumpho prodeant illum recepturi. Et si mirandum quod aliquando mortuos revocavit ad vitam, profecto minus mirandum non est, quod hunc in cordibus Judæorum excitavit amorem, quia amor est vita animæ, quæ valde ingrata est, nisi Deum

amet, qui tot modis salutem ejus curat. *Nos scimus,* inquit S. Joannes Apostolus, I *Epis.,* III, 14, *quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus. Qui non diligit manet in morte.* At vero quænam amorem et mortem interest correspondantia? Nimirum quod sicut mors tunc sequitur quando anima separatur a corpore, ita quoque mors spiritualis animæ tunc accidit, quando Deus qui charitas et amor est, a nobis recedit. Unde S. Cyrillus Alexandrinus ait : « Mors proprie est, non « quæ animam dirimit a corpore, sed quæ a Deo « separat. Deus vita est, a quo qui distinguitur, « perit. » Porro homo primus est, qui mutuam illam Deum inter et animam conjunctionem disrumpit et tollit; homo enim primus est qui a Deo se separat, dum se per affectum ad creaturam convertendo, Deum Creatorem suum tergotenus aspicit, cum cæteroquin quod Deum attinet, ipsemet clare protestetur, dicens : *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum.* S. Thomas de Villanova, *Serm. de S. Maria Magdalena,* non immerito obstupescit, quod adeo pauci inveniantur qui Deum amant, taleque stuporis istius adducit argumentum, quo ingratitudini et negligentiæ nostræ, quam in hoc amore manifeste nimis exhibemus, vehementer improperat : « Considerate fratres mei, inquit, si hic Impe- « rator sui imperii et regni promitteret consortes « habere omnes qui eum diligerent, quot inveniret « in mundo dilectores. Proh pudor ! Ubique quærit « Deus tam gloriosus, tam pretiosus, tam immen- « sus, dilectores sui, invitat ad se amans quos ipse « condidit, donat plurima et plura promittit, et in « ipsis operibus suis vix invenit dilectorem sui. »

b. — *Et venissent Bethphage.* Vere venit, qui sponte venit. Non trahitur ad mortem, sed venit motus amoris igne, quem amorem plus in redemptione quam in creatione nostra ostendit; siquidem ipsemet in propria persona corpus assumendo passibile, redimere nos voluit. « Grandi dignatione, » inquit S. Augustinus, *lib. de dilec. Dei,* « primo « homini spiraculum vitæ desuper pius formator « infudit, sed multo majori charitate, pro eodem « homine non jam sua dedit, sed seipsum impen- « dit. Magnum quidem est de Deo quod esse me « sentio opus ejus, sed multo plus est quod trans- « iisse ipsum video in pretium meum. » Imo valde notandum est quod Apostolus, *Eph.,* II, 4, hanc in redemptione exhibitam charitatem *nimiam* intitularit : *Propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos.* Similiter S. Evangelista, cujus calamus a Spiritu Sancto, qui totus et merus amor est, directus fuit, amaram Domini Passionem excessus nomine circumscribere voluit, *Luc.,* IX, 31 : *Dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem.* Magis utique debitores sumus pro amore in redimendis, quam in creandis nobis exhibito. « Plus, Domine « Jesu, » inquit S. Ambrosius, *lib.* II *in Luc.,* « in- « juriis tuis debeo quod redemptus sum quam ope- « ribus quod creatus sum. »

c. — Non absque mysterio iter suum capit Dominus ad montem Oliveti, siquidem hic symbolum est misericordiæ, Dominus autem animas nostras redempturus, id non titulo justitiæ, sed misericordiæ fecit, nobis ostendere volens quanti animas nostras æstimarit, quantumque sit redemptionis pretium ex eo quod illas cum tanto sui dispendio salvet. Merito S. Apostolus nobis pretium magnum ob oculos ponit, quo sumus redempti, I *Cor.,* VI, 20 : *Empti estis enim pretio magno;* siquidem cum non solum una pretiosissimi sanguinis stilla, vel unica lachryma, aut unicum suspirium, sed etiam unicus interior voluntatis actus, ad redemptionem nostram sufficere potuisset, ipse tamen voluit ut esset *copiosa apud eum redemptio;* idque nullo alio fine quam ut in infinitæ æstimationis per hoc veniremus notitiam, qua animam nostram tanto pretio dignam esse æstimavit. Unde Eusebius Emissenus ait : « Quam pretiosus sis, si factorem forte non credis, « interroga Redemptorem. » Et S. Bernardinus ait : « Nota cum quanto pretio es redempta, quia « cum sanguine et vita Christi, ad denotandum « pretiositatem animæ, quia unus passus pedis et « unicus ictus oculi Christi erat sufficiens pro re- « demptione decem millium mundorum. » S. Bernardus, *Epis.* LIV, illa verba ponderat Salvatoris dicentis : *Quid prodest homini si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* Is enim qui hæc verba protulit, optime sciebat quonam sibi pretio mundus et quo anima constitisset; siquidem ad condendum mundum unicum duntaxat verbum adhibuit : *Ipse dixit, et facta sunt;* at vero, pro anima triginta trium annorum vitæ pœnosissimæ Iliadem impendit : « Nec totus mundus « sufficeret, » inquit Mellifluus Doctor. « Magna « res anima, quæ Christi sanguine redempta est, « gravis animæ casus, qui nonnisi Christi, cruce « potuit reparari. »

d. — Frequentissime Dominus commoratus est ad montem Oliveti, nec sine mysterio ; mons enim Oliveti symbolum est misericordiæ, in qua Deus sive quoad se erga nos, sive quoad nos erga alios, valde sibi complacet, maxime vero quando misericordiam exercemus in pauperes et egenos, per quam ingens salutis pignus nobis acquirimus. Regius Propheta David de viro eleemosynario disserens, ab omnium bonorum datore vitam ei auguratur et beatitudinem, dum ait, *Psal.* XL, 3 : *Dominus vivificet eum et beatum faciat eum;* ingens enim salutis suæ pignus tenet, qui pauperibus compassionem exhibet. S. Chrysologus, *Serm.* VIII, Redemptorem nostrum dixisse observans : *Misericordiam* volo, inquit : « Humanam misericordiam « petit, ut largiatur divinam; est in cœlis miseri- « cordia, ad quam per terrenas misericordias per-

« venitur. Dicturus causam in judicio Dei, patronam « tibi misericordiam, per quam liberari possis, « assume. » Quævis alia via nos fallere potest, præterquam illa quæ trita et regia via est; in omnibus aliis operibus bonis aliquis reperiri potest scopulus, in quem impingentes labamur; at vero, quoad eleemosynam ex charitate et amore Dei factam, infallibilem habemus securitatem, quod ducatum nobis præstabit in patriam cœlestem; ac proinde S. Thomas de Villanova dignum hoc ei attribuit encomium, dum ait : « Eia, arripite viam salutis, « viam regiam et tutam, intelligite super egenum « et pauperem, ut cum ipsi egueritis, intelligat « Deus super vos. » Quot equidem Confessores, Martyres, Virgines et Apostoli in eremis sepulti contabuere, vivi aut equuleis se excruciari permiserunt? Nihilominus in regnum cœlorum admittendi nihil horum sibi dici audient a Christo, sed duntaxat : *Esurivi*, etc. Ideoque S. Chrysostomus, *Serm.* XIV, ait : « Quod Abel passus sit, quod servavit mun- « dum Noe, quod Abraham fidem suscepit, quod « Moyses legem tulit, quod Petrus crucem resupi- « nus ascendit, Deus tacet, et hoc clamat solum, « quod comedit pauper. »

e. — Bethphage viculus erat Bethaniæ propinquus qui, ad radices montis Oliveti situs, extabat quinque stadiis ab urbe Jerosolyma distans, ut tradit Josephus, *lib.* XX *Antiq.* Hic autem vicus Bethphage constitutus erat in orificio seu in ore vallis Josaphat, ut docet S. Hieronymus, *in cap.* XXV *Matth.* In hac autem valle Josaphat erat via quæ ducebat ad portam auream templi. Per hanc autem vallem quæ reservata est extremo judicio, voluit Christus ingredi cum regali triumpho, in civitatem ad mortem, ut innueret, in extremo judicio exactam rationem sumendam esse ab iis qui mortem et passionem Christi contempserunt.

f. — Magnum certe miraculum et evidens divinitatis indicium, subito corda hominum movere ad amorem et reverentiam, idque in statu vili et abjecto; quod hodie in Christo videre licet, dum tam efficaciter in cordibus Judæorum tantam in se excitavit reverentiam, ut cum tanto eum triumpho recipere cogitarent; sic etiam evidens veræ fidei argumentum est, quod illa in tam brevi temporis spatio, per homines idiotas et illitteratos, tanto cum fructu fuerit ad omnes populos extensa, ut cum gaudio et applausu illam receperint. S. Bernardinus in quodam sermone *de fide* disserens, tria hæc ponderanda esse dicit, scilicet : « Quinam hanc « fidem prædicaverint; secundo, quid prædicave- « rint; tertio, quibus prædicaverint. » Hæc enim tria, inquit Sanctus, si attente considerentur, clare totum mundum non sine miraculis ad Christum conversum fuisse apparebit, quamvis, inquit, hoc miraculorum omnium maximum fuerit; citatque auctoritatem S. Augustini dicentis : « Non minus incredi- « bile est homines ignobiles, infimos, paucissimos- « que atque imperitos, rem tam incredibilem, tam « efficaciter mundo et in illo etiam doctis, persua- « dere potuisse ut mundus illa credat, sicut et cre- « didisse videtur. » D. Chrysostomus, *Hom.* XXXIV *in Matth.*, tantum miraculum obstupescit dicens : « O « rem novam atque inauditam in natura! Judæo- « rum innumera millia Romani tunc vicerunt atque « cœperunt, et a duodecim viris nudis atque iner- « mibus superati sunt. Quæ oratio exponere pote- « rit tanti miraculi magnitudinem? » At vero quænam, obsecro, doctrina per illos tradenda erat? Difficillima profecto, omnemqué exsuperans intellectus humani capacitatem, longeque difficilior voluntati, ut illam amplexaretur. S. Bernardinus citat S. Augustinum, *lib.* XXII *de Civit. Dei, cap.* XX, dicentem : « Quid incredibilius quam quod a legem « contrariam carni et sanguini, Doctores pauci, « rudes et pauperes possent plurimos potentes et « sapientes convertere? Quod quidem patet de « multis sapientibus primo fidei rebellibus, postea « conversis. » Neque Christianos ad Christum volup- « tates carnales traxerunt, aut vita Epicuri et Sardanapali, sicut Mahometes et Lutherus traxerunt hæreticos, sed virtus Evangelicæ veritatis et crucis.

g. — Multi varias adducunt rationes, cur Christus Dominus ante probrosam passionem suam, publice cum tanta pompa et Majestate ingredi voluerit. Aliquam et satis fundatam rationem insinuat sancta Mater Ecclesia, dum crucem hoc præcipue titulo condecorat : « Triumphale lignum : Super « crucis trophæum, Dic triumphum nobilem, Qua- « liter Redemptor orbis, Immolatus vicerit. » Nam Filius Dei in variis quidem occasionibus testatam facere voluit lætitiam, quacum se ad redemptionis nostræ opus consummandum accingebat; at vero, dum illi jam proxime vicinus esset, ostendere nobis voluit, quod ad opus illud se haberet, haud secus quam ut triumphum aliquem reciperet.

Versus 2.

Tunc Jesus misit duos discipulos, dicens eis : Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea, solvite et adducite mihi.

Tunc Jesus misit duos discipulos.

1. — Glossa duos hosce discipulos Petrum et Philippum fuisse existimat; siquidem hi primi fuerunt, qui præ aliis gentibus prædicarunt : « Philip- « pus Samariam convertit, quam asinam interpre- « tantur; Petrus Cornelium, quasi Samariæ pul- « lum. » S. Thomas per hanc missionem illam præfiguratam esse dicit, qua omnes Apostoli in varias mundi partes fidei plantandæ causa mittendi erant : » Significavit missionem Apostolorum in

« hunc mundum. » Porro duo soli missi fuerunt, sed ut S. Bonaventura advertit : « Per duos discipulos missos intelligitur universitas discipulorum « missorum ad convertendum mundum, et maxime « populum gentium. »

2. — Sacri Expositores varia in hoc numero mysteria considerant; et quidem S. Hieronymus ait : « Id est, scientiam et opera. » Glossa dicit : « Duo, propter scientiam veritatis, et munditiam « operis, et sacramentum geminæ dilectionis prædicaturi. » S. Thomas inquit : « Sed duos, ut « significaret charitatem, quæ consistit saltem inter « duos; vel significat vitam activam, et contemplativam. »

3. — Hugo Cardinalis, *in Matth.*, ad peccatorum nostrorum confessionem alludens dicit : « Moraliter « isti sunt timor et amor; timor solvit asinam et « pullum, nam *timor Domini expellit peccatum*, « *Eccli.*, I, 27. Amor veniam impetrat, et sic ad « Jesum adducit. »

Ite in castellum quod contra vos est.

4. — Dionysius Carthusianus per castellum istud Jerosolymam intelligendam esse censet : « Hoc est, « in civitatem Jerusalem ; » at vero quia forte dicet aliquis, cur Dominus civitatem illam adeo vastam, adeo sumptuose fabricatam, totius Palæstinæ metropolim, castellum appellat? ideo duas ejus rationes adducit; unam quidem litteralem : « Propter « situm loci, quia in montibus erat sita; vel ob for« titudinem murorum et munitionum. » Alia ratio est, quia « despective vocatur castellum, quia non « fuit in ea vera unio civium, sed magna dissensio. »

5. — S. Bonaventura, *in Luc.*, verba illa considerat : *Quod contra vos est*; licet enim Cajetanus illorum verborum hunc sensum esse dicat : « Quod e re« gione ad vos situm est; » attamen Seraphicus hic Doctor scribit : « Per castellum illud, quod est con« tra discipulos, intelligitur mundus, de quo Joan« nes, XV, 18 : *Si mundus vos odit, scitote quia me « priorem vobis odio habuit*; et tamen in hunc misit « discipulos ad prædicandum. »

6. — Hugo Cardinalis super Matthæum ad peccatorem induratum alludens, ita scribit : « Cor « peccatoris est cogitationibus quasi muris et pro« pugnaculis munitum. *Psal.* LIX, 11 : *Quis deducet « me in civitatem munitam?* ad quod prædicti disci« puli mittuntur, ut solvant asinam et pullum, et « adducant ad Jesum : alia est caro lasciva, pigra, « stolida; pullus carnalis affectus, uterque ligatur, « id est, voluptatum illecebris irretitur. »

7. — S. Bernardus, *Serm. in hac fer.*, ait : « Cas« tellum, quod contra discipulos Christi est, anima « est peccatrix, quæ per elationem internis et spi« ritualibus Redemptoris nostri virtutibus contraria « est. »

Et statim invenietis:

8. — Chrysostomus, *Hom.* LVII *in Matth.*, in hoc Christi præcepto varia Divinitatis suæ signa observat : « Diligenter observa, quot mirabilia peragit, « et quot prophetias adimplet; asinam inventuros « prædixit; neminem prohibiturum, et omnes taci« turos affirmavit; non enim parvum est, cum tra« herentur jumenta, nihil dixisse, et si dixerunt, « cum audissent, quia Dominus illis indigeret, ces« sisse, maxime cum non ipsum, sed discipulos « ejus viderent. »

9. — Non solum illis, quod jumenta subito inventuri essent, prædixit, verum etiam illis insinuare voluisse videtur, quod animalia illa illis confestim paritura, neutiquam vero recalcitratura sint. S. Jacobus in Epistola sua Canonica III, 3, dicit : *Si equis frena in ora mittimus ad consentiendum nobis, et omne corpus illorum circumferimus*. Porro equus ad motum manus, vel virgæ nutum, ad minimum freni motum, vel ad minimam calcaris puncturam, subito promptus est sive ad sistendum gressum vel cursum, sive ad accelerandum, sive ad se movendum; sive ad saltandum, sive ad tardius gradiendum : at vero animæ fideles, quæ in oratione Dominica quotidie protestantur, petuntque ut Dei in ipsis voluntas adimpleatur : *Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra*, quam sunt Deo rebelles et contumaces! Tertullianus, *de Patien.*, c. IV, ait : « Etiam « de pecudibus, etiam de bestiis obedientiam expri« mimus, intelligentes usibus nostris eas a Domino « provisas et traditas; » en vero quæ inde ab eodem pervetusto scriptore deducitur consequentia, merito nos erubescere facit; subdit enim : « Meliora ergo « nobis erunt in obsequii disciplina, quæ nobis « Deus subdit. »

Asinam alligatam, et pullum cum ea.

10. — Interlinearis per asinam Judaismum intelligit : « Judæos legis jugo domitos, sed tamen « peccatis irretitos. » Venerabilis Beda, *in Matth.*, similiter ait : « Asina Synagoga, quæ legis jugum « traxerat : pullus asinæ lascivum et liberum natio« num populum demonstrat. » Glossa addit : « Cui « nullus Doctorum frenum correctionis imposuit, « liber, et lascivus, qui et ipse vinculis peccatorum « irretitus erat; omnes enim peccaverunt, et egent « gratia Dei. » Observandum est ex Glossa eadem quoque, quod quia S. Matthæus Hebræis scribebat, ideo, ne eos in salutis suæ desperationem adigeret, eisdem significat, quod præter pullum etiam asinam insidere voluerint. « Docens non desperare salutem « Hebræis, si pœniteant. » Eadem quoque Glossa textum citat S. Marci dicentis : « Pullum nunc ante « januam in bivio inventum; janua Christus, extra « quam populus gentium stabat, ligatus non in « una via fidei, sed in diversis erroribus. » Scien-

dum insuper est, quod Lucas altam quamdam de hoc pullo circumstantiam adducat; dicit enim : *Invenietis pullum asinæ alligatum, cui nullus unquam hominum sedit.* D. Chrysostomus hoc loco, *Hom.* LXVII *in Matth.*, Judæos interrogat, an ullus unquam Rex pullo asinæ insidens Jerosolymam ingressus fuerit? Nullus utique præter Christum : « Hæc faciebat, ut figuris ventura significaret. Hic « enim Ecclesia et novus populus olim immundus « per pullum significatur, qui postquam in eo Jesus « quievit, ab omni sorde deliberatus, mundus « effectus est. » Cajetanus, *in Matth.*, ait : « Non « elephantem, non camelum, non equum, non « mulum, sed asinam et pullum, ut ex eis manifes- « tis indiciis tanto tempore ante prædictis, nullus « relinqueretur excusationi Jerosolymitarum lo- « cus. » Idem quoque Doctor considerat, quod tametsi animal istud indomitum fuerit, adeo tamen se quietum exhibuerit : « Admirare quomodo dum « esset indomitus et freni omnino expers, non « resiliit, nec reluctatus est, sed quiete quasi as- « suetus ferebat. Gentium enim obedientia hinc « significatur, et repentina in meliorem vitam mu- « tatio : *Saulus adhuc spirans minarum et cædis in « discipulos Domini*; » at vero vix Christus Dominus noster effrenum hunc pullum, Saulum videlicet, sibi et in sessioni suæ vendicavit, ex quo illum in terram dejiciendo, cum ecce subito dixit : *Domine, quid me vis facere? Benjamin lupus rapax* in agnum mansuetissimum commutatus fuit.

11. — Theophylactus super Matthæum, ad diversitatem se reflectit, qua Evangelistæ historiam hanc referunt : « siquidem S. Lucas et S. Marcus « subjugalem solum dixerunt; Matthæus autem, « asinam et pullum; non dixerunt autem contra- « ria; ducentes enim pullum secuta est mater; » ambo autem hæc animalia ligata erant, quia tam populum gentilem quam Judaicum, inquit Beda, « ingrediente mundum prædicatore, perfidiæ vin- « culis, et funiculis peccatorum invenerunt alliga- « tum. » *Job.*, XI, 12 : *Vanus in superbiam erigitur, « et tanquam pullum onagri se liberum natum putat*; « sed alligatus dicitur funibus peccatorum, » inquit S. Bonaventura.

12. — Chrysostomus summam ejus humilitatem, quam in summo honorum apice in hoc Evangelio constitutus, exhibere voluit, dum Jerosolymam triumphabundus ingrediens in humili hoc jumento sedere voluit, considerans ait : « Regulas nobis « præbet, ne majora quam necessarius usus exigat, « requiramus; itaque quando etiam nascebatur, « non magnificas ædes, non locupletem matrem, « sed pauperrimam, et fabro desponsatam elegit, et « in tugurio nascitur, et in præsepio ponitur. » Imo vero tam nativitatem quam mortem glorioso triumpho honorare voluisse videtur, sed triumpho humilitatis; in nativitate sua enim loco currus triumphalis præsepe habuit, equorum loco bovem et asinum adhibuit, pro symphoniis choros angelicos, nunquam hactenus visam stellam pro ignibus artificialibus habuit, populus applaudens pauperes fuere pastores; Magnates obsequia et tributa sua ei offerentes, tres fuere Reges orientales. In morte similiter currus ejus triumphalis fuit crucis patibulum, diadema corona ejus spinea, sceptrum clavi, lacera purpura chlamys regia, lautum ejus convivium ex aceto et felle præparatum fuit; populus festivos ei applausus faciens Judæi fuere vociferantes : *Tolle, tolle*; Capitolium, in quod ductus est, Calvariæ mons funestissimus; Magnates denique et Principes, a quibus utrinque stipari visus est, duo fuerunt latrones.

13. — Hugo Cardinalis, *in Luc.*, de pullo isthoc in sensu mystico ita scribit : « Pullus asinæ alliga- « tus, est affectus animæ triplici vinculo ligatus, « quod est lascivia juventutis, sanitas corporalis, « prosperitas mundialis. »

14. — S. Hieronymus quoque de hoc jumento in sensu morali tractans, ita scribit : *Per asinam alligatam, animam peccatricem* intellige; de peccatore enim Spiritus Sanctus, per os Davidis, testatur, *Psal.* XLVIII, 13, dicens : *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus* : at vero quando homo Deo rebellis adversitatum funibus a Deo stringitur et ligatur, facile et sine ulla recalcitratione se a Deo duci et trahi patitur, *Psal.* LXXXII, 17 : *Imple facies eorum ignominia, et quærent nomen tuum, Domine.* Ubi S. Augustinus ait : « Horum facies salubriter impletur ignominia, ut « quærant nomen Domini. »

Solvite.

15. — *Absolvite a vinculis errorum et peccati*, inquit Dionysius Carthusianus, *Matth.*, XVIII, 18 : *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlis.* Apostoli enim gentiles, ad quos Evangelii prædicandi causa missi fuerant, ab innumeris superstitionum, magiarum, idololatriæ, vitiorum et scelerum vinculis et erroribus liberare et eximere debebant. Unde Glossa Interlinearis ait : « Solvite a « peccatis; » siquidem, ut Origenes dicit : « Ascen- « dens cœlum jussit discipulis, ut solverent pecca- « tores, dans eis Spiritum Sanctum; » eadem septimana consecravit Sacerdotes, et in die Resurrectionis in ordine ad potestatem remittendi peccata, contulit illis Spiritum Sanctum, *Joan.*, XX, 22 : *Insufflavit in eos dicens : Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; nimirum triumphum suum associatum esse voluit liberatione et absolutione animarum ligatarum a vinculis peccatorum, ad denotandum nobis, quod in hoc victoriam, trophæa, et triumphos suos habeat repositos, id est, in eo, quod est peccatoribus peccata eorum remittere et condonare. Sanctus Apostolus, I *Cor.*,

xv, 55, proinde ait : *Ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus? stimulus autem mortis peccatum est; Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum Jesum Christum;* hanc enim victoriam, id est, virtutem superando, mortem peccati, per Christum et sanguinem ejus pretiosissimum effusum obtinuimus.

Et adducite mihi.

16. — Sed quonam modo id fiet? « Per doctri-
« nam vestram, » inquit Chrysostomus, *Hom.* xxxvii *in Matth.*, « per miracula vestra adducite, id est,
« ad gloriam meam corrigite illos. » S. Anselmus hanc commissionem prælatis et superioribus datam fuisse considerat : « Ecclesiastici, qui semper debent
« prædicare populo, per orationes, et confessiones,
« et pœnitentiam, et jejunium. »

17. — Albertus Magnus ait : « Adducite per
« attractionem charitatis. » In Osea, xi, 4, etenim Dominus dicit : *In funiculis Adam traham eos, in funiculis charitatis.*

18. — Porro pro Christo ligari et vinciri, vera filiorum Dei libertate frui est : *Ego Paulus vinctus Christi Jesu.* S. Ambrosius, *in Psal.* xlv, dicit :
« Christus quos alligat, liberat, quos astringit, ab-
« solvit. »

Additiones.

a. — *Tunc Jesus misit duos discipulos, dicens eis : Ite in castellum quod contra vos est.* Joannes Geometra existimat hoc castellum, ad quod mittuntur discipuli, fuisse Bethaniam. Unde ait : « Illuc ubi
« obedientia, ubi locus sacerdotibus mancipatur,
« mittit Dominus Apostolos suos, ut solvant asinæ
« pullum. » Potius Christus mittit in Bethaniam quam in alium locum : Bethania enim domus obedientiæ significatur, ideo pro significatione ad illam destinat discipulos, quia solum in illis, qui in obedientia vivunt et serviunt, Dominus amat triumphare, ac regnare; quia obedientia Deo est gratissima virtus. Gratiam Dei et cor ipsius nobis comparare possumus, si voluntatem nostram in ejus voluntatem consignaverimus : *Deus* enim *ab initio constituit hominem,* ut Ecclesiasticus, xv, 14, ait, *et reliquit illum in manu consilii sui;* adeoque tametsi cuncta alia in Dei dispositione sint posita, sola tamen voluntas et liberum arbitrium in nostra posita sunt potestate. Ac proinde quando nos libertate quoque nostra nos privamus, eique liberum arbitrium nostrum subjicimus, hoc profecto maximum est donum, quod ei offerre possumus, quodque præ cunctis aliis donis Deo est acceptissimum. Atque hinc est, quod Deus cor et voluntatem nostram anxie a nobis postulet dicens : *Præbe fili mi cor tuum mihi,* id est, voluntatem tuam, quæ nomine cordis denotatur; quia sicut hoc est primum mobile omnium sensuum nostrorum, omniumque motuum principium, quod omnibus membris vitam impertitur et calorem; ita quoque voluntas omnium motuum spiritualium anima est origo, ad cujus imperium ipsi quoque sensus regulantur. Unde dicere possumus quod si voluntatem Deo donaverimus, nos totos et quidquid est in facultate nostra, hominem scilicet interiorem et exteriorem ei donabimus. Unde Taulerus, magnus vitæ spiritualis magister, sequentes doctrinas tradit : « Obedientia
« tanta virtus est, ut vel minimum aliquod opus ex
« ea factum, qualecumque fuerit, multo melius,
« Deoque acceptius sit, quolibet alio opere, quam-
« libet etiam magno, quod sine obedientia peragi-
« tur; sive sit Missæ auditio, sive lectio, sive ora-
« tio, sive quodlibet bonum opus, quod excogitari
« possit. » Venerabilis Abbas Blosius refert revelationem quamdam a Christo S. Brigittæ his verbis manifestatam : « Christus dixit, audiente Brigitta :
« Omnes veræ virtutes ex charitate, sicut rami ex
« arbore procedunt, inter quas virtutes obedientia
« primatum tenet. Unde mihi amicissimus est, qui
« se ex humilitate subjicit, voluntatemque suam in
« manibus aliorum reponit, ita ut eam sequi nolit.
« Nam et ego qui sum omnium perfectissimus,
« atque ipsa perfectio, obedivi Patri usque ad mor-
« tem, ut exemplo meo ostenderem quam placitum
« sit Deo propriam voluntatem abnegare. » Porro Salvator noster suam erga æternum Patrem suum obedientiam, cibum suum appellavit, quasi dicere vellet : Quam gratus et sapidus est cibus palato, ad sustentationem corporis, tam accepta et grata est mihi eximia hæc virtus.

b. — E contra D. Bernardus, *Ser. in Ramis pal.*, per castellum intelligit superbiam et elationem.
« Castellum, » ait, « quod contra discipulos Christi
« est, anima est peccatrix, quæ per elationem,
« internis et spiritualibus Redemptoris nostri virtu-
« tibus contraria est. Talis anima turrim elationis
« habet. » Per duos illos discipulos a Christo missos, intelligitur charitas; duo enim sunt præcepta charitatis. Per castellum ergo *quod contra vos est,* denotatur elatio ac superbia; nihil enim magis est contrarium divino amori, ac charitati, quam elationis tumor; et ideo suis discipulis, quos in charitate instruebat, ait, quod elationis castellum contra eos est, ut ad recipiendas gratias et dona Dei, alta fugiant et humilia quærant. Certum equidem est auctorem gratiæ Christum esse, *per quem,* ut Apostolus, *Rom.*, i, 5, ait, *accepimus gratiam;* at vero, nescio, an aliquando observaveritis, cuinam rei Christus ipse gratiam assimilaverit; nimirum aquæ elemento; cum enim cum lasciva illa muliere Samaritana discurreret, ut eam ad divinæ gratiæ suæ infusionem disponeret, dixit ei : *Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, fiet ei fons aquæ salientis in vitam æternam.* Cur vero Salvator noster divinam gratiam suam fonti aquæ salientis comparavit, S. Bernardinus his verbis insinuat : « Per talem aquam

« gratia gratum faciens designatur. » Sicut enim aqua quantum deorsum descendit, tantumdem quoque denuo ascendit in altum; eadem quoque proportione, tantum gratia ascendit in animam quanto illa profundius se humiliat. Præterea aqua, experientia teste, loca profunda naturaliter diligit; eadem pariter est divinæ gratiæ conditio, quod scilicet centrum suum in animabus humilibus habeat.

c. — Credendum non est summam illam Patris Sapientiam, sine maximo consilio, usum horum jumentorum requisivisse, qui toties pedibus Jerusalem ingressus fuerat. Quid enim stolida animalia ad triumphi pompam et gloriam faciunt? Multum per omnem modum. His enim duobus jumentis, lapsos primos nostros parentes et consequenter omnem peccatorem adumbrari, philosophatur S. Ambrosius, quorum miserabilem ruinam, tum reparationem et resurrectionem hac brevi historia designari ait. Prima enim miseria in quam homines lapsi sunt, ea est, quam Regius Propheta designavit, *Psal.* XLVIII, 13, dum ait : *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus.* Ideoque commodissime hoc jumentorum genere, quæ inter cætera animalia abjectissima sunt, designantur, ut appareat e quanta amplitudine, ac dignitate, in quantam ruditatem ac vilitatem miser homo delapsus sit. Quam rem apertissime in plerisque hominibus videmus, qui ad divina percipienda rudissimis his jumentis similes existunt. Cujus rei gratia non solum peccatum bestiæ, sed et peccatores ferarum aliorumque vilium animalium, nominibus a SS. Patribus appellantur. Deus, S. Petro, peccatores, in extasi delineare volens, quos per prædicationem suam ad veram perducturus esset notitiam, eidem cœlitus amplum quoddam linteum dimisit, in quo non Cherubini, non stellæ, non gemmæ, sed deformia animalia effigiata erant. Dicit enim sacer textus, *Act. Apos.*, V, 11 : *Vidit cœlum apertum et descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia et serpentia terræ, et volatilia cœli.* Isaias Propheta, L, 2, per magis tritas et populares Hierosolymæ plateas oberrans, lamentabatur se nullum invenire hominem : *Veni et non erat vir, sive homo;* tamen densæ quidam populi multitudini prædicabat; cur igitur se hominem non invenire conquerebatur? Respondet S. Hieronymus : « Omnes enim viri et hominis « imaginem relinquentes, bestiarum et serpentium « sumpsere imagines. » Unde ad Herodem, propter malitiam dicitur : *Ite et discite vulpi illi;* et ad Pharisæos : *Genimina viperarum;* et ad libidinosos : *Equi insanientes in fœminas facti sunt;* et de voluptuosis : *Nolite margaritas vestras mittere ante porcos;* et impudentibus : *Neque sanctum date canibus.*

d. — Ligata animalia quod per peccata ligatum designent hominem, jam audivimus. Nam quid miser homo a peccato haberet nisi laqueos? Quid post miseram servitutem, exhibitam prope infinitis dominis maneret misero peccatori, nisi vinculum, nisi restes, nisi laqueos? *Invenietis asinam alligatam.* Hoc unum tenebrarum priuceps quibus peccator servit, meditatur, ut sua principia mille constringant laquei. Eleganter D. Athanasius, qui expendit id a S. Luca exaratum, *cap.* XIX, nempe quod discipuli Christi Domini mandatum tunc exequentes, asinam et pullum solvere nituntur : *Sed tunc dixerunt domini ejus ad discipulos.* « Qualis igitur est « hic pullus, » ait, « qui non unum Dominum « habet sed plures? Nonne si mente præditus esset, « sufficeret ei, si unus dominus assideret? Nunc « autem complures sunt ejus domini et nullus « eorum negotia obit, nemo eorum abscedit; imo « nullum illis aliud opus in manibus, quam ut « asellum in bivio alligent. Asinus interea præsepe « non habet, diversorium non habet; non est, qui « in forum descendat; id tantum agitur ut pullus « vinciatur. » Sic durissimam servitutem, atque vincula inducit et injicit homini peccatum, ut major servitus et indignior esse non possit.

e. — Misera profecto servitus cui vagum jus est, multos enim habent dominos, qui unum non habent. Dum enim peccator asinino stupore correptus, peccatis servit, nil a pene innumeris dominis habet, quam vincula, quam laqueos. Audis asinam inveniendam, ligatam, non pastam, cum vinculis, non cum præsepe, crudelibus obsitam dominis, sed qui nihil curent, nihil spectent aliud quam quod duris prematur laqueis. Et merito, dum enim impii unius veri Domini jugum a se repulerunt, multis non tam dominis quam tyrannis serviunt. S. Augustinus, *lib.* IV *de Civ. Dei,* ait : « Bonus etiamsi ser- « viat, liber est; malus autem, etiamsi regnet, « servus est. Nec unius hominis, sed quod gravius « est, tot dominorum quot vitiorum. » S. Hieronymus, in Isaiæ *cap.* L, inquit : « Quod peccatis suis « unusquisque venumdetur, dum proprio arbitrio « derelicti, nostra voluntate vel ad malum ducimur « et Paulus Apostolus docet : *Ego autem carnalis « sum, venumdatus sub peccato; qui enim facit peccatum, servus est peccati.* Et quomodo avari atque « raptores servi sunt mammonæ, sic omne peccatum dominatur peccatoribus, quibus dicitur : « *Non regnet peccatum in mortali vestro corpore.* » S. Chrysostomus, *in Psal.* CXXV, ita scribit : « Qui « ceperunt aliquos jure belli, captis sæpe parcunt, « et si aut aquari, aut lignari, aut equos pascere « jusserint, animam minime læserint. Qui peccati « autem captivus factus est, habet sævum et barbarum dominum, qui cogit eum facere res turpissimas; non enim parcere et misereri novit hæc « vitii tyrannis. Audi qualiter cum miserum et « infelicem Judam accepisset captivum, minime ei

« pepercerit, sed sacrilegum et proditorem fecerit. « Deinde, postquam scelus perpetrasset, eum in « theatrum Judæorum produxerit, et maleficium « revelaverit, et nec sic quidem permiserit, ut per- « ciperet fructum pœnitentiæ, sed ante pœniten- « tiam perduxerit ad laqueum. Est enim sævus « tyrannus, qui jubet quæ sunt improba et eos qui « obediunt, ignominia afficit. »

f. — Cum sibi asellum adduci jubet Dominus notanter meminit ligaminum ejus : *Invenietis asinam ligatam*. Ea enim sunt quæ maxime animam peccatricem, per asinam intellectam, Deo commendant et ad Deum adducunt, nimirum vincula, calamitates et afflictiones. En superbissimum illum regem Babylonis Nabuchodonosor, quem superbia sua in bruti similitudinem adeo convertit, ut pulsus regno in agro cum feris versaretur, ut meminit Daniel, IV : *Ex omnibus abjectus est et fœnum ut bos comedit*. Quid plura? Hæc illum pœna dignum fecit, ut a Domino susciperetur, Deumque cœli agnosceret. Quis igitur contemnet calamitates? Quis afflictiones pavebit, quæ etiam in peccatoribus divinos oculos trahunt et eos ad Deum perducunt? Sic decorant etiam nocentes afflictiones et ærumnæ quæ ut plurimum conversioni nostræ et pœnitentiæ cooperantur. Innumera sacræ Scripturæ extant testimonia, quibus certificamur, quod tribulationes ad Deum nos ire et recurrere compellant; at hic versiculus Psalmistæ, *Psal.* LXXXII, 17 : *Imple facies eorum ignominia et quærent nomen tuum, Domine*, omnium rationum idipsum probantium Achilles est. Quem sic exponit Albertus Magnus : « Ignominia, vilitate, « opprobriis et abjectione cum culpis, quærent « nomen tuum qui antea quærere noluerunt. » Accedit Augustinus dicens : « Quærent nomen tuum « qui suum quæsierunt. » Dionysius Carthusianus hunc textum interpretatur de iis qui in peccatis jam contraxerunt habitum et se convertunt duntaxat ex timoris instinctu. Post quam expositionem subjungit : « Accipi potest in bono, eritque sensus : « Da Domine, ut in præsenti refutentur et contem- « nantur, ac vituperentur, secundum quod pecca- « tores sunt, quatenus ex ipsa sua ignominia cessent « peccare. Quemadmodum enim per adulationem « et laudem falsissimam roboratur peccator in « culpa, ita per ignominiam sibi illatam a malo « retrahitur, dum se ab omnibus argui contuetur; « et ita salubriter quærent nomen tuum Domine, « per pœnitentiam salutarem et veram compunc- « tionem. Pertinere quippe videtur hoc ad eos, de « quibus in Evangelio scriptum est : *Compelle « intrare*. »

g. — Inquisitione dignum est, cur Dominus, ad equitandum, jumenta quæsierit, quem nunquam equitasse sacra pagina commemorat? Numquid per mediam Samariam transiens in Galilæam phalerato vectus equo, haud lassatur? Aut non potius ex itinere fatigatus, supra fontem residens, quiescit? Igitur in brevi hoc itinere, cur præter morem quærit adeo humile et abjectum vehiculum, qualis asina et pullus erant, quæ stolida animalia ad tantæ gloriæ et triumphi diem nihil conferebant? « Christi « actio, » ait S. Gregorius, « nostra est instructio. » Asina ergo illa, ut sentiunt S. Hieronymus, Beda, Albertus Magnus, D. Bonaventura, natura erat humana, alligata peccati vinculo, cum qua congrue pullus describitur; nam cum anima alligata est peccato, nisi per pœnitentiam resurgat, statim plurimorum est fœcunda, multaque alia edit ac parturit. Et vero hanc peccatorum multiplicitatem, severum esse vindicis justitiæ divinæ supplicium, ex quadam S. Gregorii expositione facile colligitur. Hic enim explicans verba illa : *Viam fecit iræ suæ*, ita scribit : « Cor quippe Dominus prioribus meritis « aggravatum, juste permittit etiam subsequen- « tibus malignorum spirituum persuasionibus falli, « quod cum digne in culpa trahitur, reatus ejus in « pœna cumulatur; unde et iræ suæ Dominus viam « de semita fecisse perhibetur, latior enim est via, « quam semita; ex semita vero iræ suæ viam facere, « est iræ causas districte judicando dilatare, ut, qui « illuminati agere recte noluerunt, juste cæcati « adhuc faciant, unde amplius puniri mereantur. » Ecclesiasticus, III, 29, ait : *Peccator adjiciet ad peccandum*; hisque verbis quamdam nobis manifestat veritatem, continua impiorum experientia comprobatam; hi enim postquam timorem Dei deposuerunt, in cujusvis peccati barathrum sese præcipites agunt. Græcus textus legit : *Peccator addet peccatu super peccata*. « De minoribus corruet « ad majora, » inquit Dionysius Carthusianus, « scandalizabitque proximos et tandem sic excæ- « catur, ut glorietur, cum malefecerit, vel excuset « se false, ac in pessimam consuetudinem ruat, ita « ut vitia sua, quamvis enormia, parum aut nil « ponderet. Peccatum namque quod per pœniten- « tiam non deletur, suo more pondere trahit ad « aliud; ideo quanto quis frequentius ac gravius « Deum offendit, tanto plus meretur relinqui ab « eo; at juste relictus cadit assidue gravius. » Hanc eamdem doctrinam B. Laurentius Justinianus exemplificat in S. Petro Christum turpiter abnegante : « Prius quippe Christum simpliciter negavit dicens : « *Mulier, non sum*. Deinde ex priore delicto effectus « debilior, cum juramento veritatem se nescire « fatetur. Postremo tanquam sine resurrectionis « spe mortuus, anathematizatione Dei Filium sper- « nit et abjicit. De similibus ait Propheta : *Væ qui « trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis et quasi « vinculum plaustri peccatum*. »

h. — Moraliter communi sanctorum Patrum sententia, per asinam alligatam intelligitur peccator, juxta illud, *Prov.*, V, 22 : *Impius funibus peccatorum suorum constringitur*. Ministerio ergo sacerdotum a

peccatis absolvendus est, ut ad Christum veniat; hoc enim est officium sacerdotum; unde imperterriti, se pro animarum salute exponere debent. S. Paulus Apostolus, in persona Timothei omnes Ecclesiasticos docere voluit quod videlicet, ratione ministerii sacri ad laborandum destinati sint, non vero ad deliciandum. Et ideo inquit, II *Epis.*, IV, 5 : *In omnibus labora.* Ubi S. Thomas ait : « *Labora,* et hoc « *in omnibus,* et in omni genere hominum. » Ecclesiastici enim sine ullo personarum discrimine indefessi esse debent, cooperando tam ad salutem, et profectum animæ alicujus pauperis, et servi, quam divitis, aut principis, adducitque illum textum Isaiæ, XXXII : *Beati, qui seminastis super omnes aquas.*

i. — Insedit Dominus super pullum asinæ; *super quem nemo adhuc hominum*; ac proinde ferox et indomitus erat. Unde ergo habuit mansuetudinem, ut quieto ac sereno gradu incederet? « Christus, » ait Abulensis, « hoc ei aufert, faciens illum man- « suetum, ac si semper assuetus esset oneribus « ferendis. » Pullus indomitus ac effrenis erat; ubi vero super eum insedit Jesus, miro modo mansuescit. Accessus enim ad Jesum omnem naturæ ferocitatem expellit, maxime in venerabili Sacramento, quod est unionis et pacis symbolum.

j. — Diligenter observandum est quod non solum discipulis duobus, quod jumenta subito inventuri essent, prædixerit Dominus, verum etiam quod animalia illa illis confestim paritura, neutiquam vero recalcitratura essent. At vero fideles, qui quotidie protestantur, petuntque ut Dei in ipsis voluntas adimpleatur : *Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra,* quam sunt Deo rebelles et contumaces? Quanta erit hominis confusio et erubescentia videre ante oculos suos, quod homines moribus barbari, legibus nihilominus arduis, gravibus et difficilibus prompte obediant; quod item creaturæ insensatæ et animalia irrationabilia, instinctibus a Deo sibi inditis exactissime pareant, nec unquam transgrediantur; ipse tamen in magnum suum præjudicium, communisque Creatoris contemptum Deo rebellis existat? « Mirum est, » inquit S. Bonaventura, « quod dedignatur homo Deo servire in « Prælato et non dedignatur servire uni homini « libero, aut alicui alteri creaturæ vilissimæ. » Porro suam in omnibus voluntatem facere, ut S. Anselmus ait, ad solum Deum spectat; quidquid enim Deus vult, necessum est, ut sua propria voluntate velit, cum aliam voluntatem se superiorem, a qua dirigatur, aut cui se subjiciat, habere nequeat. Ideo quotiescumque homo voluntatem suam propriam facere arroganter præsumit Dei jurisdictionem usurpat, cui soli proprium est non habere ab aliis dependentiam.

Versus 3.

Et si quis aliquid vobis dixerit, dicite : Quia Dominus his opus habet, et confestim dimittet eos.

Et si quis aliquid vobis dixerit.

1. — Quia Apostoli viles, abjecti, pauperes et nudi Galilææ piscatores erant, verisimile est quod horum jumentorum domini, illa sine licentia et permissione sua abduci videntes se oppositurі, eosque furto eripiendos sibi arbitraturi fuissent; ac proinde discretus Magister noster Christus hanc oppositionem prævidens, illis quid facere, aut dicere iisdem dominis deberent præscribere voluit. Divus Chrysostomus ex prompta ipsorum obedientia hanc pro nobis instructionem deducit : « Hinc discipulos « docet, quicquid ipse peteret, etiamsi animam « dare juberet, absque ulla controversia est paren- « dum; nam si cesserunt ignoti, quid discipuli fa- « cere deberent? » Lucas Brugensis verba illa : *Si quis vobis dixerit,* ita glossat : « Id est, contradixerit « quare solvatis, qua auctoritate id faciatis, quo « velitis abducere et quid agere, vel aliquid hujus- « modi. »

Dicite : Quia Dominus his opus habet.

2. — Sciendum est, quod prouti ex textu S. Lucæ clare satis colligitur, quod pullus iste ad plures dominos pertinuerit; dicit enim S. Lucas, XIX, 33 : *Solventibus autem pullum, dixerunt domini ejus ad illos : Quid solvitis pullum? at illi dixerunt : Quia Dominus eum necessarium habet.*

3. — Et ideo S. Bonaventura, *in Luc.*, dicit : « Plures domini dicuntur, quia secundum veritatem « historiæ, tam asina quam pullus dicitur fuisse « totius castelli, quo utebantur pauperes ad affe- « rendam aquam. » Dionysius Carthusianus ait : « Forte audierunt Jesum Nazarenum illuc venire. » Experientia enim demonstrat quod pauperes promptiores et faciliores sint quam divites, ad hoc ut propriis se destituant commoditatibus, ut aliis et maxime religiosis, subvenire possint, utpote qui viscera ad compassionem proniora habent. Lucas Brugensis inquit : « Dominus propter nos pauper factus, cum « dives esset, quid mirum igitur, si pauperes ex « motivo gratitudinis per reciprocam benevolen- « tiam se suis rebus spoliarint? »

4. — S. Bonaventura ait : « Ex hoc apparet vir- « tus divini præcepti, quia nec amplius quæsierunt, « nec restiterunt. » S. Ambrosius considerat, quod hi discipuli auctoritate sua nullatenus usi fuerint, neque animalia ista violenter abduxerint : « Num- « quid suis viribus usi sunt; minime, sed dixerunt, « sicut dixerat illis Jesus, ut agnoscas, quod non « suo sermone, sed Dei verbo; nec proprio, sed « Christi nomine fidem populis infundere Gen'ili-

« bus, atque adversariæ potestates, quæ sibi natio-
« num obsequia vendicabant, mandato cessere di-
« vino. »

5. — Dionysius Carthusianus hoc loco quærit, quo sensu domini horum jumentorum hanc dictionem, Dominus, intellexerint, et respondet : « Di-
« cendum opinor, quod Apostoli Christi ex habitu,
« vel ex aliis signis facile cognoscebantur esse dis-
« cipuli Jesu. De Jesu quoque tunc rumor fuit, quod
« ipse esset Christus; idcirco custodes cognoscentes
« quod essent discipuli Jesu, per Dominum intel-
« lexerunt Jesum; » pauperes enim multo magis Christo per devotionem adhærebant, quam Scribæ, Pharisæi, Sacerdotes et Principes, qui potius fatali odio Christum prosequebantur ad mortem.

6. — Considerandum est etiam, quod Salvator noster non obstante dominio, quod tanquam Dominus in omnes obtinebat creaturas, sua tamen auctoritate hoc loco uti noluerit. Jansenius ait : « No-
« tandum Apostolos non esse jussos dicere : *Domi-*
« *nus* noster *his opus habet,* sed absolute, *Dominus,*
« quo significavit divinitatem et supremum in
« omnes homines et creaturas, dominium, cui
« cedere omnes suum deberent dominium. Non
« auferri vult invitis jumenta, » inquit Lucas Brugensis, « quamvis omnium esset Dominus, sed
« dominii simul et necessitas ratione adducta per-
« suaderi, ut permittant abduci. » Per quod, ut Didacus Stella notat, Principes et Magnates docere voluit, quod sua, quam in subditos habent, potestate, nunquam violenter uti debeant, substantiis ipsorum eos privando; sed quod proponendæ sint illis gravaminum, quæ imponere volunt, rationes et causæ, efficiendo ut utilitatis et necessitatis publicæ capaces evadant.

7. — « Sed cur humilis Jesus, » inquit Dionysius Carthusianus, « seipsum tam sublimi nomine expri-
« mit, quod Deo est proprium, sicut per Isaiam tes-
« tatur : *Ego Dominus, hoc est nomen meum?* » Respondet autem, quod illa die specialiter se Deum et summæ, imo infinitæ majestatis Dominum exhibere voluerit : « Hoc die voluit majestatem suam verbis
« et factis suis ac aliorum multipliciter declarare. »

8. — Albertus Magnus verbum *Dominus* ponderans, illud cum verbis sequentibus : *Opus habet,* confert et dicit : « Mirum videtur, si Dominus uni-
« versorum venturus in gloria, indigentiam dicatur
« habere asini pauperum et si allegabitur a disci-
« pulis, vix alicui credibile erit? » Respondet autem multipliciter; inter cætera autem adducit illam Plinii auctoritatem in Panegyrico Trajani dicentis : « Cui nihil ad augendum fastigium supererat, hoc
« uno modo crescere potest, si se submittat. » Sic Christus asino opus habebat, sed quonam putas fine? ad se humiliandum. Unde Paulus de Palatio ait : « Num ille, qui sedet super Cherubim, eget
« asello? An non currus Dei decem millibus multi-
« plex? Dominus in eis in Sina, in sancto, eget
« asello? Certe qui prius equitabat Cherubim et
« cujus erant tot currus, ut videretur terribilis,
« auferens spiritum Principum, nunc eget asello,
« ut humilis videatur et mansuetus. »

9. — Didacus Stella verissimam esse fatetur illam Psalmistæ, *Psal.* xv, 2, propositionem : *Dixi Domino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges;* at vero subjungit : « Sed ut bona sua
« creaturis communicaret, necessitatem pati voluit;
« unde Paulus Corinthiis ait : *Scitis enim gratiam*
« *Domini nostri Jesu Christi, quonium propter nos*
« *egenus factus, cum esset dives, ut illius inopia vos*
« *divites essetis.* » Albertus Magnus dicit in eo fuisse divitias bonorum spiritualium, temporalium vero bonorum paupertatem : « Sed Dominus dives in
« spiritualibus, I *ad Cor.*, I, 5 : *In omnibus divites*
« *facti estis in illo :* pauper autem in temporalibus
« et erat notæ paupertatis, propter hoc recipieba-
« tur verbum discipulorum. »

10. — Responderi quoque potest, Christum in hisce jumentis prænotasse peccatores : *Comparatus est jumentis insipientibus.* Et quidem certo quodam modo dici potest, quod Dominus hisce indigeat, ut in illis pietas et misericordia ejus elucescat. Hugo Cardinalis super illa verba : *Dives in misericordia,* ita scribit : « Sicut dicitur, iste homo habet ma-
« gnum thesaurum et misericordia Dei est quasi
« infinitus thesaurus. Unde, *Matth.*, xxi, 3 : *Dicite,*
« *quia Dominus his opus habet.* Per asinam et pul-
« lum peccatores significantur, quibus videtur Deus
« indigere ad hoc, quod expendat thesaurum mise-
« ricordiæ suæ? sicut dicitur de aliquo, qui habet
« magnum thesaurum et filium prodigum : ille in-
« digebat tali filio, aliter nunquam expenderetur
« thesaurus ejus. » Ex quo enim Filius Dei de cœlo in terram descenderat, ut cœlestis Jerosolymæ ruinas restauraret, consequenter necessario peccatoribus opus habebat, *Luc.*, III, 8 : *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Urbs beata Jerusalem construitur in cœlis vivis ex lapidibus; ac proinde S. Anselmus, *in Matth.*, ait : « Præcipi-
« tur Apostolis et Doctoribus aliis, ut si quid adver-
« sitatis obstiterit, si quis peccatores a laqueo dia-
« boli solus prohibuerit et per confessionem adducit
« a Domino, non tantum prædicare desistant, sed
« constanter insinuent, quia Dominus ad ædifican-
« dam Ecclesiam suam talibus opus habet. » Hugo Cardinalis verba illa : *Dominus his opus habet,* ita exponit, ut sensus sit : « Peccatoribus opus, ut im-
« pleantur sedes paradisi. »

11. — S. Bonaventura prædicta Psalmistæ verba : *Bonorum meorum non eges,* adducens mox subjungit : « Et tamen desiderat operam nostræ
« salutis, ad hoc autem ut Deus salutem nostram
« operetur, nostra pariter cooperatione simul opus
« habet. » Unde S. Thomas ait : « Dico quod non

« indiget, nisi ad nostram necessitatem et suam « gloriam. » Advertendum quoque est, quod in S. Luca ita habeatur scriptum : *Dominus operam ejus desiderat.* Albertus Magnus ait : « Magis ad myste- « rium, quam ad vehiculum ; semper enim Dominus « desiderat animarum salutem. Hinc Deus voluntati « concurrens in desideria, dicit David, *Psal.* LXXII, « 23 : *Ut jumentum factus sum apud te et ego semper « tecum;* desiderat enim jumentum esse Domini, ut « sit sanctum. »

Et confestim dimittet eos.

12. — D. Chrysostomus hoc loco, *Hom.* LXVII *in Matth.*, quærit : « Quis enim illis persuasit, cum « res ipsorum auferrentur, præsertim pauperibus, « ac forsan agricolis, nullo modo adversari. »

13. — Lucas Brugensis ait : « Sinet a vobis ad- « adduci mea adactus occulta virtute, ut res ab- « sentes fuerunt Jesu conspectæ; ita et futuri « rerum eventus prævisi et cogniti, adeoque impe- « rio ejus, ubi voluit, cesserunt, omnia, etiam « hominum corda, quæ potuit, quo voluit, flectere, « cum omni scientia; itaque suam hic declaravit « omnipotentiam et supremum in omnes domi- « nium. »

14. — Idem quoque Chrysostomus acute obser- vat, quod Dominus non jusserit ut discipuli sui dominis jumentorum dicerent, quod illos remissuri essent : « Non dixit : Et iterum remittet eos ad te, « ut ne mysterium præcederet rationem ; nam puto « in primis homines non sermone nudo vocavit « Apostolorum, sed per virtutem Spiritus Sancti « solvit pariter et adduxit; postquam autem ad- « duxit, iterum dimisit eos in arbitrio, ut labore « suo, comitante gratia, justificentur, nam quod « vocati sumus, Dei est; quod autem indigne post « vocationem vivimus, nostrum pariter est et Dei. « Hoc est quod ait : *Iterum remittet eos,* non ad « diabolum, qui prius tenebat eos; sed in arbitrio « suo, adjuvante gratiæ scilicet dono. »

Additiones.

a. — *Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite : Quia Dominus,* etc. Quæstio hic exsurgit quomodo Dominus de quo Psalmista ait : *Bonorum meorum non indiges,* nunc discipulis suis mandet dicere quod illis opus habeat. Deus quidem nullius rei indigus est, sed tamen, quodam modo, indigentia eget humana, ut multum dives in sua misericordia habeatur, ac manifestetur. Si enim hominum infirmitas, imbecillitas, miseria ac paupertas defuissent, benefica Dei largitas vacare putaretur occasione ad superefluentem suam misericordiam effundendam, ac declarandam. Unde in misericordia Dei, ejus gloria, divinitas, omnipotentia maxime relucent. S. Paulus ad Romanos, III, 23, ait : *Omnes peccaverunt et egent gloria Dei,* id est, gratia, indulgentia et culparum remissione, quæ quidem est pietatis divinæ effectus. Unde Lyranus jam dicta Apostoli verba ita exponit : « *Egent gloria Dei,* id est, in- « dulgentia et venia peccatorum. »

b. — Redemptor noster per mediam Jerosolymam ingenti cum pompa et populi acclamantis festivo applausu, velut rex equitare, atque a civibus Jerosolymitanis, cum olivis et palmis et extensis per terram vestibus, excipi voluit, et quidem ea die non elephantem, vel generosum quemdam equum, sed vile jumentum sibi elegit. Quod vero vel maxime in admirationem me rapit, est quod Christus Apostolis suis præceperit dicens : *Ite in castellum quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea ; solvite et adducite mihi. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet.* At vero, numquid verissima est ista Psalmistæ propositio : *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Quomodo igitur Filius Dei se jumento hoc opus habere dicit? Dionysius Carthusianus insuper valde miratur quod humillimus Salvator in hac occasione tam specioso *Domini* titulo se appellavit. Unde quærit : Sed cur humilis Jesus se ipsum tam sublimi nomine exprimit, quod Deo est proprium, sicut per Isaiam testatur : *Ego Dominus; hoc est nomen meum?* Albertus Magnus circa idem nomen, *Dominus,* aliam instituit considerationem dicens : « Mirum videtur si Dominus universorum, venturus « in gloriam, indigentiam dicatur habere asini. » Pro harum difficultatum resolutione, quia *omnia in figura contingebant,* utique ad mysterium oportet recurrere. Per jumenta igitur peccatores intelliguntur, qui soluti sunt, divina misericordia mediante, a peccatorum suorum funibus, ut iis insidere possit Deus. Unde S. Apostolus nos hortabatur : *Glorificate et portate Deum in corpore vestro.* Etenim una illarum virtutum per quas præ reliquis Deus vel maxime glorificatur, est misericordiæ illius ; hæc autem opus habet peccatoribus, eorumque miseriis. Si enim neminem haberet, cui condonaret, occasione quoque careret, unde triumpharet.

c. — Hugo Cardinalis super illa verba Apostoli : *Dives in misericordia,* ita scribit : « Sicut dicitur, « iste homo habet magnum thesaurum ; sic et « misericordia Dei est quasi infinitus thesaurus. « Unde, *Matth.*, XXI : *Dicite quia Dominus his opus « habet.* Per asinam et pullum peccatores signi- « ficantur quibus videtur Deus indigere, ad hoc « quod expendat thesaurum misericordiæ suæ. » Cum igitur Apostoli denotent Confessarios, qui per absolutionem sacramentalem peccatores a peccati vinculis solvunt, merito illis dicit : *His opus habet,* quia Ecclesia triumphans opus habet peccatoribus conversis. Unde S. Anselmus inquit : « Præcepitur « Apostolis ut si quis peccatores a laqueo diaboli

« solvi prohibuerit, et per confessionem adduci « Domino, non tantum prædicare non desistant, « sed constanter insinuent, quia Dominus ad ædi- « ficandam Ecclesiam suam, talibus opus habet. » Hugo Cardinalis similiter inquit : « Opus habet « peccatoribus ut impleantur sedes. » Idem quoque S. Thomas confirmat inquiens : « Dico quod non in- « diget, nisi ad nostram necessitatem et suam glo- « riam. »

d. — D. Bonaventura, illa Psalmistæ verba : *Bonorum meorum non indiges*, adducens, mox subjungit : « Et tamen desiderat operam nostræ salu- « tis; ad hoc autem, ut Deus salutem nostram « operetur, nostra pariter simul cooperatione opus « habet. » Deus enim licet abundanter in peccato- ribus suam exerceat misericordiam, tamen coope- rantem et correspondentem in peccatoribus requirit emendationem et pœnitentia. Deus Jonam Prophe- tam ad Ninivem allegarat, ut ultimum urbi illi, intra quadraginta dies subsecuturum intimaret ex- terminium. Propheta autem, ne divina flecteretur misericordia per pœnitentiam pertimescens, contra divinum præceptum aliam iniit viam suæ consula- turus famæ, ne scilicet Propheta falsus haberetur, si suam Deus mutaret sententiam, quemadmodum et accidit. Deus namque per austeram Ninivitarum pœnitentiam placatus fuit, dicente Scriptura : *Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala et misertus est Deus*, etc. Et diu ante ipsum protestatus fuerat Joel Propheta, qui de Deo nostro loquens, priusquam miserationes ejus in hæc verba deprædicaret : *Benignus et misericors est, patiens et multæ misericordiæ et præstabilis super malitiam.* Immediate ante, suos ita fuerat exhortatus audi- tores : *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, et in fletu, et in planctu, et scindite corda vestra et convertimini ad Dominum Deum vestrum.* Quam obligationem S. Gregorius omnibus nobis ob oculos ponit dum inquit : « Sed quia nullum « peccatum Dominus inultum relaxat, aut enim « nos hoc flendo insequimur, aut ipse judicando « reservat, restat, ut ad emendationem suam sem- « per mens solerter invigilet. In quo ergo sibi « quisque misericorditer subveniri desiderat, hoc « necesse est, ut confitens tergat. »

e. — Notanter dicitur : *Et confestim dimittet eos.* Nam non solum misericordia in egenos Deo maxime probatur ex virtutis ipsius pulchritudine, sed etiam ex celeritate. Etenim ideo dicitur ipse cum egenis egere et cum laborantibus laborare, ut quam- primum optet sublevari, quando quidem ait : *Dicite quia Dominus his opus habet, et confestim dimittet eos.* Quis indigenti Domino opem ferre non festi- navit? Quis laboranti Domino auxilium quampri- mum negavit? Plane ut ait S. Cæsarius Arelatensis, *Hom.* XV : « Hoc ipsum quod Christus in paupe- « ribus esurit, nobis proficit. » Proficit, inquam, quia celerrimos auxiliatores et excitavit, et mune- ravit. Unde Christum in persona miserabilium agnosce et citus eris ad misericordiam exhibendam. S. Cyprianus ait : Quid potuit nobis majus « Chris- « tus edicere, quomodo potuit magis justitiæ ac « misericordiæ nostræ operam provocare, quam « quod præstari id sibi dixit, quicquid egenti « præstatur? » Quando laudare vult opera miseri- cordiæ, se nobis præsentat in throno Majestatis suæ positum et obsequiosis Angelorum phalangi- bus undequaque cinctum, nudumque se, præ fri- gore tremulum, famelicum, captivum et infirmum se fingit : *Cum sedebit super sedem majestatis suæ. Cum venerit in majestate sua et omnes Angeli eorum cum eo.* Texatis licet longum quemdam multorum virtuosorum, perfectorum et heroicorum et excelsi meriti operum catalogum, ex his tamen nullum in- venietis, quod Filius Dei sibi in persona propria exhibitum fuisse declaret, præterquam opera mise- ricordiæ. Hæc enim dum miserabilibus exhibentur, Christus sibi eadem in persona exhibita profitentur.

f. — Non dubitat Christus Dominus se indigum et egenum appellare et ostendere, ubi citato cursu et festino obsequio sperat ab homine subveniri. *Dicite*, ait, *quia Dominus his opus habet.* Cur te indi- gentem jubes prædicari, o Christe, cum sis Domi- nus omnium? Decetne Dominum, egenorum de more, divitum fores pulsare? Sed vide quo præmio Deus emendicet. *Confestim dimitte eos* : ubi citissi- mos videt auxiliatores, ubi homines novit absque mora, egenos et indigentes sublevare, ipse Dominus gaudet egere et laborare, et ostiatim mendicare. Ecce tibi Dominus ad Sponsæ ostium pulsantem et clamantem : *Aperi mihi, soror mea, columba mea, formosa mea, quia caput meum plenum est rore, et cincinni mei guttis noctium.* Qualis est hæc causa pulsus ad fores Sponsæ; qualis causa egestatis? Pulchre id docet S. Paulinus, *Epis.* IV : « Guttis « noctis nostræ, crines suos gaudet esse perfusos, « quia ipsius refrigerium et refectio est illa fide- « lium operatio, qua vel fratres juvantur, vel ino- « pes refoventur. » Hæc sunt gaudia Christi, quod inopes cito adjuventur.

g. — Hæc, mi Christiane, regula tibi sit generali- lis, mandatorum observantiam, carnisque mortifi- cationem facilem et suavem tibi reddendi, si jugiter consideres quia Dominus ita præcipit; Dominus, in- quam, tam amabilis, tantoque amore dignus, quem si redamaveris, hoc solo amore omnia aspera et dura suavia reddentur.

Versus 4.

Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem.

1. — Lucas Brugensis dicit, incarnatam Sapien- tiam hoc loco agere voluisse tanquam Dominum et

patronum omnium creaturarum : « Vel ob eam « causam, ut futuris occurreret suspicionibus, ne « de industria negotium istud confixisse videri pos- « set, quo Zachariæ prophetiam sibi accommodaret, « facile enim cuivis sit asinam invenire, qua equi- « tet, urbemque ingrediatur. »

2. — Hugo Cardinalis Evangelistam hanc prophetiam ideo in medium adduxisse dicit, ut intelligeremus Christum hisce jumentis non in aliquod itineris sublevamen usum fuisse, sed propter mysterium : « Non propter equitandi voluptatem, sed « propter mysterii significationem. » Id quod Cajetanus pariter confirmat, dum ait : « Ne putares « sublevandi laboris in itinere, aut attendendæ « alicujus novitatis causa misisse Jesum pro asina « et pullo; curavit Evangelistam rationem interse- « rere facti, ut Jesus impleret Scripturas Prophetarum. »

Versus 5.

Dicite filiæ Sion : Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam et pullum filium subjugalis.

Dicite filiæ Sion.

1. — In Isaia, LXII, 31, prædictum fuerat : *Dicite filiæ Sion : Ecce Salvator tuus venit, ecce merces ejus cum eo;* Christus namque hoc die venit, ut humanæ redemptionis mercedem et pretium exsolveret, expressius autem Zacharias, IX, 9, ait : *Exulta satis filia Sion; Jubila filia Jerusalem; ecce Rex tuus veniet tibi justus, et Salvator, ipse pauper, et ascendens super asinam, et super pullum filium asinæ.* Paulus de Palatio ad eam se reflectit lætitiam, ad quam duo hi Prophetæ Jerosolymam hodie invitarunt, dicit enim : « Expende cur jubeat Matthæus « et prius Zacharias et Isaias, ut Sion exultet et « exultet satis, cum Rex super asinam venit, quæ- « nam tantæ causa lætitiæ, quod veniat pauper? « an non gaudendum esset magis, si venisset « dives? quod si gaudendum, quia mansuetus venit, « cur jubet gaudere, quod super asinam veniat « sedens? video enim gaudendum esse, quod pau- « per veniat, ut ejus inopia nos divites simus, ac si « omnia nobis bona communicasset, nihil sibi « relinquens; video gaudendum, quia venit pau- « per, docet enim suam inopiam meliorem esse, « quam copiam, videlicet, quia cœlum inopia mer- « candum potius quam copia. »

Ecce Rex.

2. — Guerricus Abbas devotarum harum turbarum ardentem admiratur fidem; qua Christum tanquam Regem et Messiam suum agnoverunt et susceperunt, licet pauperrimus vilissimo cuidam jumento, eique non suo insederet : « Sed nimirum « intelligebat super egenum et pauperem, quippe « cui Propheta signum dederat intelligi Salvato- « rem ipsum, qua superbis viluit, paupertatem; « *ipse*, inquit, *pauper et ascendens super asinam.* « hoc signo poteris venientem agnoscere Regem « tuum, quia ad debellandam superbiam, quæ « regnat in mundo, paupertatem seu humilitatem « evangelizabat. »

3. — Christus Salvator noster ad suam se præparabat passionem, ac proinde turbas illas, quæ eadem septimana illum in crucem acturæ, hancque inscriptionem : *Jesus Nazarenus Rex Judæorum*, capiti ipsius superimposituræ erant, ut ipsum tanquam Regem salutarent et exciperent, non respuit, sed humaniter invitavit. In libris Judicum, IX, 15, legitur quod arbores inter se de Rege sibi eligendo consultarint; inter quos oliva, ficus et vitis sceptrum sibi oblatum acceptare renuerunt; rhamnus vero libenter admisit; enimvero Redemptor noster, de quo divinum inquit oraculum, *Psal.* II, 6 : *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus;* Rex proclamari et tanquam talem se variis in occasionibus exhibere potuit, id tamen facere noluit, donec tempus illud appropinquaret, in quo loco aurei gemmisque distincti diademata, tempora illius spinea cingerentur corona et vice sceptri arundo vel clavi manibus ejus insererentur; tunc enim trita quadam laceraque purpura per ludibrium amictus, Regis titulum sibi passus est acclamari.

4. — S. Bernardus hujus diei triumphum cum illa confert repulsa, qua regnum sibi sponte ab Hebræis oblatum constanti prorsus animo repudiavit : « Sane, » inquit, « venturas aliquando turbas, « ut raperent et eum Regem facerent, fugiens « legitur declinasse; nunc vero etiam non quæsitus « adfuit, ut tanquam Rex Israel susciperetur et « prædicaretur ab eis, quin etiam hæc ipsa præconia « eorum excitavit et hæc quidem præparatio ad « passionem fuit. »

Tuus.

5. — « Non hostis, non alienigena, cui vi vel « dolo, sed Rex tuus, e gente tua, e familia David, « proprius, legitimus, unicus, cui divino jure re- « gnum Israel debetur. » Ita Lucas Brugensis.

6. — Didacus citat illum Deuteronomii textum, in quo implicita fit trium Personarum divinarum mentio, ita tamen, ut secundæ vox *tuus* attribuatur : « *Deus, Deus tuus, Deus unus est*; positum est, « *tuus*, in secunda Trinitatis persona, nec abs re, « quia Filius Dei naturam assumpsit humanam et « nobis natus et datus, pro nobis mori non dubita- « vit; » dicitque ulterius, Prophetam non sine mysterio dixisse, *Ecce Rex tuus venit tibi* : « *Exulta*, « non potest enim non esse tuus, o homo, ille, qui « corpus, animam, vitam, sanguinem, se denique « totum tibi dedit. Merito igitur ille *Deus, tuus* dici-

« tur, quandoquidem sibi nihil retinuit. » In hymno quodam Officii sanctissimi Corporis Christi dicitur : « Se nascens dedit socium, Convescens in edulium, « Se moriens in pretium, Se regnans dat in præ- « mium. »

7. — Considerandum quoque hic est, prophetiam illam specialiter ad Judaismum fuisse dictam; siquidem, ut ipsemet postea, *Matth.*, xv, 24, declaravit : *Non sum missus nisi ad oves, quæ perierant, domus Israel;* at vero quia ipsum repudiarunt, ad nos pertransiit, factusque est totus noster. Unde Guerricus Abbas, *Serm.* II *de Nat.*, ait : « De Judæis « quidem est natus, sed nobis est datus, quia illis « ablatus, nobis est datus; » ac proinde, si volumus ut nobis dicatur : *Rex tuus*, Sponsæ imitemur exemplum, dicentis : *Tenui eum, nec dimittam.* Ad quod Didacus Stella motivum quoddam nobis nobilissimum suggerit, dicens : « Insinuatum a natura « est omnibus, ut quisque sua diligat; quare igitur « veluti domum, vineam, fundumque, quia tua hæc « sunt, amas; Deum vero tuum non amabis? Ete- « nim Deus Optimus Maximus cum vidisset homi- « nes tanto amore sua prosequi, se nostrum facere « statuit, ut sic eum amare quodammodo compelle- « remur. »

8. — Spiritus Sanctus, qui Spiritus est veritatis, tam in primo Christi in hunc mundum ingressu, quam in fine vitæ ejus certiores nos facere voluit, Christum ideo ad nos venisse ut totus noster fieret : *Ecce Rex tuus.* Angeli quoque in ejus nativitate hominibus annuntiarunt, dicentes : *Natus est vobis hodie Salvator;* quæ verba a S. Thoma de Villanova exactiori meditatione trutinata, occasionem ei præbuerunt exclamandi : « Nobis ergo puer natus « est, nobis filius datus est; meus es, o bone Jesu, et « undequaque meus es; mihi natus a matre, mihi « donatus a Patre; » imo ut una eademque res nobiscum fieret, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum hac septimana instruit, de quo ipsemet ore proprio *Joan*, VI, 55, 57, edixit : *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo.*

9. — Piissima est illa Didaci Stellæ meditatio, qua justissimum esse dicit, ut cum Deus totus et totaliter datus est nobis, nos quoque aliquam nostri partem ipsi donemus : « Numquid aliquid te dare « ei æquum esse putas, qui se totum tibi dedit? « Æquissimum profecto erit, ut ex multis horis, « diebus, mensibus, et annis, diem saltem unum in « meditandis sceleribus et peccatis, quibus Deum « auctorem et protectorem tuum graviter offen- « disti, consumas. »

Venit.

10. — Enimvero licet homo nullam Dei rationem aut æstimationem habeat, et ambobus, ut ita dicam, pedibus in inferno consistat, ita ut viribus se propriis inde eruere non possit, Deus tamen ob id a cura et sollicitudine, qua nos et salutem nostram prosequitur, nequicquam remittit, *Joan.*, III, 16 : *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Non dicit Evangelista, Deum a nobis, ut ingens hoc nobis beneficium conferret, fuisse interpellatum; sed quod nobis hac de re nequicquam cogitantibus, ex solo sui erga nos amoris motivo, sponte propria in terram descendere dignatus fuerit. Porro Elisæus Naaman Principem prædivitem et potentem a lepra curaturus, ad eum e domo sua exire minime dignatus fuit : non tamen ita Deus noster fecit, qui ad leprosum hunc hominem sanandum descendit de cœlis, eumdemque dulciter amplexatus arctissime sibi adstrinxit et univit : *Et homo factus est.* Naaman quidem Eliseum sibi obviam processurum, manibusque propriis impositis curaturum fuisse speraverat, nec tamen id ab eo obtinere potuit; at vero gratiam, quam Eliseus gentili et pagano huic Principi denegavit, Christus homini licet ingrato, rebelli summaque arrogantia turgido liberalissime contulit, siquidem : *In propria venit, et suis eum non receperunt.*

Tibi.

11. — « In tuum usum, » inquit Lucas Brugensis, « et utilitatem, non ut suam rem conficiat, « quod plerumque Reges, sed ut te salvet, et bea- « tum reddat, adeoque ut tuus sit totus. » Paulus de Palatio circa hæc Evangelii verba interrogat : « An non venit et Patri? An non dictum est : *Ex te « exiet mihi dux?* et in Psalmis dictum est a Do- « mino : *Anima mea illi vivet, et semen meum « serviet ipsi?* » Respondet autem, ipsum solum in hunc mundum venisse pro nobis : « Venit ille tan- « tus nobis vilissimis, se totum tradidit nobis; ita « plane se nobis exhibuit, ac si nihil cogitasset « aliud quam commoda nostra. Tecum nunc cogita, « quale sit quod Christus Rex et Deus tibi nascatur, « et circumcidatur, oret, prædicet, sudet, patiatur, « resurgat et regnet. » Evangelista et Propheta non sine mysterio dixit *tuus* et *tibi;* non *vester*, non *vobis*, sed ut nobis per hoc insinuet, quod si nulla alia anima ipsi redimenda fuisset, quam anima uniuscujusque nostrum in particulari, ipse tamen tantumdem passurus, nec minus pro unica duntaxat anima quam pro omnibus simul et collective sumptis in terras descensurus fuisset. Refert Ludovicus Blosius, *in Monili spirit.*, Redemptorem nostrum die quadam S. Gertrudem virginem hisce verbis fuisse allocutum : Quotiescumque anima quævis me in cruce suspensum conspexerit, omnino sibi persuasum habeat quod eamdem hisce verbis compellem : « En vides, quomodo pro te sum vul- « neratus in cruce? si saluti tuæ expediret, vellem

« pro te solo tolerare omnia, quæ toleravi pro toto « mundo. » Aurea quoque est illa Eusebii Emisseni sententia, dignaque quæ hisce diebus seria quadam meditatione ponderetur : « Christus pro « cunctis passus est, sic pro singulis, sicut ei totum « debent universi, sic totum singuli, sed quodam « modo plus singuli quam universi, quia quantum « acceperunt singuli, tantum universi.

Mansuetus.

12. — Chrysostomus, *Hom.* XXXVI *in Matth.*, vel quisquis alius est libri illius auctor, dicit : « Vis « cognoscere mansuetudinem venientis? Considera « speciem adventus ejus. Non sedet in curru aureo, « pretiosa purpura fulgens, nec ascendit super fer- « vidum equum discordiæ amatorem et litis, qui « de longe odorat bellum, et gaudet ad vocem « tubæ, et cum videt sanguineam pugnam, dicit in « corde suo, bene est factum; sed sedet super asi- « nam, tranquillitatis et pacis amicam. »

13. — Interlinearis circa hoc verbum finem considerat, quo rex iste ad nos venire dignatus fuit : « *Mansuetus* ut ametur, non ut per potentiam « timeatur; » at vero Paulus de Palatio, epithetum istud, mansuetus, prima quidem facie Deo, qui Deus exercituum appellatur, valde improprie convenire videri posse considerat, dum ait : « An non « Deus quasi vir pugnator, omnipotens nomen « ejus? An non Deus, qui inebriat sagittas suas « sanguine, cujus gladius devorabit carnes? Quid « igitur est, quod nunc mansuetus venit? Certe « quia novum fecit Dominus super terram; novus, « si fas est dicere, factus est Deus; rerum omnium « mutationem intellige, novam legem, novum or- « bem, novum Regem; si venit mansuetus, ut ovis « ergo ad occisionem venit; si mansuetus ut agnus : « ergo coram tondente se obmutescet. »

14. — Guerricus Abbas fugam Christi in solitudinem, eo tempore quo turbæ ipsum in Regem eligere, sibique adsciscere decreverant, factam mente recolens, *Ser.* III *in Ramis*, dicit : « Refugiens, et « in solitudinem ad orandum aufugiens, docuit « exemplo, quod dixit et verbo, ne scilicet velimus « in sublime tolli; sic modo quadam alia dispensa- « tione sese ad horam honorari patiens, et nihilo- « minus solitam, quia inolitam mansuetudinem in « honore retinens, formam dabat his, qui in potes- « tate sunt constituti. »

Sedens super asinam et super filium subjugalis.

15. — Cum in dubium revocari nequeat, quin tam asina quam pullus a duobus Apostolis fuerint adducti, protinus dubium quoddam subnascitur, an Salvator noster utrumque hoc animal insederit? Albertus Magnus cuidam S. Hieronymi auctoritati innixus dicit : « Nec credendum est, ut dicit Hiero- « nymus, quod Dominus in tam brevi itineris spatio « in utroque animalium istorum asinaverit, quia « ridiculum esset, sed utrumque adduci fecit, et « forte utrumque sterni. » Auctor Imperfecti, *Hom.* XXXVII, in ea opinione esse videtur, Christum corporaliter utrique huic jumento minime insedisse, sed idipsum de spirituali sessione intelligendum esse : « Tamen etsi corporaliter fieri non poterat, « ut super utrumque animal sederet, spiritualiter « poterat, cum esset Deus, ut et in Judæis sederet, « et in Gentibus simul; sedere autem super ju- « mento, est in præcordiis eorum habitare, ut « dicat illis Christus : *Tollite onus meum super « vos, et videte quia mitis sum et humilis corde.* » Verba S. Hieronymi, *in Matth.*, sunt hæc sequentia : « Aut enim insedit asinæ, et pullus absque sessore « fuit; aut si pullo, quod magis competit, usus est « ad sedendum, asina ducta est libera. »

16. — Est tamen alia plurium sacrorum Interpretum opinio, quod Christus tam super asina, quam super pullo revera gestatus fuerit. Lyranus tamen nonnullorum præcavet, qui ab ignorantibus sustineri forsitan posset, errorem, dum ait : « Non « quia sederet super utrumque simul, sed succes- « sive, quia primo sedit super pullum, quia tamen « non erat domitus, quia adhuc non fuerat appli- « catus humanis usibus, ut habetur, *Marci*, XI, 2, et « *Luc.*, XIX, 30, ideo postea sedit super asinam. » Dionysius Carthusianus eamdem adhibet distinctionem, nimirum, quod successive utrique jumento insederit : « Sedit super utrumque, quoniam « utrumque populum sibi subjecit per fidem et « cultum divinum. » Theophylactus in eadem est opinione, dum ait : « Ducentes pullum secuta est « mater, collocaverunt autem eum super illa, sedet « super asina, et postea super subjugalem, quia et « primum quievit in Judæorum synagoga, deinde « in gentili populo. » Hanc eamdem convenientiam quoque S. Bonaventura his verbis adducit, dum ait : « Hoc valde rationabiliter fecit, nimirum quod duobus hisce tam vilibus jumentis insederit, « et « propter mysterium, et propter exemplum : prop- « ter mysterium, quia per pullum intelligitur po- « pulus gentilis, per asinam Judaicus, et ideo licet « alter deberet sibi sufficere, tamen super utrum- « que ascendit. » Verumtamen Christum prius pullo, et postea asinæ insedisse existimat, ad denotandum, quod prius nos Gentiles, postea vero in fine sæculorum Judæos quoque ad fidem vocaturus esset, *Rom.*, IX, 27 : *Quando reliquiæ Israel salvæ fient*; citatque prophetiam illam, *Gen.*, XLIX, 10, quam nobilissimam appellat : *Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium, ligans ad vineam pullum suum, et ad vitem, o fili mi, asinam suam.* Porro Lyranus rationem reddit, cur per pullum denotatus fuerit paganismus : « Quia non fuerat subjectus jugo legis. » Theophy-

lactus de hoc eodem animali Gentilis populi typum præ se ferente, ita scribit : « Figuraliter nobis « insinuat, quia sessurus sit super novum, et indo- « mitum, et immundum populum Gentilem; nun- « quam enim alias rogavit, ut pro itineris longi- « tudine jumentum sibi daretur : » pullo itaque insedit ratione mysterii, non vero ut eodem pro sua uteretur majori commoditate. In asina autem synagoga præfigurabatur : « Per asinam populus « Judaicus, qui laboraverat sub lege. » Unde S. Hieronymus ait : « Quæ subjugalis fuit, et edomita « jugum legis traxerat, synagoga intelligitur. »

17. — Albertus Magnus rationem assignat, cur Christus jumenta, non vero equos conscenderit, nimirum : « Mansuetudinem ostendere voluit, eun- « do ad passionem, non elegit currus et equites; « equus superbum animal superbiam et fastum « significat dominatus. »

18. — Paulus de Palatio aliud quoddam considerat mysterium, dicens : « Super asinam regulam « vitæ monstravit, ut scilicet sanctitatis celsitudi- « nem humilitatis jungamus. Cum triumphabant « Romani, secum afferebant, quod eos humiliaret, « ut triumphi gloriam dejectionis vilitate tempera- « ret. » Jansenius ad hoc se reflectit, quod scilicet incarnata Sapientia operibus gloriosissimis, summeque magnificis, quædam humilitatis exempla semper in conspectu totius mundi associare consueverit : « Sicut autem et alias semper in his, quæ circa « Dominum contigerunt, humilia magnificis sunt « conjuncta; sic et modo regiam suam dignitatem « et magnificentiam ostendere voluit, ut tamen « simul non desereret summam humilitatem. » Porro manifesta divinitatis suæ indicia fuerunt, quod sibi tanquam omnium creaturarum Domino promptam a jumentorum Domino exhiberi fecerit obedientem, eventus procul positos Apostolis prædixerit, dicens : *Invenietis*, etc., pullum mansuefecerit : universum populum ad concorditer exhibendos sibi absque ullo Principum synagogæ timore, festivos plausus excitarit, eorumque cordibus et ori talia verba suggesserit, quibus in illum ut Messiam verum credere protestarentur; ad humilitatem vero spectabat, quod duo vilia et stolida, atque ab egena gente mutuata animalia conscendere, suosque discipulos laceris vilibusque vestibus indutos in sequela vilis plebeculæ arborum frondes deferentis in triumphum hunc educere voluerit; unde Jansenius concludit, Christum per hoc docere nos voluisse : « Aliam esse conditionem regni sui, quam « regnorum hujus mundi, se etsi a Patre potesta- « tem accepisset, cui omnia, cum vellet, crederent, « tamen per humilitatem omnes velle ad se tra- « here. » Didacus Stella ait : « Quid est asello vili « in tanto triumpho vectum fuisse, nisi nos vere « docere humilitatem; quæ inter honores et pom- « pam maxime periclitatur? *Eccli.*, XI, 4 : *In die « honoris tui ne extollaris.* » Albertus Magnus inquit : « Nec currum vel equum pompæ et belli « amatorem elegit, quia fallax equus ad salutem. « Hi in curribus, et hi in equis amatores mundi « sunt, sed nos in humilitate Domini ambulantes, « in nomine Domini invocabimus; » adducitque illum ex Amos, II, 15, desumptum textum, quo dicitur : *Ascensor equi non salvabit animam suam.*

19. — Paulus de Palatio hanc increatæ et incarnatæ Sapientiæ huic animali, quod verus quidam stoliditatis typus erat, incessionem se minime comprehendere posse, hisce verbis profitetur : « Sed « interim Domine, cur super asello sedes? cur « summam sapientiam summæ conjungis stultitiæ? « Tu sapientia Patris, in te omnes thesauri sapien- « tiæ et scientiæ Dei; at nullum animal insipientius « asino, adeo ut ex inscitia nomen deduxisse videa- « tur; cur sapientia summa insidet asello, cui pro- « pria stultitia est? Plane Dominus novit terram « desertam ponere in stagna aquarum, et terram « sine aqua in exitus aquarum, novit igitur ex « summa stultitia summam monstrare sapientiam, « quod si unquam fecit, tempore suæ passionis « effecit; » prouti in totius amarissimæ passionis suæ decursu evidenter monstravit; quis enim non æstimasset stultitiam, quod is, qui verus Deus erat, pateretur, seque virgarum et flagellorum verberibus subjiceret? quænam prima facie excogitari potuisset major stultitia, quam quod moreretur is, qui vita erat, et ipsamet gloria sine gloria remaneret? « At quod stultum est hominibus, id summæ « sapientiæ Deo est, ut inde nos colligamus, tunc « nos demum sapientes esse, cum stulti facti fueri- « mus. » Glossa jumentum istud minime a nobis contemnendum esse monet, dicens : « Ne despicias « hunc asellum, quia sicut in vestitu ovium sunt « lupi rapaces, ita sub exuviis corporis, quod nobis « est commune cum belluis, mens Deo plena vege- « tatur. »

20. — Sedulius, *lib.* IV *oper. Pasc.*, de hoc asino ita scribit : « Aselli ungula non pretio magna, « sed merito tanti sessoris claruit, sub fasce nobi- « lior : non illius impar, qui modico Christum « quamvis cerneret in præsepi, Dominum esse co- « gnovit. » S. Bernardus illa Psalmistæ, *Psal.* XXXV, verba commemorans : *Homines et jumenta salvabis Domine, cum multiplicaveris misericordiam tuam Deus;* ita *Serm.* I *de Pur.*, inquit « Neminem itaque « dedignatur nec ipsos qui computruerunt tanquam « jumenta in stercore suo, non dedignatur, in- « quam, sed si Apostolica vestimenta non desint, si « doctrina eorum, si morum justitia, si obedientia, « si charitas operiat multitudinem peccatorum. » Enimvero rememorandum est quod diximus, nimirum quod Isaias ante quam Zacharias, Jerosolyma hodie ad exhibendos Messiæ super asellum vecto, portas ejus ingredienti festivos applausus excita-

rit; cujus quidem applausus et jubili motiva Paulus de Palatio his verbis nobis exponit : « Quia si pullus « populum significat Gentilem, maxime gaudendum « erit, quod disrupta materia inimicitiarum, « pax coaluerit inter tam dissidentes populos, quod « cultus Dei jam non inter privatos Judæorum con- « tineatur lares; quod non tam late jam dominetur « diabolus; quod non tanta strage totus orbis in « infernum proruat; quod Dominus plures habeat « cultores. Secunda gaudendi causa est, quod non « quærat nobiles, potentes, sapientes, sed stulta « hujus mundi, jumenta scilicet, quæ nullum ha- « bent in mundo nomen, hæc quærit ubi sedeat. « Tertiam exultandi causam explicavit Isaias, LXII, « 11 : *Exulta filia Sion; ecce Salvator tuus venit, « ecce merces ejus cum eo, et opus ejus coram illo;* « siquidem ad exsolvendum redemptionis nostræ « pretium veniebat. »

21. — Idemmet Auctor in Christo figuram quamdam adimpletam esse considerat, quæ quondam in Isaac, quando sacrificandus erat, jam dudum præcesserat : « Abraham suum Isaac immola- « turus, » inquit, « asellum sterni jubet, cui Isaac « imponat, non is tamen asinus ad locum immola- « tionis, sed expectare reditum jubetur. Hic asellus « genus hominum est; erat enim homo in honore, « et quia non intellexit, jumentum factus est; ster- « nitur ergo ab Apostolis, et Christus verus Isaac « illi imponitur, magno tamen mysterio; nec enim « passurus est asinus; nec est immolandus, immo- « labitur Isaac illæso asino; ita enim dicit Domi- « nus : *Si me quæritis, sinite hos abire,* videlicet « plagæ, verbera, gladius, non in jumentum, sed « in Christum inciderunt. Cum igitur videbat « Christum ramos ex olivis decisos, quis credat « eum ejus historia immemorem; quæ Isaac ligna, « quibus immolaretur, tulisse declarat. »

22. — Albertus Magnus illa S. Lucæ verba : *Cui nemo unquam hominum sedit,* considerans, hanc inde elicit sequentem moralitatem : « Hoc autem « sic Dominus voluit, ut cum videntibus omnibus « Dominum mansuete portaret, homines ad fidem « ædificarentur, et verecundarentur, non mansues- « cere ad eum, ad quem animal parvi sensus, et « adhuc indomitum mansuetabatur. *Is.*, I, 3 : *Co- « gnovit bos possessorem suum, et asinus præsepe « Domini sui. Israel autem me non cognovit.* »

23. — Enimvero qua ratione nos quoque ejus honoris, quo Christus hæc jumenta dignatus fuit, participes fieri possimus. S. Ambrosius, *lib.* IX *in Luc.*, sequentibus verbis demonstrat : « Felices illos, « qui talem internis renibus recepere vectorem : « felices plane illos, quorum ora ne multiloquio « solverentur, verbi cœlestis habena restrinxit. « Quæ est ista habena, fratres? Quis me doceat, « quemadmodum ora hominum aut restringat, aut « solvat? Monstravit mihi habenam ille, qui dixit : « *Ut detur mihi sermo in apertione oris mei;* ad « *Eph.*, VI, 19. Sermo ergo habena est, sermo stimu- « lus est et ideo *durum est tibi adversus stimulum « calces mittere* : docuit igitur hic nos aperire ora, « stimulum perpeti, jugum ducere. »

Additiones.

a. — *Dicite filiæ Sion : Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam,* etc. Qui hactenus Rex esse detrectarat, fugeratque in montem ipse solus, hodie velut rex proclamari ac salutari voluit. Quid vero per hoc paradoxum Christus nobis voluit significare? Ecce Christus Salvator noster ad suam se præparabat passionem, ac proinde turbas illas, quæ eadem septimana, illum in crucem erant acturæ, hancque inscriptionem : Jesus Nazarenus Rex Judæorum, capiti ipsius super imposituræ erant, ut ipsum tanquam regem sulutarent et exciperent, non respuit, sed humaniter invitavit. In libris Judicum, IX, 15, legitur quod arbores inter se de rege sibi eligendo consultarint; inter quas oliva, ficus et vitis sceptrum sibi oblatum acceptare renuerunt; rhamnus vero libenter admisit. Enimvero Redemptor noster, de quo divinum inquit Oraculum, *Psal.* II, 6 : *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus.* Rex proclamari et tanquam talem se variis occasionibus exhibere potuit, id tamen facere noluit, donec tempus illud appropinquaret, in quo loco aurei gemmisque distincti diadematis, tempora illius spinea cingerentur corona et vice sceptri arundo, vel clavi manibus ejus insererentur; tunc enim trita quadam, laceraque purpura per ludibrium amictus, regis titulum sibi passus est acclamari.

b. — Cum autem rex David senuisset et instaret dies vitæ ejus finalis, filium suum Salomonem, mulæ superimpositum, jussit in regem ungi et proclamari, III *Reg.*, I; et licet varios generosos equos possideret, attamen mulam præ aliis elegi voluit et ideo, quia aliquando ei dixerat Dominus : *Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus.* Pariter Redemptor noster, instante passione sua, qui toties pede Jerusalem ingressus fuerat, asina vectus intravit. Cur ita? Sedet super asinam pacis et tran- « quillitatis amicam, » ut ipsa irrationabilia animalia, concordiam inter se conservando, homines ad pacem sectandam extimulent et doceant. Porro Isaias Propheta, II, 6, ex prophetico instinctu inter alia legis Evangelicæ præconia hoc quoque enumerat : *Habitabit lupus cum agno, et pardus cum hædo accubabit; vitulus et leo, et ovis simul morabuntur; vitulus et ursus pascentur, simul requiescent catuli eorum, et leo quasibos comedet paleas.* Etenim animalia ferocissima, suam ut ita dicam, naturam immutant. Solus homo ad pacem redire non potest.

VERSUS 6.

Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Jesus.

1. — Evangelista promptam laudat Apostolorum obedientiam; et ideo Lucas Brugensis ait : « Laudatur promptum obsequendi studium, qui « absque mora impleverunt quod erant jussi, nihil « detrectantes ministerium, sive ut vile et insoli- « tum, sive ut incertum. » Didacus Stella pariter hanc cæco modo obediendi promptitudinem admiratur dicens : « Christi dictis minime diffidentes, « ejus mandatum illico sunt impigre executi, » inde utilissimum hoc eruit spirituale documentum : « Nec enim est opus, ut Dei præcepta exequamur, « scrutari prius qualia aut quæ sint ab eo impe- « rata, non nos suorum præceptorum statuit exa- « minatores, sed impigros executores esse vult. »

2. — Nec tamen mirum est, quod prompte adeo obsecuti fuerint, quando de jumentis alligatis solvendis et ad Christum adducendis præceptum eis impositum fuerat, hæc enim animalia peccatores præfigurabant, qui propriorum peccatorum suorum funibus constricti et vincti esse noscuntur; ad ministrandam vero talibus pœnitentiam, nulla est mora aut dilatio interjicienda, quia « periculum « est in mora. » Albertus Magnus super vocem *Euntes*, etc., dicit : « Notatur diligentia, quasi dicet : Continuo ibant donec fecerunt quod dixerat. « Quod euntes Apostoli, » est hæc alia D. Chrysostomi consideratio, « solverunt asinam alienam, « ministerium quidem fuit eorum, virtus autem et « auctoritas Christi. » Nunquam horum jumentorum domini illa sibi eripi et abduci passi fuissent nisi Christus animas ipsorum intrinsecus ad ea mutuanda disposuisset : « Sic quod Apostoli solve- « runt Judæos vel gentes de vinculo inimici, in « prima quidem facie eorum videbatur opus, re- « vera autem fuit virtus et gratia Christi; nec enim « a Christo duodecim constituti, totum mundum « ligatum sub potestate diaboli solvere potuissent, « nisi gratia Christi confregisset virtutem inimici. »

Additio.

a. — *Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Jesus.* Divus Evangelista Marcus ait quod discipuli *abeuntes invenerunt pullum alligatum ante januam foris in bivio.* Valde mirum est quod domini horum animalium tam duri et crudeles essent in illa, ut ea non collocarint aut in diversorio aut præsepi, sed in bivio, sub dio, pluviis, frigori et injuriis temporum exposita. Unde illis tam iniqua crudelitas? Hæc animalia hominem præfigurabant : *Tanquam jumentum factus sum apud te.* Domini autem dæmones denotant, cujus adversus hominem implacabile est odium. S. Laurentius Justinianus oculos animæ suæ valde a Deo illuminatos circumquaque circumvolvens, passim per omnia loca, laqueos a dæmone tensos vidit. Dicit enim : « Ubicumque ad « capiendas animas retiacula tendunt, in divitiis, in « paupertate; in sublimitate honoris et in mundi « contemptu; in voluptatibus carnis et austeritate « pœnitentiæ; in crapula et sobrietate; in rerum « affluentia et in parcitate victus; in loquacitate et « silentio; in nitore et sordibus; in lætitia et fletu; « in administratione temporalium et remotione « quieta; in libertate et subjectione; in labore et « otio; in occulto et publico; in solitudinibus et civi- « tate; in debilitate et corporis sospitate; in vigiliis « et torpore; in gloria et ignobilitate; in infamia et « favoribus humanis; et ut paucis universa comprehendam, nullus est locus, nulla actio, nullaque « persona quæ ab ipsorum deceptionibus libera « existat, quoniam nequeunt excludi parietibus, « nec placari precibus, neque terroribus coerceri. » In Jobo, IV, 11, dicitur : *Tigris periit, eo quod non haberet prædam;* quam propositionem S. Gregorius Papa sequentibus verbis discurrit et explicat. Dicit enim : « Satan et per crudelitatem leo dicitur, et « propter multiformis astutiæ varietatem non incon- « grue tigris vocatur, modo enim se, sicut est per- « ditus, humanis sensibus objicit, modo se Angelum « lucis ostendit, modo stultorum mentibus blan- « diendo persuadet, modo ad culpam terrendo « pertrahit, modo suadere vitia aperte nititur, « modo suis in suggestionibus sub virtutis specie « palliatur. Hæc bellua quæ tanta varietate respergitur, jure tigris vocatur, quæ apud Septuaginta, « myrmicoleon dicitur, quod videlicet animal absconsum pulvere, formicas frumenta gestantes interficit, quia nimirum apostata Angelus justorum « mentes, quæ bonorum sibi operum refectionem « præparant, in ipso actionis itinere obsidet, cum- « que eas per insidias superat, quasi formicas fru- « menta gestantes improvisus necat. »

VERSUS 7.

Et adduxerunt asinam et pullum, et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt.

Et adduxerunt asinam et pullum.

1 : — De Apostolis scribitur : *Ecclesiarum Principes, vera mundi lumina, constitues eos Principes super omnem terram;* verumtamen ecce tibi qualiter ad serviendum Christo, et præstandam ei debitam obedientiam, agasones, seu asinorum actores facti sint, idque non in privato, sed in publico, in conspectu totius populi, et quidem horum unus Petrus Christi vicarius erat, ad cujus pedes deinceps omnes mundi Monarchæ prosternendi erant; ecce, inquam, quam verum sit, quod *servire Deo regnare est;* etenim Deo in ministeriis etiam abjectissimis deservire

in summam cadit hominis gloriam; nam ut S. Ambrosius ait : « Quod sub aliis contumelia est, sub « Christo gloria est. » Didacus Stella pariter ait : « Expende discipulorum Christi submissionem et « humilitatem; nam cum asinos agere vilissimum « sit, Apostoli tamen ætate provecti, asellos agere de « Christi mandato non recusarunt; etenim nullum « tam vile et abjectum officium est, ut si ob obe- « dientiam fiat, non facillime præstetur; nec enim « officium illud, aut labor illis est habendus, quo « vita illa æterna consequitur; nos vero non obse- « quimur, nisi illis, quæ nobis honori fore arbitra- « mur, abjecta vero opera etiam propter Christum « operari verecundamur; hanc igitur verecundiam « aut vanitatem nostram, discipulorum humilitas « et obedientia nunc et accusat, et damnat.

Et imposuerunt super eos vestimenta sua.

2. — Lucas Brugensis ait : « Nihil verecundati, « vestibus se nudare, et absque palliis comitari, « modo constaret Domino, qui debebatur honor; » at vero gratissimus Magister protinus hoc ipsorum remuneravit obsequium; siquidem eadem septimana ad pedes eorum prostratus eosdem lavit, et osculis delinitos, linteis, quibus præcinctus erat, abstersit, adeoque se ab iis per urbanitatem aut benevolentiam vinci non permisit.

3. — Dionysius Carthusianus ait id Apostolos fecisse : « Ut Jesus mollius honestiusque sederet; » ecce qualia ipsi vestium ornamenta commodarint Apostoli, S. Hieronymus in sensu mystico ait : « Ves- « tis Apostolica, vel doctrina virtutum, vel edisser- « tio Scripturarum intelligi potest, sive Ecclesiasti- « corum dogmatum varietates, quibus nisi anima « instructa fuerit et ornata, sessorem Dominum « non meretur. »

4. — S. Bernardinus, *Serm.* XXVII *in Cant.*, hac de re ita scribit : « Vestes suas substraverunt, signifi- « cantes Salvatorem seu salutem nequaquam insi- « dere nudæ animæ, quam videlicet non vestitam « invenerit doctrina et moribus Apostolorum. »

5. — S. Thomas inquit : « Vestimenta super asi- « nam significant virtutes, quas a Deo acceperunt, « et illas communicaverunt Gentilibus et Judæis. »

Et eum desuper sedere fecerunt.

6. — « Jusserunt eum ascendere super asinam, » inquit glossando Albertus Magnus ; nam ut I *Corint.*, III, 9, dicitur : *Dei adjutores sumus;* « adjuto- « rium autem istud est potius ex parte asini, qui « tenetur, et aptatur, et sistitur, quam ex parte « Christi ascendentis. »

VERSUS 8.

Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via, alii autem cædebant ramos de arboribus, et sternebant in via.

Plurima autem turba.

1. — Cajetanus miram hujus populi devotionem considerat; utpote qui quatuor obsequiorum genera Christo ingenti cum honorificentia exhibuit. *Primo* namque in persona Apostolorum ipsum honoravit, pallia et chlamides suas ephippii seu clitellarum loco jumentis insternendo. *Secundo,* per totam viam, per quam transiturus erat, turba illa vestes suas certatim stravit; cujus quidem honoris in tota Scriptura vix aliquod reperitur exemplum : siquidem nec Davidi, nec Salomoni tale quid unquam exhibitum fuit; fuitque obsequium istud tanto admirabilius, quanto magis id honorificentiæ genus ab improviso unanimiter ab omnibus excogitatum et usurpatum fuit. *Tertio,* alii in amputandis frondescentium arborum ramis ad terram majori cum majestate exornandam laborarunt, quod utique ab illis præcipue factum fuisse existimatur, quibus pallia aut vestes ad viam sternendam non suppetebant. *Quarto,* festivis, omnique jubilo, et insolita gloria plenis vocibus laudes ei condignas acclamarunt.

Straverunt vestimenta sua.

2. — Lucas Brugensis, *in Luc.*, ait : « Exem- « plum discipulorum, quo fuerunt provocati, etiam « superaverunt; consternebant vestibus suis viam, « qua pergendum erat Jesu, quod erat summi hono- « ris, quale Regibus vix exhibitum legitur, proprii « corporis vestibus se exspoliare, eisque adeo non « parcere, ut asino calcandas præberent, quo via « sessori iter facienti foret mollior, expeditior, or- « natior. » Didacus Stella notat, Christum hoc ei a turba sponte delatum obsequium non renuisse, sed grato et libenti animo acceptasse, utpote quæ ad cor suum, et quo erga Salvatorem ferebatur, amorem et venerationem suam contestandam, suis se licet pauperculis et vilibus vestibus libenter exuit : « Observandum hic est, » inquit, *in Matth.*, « non « exiisse obviam Christo divites, non magnates, « non principes, hi enim de gloria Dei non admo- « dum sunt solliciti, sed turbam, id est, populum, « et abjectos ac pauperculos; in his enim, quæ ad « Dei cultum attinent, longe promptiores pauper- « culi quam opulenti reperiuntur. »

3. — Albertus Magnus viam, quam Christus asinæ insidens transiturus erat, saxosam fuisse considerat : « Lapidosa fuit, et dura, et fuerunt in eo « scopuli acuti et spinosi, et fuit valliculosa et de- « fossa inter lapides. » Dicit igitur populum hunc, qui benignissimum Salvatorem summa cordis tene-

ritudine prosequebatur, metuisse ne via, per quam vehendus erat, ei molestiam aliquam conciliaret : « Cogitabat ergo, ne animal dure calcans pede « offenso forte cespitaret, et sedentem concuteret, « et pede læso ex acutis scopulis forte claudicaret, « et sedentem inæqualiter portando læderet, vel « forte in defossum calcando caderet, et sessorem « dejiceret et contra primum straverunt vestimenta, « ut molliter calcans suaviter portaret; contra se- « cundum sternebant flagra arborum et frondes, « ne acuta pedem figerent, et sic æqualiter vehe- « ret; contra tertium magnos sternebant ramos, ut « defossa tegerent, et sic animal tute ponens pedem « secure portaret. » Utinam nos vel minimam ex hisce diligentiis et industriis a plebe hac exhibitis adhiberemus, ut Christum in anima nostra spiritualiter et debita cum reverentia bajularemus : *Glorificate et portate Deum in corpore vestro.* « Ves- « timenta in via sternunt, » inquit Beda, « qui cor- « pora sua edomant, ut ei iter ad mentem parent, « vel exempla bona sequentibus præbeant. »

4. — S. Thomas ait : « Per vestimenta corpora « intelliguntur. *Apoc.*, III, 4 : *Habes paucos in « Sardis, qui custodierunt vestimenta sua*; illi ergo, « qui in via straverunt vestimenta, fuerunt primi « Martyres. »

5. — S. Gregorius a Lyrano in moralitate citatus inquit : « Quid sunt terrena omnia, nisi quæ- « dam corporis indumenta? vestimenta igitur in « via sternere, est in via vitæ præsentis bona ter- « rena pauperibus erogare. »

6. — S. Bonaventura per hæc vestimenta in via dispersa et extensa, corporum nostrorum mortificationem intelligit : « Per stratione vestimento- « rum in via intelligimus conculcationem corpo- « rum nostrorum per abstinentiam et patientiam « ad aliorum bona exempla, per quæ dirigantur in « via. » Beda hæc verba de Martyribus exponit, dicens : « Quia sancti Martyres propriæ se carnis « amictu exuentes, simplicioribus Dei famulis viam « suo sanguine parant, ut videlicet inoffenso gressu « mentis ad supernæ mœnia civitatis, quo Jesus « ducit, incedant. »

7. — Verum enimvero quidnam differentia illa innuit, quæ turbæ vestimenta sua straverunt per viam, Apostoli vero eadem jumentis instraverunt? S. Bonaventura ait : « A mysterio non vacat, quod « discipuli vestimenta sua posuerunt super asellum, « sed turba sternebat sub pedibus asini ad concul- « candum; per hoc enim intelligimus quod popu- « lus gentium convertendus documenta Apostolo- « rum debebat venerari, et traditiones Judæorum « et cæremonias conculcare. »

Alii autem cædebant ramos de arboribus, et sternebant in via.

8. — Paulus de Palatio monet nequaquam nobis silentio prætereundum esse id, quod S. Joannes, XXVII, 11, his verbis scribit : *In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum audissent quia venit Jesus Jerosolymam, acceperunt ramos palmarum et processerunt obviam ei.* « Palmæ « in manibus, victoriæ indicium et symbolum est; « necesse est eos igitur qui Christum sequuntur, « pugnare, nec pugnare satis, nisi sequatur victo- « ria pugnam, id vero est, quod habetur in Apoca- « lypsi, Sanctos, qui in cœlo consistunt, palmas in « manibus habere. »

9. — Didacus Stella honorem hunc in Dei cultum exhiberi consuevisse scribit : « Non tanquam « puro homini, sed tanquam Deo gestientes, cum « ramis obviam ierunt, quæ cæremonia Deo dun- « taxat, non vero hominibus fieri solebat; quando « enim Deus Tabernaculorum festum instituit, hac « cæremonia voluit illud celebrari, dicens, Levitici « XXIII, 40 : *Sumetis vobis die primo fructum arboris « pulcherrimæ, spatulasque palmarum.* Judæi igitur « Jerosolymitani, qui cæremoniis dediti erant, ho- « norem hunc Deo solummodo dicatum, Christo « Domino tribuunt, veluti vero Deo, quod nun- « quam mundus suis imperatoribus exhibuit. »

10. — Drogo per hanc cæremoniam ad opera nos misericordiæ exhortatur, utpote quæ in hisce ramis olivarum significabantur : « Egredere, » inquit, « cum pueris Hebræis, qui transeunt simpli- « citer in occursum Domini; sterne in via ramos « olivarum, et opera misericordiæ pedibus ejus « accommodes. »

11. — S. Anselmus per hanc turbam omnes fideles repræsentari scribit, « qui ponunt fidem in « Christo, et portant fructum boni operis. » Idem quoque in ordine ad illos, qui libros sacros pervolvunt, aliam quamdam expositionem adducens dicit : « Ramos vel frondes cædunt, qui verba et senten- « tias bonas de libris Patrum excerpunt, per quos « simplicium corda Christianorum ædificantur, ne « errent in via veritatis. »

12. — Auctor imperfecti, *Hom.* XXXVII *in Matth.*, Regis nostri, mansuetudinem ponderans, sciensque e contra quo Principes terreni pro corporis sui custodia armatorum cohortibus stipari soleant, ita scribit : « Non autem vides in circuitu ejus splendentes « gladios, aut cætera ornamenta terribilium armo- « rum, sed quid? Ramos frondentes, testimonia « pietatis. Venit ergo mansuetus, non ut propter « potentiam timeretur, sed ut propter mansuetudi- « nem amaretur. »

Additiones.

a. — *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via*, etc. Instante morte, Christus Dominus ingressurus Jerosolymam triumphalem, dignumque Deo ingressum sibi parat. Etenim asello vectus, in se populares animos sic commovet, ut tur-

matim urbe egressi homines, obviam Jesu procedant, regiam in eo Davidis stirpem et populorum salutem conclamantes. Resonant novis et inauditis clamoribus sive cantibus montes; scinduntur palmarum rami, operiuntur semitæ vestimentis stratis, et Davidis æmuli mille ante Christum, nudantur et festinas choreas agunt. Sic Jerosolymis excipitur Christus Dominus eique divini honores habentur, qui post modum moribundus mittetur extra civitatem. Quid hujus plebis animas ad tam festivas laudes et hos divinos honores habendos movit? Quia venit ut *Rex mansuetus*, pro quo alii legunt, *pacificus*, et asina pacis amica vectus. Ex quo quid divini in Christo agnoscentes, has insolitas laudes promunt. Pax enim, nescio quid divini in se habet et ab illa Filius Dei, sibi nomen sumit, eamque diligit. S. Paulus Apostolus, qui ut ex Epistolis ejus faciliter deducitur, tantus pacis amator fuit, nobis in Epistola ad Ephesios, II, 14, indicat, quod ipsemet Deus, Deum pacis se appellari glorietur : *Ipse* enim *est Pax nostra*. Ac proinde multis in locis Scripturæ *Deus pacis* frequenter vocatur. Nazianzenus, *Orat.* XII, inquit : « Ante alia nomina quibus « Deus appellari gaudet, hæc prærogativa nuncu- « patur. Pax enim et charitas, atque id genus « nominibus appellatur; quæ videlicet per ipsa « quoque vocabula nos admoneat, ut has virtutes « tanquam Deum consequi studeamus. »

b. — Extraordinarius plane modus hunc Regem excipiendi. Solent quidem reges ab urbium Præfectis, sub aureo baldachino excipi, sed non est moris vestimenta sterni. Cur ergo pro Christo excipiendo vestimenta sternuntur in via? En Christiane, mirabile mysterium. Christus Jerosolymam quæ quidem typus est gloriæ cœlestis tendebat; vestes ergo, id est, terrena substerni voluit ut hominem, qui vult peregrinare ad cœlestem Jerusalem, terrena hæc pedibus calcanda doceret. Siquidem bona terrena a desiderio et lucro bonorum cœlestium nos retrahunt. In Esdra legitur quod Cyrus Israelitas e Babylonica servitute dimittere volens, jusserit insuper ut quibus in Babylone stabiliter remanendi animus esset, iis qui discessum meditabantur, in pecunia et aliis rebus necessariis subsidia præberent : *Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitant, adjuvent eum viri de loco, suo argento et auro*, I *Esd.*, I, 4. Verum hic exsurgit quæstio quomodo possibile fuerit, quod aliqui ex populo fuerint, qui cum Jerosolymam dilectam et sanctam patriam suam repetere possent, Babyloniam non libenter dimiserint, ut e servitutis compedibus erepti et liberati, in pristinam denuo restituerentur libertatem, vel qui non libenter, falsis fictisque numinibus eorumque simulachris relictis, veri Dei cultui se addixerint? Lyranus ait : « Illi profecto hoc fecerunt, qui amore bonorum ibi acquisitorum tenebantur. Porro creaturæ eo fine nobis merito servire deberent, ut veluti scala quædam essent, per quas ad Creatorem ipsarum possemus ascendere, vel ut stimulum nobis adderent ad inquirenda bona cœlestia. At vero quot sunt homines qui oculos suos in cœlos nunquam elevantes, in creaturis velut in ultimo fine subsistunt, et bona æterna præ hisce caducis et transitoriis nihili faciunt? Optime certe erit nobis, si S. Augustini super illa verba S. Joannis, I *Epis.*, II, 16 : *Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est*, etc., conscriptum monitum secuti fuerimus; dicit enim : « Fuge creaturas si vis « habere Creatorem; omnis creatura vilescat, ut « Creator in corde dulcescat. »

c. — Viam sternebant ramisque iter exornabant; exiguo pretio sibi magna præmia acquisierunt et Christo Domino obsequia detulerunt. Sed eheu, quam paucos hodiedum hi habent sequaces? Miseri namque mortales ingenti pretio, imo et infinito quasi emere solent mendacia, et pro laboris mercede, nihil postmodum inveniunt. Consideres enim regis Salomonis delicias, quibus licet copiose fruitus fuerit, illas tamen vanitatem vanitatum et nihilum appellavit. « Vere fide dignus hic est delicia- « rum accusator » inquit Divus Chrysostomus. Enimvero si verba illa a paupere quodam homine et mendico prolata fuissent, qui quid sint divitiæ, aut quas secum vitæ commoditates subinferant, ignoraret, forsitan contra hoc Ecclesiastæ pronuntiatum aliqua in medium adduci posset, ob experientiæ defectum, exceptio. Jam vero is cujus hæc est assertio immensi cujusdam thesauri possessorem fuisse constat. S. Gregorius Nyssenus similiter optime observat quod si Apostoli hanc nobis annuntiassent veritatem, tantam utique fidem eis habituri minime fuissemus, siquidem S. Petrus in persona omnium dixit : *Ecce nos reliquimus omnia*. At vero Salomon adeo pretiosam habuit in domo sua et pariter copiosam supellectilem, ut Scriptura dicat : *Omnes quoque vasa convivii regis erant aurea et vasa domus saltus Libani ex auro purissimo*. Præterea si sæpe dicta propositio ab homine quodam idiota et ignorante pronuntiata fuisset, tanquam suspectam repudiare forsitan, quis illam posset. Jam vero protestationem hanc a tali quodam viro factam esse constat, cui Deus tantam tamque sublimem sapientiam infuderat ut dixerit, III *Reg.*, III, 12 : *Dedi tibi cor sapiens et intelligens, in tantum, ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit*.

d. — Divino Spiritu afflata turba, viam floribus, ac frondibus ornaverunt, non solum ut nihil turpe, ac indecorum Salvatoris oculis objiceretur, sed etiam ne asellus, quo ferebatur, terram nudam luto, ac pulvere fœdatam attingeret, quod ad majorem decentiam ac honorem est excogitandum. E quo perpende, quid facturi essent si pedester, ut consueverat, adveniret; ex quo recogita quanta

puritate ac decentia ornanda sit anima, ut Dominum valeat recipere, ut in ea habitetur. S. Thomas de Villanova Salvatorem nostrum summam semper puritatis curam habuisse, his verbis considerat : « Omnia munda vult Auctor puritatis. Mundam « Matrem elegit; mundum discipulum dilexit; « munda sindone involutus est; mundo in tumulo « et in quo nondum quisquam positus fuerat, tu- « mulatus est. Ab his qui sunt mundo corde vide- « tur et ab his qui sunt mundo corpore possi- « detur. »

e. — Cur turbæ ac Apostoli projiciunt ramos ac vestimenta in via, cum hoc esset impedimentum ad viam et iter agendum? Ad quid ergo? Pro mysterio sane rami illi cum essent pomis ac fructibus expoliati, præfigurabant eam quæ de verbis tantum est fides, bonis carens operibus et ideo ramos sine fructu non gestant vertice, vel manibus, sed projiciunt in via; ut innuatur, quod *fides sine operibus mortua est, et ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus.* Glossa Interlinearis, super illa verba S. Jacobi : *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit salvare eum?* hoc nobis suggerit consilium : « Debetis bene « agere, quia falluntur, qui solam fidem sufficere « credunt. » Glossa ordinaria auctoritatem adducit S. Augustini dicentis : « Excutiendum est a cordi- « bus religiosis, ne mala securitate salutem suam « perdant, si ad eam obtinendam sufficere solam « fidem putaverint, bene autem vivere et bonis « operibus viam Dei temere neglexerint. » Eadem Glossa ibidem ulterius progreditur ostendendo, quod cum temporibus Apostolorum nonnulla verba S. Pauli sinistrum in sensum detorquerentur, varii hominem sine operibus justificari posse existimabant. Simon Magus hunc errorem primus seminavit, scilicet quod sola in Christum fides ad salutem consequendam sufficeret, fundatus nimirum in Epistola ad Romanos, ubi S. Apostolus contra Judæos discurrens, qui de Moyse et legis scriptæ operibus gloriantes, legem Christi Evangelicam contemnebant, merito dixit, illa opera ad nihilum utilia fuisse, cum ad salutem nostram fides requiratur in Christum. Loquebatur autem de operibus legis Mosaicæ, pro eo tempore quo subingressa lege Evangelica, illa jam abolita fuerat. Eumdem hunc discursum S. Augustinus prosequitur, *tract.* IV *de Fide et op., cap.* XIV, dicens : « Etiam temporibus Aposto- « lorum, non intellectis quibusdam subobscuris « sententiis Apostoli Pauli, hoc quidem eum arbi- « trati sunt dicere. Cum dicit Apostolus, arbitrari « se hominem justificari per fidem sine operibus « legis, non hoc agit, ut præcepta ac professa fide « opera justitiæ contemnantur, sed ut sciat se « quisque per fidem posse justificari, etiamsi legis « opera non præcesserint; sequuntur enim justifi- « catum, non præcedunt justificandum. Quoniam « ergo hæc opinio tunc fuerat exorta, aliæ Aposto- « licæ Epistolæ Petri, Jacobi, Joannis, Judæ, contra « eam maxime dirigunt intentionem ut vehementer « astruant; fidem sine operibus nihil prodesse, « sicut etiam ipse Paulus, non quamlibet fidem, « sed etiam salubrem definivit, *quæ per dilectionem* « *operatur.* »

f. — Etsi S. Evangelista non exponat quales fuerint isti rami, aut ex quibus arboribus præcisi, S. Joannes tamen, dicit fuisse ramos palmarum : *Acceperunt ramos palmarum et exierunt obviam ei.* Unde etiam hodierna Dominica, in qua Christi ingressus repræsentatur, vocatur Dominica Palmarum. Ita S. Isidorus : « Dies Palmarum ideo dici- « tur, » ait, « quia in eo Dominus et Servator « noster, sicut Propheta cecinit, in Jerusalem ten- « dens, in asello sedisse perhibetur. » At quare Palmarum potius quam aliarum arborum ramos obtulerunt? Respondet S. Gregorius exponens illum locum. *Job., lib.* XIX *Mor., cap.* XIX : *In nidulo meo moriar et sicut palma multiplicabo dies :* « Palma « tarde, » ait, « proficit sed diu in viriditate sub- « sistit, palma vastior in summitate est, quam esse « cœperit in radice, quia sæpe electorum conversio « plus finiendo peragit, quam proponit pera- « gendo. » Perseverantia itaque palma est quam hæc plebs mystice deprædicat, cum ramos palmarum deportat. Quam Dominus noster nos docuit, dum omnia opera sua ad perfectionem perduxit.

Versus 9.

Turbæ autem, quæ præcedebant, et quæ sequebantur, clamabant dicentes : Hosanna Filio David, benedictus qui venit in nomine Domini.

Turbæ autem quæ præcedebant, et quæ sequebantur.

1. — Quantum obsecro ab hisce turbis hodie recepti honores et obsequia ab iis distant opprobriis et injuriis, quibus sequenti die Veneris Salvatorem nostrum probrosissime onerarunt? Et vero hoc forsitan mysterium Ecclesia indicare voluit, dum hunc triumphum adeo funesto mortis suæ conjungit spectaculo, licet hoc in hujus septimanæ termino seu fine acciderit. Cui proposita aptissime convenit illud ingeniose depromptum distichon :

> Frondentes hodie tantum Christe accipe ramos :
> Truncum, qui superest, cras tibi turba dabit.

2. — Guerricus Abbas, *Serm.* III *in ramis,* de hoc mysterio ita loquitur : « Hodierna processio simul « et passio considerentur : in processione namque « cogitatur in honore Regis; in passione spectatur « in pœna latronis : ibi circumdat eum gloria et « honor; hic non est ei species et decor : ibi gau- « dium hominum et gloria plebis; hic opprobrium « hominum et abjectio plebis : ibi acclamatur ei :

« *Hosanna filio David, benedictus qui venit Rex* « *Israel*; hic inclamatur reus mortis, subsanna- « turque quod se fecerit Regem Israel : ibi cum « ramis palmarum ei occurritur; hic alapis palma- « rum in faciem cæditur et arundine percutitur « caput : ibi sublimatur præconiis, hic saturatur « opprobriis : ibi certatim via sternitur vestimentis « alienis; hic exuitur propriis : ibi tanquam Rex « justus et Salvator suscipitur in Jerusalem; hic « tanquam reus et seductor damnatus ejicitur : ibi « sedet in asino stipatus obsequiis; hic pendet in « ligno crucis, cæsus flagellis, confossus plagis et « desertus a suis. »

3. — Didacus Stella, *in ration. div. offic.*, quoque ad hanc populi hujus mutationem et instabilitatem se reflectit, dum ait : « Propter Christum omnia « Judæorum vestimenta fuerunt in terram pro- « strata; abhinc quinque diebus Dominum propriis « exspoliaverunt, ut nudus crudelissimis flagellis « vapularet. Viridibus ramis ei occurrerunt; et « paulo post caput ejus siccis arundinibus plecte- « bant. Cantant Judæi : *Hosanna filio David, bene-* « *dictus qui venit in nomine Domini*, et quinque post « dies clamoribus magnis dicunt : *Crucifige, crucifige* « *eum*. Quid hoc aliud significat, nisi variam et « instabilem mortalium conditionem, nec aliquid « firmum aut stabile in vita reperire posse? »

4. — Durandus de hodiernæ solemnitatis mysteriis tractans, modum nos docere satagit, eam spiritualiter cunctis fidelium animabus accommodandi; dicit enim : « Cum processionem facimus, Christum « venientem ad nos suscipimus, cum pueris obvia- « mus, si innocentiam servemus; olivas gerimus, « si pacis et misericordiæ operibus indulgeamus; « palmas portamus, si de vitiis et diabolo victoriam « reportemus; virentes flores et frondes gestamus, « si virtutibus exornemur; vestimenta sternimus, « carnem mortificantes; ramos carpimus, sancto- « rum vestigia imitantes. »

5. — Hanc adeo peregrinam triumphi et mortis, honorum et opprobriorum erga eumdem Redemptorem ab iisdem turbis intra breve tempus præcedentium ab Ecclesia factam conjunctionem S. Bernardus sequentibus verbis, *Serm.* II *in Dom. Palm.*, devotissime ut solet, meditatur : « O quam « dissimile est : *Tolle, tolle, crucifige eum*; ab illo : « *Benedictus qui venit in nomine Domini!* quam « dissimile : *Rex Israel*, et : *Non habemus Regem,* « *nisi Cæsarem!* quam dissimile rami virentes et « crux, flores et spinæ! Cui prius sternebantur « vestimenta, ecce suis exuitur et sors mittitur « super ea. Væ tibi amaritudo peccatorum nostro- « rum, propter quæ solvenda tanta amaritudo « necessaria est. » Genus humanum divinæ justitiæ satisfactionem debebat infinitam, eamque Redemptor noster de toto rigore justitiæ exsolvere volens, hunc triumphum præcedere voluit, ut tanto ei passio esset amarior. « Quod fuit, quod processio- « nem habere voluit, » inquit S. Bernardus, « qui « mox futuram noverat passionem? Forte ut ama- « rior esset passio quam processio præcessisset. »

6. — Guerricus Abbas Christum firmo et stabili pede, tam in prosperitatibus quam in adversis, sine lapsus periculo sequendi modum nos edocet sequentibus verbis : « Ut inoffenso pede tam inter pros- « pera, quam per adversa sequamur ducem nos- « trum, in processione consideremus eum in honore « positum, in passione contumeliis et opprobriis « subditum. »

Hosanna filio David.

7. — Verba hæc ex glossa S. Hieronymi idem significant, quod *Salus in excelsis*; unde idem S. Doctor subjungit : « Perspicue ostenditur, quod « adventus Christi, non tantum hominum salus, « sed totius mundi sit. » S. Thomas ait : « Multi « dicunt, quod significat Redemptionem, sed idem « est, quod obsecro salva? anne affectum dicit « obsecrantis? » Cui venerabilis Beda pariter subscribit, dum ait : « *Hosanna* hebraicum, latine sonat « salva, quia quod salus mundi sit Christus, agnos- « cebant, addebant *in excelsis*, quia adventus ejus « non tantum hominum salus, sed totius sit mundi, « terrena jungens cœlestibus. »

8. — Paulus de Palatio mysterium explicat, cur secunda vice verbum *Hosanna in excelsis*, subjunxerint, dum ait : « Nec vacat mysterio, quod hic « dicunt, *Hosanna*; sed cum secundo addant, *in* « *excelsis*, quo indicant, se quidem in hoc sæculo « optare victoriam, at non qualemcumque, sed « quæ in cœlo plena sit. Igitur non dicunt : Salva « nos Domine in hoc sæculo, sed maxime : Salva nos « *in excelsis*. » Idem quoque gravissimus Auctor declarat, qualiter *Hosanna*, cum palmis in manibus acclamando, contestati fuerint, se omnes victorias suas Christo in acceptis referre : « Quod vero qui « palmas habent, *Hosanna* clament, indicant victo- « rias suas a Christo recepisse. »

Benedictus qui venit in nomine Domini.

9. — Iidemmet, qui paulo post inconditis clamoribus vociferaturi erant *crucifige, crucifige*, quod idem erat, quod maledictum ipsum declarare : *Factus est pro nobis maledictus, Gal.*, III, 13; *Maledictus a Deo est qui pendet in ligno. Deuter.*, XXI, 23; nunc clamant *Benedictus*, etc. Porro Christum ne verbum quidem aliquod protulisse constat, quo sibi hæc a populo exhibita honoris obsequia grata fuisse testatus fuisset, aut gratum se erga illos exhibuisset, quia ejus prævidebat mox secuturam mutationem et instabilitatem. Unde S. Bernardus, *Serm.* II *in Dom. Palm.*, occasionem sumpsit honorum mundanorum nobis insinuandi vanitatem : « Quis ergo sperare jam debeat in incerto gloriæ

« temporalis, cum videat in ipso quoque, qui pec-
« catum non fecit, creatore temporum et conditore
« universitatis post exaltationem tantam, tantam
« nihilominus humiliationem sequi? In eadem
« enim civitate, a plebe eadem et eodem tempore
« nunc quidem processionis gloria et divinis est
« laudibus honoratus, postmodum irrogatus contu-
« meliis et tormentis et cum sceleratis reputatus. »
Idem quoque mellifluus Doctor hanc unam ex ratio-
nibus esse existimat, ob quas Ecclesia passionem
Domini nostri cum ejusdem triumpho conjunxit,
licet hæc aliquot retro diebus acciderit, nimirum
fit hoc ad instructionem nostram, ne ullæ lætitiæ
vel gaudio mundano innitamur aut adhærescamus :
« Opportune utique passio processioni conjuncta
« est, ut discamus in ulla lætitia hujus sæculi
« habere fiduciam, scientes quoniam *extrema gau-*
« *dii luctus occupat*; » quonam obsecro fine Eccle-
sia olivis et palmis illis tandem utitur, quæ in hac
festivitate benedicuntur et quibuscum Christo trium-
phanti occurrimus? Certe non alio, quam ut illas
tandem vertente anno comburat et in cineres redi-
gat, quibus prima totius Quadragesimæ die, sive in
capite jejunii uti solet ad annuntiandum illud :
Memento homo quia cinis est et in cinerem reverteris,
quasi indicare nobis vellet, quo tandem fine omnes
victoriæ, triumphi, cunctique alii applausus mun-
dani soleant terminari. Turbæ istæ Christum glo-
riosissimo quodam triumpho, quo gloriosiorem
mundus unquam vidit, exceperunt; unde Didacus
Stella verba *Hosanna in excelsis* interpretans, dicit :
« Hoc est, tu Salvator es mundi peccatorum redemp-
« tor et peccatorum remissor, Messias, Filius David,
« Rex Israel. Itaque factis et dictis Filium Dei et
« mundi redemptorem confessi sunt; ideoque trium-
« phum hunc honorabiliorem et præstantiorem
« fuisse, quam omnium mundi Principum, perspi-
« cuum est. » Ipsemet quoque verbis et factis se
Filium Dei esse demonstravit, dum templi profana-
tores tanta cum majestate et auctoritate inde extur-
bavit, dicendo, *Joan.*, II, 16 : *Nolite facere domum*
Patris mei domum negotiationis; multa quoque et
prodigiosa in conspectu omnium edidit miracula,
Matth., XXI, 24 : *Accesserunt ad eum claudi et cæci*
in templo et sanavit eos; et tamen, ut S. Marcus
notat, XI, 11, neminem invenit, qui famescenti vel
mucidi panis frustum offerret : *Circumspectis om-*
nibus cum jam vespera esset hora, exiit in Bethaniam;
ex eo namque, quod Evangelista narrando perse-
quitur, Dominum nostrum famelicum fuisse, colligi
potest; siquidem in ficulnea fructum quærens, nec
tamen inveniens eidem maledixit.

10. — Supremis principibus communiter sere-
nitatis nomen attribui solet; coronæ quoque et
diademata in solis formam efformantur; denique
sceptra ad instar floris communiter fabricantur,
quæ omnia nobis mysteria particularia insinuant;
neque enim flos caducus adeo subito marcescit, nec
cœli serenitas tam celeriter ab æstivo turbine obum-
bratur, sicut honores, dignitates, imperia et domi-
nia ex repentinis improvisisque eventibus susque
deque vertuntur. Hodie omnes Jerosolymitani Re-
demptori nostro festivis vocibus clamant et die
Veneris dicturi sunt per ludibrium; *Alios salvos*
fecit, seipsum non potest salvum facere, salvum faciat
semetipsum; si Filius Dei est, descendat de cruce.
Quisquis vult obstupescere, legat festiva gaudia et
applausus ab hoc populo in primi Regis sui elec-
tione factos; dicit enim sacer textus, I *Reg.*, X, 4, 25 :
Et clamavit omnis populus, et ait : vivat Rex, et post-
quam eum adorassent, *dimisit Samuel omnem popu-*
lum, singulos in domum suam. Vix autem iidemmet,
qui applauserant, ab eodem recesserunt, quid
dixerint, audite et obstupescite : *Filii Belial dixe-*
runt : Num salvare nos poterit iste? et despexerunt
eum. Similiter postquam SS. Paulus et Barnabas in
Lystris hominem illum claudum ex utero matris
suæ, qui nunquam ambulaverat, sanassent, turbæ
iisdem protinus acclamarunt, *Act.*, XIV, 10, dicen-
tes : *Dii similes facti hominibus, descenderunt ad nos,*
imo ipsi sacerdotes jam præparatas habebant victi-
mas, quas ipsis veluti numinibus cœlestibus in
sacrificium offerre decreverant, nisi ipsi veri Dei
honorem zelantes se ipsis pro viribus opposuissent.
Sed quisnam fuit horum applausuum et obsequio-
rum divinorum finis? Eodem prorsus die idem ille
populus a Judæis instigatus, sumptis in manus
lapidibus eosdem lapidavit : *Persuasi turbis lapidan-*
tes Paulum traxerunt extra civitatem, existimantes
eum mortuum esse. Optime igitur Theodorus Studita
de felicitatis humanæ volubilitate scribens ita loqui-
tur : « Quid est *præterit figura hujus mundi?* id est,
« labitur, præterequitat, nec vel diurnam stabilita-
« tem obtinens, sed qui heri nitidus, hodie squali-
« dus, qui heri resplenduit, hodie in miseria est,
« nunc extollitur ille, nunc alter dignitate ruit; hic
« a paupere fit dives, alius e divite pauper, milleque
« mutationibus et vicibus ærumnosa nostra vita
« subjecta est, nihil possidens constans. »

Additio.

a. — *Turbæ autem quæ præibant et sequebantur,*
clamabant, etc. Piam in hunc textum considera-
nem affert mellifluus Doctor Bernardus, *Serm.* II *in*
Dom. Pal. Ait enim : « O quam dissimile est *tolle,*
« *tolle, crucifige eum,* et, *benedictus qui venit in*
« *nomine Domini.* Quam dissimile *Rex Israel,* et,
« *non habemus Regem nisi Cæsarem.* Quam dissimiles
« rami virentes et crux, flores et spinæ : cui prius
« sternebantur vestimenta aliena, ecce suis exui-
« tur. » Hoc facto proposuit Dominus ridendam
esse mundi gloriam, quæ tam brevis est et instabi-
lis. Ad fugacitatem gloriæ mundi hujus vivaciter
exprimendam, umbræ similitudo aptissima et op-

portunissima esse videtur, idemque, ni fallor, verborum Prophetæ regii sensus fuit, dicentis, *Psal.* CXLIII, 4 : *Homo vanitati similis factus est; dies ejus sicut umbra prætereunt;* tametsi enim similitudo magis propria a velocissimo solis cursu peti potuisse, videri nonnemini possit, hac tamen non sine mysterio nequaquam uti voluit quia sol, dum super hemispherio nostro discurrit, luce et benignissimis radiis suis terræ se beneficum exhibet, in rerum sublunarium influit generationem, maturat fructus, arbores germinare, flores erumpere facit, atque in secretissimis montium venis, pretiosissimi generat metalli mineras, cum tamen umbra nihil simile homini præstat. Insuper etiam umbræ similitudo ideo magis adæquata censenda est, quia præter eam quam in se continet vanitatem, instabilitatem quoque sibi nimis infeliciter adjunctam habet, utpote quæ nunquam in eadem figura persistit, sed transcurrit, augetur, diminuiturque juxta cursum et gyrum solis, tardiorem velocioremque. Unde S. Bernardus, *Serm.* XX *in Cant.*, ait : « Declinave-« runt sicut umbra, quia præterierunt sine fructu; « *præterit enim figura hujus mundi;* » sive ut est in Græco, *decipit;* quia dignitates tunc vel maxime deficere et evanescere videmus, quando easdem vel maxime stabiles futuras esse arbitrabamur.

FINIS TOMI PRIORIS

INDEX EVANGELIORUM

TOMI PRIMI

Dominica I Adventus. *Erunt signa in sole, luna, et stellis.* Luc., XXI, 25. 1
Dominica II Adventus. *Joannes cum audisset in vinculis opera Christi.* Matth., XI, 2. 23
Dominica III Adventus. *Miserunt Judæi ab Hierosolymis Sacerdotes et Levitas.* Joan., I, 19. 48
Dominica IV Adventus. *Anno quintodecimo Imperii Tiberii Cæsaris.* Luc., III, 1. 73
Dominica infra Octav. Nativit. *Et erant pater ejus et mater mirantes.* Luc., II, 33. 99
Dominica I post Epiphaniam. *Cum factus esset Jesus annorum duodecim.* Luc., II, 42. 125
Dominica II post Epiphaniam. *Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ.* Joan., II, 1. 154
Dominica III post Epiphaniam. *Cum descendisset Jesus de monte.* Matth., VIII, 1. 179
Dominica IV post Epiphaniam. *Ascendente eo in naviculam.* Matth., VIII, 23. 208
Dominica V post Epiphaniam. *Simile est regnum cœlorum homini qui seminavit.* Matth., XIII, 24. . . 241
Dominica VI post Epiphaniam. *Simile est regnum cœlorum grano sinapis.* Matth., XIII, 31. 264
Dominica Septuag. *Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit.* Matth., XX, 1. . . . 280
Dominica Sexagesimæ. *Cum turba plurima convenirent, et de civitatibus.* Luc., VIII, 4. 304
Dominica Quinquag. *Assumpsit Jesus duodecim, et ait illis : Ecce ascendimus.* Luc., XVIII, 31. 325
Feria IV Cinerum. *Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes.* Matth., VI, 16. 343
Feria V. Legatur Evangelium Dom. III post Epiphaniam. 353
Feria VI. *Audistis quia dictum est : Diliges proximum tuum.* Matth., V, 43. 353
DOM. I Quadr. *Jesus ductus est in desertum.* Matth., IV, 1. 363
Feria II. *Cum venerit filius hominis in majestate sua.* Matth., XXV, 31. 388
Feria III. *Cum intrasset in Jerosolymam, commota est universa civitas.* Matth., XXI, 16. 401
Feria IV. *Responderunt ei quidam de Scribis et Pharisæis.* Matth., XII, 38. 410
Feria V. *Egressus Jesus secessit in partes Tyri et Sidonis.* Matth., XV, 21. 422
Feria VI. *Erat dies festus Judæorum,* etc. *Est autem Jerosolymis probatica piscina.* Joan., V, 1. . 433
DOM. II Quadr. *Assumpsit Jesus Petrum et Jacobum, et Joannem,* etc. Matth., XVII, 1. 447
Feria II. *Ego vado, et quæretis me, et in peccato vestro moriemini.* Joan., VIII, 21. 465
Feria III. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi.* Matth., XXIII, 1. 476
Feria IV. *Ecce ascendimus Jerosolymam, et filius hominis tradetur.* Matth., XX, 17. 487
Feria V. *Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura.* Luc., XVI, 19. 502
Feria VI. *Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam.* Matth., XXI, 33. 522
DOM. III Quadr. *Erat Jesus ejiciens dæmonium.* Luc., XI, 14. 536
Feria II. *Utique dicetis mihi hanc similitudinem : Medice cura teipsum.* Luc., IV, 13. 560
Feria III. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum.* Matth., XVIII, 15. 571
Feria IV. *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum ?* Matth., XI, 1. 583
Feria V. *Surgens Jesus,* etc. *Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus.* Luc., IV, 38. . . 597
Feria VI. *Venit in civitatem Samariæ,* etc. *Jesus ergo fatigatus ex itinere.* Joan., IV, 5. 610
DOM. IV. Quadr. *Abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tyberiadis.* Joan., VI, 1. 634
Feria II. *Prope erat Pascha,* etc. *Et invenit in templo vendentes boves.* Joan., II, 13. 658
Feria III. *Jam die festo mediante, ascendit Jesus in templum, et docebat.* Joan., VII, 14. 672
Feria IV. *Et præteriens Jesus, vidit hominem cæcum a nativitate.* Joan., IX, 1. 688
Feria V. Videatur Evangelium Dominicæ XV, post Pentecosten. 714
Feria VI. *Erat quidem languens Lazarus a Bethania.* Joan., XI, 1. 714
DOM. Passionis. *Quis ex vobis arguet me de peccato ?* Joan., VIII, 46 745
Feria II. *Miserunt Principes et Pharisæi ministros.* Joan., VII, 32. 769
Feria III. *Ambulabat Jesus in Galilæam, non enim volebat in Judæam.* Joan., VII, 1. 783
Feria IV. *Facta sunt encænia Jerosolymis.* Joan., X, 22. 797
Feria V. Vide in Promptuarii Sacri Parte III ubi per tredecim discursus de S. Maria Magdalena, et hodierno Evangelio fuse tractatur. 812
Feria VI. *Collegerunt ergo Pontifices et Pharisæi concilium.* Joan., XI, 47. 812
DOM. Palmarum. *Cum appropinquassent Jerosolymis, et venissent Bethphage.* Matth., XXI. 825

VESONTIONE, EX TYPIS J. BONVALOT.

TOBIÆ LOHNER S. J.

BIBLIOTHECA MANUALIS

CONCIONATORIA

ORDINE ALPHABETICO DIGESTA

Novis Titulis adaucta; Sententiis SS. Patrum et Doctorum illustrata; Similitudinibus, Motivis, Mediis, et Doctrinis Asceticis locupletata;

Ingeniosis pro formanda concione in omnia themata conceptibus referta, ac indice concionatorio in Evangelia festorum et dominicarum, nec non indice generali adornata.

EDITIO NOVISSIMA ET ACCURATISSIME EMENDATA

CUI ULTIMO ACCEDIT OPUSCULUM :

INSTRUCTIO PRACTICA DE MUNERE CONCIONANDI, EXHORTANDI ET CATECHIZANDI.

5 volumina in-4°. — Pretium..... **60** francs.

Lhoner, *Bibliotheca Manualis concionatoria* unum ex excellentioribus quæ exstent ad usum concionatorum repertoriis profecto est. In eo forma sufficienter extenta, ordine methodoque investigationes expediente magna pretiosarum materiarum abundantia invenitur (*Revue des sciences ecclésiastiques*, n° 106).

Hoc opus non tantummodo compendium singularium textuum circa unum quoddam argumentum, sed potius serius est labor cujus summa et dispositione formetur tractatus completus in singulis relatis argumentis. Lhoner enim tributum ex quinquagenis duo et quingentis auctoribus ad suam componendam bibliothecam exegit. Quot Patres, Doctoresve, Concilia et summi Theologi, necnon solemnes divinarum Scripturarum interpretes, et moralium asceticarumque doctrinarum probatissimi Magistri, Philosophique et pollentiores denique ante 1680 annum scriptores, tot operarii qui suam lapidem ad hoc immensum ædificium sub sacram Scripturam afferentes processerint. Adde multas historicas ex certissimis fontibus petitas enarrationes quibus doceatur quo modo horum gravium auctorum decretis pareatur. Ideo hoc opus non solum ad prædicationem viris ecclesiasticis proficit sed etiam iisdem tum ad colloquia, tum ad animas in pœnitentiæ tribunali dirigendas utile est. Jam amplius quam 15 editiones hujus libri videre est.

Tanta enim utilitate excellentiaque apparet cur tot gratulationes libro vix denunciato undique acceperimus. Quarum sat est unam referre ex eminentissimo præsule, Mermillod, Genevensi episcopo, cujus auctoritas in his rebus perspicua est.

Gaspard Mermillod, Dei et Apostolicæ Sedis gratia, Episcopus Hebronensis, Auxiliarius Genevensis, etc.

Cum RR. DD. Alphonsus Cordier et Joannes-Baptista Baud sacerdotes theologi novam editionem operis cui titulus : *Bibliotheca manualis concionatoria Tobiæ Lohner* curaverint; in eoque nedum alios titulos addiderint, sed et *instructionem practicam* de munere concionandi, exhortandi et catechizandi adjecerint; nos religiosis viris ex animo gratulantes, utilissimum hoc opus omnino probamus atque enixe commendamus, exitumque faustum felicem illi omiñamur.

Datum Romæ extra portam flaminiam die 23 maii 1870.

✝ GASPAR, epis. Hebron, aux. Gebenn.

Deinde dabimus exemplum quo ordo huic libro adaptatus lectori benevolo pateat.

N. B. Ad ampliorem claritatem brevitatemque obtinendam numerum totum relationum exemplorumque post majores divisiones indicabimus, semel admonendo eas in divisionibus quibus pertineant ab auctore dispartiri.

EUCHARISTIA

DIVISIONES	SUBDIVISIONES
QUOAD ESSENTIAM.	Definitio, secundum 3 auctores.
EX SACRA SCRIPTURA (20 textus).	Necessitas. — Utilitas. — Jucunditas. — Dignitas. — Præparatio.
EX SS. PATRIBUS ET DOCTORIBUS (72 textus).	Substantia et qualitas. — Necessitas. — Utilitas. — Dignitas. — Jucunditas. — Veritas. — Tempus sumendi. — Modus sumendi.
EX LIBELLO DE IMITATIONE CHRISTI (18 textus).	Necessitas. — Utilitas. — Jucunditas. — Dignitas. — Frequentia sumptionis.
EXEMPLA (75 exempla in omni Ecclesia desumpta).	Cultus. — Jucunditas. — Veritas. — Eucharistia ministrata.
SIMILITUDINES (numero 27).	Qualitas. — Utilitas. — Veritas. — Necessitas. — Jucunditas. — Dispositio ad Eucharistiam sumendam.
MOTIVA (numero 23).	*Utilitas ad Ecclesiam stabiliendam. — Utilitas ad virtutes acquirendas. — Utilitas ad unitatem et concordiam procurandam. — Utilitas ad unionem cum Deo obtinendam. — Utilitas ad robarandam animam. — Utilitas ad vitam æternam promerendam. — Utilitas ad temporalia bona acquirenda. — Utilitas ad delicias animæ obtinendas. — Utilitas ad perseverantiam tenendam. — Utilitas ad dæmones superandos. — Utilitas ad liberalitatem nostram provocandam.* — Alia motiva.
MEDIA (numero 15).	Ad amorem et cultum Eucharistiæ excitandum. — *Magna æstimatio. — Frequens visitatio et conversatio. — Crebra et digna realis sumptio. — Sæpius iterata spiritualis communio. — Frequens de hoc SS. Sacramento sermocinatio. — Festorum aut dierum ab Ecclesia huic cultui destinatorum peculiaris observatio. — Reverentia singularis Sacerdotibus exhibita.* — Ad eamdem digne sumendam. — *Ardens desiderium. — Evacuatio sui. — Generosa victoria. — Immaculatæ vitæ studium. — Imploratio Sanctorum ad supplendam per merita sua indignitatem suscipientis. — Effusionis post Communionem vitandæ studium. — Mortificatio et castigatio carnis.*
ASCETICA.	Ex 16 auctoribus variisque Scripturæ textibus Ascetica pars Bibliothecæ Tobiæ Lhoner extenta est et perutilis confessariis animarumque directoribus.
CONCEPTUS PRÆDICABILES (numero 40).	De Eucharistia secundum se. — De Eucharistiæ fructibus. — De dispositione ad Eucharistiam recipiendam. — De frequentia Communionis. — De cultu publico seu Processione ad honorem SS. Eucharistiæ instituta
MISCELLANEA.	Varii conceptus in Eucharistia (30 numero).
AUCTORES.	Index auctorum qui de Eucharistia optime scripserunt.

15003. — PARISIIS. EX TYPIS F. LEVÉ, VIA CASSETTE, 17.

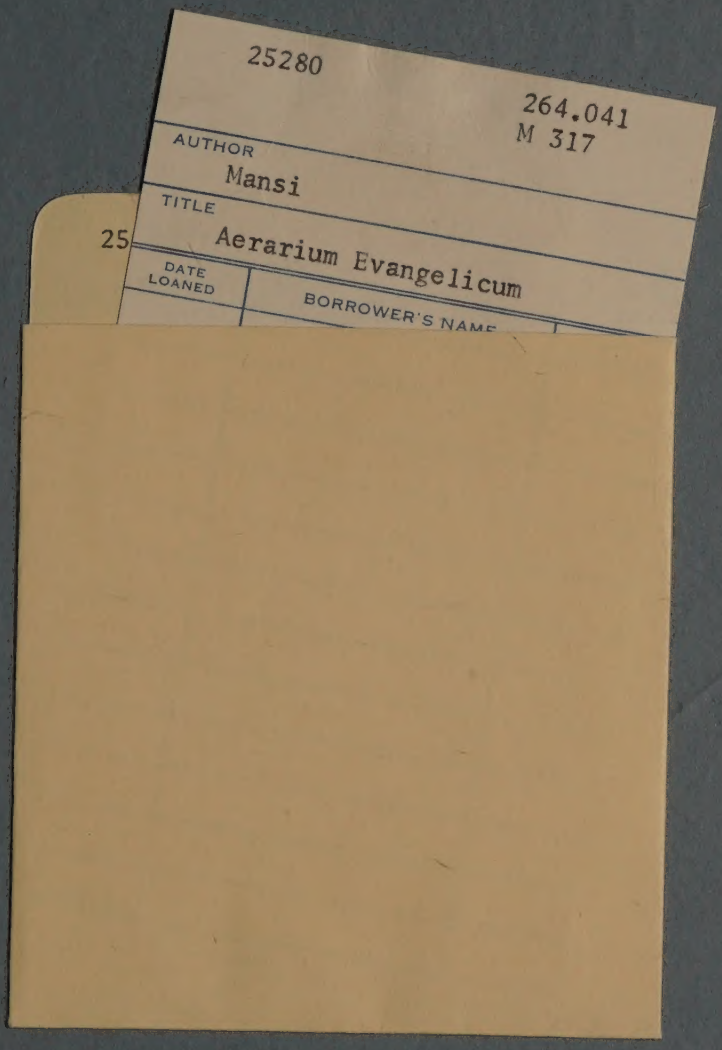
25280
264.041
M 317
AUTHOR
Mansi
TITLE
Aerarium Evangelicum
DATE LOANED
BORROWER'S NAME